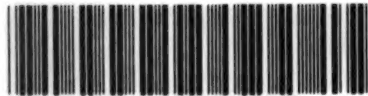
600093233Q

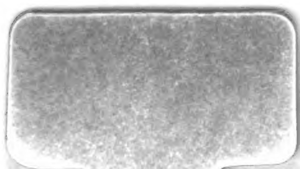

ARISTOTELIS

ARS RHETORICA

CUM ADNOTATIONE

LEONARDI SPENGEL

ACCEDIT VETUSTA TRANSLATIO LATINA

VOLUMEN I

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
MDCCCLXVII.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

Aristotelis Rhetoricorum scripti libri non multi exstant, quorum vetustissimus et optimus est Paris. 1741[1]), non minus insignis quam Isocratis *Γ*, Demosthenis *Σ*; tantum a ceteris distat, eo quoque memorabilis, quod duplicis recensionis vestigia praebet II, 23 p. 1397 b, 17; ibi enim idem locus aliis verbis compositus repetitur, ut quae Aristotelis dicendi morem sequantur, discernere possimus[2]). Liber multum correctus et cum archetypo collatus, ut quae librarii incuria omissa erant, pleraque incertum eadem an alia eiusdem, non inferioris aetatis manu addita legantur, ut I, 2 p. 1357, 17 scriptum erat *ὁ πρῶτος συλλογισμὸς διὸ καὶ τεκμήριον*, versus XXV *ἐὰν γὰρ ᾖ τι . . . συλλογισμὸς* propter similiter cadens exciderunt, qui in marg. paulo rec. (ut Bekkerus dicit, sed eiusdem aetatis) suppleti sunt: haec igitur posterior, sive alia sive eadem manus, a ceteris qui multo post librum emendabant (rec) probe discernenda est.

Primus usus est hoc codice, qui cardinalis Nic. Rodulphi erat, Petrus Victorius, cuius collatio accurata Venetae recensioni adscripta exstat in bibl. Monac. cod. gr. CLXXV; secutus est Th. Gaisford, qui eum cum aliis Parisiensibus conferendum curavit, postremo Imm. Bekker contulit. Horum auctoritate confisi varietatem illius libri diligenter in margine adnotavimus, et si quid dubii erat, Andr. Laubmann, auditorem nostrum, qui denuo litteris

[1]) Saec. XI, continet plura Dionysii scripta, Menandrum, Aristidem, Aristot. rhet. et poet., Demetrium, Apsinem.

[2]) Vid. Ueber die Rhetorik des Aristoteles p. 48—59. Sauppe Dionysios u. Aristoteles p. 2 seqq.

[illegible] [illegible] dirimeret, rogavimus. quare si tacite a Bekkeri varietate discessimus, id casu factum non est[1].

Praeter hunc tres alios Victorius commentariis suis inseruit, litteris notatos

m p v

e quibus p est Franc. Puccii liber, cuius in praefatione meminit.

Parisienses in Gaisfordi usum collati sunt praeter A

B cod. 1869 saec. XIV,
C cod. 1818 saec. XVI,
D cod. 2338 saec. XV,
E cod. 2116

qui plerumque inter se tantum consentiunt, quantum ab A distant, nisi quod C quaedam sagaciter et feliciter emendata praebet.

Imm. Bekker praeter Par. A (A[c] notatum) usus est

Q, Marciano 200
Y[b], Vaticano 1340 (Brandis nr. 200)
Z, Oxoniensi

qui item paucis exceptis consentiunt.

Medium locum tenet vetusta translatio latina, modo A, modo ceteros sequens, de qua vid. quae ad illam praefati sumus.

Rhetoricam artem sequitur in A poetica, cuius omnes qui supersunt, libros ex nostro ortos esse mihi certum est, rhetoricis vero deterioribus fons vetustior atque integrior communis est; leguntur enim in his quae in A desunt:

I, 2 p. 1357 b, 27: *πρὸς μέρος* (*οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον, ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος*)

I, 14 p. 1374 b, 31: *καὶ οὗ μή ἐστιν* (*ἴση τιμωρία, ἀλλὰ πᾶσα ἐλάττων καὶ οὗ μή ἐστιν*) *ἴασις*

[1]) Interdum in litteris scribendis lapsus est vir egregius, v. c. I, 12 p. 1372 b, 2 *ἤ*] *ἔχειν ἤ* A[c], sic Bekker, at verbum A om. ceteri omnes tenent. p. 1373, 19 *ἐποίει*] *ἐποίησε* QYZ, at A praebet *ἐποίησε*, ceteri *ἐποίει*. p. 1400, 24 *ὑποβεβλημένης τινὸς* A habet, *διαβεβλημένης τινὸς πρὸς* ceteri, sic alia.

II, 6 p. 1383 b, 22: *οὐ δεῖ (ἢ ὅτε μὴ δεῖ)*

II, 23 p. 1398 b, 21: *ἀλλὰ οἵ γε πλεῖστοι (ἢ σοφοὶ ἢ πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι) ἢ ἀγαθοὶ*

II, 23 p. 1400 b, 3: *ὕστερον γίνεται δῆλον (πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον, πρότερον δὲ ἄδηλον)*

inclusa, quae propter *ὁμοιοτέλευτον* excidisse constat, in ceteris servantur[1]); sed alia quoque desiderantur, ut I, 13 p. 1374 b, 10: *τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν ἀπὸ πονηρίας*, at de his dubitandum, vid. adn. II, 25 p. 1402 b, 29: *οὐ γὰρ ἂν ἦν*. II, 26 p. 1403, 25: *ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν*. Incertus haereo de libri primi epilogo: *περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων εἰρήσθω τοσαῦτα*, quae A omittit et facile quis de suo addere poterat. Sunt etiam duo loci, quibus deteriores cum Dionysii libris[2]) conveniunt, II, 23 p. 1397 b, 1 *ἁρμόττει* A, *ἂν ἁρμόττῃ* ceteri, *ἂν ἁρμόττει* Dionysii libri, sed Dionysius paulo supra v. 29 cum A *τοῦτο*, ubi illi *ἐν τούτῳ* corrigunt, et ibidem b, 27 *ἄλλος ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν* A, *ἄλλος εἰς τὸν χρόνον σκοπεῖν* deteriores, ita et Dionysius, sed *σκοπεῖ*. Haec non multum valent, et Dionysius, quamvis philosophi verba *κατὰ λέξιν* afferre spondeat, caute adhibendus, sic II, 24 p. 1401 b, 33: *μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος* tribus comprehendit verbis *μετ' ἐκεῖνο γάρ*.

Recentiores libri quae incerta aut singularia in A exstant, commutant in vulgaria atque depravant, ut p. 1402 b, 3 *καύνικος ἔρως* in *κάλλιστος ἢ κάκιστος ἔρως*. Talia intellectu difficilia mutata esse mirum non est, sunt vero plurima, quae cur mutata sint, non apparet, ut p. 1377, 27 *δικαστῶν* A, *κριτῶν* ceteri, p. 1380 b, 16 *νομίζουσιν* A, *οἴονται* ceteri, p. 1417, 16 *χρὴ* A, *δεῖ* ceteri, et sic saepius; nec video, quomodo sit factum, ut librorum divisio quae recte in A et vet. tr. exstat, in ceteris depravaretur; vid.

---

[1]) Similiter in his desiderantur III, 17 p. 1418 b, 28 *καταλλάττεσθαι (ἐντυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι)*, quae A et vet. tr. tenent.

[2]) Vid. Sauppe l. l. p. 6 seqq.

ad I, 10 et II, 1. Ex interpolatione addita p. 1360 b, 23: *ἀρετὴν [ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς φρόνησιν· ἀνδρίαν δικαιοσύνην σωφροσύνην]*. Feliciter verba corrupta p. 1394 b, 16: *οὐδεὶς ἐρασθεὶς ὅστις οὐχὶ καὶ φιλεῖ* correxerunt, haud dubie ex Euripide, non correxerunt eiusdem poetae p. 1411 b, 30 *τοὐλεύθερον*, quod est *τοὐντεῦθεν οὖν*, sed addito *δ'* magis corruperunt. Multa vero, si ex ingenio nec ex libro sumpta sunt, dextre restituta esse nemo negabit, ut p. 1417 b, 30 *χρονιστέον* pro *χρηστέον*, 37 *τι ψεύδεται ἐκτὸς πράγματος* pro *τις .. ἐκ τοσούτου πράγματος*, p. 1412, 16 *ἀνωμαλίσθαι* pro *ἄνω μάλιστα εἶναι* (nisi quod *ὁμαλισθῆναι* propius accedit), b, 10 *ἀπόφησιν* pro *αὐτό φησιν*, p. 1394 b, 13 in tetrametro *μὲν* male additum omittunt, p. 1390 b, 11 utrum *περὶ τὰ* ex ingenio an libri fide addiderint, quaerendum, vid. adn. p. 1410 b, 14 *καλάμην* pro *καλήν*, quod ex Homero corrigi poterat, p. 1411, 13 *δήμου* pro *μήδμου*, nisi fort. aliud latet, 14 *τηλίαν* pro *τὴν λείαν* acutissime inventum, b, 8 *ἀλλ' οὐκ ἀεὶ* pro *ἄλλου καί*.

Hi libri omnes, quamvis in verbis plurimum discrepent meliorque quae dicitur recensio in A tradita sit, ex eodem tamen posterioris aetatis fonte sunt hausti; nam III, 16 p. 1416 b, 29, ubi lacunam exstare docuimus, haec XXI versibus ex I, 9 male repetitis in omnibus expletur, quod si iam antiquitus diversi erant, nullo modo fieri poterat; ergo post lacunam illatam maleque expletam altera illa recensio, sive melior (A) ex deteriore, sive, quod verum puto, haec ex ista nata est.

Scholia quae supersunt, non eiusdem sunt auctoris:

I. *Εἰς τὴν Ἀριστοτέλους ῥητορικὴν ὑπόμνημα ἀνώνυμον* Parisiis ap. Conr. Neobarium, 1539 foliis LXXXI comprehensa, quorum auctor Byzantinus postremi temporis in fabulis fingendis more interpretum illius aetatis lepidissimus et feracissimus est[1]). Prima sunt verba: *πολλὰ ἐκλείπει ἐν τῷ ἀντιγράφῳ*, incipit enim I, 2 p. 1356 b, 29, quo factum, ut nomen eius ignobile interci-

[1]) Vid. A. Brandis Philolog. IV, 34—47. Vater. animadv. ad Arist. rhet. XI—XVI.

deret. Ipsius quidem doctrina admodum infausta est, sed aliorum quoque auxiliis adiutus est; magistrum suum laudat fol. 47, 32: *καὶ ὁ μὲν διδάσκαλος οὕτως τὸ παρὸν ῥητὸν ἡρμήνευσε*, 67, 32: *ὁ δὲ διδάσκαλος εἶπε τὰ χίμετλα εἶναι ξύλα τινά*, philosophum ipso non doctiorem 14 b, 34: *ὁ μὲν φιλόσοφος . . . εἶπεν*, 15, 10: *ὅτι δὲ οὐδὲ μάτην . . . ἀντιλέγω τοῖς τοῦ φιλοσόφου ῥήμασιν*. 33: *οὕτω μὲν ὁ φιλόσοφος γράφεσθαι βούλεται τὸ ῥητόν*. 19, 27: *οὕτω μὲν ὁ φιλόσοφος ἔφη*. Is qui sit, nescio; nam cum Stephani philosophi scholiis illa parum conveniunt. 47, 40: *εὗρον δὲ σχόλιον οὕτως αὐτὸ ἑρμηνεῦον*. 48, 21: *εὗρον δὲ σχόλιον*. 63 b, 20: *εὗρον δὲ καὶ σχόλιον, ὅτι ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους ἐστὶ τοῦτο* (III, 10 p. 1410 b, 29), recte, ex Philippo, sed bonus interpres de suo quaedam fingens ex Panegyrico dicit esse sumpta. 65 b, 16 et 39. 69, 14: *εὗρον δὲ ὅπερ μᾶλλον ἀληθὲς σχόλιον ἔν τινι τῶν τριπηδεστάτων βιβλίων τοιοῦτον*. 70, 2: *εὗρον δὲ σχόλιον οὕτως*, item 74, 23. b, 16: *εἶρον δὲ σχόλιον εἰς τὴν πεντηκοντάδραχμον τοιοῦτον*. 78 b, 16: *εὗρον καὶ σχόλιον τοιοῦτον*. Insunt tamen in his pauca quaedam egregia, quae non facile exspectaveris. III, 16 p. 1417, 15 ad verba *καὶ ὁ ἐν Οἰνεῖ πρόλογος* quatuor primi fabulae versus non suo loco 76 b, 43, sed multo post 78 b, 19 referuntur, similiter Euripidis versus, quos Aristoteles Sophoclis dicit III, 9 p. 1409 b, 9 non fol. 61, 37—41, sed 61 b, 29, ut haec ab alio inserta esse coniicias. III, 2 p. 1405, 20 Euripidis verba *ἀποβὰς εἰς Μυσίαν* 53 b, 12 explet integro senario

ἐτραυματίσθη πολεμίῳ βραχίονι.

Inde Alcidamantis verbis quae affert I, 13 fides accedere videtur, probavitque A. Brandis p. 37, sed de his incertus haereo; facile enim fingere poterat.

Interdum verba explicat, quae in nostris libris non leguntur, ut I, 9 p. 1366 b, 36 *ἀρετῶν* pro *αἱρετῶν*, p. 1369 b, 17 *πρακτικώτερος* pro *καταλλακτικώτερος*, ibidem v. 29 *εὐήθειαν* pro *καὶ παιδείαν*, neque tamen alterum in aliis legi libris negligit. III, 3 p. 1406, 29 nostri omnes habent *τίμιον*, ipse vero hoc ignorans *ἀντίμιμον* interpreta-

tur, simul addens *ὁ δὲ μητροπολίτης οὕτως ἡρμήνευσε*, idque verum est, sic et Stephanus; ibidem v. 31 codices omnes *ἐξεῦρον* exhibent, noster tacite optime *ἔξεδρος* explicat. Haec eum negligendum non esse docent, multaque ex eius interpretationibus in marginem Venetae aliasque editiones translata sunt.

Haud dubie haec sunt scholia, quae tum inedita ab Italis in adagiis componendis liberaliter sibi commodata Gregorii Nazianzeni esse Erasmus s. v. festina lente II, 1, 1 tradit.

II. *Σχόλια τοῦ κυρίου Στεφάνου εἰς Ἀριστοτέλους τέχνην ῥητορικήν*, edita 1839 ab I. A. Cramer in Anecd. Paris. I, 245—312. Is Stephanus Suida recentior alios quoque libros commentatus est, commentarium suum in Ethic. p. 263 memorat exstantque scholia *εἰς τὰ περὶ ἑρμηνείας ἀπὸ φωνῆς Στεφάνου φιλοσόφου*. Praecedente interprete paulo doctior est nec tam rudi utitur lingua, nos si quod memoratu dignum reperiebatur, in adnotationes retulimus.

III. Egregium Choerili carminis exordium, quod Victorius primus ad III, 14 ex scholiis laudaverat, in editis non legitur, invenit vero Gaisfordus in Bodleiano scholiorum codice saec. XVI vel XVII, cui duo adhaerent folia, quae praeter alia quinque illos versus Choerili complectuntur; quae cum ex Paris. 1869 sumpta viderentur, A Laubmannum precibus adiimus, qui haec integra nostrum in usum describeret. Pertinent ad finem tertii libri (cap. 14—19), non ordine congesta; primum enim quaedam ex cap. 15—19, deinde ex cap. 14—16[1]) adduntur; fuisse qui III, 14 verba *τί φροιμιάζῃ* (quod scil. in Antigona non inveniantur) delerent, inde docemur. Haec ut istorum quoque scholiorum ratio intelligeretur, editioni nostrae inseruimus I p. 153—162.

[1]) E verbis p. 160, 21 *ὄπισθεν πρόδυο ἴσως τετράδια .. ἐμνήσθη .. ἔπους τοῦ Χοιρίλου* de foliis codicis nihil certi erui potest: usus est exemplo, quale in A exstat, id corruptum p. 1418 b, 29 *ἄ ἔλιπον* in Archilochi versu pro *ἄελπτον*, in quo interpretando turpiter lapsus est, ostendit.

Aspasii scholia, quae in codice regio 745 exstare Labbeus tradit, nulla sunt, is Ethica Nic. non rhetoricam artem interpretatus est; sed veteres hos quoque Aristotelis libros non neglexisse, paraphrasis capitis 18 libri III a Seguerio 1838 edita docet, id fragmentum est omnesque tres libros eadem ratione enarratos esse probabile est, vid. adn. ad l. l. Itaque animum verba Fabricii tetigerunt II, 118, a Labbeo p. 732 paraphrasim graecam doctissimam et antiquissimam ineditam memorari dicentis[1]) videbarque iam integrum invenisse opus, cuius penultimum caput Seguerius edidit. Sed inanis erat coniectura; haec dicit Labbeus p. 371[2]): *Isaacus Heraldus Desid. F. exhibuit mihi catalogum librorum aliquot MSS. qui ex Anglia in hanc urbem iam pridem deportati venditi sunt superiori anno nobili cuidam Germano. In iis erant* ... sequiturque largus numerus codicum antiquissimorum, vetustissimorum, optimorum, elegantissimorum, inter quos est: *Paraphrasis graeca doctissima et vetustissima in Aristotelis rhetoricam, codex elegantissima manu exaratus nec usquam in lucem editus,* ut quamvis sit mirum, Rhetoricorum paraphrasim auguratam esse, vix tamen fallas, si nebulonem doctis harum rerum avidissimis imposuisse risumque captasse dixeris[3]).

---

[1]) E Fabricio hausit Schöll gr. litt. II, 166: Commentar zur Rhetorik von Aspasius u. Scholien von einem sonst unbekannten Peripatetiker Stephanus, beide so wie auch eine alte gelehrte Paraphrase noch ungedruckt.

[2]) Phil. Labbei nov. bibl. MSS. Paris. 1653. 4.

[3]) v. c. Phocylidis codex antiquissimus, in quo habentur pleraque carmina, quae in libris excusis desiderantur. Ocelli Lucani codex antiquissimus. Theophrasti characteres, codex optimae notae, in quo habentur pleraque quae in libris excusis desiderantur. Si quid veri in illo catalogo inest, Politiani libri fortasse ficti non sunt, Ovidii codex optimae notae ab Ang. Politiano cum multis aliis collatus, variis lectionibus auctus; Lycophronis codex antiquissimus ab Ang. Politiano recognitus; Demosthenis de syntaxi cum interpretatione Ang. Pol. eiusque notis perquam eruditis, in quibus pleraque Demosthenis et aliorum scriptorum loca emendantur et illustrantur. — Vulgata erat illo tempore: Antonii Riccoboni paraphrasis in rhetoricam Aristotelis, unde graeca ista ficta videtur paraphrasis.

In codicis Marciani CCIII, fol. 230 catalogo interpretum: *τίνες ἐξηγηταὶ εἰς τὰ Ἀριστοτελικὰ* postremum locum haec tenent:

οὗτοι ἐξηγηταὶ τῆς ῥητορικῆς· Εὐστάθιος Μητρο[φάνης Νι]κόλαος Γεωμέτρης Παῦλος Ἀθανάσιος Ἑρμαγόρας Πορφύριος Γεώργιος ὁ διαιρέτης Συριανὸς Φοιβάμων Τρωΐλος.

inania nomina, quae nihil sani continere recte monuit H. Usener[1]; de arte rhetorica illi scripserunt, Aristotelis artem eos interpretatos esse nemo prodidit.

His expositis pauca sunt, quae de editionibus moneamus.

Aldus Manutius in rhetorum graecorum tomo priore fol. 161—234 ex codice inferioris generis, in quo, ut in DEYZ p. 1377, 7 glossa maior non erat, anno MDVIII edidit. Plura seu operarum sive librarii errore desunt, sed ingenio editor abusus non est, quod in arte poetica ibidem fol. 269—286 excusa evenit.

Editio Veneta ap. Ioa. Gryphium MDXLVI praeter hos libros rhet. ad Alexandrum et poeticam comprehendens iam multum distat ab Aldina; margini variae lectiones ex codicibus, schol. gr. et coniectura haustae adscriptae sunt; in textum recepta est glossa illa supra memorata[2]).

Palmam et recensionis et interpretationis Pet. Victorius assecutus est, Florent. MDXLVIII. MDLXXIX. Nam codicis A atque vet. tr. auxilio graeca correxit, et quae difficilia explicatu sunt, in Aristotelis libris atque oratorum scriptis bene versatus commentariis seculi vitio iusto amplioribus feliciter expedivit, qui si integram Isocratis antidosin vidisset, nobis p. 1399 b, 9 verba *περὶ Σωκράτους* emendanda non reliquisset.

In Basiliensi Isingriniana MDL multa ex ingenio

---

[1]) Mus. Rhen. XX, 133—136.

[2]) Utrum Veneta anni MDXXXVI in aedibus Barth. Zanetti, aere et diligentia Io. Fr. Trincavelli Gryphianae nostrae fons sit, nescio; quantum ex aliorum adnotationibus coniicias, quaedam iam in illa apparent, quae in hac leguntur.

(Matth. Flaccii Illyrici studio quod praefatio profitetur,) partim recte, partim perverse mutata sunt, eaque prima librorum capita, quae nunc sunt, distinxit.

Victorium secutus est Guil. Morelius Parisiis MDLXII[1]), fini adhaerent variae lectiones partim e Victorii commentariis partim aliunde conquisitae. Hunc expressit Frid. Sylburg Francof. MDLXXXIV addita varietate ed. Basil. et Camotianae.

M. Antonius Muretus Victorio ingeniosior duos priores libros latine redditos Romae MDLXXXV edidit in fine praefationis haec monens: *in his .. facile prospicio fore, ut multi multa mirentur, partim longe aliter a me accepta quam ab aliis, partim etiam a vulgata graecorum librorum editione discrepantia. qui hoc velim cogitent, neque causam mihi ullam fuisse suscipiendi novi laboris, si nulla in re dissensissem a ceteris, et ipsos inter se graecos libros ita variare, ut a multis discedere necesse sit, quicunque unum sequi velit. spero autem me brevi breves quasdam notas in hos libros editurum, ex quibus quid in eis aut praestiterim aut praestare voluerim, curque locis aliquot non ab aliis modo, sed ab ipso quoque eruditorum coryphaeo, Petro Victorio, cui debetur quicquid fructus hac aetate ex horum librorum lectione percipitur, dissentire ausus sim, commodius intelligatur.* Scholia M. Velseri cura servata Ingolstadii MDCII lucem aspexerunt, sed p. 744 ed. Ruhnk. magna est lacuna; tacite enim a primo capite ad ultimum libri primi transeunt, integris Riccobonus usus erat. Muretus in vertendo multa, quae interpolatione illata censet, omittit, alia transponit, plura corrigit, ut magna sit eius apud recentiores auctoritas, qui inde emendationes suas confirmare studeant.

Post Io. Theophil. Buhle[2]) de his libris Thomas

---

[1]) Calci numerus additus est: M. D. LIX.

[2]) Laude sua non defraudandus est Severin. Vater.: Animadversiones et lectiones ad Aristotelis libros tres rhetoricorum, Lipsiae 1794, sed rhetorica a Graeculo Minoide Myna curata Paris. 1837 quam hic referamus indigna est, conf. censura nostra (München, gelehrte Anzeigen 1840. X, 49—72).

Gaisford Oxonii MDCCCXX varietate codicum Parisiensium addita meritus est; ipse quae ex copiis suis adnotavit (nomen eius in editione nusquam apparet), egregia sunt et plenae frugis, ut quae nos fugissent (sero enim Creuzeri liberalitate librum accepimus), nomine eius adscripto reciperemus.

Agmen claudit Imm. Bekker noster *χαλκέντερος*, qui Aristotele ad codicum optimorum fidem MDCCCXXXI edito studiosorum animos ad philosophi scripta pertractanda quam maxime incitavit, Rhetorica ab ipso MDCCCLIX tertium emissa (B³), unde praeter nos [1]) alii multi studia ad explicandam hanc artem conferebant, e quibus A. Brandis [2]), I. Vahlen [3]), Herm. Bonitz [4]), Ch. Thurot [5]) nominasse sufficit.

Codicem vetustum A, ex quo hos libros quam maxime dependere vidimus, fideliter expressimus, ut quae ab eo recedant, in margine indicata legantur; caeteri deteriores quae praebent, prima adnotationis verba graeca ad maiorem Bekkerianam editionem instituta plerumque tacite

---

[1]) Specimen commentariorum in Ar. libros de arte rhetorica, Monachii 1839. Spec. comm. in Arist. libri II, 23 de arte rhet. Heidelbergae 1844. Ueber die Rhetorik des Aristoteles, München 1851.

[2]) Ueber Aristoteles Rhetorik u. die griechischen Ausleger derselben, Philolog. IV, 1—47.

[3]) Zur Kritik der Rhetorik des Aristoteles, Rhein. Mus. IX, 555—567. Zur Kritik der aristotelischen Schriften (Poetik u. Rhetorik), Wien 1861. Nuperrime in Mus. Rhen. XXII, 100—110 de Aristot. dictione *πρότερον εἴρηται* meliora doctus locum I, 2 p. 1356 b, 10 seqq. sic distinguens: *τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν τοπικῶν (ἐκεῖ γὰρ .. εἴρηται πρότερον), ὅτι τὸ μὲν* .. explicat, ut sit idem atque *φανερὸν ἐκ τῶν ἐν τοῖς τοπικοῖς περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἰρημένων, ὅτι τὸ μὲν* .. quam interpretationem haud veriorem quam supplementum, quod antea (adn. p. 52 seq.) commentus erat, esse censeo.

[4]) Aristotelische Studien I, 86—96. Wien 1862.

[5]) Études sur Aristote politique, dialectique, rhétorique, Paris 1860. Observations critiques sur la rhétorique d' Aristote, Revue Archéolog. IV, 52—65. 291—308. V, 40—61.

docent, alia quae res exigebat, disertim adscripta[1]), plurima ut inania nulliusque frugis omissa sunt. Pauca certa coniectura inventa recipere non dubitavimus, sic p. 1402 b, 19 *ἀεὶ* auctore Vahleno insertum, p. 1414 b, 27 *οἰκεῖον* cum Bonitzio mutatum in *κοινόν*, neque dubium est quin multa in his restent sagacioribus restituenda[2]).

Vetusta translatio codicibus collata, ut rectius de libro, quo interpres utebatur, iudicari posset, exempli causa addita est; nam et admodum rara et corrupta est, quod lectionis docet varietas, quare haud libenter, nam ne in his ineptiis quidem philologis negligentibus esse licet, hunc laborem exantlavimus, et fortasse non desunt, qui me frustra tempus et operam perdidisse querantur; tamen non negligenda est, sic I, 15 p. 1377, 28 A *τούτῳ* exhibet, ceteri *αὐτῷ*, vet. tr. *ipsis*, ut facile *ipsi* corrigas, nunc vero Stephanus alios codices *αὐτοῖς* exhibere testatur; tali igitur usus est libro interpres. Ceterum ne quis quod in Themistio nuper edito factum est, negligentiae nos accuset, monemus singulis paginis plurima quae quivis more suo emendet, restare, ut v. c. p. 275, 1 *enthimescides dicit*, vel quod M praebet *enthimifori dicit*, (graeca verba sunt *Εὔθυνος* [al. *Εὔθυμος*] *ἔμαθεν*). Interpretem *didicit* scripsisse constat, sed cum in versione nomen incertum sit (videtur *Euthymus* invenisse), corruptum istud *dicit* servavimus; p. 289, 3 *Maximediam non* (*maxime dyram non* M), *Μιξιδημίδῃ δ' οὔ*. *Mixidemidi* interpretem scripsisse apparet, utrum *vero non*, an *autem non* dederit, non liquet et lector diiudicet; non enim tironibus, sed doctis qui ipsi iudicent, haec tradimus.

Commentarii anno MDCCCXXXVII conscripti haud raro retractabantur, incertum in melius an deterius; nam p. 1397, 30 primum verba *δικαίως πέπονθεν* iure delevimus,

---

[1]) Addendum adnot. II p. 206, v. 10 in ceteris praeter A libris legi *ἀξιοῦμεν .. ἐμμενοῦμεν*.

[2]) Sic nuperrime Gust. Teichmüller (Beiträge z. Erkl. der Poet. des Ar. p. 112) III, 7 p. 1408, 26 pro *ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις* iure *οἰκείων* proposuit.

postea ut haec servaremus, deteriorum librorum *ἀπέθανεν* pro eo quod A praebet *ἔπαθέν τι* et verum est, male defendimus, ut denuo Sauppio moniti ad priorem sententiam reverteremur. Praeter verborum interpretationem, ut in Anaximenis arte, praecepta rhetorica exemplis illustrabamus, quae res si nobis minus bene cessit, pergant alii et meliora praestent; nam et hic valet quod dicitur *τοῖς μὲν παραλελειμμένοις τῆς μεθόδου συγγνώμην, τοῖς δ' εὑρημένοις πολλὴν ἔχειν χάριν.*

Monachii.

L. Spengel.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ Α.

---

ed. Ber. p. 1354

Ἡ ῥητορική ἐστιν ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ· ἀμφότεραι γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσὶν ἃ κοινὰ τρόπον τινὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης. διὸ καὶ πάντες τρόπον τινὰ μετέχουσιν ἀμφοῖν· πάντες γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετάζειν καὶ ὑπέχειν λόγον καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν ἐγχειροῦσιν. τῶν μὲν οὖν πολλῶν οἱ μὲν εἰκῇ ταῦτα δρῶσιν, οἱ δὲ διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως. ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν· δι' ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνουσιν οἵ τε διὰ συνήθειαν καὶ οἱ ἀπὸ ταὐτομάτου, τὴν αἰτίαν θεωρεῖν ἐνδέχεται, τὸ δὲ τοιοῦτον ἤδη πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν τέχνης ἔργον εἶναι. νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες ὀλίγον πεποιήκασιν αὐτῆς μόριον· αἱ γὰρ πίστεις ἔντεχνόν ἐστι μόνον, τὰ δ' ἄλλα προσθῆκαι, οἱ δὲ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων οὐδὲν λέγουσιν, ὅπερ ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως, περὶ δὲ τῶν ἔξω τοῦ πράγματος τὰ πλεῖστα πραγματεύονται· διαβολὴ γὰρ καὶ ἔλεος καὶ ὀργὴ καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν. ὥστ' εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις καθάπερ ἐν ἐνίαις γε νῦν ἐστὶ τῶν πόλεων καὶ μάλιστα ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν εἶχον ὅ τι λέγωσιν· ἅπαντες γὰρ οἱ μὲν οἴονται δεῖν οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν, οἱ

Varietas codicis Par. 1741 = A^c apud Bekk.

10 τοῦ αὐτομάτου 13 γρ. οὐδὲν ὡς εἰπεῖν πεπορίκασι αὐτῆς μόριον 20 γε] τε

δὲ καὶ χρῶνται καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ, ὀρθῶς τοῦτο νομίζοντες· οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διαστρέφειν εἰς ὀργὴν προάγοντας ἢ φθόνον ἢ ἔλεον· ὅμοιον γὰρ κἂν εἴ τις ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσειε στρεβλόν. ἔτι δὲ φανερὸν ὅτι τοῦ μὲν ἀμφισβητοῦντος οὐδέν ἐστιν ἔξω τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγμα ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν· εἰ δὲ μέγα ἢ μικρὸν ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ὅσα μὴ ὁ νομοθέτης διώρικεν, αὐτὸν δή που τὸν δικαστὴν δεῖ γιγνώσκειν καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητούντων. μάλιστα μὲν οὖν προσήκει τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους, ὅσα ἐνδέχεται, πάντα διορίζειν αὐτούς, καὶ ὅτι ἐλάχιστα καταλείπειν ἐπὶ τοῖς κρίνουσι, πρῶτον μὲν ὅτι ἕνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους ῥᾷον ἢ πολλοὺς εὖ φρονοῦντας καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικάζειν· ἔπειθ' αἱ μὲν νομοθεσίαι ἐκ πολλοῦ χρόνου σκεψαμένων γίνονται, αἱ δὲ κρίσεις ἐξ ὑπογυίου, ὥστε χαλεπὸν ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον καλῶς τοὺς κρίνοντας. τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἡ μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις οὐ κατὰ μέρος ἀλλὰ περὶ μελλόντων τε καὶ καθόλου ἐστίν, ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσιν, πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον συνήρηται πολλάκις, ὥστε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ ἀληθές, ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ ἢ λυπηρόν. περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὥσπερ λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλαχίστων ποιεῖν κύριον τὸν κριτήν, περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ ἔσεσθαι ἢ μὴ ἔσεσθαι, ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς καταλείπειν· οὐ γὰρ δυνατὸν ταῦτα τὸν νομοθέτην προϊδεῖν. εἰ δὴ ταῦθ' οὕτως ἔχει, φανερὸν ὅτι τὰ ἔξω τοῦ πράγματος τεχνολογοῦσιν ὅσοι τἆλλα διορίζουσιν, οἷον τί δεῖ τὸ προοίμιον ἢ τὴν διήγησιν ἔχειν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον μορίων· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύονται πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν ποιόν τινα ποιήσωσιν, περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων οὐδὲν δεικνύουσιν, τοῦτο δ' ἐστὶν ὅθεν ἄν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός. διὰ

---

26 φθόνον ἢ ἔλεον] γρ. ἢ φόβον ἢ ἔχθραν 27 ποιήσει b 11 ἐπισκοπεῖν 15 ἀνάγκη] ἀνάπαλιν mrg. 16 δὴ] δὲ

γὰρ τοῦτο τῆς αὐτῆς οὔσης μεθόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ καὶ δικανικὰ καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν λέγουσι, περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν, ὅτι ἧττόν ἐστι πρὸ ἔργου τὰ ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν ἐν τοῖς δημηγορικοῖς καὶ ἧττόν ἐστι κακοῦργον ἡ δημηγορία δικολογίας, ἀλλὰ κοινότερον. ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς περὶ οἰκείων κρίνει, ὥστ' οὐδὲν ἄλλο δεῖ πλὴν ἀποδεῖξαι ὅτι οὕτως ἔχει ὥς φησιν ὁ συμβουλεύων· ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς οὐχ ἱκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατήν· περὶ ἀλλοτρίων γὰρ ἡ κρίσις, ὥστε πρὸς τὸ αὑτῶν σκοπούμενοι καὶ πρὸς χάριν ἀκροώμενοι διδόασι τοῖς ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσιν. διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴπομεν, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος· ἐκεῖ δ' αὐτοὶ οἱ κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἱκανῶς.

ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐστιν ὅτι ἡ μὲν ἔντεχνος μέθοδος περὶ τὰς πίστεις ἐστίν, ἡ δὲ πίστις ἀπόδειξίς τις· τότε γὰρ πιστεύομεν μάλιστα ὅταν ἀποδεδεῖχθαι ὑπολάβωμεν, ἔστι δ' ἀπόδειξις ῥητορικὴ ἐνθύμημα, καὶ ἔστι τοῦτο ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς κυριώτατον τῶν πίστεων, τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός τις, περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος τῆς διαλεκτικῆς ἐστὶν ἰδεῖν, ἢ αὐτῆς ὅλης ἢ μέρους τινός, δῆλον [δ'] ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ἐκ τίνων καὶ πῶς γίνεται συλλογισμός, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα, προσλαβὼν περὶ ποῖά τ' ἐστὶ τὰ ἐνθυμήματα καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς· τό τε γὰρ ἀληθὲς καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως ἰδεῖν, ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας· διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειάν ἐστιν.

ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος οἱ ἄλλοι τεχνολογοῦσι, καὶ διότι μᾶλλον ἀπονενεύκασι πρὸς τὸ δικολογεῖν, φανερόν· χρήσιμος δ' ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ διά τε τὸ φύσει

---

29 *κοινότερον ἀλλὰ καινότερον* addito super *κοινότερον* rc *ὅτι* 29 *ἔνθα* *1355* 1 alterum *καὶ* om 2 *εἶπον* 3 *αὐτὸ*

εἶναι κρείττω τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων, ὥστε ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίγνωνται, ἀνάγκη δι' αὐτῶν ἡττᾶσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἄξιον ἐπιτιμήσεως. ἔτι δὲ πρὸς ἐνίους οὐδ' εἰ τὴν ἀκριβεστάτην ἔχοιμεν ἐπιστήμην, ῥᾴδιον ἀπ' ἐκείνης πεῖσαι λέγοντας· διδασκαλίας γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν ἐπιστήμην λόγος, τοῦτο δὲ ἀδύνατον, ἀλλ' ἀνάγκη διὰ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι τὰς πίστεις καὶ τοὺς λόγους, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς ἐλέγομεν περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως. ἔτι δὲ τἀναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς, οὐχ ὅπως ἀμφότερα πράττωμεν (οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν) ἀλλ' ἵνα μήτε λανθάνῃ πῶς ἔχει, καὶ ὅπως ἄλλου χρωμένου μὴ δικαίως [τοῖς λόγοις] αὐτοῖς λύειν ἔχωμεν. τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία τἀναντία συλλογίζεται, ἡ δὲ διαλεκτικὴ καὶ ἡ ῥητορικὴ μόναι τοῦτο ποιοῦσιν· ὁμοίως γάρ εἰσιν ἀμφότεραι τῶν ἐναντίων. τὰ μέντοι ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔχει, ἀλλ' ἀεὶ τἀληθῆ καὶ τὰ βελτίω τῇ φύσει εὐσυλλογιστότερα καὶ πιθανώτερα ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. πρὸς δὲ τούτοις ἄτοπον εἰ τῷ σώματι μὲν αἰσχρὸν μὴ δύνασθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ, λόγῳ δ' οὐκ αἰσχρόν· ὃ μᾶλλον ἴδιόν ἐστιν ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας. εἰ δ' ὅτι μεγάλα βλάψειεν ἂν ὁ χρώμενος ἀδίκως τῇ τοιαύτῃ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό γε κοινόν ἐστι κατὰ πάντων τῶν ἀγαθῶν πλὴν ἀρετῆς, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν χρησιμωτάτων, οἷον ἰσχύος ὑγιείας πλούτου στρατηγίας· τούτοις γὰρ ἄν τις ὠφελήσειε τὰ μέγιστα χρώμενος δικαίως καὶ βλάψειεν ἀδίκως.

ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε ἑνός τινος γένους ἀφωρισμένου ἡ ῥητορική, ἀλλὰ καθάπερ ἡ διαλεκτική, καὶ ὅτι χρήσιμος, φανερόν, καὶ ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον, καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις· οὐδὲ γὰρ ἰατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ μέχρι οὗ ἐνδέχεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν· ἔστι γὰρ καὶ τοὺς ἀδυνάτους μεταλαβεῖν ὑγιείας ὅμως θεραπεῦσαι καλῶς. πρὸς δὲ τούτοις ὅτι τῆς αὐτῆς τό τε πιθανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ

22 μὴ om 30 et 31 πιθεῖν 38 ἁπλῶς] γρ. ἀληθῶς mrg
b 4 τε

ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμόν τε καὶ φαινόμενον συλλογισμόν. ἡ γὰρ σοφιστικὴ οὐκ ἐν τῇ δυνάμει ἀλλ᾽ ἐν τῇ προαιρέσει· πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην ὁ δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν ῥήτωρ, ἐκεῖ δὲ σοφιστὴς μὲν κατὰ τὴν προαίρεσιν, διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν. περὶ δὲ αὐτῆς ἤδη τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν, πῶς τε καὶ ἐκ τίνων δυνησόμεθα τυγχάνειν τῶν προκειμένων. πάλιν οὖν οἷον ἐξ ὑπαρχῆς ὁρισάμενοι αὐτὴν τίς ἐστι, λέγωμεν τὰ λοιπά.

ἔστω δὴ ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆ- 2
σαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον· τῶν γὰρ ἄλλων ἑκάστη περὶ τὸ αὑτῇ ὑποκείμενόν ἐστι διδασκαλικὴ καὶ πειστική, οἷον ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινῶν καὶ νοσερῶν καὶ γεωμετρία περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσι καὶ ἀριθμητικὴ περὶ ἀριθμῶν, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν· ἡ δὲ ῥητορικὴ περὶ τοῦ δοθέντος ὡς εἰπεῖν δοκεῖ δύνασθαι θεωρεῖν τὸ πιθανόν, διὸ καί φαμεν αὐτὴν οὐ περί τι γένος ἴδιον ἀφωρισμένον ἔχειν τὸ τεχνικόν.

τῶν δὲ πίστεων αἱ μὲν ἄτεχνοί εἰσιν αἱ δ᾽ ἔντεχνοι. ἄτεχνα δὲ λέγω ὅσα μὴ δι᾽ ἡμῶν πεπόρισται ἀλλὰ προϋπῆρχεν, οἷον μάρτυρες βάσανοι συγγραφαὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἔντεχνα δὲ ὅσα διὰ τῆς μεθόδου καὶ δι᾽ ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν, ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν χρήσασθαι τὰ δὲ εὑρεῖν. 1356

τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων τρία εἴδη ἐστίν· αἱ μὲν γάρ εἰσιν ἐν τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος, αἱ δὲ ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναί πως, αἱ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι. διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους, ὅταν οὕτω λεχθῇ ὁ λόγος ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέγοντα· τοῖς γὰρ ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλον καὶ θᾶττον, περὶ πάντων μὲν ἁπλῶς, ἐν οἷς δὲ τὸ ἀκριβὲς μή ἐστιν ἀλλὰ τὸ ἀμφιδοξεῖν, καὶ παντελῶς. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τοῦ λόγου, ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦ προδεδοξάσθαι ποιόν τινα εἶναι τὸν λέγοντα· οὐ γὰρ ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τὴν ἐπιείκειαν

---

17 τε . . συλλογισμὸν pr. om   29 πιστικὴ

τοῦ λέγοντος ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην πρὸς τὸ πιθανόν, ἀλλὰ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν· οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι καὶ χαίροντες ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες· πρὸς ὃ καὶ μόνον πειρᾶσθαί φαμεν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνολογοῦντας. περὶ μὲν οὖν τούτων δηλωθήσεται καθ' ἕκαστον, ὅταν περὶ τῶν παθῶν λέγωμεν· διὰ δὲ τοῦ λόγου [πιστεύουσιν], ὅταν ἀληθὲς ἢ φαινόμενον ⟨ἀληθὲς⟩ δείξωμεν ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν. ἐπεὶ δ' αἱ πίστεις διὰ τούτων εἰσί, φανερὸν ὅτι ταῦτα [τὰ τρία] ἐστὶ λαβεῖν τοῦ συλλογίσασθαι δυναμένου καὶ τοῦ θεωρῆσαι περὶ τὰ ἤθη καὶ περὶ τὰς ἀρετὰς καὶ τρίτον τοῦ περὶ τὰ πάθη, τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται καὶ πῶς, ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν οἷον παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικήν. διὸ καὶ ὑποδύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ τῆς πολιτικῆς ἡ ῥητορικὴ καὶ οἱ ἀντιποιούμενοι ταύτης τὰ μὲν δι' ἀπαιδευσίαν τὰ δὲ δι' ἀλαζονείαν τὰ δὲ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικάς· ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοία, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν· περὶ οὐδενὸς γὰρ ὡρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστὶν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει, ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους.

περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς. τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστι τὸ δὲ συλλογισμὸς τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμός, καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγή, τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός, τὸ δὲ φαινόμενον ἐνθύμημα φαινόμενος συλλογισμός. καλῶ δ' ἐνθύμημα μὲν ῥητορικὸν συλλογισμόν, παράδειγμα δὲ ἐπαγωγὴν ῥητορικήν. πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ παραδείγματα λέγοντες ἢ ἐνθυμήματα, καὶ

1356 13 τοῦ λέγοντος om pr 19 τὸν λόγον 20 ἀληθὲς om 22 ταύτας ἐστι 24 τε om pr 24 ἐστι om pr 30 alterum τὰ δὲ om pr 31 δι' om. b 1 τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμὸς om pr 3 τὸ δὲ φαινόμενον ἐνθύμημα φαινόμενος συλλογισμὸς om

παρὰ ταῦτα οὐδέν· ὥστ' εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη ⟨ἢ⟩ συλλογιζόμενον ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ὁτιοῦν [ἢ ὁντινοῦν], δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν, ἀναγκαῖον ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι. τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν τοπικῶν· ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερον, ὅτι τὸ μὲν ἐπὶ πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι ὅτι οὕτως ἔχει ἐκεῖ μὲν ἐπαγωγή ἐστιν ἐνταῦθα δὲ παράδειγμα, τὸ δὲ τινῶν ὄντων ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα τῷ ταῦτα εἶναι ἢ καθόλου ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκεῖ μὲν συλλογισμὸς ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα καλεῖται. φανερὸν δ' ὅτι καὶ ἑκάτερον ἔχει ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς ῥητορείας· καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς εἴρηται, καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει· εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν παραδειγματώδεις ῥητορεῖαι αἱ δὲ ἐνθυμηματικαί, καὶ ῥήτορες ὁμοίως οἱ μὲν παραδειγματώδεις οἱ δὲ ἐνθυμηματικοί. πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἧττον οἱ λόγοι οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων, θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί. τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἑκατέρῳ χρηστέον, ἐροῦμεν ὕστερον· νῦν δὲ περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον διορίσωμεν καθαρῶς.

ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανὸν τινὶ πιθανόν ἐστι, καὶ τὸ μὲν εὐθὺς ὑπάρχει δι' αὐτὸ πιθανὸν καὶ πιστὸν τὸ δὲ τῷ δείκνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων, οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθ' ἕκαστον, οἷον ἡ ἰατρικὴ τί Σωκράτει τὸ ὑγιεινόν ἐστιν ἢ Καλλίᾳ, ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε ἢ τοῖς τοιοῖσδε· τοῦτο γὰρ ἔντεχνον, τὸ δὲ καθ' ἕκαστον ἄπειρον καὶ οὐκ ἐπιστητόν, οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἔνδοξον θεωρήσει, οἷον Σωκράτει ἢ Ἱππίᾳ, ἀλλὰ τὸ τοιοῖσδε, καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική. καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχεν· φαίνεται γὰρ ἄττα καὶ τοῖς παραληροῦσιν, ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἐκ τῶν λόγου δεομένων, ἡ δὲ ῥητορικὴ ἐκ τῶν 1357
ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων. ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς περί τε τοιούτων περὶ ὧν βουλευόμεθα καὶ τέχνας μὴ ἔχομεν, καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροαταῖς οἳ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν οὐδὲ λογίζεσθαι πόρρωθεν. βουλευόμεθα δὲ

---

8 ἢ om 14 πολλῶν] γρ ὀλίγων 26 ὕστερον et τούτων om pr 33 ἡ et τὸ om 34 τοιοιςδει

περὶ τῶν φαινομένων ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν· περὶ γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἢ γενέσθαι ἢ ἔσεσθαι ἢ ἔχειν οὐδεὶς βουλεύεται οὕτως ὑπολαμβάνων· οὐδὲν γὰρ πλέον. ἐνδέχεται δὲ συλλογίζεσθαι καὶ συνάγειν τὰ μὲν ἐκ συλλελογισμένων πρότερον, τὰ δ' ἐξ ἀσυλλογίστων μὲν δεομένων δὲ συλλογισμοῦ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἔνδοξα, ἀνάγκη δὲ τούτων τὸ μὲν μὴ εἶναι εὐεπακολούθητον διὰ τὸ μῆκος· ὁ γὰρ κριτὴς ὑπόκειται εἶναι ἁπλοῦς, τὰ δὲ μὴ πιθανὰ διὰ τὸ μὴ ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι μηδ' ἐνδόξων, ὥστ' ἀναγκαῖον τό τε ἐνθύμημα εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα περί τε τῶν ἐνδεχομένων ὡς τὰ πολλὰ ἔχειν ἄλλως, τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγὴν τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμόν, καὶ ἐξ ὀλίγων τε καὶ πολλάκις ἐλαττόνων ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός· ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν· αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής, οἷον ὅτι Δωριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν, ἱκανὸν εἰπεῖν ὅτι Ὀλύμπια γὰρ νενίκηκεν, τὸ δ' ὅτι στεφανίτης τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ προσθεῖναι· γιγνώσκουσι γὰρ πάντες.

ἐπεὶ δ' ἐστὶν ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων ἐξ ὧν οἱ ῥητορικοὶ συλλογισμοί εἰσι· τὰ γὰρ πολλὰ περὶ ὧν αἱ κρίσεις καὶ αἱ σκέψεις, ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν· περὶ ὧν μὲν γὰρ πράττουσι βουλεύονται καὶ σκοποῦσι, τὰ δὲ πραττόμενα πάντα τοιούτου γένους ἐστί, καὶ οὐδὲν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐξ ἀνάγκης τούτων, τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα ἐκ τοιούτων ἀνάγκη ἑτέρων συλλογίζεσθαι, τὰ δ' ἀναγκαῖα ἐξ ἀναγκαίων, δῆλον δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν, φανερὸν ὅτι ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, τὰ μὲν ἀναγκαῖα ἔσται, τὰ δὲ πλεῖστα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, τὰ δ' ἐνθυμήματα ἐξ εἰκότων καὶ ἐκ σημείων, ὥστε ἀνάγκη τούτων ἑκάτερον ἑκατέρῳ ταὐτὸ εἶναι. τὸ μὲν γὰρ εἰκός ἐστιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γινόμενον, οὐχ ἁπλῶς δὲ καθάπερ ὁρίζονταί τινες, ἀλλὰ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, b οὕτως ἔχον πρὸς ἐκεῖνο πρὸς ὃ εἰκός, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος· τῶν δὲ σημείων τὸ μὲν οὕτως ἔχει ὡς τῶν καθ' ἕκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου, τὸ δὲ ὡς τῶν

1357 18 ἐὰν — *b* 6 συλλογισμὸς mrg   18 τούτων] τοιούτων   34 ἑκάτερον] ἕτερον

καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος. τούτων δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον τεκμήριον, τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω ἐξ ὧν γίνεται συλλογισμός. διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν· ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι οἴωνται λῦσαι τὸ λεχθέν, τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον· τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρας ταὐτόν ἐστι κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶτταν. ἔστι δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου ὧδε, οἷον εἴ τις εἴπειεν σημεῖον εἶναι ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι, Σωκράτης γὰρ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος. τοῦτο μὲν οὖν σημεῖον, λυτὸν δέ, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ εἰρημένον· ἀσυλλόγιστον γάρ. τὸ δέ, οἷον εἴ τις εἴπειεν σημεῖον ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ, ἢ τέτοκεν ὅτι γάλα ἔχει, ἀναγκαῖον. ὅπερ τῶν σημείων τεκμήριον μόνον ἐστίν· μόνον γάρ, ἂν ἀληθὲς ᾖ, ἄλυτον ἐστίν. τὸ δὲ ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον, οἷον εἴ τις εἴπειεν, ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι, πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ. λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο, κἂν ἀληθὲς ᾖ· ἐνδέχεται γὰρ καὶ μὴ πυρέττοντα πνευστιᾶν. τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι καὶ τί σημεῖον καὶ τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν, μᾶλλον δὲ φανερῶς καὶ περὶ τούτων, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν τὰ μὲν ἀσυλλόγιστά ἐστι τὰ δὲ συλλελογισμένα, ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς διώρισται περὶ αὐτῶν. παράδειγμα δὲ ὅτι μέν ἐστιν ἐπαγωγὴ καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγή, εἴρηται· ἔστι δὲ οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς μέρος οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον, ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θάτερον ᾖ θατέρου, παράδειγμά ἐστιν. οἷον ὅτι ἐπιβουλεύει τυραννίδι Διονύσιος αἰτῶν τὴν φυλακήν· καὶ γὰρ Πεισίστρατος πρότερον ἐπιβουλεύων ᾔτει φυλακὴν καὶ λαβὼν ἐτυράννευσε, καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις· καὶ ἄλλοι ὅσους ἴσασι, παράδειγμα πάντες γίγνονται τοῦ Διονυσίου, ὃν οὐκ ἴσασί πω εἰ διὰ τοῦτο αἰτεῖ. πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων τυραννίδι φυλακὴν αἰτεῖ.

---

b 11 εἴποιεν 14 λυτὸν] αυτὸν 27 οὔθ' ὡς ὅλον — 28 πρὸς μέρος om 30 ᾖ] ἢ τοῦτο ἢ 31 ἐπεβούλευε

1358 ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεις ἀποδεικτικαί, εἴρηται. τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγίστη διαφορὰ καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν παρὰ πᾶσίν ἐστιν ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστὶ κατὰ τὴν ῥητορικὴν ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν, τὰ δὲ κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις, τὰς μὲν οὔσας τὰς δ' οὔπω κατειλημμένας· διὸ καὶ λανθάνουσί τε [τοὺς ἀκροατάς], καὶ μᾶλλον ἁπτόμενοι κατὰ τρόπον μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν. μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγόμενον διὰ πλειόνων ῥηθέν. λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε καὶ ῥητορικοὺς συλλογισμοὺς εἶναι περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινοὶ περὶ δικαίων καὶ φυσικῶν καὶ περὶ πολιτικῶν καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων εἴδει, οἷον ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἔσται ἐκ τούτου συλλογίσασθαι ἢ ἐνθύμημα εἰπεῖν περὶ δικαίων ἢ περὶ φυσικῶν ἢ περὶ ὁτουοῦν· καίτοι ταῦτα εἴδει διαφέρει. ἴδια δὲ ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος προτάσεων ἐστίν, οἷον περὶ φυσικῶν εἰσὶ προτάσεις ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα οὔτε συλλογισμός ἐστι περὶ τῶν ἠθικῶν, καὶ περὶ τούτων ἄλλαι ἐξ ὧν οὐκ ἔσται περὶ τῶν φυσικῶν· ὁμοίως δὲ τοῦτ' ἔχει ἐπὶ πάντων. κἀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενον ἐστίν· ταῦτα δὲ ὅσῳ τις ἂν βελτίω ἐκλέγηται, τὰς προτάσεις λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς· ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκέτι διαλεκτικὴ οὐδὲ ῥητορικὴ ἀλλ' ἐκείνη ἔσται ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς. ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων, ἐκ δὲ τῶν κοινῶν ἐλάττω. καθάπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον τῶν ἐνθυμημάτων τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους ἐξ ὧν ληπτέον. λέγω δ' εἴδη μὲν τὰς καθ' ἕκαστον γένος ἰδίας προτάσεις, τόπους δὲ τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων. πρότερον οὖν εἴπωμεν περὶ τῶν εἰδῶν· πρῶτον δὲ λάβωμεν τὰ γένη τῆς ῥητορικῆς, ὅπως διελόμενοι πόσα ἐστί, περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις.

1358 12 τόπους] λόγους γρ τόπους   15 ἐκ τούτου pr om   17 αὐτὰ

ἔστι δὲ [τῆς ῥητορικῆς εἴδη] τρία τὸν ἀριθμόν· τοσοῦτοι γὰρ καὶ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρχουσιν ὄντες. σύγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος, ἔκ τε τοῦ λέγοντος καὶ περὶ οὗ λέγει καὶ πρὸς ὅν, καὶ τὸ τέλος πρὸς τοῦτόν b ἐστι, λέγω δὲ τὸν ἀκροατήν. ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν ἢ θεωρὸν εἶναι ἢ κριτήν, κριτὴν δὲ ἢ τῶν γεγενημένων ἢ τῶν μελλόντων. ἔστι δ' ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων οἷον ἐκκλησιαστής, ὁ δὲ περὶ τῶν γεγενημένων οἷον ὁ δικαστής, ὁ δὲ [περὶ] τῆς δυνάμεως [ὁ] θεωρός, ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικόν, δικανικόν, ἐπιδεικτικόν. συμβουλῆς δὲ τὸ μὲν προτροπὴ τὸ δὲ ἀποτροπή· ἀεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδίᾳ συμβουλεύοντες καὶ οἱ κοινῇ δημηγοροῦντες τούτων θάτερον ποιοῦσιν. δίκης δὲ τὸ μὲν κατηγορία τὸ δ' ἀπολογία· τούτων γὰρ ὁποτερονοῦν ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμφισβητοῦντας. ἐπιδεικτικοῦ δὲ τὸ μὲν ἔπαινος τὸ δὲ ψόγος. χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων εἰσὶ τῷ μὲν συμβουλεύοντι ὁ μέλλων· περὶ γὰρ τῶν ἐσομένων συμβουλεύει ἢ προτρέπων ἢ ἀποτρέπων, τῷ δὲ δικαζομένῳ ὁ γενόμενος· περὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων ἀεὶ ὁ μὲν κατηγορεῖ ὁ δὲ ἀπολογεῖται, τῷ δ' ἐπιδεικτικῷ κυριώτατος μὲν ὁ παρών· κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα ἐπαινοῦσιν ἢ ψέγουσι πάντες, προσχρῶνται δὲ πολλάκις καὶ τὰ γενόμενα ἀναμιμνήσκοντες καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζοντες. τέλος δὲ ἑκάστοις τούτων ἕτερόν ἐστι, καὶ τρισὶν οὖσι τρία, τῷ μὲν συμβουλεύοντι τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν· ὁ μὲν γὰρ προτρέπων ὡς βέλτιον συμβουλεύει, ὁ δὲ ἀποτρέπων ὡς χεῖρον ἀποτρέπει, τὰ δ' ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ἢ καλὸν ἢ αἰσχρόν· τοῖς δὲ δικαζομένοις τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα· τοῖς δ' ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν, τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρουσιν. σημεῖον δ' ὅτι τὸ εἰρημένον ἑκάστοις τέλος· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν, οἷον ὁ δικαζόμενος ὡς οὐ γέγονεν ἢ οὐκ ἔβλαψεν· ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέ ποτ' ἂν ὁμολογήσειεν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔδει δίκης. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμ-

b 6 περὶ om

βουλεύοντες τὰ μὲν ἄλλα πολλάκις προΐενται, ὡς δὲ ἀσύμφορα συμβουλεύουσιν ἢ ἀπ' ὠφελίμων ἀποτρέπουσιν οὐκ ἂν ὁμολογήσαιεν· ὡς δ' οὐκ ἄδικον τοὺς ἀστυγείτονας καταδουλοῦσθαι καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, πολλάκις οὐδὲν φροντίζουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες καὶ οἱ 1359 *ψέγοντες οὐ σκοποῦσιν εἰ συμφέροντα ἔπραξεν ἢ βλαβερά, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις τιθέασιν ὅτι ὀλιγωρήσας τοῦ αὐτῷ λυσιτελοῦντος ἔπραξεν ὅ τι καλόν, οἷον Ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν ὅτι ἐβοήθησε τῷ ἑταίρῳ Πατρόκλῳ εἰδὼς ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν ἐξὸν ζῆν. τούτῳ δὲ ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος κάλλιον, τὸ δὲ ζῆν συμφέρον.*

φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι ἀνάγκη περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον τὰς προτάσεις· τὰ γὰρ τεκμήρια καὶ τὰ εἰκότα καὶ τὰ σημεῖα προτάσεις εἰσὶ ῥητορικαί· ὅλως μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεών ἐστί, τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός ἐστι συνεστηκὼς ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων.

ἐπεὶ δὲ οὔτε πραχθῆναι οἷόν τε οὔτε πραχθήσεσθαι τὰ ἀδύνατα ἀλλὰ τὰ δυνατά, οὐδὲ τὰ μὴ γενόμενα ἢ μὴ ἐσόμενα οὐχ οἷόν τε τὰ μὲν πεπρᾶχθαι τὰ δὲ πραχθήσεσθαι, ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλεύοντι καὶ τῷ δικαζομένῳ καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου, καὶ εἰ γέγονεν ἢ μή, καὶ εἰ ἔσται ἢ μή. ἔτι δ' ἐπεὶ ἅπαντες καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες καὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογούμενοι οὐ μόνον τὰ εἰρημένα δεικνύναι πειρῶνται ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρὸν τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν, ἢ τὸ καλὸν ἢ τὸ αἰσχρόν, ἢ τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἄδικον, ἢ καθ' αὑτὰ λέγοντες ἢ πρὸς ἄλληλα ἀντιπαραβάλλοντες, δῆλον ὅτι δέοι ἂν καὶ περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος καὶ τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάττονος προτάσεις ἔχειν, καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου, οἷον τί μεῖζον ἀγαθὸν ἢ ἔλαττον ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων.

περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τὰς προτάσεις, εἴρηται· μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου τούτων, οἷον περὶ ὧν συμβουλὴ καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι, τρίτον δὲ περὶ ὧν αἱ δίκαι.

---

37 οὐδὲ pr   *1359* 12 πραχθήσεσθαι] πεπρᾶχθαι

πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον περὶ ποῖα ἀγαθὰ ἢ κακὰ ὁ 4 συμβουλεύων συμβουλεύει, ἐπειδὴ οὐ περὶ ἅπαντα ἀλλ' ὅσα ἐνδέχεται καὶ γενέσθαι καὶ μή. ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι, περὶ δὲ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων· ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἔνια καὶ ἀπὸ τύχης γινόμενα ἀγαθὰ τῶν ἐνδεχομένων καὶ γίγνεσθαι καὶ μή, περὶ ὧν οὐδὲν πρὸ ἔργου τὸ συμβουλεύειν· ἀλλὰ δῆλον ὅτι περὶ ὅσων ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι. τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα πέφυκεν ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστίν· μέχρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν εὕρωμεν εἰ ἡμῖν δυνατὰ ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι.

καθ' ἕκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δ' ὅσον ἐνδέχεται περὶ αὐτῶν διορίσαι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δεῖ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορικῆς εἶναι τέχνης ἀλλ' ἐμφρονεστέρας καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς, πολλῷ τε πλείω δεδόσθαι καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων θεωρημάτων· ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται [μὲν] ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς, ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις. ὅσῳ δ' ἄν τις ἢ τὴν διαλεκτικὴν ἢ ταύτην μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις ἀλλ' ἐπιστήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων. ὅμως δ' ὅσα πρὸ ἔργου μέν ἐστι διελεῖν, ἔτι δ' ὑπολείπει σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ, εἴπωμεν καὶ νῦν.

σχεδὸν γάρ, περὶ ὧν βουλεύονται πάντες καὶ περὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλεύοντες, τὰ μέγιστα τυγχάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα· ταῦτα δ' ἐστὶ περί τε πόρων, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων, καὶ περὶ νομοθεσίας. ὥστε περὶ μὲν πόρων τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν δέοι ἂν

---

31 δὴ et ἀλλὰ om pr   34 ἔσται   b 10 μὲν om pr   19 καὶ περὶ $\overset{\text{ἃ}}{\text{ὧν}}$ 23 καὶ ἐξαγομένων om pr

τὰς προσόδους τῆς πόλεως εἰδέναι τίνες καὶ πόσαι, ὅπως εἴτε τις παραλείπεται προστεθῇ καὶ εἴ τις ἐλάττων αὐξηθῇ, ἔτι δὲ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἁπάσας, ὅπως εἴ τις περίεργος ἀφαιρεθῇ καὶ εἴ τις μείζων ἐλάττων γένηται· οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες πλουσιώτεροι γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν δαπανημάτων. ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας ἐνδέχεται συνορᾶν, ἀλλ' ἀναγκαῖον καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένων ἱστορικὸν εἶναι πρὸς τὴν περὶ τούτων συμβουλήν.

περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης τὴν δύναμιν εἰδέναι τῆς πόλεως, ὁπόση τε ὑπάρχει ἤδη καὶ πόσην ἐνδέχεται ὑπάρξαι, καὶ ποία τις ἥ τε ὑπάρχουσά ἐστι καὶ ἥ τις ἐνδέχεται προσγενέσθαι, ἔτι δὲ πολέμους πῶς καὶ τίνας πεπολέμηκεν. οὐ μόνον δὲ τῆς οἰκείας πόλεως ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναι. [ἢ] καὶ πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν, ὅπως πρὸς μὲν τοὺς κρείττους εἰρηνεύηται, πρὸς δὲ τοὺς ἥττους ἐπ' αὐτοῖς ᾖ τὸ πολεμεῖν. καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον ὅμοιαι ἢ ἀνόμοιαι· ἔστι γὰρ καὶ ταύτῃ πλεονεκτεῖν ἢ ἐλαττοῦσθαι. ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα μὴ μόνον τοὺς οἰκείους πολέμους τεθεωρηκέναι ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων, πῶς ἀποβαίνουσιν· ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίγνεσθαι πέφυκεν.

ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας μὴ λανθάνειν πῶς φυλάττεται, ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος εἰδέναι τῆς φυλακῆς καὶ τὸ εἶδος καὶ τοὺς τόπους τῶν φυλακτηρίων, τοῦτο δ' ἀδύνατον μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας, ἵν' εἴτ' ἐλάττων ἡ φυλακὴ προστεθῇ καὶ εἴ τις περίεργος ἀφαιρεθῇ καὶ τοὺς ἐπιτηδείους τόπους τηρῶσι μᾶλλον.

ἔτι δὲ περὶ τροφῆς, πόση δαπάνη ἱκανὴ τῇ πόλει καὶ ποία ἡ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ εἰσαγώγιμος, καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δέονται καὶ τίνων εἰσαγωγῆς, ἵνα πρὸς τούτους καὶ συνθῆκαι καὶ συμβολαὶ γίγνωνται· πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας, πρός τε τοὺς κρείττους καὶ πρὸς τοὺς εἰς ταῦτα χρησίμους.

εἰς δ' ἀσφάλειαν ἅπαντα μὲν ταῦτα ἀναγκαῖον δύνα-

---

36 *ἥ τις* et 39 *ἢ* om pr *1360* 1 *ἐφ' αὐτοῖς* 13 *γρ καὶ πόση τε αὐτόθεν γινομένη καί πόση εἰσαγώγιμος* 14 *τούτοις*

σθαι θεωρεῖν, οὐκ ἐλάχιστον δὲ περὶ νομοθεσίας ἐπαΐειν· ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως, ὥστ' ἀναγκαῖον εἰδέναι πόσα τ' ἐστὶ πολιτειῶν εἴδη, καὶ ποῖα συμφέρει ἑκάστῃ, καὶ ὑπὸ τίνων φθείρεσθαι πέφυκε καὶ οἰκείων τῆς πολιτείας καὶ ἐναντίων. λέγω δὲ τὸ ὑπὸ οἰκείων φθείρεσθαι, ὅτι ἔξω τῆς βελτίστης πολιτείας αἱ ἄλλαι πᾶσαι καὶ ἀνιέμεναι καὶ ἐπιτεινόμεναι φθείρονται, οἷον δημοκρατία οὐ μόνον ἀνιεμένη ἀσθενεστέρα γίνεται ὥστε τέλος ἥξει εἰς ὀλιγαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτεινομένη σφόδρα, ὥσπερ καὶ ἡ γρυπότης καὶ ἡ σιμότης οὐ μόνον ἀνιέμενα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γρυπὰ γινόμενα ἢ σιμὰ οὕτω διατίθεται ὥστε μηδὲ μυκτῆρα δοκεῖν εἶναι. χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας τὸ μὴ μόνον ἐπαΐειν τίς πολιτεία συμφέρει ἐκ τῶν παρεληλυθότων θεωροῦντι, ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἁρμόττουσιν. ὥστε δῆλον ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι· ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἔστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους, πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς συμβουλὰς τὰς τῶν περὶ τὰς πράξεις γραφόντων ἱστορίας· ἅπαντα δὲ ταῦτα πολιτικῆς ἀλλ' οὐ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν.

περὶ ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν, τὰ μέγιστα τοσαῦτα ἐστίν· ἐξ ὧν δὲ δεῖ καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ τῶν ἄλλων προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, λέγωμεν πάλιν.

σχεδὸν δὲ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ καὶ κοινῇ πᾶσι σκοπός τις ἐστίν, οὗ στοχαζόμενοι καὶ αἱροῦνται καὶ φεύγουσιν· καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν ἥ τ' εὐδαιμονία καὶ τὰ μόρια αὐτῆς. ὥστε παραδείγματος χάριν λάβωμεν τί ἐστιν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἡ εὐδαιμονία, καὶ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης· περὶ γὰρ ταύτης καὶ τῶν εἰς ταύτην συντεινόντων καὶ τῶν ἐναντίων ταύτῃ αἵ τε προτροπαὶ καὶ αἱ ἀποτροπαὶ πᾶσαι εἰσίν· τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην ἢ τῶν μορίων τι, ἢ μεῖζον ἀντ' ἐλάττονος ποιοῦντα, δεῖ πράττειν, τὰ δὲ φθείροντα ἢ ἐμποδίζοντα ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα μὴ πράττειν.

---

31 γρ ἃ τῇ πολιτείᾳ b 3 ἢ ἀποτρέπειν om pr λέγομεν 9 ταύτης καὶ om pr

ἔστω δὴ εὐδαιμονία εὐπραξία μετ' ἀρετῆς, ἢ αὐτάρκεια ζωῆς, ἢ ὁ βίος ὁ μετ' ἀσφαλείας ἥδιστος, ἢ εὐθενία κτημάτων καὶ σωμάτων μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς τούτων· σχεδὸν γὰρ τούτων ἓν ἢ πλείω τὴν εὐδαιμονίαν ὁμολογοῦσιν εἶναι ἅπαντες.

εἰ δή ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον, ἀνάγκη αὐτῆς εἶναι μέρη εὐγένειαν πολυφιλίαν χρηστοφιλίαν πλοῦτον εὐτεκνίαν πολυτεκνίαν εὐγηρίαν, ἔτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς, οἷον ὑγίειαν κάλλος ἰσχὺν μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστικήν, δόξαν τιμὴν εὐτυχίαν ἀρετήν· οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέστατος εἴη, εἰ ὑπάρχοι αὐτῷ τά τ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλα παρὰ ταῦτα. ἔστι δ' ἐν αὐτῷ μὲν τὰ περὶ ψυχὴν καὶ τὰ ἐν σώματι, ἔξω δὲ εὐγένεια καὶ φίλοι καὶ χρήματα καὶ τιμή. ἔτι δὲ προσήκειν οἰόμεθα δυνάμεις ὑπάρχειν καὶ τύχην· οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλέστατος ὁ βίος εἴη. λάβωμεν τοίνυν ὁμοίως καὶ τούτων ἕκαστον τί ἐστιν.

εὐγένεια μὲν οὖν ἐστὶν ἔθνει μὲν καὶ πόλει τὸ αὐτόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι, καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς γεγονέναι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις· ἰδίᾳ δὲ εὐγένεια ἢ ἀπ' ἀνδρῶν ἢ ἀπὸ γυναικῶν, καὶ γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν, καὶ ὥσπερ ἐπὶ πόλεως τούς τε πρώτους γνωρίμους ἢ ἐπ' ἀρετῇ ἢ πλούτῳ ἢ ἄλλῳ τῳ τῶν τιμωμένων, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἐκ τοῦ γένους καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους.

1361 εὐτεκνία δὲ καὶ πολυτεκνία οὐκ ἄδηλα· ἔστι δὲ τῷ κοινῷ μὲν [εὐτεκνία], νεότης ἂν ᾖ πολλὴ καὶ ἀγαθή, ἀγαθὴ δὲ κατ' ἀρετὴν σώματος, οἷον μέγεθος κάλλος ἰσχὺν δύναμιν ἀγωνιστικήν· ψυχῆς δὲ σωφροσύνη καὶ ἀνδρία νέου ἀρεταί. ἰδίᾳ δὲ εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ καὶ τοιαῦτα εἶναι, καὶ θήλεα καὶ ἄρρενα· θηλειῶν δὲ ἀρετὴ σώματος μὲν κάλλος καὶ μέγεθος, ψυχῆς δὲ σωφροσύνη καὶ φιλεργία ἄνευ ἀνελευθερίας. ὁμοίως δὲ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἄνδρας καὶ κατὰ γυναῖκας δεῖ ζητεῖν ἕκαστον ὑπάρχειν τῶν τοιούτων· ὅσοις γὰρ τὰ

---

18 εἶναι om pr 29 ἂν om 30 εἴη corr

κατὰ γυναῖκας φαῦλα ὥσπερ Λακεδαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσιν.

πλούτου δὲ μέρη νομίσματος πλῆθος, γῆς, χωρίων κτῆσις, ἔτι δὲ ἐπίπλων κτῆσις καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνδραπόδων πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων, ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα. ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν μᾶλλον τὰ κάρπιμα, ἐλευθέρια δὲ τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν· κάρπιμα δὲ λέγω ἀφ' ὧν αἱ πρόσοδοι, ἀπολαυστικὰ δὲ ἀφ' ὧν μηδὲν παρὰ τὴν χρῆσιν γίγνεται, ὅ τι καὶ ἄξιον. ὅρος δὲ ἀσφαλείας μὲν τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτῆσθαι ὥστ' ἐφ' αὐτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν αὐτῶν, τοῦ δὲ οἰκεῖα εἶναι ἢ μή, ὅταν ἐφ' αὐτῷ ᾖ ἀπαλλοτριῶσαι· λέγω δὲ ἀπαλλοτρίωσιν δόσιν καὶ πρᾶσιν. ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι· καὶ γὰρ ἡ ἐνέργειά ἐστι τῶν τοιούτων καὶ ἡ χρῆσις πλοῦτος.

εὐδοξία δ' ἐστὶ τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ τοιοῦτόν τι ἔχειν οὗ πάντες ἐφίενται ἢ οἱ πολλοὶ ἢ οἱ ἀγαθοὶ ἢ οἱ φρόνιμοι.

τιμὴ δ' ἐστὶ μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς εὐδοξίας, τιμῶνται δὲ δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες, οὐ μὴν ἀλλὰ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετεῖν· εὐεργεσία δὲ ἢ εἰς σωτηρίαν καὶ ὅσα αἴτια τοῦ εἶναι, ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἴς τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ὧν μὴ ῥᾳδία ἡ κτῆσις ἢ ὅλως ἢ ἐνταῦθα ἢ ποτέ· πολλοὶ γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα τιμῆς τυγχάνουσιν, ἀλλ' οἱ τόποι καὶ οἱ καιροὶ αἴτιοι. μέρη δὲ τιμῆς θυσίαι, μνῆμαι ἐν μέτροις καὶ ἄνευ μέτρων, γέρα, τεμένη, προεδρίαι, τάφοι, εἰκόνες, τροφαὶ δημόσιαι, τὰ βαρβαρικά, οἷον προσκυνήσεις καὶ ἐκστάσεις, δῶρα τὰ παρ' ἑκάστοις τίμια. καὶ γὰρ τὸ δῶρόν ἐστι κτήματος δόσις καὶ τιμῆς σημεῖον, διὸ καὶ οἱ φιλοχρήματοι καὶ οἱ
φιλότιμοι ἐφίενται αὐτῶν· ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει ὧν δέον- b
ται· καὶ γὰρ κτῆμα ἐστίν, οὗ ἐφίενται οἱ φιλοχρήματοι, καὶ τιμὴν ἔχει, οὗ οἱ φιλότιμοι.

σώματος δὲ ἀρετὴ ὑγίεια, αὕτη δὲ οὕτως ὥστε ἀνόσους

1361 14 ἔτι .. ἀνδραπόδων om pr 14 καὶ ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων mrg 16 καὶ post πάντα om 18 ἀπολαυτικὰ 22 ᾖ ἀπαλλοτριῶσαι] τὸ ἀλλοτριῶσαι pr 24 ἡ om

εἶναι χρωμένους τοῖς σώμασιν· πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειε τῆς ὑγιείας διὰ τὸ πάντων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων ἢ τῶν πλείστων. κάλλος δὲ ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ἐστίν. νέου μὲν οὖν κάλλος τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα τούς τε πρὸς δρόμον καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν, διὸ οἱ πένταθλοι κάλλιστοι, ὅτι πρὸς βίαν καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν· ἀκμάζοντος δὲ πρὸς μὲν πόνους τοὺς πολεμικούς, ἡδὺν δὲ εἶναι δοκεῖν μετὰ φοβερότητος· γέροντος δὲ πρὸς μὲν πόνους τοὺς ἀναγκαίους ἱκανόν, ἄλυπον δὲ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὧν τὸ γῆρας λωβᾶται. ἰσχὺς δ' ἐστὶ μὲν δύναμις τοῦ κινεῖν ἕτερον ὡς βούλεται, ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον ἢ ἕλκοντα ἢ ὠθοῦντα ἢ αἴροντα ἢ πιέζοντα ἢ συνθλίβοντα, ὥστε ὁ ἰσχυρὸς ἢ πᾶσιν ἢ τούτων τισίν ἐστιν ἰσχυρός. μεγέθους δὲ ἀρετὴ τὸ ὑπερέχειν κατὰ μῆκος καὶ βάθος καὶ πλάτος τῶν πολλῶν τοσούτῳ μείζονι ὥστε μὴ βραδυτέρας ποιεῖν τὰς κινήσεις διὰ τὴν ὑπερβολήν. ἀγωνιστικὴ δὲ σώματος ἀρετὴ σύγκειται ἐκ μεγέθους καὶ ἰσχύος καὶ τάχους· καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστιν· ὁ γὰρ δυνάμενος τὰ σκέλη ῥιπτεῖν πως καὶ κινεῖν ταχὺ καὶ πόρρω δρομικός, ὁ δὲ θλίβειν καὶ κατέχειν παλαιστικός, ὁ δὲ ὦσαι τῇ πληγῇ πυκτικός, ὁ δ' ἀμφοτέροις τούτοις παγκρατιαστικός, ὁ δὲ πᾶσι πένταθλος.

εὐγηρία δ' ἐστὶ βραδυτὴς γήρως μετ' ἀλυπίας· οὔτε γὰρ εἰ ταχὺ γηράσκει, εὔγηρως, οὔτ' εἰ μόγις μὲν λυπηρῶς δέ. ἔστι δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν καὶ τύχης· μὴ ἄνοσος γὰρ ὢν μηδὲ ἰσχυρὸς οὐκ ἔσται ἀπαθής, οὐδ' ἄλυπος καὶ πολυχρόνιος [οὔτ'] ἄνευ τύχης διαμείνειεν ἄν. ἔστι δέ τις καὶ χωρὶς ἰσχύος καὶ ὑγιείας ἄλλη δύναμις μακροβιότητος· πολλοὶ γὰρ ἄνευ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν μακρόβιοί εἰσιν· ἀλλ' οὐδὲν ἡ ἀκριβολογία χρήσιμος ἡ περὶ τούτων εἰς τὰ νῦν.

πολυφιλία δὲ καὶ χρηστοφιλία οὐκ ἄδηλα τοῦ φίλου ὡρισμένου, ὅτι ἔστιν ὁ τοιοῦτος φίλος ὅς τις, ἃ οἴεται ἀγαθὰ εἶναι ἐκείνῳ, πρακτικός ἐστιν αὐτῶν δι' ἐκεῖνον.

---

b 5 εὐδαιμονήσειε 13 ἱκανόν pr om 17 πιεζοῦντα 31 οὔτ' ἂν εὐτυχὴς

ᾧ δὴ πολλοὶ τοιοῦτοι, πολύφιλος, ᾧ δὲ καὶ ἐπιεικεῖς ἄνδρες, χρηστόφιλος.

εὐτυχία δ' ἐστίν, ὧν ἡ τύχη ἀγαθῶν αἰτία, ταῦτα γίγνεσθαι καὶ ὑπάρχειν ἢ πάντα ἢ τὰ πλεῖστα ἢ τὰ μέγιστα. 1362
αἰτία δ' ἐστὶν ἡ τύχη ἐνίων μὲν ὧν καὶ αἱ τέχναι, πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων, οἷον ὅσων ἡ φύσις, ἐνδέχεται δὲ καὶ παρὰ φύσιν εἶναι· ὑγιείας μὲν γὰρ τέχνη αἰτία, κάλλους δὲ καὶ μεγέθους φύσις. ὅλως δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν ἀπὸ τύχης, ἐφ' οἷς ἐστὶν ὁ φθόνος. ἔστι δὲ καὶ τῶν παρὰ λόγον ἀγαθῶν αἰτία τύχη, οἷον εἰ οἱ ἄλλοι αἰσχροὶ ἀδελφοί, ὁ δὲ καλός, ἢ οἱ ἄλλοι μὴ εἶδον τὸν θησαυρόν, ὁ δ' εὗρεν, ἢ εἰ τοῦ πλησίον ἔτυχε τὸ βέλος, τούτου δὲ μή, ἢ εἰ μὴ ἦλθε μόνος ἀεὶ φοιτῶν, οἱ δὲ ἅπαξ ἐλθόντες διεφθάρησαν· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα εὐτυχήματα δοκεῖ εἶναι.

περὶ δὲ ἀρετῆς ἐπείπερ οἰκειότατος ὁ περὶ τοὺς ἐπαίνους τόπος, ὅταν περὶ ἐπαίνου ποιώμεθα τὸν λόγον, τότε διοριστέον.

ὧν μὲν οὖν δεῖ στοχάζεσθαι προτρέποντα ὡς ἐσομένων 6
ἢ ὑπαρχόντων, καὶ ὧν ἀποτρέποντα, φανερόν· τὰ γὰρ ἐναντία τούτων ἐστίν. ἐπεὶ δὲ πρόκειται τῷ συμβουλεύοντι σκοπὸς τὸ συμφέρον, βουλεύονται γὰρ οὐ περὶ τοῦ τέλους ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος, ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ συμφέροντα κατὰ τὰς πράξεις, τὸ δὲ συμφέρον ἀγαθόν, ληπτέον ἂν εἴη τὰ στοιχεῖα περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος ἁπλῶς. ἔστω δὴ ἀγαθὸν ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ᾖ αἱρετόν, καὶ οὗ ἕνεκα ἄλλο αἱρούμεθα, καὶ οὗ ἐφίεται πάντα ἢ πάντα τὰ αἴσθησιν ἔχοντα ἢ νοῦν ἢ εἰ λάβοι νοῦν· καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἑκάστῳ ἀποδοίη, καὶ ὅσα ὁ περὶ ἕκαστον νοῦς ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ, τοῦτό ἐστιν ἑκάστῳ ἀγαθόν, καὶ οὗ παρόντος εὖ διάκειται καὶ αὐτάρκως ἔχει, καὶ τὸ αὔταρκες, καὶ τὸ ποιητικὸν ἢ φυλακτικὸν τῶν τοιούτων, καὶ ᾧ ἀκολουθεῖ τὰ τοιαῦτα, καὶ τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων καὶ τὰ φθαρτικά. ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς· ἢ γὰρ ἅμα ἢ ὕστερον, οἷον τῷ μὲν μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι ὕστερον, τῷ δὲ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν ἅμα. καὶ τὰ ποιητικὰ τριχῶς, τὰ μὲν ὡς τὸ ὑγιαίνειν ὑγιείας, τὰ δὲ ὡς σιτία ὑγιείας, τὰ δὲ ὡς τὸ γυμ-

---

δὲ
1362 10 εἰ om 19 γὰρ 21 τὰ] τ. 26 ἐστιν ἑκάστῳ pr om 32 τὰ pr om

νάζεσθαι, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ποιεῖ ὑγίειαν. τούτων δὲ κειμένων ἀνάγκη τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς· ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ μὲν τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακὸν [ἅμα], τῷ δὲ τὸ ἔχειν ἀγαθὸν ὕστερον. καὶ ἡ ἀντ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ μείζονος λῆψις καὶ
b ἀντὶ μείζονος κακοῦ ἐλάττονος· ᾧ γὰρ ὑπερέχει τὸ μεῖζον τοῦ ἐλάττονος, τούτῳ γίνεται τοῦ μὲν λῆψις τοῦ δ' ἀποβολή. καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι· κατὰ γὰρ ταύτας εὖ τε διάκεινται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικαὶ τῶν ἀγαθῶν εἰσὶ καὶ πρακτικαί. περὶ ἑκάστης δὲ καὶ τίς καὶ ποία χωρὶς ῥητέον. καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ ζῷα αὐτῆς τῇ φύσει. ὥστε καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ καλὰ ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι· τὰ μὲν γὰρ ἡδονῆς ποιητικά, τῶν δὲ καλῶν τὰ μὲν ἡδέα τὰ δὲ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ αἱρετά ἐστιν.

ὡς δὲ καθ' ἓν εἰπεῖν, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι τάδε. εὐδαιμονία· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸ αἱρετὸν καὶ αὔταρκες, καὶ ἕνεκα αὐτοῦ πολλὰ αἱρούμεθα. δικαιοσύνη, ἀνδρία, σωφροσύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια καὶ αἱ ἄλλαι αἱ τοιαῦται ἕξεις· ἀρεταὶ γὰρ ψυχῆς. καὶ ὑγίεια καὶ κάλλος καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀρεταὶ γὰρ σώματος καὶ ποιητικαὶ πολλῶν, οἷον ἡ ὑγίεια καὶ ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν, διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι, ὅτι δύο τῶν τοῖς πολλοῖς τιμιωτάτων αἴτιόν ἐστιν, ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν. πλοῦτος· ἀρετὴ γὰρ κτήσεως καὶ ποιητικὸν πολλῶν. φίλος καὶ φιλία· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸν αἱρετὸς ὁ φίλος καὶ ποιητικὸς πολλῶν. τιμή, δόξα· καὶ γὰρ ἡδέα καὶ ποιητικὰ πολλῶν, καὶ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὑπάρχειν ἐφ' οἷς τιμῶνται. δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν· ποιητικὰ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγαθῶν. ἔτι εὐφυΐα, μνῆμαι, εὐμάθεια, ἀγχίνοια, πάντα τὰ τοιαῦτα· ποιητικαὶ γὰρ αὗται ἀγαθῶν αἱ δυνάμεις εἰσίν. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πᾶσαι καὶ αἱ τέχναι. καὶ τὸ ζῆν· εἰ γὰρ μηδὲν ἄλλο ἕποιτο ἀγαθόν, καθ' αὑτὸ αἱρετόν ἐστιν. καὶ τὸ δίκαιον· συμφέρον γάρ τι κοινῇ ἐστίν.

ταῦτα μὲν οὖν σχεδὸν τὰ ὁμολογούμενα ἀγαθά ἐστιν·

---

37 ἅμα om

ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις ἐκ τῶνδε οἱ συλλογισμοί. ᾧ τὸ ἐναντίον κακόν, τοῦτ᾽ ἀγαθόν. καὶ οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει· οἷον εἰ τὸ δειλοὺς εἶναι μάλιστα συμφέρει τοῖς ἐχθροῖς, δῆλον ὅτι ἀνδρία μάλιστα ὠφέλιμον τοῖς πολίταις. καὶ ὅλως ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται ἢ ἐφ᾽ ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται· διὸ εἴρηται

ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος.

ἔστι δ᾽ οὐκ ἀεὶ τοῦτο, ἀλλ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οὐθὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις· ὅθεν λέγεται ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ᾖ ταὐτὸ βλαβερὸν 1363 *ἀμφοῖν. καὶ οὗ μή ἐστιν ὑπερβολή, τοῦτο ἀγαθόν, ὃ δ᾽ ἂν ᾖ μεῖζον ἢ δεῖ, κακόν. καὶ οὗ ἕνεκα πολλὰ πεπόνηται ἢ δεδαπάνηται· φαινόμενον γὰρ ἀγαθὸν ἤδη, καὶ ὡς τέλος τὸ τοιοῦτον ὑπολαμβάνεται καὶ τέλος πολλῶν, τὸ δὲ τέλος ἀγαθόν. ὅθεν ταῦτ᾽ εἴρηται,*

κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ

καὶ

αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν·

καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. καὶ οὗ πολλοὶ ἐφίενται, καὶ τὸ περιμάχητον φαινόμενον· οὗ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ᾽ ἀγαθὸν ἦν, οἱ δὲ πολλοὶ ὥσπερ πάντες φαίνονται. καὶ τὸ ἐπαινετόν· οὐδεὶς γὰρ τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐπαινεῖ. καὶ ὃ οἱ ἐχθροὶ [καὶ οἱ φαῦλοι] ἐπαινοῦσιν· ὥσπερ γὰρ πάντες ἤδη ὁμολογοῦσιν, εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες· διὰ γὰρ τὸ φανερὸν ὁμολογοῖεν ἄν, ὥσπερ καὶ φαῦλοι [οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι καὶ ἀγαθοὶ] οὓς οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσιν. διὸ λελοιδορῆσθαι ὑπέλαβον Κορίνθιοι ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος

Κορινθίοις δ᾽ οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον.

καὶ ὃ τῶν φρονίμων τις ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν προέκρινεν, οἷον Ὀδυσσέα Ἀθηνᾶ καὶ Ἑλένην Θησεὺς καὶ Ἀλέξανδρον αἱ θεαὶ καὶ Ἀχιλλέα Ὅμηρος. καὶ ὅλως τὰ προαιρετά· προαιροῦνται δὲ πράττειν τά τε εἰρημένα καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθὰ

1363 9 *τοῦτ᾽*] *τὸ* 11 *ἐπαινοῦσιν* pr om 14 *οὓς . . ἀγαθοὶ* om. sed in marg. *οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι*

καὶ τὰ δυνατά. ταῦτα δὲ διχῶς ἐστὶ τά τε γενόμενα [ἂν] καὶ τὰ ῥᾳδίως γιγνόμενα. ῥᾴδια δὲ ὅσα ἢ ἄνευ λύπης ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· τὸ γὰρ χαλεπὸν ὁρίζεται ἢ λύπῃ ἢ πλήθει χρόνου. καὶ ἐὰν ὡς βούλονται· βούλονται δὲ ἢ μηδὲν κακὸν ἢ ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ· τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν ἢ λανθάνῃ ἡ τιμωρία ἢ μικρὰ ᾖ. καὶ τὰ ἴδια, καὶ ἃ μηδείς, καὶ τὰ περιττά· τιμὴ γὰρ οὕτω μᾶλλον. καὶ τὰ ἁρμόττοντα αὐτοῖς· τοιαῦτα δὲ τά τε προσήκοντα κατὰ γένος καὶ δύναμιν, καὶ ὧν ἐλλείπειν οἴονται, κἂν μικρὰ ᾖ· οὐδὲν γὰρ ἧττον προαιροῦνται ταῦτα πράττειν. καὶ τὰ εὐκατέργαστα· δυνατὰ γὰρ ὡς ῥᾴδια· εὐκατέργαστα δὲ ἃ πάντες ἢ οἱ πολλοὶ ἢ οἱ ὅμοιοι ἢ οἱ ἥττους κατώρθωσαν. καὶ ἃ χαριοῦνται τοῖς φίλοις, ἢ ἃ ἀπεχθήσονται τοῖς ἐχθροῖς. καὶ ὅσα οὓς θαυμάζουσι προαιροῦνται πράττειν. καὶ πρὸς ἃ εὐφυεῖς εἰσὶ καὶ ἔμπειροι· ῥᾷον γὰρ κατορθώσειν οἴονται. καὶ ἃ μηδεὶς φαῦλος· ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλον. καὶ ὧν ἐπιθυμοῦντες τυγχάνουσιν· οὐ γὰρ μόνον ἡδὺ ἀλλὰ
b καὶ βέλτιον φαίνεται. καὶ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἃ τοιοῦτοι, οἷον οἱ φιλόνικοι εἰ νίκη ἔσται, οἱ φιλότιμοι εἰ τιμή, οἱ φιλοχρήματοι εἰ χρήματα, καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως.

περὶ μὲν οὖν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος ἐκ τούτων ληπτέον τὰς πίστεις· ἐπεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦντες ἄμφω
7 συμφέρειν περὶ τοῦ μᾶλλον ἀμφισβητοῦσιν, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ καὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος. ἔστω δὴ ὑπερέχον μὲν τοσοῦτον καὶ ἔτι, ὑπερεχόμενον δὲ τὸ ἐνυπάρχον. καὶ μεῖζον μὲν ἀεὶ καὶ πλεῖον πρὸς ἔλαττον, μέγα δὲ καὶ μικρὸν καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον πρὸς τὸ τῶν πολλῶν μέγεθος, καὶ ὑπερέχον μὲν τὸ μέγα, τὸ δὲ ἐλλεῖπον μικρόν, καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον ὡσαύτως. ἐπεὶ οὖν ἀγαθὸν λέγομεν τό τε αὐτὸ αὑτοῦ ἕνεκα καὶ μὴ ἄλλου αἱρετόν, καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται, καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντα ἕλοιτο, καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικόν, ἢ ᾧ ἕπεται τὰ τοιαῦτα, τὸ δ' οὗ ἕνεκα τὸ τέλος ἐστί, τέλος δ' ἐστὶν οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα, αὑτῷ δὲ ἀγαθὸν τὸ

30 κἂν] καὶ ἂν 31 γὰρ pr om 32 ὡς] καὶ pr b 2 φιλόνεικοι
8 τὸ τοσοῦτον corr 13 $\overset{\text{ὸν}}{\text{ἀγαθὰ}}$ αὐτὸ pr om

πρὸς αὐτὸν ταῦτα πεπονθός, ἀνάγκη τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν ἐλαττόνων συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ἐλαττόνων μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι· ὑπερέχει γάρ, τὸ δὲ ἐνυπάρχον ὑπερέχεται. καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου ὑπερέχῃ, καὶ αὐτὰ αὐτῶν· καὶ ὅσα αὐτὰ αὐτῶν, καὶ τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου, οἷον εἰ ὁ μέγιστος ἀνὴρ γυναικὸς τῆς μεγίστης μείζων, καὶ ὅλως οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν μείζους· καὶ εἰ οἱ ἄνδρες ὅλως τῶν γυναικῶν μείζους, καὶ ἀνὴρ ὁ μέγιστος τῆς μεγίστης γυναικὸς μείζων· ἀνάλογον γὰρ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενῶν καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς. καὶ ὅταν τόδε μὲν τῷδε ἕπηται, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ μή· ἕπεται δὲ ἢ τῷ ἅμα ἢ τῷ ἐφεξῆς ἢ τῇ δυνάμει· ἐνυπάρχει γὰρ ἡ χρῆσις ἡ τοῦ ἑπομένου ἐν τῇ θατέρου. ἕπεται δὲ ἅμα μὲν τῷ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, τούτῳ δὲ ἐκεῖνο οὔ, ὕστερον δὲ τῷ μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι, δυνάμει δὲ τῷ ἱεροσυλεῖν τὸ ἀποστερεῖν· ὁ γὰρ ἱεροσυλήσας κἂν ἀποστερήσειεν. καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι μείζω· ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος. καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικὰ μείζω· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μείζονος ποιητικῷ εἶναι. καὶ οὗ τὸ ποιητικὸν μεῖζον, ὡσαύτως· εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν αἱρετώτερον τοῦ ἡδέος καὶ μεῖζον ἀγαθόν, καὶ ἡ ὑγίεια τῆς ἡδονῆς μείζων. καὶ τὸ αἱρετώτερον καθ' αὑτὸ τοῦ μὴ καθ' αὑτό, οἷον ἰσχὺς ὑγιεινοῦ· τὸ μὲν γὰρ οὐχ αὑτοῦ ἕνεκα, τὸ δὲ αὑτοῦ, ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθόν. κἂν ᾖ τὸ μὲν τέλος, τὸ δὲ μὴ τέλος· τὸ μὲν γὰρ ἄλλου ἕνεκα, τὸ δὲ αὑτοῦ, οἷον τὸ γυμνάζεσθαι τοῦ εὖ ἔχειν τὸ σῶμα. καὶ τὸ ἧττον προσδεόμενον θατέρου ἢ ἑτέρων· αὐταρκέστερον γάρ· ἧττον δὲ προσδεῖται τὸ ἐλαττόνων ἢ ῥᾳόνων προσδεόμενον. καὶ ὅταν τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε μὴ ᾖ ἢ μὴ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι, θάτερον δὲ ἄνευ τούτου· αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον, ὥστε φαίνεται μεῖζον ἀγαθόν. κἂν ᾖ ἀρχή, τὸ δὲ μὴ ἀρχή. κἂν ᾖ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον διὰ τὸ αὐτό· ἄνευ γὰρ αἰτίου καὶ ἀρχῆς ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι. καὶ δυοῖν ἀρχαῖν τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος μεῖζον, καὶ δυοῖν αἰτίοιν τὸ ἀπὸ τοῦ

1364 13 τὸ om pr καὶ δυοῖν . . μεῖζον pr om

μείζονος αἰτίου μεῖζον. καὶ ἀνάπαλιν δὲ δυοῖν ἀρχαῖν ἡ τοῦ μείζονος ἀρχὴ μείζων, καὶ δυοῖν αἰτίοιν τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον μεῖζον. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι ἀμφοτέρως μεῖζον ἐστίν· καὶ γὰρ εἰ ἀρχή, τὸ δὲ μὴ ἀρχή, δόξει μεῖζον εἶναι, καὶ εἰ μὴ ἀρχή, τὸ δὲ ἀρχή· τὸ γὰρ τέλος μεῖζον καὶ οὐκ ἀρχή, ὥσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστράτου τὸν βουλεύσαντα τοῦ πράξαντος μᾶλλον ἀδικεῖν· οὐ γὰρ ἂν πραχθῆναι μὴ βουλευσαμένου· πάλιν δὲ καὶ Χαβρίου, τὸν πράξαντα τοῦ βουλεύσαντος· οὐ γὰρ ἂν γενέσθαι, εἰ μὴ ἦν ὁ πράξων· τούτου γὰρ ἕνεκα ἐπιβουλεύειν, ὅπως πράξωσιν. καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου, οἷον χρυσὸς σιδήρου ἀχρηστότερος ὤν· μεῖζον γὰρ ἡ κτῆσις διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι. ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ἄφθονον τοῦ σπανίου, ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερέχει· τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει, ὅθεν λέγεται

ἄριστον μὲν ὕδωρ.

καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον τοῦ ῥᾴονος· σπανιώτερον γάρ. ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ῥᾷον τοῦ χαλεπωτέρου· ἔχει γὰρ ὡς βουλόμεθα. καὶ ᾧ τὸ ἐναντίον μεῖζον, καὶ οὗ ἡ στέρησις μείζων. καὶ ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς καὶ κακία μὴ κακίας μείζων· τὰ μὲν γὰρ τέλη, τὰ δ' οὐ τέλη. καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω ἢ αἰσχίω, μείζω αὐτά. καὶ ὧν αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα μείζω, ἐπείπερ ὡς τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαί, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαί. καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα ἢ καλλίων, οἷον τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν αἱρετώτερον τοῦ ὀσφραίνεσθαι· καὶ γὰρ ὄψις ὀσφρήσεως· καὶ τὸ φιλέταιρον εἶναι τοῦ φιλοχρήματον μᾶλλον κάλλιον, ὥστε καὶ φιλεταιρία φιλοχρηματίας. καὶ ἀντικειμένως δὲ τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους καὶ καλλιόνων καλλίους. καὶ ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους ἢ βελτίους· αἱ γὰρ μείζους ὀρέξεις μειζόνων εἰσίν. καὶ τῶν καλλιόνων δὲ ἢ καὶ βελτιόνων αἱ ἐπιθυμίαι βελτίους καὶ καλλίους διὰ τὸ αὐτό. καὶ ὧν αἱ ἐπιστῆμαι καλλίους ἢ σπουδαιότεραι, καὶ τὰ πράγματα καλλίω καὶ σπουδαιότερα· ὡς γὰρ ἔχει ἡ ἐπιστήμη, καὶ τὸ ἀληθές· κελεύει δὲ τὸ αὑτῆς ἑκάστη. καὶ τῶν σπου-

---

14 δὲ] δὴ   17 ἐστίν] φαίνεσθαι add mrg

δαιοτέρων δὲ καὶ καλλιόνων αἱ ἐπιστῆμαι ἀνάλογον διὰ ταῦτα. καὶ ὃ κρίνειαν ἂν ἢ κεκρίκασιν οἱ φρόνιμοι ἢ πάντες ἢ οἱ πολλοὶ ἢ οἱ πλείους ἢ οἱ κράτιστοι ἀγαθὸν [ἢ] μεῖζον, ἀνάγκη οὕτως ἔχειν, ἢ ἁπλῶς ἢ ᾗ κατὰ τὴν φρόνησιν ἔκριναν. ἔστι δὲ τοῦτο κοινὸν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων· καὶ γὰρ τὶ καὶ ποσὸν καὶ ποιὸν οὕτως ἔχει ὡς ἂν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φρόνησις εἴποι. ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῶν εἰρήκαμεν· ὥρισται γὰρ ἀγαθὸν εἶναι ὃ λαβόντα τὰ πράγματα φρόνησιν ἕλοιτ' ἂν ἕκαστον· δῆλον οὖν ὅτι καὶ μεῖζον, ὃ μᾶλλον ἡ φρόνησις λέγει. καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον, ἢ ἁπλῶς ἢ ᾗ βελτίους, οἷον ἡ ἀνδρία ἰσχύος. καὶ ὃ ἕλοιτ' ἂν ὁ βελτίων, ἢ ἁπλῶς ἢ ᾗ βελτίων, οἷον τὸ ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν· τοῦτο γὰρ ὁ δικαιότερος ἂν ἕλοιτο. καὶ τὸ ἥδιον τοῦ ἧττον ἡδέος· τὴν γὰρ ἡδονὴν πάντα διώκει, καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι ὀρέγονται, ὥρισται δὲ τούτοις τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ τέλος. ἥδιον δὲ τό τε ἀλυπότερον καὶ τὸ πολυχρονιώτερον ἡδύ. καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ· τὸ γὰρ καλόν ἐστιν ἤτοι τὸ ἡδὺ ἢ τὸ καθ' αὑτὸ αἱρετόν. καὶ ὅσων αὐτοὶ αὑτοῖς ἢ φίλοις βούλονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθά, ὅσων δὲ ἥκιστα, μείζω κακά. καὶ τὰ πολυχρονιώτερα τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν μὴ βεβαιοτέρων· ὑπερέχει γὰρ ἡ χρῆσις τῶν μὲν τῷ χρόνῳ τῶν δὲ τῇ βουλήσει· ὅταν γὰρ βούλωνται, ὑπάρχει μᾶλλον ἡ τοῦ βεβαίου. καὶ ὡς ἂν ἐκ τῶν συστοίχων καὶ τῶν ὁμοίων πτώσεων, καὶ τἆλλ' ἀκολουθεῖ, οἷον εἰ τὸ ἀνδρείως κάλλιον καὶ αἱρετώτερον τοῦ σωφρόνως, καὶ ἀνδρία σωφροσύνης αἱρετωτέρα καὶ τὸ ἀνδρεῖον εἶναι τοῦ σωφρονεῖν. καὶ ὃ πάντες αἱροῦνται τοῦ μὴ ὃ πάντες. καὶ ὃ οἱ πλείους ἢ οἱ ἐλάττους· ἀγαθὸν 1365
γὰρ ἦν οὗ πάντες ἐφίενται, ὥστε καὶ μεῖζον οὗ μᾶλλον. καὶ ὃ οἱ ἀμφισβητοῦντες ἢ οἱ ἐχθροὶ ἢ οἱ κρίνοντες ἢ οὓς οὗτοι κρίνουσιν· τὸ μὲν γὰρ ὡς ἂν εἰ πάντες φαῖεν ἐστί, τὸ δὲ οἱ κύριοι καὶ οἱ εἰδότες. καὶ ὁτὲ μὲν οὗ πάντες μετέχουσι μεῖζον· ἀτιμία γὰρ τὸ μὴ μετέχειν· ὁτὲ δὲ οὗ μηδεὶς ἢ οὗ ὀλίγοι· σπανιώτερον γάρ. καὶ τὰ ἐπαινε-

---

b 14 ἢ] εἰ 21 ἀνδρεία 25 ὀρέγονται] ἥδεσθαι add mrg
32 μὴ om, unde rc ἀβεβαιοτέρων

τώτερα· καλλίω γάρ. καὶ ὧν αἱ τιμαὶ μείζους, ὡσαύτως· ἡ γὰρ τιμὴ ὥσπερ ἀξία τις ἐστίν. καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους. καὶ τὰ τῶν ὁμολογουμένων ἢ φαινομένων μεγάλων μείζω. καὶ διαιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ μείζω φαίνεται· πλειόνων γὰρ ὑπερέχειν φαίνεται, ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησι πεῖσαι [λέγουσαν] τὸν Μελέαγρον ἀναστῆναι

ὅσσα κάκ' ἀνθρώποισι πέλει τῶν ἄστυ ἁλώῃ·
λαοὶ μὲν φθινύθουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει,
τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσιν.

καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὥσπερ Ἐπίχαρμος, διά τε τὸ αὐτὸ τῇ διαιρέσει· ἡ γὰρ σύνθεσις ὑπεροχὴν δείκνυσι πολλήν, καὶ ὅτι ἀρχὴ φαίνεται μεγάλων καὶ αἴτιον. ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον μεῖζον, καὶ οἱ καιροὶ καὶ αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ τόποι καὶ οἱ χρόνοι καὶ αἱ δυνάμεις ποιοῦσι μεγάλα· εἰ γὰρ παρὰ δύναμιν καὶ παρ' ἡλικίαν καὶ παρὰ τοὺς ὁμοίους, καὶ εἰ οὕτως ἢ ἐνταῦθα ἢ τόθ', ἕξει μέγεθος καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων καὶ τῶν ἐναντίων, ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῷ ὀλυμπιονίκῃ·

πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν ἄσιλλαν
ἰχθῦς ἐξ Ἄργους εἰς Τεγέαν ἔφερον.

καὶ ὁ Ἰφικράτης αὐτὸν ἐνεκωμίαζε λέγων ἐξ ὧν ὑπῆρξε ταῦτα. καὶ τὸ αὐτοφυὲς τοῦ ἐπικτήτου· χαλεπώτερον γάρ. ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησιν

αὐτοδίδακτος δ' εἰμί.

καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος, οἷον Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων, τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνῃρῆσθαι ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰ ἐξαιρεθείη. καὶ τὰ ἐν χρείᾳ μείζονι χρήσιμα, οἷον τὰ ἐν γήρᾳ καὶ νόσοις. καὶ δυοῖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ τέλους. καὶ τὸ αὐτῷ καὶ ἁπλῶς. καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ ἀδυνάτου· τὸ μὲν γὰρ αὐτῷ, τὸ δ' οὔ. καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου· τέλη γὰρ μᾶλλον τὰ πρὸς
b τῷ τέλει. καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν τῶν πρὸς δόξαν. ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν, ὃ λανθάνειν μέλλων οὐκ ἂν ἕλοιτο. διὸ καὶ τὸ εὖ πάσχειν τοῦ εὖ ποιεῖν δόξειεν ἂν αἱρετώτερον εἶναι· τὸ μὲν γὰρ κἂν λανθάνῃ αἱρήσεται, ποιεῖν δ'

1365 12 λέγουσαν om   18 ὅτι] ὃ   26 mrg γρ πρόσθεν μὲν τραχεῖαν ἔχων ὤμοισιν ἄσιλλαν

εὖ λανθάνων οὐ δοκεῖ ἂν ἑλέσθαι. καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον ἢ δοκεῖν βούλονται· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλλον. διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρὸν εἶναι, ὅτι δοκεῖν ἢ εἶναι αἱρετώτερον· τὸ δὲ ὑγιαίνειν οὔ. καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον, οἷον τὸ πρὸς τὸ ζῆν καὶ εὖ ζῆν καὶ τὴν ἡδονὴν καὶ τὸ πράττειν τὰ καλά. διὸ [καὶ] ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ὑγίεια μέγιστα δοκεῖ εἶναι· ἅπαντα γὰρ ἔχει ταῦτα. καὶ τὸ ἀλυπότερον καὶ μεθ' ἡδονῆς· πλείω γὰρ ἑνός, ὥστε ὑπάρχει καὶ ἡ ἡδονὴ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀλυπία. καὶ δυοῖν ὃ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον μεῖζον τὸ ὅλον ποιεῖ. καὶ ἃ μὴ λανθάνει παρόντα ἢ ἃ λανθάνει· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ τείνει ταῦτα. διὸ τὸ πλουτεῖν φανείη ἂν μεῖζον ἀγαθὸν τοῦ δοκεῖν. καὶ τὸ ἀγαπητόν, καὶ τοῖς μὲν μόνον τοῖς δὲ μετ' ἄλλων. διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία, ἄν τις τὸν ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ καὶ τὸν δύ' ἔχοντα· ἀγαπητὸν γὰρ ἀφῄρηται.

ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς πίστεις φέρειν ἐν τῷ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, σχεδὸν εἴρηται· μέγιστον δὲ καὶ 8 κυριώτατον ἁπάντων πρὸς τὸ δύνασθαι πείθειν καὶ καλῶς συμβουλεύειν τὰς πολιτείας ἁπάσας λαβεῖν καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διελεῖν. πείθονται γὰρ ἅπαντες τῷ συμφέροντι, συμφέρει δὲ τὸ σῶζον τὴν πολιτείαν. ἔτι δὲ κυρία μέν ἐστιν ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφασις, τὰ δὲ κύρια διῄρηται κατὰ τὰς πολιτείας· ὅσαι γὰρ αἱ πολιτεῖαι, τοσαῦτα καὶ τὰ κύρια ἐστίν. εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι τέτταρες, δημοκρατία ὀλιγαρχία ἀριστοκρατία μοναρχία, ὥστε τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρῖνον τούτων τί ἐστιν ἀεὶ μόριον ἢ ὅλον τούτων. ἔστι δὲ δημοκρατία μὲν πολιτεία ἐν ᾗ κλήρῳ διανέμονται τὰς ἀρχάς, ὀλιγαρχία δὲ ἐν ᾗ οἱ ἀπὸ τιμημάτων, ἀριστοκρατία δὲ ἐν ᾗ κατὰ τὴν παιδείαν. παιδείαν δὲ λέγω τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου κειμένην· οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νομίμοις ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ ἄρχουσιν. ἀνάγκη δὲ τούτους φαίνεσθαι ἀρίστους, ὅθεν καὶ τοὔνομα εἴληφε τοῦτο. μοναρχία δ' ἐστὶ κατὰ τοὔνομα 1366

---

b 10 καὶ om   12 καὶ τὸ μεθ' corr   13 ὑπάρχει] ὑπερέχει corr   15 ἃ λανθάνει] λανθάνειν   τείνει] τινι   18 οὐκ ἴση] γρ οὐχ ἡ αὐτή   25 ἤθη (ἔ supra)   31 ἀεὶ] ἂν εἰ   32 τούτων post ὅλον corr

ἐν ᾗ εἷς ἁπάντων κύριός ἐστιν· τούτων δὲ ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ βασιλεία, ἡ δ' ἀόριστος τυραννίς. τὸ δὴ τέλος ἑκάστης πολιτείας οὐ δεῖ λανθάνειν· αἱροῦνται γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος. ἔστι δὲ δημοκρατίας μὲν τέλος ἐλευθερία, ὀλιγαρχίας δὲ πλοῦτος, ἀριστοκρατίας δὲ τὰ περὶ παιδείαν καὶ τὰ νόμιμα, τυραννίδος δὲ φυλακή. δῆλον οὖν ὅτι τὰ πρὸς τὸ τέλος ἑκάστης ἔθη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διαιρετέον, εἴπερ αἱροῦνται πρὸς τοῦτο ἐπαναφέροντες. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις γίνονται δι' ἀποδεικτικοῦ λόγου ἀλλὰ καὶ δι' ἠθικοῦ· τῷ γὰρ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα πιστεύομεν, τοῦτο δ' ἐστὶν ἂν ἀγαθὸς φαίνηται ἢ εὔνους ἢ ἄμφω, δέοι ἂν τὰ ἤθη τῶν πολιτειῶν ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς· τὸ μὲν γὰρ ἑκάστης ἦθος πιθανώτατον ἀνάγκη πρὸς ἑκάστην εἶναι. ταῦτα δὲ ληφθήσεται διὰ τῶν αὐτῶν· τὰ μὲν γὰρ ἤθη φανερὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἡ δὲ προαίρεσις ἀναφέρεται πρὸς τὸ τέλος.

ὧν μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας ὡς ἐσομένων ἢ ὄντων, καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμφέροντος πίστεις λαμβάνειν, ἔτι δὲ περὶ τῶν περὶ τὰς πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων διὰ τίνων τε καὶ πῶς εὐπορήσομεν, ἐφ' ὅσον ἦν τῷ παρόντι καιρῷ σύμμετρον, εἴρηται· διηκρίβωται γὰρ ἐν τοῖς πολιτικοῖς περὶ τούτων.

9 *μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ· οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῷ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι· συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας κἀκεῖνα δηλοῦν ἐξ ὧν ποιοί τινες ὑποληφθησόμεθα κατὰ τὸ ἦθος, ἥπερ ἦν δευτέρα πίστις· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε καὶ ἄλλον ἀξιόπιστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετήν. ἐπεὶ δὲ συμβαίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν πολλάκις οὐ μόνον ἄνθρωπον ἢ θεὸν ἀλλὰ καὶ ἄψυχα καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τὸ τυχόν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τούτων ληπτέον τὰς προτάσεις, ὥστε ὅσον παραδείγματος χάριν εἴπωμεν καὶ περὶ τούτων.*

καλὸν μὲν οὖν ἐστιν ὃ ἂν δι' αὑτὸ αἱρετὸν ὂν ἐπαινετὸν ᾖ, ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὂν ἡδὺ ᾖ, ὅτι ἀγαθόν. εἰ δὲ

1366 1 *κατὰ τάξιν*] *γρ κατ' ἀξίαν* 19 *γρ κατὰ τὰς*

τοῦτό ἐστι τὸ καλόν, ἀνάγκη τὴν ἀρετὴν καλὸν εἶναι· ἀγαθὸν γὰρ ὂν ἐπαινετόν ἐστιν. ἀρετὴ δ' ἐστὶ μὲν δύναμις ὡς δοκεῖ ποριστικὴ ἀγαθῶν καὶ φυλακτική, καὶ δύναμις εὐεργετικὴ πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ πάντων περὶ b
πάντα. μέρη δὲ ἀρετῆς δικαιοσύνη, ἀνδρία, σωφροσύνη, μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πραότης, φρόνησις, σοφία. ἀνάγκη δὲ μεγίστας εἶναι ἀρετὰς τὰς τοῖς ἄλλοις χρησιμωτάτας, εἴπερ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ δύναμις εὐεργετική. διὰ τοῦτο τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶσιν· ἡ μὲν γὰρ ἐν πολέμῳ ἡ δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ χρήσιμος ἄλλοις. εἶτα ἡ ἐλευθεριότης· προΐενται γὰρ καὶ οὐκ ἀνταγωνίζονται περὶ τῶν χρημάτων, ὧν μάλιστα ἐφίενται ἄλλοι. ἔστι δὲ δικαιοσύνη μὲν ἀρετὴ δι' ἣν τὰ αὑτῶν ἕκαστοι ἔχουσι, καὶ ὡς ὁ νόμος, ἀδικία δὲ δι' ἣν τὰ ἀλλότρια, οὐχ ὡς ὁ νόμος. ἀνδρία δὲ δι' ἣν πρακτικοί εἰσι τῶν καλῶν ἔργων ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ὁ νόμος κελεύει, καὶ ὑπηρετικοὶ τῷ νόμῳ· δειλία δὲ τοὐναντίον. σωφροσύνη δὲ ἀρετὴ δι' ἣν πρὸς τὰς ἡδονὰς τὰς τοῦ σώματος οὕτως ἔχουσιν ὡς ὁ νόμος κελεύει· ἀκολασία δὲ τοὐναντίον. ἐλευθεριότης δὲ περὶ χρήματα εὐποιητική, ἀνελευθερία δὲ τοὐναντίον. μεγαλοψυχία δὲ ἀρετὴ μεγάλων ποιητικὴ εὐεργετημάτων, μικροψυχία δὲ τοὐναντίον. μεγαλοπρέπεια δὲ ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγέθους ποιητική, μικροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια τἀναντία. φρόνησις δ' ἐστὶν ἀρετὴ διανοίας, καθ' ἣν εὖ βουλεύεσθαι δύνανται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν τῶν εἰρημένων εἰς εὐδαιμονίαν.

περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου καὶ περὶ τῶν μορίων εἴρηται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν ἱκανῶς, περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· φανερὸν γὰρ ὅτι ἀνάγκη τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά· πρὸς ἀρετὴν γάρ, καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γινόμενα, τοιαῦτα δὲ τά τε σημεῖα τῆς ἀρετῆς καὶ τὰ ἔργα. ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ τοιαῦτα ἅ ἐστιν ἀγαθοῦ ἔργα ἢ πάθη, καλά, ἀνάγκη ὅσα τε ἀνδρίας ἔργα ἢ σημεῖα ἀνδρίας ἢ ἀνδρείως πέπρακται καλὰ εἶναι, καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ δικαίως ἔργα, πάθη δὲ οὔ·

b 15 ἀκολασία] γρ ἀκρασία rc 29 πάθη corr

ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀεὶ τὸ δικαίως καλόν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζημιοῦσθαι αἰσχρὸν τὸ δικαίως μᾶλλον ἢ τὸ ἀδίκως, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς ὡσαύτως. καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμή, καλά. καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ μᾶλλον ἢ χρήματα. καὶ ὅσα μὴ αὑτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἱρετῶν, καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθά, ὅσα ὑπὲρ τῆς πατρίδος τις ἐποίησε παριδὼν τὸ αὑτοῦ, καὶ τὰ τῇ φύσει
1367 ἀγαθά, καὶ ἃ μὴ αὑτῷ ἀγαθά· αὑτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα. καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον ἢ ζῶντι· τὸ γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι. καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα· ἧττον γὰρ αὑτοῦ. καὶ ὅσαι εὐπραγίαι περὶ ἄλλους, ἀλλὰ μὴ περὶ αὑτόν. καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιήσαντας· δίκαιον γάρ. καὶ τὰ εὐεργετήματα· οὐ γὰρ εἰς αὑτόν. καὶ τὰ ἐναντία ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται· τὰ γὰρ αἰσχρὰ αἰσχύνονται καὶ λέγοντες καὶ ποιοῦντες καὶ μέλλοντες, ὥσπερ καὶ Σαπφὼ πεποίηκεν εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου

θέλω τι Ϝειπῆν, ἀλλά με κωλύει
αἰδώς,
αἰ δ' εἶχες ἐσθλῶν ἵμερον ἢ καλῶν
καὶ μή τι Ϝειπῆν γλῶσσ' ἐκύκα κακόν,
αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματ',
ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω.

καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι· περὶ γὰρ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν τοῦτο πάσχουσιν. καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ καλλίους καὶ τὰ ἔργα, οἷον ἀνδρὸς ἢ γυναικός. καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον ἢ αὐτοῖς· διὸ τὸ δίκαιον καὶ ἡ δικαιοσύνη καλόν. καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι [μᾶλλον] καὶ μὴ καταλλάττεσθαι· τό τε γὰρ ἀνταποδιδόναι δίκαιον. τὸ δὲ δίκαιον καλόν, καὶ ἀνδρείου τὸ μὴ ἡττᾶσθαι. καὶ νίκη καὶ τιμὴ τῶν καλῶν· αἱρετά τε γὰρ ἄκαρπα ὄντα, καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δηλοῖ. καὶ τὰ μνημονευτά, καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον. καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται. καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ. καὶ τὰ πε-

---

37 ὑπὲρ τῆς] ὑπέρ τε 1367 3 τὰ ζῶντα 10 Ϝειπῆν] τ' εἰπῆν 11 εἶχες] ἦχες ἐς 12 μητιτειπῆν γλῶσσαι κυκᾶι 20 μᾶλλον om 24 μνημονεύματα 25 οἷς] ἤ

ριττά. καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρχοντα καλλίω· εὐμνημονευτότερα γάρ. καὶ κτήματα ἄκαρπα· ἐλευθεριώτερα γάρ. καὶ τὰ παρ' ἑκάστοις δὲ ἴδια καλά, καὶ ὅσα σημεῖά ἐστι τῶν παρ' ἑκάστοις ἐπαινουμένων, οἷον ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν καλόν· ἐλευθέρου γὰρ σημεῖον· οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν. καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βάναυσον τέχνην· ἐλευθέρου γὰρ τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. ληπτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν ὡς ταὐτὰ ὄντα καὶ πρὸς ἔπαινον καὶ πρὸς ψόγον, οἷον τὸν εὐλαβῆ ψυχρὸν καὶ ἐπίβουλον καὶ τὸν ἠλίθιον χρηστὸν ἢ τὸν ἀνάλγητον πρᾶον. καὶ ἕκαστον δ' ἐκ τῶν παρακολουθούντων ἀεὶ κατὰ τὸ βέλτιστον, οἷον τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικὸν ἁπλοῦν καὶ τὸν αὐθάδη μεγαλοπρεπῆ καὶ σεμνόν. καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας, οἷον τὸν θρασὺν ἀνδρεῖον καὶ τὸν ἄσωτον ἐλευθέριον· δόξει τε γὰρ τοῖς πολλοῖς, καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ τῆς αἰτίας· εἰ γὰρ οὗ μὴ ἀνάγκη κινδυνευτικός, πολλῷ μᾶλλον ἂν δόξειεν ὅπου καλόν, καὶ εἰ προετικὸς τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις· ὑπερβολὴ γὰρ ἀρετῆς τὸ πάντας εὖ ποιεῖν. σκοπεῖν δὲ καὶ παρ' οἷς ὁ ἔπαινος· ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. δεῖ δὲ τὸ παρ' ἑκάστοις τίμιον ὂν λέγειν ὡς ὑπάρχει, οἷον ἐν Σκύθαις ἢ Λάκωσιν ἢ φιλοσόφοις. καὶ ὅλως δὲ τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν, ἐπείπερ γε δοκεῖ γειτνιᾶν. καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον, οἷον εἰ ἄξια τῶν προγόνων καὶ τῶν προϋπηργμένων· εὐδαιμονικὸν γὰρ καὶ καλὸν τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμήν. καὶ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον δὲ ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον, οἷον εἰ εὐτυχῶν μὲν μέτριος ἀτυχῶν δὲ μεγαλόψυχος, ἢ μείζων γιγνόμενος βελτίων καὶ καταλλακτικώτερος. τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἐξ οἵων εἰς οἷα, καὶ τὸ τοῦ ὀλυμπιονίκου

πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν,

καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου

ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων.

ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος, ἴδιον δὲ τοῦ σπουδαίου τὸ κατὰ προαίρεσιν, πειρατέον δεικνύναι πράττοντα

---

33 τὰ om b 14 τὸ] καὶ τὸ 15 οἷον ἐπεὶ

κατὰ προαίρεσιν. χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα. διὸ καὶ τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ἀπὸ τύχης ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον· ἂν γὰρ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται, σημεῖον ἀρετῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως. ἔστι δ' ἔπαινος λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς. δεῖ οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύναι ὡς τοιαῦται. τὸ δ' ἐγκώμιον τῶν ἔργων ἐστίν, τὰ δὲ κύκλῳ εἰς πίστιν, οἷον εὐγένεια καὶ παιδεία· εἰκὸς γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθοὺς καὶ τὸν οὕτω τραφέντα τοιοῦτον εἶναι. διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας. τὰ δ' ἔργα σημεῖα τῆς ἕξεως ἐστίν, ἐπεὶ ἐπαινοῖμεν ἂν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν εἶναι τοιοῦτον. μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμὸς αὐτοῖς μὲν ταὐτά, τούτοις δ' οὐ ταὐτά, ἀλλ' ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τὴν ἀρετήν, καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς περιέχει ταῦτα.

ἔχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί· ἃ γὰρ ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο ἄν, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει ἐγκώμια γίγνεται. ἐπεὶ οὖν ἔχομεν ἃ δεῖ πράττειν καὶ ποῖόν τινα εἶναι δεῖ, ταῦτα ὡς ὑποθήκας λέγοντας τῇ λέξει μετατιθέναι δεῖ καὶ στρέφειν, οἷον ὅτι οὐ δεῖ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην ἀλλὰ τοῖς δι' αὑτόν. οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν ὑποθήκην δύναται, ὡδὶ δ' ἔπαινον, μέγα φρονῶν οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν ἀλλὰ τοῖς δι' αὑτόν. ὥστε ὅταν ἐπαινεῖν βούλῃ, ὅρα τί ἂν ὑπόθοιο, καὶ ὅταν ὑποθέσθαι, ὅρα τί ἂν ἐπαινέσειας. ἡ δὲ λέξις ἔσται ἀντικειμένη ἐξ ἀνάγκης, ὅταν τὸ μὲν κωλῦον τὸ δὲ μὴ κωλῦον μετατεθῇ.

χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς, οἷον εἰ μόνος ἢ πρῶτος ἢ μετ' ὀλίγων ἢ καὶ [ὃ] μάλιστα πεποίηκεν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα καλά. καὶ τὰ ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν· ταῦτα δὲ παρὰ τὸ προσῆκον. καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκεν· μέγα γάρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης ἀλλὰ δι' αὑτὸν ἂν δόξειεν. καὶ εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ τοῦτον εὕρηται καὶ κατεσκευάσθη. καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη, οἷον εἰς Ἱππόλοχον, καὶ δι' Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων. κἂν μὴ καθ' αὑτὸν εὐπορῇς, πρὸς

32 ἂν om   *1368* 13 τὰ] τὸ

ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν, ὅπερ ὁ Ἰσοκράτης ἐποίει διὰ τὴν ἀσυνήθειαν τοῦ δικολογεῖν. δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλόν, εἰ σπουδαίων βελτίων. πίπτει δ' εὐλόγως ἡ αὔξησις εἰς τοὺς ἐπαίνους· ἐν ὑπεροχῇ γάρ ἐστιν, ἡ δ' ὑπεροχὴ τῶν καλῶν. διὸ κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους δεῖ παραβάλλειν, ἐπείπερ ἡ ὑπεροχὴ δοκεῖ μηνύειν ἀρετήν. ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν, ὥστε λοιπὸν μέγεθος περιθεῖναι καὶ κάλλος· τὰ δὲ παραδείγματα τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμαντευόμενοι κρίνομεν· τὰ δ' ἐνθυμήματα τοῖς δικανικοῖς· αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονὸς διὰ τὸ ἀσαφές.

ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι λέγονται σχεδὸν πάντες, καὶ πρὸς ποῖα δεῖ βλέποντας ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν, καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίγνεται καὶ τὰ ὀνείδη, ταῦτ' ἐστίν· ἐχομένων γὰρ τούτων τὰ ἐναντία τούτοις φανερά· ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν. περὶ δὲ 10
κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πόσων καὶ ποίων ποιεῖσθαι b
δεῖ τοὺς συλλογισμούς, ἐχόμενον ἂν εἴη λέγειν. δεῖ δὴ λαβεῖν τρία, ἓν μὲν τίνων καὶ πόσων ἕνεκα ἀδικοῦσι, δεύτερον δὲ πῶς αὐτοὶ διακείμενοι, τρίτον δὲ τοὺς ποίους καὶ πῶς ἔχοντας. διορισάμενοι οὖν τὸ ἀδικεῖν λέγωμεν ἑξῆς.

ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον. νόμος δ' ἐστὶν ὁ μὲν ἴδιος ὁ δὲ κοινός· λέγω δὲ ἴδιον μὲν καθ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται, κοινὸν δὲ ὅσα ἄγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ. ἑκόντες δὲ ποιοῦσιν ὅσα εἰδότες καὶ μὴ ἀναγκαζόμενοι. ὅσα μὲν οὖν ἑκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι, ὅσα δὲ προαιρούμενοι, εἰδότες ἅπαντα· οὐδεὶς γὰρ ὃ προαιρεῖται ἀγνοεῖ. δι' ἃ δὲ προαιροῦνται βλάπτειν καὶ φαῦλα ποιεῖν παρὰ τὸν νόμον, κακία ἐστὶ καὶ ἀκρασία· ἐὰν γάρ τινες ἔχωσι μοχθηρίαν ἢ μίαν ἢ πλείους, περὶ δὲ τοῦτο ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ ἄδικοί εἰσιν, οἷον ὁ μὲν ἀνελεύθε-

33 γένος   37 ἐχομένως   38 ἐστίν.περὶ] ἐστίν . περὶ τοῦ δικανικοῦ. περὶ   b 15 ὃ] οἱ

ρος περὶ χρήματα, ὁ δ' ἀκόλαστος περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς, ὁ δὲ μαλακὸς περὶ τὰ ῥᾴθυμα, ὁ δὲ δειλὸς περὶ τοὺς κινδύνους· τοὺς γὰρ συγκινδυνεύοντας ἐγκαταλιμπάνουσι διὰ τὸν φόβον, ὁ δὲ φιλότιμος διὰ τιμήν, ὁ δ' ὀξύθυμος δι' ὀργήν, ὁ δὲ φιλόνικος διὰ νίκην, ὁ δὲ πικρὸς διὰ τιμωρίαν, ὁ δ' ἄφρων διὰ τὸ ἀπατᾶσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον, ὁ δ' ἀναίσχυντος δι' ὀλιγωρίαν δόξης. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος περὶ ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων.

ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων δῆλον, τὰ μὲν ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς εἰρημένων, τὰ δ' ἐκ τῶν περὶ τὰ πάθη ῥηθησομένων· λοιπὸν δ' εἰπεῖν τίνος ἕνεκα καὶ πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι καὶ τίνας. πρῶτον μὲν οὖν διελώμεθα τίνων ὀρεγόμενοι καὶ ποῖα φεύγοντες ἐγχειροῦσιν ἀδικεῖν· δῆλον γὰρ ὡς τῷ μὲν κατηγοροῦντι πόσα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει τῷ ἀντιδίκῳ σκεπτέον, ὧν ἐφιέμενοι πάντες τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι, τῷ δ' ἀπολογουμένῳ ποῖα καὶ πόσα τούτων οὐχ ὑπάρχει. πάντες δὴ πράττουσι πάντα τὰ μὲν οὐ δι' αὑτοὺς τὰ δὲ δι' αὑτούς. τῶν μὲν οὖν μὴ δι' αὑτοὺς τὰ μὲν διὰ τύχην πράττουσι τὰ δ' ἐξ ἀνάγκης, τῶν δ' ἐξ ἀνάγκης τὰ μὲν βίᾳ τὰ δὲ φύσει, ὥστε πάντα ὅσα μὴ δι' αὑτοὺς πράττουσι, τὰ μὲν ἀπὸ τύχης τὰ δὲ
1369 *φύσει τὰ δὲ βίᾳ. ὅσα δὲ δι' αὑτούς, καὶ ὧν αὐτοὶ αἴτιοι, τὰ μὲν δι' ἔθος τὰ δὲ δι' ὄρεξιν τὰ μὲν διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν τὰ δὲ δι' ἄλογον· ἔστι δ' ἡ μὲν βούλησις ἀγαθοῦ ὄρεξις· οὐδεὶς γὰρ βούλεται ἀλλ' ἢ ὅταν οἰηθῇ εἶναι ἀγαθόν, ἄλογοι δ' ὀρέξεις ὀργὴ καὶ ἐπιθυμία, ὥστε πάντα ὅσα πράττουσιν ἀνάγκη πράττειν δι' αἰτίας ἑπτά, διὰ τύχην, διὰ φύσιν, διὰ βίαν, δι' ἔθος, διὰ λογισμόν, διὰ θυμόν, δι' ἐπιθυμίαν. τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι καθ' ἡλικίας ἢ ἕξεις ἢ ἄλλ' ἄττα τὰ πραττόμενα περίεργον· εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς νέοις ὀργίλοις εἶναι ἢ ἐπιθυμητικοῖς, οὐ διὰ τὴν νεότητα πράττουσι τὰ τοιαῦτα ἀλλὰ δι' ὀργὴν καὶ ἐπιθυμίαν. οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ συμβέβηκε τοῖς μὲν πένησι διὰ τὴν ἔνδειαν ἐπιθυμεῖν χρημάτων, τοῖς δὲ πλουσίοις διὰ τὴν ἐξουσίαν ἐπιθυμεῖν τῶν*

20 *διὰ] γὰρ διὰ* 21 *φιλόνεικος* *δὲ πικρὸς] πικρὸς δὲ*
1369 8 *ἡλικίαν*

μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν· ἀλλὰ πράξουσι καὶ οὗτοι οὐ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ λεγόμενοι κατὰ τὰς ἕξεις πράττειν, διὰ ταῦτα πράξουσιν· ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν ἢ διὰ πάθος· ἀλλ' οἱ μὲν δι' ἤθη καὶ πάθη χρηστά, οἱ δὲ διὰ τἀναντία. συμβαίνει μέντοι ταῖς μὲν τοιαύταις ἕξεσι τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖν, ταῖς δὲ τοιαῖσδε τὰ τοιάδε· εὐθὺς γὰρ ἴσως τῷ μὲν σώφρονι διὰ τὸ σώφρονα εἶναι δόξαι τε καὶ ἐπιθυμίαι χρησταὶ ἐπακολουθοῦσι περὶ τῶν ἡδέων, τῷ δ' ἀκολάστῳ αἱ ἐναντίαι περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διαιρέσεις ἐατέον, σκεπτέον δὲ ποῖα ποίοις εἴωθεν ἕπεσθαι· εἰ μὲν γὰρ λευκὸς ἢ μέλας ἢ μέγας ἢ μικρός, οὐδὲν τέτακται τῶν τοιούτων ἀκολουθεῖν, εἰ δὲ νέος ἢ πρεσβύτης ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει. καὶ ὅλως ὅσα τῶν συμβαινόντων ποιεῖ διαφέρειν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων, οἷον πλουτεῖν δοκῶν ἑαυτῷ ἢ πένεσθαι διοίσει τι, καὶ εὐτυχεῖν ἢ ἀτυχεῖν. ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐροῦμεν, νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν εἴπωμεν πρῶτον.

ἔστι δ' ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅσων ἥ τε αἰτία ἀόριστος καὶ μὴ ἕνεκά του γίγνεται καὶ μήτε ἀεὶ μήτε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μήτε τεταγμένως· δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων. φύσει δὲ ὅσων ἥ τ' αἰτία ἐν αὐτοῖς καὶ τεταγμένη· ἢ γὰρ ἀεὶ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὡσαύτως ἀποβαίνει. τὰ γὰρ παρὰ φύσιν οὐδὲν δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, πότερα κατὰ φύσιν τινὰ ἢ ἄλλην αἰτίαν γίγνεται· δόξειε δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων. βίᾳ δὲ ὅσα παρ' ἐπιθυμίαν ἢ τοὺς λογισμοὺς γίγνεται δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων. ἔθει δὲ ὅσα διὰ τὸ πολλάκις πεποιηκέναι ποιοῦσιν. διὰ λογισμὸν δὲ τὰ δοκοῦντα συμφέρειν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν ἢ ὡς τέλος ἢ ὡς πρὸς τὸ τέλος, ὅταν διὰ τὸ συμφέρειν πράττηται· ἔνια γὰρ καὶ οἱ ἀκόλαστοι συμφέροντα πράττουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ συμφέρειν ἀλλὰ δι' ἡδονήν. διὰ θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν τὰ τιμωρητικά. διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστιν, ἡ δὲ τι-

---

b 2 ἢ ante γὰρ pr om   6 ὅσα διὰ] ὅτι διὰ

μωρία τοῦ ποιοῦντος, ἵνα ἀποκληρωθῇ. τί μὲν οὖν ἐστιν ἡ ὀργή, δῆλον ἔσται ἐν τοῖς περὶ παθῶν, δι' ἐπιθυμίαν δὲ πράττεται ὅσα φαίνεται ἡδέα. ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες καὶ τὸ ἐθιστὸν ἐν τοῖς ἡδέσιν· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν συνεθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. ὥστε συλλαβόντι εἰπεῖν, ὅσα δι' αὐτοὺς πράττουσιν, ἅπαντ' ἐστὶν ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα. ἐπεὶ δ' ὅσα δι' αὐτούς, ἑκόντες πράττουσιν, οὐχ ἑκόντες δὲ ὅσα μὴ δι' αὐτούς, πάντ' ἂν εἴη, ὅσα ἑκόντες πράττουσιν, ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα· τίθημι γὰρ καὶ τὴν τῶν κακῶν ἢ φαινομένων κακῶν ἢ ἀπαλλαγὴν ἢ ἀντὶ μείζονος ἐλάττονος μετάληψιν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, αἱρετὰ γάρ πως, καὶ τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινομένων ἢ ἀπαλλαγὴν ἢ μετάληψιν ἀντὶ μειζόνων ἐλαττόνων ἐν τοῖς ἡδέσιν ὡσαύτως. ληπτέον ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ ἡδέα, πόσα καὶ ποῖα. περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον, περὶ δὲ τοῦ ἡδέος εἴπωμεν νῦν. δεῖ δὲ νομίζειν ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, ἐὰν ὦσι περὶ ἑκάστου μήτε ἀσαφεῖς μήτε ἀκριβεῖς.

11 ὑποκείσθω δὴ ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονὴν κίνησίν τινα τῆς ψυχῆς καὶ κατάστασιν ἀθρόαν καὶ αἰσθητὴν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν, λύπην δὲ τοὐναντίον. εἰ δ' ἐστὶν ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον, δῆλον ὅτι καὶ ἡδύ ἐστι τὸ ποιητικὸν τῆς εἰρημένης διαθέσεως, τὸ δὲ φθαρτικὸν ἢ τῆς ἐναντίας καταστάσεως ποιητικὸν λυπηρόν. ἀνάγκη οὖν ἡδὺ εἶναι τό τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ μάλιστα ὅταν ἀπειληφότα ᾖ τὴν ἑαυτῶν φύσιν τὰ κατ' αὐτὴν γιγνόμενα, καὶ τὰ ἔθη· καὶ γὰρ τὸ εἰθισμένον ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται· ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει· ἐγγὺς γὰρ καὶ τὸ πολλάκις τῷ ἀεί, ἔστι δ' ἡ μὲν φύσις τοῦ ἀεί, τὸ δὲ ἔθος τοῦ πολλάκις. καὶ τὸ μὴ βίαιον· παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία, διὸ τὸ ἀναγκαῖον λυπηρὸν καὶ ὀρθῶς εἴρηται

πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ.

τὰς δ' ἐπιμελείας καὶ τὰς σπουδὰς καὶ τὰς συντονίας λυ-

---

14 ἀποκληρωθῇ 18 συνεθίσωσιν 21 οὐκ ἔχοντες 31 εἴπομεν 33 δή] δ'

πηράς· ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα, ἐὰν μὴ ἐθισθῶσιν· οὕτω δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ ἡδύ. τὰ δ' ἐναντία ἡδέα· διὸ αἱ ῥαθυμίαι καὶ αἱ ἀπονίαι καὶ αἱ ἀμέλειαι καὶ αἱ παιδιαὶ καὶ αἱ ἀναπαύσεις καὶ ὁ ὕπνος τῶν ἡδέων· οὐδὲν γὰρ πρὸς ἀνάγκην τούτων. καὶ οὗ ἂν ἡ ἐπιθυμία ἐνῇ, ἅπαν ἡδύ· ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις. τῶν δὲ ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν ἄλογοί εἰσιν αἱ δὲ μετὰ λόγου. λέγω δὲ ἀλόγους ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν ἐπιθυμοῦσιν· εἰσὶ δὲ τοιαῦται ὅσαι εἶναι λέγονται φύσει, ὥσπερ αἱ διὰ τοῦ σώματος ὑπάρχουσαι, οἷον ἡ τροφῆς δίψη καὶ πείνη, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος ἐπιθυμίας, καὶ αἱ περὶ τὰ γευστὰ καὶ ἀφροδίσια καὶ ὅλως τὰ ἁπτά, καὶ περὶ ὀσμὴν [εὐωδίας] καὶ ἀκοὴν καὶ ὄψιν. μετὰ λόγου δὲ ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσιν· πολλὰ γὰρ καὶ θεάσασθαι καὶ κτήσασθαι ἐπιθυμοῦσιν ἀκούσαντες καὶ πεισθέντες. ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ ἥδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαί τινος πάθους, ἡ δὲ φαντασία ἐστὶν αἴσθησίς τις ἀσθενής, ἀεὶ ἐν τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθοῖ ἂν φαντασία τις οὗ μέμνηται ἢ ἐλπίζει. εἰ δέ τοῦτο, δῆλον ὅτι καὶ ἡδοναὶ ἅμα μεμνημένοις καὶ ἐλπίζουσιν, ἐπείπερ καὶ αἴσθησις. ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἡδέα ἢ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι εἶναι παρόντα ἢ ἐν τῷ μεμνῆσθαι γεγενημένα ἢ ἐν τῷ ἐλπίζειν μέλλοντα· αἰσθάνονται μὲν γὰρ τὰ παρόντα, μέμνηνται δὲ τὰ γενόμενα, ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. τὰ μὲν οὖν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστὶν οὐ μόνον ὅσα b
ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλ' ἔνια καὶ οὐχ ἡδέα, ἂν ᾖ ὕστερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ μετὰ τοῦτο· ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων,

καὶ

μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ
μνησάμενος ὅτε πολλὰ πάθῃ καὶ πολλὰ ἐόργῃ.

τούτου δ' αἴτιον ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν. τὰ δ' ἐν ἐλπίδι, ὅσα παρόντα ἢ εὐφραίνειν ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, καὶ ἄνευ λύπης ὠφελεῖν. ὅλως δ' ὅσα παρόντα

1370 15 αἱ ante ἀμέλειαι om 16 παιδειαι 20 λαμβάνειν 22 δίψα καὶ πείνη

εὐφραίνει, καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι ἡδύ, ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ

ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο·

οὐθεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν, οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς τῇ δυνάμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται ἢ ἧττον. καὶ ἐν ταῖς πλείσταις ἐπιθυμίαις ἀκολουθεῖ τις ἡδονή· ἢ γὰρ μεμνημένοι ὡς ἔτυχον ἢ ἐλπίζοντες ὡς τεύξονται χαίρουσί τινα ἡδονήν, οἷον οἵ τ' ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι ταῖς δίψαις καὶ μεμνημένοι ὡς ἔπιον καὶ ἐλπίζοντες πιεῖσθαι χαίρουσιν, καὶ οἱ ἐρῶντες καὶ διαλεγόμενοι καὶ γράφοντες καὶ ποιοῦντές τι ἀεὶ περὶ τοῦ ἐρωμένου χαίρουσιν· ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις μεμνημένοι οἷον αἰσθάνεσθαι οἴονται τοῦ ἐρωμένου. καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἔρωτος αὕτη γίγνεται πᾶσιν, ὅταν μὴ μόνον παρόντος χαίρωσιν ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοι [ἐρῶσιν] καὶ λύπη προσγένηται τῷ μὴ παρεῖναι, καὶ ἐν πένθεσι καὶ θρήνοις ὡσαύτως ἐπιγίγνεταί τις ἡδονή· ἡ μὲν γὰρ λύπη ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν, ἡδονὴ δ' ἐν τῷ μεμνῆσθαι καὶ ὁρᾶν πως ἐκεῖνον καὶ ἃ ἔπραττε καὶ οἷος ἦν, διὸ καὶ τοῦτ' εἰκότως εἴρηται,

ὣς φάτο, τοῖσι δὲ πᾶσιν ὑφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο.

καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι ἡδύ· οὗ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν λυπηρόν, τὸ τυγχάνειν ἡδύ· οἱ δ' ὀργιζόμενοι λυποῦνται ἀνυπερβλήτως μὴ τιμωρούμενοι, ἐλπίζοντες δὲ χαίρουσιν. καὶ τὸ νικᾶν ἡδύ, οὐ μόνον τοῖς φιλονίκοις ἀλλὰ πᾶσιν· φαντασία γὰρ ὑπεροχῆς γίγνεται, οὗ πάντες ἔχουσιν ἐπιθυμίαν ἢ ἠρέμα ἢ μᾶλλον. ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν ἡδύ, ἀνάγκη
1371 *καὶ τὰς παιδιὰς ἡδείας εἶναι τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς ἐριστικάς· πολλάκις γὰρ ἐν ταύταις γίγνεται τὸ νικᾶν, καὶ ἀστραγαλίσεις καὶ σφαιρίσεις καὶ κυβείας καὶ πεττείας. καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως· αἱ μὲν γὰρ ἡδεῖαι γίγνονται, ἄν τις ᾖ συνήθης, αἱ δ' εὐθὺς ἡδεῖαι, οἷον κυνηγία καὶ πᾶσα θηρευτική· ὅπου γὰρ ἅμιλλα, ἐνταῦθα καὶ νίκη ἐστίν. διὸ καὶ ἡ δικανικὴ καὶ*

---

b 19 *χαίρουσι γὰρ καὶ ἐρῶντες* 24 *χαίρουσιν* 24 *ἐρῶσιν δ . . . . . . ὅταν καὶ λύπη προσγένηται* **punctis notata evanuerunt.**

[ἡ] ἐριστικὴ ἡδεῖα τοῖς εἰθισμένοις καὶ δυναμένοις. καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία τῶν ἡδίστων διὰ τὸ γίγνεσθαι φαντασίαν ἑκάστῳ ὅτι τοιοῦτος οἷος ὁ σπουδαῖος, καὶ μᾶλλον ὅταν φῶσιν οὓς οἴεται ἀληθεύειν. τοιοῦτοι δ' οἱ ἐγγὺς μᾶλλον τῶν πόρρω, καὶ οἱ συνήθεις καὶ οἱ πολῖται τῶν ἄπωθεν, καὶ οἱ ὄντες τῶν μελλόντων, καὶ οἱ φρόνιμοι ἀφρόνων, καὶ πολλοὶ ὀλίγων· μᾶλλον γὰρ εἰκὸς ἀληθεύειν τοὺς εἰρημένους τῶν ἐναντίων· ἐπεὶ ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων, οὐδὲν μέλει τῆς τούτων τιμῆς ἢ τῆς δόξης αὐτῆς γε τῆς δόξης χάριν, ἀλλ' εἴπερ, δι' ἄλλο τι. καὶ ὁ φίλος τῶν ἡδέων· τό τε γὰρ φιλεῖν ἡδύ· οὐδεὶς γὰρ φίλοινος μὴ χαίρων οἴνῳ, καὶ τὸ φιλεῖσθαι ἡδύ· φαντασία γὰρ καὶ ἐνταῦθα τοῦ ὑπάρχειν αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, οὗ πάντες ἐπιθυμοῦσιν οἱ αἰσθανόμενοι· τὸ δὲ φιλεῖσθαι ἀγαπᾶσθαί ἐστιν αὐτὸν δι' αὑτόν. καὶ τὸ θαυμάζεσθαι ἡδὺ δι' αὐτὸ τὸ τιμᾶσθαι. καὶ τὸ κολακεύεσθαι καὶ ὁ κόλαξ ἡδύ· φαινόμενος γὰρ θαυμαστὴς καὶ φαινόμενος φίλος ὁ κόλαξ ἐστίν. καὶ τὸ ταὐτὰ πράττειν πολλάκις ἡδύ· τὸ γὰρ σύνηθες ἡδὺ ἦν. καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ· εἰς φύσιν γὰρ γίγνεται μεταβάλλειν· τὸ γὰρ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως, ὅθεν εἴρηται

μεταβολὴ πάντων γλυκύ.

διὰ τοῦτο καὶ τὰ διὰ χρόνου ἡδέα ἐστί, καὶ ἄνθρωποι καὶ πράγματα· μεταβολὴ γὰρ ἐκ τοῦ παρόντος ἐστίν, ἅμα δὲ καὶ σπάνιον τὸ διὰ χρόνου. καὶ τὸ μανθάνειν καὶ τὸ θαυμάζειν ἡδὺ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν ἐστίν, ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν, ἐν δὲ τῷ μανθάνειν εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι. καὶ τὸ εὖ ποιεῖν καὶ τὸ εὖ πάσχειν τῶν ἡδέων· τὸ μὲν γὰρ εὖ πάσχειν τυγχάνειν ὧν ἐπιθυμοῦσι, τὸ δὲ εὖ ποιεῖν ἔχειν καὶ ὑπερέχειν, ὧν ἀμφοτέρων ἐφίενται. διὰ δὲ τὸ ἡδὺ εἶναι τὸ εὐποιητικόν, καὶ τὸ ἐπανορθοῦν ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τοὺς πλησίον, καὶ τὸ τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν. ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ καὶ τὸ θαυμάζειν,

---

1371 8 ἡ om   16 ἢ] καὶ   23 αὐτὸ τὸ] αὐτὸ τῷ   23 ἡδὺς

καὶ τὰ τοιάδε ἀνάγκη ἡδέα εἶναι οἷον τό τε μιμούμενον, ὥσπερ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία καὶ ποιητική, καὶ πᾶν ὃ ἂν εὖ μεμιμημένον ᾖ, κἂν ᾖ μὴ ἡδὺ αὐτὸ τὸ μεμιμημένον· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμός ἐστιν ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο, ὥστε μανθάνειν τι συμβαίνει. καὶ αἱ περιπέτειαι καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων· πάντα γὰρ θαυμαστὰ ταῦτα. καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἡδύ, τὰ συγγενῆ δὲ κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστίν, πάντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια ἡδέα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, οἷον ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ ἵππος ἵππῳ καὶ νέος νέῳ, ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται, ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει, καὶ ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον, καὶ ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα, καὶ γὰρ κολοιὸς παρὰ κολοιόν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ τὸ ὅμοιον καὶ τὸ συγγενὲς ἡδὺ ἑαυτῷ ἅπαν, μάλιστα δ' αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγκη πάντας φιλαύτους εἶναι ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὑτὸν μάλιστα. ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὑτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν, οἷον ἔργα καὶ λόγους. διὸ καὶ φιλοκόλακες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ φιλερασταὶ καὶ φιλότιμοι καὶ φιλότεκνοι· αὑτῶν γὰρ ἔργον τὰ τέκνα. καὶ τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν ἡδύ· αὑτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίγνεται. καὶ ἐπεὶ τὸ ἄρχειν ἥδιστον, καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι ἡδύ· ἀρχικὸν γὰρ τὸ φρονεῖν, ἔστι δ' ἡ σοφία πολλῶν καὶ θαυμαστῶν ἐπιστήμη. ἔτι ἐπεὶ φιλότιμοι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀνάγκη καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας ἡδὺ εἶναι καὶ τὸ ἄρχειν. καὶ τὸ ἐν ᾧ δοκεῖ βέλτιστος αὐτὸς αὑτοῦ εἶναι, ἐνταῦθα διατρίβειν, ὥσπερ καὶ ὁ ποιητής φησι

κἀπὶ τοῦτ' ἐπείγεται,
νέμων ἑκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρος,
ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει βέλτιστος ὤν.

ὁμοίως δὲ καὶ ἐπεὶ ἡ παιδιὰ τῶν ἡδέων καὶ πᾶσα ἄνεσις, [καὶ ὁ γέλως τῶν ἡδέων,] ἀνάγκη καὶ τὰ γελοῖα ἡδέα εἶναι,
1372 καὶ ἀνθρώπους καὶ λόγους καὶ ἔργα· διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.

---

b 6 μιμούμενον] μεμιμημένον 24 καὶ φιλερασταὶ om 25 ἔργον corr ἔργων pr 27 δοκεῖν] δίκαιον pr 34 παιδιὰ διὰ τῶν

περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα, τὰ δὲ λυπηρὰ ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις φανερά.

ὧν μὲν οὖν ἕνεκα ἀδικοῦσι, ταῦτ' ἐστίν· πῶς δ' ἔχον- 12
τες καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν. αὐτοὶ μὲν οὖν ὅταν οἴωνται δυνατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι καὶ αὑτοῖς δυνατόν, εἶτ' ἐὰν λαθεῖν πράξαντες, ἢ μὴ λαθόντες μὴ δοῦναι δίκην, ἢ δοῦναι μὲν ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους αὑτοῖς ἢ ὧν κήδονται. ποῖα μὲν οὖν δυνατὰ φαίνεται καὶ ποῖα ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται· κοινὰ γὰρ ταῦτα πάντων τῶν λόγων, αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶναι μάλιστα ἀζήμιοι ἀδικεῖν οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι καὶ οἱ πρακτικοὶ καὶ ἔμπειροι πολλῶν ἀγώνων, κἂν πολύφιλοι ὦσιν, κἂν πλούσιοι. καὶ μάλιστα μὲν ἂν αὐτοὶ ὦσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις, οἴονται δύνασθαι, εἰ δὲ μή, κἂν ὑπάρχωσιν αὐτοῖς τοιοῦτοι φίλοι ἢ ὑπηρέται ἢ κοινωνοί· διὰ γὰρ ταῦτα δύνανται καὶ πράττειν καὶ λανθάνειν καὶ μὴ δοῦναι δίκην. καὶ ἐὰν φίλοι ὦσι τοῖς ἀδικουμένοις ἢ τοῖς κριταῖς· οἱ μὲν γὰρ φίλοι ἀφύλακτοί τε πρὸς τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ προσκαταλλάττονται πρὶν ἐπεξελθεῖν, οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται οἷς ἂν φίλοι ὦσι, καὶ ἢ ὅλως ἀφιᾶσιν ἢ μικροῖς ζημιοῦσιν. λαθητικοὶ δ' εἰσὶν οἵ τ' ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν, οἷον ἀσθενὴς περὶ αἰκίας καὶ ὁ πένης καὶ [ὁ] αἰσχρὸς περὶ μοιχείας. καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς· ἀφύλακτα γὰρ διὰ τὸ ὅλως μηδένα ἂν οἴεσθαι. καὶ τὰ τηλικαῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα οἷα μηδ' ἂν εἷς· ἀφύλακτα γὰρ καὶ ταῦτα· πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα ὥσπερ ἀρρωστήματα φυλάττονται καὶ τἀδικήματα, ὃ δὲ μηδείς πω ἠρρώστηκεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται. καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρὸς ἢ πολλοί· οἱ μὲν γὰρ οἴονται λήσειν διὰ τὸ μὴ φυλάττεσθαι, οἱ δὲ λανθάνουσι διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἂν ἐπιχειρῆσαι φυλαττομένοις, καὶ διὰ τὸ ἀπολογίαν ἔχειν ὅτι οὐκ ἂν ἐνεχείρησαν. καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις ἢ τρόποις ἢ τόποις ἢ διάθεσις εὔπορος. καὶ ὅσοις μὴ λανθάνουσιν ἔστι δίωσις δίκης ἢ ἀναβολὴ χρόνου ἢ διαφθοραὶ κριτῶν. καὶ οἷς, ἐὰν γένηται ζημία, ἔστι δίωσις τῆς ἐκτί-

1372 5 οἴωνται] δέωνται pr 7 εἶτ' ἐὰν] εἴτε ἂν 21 φίλοι ὦσι] φιλῶσι 23 ἀσθενεῖς 24 τὸ λίαν φανερῷ 26 πάντα 33 διαθέσεις εὔποροι 35 ἐκτίσεως] κτήσεως

σεως ἢ ἀναβολὴ χρόνιος. ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἕξει ὅ τι ἀπολέσῃ. καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη φανερὰ ἢ μεγάλα ἢ ἐγγύς,
b αἱ δὲ ζημίαι μικραὶ ἢ ἀφανεῖς ἢ πόρρω. καὶ ὧν μή ἐστι τιμωρία ἴση τῇ ὠφελείᾳ, οἷον δοκεῖ ἡ τυραννίς. καὶ ὅσοις τὰ μὲν ἀδικήματα λήμματα, αἱ δὲ ζημίαι ὀνείδη μόνον. καὶ οἷς τοὐναντίον τὰ μὲν ἀδικήματα εἰς ἔπαινόν τινα, οἷον εἰ συνέβη ἅμα τιμωρήσασθαι ὑπὲρ πατρὸς ἢ μητρός, ὥσπερ Ζήνωνι, αἱ δὲ ζημίαι εἰς χρήματα ἢ φυγὴν ἢ τοιοῦτόν τι· δι' ἀμφότερα γὰρ ἀδικοῦσι καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες, πλὴν οὐχ οἱ αὐτοὶ ἀλλ' οἱ ἐναντίοι τοῖς ἤθεσιν. καὶ οἱ πολλάκις ἢ λεληθότες ἢ μὴ ἐζημιωμένοι, καὶ [οἱ] πολλάκις ἀποτετυχηκότες· εἰσὶ γάρ τινες καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις, ὥσπερ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οἷοι ἀναμάχεσθαι. καὶ οἷς ἂν παραχρῆμα ᾖ τὸ ἡδύ, τὸ δὲ λυπηρὸν ὕστερον, ἢ τὸ κέρδος, ἡ δὲ ζημία ὕστερον· οἱ γὰρ ἀκρατεῖς τοιοῦτοι, ἔστι δ' ἀκρασία περὶ πάντα ὅσων ὀρέγονται. καὶ οἷς ἂν τοὐναντίον τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ᾖ ἢ ἡ ζημία, τὸ δὲ ἡδὺ καὶ ὠφέλιμον ὕστερα καὶ χρονιώτερα· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ φρονιμώτεροι τὰ τοιαῦτα διώκουσιν. καὶ οἷς ἂν ἐνδέχηται διὰ τύχην δόξαι πρᾶξαι ἢ δι' ἀνάγκην ἢ διὰ φύσιν ἢ δι' ἔθος, καὶ ὅλως ἁμαρτεῖν ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν. καὶ οἷς ἂν ᾖ τοῦ ἐπιεικοῦς τυχεῖν. καὶ ὅσοι ἂν ἐνδεεῖς ὦσιν. διχῶς δ' εἰσὶν ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου, ὥσπερ οἱ πένητες, ἢ ὡς ὑπερβολῆς, ὥσπερ οἱ πλούσιοι. καὶ οἱ σφόδρα εὐδοκιμοῦντες καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες, οἱ μὲν ὡς οὐ δόξοντες, οἱ δ' ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦντες.

αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες ἐπιχειροῦσιν, ἀδικοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους καὶ τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἔχοντας ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς ἢ εἰς τἀναγκαῖα ἢ εἰς ὑπεροχὴν ἢ εἰς ἀπόλαυσιν, καὶ τοὺς πόρρω καὶ τοὺς ἐγγύς· τῶν μὲν γὰρ ἡ λῆψις ταχεῖα, τῶν δ' ἡ τιμωρία βραδεῖα, οἷον οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους. καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς μηδὲ φυλακτικοὺς ἀλλὰ πιστευτικούς· ῥᾴδιον γὰρ πάντας λαθεῖν. καὶ τοὺς ῥᾳθύμους· ἐπιμελοῦς γὰρ τὸ ἐπεξελθεῖν. καὶ τοὺς αἰσχυντηλούς· οὐ γὰρ μαχητικοὶ περὶ κέρδους. καὶ τοὺς ὑπὸ

b 9 οἱ om 11 οἷον 14 ἢ ᾖ] ἢ

πολλῶν ἀδικηθέντας καὶ μὴ ἐπεξελθόντας ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν τούτους Μυσῶν λείαν. καὶ τοὺς μηδεπώποτε καὶ τοὺς πολλάκις· ἀμφότεροι γὰρ ἀφύλακτοι, οἱ μὲν ὡς οὐδέποτε, οἱ δ' ὡς οὐκ ἂν ἔτι. καὶ τοὺς διαβεβλημένους ἢ εὐδιαβόλους· οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὔτε προαιροῦνται φοβούμενοι τοὺς κριτάς, οὔτε δύνανται πείθειν, ὡς οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμενοι εἰσίν. καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι 1373 πρόφασιν ἢ προγόνων ἢ αὐτῶν ἢ φίλων ἢ ποιησάντων κακῶς ἢ μελλησάντων ἢ αὐτοὺς ἢ προγόνους ἢ ὧν κήδονται· ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία, προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία. καὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς φίλους· τοὺς μὲν γὰρ ῥάδιον, τοὺς δ' ἡδύ. καὶ τοὺς ἀφίλους. καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι· ἢ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπεξιέναι, ἢ καταλλάττονται, ἢ οὐδὲν περαίνουσιν. καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ διατρίβειν ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην ἢ ἔκτισιν, οἷον οἱ ξένοι καὶ αὐτουργοί· ἐπὶ μικρῷ τε γὰρ διαλύονται καὶ ῥᾳδίως καταπαύονται. καὶ τοὺς πολλὰ ἠδικηκότας, ἢ τοιαῦτα οἷα ἀδικοῦνται· ἐγγὺς γάρ τι δοκεῖ τοῦ μὴ ἀδικεῖν εἶναι, ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ τις οἷον εἰώθει καὶ αὐτὸς ἀδικεῖν· λέγω δ' οἷον εἴ τις τὸν εἰωθότα ὑβρίζειν αἰκίσαιτο. καὶ τοὺς ἢ πεποιηκότας κακῶς ἢ βουληθέντας ἢ βουλομένους ἢ ποιήσοντας· ἔχει γὰρ καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ καλόν, καὶ ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. καὶ οἷς χαριοῦνται ἢ φίλοις ἢ θαυμαζομένοις ἢ ἐρωμένοις ἢ κυρίοις ἢ ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοί. καὶ πρὸς οὓς ἔστιν ἐπιεικείας τυχεῖν. καὶ οἷς ἂν ἐγκεκληκότες ὦσι καὶ προδιακεχωρηκότες, οἷον Κάλλιππος ἐποίησε τὰ περὶ Δίωνα· καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. καὶ τοὺς ὑπ' ἄλλων μέλλοντας, ἂν μὴ αὐτοί, ὡς οὐκέτι ἐνδεχόμενον βουλεύσασθαι, ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι κοττάβια ἀνδραποδισαμένῳ, ὅτι ἔφθασεν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων. καὶ οὓς ἀδικήσαντες δυνήσονται πολλὰ δίκαια πράττειν, ὡς ῥᾳδίως ἰασόμενοι, ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς δεῖν ἀδικεῖν ἔνια, ὅπως δύνηται καὶ δίκαια πολλὰ ποιεῖν. καὶ ἃ

---

34 τοὺς πολλάκις] οὓς πολλάκις   37 ὡς] $\overset{\text{ὧν}}{\text{ὡς}}$ *1373* 13 δ' ὅτι εἰ αἰκίσοιτο   15 ποιήσαντας

πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασιν· συγγνώμης γὰρ οἴονται τεύξεσθαι. καὶ τὰ ῥάδια κρύψαι· τοιαῦτα δ' ὅσα ταχὺ ἀναλίσκεται, οἷον τὰ ἐδώδιμα. ἢ τὰ εὐμετάβλητα σχήμασιν ἢ χρώμασιν ἢ κράσεσιν, ἢ ἃ πολλαχοῦ ἀφανίσαι εὔπορον· τοιαῦτα δὲ τὰ εὐβάστακτα καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα. καὶ οἷς ἀδιάφορα καὶ ὅμοια πολλὰ προϋπῆρχε τῷ ἀδικοῦντι. καὶ ὅσα αἰσχύνονται οἱ ἀδικηθέντες λέγειν, οἷον γυναικῶν οἰκείων ὕβρεις ἢ εἰς αὐτοὺς ἢ [εἰς] υἱεῖς. καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών· τοιαῦτα δὲ τὰ μικρὰ καὶ ἐφ' οἷς συγγνώμη.

13 ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα καὶ ποίους καὶ
b διὰ τί, σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν, τὰ δ' ἀδικήματα πάντα καὶ τὰ δικαιώματα διέλωμεν ἀρξάμενοι πρῶτον ἐντεῦθεν. ὥρισται δὴ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα πρός τε νόμους [δύο] καὶ πρὸς οὓς ἐστι, διχῶς. λέγω δὲ νόμον τὸν μὲν ἴδιον τὸν δὲ κοινόν, ἴδιον μὲν τὸν ἑκάστοις ὡρισμένον πρὸς αὑτούς, καὶ τοῦτον τὸν μὲν ἄγραφον τὸν δὲ γεγραμμένον, κοινὸν δὲ τὸν κατὰ φύσιν. ἔστι γάρ ὃ μαντεύονταί τι πάντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, κἂν μηδεμία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ᾖ μηδὲ συνθήκη, οἷον καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα, ὅτι δίκαιον ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκη, ὡς φύσει ὂν τοῦτο δίκαιον·

οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε
ζῇ τοῦτο, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἔμψυχον· τοῦτο γὰρ οὐ τισὶ μὲν δίκαιον τισὶ δ' οὐ δίκαιον,

ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον διά τ' εὐρυμέδοντος
αἰθέρος ἠνεκέως τέταται διά τ' ἀπλέτου αὖ γῆς.

καὶ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ λέγει Ἀλκιδάμας . . . πρὸς οὓς δέ, δίχα ὥρισται· ἢ γὰρ πρὸς τὸ κοινὸν ἢ πρὸς ἕνα τῶν κοινωνούντων, ἃ δεῖ πράττειν καὶ μὴ πράττειν. διὸ καὶ τἀδικήματα καὶ τὰ δικαιώματα διχῶς ἔστιν ἀδικεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν· ἢ γὰρ πρὸς ἕνα καὶ ὡρισμένον ἢ πρὸς τὸ κοινόν· ὁ γὰρ μοιχεύων καὶ τύπτων ἀδικεῖ τινὰ τῶν ὡρισμένων, ὁ δὲ μὴ στρατευόμενος τὸ κοινόν.

---

29 τεύξασθαι   35 εἰς om   b 1 δ' om   11 πολινίκη   17 αὐγῆς   19 Ἀλκιδάμας πρὸς οὓς δὲ διώρισται δίχα ὥρισται

ἁπάντων δὴ τῶν ἀδικημάτων διῃρημένων, καὶ τῶν μὲν ὄντων πρὸς τὸ κοινὸν τῶν δὲ πρὸς ἄλλον ἢ πρὸς ἄλλους, ἀναλαβόντες τί ἐστι τὸ ἀδικεῖσθαι, λέγωμεν. ἔστι δὴ τὸ ἀδικεῖσθαι τὸ ὑπὸ ἑκόντος τὰ ἄδικα πάσχειν· τὸ γὰρ ἀδικεῖν ὥρισται πρότερον ἑκούσιον εἶναι. ἐπεὶ δ' ἀνάγκη τὸν ἀδικούμενον βλάπτεσθαι καὶ ἀκουσίως βλάπτεσθαι, αἱ μὲν βλάβαι ἐκ τῶν πρότερον φανεραί εἰσιν· τὰ γὰρ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ εἴρηται καθ' αὑτὰ πρότερον, καὶ τὰ ἑκούσια, ὅτι ἐστὶν ὅσα εἰδότες, ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἐγκλήματα ἢ πρὸς τὸ κοινὸν ἢ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι, καὶ ἢ ἀγνοοῦντος καὶ ἄκοντος ἢ ἑκόντος καὶ εἰδότος, καὶ τούτων τὰ μὲν προελομένου τὰ δὲ διὰ πάθος. περὶ μὲν οὖν θυμοῦ ῥηθήσεται ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη, ποῖα δὲ προαιροῦνται καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερον. ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦντες πολλάκις πεπραχέναι ἢ τὸ ἐπίγραμμα 1374 οὐχ ὁμολογοῦσιν ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα, οἷον λαβεῖν μὲν ἀλλ' οὐ κλέψαι, καὶ πατάξαι πρότερον ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι, καὶ συγγενέσθαι ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι, ἢ κλέψαι μὲν ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι, οὐ γὰρ θεοῦ, ἢ ἐπεργάσασθαι μὲν ἀλλ' οὐ δημοσίαν, ἢ διειλέχθαι μὲν τοῖς πολεμίοις ἀλλ' οὐ προδοῦναι, διὰ ταῦτα δέοι ἂν καὶ περὶ τούτων διωρίσθαι, τί κλοπή, τί ὕβρις, τί μοιχεία, ὅπως ἐάν τε ὑπάρχειν ἐάν τε μὴ ὑπάρχειν βουλώμεθα δεικνύναι, ἔχωμεν ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον. ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα περὶ τοῦ ἄδικον εἶναι καὶ φαῦλον ἢ μὴ ἄδικον ἡ ἀμφισβήτησις· ἐν γὰρ τῇ προαιρέσει ἡ μοχθηρία καὶ τὸ ἀδικεῖν, τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων προσσημαίνει τὴν προαίρεσιν, οἷον ὕβρις καὶ κλοπή· οὐ γὰρ εἰ ἐπάταξε, πάντως ὕβρισεν, ἀλλ' εἰ ἕνεκά του, οἷον τοῦ ἀτιμάσαι ἐκεῖνον ἢ αὐτὸς ἡσθῆναι. οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρᾳ ἔλαβεν, ἔκλεψεν, ἀλλ' εἰ ἐπὶ βλάβῃ [ἔκλεψε] καὶ σφετερισμῷ ἑαυτοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔχει, ὥσπερ καὶ περὶ τούτων.

ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων ἦν δύο εἴδη· τὰ μὲν γὰρ γεγραμμένα τὰ δ' ἄγραφα, περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύουσιν εἴρηται, τῶν δ' ἀγράφων δύο ἐστὶν εἴδη· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ μὲν καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ κακίας,

---

35 καὶ ἢ] ἢ καὶ   ἢ ἄκοντος   *1374* 5 θεοῦ ἢ] θεοῦ τι

ἐφ᾽ οἷς ὀνείδη καὶ ἔπαινοι καὶ ἀτιμίαι καὶ τιμαὶ καὶ δωρεαί, οἷον τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ καὶ ἀντευποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα καὶ βοηθητικὸν εἶναι τοῖς φίλοις καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, τὰ δὲ τοῦ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα. τὸ γὰρ ἐπιεικὲς δοκεῖ δίκαιον εἶναι, ἔστι δὲ ἐπιεικὲς τὸ παρὰ τὸν γεγραμμένον νόμον δίκαιον. συμβαίνει δὲ τοῦτο τὰ μὲν ἑκόντων τὰ δὲ ἀκόντων τῶν νομοθετῶν, ἀκόντων μὲν ὅταν λάθῃ, ἑκόντων δ᾽ ὅταν μὴ δύνωνται διορίσαι, ἀλλ᾽ ἀναγκαῖον μὲν ᾖ καθόλου εἰπεῖν, μὴ ᾖ δέ, ἀλλ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. καὶ ὅσα μὴ ῥᾴδιον διορίσαι δι᾽ ἀπειρίαν, οἷον τὸ τρῶσαι σιδήρῳ πηλίκῳ καὶ ποιῷ τινί· ὑπολείποι γὰρ ἂν ὁ αἰὼν διαριθμοῦντα. ἂν οὖν ᾖ ἀδιόριστον, δέῃ δὲ νομοθετῆσαι, ἀνάγκη ἁπλῶς εἰπεῖν, ὥστε κἂν δακτύλιον ἔχων ἐπάρηται τὴν χεῖρα ἢ πατάξῃ, κατὰ μὲν τὸν γεγραμμένον νόμον ἔνοχός ἐστι καὶ ἀδικεῖ, κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς οὐκ ἀδικεῖ, καὶ τὸ ἐπιεικὲς τοῦτο ἐστίν. εἰ δ᾽ ἐστὶ τὸ εἰρημένον τὸ ἐπιεικές, φανερὸν ποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι· ἐφ᾽ οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἐπιεικῆ ταῦτα, καὶ τὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀδικήματα μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν, μηδὲ τὰ ἀτυχήματα· τὰ μὲν γὰρ ὅσα παράλογα καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας, ἁμαρτήματα δὲ ὅσα μὴ παράλογα καὶ μὴ ἀπὸ πονηρίας, ἀδικήματα δὲ ὅσα μήτε παράλογα ἀπὸ πονηρίας τ᾽ ἐστίν· τὰ γὰρ δι᾽ ἐπιθυμίαν ἀπὸ πονηρίας. καὶ τὸ τοῖς ἀνθρωπίνοις συγγινώσκειν ἐπιεικές. καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν νόμον ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην, καὶ μὴ πρὸς τὸν λόγον ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν, καὶ μὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν, καὶ μὴ πρὸς τὸ μέρος ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅλον, μηδὲ ποῖός τις νῦν, ἀλλὰ ποῖός τις ἦν ἀεὶ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. καὶ τὸ μνημονεύειν μᾶλλον ὧν ἔπαθεν ἀγαθῶν ἢ κακῶν, καὶ ἀγαθῶν ὧν ἔπαθε μᾶλλον ἢ ἐποίησεν. καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικούμενον. καὶ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἐθέλειν κρίνεσθαι ἢ ἔργῳ. καὶ τὸ εἰς δίαιταν μᾶλλον ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἰέναι· ὁ γὰρ διαιτητὴς τὸ

---

25 *εἶναι* om 28 *τὸ* ante *παρὰ* om 34 *ἀόριστον δὲ ᾖ νομοθετῆσαι* b 1 *ἔσται* 3 *ὡρισμένον* pr ut videtur 6 *μὲν γὰρ* rec m 10 *τὰ γὰρ . . πονηρίας* om

ἐπιεικὲς ὁρᾷ, ὁ δὲ δικαστὴς τὸν νόμον· καὶ τούτου ἕνεκα διαιτητὴς εὑρέθη, ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύῃ.

περὶ μὲν οὖν τῶν ἐπιεικῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦ- 14
τον, ἀδίκημα δὲ μεῖζον, ὅσῳ ἂν ἀπὸ μείζονος ᾖ ἀδικίας· διὸ τὰ ἐλάχιστα μέγιστα, οἷον ὃ Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγόρει, ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς· ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ τοὐναντίον. ἔστι δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ἐνυπάρχειν τῇ δυνάμει· ὁ γὰρ τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ κλέψας κἂν ὁτιοῦν ἀδικήσειεν. ὁτὲ μὲν δὴ οὕτω τὸ μεῖζον, ὁτὲ δ' ἐκ τοῦ βλάβους κρίνεται. καὶ οὗ μή ἐστιν ἴση τιμωρία, ἀλλὰ πᾶσα ἐλάττων. καὶ οὗ μή ἐστιν ἴασις· χαλεπὸν γὰρ καὶ ἀδύνατον. καὶ οὗ μὴ ἔστι δίκην λαβεῖν τὸν παθόντα· ἀνίατον γάρ· ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις ἴασις. καὶ εἰ ὁ παθὼν καὶ ἀδικηθεὶς αὐτὸς αὑτὸν μεγάλως ἐκόλασεν· ἔτι γὰρ μείζονι ὁ ποιήσας δίκαιος κολασθῆναι, οἷον Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκτήμονος συνηγορῶν, ἐπεὶ ἀπέσφα- 1375
ξεν ἑαυτὸν ὑβρισθείς, οὐ τιμήσειν ἔφη ἐλάττονος ἢ ὁ παθὼν ἑαυτῷ ἐτίμησεν. καὶ ὃ μόνος ἢ πρῶτος ἢ μετ' ὀλίγων πεποίηκεν. καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν [μέγα]. καὶ δι' ὃ ἂν ζητηθῇ καὶ εὑρεθῇ τὰ κωλύοντα καὶ ζημιοῦντα, οἷον ἐν Ἄργει ζημιοῦται δι' ὃν ἂν νόμος τεθῇ. καὶ δι' οὓς τὸ δεσμωτήριον ᾠκοδομήθη. καὶ τὸ θηριωδέστερον ἀδίκημα μεῖζον. καὶ ὃ ἐκ προνοίας μᾶλλον. καὶ ὃ οἱ ἀκούοντες φοβοῦνται μᾶλλον ἢ ἐλεοῦσιν. καὶ τὰ μὲν ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα, ὅτι πολλὰ ἀνήρηκεν ἢ ὑπερβέβηκεν, οἷον ὅρκους δεξιὰς πίστεις ἐπιγαμίας· πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή. καὶ τὸ ἐνταῦθα οὗ κολάζονται οἱ ἀδικοῦντες, ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ψευδομαρτυροῦντες· ποῦ γὰρ οὐκ ἂν ἀδικήσειεν, εἴ γε καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ; καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύνη μάλιστα. καὶ εἰ τοῦτον ὑφ' οὗ εὖ πέπονθεν· πλείω γὰρ ἀδικεῖ, ὅτι τε κακῶς ποιεῖ καὶ ὅτι οὐκ εὖ. καὶ ὃ παρὰ τὰ ἄγραφα δίκαια· ἀμείνονος γὰρ μὴ δι' ἀνάγκην δίκαιον εἶναι· τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα ἐξ ἀνάγκης, τὰ δ' ἄγραφα οὔ. ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα·

31 ἴση . . ἐστιν om 33 δίκη κόλασις καὶ 35 μεῖζον ἢ ὁ 1375 4 ζητηθείη καὶ εὑρεθείη 9 ἂν εἴρηκεν 11 ὑπερέχει 14 ἐφ' 16 παρὰ] περὶ

ὁ γὰρ τὰ φοβερὰ ἀδικῶν καὶ τὰ ἐπιζήμια καὶ τὰ ἀζήμια ἀδικήσειεν ἄν.

περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος εἴ-
15 ρηται, περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πίστεων ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων ἐπιδραμεῖν· ἴδιαι γὰρ αὗται τῶν δικανικῶν. εἰσὶ δὲ πέντε τὸν ἀριθμόν, νόμοι μάρτυρες συνθῆκαι βάσανοι ὅρκος.

πρῶτον μὲν οὖν περὶ νόμων εἴπωμεν, πῶς χρηστέον [καὶ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα] καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον. φανερὸν γὰρ ὅτι, ἐὰν μὲν ἐναντίος ᾖ ὁ γεγραμμένος τῷ πράγματι, τῷ κοινῷ χρηστέον καὶ τοῖς ἐπιεικεστέροις καὶ δικαιοτέροις. καὶ ὅτι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ τοῦτ' ἐστί, τὸ μὴ παντελῶς χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις: καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐπιεικὲς ἀεὶ μένει καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει, οὐδ' ὁ κοινός, κατὰ φύσιν γάρ ἐστιν, οἱ δὲ γεγραμμένοι πολλάκις, ὅθεν εἴρηται τὰ ἐν τῇ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ· ἀπολογεῖται γὰρ ὅτι ἔθαψε παρὰ τὸν [τοῦ Κρέοντος] νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν ἄγραφον,

b οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε.
ταῦτ' οὖν ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενός.

καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τε καὶ συμφέρον, ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν, ὥστ' οὐ νόμος ὁ γεγραμμένος· οὐ γὰρ ποιεῖ τὸ ἔργον τὸ τοῦ νόμου. καὶ ὅτι ὥσπερ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνῃ τὸ κίβδηλον δίκαιον καὶ τὸ ἀληθές. καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς τὸ τοῖς ἀγράφοις ἢ τοῖς γεγραμμένοις χρῆσθαι καὶ ἐμμένειν. καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ εὐδοκιμοῦντι ἢ καὶ αὐτὸς αὐτῷ, οἷον ἐνίοτε ὁ μὲν κελεύει κύρια εἶναι ἅττ' ἂν συνθῶνται, ὁ δ' ἀπαγορεύει μὴ συντίθεσθαι παρὰ τὸν νόμον. καὶ εἰ ἀμφίβολος, ὥστε στρέφειν καὶ ὁρᾶν ἐπὶ ποτέραν τὴν ἀγωγὴν ἢ τὸ δίκαιον ἐφαρμόσει ἢ τὸ συμφέρον, εἶτα τούτῳ χρῆσθαι. καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα ἐφ' οἷς ἐτέθη ὁ νόμος μηκέτι μένει, ὁ δὲ νόμος, πειρατέον τοῦτο δηλοῦν καὶ μάχεσθαι ταύτῃ πρὸς τὸν νόμον. ἐὰν δὲ ὁ γεγραμμένος ᾖ πρὸς τὸ πρᾶγμα, τό τε γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ λεκτέον ὅτι οὐ τοῦ παρὰ

35 τοῦ Κρέοντος om b 1 τι] τὸν 2 ἤμελλον 9 ἢ] ᾖι

τὸν νόμον ἕνεκα δικάζειν ἐστίν, ἀλλ' ἵνα, ἐὰν ἀγνοήσῃ τί λέγει ὁ νόμος, μὴ ἐπιορκῇ· καὶ ὅτι οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν αἱρεῖται οὐδείς, ἀλλὰ τὸ αὑτῷ. καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει ἢ μὴ κεῖσθαι ἢ μὴ χρῆσθαι. καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις οὐ λυσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι τὸν ἰατρόν· οὐ γὰρ τοσοῦτο βλάπτει ἡ ἁμαρτία τοῦ ἰατροῦ ὅσον τὸ ἐθίζεσθαι ἀπειθεῖν τῷ ἄρχοντι. καὶ ὅτι τὸ τῶν νόμων σοφώτερον ζητεῖν εἶναι, τοῦτ' ἐστὶν ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται.

καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων οὕτω διωρίσθω, περὶ δὲ μαρτύρων μάρτυρές εἰσι διττοί, οἱ μὲν παλαιοὶ οἱ δὲ πρόσφατοι, καὶ τούτων οἱ μὲν μετέχοντες τοῦ κινδύνου οἱ δ' ἐκτός. λέγω δὲ παλαιοὺς μὲν τούς τε ποιητὰς καὶ ὅσων ἄλλων γνωρίμων εἰσὶ κρίσεις φανεραί, οἷον Ἀθηναῖοι Ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος καὶ Τενέδιοι ἔναγχος Περιάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ πρὸς Σιγειεῖς. καὶ Κλεοφῶν κατὰ Κριτίου τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο, λέγων ὅτι πάλαι ἀσελγὴς ἡ οἰκία· οὐ γὰρ ἄν ποτε ἐποίησε Σόλων

εἰπεῖν μοι Κριτίᾳ πυρρότριχι πατρὸς ἀκούειν.

περὶ μὲν οὖν τῶν γενομένων οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες, περὶ δὲ τῶν ἐσομένων καὶ οἱ χρησμολόγοι, οἷον Θεμιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον τεῖχος λέγων. ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι ὥσπερ [εἴρηται,] μαρτύριά ἐστίν, οἷον εἴ τις συμβουλεύει μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία,

μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα.

καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν ὧν καὶ τοὺς πατέρας,

νήπιος ὃς πατέρα κτείνας υἱοὺς καταλείπει.

πρόσφατοι δ' ὅσοι γνώριμοί τι κεκρίκασιν· χρήσιμοι γὰρ αἱ τούτων κρίσεις τοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἀμφισβητοῦσιν, οἷον Εὔβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐχρήσατο κατὰ Χάρητος ὃ Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον, ὅτι ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι. καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύνου, ἂν δόξωσι ψεύδεσθαι. οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι τούτων μόνον μάρτυρές εἰσιν, εἰ γέγονεν [ἢ μή], εἰ ἔστιν

---

18 ἐὰν om 31 τενέδειοι 32 σιγιεῖς *1376* 7 πατέρας 9 τῶν αὐτῶν] τούτων 11 ἀρτίβιον 14 ἢ μή om

ἢ μή, περὶ δὲ τοῦ ποῖον οὐ μάρτυρες, οἷον εἰ δίκαιον ἢ ἄδικον, εἰ συμφέρον ἢ ἀσύμφορον· οἱ δ' ἄπωθεν καὶ περὶ τοιούτων πιστότατοι. πιστότατοι δ' οἱ παλαιοί· ἀδιάφθοροι γάρ. πιστώματα δὲ περὶ μαρτυριῶν μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξαπατῆσαι τὰ εἰκότα ἐπὶ ἀργυρίῳ, καὶ ὅτι οὐχ ἁλίσκεται τὰ εἰκότα ψευδομαρτυριῶν· ἔχοντι δὲ πρὸς μὴ ἔχοντα, ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα, καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι. εἰσὶ δὲ αἱ μαρτυρίαι αἱ μὲν περὶ αὐτοῦ αἱ δὲ περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, καὶ αἱ μὲν περὶ τοῦ πράγματος αἱ δὲ περὶ τοῦ ἤθους, ὥστε φανερὸν ὅτι οὐδέποτ' ἔστιν ἀπορῆσαι μαρτυρίας χρησίμης· εἰ μὴ γὰρ κατὰ τοῦ πράγματος ἢ αὐτῷ ὁμολογουμένης ἢ τῷ ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἤθους ἢ αὐτοῦ εἰς ἐπιείκειαν ἢ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἰς φαυλότητα. τὰ δ' ἄλλα περὶ μάρτυρος ἢ φίλου ἢ ἐχθροῦ ἢ μεταξύ, ἢ εὐδοκιμοῦντος ἢ ἀδοξοῦντος ἢ μεταξύ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται διαφοραί, ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων λεκτέον ἐξ οἵων περ καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν.

περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν τοσαύτη τῶν λόγων χρῆσίς ἐστιν ὅσον αὔξειν ἢ καθαιρεῖν ἢ πιστὰς ποιεῖν ἢ ἀπίστους, ἐὰν μὲν αὐτῷ ὑπάρχωσι, πιστὰς καὶ κυρίας, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀμφισβητοῦντος τοὐναντίον. πρὸς μὲν οὖν τὸ πιστὰς ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν οὐδὲν διαφέρει τῆς περὶ τοὺς μάρτυρας πραγματείας· ὁποῖοι γὰρ ἄν τινες ὦσιν οἱ ἐπιγεγραμμένοι ἢ φυλάττοντες, τούτοις αἱ συνθῆκαι πισταί εἰσιν. ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης, οἰκείας μὲν οὔσης αὐξητέον· ἡ γὰρ συνθήκη νόμος ἐστὶν ἴδιος καὶ κατὰ μέρος, καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον, οἱ δὲ νόμοι τὰς κατὰ νόμους συνθήκας. καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος συνθήκη τις ἐστίν, ὥστε ὅς τις ἀπιστεῖ ἢ ἀναιρεῖ συνθήκην, τοὺς νόμους ἀναιρεῖ. ἔτι δὲ πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων καὶ τὰ ἑκούσια κατὰ συνθήκας, ὥστε ἀκύρων γιγνομένων ἀναιρεῖται ἡ πρὸς ἀλλήλους χρεία τῶν ἀνθρώπων. καὶ τἆλλα δὲ ὅσα ἀρ-

15 οἷον ἢ δίκαιον 16 ἢ συμφέρον 17 πιστότατοι] ἂν ἀπιστότατοι 21 καὶ οὐχ ὅτι οὐχ 26 ὥστε] ὅτι 35 πιστὰ b 1 ὑπάρχηι

μόττει, ἐπιπολῆς ἰδεῖν ἔστιν. ἂν δ' ἐναντία ᾖ καὶ μετὰ τῶν ἀμφισβητούντων, πρῶτον μέν, ἅπερ ἄν τις πρὸς νόμον ἐναντίον μαχέσαιτο, ταῦθ' ἁρμόττει· ἄτοπον γὰρ εἰ τοῖς μὲν νόμοις, ἂν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ὦσιν ἀλλ' ἐξαμάρτωσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἰόμεθα δεῖν πείθεσθαι, ταῖς δὲ συνθήκαις ἀναγκαῖον. εἶθ' ὅτι τοῦ δικαίου ἐστὶ βραβευτὴς ὁ δικαστής· οὔκουν τοῦτο σκεπτέον, ἀλλ' ὡς δικαιότερον. καὶ τὸ μὲν δίκαιον οὐκ ἔστι μεταστρέψαι οὔτ' ἀπάτῃ οὔτ' ἀνάγκῃ, πεφυκὸς γάρ ἐστιν, συνθῆκαι δὲ γίγνονται καὶ ἐξαπατηθέντων καὶ ἀναγκασθέντων. πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν εἰ ἐναντία ἐστί τινι τῶν γεγραμμένων νόμων ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τῶν γεγραμμένων ἢ τοῖς οἰκείοις ἢ τοῖς ἀλλοτρίοις, ἔπειτα εἰ ἄλλαις συνθήκαις ὑστέραις ἢ προτέραις· αἱ γὰρ ὕστεραι κύριαι, ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαί, αἱ δ' ὕστεραι ἠπατήκασιν, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον. ἔτι δὲ τὸ συμφέρον ὁρᾶν, εἴ που ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ γὰρ ταῦτα εὐθεώρητα ὁμοίως.

αἱ δὲ βάσανοι μαρτυρίαι τινές εἰσιν, ἔχειν δὲ δοκοῦσι τὸ πιστόν, ὅτι ἀνάγκη τις πρόσεστιν. οὔκουν χαλεπὸν οὐδὲ περὶ τούτων εἰπεῖν τὰ ἐνδεχόμενα, ἐξ ὧν ἐάν τε ὑπάρχωσιν οἰκεῖαι αὔξειν ἔστιν, ὅτι ἀληθεῖς μόναι τῶν μαρτυριῶν εἰσὶν αὗται· ἐάν τε ὑπεναντίαι ὦσι καὶ μετὰ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, διαλύοι ἄν τις τἀληθῆ λέγων καθ' ὅλου τοῦ γένους τῶν βασάνων· οὐδὲν γὰρ ἧττον ἀναγκαζόμενοι τὰ ψευδῆ λέγουσιν ἢ τἀληθῆ, καὶ διακαρτεροῦντες μὴ λέγειν τἀληθῆ, καὶ ῥᾳδίως καταψευδόμενοι ὡς παυσόμενοι θᾶττον. δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τοιαῦτα γεγενημένα παραδείγματα ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες. [δεῖ δὲ λέγειν ὡς οὐκ εἰσὶν ἀληθεῖς αἱ βάσανοι· πολλοὶ μὲν γὰρ παχύφρονες οἱ καὶ λιθόδερμοι καὶ ταῖς ψυχαῖς ὄντες δυνατοὶ γενναίως ἐγκαρτεροῦσι ταῖς ἀνάγκαις, οἱ δὲ δειλοὶ καὶ εὐλαβεῖς πρὸ τοῦ τὰς ἀνάγκας ἰδεῖν αὐτῶν καταθαρροῦσιν, ὥστε οὐδέν ἐστι πιστὸν ἐν βασάνοις.]

περὶ δ' ὅρκων τετραχῶς ἔστι διελεῖν· ἢ γὰρ δίδωσι καὶ λαμβάνει, ἢ οὐδέτερον, ἢ τὸ μὲν τὸ δ' οὔ, καὶ τούτων ἢ δίδωσι [μὲν] οὐ λαμβάνει δέ, ἢ λαμβάνει μὲν δίδωσι

---

26 ἔπειτα ἢ   *1377* 10 μὲν om

δ' οὔ. ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα, εἰ ὀμώμοσται οὗτος ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἢ ὑπ' ἐκείνου. οὐ δίδωσι μὲν οὖν, ὅτι ῥᾳδίως ἐπιορκοῦσιν, καὶ διότι ὁ μὲν ὀμόσας οὐκ ἀποδίδωσι, τοὺς δὲ μὴ ὀμόσαντος οἴεται καταδικάσειν. καὶ ὡς οὗτος ὁ κίνδυνος κρείττων ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς· τοῖς μὲν γὰρ πιστεύει τῷ δ' οὔ. οὐ λαμβάνει δ', ὅτι ἀντὶ χρημάτων ὅρκος. καὶ ὅτι εἰ ἦν φαῦλος, κατωμόσατο ἄν· κρεῖττον γὰρ ἂν ἕνεκά του φαῦλον εἶναι ἢ μηδενός· ὀμόσας μὲν οὖν ἕξει, μὴ ὀμόσας δ' οὔ. οὕτως δὲ δι' ἀρετὴν ἂν εἴη, ἀλλ' οὐ δι' ἐπιορκίαν τὸ μή· καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόκλησις αὕτη ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ, ἀλλ' ὁμοία καὶ εἰ ἰσχυρὸς ἀσθενῆ πατάξαι ἢ πληγῆναι προκαλέσαιτο. εἰ δὲ λαμβάνει, ὅτι πιστεύει αὑτῷ, ἐκείνῳ δ' οὔ. καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα φατέον οὕτως ἴσον εἶναι ἂν ὁ μὲν ἀσεβὴς διδῷ, ὁ δ' εὐσεβὴς ὀμνύῃ· δεινόν τε τὸ μὴ θέλειν αὐτόν, ὑπὲρ ὧν ἐκείνους ἀξιοῖ ὀμόσαντας δικάζειν. εἰ δὲ δίδωσιν, ὅτι εὐσεβὲς τὸ θέλειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν, καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων δικαστῶν δεῖσθαι· τούτῳ γὰρ δίδωσι κρίσιν. καὶ ὅτι ἄτοπον τὸ μὴ θέλειν ὀμνύναι περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῦσιν ὀμνύναι. ἐπεὶ δὲ καθ' ἕκαστον δῆλον πῶς λεκτέον, καὶ συνδυαζομένων πῶς λεκτέον δῆλον, οἷον εἰ αὐτὸς μὲν θέλει λαμβάνειν διδόναι δὲ μή, καὶ εἰ δίδωσι μὲν λαμβάνειν δὲ μὴ θέλει, καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ
b διδόναι θέλει εἴτε μηδέτερον· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀνάγκη συγκεῖσθαι, ὥστε καὶ τοὺς λόγους συγκεῖσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων. ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιορκία· ἑκούσιον γὰρ τὸ ἀδικεῖν, τὸ δ' ἐπιορκεῖν ἀδικεῖν ἐστί, τὰ δὲ βίᾳ καὶ ἀπάτῃ ἀκούσια. ἐνταῦθα οὖν συνακτέον καὶ τὸ ἐπιορκεῖν, ὅτι ἔστι τὸ τῇ διανοίᾳ ἀλλ' οὐ τῷ στόματι. ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὑπεναντίος καὶ ὀμωμοσμένος, ὅτι πάντα ἀναιρεῖ μὴ ἐμμένων οἷς ὤμοσεν· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς νόμοις χρῶνται ὀμόσαντες. καὶ ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦσιν ἐμμένειν οἷς ὀμόσαντες δικάζετε, αὐτοὶ δ' οὐκ ἐμμένουσιν. καὶ ὅσα ἂν ἄλλα αὔξων τις εἴπειεν.

[περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων εἰρήσθω τοσαῦτα.]

14 ὀμόσαντας 15 πιστεύειν 18 δὲ δι'] δ' οὐ δι' 30 ὅπως συνδυαζόμενον b 1 ἐθέλει 3 ὑφ' αὐτοῦ 4 ἐπιορκία] ἐπιορκήσει 12 περὶ . . τοσαῦτα om

Β.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν καὶ ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ποῖαι δόξαι καὶ προτάσεις χρήσιμοι πρὸς τὰς τούτων πίστεις, ταῦτ' ἐστίν· περὶ γὰρ τούτων καὶ ἐκ τούτων τὰ ἐνθυμήματα, ὡς περὶ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων. ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική· καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν, ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστός, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν· πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν, μάλιστα μὲν ἐν ταῖς συμβουλαῖς, εἶτα καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τὸ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν πως διακεῖσθαι αὐτόν, πρὸς δὲ τούτοις ἐὰν καὶ αὐτοὶ διακείμενοί πως τυγχάνωσιν. τὸ μὲν οὖν ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστιν, τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατὴν εἰς τὰς δίκας· οὐ γὰρ ταὐτὰ φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πράως ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν ἕτερα ἢ 1378
κατὰ μέγεθος ἕτερα· τῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι, περὶ οὗ ποιεῖται τὴν κρίσιν, ἢ οὐκ ἀδικεῖν ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν, τῷ δὲ μισοῦντι τοὐναντίον· καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ εὐέλπιδι ὄντι, ἐὰν ᾖ τὸ ἐσόμενον ἡδύ, καὶ ἔσεσθαι καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι φαίνεται, τῷ δ' ἀπαθεῖ καὶ δυσχεραίνοντι τοὐναντίον.

τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας τρία ἐστὶ τὰ αἴτια· τοσαῦτα γάρ ἐστι δι' ἃ πιστεύομεν ἔξω τῶν ἀποδείξεων. ἔστι δὲ ταῦτα φρόνησις καὶ ἀρετὴ καὶ εὔνοια· διαψεύδονται γὰρ περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύουσιν ἢ δι' ἅπαντα ταῦτα ἢ διὰ τούτων τι· ἢ γὰρ δι' ἀφροσύνην οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν, ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν, ἢ φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσὶν ἀλλ' οὐκ εὔνοι, διόπερ ἐνδέχεται μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γιγνώσκοντας. καὶ παρὰ ταῦτα

---

15 τέλος ἀριστοτέλους τέχνης ῥητορικῆς ᾱ ἀριστοτέλους τέχνη ῥητορική β 1378 3 δοκεῖν

οὐδέν. ἀνάγκη ἄρα τὸν ἅπαντα δοκοῦντα ταῦτ' ἔχειν εἶναι τοῖς ἀκροωμένοις πιστόν. ὅθεν μὲν οὖν φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι φανεῖεν ἄν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διῃρημένων ληπτέον· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν κἂν ἕτερόν τις κἂν ἑαυτὸν κατασκευάσειε τοιοῦτον· περὶ δ' εὐνοίας καὶ φιλίας ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτέον. ἔστι δὲ τὰ πάθη δι' ὅσα μεταβάλλοντες διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις, οἷς ἕπεται λύπη καὶ ἡδονή, οἷον ὀργὴ ἔλεος φόβος καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. δεῖ δὲ διαιρεῖν περὶ ἕκαστον εἰς τρία, λέγω δ' οἷον περὶ ὀργῆς, πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσί, καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι, καὶ ἐπὶ ποίοις· εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μή, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγράψαμεν τὰς προτάσεις, οὕτω καὶ περὶ τούτων ποιήσωμεν καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον.

2 ἔστω δὴ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας [φαινομένης] διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν ἢ αὐτοῦ ἢ τῶν αὐτοῦ, τοῦ ὀλιγωρεῖν μὴ προσήκοντος. εἰ δὴ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὀργή, ἀνάγκη τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθ' ἕκαστόν τινι, οἷον Κλέωνι ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ, καὶ ὅτι αὐτὸν ἢ τῶν αὐτοῦ [τινά] τι πεποίηκεν ἢ ἤμελλεν, καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι· ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι ὧν ἐφίεται, οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται αὐτῷ, ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται δυνατῶν αὐτῷ. διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ

ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται·

ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις διά τε τοῦτο καὶ διότι διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ· ἡ οὖν τότε γινομένη φαντασία ἡδονὴν ἐμποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνυπνίων. ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγωρία ἐστὶν ἐνέργεια δόξης περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον· καὶ γὰρ τὰ κακὰ καὶ τἀγαθὰ ἄξια οἰόμεθα σπουδῆς εἶναι, καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς αὐτά· ὅσα

---

32 ἢ αὐτοῦ] ἢ αὐτὸς   b 1 τινά om   2 τὴν] τῆς   7 στήθεσιν

δὲ μηδέν τι ἢ μικρόν, οὐδενὸς ἄξια ὑπολαμβάνομεν· τρία δ' ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας, καταφρόνησίς τε καὶ ἐπηρεασμὸς καὶ ὕβρις· ὅ τε γὰρ καταφρονῶν ὀλιγωρεῖ, ὅσα γὰρ οἴονται μηδενὸς ἄξια, τούτων καταφρονοῦσιν, τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων ὀλιγωροῦσιν, καὶ ὁ ἐπηρεάζων φαίνεται καταφρονεῖν· ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμὸς ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν οὐχ ἵνα τι αὐτῷ ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ. ἐπεὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῷ τι, ὀλιγωρεῖ· δῆλον γὰρ ὅτι οὔτε βλάψειν ὑπολαμβάνει, ἐφοβεῖτο γὰρ ἂν καὶ οὐκ ὠλιγώρει, οὔτ' ὠφελῆσαι ἂν οὐδὲν ἄξιον λόγου, ἐφρόντιζε γὰρ ἂν ὥστε φίλος εἶναι. καὶ ὁ ὑβρίζων δ' ὀλιγωρεῖ· ἔστι γὰρ ὕβρις τὸ πράττειν καὶ λέγειν ἐφ' οἷς αἰσχύνη ἐστὶ τῷ πάσχοντι, μὴ ἵνα τι γίγνηται αὐτῷ ἄλλο ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ· οἱ γὰρ ἀντιποιοῦντες οὐχ ὑβρίζουσιν ἀλλὰ τιμωροῦνται. αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι οἴονται κακῶς δρῶντες αὐτοὺς ὑπερέχειν μᾶλλον. διὸ οἱ νέοι καὶ οἱ πλούσιοι ὑβρισταί· ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὑβρίζοντες. ὕβρεως δὲ ἀτιμία, ὁ δ' ἀτιμάζων ὀλιγωρεῖ· τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον οὐδεμίαν ἔχει τιμήν, οὔτ' ἀγαθοῦ οὔτε κακοῦ. διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς

ἠτίμησεν· ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς

καὶ

ὡς εἴ τιν' ἀτίμητον μετανάστην,

ὡς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος. προσήκειν δ' οἴονται πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων κατὰ γένος, κατὰ δύναμιν, κατ' ἀρετήν, καὶ ὅλως ἐν ᾧ ἂν ταὐτὰ ὑπερέχῃ πολύ, οἷον ἐν 1379
χρήμασιν ὁ πλούσιος πένητος καὶ ἐν τῷ λέγειν ῥητορικὸς ἀδυνάτου εἰπεῖν καὶ ἄρχων ἀρχομένου καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίου. διὸ εἴρηται

θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων

καὶ

ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον·

ἀγανακτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχήν. ἔτι ὑφ' ὧν τις οἴεται εὖ πάσχειν δεῖν· οὗτοι δ' εἰσὶν οὓς εὖ πεποίηκεν ἢ ποιεῖ,

---

19 οὖν οὐχ] οὖν μὴ 34 πολυωρῆσθαι *1379* 1 ὑπερέχει 5 ἀλλά τε

ἢ αὐτὸς ἢ δι᾽ αὐτόν τις ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ βούλεται ἢ ἐβουλήθη.

φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη πῶς τ᾽ ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοὶ καὶ τίσι καὶ διὰ ποῖα. αὐτοὶ μὲν γάρ, ὅταν λυπῶνται· ἐφίεται γάρ τινος ὁ λυπούμενος· ἐάν τε οὖν κατ᾽ εὐθυωρίαν ὁτιοῦν ἀντικρούσῃ τις, οἷον τῷ διψῶντι πρὸς τὸ πιεῖν, ἐάν τε μή, ὁμοίως ταὐτὸ φαίνεται ποιεῖν· καὶ ἐάν τε ἀντιπράττῃ τις ἐάν τε μὴ συμπράττῃ ἐάν τε ἄλλο τι ἐνοχλῇ οὕτως ἔχοντα, πᾶσιν ὀργίζεται. διὸ κάμνοντες, πενόμενοι, ⟨πολεμοῦντες⟩, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντές τι καὶ μὴ κατορθοῦντες ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι, μάλιστα πρὸς τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας, οἷον κάμνων μὲν τοῖς πρὸς τὴν νόσον, πενόμενος δὲ τοῖς πρὸς τὴν πενίαν, πολεμῶν δὲ τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον, ἐρῶν δὲ τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις· προωδοποίηται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἑκάστου ὀργὴν ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους. ἔτι δ᾽ ἐὰν τἀναντία τύχῃ προσδεχόμενος· λυπεῖ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ἐὰν γένηται ὃ βούλεται. διὸ καὶ ὧραι καὶ χρόνοι καὶ διαθέσεις καὶ ἡλικίαι ἐκ τούτων φανεραί, ποῖαι εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν καὶ ποῦ καὶ πότε, καὶ ὅτε μᾶλλον ἐν τούτοις εἰσί, μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι.

αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν, ὀργίζονται δὲ τοῖς τε καταγελῶσι καὶ χλευάζουσι καὶ σκώπτουσιν· ὑβρίζουσι γάρ. καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν ὅσα ὕβρεως σημεῖα. ἀνάγκη δὲ τοιαῦτα εἶναι ἃ μήτε ἀντί τινος μήτ᾽ ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσιν· ἤδη γὰρ δοκεῖ δι᾽ ὕβριν. καὶ τοῖς κακῶς λέγουσι καὶ καταφρονοῦσι περὶ ὧν αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν, οἷον οἱ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ φιλοτιμούμενοι ἐάν τις εἰς τὴν φιλοσοφίαν, οἱ δ᾽ ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ἐάν τις εἰς τὴν ἰδέαν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ταῦτα δὲ πολλῷ μᾶλλον, ἐὰν ὑποπτεύσωσι μὴ ὑπάρχειν
b αὐτοῖς, ἢ ὅλως ἢ μὴ ἰσχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν· ἐπειδὰν γὰρ σφόδρα οἴωνται ὑπάρχειν [ἐν τούτοις] ἐν οἷς σκώπτονται, οὐ φροντίζουσιν. καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον ἢ τοῖς μὴ φίλοις·

16 πολεμοῦντες om   b 2 οἴονται

οἴονται γὰρ προσήκειν μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν εὖ πάσχειν ἢ μή. καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν ἢ φροντίζειν, ἐὰν πάλιν μὴ οὕτως ὁμιλῶσιν· καὶ γὰρ ὑπὸ τούτων οἴονται καταφρονεῖσθαι· ταὐτὰ γὰρ ἂν ποιεῖν. καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν εὖ, μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδοῦσιν. καὶ τοῖς τἀναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἐὰν ἥττους ὦσιν· καταφρονεῖν γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι φαίνονται, καὶ οἱ μὲν ὡς ἡττόνων οἱ δ' ὡς παρ' ἡττόνων. καὶ τοῖς ἐν μηδενὶ λόγῳ οὖσιν, ἄν τι ὀλιγωρῶσι, μᾶλλον· ὑπόκειται γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρίας πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας, προσήκει δὲ τοῖς ἥττοσι μὴ ὀλιγωρεῖν. τοῖς δὲ φίλοις, ἐάν τε μὴ εὖ λέγωσιν ἢ ποιῶσιν, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐὰν τἀναντία, καὶ ἐὰν μὴ αἰσθάνωνται δεομένων, ὥσπερ ὁ Ἀντιφῶντος Πλήξιππος τῷ Μελεάγρῳ· ὀλιγωρίας γὰρ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι σημεῖον· ὧν γὰρ φροντίζομεν, οὐ λανθάνει. καὶ τοῖς ἐπιχαίρουσι ταῖς ἀτυχίαις καὶ ὅλως εὐθυμουμένοις ἐν ταῖς αὐτῶν ἀτυχίαις· ἢ γὰρ ἐχθροῦ ἢ ὀλιγωροῦντος σημεῖον. καὶ τοῖς μὴ φροντίζουσιν ἐὰν λυπήσωσιν· διὸ καὶ τοῖς κακὰ ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται. καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν ἢ θεωμένοις τὰ αὐτῶν φαῦλα· ὅμοιοι γάρ εἰσιν ἢ ὀλιγωροῦσιν ἢ ἐχθροῖς· οἱ γὰρ φίλοι συναλγοῦσιν, θεώμενοι δὲ τὰ οἰκεῖα φαῦλα πάντες ἀλγοῦσιν. ἔτι τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς πέντε, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, [πρὸς] οὓς θαυμάζουσιν, ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ οὓς αἰσχύνονται, ἢ ἐν τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς· ἄν τις ἐν τούτοις ὀλιγωρῇ, ὀργίζονται μᾶλλον. καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγωροῦσιν ὑπὲρ ὧν αὐτοῖς αἰσχρὸν μὴ βοηθεῖν, οἷον γονεῖς, τέκνα, γυναῖκας, ἀρχομένους. καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσιν· παρὰ τὸ προσῆκον γὰρ ἡ ὀλιγωρία. καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις πρὸς σπουδάζοντας· καταφρονητικὸν γὰρ ἡ εἰρωνεία. καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εὐποιητικοῖς, ἐὰν μὴ καὶ αὐτῶν· καὶ γὰρ τοῦτο καταφρονητικόν, τὸ μὴ ἀξιοῦν ὧν πάντας καὶ αὐτόν. ποιητικὸν δ' ὀργῆς καὶ ἡ λήθη, οἷον καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων οὕτως οὖσα περὶ μικρόν· ὀλιγωρίας γὰρ δοκεῖ καὶ ἡ λήθη σημεῖον εἶναι· διὰ μὲν γὰρ ἀμέλειαν ἡ λήθη γίγνεται, ἡ δ' ἀμέλεια ὀλιγωρία τίς ἐστιν.

---

18 ἐνθυμουμένοις 31 εἰρηνευομένοις

1380 οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται καὶ ὡς ἔχοντες καὶ διὰ ποῖα, ἅμα εἴρηται· δῆλον δ' ὅτι δέοι ἂν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους οἷοι ὄντες ὀργίλως ἔχουσιν, καὶ τοὺς ἐναντίους τούτοις ἐνόχους ὄντας ἐφ' οἷς ὀργίζονται, καὶ τοιούτους οἵοις ὀργίζονται.

ἐπεὶ δὲ τῷ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τὸ πραΰνεσθαι καὶ
3 ὀργὴ πραότητι, ληπτέον πῶς ἔχοντες πρᾷοί εἰσι καὶ πρὸς τίνας πράως ἔχουσι καὶ διὰ τίνων πραΰνονται. ἔστω δὴ πράυνσις κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς. εἰ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὀλιγωροῦσιν, ὀλιγωρία δ' ἑκούσιον, φανερὸν ὅτι καὶ τοῖς μηδὲν τούτων ποιοῦσιν ἢ ἀκουσίως ποιοῦσιν ἢ φαινομένοις τοιούτοις πρᾷοι εἰσίν. καὶ τοῖς τἀναντία ὧν ἐποίησαν βουλομένοις. καὶ ὅσοι καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτοὺς τοιοῦτοι· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸς αὑτοῦ δοκεῖ ὀλιγωρεῖν. καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι καὶ μεταμελομένοις· ὡς γὰρ ἔχοντες δίκην τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις παύονται τῆς ὀργῆς. σημεῖον δὲ ἐπὶ τῆς τῶν οἰκετῶν κολάσεως· τοὺς μὲν γὰρ ἀντιλέγοντας καὶ ἀρνουμένους μᾶλλον κολάζομεν, πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δικαίως κολάζεσθαι παυόμεθα θυμούμενοι. αἴτιον δ' ὅτι ἀναισχυντία τὸ τὰ φανερὰ ἀρνεῖσθαι, ἡ δ' ἀναισχυντία ὀλιγωρία καὶ καταφρόνησις· ὧν γοῦν πολὺ καταφρονοῦμεν, οὐκ αἰσχυνόμεθα. καὶ τοῖς ταπεινουμένοις πρὸς αὐτοὺς καὶ μὴ ἀντιλέγουσιν· φαίνονται γὰρ ὁμολογεῖν ἥττους εἶναι, οἱ δ' ἥττους φοβοῦνται, φοβούμενος δὲ οὐδεὶς ὀλιγωρεῖ. ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινουμένους παύεται ἡ ὀργή, καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας. καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς τοὺς σπουδάζοντας· δοκεῖ γὰρ σπουδάζεσθαι ἀλλ' οὐ καταφρονεῖσθαι. καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις. καὶ τοῖς δεομένοις καὶ παραιτουμένοις· ταπεινότεροι γάρ. καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς μηδὲ χλευασταῖς μηδ' ὀλιγώροις εἰς μηδένα ἢ μὴ εἰς χρηστοὺς μηδ' εἰς τοιούτους οἷοί περ αὐτοί. ὅλως δ' ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραΰνοντα. καὶ οὓς φοβοῦνται ἢ αἰσχύνονται, ἕως ἂν οὕτως ἔχωσιν, οὐκ ὀργίζονται· ἀδύνατον γὰρ ἅμα φοβεῖσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. καὶ τοῖς δι' ὀργὴν ποιήσασιν ἢ οὐκ ὀργίζονται ἢ

1380 3 ὀργίλως] ὀλιγώρως 30 μὴ εἰς] εἰς μὴ

ἧττον ὀργίζονται· οὐ γὰρ δι' ὀλιγωρίαν φαίνονται πρᾶξαι· οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος ὀλιγωρεῖ· ἡ μὲν γὰρ ὀλιγωρία ἄλυπον, ἡ δ' ὀργὴ μετὰ λύπης. καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς.

καὶ ἔχοντες δὲ ἐναντίως τῷ ὀργίζεσθαι δῆλον ὅτι πρᾶοι εἰσίν, οἷον ἐν παιδιᾷ, ἐν γέλωτι, ἐν ἑορτῇ, ἐν εὐημερίᾳ, ἐν κατορθώσει, ἐν πληρώσει, ὅλως ἐν ἀλυπίᾳ καὶ ἡδονῇ μὴ ὑβριστικῇ καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ. ἔτι κεχρονικότες καὶ μὴ ὑπόγυιοι τῇ ὀργῇ ὄντες· παύει γὰρ ὀργὴν ὁ χρόνος. παύει δὲ καὶ ἑτέρου ὀργὴν μείζω ἡ παρ' ἄλλου ληφθεῖσα τιμωρία πρότερον· διὸ εὖ Φιλοκράτης, εἰπόντος τινὸς ὀργιζομένου τοῦ δήμου τί οὐκ ἀπολογεῖ; οὔπω γε ἔφη. ἀλλὰ πότε; ὅταν ἴδω ἄλλον διαβεβλημένον· πρᾶοι γὰρ γίγνονται ὅταν εἰς ἄλλον τὴν ὀργὴν ἀναλώσωσιν, οἷον συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλου· μᾶλλον γὰρ χαλεπαίνοντες ἢ Καλλισθένει ἀφεῖσαν διὰ τὸ Καλλισθένους τῇ προτεραίᾳ καταγνῶναι θάνατον. καὶ ἐὰν ἐλεῶσιν, καὶ ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν ἢ οἱ ὀργιζόμενοι ἂν ἔδρασαν· ὥσπερ εἰληφέναι γὰρ οἴονται τιμωρίαν. καὶ ἐὰν ἀδικεῖν οἴωνται αὐτοὶ καὶ δικαίως πάσχειν· οὐ γίγνεται ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ ἔτι παρὰ τὸ προσῆκον νομίζουσι πάσχειν, ἡ δ' ὀργὴ τοῦτο ἦν. διὸ δεῖ τῷ λόγῳ προκολάζειν· ἀγανακτοῦσι γὰρ ἧττον κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι. καὶ ἐὰν μὴ αἰσθήσεσθαι οἴωνται ὅτι δι' αὐτοὺς καὶ ἀνθ' ὧν ἔπαθον· ἡ γὰρ ὀργὴ πρὸς τὸν καθ' ἕκαστον ἐστίν· δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ. διὸ ὀρθῶς πεποίηται

φάσθαι Ὀδυσσῆα πτολιπόρθιον,

ὡς οὐ τετιμωρημένος εἰ μὴ ᾔσθετο καὶ ὑφ' ὅτου καὶ ἀνθ' ὅτου. ὥστε οὔτε τοῖς ἄλλοις ὅσοι μὴ αἰσθάνονται ὀργίζονται, οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι, ὡς πεπονθόσι τε τὸ ἔσχατον καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν οὐδ' αἰσθησομένοις, οὗ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται. διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἕκτορος ὁ ποιητής, παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλλέα τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος,

κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων.

δῆλον οὖν ὅτι τοῖς καταπραΰνειν βουλομένοις ἐκ τού-

---

29 *αἰκίζει*

των τῶν τόπων λεκτέον, αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι τοιούτους, οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβεροὺς ἢ αἰσχύνης ἀξίους ἢ κεχαρισμένους ἢ ἄκοντας ἢ ὑπεραλγοῦντας τοῖς πεποιημένοις.

4 τίνας δὲ φιλοῦσι καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ τί, τὴν φιλίαν καὶ τὸ φιλεῖν ὁρισάμενοι λέγωμεν. ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν τὸ βούλεσθαί τινι ἃ οἴεται ἀγαθά, ἐκείνου ἕνεκα ἀλλὰ μὴ 1381 αὐτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτικὸν εἶναι τούτων. φίλος δ' ἐστὶν ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος. οἴονται δὲ φίλοι εἶναι οἱ οὕτως ἔχειν οἰόμενοι πρὸς ἀλλήλους. τούτων δὲ ὑποκειμένων ἀνάγκη φίλον εἶναι τὸν συνηδόμενον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ συναλγοῦντα τοῖς λυπηροῖς μὴ διά τι ἕτερον ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον. γιγνομένων γὰρ ὧν βούλονται χαίρουσι πάντες, τῶν ἐναντίων δὲ λυποῦνται, ὥστε τῆς βουλήσεως σημεῖον αἱ λῦπαι καὶ αἱ ἡδοναί. καὶ οἷς δὴ ταὐτὰ ἀγαθὰ καὶ κακά, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί· ταὐτὰ γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη, ὥστε ἅ περ αὑτῷ καὶ ἄλλῳ βουλόμενος, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι. καὶ τοὺς πεποιηκότας εὖ φιλοῦσιν ἢ αὐτοὺς ἢ ὧν κήδονται· ἢ εἰ μεγάλα, ἢ εἰ προθύμως, ἢ εἰ ἐν τοιούτοις καιροῖς, καὶ αὐτῶν ἕνεκα· ἢ οὓς ἂν οἴωνται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ. καὶ τοὺς τῶν φίλων φίλους καὶ φιλοῦντας οὓς αὐτοὶ φιλοῦσιν. καὶ τοὺς φιλουμένους ὑπὸ τῶν φιλουμένων ἑαυτοῖς. καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθροὺς καὶ μισοῦντας οὓς αὐτοὶ μισοῦσιν, καὶ τοὺς μισουμένους ὑπὸ τῶν αὐτοῖς μισουμένων· πᾶσι γὰρ τούτοις ταὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι καὶ ἑαυτοῖς, ὥστε βούλεσθαι τὰ αὐτοῖς ἀγαθά, ὅ περ ἦν τοῦ φίλου. ἔτι τοὺς εὐποιητικοὺς εἰς χρήματα καὶ εἰς σωτηρίαν· διὸ τοὺς ἐλευθερίους καὶ ἀνδρείους τιμῶσι καὶ τοὺς δικαίους. τοιούτους δ' ὑπολαμβάνουσι τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας· τοιοῦτοι δ' οἱ ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι, καὶ τούτων οἱ ἀπὸ γεωργίας καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοὶ μάλιστα. καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι οὐκ ἄδικοι. καὶ τοὺς ἀπράγμονας διὰ τὸ αὐτό. καὶ οἷς βουλόμεθα φίλοι εἶναι, ἐὰν φαίνωνται βουλόμενοι· εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι οἵ τ' ἀγαθοὶ κατ' ἀρετὴν καὶ οἱ εὐδόκιμοι ἢ ἐν ἅπασιν ἢ ἐν τοῖς βελ-

35 λέγομεν 1381 18 αὐτοῖς μισουμένοις 26 τὸ αὐτὸ] ταῦτα

τίστοις [ἢ ἐν τοῖς θαυμαζομένοις ὑφ' αὐτῶν] ἢ ἐν οἷς θαυμάζουσιν αὐτοί. ἔτι τοὺς ἡδεῖς συνδιαγαγεῖν καὶ συνδιημερεῦσαι· τοιοῦτοι δ' οἱ εὔκολοι καὶ μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν ἁμαρτανομένων καὶ μὴ φιλόνεικοι μηδὲ δυσέριδες· πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι μαχητικοί, οἱ δὲ μαχόμενοι τἀναντία φαίνονται βούλεσθαι. καὶ οἱ ἐπιδέξιοι καὶ τῷ παῖσαι καὶ τῷ ὑπομεῖναι· ἐπὶ ταὐτὸ γὰρ ἀμφότεροι σπεύδουσι τῷ πλησίον, δυνάμενοί τε σκώπτεσθαι καὶ ἐμμελῶς σκώπτοντες. καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθά, καὶ τούτων ἃ μάλιστα φοβοῦνται μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς. καὶ τοὺς καθαρίους περὶ ὄψιν, περὶ ἀμπεχόνην, περὶ ὅλον τὸν βίον. καὶ τοὺς μὴ ὀνειδιστὰς μήτε τῶν ἁμαρτημάτων μήτε τῶν εὐεργετημάτων· ἀμφότεροι γὰρ ἐλεγκτικοί. καὶ τοὺς μὴ μνησικακοῦντας, μηδὲ φυλακτικοὺς τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλ' εὐκαταλλάκτους· οἵους γὰρ ἂν ὑπολαμβάνωσιν εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πρὸς αὑτοὺς οἴονται. καὶ τοὺς μὴ κακολόγους μηδὲ εἰδότας μήτε τὰ τῶν πλησίον κακὰ μήτε τὰ αὑτῶν, ἀλλὰ τἀγαθά· ὁ γὰρ ἀγαθὸς ταῦτα δρᾷ. καὶ τοὺς μὴ ἀντιτείνοντας τοῖς ὀργιζομένοις ἢ σπουδάζουσιν· μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι. καὶ τοὺς πρὸς αὑτοὺς σπουδαίως πως ἔχοντας, οἷον θαυμάζοντας αὐτοὺς καὶ σπουδαίους ὑπολαμβάνοντας καὶ χαίροντας αὐτοῖς, καὶ ταῦτα μάλιστα πεπονθότας περὶ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοὶ ἢ θαυμάζεσθαι ἢ σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι ἢ ἡδεῖς. καὶ τοὺς ὁμοίους καὶ ταὐτὰ ἐπιτηδεύοντας, ἐὰν μὴ παρενοχλῶσι μηδ' ἀπὸ ταὐτοῦ ᾖ ὁ βίος· γίγνεται γὰρ οὕτω

καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ.

καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας, ὧν ἐνδέχεται ἅμα μετέχειν αὐτούς· εἰ δὲ μή, ταὐτὸ καὶ οὕτω συμβαίνει. καὶ πρὸς οὓς οὕτως ἔχουσιν ὥστε μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς δόξαν, μὴ καταφρονοῦντες. καὶ πρὸς οὓς αἰσχύνονται τὰ πρὸς ἀλήθειαν. καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, ἢ ὑφ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται καὶ μὴ φθονεῖσθαι, τούτους ἢ φιλοῦσιν ἢ βούλονται φίλοι εἶναι. καὶ οἷς ἂν τἀγαθὰ συμπράττωσιν, ἐὰν μὴ μέλλῃ αὐτοῖς ἔσεσθαι μείζω

---

b 9 αὐτῶν   11 et 12 ἑαυτοὺς   20 καταφρονοῦντας   24 συμπρακτῶσιν

κακά. καὶ τοῖς ὁμοίως καὶ τοὺς ἀπόντας καὶ τοὺς παρόντας φιλοῦσιν· διὸ καὶ τοὺς περὶ τοὺς τεθνεῶτας τοιούτους πάντες φιλοῦσιν. καὶ ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν τοὺς φιλεῖν ἀγαθούς. καὶ τοὺς μὴ πλαττομένους πρὸς αὐτούς· τοιοῦτοι δὲ οἱ καὶ τὰ φαῦλα τὰ ἑαυτῶν λέγοντες. εἴρηται γὰρ ὅτι πρὸς τοὺς φίλους τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνόμεθα· εἰ οὖν ὁ αἰσχυνόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυνόμενος φιλοῦντι ἔοικεν. καὶ τοὺς μὴ φοβερούς, καὶ οὓς θαρροῦμεν· οὐδεὶς γὰρ ὃν φοβεῖται φιλεῖ. εἴδη δὲ φιλίας ἑταιρεία οἰκειότης συγγένεια καὶ ὅσα τοιαῦτα. ποιητικὰ δὲ φιλίας χάρις, καὶ τὸ μὴ δεηθέντος ποιῆσαι, καὶ τὸ ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι· αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φαίνεται καὶ οὐ διά τι ἕτερον.

1382 περὶ δ' ἔχθρας καὶ τοῦ μισεῖν φανερὸν ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστὶ θεωρεῖν. ποιητικὰ δ' ἔχθρας ὀργή, ἐπηρεασμός, διαβολή. ὀργὴ μὲν οὖν ἐστὶν ἐκ τῶν πρὸς αὐτόν, ἔχθρα δὲ καὶ ἄνευ τοῦ πρὸς αὐτόν· ἐὰν γὰρ ὑπολαμβάνωμεν εἶναι τοιόνδε, μισοῦμεν. καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, οἷον Καλλίᾳ ἢ Σωκράτει, τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ τὸν συκοφάντην ἅπας. καὶ τὸ μὲν ἰατὸν χρόνῳ, τὸ δ' ἀνίατον. καὶ τὸ μὲν λύπης ἔφεσις, τὸ δὲ κακοῦ· αἰσθέσθαι γὰρ βούλεται ὁ ὀργιζόμενος, τῷ δ' οὐδὲν διαφέρει. ἔστι δὲ τὰ μὲν λυπηρὰ αἰσθητὰ πάντα, τὰ δὲ μάλιστα κακὰ ἥκιστα αἰσθητά, ἀδικία καὶ ἀφροσύνη· οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἡ παρουσία τῆς κακίας. καὶ τὸ μὲν μετὰ λύπης, τὸ δ' οὐ μετὰ λύπης· ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος λυπεῖται, ὁ δὲ μισῶν οὔ. καὶ ὁ μὲν πολλῶν ἂν γενομένων ἐλεήσειεν, ὁ δ' οὐδενός· ὁ μὲν γὰρ ἀντιπαθεῖν βούλεται ᾧ ὀργίζεται, ὁ δὲ μὴ εἶναι.

φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ὅτι ἐνδέχεται ἐχθροὺς καὶ φίλους καὶ ὄντας ἀποδεικνύναι καὶ μὴ ὄντας ποιεῖν καὶ

28 ἐγκαταλιπόντας γὰρ] δὲ 29 φιλεῖν ἀγαθούς] φιλαγάθους 30 αὐτούς] ἑαυτούς οἱ καὶ] καὶ οἱ αὐτῶν *1382* 5 post εἶναι duae vel tres literae deletae 6 σωκράτηι 8 τὸν μὲν ἰατρὸν pr

φάσκοντας διαλύειν, καὶ δι' ὀργὴν ἢ δι' ἔχθραν ἀμφισβητοῦντας ἐφ' ὁπότερ' ἂν προαιρῆταί τις ἄγειν.

ποῖα δὲ φοβοῦνται καὶ τίνας καὶ πῶς ἔχοντες, ὧδ' ἔσται φανερόν. ἔστω δὴ φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ φθαρτικοῦ ἢ λυπηροῦ· οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται, οἷον εἰ ἔσται ἄδικος ἢ βραδύς, ἀλλ' ὅσα λύπας μεγάλας ἢ φθορὰς δύναται, καὶ ταῦτ' ἐὰν μὴ πόρρω ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνηται ὥστε μέλλειν. τὰ γὰρ πόρρω σφόδρα οὐ φοβοῦνται· ἴσασι γὰρ πάντες ὅτι ἀποθανοῦνται, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐγγύς, οὐδὲν φροντίζουσιν. εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' ἐστίν, ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα φοβερὰ εἶναι ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθείρειν ἢ βλάπτειν βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας. διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶν τοιούτων φοβερά· ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν· τοῦτο γάρ ἐστι κίνδυνος, φοβεροῦ πλησιασμός. τοιαῦτα δὲ ἔχθρα τε καὶ ὀργὴ δυναμένων ποιεῖν τι· δῆλον γὰρ ὅτι βούλονται, ὥστε ἐγγύς εἰσι τοῦ ποιεῖν. καὶ ἀδικία δύναμιν ἔχουσα. τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἄδικος ἄδικος. καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη δύναμιν ἔχουσα· δῆλον γὰρ ὅτι προαιρεῖται μὲν ὅταν ὑβρίζηται, ἀεί, δύναται δὲ νῦν. καὶ φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι· ἐν παρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον. ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν καὶ δειλοὶ ἐν τοῖς κινδύνοις, φοβερὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἐπ' ἄλλῳ αὐτὸν εἶναι, ὥστε οἱ συνειδότες πεποιηκότι δεινὸν φοβεροὶ ἢ κατειπεῖν ἢ ἐγκαταλιπεῖν. καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖσθαι· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ ἀδικοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ὅταν δύνωνται. καὶ οἱ ἠδικημένοι ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι· ἀεὶ γὰρ τηροῦσι καιρόν. καὶ οἱ ἠδικηκότες, ἂν δύναμιν ἔχωσι, φοβεροί, δεδιότες τὸ ἀντιπαθεῖν· ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν. καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισταί, ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν· ἀεὶ γὰρ πολεμοῦσι πρὸς τοὺς τοιούτους. καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν φοβεροί· μᾶλλον γὰρ ἂν δύναιντο βλάπτειν αὐτούς, εἰ καὶ τοὺς κρείττους. καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ

---

18 ἀμφισβητοῦντος 21 δὴ] δὴ ὁ *b* 14 ὅσα] καὶ ὅσα pr

κρείττους αὐτῶν, διὰ ταὐτό. καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνῃρηκότες. καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι· ἢ γὰρ ἤδη φοβεροὶ ἢ αὐξηθέντες. καὶ τῶν ἠδικημένων καὶ ἐχθρῶν ἢ ἀντιπάλων οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παρρησιαστικοί, ἀλλ' οἱ πρᾶοι καὶ εἴρωνες καὶ πανοῦργοι· ἄδηλοι γὰρ εἰ ἐγγύς, ὥστ' οὐδέποτε φανεροὶ ὅτι πόρρω. πάντα δὲ τὰ φοβερὰ φοβερώτερα ὅσα ἁμαρτάνουσιν ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ ὧν βοήθειαι μή εἰσιν ἢ μὴ ῥᾴδιαι. ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστιν.

τὰ μὲν οὖν φοβερὰ καὶ ἃ φοβοῦνται, σχεδὸν ὡς εἰπεῖν τὰ μέγιστα ταῦτ' ἐστίν, ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν. εἰ δή ἐστιν ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸν πάθος, φανερὸν ὅτι οὐδεὶς φοβεῖται τῶν οἰομένων μηδὲν ἂν παθεῖν, οὐδὲ ταῦτα ἃ μὴ οἴονται παθεῖν, οὐδὲ τούτους ὑφ' ὧν μὴ οἴονται, οὐδὲ τότε ὅτε μὴ οἴονται. ἀνάγκη τοίνυν φοβεῖσθαι τοὺς οἰομένους τι παθεῖν ἄν, καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων καὶ ταῦτα
1383 καὶ τότε. οὐκ οἴονται δὲ παθεῖν ἂν οὔτε οἱ ἐν εὐτυχίαις μεγάλαις ὄντες καὶ δοκοῦντες, διὸ ὑβρισταὶ καὶ ὀλίγωροι καὶ θρασεῖς, ποιεῖ δὲ τοιούτους πλοῦτος ἰσχὺς πολυφιλία δύναμις, οὔτε οἱ ἤδη πεπονθέναι πάντα νομίζοντες τὰ δεινὰ καὶ ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον, ὥσπερ οἱ ἀποτυμπανιζόμενοι ἤδη· ἀλλὰ δεῖ τινὰ ἐλπίδα ὑπεῖναι σωτηρίας, περὶ οὗ ἀγωνιῶσιν. σημεῖον δέ· ὁ γὰρ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ, καίτοι οὐδεὶς βουλεύεται περὶ τῶν ἀνελπίστων. ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν, ὅταν ᾖ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτούς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν οἷοι παθεῖν· καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθον· καὶ τοὺς τοιούτους δεικνύναι πάσχοντας ἢ πεπονθότας, καὶ ὑπὸ τοιούτων ὑφ' ὧν οὐκ ᾤοντο, καὶ ταῦτα καὶ τότε ὅτε οὐκ ᾤοντο.

ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερὸν τί ἐστι, καὶ τῶν φοβερῶν, καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι, φανερὸν ἐκ τούτων καὶ τὸ θαρρεῖν τί ἐστι, καὶ περὶ ποῖα θαρραλέοι εἰσὶ καὶ πῶς

20 ἀντιπαλαιόντων 22 εἰ] ᾖ 24 ἐπ' αὐτοῖς 31 τοῦ] τινὸς [illegible] 33 μηδὲ

διακείμενοι θαρραλέοι εἰσίν· τό τε γὰρ θάρσος τὸ ἐναντίον τῷ (φόβῳ καὶ τὸ θαρραλέον τῷ) φοβερῷ, ὥστε μετὰ φαντασίας ἡ ἐλπὶς τῶν σωτηρίων ὡς ἐγγὺς ὄντων, τῶν δὲ φοβερῶν ἢ μὴ ὄντων ἢ πόρρω ὄντων. ἔστι δὲ θαρραλέα τά τε δεινὰ πόρρω ὄντα καὶ τὰ θαρραλέα ἐγγύς. καὶ ἐπανορθώσεις ἐὰν ὦσι καὶ βοήθειαι, ἢ πολλαὶ ἢ μεγάλαι ἢ ἄμφω, καὶ μήτε ἠδικημένοι μήτε ἠδικηκότες ὦσιν, ἀνταγωνισταί τε ἢ μὴ ὦσιν ὅλως, ἢ μὴ ἔχωσι δύναμιν, ἢ δύναμιν ἔχοντες ὦσι φίλοι ἢ πεποιηκότες εὖ ἢ πεπονθότες. ἢ ἂν πλείους ὦσιν οἷς ταὐτὰ συμφέρει, ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω. αὐτοὶ δὲ οὕτως ἔχοντες θαρραλέοι εἰσίν, ἂν πολλὰ κατωρθωκέναι οἴωνται καὶ μὴ πεπονθέναι, ἢ ἐὰν πολλάκις ἐληλυθότες εἰς τὰ δεινὰ καὶ διαπεφευγότες ὦσι· διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίγνονται οἱ ἄνθρωποι, ἢ τῷ μὴ πεπειρᾶσθαι ἢ τῷ βοηθείας ἔχειν, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις οἵ τε ἄπειροι χειμῶνος θαρροῦσι τὰ μέλλοντα καὶ οἱ βοηθείας ἔχοντες διὰ τὴν ἐμπειρίαν. καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις ᾖ μὴ φοβερόν, μηδὲ τοῖς ἥττοσι καὶ ὧν κρείττους οἴονται εἶναι· οἴονται δὲ ὧν κεκρατήκασιν ἢ αὐτῶν ἢ τῶν κρειττόνων ἢ τῶν ὁμοίων. καὶ ἐὰν ὑπάρχειν αὑτοῖς οἴωνται πλείω καὶ μείζω, οἷς ὑπερέχοντες φοβεροί b εἰσιν· ταῦτα δ' ἐστὶ πλῆθος χρημάτων καὶ ἰσχὺς σωμάτων καὶ φίλων καὶ χώρας καὶ τῶν πρὸς πόλεμον παρασκευῶν, ἢ πασῶν ἢ τῶν μεγίστων. καὶ ἐὰν μὴ ἠδικηκότες ὦσι μηδένα ἢ μὴ πολλοὺς ἢ μὴ τούτους περὶ ὧν φοβοῦνται. καὶ ὅλως ἂν πρὸς τοὺς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ, τά τε ἄλλα καὶ τὰ ἀπὸ σημείων καὶ λογίων· θαρραλέον γὰρ ἡ ὀργή, τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν ἀλλ' ἀδικεῖσθαι ὀργῆς ποιητικόν, τὸ δὲ θεῖον ὑπολαμβάνεται βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. καὶ ὅταν ἐπιχειροῦντες ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν μηδὲ πείσεσθαι ἢ κατορθώσειν οἴωνται.

καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ θαρραλέων εἴρηται· 6 ποῖα δ' αἰσχύνονται καὶ ἀναισχυντοῦσιν, καὶ πρὸς τίνας καὶ πῶς ἔχοντες, ἐκ τῶνδε δῆλον. ἔστω δὴ αἰσχύνη λύπη τις ἢ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν φαινόμενα φέρειν τῶν

---

17 τῷ φόβῳ καὶ τὸ θαρραλέον om ὥστε] ὡς b 5 τούτους ἢ περὶ

κακῶν, ἢ παρόντων ἢ γεγονότων ἢ μελλόντων, ἡ δ᾿ ἀναισχυντία ὀλιγωρία τις καὶ ἀπάθεια περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα. εἰ δή ἐστιν αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη αἰσχύνεσθαι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τῶν κακῶν ὅσα αἰσχρὰ δοκεῖ εἶναι ἢ αὐτῷ ἢ ὧν φροντίζει· τοιαῦτα δ᾿ ἐστὶν ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν, οἷον τὸ ἀποβαλεῖν ἀσπίδα ἢ φυγεῖν· ἀπὸ δειλίας γάρ. καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην ἢ ἀδικῆσαι· ἀπ᾿ ἀδικίας γάρ. καὶ τὸ συγγενέσθαι οἷς οὐ δεῖ ἢ οὗ οὐ δεῖ ἢ ὅτε μὴ δεῖ· ἀπ᾿ ἀκολασίας γάρ. καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν ἢ αἰσχρῶν ἢ ἀπ᾿ ἀδυνάτων, οἷον πενήτων ἢ τεθνεώτων, ὅθεν καὶ ἡ παροιμία τὸ ἀπὸ νεκροῦ φέρειν· ἀπὸ αἰσχροκερδείας γὰρ καὶ ἀνελευθερίας. καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν δυνάμενον εἰς χρήματα, ἢ ἧττον βοηθεῖν. καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἧττον εὐπόρων. καὶ δανείζεσθαι ὅτε δόξει αἰτεῖν, καὶ αἰτεῖν ὅτε ἀπαιτεῖν, καὶ ἀπαιτεῖν ὅτε αἰτεῖν, καὶ ἐπαινεῖν ἵνα δόξῃ αἰτεῖν, καὶ τὸ ἀποτετυχηκότα μηδὲν ἧττον· πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα. τὸ δ᾿ ἐπαινεῖν παρόντας κολακείας, καὶ τὸ τἀγαθὰ μὲν ὑπερεπαινεῖν τὰ δὲ φαῦλα συναλείφειν, καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἀλγοῦντι παρόντα, καὶ τἆλλα πάντα ὅσα τοιαῦτα· κολακείας
1384 γὰρ σημεῖα. καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόνους οὓς οἱ πρεσβύτεροι ἢ τρυφῶντες ἢ ἐν ἐξουσίᾳ μᾶλλον ὄντες ἢ ὅλως οἱ ἀδυνατώτεροι· πάντα γὰρ μαλακίας σημεῖα. καὶ τὸ ὑφ᾿ ἑτέρου εὖ πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις, καὶ ὃ εὖ ἐποίησεν ὀνειδίζειν· μικροψυχίας γὰρ πάντα καὶ ταπεινότητος σημεῖα. καὶ τὸ περὶ αὐτοῦ πάντα λέγειν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι, καὶ τὸ τἀλλότρια αὑτοῦ φάσκειν· ἀλαζονείας γάρ. ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν τὰ ἔργα καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχρὰ γὰρ καὶ ἀναίσχυντα. καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ τῶν καλῶν ὧν πάντες μετέχουσιν ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι, μὴ μετέχειν. ὁμοίους δὲ λέγω ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἡλικιώτας, συγγενεῖς, ὅλως τοὺς ἐξ ἴσου· αἰσχρὸν γὰρ ἤδη τὸ μὴ μετέχειν, οἷον παιδεύσεως ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. πάντα δὲ ταῦτα μᾶλλον, ἂν δι᾿ ἑαυτὸν φαίνηται· οὕτω γὰρ ἤδη

20 ὧν] ὧι   24 ἢ ὅτε μὴ δεῖ om   27 αἰσχροκερδίας

ἀπὸ κακίας μᾶλλον, ἂν αὐτὸς ᾖ αἴτιος τῶν ὑπαρξάντων ἢ ὑπαρχόντων ἢ μελλόντων. πάσχοντες δὲ ἢ πεπονθότες ἢ πεισόμενοι τὰ τοιαῦτα αἰσχύνονται ὅσα εἰς ἀτιμίαν φέρει καὶ ὀνείδη· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ εἰς ὑπηρετήσεις ἢ σώματος ἢ ἔργων αἰσχρῶν, ὧν ἐστὶ τὸ ὑβρίζεσθαι. καὶ τὰ μὲν εἰς ἀκολασίαν καὶ ἑκόντα καὶ ἄκοντα, τὰ δ' εἰς βίαν ἄκοντα· ἀπὸ ἀνανδρίας γὰρ ἢ δειλίας ἡ ὑπομονὴ καὶ τὸ μὴ ἀμύνεσθαι.

ἃ μὲν οὖν αἰσχύνονται, ταῦτ' ἐστὶ καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη, καὶ ταύτης αὐτῆς χάριν ἀλλὰ μὴ τῶν ἀποβαινόντων, οὐδεὶς δὲ τῆς δόξης φροντίζει ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς δοξάζοντας, ἀνάγκη τούτους αἰσχύνεσθαι ὧν λόγον ἔχει. λόγον δ' ἔχει τῶν θαυμαζόντων, καὶ οὓς θαυμάζει, καὶ ὑφ' ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι, καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμεῖται, καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς δόξης. θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων καὶ θαυμάζουσι τούτους ὅσοι τι ἔχουσιν ἀγαθὸν τῶν τιμίων, ἢ παρ' ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινὸς ὧν ἐκεῖνοι κύριοι, οἷον οἱ ἐρῶντες· φιλοτιμοῦνται δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους, φροντίζουσι δ' ὡς ἀληθευόντων τῶν φρονίμων, τοιοῦτοι δ' οἵ τε πρεσβύτεροι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι. καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ἐν φανερῷ μᾶλλον· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμφότερα. καὶ τοὺς μὴ περὶ ταὐτὰ ἐνόχους· δῆλον γὰρ ὅτι τἀναντία δοκεῖ τούτοις. καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν· ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμεσᾶν, ὥστε ἃ μὴ ποιεῖ, δῆλον ὅτι νεμεσᾷ. καὶ τοὺς ἐξαγγελτικοὺς πολλοῖς· οὐδὲν γὰρ διαφέρει μὴ δοκεῖν ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν. ἐξαγγελτικοὶ δὲ οἵ τε ἠδικημένοι διὰ τὸ παρατηρεῖν καὶ οἱ κακολόγοι· εἴπερ γὰρ καὶ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας, ἔτι μᾶλλον τοὺς ἁμαρτάνοντας. καὶ οἷς ἡ διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας ἁμαρτίαις, οἷον χλευασταῖς καὶ κωμῳδοποιοῖς· κακολόγοι γάρ πως οὗτοι καὶ ἐξαγγελτικοί. καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν· ὥσπερ

1384 16 αὐτὸς] οὗτος 26 ἀλλὰ διὰ τοὺς δόξαντας

γὰρ θαυμαζόμενοι διάκεινται. διὸ καὶ τοὺς πρῶτον δεηθέντας τι αἰσχύνονται ὡς οὐδέν πω ἠδοξηκότες ἐν αὐτοῖς· τοιοῦτοι δ' οἱ ἄρτι βουλόμενοι φίλοι εἶναι· τὰ γὰρ βέλτιστα τεθέανται, διὸ εὖ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακοσίους, καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων οἱ μηδὲν συνειδότες. αἰσχύνονται δ' οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντηλὰ ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα, οἷον οὐ μόνον ἀφροδισιάζοντες ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῦ. καὶ οὐ μόνον ποιοῦντες τὰ αἰσχρά, ἀλλὰ καὶ λέγοντες. ὁμοίως δὲ οὐ τοὺς εἰρημένους μόνον αἰσχύνονται, ἀλλὰ καὶ τοὺς δηλώσοντας αὐτοῖς, οἷον θεράποντας καὶ φίλους τούτων. ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται οὔθ' ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν· οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται, οὔτε ταὐτὰ τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνῶτας, ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα τοὺς δὲ ἄπωθεν τὰ πρὸς τὸν νόμον.

αὐτοὶ δὲ ὧδε διακείμενοι αἰσχυνθεῖεν ἄν, πρῶτον μὲν εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτω τινὲς οἵους ἔφαμεν εἶναι οὓς αἰσχύνονται. ἦσαν δ' οὗτοι ἢ θαυμαζόμενοι ἢ θαυμάζοντες ἢ ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ ὧν δέονταί τινα χρείαν ὧν μὴ τεύξονται ἄδοξοι ὄντες, καὶ οὗτοι ἢ ὁρῶντες, ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν· ἠξίου γὰρ ὑπολαβεῖν τοὺς Ἀθηναίους περιεστάναι κύκλῳ τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁρῶντας καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους ἃ ἂν ψηφίσωνται, ἢ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθήσεσθαι. διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ οὐ βούλονται· θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί. καὶ ὅταν ἔχωσιν ἃ καταισχύνουσιν ἔργα καὶ πράγματα ἢ αὐτῶν ἢ προγόνων ἢ ἄλλων τινῶν πρὸς οὓς ὑπάρχει τις αὐτοῖς ἀγχιστεία. καὶ ὅλως ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται αὐτοί· εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ εἰρημένοι καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενοι, ἢ ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γεγόνασιν, ἢ ἐὰν ὦσιν ἕτεροι ὅμοιοι, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιούτους καὶ ποιοῦσι καὶ οὐ ποιοῦσιν. καὶ μέλλοντες ὁρᾶσθαι καὶ ἐν

---

b 25 *ταῦτα* 35 *ἂν* post *ἢ* om 37 *ποτὲ οὐ* om *1385* 1 *αἰσχύνωσιν* 4 *αἰσχυνοῦνται*

φανερῷ ἀναστρέφεσθαι τοῖς συνειδόσιν αἰσχυντηλοὶ μᾶλλον εἰσίν. ὅθεν καὶ Ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς μέλλων ἀποτυπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους ὡς ᾔεσαν διὰ τῶν πυλῶν, τί ἐγκαλύπτεσθε ἔφη· ἢ μὴ αὔριόν τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων;

περὶ μὲν οὖν αἰσχύνης ταῦτα· περὶ δὲ ἀναισχυντίας δῆλον ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων εὐπορήσομεν. τίσι δὲ χάριν ἔχουσι καὶ ἐπὶ τίσιν ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, ὁρισαμένοις τὴν 7
χάριν δῆλον ἔσται. ἔστω δὴ χάρις, καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ἔχειν, ὑπουργία δεομένῳ μὴ ἀντί τινος, μηδ' ἵνα τι αὐτῷ ὑπουργοῦντι ἀλλ' ἵνα τι ἐκείνῳ· μεγάλη δ' ἂν ᾖ σφόδρα δεομένῳ, ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν, ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἢ μόνος ἢ πρῶτος ἢ μάλιστα. δεήσεις δ' εἰσὶν αἱ ὀρέξεις, καὶ τούτων μάλιστα αἱ μετὰ λύπης τοῦ μὴ γιγνομένου· τοιαῦται δὲ αἱ ἐπιθυμίαι, οἷον ἔρως. καὶ αἱ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι καὶ ἐν κινδύνοις· καὶ γὰρ ὁ κινδυνεύων ἐπιθυμεῖ καὶ ὁ λυπούμενος. διὸ οἱ ἐν πενίᾳ παριστάμενοι καὶ φυγαῖς, κἂν μικρὰ ὑπηρετήσωσιν, διὰ τὸ μέγεθος τῆς δεήσεως καὶ τὸν καιρὸν κεχαρισμένοι, οἷον ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς. ἀνάγκη οὖν μάλιστα μὲν εἰς ταὐτὰ ἔχειν τὴν ὑπουργίαν, εἰ δὲ μή, εἰς ἴσα ἢ μείζω, ὥστ' ἐπεὶ φανερὸν καὶ οἷς καὶ ἐφ' οἷς γίγνεται χάρις καὶ πῶς ἔχουσι, δῆλον ὅτι ἐκ τούτων παρασκευαστέον, τοὺς μὲν δεικνύντας ἢ ὄντας ἢ γεγενημένους ἐν τοιαύτῃ λύπῃ καὶ δεήσει, τοὺς δὲ ὑπηρετηκότας ἐν τοιαύτῃ χρείᾳ τοιοῦτόν τι ἢ ὑπηρετοῦντας. φανερὸν δὲ καὶ ὅθεν ἀφαιρεῖσθαι ἐνδέχεται τὴν χάριν καὶ ποιεῖν ἀχαρίστους· ἢ γὰρ ὅτι αὐτῶν b
ἕνεκα ὑπηρετοῦσιν ἢ ὑπηρέτησαν, τοῦτο δ' οὐκ ἦν χάρις, ἢ ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσεν ἢ συνηναγκάσθησαν, ἢ ὅτι ἀπέδωκαν ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν, εἴτ' εἰδότες εἴτε μή· ἀμφοτέρως γὰρ τὸ ἀντί τινος, ὥστ' οὐδ' οὕτως ἂν εἴη χάρις. καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον· ἡ γὰρ χάρις ἐστὶν ἢ ὅτι τοδὶ ἢ τοσόνδε ἢ τοιόνδε ἢ ποτὲ ἢ ποῦ. σημεῖον δὲ εἰ ἔλαττον μὴ ὑπηρέτησαν, καὶ εἰ τοῖς ἐχθροῖς ἢ

9 αἰσχυντηροὶ 13 ἐγκαλύπτεσθαι 15 εὑρήσομεν 18 δεομένων 22 εἰσὶ διορέξεις 28 κεχαρισμένον 30 ταῦτα 33 τοιαύτῃ] τῇ αὐτῇ 34 ἐν] ἐν τῇ b 4 εἴτ' εἰδὼς εἴτε μὴ εἰδὼς

ταὐτὰ ἢ ἴσα ἢ μείζω· δῆλον γὰρ ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἡμῶν ἕνεκα. ἢ εἰ φαῦλα εἰδώς· οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ δεῖσθαι φαύλων.

καὶ περὶ μὲν τοῦ χαρίζεσθαι καὶ ἀχαριστεῖν εἴρηται· ποῖα δ' ἐλεεινὰ καὶ τίνας ἐλεοῦσι, καὶ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες,
8 λέγωμεν. ἔστω δὴ ἔλεος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ ἢ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ κἂν αὐτὸς προσδοκήσειεν ἂν παθεῖν ἢ τῶν αὐτοῦ τινά, καὶ τοῦτο ὅταν πλησίον φαίνηται· δῆλον γὰρ ὅτι ἀνάγκη τὸν μέλλοντα ἐλεήσειν ὑπάρχειν τοιοῦτον οἷον οἴεσθαι παθεῖν ἄν τι κακὸν ἢ αὐτὸν ἢ τῶν αὐτοῦ τινά, καὶ τοιοῦτο κακὸν οἷον εἴρηται ἐν τῷ ὅρῳ ἢ ὅμοιον ἢ παραπλήσιον. διὸ οὔτε οἱ παντελῶς ἀπολωλότες ἐλεοῦσιν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔτι παθεῖν οἴονται· πεπόνθασι γάρ, οὔτε οἱ ὑπερευδαιμονεῖν οἰόμενοι, ἀλλ' ὑβρίζουσιν· εἰ γὰρ ἅπαντα οἴονται ὑπάρχειν τἀγαθά, δῆλον ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παθεῖν μηδὲν κακόν· καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν. εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι οἷοι νομίζειν παθεῖν ἂν οἵ τε πεπονθότες ἤδη καὶ διαπεφευγότες, καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ διὰ τὸ φρονεῖν καὶ δι' ἐμπειρίαν, καὶ οἱ ἀσθενεῖς, καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι· εὐλόγιστοι γάρ. καὶ οἷς ὑπάρχουσι γονεῖς ἢ τέκνα ἢ γυναῖκες· αὐτοῦ τε γὰρ ταῦτα, καὶ οἷα παθεῖν τὰ εἰρημένα. καὶ οἱ μήτε ἐν ἀνδρίας πάθει ὄντες, οἷον ἐν ὀργῇ ἢ θάρρει, ἀλόγιστα γὰρ τοῦ ἐσομένου ταῦτα, μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει, καὶ γὰρ οὗτοι ἀλόγιστοι τοῦ πείσεσθαί τι, ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων. μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα· οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν οἱ ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ οἰκείῳ πάθει. κἂν οἴωνταί τινας εἶναι τῶν
1386 ἐπιεικῶν· ὁ γὰρ μηδένα οἰόμενος πάντας οἰήσεται ἀξίους εἶναι κακοῦ. καὶ ὅλως δὴ ὅταν ἔχῃ οὕτως ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα ἢ αὐτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ, ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι ἢ αὐτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ.

ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, εἴρηται, ἃ δ' ἐλεοῦσιν, ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δῆλον· ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικά, πάντα ἐλεεινά, καὶ ὅσα ἀναιρετικά, καὶ

16 τούτων 30 οἱ om 1386 4 γενέσθαι αὐτῷ 6 φαρτικά

ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν μέγεθος ἐχόντων. ἔστι δ' ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικὰ θάνατοι καὶ αἰκίαι σωμάτων καὶ κακώσεις καὶ γῆρας καὶ νόσοι καὶ τροφῆς ἔνδεια, ὧν δ' ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγοφιλία, καὶ τὸ διασπᾶσθαι ἀπὸ τῶν φίλων καὶ συνήθων ἐλεεινόν, αἶσχος, ἀσθένεια, ἀναπηρία. καὶ τὸ ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρᾶξαι, κακόν τι συμβῆναι. καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτον. καὶ τὸ πεπονθότος γενέσθαι τι ἀγαθόν, οἷον Διοπείθει τὰ παρὰ βασιλέως τεθνεῶτι κατεπέμφθη. καὶ τὸ ἢ μηδὲν γεγενῆσθαι ἀγαθόν, ἢ γενομένων μὴ εἶναι ἀπόλαυσιν.

ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἐλεοῦσι, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐστίν· ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους, ἂν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητι· περὶ δὲ τούτους ὥσπερ περὶ αὑτοὺς μέλλοντας ἔχουσιν. διὸ καὶ ὁ Ἄμασις ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ ἀγομένῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν οὐκ ἐδάκρυσεν, ὥς φασίν, ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι· τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν, ἐκεῖνο δὲ δεινόν· τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον. ἔτι ἐλεοῦσιν ἐγγὺς αὐτοῖς τοῦ δεινοῦ ὄντος. καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι κατὰ ἡλικίαν, κατὰ ἤθη, κατὰ ἕξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένη· ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μᾶλλον φαίνεται καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξαι· ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν ὅτι, ὅσα ἐφ' αὑτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάθη ἐλεεινά ἐστι, τὰ δὲ μυριοστὸν ἔτος γενόμενα ἢ ἐσόμενα οὔτ' ἐλπίζοντες οὔτε μεμνημένοι ἢ ὅλως οὐκ ἐλεοῦσιν ἢ οὐχ ὁμοίως, ἀνάγκη τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι καὶ φωναῖς καὶ ἐσθῆσι καὶ ὅλως ἐν ὑποκρίσει ἐλεεινοτέρους εἶναι· ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι τὸ κακὸν πρὸ ὀμμάτων ποιοῦντες, ἢ ὡς μέλλον ἢ ὡς γεγονός. καὶ γεγονότα ἄρτι ἢ μέλλοντα b διὰ ταχέων ἐλεεινότερα. διὰ τοῦτο καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰς πράξεις, οἷον ἐσθῆτάς τε τῶν πεπονθότων καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ λόγους καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων, οἷον ἤδη τελευτώντων. καὶ μάλιστα τὸ σπουδαίους εἶναι ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ὄντας ἐλεεινόν· ἅπαντα

---

7 μεγέθους 12 ἀναπειρία 14 πεπονθὸς γενέσθαι τὸ 23 ἐλέους 32 αἰσθήσει 36 μέλλοντα ἢ ὡς γεγονότος

γὰρ ταῦτα διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον, καὶ ὡς ἀναξίου ὄντος καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ πάθους.

9 ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν μάλιστα μὲν ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν· τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινὰ καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἤθους τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις. καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἤθους χρηστοῦ· δεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς συνάχθεσθαι καὶ ἐλεεῖν, τοῖς δὲ εὖ νεμεσᾶν· ἄδικον γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γιγνόμενον, διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν. δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον ὡς σύνεγγυς ὢν καὶ ταὐτὸν τῷ νεμεσᾶν, ἔστι δ' ἕτερον· λύπη μὲν γὰρ ταραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἐστὶ καὶ εἰς εὐπραγίαν, ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναξίου ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου. τὸ δὲ μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον, ἅπασιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν· οὐ γὰρ ἔτι ἔσται τὸ μὲν νέμεσις τὸ δὲ φθόνος, ἀλλὰ φόβος, ἐὰν διὰ τοῦτο ἡ λύπη ὑπάρχῃ καὶ ἡ ταραχή, ὅτι αὐτῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας. φανερὸν δ' ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάθη τούτοις· ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος ἐπὶ τοῖς ἀναξίως κακοπραγοῦσιν ἡσθήσεται ἢ ἄλυπος ἔσται ἐπὶ τοῖς ἐναντίως κακοπραγοῦσιν, οἷον τοὺς πατραλοίας καὶ μιαιφόνους, ὅταν τύχωσι τιμωρίας, οὐδεὶς ἂν λυπηθείη χρηστός· δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ὡς δ' αὕτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν· ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ· ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν ὑπάρξαι ἂν ἅπερ τῷ ὁμοίῳ καὶ αὐτῷ. καὶ ἔστι τοῦ αὐτοῦ ἤθους ἅπαντα ταῦτα, τὰ δ' ἐναντία τοῦ ἐναντίου· ὁ γὰρ αὐτός
1387 ἐστιν ἐπιχαιρέκακος καὶ φθονερός· ἐφ' ᾧ γάρ τις λυπεῖται γιγνομένῳ καὶ ὑπάρχοντι, ἀναγκαῖον τοῦτον ἐπὶ τῇ στερήσει καὶ τῇ φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν. διὸ κωλυτικὰ μὲν ἐλέου πάντα ταῦτα ἐστί, διαφέρει δὲ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας, ὥστε πρὸς τὸ μὴ ἐλεεινὰ ποιεῖν ἅπαντα ὁμοίως χρήσιμα.

---

b 14 εὖ pr om 20 ἴσου] ἀξίου corr 1387 5 vocis ὥστε syllabam τε corr loco plurium capace

πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν, τίσι τε νεμεσῶσι καὶ ἐπὶ τίσι καὶ πῶς ἔχοντες αὐτοί, εἶτα μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἄλλων. φανερὸν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων· εἰ γάρ ἐστι τὸ νεμεσᾶν λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν, πρῶτον μὲν δῆλον ὅτι οὐχ οἷόν τ' ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς νεμεσᾶν· οὐ γὰρ εἰ δίκαιος ἢ ἀνδρεῖος, ἢ εἰ ἀρετὴν λήψεται, νεμεσήσει τούτῳ· οὐδὲ γὰρ ἔλεοι ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰσίν, ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅσων ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἄξιοί εἰσιν οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ τὰ φύσει ἔχοντες ἀγαθά, οἷον εὐγένειαν καὶ κάλλος καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει, ἀνάγκη τοῖς ταὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθόν, ἐὰν νεωστὶ ἔχοντες τυγχάνωσι καὶ διὰ τοῦτο εὐπραγῶσι, μᾶλλον νεμεσᾶν· μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες τῶν πάλαι καὶ διὰ γένος· ὁμοίως δὲ καὶ ἄρχοντες καὶ δυνάμενοι καὶ πολύφιλοι καὶ εὔτεκνοι καὶ ὁτιοῦν τῶν τοιούτων. καὶ ἐὰν διὰ ταῦτ' ἄλλο τι ἀγαθὸν γίγνηται αὐτοῖς, ὡσαύτως· καὶ γὰρ ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι ἄρχοντες διὰ τὸν πλοῦτον ἢ οἱ ἀρχαιόπλουτοι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. αἴτιον δ' ὅτι οἱ μὲν δοκοῦσι τὰ αὑτῶν ἔχειν οἱ δ' οὔ· τὸ γὰρ ἀεὶ οὕτω φαινόμενον ἔχειν ἀληθὲς δοκεῖ, ὥστε οἱ ἕτεροι οὐ τὰ αὑτῶν ἔχειν. καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν οὐ τοῦ τυχόντος ἄξιον, ἀλλά τις ἔστιν ἀναλογία καὶ τὸ ἁρμόττον, οἷον ὅπλα ὤν κάλλος οὐ τῷ δικαίῳ ἁρμόττει ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ, καὶ γάμοι ἁρμόττοντες οὐ τοῖς νεωστὶ πλουσίοις ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν· ἂν οὖν ἀγαθὸς ὢν μὴ τοῦ ἁρμόττοντος τυγχάνῃ, νεμεσητόν. καὶ τὸν ἥττω τῷ κρείττονι ἀμφισβητεῖν, μάλιστα μὲν οὖν τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ, ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο·
Ζεὺς γάρ οἱ νεμέσασχ', ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο.

εἰ δὲ μή, κἂν ὁπωσοῦν ὁ ἥττων τῷ κρείττονι, οἷον εἰ ὁ b
μουσικὸς τῷ δικαίῳ· βέλτιον γὰρ ἡ δικαιοσύνη τῆς μουσικῆς.

11 δίκαιος καὶ ἀνδρεῖος 12 εἰ pr om 18 καὶ] ἢ 20 γένους 35 νεμέσασκε b 1 ὁ κρείττων τῷ ἥττονι pr

οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι καὶ διὰ τί, ἐκ τούτων δῆλον· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα ἐστίν. αὐτοὶ δὲ νεμεσητικοί εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι τυγχάνωσιν ὄντες τῶν μεγίστων ἀγαθῶν καὶ ταῦτα κεκτημένοι· τὸ γὰρ τῶν ὁμοίων ἠξιῶσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους οὐ δίκαιον. δεύτερον δ', ἂν ὄντες ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι τυγχάνωσιν· κρίνουσί τε γὰρ εὖ, καὶ τὰ ἄδικα μισοῦσιν. καὶ ἐὰν φιλότιμοι καὶ ὀρεγόμενοι τινῶν πραγμάτων, καὶ μάλιστα περὶ ταῦτα φιλότιμοι ὦσιν ὧν ἕτεροι ἀνάξιοι ὄντες τυγχάνουσιν. καὶ ὅλως οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ αὑτοὺς ὧν ἑτέρους μὴ ἀξιοῦσι, νεμεσητικοὶ τούτοις καὶ τούτων. διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδώδεις καὶ φαῦλοι καὶ ἀφιλότιμοι οὐ νεμεσητικοί· οὐδὲν γάρ ἐστιν οὗ ἑαυτοὺς οἴονται ἀξίους εἶναι.

φανερὸν δ' ἐκ τούτων ἐπὶ ποίοις ἀτυχοῦσι καὶ κακοπραγοῦσιν ἢ μὴ τυγχάνουσι χαίρειν ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων τὰ ἀντικείμενά ἐστι δῆλα, ὥστ' ἐὰν τούς τε κριτὰς τοιούτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι, καὶ ἐφ' οἷς ἐλεεῖσθαι, δείξῃ ἀναξίους ὄντας τυγχάνειν ἀξίους δὲ μὴ τυγχάνειν, ἀδύνατον ἐλεεῖν.

10 δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τίσι φθονοῦσι καὶ τίσι καὶ πῶς ἔχοντες, εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ φαινομένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὑτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους· φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι οἷς εἰσί τινες ὅμοιοι ἢ φαίνονται. ὁμοίους δὲ λέγω κατὰ γένος, κατὰ συγγένειαν, καθ' ἡλικίαν, καθ' ἕξιν, κατὰ δόξαν, κατὰ τὰ ὑπάρχοντα. καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν. διὸ οἱ μεγάλα πράττοντες καὶ οἱ εὐτυχοῦντες φθονεροί εἰσιν· πάντας γὰρ οἴονται τὰ αὑτῶν φέρειν. καὶ οἱ τιμώμενοι ἐπί τινι διαφερόντως, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ ἢ εὐδαιμονίᾳ. καὶ οἱ φιλότιμοι φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων. καὶ οἱ δοξόσοφοι· φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφίᾳ. καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι περί τι φθονεροὶ περὶ τοῦτο. καὶ οἱ μικρόψυχοι· πάντα γὰρ μεγάλα δοκεῖ αὐτοῖς εἶναι. ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσιν, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἴ-

---

3 οἷς] τοῖς 26 ἡλικίας καθ' ἕξεις 34 καὶ μικρόψυχοι

ρηται· ἐφ' οἷς γὰρ φιλοδοξοῦσι καὶ φιλοτιμοῦνται ἔργοις ἢ κτήμασι καὶ ὀρέγονται δόξης, καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα φθόνος ἐστί, καὶ μάλιστα ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται ἢ οἴονται δεῖν αὐτοὺς ἔχειν, ἢ ὧν τῇ κτήσει μικρῷ ὑπερέχουσιν ἢ μικρῷ ἐλλείπουσιν. φανερὸν δὲ καὶ οἷς φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται· τοῖς γὰρ ἐγγὺς καὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ δόξῃ φθονοῦσιν. ὅθεν εἴρηται 1388

τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται.

καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· φιλοτιμοῦνται γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους, πρὸς δὲ τοὺς μυριοστὸν ἔτος ὄντας ἢ πρὸς τοὺς ἐσομένους ἢ τεθνεῶτας οὐδείς, οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλείαις στήλαις. οὐδ' ὧν πολὺ οἴονται παρ' αὑτοῖς ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις λείπεσθαι, οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχειν, ὡσαύτως καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς καὶ ἀντεραστὰς καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφιεμένους φιλοτιμοῦνται, ἀνάγκη μάλιστα τούτοις φθονεῖν, διόπερ εἴρηται

καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ.

καὶ ὧν ἢ κεκτημένων ἢ κατορθούντων ὄνειδος αὐτοῖς· εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι· δῆλον γὰρ ὅτι παρ' αὐτοὺς οὐ τυγχάνουσι τοῦ ἀγαθοῦ, ὥστε τοῦτο λυποῦν ποιεῖ τὸν φθόνον. καὶ τοῖς ἢ ἔχουσι ταῦτα ἢ κεκτημένοις ὅσα αὐτοῖς προσῆκεν ἢ κέκτηντο ποτέ· διὸ πρεσβύτεροί τε νεωτέροις, καὶ οἱ πολλὰ δαπανήσαντες εἰς ταὐτὸ τοῖς ὀλίγα φθονοῦσιν. καὶ τοῖς ταχὺ οἱ μήπω τυχόντες ἢ μὴ τυχόντες φθονοῦσιν. δῆλον δὲ καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ ἐπὶ τίσι καὶ πῶς ἔχοντες· ὡς γὰρ οὐκ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται, ὥστε ἂν αὐτοὶ μὲν παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν, οἱ δ' ἐλεεῖσθαι ἢ τυγχάνειν τινὸς ἀγαθοῦ ἀξιούμενοι ὦσιν οἷοι οἱ εἰρημένοι, δῆλον ὡς οὐ τεύξονται ἐλέου παρὰ τῶν κυρίων.

πῶς δ' ἔχοντες ζηλοῦσι καὶ τὰ ποῖα καὶ ἐπὶ τίσιν, 11
ἐνθένδ' ἐστὶ δῆλον. εἰ γάρ ἐστι ζῆλος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῃ παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων καὶ ἐνδεχομένων αὐτῷ

1388 8 γὰρ καὶ] καὶ γὰρ   12 ἢ] καὶ   22 τε] γε   26 ἐναντίως   28 οἷοι om

λαβεῖν περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει, οὐχ ὅτι ἄλλῳ ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὑτῷ ἐστίν· διὸ καὶ ἐπιεικής ἐστιν ὁ ζῆλος καὶ ἐπιεικῶν, τὸ δὲ φθονεῖν φαῦλον καὶ φαύλων· ὁ μὲν γὰρ αὑτὸν παρασκευάζει διὰ τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν, ὁ δὲ τὸν πλησίον μὴ ἔχειν διὰ τὸν φθόνον· ἀνάγκη δὴ b ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας αὑτοὺς ἀγαθῶν ὧν μὴ ἔχουσιν· οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα. διὸ οἱ νέοι καὶ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι. καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθὰ ἃ τῶν ἐντίμων ἄξιά ἐστιν ἀνδρῶν· ἔστι γὰρ ταῦτα πλοῦτος καὶ πολυφιλία καὶ ἀρχαὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα· ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν. καὶ οὓς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσιν. καὶ ὧν πρόγονοι ἢ συγγενεῖς ἢ οἰκεῖοι ἢ τὸ ἔθνος ἢ ἡ πόλις ἔντιμοι, ζηλωτικοὶ περὶ ταῦτα· οἰκεῖα γὰρ οἴονται αὑτοῖς εἶναι, καὶ ἄξιοι τούτων. εἰ δ' ἐστὶ ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθά, ἀνάγκη τάς τε ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας, καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικά· τιμῶσι γὰρ τοὺς εὐεργετοῦντας καὶ τοὺς ἀγαθούς. καὶ ὅσων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις τοῖς πλησίον ἐστίν, οἷον πλοῦτος καὶ κάλλος μᾶλλον ὑγιείας. φανερὸν δὲ καὶ οἱ ζηλωτοὶ τίνες· οἱ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι ζηλωτοί. ἔστι δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα, οἷον ἀνδρία σοφία ἀρχή· οἱ γὰρ ἄρχοντες πολλοὺς δύνανται εὖ ποιεῖν, στρατηγοί, ῥήτορες, πάντες οἱ τὰ τοιαῦτα δυνάμενοι. καὶ οἷς πολλοὶ ὅμοιοι βούλονται εἶναι, ἢ πολλοὶ γνώριμοι, ἢ φίλοι πολλοί. ἢ οὓς πολλοὶ θαυμάζουσιν, ἢ οὓς αὐτοὶ θαυμάζουσιν. καὶ ὧν ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια λέγονται ἢ ὑπὸ ποιητῶν ἢ λογογράφων. καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων· ἐναντίον γὰρ ζήλῳ καταφρόνησίς ἐστι, καὶ τῷ ζηλοῦν τὸ καταφρονεῖν. ἀνάγκη δὲ τοὺς οὕτως ἔχοντας ὥστε ζηλῶσαί τινας ἢ ζηλοῦσθαι, καταφρονητικοὺς εἶναι τούτων τε καὶ ἐπὶ τούτοις ὅσοι τὰ ἐναντία κακὰ ἔχουσι τῶν ἀγαθῶν τῶν ζηλωτῶν. διὸ πολλάκις καταφρονοῦσι τῶν εὐτυχούντων, ὅταν ἄνευ τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν ὑπάρχῃ αὐτοῖς ἡ τύχη.

---

b 23 τὸ ζηλοῦν τὸ

δι' ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται καὶ διαλύεται, ἐξ ὧν αἱ πίστεις γίγνονται, περὶ αὐτῶν εἴρηται· τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις καὶ τὰς ἡλικίας 12
καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα. λέγω δὲ πάθη μὲν ὀργὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον, ἕξεις δὲ ἀρετὰς καὶ κακίας, εἴρηται δὲ περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖα προαιροῦνται ἕκαστοι, καὶ ποίων πρακτικοί. ἡλικίαι δ' εἰσὶ νεότης καὶ ἀκμὴ καὶ γῆρας. 1389
τύχην δὲ λέγω εὐγένειαν καὶ πλοῦτον καὶ δυνάμεις καὶ τἀναντία τούτοις καὶ ὅλως εὐτυχίαν καὶ δυστυχίαν.

οἱ μὲν οὖν νέοι τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοί, καὶ οἷοι ποιεῖν ἃ ἂν ἐπιθυμήσωσιν. καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι τῇ περὶ τὰ ἀφροδίσια καὶ ἀκρατεῖς ταύτης. εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας, καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι ταχέως δὲ παύονται· ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι. καὶ θυμικοὶ καὶ ὀξύθυμοι καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὀργῇ. καὶ ἥττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ· διὰ γὰρ φιλοτιμίαν οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι, ἀλλ' ἀγανακτοῦσιν ἂν οἴωνται ἀδικεῖσθαι. καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι· ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης, ἡ δὲ νίκη ὑπεροχή τις. καὶ ἄμφω ταῦτα μᾶλλον ἢ φιλοχρήματοι· φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι, ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον. καὶ οὐ κακοήθεις ἀλλ' εὐήθεις διὰ τὸ μήπω τεθεωρηκέναι πολλὰς πονηρίας. καὶ εὔπιστοι διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἐξηπατῆσθαι. καὶ εὐέλπιδες· ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω διάθερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μὴ πολλὰ ἀποτετυχηκέναι. καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι· ἡ μὲν γὰρ ἐλπὶς τοῦ μέλλοντός ἐστιν ἡ δὲ μνήμη τοῦ παροιχομένου, τοῖς δὲ νέοις τὸ μὲν μέλλον πολὺ τὸ δὲ παρεληλυθὸς βραχύ· τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ μεμνῆσθαι μὲν οὐδὲν οἷόν τε, ἐλπίζειν δὲ πάντα. καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι διὰ τὸ εἰρημένον· ἐλπίζουσι γὰρ ῥᾳδίως. καὶ ἀνδρειότεροι· θυμώδεις γὰρ καὶ εὐέλπιδες, ὧν τὸ μὲν μὴ φοβεῖσθαι τὸ δὲ

1389 5 τῇ] ταῖς 25 οἷόν τε] οἴονται

θαρρεῖν ποιεῖ· οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος οὐδεὶς φοβεῖται, τό τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι θαρραλέον ἐστίν. καὶ αἰσχυντηλοί· οὐ γάρ πω καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαίδευνται ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον. καὶ μεγαλόψυχοι· οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου πω τεταπείνωνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων ἄπειροί εἰσιν, καὶ τὸ ἀξιοῦν αὑτὸν μεγάλων μεγαλοψυχία· τοῦτο δ' εὐέλπιδος. καὶ μᾶλλον αἱροῦνται πράττειν τὰ καλὰ τῶν συμφερόντων· τῷ γὰρ ἔθει ζῶσι μᾶλλον ἢ τῷ λογισμῷ, ἔστι δ' ὁ μὲν λογισμὸς τοῦ συμφέροντος ἡ δὲ ἀρετὴ τοῦ καλοῦ. καὶ φιλόφιλοι καὶ φιλοίκειοι καὶ φιλέταιροι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἡλικιῶν διὰ τὸ χαίρειν τῷ συζῆν καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδέν, ὥστε μηδὲ τοὺς φίλους. καὶ ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἁμαρτάνουσι παρὰ τὸ Χιλώνειον· πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσιν· φιλοῦσι γὰρ ἄγαν καὶ μισοῦσιν ἄγαν καὶ τἆλλα πάντα ὁμοίως. καὶ εἰδέναι ἅπαντα οἴονται καὶ διισχυρίζονται· τοῦτο γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ τοῦ πάντα ἄγαν. καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, οὐ κακουργίαν. καὶ ἐλεητικοὶ διὰ τὸ πάντας χρηστοὺς καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν· τῇ γὰρ αὑτῶν ἀκακίᾳ τοὺς πέλας μετροῦσιν, ὥστ' ἀνάξια πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτούς. καὶ φιλογέλωτες, διὸ καὶ φιλευτράπελοι· ἡ γὰρ εὐτραπελία πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστίν.

13 τὸ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτόν ἐστιν ἦθος, οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ παρηκμακότες σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἤθη· διὰ γὰρ τὸ πολλὰ ἔτη βεβιωκέναι καὶ πλείω ἐξηπατῆσθαι καὶ ἐξημαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, οὔτε διαβεβαιοῦνται οὐδέν, ἧττόν τε ἄγαν ἅπαντα ἢ δεῖ. καὶ οἴονται, ἴσασι δ' οὐδέν, καὶ ἀμφιδοξοῦντες προστιθέασιν ἀεὶ τὸ ἴσως καὶ τάχα, καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω, παγίως δ' οὐδέν. καὶ κακοήθεις εἰσίν· ἔστι γὰρ κακοήθεια τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν πάντα. ἔτι δὲ καχύποπτοί εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν, ἄπιστοι δὲ δι' ἐμπειρίαν. καὶ οὔτε φιλοῦσι σφόδρα οὔτε μισοῦσι διὰ ταῦτα, ἀλλὰ κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες καὶ μισοῦσιν ὡς

---

32 πω] οὔπω 36 ἔτι 37 φιλοίκειοι] φίλοι b 4 χειλώνειον

φιλήσοντες. καὶ μικρόψυχοι διὰ τὸ τεταπεινῶσθαι ὑπὸ τοῦ βίου· οὐδενὸς γὰρ μεγάλου οὐδὲ περιττοῦ, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιθυμοῦσιν. καὶ ἀνελεύθεροι· ἓν γάρ τι τῶν ἀναγκαίων ἡ οὐσία, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν. καὶ δειλοὶ καὶ πάντα προφοβητικοί· ἐναντίως γὰρ διάκεινται τοῖς νέοις· κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν, οἱ δὲ θερμοί, ὥστε προωδοποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς ἐστιν. καὶ φιλόζωοι, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμεῖν. καὶ φίλαυτοι μᾶλλον ἢ δεῖ· μικροψυχία γάρ τις καὶ αὕτη. καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ζῶσιν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ καλόν, μᾶλλον ἢ δεῖ διὰ τὸ φίλαυτοι εἶναι· τὸ μὲν γὰρ συμφέρον αὐτῷ ἀγαθόν ἐστι, τὸ δὲ καλὸν ἁπλῶς. καὶ ἀναίσχυντοι μᾶλλον ἢ αἰσχυντηλοί· διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντίζειν ὁμοίως τοῦ καλοῦ καὶ συμφέροντος ὀλιγωροῦσι τοῦ δοκεῖν. καὶ δυσέλπιδες διὰ τὴν ἐμπειρίαν· τὰ γὰρ πλείω τῶν γιγνομένων φαῦλα ἐστίν· ἀποβαίνει γὰρ τὰ πολλὰ ἐπὶ τὸ χεῖρον· καὶ ἔτι διὰ τὴν δειλίαν. καὶ ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον ἢ τῇ ἐλπίδι· τοῦ γὰρ βίου τὸ μὲν λοιπὸν ὀλίγον τὸ δὲ παρεληλυθὸς πολύ, ἔστι δὲ ἡ μὲν ἐλπὶς τοῦ μέλλοντος ἡ δὲ μνήμη τῶν παροιχομένων. ὅ περ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς· διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες· ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται. καὶ οἱ θυμοὶ ὀξεῖς μὲν ἀσθενεῖς δέ εἰσιν, καὶ ἐπιθυμίαι αἱ μὲν ἐκλελοίπασιν αἱ δὲ ἀσθενεῖς εἰσίν, ὥστε οὔτ' ἐπιθυμητικοὶ οὔτε πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος. διὸ σωφρονικοὶ φαίνονται οἱ τηλικοῦτοι· αἵ τε γὰρ ἐπιθυμίαι ἀνείκασι καὶ δουλεύουσι τῷ κέρδει. καὶ μᾶλλον ζῶσι κατὰ λογισμὸν ἢ κατὰ τὸ ἦθος· ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς τοῦ συμφέροντος τὸ δ' ἦθος τῆς ἀρετῆς ἐστίν. καὶ τἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν, οὐχ ὕβριν. ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντές εἰσιν, ἀλλ' οὐ διὰ ταὐτὸ τοῖς νέοις· οἱ μὲν γὰρ διὰ φιλανθρωπίαν, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν· πάντα γὰρ

1390 2 αὐτῶν 4 τὸ δοκεῖν 14 οὔτε πρακτικοὶ οὔτ' ἐπιθυμητικοὶ 20 ταυτὰ

οἴονται ἐγγὺς εἶναι αὐτοῖς παθεῖν, τοῦτο δ' ἦν ἐλεητικόν, ὅθεν ὀδυρτικοί εἰσι, καὶ οὐκ εὐτράπελοι οὐδὲ φιλογέλοιοι· ἐναντίον γὰρ τὸ ὀδυρτικὸν τῷ φιλογέλωτι.

τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα, ὥστ' ἐπεὶ ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον πῶς χρώμενοι τοῖς λόγοις τοιοῦτοι φανοῦνται καὶ αὐτοὶ καὶ
14 οἱ λόγοι. οἱ δὲ ἀκμάζοντες φανερὸν ὅτι μεταξὺ τούτων τὸ ἦθος ἔσονται, ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν, καὶ οὔτε σφόδρα θαρροῦντες, θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον, οὔτε λίαν φοβούμενοι, καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω ἔχοντες, οὔτε πᾶσι πιστεύοντες οὔτε πᾶσιν ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς κρίνοντες μᾶλλον, καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον ἀλλὰ πρὸς ἄμφω, καὶ οὔτε πρὸς φειδὼ οὔτε πρὸς ἀσωτίαν ἀλλὰ πρὸς τὸ ἁρμόττον. ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς θυμὸν καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν. καὶ σώφρονες μετ' ἀνδρίας καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σωφροσύνης. ἐν γὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέρουσι διῄρηται ταῦτα· εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν νέοι ἀνδρεῖοι καὶ ἀκόλαστοι, οἱ δὲ πρεσβύτεροι σώφρονες καὶ δειλοί. ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν, ὅσα μὲν διῄρηται ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν, ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν ἢ ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἁρμόττον. ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μέχρι τῶν πεντεκαιτριάκοντα, ἡ δὲ ψυχὴ [περὶ τὰ] ἑνὸς δεῖν πεντήκοντα.

περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς, ποίων
15 ἠθῶν ἕκαστόν ἐστιν, εἰρήσθω τοσαῦτα· περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγαθῶν, δι' ὅσα αὐτῶν καὶ τὰ ἤθη ποί' ἄττα συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, λέγωμεν ἐφεξῆς. εὐγενείας μὲν οὖν ἦθός ἐστι τὸ φιλοτιμότερον εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν· ἅπαντες γάρ, ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν, ἡ δ' εὐγένεια ἐντιμότης προγόνων ἐστίν. καὶ καταφρονητικὸν καὶ τῶν ὁμοίων ἐστὶ τοῖς προγόνοις αὐτῶν, διότι πόρρω ταὐτὰ μᾶλλον ἢ ἐγγὺς

---

23 φιλόγελοι 32 καλῶς] ἄλλως b 12 ψυχὴ ἑνὸς δεῖ 15 δι'] καὶ

γιγνόμενα ἐντιμότερα καὶ εὐαλαζόνευτα. ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν, γενναῖον δὲ κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι τῆς φύσεως· ὅ περ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς· φορὰ γάρ τίς ἐστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις, καὶ ἐνίοτε ἂν ᾖ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίνονται διά τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί, κἄπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν. ἐξίσταται δὲ τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη εἰς μανικώτερα ἤθη, οἷον οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου καὶ οἱ ἀπὸ Διονυσίου τοῦ προτέρου, τὰ δὲ στάσιμα εἰς ἀβελτερίαν καὶ νωθρότητα, οἷον [οἱ] ἀπὸ Κίμωνος καὶ Περικλέους καὶ Σωκράτους.

τῷ δὲ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη, ἐπιπολῆς ἐστιν ἰδεῖν 16 *ἅπασιν· ὑβρισταὶ γὰρ καὶ ὑπερήφανοι, πάσχοντές τι ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου· ὥσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα τἀγαθὰ οὕτω διάκεινται· ὁ δὲ πλοῦτος οἷον τιμή τις* 1391 *τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων, διὸ φαίνεται ὤνια ἅπαντα εἶναι αὐτοῦ. καὶ τρυφεροὶ καὶ σαλάκωνες, τρυφεροὶ μὲν διὰ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας, σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τῷ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους ἃ καὶ αὐτοί. ἅμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσιν· πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων. ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἱέρωνος ἐρομένην πότερον γενέσθαι κρεῖττον πλούσιον ἢ σοφόν· πλούσιον εἰπεῖν· τοὺς σοφοὺς γὰρ ἔφη ὁρᾶν ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις διατρίβοντας. καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν· ἔχειν γὰρ οἴονται ὧν ἕνεκεν ἄρχειν ἄξιον. καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαίμονος ἦθος πλούτου ἐστίν. διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις καὶ τοῖς πάλαι τὰ ἤθη τῷ ἅπαντα μᾶλλον καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους· ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι. καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν οὐ κακουργικά, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑβριστικὰ τὰ δὲ ἀκρατευτικά, οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.*

---

31 οἱ om *1391* 2 *ἄλλων διαφαίνεται* 16 *φαυλότερον*

ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ πλεῖστα
17 φανερά ἐστιν ἤθη· τὰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις τῷ πλούτῳ τὰ δὲ βελτίω· φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ φιλανδρωδέστεροί εἰσι τὰ ἤθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλουσίων διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύναμιν. καὶ σπουδαστικώτεροι διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν δύναμιν. καὶ σεμνότεροι ἢ βαρύτεροι· ποιεῖ γὰρ σεμνοτέρους τὸ ἀξίωμα, διὸ μετριάζουσιν· ἔστι δὲ ἡ σεμνότης μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης. κἂν ἀδικῶσιν, οὐ μικραδικηταί εἰσιν ἀλλὰ μεγαλάδικοι.

ἡ δ' εὐτυχία κατὰ μόριά τε τῶν εἰρημένων ἔχει τὰ ἤθη· εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ μέγισται δοκοῦσαι εἶναι εὐτυχίαι· καὶ ἔτι εἰς εὐτεκνίαν καὶ κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτεῖν. ὑπερηφανώ-
b τεροι μὲν οὖν καὶ ἀλογιστότεροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσίν, ἓν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖόν πως, πιστεύοντες διὰ τὰ γιγνόμενα ἀπὸ τῆς τύχης.

περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν εἴρηται· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν ἐναντίων φανερά ἐστιν, οἷον πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος καὶ ἀδυνάτου·
18 ἐπεὶ δ' ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί, περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγου, ἔστι δ' ἐάν τε πρὸς ἕνα τις τῷ λόγῳ χρώμενος προτρέπῃ ἢ ἀποτρέπῃ, οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιοῦσιν ἢ πείθοντες, οὐδὲν γὰρ ἧττον κριτὴς ὁ εἷς· ὃν δεῖ πεῖσαι, οὗτός ἐστιν ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς κριτής, ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγῃ τις, ὁμοίως· τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆσθαι καὶ ἀναιρεῖν τἀναντία, πρὸς ἃ ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα τὸν λόγον ποιεῖται. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνέστηκεν. ὅλως δὲ μόνος ἐστὶν ἁπλῶς κριτὴς ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσιν ὁ τὰ ζητούμενα κρίνων· τά τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βου-

21 τὰς αὐτὰς ἔχει δυνάμεις 24 ἔξουσι 27 ἢ] ἢ βραδύτεροι ἢ b 13 πρὸς ἀμφ.] εἰς ἀμφ.

λεύονται. περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον, ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη πῶς [τε] καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους ἠθικοὺς ποιητέον.

ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων ἕτερον ἦν τὸ τέλος, περὶ ἁπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσὶν ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες καὶ ἐπιδεικνύμενοι καὶ ἀμφισβητοῦντες, ἔτι δ' ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται, λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν· πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον τὸ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσθαι ἐν τοῖς λόγοις, καὶ τοὺς μὲν ὡς ἔσται τοὺς δὲ ὡς γέγονε πειρᾶσθαι δεικνύναι. ἔτι δὲ περὶ μεγέθους κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν λόγων· χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν καὶ αὔξειν καὶ συμβουλεύοντες [ἢ ἀποτρέποντες] καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες καὶ κατηγοροῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. 1392
τούτων δὲ διορισθέντων περὶ τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων, ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες ἀποδῶμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται, τὸ δὲ γεγονὸς τοῖς δικανικοῖς, περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις, τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον τοῖς συμβουλευτικοῖς.

πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου λέγωμεν. 19
ἂν δὴ τὸ ἐναντίον ᾖ δυνατὸν ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον δόξειεν ἂν εἶναι δυνατόν, οἷον εἰ δυνατὸν ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι, καὶ νοσῆσαι· ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία. καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατόν, καὶ τὸ ὅμοιον. καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατόν, καὶ τὸ ῥᾷον. καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον καὶ καλὸν γενέσθαι δυνατόν, καὶ ὅλως δυνατὸν γενέσθαι· χαλεπώτερον γὰρ καλὴν οἰκίαν ἢ οἰκίαν εἶναι. καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος· οὐδὲν γὰρ γίγνεται οὐδ' ἄρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων, οἷον τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι οὔτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι οὔτε γίγνεται. καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή· ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται. καὶ εἰ τὸ

23 τε om   24 καὶ post δόξαι om   *1392* 6 γένος

ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον, οἷον εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατόν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται, καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα· καὶ ἀρχὴ γὰρ ἐκείνη. καὶ ὧν ἢ ἔρως ἢ ἐπιθυμία φύσει ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾷ οὐδ' ἐπιθυμεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. καὶ ὧν ἐπιστῆμαί εἰσι καὶ τέχναι, δυνατὰ ταῦτα καὶ ἔστι καὶ γίγνεται. καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστὶν ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν ἢ πείσαιμεν· ταῦτα δ' ἐστὶν ὧν κρείττους ἢ κύριοι ἢ φίλοι. καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατά, καὶ τὸ ὅλον, καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατόν, καὶ τὰ μέρη, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὶς καὶ χιτὼν δύναται γενέσθαι, καὶ ὑποδήματα δυνατὸν γενέσθαι, καὶ εἰ ὑποδήματα, καὶ πρόσχισμα καὶ κεφαλίς. καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος, καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος, οἷον εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατόν, καὶ τριήρη, καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. καὶ εἰ θάτερον τῶν πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον, οἷον εἰ διπλάσιον, καὶ ἥμισυ, καὶ εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον. καὶ εἰ ἄνευ τέχνης καὶ παρασκευῆς δυνατὸν γίγνεσθαι, μᾶλλον διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν, ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται

καὶ μὴν τὰ μέν γε τῇ τέχνῃ πράσσειν, τὰ δὲ
ἡμῖν ἀνάγκῃ καὶ τύχῃ προσγίγνεται.

καὶ εἰ τοῖς χείροσι καὶ ἥττοσι καὶ ἀφρονεστέροις δυνατόν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον, ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη δεινὸν εἶναι εἰ ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν. περὶ δὲ ἀδυνάτου δῆλον ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει.

εἰ δὲ γέγονεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον. πρῶτον μὲν γάρ, εἰ τὸ ἧττον γίγνεσθαι πεφυκὸς γέγονεν, γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον. καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι γέγονεν, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν, οἷον εἰ ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο. καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραχεν· πάντες γάρ, ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν· ἐμποδὼν γὰρ οὐδέν. ἔτι εἰ [ἐβούλετο καὶ] μηδὲν τῶν ἔξω

23 κἀκεῖνο 33 προσχίσματα b 2 καὶ εἰ τὸ εἶδος om 5 καὶ ante διπλάσιον om 8 τύχῃ πράσσει 19 καὶ εἰ ἐβούλετο

ἐκώλυεν [καὶ εἰ δυνατὸν] καὶ ὠργίζετο, καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐπεθύμει· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολύ, ὧν ὀρέγονται, ἂν δύνωνται, ποιοῦσιν, οἱ μὲν φαῦλοι δι' ἀκρασίαν, οἱ δ' ἐπιεικεῖς ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσιν. καὶ εἰ ἔμελλε [γίγνεσθαι καὶ] ποιεῖν· εἰκὸς γὰρ τὸν μέλλοντα καὶ ποιῆσαι. καὶ εἰ γέγονεν ὅσα ἢ πεφύκει πρὸ ἐκείνου ἢ ἕνεκα ἐκείνου, οἷον εἰ ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησεν, καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξεν. καὶ εἰ ὅσα ὕστερον πεφύκει γίγνεσθαι ἢ οὗ ἕνεκα γίγνεται γέγονεν, καὶ τὸ πρότερον καὶ τὸ τούτου ἕνεκα γέγονεν, οἷον εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἤστραψεν, καὶ εἰ ἔπραξεν, ἐπείρασεν. ἔστι δὲ τούτων ἁπάντων τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα. περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι φανερὸν ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις.

καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον· τό τε 1393
γὰρ ἐν δυνάμει καὶ ἐν βουλήσει ὂν ἔσται, καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀργῇ [καὶ λογισμῷ] μετὰ δυνάμεως ὄντα, ταῦτα καὶ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει ἔσται· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα ἢ τὰ μὴ μέλλοντα. καὶ εἰ προγέγονεν ὅσα πρότερον πεφύκει γίγνεσθαι, οἷον εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς ὗσαι. καὶ εἰ τὸ ἕνεκα τούτου γέγονεν, καὶ τοῦτο εἰκὸς γενέσθαι, οἷον εἰ θεμέλιος, καὶ οἰκία.

περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων καὶ μείζονός τε καὶ ἐλάττονος καὶ ὅλως μεγάλων καὶ μικρῶν ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν ἐστὶ φανερόν· εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περί τε μεγέθους ἀγαθῶν καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἁπλῶς καὶ ἐλάττονος, ὥστ' ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν, οἷον τὸ συμφέρον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον, φανερὸν ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσιν. τὸ δὲ παρὰ ταῦτα ἔτι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπεροχῆς κενολογεῖν ἐστίν· κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς τὴν χρείαν τῶν καθόλου τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων.

περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου, καὶ πότερον γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν καὶ ἔσται ἢ οὐκ ἔσται, ἔτι δὲ περὶ

1393 5 *μέλλοντα* ante *ἢ* om   13 *ἐπὶ τὸ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τῶν προκειμένων*

μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων εἰρήσθω ταῦτα· λοιπὸν δὲ περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν, ἐπεί περ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων. εἰσὶ δ' αἱ κοιναὶ πίστεις δύο τῷ γένει, παράδειγμα καὶ ἐνθύμημα· ἡ γὰρ γνώμη μέρος ἐνθυμήματός ἐστιν. πρῶτον μὲν οὖν περὶ παραδείγματος λέγωμεν· ὅμοιον γὰρ ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα, ἡ δ' ἐπαγωγὴ ἀρχή.

παραδειγμάτων δ' εἴδη δύο· ἓν μὲν γάρ ἐστι παραδείγματος εἶδος τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα, ἓν δὲ τὸ αὐτὸν ποιεῖν. τούτου δ' ἓν μὲν παραβολὴ ἓν δὲ λόγοι, οἷον οἱ Αἰσώπειοι καὶ Λιβυκοί. ἔστι δὲ τὸ μὲν πράγματα λέγειν τοιόνδε τι, ὥσπερ εἴ τις λέγοι ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα παρασκευάζεσθαι καὶ μὴ ἐᾶν Αἴγυπτον χειρώσασθαι· καὶ γὰρ πρότερον Δαρεῖος οὐ πρότερον διέβη πρὶν Αἴγυπτον ἔλαβεν, λαβὼν δὲ διέβη, καὶ πάλιν Ξέρξης οὐ πρότερον ἐπεχείρησε πρὶν ἔλαβεν, λαβὼν δὲ διέβη, ὥστε καὶ οὗτος ἐὰν λάβῃ, διαβήσεται, διὸ οὐκ ἐπιτρεπτέον. παραβολὴ δὲ τὰ Σωκρατικά, οἷον εἴ τις λέγοι ὅτι οὐ δεῖ κληρωτοὺς ἄρχειν· ὅμοιον γὰρ ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροίη μὴ οἳ δύνανται ἀγωνίζεσθαι ἀλλ' οἳ ἂν λάχωσιν, ἢ τῶν πλωτήρων ὅν τινα δεῖ κυβερνᾶν κληρώσειεν, ὡς οὐ δέον τὸν ἐπιστάμενον ἀλλὰ τὸν λαχόντα. λόγος δέ, οἷος ὁ Στησιχόρου περὶ Φαλάριδος καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ. Στησίχορος μὲν γὰρ ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἱμεραίων Φάλαριν καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος, τἆλλα διαλεχθεὶς εἶπεν αὐτοῖς λόγον ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος, ἐλθόντος δ' ἐλάφου καὶ διαφθείροντος τὴν νομὴν βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον ἠρώτα τινὰ ἄνθρωπον εἰ δύναιτ' ἂν μετ' αὐτοῦ τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ὁ δ' ἔφησεν, ἐὰν λάβῃ χαλινὸν καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν ἔχων ἀκόντια· συνομολογήσαντος δὲ καὶ ἀναβάντος ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι αὐτὸς ἐδούλευσε τῷ ἀνθρώπῳ. οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ὁρᾶτε μὴ βουλόμενοι τοὺς πολεμίους τιμωρήσασθαι ταὐτὸ

21 ταῦτα. περὶ τῶν κοινῶν πίστεων. λοιπὸν 31 πράγματα] παραδείγματα b 6 μὴ οἳ] οἳ μὴ 7 ὅτινα 8 τὸν λαχόντα ἀλλὰ τὸν ἐπιστάμενον 16 αὐτοῦ] αὐτὸν

*πάθητε τῷ ἵππῳ· τὸν μὲν γὰρ χαλινὸν ἔχετε ἤδη, ἑλό-
μενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα· ἐὰν δὲ φυλακὴν δῶτε
καὶ ἀναβῆναι ἐάσητε, δουλεύσετε ἤδη Φαλάριδι. Αἴσω-
πος δὲ ἐν Σάμῳ συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ περὶ
θανάτου ἔφη ἀλώπεκα διαβαίνουσαν ποταμὸν ἀπωσθῆναι
εἰς φάραγγα, οὐ δυναμένην δ' ἐκβῆναι πολὺν χρόνον κακο-
παθεῖν καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεσθαι αὐτῆς, ἐχῖνον
δὲ πλανώμενον, ὡς εἶδεν αὐτήν, κατοικτείραντα ἐρωτᾶν
εἰ ἀφέλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραϊστάς, τὴν δὲ οὐκ ἐᾶν· ἐρομέ-
νου δὲ διὰ τί, ὅτι οὗτοι μὲν φάναι ἤδη μου πλήρεις εἰσὶ
καὶ ὀλίγον ἕλκουσιν αἷμα, ἐὰν δὲ τούτους ἀφέλῃς, ἕτεροι
ἐλθόντες πεινῶντες ἐκπιοῦνταί μου τὸ λοιπὸν αἷμα. ἀτὰρ
καὶ ὑμᾶς, ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάψει,
πλούσιος γάρ ἐστιν, ἐὰν δὲ τοῦτον ἀποκτείνητε, ἕτεροι 1394
ἥξουσι πένητες, οἵ ὑμῖν ἀναλώσουσι τὰ κοινὰ κλέπ-
τοντες. εἰσὶ δ' οἱ λόγοι δημηγορικοί, καὶ ἔχουσιν ἀγα-
θὸν τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν εὑρεῖν ὅμοια γεγενημένα
χαλεπόν, λόγους δὲ ῥᾷον· ποιῆσαι γὰρ δεῖ ὥσπερ καὶ
παραβολάς, ἄν τις δύνηται τὸ ὅμοιον ὁρᾶν, ὅ περ ῥᾴδιόν
ἐστιν ἐκ φιλοσοφίας. ῥᾷον μὲν οὖν πορίσασθαι τὰ διὰ
τῶν λόγων, χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι τὰ
διὰ τῶν πραγμάτων· ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μέλ-
λοντα τοῖς γεγονόσιν.*

*δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι μὴ ἔχοντα μὲν
ἐνθυμήματα ὡς ἀποδείξεσιν· ἡ γὰρ πίστις διὰ τούτων,
ἔχοντα δὲ ὡς μαρτυρίοις, ἐπιλόγῳ χρώμενον τοῖς ἐνθυ-
μήμασιν· προτιθέμενα μὲν γὰρ ἔοικεν ἐπαγωγῇ, τοῖς δὲ
ῥητορικοῖς οὐκ οἰκεῖον ἐπαγωγὴ πλὴν ἐν ὀλίγοις, ἐπιλεγό-
μενα δὲ μαρτυρίοις, ὁ δὲ μάρτυς πανταχοῦ πιθανός. διὸ
καὶ προτιθέντι μὲν ἀνάγκη πολλὰ λέγειν, ἐπιλέγοντι δὲ
καὶ ἓν ἱκανόν· μάρτυς γὰρ χρηστὸς καὶ εἷς χρήσιμος.*

*πόσα μὲν οὖν εἴδη παραδειγμάτων, καὶ πῶς αὐτοῖς
καὶ πότε χρηστέον, εἴρηται· περὶ δὲ γνωμολογίας, ῥηθέν-* 21
*τος τί ἐστι γνώμη, μάλιστ' ἂν γένοιτο φανερὸν περὶ
ποίων τε καὶ πότε καὶ τίσιν ἁρμόττει χρῆσθαι τῷ γνω-*

---

21 τὸ μὲν 24 δημηγορῶν κρινομένω δημαγωγῶ 31 ἀφέλη-
ται . *1394* 10 μὴ] οὐκ 12 ἐπὶ λόγῳ

μολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις. ἔστι δ' ἡ γνώμη ἀπόφανσις, οὐ μέντοι περὶ τῶν καθ' ἕκαστον, οἷον ποῖός τις Ἰφικράτης, ἀλλὰ καθόλου· καὶ οὐ περὶ πάντων, οἷον ὅτι τὸ εὐθὺ τῷ καμπύλῳ ἐναντίον, ἀλλὰ περὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσί, καὶ αἱρετὰ ἢ φευκτά ἐστι πρὸς τὸ πράττειν, ὥστ' ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τοιούτων συλλογισμός ἐστι, σχεδὸν τὰ συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων καὶ αἱ ἀρχαὶ ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ γνῶμαί εἰσιν, οἷον

χρὴ δ' οὔ ποθ', ὅς τις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνήρ,
παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς.

τοῦτο μὲν οὖν γνώμη· προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας καὶ τοῦ διὰ τί ἐνθύμημά ἐστι τὸ ἅπαν, οἷον

χωρὶς γὰρ ἄλλης ἧς ἔχουσιν ἀργίας,
φθόνον παρ' ἀστῶν ἀλφάνουσι δυσμενῆ.

b καὶ τὸ

οὐκ ἔστιν ὅς τις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ.

καὶ τὸ

οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ὅς τις ἔστ' ἐλεύθερος

γνώμη, πρὸς δὲ τῷ ἐχομένῳ ἐνθύμημα,

ἢ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν ἢ τύχης.

εἰ δή ἐστι γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη τέτταρα εἴδη εἶναι γνώμης· ἢ γὰρ μετ' ἐπιλόγου ἔσται ἢ ἄνευ ἐπιλόγου. ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναί εἰσιν ὅσαι παράδοξόν τι λέγουσιν ἢ ἀμφισβητούμενον· ὅσαι δὲ μηδὲν παράδοξον, ἄνευ ἐπιλόγου. τούτων δ' ἀνάγκη τὰς μὲν διὰ τὸ προεγνῶσθαι μηδὲν δεῖσθαι ἐπιλόγου, οἷον

ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστιν, ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ,

φαίνεται μὲν γὰρ τοῖς πολλοῖς οὕτω, τὰς δ' ἅμα λεγομένας δήλας εἶναι ἐπιβλέψασιν, οἷον

οὐδεὶς ἐραστὴς ὅς τις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

τῶν δὲ μετ' ἐπιλόγου αἱ μὲν ἐνθυμήματος μέρος εἰσίν, ὥσπερ

χρὴ δ' οὔ ποθ' ὅς τις ἀρτίφρων,

αἱ δ' ἐνθυμηματικαὶ μέν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέρος· αἵ περ καὶ μάλιστ' εὐδοκιμοῦσιν. εἰσὶ δ' αὗται ἐν ὅσαις ἐμφαίνεται τοῦ λεγομένου τὸ αἴτιον, οἷον ἐν τῷ

23 περὶ] οὔτε περὶ   b 13 ἄριστον] μὲν ἄριστον   16 ἐρασθεὶς ὅστις οὐχὶ καὶ φιλεῖ

ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλασσε θνητὸς ὤν·

τὸ μὲν γὰρ φάναι μὴ δεῖν φυλάττειν γνώμη, τὸ δὲ προσκείμενον θνητὸν ὄντα τὸ διὰ τί. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ θνητὰ χρὴ τὸν θνητόν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνητὸν φρονεῖν.

φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων πόσα τε εἴδη γνώμης, καὶ περὶ ποῖον ἕκαστον ἁρμόττει· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἀμφισβητουμένων ἢ παραδόξων μὴ ἄνευ ἐπιλόγου, ἀλλ' ἢ προθέντα τὸν ἐπίλογον γνώμῃ χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι, οἷον εἴ τις εἴποι, ἐγὼ μὲν οὖν, ἐπειδὴ οὔτε φθονεῖσθαι δεῖ οὔτ' ἀργὸν εἶναι, οὔ φημι χρῆναι παιδεύεσθαι, ἢ τοῦτο προειπόντα ἐπειπεῖν τὰ ἔμπροσθεν, περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων ἀδήλων δὲ προστιθέντα τὸ διότι στρογγυλώτατα. ἁρμόττει δ' ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ τὰ Λακωνικὰ ἀποφθέγματα καὶ τὰ αἰνιγματώδη, οἷον εἴ τις λέγει ὅ περ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν ἡλικίᾳ μὲν πρεσβυτέρων, περὶ δὲ τούτων ὧν ἔμπειρός τις ἐστίν, ὡς τὸ μὲν μὴ τηλικοῦτον ὄντα γνωμολογεῖν ἀπρεπὲς ὥσπερ καὶ τὸ μυθολογεῖν, περὶ δ' ὧν ἄπειρος, ἠλίθιον καὶ ἀπαίδευτον. σημεῖον δ' ἱκανόν· οἱ γὰρ ἀγροῖκοι μάλιστα γνωμοτύποι εἰσὶ καὶ ῥᾳδίως ἀποφαίνονται. καθόλου δὲ μὴ ὄντος καθόλου εἰπεῖν μάλιστα ἁρμόττει ἐν σχετλιασμῷ καὶ δεινώσει, καὶ ἐν τούτοις ἢ ἀρχόμενον ἢ ἀποδείξαντα. χρῆσθαι δὲ δεῖ καὶ ταῖς τεθρυλημέναις καὶ κοιναῖς γνώμαις, ἐὰν ὦσι χρήσιμοι· διὰ τὸ γὰρ εἶναι κοιναί, ὡς ὁμολογούντων πάντων, ὀρθῶς ἔχειν δοκοῦσιν, οἷον παρακαλοῦντι ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσαμένους

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης,

καὶ ἐπὶ τὸ ἥττους ὄντας

ξυνὸς Ἐνυάλιος,

καὶ ἐπὶ τὸ ἀναιρεῖν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα

νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει.

ἔτι ἔνιαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαί εἰσιν, οἷον παροιμία,

---

29 προσθέντα 32 ἐπειπεῖν] ἔτι εἰπεῖν *1395* 12 κοινὰ 17 κτείνων

Ἀττικὸς πάροικος. δεῖ δὲ τὰς γνώμας λέγειν καὶ παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα, λέγω δὲ δεδημοσιευμένα οἷον τὸ γνῶθι σαυτὸν καὶ μηδὲν ἄγαν, ὅταν ἢ τὸ ἦθος φαίνεσθαι μέλλῃ βέλτιον, ἢ παθητικῶς εἰρημένη ᾖ. ἔστι δὲ παθητικὴ μὲν οἷον εἴ τις ὀργιζόμενος φαίη ψεῦδος εἶναι ὡς δεῖ γιγνώσκειν αὐτόν· οὗτος γοῦν εἰ ἐγίγνωσκεν ἑαυτόν, οὐκ ἄν ποτε στρατηγεῖν ἠξίωσεν. τὸ δὲ ἦθος βέλτιον, ὅτι οὐ δεῖ, ὥσπερ φασί, φιλεῖν ὡς μισήσοντας ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντας. δεῖ δὲ τῇ λέξει τὴν προαίρεσιν συνδηλοῦν, εἰ δὲ μή, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν, οἷον οὕτως εἰπόντα, ὅτι δεῖ δὲ φιλεῖν οὐχ ὥσπερ φασίν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα· ἐπιβούλου γὰρ θάτερον, ἢ ὧδε, οὐκ ἀρέσκει δέ μοι τὸ λεγόμενον· δεῖ γὰρ τὸν ἀληθινὸν φίλον ὡς φιλήσοντα ἀεὶ φιλεῖν. καὶ οὐδὲ τὸ μηδὲν ἄγαν· δεῖ γὰρ τούς γε κακοὺς ἄγαν μισεῖν.

ἔχουσι δ' εἰς τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην μίαν μὲν διὰ τὴν φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν· χαίρουσι γὰρ ἐάν τις καθόλου λέγων ἐπιτύχῃ τῶν δοξῶν ἃς ἐκεῖνοι κατὰ μέρος ἔχουσιν. ὃ δὲ λέγω, δῆλον ἔσται ὧδε, ἅμα δὲ καὶ πῶς δεῖ αὐτὰς θηρεύειν. ἡ μὲν γὰρ γνώμη, ὥσπερ εἴρηται, ἀπόφανσις καθόλου ἐστίν, χαίρουσι δὲ καθόλου λεγομένου ὃ κατὰ μέρος προϋπολαμβάνοντες τυγχάνουσιν· οἷον εἴ τις γείτοσι τύχοι κεχρημένος ἢ τέκνοις φαύλοις, ἀποδέξαιτ' ἂν τοῦ εἰπόντος οὐδὲν γειτονίας χαλεπώτερον ἢ ὅτι οὐδὲν ἠλιθιώτερον τεκνοποιίας, ὥστε δεῖ στοχάζεσθαι πῶς τυγχάνουσι ποῖα προϋπολαμβάνοντες, εἶθ' οὕτω περὶ τούτων καθόλου λέγειν. ταύτην τε δὴ ἔχει μίαν χρῆσιν τὸ γνωμολογεῖν, καὶ ἑτέραν κρείττω· ἠθικοὺς γὰρ ποιεῖ τοὺς λόγους. ἦθος δ' ἔχουσιν οἱ λόγοι ἐν ὅσοις δήλη ἡ προαίρεσις. αἱ δὲ γνῶμαι πᾶσαι τοῦτο ποιοῦσι διὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι τὸν τὴν γνώμην λέγοντα καθόλου περὶ τῶν προαιρέσεων, ὥστ' ἂν χρησταὶ ὦσιν αἱ γνῶμαι, καὶ χρηστοήθη φαίνεσθαι ποιοῦσι τὸν λέγοντα.

περὶ μὲν οὖν γνώμης, καὶ τί ἐστι καὶ πόσα εἴδη ταύτης καὶ πῶς χρηστέον αὐτῇ καὶ τίνα ὠφέλειαν ἔχει, εἰρή-

19 παρὰ τὰ] πάντα 22 ᾖ om 27 φιλήσαντας 33 γε] τε
b 7 ὃ] ἃ 8 τις] τι 9 γειτονείας 12 δὲ δὴ ἔχειν

σθω ταῦτα· περὶ δ' ἐνθυμημάτων καθόλου τε εἴπωμεν,
τίνα τρόπον δεῖ ζητεῖν, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς τόπους· ἄλλο 22
γὰρ εἶδος ἑκάτερον τούτων ἐστίν. ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύ-
μημα συλλογισμός ἐστιν, εἴρηται πρότερον, καὶ πῶς συλ-
λογισμός, καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν· οὔτε γὰρ
πόρρωθεν οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντας συνάγειν· τὸ μὲν
γὰρ ἀσαφὲς διὰ τὸ μῆκος, τὸ δὲ ἀδολεσχία διὰ τὸ φανερὰ
λέγειν. τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς
ἀπαιδεύτους τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις, ὥσπερ
φασὶν οἱ ποιηταὶ τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικω-
τέρους λέγειν· οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ καθόλου λέγουσιν,
οἱ δ' ἐξ ὧν ἴσασι, καὶ τὰ ἐγγύς· ὥστ' οὐκ ἐξ ἁπάντων
τῶν δοκούντων ἀλλ' ἐκ τῶν ὡρισμένων λεκτέον, οἷον ἢ
τοῖς κρίνουσιν ἢ οὓς ἀποδέχονται, καὶ τοῦτο δὴ ὅτι οὕτω 1396
φαίνεται, δῆλον εἶναι ἅπασιν ἢ τοῖς πλείστοις, καὶ μὴ
μόνον συνάγειν ἐκ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡς
ἐπὶ τὸ πολύ.

πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν ὅτι περὶ οὗ δεῖ λέγειν καὶ
συλλογίζεσθαι εἴτε πολιτικῷ συλλογισμῷ εἴθ' ὁποιῳοῦν,
ἀναγκαῖον καὶ τὰ τούτῳ ἔχειν ὑπάρχοντα, ἢ πάντα ἢ ἔνια·
μηδὲν γὰρ ἔχων ἐξ οὐδενὸς ἂν ἔχοις συνάγειν. λέγω δ'
οἷον πῶς ἂν δυναίμεθα συμβουλεύειν Ἀθηναίοις εἰ πολε-
μητέον ἢ μὴ πολεμητέον, μὴ ἔχοντες τίς ἡ δύναμις αὐτῶν,
πότερον ναυτικὴ ἢ πεζικὴ ἢ ἄμφω, καὶ αὕτη πόση, καὶ
πρόσοδοι τίνες ἢ φίλοι καὶ ἐχθροί, ἔτι δὲ τίνας πολέμους
πεπολεμήκασι καὶ πῶς, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα· ἢ ἐπαινεῖν,
εἰ μὴ ἔχοιμεν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ἢ τὴν ἐν Μα-
ραθῶνι μάχην ἢ τὰ ὑπὲρ τῶν Ἡρακλειδῶν λεχθέντα ἢ ἄλλο
τι τῶν τοιούτων· ἐκ γὰρ τῶν ὑπαρχόντων ἢ δοκούντων
ὑπάρχειν καλῶν ἐπαινοῦσι πάντες. ὁμοίως δὲ καὶ ψέγου-
σιν ἐκ τῶν ἐναντίων, σκοποῦντες τί ὑπάρχει τοιοῦτον αὐ-
τοῖς ἢ δοκεῖ ὑπάρχειν, οἷον ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώ-
σαντο, καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον ἀριστεύσαντας καὶ
συμμαχεσαμένους ἠνδραποδίσαντο, Αἰγινήτας καὶ Ποτιδαιά-
τας, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἁμάρ-

33 κρινοῦσιν 1396 8 ξυμβουλεύειν 9 ἢ μὴ πολεμητέον om
11 ἔτι δὲ] εἴτε 14 ἡρακλειωδῶν

τημα ὑπάρχει αὐτοῖς. ὡς δ' αὔτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες καὶ οἱ ἀπολογούμενοι ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σκοπούμενοι κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται. οὐδὲν δὲ διαφέρει περὶ Ἀθηναίων ἢ Λακεδαιμονίων ἢ ἀνθρώπου ἢ θεοῦ ταὐτὸ τοῦτο δρᾶν· καὶ γὰρ συμβουλεύοντα τῷ Ἀχιλλεῖ καὶ ἐπαινοῦντα καὶ ψέγοντα καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν ληπτέον, ἵν' ἐκ τούτων λέγωμεν ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες εἴ τι καλὸν ἢ αἰσχρὸν ὑπάρχει, κατηγοροῦντες δ' ἢ ἀπολογούμενοι εἴ τι δίκαιον ἢ ἄδικον, συμβουλεύοντες δ' εἴ τι συμφέρον ἢ βλαβερόν. ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ πράγματος ὁτουοῦν, οἷον περὶ δικαιοσύνης, εἰ ἀγαθὸν ἢ μὴ ἀγαθόν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῷ ἀγαθῷ, ὥστ' ἐπειδὴ καὶ πάντες οὕτω φαίνονται ἀποδεικνύντες, ἐάν τε ἀκριβέστερον ἐάν τε μαλακώτερον συλλογίζωνται· οὐ γὰρ ἐξ ἁπάντων λαμβάνουσιν ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον ὑπαρχόντων, καὶ διὰ τοῦ λόγου δῆλον ὅτι ἀδύνατον ἄλλως δεικνύναι, φανερὸν ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχομένων καὶ τῶν ἐπικαιροτάτων, περὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου γιγνομένων ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀποβλέποντα μὴ εἰς ἀόριστα ἀλλ' εἰς τὰ ὑπάρχοντα περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ περιγράφοντα ὅτι πλεῖστα καὶ ἐγγύτατα τοῦ πράγματος· ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν πλείω ἔχῃ τῶν ὑπαρχόντων, τοσούτῳ ῥᾷον δεικνύναι, ὅσῳ δ' ἐγγύτερον, τοσούτῳ οἰκειότερα καὶ ἧττον κοινά. λέγω δὲ κοινὰ μὲν τὸ ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλέα ὅτι ἄνθρωπος καὶ ὅτι τῶν ἡμιθέων καὶ ὅτι ἐπὶ τὸ Ἴλιον ἐστρατεύσατο· ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλοις ὑπάρχει πολλοῖς, ὥστ' οὐδὲν μᾶλλον ὁ τοιοῦτος τὸν Ἀχιλλέα ἐπαινεῖ ἢ Διομήδην· ἴδια δὲ ἃ μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν ἢ τῷ Ἀχιλλεῖ, οἷον τὸ ἀποκτεῖναι τὸν Ἕκτορα τὸν ἄριστον τῶν Τρώων καὶ τὸν Κύκνον, ὃς ἐκώλυσεν ἅπαντας ἀποβαίνειν ἄτρωτος ὤν, καὶ ὅτι νεώτατος καὶ οὐκ ἔνορκος ὢν ἐστράτευσεν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

---

24 ἢ Λακ.] καὶ Λακ. ἀνθρώπους ἢ θεοὺς 26 καὶ κατηγοροῦντα om 30 εἰ συμφέρον εἰ 32 ἢ μὴ ἀγαθὸν om 34 πάντες] οἱ πάντες b 9 περιγράφοντας 16 διομήδη

εἷς μὲν οὖν τρόπος τῆς ἐκλογῆς πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός, τὰ δὲ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν· στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό. πρῶτον δ' εἴπωμεν περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον. ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἴδη δύο· τὰ μὲν γὰρ δεικτικά ἐστιν ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, τὰ δ' ἐλεγκτικά, καὶ διαφέρει ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς ἔλεγχος καὶ συλλογισμός. ἔστι δὲ τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα τὸ ἐξ ὁμολογουμένων συνάγειν, τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν [τὸ] τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν. σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων ἔχονται οἱ τόποι· ἐξειλεγμέναι γὰρ αἱ προτάσεις περὶ ἕκαστόν εἰσιν, ὥστ' ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ ἢ δικαίου ἢ ἀδίκου, καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ παθημάτων καὶ ἕξεων ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι. ἔτι δ' ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ 1397
ἁπάντων λάβωμεν, καὶ λέγωμεν παρασημαινόμενοι τοὺς ἐλεγκτικοὺς καὶ τοὺς ἀποδεικτικοὺς καὶ τοὺς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, οὐκ ὄντων δὲ ἐνθυμημάτων, ἐπεί περ οὐδὲ συλλογισμῶν. δηλωθέντων δὲ τούτων περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐνστάσεων διορίσωμεν, πόθεν δεῖ πρὸς τὰ ἐνθυμήματα φέρειν.

ἔστι δ' εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν ἐκ τῶν ἐναν- 23
τίων· δεῖ γὰρ σκοπεῖν εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει, ἀναιροῦντα μὲν εἰ μὴ ὑπάρχει, κατασκευάζοντα δὲ εἰ ὑπάρχει, οἷον ὅτι τὸ σωφρονεῖν ἀγαθόν· τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν βλαβερόν. ἢ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ· εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι.

εἴ περ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν
ἀκουσίως δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν,
οὐδ' ἂν ἀναγκασθείς τις εὖ δράσῃ τινά,
προσῆκον εἶναι τῷδ' ὀφείλεσθαι χάριν.
ἀλλ' εἴ περ ἔστιν ἐν βροτοῖς ψευδηγορεῖν

---

23 τὸν αὐτὸν 27 ante ἐξ litterae duae deletae 28 τὸ om 32 ἀγαθοῦ ἢ αἰσχροῦ ἢ κακοῦ ἢ δικαίου 34 εἰλημμένων 1397 11 εἰ] ἃ 13 πεπραχόσιν 17 ψευδηγερον

πιθανά, νομίζειν χρή σε καὶ τοὐναντίον,
ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς.

ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων· ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν, οἷον ὅτι τὸ δίκαιον οὐ πᾶν ἀγαθόν· καὶ γὰρ ἂν τὸ δικαίως, νῦν δ' οὐχ αἱρετὸν τὸ δικαίως ἀποθανεῖν. ἄλλος ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα· εἰ γὰρ θατέρῳ ὑπάρχει τὸ καλῶς ἢ δικαίως ποιῆσαι, θατέρῳ τὸ πεπονθέναι, καὶ εἰ κελεῦσαι, καὶ τὸ πεποιηκέναι, οἷον ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελῶν, εἰ γὰρ μηδ' ὑμῖν αἰσχρὸν τὸ πωλεῖν, οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι. καὶ εἰ τῷ πεπονθότι τὸ καλῶς ἢ δικαίως ὑπάρχει, καὶ τῷ ποιήσαντι. ἔστι δὲ τοῦτο παραλογίσασθαι· εἰ γὰρ δικαίως ἔπαθέν τι, [δικαίως πέπονθεν,] ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ. διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς εἰ ἄξιος ὁ παθὼν παθεῖν καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι, εἶτα χρῆσθαι ὁποτέρως ἁρμόττει· ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτον καὶ οὐδὲν κωλύει, ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τῷ Θεοδέκτου

μητέρα δὲ τὴν σὴν οὔ τις ἐστύγει βροτῶν;

φησὶ δ' ἀποκρινόμενος

ἀλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν·

ἐρομένης δὲ τῆς Ἀλφεσιβοίας πῶς, ὑπολαβών φησι

τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν.

καὶ ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα· ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν. καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος, περὶ οὗ κελεύει κρίνεσθαι εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν, ὡς οὐκ ἄδικον ὂν τὸ ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα. ἄλλος ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον, οἷον εἰ μηδ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ γε οἱ ἄνθρωποι· τοῦτο γάρ ἐστιν, εἰ ᾧ μᾶλλον ἂν ὑπάρχοι μὴ ὑπάρχει, δῆλον ὅτι οὐδ' ᾧ ἧττον. τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει ὅς γε καὶ τὸν πατέρα [τύπτει, ἐκ τοῦ εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει, καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι,] τύπτει (ἐκ τοῦ) ὅτι εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει·

---

19 συμβαίνει 27 οὐδ'] μηδ' 28 ποιήσαντι] πείσαντι ἢ ποιήσαντι b 3 ἀλκμέονι 4 οὔ τις] οὗτος δ'] δεῖ 16 τοῦ εἰ] τοῦ κατὰ τὸ post καὶ om 18 ἐκ τοῦ ante ὅτι om

τοὺς γὰρ πατέρας ἧττον τύπτουσιν ἢ τοὺς πλησίον. ἢ δὴ οὕτως ἢ εἰ ᾧ μᾶλλον ὑπάρχει, μὴ ὑπάρχει, ἢ ᾧ ἧττον εἰ ὑπάρχει, ὁπότερον δεῖ δεῖξαι, εἴθ' ὅτι ὑπάρχει εἴθ' ὅτι οὔ. ἔτι εἰ μήτε μᾶλλον μήτε ἧττον· ὅθεν εἴρηται

καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπολέσας πατήρ·
Οἰνεὺς δ' ἄρ' οὐχὶ [τὸν Ἑλλάδος] κλεινὸν ἀπολέσας γόνον;

καὶ ὅτι, εἰ μηδὲ Θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ' Ἀλέξανδρος, καὶ εἰ μηδ' οἱ Τυνδαρίδαι, οὐδ' Ἀλέξανδρος, καὶ εἰ Πάτροκλον Ἕκτωρ, καὶ Ἀχιλλέα Ἀλέξανδρος. καὶ εἰ μηδ' ἄλλοι τεχνῖται φαῦλοι, οὐδ' οἱ φιλόσοφοι. καὶ εἰ μηδ' οἱ στρατηγοὶ φαῦλοι ὅτι θανατοῦνται πολλάκις, οὐδ' οἱ σοφισταί. καὶ ὅτι εἰ δεῖ τὸν ἰδιώτην τῆς ὑμετέρας δόξης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὑμᾶς τῆς τῶν Ἑλλήνων. ἄλλος ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν, οἷον ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἁρμόδιον, ὅτι εἰ πρὶν ποιῆσαι ἠξίουν τῆς εἰκόνος τυχεῖν ἐὰν ποιήσω, ἔδοτε ἄν· ποιήσαντι δ' ἄρ' οὐ δώσετε; μὴ τοίνυν μέλλοντες μὲν ὑπισχνεῖσθε, παθόντες δ' ἀφαιρεῖσθε. καὶ πάλιν πρὸς τὸ Θηβαίους διεῖναι Φίλιππον εἰς τὴν Ἀτ- 1398 τικήν, ὅτι εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φωκεῖς ἠξίου, ὑπέσχοντο ἄν· ἄτοπον οὖν εἰ διότι προεῖτο καὶ ἐπίστευσε μὴ διήσουσιν. ἄλλος ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὑτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα· διαφέρει δὲ ὁ τρόπος, οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ· ᾧ ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς Ἀριστοφῶντα, ἐπερόμενος εἰ προδοίη ἂν τὰς ναῦς ἐπὶ χρήμασιν· οὐ φάσκοντος δέ, εἶτα εἶπεν σὺ μὲν ὢν Ἀριστοφῶν οὐκ ἂν προδοίης, ἐγὼ δ' ὢν Ἰφικράτης; δεῖ δ' ὑπάρχειν μᾶλλον ἂν δοκοῦντα ἀδικῆσαι ἐκεῖνον· εἰ δὲ μή, γελοῖον ἂν φανείη, εἰ πρὸς Ἀριστείδην κατηγοροῦντα τοῦτό τις ἂν εἴπειεν, ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγόρου· ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν βελτίων εἶναι τοῦ φεύγοντος· τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν ἀεί. καθόλου δ' ἄτοπός ἐστιν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις ἃ αὐτὸς ποιεῖ ἢ ποιήσειεν ἄν, ἢ προτρέπῃ ποιεῖν ἃ αὐτὸς μὴ ποιεῖ μηδὲ ποιήσειεν ἄν. ἄλλος ἐξ ὁρι-

---

ὁπότερον δεῖ] ὁ δεῖ deletis post ὁ litteris octo vel novem 21 μή 23 καὶ εἰ ἀχιλλέα 31 ὑπισχνεῖσθαι ἀφαιρεῖσθαι 32 διεῖναι] δεῖ εἶναι *1398* 7 οὐ προδοίης 14 προτρέποι

σμοῦ, οἷον τί τὸ δαιμόνιον ἐστίν; ἆρα θεὸς ἢ θεοῦ ἔργον; καίτοι ὅς τις οἴεται θεοῦ ἔργον εἶναι, τοῦτον ἀνάγκη οἴεσθαι καὶ θεοὺς εἶναι. καὶ ὡς ὁ Ἰφικράτης, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος· καὶ γὰρ Ἁρμοδίῳ καὶ Ἀριστογείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον πρὶν γενναῖόν τι πρᾶξαι. καὶ ὅτι συγγενέστερος αὐτός· τὰ γοῦν ἔργα συγγενέστερά ἐστι τὰ ἐμὰ τοῖς Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἢ τὰ σά. καὶ ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσειαν τοὺς μὴ κοσμίους οὐχ ἑνὸς σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν. καὶ δι' ὃ Σωκράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχέλαον· ὕβριν γὰρ ἔφη εἶναι τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνασθαι ὁμοίως καὶ εὖ παθόντας ὥσπερ καὶ κακῶς. πάντες γὰρ οὗτοι ὁρισάμενοι καὶ λαβόντες τὸ τί ἐστι, συλλογίζονται περὶ ὧν λέγουσιν. ἄλλος ἐκ τοῦ ποσαχῶς, οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς περὶ τοῦ ὀρθῶς. ἄλλος ἐκ διαιρέσεως, οἷον εἰ πάντες τριῶν ἕνεκεν ἀδικοῦσιν· ἢ τοῦδε γὰρ ἕνεκα ἢ τοῦδε ἢ τοῦδε· καὶ διὰ μὲν τὰ δύο ἀδύνατον, διὰ δὲ τὸ τρίτον οὐδ' αὐτοί φασιν. ἄλλος ἐξ ἐπαγωγῆς, οἷον ἐκ τῆς Πεπαρηθίας, ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διορίζουσι τἀληθές· τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθήνησι Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱὸν ἀπέφηνεν ἡ μήτηρ, τοῦτο δὲ Θήβησιν Ἰσμηνίου καὶ Στίλβωνος ἀμφισβητούντων ἡ Δωδωνὶς ἀπέδειξεν Ἰσμηνίου τὸν υἱόν, καὶ διὰ τοῦτο Θετταλίσκον Ἰσμηνίου ἐνόμιζον. καὶ πάλιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοδέκτου, εἰ τοῖς κακῶς ἐπιμεληθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων ἵππων οὐ παραδιδόασι τοὺς οἰκείους, οὐδὲ τοῖς ἀνατρέψασι τὰς ἀλλοτρίας ναῦς· οὐκοῦν εἰ ὁμοίως ἐφ' ἁπάντων, καὶ τοῖς κακῶς φυλάξασι τὴν ἀλλοτρίαν οὐ χρηστέον ἐστὶν εἰς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν. καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, ὅτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσιν· Πάριοι γοῦν Ἀρχίλοχον καίπερ βλάσφημον ὄντα τετιμήκασι, καὶ Χῖοι Ὅμηρον οὐκ ὄντα πολίτην, καὶ Μυτιληναῖοι Σαπφὼ καίπερ γυναῖκα οὖσαν, καὶ Λακεδαιμόνιοι Χείλωνα καὶ τῶν γερόντων ἐποίησαν ἥκιστα φιλόλογοι ὄντες, καὶ Ἰταλιῶται Πυθαγόραν, καὶ Λαμψακηνοὶ Ἀναξαγόραν ξένον ὄντα ἔθα-

16 ἄρα   b 3 δαδμονὶς   9 ἐφ' om   10 ἀλκίδαμος   13 πολιτικόν

ψαν καὶ τιμῶσιν ἔτι καὶ νῦν ... ὅτι Ἀθηναῖοι τοῖς Σόλωνος νόμοις χρησάμενοι εὐδαιμόνησαν καὶ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Λυκούργου, καὶ Θήβησιν ἅμα οἱ προστάται φιλόσοφοι ἐγένοντο καὶ εὐδαιμόνησεν ἡ πόλις. ἄλλος ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ ἢ ὁμοίου ἢ ἐναντίου, μάλιστα μὲν εἰ πάντες καὶ ἀεί, εἰ δὲ μή, ἀλλ' οἵ γε πλεῖστοι, ἢ σοφοὶ ἢ πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι, ἢ ἀγαθοί, καὶ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς ἀποδέχονται οἱ κρίνοντες, ἢ οἷς μὴ οἷόν τε ἐναντίον κρίνειν, οἷον τοῖς κυρίοις, ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν, οἷον θεοῖς ἢ πατρὶ ἢ διδασκάλοις, ὥσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην εἶπεν Αὐτοκλῆς, εἰ ταῖς μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι τὰ δίκαια, Μιξιδημίδῃ δ' οὔ. ἢ ὥσπερ Σαπφώ, ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν· οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν· ἀπέθνησκον γὰρ ἄν. ἢ ὥσπερ Ἀρίστιππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα, ὡς ᾤετο· ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἑταῖρος ἡμῶν, ἔφη, οὐθὲν τοιοῦτον, λέγων τὸν Σωκράτην. καὶ Ἡγήσιππος ἐν Δελφοῖς ἠρώτα τὸν θεόν, πρότερον κεχρημένος Ὀλυμπίασιν, εἰ αὐτῷ ταὐτὰ δοκεῖ ἅ περ τῷ πατρί, ὡς αἰσχρὸν ὂν τἀναν- 1399
τία εἰπεῖν. καὶ περὶ τῆς Ἑλένης ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν ὅτι σπουδαία, εἴπερ Θησεὺς ἔκρινεν· καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, ὃν αἱ θεαὶ προέκριναν, καὶ περὶ Εὐαγόρου, ὅτι σπουδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησίν· Κόνων γοῦν δυστυχήσας, πάντας τοὺς ἄλλους παραλιπών, ὡς Εὐαγόραν ἦλθεν. ἄλλος ἐκ τῶν μερῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, ποία κίνησις ἡ ψυχή· ἥδε γὰρ ἢ ἥδε. παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου· εἰς ποῖον ἱερὸν ἠσέβηκεν; τίνας θεῶν οὐ τετίμηκεν ὧν ἡ πόλις νομίζει; ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαίνει ὥσθ' ἕπεσθαί τι τῷ αὐτῷ ἀγαθὸν καὶ κακόν, ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν καὶ κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι καὶ ἐπαινεῖν ἢ ψέγειν, οἷον τῇ παιδεύσει τὸ φθονεῖσθαι ἀκολουθεῖ κακόν, τὸ δὲ σοφὸν εἶναι ἀγαθόν· οὐ τοίνυν δεῖ παιδεύεσθαι, φθονεῖσθαι γὰρ οὐ δεῖ· δεῖ μὲν οὖν παιδεύεσθαι, σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ. ὁ

---

16 νῦν ὅτι   21 ἢ σοφοὶ ἢ πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι om   23 οἷονται   24 κυρίοις οἷς   32 σωκράτη   *1399* 2 σωκράτης   7 ποία] ἢ οἷα   11 τῷ αὐτῷ] τῷ αὐτοῖς   15 εἶναι δεῖ] εἶναι εἰ

τόπος οὗτός ἐστιν ἡ Καλλίππου τέχνη προσλαβοῦσα τὸ δυνατὸν καὶ τἆλλα, ὡς εἴρηται. ἄλλος, ὅταν περὶ δυοῖν καὶ ἀντικειμένοιν ἢ προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέῃ, καὶ τῷ πρότερον εἰρημένῳ τρόπῳ ἐπ' ἀμφοῖν χρῆσθαι. διαφέρει δέ, ὅτι ἐκεῖ μὲν τὰ τυχόντα ἀντιτίθεται, ἐνταῦθα δὲ τἀναντία. οἷον ἱέρεια οὐκ εἴα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν· ἐὰν μὲν γάρ, ἔφη, τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε μισήσουσιν, ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί. δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν· ἐὰν μὲν γὰρ τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ θεοί σε φιλήσουσιν, ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ ἄνθρωποι. τουτὶ δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ τὸ ἕλος πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας· καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἐστίν, ὅταν δυοῖν ἐναντίοιν ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται, ἐναντία ἑκάτερα ἑκατέροις. ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ ταὐτὰ φανερῶς ἐπαινοῦσι καὶ ἀφανῶς, ἀλλὰ φανερῶς μὲν τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινοῦσι μάλιστα, ἰδίᾳ δὲ τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται, ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συνάγειν θάτερον· τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν. ἄλλος ἐκ τοῦ ἀνάλογον ταῦτα συμβαίνειν, οἷον ὁ Ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας, ὅτι μέγας ἦν, λειτουργεῖν ἀναγκαζόντων, εἶπεν ὅτι εἰ τοὺς μεγάλους τῶν παίδων ἄνδρας νομίζουσι, τοὺς μικροὺς τῶν ἀνδρῶν παῖδας εἶναι ψηφιοῦνται. καὶ Θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι πολίτας μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον Στράβακα καὶ Χαρίδημον, διὰ τὴν ἐπιείκειαν· φυγάδας δ' οὐ ποιήσετε τοὺς ἐν τοῖς μισθοφόροις ἀνήκεστα διαπεπραγμένους; ἄλλος ἐκ τοῦ τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταὐτόν, ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει ταὐτά· οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει μὴ εἶναι τοὺς θεούς ποτε. καὶ ὅλως δὲ τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκάστου λαμβάνειν ὡς ταὐτὸ ἀεί· μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Ἰσοκράτους ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν. καὶ ὅτι τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ δουλεύειν [ἐστίν], καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης ποιεῖν τὸ προσταττόμενον. ληπτέον δ' ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον.

30 τοὺς] τὰς   33 τρόπος   b 10 σωκράτους   12 ἐστίν om   13 ἂν ὁπότερον

ἄλλος ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὸ ἀεὶ αἱρεῖσθαι ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν, οἷον τόδε τὸ ἐνθύμημα, εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα ὅπως κατέλθωμεν, κατελθόντες δὲ φευξόμεθα ὅπως μὴ μαχώμεθα· ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ᾑροῦντο, ὁτὲ δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν. ἄλλος τὸ οὗ ἕνεκ' ἂν εἴη ἢ γένοιτο, τούτου ἕνεκα φάναι εἶναι ἢ γεγενῆσθαι, οἷον εἰ δοίη ἄν τις τινὶ ἵν' ἀφελόμενος λυπήσῃ, ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων
μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματ', ἀλλ' ἵνα
τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

καὶ τὸ ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος,

οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρες
ἀρετῆς γένωνται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα.

καὶ τὸ ἐκ τοῦ Αἴαντος τοῦ Θεοδέκτου, ὅτι ὁ Διομήδης προείλετο Ὀδυσσέα οὐ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα ἥττων ᾖ ὁ ἀκολουθῶν· ἐνδέχεται γὰρ τούτου ἕνεκα ποιῆσαι. ἄλλος κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ τοῖς συμβουλεύουσι, σκοπεῖν τὰ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ ὧν ἕνεκα καὶ πράττουσι καὶ φεύγουσιν· ταῦτα γάρ ἐστιν ἃ ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ δεῖ πράττειν, (ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ, μὴ πράττειν,) οἷον εἰ δυνατὸν καὶ ῥᾴδιον καὶ ὠφέλιμον ἢ αὐτῷ ἢ φίλοις, ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον, ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ πράγματος. καὶ προτρέπουσι δ' ἐκ τούτων καὶ ἀποτρέπουσιν ἐκ τῶν ἐναντίων. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται· ἐκ μὲν τῶν ἀποτρεπόντων ἀπολογοῦνται, ἐκ δὲ τῶν προτρεπόντων κατηγοροῦσιν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος ὅλη τέχνη ἥ τε Παμφίλου καὶ ἡ Καλλίππου. ἄλλος ἐκ τῶν δοκούντων μὲν γίγνεσθαι ἀπίστων δέ, ὅτι οὐκ ἂν ἔδοξαν, εἰ μὴ ἦν ἢ ἐγγὺς ἦν. καὶ ὅτι μᾶλλον· ἢ γὰρ τὰ ὄντα ἢ τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν· εἰ οὖν ἄπιστον καὶ μὴ εἰκός, ἀληθὲς ἂν εἴη· οὐ γὰρ διά γε τὸ εἰκὸς καὶ πιθανὸν δοκεῖ οὕτως. οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πιτθεὺς κατηγορῶν

---

18 ἀντὶ] ἐναντίον 19 εἴη ἢ γένοιτο] εἴη εἰ μὴ γένοιτο 33 ἃ om 34 ἐὰν δὲ . . πράττειν om 37 προτρέπονται *1400* 1 ἀποτρέπονται 4 κατηγοροῦσιν] κατηγοροῦσιν ἀπολογοῦνται

τοῦ νόμου, ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος, καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός, καίτοι οὐκ εἰκὸς οὐδὲ πιθανὸν ἐν ἅλμῃ τρεφομένους δεῖσθαι ἁλός, καὶ τὰ στέμφυλα ἐλαίου· καίτοι ἄπιστον, ἐξ ὧν ἔλαιον γίνεται, ταῦτα δεῖσθαι ἐλαίου. ἄλλος ἐλεγκτικός, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν, εἴ τι ἀνομολογούμενον ἐκ πάντων καὶ χρόνων καὶ πράξεων καὶ λόγων, χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, οἷον καὶ φησὶ μὲν φιλεῖν ὑμᾶς, συνώμοσε δὲ τοῖς τριάκοντα, χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ, καὶ φησὶ μὲν εἶναί με φιλόδικον, οὐκ ἔχει δὲ ἀποδεῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην, χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, καὶ οὗτος μὲν οὐ δεδάνεικε πώποτ' οὐδέν, ἐγὼ δὲ καὶ πολλοὺς λέλυμαι ὑμῶν. ἄλλος τοῖς προδιαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασιν, ἢ δοκοῦσι, τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου· ἔστι γάρ τι δι' ὃ φαίνεται. οἷον ὑποβεβλημένης τινὸς τὸν αὑτῆς υἱὸν διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι ἐδόκει συνεῖναι τῷ μειρακίῳ, λεχθέντος δὲ τοῦ αἰτίου ἐλύθη ἡ διαβολή· καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τῷ Θεοδέκτου Ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι ἀνδρειότερος ὢν τοῦ Αἴαντος οὐ δοκεῖ. ἄλλος ἀπὸ τοῦ αἰτίου, ἄν τε ὑπάρχῃ, ὅτι ἔστι, κἂν μὴ ὑπάρχῃ, ὅτι οὐκ ἔστιν· ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον καὶ οὗ αἴτιον, καὶ ἄνευ αἰτίου οὐθέν ἐστιν, οἷον Λεωδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε, κατηγορήσαντος Θρασυβούλου ὅτι ἦν στηλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα· οὐκ ἐνδέχεσθαι ἔφη· μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχθρας πρὸς τὸν δῆμον. ἄλλος, εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως ἢ ἐνδέχεται ὧν ἢ συμβουλεύει ἢ πράττει ἢ πέπραχε σκοπεῖν· φανερὸν γὰρ ὅτι, εἰ μὴ οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν· οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν τὰ φαῦλα καὶ γιγνώσκων προαιρεῖται. ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος· πολλάκις γὰρ ὕστερον γίνεται δῆλον πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον, πρότερον δὲ ἄδηλον. ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν, οἷον Ξενο-

12 διορθώσαντος 15 εἴ τι . . 16 λόγων post 17 ἀμφισβητοῦντος 19 με om 23 ἢ] μὴ 28 θεοδέκτῳ 30 τε] δὲ 37 ἢ ἐνδέχεται b 1 πέπρακεν 3 πῶς . . 4 ἄδηλον om

φάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ καὶ θρηνῶσιν ἢ μή, συνεβούλευεν, εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι, μὴ θρηνεῖν, εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν. ἄλλος τόπος τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι, οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ οἱ μὲν κατηγοροῦσιν ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν, οὐ φαίνεσθαι γοῦν αὐτούς· ἥμαρτε γὰρ ἡ Μήδεια περὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν παίδων· ἡ δ' ἀπολογεῖται ὅτι οὐκ ἂν τοὺς παῖδας ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινεν· τοῦτο γὰρ ἥμαρτεν ἂν μὴ ποιήσασα, εἴπερ καὶ θάτερον ἐποίησεν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος τοῦ ἐνθυμήματος καὶ τὸ εἶδος ὅλη ἡ πρότερον Θεοδώρου τέχνη.

ἄλλος ἀπὸ τοῦ ὀνόματος, οἷον ὡς ὁ Σοφοκλῆς

σαφῶς Σιδηρὼ καὶ φοροῦσα τοὔνομα,

καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν, καὶ ὡς Κόνων Θρασύβουλον θρασύβουλον ἐκάλει, καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον ἀεὶ θρασύμαχος εἶ, καὶ Πῶλον ἀεὶ σὺ πῶλος εἶ, καὶ Δράκοντα τὸν νομοθέτην, ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπου οἱ νόμοι ἀλλὰ δράκοντος· χαλεποὶ γάρ. καὶ ὡς ἡ Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν Ἀφροδίτην

καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς,

καὶ ὡς Χαιρήμων

Πενθεὺς ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος.

εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν διὰ τὸ συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα, παρ' ἄλληλα δὲ φανερὰ εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον. πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα ὅσα ἀρχόμενα προορῶσι μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι, ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' αὑτοῖς χαίρουσι προαισθανόμενοι, καὶ ὅσων τοσοῦτον ὑστερίζουσιν ὥσθ' ἅμα εἰρημένων γνωρίζειν.

ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται τὸν μὲν εἶναι συλλογισμόν, τὸν δὲ μὴ εἶναι μὲν φαίνεσθαι δέ, ἀνάγκη καὶ ἐνθύμημα τὸ μὲν 24
εἶναι, τὸ δὲ μὴ εἶναι ἐνθύμημα φαίνεσθαι δέ, ἐπείπερ τὸ

---

19 **ἡρόδικος ὁ θρασύμαχον** 26 **μᾶλλον] καλὸν** 31 **ἀρχόμενοι τῷ** om

ἐνθύμημα συλλογισμός τις. τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομέ-
1401 νων ἐνθυμημάτων εἷς μὲν ὁ παρὰ τὴν λέξιν, καὶ τούτου
ἓν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς τὸ μὴ συλλο-
γισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν, οὐκ ἄρα
τὸ καὶ τό, ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό. καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμή-
μασι τὸ συνεστραμμένον καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν φαίνεται
ἐνθύμημα· ἡ γὰρ τοιαύτη λέξις χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος.
καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως.
ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον τὸ
συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν, ὅτι τοὺς μὲν ἔσωσε,
τοῖς δ' ἑτέροις ἐτιμώρησε, τοὺς δ' Ἕλληνας ἠλευθέρωσεν·
ἕκαστον μὲν γὰρ τούτων ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη, συντεθέν-
των δὲ φαίνεται καὶ ἐκ τούτων τι γίγνεσθαι. ἓν δὲ τὸ
παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, τὸ φάναι σπουδαῖον εἶναι μῦν,
ἀφ' οὗ γ' ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη πασῶν τελετή· τὰ γὰρ μυ-
στήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή. ἢ εἴ τις κύνα ἐγκωμιά-
ζων τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβάνοι ἢ τὸν Πᾶνα, ὅτι
Πίνδαρος ἔφησεν

ὦ μάκαρ, ὅν τε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν
καλέουσιν Ὀλύμπιοι.

ἢ ὅτι τὸ μηδένα εἶναι κύν' ἀτιμότατόν ἐστιν, ὥστε τὸν
κύνα δῆλον ὅτι τίμιον. καὶ τὸ κοινωνικὸν φάναι τὸν
Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν· μόνος γὰρ καλεῖται κοι-
νὸς Ἑρμῆς. καὶ τὸ τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον, ὅτι
οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐ χρημάτων ἀλλὰ λόγου εἰσὶν ἄξιοι·
τὸ γὰρ λόγου ἄξιον οὐχ ἁπλῶς λέγεται. ἄλλος τὸ διῃ-
ρημένον συντιθέντα λέγειν ἢ τὸ συγκείμενον διαιροῦντα·
ἐπεὶ γὰρ ταὐτὸ δοκεῖ εἶναι οὐκ ὂν ταὐτὸ πολλάκις, ὁπό-
τερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ ποιεῖν. ἔστι δὲ τοῦτο Εὐ-
θυδήμου λόγος, οἷον τὸ εἰδέναι ὅτι τριήρης ἐμ Πειραιεῖ
ἐστίν· ἕκαστον γὰρ οἶδεν. καὶ τὸν τὰ στοιχεῖα ἐπιστά-
μενον ὅτι τὸ ἔπος οἶδεν· τὸ γὰρ ἔπος τὸ αὐτό ἐστιν. καὶ
ἐπεὶ τὸ δὶς τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ τὸ ἓν φάναι ὑγιεινὸν
εἶναι· ἄτοπον γὰρ εἰ τὰ δύο ἀγαθὰ ἓν κακόν ἐστιν. οὕτω
μὲν οὖν ἐλεγκτικόν, ὧδε δὲ δεικτικόν· οὐ γάρ ἐστιν ἓν
ἀγαθὸν δύο κακά. ὅλος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός. πά-

1401 9 χρησμὸν 16 συμπαραλαμβανοίη τὸν 19 τὸν κύν' ἄ

λιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσεν· συντίθησι γάρ. ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστιν.

δίκαιόν ἐστιν, ἥ τις ἂν κτείνῃ πόσιν,
ἀποθνήσκειν ταύτην, καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν· b

οὐκοῦν [καὶ] ταῦτα καὶ πέπρακται· συντεθέντα γὰρ ἴσως οὐκέτι δίκαιον. εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν· ἀφαιρεῖ γὰρ τὸ ὑπὸ τίνος. ἄλλος δὲ τόπος τὸ δεινώσει κατασκευάζειν ἢ ἀνασκευάζειν. τοῦτο δ' ἐστὶν ὅταν, μὴ δείξας ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα· ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι ἢ ὡς οὐ πεποίηκεν, ὅταν ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων αὔξῃ, ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται, οὔκουν ἐστὶν ἐνθύμημα· παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς ὅτι ἐποίησεν ἢ οὐκ ἐποίησεν, οὐ δεδειγμένου. ἄλλος τὸ ἐκ σημείου· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο. οἷον εἴ τις λέγοι, ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἔρως κατέλυσε τὸν τύραννον Ἵππαρχον. ἢ εἴ τις λέγοι ὅτι κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γάρ· ἀσυλλόγιστον γὰρ δὴ τοῦτο· οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς κλέπτης, ἀλλ' ὁ κλέπτης πᾶς πονηρός. ἄλλος διὰ τὸ συμβεβηκός, οἷον ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι ἐβοήθησαν διατραγόντες τὰς νευράς. ἢ εἴ τις φαίη τὸ ἐπὶ δεῖπνον κληθῆναι τιμιώτατον· διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ· ὁ δ' ὡς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισεν, συνέβη δὲ τοῦτο διὰ τὸ [ἐπὶ τοῦ] μὴ κληθῆναι. ἄλλος τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον, οἷον ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι μεγαλόψυχος· ὑπεριδὼν γὰρ τὴν πολλῶν ὁμιλίαν ἐν τῇ Ἴδῃ διέτριβε καθ' αὑτόν· ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἄν. καὶ ἐπεὶ καλλωπιστὴς καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός· τοιοῦτοι γάρ. ὅμοιον δὲ καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ᾄδουσι καὶ ὀρχοῦνται, καὶ ὅτι τοῖς φυγάσιν ἔξεστιν οἰκεῖν ὅπου ἂν θέλωσιν· ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν ὑπάρχει ταῦτα, καὶ οἷς ταῦτα ὑπάρχει, δόξαιεν ἂν εὐδαιμονεῖν. διαφέρει

---

37 εἴ τις   b 6 ὡς οὐ] ὡς οὔτε   7 ὄρσηι   22 γὰρ] δὲ
24 οὗτοι μεγαλόψυχοι δόξειαν   25 τοιοῦτοι γάρ] τοιούτοις ἄρα
27 ἐὰν

δὲ τῷ πῶς· διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπίπτει. ἄλλος παρὰ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον, οἷον τῷ ἅμα ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι· τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις, οἷον ὡς ὁ Δημάδης τὴν Δημοσθένους πολιτείαν πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν· μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος. ἄλλος παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε καὶ πῶς, οἷον ὅτι δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἵρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός. οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ μέχρι τούτου κύριος. ἢ εἴ τις φαίη τὸ τύπτειν τοὺς ἐλευθέρους ὕβριν εἶναι· οὐ γὰρ πάντως, ἀλλ' ὅταν ἄρχῃ χειρῶν ἀδίκων. ἔτι ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἁπλῶς καὶ μὴ ἁπλῶς, ἀλλὰ τί, γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός, οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς ὅτι ἐστὶ τὸ μὴ ὂν ὄν, ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὂν μὴ ὄν, καὶ ὅτι ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον, ἔστι γὰρ ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον ὅτι ἄγνωστον, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστὶ φαινόμενον ἐνθύμημα παρὰ τὸ μὴ ἁπλῶς εἰκὸς ἀλλὰ τὶ εἰκός. ἔστι δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει

τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι,
βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα.

γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός, ὥστε εἰκὸς καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός. εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκὸς εἰκός. ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν τὸ κατὰ τί καὶ πρὸς τί καὶ πῇ οὐ προστιθέμενα ποιεῖ τὴν συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα παρὰ τὸ εἰκὸς εἶναι μὴ ἁπλῶς ἀλλὰ τὶ εἰκός. ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη· ἄν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ, οἷον ἀσθενὴς ὢν αἰκίας φεύγῃ· οὐ γὰρ εἰκός· κἂν ἔνοχος ὤν, οἷον ἂν ἰσχυρὸς ὤν· οὐ γὰρ εἰκός, ὅτι εἰκὸς ἔμελλε δόξειν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἢ γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη ἢ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτίᾳ· φαίνεται μὲν οὖν ἀμφότερα εἰκότα, ἔστι δὲ τὸ μὲν εἰκός, τὸ δὲ οὐχ ἁπλῶς ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται. καὶ τὸ τὸν ἥττω δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν τοῦτ' ἐστίν. καὶ ἐντεῦθεν δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωτα-

---

1402 4 ἄλλο τι 17 δ' ἐκ τούτου] δὲ τοῦτο 20 ἂν ἰσχυρὸς] ἀνίσχυρος

γόρου ἐπάγγελμα· ψεῦδός τε γάρ ἐστι, καὶ οὐκ ἀληθὲς ἀλλὰ φαινόμενον εἰκός, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ.

καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων εἴρηται, περὶ δὲ λύσεως ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν. ἔστι δὲ λύειν ἢ ἀντισυλλογισάμενον ἢ 25
ἔνστασιν ἐνεγκόντα. τὸ μὲν οὖν ἀντισυλλογίζεσθαι δῆλον ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται ποιεῖν· οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ ἐκ τῶν ἐνδόξων, δοκοῦντα δὲ πολλὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν. αἱ δ' ἐνστάσεις φέρονται καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς· ἢ γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἢ ἐκ τῶν κεκριμένων. λέγω δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ μέν, οἷον εἰ περὶ ἔρωτος εἴη τὸ ἐνθύμημα ὡς σπουδαῖος, ἡ ἔνστασις διχῶς· ἢ γὰρ καθόλου εἰπόντα ὅτι πᾶσα ἔνδεια πονηρόν, ἢ κατὰ μέρος ὅτι οὐκ ἂν ἐλέγετο Καύνιος ἔρως, εἰ μὴ ἦσαν καὶ πονηροὶ ἔρωτες. ἀπὸ δὲ τοῦ ἐναντίου ἔνστασις φέρεται, οἷον εἰ τὸ ἐνθύμημα ἦν ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ πάντας τοὺς φίλους εὖ ποιεῖ, ἀλλ' οὐδ' ὁ μοχθηρὸς κακῶς. ἀπὸ δὲ τοῦ ὁμοίου, εἰ ἦν τὸ ἐνθύμημα ὅτι οἱ κακῶς πεπονθότες ἀεὶ μισοῦσιν, ὅτι ἀλλ' οὐδ' οἱ εὖ πεπονθότες ἀεὶ φιλοῦσιν. αἱ δὲ κρίσεις αἱ ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν, οἷον εἴ τις ἐνθύμημα εἶπεν ὅτι τοῖς μεθύουσι δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἀγνοοῦντες γὰρ ἁμαρτάνουσιν, ἔνστασις ὅτι οὔκουν ὁ Πιττακὸς αἰνετός· οὐ γὰρ ἂν μείζους ζημίας ἐνομοθέτησεν ἐάν τις μεθύων ἁμαρτάνῃ.

ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεττάρων, τὰ δὲ τέτταρα ταῦτ' ἐστὶν εἰκὸς παράδειγμα τεκμήριον σημεῖον, ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ (τὸ) πολὺ ἢ ὄντων ἢ δοκούντων συνηγμένα ἐνθυμήματα ἐκ τῶν εἰκότων, τὰ δὲ [δι' ἐπαγωγῆς] διὰ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἑνὸς ἢ πλειόνων, ὅταν λαβὼν τὸ καθόλου εἶτα συλλογίσηται τὰ κατὰ μέρος, διὰ παραδείγματος, τὰ δὲ δι' ἀναγκαίου καὶ (ἀεὶ) ὄντος διὰ τεκμηρίου, τὰ δὲ διὰ τοῦ καθόλου ἢ τοῦ ἐν μέρει ὄντος, ἐάν τε ὂν ἐάν τε μή, διὰ σημείων, τὸ δὲ εἰκὸς οὐ τὸ ἀεὶ

32 ἄν τις συλλογίζεσθαι 36 ἐξ] γε b 4 καύνικος ἀπὸ] ἐπὶ 7 ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων 15 τὸ om 19 δι'] λίαν ἀεὶ om

ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, φανερὸν ὅτι τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων ἀεὶ ἔστι λύειν φέροντα ἔνστασιν, ἡ δὲ λύσις φαινομένη ἀλλ' οὐκ ἀληθὴς ἀεί· οὐ γὰρ ὅτι οὐκ εἰκός, λύει ὁ ἐνιστάμενος, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον. διὸ καὶ ἀεὶ ἔστι πλεονεκτεῖν ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα διὰ τοῦτον τὸν παραλογισμόν· ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν κατηγορῶν δι' εἰκότων ἀποδείκνυσιν, ἔστι δὲ οὐ ταὐτὸ λῦσαι ἢ ὅτι οὐκ εἰκὸς ἢ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἀεὶ δ' ἔχει ἔνστασιν τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον· ὁ δὲ κριτὴς οἴεται, ἂν οὕτως ἐλύθη, ἢ οὐκ εἰκὸς εἶναι ἢ οὐχ αὑτῷ κριτέον, παραλογιζόμενος, ὥσπερ ἐλέγομεν· οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀναγκαίων δεῖ αὐτὸν μόνον κρίνειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εἰκότων· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν· οὔκουν ἱκανὸν ἂν λύσῃ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ δεῖ λύειν ὅτι οὐκ εἰκός. τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐὰν ᾖ ἡ ἔνστασις μᾶλλον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἐνδέχεται δὲ εἶναι τοιαύτην διχῶς, ἢ τῷ χρόνῳ ἢ τοῖς πράγμασιν, κυριώ- 1403 τατα δέ, εἰ ἀμφοῖν· εἰ γὰρ τὰ πλεονάκις οὕτως, τοῦτ' ἔστιν εἰκὸς μᾶλλον. λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ διὰ σημείου ἐνθυμήματα εἰρημένα, κἂν ᾖ ὑπάρχοντα, ὥσπερ ἐλέχθη ἐν τοῖς πρώτοις· ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστόν ἐστι πᾶν σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. πρὸς δὲ τὰ παραδειγματώδη ἡ αὐτὴ λύσις καὶ τὰ εἰκότα· ἐάν τε γὰρ ἔχωμέν τι οὐχ οὕτω, λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, εἰ καὶ πλείω ἢ πλεονάκις ἄλλως· ἐάν τε καὶ τὰ πλείω καὶ τὰ πλεονάκις οὕτω, μαχετέον ἢ ὅτι τὸ παρὸν οὐχ ὅμοιον ἢ οὐχ ὁμοίως ἢ διαφοράν γέ τινα ἔχει. τὰ δὲ τεκμήρια καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα κατὰ μὲν τὸ ἀσυλλόγιστον οὐκ ἔσται λῦσαι, δῆλον δὲ καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν, λείπεται δ' ὡς οὐχ ὑπάρχει τὸ λεγόμενον δεικνύναι. εἰ δὲ φανερὸν καὶ ὅτι ὑπάρχει καὶ ὅτι τεκμήριον, ἄλυτον ἤδη γίγνεται τοῦτο· πάντα γὰρ γίγνεται ἀπόδειξις ἤδη φανερά.

26 τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοι-

---

23 φέροντα] φανερὸν τὰ 30 οὐ γὰρ ἂν ἦν om 32 οὐκ αὑτῷ 34 οὐκοῦν *1403* 1 πλειονάκις 7 εἰ καὶ] ἢ κατὰ 8 ἐάν τε] αἰὰν δὲ 9 μαχετέον] μάχεται ὂν 13 οὐχ om

χεῖον· τὸ γὰρ αὐτὸ λέγω στοιχεῖον καὶ τόπον· ἔστι γὰρ στοιχεῖον καὶ τόπος, εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα ἐμπίπτει. τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν ἐστὶν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι μέγα ἢ μικρόν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. ταῦτα δ' ἐστὶ πάντα περὶ ἃ οἱ συλλογισμοὶ καὶ τὰ ἐνθυμήματα, ὥστ' εἰ μηδὲ τούτων ἕκαστον ἐνθυμήματος τόπος, οὐδὲ τὸ αὔξειν καὶ μειοῦν. οὐδὲ τὰ λυτικὰ ἐνθυμήματος εἶδός τι ἐστὶν [ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν]· δῆλον γὰρ ὅτι λύει μὲν ἢ δείξας ἢ ἔνστασιν ἐνεγκών, ἀνταποδεικνύουσι δὲ τὸ ἀντικείμενον, οἷον εἰ ἔδειξεν ὅτι γέγονεν, οὗτος ὅτι οὐ γέγονεν, εἰ δ' ὅτι οὐ γέγονεν, οὗτος ὅτι γέγονεν. ὥστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἡ διαφορά· τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρῶνται ἀμφότεροι· ὅτι γὰρ οὐκ ἔστιν ἢ ἔστιν, ἐνθυμήματα φέρουσιν· ἡ δ' ἔνστασις οὐκ ἔστιν ἐνθύμημα, ἀλλὰ καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς τὸ εἰπεῖν δόξαν τινὰ ἐξ ἧς ἔσται δῆλον ὅτι οὐ συλλελόγισται ἢ ὅτι ψεῦδός τι εἴληφεν.

ἐπεὶ δὲ δὴ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον, ὑπὲρ μὲν παραδειγμάτων καὶ γνωμῶν καὶ ἐνθυμημάτων καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν, ὅθεν τε εὐπορήσομεν καὶ ὡς αὐτὰ λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τοσαῦτα, λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως καὶ τάξεως.

Γ.

Ἐπειδὴ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον, ἓν μὲν ἐκ τίνων αἱ πίστεις ἔσονται, δεύτερον δὲ περὶ τὴν λέξιν, τρίτον δὲ πῶς χρὴ τάξαι τὰ μέρη τοῦ λόγου, περὶ μὲν τῶν πίστεων εἴρηται, καὶ ἐκ πόσων, ὅτι ἐκ τριῶν εἰσί, καὶ ταῦτα ποῖα, καὶ διὰ τί τοσαῦτα μόνα· ἢ γὰρ τῷ αὐτοί τι πεπονθέναι οἱ κρίνοντες, ἢ τῷ ποιούς τινας ὑπολαμβάνειν τοὺς λέγοντας, ἢ τῷ ἀποδεδεῖχθαι πείθονται πάντες. εἴρηται δὲ καὶ τὰ ἐνθυμήματα, πόθεν δεῖ πορίζεσθαι· ἔστι γὰρ τὰ μὲν εἴδη τῶν ἐνθυμημάτων, τὰ δὲ τόποι. περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν·

---

26 ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν om   ἢ ὑ δείξας   33 ἐξ ἧς] ἑξῆς   b 5 ἀριστοτέλους τέχνη ῥητορική γ.

οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ ἔχειν ἃ δεῖ λέγειν, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ταῦτα ὡς δεῖ εἰπεῖν, καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ φανῆναι ποιόν τινα τὸν λόγον. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅ περ πέφυκε πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκ τίνων ἔχει τὸ πιθανόν, δεύτερον δὲ τὸ ταῦτα τῇ λέξει διαθέσθαι, τρίτον δὲ τούτων ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὔπω δ' ἐπικεχείρηται, τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν. καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν· ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικήν, ὅ περ ἕτεροί τινες ἐπραγματεύθησαν καὶ Γλαύκων ὁ Τήιος. ἔστι δὲ αὐτὴ μὲν ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος, οἷον πότε μεγάλῃ καὶ πότε μικρᾷ καὶ μέσῃ, καὶ πῶς τοῖς τόνοις, οἷον ὀξείᾳ καὶ βαρείᾳ καὶ μέσῃ, καὶ ῥυθμοῖς τίσι πρὸς ἕκαστα. τρία γάρ ἐστι περὶ ἃ σκοποῦσιν· ταῦτα δ' ἐστὶ μέγεθος ἁρμονία ῥυθμός. τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσιν, καὶ καθάπερ ἐκεῖ μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί, καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν. οὔπω δὲ σύγκειται τέχνη περὶ αὐτῶν,
1404 *ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὀψὲ προῆλθεν· καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑπολαμβανόμενον. ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ τὴν ῥητορικήν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον, ἐπεὶ τό γε δίκαιον μηδὲν πλείω ζητεῖν περὶ τὸν λόγον ἢ ὡς μήτε λυπεῖν μήτε εὐφραίνειν· δίκαιον γὰρ αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασιν, ὥστε τἆλλα ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι περίεργα ἐστίν· ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν. τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ὅμως ἔχει τι μικρὸν ἀναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ· διαφέρει γάρ τι πρὸς τὸ δηλῶσαι ὡδὶ ἢ ὡδὶ εἰπεῖν, οὐ μέντοι τοσοῦτον, ἀλλ' ἅπαντα φαντασία ταῦτ' ἐστὶ καὶ πρὸς τὸν ἀκροατήν· διὸ οὐδεὶς οὕτω γεωμετρεῖν διδάσκει. ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ ταὐτὸ ποιήσει τῇ ὑποκριτικῇ, ἐγκεχειρήκασι δὲ ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐτῆς εἰπεῖν*

---

24 αυτοῖς   28 πῶς] πῶς δὲ   *1404* 7 περιεργία

τινές, οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς ἐλέοις· καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι καὶ ἀτεχνότερον, περὶ δὲ τὴν λέξιν ἔντεχνον. διὸ καὶ τοῖς τοῦτο δυναμένοις γίνεται πάλιν ἆθλα, καθάπερ καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὑπόκρισιν ῥήτορσιν· οἱ γὰρ γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν ἢ διὰ τὴν διάνοιαν.

ἤρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον, ὥσπερ πέφυκεν, οἱ ποιηταί· τὰ γὰρ ὀνόματα μιμήματα ἐστίν, ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν· διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν ἥ τε ῥαψῳδία καὶ ἡ ὑποκριτικὴ καὶ ἄλλαι γε. ἐπεὶ δ' οἱ ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πορίσασθαι τήνδε [τὴν] δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο λέξις, οἷον ἡ Γοργίου. καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων τοὺς τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστίν. δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον· οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφείκασιν ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν, οἷς [δ'] οἱ πρότερον ἐκόσμουν, καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες ἀφείκασιν. διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τούτους οἳ αὐτοὶ οὐκέτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ, ὥστε φανερὸν ὅτι οὐχ ἅπαντα ὅσα περὶ λέξεως ἔστιν εἰπεῖν ἀκριβολογητέον ἡμῖν, ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης οἵας λέγομεν. περὶ δ' ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.

ἔστω οὖν ἐκεῖνα τεθεωρημένα, καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι· σημεῖον γὰρ ὅτι ὁ λόγος, ὡς ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον· καὶ μήτε ταπεινὴν μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν· ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινή, ἀλλ' οὐ πρέπουσα λόγῳ. τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια, μὴ ταπεινὴν δὲ ἀλλὰ κεκοσμημένην τἆλλα ὀνόματα ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς· τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνο-

---

19 ἰσχυοῦσι 25 τὴν om 33 et 35 ἀφίκασιν 34 πρότερον] πρῶτον b 8 ἐξαλαπάξαι

τέραν· ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν. διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον· θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσίν, ἡδὺ δὲ τὸ θαυμαστόν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλά τε ποιεῖ τοῦτο καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ· πλέον γὰρ ἐξέστηκε περὶ ἃ καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος· ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν· ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων, ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα, εἰ δοῦλος καλλιεποῖτο ἢ λίαν νέος, ἀπρεπέστερον, ἢ περὶ λίαν μικρῶν· ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τούτοις ἐπισυστελλόμενον καὶ αὐξανόμενον τὸ πρέπον· διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως ἀλλὰ πεφυκότως· τοῦτο γὰρ πιθανόν, ἐκεῖνο δὲ τοὐναντίον· ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται, καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους τοὺς μεμιγμένους, καὶ οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν· ἡ μὲν γὰρ τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι, αἱ δ' ἀλλότριαι. κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ· ὅ περ Εὐριπίδης ποιεῖ καὶ ὑπέδειξε πρῶτος.

ὄντων δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκεν, τῶν δὲ ὀνομάτων τοσαῦτ' ἐχόντων εἴδη ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς, τούτων γλώτταις μὲν καὶ διπλοῖς ὀνόμασι καὶ πεποιημένοις ὀλιγάκις καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον· ὅπου δέ, ὕστερον ἐροῦμεν, τό τε διὰ τί εἴρηται· ἐπὶ τὸ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος, τὸ δὲ κύριον καὶ τὸ οἰκεῖον καὶ μεταφορὰ μόναι χρήσιμαι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν. σημεῖον δὲ ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται· πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται καὶ τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς κυρίοις, ὥστε δῆλον ὡς ἂν εὖ ποιῇ τις, ἔσται τε ξενικὸν καὶ λανθάνειν ἐνδέχεται καὶ σαφηνιεῖ. αὕτη δ' ἦν ἡ τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετή. τῶν δ' ὀνομάτων τῷ μὲν σοφιστῇ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι· παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ, τῷ ποιητῇ δὲ συνωνυμίαι,
1405 *λέγω δὲ κύριά τε καὶ συνώνυμα οἷον τὸ πορεύεσθαι καὶ τὸ βαδίζειν· ταῦτα γὰρ ἀμφότερα καὶ κύρια καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις.*

---

19 *ποιοῦντος* 28 *ποιήσεως*

τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει καὶ ἐν λόγοις, αἱ μεταφοραί, εἴρηται, καθάπερ ἐλέγομεν, ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς· τοσούτῳ δ' ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον φιλοπονεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὅσῳ ἐξ ἐλαττόνων βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων. καὶ τὸ σαφὲς καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ ξενικὸν ἔχει μάλιστα ἡ μεταφορά, καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ἄλλου. δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν. τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀνάλογον· εἰ δὲ μή, ἀπρεπὲς φανεῖται διὰ τὸ παρ' ἄλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι. ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν, ὡς νέῳ φοινικίς, οὕτω γέροντι τί· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθής. καὶ ἐάν τε κοσμεῖν βούλῃ, ἀπὸ τοῦ βελτίονος τῶν ἐν ταὐτῷ γένει φέρειν τὴν μεταφοράν, ἐάν τε ψέγειν, ἀπὸ τῶν χειρόνων, λέγω δ' οἷον, ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει, τὸ φάναι τὸν μὲν πτωχεύοντα εὔχεσθαι τὸν δὲ εὐχόμενον πτωχεύειν, ὅτι ἄμφω αἰτήσεις, τὸ εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν, ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλίαν μητραγύρτην ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον. ὁ δ' ἔφη ἀμύητον αὐτὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ δᾳδοῦχον· ἄμφω γὰρ περὶ θεόν, ἀλλὰ τὸ μὲν τίμιον τὸ δὲ ἄτιμον. καὶ ὁ μὲν διονυσοκόλακας, αὐτοὶ δ' αὑτοὺς τεχνίτας καλοῦσιν· ταῦτα δ' ἄμφω μεταφορά, ἡ μὲν ῥυπαινόντων ἡ δὲ τοὐναντίον. καὶ οἱ μὲν λῃσταὶ αὑτοὺς ποριστὰς καλοῦσι νῦν· διὸ ἔξεστι λέγειν τὸν ἀδικήσαντα μὲν ἁμαρτάνειν, τὸν δ' ἁμαρτάνοντα ἀδικῆσαι, καὶ τὸν κλέψαντα καὶ λαβεῖν καὶ πορθῆσαι. τὸ δὲ ὡς ὁ Τήλεφος Εὐριπίδου φησί,

κώπης ἀνάσσων κἀποβὰς εἰς Μυσίαν,

ἀπρεπές, ὅτι μεῖζον τὸ ἀνάσσειν ἢ κατ' ἀξίαν· οὐ κέκλεπται οὖν. ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμαρτία, ἐὰν μὴ ἡδείας ᾖ σημεῖα φωνῆς, οἷον Διονύσιος προσαγορεύει ὁ χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείοις κραυγὴν Καλλιόπης τὴν ποίησιν, ὅτι ἄμφω φωναί· φαύλη δὲ ἡ μεταφορὰ ταῖς

1405 6 τοσούτῳ] οὕτω 14 νέοι φοίνικες οὐ τῶι γέροντι· οὐ 30 κώπας ἀνάσσειν 34 κραυγὴν καὶ καλλιόπης

ἀσήμοις φωναῖς. ἔτι δὲ οὐ πόρρωθεν δεῖ ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν μεταφέρειν τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως, ὃ λεχθὲν δῆλόν ἐστιν ὅτι συγγενές, οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι

ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα·

ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος, ἔστι δ' ἄμφω πρόσθεσίς τις· κόλλησιν τοίνυν εἶπε τὴν τῆς σικύας προσβολήν. καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ἠνιγμένων ἔστι μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς· μεταφοραὶ γὰρ αἰνίττονται, ὥστε δῆλον ὅτι εὖ μετενήνεκται. καὶ ἀπὸ καλῶν· κάλλος δὲ ὀνόματος τὸ μὲν ὥσπερ Λικύμνιος λέγει, ἐν τοῖς ψόφοις ἢ τῷ σημαινομένῳ, καὶ αἶσχος δὲ ὡσαύτως. ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· οὐ γὰρ [ὡς] ἔφη Βρύσων οὐθένα αἰσχρολογεῖν, εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει τόδε ἀντὶ τοῦδε εἰπεῖν· τοῦτο γάρ ἐστι ψεῦδος· ἔστι γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον καὶ ὡμοιωμένον μᾶλλον καὶ οἰκειότερον τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὀμμάτων. ἔτι οὐχ ὁμοίως ἔχον σημαίνει τόδε καὶ τόδε, ὥστε καὶ οὕτως ἄλλου ἄλλο κάλλιον καὶ αἴσχιον θετέον· ἄμφω μὲν γὰρ τὸ καλὸν ἢ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν, ἀλλ' οὐχ ᾗ καλὸν ἢ οὐχ ᾗ αἰσχρόν· ἢ ταῦτα μέν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἧττον. τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστέον, ἀπὸ καλῶν ἢ τῇ φωνῇ ἢ τῇ δυνάμει ἢ τῇ ὄψει ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει. διαφέρει δ' εἰπεῖν, οἷον ῥοδοδάκτυλος ἠώς μᾶλλον ἢ φοινικοδάκτυλος, ἢ ἔτι φαυλότερον ἐρυθροδάκτυλος. καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις ἔστι μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου ἢ αἰσχροῦ, οἷον ὁ μητροφόντης, ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος, οἷον ὁ πατρὸς ἀμύντωρ· καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὅτε μὲν ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τοῖς ὀρεῦσιν, οὐκ ἤθελε ποιεῖν ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν, ἐπεὶ δ' ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε

χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων·

καίτοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν. ἔτι τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι· ἔστι δ' ὁ ὑποκορισμὸς ὃς ἔλαττον ποιεῖ καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν, ὥσπερ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης

35 δεῖ ἀλλ' ἐκ τῶν] διαλέκτων   b 2 περίχαλκον   9 ὡς om   28 ὑπορίζεσθαι et ὑπορισμὸς

σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις, ἀντὶ μὲν χρυσίου χρυσιδάριον, ἀντὶ δ' ἱματίου ἱματιδάριον, ἀντὶ δὲ λοιδορίας λοιδορημάτιον καὶ νοσημάτιον. εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖν τὸ μέτριον.

τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίγνεται κατὰ τὴν λέξιν, 3 *ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν, οἷον Λυκόφρων τὸν πολυπρόσωπον οὐρανὸν τῆς μεγαλοκορύφου γῆς καὶ ἀκτὴν δὲ στενοπόρον, καὶ ὡς Γοργίας ὠνόμαζε, πτωχόμουσος κόλαξ, ἐπιορκήσαντας καὶ κατευορκήσαντας. καὶ ὡς Ἀλκι-* 1406 *δάμας μένους μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμένην, πυρίχρων δὲ τὴν ὄψιν γιγνομένην, καὶ τελεσφόρον ᾠήθη τὴν προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι, καὶ τελεσφόρον τὴν πειθὼ τῶν λόγων κατέστησεν, καὶ κυανόχρων τὸ τῆς θαλάττης ἔδαφος· πάντα γὰρ ταῦτα ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλωσιν φαίνεται. μία μὲν οὖν αὕτη αἰτία, μία δὲ τὸ χρῆσθαι γλώτταις, οἷον Λυκόφρων Ξέρξην πέλωρον ἄνδρα, καὶ Σκίρων σίννις ἀνήρ, καὶ Ἀλκιδάμας ἄθυρμα τῇ ποιήσει, καὶ τὴν τῆς φύσεως ἀτασθαλίαν, καὶ ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ τεθηγμένον. τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις τὸ ἢ μακροῖς ἢ ἀκαίροις ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι· ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν, ἐν δὲ λόγῳ τὰ μὲν ἀπρεπέστερα, τὰ δέ, ἂν ᾖ κατακορῆ, ἐξελέγχει καὶ ποιεῖ φανερὸν ὅτι ποίησις ἐστίν, ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῷ· ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθὸς καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν λέξιν. ἀλλὰ δεῖ στοχάζεσθαι τοῦ μετρίου, ἐπεὶ μεῖζον ποιεῖ κακὸν τοῦ εἰκῇ λέγειν· ἡ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει τὸ εὖ, ἡ δὲ τὸ κακῶς. διὸ τὰ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται· οὐ γὰρ ἡδύσματι χρῆται ἀλλ' ὡς ἐδέσματι τοῖς ἐπιθέτοις, οὕτω πυκνοῖς καὶ μείζοσι καὶ ἐπιδήλοις, οἷον οὐχ ἱδρῶτα ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν ἱδρῶτα, καὶ οὐκ εἰς Ἴσθμια ἀλλ' εἰς τὴν τῶν Ἰσθμίων πανήγυριν, καὶ οὐχὶ νόμους ἀλλὰ [τοὺς] τῶν πόλεων βασιλεῖς νόμους, καὶ οὐ δρόμῳ ἀλλὰ δρομαίᾳ τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ, καὶ οὐχὶ μουσεῖον ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως παραλαβὼν μουσεῖον, καὶ σκυθρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς, καὶ οὐ χάριτος*

1406 2 *μένους*] *μὲν οὒς* 6 *ταῦτα γὰρ* 8 *σίννις*] *οἰνὶς* 21 *ἱδρῶντα* 23 *νόμους*] *νόμου* *τοὺς* om *νόμους*] *νομίμους* 25 *περιλαβὼν*

ἀλλὰ πανδήμου χάριτος δημιουργός, καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς, καὶ οὐ κλάδοις ἀλλὰ τοῖς τῆς ὕλης κλάδοις ἀπέκρυψεν, καὶ οὐ τὸ σῶμα παρήμπισχεν ἀλλὰ τὴν τοῦ σώματος αἰσχύνην, καὶ ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν, τοῦτο δ' ἅμα καὶ διπλοῦν καὶ ἐπίθετον, ὥστε ποίημα γίνεται, καὶ οὕτως ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν. διὸ ποιητικῶς λέγοντες τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι, καὶ τὸ ἀσαφὲς διὰ τὴν ἀδολεσχίαν· ὅταν γὰρ γιγνώσκοντι ἐπεμβάλλῃ, διαλύει τὸ σαφὲς τῷ ἐπισκοτεῖν· οἱ δ' ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος, οἷον τὸ χρονοτριβεῖν· ἀλλ' ἂν πολύ, πάντως ποιητικόν. διὸ χρησιμωτάτη ἡ διπλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς· οὗτοι γὰρ ψοφώδεις· αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἐποποιοῖς· σεμνὸν γὰρ καὶ αὔθαδες· ἡ μεταφορὰ [δὲ] τοῖς ἰαμβείοις· τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρηται. καὶ ἔτι τέταρτον τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίγνεται· εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς, αἱ μὲν διὰ τὸ γελοῖον, χρῶνται γὰρ καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ μεταφοραῖς, αἱ δὲ διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν καὶ τραγικόν· ἀσαφεῖς δέ, ἂν πόρρωθεν. οἷον Γοργίας χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα· σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς [μὲν] ἔσπειρας κακῶς δὲ ἐθέρισας· ποιητικῶς γὰρ ἄγαν. καὶ ὡς Ἀλκιδάμας τὴν φιλοσοφίαν ἐπιτείχισμα τῶν νόμων, καὶ τὴν Ὀδύσσειαν καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων· ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀπίθανα διὰ τὰ εἰρημένα. τὸ δὲ Γοργίου εἰς τὴν χελιδόνα, ἐπεὶ κατ' αὐτοῦ πετομένη ἀφῆκε τὸ περίττωμα, ἄριστα τῶν τραγικῶν· εἶπε γὰρ αἰσχρόν γε ὦ Φιλομήλα. ὄρνιθι μὲν γάρ, εἰ ἐποίησεν, οὐκ αἰσχρόν, παρθένῳ δὲ αἰσχρόν. εὖ οὖν ἐλοιδόρησεν εἰπὼν ὃ ἦν, ἀλλ' οὐχ ὅ ἐστιν.

ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά· διαφέρει γὰρ μικρόν·
4 ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα

ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν,

εἰκών ἐστιν, ὅταν δὲ λέων ἐπόρουσε, μεταφορά· διὰ τὸ γὰρ

---

30 ἀντίμιμον] τίμιον 32 ἔξεδρον] ἐξεῦρον b 4 δὲ om 11 μὲν om 17 εἶπε] ἐπεὶ

ἄμφω ἀνδρείους εἶναι, προσηγόρευσε μετενέγκας λέοντα τὸν Ἀχιλλέα. χρήσιμον δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ, ὀλιγάκις δέ· ποιητικὸν γάρ. οἰστέαι δὲ ὥσπερ αἱ μεταφοραί· μεταφοραὶ γάρ εἰσι διαφέρουσαι τῷ εἰρημένῳ. εἰσὶ δ' εἰκόνες οἷον ἣν Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα, ὅτι ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν κυνιδίοις· ἐκεῖνά τε γὰρ προσπίπτοντα δάκνει, καὶ Ἰδριέα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν εἶναι χαλεπόν. καὶ ὡς Θεοδάμας εἴκαζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισταμένῳ ἐν τῷ ἀνάλογον· ἔσται γὰρ καὶ ὁ Εὔξενος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός. καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος, ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύοντες ἐοίκασι τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει τοῦ βάλλοντος οὐχ ἁπτόμενα. καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιος ναυκλήρῳ ἰσχυρῷ μὲν ὑποκώφῳ δέ. καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, ὅτι ἔοικε τοῖς ἄνευ κάλλους ὡραίοις· οἱ μὲν γὰρ ἀπανθήσαντες, τὰ δὲ διαλυθέντα οὐχ ὅμοια φαίνεται. 1407 καὶ ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους, ἐοικέναι αὐτοὺς τοῖς παιδίοις ἃ τὸν ψωμὸν δέχεται μέν, κλαίοντα δέ. καὶ εἰς Βοιωτούς, ὅτι ὅμοιοι τοῖς πρίνοις· τούς τε γὰρ πρίνους ὑφ' αὑτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχομένους. καὶ ἡ Δημοσθένους (εἰς) τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιός ἐστι τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτιῶσιν. καὶ ὡς Δημοκράτης εἴκασε τοὺς ῥήτορας ταῖς τίτθαις αἳ τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι τῷ σιάλῳ τὰ παιδία παραλείφουσιν. καὶ ὡς Ἀντισθένης Κηφισόδοτον τὸν λεπτὸν λιβανωτῷ εἴκασεν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει. πάσας γὰρ ταύτας καὶ ὡς εἰκόνας καὶ ὡς μεταφορὰς ἔξεστι λέγειν, ὥστε ὅσαι ἂν εὐδοκιμῶσιν ὡς μεταφοραὶ λεχθεῖσαι, δῆλον ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται, καὶ αἱ εἰκόνες μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι. ἀεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον ἀνταποδιδόναι καὶ ἐπὶ θάτερα [καὶ ἐπὶ] τῶν ὁμογενῶν, οἷον εἰ ἡ φιάλη ἀσπὶς Διονύσου, καὶ τὴν ἀσπίδα ἁρμόττει λέγεσθαι φιάλην Ἄρεος.

5 ὁ μὲν οὖν λόγος συντίθεται ἐκ τούτων, ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως τὸ ἑλληνίζειν· τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν πέντε, πρῶτον

32 πολιτίδι 37 ἀπανθίσαντες *1407* 6 ὁ δημοσθένης τὸν 8 τιτθαῖς 13 μεταφορᾶς 18 ἄρεως

μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν ἀποδιδῷ τις ὡς πεφύκασι πρότεροι καὶ ὕστεροι γίγνεσθαι ἀλλήλων, οἷον ἔνιοι ἀπαιτοῦσιν, ὥσπερ ὁ μέν καὶ ὁ ἐγὼ μέν ἀπαιτεῖ τὸν δέ καὶ τὸν ὁ δέ. δεῖ δὲ ἕως μέμνηται ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις, καὶ μήτε μακρὰν ἀπαρτᾶν μήτε σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου· ὀλιγαχοῦ γὰρ ἁρμόττει. ἐγὼ δ', ἐπεί μοι εἶπεν, ἦλθε γὰρ Κλέων δεόμενός τε καὶ ἀξιῶν, ἐπορευόμην παραλαβὼν αὐτούς. ἐν τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησομένου συνδέσμου προεμβέβληνται σύνδεσμοι· ἐὰν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ γένηται τοῦ ἐπορευόμην, ἀσαφές. ἓν μὲν δὴ τὸ εὖ ἐν τοῖς συνδέσμοις, δεύτερον δὲ τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν καὶ μὴ τοῖς περιέχουσιν. τρίτον μὴ ἀμφιβόλοις· ταῦτα δέ, ἂν μὴ τἀναντία προαιρῆται, ὅ περ ποιοῦσιν ὅταν μηθὲν μὲν ἔχωσι λέγειν, προσποιῶνται δέ τι λέγειν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα, οἷον Ἐμπεδοκλῆς· φενακίζει γὰρ τὸ κύκλῳ πολὺ ὄν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ ὅ περ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν· ὅταν γὰρ λέγωσιν ἀμφίβολα, συμπαρανεύουσιν,

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

b καὶ διὰ τὸ ὅλως ἔλαττον εἶναι ἁμάρτημα διὰ τῶν γενῶν τοῦ πράγματος λέγουσιν οἱ μάντεις· τύχοι γὰρ ἄν τις μᾶλλον ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς ἄρτια ἢ περισσὰ εἰπὼν μᾶλλον ἢ πόσα ἔχει, καὶ τὸ ὅτι ἔσται ἢ τὸ πότε, διὸ οἱ χρησμολόγοι οὐ προσορίζονται τὸ πότε. ἅπαντα δὴ ταῦτα ὅμοια, ὥστ' ἂν μὴ τοιούτου τινὸς ἕνεκα, φευκτέον. τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διῄρει, ἄρρενα καὶ θήλεα καὶ σκεύη· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς· ἡ δ' ἐλθοῦσα καὶ διαλεχθεῖσα ᾤχετο. πέμπτον ἐν τῷ τὰ πολλὰ καὶ ὀλίγα καὶ ἓν ὀρθῶς ὀνομάζειν· οἱ δ' ἐλθόντες ἔτυπτόν με.

ὅλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον καὶ εὔφραστον· ἔστι δὲ τὸ αὐτό, ὅ περ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν, οὐδ' ἃ μὴ ῥᾴδιον διαστίξαι, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου. τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι ἔργον διὰ τὸ

---

33 ὅπερ ποιοῦσιν] ὃ περιποιοῦσιν   b 6 προσοργίζονται πότε

ἄδηλον εἶναι ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον ἢ τῷ πρότερον, οἷον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· φησὶ γὰρ τοῦ λόγου τοῦ δέοντος ἀεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται· ἄδηλον γὰρ τὸ ἀεί, πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι. ἔτι τάδε ποιεῖ σολοικίζειν τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν μὴ ἐπιζευγνύῃς ἀμφοῖν ὃ ἁρμόττει, οἷον ἢ ψόφον ἢ χρῶμα· τὸ μὲν ἰδὼν οὐ κοινόν, τὸ δ' αἰσθόμενος κοινόν. ἀσαφῆ δὲ ἂν μὴ προθεὶς εἴπῃς, μέλλων πολλὰ μεταξὺ ἐμβάλλειν, οἷον ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς ἐκείνῳ τάδε καὶ τάδε καὶ ὧδε πορεύεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς πορεύεσθαι, εἶτα τάδε καὶ τάδε καὶ ὧδε ἐγένετο.

6 *εἰς ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε, τῷ λόγῳ χρῆσθαι ἀντ' ὀνόματος, οἷον μὴ κύκλον, ἀλλ' ἐπίπεδον τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον. εἰς δὲ συντομίαν τὸ ἐναντίον, ἀντὶ τοῦ λόγου ὄνομα. καὶ ἐὰν αἰσχρὸν ἢ ἀπρεπές· ἐὰν μὲν ἐν τῷ λόγῳ ᾖ αἰσχρόν, τοὔνομα λέγειν, ἐὰν δ' ἐν τῷ ὀνόματι, τὸν λόγον. καὶ μεταφοραῖς δηλοῦν καὶ τοῖς ἐπιθέτοις εὐλαβούμενον τὸ ποιητικόν. καὶ τὸ ἓν πολλὰ ποιεῖν, ὅ περ οἱ ποιηταὶ ποιοῦσιν· ἑνὸς ὄντος λιμένος ὅμως λέγουσι*

λιμένας εἰς Ἀχαϊκούς

καὶ

δέλτου μὲν αἵδε πολύθυροι διαπτυχαί.

καὶ μὴ ἐπιζευγνύναι, ἀλλ' ἑκατέρῳ ἑκάτερον, τῆς γυναικὸς τῆς ἡμετέρας· ἐὰν δὲ συντόμως, τοὐναντίον, τῆς ἡμετέρας γυναικός. καὶ μετὰ συνδέσμου λέγειν· ἐὰν δὲ συντόμως, ἄνευ μὲν συνδέσμου, μὴ ἀσύνδετα δέ, οἷον πορευθεὶς καὶ διαλεχθείς, πορευθεὶς διελέχθην. 1408 *καὶ τὸ Ἀντιμάχου χρήσιμον, ἐξ ὧν μὴ ἔχει λέγειν, ὃ ἐκεῖνος ποιεῖ ἐπὶ τοῦ Τευμησσοῦ,*

ἔστι τις ἠνεμόεις ὀλίγος λόφος·

αὔξεται γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὅπως οὐκ ἔχει, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον, ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρουσι, τὸ

---

18 *πρὸς προτέρῳ* 25 *εἶτα*] *εἰ* — *ὧδε ἐγένετο*] *ὧδε δεῖ ἐγένοντο* 31 *μεταφοραὶ* 32 *ἓν* om 35 *δελτούμεναι δὲ*

ἄχορδον καὶ τὸ ἄλυρον μέλος· ἐκ τῶν στερήσεων γὰρ ἐπιφέρουσιν· εὐδοκιμεῖ γὰρ τοῦτο ἐν ταῖς μεταφοραῖς λεγόμενον ταῖς ἀνάλογον, οἷον τὸ φάναι τὴν σάλπιγγα εἶναι μέλος ἄλυρον.

τὸ δὲ πρέπον ἕξει ἡ λέξις, ἐὰν ᾖ παθητική τε καὶ
7 ἠθικὴ καὶ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν ἀνάλογον. τὸ δ' ἀνάλογόν ἐστιν ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων αὐτοκιβδήλως λέγηται μήτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς, μηδ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ κόσμος· εἰ δὲ μή, κωμῳδία φαίνεται, οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν· ὁμοίως γὰρ ἔνια ἔλεγε καὶ εἰ εἴπειεν ἂν πότνια συκῆ. παθητικὴ δέ, ἐὰν μὲν ᾖ ὕβρις, ὀργιζομένου λέξις, ἐὰν δὲ ἀσεβῆ καὶ αἰσχρά, δυσχεραίνοντος καὶ εὐλαβουμένου καὶ λέγειν, ἐὰν δὲ ἐπαινετά, ἀγαμένως, ἐὰν δὲ ἐλεεινά, ταπεινῶς, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὁμοίως. πιθανοῖ τὸ πρᾶγμα καὶ ἡ οἰκεία λέξις· παραλογίζεταί τε γὰρ ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς λέγοντος, ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὕτως ἔχουσιν ὥστ' οἴονται, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων, τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν, καὶ συνομοιοπαθεῖ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι, κἂν μηθὲν λέγῃ. διὸ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς θορυβοῦντες. καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει καὶ ἕξει. λέγω δὲ γένος μὲν καθ' ἡλικίαν, οἷον παῖς ἢ ἀνὴρ ἢ γέρων, καὶ γυνὴ ἢ ἀνήρ, καὶ Λάκων ἢ Θετταλός, ἕξεις δέ, καθ' ἃ ποιός τις τῷ βίῳ· οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἕξιν οἱ βίοι ποιοί τινες. ἐὰν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγῃ τῇ ἕξει, ποιήσει τὸ ἦθος· οὐ γὰρ ταὐτὰ οὐθ' ὡσαύτως ἂν ἀγροῖκος ἂν καὶ πεπαιδευμένος εἴπειεν. πάσχουσι δέ τι οἱ ἀκροαταὶ καὶ ᾧ κατακόρως χρῶνται οἱ λογογράφοι, τίς δ' οὐκ οἶδεν; ἅπαντες ἴσασιν· ὁμολογεῖ γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυνόμενος, ὅπως μετέχῃ οὗ περ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

b τὸ δ' εὐκαίρως ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι κοινὸν ἁπάντων τῶν εἰδῶν ἐστίν. ἄκος δ' ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ τὸ θρυλούμενον· δεῖ γὰρ αὐτὸν αὑτῷ προσεπιπλήττειν· δο-

---

1408 7 et 9 μέρος 14 ἐπῇ] εἰ πῆι 22 ἔχει] ἔχειν 23 συνομοπαθεῖ 24 παθητικῶι 31 τῆι λέξει 34 κατακόρει οἶδεν] εἶδεν

κεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι, ἐπεὶ οὐ λανθάνει γε ὃ ποιεῖ τὸν λέγοντα. ἔτι τοῖς ἀνάλογον μὴ πᾶσιν ἅμα χρήσασθαι· οὕτω γὰρ κλέπτεται ὁ ἀκροατής. λέγω δὲ οἷον ἐὰν τὰ ὀνόματα σκληρὰ ᾖ, μὴ καὶ τῇ φωνῇ καὶ τῷ προσώπῳ καὶ τοῖς ἁρμόττουσιν· εἰ δὲ μή, φανερὸν γίνεται ἕκαστον ὅ ἐστιν. ἐὰν δὲ τὸ μὲν τὸ δὲ μή, λανθάνει ποιῶν τὸ αὐτό. ἐὰν οὖν τὰ μαλακὰ σκληρῶς καὶ τὰ σκληρὰ μαλακῶς λέγηται, ἀπίθανον γίγνεται. τὰ δὲ ὀνόματα τὰ διπλᾶ καὶ τὰ ἐπίθετα πλείω καὶ τὰ ξένα μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι παθητικῶς· συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ κακὸν φάναι οὐρανόμηκες ἢ πελώριον εἰπεῖν. καὶ ὅταν ἔχῃ ἤδη τοὺς ἀκροατὰς καὶ ποιήσῃ ἐνθουσιάσαι ἢ ἐπαίνοις ἢ ψόγοις ἢ ὀργῇ ἢ φιλίᾳ, οἷον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἐπὶ τέλει, φήμην δὲ καὶ μνήμην, καί, οἵ τινες ἔτλησαν· φθέγγονταί τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες, ὥστε καὶ ἀποδέχονται δῆλον ὅτι ὁμοίως ἔχοντες. διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἥρμοσεν· ἔνθεον γὰρ ἡ ποίησις. ἢ δὴ οὕτω δεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας, ὥσπερ Γοργίας ἐποίει καὶ τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ.

τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι 8 μήτε ἄρρυθμον· τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον, πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ, καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησιν· προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἥξει. ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία τὸ τίνα αἱρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος; Κλέωνα. τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον, δεῖ δὲ πεπεράνθαι μέν, μὴ μέτρῳ δέ· ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄπειρον. περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα· ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς ῥυθμός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά. διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή· ποίημα γὰρ ἔσται. ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς· τοῦτο δὲ ἔσται ἐὰν μέχρι του ᾖ. τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ λεκτικῆς ἁρμονίας δεόμενος, ὁ δ' ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. δεῖ δὲ σεμνό-

---

b 6 κέκλεπται 8 τὸ μὲν] τόδε μὲν 9 τὰς μαλακὰς 16 φήμη δὲ καὶ γνώμη καὶ 20 εἰρωνίας 22 ἄρυθμον, item infra 32 δ' εὐρύθμων 33 λεκτικὸς 34 πάντες

τητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. ὁ δὲ τροχαῖος κορδακι-
1409 κώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα. λείπεται δὲ παιάν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι, οὐκ εἶχον δὲ λέγειν τίς ἦν. ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιάν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων· τρία γὰρ πρὸς δύ' ἐστίν, ἐκείνων δὲ ὁ μὲν ἓν πρὸς ἕν, ὁ δὲ δύο πρὸς ἕν. ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ παιάν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διά τε τὰ εἰρημένα ἀφετέοι, καὶ διότι μετρικοί· ὁ δὲ παιὰν ληπτέος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν, ὥστε μάλιστα λανθάνειν. νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ ἑνὶ παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι (καὶ τελευτῶντες), δεῖ δὲ διαφέρειν τὴν τελευτὴν τῆς ἀρχῆς. ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἴδη ἀντικείμενα ἀλλήλοις, ὧν τὸ μὲν ἓν ἀρχῇ ἁρμόττει, ὥσπερ καὶ χρῶνται· οὗτος δ' ἐστὶν οὗ ἄρχει μὲν ἡ μακρά, τελευτῶσι δὲ τρεῖς βραχεῖαι,

Δαλογενὲς εἴτε Λυκίαν

καὶ

χρυσεοκόμα Ἕκατε παῖ Διός.

ἕτερος δ' ἐξ ἐναντίας, οὗ βραχεῖαι ἄρχουσι τρεῖς, ἡ δὲ μακρὰ τελευταία·

μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισε νύξ.

οὗτος δὲ τελευτὴν ποιεῖ· ἡ γὰρ βραχεῖα διὰ τὸ ἀτελὴς εἶναι ποιεῖ κολοβόν. ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι καὶ δήλην εἶναι τὴν τελευτὴν μὴ διὰ τὸν γραφέα, μηδὲ διὰ τὴν παραγραφήν, ἀλλὰ διὰ τὸν ῥυθμόν.

ὅτι μὲν οὖν εὔρυθμον δεῖ εἶναι τὴν λέξιν καὶ μὴ ἄρρυθμον, καὶ τίνες εὔρυθμον ποιοῦσι ῥυθμοὶ καὶ πῶς
9 ἔχοντες, εἴρηται· τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί, ἢ κατεστραμμένην καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστρόφοις. ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις ἡ ἀρχαία ἐστίν· Ἡροδότου Θουρίου ἥδ' ἱστορίης ἀπόδεξις· ταύτῃ γὰρ πρότερον μὲν ἅπαντες, νῦν δὲ οὐ πολλοὶ χρῶν-

---

1409 1 τροχερὸς ῥυθμὸς] ῥυθμὸς τροχαῖος 2 παιάν] παιδείαν 11 καὶ τελευτῶντες om 19 κύλοβον 25 τῶν συνδέσμων 28 θυρίου ἀπόδειξις 29 ταύτην

ται. λέγω δὲ εἱρομένην ἣ οὐδὲν ἔχει τέλος καθ' αὑτήν, ἂν μὴ τὸ πρᾶγμα λεγόμενον τελειωθῇ. ἔστι δὲ ἀηδὴς διὰ τὸ ἄπειρον· τὸ γὰρ τέλος πάντες βούλονται καθορᾶν. διόπερ ἐπὶ τοῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσι καὶ ἐκλύονται· προορῶντες γὰρ τὸ πέρας, οὐ κάμνουσι πρότερον. ἡ μὲν οὖν εἱρομένη τῆς λέξεώς ἐστιν ἥδε, κατεστραμμένη δὲ ἡ ἐν περιόδοις· λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὑτὴν καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον. ἡδεῖα δ' ἡ τοιαύτη καὶ εὐμαθής, ἡδεῖα μὲν διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ, καὶ ὅτι ἀεί τι οἴεται ἔχειν ὁ ἀκροατὴς καὶ πεπεράνθαι τι αὑτῷ· τὸ δὲ μηδὲν προνοεῖν εἶναι μηδὲ ἀνύειν ἀηδές. εὐμαθὴς δὲ ὅτι εὐμνημόνευτος. τοῦτο δὲ ὅτι ἀριθμὸν ἔχει ἡ ἐν περιόδοις λέξις, ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον. διὸ καὶ τὰ μέτρα πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν χύδην· ἀριθμὸν γὰρ ἔχει ᾧ μετρεῖται. δεῖ δὲ τὴν περίοδον καὶ τῇ διανοίᾳ τετελειῶσθαι, καὶ μὴ διακόπτεσθαι ὥσπερ τὰ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα,

Καλυδὼν μὲν ἥδε γαῖα Πελοπείας χθονός·

τοὐναντίον γὰρ ἔστιν ὑπολαβεῖν τῷ διαιρεῖσθαι, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου τὴν Καλυδῶνα εἶναι τῆς Πελοποννήσου.

περίοδος δὲ ἡ μὲν ἐν κώλοις ἡ δ' ἀφελής. ἔστι δ' ἐν κώλοις μὲν λέξις ἡ τετελειωμένη τε καὶ διῃρημένη καὶ εὐανάπνευστος, μὴ ἐν τῇ διαιρέσει ὥσπερ καὶ ἡ περίοδος, ἀλλ' ὅλη. κῶλον δ' ἐστὶ τὸ ἕτερον μόριον ταύτης. ἀφελῆ δὲ λέγω τὴν μονόκωλον. δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα καὶ τὰς περιόδους μήτε μυούρους εἶναι μήτε μακράς. τὸ μὲν γὰρ μικρὸν προσπταίειν πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκροατήν· ἀνάγκη γάρ, ὅταν ἔτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πόρρω καὶ τὸ μέτρον, οὗ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον, ἀντισπασθῇ παυσαμένου, οἷον προσπταίειν γίγνεσθαι διὰ τὴν ἀντίκρουσιν. τὰ δὲ μακρὰ ἀπολείπεσθαι ποιεῖ, ὥσπερ οἱ ἐξωτέρω ἀποκάμπτοντες τοῦ τέρματος· ἀπολείπουσι γὰρ καὶ οὗτοι τοὺς συμπεριπατοῦντας. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακραὶ οὖσαι λόγος γίνεται

---

b 3 ἔχειν ὁ] ἔχειν περαντω α ὁ 4 πεπεράνθαι] πεπεράσθαι 5 ἀνύειν] ἀνοίγειν 10 πελοπίας 19 προπταίειν 20 οὗ] οὔτ' 25 ἄλογος

καὶ ἀναβολῇ ὅμοιον, ὥστε γίνεται ὃ ἔσκωψε Δημόκριτος ο Χῖος εἰς Μελανιππίδην ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιστρόφων ἀναβολάς,

οἷ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων,
ἡ δὲ μακρὰ ἀναβολὴ τῷ ποιήσαντι κακίστη·

ἁρμόττει γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς μακροκώλους λέγειν. αἵ τε λίαν βραχύκωλοι οὐ περίοδος γίγνεται· προπετῆ οὖν ἄγει τὸν ἀκροατήν.

τῆς δὲ ἐν κώλοις λέξεως ἡ μὲν διῃρημένη ἐστὶν ἡ δὲ ἀντικειμένη, διῃρημένη μὲν οἷον, πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστησάντων, ἀντικειμένη δὲ ἐν ᾗ ἑκατέρῳ τῷ κώλῳ ἢ πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίον σύγκειται ἢ ταὐτὸ ἐπέζευκται τοῖς ἐναντίοις, οἷον, ἀμφοτέρους δ' ὤνησαν, καὶ τοὺς ὑπομείναντας καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας· τοῖς μὲν γὰρ πλείω τῆς οἴκοι προσεκτήσαντο, τοῖς δὲ ἱκανὴν τὴν οἴκοι κατέλιπον. ἐναντία ὑπομονὴ ἀκολούθησις, ἱκανόν πλεῖον. ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι βουλομένοις· ἀπόλαυσις κτήσει ἀντίκειται. καὶ ἔτι, συμβαίνει πολλάκις ἐν ταύταις καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν. εὐθὺς μὲν τῶν ἀριστείων ἠξιώθησαν, οὐ πολὺ δὲ ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἔλαβον. πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης, τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸν δ' Ἄθω διορύξας. καὶ φύσει πολίτας ὄντας νόμῳ τῆς πόλεως στέρεσθαι. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν κακῶς ἀπώλοντο, οἱ δ' αἰσχρῶς ἐσώθησαν. ἰδίᾳ μὲν τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι, κοινῇ δὲ πολλοὺς τῶν συμμάχων περιορᾶν δουλεύοντας. ἢ ζῶντας ἕξειν ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν. καὶ ὃ εἰς Πειθόλαόν τις εἶπε καὶ Λυκόφρονα ἐν τῷ δικαστηρίῳ, οὗτοι δ' ὑμᾶς οἴκοι μὲν ὄντες ἐπώλουν, ἐλθόντες δ' ὡς ὑμᾶς ἐώνηνται. ἅπαντα γὰρ ταῦτα ποιεῖ τὸ εἰρημένον. ἡδεῖα δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι τἀναντία γνωριμώτατα καὶ παρ' ἄλληλα μᾶλλον γνώριμα, καὶ ὅτι

---

26 ἀναβολὴ   1410 3 ἀκολουθήσοντος   12 θαλάσσης τὸν
16 ἕξειν] ἄξειν   18 ὄντες] ἐόντες

ἔοικε συλλογισμῷ· ὁ γὰρ ἔλεγχος συναγωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν.

ἀντίθεσις μὲν οὖν τὸ τοιοῦτον ἐστίν, παρίσωσις δ' ἐὰν ἴσα τὰ κῶλα, παρομοίωσις δ' ἐὰν ὅμοια τὰ ἔσχατα ἔχῃ ἑκάτερον τὸ κῶλον. ἀνάγκη δὲ ἢ ἐν ἀρχῇ ἢ ἐπὶ τελευτῆς ἔχειν. καὶ ἀρχὴ μὲν ἀεὶ τὰ ὀνόματα, ἡ δὲ τελευτὴ τὰς ἐσχάτας συλλαβὰς ἢ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος πτώσεις ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα. ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ τοιαῦτα, ἀγρὸν γὰρ ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ,

δωρητοί τ' ἐπέλοντο παράρρητοί τ' ἐπέεσσιν·

ἐπὶ τελευτῆς δέ, ᾠήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι, ἀλλ' αὐτοῦ αἴτιον γεγονέναι, ἐν πλείσταις δὲ φροντίσι καὶ ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσιν. πτώσεις δὲ ταὐτοῦ, ἄξιος δὲ σταθῆναι χαλκοῦς, οὐκ ἄξιος ὢν χαλκοῦ. ταὐτὸ δ' ὄνομα, σὺ δ' αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς καὶ νῦν γράφεις κακῶς. ἀπὸ συλλαβῆς δέ, τί ἂν ἔπαθες δεινόν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν; ἔστι δὲ ἅμα πάντα ἔχειν ταὐτό, καὶ ἀντίθεσιν b εἶναι ταὐτὸ καὶ πάρισον καὶ ὁμοιοτέλευτον. αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηρίθμηνται. εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις, οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει,

τόκα μὲν ἐν τήνων ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγών.

ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων, πόθεν λέγεται τὰ 10 ἀστεῖα καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα λεκτέον. ποιεῖν μὲν οὖν ἐστὶ τοῦ εὐφυοῦς ἢ τοῦ γεγυμνασμένου, δεῖξαι δὲ τῆς μεθόδου ταύτης. εἴπωμεν οὖν καὶ διαριθμησώμεθα· ἀρχὴ δ' ἔστω ἡμῖν αὕτη. τὸ γὰρ μανθάνειν ῥᾳδίως ἡδὺ φύσει πᾶσιν ἐστί, τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνει τι, ὥστε ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα. αἱ μὲν οὖν γλῶτται ἀγνῶτες, τὰ δὲ κύρια ἴσμεν, ἡ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τοῦτο μάλιστα· ὅταν γὰρ εἴπῃ τὸ γῆρας καλάμην, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους· ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό· διό περ ἂν εὖ, ἀστεῖον φαίνεται. ἔστι γὰρ ἡ εἰκών, καθάπερ εἴρηται πρότερον, μεταφορὰ διαφέρουσα προθέσει· διὸ ἧττον ἡδύ, ὅτι μακροτέρως· καὶ οὐ λέγει ὡς τοῦτο ἐκεῖνο· οὔκουν

---

23 παρ' ἴσως 27 πτῶσις 30 ἐπέλονται τ'] δ' b 2 ὁμοτέλευτον 11 ὅσα] ὅσῳ 14 καλὴν

οὐδὲ ζητεῖ τοῦτο ἡ ψυχή. ἀνάγκη δὴ καὶ λέξιν καὶ ἐνθυμήματα ταῦτ᾽ εἶναι ἀστεῖα, ὅσα ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν ταχεῖαν. διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ· ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα, καὶ ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι, οὔτε ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενα, ἀλλ᾽ ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων ἡ γνῶσις γίνεται, καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑστερίζει ἡ διάνοια· γίγνεται γὰρ οἷον μάθησις, ἐκείνως δὲ οὐδέτερον. κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου τὰ τοιαῦτα εὐδοκιμεῖ τῶν ἐνθυμημάτων, κατὰ δὲ τὴν λέξιν τῷ μὲν σχήματι, ἐὰν ἀντικειμένως λέγηται, οἷον καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν εἰρήνην νομιζόντων τοῖς αὐτῶν ἰδίοις πόλεμον· ἀντίκειται πόλεμος εἰρήνῃ. τοῖς δ᾽ ὀνόμασιν, ἐὰν ἔχῃ μεταφοράν, καὶ ταύτην μήτ᾽ ἀλλοτρίαν, χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν, μήτ᾽ ἐπιπόλαιον, οὐδὲν γὰρ ποιεῖ πάσχειν. ἔτι εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ· ὁρᾶν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα μᾶλλον ἢ μέλλοντα. δεῖ ἄρα τούτων στοχάζεσθαι τριῶν, μεταφορᾶς ἀντιθέσεως ἐνεργείας.

1411 τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατ᾽ ἀναλογίαν, ὥσπερ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι. καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων, οὐκ ἐᾶν περιιδεῖν τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην. καὶ Κηφισόδοτος σπουδάζοντος Χάρητος εὐθύνας δοῦναι περὶ τὸν Ὀλυνθιακὸν πόλεμον ἠγανάκτει, φάσκων εἰς πνῖγμα τὸν δῆμον ἔχοντα τὰς εὐθύνας πειρᾶσθαι δοῦναι. καὶ παρακαλῶν ποτὲ τοὺς Ἀθηναίους εἰς Εὔβοιαν ἐπισιτισομένους ἔφη δεῖν ἐξιέναι τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα. καὶ Ἰφικράτης σπεισαμένων Ἀθηναίων πρὸς Ἐπίδαυρον καὶ τὴν παραλίαν ἠγανάκτει, φάσκων αὐτοὺς τὰ ἐφόδια τοῦ πολέμου παρῃρῆσθαι. καὶ Πειθόλαος τὴν πάραλον ῥόπαλον τοῦ δήμου, Σηστὸν δὲ τηλίαν τοῦ Πειραιέως. καὶ Περικλῆς τὴν Αἴγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευσε τὴν λήμην τοῦ Πειραιέως. καὶ Μοιροκλῆς οὐθὲν ἔφη πονηρότερος εἶναι, ὀνομάσας τινὰ τῶν ἐπιεικῶν·

---

34 ποιεῖν 36 ἐναργείας *1411* 10 ἐπισιτισαμένους 13 πάραλον] πάρλον δήμου] μήδμου 14 τηλίαν] τὴν λεῖαν

ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἐπιτρίτων τόκων πονηρεύεσθαι, αὐτὸς δὲ ἐπιδεκάτων. καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου ἰαμβεῖον ὑπὲρ τῶν θυγατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχρονιζουσῶν,

ὑπερήμεροί μοι τῶν γάμων αἱ παρθένοι.

καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα Σπεύσιππον, τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύχης ἐν πεντεσυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον. καὶ Κηφισόδοτος τὰς τριήρεις ἐκάλει μύλωνας ποικίλους, ὁ Κύων δὲ τὰ καπηλεῖα τὰ Ἀττικὰ φιδίτια. Αἰσίων δέ, ὅτι εἰς Σικελίαν τὴν πόλιν ἐξέχεαν· τοῦτο γὰρ μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμάτων. καὶ ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα· καὶ τοῦτο τρόπον τινὰ μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμάτων. καὶ ὥσπερ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευε μὴ πολλὰς ποιήσωσι τὰς συνδρομάς, ἐκκλησίας. καὶ Ἰσοκράτης πρὸς τοὺς συντρέχοντας ἐν ταῖς πανηγύρεσιν. καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, διότι ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷ τάφῳ τῷ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα ὡς συγκαταθαπτομένης τῇ ἀρετῇ αὐτῶν τῆς ἐλευθερίας· εἰ μὲν γὰρ εἶπεν ὅτι ἄξιον δακρῦσαι συγκαταθαπτομένης τῆς ἀρετῆς, μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμάτων, τὸ δὲ τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας ἀντίθεσίν τινα ἔχει. καὶ ὡς Ἰφικράτης εἶπεν ἡ γὰρ ὁδός μοι τῶν λόγων διὰ μέσων τῶν Χάρητι πεπραγμένων ἐστίν· μεταφορὰ κατ' ἀναλογίαν, καὶ τὸ διὰ μέσου πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ. καὶ τὸ φάναι παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας, πρὸ ὀμμάτων μεταφορά. καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου οὐδὲ τὴν ἱκετηρίαν αἰσχυνθέντες αὐτοῦ, τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν· μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ ἀεί, ἀλλὰ πρὸ ὀμμάτων· κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ ἱκετεύει ἡ εἰκών, τὸ ἄψυχον δὴ ἔμψυχον, τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργων. καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες· τὸ γὰρ μελετᾶν αὔξειν τι ἐστίν. καὶ ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς φῶς ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ· ἄμφω γὰρ δηλοῖ τι. οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους ἀλλ' ἀναβαλλόμεθα· ἄμφω γάρ ἐστι μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολὴ καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη. καὶ τὸ τὰς συνθήκας φάναι τρό-

---

21 ἀποκλητικὸν 24 καπηλεῖα τὰ] καπηλικά 25 φιλίτια
b 9 ἀλλ' οὐκ ἀεί] ἄλλον καὶ εἰ 11 μικρὸν] ἃ μικρὸν

παιον εἶναι πολὺ κάλλιον τῶν ἐν τοῖς πολέμοις γινομένων· τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν καὶ μιᾶς τύχης, αὗται δ' ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου· ἄμφω γὰρ νίκης σημεῖα. ὅτι καὶ αἱ πόλεις τῷ ψόγῳ τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας διδόασιν· ἡ γὰρ εὔθυνα βλάβη τις δικαία ἐστίν.

ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς τε τῆς ἀνάλογον
11 λέγεται καὶ τῷ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν, εἴρηται· λεκτέον δὲ τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων, καὶ τί ποιοῦσι γίγνεται τοῦτο. λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων ταῦτα ποιεῖν ὅσα ἐνεργοῦντα σημαίνει, οἷον τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα φάναι εἶναι τετράγωνον μεταφορά, ἄμφω γὰρ τέλεια, ἀλλ' οὐ σημαίνει ἐνέργειαν· ἀλλὰ τὸ ἀνθοῦσαν ἔχοντος τὴν ἀκμὴν ἐνέργεια, καὶ τὸ σὲ δ' ὥσπερ ἄφετον ἐνέργεια, καὶ

τοὐντεῦθεν οὖν Ἕλληνες ᾄξαντες ποσίν

το ᾄξαντες ἐνέργεια καὶ μεταφορά· ταχὺ γὰρ λέγει. καὶ ὡς κέχρηται πολλαχοῦ Ὅμηρος, τὸ τὰ ἄψυχα ἔμψυχα ποιεῖν διὰ τῆς μεταφορᾶς. ἐν πᾶσι δὲ τῷ ἐνέργειαν ποιεῖν εὐδοκιμεῖ, οἷον ἐν τοῖσδε,

αὖτις ἐπὶ δάπεδόνδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής,

καὶ

ἔπτατ' ὀιστός,

καὶ

ἐπιπτέσθαι μενεαίνων,

καὶ

1412 ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι,

καὶ

αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσσυτο μαιμώωσα.

ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι ἐνεργοῦντα φαίνεται· τὸ ἀναισχυντεῖν γὰρ καὶ μαιμᾶν καὶ τἆλλα ἐνέργεια. ταῦτα δὲ προσῆψε διὰ τῆς κατ' ἀναλογίαν μεταφορᾶς· ὡς γὰρ ὁ λίθος πρὸς τὸν Σίσυφον, ὁ ἀναισχυντῶν πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον. ποιεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν ἀψύχων ταῦτα·

κυρτά, φαληριόωντα· πρὸ μέν τ' ἄλλ', αὐτὰρ ἐπ' ἄλλα·

---

28 τελεῖ 29 ἐνάργεια utrobique ἀφετέον 30 τοὐντεῦθεν οὖν] τοὐλεύθερον 31 τὸ ἐξαίξαντες *1412* 2 μεμόωσα 8 ταυτὰ

κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα, ἡ δ' ἐνέργεια κίνησις.

δεῖ δὲ μεταφέρειν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἀπὸ οἰκείων καὶ μὴ φανερῶν, οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον καὶ ἐν πολὺ διέχουσι θεωρεῖν εὐστόχου, ὥσπερ Ἀρχύτας ἔφη ταὐτὸν εἶναι διαιτητὴν καὶ βωμόν· ἐπ' ἄμφω γὰρ τὸ ἀδικούμενον καταφεύγει. ἢ εἴ τις φαίη ἄγκυραν καὶ κρεμάθραν τὸ αὐτὸ εἶναι· ἄμφω γὰρ ταὐτό τι, ἀλλὰ διαφέρει τῷ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν. καὶ τὸ ἀνωμαλίσθαι τὰς πόλεις ἐν πολὺ διέχουσι ταὐτό, ἐν ἐπιφανείᾳ καὶ δυνάμεσι τὸ ἴσον.

ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς καὶ ἐκ τοῦ προσεξαπατᾶν· μᾶλλον γὰρ γίγνεται δῆλον ὅτι ἔμαθε παρὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν, καὶ ἔοικε λέγειν ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς, ἐγὼ δ' ἥμαρτον. καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖά ἐστιν ἐκ τοῦ μὴ ὅ φησι λέγειν, οἷον τὸ Στησιχόρου, ὅτι οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται. καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα· μάθησις γάρ, καὶ λέγεται μεταφορά. καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν. γίγνεται δὲ ὅταν παράδοξον ᾖ, καὶ μὴ ὡς ἐκεῖνος λέγει, πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα, ὅπερ δύναται καὶ τὰ παρὰ γράμμα σκώμματα· ἐξαπατᾷ γάρ. καὶ ἐν τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ ὥσπερ ὁ ἀκούων ὑπέλαβεν·

ἔστειχε δ' ἔχων ὑπὸ ποσσὶ χίμεθλα·

ὃ δ' ᾤετο πέδιλα ἐρεῖν. τούτου δ' ἅμα λεγομένου δεῖ δῆλον εἶναι. τὰ δὲ παρὰ γράμμα ποιεῖ οὐχ ὃ λέγει λέγειν, ἀλλ' ὃ μεταστρέφει ὄνομα, οἷον τὸ Θεοδώρου εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδόν θράττει σε· προσποιεῖται γὰρ λέγειν τὸ θράττει σε καὶ ἐξαπατᾷ· ἄλλο γὰρ λέγει. διὸ μαθόντι ἡδύ, ἐπεὶ εἰ μὴ ὑπολαμβάνει Θρᾷκα εἶναι, οὐ δόξει ἀστεῖον εἶναι. καὶ τὸ βούλει αὐτὸν πέρσαι. δεῖ δὲ ἀμφότερα προσηκόντως λεχθῆναι. οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα, οἷον τὸ φάναι Ἀθηναίοις τὴν τῆς θαλάττης ἀρχὴν μὴ ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ὄνασθαι γάρ. ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης τὴν

---

9 κίνησις] μίμησις 12 ἀρχύτης 16 καὶ τῷ ἄνω μάλιστα εἶναι τὰς πόλεις ἐν πολύν 23 ἔσονται 31 ποσὶ 32 ἐρεῖ

ἀρχὴν τῇ πόλει ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν. ἀμφοτέρως γὰρ ὃ οὐκ ἂν ᾠήθη τις ἐρεῖν, τοῦτ' εἴρηται, καὶ ἐγνώσθη ὅτι ἀληθές· τό τε γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶναι οὐθὲν σοφόν· ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει ἀλλ' ἄλλως, καὶ ἀρχὴν οὐχ ὃ εἶπεν ἀπόφησιν, ἀλλ' ἄλλως. ἐν ἅπασι δὲ τούτοις, ἐὰν προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ ὁμωνυμίᾳ ἢ μεταφορᾷ, τότε τὸ εὖ. οἷον Ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος· ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν, ἀλλὰ προσηκόντως, εἰ ἀηδής. καὶ

οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον ἢ σε δεῖ ξένος
ξένος

[ἢ] οὐ μᾶλλον ἢ σε δεῖ τὸ αὐτὸ καὶ οὐ δεῖ τὸν ξένον ξένον ἀεὶ εἶναι· ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο. τὸ αὐτὸ καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου τὸ ἐπαινούμενον,

καλόν γ' ἀποθανεῖν πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον·

ταὐτὸ γάρ ἐστι τῷ εἰπεῖν ἄξιόν γ' ἀποθανεῖν μὴ ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν, ἢ ἄξιόν γ' ἀποθανεῖν μὴ θανάτου ἄξιον ὄντα, ἢ μὴ ποιοῦντα θανάτου ἄξια. τὸ μὲν οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων· ἀλλ' ὅσῳ ἂν ἐλάττονι καὶ ἀντικειμένως λεχθῇ, τοσούτῳ εὐδοκιμεῖ μᾶλλον. τὸ δ' αἴτιον ὅτι ἡ μάθησις διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι μᾶλλον, διὰ δὲ τὸ ἐν ὀλίγῳ θᾶττον γίνεται. δεῖ δ' ἀεὶ προσεῖναι ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται ἢ ὀρθῶς λέγεσθαι, εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθὲς καὶ μὴ ἐπιπόλαιον· ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν, οἷον ἀποθνήσκειν δεῖ μηθὲν ἁμαρτάνοντα· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον. τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἄξιον· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον. ἀλλ' ἐὰν ἄμφω ἔχῃ· ἄξιόν γ' ἀποθανεῖν μὴ ἄξιον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν. ὅσῳ δ' ἂν πλείω ἔχῃ, τοσούτῳ ἀστειότερον φαίνεται, οἷον εἰ καὶ τὰ ὀνόματα μεταφορὰ εἴη καὶ μεταφορὰ τοιαδὶ καὶ ἀντίθεσις καὶ παρίσωσις, καὶ ἔχοι ἐνέργειαν.

εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω, ἀεὶ εὐδοκιμοῦσαι τρόπον τινὰ μεταφοραί· ἀεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται, ὥσπερ ἡ ἀνάλογον μεταφορά. οἷον ἡ

---

b 10 αὐτό φησιν ἐὰν] ἐὰν μὴ 11 ὁμωνυμίαι ἢ μεταφοραὶ 12 ἄσχετος οὐκ 19 γ'] σ' 20 ποιοῦντα] τριοῦντα 22 τοσοῦτο 24 προσεῖναι ἢ τὸ προσεῖναι 25 εἰ] ἢ 28 ἀλλ' ἐὰν] καὶ ἐὰν 32 παρίωσις

ἀσπὶς φαμέν ἐστι φιάλη Ἄρεως, καὶ τόξον φόρμιγξ ἄχορδος. οὕτω μὲν οὖν λέγουσιν οὐχ ἁπλοῦν, τὸ δ' εἰπεῖν τὸ τόξον φόρμιγγα ἢ τὴν ἀσπίδα φιάλην ἁπλοῦν. καὶ εἰκάζουσι δὲ οὕτως, οἷον πιθήκῳ αὐλητήν, λύχνῳ ψακαζομένῳ [εἰς] μύωπα· ἄμφω γὰρ συνάγεται. τὸ δὲ εὖ ἐστὶν ὅταν μεταφορὰ ᾖ· ἔστι γὰρ εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα φιάλῃ Ἄρεως καὶ τὸ ἐρείπιον ῥάκει οἰκίας, καὶ τὸ τὸν Νικήρατον φάναι Φιλοκτήτην εἶναι δεδηγμένον ὑπὸ Πράτυος, ὥσπερ εἴκασε Θρασύμαχος ἰδὼν τὸν Νικήρατον ἡττημένον ὑπὸ Πράτυος ῥαψῳδοῦντα, κομῶντα δὲ καὶ αὐχμηρὸν ἔτι. ἐν οἷς μάλιστά τ' ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταί, ἐὰν μὴ εὖ, καὶ ἐὰν εὖ, εὐδοκιμοῦσιν. λέγω δ' ὅταν ἀποδιδῶσιν, 1413

ὥσπερ σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ,
ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ.

καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσίν. αἱ δ' εἰκόνες ὅτι μεταφοραί, εἴρηται πολλάκις.

καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους ἐπ' εἶδος εἰσίν· οἷον ἄν τις ὡς ἀγαθὸν πεισόμενος αὐτὸς ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῇ, ὡς ὁ Καρπάθιός φησι τὸν λαγώ· ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόνθασιν.

ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα λέγεται καὶ διότι, σχεδὸν εἴρηται τὸ αἴτιον· εἰσὶ δὲ καὶ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαὶ μεταφοραί, οἷον εἰς ὑπωπιασμένον, ᾠήθητε δ' ἂν αὐτὸν εἶναι συκαμίνων κάλαθον· ἐρυθρὸν γάρ τι τὸ ὑπώπιον, ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα. τὸ δὲ ὥσπερ τὸ καὶ τό ὑπερβολὴ τῇ λέξει διαφέρουσα.

ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ·

ᾠήθης δ' ἂν αὐτὸν Φιλάμμωνα εἶναι μαχόμενον τῷ κωρύκῳ.

ὥσπερ σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖν·

ᾠήθης δ' ἂν οὐ σκέλη ἀλλὰ σέλινα ἔχειν, οὕτως οὖλα. εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μειρακιώδεις· σφοδρότητα γὰρ δηλοῦσιν. διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα·

οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.
κούρην δ' οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο,

1413 4 αὐλητῆι 6 φιάλην 8 φιλοκτήτη 11 καὶ ἐὰν εὐδοκιμῶσιν 20 ᾠήθη· τότε δ' 28 ᾠήθησαν δ' οὐ 31 δοίης

οὐδ' εἰ χρυσείῃ Ἀφροδίτῃ κάλλος ἐρίζοι,
ἔργα δ' Ἀθηναίῃ.

b *χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες. διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν ἀπρεπές.*

12 *δεῖ δὲ μὴ λεληθέναι ὅτι ἄλλη ἑκάστῳ γένει ἁρμόττει λέξις. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ καὶ ἀγωνιστική, οὐδὲ δημηγορικὴ καὶ δικανική. ἄμφω δὲ ἀνάγκη εἰδέναι· τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἑλληνίζειν ἐπίστασθαι, τὸ δὲ μὴ ἀναγκάζεσθαι κατασιωπᾶν, ἄν τι βούληται μεταδοῦναι τοῖς ἄλλοις, ὅ περ πάσχουσιν οἱ μὴ ἐπιστάμενοι γράφειν. ἔστι δὲ λέξις γραφικὴ μὲν ἡ ἀκριβεστάτη, ἀγωνιστικὴ δὲ ἡ ὑποκριτικωτάτη. ταύτης δὲ δύο εἴδη· ἡ μὲν γὰρ ἠθικὴ ἡ δὲ παθητική. διὸ καὶ οἱ ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι, καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιούτους. βαστάζονται δὲ οἱ ἀναγνωστικοί, οἷον Χαιρήμων, ἀκριβὴς γὰρ ὥσπερ λογογράφος, καὶ Λικύμνιος τῶν διθυραμβοποιῶν. καὶ παραβαλλόμενοι οἱ μὲν τῶν γραφικῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι στενοὶ φαίνονται, οἱ δὲ τῶν ῥητόρων ἢ τῶν λεχθέντων ἰδιωτικοὶ ἐν ταῖς χερσίν. αἴτιον δ' ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι ἁρμόττει· διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ ἀφῃρημένης τῆς ὑποκρίσεως οὐ ποιοῦντα τὸ αὑτῶν ἔργον φαίνεται εὐήθη, οἷον τά τε ἀσύνδετα καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν ἐν τῇ γραφικῇ ὀρθῶς ἀποδοκιμάζεται, ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ οὔ, καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται· ἔστι γὰρ ὑποκριτικά. ἀνάγκη δὲ μεταβάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας, ὅ περ ὥσπερ ὁδοποιεῖ τῷ ὑποκρίνεσθαι· οὗτός ἐστιν ὁ κλέψας ὑμῶν, οὗτός ἐστιν ὁ ἐξαπατήσας, οὗτος ὁ τὸ ἔσχατον προδοῦναι ἐπιχειρήσας. οἷον καὶ Φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς ἐποίει ἔν τε τῇ Ἀναξανδρίδου γεροντομανίᾳ, ὅτε λέγει Ῥαδάμανθυς καὶ Παλαμήδης, καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Εὐσεβῶν τὸ ἐγώ· ἐὰν γάρ τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνηται, γίγνεται ὁ τὴν δοκὸν φέρων. καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως· ἦλθον, ἀπήντησα, ἐδεόμην· ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι καὶ μὴ ὡς ἓν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἤθει καὶ τόνῳ εἰπεῖν. ἔτι ἔχει ἴδιόν τι τὰ ἀσύνδετα· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι· ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά,*

---

33 χρυσῆι b 4 ἡ αὐτὴ γραφικὴ] ἡδὺ τῆι γραφικῆι 15 γραφῶν 21 οὔ] οὐ 26 ὑποκριτικὸς

ὥστ᾽ ἐὰν ἐξαιρεθῇ, δῆλον ὅτι τοὐναντίον ἔσται τὸ ἓν πολλά. ἔχει οὖν αὔξησιν· ἦλθον, διελέχθην, ἱκέτευσα· 1414
πολλὰ δοκεῖ, ὑπερεῖδεν ὅσα εἶπον. τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ Ὅμηρος ἐν τῷ

Νιρεὺς αὖ Σύμηθεν,
Νιρεὺς Ἀγλαΐης,
Νιρεὺς ὃς κάλλιστος.

περὶ οὗ γὰρ πολλὰ λέγεται, ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι· εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ, ὥστε ηὔξησεν ἅπαξ μνησθεὶς διὰ τὸν παραλογισμόν, καὶ μνήμην πεποίηκεν, οὐδαμοῦ ὕστερον αὐτοῦ λόγον ποιησάμενος.

ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις καὶ παντελῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ· ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ᾖ ὁ ὄχλος, πορρώτερον ἡ θέα, διὸ τὰ ἀκριβῆ περίεργα καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις· ἡ δὲ δικανικὴ ἀκριβεστέρα. ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἐνὶ κριτῇ· ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ἐν ῥητορικοῖς· εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος καὶ τὸ ἀλλότριον, καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεστιν, ὥστε καθαρὰ ἡ κρίσις. διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ ἐν πᾶσι τούτοις εὐδοκιμοῦσι ῥήτορες· ἀλλ᾽ ὅπου μάλιστα ὑποκρίσεως, ἐνταῦθα ἥκιστα ἀκρίβεια ἔνι. τοῦτο δὲ ὅπου φωνῆς, καὶ μάλιστα ὅπου μεγάλης.

ἡ μὲν οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις γραφικωτάτη· τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς ἀνάγνωσις· δευτέρα δὲ ἡ δικανική. τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι τὴν λέξιν, ὅτι ἡδεῖαν δεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ, περίεργον· τί γὰρ μᾶλλον ἢ σώφρονα καὶ ἐλευθέριον καὶ εἴ τις ἄλλη ἤθους ἀρετή; τὸ δὲ ἡδεῖαν εἶναι ποιήσει δῆλον ὅτι τὰ εἰρημένα, εἴπερ ὀρθῶς ὥρισται ἡ ἀρετὴ τῆς λέξεως· τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι ἀλλὰ πρέπουσαν; ἄν τε γὰρ ἀδολεσχῇ, οὐ σαφής, οὐδὲ ἂν σύντομος. ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει. καὶ τὸ ἡδεῖαν τὰ εἰρημένα ποιήσει, ἂν εὖ μιχθῇ, τὸ εἰωθὸς καὶ ξενικόν, καὶ ὁ ῥυθμός, καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος.

περὶ μὲν οὖν τῆς λέξεως εἴρηται, καὶ κοινῇ περὶ ἁπάντων καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος· λοιπὸν δὲ περὶ τάξεως

1414 2 ὑπεριδεῖν εἶπεν 11 δικανικὴ ἀκριβεστέρα] δίκη ἀκριβέστερον 12 ῥητορικῆς

εἰπεῖν. ἔστι δὲ τοῦ λόγου δύο μέρη· ἀναγκαῖον γὰρ τό
13 τε πρᾶγμα εἰπεῖν περὶ οὗ, καὶ τοῦτ' ἀποδεῖξαι. διὸ εἰπόντα μὴ ἀποδεῖξαι ἢ ἀποδεῖξαι μὴ προειπόντα ἀδύνατον· ὅ τε γὰρ ἀποδεικνύων τι ἀποδείκνυσι, καὶ ὁ προλέγων ἕνεκα τοῦ ἀποδεῖξαι προλέγει. τούτων δὲ τὸ μὲν πρόθεσίς ἐστι τὸ δὲ πίστις, ὥσπερ ἂν εἴ τις διέλοι ὅτι τὸ μὲν πρόβλημα τὸ δὲ ἀπόδειξις. νῦν δὲ διαιροῦσι γελοίως· διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ μόνου λόγου ἐστίν, ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ πῶς ἐνδέχεται εἶναι διήγησιν οἵαν λέγουσιν, ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἢ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν; προοίμιον δὲ καὶ ἀντιπαραβολὴ καὶ ἐπάνοδος ἐν ταῖς δημηγορίαις τότε γίνεται ὅταν ἀντιλογία ᾖ. καὶ γὰρ ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία πολλάκις, ἀλλ' οὐχ ᾗ συμβουλή· ἀλλ' ὁ ἐπίλογος [ἔτι] οὐδὲ δικανικοῦ παντός, οἷον ἐὰν μικρὸς ὁ λόγος ἢ τὸ πρᾶγμα εὐμνημόνευτον· συμβαίνει γὰρ τοῦ μήκους ἀφαιρεῖσθαι. ἀναγκαῖα ἄρα μόρια πρόθεσις καὶ πίστις. ἴδια μὲν οὖν ταῦτα, τὰ δὲ πλεῖστα προοίμιον πρόθεσις πίστις ἐπίλογος· τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον τῶν πίστεών ἐστι, καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ αὔξησις τῶν αὐτοῦ, ὥστε μέρος τι τῶν πίστεων· ἀποδείκνυσι γάρ τι ὁ ποιῶν τοῦτο, ἀλλ' οὐ τὸ προοίμιον, οὐδ' ὁ ἐπίλογος, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει. ἔσται οὖν, ἄν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ, ὅ περ ἐποίουν οἱ περὶ Θεόδωρον, διήγησις ἕτερον καὶ ἡ ἐπιδιήγησις καὶ προδιήγησις καὶ ἔλεγχος καὶ ἐπεξέλεγχος. δεῖ δὲ εἶδός τι λέγοντα καὶ διαφορὰν ὄνομα τίθεσθαι· εἰ δὲ μή, γίνεται κενὸν καὶ ληρῶδες, οἷον Λικύμνιος ποιεῖ ἐν τῇ τέχνῃ, ἐπούρωσιν ὀνομάζων καὶ ἀποπλάνησιν καὶ ὄζους.

14 τὸ μὲν οὖν προοίμιόν ἐστιν ἀρχὴ λόγου, ὅ περ ἐν ποιήσει πρόλογος καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον· πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσί, καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι. τὸ μὲν οὖν προαύλιον ὅμοιον τῷ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοιμίῳ· καὶ γὰρ οἱ αὐληταί, ὅ τι ἂν εὖ ἔχωσιν αὐλῆσαι, τοῦτο προαυλήσαντες συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ, καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν· ὅ τι γὰρ ἂν βούληται εὐθὺ

---

b 5 οὐχ ἡ συμβουλή 8 ἰδίαι 16 ὀνόματι θέσθαι 22 προοιμίων

εἰπόντα ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι, ὅ περ πάντες ποιοῦσιν. παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον· οὐθὲν γὰρ κοινὸν ὑπάρχει τοῖς ἐριστικοῖς καὶ Ἑλένῃ. ἅμα δὲ καὶ ἐὰν ἐκτοπίσῃ, ἁρμόττει, καὶ μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι. λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια ἐξ ἐπαίνου ἢ ψόγου, οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ, ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι θαυμάζεσθαι, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες· ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας· Ἰσοκράτης δὲ ψέγει, ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων ἀρετὰς δωρεαῖς ἐτίμησαν, τοῖς δ' εὖ φρονοῦσιν οὐθὲν ἆθλον ἐποίησαν. καὶ ἀπὸ συμβουλῆς, οἷον ὅτι δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν, διὸ καὶ αὐτὸς Ἀριστείδην ἐπαινεῖ, ἢ τοὺς τοιούτους οἳ μήτε εὐδοκιμοῦσι μήτε φαῦλοι, ἀλλ' ὅσοι ἀγαθοὶ ὄντες ἄδηλοι, ὥσπερ Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμου· οὗτος γὰρ συμβουλεύει. ἔτι δ' ἐκ τῶν δικανικῶν προοιμίων· τοῦτο δ' ἐστὶν ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατήν, εἰ περὶ παραδόξου λόγος ἢ περὶ χαλεποῦ ἢ περὶ τεθρυλημένου πολλοῖς, ὥστε συγγνώμην ἔχειν, οἷον Χοιρίλος

νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται.

τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων προοίμια ἐκ τούτων, ἐξ ἐπαίνου, ἐκ ψόγου, ἐκ προτροπῆς, ἐξ ἀποτροπῆς, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατήν· δεῖ δὲ ἢ ξένα ἢ οἰκεῖα εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ. τὰ δὲ τοῦ δικανικοῦ προοίμια δεῖ λαβεῖν ὅτι ταὐτὸ δύναται ὅ περ τῶν δραμάτων οἱ πρόλογοι καὶ τῶν ἐπῶν τὰ προοίμια· τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυράμβων ὅμοια τοῖς ἐπιδεικτικοῖς·

διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα εἴτε σκῦλα.

ἐν δὲ τοῖς [λόγοις καὶ] ἔπεσι δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου, ἵνα προειδῶσι περὶ οὗ [ἦν] ὁ λόγος καὶ μὴ κρέμηται ἡ διάνοια· τὸ γὰρ ἀόριστον πλανᾷ· ὁ δοὺς οὖν ὥσπερ εἰς τὴν χεῖρα τὴν ἀρχὴν ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ. διὰ τοῦτο

μῆνιν ἄειδε θεά.
ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα.
ἡγεό μοι λόγον ἄλλον, ὅπως Ἀσίας ἀπὸ γαίης
ἦλθεν ἐς Εὐρώπην πόλεμος μέγας.

---

28 κοινὸν] οἰκεῖον *1415* 8 προοιμίου 11 εἶτα σκύλλα 13 προΐδωσι 17 ἦγε ὁμοίλογον

καὶ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα, κἂν μὴ εὐθὺς ὥσπερ Εὐριπίδης, ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ, ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς

ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος.

καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως. τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιότατον ἔργον τοῦ προοιμίου καὶ ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι τί ἐστι τὸ τέλος οὗ ἕνεκα ὁ λόγος· διόπερ ἂν δῆλον ᾖ καὶ μικρὸν τὸ πρᾶγμα, οὐ χρηστέον προοιμίῳ. τὰ δὲ ἄλλα εἴδη οἷς χρῶνται, ἰατρεύματα καὶ κοινά. λέγεται δὲ ταῦτα ἔκ τε τοῦ λέγοντος καὶ τοῦ ἀκροατοῦ καὶ τοῦ πράγματος καὶ τοῦ ἐναντίου. περὶ αὑτοῦ μὲν καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολὴν λῦσαι καὶ ποιῆσαι. ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως· ἀπολογουμένῳ μὲν γὰρ πρῶτον τὰ πρὸς διαβολήν, κατηγοροῦντι δ' ἐν τῷ ἐπιλόγῳ. δι' ὃ δέ, οὐκ ἄδηλον· τὸν μὲν γὰρ ἀπολογούμενον, ὅταν μέλλῃ εἰσάξειν αὑτόν, ἀναγκαῖον ἀνελεῖν τὰ κωλύοντα, ὥστε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολήν· τῷ δὲ διαβάλλοντι ἐν τῷ ἐπιλόγῳ διαβλητέον, ἵνα μνημονεύσωσι μᾶλλον. τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν ἔκ τε τοῦ εὔνουν ποιῆσαι καὶ ἐκ τοῦ ὀργίσαι, καὶ ἐνίοτε τὸ προσεκτικὸν ἢ τοὐναντίον· οὐ γὰρ ἀεὶ συμφέρει ποιεῖν προσεκτικόν, διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προάγειν. εἰς δὲ εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει, ἐάν τις βούληται, καὶ τὸ ἐπιεικῆ φαίνεσθαι· προσέχουσι γὰρ μᾶλλον τούτοις. προσεκτικοὶ δὲ τοῖς μεγάλοις, τοῖς ἰδίοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἡδέσιν· διὸ δεῖ ἐμποιεῖν ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος. ἐὰν δὲ μὴ προσεκτικούς, ὅτι μικρόν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκείνους, ὅτι λυπηρόν. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν ὅτι πάντα ἔξω τοῦ λόγου τὰ τοιαῦτα· πρὸς φαῦλον γὰρ ἀκροατὴν καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος ἀκούοντα, ἐπεὶ ἂν μὴ τοιοῦτος ᾖ, οὐθὲν δεῖ προοιμίου, ἀλλ' ἢ ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφαλαιωδῶς, ἵνα ἔχῃ ὥσπερ σῶμα κεφαλήν. ἔτι τὸ προσεκτικοὺς ποιεῖν πάντων τῶν μερῶν κοινόν, ἐὰν δέῃ· πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι μᾶλλον ἢ ἀρχόμενοι. διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν, ὅτε μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶνται. ὥστε ὅπου ἂν ᾖ καιρός, λεκτέον, καί μοι προσέχετε τὸν νοῦν· οὐθὲν γὰρ μᾶλλον ἐμὸν ἢ ὑμέτερον, καὶ

---

21 πολύβιος   b 11 ανειασιν

ἐρῶ γὰρ ὑμῖν οἷον οὐδεπώποτε
ἀκηκόατε δεινὸν ἢ οὕτω θαυμαστόν.

τοῦτο δ' ἐστίν, ὥσπερ ἔφη Πρόδικος, ὅτε νυστάζοιεν οἱ ἀκροαταί, παρεμβάλλειν τῆς πεντηκονταδράχμου αὐτοῖς. ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν οὐχ ᾗπερ ὁ ἀκροατής, δῆλον· πάντες γὰρ ἢ διαβάλλουσιν ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προοιμίοις.

ἄναξ, ἐρῶ μὲν οὐχ ὅπως σπουδῆς ὕπο.
τί φροιμιάζῃ;

καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες ἢ δοκοῦντες· πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν ἢ ἐν τῷ πράγματι, διὸ οἱ δοῦλοι οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν ἀλλὰ τὰ κύκλῳ, καὶ προοιμιάζονται. πόθεν δ' εὔνους δεῖ ποιεῖν, εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν τοιούτων. ἐπεὶ δ' εὖ λέγεται

δός μ' ἐς Φαίηκας φίλον ἐλθεῖν ἠδ' ἐλεεινόν,

τούτων δεῖ δύο στοχάζεσθαι. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς οἴεσθαι οὖν δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατήν, ἢ αὐτὸν ἢ γένος ἢ ἐπιτηδεύματ' αὐτοῦ ἢ ἄλλως γέ πως· ὃ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, ἀληθές, ὅτι οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν ἀλλ' ἐν Λακεδαιμονίοις.

τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου ἐστίν, φύσει δ' ἥκιστα ἔχει· καὶ γὰρ καὶ περὶ οὗ ἴσασι, καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου, ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ ἐὰν μὴ ἡλίκον βούλει ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μεῖζον ἢ ἔλαττον. διὸ ἢ διαβάλλειν ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη, καὶ ἢ αὐξῆσαι ἢ μειῶσαι. τούτων δὲ ἕνεκα προοιμίου δεῖται, ἢ κόσμου χάριν, ὡς αὐτοκάβδαλα 1416
φαίνεται, ἐὰν μὴ ἔχῃ. τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἠλείους· οὐδὲν γὰρ προεξαγκωνίσας οὐδὲ προανακινήσας εὐθὺς ἄρχεται Ἦλις πόλις εὐδαίμων.

περὶ δὲ διαβολῆς ἓν μὲν τὸ ἐξ ὧν ἄν τις ὑπόληψιν 15
δυσχερῆ ἀπολύσαιτο· οὐθὲν γὰρ διαφέρει εἴτε εἰπόντος τινὸς εἴτε μή, ὥστε τοῦτο καθόλου. ἄλλος τρόπος ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ ὡς οὐ βλαβερὸν ἢ οὐ τούτῳ ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον, ἢ οὐκ ἄδικον ἢ οὐ μέγα, ἢ οὐκ αἰσχρὸν ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος· περὶ γὰρ τοιούτων ἡ ἀμφισβήτησις, ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυ-

---

36 βούλῃι 1416 7 ἅπαντα 8 ὡς] ὧι

σικράτην· ἔφη γὰρ ποιῆσαι ὃ ἔλεγε καὶ βλάψαι, ἀλλ' οὐκ ἀδικεῖν. ἢ ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα, εἰ βλαβερόν, ἀλλ' οὖν καλόν, εἰ λυπηρὸν ἀλλ' ὠφέλιμον ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον. ἄλλος τρόπος ὡς ἐστὶν ἁμάρτημα ἢ ἀτύχημα ἢ ἀναγκαῖον, οἷον Σοφοκλῆς ἔφη τρέμειν οὐχ ὡς ὁ διαβάλλων ἔφη, ἵνα δοκῇ γέρων, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· οὐ γὰρ ἑκόντι εἶναι αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκοντα. καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ οὗ ἕνεκα, ὅτι οὐ βλάψαι ἐβούλετο ἀλλὰ τόδε, καὶ οὐ τοῦτο ὃ διεβάλλετο ποιῆσαι, συνέβη δὲ βλαβῆναι· δίκαιον δὲ μισεῖν, εἰ ὅπως τοῦτο γένηται ἐποίουν. ἄλλος, εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων, ἢ νῦν ἢ πρότερον, ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς. ἄλλος, εἰ ἄλλοι ἐμπεριλαμβάνονται, οὓς ὁμολογοῦσι μὴ ἐνόχους εἶναι τῇ διαβολῇ, οἷον εἰ ὅτι καθάριος ὁ μοιχός, καὶ ὁ δεῖνα ἄρα. ἄλλος, εἰ ἄλλους διέβαλεν, ἢ ἄλλος αὐτούς, ἢ ἄνευ διαβολῆς ὑπελαμβάνοντο ὥσπερ αὐτὸς νῦν, οἳ πεφήνασιν οὐκ ἔνοχοι. ἄλλος ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν τὸν διαβάλλοντα· ἄτοπον γὰρ εἰ ὃς αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου λόγοι ἔσονται πιστοί. ἄλλος, εἰ γέγονε κρίσις, ὥσπερ Εὐριπίδης πρὸς Ὑγιαίνοντα ἐν τῇ ἀντιδόσει κατηγοροῦντα ὡς ἀσεβής, ὅς γ' ἐποίησε κελεύων ἐπιορκεῖν

ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

ἔφη γὰρ αὐτὸν ἀδικεῖν τὰς ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ ἀγῶνος κρίσεις εἰς τὰ δικαστήρια ἄγοντα· ἐκεῖ γὰρ αὐτῶν δεδωκέναι λόγον ἢ δώσειν, εἰ βούλεται κατηγορεῖν. ἄλλος ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἡλίκον, καὶ τοῦτο ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐ πιστεύει τῷ πράγματι. κοινὸς
b δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος τὸ σύμβολα λέγειν, οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ ὁ Ὀδυσσεὺς ὅτι οἰκεῖος τῷ Πριάμῳ· ἡ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφή· ὁ δὲ ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμῳ, ὁ Τελαμών, καὶ ὅτι οὐ κατεῖπε τῶν κατασκόπων. ἄλλος τῷ διαβάλλοντι, τῷ ἐπαινοῦντι μικρὸν μακρῶς ψέξαι μέγα συντόμως, ἢ πολλὰ ἀγαθὰ προθέντα, ὃ εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει ἓν

13 οὖν] οὐ 20 ὅπως] οὕτως 23 καθαρὸς 25 διαβαλλεῖν αὐτούς] αὐτὸς 30 ὥς γ' 31 ἐφιορκεῖν ὀμώμοκεν 33 εἰς om 35 ἐκ τοῦ ἐκ

ψέξαι. τοιοῦτοι δὲ οἱ τεχνικώτατοι καὶ ἀδικώτατοι· τοῖς ἀγαθοῖς γὰρ βλάπτειν πειρῶνται, μιγνύντες αὐτὰ τῷ κακῷ.

κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολυομένῳ, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πραχθῆναι, τῷ μὲν διαβάλλοντι κακοηθιστέον ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντι, τῷ δὲ ἀπολυομένῳ ἐπὶ τὸ βέλτιον, οἷον ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσέα προείλετο, τῷ μὲν ὅτι διὰ τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν Ὀδυσσέα, τῷ δ' ὅτι οὔ, ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστεῖν ὡς φαῦλον.

καὶ περὶ μὲν διαβολῆς εἰρήσθω τοσαῦτα, διήγησις δ' ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ἐστιν οὐκ ἐφεξῆς ἀλλὰ κατὰ 16
μέρος· δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις διελθεῖν ἐξ ὧν ὁ λόγος· σύγκειται γὰρ ἔχων ὁ λόγος τὸ μὲν ἄτεχνον, οὐθὲν γὰρ αἴτιος ὁ λέγων τῶν πράξεων, τὸ δ' ἐκ τῆς τέχνης· τοῦτο δ' ἐστὶν ἢ ὅτι ἔστι δεῖξαι, ἐὰν ᾖ ἄπιστον, ἢ ὅτι ποιόν, ἢ ὅτι ποσόν, ἢ καὶ ἅπαντα. διὰ δὲ τοῦτ' ἐνίοτε οὐκ ἐφεξῆς δεῖ διηγεῖσθαι πάντα, ὅτι δυσμνημόνευτον τὸ δεικνύναι οὕτως. ἐκ μὲν οὖν τούτων ἀνδρεῖος, ἐκ δὲ τῶνδε σοφὸς ἢ δίκαιος. καὶ ἁπλούστερος ὁ λόγος οὗτος, ἐκεῖνος δὲ ποικίλος καὶ οὐ λιτός. δεῖ δὲ τὰς μὲν γνωρίμους ἀναμιμνήσκειν· διὸ οἱ πολλοὶ οὐδὲν δέονται διηγήσεως, οἷον εἰ θέλεις Ἀχιλλέα ἐπαινεῖν· ἴσασι γὰρ πάντες τὰς πράξεις, ἀλλὰ χρῆσθαι αὐταῖς δεῖ. ἐὰν δὲ Κριτίαν, δεῖ· οὐ γὰρ πολλοὶ ἴσασιν * * * νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν. καίτοι ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρομένῳ πότερον σκληρὰν ἢ μαλακὴν μάξῃ, τί δ'; ἔφη, εὖ ἀδύνατον; καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθά ἐστι τὸ εὖ ἢ τὸ ταχὺ ἢ τὸ συντόμως, ἀλλὰ τὸ μετρίως· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα, ἢ ὅσα ποιήσει ὑπολαβεῖν γεγονέναι 1417
ἢ βεβλαφέναι ἢ ἠδικηκέναι, ἢ τηλικαῦτα ἡλίκα βούλει· τῷ δὲ ἐναντίῳ τὰ ἐναντία. παραδιηγεῖσθαι δὲ ὅσα εἰς τὴν σὴν ἀρετὴν φέρει, οἷον ἐγὼ δ' ἐνουθέτουν ἀεὶ τὰ δίκαια

---

b 14 ἀνταγωνιστὴν 30 post ἴσασιν leguntur ἔστι δὲ . . . μετατεθῇ p. 1367 *b* 26 — 1368, 10. 31 ἐρωμένωι 36 δ' ἐστὶ τὸ] δεῖ ὑπὸ *1417* 2 βούλῃι 4 δὲ νουθετῶν

λέγων, μὴ τὰ τέκνα ἐγκαταλείπειν, ἢ θατέρου κακίαν· ὁ δ' ἀπεκρίνατό μοι ὅτι, οὗ ἂν ᾖ αὐτός, ἔσται ἄλλα παιδία, ὃ τοὺς ἀφισταμένους Αἰγυπτίους ἀποκρίνασθαί φησιν ὁ Ἡρόδοτος. ἢ ὅσα ἡδέα τοῖς δικασταῖς. ἀπολογουμένῳ δὲ ἐλάττων ἡ διήγησις· αἱ γὰρ ἀμφισβητήσεις ἢ μὴ γεγονέναι ἢ μὴ βλαβερὸν εἶναι ἢ μὴ ἄδικον ἢ μὴ τηλικοῦτον, ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτέον, ἐὰν μή τι εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ, οἷον εἰ πέπρακται, ἀλλ' οὐκ ἄδικον. ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν ὅσα μὴ πραττόμενα ἢ οἶκτον ἢ δείνωσιν φέρει. παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν Πηνελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι πεποίηται. καὶ ὡς Φάυλλος τὸν κύκλον, καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος. ἠθικὴν δὲ χρὴ τὴν διήγησιν εἶναι. ἔσται δὲ τοῦτο, ἂν εἰδῶμεν τί ἦθος ποιεῖ. ἓν μὲν δὴ τὸ προαίρεσιν δηλοῦν, ποιὸν δὲ τὸ ἦθος τῷ ποιὰν ταύτην· ἡ δὲ προαίρεσις ποιὰ τῷ τέλει. διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι ἤθη, ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν· τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν. ἀλλ' οἱ Σωκρατικοί· περὶ τοιούτων γὰρ λέγουσιν. ἄλλα ἠθικὰ τὰ ἑπόμενα ἑκάστῳ ἤθει, οἷον ὅτι ἅμα λέγων ἐβάδιζεν· δηλοῖ γὰρ θρασύτητα καὶ ἀγροικίαν ἤθους. καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν, ὥσπερ οἱ νῦν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως· ἐγὼ δ' ἐβουλόμην· καὶ προειλόμην γὰρ τοῦτο· ἀλλ' εἰ μὴ ὠνήμην, βέλτιον. τὸ μὲν γὰρ φρονίμου τὸ δὲ ἀγαθοῦ· φρονίμου μὲν γὰρ ἐν τῷ τὸ ὠφέλιμον διώκειν, ἀγαθοῦ δ' ἐν τῷ τὸ καλόν. ἂν δ' ἄπιστον ᾖ, τότε τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν, ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ· παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, ὅτι μᾶλλον τοῦ ἀδελφοῦ ἐκήδετο ἢ ἀνδρὸς ἢ τέκνων· τὰ μὲν γὰρ ἂν γενέσθαι ἀπολόμενα,

μητρὸς δ' ἐν Ἅδου καὶ πατρὸς βεβηκότων
οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅς τις ἂν βλάστοι ποτέ.

ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀγνοεῖς ἄπιστα λέγων, ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ· ἀπιστοῦσι γὰρ ἄλλο τι πράττειν ἑκόντα πλὴν τὸ συμφέρον. ἔτι ἐκ τῶν παθητικῶν λέγε διηγούμενος καὶ τὰ ἑπόμενα καὶ ἃ ἴσασι, καὶ

---

7 παιδία ὃ] πανδιο **14** ἔτεσι **20** γὰρ οὕνεκα **26** ὠνίμην **33** ἀναβλάστοι

τὰ ἴδια ἢ αὐτῷ ἢ ἐκείνῳ προσόντα· ὁ δ' ᾤχετό με ὑποβλέψας. καὶ ὡς περὶ Κρατύλου Αἰσχίνης, ὅτι διασίζων b
καὶ τοῖν χεροῖν διασείων· πιθανὰ γάρ, διότι σύμβολα γίνεται ταῦτα ἃ ἴσασιν ἐκείνων ὧν οὐκ ἴσασιν. πλεῖστα δὲ τοιαῦτα λαβεῖν ἐξ Ὁμήρου ἔστιν.

ὣς ἄρ' ἔφη, γρῆυς δὲ κατέσχετο χερσὶ πρόσωπα·

οἱ γὰρ δακρύειν ἀρχόμενοι ἐπιλαμβάνονται τῶν ὀφθαλμῶν. καὶ εὐθὺς εἰσάγαγε σεαυτὸν ποιόν τινα, ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι καὶ τὸν ἀντίδικον· λανθάνων δὲ ποίει. ὅτι δὲ ῥᾴδιον, ὁρᾶν ἐκ τῶν ἀπαγγελλόντων· περὶ ὧν γὰρ μηθὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομεν ὑπόληψιν τινά. πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐν ἀρχῇ.

ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησις ἔστιν, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐθεὶς διηγεῖται· ἀλλ' ἐάν περ διήγησις ᾖ, τῶν γενομένων ἔσται, ἵν' ἀναμνησθέντες ἐκείνων βέλτιον βουλεύσωνται περὶ τῶν ὕστερον. ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινοῦντες. ἀλλὰ τότε οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιεῖ ἔργον. ἂν δ' ᾖ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθύς, καὶ διατάττειν οἷς βούλονται, οἷον ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι ἀεὶ ὑπισχνεῖται πυνθανομένου τοῦ ζητοῦντος τὸν υἱόν, καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους.

τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι· ἀποδεικνύναι 17
δὲ χρή, ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις, περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν, οἷον εἰ ὅτι οὐ γέγονεν ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν, εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψεν, τούτου, καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε ἢ ὅτι δικαίως, ὡσαύτως καὶ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἀμφισβήτησις. μὴ λανθανέτω δ' ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ταύτῃ τῇ ἀμφισβητήσει μόνῃ τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ γάρ ἐστιν ἄγνοια αἰτία, ὥσπερ ἂν εἴ τινες περὶ τοῦ δικαίου ἀμφισβητοῖεν, ὥστ' ἐν τούτῳ χρονιστέον, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὔ. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς τὸ πολύ, ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἡ αὔξησις ἔσται· τὰ γὰρ πράγματα δεῖ πιστεύεσθαι· ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων ἀποδείξεις φέρουσιν, ἐὰν ἄπιστα ᾖ ἢ ἐὰν ἄλλως αἰτίαν ἔχῃ.

---

b 1 διασίζων τοῖν 7 εἰσάγει καὶ σεαυτὸν 8 ὅτι ῥᾴδιον ὁρᾶν δὲ ἐκ 25 εἶθ' ὅτι 30 χρονιστέον] χρηστέον 34 ἄλλος

ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς ἢ ὡς οὐκ ἔσται ἀμφισβητήσειεν ἄν τις, ἢ ὡς ἔσται μὲν ἃ κελεύει, ἀλλ' οὐ δίκαια ἢ οὐκ ὠφέλιμα ἢ οὐ τηλικαῦτα. δεῖ δὲ καὶ ὁρᾶν εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος· τεκμήρια γὰρ ταῦτα φαίνεται καὶ τῶν ἄλλων ὅτι ψεύδεται. ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα δημηγορικώτερα, τὰ δ' ἐνθυμήματα δικανικώτερα· ἡ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον, ὥστ' ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν, ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὗ μᾶλλον ἀπόδειξίς ἐστι καὶ ἀνάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην. οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ' ἀναμιγνύναι· εἰ δὲ μή, καταβλάπτει ἄλληλα. ἔστι γὰρ καὶ τοῦ ποσοῦ ὅρος·

ὦ φίλ', ἐπεὶ τόσα εἶπες ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ,

ἀλλ' οὐ τοιαῦτα. καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν· εἰ δὲ μή, ποιήσεις ὅ περ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φιλοσοφούντων, οἳ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα καὶ πιστότερα ἢ ἐξ ὧν λέγουσιν. καὶ ὅταν πάθος ποιῇς, μὴ λέγε ἐνθύμημα· ἢ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος ἢ μάτην εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα· ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας αἱ ἅμα, καὶ ἢ ἀφανίζουσιν ἢ ἀσθενεῖς ποιοῦσιν. οὐδ' ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα· οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἦθος οὔτε προαίρεσιν ἡ ἀπόδειξις. γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει καὶ ἐν πίστει· ἠθικὸν γάρ, καὶ ἐγὼ δέδωκα, καὶ ταῦτ' εἰδὼς ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν. ἐὰν δὲ παθητικῶς, καὶ οὐ μεταμέλει μοι καίπερ ἠδικημένῳ· τούτῳ μὲν γὰρ περίεστι τὸ κέρδος, ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον. τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι, εἰκότως, διότι περὶ τὸ μέλλον· ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονός, ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν, ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ Κρής· ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν ἀδήλων δέ. καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς· ἔχοντα δὲ ἀρχὴν ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν. καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς διατριβάς, οἷον πρὸς ἀντίδικον ἢ περὶ αὑτοῦ, ἢ παθητικὸν ποιεῖν. ἀλλ' ἥκιστα πάντων, ἐὰν μὴ ἐξιστῇ. δεῖ οὖν ἀποροῦντα τοῦτο ποιεῖν

---

37 τις ψεύδεται ἐκ τοσούτου πράγματος *1418* 24 Κρὴς] κράτης 29 ἐξίστη

ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι καὶ Ἰσοκράτης· καὶ γὰρ συμβουλεύων κατηγορεῖ, οἷον Λακεδαιμονίων μὲν ἐν τῷ πανηγυρικῷ, Χάρητος δ' ἐν τῷ συμμαχικῷ. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· ἀεὶ γάρ τινα εἰσάγει. καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, ταὐτόν ἐστιν· εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγων Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακόν, εἶτα τὸν θεόν, ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρίαν ἢ τὰ καὶ τά, ποιεῖ ὃ τοιόνδε ἐστίν. ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις καὶ ἠθικῶς λεκτέον καὶ ἀποδεικτικῶς, ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς· καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει χρηστὸν φαί- b νεσθαι ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ. τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν, ὅτι ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται· παρ' ἄλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται.

τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεων ἔστι τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει τὰ δὲ συλλογισμῷ. δεῖ δὲ καὶ ἐν συμβουλῇ καὶ ἐν δίκῃ ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον, ὕστερον δὲ πρὸς τἀναντία ἀπαντᾶν λύοντα καὶ προδιασύροντα. ἂν δὲ πολύχους ᾖ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία, οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ· ἃ γὰρ ἐροῦσι προανελὼν οὕτω τότε αὐτὸς εἶπεν. ὕστερον δὲ λέγοντα πρῶτον πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐδοκιμηκότα ᾖ· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται ἡ ψυχή, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, ἐὰν ὁ ἐναντίος εὖ δοκῇ εἰρηκέναι. δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῷ μέλλοντι λόγῳ· ἔσται δὲ ἂν ἀνέλῃς. διὸ ἢ πρὸς πάντα ἢ τὰ μέγιστα ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα ἢ [τὰ] εὐέλεγκτα μαχεσάμενον οὕτω τὰ αὑτοῦ πιστὰ ποιητέον.

ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι·
ἐγὼ γὰρ Ἥραν.

ἐν τούτοις ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐηθεστάτου.

περὶ μὲν οὖν πίστεων ταῦτα· εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδὴ

37 ποιεῖ ὃ] ποιεῖ ἢ b 14 συλλογιζόμενον 19 τὰ om 21 τοῖς θεοῖς

ἔνια περὶ αὑτοῦ λέγειν ἢ ἐπίφθονον ἢ μακρολογίαν ἢ ἀντιλογίαν ἔχει, καὶ περὶ ἄλλου ἢ λοιδορίαν ἢ ἀγροικίαν, ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν, ὅ περ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει, καὶ ὡς Ἀρχίλοχος ψέγει· ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ ἰάμβῳ

χρημάτων δ' ἄελπτον οὐθέν ἐστιν οὐδ' ἀπώμοτον,

καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ οὗ ἀρχὴ

οὔ μοι τὰ Γύγεω.

καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἵμονα ὑπὲρ τῆς Ἀντιγόνης πρὸς τὸν πατέρα ὡς λεγόντων ἑτέρων. δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα καὶ γνώμας ποιεῖν ἐνίοτε, οἷον χρὴ δὲ τὰς διαλλαγὰς ποιεῖν τοὺς νοῦν ἔχοντας εὐτυχοῦντας· οὕτω γὰρ ἂν μέγιστα πλεονεκτοῖεν. ἐνθυμηματικῶς δέ, εἰ γὰρ δεῖ, ὅταν ὠφελιμώταται ὦσι καὶ πλεονεκτικώταται αἱ καταλλαγαί, τότε καταλλάττεσθαι, εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι.

18 *περὶ δὲ ἐρωτήσεως, εὔκαιρόν ἐστι ποιεῖσθαι μάλιστα*
1419 *μὲν ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκὼς ᾖ, ὥστε ἑνὸς προσερωτηθέντος συμβαίνει τὸ ἄτοπον, οἷον Περικλῆς Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελετῆς τῶν τῆς σωτείρας ἱερῶν, εἰπόντος δὲ ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀτέλεστον ἀκούειν, ἤρετο εἰ οἶδεν αὐτός, φάσκοντος δὲ καὶ πῶς ἀτέλεστος ὤν; δεύτερον δὲ ὅταν τὸ μὲν φανερὸν ᾖ, τὸ δὲ ἐρωτήσαντι δῆλον ᾖ ὅτι δώσει· πυθόμενον μὲν γὰρ δεῖ τὴν μίαν πρότασιν μὴ προσερωτᾶν τὸ φανερὸν ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα εἰπεῖν, οἷον Σωκράτης Μελήτου οὐ φάσκοντος αὐτὸν θεοὺς νομίζειν, εἴρηκεν ὡς ἂν δαιμόνιόν τι λέγοι, ἤρετο εἰ οὐχ οἱ δαίμονες ἤτοι θεῶν παῖδες εἶεν ἢ θεῖόν τι, φήσαντος δὲ ἔστιν οὖν ἔφη ὅς τις θεῶν μὲν παῖδας οἴεται εἶναι, θεοὺς δὲ οὔ; ἔτι ὅταν μέλλῃ ἢ ἐναντία λέγοντα δείξειν ἢ παράδοξον. τέταρτον δὲ ὅταν μὴ ἐνῇ ἀλλ' ἢ σοφιστικῶς ἀποκρινάμενον λῦσαι· ἐὰν γὰρ οὕτως ἀποκρίνηται, ὅτι ἔστι μὲν ἔστι δ' οὔ, ἢ τὰ μὲν τὰ δ' οὔ, ἢ πῇ μὲν πῇ δ' οὔ,*

---

25 ἐπιφθόνον 30 δ' ἄελπτον] ἃ ἔλιπον 32 αἵμωνα 38 τότε] τὸ δὲ *1419* 9 Μελήτου] μεγαλήτου ἑαυτὸν 14 ἓν ἧι 16 μὲν τὰ] μὲν ἢ τὰ

θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντος. ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν· ἐὰν γὰρ ἐνστῇ, κεκρατῆσθαι δοκεῖ· οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾶν διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀκροατοῦ. διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα ὅτι μάλιστα συστρέφειν δεῖ.

ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα διαιροῦντα λόγῳ καὶ μὴ συντόμως, πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναντία τὴν λύσιν φέροντα εὐθὺς τῇ ἀποκρίσει, πρὶν ἐπερωτῆσαι τὸ ἐπιὸν ἢ συλλογίσασθαι· οὐ γὰρ χαλεπὸν προορᾶν ἐν τίνι ὁ λόγος. φανερὸν δ' ἡμῖν ἔστω ἐκ τῶν τοπικῶν καὶ τοῦτο καὶ αἱ λύσεις. καὶ συμπεραινόμενον, ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ τὸ συμπέρασμα, τὴν αἰτίαν εἰπεῖν, οἷον Σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ Πεισάνδρου εἰ ἔδοξεν αὐτῷ ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προβούλοις, καταστῆσαι τοὺς τετρακοσίους, ἔφη. τί δέ; οὐ πονηρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι; ἔφη. οὐκοῦν σὺ ταῦτα ἔπραξας τὰ πονηρά; ναὶ ἔφη· οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω. καὶ ὡς ὁ Λάκων εὐθυνόμενος τῆς ἐφορίας, ἐρωτώμενος εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ δικαίως ἀπολωλέναι ἅτεροι, ἔφη. ὁ δὲ οὐκοῦν σὺ τούτοις ταὐτὰ ἔθου; καὶ ὃς ἔφη. οὐκοῦν δικαίως ἂν ἔφη καὶ σὺ ἀπόλοιο; οὐ δῆτα ἔφη· οἱ μὲν γὰρ χρήματα λαβόντες ταῦτα ἔπραξαν, ἐγὼ δ' οὔ, ἀλλὰ γνώμῃ. διὸ οὔτ' ἐπερωτᾶν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμ- b
πέρασμα ἐπερωτᾶν, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς.

περὶ δὲ τῶν γελοίων, ἐπειδή τινα δοκεῖ χρῆσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι, καὶ δεῖν ἔφη Γοργίας τὴν μὲν σπουδὴν διαφθείρειν τῶν ἐναντίων γέλωτι τὸν δὲ γέλωτα σπουδῇ, ὀρθῶς λέγων, εἴρηται πόσα εἴδη γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς, ὧν τὸ μὲν ἁρμόττει ἐλευθέρῳ τὸ δ' οὔ. ὅπως τὸ ἁρμόττον αὑτῷ λήψεται. ἔστι δ' ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον· ὁ μὲν γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα ποιεῖ γελοῖον, ὁ δὲ βωμολόχος ἑτέρου.

ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, ἔκ τε τοῦ
πρὸς ἑαυτὸν κατασκευάσαι εὖ τὸν ἀκροατὴν καὶ τὸν ἐναν- 19
τίον φαύλως, καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι καὶ ταπεινῶσαι, καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι, καὶ ἐξ ἀνα-

17 ἀποροῦντας 18 οἷόν τε] οἴονται 35 οὐ om

μνήσεως. πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι αὑτὸν μὲν ἀληθῆ τὸν δὲ ἐναντίον ψευδῆ, οὕτω τὸ ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν καὶ ἐπιχαλκεύειν. δυοῖν δὲ θατέρου δεῖ στοχάζεσθαι, ἢ ὅτι τούτοις ἀγαθὸς ἢ ὅτι ἁπλῶς, ὁ δ' ὅτι κακὸς τούτοις ἢ ὅτι ἁπλῶς. ἐξ ὧν δὲ δὴ τοιούτους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηνται οἱ τόποι πόθεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν καὶ φαύλους. τὸ δὲ μετὰ τοῦτο δεδειγμένων ἤδη αὔξειν ἐστὶ κατὰ φύσιν ἢ ταπεινοῦν· δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ μέλλει τὸ ποσὸν ἐρεῖν· καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὔξησις ἐκ προϋπαρχόντων ἐστίν. ὅθεν δὲ δεῖ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν, ἔκκεινται οἱ τόποι πρότερον. μετὰ δὲ ταῦτα, δήλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα, εἰς τὰ πάθη ἄγειν τὸν ἀκροατήν· ταῦτα δ' ἐστὶν ἔλεος καὶ δείνωσις καὶ ὀργὴ καὶ μῖσος καὶ φθόνος καὶ ζῆλος καὶ ἔρις. εἴρηνται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι πρότερον, ὥστε λοιπὸν ἀναμνῆσαι τὰ προειρημένα. τοῦτο δὲ ἁρμόττει ποιεῖν οὕτως ὥσπερ φασὶν ἐν τοῖς προοιμίοις, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες· ἵνα γὰρ εὐμαθὴς ᾖ, κελεύουσι πολλάκις εἰπεῖν. ἐκεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ περὶ οὗ ἡ κρίσις, ἐνταῦθα δὲ δι' ὧν δέδεικται κεφαλαιωδῶς. ἀρχὴ δὲ διότι ἃ ὑπέσχετο ἀποδέδωκεν, ὥστε ἅ τε καὶ δι' ὃ λεκτέον. λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβολῆς τοῦ ἐναντίου. παραβάλλειν δὲ ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον, ἢ μὴ καταντικρύ· ἀλλ' οὗτος μὲν τάδε περὶ τούτου, ἐγὼ δὲ ταδί, καὶ διὰ ταῦτα. ἢ ἐξ εἰρωνείας, οἷον οὗτος γὰρ τάδ' εἶπεν, ἐγὼ δὲ τάδε. καὶ τί ἂν ἐποίει, εἰ τάδε ἔδειξεν, ἀλλὰ μὴ ταδί; ἢ ἐξ ἐρωτήσεως, τί οὐ δέδεικται; ἢ οὗτος τί ἔδειξεν; ἢ δὴ οὕτως [ἢ] ἐκ παραβολῆς ἢ κατὰ φύσιν, ὡς ἐλέχθη, οὕτω τὰ αὑτοῦ, καὶ πάλιν, ἐὰν βούλῃ, χωρὶς τὰ τοῦ ἐναντίου λόγου. τελευτὴ δὲ τῆς λέξεως ἁρμόττει ἡ ἀσύνδετος, ὅπως ἐπίλογος ἀλλὰ μὴ λόγος ᾖ, εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε.

---

b 16 δὲ om   18 τοιούτους] τούτου   35 εἰπεῖν εἰ μὴ   *1420* 1 διὰ] ἅδε καὶ   4 ἢ δὴ] ἤδη   in fine: τέλος ἀριστοτέλους τέχνης ῥητορικῆς.

ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΙΣΕΩΣ.

ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΗΣΕΩΣ.

Ἐρώτα δὲ αὐτὸν τετραχῶς· τοσοῦτοι γάρ εἰσι τῶν ἐρωτήσεων οἱ τρόποι. πολλάκις γὰρ αὗται κατὰ καιρὸν ἢ μὴ γενόμεναι καὶ ὤνησαν καὶ ἔβλαψαν. εἰσὶ δὲ οἱ τρόποι οἵδε· τὸ εἰς ἄτοπον ἀπάγειν, τὸ τὰ ὁμολογούμενα ἐρωτᾶν, καὶ τὸ ἐρωτᾶν τότε, ὅταν μέλλῃς εἰς τοὐναντίον περιτρέπειν, καὶ τὸ ἀληθέσι ψευδῆ συμπλέκοντα πυνθάνεσθαι.

Εἰς μὲν οὖν τὸ ἄτοπον ἐμβαλεῖς τὸν ἀντίδικον ἐρωτήσας οὕτως ὡς Περικλῆς Λάμπωνα ἤρετο, Τί ταῦτα ἐστίν, εἰπών, τὰ δρώμενα ἐν τοῖς μυστηρίοις; εἰπόντος δὲ τοῦ Λάμπωνος ὡς οὐχ οἷόν τε ταυτὶ τοῖς ἀμυήτοις ἐξαγγέλλειν, ἀνήρετο ὁ Περικλῆς, εἰ αὐτὸς οἶδεν· συμφήσαντος δὲ τοῦ Λάμπωνος, καὶ πῶς εἶπεν ἀτέλεστος ὤν;

Ὁμολογούμενα δὲ ἐρωτήσεις, εἰ τὰ ἐξ ἀνάγκης δοθησόμενα ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων πυνθάνοιο καὶ ὧν ῥηθέντων ἐπὶ τὸ συμπέρασμα εὐθὺς χωρήσεις, τὰ ὁμολογούμενα παραλιπών, ὡς Πλάτων ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογίᾳ. λεγόντων γὰρ τῶν κατηγόρων ὡς Σωκράτης θεοὺς οὐ νομίζει καὶ καινὰ δαιμόνια εἰσάγει, ἀνήρετο αὐτοὺς περὶ τῶν δαιμόνων, εἰ μὴ θεοὺς ἢ θεῶν παῖδας ἡγοῦνται αὐτούς· ὡς δὲ συνέφησαν, ἔστι δὲ ὅστις θεοὺς οὐ νομί-

---

περὶ ἐρωτήσεως] **Edidit hoc fragmentum 1838 Seguerius ex cod. Par. 1874. vid. adnot. Rhet. III, 18. Cobeti apographum Bakius ad Apsinem prol. p. L—LII praebet.**

2 *ἢ*] Seg. om. cod. malim *καιρὸν γενόμεναι ἢ μὴ γενόμεναι* 13 *οὐ συμφήσαντος δὲ τοῦ Λάμπωνος ἐν τοῖς οὐχ οἷόν τε ταυτὶ τοῖς ἀμυήτοις ἐξαγγέλλειν καὶ πῶς εἶπες* cod. corr. Schneidewin. 16 *καὶ ὧν*] *καὶ* del. Finckh 17 *εὐθὺς οὐ*, tum *εὐθὺς παραλιπὼν* C(odex), corr. Schn. 21 *δαιμόνων*] Finckh, *δαιμονίων* C

ζει θεῶν παῖδας νομίζων; παρέλιπε γὰρ τὸ αὐτόθεν ὁμολογούμενον, ὅτι ὁ δαιμόνια νομίζων θεοὺς νομίζει.

Εἰς τὸ ἐναντίον δὲ περιστήσεις, ὡς Λυσίας ἐν τῷ Ἐρατοσθένους. ἐπειδὴ γὰρ ὡμολόγει μὲν ἀπαγαγεῖν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πολέμαρχον διὰ τὸ προστάξαι τοὺς τριάκοντα, ὧν εἷς ἦν καὶ αὐτός, ἐρωτηθεὶς δὲ εἰ παρῆν καὶ αὐτὸς προτεθείσης περὶ αὐτοῦ βουλῆς, καὶ εἰ ἀντέλεγεν ἢ ἐπῄνει τὰ δοκοῦντα τοῖς ἄλλοις, ὡς ἔφη καὶ παρεῖναι καὶ ἀντιλέγειν τοῖς ἄλλοις, προσηρώτα εἰ ἄδικα πάσχειν ἡγεῖτο αὐτόν, καὶ συγχωρήσαντος ἐπήγαγεν· εἶτα, ὦ σχετλιώτατε πάντων, ἀντέλεγες μὲν ἵνα σώσειας, συνελάμβανες δὲ ἵνα ἀποκτείνοις;

Τελευταῖος δὲ τοῦ ἐρωτᾶν καιρός, ὅταν μὴ ἐγχωρῇ λῦσαι τὴν ἐρώτησιν, (ἀλλ' ἢ) σοφιστικῶς ἀποκρινάμενον· οἷον τὰ μὲν ἔστι, τὰ δ' οὔ· ἢ πῇ μὲν ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, πῇ δὲ ψεῦδός ἐστι. πρὸς γὰρ τοὺς οὕτω ἀποκρινάμενους οἱ ἀκροώμενοι θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντας καὶ οὐκ ἔχοντας ἀντειπεῖν.

Δεῖ δὲ παρὰ ταῦτα μηδένα ἄλλον τρόπον ἐρωτήσεων τῶν πρὸς τὸν ἀντίδικον ἐπινοεῖν· ἐνστάντος γὰρ τοῦ ἐρωτωμένου πρὸς ὁτιοῦν [οὐ πρὸς ὁτιοῦν] ἡττῆσθαι δόξει. δεῖ δὲ ὁμοίως ἐρωτᾶν μηδὲ διὰ πολλῶν ῥημάτων περαιοῦσθαι τὰ ἐνθυμήματα· ἀσθενὴς γὰρ ὁ ἀκροατής, φεύγοντος τοῦ ἐρωτωμένου τὴν ἀπόκρισιν ἀναγκάζει αὐτὸν ἀποκρίνεσθαι· οἵ τε γὰρ φεύγοντες τὰς ἀποκρίσεις ἐγνωκέναι δοκοῦσι, καὶ τάχ' ἂν εὕροιέν τινα διάλογον βιασθέντες ἀπαντῆσαι πρὸς τὴν ἀπόκρισιν.

Ἔστι δὲ ἄλλος τρόπος ἔξω τῶν πρὸς τὸν ἀντίδικον τοῦ

4 Ἐρατοσθένους] κατ' Ἐρατ. § 25 8 ὡς δὲ ἔφη C, corr. Schn. [illegible] 10 αὐτόν] αὐτόθεν C 12 ἀποκτείνῃς C 13 τοῦ ἐρωτᾶν Schn. τοῦ ἐρωτ C, fort. τῆς ἐρωτήσεως 14 ἀλλ' ἢ add. Schn. [illegible] C 22 ὁμοίως] συντόμως Schn. [illegible] infra . ἐρωτημάτων [illegible] Finckh 24 [illegible] C, καὶ ἀναγκάζει C ap Cob. μὴ [illegible] Finckh [illegible] . . τὰ ἐνθυμήματα . . [illegible] 25 [illegible] Bake 26 λόγον Finckh

ἐρωτᾶν· τοῦτο δὲ ποιεῖν δεῖ, ὅταν ἴδωμεν τοὺς δικαστὰς συμπεριφερομένους ἡμῖν, καὶ ἃ ἡμεῖς ἂν βουληθείημεν ἀποκρινομένους, πυνθάνεσθαι καὶ τούτων· τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον ἔστιν ἄνευ κινδύνου πάντα συλλογίζεσθαι. ὡς γὰρ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἔχοντος τἀληθὲς οἱ ἀκούοντες καὶ τοῖς ἐξ ἐναντίας [τοῖς] ἐρωτῶσι προσομολογοῦσιν. δεῖ δὲ καὶ τὰς αἰτίας ἐπιφέρειν ταῖς ἐρωτήσεσιν [καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν], αἷς αὐτοὶ μὲν ἐρωτῶμεν, οἷον· εἰ δὲ τίς σε ἔροιτο· τί δή ποτε; τοῦτο γὰρ εὔλογον ἢ φύσιν ἔχον ἐστὶ [τοῦ] ἀποκρίνεσθαι ἢ τοῦ εὐνοϊκῶς ἔχοντος τῇ πόλει· καὶ γὰρ ἡδὺ καὶ ἀκριβέστερον οὕτω φαίνεσθαι. χρήσῃ δὲ [καὶ] τούτῳ τῷ ὀργάνῳ πανταχοῦ.

Εἰσὶν οὖν τῶν ἐρωτήσεων οὗτοι οἱ τρόποι· τὸ τὰ ὁμολογούμενα ἐρωτᾶν, τὸ εἰς ἄτοπον ἐμβάλλειν τὸν ἐρωτώμενον, καὶ τὸ ἐρωτᾶν τότε ὅτε εἰς τοὐναντίον μέλλεις περιστήσειν, καὶ ἀληθέσι ψευδῆ συμπλέκοντα ἐρωτᾶν, καὶ μὴ διὰ πολλῶν ἐρωτήσεων συμπεραίνειν τὸν συλλογισμόν, καὶ αὐτὸν ἐρωτᾶν, ὅταν ἴδωμεν καὶ τοὺς δικαστὰς συμπεριφερομένους ἡμῖν, καὶ τὸ μετὰ προσθέσεως τῆς αἰτίας ἐρωτᾶν.

ΠΕΡΙ ΑΠΟΚΡΙΣΕΩΣ.

Τρόποι δ' αὐτῶν ἢ διώσασθαι τὰς ἀποκρίσεις τέλεον, ἢ φθάσαντες αὐτοὺς ἐρωτήσομεν· εἰ ἄρα δὲ ἀποκρίνα-

2 συμφέρον C, corr. Seg. 3 ἀποκριναμένους Cobeti apogr. fort. ἀποκρινουμένους 4 num πάντως? 6 προσομολογεῖν C, corr. Schn. 18 αὐτὸν] num αὖ τὸ? 13—20 haec postrema pars prius dicta parum apte repetit; sunt enim quatuor Aristotelis rationes, quibus quintam, qua non adversarius interrogatur, autor addidit; at hic male septem enumerantur, quasi τρόποι essent, (ne multis utamur interrogationibus, ἁπλοῦς γὰρ ὑπόκειται ὁ κριτής, et ut causas addamus, quae communia sunt praecepta). haec hominem qui autorem parum intellexerit, deliquisse credas. Bakius novam illam quintam rationem de iis interrogationibus, quibus ipse qui interroget, respondet, non de iudicibus qui responsuri sint, intelligit, unde et supra ἀποκριναμένους praefert et pro καὶ αὐτὸν ἐρωτᾶν corrigit ἑαυτόν, sed nescio quomodo V. D. illam sententiam ex verbis eruat. 22 διωσόμεθα Schn. 23 scrib. εἰ δ' ἄρα

σθαι δεῖ, τὴν αἰτίαν προσθέντες ἀποκρινούμεθα, καὶ τὰ ἀμφίβολα ἐξαπλώσομεν [καὶ] τῷ λόγῳ, καὶ πρὸ τοῦ συμπεράσματος, ὅταν εἰς τοὐναντίον ἡ ἐρώτησις περιάγῃ, φέρειν δεῖ τὴν λύσιν, καὶ αὐτὸ τὸ συμπέρασμα, αὐτὸς ἔχων λῦσαι, μὴ προσποιούμενος, ὅτι αὐτὸς ἀντερωτᾷ τὸ συμπέρασμα.

Τρόποι μὲν οὖν οὗτοι· παραδείγματος δὲ ἕνεκα ὑποτάξω καθ' ἕκαστον. ἔφην γὰρ τὰς ἀποκρίσεις ἤτοι διωσόμεθα καθάπαξ, ἂν ἔχωσί τι δυσχερές· οἷον ὡς Καλλίας ποτὲ λέγεται εἰπεῖν, ὅτι ἀποκρινεῖται, εἰ τοσοῦτον αὐτῷ δοίη χρόνον ὁ ἐρωτῶν, ὅσον αὐτὸς ἐμελέτα τὴν ἐρώτησιν· ἢ φθάσαντες ἐρωτήσομεν αὐτοὺς ἃ ῥᾴδιά ἐστιν ἀποκρίνασθαι, οἷον ἐπειδὰν ἐρωτᾷ με τί ἂν ἐποίησα; οὐκ ἂν τόδε, ἀλλὰ τόδε, οἷον οὐκ ἂν ἐσυκοφάντουν τοὺς φίλους, ἀλλ' εἰργαζόμην.

Ἐὰν δὲ ἀναγκαῖον ᾖ πάντως ἀποκρίνασθαι, αἰτίαν τινὰ χρὴ προστιθέναι τῇ ἀποκρίσει, οἷον ὡς Ὑπερίδης ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Ἀριστογείτονος, εἰ ἔγραφε τοὺς δούλους ἐλευθέρους εἶναι, ἔφη, ἵνα μὴ οἱ ἐλεύθεροι δουλεύωσιν.

Τά γε μὴν ἀμφίβολα οἷον τὸ πῇ μὲν ἔπραξα, πῇ δὲ οὔ, ἐξαπλοῦν τῷ λόγῳ καὶ τὰς αἰτίας προστιθέναι, οἷον τόδε μὲν ἔπραξα διὰ τόδε, καὶ ὅλως τὰς βραχυλογίας καὶ συντομίας παρέχεσθαι ἐπὶ ταῖς ἀποκρίσεσι, τὰ δὲ προσδιορισμοῦ φευκτέον.

4 φέροι εἰ ε τὴν C ap S. εἰ φέροι Cob. apogr. δεῖ φέρειν Bake, φέρε Schn. Sensus ex Aristotele et iis quae autor infra exponit, apertus est, ut Bakium mirer, qui Schneid. ὅταν δὲ εἰς probaverit. nominativus certus est nec removendus, ut secunda aut tertia verbi persona requiratur; autor dicere videtur, si propositiones non confutas, sed ipsum συμπέρασμα exspectaveris, id solvas sic ut finis tibi esse non videatur; fort. verbum excidit imperativi vel futuri, ἀντερωτᾷ vero est secunda persona imperf. ἐρωτῶ. 7 τόποι C, corr Schn. 11 Rhet. gr. VII, 1208 κατὰ δὲ ἀναβολήν, ὡς Ἰφικράτης ἐρωτηθείς, εἰ ἐνεδέξατο Λακεδαιμονίους, οὐκ ἔχων ἀρνήσασθαί φησιν, εἰ μοι τοιοῦτος καιρὸς ἐγένετο πρὸς τὴν ἀπόκρισιν, ὅσος τούτῳ πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἐγένετο, ῥᾳδίως ἂν ἐλέγξαιμι τὸν λόγον. 13 ἂν om C οὐκ ἂν fort οὐ 14 ἐσυκοφάντουν οὐκ ἂν C, vid. Rh. gr. VII, 1204, 7. 18 ἔγραφεν Bake, ἔγραψε Rh. gr. VII, 1204. 23 τοὺς δὲ προσδιορισμοὺς Finckh

*Εἰ δὲ εἰς τοὐναντίον ἡ ἐρώτησις ἀπάγει, τὴν λύσιν φέρειν χρὴ ἤτοι πρὸ τοῦ ἐπιόντος ἐρωτήματος ἢ ἁπλῶς πρὸ τοῦ συμπερανθῆναι τὸν συλλογισμὸν τῷ ἐρωτῶντι· σχεδὸν γὰρ οὐκ ἄδηλον εὐθὺς ἐρωτῶντος ὅ τι βούλεται ὁ λόγος, ὥστε φθάσαντα τὴν αἰτίαν ἐπενεγκεῖν ἢ ἀφαιρήσει τὸν τόπον. ἔστι δὲ καὶ τῷ συμπεράσματι ὡς ἐρωτήματι χρῆσθαι μὴ προσποιούμενον ὅτι ὁ ἐρωτῶν συμπέρασμα ἐπήγαγεν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς ἄλλας προτάσεις ἀποκρίνασθαι καὶ πρὸς τὸ συμπέρασμα ὡς ἐρωτῶντος ἔτι, * ἀπομνημονεύουσι περὶ τοῦ τῆς ἐφορείας εὐθυνομένου Λάκωνος· ἑαλωκότων [ἔτι] τῶν συναρχόντων ἐρωτηθεὶς εἰ [δοκήσει] δικαίως ἀπήχθησαν οἱ ἔφοροι, ἔφη· πάλιν δὲ ἀναπυνθανομένων εἰ τῆς πράξεως κεκοινώνηκεν αὐτοῖς, κεκοινώνηκα. οὐκοῦν λεγόντων, καὶ σὺ δικαίως ἂν ἀπόλοιο; οὐ δῆτα, ἔφη· οἱ μὲν γὰρ χρήματα λαμβάνοντες ταῦτα ἔπραξαν, ἐγὼ δὲ ἀπὸ γνώμης. μὴ προσποιηθεὶς ὅτι συμπέρασμα ἐπήγαγεν, ἔλυσε καὶ λογικῶς τὸν συλλογισμόν. ὅθεν καὶ τὸ αὐτὸ τοῖς ἐρωτῶσι παραφυλακτέον εἰ μὴ πολλή τις τῶν πραγμάτων ἀλήθεια περιείη μάλιστα, ὡς μήτε αὐτὸ τὸ συμπέρασμα ἀλλά τινα συγχω-*

---

9 lacunam indicavimus, suppleas *οἷον* 11 fort. *Λάκωνος ὃς ἔτι*] *ἤδη* Schn. 14 *κοινονήσω* C, corr. Schn. 17 fort *ἐπήγαγον* 19 *τῇ ἀληθείᾳ ἀχθείη* C ap. Seg. *ἀληθείᾳ . . . εἴη* apogr. Cob. in marg. manu recentiore *ἴσως ἐπαχθείη*, sed spatium exesum, nec nisi duarum aut trium litterarum est. locus et interpretandus et corrigendus ex Aristotelis verbis *διὸ οὔτ' ἐπερωτᾶν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾶν, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς*, unde noster scripsisse videtur *εἰ μὴ πολλή τις τῶν πραγμάτων ἀλήθεια περιείη*, vel *ἐὰν . . περιῇ*. 20 *ὡς μήτε*] excidit alterum membrum propter *ὁμοιοτέλευτον* ex Aristotele sic fere reddendum *ὡς* (*μήτε μετὰ τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾶν*,) *μήτε αὐτὸ τὸ συμπέρασμα*, vel sic *μάλιστα ὡς μήτε αὐτὸ τὸ συμπέρασμα* (*ἐπερωτᾶν, μήτε μετὰ τὸ συμπέρασμα*) *ἄλλα τινὰ συγχωρεῖν αὐτοὺς συλλογισαμένους ἅπαξ*. in hoc scriptore non offendit *ὡς* cum infinitivo pro *ὅπως* cum coniunctivo 20 Cob. apogr. *ἀλλ˜ ́τιν συγχωρεῖν ἀ* (supra: *ἀ*) *συλλογισαμένου ἅπαξ*. hoc dicit: cavendum est interrogantibus, ne aut ipsam conclusionem interrogativam afferant, nisi forte ea sit quae confutari nequeat, aut post conclusionem rite factam et perfectam (*ἅπαξ συλλογισαμένους*) instantiam aliquam adversarii admittant, qua

ρεῖν ἀ . . . . . τοῦ συλλογισαμένου ἅπαξ· εἰ γὰρ μετὰ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ ἐφόρου τουτουὶ τὴν δευτέραν ὁ συλλογισμὸς ἐπήχθη τῷ κατηγόρῳ, ἀφ᾽ οὗ δῆλον τοίνυν ὅτι καὶ σὲ τεθνάναι χρή, οὐκ ἂν ἔσχεν ἀποκρίνασθαι καὶ σωθῆναι.

προτάσεις quidem concedat, conclusionem vero neget, neque ipsi quid dicant habeant. 1 Cob. apogr. *ἀφο . . . . . δῆλον*, margo supplet *ρμήν* ut sit *ἀφορμήν*, cui nullum video locum; at recte his demum incipit: *δῆλον τοίνυν*, ut sane latere aliquid videatur in *ἀφο* . . v. c. ex iis quae dixit.

SCHOLIA GRAECA

EX

COD. PARISIENSI MDCCCLXIX

NUNC PRIMUM EDITA.

SCHOLIA GRAECA.

Ὁ Εὐριπίδης τὸν ὑγιαίνοντα ἠνάγκασε δοῦναι ἀντίδοσιν. ἡ δὲ ἀντίδοσις λειτούργημα ἦν ὑπὲρ τῆς πόλεως, εἰς τριηραρχίας, εἰς σιτίσεις, εἰς ἐκστρατείας, εἰς πλωΐμους, ἵνα ἀνθ' ἑαυτοῦ δώσει τις τόσους ἢ τόσους· διὰ τοῦτο τοίνυν κατηγόρησε τοῦ Εὐριπίδου οὗτος ὁ ὑγιαίνων ὡς ἀσεβοῦς γράψαντος ἐν τῷ δράματι Ἱππολύτου τὸ ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ' ἡ δὲ φρήν. καὶ γὰρ ἡ θεράπαινα ἡ τροφὸς τῆς Φαίδρας περὶ τοῦ τῆς δεσποίνης μὲν αὐτῆς, μητρυιᾶς δὲ τοῦ νεανίσκου μέλλουσα εἰπεῖν αὐτῷ περὶ ἔρωτος, ὅρκοις αὐτὸν προεκράτησε, μὴ πρός τινα εἰπεῖν τὸ λαληθησόμενον· ὁ δὲ ὑπέσχετο ὀρκώσας· εἶτα ὡς ὕστερον εἶπεν ἐκείνη τὸν ἔρωτα πρὸς Ἱππόλυτον, ὁ δὲ ἠγανάκτησεν, ἀνέμνησεν ἐκείνη περὶ τοῦ ὅρκου. ὁ δ' εἶπεν· ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ' ἡ δὲ φρήν. ἤτοι οὐκ ἐπιώρκησα ὦ τροφέ. τότε γὰρ γίνεται ἐπιορκία, ὅταν ὁ νοῦς συμφωνήσῃ καὶ ἡ γλῶττα· ἐγὼ δὲ πρὸ τοῦ μαθεῖν τὴν φρένα μου τὸ λαληθησόμενον, συνηρπάγην, κατὰ μόνην τὴν γλῶτταν ὀμόσας. καὶ λοιπὸν οὔτι ὤμοσα· εἰ δὲ καὶ ὤμοσα, οὐκ ἐπιώρκησα. ἀσεβὴς ἄρα ἐστὶν ὁ Εὐριπίδης φησὶν ὁ ὑγιαίνων· διδάξας ἀπὸ τούτου τοῦ ἰαμβείου ὀρκωμοτεῖν τοὺς ἀνθρώπους· πάλιν δὲ καὶ οὗτος ὁ Εὐριπίδης οἷον ἀσεβῆ αὐτὸν λέγει. διότι φησίν, εἰ καὶ ἠδίκησά τι, ἐν Διονυσίοις ἐκρίθην ἀλλὰ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐξάρχοις τῆς ἑορτῆς. νῦν δὲ κακῶς ποιεῖς ὦ ὑγιαίνων κατηγορῶν μου ἐν τοῖς δημοσίοις δικαστηρίοις· τὰ γὰρ ἐν τῇ τελετῇ τοῦ θεοῦ Διονύσου, παρ' αὐτοῖς τοῖς τελετάρχαις δικάζονται.

φησὶν Ἡρόδοτος περὶ Αἰγυπτίων ἐν τῷ λόγῳ τῆς μούσης Εὐτέρπης, ὅτι τὸν Ψαμμήτιχον ἀπεδίδρασκον τὸν βασιλέα αὐτῶν τινὲς Αἰγύπτιοι· οὗτοι δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ

---

1 Rhetor. III, 15 p. 1416, 20. 22 *ἀλλὰ* abundat, fort. post *φησὶν* ponendum. 27 Rhet. III, 16 p. 1417, 7.

πάλιν ἐκαλοῦντο· ἀναμνήσαντος αὐτοὺς παίδων καὶ γυναικῶν, τῶν δέ τινα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν, ἔνθα ἂν τοῦτο ᾖ, ἔσται αὐτοῖς καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα.

ὅσα μὴ πραττόμενα, ἢ οἶκτον. ἤ· ἐὰν γὰρ πράξῃς τινὰ εἰς οἶκτον κινοῦντα τοὺς δικαστάς, πάντως ἐκεῖνα κακά εἰσιν, οἷον εἰ πέπρακταί σοι φόνος ἤ τι ἕτερον τῶν ἀπειρημένων, τότε οἰκτίζονται ἐπὶ σοὶ οἱ ἀκροαταί. σίγα οὖν περὶ τῶν τοιούτων. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ὅσα δείνωσιν φέρει ἢ ἀγανάκτησιν. ἢ δεικνύουσί σε δεινὸν ῥήτορα. δεινὸς γὰρ οὐχ ὁ φρόνιμος καὶ ἀγαθός, ἀλλ' ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος· καὶ εὐφυὴς τὰ πράγματα μεταχειρίσασθαι. καὶ τοιῶσδε καὶ τοιῶσδε. οἷος ἦν τὰ πολλὰ ὁ Ὀδυσσεύς. περὶ οὗ Κύκλωψ εἶπε πρὸς τοὺς Κύκλωπας· οὔτις με βιάζεται δόλῳ ἠδὲ βίηφι· καὶ εὐθὺς ἀκούσαντες ἐκεῖνοι ἀπηλλάγησαν.

ἡ Ἀλκίνου παραδιήγησις, μέμνηται τούτου ὁ Πλάτων ἐν τῷ ι λόγῳ τῶν πολιτειῶν· ἔνθα περί τε τοῦ Ἀρμενίου Ἦρος λέγει. ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Ἀριδαίου τοῦ ἐπὶ ἀσπαλάθων κναμπτομένου περὶ οὗ ὁδῷ προϊόντες ἐροῦμεν·

χρημάτων ἃ ἔλιπον οὐδὲν ἔτι· τί γὰρ ὅτι ἴσως ὁ πατὴρ ταύτης ἦν ἐν τῇ οἰκείᾳ πατρίδι πλούσιος· ἐπεὶ δὲ πολιορκουμένης τῆς αὐτοῦ πόλεως ἔφυγεν, ἃ ἔλιπον φησὶν ἐκεῖ χρήματα, νῦν οὐδέν εἰσι. καὶ μή μοι ἀπιστήσητε. οὐδὲ γὰρ ἀπώμοτόν ἐστιν ὃ λέγω καὶ ἀνέλπιστον, ἀλλ' οἱ σωφρονέστεροι πιστεύουσί μοι.

περὶ δὲ ἐρωτήσεως τότε ποίει τὴν ἐρώτησίν σου ὦ ῥῆτορ, ὅτε εἰς ἀτοπίαν εὐφυῶς κατακυλίσῃς τὸν ἐρωτώμενον, ἐκ μιᾶς ἠρωτημένης προτάσεως καὶ ἑτέρας ἢ ὁμολογουμένης ἢ δοθείσης. ὁμολογουμένου γὰρ εἰλημμένου ὡς παρὰ πάντων γινωσκομένου τοῦ ὅτι ὁ λάμπων ἀτέλεστος ἦν, ἢ δοθέντος παρ' αὐτοῦ τοῦ λάμπωνος ἐρωτηθέντος, οὕτω συλλόγισαι·

3 scrib. ἔσεσθαι 4 Rhet. III, 16 p. 1417, 12. 12 Od. IX, 408. 17 πολιτειῶν] p. 614 (502 Bkk) 18 Ἀρδιαίου Plat. 615 (505) 20 Rhet. III, 17 p. 1418 b 29 ἃ ἔλιπον] sic (pro ἄελπτον quod in ceteris legitur) corrupte A, idque bonus noster interpres servans fabulam fingit, quamvis ipse οὐδὲ γὰρ ἀπώμοτον . . καὶ ἀνέλπιστον sub finem dicat. 26 Rhet. III, 18.

τετελεσμένος, ἀτέλεστος,
τὸ συμπέρασμα ἄρα ἄτοπον,
οἶδε τὰ μυστήρια ὁ λάμπων.

καὶ πάλιν ὡς ὁμολογουμένου εἰλημμένου τοῦ, οἱ δαίμονες ἢ θεοὶ ἢ παῖδες θεῶν πλέκε τὸν συλλογισμόν. θεοὺς εἶναι δοξάζει, κατὰ ἀλήθειαν δαιμόνια δοξάζει ὡς ὁ Μέλιτος εἶπεν ὁ Σωκράτης· κατηγορήθη δὲ ὅτι τὰ δαιμόνια σέβεται Σωκράτης· ἐπεὶ πολλάκις ἔλεγεν ὅτι σύνεστιν αὐτῷ τὸ δαιμόνιον θείᾳ μοίρᾳ παραπεμπόμενον ἐκ παιδὸς αὐτῷ. ἔστι δὲ τοῦτο φωνή, ἣ ὅταν γένηται αἰεί μοι σημαίνει ὃ ἂν μέλλω πράττειν τοῦτο ἀποτρέπειν· προτρέπει δὲ οὐδέποτε· καὶ ἐάν τίς μοι τῶν φίλων ἀνακοινῶται καὶ γένηται ἡ φωνὴ ἀποτρέπει· ταῦτα καὶ Πλάτων ἐν Θεάγει· τρίτον εἶδος ἐρωτήσεως τὸ εἰς ἐναντία ἄγον ὡς τοῦτο. ὁμολογουμένου γὰρ τοῦ τὴν ἀνδρείαν ἀρετὴν εἶναι συνάγεται ἡ ἀνδρεία κακία. ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς παραδοξολόγον, ὃ παρὰ τὰς διαφόρους γίνεται αἱρέσεις, ὡς καὶ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἔμαθες· οἱ Στωικοὶ εὐδαίμονα λέγουσι τὸν τὰς Πριαμικὰς συμφορὰς ὑπομένοντα, οἱ δὲ Περιπατητικοὶ τὸν μηδόλως συμφοραῖς περιπίπτοντα. συλλόγισαι οὖν·

δυσδαίμων Πριαμικαῖς συμφοραῖς ὁ εὐδαίμων
περιπεσὼν ἢ ὑπομείνας
αὐτάς.

ἀνώτερον εἴρηται τὸ ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει· ἔγραψε γὰρ μετὰ τὴν γεγονυῖαν εἰρήνην μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν Ἀθηναίων παρ᾽ Αἰσχίνου καὶ Δημοσθένους τῷ Φιλίππῳ ὡς φίλῳ· καὶ παραινεῖ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ νῦν διαλλάξαντα τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τὰς μέγα στασιαζούσας πρὸς ἑαυτὰς στρατεῦσαι κατὰ Περσῶν. εἰ καὶ ὁ Φίλιππος οὐκ ἐπείσθη αὐτῷ, ἀλλ᾽ ὕστερον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ἀναγνοὺς τὸν λόγον, ἐστράτευσε γὰρ οὗτος κατὰ Δαρείου τοῦ καὶ Ὤχου λεγο-

---

1 ante τετελεσμένος est in cod. ανα (ἀ superscr.) 4 ὁμολογημένου cod. 18 Πριαμικὰς συμφορὰς] Eth. Nic. I, 10 et 11 24 Rhet. III, 17 p. 1418 b 27

μένου. ἡ στάσις τοῦ λόγου πραγματικὴ καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει· περὶ τριηραρχίας ἔμελλε γενέσθαι ἀντίδοσις πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Ἰσοκράτους. ὁ γοῦν ἐχθρὸς τοῦ Ἰσοκράτους ὁ Λυσίμαχος ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους ἀντιδοῦναι παρὰ τοὺς ἄλλους αὐτοῦ συγγενεῖς αὐτὸν τὸν Ἰσοκράτην ὡς πλούσιον κατὰ πολὺ γεγονότα ἀπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ἐντεῦθεν δυνατὸν εὑρισκόμενον εἰς τὸ λειτούργημα. τοὺς γὰρ ἥττους λόγους ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς κρείττους ποιεῖν· δεινοπαθήσας οὖν ἐφ' οἷς τε κατ' αὐτοῦ εἶπεν ὁ ἀντίδικος, καὶ ἐπὶ τῇ τριηραρχίᾳ. πολλὰ γὰρ δαπανήματα ἀντεδίδου ἐν τῇ ἐπιζημίᾳ, ταύτῃ ἀρχῇ τὸν παρόντα γέγραφεν πβ γεγονὼς ἐτῶν λόγον.

καὶ συμπεραινόμενον. ἐὰν ἐρωτήσῃ τις τὸ συμπέρασμα, μὴ ἀποκρίνου τηνικαῦτα. ναί· ἀλλὰ λέγε μὲν καὶ τὸ ναί, προστίθει δὲ συνάμα καὶ τὴν αἰτίαν, ἵνα μὴ μεγάλως βλαβῇς. καὶ πλέκε τὸν συλλογισμὸν μετὰ τοῦ συμπεράσματος καὶ τὰς αἰτίας, οὕτως· πονηρὰ ἔπραξας, ἀπεδέξω τοὺς τετρακοσίους καὶ σύ, Σοφοκλῆς. ναί· οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω. ὁρᾷς πῶς εὐθὺς ἐτέθη ἐν τῷ συμπεράσματι ἡ αἰτία, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς τιμωρηθῇ, εἰ ταύτην ἐσίγησεν; καὶ ὡς ὁ Λάκων. ἴδε καὶ τὸν τοῦ Λάκωνος συλλογισμὸν ὅπως ἀφορῶντος τοῦ συμπεράσματος εἰς βλάβην αὐτοῦ ὁ δὲ ἀπέφησεν αὐτὸ θεὶς τὴν αἰτίαν. δικαίως ἀπώλοντο. τούτοις τοῖς ἀποσφαγεῖσιν ἐφόροις συνέπραξας, καὶ σὺ λέγεις ἔφορος ὤν. οὐ δῆτα· γνώμῃ γὰρ οἰκείᾳ ἔπραξα καὶ οὐ χρήμασιν, ὡς οὗτοι. πρόβουλοι δὲ παρ' Ἀθηναίοις ἦσαν ὥσπερ οἱ παρὰ Ῥωμαίοις λεγόμενοι ὕπατοι.

ἐὰν μὴ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς· ὅταν γὰρ ἀληθέστερον ᾖ τὸ συμπέρασμα, τότε καὶ χωρὶς αἰτίας τίθει.

περὶ δὲ γελοίων δεῖ πονηρεύεσθαί σε, ὦ ῥῆτορ. καὶ

---

13 Rhet. III, 18 p. 1419, 25 29 Rhet. III, 18 p. 1419 b 1. 31 Rhet. III, 18 p. 1419 b 2, conf. III, 14 p. 1415, 36 ubi schol. graecus fol. 74, 16 eandem fabulam his verbis refert: *οἷον καὶ ὁ Δημοσθένης πεποίηκεν· οὗτος γὰρ κατηγορῶν τοῦ Αἰσχίνου ὡς προδότου ἔλεγεν· προδοὺς τὰ τῆς πόλεως πράγματα ἆρ' οὐκ ἔστι μισθωτός; τοῦ δὲ δήμου ἀναβοήσαντος μισθωτός, τοιοῦτος ἔφησε καὶ ὁ Αἰσχίνης. ἐν-*

ἐὰν μὲν ὁρᾷς τὸν ἀντίδικόν σου κατὰ σοῦ λέγοντα καὶ γενναῖα καὶ πιθανὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν προσεκτικῶς ἀκουόμενον, τότε κίνησον γέλωτας, ἵνα συγχυθεῖεν καὶ ὁ λέγων ἅμα καὶ οἱ ἀκούοντες, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐποίησε κατ' Αἰσχίνου. εἶπε γάρ· ὁ Αἰσχίνης μισθωτός ἐστι καὶ προδότης, οἷον βαρβαρίσας τάχα ἀπὸ περιπετείας τῆς γλώττης, καὶ ὁ δῆμος ἅπας διωρθώσατο ὥσπερ τὸν λόγον· ἀνακαγχάσας καὶ ἀναβοήσας ὁ Αἰσχίνης μισθωτός ἐστι καὶ προδότης· τότε ἀνθυποστρέψας ὁ Δημοσθένης τὸν λόγον πρὸς Αἰσχίνην εἶπεν· ἀκούεις Αἰσχίνη πῶς ὁ δῆμος ἅπας βοᾷ, ὡς ὁ Αἰσχίνης προδότης ἐστὶ καὶ μισθωτός; εἶτα δὲ πάλιν. εἰ ὁ ἀντίδικός σου κατὰ σοῦ ἐκίνησε γέλωτα, ἔνδειξαι σὺ σπουδὴν εἰπὼν οὐκ ἔστι νῦν καιρὸς γέλωτος· περὶ σπουδαίων γάρ μοι ὁ λόγος καὶ ἀναγκαίων τῇ πόλει· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς πόσα εἴδη γελοῖα· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Νικομαχείοις ἠθικοῖς περὶ τὸ τέλος που τοῦ δ· ἔνθα λέγει περὶ τῆς ἀληθευτικῆς ἕξεως καὶ τῶν ἄκρων αὐτῆς, ἀλαζονείας καὶ εἰρωνείας. ἀληθὴς μὲν γάρ ἐστιν ὁ τὰ ἀληθῆ καὶ οἰκεῖα αὐτῷ ἐπιμαρτυρῶν· ὡς εἰ ὁ πολλοῦ ἄξιος πολλῶν ἑαυτὸν ἀξιοῖ καὶ μεγάλων, ἀλαζὼν δὲ ὁ εἰ μικρῶν ἄξιος εἴη, μεγάλων ἑαυτὸν ἀξιῶν, εἴρων δὲ ὁ ἀνάπαλιν ὁ εἰ μεγάλων ἄξιος εἴη, μικρῶν ἢ οὐδενὸς ἑαυτὸν ἀξιῶν. λέγει δὲ ἐκεῖ ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι ἐστὶ καὶ δι' ἀνάπαυσιν ἡμῶν εὑρημένη οἷον μεσότης, ἡ οὕτως ὀνομαζομένη εὐτραπελία καὶ ἐπιδεξιότης, ἄκρα δὲ αὐτῆς τὸ ἄγριον, ἀλλὰ καὶ τὸ βωμολόχον, οἷοι οἱ θυμελικοὶ καὶ ἑαυτοὺς κατὰ παρειῶν βάλλοντες. ἢ κατὰ τῆς ἑαυτῶν πυγῆς λακτίζοντες καὶ ἄσεμνα πολλὰ καὶ καθ' ἑαυτῶν καὶ κατ' ἄλλων πραγματευόμενοι, ἵνα κινήσωσι γέλωτα διὰ τῶν τοιῶνδε ψόφων ἢ παροινήσεων ἢ σκωμμάτων. μεσότης δ' ἐν τούτοις ἡ ἐπιδεξιότης, ᾗ χρῆται καὶ ἡ παλαιὰ κωμῳδία, καὶ ὁ ἐλευθέριος καὶ πεπαιδευμένος. ἔστι δὲ εἰρωνεία

ταῦθα μέγα ὁ δῆμος ἀνακάγχασε (sic). postremum verbum haec ex nostro sumpta esse suadet. vid. interpr. ad Demosth. 18, 52 add. schol. ad Arist. Analyt. p. 147 b 43 Berol. 15 scrib. γελοίων 16 Νικομαχείοις] IV, 13 et 14 23 ἀνάπαυσιν] p. 1127 b 33, 1128 b 3 31 παλαιὰ] potius καινὴ vid. p. 1128, 22.

ἄλλως μεσότητος ἄκρον ἡ εἰρωνεία, κακία τις οὖσα, καὶ ἄλλως ἡ βωμολοχία. ἀλλὰ καὶ τὰ τάχα ἀστεῖα, ὧν μνήμην ποιεῖται ἐν τῇ περὶ παίδων ἀναγωγῇ ὁ Χαιρωνεὺς Πλούταρχος βωμολοχίας ἄντικρύς εἰσιν, οὐκ εὐτραπελίας· ἅπαντες γὰρ οἱ ταῦτα εἰπόντες καὶ τοῖς δι' οὓς εἶπον, λύπην προὐξένουν καὶ καθ' ἑαυτῶν φθόνους.

ἀρχὴ μὲν τοῦ ἐπιλόγου ὀφείλει εἶναι τοιαύτη, ὅτι ἃ ὑπεσχόμην ἢ ἐν τῷ προοιμίῳ ἢ ἐν τῇ διηγήσει εἰπεῖν κατὰ τοῦδε, ἀπέδειξα ἐν τοῖς ἀγῶσι διὰ τῶνδε καὶ τῶνδε τῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ δι' ὃ ταῦτα δὲ εἶπον, διὰ τὸ δεῖξαι τὸν Αἰσχίνην δύσνουν εἶναι κατὰ τῆς πόλεως καὶ μὴ θαρρεῖν αὐτῷ ὑμᾶς· ἢ ἐξ εἰρωνείας· οἷον οὗτος μὲν ὁ ἀντίδικός μου εἶπε τὰ μεγάλα ἐκεῖνα καὶ θαυμαστά, οὐδὲν ὄντα, ἐγὼ δὲ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα καὶ ἀγεννῆ ἐξ ἐναντίας τοῖς λαληθεῖσι· καὶ τίς ἂν ἐποίει· πάντως ἐκαινοδόξει καὶ ἐβρενθύετο καὶ ἐνεκαυχᾶτο ταῖς ἀποδείξεσιν εἰ καλῶς εἶπε. τοῦτο ἕτερος τόπος τοῦ ἐξ εἰρωνείας ἐπιχειρῆσαι· τέλος δὲ τοῦ ἐπιλόγου, τοιοῦτον αὖθις ὀφείλει ὡς ἐπὶ τοῖς ἄνω λόγοις εἰρημένον, εἴρηκα, παρακατέχετε, μιμνήσκεσθε, φυλάττετε.

ὄπισθεν πρόδυο ἴσως τετράδια περὶ ἐπιδεικτικῶν προοιμίων λέγων, ἐμνήσθη ὁ Ἀριστοτέλης ἔπους τοῦ Χοιρίλου. ἡ δὲ ὑπόθεσις τούτου τοιάδε· δάκνεται ἐπὶ τοῖς ποιητικοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀκμάζουσιν ὡς ἔοικεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ. καὶ οὕτω χαλεπαίνων ἀποφθέγγεται ταῦτα τὰ ἔπη· ἆ μάκαρ, ὅστις ἔην ἐκεῖνον χρόνον ἴδρις ἀοιδῆς. μουσάων θεράπων ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών· νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι, ὕστατοι ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ' οὐδέπῃ ἔστι πάντη παπταίνοντα νεοζυγὲς ἅρμα πελάσσαι· καὶ τὰ ἑξῆς· αἰτιᾶται οὖν τὴν σύγχυσιν τῶν ποιητῶν, καὶ ἀποδύρεται διὰ τὴν ποιητικὴν κοινωθεῖσαν καὶ συγχυθεῖσαν καὶ ὡσανεὶ μοιρασθεῖσαν παρὰ συγκλύδων καὶ ἀγελαίων καὶ βωμολύχων ἀνδρῶν, οἷον ὡς ἔοικεν ἐθρασύνοντο κατὰ τοῦ ἀνδρός.

---

1 fort. μεσότης, καὶ ἄλλως ἄκρον . . καὶ ἡ βωμολοχία. 4 cap. 14 7 Rhet. III, 19 15 coniunge cum iis quae sequuntur καὶ τί ἂν ἐποίει, εἰ καλῶς εἶπε; 21 Rhet. III, 14 p. 1415, 3 τετραδίων Gaisf. ad. l. l. 30 οὖν] αὖ cod. ap. Gaisf. 33 οἷον] fort. οἱ .

ἄναξ ἐρῶ μὲν οὐχ ὅπως τάχους ὕπο· δύσπνους ἱκάνω κοῦφον ἐξάρας πόδα· ὁ Κρέων ἐπεὶ ἔπεμψέ τινα ὥστε ἰδεῖν εἰ ἄθαπτος ὁ Πολυνείκης, ὁ δὲ εὗρεν ἐκεῖνον τεθαμμένον, ἀνεπτερωμένος τὴν ἀκοὴν ἵστατο. ἔρχεται οὖν ὁ ἄγγελος καὶ ταῦτα τὰ ἰαμβεῖά φησιν. οὐ τοσοῦτον εἴπω σοι τὸ πῶς ὀλίγα· ὁ δὲ ἐλθὼν δύσπνους εἰμὶ διὰ τὸ πολὺ τάχος. ἀλλ' ὅτι οὐδέν σοι μέλλω εἰπεῖν· ἤτοι οὐχ ὃ ἀποδεκτόν σοι μέλλω ἐρεῖν· ἀλλ' ὃ εἰς λύπην μᾶλλόν σοί ἐστιν τὸ μαθεῖν σε δηλαδὴ ὅτι παρά του τέθαπται Πολυνείκης. ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τίθησι καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ βραχεῖαν μὲν εἶναι τὴν μεταξὺ ὁδόν, δύσπιστον δὲ αὐτὸν φαίνεσθαι διὰ τὸ ἀργεῖν κατὰ τὴν ὁδόν. καὶ βουλεύεσθαί με καθ' ἑαυτὸν ὑποχωρῆσαι καὶ φυγεῖν, ἵνα μή σοι ἄγγελος γένωμαι τοῦ λυπηροῦ· εἶτα φησὶ χ' οὕτως ὁδὸς βραχεῖα γίνεται μακρά· τέλος δὲ ἐνίκησέ με ὁ λογισμὸς τὸ ἐλθεῖν εἰς σὲ καὶ παθεῖν με τὸ μόρσιμον. διὰ γοῦν τὸ βραδύνειν με πολλὰ διὰ τὴν ἀνέλιξιν τῶν λογισμῶν ὕστερον ὀξέως ἐβάδισα· καὶ διὰ τοῦτο πλήρης ἱδρώτων γέγονα· τὸ δὲ τί φροιμιάζῃ τοῦ Κρέοντός ἐστι λέγοντος τί προφέρεις τὰ κύκλῳ καὶ τὰ ἔξω τῆς ἀποστολῆς. τάχιον οὖν εἰπὲ τὰ ἐφ' οἷς ἀπεστάλης καὶ μὴ φοβοῦ.

φησὶν ὁ Πλάτων ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Πολιτειῶν. ἀλλ' οὐ μήν τί σοι ἦν δ' ἐγὼ Ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ. ἀλλ' Ἀλκίνου μὲν ἀνδρὸς Ἤρος τοῦ Ἀρμενίου τὸ γένος Παμφύλου, ὅς ποτε ἐν πολέμῳ τελευτήσας ἀναιρεθέντων δεκαταίων τῶν ἀνδρῶν ἤδη διεφθαρμένων ὑγιὴς μὲν ἀνῃρέθη, κομισθεὶς δ' οἴκαδε μέλλων θάπτεσθαι δωδεκαταῖος ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενος ἀνεβίω. οὕτως ὡς παροιμίᾳ τινὶ ὁ Πλάτων χρῆται τῷ ἀπολόγῳ Ἀλκίνου.

---

1 Rhet. III, 14 p. 1415, b 20   19 *τοῦ Κρέοντός ἐστι*] schol. edita fol. 74 b 21 *οἷον Σοφοκλῆς λέγει ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, ἄναξ ἐρῶ μὲν οὐχὶ τοιοῦτον ὑπὸ σπουδῆς ὄν, ἤτοι ἄξιον ὂν σπουδῆς, μονονουχὶ λέγων ὡς οὐ δεῖ σε βοηθῆναι, οὐδὲ γὰρ ὃ μέλλω ἐρεῖν φοβερὸν ἐρεῖν. ὁ δέ φησιν, περισσόν ἐστι τὸ φροιμιάζεσθαί σε, τί γάρ φησιν ὀργίζῃ ὁ ἄγγελος λέγει πρὸς τὸν Κρέοντα ὡς τῆς Ἀντιγόνης θαψάσης τὸ σῶμα τοῦ Πολυνείκου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς. δύσπνους ἱκάνω κοῦφον ἐξάρας πόδα.*   22 *δεκάτῳ*] p. 614 (502 Bkk)   23 *μήν τι*] scr. *μέντοι*, tum *ἀλλ' ἀλκίμου*   26 *ἀνδρῶν*] *νεκρῶν*

[illegible] τῶν ἐπιγραφῶν οὐ κεῖται. [illegible] ἔλεγε καὶ ἤθους [illegible] ἦθος. ὅτι οὐδὲ προ- [illegible] ποιῶν ἐν τῷ τρίτῳ τῶν [illegible] ἐστι παρ' ἡμῖν. [illegible] ἢ κύκλου. οὐδὲ περὶ [illegible] ἡμερίας. ἀλλὰ [illegible] τοῦ προαιρετοῦ [illegible] καὶ ἡ προαίρεσις ἂν εἴη [illegible] μαθηματικὴ ζήτησιν [illegible] ἀναλύσεις. ζή- [illegible] καθολικωτέρα [illegible]

[illegible] τῆς νεκυίας αὐτοῦ [illegible] καὶ περὶ τῶν ἐν Ἅιδου [illegible] πρὸς Ἀλκίνοον τὸν [illegible] παραδιήγησιν· [illegible] περὶ τῶν [illegible] καὶ τοῦ [illegible] ἢ οὐ καὶ ἐν [illegible] παραδιήγησιν γράφει· [illegible] τῶν παρ' Ὁμήρῳ [illegible] ἐν οἷς ὁ [illegible] ἐν Ἅιδου θεάματα [illegible]

[illegible] annotationis adiun- [illegible] Nic. Eth. III. [illegible]

VETUSTA TRANSLATIO.

11*

DE VETUSTA TRANSLATIONE.

Qui amplos Petri Victorii commentarios in Aristotelis libros de arte dicendi excusserit, nullum inveniet folium quo non autoritate vetustae translationis optimas lectiones confirmatas videat, ut is qui artem criticam in his exercere velit, eius usum negligere non possit. Victorius ipse in praefatione, postquam egregium codicem Cardinalis Rodulphi, A, quo primus usus erat, descripsit, haec tradit:

Sed alio etiam quod eiusdem generis est, non contemnendo auxilio usus sum. Veterem enim translationem diligenter inspexi et quam scripturam suo in exemplari auctor ipsius habuerit, inde cognovi; qui quidem rudis quidam et expers omnis politioris doctrinae manifesto fuit, negotium tamen hoc cum fide administravit. Quare cum barbaram illam tralationem in manibus haberem, Graecum codicem tenere ac voces eius sermonis audire mihi videbar; nam ne verborum quidem ordinem unquam variat ac singula verba exprimit, saepeque etiam Graecis ipsis utitur, cum aut vim eorum non perciperet, aut quomodo uno verbo reddi possent, non videret. Cum autem illa cuicuimodi est, multis iam ante seculis confecta fuerit, Aristotelis libri tunc integriores emendatioresque erant, qui postea (ut fit) librariorum negligentia cotidie magis deformati sunt, inveni autem illam plerumque concordem cum optimo libro de quo supra locutus sum . . translationis autem huius quoque ipsius manu scriptos ac satis vetustos libros secutus sum, quos diligenter cum Graecis excusis contuli, ac quid inter ipsos discreparet, animadverti, et omnem denique molestiam hanc patienter tuli et inquinatissimorum verborum fastidium exorbui, ut optimo ac politissimo scriptori consulerem ac viderem, si ex faece illa sinceri aliquid purique de-

promi atque erui coniectura posset. Omnia autem haec docere et studiosis multis de causis aperire utile existimavi.

Varietatem latinam diligentissimus vir graeco exemplo Florentiae excuso (quod in bibliotheca Regia Monac. asservatur) adscripsit, unde nos eam littera V indicavimus. Quod vero multos falsa lectione deceptos hac interpretatione abusos esse vidimus, eam ex Veneta editione anni MCCCCLXXXI descriptam cum codice Monacensi CCCVII contulimus, ita ut a nobis nihil esset repositum, sed omnia quae ab editis discrepent, illius codicis fide emendata legantur, qui quamvis mendis et lacunis sit refertus, tamen eius auxilio plurimos errores tacite sustulimus, in margine vero graecam varietatem ad Bekkeri recensionem ut plurimum adiecimus, ut corrupta quivis facile restituat et qui sint interpretis aut librariorum errores intelligat. Sic nunc primum hac translatione maiore cum fide uti eamque cum Graecis conferre licet; nondum enim erant, quamquam haec interpretatio multa Aristotelis scripta comprehendit, ulli libri ex codicibus restituti aut ad graecum exemplar examinati. Iam ante Victorium erant qui huius autoritatem ad Graeca emendanda adhiberent; v. c. quod II, 24 *p. 4001, b* 24 in margine Venetae editionis legitur ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι, id ex hac sumptum est, non aliunde; atque peritissimos illos Graecos, Theodorum Gazam, Argyropylum, Bessarionem alios criticum barbarae huius translationis usum perspexisse mirum non est.

Quis, per deos, si codex quo iste usus est aut similis eiusdem generis exstaret, ineptam hanc interpretationem vel aspectu dignam censeat? nunc vero cum illius liber ex quo haec vertit, solus medium locum teneat, et saepe ea quae in A apparent, saepe quae deteriores codices QYZ apud Bekkerum exhibent, praebeat, quaerendum sane est quas ille lectiones in singulis locis secutus sit; caute tamen hac versione utendum est, ne quae ipse commiserit interpres, ex codice sumpta credas. Est enim ille verborum quidem Graecorum satis peritus, rerum autem et omnis antiquitatis imperitissimus atque in Homeri aliorumque poetarum versibus interpretandis lepidissimus. III, 2 *p. 1405, b* 20 ῥοδοδάκτυλος ἠώς vertit *rododactylus quam ut*, credas eius librum accen-

tibus caruisse; nullus enim librarius graecus Aristotelem describens tam stultus erat, qui Homericam dictionem ignoraret; noster sua autoritate dedit ἢ ὡς. II, 9 *p. 1387*, 35 Homeri verba ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο vertuntur *quando meliori luce pugnaverit*. II, 22 de Atheniensibus ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώσαντο καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσαμένους καὶ ἀριστεύσαντας ἠνδραποδίσαντο Αἰγινήτας. *puta quod Hellenas in servitutem redegerunt et eos qui ad barbarum et compugnaverant et* p r a n s i f u e r a n t, *mancipia subdiderant Aeginetas* non invenit in suo libro, sed vertit ἀριστήσαντας. II, 23 *p. 1399, b* 26 tragici verba

οὐχ' ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρες
ἀρετῆς γένωνται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα.

latine ita sonant: *non ut destruant ianuam*. Quae si consideras, notum proverbium I, 12 *p. 1372, b* 33 Μυσῶν λείαν inauditum et inextricabile ei fuisse, non miraberis; suo enim Marte quod non intellexit emendavit μισεῖν λίαν vertitque *odire valde*. I, 11 *p. 1370*, 11

πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ.

rem gravem dixit, fort. in libro suo ἔφη invenit scriptum. Nomina propria a latinis librariis saepe in deterius detorta vix agnoscuntur, sic *Socrates* aut *Isocrates*, non *Iphicrates* apparet II, 21 *1394*, 23, *1397, b* 27, *1398*, 5. 8. 17, *1399*, 33, alia ipse mirum in modum latinis exprimit verbis; II, 12, *1389, b* 3 παρὰ τὸ Χιλώνειον vix intellexit philosophum esse qui laudetur, vertit enim: *praeter edulium*. II, 23, *1397*, 26 ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελῶν (τελωνῶν alii) *telonearius* n e g o t i a n s *de teloniis* ego non intelligo. Ἀριστείδην dixit *virtutis speciem*, Πολυνείκη *civitatis altercatorem*, II, 23, *1398*, 10 Βοιωτοὺς bis III, 4, *1407*, 3. 4 *violentes* vertens βίαν etymum esse putavit. Neque tamen praeter haec, si recte memini, alia inveniuntur exempla. II, 21 proverbium ἀττικὸς πάροικος ipsi est *Atheniensis rusticus* errore, non enim ἀγροῖκος invenit, unde et II, 23, *1397, b* 24 στρατηγοὶ *milites* malam versionem, non lectionis varietatem esse putamus. Apertum exemplum exstat III, 14 *p. 1415*, 14 ὁ δοὺς οὖν ὥσπερ εἰς τὴν χεῖρα τὴν ἀρχὴν ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ. quod sic vertit: *vias igitur sicut ad manum*

inchoationem facit volenti intendere orationi. Cum quod participium est, substantivum ὁδοὺς esse putaret, factum, ut et verba ἐχόμενον ἀκολουθεῖν praeter morem male verteret, si quidem hoc quod nunc legimus scripsit; nam facile haereas quod latini libri admodum vitiose descripti sunt. Ceterum ubique ad verbum transfert, et unus modo exstat locus quo audacius rem aggressus est II, 23 *1397, b* 13, εἰ μηδ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ οἵ γ' ἄνθρωποι, ubi quod non exspectas: *quanto minus homines* dedit. Si corruptum in suo libro vidit, ipse emendare conatus est, ut II, 3, *1380, b* 14 καὶ ἐὰν ἕλωσιν unde ἀναλώσωσιν finxit, vid. adnot. II, 23, *1399,* 25 τὸ ἕλος πρίασθαι, ubi *oleum* invexit.

Quantum interpretis codex cum optimo A conveniat, adnotatio nostra ostendit, qua in re Bekkerianum textum ad illum librum ut plurimum refictum esse tenendum est; nihilo minus mixtam esse recensionem quam ille praebet, certissimum est. Quid igitur, si plures utriusque generis codices secutus est? audio, et plura quibus hanc sententiam confirmes, afferri posse video; v. c. I, 9 *1368*, 20 ὅπερ Ἰσοκράτης ἐποίει διὰ τὴν ἀσυνήθειαν τοῦ δικολογεῖν sic A, ceteri omnes συνήθειαν, utrumque noster coniungit *propter consuetudinem et inconsuetudinem.* II, 25, *1402, b* 3 optimus A et solus καύνικος ἔρως, id cum non intelligeret, quod in ceteris apparet omnibus κάλλιστος ἢ κάκιστος ἔρως praetulit; et sic alia quae sunt eiusdem generis. Non tamen veram puto hanc coniecturam; nam si in libro suo supposititium locum I, 15, *1377,* 7 qui in A legitur, invenisset, eum non neglexisset; non enim is erat vir qui utrum Aristotelis essent verba necne curaret aut discernere posset; deest autem ille locus in deterioribus libris. III, 16 dudum erat lacuna, quam undeviginti versibus ex I, 9 repetitis explent omnes qui supersunt codices; paulo post (sunt autem duodecim versus medii) in hac translatione lacuna iterum undeviginti versuum capax invenitur, cuius supplementum nec Victorius vidit in suis libris neque ego, unde ipsius interpretis graecum codicem hiulcum fuisse suspicor. Quae si vera est coniectura, cum alios libros non inspexisse certum est; facile enim ex illis supplevisset. Equidem ei alios for-

tasse ad manum fuisse non nego; curiosus enim fuisse videtur, qui in fine Politicorum dicat: *reliqua huius operis in graeco nondum inveni*, sed eum duobus diversae recensionis codicibus, ut modo hunc modo illum sequeretur, diligenter usum esse id certo nego. III, 7 initio τὸ δ' ἀνάλογόν ἐστιν, ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων αὐτοκαβδάλως λέγηται μήτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς, μηδ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ κόσμος. ita recte libri omnes, praeter A, in quo εἰ πῆι exstat, quid interpres noster? *neque super vilia nomina (vili nomine?) dicatur ornatus*, hoc est, invenit in codice suo idem quod est in A, neque tum fortasse aliud legebatur necdum locus emendatione restitutus erat, idque illata grammaticae vi vertit; qui si alium librum in manibus habuisset quo verum exhibebatur ἐπῇ, cupide id arripuisset. Adde inde a capite octavo libri secundi multo plura inveniri quae solo in A exstent, sub finem vero tertii libri ea quae correcti praestent, nusquam legi et omnia ex vetusto illo hausta esse fonte. sic III, 17, *1417*, *b* 25 libri recte εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψεν, sed cod. A. εἰ θ', nostra translatio: *deinde*, ibidem v. 26 εἰ om. A et vet. transl. v. 30 pro χρονιστέον in A et transl. χρηστέον, v. 36 δεῖ δὲ καὶ ὁρᾶν εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος, corruptissime A εἴ τις ψεύδεται ἐκ τοσούτου πράγματος atque idem noster interpres. Talia utrum ex felici ingenio an integrioris libri auxilio sint restituta nescio, sed locos optime esse restitutos certo scio; quae sunt paucorum versuum exempla.

Usus est latinus interpres codice optimi illius A haud dissimili, ad medium usque varietate et correctionibus referto quas saepe secutus est; quo factum puto, ut interpolata referret verba, ut I, 5, *1360*, *b* 23 ἢ καὶ . . σωφροσύνην quae in A desunt; I, 9, *p. 1367*, 34 καὶ εὔψυχρον δειλὸν pro ψυχρόν. I, 13, *p. 1374 b* 3—4 propter simile cadens exciderunt in QYZ haec verba καὶ οὐκ ἐπιεικῆ καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι ἐφ' οἷς τι γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν, eadem desunt in vetusta translatione et interpres ipse in suo codice invenisse non videtur. idem factum II, 6, *p. 1384*, 14—15 ἂν . . μᾶλλον, quae verba in iisdem codicibus et vet. transl. ὁμοιοτελεύτῳ desiderantur.

In codice Monacensi (M) et libri et capita recte divisa sunt; id si interpres primus fecit, facile hoc ipsis Rhetoricis et Nicomachiis libris atque Politicis quos ante hos vertit, doctus invenire potuit; admodum enim mirum et perversum est in graecis codicibus secundum librum I, 10 ubi genere deliberativo et demonstrativo adumbrato iudiciale autor aggreditur, incipere, tertio vero comprehendi qui secundus et tertius est liber. Haec Bekkerus ad I, 10 *hinc librum secundum incipiunt NVZ, quorum N cum Q in margine: κατὰ Λατίνους ἔτι καὶ ταῦτα τοῦ ᾱ βιβλίου εἰσί.* et ad II, 1 quem tertium significant: *τρίτον* NV et Vaticanus 265, quorum N in margine: *κατὰ Λατίνους ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ β βιβλίον addit Q κατὰ δὲ Ἕλληνας ἄρχεται τὸ γ βιβλίον.* De A tacet Bekkerus, neque quidquam inde apud Victorium aut Gaisfordum enotatum legimus, ut hic omni librorum distinctione carere videatur. *Λατίνους* quos illi dicunt, intellige nostrum interpretem, licetque monere in codice Q multa ad hanc vetustam translationem reficta legi [1]).

Iam his expositis quae propria sunt huic translationi neque cum A aut recentioribus libris conveniunt, consideremus, ut et hinc eius codicem modo corruptum modo correctum fuisse comprobemus. Initio primi libri margini codicis A variae lectiones a Bekkero neglectae adhaerent, haud raro cum hac versione consentientes, ut ex hac ipsa eas sumptas esse olim crederem. At hae lectiones apud Gaisfordum a prima manu quae codicem descripsit, (est autem seculi XI) additae esse dicuntur, ut inde illa coniectura confutetur.

I, 1 *p. 1354,* 12. *νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες ὀλίγον πεποιήκασιν αὐτῆς μόριον.* In Gaisfordi editione haec ex A referuntur: *in margine scriptum a p. m. γράφεται οὐδὲν ὡν εἰπεῖν πεπορίκασι αὐτῆς μόριον. post quae verba nonnulla fuisse videntur, nunc erasa.* Inde Bekkerus verbum *πεπορίκασι* recepit. Vetus interpres neque hanc neque vulgatam

1) Haec vetusta translatio item in graecis codicibus Histor. Anim. A p. 633 intelligenda est; similiter Guarini versio in Strabone tom. I p. 167 Cram.

lectionem secutus est: *modicam adepti sunt ipsius partem*; is si verbum *adipisci* adhibet, in Graecis τυγχάνειν legimus, ut in libro suo hoc invenisse sit putandus: ὀλίγου τετυχήκασιν αὐτῆς μορίου.

ibidem v. 24 οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διαστρέφειν εἰς ὀργὴν προάγοντας ἢ φθόνον ἢ ἔλεον. apud Gaisfordum ἢ φθόνον ἢ ἔλεον] γράφ. ἢ φόβον ἢ ἔχθραν A. in marg. quae nota videtur esse primae manus. Id ipsum praestat vet. translatio: *ad iram provocantes aut timorem aut inimicitiam,* (nam quod ibi in MV legitur additum *aut timorem aut amorem aut,* id non interpretis sed librariorum videtur esse additamentum) causam huius varietatis non perspicio, sed ratione carere non videtur, nam et III, 19 *p. 1419, b* 25 μετὰ δὲ ταῦτα .. εἰς τὰ πάθη ἄγειν τὸν ἀκροατήν· ταῦτα δ' ἐστὶν ἔλεος καὶ δείνωσις καὶ ὀργὴ καὶ μῖσος καὶ φθόνος καὶ ζῆλος καὶ ἔρις. in vetusta translatione ἔλεος deest in eiusque loco φόβος apparet: *haec autem sunt timor, crudelitas.*

b 32 ἀλλὰ πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατήν, *sed prae opere est per singula captare auditorem*. desunt Graecis verba *per singula* neque intelligo.

p. 1355. 1 διὸ καὶ πολλαχοῦ ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος] prius καὶ om, deinde κωλύει μὲν λέγειν (*prohibet quidem dicere*) tum vero egregie *diximus*, εἴπομεν, semper enim Aristoteles multitudinis numero utitur, scripta sua laudans.

v. 31 οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν] πιθεῖν A, noster *agere*, i. e. ποιεῖν, et v. 38 ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, *ut vere est dicere* hoc est quod in marg A ἀληθῶς

I, 2 *p. 1356,* 25 οἷον παραφυές τι] *quasi adnatam quandam partem* et in marg. A prima manu μέρος

I, 4 *p. 1360,* 12 καὶ ποία ἡ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ εἰσαγώγιμος] *et quantum ibidem factum et quantum adducibile* hoc est quod in marg. A καὶ πόση τε αὐτόθεν γινομένη καὶ πόση εἰσαγώγιμος

31 ἐπαΐειν τίς πολιτεία συμφέρει] *attendere quae civitati expediunt* et in marg. A γραφ. ἃ τῇ πολιτείᾳ

I, 5 *p. 1361,* 14 καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνδραπόδων πλήθει]

marg. A et vet. transl. *καὶ ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων καὶ πλήθει*

I, 9 *p. 1366, b* 15 *ἀκολασία*] marg. A *γραφ. ἀκρασία*, vet. tr. *incontinentia*, quae I, 10, *p. 1368, b* 15 cum marg. A *δὲ* omittit.

Haec fere sunt quae ex margine codicis A referuntur et quantum cum nostra translatione consentiant elucet; quae sequuntur eiusdem generis, in hac sola servantur.

I, 7 *p. 1365, b* 19 *ἀγαπητὸν γὰρ ἀφῄρηται. amabile enim singulariter ablatum est*, adverbii vestigium nullum in graecis codicibus est, editiones veteres ex hoc interprete *μόνως* addiderunt; utitur illo, si *ἰδίᾳ* in graecis est.

I, 8 *p. 1366,* 14 *ταῦτα δὲ ληφθήσεται διὰ τῶν αὐτῶν. haec autem accipientur per eosdem locos.* pessime additum haud dubie ex margine codicis *τόπων*.

I, 9 *p. 1367,* 23 *χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα*, addit interpres *secundum electionem κατὰ προαίρεσιν.*

I, 10• *p. 1369,* 7 *τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι . . . περίεργον*, addit *utique erit ἂν εἴη*

I, 11 *p. 1369, b* 34 *ἀθρόαν simul totam.*

I, 11 *p. 1370, b* 27 *καὶ ἃ ἔπραττε καὶ οἷος ἦν . qualia egit*

I, 12 *p. 1372,* 10 *κοινὰ γὰρ ταῦτα πάντων τῶν λόγων* sic A; *omnium partium rhetoricae* vet. tr. i. e. *πάντων τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς*, ceteri *γὰρ τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντα*

I, 12 *p. 1373,* 18 corruptum *ἐγκεκλικότες* vertit quod in ceteris omnibus est *ἐγκεκληκότες*

I, 13 *p. 1374, b* 22 *καὶ τούτου ἕνεκα διαιτητὴς εὑρήθη, arbiter exaltatus est,* unde fortasse Q *ᾑρέθη*

I, 14 *p. 1374, b* 27 *ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ τοὐναντίον in habitu autem iustitiae contrarium,* invenit in libro suo futurum verbi *ἕξει*, quod recte in ceteris deest (fort. ex margine sumsit), id male substantivum esse *ἕξιν* censuit. *p. 1376, b* 24 *σκοπεῖν*, *1377,* 10 *ἄλλως* omittit.

II, 1 *p. 1377, b* 20 *ὡς περὶ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων est dicere propter.* igitur in hoc corrupto loco *διὰ* in libro suo, non *ἰδίᾳ* invenit.

II, 2 *p. 1379*, 2 post τοῖς ἄλλοις haec habet quae sensum non praebent: *si autem non, et quodcunque impediat aliquid quis*

II, 5 *p. 1382*, *b* 18 τοῖς ἥττοσιν *melioribus*, unde in B sec. man. γρ. κρείττοσιν

II, 6 *p. 1384*, *b* 15 τεθέανται *proponuntur*, invenit τίθενται

II, 7 *p. 1385*, 16 καὶ ἐπὶ τίσιν ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες *et qualiter* recte καὶ pro ἤ. — 34 ἢ codices graeci omnes om. prima dat edit. Basil. Isingr., nunc ex nostro codice M qui *at* exhibet, illud confirmatur. — *b* 1 ὑπηρετοῦσιν ἢ ὑπηρέτησαν, translatio transpositis temporibus *succurrerunt aut succurrunt*, sed mutatio in latinis facilior quam ut magnam ei fidem praestes.

II, 8 *p. 1385*, *b* 14 ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ. recte transl. *vel* ἢ

II, 11 *p. 1388*, *b* 4 ἔστι γὰρ ταῦτα *sunt autem talia*.

II, 12 *p. 1389*, 12 μᾶλλον *maxime*. — 25 καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι *et facile autem seducibiles sunt*. δ' εἰσί ut saepe καὶ . . δὲ. — *b* 12 τὸ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτόν ἐστιν ἦθος omittit versio. quae verba nisi ὁμοιοτελεύτῳ vocabuli *est* exciderunt, fortasse omissa sunt quod cap. 13 *p. 1390*, 24 et iuniores et seniores coniuncti sunt: τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα.

II, 19 *p. 1392*, *b* 33 καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον. *et de futuro quidem ex iisdem palam*, sed nescio quid h. l. sit καὶ περὶ μὲν τοῦ

II, 20 *p. 1393*, *b* 22 συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ] δημηγορῶν κρινομένω δημαγωγῶ A, sed unice verum quod transl. δημηγορῶν κρινομένου δημαγωγοῦ

II, 21 *p. 1394*, 26 ὁ περὶ τούτων συλλογισμός, *de talibus*. — *b* 5 πρὸς δὲ τῷ ἐχομένῳ ἐνθύμημα, *cum habito autem enthymema quoddam*. *1395*, *b* 12 ταύτην τε δὴ ἔχει μίαν χρῆσιν τὸ γνωμολογεῖν καὶ ἑτέραν κρείττω ita Bekkerus optime restituit, A δὲ δὴ ἔχειν, ceteri τε δεῖ μίαν ἔχειν χρῆσιν τῷ. vet. transl. *hunc autem oportet unum habere usum ei quod est in sententiam loqui*, invenit itaque in libro suo ταύτην δὲ δεῖ μίαν ἔχειν χρῆσιν τῷ γνωμολογεῖν

II, 22 *p. 1396*, 14 *τὰ ὑπὲρ Ἡρακλειδῶν πραχθέντα.* A *λεχθέντα*, vet. transl. *producta*, an *προαχθέντα* invenit?
II, 23 *p. 1397*, *b* 6 *πῶς ὑπολαβών φησι τὴν μὲν* sic A, ceteri *πρὸς οὓς φησὶ*, noster *qualiter hanc quidem* — v. 8 *ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξαν ἀποθανεῖν* noster verbis commutatis acute . . *ἀποθανεῖν* . . *ἀποκτεῖναι*, in quo utrum librum an ingenium suum secutus sit, haereo. — v. 24 *ὅτι ἡττῶνται*] id ex nostro sumptum videtur, *quod vincuntur*, libri graeci aliud, *θανατοῦνται* A, *θανοῦνται* YZ, *ἀποθανοῦνται* Q. — *1398*, 10 *εἰ πρὸς Ἀριστείδην κατηγοροῦντα τοῦτό τις εἴπειεν*] *εἴποιεν* QYZ, *ἂν εἴπειεν* A *hoc utique aliquis dicat* vet. transl. i. e. *τοῦτο ἄν τις εἴπειεν* — 22 *ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσειαν*, *ut in poemate Alexandro quod omnes quidem confitebuntur utique* i. e. *πάντες μὲν ὁμολογήσειαν ἄν*, *poemate* haud dubie ex margine sumptum. — *b* 10 *ὅτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσιν*, quibus addunt *περὶ ὁτουοῦν* QYZ, translatio vero *quod omnes honorant sapientes et circa quodcunque omnes. καὶ περὶ ὁτιοῦν πάντας* — 32 *καὶ Ἡγήσιππος ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα.* primus monuit Muretus eundem esse virum qui de eadem re dicitur in Hellenicis *Ἀγησίπολις* idque reponendum. iam vide quod in translatione exstat *et Egesippus polis vel in Delphis.* apparet eum varietatem sic adnotasse
polis l'
Egesippus supra versum [1]); videsne ei librum a Graeco docto et perito emendatum ad manus fuisse? nam ipsum historiae Xenophonti traditae memorem hoc invenisse minime probabile est. — *1399*, 18 *τῷ πρότερον εἰρημένῳ τρόπῳ*, *loco*, *τόπῳ* — *1401*, 31 *ἐλεγκτικὸν magis elencticum* — 32 *ἓν ἀγαθὸν δύο κακά unum malum duo bona* — *b* 1 *συντεθέντα γὰρ ἴσως οὐκέτι*

---

1) Similiter ex margine in textum venit III, 17 p. 1418, 29 in Archilochi verbis *χρημάτων δ' ἄελπτον οὐθέν ἐστιν οὐδ' ἀπώμοτον*, ubi MV *pecuniarum deficit una dictio nihil est neque deieratum*, dictio illa quae deficit est *δ' ἄελπτον*, quod corruptum in A *ἆ ἔλιπον*. coniicias ipsum interpretem quod in libro suo delituit, desiderari adnotavisse.

δίκαιον componentem . . non est, et prius est in QYZ *συντιθέντα* — 22 *ἐν τῇ Ἴδῃ* omittit — 36 *αὐτῇ ipsi Helenae*

III, 1 *p. 1404,* 34 *οἱ πρῶτον priores*

III, 2 *p. 1404, b* 2 *σημεῖον γὰρ ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον.* A *ὡς ἐάν,* vet. tr. *quae* vel ut M *quaecunque,* num *ὅς ἄν* invenit? — 20 *πρὸς ἐπιβουλεύοντα ad fraudulentos* — 30 *τό τε διὰ τί εἴρηται* propter quid *autem* dictum est — 32 *μεταφορὰ metaphorae* et sic corr Y. — *1405,* 28 *καὶ λαβεῖν καὶ πορθῆσαι et accipere et acquirere* — 35 *ἔτι δὲ οὐ πόρρωθεν δεῖ ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν.* corruptissime A *διαλέκτων,* vet. tr. *non de longe sed ex,* verum igitur tenet, verbum fortasse casu excidit — *b* 7 *ἐν τοῖς ψόφοις in sono.* — 29 *καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν et bonum et malum* de suo transposuisse videtur.

III, 3 *p. 1406,* 2 *μένους μὲν*] *μὲν οὓς μὲν* A, noster *quidem,* sciens quae corrupta legit in libro suo *μὲν οὓς* praeteriisse videtur. — 15 *χρῆσθαι αὐτῇ*] *αὐτῷ* A, *ipsis* — *b* 2 *οὗτοι γὰρ ψοφώδεις probrosi* — 9 *ἔναιμα τὰ πράγματα sanguinea habentia negotia*

III, 5 *p. 1407, b* 18 *ἔτι δὲ ποιεῖ σολοικίζειν τὸ μὴ ἀποδιδόναι adhuc haec* (*τάδε* A) *faciunt soloecizare reassignare quidem,* legit in codice suo *τὸ μὲν ἀποδιδόναι*

III, 7 *p. 1408,* 10 *ἐὰν ᾖ παθητική τε καὶ ἠθική si passionis illativa secundum aliquid et moralis* — 15 *εἰ εἴπειεν ἄν,* om. *ἄν* — 33 *ᾧ κατακόρως χρῶνται.* A *κατακορεῖ,* tr. *pro tempore,* an *κατὰ καιρὸν* legit? — 34 *τίς δ' οὐκ οἶδεν; ἅπαντες ἴσασιν. quis enim non novit, quae omnes sciunt* — *b* 6 *μὴ καί,* perverse tr. *καὶ μή*

III, 8 *p. 1408, b* 32 *τῶν δὲ ῥυθμῶν*] tr. *εὐρύθμων* idque exhibet et A quod Bekkerum fugit. — *1409,* 22 *καὶ τίνες εὔρυθμον ποιοῦσι ῥυθμοὶ καὶ πῶς ἔχοντες εἴρηται. et qui rhythmi faciunt bene rythmizatum et qui sunt hi et qualiter habentes dictum est.* novum igitur legit in libro suo *καὶ τίνες εἰσὶν οὗτοι*

III, 11 *p. 1412,* 5 *ὁ ἀναισχυντῶν πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον ad facile verecundabilem* — *1413,* 5 *ἔστι γὰρ*

εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα φιάλῃ Ἄρεος. est enim assimilare rhapsodiam facienti scutum phialam Martis. mirum unde illa verba sumserit. — 5 *λέγω δὲ ὅταν ἀποδιδῶσι ὥσπερ σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φέρει dico autem cum assignant sicut id sicut apii,* legit ergo *ὥσπερ τὸ ὥσπερ* quod simile cadenti excidit.

III, 12 *p. 1413, b* 29 *ἦλθον ἀπήντησα ἐδεόμην convenerunt occurrerunt depraedatus* (*precatus?*) *sum.* invenit *ἀπήντησαν*

III, 14 *p. 1414, b* 35 *καὶ ἀπὸ συμβουλῆς et si a consilio — 1415*, 35 *καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσεκτικὸν*] A *καὶ ἐνίοτε προσεκτικόν*, tr. *et aliquando facere attentivum,* num de suo addidit *facere? — b* 11 *ὅτε quod* — 13 *καὶ* ante exemplum omittit

III, 15 *p. 1416*, 5 *οὐθὲν γὰρ διαφέρει εἴτε εἰπόντος τινὸς εἴτε μὴ sive subexistente aliquo sive non* i. e. *ὑπόντος* — 21 *ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς aut propinquorum aliquis*

III, 16 *p. 1416, b* 19 *οὐθὲν γὰρ αἴτιος ὁ λέγων τῶν πράξεων, qui solvit ὁ λύων — 1417*, 25 *ἀλλ' εἰ μὴ ᾠνήμην βέλτιον sed et putabam melius,* ergo *ᾤμην* legit — 26 *μὲν* omittit et v. 36 *λέγε* quod A (vel *λέγειν* quod in ceteris), habet enim *narrans διηγούμενος*, non *διηγούμενον* cum ceteris — 37 *ἴδια*, non *ἰδίᾳ — b* 10 *πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, ubique* i. e. *πανταχοῦ*

III, 17 *p. 1418*, 1 *δημηγορικώτατα magis concionalia,* recte — 15 *οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα non oportet enthymematizare simul,* legit ergo *ἐνθυμηματίζειν* — 19 *ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν quod non oportebat credere* — 26 *ῥᾷον facile* — 35 *τοῦτό ἐστι idem est* (*id est?*)

III, 18 *p. 1419*, 1 *ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκὼς ᾖ cum alterum dictum sit* — 30 *οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω non enim erant sed meliora* invenit *ἀλλὰ*

III, 19 *p. 1419, b* 26 *ἔλεος timor* — 36 *ἀλλ' οὗτος μὲν τάδε περὶ τούτου, ἐγὼ δὲ ταδί, καὶ διὰ ταῦτα.* postrema sic in A *ταδὶ καὶ ἅδε καὶ ταῦτα sed iste quidem haec de hoc iusta autem et haec* i. e. *τὰ δίκαια δὲ καὶ ταῦτα* ut incertum sit, utrum idem in suo libro quod in A est invenerit, an corruptum suo marte emen-

dare conatus sit. et hoc quidem mihi probabilius videtur. — *1420*, 2 *εἰ τάδε ἔδειξεν opinabatur*, *ἔδοξεν*? — 3 *ἢ οὗτος aut sic.*

Haec qui consideraverit, interpretem qui omne verbum graecum, quantum fieri potest, simillimo latino exprimit, nisi forte librarii incuria fallit, alia quae in nostris codicibus non apparent, in libro suo invenisse, concedet; licet igitur hanc translationem consulere, non modo ut aliorum bariolationes inde sumptas confutemus, sed etiam ut interdum verum inveniamus aut confirmemus.

Et hanc quidem versionem Guilelmi de Brabantia ordinis praedicatorum, episcopi Corinthiensis, qui autore D. Thoma plurima Aristotelis eiusque commentatorum scripta de graeco in latinum transtulit, esse subscriptio codicis Paris. docet[1]):

Explicit liber Rhetoricorum Aristotelis secundum translationem Guilielmi. Deo gratias.

Sed praeter hanc alia existit barbara translatio incerto autore, mihi nunquam visa, cuius primos versus Iordanes refert[2]).

1) Msc. lat. 7695 apud Iordanem (Iourdain Recherches sur les traductions d' Aristôte) p. 70 ed. II. Alio in codice St. Victor. 336, 96 additum est: 1281.

2) nro XLIV ex Cod. Sorb. 1779. Fort. Bartholomaei Messaniensis est, qui Magna Mor. vertit, de quo vid. Mehus praef. ad Ambros. Camald. p. CLV seqq. Utriusque versionis mentionem facit Schraderus ad II, 13, 9. Hermannum quoque Alemannum anno 1240 Ethica, 1256 Rhetorica Arabes secutum vertisse Iordanes p. 57. 149 - 53 tradit.

ARISTOTELIS RHETORICA.

LIBER I.

Cap. I.

Rhetorica assecutiva dialecticae est; ambae enim de talibus quibusdam sunt, quae communiter quodammodo omnium est cognoscere, et nullius scientiae determinatae. propter quod et omnes modo quodam participant ambabus. Omnes enim usque ad aliquid et exquirere et sustinere sermonem, et defendere et accusare conantur. multorum quidem igitur hi quidem fortuito haec agunt, hi autem propter consuetudinem ab habitu. quum autem utroque modo contingit, palam quia erit utique ipsa et dirigere. propter quod enim adipiscuntur et hi propter consuetudinem et hi a casu, huius causam considerare contingit. tale autem omnes utique confitebuntur artis opus esse. nunc quidem igitur qui artes sermonum componunt, modicam adepti sunt ipsius partem. persuasiones enim sunt solum artificiale, alia autem adiectiones. hi autem de enthymematibus quidem nihil dicunt, quod quidem est corpus persuasionis, de extrinsecis autem rei plurima negotiantur. commotio enim et misericordia et ira et tales passiones animae non sunt de re sed ad iudicem. quare si circa omnia essent iudicia sicut in quibusdam civitatum nunc est et maxime in bene ordinatis legibus, nihil

---

E edit. Veneta M cod. Monac. 307. V Victoriani libri varietas. tituli desunt, librorum divisio in M apparet.

2 communiter] *κοινά*, scrib. communia 10 huius] *τούτου* cum Q 11 omnes] om *ἤδη* cum D confitentur E 12 artem V 13 adepti sunt] *πεποϱίκασι* marg. A, sed libri *πεποιήκασι* 20 maxime in bene] *μάλιστα ἐν ταῖς*

utique haberent quod dicerent. omnes enim hi quidem putant oportere sic leges promulgare; hi autem et utuntur et prohibent extra rem dicere, sic etiam in Areopago, recte hoc putantes. non enim oportet iudicem pervertere, ad iram provocantes aut timorem aut inimicitiam. simile enim et si quis qua oportet uti regula, hanc faciat distortam. adhuc autem manifestum quod litigantis quidem nihil est nisi ostendere rem, quia est aut non est, aut facta est aut facta non est. si autem magna aut parva aut iusta aut iniusta, quaecunque legislator non determinavit, ipsum utique iudicem oportet cognoscere et non addiscere a litigantibus. maxime quidem igitur convenit recte positas leges quaecunque contingit omnia determinare ipsas, et quam paucissima committere iudicantibus. primum quidem quia unum habere et paucos facilius quam multos bene sapientes et potentes leges ferre et iudicare. deinde legislationes quidem ex multo tempore consideratis fiunt, iudicia autem ex suborto. quare difficile assignare iustum et expediens bene iudicantes. omnium autem maximum, quia iudicium legislatoris non secundum partem, sed de futuris et universalibus est, praefectus autem et iudex iam de praesentibus et determinatis iudicant, ad quos et amare iam et odire et proprium commodum annexa sunt saepe, ut non adhuc possint videre sufficienter verum, sed attendere in iudicio proprium delectabile aut triste. de aliis quidem igitur, ut diximus, oportet quam paucissimis facere dominum iudicem, de eo autem quod factum esse aut non factum esse, aut fore aut non fore, aut esse aut non esse, necesse iudicibus committere. non enim possibile haec legislatorem praevidere. si itaque haec ita se habent, manifestum quod quae extra negotium regiologizant, quicunque alia determinant, puta quod oportet prooemium habere aut narrationem et aliarum unamquamque partium. nihil enim aliud

---

5 timorem aut inimicitiam] *φόβον ἢ ἔχθραν* cum marg. cod. A timorem aut amorem aut inimicitiam MV et] om E, item oportet 16 legislatores E 21 iudicat E quos amare et odire E 24 attendere] *ἐπισκοπεῖν* 26 de eo] de om E 29 itaque] *δὴ* 30 alia] talia V 31 quod] quod non E

in ipsis negotiantur nisi quomodo iudicem qualem quendam faciant. de artificialibus autem persuasionibus nihil determinant, hoc autem est, unde utique aliquis fiet enthymematicus.

Propter hoc enim eadem existente methodo circa concionalia et iudicia, et pulchriori et magis civili concionali negotio quam id quod circa commutationes, de illo quidem nihil dicunt. de disseptare autem omnia tentant artificialiter differre, quia minus est prae opere quae extra rem dicere in concionalibus, et minus est fraudulentum concionatio disseptatione quia communius. hic quidem enim iudex de convenientibus iudicat, quare nihil aliud oportet nisi ostendere quod sic habent, ut aiit consilians. in iudicialibus non sufficiens hoc, sed prae opere est per singula captare auditorem. de alienis enim iudicium. quare ad id quod ipsorum intendentes et ad gratiam audientes condonant litigantibus, sed non iudicant. propter quod in multis locis, sicut et prius diximus, lex prohibet quidem dicere extra rem. ibi autem ipsi iudices hoc servant sufficienter.

Quoniam autem manifestum est quod artificialis methodus circa persuasiones est, persuasio autem demonstratio; tunc enim credimus maxime quando ostensum esse existimamus, est autem ostensio rhetorica enthymema, et est hoc ut est dicere simpliciter principalissimum persuasionum, enthymema autem syllogismus quidam; de syllogismo autem omni dialecticae est videre, aut ipsius totius aut partis alicuius, palam quia qui maxime hoc potest considerare, ex quibus et quomodo fit syllogismus, iste et enthymematicus utique erit maxime, coassumens circa qualia quaedam est enthymema et

---

3 unde] unum M aliquis fiet utique E 5 iudicialia? 6 negotio] om οὔσης 7 omnia] post artificialiter E — omnes? 8 differre] discerni M minus eẽ E et minus est et M 9 minus et M minus eẽ E 10 quia] ὅτι cum C et marg A pro ἀλλὰ 13 per om M per singula Graecis desunt, et vix sana auditionem E 15 condolent V 16 quod in] om καὶ diximus] εἴπομεν? 17 quidem] Graecis deest 20 persuasionem E demonstratio] om τις 24 autem om M omni om E deest ὁμοίως est dialecticae E 25 palamque E om δὲ 28 coassumens] q° assumens E qualia quaedam] ποῖά τινα?

quas habet differentias ad logicos syllogismos. verum enim et quod simile vero eiusdem est potentiae videre. simile autem et homines ad veritatem apti nati sufficienter et in pluribus adipiscuntur veritatem. propter quod ad probabilia coniecturabiliter se habere est et ad veritatem similiter se habentis.

Quod quidem igitur quae extra rem alii negotiantur et quia magis diverterunt ad litigare, manifestum; utilis autem est rhetorica propterea quod vera et iusta sunt natura meliora contrariis. quare si non secundum conveniens iudicia fiant, necesse per ipsa vinci. hoc autem est dignum increpatione. adhuc autem ad quosdam, neque si certissimam habeamus scientiam, facile ab illa persuadere loquentes. doctrinae enim est qui secundum scientiam sermo. hoc autem impossibile. sed necesse per communia fieri persuasiones et orationes, sicut et in topicis dicebamus de ea quae ad multos obviatione. adhuc contraria oportet posse persuadere sicut et in syllogismis, non ut ambo agamus. non enim oportet prava agere, sed ut non lateat, qualiter habeat, et ut, alio utente non iuste orationibus ipsis, solvere habeamus. aliarum quidem igitur artium nulla contraria syllogizat. dialectica autem et rhetorica solae hoc faciunt. similiter enim sunt ambae contrariorum. res tamen subiectae non similiter se habent, sed semper vera et meliora natura syllogizabiliora et persuasibiliora sunt, ut vere est dicere. adhuc autem inconveniens si corpore quidem non posse adiuvare se ipsum sit turpe; oratione autem non turpe; quod magis proprium est hominis corporis opportunitate. si autem quoniam magna nocebit utique qui utitur iniuste tali potentia orationum, hoc et commune est de omnibus bonis exceptis virtutibus et maxime de

---

2 simul autem? 7 quia] quod MV 10 necesse] necesse contraria MV autem] enim E 12 doctrinac] declinare E 13 est] igitur M autem] autem est M 16 adhuc] om δὲ 18 agere] ποιεῖν? in A est πιθεῖν 19 orationibus ipsis] μὴ δικαίως τοῖς λόγοις αὐτοῖς, sed ipsi M 20 igitur om E 23 eusyllogizabiliora? 24 vere] ἀληθῶς cum marg A 26 est] rē E 28 et commune est] est commune E 29 excepta virtute, an πλὴν ἀρετῶν invenit? et om E τοῦτό τε

opportunissimis, puta robore, sanitate, divitiis, militia. talibus enim utique quis proderit maxime utens iuste et nocebit iniuste. quod quidem igitur non est neque unius alicuius generis determinati rhetorica, sed quemadmodum dialectica, et quia utilis, manifestum, et quod non est opus ipsius persuadere, sed videre existentia persuasibilia, circa unumquodque, sicut et in aliis artibus. non enim est medicinalis sanitates efficere, sed usque quo contingit, usque ad hoc perducere. est enim et eos qui non possunt recipere sanitatem, tamen medicari bene. adhuc autem, quod eiusdem persuasibile videre et apparens persuasibile, ut et in dialectica syllogismum, et apparentem syllogismum. sophistica enim non in potentia, sed in electione est. verum tamen hic erit iste quidem secundum scientiam, ille autem secundum electionem rhetor. ibi autem sophistica quidem secundum electionem, dialecticus autem non secundum electionem, sed secundum potentiam. de ipsa autem iam methodo tentemus dicere qualitercunque et ex quibus poterimus addiscere proposita. rursum igitur velut a principio definientes ipsam quae est, dicamus reliqua.

Cap. II.

Est itaque potentia rhetorica circa unumquodque considerandi contingens persuasibile. hoc enim nullius alterius artis opus est. aliarum enim unaquaeque circa suum subiectum est. doctrinativa et fidem factiva, puta medicinalis de sanis et aegris, et geometria circa passiones accidentes magnitudinibus, et arithmetica circa numerum. similiter autem et reliquae artium et scientiarum. rhetorica autem de dato, ut est dicere, videtur posse considerare persuasibile. propter quod et dici-

---

1 malitia M talibus] τοιούτοις? 2 proderit quis E om E 6 circa] puta E 7 artibus] artibus omnibus? 7 sanitates] alii sanitatem monente Victorio, i. e. ὑγίαν, non ὑγιᾶ 12 et apparentem syllogismum] om E sophistica] ἡ γὰρ σοφιστικὴ cum A 13 hic] om E 20 est itaque] esto? ἔστω δὴ rhetorica potentia? circa om E 23 περὶ ὑγιεινῶν καὶ νοσερῶν cum A 27 videtur om E

mus ipsam non circa aliquod genus proprium determinatum habere artificialitatem. persuasionum autem hae quidem inartificiales sunt, hae autem artificiales. inartificialia autem dico, quaecunque non per nos acquisita sunt, sed praeexstiterunt, ut testes, extorta, conscriptiones et quaecunque talia, artificialia quaecunque per methodum et per nos effici possibile est. quare oportet horum his quidem uti, haec autem invenire. earum autem quae per orationem acquiruntur fidierum tres species sunt. hae quidem enim sunt in more loquentis, hae autem in eo, quod est auditorem disponi aliqualiter, hae vero in ipsa oratione, per hoc quod ostendit aut videtur ostendere. per morem quidem, cum sic dicatur oratio, ut faciat dicentem dignum fide. modestis enim magis credimus et celerius de omnibus quidem simpliciter; in quibus autem certitudo non est, sed utrumque opinamur et penitus. oportet autem et accidere hoc non per orationem, sed propter opinari qualem quendam esse dicentem. non enim sicut quidam orationum artem tradentium apponunt in arte modestiam dicentis, tanquam nihil conferentem ad persuasibilitatem, sed fere ut est dicere principalissimam habet fidem mos. per auditores autem, cum in passionem per orationem perducti fuerunt. non enim similiter reddimus iudicia tristes et gaudentes, vel amantes et odientes, ad quod et solum dicimus eos, qui orationum artem tradiderunt tentasse negotiari. de his quidem igitur declarabitur secundum unumquodque, quando de passionibus dicemus. per orationes autem credimus, quando verum aut apparens ostenderimus ex probabilibus circa singula. quum autem persuasiones per haec sunt, manifestum quod haec tria est accipere eius qui syllogizare potest et considerare quae circa mores et virtutes, et tertio quae circa passiones, quid sit unaquaeque passionum, et quale sit, et ex quibus fiat et quo-

9 species sunt] sunt om E 11 ipsa om E 12 quidem] om οὖν 15 est] ἐστί? utrumque opinamur om E autem om M 16 non] ponendum post sed, an voluit negationem transpositam? 17 quaedam ME 18 in arte] om καὶ 23 quod om E 26 credimus] πιστεύομεν? 28 quod] quidem E

modo. quare accidit rhetoricam velut adnatam quandam partem dialecticae esse et negotii quod circa mores, quod iustum est appellare politicam. propter quod et induit figuram politicae rhetorica et contra facti huius quantum ad haec propter ineruditionem, et quantum ad alia propter iactantiam, quantum ad alia vero et propter alias causas humanas. est enim pars quaedam dialecticae et similis, sicut et incipientes diximus. de nullo enim determinato neutra harum est scientia qualiter habet, sed quaedam potentiae optinendi orationes. de potentia quidem igitur ipsarum et quomodo habent adinvicem, dictum est fere sufficienter.

Earum autem quae per ostendere aut apparere ostendere, sicut et in dialecticis. hoc quidem inductio est, hoc autem syllogismus, hoc autem apparens syllogismus, et hic similiter. est enim exemplum quidem inductio; enthymema autem syllogismus. voco autem enthymema quidem rhetoricum syllogismum, exemplum autem rhetoricam inductionem. omnes autem persuasiones faciunt per ostendere aut exempla dicentes aut enthymemata et praeter haec nihil. quare si quidem et totaliter necesse syllogizantem aut inducentem ostendere quodcunque; palam autem nobis hoc ex analyticis, necessarium utrumque ipsorum utrique horum idem esse. quae autem est differentia exempli et enthymematis, manifestum ex topicis. ibi enim de syllogismo et inductione dictum est prius: quod hoc quidem in multis et similibus ostendere quod sic habet, ibi quidem inductio est, hic autem exemplum; hoc autem, quibusdam entibus, alterum aliquod propter haec accidere praeter ista, eo quod haec sunt universaliter ut in pluribus, ibi quidem syllogismus, hic autem enthymema vocatur. manifestum autem est quod utrumque habet species rhetoriae, sicut autem et in methodicis dictum est et in his similiter habet; sunt

1 partem] παραφυές τι μέρος 4 facti] ferri E 7 quaedam om E similis] ὁμοία cum A 12 quae om E 14 syllogismus post apparens om E similiter] om ἔχει cum A 19 nihil] om πως cum A apud Gaisf. 20 quodcunque] quod oz aut quodcunque M scrib. quodcunque aut quemcunque 28 ut] scrib. aut ut, prius ἢ om 30 utrumque] om καὶ et ἀγαθὸν rhetoriae] ῥητορείας cum A autem] γὰρ 31 methodicis] topicis MV

enim hae quidem exemplares rhetoriae, hae autem enthymematicae et rhetores: similiter hi quidem exemplares, hi autem enthymematici. persuasibile quidem igitur non minus orationes, quae per exempla; turbantur autem magis enthymematicae. causam autem ipsorum et quomodo utroque utendum, dicemus posterius. nunc autem de ipsis his magis determinemus liquido. quum enim persuasibile alicui persuasibile est, et hoc quidem confestim exsistit propter se persuasibile et credibile, hoc autem eo quod videatur ostendi per talia; nulla autem ars considerat particulare puta medicinalis quid Socrati sanum est aut Calliae, sed quid tali aut talibus; hoc enim artificiale; quod secundum unumquodque infinitum et non scibile, neque rhetorica quod secundum unumquodque probabile considerabit, ut Socrati vel Hippiae, sed quod [persuasibile] talibus, sicut dialectica. etenim illa syllogizat non ex quibuscunque; videntur enim quaedam et deliris; sed illa quidem opportunis; rhetorica autem ex iam consuetis consiliari. est autem opus ipsius et de talibus de quibus consiliamur et artes non habemus, et inter tales auditores, qui non possunt per multa conspicere neque ratiocinari a longe. consiliamur autem de his quae videntur contingere utroque modo se habere. de impossibilibus enim aliter aut facta esse aut fore aut habere, nullus consiliatur ita existimans. nihil enim plus, aut sic contingit consiliari et concludere haec quidem ex syllogisatis prius, haec autem ex non syllogisatis, opportunis autem syllogismo, propterea quod non sunt opinativa. necesse autem habet horum haec quidem non esse bene assequibilia propter longitudinem. iudex enim supponitur esse simplex. haec autem non persuasibilia, propterea quod neque ex confessis sint neque ex opinabilibus. quare necessarium enthymema esse et exemplum de contingentibus

---

11 hoc enim] om μὲν 14 Hippiae] Calliae MV persuasibile om M sicut et? 16 opportunis] oportunus M optimis V ἐκ τῶν λόγου δεομένων 23 aut plus sic M πλέον ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν; tum desunt verba contingit autem syllogizari 25 opportunis] optinuit M quod sunt opinata M 26 habet] Graecis deest 29 neque . . neque] μήτ' . . μήτ'?

aliter se habere ut multa, exemplum quidem inductionem, enthymema autem syllogismum, et ex paucis et saepe paucioribus quam ex quibus primus syllogismus. si enim sit aliquid horum notum, nihil oportet dicere; ipse enim auditor hoc apponit; puta quod Doricus coronabilem agonem devicit. sufficiens dicere quod Olympia devicit. hoc autem quod coronalis Olympia nihil oportet apponere. cognoscunt enim omnes. quum autem sunt pauca quidem necessaria ex quibus rhetorici syllogismi sunt; multa enim, de quibus iudicia et considerationes, contingunt et aliter habere. de his enim quae agunt consiliantur et tractant; quae autem aguntur, omnia talis generis sunt, et nihil horum ut consequens est dicere ex necessitate, ut in pluribus autem accidentia et contingentia ex talibus alteris necesse syllogizari; necessaria autem ex necessariis; palam autem nobis et hoc ex analyticis manifestum quod ex quibus enthymemata dicuntur haec quidem necessaria erunt, plurima autem ut in pluribus dicuntur. enthymemata autem ex icotibus et signis. quare necesse horum utrumque utrique idem esse. icos quidem enim est quod ut in pluribus fit, non simpliciter aut sicut definiunt quidam; sed quod circa contingentia aliter se habere sic se habet ad id ad quod icos, ut universale ad particulare. signorum autem hoc quidem sic habet, ut aliquod singularium ad universale; hoc autem ut aliquod universalium ad particulare. horum autem quod necessarium quidem tecmerion, quod autem non necessarium innominatum est secundum differentiam. necessaria quidem igitur dico, ex quibus fit syllogismus; propter quod tecmerium est quod tale signorum. quando enim putant non contingere solvere quod dictum est, tunc ferre putant tecmerium tamquam ostensum et terminatum; tecmar enim et terminus idem est secundum antiquam linguam. adhuc autem signorum hoc quidem ut singulare ad universale, sicut si quis dicat signum

---

4 nihil] οὐδὲν? 7 nihil] οὐδὲν? 10 quae agunt] om μὲν 12 consequens] ἔπος 13 autem accidentia om E 17 λέγεται, τὰ δ' ἐνθυμήματα? ut marg. cod. A sed omisso verbo. 20 aut] scrib. autem 21 aliter] deest καὶ 25 quidem . . . necessarium om E 31 adhuc autem] ἔτι δὲ

esse quod sapientes sint iusti: Socrates nunc enim et sapiens erat et iustus. hoc quidem signum igitur; solvendum est autem quod dictum est et si verum sit; insyllogizabile enim. hoc autem ut si quis dicat signum quod aegrotat; febricitat enim; vel peperit quod lac habet, necessarium quod quidem signorum solum tecmerium est; solum enim cum verum sit insolubile est. hoc autem ut universale ad particulare habet; ut si quis dicat quod febricitat signum esse; spissum enim respirat; solubile enim et hoc et si verum sit. contingit enim non febricitantem spissum respirare. quid igitur est icos, et quid signum et quid tecmerium et quid differunt, dictum est quidem et nunc. magis autem manifestum et de his et propter quam causam haec quidem syllogizabilia sunt, haec autem syllogizata, in analyticis determinatum est de ipsis. exemplum autem quod quidem sit inductio et qualis inductio dictum est. est autem neque ut pars ad totum, neque ut totum ad partem, neque ut totum ad totum sed ut pars ad partem, simile ad simile, cum ambo quidem sunt sub eodem genere, notius autem sit alterum altero, exemplum est; puta quod insidiatur tyrannidi Dionysius, expetens munitionem. et Pisistratus prius insidians expetebat munitionem et accipiens tyrannizavit. et Theagenes in Megaris et alii quoscunque sciunt, exemplum omnes fiunt Dionysii quod nondum est sciunt, si propter hoc expetit. omnia autem haec sub eodem universali quod insidians tyrannidi munitionem expetit. ex quibus quidem igitur dicuntur quae putantur persuasiones esse demonstrativae, dictum est. enthymematum autem maxima differentia et quae maxime latuit omnes fere est, quae quidem et circa dialecticam methodum syllogismorum. haec quidem enim ipsorum

1 nunc enim et] nunc est V, autem est M, del. nunc 2 igitur] om ἐστι cum A autem quod dictum] λυτὸν δὲ τὸ εἰρημένον κἂν? 6 cum verum sit] verum E 9 enim] γὰρ cum C 10 non] scrib. et non quid igitur] om μὲν et quid om M 11 quid tecmerium] τί τεκμήριον differentia E 15 qualis] καὶ ποία ἐπαγωγὴ? 17 partem et simile V 19 insidiatur] ἐπιβουλεύει om E 20 et] etenim? 22 exemplum . . . sciunt om E 23 quod nondum est] scrib. quem nondum si] sed M 24 expedit munera omnia E 27 et non maxime latuit cañs fere est M 29 enim] ea M, om E

sunt secundum rhetoricam, sicut et secundum dialecticam methodum syllogismorum, haec autem secundum alias artes et potentias has quidem existentes, has autem nondum comprehensas. propter quod et latent auditores et magis tangentes secundum modum transeunt ex ipsis. magis autem planum erit quod dictum per plura dictum. dico enim dialecticos et rhetoricos syllogismos esse, de quibus locos dicimus. hi autem sunt qui communes de multis et naturalibus, et politicis et de multis differentibus specie, ut puta locus a maiori et minori; nihil enim magis erit ex hoc syllogizare aut enthymema dicere de iustis vel de naturalibus vel de quocunque, quamvis haec specie differant; propria autem quaecunque ex propositionibus quae circa unamquamque speciem aut genus sunt, ut puta de naturalibus sunt propositiones, ex quibus neque enthymema neque syllogismus est de moralibus, et de his aliae ex quibus non erit de naturalibus. similiter autem hoc se habet in omnibus. et illa quidem non facient circa nullum genus sapientem. circa nullum enim subiectum sunt, haec autem quanto quis utique melius elegerit propositiones latebit faciens aliam scientiam a dialectica et rhetorica. si enim inciderit principiis, non adhuc dialectica neque rhetorica, sed illa erit cuius habet principia. sunt autem plurima enthymematum quae dicuntur ex his speciebus. s. particularibus et propriis, ex communibus pauciora. quemadmodum igitur etiam in topicis et hic dividendum enthymematum species et locos ex quibus sumendum. dico autem species quidem eas quae secundum unumquodque genus proprias propositiones, locos autem communes similiter omnium. primum quidem igitur dicamus de speciebus. primo autem accipiamus genera rhetoricae, quatenus dividentes quot sunt, de his sigillatim accipiamus elementa et propositiones.

---

8 qui communes] *οἳ κοινοὶ* cum A   multis] scrib. iustis   et politicis] politicisque M om *περὶ*   11 vel de] *ἢ περὶ* cum A   13 aut genus] *καὶ γένος*   19 melius] taliter M   22 illa] alia scientia M   illa scientia V   23 s.] hoc scilicet in omnibus   28 primum quidem] *πρῶτον μὲν οὖν . . πρότερον δὲ*

Cap. III.

Sunt itaque rhetoricae species tres numero. tot enim et auditores orationum existunt entes. componitur quidem enim ex tribus oratio, ex dicente et de quo dicit et ad quem; et finis ad hunc est. dico autem auditorum. necesse auditorem aut spectatorem esse aut iudicem; iudicem autem aut factorum aut futurorum. est autem qui quidem de futuris discernit, velut capitaneus; qui autem de factis, velut iudicator; qui de potentia, velut spectator. quare ex necessitate tria utique erunt genera orationum rhetoricarum: deliberativum, disceptativum, exclamativum. deliberationis autem hoc quidem exhortatio, hoc autem dehortatio. semper enim qui singuli consulunt, et qui communiter concionantur, horum alterum faciunt. disceptationis hoc quidem accusatio, hoc quidem defensio; horum enim alterum facere necesse litigantes. exclamativi autem hoc quidem laus, hoc autem vituperium. tempora autem uniuscuiusque horum sunt deliberanti quidem futurum; de futuris enim deliberat qui exhortatur aut dehortatur. disceptanti autem praeteritum. de actis enim semper hic quidem accusat, hic autem defendit. exclamativo autem principalissimum quidem praesens; secundum enim existentia laudant aut vituperant omnes. convertuntur autem saepe et facta rememorantes et futura praeconizantes. singulis autem horum finis alius est, et tribus existentibus tres. deliberanti quidem conferens et nocivum. qui enim exhortatur, tamquam melius consulit. qui enim dehortatur, tamquam deterius dissuadet. alia autem ad hoc coassumit aut iustum aut iniustum, aut pulchrum aut turpe. disceptantibus iustum et iniustum; alia autem et hi coassumunt ad haec. laudantibus vero et vituperantibus pulchrum et turpe. alia autem ad haec et hi

---

1 itaque] δὴ? 2 quidem om M enim om E 4 hunc auditorem MV necesse auditorem om E, scrib. necesse autem auditorem 6 qui om E 11 enim et qui? 13 disceptationis] om δὲ 17 deliberat qui] συμβουλεύει ὁ προτρέπων 20 existentiam enim E 21 scrib. conutuntur 22 prenuntiantes M leg. proicazontes singulis om M 23 est om E 24 qui enim] om μὲν 29 et hi ad haec?

referunt. signum autem quod his quod dictum est, singulis sit finis. de aliis quidem enim nunquam utique litigabunt; puta qui diiudicatur quomodo non fuerit factum aut quomodo non nocuerit; quod autem iniuriam fecit, non utique confitebitur. nihil enim utique opus esset disceptatione. similiter autem et deliberantes alia quidem saepe fatentur, quod autem inutilia consuluerint aut a proficuis dissuaserint, non utique confitebuntur. quasi autem nihil nec iustum vicinos in servitutem redigere et eos qui nihil iniuriabantur. saepe nihil curant. similiter autem et laudantes et vituperantes nihil considerantes si conferentia egerunt aut nociva; sed etiam in laude saepe ponunt quod parvi pendens quod ipsi erat pretiosum, egit quod pulchrum; ut puta Achillem laudant quod adiuvit amicum Patroclum sciens quod oportebat ipsum mori, cum posset vivere. huic autem talis mors pulchrior erat, vivere autem conferens. manifestum autem ex dictis quod necesse de his habere primum propositiones. tecmeria enim et icota et signa propositiones sunt rhetoricae. totaliter quidem enim syllogismus ex propositionibus est. enthymema autem syllogismus est ex dictis propositionibus. quum autem neque acta esse neque agenda possibile, est impossibilia sed possibilia, neque quae non fiebant aut futura erunt non possibile est, haec quidem acta esse in praeterito, haec autem [in futuro] agi, necessarium et deliberanti et disceptanti et exclamativo habere propositiones de possibili et impossibili, et si factum fuerit aut non et si erit aut non. adhuc autem quum omnes et laudantes et vituperantes, et exhortantes et dehortantes, et accusantes et defendentes non solum ea quae dicta

---

1 signum] sunt E quod his quod] quemadmodum E 2 nunquam] nonnunquam non? 3 quomodo] quod? 4 non utique] οὐκ ἂν? 6 fatentur] facere nituntur E προσίενται? 7 dissuaderint M 8 quasi autem nihil nec iustum] nihil enim confitebuntur utique quod aut non iniustum E 10 autem et om E nihil considerantes] post egerunt M non considerant? 11 egit? 13 quod pulchrum] ὅτι καλὸν cum A? 14 oportebat] ἔδει? 15 pulchrior] καλλίων? 18 totaliter] ὅλως 22 quae non fiebant] non om MV — deest μὴ post ἢ cum Z 23 in praeterito del. 23 in futuro om M

sunt ostendere tentant, sed et quod magnum aut parvum, bonum aut malum, vel pulchrum aut turpe, vel iustum aut iniustum, vel secundum se dicentes aut adinvicem comparantes, palam quod oportebit utique et de magnitudine et parvitate, et de maiori et minori propositiones habere et universaliter et de unoquoque, puta quod magis bonum aut quod minus, vel iustitia aut iniustitia. similiter autem et de aliis. de quibus quidem igitur ex necessitate oportet dicere propositiones, dictum est. ex hoc autem dividendum singulariter de unoquoque horum; puta, de quibus deliberatio, et de quibus exclamativae orationes, tertio autem, de quibus disceptationes.

Cap. IV.

Primo quidem igitur accipiendum, circa qualia bona aut qualia mala deliberans consulit, quum non circa omnia sed quaecunque contingit fieri et non. quaecunque autem ex necessitate aut sunt aut erunt, vel impossibile esse aut fieri, de his non est consilium; neque etiam de contingentibus omnibus. sunt enim et a natura quaedam, et a fortuna sunt bona contingentium et fieri et non, de quibus nihil pro opere consiliari. sed palam quod de quibuscunque est consiliari, talia sunt, quaecunque nata sunt reduci in nos, et quorum principium generationis in nobis est. usque ad hoc enim aspicimus, donec inveniamus, si nobis possibilia agere. per singula quidem igitur diligenter dinumerare et distinguere in species, de quibus consueverunt negotiari; adhuc autem quantum contingit de ipsis determinare secundum veritatem, non oportet secundum praesens tempus inquirere, propterea quod non est artis rhetoricae, sed illustrioris et magis verae; et quia multo plura attributa sunt ipsi et nunc quam sunt pro-

5 et de maiori] *καὶ περὶ τοῦ μείζονος* 6 quod] quid? quod minus] *τί ἔλαττον* 8 dicere] *λαβεῖν* 9 dividendum] dicendum MV 13 qualia mala] *ἢ ποῖα κακά?* 15 esse aut.. consilium om V 17 sunt] *γινόμενα* 20 talia sunt] om *δὲ* 22 possibilia] om *ἢ ἀδύνατα* 23 dinumerare] diffinire MV 26 quod non] *μήτε* 27 illustrioris] *ἐμφανεστέρας?* et quia] *πολλῷ τε* cum A

pria theoremata. quod enim dicentes et prius exstitimus, verum est quod rhetorica componitur quidem ex dialectica scientia et ex ea quae circa mores politica. similis autem est quantum ad haec quidem dialecticae, quantum ad alia autem sophisticis orationibus. quantum autem quis utique vel dialecticam vel hanc non quemadmodum utique potentias, sed ut scientias tentaverit constituere, latebit naturam ipsam exterminans eo quod transgrediatur insuper instituendo ad scientias quarumdam rerum subiectarum, et non solum orationum. aut tamen quaecunque pro opere est dividere, relinquent autem considerationem adhuc politicae scientiae, dicamus et nunc. fere enim de quibus consiliantur omnes et circa quae pronuntiant deliberantes maxima quinque numero existunt entia. haec autem sunt de proventibus, et de bello et pace; adhuc autem et de custodia regionis, et de his quae inferuntur et deducuntur et de legislatione. quare de proventibus quidem debentes consiliari oportebit utique introitus civitatis scire et qui et quanti; quatenus si quis deficit apponatur, et si quis minor augeatur. adhuc autem expensas civitatis omnes, quatenus si quae superfluae auferantur, et si quae maiores fiant. non enim solum apponentes ad existentia ditiores fiunt, sed etiam auferentes ab expensis. haec autem non solum ex ea quae circa propria experientia contingit conspicere, sed necessarium et inventorum apud alios scientem esse ad eam quae de his deliberationem. de bello autem et pace scire potentiam civitatis quanta est et iam et quantam contingit fore et qualis quaedam et quae existit et quae potest advenire. adhuc autem bella quae et qualiter proeliati sunt, non solum autem propriae civitatis sed et contra aliorum

2 dialectica] ἀναλυτικῆς 7 latebit om E naturam] nāque E nam quia M ipsarum? 9 et] ἀλλὰ, scrib. set 10 aut tamen] aut cum M ὅμως δὲ attamen? 13 maxime M, om E 14 et de] καὶ περὶ πολέμου cum C 15 adhuc autem] et adhuc autem M adhuc V ἔτι δὲ καὶ περὶ? 17 debentes] debentem τὸν μέλλοντα 18 et qui] καὶ τίνες? quatenus] et quatenus M ὅπως εἴτε quatenus et? 20 superflua auferatur . . maior minor fiat? 28 adinvenire V proeliati sunt] πεπολέμηκεν 29 alium M et confinium?

haec necessarium scire. aut et ad quos dubii eventus sit pugnare, quatenus ad meliores quidem pacem habeant, ad deteriores autem in ipsis sit pugnare. et potentiae utrum similes aut dissimiles. est enim et his excedere et minorari. necessarium et ad haec non solum tua proelia considerasse sed et ea quae aliorum qualiter eveniunt. a similibus enim similia fieri nata sunt. adhuc autem de munitione regionis non latere, qualiter custodietur, sed multitudinem scire custodiae et speciem et loca munitionum. hoc autem impossibile non expertum existentem regionis, ut si minor sit custodia apponatur, et si qua superflua auferatur, et loca idonea observent magis. adhuc autem de alimento quantus sumptus sufficiens civitati, et quantum ibidem factum et quantum adducibile et quorum inductione indigent et quorum abductione, ut ad hos et consilia et statuta fiant. ad duo enim necessarium cives conservare sine querela ad potentiores et ad eos qui ad ista sunt utiles. ad securitatem autem omnia quidem haec necessarium posse considerare. non minimum autem de legislatione audire; in legibus enim est salus civitatis. quare necessarium scire quot sunt civitatum species et quales conferunt unicuique, et a quibus corrumpi natae sunt et propriis civitatis et contrariis. dico autem a propriis corrumpi, quod excepta optima civilitate aliae omnes et remissae et intensae corrumpuntur, puta democratia non solum remissa debilior fit et interminabitur in oligarchiam, sed et intensa valde, sicut et aquilinitas et simitas non solum remissae in medium veniunt, sed et valde aquila facta aut sima ita disponunt nasum, ut neque nasus videatur esse. utile autem ad legislationes non solum attendere, quae civilitati expediunt ex praeteritis

---

1 dubii eventus] ἐπίδοξον 3 potentiae] τὰς δυνάμεις 4 his excedere et] ταύτῃ πλεονεκτεῖν ἢ necessarium et] et om M ἀναγκαῖον δὲ καὶ 5 tua proelia] τοὺς οἰκείους πολέμους 8 sed] ἀλλὰ καὶ 13 adducibile] ad dissimile M καὶ πόση τε αὐτόθεν γινομένη καὶ πόση εἰσαγώγιμος cum marg. A 17 omnia] omnino V omnino al' omnia M 19 audire] ἐπαΐειν 20 qualia? 21 natae sunt] πέφυκε 25 et interminabitur] ὥστε τέλος ἥξει 26 veniunt om M 29 quae civilitati] ἃ τῇ πολιτείᾳ marg A

consideranti, sed etiam eas quae apud alios scire, quales quibus congruant. quare palam quod ad legislationem quidem terrae descriptiones sunt utiles. hinc enim est accipere gentium leges. ad civilia autem consilia historiae scribentium gesta. omnia autem haec politicae, sed non rhetoricae opus sunt. de quibus quidem igitur oportet habere debentem consiliari quae maxima sunt, tot sunt numero. ex quibus autem oportet et de his et de aliis exhortari et dehortari, dicamus iterum.

Cap. V.

Fere itaque et singulariter unicuique et communiter omnibus finis quidam est, quem coniectantes et eligunt et fugiunt. et hoc est, ut in summa est dicere, felicitas et partes ipsius. quare exempli gratia sumamus, quid est ut simpliciter est dicere felicitas et ex quibus partes huius. de hac enim et de his quae in hanc tendunt et de contrariis huic exhortationes et dehortationes omnes sint. quae enim procurant ipsam aut partium aliquam aut maiorem pro minori oportet agere; quae autem corrumpunt aut impediunt aut quae contraria faciunt non agere. sit itaque felicitas eupraxia cum virtute, vel per se sufficientia vitae, vel vita quae cum infallibilitate delectabilissima, vel abundantia possessionum et corporum, cum potentia servativa et activa horum. fere enim aliquid horum aut unum aut plura felicitatem confitentur esse omnes. si itaque est felicitas tale, necesse ipsius esse partes nobilitatem, multitudinem amicorum, bonorum amicitiam, divitias, bonam prolem, multitudinem prolis, bonam senectutem; adhuc corporis virtutes: puta sanitatem, pulchritudinem, robur, magnitudinem, potentiam agonisticam; gloriam, honorem, bonam fortunam; virtutem aut partem ipsius: prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iusti-

---

1 quibus] qualibus? 2 quod ad legisl. om M 3 descriptiones] περίοδοι 7 numero om M 8 et dehortari om M ἢ ἀποτρέπειν cum A pr 10 itaque] utique E δὲ 16 quae enim] om μὲν ipsam] ταύτην 17 minori] om ποιοῦντα 22 enim fere M σχεδὸν γάρ τι τούτων ἢ ἓν ἢ? 28 aut partem] ἢ καὶ τὰ μέρη 29 σωφροσύνην δικαιοσύνην cum vet. edd.

tiam. sic enim utique per se sufficientissimus erit, si existant ipsi interiora et exteriora bona. non sunt enim alia praeter haec. sunt autem in ipso quidem quae circa animam et quae in corpore, extra autem bonitas generis, et amici et pecuniae et honor; adhuc autem convenire putamus potentiam inesse et fortunam. sic enim utique securissima vita erit. sumamus igitur similiter et horum unumquodque quidem quid est. nobilitas quidem igitur est genti et civitati sui iuris antiquos esse et praesides primos insignes et multos insignes prodiise ex ipsis in his quae zelantur. singularis autem nobilitas quae a viris aut mulieribus, et legitimitas ab ambobus. et sicut in civitate primos notos aut in virtute aut in divitiis aut in alio eorum quae honorantur et multos insignes ex genere, et viros et mulieres, et iuvenes et senes. bona autem proles et multitudo prolis non inmanifesta. est autem communi quidem bonitas prolis, iuventus si sit multa et bona. bona autem secundum virtutem quidem corporis; puta magnitudinem et pulchritudinem, robur, potentiam agonisticam; animae autem, iuvenis virtus, temperantia et fortitudo. singularis autem bonitas prolis et multitudo, singulares natos multos et tales esse et feminas et masculos. feminarum autem virtus corporis quidem pulchritudo et magnitudo; animae autem temperantia et amor operositatis sine servilitate. sic autem singulariter et communiter et quantum ad viros et quantum ad mulieres oportet quaerere unumquodque talium inesse. quibuscunque enim ea quae secundum mulieres sunt prava, quemadmodum Lacedaemoniis fere secundum dimidium non sunt felices. divitiarum autem partes numismatis multitudo, terrae villarum possessio et multitudine et magnitudine et pulchritudine differentium;

---

5 potentiam] potestatem V *δυνάμεις* 7 quidem] Graecis deest 8 genti] om *μὲν* sui iuris] *αὐτόχθονας ἢ* 10 singularis] *ἰδία*? quae a] *ἡ ἀπ'* pro *ἢ ἀπ'*? 11 legitimus M legitimis V 12 aut in] aut est M aut cum V *ἢ ἐπ' ἀρετῇ ἢ πλούτῳ ἢ ἄλλῳ* 14 seniores? 15 communis V communius M quidem] quaedam MV 17 quidem] om Graeca 18 iuvenis virtus] *νέου ἀρετὴ σωφροσύνη καὶ ἀνδρία*? 19 singularis] singulare M *ἰδία*? an singulariter? 23 communiter] *καὶ ἰδίᾳ* 29 et multitudine . . differentium] male huc illata, sic etiam A apud Victorium

adhuc autem supellectilium possessio et servorum et pecudum et multitudine et magnitudine differentium. omnia autem haec non fallacia et liberalia et utilia. sunt autem utilia quidem magis fructifera, liberalia autem quae ad fruitionem. fructifera autem dico a quibus proventus. fruibilia autem a quibus nihil quam dignum sit praeter usum. et terminus autem verae possessionis quidem hic et ita possedisse ut in ipso sit usus ipsorum, ita quod remaneant sibi aut non, cum in ipso sit alienare. dico autem alienationem donationem et venditionem. totaliter autem divitem esse est in uti magis quam in possidere. etenim operatio est talium et usus divitiae. bona autem opinio est ab omnibus studiosum existimari, vel tale aliquid habere quod omnes appetant aut multi aut boni aut prudentes. honor autem est quidem benefactivae opinionis signum. honorantur autem iuste quidem maxime qui beneficia praestiterunt. non solum sed honoratur etiam qui potest beneficiare. beneficientia autem quae ad sanitatem et quaslibet causas essendi, aut ad divitias aut ad aliquod aliorum bonorum, quorum non est facilis possessio aut totaliter aut hic aut tunc. multi enim propter ea quae videntur parva honorem adipiscuntur. sed modi et tempora sunt causae. partes autem honoris sacrificia, recordationes in metris et sine metris, constructio templi antiqua, primorditas sedis, monumenta, imagines, alimenta publica, quae barbarorum, puta adorationes et extases, dona quae apud singulos pretiosa. etenim donum est rei possessae datio et honoris signum. propter quod amatores pecuniarum et amatores honoris appetunt ipsa. ambobus enim habet quibus indigent; et pecunia est qua indigent amatores pecunia-

1 servorum et pecudum] βοσκημάτων καὶ ἀνδραπόδων, illud marg. cod A 2 et magnitudine om E 3 non fallacia] καὶ ἀσφαλῆ 5 nihil praeter usum fit quod et dignum. terminus? 7 hic] hic dicitur V 8 ita quod] τοῦ τε οἰκεῖα εἶναι sit] non sit MV 13 aut multi] ἢ οἱ πολλοί 15 quidem maxime] μὲν καὶ μάλιστα 17 quae ad] ἢ εἰς σωτηρίαν 18 ad ante divitias om M 19 aut tunc] ἢ τότε? aut nunc M 20 sed modi] ἀλλ' οἱ τρόποι 22 constructio templi antiqua] γέρα τεμένη 24 puta om MV 26 amatores] καὶ οἱ φιλοχρήματοι 27 ambo enim habent E 28 et pecunia] etenim potentia E

rum, et honorem habere quo amatores honoris. corporis autem virtus sanitas. haec autem sic, ut sint sine aegritudine utentes corporibus. multi enim sani sunt, sicut Herodicus dicitur, quos nullus utique felicitabit sanitate, propter quod ab omnibus abstinere humanis aut pluribus. pulchritudo autem altera secundum unamquamque aetatem est. iuvenis quidem pulchritudo est habere corpus utile ad labores eos .s. qui ad cursum et ad violentiam, delectabilem existentem videre et ad fructionem, propter quod pentathloi pulcherrimi quod ad violentiam et ad velocitatem simul nati sunt. eiusdem autem qui attingit acme ad labores bellicos, delectabilem autem videri esse cum terribilitate. senis autem ad labores quidem necessarios sufficientem, sine tristitia autem propterea quod nihil habeat eorum quibus senectus molestatur. robur autem est quidem potentia movendi alterum ut vult. necesse autem movere alterum aut trahentem aut pellentem, aut levantem aut prementem aut concutientem. quare robustus aut omnibus aut aliquibus horum est robustus. magnitudinis autem virtus excedere secundum longitudinem et profunditatem et latitudinem multos in tanto maiori, ut non fiant tardiores motus propter excessum. agonista autem virtus corporis componitur ex magnitudine et robore et velocitate; etenim velox robustus quidem est. qui potest tibias proiicere aliqualiter et movere cito et longe cursivus est. qui autem deiicere et detinere, luctativus est. qui autem propellere ictu pugillativus. qui vero ambobus his perfecte obtentivus; qui autem omnibus pachilis. bonitas autem senectutis est quidem tarditas senescentiae cum absentia tristitiae. neque enim si cito senescit, bene senescens, neque si vix cum tristitia autem. est autem et ex corporis virtutibus et a fortuna. non sine aegritudine enim existens neque robustus non erit impassibilis, neque sine

---

1 habere] habet? quo et amatorem M 5 plurimis? 6 quidem] μὲν οὖν autem E 8 videre et ad] ἰδεῖν πρὸς 11 attingit acme] quae contigit contingere 15 ut vult — alterum post pellentem MV 20 in del? fiant] faciant? ποιεῖν 21 agonistica? 23 robustus quidem] ἰσχυρὸς 26 perfecte — pachilis om M 27 est quidem] ἐστι 28 abstinentiae tristitiae MV 29 vix] μόγις μὲν 31 non om MV

tristitia et non longevus, neque utique bene fortunatus permanebit. est autem quaedam et sine robore et sanitate alia virtus longaevitatis. multi enim sine corporis virtutibus longaevi sunt, sed diligens pertractatio de his nihil utilis ad ea quae nunc. multorum autem amicitia et bonorum non inmanifesta, amico definito, quod est amicus talis qui eorum quae putat bona esse illi operativus est propter illum. cui itaque multi tales polyphilus; cui autem et epiekes christophilus. bona fortuna autem est eorum quibus fortuna est causa bonorum quod haec fiant et existant omnia aut plurima aut maxima. causa autem est fortuna quorundam quidem quorum et artes, multorum et quae extra artem, puta quorumcunque natura. contingit autem et praeter naturam esse; sanitatis quidem enim ars causa. pulchritudinis autem et magnitudinis natura. totaliter autem talia bonorum sunt a fortuna in quibus est invidia. est autem et eorum quae extra rationem bonorum causa fortuna, ut puta si alii fratres turpes, unus autem pulcher et si alii nescierunt thesaurum, hic autem invenit; aut si propinquum tetigit sagitta, hunc autem non; aut si non venit solus semper pertransiens; alii autem semel venientes interempti sunt. omnia enim talia eufortunia videntur esse. de virtute autem quum convenientissimus qui circa laudes locus, quando de laude faciemus sermonem, tunc determinandum. quae quidem igitur oportet coniectare adhortantes tamquam futura aut existentia et quae dehortantes, manifestum; contraria enim sunt horum.

Cap VI.

Quoniam autem proponitur finis consulenti conferens, consiliantur autem non de fine, sed de his quae ad finem,

---

1 et non longevus] καὶ πολυχρόνιος   bene fortunatus] ἂν εὐτυχὴς legit   2 virtus] δύναμις   7 est] ἐστιν αὐτῶν   8 christophilus] qui est aristophilus MV ἄνδρες χρηστόφιλοι   10 omnia] ἢ πάντα   18 et si alii] ἢ οἱ ἄλλοι   20 semper] semper vel saepe MV   24 adhortantes] προτρέποντας . . ἀποτρέποντας, ut omnes praeter A

haec autem sunt conferentia secundum actiones, conferens autem bonum, sumenda utique erunt elementa de bono et conferente simpliciter. sit itaque bonum quodcunque ipsum sui gratia est eligibile et cuius gratia aliud eligimus; et quod omnia appetunt aut omnia quae sensum habent et intellectum, vel si acceperint intellectum, et quaecunque intellectus unicuique dederit. h. enim unicuique bonum, et quo praesente bene disponitur et sufficienter habet; et quod per se sufficiens; et factivum aut conservativum horum; et ad quod sequuntur talia; et prohibitiva contrariorum et corruptiva. sequuntur autem dupliciter; aut enim simul aut posterius; puta addiscere quidem scire posterius, convalescere autem vivere simul. et factiva tripliciter, haec quidem ut convalescere sanitatis, haec autem ut alimenta sanitatis, alia vero ut exercitari, quod ut in pluribus facit sanitatem. his autem positis, necesse sumptiones bonorum bonas esse et malorum abiectiones. assequitur enim huic quidem non habere malum simul, huic autem habere bonum posterius; et pro minori bono maioris acceptio. et virtutes autem necesse bonum esse; secundum has enim et bene disponuntur habentes, et factivae bonorum sunt et activae. et de unaquaque autem et quae et qualis seorsum dicendum. et delectationem bonum esse. omnia enim animalia appetunt ipsam natura. quare et pulchra et delectabilia necesse est bona; haec quidem enim delectationis factiva; bonorum autem haec quidem delectabilia, haec autem ipsa secundum se eligibilia sunt. ut autem secundum unum dicere necesse bona haec esse. felicitatem; etenim secundum se eligibilis, et per se sufficiens et gratia ipsius multa eligimus; iustitia, fortitudo, temperantia, magnanimitas, magnificentia et alii tales habitus. virtutes enim animae. et sanitas et pulchritudo et talia. virtutes enim cor-

---

4 aliud om V 5 et intellectum] ἢ νοῦν 7 dederit] exciderunt verba καὶ ὅσα ὁ περὶ ἕκαστον νοῦν ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ enim] est? 9 horum] τῶν τοιούτων 16 sumptiones bonorum] bonorum acceptiones M 19 acceptio] desunt verba καὶ ἀντὶ μείζονος — τοῦ δ' ἀποβολή. 24 pulchra et delectabilia] ἡδέα καὶ καλὰ est om E scrib. bona esse 25 bonorum] pulchrorum? 27 haec bona esse M felicitatem] εὐδαιμονία 28 eligibile?

poris et factivae multorum, ut puta sanitas et delectationis et ipsius vivere. propter quod et optimum videtur esse, quum duorum quae apud [omnes] multos pretiosissima sunt causa est delectationis et ipsius vivere. divitiae; virtus enim possessionis et factivum multorum. amicus et amicitia. etenim secundum se eligibilis amicus et factivus multorum. honor gloria. etenim delectabilia et factiva multorum; et assequitur ipsis ut frequenter assistant ea in quibus honorantur. potentia dicendi, agendi; factiva enim omnia talia bonorum. adhuc bonae aptitudines, memoriae, faciles disciplinatus solertia et omnia talia; factivae enim bonorum hae potentiae sunt. similiter autem et scientiae omnes et artes. et vivere; si enim nullum aliud sequatur bonum, secundum se eligibile est. et iustum; conferens enim communiter est. haec quidem igitur fere confessa bona sunt. in dubiis autem ex his syllogismi. cui contrarium malum, hoc bonum, et cuius contrarium inimicis expedit, puta si timidos esse maxime inimicis, palam quod fortitudo maxime proficua civibus. et totaliter quod inimici volunt aut in quo gaudent, contrarium huic proficuum videtur; propter quod bene dictum est: profecto gaudet Priamus. est autem non semper hoc, sed ut frequenter. nihil enim prohibet aliquando eadem expedire contrariis. unde dicitur quod mala congregant homines, quando est idem nocivum ambobus. et cuius non est superabundantia, hoc bonum; quodcunque autem fuerit maius quam oportet, malum. et cuius gratia multa laborata sunt aut multa sunt expensa; apparens enim bonum iam, et ut finis quod tale existimatur et finis multorum; finis autem bonum. unde haec dicta sunt: dedit gloriam Priamo: et turpe et diuturnum sufferre, et

---

3 omnes om MV 4 et ipsius vivere] καὶ αὐτοῦ τοῦ ζῆν? item v. l. 2 et divitiae MV virtus om MV possessionis et] et possessio est V 10 aptitudinis M εὐφυΐαι? facilis? et omnia] πάντα 14 conferens enim] conferens tot modis enim conferens igitur V et omissis tot modis M 17 maxime] μάλιστα συμφέρει 20 dictum] factivum E gaudet] κεν γηθήσαι 22 eadem] ταὐτὸ 26 aut multa sunt expensa] ἢ δεδαπάνηται 27 quod] iam quod E 29 dedit] καδδέ κεν turpe] αἰσχρόν τοι

proverbium quod in ianuis ydriam. et quod multi appetunt et circumpugnabile apparens. quod enim omnes appetunt, hoc bonum erat. multi autem velut omnes videntur. et laudabile. nullus enim non bonum laudat. et quod inimici et pravi laudant; velut enim omnes iam confitentur si et quod qui male passi. propter evidentiam enim confitebuntur utique. sicut et pravi quos amici vituperant, et boni quos inimici laudant. propter quod maledicti fuisse Corinthii putabant a Simonide qui poesim fecit: Corinthiis autem non querelas movebat Ilion. et quod prudentum aliquis aut bonorum virorum aut mulierum praeiudicavit: puta Ulixem Pallas, aut Helenam Theseus et Alexandrum deae et Achillem Homerus; et totaliter eligibilia. eligunt autem eligere praedicta, et inimicis mala et amicis bona. et possibilia. possibilia autem dupliciter sunt, et quae fiunt utique et quae facile fiunt. facilia autem quaecunque sine tristitia et in modico tempore. difficile enim determinant aut tristitia aut multitudine temporis. et si ut volunt; volunt autem ut nullum malum aut minus bono. hoc autem erit vel si lateat molestia vel si parva sit. et propria; et quae nullus. et superflua; honor enim sic magis. et congruentia sibi. talia autem quae conveniunt secundum genus et potentiam. et in quibus deficere putant, et si modica sit. nihil enim minus eligunt haec agere. et quae bene operabilia; possibilia enim ut facilia. bene operabilia autem quae omnes aut multi aut similes aut quae minores direxerunt. et quae donantur amicis aut quae auferuntur ab inimicis. et quaecunque illi quos mirantur praeeligunt agere. et ad quae bene nati sunt et experti; facilius enim dirigere putant. et quae nullus pravus; laudabile enim magis. et considerantes adipiscuntur. non enim

---

1 proverbium quod] παροιμία δὲ τὸ ἐπὶ   ydria M   4 nullus] talis M   et pravi laudant om M   5 confitentur et si quod si mali passi M   9 non querelas] q̃ rxias M οὐ μέμφεται   11 aut Helenam] καὶ Ἑλένην   13 eligere] agere? πράττειν   14 possibilia autem] ταῦτα δὲ   15 facilia] talia M   17 si ut] si E nunc si ut M   18 aut nullum?   20 honor om M   22 sint?   25 aut quae minores] ἢ οἱ ἥττους   26 quae auferuntur ab] auferuntur M ᾶ ἀπεχθήσονται   29 considerantes] ὧν ἐπιθυμοῦντες. quae desiderantes?

solum delectabile, sed et melius videtur. et maxime singuli ad quae tales sunt; puta amatores victoriae, si victoria erit; ambitiosi, si honor; avari, si pecuniae et alii eodem modo. de bonis quidem igitur et conferente ex his sumendum persuasiones.

Cap. VII.

Quoniam autem saepe confitentes ambo conferre de eo quo magis dubitant, consequenter utique erit dicendum de maiori bono, et magis conferente. sit itaque excedens quidem tantum et amplius, excessum autem quod inexistit. et maius quidem semper et plus ad minus; magnum autem et parvum, et multum et paucum ad multorum magnitudinem. excedens quidem magnum, deficiens autem parvum, et multum et paucum eodem modo. quum igitur bonum dicimus quod ipsum sui gratia et non alterius eligibile, et quod omnia appetunt, et quod intellectum et prudentiam habentes eligent utique, et factivum et servativum, vel ad quod sequuntur talia, quod autem cuius gratia finis est, finis autem est, cuius gratia alia, ipsum autem bonum quod ad ipsum haec patitur, necesse plura uno et paucioribus, connumerato uno aut paucioribus maius bonum esse; excedit enim; quod autem inexistit exceditur. et si maximum excedat maximum, et ipsa ipsa, et quaecunque ipsa, ipsa, et maximum maximum; puta si maximus vir maxima muliere maior, et totaliter viri mulieribus maiores, et vir maximus maxima muliere maior; proportionaliter enim habent excessus generum et maximorum quae in ipsis. et quando hoc quidem sequitur ad hoc, illud autem ad hoc non; sequitur autem aut simul aut [dicitur esse maius bonum] consequenter aut potentia; inexistit enim usus eius quod sequitur in eo quod alterius. sequitur autem simul quidem ipsi sanari et vivere. hoc autem ad id non, poste-

3 et alii om E 4 bonis] *ἀγαθοῦ* . bono? 15 et quod] quod et M habentes] *νοῦν ἂν . . λαβόντα ἕλοιτο*, sed E et corr. A *λαβόντες ἕλοιντο* 16 vel om E 18 ipsum autem bonum] *αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν* 27 dicitur . . bonum om M 30 et vivere] ipsi vivere M *τὸ ζῆν*

rius autem ad addiscere scire; potentia vero ad sacra praedari defectum sustinere; qui enim sacra praedatus fuit si forte defectum patietur. et excedentia idem in maiori maiora, necesse enim excedere maius. et maioris boni factiva maiora. hoc enim erat esse factivum maioris. et cuius factivum maius eodem modo. si enim salubre eligibilius delectabili et maius bonum, et salus delectatione maior. et quod eligibilius secundum se, puta robur salubri. hoc quidem enim non sui gratia, hoc autem sui. quod quidem erat bonum. et si sit hic quidem finis, hic autem non finis. hoc quidem enim alterius gratia, hoc autem sui; puta exercitari gratia bene habendi corpus. et quod minus indiget altero quam alterius. magis sufficiens enim. minus autem indiget quod paucioribus aut facilioribus indiget. et quando hoc quidem sine hoc non erit aut non possibile erit fieri, alterum autem sine hoc. magis sufficiens autem quod non indiget; quare videtur maius bonum. et si sit principium, hoc autem non principium; et si sit causa, hoc autem non causa propter idem, sine causa enim et principio impossibile esse aut fieri. et in duobus principiis quod a maiori principio maius. et in duabus causis quod a maiori causa maius. et e converso autem duorum principiorum quod maioris principium maius. palam igitur ex dictis quod utroque modo est videri maius. etenim si principium, hoc autem non principium, videbitur maius. et si non principium. finis enim maius et non principium. sicut Leodamas accusans Callistratum dixit eum qui consulit

---

3 idem in maiori maiora] quidem maiora maiori M τοῦ αὐτοῦ μείζονι μείζω 4 maius] καὶ τοῦ μείζονος. in maiora quia maius M et V qui quod habet 9 hoc ante autem om M, sui gratia E 12 quam alterum MV ἢ ἑτέρων 15 autem om M aut E 21 et e converso autem] καὶ ἀνάπαλιν δή A sed alii δὲ 22 palam] ante hoc exciderunt καὶ δυοῖν αἰτίοιν τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον μεῖζον. 23 est videri maius] μεῖζόν ἐστι, sed A apud Vict. Gaisf. addit φαίνεσθαι 24 maius] μεῖζον εἶναι 25 et si non principium] καὶ εἰ μὴ ἀρχή, τὸ
c
δὲ ἀρχή. et si hoc principium n maioris ad autem non principium M, unde adde hoc autem non principium 26 consultat M consuluit?

iniuriam facere magis eo qui operatus fuit; non enim egisset si consilium non praecepisset. iterum autem Chabriam eum qui egit eo qui consuluit; neque enim factum fuisset, si non fuisset qui egisset. huius enim gratia consulere quatenus agant et quod rarius est eo quod sine invidia: puta aurum ferro minus in usu existens. maior enim proportio propterea quod difficilior sit. alio modo quod sine invidia raro quia usus excedit; quod enim multocies excedit quod pacies. unde dicitur: optima quidem aqua. et totaliter difficilius faciliori. rarius enim. alio autem modo quod facile difficiliori, habet enim ut volumus. et cuius contrarium maius. et cuius privatio maior, et virtus. non virtute et malitia non malitia maius. haec quidem enim fines, haec autem non fines. et quorum opera pulchriora aut turpiora maiora ipsa. et quorum malitiae et virtutes maiores, et opera maiora. quum ut causae et principia. et quae proveniunt utique proveniunt, causae et principia. et quorum superabundantia eligibilior aut pulchrior, puta subtiliter videre eligibilius ipso odorare. etenim visus olfactu. et amatorem sociorum esse quam amatorem pecuniarum magis pulchrum. quare amor sociorum amore pecuniarum. et opposite etiam meliorum excellentiae meliores et pulchriorum pulchriores. et quorum desideria pulchriora aut meliora. maiores enim appetitus maiorum sunt. et pulchriorum et meliorum desideria meliora et pulchriora propter idem. et quorum scientiae pulchriores et studiosiores, et res pulchriores et magis studiosae. ut enim se habet scientia et veritas. praecipit aut quae ipsius unaquaeque, et

---

1 qui] quod E quidquid M qui quid? egisset] ἂν πραχθῆναι 2 Chabriam] καὶ χαβρίου 6 proportio] p ass° M possessio? κτῆσις 7 alio modo] ἄλλον δὲ τρόπον raro quia usus] iam quia M 8 quod enim multocies excedit om E quod pacies] τοῦ ὀλιγάκις 10 quod facile] τὸ ῥᾶον 11 et cuius] etenim E καὶ ᾧ 14 turpiora] meliora V 16 ut quae? 17 causae] καὶ τὰ αἴτια 20 magis pulchrum] μᾶλλον κάλλιον quare] ὥστε καὶ 23 meliora] meliora. meliora et pulchriora MV maiores — maiorum] aut meliores sunt ipsa enim appetitus meliorum M 24 et meliorum] δὲ ἢ καὶ βελτιόνων 26 ut enim] sic enim VM 27 veritas] τὸ ἀληθὲς veritas sicut res MV aut] scrib. autem

studiosiorum autem et pulchriorum scientiae proportionaliter propter hoc. et quod iudicabunt utique vel iudicaverunt prudentes aut multi aut plures aut optimi bonum vel maius, necesse sic habere aut simpliciter aut si secundum prudentiam iudicaverunt. est autem hoc commune et in aliis. etenim quid et quale et quantum ita se habet si utique scientia et prudentia dixerit. sed de bonis diximus. definitum est enim bonum quod si res haberet prudentiam eligeret utique unaquaeque. palam igitur quod et maius quod magis prudentia dicit. et quod melioribus inest aut simpliciter aut quia meliores, ut puta fortitudo robore. et quodcunque eligeret melior aut simpliciter aut quod melior, ut puta iniuriam pati magis quam iniuriam facere . h. enim iustior eliget utique. et delectabilius minus delectabili; delectationem enim omnia prosequuntur et gratia ipsius appetunt delectari. diffinitum est enim his bonum et finis. delectabilius autem quod magis sine tristitia et diuturnius delectabile. et melius minus bono; bonum enim est aut delectabile aut quod secundum se eligibile. et quorumcunque ipsi sibi vel amicis volunt causa esse magis, haec maiora bona. quorumcunque autem minime, maiora mala. et diuturniora minus diuturnis et firmiora minus firmis excedit enim usus, horum quidem tempore, horum autem voluntate; cum enim volunt existit magis qui firmi. aut utique ex coniugatis et similibus casibus. et alia assequuntur; puta si fortiter melius et eligibilius quam temperate, et fortitudo temperantia et fortem esse quam temperate vivere. et quod omnes eligunt quam id quod non omnes, et quod plures

2 hoc] ταῦτα prudentes] οἱ φρόνιμοι ἢ πάντες 3 vel maius] vel malum MV, del vel 4 aut si] ἢ ἢ 6 quale et quantum] ποσὸν καὶ ποιὸν si utique] si om M ὡς ἂν scrib. ut utique 7 finitum enim est MV 8 bonum] ἀγαθὸν εἶναι res om E scrib. haberent . . eligerent 11 eligere M scrib. eliget utique 12 pati . . iniuriam om MV 13 delectabilius minus delectabili . . . et finis om E 15 diffinitum est enim] ὥρισται δὲ 16 diutius M 17 et melius] καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ· τὸ γὰρ καλὸν . et melius — est aut om M 19 ipsi sibi] ipsis M amicitiae M 23 existunt maius quod firmius M aut utique] καὶ ὡς ἂν 25 temperantia] σωφροσύνης αἱρετωτέρα 27 id quod non omnes] τοῦ μὴ ὃ πάντες

quam quod pauciores; bonum enim erat quod omnes appetunt. quare et maius quod magis. et quod litigantes potentiores inimici vel quam quos isti iudicant . h. quidem enim ac si omnes dicent est . h. autem praecipui et scientes. et aliquando quidem quo omnes participant maius. utilitas enim non participare. aliquando autem quo nullus aut quo pauci. rarius enim. et laudabiliora. meliora enim. et quorum pretia maiora; pretium enim velut dignitas quaedam est. et quorum damna maiora. et quod confessorum aut apparentium magnorum maiora. et divisa autem in partes maiora videntur; per plura enim excedit aut videtur, unde et poeta aiit: dicentem persuades Meleagrum per singula vocare quot mala hominibus approximant, quorum civitas capitur; populi quidem permittuntur, civitatem autem exurit ignis, pueros autem alii dimittunt. et componere autem et accumulare, quemadmodum et Epicharmus, propterea quod idem divisioni. compositio enim excessum dat multum et quia principium videtur magnorum et causa. quoniam autem quod difficilius et rarius maius, tempora et aetates et loca et anni et potentiae faciunt magna. si enim extra potentiam et extra aetatem et extra similes et aut sic aut hic aut nunc habebit magnitudinem et bonorum et pulchrorum et iustorum et contrariorum. unde et inscriptio Olympionico: anterius quidem aspectum habens et super utrumque humerum isultum piscis ex navi in terra ferebatur. et in ficiētes ipsum laudabat dicens ex quibus exissent haec. et quod per se natum adventicio; difficilius enim.

---

1 quam quod pauciores] ἢ οἱ ἐλάττους, sed M om praecedens quod 2 potentiores inimici vel] vel om M ἢ οἱ ἐχθροὶ ἢ οἱ κρίνοντες 5 utilitas] ἀτιμία vilitas? 7 maiora] μείζους, ὡσαύτως 10 partes] τὰ μέρη τὰ αὐτὰ 11 per plura — videtur om M πλειόνων γὰρ ὑπερέχειν φαίνεται 12 persuades] πεῖσαι per singula vocare] ἀναστῆναι 15 componere autem] συντιθέναι, sed M om autem 17 dat] δείκνυσι 19 tempora] καὶ οἱ καιροὶ 21 et aut sic] καὶ εἰ οὕτως aut nunc] ἢ τόθ' scrib. tunc et bonorum et pulchrorum] καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν 22 et contrariorum om MV 24 isultum] insultos habens M πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν ἄσιλλαν navi in terra ferebatur] Ἄργους εἰς Τεγέαν ἔφερον in ficiētes] lac. in M Ἰφικράτης

unde et poeta ait: per me docibilis sum. et magni maxima pars qualem epitaphium dixit. petedes iuventutem ex civitate ablatam esse, velut ver ex anno si auferatur. et quae in necessitate maiori optima maiora, puta quae in senectute et aegritudinibus. et duorum quod propinquus sum. et quod ipsi est simpliciter. et quod possibile impossibili. hoc quidem enim ipsi, hoc autem non. et quod in fine vitae. fines enim magis quae apud finem. et quae ad veritatem his quae ad opinionem. terminus autem eius quod ad opinionem quod si latere debeat non utique eligetur. propter quod et bene pati quam benefacere videbitur utique eligibilius esse. et quaecunque esse magis quam videri volunt, ad veritatem enim magis. propter·quod et iustitiam aiunt parum esse, quia videri quam esse eligibilius, sanum autem esse non. et quod ad multa utilius; puta quod ad vivere et ad bene vivere, et ad delectationem et ad agendum bona; propter quod divitiae et sanitas maximae videntur esse. omnia enim habent haec. et quod minus triste et quod cum delectatione; plura enim uno. quare excedit et delectatio bonum et quod sine tristitia. et duorum et eidem appositum maius totum facit. et quae non latent praesentia quam quae latent; ad veritatem enim tendunt haec. propter quod ditari videbitur utique maius bonum quam opinari. et amabile his quidem solum, his autem cum aliis; propter quod non aequale damnum, si quis monoculum excaecaverit et duos habentem. amabile enim singulariter

---

1 maxima pars] pars magna MV 2 qualem] quare M οἷον Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων dixit petedes] descripsit dixit M scrib. Pericles dicens 4 optima maiora] χρήσιμα, E optima, an oportuna vel utilia? 5 propinquissimum M propinquius fini? 6 est] et? καὶ. est maius MV 7 non om E et quod] καὶ τὰ 8 magis quae] magis quam quae E 10 eliget? 11 eligibilius esse] eligi E post hoc desunt τὸ μὲν γὰρ κἂν . . . ἂν ἑλέσθαι 16 bona om MV divitiae] καὶ ὁ πλοῦτος 17 esse videntur maxima M 19 excedit] ὑπάρχει, legit ὑπερέχει cum marg. A excedit et om M 20 duorum] quorum M et eidem om E, scr. quod eidem maius] magis E 21 quam quae latent] ἢ ἃ λανθάνει, ut plures 23 his quidem] καὶ τοῖς μὲν 25 singulariter] Graecis deest.

ablatum est. ex quibus quidem igitur oportet persuasiones ferre in exhortando et dehortando fere dictum est.

Cap. VIII.

Maximum autem et principium omnium ad posse persuadere et bene consulere civitates omnes accipere et uniuscuiusque consuetudines et legitima et conferentia distinguere. persuadentur enim omnes conferente. confert autem quod salvat civitatem. adhuc autem praecipua quidem praecipui enunciatio. praecipua autem divisa sunt secundum civilitates. quot enim civilitates, tot et praecipua sunt. sunt autem civilitates quatuor: democratia, oligarchia, aristocratia, monarchia. quare quod quidem dominatur et quod iudicat. horum quid utique erit pars aut totum horum. est autem democratia quidem civilitas in qua sorte distribuunt principatus. oligarchia autem in qua qui in honorabilibus. aristocratia autem in qua qui secundum eruditionem. eruditionem autem dico eam quae a lege positam; qui enim immanserint in legitimis in aristocratia principantur. necesse autem hos videri optimos unde et nomen accepit hoc. monarchia autem est secundum nomen in qua unus omnium dominus est. harum autem quae quidem secundum ordinem quendam regnum, quae autem indeterminata tyrannis. finem utique uniuscuiusque civilitatis non oportet latere; eligunt autem eos quod ad finem. est autem democratiae quidem finis libertas, oligarchiae autem divitiae, aristocratiae vero quae circa eruditionem et legitima, tyrannidis autem custodia. palam igitur quod ea quae ad finem uniuscuiusque consuetudines et legitima et conferentia dividendum, siquidem eligunt ad hoc referentes. quum autem non solum persuasiones fiunt per demonstrativam orationem sed etiam

---

1 ex quibus] ex quo V et E 3 principium] κυριώτατον 6 autem] enim E 7 quidem] μέν ἐστι enunciatio] ἀπόφασις 10 et monarchia MV 11 quid] autem E τι ἂν εἴη invenit, non τί ἐστιν ἀεί 14 qui in honorabilibus] οἱ ἀπὸ τιμημάτων scrib. honorabilitatibus 22 eligunt] fingunt E autem eos] om E γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος 23 liberalitas E 24 circa om M ad?

per moralem, eo enim quod apparet qualis quidem hic dicens credimus, hoc autem est, si bonus appareat aut benevolus aut ambo, oportebit utique mores uniuscuiusque civilitatum nos habere; morem enim uniuscuiusque maxime persuasivum necesse ad unamquamque esse. haec autem accipientur per eosdem locos. mores quidem manifesti secundum electionem, electio autem refertur ad finem. quae quidem igitur oportet affectare exhortantes ut futura aut existentia, et ex quibus oportet quae conferentis persuasiones accipere, adhuc autem de his quae secundum civilitates moribus et legitimis, per quae et qualiter habundabimus, in quantum commensurabile erat praesenti tempori, diximus; dictum enim est diligenter in politicis de his.

Cap. IX.

Post haec autem dicamus de virtute et malitia et turpi et honesto; isti enim fines laudanti et vituperanti. accidet autem simul de his dicentes et illa facere ex quibus quales quidam existimabimur secundum morem quod quidem erat secunda persuasio. ex eisdem enim nos et alium fide dignum poterimus facere ad virtutem. quoniam autem accidit sine studio et cum studio laudare saepe non solum hominem aut deum, sed inanimata et aliorum animalium quodcunque, eodem modo et de hoc accipiendae propositiones. quare quantum exempli gratia dicimus et de his. honestum quidem igitur est quodcunque propter se elegibile existens laudabile est, aut quodcunque bonum existens delectabile est quod bonum. si autem hoc est honestum, necesse virtutem esse ho-

1 dictus E 5 per eosdem locos] διὰ τῶν αὐτῶν 10 secundum] περὶ τῶν κατὰ τὰς cum marg. A et vett. edd. 12 diximus] εἴρηται 13 de his om MV 14 autem om M turpi et honesto] καλοῦ καὶ αἰσχροῦ 16 autem] γὰρ illa] una M facere] δηλοῦν 17 quidem om E ὅπερ invenit, non ἥπερ 18 ex eisdem] existit M enim om E nos] ἡμᾶς τε talium M 19 accidit om E συμβαίνει καὶ 21 sed] ἀλλὰ καὶ 22 de hoc] περὶ τούτων 23 dicimus] εἴπωμεν et om M 24 elegibile om E 25 quod] qua E

nestum, bonum enim existens laudabile est. virtus autem est quaedam potentia ut videtur acquisitiva bonorum et servativa, et potentia benefactiva multorum et magnorum et omnium circa omnia. partes autem virtutis iustitia fortitudo temperantia magnificentia magnanimitas liberalitas mansuetudo prudentia sapientia. necesse autem maximas esse virtutes eas quae aliis honoratissimae, siquidem est virtus potentia benefactiva. propter hoc fortes et iustos maxime honorant; hi quidem enim in bello, haec autem et in bello et in pace utilis ipsis. deinde liberalitas; emittunt enim et non altercatur de pecuniis, quas maxime appetunt alii. adhuc autem iustitia quidem est virtus propter quam quae sua singuli habent, et ut lex, iniustitia autem propter quam aliena, non ut lex. fortitudo autem propter quam activi sunt bonorum operum in periculis et ut lex praecipit, et obsequentes legi. timiditas autem contrarium. temperantia est virtus propter quam ad delectationes corporis ita se habent ut lex praecipit, incontinentia autem contrarium. liberalitas autem circa pecunias benefactiva, inliberalitas autem contrarium. magnanimitas autem virtus factiva magnorum beneficiorum, pusillanimitas autem contrarium. magnificentia autem virtus in expensis magnitudinis factiva, pusillanimitas autem et parvificentia contrarium. prudentia autem est virtus intellectīa, secundum quam bene consiliari possunt de bonis et optimis dictis ad felicitatem. de virtute quidem igitur et malitia universaliter et de partibus dictum est secundum praesens tempus sufficienter; de aliis autem non difficile videre. manifestum enim quod necesse factiva virtutis esse bona, ad virtutem enim, et quae a virtute fiunt. talia autem signa virtutis et opera. quum autem signa et talia quaecunque sunt bona opera aut passiones, honestae, necesse quaecunque fortitudinis opera, aut

---

2 quaedam om M scrib. quidem *μὲν* 6 et sapientia E 7 hortatissime M *χρησιμωτάτας* 8 hi] qui M, leg. haec 9 hi autem E, et sane Q *οἱ . . οἱ* et in bello] *καὶ ἐν πολέμῳ καὶ εἰρήνῃ* cod A 10 ipsis] *αὐτοῖς* legit, non *ἄλλοις* 11 adhuc] quod M *ἔτι δὲ*? 23 intellectīa] lacuna M, *διανοίας* 24 et optimis] et om M *καὶ κακῶν* 30 boni? *ἀγαθοῦ*

signa fortitudinis, aut fortiter acta bona esse, et iusta et iuste acta, passiones autem non; in sola enim ac hac virtutum non semper quod iuste honestum est, quia potius in damnificari turpe quod iuste magis quam quod iniuste, et secundum alias virtutes eodem modo. et in quibus prima honor honesta. et in quibus honor magis quam pecuniae, et quaecunque non sui gratia agit quis eligibilium, et quae simpliciter bona, quaecunque pro patria quis fecit negligens suum. et quae natura bona. et quae non ipsi bona, ipsius enim gratia talia. et quaecunque mortuo contingit inesse magis quam viventi. quod enim non sui gratia magis habent quae viventia. et quaecunque opera aliorum gratia, minus enim sui, et quaecunque bonae actiones circa alios, sed non circa se, et circa eos qui bene fecerunt, iusta enim. et beneficia; non enim ad se ipsum; et contraria in quibus verecundantur; turpia enim verecundantur et dicentes et facientes et facturi, quemadmodum et sapho fecit dicente alceo volo aliquid dicere sed prohibet me verecundia, verecundiae bonorum desiderabile et ne quid diceretur malum lingua turbabatur verecundia quod non habet oculos sed dicis clamando de proprio iusto. et de quibus agonizant non timentes; de his enim quae ad gloriam fere bonorum . h. patiuntur. et natura magis studiosorum virtutes magis honestae et opera, puta viri quam mulieris. et quae fruitivae aliis magis quam sibi, propter quod iustum et iustitia honestum. et hostes puniri magis et non commutari; retribuere enim iustum, iustum autem honestum, et virile non vinci. et victoria et honor honestorum, eligibilia enim cum sint infructuosa, et excellentiam virtutis insinuant. et memorabilia, et magis quae magis. et quae non viventi

---

1 iuste actum virtutum M mediis omissis 2 ac del 3 quia] i
q M ἀλλὰ 5 prima] ἆθλα scrib. premia 11 quae viventia] ἢ ζῶντα 14 iusta] δίκαιον . beneficentia E 15 et contra autem quibus recordantur dicentes M et contraria autem in V καὶ τὰ ἐναντία ἢ ἐφ' οἷς is ἢ vertisse videtur aut 17 sopho M sapulo E versuum verba corrupta et sensu carent 19 lingua malum M quod] quae MV 20 dicis] hoc dicit MV 22 ferunt? 27 virile] ἀνδρεῖον cum Z 28 insinuant] δηλοῖ, sed et infra μηνύειν insinuare

assequuntur, et honor assequetur, et quae superflua et quae soli existunt, magis honesta; facile memorabiliora enim. et possessa infructuosa, liberaliora enim. et quae apud singula singularia honesta, et quaecunque signa sunt eorum quae apud singulos laudantur, puta in Lacedaemonia comam ferre honestum; liberi enim signum, non enim est facile comatum facere nullum opus vile. et nullam artem banausam operari, liberi enim non ad alium vivere. sumendum autem et propinqua existentibus tamquam haec existentia ad laudem et vituperium, puta pudicum et qui bonae frigiditatis timidum et insidiatorem, et miserum dulcem, autem eum qui dolenda non sentit mansuetum, et unumquodque autem ex assequentibus semper secundum optimum, puta iracundum et maniacum simplicem et elatum magis docentem et reverendum. et eos qui excessibus tamquam in virtutibus existentes, puta audacem fortem, et prodigum liberalem; etenim videtur multis simulque peralogizativum ex causa. si enim ubi non necesse periclitativus, multo magis utique videbitur ibi honestum, et si largitivus quibuscunque, et amicis. excessus enim virtutis omnes beneficiare. intendere autem oportet et apud quos laus; sicut enim Socrates dixit non difficile Athenienses inter Athenienses laudare; oportet autem quod apud singulos honorabile tamquam existens dicere puta apud Scythas aut apud Lacedaemones aut philosophos. et totaliter autem honorabile inferre in honestum, quum videtur vicinum esse. et quaecunque secundum conveniens, ut puta dignitas progenitorum

---

1 honor] timor M καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ, sed A om οἷς 4 singulari M δὲ ἴδια 6 commutatum M 7 nullum] ad M 8 et propinqua om M 9 haec] ταῦτα vertit, non ταὐτά 10 καὶ εὔψυχρον δειλὸν legit cum pr Y 11 dulcem] et dulce M καὶ τὸν ἠλίθιον χρηστόν autem eum] eum om E, scrib. aut eum cum A qui ἢ τὸν ἀνάλγητον legit 14 simplicem .. docentem om M magnificum vel magnificentem? 15 in exc.? sequens in om M 16 videbitur? 17 peraloizatum M παραλογιστικόν 18 ibi] tibi M scrib. ubi ὅπου 21 inter Athenienses om EM ἐν Ἀθηναίοις 23 tamquam existens] ὡς ὑπάρχει 25 inferre] ἄγειν 26 dignitas] εἰ ἄξια

et antecessorum, beatum enim et honestum praepossedisse honorem. aut praeter conveniens ad melius et honestius, puta si fortunatus quidem moderatus, infortunatus autem magnanimus, aut maior factus melior et in aliis operosior. tale autem et quod in futuris ex qualibus ad qualia, et quod Olympionici anterius in ambobus humeris habens asperum, et quod Simonidis patrisque et viri fratrum existens tyrannis minerosa. quum autem ex actionibus laus, proprium autem studiosi quod secundum electionem, tentandum ostendere agentem secundum electionem. utile aut saepe apparere egisse secundum electionem propter quod casualia et quae a fortuna quasi in electione sumendum; si enim multa et similia ferantur, signum virtutis esse videbuntur et electionis. est autem laus sermo elucidans magnitudinem virtutis; oportet igitur actiones ostendere quomodo tales, commendatio autem operum est, quae autem circa ad fidem laudantur puta ingenuitas et disciplina; verisimile enim ex bonis bonum et sic nutritum talem esse. propter quod et commendamus eos qui egerunt opera; opera autem signa habitus sunt, quum laudabimus utique et eos qui non egerunt, si crediderimus esse tales. beatificatio autem et felicitatio his quidem eadem, his autem non eadem, sed sicut felicitas virtutem, et felicitatio continet haec. habet autem communem speciem laus consiliis. quae enim in consulendo supponeretur utique, haec transposita locutione commendatio fuit. cum igitur habemus quae oportet agere, et qualem quendam oportet esse, haec velut suppositiones dicens locutione transponi oportet et vertere, puta quod

---

2 aut praeter] καὶ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον δὲ 4 in aliis operosior] καταλλακτικώτερος, sed schol. πρακτικώτερος 5 in futuris] lacuna in M, scrib. Iphicratis Ἰφικράτους 6 in] et M μὲν ἀμφ' ὤμοισιν, vertit ἄμφω ὤμοισιν 7 patris et quae M quae patrisque et? viri c̃ existens M, scrib. fratrumquo tyrannis minerosa] tyranissa M τυράννων 9 secundum electionem] πεπραχότα κατὰ προαίρεσιν? 11 propter quod] διὸ καὶ 16 ad fidem laudantur] lacuna in M del. laudantur 17 bonum] ἀγαθούς 20 eos qui .. tales] πεπραγότα .. τοιοῦτον 23 consiliis] q̃ filiis M καὶ αἱ συμβουλαί 24 supponunt M 25 fuit] fuerit M scrib. fiunt γίγνεται 27 scrib. dicentes oportet et] μετατιθέναι δεῖ καὶ cum A

non oportet magna sentire in his quae propter fortunam, sed in his quae propter se ipsum. sic quidem igitur dictum supponere valet, sic autem laudem, magna sentiens non in his quae existunt propter fortunam, sed in his quae propter se ipsum. quare cum laudare velis, vide quid utique supponas, et quando supponere, vide quid utique laudabis. locutio autem transposita erit ex necessitate, quando hoc quidem prohibens, hoc autem non prohibens transponatur. utendum autem et multis augmentativis, puta si solus aut primus aut cum paucis, aut quod maxime fecit; omnia enim honesta. et quae ex temporibus et temperaneitatibus. haec autem secundum conveniens. et si saepe idem direxit, magnum enim et non a fortuna, sed propter se ipsum utique videbitur. et si decentia et honorantia quae propter hunc inventa sunt et constituta. et in quem prima commendatio facta fuit, puta ad ippolocum et armodium et aristogectionem in foro statui. similiter autem et in contrariis. et si non ad eundem habundes, ad alios vicissim regredi, quod quidem Isocrates faciebat propter consuetudinem et inconsuetudinem iuste loquendi. oportet autem et ad gloriosos conferre, augmentativum enim et honestum, si studiosis melior. cadit autem rationabiliter augmentatio in laudes; in excellentia enim est, excellentia autem bonorum, propter quod et si non ad gloriosos, sed ad multos oportet comparare, quum excellentia videtur insinuare virtutem. totaliter autem specierum communium omnibus orationibus augmentatio quidem convenientissima exclamativis, actiones enim confessas accipiunt, quare restat magnitudinem supponi et pulchritudinem. exempla autem deliberativis; ex prius factis enim divinantes futura iudicamus; enthymemata

---

1 magna] μέγα φρονεῖν sed in his] ἀλλὰ τοῖς 2 supponere] ὑποθήκην 3 magna] μέγα φρονῶν 5 quod E utique quid M 10 enim] γὰρ ταῦτα 11 temporibus] χρόνων καὶ τῶν καιρῶν secundum conveniens] παρὰ τὸ προσῆκον 14 decentia] προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ 17 habundes ad eundem M καθ' αὑτὸν εὐπορῇς 18 Isocrates] et socrates EM 19 in consuetudine V διὰ τὴν ἀσυνήθειαν A, ceteri συνήθειαν, utrumque coniunxit interpres 20 oportet autem et] δεῖ δὲ 23 bonorum] τῶν καλῶν 24 multos] iustos M τοὺς ἄλλους 24 indicare? μηνύειν

autem disceptativis, causam enim et ostensionem maxime recipit factum propter evidentiam.

Ex quibus quidem igitur laudes et vituperia dicuntur fere, et ad qualia respicientes oportet laudare et vituperare, et ex quibus commendationes fiunt et opprobria, haec sunt; habitis enim his horum contraria manifesta; vituperium autem ex contrariis est.

Cap. X.

De accusatione et defensione ex quot et quibus oportet fieri syllogismos habitum utique erit dicere. oportet itaque accipere tria unum quidem quorum et quot gratia iniusta faciunt, secundum autem qualiter ipsi dispositi, tertium vero in quales et quomodo se habentes. definientes igitur iniustitiam facere dicimus consequenter. sit itaque iniustitiam facere laedere volentem praeter legem. lex autem est haec quidem propria, haec autem communis, dico autem propriam secundum quam scriptam civiliter vivunt, communem autem quaecunque non scripta apud omnes videntur esse confessa. volentes autem faciunt quaecunque scientes et non coacti. quaecunque quidem igitur voluntarii, omnia eligentes, quaecunque autem eligentes, scientes omnia; nullus enim eligit quod ignorat, propter quae eligit autem nocere et prava facere praeter legem, malitia est et incontinentia. si enim aliqui habeant malitiam aut unam aut plures, circa haec quae mali existunt entes et iniusti sunt, puta illiberalis quidem circa pecunias, intemperatus autem circa corporis delectationes, mollis autem circa desidiosa, formidolosus autem circa pericula, conpericlitantes enim deserunt propter timorem, ambitiosus

2 evidentiam] ἀσαφές, inevidens? 4 fere] σχεδὸν πάντες 6 autem] γὰρ 8 de] περὶ δὲ 9 habentis hiis M erunt V. 10 quidem quorum] quidam E fecit M 13 dicimus] λέγομεν consequenter] convertit M sit itaque] sic utique M 19 omnia] οὐ πάντα 20 eligit quod] quidem qui eligit M nescit, quod eligit 21 nocere] necesse E 23 circa haec quae] περὶ δὲ τοῦτο ὃ, sed δὲ alii om 25 temperatus M

autem propter honorem, furiosus autem propter iram, contentiosus autem propter victoriam, amarus autem propter punitionem, insipiens autem propter decipi circa iustum et iniustum, inverecundus propter parvipensionem gloriae, similiter autem et aliorum unusquisque circa unumquodque subiectorum. sed de his palam haec quidem ex his quae circa virtutes sunt dicta, haec autem ex his quae circa passiones dicuntur. reliquum autem dicere cuius gratia et quomodo iniuriantur et quibus. primo quidem igitur dividamus, quae appetentes et quae fugientes conantur iniuriari. palam enim quod accusanti quidem considerandum, quot et quae eorum adversario existant, quae appetentes omnes proximo iniuriantur, defendenti autem quot et quae horum non existant. omnes autem omnia agunt haec quidem non propter se ipsos, eorum quidem non propter se ipsos haec quidem propter fortunam agunt, haec autem ex necessitate, autem eorum quae ex necessitate haec quidem violentia, haec autem natura, quare omnia quaecunque non propter se agunt haec quidem a fortuna, haec autem natura, alia vero violentia. quaecunque autem propter se et quorum ipsi causa haec quidem propter consuetudinem, haec autem propter appetitum, et haec quidem propter rationalem appetitum, haec autem propter non rationalem. est autem voluntas cum ratione appetitus, nullus enim vult nisi cum putaverit esse bonum, irrationales autem appetitus ira et concupiscentia, quare omnia quaecunque agunt necesse agere per causas septem, propter fortunam, propter violentiam, propter naturam, propter consuetudinem, propter ratiocinationem, propter iram, propter concupiscentiam. considerare autem quae aguntur secundum aetates aut habitus aut alia

1 fructuosus M contentiosus] φιλόνεικος cum A? 8 scrib. dicentur 9 quomodo] πῶς ἔχοντες, quomodo se habentes V 12 proximo] τοὺς πλησίον 13 quot et quae] ποῖα καὶ πόσα 14 autem] δή, sed alii δὲ 15 eorum . . ipsos om E scrib. haec quidem propter se ipsos; eorum quidem igitur quae 16 propter fortunam] a fortuna M autem eor. . . necessitate om E, scrib. eorum autem 20 causa] αἴτιοι 23 cum ratione appetitus] ἀγαθοῦ ὄρεξις, ceteri μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ 26 propter violentiam, propter naturam] διὰ φύσιν, διὰ βίαν, A; sed illud alii codices 28 considerare] cum et lacuna M προσδιαιρεῖσθαι

quaedam superfluum utique erit. si enim accidit iuvenibus iracundos esse aut desiderativos, non propter iuventutem agunt talia sed propter iram aut concupiscentiam. neque propter divitias et paupertatem, sed accidit pauperibus quidem propter indigentiam concupiscere pecunias, divitibus autem propter potentiam concupiscere non necessarias delectationes. sed non agent isti propter divitias et paupertatem, sed propter concupiscentiam. similiter autem iusti et iniusti et alii qui dicuntur secundum habitus agere propter haec omnia agent. aut enim propter ratiocinationem aut propter passionem, sed hi quidem propter mores et passiones bonas, hi autem propter contraria. accidit tamen talibus quidem habitibus talia consequi, talibus autem talia. mox enim forte temperato quidem propter temperantiam opiniones et concupiscentiae bonae consequuntur circa delectabilia, intemperato autem contrariae circa eadem haec. propter quod tales quidem divisiones dimittendum, considerandum autem qualia qualibus consueverunt consequi. siquidem enim albus aut niger aut magnus aut parvus, nihil ordinatum est talium consequens, si autem iuvenis aut senex aut iustus aut iniustus, iam differt. et totaliter quaecunque accidentium faciunt differre mores hominum, puta abundare putans se ipsum aut egere differet aliquid, et infortunari aut bene fortunari. haec quidem igitur posterius dicemus, nunc autem de reliquis dicamus primo. sunt autem a fortuna talia facta quorumcunque est causa indeterminata et non gratia huius fiunt, et neque semper neque ut frequenter neque ordinate. palam autem est ex definitione fortunae de his. natura autem quorumcunque et causa in ipsis et ordinata; aut enim semper aut in pluribus eodem modo eveniunt. quae enim praeter naturam nihil oportet diligenter inquirere, utrum secundum naturam quandam vel aliam causam fiunt.

---

1 utique erit] deest Graecis 3 aut] om E καὶ 7 isti] καὶ οὗτοι 9 haec omnia] ταῦτα A, ceteri ταῦτα πάντα 14 propter temperantiam] διὰ τὸ σώφρονα εἶναι, sed A σῶφρον an temperatum? 22 abundare putans se ipsum] πλουτεῖν δοκῶν ἑαυτῷ egere] agere E agere q̃ M 23 infortunari aut bene fort.] εὐτυχεῖν ἢ ἀτυχεῖν A, illud ceteri

videbitur autem utique et fortuna causa esse talium. violentia autem quaecunque praeter concupiscentiam aut ratiocinationes fiunt per ipsos agentes. consuetudine autem quaecunque faciunt propterea quod saepe fecerunt. propter rationem autem quae putantur conferre ex dictis bonis aut ut finis aut ad finem, cum propter conferens agantur. quaedam enim et intemperati agunt conferentia, sed non propter conferens, sed propter delectationem. propter furorem autem et iram punitionalia. differunt autem punitio et castigatio; castigatio quidem enim patientis gratia est, punitio autem facientis ut satietur. circa quae quidem igitur est ira, palam erit ex his quae de passionibus. propter concupiscentiam autem aguntur quaecunque videntur delectabilia. sunt autem assuetum et consuetum inter delectabilia. multa enim eorum quae natura non sunt delectabilia, cum assuefacta fuerint delectabiliter faciunt. et ut summatim dicantur, quaecunque propter se agunt, omnia sunt aut bona aut apparentia bona, vel delectabilia aut apparentia delectabilia. quum autem, quaecunque propter se ipsos, voluntarii agunt, non voluntarii autem quaecunque non propter se ipsos: omnia utique erunt, quaecunque voluntarii agunt, bona aut apparentia bona, vel delectabilia aut apparentia delectabilia. pono enim aut malorum aut apparentium malorum commutationem vel transsumptionem minoris pro maiori inter bona. eligibilia enim aliqualiter sunt; et tristium commutationem aut transsumptionem minorum pro maioribus eodem modo inter delectabilia. sumendum ergo conferentia et delectabilia quot et qualia. de conferente quidem igitur in deliberativis dictum est prius; de delectabili autem dicamus nunc.

---

7 intemperantia E 11 circa quae quidem igitur] *τί μὲν οὖν* A, ceteri *περὶ μὲν οὖν τίνα* ex his] *ἐν τοῖς* 14 eorum quae] *καὶ τῶν* multa . . cum om M 16 et ut] *ὥστε* dicantur] *εἰπεῖν* 21 bona] *ἢ ἀγαθὰ*, alii *ἢ* om 22 aut malorum] aut om M, scrib. et *καὶ τὴν τῶν κακῶν* 23 commutationem] *ἢ ἀπαλλαγὴν* A, plurimi om *ἢ* transmutationem M 24 sunt] *ἐστι* omnes praeter A, qui omittit tristium] *λυπηρῶν ἢ φαινομένων ἢ*. an fuit tristium aut apparentium tristium? 25 transmutationem M eodem modo] *ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσι* omnes praeter A

oportet autem putare sufficientes esse definitiones, si sint de unoquoque neque inmanifestae neque exquisitae.

Cap. XI.

Supponatur autem nobis esse delectationem motum quendam animae et constitutionem simul totam et sensibilem in existentem naturam, tristitiam autem contrarium. si itaque est delectatio tale, palam quia et delectabile est factivum dictae dispositionis, corruptivum autem contrariae constitutionis factivum triste. necesse igitur delectabile esse in id quod secundum naturam mitti ut in pluribus, et maxime cum assumpserit sui ipsorum naturam quae secundum ipsam fiunt. aut secundum consuetudines; etenim consuetum velut innatum iam fit. simile enim consuetudo naturae; prope enim quidem saepe ei quod semper est. est autem natum quidem eius quod semper, consuetudo autem eius quod saepe. et quod non violentum; praeter naturam enim violentia. propter quod necessitates triste. et recte dictum est: omne enim necessariam rem gravem dixit. sollicitudines autem et studia et conatus tristes; necessaria enim et violenta haec si non assuefiant. sic autem consuetudo facit delectabile. contraria autem delectabilia. propter quod desidiae et otia et negligentiae et ludi et requies et somnus delectabilium. nihil enim ad necessitatem horum. et cuiuscunque insit concupiscentia totum delectabile; concupiscentia est enim delectabilis appetitus. concupiscentia-

---

4 simul totam] ἀθρόαν 5 si itaque] εἰ δὲ A, ceteri εἰ δὴ 7 contrariae] ἢ τῆς ἐναντίας scrib. autem aut contr. 9 mitti] ἰέναι cum assumpserit] erit et ante hoc lac. M 10 aut secundum consuetudines] καὶ τὰ ἔθη. cod. B ἢ καὶ τὰ ἔθη secunda manu 11 innatum] ordinatum E 12 simile enim] ὅμοιον γάρ τι A, ceteri om τι quidem saepe] καὶ τὸ πολλάκις, scrib. quod saepe, καὶ om alii 13 est. est] ἔστι. A, ceteri ἐστιν. ἔστι natum] om M φύσις scrib. natura 15 necessitates] τὸ ἀναγκαῖον A, ceteri αἱ ἀνάγκαι 16 omnem E enim] autem M 17 dixit ἔφυ. vertit ἔφη tristelsciā enim enim et M 18 violentia haec et si E 23 conc. enim et delectabilius E

rum autem hae quidem irrationabiles sunt, hae autem cum ratione. dico autem irrationabiles quidem quascunque concupiscunt non ex eo quod est existimare aliquid. sunt autem tales quaecunque dicuntur esse natura, sic ut quae per corpus existunt, ut quae alimenti sitis et fames et secundum unamquamque speciem alimenti concupiscentia; et quae circa gustabilia et circa venerea, et totaliter tangibilia et circa olfactum odoris et auditum et visum. cum ratione autem, quascunque ex persuasos esse; multa enim et vidisse et possedisse concupiscunt quae audierunt et persuasi fuerunt. quum autem est delectari in pati sensum alicuius passionis, phantasia autem est sensus quidam debilis, et utique memoranti et speranti consequetur phantasia aliqua eius quod meminit aut sperat. si autem hoc, palam quia et delectationes magis memorantibus et sperantibus quoniam et sensus. quare necesse omnia delectabilia esse aut in sentiendo praesentia aut in memorando facta aut in sperando futura. sentiuntur quidem enim praesentia, memorantur autem facta, sperant vero futura. memorabilia quidem igitur delectabilia sunt non solum quaecunque in praesenti, quando aderant, delectabilia erant, sed quaedam et non delectabilia, si sit posterius honestum et bonum quod post hoc. unde et hoc dictum est: sed delectabile salvatum reminisci laborum, et post angustias delectatur vir memorans, qui multa passus fuerit et multa gesserit. huiusmodi autem causa quia delectabile et non habere malum. quae autem in spe quaecunque praesentia aut laetificare aut proficua fore multum videntur, aut sine tristitia prosunt. totaliter autem quaecunque praesentia laetificant et sperantes et

---

4 dicuntur esse] *εἶναι λέγονται* A, ceteri *λέγονται εἶναι* naturalia M sic ut] ut om E 5 qui alimentum M 8 quascunque] *ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσιν.* autem quas concupiscunt M (i) ceteris omissis 10 quae] q M 11 est] et E in pati] et pati M 12 et utique] *κἂν*, sed A *ἀεὶ ἐν* 13 consequetur] *ἀκολούθοι ἂν* A, *ἀκολουθοίη* alii 14 magis] *ἅμα* A, ceteri *μάλα* 22 delectabile] *ἡδύ τοι* est addit M 23 reminisci] et remissum M angustias] *μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι* 27 proficuare fore M multum] *μεγάλα* prosunt] *ὠφελεῖν*

memorantes ut in pluribus. propter quod et irasci delectabile, sicut Homerus per poesim fecit de ira: quod multo dulcius melle destillante. nullus enim irascitur ei qui videtur impotens cruciatum sortiri; neque his qui multum super se potentia aut non irascuntur aut minus. et in plurimis concupiscentiis sequitur quaedam delectatio, aut enim memorantes quomodo adipiscebantur, aut sperantes quomodo adipiscentur gaudent quadam delectatione, ut puta qui in febribus habentes sanus memorantes quo biberunt, et sperantes gaudent; et amantes et disputantes et scribentes et facientes semper aliquid de eo quod amatur, gaudent. in omnibus enim talibus memorantes quasi sentire putant id quod amatur: et principium amoris. h. fit omnibus, cum non solum de praesente gaudeant, sed et cum absentis recordati amant. propter quod utique et cum tristis fiat eo quod non adsit. in plorantibus et lamentationibus insit quaedam delectatio. tristitia quidem enim de non adesse, delectatio autem ex memorando et videndo aliqualiter illum, et qualia egit et qualis erat. propter quod et hoc dictum est: ut ait super his autem omnibus affectum excitavit fletus. et punire delectabile. cuius enim non adepto triste, id adipisci delectabile. irati enim tristantur vehementer non punientes, sperantes autem gaudent. et vincere delectabile non solum amatoribus victoriae, sed omnibus; fit enim phantasia excellentiae, cuius omnes habent concupiscentiam aut remisse aut magis. quum autem vincere delectabile, necesse et ludos delectabiles esse pugnativos et fistulativos

---

1 et irasci et E 2 Homerus] καὶ Ὅμηρος, sed alii om καὶ. Homerus et E fecit om E quod] ὅστε 8 quadam] quodcunque M habentes] ἐχόμενοι 9 sanus] sui M ταῖς δίψαις καὶ sitibus? quō sperare bibere et bibebant gaudent M ἐλπίζοντες πιεῖσθαι 12 et principium] καὶ ἀρχὴ δὲ A, ceteri om δὲ 14 sed et cum] ἀλλὰ καὶ amant] adiuvant E 15 utique] Graecis deest pluritatibus E ploratibus? πένθεσι 16 infit? 17 memoria M 18 qualia exigit E ἃ ἔπραττε 19 et hoc om E καὶ τοῦτο εἰκότως, sed alii εἰκότως om 21 adeptio M enim] est M δ' 22 vincere] ludere E 23 sed omnibus] sic A, ceteri καὶ inserunt 26 et fistulativos] καὶ αὐλητικὰς om A, ceteri retinent

et litigiosos; saepe enim in ipsis fit vincere; et ossium proiectiones, sphaerizationes et alea et pettazatio; et circa studiosos autem de ludis similiter. hi quidem enim delectabiles fiunt, si quis fuerit consuetus, hi autem mox delectabiles, puta venatio et omnis venativa; ubi enim concertatio, ibi et victoria est. propter quod et saltativa et litigativa delectabilis consuetis et potentibus. et honor et complacentia delectabilissimorum, propterea quod fit phantasia unicuique quod talis et studiosus, et magis cum insinuent quos putat veraces esse. tales autem qui prope magis quam qui longe, et simul conversati et noti et cives quam qui aliunde, et existentes quam futuri, et prudentes quam insensati, et multi quam pauci. magis enim verisimile veridicos esse dictos quam contrariis; quum quos quis multum parvi pendit, sicut pueros aut bestias, nihil curat de horum honore aut opinione ipsius opinionis gratia, sed siquidem propter aliud aliquid. et amicus delectabilium; diligere enim delectabile. nullus enim amator vini qui non gaudet vino. et diligi delectabile; phantasia enim et hic eius quod insit ipsi bonum esse, quod omnes concupiscunt cognoscentes. diligi autem est amari ipsum propter se. et in admiratione esse delectabile propter ipsum honorari. et adulationem recipere et adulator delectabile. apparens enim admirator et apparens amicus adulator est. et haec agere saepe delectabile; quod enim consuetum delectabile erat. et transmutare delectabile. in natura enim fit transmutare; quod enim idem semper excessum facit constituti habitus. unde dictum est: transmutatio omnium dulce. propter hoc enim et quae ad tempus delectabilia sunt et homines et res. transmutatio enim ex praesenti est; simul autem et rarum quod ad tempus. et addiscere et mirari delectabile ut ad multum. in mirari quidem enim est concupiscere addiscere; quare mi-

---

1 ipsis] ταύταις A, ceteri αὐταῖς ossium poc̄ones et superiac̄o (u) et alia petzacō M 2 studios quod autem laudes similiter M παιδιὰς ludos? 6 saltativa] alt cum lacuna M ἡ δικανικὴ 8 talibus M οἷος ὁ σπουδαῖος A, sed ceteri τοιοῦτος καὶ 9 cum insinuent quos] quod cum M 11 et noti] καὶ οἱ γνώριμοι om A, sed ceteris adest 15 ipsius] αὐτῆς γε 23 haec] ταὐτὰ

rabile concupiscibile, in addiscere autem in id quod secundum naturam constitui. et bene facere et bene pati delectabilium. bene pati quidem enim adipisci eorum quae concupiscunt; bene facere autem habere et superabundare quae ambo appetunt. quia autem delectabile est benefactivum, corrigere propinquos delectabile hominibus est et defactiva consumare. quum autem addiscere delectabile et mirari, et talia necesse delectabilia esse .s. imitativum ut profectiva et statuificatio et poetica et omne quodcunque fuerit repraesentatum et si non sit delectabile id cuius est repraesentatio. non enim in hoc gaudet, sed syllogismus est, quod hoc id. quare addiscere aliquid accidit. et circumvolutiones et paulatim salvari a periculis; omnia enim haec mirabilia. et quum quod secundum naturam delectabile, quae vero eiusdem generis secundum naturam invicem sunt, omnia cognata et similia delectabilia ut in pluribus, puta homo homini, et equus equo, et iuvenis iuveni. unde et proverbia dicta sunt, quomodo coaetaneus coaetaneum delectat, et quomodo semper similem, et novit autem et alia quaecunque talia. quum autem simile et cognatum delectabile sibi, esse maxime ipse ad se ipsum unusquisque hoc passus est, unde necesse omnes amatores sui ipsorum esse aut magis aut minus. omnia enim talia existunt ad se ipsum maxime. quoniam autem amatores sui ipsorum omnes, et quae ipsorum necesse delectabilia esse omnibus, puta opera, sermones propter quod amatores adulationum ut in pluribus, et amatores amantium et amatores honoris, et amatores filiorum; ipsorum enim opera filii. et defectiva perficere delectabile; ipsorum enim opus iam fit. et quum principari delectabilissimum, et videri sapientem esse delectabile; principis enim sapere. est autem sapientia multorum et mirabilium scientia.

---

5 corrigere] καὶ τὸ ἐπανορθοῦν A, sed alii om καὶ 8 .s. imitativum ut profectiva lac. M 9 repraesentatum] εὖ μεμιμημένον A, ceteri εὖ om 10 id cuius] αὐτὸ τὸ μεμιμημένον A, sed ceteri οὖ τὸ μίμημα 18 et novit autem] lacuna in M, desunt θὴρ θῆρα καὶ ἀεὶ κολοιὸς παρὰ κολοιόν 20 esse] ἅπαν, μάλιστα δ' 21 unde] Graecis deest 25 sermones] καὶ λόγους propter quod] quod om M διὸ καὶ

adhuc quum amatores honoris ut in pluribus necesse est increpare vicinos delectabile esse et subicere. et id in quo videtur optimus esse ipse sibi hic frequentare, sicut et Euripides ait: et ad hoc insistit, dans uniuscuiusque diei plurimam partem ut ipse se ipso potiatur optimus existens. similiter autem et quum ludus delectabilium, et omnis remissio et risus delectabilium. necesse autem et risibilia delectabilia esse, et homines et verba et opera. determinatum autem est de risibilibus seorsum in his quae de poetica. de delectabilibus quidem igitur dicta sunt tanta; tristitia autem ex contrariis horum manifesta. quorum quidem igitur gratia iniustitiam faciunt, haec sunt.

Cap. XII.

Qualiter autem habentes et quibus, dicamus nunc. ipsi quidem igitur, cum putarint possibile esse rem agi, et sibi ipsis possibile, sive putent latere cum egerunt, sive cum non latuerint, non exsolvere poenam; aut exsolvere quidem, sed minus damnum esse quam sit ipsis lucrum aut quae quam cordi habent. qualia quidem igitur possibilia videntur et qualia impossibilia, in his quae posterius dicentur; communia enim omnium partium rhetoricae haec. ipsi autem putant potentes esse maxime indemnes iniusta agere qui sunt potentes loqui, et activi et experti multorum agonum. et si multi amici sint, et si divites. et maxime quidem si ipsi sint in his quae dicta sunt, putant posse; si autem non si sint ipsis tales amici aut ministri aut conparticipes. propter haec enim possunt et agere, et latere, et non exsolvere poenam. et si amici sint

---

1 est] om E, καὶ scrib. et 2 et subicere] Graecis desunt excusis, sed in A καὶ τὸ ἄρχειν. scrib. et subigere 3 esse optimus M 5 ponatur M τυγχάνει 7 necesse autem] ἀνάγκη ex A, ceteri ἀνάγκη δὲ 10 dicta sunt tanta] εἰρήσθω ταῦτα, scrib. sint scrib. tristitia 15 putent] utique? ἂν sive cum non] sū non cum M 17 quae quam] qm̄ quae M ἢ ὧν κήδονται 20 omnium partium rhetoricae] πάντων τῶν λόγων ex A, ceteri τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντα 22 ut si multi acuti sint M 24 putantur E si sint] κἂν ὑπάρχωσιν 25 participes E

his qui iniusta patiuntur aut iudicibus; amici quidem enim sine cautela ad iniusta pati et cum pacificantur, antequam divulgetur, iudices autem condonantur quibus utique amici fuerunt, et totaliter dimittunt, aut parvis damnificant. latitivi autem sunt qui contrarii impositis vel debilis circa vulnerationes, et pauper et turpis circa adulteria. et valde in manifesto et in oculis; non observabiles enim quia nullus utique putaret. et tanta et talia, quae neque unus; non observabilia enim et haec. omnes enim consueta observant velut infirmitates ita et iniurias quae enim nullus unquam infirmatus fuit nullus veretur. et quibus nullus inimicus aut multi. hi quidem enim putant latere quia non observantur, hi autem latent propterea quod non videntur utique attemptasse quod observabantur et quod responsionem habent, quod non utique attentassent. et quibus existit occultatio aut modus aut locus aut dispositio facilis. et quibuscunque non latentibus est propulsatio poenae aut dilatio diuturna aut corruptiones iudicum. et quibus si fiat damnum est depulsio possessionis, aut dilatio diuturna, aut propter inopiam nihil habebit quod perdant. et quibus lucra quidem manifesta aut magna aut prope, damna autem parva aut immanifesta aut longe. aut cui non est punitio aequalis utilitati quale videtur habere tyrannis. et quibuscunque iniuriae quidem sunt acceptiones, damna autem opprobria solum. et quibus contrarium iniuriae quidem in quandam laudem, puta si accidit simul punivisse pro patre aut matre, sicut Zenoni, damna autem in pecunias aut fugam aut tale aliquod. utrique enim iniuriantur et in utroque modo se habentes, verum tamen non idem sed contrarii moribus. et qui

---

2 et c̄ concupiscantur M προσκαταλλάττονται conpacificantur? 3 divulgetur] lac. in M ἐπεξελθεῖν condemnantur E 4 et totaliter] e t om MV καὶ ἢ ὅλως dimittunt] ostendunt M 5 debilis] de E, debile circa adulteria ceteris omissis M 7 non observabiles] ἀφύλακτα 8 tanta et talia] τὰ τηλικαῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα quae neque unus] οἷα μηδ' ἂν εἷς A, sed ceteri ἃ μηδὲ εἷς 9 ita] Graecis deest 10 quae enim] ὃ δὲ 17 diuturna] χρόνου, sed alii χρόνιος 18 possessionis] ἐκτίσεως, sed AQ κτήσεως 19 perdant] scrib. perdat 27 utrique] non utique M δι' ἀμφότερα

saepe aut latuere aut non damnificati fuerunt. et qui saepe perficere nequiverunt. sunt enim quidam et in talibus sicut et in bellicis qui devicti penitus volunt vincere. et quibus utique mox sit delectabile, triste autem posterius; aut lucrum, damnum autem posterius. incontinentes autem tales. est autem incontinentia circa omnia quaecunque appetunt. et quibus utique contrarium triste quidem aut damnum iam, delectabile autem et proficuum posteriora et diuturniora. incontinentes enim et prudentiores talia persequuntur. et quibus utique contigerit opinari agere propter fortunam aut propter necessitatem aut propter naturam aut propter consuetudinem, et totaliter peccare sed non iniusta facere. et quibus utique fuerit id quod est epikileum adipisci. et quicunque utique indigentes fuerint. dupliciter enim indigentes sunt; aut enim ut necessarii sicut egeni, aut ut excessus sicut divites. et qui valde complacentes et qui valde inglorii, hi quidem ut non gloriantes; autem hi tamquam nihil magis glorificantes.

Ipsi quidem igitur sic se habentes attentant. iniust aautem faciunt in tales et talia habentes quibus ipsi indigent vel in necessaria, vel in excessum vel in fruitionem. vel in remotos et propinquos; horum enim sumptio velox, horum enim punitio tarde, velut praedantes Calcedonios. et in eos qui non verentur neque observativi sunt, sed creditivi. facile omnes latere. et in desides. solliciti enim resistere. et in verecundos. non enim pugnativi pro lucro. et in eos qui a multis iniusta passi sunt et non exilierunt ut existentes secundum proverbium hi odire valde. et in quos nunquam et in quos saepe; utrique enim sine observatione, hi quidem ut nunquam, hi autem ut non utique amplius. et in habitos criminosos et in facile criminabiles; tales enim neque volunt

---

2 sicut et] ὥσπερ sed alii καὶ addunt 3 victi MV 7 triste quidem aut damnum iam] aut om M τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ἢ ἢ ἡ ζημία delectabile] dos E 9 enim] autem E 13 epiestum M ἐπιεικοῦς 17 autem .. glorificantes om E 21 sumptio — enim om E τῶν δὲ τιμωρία 22 tarde] iusta M Calcedonios] Καρχηδονίους 23 facile] ῥᾴδιον γὰρ 26 exilierunt] ἐπεξελθόντας 27 hiis MV odire valde] Μυσῶν λείαν 30 et] ἢ

timentes iudices, neque possunt persuadere, tamquam odium et invidiam sustinentes. et in quos habent occasionem aut progenitorum aut sui ipsorum aut amicorum aut eorum qui fecerunt male aut qui in ipsos debuerunt facere aut in ipsos aut parentes aut in eos ad quos afficiuntur; ut enim proverbium occasione indiget solum malitia. et in inimicos et amicos. in hos quidem enim facile, in hos autem delectabile. et in eos qui sine amicis et non industrios dicere aut agere; aut enim non attentant conqueri aut desistunt aut nihil obtinent. et in eos quibus non carum morari, ut obtineant aut iudicium, aut vindictam; utputa extranei et autourgoi ipsimet manibus operantes. in modico enim dissolvuntur, et facile tales extediantur. et in eos qui multa iniusta exercuerant aut talia qualia patiuntur; videtur enim esse aliquid prope ei quod est non iniuste agere in talem iniusta exercere ut consuevit et iste iniusta facere. dico autem puta si quis consuetum molestare molestaverit. et in eos qui aut fecerunt male aut voluerunt aut in volentes aut facturos. habet enim delectabile et honestum, et est hoc prope ei quod est non videri iniustum agere. et in eos quibus tribuunt aut amicos aut in admiratione existentes aut amatis aut dominos aut totaliter ad quos vivunt ipsi. et ad quos est epieikiam habere. et in eos, in quibus inclinati fuerant et praeserpinati, velut Calippus fecit ea quae circa Dionem. etenim talia sunt prope ei quod est non videri iniustum agere. et in eos qui ab aliis passuri erant, si non ipsi tamquam non sit possibile consilium adhibuisse, sicut dicitur Aenesidemus Geloni misisse compedes in

---

1 tamquam] ὢν, sed A pr. ap. Gaisf. ὡς 2 et in] ad E 4 in ipsos om M debuerunt] delibuaverant V 5 parentes] προγόνους 11 aut] obtineant E 14 patiuntur] ἀδικοῦνται 15 in talem] ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ τις οἷον 17 aut fecerunt] antecesserunt E 18 delectabile] καὶ τὸ ἡδὺ 19 et est hoc] καί, sed alii τοῦτο addunt non est M videri] φαίνεται 21 aut dicimus aut ad quos totaliter E 23 inclinati] ἐγκεκληκότες καὶ προδιακεχωρηκότες fuerant om M et praeserpinati] M et praeseparati V post se perciati E 24 divisionem E 25 videri] φαίνεται 26 non] οὐκέτι impossibile M 27 compedes] κοττάβια ἀνδραποδισαμένῳ

servitutem redacto, quod praevenit tamquam et ipse futurus erat. et in eos quibus iniusta cum fecerint poterint multa iusta agere tamquam de facili recompensaturi, sicut ait Iason Thessalus oportere in quaedam iniusta facere, quatenus et possint multa iusta fieri. et quae omnes aut multi iniusta facere consueverunt; veniam enim putant obtinere. et facilia occultare. talia autem quaecunque aut cito consumuntur, utputa esculenta, aut facile permutabilia figuris aut coloribus aut crasibus; aut quae in multis locis abscondere facile. talia autem sunt quae facile portabilia et in parvis locis recondibilia. et ea quibus indifferentia et similia multa praestiterunt iniusta facienti. et quaecunque verecundantur dicere iniusta passi, velut mulierum propriarum iniuriae aut in se ipsos aut in filios. et ea in quibuscunque amare placitationes videbitur utique conferens. talia autem sunt parva, et in quibus venia. qualiter quidem igitur habentes iniusta faciunt et qualia et in quales et propter quid fere haec sunt.

Cap. XIII.

Iniustitias autem omnes et iustitias dividamus incipientes primum hinc. determinata sunt autem iusta et iniusta ad leges duas et ad quos est, dupliciter. dico autem legem hanc quidem propriam, hanc autem communem. propriam quidem eam quae singulis determinata ad se ipsos; et harum hanc quidem non scriptam, hanc autem scriptam, communem autem quae secundum naturam. est enim quod determinant aliquid omnes natura commune iustum et iniustum, quamvis nulla societas adinvicem sit, neque pactum, et Sophoclis Antigone videtur dicens, quod iustum absolutum sepelire civitatis aedificatorem, tanquam natura ens hoc iustum: neque enim nunc

---

2 potuerint E scrib. poterunt 7 cito] ταχὺ A, ceteri ἢ ταχὺ 14 plantationes M φιλοδικεῖν 15 conferens] ὁ ἐπεξιὼν 19 autem] δὴ 22 harum hanc quidem] τοῦτον τὸν μὲν 23 hanc autem scriptam om E 24 determinant] lac. in M 26 et] οἷον καὶ 27 civitatis aedificatorem] τὸν Πολυνείκη 28 natura] non M

neque heri, sed semper vivit hoc, et nullus novit, ex quo apparuit. et ut Empedocles dicit de non occidendo animatum; hoc enim non his quidem iustum, illis autem non iustum: sed quod omnium legitimum et ut late diffusum aetherem qui continuatim protenditur et per inexplebilem claritatem. et ut dicit in Messeniaco Alcidamas. et ad quos autem dupliciter sumitur iustum vel iniustum. aut enim ad commune aut ad unum communicantium, quae oportet agere et non agere. propter quod et iniustitias et iustitias dupliciter est agere iniuste et iuste agere; aut enim ad unum determinatum aut ad commune. adulterans enim et verberans iniuste agit in quendam determinatorum, non militans autem in commune. omnibus autem iniustitiis divisis et his quidem existentibus ad commune, his autem ad alium et ad alios, insumentes quid est adikistae dicamus reliqua. est autem adikistae a volentibus iniusta pati. adiken enim determinatum est prius voluntarium esse. quum necessarium iniusta patientem laedi et involuntarie laedi, nocumenta quidem ex prioribus manifesta sunt; bona enim et mala divisa sunt secundum se prius, et voluntaria quia sunt quaecunque scientes; quare necesse omnes inculpationes ad commune vel ad proprium esse, aut ignorantis aut volentis aut nolentis et scientis, et horum haec quidem eligentis, haec autem propter passionem. de ira quidem igitur dicetur in his quae circa passiones. quae autem eligunt et qualiter habentes dictum est prius. quum autem confitentes saepe actum esse aut intitulationem non confitentur aut circa quod intitulatio, puta accepisse quidem, sed non furatum

---

1 neque heri] et non erit M τι νῦν γε κἀχθές semper] ἀεί ποτε 4 ut late] plate M perlate V 6 et ad quos] πρὸς οὓς dupliciter sumitur iustum vel iniustum] διώρισται, διχῶς διώρισται. in effimacꝺ alkitā sī dupliciter M 8 unum communicantium] lac. M 10 unum] ἕνα καὶ 15 adikistae] ad cum lac. M ἀδικεῖσθαι est autem] ἔστι δὴ, sed alii δὲ adikiste M 16 adiken] adike ē M 21 ad commune] ad rationem M ἢ πρὸς τὸ κοινὸν aut ignorantis] ἢ καὶ ἀγνοοῦντος sed alii om καὶ 22 aut nolentis om M transpon. nolentis aut volentis 24 quae autem] ποῖα δὲ. qualia autem? 27 quidem om E

fuisse, et percussisse prius sed non iniuriam fecisse, et simul fuisse sed non adulteratum fuisse, aut furtum fecisse sed non sacra spoliasse; non enim dei aliquid, aut superexcessisse sed non publice, aut discernuisse quidem cum adversariis, sed non prodidisse, propter hoc oportebit utique et de his determinare quid est furtum, quid iniuria, quid adulterium, quatenus, sive existere sive non existere velimus ostendere, habeamus declarare quod iustum. sunt autem omnia talia de iniustum esse et pravum aut non iustum litigatio. in electione enim est nequitia et iniustum facere. talia autem nominum consignificant electionem, puta iniuriam et furtum. non enim si percussit, penitus iniuriatus est; sed si gratia huius puta eius quod est inhonorare illum, aut ut ipse delectaretur; neque penitus, si clama ccepit furatus est. sed si in nocumentum eius a quo accepit et approperatione sui. similiter autem et de aliis se habet sic et de aliis. quoniam autem et iustorum et iniustorum erant duae species; haec quidem scripta, haec autem non scripta; de quibus quidem leges promulgant, dictum est, non scriptorum autem duae sunt species, haec autem sunt haec quidem secundum excessum virtutis et malitiae, in quibus opprobria et laudes, inhonorationes et honores et dona, puta gratiam habere ei qui fecit bene, et contra benefacere ei qui bene fecit, et auxiliativum esse amicis et quaecunque alia talia; haec autem propriae legis et scriptae praetermissio. quod enim epieikes, videtur iustum esse. est autem epieikes quod praeter scriptam legem iustum. accidit autem hic haec quidem nolentibus, haec autem volentibus legislatoribus. nolentibus quidem, cum lateat, volentibus quidem, cum non

---

2 adiudicatum M 3 sacra spoliasse] facere spoliationem E superexcesse M ἐπεργάσασθαι μὲν 4 publice] δημόσια, sed alii δημοσίᾳ discernuisse] deservisse M διειλέχθαι 5 hoc] haec? ταῦτα 9 non iustum] ἄδικον [περὶ οὗ] 11 iniuriam] scrib. iniuria ὕβρις 12 si gratia huius] enim gratia hec enim M εἴ ἕνεκά του 15 eius a quo accepit] ἔκλεψε appropriationem? sui om M 16 et sic de aliis M ὥσπερ καὶ περὶ τούτων 17 quidem] om M scrib. quidem enim μὲν γὰρ 18 dictum] decretum E 21 inhonorationes] καὶ ἀτιμίαι 24 praetermissio eius quod E 25 epiekes E enim — epieikes om M

possint determinasse, sed necessarium quidem sit universale dicere non sic autem, sed ut in pluribus: et quaecunque non facile determinare propter infinitatem, puta vulnerare ferro, quanto et quali quodam; deficiet enim secundum dinumerantes. si igitur sit indeterminatum, oportet autem legem statuere, necesse simpliciter dicere; quare si digitale habens attollat manum aut percutiat, secundum quidem scriptam legem reus est, et iniustum facit, secundum veritatem autem non iniustum facit. si autem est quod dictum est epieikes, et hoc est epieikes. manifestum qualia sunt epieikea haec. s. peccata et iniustitias et non aequipensare, neque peccata et infortunia. sunt autem infortunia quidem, quaecunque inopinata et non a nequitia; peccata autem quaecunque non inopinata et non a nequitia; iniustitiae autem quaecunque non inopinata, a malitia autem sunt. et humanis indulgere epieikes. et non ad legem, sed ad legislatorem respicere; et non ad verba, sed ad intellectum legislatoris respicere. et non ad actionem, sed ad electionem, et non ad partem, sed ad totum. neque qualis quidem nunc, sed qualis quidem semper et ut ad multum. et recordari magis bonorum quae passus fuit quam malorum; et bonorum quae passus fuit magis quam fecit, et patientem esse iniusta patientem. et magis secundum orationem velle iudicari quam opere. et magis ad arbitrium quam ad disceptationem velle ire; arbiter enim respicit epieikes, iudex autem legem; et huius gratia arbiter exaltatus est, quatenus epieikes habeat robur. de epieikes quidem igitur determinatum sit hoc modo.

---

1 sit universale] videtur E 2 sic] scrib. sit 3 vulnerare ferro] lac. M 4 secundum dinumerantes] sed divinantes M scrib. seculum ἂν (alii δὴ) ὁ αἰὼν διαριθμοῦντα, alii διαριθμοῦντας. 6 quare] quod E ὥστε κἂν digitabile M 8 veritatem] τὸ ἀληθὲς 9 si autem — epieikes om E 10 manifestum om M sunt] sicut M epieikea] desunt καὶ οὐκ ἐπιεικῆ — ἔχειν ἐπιεικῆ. ea item desunt in DQZ haec .s.] ταῦτα καὶ 11 pensare om M 12 quidem quaec. inopinata om M 13 non a .. autem] μήτε .. τε, tum om cum A τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν ἀπὸ πονηρίας 16 verba] τὸν λόγον 19 quidem] scrib. quidam τις et paulo post et] ἢ aut? 22 secundum orationem] symone M 25 exaltatus est] εὑρέθη sed Q ἠρέθη

Cap. XIV.

Iniustitiae autem est maiores, quaecunque utique a maiori fiunt iniusta actione; propter quod quae minima maxima, utputa Melanopum Callistratus accusat, quod defraudavit factores templi in tribus mediis obolis sacris aedificatores templi; in habitu autem iustitiae contrarium. sunt autem haec ex cedere potentia. qui enim tres medios obolos furatus fuit, et utique quodque iniustum faceret. aliquando quidem itaque ita maioritas, aliquando autem ex nocumento iudicatur. et cuius non est aequa punitio, sed omnis minor. et cuius non est recompensatio. difficile enim et impossibile. et cuius non est satisfactionem recipere eum qui passus fuit. insanabile enim. satisfactio enim et cruciatus recompensatio. et siquis passus et iniuriatus fuit ipse a se ipso plurimum extorsit; adhuc enim maiori qui fecit dignus torqueri, velut Sophocles pro Euctymone allegans, quum peremit se ipsum iniuriam passus, non appretiandum aut minori quam quo qui passus fuit appretiavit se ipsum. et quod solus aut primus aut cum paucis fecit. et saepe in eodem peccare magnum. et propter quodque exquiruntur et inveniuntur prohibentia et damnificantia; velut in Argo damnificant, propter quemcunque lex posita fuerit, et propter quoscunque carcer aedificatus fuerit. et bestialior iniustitia maior. et quod ex providentia. et quod audientes magis timent quam misereantur. et rhetorica quidem sunt talia, quod multa sustulit iusta aut transgressus fuit, puta iuramenta dextras fides, connubia; multarum enim iustitiarum excessus. et quod hic ubi puniuntur iniusta facien-

---

1 est autem M del. est, *ἀδίκημα δὲ μεῖζον ὅσῳ* A, sed ceteri *ἀδικήματα δὲ μείζονα ὅσα* 2 fiunt] *ἦ* quae minima] *καὶ τὰ ἐλάχιστα*, sed *καὶ* om A · 3 menopolum accusat M *κατηγόρει* factores] forciores M, explicatio videtur edificatores templi 5 in habitu autem iustitiae] *ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ* haec] et haec et E 6 cedere] *ἐνυπάρχειν* A, ceteri *ὑπερέχειν*, ex excedere? medios obolos] *ἡμιωβέλια ἱερὰ* A ceteri *ἱερὰ ἡμιωβέλια* 12 scrib. qui 13 plurimum] *μεγάλως* torsit M 19 quodcunque M quaecunque V

tes, quod quidem faciunt falsi testes; ubicunque enim non utique iniustum facerent, si et in praetorio. et in quibus confusio maxime. et si in hoc a quo bene passus fuit; plura enim iniusta facit, et quod male facit et quod non bene. et quod circa non scripta iusta sive maius est. melioris enim, non per necessitatem iustum esse. scripta quidem igitur ex necessitate, non scripta autem non. alio autem modo si circa scripta. qui enim in timidis iniusta facit et in his in quibus damna posita, et in his in quibus non damna posita iniusta faceret utique. de iniustitia quidem igitur maiori et minori dictum est.

Cap. XV.

De vocatis autem inartificialibus persuasionibus habitum est dictis transcurrere, propriae autem sunt haec iudicialium. sunt autem quinque numero: leges, testes, pacta, extorta, iuramentum. primo quidem igitur dicamus de legibus, qualiter utendum et exhortantem et dehortantem, et accusantem et defendentem. manifestum enim quod si quidem sit scripta contraria negotio, communi lege utendum et epieikis tanquam iustioribus. et quod sententia optima utentes, hoc est non semper uti scriptis. et quod epieikes quidem semper manet, et nunquam mutatur, neque lex. s. communis. secundum naturam enim est; scriptae autem saepe. unde dictum est in Antigone Sophoclis. responderunt enim, quod egit praeter Creontis legem, sed non praeter non scriptam: non enim

---

1 falsi testes] ψευδομαρτυροῦντες A, ceteri ψευδομάρτυρες ubicunque] ποῦ 2 si et] et si M εἴ γε καὶ 3 confusio] αἰσχύνη 5 quod] qui M quae V circa] παρὰ sed AQ περὶ non om M sui maius est M Graecis desunt 7 circa] essent M παρὰ 12 autem qualibus M 13 autem propriae E ἴδιαι γὰρ 15 iuramenta extorta E dicamus de legibus] περὶ νόμων εἴπωμεν ex A, sed alii εἴπωμεν περὶ νόμων 17 enim om M 19 utentes] χρωμένους ceteri praeter A qui om 20 semper] παντελῶς 21 .s.] .i. M 23 responderunt] ἀπολογεῖται, sed alii ἀπολογεῖσθαι egit] ἔθαψε A, ceteri ἔπραξε

nunc et heri, sed semper; haec igitur ego non curabam hominibus nullius. et quod iustum est verum quid et conferens, sed non quod videtur. quare non lex scripta; non enim facit opus legis. et quod sicut probator argenti iudex est, quatenus discernat reprobum iustum et verum. et quod melioris hominis, non scriptis quam scriptis uti et immanere, et si alicubi lege probante est contraria aut ipsa sibi; puta aliquando haec quidem praecepit firma esse, quaecunque pepigerant, haec autem vetat, non fieri pacta praeter legem. et si ambigua ferant et respiciat ad utramque partem aut iustum adoptabit vel conferens, deinde hoc uti. et si negotia quidem, in quibus et propter quae posita fuerat lex, non adhuc manent, lex autem, tentandum hoc declarare et adversari sic ad ipsam. si vero scripta sit pro negotio, tunc sententia optima dicendum est quod non cuius quidem praeter legem gratia iudicare est, sed ut si ignores quod dicit lex ne diceres. et quod non id quod simpliciter bonum eligit nullus, sed id quod sibi. et quod nihil differt aut non poni aut non uti. et quod in aliis artibus non magis ponderis est sophisticari penes medicum; non enim tantum nocet peccatum medici quantum consuescere non obedire principi. et quod quaerere esse legibus sapientius hoc est quod in laudatis legibus vetatur. et de legibus ita sit determinatum. de testibus autem testes sunt duplices, hi quidem antiqui, hi autem recentes. et horum hi quidem participantes periculo, hi autem extra. dico autem antiquos et poetas et quorumcunque aliorum notorum sunt iudicata manifesta, velut Athenienses Homero teste usi fuerunt de Salamine, et Tenedii tunc temporis Periandro Corinthio

---

1 hominibus] *ἀνδρὸς* hominis viri nullus M 7 lege probante est] *νόμῳ εὐδοκιμοῦντι* 8 pepigerint M *ἂν συνθῶνται* 10 ferant] ut feratur M *ὥστε στρέφειν* 12 in quibus et propter quae] et om M *ἐφ' οἷς* 15 non cuius quidem om E 16 diceres] deieres MV i. e. peieres *ἀγνοήσῃ . . ἐπιορκῇ* 19 non magis ponderis est] *οὐ λυσιτελεῖ* penes] om A ceteri *παρὰ* 21 quod om M esse] est E, tum sapientis 22 necatur M vocatur E et de legibus] *καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων* 26 antiquos] *παλαιοὺς μὲν*, sed alii om *μέν* 28 tunc temporis] *ἔναγχος*

ad Sigeos, et Cleophron adversus Critiam Solonis elegiis usus fuit, dicens quod dudum in publica domus, non enim utique unquam fecisset Solon dicere mihi Critiam rufe crinibus patrem audire. de factis quidem igitur tales testes. de futuris autem vaticinantes, velut Themistocles quod nave oppugnandum ligneum sic parietem. adhuc et proverbia, ut dictum est, testimonia sunt, velut si quis consulat non facere amicum senem, hoc testatur proverbium: nunquam bene operari senem. et filios perimere, quorum et patres: puer qui patrem occidit, pueros derelinquit. recentes autem quicunque noti et iudicaverunt aliquid. utilia enim horum iudicia his qui de eisdem litigant, ut Eubulus in praetoriis utebatur adversus Charetem illo quod Plato dixit ad Archibium quod concesserat in civitati confiteri nequam esse. et participantes periculo utique videbuntur mentiri. tales quidem igitur talium solorum testes sunt, factum est aut non. de ipso autem quale non testes, puta si iustum aut iniustum aut conferens aut non conferens. remoti autem. de his minime credibiles. maxime autem credibiles antiqui; incorruptibiles enim. allegationes autem circa testes non habenti quidem quod ex signis oportet iudicare. et hoc est id quod sententia optima. et quod non est falli signa in argento. et quod non allegantur falsis testimoniis signa. habenti autem ad non habentem quod non probativa signa. et quod nihil utique opus erit testibus, si ex verbis sufficiens esset considerare. sunt autem testimonia haec quidem de ipso, haec autem de actore. et haec quidem de re, haec autem de more. quare manifestum quod nunquam est

---

1 Sigeos — Critiam om M Cleopheron V *Κλεοφῶν* 2 in publica] om M impudica? *ἀσελγής* 3 Critiam] ericia M tristicia V *Κριτίᾳ* riffe E 5 vaticinantes] *καὶ οἱ χρησμολόγοι* 6 sic] donec M *λέγει* 7 consulat] *συμβουλεύει*, sed alii optativum 8 hoc] huic? *τούτῳ* 9 puer] *νήπιος* 10 et] vel M om A, ceteri *καὶ* 14 utique videbuntur] *ἂν δόξωσι* 15 solorum] *μόνον* sed Q *μόνων* 16 factum est] *εἰ γέγονεν*, sed edd. vet. om *εἰ* 17 aut conferens] *εἰ συμφέρον*, sed alii *ἢ* 18 de his minime credibiles] *καὶ περὶ τούτων πιστότατοι* 19 circa] sed quod M *περὶ μαρτυριῶν* 21 falli] *ἐξαπατῆσαι* 23 probatam M 24 testibus] *μαρτυριῶν* ex A

deficere testimonio utili. si non enim de re aut ipsi consono aut actori contrario, sed de more ipsius in epieikiam aut actoris in pravitatem. alia autem de teste aut amico aut inimico aut medio aut approbante aut detestante aut medio et quaecunque aliae tales differentiae ex eisdem locis dicendum ex qualibus quidem et enthymemata dicimus. de pactis autem tantus orationis usus est quantum augere aut diminuere aut credibilia facere aut incredibilia; si quidem ipsi conveniant fidelia et firma, in actore autem contrarium. ad astruendum quidem igitur fidelia aut infidelia nihil differt a negotio quod circa testes. quales quidem enim utique fuerunt inscripti aut servantes, his pacta fidelia sunt. confesso autem est pacto conveniente quidem existente augendum. pactum enim lex est propria et secundum partem. et pacta quidem non faciunt legem firmam; leges autem ea quae secundum legem pacta. et totaliter ipsa lex pactum quoddam est. quare qui infidele facit et punit pactum, leges destruit. adhuc autem aguntur reliqua commutationum et volontaria secundum pacta, quare irritis factis perimitur quae adinvicem opportunitas hominum. et alia autem quaecunque congruunt leviter videre est. si autem contrarium sit et cum actoribus, primum quidem quaecunque utique aliquis ad legem contrariam opponet, haec congruunt. inconveniens enim si legibus quidem, si non recte sint positae, sed fallant institutae, non putamus oportere obedire, pactis autem necessarium. deinde quod iusti breviator est iudex. igitur hoc considerandum, sed ut iustius. et iustum quidem non est transvertere neque fallacia neque coactione. naturatum enim est. pacta autem fiunt a seductis et coactis. adhuc autem si contrarium alicui aut scriptarum legum aut

---

7 diminuere] dividere E 11 quales quidem enim] ὁποῖοι γάρ. quidam? nam sequens τινες hic om fuerunt] fiunt M ὦσιν 12 est] om M scrib. esse, εἶναι 16 quare et qui M 17 punit] periunt M scrib. perimit 18 reliqua om M τὰ πολλὰ 20 et om E autem om M quaecunque — quidem om M 26 igitur] οὔκουν et] est E 28 a] καὶ 29 adhuc autem] πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν

communium et iustis aut bonis. et adhuc si aliis pactis posterioribus aut prioribus; aut enim posteriora firma et irrita aut priora, aut priora recta, posteriora autem fefellerunt quodcunque fuerit utile. adhuc autem conferens prospicere si aliquatenus contrariatur iudicibus et quaecunque alia talia; etenim haec facile considerabilia similiter. extorta autem testimonia quaedam sunt. habere autem videntur persuasionem quod necessitas quaedam adest. non difficile autem neque de his videre contingentia dicere; ex quibus sive existant convenientia augere est quia vera sola testimoniorum sunt; sive subcontraria sint et cum actore, dissolvet utique quis vera dicens de toto genere extortorum. nihil enim minus coacti falsa dicunt quam vera, et pertinaces non dicere vera. et facile mentientes tamquam requisituri celerius. oportet autem habere adducere ad talia scripta exempla quae sciunt iudicantes. de iuramentis autem est quadrupliciter dividere; aut enim dant et recipiunt, aut neutrum; aut hoc quidem, hoc autem non; et horum aut dant, non recipiunt autem, aut recipiunt quidem, non dant autem. adhuc praeter haec si iuramentum factum fuit et hoc aut ab ipso aut ab illo. non dant quidem igitur, quia facile peierant, et quod hic quidem cum iuraverit non dat, eos autem qui non iuraverunt existimat se condemnaturum. et quomodo istud periculum maius quod inter iudices; his quidem enim creditur, huic autem non. non recipit autem quod pro pecuniis iuramentum: et quod si esset

---

1 et iustis aut bonis] *καὶ τῶν γεγραμμένων ἢ τοῖς οἰκείοις ἢ τοῖς ἀλλοτρίοις* ex A, sed ceteri *τοῖς καλοῖς ἢ δικαίοις, ἔτι τε εἰ ἄλλαις* et adhuc] *ἔπειτα* ex A, alii *ἔτι τε* 2 et irrita aut] scrib. irrita autem *ἄκυροι δ'* 7 persuasionem] *τὸ πιστὸν*, sed alii *πίστιν* 8 non difficile autem] *οὔκουν χαλεπὸν* 9 videre] scrib. videre et, sic enim ceteri praeter A *ἰδεῖν καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν* 10 sunt] *εἰσὶν αὗται* ex A, ceteri om *αὗται* 13 pertinaces] *διακαρτεροῦντες* 14 requiestituri M, scrib. requieturi *παυσόμενοι* 15 scripta] *γεγενημένα* 17 dant et recipiunt] *δίδωσι καὶ λαμβάνει* et sic infra, unde singularem repone 18 dant] *δίδωσι μὲν* sed *μὲν* plurimi omittunt 19 adhuc praeter haec] *ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα* 20 et hoc] *οὗτος* illo] alio E 21 deierant M et sic semper 22 iuraverunt] *ὀμόσαντος* sed libri *ὀμόσαντας* 24 creditur] *πιστεύει*

pravus, peieraret utique. melius enim gratia alicuius pravum esse quam nullius. qui quidem enim iuraverit, habebit, qui autem non iuraverit, non. sic propter virtutem utique erit, sed propter periurium quod non. et id quod Xenophanis congruit quod non aequa provocatio haec, impio ad impium, sed simul ac si fortis debiles percutere aut plagare provocent. si autem recipit quod credit ipsi illi autem non. et id quod Xenophanis transvertentem dicendum sit aequale esse; si quidem impius det, pius autem iuret, durumque non velle ipsum pro quibus illos vult cum iuraverint iudicare. si autem dat iuramentum, quod pium est velle deos attestare procuratorem praeesse. et quod nihil oportet ipsum aliis iudicibus indigere; ipsis enim dat iudicium. et quod inconveniens non velle iuramentum fieri, de quibus alios dignificat iurare. quum autem per singula quomodo dicendum palam, puta si ipse quidem vult recipere, dare autem non, et si dat quidem recipere autem et dare non velit. s. iuramentum sive neutrum. ex dictis enim necesse componi. quare et orationes necesse componi ex dictis. si autem sit factum ab ipso et contrarium quod non periurium. voluntarium enim iniustum facere est. peierare autem iniustum facere est. quae autem violentia et fallacia involuntaria. hic etiam adiciendum quod peierare est quod mente sed non quod ore. si autem ab adversario sit iuratum, quod omnia destruit qui non immanet his quae iuravit. propter hoc enim et legibus utuntur qui iuravere. et nos quidem dignificamus immanere quibuscunque iuramentis, ipsi autem non immanebimus. et quaecunque alia augmentans utique aliquis dicet. de artificialibus quidem igitur persuasionibus dicta sint tanta.

2 quidem enim] quidem om E μὲν οὖν ex A, ceteri μὲν γὰρ 3 sic] οὕτω δὲ 4 sed] ἀλλ' οὐ 6 debiles] ἀσθενῆ provocent] προκαλέσαιτο 7 illi ipsi E 8 sit] scrib. sic οὕτως 11 procuratorem praeesse] Graecis desunt, precatorem praeesse M 13 ipsis] αὐτῷ iudicium] κρίνειν, sed A κρίσιν 17 et dare] Graecis desunt 24 iuratum om M 26 nos om M, scrib. vos ὑμᾶς quibuscunque iuramentis] οἷς ὀμόσαντες δικάζετε 28 scrib. in artif.

LIBER II.

Cap. I.

Ex quibus quidem igitur oportet et exhortari et dehortari, et vituperare et laudare, et accusare et defendere, et quales sententiae et propositiones utiles ad horum persuasiones, haec sunt. de his enim et ex his enthymemata dicuntur ut circa unumquodque est dicere propter genus sermonum. quoniam autem gratia iudicii est rhetorica; etenim consilia iudicant et dika iudicium est; [rhetoria etenim consilia,] necesse non solum ad orationem videre qualiter denumerativa erit credibilis, sed et ipsum qualem quendam et iudicem facere. multum enim differt ad fidem, maxime quidem in consiliis, deinde autem et in litigiis, qualem quendam apparere dicentem et existimare ad ipsos existimare qualiter habere ipsum; ad haec autem si et ipsi dispositi aliqualiter existant. apparere quidem igitur qualem quendam dicentem utilius ad consilia est. disponi autem est aliqualiter auditorem ad litigia. non enim eadem videntur amantibus et odientibus, neque iratis se et mansuetos se habentibus, sed aut omnino altera aut secundum magnitudinem altera. amanti quidem enim eum de quo facit iudicium aut non iniustum fecisse, aut secundum parva videtur iniustum fecisse; odienti autem contrarium. et concupiscenti quidem et confidenti, si sit quod futurum delectabile et fore et bonum fore videtur, despecto autem et aspernanti contrarium. eius quidem igitur quod est esse ipsos dicentes credibiles, tres sunt causae; tot enim

---

2 vituperare et laudare] ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν ex A, illud ceteri 4 dicuntur] deest in A, ceteri λέγεται 5 circa] puta E est dicere] εἰπεῖν propter] ἰδίᾳ 7 rhetoria etenim consilia om MV 8 qualiter denumerativa] lac. M ὅπως ἀποδεικτικός scrib. demonstrativa 9 erit] est E 11 deinde autem] εἶτα ex A, ceteri δὲ addunt 12 prius existimare Graecis deest 13 habere om E ἔχειν πως ipsos E 20 secundum] haec M delendum 21 confidenti] εὐέλπιδι ὄντι sed YZ om ὄντι 22 despecto lac. M ἀπαθεῖ 24 enim] γάρ ἐστι

propter quae credimus exceptis ostensionibus. sunt autem haec prudentia et virtus et benevolentia. mentiuntur enim de his quae dicunt et consulunt aut propter omnia haec aut propter horum aliquid. aut enim propter prudentiam non recte hoc sentiunt, aut sentientes recte propter nequitiam non quae sentiunt dicunt, aut prudentes quidem et epieikei sunt, sed non benevoli; propter quod contingit non optima consulere . h. cognoscentes. propter haec nihil. necesse ergo eum qui existimatur omnia haec habere esse audientibus credibilem. unde quidem igitur prudentes et studiosi apparebunt utique, ex his quae circa virtutes divisa sunt sumendum. ex iisdem enim aliquis et alterum utique et se ipsum astruet talem. de benevolentia autem et amicitia in his quae circa passiones nunc dicendum. sunt autem passiones, propter quascunque commoti differunt ad iudicia, ad quas sequitur tristitia et delectatio; puta ira, misericordia, timor et quaecunque alia talia, et his contraria. oportet autem dividere quae circa unumquodque in tria. dico autem puta de ira, qualiter dispositi iracundi sunt, et quibus consueverunt irasci, et in quibus rebus. si enim unum quidem aut duo habeamus horum, omnia autem non, impossibile utique erit iram efficere. similiter autem et in aliis. sicut igitur et de antepositis tradidimus propositiones, ita et de his faciamus et dividamus et dicamus praedicto modo.

Cap. II.

Est autem ira appetitus cum tristitia punitionis apparentis propter apparentem parvipensionem eorum quae in ipsum aut in ipsius aliqua non convenienter. quum autem hoc est

---

4 prudentiam] scrib. imprudentiam ἀφροσύνην 6 epikei E, scr. epieikeis 8 propter] scrib. praeter παρὰ 11 divisa] dicta E 12 et alterum utique et] κἂν ἕτερόν τις κἂν 22 de] ἐπὶ 23 de] ἐπὶ, sed A περὶ 24 est] sunt E ἔστω autem] δὴ, sed alii δ' ἡ 26 aut in ipsius aliqua non convenienter] ἢ τῶν αὐτοῦ τοῦ ὀλιγωρεῖν μὴ προσήκοντος ex A, ceteri vero ἢ εἰς αὐτοῦ τινα μὴ προσηκόντως quum autem] εἰ δὴ ex A, ceteri ἐπεὶ δὲ

ira, necesse eum qui irascitur irasci semper singularium alicui; puta Cleoni, sed non homini, et quod in ipsum aut aliquid eorum quae ipsius fecit aut facturus erat; et ad omnem iram sequi aliquam delectationem a spe puniendi. delectabile quidem enim existimare adipisci ea quae appetuntur. nullus autem ea quae apparent sibi impossibilia appetit; iratus autem appetit sibi possibilia. propter quod bene dictum est de ira: quae multo dulcior est melle destillante, quae in pectoribus virorum crescit. assequitur enim et delectatio quaedam et propter hoc, et propterea quia demorantur in puniendo mente. quae igitur tunc infert phantasia, delectationem facit, sicut quae somniorum. quum autem parvipensio est actus opinionis circa id quod nullo dignum videtur. etenim mala et bona et digna putamus studio esse et tendentia, quaecunque autem nihil aut modica valde, nullo digna existimamus: tres autem sunt species parvipensionis, despectus et epireasmus et contumeliatio. qui enim despicit, parvi pendit; quod enim putant nullo digna esse, haec despiciunt. quae autem nullo digna, parvi pendunt. et qui epireazit, videtur despicere. est enim epireasmus impedimentum voluntatibus, non ut aliquid sibi, sed ut non illi. quum igitur, non ut aliquid sibi, parvi pendit, palam enim quod neque nociturum existimat; timent enim et non parvi pendunt; neque prodesse utique nihil dignum verbo; curaret enim utique, ut amicus esset. et contumelians autem parvi pendit. est enim contumeliatio nocendi et contristandi, in quibus confusio est patienti, non ut aliquid fiat sibi aliud, sed ut delectetur. qui enim contrafaciunt non contumelizant, sed puniunt. causa autem delectationis contumelizantibus, quod putant quod ipsi male agentes excedant magis.

---

2 in ipsum] αὐτὸν 8 dulcior est lac. M quae om M 11 infert] insunt M γινομένη infit? 13 et digna] ἄξια 14 tendentia] τὰ συντείνοντα πρὸς αὐτά 15 nihil aut modica valde] μηδέν τι ἢ μικρὸν ex A, sed alii μηδὲν ἢ πάνυ μικρά 22 timent . . parvi pendunt] ἐφοβεῖτο γὰρ ἂν καὶ οὐκ ὠλιγώρει 25 nocendi et contristandi] τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν 26 confusio] αἰσχύνη, ita p. 1379, b 26 αἰσχυνομένοις confundentibus 27 aliud sed] ἄλλο ἢ ὅτι ἐγένετο ἀλλ' A om corr V ἢ ὅτι ἐγένετο et BC 29 ipsi male agentes] κακῶς δρῶντες αὐτοὺς

propter quod et iuvenes et divites contumeliosi; excellere enim putant contumelias inferentes. contumeliationis autem dehonoratio. qui enim dehonorat, parvi pendit; quod enim nullo dignum, nullum habet honorem neque mali neque boni. propter quod dicit iratus Achilles: dehonoravit; accipiens enim habet venerationem ipse auferens; et: ac si aliquem inhonoratum praeter fugientem; tanquam propter hoc iratus. convenire autem putant magni pendi a minoribus secundum genus, secundum potentiam, secundum virtutem, et totaliter in ipso in quo excedunt multum; ut in pecuniis dives pauperem, et in loquendo rhetoricus impotentem loqui, et principans subiectum, et arbitratus dignus ad principandum eum, qui dignus subiici. propter quod dictum est: ira autem magna est a Iove educatorum regum; et: alius autem posterius habet iram. indignantur enim propter excellentiam. adhuc a quibus aliquis putat debere bene pati. isti autem sunt, quibus benefecit aut facit aut ipse aut aliquis suorum, aut per ipsum, aut volitum est aut volitum fuit. manifestum igitur ex his iam, qualiter habentes irascuntur ipsi, et quibus et propter quae. ipsi quidem enim cum tristantur. appetit enim aliquid qui tristatur. sive directe contra molestet quis, ut sitienti quantum ad bibere, sive non, idem videtur facere, et sive contra agat aliquis, sive non cooperetur, sive in aliquo quis molestet sic habens, omnibus irascitur. propter quod infirmi, egentes, amantes, sitientes, totaliter concupiscentes, et non assequentes iracundi sunt et facile; maxime quidem ad praesentes parvipendentes,

---

1 et iuvenes] νέοι 3 qui enim dehonorat] ὁ δ' ἀτιμάζων 4 neque mali neque boni] οὔτ' ἀγαθοῦ οὔτε κακοῦ ex A, ceteri invertunt 7 hoc] ταῦτα 9 in ipso in quo excedunt] in ipso om M ἐν ᾧ ταὐτῷ ὑπερέχῃ 14 alius] alias M ἀλλά γε καὶ 17 aut aliquis suorum] ἢ δι' αὐτόν τις ἢ τῶν αὐτοῦ τις ex A, ceteri ἢ τῶν αὐτοῦ τις ἢ δι' αὐτοῦ 20 enim] igitur E 21 sive] ἐάν τε οὖν ex A, sed alii οὖν post directe ubi lacuna in M molestet quis] lac. M ὁτιοῦν ἀντικρούσῃ τις 22 idem] ὁμοίως ταὐτὸ 23 in aliquo quis] ἄλλο τι molestatur M habens] ἔχοντα sed Q ἔχων 26 sunt om E et om M facile] εὐπαρόρμητοι praesentes] τοῦ παρόντος, sed A ap. Gaisf. παρόντας

puta laborans quidem eis qui ad aegritudinem, egentes autem eis qui ad egestatem, bellans autem eis qui ad bellum, amans autem eis qui ad amorem; similiter autem et alii. si autem non et quodcunque impediat aliquid quis. praeparatur enim unusquisque ad uniuscuiusque iram ab existente passione. adhuc autem si contraria exstiterint. contristat enim magis quod multum inopinatum, sicut et delectat quod multum inopinatum si fiat quod volitum est. propter quod et tempora et horae et dispositiones et aetates ex his manifestae et quae facile mobiles ad iram, et quando et ubi, et quod quando magis in his sunt, magis et facile mobiles. ipsi quidem igitur sic habentes facile mobiles ad iram. irascuntur autem et deridentibus et subsannantibus et conviciantibus. contumeliam enim inferunt. et in talibus nocentibus quaecunque sunt contumeliae signa. necesse autem talia esse quae neque pro aliquo, neque proficua facientibus. iam enim videtur in contumeliam. et obloquentibus et despicientibus ea circa quae ipsi maxime student; puta qui in philosophia amant honorari, si quis in philosophiam; qui autem in specie, si quis in speciem. similiter autem et in aliis .h. autem multo magis, si suspicati fuerint, non existere ipsis, aut totaliter, aut non fortiter aut non videri. sed cum valde putent existere in his in quibus subsannantur, non curant. et amicis magis quam non amicis. arbitrantur enim convenire magis ab ipsis bene pati quam. et his qui consueverunt honorare aut curare, si iterum non se habeant. etenim ab his putant despici; eadem enim utique facerent. et his qui non contra benefaciunt, neque aequalem tribuunt. et his qui contraria faciunt ipsis, si minores fuerunt. despicere enim omnes tales videntur, et

1 scrib. egens 3 scrib. aliis si autem — quis Graecis desunt, M sic: si autem non quodcunque ad parvipend[t] quis 4 praeparatur] προῳδοποίηται ex A, ceteri προοδοποιεῖται 5 inexistente M 6 exstiterint] τύχῃ προςδεχόμενος 8 tempora et horae] ὧραι καὶ χρόνοι 9 et quae] ποῖαι 10 et quando et ubi] καὶ ποῦ καὶ πότε ex A, illud ceteri 12 mobiles ad iram om E 14 sunt] Graecis deest 16 videretur E 22 sed cum] ἐπειδὰν γὰρ ex A, ceteri ἐπειδὰν δὲ 24 quam] ἢ μὴ 26 se non M οὕτως ὁμιλῶσιν 29 fuerunt] fierent M ὦσιν

hi quidem ut minores, hi autem ut comparatione minores. et his qui in nulla proportione sunt, si quid parvi pendant, magis. supponitur enim ira parvipensionis ad non convenientes. convenit autem minoribus non parvi pendere. amicis autem si non bene dicant vel faciant, et adhuc magis, si contraria, et si non intendant indigentibus, sicut Plexippus Antiphontis Meleagro. parvipensionis enim non intendere signum. ea enim quae curamus non latent. et exsultantibus infortuniis, et totaliter his qui boni animi in ipsorum infortuniis. aut enim inimici aut parvipendentis signum. et his qui non curant, sed contristaverint. propter quod mala annuntiantibus irascuntur. et his qui aut audiunt de his aut respiciunt ea quae ipsorum mala. similes enim sunt aut parvipendentibus ad quinque, ad quos sunt in admiratione, a quibus volunt in admiratione haberi, ad quos verecundantur aut in confundentibus ipsos. in his si quis parvi pendat irascuntur magis. et his qui in talibus parvipendunt, in quibus turpe est ipsis non auxiliari, puta parentes, pueros, uxores, subiectos. et gratiam non reddentibus; praeter conveniens enim parvipensio. et ironizantibus ad studentes. despectivum enim ironia. et his qui sunt aliis bene factivi si non et ipsi. etenim hoc despectivum, non dignificare ipsum quibus omnes. factivum autem irae et oblivio, velut et non nominum existens circa modicum. parvipensionis enim videtur et oblivio signum esse. propter incuriam quidem enim oblivio fit, incuria autem parvipensio est. quibus quidem igitur irascuntur, et quomodo habentes, et propter quae dictum est. palam autem quomodo oportebit utique ipsum efficere orationes tales quales existentes

1 comparatione minores] et inserit E παρ' ἡττόνων 7 melegare M Μελεάγρῳ 11 sed] scrib. si, ἐὰν propter quod] διὸ καὶ 13 parvipendentibus] post hoc ὁμοιοτελεύτῳ haec Graeca desunt: ἢ ἐχθροῖς, οἱ γὰρ φίλοι συναλγοῦσιν, θεάμενοι δὲ τὰ οἰκεῖα φαῦλα πάντες ἀλγοῦσιν. ἔτι τοῖς ὀλιγωροῦσι 15 ad quos] ἢ οὓς ex A, ceteri πρὸς οὓς 17 in quibus] ὑπὲρ ὧν 20 et] frontibus E 21 ipsis? 23 non nominum] ἢ τῶν ὀνομάτων οὕτως 25 iniuriam et hic et alibi E incuria] propter iniuriam E 27 dictum est] ἅμα εἴρηται ex A. ceteri ἅμα om quomodo] ὅτι ex A, ceteri ὡς

iracunde haberent, et contrarios his reos existentes, in quibus irascuntur et tales qualibus irascuntur.

Cap. III.

Quoniam autem irasci contrarium est ei quod est mitescere, et ira mansuetudini, sumendum, qualiter se habentes mites sunt, et ad quos mansuete se habent, et per quae mitescunt. sit itaque mansuefactio destitutio et quietatio irae. si igitur irascuntur parvipendentibus, parvipensio autem est voluntarium, manifestum, quod et his qui nihil horum faciunt, aut involuntarie faciunt, aut apparentibus talibus mites sunt. et volentibus contraria eorum quae fecerunt. et his qui et ad se ipsos tales. nullus enim ipse se ipsum videtur parvi pendere. et his qui confitentur et poenitent; tamquam enim habentes satisfactionem id quod est tristari de factis cessant ab ira. signum autem in servorum castigatione. negantes quidem enim et contradicentes magis flagellamus, ad confitentes autem iuste flagellari, quietamur ab ira. causa quod irreverentia est manifesta negari. irreverentia autem parvipensio et despectus. quos enim multum despicimus, non reveremur. et humiliatis ad ipsos et non contradicentibus; videntur enim confiteri minores esse; qui autem minores timent; timens autem nullus parvipendit. quod autem ad humiliatos cessat ira, et canes manifestant, non mordentes eos qui resident. et studiosis ad studiosos. videntur enim haberi in pretio, sed non despici. et deprecantibus et excusantibus. humiliores enim. et non contumelioribus, neque subsannatoribus, neque contemptoribus aut in nullum aut non in bonos, aut non in tales, quales ipsi. totaliter autem ex contrariis oportet intendere ea quae mansuefaciunt. et quos timent aut verecundantur. donec enim sic habeant, non irascuntur. impossibile enim

---

1 haberent] ἔχουσιν 10 et his qui et] alterum et om M καὶ ὅσοι καὶ αὐτοί, postremum vero αὐτοὶ plerique om 14 negantes . . et contradicentes] ἀντιλέγοντας καὶ ἀρνουμένους ex A, sed ceteri inverso ordine 16 quietamur ab ira] om M παυόμεθα θυμούμενοι causa] αἴτιον δ' 24 despici] post hoc desunt καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις 25 contumelioribus] ita et M pro contumeliatoribus

simul timere et irasci. sed his, qui propter iram fecerunt, aut non irascuntur aut minus irascuntur. non enim propter parvipensionem videntur egisse. nullus enim qui irascitur. parvipensio quidem enim sine tristitia, ira autem cum tristitia. et reverentibus ipsos. [enim confiteri mores esse.] et habentes autem contrarie ei quod est irasci, palam quod mites sunt; puta in ludo, in risu, in festo, in prosperitate, in directione, in consummatione, totaliter in non tristitia, et delectatione non contumeliosa, et in spe optima. adhuc autem qui a longo tempore et non de novo in ira entes; quietat enim iram tempus. quietat autem alterius ira maior et ab alio recepta punitio prius. propter quod bene Philocrates, dicente quodam irato populo, cur non respondes, nondum ait; sed tunc cum alium videro criminatum. mites enim fiunt, cum in alium iram expenderint; quale accidit Ergophilo; magis enim saevientes quam Calistio dimisit, propterea quod praecedenti die Callisthenis mortem sententiaverant. et si absorbeantur et si maius malum passi fuerunt, quam irati intulissent; velut enim accepisse punitionem existimantur. et si iustum facere putaverint ipsi et iure pati. non fit enim ira ad iustum. non enim adhuc praeter conveniens putant pati. ira autem hoc. propter quod sermone oportet proobiurgare. indignantur enim minus servi et qui flagellantur. si non percipi putent quod propter se et pro quibus patiebantur. enim singularium est. palam autem ex diffinitione. propter quod recte poesi factum est: dixisse verisimile verbum praedationem, tamquam non punitus nisi

1 sed] καὶ sed — irascuntur om M 4 parvipensio] scrib. parvipendit. parvipensio 5 enim — esse om M 9 adhuc autem] ἔτι ex A, sed ceteri δὲ addunt 11 ira maior] ὀργὴν μείζω 13 nondum] οὔπω γε tunc] πότε; 15 Ergophilo] et $\overset{o}{g}$ filio M ἐπὶ Ἐργοφίλου 16 Calistio] M talis rem E Καλλισθένει dimisit] divisio M ἀφεῖσαν 17 et si absorbeantur] non pro si V καὶ ἐὰν ἐλεῶσι ex A, ceteri ἕλωσι 19 existimantur] οἴονται 21 hoc] maior lacuna M, τοῦτο ἦν 23 qui et E κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι si] καὶ ἐὰν percipi] participi M αἰσθήσεσθαι 24 enim] ἡ γὰρ ὀργὴ 26 verisimile verbum praedationem] uxillem p̃cōnē M Ὀδυσσέα πτολιπόρθιον, i. e. ulixem urbium praedatorem

sciat et a quo et pro quo. quare neque aliis, quicunque non sentiunt, irascuntur, neque mortuis adhuc vel passionis extremum, et non dolituris, neque sentientibus quod irati appetunt. propter quod bene de Hectore mortuo poeta, quietare volens Achillem ab ira: surdam utique terram cruciat iratus. palam igitur, quod mansuefacere volentibus ex his locis dicendum. ipsos quidem praecurant fieri tales, quibus autem irascuntur, aut terribiles aut reverentia dignos aut gratiosos aut involuntarios aut dolentes de factis.

Cap. IV.

Quos autem amant et odiunt, et propter quod, amicitiam et amare diffinientes dicamus. sit itaque amare velle alicui quae putat bona, illius gratia, sed non sui, et secundum posse activum esse horum. [amicus aut horum.] amicus autem est qui amat et contra amatur. putantur amici esse qui sic habere putantur adinvicem. his autem suppositis necesse amicum esse congaudentem bonis, et condolentem tristibus non propter aliquid alterum, sed propter illum. factis enim his quae volunt gaudent omnes, contrariis autem tristantur. quare voluntatis signum tristitiae et delectationes. et quibus iam eadem bona et mala, et qui iisdem amici, et qui iisdem inimici. eadem enim hos velle necesse. quare qui ea quae sibi alii vult, huic videtur amicus esse. et eos qui fecerint bene amant, aut ipsis aut eis quos cordi habent, aut si magne aut prompte, aut in talibus temporibus, et ipsorum gratia, et quoscunque putant velle benefacere. et amicorum amicos et amantes quos ipsi diligunt, et dilectos a dilectis sibi. et eisdem inimicos, et odientes quos ipsi odiunt, et eos qui habentur odio ab his qui odiuntur a se. omnibus enim his eadem bona videntur esse et sibi ipsis, quare velle quae ipsis bona,

---

2 adhuc vel passionis] ad pascō M ὡς πεπονθόσι τε 3 sentientibus] velut excitati sententibus M 5 utique] γὰρ δὴ 7 fieri tales] τοιούτους 9 dolentes] ὑπεραλγοῦντες 13 amicus aut horum om M 19 iam] δὴ, sed alii ἤδη 22 alii] καὶ ἄλλῳ 23 aut prompte] ἢ εἰ προθύμως ἢ εἰ 24 et quoscunque] ἢ οὓς

quod quidem erat amici. adhuc beneficos in pecunias et salutem. propter quod liberales et fortes honorant. et iustos. tales autem putant non ab aliis viventes. tales autem qui ab operando, et horum qui ab agricultura, et aliorum qui ipsi operantur maxime. et temperatos, quia non iniusti. et eos qui sine negotiis propter idem. et quibus volumus amici esse, si videantur volentes. sunt autem tales boni secundum virtutem, et bene probati aut in omnibus, aut in optimis aut in his quae admirantur ab eis ipsis, aut in quibus admirantur ipsos. adhuc delectabiles simul conversari et per diem simul commorari. tales autem tractabiles, et non arguitivi peccatorum, et non litigiosi neque criminosi. omnes enim tales pugnantes; pugnantes autem contraria videntur velle. et idonei deridere et sufferre. ad eadem enim student ambo e vicino, potentes irrideri et suaviter irridentes. et laudantes inexistentia bona et horum maxime quae timent non inesse. et mundos circa visum, circa vestitum, circa totam vitam. et non exprobratores neque peccatorum neque beneficiorum. utrique enim arguitivi. et non memoratores malorum, neque servativos impositionum, sed facile placabiles. quales enim utique existimaverint esse ad alios, et ad ipsos putant. et non maliloquos, neque scientes, neque proximorum mala neque sua, sed bona. bonus enim hoc agit. et non contendentes iratis et studientibus. pugnantes enim qui tales. et eos qui ad ipsos similiter habent, velut admirantes ipsos, et studiosos existimantes, et gaudentes ipsis, et haec maxime passos circa quae maxime ipsi volunt aut in admiratione esse, aut studiosi videri esse aut delectabiles. et similes et eadem exercentes, si non molestent, neque ab eodem sit vita. fit enim sic figulus figulo. et eadem desiderantes quae contingit simul participare

1 et salutem] καὶ εἰς σωτηρίαν 2 liberales] substantiales E 3 tales] utiles E 4 ipsum E 13 pugnantes] μαχητικοί 14 eadem] ταὐτὸ ex A, ceteri ταὐτά 15 irrideri] videri E δυνάμενοί τε σκώπτεσθαι et laudantes inexistentia] in circa naturam E 19 meditatores E servatores M 20 facile] facere E 23 tendentes E contratendentes? et studientibus] neque studentes E ἢ σπουδάζουσιν 25 similiter] σπουδαίως πως ex A, ceteri ὡσαύτως

ipsos, si autem non idem sic accidit. et ad quos ita se habent, ut non verecundentur ea quae ad gloriam, non despicientes. et ad quos [non] verecundantur ea quae ad veritatem. et ad quos in amore honoris sunt, et a quibus zelari volunt, et non invidiam pati, hos aut amant aut volunt amici esse. et cum quibus utique bona simul egerunt, si non debeant ipsis fore mala maiora. et his qui similiter et absentes et praesentes diligunt. propter quod et eos qui circa mortuos sunt tales omnes diligunt. et totaliter eos qui valde amatores amicorum et non delinquentes. maxime enim amant bonorum amare bonos. et non fictos ad se ipsos. tales autem et qui mala sua dicunt. dictum enim quod amicos quae ad gloriam non verecundamur. si igitur qui verecundantur non amant, qui non verecundantur amanti assimilantur. item non timidos et ad quos audemus. nullus enim, quem timet, amat. species autem amicitiae, sodalitas et domesticitas et cognatio et quaecunque talia. factiva autem amicitiae gratia, et non requisitum facere, et cum fecerit non manifestare. sic enim ipsius gratia videtur et non propter alterum. de inimicitia autem et odire manifestum qualiter ex contrariis oportet considerare. factiva autem inimicitiae ira, epireasmus, criminatio. ira quidem igitur est ex ipsis quae ad se ipsum; inimicitia autem et sine his quae ad se ipsum. si enim putemus esse talem, odimus. et ira quidem semper circa singularia, puta Calliam aut Socratem, odium autem et ad genera. furem enim odit et calumniatorem unusquisque. et hoc quidem sanabile tempore, hoc autem insanabile. et . h. quidem contristare appetit, hoc autem necesse magis. sentiri enim vult iratus, huic autem nihil differt. sunt autem tristia quidem

1 sic] sit E *καὶ οὕτω* 3 non om M 4 et a quibus] *ἢ ὑφ' ὧν* 13 *ὁ αἰσχυνόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυνόμενος φιλοῦντι ἔοικεν* 14 non] ad M *καὶ τοὺς μὴ φοβερούς* 16 et domesticitas et] *οἰκειότης* ex A, sed ceteri *καὶ οἰκ. καὶ* 17 requisitum] *δεηθέντος* 19 propter alterum] *διά τι ἕτερον* ex A, ceteri *τι* om 22 ipsis quae] *τῶν* iis? inimicitia — ipsum om E 25 Calliam aut Socratem] *Καλλίᾳ ἢ Σωκράτει*, sed alii accusativum praebent 26 quidem — hoc om E 28 necesse] vocem M; sequi vult lectionem *τοῦ λυπῆσαι ἐφίεται, ἡ δὲ τοῦ κακῶσαι μᾶλλον*

sensibilia omnia. quae autem maxime mala, minime sensibilia, iniustitia et imprudentia. nihil enim contristat praesentia malitiae. et .h. cum tristitia, haec autem non cum tristitia. iratus quidem igitur tristatur, odiens autem non. et hic quidem multa si fiant miserabitur, hic autem pro nullo. hic quidem enim circa pati vult eum cui irascitur, hic autem non esse. manifestum igitur ex his, quod contingit inimicos et amicos et existentes demonstrare, et non existentes facere, et dicentes dissolvere, et aut propter iram aut propter inimicitiam vacillantes, ad utrumque elegerit quis ducere.

Cap. V.

Qualia autem timent, et quos et qualiter habentes, ita est manifestum. sit itaque timor tristitia quaedam vel turbatio ex phantasia futuri mali, aut corruptivi aut contristativi. non enim omnia mala timentur; puta si erit iustus aut tardus, sed quaecunque aut tristitias magnas, aut corruptiones possunt, et haec, si non longe, sed prope videantur, ut in proximo futura. quae enim longe valde non timentur. sciunt enim omnes quod morientur, sed quia non prope, nihil curant. si itaque timor hoc est, necesse talia timenda esse quaecunque videntur potentiam habere magnam corrumpendi aut nocendi nocumenta in tristitiam magnam tendentia. propter quod et signa talium timenda. prope enim videtur quod timendum. hoc enim est periculum terribilis appropinquatio. talia autem inimicitia et ira potentium facere aliquid. palam enim quod volunt et possunt. quare sunt prope facere. et iniustitia potentiam habens. in eligendo enim iniustus. et

---

4 quidem igitur] *μὲν γὰρ* 6 circa pati] conpati M contra pati? *ἀντιπαθεῖν* 9 aut propter iram] *δι᾽ ὀργὴν* ex A, ceteri *ἢ* 10 utrumque] *ὁπότερ᾽ ἂν* 12 est] *ἔσται* sed alii *ἐστί* 13 aut corruptivi] *φθαρτικοῦ* ex A, ceteri *ἢ* praeponunt 14 timentur] *φοβοῦνται* ex A, ceteri *φοβεῖται* iustus] lac. M, *ἄδικος* 15 quaecunque aut] *ὅσα* ex A, ceteri *ὅσα ἢ* 17 timent? 25 volunt et possunt] *βούλονται* ex A, ceteri *βούλονταί τε καὶ δύνανται* 26 iniustus] *ὁ ἄδικος ἄδικος*

virtus calumniam passa potentiam habens. palam enim quod eliget quidem calumniam contumeliam passa sit semper; potest autem nunc. et timor potentium aliquid facere. in promptitudine enim necesse esse et talem. quum autem multi deteriores et minores ad lucrandum, et formidolosi in periculis, terribile ut in pluribus super alium ipsum esse. quare consocii eius qui fecit aliquid dirum terribiles, aut ne prodant aut deserant. et potentes iniusta facere super his qui possunt iniusta pati. ut enim in pluribus iniusta faciunt homines, cum possunt. et iniusta passi, aut putantes iniusta pati. semper enim observant tempus. et qui iniusta fecerunt, si potentiam habeant, timendi, cum formident contra pati. supponebatur enim tale terribile. et pro eisdem certantes, quaecunque non contingit simul existere ambobus; semper enim pugnant ad tales. et qui melioribus terribiles, et ipsis terribiles. magis enim utique poterunt laedere ipsos quam meliores. et quos timent meliores ipsis propter idem. et qui meliores se ipsis peremerunt, et qui melioribus se ipsis suppositi. aut enim iam timendi aut cum egerunt. et eorum qui iniusta passi sunt, et inimicorum aut refellentium adversariorum non qui acutae irae et instantissimi, sed mites et iromatores et astuti. immanifesti enim quam prope. quare nunquam manifesti quam longe. omnia autem timenda terribiliora quaecunque si peccaverint corrigi non contingit, sed aut totaliter impossibilia, aut non in se ipsis, sed in contrariis. et quorum auxilia non sunt aut non facilia. ut autem simpliciter dicere, timenda sunt quaecunque in aliis facta aut futura miserabilia sunt. timenda quidem igitur et quae timent, fere, ut est dicere, maxima haec sunt. qualiter autem dis-

---

2 eliget] προαιρεῖται   contumeliam semel in M ὅταν ὑβρίζηται   8 super] scrib. semper nam praeter A ceteri addunt ἀεὶ   15 et ipsis terribiles] om M, desunt Graecis ex A, deteriores vero κρείττοσιν φοβεροὶ καὶ αὐτοῖς φοβεροί   16 quam] εἰ καὶ ex A, ceteri ἤ   18 melioribus] τοῖς ἥττοσιν. secunda manus in B γρ. κρείττοσιν   suppositi] ἐπιτιθέμενοι   19 egerunt] eve cum lac. M αὐξηθέντες   20 referentium E ἀντιπάλων   21 instantissimi] παρρησιαστικοί   iromatores] εἴρωνες   22 quam] εἰ sed A ἤ   23 quam] ὅτι

positi ipsi timent, nunc dicamus. sed ita est timor cum exspectatione patiendi corruptivam passionem aliquam, manifestum quod nullus timet putantium nihil contra pati, neque haec quae non putant pati, neque .h. a quibus non putant, neque tunc quando non putant. necesse igitur timere existimantes aliquid se passuros et eos quibus haec et nunc. non putant autem se passuros neque qui in eufortuniis magnis sunt et putantes; propter quod contumeliosi et parvipensores et audaces. faciunt autem tales divitiae, robur, multitudo amicorum, potestas, neque qui putant se pertulisse omnia gravia, et obdurati ad futurum; sicut qui decapitantur iam, sed oportet aliquam spem adesse salutis, de quo in agonia sunt. signum autem; timor enim consiliativos facit. et quidem nullus consiliatur de desperatis. quare oportet tales praeparare, quando sit melius timere ipsos quia tales sunt quales pati. etenim alii maiores passi fuerunt; et ipsi similiter ostendere patientes aut passos, et ab his a quibus non putabant et haec tunc. quoniam autem de timore manifestum quid est et de timidis, et quomodo singuli habentes formidant, manifestum ex his, et audere quid est et circa qualia audaces et quomodo dispositi audaces sunt. ausibile enim contrarium timido. quare etiam cum phantasia spes salutarium utprope existentium, timendorum autem aut non entium aut longe entium. sunt autem ausibilia periculosa longe entia et ausibilia prope. et directiones si sint, et auxibilia aut multa aut magna, aut ambo. et si neque iniusta passi neque iniusta fecerint. adversantesque aut non sint omnino, aut non habent potentiam, aut potentiam habentes sint amici, aut fecerint bene aut hi passi fuerint. aut si plures fuerint, quibus haec conferunt,

---

1 sed ita] sicca M scrib. si itaque εἰ δὴ 3 contra] esse E ἂν sed alii ἀντιπαθεῖν 6 passuros — autem se om M eos quibus] τοὺς ὑπὸ τούτων καὶ nunc] τότε scrib. tunc 10 pertulisse] ἤδη πεπονθέναι 13 et quidem] καίτοι 16 et ipsi] ex ipsis M καὶ τοὺς ὁμοίους 17 ab his] ὑπὸ τοιούτων 18 haec tunc] .h. erit tunc E ταῦτα καὶ τότε ὅτε οὐκ ᾤοντο 21 contrarium timido] ἐναντίον (τῷ φόβῳ καὶ τὸ θαρραλέον) τῷ φοβερῷ, sed om inclusa libri 22 quare etiam] et quare M ὥστε

aut meliores aut ambo. ipsi autem sic habentes ausivi sunt, si in multis obtinuisse putant, et non passos fuisse, et si saepe inciderint periculis et evaserint. dupliciter enim impassibiles fiunt homines aut in non expertos fuisse aut in habendo auxilia, sicut in periculis quae penes mare inexperti hiemis audent futura, et auxilia habentes propter experientiam. et quando similibus non erit timendum neque minoribus, et his quibus meliores putant esse. putant autem his quibus dominati sunt, aut ipsis aut melioribus aut similibus. et si existere ipsis putant plura et maiora quibus excedentes timidi sunt. haec autem sunt multitudo pecuniarum, et robur corporum, et amicorum et regionis, et praeparationum ad bellum, aut omnium aut maximorum. et si non iniusta fecerint aut nulli aut non multis, aut non talibus de quibus non timent. et totaliter si ea quae ad deos ipsis bene habeant, et quantum ad alia, et quantum ad ea quae a signis et reputationibus. ausivum enim ira. non iniusta facere autem, sed iniusta pati irae factivum est. divinum autem arbitratur auxiliari iniusta patientibus. et cum praeinvadentibus aut neque nihil utique pati neque passuros aut obtinere putaverint. et de timendis quid et ausibilibus dictum est.

Cap. VI.

Qualia autem erubescunt et non erubescunt et ad quos et qualiter habentes palam. sit itaque erubescentia tristitia quaedam et turbatio circa ea quae videntur ferre in ingloriationem malorum aut praesentium aut factorum aut futurorum; inerubescentia autem parvipensio quaedam et impassibilitas circa haec ipsa. si itaque est erubescentia quae diffinita, necesse erubescere quidem in talibus malorum, quae videntur

3 impassibiles] marg. V inauxibiles 14 non] del. 19 praeinvadentibus] ἐπιχειροῦντες ex A, ceteri προεπιχειροῦντες 23 palam] ἐκ τῶνδε δῆλον itaque] δὴ cum A, ceteri δ' ἡ 24 et] ἢ ex A, ceteri καὶ 27 itaque] δὴ cum A, ceteri δ' 28 quidem] om A, ceteri μὲν quae] ὅσα αἰσχρὰ δοκεῖ ἢ ex A, ceteri ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ εἶναι αὐτῷ

turpia esse ipsi aut his de quibus curant. talia autem sunt quaecunque a malitia opera sunt, ut abiicere clipeum aut fugere. a timiditate enim. , aut spoliasse depositorium. ab iniustitia enim. et commixtum fuisse quibus non oportet, aut ubi non oportet, aut quando non oportet. ab intemperantia enim. et lucrari a modicis aut a turpibus aut ab impotentibus; puta pauperibus vel mortuis. unde et proverbium: saltem a mortuo ferre. a turpi lucratione enim et illiberalitate. et non auxiliari in pecuniis potentem, aut minus auxiliari. et iuvari a minus habundantibus. et mutuum recipere quando videbitur petere, et petere quando repetere, et repetere quando petere, et laudare et videtur petere, et delaudare ut repulsam passum nihil minus. omnia enim haec illiberalitatis signa. laudare autem praesentem adulationis. et bona quidem superlaudare, prava autem delinire. et superdolere cum dolente, et alia omnia quaecunque talia. adulationis enim signa. et non sufferre labores, quos senes aut delicati, aut in potestate magis sunt, aut totaliter impotentiores. omnia enim mollitiae signa. et ab altero bene pati et saepe. et quae bene fecit, improbrare. pusillanimitatis enim omnia et humilitatis signa. et de se ipso dicere et promittere. et aliena propria sui narrare. iactantia enim. similiter autem et in aliis uniuscuiusque moralium malitiarum opera et signa et similia. turpia enim et erubescilia. et super haec bonis quibus omnes participant, aut similes omnes, aut plurimi, non participare. similes autem dico qui eiusdem gentis, cives, coaetaneos, cognatos, universaliter eos qui ex aequo. turpe enim iam non participare, puta eruditione in tantum, et aliis similiter. omnia autem haec magis si ipse sit causa eorum quae exstiterunt aut existunt aut futura sunt. patientes autem

---

1 ipsis E 8 saltem a] in saltem qui M κἂν ἀπὸ 10 iuvari a] iniuria E 12 et videtur] scrib. ut videatur . et videtur .. delaudare ut om M delaudare ut del. 13 passum om E 16 cum dolente] ἀλγοῦντι χαρόντα ex A, ceteri ἐπ' ἀλγοῦντι 17 senes] πρεσβύτεροι 21 dicere] πάντα λέγειν ex A, ceteri om πάντα 22 propria sui] αὐτοῦ iactantia] ἀλαζονείας ex A, sed alii ἀλαζονεία 23 in aliis] ἀπὸ τῶν ἄλλων ex A, ceteri ἐπὶ 29 magis] post haec plura desunt ex A solo suppleta eorum] lac. M

passi aut passuri talia erubescunt quaecunque in dehonestationem ferunt et opprobria. haec autem sunt, quaecunque ad servitutes aut corporis aut operis operum turpium, de quibus etiam contumeliam inferre. et quae quidem in intemperantiam et voluntaria et involuntaria, quae autem in violentiam, involuntaria; ab invirilitate enim aut timiditate sufferentia. et non repugnare. quae quidem igitur erubescunt, haec sunt et talia. quoniam autem de confusione phantasia est erubescentia et huius ipsius gratia, et non evenientium; nullus enim de gloria curat nisi propter quidem glorificantes, necesse hos erubescere, quorum existimationem habet. existimationem enim habent admirantium et eorum quos admirantur, et a quibus volunt in admiratione haberi, et eorum ad quos sunt in amore honoris, et quorum opinionem non despiciunt. in admiratione quidem igitur esse volunt apud hos, et mirantur hos qui habent aliquod bonum pretiosorum, aut comparatione quorum existunt indigentes valde aliquo eorum in quibus illi praevalent, velut amantes. sunt autem in amore honoris ad similes. curant autem de sapientibus tanquam verum dicentibus. tales autem et qui senes et qui eruditi. et quantum ad ea quae in oculis et in manifesto. unde et proverbium: in oculis esse verecundor. et propter eos qui semper aderunt magis erubescunt, et eos qui attendunt ad eos, propterea quod in oculis utrumque. et eos qui non rei circa haec. palam enim quod contraria videntur his. et non indultivos his qui videntur peccare. quae enim ipse facit, haec dicitur proximis non vetare; quare si non facit palam quia stomacha. et propalativos multis. nihil

---

2 quaecunque] τὰ ex A, sed ceteri ὅσα 3 operis del. operis aut turpium M de quibus etiam] ὧν ἔστι τὸ ὑβρίζεσθαι 9 et] ἀλλὰ set? 10 enim] om E δὲ propter quidem] om E διὰ 12 enim] δ' admirantur] θαυμάζει . . βούλεται et sic porro 16 qui habent aliquod] ὅσοι τι ἔχουσιν ex A, ceteri ἔχουσι τι 21 et quantum ad ea] καὶ τὰ manifesto] ἐν φανερῷ μᾶλλον ex A, ceteri om μᾶλλον 22 verecundiorum M αἰδῶ verecundiam? 24 utrumque] ἀμφότερα 27 si non facit] ἃ μὴ ποιεῖ ex A, ceteri ἂν μὴ ποιῇ 28 stomacha.] lac. M νεμεσᾷ stomachatur?

enim differt non putari aut non propalare. propalativi autem et qui iniusta passi propterea quod observant, et maledici. siquidem enim non peccantes, multo amplius peccantes. et eos quibus persistentia in peccatis proximorum; puta irrisoribus et comoediae factoribus. maliloqui enim aliqualiter isti et propalativi. et eos inter quos in nullo defecerunt; velut enim admirabiles disponuntur. propter quod et eos a quibus primo aliquid postularunt, erubescunt, tamquam nihil nunquam dignificati inter ipsos. tales autem et qui nunc primo volunt amici esse; optima enim proponuntur. propter quod bene habet Euripidis responsio ad Syracusanos; et ab antiquo notorum nihil consocii. erubescunt autem non solum ipsa quae dicta sunt erubescibilia, sed et signa, utputa non solum venerea agentes, sed et signa ipsorum, et non solum facientes turpia, sed et dicentes. similiter autem neque dictos solum erubescunt, sed propalativos ipsis, puta obsequentes et amicos horum. totaliter autem non erubescunt neque eos quorum multi despiciunt opinionem et verum dicendi. nullus enim bestias et pueros erubescit, neque in eisdem notos et ignotos, sed notos quidem in his quae videntur ad veritatem, eos autem qui a remotis in his quae ad famam. ipsi autem sic dispositi erubescunt utique, primum quidem si existerent ad ipsos aliqui ita se habentes quales diximus esse quos erubescunt. erant autem hi aut in admiratione habiti, aut admirantes, vel a quibus volunt in admiratione haberi, aut illi quorum aliqua opportunitate indigent, quae non obtinebunt inglorii existentes. et illi aut videntes, sicut Kydias de Sami sortilegio concionatus est. dignificabat enim existimare Athenienses astare in circuitu Ellenas tamquam videntes et non solum audituros,

---

3 enim] γὰρ καὶ 6 inter quos om M 8 nunquam dignificati] πω ἠδοξηκότες ἐν αὐτοῖς, alii enim ἠξιωκότες 10 proponuntur] τεθέανται 14 ipsorum] αὐτοῦ, sed alii αὐτῶν 15 neque] οὐ ex A, ceteri οὐδὲ solos MV et sane B μόνους sed] ἀλλὰ καὶ 16 obsequentes] ⸢prosequentes M θεράποντας 17 multi] πολὺ ex A, sed alii πολλοὶ 18 et] sed M τοῦ ἀληθεύειν bestias et pueros] παιδία καὶ θηρία ex A, ceteri invertunt 20 virtutem V 21 famam] νόμον erubescent? 29 Ellenas] elimellis E

quaecunque supputabuntur, aut si prope sunt tales aut debeant scire. propter quod et videri infortunantes a zelantibus nunquam non volunt. admiratores enim qui zelatores. et quum habeant quae erubescunt opera et negotia aut sui ipsorum aut progenitorum aut aliorum aliquorum ad quos existit ipsis aliqua necessitudo. et totaliter pro quibus erubescunt ipsi. sunt autem hi qui dicti et qui in ipsos referuntur, quorum doctores aut consiliati fuerunt. et si sint alii similes, ad quos amant in honore esse. multa enim erubescentes propter tales et faciunt et non faciunt. et aspiciendi et in manifesto conversantur apud consocios erubescunt magis sunt. unde et Antiphon poeta debens decapitari a Dionysio dixit, videns commorituros velatos, quomodo eiiciebantur per portas: quid velamini, inquit, si non cras aliquis horum nos videbit. de erubescentia quidem igitur haec. de inerubescentia autem palam quomodo ex contrariis habundabimus.

Cap. VII.

Quibus autem gratiam habent, et in quibus et qualiter ipsi habentes, cum diffinierimus gratiam, palam erit. sit itaque gratia, secundum quam dicitur habens gratiam subvenire indigenti, non pro aliquo, neque ut aliquid sibi subvenienti, sed ut illi aliquid. magna autem utique aut valde oportunorum aut magnorum aut difficilium, aut in temporibus talibus aut solus aut primus aut maxime. indigentiae autem sunt appetitus, et horum maxime qui cum tristitia eius quod non fit. tales autem concupiscentiae puta amor, et in corporis anxietatibus et in periculis. etenim periclitans concupiscit et qui tristatur. propter quod qui in egestate assistunt et in fugis, et si in modicis subveniant propter magnitudinem indi-

2 scire] lac. M sentire? αἰσθήσεσθαι 3 unquam? 11 conversantur] ἀναστρέφεσθαι erubescentes? 12 decapitari] disputari V 13 exciebantur M ᾖεσαν 14 si non] ἢ μὴ 15 nos] ὑμᾶς 17 ex qualiter M ἢ πῶς 21 utique aut] ἂν ᾖ, alii ἂν ἢ oportunorum] δεομένῳ, alii δεομένων 22 aut difficilium] καὶ χαλεπῶν 27 existunt E in fugis] φυγαῖς, sed C ἐν φυγαῖς

gentiae, et opportunitatem gratiam fecisse habentur, velut qui in Lyceo celatum dedit. necesse igitur maxime quidem in talia habere subvenientiam. si autem non, in aequalia aut maiora. quare quum manifestum, et quando, et in quibus fit gratia et qualiter habentibus, palam quod ex his praeparandum hos quidem demonstrantes aut qui sunt, aut qui fuerunt in tali tristitia et indigentia, hos autem quod succurrerunt in tali oportunitate in tali aliquo at succurrunt. manifestum autem, et unde auferre contingit gratiam et facere sine gratia; aut enim quod sui gratia succurrerunt aut succurrunt. hoc autem non erat gratia; aut quod a casu accidit aut coacti fuerunt; aut quia reddiderunt, sed non dederunt, sive scientes sive non. utroque enim modo aliquid pro aliquo. quare neque sic utique erit gratia. et circa omnia praedicamenta intuendum. gratia enim est, aut quia hoc, aut tantum, aut quale, aut quando, aut ubi. signum autem et si in minori non succurrerunt, et si inimicis, aut eadem, aut aequalia aut maiora. palam enim, quod neque haec nostri gratia. aut si prava sciens. nullus enim confitetur indigere malis. et de eo quidem quod est gratiam fieri, et non gratiam facere, dictum.

Cap. VIII.

Qualia autem miserabilia et quibus miserentur et qualiter ipsi habentes, dicamus. sit itaque misericordia tristitia quaedam super apparenti malo corruptivo vel contristativo eius qui indignus est sortiri, quod sive ipse exspectet si passurum sive aliquem suorum. et horum cum prope videatur. palam enim quod miseraturum necesse existere talem qualis putatur passurus aliquod malum aut ipse aut suorum aliquis, et tale malum quale dictum est in definitione aut simile aut vicinum.

---

2 colatum M calatum V φορμὸν 3 talia] ταῦτα ex A, ceteri τοιαῦτα 7 tristitia et indigentia] cum QYZ 8 at] M om EV, scrib. aut ἢ quod codices omnes omittunt. 10 succurrerunt aut succurrunt] ὑπηρετοῦσιν ἢ ὑπηρέτησαν 23 vel] καὶ 24 exspectat si] lacuna M προσδοκήσειεν ἂν ex A, ἂν ceteri om 25 horum] τοῦτο sed A τούτων 27 aut ipse om M

propter quod neque qui ex toto perierunt, miserentur; neque enim amplius pati putant. passi enim; neque qui super felices esse putant, sed contumeliam faciunt. qui enim omnia adesse putant bona palam quod et . h. non contingere pati nullum malum. etenim hoc bonorum. sunt autem tales quales putant se pati, et qui iam passi sunt et evaserunt. et senes et propterea quia sapiunt et propter experientiam. et debiles. et quia formidolosiores magis. et eruditi. facile ratiocinativi enim. et quibus existunt parentes aut pueri aut uxores. ipsius enim haec et qualia pati propter ea quae dicta sunt. et qui neque in virilitatis passione sunt, puta in ira aut audacia. sine meditatione enim futuri haec; neque in contumeliativa dispositione. etenim hi non ratiocinativi de patiendo in futuro aliquid, sed qui intermedii horum. neque rursum timentes valde. non enim miserentur stupefacti propter intendere propriae passioni. et si putant aliquos esse epiekees. qui enim nullum putat, omnes existimabit dignos esse malo. et totaliter itaque cum ita se habeat, ut recordetur talia accidisse aut sibi aut suorum alicui, aut speret fieri sibi aut suorum alicui. qualiter quidem igitur habentes miserentur, dictum est. quae autem miserentur, ex diffinitione palam. quaecunque enim tristium aut dolorosorum corruptiva, omnia miserabilia interemptiva, et quorumcunque malorum fortuna causa, magnitudinem habentium: sunt autem dolorosa quidem et corruptiva mortes et vulnerationes corporum et afflictiones, et senectus, et aegritudines et alimenti indigentia. quorum autem fortuna causa malorum esse sine amicis, paucos habere amicos; propter quod et separari ab amicis et consuetis miserabile, confusio, debilitas, orbatio. et unde conveniebat bonum aliquod agere, malum aliquod evenisse et saepe tale. et iam passo adesse aliquod bonum, velut diopethi mortuo quae a rege affuerunt. et aut nullum affuisse bonum, aut non esse perfruitionem eorum quae fiunt. et in quibus quidem igitur

---

6 pati forti et M παθεῖν ἂν 19 sibi] ἢ αὑτῷ, sed A om ἢ 23 interemptiva] καὶ ὅσα ἀναιρετικὰ 31 diopethi] V deoperchi M deoperthi E Διοπείθει 32 affuerunt] κατεπέμφθη 34 et quibus M del. et

miserentur, haec et talia sunt. miserentur autem super notos si non valde prope sint in familiaritate. circa hos autem velut circa se ipsos futuros habent. propter quod et Amasis super filio quidem qui ducebatur ad mortem non ploravit, ut aiunt, super amico autem qui expectabat. hoc quidem enim miserabile, illud autem dirum. dirum autem aliud miserabili et expulsivum miserationis, et saepe adversario utile. adhuc miserentur id quod prope est ipsi diro. et super similes miserentur secundum aetatem, secundum mores, secundum habitus, secundum dignitates, secundum genera. in omnibus enim his magis videtur et ipsi adesse utique. totaliter enim et hic oportet accipere, quod quaecunque super ipsos timent, haec super alios facta miserentur. quum autem prope apparentes passiones miserabiles sunt, milesimo autem anno facta aut futura neque sperantes neque reminiscentes aut totaliter non miserentur aut non similiter, necesse comparantes figuris, et vocibus et vestitu et totaliter ypocrisi miserabiliores esse. faciunt enim prope apparere malum prae oculis facientes vel tanquam futurum vel tanquam factum. et facta statim aut futura in brevi miserabiliora propter idem. et signa et operationes, puta vestes passorum et quaecunque talia eorum qui in passione sunt, velut iam morientium. et maxime studiosos esse in talibus temporibus existentes, mirabile. omnia enim haec propterea quod prope apparent magis faciunt misericordiam, et velut indigni existentis, et in oculis apparente passione.

Cap. IX.

Opponitur autem ei quod est misereri maxime quidem quod vocant nemesare. id quod est tristari de indignis male actionibus oppositum est quodammodo et ab eodem more, ei quod est de indignis bonis actionibus tristari, et ambae pas-

---

5 qui expectabat] προσαιτοῦντι 6 autem] γὰρ 8 ipsi om M αὐτοῖς 9 aetatem] ἡλικίας, sed A ἡλικίαν 21 alia E 24 misericordiam] manifestum E 28 id] .i. M τῷ γὰρ λυπεῖσθαι . . τῷ λυπεῖσθαι

siones moris boni. oportet enim de indigne quidem agentibus male compati et misereri, de aliis autem nemesare. iniustum est enim quod praeter dignitatem factum. propter quod et diis attribuimus nemesare. videbitur autem utique et invidia ei quod est misereri eodem opponi modo, tanquam propinquum sit et idem ei quod est nemesare. est autem alterum. tristitia quidem enim conturbans et invidia est ad bonam actionem, sed non indigni, sed aequalis et similis. hoc autem non quod ipsi eveniet aliquid alterum, sed propter ipsum proximum omnibus similiter oportet existere. non enim adhuc esse hoc quidem invidia, hoc autem nemesis, sed timor, si propter hoc tristitia existit et turbatio, quod ipsi aliquid erit malum ab illius bona actione. manifestum autem quod assequentur et contrariae passiones his. qui quidem enim tristatur de indignis male agentibus, delectabitur, vel sine tristitia erit de contrariis male agentibus, velut si parricidae vel matricidae cum obtineant poenas, nullus itaque tristabitur bonus. oportet igitur gaudere de talibus; eodem autem modo de bene agentibus secundum dignitatem. ambo enim iusta et faciunt gaudere eum qui epiikis. necesse enim sperare et fore utique quae quidem simili et sibi. et sunt eiusdem moris omnia haec; contraria autem contrarii. idem enim qui gaudet de malo et invidus. de quo enim quis tristatur facto et existentem, necessarium hunc de privatione huius et corruptione gaudere. propter quod prohibitiva quidem minime omnia haec sunt; differunt autem propter dictas causas. quare ad non miserabilia facere omnia similiter utilia. primum quidem igitur de nemesare dicamus, quibusque nemesim habent, et in quibus, et qualiter ipsi habentes, deinde post haec de aliis. manifestum autem ex dictis. si enim est nemesari de eo qui videtur indigne bene agere, primum quidem palam, quia non possibile de omnibus bonis nemesare. nullus enim, si iustus

7 est] ἐστὶ καὶ 11 esse] ἔσται invidia hoc autem nemesis] νέμεσις τὸ δὲ φθόνος ex A, ceteri invertunt 15 indignis . . contrariis] ἀναξίως . . ἐναντίως ex A 17 itaque om M scrib. utique ἂν 18 igitur] γὰρ de] καὶ ἐπὶ 20 faciunt] ποιεῖ 24 corruptione] τῇ φθορᾷ τῇ τούτου 25 minima M scrib. misericordiam ἐλέου 32 nullus] οὐ ex A

aut fortis, aut si virtutem accipiat, nemesim habebit adhuc. neque enim minime de contrariis horum sunt, sed de divitiis, et potentia, et talibus quorum bonorum, ut simpliciter est dicere, digni sunt boni et habentes ea quae secundum naturam bona, puta ingenuitatem et pulchritudinem et quaecunque talia. quoniam autem quod antiquum prope aliquid videtur ei quod secundum naturam, necesse habentibus idem bonum, si nuper habentes existant, aut propter hoc bene agant, magis nemesare. magis enim contristant nuper ditati quam qui ab antiquo et per genus. similiter autem et principes et potentes, et qui multos amicos, et qui multos bonos filios et quodcunque talium, et si propter haec aliud bonum fiat ipsis eodem modo. etenim hic magis contristant, qui nuper divites, principantes propter divitias, quam qui divites ab antiquo. similiter autem et de aliis. causa autem quia hi quidem videntur sua habere, hi autem non. quod non ita semper videtur habere, verum putatur; quare alii non sua habere. et quum quemlibet bonorum non quocunque dignum, sed est quaedam proportio, et congruentia puta armorum pulchritudo non congruit iusto, sed forti, et nuptiae differentes non nuper ditatis sed generosis. si igitur bonus existens id quod non congruens adeptus est, nemesibile. et minorem cum meliori litigare. maxime quidem igitur eos qui in eodem. unde et hoc dictum est: Aiacis fugit pugnam Telamonidae; Iuppiter enim nemesavit quando meliori luce pugnaverit. si autem non et si qualitercunque minor cum maiori, puta si musicus cum iusto. melior enim iustitia quam musica. quibus quidem igitur nemesabunt et propter quid, ex his palam. haec enim et talia sunt. ipsi autem nemesitici sunt, si digni existunt entes maximorum bonorum, et haec adepti. similibus enim dignificatos esse qui non similes, non iustum. secundo autem si entes boni et studiosi existant. iudicant enim et iusta odiunt.

1 habebit adhuc] *νεμεσήσει τούτῳ* 2 minime om M scrib. misericordiae *οἱ ἔλεοι* 3 quorum bonorum] *ὅσων* 11 qui multos bonos filios] *εὔτεκνοι* 12 aliud] om EV *ἄλλο τι* 16 non ante ita om M *γὰρ* 18 bonorum] honorem E 24 Aiacis] avimatis M *Αἴαντος δ'* 28 nemesabunt] *νεμεσῶσι* propter quid] *δι' ἃ* sed A *διὰ τί*

et si amatores honoris, et appetentes actiones aliquas, et maxime si circa haec amatores honoris sint, quae alii indigni existentes obtinent. et totaliter dignificantes ipsi se ipsos quibus alios non dignificant, nemesitici his et pro his. propter quod et serviles et pravi et non amatores honoris non nemesitici. neque enim tale est quo se ipsos putant dignos esse. manifestum autem ex his de quibus infortunantibus, et male agentibus, aut non obtinentibus gaudere vel sine tristitia se habere oportet. ex dictis enim opposita sunt manifesta. quare si iudices tales effecerit oratio et dignificantes et in quibus misereri ostendat indignos qui entes obtinere, dignos autem non obtinere, impossibile misereri.

Cap. X.

Palam autem et de quibus invident, et quibus, et qualiter habentes, si quidem est invidia tristitia quaedam super bona actione apparente dictorum bonorum circa similes, non ut aliquid sibi, sed propter illos. invidebunt quidem enim tales quibus sunt aliqui similes aut videntur. similes autem dico secundum genus secundum cognationem, secundum staturam, secundum habitum, secundum opinionem, secundum ea quae existunt, et quibus in modico deficit quod non omnia existunt. propter quod magna agentes, et bene fortunantes invidiosi sunt. omnes enim putant sua ferre. et qui honorantur in aliquo differenter, et maxime in sapientia aut felicitate. et amatores honoris magis invidiosi quam non amatores honoris. et opinati sapientes. sunt enim amatores honoris in sapientia. et universaliter amatores famae circa aliquid invidiosi circa hoc. et pusillanimosi. omnia enim magna videntur ipsis esse. de quibus autem invident, bona quidem dicta sunt. in quibus

---

2 maxime si] *μάλιστα* 6 tale est] *οὐδὲν γάρ ἐστιν οὗ* ex A, ceteri *τοιοῦτον οὗ* 10 dignificantes] *ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι* et in quibus om M 11 qui entes lac. M *ἀναξίους μὲν ὄντας* 18 staturam] *ἡλικίαν*, statutum V, statutam M 20 modicum M 28 in quibus] *ἐφ' ὅσοις*, sed A *ἐφ' οἷς*

enim amant opinione esse, et amantes honorari in operibus, et appetunt opinionem, et quaecunque eufortunia sunt, fere circa omnia invidia est, et maxime quae ipsi aut appetunt, aut oportere se habere putant, aut quorum possessione in modico ipsi excellunt aut in modico deficiunt. manifestum autem et quibus invident. similiter enim dictum est. propinquis enim et tempore, et loco, et aetate, et opinione invident. unde dictum est: quod cognatum enim invidere scit. et ad quos sunt in amore honoris. sunt enim in amore honoris ad dictos; ad eos autem qui in millesimo anno erant, vel ad futuros aut mortuos nullus. neque ad eos qui apud Herculis columnas, neque quorum multum putant apud ipsos aut alios deficere, neque quorum multum excellere. eodem modo et ad hos et circa talia. quum autem ad circaagonizantes et circaaffectantes, et totaliter ad eadem appetentes sunt in amore honoris, necesse maxime his invidere. propter quod quidem dictum est: et figulus figulo. et his qui cito [quam cito] qui aut vix obtinent aut non obtinent. et quibus aut possidentibus aut dividentibus opprobrium ipsis. sunt autem et isti prope similes. manifestum enim quod penes ipsos non adipiscuntur bonum. quare hoc contristans facit invidiam. et his qui aut habent haec aut possederunt, quae ipsis conveniebant, aut possidebant aliquando; propter quod senes in moribus. et qui multa expenderunt in idem his qui pauca invident. palam autem et de quibus gaudent qui tales, et in quibus et qualiter habentes. quomodo enim non habentes tristantur, sic habentes delectabuntur. quare si ipsi quidem efficiantur habere sic, qui autem misericordiam recipere aut obtinere aliquid bonorum dignificantur sicut qui dicti, palam quod non obtinebunt misericordiam a dominis.

---

1 operibus] ἢ κτήμασι addita ex A   6 similis E, leg. simul ἅμα   8 enim] γὰρ καὶ   9 enim] μὲν γὰρ, sed μὲν om A   12 aut] aut ab E ἢ παρὰ   16 propter quod quidem] ὅθεν, sed A διόπερ   17 qui om E   quam cito om M   18 obtinent] adde invident   19 dividentibus] κατορθούντων   20 prope] ἐγγὺς καὶ ex A   22 quae] ὅσα ex A   23 scrib. iunioribus   28 aliquid bonorum] τινὸς ἀγαθοῦ

Cap. XI.

Qualiter autem habentes zelant, et qualia et super quibus hinc manifestum. si enim zelus tristitia quaedam super apparenti praesentia bonorum honorabilium et contingentium sibi accipere propter similes natura, non quia alii, sed quia non etiam sibi sunt; propter quod et epiekes est zelus et epiekorum, invidere autem pravum et pravorum. hic quidem enim se ipsum praeparat propter aemulationem ut obtineat bona, hic autem ut proximus non habeat propter invidiam, necesse itaque zelativos quidem esse dignificantes se ipsos bonis quae non habent. nullus enim dignificat ea quae videntur impossibilia. propter quod iuvenes et magnanimi tales. et quibus existunt talia bona quae pretiosis digna sunt viris. sunt autem talia divitiae et multorum amicitia, et principatus et quaecunque talia. ut enim conveniret ipsos bonos esse, quod conveniebant bene habentibus, zelant talia bonorum. et quos alii dignificant. et quorum progenitores aut cognati, aut familiares, aut genus, aut civitas honorabiles, aemulativi circa haec. convenientia enim putant sibi esse et digni his. si autem sunt zelabilia honorabilia bona, necesse virtutes esse tales, et quaecunque aliis proficua et beneficiativa. honorant enim beneficos et bonos. et quorumcunque bonorum fruitio proximis est, velut divitiae, et pulchritudo magis sanitate. manifestum autem et zelabiles. sunt autem quae dicta sunt haec, puta fortitudo, sapientia, principatus; principes enim multos possunt beneficiare, duces exercitus, rhetores, omnes qui talia possunt. et quibus multi similes volunt esse, aut multi noti aut amici multi. aut quos multi mirantur, aut quos ipsi mirantur. et quorum laudes et commendationes dicuntur aut a poetis, aut a scriptoribus verborum. despiciunt autem contraria. contrarium autem aemulationi despectio est, et aemu-

4 propter] περὶ 12 autem talia] γὰρ ταῦτα 14 conveniebant] προσῆκε 17 gens? ἔθνος 23 zelabiles] ζηλωτοὶ τίνες, οἵ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι ζηλωτοί. 25 duces exercitus] στρατηγοί 29 aut a scriptoribus] ἢ λογογράφων autem] γὰρ

lari ei quod est despicere. necesse autem qui ita habent, ut zelentur despectivos esse eorum et in his quicunque habent mala contraria bonis zelabilibus. propter quod saepe despiciunt benefortunantes, cum sine honorabilibus bonis adsit ipsis fortuna. per quae quidem igitur passiones fiunt et dissolvuntur, et ex quibus persuasiones fiunt de ipsis, dictum est.

Cap. XII.

Mores quales quidem et passiones et habitus secundum aetates et fortunas, pertranseamus post haec. dico autem passiones quidem iram, concupiscentiam et talia, de quibus dicimus prius, habitus virtutes et malitias. dictum est autem et de his prius, et qualia eligunt singuli et quorum operativi. aetates autem sunt iuventus et acme et senectus. fortunam autem dico ingenuitatem, et divitias, et potentias et contraria his, et omnino eufortunium et infortunium. iuvenes quidem igitur secundum mores sunt concupiscitivi, et quales facere quaecunque concupiverint. et earum quae circa corpus concupiscentiarum maxime sectatores sunt earum quae circa venerea et incontinentes huius. facile autem permutabiles et saturabiles ad concupiscentias. et vehementer quidem concupiscunt, celeriter autem desinunt. acutae enim voluntates, et non magnae, sicut quae laborantium sites et fames. et animosi et acutae irae, et quales assequi impetum. et minores sunt irae. propter amorem enim honoris non sustinent cum parvipenduntur, sed indignantur, si putant iniusta pati. et amatores quidem sunt honoris, maxime autem amatores victoriae. excellentiam enim concupiscit iuventus. victoria autem excellentia quaedam. et ambo haec magis quam amatores pecuniarum. minime autem amatores pecuniarum propterea quod nondum indigentiam experti sunt, quemadmodum Pittaci habet eloquium ad Amphiaraum. et non maligni moris, sed facilis moris, propterea quod nondum vidit

2 zelentur] ζηλῶσαί τινας ἢ ζηλοῦσθαι 6 et ex] ἐξ sed V καὶ ἐξ 7 mores] τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες et] κατὰ, sed QZ καὶ secundum] καὶ 10 habitus . . prius om M ἕξεις δὲ autem et] δὲ ex A 25 maxime] μᾶλλον 30 ad] εἰς

multas nequitias. et facile creditivi, propterea quod nondum in multis decepti sunt. et bonae spei. sicut enim vinolenti, ita percalidi sunt iuvenes a natura; simul autem et propterea quod non in multis repulsam passi sunt. et vivunt secundum plurimam spem. spes quidem enim futuri est; memoria autem praeteriti. iuvenibus autem quod quidem futurum multum, praeteritum autem breve. prima enim die memoriati quidem nihil putabuntur, sperare autem omnia. et facile autem seducibiles sunt propter id quod dictum est. sperant enim facile. et viriliores. animosi enim et bonae spei, quorum hoc quidem non timere, hoc autem audere facit. neque enim iratus nullus timet; sperareque bonum aliquod ausibile est. et erubescitivi sunt. nondum enim bona alia existimant, sed eruditi sunt a lege solum. et magnanimi. neque enim vita nondum humiliati sunt, sed necessariorum inexperti sunt; et dignificare se ipsum malignis magnanimitas est. hoc autem eius qui bonae spei. et magis eligunt agere honesta quam conferentia. non enim vivunt magis quam ratiocinationi. est autem ratiocinatio quidem conferentis, virtus autem honesti. et amatores amicitiae, et amici et amatores sodalium magis quam aliarum aetatum, quod gaudent in convivendo et nondum ad conferens iudicare nihil; quare neque amicos. et omnia in magis et vehementius peccant praeter edulium. omnia enim valde agunt. amant enim valde, et odiunt valde et alia omnia similiter. et scire omnia putant, et affirmant. h. enim causa est et eius quod omnia valde. et iniustitias inferunt in contumeliam, non in nequitiam. et miserativi quod omnes bonos et meliores arbitrabantur. sua enim innocentia proximos mensurant. quare indigna pati existimant ipsos. et amatores risus. propter quod et eutrapeli. eutrapelia autem erudita contumelia est.

---

4 non] *μήπω*, sed A *μή* et vivunt . . spes om M 5 plurimum spe? 8 putabuntur] *οἴονται* 9 aut E Graecis deest 14 solum om MV 15 nondum] *πω* sed A *οὔπω* 18 non] om M, scrib. mori 20 et amici] Graecis deest, sed A habet *καὶ φίλοι* 23 edulium] *χιλώνειον* 27 non in] *καὶ οὐ*, sed A om *καὶ* 30 autem] *γὰρ* 31 est] *ἐστίν . τὸ μὲν ουν τῶν νέων τοιοῦτόν ἐστιν ἦθος.*

Cap. XIII.

Senes autem et qui provectae aetatis fere ex contrariis horum secundum plurima habent mores. quia enim multis annis vixerunt et in pluribus decepti fuerunt et peccaverunt, et plurima prava sunt negotiorum, et non affirmant aliquid, minus autem valde omnia quam oportet. et putant, sciunt autem nihil, et dubie sententiantes apponunt semper aeque et forte. et omnia dicunt ita, fixe autem nihil. et cacoethes sunt; est enim cacoetheia in deterius estimare omnia. adhuc autem male suspiciosi propter incredulitatem, increduli autem propter experientiam. et neque amant valde neque odiunt propter haec, sed secundum Biantis adiectionem et amant ut odituri, et odiunt ut amaturi. et sunt pusillanimes, quia humiliati sunt a vita. nullum enim magnum, neque superfluum, sed ea quae ad vitam concupiscunt. et illiberales. unum enim aliquid necessariorum substantia; simul autem et propter experientiam sciunt, quod difficile est possedisse, et facile abiicere. et formidolosi et omnia protimentes. contrarie enim disponuntur iuvenibus. infrigidati enim sunt, hi autem calidi. quare viam praeparavit senectus formidini. etenim infrigidatio quaedam. et amantes vivere et magis in ultima die, propterea quod eius quod abest concupiscentia; et quo indigentes, hoc autem maxime desideratur. et amatores sui magis quam oportet. pusillanimitas enim quaedam et. h. et ad conferens vivunt, sed non ad honestum, magis quam oportet propter esse amatores sui. quod quidem enim conferens est, ipsi bonum est, honestum autem simpliciter. et inerubescitivi magis quam erubescitivi. propterea enim quod non curant similiter honestum et conferens, parvi pendunt reputari. et

---

4 plurima] τὰ πλείω et non] οὔτε 5 aut E τε 6 dubie sententiantes] ἀμφισβητοῦντες, sed A ἀμφιδοξοῦντες 7 et cacoethes . . experientiam om E 17 praetermittentes E 19 etenim] καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τίς ἐστιν 20 magis] μάλιστα, sed A μᾶλλον 21 quo indigentes hoc autem] οὗ δὲ ἐνδεεῖς τούτου indigetur EM 22 desiderant? nam praeter A ceteri ἐπιθυμοῦσι 26 est del.

difficiles spei propter experientiam. plura enim eorum quae fiunt mala sunt. eveniunt enim multa in deterius, et ad hoc propter timiditatem. et vivunt memoriae magis quam spei. vitae enim quod quidem reliquum modicum, quod autem praeteritum multum, est autem spes quidem futuri, memoria autem praeteritorum; quod quidem causa et nugacitatis ipsis. perseverant enim facta recitantes; recordantes eius delectantur. et irae acutae quidem, debiles autem sunt. et concupiscentiae hae quidem defecerunt, hae autem debiles. quare neque activi neque desiderativi secundum concupiscentias, sed secundum lucrum. propter quod temperati videntur tales. concupiscentiae enim abierunt et serviunt lucro. et magis vivunt secundum ratiocinationem quam secundum morem. ratiocinatio quidem enim conferentis, mos autem virtutis est. et iniustitias faciunt in nequitiam, non in contumeliam. miserativi autem et senes sunt, sed non propter eadem iuvenibus; hi quidem enim propter amicitiam humanam, hi autem propter imbecillitatem. omnes enim putant esse prope ipsis in pati. hoc autem erat miserabile. unde planctivi sunt et non eutrapeli, neque amatores risus. contrarium enim planctivum ei quod est amare risus. iuvenum quidem igitur et senum mores tales. quare quum suscipiunt omnes orationes quae dicuntur ad proprios mores, et similes, non inmanifestum, qualiter utentes orationibus, tales videntur et ipsi et orationes.

Cap. XIV.

Qui autem in statu, manifestum quod intermedie horum secundum morem erunt, utrorumlibet auferentes superabundantiam, et neque valde audentes; audacia enim quod tales, neque valde timentes, bene ad ambo se habentes. neque omnibus concredentes, neque omnibus discredentes, sed se-

10 activi neque desiderativi] ἐπιθυμητικοὶ οὔτε πρακτικοί, sed illud A   11 temperati] καὶ σωφρονικοί, sed A καὶ om   12 enim] autem E   18 omnes] πάντα   23 proprios mores] τῷ σφετέρῳ ἤθει   24 videantur M φανοῦνται ex A   25 statu] acme? ἀκμάζοντες   26 et secundum E   27 quod tales] τὸ τοιοῦτον   28 bene] καλῶς δέ, sed praeter A ceteri δὲ om

cundum veritatem iudicantes magis. et neque ad honestum viventes solum, neque ad conferens, sed ad ambo. et neque ad parcitatem, neque ad prodigalitatem, sed ad conveniens. similiter autem et ad iram et ad concupiscentiam. et temperati cum virilitate, et viriles cum temperantia. iuvenibus et senibus divisa sunt haec. sunt enim iuvenes quidem viriles et intemperati, senes autem temperati et formidolosi. ut autem universaliter est dicere, quaecunque quidem partita sunt iuventus et senectus proficuorum, haec habent, quaecunque autem superabundant aut deficiunt, horum mediocre et congruum. est autem in statu corpus quidem a triginta annis usque ad triginta quinque; anima autem uno opus est usque ad quinquaginta. de iuventute quidem igitur et senectute et acmes, qualium morum unumquodque est dicta sint tanta.

Cap. XV.

De his autem quae a fortuna fiunt bonis, per quaecunque ipsorum et mores quales quidam accidunt hominibus, dicamus consequenter. nobilitatis quidem igitur mos est, magis amatorem honoris esse eum qui habet ipsam. omnes enim cum adsit aliquid ad hoc accumulare consueverunt. nobilitas autem honorabilitas progenitorum est. et despectivum etiam similium progenitoribus ipsorum, quod longe haec magis quam prope facta honorabiliora et magis iactabilia. est enim nobile quidem secundum generis virtutem; generosum autem secundum non degenerasse a natura; quod quidem ut in pluribus non accidit nobilibus, sed sunt multi levis valoris. fertilitas enim quaedam est in generibus virorum, quemadmodum in his quae per regiones fiunt; et aliquando si sit bonum genus fiunt per quoddam tempus viri superflui; deinde iterum suspenduntur. degenerant autem quae quidem bene nata genere in saniores mores, velut qui ab Alcibiade, et qui a Dionysio

---

9 haec] ταῦτα ἄμφω ex A, sed alii om ἄμφω 12 usque ad quinquaginta om M 13 acmes] ad cives E 20 autem honorabilitas om E ἐντιμότης τις sed τις om A 22 magis iactabilia] εὐαλαζόνευτα enim] δὲ 28 suspenduntur] ἀναδίδωσιν 29 genere] γένη 30 scrib. in insaniores

priore; haec autem perstitiva in deteriorationem et verecundiam, velut qui a Cimone et Pericle et Socrate.

Cap. XVI.

Divitiis autem qui assequuntur mores, leviter est videre omnibus. contumeliosi enim et elati, patientes aliquid a possessione divitiarum. tamquam enim habentes omnia bona sic disponuntur. divitiae autem quasi pretium quoddam sunt dignitatis aliorum. propter quod videntur omnia appretiabilia esse ipsarum. et delicati et iactatores; et delicati quidem propter delicias et insinuationem felicitatis; iactatores autem et infestatores, quod semper consueverunt demorari circa amatum et admiratum ab ipsis, et quia putant aemulari alios quae et ipsi. simul autem et merito hoc patiuntur. multi enim sunt qui indigent habentibus. unde et illud Simonidis dictum est de sapientibus et divitibus ad uxorem Hieronis, interrogantem, utrum melius fieri divitem vel sapientem. sapientis enim, ait, est videri ad ianuas divitum frequentantes. et putare dignos esse principari. habere enim putant quorum gratia principari dignum. et ut in summa, insensati felicis mores divitiarum sunt. differunt autem his qui nuper possederunt et his qui ab antiquo mores in eo quod omnia magis, et peiora mala habeant nuper ditati. quasi enim ineruditio divitiarum est nuper ditatum esse. et iniustitias faciunt non nequitiales, sed has quidem contumeliosas, has autem incontinentiales, puta in percussionem et moechiam.

Cap. XVII.

Similiter autem et de potentia fere secundum plurima manifesti sunt mores; hos quidem enim divitiis eosdem habent potentia, hos autem meliores. magis enim amatores honoris,

---

6 autem] *γὰρ* sed YZ *δὲ* 8 lactitores M et delicati] *τρυφεροί* 10 semper] vel omnes M *πάντας* 15 sapientem] *σοφόν, πλούσιον εἰπεῖν*, et om QYZ 19 mores divitiarum sunt] *ἤθους ὁ πλοῦτός ἐστιν* 25 secundum plurima] *τὰ πλεῖστα* 27 magis enim . . mores om E *καὶ ἀνδρωδέστεροί εἰσι τὰ ἤθη*, sed A *φιλανδρωδέστεροι*

magis amatores virilitatis. sunt secundum mores potentes divitibus, quod affectant opera, quaecunque potestas ipsis agere propter potentiam. et magis studiosi propter in cura esse, coacti intendere in ea quae circa potentatum et tentores ad graviores. facit enim reverentiores dignitas. propter quod moderantur. est autem reverentia mollis et decens gravitas. et si iniurientur, non in parvis iniuriatores sunt, sed secundum magna iniuriantur. bona autem fortuna secundum partes quidem dictorum habet mores. in haec enim tendunt quae maxime videntur bonae fortunae; et adhuc in bonam prolem. et secundum corpus in bonis bona fortuna exhibet abundare. elatiores quidem igitur, et magis impraemeditativi propter bonam fortunam sunt. unus autem assequitur optimus mos bonae fortunae, quod amatores dei sunt et habent se ad divinum aliqualiter credentes propter facta bona a fortuna. de his quidem igitur quae secundum aetatem et fortunam moribus dictum est. contrarii enim dictis ex contrariis manifesti sunt, velut pauperis et infortunati mos et impotentis.

Cap. XVIII.

Quoniam autem probabilium orationum usus ad iudicium est; de quibus enim scimus et iudicamus, nihil adhuc opus est oratione; est autem, sive ad unum aliquis oratione utens exhortetur dehortetur, velut monentes faciunt aut suadentes; nihil enim minus iudex est unus; quem enim oportet persuadere, iste est ut simpliciter dicere iudex, sive ad altercantem, sive ad hypothesim dicat quis, similiter; ratione enim necesse uti et destruere contraria, ad quae sicut ad altercantem orationem facit; eodem autem modo et in exclamativis; quasi enim ad iudicem ad consideratorem oratio consistit; totaliter

4 potentatum] lac. M *δύναμιν* et tentores ad] reverentores autem M scrib. et reverentiores aut *καὶ σεμνότεροι ἢ* 5 reverentiores] *ἐμφανεστέρους* sed A *σεμνοτέρους* 8 secundum partes quidem] *κατά τε μόρια*, sed A *κατὰ μόριά τε* 10 maximae? 18 impotentis] V in potentiis M in pecuniis E 22 exhortetur dehortetur] exhortantem E *προτρέπῃ ἢ ἀποτρέπῃ* sed *ἢ ἀποτρέπῃ* om QYZ 23 est] om A, ceteri *ἐστὶν* 26 sicut ad] *ὥσπερ*

autem solus est simpliciter iudex qui in civilibus concertationibus inquisita iudicat; quae enim dubitantur, inquiruntur quomodo habent, et de quibus consiliantur; de his autem qui secundum civilitates moribus in deliberativis dictum est prius: quare determinatum utique erit, et qualiter et quae per orationes morales faciendum. quum autem ad unumquodque quidem genus orationum aliud aliquid erat finis, de omnibus autem ipsae acceptae sententiae propositiones sunt, ex quibus persuasiones ferunt et deliberantes et exclamantes et litigantes; adhuc autem, ex quibus morales orationes contingit facere, et de his determinatum est, reliquum nobis pertransire de communibus. omnibus enim necessarium, quae de possibili et impossibili ad utendum in orationibus; et hos quidem quod erit, hos autem quod factum est, tentare ostendere. adhuc autem de magnitudine commune omnium orationum est. utuntur enim omnes augmentatione et diminutione et deliberantes et dehortantes et laudantes aut vituperantes, aut accusantes et defendentes. his autem determinatis de enthymematibus communiter temptemus dicere, si quid habemus, et de exemplis, quatenus reliqua apponentes perficiamus quod a principio propositum. est autem communium augere quidem propriissimum exclamativis, sicut dictum est. quod autem factum iudicialibus. de his enim iudicium. possibile autem et futurum deliberativis.

Cap. XIX.

Primo quidem igitur de possibilibus et impossibilibus dicamus. si itaque contrarium sit possibile aut esse aut fieri, et contrarium videbitur utique esse possibile, puta si possibile

1 simpliciter] cum simpliciter E hic codicem A sequitur, paulo post vero ὁ ἐν τοῖς πολιτ. quod QYZ 5 per E post orationes. scrib. per quae 7 omnibus] orationibus E 8 ipsae] αὐτῶν propositiones] καὶ προτάσεις sed A om καὶ 13 ad utendum] προσχρῆσθαι 17 et dehortantes] om M ἢ ἀποτρέποντες et vituperantes M aut accusantes et] ἢ κατηγοροῦντες καὶ 19 communibus E 25 possibilibus et impossibilibus] δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου ex A

…gis amatores virilitatis sunt secundum … enim potentia con-
…s, quod affectant opera, quaecu… quod simile possibile, et
…ter potentiam. et magis stu… et quod facilius. et si
…li intendere in ea quae … possibile. et totaliter possibile
…iores. facit enim reve… domum quam domum esse.
…erantur. est autem … nihil enim fit neque
…iniurientur, non … commensurabilem diametrum
…magna iniuria… neque fit. et cuius finis, et
…em dictorum … ex principio fiunt. et si
…me videt… possibile fieri, et quod
…ecund… possibile fieri, et puerum; prius enim
… principium enim illud. et
… concupiscentia natura est. nullus enim im-
… concupiscit ut in pluribus. et quorum
… possibile haec et esse et fieri. et quo…
… generationis in his est quae nos cog…
… suadebimus. haec autem sunt, quib…
… aut amici. et quorum partes po…
… et quorum totum possibile, et partes u…
… mtescismum, et caputium et tunica p…
… possibile fieri. et si indumentum…
… capucium. et si genus totum possibilium …
… species. et genus; puta si navis fieri …
… et si triremis, et navis. et si alterum …
… nata sunt, et alterum, puta si duplum …
… dimidium, et duplum. et si sine arte e…
… possibile fieri aliquid [fieri] magis per artem …
… unde et ab Agathone dictum est: e…
… fortuna agere, haec autem nobis necess…
… et si deterioribus et minoribus, e…
… possibile, et contrariis magis; quemadm…

… 20 antecessum M anteci… 21 …
… capitium E capitum M κεφαλίς … κεφαλὶς κ…
… ἐκδύματα 22 capucium] … alterum fieri
… fieri aliquid] γενέσθαι ex A,
… sed libri τύχη

socrates ait, dirum esse, si quidem enthimescides dicit, ipse m non possit invenire. de impossibilibus autem palam ex contrariis, quae dicta sunt, existunt. si autem factum factum est, ex his considerandum. primum quidem si quod minus fieri natum factum est, utique erit et d magis natum est. et si quod posterius consuevit fieri factum est, et quod prius factum est; puta si oblitus est, et didicit aliquando hoc. et si potuit et voluit, egit. omnes enim cum potentes velint agunt. impedimentum enim nullum. adhuc si voluit et nullum extrinsecorum prohibuit. et si possibile, et ordiebatur. et si poterat et affectabat. ut enim in pluribus, quae appetunt, si possunt faciunt quidem pravi propter incontinentiam, epikees autem, quod epikea desiderant. et si debebat fieri, et facere. verisimile enim eum qui futurus erat, et fecisse. et si facta sunt, quaecunque nata fuerunt, ante illud aut gratia illius; puta si coruscavit et tonuit, et si attentavit et fecit. et si quaecunque posterius nata fuerant fieri, aut cuius gratia fit, facta sunt, et si quidem prius, et huius gratia post hoc factum est; puta si tonuit, et coruscavit, et si egit, et attentavit. sunt autem horum omnium haec quidem ex necessitate, haec autem ut in pluribus est habentia. de eo autem quod est non factum esse, manifestum quod ex contrariis horum quae dicta sunt. et de futuro quidem ex iisdem palam. quod enim in potestate et voluntate est, erit. et quae in affectu et ira et ratiocinatione cum potestate sunt. propter haec si in exordio fiendi in proximo vel in futuro, erunt. ut enim in pluribus fiunt magis futura quam non. et si praefacta sunt quaecunque prius nata fuerunt fieri, puta si nubes densantur, verisimile pluere. et si quod gratia huius factum est, et hoc verisimile fore; puta

1 enthimifori dicit M, εὔθυνος ἔμαθεν, alii εὔθυμος 9 compotentes ME 10 possibile] ἐδύνατο sed A δυνατὸν 11 ordiebatur] ὠργίζετο 12 faciunt quidem pravi] καὶ ποιοῦσιν οἱ μὲν φαῦλοι 19 et huius gratia post] et E καὶ τὸ τούτου ἕνεκα γέγονε 20 acceptavit M, ita et supra 22 est habentia] οὕτως ἔχοντα 24 quidem] Graecis deest 26 si] καὶ εἰ fiendi] τοῦ ποιεῖν 28 quam non] ἢ τὰ μὴ μέλλοντα, praecedens μέλλοντα Bkko autore om A praedicta V

hominem convaluisse, et aegrotasse. eadem enim potentia contrariorum qua contraria. et si id quod simile possibile, et simile. et si quod difficilius possibile, et quod facilius. et si studiosum aut honestum fieri possibile, et totaliter possibile fieri. difficilius enim honestam domum quam domum esse. et cuius principium potest fieri, et finis. nihil enim fit neque incipit fieri impossibilium, utputa commensurabilem diametrum esse neque utique incipiet fieri, neque fit. et cuius finis, et principium possibile. omnia enim ex principio fiunt. et si posterius substantia vel generatione possibile fieri, et quod prius; puta si virum possibile fieri, et puerum; prius enim illud fit. et si puerum, et virum; principium enim illud. et quorum amor et concupiscentia natura est. nullus enim impossibilia affectat neque concupiscit ut in pluribus. et quorum scientiae sunt et artes, possibile haec et esse et fieri. et quorumcunque principium generationis in his est quae nos cogemus utique aut persuadebimus. haec autem sunt, quibus potentiores, aut domini aut amici. et quorum partes possibiles, et totum. et quorum totum possibile, et partes ut in pluribus. si enim antescismum, et caputium et tunica potest fieri, et indumentum possibile fieri. et si indumentum, et praecissum et capucium. et si genus totum possibilium fieri, et species, et si species, et genus; puta si navis fieri possibilis, et triremis; et si triremis, et navis. et si alterum eorum quae adinvicem nata sunt, et alterum, puta si duplum et dimidium, et si dimidium, et duplum. et si sine arte et praeparatione possibile fieri aliquid [fieri] magis per artem et curam possibile. unde et ab Agathone dictum est: et utique haec quidem fortuna agere, haec autem nobis necesse et fortuna adveniunt. et si deterioribus et minoribus, et imprudentioribus possibile, et contrariis magis; quemadmodum et

---

13 amor et] ἔρως ἢ   20 antecessum M antecisum V πρόσχισμα   caputivum E capitum M κεφαλίς   21 indumentum] ὑποδήματα . . ὑποδήματα   22 capucium] κεφαλὶς καὶ χιτών sed om A   27 fieri aliquid] γενέσθαι ex A, alterum fieri om MV   29 fortuna] τέχνῃ, sed libri τύχῃ

Isocrates ait, dirum esse, si quidem enthimescides dicit, ipse autem non possit invenire. de impossibilibus autem palam quod ex contrariis, quae dicta sunt, existunt. si autem factum aut non factum est, ex his considerandum. primum quidem enim, si quod minus fieri natum factum est, utique erit et quod magis natum est. et si quod posterius consuevit fieri factum est, et quod prius factum est; puta si oblitus est, et didicit aliquando hoc. et si potuit et voluit, egit. omnes enim cum potentes velint agunt. impedimentum enim nullum. adhuc si voluit et nullum extrinsecorum prohibuit. et si possibile, et ordiebatur. et si poterat et affectabat. ut enim in pluribus, quae appetunt, si possunt faciunt quidem pravi propter incontinentiam, epikees autem, quod epikea desiderant. et si debebat fieri, et facere. verisimile enim eum qui futurus erat, et fecisse. et si facta sunt, quaecunque nata fuerunt, ante illud aut gratia illius; puta si coruscavit et tonuit, et si attentavit et fecit. et si quaecunque posterius nata fuerant fieri, aut cuius gratia fit, facta sunt, et si quidem prius, et huius gratia post hoc factum est; puta si tonuit, et coruscavit, et si egit, et attentavit. sunt autem horum omnium haec quidem ex necessitate, haec autem ut in pluribus est habentia. de eo autem quod est non factum esse, manifestum quod ex contrariis horum quae dicta sunt. et de futuro quidem ex iisdem palam. quod enim in potestate et voluntate est, erit. et quae in affectu et ira et ratiocinatione cum potestate sunt. propter haec si in exordio fiendi in proximo vel in futuro, erunt. ut enim in pluribus fiunt magis futura quam non. et si praefacta sunt quaecunque prius nata fuerunt fieri, puta si nubes densantur, verisimile pluere. et si quod gratia huius factum est, et hoc verisimile fore; puta

---

1 enthimifori dicit M, *εὔθυνος ἔμαθεν*, alii *εὔθυμος* 9 compotentes ME 10 possibile] *ἐδύνατο* sed A *δυνατὸν* 11 ordiebatur] *ὠργίζετο* 12 faciunt quidem pravi] *καὶ ποιοῦσιν οἱ μὲν φαῦλοι* 19 et huius gratia post] et E *καὶ τὸ τούτου ἕνεκα γέγονε* 20 aceptavit M, ita et supra 22 est habentia] *οὕτως ἔχοντα* 24 quidem] Graecis deest 26 si] *καὶ εἰ* fiendi] *τοῦ ποιεῖν* 28 quam non] *ἢ τὰ μὴ μέλλοντα*, praecedens *μέλλοντα* Bkko autore om A praedicta V

si fundamentum et domus. de magnitudine et parvitate negotiorum, et maiori et minori, et totaliter de magnis et parvis ex praedictis a nobis est manifestum. dictum est enim in deliberativis de magnitudine bonorum, et de maiori simpliciter et minori. quare secundum unamquamque orationem propositus finis bonus est; puta conferens et honestum, et iustum qualiter illorum sumendum augmentationes omnibus. propter haec autem inquirere de magnitudine simpliciter et eminentia vane loqui est. principaliora enim ad oportunitatem universalibus singularia rerum. de possibili quidem igitur et impossibili, et utrum factum est aut non factum est, et utrum erit aut non erit; adhuc autem de magnitudine et parvitate negotiorum dicta sunt haec.

Cap. XX.

Reliquum autem de persuasionibus omnibus dicere, quum quidem dictum est de propriis. sunt communes autem persuasiones duae genere exemplum et enthymema. sententia enim pars enthymematis est. primo quidem igitur de exemplo dicamus. simile enim inductioni exemplum. inductio autem exemplum. exemplorum autem species duae sunt. una quidem enim species exempli est, dicere res prius gestas, una autem quod ipse faciat. huius autem unum quidem parabola, unum autem fabulae, velut Aesopicae et Libycae. est autem exemplum quidem tale quod quemadmodum si quis dicat, quod oportet contra regem praeparari, et non sinere Aegyptum diripi. etenim prius Darius pervagatus est, antequam Aegyptum caperet; cumque autem cepisset, pervagatus est. et iterum Xerxes non prius diripuit, antequam caperet. cum autem cepisset, pervagatus est. quare et iste si ceperit, pervaga-

5 orationem] τῶν λόγων 6 qualiter illorum] qualiter illo E φανερὸν ὅτι δι᾽ ἐκείνων 7 propter] scrib. praeter παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν 11 et utrum erit] καὶ ἔσται 13 sint? 14 omnibus] scrib. communibus omnibus 23 quod om M scrib. quid 25 etenim prius] καὶ γὰρ sed A πρότερον addit pervagatus est antequam] οὐ πρότερον διέβη πρὶν 27 diripuit] ἐπεχείρησε

bitur. propter quod non permittendum. parabola autem Socratica; puta si quis dicat, quod non oportet sorte electos principari. simile enim, si quis athletas sorte instituat, qui non possunt decertare, sed quaecunque eveniant; aut nautarum, quam oportet gubernare, sorte fiat, tamquam oporteat sorte tractum, sed non scientem. fabula autem, qualis quae Stesichori ad Phalaridem, et Aesopi et de rectore populi. Stesichorus quidem enim, eligentibus Himeraeis ducem exercitus imperatorem Phalaridem, et daturis cautelam corporis, cum alia disseruisset, dixit enim fabulam: quomodo equus obtinebat pratum solus; adveniente autem cervo, et corrumpente pascua, volens punire cervum interrogabat quemdam hominem si posset cum ipso punire cervum. ille autem ait, si acceperit frenum, et ipse ascenderit super eum, habens lanceam. cum consensisset autem et ascendisset pro eo ut puniret, ipse servivit iam homini. ita autem et vos, ait, videte, ne, volentes adversarios punire, idem patiamini cum equo. frenum quidem enim habetis iam, eligentes ducem exercitus imperatorem; si autem cautelam dederitis et supergredi siveritis, servietis iam Phalaridi. Aesopus autem in Samo populum alloquens, cum iudicaretur rector populi ad mortem, ait, vulpem transeuntem fluvium propulsam fuisse in lacunam, et cum non posset exire, multo tempore affligebatur, et muscae caninae multae erebant ei. ericius autem errans ut vidit ipsam, misertus est interrogavitque, si auferat ab ipsa muscas caninas. auferre eum autem non permisit. quaerente autem propter quid, dixit: quia istae quidem iam de me plenae sunt, et modicum trahunt sanguinem; si autem has abstuleris, aliae venientes famelicae epotabunt inde reliquum

---

3 qui non possunt] μὴ οἳ ἂν δύνωνται sed A οἳ μὴ δύνανται 4 scrib. quicunque οἳ ἂν λάχωσιν 7 ad] om M περὶ φαλάριδος ex A, ceteri πρὸς φάλαριν 9 cautelam] φυλακὴν 10 enim fabulam] et familiarii M αὐτοῖς λόγον 12 quemdam hominem] hominem quemadmodum E τὸν ἄνθρωπον, sed A τινὰ 15 lanceam] ἀκόντια 21 populum alloquens] συνηγορῶν, sed A δημηγορῶν κρινομένω δημαγωγῶ 23 et om E οὐ δυναμένην δέ, quod δὲ om Z 24 erebant] hant M, scrib. haerebant 29 inde] unde M μου

sanguinem. ita et vos, viri Samii. iste quidem nihil amplius nocebit; dives enim est. si autem occideritis, alii venient pauperes, qui vos absorbebunt reliqua furantes. sunt autem fabulae concionales et habent bonum hoc, quia negotia quidem invenire similia facta difficile, fabulas autem facilius. facere enim oportet sicut et parabolas, sicut poterit simile videre, quod quidem facere est ex philosophia. faciliora quidem igitur acquirere ea quae per fabulas, utiliora autem ad consiliari quae per negotia. similia enim ut in pluribus futura factis. oportet autem uti exemplis non habentem quidem enthymemata tamquam demonstrationibus. persuasio enim per haec. habentem autem tamquam testimoniis post orationem utentem enthymematibus. praeposita quidem enim assimilantur inductionibus; rhetoricis autem non conveniens inductio, praeterquam in paucis; dicta autem post assimilantur testimoniis. testis autem ubique persuasivus. propter quod et praeponenti quidem necesse multa dicere; dicenti autem post, et unum sufficiens. testis enim credibilis etiam unus opportunus. quot quidem igitur species exemplorum, et qualiter ipsis et quando utendum, dictum est.

Cap. XXI.

De sententiarum autem propositione, dicto quid est sententia, maxime fiet manifestum de qualibusque et quando, et quibus congruit uti sententiis in orationibus. est autem sententia enunciatio non tamen neque de singularibus; puta qualis quis Isocrates, sed de universalibus, neque de omnibus universalibus, puta quod rectum curvo contrarium, sed de

---

1 vos] ὑμᾶς ἔφη ὦ, sed postrema duo om A 2 occideritis] τοῦτον ἀποκτείνητε 3 nos M vobis? ὑμῖν reliqua] τὰ κοινὰ 6 enim om V sicut] ἄν τις 7 facere est] est videre facere est E ῥᾷόν ἐστιν facile? 8 autem] quidem E 12 postoratione? 13 inductionibus] ἐπαγωγῇ ex A 17 et unum] unde E 20 dictum est] dicendum E 22 maxime] μάλιστ' ἂν 24 non tamen neque] verum E οὐ μέντοι sed οὔτε addit A 25 Socrates M Ἰφικράτης neque] καὶ οὐ ex A, sed ceteri οὔτε

quibuscunque actiones, et eligenda aut fugienda sunt ad operari. quare quoniam enthymemata sunt qui de talibus syllogismus, fere conclusiones enthymematum et principia, ablato syllogismo, sunt sententiae; puta: oportet non quando, qui integre sapit vir aptus natus est, pueros superflue edoctos esse sapientes. haec quidem igitur sententia; apposita enim causa et eo quod propter quid, enthymema est ipsum totum; puta: seorsum enim aliud habentes otium a civibus invidiam inveniunt inimicam. et hoc: sicut est vir qui in omnibus feliciter. et hoc: non est virorum, qui sit liber. sententia, cum habito autem enthymema quoddam: aut pecuniarum servus est aut fortunae. si itaque est sententia quod dictum est, necesse quatuor species esse sententiae. aut enim cum postlocutione erit, aut sine postlocutione. declaratione igitur quidem indigentes sunt, quaecunque inopinatum aliquid dicunt aut dubium; quaecunque autem nihil inopinatum, sine postlocutione. harum autem necesse has quidem quod praecognitae sunt, nihil indigere postlocutione; puta: viro autem sanum quidem esse optimum est, ut nobis videtur. videtur quidem enim multis ita. has autem simul dictas manifestas esse attendentibus; puta: nullus amator, qui non semper amat. earum autem quae cum postlocutione hae quidem enthymematis pars sunt; puta: oportet non quando quidem integre sapit. hae autem enthymematicae quidem, non enthymematis autem pars, quae quidem et maxime approbantur. sunt autem hae et in quibus exprimuntur dicti causa, velut in hoc: immortalem iram ne serves mortalis existens. dicere quidem enim, non oportet servare iram, sententia est. quod autem

---

2 talibus] τούτων 4 oportet] χρὴ δ' 6 enim] ē M δὲ scrib. autem 8 habentes] ἧς ἔχουσιν 9 invenient M ἀλφάνουσι inimicam] infinitam E sicut] οὐκ in] cum M 10 feliciter] εὐδαιμονεῖ 11 enthymema quoddam] ἐνθύμημα 12 servus] γὰρ δοῦλος 14 igitur om E 18 sanum quidem esse] ὑγιαίνειν 19 ut] ὥσγ' redde huc superius quidem quidem enim] γὰρ sed A μὲν γὰρ 23 oportet] χρὴ δ' quidem om E scrib. qui 26 in quibus] ἐν ὅσαις dicta V 28 oportet] δεῖν ἀεὶ sed ἀεὶ om A, et V oportere

apponitur mortalem existentem propter quod. similiter autem et: mortalia oportet mortalem, non immortalem mortalia sapere. manifestum igitur ex dictis, quot species sententiae, et circa quale unaquaeque congruit. de dubiis quidem enim aut inopinatis non sine postlocutione, sed aut praemissa postlocutione sententia uti ut conclusione, velut si quis dicat: ego quidem igitur, quum neque invidiam pati oportet, neque otiosum esse, non dico oportere erudiri, aut hoc prius dicentem postdicere quae anterius. de his autem quae non inopinatae, inmanifestae autem apposita propter quid evidentissimum. congruit autem in talibus et Laconica dicta et aenigmatica; puta si quis dicat, quod quidem Stesichorus in Locris dixit, quod non oportet contumeliosos esse, quatenus non cicadae de subtus cadent. congruit autem sententias loqui aetate seniorem; de his autem, de quibus expertus quis est; ut hoc quidem non tantum existentem sententias loqui indecens, sicut et mythologyzare; de quibus autem inexpertus, stultum et ineruditum. signum autem sufficiens; rurales enim maxime sententiarum formativi et de facili enunciant. universali autem non existente utiliter maxime dicere congruit in lamentatione infortunii et in adversitate; et in his aut inchoantem aut cum demonstraverit. uti autem oportet et divulgatis et communibus sententiis, si sint utiles. quia enim sunt communes, tamquam confitentibus omnibus recte habere videntur, velut advocati super periclitari eos qui non immolaverant: unus augur optimus decertari pro patria. et super hoc minores existentes, amicus debellator. et ad perimendum inimicorum prolem et nihil iniustum facientem: puer qui patrem peremit, pueros dereliquit. adhuc quaedam prover-

---

1 propter quod] *τὸ διὰ τί λέγει*, sed A om *λέγει* similiter] *ὅμοιον*, sed A *ὁμοίως* 2 immortalem mortalia] immortalia E scrib mortalem immortalia 4 qualia V 5 postlocutione] privatione E aut] ante V 6 sententia uti om M ut] aut M Graecis deest 10 apponi quidam propter V 13 quatenus ... cadent] qš ñ sita eã dñt M, scrib. canent 15 seniorem] *μὲν πρεσβυτέροις* 17 acholoyzare E 18 enim] autem E 20 congruit] non congruitur E 21 et in] *καὶ* 25 scrib. advocanti

biorum etiam sententiae sunt, velut proverbium Atheniensis rusticus. oportet autem sententias dicere et praeter divulgata; dico autem divulgata puta cognosce te ipsum, et: nihil valde cum autem mos apparere debeat melior aut passive dictum est. est autem passive quidem, puta siquidem iratus dicat, falsum esse, quod oportet cognoscere se ipsum; iste enim, si cognosceret se ipsum, nunquam militare vellet. mos autem melior, quod non oportet, ut aiunt, amare tanquam odituruni, sed magis odire tanquam amaturum. oportet autem cum ipso dicere voluntatem manifestare; si autem non, causam post dicere, puta aut sic dicentem, quia oportet amare non sicut aiunt, sed ut semper amaturum. insidiatoris enim alterum; aut ita: non placet enim mihi quod dictum; oportet enim verum amicum tanquam amaturum semper amare. et neque quod nihil valde; oportet enim malos valde odire. habent autem ad orationes auxilium magnum unam quidem propter ruditatem auditorum. gaudent enim si quis universaliter dicens incidat in sententias, quas illi particulariter habent. quod autem dico, palam erit ita; simul autem et qualiter oportet ipsas venari. sententia quidem enim, ut dictum est, enunciatio universalis est. gaudent autem universaliter dicto, quod particulariter praeexistimantes fuerunt; velut si quis usus fuerit vicinis aut filiis pravis, acceptabit utique dicentem, nihil vicinantia difficilius, aut quia nihil stultius quam filios procreare. quare communi extrahere oportet, qualiter existunt qualia praeexistantes, deinde ita de his universaliter dicere. hunc autem oportet unum habere usum ei quod in sententias loqui, et alterum meliorem. morales enim facit orationes. morem autem habent orationes, in quibuscunque manifesta electio.

---

2 rusticus] πάροικος 4 autem] scrib. aut 7 vellet] ἠξίωσεν 8 oditurum] μισήσοντας . . φιλήσοντας ex A 9 cum ipso dicere] τῇ λέξει 13 enim] δὲ verum] τόν γ' ἀληθινὸν sed A om γ' 15 malos] τούς γε κακοὺς 23 dicentem] τοῦ εἰπόντος ὅτι sed A om ὅτι 25 communi extrahere oportet] verbum medium om M δεῖ στοχάζεσθαι 26 hunc autem oportet unum] lac M ταύτην τε δὴ ἔχει μίαν et sane A exhibet δέ, non τε, deteriores vero δεῖ, omnes ἔχειν 27 ei quod] τὸ sed deteriores τῷ

sententiae autem omnes hoc faciunt, quia enunciat ille qui sententiam dicit universaliter de eligibilibus. quare si bonae sint sententiae, et bonorum morum apparere faciunt dicentem. de sententia quidem igitur quid est et quot species ipsius, et quomodo utendum ipsa et quas utilitates habent, dicta sunt haec.

Cap. XXII.

De enthymematibus autem universaliter dicamus, quomodo oportet inquirere, et post haec locos. alia enim species utriusque horum est. quod quidem igitur enthymema syllogismus quidam est, dictum est prius; et quomodo syllogismus et quid differt a dialecticis. neque enim a longe, neque omnia sumentes oportet concludere. hoc quidem enim obscurum propter distantiam, hoc nugosum propter manifesta dicere .h. enim causa et quare persuasivi magis sint ineruditi eruditis inter turbas, sicut aiunt poetae, ineruditos apud populum magis musice dicere. hi quidem enim communia universaliter dicunt; hi autem ex quibus sciunt et quae prope. quare non ex omnibus quae videntur, sed ex determinatis dicendum, puta aut iudicantibus aut his quos acceptant. et hoc utique quod sic videtur palam esse omnibus aut plurimis, et non solum concludere ex necessariis, sed ex his quae ut in pluribus. primo quidem igitur oportet accipere, quia de quo oportet dicere et syllogizare, sive politico syllogismo, sive qualicunque, necessarium, de hoc habere existentia, aut omnia aut quaedam. nihil enim habens ex nullo itaque habebit concludere. dico autem puta, quomodo utique poterimus consulere Atheniensibus, si pugnandum, non habentes quae potentia ipsorum, utrum navalis aut campestris, aut

---

2 eligibili vel bus V 5 dicta sunt haec] εἰρήσθω τοσαῦτα sed A ταῦτα 13 nugosum] ἀδολεσχία 16 universaliter] καὶ καθόλου 20 utique] δὲ sed A δὴ imo itaque omnibus] ἢ πᾶσιν sed A ἅπασιν 21 sed] ἀλλὰ καὶ 24 de hoc habere existentia] καὶ τὰ τούτῳ ἔχειν ὑπάρχοντα ex A, ceteri καὶ κατὰ τούτου ἔχειν τὰ ὑπάρχοντα 25 itaque] imo utique habebit] ἔχοις 27 si pugnandum] εἰ πολεμητέον ἢ μὴ πολεμητέον, sed verba ἢ μὴ πολεμητέον om A

utrumque, et haec quanta, et proventus qui, aut amici aut inimici; adhuc autem quae bella proeliati sunt, et qualiter et alia talia; et laudare, si non habeamus. ro. quod in Salamine bellum navale, aut eam quae in Marathone pugnam, aut ea quae pro Heraclidibus producta aut aliud aliquid talium. existentibus enim aut putatis existere bonis laudant omnes. similiter autem et vituperant ex contrariis, considerantes quid insit ipsis tale aut putetur inesse; puta quod Hellenes in servitutem redegerunt, et eos qui ad barbarum et compugnaverant pransi fuerant et mancipia subdiderant Aeginetas et Potidaeatas, et quaecunque alia talia; et si quid aliud tale peccatum insit ipsis. eodem autem modo et accusantes et defendentes ex inexistentibus considerantes accusant et defendunt. nihil autem differt de Lacedaemoniis et Atheniensibus, aut homine aut deo idem hoc agere. etenim .h. consulentem Achilli et laudantem et vituperantem, et accusantem et defendentem pro ipso, quae insunt aut putantur inesse oportet accipere, ut ex his dicamus laudantes aut vituperantes, si quid honestum aut turpe existat, accusantes autem et defendentes, si quid iustum aut iniustum; consulentes autem, si quid conferens aut nocivum. similiter autem his et de re quacunque, puta de iustitia, si bonum aut non bonum, ex inexistentibus iustitiae aut bono. quoniam itaque omnes ita videntur demonstrantes, sive certius, sive debilius syllogizant; non enim ex omnibus accipiunt, sed ex his quae circa unumquodque existunt; et per orationem; palam enim quia impossibile aliter ostendere, manifestum, quod necessarium, sicut in topicis, primum circa unumquodque habere electa de contingentibus et opportunis. de his autem quae ex repentino fiunt, quae-

---

3 et laudare] ἢ ex A, ceteri καὶ laudare . . aliquid talium om M 5 pro eruditionibus M producta] πραχθέντα, A λεχθέντα 6 scrib. ex existentibus 9 barbarum et] βάρβαρον 10 pransi fuerant] ἀριστεύσαντας 14 de Lacedaemoniis] a calcedoniis M περὶ Ἀθηναίων ἢ Λακεδαιμονίων, sed AQ καὶ 16 defendentem] respondentem E 19 autem et] et om E δ' ἢ 23 aut bono] καὶ τῷ ἀγαθῷ ex A quoniam itaque] ὥστ' ἐπειδὴ καὶ ex A, alii ἐπεὶ δὴ 26 palam enim] δῆλον sed alii γὰρ addunt 29 operativis M ἐπικαιροτάτων

rere eodem modo aspicientem eum non in infinita, sed in existentia, de quibus oratio; et circumscribentem plurima et propinquissima rei; quanto enim utique plura habent existentia, tanto facilius ostendere; quanto autem propinquius, tanto et minus communia convenientius. dico autem communia quidem laudare Achillem quod homo, et quia semideorum, et super Troiam militaverit: haec enim et aliis existunt multis. quare nihil magis talis Achillem laudat quam Diomedem; propria autem, quae nulli accidunt alii quam Achilli, puta interfecisse Hectorem, optimum Troianorum; et Cignum qui prohibuit omnes ascendere, insauciatus existens; et quod iuvenis et non pubens existens militavit, et quaecunque alia talia. unus quidem igitur locus electionis et primus iste topicus. elementa autem enthymematum species duae; hae quidem enim ostensiva sunt, quod est aut non est .h. autem elenctica. et differunt, sicut in dialecticis, elenchus et syllogismus est. est autem ostensivum quidem enthymema quod ex concessis concludit, elencticum autem inconcessa colligere. fere quidem igitur nobis circa unamquamque specierum utilium et necessariarum habentur loci. electae enim propositiones circa unamquamque quae sunt. quare ex quibus locis oportet ferre enthymemata, de bono aut malo, aut turpi aut pulchro, aut iusto aut iniusto, et de moribus et passionibus, et habentibus, similiter sumpti a nobis existunt prius loci. adhuc autem et alio modo universaliter de omnibus sumamus, designantes elencticos et demonstravos et eos qui apparentium enthymematum, non existentium quoniam neque syllogismorum. mani-

---

1 aspicientes V 2 de quibus .. existentia om M 3 enim] *μὲν γὰρ* habent existentia] *ἔχηται τῶν ὑπαρχόντων* sed A *ἔχη* 4 tanto et] *τοσούτῳ οἰκειότερα καί*, omisso convenientius 6 et super] *καὶ ὅτι ἐπὶ* 11 iuvenis] *νεώτατος* 12 et non pubens] om M *καὶ οὐκ ἔνορκος* et non iurans? 13 locus] *τρόπος* sed A *τόπος* 14 enthymematum} ὁμοιοτελεύτῳ exciderunt *λέγωμεν, στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό. πρῶτον δ' εἴπωμεν, περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον, ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων* 17 ex concessis] exũtes tessis M 19 unamquamque] *ἑκάστων* 23 aut de MV habitibus? *ἕξεων* 24 adhuc autem et] *ἔτι δὲ* 27 non existentium] *οὐκ ὄντων δὲ ἐνθυμημάτων*

festatis autem his de solutionibus et instantiis determinabimus, unde oportet ad enthymemata ferre.

Cap. XXIII.

Est autem unus quidem locus ostensivorum ex contrariis. oportet enim intendere, si contrarium inest contrario; destruentem quidem si non inest, congruentem autem, si inest, puta quod temperatum esse bonum; intemperatum enim esse nocivum. aut in Messeniaco: si enim proelium est causa praesentium malorum, cum pace oportet corrigi. si quidem enim neque his, qui male egerunt involuntarie, iustum in iram cadere, neque si coactus quis bene egerit in aliquem; conveniens est huic deberi gratiam. sed si quidem inter homines est falso concionari putare probabile, probare oportet et contrarium autem credibilia vera multa accidere hominibus. alius a similibus casibus. similiter enim oportet existere aut non existere, puta quod iustum non omne bonum. etenim utique quod iuste. nunc autem non eligibile, iuste mori. alius ex his quae adinvicem. si enim alteri existit quod bene aut iuste fecisse, alterum passum esse. et si praecepisse et fecisse; puta ut thionenarius negotians de teloniis; si enim neque nobis turpe vendere, neque nobis emere. et si passo quod bene aut iuste existit, et ei qui fecit; et si ei qui fecit, et ei qui passus fuit. est autem in his paralogizari. si enim iuste mortuus, iuste passus fuit, si forte non a te, propter quod oportet intendere seorsum, si dignus qui patitur pati, et qui fecit fecisse, deinde uti, qualitercunque congruunt. aliquando enim dissonat quod tale; et nihil prohibet, ut Alcmaeoni Theodecti: matrem autem tuam aliquis adiebat homi-

---

1 determinabimus] διορίσωμεν 2 ad enthymemata ferre] de $\overset{\text{n}}{\text{enthimeco}}$ M 7 aut] scrib. aut ut 12 fl'o probabile putare oportet M 18 alterum] θατέρῳ 19 cholonearius V thalonearius M τελώνης telonearius? negotians] Διομέδων choloneis M coloneis V 20 nobis] ὑμῖν 22 in his] ἐν τούτῳ 23 mortuus] ἔπαθέν τι ex A, ceteri ἀπέθανε si forte] ἀλλ' ἴσως i. e. sed? 27 aliquis] οὔτις, A οὗτος

num, ait respondens, si distinguentem oportet intendere. interrogante autem Alphesiboea, qualiter? hanc quidem mori iudicaverunt, me autem non occidere. et ut quod de Demosthene iudicium et de his qui interfecerunt Nicanorem; quum enim iuste iudicati sunt mori, iuste videbatur interficere. et de apud Thebas mortuo, de quo praecipit iudicari, si iustus erat perimere tanquam non iniustum sit interfecisse iuste mortuum. alius a maiori et minori. puta si neque dei omnia sciunt, quanto minus homines. hoc enim est si, cui magis utique inerit, non inest, palam quod neque cui minus. hoc autem quod proximos verberat, qui et patrem verberat, ex eo quod, si quod minus existit, et quod magis existit; secundum utrumque utique oportebit ostendere. unde dictum est: et civis quidem hostis puerum perimens pater meus ego non Helladis gloriosum perimens germen. et quod si neque Theseus iniusta fecit, neque Alexander. et si non Tyndaridae, neque Alexander. et si Patroclum Hector, et Achillem Alexander. et si non alii artistae pravi, neque philosophi. et si neque milites pravi, quod vincuntur saepe, neque sophistae. et quod si oportet idiotam de nostra opinione curare, et nos de ea quae Graecorum. alius a consideratione temporis; puta ut Iphicrates in ea quae ad Harmodium, quod si antequam fecisset, dignificabit imaginem adipisci, si fecisset, dedissetis utique; ei qui fecit ergo non dabitis. non igitur facturis spondetis, his autem qui laboraverunt, auferetis. et iterum quod ad Thebanos procedere Philippum ad Atticam,

---

1 ait] *φησὶ δ'* sed A *δεῖ* si] sed? *ἀλλὰ* 2 qualiter] *πῶς ὑπολαβών φησι* ex A duo priora, ceteri *πρὸς οὓς* 5 mori . . interficere] *ἀποκτεῖναι . . ἀποθανεῖν* 6 praecepit E *κελεύει κρίνεσθαι* A, ceteri *ἐκέλευσε κρῖναι* 7 iustus] mortuus E 9 quanto minus] *σχολῇ οἵ γε ἄνθρωποι* 13 oportet M ostendere] post hoc desunt: *εἴθ' ὅτι ὑπάρχει εἴθ' ὅτι οὔ. ἔτι εἰ μήτε μᾶλλον μήτε ἧττον* 14 civis] cuius M *σὸς μὲν οἰκτρός* meus ego] *Οἰνεὺς δ' ἄρ'* 15 Helladis] laudis M 16 si non] *εἰ μηδ'* 19 milites] *στρατηγοί* 20 nostra] *ὑμετέρας* 21 nos] *ὑμᾶς* 22 Socrates M 23 dignificabit] *ἠξίουν* ex A, item *ποιήσω* 25 facturis] *μέλλοντες μὲν*
i
26 procedere] poecte M *διιέναι*

quod si antequam auxiliaretur contra Phoceas dignificasset, spospondissent utique. inconveniens igitur, si quia processisset et credidisset, non dabunt. alius ex dictis secundum se ad dicentem. differt autem modus, utputa intentio usus fuit yficrates ad Aristophontem, requisitus si proderet naves pro pecuniis; non dicente autem deinde dixit: tu quidem existens Aristophon non prodes, ego autem existens yficrates. oportet autem existere quod magis utique videatur iniusta facere ille. si autem non, ridiculum utique apparebit, si ad virtutis speciem accusantem hoc utique aliquis dicat, sed aliquid discredentiam accusatoris. totaliter enim det accusans melior esse fugiente. hunc igitur arguere. universaliter autem iste locus est, quando quis increpat alios pro his quae ipse non facit, aut non faciet utique, aut exhortatur facere, quae ipse non facit, neque faciet utique. alius e diffinitione, utputa quod daemonii nihil sed aut deus aut dei opus. et quidem qui putat dei opus esse, hunc necesse putare et deos esse. et ut Isocrates quod generosissimus qui optimus. etenim Harmodio et Aristogitoni nihil prius existit generosum ante, quam generosum aliquid egissent. et quod generosior ipse. opera enim generosiora sunt quae mea quam quae Harmodii et Aristogitonis, aut quam tua. et ut in poemate Alexandro, quod omnes quidem confitebuntur utique non comptos nullius corporis diligere voluptatem. et propter quod Socrates non ait ire in Archelaum; contumeliam enim ait esse, non posse revincere similiter et bene passum quemadmodum et qui male.

---

2 igitur] utique E 4 intentio] in centro M ἐν Τεύκρῳ ᾧ 5 Isocrates E requisitus] ἐπερόμενος 7 prodes] ἂν προδοίης sed A om ἂν Isocrates E 10 utique aliquis dicat] τις εἴπειεν sed A ἂν in medio 11 det] βούλεται 12 hunc] τοῦτ᾽ arguere] ἐξελέγχειν ἀεὶ ex A iste locus] ἄτοπος, sed alii οὗτος ὁ τόπος. locutus E 13 non om M ποιεῖ ἢ ποιήσειεν, alii μὴ ποιεῖ ἢ μὴ ποιήσειεν 15 alius autem E 16 sed om M 18 ysicrates M Ἰφικράτης 19 exstitit? 20 generosior] συγγενέστερος 21 quamque M iis quae? τοῖς 22 aut quam] aut quamque M quam quae? ut in poemate Alexandro] ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ 23 quidem confitebuntur utique] ἂν ὁμολογήσειαν 25 in om E ὡς, sed E εἰς ut V 26 similiter et] ὁμοίως

omnes enim isti determinantes, et accipientes quod quidem est, syllogizant de quibus dicunt. alius ex eo quod multipliciter, velut in topicis de eo quod recte. alius ex divisione; puta si omnes trium gratia iniuriantur. aut enim huius gratia aut huius; et propter duo quidem impossibile, propter tertium autem neque ipsi dicunt. alius ex inductione; puta ex manifestatione neque de filiis mulieres ubique determinant quod verum. hoc quidem enim apud Athenas matheia cum rectore litigante ad filium enunciavit mater; hoc autem apud Thebas Ismenio et Stilbone litigantibus Dedonis ostendit Ismenii filium; et propter hoc tesalicum Ismenii putabant. et iterum ex lege Theodecti. si his qui male curam habuerunt de alienis equis non tradunt proprios, neque his qui everterunt alienas naves. igitur si similiter de omnibus, et his, qui male custodierunt aliena, non est utendum ad propriam salutem. ut Alcidamas, quod omnes honorant sapientes, et circa quodcunque omnes. Parii quidem Archilochum, etiam blasphemum existentem, honoraverunt. et Chii Homerum, non existentem civem; et Mitylenii Sappho, quamvis mulier esset; et Lacedaemonii Chilonem de senioribus fecerunt, minime existentes philologi; et Itali Pythagoram, et Lampsaceni Anaxagoram extraneum existentem sepelierunt, et honorant et nunc adhuc. et Athenienses Solonis legibus utentes felices fuerunt, et Lacedaemonii his quae Lycurgi. et apud Thebas simul qui praesides fuerunt philosophi, et felix fuit civitas. alius ex iudicio de eodem, aut simili aut contrario [aliquo]; maxime quidem si omnes et semper; si autem non, sed aut plurimi, aut sapientes; aut omnes aut plurimi, aut boni; aut si ipsi qui iudicant, aut quos acceptant qui iudicant; aut quibus non possunt contrarium iudicare, puta dominis; aut quibus non est ho-

1 quod quid est? *τό τί ἐστι* 5 scrib. aut huius aut huius 6 extra infestatatom̃ M *ἐκ τῆς Πεπαρηθίας* 7 neque] *ὅτι* 8 māthei c̄ rctore *Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι* 10 debonis M *Δωδωνὶς* 11 thesalis istnemi M *Θετταλίσκον Ἰσμηνίου* 12 si] oportet E 15 ut] *καὶ ὡς* 16 et circa quodcunque omnes] om Graeca sed QYZ *περὶ ὁτουοῦν* 26 aliquo om M 27 sed aut] *ἀλλ' οἱ* ex A

nestum contraria iudicare; utputa diis, aut patri, aut doctori; quemadmodum quod ad Mixidemidem dixit Autocles: si venerabilibus deabus bene habuit in areopago dare vindictam, Maximediam non. aut sicut Sappho, quod mori malum; dii enim ita iudicavere. morerentur enim utique. aut sicut Aristippus ad Platonem quod maioris sponsionis, ut putabat: sed tamen socius noster, inquit, nihil tale, dicens Socratem. et Hegesippus polis vel in Delphis interrogabat deum, prius usus Olympiadis, si sibi eadem videntur quae et patri, tanquam turpe sit contraria dicere. et de Helena ut Isocrates scripsit, quod studiosa, siquidem Theseus iudicavit. et de Alexandro, quem dii praeiudicavere. et de Euagora, quod studiosus, quemadmodum Isocrates dicit: Conon igitur infortunatum reputans omnes alios delinquens ut ad Euagoram venit. alius ex partibus, sicut in topicis, qualis moris anima; hic enim aut ille. exemplum ex Socrate Theodecti: in quale templum impie egit? quos deorum honoravit, quos civitas reputat? alius, quum in plurimis accidit, ut assequatur ipsis aliquod bonum et malum, ex consequente exhortari aut dehortari, et accusare aut defendere, et laudare aut vituperare. puta eruditioni invidiam pati assequitur malum; sapientem autem esse bonum. non igitur oportet erudiri, pati enim invidiam non oportet, oportet et erudiri; sapientem enim esse. locus iste est Callippi ars, assumens possibile et alia, ut dictum est. alius, quando de duobus et oppositis aut exhortari aut dehortari oportebit, et prius dicto loco in ambobus uti. differt antem, quod ibi quidem quaecunque esse ponuntur, hic autem contraria. utputa ieria non desinebat filium concionari; si enim, ait, iusta dixeris, homines te odient, si autem iniusta, dii. oportet etiam

---

1 doctori] *διδασκάλοις* 2 mixidem M *Μιξιδημίδην* 3 maxime dyram M *Μιξιδημίδῃ δ'* 6 sponsionis] lac. M *ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα* 7 egissippus polis vel M *Ἡγήσιππος*, scrib. egesippus polis vel 12 dii] *αἱ θεαὶ* ex A 14 ut ad] ad om E *ὡς* 15 moris] motus? *κίνησις* 17 honoravit] *οὐ τετίμηκεν* 22 esse oportet? *εἶναι δεῖ* 24 possibile] *καὶ τὸ δυνατὸν* sed A om *καὶ* 25 oportet M 26 loco] *τρόπῳ* 28 desinebat] diffiniebat M *εἴα* si enim] *εἰ μὲν γὰρ* 29 oportet] et M *δεῖ μὲν οὖν*

concionari; si enim iusta dixeris, dii te amabunt; si autem iniusta, homines. hoc autem idem est ei quod dicitur olim emi et sales. et claudicatio hoc est, quando duorum contrariorum utrique bonum et malum assequatur, contraria utrumque utrisque. alius, cum non eadem manifeste laudant et occulte, sed manifeste quidem iusta et honesta laudant maxime. seorsum quidem conferentia magis volunt; ex his tentari concludere alterum. inopinatorum enim iste locus principalissimus est. alius ex eo quod est proportionaliter haec contingere, utputa Isocrates filium suum iuniorem existentem aetate, quod magnus esset ad ministrandum cogentibus, dixit, quia si magnos puerorum viros putant, parvos virorum pueros esse reputent. et Theodectes in lege, quod cives quidem facitis mercenarios vel Strabacem et Charidemum propter epieikeam, profugos autem non facietis eos qui inter mercenarios incomparabilia egerunt? alius ex eo quod eveniens si sit idem quod et ex quibus eveniunt ista; utputa Xenophanes dixit, quod similiter impie agunt, qui fieri aiunt deos sicut qui mori dicunt. utroque enim modo accidit, non esse deos aliquando. et totaliter autem accidens ex utroque accipere ut idem semper; debetis autem iudicare non de Socrate, sed de adinventione, si oportet philosophari. et quod dare terram et aquam servire est; et participare communi pace est facere quod iubetur. sumendum autem quodcunque fuerit utile. alius ex eo quod est non semper idem eosdem eligere posterius aut prius, sed e converso; utputa hoc enthymema: si sufficientes quidem oppugnabamus, quatenus descenderemus; cum descenderemus autem fugiemus, ne oppugnemur. aliquando quidem enim maxime pro pugnare eligebant; aliquando autem non pugnare pro non manere. alius quod cuius gratia si non fit huius gratia dicere esse aut factum esse; utputa si dederit utique aliquis alicui, ut spoliatus tristetur. unde et hoc dictum

---

2 dicitur olim emi] oportet oleum M τὸ ἔλος πρίασθαι· 7 quidem om E, δὲ 10 ysicrates M Ἰφικράτης 17 ista] ταὐτὰ 26 si om M. scrib. fugientes .. pugnabamus .. pugnemus 29 maxime om M τὸ μένειν manere? 30 fit om E ἂν εἴη εἰ μὴ γένοιτο

est: multis daemonii non secundum benevolentiam ferens magna dat eufortunia, sed quatenus calamitates recipiant evidentes. et id quod est ex Meleagro Antiphontis: non ut destruant ianuam, quatenus ante testes virtutis fiant Meleagro ad Hellada, et quod ex Aiace Theodectis, quod Diomedes praeelegit Ulixem, non honorans, sed ut minor sit qui sequitur. contingit enim huius gratia fecisse. alius communis et litigantibus et deliberantibus, considerare provocantia et dehortantia, et quorum gratia agunt et fugiunt. haec enim sunt quae siquidem existant oportet agere, utputa si possibile et facile, et proficuum aut sibi aut amicis, aut nocivum inimicis et damnosum, aut minus damnum quam negotium. et provocantur ex his et dehortantur ex contrariis. ex eisdem autem his et accusant et defendunt, ex dehortantibus quidem defendunt, ex provocantibus autem accusant. est autem locus iste tota ars Pamphilii et Callippi. alius, ex qua videntur quidem fieri, incredibilibus autem, quod non utique putata fuissent, si non essent, aut prope essent, et quod magis; aut enim entia aut non assimilata existimant. si igitur incredibile et non verisimile, verum utique erit. non enim propterea quod verisimile et probabile et videtur ita; utputa Androcles Pittheus dixit accusans legem, quum turbabantur contra ipsum, qui dixerat: indigent lege qui dirigat. etenim pisces sale, et quidem non verisimile neque probabile, ex salina nutritos indigere sale, et baccas oleo, quamvis incredibile, ex quibus oleum fit, haec indigere oleo. alius elenticus inconfessa considerare, seorsum quidem in altercante, sive confessum ex omnibus et temporibus, actionibus, et verbis, utputa: ait quidem diligere vos, coniuravit autem cum triginta; seorsum autem in ipso, et ait quidem me esse philodicum, non habet autem ostendere

---

1 daemonii] lac. M scrib. daemon 2 evidentiores? 4 ianuam] θῆρ' ante] autem? δὲ 13 ex] δ' ἐκ 14 et defendunt .. accusant om E 16 ex qua] ex iis quae? 19 non assimilata] τὰ εἰκότα 21 et videtur] δοκεῖ 23 lege] scrib. leges lege quae 27 seorsum .. altercante] hoc loco ponunt et codices sive] εἴ τι ἀνομολογούμενον 28 actionibus] καὶ πράξεων ait] καὶ φησὶ

litigatum neque unam litem, seorsum autem in ipso et altercante: et iste quidem non mutavit unquam aliquid; ego autem et multis vestrum solvi. alius procriminatis, et hominibus et rebus putatis, dicere causam inopinabilis. est enim aliquid propter quod videtur. puta infamata quadam super filio suo quod circulabatur, videbatur coire cum puero. dicta autem causa soluta est criminatio. et velut in Aiace Theodectis Ulixes ad Aiacem, quod virilior existens Aiace non videtur. alius a causa, sive exstiterit, quod est, sive non exstiterit, quod non est. similis enim causa et cuius causa, et sine causa nihil est. utputa Leodamas respondens dixit, accusante Thrasybulo, quod erat solitarius factus in extremo civitatis, sed decidere super triginta non posse ait; magis enim utique persuadere sibi triginta, inscripta inimicitia ad populum. alius si contingebat melius aliter, si contingit aut contingebat, quam ea, quae aut consulit, aut agit, aut egit, considerare. manifestum enim quod si non ita habet, non egit. nullus enim voluntarius et cognoscens prava eligit. est autem hoc falsum. saepe enim posterius fit manifestum, qualiter erat egisse melius; prius autem inmanifestum. alius, quando debet aliquid agi contrarium actis, simul considerare; utputa Xenophanes Eleatis interrogantibus, si immolabunt albae deae, et plangent, aut non, consuluit, si quidem deam existimant, non plangere, si autem hominem, non immolare. alius locus ex his quae peccata sunt accusare aut defendere; utputa in ea quae Carcini Medea. hi quidem accusant quod putant quod pueros occidit. non apparere enim ipsos. peccavit enim Medea secundum emissionem puerorum; haec autem respondet, quod non utique pueros, sed Iasonem utique interfecit. hoc enim peccavit utique, cum non fecisset, si quidem et alterum

2 scrib. mutuavit 4 putatis] ἢ δοκοῦσι 5 super filio suo] τὸν αὑτῆς υἱόν, sed A πρὸς proponit 8 Ulixes] Ὀδυσσεὺς λέγει 10 similis] scrib. simul 12 solitarius] στηλίτης in extremo civitatis] ἐν τῇ ἀκροπόλει 15 si contingit om M ἄλλως ἢ ἐνδέχεται 18 et cognoscens prava] τὰ φαῦλα καὶ γιγνώσκων 24 immolare] violare E 25 in ea] medea V 26 quod putat M Graecis desunt 30 peccavit utique] putavit E

fecerat. est autem locus iste enthymematis et species tota prior ars Theodori. alius a nomine, puta ut Sophocles: plane ferra et induens nomen. et in deorum laudibus consueverunt dicere, ut Conon Thrasybulum thrasybulum .s. audacis consilii vocabat, et eroditus semper trasimacum trasimacus, ac Polum, tu polus es, et Draconem legislatorem, quod non utique hominis leges sed draconis. difficiles enim. et Euripidis eccaba contra Venerem: et nomen recte deae incipit ab insipientia. et Cheremon: Pentheus a sequenti calamitate denominatus. approbantur autem magis enthymematum elentica quam ostensiva, quod collectio quidem contrariorum est in modico elenticum enthymema; quae autem secus sincere manifesta sunt magis auditori. omnium autem et elenctivorum et ostensivorum syllogismorum turbant maxime quae talia quaecunque incipientia praevident non per superficietenus esse. simile enim et ipsi in se ipsis gaudent praesentientes et quaecunque tantum tardant, ut simul cum dictis cognoscantur.

Cap. XXIV.

Quoniam autem contingit hunc esse syllogismum, hunc autem non esse quidem, videri autem, necesse et enthymema hoc quidem esse enthymema, hoc autem non esse, videri autem, quando enthymema syllogismus quidam. loci autem sunt apparentium enthymematum unus quidam qui penes dictionem, et huius una quidem pars, ut in dialecticis, non syllogizatum conclusive ultimum dicere, non ergo hoc et hoc; necesse ergo et hoc et hoc. et quod enthymematibus conversim et opposite dicere videtur enthymema. talis enim locutio regio est enthymematis. et videtur quod tale esse penes figuram dictionis. est autem ad id quod est locutione syllogistice dicere utile, syllogismorum multorum capitula

---

4 ut] καὶ ὡς   Conon] non M   5 semper trasimacum] θρασύμαχον ἀεὶ   ac] aut E εἰ, καὶ   6 tu] ἀεὶ σὺ   utique] ἂν operarum mendo deest in Bekkeri editione   7 et] καὶ ὡς   8 et] καὶ ὡς   12 secus sincere] secundum invicem?   14 trahant E   16 simul?   24 non] num V   25 conversum V

dicere; quod hos quidem salvavit, alios autem punivit, Graecos autem liberavit. unumquodque enim horum ex aliis et aliis ostensum est. compositis autem ex his fieri. unum autem penes aequivocationem, dicere quidem studiosum esse, a quo est honoratissimus omnium ritus. mysteria enim omnium honoratissimus ritus; aut si quis canem commendans, eum qui est in coelo describat, aut ipsum Pana quod Pindarus dixit: o beate quem magnum dei canem ex omni parte vocant Olympii. aut quod nihil esse kiria inhonoratissimum est; quare kiria palam quod honorabile. et communicativum dicere Mercurium esse maxime deorum. solus enim vocatur communis Mercurius. et logon esse studiosissimum, quod boni viri non pecuniis, sed logo sunt digni. logo enim dignum non simpliciter dicitur. alius divisum componentem dicere, aut compositum dividentem. quum enim idem videtur esse non ens idem saepe, quod cum utilius hoc oportet facere. est enim hoc enthychidemi sermo utputa scire quod cereris imperei est. unumquodque enim novit. et elementa sciente quod versum novit. verius enim idem est. et quum bis tantum aegritudinale neque unum dicere salubre esse. inconveniens enim si duo bona unum malum est. sic quidem igitur magis elenticum, sic autem ostensivum est. non enim est unum malum duo bona. totus autem locus paralogisticus. rursum id quod Polycratis ad Thrasybulum, quod triginta tirāpō peremit. componit enim. aut quod in orige Theodecti. ex divisione enim est: iustum est, si qua utique occiderit maritum, mori hanc, et patri punire filium. igitur et haec acta sunt.

---

2 enim] μὲν γὰρ 3 autem] δὲ φαίνεται fieri] τι γίνεσθαι 4 dicere] ὡς τὸ φάναι, sed A om ὡς esse] εἶναι μῦν, substantivum om Y 7 describat] d i s c r e p a t M ipsum Pana] τὸν Πᾶνα 8 magnum dei] μεγάλας θεοῦ 9 nihil esse kiria] μηδένα εἶναι κύνα 10 kiria] τὸ κύνα 12 logon] l e g e m E 16 quod cum] ὁπότερον enim] δὲ 17 e n t h y m e m a E Εὐθυδήμου q u o d d e u s e s t M ὅτι τριήρης ἐν Πειραιεῖ 18 scrib. s c i e n t e m 19 verius] scrib. v e r s u s 21 magis elenticum] ἐλεγκτικὸν 22 unum malum duo bona] ἓν ἀγαθὸν δύο κακά 24 t y b e r a p n o s M τυράννους 25 orige] lac. M τῷ Ὀρέστῃ

componentem enim forte non est iustum. erit autem utique et penes suppressionem aufert enim a quo. alius autem locus industria construere aut destruere. hoc autem est cum si non ostenderit fecit, augmentabit negotium; facit enim apparere; aut quod non fecit, cumque causam sustinet augmentaverit; aut quod fecit, cum accusans irascitur. igitur est enthymema; paralogizatur enim auditor, qui fecit aut non fecit non ostenso. alius ex signo. insyllogizatum enim et hoc. puta si quis dicit, civitatibus conferunt amantes. amor enim Armodii et Aristogitonis peremit tyrannum eparcum; aut si quis dicat quod fur est Dionysius; malignus enim. insyllogizatum enim hoc. neque enim omnis malignus, fur autem omnis malignus. alius propter accusans; puta quod dicit Polycrates ad mures, quod adiuverunt corrodentes chordas; aut si quis dicat, ad coenam invitari honoratissimum est. quia enim non fuit invitatus Achilles nunciavit Achaicis in cenedo. hic autem velut inhonoratus nunciavit. accidit autem hoc propter non invitari. alius penes consequens; utputa in Alexandro, qui magnanimus; despiciens enim multorum societatem immorebatur solus. quia enim magnanimi tales et iste magnanimus videbitur utique. et quum comptus et nocte vagatur, adulter, quod et adulteri tales. si autem et quod in templis pauperes et cantant, et tripudiant. et quod vagis licet inhabitare ubique voluerint. quia enim his qui putantur felices insunt haec, et quibus insunt haec, videbuntur utique felices esse. differt autem in eo quod qualiter. propter quod et in impressionem incidit. alius penes non causam ut causam, puta eo quod simul, vel ut post . h. factum esse. quod enim post hoc, tanquam propter hoc accipiunt, et maxime in civilitatibus;

---

1 componentem] συντεθέντα ex A non est] οὐκέτι 2 autem] enim V ē M 4 fecit] ὅτι ἐποίησεν 5 fecit non M οὔτε πεποίηκεν scrib. cum qui 7 qui] ὅτι 10 eparcum] in pechum E Ἵππαρχον 11 enim hoc] γὰρ καὶ τοῦτο, A δὴ pro καὶ 12 scrib. fur, fur 13 accusans] accidens? συμβεβηκός 16 nunciavit] ἐμήνισε 18 qui] ὅτι 19 immollebatur E ἐν τῇ Ἴδῃ διέτριβε 22 quod et adulteri tales] τοιοῦτοι γὰρ . et om E si] ὅμοιον 23 trepidant E 27 non causam om V ut causam om E

puta ut Demades Demosthenis civilitatem omnium malorum causam. post illam enim accidit bellum. alius penes suppressionem eius quod quando et qualiter; utputa quod iuste Alexander accepit Helenam; electio enim ipsi Helenae data fuit a patre; non enim semper forte, sed . h. primo. etenim pater usque ad haec dominus. autem si quis dicat verberare liberos contumeliam esse. non enim semper, sed quando dominatur manibus iniustis. adhuc sicut in litigiosis penes non simpliciter aliud aliquid fit apparens syllogismus; velut in dialecticis quod est non ens; est ens enim quod non ens. et quia scitum ignotum; est enim scitum quod ignotum, quia ignotum. ita et in rhetoricis est apparens enthymema penes non simpliciter verisimile, sed secundum quid verisimile. est autem hoc non utile sicut et Agathon dicit: forte utique quis verisimile hoc ipsum esse dicet, hominibus multa accidunt non verisimilia. fit enim quod praeter verisimile. si autem hoc, erit quod non verisimile verisimile, sed non simpliciter, sed sicut in litigiosis quod secundum quid, et ad quod et quo, non apposita faciunt calumniam, et hic penes verisimile esse non simpliciter, sed secundum quid verisimile. est autem ex hoc loco ars coracis composita; sive enim non reus sit in accusatione, utputa debilis existens, ictus fugeret, non enim verisimile, sive reus existens puta non fortis existens. non enim verisimile, quod verisimile debeat videri. similiter autem et in aliis. aut enim reum esse in accusatione. apparent quidem igitur ambo verisimilia. est autem hoc quidem verisimile, hoc autem non simpliciter, sed sicut dictum est. et minorem autem sermonem meliorem facere, hoc est. et hinc iuste moleste ferebant homines protagorae sponsionem. falsum quidem enim et non verum, sed˙ apparens verisimile, et in nulla

---

4 ipsi Helenae] *αὐτῇ* 6 scrib. aut 7 semper] *πάντως* 8 non simpliciter aliud] *ἁπλῶς καὶ μὴ ἁπλῶς ἀλλὰ* 9 in dialecticis] *ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς* 10 non ens] *τὸ μὴ ὂν ὄν · ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὂν μὴ ὄν* 14 utile] universale? 16 praeter verisimile] post hoc desunt *ὥστε εἰκὸς καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός* 22 ictus . . reus existens om E fugere M 24 debeat] *ἔμελλε* 25 reum] *ἔνοχον ἀνάγκη ἢ μὴ ἔνοχον* 30 enim] erat M *ψεῦδός τε γάρ ἐστι* apparens verisimile] *φαινόμενον*, sed libri *εἰκὸς* addunt

arte, sed in rhetorica et litigiosa. et de enthymematibus quidem, entibus et apparentibus dictum est.

Cap. XXV.

De solutione autem habitum est dictis dicere, est autem solvere aut contra syllogizantem aut instantiam ferentem. contrasyllogizare quidem igitur palam quod ex eisdem locis contingit facere. syllogismi quidem enim ex probabilibus. quae autem videntur multis contraria adinvicem sunt. instantiae autem feruntur, quemadmodum et in topicis, quadrupliciter; aut enim ex eodem, aut ex contrario aut ex iudicatis. dico autem ex eodem quidem, puta si de amore sit enthymema quod studiosus, instantia dupliciter; aut enim universaliter dicentem, quod omnis indigentia mala, aut particulariter, quod non utique diceretur optimus aut pessimus amor, nisi essent etiam mali amores. in contrario autem instantia fertur; puta si enthymema sit, quod bonus vir omnes amicos bene faciat, sed neque qui malus male. in similibus autem si sit enthymema, quod qui maſe receperunt semper   quod si neque quoque bene receperunt, semper diligent. Iudicia autem quae a notis viris; puta si aliquis enthymema dixit, quod inebrietatis oportet veniam habere; ignorantes autem peccant. instantia igitur Pitratus laudabilis; non enim utique maius damnum lege statuit, si quis inebriatus peccaverit. quoniam autem enthymemata ex quatuor, quatuor autem haec sunt, ikos, exemplum, tecmerium, signum. sunt autem quidem ex his quae ut in pluribus aut existentibus aut opinatis conclusa enthymemata ex ikotibus; quae autem per inductionem per simile, aut unum aut plura, cum postquam acceperit univer-

---

2 entibus] *καὶ τῶν ὄντων* 7 multis] *πολλὰ* 9 ex eodem] *ἐξ ἑαυτοῦ ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου* 10 ex eodem] *ἀφ' ἑαυτοῦ* 13 optimus aut pessimus] *Καύνιος* ex A, ceteri *κάλλιστος ἢ κάκιστος*. M e t pro a u t 15 sit] *ἦν*, ita et v. 16 17 lac. M *μισοῦσιν*, sequentia q u o d . . s e m p e r om E, scrib. s e d n e q u e q u i b e n e 19 i n e b r i a t i s? *μεθύουσι* 20 autem] *γὰρ* 21 igitur Pitratus] lac. M *ὅτι οὔκουν ὁ Πιττακὸς* maius damnum] *μείζους ζημίας* 24 quidem] q u a e q u i d e m V

sale deinde concluserit particularia per exemplum; quod autem valde necessarii et entis per tecmerium; quae autem per utile aut per in parte ens, sive ens, sive non, per signa, ikos autem non quod semper, sed quod ut in pluribus, manifestum, quod talia enthymematum semper est solvere, ferentem instantiam. solutio autem apparens, sed non vera semper. non enim quod non ikos solvit, qui instat, sed quod non necessarium. propter quod et semper abundare defendentem magis quam accusantem propter hunc paralogismum. quum enim quidem accusat per ikota ostendit; est autem non idem solvere, aut quod non ikos, aut quod non necessarium; semper autem habet instantiam quod in pluribus ikos, non enim utique esset ikos, sed semper et necessarium; iudex autem putat, si sic solutum est, aut non ikos esse, aut non sibi iudicandum, paralogizatus, sicut diximus; non enim ex necessariis oportet ipsum solum iudicare, sed et ex ikotibus; hoc enim est sententia optima iudicare, igitur insufficiens si solvat, quod non necessarium, sed oportet solvere, quod non ikos. hoc autem accidit, si sit instantia magis ut in pluribus. contingit autem esse talem dupliciter, aut turpi aut rebus; propriissime autem si ambobus. si enim quae saepius ita, hoc est ikos magis. solvuntur autem et signa et per signa enthymemata dicta, et si sint existentia, sicut dictum est in primis; quod enim insyllogizatum est omne signum, palam nobis ex analyticis. ad exemplaria autem eadem solutio et [ad] ikota. si enim habemus aliquid non sic, solutum est non necessarium, nisi quae plura aut saepius aliter. si autem et quae plura et quae saepius sit, oppugnandum, aut quod praesens non simile aut non similiter, aut differentiam quandam habet. tecmeria aut tecmerioda enthymemata secundum insyllogizatum quidem non est solvere. palam autem et hoc nobis ex analyticis.

---

1 quod autem valde necessarii] τὰ δὲ δι᾽ ἀναγκαίου 2 utile] scrib. universale 3 aut per] ἢ 5 talia] τὰ τοιαῦτα μὲν 8 semper] ἀεί ἐστιν 10 accusat] acuta M κατηγορῶν 19 accidit] συμβήσεται 20 turpi] τῷ χρόνῳ 22 per signa] διὰ σημείου 25 exemplaria] παραδειγματώδη ex A ad om M 26 non] ὅτι οὐκ 27 nisi quae] ἢ καὶ 28 sit om M scrib. sic

reliquum autem quod non existunt quod dicitur ostendere. si autem maximum, et quod existit ei quod tecmerium, insolubile iam hoc fit. omnino enim fit demonstratio iam manifesta.

Cap. XXVI.

Augere autem et minuere non sunt enthymematum elementum. idem enim dico elementum et locum. est enim elementum et locus, in quod multa enthymemata incidunt. ipsius autem augere et minuere sunt enthymemata ad ostendendum, quod magnum aut parvum sicut et quod bonum aut malum, aut iustum aut iniustum et aliorum quodcunque. haec autem sunt omnia circa quae syllogismi et enthymemata. quare neque horum unumquodque enthymematis locus, neque augere et minuere. neque solutiva est enthymematis species aliqua. sunt palam enim quod solvit quidem aut qui ostendit, aut qui instantiam tulerit. contraostendit autem oppositum; utputa si ostendit quod factum est, iste quod non factum est; si autem quod non factum est, iste quod factum est. quare . h. quidem non erit differentia. ex eisdem enim utuntur utrique; quod enim non est aut est enthymemata ferunt. instantia autem non est enthymema, sed quemadmodum in topicis, dicere opinionem quandam, ex qua erit palam, quod syllogizatum est, aut quod falsum aliquid assumit. quum autem tria sunt quae oportet negotiari circa orationem de exemplis quidem et sententiis et enthymematibus; et universaliter de his quae circa ratiocinationem unumquodque abundabimus et quomodo ipsa solvemus dicta sunt nobis tanta. reliquum autem pertransire de elocutione et ordinatione.

---

2 maximum] scrib. manifestum 3 omnino] *πάντα* demonstratio] denumeratio E *ἀποδείξει* sed A *ἀπόδειξις* 12 enthymematis] *ἐνθυμήματα*, sed A ap. Vict. et Gaisf. *ἐνθυμήματος* aliqua sunt] *τι ἐστὶν ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν*, sed A om tria postrema vocabula 17 non om M *οὐκ ἂν* 20 quod] *ὅτι οὐ* 21 autem] *δὲ δὴ* 24 unumquodque] numquam M *ὅθεν τε*

LIBER III.

Cap. I.

Quoniam autem tria sunt quae oportet tractata esse circa orationem; unum quidem ex quibus persuasiones erunt; secundum autem circa locutionem; tertium autem quomodo oportet ordinare partes orationis; de persuasionibus quidem dictum est, et ex quot quod ex tribus sunt, et haec quae, et propter quid tota sola; aut enim eo quod ipsi iudicantes aliquid passi sunt aut quod dicentes existimentur quales quidam, aut in ostendendo persuadentur omnes; dictum est, et enthymemata unde oportet acquirere; sunt enim haec quidem species enthymematum, haec autem loci: de locutione autem habitum est; non enim sufficit habere quae oportet dicere, neque necessarie et . h. ut oportet dicere, et confert multum ad apparendum qualem quandam orationem. primum quidem igitur inquisitum est secundum naturam, quod quidem natum est primo ipsa . s. res ex quibus habent persuasibilitatem; secundum autem locutionem haec disponi; tertium autem horum, quod virtutem quidem habet maximam, nondum autem expositum, quae circa ypocrisim. et enim in tragicam et rhapsodiam tarde devenit. ipocrisabant enim ipsis tragoedias poetae primum. palam igitur quia et circa rhetoricam est quod tale, sicut erit circa poeticam; quod quidem alii quidam tractaverunt, et glaucon teius. est autem ipsa quidem in voce, qualiter ipsam oportet uti ad unamquamque passionem; puta quando magna, et quando parva et media, et qualiter tonis, puta acuto et gravi et medio; et rhythmis quibus ad singula. tria enim sunt, circa quae intendunt. haec autem sunt magnitudo,

---

1 quoniam autem] ἐπειδὴ, sed Q ἐπεὶ δὲ 5 haec quae] ταῦτα ποῖα 6 tota] τοσαῦτα ipsi — aut quod om E 8 dictum est] εἴρηται δὲ 11 est] ἔστιν εἰπεῖν neque necessarie] ἀλλ' ἀνάγκη 15 scrib. ipsae ipsae habent M 19 ipsis] αὐτοὶ, sed A αὐτοῖς, ipsi V 21 erit] καὶ alii] ē alii M 24 et media] καὶ πότε μέσῃ, sed medium om AQZ

harmonia, et rithmus. triumphos quidem igitur fere ex agonibus hi accipiunt. et quemadmodum ibi maius possunt nunc ipocritae et poetarum, et secundum civiles agones propter malitiam civilitatum. nondum autem componitur ars de ipsis, quum et circa locutionem tarde provenit; et videtur esse bene susceptum. sed toto negotio ad gloriam existente eo quod circa rhetoricam, non recte habente, sed ut necessario curam faciendum, quum iustum nihil plus quaerere circa orationem, quam ut neque contristet, neque laetificet. iustum enim ipsis agonizare rebus. quare alia extra ostensionem superflua sunt; sed tamen multa possunt, sicut dictum propter auditoris malitiam. quod quidem igitur est locutionis habet aliquam parvam necessitatem in omni doctrina. differt enim aliquid ad declarare, sic vel sic dicere, non tamen tantum, sed omnia haec phantasia sunt et ad auditorem. propter nullus geometricare docet. illa quidem igitur cum venerit, idem faciet cum ipocritica. conati sunt autem ad modicum de ipsa dicere quidam; puta Thrasymachus in Eleis. et est naturae ipocriticum esse, et minus artificiale, circa locutionem autem artificiale. propter quod et his, qui hoc possunt, fiunt iterum triumphi, quemadmodum et his qui rectoribus secundum ipocrisim. quae enim scribuntur orationes maius possunt propter eloquium, quam propter intellectum. inceperunt quidem igitur movere primo sicut aptum natum fuit, poetae. nomina enim mutationes sunt. exstitit autem et vox omni maxime mutativa partium nostrarum; propter quod et artes constitutae sunt, rhapsodia et ipocritica et aliae. quum autem poetae loquentes levia propter eloquium videbantur acquisivisse hanc gloriam, propter hoc poetica locutio primo facta est, puta Gorgiae. et nunc adhuc multi ineruditorum tales putant disputare optime. hoc autem non est, sed altera orationis et poeseos locutio. manifestat autem quod accidit. neque enim qui tragoedias

---

2 nunc item et poetarum om E *νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί* 5 videtur esse] *δοκεῖ φορτικὸν εἶναι* 12 habet] *ὅμως ἔχει* ex A 15 propter] *διὸ* 18 et om M est om E 21 rhetores? 24 aptum natum fuit] *πέφυκεν* immutationes M scrib. imitationes, et tum imitativa

faciunt adhuc utuntur eodem modo, sed quemadmodum ex tetrametris in iambicum transierunt, quod orationi hoc metrorum est simillimum est aliorum. sic et nomen dimiserunt, quaecunque penes idioma sunt. quibus autem priores ornabant, et adhuc nunc qui hexametra, dimiserunt; propter quod ridiculum, imitari istos, si ipsi non adhuc utuntur illo modo. quare manifestum, quod non omnia quaecunque de locutione dicere est, pertractandum est nobis, sed quaecunque de tali, qualem dicimus, de illa autem dictum est in his quae de poetica sunt.

Cap. II.

Sint igitur illa considerata; et determinetur locutionis virtus, claram esse. signum esse, quia oratio quae non manifestat, non faciet suum opus. et neque humilem, neque super dignitatem, sed decentem. poetica enim forte non humilis, sed non decens oratione. nominum autem et verborum plenam quidem faciunt propria; non humilem autem, sed ornatam alia nomina, quaecunque dicta sunt in his quae de poetica. dissueta enim loqui fecit videri venerabiliorem. sicut enim ad extraneos et ad cives homines, idem patiuntur et ad eloquium. propter quod oportet facere extraneum idioma. admiratores autem advenarum sunt. delectabile autem quod mirabile est. in metris quidem igitur et multa faciunt . h. et congruit ibi. plus enim distant, circa quae et circa quos sermo; in nudis autem orationibus multo paucioribus; hypothesis enim minor; quum et hic si servus comptus fiat aut valde iuvenis indecentius quam de valde parvis. sed est et in his contractum et augmentatum quod decens. propter quod oportet latere facientes, et non videri dicere facte, sed apte nate. hoc enim persuasivum, illud autem contrarium. ut

---

1 ex] *καὶ ἐκ* 3 similissimum V nominum? 4 priores] *οἱ πρῶτον* 5 qui hexametra] *οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες* 6 si] *οἳ* 12 esse quia] *γὰρ ὅτι* quae] quaecunque M *ἐὰν*, A *ὡς ἐὰν* 18 disueta MV 21 autem advenarum] *γὰρ τῶν ἀπόντων* 25 comptus V, compotus E, lac. M aut] quam E 26 quam] *ἢ*

enim ad fraudulentos criminantur, quemadmodum ad vina mixta; et quale vox Theodori passa est ad eam quae aliorum hypocritarum. hoc quidem enim dicentis videbatur esse . h. autem alienae. furatur autem facile, si quis ex consueto idiomate eligens componat; quod quidem Euripibes facit et ostendit primum. existentibus autem nominibus et verbis, ex quibus oratio constituitur, nominibus autem tot habentidus species, quot considerata sunt in his quae de poesi. horum linguis quidem est duplis nominibus facticus raro et in paucis locis utendum; ubi autem, posterius dicemus; propter quid autem, dictum est. plus enim variat quam deceat. proprium autem et conveniens, et metaphorae solae utiles ad ea quae nudatam orationum elocutionem. signum autem, quod his solis omnes utuntur. omnes enim metaphoris alloquuntur et convenientibus et propriis. quare palam quidem, si bene fecerit quis, erit peregrinum, et latere contingit, et claricabit. hoc autem erat rhetoricae orationis virtus. nominum autem sophistae quidem aequivocationes opportunae; penes has enim malignatur; poetae autem synonymiae. dico autem propria quae et synonyma, puta progredi et ambulare. haec enim ambo et propria et synonyma invicem. quid quidem igitur horum unumquodque est, et quot species metaphorae, et quod hoc plurimum possit, et in poesi et in orationibus, metaphorae, dictum est, quemadmodum diximus in his quae de poetica. tanto autem in oratione oportet magis laborare de ipsis, quanto ex paucioribus auxiliis oratio est quam metra. et evidentia et delectationem et extraneitatem habet maxime metaphora. et accipere ipsam non est ab alio. oportet autem imposita et metaphoras congruentes dicere. hoc autem erit ex proportionali. si autem non, indecens apparebit, quod secus invicem contraria maxime apparent. sed oportet intendere, quomodo iuveni palme sic, seni aliquid; non enim eadem decet vestis, et si ornare volueris, a melioribus eorum

---

1 fraudulentos] ἐπιβουλεύοντα 10 autem] τε 12 μεταφορά, sed corr Y μεταφοραὶ 15 palam quidem] δῆλον ὡς 19 propriaque? 27 extra necessitatem E 32 palme] φοινικίς, sed A φοίνικες

quae in eodem genere ferre metaphoram; et si vituperare, a deterioribus. dico autem puta quoniam contraria in eodem genere dicere, hunc quidem pauperem ascendere petere, huic autem petentem pauperescere, quia ambo petitiones quod dictum est facere, quomodo Iphicrates Calliam sacrorum tractatorem accensorem lampadum . h. autem ait ineruditum ipsum esse; non enim utique sacrorum tractatorem ipsum vocare, sed lampadum accensorem; ambo enim circa deum; sed hoc quidem honorabile, hoc autem inhonorabile. et hi quidem Bacchi adulatores, ipsi autem ipsos artifices vocant. haec autem ambo metaphora; haec quidem sordidantium, haec autem contrarium. et praedones quidem se ipsos acquisitores vocant nunc. propter quod licet dicere iniusta facientem quidem peccare, peccantem autem iniusta facere; et furantem et accipere et acquirere. illud autem quod Telephus Euripidis ait; capulos gladiorum regnare; et progrediens in Mysiam, indecens, quod maius id quod est regnare, quam secundum dignitatem. non igitur furatur. est autem et in syllabis peccare, si non sint delectabilis signa vocis; utputa Dionysius errarius appellat religiis clamoremque Calliopes poesim, quod ambo voces, prava autem metaphorae eius significativum vocibus. adhuc autem non de longe, sed ex tenacis, et eiusdem speciei tranferre quae non nominativa nominando, quod pronunciatum manifestum est, quia cognatum, utputa in aenigmate approbato: unum vidi ignitum aes super virum collisantem . i. adhaerere facientem. innominata enim passio. sunt autem ambo appositio quaedam. collisim igitur dixit ventose apponere. et totaliter ex bene aenigmatizatis est metaphoreos accipere congruas. metaphorae enim aenigmatizantur. quare palam quia bene translatae sunt. et ab honestis.

---

8 quidem . . . huic om E scrib. pauperescentem petere, hunc 6 ac censorem E ascensorem M ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον 9 hi] ὁ ex A 15 acquirere] πορθῆσαι 16 clodiorum E κώπας 18 et om V 20 scrib. aerarius . . in elegiis 21 eĩ significantur M scrib. metaphora insignificantibus 22 ex tenacis] δεῖ ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν scrib. ex cognatis 25 unum] scrib. virum 28 ventosae V σικύας scr. ventosae appositionem

honestas autem nomine haec quidem, sicût Likimius dicit in sono aut significato, et turpitudo autem eodem modo. adhuc autem tertium, quod solvit sophisticum sermonem; non enim ut ait Brisso neminem turpiter loqui, si quidem idem significat hic pro his dicere. hoc enim est falsum. est enim aliud alio magis proprium, et assimilatum magis, et convenientius in faciendo rem prae oculis. adhuc [autem] non similiter habens significat hoc et hoc. quare et ita aliud alio pulchrius et turpius ponendum. ambo quidem enim, honestum aut turpe significant, sed non in quem honestum aut in quem turpe; aut . h. quidem, . sed magis et minus. metaphoras autem hinc ferendum ab honestis, aut vocant potentia aut visu aut aliquo alio sensu. differt autem dicere, utputa rododactylus quam ut magis aut punicedactylus, quam adhuc peius rubeodactylus. et in adiectivis est quidem adiectiones facere [aut] a pravo aut turpi, utputa magis violator. est autem a meliori; utputa patris defensor. et Simonides quando quidem dabat postquam vicerat mercedem modicam sibi nullis nolebat poetizare tanquam contemnens ad semiasinos poetizare; quum autem sufficiens dedit, poetizavit: gaudete filiae equorum pedibus expeditorum; quamquam et asinorum filiae essent. adhuc idem diminutum fieri. est autem diminutio, quae minus facit et bonum et malum, quemadmodum et Aristophanes irridens in Babyloniis pro auro quidem auriculum, pro indumento autem indumenticulum, pro maledictione autem maledictiunculam. vereri autem oportet et observare in ambobus moderamen.

Cap. III.

Insipida autem in quatuor fiunt secundum locutionem, in duplis nominibus, puta Lycophron multarum facierum celum

---

1 nomine om E ὀνόματος 2 sono] τοῖς ψόφοις 7 autem om M 10 aut turpe] καὶ τὸ αἰσχρὸν sed A ἢ in quem] ᾗ 12 vocant] scrib. voce aut aut visu aut iussu V 14 quam ut] ἠὼς 16 aut om M magis] scrib. matris 18 nullis] miles E scrib. mulis ὁ νικήσας τοῖς ὀρεῦσιν 23 et bonum et malum] καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν 25 malediciuncula M καὶ νοσημάτιον addunt Graeca 29 celum om E

seu magnae verticis terrae, et radium autem stricti meatus; et ut Gorgias nominavit, pauper sapiens adulator, deierantes et denotantes. et ut Alkidamas quidem animam repletam ignei coloris autem visum factum, et finis reportativum puta ut promptitudinem ipsorum fore; et finis reportativam persuasibiliter orationum statuit, et subobscuri coloris maris pavimentum. omnia enim haec poetica propter duplationem videntur. una quidem igitur causa haec; una autem uti linguis; utputa Lycophron Xerxem pelorum virum, et Syron, sinis vir; et Alkidamas a turina poesi, et naturae athastaliam et mentis iram. tertium autem in adiectivis uti aut longis aut in optimis aut spissim positis. in poesi quidem enim decet lac album si dixeris; in oratione autem haec quidem indecentiora, haec autem si sint importuna, arguunt et faciunt manifestum, quia poesis est. quum oportet uti ipsis; transmutat enim morem, et abducentem facit locutionem; sed oportet coniectare medium, quum maius facit malum quam fortuito dicere. haec quidem enim non habet quod bene, haec autem quod male. propter quod ea quae Alkidamantis insipida videntur. non enim ut condimento utitur, sed ut edulio adiectivis, ita spissim positis, et maioribus et evidentibus, utputa non sudorem, sed humidum sudorem; et non ad festa sed ad eam quae festorum solennitatem; et non leges, sed civitatum reges legales; sed non cursu, sed cursali animae impetu; et non museium, sed naturam obtinens museium; et distrahentem solitudinem animae; et non gratiae, sed popularis gratiae conditor; et dispensator delectationis audientium; et non ramis, sed silvae ramis abdidit; et non corpus tenuit, sed corporis pudorem; et

---

1 verticis] virtutis E 2 sapies V deierantes et denotantes] V et peierantes E et eierantes M ἐπιορκήσαντας καὶ κατευορκήσαντας 3 quidem] μένους μὲν, sed A μὲν οὖς 4 reportatam M puta ut] scrib. putavit 5 persuasibiliter] per suam libertatem E πειθὼ i. e. persuasibilitatem 9 Syron] Σκίρων 10 a turina] terina M ἄθυρμα 11 mentis iram] ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ τεθηγμένον in] et M scrib. aut inoportunis 15 utique M ipsis] αὐτῇ, A αὐτῷ 16 abducentem] ξενικὴν 21 evidentibus] vi E 22 sed ea quae M 24 legales] νόμους, sed A νομίμους 25 naturam] φύσεως 28 abdidit] ascenderit E

honorabile eamque animae concupiscentiam; hoc autem simul et duplum et adiectivum, quare poema sit; et ita innuebant malitiae excessum. propter quod poetice dicentes indecentia ridiculositatem et insipiditatem faciunt, et obscuritatem propter nugacitatem. cum enim cognoscenti proponuntur, dissolvunt evidentiam ex super intendere. homines autem duplis utuntur, cum innominatum fuerit, et cum sermo bene componibilis, utputa cronotriben, tempore demorari; sed si multum, semper poeticum. propter quod maxime utilis dupla locutio his qui tyrambos faciunt; hi probrosi, linguam autem verificatoribus; venerabile enim et licentiatum. metaphora autem iambicis; his enim nunc utuntur, sicut dictum. et adhuc quarta insipiditas in metaphoris fit. sunt enim et metaphorae indecentes. hae quidem propter ridiculum. utuntur enim et fortiores comoediae metaphoris; hae autem propter venerabilitatem minimam et tgutatem. obscurae autem si a longe; utputa Gorgias viridia et sanguinea habentia negotia; tu autem haec turpiter et male mesuisti; poetice enim nimis. et ut Alkidamas philosophiam super structuram legum; et Odysseam honestum humanae vitae speculum. et nullum ludicrum poesi afferens. omnia enim haec impersuasiva propter ea quae dicta sunt. illud autem Gorgiae ad hirundinem, quum adversum volans dimisit superfluum optima tragicorum; dixit enim; turpe, o Philomela. avi quidem enim, si fecit, non turpe; virgini autem turpe. bene igitur maledixit, dicens quod erat, sed non quod est.

Cap. IV.

Est autem et assimilatio metaphora. differt enim modi-

1 honorabile] *ἀντίμιμον* sed alii *τίμιον* 2 scrib. fit inveniebant MV *ἔξεδρον*, sed libri *ἔξεῦρον* 6 ex super om M *τῷ ἐπισκοτεῖν*, sed Q *ἐπισκοπεῖν* 8 cronotriben] *χρονοτριβεῖν* 10 tyrambos] *διθυραμβοποιοῖς* probrosi] *ψοφώδεις* scrib. linguae aut E versificatoribus M scrib. verbificatoribus *τοῖς ἐποποιοῖς* 11 licentiarum V 12 iambicis] *ἰαμβείοις* 15 fortiores] factores? 16 minimam et tgutatem] om M *ἄγαν καὶ τραγικὸν* i. e. nimis et tragicum 17 habentia] deest Graecis 18 et male mesuisti] *μὲν ἔσπειρας κακῶς δὲ ἐθέρισας*. metuisti M 21 omnia] minimam E 23 enim] autem M

cum. cum enim dicat Achillem ut leo fremuit, assimilatio est; cum autem leo fremuit, metaphora. propter ambos enim esse verisimiles appellavit transferens in leonem Achillem. utilis autem assimilatio et in oratione. raro autem; poeticum enim. ferendae quemadmodum metaphorae. metaphorae enim sunt differentes eo quod dictum. sunt autem assimilationes, utputa ad idriam, quod similis his qui ex vinculis catulis; illi illi enim incidentes mordent, et Idriea solutum ex vinculis esse saevum. et quomodo Theodamas assimilabat Archidimum Euxeno, ceomatizare nescienti. ex proportionali; erit enim et Cusenus Archidamus geometricus. et id quod in politia Platonis, quod qui mortuos spoliant, assimilantur catulis, qui lapides mordent, iacentium non tacti. et illa ad populum, quod simul nauclero forti quidem, surdesunt autem. et illa ad metra poetarum, quod assimilantur his qui sine pulchritudine formosi; hi quidem enim, cum effloruerint, alia dissoluta non similia videntur. et illa Periclei ad Samios assimilari ipsos pueris, qui cibos quidem suscipiunt, plorant autem; et quae ad vilentes, quod similes prinis; prinos enim a se ipsis deieti, et violentos adinvicem pugnantes. et Demosthenes populum, qui similis est in navibus navigantibus. et ut Democrates assimilavit rhetores nutricibus, quae cibum deglucientes saliva pueros liniunt. et ut Antisthenes Kisisodotum tenuem thuri assimilavit, quod peremptus laetificat. omnes autem has et ut assimilationes et ut metaphoras licet dicere. quare quaecunque utique approbatae fuerint ut metaphorae dictae, palam quod et assimilationes metaphorae ratione indigentes. semper autem oportet metaphoram eam

1 cum] ὅταν μὲν 3 verisimiles] ἀνδρείους viriles? 5 quemadmodum] nunquam a^{d} M δὲ ὥσπερ 6 eo quod dictum] eodem E 7 ad om M Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα 9 Ἀρχίδαμον 10 reomenzare M γεωμετρεῖν 11 Cusenus] lac M Εὔξενος Archidimus M 13 iacentium] τοῦ βάλλοντος ex A 14 surdesunt] ὑποκώφῳ 16 alia om E τὰ δὲ 18 pueris] poetis E plorant] κλαίοντα 19 et om M quae] quasi E violentes M Βοιωτοὺς 20 deieti] dein M κατακόπτεσθαι violentes M Βοιωτοὺς 21 in] neque E 23 Κηφισόδοτον. lac. in M 27 quod] ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται

in exproportionali reassignare, et ad alterutra et in omogeniis; utputa si phiala scutum Bacchi, et scutum congruit dicere phialam Martis. oratio quidem igitur opponitur ex his.

Cap. V.

Est autem principale elocutionis graecizare. hoc autem est in quinque. primum quidem in coniunctionibus, si assignet quis, ut apte natae sunt priores et posteriores invicem, utputa quaedam requirunt, sic .h. quidem, et ego quidem requirunt hanc autem et hanc vero. oportet autem donec memoria fuerit, respondere invicem, et neque longe dependere, neque coniunctionem ante coniunctionem assumi praeter necessarium. raro enim congruit. ego autem quum mihi dixit: venit enim Cleon deprecans et dignificans; ambulabam recipiens eos. in his enim multae coniunctiones praemissae sunt ante respondendam coniunctionem. si autem multum quod in intermedium fiat eius quod est ambulabam, obscurum; unumquodque itaque quod quidem bene in coniunctionibus. secundum autem propriis nominibus dicere, et non abientibus. tertium, non dubiis; haec autem si non contraria velint; quod quidem faciunt, cum nihil quidem habeant dicere, fingunt autem aliquid dicere. tales enim in fictione dicunt haec, utputa Empedocles. simulat enim per circuitum cum sit multus et patiuntur auditores, quod quidem multi a divinatoribus. cum enim dixerint dubia, coamiunt: Kroisus alen cum transierit, magnum principatum dissipabit. et quod utiliter minus est peccatum, per genera negotii dicunt divinatores. pertinget utique quis magis utimur divinationibus, paria aut imparia dicens magis quam quot habet, et quod erit, quam quod quando;

---

2 dicere] λέγεσθαι 3 opponitur] συντίθεται 5 primum] principium E πρῶτον μὲν οὖν 6 invicem] γίγνεσθαι ἀλλήλων 8 hanc vero] τὸν ὁ δὲ, sed A τὸν δὲ 15 scrib. unum quidem 16 quod quidem bene] τὸ εὖ 17 abiectibus E τοῖς περιέχουσιν 21 multis M πολὺ 23 constituunt M coannuunt? 24 utiliter] scrib. universaliter 26 utique] γὰρ ἂν utimur] īnim̄M ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς

propter quod vates non determinantur unquam. omnia itaque haec similia. quare, si non talis alicuius gratia, fugiendum. quartum ut Protagoras genera nominum divisit masculina et feminina et instralia. oportet enim assignare et haec recte. haec progressa et allocuta recedit. quintum in eo quod multa et pauca, et unum recte nominare. advenientes autem verberant me. totaliter autem oportet facile legibile esse quod scriptum est et facile edisseribile. est autem id ipsum, quod quidem multae coniunctiones non habent, neque quae non facile punctare sicut ea quae Heracliti. id enim quod eracliti puncta est laboriosum, quod inmanifestum est viro adiaceant ei quod posterius aut ei quod prius; utputa in principio ipsius libri, ait enim sermonis oportuni semper imperspicaces homines fiunt. iunctum enim id·quod est semper cum quo punctandum. adhuc haec faciunt soloecizare reassignare quidem si non adiungas ambobus quod congruit, utputa aut sonum aut colorem, hoc quidem videns non commune, hoc autem sentiens commune. obscura autem, si non apponens dixeris, mensuris multa intermedia; utputa. facturus enim eram, multa cum disputassem cum illo haec et illa et sic progredi, sed non; debebam enim, cum disputassem, deinde haec et haec et sic fiebant.

Cap. VI.

Ad dilationem autem locutionis faciunt haec, ratione uti pro nomine; utputa non circulum, sed planum, quod ex medio aequale, ad abbreviationem autem contrarium, pro ratione nomen. et si turpe aut indecens, si quidem in ratione sit turpitudo, nomen dicere; si autem in nomine, rationem. et metaphoris

---

1 vates] veraces E 3 pitagoras E 4 instralia] īsilı'a M utensilia? σκεύη 5 progressa] δ' ἐλθοῦσα 6 verberabant? 10 id enim] τὰ γὰρ . . διαστίξαι 11 viro] i. e. utro 14 victum M scrib. immanifestum est semper cum quo] lac. M putandi M 15 adhuc haec] ἔτι δὲ, sed A τάδε reassignare quidem] τὸ μὴ ἀποδιδόναι et assignare quidem M 18 si] sed M καὶ ἂν, sed A om καὶ 19 mensuris] insertivus M μέλλων eram om M ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς 24 cursum E 27 rationi M

manifestare, et adiectivis, caventem id quod poeticum. et id quod est multa facere, quod quidem poetae faciunt, ex uno existente portu, tamen dicunt ad portus Achaicos; et: protractae multarum ianuarum apertae portae. et non adnectere, sed utrilibet utrumlibet; ipsius uxoris eiusque nostrae. si autem breviter, contrarium, ipsius nostrae uxoris. et cum coniunctione dicere; si autem breviter sine coniunctione quidem, non autem non copulata; utputa progressus et allocutus, progressus alloquebar. et illud Antimachi utile, de quibus non habet loqui, quod ille facit super recinissum: est quaedam flabilis modicus altus locus. crescit enim sic in infinitum. est autem hoc et in bonis et in malis, quomodo non se habet, utrocunque modo sit utile. unde et nomina poetae ferunt, non concordatam et non liratam melodiam. ex privationibus enim adiciunt. acceptatur enim hoc in metaphoris dictum proportionalibus per proportionales; utputa dicere tubam esse melodiam non liraturam.

Cap. VII.

Decentiam autem habebit locutio, si passionis illativa secundum aliquid et moralis, et rebus subiectis proportionalis. quod autem proportionales, si neque de ingentibus viliter ipsum dicatur, neque de levibus venerabiliter, neque super vilia nomina dicatur ornatus. si autem non, comodia apparet, velut facit Cleophon. similiter enim quaedam dixit ac si diceret, honorabilis ficus. illativa autem passionis, si quidem sit contumelia irascentis locutio; si autem impia et turpis, moleste

1 id quod est] *τὸ ἓν* sed codd. om *ἓν* 4 portae] multorum M 5 eius quidem M 10 recinissum] *Τευμησσοῦ* 16 per proportionales] om E per om M *τοῖς ἀνάλογον*, sed QA addunt *ταῖς ἀνάλογον* 17 literaturam E scrib. lyratam 18 passionis illativa secundum aliquid et] *παθητική τε καὶ* 20 scrib. proportionale, est viliter ipsum] *αὐτοκαβδάλως* sed libri *αὐτοκιβδήλως* 21 levibus] rebus E super vilia nomina] *ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι* 22 dicatur] *ἐπῇ* sed A *εἰ πῇι* 23 si diceret] *εἰ εἴπειεν ἂν* 25 moleste ferendo et verendo] *δυσχεραίνοντος καὶ εὐλαβουμένου* ex A, ceteri *δυσχεραινόντως καὶ εὐλαβουμένως*

ferendo et verendo etiam dicere; si autem laudabilia ilaricus; si autem miserabilia, miserantur, et in aliis autem similiter. persuadet autem negotium et conveniens elocutio. paralogizatur enim anima tamquam vere dicere, quod in talibus se habent, ut putent, et si non se haberent, quomodo qui dicit negotia ita se habere. et simul compatitur qui audit semper ei qui loquitur passionaliter, et si nihil dicat. propter quod multi stupefaciunt auditores tumultuantes. et moralis haec autem quae ex signis ostensio quod assequitur unicuique generi et habitui quae congruit. dico autem genus quidem secundum aetatem puta puer, aut vir, aut senex; et mulier aut vir, et Laco aut tessallus. hererius autem, secundum quos quales quis iura. non enim secundum omnium habitum vitae quales quaedam. si igitur faciet moram. non eadem enim neque similiter rusticus utique et eruditus dicat. patiuntur autem aliquid auditores et illo quo pro tempore utuntur sermonum scriptores: quis enim non novit, quae omnes sciunt. confitetur enim audiens erubescens, quo participet quo quidem et alii omnes. opportune autem aut inopportune uti commune est omnium specierum. akos autem in omni excessu quod tumultuantur. oportet enim se ipsum sibi conformare. videtur enim verum esse, quum non latet loquentem, quod facit. adhuc proportionalibus quidem non omnibus simul uti. ita enim subripitur auditor. dico autem puta si nomina dura, sicut et non voci, et faciei, et congruentibus; si autem non, manifestum fit unumquodque quod est. si vero hoc quidem, hoc vero non latebit, facies idem. si igitur mollia rigide, et dura suaviter dicantur, impersuasibile fit. nomina autem dupla et adiectiva plura et extranea maxime congruunt loquenti passionaliter. indulgentia enim irato malum mani-

1 ilaricus] lac. M ἀγαμένως 2 miserentur E ταπεινῶς 5 se haberent] οὕτως ἔχει 12 aut laco M hererius] h' eruis M ἕξεις i. e. habitus 13 quales quis iura] ποιός τις τῷ βίῳ omni M 14 faciet moram] καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγῃ τῇ ἕξει ποιήσει τὸ ἦθος non eadem enim] om E 16 pro tempore] κατακόρως sed A κατακορεῖ 17 quis enim] τίς δ' quae omnes] ἅπαντες 22 conformare] προσεπιπλήττειν 23 quidem non] μὴ 25 sicut et non] ἢ μὴ καὶ scrib. sint 27 latebit facies] λανθάνει ποιῶν 30 manifestare prolixe] φάναι οὐρανόμηκες

festare prolixe, aut immensum dicere. et cum habuerit iam auditores, et fecerit extra se invehi, aut laudibus aut vituperiis, aut ira aut amicitia; velut et Isocrates facit in festinali in fine; fama autem et sententia et qui perduraverint. loquuntur enim talia rapti. quare et acceptant videlicet similiter habentes. propter quod et poesi congruum. divinum enim poesis. aut ita sic oportet aut cum ironia, sicut Gorgias faciebat, et ea quae in Phaedro.

Cap. VIII.

Schema autem locutionis oportet neque metricum esse neque sine rhythmo; hoc quidem enim non persuasivum. fictum enim esse videtur simulque et distrahit. attendere enim facit adsimile, quando iterum veniet. sicut igitur praeconibus praeaccipiunt pueri, quem eligit procuratorem qui absolvitur, deonem. quod autem sine rhythmo, interminatum. oportet autem esse quidem terminatum, non metro autem. indelectabile enim et non scibile quod infinitum. terminantur autem numero omnia. numerus autem schematis elocutionis rhythmus enim, cuius et metra sunt decisiones. propter quod rhythmum oportet habere orationem, metrum autem non; poema enim esset; rhythmum autem non exquisite. hoc autem erit, si usque ad aliquid. bene rhythmizatorum autem quae quidem eroica venerabilis et locutionalis, et armonia indigens; quae autem iambica, ipsa est locutio quae multorum; propter quod maxime metrorum omnes iambica proferunt loquentes. oportet autem venerabilitatem fieri et extare. quae autem trochaeus turpius saltans; manifestat tetrametra. sunt autem rhythmus trochealis tetrametra. relinquitur autem palam, quo

---

3 in festinali] lac M ἐν τῷ πανηγυρικῷ 7 ita] δὴ i. e. itaque 14 deomonem E Κλέωνα 18 enim] scrib. est 20 esse E ἔσται 21 erit si usque] fuisset sed E ἐὰν μέχρι τοῦ ῇ bene rhythmizatorum autem] τῶν δὲ ῥυθμῶν sed A quod Bekkerum fugit εὐρύθμων 24 omnes] πάντων 25 extare] ex cum lac. M ἐκστῆσαι, sed edd. vett. ἐκστῆναι 26 manifestat] δηλοῖ δὲ autem rhythmus om E γὰρ 27 palam] παιάν et sic infra

utebantur quidem a crisimeo incipientes. non habebant autem dicere, quis esset. est autem tertius palam et consequens dictis est. est enim tria ad duo. illorum autem . h. quidem unum ad unum . h. autem duo ad unum. consequitur autem rationibus his quae emolia. ista autem est palam. alii quidem igitur propter ea quae dicta sunt, dimittendi, et quod metrici. palam autem sumendus. a solo enim non est metricare dictorum rhythmorum, ut et maxime lateat. nunc quidem igitur utuntur uno paiane incipientes. oportet autem differre finem a principio. sunt autem paeanis duae species, oppositae invicem, quarum una quidem principio congruit, sicut et utuntur; hic autem est, ubi incipit quidem longa, sequuntur autem tres breves, ramegenes et aureae capillaturae apollo puer Iovis. altera autem e contrario, ubi tres breves incipiunt, longa autem ultima: post terram aquosum oceanum dissipavit interea nox. iste autem finem facit. brevis enim quod imperfecta est facit colobum. sed oportet per longam abscidi, et evidentem esse ultimam, non propter scriptorem neque propter conscripturam, sed propter rhythmum. quod quidem igitur oportet bene rithmatam esse elocutionem, et non sine rhythmo, et qui rhythmi faciunt bene rithmizatam, et qui sunt hi, et qualiter habentes, dictum est.

Cap. IX.

Elocutionem autem necesse esse aut consuspensam et coniunctionibus unam, sicut quae in dityrambis suspensiones aut decisionalem et similem vicissitudinalibus antiquorum poetarum. consuspensa quidem igitur locutio antiqua est erodoti thuri historiae recitatio. hac enim prius quidem omnes, nunc

1 a crisimeo] asimatramiaco E ἀπὸ Θρασυμάχου 5 quae loca emolia M ὁ ἡμιόλιος 7 metricare] μέτρον 8 et] ex M Graecis deest 9 incipientes] καὶ ἀρχόμενοι 12 et om V sequuntur] τελευτῶσι 13 famegenos E Δαλογενὲς εἴτε Λυκίαν καὶ χρυσεοκόμα Ἕκατε 15 aquosum] ὕδατά τ' a quocunque MV 16 interea nox] νύξ 18 ultimam] τελευτὴν 21 et qui sunt hi] Graecis desunt 24 coniunctionibus] συνδέσμῳ

autem non multi utuntur. dico autem conspensam quae nullum habet finem secundum se si non negotium quod dicitur terminetur. est autem indelectabilis propter infinitatem. finem enim omnes volunt conspicere. propter quod quidem in opertuleris exsufflant et exsolvunt; providentes enim terminum non laborant prius. quae quidem igitur consuspensa locutionis haec · est. decessionalis autem quae in clausis. dico autem clausuralem locutionem habentem principium et finem ipsam secundum se, et magnitudinem bene conspicabilem. delectabilis autem talis et facile addiscibilis; delectabilis quidem, quod contrarie se habet ad interminatam, et quod semper existimat aliquid habere auditor, eo quod semper terminatum aliquid sibi; nihil autem praevidere, aut nihil aspirari indelectabile. bene autem addiscibilis quod facile memorabilis. hoc autem quod numerum habet quae in clausulis locutio, quod omnium facillime memorabile est. propter quod et metra omnes memorantur magis quam quae non ligata. numerum enim habent quo messurantur. oportet enim processum et apud intellectum finitum esse, et non interrumpi, sicut quae Sophoclei iambica: Kalidonus vel ista terra Pelopeias regio. contrarium quidem est suscipere ei quod est dividi, sicut et in eo quod dictum est: Kalydonem esse Pelopi insulae. clausuralis autem haec quidem in kolis, haec autem apheles. est autem in kolis quidem elocutio quae perfecta et bene respirabilis, non in dividendo quemadmodum et quae clausuralis, sed tota. kolum autem est altera pars huius. apheleam autem dico eam quae unius solius koli. oportet autem et kola et clausulas neque abbreviatas esse neque longas. quod quidem enim perimit

---

4 opertu cum lac M opertulis V *καμπτῆρσιν* legit quod ex A ap. Gaisford. enotatum *καλυπτῆρσιν* id vertit operculis 7 clusis M 8 clausuralem] *περίοδον* 9 conspicabilem] concupiscibilem E 13 aut nihil] *εἶναι μηδὲ* aspirari] apperiri M aperire V *ἀνύειν*, sed A *ἀνοίγειν* 18 enim] *δὲ* 20 quidem] *γὰρ* 21 et in eo quod dictum est om MV 24 perfecta] *τετελειωμένη τε καὶ διῃρημένη* 25 quemadmodum et quae clausuralis] *ὥσπερ ἡ εἰρημένη περίοδος* sed participium deest in A, idem *ὥσπερ καὶ* 28 perimit] *μικρὸν*

offendere saepe facit auditorem. necesse enim cum adhuc motus ad id quod longe et mensuram, cuius habet in se ipso terminum, contrahatur cessante velut offensionem fieri circa pulsionem. quae autem longa deseri faciunt, sicut quia multum extrinseco recurvantes ab extremitate. deserunt enim et hi eos qui concludunt. similiter autem et clausulae longae existentes inproportionales fiunt et suspensionum simile. quare fit, quod inrisit Democritus Chius in eum qui poesim fecerat ad Melanippidem pro vicissitudinibus suspensiones: utputa sibi mala adipiscens vir alii mala adipiscens. longe autem suspensio ei qui poesim fecit pessima. congruit autem . h. dicere et ad eos qui longorum kolorum. quae vero brevium nimis colorum, non fiunt clausularis. praecipitem igitur ducit auditorem. eius autem quae in colis locutionis haec quidem divisa est, haec autem oppositionalis. divisa quidem; velut saepe miratus sum congregantium solennitates et statuentium luctativos agones. oppositionalis autem, in qua utrique colo aut respectum contrarii contrarium componitur, aut idem copulatur contrariis. utputa: ambos quidem appretiati sunt, et exspectantes et secutos; his quidem enim plus et his qui domi adiecerunt, his autem sufficientem eam quae domi dimiserunt. contraria exspectatio subsecutioni sufficiens plus. quare et pecunia indigentibus et assumere volentibus. consumptio acquisitioni opponitur. et adhuc, accidit saepe in his, et prudentes infortunari, et imprudentes dirigi. mox quidem virtuosis dignificati sunt, non multo autem posterius principatum maris acceperunt. navigare quidem per aridam, ambulare autem per mare, elespontum quidem coniungens, ipsum autem atho perfodiens. et natura cives existentes lege civitatis privari. hi quidem enim ipsorum male perierunt, hi autem turpiter salvati sunt. et seorsum quidem barbaris praeministris

---

3 fieri propter compulsionem V 6 concludunt] *συμπεριπατοῦντας* 7 inproportionales] *λόγος* (sed A *ἄλογος*) *γίνεται* 10 vir om MV 11 autem om M *γὰρ τὸ τοιοῦτον* 12 vero] *αἵ τε* 22 exspectatio subsecutioni] *ὑπομονὴ ἀκολούθησις* ex A, alii *ὑπομονῇ ἡ ἀκολουθία* 28 ipsum autem] *τὸν δὲ* 31 et] Graecis deest, sed vett. edd. exhibent *καὶ*

uti. communiter autem multos simul pugnatorum despicere servientes; aut viventes exaltare aut mortuos derelinquere. et quod ad Pitholaum aliquis dixit et ad Licofronem in praetorio: isti vos demi quidem sinentes vendebant; postquam autem venerunt ad nos empti sunt. omnia enim haec faciunt quod dictum est. coaequatio autem, si aequa sint cola; consonantia autem, si similia extrema habeat utrumque kolum. necesse autem aut in principio, aut in ultima habere. et principium quidem semper nomina; ultima autem extremas syllabas aut eiusdem nominis casus, aut idem nomen. in principio quidem talia; agrum accepit aridum ab ipso: lanceati divisi sunt abyso inciderunt. in ultima autem: putaverunt ipsum puerum genuisse, et ipsius causam exstitisse. in plurimis autem auxiliis rebus, et in paucissimis spebus. casus autem eiusdem. dignus resistens, non dignus ens aere. idem autem nomen: tu autem ipsum etiam viventem dicebas male, et nunc pingis male. assimila autem: quod utique patereris dirum, si virum videres otiosum. est autem simul omnia habere idem, et oppositionem esse idem et coaequatum, et similis terminationis. principia autem clausurarum fere in Theodectiis enumerata sunt. sunt autem et falsae oppositiones, velut Epickamus faciebat: dedimus felle omni, edimus de cibo meleo.

Cap. X.

Quoniam autem determinatum est de his, dicendum, unde dicuntur asteia incomplacentia. facere quidem igitur est apti nati aut exercitati; ostendere autem methodi huius. igitur et dinumeremus. principium autem sit nobis haec. addiscere quidem facile delectabile natura omnibus est. nomina autem

---

4 sinentes] servientes MV ὄντες, et YZ ἑῶντες 5 nos] ὑμᾶς ex A quod dictum est] post haec desunt quatuor versus in EMV 11 dimissi M abysso M 12 puerum om MV 13 et] scrib. set 15 resistere M δὲ σταθῆναι χαλκοῦς 17 assimilia M scrib. a syllaba autem, quid 20 Theodectis M 22 dedamus felleoni M dedimus felleon V melleo MV conf. graeca 24 incomplacentia] καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα 25 methodi .. autem om M igitur] εἴπωμεν οὖν 27 quidem] γὰρ

significant aliquid. quare quaecunque nominum faciunt nos addiscere, delectabilissima. linguae quidem igitur ignotae; quae autem propria scimus. metaphora autem facit hoc maxime. quando enim dixit senectutem calamum, facit disciplinam et notitiam per genus. ambo enim florem perdiderunt. faciunt quidem igitur et poetarum assimilationes idem, propter quod utique bene asteveri videtur. est enim assimilatio, sicut dictum est prius, metaphora differens a praepositione; propter quod minus delectabile quia longius, et non dicit ut haec illud. igitur neque quaerit hoc anima. necesse itaque elocutionem et enthymema haec esse asteia, quaecunque faciunt nos addiscere celeriter. propter quod neque superficialia enthymematum bene complacent; superficialia enim dicimus, quae omni manifesta, et quae nihil oportet exquirere; neque quaecunque dicta, ignorantur, sed quorumcunque aut simul cum . h. quod dicuntur notitia fit, si non prius exstiterit aut parum tardat intelligentiae. fit enim velut addiscere. illo autem modo neutrum. secundum intellectum quidem igitur eius quod dicitur talia complacent enthymematum; secundum elocutionem autem schemate quidem, si oppositionaliter dicantur, utputa aliis communem pacem reputantium suis propriis bellum; opponitur bellum paci. nominibus autem si habeant metaphoram; et hanc non extraneam. difficile enim conspicere; neque superficiale. nihil enim facit pati. adhuc si prae oculis facit. videre enim oportet quae proponuntur magis quam futura. oportet ergo coniectare tria haec: metaphora, oppositionem, efficaciam. metaphoris autem quatuor existentibus complacent maxime quae secundum analogiam; sicut Pericles ait iuventutem pereuntem in proelio ita extimatam esse a civitate, sicut si quis ver ab anno extrahat. et Leptines de Lacedaemoniis non sinere circumspicere elladem, monoculum factam. et Kefisodotus, festinante chare vindictas dare circa Olynthiacum

---

7 asteveri] lac M ἀστεῖον 8 apposition e M 15 simul cum .h.] ē h' quidem M simili causa haec quae V 16 si] καὶ εἰ 17 scrib. intelligentia 25 quae proponuntur] τὰ πραττόμενα 26 tria haec] τριῶν 29 exercitatam M leg. exstinctam 32 festinante] lac M cheare E Χάρητος vindictas dare] vindictas teptare dare M mediis omissis

bellum, indignatur dicens in suffocationem populum habentem vindictas tentare dare. et consolans aliquando Athenienses, in euboiam depastos, oportere exire Melciadi sententiam. et Socrates praesentatis Atheniensibus ad Epidaurum et paraliam, indignabatur dicens ipsos accessus belli declinasse. et Pitholaus paron fustem medii; Sestum autem praedam pireci. et Perides autem Aeginam auferre praecepit pupillam pirei. et Mirocles nihil ait malignus esse, cum nominasset quandam epieikorum; illum quidem enim in tertiis partibus malignari, ipsum autem in decimis. et id Alexandrum labicum pro filiabus ad nuptias morantibus: super diurnales mihi nuptiarum virgines. et Poluecti ad popleticum quendam Speusippum, non posse quietam ducere a fortuna in egriditudine quinque siringarum cordali illigatum. et Kefisodotus triremes vocabat molares varios. okion autem tabernalia attica amicabilia. Aision autem, quia in Siciliam civitatem effunderunt. hoc enim metaphora et prae oculis. et vocent ellade. et hoc modo quodam metaphora, et prae oculis. et sicut Kefisodotus vereri praecepit, ne multas faciant concursales convocationes. et Isocrates ad currentes in solennitatibus. et velut in epitaphio, quia dignum erat super sepulchro eorum qui in Salamine mortui fuerunt decapillari elladem, quasi cum sepulta cum virtute ipsorum liberantes. si quidem enim dixit, quia dignum plorare cum sepulta virtute, metaphora et prae oculis; hoc autem virtute libertatis oppositionem habet quandam. et ut Isocrates dixit: via mihi sermonum per medium eorum quae a charete acta sunt; metaphora secundum analogiam et hoc per medium prae oculis facit. et dicere advocare pericula

---

2 consulatum M 4 ysacrates M Ἰφικράτης 5 belli om E indeclinasse M 6 paron] πάραλον sed A πάρλον susti[s]nendi V medi M δήμου, A μήδμου, vett. edd. Μήδου pireci] pui M πειραιέως 7 Perides autem] Περικλῆς 8 malignus] πονηρότερος 9 partibus] τόκων 10 Alexandrum] Ἀναξανδρίδου ex A labicum] ἰαμβεῖον lac. in M 12 popleticum] ita et V, politicum M εἰς ἀποπληκτικὸν 15 okion] ὁ Κύων asion MV 17 vocent] ut vocem M ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα 23 liberantes] ἐλευθερίας 26 Ἰφικράτης

periculis adiutura prae oculis metaphora. et Licoleon pro gabris: neque mysterium erubescentes ipsius imaginem aeream. metaphora enim quae praesenti, sed non semper, sed prae oculis. periclitantibus enim ipsis famulatur imago. inanimatum itaque animatum et memoratio civitatis operum. et secundum omnium modum parum sapere meditantes. meditari enim augere aliquid est. et quia intellectum deus lumen accendit in anima [deus lumen accendit in anima]. ambo enim significant aliquid. non enim dissolvimus bella, sed diffinimus. ambo enim sunt futura et dilatio et talis pax. et pacta cum dicere tropheum esse multo pulchrius quam ea quae in bellis fiunt. haec quidem enim pro modicis et una fortuna, haec autem pro toto bello. ambo enim victoriae signa. quia et civitates vituperio hominum multas vindictas dant. vindicta enim nocumentum quoddam iustum est. quod quidem igitur asteia ex metaphora proportionali dicantur, et ex eo quod est prae oculis facere, dictum est.

Cap. XI.

Dicendum autem, quid dicimus prae oculis, et quid facientibus hoc. dico itaque prae oculis haec facere, quaecunque operantia signant; utputa bonum virum dicere esse tetragonum, metaphora; ambo enim perfecta; sed non signant operationem. sed hoc: florentem habente statum, operatio. et hoc, te autem velut relinquendum, operationem. et hoc, libertatem autem Graeci attersientes pedibus; hoc attersive operatio. cito enim dicit. et ut usus est in multis Homerus inanimata animata [facere complacet, utputa in his: rursum super terram volutabatur lapis] per metaphoram. in omnibus

---

1 gabis M Χαβρίου 3 quae] qui M ἐν 4 periclitantibus] κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ ex A famulatur] ἱκετεύει 5 et memoratio] τὸ μνημόνευμα secundum omnium modum] πάντα τρόπον 8 deus . . anima om M 23 operationem] ἐνέργεια 24 libertatem autem] τοὐντεῦθεν οὖν, sed codd. τοὐλεύθερον accersientes MV pedibus hoc attersive om M τὸ ᾄξαντες 25 cito enim dicit] ταχὺ γὰρ λέγει desunt apud Bekkerum 26 — 27 facere . . lapis] λέγειν scrib. dicere

autem operationem facere complacet, utputa in his: rursum super terram volutabatur lapes inverecundus; et: volabat sagitta; et: volare desiderans; et: in terra stabant desiderantes cor ore sanari; et: acumen lancea vigore pertransibat volens. in omnibus enim his, quod animata sunt, operantia videntur. inverecundari enim et velle et alia operatio. haec autem adaptavit per eam quae secundum analogiam metaphoram. sicut enim lapis ad sisufum qui inverecundus ad facile verecundabilem. poesim autem facit et in complacentibus assimilationibus de inanimatis . h.: gibbosa falerizantia; secundum autem quidem alia post vero alia. mota enim et viventia fingit omnia. operatio autem imitatio. oportet autem transferre, quemadmodum dictum est prius, a convenientibus et manifestis, velut et in philosophia similitudinem et in multum distantibus considerare bene coniecturantis. sicut Archytas dixit idem esse arbitrum et altare. ad ambo enim quod iniustum patitur refugit. aut si quis dicat, ancoram et suspensorium idem esse. ambo enim idem aliquid; sed differt per desuper et desubtus. et hoc inaequales fieri civitates in multum distantibus idem in superficie et potentis aequale. sunt autem et quae asteia plurima per metaphoram et ex eo quod est ad ipsum decipi. magis enim fit palam quod didicit penes idem quod est e contrario se habere, et videtur dicere anima; tanquam vere, ego autem peccabam. eloquiorum autem asteia sunt ex non dicere quod ait; utputa id quod Stesichori, quod cicadae sibi ipsis de subtus cantabunt, et quae bene aenigmatizata propter idem delectabilia. disciplinatur autem enim et dicuntur metaphora. et quod dicit Theodorus, nova dicere. fit autem, cum inopinatum fuerit, et ut ille dicit ad eam quae anterius opinionem. sed sicut qui in ridiculosis quae secus ficta. quod quidem valent et quae penes

2 rotabatur V 4 colare,sanare M corare sanari V 7 enim adaptant M 8 sisufum] non sensum E ad facile verecundabilem] πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον 12 autem et V 14 similitudinem] multitudinem V 20 idem] nam E scrib. potentiis 27 disciplinatur autem enim] μάθησις γὰρ 29 et ut ille] καὶ μὴ ὡς ἐκεῖνος 31 secus] secuntur E παραπεποιημένα

scripturam irrisiones. decipiunt enim. et in metris; non enim sunt qui audit suspicabatur: stetit autem habens sub pedibus ulcera. hic autem putabat opercula dicere; . h. autem dicto simul oportet palam esse. quae autem penes literam faciunt, dicere non quod dicit, sed quod transsumit nomen; puta illud Theodori avichonem quod thechadarum trahisse . i. confide vel decipit se. fingit enim dicere trahesi idem decipit et aliud dicit enim. propter quod addiscenti delectabile; quum si non existimat, thracem esse, non videbitur asteium esse. et illud vult ipsum per se. oportet autem ambo convenienter dici. sic autem [asteia] etiam asteia; utputa dicere: Atheniensibus maris archen; noarchen esse malorum; civitati archen esse malorum; utroque enim modo, quod non utique putaret quis dicere, hoc dictum est, et cognitum est, quod verum est. ab arkehen arkehen dicere esse arkereen nihil sapiens. sed non ita dicit sed aliter. in omnibus autem his si convenienter nomen inferat aequivocatio aut metaphora, tunc bene, velut anaschetus non anaschetus aequivocationem enunciavit, sed convenienter si semper bis et: non utique fias magis, quam te oportet extraneus; extraneus autem non magis, quam te oportet idem. et non oportet extraneum esse semper esse. alienum enim et hoc. idem et id Anaxandriam quia laudatur: bonum enim mori aut morte dignum agere. idem enim est cum hoc dicere dignum mori, non entem dignum mori; aut dignum mori, non morte dignum entem, aut non facientem morte digna. species quidem igitur eadem elocutionis horum; sed quanto utique minori et

---

6 ad īchom̄ qd' charedum M εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδὸν chasisse M thrassisse V θράττει σε 7 .i. confide vel decipit se .. idem decipit et] καὶ ἐξαπατᾷ 8 enim] Graecis deest. 9 videbatur MV 10 vult om M per se] πέρσαι 11 asteia om M 12 scrib. non archen malorum] τῶν κακῶν · ὄνασθαι γάρ . ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης τὴν ἀρχὴν 15 ab arkehen .. arkereen] archen M τότε γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶναι 16 aliter] ἄλλως, καὶ ἀρχὴν οὐχ ὃ εἶπεν ἀπόφησιν ἀλλ' ἄλλως 18 velut] illud V anascetus non V ἄσχετος οὐκ ex A 19 si semper bis] MV siperbis E εἰ ἀηδὴς ex A, ceteri εἰ ἀεὶ δίς 20 fias] fiat M, fiant E extraneo extraneis M ξένος ἢ οὐ 23 Ἀναξανδρίδου enim] γε aut] πρὶν 25 dignum] ἄξιον γὰρ

oppositionaliter dicantur, tanto magis complacent. causa, quia addiscere propter opponi quidem magis, propterea autem quod in pauca citius fit. oportet semper adesse aut ad quem dicuntur, aut recte dici si quod dicitur verum, et non superficiale. est enim .h. separatum habere; utputa mori oportet nihil peccantem, sed non asteium. dignitatem oportet disponsare dignum; sed non asteium. et si simul ambo habeat; dignum mori, non dignum entem mori. quanto autem utique plura habeat, tanto magis astei non videtur, puta si et nomina metaphora sint, et metaphora talis et oppositio, et coaequivocatio et habeat efficaciam. sunt autem et assimilationes, sicut dictum est in his quae superius, semper complacentes modo quodam metaphorae. semper enim ex duobus dicuntur, sicut quae proportionalis metaphora. velut dicimus, scutum est phiala Martis; et arcus cithara sine chordis. sic igitur quidem dicentibus non simplex. dicere autem arcum citharam, aut scutum phialam simplex. assimilant autem et sic, puta simiae fistilantem, aut lucernae distillanti in plagam. ambo enim concluduntur. ipsum autem bene est, quando metaphora fuerit. est enim assimilare rapsodiam facientem scutum phialam Martis; et flabellum primo rupto domus; et dicere Niceratum filoctea esse morsum a pretio, sicut assimilavit Thrasymachus, videns Nikeratum victum a pretio, Komodiam autem dicentem et ridius adhuc. in quibus maxime ecidunt poetae, si non bene, et si non bene, complaceant. dico autem cum assignent sicut id: sicut apii sertum plagatas tibias geris; sicut Philamon sub iugo pugnans cum corico. et talia omnia assimilationes sunt. assimilationes autem quod sint metaphorae, dictum est saepe. et proverbia a specie metaphorae ad speciem sunt; puta si quis tanquam bonum suadens ipsum non ducat deinde ledit, ut Carpathius ait leporem. ambo enim quod dictum est passi sunt. unde

---

3 oportet] δεῖ δὲ 7 et] ἀλλὰ, sed A καὶ 9 astei non] asteion? 17 fistulante V fistula M 20 rapsodiam facientem] desunt Graecis filiam V φιάλη 21 pro V post M rapto M filotea V Φιλοκτήτην 22 pretio] Πράτυος 23 praetorio E Komodiam autem dicentem] κομῶντα δὲ 25 sicut id sicut] ὥσπερ 30 ipsum] αὐτὸς non ducat] ἐπαγάγηται ledit] laetatur E scrib. laedatur

quidem igitur asteia dicuntur, et propter quid, fere dicta est causa. sunt autem et placidae traiectiones metaphorae; utputa ad luminum ipopio; putatam fuit utique ipsum esse mororum chalatum. rubeum enim quidam ipopium. sed quod multum valde. hoc autem ut hoc et hoc yperbole locutione differens. sicut Philamon sub iugo pugnans Korico; putares autem utique ipsum filomonem esse pugnantem cum Korico. sicut apii sive plagatas tibias gerere. putaverint autem non tibias, sed serta apii habere sic plagata. sunt autem iperbolae pueriles. nimietatem enim significant. propter quod irati dicunt maxime: neque si mihi tanta dederis, quanta harenam pulvisque, puellam non traduco Agamemnonis Atridae, neque si aureae veneris pulchritudinem aequaverit, operam Palladis. utuntur autem maxime hoc attici rhetores, propterea quod seni dicere indecens.

Cap. XII.

Oportet autem non latere, quod unicuique generi alia congruit elocutio. non enim eadem scripturalis et agonistica, neque concionalis et iudicialis. ambo autem necesse scire, hoc quidem enim ellinizare, hoc autem non cogi conticere si quid velint tradere aliis; quod quidem patiuntur qui nesciunt scribere. est autem elocutio scripturalis quidem quae diligentissima; agonistica autem quae maxime ipocrita; huius autem duae species; haec quidem enim moralis, haec autem passionis illativa. propter quod et ipocritae talia operum persequuntur et poetae tales. adducuntur autem lectivi, velut Charemon. diligens enim, sicut logografos; et Likinius dithyramba facientium. et comparati qui quidem scripturarum instricti videntur; qui autem letorum non dictorum idiotikales

2 placitae? 3 limoipedio M ὑπωπιασμένον puta fuit E ᾠήθητε δὲ 8 putaverit M putaverunt V ᾠήθης sed A ᾠήθησαν 11 dederis] dixeris δοίη 13 opera quae M ἔργα δ' 20 tradere] credere M 25 adducantur V 26 lykinnius M Λικύμνιος dithirambam M 27 scripturarum] γραφικῶν, sed A γραφῶν instructi E ἐν τοῖς ἀγῶσι στενοί 28 letorum] iecorum E τῶν ῥητόρων ἢ τῶν λεχθέντων A dictorum] deorum M decorum E ydioti tales M

in manibus. causa autem, quod in agone congruit. propter quod et ipocrita remotae ipocrisis non facientia suum opus, videntur frivola, velut quae inconiuncta; et saepe idem dicere in scripturali, recte reprobatur. in demonstrativa autem et rethores utuntur. sunt enim ipocrita. necesse autem idem transmutare idem dicentes, quod quidem quasi viam facit ei quod est ipocrisim fieri. iste est qui depraedatus est nos. iste est qui seduxit. iste est qui tandem prodere conatus fuit; velut et Philemon ypocrite faciebat, in gerontum mania anaxandridi, quando dicit Rhadamanthis et Palamides, et in prologo euseborum ipsum ego. si enim aliquis talia non ipocritaverit, fit trabem portans. et inconiuncta eodem modo. convenerunt, occurrerunt, depraedatus sum. necesse enim ipocrisim fieri, et non ut unum dicentem eodem more et tono dicere. adhuc habent proprium aliquid dicere quae inconiuncta. in aequali enim tempore multa videntur dicta esse. coniunctio enim unum facit quae multa. quare si removeatur, palam quod e contrario erit quod unum multa. habet igitur incrementum; veni, disputavi ministravi multa; videntur ostentari quaecunque dixit. hoc autem vult facere et Homerus: Nereus desyma; Nereus spiedictus. Nereus qui optimus. de quo enim saepe dictum est necesse et saepe dicta esse. si igitur et saepe, et multa videntur. quare augumentavit semel memoratus propter paralogismum, et memoriam fecit, nunquam posterius ipsius rationem faciens. concionalis quidem igitur locutio penitus assimilatur protracturae umbrae. quanto enim maior fuerit populus, remotus intellectus; propter quod quae exquisita superflua et deteriora videntur in ambobus.

---

2 remota ypocrisis M 6 quasi] quod M ὡς προοδοποιεῖ sed A ὥσπερ ὁδοποιεῖ 7 nos] ὑμῶν 9 ypocrite] ὁ ὑποκριτής sed A ὑποκριτικὸς ipocratus E gerenticomania M 13 occurrerunt] ἦλθον ἀπήντησα precatus? 15 dicere] Graecis deest, sed adhuc .. dicere om M 16 in equalia EM 19 videntur ostentari quaecunque dixit] δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν ὅσα εἶπον ὅσα φημί, sed A δοκεῖ ὑπεριδεῖν ὅσα εἶπεν . dixi E 21 spicditus M 22 saepe] πολλὰ 26 penitus] καὶ παντελῶς protractaturae M 27 populus] plus V πορρωτέρω ἡ θέα 28 determinatiora E

litigantium autem diligentius; et adhuc magis quae uni iudici. minimum enim est in rhetoricis. conspicabile autem magis quod proprium negotium, et quod alienum; et lixa abest. quare purum iudicium. propter quod non idem in omnibus his probantur rethores. sed ubi plurimum ipocriseos, hic minimum examinationis est. hoc autem, ubi vocis, et maxime ubi magnae. exclamativa quidem igitur elocutio maxime scripturalis. opus enim ipsius legere; secunda autem iudicialis. simul autem dividi elocutionem quod delectabile esse oportet et magnificum, superfluum. quid enim magis quam temperatam et liberalem et si qua alia moris virtus; delectabilem autem esse facient videlicet quae dicta sunt, si quidem recte diffinita est virtus elocutionis. cuius enim gratia oportet planam et non humilem sed decentem. si enim nugatio fiat, non plana, neque si abbreviata sed palam quia medium congruit. et id quod est esse delectabilem quae dicta sunt facient, si bene misceantur quod consuetum et extraneum, et rhythmus, et persuasibilitas ex decenti. de elocutione quidem igitur dictum est, et communiter de omnibus, et sigillatim circa unumquodque genus. reliquum autem de ordinatione dicere.

Cap. XIII.

Sunt autem orationis duae partes; necessarium enim negotium dicere de quo et hoc demonstrare. propter quod eum qui dicit non demonstrare, aut demonstrare eum qui non dixit impossibile. etenim qui demonstrat, aliquid demonstrat, et praedicens gratia demonstrationis praedicit. horum autem hoc quidem propositum est, hoc autem persuasio. quemadmodum utique si quis dividat quod hoc quidem problema, hoc autem demonstratio. nunc autem dividunt risibiliter. narratio enim iudicialis orationis solius est; exclamativae autem et con-

1 litigantium] *δίκη* et adhuc] *ἔτι δὲ* 3 negotium] *τοῦ πράγματος* 4 purum] parvum E 6 examinationis] ex dictis V *ἀκρίβεια* 8 lege M *ἀνάγνωσις* 12 autem] *γὰρ*, sed A *δὲ* 22 hoc] *τότ'* sed A *τοῦτ'* 23 non dixit] *μὴ προειπόντα*, sed Q *εἰπόντα* 29 enim] *γάρ που*

cionalis quomodo contingit esse narrationem qualem dicunt aut quae adversarium, aut epilogum demonstrativum. prooemium autem et econtra comparatio et replicatio in concionibus tunc fiunt, quando contradictio fuerit. etenim accusatio et defensio saepe, sed non deliberatio, sed epilogus. adhuc neque iudicialis omnibus, utputa si parva oratio aut negotium facile memorabile. accidit enim a longitudine auferri. necesse igitur partes, propositum et persuasio. propriae enim hae. quae autem plurime, prohemium, propositum, persuasio, epilogus. quae enim ad adversarium, de persuasionibus sunt; et contra comparatio augmentatio suorum; quare pars quaedam persuasionum; denumerat enim aliquid qui facit hoc. sed non prohemium neque epilogus, sed recordatur. erit igitur si quis dividat talia, quod quidem faciebant qui circa Theodorum, narratio altera et supernarratio, et praenarratio, et elenchus et postelenchus. oportet autem speciem aliquam dicentem differentiam et nomen aliquod ponere; si autem non, fit lane et delirum, velut Likimnus facit in arte, epoyrosim .i. post caudationem nominans, et apoplanesim .i. seductionem, et ramos.

Cap. XIV.

Prooemium quidem igitur est principium orationis, sicut in poesi prologus, et in fistulatione praeludium. omnia enim haec principia sunt, et velut praeviatio ad sequens. quod quidem igitur praeludium, est simile prooemio exclamativorum. etenim fistulatores, quodcunque bene habent fistulare .h. cum praeludiaverint, prosequuntur seriosum. et in exclamativis

---

2 demonstrativum] *τῶν ἀποδεικτικῶν* 6 omnibus] *παντός* 8 proprie enim haec MV *ἴδια μὲν οὖν ταῦτα* 10 de om M 11 quare pars quaedam persuasionum om V 12 scrib. demonstrat 15 et altera insuper narratio E *ἕτερον* 17 differentiam et] *καὶ διαφορὰν* nomen aliquod ponere] *ὄνομα τίθεσθαι*, sed A ap. Vict. *ὄνομά τι θέσθαι* lane et] latere M *κενὸν* scrib. inane 18 epoyrosin V epirosum E .i. post caudationem] est cum lac. M 21 sicut] *ὅπερ* 25 cum praeludiaverint] tñ praeludic[n] virtute M 26 persecuntur MV *συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ*

orationibus oportet ita describere. quodcunque enim voluerit mox cum dixerit prosequi et contingere, quod quidem omnes faciunt. exemplum illud Isocratis Elenes prooemium. nihil enim domesticum existit litigiosis et Eleni. simul autem et si digrediatur, congruit non totam orationem similis speciei esse. dicuntur autem quae exclamativorum prooemia ex laude aut vituperio, velut Gorgias quidem in oratione Olympica: a multis vult admirari, o viri Ellenes; laudat enim introducentes solemnius. Isocrates autem vituperat, quod corporum quidem virtutes donis honoraverunt; his autem qui bene sapiunt, nullum praemium fecerunt. et si a consilio, puta quod oportet bonos honorare; propter quod et ipse Aristides laudat tales qui neque complacent neque plani sunt, sed quicunque boni existentes inmanifesti sunt, ut Alexander qui Priami. iste enim consulit. adhuc autem ex iudicialibus prooemiis . h. autem est ex his quae ad auditorem, si de inopinato fit sermo, aut de difficili aut de tumultuoso multis, ut veniam habeat; velut Koirilus: nunc autem quando omnia donata sunt. prooemia quidem igitur exclamativarum orationum ex his; ex laude et vituperio, ex adhortatione, ex revocatione, ex his quae ad auditorem. oportet autem aut extranea, aut domestica esse quae introductoria orationi. quae autem iudicialis prooemia, oportet accipere, quod idem possunt quod quidem operum fictorum prologi et versuum prooemia. quae quidem enim tyramborum, similia sunt exclamativis: propter te et tua dona, sive praedas. in prologis autem et versibus ostensio est verbi, ut praevideant de quo sit sermo et non suspendatur mens. quod enim interminatum, errare facit. vias igitur, sicut ad manum inchoationem facit volenti intendere ora-

---

2 persequi V 4 elene M 8 vult] ἄξιοι solemnius] τὰς πανηγύρεις 11 et si a] καὶ ἀπὸ 12 Aristides] Ἀριστείδην ἐπαινεῖ ἢ 13 plani] planani E φαῦλοι 16 fit] Graecis deest 18 corilus M 19 exclamativa V et vituperio] ἐκ ψόγου 20 et ex adh. M et ex his E 25 tyramborum] διθυράμβων 26 sive] sunt V lac M huic verbo et praedas prologis] λόγοις 27 verba MV fit MV ἦν sed A ἦι 28 vias igitur] ὁ δοὺς οὖν 29 volenti intendere] ἐχόμενον ἀκολουθεῖν

tioni. propter hoc: iram pande mihi Musa, virum propone sermonem quaerere ab Asia regione venit in Europam bellum magnum. et tragici insimulant circa quod gestum, et si non mox sicut Euripides. sed in prologo alicubi insinuat, quemadmodum et Sophocles: mihi pater erat ḡcleus. et comoedia eodem modo. quod quidem igitur maxime necessarium opus prooemii et proprium .h. manifestare, quis est finis, cuius gratia oratio. propter quod quidem si manifestum sit et parvum negotium, non utendum prooemio. aliae autem species quibus utuntur, de media et communes. dicuntur autem haec ex loquente et auditore, et negotio et contrario. de ipso quidem et de adversario, quaecunque circa solvere criminationem et facere. sunt autem non similiter. defendenti quidem enim primo quae ad criminationem; accusanti autem in epilogo. propter quod autem non inmanifestum. defendentem quidem enim, cum debeat introducere se ipsum, necessarium auferre prohibentia. quare solvendo primo criminationem. criminanti autem in epilogo criminandum, ut memorentur magis. quae autem ad auditorem ex eo quod est benivolum facere et ex provocare, et aliquando facere attentivum, aut contrarium. non enim semper prodest facere attentum. propter quod multi in risum tentant producere. in eumathiam autem omnia reducet, si quis voluerit. et videri epieika attendunt autem magis propriis mirabilibus, delectabilibus. propter quod oportet insinuare, tanquam de talibus sit oratio. si autem non attentos, quod parvum, quod nihil ad illos, quod contristans. oportet autem non latere, quod omnia talia sunt extra orationem. ad pravum enim auditorem, et quae extra negotium audientem; quum si non talis esset, nihil opus esset prooemio; nisi quantum negotium

---

1 propono M *μοι ἔννεπε μοῦσα* 2 sermonum M isya E 3 quod gestum] *δρᾶμα* 5 gñdens V genere deus M *Πόλυβος* 7 .h. om V 10 scrib. remedia 14 quae] quod V 16 se ipsum] *αὐτὸν* 17 solvendum? 20 ex provocare] *ἐκ τοῦ ὀργίσαι* aliquando facere attentivum] *ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσεκτικὸν* sed A *ἐνίοτε προσεκτικὸν* 23 euthema M 24 in epicika M autem magis] *γὰρ μᾶλλον τούτοις προσεκτικοὶ δὲ*. scrib. autem magnis ut ante haec verba illa desint.

dicere summatim, ut habeat sicut corpus caput. adhuc attentos reddere omnium partium commune, si oporteat. in omni enim loco remittuntur magis quam in inchoatione. propter quod ridiculum in principio praecipere, quod maxime omnes attenti audiunt. quare ubi fuerit tempus, dicendum: et nihil adhibere intellectum. nihil enim magis meum, quam vestrum. dicam enim vobis, quale nunquam audistis dirum aut ita mirabile. hoc autem est, sicut ait Prodicus, cum dormiverint auditores, immittere quinquaginta dragmae inter ipsos. quod autem ad auditorem, non secundum quod auditor, palam. omnes enim aut commovent, aut timores solvunt in prooemiis: rex, dicam quidem, non quatenus a studio in aliquo informis. et qui malum negotium habent aut videntur; ubique enim melius morari quam in negotio. propter quod sed non quae interrogantur dicunt sed quae circa etiam proemizant. unde autem benevolos oportet facere, dictum est etiam aliorum unumquodque talium. quum autem bene dicitur: da mihi in amicum venire, hoc autem miserabile, haec duo oportet coniectare. in exclamativis autem putari oportet facere simul laudari auditorem, aut ipsum aut genus aut inventionem huius aut aliter qualiter. quod enim dicit Socrates in epitaphio, verum, quod non difficile Athenienses et carthenienses laudare, sed inter lacedonienses. quae autem concionativae ex his quae iudicialis orationis sunt. natura autem minime habent. etenim de quo sciunt. et nihil indiget negotium prooemio, nisi propter ipsum aut contradicentem, aut si non quantum voluerit, existimant, sed aut maius aut minus. propter quod aut criminari aut absolvi necesse et aut augere aut minuere. horum autem gratia prooemio opus est, aut ornatus gratia tanquam deficit

---

4 quod] ὅτε 5 nihil adhibere] μοι προσέχετε 7 dicam] καὶ ἐρῶ 9 dragme MV τῆς πεντηκονταδράχμου 12 in aliquo informis] in a quo a formis V τί φροιμιάζῃ 14 sed] scrib. servi 15 circa quae E τὰ κύκλῳ 17 mihi aīcū M μ' ἐς Φαίηκας φίλον ἐλθεῖν ἠδ' ἐλεεινόν 20 inventionem] ἐπιτηδεύματα 22 et charcenenses M ἐν Ἀθηναίοις 24 etenim] καὶ γὰρ καὶ 26 contradicentem] τοὺς ἀντιλέγοντας 29 deficit dicto uno om E una M ὡς αὐτοκάβδαλα

dicto uno videntur, si non habeant. tale enim Gorgiae commendatio ad elenis: nihil enim praedisponens neque praeexcitans, statim incipit Elis, civitas felix.

Cap. XV.

De criminatione autem unum quidem ex quibus utique quis existimationem depravaverit solvat. nihil enim differt, sive subexistente aliquo sive non. quare hoc universale. alius modus, ut obiecta obviare, aut quod non sunt, aut quod non nocivum, aut non huic, aut quod non tantum aut non iniustum aut non magnum, aut non turpe aut non habens magnitudinem. de talibus enim altercatio; sicut Iphicrates ad Nausicratem. aut enim fecisse quod dicebat, et nocuisse, sed non iniustum fecisse; aut contra variare iniusta facientem; si nocivum, sed honestum; si contristans, sed proficuum, aut aliquid aliud tale. alius modus, quod est peccatum, aut infortunium, aut necessarium; utputa Sophocles ait tremere, non ut criminatus ait, ut videatur senex, sed ex necessitate; non enim voluntarium aliquid esse circa annorum octoginta. et variare, quod cuius gratia; quia non nocere volebat; sed hoc et hoc quod culpatur fecisse accidit autem nocuisse. iustum autem odire, sed quatenus hoc fieret, fecisset. alius si in tali deprehensus est criminans aut nunc aut prius aut ipse aut propinquorum aliquis. alius, si alii in hoc deprehenduntur, quos confitentur non reos esse criminationi; puta quia si purus adulter et aliqua ego. alius si alios criminatur, aut alius ipsum, aut sine criminatione credebantur, sicut ipse nunc, qui apparebant non rei. alius ex econtra criminari cri-

---

1 videatur M videantur V 2 elenis] Ἠλείους 5 depravaverit] δυσχερῆ 6 subexistente] εἰπόντος 7 adiecta M πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα 11 aut] scrib. ait 12 narrare M ἀντικαταλλάττεσθαι 18 narrare M 19 et hoc] καὶ οὐ τοῦτο ὃ διεβάλλετο 20 sed] sed hoc M εἰ fecisse M ἐποίουν scrib. si . . fecissem in tali deprehensus] ἐμπεριείληπται 22 propinquorum aliquis] τῶν ἐγγύς 23 quod si V εἰ ὅτι 24 et aliqua ego] καὶ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα ἄρα. scrib. ergo et A semel modo verba καὶ ὁ δεῖνα praebet 25 ipsum] αὐτούς sed vett. edd. αὐτόν

minantem. inconveniens enim, si ipse non credendus, huius sermones sint credendi. alius, si factum est iudicium, sicut Euripides ad convalescentem in Antidosei accusantem, quomodo ipsius qui fecit praecipiens deierare: lingua deieravit, mens autem impotens iurare. ait enim ipsum iniustum facere, contra iudicia ex Dionysiaco agone ad praetoria ducentem; ibi enim ipsum dedisse rationem aut daturum, si voluerit. alius ex criminatione accusare quantum et hoc quod alia iudicia facit. et quod non credit negotio. communis autem ambobus locus id quod est symbola dicere; velut in teucro Ulixes, quod domesticus Priamo celamen et quod non contradixit insidiatoribus. alius, criminanti, parvum laudantem, vituperare magnum, fortiter aut multa bona cum proposuerunt quod negotium facit unum vituperare. tales autem artificiosissimi et iniustissimi. bonis enim nocere tentant admiscentes ipsa malo. commune autem criminanti et ei qui absolvitur, quum idem contingit propter plura actum esse, criminanti quidem malignandum in deterius accipienti; ei autem qui absolvitur in melius, utputa quod Diomedes Ulixem praeelegit; huic quidem quod optimum existimavit Ulixem, huic autem, quod non; sed quod solus non contraagonizator, tanquam pravum. et de criminatione quidem dicta sunt tanta.

Cap. XVI.

Narratio autem in exclamativis est non continuatim, sed secundum partem. oportet enim actiones pertransire, ex quibus oratio. componitur enim brevis oratio; hoc quidem inartificiale; nihil enim est causa actionum qui solvit; hoc autem ex arte. hoc autem est ostendere, aut quia est si sit incre-

---

1 ipse] ὁ αὐτὸς sed Q om ὁ 2 sint] om M sunt V ἔσονται 4 ipsius] scrib. impius 7 ipsum] αὐτῶν ex A 11 Priamo celamen] Πριάμῳ, ἡ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφή. ὁ δὲ ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμῳ ὁ Τελαμών 13 autem M συντόμως ἤ 14 proposuerunt] προθέντα negotium facit] εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει 24 in exclamativis] ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς 26 brevis] bñ M ἔχων 27 qui solvit] ὁ λέγων

dibile, aut quia quale, aut quia quantum, aut etiam omnia. propter hoc autem aliquando non continue oportet narrari omnia, quod difficulter memorabile ostendere sic. ex his quidem igitur fortis; ex his aut sapiens aut iustus ut simplicior oratio est illa aut varia et non evidens. oportet autem notos quidem rememorari; propter quod multi nihil indigent narratione; utputa si vis Achillem laudare. sciunt enim omnes actiones. sed oportet ipsis uti. sed si Critiam oportet. non enim multi sciunt. Est autem laus sermo elucidans magnitudinem virtutis. oportet igitur actiones ostendere quomodo tales. commendatio autem operum est, quae autem circa ad persuasionem; puta nobilitas et eruditio. verisimile enim ex bonis bonos et sic nutritum tale esse. propter quod et commendamus eos, qui egerunt; opera autem signa actionis sunt. et laudabimus utique et eum qui non egit, si crediderimus esse talem. beatificatio autem et felicitatio ipsis quidem eadem, his autem non eadem. sed quemadmodum felicitas virtutem, et felicitatio continet haec. habent autem quandam communem speciem laus et consilia. quae enim in consulendo supposueris utique, haec transposita locutione commendationes fiunt. quum igitur habemus quae oportet agere, et qualem quandam oportet esse haec tanquam supponens dicentem locutione transponere oportet et vertere; utputa quod non oportet magnum sapere in his quae propter fortunam, sed in his quae per se ipsum. quare quando laudare volueris, vide quod utique supponas; et quando supponas, vide quod utique laudabis. locutio autem opposita erit ex necessitate, quando hoc quidem obsistens, hoc autem non obsistens transponatur. nunc autem risibiliter aiunt narrationem oportere esse celerem. quamquam sicut pastam facienti quaerenti, si

---

4 ut] aut M καὶ 5 aut] scrib. autem 6 remorari M 9 Est autem — non obsistens trausponatur] ex I, 9 repetita est autem] enim M 10 igitur] enim VM 12 persuasiones M 13 scrib. talem 15 et] ἐπεὶ δὲ 20 et commendationes V 22 quantum M scrib. quendam supponens dicentem] ὑποθήκας λέγοντα 25 sed in his] ἀλλὰ τοῖς per se ipsum] post haec exciderunt: οὕτω μὲν οὖν . . . ἀλλὰ τοῖς δι' αὑτόν 26 supponas] ὑποθέσθαι

minantem. inconveniens enim, si ipse non credendus, huius sermones sint credendi. alius, si factum est iudicium, sicut Euripides ad convalescentem in Antidosei accusantem, quomodo ipsius qui fecit praecipiens deierare: lingua deieravit, mens autem impotens iurare. ait enim ipsum iniustum facere, contra iudicia ex Dionysiaco agone ad praetoria ducentem; ibi enim ipsum dedisse rationem aut daturum, si voluerit. alius ex criminatione accusare quantum et hoc quod alia iudicia facit. et quod non credit negotio. communis autem ambobus locus id quod est symbola dicere; velut in teucro Ulixes, quod domesticus Priamo celamen et quod non contradixit insidiatoribus. alius, criminanti, parvum laudantem, vituperare magnum, fortiter aut multa bona cum proposuerunt quod negotium facit unum vituperare. tales autem artificiosissimi et iniustissimi. bonis enim nocere tentant admiscentes ipsa malo. commune autem criminanti et ei qui absolvitur, quum idem contingit propter plura actum esse, criminanti quidem malignandum in deterius accipienti; ei autem qui absolvitur in melius, utputa quod Diomedes Ulixem praeelegit; huic quidem quod optimum existimavit Ulixem, huic autem, quod non; sed quod solus non contraagonizator, tanquam pravum. et de criminatione quidem dicta sunt tanta.

Cap. XVI.

Narratio autem in exclamativis est non continuatim, sed secundum partem. oportet enim actiones pertransire, ex quibus oratio. componitur enim brevis oratio; hoc quidem inartificiale; nihil enim est causa actionum qui solvit; hoc autem ex arte. hoc autem est ostendere, aut quia est si sit incre-

---

1 ipse] ὁ αὐτὸς sed Q om ὁ 2 sint] om M sunt V ἔσονται 4 ipsius] scrib. impius 7 ipsum] αὐτῶν ex A 11 Priamo celamen] Πριάμῳ, ἡ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφή. ὁ δὲ ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμῳ ὁ Τελαμών 13 autem M συντόμως ἢ 14 proposuerunt] προθέντα negotium facit] εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει 24 in exclamativis] ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς 26 brevis] b ñ M ἔχων 27 qui solvit] ὁ λέγων

dibile, aut quia quale, aut quia quantum, aut etiam omnia. propter hoc autem aliquando non continue oportet narrari omnia, quod difficulter memorabile ostendere sic. ex his quidem igitur fortis; ex his aut sapiens aut iustus ut simplicior oratio est illa aut varia et non evidens. oportet autem notos quidem rememorari; propter quod multi nihil indigent narratione; utputa si vis Achillem laudare. sciunt enim omnes actiones. sed oportet ipsis uti. sed si Critiam oportet. non enim multi sciunt. Est autem laus sermo elucidans magnitudinem virtutis. oportet igitur actiones ostendere quomodo tales. commendatio autem operum est, quae autem circa ad persuasionem; puta nobilitas et eruditio. verisimile enim ex bonis bonos et sic nutritum tale esse. propter quod et commendamus eos, qui egerunt; opera autem signa actionis sunt. et laudabimus utique et eum qui non egit, si crediderimus esse talem. beatificatio autem et felicitatio ipsis quidem eadem, his autem non eadem. sed quemadmodum felicitas virtutem, et felicitatio continet haec. habent autem quandam communem speciem laus et consilia. quae enim in consulendo supposueris utique, haec transposita locutione commendationes fiunt. quum igitur habemus quae oportet agere, et qualem quandam oportet esse haec tanquam supponens dicentem locutione transponere oportet et vertere; utputa quod non oportet magnum sapere in his quae propter fortunam, sed in his quae per se ipsum. quare quando laudare volueris, vide quod utique supponas; et quando supponas, vide quod utique laudabis. locutio autem opposita erit ex necessitate, quando hoc quidem obsistens, hoc autem non obsistens transponatur. nunc autem risibiliter aiunt narrationem oportere esse celerem. quamquam sicut pastam facienti quaerenti, si

---

4 ut] aut M καὶ 5 aut] scrib. autem 6 remorari M 9 Est autem — non obsistens transponatur] ex I, 9 repetita est autem] enim M 10 igitur] enim VM 12 persuasiones M 13 scrib. talem 15 et] ἐπεὶ δὲ 20 et commendationes V 22 quantum M scrib. quendam supponens dicentem] ὑποθήκας λέγοντα 25 sed in his] ἀλλὰ τοῖς per se ipsum] post haec exciderunt: οὕτω μὲν οὖν . . . ἀλλὰ τοῖς δι' αὑτόν 26 supponas] ὑποθέσθαι

duram aut mollem pastabit; quid autem bene dicat impossibile? et sic similiter. oportet enim non prolixe narrare, sicut neque persuasiones dicere. neque enim hic est quod bene aut in eo quod cito, aut in eo quod breviter, sed in eo quod medie. hoc autem est in dicendo quaecunque manifestabunt negotium aut quaecunque facient opinari factum aut nocuisse aut iniusta fecisse, aut tanta quanta vult; adversario autem contraria. secus narrari autem quaecunque ad tuam virtutem faciunt, utputa: ego movebam semper iusta, dicens non pueros derelinquere; aut alterius malitiam. ille autem respondebat mihi quod cuiuscunque sint ipsi sed tanquam ab electione. ego autem volui et praeelegeravi enim hoc; sed et putabam melius; hoc quidem enim prudentis, hoc autem boni; prudentis quidem enim prudentis, hoc autem boni, prudentis quidem in eo quod est proficuum persequi; boni autem in eo quod honestum. si autem incredibile sit, tunc causam addendum; sicut Sophocles facit exemplum, quod ex Antigona quod magis de fratre curabat, quam de viro aut pueris; haec quidem enim forsan fierent adhuc perdita: matre enim apud inferos et patre cum vitam transegerint, non est frater quod exsurgat aliquando. si autem non habes causam, sed quod non ignoras incredibilia dicens, sed natura talis es. discredunt enim ad aliquid agere voluntarium, nisi conferens. adhuc ex passionis illativis narrans et sequentia, et quae sciunt, et propria aut sibi aut illi convenientia. hic autem residebat me inspiciens. et si est de Cratili ethima, quod discrepens et manus proiiciens; persuabilia enim; quod consona fiunt

---

1 quod EM 2 sic] om M *ἐνταῦθα* sicut neque] desunt *προοιμιάζεσθαι μακρῶς οὐδὲ* 5 in dicendo] *τὸ λέγειν* 7 vult] insit M *βούλει* 9 movebam] *δ' ἐνουθέτουν* i. e. monebam 11 cuiuscunque sint ipsi] *οὗ ἂν ᾖ αὐτός*, post haec desiderantur p. 1417, 5 *ἔσται* — 24 *οἱ νῦν* 12 p̃elign̄to M sed et putabam] *ἀλλ' εἰ μὴ ὠνήμην* 13 prudentis quidem] *φρονίμου μὲν γὰρ* 19 enim forsan om M *γὰρ ἂν γενέσθαι ἀπολόμενα* enim] *δ'* 20 quod] *ὅστις ἂν* 23 ad] quidem M *ἄλλο* 24 illatis V narras M *λέγειν διηγούμενον*, sed A *λέγε διηγούμενος* 25 propria] *τὰ ἰδίᾳ* residebat] *ᾤχετο* 26 si est] *ὡς* echina M *Αἰσχίνης* discrepens] *διασίζων καὶ τοῖν χεροῖν διασείων*

haec quae sciunt illis quae nesciunt. plurima autem talia est accipere ex Homero: ut ergo ait, vetusta autem continebat manibus faciem. qui enim lacrymari incipiunt, deprehenduntur in oculis. et mox introduc etiam te ipsum qualem quendam, ut tanquam talem considerent et adversarium; latens autem fac. quod aut facile, videre oportet ex nunciantibus. de quibus enim nihil scimus, tamen accipimus existimationem quandam. ubique autem oportet narrare et aliquando non in principio. in concione autem minime narratio est, quod de futuris nullus narrat. sed si quidem narratio fuerit, factorum erit, ut reminiscentes illorum melius consulant de his quae posterius, aut criminantes aut laudantes. sed tunc non consulentis facit opus. si autem sit incredibile, spondere et tamen dicere mox, et vadiare quibus volunt; velut Iocasta Calkini in oidipode semper spondet, sciscitans quaerentis filium. et Annon Sophoclei.

Cap. XVII.

Persuasiones autem oportet determinativas esse. demonstrari autem oportet, quum de quatuor elementis, de eo quod obiicitur ferentem denumerationem; utputa si quod non factum est, dubitatur, in iudicio oportet huius maxime demonstrationem ferre; deinde quod non nocuit .h. et quod tantum aut quod iuste. eodem modo et defectum esse hoc lis est. non lateat autem quod necessarium in hac litigatione sola, alterum esse malignum. non enim est ignorantia causa, sicut si aliqui de iusto litigarent. quare in hoc utendum; in aliis

4 etiam] et M deest Graecis, sed A habet καὶ 5 considerent . . fac om V 6 scrib. autem 7 enim] autem M 8 ubique] πολλαχοῦ 14 tamen] scrib. causam quibus] quilibet E 15 sciscitans] πυνθανομένου 16 Annon] Αἵμων 17 denumeratas E scrib. demonstrativas et sic ubique 18 elementis] ἡ ἀμφισβήτησις 19 detractionem M 21 deinde] εἰ δ' sed A εἶθ' tantum] οὐ τοσόνδε 22 et defectum] καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι, sed A εἰ om scrib. de factum 24 sicut] ὥσπερ ἂν 25 utendum] χρονιστέον sed A χρηστέον

autem non. in exclamativis autem, quod multum, quia honesta et proficua, augmentatio erit. acta enim oportet credi. raro enim et horum denumerationes ferunt, si incredibilia sunt si alius causam habeat. in concionativis autem, quomodo non erunt, dubitabit utique quis, aut quomodo erit quidem quae praecipit, sed non iusta aut non proficua, aut non tanta. oportet autem invidere, si quis mentitur ex tanto negotio. argumenta enim haec videntur et aliorum, quod mentitur. sunt autem exempla quidem magis concionalia; enthymemata autem magis iudicilia. haec quidem enim circa futurum, quare ex factis necesse exemplum dicere; haec autem de entibus aut non entibus, cuius magis demonstratio est et necessitas. habet enim quod factum est necessitatem. non oportet autem continue dicere enthymemata, sed intermisceri; si autem non, offendunt invicem. est enim et quanti terminus sui amicus, quum tot dixisti, quot utique sapiens vir. sed non talia. et non de omnibus enthymemata quaerere; si autem non, facies quod quidem quidam philosophantium faciunt, quod syllogizant notiora et credibiliora, quam ex quibus dicunt. et quando passionem feceris, ne dicas enthymema. aut enim expellet passionem, aut frustra dictum erit enthymema. expellunt enim motus invicem qui simul et aut exterminant, aut debiles faciunt; neque quando moralem sermonem, non oportet enthymematizare simul. non enim habet neque morem neque electionem demonstratio. sententiis autem utendum et in narrationibus et in persuasione; morale enim. et ego dedi et haec sciens quod non oportebat credere. si autem passibiliter; non poenitet me, quamvis iniuriam passum; huic quidem acquisi-

---

3 denumerationes] lac M determinationem V 4 sunt om E ἢ ἢ quomodo] quo M ἢ ὡς 7 invidere] καὶ ὁρᾶν quis mentitur ex tanto negotio] τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος, sed A τις . . ἐκ τοσούτου . . 9 magis concionalia] δημηγορικώτατα 11 exemplum] παραδείγματα 15 quanti terminus] lac. M, terminus om V sui amicus] ὦ φίλ' 18 quod] οἳ 21 est MV enim om MV 23 enthymematisare V ἐνθύμημά τι ζητεῖν 25 autem] enim MV narrationibus] διηγήσει 27 quod om MV oportebat] δεῖ non] καὶ οὐ 28 quidem] μὲν γὰρ

tum est pulchrum, mihi autem iustitia. concionari autem difficilius quam iudicio contendere merito; quia circa futurum; ibi autem circa iam factum quod est scibile iam etiam divinatoribus, ut ait Epimenides ceres; ille enim de futuris non divinabat, sed de iam factis quidem, oculos autem. et lex suppositio in iudicialibus. habentem autem principium facile invenire demonstrationem; et non habet multas determinationes, puta ad adversarium, aut de ipso, aut passionale facere. sed minime enim si non digrediatur. oportet igitur egentem hoc facere, quod quidem apud Athenas rhetores et Isocrates. et enim consulens accusat, puta Lacedaemonios quidem in panegurico; Charetam autem in symmachico. in exclamativis autem oportet orationem interpolari laudibus, velut Isocrates facit. semper enim aliquem inducit; et quod dicebat Gorgias, quod non deficit sibi oratio, idem est; si Achillem dicens Peleum laudat, deinde Aeacum post ea dr̃a. similiter et fortitudinem; aut haec et haec facit aut tale est. habentem quidem igitur demonstrationes et moraliter loquendum et demonstrative. si autem non habeas enthymemata, moraliter; et magis epieiko competit bonam videri orationem examinata. enthymematum autem elentica magis complacent ostensivis, quia quanto elencum facit, magis palam, [quod syllogizatam] quia syllogizatum est. secus invicem enim magis contraria nota fiunt. quae autem adversarium, non altera aliqua species, sed persuasionum est. haec quidem solvere instantia, haec autem syllogismo. oportet autem et in deliberatione et diiudicatione inchoantem quidem dicere eas quae sui ipsius persuasiones prius,

---

1 pulchrum . . iustitia] κέρδος . . δίκαιον 3 circa iam factum] περὶ γεγονός 4 ceres] Κρής, A κράτης cetes M 5 de iam factis] περὶ τῶν γεγονότων μέν, ἀδήλων δέ. scrib. obscuris 6 facile] ῥᾷον 9 enim] lac. M πάντων si] sed M digrediar E ἐξίστηται sed A ἐξίστῃ 10 Socrates E 13 interpolari] lac. M 15 idem] τοῦτο dicens] λέγει sed libri λέγων 16 dr̃a] omĩ M τὴν θεὸν 17 aut tale est om E ὃ τοιόνδε ἐστίν sed A ἢ 20 orationi M ἢ τὸν λόγον 21 quanto] ὅσα 22 quod syllogizatam om MV 23 invicem] iudicio MV 24 scrib. ad advers. 26 et om MV

posterius autem ad contraria obviare solventem et praedissipantem. si autem multiplex fuerit contrariatio, prius contraria; quale facit Calistratus in meseniaca ecclesia. quod enim dicturi erant, praeinterimens ita tunc ipse dixit. posterius autem dicentem primo ad contrariam orationem dicendum solventem et syllogizantem, et maxime si bene complacuerint; quemadmodum enim hominem praeterminatum non recipit anima, eodem modo neque orationem, si contraria bene dicantur dicta esse. oportet igitur locum facere in auditorem futurae orationi. erit autem, si interemeris. propter quod aut ad omnia aut ad maxima aut ad complacentia, aut ad bene arguibilia qui oppugnaverit sic quae sua credibilia faciendum: pro diis primo pugnator si autem ego enim affectatam. in his primum tetigit quod stultissimum. de persuasionibus quidem igitur haec. ad morem autem, quum quaedam de ipso dicere habet, aut invidiosum, aut prolixitatem aut contradictionem; et de alio aut maledictionem aut rusticitatem; alterum oportet dicentem facere, quod quidem Isocrates facit in Philippo, et in Antidosei. et ut Archilogus vituperat; facit enim patrem dicentem de filia in iambo. pecuniarum nihil est neque deieratum. et Charonem fabrum in iambo, cuius principium: non mihi quae tua. et ut Sophocles aemonem pro Antigona ad patrem, tanquam dicentibus aliis. oportet autem et transponere enthymemata, et sententias facere aliquando, utputa: oportet mercationes facere intellectum habentes bene fortunatos; si enim utique maxime abundabunt.

---

1 praedissipantem] προδιασύροντα prodissibilantem? 3 facit] ἐποίησε quod autem M ἅ γὰρ 4 ipse] prope M 5 primo ad] πρῶτον τὰ πρὸς sed A om τὰ 6 syllogizantem] ἀντισυλλογιζόμενον, sed A συλλογιζόμενον 7 praeterminatum] προδιαβεβλημένον 8 contraria] ὁ ἐναντίος . . εἰρηκέναι 10 interemeris] intraveris E 11 ad omnia] πρὸς πάντα ἢ τὰ μέγιστα ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα ἢ τὰ εὐέλεγκτα 13 si autem ego enim affectatam] ἐγὼ γὰρ Ἥραν 17 alio] aliis MV 18 Socrates E 20 pecuniarum] pecuniarum deficit una dictio V et M qui desuit. dictio illa quae deest est δ' ἄελπτον, pro quo A ἅ ἔλιπον 22 quae tua] est tua M τὰ Γύγεω

enthymematice autem. sed enim oportet, quando maxime proficuae fuerint, et maximi lucri mercationes, tunc commutationes fieri, bene fortunatos oportet commutationes tractare.

Cap. XVIII.

De interrogatione autem opportunum est fieri, maxime quidem, cum alterum dictum sit, ut uno cointerrogato accidat inconveniens; velut Pericles Lamponem interrogavit de ritu sacrorum Soteiras; et cum dixisset, quod non est possibile eum qui sine ritu est audire, interrogabat, si ipsi nosti? respondere autem quia et quomodo sine ritu existens. secundo autem, quando hoc quidem manifestum fuerit, hoc autem interroganti palam sit quod dabit. quaerentem enim unam propositionem oportet non cointerrogare quod maximum, sed conclusum dicere; velut Socrates velut non dicentem ipsum deos putare, dixit, ac si daemonium aliquid diceret, interrogabat, si non daemones aut deorum pueri erunt, aut divinum aliquid; et quum dixisset, est igitur, ait, deorum quidem pueros opinari esse, deos autem non. adhuc quando poterit ostendere aut contraria dicentem aut inopinabile. quarto autem, cum non insit, nisi sophistice, respondentem solvere. si enim sic respondeat, quod est quidem, est autem non, aut . h. quidem . h. autem non; aut quo quidem, quo autem non; turbantur velut deficientes. aliter autem non conari; si enim institerit, obtinere videtur. non enim possibile et multa interrogare propter imbecillitatem auditoris. propter quod et enthymemata quod maxime convertere oportet. respondere autem oportet ad amphibola quidem, dividentem sermone et

2 mox in lucem V mercationes] mutationes V tunc commutationes om M 5 dictum sit] εἰρηκὼς ᾖ 6 Λάμπωνα 7 sotoreias M stoteiras V et cum dixisset] εἰπόντος δὲ 8 si ipsi nosti] h' ipse nosci M εἰ αὐτὸς οἶδεν respondere autem quia] φάσκοντος δὲ scr. respondente 12 maximum] scrib. manifestum 13 velut] Μελήτου 14 ac si] εἰ, sed A ὡς ἂν interrogabat] ὁμολογήσαντος δὲ ἤρετο sed prima duo om A 17 opinari] ὅστις . . οἴεται 23 obtinere] κεκρατῆσθαι optinem̃ M

non breviter: ad ea autem quae videntur contraria solutionem ferentem mox cum responsione. antequam interroget superveniens. aut syllogizet. non enim difficile praevidere in quo oratio. manifestum autem nobis sit ex topicis et hoc et solutiones. et concludentem. si interrogationem fecerit ipsam conclusionem, causam dicere: velut si fodes interrogatus a Pisandro, si videbatur sicut et aliis proconsulibus, instituere quadringentos, ait quidem aut sine mala tibi .h. videbatur esse? ait: igitur tu haec egisti mala? utique ait. non enim erant sed meliora. et sicut Lacon correctus ab eforia interrogatus, si videntur sibi iuste periisse alii, ait: hic nonne tu his haec imposuisti? et ille ait: igitur iuste utique, ait, et tu perisses? nequaquam, inquit: hi quidem enim pecunias accipientes haec egerunt: ego autem non. sed sententia; propter quod neque interrogare oportet post conclusionem, neque conclusionem interrogare, si non multum circumsit veritatis. de risibilibus autem quum aliquem oportet usum habere in agonibus, et oportere ait Gorgias serium quidem dissipare contrarium risu: risum autem serio recte dicens, dictum est, quot species risibilium sunt in his, quae de poetica; quarum .h. quidem congruit libero .h. autem non; quatenus quod congruit, sibi sumat. est autem ironia liberalius quam bomolochia; hic quidem enim ipsius gratia facit risibile, bomolochus autem alterius.

Cap. XIX.

Epilogus autem componitur ex quatuor, ex praeparare bene auditorem ad se ipsum, et adversarium male; et ex augere et humiliare, et ex in passiones deducere auditorem, et

5 ipsam conclusionem] τὸ συμπέρασμα 6 sifodos M Σοφοκλῆς 7 videbatur] ἔδοξεν αὐτῷ 8 aut] ut M scrib. quid autem, non mala .. videbantur 10 sed] ἄλλα 11 hic om E ὁ δὲ 12 haec] ταὐτά 19 risui M τῶν ἐναντίων γέλωτι 21 quatenus quod] quod quidem MV ὅπως οὖν, sed A om οὖν 22 suma M 27 ducere MV

ex rememoratione natum est enim postquam ostenderit se quidem veracem, adversarium autem mendacem, sic laudare et vituperare et inculcare. duorum alterum oportet coniectare, aut quia his bonus, aut simpliciter. ex quibus autem oportet praeparare, dicti sunt loci, unde studiosos oportet praeparare et pravos. quod autem post hoc ostensum iam augere est secundum naturam aut humiliare. oportet enim acta confiteri, si debeat quantitatem dicere. etenim corporum augmentatio ex praeexistentibus est. unde autem oportet augere et humiliare expositi sunt loci prius. post hoc autem, manifestis existentibus, et qualia et quanta in passiones ducunt auditorem. haec autem sunt, timor, crudelitas, et ira et odium et invidia et zelus et contentio. dicti sunt autem et hi loci prius; quare restat rememorari praedicta. hoc autem congruit fieri ita sicut aiunt in prooemiis, non recte dictis. unde enim bene discibilis sit, praecipiunt saepe dicere. ibi quidem igitur oportet negotium dicere ut non lateat de quo iudicium . h. autem, per quae demonstratum est summatim. principium autem, quia quae promisit exsolvit. quare et quae et propter quod dicendum. dicitur autem ex contracomparatione contrarii. comparare autem, aut quaecunque circa idem ambo dicere, si non e regione. sed iste quidem .h. de .h. iusta autem et .h. aut ex ironia, puta: iste enim haec dixit, ego autem haec. et quod utique faciebat, si haec opinabatur, sed non haec? aut ex interrogatione: quid non demonstratum est; aut ita quid ostendit? aut itaque sic, aut ex comparatione aut secundum naturam, ut dictum est,

---

3 et inculcare om M incultare E duorum] δυοῖν δὲ, sed om δὲ A 4 simpliciter] ὅτι ἁπλῶς, tum vero desunt ὁ δ' ὅτι κακὸς τούτοις ἢ ὅτι ἁπλῶς ex quibus — studiosos oportet om MV ex quibus autem] ἐξ ὧν δὲ δὴ τοιούτους 10 post hoc] μετὰ δὲ ταῦτα 12 timor] ἔλεος καὶ 14 hi loci] τούτων οἱ τόποι prius om E 15 fieri] ποιεῖν 16 dictis] λέγοντες scrib. dicentes bene discibilis] εὐμαθῆ, sed A εὐμαθὴς 22 dicere] εἶπον sed A εἰπεῖν si non] ἢ μὴ 23 iusta autem et haec MV καὶ διὰ ταῦτα sed A καὶ ἃ δε καὶ iuxta pro iusta E 24 quod] τί 25 opinatur MV ἔδειξεν 26 aut ita] ἢ οὗτος

itaque sua. et iterum, si velit, separatim quae contrariae orationis. finis autem locutionis congruit inconiunctus, quatenus epilogus, sed non oratio sit: dixi, audistis, habete, iudicate.

Explicit rhetorica Aristotelis translata a Graeco in Latinum.

---

1 scrib. ita quae si velit] sive licet M ἐὰν βούλῃ 3 ypologus M ex epilogiis E

INDEX.

ARISTOTELIS

ARS RHETORICA

CUM ADNOTATIONE

LEONARDI SPENGEL

ACCEDIT VETUSTA TRANSLATIO LATINA

VOLUMEN II

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
MDCCCLXVII.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

LIBER PRIMUS.

1 *ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ*] Cicero in Orat. cap. 32, 113: *Disputandi ratio et loquendi dialecticorum sit, oratorum autem dicendi et ornandi. Zeno quidem ille a quo disciplina Stoicorum est, manu demonstrare solebat, quid inter has artes interesset. Nam quum compresserat digitos pugnumque fecerat, dialecticam aiebat eiusmodi esse; quum autem diduxerat et manum dilatarat, palmae illius similem eloquentiam esse dicebat; atque etiam ante hunc Aristoteles principio artis rhetoricae dicit, illam artem quasi ex altera parte respondere dialecticae, ut hoc videlicet differant inter se, quod haec ratio dicendi latior sit, illa loquendi contractior.* de Finibus II, 6, 17: *Zenonis est, inquam, hoc Stoici omnem vim loquendi, ut iam ante Aristoteles, in duas tributam esse partis; rhetoricam palmae, dialecticam pugni similem esse dicebat, quod latius loquerentur rhetores, dialectici autem compressius.* Academic. I, 8, 32: *post argumentis et quasi rerum notis ducibus utebantur ad probandum et ad concludendum id quod explanari volebant, in qua tradebatur omnis dialecticae disciplina, id est, orationis ratione conclusae: huic quasi ex altera parte oratoria vis dicendi adhibebatur, explicatrix orationis perpetuae ad persuadendum accommodatae.* Alexander Aphrod. in Topic. I pag. 4 de dialectica: *τοιαύτην δὲ οὖσαν εἰκότως καὶ ἀντίστροφόν φησιν ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι τῇ ῥητορικῇ, ἐπειδὴ κἀκείνη περὶ τὰ πιθανά, ἃ τῷ ἔνδοξα εἶναι καὶ αὐτά ἐστι τοιαῦτα· τὸ γὰρ ἀντίστροφον ἀντὶ τοῦ ἰσόστροφόν τε καὶ περὶ τὰ αὐτὰ στρεφομένην καὶ καταγινομένην λέγει* ubi plura de utriusque vi disputat. Rectius Cicerone pag. 1354

Alexandrum vim vocis illius intellexisse Victorius, qui hos locos congesserat, censuit neque alius ante Muretum, qui primus haec contra Platonem esse dicta animadvertit, sensum huius loci vere explicuisse videtur. Geometricum vocabulum est *ἀντίστροφος* (Ethic. Magn. I, 10 p. 1187 b, 2) ex ipso Platone sumptum, Gorg. p. 40 (465): *ἵν' οὖν μὴ μακρολογῶ, ἐθέλω σοι εἰπεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι — ἤδη γὰρ ἂν ἴσως ἀκολουθήσαις — ὅτι ὃ κομμωτικὴ πρὸς γυμναστικήν, τοῦτο ὀψοποιικὴ πρὸς ἰατρικήν. μᾶλλον δὲ ὧδε, ὅτι ὃ κομμωτικὴ πρὸς γυμναστικήν, τοῦτο σοφιστικὴ πρὸς νομοθετικήν, καὶ ὅτι ὃ ὀψοποιικὴ πρὸς ἰατρικήν, τοῦτο ῥητορικὴ πρὸς δικαστικήν. ὅπερ μέντοι λέγω, διέστηκε μὲν οὕτω φύσει· ἅτε δ' ἐγγὺς ὄντων καὶ περὶ ταὐτὰ φύρονται ἐν τῷ αὐτῷ σοφισταὶ καὶ ῥήτορες καὶ οὐκ ἔχουσιν ὅ τι χρήσωνται οὔτε αὐτοὶ ἑαυτοῖς οὔτε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τούτοις . . . ὃ μὲν οὖν ἐγώ φημι τὴν ῥητορικὴν εἶναι ἀκήκοας· ἀντίστροφον ὀψοποιίας ἐν ψυχῇ, ὡς ἐκεῖνο ἐν σώματι.* Dialecticam vero intellige ex Aristotelis sensu, vid. Trendel. de anim. p. 204. Analyt. poster. I, 11: *ἐπικοινωνοῦσι δὲ πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι ἀλλήλαις κατὰ τὰ κοινά. κοινὰ δὲ λέγω οἷς χρῶνται ὡς ἐκ τούτων ἀποδεικνύντες, ἀλλ' οὐ περὶ ὧν*) δεικνύουσιν οὐδ' ὃ δεικνύουσιν. καὶ ἡ διαλεκτικὴ πάσαις, καὶ εἴ τις καθόλου πειρῷτο δεικνύναι τὰ κοινά, οἷον ὅτι ἅπαν φάναι ἢ ἀποφάναι ἢ ὅτι ἴσα ἀπὸ ἴσων ἢ τῶν τοιούτων ἄττα. ἡ δὲ διαλεκτικὴ οὐκ ἔστιν οὕτως ὡρισμένων τινῶν οὐδὲ γένους ἑνός τινος· οὐ γὰρ ἂν ἠρώτα· ἀποδεικνύντα γὰρ οὐκ ἔστιν ἐρωτᾶν διὰ τὸ τῶν ἀντικειμένων ὄντων μὴ δείκνυσθαι τὸ αὐτό, δέδεικται δὲ τοῦτο ἐν τοῖς περὶ συλλογισμοῦ.*

Hoc igitur est quod Aristoteles negat et tacite improbat, atque ut integrum primum caput Platonis de rhetorica sententiam confutat, sic in limine eo usus est vocabulo, quo omnes illum notari intelligerent. Idem adhibet Isocrates

---

*) *τὰ κοινὰ* dicit axiomata, non genus in quo demonstrant, neque praedicatum quod demonstrat; genus vero si dicit, ei non est *περὶ ὧν*, sed *περὶ ὃ* ut saepius ibi invenitur, et hic quoque reponendum videtur.

Antid. § 181 de rhetorica et gymnastica ipse fortasse Platonem refellens. conf. Sext. Empir. adv. math. VII, 6 p. 191 Bkk. Fabric. ad II, 7. *ἀντίστροφον* si dicit, instrumenta etiam utriusque quae quasi ex altera parte respondent, respicit, *ἐπαγωγήν*, *συλλογισμὸν* et *παράδειγμα*, *ἐνθύμημα*, de quibus ipse dicit cap. 2 *ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι*. Rhet. Graeci tom. IV p. 297: *ὅθεν καὶ Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς δειλιναῖς προσόδοις τῶν ἑταίρων ῥητορικὰ προβλήματα μελετᾶν αὐτοὺς παρεσκεύαζεν, δύο τέχνας φάσκων εἶναι τοῦ πείθειν ἐν λόγοις, ῥητορικὴν καὶ διαλεκτικήν, τὴν μὲν ἐν τῷ λέγειν ἀποτάδην, διαλεκτικὴν δὲ ἐν τῷ διαλέγεσθαι.* Sopater in Hermog. ibid. tom. V pag. 15 ubi de fine rhetorices: *ὁ μὲν ουν Πλάτων διαβάλλων αὐτὴν καλεῖ πολιτικῆς μορίου εἴδωλον . . . οἱ δὲ Στωικοὶ ἀντίστροφον τῇ διαλεκτικῇ αὐτὴν καλοῦσιν* quem in seqq. p. 16 examinat: *οἱ δὲ δὴ λέγοντες ἀντίστροφον τῇ διαλεκτικῇ καὶ οὗτοι τὰ μέγιστα πταίουσι, καὶ αὐτὸς ὁ ὅρος μαρτυρεῖ· ἀντίστροφος γάρ ἐστιν ἰσόστροφος, ἰσοδύναμος, τὰ αὐτὰ πράττουσα· οὐδέποτε δὲ δύο πραγμάτων διαφόρων εἷς ὅρος δύναται εἶναι· πῶς οὖν διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς τὸν αὐτὸν ὅρον λέγουσιν; εἰ γὰρ τὰ αὐτὰ πράττουσιν, καὶ αἱ αὐταί εἰσιν, ἀλλὰ μὴν διάφοροί εἰσιν αἱ τέχναι, οὐκ ἄρα ἁρμόζει ὁ ὅρος· πῶς γὰρ ἂν εἴη ὅρος μὴ μόνῳ τινὶ ἁρμόζων πράγματι; διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὅροι ἐκλήθησαν, διὰ τὸ μήτε ἐπιλαμβάνεσθαι ἑτέρου, μήτε ἐλλείπειν τι τοῦ ἰδίου, ὥσπερ οἱ τῶν χωρίων ὅροι πάντα τὰ αὐτῶν περιέχουσιν.* cui si fides est, Stoicos quibus ut dialectica, sic et *ἡ ῥητορικὴ ἐπιστήμη τοῦ εὖ λέγειν* erat, Aristotelis dictum, quod ex Zenonis verbis apud Ciceronem coniicere licet, approbasse docemur, sed mirum, Sopatrum auctoris immemorem fuisse, magis mirum, eum illis verbis finem artis expositum esse existimasse. Hermias in Platonis Phaedr. p. 189 Ast.: *καὶ ἡ ῥητορικὴ δὲ κατὰ Ἀριστοτέλην ἀντίστροφός ἐστι τῇ διαλεκτικῇ, τουτέστι, περὶ τὰ αὐτὰ στρεφομένη καὶ ἰσόστροφος. καὶ γὰρ τὴν ὕλην ἔχουσι τὴν αὐτὴν καὶ ἐνδόξοις κέχρηνται ἐπιχειρήμασι, καὶ δυνάμεις λέγονται καὶ εἰς τὰ ἀντικείμενα ἐπιχειροῦσι καὶ κατὰ Πλάτωνα δὲ τῇ διαιρετικῇ καὶ ὁριστικῇ*

μεθόδῳ ὁ ῥήτωρ. πῶς γὰρ δυνάμεθα ἀπὸ τοῦ ψέγειν τὸν ἔρωτα ἐπὶ τὸ ἐπαινεῖν ἐλθεῖν μὴ γνόντες τὴν φύσιν τοῦ λεγομένου; Rhet. Graeci V p. 214, item VI p. 24 VII p. 610: εἰσὶ δὲ πᾶσαι (ῥητορικαὶ) πέντε τὸν ἀριθμόν, μία μὲν ἡ πρώτη καὶ κυριωτάτη ἡ ἀντίστροφος τῇ φιλοσοφίᾳ ᾗ ἐχρήσατο Πυθαγόρας καὶ Σωκράτης καὶ Πλάτων . . δευτέρα ἡ ἀντίστροφος τῇ πολιτικῇ . . τρίτη δὲ ἡ ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ. διαφέρει γὰρ διαλεκτικὴ ῥητορικῆς, ὅτι ἡ μὲν διαλεκτικὴ κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν ποιεῖται τὴν ζήτησιν, ἡ ῥητορικὴ δὲ διεξοδικῶς περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων· ἡγήσαντο δὲ ταύτης Δημοσθένης τε καὶ Λυκοῦργος καὶ ἄλλοι. τετάρτη ἡ ἀντίστροφος τῇ συκοφαντικῇ, ἧς ἡγήσαντο Ἀριστογείτων καὶ Ἡγήμων. πέμπτη ἡ ἀντίστροφος τῇ κολακευτικῇ, ἧς ἡγήσαντο Δημάδης καὶ Ἀριστόδημος. τοιούτων καὶ τοσούτων οὖν οὐσῶν ῥητορικῶν ἡμεῖς μετερχόμεθα τὴν τρίτην, τὴν ἀντίστροφον τῇ διαλεκτικῇ, ἧς ἡγήσατο Δημοσθένης. Hic opponit Aristoteles rhetoricam dialecticae et eiusdem generis esse dicit; infra I, 2 particulam eius et civilitatis huic assignat: ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν οἷον παραφυές τι διαλεκτικῆς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικὴν . . ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοία, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν. περὶ οὐδενὸς γὰρ ἀφωρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστὶν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει, ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους. item I, 4.

2 ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν] De dialectica Arist. σοφ. ἐλ. cap. 9: δῆλον οὖν ὅτι οὐ πάντων τῶν ἐλέγχων, ἀλλὰ τῶν παρὰ τὴν διαλεκτικὴν ληπτέον τοὺς τόπους· οὗτοι γὰρ κοινοὶ πρὸς ἅπασαν τέχνην καὶ δύναμιν. καὶ τὸν μὲν καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην ἔλεγχον τοῦ ἐπιστήμονός ἐστι θεωρεῖν, εἴτε μὴ ὢν φαίνεται εἴτε ἐστί, διὰ τί ἐστι· τὸν δὲ ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ὑπὸ μηδεμίαν τέχνην τῶν διαλεκτικῶν. cap. 11: φανερὸν ὅτι οὐδενὸς ὡρισμένου ἡ πειραστικὴ ἐπιστήμη ἐστίν. διὸ καὶ περὶ πάντων ἐστί· πᾶσαι γὰρ αἱ τέχναι χρῶνται καὶ κοινοῖς τισίν. utrumque locum laudavit Muretus; de rhetorica egregium est prooemium Iulii Victoris pag. 196 Or. ex optimis auctoribus atque ipso

Aristotele sumptum: *Oratoris officium est in ea quaestione quae versatur in negotiis civilibus, posse probabili et apta ad persuadendum oratione uti; sunt autem ea demum civilia negotia, quae nulla arte propria continentur, ut geometricae et musicae et ceterarum huiusmodi scientiarum, sed earum rerum tractatum habent, quae perficiuntur ex opinione communi aut legibus aut moribus, et de quibus omnes qui aliquatenus intellectum aliquem recipiunt et dicere et iudicare possint. Omnes enim fere et accusare alium et purgare se ipsos possunt et de aequo et utili disputare videntur sibi posse; sed hoc alii natura tantum sine ulla observatione aut exercitatione faciunt, sicut ferire alterum et tueri se ipsum etiam qui armis facere non didicit, aliquo modo potest; naturales enim motus quemadmodum corporis, ita et animi sunt, quibus et alium insectari et pro nobis pugnare possumus; alii autem usu et exercitatione civilium rerum utilius et promptius utuntur oratione, unde factum est, ut quaedam observationes nascerentur, quibus collectis et comprehensis esset quaedam disciplina dicendi.* Sunt igitur civilia illa negotia κοινὴ ἔννοια, de qua vid. Augustin. Princip. rhetor. p. 319 Capp. cf. Plat. Gorgias p. 10. Protagoras p. 168 seq. Bkk.

Quaeritur utrum primus Aristoteles de rhetorica hoc dixerit, an sophistarum sententiam secutus sit; semper enim idem urget, ut cap. 2. Et Gorgiam quidem oratori omnia subiecisse praeter Ciceronem ea inprimis quae ipse in Platonis dialogo p. 10 (430) 24 (457) dicit, demonstrant: semperque adhibet illud περὶ παντὸς λέγειν. At Socrates artem quae formalis sit omnique careat substrato non agnoscens Gorgiam ad πολιτικοὺς λόγους detrudit. Non dubium igitur quin Aristotelis verba κοινὰ τρόπον τινὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης contra Platonem sophistarum sententiam defendant, sed idem rhetoricam quasi ex altera parte dialecticae respondere item adversus illum primus probavit. Plato ipse in Phaedro, quem Aristoteles non attendit, rhetoricam non circa civiles tantum causas versari, sed omnia comprehendere p. 69—70 (261), neque a dialectica diversam esse monuit; argumenta et rerum cognitionem

ex hac sumi p. 80 (266) quae verum doceat quod orator scire debet; huic accedere rhetoricae propriam *ψυχαγωγίαν* 69 (261) 90 (271) oratori quam maxime excolendam. Haec vero *ψυχαγωγία* est Aristotelis doctrina *περὶ παθῶν* secundo exposita libro.

3 *διὸ καὶ πάντες*] Arist. *σοφ. ἐλ.* cap. 11 p. 172 Bkk.: *διὸ πάντες καὶ οἱ ἰδιῶται τρόπον τινὰ χρῶνται τῇ διαλεκτικῇ καὶ πειραστικῇ. πάντες γὰρ μέχρι τινὸς ἐγχειροῦσιν ἀνακρίνειν τοὺς ἐπαγγελλομένους· ταῦτα δέ ἐστι τὰ κοινά. ταῦτα γὰρ οὐδὲν ἧττον ἴσασιν αὐτοὶ κἂν δοκῶσι λίαν ἔξω λέγειν. ἐλέγχουσιν οὖν ἅπαντες· ἀτέχνως γὰρ μετέχουσι τούτου, οὗ ἐντέχνως ἡ διαλεκτική ἐστι καὶ ὁ τέχνῃ συλλογιστικῇ πειραστικὸς διαλεκτικός.* Analyt. post. I, 11 p. 77, 29—33.

5 *καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν*] Exspectamus *καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι*; significant vero hoc loco non modo genus iudiciale, sed integram rhetoricam artem; desunt enim linguae verba quae in utramque partem dicendi rationem exprimant.

7 *οἱ δὲ διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως*] Cum in Ald. libro legatur *οἱ δὲ καί*, Bas. scripserunt contra linguae genium *οἱ δὲ διὰ συνήθειαν καὶ ἀπὸ ἕξεως*, moti, ni fallor, Ciceronis verbis *propter exercitationem aut propter consuetudinem aliquam*, quem locum infra integrum describemus.

8 *δῆλον ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν*] Notandum quod ait, redigi posse, non iam redactum esse; eius enim rei laudem sibi ipse vindicat. Muretus.

9 *δι' ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνουσιν*] Metaph. I, 1 quem locum Muretus attulit: *ἀλλ' ὅμως τό γε εἰδέναι καὶ τὸ ἐπαΐειν τῇ τέχνῃ τῆς ἐμπειρίας ὑπάρχειν οἰόμεθα μᾶλλον καὶ σοφωτέρους τοὺς τεχνίτας τῶν ἐμπείρων ὑπολαμβάνομεν, ὡς κατὰ τὸ εἰδέναι μᾶλλον ἀκολουθοῦσαν τὴν σοφίαν ἅπασιν. τοῦτο δ' ὅτι οἱ μὲν τὴν αἰτίαν ἴσασιν, οἱ δ' οὔ. οἱ μὲν γὰρ ἔμπειροι τὸ ὅτι μὲν ἴσασι, διότι δ' οὐκ ἴσασιν, οἱ δὲ τὸ διότι καὶ τὴν αἰτίαν γνωρίζουσιν.* cf. Ethic. Nicom. I, 2.

11 *τέχνης ἔργον εἶναι*] Plato in Gorgia p. 40 (465): *κολακείαν μὲν οὖν αὐτὸ καλῶ καὶ αἰσχρόν φημι εἶναι τὸ*

τοιοῦτον . . τέχνην δὲ αὐτὸ οὔ φημι εἶναι, ἀλλ' ἐμπειρίαν, ὅτι οὐκ ἔχει λόγον οὐδένα ᾧ προσφέρει ὁποῖ' ἄττα τὴν φύσιν ἐστίν, ὥστε τὴν αἰτίαν ἑκάστου μὴ ἔχειν εἰπεῖν. ἐγὼ δὲ τέχνην οὐ καλῶ ὃ ἂν ᾖ ἄλογον πρᾶγμα. τούτων δὲ πέρι εἰ ἀμφισβητεῖς, ἐθέλω ὑποσχεῖν λόγον. (cf. de h. l. Rhet. Graeci II, 114. IV, 5. 21. 42. V, 606.) ibidem Plato p. 118 (501): ἔλεγον δέ που ὅτι ἡ μὲν ὀψοποιικὴ οὔ μοι δοκεῖ τέχνη εἶναι, ἀλλ' ἐμπειρία, ἡ δ' ἰατρική, λέγων ὅτι ἡ μὲν τούτου οὗ θεραπεύει καὶ τὴν φύσιν ἔσκεπται καὶ τὴν αἰτίαν ὧν πράττει καὶ λόγον ἔχει τούτων ἑκάστου δοῦναι ἡ ἰατρική, ἡ δ' ἑτέρα τῆς ἡδονῆς . . κομιδῇ ἀτέχνως ἐπ' αὐτὴν ἔρχεται, οὔτε τι τὴν φύσιν σκεψαμένη τῆς ἡδονῆς οὔτε τὴν αἰτίαν, ἀλόγως τε παντάπασιν ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν διαριθμησαμένη τριβῇ καὶ ἐμπειρίᾳ; adde p. 124 (503). Quam vero sententiam dicit Polus apud Platonem p. 6 (448): ὦ Χαιρεφῶν, πολλαὶ τέχναι ἐν ἀνθρώποις εἰσὶν ἐκ τῶν ἐμπειριῶν ἐμπείρως εὑρημέναι· ἐμπειρία μὲν γὰρ ποιεῖ τὸν αἰῶνα ἡμῶν πορεύεσθαι κατὰ τέχνην, ἀπειρία δὲ κατὰ τύχην. ἑκάστων δὲ τούτων μεταλαμβάνουσιν ἄλλοι ἄλλων ἄλλως*), τῶν δὲ ἀρίστων οἱ ἄριστοι, ὧν καὶ Γοργίας ἐστὶν ὅδε καὶ μετέχει τῆς καλλίστης τῶν τεχνῶν. hanc probat Aristoteles Metaph. I, 1: καὶ δοκεῖ σχεδὸν ἐπιστήμῃ καὶ τέχνῃ ὅμοιον εἶναι ἡ ἐμπειρία. ἀποβαίνει δ' ἐπιστήμη καὶ τέχνη διὰ τῆς ἐμπειρίας τοῖς ἀνθρώποις· ἡ μὲν γὰρ ἐμπειρία τέχνην ἐποίησεν, ὡς φησὶ Πῶλος, ὀρθῶς λέγων, ἡ δ' ἀπειρία τύχην. γίνεται δὲ τέχνη, ὅταν ἐκ πολλῶν τῆς ἐμπειρίας ἐννοημάτων μία καθόλου γένηται περὶ τῶν ὁμοίων ὑπόληψις. vid. Ethic. Nicom. VI, 4. Hoc ipso Aristotelis argumento utitur Charmadas ap. Cic. de orat. I, 90, quo artem esse negaret: *quod ita nati essemus, ut et blandiri suppliciter et subtiliter insinuare iis a quibus esset petendum, et adversarios minaciter terrere possemus, et rem gestam exponere et id quod*

---

*) Offendit ἄλλως additum Poli concinnitatem, nisi scribis τῶν δὲ ἀρίστων ἄριστα οἱ ἄριστοι, quod quo minus probes, sequentia impedire videntur. cf. συναγωγὴ τεχνῶν pag. 87.

intenderemus, confirmare et id quod contra diceretur, refellere et ad extremum deprecari aliquid atque conqueri, quibus in rebus omnis oratorum versaretur facultas, et quod consuetudo exercitatioque et intelligendi prudentiam acueret et eloquendi celeritatem incitaret. Aristotelem secutus est Cicero de orat. II, 7, 30: *Hic posteaquam arriserunt, Res mihi videtur esse, inquit, facultate praeclara, arte mediocris. Ars enim earum rerum est quae sciuntur, oratoris autem omnis actio opinionibus, non scientia continetur. Nam et apud eos dicimus qui nesciunt et ea dicimus quae nescimus ipsi . . . ut igitur de ipso genere sum confessus, inquit Antonius, artem esse non maximam, sic illud affirmo, praecepta posse quaedam dari peracuta ad pertractandos animos hominum et ad excipiendas eorum voluntates. Huius rei scientiam si quis volet magnam quandam artem esse dicere, non repugnabo. Etenim quum plerique temere ac nulla ratione causas in foro dicant, nonnulli autem propter exercitationem aut propter consuetudinem aliquam callidius id faciant, non est dubium, quin si quis animadverterit, quid sit, quare alii melius quam alii dicant, id possit notare. Ergo id qui toto in genere fecerit, is si non plane artem, at quasi artem quandam invenerit.* Quintilianus Inst. orat. II, 17, 41: *confirmatur autem esse artem eam breviter. Nam sive, ut Cleanthes voluit, ars est potestas viam i. e. ordinem efficiens*), esse certe viam atque ordinem in bene dicendo nemo dubitaverit, sive ille ab omnibus fere probatus finis observatur**), artem constare ex perceptionibus consentientibus et coexercitatis ad finem utilem vitae; iam ostendemus, nihil non horum in rhetorice inesse. Quid quod et inspectione et exercitatione ut artes ceterae, constat? Nec potest ars non esse, si est ars dialectice quod fere constat, cum ab ea*

---

*) i. e. δύναμις ὁδοποιοῦσα, μεθοδεύουσα.

**) vid. Rhetores Graeci tom. II p. 100. 109. tom. IV p. 4. 37. 41. 53. tom. VI p. 43: τέχνη ἐστὶ σύστημα ἐκ καταλήψεων ἐγγεγυμνασμένων (IV p. 4 ἐμπειρίᾳ συγγεγυμνασμένων, alii ut auctor ibi animadvertit, omisso vocabulo ἐμπειρίᾳ idque p. 54, quos secutus est Quintil. *coexercitatis*) πρός τι τέλος εὔχρηστον τῶν ἐν τῷ βίῳ.

specie magis quam genere differat. Sed nec illa omittenda sunt, qua in re alius se inartificialiter, alius artificialiter gerat, in ea esse artem et in eo quod qui didicerit, melius faciat quam qui non didicerit, esse artem. Atque non solum doctus indoctum, sed etiam doctior doctum in rhetorices opere superabit, neque essent eius aliter tam multa praecepta tamque magni qui docerent. Alia vide in Prolegomenis ad Hermogenis libros.

11 *νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες ὀλίγον πεπορίκασιν αὐτῆς μόριον*] Aliter quondam Aristoteles et magis honorifice, cum Topicis libris epilogum adderet, de eo quantum in arte rhetorica profecissent, iudicavit soph. elen. fine: *ταύτης* (*τῆς ἀρχῆς*) *δὲ εὑρημένης ῥᾷον τὸ προσθεῖναι καὶ συναύξειν τὸ λοιπόν ἐστιν· ὅπερ καὶ περὶ τοὺς πολιτικοὺς λόγους συμβέβηκε· σχεδὸν δὲ καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας τέχνας· οἱ μὲν γὰρ τὰς ἀρχὰς εὑρόντες παντελῶς ἐπὶ μικρόν τι προήγαγον· οἱ δὲ νῦν εὐδοκιμοῦντες παραλαβόντες παρὰ πολλῶν οἷον ἐκ διαδοχῆς τῶν κατὰ μέρος προαγαγόντων, οὕτως ηὐξήκασι, Τισίας μὲν μετὰ τοὺς πρώτους, Θρασύμαχος δὲ μετὰ Τισίαν, Θεόδωρος δὲ μετὰ τοῦτον, καὶ πολλοὶ πολλὰ συνενηνόχασι μέρη. διόπερ οὐδὲν θαυμαστὸν ἔχειν τι πλῆθος τὴν τέχνην* et paulo post *καὶ περὶ τῶν ῥητορικῶν μὲν ὑπῆρχεν ἴσως πολλὰ καὶ παλαιὰ τὰ λεγόμενα, περὶ δὲ τοῦ συλλογίζεσθαι παντελῶς οὐδὲν εἴχομεν πρότερον ἄλλο λέγειν, ἀλλὰ τριβὴν ζητοῦντες πολὺν χρόνον ἐπονοῦμεν.* Haec, ni fallor, auctorem tum nondum ea quae in rhetoricis libris legimus, tractasse aperte docent.

Libri *πεποιήκασι*, illud sumsit Bekkerus ex margine cod. A ubi ab eadem manu scriptum est: *γράφεται, οὐδὲν ὡς εἰπεῖν πεπορίκασι αὐτῆς μόριον*, post quae verba nonnulla fuisse videntur nunc erasa. Quae nisi explicationis causa addita sunt, illud *οὐδὲν ὡς εἰπεῖν* ex aperta correctione mihi natum esse videtur, quod auctor dicit *οἱ δὲ περὶ ἐνθυμημάτων οὐδὲν λέγουσιν*, et paulo post *περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων οὐδὲν δεικνύουσι*, at Aristoteles ipse has *προσθήκας* infra agnoscit et ceteris melius elaboravit. De verbo *πεποιήκασι* dubitamus, neque *πεπονήκασι* scribere

licet; si ferri potest, id propter praecedens *ὁδοποιεῖν* fit, etenim hoc ipsum *ὡδοποιήκασιν* est quod requirimus. vet. transl. *modicam adepti sunt ipsius partem*, id est *ὀλίγου τετυχήκασιν αὐτῆς μορίου.*

13 *αἱ γὰρ πίστεις ἔντεχνόν ἐστι μόνον*] Singularem praedicati numerum sequitur appositum verbum, ut infra I, 15: *ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι μαρτύριά ἐστιν.* III, 9: *ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακραὶ οὖσαι λόγος γίνεται καὶ ἀναβολῇ ὅμοιον.* item *αἵ τε λίαν βραχύκωλοι οὐ περίοδος γίγνεται.* Top. VI, 6 p. 144 b 1: *ἔτι διαφοραὶ πᾶσαι ἢ εἴδη ἢ ἄτομα ἔσται, εἴπερ ζῷα· ἕκαστον γὰρ τῶν ζῴων ἢ εἶδός ἐστιν ἢ ἄτομον.* Categ. 5 p. 4, 12: *ἐπὶ μὲν ἄλλων οὐκ ἂν ἔχοι τις τὸ τοιοῦτο προενεγκεῖν ὅσα μή εἰσιν οὐσίαι* ubi C *ἐστιν οὐσία.* Meteor. II, 3, 41 ibiq. Ideler p. 535 *γίνεται ἅλες.* Polit. V, 8 p. 1308, 16: *ἔστι γὰρ ὥσπερ δῆμος οἱ ὅμοιοι.* histor. anim. VI, 2. problem. 4, 32. conf. Ruhnken ad hymn. Cerer. v. 499. Mätzner ad Antiph. p. 164.

15 *σῶμα τῆς πίστεως*] Legendum *ῥῶμα* ut et in vetere libro legere memini. Eodem modo corrupta est haec ipsa vox apud Plut. in Pelopida in extremo (cap. 32): *οὐ κατέσχε τῷ λογισμῷ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ πρὸς τὴν βλέψιν ἀναφλεχθεὶς καὶ τῷ θυμῷ παραδοὺς τὸ ῥῶμα καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς πράξεως.* vulgo *σῶμα* male legitur; idem autem reprehendit et Quintilianus in rhetoribus aetatis suae. **Muretus.** In nullo libro inventum est *ῥῶμα* (voluit *ῥώμη*) quod multo magis quam *σῶμα* offenderet. Quodsi *πίστις* solum sit *ἔντεχνον* et quasi *ψυχὴ* rhetorices, quid mirum, si *ἐνθύμημα* quod est *κυριώτατον τῶν πίστεων*, dicatur *σῶμα τῆς πίστεως.* de partibus anim. II, 8 p. 653, 21 *σάρξ* dicitur *τοῦτο γὰρ ἀρχὴ καὶ σῶμα καθ' αὑτὸ τῶν ζῴων ἐστίν.* cf. Plat. Politicus p. 314 (288); laudat Vaterus Arist. Meteor. II, 4 ubi *ἡ ξηρὰ ἀναθυμίασις* vocatur *τὸ σῶμα τοῦ ἀνέμου* (die Substanz des Windes) et Casaub. ad Athen. II, 6 p. 89. Hermogenes III pag. 354: *καὶ ἔτι δι' ὧν ἑτέρων σῶμα λόγου γίνεσθαι πέφυκε*, ibidem *τὸ πᾶσι τοῖς πεφυκόσι σῶμα λόγου ποιεῖν χρῆσθαι.* Aliter Rhet. Graeci IV p. 33. V p. 228: *ἐπεὶ καὶ οἱ παλαιοὶ ὥσπερ τι ζῷον τὸν λόγον ὑπέθεντο ἐκ σώματός τε συνεστηκότα καὶ ψυχῆς*

[Plat. Phaedr. p. 76], *ψυχὴν μὲν καλοῦντες τὰ ἐνθυμήματα καὶ τὴν δύναμιν τὴν διὰ τῶν κεφαλαίων συνισταμένων, σῶμα δὲ τὴν φράσιν καὶ τὸ ἔξωθεν κάλλος κτλ.* Syrianus in Hermogenem p. 65. apud Dionysium 3, 11 *ὄχλος* dicitur *σῶμα τῆς πόλεως.*

15 *περὶ δὲ τῶν ἔξω τοῦ πράγματος τὰ πλεῖστα πραγματεύονται*] *τὰ πλεῖστα*, non *πάντα* dicit, quod exspectamus, cum praecedat *οὐδὲν λέγουσιν.* Artium scriptores argumentationem non neglexerunt, vid. Anaxim. cap. 8—15. Auctor ad Herenn. II, 18—31, sed non ea qua Aristoteles, diligentia tractarunt. Constitutio iuridicialis ipsa praeter absolutam partem quae erat sine ulla assumptione extrariae defensionis, alteram quoque, assumptivam, vel relativam, *ἀντιθετικὴν* continet, quae *ἔξω τοῦ πράγματος* est. Itaque Cicero pro Milone 34, 92: *sed iam satis multa de causa, extra causam etiam nimis fortasse multa.* cf. Cicero de orat. I, 53, 228 seqq. in Caecil. divin. 8, 25. quare saepius oratores de eo quod adversarius extra causam loquatur, queruntur; aptum exemplum praestat Aeschines *κατὰ Κτησιφ.* § 205: *οὕτω δὴ καὶ τὸν Δημοσθένην ἀξιώσατε ἀπολογεῖσθαι πρὸς τὸν τῶν ὑπευθύνων νόμον πρῶτον καὶ τὸν περὶ τῶν κηρυγμάτων δεύτερον, τρίτον δὲ τὸ μέγιστον λέγω, ὡς οὐδὲ ἄξιός ἐστι τῆς δωρεᾶς. ἐὰν δ' ὑμῶν δέηται συγχωρῆσαι αὐτῷ περὶ τῆς τάξεως τοῦ λόγου, κατεπαγγελλόμενος ὡς ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ἀπολογίας λύσει τὸ παράνομον, μὴ συγχωρεῖτε μηδ' ἀγνοεῖθ' ὅτι πάλαισμα τοῦτ' ἐστὶ δικαστηρίου· οὐ γὰρ εἰσαῦθίς ποτε βούλεται πρὸς τὸ παράνομον ἀπολογεῖσθαι, ἀλλ' οὐδὲν ἔχων δίκαιον εἰπεῖν ἑτέρων παρεμβολῇ πραγμάτων εἰς λήθην ὑμᾶς βούλεται τῆς κατηγορίας ἐμβαλεῖν. ὥσπερ οὖν ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ὁρᾶτε τοὺς πύκτας περὶ τῆς στάσεως ἀλλήλοις διαγωνιζομένους, οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὲρ τῆς πόλεως περὶ τῆς τάξεως αὐτῷ τοῦ λόγου μάχεσθε, καὶ μὴ ἐᾶτε αὐτὸν εἰς τοὺς ἔξω τοῦ παρανόμου λόγους περιίστασθαι, ἀλλ' ἐγκαθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἀκροάσει εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ πράγματος λόγους καὶ ἐκτροπὰς αὐτοῦ τῶν*

λόγων ἐπιτηρεῖτε. in Timarchum § 166—76: ὅλως δ' ὦ Ἀθηναῖοι τὰς ἔξωθεν τοῦ πράγματος ἀπολογίας μὴ προσδέχεσθε, πρῶτον μὲν τῶν ὅρκων ἕνεκεν οὓς ὠμόσατε, δεύτερον δὲ ὑπὲρ τοῦ μὴ παρακρουσθῆναι ὑπὸ ἀνθρώπου τεχνίτου λόγων. et infra: ὑμέτερον δ' ἔργον ἐστὶ πρὸς ταῦτα ἀντιτετάχθαι καὶ πανταχῇ παρακολουθοῦντας μηδαμῇ παρεκκλίνειν, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις εἰς τὸν τοῦ πράγματος αὐτὸν δρόμον εἰσελαύνετε. Lycurgus in Leocrat. § 11: ποιήσομαι δὲ κἀγὼ τὴν κατηγορίαν δικαίαν οὔτε ψευδόμενος οὐδὲν οὔτ' ἔξω τοῦ πράγματος λέγων· οἱ μὲν γὰρ πλεῖστοι τῶν εἰς ὑμᾶς εἰσιόντων πάντων ἀτοπώτατον ποιοῦσιν· ἢ γὰρ συμβουλεύουσιν ἐνταῦθα περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἢ κατηγοροῦσι καὶ διαβάλλουσι πάντα μᾶλλον ἢ περὶ οὗ μέλλετε τὴν ψῆφον φέρειν. ἔστι δ' οὐδέτερον τούτων χαλεπόν, οὔθ' ὑπὲρ ὧν μὴ βουλεύεσθε γνώμην ἀποφήνασθαι, οὔθ' ὑπὲρ ὧν μηδεὶς ἀπολογήσεται κατηγορίαν εὑρεῖν . . . τούτων δὲ αἴτιοι ὑμεῖς ἔστε, ὦ ἄνδρες· τὴν γὰρ ἐξουσίαν ταύτην δεδώκατε τοῖς ἐνθάδε εἰσιοῦσι, καὶ ταῦτα κάλλιστον ἔχοντες τῶν Ἑλλήνων παράδειγμα τὸ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ συνέδριον, ὃ τοσοῦτον διαφέρει τῶν ἄλλων δικαστηρίων, ὥστε καὶ παρ' αὐτοῖς ὁμολογεῖσθαι τοῖς ἁλισκομένοις δικαίαν ποιεῖσθαι τὴν κρίσιν. πρὸς ὃ δεῖ καὶ ὑμᾶς ἀποβλέποντας μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς ἔξω τοῦ πράγματος λέγουσιν· οὕτω γὰρ ἔσται τοῖς τε κρινομένοις ἄνευ διαβολῆς ὁ ἀγὼν καὶ τοῖς διώκουσιν ἥκιστα συκοφαντεῖν καὶ ὑμῖν εὐορκοτάτην τὴν ψῆφον ἐνεγκεῖν· ἀδύνατον γάρ ἐστιν, ἄνευ τοῦ λόγου μὴ δικαίως δεδιδαγμένους δικαίαν θέσθαι τὴν ψῆφον. intelligit legem Areopagiticam, de qua infra Aristoteles. Demosthenes περὶ παραπρ. § 213 p. 407 de Aeschine: ἀλλὰ μὴν ἐάν γέ τι ἔξω τῆς πρεσβείας βλασφημῇ περὶ ἐμοῦ, κατὰ πολλὰ οὐκ ἂν εἰκότως ἀκούοιτε αὐτοῦ. οὐ γὰρ ἐγὼ κρίνομαι τήμερον οὐδ' ἐγχεῖ μετὰ ταῦθ' ὕδωρ οὐδεὶς ἐμοί. τί οὖν ἐστὶ ταῦτα πλὴν δικαίων λόγων ἀπορία; τίς γὰρ ἂν κατηγορεῖν ἕλοιτο κρινόμενος ἔχων ὅτι ἀπολογήσεται; iam dudum ante hos hunc oratorum morem Lysias notavit XII, 38: οὐ γὰρ δὴ οὐδὲ τοῦτο αὐτῷ

προσήκει ποιῆσαι ὅπερ ἐν τῇδε τῇ πόλει εἰθισμένον ἐστί, πρὸς μὲν τὰ κατηγορημένα μηδὲν ἀπολογεῖσθαι, περὶ δὲ σφῶν αὐτῶν ἕτερα λέγοντες ἐνίοτε ἐξαπατῶσιν ὑμῖν ἀποδεικνύντες ὡς στρατιῶται ἀγαθοί εἰσιν ἢ πόλεις πολεμίας οὔσας φίλας ἐποίησαν. Defendit hunc morem oratorum Isocrat. Antidos. § 18, ibidem § 104 excursum de Timotheo accusatorisque confutationem § 101—39, ne eum *λέγειν ἔξω τῆς γραφῆς* et *περιεργάζεσθαι* credant. Demosth. adv. Spudiam § 13. Isocratis oratio de bigis tota est *ἔξω τοῦ πράγματος* qualis nunc superest, defensio Alcibiadis a filio instituta, qui morem illum his verbis increpat § 2: *τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἅπαντές εἰσιν εἰθισμένοι με συκοφαντεῖν. τὰς μὲν γὰρ δίκας ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐγκλημάτων λαγχάνουσι, τὰς δὲ κατηγορίας ὑπὲρ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ποιοῦνται, καὶ πλείω χρόνον διατρίβουσι τὸν πατέρα μου διαβάλλοντες ἢ περὶ ὧν ἀντώμοσαν διδάσκοντες, καὶ τοσοῦτον καταφρονοῦσι τῶν νόμων, ὥστε περὶ ὧν ὑμᾶς ὑπ' ἐκείνου φασὶν ἠδικῆσθαι, τούτων αὐτοὶ δίκην παρ' ἐμοῦ λαβεῖν ἀξιοῦσιν. ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι μὲν οὐδὲν προσήκειν τὰς κοινὰς αἰτίας τοῖς ἰδίοις ἀγῶσιν.* Alia exempla vid. ibi ap. Maetzner. p. 94, ad Antiphont. p. 253. Schaef. ad Demosth. V p. 448. Westerm. Quaest. Demosth. III p. 66. Dissen ad Demosth. de cor. p. 169. Plat. legg. XII, 949 (295).

16 *διαβολὴ*] Non est quidem *πάθος*, sed efficit *πάθος*; adhibetur inprimis in exordio orationis, si adversarium in odium, invidiam, contemtionem trahentes, ab eius persona benevolentiam auditorum captamus, qua de re et Anaximenes *διαβάλλειν* vel *διαβολῆς* voce utitur; contraria est in orationis epilogo commiseratio, *ἔλεος*.

τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν] Id quidem verum, nihilominus Aristoteles ipse necessariam esse hanc partem concedit, I, 2. II, 1: *ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική, ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστός, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν* et quae plura ibi leguntur.

18 *ὥστ' εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις καθάπερ ἐν ἐνίαις*

τε νῦν ἐστὶ τῶν πόλεων] *τὰς κρίσεις* delendum est quibusdam etiam vetustis libris auctoribus intelligendumque est *περὶ πάσας τὰς πόλεις*. quas autem dicat civitates ignotum est; Lacedaemonios tamen significari suspicor, qui copiam verborum non amabant. Muretus. Horum librorum fidem hic non magis quam supra agnoscimus; praeterea ex Mureti sententia Ar. *εἴπερ ἐν πάσαις* scripsisset; ni fallor hoc dicit Aristoteles: si de omnibus causis et iudiciis, ut de quibusdam, in paucis certe et optime constitutis civitatibus, ne quid extra causam proferrent oratores, cautum esset, non haberent quod dicerent. *κρίσεις* et de laudativo et deliberativo genere dicuntur, sed et quae praecedunt et quae sequuntur, iudiciale genus spectant, et lege non nisi de iudiciali causa cautum esse apparet; quare ante *καθάπερ* verba quaedam excidisse coniicias v. c. *εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις καθάπερ [περὶ δίκας τινὰς] ἐν ἐνίαις γε νῦν ἐστὶ τῶν πόλεων*. Polit. II, 5 p. 1263, 30: *ἔστι δὲ καὶ νῦν τὸν τρόπον τοῦτον ἐν ἐνίαις πόλεσιν οὕτως ὑπογεγραμμένον ὡς οὐκ ὂν ἀδύνατον, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς καλῶς οἰκουμέναις τὰ μέν ἐστι τὰ δὲ γένοιτ' ἄν.*

23 *καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ*] Laudat Victorius Lysiam in apologia contra Simonem, quae oratio ad Areopagitas habita est § 46: *ἔχοιμι δ' ἂν καὶ ἄλλα πολλὰ εἰπεῖν περὶ τούτου, ἀλλ' ἐπειδὴ παρ' ὑμῖν οὐ νόμιμόν ἐστιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, ἐκεῖνο ἐνθυμεῖσθε* *). Athenaeum XIII p. 590 d. Quintil. II, 16, 4. Polluc. 8, 117 *προοιμιάζεσθαι δὲ οὐκ ἐξῆν οὐδὲ οἰκτίζεσθαι* ibique interpr. Adde Antiphont. VI, 9. Lys. VII, 42. Lycurgi locum, supra laudatum, Meyer ad Quintil. p. 234. Plat. Theaet. p. 240 (172). Themist. p. 376 Dind. Rhetor. Graeci tom. VII p. 64 et V p. 365: *καί φασιν οἱ ταῦτα πλέον τῶν ἄλλων ἐξητακότες, ὅτι ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῷ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ*

*) Intelligit vitae expositionem, item § 44 *ἐβουλόμην δ' ἂν ἐξεῖναί μοι παρ' ὑμῖν καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιδεῖξαι τὴν τούτου πονηρίαν κτλ.*, at exordium illi orationi ab adversarii et iudicum persona et a re non deest, unde legem *μὴ προοιμιάζου* parum attendisse iudices videntur.

οὐ χρῆσις ἦν προοιμίου· κῆρυξ γὰρ ἐκήρυττε προσφωνῶν καὶ παρεγγυώμενος τῷ εἰσιόντι· μὴ προοιμιάζου μηδὲ ἐπίλεγε. V p. 552: *ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν βουλευτῶν τὰ κατεπείγοντα μόνον δεῖ λέγειν, ἐπὶ δὲ τῶν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δικαστῶν οὐδὲ προοιμιαστέον ἢ ἐλεεινολογητέον, ἀλλ' αὐτὰ ψιλὰ τὰ πράγματα λεκτέον· πόλεμός τε γὰρ ἐπηρτημένος οὐκ ἐπιδέχεται σχολὴν καὶ δικαστὴς σώφρων κινοῦντα πάθος οὐ περιόψεται τὸν λέγοντα.* incert. auctor in Notices et extraits des Manuscr. XIV, 188. Gaisford Appul. Met. X p. 214 ibiq. Pricaeum p. 599 laudat. Illud intelligere videtur Quintil. VI, 1, 7: *id sensisse Atticos credo, quia Athenis affectus movere etiam per praeconem prohibebatur orator.*

24 *εἰς ὀργὴν προάγοντας ἢ φθόνον ἢ ἔλεον*] Vetus translatio: *ad iram provocantes aut timorem aut amorem aut inimicitiam.* ita MV, sed E om. *aut amorem.* Et sane in marg. cod. A exstat *ἢ φόβον ἢ ἔχθραν.* Similiter III, 19 p. 1419 b 25 in vet. transl. *ἔλεος* deest, in eius loco *φόβος* apparet. Anaxim. 37: *πρὸς μὲν τοὺς ἐναντίους ἔχθραν ἢ ὀργὴν ἢ φθόνον τοῖς δικασταῖς ἐμποιητέον, πρὸς δ' ἡμᾶς φιλίαν ἢ χάριν ἢ ἔλεον.* et saepius; ipse Arist. II, 1: *ἔστι δὲ τὰ πάθη δι' ὅσα μεταβάλλοντες διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις οἷς ἕπεται λύπη καὶ ἡδονή, ὀργή, ἔλεος, φόβος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία.*

26 *χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσειε στρεβλόν*] vid. Valcken. ad Hippol. v. 468 p. 218. Quint. V, 1: *fuerunt et clari quidem viri, quibus solum videretur oratoris officium docere. Namque et affectus duplici ratione excludendos putabant, primum quia vitium esset omnis animi perturbatio, deinde quia iudicem a veritate depelli misericordia vel ira similibusque non oporteret, et voluptatem audientium petere, cum vincendi tantum gratia diceretur, non modo agenti supervacuum, sed vix viro dignum arbitrabantur.* XII, 10, 52.

28 *ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν*] Tertium hic deest *ἢ ἔσται ἢ οὐκ ἔσται*; apparet paulo post, ubi dicta repetit *περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ ἔσεσθαι ἢ μὴ ἔσεσθαι, ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς καταλείπειν.* Hic iudiciale genus intelligit quod

et verba *μέγα ἢ μικρόν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον* probant; infra post verba *ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς* etiam deliberativum comprehendit.

31 *μάλιστα μὲν οὖν προσήκει τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους*] Legem satius est dominari quam hominem. Polit. II, 10: *ταῦτα δὴ πάντα βέλτιον γίνεσθαι κατὰ νόμον ἢ κατ' ἀνθρώπων βούλησιν. οὐ γὰρ ἀσφαλὴς ὁ κανών.* III, 15: *κρεῖττον δ' ᾧ μὴ πρόσεστι τὸ παθητικὸν ὅλως ἢ ᾧ συμφυές. τῷ μὲν οὖν νόμῳ τοῦτο οὐχ ὑπάρχει, ψυχὴν δ' ἀνθρωπίνην ἀνάγκη τοῦτ' ἔχειν πᾶσαν.* et in eodem libro cap. 16: *ὁ μὲν οὖν τὸν νοῦν κελεύων ἄρχειν δοκεῖ κελεύειν ἄρχειν τὸν θεὸν καὶ τοὺς νόμους, ὁ δ' ἄνθρωπον κελεύων προστίθησι καὶ θηρίον.* Videtur autem hoc quoque adversus Platonem torquere qui dixerat, ut medicorum, ita legum multitudinem signum esse male institutae civitatis. Muretus. conf. Pol. III, 7 p. 1279, 39: *ἕνα μὲν γὰρ διαφέρειν κατ' ἀρετὴν ἢ ὀλίγους ἐνδέχεται, πλείους δ' ἤδη χαλεπὸν ἠκριβῶσθαι πρὸς πᾶσαν ἀρετήν.* ibidem 11 p. 1282 b 4: *δεῖ τοὺς νόμους εἶναι κυρίους κειμένους ὀρθῶς, τὸν ἄρχοντα δέ, ἄν τε εἷς ἄν τε πλείους ὦσι, περὶ τούτων εἶναι κυρίους περὶ ὅσων ἐξαδυνατοῦσιν οἱ νόμοι λέγειν ἀκριβῶς διὰ τὸ μὴ ῥᾴδιον εἶναι καθόλου δηλῶσαι περὶ πάντων.* Plat. Legg. VI, 769.

pag. 1354 b 1 *ἐπειθ' αἱ*] Dicendum erat *ἔπειθ' ὅτι αἱ.*

5 *οὐ κατὰ μέρος, ἀλλὰ*] Solus cod. Q inserit *οὔτε περὶ τῶν παρόντων* quod ex Aldino libro in reliquos translatum est; et notionum transpositio et articuli et particulae usus haec interpolatoris, non auctoris esse evincit; scripsisset enim Aristoteles *οὐ περὶ παρόντων καὶ κατὰ μέρος.* Quod mihi ut probum est, ita non necessario flagitari videtur. Paulo post repetitum *ἤδη* offendit, quod priore loco non desideratur.

9 *συνῄρηται*] Vet. transl. *annexa sunt,* ex quo de lectione nil statuendum est. Muretus qui dicit: *συνήρτηται* alii libri habent pro *συνῄρηται* quod placet, haud dubie Venetam editionem intelligit.

11 *ἐπισκοπεῖν*] Ita Venetus editor primus scripsit; affert Victorius Demosth. p. 23 eadem pag. 1550): *ἀλλ' οἶμαι νῦν*

μὲν ἐπισκοτεῖ τούτοις τὸ κατορθοῦν· αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι τὰ τοιαῦτα ὀνείδη. Isocrat. de pace § 10: *τὸ γὰρ πρὸς χάριν ῥηθὲν ἐπισκοτεῖ τῷ καθορᾶν ὑμᾶς τὸ βέλτιστον.*

16 *εἰ δὴ ταῦθ' οὕτως ἔχει*] In hac et simili formula apud Platonem, v. c. Phaedr. p. 39 (245), si recte memini, semper *δὲ* legitur, quod nostro loco Victorius ex A notavit, nunquam *δή*; posterius Aristoteli frequentissimum, illud rarissimum ut I, 5: *εἴ δή ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον.* I, 9: *εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ καλόν.* I, 11: *εἰ δή ἐστιν ἡ ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον*, ut omnes libri praeter A, ex quo ut videtur, Bekk. *εἰ δ' ἐστὶν ἡδονή*, Victorius vero ex illo: *εἰ δή ἐστιν ἡδονή*, ibidem infra *εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον* sine varietate. II, 2: *εἰ δὴ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὀργή, ἀνάγκη.* Analyt. pr. I, 23 p. 41, b, 1: *εἰ δὲ τοῦτ' ἀληθές.* Rhet. II, 5: *εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' ἐστίν, ἀνάγκη.* ibidem *εἰ δὴ ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸν πάθος, φανερὸν ὅτι.* II, 6: *εἰ δή ἐστιν αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη αἰσχύνεσθαι.* II, 21: *εἰ δή ἐστι γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη.* Polit. III, 3 p. 1276, b, 9. VII, 11 p. 1331, 10: *εἰ δὴ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.* Physic. I, 5 p. 188, b, 21: *εἰ τοίνυν τοῦτ' ἔστιν ἀληθές*, ubi F *δή*.

18 *καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον μορίων*] Atqui in his ipsis est confirmatio, *βεβαίωσις*, sunt *πίστεις*, quae rem et causam, non aliena tractabant. Aristoteli tria sunt genera *πίστεων*, ex persona dicentis, auditoris, ex re ipsa; at illae sumtae *ἐκ τοῦ ἤθους*, item *παθῶν* aeque *ἔξω τοῦ πράγματος* sunt, atque ea quae priores artium scriptores contulerant. I, 2: *διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν· οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι καὶ χαίροντες ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες· πρὸς ὃ καὶ μόνον πειρᾶσθαί φαμεν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνολογοῦντας.* Hanc ergo *ἔντεχνον πίστιν* et illi tractarunt. II, 1: *ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική· καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν, ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστός, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν.* Itaque et quae *ἔντεχνοι*

πίστεις sunt Aristoteli, *τὸν κριτὴν ποιόν τινα ποιοῦσι*, et alia multa quae propter auditorum pravitatem dicenda sunt, probat; vid. Vateri Animadv. p. 10. 13. Quare ne quis ipsum sibi contraria, neque alia et meliora quam priores afferre dicat, statim addit *τοῦτο δ' ἐστὶν ὅθεν ἄν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός*, h. e. maxime artificiosum est enthymema, quod est *σῶμα τῆς πίστεως* et *κυριώτατον τῶν πίστεων*.

20 *ποιήσωσιν*] fort. *ποιήσουσιν*.

24 *καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα*] Haec ex Isocratis animi sententia dicta sunt, haec eius *φιλοσοφία* est, ubique improbat genus iudiciale, laudat et evehit deliberativum laudativo coniunctum. Paneg. § 4: *ἅμα δὲ προκρίνας τούτους καλλίστους εἶναι τῶν λόγων οἵτινες περὶ μεγίστων τυγχάνουσιν ὄντες καὶ τούς τε λέγοντας μάλιστ' ἐπιδεικνύουσι καὶ τοὺς ἀκούοντας πλεῖστ' ὠφελοῦσιν, ὧν εἷς οὗτός ἐστιν.* § 12: *καίτοι τινὲς ἐπιτιμῶσι τῶν λόγων τοῖς ὑπὲρ τοὺς ἰδιώτας ἔχουσι καὶ λίαν ἀπηκριβωμένοις καὶ τοσοῦτον διημαρτήκασιν ὥστε τοὺς πρὸς ὑπερβολὴν πεπονημένους πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων σκοποῦσιν, ὥσπερ ὁμοίως δέον ἀμφοτέρους ἔχειν, ἀλλ' οὐ τοὺς μὲν ἀσφαλῶς, τοὺς δ' ἐπιδεικτικῶς, ἢ σφᾶς μὲν διορῶντας τὰς μετριότητας, τὸν δ' ἀκριβῶς ἐπιστάμενον λέγειν ἁπλῶς οὐκ ἂν δυνάμενον εἰπεῖν.* Inde explicandus locus § 188 ubi omnes ut quantum possint, conferant, adhortatur: *τοὺς μὲν πράττειν δυναμένους παρακαλοῦντας ἀλλήλους πειρᾶσθαι διαλλάττειν τήν τε πόλιν τὴν ὑμετέραν καὶ τὴν Λακεδαιμονίων, τοὺς δὲ τῶν λόγων ἀμφισβητοῦντας πρὸς μὲν τὴν παρακαταθήκην καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὧν νῦν φλυαροῦσιν, παύεσθαι γράφοντας, πρὸς δὲ τὸν λόγον τοῦτον ποιεῖσθαι τὴν ἅμιλλαν* h. e. mittant genus iudiciale, *τὰ περὶ τὰ συναλλάγματα, τοὺς ἀγῶνας τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων*, et tractent deliberativum. cf. *περὶ εἰρήνης* fine. *περὶ ἀντιδ.* § 46: *ἧς δ' οὖν ἐμοὶ προσήκει ἰδέας τῶν λόγων, ταύτης μνησθεὶς ἐάσω τὰς ἄλλας· εἰσὶ γάρ τινες οἳ τῶν μὲν προειρημένων οὐκ ἀπείρως ἔχουσι, γράφειν δὲ προῄρηνται λόγους οὐ περὶ*

τῶν ἰδίων συμβολαίων, ἀλλ' Ἑλληνικοὺς καὶ πολιτικοὺς καὶ πανηγυρικούς, οὓς ἅπαντες ἂν φήσαιεν ὁμοιοτέρους εἶναι τοῖς μετὰ μουσικῆς καὶ ῥυθμῶν πεποιημένοις ἢ τοῖς ἐν δικαστηρίῳ λεγομένοις, ubi de utriusque discrimine plura sequuntur. *κατὰ σοφιστῶν* § 19: *λοιποὶ δ' ἡμῖν εἰσὶν οἱ πρὸ ἡμῶν γενόμενοι καὶ τὰς καλουμένας τέχνας γράψαι τολμήσαντες, οὓς οὐκ ἀφετέον ἀνεπιτιμήτους, οἵτινες ὑπέσχοντο δικάζεσθαι διδάξειν, ἐκλεξάμενοι τὸ δυσχερέστατον τῶν ὀνομάτων, ὃ τῶν φθονούντων ἔργον ἦν λέγειν ἀλλ' οὐ τῶν προεστώτων τῆς τοιαύτης παιδεύσεως, καὶ ταῦτα τοῦ πράγματος, καθ' ὅσον ἐστὶ διδακτόν, οὐδὲν μᾶλλον πρὸς τοὺς δικανικοὺς λόγους ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὠφελεῖν δυναμένου. τοσούτῳ δὲ χείρους ἐγένοντο τῶν περὶ τὰς ἔριδας καλινδουμένων, ὅσον . . . ἐπὶ τοὺς πολιτικοὺς λόγους παρακαλοῦντες, ἀμελήσαντες τῶν ἄλλων τῶν προσόντων αὐτοῖς ἀγαθῶν, πολυπραγμοσύνης καὶ πλεονεξίας ὑπέστησαν εἶναι διδάσκαλοι.* Panath. § 1. Conf. *συναγωγὴ τεχν.* p. 13 seq. Muretus Var. Lect. IV, 11.

Rationes vero ab Arist. propositas quibus moti veteres genus deliberativum minus quam iudiciale praeceptis conclusum tradiderint, probare non possumus; nam in deliberando, in quo auditorum res agitur et utile et dulce inter se contendit, multo magis quam in iudiciis ad illorum voluptatem (*πρὸς χάριν, πρὸς ἡδονὴν*) dicere licet, quod Demosthenis orationes nos docent suntque minus *κριταὶ ἀπὸ τοῦ ἴσου*, quam *ἀγωνισταί*. Immo frequentior causarum usus necessitatem, ut has prae ceteris excolerent, imposuit, unde et origo artis a Siculis, acuta gente et controversa natura, trahitur; tum hoc illo multo facilius et certius erat, ut Ar. ipse infra III, 17 monet: *τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι· εἰκότως, διότι περὶ τὸ μέλλον, ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονὸς . . καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς, ἔχοντα δὲ ἀρχὴν ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν*. Accedit quod in iudiciis haud minorem gloriam et laudem, quam in foro inveniebant, vid. Cicero de offic. II, 14. qui ipse ad Attic. II, 1 de suo in utroque genere studio dicit: *fuit enim mihi com-*

modum, quod in eis orationibus quae philippicae nominantur, enituerat civis ille tuus Demosthenes et quod se ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerat, ut σεμνότερός τις καὶ πολιτικώτερος videretur, curare, ut meae quoque essent orationes quae consulares nominarentur.

25 *ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα*] Om. hoc membrum Muretus, probante Vatero, quod haec generis iudicialis appellatio in his libris alibi nusquam inveniatur; male, tum enim Aristot. non *ἐκείνης*, sed *ταύτης* scripsisset. Abusus est vir industrius Mureti versione, qui graeca illa verba ipse in Var. Lect. IV, 11 attulerat.

29 *ἀλλὰ κοινότερον*] In iudiciali genere accusator et reus suas soli res agunt, quorum causae iudicibus nihil est commune, at in deliberativo ipsius iudicis res agitur. *ὅτι* pro *ἀλλὰ* vet. transl. ex correctione, quae neque Vahleno probanda, neque Bekkero nuper recipienda erat.

29 *ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς περὶ οἰκείων κρίνει*] II, 1: *τὸ μὲν οὖν ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστιν, τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατὴν εἰς τὰς δίκας· οὐ γὰρ ταὐτὰ φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πράως ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν ἕτερα ἢ κατὰ τὸ μέγεθος ἕτερα.*

34 *διδόασι τοῖς ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσιν*] Aeschines Demosthenem, qui in causa contra Timarchum dicta reum defendens Aeschinem ipsum accusare et extra causam dicendo iudicum animos movere voluit, ne hoc admittant, gloriantem fingit, in Timarch. § 173—175: *μηδενὶ δὴ τρόπῳ καθ' ὑμῶν αὐτῶν γέλωτα τῷ σοφιστῇ καὶ διατριβὴν παράσχητε, ἀλλ' ὑπολάβεθ' ὁρᾶν εἰσεληλυθότα ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου οἴκαδε καὶ σεμνυνόμενον ἐν τῇ τῶν μειρακίων διατριβῇ καὶ διεξιόντα ὡς εὖ τὸ πρᾶγμα ὑφείλετο τῶν δικαστῶν· ἀπαγαγὼν γὰρ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν περὶ Τίμαρχον αἰτιῶν ἐπέστησα φέρων ἐπὶ τὸν κατήγορον καὶ Φίλιππον καὶ Φωκέας καὶ φόβους ἐπήρτησα τοῖς ἀκροωμένοις, ὥσθ' ὁ μὲν φεύγων κατηγόρει, ὁ δὲ κατηγορῶν ἐκρίνετο, οἱ δὲ δικασταὶ ὧν μὲν ἦσαν δικασταί, ἐπελάθοντο, ὧν δ' οὐκ ἦσαν κριταί, περὶ τούτων ἤκουον.* idem paulo post § 177: *διὰ τί οἴεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,*

τοὺς νόμους μὲν καλῶς κεῖσθαι, τὰ δὲ ψηφίσματα εἶναι τῆς πόλεως καταδεέστερα καὶ τὰς κρίσεις ἐνίοτε τὰς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἔχειν ἐπιπλήξεις; ἐγὼ τὰς τούτων αἰτίας ἐπιδείξω. ὅτι τοὺς μὲν νόμους τίθεσθε ἐπὶ πᾶσι τοῖς δικαίοις οὔτε κέρδους ἕνεκα ἀδίκου οὔτε χάριτος οὔτ' ἔχθρας, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸ μόνον τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον ἀποβλέποντες· ἐπιδέξιοι δ' οἶμαι φύντες ἑτέρων μᾶλλον εἰκότως καλλίστους νόμους τίθεσθε. ἐν δὲ ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς δικαστηρίοις πολλάκις ἀφέμενοι τῶν εἰς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα λόγων ὑπὸ τῆς ἀπάτης καὶ τῶν ἀλαζονευμάτων ἄγεσθε καὶ πάντων ἀδικώτατον ἔθος εἰς τοὺς ἀγῶνας παραδέχεσθε· ἐᾶτε γὰρ τοὺς ἀπολογουμένους ἀντικατηγορεῖν τῶν κατηγορούντων. ἐπειδὰν δ' ἀπὸ τῆς ἀπολογίας ἀποσπασθῆτε καὶ τὰς ψυχὰς ἐφ' ἑτέρων γένησθε, εἰς λήθην ἐκπεσόντες τῆς κατηγορίας, ἐξέρχεσθ' ἐκ τῶν δικαστηρίων οὐδὲ παρ' ἑτέρου δίκην εἰληφότες, οὔτε παρὰ τοῦ κατηγόρου (ψῆφος γὰρ κατ' αὐτοῦ οὐ δίδοται) οὔτε παρὰ τοῦ ἀπολογουμένου (ταῖς γὰρ ἀλλοτρίαις αἰτίαις ἀποτριψάμενος τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ ἐγκλήματα ἐκπέφευγεν ἐκ τοῦ δικαστηρίου). οἱ δὲ νόμοι καταλύονται καὶ ἡ δημοκρατία διαφθείρεται καὶ τὸ ἔθος ἐπὶ πολὺ προβαίνει· εὐχερῶς γὰρ ἐνίοτε λόγον ἄνευ χρηστοῦ βίου προσδέχεσθε. in Ctesiph. § 192: τὸ δὲ νυνὶ γινόμενον πρᾶγμα ὑπερκαταγέλαστόν ἐστιν· ὁ μὲν γὰρ γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὸ παράνομον, οἱ δὲ δικασταὶ ὥσπερ ἐπῳδὴν ἢ ἀλλότριόν τι πρᾶγμα ἀκροώμενοι πρὸς ἑτέρῳ τινὶ τὴν γνώμην ἔχουσιν. ἤδη δ' ἐκ τῶν τεχνῶν τῶν Δημοσθένους αἰσχρὸν ἔθος ἐν τοῖς δικαστηρίοις παραδέχεσθε· μετενήνεκται γὰρ ὑμῖν τὰ τῆς πόλεως δίκαια· ὁ μὲν γὰρ κατήγορος ἀπολογεῖται, ὁ δὲ φεύγων τὴν γραφὴν κατηγορεῖ, οἱ δὲ δικασταὶ ἐνίοτε ὧν μέν εἰσι κριταὶ ἐπιλανθάνονται, ὧν δ' οὐκ εἰσὶ δικασταί, περὶ τούτων ἀναγκάζονται τὴν ψῆφον φέρειν. λέγει δὲ ὁ φεύγων, ἐὰν ἄρα ποθ' ἅψηται τοῦ πράγματος, οὐχ ὡς ἔννομα γέγραφεν, ἀλλ' ὡς ἤδη ποτὲ καὶ πρότερον ἕτερος τοιαῦτα γράψας ἀπέφυγεν.

1 διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κωλύει λέγειν] Alterum καὶ om. A monente Bekkero, prius pag. 1355

vet. transl. quae post *κωλύει* addit *quidem*, quod non intelligo. Inprimis vero notandum est *εἶπον*; Aristotelem enim, si dicta sua repetit, multitudinis numero, non singulari uti, iure affirmavimus praef. Anaxim. p. XI. Zeitschr. f. Alterth. 1847 p. 10, cui obstat illud *εἶπον*, at vetus interpres *diximus*, unde eum *εἴπομεν* in libro suo invenisse probabile fit; nos vel sine hac auctoritate id necessarium ducimus. Polit. IV, 3 p. 1290, 2 *ἐπεὶ γὰρ διειλόμεθα* deteriores quidam *διειλόμην* exhibent.

8 *τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός τις*] Demetrius *περὶ ἑρμηνείας* § 32: *καὶ καθόλου δὲ τὸ μὲν ἐνθύμημα συλλογισμός τίς ἐστι ῥητορικός, ἡ περίοδος δὲ συλλογίζεται μὲν οὐδέν, σύγκειται δὲ μόνον.*

10 *δῆλον δ' ὅτι*] Hic incipit periodi apodosis, in marg. A (not. Vict.) *περισσὸν ἐνταῦθα τὸ δέ.* Verum hoc est et om. h. l. libri deteriores et vet. tr., sed in Aristotelis codicibus interdum haec particula apodosi addita invenitur. Poetic. cap. 2: *ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι . . . δῆλον δὲ ὅτι καὶ τῶν λεχθεισῶν ἑκάστη μιμήσεων ἕξει ταύτας τὰς διαφοράς.* Physic. IV, 12 p. 221, 1—7, ubi Alexan. Simpl. *δὲ* om. p. 211, 23—8 si sanus locus. conf. V, 1 p. 224, 34 (male *οὖν* additum in vulg. V, 4). Polit. VIII, 6 p. 1341 b, 8—19. Id natum puto, quod in exponenda sententia Aristoteles verbis *δῆλον δὲ* ex more transitum facit, unde ibi quoque illatum est *δέ*, ubi ferri non potest.

16 *πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς*] Ethic. Eudem. I, 6 p. 1216, 30: *κράτιστον μὲν γὰρ πάντας ἀνθρώπους φαίνεσθαι συνομολογοῦντας τοῖς ῥηθησομένοις, εἰ δὲ μή, τρόπον γέ τινα πάντως, ὅπερ μεταβιβαζόμενοι ποιήσουσιν, ἔχει γὰρ ἕκαστος οἰκεῖόν τι πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐξ ὧν ἀναγκαῖον δεικνύναι πως περὶ αὐτῶν.* cf. Metaph. I p. 993. Victorius. Hoc quoque contra Platonem dictum esse apparet. Metaph. I min. 1 p. 993: *ἡ μὲν τῆς ἀληθείας θεωρία τῇ μὲν χαλεπή, τῇ δὲ ῥᾳδία. σημεῖον δὲ τὸ μήτ' ἀξίως μηδένα δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντας ἀποτυγχάνειν* . . Ethic. Nicom. I, 8: *τούτων δὲ τὰ μὲν πολλοὶ καὶ παλαιοὶ λέγουσιν, τὰ δὲ ὀλίγοι καὶ ἔνδοξοι ἄνδρες· οὐδε-*

τέρους δὲ τούτων εὔλογον. διαμαρτάνειν τοῖς ὅλοις, ἀλλ' ἕν γέ τι ἢ καὶ τὰ πλεῖστα κατορθοῦν. Plat. legg. XII, 950 (297): οὐ γὰρ ὅσον οὐσίας ἀρετῆς ἀπεσφαλμένοι τυγχάνουσιν οἱ πολλοί, τοσοῦτον καὶ τοῦ κρίνειν τοὺς ἄλλους οἱ πονηροὶ καὶ ἄχρηστοι, θεῖον δέ τι καὶ εὔστοχόν ἐστι καὶ τοῖσι κακοῖς, ὥστε πάμπολλοι καὶ τῶν σφόδρα κακῶν εὖ τοῖς λόγοις καὶ ταῖς δόξαις διαιροῦνται τοὺς ἀμείνους τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς χείρους.

17 πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν] i. e. τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ, nam plerumque his utitur ars rhetorica. cf. Plat. Phileb. p. 233—5 (58). Hermias ad Phaedrum p. 197: τὸ δὲ ἀληθείας μέλειν τοῦτο λέγει, σκώπτων τὴν τοιαύτην ῥητορικήν, εἴ γε τὸ ἀληθὲς οὐ περιεργάζονται, ἀλλὰ τὸ δοκοῦν τοῖς πολλοῖς, τὸ εἰκός, τὸ δοκοῦν τῷ πλήθει καὶ τὸ ἔνδοξον, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν. Rhetor. Gr. V p. 597: οἱ μὲν γὰρ φιλόσοφοι τὸ φύσει δίκαιον ἢ συμφέρον ζητοῦσιν, οἱ δὲ ῥήτορες τὸ κριθὲν καὶ νομοθετηθὲν δίκαιον, τοῦτο δὲ παρ' ἄλλοις ἄλλο ἐστίν, ὥσπερ καὶ οἱ νόμοι διάφοροι, ὁμοίως καὶ τὸ διάφορον [leg. τὸ συμφέρον διάφορον], ὁμοίως καὶ τὸ καλόν. Aristoteles infra de elocutione III, 1: καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑπολαμβανόμενον. ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ τὴν ῥητορικήν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον. Ethic. Nic. I, 1: πεπαιδευμένου γάρ ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον τἀκριβὲς ἐπιζητεῖν καθ' ἕκαστον γένος ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἐπιδέχεται· παραπλήσιον γὰρ φαίνεται μαθηματικοῦ τε πιθανολογοῦντος ἀποδέχεσθαι καὶ ῥητορικὸν ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν.

20 δικολογεῖν] Hoc significat genus iudiciale, δικαιολογεῖν vero constitutionem iuridicialem. vid. ad Anax. Rhet. cap. 2.

20 χρήσιμος] Quatuor argumentis contra Platonem artis rhetoricae utilitatem probat; sic et in Topic. postquam eorum naturam explicuerat, utilitatem exponit I, 2. Sophist. el. 16. Lollianus in Rhet. Graec. VII, 33, quae eadem ex Syriano et Sopatro IV, 297 (ubi nostri laudantur libri Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς ῥητορικαῖς τέχναις), item II, 2. V, 220: ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης πρὸς τέτταρα εἶναι ταῦτα τὴν ῥητορικὴν χρήσιμόν

φησι καὶ τὰς δι' αὐτῆς ἀποδείξεις, πρῶτον μὲν [*καὶ*] *πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν καὶ δικαίων ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν ἐπίγνωσιν, ὡς καὶ Πλάτων ἐν Φαίδρῳ* [Apolog. p. 91 (18)] *ῥήτορος μὲν γὰρ ἔργον τὸ τἀληθῆ λέγειν, δικαστῶν δέ γε σωφρόνων τὸ τὰ δίκαια λέγειν· δεύτερον δὲ τὸ διὰ τῶν κοινῶν καὶ πιθανῶν λόγων πείθειν τοὺς πολλούς, ἀλλὰ μὴ διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν ὧν ἐπαΐειν παντελῶς ἀδυνατοῦσι· τρίτον τὸ πρὸς τὰ ἀντικείμενα δύνασθαι διὰ λόγων βοηθεῖν ἑαυτοῖς· τέταρτον τὸ πᾶσαν ἐν λόγοις εὔροιαν, ἥτις πρὸς πᾶσαν ἐπιστήμην χρήσιμος, ἐκ ταύτης ἡμῖν περιγίνεσθαι.* Non male quicunque horum auctor est, Aristotelem interpretatus est, nisi quod hoc invito verba *ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν*, ex posteriorum sensu dicta, artis finem coarctant. Quinque rationes minus apte distinctas neque dignas quas multis expositas hic describamus, affert Iohannes Siceliota Rhet. Graec. tom. VI p. 64 seq. Ex alio Aristotelis fonte hausta videntur quae leguntur (cf. Artium script. p. 145) Rhet. Gr. VII, 12: *τρεῖς τοίνυν ῥητορικὰς ὑποτίθενται, μίαν μὲν τὴν ἀνωτάτω καὶ σύνδρομον τῇ φιλοσοφίᾳ, δευτέραν δὲ τὴν μέσην, τρίτην δὲ τὴν κολακευτικὴν καὶ ἐζήτησεν ὁ Ἀριστοτέλης, διὰ τί ἐδέησε μέσην εἶναι ῥητορικὴν καί φησιν, ὅτι τὸν δῆμον καὶ τοὺς δικαστὰς ἐξ ἰδιωτῶν συγκειμένους οὐ δυνατὸν τῇ πρώτῃ ἐπακολουθεῖν καὶ ἐπιστημόνως τὰ λεγόμενα δέξασθαι, ὅθεν ἀνάγκη γέγονε τὴν μέσην γενέσθαι· ἔπειτα ἡ δύναμις ἐφ' ἑκατέραν ῥέπει διὰ τὸ ἀναγκαῖον τῶν πραγμάτων καὶ οἱ ταύτην μετιόντες ἄμφω ἐπίστανται καὶ τὰ βλάπτοντα καὶ τὰ λυσιτελοῦντα, ἀλλ' οὐχ ὅπως χρήσωνται, καθάπερ ὁ ἰατρὸς οἶδε μὲν καὶ τα δηλητήρια καὶ τὰ ἀλεξιφάρμακα, οἶδε δὲ οὐχ ἵνα ποιῇ, ἀλλ' ἵνα γινώσκων φυλάξηται.* Accuratius et diligentius haec item quatuor rationibus congestis Rhet. Gr. IV p. 23: *ἔστι δὲ καὶ ἄλλη τούτων μέση ἥτις καὶ ἀληθείᾳ κέχρηται καὶ ψεύδει· ψεύδει δὲ λέγω ἐπὶ τῷ συμφέροντι καὶ διὰ τί ὅλως χρεία γέγονε τῆς μέσης καὶ μὴ τῇ πρώτῃ καὶ ἀληθινῇ πάντες ἐχρήσαντο,* [*καὶ*] *πολλὰς ἐπιδέδωκε λύσεις Ἀριστοτέλης· μίαν μέν, ὅτι οὐ κακὸν ἀεὶ τὸ ψεύδεσθαι· πρὸς γὰρ τὴν γνώμην τῶν χρωμένων ἢ διαβάλ-*

λεται ἢ ἐπαινεῖται τὸ ψεῦδος· εἰ μὲν γὰρ ἀεί τις χρῷτο τῷ ψεύδει, αὐτός τέ ἐστι κακὸς καὶ τὸ ψεῦδος ᾧ κέχρηται· εἰ δὲ ἐπὶ συμφέροντι καὶ διὰ τὸ βοηθῆσαι τῇ ἀληθείᾳ, οὐκ ἀποδοκιμαστέον ἐνταῦθα τὸ ψεῦδος. πρὸς δὲ τούτῳ δεῖ τὰ δύο εἰδέναι τὸν ῥήτορα τό τε ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος, ὥσπερ τὸν ἰατρόν· καὶ γὰρ ἐκεῖνον ἀνάγκη εἰδέναι τά τε ὑγιεινὰ τῶν φαρμάκων καὶ τὰ νοσερά, ἵνα τοῖς μὲν χρήσηται, τὰ δὲ ὡς βλάπτοντα φεύγῃ, καὶ τὸν ῥήτορα τοίνυν ἀνάγκη εἰδέναι μὲν τὰ ψευδῆ, εἰδέναι δὲ καὶ τἀληθῆ, ἵνα τὰ μὲν ἑκὼν παραλίπῃ, τὰ δὲ λέγῃ. καὶ ἄλλη δή τίς ἐστιν αἰτία τοῦ εἰδέναι τὴν οὐκ ἀληθῆ ῥητορικήν· ἐπειδή τινες χρῶνται αὐτῇ ἢ κατὰ ἄγνοιαν ἢ πειράζοντες, χρὴ καὶ ταύτην εἰδέναι τὸν ῥήτορα καὶ δύνασθαι ἀμφότερα ἐπιχειρεῖν, ἵνα τῶν ψευδομένων αἰσθάνηται· ἔτι δὲ εἰ μὲν πάντες οἱ ἀκροώμενοι ἐδύναντο παρακολουθεῖν τοῖς ἐκ τῆς ἀληθευτικῆς λεγομένοις, οὐκ ἂν ἔδει τοῦ ψεύδους τοῖς ῥήτορσιν· ἐπειδὴ δὲ πρὸς δῆμον οἱ λόγοι λέγονται καὶ δικαστὰς ἀπαιδεύτους, ὀλίγοι δὲ τούτων εἰσὶν οἱ δυνάμενοι συνιέναι τὰ τῆς ἀληθευτικῆς, διὰ τοῦτο ταύτης ἐδέησε τῆς σοφιζομένης ῥητορικῆς, ἵνα ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις χρωμένη πείθῃ τὸν δῆμον. Aliud argumentum Isocrates addidit in Antidosi § 291—4: συμφέρει γὰρ ἐπί τε τῶν ἄλλων ἁπάντων καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν λόγων μὴ τὰς εὐτυχίας ἀλλὰ τὰς ἐπιμελείας εὐδοκιμεῖν· οἱ μὲν γὰρ φύσει καὶ τύχῃ δεινοὶ γενόμενοι λέγειν οὐ πρὸς τὸ βέλτιστον ἀποβλέπουσιν, ἀλλ' ὅπως ἂν τύχωσιν οὕτως χρῆσθαι τοῖς λόγοις εἰώθασιν· οἱ δὲ φιλοσοφίᾳ καὶ λογισμῷ τὴν δύναμιν ταύτην λαβόντες, οὐδὲν ἀσκέπτως λέγοντες ἧττον περὶ τὰς πράξεις πλημμελοῦσιν κτλ.

χρήσιμος] Analyt. post. II, 13 p. 96 b, 25: αἱ δὲ διαιρέσεις αἱ κατὰ τὰς διαφορὰς χρήσιμαί εἰσιν .. χρήσιμοι δ' ἂν εἶεν ὧδε μόνον, ita codices quos Bekkerus et Waitzius secutus est. χρησίμην Polit. p. 1271, b, 3 1338, 31. Nicom. I, 7. χρήσιμαι part. anim. IV, 8 ubi PV χρήσιμοι. IV, 10 p. 689, 32 χρησίμην τὴν θέσιν, sed ibidem b, 15 φύσιν χρήσιμον. 725, 4 χρησίμης. 7 χρησίμην. 16 χρησίμου. b, 2 p. 726, 26. Metaph. Θ, 1 p. 1045 χρησίμη, sed A χρησιμωτάτη.

infra I, 15 p. 1376, 26 *χρησίμης* et III, 2 p. 1404 b, 32 solus A *χρήσιμαι*, sed v. 38 *ὁμωνυμίαι χρήσιμοι*.

21 *διά τε τὸ φύσει*] Muretus legit: *διὰ τὸ φύσει μὲν εἶναι κρείττω τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων* et addit: *οὐκ ἀεὶ δέ, καὶ τοῖς πολλοῖς τάδε εὐπιστότερα τῶν ἐναντίων* et convertit sic: *Utilis autem rhetorica est tum quia natura quidem vera et iusta potentiora sunt falsis et iniustis, non tamen semper etiam in vulgus faciliora ad persuadendum.* Riccobonus, p. 26 qui haec ex integro Mureti commentario (maxima enim libri prioris pars intercidit,) ab eius amico Ricardo Esio (vid. p. 18) sibi commodato, notavit; utinam et argumenta huius emblematis in quo praeter sensum et *τάδε* et *εὐπιστότερα* offendit, addidisset. Conf. Fr. A. Wolf Auctarium ad Vat. Animadv. pag. 200. Nihil desiderari docet et Dionysii Hal. epist. ad Amm. cap. 6 qui verba *χρήσιμος δ' ἐστὶν — πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως*, ut ipse dicit *κατὰ λέξιν* affert; ibi legitur *διά γε τό*, minus recte, *τε* hanc primam esse rationem et alias sequi indicat, ut Andocid. I, 58: *ὅπου δὲ τούτων τὸ ἐναντιώτατον ἦν, σιωπήσαντι μὲν αὐτῷ τε αἴσχιστα ἀπολέσθαι μηδὲν ἀσεβήσαντι, ἔτι δὲ τὸν πατέρα περιιδεῖν ἀπολόμενον καὶ τὸν κηδεστὴν καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ ἀνεψίους τοσούτους.* Plat. Phaedr. p. 279 A. Arist. Phys. III, 8 p. 208, 8—11. VII, 4 p. 248, 19. 257 b, 15. 472 b, 6. 783 b, 33. 999, 26—32.

22 *μὴ*] male om. A. *μὲν* plures Dionysii libri.

23 *ἀνάγκη δι' αὐτῶν*] Vet. transl. Vict. et Mon. *necesse contraria per ipsa*, sed ed. pr. om. *contraria*. In A scholion *διὰ τῶν ἐναντίων ἢ τοῦ ψευδοῦς ἢ τοῦ ἀδίκου*, recte; Dobreeus Advers. I, 159 *δι' αὑτῶν sua culpa* scribit. Gaisf. contulit Eurip. fragm. 3 Alexandri

ἀγλωσσίᾳ δὲ πολλάκις ληφθεὶς ἀνὴρ
δίκαια λέξας ἧττον εὐγλώσσου φέρει.

24 *ἔτι δὲ πρὸς ἐνίους*] Infra I, 2 de rhetorica: *ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς . . καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροαταῖς οἳ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν οὐδὲ λογίζεσθαι πόρρωθεν . . . ὁ γὰρ κριτὴς ὑπόκειται εἶναι ἁπλοῦς.* II, 22: *ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός τίς ἐστιν εἴρηται πρότερον καὶ πῶς συλλογισμὸς καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν·*

οὔτε γὰρ πόρρωθεν οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντα συνάγειν, τὸ μὲν γὰρ ἀσαφὲς διὰ μῆκος, τὸ δὲ ἀδολεσχία διὰ τὸ φανερὰ λέγειν· τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις, ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους λέγειν· οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ τὰ καθόλου λέγουσιν, οἱ δ' ἐξ ὧν ἴσασι καὶ τὰ ἐγγύς. cf. Cicero de oratore I, 3, 12. II, 33, 117. schol. in Theonis prog. p. 150 Finckh. Iulius Victor p. 232 cap. 10.

25 διδασκαλίας] διδασκαλία Dionysii libri.

28 ἐν τοῖς τοπικοῖς] I, 2: πρὸς δὲ τὰς ἐντεύξεις (χρήσιμος ἡ τῶν τοπικῶν πραγματεία), διότι τὰς τῶν πολλῶν κατηριθμημένοι δόξας οὐκ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἀλλ' ἐκ τῶν οἰκείων δογμάτων ὁμιλήσομεν πρὸς αὐτοὺς μεταβιβάζοντες ὅτι ἂν μὴ καλῶς φαίνωνται λέγειν ἡμῖν. ubi conf. Alex. p. 17. In Dionysio solus C τοπικοῖς habet, ceteri tres corrupte πολιτικοῖς.

29 ἔτι δὲ τἀναντία] II, 25: οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ ἐκ τῶν ἐνδόξων, δοκοῦντα δὲ πολλὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν. Proclus in Cratylum p. 2 et schol. in Plat. Gorg. p. 338 Bkk.: ὅτι ὁ μὲν Ἀριστοτέλης (καὶ οἱ σοφισταὶ add. schol.) μίαν εἶναι λέγει ῥητορικὴν καὶ μίαν διαλεκτικὴν δυναμένας ἐπ' ἀμφότερα ὡς ἂν τις προαιρῆται πείθειν ἢ ἐλέγχειν· ὁ δὲ Πλάτων ἄμεινον δύο ἑκατέρας εἶναι λέγει· ἡ μὲν γάρ τίς ἐστι, φησί, ῥητορικὴ κολακεία καὶ ἄτεχνος, ἣν ἐν Γοργίᾳ διαβάλλει, ἡ δὲ ἐπιστήμη τῶν ἀγαθῶν καὶ δικαίων, ἣν ἐν Φαίδρῳ ἀνυμνεῖ. καὶ πάλιν τὴν μὲν τοῦ Ἀριστοτέλους διαλεκτικὴν ὡς ἐριστικὴν ἀποπέμπεται, τὴν δὲ τῶν ὄντων τὰς ἀρχὰς ὁρῶσαν διαλεκτικὴν ἀγαπᾷ ὡς μέρος φιλοσοφίας. At is et usum et rationem quam Aristoteles rhetoricae tribuit, neglexit. conf. Topic. VIII, 14. Soph. el. 15: ἔτι καθάπερ καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, καὶ ἐν τοῖς ἐλεγκτικοῖς ὁμοίως τὰ ἐναντιώματα θεωρητέον ἢ πρὸς τὰ ὑφ' ἑαυτοῦ λεγόμενα ἢ πρὸς οὓς ὁμολογεῖ καλῶς λέγειν ἢ πράττειν, ἔτι πρὸς τοὺς δοκοῦντας τοιούτους ἢ πρὸς τοὺς ὁμοίους ἢ πρὸς τοὺς πλείστους ἢ πρὸς πάντας. Quint. XII, 1. Cicero de orat. I, 34, 158.

32 *ὅπως ἄλλου χρωμένου τοῖς λόγοις μὴ δικαίως αὐτοὶ λύειν ἔχωμεν*] Ita Bekkerus et *αὐτοὶ* in E extat, Aldus *τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως*, idem Veneta, sed tum *λύειν αὐτοί*, A vero et vet. tr. *μὴ δικαίως τοῖς λόγοις αὐτοῖς*, unde quondam *αὐτοὺς* scripsimus; verum est *αὐτοῖς*, sed delendum *τοῖς λόγοις*.

38 *πρὸς δὲ τούτοις ἄτοπον*] Conf. Plat. Gorg. p. 76 (480 seq.). 86 (486). Isocrat. Antidos. § 250 de arte rhetorica: *ὃ δὲ πάντων δεινότατον, ὅτι προκρίναιεν μὲν ἂν τὴν ψυχὴν σπουδαιοτέραν εἶναι τοῦ σώματος, οὕτω δὲ γιγνώσκοντες ἀποδέχονται μᾶλλον τοὺς γυμναζομένους τῶν φιλοσοφούντων. καίτοι πῶς οὐκ ἄλογον τοὺς τοῦ φαυλοτέρου ποιουμένους τὴν ἐπιμέλειαν ἐπαινεῖν μᾶλλον ἢ τοὺς τοῦ σπουδαιοτέρου, καὶ ταῦτα πάντων εἰδότων διὰ μὲν εὐεξίαν σώματος οὐδὲν πώποτε τὴν πόλιν τῶν ἐλλογίμων ἔργων διαπραξαμένην, διὰ δὲ φρόνησιν ἀνδρὸς εὐδαιμονεστάτην καὶ μεγίστην τῶν Ἑλληνίδων πόλεων γενομένην*; de pace § 39—40: *ἐμὸν μὲν οὖν ἔργον ἐστὶ καὶ τῶν ἄλλων τῶν κηδομένων τῆς πόλεως προαιρεῖσθαι τῶν λόγων μὴ τοὺς ἡδίστους ἀλλὰ τοὺς ὠφελιμωτάτους· ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν τοῦτο γιγνώσκειν, ὅτι τῶν μὲν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς ἀγνοούσαις καὶ γεμούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν οὐδέν ἐστιν ἄλλο φάρμακον πλὴν λόγος ὁ τολμῶν τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν, ἔπειθ' ὅτι καταγέλαστόν ἐστι τὰς μὲν καύσεις καὶ τὰς τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν πρὶν εἰδέναι σαφῶς εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὥστ' ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας.*

pag. 1355 b 2 *εἰ δ' ὅτι μεγάλα*] Postquam quatuor rationes quibus utilem esse artem ostenderet, laudavit, sententiam a Platone amplificatam plurima inde mala existere confutat. Rhet. Graec. IV p. 57: *εἰ δέ ποτε καὶ κακοὶ γεγόνασι ῥήτορες τοῦτο οὐ τῆς τέχνης ἔλεγχος, ἀλλὰ τῆς τῶν μετιόντων κακίας καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς αὐτὴ μὲν ὑγίειαν ἐπαγγέλλεται, τῶν δὲ ἰατρῶν τινὲς οὐ μόνον οὐχ ὑγιαίνειν ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ διαφθείρουσι καὶ ὅμως οὐδεὶς ἔγκλημα τοῦτο κατὰ*

τῆς τέχνης ὁρίζεται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς, οὐ διὰ τό τινας εἶναι κακοὺς ἐκβάλλεται τοῦ εἶναι τέχνη, ἀλλὰ διὰ τὸ χρήσιμον αὐτῆς τέχνη μάλιστα δείκνυται. Plura de hac re disputavit Philodemus περὶ ῥητορικῆς Vol. Hercul. Oxon. tom. II f. 64, sed pauca restant quae sententiam efficiant praeter haec: ἐπαγγέλλεται τὸ τέλος διὰ παντὸς ποιήσειν· οὔτε γὰρ ἰατρός, οὔτε κυβερνήτης, οὔτε τοξότης, οὔτε ἁπλῶς ὅσοι τὰς ἐπιστήμας οὐ παγίους ἔχουσιν, ἀλλὰ στοχαστικάς, ὥστ' ἢ καὶ ταύτας οὐ ῥητέον εἶναι τέχνας ἢ καὶ ῥητορικήν, ἐπαγγέλλεταί τε καὶ ὁ ῥήτωρ τὸ τέλος ποιήσειν, ἔστι δ' αὐτοῦ τὸ τέλος reliqua acutiores exponant. Gorgias ipse apud Platonem p. 24 (457): ὁ αὐτὸς δὴ λόγος καὶ περὶ τῆς ῥητορικῆς. δυνατὸς μὲν γὰρ πρὸς ἅπαντάς ἐστιν ὁ ῥήτωρ καὶ περὶ παντὸς λέγειν, ὥστε πιθανώτερος εἶναι ἐν τοῖς πλήθεσιν ἔμβραχυ περὶ ὅτου ἂν βούληται. ἀλλ' οὐδέν τι μᾶλλον τούτου ἕνεκα δεῖ οὔτε τοὺς ἰατροὺς τὴν δόξαν ἀφαιρεῖσθαι, ὅτι δύναιτο ἂν τοῦτο ποιῆσαι, οὔτε τοὺς ἄλλους δημιουργούς, ἀλλὰ δικαίως καὶ τῇ ῥητορικῇ χρῆσθαι, ὥσπερ καὶ τῇ ἀγωνίᾳ. ἐὰν δὲ οἶμαι ῥητορικὸς γενόμενός τις κᾳτα ταύτῃ τῇ δυνάμει καὶ τῇ τέχνῃ ἀδικῇ, οὐ τὸν διδάξαντα δεῖ μισεῖν τε καὶ ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐπὶ δικαίᾳ χρείᾳ παρέδωκεν, ὁ δ' ἐναντίως χρῆται. τὸν οὖν οὐκ ὀρθῶς χρώμενον μισεῖν δίκαιον καὶ ἐκβάλλειν καὶ ἀποκτιννύναι, ἀλλ' οὐ τὸν διδάξαντα. cf. pag, 171 (527). Haec Plato ex sophistarum, fortasse ipsius Gorgiae doctrina, qui sophistas defendit, discipulos accusat; accuratius eadem exponit Isocrates in Nicocle § 1—9. in Antidosi § 251 seqq., qui cum Aristotele conferendus est. Cic. de invent. 1, 94. ad Herenn. 2, 44.

4 πλὴν ἀρετῆς] Gaisfordus laudat Pseudoarchyt. Stobaei I p. 15: τῶν ἀγαθῶν ἃ μὲν οὐκ ἔχει ὑπερβολάν, οἷον ἀρετά· οὐ γάρ ἐστιν ὑπερβάλλουσά τις ἀρετὰ καὶ ὑπερβαλλόντως τις ἀγαθός. ἁ γὰρ ἀρετὰ στάθμαν ἔχει τὸ δέον καὶ τοῦ δέοντος ἕξις ἐν τοῖς πρακτοῖς, ἁ δ' εὐτυχία καὶ τὰν ὑπερβολὰν ἐπιδέχεται καὶ τὰν μείωσιν, ὑπερβάλλουσα δὲ γεννᾷ τινὰς κακίας καὶ ἐξίστησι τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως. Xenoph. Cyrop. IV, 1, 15. Plat. Menon.

p. 87 E. Isocrat. Nicocl. init. Aristot. Polit. I, 2: *χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα, ὁ δ' ἄνθρωπος ὅπλα ἔχων φύεται φρονήσει καὶ ἀρετῇ οἷς ἐπὶ τἀναντία ἔστι χρῆσθαι μάλιστα.* cf. Horat. epist. 1, 6, 16.

10 *ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς*] Vid. Muretus Var. Lect. XI, 18 qui recte monet haec contra vulgarem veterum de artis officio et fine — *ῥητορική ἐστι πειθοῦς δημιουργός* — sententiam dicta esse; vid. Plat. Gorg. p. 16 (453). Artium scriptor. p. 34. Rhetor. Graec. II p. 8: *τέλος δὲ οὐ τὸ πεῖσαι πάντως, τοῦτο γὰρ καὶ τῷ Σταγειρίτῃ δοκεῖ. ἀλλὰ τὸ πειστικῶς εἰπεῖν μηδὲν τῶν ἐνδεχομένων εἰρῆσθαι παραλιπόντα.* conf. p. 120. IV p. 26: *τέλος δὲ τῆς ῥητορικῆς οὐ τὸ ἁπλῶς πεῖσαι, ἀλλὰ τὸ πιθαναῖς χρήσασθαι μεθόδοις· ὥσπερ γὰρ ἰατρὸς κἂν μὴ ὑγιάσῃ, ταῖς δὲ ὑγιαστικαῖς χρήσηται μεθόδοις, ἰατρός ἐστι, καὶ ὁ φιλόσοφος κἂν μὴ πάντας ποιήσῃ καλοὺς καὶ ἀγαθούς, φιλόσοφός ἐστιν, οὕτω καὶ ὁ ῥήτωρ κἂν μὴ πείσῃ, πιθαναῖς δὲ χρήσηται μεθόδοις, ῥήτωρ ἐστίν, εἰκότως δὲ συμβαίνει τῷ φιλοσόφῳ καὶ τῷ ῥήτορι, τῷ μὲν μὴ ποιεῖν, τῷ δὲ μὴ πείθειν. ὑπόκειται γὰρ ψυχὴ αὐτοπροαίρετος, αὐτοκίνητος, αὐτεξούσιος, παλίμβολος, θᾶττον ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον μεταπίπτουσα καὶ μᾶλλον ἐπιρρεπῶς ἔχουσα πρὸς τὸ ἑαυτῇ πείθεσθαι ἢ ἑτέροις.* Aristoteles Top. I, 3: *ἕξομεν δὲ τελέως τὴν μέθοδον, ὅταν ὁμοίως ἔχωμεν ὥσπερ ἐπὶ ῥητορικῆς καὶ ἰατρικῆς καὶ τῶν τοιούτων δυνάμεων. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ποιεῖν ἃ προαιρούμεθα. οὔτε γὰρ ὁ ῥητορικὸς ἐκ παντὸς τρόπου πείσει, οὔθ' ὁ ἰατρικὸς ὑγιάσει· ἀλλ' ἐὰν τῶν ἐνδεχομένων μηδὲν παραλείπῃ, ἱκανῶς αὐτὸν ἔχειν τὴν ἐπιστήμην φήσομεν.* Hunc locum attulit Victorius, idem Isocrat. Nicoclem init. laudat. Ipse Aristoteles Ethic. Nicom. III, 5 finem *τὰ πρὸς τὸ τέλος* esse concedit: *βουλευόμεθα δ' οὐ περὶ τῶν τελῶν ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὰ τέλη, οὔτε γὰρ ἰατρὸς βουλεύεται εἰ ὑγιάσει, οὔτε ῥήτωρ εἰ πείσει.* Quintil. XI, 1, 11. Anecd. Paris. IV, 395 Cram. Philod. vol. Herc. IV, 55 coll. alt.: *πᾶς τεχνίτης ἐπαγγέλλεται τὸ τέλος ποήσειν, ὁ δὲ ῥήτωρ οὐκ ἐπαγγέλλεται πείσειν. οὐ πᾶς τεχνίτης, ἐὰν ἔχῃ φρένας, ἐπαγγέλλεται τὸ τέλος διὰ παντὸς ποήσειν· οὔτε γὰρ ἰατρὸς οὔτε κυβερνήτης οὔτε τοξό-*

της οὔτε ἁπλῶς ὅσοι τὰς ἐπιστήμας οὐ παγίους ἔχουσιν, ἀλλὰ στοχαστικάς, ὥστ' ἢ καὶ ταύτας οὐ ῥητέον εἶναι τέχνας ἢ καὶ τὴν ῥητορικήν.

12 ἰατρικῆς] Cf. Top. V, 7 p. 136 b, 36. — vet. tr. ὑγίαν vertit, non ὑγιᾶ.

17 ἡ γὰρ σοφιστικὴ] Restituimus hoc ex vetustissimo codice et vetere translatione; Aristoteles si personam, non rem notasset, non ὁ γὰρ σοφιστικός, sed ὁ γὰρ σοφιστὴς scripsisset.

18 οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει] Metaphys. III, 2 p. 1004, 23: περὶ μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ γένος στρέφεται ἡ σοφιστικὴ καὶ ἡ διαλεκτικὴ τῇ φιλοσοφίᾳ, ἀλλὰ διαφέρει τῆς μὲν τῷ τρόπῳ τῆς δυνάμεως, τῆς δὲ τοῦ βίου τῇ προαιρέσει. Victorius similem locum attulit ex Ethic. Nic. IV, 13: οὐκ ἐν τῇ δυνάμει δ' ἐστὶν ὁ ἀλαζών, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει, idem optime sensum huius loci explicuit: fallaces conclusiunculae non minus dialectico quam sophistae cognitae sunt, hoc tantum inter ipsos discrimen est, quod hic potest ipsis uti et non utitur; ille et potest et libenter utitur; improbat enim usum illarum dialecticus, sophista utilem sibi sentit ac summo studio eas captat. Soph. elench. cap. 1: ἔστι γὰρ ἡ σοφιστικὴ φαινομένη σοφία, οὖσα δὲ οὔ . . . ἡ γὰρ τοιαύτη δύναμις ποιήσει φαίνεσθαι σοφὸν οὗ τυγχάνουσι τὴν προαίρεσιν ἔχοντες. Schol. Plat. in Gorg. p. 342 Bkk.: ὅτι τῆς αὐτῆς γνώμης ἐστὶν Ἀριστοτέλης καὶ Γοργίας περὶ τῆς ῥητορικῆς. καὶ γὰρ ἐκεῖνος γνῶσιν μὲν τὴν αὐτὴν τοῦ τε σπουδαίου καὶ μοχθηροῦ ῥήτορος ἔλεγεν εἶναι, προαίρεσιν δὲ διάφορον. Qui arte dialectica recte utitur, διαλεκτικὸς dicitur, qui male et de industria ea abutitur, σοφιστής; in arte rhetorica autem et is qui bene et qui male ea utitur nullo verborum discrimine ῥήτωρ appellatur, et ut ipse infra dicit ἀνώνυμός ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. vid. Top, VIII, 5. Quintil. II, 15, 1. Muretus Var. Lect. XI, 18 Aristotelem hic duobus verbis persecare ea quae apud Platonem in Hippia minore fusius ac copiosius disputentur, monet; προαίρεσις ibi dicitur ἐξ ἐπιβουλῆς p. 214 seq. (370), sed dialogum illum quem Metaph. IV, 29 disertim refellit, hic notari non constat. Cicero part. orat. 23, 81;

et illam disputandi prudentiam imitatur concertatio captatioque verborum et hanc oratoriam vim inanis quaedam profluentia dicendi. Topic. IV, 5 p. 126, 30: *ὁρᾶν δὲ καὶ εἴ τι τῶν ψεκτῶν ἢ φευκτῶν εἰς δύναμιν ἢ τὸ δυνατὸν ἔθηκεν, οἷον τὸν σοφιστὴν [τὸν δυνάμενον ἀπὸ φαινομένης σοφίας χρηματίζεσθαι] ἢ διάβολον [τὸν δυνάμενον διαβάλλειν καὶ ἐχθροὺς ποιεῖν τοὺς φίλους] ἢ κλέπτην τὸν δυνάμενον τὰ ἀλλότρια λάθρᾳ κλέπτειν· οὐδεὶς γὰρ τῶν εἰρημένων τῷ δυνατὸς εἶναί τι τούτων τοιοῦτος λέγεται· δύναται μὲν γὰρ καὶ ὁ θεὸς καὶ ὁ σπουδαῖος τὰ φαῦλα δρᾶν, ἀλλ' οὔκ εἰσι τοιοῦτοι· πάντες γὰρ οἱ φαῦλοι κατὰ προαίρεσιν λέγονται,* ubi conf. Alexand. p. 176. Ald. Top. VI, 7.

19 *ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην] ἐπιστήμης* nomine hic manifesto abusus est Aristoteles, ut multis aliis locis fecit; neque enim harum rerum vera scientia est, sed cepit *ἐπιστήμην* pro cognitione et intelligentia. Victorius.

24 *ἐξ ὑπαρχῆς]* Polit. IV, 6. Soph. el. 34 p. 183, 20. de anima II, 1. de gener. anim. II, 6 p. 741 b, 33. et 745, 18. histor. animalium VII, 2. 590, 21. part. anim. 4, 10. 685 b, 29.

Cap. II.

26 *ἔστω δὴ ῥητορικὴ]* Aldina *δ' ἡ*, quam praeter Victorium et Bekkerum omnes secuti sunt, contra Aristotelis usum, quem et nostri libri satis docent. I, 5: *ἔστω δὴ εὐδαιμονία εὐπραξία μετ' ἀρετῆς.* I, 6: *ἔστω δὴ ἀγαθὸν ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ᾖ αἱρετόν.* I, 7: *ἔστω δὴ ὑπερέχον μὲν τοσοῦτον καὶ ἔτι.* II, 2: *ἔστω δὴ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης.* II, 3: *ἔστω δὴ πράϋνσις κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς.* II, 4: *ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν τὸ βούλεσθαί τινι ἃ οἴεται ἀγαθά.* II, 5: *ἔστω δὴ φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ φθαρτικοῦ ἢ λυπηροῦ* ubi A *ὁ φόβος.* II, 6: *ἔστω δὴ αἰσχύνη λύπη τις ἢ ταραχή.* II, 7: *ἔστω δὴ χάρις καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν δεομένῳ μὴ ἀντί τινος.* II, 8: *ἔστω δὴ ἔλεος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν.* Imperativus si abest, dicit *ἔστι δὲ*

δημοκρατία vel καλὸν μὲν οὖν [ἐστίν; illis non convenit I, 11: ὑποκείσθω δ' ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονὴν κίνησίν τινα ψυχῆς καὶ κατάστασιν ἀθρόαν, quod est ὑποκείσθω δὴ ἡμῖν, item I, 13: ἔστι δὴ τὸ ἀδικεῖσθαι τὸ ὑπὸ ἑκόντος τὰ ἄδικα πάσχειν, h. e. ἔστω δὴ ut supra I, 10: ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον. In aliis tamen libris, ubi rem exponere incipit, legimus ἔστι δή, Top. I, 1: ἔστι δὴ συλλογισμὸς λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων, ubi Alexander δὲ iuvenit; I, 2: ἔστι δὴ πρὸς τρία, ubi Alex. item δέ. Analyt. post. II, 12 p. 95, 27: ἔστι δὴ ὁ συλλογισμός, ut in Topicis. Sophist. el. cap. 2: ἔστι δὴ τῶν ἐν τῷ διαλέγεσθαι λόγων τέτταρα γένη. 15: ἔστι δὴ πρὸς τὸ ἐλέγχειν ἓν μὲν μῆκος, ubi C δέ. Anal. pr. I, 9 pag. 30, 37: ἔστω δὴ πρῶτον τὸ καθόλου ἀναγκαῖον, ita Bekk. sine varietate, Sylb. ἔστω δέ, conf. p. 31, 5. 81 b, 30. 87, 3. Polit. IV, 14: ἔστι δὴ τρία μόρια τῶν πασῶν πολιτειῶν. V, 2: εἰσὶ δὴ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν τρεῖς τὸν ἀριθμόν, sic Bekk. pro vulg. δέ. Phys. III, 1: ἔστι δή τι τὸ μέν, sed idem locus in Met. K, 9: ἔστι δὲ τὸ μέν. De generat. I, 10, p. 328, 18: ἔστι δὴ ὡς ἔφαμεν, recte, supra enim docuit quod sequitur, et sic ubique, si quae ante dicta sunt concludit; de coelo IV, 1 p. 308, 7: λέγεται δὴ initio disputationis. In Analyticis si exemplo res declaratur, semper est ἔστω δή, εἰλήφθω δή, semel Bekkerus Anal. post. II, 14 p. 98, 9 tacite ἔστω δέ, ubi editi ante eum δή. Eth. Nicom. VIII, 15 p. 1162 b, 25: ἔστι δὴ νομικὴ μὲν ἡ ἐπὶ τοῖς ῥητοῖς, vulg. δ' ἡ. Ethic. magna p. 1194 b, 4. 1195, 27. de coelo III, 3: ἔστω δὴ στοιχεῖον, vulg. cum L τὸ στοιχεῖον.

ἔστω δὴ ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν] δύναμιν dicit, non scientiam ἐπιστήμην, quod haec certam quandam disciplinam, rhetorica vero non nisi formam comprehendit; ipse infra cap. 4, ubi de re et materia generis deliberativi loquitur, accurate exponit: καθέκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δὲ ὅσον ἐνδέχεται περὶ αὐτῶν διορίσαι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δεῖ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορι-

κῆς εἶναι τέχνης, ἀλλ' ἐμφρονεστέρας καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς, πολλῷ δὲ πλείω δεδόσθαι καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων θεωρημάτων. ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς· ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ, τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις. ὅσῳ δ' ἄν τις ἢ τὴν διαλεκτικὴν ἢ ταύτην μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων. Quae cum proprie non rem ipsam de qua agit, sed eius formam contineat, universalis est, περὶ ἕκαστον, non minus quam dialectica; unde rhetorica communia enthymemata quam maxime tractat, nec tamen iis quae ex re ipsa hauriuntur, carere potest; Aristoteles dilucide hoc capite infra exponit: τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγίστη διαφορὰ καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν πάντας ἐστὶν ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστὶ κατὰ τὴν ῥητορικὴν ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν, τὰ δὲ κατ' ἄλλας τέχνας ... κἀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστιν· ταῦτα δὲ ὅσῳ τις ἂν βέλτιον ἐκλέγηται τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς· ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκέτι διαλεκτικὴ οὐδὲ ῥητορικὴ ἀλλ' ἐκείνη ἔσται, ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς. ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων, ἐκ δὲ κοινῶν ἐλάττω. Ex hac doctrina rhetoricae quidem, ut Riccoboni verbis utamur, non licet illas res tractare quae sunt aliarum artium enthymematibus propriis ipsarum artium, sed sumptis ex communibus locis et ad vulgarem opinionem accommodatis, licet vero argumentis ductis ex communibus locis non solum agere de rebus civilibus, quae propositam habent actionem, verum etiam de naturalibus et de quacunque re. Quae rhetoricae utilitas ab ipso Aristotele agnoscitur maxima, ut aliae artes omnibus quidquid velint persuadere non possint, cum ea dicendi ratione utantur quae a scientia profi-

ciscitur, rhetorica vero apud omnes persuadeat, cum ex communibus ducat fidem et argumenta; neque solum ab eodem triplex orationum genus commemoratur, id est quaestio definita, verum etiam II, 22 infinita, quam ob rem, licet praecepta tradantur inprimis de tribus generibus causarum, tanquam de materia praecipua, non tamen caetera reiiciuntur. Haec Riccobonus; Aristoteles veterum sophistarum sententiam confirmat et quae Socrates ex his de arte rhetorica quaerit, refellit, sed posteriores, quae noster de eius natura et ratione exposuerit, minus attendisse, neque rite huius sententia examinata vel confutata alia approbasse, et ea quae de ipsius definitione disserunt, et quas ipsi subtiliores scilicet conferunt, docent.

Cicero de invent. I, 5, 7 seqq. neque enim ante hunc ex iis scriptoribus qui supersunt, alius de Aristotelis arte rhetorica disputavit: *Materiam artis eam dicimus, in qua omnis ars et ea facultas quae conficitur ex arte versatur; ut si medicinae materiam dicamus morbos ac vulnera, quod in his omnis medicina versetur; item quibus in rebus versatur ars et facultas oratoria eas res materiam artis rhetoricae nominamus. Has autem res alii plures, alii pauciores existimarunt. Nam Gorgias Leontinus, antiquissimus fere rhetor, omnibus de rebus oratorem optime posse dicere existimavit; hic infinitam et immensam huic artificio materiam subiicere videtur. Aristoteles autem, qui huic arti plurima adiumenta atque ornamenta subministravit, tribus in generibus rerum versari rhetoris officium putavit, demonstrativo, deliberativo, iudiciali . . . quare materia quidem nobis rhetoricae videtur ea, quam Aristoteli visam esse diximus.* cf. de orat. III, 32, 126. I, 6, 20. Veteres illi dicendi auctores fortasse non modo τὰς κοινὰς προτάσεις, verum etiam τὰς ἰδίας omnes conquirebant, unde error illorum et inanis labor; Aristoteles vero illas omnes et accuratissime comparatas rhetoricae convenire, has quidem non negligendas, sed alius generis quam rhetoricae esse probat. Cicero in his Aristotelis sententiam parum attendit, neque usquam philosophi nostri definitionem artis rhetoricae respicit.

Quintilianus II, 15, 13: *Quidam recesserunt ab eventu,*

sicut Aristoteles dicit: rhetorice est vis inveniendi omnia in oratione persuasibilia. Qui finis et illud vitium de quo supra diximus habet et insuper, quod nihil nisi inventionem complectitur, quae sine elocutione non est oratio . . . omnia subiecisse videtur oratori Aristoteles, cum dixit, vim esse videndi, quid in quaque re possit esse persuasibile. conf. Tacit. dial. 30. Non de suo alterum argumentum contra finem Aristot. profert; iam Philodemus Vol. Hercul. Oxon. tom. II. col. 23. qui item ex aliorum scriptis sumsisse videtur: *τῆς δ' αὐτῆς ἀδιαληψίας ἔχεται καὶ τοῦτο λεγόμενον ὑπό τινων, ὅτι μόνης ἢ μάλιστα τῆς ῥητορικῆς ἐστὶν τὸ τοὺς ἐνδεχομένους εἰς ἕκαστον λόγους ἐξευρίσκειν, διὸ καὶ τέλος αὐτῆς τοῦτ' εἶναί τινες ἔφησαν. πρῶτον μὲν γὰρ οὐθὲν διαφέρει τοῦτο τῆς εὑρέσεως, μᾶλλον δ' οὐδὲ τὸ περὶ τῶν πέντε τοῦ λόγου μερῶν τῆς εὑρέσεως· εὑρέσεις γάρ εἰσιν αἱ καθ' ἕκαστον ἐπιτεύξεις. . . . δεύτερον δὲ εἰ μὲν καὶ περὶ ἕκαστον τῶν ἐν ἰατρικῇ καὶ μουσικῇ καὶ γεωμετρίᾳ καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἐνδεχομένους εὑρίσκειν λόγους φασὶ τὴν ῥητορικήν, τὰ πάντ' αὐτὴν εἶναι νομίζουσι καὶ δῆλον ὅτι φαίνονται κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν πρὸς πάντ' εὐποροῦντες.* Vides quantum hic distet ab Aristotelis sententia penitus excussa; pinguius idem col. 21: *ἀλλὰ μὴν οἱ μὲν τῶν σοφιστῶν τὰς κοινὰς φρένας ἔχοντες οὐ περὶ τῶν ἐν παντὶ προβλήματι προοιμίων καὶ διηγήσεων καὶ πίστεων καὶ ὑπεξαιρέσεων καὶ ἐπιλόγων ἑαυτοῖς οἴονται προσήκειν, ἀλλὰ τῶν ἐν τῷ πολιτικῷ, τὸ δὲ τῶν παχυτέρων πλῆθος ὡς μόνοις ταῦτ' ἐκπονεῖται λέγει,* quorum in numero gloriatur Aristoteles. Erant tamen alii qui finem coartatum improbarent, Rhet. Gr. II p. 117: *ἐν πράγματι πολιτικῷ. καὶ τούτῳ μέμφονταί τινες, οὐκ ἔδει γὰρ φασὶν ἐν πράγματι πολιτικῷ εἰρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ παντὶ ἰατρικῷ καὶ φυσικῷ καὶ μαθηματικῷ καὶ ἁπλῶς ὅλοις τοῖς διὰ λόγων λεγομένοις. ταῦτα γὰρ πάντα παραλαβὼν ὁ ῥήτωρ καὶ τάξει καὶ ἑρμηνεύσει καὶ οἰκονομήσει κατὰ τὸ προσῆκον. ἡμεῖς δέ φαμεν, ὡς ἰδιαίτατον τοῦτο ῥήτορος ἐνταῦθα παραλαμβάνεται. μόνου γὰρ ῥήτορος τὸ περὶ τῶν πολιτικῶν διαλέγεσθαι.* Sed videamus varia de hoc Aristotelis fine iudicia in Rhetoribus Graecis:

II, pag. 102: *Ἀριστοτέλης αὐτὴν ὡρίσατο οὕτως. ῥητορική ἐστι δύναμις τοῦ περὶ ἕκαστον ἐνδεχομένου λόγου τέλος ἔχουσα τὸ εὖ λέγειν, ὃν καὶ αἰτιῶνταί τινες ὡς δύο κακιῶν παρακολουθουσῶν τοῖς ὅροις, ὑπερβολῆς ἢ ἐλλείψεως, τὴν μίαν τῶν κακιῶν τὴν ὑπερβολὴν ἔχοντα καὶ παρὰ τοῦτο μὴ ἀντιστρέφοντα τῷ ὁριστῷ. ἔχει δέ φασι τὴν ὑπερβολὴν καθὸ οὐ μόνον τὴν ῥητορικὴν περιέχει, ἀλλὰ καὶ τὴν διαλεκτικήν· καὶ γὰρ ἡ διαλεκτικὴ δύναμίς τίς ἐστι τοῦ περὶ ἕκαστον ἐνδεχομένου πιθανοῦ λόγου τέλος ἔχουσα τὸ εὖ λέγειν . . . ὁ μέντοι Γεωμέτρης ὀρθῶς φησὶν ἔχειν τὸν ὁρισμόν, παρόσον ἡ διαλεκτικὴ οὐκ ἔστι δύναμις τοῦ περὶ ἕκαστον ἐνδεχομένου πιθανοῦ λόγου. τῶν γὰρ περὶ τὰ πολιτικὰ πιθανῶν λόγων ἀπορεῖ. μόνης γὰρ τῆς ῥητορικῆς ὕλη τὰ πολιτικὰ ζητήματα καὶ ἐνθυμήματα.*

VI, pag. 16 Doxopater proleg. Rhet.: *Ἀριστοτέλης τοίνυν ὁ φιλόσοφος ἀποδέδωκεν ὅρον τῆς ῥητορικῆς εἰπὼν ῥητορική ἐστι δύναμις τεχνικὴ τοῦ περὶ ἕκαστον ἐνδεχομένου πιθανοῦ λόγου. ἡμάρτηται δὲ ὁ ὅρος οὗτος κατὰ τὸ ἐλλεῖπον. ἴσμεν γὰρ ὅτι δύο κακίαι ὅρων πεφύκασιν ὑπεροχή τε καὶ ἔλλειψις. εἰ μὲν γὰρ ὑπερέχει ὁ ὅρος τῇ λέξει, ἐλλείπει τοῖς πράγμασιν, εἰ δὲ ἐλλείπει τοῖς λόγοις, πλεονάζει τοῖς πράγμασιν. ἐπεὶ οὖν ὁ Ἀριστοτέλους ὅρος ἐνέλειψε κατὰ τὴν λέξιν, μὴ προστεθέντος πολιτικοῦ ἢ διεξοδικοῦ, ἐπλεόνασε τῷ πράγματι. οὐ μόνον γὰρ τὴν ῥητορικὴν ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ τὴν διαλεκτικὴν περιλαμβάνει. τοῦτο γὰρ διαφέρει ῥητορικὴ διαλεκτικῆς, ὅτι ἡ μὲν διαλεκτικὴ περὶ παντὸς τοῦ προτεθέντος, οὐ μόνον περὶ πολιτικοῦ ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς πράγματος λέγει πιθανῶς κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν, ἀλλ' οὐ διεξοδικῶς. οὐκοῦν ἀποφορτιστέον τὸν ὅρον τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς ἐλλείποντα τῇ λέξει.* Eadem fere schol. Aphthonii in Montefalc. bibl. Coisl. p. 593.

VI, pag. 50 Troilus Proleg.: *ὁ δὲ Ἀριστοτέλης οὕτως ὁρίζεται· ῥητορική ἐστι δύναμις τοῦ περὶ ἑκάστου ἐνδεχομένου πιθανοῦ. ἰστέον γὰρ ὡς πᾶς ὅρος θέλει συνίστασθαι ἐκ γένους καὶ συστατικῶν διαφορῶν. διὰ τί; ἐπειδὴ πᾶν πρᾶγμα καὶ κοινότητα ἔχει καὶ διαφορὰν κατὰ*

τὸν φιλόσοφον λόγον, ἡ δὲ κοινότης ἐν τῷ γένει. καὶ τοῦτο διαλαβὼν ἐν ταῖς συστατικαῖς ἐμφέρεται διαφοραῖς. ἐνταῦθα οὖν δύναμίς ἐστι γένος, μάλιστα δὲ δύναμις οἷον ὁ πλοῦτος, τὸ ξίφος, τὸ κάλλος. δύναμις δὲ ἡ ῥητορικὴ διότι εἰς ἑκάτερον ἐπιχειρηματική ἐστιν ἐπί τε τὸ δίκαιον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ ἄδικον. τοῦτό ἐστι τὸ δύναμις τοῦ περὶ ἑκάστου πράγματος ἐνδεχομένου πιθανοῦ. καλῶς οὖν λέλεκται. οὐ γὰρ ἀδύνατος μεταχειρίζεσθαι, ἀλλ' ἐνδεχομένη πεῖσαι. ἰστέον δὲ ὡς ὅτι οὐκ ἀποδεχόμεθα οὐδὲ τὸν παρόντα Ἀριστοτελικὸν ὅρον. ἡμαρτημένος γάρ ἐστιν.

V, pag. 15 Sopater in Hermog.: ἄλλοι δὲ δύναμιν θεωρητικὴν τοῦ περὶ ἕκαστα πιθανοῦ. καὶ οὗτος δοκεῖ Ἀριστοτέλους ὁ ὅρος. Et pag. 16: οἱ δὲ δὴ λέγοντες δύναμις θεωρητικὴ τοῦ περὶ ἕκαστα πιθανοῦ καὶ οὗτοι δοκοῦσιν εὖ λέγειν. τὸ γὰρ πιθανὸν καὶ οὐ πάντως ἀληθὲς ζητοῦσιν. ἀλλ' οὗτοι τὴν φύσιν τῆς τέχνης ἠγνόησαν. ὅπερ γὰρ φθάσαντες εἰρήκαμεν οὐ μόνον ἐστὶ θεωρητικὴ ἀλλὰ καὶ πρακτική. ἢ οὖν προσθετέον θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ τοῦ περὶ ἕκαστα πιθανοῦ ἢ ἐλλιπῶς ἔχει καὶ οὗτος. τὸ γὰρ πιθανὸν εὑρεῖν μόνον τῇ τέχνῃ κατέλιπεν, οὐδὲν δὲ ἐκ τοῦ πράττειν.

V, pag. 213: Ἀριστοτέλης δὲ δύναμιν τεχνικὴν τοῦ περὶ ἕκαστον ἐνδεχομένου πιθανοῦ λόγου. οὐδ' οὗτος ἀποδεκτέος, ἁρμόζει δὲ καὶ τῇ διαλεκτικῇ. III, pag. 611: ἣ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ῥητορική ἐστι δύναμις τεχνικὴ τοῦ περὶ ἕκαστον ἐνδεχομένου πιθανοῦ λόγου, ὃς ἡμάρτηται κατὰ τὸ ἐλλεῖπον μὴ ἔχον προστεθειμένον τὸ πολιτικοῦ· συμπεριλαμβάνει γὰρ ἐντεῦθεν καὶ τὴν διαλεκτικήν.

Discrimen quod inter dialecticam et rhetoricam est, ex his ipsis quae Arist. dicit, elucet, et pluribus in Rhet. Graec. tom. VII, p. 36—39 exponitur. Alex. quoque Aphrod. ad Top. p. 4 illud περὶ ἕκαστον quodammodo non satis agnoscit: καὶ ὁ ῥήτωρ δὲ εἰ καὶ μὴ περὶ παντὸς ὁμοίως τῷ διαλεκτικῷ, ἀλλ' οὖν οὐδ' αὐτὸς περὶ ἕν τι γένος ἀφωρισμένον. καὶ γὰρ περὶ ἰατρικῶν ὁ ῥήτωρ λέγει καὶ περὶ φιλοσόφων καὶ περὶ μουσικῶν, μάλιστα δὲ περὶ τῶν πολιτικῶν. δοκεῖ γὰρ τοῦ ῥήτορος οἰκεία ὕλη εἶναι

ἢ ἐν τοῖς πολιτικοῖς τε καὶ πρακτικοῖς, καὶ περὶ ἁπάντων περὶ ὧν ἂν λέγῃ καὶ αὐτὸς ἐκ πιθανῶν τινων καὶ ἐνδόξων τὰς ἐπιχειρήσεις ποιήσεται ὁμοίως τῷ διαλεκτικῷ. καὶ γὰρ αὐτὸς εἰς τὰ ἀντικείμενα ἐπιχειρεῖ τὸ αὐτὸ ποτὲ μὲν καλόν, ποτὲ δὲ οὐ καλόν, καὶ ποτὲ μὲν συμφέρον, ποτὲ δὲ μή, καὶ ποτὲ μὲν δίκαιον, ποτὲ δὲ μὴ δεικνύς, ὥστε κοινὸν αὐταῖς καὶ τοῦτο τὸ ὁμοίως πρὸς ἀμφοτέρων τὰ ἀντικείμενα ταῖς δυνάμεσι χρῆσθαι . . . κοινὸν γοῦν αὐταῖς τό τε μὴ περὶ ἕν τι γένος ἀφωρισμένον πραγματεύεσθαι καὶ τὸ δι' ἐνδόξων καὶ πιθανῶν καὶ μὴ δι' οἰκείων ἀρχῶν τῷ προκειμένῳ καὶ τὸ ὁμοίως περὶ τὰ ἀντικείμενα ἀλλήλοις εἶναι, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τῷ τὸν μὲν διαλεκτικὴν περὶ πᾶσαν ὕλην τῇ δυνάμει χρῆσθαι καὶ μὴ διεξοδικοὺς ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, ἀλλ' ἐν ἐρωτήσει τε καὶ ἀποκρίσει, τὴν δὲ ῥητορικὴν μήτε περὶ πᾶσαν ὕλην ὁμοίως εἶναι τῇ διαλεκτικῇ· περὶ γὰρ τὴν πολιτικὴν μᾶλλον ὁ ῥήτωρ, ὡς προείρηται καὶ διεξοδικῶς γε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρῆται τῷ λόγῳ καὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα μᾶλλον λέγει. πρὸς γὰρ τὰς περιστάσεις καὶ τὰς τύχας τε καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς τόπους καὶ τὰ τοιαῦτα τοὺς λόγους σχηματίζει ἅπερ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστά ἐστι, περὶ τῶν τοιούτων γὰρ αἵ τε δίκαι καὶ αἱ συμβουλαὶ καὶ τὰ ἐγκώμια . . . προσκείμενον δὲ τὸ περὶ παντὸς χωρίζει πως τῆς ῥητορικῆς τὴν διαλεκτικήν. οὐ γὰρ ὁμοίως περὶ παντὸς προβλήματος ἡ ῥητορικὴ συλλογιστική. ὕλη γὰρ μᾶλλον τῷ ῥήτορι τὰ ἠθικά τε καὶ πολιτικὰ προβλήματα ὡς προειρήκαμεν ἃ δι' ἐνδόξων πειρᾶται αὐτὴ ἀποδεικνύναι, κοινότερον δὲ τὸ περὶ παντὸς εἶπε καθόσον καὶ περὶ φυσικῶν καὶ περὶ ἠθικῶν καὶ περὶ λογικῶν προβλημάτων ὁ διαλεκτικὸς διαλαμβάνει. Illud *μᾶλλον* et *μάλιστα* optime sententiae Aristotelis convenit, reliqua tamen, etiamsi raro usitata non prorsus exclusa esse, ex eo quod rhetorica certo et definito non comprehendatur genere, apparet.

Non primus Aristoteles hanc definitionem protulisse videtur, quam ipse infirmat Top. VI, 12 p. 149: *ἐνίοτε δ' ὁρίζονται οὐ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εὖ ἔχον ἢ τετελεσμένον. τοιοῦτος δ' ὁ τοῦ ῥήτορος καὶ ὁ τοῦ κλέπτου ὅρος,*

εἴπερ ἐστὶ ῥήτωρ μὲν ὁ δυνάμενος τὸ ἐν ἑκάστῳ πιθανὸν θεωρεῖν καὶ μηδὲν παραλείπειν, κλέπτης δ' ὁ λάθρᾳ λαμβάνων. δῆλον γὰρ ὅτι τοιοῦτος ὢν ἑκάτερος ὁ μὲν ἀγαθὸς ῥήτωρ ὁ δ' ἀγαθὸς κλέπτης ἔσται· οὐ γὰρ ὁ λάθρᾳ λαμβάνων, ἀλλ' ὁ βουλόμενος λάθρᾳ λαμβάνειν κλέπτης ἐστίν. Idem supra de vocabulo *κλέπτης* monitum IV, 5 p. 126, 30. Sed quod de homine dictum offendit, id ad rem, ad rhetoricam, translatum non offendet, quod ipse praecipit Top. VIII, 1 p. 156, 27; facile enim *ἔνστασιν* invenies, si dicis *ὁ ὀργιζόμενος ὀρέγεται τιμωρίας διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν*, non invenies, si dixeris *ὀργὴ ὄρεξις τιμωρίας διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν.*

Sextus Empiricus adv. Rhetores p. 290: *Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ῥητορικῶν τεχνῶν ἁπλούστερον παραδίδωσι τὴν ῥητορικὴν τέχνην λόγων. καὶ ζητουμένου πρὸς αὐτὸν ὅτι καὶ ἡ ἰατρικὴ τέχνη ἐστὶ λόγων ἰατρικῶν ἀπολογούμενοί τινές φασιν ὅτι ἡ ἰατρικὴ τοὺς λόγους ἐφ' ἕτερόν τι ἀναφέρει τέλος καθάπερ τὴν ὑγίειαν, ἡ δὲ ῥητορικὴ ἄντικρύς ἐστι λόγων τέχνη. καὶ ἄλλους δὲ ἐκτίθεται ὁ ἀνὴρ οὗτος ὅρους περὶ ὧν οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν λέγειν τοῖς μὴ προηγουμένως τὸν περὶ ῥητορικῆς διεξοδεύουσι λόγον.* conf. p. 301. Nunquam Aristoteles rhetoricam *τέχνην λόγων* dixit neque alium artis finem quam quem hic legimus, tradidit; qui *τέχνην λόγων* dicebant, paucis comprehenderunt philosophi sententiam, cui ne quis quod Sextus affert, obiiceret, auctor ipse substratum esse certum arti negans, cavit. Quomodo logici in Aristotelis definitione illud *ἐνδεχόμενον* tribus argumentis *κενοῖς καὶ διαλεκτικοῖς* confutarint, vide apud eundem Sext. Empir. p. 690 Bkk. seq.

De hac Aristotelis definitione et quas posteri excogitarunt, vid. quae in Mus. Rhen. XVIII, 481—526 accuratius exposuimus.

29 *διδασκαλικὴ καὶ πειστικὴ*] Plat. Gorg. p. 20 (255): *ἡ ῥητορικὴ ἄρα, ὡς ἔοικε, πειθοῦς δημιουργός ἐστι πιστευτικῆς, ἀλλ' οὐ διδασκαλικῆς περὶ τὸ δίκαιόν τε καὶ ἄδικον. Ναί. Οὐδ' ἄρα διδασκαλικὸς ὁ ῥήτωρ ἐστὶ δικαστηρίων τε καὶ τῶν ἄλλων ὄχλων δικαίων τε πέρι καὶ ἀδίκων, ἀλλὰ πιστικὸς μόνον. οὐ γὰρ δήπου ὄχλον γ' ἂν*

δύναιτο τοσοῦτον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διδάξαι οὕτω μεγάλα πράγματα. De vocabulo *πειστικὸς* et *πιστικὸς* vid. Ast. h. l. pag. 50—55.

29 *ἰατρικὴ*] Hanc et alias Plato cum rhetorica contulit p. 9 (450). 11 seqq. Arist. Ethic. Nicom. VI, 11: *ἔστι δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀσυνεἱσα* [leg. *εὐσυνεσία*] *καθ' ἃς λέγομεν συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους* [leg. *εὐσυνέτους*] *οὔθ' ὅλως τὸ αὐτὸ ἐπιστήμῃ ἢ δόξῃ (πάντες γὰρ ἂν ἦσαν συνετοὶ) οὔτε τις μία τῶν κατὰ μέρος ἐπιστημῶν, οἷον ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινῶν ἢ γεωμετρία περὶ μεγέθους.* ubi vulgata cum bonis libris *περὶ μεγέθη*, mira casuum variatione, de qua conf. Bernhardy Syntax p. 201, Bonitz Ar. Stud. I, 19; etiam nostro loco A et vet. transl. *ὑγιεινῶν καὶ νοσερῶν* et *ἀριθμῶν.* III, 12: *περὶ μὲν οὖν τῆς λέξεως εἴρηται καὶ κοινῇ περὶ ἁπάντων καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος.* III, 17 p. 1418, 2: *ἡ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον . . ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων.* I, 4: *ληπτέον περὶ ποῖα ἀγαθὰ . . ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει . . περὶ δὲ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή.* Met. I, 3 p. 982, 7. 20 ex cod. A. — nos A secuti sumus, ceteri *ὑγιεινὸν καὶ νοσερόν*, item *ἀριθμόν.*

33 *περὶ τοῦ δοθέντος ὡς εἰπεῖν*] Sic loquitur, quia intelligit, materias esse quasdam valde remotas a studio oratoris et in quibus artificium dicendi minus valet; nec tamen non illic etiam, si illud tenet, videbit aliquid, quod possit ad id quod voluerit de illis probandum, arripere. Victorius. Intellige de quavis fere re, *περὶ παντός*, nam in universali sententia dicitur *ὡς εἰπεῖν*, conf. ad Poetic. cap. 6.

34 *οὐ περί τι γένος ἴδιον*] Cf. Rhet. Graeci II p. 71. VII p. 35.

35 *τῶν δὲ πίστεων αἱ μὲν ἄτεχνοί εἰσιν αἱ δ' ἔντεχνοι*] Auctor huius divisionis hic noster fuit, quam reliqui postea scriptores artis probarunt. Prima aetate Cicero ab ea dissentire coepit et audacter sibi errare videri dixit (de invent. II, 14, 47) illos qui suspicionum genus aliquod artificii non egere putarunt; ipse tamen postea cum melius de his iam rebus iudicare posset, errorem suum agnovit et sententiam Aristotelis secutus est. In II autem libro (27, 114) de oratore de his copiose disseruit. Quintilianus etiam libro V, 1 inquit:

ac prima quidem illa partitio ab Aristotele tradita consensum fere omnium meruit, alias esse probationes quas extra dicendi rationem acciperet orator, alias quas ex causa traheret ipse et quodammodo gigneret. Victorius. Conf. Riccob. ad I, 15 p. 176. Cicero quid sentiat, ipse dicit, Part. orat. 14, 48: *illa (arte) vero indigent, nec eo sine arte dicuntur, quod ita sunt, sed quod ea non parit oratoris ars, sed foris ad se delata tamen arte tractat et maxime in testibus.* Topic. 24. Victor p. 209 Or. 226. Anaximenes cap. 8. 15 solus a vulgari usu discedit: *εἰσὶ δὲ δύο τρόποι τῶν πίστεων. γίνονται γὰρ αἱ μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων, αἱ δὲ ἐπίθετοι τοῖς λεγομένοις καὶ τοῖς πραττομένοις.* Cicero in part. orat. saepe *assumpta* dicit. Rhet. Gr. III, 457. IV, 95. V, 221. VII, 22. 190. Apsines IX, 502. 531. Minucianus IX, 601 seq. Vol. Hercul. coll. alt. III, 184: *τῶν δὲ πίστεων τὰς μὲν ἀτέχνους κοινὰς πάντων ὑπάρχειν, τῶν δ' ἐντέχνων τὸ εἰκὸς καὶ τὸ σημεῖον καὶ τὸ τεκμήριον οὐδὲν αὐτοῖς προσήκειν, ἀλλὰ τὸ μὲν σημεῖον εἶναι τοῦ παρηκολουθηκότος ἴδιον οἷον τὸ μὲν ἐν νόσοις ἰατροῦ, τὸ δ' ἐν τοῖς περὶ πλεῖν χ(ειμῶ)σιν κυβερνήτου, παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τὸ δ' εἰκὸς τοῦ παραθεωρήσαντος πῶς τε* . . . quibus nescio quis tangitur, conf. fol. 189.

36 *ἄτεχνα δὲ λέγω*] Cicero de orat. II, 116: *Ad probandum autem duplex est oratori subiecta materies, una rerum earum, quae non excogitantur ab oratore, sed in re positae ratione tractantur . . . quae non ab oratore pariuntur, sed ad oratorem a causa atque a reis deferuntur; altera est quae tota in disputatione et argumentatione oratoris collocata est.* vid. Arist. I, 15. Alexander apud inc. rhetorem in Notices et extraits XIV, 199: *ἔργον δὲ τοῦ ῥήτορος ἐν ταῖς ἀτέχνοις πίστεσι τὰ μὲν βοηθοῦντα αὐξῆσαι καὶ βεβαιῶσαι, τὰ δὲ καθ' ἡμῶν ἐπισμικρῦναι καὶ ὡς οὐκ ἀξιόπιστα διαβαλεῖν, τὸ δὲ ὅλον τούτων τῶν πίστεων ἡ μὲν εὕρεσις ἄτεχνος, ἡ δὲ χρῆσις ἔντεχνος.* Iulius Victor cap. VI, 7.

37 *οἷον μάρτυρες βάσανοι συγγραφαὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα*] I, 15: *εἰσὶ δὲ πέντε τὸν ἀριθμόν, νόμοι μάρτυρες συνθῆκαι βάσανοι ὅρκος* eaque ibi multis exponuntur.

1 *τὰ δὲ εὑρεῖν*] Muretus legit *τὰ δὲ καὶ εὑρεῖν*. Riccobonus. pag. 1356

2 *πίστεων τρία εἴδη ἐστίν*] Dionys. Halic. de Lysia cap. 19. quem indicavit Victorius. Cic. de orat. II, 27, 115: *ita ratio omnis dicendi tribus ad persuadendum rebus est nixa, ut probemus vera esse ea quae defendimus, ut conciliemus nobis eos qui audiunt, ut animos eorum ad quemcunque causa postulabit motum, vocemus.* Item § 121. 310. 128; *meae totius orationis et istius ipsius in dicendo facultatis, quam modo Crassus in caelum verbis extulit, tres sunt rationes, ut ante dixi, una conciliandorum hominum, altera docendorum, tertia concitandorum; harum trium partium prima lenitatem orationis, secunda acumen, tertia vim desiderat; nam hoc necesse est, ut is qui nobis causam adiudicaturus sit, aut inclinatione voluntatis propendeat in nos, aut defensionis argumentis adducatur, aut animi permotione cogatur.* Orator. 128. orat. partit. 46. Quint. XI, 3, 154. Minucianus IX pag. 601: *τῶν δὲ ἐντέχνων πίστεων αἵ μέν εἰσιν ἠθικαί, αἵ δὲ παθητικαί, αἵ δὲ λογικαὶ αἵ αὐταὶ καὶ πραγματικαί.* V, 506: *τῶν δὲ πίστεων αἵ μέν εἰσιν ἄτεχνοι, . . αἵ δὲ ἔντεχνοι, τῶν δὲ ἐντέχνων εἴδη τρία· αἵ μὲν γάρ εἰσι λογικαί τε καὶ πρακτικαὶ* (scrib. *πραγματικαί*), *αἵ δὲ ἠθικαί, αἵ δὲ παθητικαί. λογικὴ μὲν οὖν πίστις ἐστὶ λόγος αὐτοῦ τοῦ πράγματος περὶ οὗ ὁ λόγος, τὰς ἀποδείξεις δι' ἐπιχειρημάτων ποιούμενος . . ἠθικὴ δὲ πίστις ἐστὶ λόγος ἀπὸ τῆς τοῦ προσώπου ποιότητος τὴν πίστιν παρεχόμενος. παθητικὴ δὲ λόγος εἰς πάθος ὅπερ ὁ λέγων βούλεται, τὸν ἀκροατὴν ἐκτρέπων καὶ ἄνευ τῆς τῶν πραγμάτων ἀποδείξεως, οἷον ὀργὴν φθόνον ἔλεον εὔνοιαν.*

5 *διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους*] I, 8: *ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἵ πίστεις γίνονται δι' ἀποδεικτικοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ δι' ἠθικοῦ, τῷ γὰρ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα πιστεύομεν, τοῦτο δ' ἐστὶν ἂν ἀγαθὸς φαίνηται ἢ εὔνους ἢ ἄμφω, δέοι ἂν τὰ ἤθη τῶν πολιτειῶν ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς.* II, 1. 12—14. Plat. Gorgias p. 143 (513): *τῷ αὐτῶν γὰρ ἤθει λεγομένων τῶν λόγων ἕκαστοι χαίρουσιν, τῷ δὲ ἀλλοτρίῳ ἄχθονται.* Charmadas ap. Ciceron. de orat. I, 19, 87: *caput esse arbitrabatur oratoris, ut et ipsis apud quos*

ageret, talis, qualem se ipse optaret, videretur; id fieri vitae dignitate, de qua nihil rhetorici isti doctores in praeceptis suis reliquissent, et uti eorum qui audirent, sic afficerentur animi, ut eos affici vellet orator, quod item fieri nullo modo posse, nisi cognosceret is qui diceret, quot modis hominum mentes et quibus rebus et quo genere orationis in quamque partem moverentur. intelligit *ἤθη* et *πάθη*. Demosth. *παραπρ.* § 339 p. 450: *ἔτι τοίνυν ὅταν μὲν ἴδητε δεινότητα ἢ εὐφωνίαν ἤ τι τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἀγαθῶν ἐπὶ χρηστοῦ καὶ φιλοτίμου γεγενημένον ἀνθρώπου, συγχαίρειν καὶ συνασκεῖν πάντας δεῖ. κοινὸν γὰρ ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῦτ' ἀγαθὸν γίγνεται· ὅταν δ' ἐπὶ δωροδόκου καὶ πονηροῦ καὶ παντὸς ἥττονος λήμματος, ἀποκλείειν καὶ πικρῶς καὶ ἐναντίως ἀκούειν, ὡς πονηρία δυνάμεως δόξαν εὑρομένη παρ' ὑμῶν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐστίν. ὁρᾶτε δ' ἀφ' ὧν οὗτος εὐδοκιμεῖ, πηλίκα τῇ πόλει περιέστηκε πράγματα. αἱ μὲν τοίνυν ἄλλαι δυνάμεις ἐπιεικῶς εἰσὶν αὐτάρκεις, ἡ δὲ τοῦ λέγειν, ἂν τὰ παρ' ὑμῶν τῶν ἀκουόντων ἀντιστῇ, διακόπτεται. οὕτως οὖν ἀκούετε τούτου ὡς πονηροῦ καὶ δωροδόκου καὶ οὐδ' ὁτιοῦν ἐροῦντος ἀληθές.* Fortasse nostrum locum intellexit Quintilianus V, 12, p. 452 Burm.: *His quidam probationes adiiciunt quas παθητικὰς vocant, ductas ex affectibus; atque Aristoteles quidem potissimum putat ex eo qui dicit, si sit vir optimus, quod ut optimum est, ita longe quidem, sed sequitur tamen videri.* Dicit enim auctor *σχεδὸν ὡς ἔπος εἰπεῖν τὴν κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος.*

9 *διὰ τὸν λόγον*] Vetus transl. *oportet et accidere hoc non per orationem, sed propter proopinari qualem quendam esse dicentem*, legisse itaque videtur *συμβαίνειν μὴ διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι.* Reddendum id quod in A apparet *συμβαίνειν διὰ τοῦ λόγου, ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦ*, ubique enim genitivus apparet.

10 *οὐ γὰρ ὥσπερ ἔνιοι*] Vid. Muretus in Var. Lect. II, 1 et Lambini epistola in Mureti var. lect. tom. I p. 398 Ruhnk. qui corrigit, *τεχνολογούντων οἳ οὐ τιθέασι ἐν τῇ τέχνῃ τὴν ἐπιείκειαν: non enim ita res se habet, ut quidam magistri, qui de arte scripserunt, existimant, qui non ponunt in*

iis quae sunt artis, probitatem dicentis. conf. Spald. ad Quintil. V, 12, 9. III, 2: οὐ γὰρ ὡς ἔφη Βρύσων, οὐδένα αἰσχρολογεῖν. Hanc Lambini emendationem probat Wolfius Auctar. ad Vat. Animadv. pag. 202. Nil mutandum; III, 17: ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις καὶ ἠθικῶς λεκτέον καὶ ἀποδεικτικῶς, ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς. καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττειν χρηστὸν φαίνεσθαι τὸν λόγον ἢ ἀκριβῆ.

13 σχεδὸν ὡς εἰπεῖν κυριωτάτην] Ita dixit, quod multo maioris et gravioris momenti est enthymema, quod ipse supra nominavit cap. 1: ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς κυριώτατον τῶν πίστεων. Isocrat. περὶ ἀντιδόσ. § 278—80: καὶ μὴν οὐδ' ὁ πείθειν τινὰς βουλόμενος ἀμελήσει τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ τούτῳ μάλιστα προσέξει τὸν νοῦν, ὅπως δόξαν ὡς ἐπιεικεστάτην λήψεται παρὰ τοῖς συμπολιτευομένοις. τίς γὰρ οὐκ οἶδε καὶ τοὺς λόγους ἀληθεστέρους δοκοῦντας εἶναι τοὺς ὑπὸ τῶν εὖ διακειμένων λεγομένους ἢ τοὺς ὑπὸ τῶν διαβεβλημένων καὶ τὰς πίστεις μεῖζον δυναμένας τὰς ἐκ τοῦ βίου γεγενημένας ἢ τὰς ὑπὸ τοῦ λόγου πεπορισμένας et quae sequuntur. Anaximenes cap. 39. Eurip. Hec. 297:

τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃς, τὸ σὸν
πείσει. λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰών,
κἀκ τῶν δοκούντων αὑτός, οὐ ταὐτὸν σθένει.

Menander p. 201 M.:

τρόπος ἔσθ' ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος.

Plut. Phoc. 5 (Demosth. 10): ὁ δὲ Δημοσθένης τῶν μὲν ἄλλων κατεφρόνει πολὺ ῥητόρων, ἀνισταμένου δὲ Φωκίωνος εἰώθει λέγειν ἄτρεμα πρὸς τοὺς φίλους· ἡ τῶν ἐμῶν λόγων κοπὶς πάρεστιν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως πρὸς τὸ ἦθος ἀνοιστέον, ἐπεὶ καὶ ῥῆμα καὶ νεῦμα μόνον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μυρίοις ἐνθυμήμασι καὶ περιόδοις ἀντίρροπον ἔχει πίστιν. Aeschines κατὰ Τιμάρχου § 30: οὐδ' ᾤετο δεῖν ὁ νομοθέτης τὸν ῥήτορα ἥκειν ἐπὶ τὸ βῆμα τῶν λόγων ἐπιμεληθέντα πρότερον, ἀλλ' οὐ βίου. καὶ παρὰ μὲν ἀνδρὸς καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, κἂν πάνυ κακῶς καὶ ἁπλῶς ῥηθῇ, χρήσιμα τὰ λεγόμενα ἡγήσατο εἶναι τοῖς ἀκούουσι, παρὰ δὲ ἀνθρώπου βδελυροῦ καὶ καταγελάστως μὲν κεχρημένου τῷ ἑαυτοῦ σώματι, αἰσχρῶς δὲ τὴν πατρῴαν οὐσίαν κατεδηδοκότος, οὐδ' ἂν εὖ πάνυ λέγῃ συνοίσειν ἡγήσατο τοῖς

ἀκούουσι. § 179: περὶ παραπρ. § 150: ἐκπέπληγμαι δὲ εἰ σὺ λοιδορεῖν Φίλωνα τολμᾷς, καὶ ταῦτα ἐν τοῖς ἐπιεικεστάτοις Ἀθηναίων, οἳ δεῦρο εἰσεληλύθασι δικάσοντες ἕνεκα τοῦ βελτίστου τῆς πόλεως καὶ μᾶλλον προσέχουσι τοῖς βίοις ἡμῶν ἢ τοῖς λόγοις.

15 οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν] Vid. I, 1. II, 1. Tacit. dial. 31: *ex his fontibus etiam illa profluunt, ut facilius iram iudicis vel instiget vel leniat qui scit, quid sit ira, et promptius ad miserationem impellat qui scit, quid sit misericordia et quibus animi motibus concitetur,* et quae porro adnotatu digna leguntur.

18 περὶ τῶν παθῶν] Ita et v. 24, sed II, 22 p. 1396 b, 33 παθημάτων. Conf. Ueber die κάθαρσις p. 39.

19 διὰ δὲ τῶν λόγων πιστεύουσιν] Vetus translatio: *per orationes autem credimus* non interpretis ut videtur, sed librarii errore; verbum ipsum πιστεύουσιν hic aeque atque in praecedentibus διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους . . διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν, in quibus intelligendum πίστεις εἰσί, omitti poterat. Singularem supra dixit numerum scribens ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, h. e. sola oratione, nulla alia externa re assumpta; nam et priores species oratione efficiuntur, et genus est ad διὰ τοῦ λόγου ποριζόμεναι πίστεις; multitudinis numerum evitat A: διὰ δὲ τὸν λόγον, sed scribendum et hic δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ λόγου vel διὰ δ' αὐτοῦ τοῦ λόγου. Idem Muretus sensit vertens: *oratione autem ipsa adducti credunt.*

20 ἀληθὲς ἢ φαινόμενον] Repetere auctor solet post verbum praecedens vocabulum, ut et hic eius usus φαινόμενον ἀληθὲς requirere videatur, I, 10 p. 1369 b, 26: τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινομένων ἢ ἀπαλλαγὴν ἢ μετάληψιν, quod tamen fortasse cum adiectivum supra saepius repetitum legatur, facilius feras. — ἀληθὲς addidit Bekker[3], conf. über die Rhet. des Ar. p. 26.

21 ταῦτα τὰ τρία] ἐνθύμημα, ἦθος, πάθος, de quorum posterioribus duobus Charmadas ap. Ciceron. de orat. I, 19, 8 in verbis supra allatis pergit: *haec autem esse penitus in media philosophia retrusa atque abdita, quae isti rhetores ne primoribus quidem labris attigissent.* Haec Plato in Phaedro p. 86—95 (269—274) ab artium scriptoribus et oratoribus

flagitans adumbravit; sed primariae partis, enthymematis, expositio Aristotelis ingenio debetur.

23 *τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται καὶ πῶς*] Accuratius infra II, 1: *δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία. λέγω δ' οἷον περὶ ὀργῆς πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσὶ καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι καὶ ἐπὶ ποίοις· εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μή, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων*, qua tripartita ratione singulos affectus examinat.

26 *παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς*] Exspectamus *παραφυάδα τινὰ* ut Ethic. Nicom. I, 4. *παραφυὲς μέρος τι* in quibusdam libris legitur; id et Quintilianus invenisse videtur II, 17, 14: *Aristoteles, ut solet, quaerendi gratia quaedam subtilitatis suae argumenta excogitavit in Gryllo; sed idem et de arte rhetorica tris libros scripsit et in eorum primo non artem solum eam fatetur, sed ei particulam civilitatis sicut dialectices assignat*, nisi sequens *μόριον* cum hoc nostro loco confundit.

26 *τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας*] Ita optime restituit Victorius, cum in aliis *πάθη* legatur; laudavit I, 4: *ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἐκ τῆς ἀναλυτικῆς καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτείας.*

27 *ὑποδύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ τῆς πολιτικῆς ἡ ῥητορική*] Plat. Gorg. p. 39 (464): *ἡ κολακευτικὴ . . τέτραχα ἑαυτὴν διανείμασα, ὑποδῦσα ὑπὸ ἕκαστον τῶν μορίων προσποιεῖται εἶναι τοῦτο ὅπερ ὑπέδυ.* Ibidem: *ὑπὸ μὲν οὖν τὴν ἰατρικὴν ἡ ὀψοποιικὴ ὑποδέδυκε καὶ προσποιεῖται τὰ βέλτιστα εἰδέναι.* Aristot. Metaph. III, 2: *οἱ γὰρ διαλεκτικοὶ καὶ σοφισταὶ τὸ αὐτὸ μὲν ὑποδύονται σχῆμα τῷ φιλοσόφῳ.* Hanc Aristotelis sententiam si posteriores artium scriptores considerassent, civiles quaestiones (*ἐν πολιτικῷ πράγματι*) fini rhetoricae non addidissent. Ethic. Nicom. I, 1: *τοιαύτη δ' ἡ πολιτικὴ φαίνεται . . ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰς ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμεων ὑπὸ ταύτην οὔσας οἷον στρατηγικήν, οἰκονομικήν, ῥητορικήν.*

28 *οἱ ἀντιποιούμενοι*] Erant qui vel maioris politica rhe-

toricam facerent. Eth. Nicom. X, 10 de sophistis: *οὐ γὰρ ἂν τὴν αὐτὴν τῇ ῥητορικῇ οὐδὲ χείρω ἐτίθεσαν, οὐδ' ἂν ᾤοντο ῥᾴδιον εἶναι τὸ νομοθετῆσαι συναγαγόντι τοὺς εὐδοκιμοῦντας τῶν νόμων*, quae contra Isocratis Antidos. § 79—83 dicta videntur.

31 *καὶ ὁμοία*] Vet. translat. *et similis*, et ita infra 1, 4: *ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ, τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις*. Dativus facile ex genitivo intelligitur; ceteri *ὁμοίωμα* omnes praebent; *μόριον* supra neque dixit, nam *παραφυὲς μέρος τι* v. 26 ex coniectura illatum est, et parum accurate hoc nomine appellavit; quae enim ars *μόριον* dialecticae est, ei *ἀντίστροφος* esse non potest.

31 *καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν*] Intelligit prima huius libri verba.

32 *ὡρισμένου*] Supra semper *ἀφωρισμένου* dixit.

33 *πῶς ἔχει*] Non intelligo, et abundant haec verba.

35 *τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι*] Hic incipit quaestio de probationibus, et nunc quidem primariae partis de enthymemate primum et secundum amplectens librum; in tertio *λέξις* et *τάξις*, elocutio et dispositio exponitur. Haec verba usque ad 6. 20. *ἐν τοῖς μεθοδικοῖς εἴρηται καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει* leguntur apud Dionys. Hal. ad Amm. cap. 7.

H. Sauppe in his quae sequuntur varia additamenta sibi invenisse videtur, quae hoc modo distinguit: *περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς.*

1.	2 a.	2 b.
πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ παραδείγματα λέγοντες ἢ ἐνθυμήματα, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν· ὥστ' εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη συλλογιζόμενον ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ὁτιοῦν (δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν) ἀναγκαῖον ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι.	*τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι καθάπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστι τὸ δὲ συλλογισμὸς καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγή, τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός.*	*καλῶ γὰρ ἐνθύμημα μὲν ῥητορικὸν συλλογισμόν, παράδειγμα δὲ ἐπαγωγὴν ῥητορικήν.*

Haec quomodo comprobem, non video; nam verbis nihil inest, quod praeter morem Aristotelis sit dictum aut iure vituperes, nisi quod v. 5 non *πάντες δέ*, sed *πάντες γὰρ* exspectamus, quod dudum mihi adnotaveram, neque propter hanc particulam quam et Dionysius exhibet, tantas excitabimus turbas; saepissime hae commutantur.

35 *δεικνύναι . . δεικνύναι*] *δείκνυσθαι . . δείκνυσθαι* Dionysius.

36 *ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς*] Dionysius *ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς*, (idque Muretus in versione, alterum in Var. Lect. II, 1.) neque memoriae esse errorem credas ex ipsius verbis quibus hanc Aristotelis sententiam praefatur: *περί τε παραδειγμάτων προελόμενος λέγειν ὅτι τὴν αὐτὴν ταῦτ' ἔχει δύναμιν ταῖς ἐπαγωγαῖς καὶ τοῖς συλλογισμοῖς, ταῦτα περὶ τῆς ἀναλυτικῆς καὶ μεθοδικῆς πραγματείας τίθησι*, ubi ab initio aliquid excidit et scribendum *περί τε παραδειγμάτων καὶ ἐνθυμημάτων προελόμενος λέγειν*, quod sensus flagitat. Utrumque probum et res eadem; cap. 4 *ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης* vet. transl. *ex dialectica scientia*. Vulgatum defendunt Thurot p. 250, Sauppe p. 60.

1 *τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμὸς*] Om. pr. A. sed extat apud Dionysium et in vetere translatione; alii codices et Dionysii libri plura omittunt, quos secutus est Muretus in versione et Var. Lect. II, 1; item alios de suo supplevisse lacunam, apparet ex iis quae in Puccii codice ap. Victorium leguntur: *καθάπερ καὶ ἐν τοῖς δ. τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστι, τὸ δὲ συλλογισμός, οὕτως ἐν τῇ ῥητορικῇ τὸ μὲν ἐνθύμημα, τὸ δὲ παράδειγμα.* Quodsi sensum recte attendimus, facile quid sit verum, disceptabimus; rhetorica non modo *τὸ πιθανόν*, sed etiam *τὸ φαινόμενον πιθανὸν* excolit, idque ex eo maxime sequitur, quod *τἀναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν*. Idem in arte dialectica est; quare cap. 1 dixit: *πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι αὐτῆς τό τε πιθανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμόν τε καὶ φαινόμενον συλλογισμόν.* et hoc ipso capite: *δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ λόγου πιστεύουσιν, ὅταν ἀληθὲς ἢ φαινόμενον δείξωμεν ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν.* Ita- pag. 1356 b

que cum hic item dicat τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, ut supra v. 3 iam dixerat, imperfecta esset sententia, si id quod necessario illud φαίνεσθαι δεικνύναι requirit, desideraretur. id autem est τὸ δὲ φαινόμενον ἐνθύμημα φαινόμενος συλλογισμός. Constat igitur tria esse in arte dialectica, ἐπαγωγήν, συλλογισμόν, φαινόμενον συλλογισμόν; eadem autem in rhetorica, quae illi ἀντίστροφος est, consideranda sunt: sunt vero haec, παράδειγμα quod respondet ἐπαγωγῇ, ἐνθύμημα idem quod συλλογισμός, et φαινόμενον ἐνθύμημα in rhetorica idem quod in dialectica φαινόμενος συλλογισμός. et Aristoteles ipse infra II, 24 τοῦ φαινομένου ἐνθυμήματος varia tradit praecepta; item I, 4 si dicit de rhetorica ὅμοια δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ, τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις, his ἐνθύμημα et φαινόμενον ἐνθύμημα intelligit. His rationibus moti iam dudum propter simile desinens lacunam huic loco inesse statuimus eamque his verbis (neque enim in his error esse potest) supplevimus: ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγή, τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός, τὸ δὲ φαινόμενον ἐνθύμημα φαινόμενος συλλογισμός. Postea integrum hoc comma praeter vocabulum ἐνθύμημα apud Dionysium l. l. servatum legimus, quo editores haec quae in Aristotelis libris non inveniuntur, ut male inculcata uncis includunt. Neque offendit quod in seqq. quid sit φαινόμενον ἐνθύμημα, non explicetur; neque enim opus est. nam si scimus quid sit enthymema, fugere non potest quid sit id quod enthymema quidem videtur, sed non est.

Vituperat H. Sauppe hoc meum supplementum, qui codicem A sequi profitetur. In hoc si verba τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμός non exstarent, aut in marg. γρ. additum legeretur nam pleraque omnia huius generis ex ingenio lectoris nata sunt, non recepissem; librarius vero codicis A multa verba incuria, quae deinde ipse supplebat, neglexit; quare cum illa facillime propter simile cadens exciderent, in ἀρχετύπῳ ea fuisse certum est. Si vero haec sana sunt, reliqua abesse non possunt.

2 ἔχει] Post ὁμοίως additum om. A, vet. transl. Dionysius

3 *παράδειγμα ἐπαγωγή, τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός*] Topic. I, 12. Rhet. Graec. VI, 33 seqq. VII, 14. 36.

4 *δ'*] *γὰρ* Dionysii libri.

4 *ῥητορικὸν συλλογισμόν*] Quintil. V, 14, 24: *enthymema ab aliis oratorius syllogismus, ab aliis pars dicitur enthymematis.* Nec animadvertit hunc auctorem utroque modo ipsum appellare; hic enim aperte oratorium syllogismum, in extremo secundo *τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν* inchoatum imperfectumque syllogismum eum vocavit *ἀτελῆ συλλογισμόν*, partem syllogismi ut arbitror reddidit Quintilianus. Eodem capite (V, 10, 3) inquit: *hunc alii rhetoricum syllogismum, alii imperfectum syllogismum vocaverunt.* Victorius.

7 *πως*] Post *οὐδὲν* om. A, neque eius vestigium in vet. transl.; in Dionysii libris v. 6—8 *ἢ παράδειγμα . . δεικνύναι* propter simile desinens exciderunt.

8 *ἀνάγκη συλλογιζόμενον ἢ ἐπάγοντα*] Necessario reponendum *ἀνάγκη ἢ συλλ.*, et ita cod. E.

8 *ὁτιοῦν ἢ ὁντινοῦν*] Muretus om. *ἢ ὁντινοῦν* ex varia lectione natum. Var. Lect. XV, 16. ad Tacit. Ann. tom. IV p. 65 Ruhnk.; desunt etiam apud Dionysium, et in codice E.

9 *δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν*] Analyt. prior. II, 23: *ὅτι δὲ οὐ μόνον οἱ διαλεκτικοὶ καὶ ἀποδεικτικοὶ συλλογισμοὶ διὰ τῶν προειρημένων γίγνονται σχημάτων, ἀλλὰ καὶ οἱ ῥητορικοὶ καὶ ἁπλῶς ἡτισοῦν πίστις καὶ ἡ καθ' ὁποιανοῦν μέθοδον, νῦν ἂν εἴη λεκτέον· ἅπαντα γὰρ πιστεύομεν ἢ διὰ συλλογισμοῦ ἢ ἐξ ἐπαγωγῆς*, ubi quid sit *ἐπαγωγὴ* et *παράδειγμα* et in quo conveniant et discrepent, accurate exponit. Analyt. poster. I, 1: *πᾶσα διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρχούσης γίγνεται γνώσεως. φανερὸν δὲ τοῦτο θεωροῦσιν ἐπὶ πασῶν· αἵ τε γὰρ μαθηματικαὶ τῶν ἐπιστημῶν διὰ τούτου τοῦ τρόπου παραγίγνονται καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστη τεχνῶν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς λόγους οἵ τε διὰ συλλογισμῶν καὶ οἱ δι' ἐπαγωγῆς· ἀμφότεροι γὰρ διὰ προγιγνωσκομένων ποιοῦνται τὴν διδασκαλίαν, οἱ μὲν λαμβάνοντες ὡς παρὰ ξυνιέντων, οἱ δὲ δεικνύντες τὸ καθόλου διὰ τοῦ δῆλον εἶναι τὸ καθέκαστον. ὡσαύτως καὶ οἱ ῥητορικοὶ συμπείθουσιν· ἢ γὰρ διὰ παραδειγμάτων ὅ ἐστιν ἐπα-*

γωγὴ ἢ δι' ἐνθυμημάτων ὅπερ ἐστὶ συλλογισμός. quem locum ipse laudat Ethic. Nic. VI, 3: *ἐκ προγινωσκομένων δὲ πᾶσα διδασκαλία, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς λέγομεν· ἡ μὲν γὰρ δι' ἐπαγωγῆς, ἡ δὲ συλλογισμῷ.*

10 *αὐτῶν ἑκατέρῳ*] Desunt ap. Dionys.; infra *ὥστε ἀνάγκη τούτων ἑκάτερον ἑκατέρῳ ταὐτὸν εἶναι.* Porphyrius Isagoge cap. 3: *ἐπεὶ τὸ γένος τινός ἐστι γένος καὶ τὸ εἶδος τινός ἐστιν εἶδος, ἑκάτερον ἑκατέρου, ἀνάγκη καὶ ἐν τοῖς ἀμφοτέρων λόγοις κεχρῆσθαι ἀμφοτέροις.*

10 *τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν τοπικῶν*] Syllogismi et inductionis in Topicis eiusque discriminis mentio fit non de industria, sed *ὡς ἐν παρόδῳ* I, 8. 12. 18. VIII, 1; enthymematis vero et exempli nusquam; enthymematis vocabulum in extrema ibi pagina semel legitur VIII, 14: *δεῖ δὲ καὶ τὰς ἀπομνημονεύσεις καθόλου ποιεῖσθαι τῶν λόγων κἂν ᾖ διειλεγμένος ἐπὶ μέρους· οὕτω γὰρ καὶ πολλοὺς ἐξέσται τὸν ἕνα ποιεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ῥητορικοῖς ἐπὶ τῶν ἐνθυμημάτων.*, neque alio loco in illis libris rhetorica commemoratur. Haec difficultas solvi nequit, nisi quae ipse Aristoteles in topicis exposuisse affirmat, in nostris exemplis intercidisse credas; quominus enim verborum mutatione aut transpositione succurramus, Dionysii qui vulgatam lectionem in his reddit, auctoritas impedit. Muretus in versione sic coniungit: *φανερὸν ἐκ τῶν τοπικῶν. καθάπερ γὰρ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς, καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει, ὅτι τὸ μὲν τὸ ἐπὶ πολλῶν κτλ.*; delet itaque verba *ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερεν* tanquam interiectum glossema; qua violenta sententiarum transpositione sane fit, ut quae in Topicorum libris de analogia *συλλογισμοῦ* et *ἐνθυμήματος*, item *ἐπαγωγῆς* et *παραδείγματος* non legantur, ibi non sint quaerenda; translata enim sunt ad methodicos libros, vel potius ad artem logicam, omittit enim Muretus *εἴρηται.* Restat tamen eadem difficultas; quid enim intersit inter enthymema et exemplum, ex Topicis non perspicitur. Conf. Brandis Philol. IV, 13 seq.

Nuperrime I. Vahlen et H. Sauppe, Topicorum mentionem de iis quae ibi non inveniantur, removendam esse non dubii diverse h. l. tractaverunt; et illum quidem offendit, quod verba

hic *περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς* male sint illata, quae nulla est ratio, deinde quod ab Aristotele de aliis libris, ut hic de Topicis, non *εἴρηται πρότερον*, sed simpliciter *εἴρηται* dicatur, quod falsum est; his rationibus fretus acute hanc inserendis verbis medicinam excogitavit: *ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται· (ὅτι δὲ ἐνθύμημα μὲν συλλογισμός, παράδειγμα δὲ ἐπαγωγή, εἴρηται) πρότερον, (ὥστε φανερὸν) ὅτι τὸ μὲν ἐπὶ πολλῶν* . . . Improbat hoc supplendi studium Sauppius nec verbis addendis sed delendis succurrit, ne Aristoteles lectores fallat et ex Topicis quod ibi non legatur afferat, sic: *ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται, ὅτι τὸ μέν, τὸ ἐπὶ πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι ὅτι οὕτως ἔχει, [ἐκεῖ μὲν] ἐπαγωγή ἐστιν, [ἐνταῦθα δὲ παράδειγμα], τὸ δὲ τινῶν ὄντων ἕτερόν τι συμβαίνειν τῷ ταῦτα εἶναι ἢ καθόλου ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, [ἐκεῖ μὲν] συλλογισμὸς [ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα] καλεῖται.* Inclusa a quodam addita censet, qui necessariam mentionem *παραδείγματος* et *ἐνθυμήματος* duxit. Hanc rationem Vahleniana deteriorem esse iudico; non enim apparet ex Topicis, *τίς ἐστι διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος*, sed quid sit *συλλογισμὸς* et *ἐπαγωγή*. Id vero multo melius et disertius ut par est, in Analyticis expositum legitur; itaque haec, non Topica erant laudanda, quod Thurotum ut *φανερὸν ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν* coniiceret, movit, quod ne quis faceret, dudum ipse iam monui. Adde si illa deleveris, abesse, quod infra p. 1357 b, 26 dicit *καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγή*, nam haec sunt, quae ibi intelligit. Expeditius nuper rem gessit E. Heitz Die verlornen Schriften des Arist. p. 83., qui integros versus 11—20 i. e. verba *ἐκ τῶν τοπικῶν . . . ὁμοίως ἔχει* mala manu additos delet.

12 *εἴρηται πρότερον*] Haec verba ab Aristotele, si prius dicta ex eodem libro repetantur, adhiberi Vahlen contendit, de aliis scriptis ita dici negat; nam nude *εἴρηται*, non *εἴρηται πρότερον* dici; in Politicis si legamus *ὥσπερ ἐν τοῖς ἠθικοῖς εἴρηται πρότερον*, haec cum Ethicis arctissime cohaerere, ut alterum quasi sit volumen eiusdem *πραγματείας*; probant hoc argumentum Sauppe, Heitz. Quae vero est ratio, qua moti hoc negemus? quid, nonne rhetorica quoque dia-

lecticis i. e. topicis item arctissime cohaeret? At observationem istam falsam esse exempla docent. De coelo I, 5 p. 272, 30: *δέδεικται γὰρ τοῦτο πρότερον ἐν τοῖς περὶ κινήσεως*, i. e. Physic. VI, 7. VIII, 10. — I, 6 p. 274, 22: *κατὰ τοὺς λόγους τοὺς ἐν τοῖς περὶ τὰς ἀρχὰς εἰρημένους ἡμῖν. διωρίσθη καὶ ἐκεῖ καθόλου πρότερον περὶ ἀπείρου πῶς ἔστι καὶ πῶς οὐκ ἔστι* (Physic. IV). — II, 13 p. 295, 5: *διώρισται πρότερον* (Physic. VIII). — III, 1: *ἐπέσκεπται πρότερον ἐν τοῖς περὶ κινήσεως λόγοις* (Physic. VI). — item III, 4 p. 302, 23: *περὶ ὧν εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς περὶ χρόνου καὶ κινήσεως* (Physic. IV et VI). — *περὶ γεν. καὶ φθορᾶς* I, 3 p. 318, 3: *περὶ μὲν γὰρ ἐκείνης εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς περὶ κινήσεως λόγων*. I, 5 p. 320 b, 28: *εἴρηται ἐν ἑτέροις πρότερον* (Physic. IV). I, 6 p. 323, 3: *ὥσπερ διωρίσθη πρότερον* (Physic. V, 3). I, 8 p. 325 b, 33: *εἰρήκαμεν ἐν τοῖς πρότερον λόγοις* (de coelo III, 1). II, 9 fine *ἡμῖν δὲ καθόλου πρότερον εἴρηται περὶ τῶν αἰτίων* (Physic. II, 3). II, 10: *ὥσπερ εἴρηται πρότερον ἐν ἑτέροις* (Physic. VII, 1. VIII). — Meteorolog. I, 3: *εἴρηται μὲν οὖν πρότερον ἐν τοῖς περὶ τὸν ἄνω τόπον θεωρήμασι* (de coelo II, 7). de anima I, 3: *πρότερον εἴρηται* (non ut recentiores putant I, 2, sed secundum Themistium, Philoponum, Simplicium Physic. VII, 1. VIII, 4 seqq.). II, 11 p. 423 b, 29: *περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον ἐν τοῖς περὶ στοιχείων* (de generat. et corrupt. conf. Ideler Meteorol. I, 537). — de somno 1 p. 454, 11: *διωρισμένων δὲ περὶ τῶν λεγομένων ὡς μορίων τῆς ψυχῆς πρότερον ἐν ἑτέροις* (de anima II, 3. III). — *περὶ νεότητος* 3 p. 468 b, 30: *ἡ δὲ καρδία ὅτι ἐστὶν ἀρχὴ τῶν φλεβῶν καὶ ἐν τοῖς περὶ τὰ μέρη τῶν ζώων εἴρηται πρότερον* (de part. animal. II, 1—3). — *περὶ ἀναπνοῆς* c. 7 p. 474 b, 7: *δι' ἣν δ' αἰτίαν εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς* — de partibus anim. II, 1: *ὥσπερ ἐν ἑτέροις εἴρηται καὶ πρότερον* (de generat. et corrupt.) et ibidem p. 647, 24: *καθάπερ ἐν ἑτέροις εἴρηται πρότερον*, item II, 2 p. 648 b, 8: *καθάπερ γὰρ ἐν ἑτέροις εἴρηται πρότερον* (de generat. et corr.). — *περὶ ζώων κινήσεως* 6: *περὶ μὲν οὖν ψυχῆς . . πρότερον εἴρηται ἐν τοῖς διωρισμένοις περὶ αὐτῆς . . . πῶς κινεῖ τὸ πρῶτον κινοῦν, διώρισται πρότερον ἐν τοῖς περὶ τῆς πρώτης φιλοσοφίας*.

de generat. animal. V, 1 p. 779 b, 22: *ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον ἐν τοῖς περὶ τὰς αἰσθήσεις καὶ τούτων ἔτι πρότερον ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς διωρισμένοις.* ibidem V, 3 p. 782, 20: *εἴρηται πρότερον ἐν ταῖς αἰτίαις ταῖς περὶ τὰ μέρη τῶν ζῴων* (de partibus II, 14). Puto haec sufficere, ne quis temere leges fingat, quibus fretus Aristotelis verba iure corrigere videatur.

13 *τὸ μὲν ἐπὶ*] *τὸ* om. Dionysius.

13 *τὸ ἐπὶ πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι*] Apud Gaisf. ad v. 16 legimus: *γραφ. ὀλίγων* A. *in margine legitur, quod nescio quo referendum sit.* Haec emendatio ad *πολλῶν* pertinet, qua quis pauca iam sufficere nec multa requiri ostenderet; pessime sane deteriores *ἐπὶ τῶν πολλῶν.*

15 *τὸ δὲ τινῶν ὄντων ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα τῷ ταῦτα εἶναι ἢ καθόλου ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκεῖ μὲν συλλογισμὸς ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα καλεῖται*] Analyt. prior. I, 1: *συλλογισμὸς δέ ἐστι λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει τῷ ταῦτα εἶναι. λέγω δὲ τῷ ταῦτα εἶναι τὸ διὰ ταῦτα συμβαίνειν, τὸ δὲ διὰ ταῦτα συμβαίνειν, τὸ μηδενὸς ἔξωθεν ὅρου προσδεῖν πρὸς τὸ γενέσθαι τὸ ἀναγκαῖον.* Ergo utrumque nostro loco dedit et *διὰ ταῦτα συμβαίνειν* et *τῷ ταῦτα εἶναι,* quam repetitionem id quod apud Dionysium exstat, evitat *παρὰ τὸ ταῦτ' εἶναι.* Topic. I, 1: *ἔστι δὴ συλλογισμὸς λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων.* Sophist. elench. 1: *ὁ μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ τινῶν ἐστὶ τεθέντων ὥστε συνάγειν ἕτερον ἐξ ἀνάγκης τι τῶν κειμένων διὰ τῶν κειμένων.* Verba *ἐξ ἀνάγκης* quae Alexander ad Top. p. 9., quod reliqua etiam de inductione valeant, addita esse dicit, hic desiderari mirum est; Victorius, fortasse, inquit, quia enthymemata, quae a nota non certa propriaque ducuntur, ob vitium propositionum formaeve syllogismorum qua continentur, id non habent, nec important necessitatem aliquam, ut ea etiam quae a verisimili proficiscuntur.

16 *ταῦτα τῷ*] *τὸ* Dionysii libri, sed proba sunt Aristotelis verba nec lectorem offendunt.

18 *φανερὸν δ' ὅτι*] Haec verba usque ad *ὁμοίως ἔχει*

lecticis i. e. topicis item arcti
istam falsam esse exempla d
δέδεικται γὰρ τοῦτο πρότ
Physic. VI, 7. VIII, 10. —
γους τοὺς ἐν τοῖς περὶ τ
ρίσθη καὶ ἐκεῖ καθόλου
καὶ πῶς οὐκ ἔστι (Phys
σται πρότερον (Physic. V
ἐν τοῖς περὶ κινήσεω
p. 302, 23: περὶ ὧν ε
καὶ κινήσεως (Physic.
p. 318, 3: περὶ μὲν
περὶ κινήσεως λόγ
ροις πρότερον (Ph
πρότερον (Physic. V
πρότερον λόγοις
λου πρότερον ε
10: ὥσπερ εἴρη
— Meteorolog. I
τὸν ἄνω τόπο
πρότερον εἴρ
dum Themisti
4 seqq.). II, 1
τοῖς περὶ στ
I, 537). — ο
γομένων
II, 3. III
ὅτι ἐστ
τῶν ζω
περὶ ο
πρότε
ὥσπε
rupt
ρου
πρ
πε
σι
ω

α καὶ οἱ λόγοι μαρτυρίαις ἐοίκασιν, αἱ δὲ
ρτύρων ῥᾴδιοι πίστεις. ἔτι τὸ ὅμοιον μανθά-
ως, τὸ δὲ παράδειγμα καὶ οἱ μῦθοι τὸ ὅμοιον
. Topic. I, 12: ἔστι δὲ ἡ μὲν ἐπαγωγὴ πιθα-
σαφεστέρα καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν γνωριμώ-
ῖς πολλοῖς κοινόν, ὁ δὲ συλλογισμὸς βιαστι-
ὶ πρὸς τοὺς ἀντιλογικοὺς ἐνεργέστερος, ubi
p. 47, item VIII, 2 init.: χρηστέον δὲ ἐν τῷ δια-
τῷ μὲν συλλογισμῷ πρὸς τοὺς διαλεκτικοὺς
πρὸς τοὺς πολλούς, τῇ δ' ἐπαγωγῇ τοὐναντίον.
. 160, 12: τὴν δὲ γυμνασίαν ἀποδοτέον τῶν μὲν
ν πρὸς νέον, τῶν δὲ συλλογιστικῶν πρὸς ἔμπει-
ρατέον τε λαμβάνειν παρὰ μὲν τῶν συλλογιστι-
προτάσεις, παρὰ δὲ τῶν ἐπακτικῶν τὰς παρα-
ἐν τούτῳ γὰρ ἑκάτεροι γεγυμνασμένοι εἰσίν.
prior. II, 23: καὶ τρόπον τινὰ ἀντίκειται ἡ ἐπα-
ῷ συλλογισμῷ· ὁ μὲν γὰρ διὰ τοῦ μέσου τὸ ἄκρον
τῳ δείκνυσιν, ἡ δὲ διὰ τοῦ τρίτου τὸ ἄκρον τῷ
φύσει μὲν οὖν πρότερος καὶ γνωριμώτερος ὁ διὰ
έσου συλλογισμός, ἡμῖν δὲ ἐναργέστερος ὁ διὰ τῆς
ογῆς.

23 θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον] II, 23 fine: πάντων δὲ
τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν θο-
εῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἀρχόμενα προορῶσι.

24 τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν] Muretus delet vocem αὐτῶν.
cobonus p. 53.

25 ἐροῦμεν ὕστερον] II, 22—26. III, 17. I, 9 fine:
ως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις ἡ μὲν αὔ-
ησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· τὰς γὰρ πράξεις
μολογουμένας λαμβάνουσιν, ὥστε λοιπὸν μέγεθος περι-
εῖναι καὶ κάλλος· τὰ δὲ παραδείγματα τοῖς συμβουλευτι-
κοῖς· ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμαν-
τευόμενοι κρίνομεν· τὰ δ' ἐνθυμήματα τοῖς δικανικοῖς·
αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονὸς διὰ
τὸ ἀσαφές.

28 οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθ' ἕκαστον] Metaph.
I, 1: αἴτιον δ' ὅτι ἡ μὲν ἐμπειρία τῶν καθ' ἕκαστόν ἐστι
γνῶσις, ἡ δὲ τέχνη τῶν καθ' ὅλου, αἱ δὲ πράξεις καὶ αἱ

γενέσεις πᾶσαι περὶ τὸ καθ' ἕκαστών εἰσιν. οὐ γὰρ ἄνθρωπον ὑγιάζει ὁ ἰατρεύων, πλὴν ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλὰ Καλλίαν ἢ Σωκράτην ἢ τῶν ἄλλων τινὰ τῶν οὕτω λεγομένων, ᾧ συμβέβηκε καὶ ἀνθρώπῳ εἶναι. Ethic. Nicom. I, 4 fine. cf. Rhet. II, 4.

33 *Ἱππίᾳ*] Codd. Victorii et Monac. vet. transl. *Calliae,* sed ed. princ. *ippie.*

τὸ τοιοῖσδε] Quidni et hic *τὸ τοῖς τοιοῖσδε*?

34 *καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται . . . εἰωθότων*] Haec omnia Muretus in versione reiecit, quem sequitur Vaterus p. 27. et sane offendunt; neque enim dialectica *συλλογίζεται ἐκ τῶν λόγου δεομένων*, neque rhetorica *ἐκ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων*, sed illa quidem *περὶ τῶν λόγου δεομένων*, haec vero *περὶ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων.* Victorius, ad quem Riccobonus p. 55 provocat, nil docet. Neque tamen haec aliena manu inserta esse iure dixeris. Hoc est quod Aristoteles vult: neque ars dialectica, neque oratoria iis quae stulto alicui, sed quae plurimis hominibus certa aut probabilia videntur, utitur, ut inde ex his et de his praecepta sua expromat.

35 *φαίνεται γὰρ ἄττα καὶ τοῖς παραληροῦσιν*] Ethic. ad Eud. I, 3: *πάσας μὲν οὖν τὰς δόξας ἐπισκοπεῖν ὅσας ἔχουσί τινες περὶ αὐτῆς, περίεργον. πολλὰ γὰρ φαίνεται καὶ τοῖς παιδαρίοις καὶ τοῖς κάμνουσι καὶ παραφρονοῦσι, περὶ ὧν ἂν οὐθεὶς νοῦν ἔχων διαπορήσειεν. δέονται γὰρ οὐ λόγων.* Victorius. Add. ad Nic. III, 5. Analyt. post. I, 30, ubi cur *τοῦ ἀπὸ τύχης* non sit *ἐπιστήμη δι' ἀποδείξεως*, docet.

pag. 1357 3 *διὰ πολλῶν συνορᾶν*] Muretus legit *τὰ πόρρω συνορᾶν* et vertit: *qui quae procul sita sunt videre non queunt.* Quid, si legatur *τὰ διὰ πολλοῦ* ut apud Thucyd. VI, 11 in oratione Niciae *τὰ διὰ πλείστου.* Requiritur tamen in genere iudiciali auditor praestantissimus et idoneus tum ad intelligendam argumentorum, quibus utuntur oratores, naturam, tum ad omnes legum enodationes cognoscendas, tum vero etiam ad supplendum legibus, si oporteat. Riccobonus. Est longam argumentationem vel ratiocinationem intelligere.

4 *βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν φαινομένων*] Cap. 4: *ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει οὐ περὶ ἅπαντα, ἀλλ' ὅσα ἐν-*

δέχεται καὶ γενέσθαι καὶ μή. ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι, περὶ δὲ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. Ethic. Eudem. V, 5. Nicom. VI, 5: *βουλεύεται δ' οὐθεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν οὐδὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ πρᾶξαι . . . καὶ οὐκ ἔστι βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων*.

7 *ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν*] E varia lectione haec post *πλέον* addita esse primus vidit Muretus XII, 13, ut nil sit nisi *οὐδὲν γὰρ πλέον*, conf. Astius ad Plat. Phaedr. p. 386. Omisit Bekkerus ex A; exstant, sed corrupte in vetusta translatione, Mscr. *nihil enim at plus contingit sic conciliari vel concludere haec quidem ex*, Editio princ. *nihil enim plus haut sic contingit conciliari et concludere*. Recentior manus in A addidit *ἢ οὕτως ἔχει*.

10 *τὸ μὲν μὴ εἶναι εὐεπακολούθητον*] Vet. transl. *haec quidem non esse bene assequibilia*.

14 *ὡς τὰ πολλὰ*] Quidni et hic *ὡς ἐπὶ τὸ πολύ*, quo solo infra utitur? — *περί τε τῶν ἐνδεχομένων* (*καὶ*) *ὡς τὰ πολλὰ* (*συμβαινόντων*) deletis verbis *ἔχειν ἄλλως*, Vahlen sine causa.

15 *ἔχειν ἄλλως*] A, vet. tr. *ἔχειν καὶ ἄλλως* ceteri; particula non necessaria, sed facile inseri potuit, conf. v. 35. Paulo antea vero solus A *περί τε τῶν*, ceteri *περὶ τῶν*, at sequitur *καὶ ἐξ ὀλίγων*.

19 *αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής*] Alexand. Aphrod. in Top. p. 7: *τοιοῦτοι δέ εἰσι καὶ οἱ ῥητορικοὶ συλλογισμοὶ οὓς ἐνθυμήματα λέγομεν. καὶ γὰρ ἐν ἐκείνοις δοκεῖ γίγνεσθαι διὰ μιᾶς προτάσεως συλλογισμὸς τῷ τὴν ἑτέραν γνώριμον οὖσαν ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἢ τῶν ἀκροατῶν προστίθεσθαι, οἷον οὗτος ἄξιός ἐστι κολάσεως· προδότης γάρ. προστίθησι γὰρ ὁ δικαστὴς ὡς ἐναργὲς τὸ πάντα τὸν προδότην κολάσεως ἄξιον εἶναι. ἔχει γὰρ τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου λεγόμενόν τε καὶ τιθέμενον, διὸ οὐδὲ οἱ τοιοῦτοι κυρίως συλλογισμοί, ἀλλὰ τὸ ὅλον ῥητορικοὶ συλλογισμοί· ἐφ' ὧν οὖν μὴ γνώριμόν ἐστι τὸ παραλειπόμενον, οὐκ ἔστιν ἐπὶ τούτων οἷόν τε τὸν δι' ἐνθυμήματος γίγνεσθαι συλλογισμόν, καὶ γὰρ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος συλλογισμὸς σύνθεσίν τινα λόγων ἔοικε σημαί-*

νειν ὥσπερ καὶ ὁ συμψηφισμὸς ψήφων. Aristoteles infra II, 22: *ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός ἐστιν, εἴρηται πρότερον, καὶ πῶς συλλογισμὸς καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν· οὔτε γὰρ πόρρωθεν οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντας συνάγειν· τὸ μὲν γὰρ ἀσαφὲς διὰ τὸ μῆκος, τὸ δὲ ἀδολεσχία διὰ τὸ φανερὰ λέγειν,* ubi quae hic leguntur intelligit. Rhet. Graeci V, 403: *διαφέρει δὲ συλλογισμὸς διαλεκτικὸς ἐνθυμήματος ὅτι ἐν μὲν τῷ συλλογισμῷ πάντα τὰ λήμματα τιθέντες κατὰ τὴν ἰδίαν τάξιν ἐπιφέρομεν τὸ συμπέρασμα, ἐν δὲ τῷ ἐνθυμήματι οὐ πάντα τὰ λήμματα τῆς ἐπιφορᾶς εἰπεῖν ἀναγκαῖον, ἀλλ' ἢ τὰ λήμματα παραλείπομεν ἢ τὴν ἐπιφοράν, οὔτε τάξει χρώμεθα, ὥστε πρότερον μὲν εἶναι τὰ λήμματα, ἐπὶ πᾶσι δὲ τὴν ἐπιφοράν, ἀλλ' ὡς ἂν τύχῃ τὸν λόγον εἰσφέρομεν. καὶ οὕτω μὲν Ἀλέξανδρος, Νεοκλῆς δέ φησιν ὅτι ὁ μὲν συλλογισμὸς ἐκ λημμάτων καὶ ἐπιφορᾶς συνέστηκε, τὸ δὲ ἐνθύμημα παρὰ τὸ ἐπιχείρημα συνειλημμένως ἐκφέρεται καθ' ἓν ἀξίωμα ἤθους καὶ πάθους, ἔσθ' ὅτε συναναμεμιγμένων.*

19 *Δωριεὺς . . . Ὀλύμπια νενίκηκεν*] Thucyd. III, 8. Harpocrat. *Δωριεὺς ὄνομα παγκρατιαστοῦ.* Clinton Fasti Hell. p. 68 Kr. Conf. Krause Olympia p. 8. 275.

20 *ὅτι Ὀλύμπια γὰρ νενίκηκεν*] *γὰρ* primus Victorius ex A et vet. tr. recepit, probantque Gaisford, Vahlen p. 558, Bekker [3], ceteri omnes libri om. Recte puto, at proba est particula praemissa *ἱκανὸν γὰρ εἰπεῖν ὅτι Ὀλύμπια νενίκηκεν.*

22 *ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων*] Quod rhetoricae sunt *τὰ πιθανά,* alius vero artis *τἀληθῆ* et *τἀκριβῆ.* Ethic. Nicom. I, 1: *πεπαιδευμένου γάρ ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον τἀκριβὲς ἐπιζητεῖν καθ' ἕκαστον γένος, ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἐπιδέχεται. παραπλήσιον γὰρ φαίνεται μαθηματικοῦ τε πιθανολογοῦντος ἀποδέχεσθαι καὶ ῥητορικὸν ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν,* quem locum ex Aristotele Proclus in Alcib. p. 23 Cr. et in Euclid. saepius laudat. Cicero de invent. I, 28.

23 *ἐξ ὧν*] Muretus legit *περὶ ὧν* de quibus. Riccobonus. Ne scilicet conclusio idem quod propositio reddat, conf. Vahlen; iam quae praecedunt, illud *περὶ ὧν* et *ἐξ ὧν*

distinguunt; quare nisi minus accurate auctorem scripsisse credas, περὶ ὧν, aut omissa praepositione ὧν dicendum erat, et verum vidisse censeo Muretum. Ceterum desideratur membrum, quod certe tacite addendum est; plena enim periodus haec est: ἐπεὶ δ' ἐστὶν ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων . . . (τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ), τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ . . ἐκ τοιούτων ἀνάγκη . . . τὰ δ' ἀναγκαῖα ἐξ ἀναγκαίων, φανερὸν ὅτι . .

23 τὰ γὰρ πολλὰ . . . ἔχειν] Om. Muretus, conf. Wolfius ap. Vaterum p. 202. Iure haec defendit Vahlen.

27 τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα] Offendant fort. aliquem verba καὶ ἐνδεχόμενα omissis ἄλλως ἔχειν; et om. Muretus, quem sequitur Vaterus, sed ἐνδεχόμενα intelligit quo sensu multa disputat in Analyticis, de iis rebus, quae fieri possunt et non possunt; ideo hos libros laudat, ubi Analyt. prior. I tractat τὸ ὑπάρχειν cap. 4. τὸ ἀναγκαῖον cap. 8. τὸ ἐνδεχόμενον cap. 13—14, et variam eorum coniunctionem usque ad cap. 23, et primo loco p. 29 b, 29 hoc docet: ἐπεὶ δὲ ἕτερόν ἐστιν ὑπάρχειν τε καὶ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, καὶ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν· πολλὰ γὰρ ὑπάρχει μέν, οὐ μέντοι ἐξ ἀνάγκης, τὰ δ' οὔτ' ἐξ ἀνάγκης οὔθ' ὑπάρχει ὅλως, ἐνδέχεται δ' ὑπάρχειν, δῆλον ὅτι καὶ συλλογισμὸς ἑκάστου τούτων ἕτερος ἔσται, καὶ οὐχ ὁμοίως ἐχόντων τῶν ὅρων, ἀλλ' ὁ μὲν ἐξ ἀναγκαίων, ὁ δ' ἐξ ὑπαρχόντων, ὁ δ' ἐξ ἐνδεχομένων.

32 λέγεται γὰρ] Muretus λέγεται δέ, dicuntur autem. Riccobonus. Vet. transl. *plurima autem ut in pluribus dicuntur. Enthymemata autem ex*; invenit igitur in suo libro interpres ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λέγεται. τὰ δ' ἐνθυμήματα, atque sic A ap. Vict., qui Aldinum λέγονται hoc altero quoque loco in λέγεται adscripto R mutavit, Bekkerus λέγεται abesse dicit; id sive addis sive omittis, verum puto τὰ δ' ἐνθυμήματα, quod ceteri in λέγεται γὰρ ἐνθυμήματα mutarunt. Analyt. prior. II, 27: ἐνθύμημα μὲν οὖν ἐστὶ συλλογισμὸς ἐξ εἰκότων ἢ σημείων.

34 τὸ μὲν γὰρ εἰκός ἐστιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γινόμενον]

Muretus ap. Riccob. *ἔστι τὸ ὡς*, idque placet propter sequens *ἀλλὰ τὸ περὶ*. Analyt. pr. II, 27: *εἰκὸς δὲ καὶ σημεῖον οὐ ταὐτόν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰκός ἐστι πρότασις ἔνδοξος, ὃ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἴσασιν οὕτω γινόμενον ἢ μὴ γινόμενον ἢ ὂν ἢ μὴ ὄν, τοῦτ' ἐστὶν εἰκός, οἷον τὸ μισεῖν τοὺς φθονοῦντας ἢ τὸ φιλεῖν τοὺς ἐρωμένους.*, in quibus additamentum hoc loco datum *περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν* non necessarium; apparet enim et ex verbis *πρότασις ἔνδοξος* et ex re ipsa. Accuratior itaque definitio haec est: *εἰκός ἐστι τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γινόμενον*, male igitur omittit Muretus et qui hunc sequitur Vaterus p. 29 verba, quae h. l. sensus flagitat, *τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν*. Infra II, 24: *οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστὶ φαινόμενον ἐνθύμημα παρὰ τὸ μὴ ἁπλῶς εἰκός, ἀλλά τι εἰκός. ἔστι δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει*

τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι,
βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα·

γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός, ὥστ' εἰκὸς καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός. εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκὸς εἰκός, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς. ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν τὸ κατά τι καὶ πρός τι καὶ πῇ οὐ προστιθέμενα ποιεῖ τὴν συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα παρὰ τὸ εἰκὸς εἶναι μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι εἰκός. ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη. Aristotelem nostro loco hunc ipsum Coracem et qui hunc sequebantur, intelligere, non improbabile videtur. II, 25: *ἀεὶ δὲ ἔχει ἔνστασιν τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκός, ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον.* ibidem: *ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ὄντων ἢ δοκούντων συνηγμένα ἐνθυμήματα ἐκ τῶν εἰκότων.* Anaximenes cap. 8: *εἰκὸς μὲν οὖν ἐστὶν οὗ λεγομένου παραδείγματα ἐν ταῖς διανοίαις ἔχουσιν οἱ ἀκούοντες. λέγω δ' οἷον εἴ τις φαίη τὴν πατρίδα βούλεσθαι μεγάλην εἶναι καὶ τοὺς οἰκείους εὖ πράττειν καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀτυχεῖν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια συλλήβδην εἰκότα δόξειεν ἄν· ἕκαστος γὰρ τῶν ἀκουόντων σύνοιδεν αὐτὸς αὑτῷ περὶ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ἔχοντα τοιαύτας ἐπιθυμίας.*

1 *τῶν δὲ σημείων*] Vid. Analytica prior. II, 27: *σημεῖον δὲ βούλεται εἶναι πρότασις ἀποδεικτικὴ ἢ ἀναγκαία ἢ ἔνδοξος*, ubi accuratius hanc doctrinam exponit. pag. 1357 b

3 *τούτων δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον τεκμήριον, τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν*] Analyt. prior. II, 27, postquam quale esset *σημεῖον* ostendit, *ἢ δὴ οὕτω διαιρετέον τὸ σημεῖον, τούτων δὲ τὸ μέσον τεκμήριον ληπτέον· τὸ γὰρ τεκμήριον τὸ εἰδέναι ποιοῦν φασὶν εἶναι. τοιοῦτον δὲ μάλιστα τὸ μέσον, ἢ τὰ μὲν ἐκ τῶν ἄκρων σημεῖα λεκτέον, τὸ δὲ ἐκ τοῦ μέσου τεκμήριον. ἐνδοξότατον γὰρ καὶ μάλιστα ἀληθὲς τὸ διὰ τοῦ πρώτου σχήματος*. Quorum sententiam Pacius, ni fallor, recte explicuit; priorem rationem qua *σημεῖον* genus, *τεκμήριον* speciem significat, et hic in Rhetoricis tradit.

4 *ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν*] III, 13: *δεῖ δὲ εἶδός τι λέγοντα καὶ διαφορὰν ὄνομα τίθεσθαι, εἰ δὲ μή, γίνεται κενὸν καὶ ληρῶδες. περὶ ἑρμηνείας* 3: *τὸ δὲ οὐχ ὑγιαίνει καὶ τὸ οὐ κάμνει, οὐ ῥῆμα λέγω. προσσημαίνει μὲν γὰρ χρόνον καὶ ἀεὶ κατά τινος ὑπάρχει. τῇ δὲ διαφορᾷ ὄνομα οὐ κεῖται, ἀλλ' ἔστω ἀόριστον ῥῆμα*. Victorius.

6 *διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν*] *τεκμήρια* et *εἰκότα* ex veterum rhetorum arte leguntur apud Platonem in Phaedro p. 81 (266), *σημεῖα* ibi non apparent. Anaximenes cap. 10. 13 utrumque novit et distinguit, sed alia quam Aristoteles ratione: *τεκμήριά ἐστιν ὅσα ἂν ἐναντίως ᾖ πεπραγμένα τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος καὶ ὅσα ὁ λόγος αὐτὸς ἑαυτῷ ἐναντιοῦται.* tamen et hic dicit de signis: *ποιεῖ δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν οἴεσθαι, τὸ δὲ εἰδέναι. κάλλιστον δὲ τὸ εἰδέναι ποιοῦν, δεύτερον δὲ τὸ δόξαν πιθανωτάτην ἐργαζόμενον.* Aristotelem posteriores et rhetores et philosophi secuti sunt; Rhet. Gr. V, p. 407: *τῶν γὰρ ἀκολουθούντων τισὶν ὥς Ἀλέξανδρός φησιν, ἃ μὲν ἐν τῷ καθόλου καὶ ἀεὶ ἀκολουθεῖ, οἷον εἰ καπνός ἐστιν ἐνταῦθα, πῦρ ἐστὶν ἐνταῦθα· ἃ δὲ ὡς ἐπίπαν μὲν οὐκ ἀκολουθεῖ, ἐπὶ πλέον δέ, οἷον εἰ νότος ἐστίν, εὐπλοήσει, ἃ δὲ ἐπ' ἔλαττον, οἷον εἰ τυμβωρύχος ἐστί, θησαυρῷ περιπεσεῖται. τοῖς μὲν οὖν καθόλου ἀεὶ ἀκολουθοῦσιν ἀεὶ χρηστέον· ἔστι*

γὰρ ἀναμφισβήτητον. ταῦτα δὲ καὶ τεκμήρια Ἀριστοτέλης καλεῖ, ὅτι τεκμήριόν φησι τὸ τέλος προσηγόρευται, τούτων δὲ κομισθέντων τέλος ἔχειν τὸ πρᾶγμα συμβαίνει. τοῖς δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ ἐπ' ἔλαττον ἀκολουθοῦσιν οὔ. χρηστέον δὲ ὅμως εἰ ἐκείνων ἀποροῖμεν· ταῦτα δὲ Ἀριστοτέλης σημεῖα καλεῖ. Conf. Quintil. V, 9. Gregor. Corinth. in Hermog. Rhet. VII p. 1142: διαφέρει τεκμήριον σημείου τῷ τὸ μὲν σημεῖον τῶν ἐνδεχομένων εἶναι καὶ τῶν θέσει θεωρουμένων, τὸ δὲ τεκμήριον τῶν φύσει παρεπομένων, ὥσπερ εἰ λέγοιμεν τεκμήριον μὲν τοῦ τετοκέναι τὴν γυναῖκα τὸ γάλα ἔχειν καὶ πυρὸς τὸν καπνόν, σημεῖον δὲ τῆς μάχης τὰς ἐπὶ τοῖς δόρασι σημαίας. διαφέρουσι δὲ κἀν τούτῳ, ὅτι τεκμήρια μὲν τοῦ πράγματος ἓν ἢ καὶ δύο πολλάκις καὶ αὐτὰ κατὰ φύσιν, σημεῖα δὲ τοῦ αὐτοῦ πολλά. Marcellinus IV p. 410: τί δὲ διαφέρει παρά τε διαλεκτικοῖς τὸ ἀντίστροφον καὶ παρὰ τοῖς ῥήτορσι ζητητέον. ἔστι μὲν οὖν παρὰ τοῖς διαλεκτικοῖς τεκμήριον ἀληθὲς ἓν πρὸς ἓν συγκείμενον πάντως καὶ ἀντιστρέφει· τὸ δὲ παρὰ τοῖς ῥήτορσιν οὐκ ἀληθείας, ἀλλὰ πιθανότητος ἐχόμενον· οὔτε γὰρ ἀντιστρέφει οὔτε ἓν πρὸς ἕν ἐστιν, ἀλλὰ ἓν πρὸς πλείονα τέτακται, οἷον τεκμήριόν ἐστι τοῦτο, εἰ τέτοκε, γάλα ἔχει, καὶ ἀντιστρέφει, εἰ γάλα ἔχει τέτοκεν. τὸ δὲ παρὰ τοῖς ῥήτορσι σημεῖόν ἐστιν, εὕρηται χιλίας πανοπλίας ἔχων Περικλῆς καὶ κρίνεται τυραννίδος ἐπιθέσεως, πιθανὸν μὲν καὶ εἰκός, οὐ μὴν πάντως καὶ ἀληθὲς τὸ λεγόμενον. cf. p. 784.

8 τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον] Victorius apte laudat Isocrat. Panegyr. § 101 (61): ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι πρῶτον μὲν οὐδὲν εἶναι τοῦτο σημεῖον ὡς κακῶς ἤρχομεν, εἴ τινες τῶν πολεμησάντων ἡμῖν σφόδρα φαίνονται κολασθέντες, ἀλλὰ πολὺ τόδε μεῖζον τεκμήριον ὡς καλῶς διῳκοῦμεν τὰ τῶν συμμάχων, ὅτι τῶν πόλεων τῶν ὑφ' ἡμῖν οὐσῶν οὐδεμία τοιαύταις συμφοραῖς περιέπεσεν. Sed discrimen illud non agnoscere videtur idem Isocrates ad Demon. § 2: ἀπέσταλκά σοι τόνδε τὸν λόγον δῶρον τεκμήριον μὲν τῆς πρὸς ἡμᾶς εὐνοίας, σημεῖον δὲ τῆς πρὸς Ἱππόνικον συνηθείας. § 13: ἐκεῖνο μὲν γὰρ τῆς τῶν χρημάτων εὐπορίας σημεῖον,

τοῦτο δὲ τῆς τῶν τρόπων καλοκαγαθίας τεκμήριον. Omnino hoc discrimen philosopho proprium oratores non observant, sic v. c. Dem. de fals. leg. 61 p. 360: μέγιστον σημεῖον. Lysias IV, 12: ὅσον . . σημεῖον τούτῳ, τοσοῦτον ἐμοὶ τεκμήριον de eadem re. Rhetores haud raro Aristotelem sequuntur, ut Dionysius Halic. Lys. iud. cap. 19: τά τε σημεῖα τὰ παρεπόμενα τοῖς πράγμασι καὶ εἰς τεκμηρίων δόξαν ἀγαγεῖν δυνατώτατος.

9 τέκμαρ] Eustath. ad Il. *H* p. 665, 45: τεκμαίρεσθαι τὸ τελειοῦν ἀπὸ τοῦ τέκμαρ, ὃ δηλοῖ τὸ τέλος. τὸ μέντοι τεκμαίρεσθαι ἀντὶ τοῦ σημειοῦσθαι, ἀφ' οὗ καὶ τέκμαρ τὸ σημεῖον οἱ μεθ' Ὅμηρον λέγουσι. Antiqua lingua quam mox commemorat Aristoteles, non erat ab Homeri dialecto diversa. vid. Il. N, 20. Od. *Δ*, 373 et alibi. Homeri carmina ea aetate qua vixit Aristoteles propter vetustatem apud vulgus obscuriora fuisse aliunde constat, ex. gr. voc ἄποινα invenitur in Iliadis locis minimum viginti et sex, Olympiade tamen CVII, qua orationem c. Aristocratem habuit Demosthenes, ea Athenis prorsus obsoleverat. Dignus est Dem. locus qui hic proponatur. Vetarat (?) scilicet antiqua lex τοὺς ἀνδροφόνους . . μὴ λυμαίνεσθαι μηδὲ ἀποινᾶν, quam sic explicare pergit orator summus p. 630, 25: τὸ μὲν δὴ μὴ λυμαίνεσθαι γνώριμον οἶδ' ὅτι πᾶσιν . . τὸ δὲ μηδ' ἀποινᾶν μὴ χρήματα πράττεσθαι· τὰ γὰρ χρήματα ἄποινα ὠνόμαζον οἱ παλαιοί. Adeo universe verum est, quod de Homeri tantum geographia scripsit Strabo VIII p. 484=513: τὰ δ' Ὁμήρου δεῖται σκέψεως κριτικῆς ποιητικῶς λέγοντος καὶ οὐ τὰ νῦν, ἀλλὰ τἀρχαῖα, ὧν ὁ χρόνος ἠμαύρωκε τὰ πολλά. Gaisford.

10 ἔστι δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου ὧδε] Ex singulis universale concludunt, quod semper falsum est; quod Socrates δίκαιος et σοφὸς est, omnes sapientes iustos esse censent; qui syllogismus tertiae est figurae, quae nullam, nisi particularem admittit conclusionem,

(*Γ*) Σωκράτης δίκαιος (*A*)
(*Γ*) Σωκράτης σοφός (*B*)
(*B*) σοφός τις δίκαιος (*A*)

Idem fere exemplum in Analyticis prior. II, 27 de eadem re legitur: τὸ δ' ὅτι οἱ σοφοὶ σπουδαῖοι, Πιττακὸς γὰρ

σπουδαῖος, διὰ τοῦ ἐσχάτου. ἐφ' ᾧ Α τὸ σπουδαῖον, ἐφ' ᾧ Β οἱ σοφοί, ἐφ' ᾧ Γ Πιττακός. ἀληθὲς δὴ καὶ τὸ Α καὶ τὸ Β τοῦ Γ κατηγορῆσαι· πλὴν τὸ μὲν οὐ λέγουσι διὰ τὸ εἰδέναι, τὸ δὲ λαμβάνουσιν. et infra: ὁ δὲ διὰ τοῦ ἐσχάτου λύσιμος, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ συμπέρασμα, διὰ τὸ μὴ εἶναι καθόλου μηδὲ πρὸς τὸ πρᾶγμα τὸν συλλογισμόν· οὐ γὰρ εἰ Πίττακος σπουδαῖος, διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἄλλους ἀνάγκη σοφούς.

14 ἀσυλλόγιστον γὰρ] II, 24: ἄλλος, τὸ ἐκ σημείου· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο. II, 25: ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστόν ἐστι πᾶν σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν.

14 τὸ δὲ οἷον εἴ τις εἴπειεν] Praecedenti sane hoc est oppositum; illud enim λυτὸν et ἀσυλλόγιστον, hoc ἀναγκαῖον. At non est exemplum ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου, sed alterius generis ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος. Est enim ex prima figura, quae si propositio vera est, nullo modo solvi potest:

(Β) πᾶς ὁ πυρέττων νοσεῖ (Α)
(Γ) οὗτος πυρέττει (Β)
(Γ) οὗτος νοσεῖ. (Α)

vel ut in altero exemplo

πᾶσα γάλα ἔχουσα τέτοκε
αὕτη γάλα ἔχει
αὕτη τέτοκε.

Et huius figurae terminum medium Aristoteles solum vocat τεκμήριον. Unde coniiciat aliquis, sed sine certa ratione, haec τὸ δὲ οἷον — ἄλυτόν ἐστιν suo loco mota secundae figurae exemplo esse postponenda. Analyt. prior. II, 27: ὁ μὲν διὰ τοῦ πρώτου σχήματος ἄλυτος, ἂν ἀληθὴς ᾖ· καθόλου γάρ ἐστιν.

15 νοσεῖ, πυρέττει γὰρ] Plat. Phaed. p. 102 (105): εἰ γὰρ ἔροιό με ᾧ ἂν τί ἐν τῷ σώματι ἐγγένηται, θερμὸν ἔσται, οὐ τὴν ἀσφαλῆ σοι ἐρῶ ἀπόκρισιν ἐκείνην τὴν ἀμαθῆ, ὅτι ᾧ ἂν θερμότης, ἀλλὰ κομψοτέραν ἐκ τῶν νῦν, ὅτι ᾧ ἂν πῦρ. οὐδὲ ἂν ἔρῃ, ᾧ ἂν σώματι τί ἐγγένηται, νοσήσει, οὐκ ἐρῶ ᾧ ἂν νόσος, ἀλλ' ᾧ ἂν πυρετός, οὐδ' ᾧ ἂν ἀριθμῷ τί ἐγγένηται, περιττὸς ἔσται, οὐκ ἐρῶ, ᾧ ἂν περιττότης, ἀλλ' ᾧ ἂν μονὰς καὶ τἆλλα οὕτως.

Alcib. II p. 275 (139 seq.): *καὶ γὰρ οἱ πυρέττοντες πάντες νοσοῦσιν, οὐ μέντοι οἱ νοσοῦντες πάντες πυρέττουσιν οὐδὲ ποδαγρῶσιν, οὐδέ γε ὀφθαλμιῶσιν, οἶμαι. ἀλλὰ νόσος μὲν πᾶν τὸ τοιοῦτόν ἐστι, διαφέρειν δέ φασιν οὓς δὴ καλοῦμεν ἰατροὺς τὴν ἀπεργασίαν αὐτῶν.*

15 *τέτοκεν ὅτι γάλα ἔχει*] Item solemne apud veteres exemplum, Rhet. Graec. IV, 410, quem locum supra dedimus, VI, 123. Iulius Victor p. 229. Platon. Menexenus p. 384 (237): *μέγα δὲ τεκμήριον τούτῳ τῷ λόγῳ, ὅτι ἥδε ἔτεκεν ἡ γῆ τοὺς τῶνδέ τε καὶ ἡμετέρους προγόνους· πᾶν γὰρ τὸ τεκὸν τροφὴν ἔχει ἐπιτηδείαν ᾧ ἂν τέκῃ. ᾧ καὶ γυνὴ δήλη τεκοῦσά τε ἀληθῶς καὶ μή, ἀλλ' ὑποβαλλομένη, ἐὰν μὴ ἔχῃ πηγὰς τροφῆς τῷ γενομένῳ.* Oratores imitans et irridens hoc simili abutitur Plato. Dionysius Antiq. XI, 34: *ὃ δὲ πάντων τεκμήριον ἦν περιφανέστατον, ἔκ τε τῶν ἀνδρῶν πολλῶν καὶ γυναικῶν μαρτυρούμενον, οὐ μόνον ἐλευθέρων, ἀλλὰ καὶ δούλων, τοῦτ' ἔλεγον τελευτῶντες, ὅτι τῷ γάλακτι τῆς μητρὸς ἐτράφη τὸ παιδίον· ἀμήχανον δ' εἶναι γάλακτος πληρωθῆναι μαστοὺς γυναικὶ μὴ τεκούσῃ.* In Analyticis prior. II, 27 idem exemplum exponit: *οἷον τὸ μὲν δεῖξαι κύουσαν διὰ τὸ γάλα ἔχειν ἐκ τοῦ πρώτου σχήματος· μέσον γὰρ τὸ γάλα ἔχειν ἐφ' ᾧ τὸ A κύειν, τὸ B γάλα ἔχειν, γυνὴ ἐφ' ᾧ Γ.* At ipse Aristoteles hist. animal. III, 20 p. 522, 1: *οὐ γίνεται δὲ γάλα πρὶν ἢ ἔγκυον γένηται οὐδενὶ τῶν ζῴων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ . . . μὴ ἐγκύοις δ' οὔσαις ὀλίγον μὲν ἀπ' ἐδεσμάτων τινῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βδαλλομέναις ἤδη πρεσβυτέραις προῆλθε καὶ τοσοῦτον ἤδη τισὶν ὥστ' ἐκτιτθεῦσαι τὸ παιδίον.*

18 *οἷον εἴ τις εἴπειεν, ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι· πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ.*] Videtur secundae esse figurae exemplum; at non est, neutra enim praemissarum est negans:

(*B*) *πᾶς ὁ πυρέττων πυκνὸν ἀναπνεῖ* (*A*)
(*Γ*) *οὗτος πυκνὸν ἀναπνεῖ.* (*A*)

e quibus nil consequitur. Analyt. prior. II, 27: *τὸ δὲ κύειν ὅτι ὠχρὰ διὰ τοῦ μέσου σχήματος βούλεται εἶναι· ἐπεὶ γὰρ ἕπεται ταῖς κυούσαις τὸ ὠχρόν, ἀκολουθεῖ δὲ καὶ ταύτῃ, δεδεῖχθαι οἴονται ὅτι κύει. τὸ ὠχρὸν ἐφ' οὗ τὸ A, τὸ κύειν ἐφ' οὗ B, γυνὴ ἐφ' οὗ Γ.* et tum *ὁ δὲ διὰ*

τοῦ μέσου σχήματος ἀεὶ καὶ πάντως λύσιμος. οὐδέποτε γὰρ γίνεται συλλογισμὸς οὕτως ἐχόντων τῶν ὅρων· οὐ γὰρ εἰ ἡ κύουσα ὠχρά, ὠχρὰ δὲ καὶ ἥδε, κύειν ἀνάγκη ταύτην.

19 λυτὸν δὲ] γὰρ vet. tr.

21 τί σημεῖον καὶ τεκμήριον] Inserunt fort. ex vet. transl. τί post καί; male, nam et τεκμήριον est σημεῖον, et haec duo intelligit, si addit καὶ τί διαφέρουσιν, quae verba, si scribis καὶ τί τεκμήριον, etiam ad εἰκὸς pertinent; discrimen vero quod sit inter εἰκὸς et σημεῖον Arist. non attingit, de quo vid. Victorius p. 68—73. Riccobonus p. 67—73.

24 ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς] Anal. prior. II, 27.

25 περὶ αὐτῶν] Om. Muretus in versione, ex paraphrasi quadam invecta censet Vater. p. 29. vid. II, 11 fine. Non delenda sunt, sed ferenda, at magis ex usu nostri est περὶ πάντων, ut p. 480 b, 21: περὶ μὲν οὖν ζωῆς καὶ θανάτου . . σχεδὸν εἴρηται περὶ πάντων. Histor. anim. VI, 18 p. 571 b, 3: περὶ μὲν οὖν ἄλλων ζῴων . . . εἴρηται περὶ πάντων, cuius generis exempla ad Polit. II, 12 p. 1273 b, 29. congessimus plura.

27 οὔθ' ὡς μέρος πρὸς ὅλον] Ut ἐπαγωγὴ quae hoc differt ab exemplo; illa enim ex singulis universum, haec singula concludit, ex simili simile, ex particulari particulare. Alex. Aphrod. p. 47: ἡ μὲν οὖν διὰ τοῦ καθόλου δεῖξις συλλογιστική, ἡ δὲ διὰ τῶν ὑπὸ τὸ καθόλου ἐπακτική, ὑποτάσσεται δὲ τῷ μὲν συλλογισμῷ τὸ ἐνθύμημα, τῇ δὲ ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα, τὸ μὲν ἐνθύμημα ῥητορικὸς συλλογισμὸς ὄν, τὸ δὲ παράδειγμα ῥητορικὴ ἐπαγωγή. λέγει δὲ τὴν ἐπαγωγὴν εἶναι τὴν διὰ τῶν καθέκαστα ἐπὶ τὸ καθόλου πρόοδον. διὸ οὐχ ὑγιῶς λέγουσιν οἱ λέγοντες τὴν ἐπαγωγὴν λόγον εἶναι τὴν ἀπὸ ὁμοίου ἐπὶ ὅμοιον· οὐ γὰρ ὅμοιον τὸ καθόλου τοῖς ὑπ' αὐτό, τῆς δὲ τοῦ καθόλου δείξεως χάριν ἡ ἐπαγωγὴ μάλιστα, ὁ δὲ ἀπὸ τῶν ὁμοίων ἐπὶ ὅμοιον λόγος μᾶλλον ἂν τὸ παράδειγμα σημαίνοι· ὁ γὰρ λόγος ὁ διὰ τῶν καθέκαστα τὸ καθόλου συνίστασθαι δεικνὺς καὶ πιστούμενος οὗτός ἐστιν ἐπαγωγή. Aristoteles Analyt. prior. II, 24: φανερὸν οὖν ὅτι τὸ παράδειγμά ἐστιν οὔτε ὡς ὅλον πρὸς μέρος, οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον, ἀλλ'

ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτό, γνώριμον δὲ θάτερον, καὶ διαφέρει τῆς ἐπαγωγῆς, ὅτι ἡ μὲν ἐξ ἁπάντων τῶν ἀτόμων τὸ ἄκρον ἐδείκνυεν ὑπάρχειν τῷ μέσῳ καὶ πρὸς τὸ ἄκρον οὐ συνῆπτε τὸν συλλογισμόν, τὸ δὲ καὶ συνάπτει καὶ οὐκ ἐξ ἁπάντων δείκνυσι. Top. VIII, 1: *τοῦτο δ' ἐστὶν ὅμοιον ἐπαγωγῇ, οὐ μὴν ταὐτόν γε· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα τὸ καθόλου λαμβάνεται, ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων οὐκ ἔστι τὸ λαμβανόμενον τὸ καθόλου ὑφ' ὃ πάντα τὰ ὅμοιά ἐστιν.*

28 *ὅμοιον πρὸς ὅμοιον*] Muretus: similis ad similem. Victorius ex vet. transl. *et simile ad simile,* coniunctio vero deest in Mon. cod. et pr. ed.

31 *ἐπεβούλευε τυραννίδι*] Vid. Plat. Resp. p. 418 (566). Iul. Victor p. 221: *Ab exemplo, sicut hoc est: si custodes corporis Dionysio dederitis, idem faciet quod Pisistratus, qui quum a suis civibus custodes corpori postulasset, tyrannidem occupavit. Hoc enim manifestum est de Pisistrato, dubium autem erat de Dionysio.* Quintil. V, 11. David in Porphyr. Anecd. Cramer. Paris. IV, 442: *ἡνίκα δὲ ἐκ τοῦ ἴσου τὸ ἴσον κανονίζομεν, λέγεται τὸ τοιοῦτον παράδειγμα, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ Διονυσίου. βουλόμενος γάρ τις μὴ δοθῆναι τῷ Διονυσίῳ στρατόν, εἰσέρχεται καὶ κέχρηται παραδείγματι τῷ Πεισιστράτῳ λέγων ὅτι μὴ δῶμεν τῷ Διονυσίῳ στρατόν, ἵνα μὴ τυραννήσῃ ὡς ὁ Πεισίστρατος.* Alexander et Neocles ap. incert. rhetorem in Notices XIV, 200: *παράδειγμα δὲ ὡς Νεοκλῆς ἐμφερὲς καὶ ὅμοιον καὶ εἰκὸς τῷ ζητουμένῳ πράγματι, ἀφ' οὗ ὡρμημένος ἄν τις ἀξιώσαι ὁμοίως τὰ ὅμοια φρονεῖν καὶ ἐπὶ τοῦ ζητουμένου, οἷον τοῦ τινὰ δορυφόρους λαμβάνοντα τυραννήσειν παράδειγμά ἐστι Πεισίστρατος καὶ Φάλαρις καὶ Διονύσιος. Ἀλέξανδρος οὕτω· παράδειγμά ἐστι λόγος ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἤτοι ἐπὶ τὸ κατὰ μέρος ἐπάγων ἢ ἐπὶ τὸ καθόλου ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου ἐπὶ τὸ ὅμοιον, ὡς ἔχει τὰ προειρημένα. ὡς δὲ Ζήνων, παράδειγμά ἐστι γενομένου πράγματος ἀπομνημόνευσις εἰς ὁμοίωσιν τοῦ νῦν ζητουμένου.* Exemplum ex historia sumptum esse docent Polit. verba III, 15 fine: *Διονυσίῳ τις ὅτ' ᾔτει τοὺς φύλακας, συνεβούλευε τοῖς Συρακουσίοις διδόναι τοσούτους τοὺς φύλακας.* Alexand.

Aphrod. in Arist. Analyt. pr. (25 b, 32) p. 18 Flor.: *ὅταν μὲν οὖν μέρος ἐκ μέρους παραδεικνύμενον ᾖ καὶ πιστούμενον, τὸ τοιοῦτον καὶ ἡ οὕτως γινομένη πίστις παράδειγμα καλεῖται, ὡς ὁ κωλύων Διονυσίῳ φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος Συρακουσίους αἰτοῦντι, ὡς εἰ λάβοι (ἐπι)θησομένου τῇ τυραννίδι καὶ πιστούμενος τοῦτο διὰ τοῦ ὅτι καὶ Πεισίστρατος αἰτήσας παρ' Ἀθηναίων λαβὼν ἐτυράννησε, καὶ Θεαγένης* (*Θεόγνους* ed.) *παρὰ Μεγαρέων. ἑκάτερον γὰρ τούτων, καὶ τὸ δεικνύμενον καὶ τὸ δι' οὗ δείκνυται καὶ κωλύεται, μέρη ἐστὶ τοῦ ὅλου, ὅτι οἱ φυλακὴν αἰτοῦντες τοῦ σώματος πάντες ἐπιτίθενται τυραννίδι.* Ceterum fingit Syracusanos de hac re deliberantes, ut verba docent *ὃν οὐκ ἴσασί πω*, unde praestat *ἐπιβουλεύει* quod sequitur vet. transl. et in E exstat.

32 *Πεισίστρατος*] Vid. Plut. Solon cap. 30.

33 *Θεαγένης*] Aristot. Polit. V, 5, ubi item tres istos tyrannos coniungit. — Andocides in tertia oratione pacem suadens, eorum sententiam qui ne illa facta respublica everteretur, metuebant, saepe pacem esse conciliatam, nec ullum inde reipublicae periculum illatum, imo maxima redundasse commoda exemplis confirmans refutat.

pag. 1358 3 *καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν παρὰ πᾶσιν*] Sic A, nec mirum ceteros omnes *σχεδὸν πάντας* correxisse, *παντάπασιν* Vahlen; talia singularia monenda et notanda potius quam movenda et emendanda. I, 10 p. 1368 b, 9: *παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι.* Demosth. p. 310: *ἀλήθειαν παρὰ πᾶσι βεβαιοῦσαν.*

5 *ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν*] Haec vertendo omisit Muretus; sunt quaedam enthymemata in ipsa rhetorica nulla alia re assumpta, quemadmodum etiam syllogismi fiunt quidam ex ipsa dialectica, alii aliunde sumuntur; intelligit *τόπους*. Iam Victorius sensit difficultatem et locum obscurum esse dicit, Muretum sequitur Vaterus p. 30, id facile probaveris, cum deteriores libri varient, alii verba *μέθοδον τῶν συλλογισμῶν* inserant post *ῥητορικήν*, alii omittant. Neque me offendit, utramque artem hic denuo coniunctam repeti; id enim et infra semper urget. Quare equidem malim *ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικήν*

τινες τῶν συλλογισμῶν. Vocabulum *μέθοδον* aeque mihi hic atque supra displicet. De re vide finem capitis, ubi similes Topicorum locos laudavimus. Coniicias verba *μέθοδον τῶν συλλογισμῶν* male hic repetita legi, quod librarius cod. Z haec omittens sensisse videtur; tum *κατὰ σύνεσιν* locus explicandus; nam in dialectica non sunt enthymemata. Verba illa tria a me quondam inclusa re satis incerta nunc uncis liberavi.

7 *τὰς μὲν οὔσας τὰς δ' οὔπω κατειλημμένας*] Cicero de orat. I, 42, 187: *omnia quae sunt conclusa nunc artibus, dispersa et dissipata quondam fuerunt.* Arist. Soph. el. 9 ubi de eodem discrimine loquitur: *παρ' ὁπόσα δὲ ἐλέγχονται οἱ ἐλεγχόμενοι, οὐ δεῖ πειρᾶσθαι λαμβάνειν ἄνευ τῆς τῶν ὄντων ἐπιστήμης ἁπάντων· τοῦτο δ' οὐδεμιᾶς ἐστὶ τέχνης· ἄπειροι γὰρ ἴσως αἱ ἐπιστῆμαι.* Categ. cap. 7 p. 7 b, 27. Polit. VII, 2 p. 1324 b, 22.

8 *διὸ καὶ λανθάνουσί τε τοὺς ἀκροατάς*] Muretus apud Riccob. p. 78: *διὸ καὶ οἱ μᾶλλον ἁπτόμενοι ἢ κατὰ τρόπον λανθάνουσί τε καὶ μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν* et vertit: Quo fit ut oratores interdum imprudentes ab officio et munere suo discedant, propius quam par est, ea de quibus dicunt attingentes. Similia Vaterus p. 30—32. Conf. Wolfius ap. eundem p. 203. *κατὰ τρόπον* cave coniungas cum voce *μᾶλλον*; tum enim particula *ἢ* quam et Reizius Lipsiensi exemplo inseruit, flagitatur; cohaeret cum verbo: si iusto magis ea quae non ipsorum, sed alius artis sunt, tractant, non mirum eos ab eo quod officium et munus artis rhetoricae est discedere; *ἐξ αὐτῶν* Victorius in scripto commentario proposuit, Muretus et Riccobonus vertunt; sed *ἐξ αὐτῶν* est ex arte rhetorica et dialectica, quas artissime cohaerere et idem docere monet. *τοὺς ἀκροατὰς* optime omisit Muretus; non enim auditores, sed rhetores vel oratores sunt intelligendi. Infra cap. 4 eodem verbo *μεταβαίνειν* de eadem re utitur: *ὅσῳ δ' ἄν τις ἢ τὴν διαλεκτικὴν ἢ ταύτην, μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας, τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων.*

11 *περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν*] Muretus ap. Riccob. *ὧν τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους λέγομεν*: quorum et species et locos tradimus. Quam correctionem probat Riccob. verbis motus quae infra leguntur: *καθάπερ οὖν ἐν τοῖς τοπικοῖς καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον, τῶν ἐνθυμημάτων τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους ἐξ ὧν ληπτέον*, non enim solum ex locis ducuntur oratoria enthymemata, verum etiam ex formis suis; inde et Muretus eruisse videtur emendationem, quae Aristotelis sententiam evertit eique contraria est. Nam si quod modo dixit, alia sunt enthymemata et syllogismi ex ipsa dialectica et rhetorica hausta ideoque omnibus rebus apta, *κοινά*, quos *τόπους* (*στοιχεῖα*) nominat, alia vero non ex rhetorica aut dialectica, sed ex singulis artibus deprompta, quae *εἴδη*, *ἰδίας προτάσεις* appellat, verum est quod Aristoteles dicit: *διαλεκτικοὺς καὶ ῥητορικοὺς συλλογισμοὺς εἶναι περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν*, at falsissimum quod ex Mureti sententia dicitur hos syllogismos esse *ὧν τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους λέγομεν*. Sunt quidem et *τῶν εἰδῶν προτάσεις* quos *τόπους* dicit II, 22: *σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων ἔχονται οἱ τόποι. ἐξειλεγμένοι γὰρ αἱ προτάσεις περὶ ἕκαστόν εἰσιν, ὥστ' ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ ἢ δικαίου ἢ ἀδίκου, καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ παθημάτων καὶ ἕξεων ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι*, at non *κατὰ τὴν ῥητορικὴν ἢ τὴν διαλεκτικήν*, de quibus nunc loquitur, sed *κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις*. Neque verum esset quod initio monuit et hic repetit, utramque artem esse *οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης*. Conf. cap. 4. Obstant Mureti sententiae et seqq. *οὗτοι δ' εἰσίν*; dici debebat *οὗτοι μὲν γὰρ . . εἴδη δέ*. Conf. Wolfius ap. Vaterum p. 203.

12 *οἱ κοινοὶ*] A, *οἳ κοινοὶ* vet. tr. *οἱ κοινῇ* ceteros omnes praebere ex emendatione mirum non est, sed nulla est ratio, qua illud falsum esse censeamus.

13 *διαφερόντων εἴδει*] Articulum *τῷ* et hic et v. 16 deteriores inserunt, qui v. c. legitur Top. I, 5 p. 102, 31. Pol. III, 1 p. 1275, 36.

15 *οὐδὲν γὰρ μᾶλλον*] Non magis de iustis quam phy-

sicis, i. e. aeque de his quam illis, ne quis ἧττον flagitet.

17 *ἴδια δέ*] Victorius etiam *ἰδίᾳ* quod supra sit *κοινῇ* legi posse male putat, Muretus suam superiorem emendationem secutus scripsit *εἴδη δὲ* species autem, quod probabile videtur ex iis quae postea sequuntur; utrumque, si mendo vacat, paulo post: *πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων, ἐκ δὲ τῶν κοινῶν ἐλάττω.* Ut igitur illa *κοινά*, sic haec *ἴδια* dicuntur. Exspectamus vero quod magis structurae conveniat: *ἰδίους δὲ ὅσοι . . εἰσιν*, at apte *εἴδη δ' ὅσα* dici potuisse, negandum non est, hoc tamen discrimine, quod *ἴδια* hic dicuntur *ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος προτάσεων*, infra vero *εἴδη* ipsae *αἱ καθ' ἕκαστον γένος ἴδιαι προτάσεις* sunt.

17 *εἶδος καὶ γένος*] Vet. tr. *speciem aut genus.*

21 *ποιήσει*] Vet. transl. *faciunt*, librarii errore. Plato Euthydem. p. 406 (278) de sophistarum dialectica: *παιδιὰν δὲ λέγω διὰ ταῦτα, ὅτι εἰ καὶ πολλά τις ἢ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα μάθοι, τὰ μὲν πράγματα οὐδὲν ἂν μᾶλλον εἰδείη πῇ ἔχει, προσπαίζειν δὲ οἷός τ' ἂν εἴη τοῖς ἀνθρώποις διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων διαφορὰν ὑποσκελίζων καὶ ἀνατρέπων.*

23 *τὰς προτάσεις*] His *ταῦτα* declarari et explicari putat Victorius, delet Muretus quod probat Vaterus; *βέλτιον* correxit Bekkerus et ita cod. E, sed graece ita dici, exemplis convictus credam, unde alii *βελτίους* scripserunt, neque enim *τὰς προτάσεις* cum *λήσει ποιήσας* coniungere licet. Quid si *τὰς προτάσεις* explicet illud *βελτίω*, cum *ἴδια* sunt *ἐκ τῶν προτάσεων*? Sed vereor, ne verum viderit Muretus; tam enim h. l. haec verba abundant, quam infra v. 30 post *ἐξ ὧν ληπτέον* ea sunt apta et non minus *προτάσεις* quam *ἐνθυμήματα* intelligi possunt. *λήσει ποιήσαντα* Weil ap. Thurotum Rev. A. IV, 65, non inepte, sed is *βελτίω* esse in codice non attendit; nos quibus religio erat mutandi aut delendi, distinctione non post *τὰς προτάσεις*, sed antea posita loco succurrimus.

26 *ἐκείνη ἔσται*] Vet. transl. Mon. Vict. *illa scientia erit cuius*, ed. pr. *illa erectius* i. e. illa erit cuius.

27 *λεγόμενα τῶν*] *λεγομένων τῶν* ex Mureti versione Vahlen, at id potius *τῶν λεγομένων* dicendum erat.

29 *ἐν τοῖς τοπικοῖς*] Top. I, 1. 14. III, 5. (Sophist. el.) IX, 9, ubi de eadem re multis disserit: *ὥστε πάντων δεήσει ἐπιστήμονα εἶναι· οἱ μὲν γὰρ ἔσονται παρὰ τὰς ἐν γεωμετρίᾳ ἀρχὰς καὶ τὰ τούτων συμπεράσματα, οἱ δὲ παρὰ τὰς ἐν ἰατρικῇ, οἱ δὲ παρὰ τὰς τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ ψευδεῖς ἔλεγχοι ὁμοίως ἂν εἶεν ἐν ἀπείροις· καθ' ἑκάστην γὰρ τέχνην ἐστὶ ψευδὴς συλλογισμός, οἷον κατὰ γεωμετρίαν ὁ γεωμετρικός, καὶ κατὰ ἰατρικὴν ἰατρικός, λέγω δὲ τὸ κατὰ τέχνην τὸ κατὰ τὰς ἐκείνης ἀρχάς. δῆλον οὖν ὅτι οὐ πάντων τῶν ἐλέγχων, ἀλλὰ τῶν παρὰ τὴν διαλεκτικὴν ληπτέον τοὺς τόπους· οὗτοι γὰρ κοινοὶ πρὸς ἅπασαν τέχνην καὶ δύναμιν. καὶ τὸν μὲν καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην ἔλεγχον τοῦ ἐπιστήμονός ἐστι θεωρεῖν, εἴτε μὴ ὢν φαίνεται, εἴτε ἐστὶ καὶ διὰ τί· τὸν δὲ ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ὑπ' οὐδεμίαν τέχνην, τοῦ διαλεκτικοῦ . . . ὥστε φανερὸν ὅτι τοῦ διαλεκτικοῦ ἐστὶ τὸ δύνασθαι λαβεῖν παρ' ὁπόσα γίνεται διὰ τῶν κοινῶν ἢ ὢν ἔλεγχος ἢ φαινόμενος ἔλεγχος ἢ διαλεκτικὸς ἢ φαινόμενος διαλεκτικὸς ἢ πειραστικός.* Item de hoc discrimine plura cap. 11 leguntur. Analyt. prior. I, 30.

33 *πρότερον οὖν*] Vet. tr. *primum quidem igitur* .. *prius* (ed. *primo*) *autem* i. e. *πρῶτον μὲν οὖν* .. *πρότερον δέ.*

Cap. III.

36 *ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία*] Appellat *εἴδη* hic quod paulo supra *γένη* vocaverat. Victorius. Commutantur haec verba saepius apud auctorem nostrum. Polit. I, 8: *ἓν μὲν οὖν εἶδος κτητικῆς κατὰ φύσιν τῆς οἰκονομικῆς μέρος ἐστίν*, tum cap. 9: *ἔστι δὲ γένος ἄλλο κτητικῆς ἣν μάλιστα καλοῦσι καὶ δίκαιον αὐτὸ καλεῖν χρηματιστικήν.* Ibidem I, 11: *ὅσα ἀπὸ γῆς καὶ τῶν ἀπὸ γῆς γινομένων, ἀκάρπων μὲν χρησίμων δὲ οἷον ὑλοτομία τε καὶ πᾶσα μεταλλευτική. αὕτη δὲ πολλὰ ἤδη περιείληφε γένη· πολλὰ γὰρ εἴδη τῶν ἐκ γῆς μεταλλευομένων ἐστίν*, ubi exspectas *πολλὰ εἴδη περιείληφεν.* IV, 4 p. 1290 b, 25—36., unde Themist. phys. IV, 5 p. 280, 2 dicit: *ἔθος δὲ αὐτῷ*

πολλάκις τοῖς εἴδεσιν ἀντὶ τῶν γενῶν κεχρῆσθαι. Sed in his et similibus parum refert, at nostro loco et quae praecedunt et quae sequuntur, Aristoteli non *εἴδη*, sed *γένη* scribendum fuisse docent. Conf. II, 1. 18. Erant quidem pauci qui haec *εἴδη* dicerent; Rhet. Graec. VII p. 111: *τινὲς γένος λέγουσι τὴν λογικὴν ἐπιστήμην, εἴδη δὲ ταύτης ἰατρικήν, ἀριθμητικήν, ῥητορικήν, ὅλα δὲ συμβουλευτικόν, δικανικόν, πανηγυρικὸν . . . ἔνιοι δὲ γένος μὲν τὴν ῥητορικήν, εἴδη δὲ συμβουλευτικόν, ὅλον δὲ τὸν λόγον.* Et Hermog. *περὶ μεθ. δεινοτ.* 17: *τριῶν οὐσῶν ἰδεῶν ῥητορικῆς*, ubi Gregorius Corinth. VII p. 1269 nostrum locum, in quo *εἴδη* exstat, integrum affert; Rhet. Gr. IV p. 27. 713. V p. 335. IX p. 333. 722. II p. 121. Sed haec recentiorum erat sententia; veteres dicendi auctores omnes, Anaximenes, auctor ad Herennium, Cicero, Quintilianus, alii haec *γένη*, genera, nunquam *εἴδη*, species appellant. Quare Muretus, qui in comment. ad Cic. Catil. II p. 577 sine ulla suspicione utrumque laudaverat, recte mihi vertere videtur: sunt autem rhetorices genera numero tria; neque tamen in Graecis *γένη* correxerim (quod Bekker[3] dedit), potius *εἴδη* vel *τῆς ῥητορικῆς εἴδη* glossema delendum esse puto.

Anaximenes init. duo agnoscit genera, *δημηγορικὸν* et *δικανικόν*, sed inter species, *εἴδη*, apparet *ἐγκωμιαστικὸν* et *ψεκτικὸν* et hoc fort. ex priorum quorumdam sententia. Vid. Art. script. p. 13. Sex enim illas species iam Plato ap. Diog. III, 93—94 distinxisse dicitur. Tertium genus Isocrates ceteris magis explicuit (Quintil. III, 4). Atque illa in tria genera divisio et naturae et usui veterum tam apte convenit, ut Aristoteles eam non invenisse, sed traditam primus exposuisse videatur; Aristotelem posteriores secuti sunt. Incertus auctor in Rhet. Graec. IX p. 331: *ὁ Ἀλέξανδρός φησιν, ὡς δύο ὄντων τῶν ἀνωτάτω προβλημάτων, θέσεώς τε καὶ ὑποθέσεως, καὶ τῆς μὲν θέσεως ζητήσεως οὔσης καθολικῆς ἄνευ προσώπου ὡρισμένου, ὑποθέσεως δὲ ζητήσεως ἐπὶ μέρους ἐν ὡρισμένοις προσώποις, τρεῖς αἱ διαφοραὶ κατὰ τὴν φύσιν· ζητοῦσι γὰρ ἅπαντες περὶ τῶν ἤδη γεγονότων ἢ περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι ἢ περὶ τῶν ὄντων. οὐκοῦν τῶν πολιτικῶν λόγων τρεῖς εἰσὶν ὑποθέσεις,*

ἐγκώμιον, συμβουλή, δίκη· διαφέρουσι δὲ αὗται ἀλλήλων τοῖς χρόνοις, τοῖς πράγμασι, τοῖς τέλεσι, τοῖς ἀκροαταῖς, ἐφ' ὧν οἱ λόγοι γίγνονται, quae deinde praeter *τέλη*, nam haec p. 332, 15 exciderunt, persequitur. Theo I, 11: *τῆς γὰρ ὑποθέσεως εἴδη τρία, ἐγκωμιαστικὸν ὅπερ ἐκάλουν ἐπιδεικτικὸν οἱ περὶ τὸν Ἀριστοτέλην, δικανικόν, συμβουλευτικόν*. Conf. Philolog. XVIII, 611.

pag. 1358 b 3 *ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν ἢ θεωρὸν εἶναι ἢ κριτήν*] Incertus auctor Rhet. Graec. l. l.: *τοῖς δὲ ἀκροαταῖς, ὅτι ἐν μὲν ταῖς συμβουλαῖς αὐθένται εἰσὶν οἱ ἀκροώμενοι· βουλεύονται γὰρ τί αὐτοῖς πρακτέον ἐκείνοις καὶ τί μὴ πρακτέον. ἐν ταῖς δὲ δίκαις οἱ κριταί, ὡς περὶ ἰδίων σκεπτόμενοι, εἰ πέπρακται τὰ ὑπ' ἄλλων γενόμενα, κρίνουσιν, ἢ δικαίως ἢ οὔ. τὸ δὲ τῶν ἐγκωμίων εἶδος οὔτε αὐθέντας ἔχει οὔτε κριτάς, ἀλλὰ μόνον ἀκροατὰς ὅθεν καὶ ἐπιδεικτικὸν τὸ τοιοῦτον κέκληται*. Cicero part. orat. 3, 10: *aut auscultator est modo qui audit, aut disceptator, id est rei sententiaeque moderator, ita ut aut delectetur aut statuat aliquid; statuit autem aut de praeteritis ut iudex, aut de futuris ut senatus; sic tria sunt genera iudicii, deliberationis, exornationis.* Quintilianus III, 7, 1 de laude et vituperatione: *quod genus videtur Aristoteles atque eum secutus Theophrastus a parte negotiali, hoc est πραγματικῇ removisse totamque ad solos auditores relegasse, et id eius nominis, quod ab ostentatione ducitur, proprium est.*

4 *ἔστι δ' ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων*] Auctor incert l. l.: *τοῖς μὲν δὴ χρόνοις διαφέρουσιν, ὅτι αἱ μέν [εἰσι] δίκαι [καὶ] περὶ τῶν ἤδη γεγονότων, ἡ δὲ συμβουλὴ περὶ τῶν μελλόντων, οἱ δὲ ἔπαινοι περὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν ἐσομένων· ἐπαινοῦμεν γὰρ οὐ μόνον εἴ τίς ἐστιν ἀγαθός, ἀλλὰ καὶ εἰ προσδοκῶμεν ἔσεσθαι. τῇ δὲ τῶν χρόνων διαφορᾷ ἕπεται καὶ ἡ τῶν πραγμάτων· τὰ μὲν γὰρ γέγονε πράγματα, τὰ δὲ μέλλει, τὰ δ' ἐνέστηκεν. ἔτι δ' ἐστὶ τοῦ μὲν ἐγκωμίου ἔπαινος καὶ ψόγος, τῆς δὲ δίκης ἀπολογία καὶ κατηγορία, τῆς δὲ συμβουλῆς προτροπὴ καὶ ἀποτροπή*. Conf. IV, 27—29. VI, 23.

5 *ὁ δὲ τῆς δυνάμεως ὁ θεωρός*] A, et qui articulum om. Gregor. Corinth. Rhet. VII p. 1269, reliqui addiderunt *περί*,

at haec non dependent ex verbo *κρίνων*, huius enim generis auditor non est *κριτής*, est *θεωρός*, sed ex voc. *θεωρός*, quare Gregorium et hic et supra ante *δικαστής* articulum recte om. puto; certe non video, cur ibi *οἷον ὁ δικαστής* dicatur, cum praecedat *οἷον ἐκκλησιαστής* neglecto articulo. De particula *οἷον* explicandi causa addita, nam non alius est in illo praeter *ἐκκλησιαστήν*, in hoc praeter *κριτήν*, vid. Waitzius ad Organon p. 280. Vet. transl. *qui vero de potentia velut spectator*, unde Morellius primus etiam *οἷον*, ut scilicet praecedentibus responderet, inseruit. II, 1: *ἐπεὶ δὲ ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική· καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν*, *ἀνάγκη* hic tertium genus deest, quod *κρίσις* ei non convenit; ubi vid. not. II, 18.

13 *χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων*] *ἑκάστοις* infra v. 21. 30. Hic si abesset *ἑκάστου*, nemo desideraret.

13 *τῷ μὲν συμβουλεύοντι ὁ μέλλων*] Demosth. *ὑπὲρ Κτησιφ.* § 192: *ἀλλὰ μὴν τὸ μὲν παρεληλυθὸς ἀεὶ παρὰ πᾶσιν ἀφεῖται καὶ οὐδεὶς περὶ τούτου προτίθησιν οὐδαμοῦ βουλήν· τὸ δὲ μέλλον ἢ τὸ παρὸν τὴν τοῦ συμβούλου τάξιν ἀπαιτεῖ. τότε τοίνυν τὰ μὲν ἤμελλεν, ὡς ἐδόκει, τῶν δεινῶν, τὰ δ' ἤδη παρῆν, ἐν οἷς τὴν προαίρεσίν μου σκόπει τῆς πολιτείας, μὴ τὰ συμβάντα συκοφάντει.* Exord. 11: *οἴομαι πάντας ὑμᾶς ὦ ἄ. Ἀ. γιγνώσκειν, ὅτι οὐ κρινοῦντες ἥκετε τήμερον οὐδένα τῶν ἀδικούντων, ἀλλὰ συμβουλευσόμενοι περὶ τῶν παρόντων. δεῖ τοίνυν τὰς μὲν κατηγορίας προέσθαι πάσας καὶ τότ' ἐν ὑμῖν λέγειν καθ' ὅτου πέπεικεν ἕκαστος ἑαυτόν, ὅταν τινὰ κρίνωμεν· εἰ δέ τίς τι χρήσιμον ἢ συμφέρον εἰπεῖν ἔχοι, τοῦτο νῦν ἀποφαίνεσθαι. τὸ μὲν γὰρ κατηγορεῖν τοῖς πεπραγμένοις ἐγκαλούντων ἐστί, τὸ δὲ συμβουλεύειν περὶ τῶν παρόντων καὶ γενησομένων προτίθεται κτλ.* Conf. 20. De pace initio: *οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι πρὸ τῶν πραγμάτων εἰώθασι χρῆσθαι τῷ βουλεύεσθαι, ὑμεῖς δὲ μετὰ τὰ πράγματα.* Utrumque locum laudavit Gaisfordus.

18 *κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα ἐπαινοῦσιν*] Notandum hoc, ne quis *καὶ γὰρ* corrigendum esse censeat.

20 *τέλος*] Posteriores haec dicunt *τελικὰ κεφάλαια*, vid.

index Rhet. Graec. Quintilianus IV, 4, 16: *Ne his quidem accesserim qui laudativam materiam honestorum, deliberativam utilium, iudicialem iustorum quaestione contineri putant, celeri magis ac rotunda usi distributione quam vera; stant enim quodammodo mutuis auxiliis omnia. Nam et in laude iustitia utilitasque tractatur et in consiliis honestas, et raro iudicialem inveneris causam, in cuius non parte aliquid eorum quae supra diximus, reperiatur.* Negligenter Aristotelem inspexit pro more suo; ut ibidem IV, 4, 1 male dicit Ar. nomine tantum alio concionalem pro deliberativa appellare, quod egregius editor defendere non debebat; raro enim dicit *δημηγορικόν*, plerumque *συμβουλευτικόν*. In Rhet. Gr. IV, 713. V, 335 haec divisio exstat

ΔΙΚΑΝΙΚΟΝ.	*ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΝ.*	*ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΝ.*
|	|	|
δίκαιον	συμφέρον	καλόν
|	(VI, 353)	|
νόμιμον	|	πρέπον
(V, 347)	χρήσιμον	ἔνδοξον
δίκαιον	ἀναγκαῖον	
ἔθος	δυνατόν	
	ῥᾴδιον	
	ἐκβησόμενον	
	(V, 350. 353)	

21 *τῷ μὲν συμβουλεύοντι τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν*] Cicero de invent. II, 51, 156: *in deliberativo autem Aristoteli placet utilitatem, nobis et honestatem et utilitatem.* Idem in secundo de oratore persequitur, sed in postremae aetatis libro part. orat. 24, 83 non recedit ab Aristotelis doctrina: *est igitur in deliberando finis utilitas.* Cf. Isocrat. Archid. 34 seqq. qui quod ibi e re est, *δίκαιον* finem esse dicit. Tacit. dial. 31: *haec sibi illi veteres persuadebant .. ut his artibus pectus implerent, in quibus de bonis ac malis, de honesto ac turpi, de iusto et iniusto disputatur; haec enim est oratori subiecta ad dicendum materia. Nam in iudiciis fere de aequitate, in deliberationibus † † de honestate dicimus, ita ut plerumque haec ipsa invicem misceantur, de quibus copiose et varie et ornate nemo dicere potest, nisi qui cognoverit naturam hu-*

manam et vim virtutum pravitatemque vitiorum et intellectum eorum, quae neque in virtutibus neque in vitiis numerantur, ubi lacunam a Mureto et Ursino rite expletam: *de utilitate, in laudationibus* recentiores non attenderunt. Anonym. in Anecd. Paris. IV, 411 Cram.: *τῆς ῥητορικῆς διελομένης ἑαυτὴν εἰς τρία, εἰς τὸ συμβουλευτικὸν καὶ δικανικὸν καὶ πανηγυρικὸν καὶ τέλος εἰπούσης εἶναι τοῦ μὲν συμβουλευτικοῦ τὸ συμφέρον, τοῦ δὲ δικανικοῦ τὸ δίκαιον, τοῦ* (*δὲ*) *πανηγυρικοῦ τὸ καλόν, καὶ ἐρωτωμένης τί τὸ ὄντως συμφέρον, τί τὸ ὄντως δίκαιον ἢ τί τὸ καλόν, αὐτὴ τοῦτο ἀγνοεῖν ὁμολογήσει, παραπέμψει δὲ ἡμᾶς τῷ πολιτικῷ φιλοσόφῳ.* Is sane *τὸ ὄντως δίκαιον καὶ συμφέρον*, minus vero *τὸ ὄντως καλὸν* disceptabit, ut melius simpliciter *τῷ φιλοσόφῳ* dixisset.

24 *ὡς χεῖρον*] Cf. Brandis Philol. IV, 45.

32 *ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέ ποτ' ἂν ὁμολογήσειεν*] Si constitutio non coniecturalis est, sed iuridicialis; quaeritur enim tum, utrum iure an iniuria res sit facta. Auctor ad Herenn. II, 13. 19.

36 *ὡς δ' οὐκ ἄδικον*] Id est, quasi vero hoc iniustum non sit, *τὸ δίκαιον*, utrum hoc iure an iniuria faciant non curant vel considerant; poterat item scribere *ὡς δὲ κἄδικον*, non solum utile, sed et iniustum esse; negationem delet Wolfius ap. Vat. p. 204, et melius sane abest; fort. fuit *ὡς δ' οὐ καλὸν ἢ ἄδικον*. Integrum comma praecedentibus verbis *τὰ μὲν ἄλλα πολλάκις προΐενται* quasi ex abundanti additum, ut interdum fieri solet inprimis in familiari sermone, ut Plat. Apolog. p. 95 (20): *οὐ γὰρ δήπου σοῦ γε οὐδὲν τῶν ἄλλων περιττότερον πραγματευομένου ἔπειτα τοσαύτη φήμη τε καὶ λόγος γέγονεν, εἰ μή τι ἔπραττες ἀλλοῖον ἢ οἱ πολλοί*, ubi vid. Engelhardt p. 156, quam abundantiam nimis severus Cobetus delevit. Nostri vero loci incommodum facile effugies, si *ὡς γάρ* scripseris. Cf. Brandis l. l.

38 *ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες*] Cf. quem laudat Victorius, Isocr. Paneg. § 53 seq.

3 *οἷον Ἀχιλλέα*] Plat. Symp. p. 383 (179): *οὐχ ὥσπερ* pag. 1359
Ἀχιλλέα τὸν τῆς Θέτιδος υἱὸν ἐτίμησαν καὶ εἰς μακάρων νήσους ἀπέπεμψαν, ὅτι πεπυσμένος παρὰ τῆς μητρὸς ὡς

ἀποθανοῖτο ἀποκτείνας Ἕκτορα, μὴ ἀποκτείνας δὲ τοῦτον οἴκαδ' ἐλθὼν γηραιὸς τελευτήσοι, ἐτόλμησεν ἑλέσθαι βοηθήσας τῷ ἐραστῇ Πατρόκλῳ καὶ τιμωρήσας οὐ μόνον ὑπεραποθανεῖν ἀλλὰ καὶ ἐπαποθανεῖν τετελευτηκότι. Victorius. Conf. ibid. p. 439 (208). Apolog. p. 112 seq. (28).

5 *θάνατος κάλλιον*] *καλλίων* vertit vet. interpres, non male quidem, sed est ut Polit. VII, 4: *ἡ δὲ πόλις αὔταρκες* aliaque plura apud Aristotelem.

11 *πραχθήσεσθαι*] *πεπρᾶχθαι* AZ. An inde coniicere licet, in hoc quoque membro non aoristum *πραχθῆναι*, sed concinnitate observata perfectum quod infra legimus, *πεπρᾶχθαι* Aristotelem dedisse?

12 *οὐδὲ τὰ μὴ γενόμενα ἢ μὴ ἐσόμενα οὐχ οἷόν τε*] Aperte in his altera negatio *οὐχ* abundat, sed aliud interpres in libro suo legisse videtur: vertit enim *οὐδὲ τὰ γενόμενα ἢ ἐσόμενα*. Edit. princ. vero exhibet: *neque qui non fiebant aut futura erant.* Repetitam negationem ferri posse non puto; exempla quidem inter alios attulerunt Schoemannus ad Isaeum XI, 29 p. 469 seq. Dobreeus Advers. I, 544 laudans Demosth. p. 557, 5. 684, 15. 746, 25, sed haec aut alius sunt generis, aut parum certa; in Aristotele quae inveniuntur, parum probant, Ethic. Magn. I, 1 p. 1183, 33 qui auctor, si locus corruptus non est, negligens est. II, 7 fine. Eudem. VII, 13 p. 1246 b, 1: *οὐδ' . . οὔτι.* Physic. VIII, 5 p. 250, 16: *οὐ γὰρ εἰ . . οὐ κινήσει οὐδέν*, sed delendum alterum *οὐ* ex codd. De respirat. 14 p. 477 b, 22. Metaphys. *Λ* 10 p. 1075, 29. In nostro loco fortasse integrum comma *οὐχ οἷόν τε* alia manu additum est; licet tamen eum conferre cum III, 17: *οὐδ' ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα.*

14 *ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλεύοντι καὶ τῷ δικαζομένῳ καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ ἔχειν προτάσεις*] Exspectamus et hic et supra p. 1358 b, 17 *ἐπιδεικνυμένῳ*, nam verbum concinnitas flagitat neque Aristoteles *ἐπιδεικτικὸς* de homine, sed de re dicit. Tria illa verba saepius coniuncta leguntur, ut II, 18: *ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες καὶ ἐπιδεικνύμενοι καὶ ἀμφισβητοῦντες.*

17 καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες] Exspectamus καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες, primum enim exponit deliberativum genus, tum demonstrativum, denique iudiciale, atque hoc ipso ordine sequitur eorum finis τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν, tum demum ἢ τὸ καλὸν ἢ τὸ αἰσχρόν, denique ἢ τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἄδικον; in praecedentibus vero quod rei magis convenit deliberativo generi iudiciale cohaeret, postremo succedit demonstrativum.

20 ἢ τὸ καλόν] Offendit ἢ et hic et postea ἢ τὸ δίκαιον, melius abesset, itaque deteriores initio quoque ponunt ἢ τὸ ἀγαθόν, quae coniectura haud mala est.

24 καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου] Vid. II, 19, ubi horum legitur expositio et accuratissime τὰ κοινὰ examinari inutile esse dicit Aristoteles: τὸ δὲ παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπεροχῆς κενολογεῖν ἐστίν. κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς τὴν χρείαν τῶν καθόλου τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων.

25 δικαίωμα] Cicero part. 28, 98: *atque eius quidem generis finis est aequitas.*

26 καὶ περὶ τῶν ἄλλων] Hoc est καλὸν et αἰσχρόν, unum enim restat genus demonstrativum; sed offendit quod ex deliberativo alterum modo ἀγαθόν, non item contrarium κακὸν ut ex iudiciali ἀδίκημα ἢ δικαίωμα, attulerit. Equidem in illis περὶ τῶν ἄλλων non nisi genera intelligenda esse puto; id vero fit, si legimus οἷον τί μεῖζον ἢ ἔλαττον ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Nihilominus vulgatam defendit expositio ipsa; cap. 7 agit περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ καὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος neque mentio ibi fit contrarii; cap. 14 περὶ ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος, tertium quod fine cap. 9 exspectamus, desideratur. Et similis locus est II, 26: τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν ἐστὶ πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι μέγα ἢ μικρόν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον ἢ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. Hoc est καλὸν ἢ αἰσχρόν. Polit. I, 2: ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἐστὶ τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν, ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. τοῦτο γὰρ πρὸς τἄλλα ζῷα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ

καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἴσθησιν ἔχειν, ubi *τῶν ἄλλων* idem esse videtur quod supra *τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν*. Nostro loco *ἀγαθὸν* genus est quod species illas tres comprehendit, et ita auctor ipse de eadem re infra II, 19 p. 1393, 11: *εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περί τε μεγέθους ἀγαθῶν καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἁπλῶς καὶ ἐλάττονος, ὥστ' ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν, οἷον τὸ συμφέρον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον, φανερὸν ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσιν.* Ergo *ἀγαθὸν* hic *τὸ καθόλου* significat, illa autem quod dixit *περὶ ἑκάστου*.

28 *περὶ ὧν*] Marg. A.: *περὶ τῶν γ̄ γενῶν τῆς ῥητορικῆς*.

29 *τρίτον δὲ περὶ ὧν αἱ δίκαι*] Hoc ordine exponit, *συμβουλευτικὸν γένος* cap. 4—8. *ἐπιδεικτικὸν* cap. 9—12. *δικανικὸν* cap. 13—15. Causam propter quam prius explicet deliberativum genus quam iudiciale, ipse tradit cap. 1. Gravioris enim illud esse momenti et honestioris; hunc ordinem servat et Anaximenes alia ratione motus; cap. 2: *καὶ πρῶτον μὲν τὰς προτροπὰς καὶ ἀποτροπὰς ἐπείπερ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις καὶ ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις ἐν τοῖς μάλιστα αὐτῶν χρῆσίς ἐστι, διέλθοιμεν ἄν.* Quod verum esse vix concedamus, vid. ad cap. 1. Cur vero medium sit demonstrativum, neque Anaximenes neque Aristoteles docet.

Cap. IV.

32 *ὅσα ἐνδέχεται*] Vid. supra ad cap. 2. Ethic. Nic. III, 4 seqq. ubi *προαίρεσιν* et *βουλευτὸν* accurate exponit et multa quae huc pertinent, leguntur. VI, 2: *οὐθεὶς δὲ βουλεύεται περὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν.* VI, 7 p. 1141 b, 10. Magn. Mor. I, 34. Cicero de orat. II, 82, 336: *sed quid fieri possit aut non possit, quidque etiam sit necesse aut non sit, in utraque re maxime est quaerendum; inciditur enim omnis deliberatio, si intelligitur non posse fieri aut si necessitas affertur; et qui id docuit, non videntibus aliis, is plurimum vidit.* Isocrat. de pace § 8: *χρὴ δὲ τοὺς νοῦν ἔχοντας περὶ μὲν ὧν ἴσασι μὴ βουλεύεσθαι (περίεργον*

γὰρ) ἀλλὰ πράττειν ὡς ἐγνώκασι, περὶ ὧν δ' ἂν βουλεύωνται, μὴ νομίζειν εἰδέναι τὸ συμβησόμενον, ἀλλ' ὡς δόξῃ μὲν χρωμένους, ὅ τι ἂν τύχῃ δὲ γενησόμενον, οὕτω διανοεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὧν ὑμεῖς οὐδέτερον τυγχάνετε ποιοῦντες, ἀλλ' ὡς οἷόν τε ταραχωδέστατα διάκεισθε.

6 *ἐμφρονεστέρας*] Vet. transl. *illustrioris*, unde Morelius pag. 1359 b interpretem *ἐμφανεστέρας* legisse putat; supra cap. 2 ubi de locis communibus loquitur rhetoricae propriis, qui oppositi sunt *εἴδεσι* vel *ταῖς καθ' ἕκαστον γένος ἰδίαις προτάσεσιν* dicit: *κἀκεῖκα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστιν.* Artem ipsam politicam quasi maiori mente praeditam praedicat et *ἐμφρονεστέραν* dicit ex Platonis animo, cui rhetorica *ἄλογος τριβή*, ergo *ἄφρων* est, quae ipsa erat *ἐμφανεστάτη*. Plat. Tim. p. 48 A: *ὑπὸ πειθοῦς ἔμφρονος.*

7 *πολλῷ δὲ πλείω*] Ex Aristotelis doctrina praeter *κοινοὺς τόπους* rhetoricae nihil proprium est; sed concessit etiam *τὰ ἐνθυμήματα τὰ κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις*, id est *τὰ εἴδη* vel *τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις τῶν γενῶν*. — Non male *δὲ* legitur, cum haec altera sententia sic maiorem contineat vim; sed concinnitatem membrorum restituit A qui *τε* praestat, et ita vet. interpres, item C. Conf. Brandis Philol. IV, 46.

8 *πρότερον*] Cap. 2 p. 1356, 31.

10 *ἀναλυτικῆς*] Vet. transl. *dialectica* ut supra cap. 2: *ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν οἷον παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικήν.*

11 *τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις*] Quod non modo *τὸ πιθανόν*, sed etiam *τὸ φαινόμενον πιθανὸν* considerat, cap. 1 fine. Male igitur in marg. Ven. *πολιτικοῖς* (non ex libris, sed ex coniectura) notatum legitur. Vid. ad p. 1356 b, 1. Conf. Brandis Philol. IV, 46.

15 *τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων*] Vet. transl.: *eo quod transgrediatur insuper instituendo* h. e. eo quod si haec exstruit et munit, in alias disciplinas transit.

19 *περὶ ἃ ἀγορεύουσιν*] *ὧν* A suprascripto *ἅ*. Auctor si

genetivum praetulisset, simpliciter ni fallor, *περὶ ὧν βουλεύονται πάντες καὶ ἀγορεύουσιν* scripsisset.

20 *πέντε τὸν ἀριθμὸν*] Theon progymn. cap. 12 p. 248 ed. Walz.: *εἶτα ἐκ τῆς περιοχῆς, ὅτι λόγῳ μὲν καὶ τῷ δοκεῖν ἕν τι μέλλει τῇ πόλει χαρίζεσθαι τὸ πολιτεύεσθαι, ἔργῳ δὲ πολλά ἐστι. κατὰ γὰρ τοὺς περὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἀνάγκη τὸν πολιτευόμενον περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης συμβουλεῦσαι καὶ περὶ πόρου χρημάτων καὶ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας καὶ περὶ τῶν εἰσαγωγίμων καὶ ἐξαγωγίμων, καὶ περὶ νομοθεσίας τε καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων.* Negligentius Syrianus Rhet. Gr. IV p. 722: *πᾶσα δὲ συμβουλή, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, περὶ τούτων γίνεται γενικῶς περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, περὶ πόρου χρημάτων, περὶ εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς χρημάτων, περὶ οἰκισμοῦ πόλεως ἢ κατασκαφῆς, περὶ μεταναστάσεως, περὶ νόμων, περὶ τιμῆς.* Sopater ibidem p. 743: *κεῖται καθόλου τὸ συμφέρον ἐν κτήσει ἀγαθῶν ἢ φυλακῇ τούτων ἢ ἀποβολῇ τῶν κακῶν .. τοῦ δὲ συμφέροντος τὸ μὲν εἰς τοὺς κειμένους ἐστὶ νόμους, τὸ δὲ εἰς τοὺς πολεμίους, τὸ δὲ εἰς κτῆσιν καὶ φόρων καὶ χρημάτων καὶ συμμάχων, τὸ δὲ εἰς ἐξαγωγίμων τε καὶ εἰσαγωγίμων καὶ ἱερῶν καὶ ἀναθημάτων κατάστασιν.* Haec vero magis Anaximenem quam Aristotelem sequuntur; ille enim cap. 2: *συμφέρον δ' ἐστὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν φυλακὴ ἢ τῶν μὴ προσόντων κτῆσις ἢ τῶν ὑπαρχόντων κακῶν ἀποβολὴ ἢ τῶν προσδοκωμένων γενήσεσθαι βλαβερῶν διακώλυσις.* et cap. 3 in deliberativo genere haec esse oratori notanda dicit: *περὶ ἱερῶν, περὶ νόμων καὶ τῆς πολιτικῆς παρασκευῆς, περὶ τῶν πρὸς ἄλλας πόλεις συμμαχιῶν καὶ συμβολαίων, περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, περὶ πόρου χρημάτων,* ubi vid. adn. p. 118.

22 *καὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων*] Conf. Demosth. pro Ctesiph. p. 276 § 145.

23 *περὶ μὲν πόρων*] Conf. Demosth. *περὶ συμμοριῶν* § 24—30. Phil. I § 29. Olynth. I § 19. Anaximenes cap. 3.

24 *τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν*] Sic A, ut p. 1360, 38 et alibi, *συμβουλεύσειν* ceteri.

33 *περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης*] Vid. Isocrat. Pane-

gyricus, Philippus, Symmachicus, Archidamus, Demosthenis orationes Philipp. Thucyd. I, 32—36. 37—43. 73—78. 80—86. Conf. infra II, 22.

34 *ὁπόση τε ὑπάρχει*] Vid. Isocrat. Archid. § 58—69. Antidos. de imperatoris virtutibus § 117 seqq.: *πρῶτον μὲν δύνασθαι γνῶναι πρὸς τίνας πολεμητέον καὶ τίνας συμμάχους ποιητέον· ἀρχὴ γὰρ αὕτη στρατηγίας ἐστίν, ἧς ἢν διαμάρτῃ τις, ἀνάγκη τὸν πόλεμον ἀσύμφορον καὶ χαλεπὸν καὶ περίεργον εἶναι.*

35 *ὑπάρξαι*] Conf. Brandis Phil. IV, 44. Nil mutandum.

5 *ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίγνεσθαι πέφυκεν*] pag. 1360
Saepius Aristoteli repetita sententia.

6 *περὶ φυλακῆς τῆς χώρας*] Xenoph. Mem. III, 6, 10: *ἀλλά τοι περί γε φυλακῆς τῆς χώρας οἶδ' ὅτι σοι μεμέληκεν καὶ οἶσθα ὁπόσαι τε φυλακαὶ ἐπίκαιροί εἰσι καὶ ὁπόσαι μή, καὶ ὁπόσοι τε φρουροὶ ἱκανοί εἰσι καὶ ὁπόσοι μή εἰσι, καὶ τὰς μὲν ἐπικαίρους φυλακὰς συμβουλεύσεις μείζονας ποιεῖν, τὰς δὲ περιττὰς ἀφαιρεῖν.*

12 *περὶ τροφῆς*] Ut Demosthenes in Leptinea de frumento ex Ponto Athenas importato.

καὶ ποία ἡ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ εἰσαγώγιμος] Ut supra de copiis v. 34: *ὁπόση . . καὶ ποία*, de custodia v. 7: *τὸ πλῆθος . . καὶ τὸ εἶδος*, et supra v. 24: *προσόδους . . τίνες καὶ πόσαι*, sed h. l. exspectamus potius quantitatem quam qualitatem indicari; quae enim exportanda sint et importanda, deinde attinguntur; id omisso *ποία* fit, repetendum enim *πόση*; articulus *ἡ*, nisi post *καί* repetitur, item melius abest. Hoc alii sensisse videntur; vetus enim interpres vertit quod in margine A exstat: *καὶ πόση τε αὐτόθι γινομένη, καὶ πόση εἰσαγώγιμος*. In quibus et particulae positio et ter repetitum *πόση* displicet; *αὐτοῦ* adverbii loco positum probandum esse videtur, neque *αὐτῇ* vel *αὐτόθι* scribendum. *τίνων* cum res, non homines ad quos *πρὸς τούτους* referas, significet, ut neque repetitio fiat et omnia cohaereant, coniicias *καὶ εἰσαγώγιμος* delendum esse, aut corrigendum *πόση δαπάνη ἱκανὴ τῇ πόλει καὶ ποία, ἡ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ ἡ εἰσαγώγιμος, καὶ τίνων ἐξαγωγῆς δέονται.* postremis tribus ver-

bis deletis, τ' om. B C. Sed haec quoque improbabilia sunt, neque tentandum quod in A traditum legimus.

19 *περὶ νομοθεσίας*] Demosth. adv. Leptinem, in Androtionem, Aristocrat., Timocratem. Isocrat. Antid. § 79—83., quem irridet Aristot. Nicom. Eth. X, 10.

24 *καὶ ἀνιέμεναι καὶ ἐπιτεινόμεναι*] Polit. V, 1 item de civitatibus: *ἵνα ἐπιταθῶσιν ἢ ἀνεθῶσιν*. Nicom. VI, 1: *ἐπιτείνει καὶ ἀνίησιν*.

26 *τέλος ἥξει εἰς ὀλιγαρχίαν*] Polit. V, 5.

27 *ὥσπερ καὶ ἡ γρυπότης*] Eadem de Republ. V, 9: *παρὰ πάντα δὲ ταῦτα δεῖ μὴ λανθάνειν, ὃ νῦν λανθάνει τὰς παρεκβεβηκυίας πολιτείας, τὸ μέσον· πολλὰ γὰρ τῶν δοκούντων δημοτικῶν λύει τὰς δημοκρατίας καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν τὰς ὀλιγαρχίας. οἱ δ' οἰόμενοι ταύτην εἶναι μίαν ἀρετὴν ἕλκουσιν εἰς τὴν ὑπερβολήν, ἀγνοοῦντες ὅτι καθάπερ ῥίς ἐστι παρεκβεβηκυῖα μὲν τὴν εὐθύτητα τὴν καλλίστην πρὸς τὸ γρυπὸν ἢ τὸ σιμόν, ἀλλ' ὅμως ἔτι καλὴ καὶ χάριν ἔχουσα πρὸς τὴν ὄψιν, οὐ μὴν ἀλλ' ἐὰν ἐπιτείνῃ τις ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ὑπερβολήν, πρῶτον μὲν ἀποβαλεῖ τὴν μετριότητα τοῦ μορίου, τέλος δ' οὕτως ὥστε μηδὲ ῥῖνα ποιήσει φαίνεσθαι διὰ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐναντίων· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ περὶ τῶν ἄλλων μορίων. συμβαίνει δὴ τοῦτο καὶ περὶ τὰς ἄλλας πολιτείας. καὶ γὰρ ὀλιγαρχίαν καὶ δημοκρατίαν ἔστιν ὥστ' ἔχειν ἱκανῶς, καίπερ ἐξεστηκυίας τῆς βελτίστης τάξεως· ἐὰν δέ τις ἐπιτείνῃ μᾶλλον ἑκατέραν αὐτῶν, πρῶτον μὲν χείρω ποιήσει τὴν πολιτείαν, τέλος δ' οὐδὲ πολιτείαν. διὸ δεῖ τοῦτο μὴ ἀγνοεῖν τὸν νομοθέτην καὶ τὸν πολιτικόν, ποῖα σώζει τῶν δημοτικῶν καὶ ποῖα φθείρει τὴν δημοκρατίαν καὶ ποῖα τῶν ὀλιγαρχικῶν τὴν ὀλιγαρχίαν.*

Hoc exemplum utrumque et *τὸ γρυπὸν* et *τὸ σιμόν*, veluti democratiam optimum statum transgredi et vitium vel *παρέκβασιν* esse ostendit; iam cum *δημοκρατία* et *ἀνιεμένη σφόδρα* et *ἐπιτεινομένη* ipsa se perdat, minus apte de adunco et simo dicitur *οὐ μόνον ἀνιέμενα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον*, non enim id agitur, neque eo sensu *ἀνίεσθαι* modo adhibitum est; sufficit enim haec verba posuisse: *ὥσπερ καὶ*

ἡ γρυπότης καὶ ἡ σιμότης σφόδρα γρυπὴ γινομένη ἢ σιμὴ οὕτω διατίθεται.

32 *θεωροῦντι*] Verbum auctori frequentissimum, sed h. l. satis superfluum, nec nisi *θεωροῦντα* scripseris, facile ceteris construendum.

32 *τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι*] Ethic. Nicom. X, 10. Polit. IV, 2 et quae rem pluribus exponunt, 12—3.

34 *αἱ τῆς γῆς περίοδοι*] Intelligit non modo terrae peregrinationes, sed libros et commentarios in quibus, loci, mores hominum, leges, alia descripta erant, quod Victorius probat Arist. Meteor. I, 13: *δῆλον δὲ τοῦτο τοῖς θεωμένοις τὰς τῆς γῆς περιόδους· ταύτας γὰρ ἐκ τοῦ πυνθάνεσθαι παρ' ἑκάστων οὕτως ἀνέγραψαν, ὅσων μὴ συμβέβηκεν αὐτόπτας γενέσθαι τοὺς λέγοντας.* Sic Eudoxi tabulae *γῆς περίοδος*, aliaque.

36 *τὰς τῶν . . γραφόντων ἱστορίας*] Sic A, ut constructio mutetur et infinitivus *χρησίμους εἶναι* intelligatur; quod cum satis sit rarum, ceteros *αἱ . . ἱστορίαι* correxisse mirum non est.

38 *περὶ ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν*] *δεῖ προτάσεις τὸν* Vahlen. Ut supra p. 1359 b, 18: *σχεδὸν γὰρ περὶ ὧν βουλεύονται πάντες . .* dixit, sic h. l. simpliciter *περὶ ὧν μὲν οὖν δεῖ συμβουλεύειν* exspectamus; si quid vero in verbis mutandum est, *λέγειν* pro *ἔχειν* reponi sufficit.

2 *λέγωμεν*] *λέγομεν* A, ut II, 4 p. 1380 b, 35 ubi vid., pag. 1360 b
contra supra p. 1355 b, 24 deteriores reddunt indicativum; ut in Platone sic in Aristotele saepissime optimi libri variant, conf. var. lect. Physic. V, 3. VIII, 8 ubi et Themistius *λέγομεν νῦν*. Meteor. II, 3 p. 339 b, 37. 340 b, 5. De sensu 1 p. 437, 6. 439, 17. Polit. IV, 16 p. 1300 b, 35. Poetic. 1. Sic infra I, 10 p. 1360 b, 30 A *εἴπομεν* pro *εἴπωμεν*.

Cap. V.

6 *ἥ τ' εὐδαιμονία καὶ τὰ μόρια αὐτῆς*] Ethic. Nic. I, 2: *λέγωμεν δ' ἀναλαβόντες ἐπειδὴ πᾶσα γνῶσις καὶ προαίρεσις ἀγαθοῦ τινὸς ὀρέγεται, τί ἐστιν οὗ λέγομεν τὴν πολιτικὴν ἐφίεσθαι καὶ τί τὸ πάντων ἀκρότατον τῶν*

πρακτῶν ἀγαθῶν. ὀνόματι μὲν οὖν σχεδὸν ὑπὸ τῶν πλείστων ὁμολογεῖται· τὴν γὰρ εὐδαιμονίαν καὶ οἱ πολλοὶ καὶ οἱ χαρίεντες λέγουσιν, τὸ δ' εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν ταὐτὸν ὑπολαμβάνουσι τῷ εὐδαιμονεῖν. Isocrat. Nicocl. § 32: *οὕτως ὁσίως καὶ καλῶς ἐπεμελήθην τῶν πραγμάτων ὥστε μηδὲν ἐλλείπειν ἐξ ὧν οἷόν τ' ἦν αὐξηθῆναι καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν ἐπιδοῦναι τὴν πόλιν.* § 10.

8 *τὰ μόρια ταύτης*] Quidni et hic *αὐτῆς*, ut v. 7. 19.

12 *μεῖζον*] *μείζον'* rec. A, Toupius ap. Gaisford, at sic *εὐδαιμονίᾳ* ipsi maior et minor gradus inesse dicitur; intellige: *ἤ τῶν μορίων τι.*

14 *ἔστω δὴ εὐδαιμονία*] Quam ipse in Ethic. Nicom. primo libro multis verbis confirmavit definitionem: *εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ' ἀρετὴν τελείαν*, cf. cap. 13, non memorat, sed alias priorum vulgo acceptas, neque enim hic res erat disceptanda, congerit. In Plat. defin. quae feruntur, p. 568 (412) haec exstant: *εὐδαιμονία ἀγαθὸν ἐκ πάντων ἀγαθῶν συγκείμενον. δύναμις αὐτάρκης πρὸς τὸ εὖ ζῆν. τελειότης κατ' ἀρετήν. ὠφέλεια αὐτάρκης ζῴου.* Plut. de aud. poet. p. 24 F: *οἱ φιλόσοφοι λέγουσι* (*εὐδαιμονίαν*) *τὴν παντελῆ τῶν ἀγαθῶν ἕξιν ἢ κτῆσιν ἢ καὶ τελειότητα βίου κατὰ φύσιν εὐροοῦντος.* ubi conf. Wyttenb. Prior finis iam Aristoteli notus, Ethic. Nicom. I, 9. Alexand. Aphrod.: *ὅτι οὐκ αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν.* p. 253, 6 Sylb.: *ἔτι εἰ αἱ κοιναὶ περὶ εὐδαιμονίας ἔννοιαι αὐτάρκειάν τε αὐτὴν ζωῆς τίθενται· ἀνεπιδεῆ γὰρ τὸν εὐδαίμονα προειλήφασι καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τὸ ἔσχατον τῶν ὀρεκτῶν ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ζῆν κατὰ φύσιν καὶ τὸν κατὰ φύσιν βίον εὐδαιμονίαν λέγουσι, πρὸς δὲ τούτοις τὸ εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ βιοῦν καὶ τὴν εὐζωίαν εὐδαιμονίαν φασὶν εἶναι, πρὸς μηδὲν δὲ τούτων αὐτάρκης ἡ ἀρετή, οὐδ' ἂν πρὸς εὐδαιμονίαν αὐτάρκης εἴη.* Stoicorum definitiones vid. ap. Stob. ecl. eth. p. 138 seqq. Epicureorum ap. Wyttenb. ad Plut. p. 135 C.

15 *αὐτάρκεια*] Cf. Eth. Nic. I, 5. X, 7.

16 *εὐθενία*] *εὐσθένεια* libri, unde *εὐθένεια* Morelius correxit, *εὐθηνία* Bekker.

19 *αὐτῆς εἶναι μέρη εὐγένειαν*] Quas hic nullo, ut

videtur, ordine proponit partes beatitudinis, alio statim exponit; saepius in id genus locis haereas; alii enim egregie sibi respondent, in aliis auctor ipse, non sine causa, ordinem invertit, *) tertii denique, quibus noster addendus est, pleraque confundunt; et nostro quidem loco ter eadem referuntur bona, primum quasi casu oblata, deinde ex divisione, denique ipsa rerum singularum sequitur expositio, quae quomodo differant, haec tabula ostendit:

v. 19—24:	v. 26—30:	v. 31 seqq.:
εὐγένεια,	τὰ περὶ ψυχήν,	εὐγένεια,
πολυφιλία,	τὰ περὶ σῶμα,	εὐτεκνία,
χρηστοφιλία,	τὰ ἐκτός,	πολυτεκνία,
πλοῦτος,	|	πλοῦτος,
εὐτεκνία,	εὐγένεια,	εὐδοξία,
πολυτεκνία,	φίλοι,	τιμή,
εὐγηρία,	χρήματα,	σώματος ἀρεταί,
ἔτι αἱ τοῦ σώματος ἀρεταί,	τιμή,	ὑγίεια,
ὑγίεια,	ἔτι δὲ δυνάμεις,	κάλλος,
κάλλος,	τύχη.	ἰσχύς,
ἰσχύς,		μέγεθος,
μέγεθος,		ἀγωνιστικὴ ἀρετή,
δύναμις ἀγωνιστική,		εὐγηρία,
δόξα,		πολυφιλία,
τιμή,		χρηστοφιλία,
εὐτυχία,		εὐτυχία,
ἀρετή.		ἀρετή.

*) Exemplum dilucidum est Sophist. el. cap. 4 p. 166 b, 21: *τῶν δ' ἔξω τῆς λέξεως παραλογισμῶν εἴδη ἐστὶν ἑπτά, ἓν μὲν παρὰ τὸ συμβεβηκός, δεύτερον δὲ τὸ ἁπλῶς . . . τρίτον δὲ τὸ παρὰ τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν, τέταρτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον, πέμπτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν, ἕκτον δὲ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον τιθέναι, ἕβδομον δὲ τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν.* Sed Aristoteles hunc ordinem dedit: *τέταρτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν, πέμπτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον*, hoc enim ordine infra p. 167 singula exponit denuo quae cohaerent indicans v. 37: *οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ ἑπόμενον καὶ παρὰ τὸ μὴ αἴτιον λόγοι τοιοῦτοί εἰσιν.* Etiam in seqq. ubi haec solvit p. 168 b, 22 et p. 181 praecedit: *παρὰ τὸ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρχῇ.*

Qua in re corporis bona externis circumdata legi non sine ratione mireris; quodsi primo loco v. 22 verba *δόξαν*, *τιμήν*, *εὐτυχίαν* post *εὐγηρίαν* ponantur, apte omnia cohaerent. Praecedunt externa, sequuntur corporis bona, agmen claudit *ἀρετή*, iam explicat hunc ordinem dicens et interna, animi scilicet et corporis, et externa esse bona. Sed *εὐγηρία*, quae ex utroque genere constat (p. 1361 b, 26—35) et transitum facit, Aristotelem istum ordinem instituisse indicare videtur. Si *πλοῦτον* v. 20 omiseris, neque hoc vertit Muretus, primum sex enumerantur partes homini propiores, quibus corporis virtutes apte succedunt, tum externa sequuntur bona, postremo ipsa *ἀρετή*, quare Aristotelem hunc ordinem dedisse censeas: *ἔτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς*, *πλοῦτον*, *δόξαν*, *τιμήν*, *εὐτυχίαν*, *ἀρετήν*. Singulas corporis virtutes hic enumerare neque opus fuit, cum infra p. 1361, 3 referantur, et a sequentibus non distinctae nexum interrumpunt. Sed ne quid temere h. l. transponamus, ipsa expositio nos monet, in qua item corporis bona externis interposita inveniuntur eademque ratione *εὐτυχία* excipit *ἀρετήν*.

23 *ἀρετήν*] Praeter AZ ceteri omnes, etiam vet. transl., addunt verba: *ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς*, *φρόνησιν*, *ἀνδρίαν*, *δικαιοσύνην*, *σωφροσύνην*, quae Platonis, non Aristotelis est virtutis divisio; hic enim infra cap. 9: *μέρη δ' ἀρετῆς δικαιοσύνη*, *ἀνδρία*, *σωφροσύνη*, *μεγαλοπρέπεια*, *μεγαλοψυχία*, *ἐλευθεριότης*, *πρᾳότης*, *φρόνησις*, *σοφία*; praeterea capitis finis nil nisi *ἀρετὴν* notatam esse ab Aristotele docet, denique displicet *ἢ καί*, item *ἀνάγκη αὐτῆς εἶναι μέρη . . . ἀρετὴν ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς*. — Om. Bekker[3].

25 *τά τ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά*] Polit. VII, 1. Ethic. Nicom. I, 8: *νενεμημένων δὴ τῶν ἀγαθῶν τριχῇ καὶ τῶν μὲν ἐκτὸς λεγομένων*, *τῶν δὲ περὶ ψυχὴν καὶ σῶμα*, *τὰ περὶ ψυχὴν κυριώτατα λέγομεν καὶ μάλιστα ἀγαθά*. Saepius in Platonis dialogis haec invenitur divisio, Phileb. p. 213—215 (48). Alcib. I p. 362 (130). Legg. p. 319 (697). 357 (717). 370 (724). 403 (744). Epist. p. 487 (355). Anaximenes Rhet. cap. 2: *διαιρήσεις δὲ τὸ συμφέρον τοῖς μὲν ἰδιώταις εἰς σῶμα καὶ ψυχὴν καὶ τὰ ἐπίκτητα. σώματι μὲν οὖν ἐστὶ συμφέρον ῥώμη κάλλος*

ὑγίεια, ψυχῇ δὲ ἀνδρία σοφία δικαιοσύνη, τὰ δ' ἐπίκτητα φίλοι χρήματα κτήματα. Rhet. Gr. IV, 738. Auct. ad Herenn. III, 10. Cic. Tuscul. V, 30: *tria genera bonorum, maxima animi, secunda corporis, externa tertia, ut Peripatetici, nec multo veteres Academici secus.* V, 27. de Finib. III, 13. Top. 23. Part. orat. 22. Ab his transiit ad grammaticos, ut ad Varronem de l. lat. p. 402 seq.

28 *δυνάμεις*] *δύναμιν*, civilem potentiam, intelligere videtur, diversam ab iis quae dixit *καὶ χρήματα καὶ τιμή*, infra non explicatam. Auct. ad Her. III, 10: *rerum externarum sunt ea quae casu aut fortuna secunda aut adversa accidere possunt ut genus, educatio, divitiae, potestates, gloriae, civitas, amicitiae et quae huiusmodi sunt et ea quae his sunt contraria.* Ethic. Eudem. VIII, 15: *τιμὴ καὶ πλοῦτος καὶ σώματος ἀρεταὶ καὶ εὐτυχίαι καὶ δυνάμεις ἀγαθὰ μὲν φύσει ἐστίν, ἐνδέχεται δ' εἶναι βλαβερά τισι διὰ τὰς ἕξεις.*

30 *οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλέστατος ὁ βίος εἴη*] Sic et vet. tr. sed A om. *ἄν*, et *εἴη* corr. Fuit igitur *ἐστί* vel *ἔσται*.

31 *εὐγένεια*] Isocrat. Panegyr. § 23—25. Plat. Menex. p. 382 seq. (237). Demosth. *περὶ παραπρ.* § 261. Epitaph. § 4. Hermann Lehrb. der gr. Staatsalt. 8, 6. Westermann Quaest. Dem. II, 56. Plato quomodo hac fabula *τῶν αὐτοχθόνων* in republica sua ad virtutem efficiendam sit usus, vide III, 159 (414 St.).

32 *ἐπιφανεῖς*] Displicet hoc loco positum vocabulum, quod statim repetitur, et ipsum *ἡγεμόνας* eos *γνωρίμους* fuisse ostendit.

34 *ἰδίᾳ δὲ εὐγένεια*] Isocrat. Helen. § 44. de Paridis iudicio, quod Helenam et Iunonis imperio et Minervae virtuti praetulerit: *ἠπίστατο γὰρ τὰς μὲν ἄλλας εὐτυχίας ταχέως μεταπιπτούσας, τὴν δ' εὐγένειαν ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς παραμένουσαν, ὥστε ταύτην μὲν τὴν αἵρεσιν ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ γένους ἔσεσθαι, τὰς δ' ἑτέρας δωρεὰς ὑπὲρ τοῦ χρόνου μόνον τοῦ καθ' αὑτόν.* Sed vix aliud magis idoneum exemplum, quod paucis tam multa comprehendat, inveniatur, quam quod idem Isocrates de Euagora § 71: *τί γὰρ ἀπέλιπεν εὐδαιμονίας, ὅς τοιούτων μὲν προγόνων ἔτυχεν οἵων οὐδεὶς ἄλλος, πλὴν εἴ τις ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐκείνῳ*

γέγονεν, τοσοῦτον δὲ καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ γνώμῃ τῶν ἄλλων διήνεγκεν, ὥστε μὴ μόνον Σαλαμῖνος, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀσίας ἁπάσης ἄξιος τυραννεῖν, κάλλιστα δὲ κτησάμενος τὴν βασιλείαν ἐν ταύτῃ διετέλεσε τὸν βίον, θνητὸς δὲ γενόμενος ἀθάνατον τὴν περὶ αὐτοῦ μνήμην κατέλιπε, τοσοῦτον δ' ἐβίω χρόνον, ὥστε μήτε τοῦ γήρως ἄμοιρος γενέσθαι μήτε τῶν νόσων μετασχεῖν τῶν διὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν γιγνομένων, πρὸς δὲ τούτοις ὃ δοκεῖ σπανιώτατον εἶναι καὶ χαλεπώτατον, εὐπαιδίας τυχεῖν ἅμα καὶ πολυπαιδίας, οὐδὲ τούτου διήμαρτεν, ἀλλὰ καὶ τοῦτ' αὐτῷ συνέπεσεν. καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι τῶν ἐξ αὐτοῦ γεγονότων οὐδένα κατέλιπεν ἰδιωτικοῖς ὀνόμασι προσαγορευόμενον, ἀλλὰ τὸν μὲν βασιλέα καλούμενον, τοὺς δὲ ἄνακτας, τὰς δὲ ἀνάσσας. Habes in his omnia fere congesta, quae Aristoteles enumerat. Isocrat. Euag. 13. Nicocl. 42.

35 *γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν*] Is enim civis erat Atheniensis qui *γνήσιος ἐξ ἀμφοῖν* natus est. Vid. quos laudat Hermann gr. Staatsalt. p. 253. Nota sunt quae de Demosthene Aeschines dicit, de hoc ille; sic Cicero a Catilina et Torquato inquilinus dicebatur. Isocr. Nicocl. § 42.

36 *τούς τε πρώτους γνωρίμους*] Accusativus non habet quo referatur, neque *γεγονέναι* ex v. 33 aliis in medio positis repetere licet, unde id vel simile verbum excidisse apparet.

pag. 1361 1 *εὐτεκνία*] Stoici apud Stob. ecl. eth. p. 130: *ἔστι δὲ ἡ μὲν εὐτεκνία χρῆσις τέκνων κατὰ φύσιν ἔχουσα σπουδαία.*

1 *τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία, νεότης ἂν ᾖ πολλὴ καὶ ἀγαθή*] Aut scribendum *εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία*, ut statim sequitur *ἰδίᾳ δὲ εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία*, aut quod praestat, delendum *εὐτεκνία*; utrumque enim praecedit et intelligitur; additum *πολλή* solam *εὐτεκνίαν* stare non posse docet.

2 *ἀγαθὴ δὲ κατ' ἀρετὴν σώματος, οἷον μέγεθος κάλλος ἰσχὺν δύναμιν ἀγωνιστικήν*] *κατ' ἀρετὴν* in abstracto positum pro singulis virtutibus ut infra: *θηλειῶν δὲ ἀρετὴ σώματος μὲν κάλλος καὶ μέγεθος*, item *σώματος δὲ ἀρετὴ ὑγίεια*, ubi singulas virtutes enumerat; sed in his omnibus

praestat multitudinis numerus, neque dubito quin in postremo necessario *ἀρεταὶ* sit reponendum; praeterea nullam video rationem, qua motus hic non idem quod supra et infra legitur, scripserit: *οἷον ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχύν, μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστικήν.*

6 *θηλειῶν δὲ ἀρετή*] Desideratur masculorum definitio hoc loco; supra enim eorum virtutes enumeravit.

7 *κάλλος*] Isocr. Helen. § 54—58.

7 *μέγεθος*] Ethic. Nic. IV, 7: *ἐν μεγέθει γὰρ ἡ μεγαλοψυχία ὥσπερ καὶ τὸ κάλλος ἐν μεγάλῳ σώματι, οἱ μικροὶ δ' ἀστεῖοι καὶ σύμμετροι, καλοὶ δ' οὔ.* Poetic. 7: *τὸ γὰρ καλὸν ἐν μεγέθει καὶ τάξει ἐστί.* Polit. VII, 4: *θείας γὰρ δὴ τοῦτο δυνάμεως ἔργον ἥτις καὶ τόδε συνέχει τὸ πᾶν, ἐπεὶ τό γε καλὸν ἐν πλήθει καὶ μεγέθει εἴωθε γίνεσθαι.* Conf. Ed. Müller Gesch. der Theorie der Kunst II, 102.

8 *φιλεργία ἄνευ ἀνελευθερίας*] Ethic. Nic. IV, 1: *τὴν ἀνελευθερίαν προσάπτομεν ἀεὶ τοῖς μᾶλλον ἢ δεῖ περὶ χρήματα σπουδάζουσιν.* Top. III, 2: *φιλοπονεῖν ἀρνούμεθα ἵν' εὐφυεῖς εἶναι δόξωμεν.* Isocrat. *πρὸς Νικοκλέα* § 45: *ὅλως γὰρ εἰ θέλοιμεν σκοπεῖν τὰς φύσεις τὰς τῶν ἀνθρώπων, εὑρήσομεν . . . δοκοῦντας καρτερικοὺς καὶ φιλοπόνους εἶναι τοὺς τῶν δεόντων τι ποιοῦντας.*

10 *ὅσοις γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα ὥσπερ Λακεδαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσι*] Polit. II, 9: *ἔτι δ' ἡ περὶ τὰς γυναῖκας ἄνεσις καὶ πρὸς τὴν προαίρεσιν τῆς πολιτείας βλαβερὰ καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν πόλεως. ὥσπερ γὰρ οἰκίας μέρος ἀνὴρ καὶ γυνή, δῆλον ὅτι καὶ πόλιν ἐγγὺς τοῦ δίχα διῃρῆσθαι δεῖ νομίζειν εἴς τε τὸ τῶν ἀνδρῶν πλῆθος καὶ τὸ γυναικῶν, ὥστ' ἐν ὅσαις πολιτείαις φαύλως ἔχει τὰ περὶ τὰς γυναῖκας, τὸ ἥμισυ τῆς πόλεως εἶναι δεῖ ἀνομοθέτητον, ὅπερ ἐκεῖ συμβέβηκεν.* et quae plura ibi de hac re exponit, et I, 13 fine primi libri; sed ante nostrum iam Plato plus dimidia esse parte asseverans Legg. VI, 781 (468 Bkk.): *οὐ γὰρ ἥμισυ μόνον ἐστίν, ὡς δόξειεν ἂν τὸ περὶ τὰς γυναῖκας ἀκοσμήτως περιορώμενον, ὅσῳ δὲ*

ἡ θήλεια ἡμῖν φύσις ἐστὶ πρὸς ἀρετὴν χείρων τῆς τῶν ἀῤῥένων, τοσούτῳ διαφέρει πρὸς τὸ πλέον ἢ διπλάσιον εἶναι. et Rep. de eadem re V, 449 (216): μέγα γάρ τι οἰόμεθα φέρειν καὶ ὅλον εἰς πολιτείαν ὀρθῶς ἢ μὴ ὀρθῶς γιγνόμενον. Conf. legg. I, 637 (204). Hermann Staatsalterth. § 26, 20.

12 νομίσματος πλῆθος] Pol. I, 9: καὶ γὰρ τὸν πλοῦτον πολλάκις τιθέασι νομίσματος πλῆθος διὰ τὸ περὶ τοῦτ' εἶναι τὴν χρηματιστικὴν καὶ τὴν καπηλικήν.

13 κτῆσις, ἔτι δὲ] A apud Victorium et vet. tr.: κτῆσις καὶ πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων, ἔτι δέ.

19 ὅρος δὲ ἀσφαλείας μὲν τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτῆσθαι] Quae necessaria sunt in divitiis possidendis: ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα, inverso ordine explicat; restat tertium ἀσφαλῆ quod postremum est; itaque μὲν non habet quod indicet, at verum esset, si quatuor notasset: ταῦτα δὲ πάντα καὶ οἰκεῖα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα; recte enim pergeret: ὅρος δὲ ἀσφαλείας μὲν τὸ .. τοῦ δὲ οἰκεῖα. Verum tamen illa verba: τοῦ τε οἰκεῖα εἶναι ἢ μὴ idem quod ἐφ' αὐτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν αὐτῶν significare videntur, quamvis Aristotelem in his verba commutare vix credas; sed sive deles μέν, sive superioribus οἰκεῖα inseris, scribendum est τοῦ δὲ οἰκεῖα εἶναι, quod in scripto libro, quo Victorius utebatur, exstat. Difficultatem illam sensit et sustulit Muretus; vertit enim supra: *eaque omnia ut et tuta sint et homine ingenuo digna et utilia et propria.* Verba ἢ μὴ illi loco non apta aut delenda, aut post ἀπαλλοτριῶσαι ponenda sunt.

23 ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι] Ethic. Nicom. IV, 1: καὶ πλούτῳ δὴ χρήσεται ἄριστα ὁ ἔχων τὴν περὶ τὰ χρήματα ἀρετήν. οὗτος δ' ἐστὶν ὁ ἐλευθέριος. χρῆσις δ' εἶναι δοκεῖ χρημάτων δαπάνη καὶ δόσις, ἡ δὲ λῆψις καὶ φυλακὴ κτῆσις μᾶλλον. Isocr. ad Demon. § 27—8.

25 εὐδοξία] Supra in lemmate: δόξαν, τιμήν quod idem est; sic cap. 6 τιμὴ δόξα, cap. 11 καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία.

32 ἢ ἐνταῦθα ἢ ποτέ] *aut tunc* vet. tr., et sane τότε rem melius et rectius indicat.

33 *πολλοὶ γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα τιμῆς τυγχάνουσιν, ἀλλ' οἱ τόποι καὶ οἱ καιροὶ αἴτιοι*] Vid. Demosth. adv. Leptin. § 41—46, unde haec notemus: *Ἐπικέρδης ὁ Κυρηναῖος, ὃς εἴπερ τις ἄλλος τῶν εἰληφότων δικαίως ἠξιώθη ταύτης τῆς τιμῆς, οὐ τῷ μεγάλα ἢ θαυμάσια ἡλίκα δοῦναι, ἀλλὰ τῷ παρὰ τοιοῦτον καιρὸν ἐν ᾧ καὶ τῶν εὖ πεπονθότων ἔργον ἦν εὑρεῖν ἐθέλοντά τινα ὧν εὐεργέτητο μεμνῆσθαι. οὗτος γὰρ ἀνὴρ τοῖς ἁλοῦσι τότ' ἐν Σικελίᾳ τῶν πολιτῶν ἐν τοιαύτῃ συμφορᾷ καθεστηκόσιν ἔδωκε μνᾶς ἑκατὸν καὶ τοῦ μὴ τῷ λιμῷ πάντας αὐτοὺς ἀποθανεῖν αἰτιώτατος ἐγένετο ..... σκοπεῖτε δὲ μὴ τοῦτο, εἰ μνᾶς ἑκατὸν καὶ πάλιν τάλαντον ἔδωκεν (οὐδὲ γὰρ τοὺς λαβόντας ἔγωγ' ἡγοῦμαι τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων θαυμάσαι), ἀλλὰ τὴν προθυμίαν καὶ τὸ αὐτὸν ἐπαγγειλάμενον ποιεῖν καὶ τοὺς καιροὺς ἐν οἷς. πάντες μὲν γάρ εἰσιν ἴσως ἄξιοι χάριν ἀνταπολαμβάνειν οἱ προϋπάρχοντες τῷ ποιεῖν εὖ, μάλιστα δ' οἱ παρὰ τὰς χρείας, ὧν εἷς οὗτος ἀνὴρ ὢν φαίνεται.*

33 *ἀλλ' οἱ τόποι*] Ita Isingr. Bekkerus ex A, in quo man. sec. *ρ* suprascripsit, Victorius tamen non notavit; imo ex coniectura marg. Florent. adscripsit: *ἴσως τόποι vide.* Ceteri omnes cum vet. transl. exhibent *τρόποι*; illud verum est, exponit enim praecedens *ἐνταῦθα*. Buhlius ex posteriore Victorii editione haec dedit: *Non sine causa autem suspicaretur aliquis hic pro τρόποι legi debere τόποι. Significavit Aristoteles locum ac tempus dicendo ἢ ἐνταῦθα ἢ ποτέ. Infra quoque ubi tradit locos maioris alicuius rei ostendendae, coniungit locum ac tempus (cap. 7); ait enim καὶ οἱ τόποι καὶ οἱ χρόνοι καὶ αἱ δυνάμεις. Nihil tamen varietatis inveni in libris calamo scriptis; vetus quoque translatio exprimit pervulgatam lectionem.* Vid. Fr. A. Wolfius apud Vaterum p. 205. Brandis Philol. IV, 42.

34 *μέρη δὲ τιμῆς*] *θυσίαι*, exempla dant inscriptiones. *μνῆμαι ἐν μέτροις* Cicero pro Mil. 80. *ἄνευ μέτρων* ut Isocratis Euagoras, publici tituli quales in corpore Inscript. leguntur; *γέρα* ut *στέφανοι*. *προεδρίαι*, vid. Hermann Lehrbuch p. 249. *τάφοι* Thuc. II, 34. *εἰκόνες* ut Harmodii, Aristogitonis, Cononis. Demosth. adv. Lept. § 70. Isocrat.

Euagor. § 57. Krüger Hist. phil. Studien p. 116. *τροφαὶ δημόσιαι* Hermann § 127. *τὰ βαρβαρικὰ οἷον προσκυνήσεις καὶ ἐκστάσεις*, vid. quem Gaisfordus laudat, Stanleius ad Aeschyli Pers. 152. 590. Agam. 928. Dorvillius ad Charit. p. 448 = 473.

39 *καὶ οἱ φιλοχρήματοι καὶ οἱ φιλότιμοι*] Saepius coniungit hos Aristoteles, cap. 6 fine. Top. VI, 8. Pol. II, 9, ubi quod singulis diebus confirmatum videmus, prodit, 1271, 16: *καίτοι τῶν γ' ἀδικημάτων ἑκουσίων τὰ πλεῖστα συμβαίνει σχεδὸν διὰ φιλοτιμίαν καὶ διὰ φιλοχρηματίαν τοῖς ἀνθρώποις.*

pag. 1361 b 3 *σώματος δὲ ἀρετὴ ὑγίεια*] Singulas corporis virtutes nunc exponit, unde scribendum est *ἀρεταί.*

5 *Ἡρόδικος*] Heind. ad Protag. p. 489. Ast ad Phaedrum p. 223. Plat. Reip. III, 406 A: *Ἡρόδικος γὰρ παιδοτρίβης ὢν καὶ νοσώδης γενόμενος μίξας γυμναστικὴν ἰατρικῇ ἀπέκναισε πρῶτον μὲν καὶ μάλιστα ἑαυτόν, ἔπειτ' ἄλλους ὕστερον πολλούς. πῇ δή; ἔφη. μακρόν, ἦν δ' ἐγώ, τὸν θάνατον αὑτῷ ποιήσας. παρακολουθῶν γὰρ τῷ νοσήματι θανασίμῳ ὄντι οὔτε ἰάσασθαι, οἶμαι, οἷός τ' ἦν ἑαυτόν, ἐν ἀσχολίᾳ τε πάντων ἰατρευόμενος διὰ βίου ἔζη ἀποκναιόμενος, εἴ τι τῆς εἰωθυίας διαίτης ἐκσταίη, δυσθανατῶν δὲ ὑπὸ σοφίας εἰς γῆρας ἀφίκετο.*

5 *εὐδαιμονίσειε*] Primus edidit Morelius pro *εὐδαιμονήσειε.*

9 *πρὸς ἀπόλαυσιν*] Intelligere videtur *τὴν πρὸς τοὺς ἄρρενας ὁμιλίαν*, de qua *εἰ φαύλως ἢ μὴ φαύλως* se plura dicturum Polit. II, 10 profitetur, fecit hoc in optimo reipublicae statu, sed exciderunt. Hoc vero loco facile illa ambigua verba missa facias cum Mureto qui ea non vertit, nisi oppositio sequatur v. 12: *ἡδὺν δὲ εἶναι δοκεῖν μετὰ φοβερότητος.* Vix ea ex superioribus a, 17 male repetita hic leguntur.

14 *ἄλυπον δὲ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὧν τὸ γῆρας λωβᾶται*] Top. III, 2: *καὶ ἕκαστον ἐν ᾧ καιρῷ μεῖζον δύναται, ἐν τούτῳ καὶ αἱρετώτερον, οἷον τὸ ἀλύπως ἐν τῷ γήρᾳ μᾶλλον ἢ ἐν τῇ νεότητι· μεῖζον γὰρ ἐν τῷ γήρᾳ δύναται.*

16 *ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον ἢ ἕλκοντα ἢ ὠθοῦντα ἢ αἴροντα ἢ πιέζοντα ἢ συνθλίβοντα*] Accurate haec multis examinantur Physic. VII, 2, unde hoc afferamus p. 243, 23: *τὸ δ' ὑπ' ἄλλου κινούμενον τετραχῶς κινεῖται· αἵ γὰρ ὑφ' ἑτέρου κινήσεις τέτταρές εἰσιν, ὦσις, ἕλξις, ὄχησις, δίνησις· καὶ γὰρ τὰς ἄλλας πάσας εἰς ταύτας ἀνάγεσθαι συμβαίνει.*

19 *τοσούτῳ μείζονι*] Id est, illud *μεῖζον* quo exsuperat, tantum sit, non maius, ut ne tardiores fiant corporis motus. *μείζονι* Fr. Wolfius ap. Vaterum p. 205 delendum censet, at tum *τοσοῦτον ὥστε* cum codice C scribendum est, Toupius apud Gaisf. *τοσούτῳ μείζονι μείζων*, quod vel grammatica respuit. Codices YZ *τοσούτῳ μείζονα.* Fefellit librarios et editores Aristotelis et cogitandi et scribendi ratio.

21 *ἀγωνιστικὴ δὲ σώματος ἀρετὴ σύγκειται ἐκ μεγέθους καὶ ἰσχύος καὶ τάχους· καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστιν*] Haec postrema verba Aristotelem *καὶ τάχους* omisisse, pertinet enim *τάχος* ad *ἰσχύν*, aperte ostendere videntur, neque velocitatem inter corporis virtutes enumeravit.

22 *ἰσχυρός ἐστιν*] *robustus quidem est* vet. tr. h. e. *quidam*, unde Morelius *ἰσχυρός τίς ἐστιν*, quod etiam apud Graecum interpretem extat, coniecit.

25 *ὁ δ' ἀμφοτέροις τούτοις παγκρατιαστικός, ὁ δὲ πᾶσι πένταθλος*] Scholion in r: *ἐν τῷ Θ τῆς Ὀδυσσείας διδάσκει Ὅμηρος τὸ πένταθλον ὅπερ ἐστὶ δρόμος, πάλη, ἅλμα, δίσκος, ἀλλὰ δὴ καὶ ἡ πυκτική. τούτοις πᾶσιν οἱ Φαίακες εὐδοκίμησαν.* Od. VIII, 104—30. Simonides p. 203 Schneid.:

Ἴσθμια καὶ Πυθοῖ Διοφῶν ὁ Φίλωνος ἐνίκα
ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.

Cf. schol. ad Soph. El. v. 685 Erf. Plut. Symp. II, 4: *ὅτι γὰρ μέμικται τὸ παγκράτιον ἔκ τε πυγμῆς καὶ πάλης δῆλον*, ubi plura quae huc pertinent.

26 *εὐγηρία*] Stoici ap. Stobaeum ecl. ethic. p. 132: *ἡ δ' εὐγηρία χρῆσις σπουδαία γήρατος* (*γήρως*) *κατὰ φύσιν ἔχουσα.* p. 236: *εὐγηρεῖν γὰρ εἶναι τὸ μετὰ ποιοῦ γήρως διεξάγειν κατ' ἀρετήν.* Isocr. Euag. § 71.

30 *καὶ πολυχρόνιος*] *et non longaevus* vet. tr., *οὐδὲ πολυχρόνιος* schol.

31 *οὔτ' ἄνευ τύχης διαμείνειεν ἄν*] Vetus interpres et veteres editiones omnes *ἂν εὐτυχής*, quod et dicendi usus Aristoteli communis refellit; nunquam enim repetita particula *ἂν* utitur. Tamen neque apud Gaisfordum neque apud Bekkerum, qui *ἄνευ τύχης* exhibent, ex scriptis varietas enotata est; primus correxit Muretus Var. Lect. VII, 7 deleta etiam negatione *οὔτε*; cum *εὐγηρία* ex corporis virtutibus (quae sunt *ὑγίεια* et *ἰσχύς*) et ex fortuna constet, nunc illis notatis *τύχη* memoranda est; id vero fit, si cum Mureto distinguamus *ἄνευ τύχης*. Neque tamen omnia conveniunt; nam si corporis bona ipsa senectutem praestent (*πολυχρόνιος*), inutilis erit fortuna; imo quod hic negavit, statim concedit etiam sine corporis bonis esse vitae producendae rationem, ut sibi ipsi contraria dicat Aristoteles; has vero difficultates effugimus, si cum eodem Mureto negationem deleamus. Tamen facilior est medicina, si *οὔτ'* mutaveris in *οὐκ*. Duo tum sunt membra, quorum prius est: *μὴ ἄνοσος γὰρ ὢν μηδὲ ἰσχυρὸς οὐκ ἔσται ἀπαθὴς οὐδ' ἄλυπος*, alterum vero hoc: *καὶ πολυχρόνιος οὐκ ἄνευ τύχης διαμείνειεν ἄν*.

36 *ὅτι ἔστιν ὁ τοιοῦτος φίλος*] Vid. ad II, 4.

39 *εὐτυχία*] Vid. Ethic. Eudem. VII, 14.

pag. 1362 14 *τότε διοριστέον*] Cap. 9; Auct. ad Her. virtutem eiusque partes in deliberativo genere explicat III, 2.

Cap. VI.

18 *βουλεύονται δὲ οὐ περὶ τοῦ τέλους ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος*] Ethic. Nic. III, 5: *βουλευόμεθα δ' οὐ περὶ τῶν τελῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὰ τέλη· οὔτε γὰρ ἰατρὸς βουλεύεται εἰ ὑγιάσει, οὔτε ῥήτωρ εἰ πείσει, οὔτε πολιτικὸς εἰ εὐνομίαν ποιήσει, οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδεὶς περὶ τοῦ τέλους, ἀλλὰ θέμενοι τέλος τι, πῶς καὶ διὰ τίνων ἔσται σκοποῦσι, καὶ διὰ πλειόνων μὲν φαινομένου γίνεσθαι διὰ τίνος ῥᾷστα καὶ κάλλιστα ἐπισκοποῦσι, δι' ἑνὸς δ' ἐπιτελουμένου πῶς διὰ τούτου ἔσται κἀκεῖνο διὰ τίνος,*

ἕως ἂν ἔλθωσιν ἐπὶ τὸ πρῶτον αἴτιον, ὃ ἐν τῇ εὑρέσει ἔσχατόν ἐστιν.

18 βουλεύονται δὲ] Sententia ita procedit: ἐπεὶ δὲ πρόκειται . . σκοπὸς τὸ συμφέρον . . τὸ δὲ συμφέρον ἀγαθόν, ληπτέον, quae in medio posita leguntur, rationem cur utile sit finis reddunt, unde δὲ falsum, verum autem esse quod unus A servavit βουλεύονται γὰρ apparet.

21 ἔστω δὴ ἀγαθὸν ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ᾖ αἱρετόν] Plat. defin. p. 568: ἀγαθὸν τὸ αὑτοῦ ἕνεκεν. Ethic. Eudem. VIII, 15: τῶν γὰρ ἀγαθῶν πάντων τέλη ἐστὶν ἃ αὐτὰ αὑτῶν ἕνεκά ἐστιν αἱρετά. τούτων δὲ καλὰ ὅσα δι' αὑτὰ ὄντα πάντα ἐπαινετά ἐστιν. Plura ex Stoicorum plerumque doctrina praebet Stobaeus Ecl. ethic. p. 78: ἀγαθόν ἐστιν ἀφ' οὗ συμβαίνει τὸ ὠφελεῖσθαι, καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται τὰ λόγον ἔχοντα προηγουμένως, καὶ ὃ ἤτοι κατὰ φύσιν ἐστὶν ἢ ποιητικὸν τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ τὸ ὀρεκτικὸν κατὰ φύσιν, καὶ τὸ κινητικὸν τῆς κατὰ φύσιν ἐχούσης ὀρέξεως, καὶ καθ' ὃ ἕκαστον εὖ ἔχει ὅσον ἐπὶ τῇ ἐκείνου παρουσίᾳ, ἢ ποιητικόν ἐστι τοῦ τοιούτου, καὶ ὃ ἤτοι δι' αὑτό ἐστιν αἱρετὸν ἢ ποιητικὸν τοῦ αἱρετοῦ, καὶ ὃ ἤτοι εὐδαιμονία ἐστὶν ἢ συμβαλλόμενον πρὸς εὐδαιμονίαν, καὶ καθάπερ Στράτων τὸ τελειοῦν τὴν δύναμιν δι' ἧς τῆς ἐνεργείας τυγχάνομεν. καὶ τὸ σωστικὸν τῆς ἑκάστου οὐσίας καθὸ κρατήσει τῶν μερῶν τὰ μετέχοντα τῆς τοιαύτης δυνάμεως, καὶ πολλαχῶς ἄλλως, deinde Platonis sententia de bono exposita p. 80—86 sic pergit: Ἀριστοτέλης τὴν μὲν τριάδα τῶν ἀγαθῶν καὐτὸς ὁμοίως Πλάτωνι, κατὰ τοὺς τρόπους δ' ἔτι τῶν ἀγαθῶν τὰ μέν ἐστι δι' ἑαυτὰ αἱρετά, τὰ δὲ δι' ἕτερα· δι' ἑαυτὰ μὲν οὖν ἐστὶν αἱρετὰ ὅσα πρὸς τὴν αἵρεσιν αὐτῶν οὐ δι' ἄλλο τι κινεῖ ἢ προτρέπεται, τοιαῦτα δ' ἐστὶ ἥ τ' εὐδαιμονία καὶ τὸ γένος τῶν ἀρετῶν καὶ τὰ σωματικὰ κατὰ φύσιν, ὑγεία, εὐεξία, εὐαισθησία, κάλλος, τάχος, ἀρτιότης, ἰσχύς, τὰ παραπλήσια τούτοις καὶ τῶν σωματικῶν ἡδοναὶ αἱ μηδεμίαν βλάβην ἐπιφέρουσαι. ταῦτα γὰρ ὁ νοῦν ἔχων ἕλοιτ' ἂν (δι') αὐτά, κἂν μηδὲν ἄλλο κεχωρισμένον αὐτῶν περιποιῇ. δι' ἄλλα δ' ἐστὶν αἱρετὰ τὰ δι' ἕτερόν τι κεχωρισμένον αὐτῶν προκαλούμενα πρὸς τὴν αἵρεσιν, περίπατος,

γυμνασία, μάθησις, ἀνάγνωσις, ἰατρεῖαι, θεραπεῖαι, τροφαί, σκέπαι· τούτων γὰρ οὐδὲν δι' αὐτὸ ληπτόν, κατὰ δὲ τὴν ἀναφορὰν τὴν ἐφ' ἃ παρέχεται.

23 *καὶ οὗ ἐφίεται πάντα*] Vid. cap. 7 ubi haec omnia repetit; ex Eudoxi sententia Eth. Nic. X, 2: *τὸ δὴ πᾶσιν ἀγαθὸν καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται τἀγαθὸν εἶναι . . . οἱ δ' ἐνιστάμενοι ὡς οὐκ ἀγαθὸν οὗ πάντ' ἐφίεται, μὴ οὐδὲν λέγωσιν· ὃ γὰρ πᾶσι δοκεῖ, τοῦτ' εἶναί φαμεν.* Top. III, 1: *οἷον τὸ ἀγαθόν, πάντα γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται.* Eth. Nic. I, 1: *πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις ἀγαθοῦ τινὸς ἐφίεσθαι δοκεῖ. διὸ καλῶς ἀπεφήναντο οὗ πάντ' ἐφίεται.* Id confirmat Plato Phileb. p. 151 (21) ubi dicit *τἀγαθὸν* et *τέλεον* et *ἱκανὸν* esse. *τόδε γε μὴν ὡς οἶμαι περὶ αὐτοῦ ἀναγκαιότατον εἶναι λέγειν, ὡς πᾶν τὸ γιγνῶσκον αὐτὸ θηρεύει καὶ ἐφίεται βουλόμενον ἑλεῖν καὶ περὶ αὐτὸ κτήσασθαι καὶ τῶν ἄλλων οὐδὲν φροντίζει πλὴν τῶν ἀποτελουμένων ἅμα ἀγαθοῖς.* Porphyrii schol. in Aristotel. p. 6 Brand.

24 *ἢ εἰ λάβοι νοῦν*] Res inanimatas intelligit, cap. 7: *καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντα ἕλοιτο*, ibidem: *ὥρισται γὰρ ἀγαθὸν εἶναι ὃ λαβόντα τὰ πράγματα φρόνησιν ἕλοιτ' ἂν ἕκαστον*, vid. Winckelmann ad Plat. Euthydemum p. 135. Valcken. ad Eur. Hipp. v. 417., inprimis prosopopoeias, ut legum apud Platonem, reipublicae apud Ciceronem, fort. etiam mortuorum ut in Isocr. Philippo § 105. infra I, 7 p. 1363 b, 14 ubi Vict. Aeschyli Agam. v. 37, Eurip. Iph. T. 51 laudat.

καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἑκάστῳ ἀποδοίη] Non modo quod cunctis, sed etiam quod singulis ratione praeditis haec ratio suadet, bonum est, id quoque verbis *ὁ περὶ ἕκαστον νοῦς* augetur. Male coniicit Vahlen: *καὶ γὰρ ὡς ὁ νοῦς . . καὶ ὡς ὁ περὶ ἕκαστον νοῦς.*

26 *τοῦτό ἐστιν ἑκάστῳ ἀγαθόν*] Parum apte haec verba nexum interrumpunt; nam omnes definitiones dependent ex primis verbis: *ἔστω δὴ ἀγαθόν*, sed propter *ἑκάστῳ* dedita opera addita videntur.

27 *καὶ τὸ ποιητικὸν ἢ φυλακτικὸν τῶν τοιούτων, καὶ ᾧ ἀκολουθεῖ τὰ τοιαῦτα*] Cap. 7 ubi haec repetit: *καὶ τὸ*

ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικὸν ἢ ᾧ ἕπεται τὰ τοιαῦτα, quae varietas in Aristotele notanda, non tentanda est; nam in eodem membro variat ut ibidem cap. 7: *ἀνάγκη τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν ἐλαττόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ἐλαττόνων μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι.* I, 12: *καὶ οἷς ἂν τοὐναντίον τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ᾖ ἢ ἡ ζημία, τὸ δὲ ἡδὺ καὶ ὠφέλιμον ὕστερα καὶ χρονιώτερα*, debebat dicere: *ἢ ὠφέλιμον ὕστερον καὶ χρονιώτερον* vel *καὶ ἡ ζημία.* I, 13: *ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἐγκλήματα ἢ πρὸς τὸ κοινὸν ἢ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι, ἢ καὶ ἀγνοοῦντος ἢ ἄκοντος, ἢ ἑκόντος καὶ εἰδότος*, debebat scribere *ἢ ἀγνοοῦντος καὶ ἄκοντος*, ut Venetus Trincav. emendavit.

29 *ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς, ἢ γὰρ ἅμα ἢ ὕστερον*] Tertium adhaeret infra cap. 7: *ἕπεται δὲ ἢ τῷ ἅμα ἢ τῷ ἐφεξῆς ἢ τῇ δυνάμει . . . δυνάμει δὲ τῷ ἱεροσυλεῖν τὸ ἀποστερεῖν· ὁ γὰρ ἱεροσυλήσας κἂν ἀποστερήσειεν.* Aliter de eadem re in Topic. III, 2: *διχῶς δ' ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι ἡ σκέψις. καὶ γὰρ πρότερον καὶ ὕστερον ἕπεται, οἷον τῷ μανθάνοντι τὸ μὲν ἀγνοεῖν πρότερον, τὸ δ' ἐπίστασθαι ὕστερον. βέλτιον δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὕστερον ἑπόμενον.* Frustra quaerimus huius diversitatis rationem.

31 *καὶ τὰ ποιητικὰ τριχῶς*] Vix mihi persuadeo adverbium ab Aristotele additum esse; sunt enim multo plura quae conferant ad sanitatem restituendam vel servandam; exempla dare vult auctor, non specierum numerum tradere; additum videtur, quod praecedit *διχῶς*.

32 *ὡς τὸ ὑγιαίνειν*] *ὑγιεινὸν* est vocabulum *πολλαχῶς λεγόμενον.* Top. I, 15: *ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ τὸ ὑγιεινὸν πλεοναχῶς, καὶ τὸ ὑγιεινῶς πλεοναχῶς, οἷον εἰ ὑγιεινὸν τὸ μὲν ὑγιείας ποιητικόν, τὸ δὲ φυλακτικόν, τὸ δὲ σημαντικόν.* ubi Alex. p. 56: *ποιητικὸν ὑγιείας ὡς τὸ φάρμακον, τὸ δὲ φυλακτικὸν ὡς δίαιτα, τὸ δὲ σημαντικὸν ὡς χρῶμα, σφυγμός, εὔπνοια.* Metaph. III, 2: *τὸ ὑγιεινὸν ἅπαν πρὸς ὑγίειαν, τὸ μὲν τῷ φυλάττειν, τὸ δὲ τῷ ποιεῖν, τὸ δὲ τῷ σημεῖον εἶναι τῆς ὑγιείας, τὸ δ' ὅτι δεκτικὸν αὐτῆς.*

34 *τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς*] Infra I, 10. Ethic. Nic. V, 7 p. 1131 b,

20. Anaximenes cap. 2: *συμφέρον δ' ἐστὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν φυλακὴ ἢ τῶν μὴ προσόντων κτῆσις, ἢ τῶν ὑπαρχόντων κακῶν ἀποβολὴ ἢ τῶν προσδοκωμένων γενήσεσθαι βλαβερῶν διακώλυσις*, ubi vid. adn.

37 *τὸ κακὸν ἅμα*] *ἅμα* om. A, modo et *ὕστερον* deleatur, quae ex v. 30 illata sunt; recte idem liber *τὸ κακόν* i. e. notum quo utebatur, et omisso articulo *ἀγαθόν*, scil. novum aliquod.

pag. 1362 b 1 *τούτῳ*] A, *τοῦτο* ceteri, *τούτου* Vahlen.

4 *καὶ ποιητικαὶ τῶν ἀγαθῶν εἰσὶ καὶ πρακτικαί*] Vid. Polit. I, 3 p. 1254, 2.

5 *χωρὶς ῥητέον*] Infra cap. 9, ut aegre careamus quo vocabulo gaudet, *ὕστερον*.

5 *καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ ζῷα αὐτῆς τῇ φύσει*] Vid. Ethic. Nicom. X, 2. VII, 14.

11 *καὶ ἕνεκα αὐτοῦ πολλὰ αἱρούμεθα*] Imo omnia, ut beatitudinem assequamur; necessario *αὐτῆς* reponendum est.

16 *διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι*] Scolium intelligit *ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ, δεύτερον δὲ καλὸν φυὰν γενέσθαι, τὸ τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, καὶ τὸ τέταρτον ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων*. Vid. scolium VII p. 25 ed. Ilgen. Adde epigramma: *λῷστον δ' ὑγιαίνειν* Ethic. Eudem. initio. Nicom. I, 9. Adde tetrametrum II, 21: *ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστιν, ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ*.

18 *πλοῦτος· ἀρετὴ γὰρ κτήσεως*] Eth. Nic. IV, 1: *ὁ πλοῦτος δ' ἐστὶ τῶν χρησίμων, ἑκάστῳ δ' ἄριστα χρῆται ὁ ἔχων τὴν περὶ τοῦτο ἀρετήν. καὶ πλούτῳ δὴ χρήσεται ἄριστα ὁ ἔχων τὴν περὶ τὰ χρήματα ἀρετήν*.

21 *καὶ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς*] Fortasse praestat *αὐταῖς*, saepe tamen utitur neutro genere Aristoteles praeter morem ceterorum auctorum, II, 6: *διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀ μ φ ό τ ε ρ α*. II, 8 p. 1385 b, 29.

23 *δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν*] Incipit ab animi virtutibus, transitum facit ad corporis bona, sequuntur denique externa. Quare quae nunc exponuntur, non optimo loco collocata sunt, et maxime mirum est postremum *τὸ δίκαιον*, cum

initio *δικαιοσύνη* sit nominata. Distinxit quidem supra v. 8 *τὴν ἡδονὴν* et *τὰ ἡδέα* causa addita, hic vero quid *δικαιοσύνη* et *τὸ δίκαιον* longe inter se disiuncta differant nil dictum est. p. 1367, 19. Num haec postea margini adscripta erant? certe egregie convenit, si *τὰς ἕξεις* sequuntur *αἱ δυνάμεις*, quarum postrema, *τὸ ζῆν*, aptum transitum ad *ὑγίειαν*, i. e. ad corporis bona facit.

24 *μνῆμαι*] Multitudinis numerus displicet Victorio, Mureto, Vatero; scribendum *μνήμη*.

29 *ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις ἐκ τῶνδε οἱ συλλογισμοί*] Superiora sunt necessario bona *ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι τάδε*, haec ambigua et incerta; igitur conclusione ea bona esse demonstrandum est. Accurate omnia, quae in hac re oratorem adiuvant, Aristoteles congerit; recentiores vero rhetores, qui maxime philosophum neglexerunt, hic tamen in quibusdam secuti sunt, ut Syrianus ad Hermog. IV p. 739 (*ἐξετάσομεν δὲ τὸ συμφέρον διὰ τόπων ἑπτά*), Sopater IV p. 744, et qui eadem praebet anonymus, a Planude excerptus; V p. 350, quae fragmenta ex optimis libris rhetoricis qui Aristotelis vestigia premebant et dilatabant, hausta esse videntur; cum his conferas II, 23 expositos *τόπους*, qui item in Rhetoribus graecis apparent, et III, 18 caput *περὶ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως* ex eodem fonte translatum et nuper editum, ut hos libros Aristotelis quondam ab incerto auctore docte expositos esse ex illis fragmentis intelligas.

30 *ᾧ τὸ ἐναντίον κακόν, τοῦτ' ἀγαθόν*] Sopater IV p. 744: *ἐπιχειρήσομεν δὲ εἰς αὐτὰ ποιούμενοι τὴν ἐργασίαν ἀπὸ τῶνδε. πρῶτον ἀπὸ τῶν ἐναντίων. λέξομεν γὰρ ὅτι εἰ κακὸν τὸ μὴ ἔχειν συμμάχους, δῆλον ὅτι τὸ ἔχειν ἀγαθὸν καὶ εἰ ναῦς μὴ ἔχειν κακόν, συμφέρον τὸ ἔχειν.* Hic locus primus et frequentissimus, vid. II, 23. Anaxim. 2 sub finem.

Andocidea IV, 12: *ὥστ' εἴπερ ἡγεῖσθε πολίτην ἀγαθὸν Ἀριστείδην καὶ δίκαιον γεγονέναι, τοῦτον προσήκει κάκιστον νομίζειν, ὡς τἀναντία περὶ τῶν πόλεων ἐκείνῳ γινώσκοντα,* ubi etiam verba *καὶ ἀδικώτατον* oppositionis gratia requirimus.

31 *καὶ οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει*] Se-

cundus locus; Syrianus IV p. 739: *ἀπὸ τοῦ τοῖς ἐχθροῖς κακοῦ, ἡμῖν δὲ ὠφελίμου.*

34 *καὶ ὅλως ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται*] Tertius locus; Syrianus Rhet. Gr. IV p. 739: *ἀπὸ τοῦ τοῖς ἐχθροῖς ἡδέος, ἡμῖν δὲ ἀσυμφόρου.* Ex Aristotele sumpta quae apud Sopatrum leguntur Rhet. Gr. IV p. 744. V p. 350: *δεύτερον ἀπὸ τῆς τῶν πολεμίων ἐλπίδος τε καὶ δόξης, οἷς ἡμῖν συμβᾶσιν ἐκεῖνοι χαιρήσουσι, ταῦτα ἡμῖν ἀσύμφορα, ὡς παρὰ τῷ ποιητῇ* [Il. α, 255]

*ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος Πριάμοιό τε παῖδες.**)

καὶ πάλιν ἡμεῖς ἐροῦμεν ὅτι κἀκείνοις δοκεῖ βέλτιστον εἶναι τοῦτο εἰ ποιήσαιμεν, ὡς καὶ Δημοσθένης ἐχρήσατο εἰπών· σκεψώμεθα δέ, τί ἂν εὔξαιτο Φίλιππος τούτῳ γενέσθαι τῷ στρατοπέδῳ; ἆρ' οὐ διαρπασθῆναι καὶ λυθῆναι; εἶτα συναγαγὼν τὸ νόημά φησιν· εἶθ' ἃ ἂν Φίλιππος εὔξαιτο τοῖς θεοῖς καὶ ἑξῆς. Integrum hoc exemplum quod ad illustrandum Aristotelem egregie veteres contulerunt, hoc est pro Chers. § 20 p. 94: *εἰ γάρ τις ἔροιτο Φίλιππον, εἰπέ μοι, πότερ' ἂν βούλοιο τούτους τοὺς στρατιώτας οὓς Διοπείθης νῦν ἔχει τοὺς ὁποιουστινασοῦν (οὐδὲν γὰρ ἀντιλέγω), εὐθενεῖν καὶ παρ' Ἀθηναίοις εὐδοξεῖν καὶ πλείους γίγνεσθαι τῆς πόλεως συναγωνιζομένης, ἢ διαβαλλόντων τινῶν καὶ κατηγορούντων διασπασθῆναι καὶ διαφθαρῆναι; τοῦτ' ἂν οἶμαι φήσειεν. εἶθ' ἃ Φίλιππος ἂν εὔξαιτο τοῖς θεοῖς, ταῦθ' ὑμῶν τινὲς ἐνθάδε πράττουσιν; εἶτα ἔτι ζητεῖτε, πόθεν τὰ τῆς πόλεως ἀπόλωλεν ἅπαντα;* conf. Hermog. p. 72. pro Ctesiph. § 176 p. 286: *εἰ μὲν τοίνυν προαιρησόμεθ' ἡμεῖς, ἔφην, ἐν τῷ παρόντι, εἴ τι δύσκολον πέπρακται Θηβαίοις πρὸς ἡμᾶς, τούτου μεμνῆσθαι καὶ ἀπιστεῖν αὐτοῖς ὡς ἐν τῇ τῶν ἐχθρῶν οὖσι μερίδι, πρῶτον μὲν ἃ ἂν εὔξαιτο Φίλιππος ποιήσομεν, εἶτα φοβοῦμαι μὴ προσδεξαμένων τῶν νῦν ἀνθεστηκότων αὐτῷ καὶ μιᾷ γνώμῃ πάντων φιλιππισάντων εἰς τὴν Ἀττικὴν ἔλθωσιν*

---

* Eustathius ad Il. p. 379: *τὸ δὲ δυσμενέεσσι μὲν χάρμα ἀποδεικνύει βαρὺ εἶναι τὸ ἐφ' ᾧ χαίρουσιν οἱ ἐχθροί· τοῦτο δὲ δηλοῦται καὶ ἐν τῷ ᾗ που καγχαλόωσιν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐν τῷ ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος.*

ἀμφότεροι. p. 294 § 198: καὶ ὅτῳ συνενηνόχασιν οἱ αὐτοὶ καιροὶ καὶ τοῖς τῆς πόλεως ἐχθροῖς, οὐκ ἔνι τοῦτον εὔνουν εἶναι τῇ πατρίδι. Olynth. I p. 16 § 24: δεῖ τοίνυν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν ἀκαιρίαν τὴν ἐκείνου καιρὸν ὑμέτερον νομίσαντας ἑτοίμως συνάρασθαι τὰ πράγματα καὶ πρεσβευομένους ἐφ' ἃ δεῖ καὶ στρατευομένους αὐτοὺς καὶ παροξύνοντας τοὺς ἄλλους ἅπαντας, λογιζομένους, εἰ Φίλιππος λάβοι καθ' ἡμῶν τοιοῦτον καιρὸν καὶ πόλεμος γένοιτο πρὸς τῇ χώρᾳ, πῶς ἂν αὐτὸν οἴεσθε ἑτοίμως ἐφ' ὑμᾶς ἐλθεῖν; εἶτ' οὐκ αἰσχύνεσθε, εἰ μηδ' ἃ πάθοιτ' ἄν, εἰ δύναιτ' ἐκεῖνος, ταῦτα ποιῆσαι καιρὸν ἔχοντες οὐ τολμήσετε; Lysias XXV, 21—4 qui egregius est locus. Andocides in Alcib. § 5 inter argumenta quibus ὀστρακισμοῦ legem improbat, hoc quoque affert: οἶμαι δὲ καὶ τοὺς φίλους ὑμῶν ἐν ταύτῃ μάλιστα τῇ ἡμέρᾳ λυπεῖσθαι καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἥδεσθαι, συνειδότας ὡς ἂν ἀγνοήσαντες ἐξελάσητε τὸν βέλτιστον, δέκα ἐτῶν ἡ πόλις οὐδὲν ἀγαθὸν ὑπὸ τούτου τοῦ ἀνδρὸς πείσεται. Demosth. παραπρ. § 299 p. 437: καὶ τὴν πόλιν συνέχειν φησὶν ἡ μαντεία, ὅπως ἂν μίαν γνώμην ἔχωσιν ἅπαντες καὶ μὴ τοῖς ἐχθροῖς ἡδονὴν ποιῶσι. πότερον οὖν οἴεσθ' ἄν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν τοσαῦτα κακὰ εἰργασμένον σωθέντα ἢ δίκην δόντα ἡδονὴν Φιλίππῳ ποιῆσαι; ἐγὼ μὲν οἶμαι σωθέντα. φησὶ δέ γε ἡ μαντεία δεῖν ὅπως ἂν μὴ χαίρωσιν οἱ ἐχθροὶ ποιεῖν. ἅπασι τοίνυν μιᾷ γνώμῃ παρακελεύεται κολάζειν τοὺς ὑπηρετηκότας τι τοῖς ἐχθροῖς ὁ Ζεὺς ἡ Διώνη πάντες οἱ θεοί. In Androt. § 77 (in Timocrat. § 185). Dinarchus in Demosth. § 36. 65: ὃν οἱ μὲν ἐχθροὶ καὶ κακόνοι τῆς πόλεως ζῆν ἂν βούλοιντο, συμφορὰν ἡγούμενοι τῆς πόλεως εἶναι, ὅσοι δὲ εὖνοι τοῖς ὑμετέροις πράγμασι καὶ μεταπεσούσης τῆς τύχης ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἂν τὰ τῆς πόλεως πράγματα ἐλθεῖν, τὴν ἀξίαν δίκην δόντα τῶν πεπραγμένων ἀπολωλέναι βούλονται καὶ ταῦτ' εὔχονται τοῖς θεοῖς. Demosth. Philipp. IV § 20: καὶ Φίλιππον δ' αὐτὸν οἶμαι οὐδὲν ἂν ἄλλο μὰ τοὺς θεοὺς εὔξασθαι ποιεῖν τὴν πόλιν ἢ ταῦτα ἃ νῦν ποιεῖτε. Aeschines in Ctesiph. § 147: τί γὰρ ἂν οἴεσθε Φίλιππον ἐν τοῖς τότε καιροῖς εὔξασθαι; οὐ χωρὶς μὲν

πρὸς τὴν πολιτικὴν δύναμιν, χωρὶς δ' ἐν Ἀμφίσσῃ πρὸς τοὺς ξένους διαγωνίσασθαι, ἀθύμους δὲ τοὺς Ἕλληνας λαβεῖν τηλικαύτης πληγῆς γεγενημένης; καὶ τηλικούτων κακῶν αἴτιος γεγενημένος Δημοσθένης. Tacitus histor. I, 84: *Si Vitellio et satellitibus eius eligendi facultas detur, quem nobis animum, quas mentes imprecentur, quid aliud quam seditionem et discordiam optabunt? ne miles centurioni, ne centurio tribuno obsequatur, hinc confusi pedites equitesque in exitium ruamus.* Cicero pro Murena cap. 39 § 83, quem Victorius iam attulit: *Si L. Catilina cum suo consilio nefariorum hominum, quos secum eduxit, hac de re posset iudicare, condemnaret L. Murenam; si interficere posset, occideret. Idemne igitur delecti amplissimis ex ordinibus honestissimi atque sapientissimi viri iudicabunt, quod ille importunissimus gladiator, hostis rei publicae iudicaret?* Sinon ap. Virgil. Aen. II, 104 a Victorio laudatus: *Hoc Ithacus velit et magno mercentur Atridae.*

35 διὸ εἴρηται] A, εὖ ceteri inserunt, sine causa, cum haec omnia sint controversa, ἀμφισβητήσιμα, exemplum poetae afferre, non poetam laudare vult.

37 ὅθεν λέγεται ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους] Pol. V, 5: συνάγει γὰρ καὶ τοὺς ἐχθίστους ὁ κοινὸς φόβος, ubi exempla plura narrantur.

pag. 1363 1 καὶ οὗ μή ἐστιν ὑπερβολή, τοῦτο ἀγαθόν, ὃ δ' ἂν ᾖ μεῖζον ἢ δεῖ, κακόν] Quartus locus. Laudat τὸ μέσον, τὴν μεσότητα, quam rationem in Ethicis libris persequitur, quare posterius sic dicere poterat: ὃ δ' ἂν ᾖ ὑπερβολή, κακόν, unde exspectamus potius καὶ ὃ μή ἐστιν ὑπερβολή, τοῦτο ἀγαθόν. Polit. VIII, 7 p. 1342 b, 14: τὸ μέσον τῶν ὑπερβολῶν ἐπαινοῦμεν καὶ χρῆναι διώκειν φαμέν. Alibi ὑπερβολὴ ipsa laudatur, ut Isocr. de bigis § 34.

2 καὶ οὗ ἕνεκα πολλὰ πεπόνηται ἢ δεδαπάνηται] Quintus locus; Syrianus Rhet. Gr. IV p. 739: ἀπὸ τοῦ σφόδρα δεῖν ἐκείνων ἀντέχεσθαι ὑπὲρ ὧν πόνους τε παμπόλλους ἐπονήσαμεν καὶ χρήματα ἀνηλώσαμεν. Sopater ibidem p. 744 et Anonymus tom. V p. 351: τρίτον δι' ἃ πολλάκις κινδύνους πολλοὺς ὑπεμείναμεν καὶ χρήματα ἀνηλώσαμεν, τούτων ἔχεσθαι συμφέρει ὡς παρ' Ὁμήρῳ [Il. β, 160]:

κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ καὶ Τρωσὶ λίποιεν
Ἀργείην Ἑλένην
καὶ ἑξῆς. τοῦτο δέ τινες καὶ ἀπὸ τοῦ ἐνδόξου φασὶν ἐπιχείρημα.

3 *καὶ ὡς τέλος*] *καὶ* (*γὰρ*) *ὡς τέλος* Vahlen über die Reihenfolge p. 156.

6 *καὶ αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν*] Il. *β*, 298.

6 *καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν*] Proverbium quod a nullo notatum legimus; conf. Erasmi Adag. II, 1, 65; sensum superiora demonstrant exempla et indicavit Victorius; dicitur de iis, qui quod paene ad exitum perduxerunt, labore defatigati relinquunt aut inane reddunt; aquam e loco remotiori petitam in foribus ipsis urceo incautius offenso profundunt.

7 *καὶ οὗ πολλοὶ ἐφίενται, καὶ τὸ περιμάχητον φαινόμενον*] Sextus locus. Syrianus IV p. 739: *ἀπὸ τῆς πάντων ἢ τῶν πλειόνων κρίσεως*: Sopater p. 745, Anonymus V p. 351: *πέμπτον ἀπὸ τῆς τῶν πολλῶν κρίσεως, οἷον εἰ τύχοι ἐπὶ ἐλευθερίας εἰ πάντες ἐπιδιώκουσιν αὐτὴν ἢ καὶ οἱ πλεῖστοι, τοῦτο καὶ ἡμῖν πρακτέον.* Hi quoque loci scribendum esse probant: *καὶ οὗ οἱ πολλοὶ ἐφίενται* .. *οἱ δὲ πολλοὶ ὥσπερ πάντες φαίνονται*; non enim *πολλοί*, sed *οἱ πολλοὶ* propius accedunt ad id, ut omnes esse videantur. Ethica Nicom. IX, 8: *οἱ μὲν οὖν εἰς ὄνειδος ἄγοντες αὐτὸ φιλαύτους καλοῦσι τοὺς ἑαυτοῖς ἀπονέμοντας τὸ πλεῖον ἐν χρήμασι καὶ τιμαῖς καὶ ἡδοναῖς ταῖς σωματικαῖς· τούτων γὰρ οἱ πολλοὶ ὀρέγονται καὶ ἐσπουδάκασι περὶ αὐτὰ ὡς ἄριστα ὄντα, διὸ καὶ περιμάχητά ἐστιν ... ὁ δ' ἐπιεικὴς πειθαρχεῖ τῷ νῷ· προήσεται γὰρ καὶ χρήματα καὶ τιμὰς καὶ ὅλως τὰ περιμάχητα ἀγαθά, περιποιούμενος ἑαυτῷ τὸ καλόν.* Conf. Isocr. Helen. § 17. 40. Infra I, 12 p. 1373, 27: *καὶ ἃ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασιν.* Ex contrario hoc argumento ostracismum malum esse docet Andocid. IV, 6: *ῥᾴδιον δὲ καὶ ἐντεῦθεν γνῶναι τὸν νόμον πονηρὸν ὄντα· μόνοι γὰρ αὐτῷ τῶν Ἑλλήνων χρώμεθα, καὶ οὐδεμία τῶν ἄλλων πόλεων ἐθέλει μιμήσασθαι. καίτοι ταῦτα διέγνωσται ἄριστα τῶν δογμάτων,*

ἃ καὶ τοῖς πολλοῖς καὶ τοῖς ὀλίγοις ἁρμόττοντα μάλιστα τυγχάνει καὶ πλείστους ἐπιθυμητὰς ἔχει.

10 *καὶ τὸ ἐπαινετόν*] Septimus locus. Vid. Ethic. I, 12.

11 *καὶ ὃ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φαῦλοι ἐπαινοῦσιν*] Octavus locus; Syrianus IV p. 739: *ἀφ' ὧν οἱ ἐχθροὶ θαυμάζουσιν.* Sopater IV p. 745. Anonymus V p. 351: *τέταρτον ἀφ' ὧν οἱ πολέμιοι ὑπέμειναν καὶ ἃ θαυμάζουσι καὶ δι' ἃ πολλοὺς πόνους ὑφίστανται, ὑπὲρ τούτων καὶ ὑμῖν ἀγωνίσασθαι συμφέρει, ὡς Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ στεφάνου* (p. 247 § 67)· *τί ἔδει με συμβουλεῦσαι τῇ πόλει κινδύνου περιστάντος. καὶ τοῦτο κατασκευάζων ἐκ τοῦ Φιλίππου ἔλαβε τὰς ἀφορμὰς εἰπών· ἑώρων δὲ τὸν Φίλιππον πρὸς ὃν ἦν ἡμῖν ὁ ἀγών, ὑπὲρ δόξης τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὸ σκέλος πεπηρωμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα.* Malevoli sunt *καὶ οἱ φαῦλοι* et improbi, si Aristoteles hos addidit; offendit enim, quod verba quae causam indicant *εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες*, non ad illos, sed ad vocabulum *οἱ ἐχθροὶ* pertinent; tum alio sensu infra legitur *ὥσπερ καὶ φαῦλοι* id quod *κακοί*, quare Muretum in versione illa verba iure omisisse censeo; vidit idem etiam Wolfius ap. Vaterum p. 206. Pseudodem. epitaph. § 20. Plat. Menex. p. 243 Steph. de Atheniensibus qui in Sicilia interierunt: *ὧν οἱ ἐχθροὶ καὶ προσπολεμήσαντες πλείω ἔπαινον ἔχουσι σωφροσύνης καὶ ἀρετῆς ἢ τῶν ἄλλων οἱ φίλοι.* — Conf. Brandis Philolog. IV, 41.

13 *ὥσπερ καὶ φαῦλοι οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι καὶ ἀγαθοὶ οὓς οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσιν*] Qui *ἐχθροὶ ἐπαινοῦσιν* legunt, ut Aldus, Bekkerus, idem quod supra dictum est, repetunt; nil enim differt, seu hominem sive rem indicas, quod discrimen inesse qui correxerunt, putabant; accedit quod Simonidis versus intelligi non possit; revocanda itaque erat vetustior lectio *μὴ ψέγουσιν.* Locum bonos esse quos inimici laudent, Aristoteles invertit: quemadmodum et mali quos amici vituperant, quibus addit: et inimici non vituperant; sic enim Corinthii, se ab poeta ut *φαύλους* notatos esse, non iniuria censebant. Primus fuit Muretus, qui verba *ἀγαθοὶ οὓς* in versione omitteret; secutus est Vaterus p. 41—43. Syrianus l. l.

p. 739 ubi quid sit *συμφέρον*, locos affert, dicit: *ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μὴ ψέγεσθαι*. Optime vero A om. verba *οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι καὶ ἀγαθοί*, in cuius margine apparent *οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι*.

15 *Κορίνθιοι ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος*] Welker Mus. Rhen. III, 3 p. 426. (tom. III fragm. CXXVIII ed. Lips.) Plut. Dion init.: *Ἀρά γ', ὥσπερ ὁ Σιμωνίδης φησίν, ὦ Σόσσιε Σενεκίων, τοῖς Κορινθίοις οὐ μηνίειν τὸ Ἴλιον ἐπιστρατεύσασι μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὅτι κἀκείνοις οἱ περὶ Γλαῦκον ἐξ ἀρχῆς Κορίνθιοι γεγονότες συνεμάχουν προθύμως, οὕτως εἰκὸς τῇ Ἀκαδημίᾳ μήτε Ῥωμαίους μήτε Ἕλληνας ἐγκαλεῖν ἴσον φερομένους ἐκ τῆς γραφῆς ταύτης*. Themist. cap. 5: *πάλιν δέ ποτε τὸν Σιμωνίδην ἐπισκώπτων ἔλεγε νοῦν οὐκ ἔχειν, Κορινθίοις μὲν λοιδοροῦντα μεγάλην οἰκοῦντας πόλιν, αὑτοῦ δὲ ποιούμενον εἰκόνας οὕτως ὄντος αἰσχροῦ τὴν ὄψιν*. Schol. Pind. Oly. XIII, 78: *οἱ Κορίνθιοί φησιν ἐπ' ἀμφότερα τὰ μέρη ἠρίστευσαν ἐν Ἰλίῳ· καὶ γὰρ τοῖς Τρωσὶ συνεμάχησαν καὶ τοῖς Ἕλλησιν. Τρωσὶ μὲν Γλαῦκος τὸ γένος εἰς Βελλεροφόντην ἀνάγων τὸν Γλαύκου τοῦ Σισύφου, τοῖς δὲ Ἀχαιοῖς Εὐχήνωρ Πολυΐδου τοῦ μάντεως. τοῦτο δὲ καὶ Σιμωνίδης εἶπε*

Κορινθίοισι δ' οὐ μανίει τὸ Ἴλιον

οὐδὲ Δαναοί· ἀμφοτέροις γὰρ σύμμαχοι ἐγένοντο. ubi vid. Boeckh p. 279. Ex his scholiis sumpta sunt, quae Stephanus fine libri primi comment. p. 285 male sic descripsit: *οὕτω δὲ καὶ Σιμωνίδης ἐποίησε· Κορινθίοις δ' οὐ μανίει οὐδὲ Δαναοῖς, τὸ Ἴλιον δηλαδή*. Schneidewin Simonid. p. XXVIII, 106. Genuinum verbum praeter scholiastam Plutarchus, non Aristoteles servavit; in Aristotele Boeckhius corrigit *Κορινθίοισι δ'*, sed cod. schol. Pindari legit *Κορινθίοισιν οὐ*, ut haereas, utrum sit praeferendum. In marg. codicis C: *ὑπέλαβον μὴ εἰδότες ὅτι ἀγαθοὶ οἷς οἱ ἐχθροὶ οὐ μέμφονται ἀλλ' ἐπαινοῦσιν*.

16 *καὶ ὃ τῶν φρονίμων τις ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν προέκρινεν*] Nonus locus; Syrianus p. 739: *ἀπὸ τῆς τῶν ἐνδόξων κρίσεως*. Sopater p. 745. Anonymus V p. 351: *ἕκτον ἀπὸ τῆς τῶν ἐνδόξων κρίσεως, οἷον ὡς οἱ πρόγονοι τάδε ἔπραξαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὡς παρ' Ὁμήρῳ*

[Il. δ, 308]· *ὧδε καὶ οἱ πρότεροι πόλιας καὶ τείχε' ἐπόρθουν*. Frequentissimus locus in arte rhetorica *ἐκ κρίσεως* vel *ἐκ κρίσεως ἐνδόξου* dictus; causam dicit Aristoteles Eth. Nic. III, 6: *ὁ σπουδαῖος γὰρ ἕκαστα κρίνει ὀρθῶς καὶ ἐν ἑκάστοις τἀληθὲς αὐτῷ φαίνεται* et quae seqq. — I, 5 p. 1361, 27: *οὗ πάντες ἐφίενται ἢ οἱ πολλοὶ ἢ οἱ ἀγαθοὶ ἢ οἱ φρόνιμοι*. Male *οὐρανίων* pro *φρονίμων* coniecit G. Wolff. Mus. Rhen. XIX, 631. Conf. l. ex Topicis ad p. 1364 b, 11.

18 *καὶ Ἑλένην Θησεὺς καὶ Ἀλέξανδρον αἱ θεαί*] Isocr. Helen. § 18. 41.

19 *καὶ ὅλως τὰ προαιρετά*] Decimus locus; quid sit *προαίρεσις*, exponit Eth. Nic. III, 4. Sequitur nunc topica ratio *τῶν προαιρετῶν* ex quatuordecim locis constans praeter dicta, quae ipsa homines ut aliquid aggrediantur incitant.

20 *τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθά*] Top. II, 7 p. 113, 2: *τὸ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν τῷ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς οὐκ ἔστιν ἐναντίον· ἀμφότερα γὰρ αἱρετὰ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἤθους*. Atque haec si Socraticos excipis, totius antiquitatis erat sententia. Hoc est quod Demosthenes vult, cuius locum recentiores de cor. 89 male explicant: *τῆς νῦν εἰρήνης, ἣν οὗτοι κατὰ τῆς πατρίδος τηροῦσιν οἱ χρηστοὶ ἐπὶ ταῖς μελλούσαις ἐλπίσιν, ὧν διαμάρτοιεν καὶ μετάσχοιεν ὧν ὑμεῖς οἱ τὰ βέλτιστα βουλόμενοι τοὺς θεοὺς αἰτεῖτε, μὴ μεταδοῖεν ὑμῖν ὧν αὐτοὶ προῄρηνται*. Precantur enim cives deos et orant, ut ipsis bona contingant, inimicis mala.

21 *καὶ τὰ δυνατά*] Sic Isocrates Philippum docet, fieri posse ut Graecorum disiunctas civitates conciliet, § 39—56 *οὐκ ἀδύνατον*, tum etiam *ῥᾴδιον* esse demonstrat § 57—87 hisque argumentis eum ad egregium illud opus perficiendum cohortatur. § 118: *χρὴ δὲ τοὺς μείζονος δόξης τῶν ἄλλων ἐπιθυμοῦντας περιβάλλεσθαι μὲν τῇ διανοίᾳ τὰς πράξεις δυνατὰς μέν, εὐχῇ δ' ὁμοίας, ἐξεργάζεσθαι δὲ ζητεῖν αὐτὰς ὅπως ἂν οἱ καιροὶ παραδιδῶσιν*.

21 *ταῦτα*] A. sed in marg. *δυνατὰ* et sic vet. transl. et Graec. interpres.

22 *τά τε γενόμενα ἂν καὶ τὰ ῥᾳδίως γιγνόμενα*] Ethic. Nic. III, 5: *κἂν μὲν ἀδυνάτῳ ἐντύχωσιν, ἀφίστανται, οἷον εἰ χρημάτων δεῖ, ταῦτα δὲ μὴ οἷόν τε πορισθῆναι· ἐὰν δὲ δυνατὸν φαίνηται, ἐγχειροῦσι πράττειν. δυνατὰ δὲ ἃ δι' ἡμῶν γένοιτ' ἄν· τὰ γὰρ διὰ τῶν φίλων, δι' ἡμῶν πώς ἐστιν· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν ἡμῖν.* Poetic. 9: *ἐπὶ δὲ τῆς τραγῳδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται. αἴτιον δ' ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατόν. τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα οὔπω πιστεύομεν εἶναι δυνατά, τὰ δὲ γενόμενα φανερὸν ὅτι δυνατά· οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα.* Mirum si Aristoteles hic primum neglexit, id quod factum est, fieri posse; si dixit *γενόμενα ἄν*, idem exprimit quod in Nic. *ἃ δι' ἡμῶν γένοιτ' ἄν*? at idem fere significat *τὰ ῥᾳδίως γιγνόμενα.* Melius abest illa particula, ni fallor. Anaxim. 1: *δυνατὰ δὲ πάντα τὰ ἐνδεχόμενα γενέσθαι.* Melius adhaeret vocabulum sequentibus *τὰ ῥᾳδίως* (*ἂν*) *γιγνόμενα.*

23 *ῥᾴδια δὲ ὅσα ἢ ἄνευ λύπης ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· τὸ γὰρ χαλεπὸν ὁρίζεται ἢ λύπῃ ἢ πλήθει χρόνου*] Cicero de invent. II, 56, 169: *Facile fieri id dicimus quod sine magno aut sine ullo labore, sumptu, molestia quam brevissimo tempore confici possit; difficile autem fieri quod quamquam laboris, sumptus, molestiae, longinquitatis indiget atque aut omnes aut plurimas aut maximas causas habet difficultatis, tamen his susceptis difficultatibus compleri atque ad exitum perduci potest.*

25 *καὶ ἐὰν ὡς βούλονται*] Si res ut volunt, est, facile aggrediuntur, *προαιρετὸν* est, ut Isocrates Philippum ad bellum Persis inferendum adhortatur; omnia enim quae ad expeditionem suscipiendam et perficiendam necessaria sint, Philippo ex animi sententia suppetere § 95—105. 137. 115: *ἔστι δέ σοι πεισθέντι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις τυχεῖν δόξης, οἵας ἂν αὐτὸς βουληθῇς.* — *ὅσ' ἂν βούλωνται* coniicit Gaisf. Conf. I, 7 p. 1364, 30.

26 *ἐὰν ἢ λανθάνῃ ἡ τιμωρία ἢ μικρὰ ᾖ*] Wolfius *λανθάνῃ ἢ ἡ τιμωρία μικρὰ ᾖ*, sed tum *λανθάνωσιν* requiritur; difficultatem fugit vetus interpres *τιμωρίαν molestiam* vertens. Et sane nescio quid h. l. velit poena et vindicta, nam damni vel incommodi vis vocabulo non inest; neque tamen

aliud ille in codice suo invenit; fortasse delendum *ἡ τιμωρία* et intelligendum *τὰ κακά*.

27 *καὶ τὰ ἴδια καὶ ἃ μηδεὶς καὶ τὰ περιττά· τιμὴ γὰρ οὕτω μᾶλλον*] Id fiet, si Philippus Persas in suam potestatem redegerit § 140—3.

28 *καὶ τὰ ἁρμόττοντα αὐτοῖς*] Convenit Philippo, *ἄξιον* est § 68—71, et *κατὰ γένος* ex Herculis genere prognato § 105—127 et *κατὰ δύναμιν* potentissimo regi § 137.

29 *καὶ ὧν ἐλλείπειν οἴονται, κἂν μικρὰ ᾖ*] Sic Isocrates quae Philippus iam perfecerit, quam quae perficienda restent, maiora esse dicit § 115.

31 *καὶ τὰ εὐκατέργαστα*] Pertinet ad *δυνατόν* et idem est quod *ῥᾴδιον*; iam Clearchus Persarum regem vicisset, nisi Cyrus nimio pugnandi ardore abreptus interiisset.

33 *καὶ ἃ χαριοῦνται τοῖς φίλοις ἢ ἃ ἀπεχθήσονται τοῖς ἐχθροῖς*] Repetit item quod supra iam dixerat: *προαιροῦνται δὲ πράττειν τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθά*. Leve enim interest discrimen, vix dignum quod commemoraret neque alieno inserendum loco. Isocrat. Philippo § 130: *διὸ δικαίως ἄν με πάντες ἐπαινοῖεν ὅτι διατετέλεκα προτρέπειν ἐπιχειρῶν οὓς ἂν ἐλπίσω μάλιστα δυνήσεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἀγαθόν τι ποιῆσαι, τοὺς δὲ βαρβάρους ἀφελέσθαι τὴν ὑπάρχουσαν εὐδαιμονίαν*. Oratores in exordio se amicorum et bonorum studio ductos ad causam dicendam ascendisse confiteri solent.

34 *καὶ ὅσα οὓς θαυμάζουσι προαιροῦνται πράττειν*] Isocrat. Phil. § 113: *τούτου δ' ἕνεκά σοι περὶ τούτων διῆλθον, ἵνα γνῷς ὅτι σε τυγχάνω τῷ λόγῳ παρακαλῶν ἐπὶ τοιαύτας πράξεις, ἃς ἐπὶ τῶν ἔργων οἱ πρόγονοί σου φαίνονται κάλλιστα προκρίναντες*.

35 *καὶ πρὸς ἃ εὐφυεῖς εἰσὶ καὶ ἔμπειροι· ῥᾷον γὰρ κατορθώσειν οἴονται*] Philippus imperator belli peritus Isocr. § 97. 140. Aristot. Problem. XIX, 6: *διὰ τί ἅπερ ἂν τινες προέλωνται ἐνδιατρίβουσι τούτοις ἐνίοτε φαύλοις οὖσι μᾶλλον ἢ ἐν σπουδαιοτέροις . . . ἢ ὅτι ἐν οἷς οἴεται ἕκαστος κρατιστεύειν, ταῦτα προαιρεῖται, ὃ δὲ αἱρεῖται, καὶ ἐπὶ τοῦτ' ἐπείξεται νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας αὐτῷ μέρος, ἵν' αὐτὸς αὐτοῦ τυγχάνει κράτιστος*

ὧν. ὅτι δὲ ἂν τινες ἐξ ἀρχῆς προέλωνται καὶ οἷς ἂν συνεθισθῶσιν, οὐδὲ κρίνειν ἔτι δύνανται τὰ βελτίω· διέφθαρται γὰρ ἡ διάνοια διὰ φαύλας προαιρέσεις, noti sunt Euripidis versus ex Antiopa inserti. Vid. Fragm. IX p. 72 Matth.

36 *καὶ ἃ μηδεὶς φαῦλος· ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλον.*] Eurip. Aeoli fragm. p. 11 Matth.:

μὴ πλοῦτον εἴπῃς· οὐχὶ θαυμάζω θεὸν
ὃν χὡ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.

Eadem Isocrates Philippo dicit § 133—6.

37 *καὶ ὧν ἐπιθυμοῦντες τυγχάνουσιν*] Deliacum epigramma Ethic. Nic. I, 9:

κάλλιστον τὸ δικαιότατον, λῷστον δ' ὑγιαίνειν,
ἥδιστον δὲ πέφυχ' οὗ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν.

et poeta ap. Plut. de audiendis poetis cap. 11:

τόδ' ἔστι τὸ ζηλωτὸν ἀνθρώποις, ὅτῳ
τόξον μερίμνης εἰς ὃ βούλεται, πέσῃ.

38 *καὶ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἃ τοιοῦτοι*] Ethic. Nic. I, 9: τὸ μὲν γὰρ ἥδεσθαι τῶν ψυχικῶν, ἑκάστῳ δ' ἐστὶν ἡδὺ πρὸς ὃ λέγεται φιλοτοιοῦτος, οἷον ἵππος μὲν τῷ φιλίππῳ, θέαμα δὲ τῷ φιλοθεώρῳ· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ δίκαια τῷ φιλοδικαίῳ καὶ ὅλως τὰ κατ' ἀρετὴν τῷ φιλαρέτῳ.

1 *πρὸς ἃ τοιοῦτοι*] φιλοτοιοῦτοι Vahlen, qui hoc ne- pag. 1363 b
cessarium non esse ipse vidit.

3 *περὶ μὲν οὖν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος ἐκ τούτων ληπτέον τὰς πίστεις*] Notandus articulus alteri voci praepositus, qui deest initio capitis: ληπτέον ἂν εἴη τὰ στοιχεῖα περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος ἁπλῶς. Conf. cap. 10 finem.

Cap. VII.

5 Quod in fine tertii capitis considerandum esse monuerat, τὸ μεῖζον et ἔλαττον, nunc in deliberativo genere, cui finis est τἀγαθὸν et τὸ συμφέρον, exponit et quid sit melius et utilius ostendit; eundem locum initio tertii libri Topicorum, in quo πότερον αἱρετώτερον ἢ βέλτιον δυοῖν ἢ πλειόνων disquirit, accurate tractavit et mirum auctorem prioris expositionis nullam facere mentionem; nos singula singulis appone-

aliud ille in codice suo invenit; fortasse delen
et intelligendum *τὰ κακά.*

27 *καὶ τὰ ἴδια καὶ ἃ μηδεὶς καὶ τ* ... it,
οὕτω μᾶλλον] Id fiet, si Philippus Pe ... sio-
redegerit § 140—3. ... nsti-

28 *καὶ τὰ ἁρμόττοντα αὐτ* ... , vis,
est § 68—71, et *κατὰ γένος* ... sposita
§ 105—127 et *κατὰ δύναμ* ... *υγκρί-*

29 *καὶ ὧν ἐλλείπειν* ... — Conf.
crates quae Philippus ia ...
restent, maiora esse d ...

31 *καὶ τὰ εὐκ* ... p. 1362, 24
est quod *ῥᾴδιον;* ... Gaisf.
Cyrus nimio pu ... *ἕνεκα τὰ ἄλλα*] Metaphys. p.

33 *καὶ* ... *υ ἕνεκα τέλος, τοιοῦτον δὲ ὃ μὴ ἄλ-*
τοῖς ἐχθρ ... *τἆλλα ἐκείνου.* Aristotelem alii secuti sunt,
ροῦνται ... ap. interpretes ad Ciceron. de finib. I, 30.
φίλοι ... 17 *πρὸς αὐτὸν*] Sic A, *πρὸς αὐτὸ* alii, conf. Bonitz I, 89.
quo ... 18 *ἀνάγκη τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν ἐλαττόνων,*
P ... *συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ἐλαττόνων, μεῖζον ἀγαθὸν*
εἶναι· ὑπερέχει γάρ, τὸ δὲ ἐνυπάρχον ὑπερέχεται] Primus
locus: Top. III, 2 p. 117, 16: *ἔτι τὰ πλείω ἀγαθὰ τῶν ἐλατ-*
τόνων ἢ ἁπλῶς ἢ ὅταν τὰ ἕτερα ἐν τοῖς ἑτέροις ὑπάρχῃ,
τὰ ἐλάττω ἐν τοῖς πλείοσιν, ubi vid. Alexand. p. 129 qui
apte Ethic. Nicom. I, 5 laudat: *τὸ δ' αὔταρκες τίθεμεν ὃ μο-*
νούμενον αἱρετὸν ποιεῖ τὸν βίον καὶ μηδενὸς ἐνδεᾶ· τοιοῦ-
τον δὲ τὴν εὐδαιμονίαν οἰόμεθα εἶναι· ἔτι δὲ αἱρετωτά-
την μὴ συναριθμουμένην, συναριθμουμένην δὲ δῆλον ὡς
αἱρετωτέραν μετὰ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀγαθῶν· ὑπεροχὴ
γὰρ ἀγαθῶν γίνεται τὸ προστιθέμενον, ἀγαθῶν δὲ τὸ μεῖ-
ζον αἱρετώτερον ἀεί. Adde Ethic. X, 2 ubi *ἡδονή* exponi-
tur: *προστιθεμένην τε ὁτῳοῦν τῶν ἀγαθῶν αἱρετώτερον*
ποιεῖν οἷον τῷ δικαιοπραγεῖν καὶ σωφρονεῖν. καὶ αὔξε-
σθαι δὴ τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ αὑτῷ. ἔοικε δὴ οὗτός γε ὁ λό-
γος τῶν ἀγαθῶν αὐτὴν ἀποφαίνειν καὶ οὐδὲν μᾶλλον ἑτέ-
ρου· πᾶν γὰρ μεθ' ἑτέρου ἀγαθοῦ αἱρετώτερον ἢ μονού-
μενον. τοιούτῳ δὴ λόγῳ καὶ Πλάτων ἀναιρεῖ ὅτι οὐκ
ἔστιν ἡδονὴ τἀγαθόν· αἱρετώτερον γὰρ εἶναι τὸν ἡδὺν

τὰ φρονήσεως ἢ χωρίς, εἰ δὲ τὸ μικτὸν κρεῖττον, τὴν ἡδονὴν τἀγαθόν· οὐδενὸς γὰρ προστεθέν- γαθὸν αἱρετώτερον γίνεσθαι.

τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου ὑπερέχῃ, καὶ αὐτὰ cundus; Topic. III, 2 p. 117 b, 33: ἔτι εἰ ον βέλτιον, καὶ τὸ βέλτιστον τῶν ἐν τῷ ἑτέρῳ βελτίστου, οἷον εἰ βέλτιον ὁ βέλτιστος ἄνθρωπος τοῦ βελτίστου τὸ βέλτιστον τοῦ βελτίστου βέλ- ίτου βέλτιον, οἷον εἰ ὁ βέλτιστος ἵππου βελτίων, καὶ ἁπλῶς ἄν- ίων. Eth. Eud. II, 1 p. 1219, 31.

ὅταν τόδε μὲν τῷδε ἕπηται, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ rtius locus; Topic. III, 2 p. 117, 5: ἔτι ὅταν δύο ινὰ ᾖ σφόδρα ἀλλήλοις παραπλήσια καὶ μὴ δυνώμεθα ὑπεροχὴν μηδεμίαν συνιδεῖν τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸ ἕτερον, ὁρᾶν ἀπὸ τῶν παρεπομένων· ᾧ γὰρ ἕπεται μεῖζον ἀγαθόν, τοῦθ' αἱρετώτερον. ἂν δ' ᾖ τὰ ἑπόμενα κακά, ᾧ τὸ ἔλαττον ἀκολουθεῖ κακόν, τοῦθ' αἱρετώτερον. ὄντων γὰρ ἀμφοτέρων αἱρετῶν οὐδὲν κωλύει δυσχερές τι παρέπεσθαι. διχῶς δ' ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι ἡ σκέψις· καὶ γὰρ πρότερον καὶ ὕστερον ἕπεται, οἷον τῷ μανθάνοντι τὸ μὲν ἀγνοεῖν πρότερον, τὸ δ' ἐπίστασθαι ὕστερον. βέλτιον δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὕστερον ἑπόμενον. λαμβάνειν οὖν τῶν ἑπομένων ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον. Conf. quod supra ad cap. 6 adnotavimus.

33 *καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι μείζω· ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος*] Quartus locus; quae superant quod idem est cum maiore, ipsa maiora sunt. In Topicis hic locus non invenitur. Schol. ὑπερέχοντά τινος μείζονος μείζω.

35 *καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικὰ μείζω· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μείζονος ποιητικῷ εἶναι*] Quintus locus; verba sunt integra, hoc dicit auctor: non mirum hoc maius esse bonum; diximus enim et sumpsimus maioris esse boni efficiens; quare si maius bonum non efficeret, non esset μείζονος ποιητικόν: denn das war es ja gerade, dass es das sei was ein grösseres Gut bewirke. Id erat monendum, ne in posterum haesitaret

mus; exstant vero ibi plura quae hic desiderantur; fort. oratori minus necessaria esse censuit. Ceterum neque hic, neque in Topicis certum quendam ordinem quo haec congesta sint, agnoscere possumus; posteriores Peripatetici locorum divisionem quam Cicero in Top. in comparatione secutus est, instituisse videntur; spectatur autem ibi numerus, species, vis, quaedam etiam ad res aliquas affectio, quae quomodo disposita sint, ap. Cic. l. l. cap. 18 legatur. Rhetores haec in *συγκρίσεως* loco tractant, v. c. Theon cap. 9, p. 231—5. — Conf. Brandis Philol. IV, 15—8.

14 ὅ] ὅ (ᾶ) A ap. Victorium, ex correct. ut I, 6 p. 1362, 24 est ὅσα. Idem λαβόντα (ες) ἕλοιτο (ν) ap. Gaisf.

16 *τέλος δ' ἐστὶν οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα*] Metaphys. p. 994 b, 9: *ἔτι δὲ τὸ οὗ ἕνεκα τέλος, τοιοῦτον δὲ ὃ μὴ ἄλλου ἕνεκα ἀλλὰ τἄλλα ἐκείνου.* Aristotelem alii secuti sunt, quos vid. ap. interpretes ad Ciceron. de finib. I, 30.

17 *πρὸς αὑτὸν*] Sic A, *πρὸς αὑτὸ* alii, conf. Bonitz I, 89.

18 *ἀνάγκη τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν ἐλαττόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ἐλαττόνων, μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι· ὑπερέχει γάρ, τὸ δὲ ἐνυπάρχον ὑπερέχεται*] Primus locus; Top. III, 2 p. 117, 16: *ἔτι τὰ πλείω ἀγαθὰ τῶν ἐλαττόνων ἢ ἁπλῶς ἢ ὅταν τὰ ἕτερα ἐν τοῖς ἑτέροις ὑπάρχῃ, τὰ ἐλάττω ἐν τοῖς πλείοσιν*, ubi vid. Alexand. p. 129 qui apte Ethic. Nicom. I, 5 laudat: *τὸ δ' αὔταρκες τίθεμεν ὃ μονούμενον αἱρετὸν ποιεῖ τὸν βίον καὶ μηδενὸς ἐνδεᾶ· τοιοῦτον δὲ τὴν εὐδαιμονίαν οἰόμεθα εἶναι· ἔτι δὲ αἱρετωτάτην μὴ συναριθμουμένην, συναριθμουμένην δὲ δῆλον ὡς αἱρετωτέραν μετὰ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀγαθῶν· ὑπεροχὴ γὰρ ἀγαθῶν γίνεται τὸ προστιθέμενον, ἀγαθῶν δὲ τὸ μεῖζον αἱρετώτερον ἀεί.* Adde Ethic. X, 2 ubi *ἡδονή* exponitur: *προστιθεμένην τε ὁτῳοῦν τῶν ἀγαθῶν αἱρετώτερον ποιεῖν οἷον τῷ δικαιοπραγεῖν καὶ σωφρονεῖν. καὶ αὔξεσθαι δὴ τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ αὑτῷ. ἔοικε δὴ οὗτός γε ὁ λόγος τῶν ἀγαθῶν αὐτὴν ἀποφαίνειν καὶ οὐδὲν μᾶλλον ἑτέρου· πᾶν γὰρ μεθ' ἑτέρου ἀγαθοῦ αἱρετώτερον ἢ μονούμενον. τοιούτῳ δὴ λόγῳ καὶ Πλάτων ἀναιρεῖ ὅτι οὐκ ἔστιν ἡδονὴ τἀγαθόν· αἱρετώτερον γὰρ εἶναι τὸν ἡδὺν*

βίον μετὰ φρονήσεως ἢ χωρίς, εἰ δὲ τὸ μικτὸν κρεῖττον, οὐκ εἶναι τὴν ἡδονὴν τἀγαθόν· οὐδενὸς γὰρ προστεθέντος αὐτὸ τἀγαθὸν αἱρετώτερον γίνεσθαι.

21 *καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου ὑπερέχῃ, καὶ αὐτὰ αὐτῶν*] Locus secundus; Topic. III, 2 p. 117 b, 33: *ἔτι εἰ ἁπλῶς τοῦτο τούτου βέλτιον, καὶ τὸ βέλτιστον τῶν ἐν τούτῳ βέλτιον τοῦ ἐν τῷ ἑτέρῳ βελτίστου, οἷον εἰ βέλτιον ἄνθρωπος ἵππου, καὶ ὁ βέλτιστος ἄνθρωπος τοῦ βελτίστου ἵππου βελτίων. καὶ εἰ τὸ βέλτιστον τοῦ βελτίστου βέλτιον, καὶ ἁπλῶς τοῦτο τούτου βέλτιον, οἷον εἰ ὁ βέλτιστος ἄνθρωπος τοῦ βελτίστου ἵππου βελτίων, καὶ ἁπλῶς ἄνθρωπος ἵππου βελτίων.* Eth. Eud. II, 1 p. 1219, 31.

28 *καὶ ὅταν τόδε μὲν τῷδε ἕπηται, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ μή*] Tertius locus; Topic. III, 2 p. 117, 5: *ἔτι ὅταν δύο τινὰ ᾖ σφόδρα ἀλλήλοις παραπλήσια καὶ μὴ δυνώμεθα ὑπεροχὴν μηδεμίαν συνιδεῖν τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸ ἕτερον, ὁρᾶν ἀπὸ τῶν παρεπομένων· ᾧ γὰρ ἕπεται μεῖζον ἀγαθόν, τοῦθ' αἱρετώτερον. ἂν δ' ᾖ τὰ ἑπόμενα κακά, ᾧ τὸ ἔλαττον ἀκολουθεῖ κακόν, τοῦθ' αἱρετώτερον. ὄντων γὰρ ἀμφοτέρων αἱρετῶν οὐδὲν κωλύει δυσχερές τι παρέπεσθαι. διχῶς δ' ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι ἡ σκέψις· καὶ γὰρ πρότερον καὶ ὕστερον ἕπεται, οἷον τῷ μανθάνοντι τὸ μὲν ἀγνοεῖν πρότερον, τὸ δ' ἐπίστασθαι ὕστερον. βέλτιον δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὕστερον ἑπόμενον. λαμβάνειν οὖν τῶν ἑπομένων ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον.* Conf. quod supra ad cap. 6 adnotavimus.

33 *καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι μείζω· ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος*] Quartus locus; quae superant quod idem est cum maiore, ipsa maiora sunt. In Topicis hic locus non invenitur. Schol. *ὑπερέχοντά τινος μείζονος μείζω.*

35 *καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικὰ μείζω· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μείζονος ποιητικῷ εἶναι*] Quintus locus; verba sunt integra, hoc dicit auctor: non mirum hoc maius esse bonum; diximus enim et sumpsimus maioris esse boni efficiens; quare si maius bonum non efficeret, non esset *μείζονος ποιητικόν*: denn das war es ja gerade, dass es das sei was ein grösseres Gut bewirke. Id erat monendum, ne in posterum haesitaret

(conf. Vater p. 45) aut ne quis simile inesse censeret quod infra legimus: *ἀγαθὸν γὰρ ἦν οὗ πάντες ἐφίενται, ὥστε καὶ μεῖζον οὗ μᾶλλον.* Dativus est quem dicimus Aristotelicum, de quo vid. Trendelenb. in Museo Rhen.

36 *καὶ οὗ τὸ ποιητικὸν μεῖζον, ὡσαύτως*] Sextus locus, quo superior retro agitur; supra enim causam efficientem tractavit, nunc id quod efficitur illa, exponit. Top. III, 1 p. 116 b, 26: *ἔτι δύο ποιητικῶν, οὗ τὸ τέλος βέλτιον. ποιητικοῦ δὲ καὶ τέλους ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ὅταν πλείονι ὑπερέχῃ τὸ τέλος τοῦ τέλους ἢ ἐκεῖνο τοῦ οἰκείου ποιητικοῦ, οἷον εἰ ἡ εὐδαιμονία πλείονι ὑπερέχει ὑγιείας ἢ ὑγίεια ὑγιεινοῦ, τὸ ποιητικὸν εὐδαιμονίας βέλτιον ὑγιείας. ὅσῳ γὰρ ἡ εὐδαιμονία ὑγιείας ὑπερέχει, τοσούτῳ καὶ τὸ ποιητικὸν τὸ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ὑγιεινοῦ ὑπερέχει. ἡ δὲ ὑγίεια τοῦ ὑγιεινοῦ ἐλάττονι ὑπερεῖχεν, ὥστε πλείονι ὑπερέχει τὸ ποιητικὸν εὐδαιμονίας τοῦ ὑγιεινοῦ ἢ ἡ ὑγίεια τοῦ ὑγιεινοῦ. δῆλον ἄρα ὅτι αἱρετώτερον τὸ ποιητικὸν εὐδαιμονίας τῆς ὑγιείας· τοῦ γὰρ αὐτοῦ πλείονι ὑπερέχει.* ubi conf. Alex. p. 125.

pag. 1364 1 *καὶ τὸ αἱρετώτερον καθ' αὑτὸ τοῦ μὴ καθ' αὑτό, οἷον ἰσχὺς ὑγιεινοῦ*] Septimus locus, in quo notandus est comparativus; exspectamus enim *αἱρετόν*, unde coniicias *καὶ αἱρετώτερον τὸ καθ' αὑτό*; at in his omnibus intelligendum non *αἱρετώτερον* ut in Topicis, sed *μεῖζον ἀγαθόν*. Comparationis gradus hoc ipso in capite legitur infra *καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον*, item *καὶ τὸ ἀλυπότερον καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς*. *ὑγιεινοῦ* non est *ὑγιείας*, sed *ὑγιείας ποιητικοῦ*. Topic. III, 1 p. 116, 29: *καὶ τὸ δι' αὑτὸ αἱρετὸν τοῦ δι' ἕτερον αἱρετοῦ αἱρετώτερον, οἷον τὸ ὑγιαίνειν τοῦ γυμνάζεσθαι· τὸ μὲν γὰρ δι' αὑτὸ αἱρετόν, τὸ δὲ δι' ἕτερον. καὶ τὸ καθ' αὑτὸ τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς οἷον τὸ τοὺς φίλους δικαίους εἶναι τοῦ τοὺς ἐχθρούς.* et quae plura ibi de hac re leguntur. Cicero Top. 18: *quae propter se expetenda sunt, iis quae propter aliud.*

3 *κἂν ᾖ τὸ μὲν τέλος, τὸ δὲ μὴ τέλος*] Octavus locus; Topic. III, 1 p. 116 b, 22: *καὶ τὸ τέλος τῶν πρὸς τὸ τέλος αἱρετώτερον δοκεῖ εἶναι καὶ δυοῖν τὸ ἔγγιον τοῦ τέλους.* ubi Alexand. p. 124: *ὑγίεια μὲν αἱρετώτερον γυμνασίων,*

περιπάτων, σιτίων, ὅλως διαίτης ὅτι ἡ μὲν τέλος, ταῦτα δ' ἐκείνης χάριν, καὶ εὐδαιμονία ἀρετῆς, ὑγιείας, πλούτου, τῶν ἄλλων ἀγαθῶν· ἡ μὲν γὰρ τέλος, ταῦτα δ' ἐκείνης χάριν καὶ τὸ εἰδέναι τοῦ μανθάνειν καὶ τὸ κατὰ τὰς ἕξεις ἐνεργεῖν τοῦ τὰς ἕξεις ἔχειν.

5 καὶ τὸ ἧττον προσδεόμενον θατέρου ἢ ἑτέρων· αὐταρκέστερον γάρ.] Nonus locus; Top. III, 2 p. 117, 37: καὶ ὃ πάντων ἐχόντων μηδὲν θατέρου δεόμεθα ἢ ὃ ἐχόντων προσδεόμεθα, τοῦ λοιποῦ καθάπερ ἐπὶ δικαιοσύνης καὶ ἀνδρίας· δικαίων μὲν γὰρ πάντων ὄντων οὐδὲν χρήσιμος ἡ ἀνδρία, ἀνδρείων δὲ πάντων ὄντων χρήσιμος ἡ δικαιοσύνη.

7 καὶ ὅταν τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε μὴ ᾖ ἢ μὴ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι, θάτερον δὲ ἄνευ τούτου] Decimus locus, iisdem verbis quibus tertius incipiens; cum vero ubique sit intelligendum μεῖζον ἀγαθόν vel μᾶλλον συμφέρον, invertitur hic ratio; nam dicendum erat . . τοῦδε ᾖ ἢ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι, θάτερον δὲ μὴ ἄνευ τούτου· αὐταρκέστερον γάρ. Id nunquam fit, neque fieri potest, nisi ipse hanc inversionem indicat; quare deleto δὲ apodosin esse in verbis αὐταρκέστερον τὸ μὴ προσδεόμενον credas, sed huiusmodi apodosis in hoc capite non invenitur, alius generis est v. c. ἀνάγκη ἔχειν p. 1364b, 14, 29, 35. Recte Morelius: *alius* γάρ *quod et Hermolaus reddidit*, sed scripti et excusi omnes δὲ praebent.

10 κἂν ᾖ ἀρχή, τὸ δὲ μὴ ἀρχή. κἂν ᾖ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον διὰ τὸ αὐτό] Locus undecimus et duodecimus, qui ex comparatione et inversione repetuntur.

14 καὶ ἀνάπαλιν δέ] Sic ex vet. transl. et cod. r cum Morelio scripsimus, quamvis et Victorius in A δή inveniri adnotaverit; si locus qui praecessit, invertitur, aut omnino cum oppositione quadam novum additur, Aristoteles καὶ — δέ, non καὶ — δή dicit, ut infra: καὶ ἀντικειμένως δὲ τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους . . . καὶ τῶν καλλιόνων δὲ ἢ τῶν βελτιόνων αἱ ἐπιθυμίαι βελτίους . . . καὶ τῶν σπουδαιοτέρων δὲ καὶ καλλιόνων αἱ ἐπιστῆμαι ἀνάλογον διὰ ταῦτα . . . καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν ut in A. repositum est et vet. transl. vertit; ceteri omittunt particulam; I, 9: καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς ὡσαύτως. Ibidem: καὶ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον δὲ ἐπὶ τὸ βέλτιον, praecesserat enim:

καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον. I, 11: καὶ τὸ μὴ βίαιον δέ, sed A. om. δέ, neque inest oppositio. Ibidem: καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως, praecedunt enim παιδιαὶ ἐριστικαί.

16 μεῖζόν ἐστι φαίνεσθαι] Ultimum verbum cum Victorio ex vet. translatione et A (in cuius margine ab eadem manu repositum est) reducendum esse videtur; utrumque enim maius bonum videri potest, sed non esse. Supra αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον, ὥστε φαίνεται μεῖζον ἀγαθόν.

19 ὥσπερ ὁ Λεωδάμας] Vid. Ruhnken ad Rutil. Lup. histor. crit. Orat. p. 63. Wolf ad Leptin. p. 368. Leodamas oratoris consilium, imperatoris res gestas improbavit.

22 πάλιν δὲ καὶ Χαβρίου] καὶ in A erasum deletumque et om. vet. tr. Idem fere est quod καὶ πάλιν δέ.

24 καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου] Locus decimus septimus, qui invertitur; de Pindari verbis ἄριστον μὲν ὕδωρ vid. Boeckhii Explicat. p. 103. Probl. 1, 14 p. 860 b, 35. Polit. VII, 11 p. 1330 b, 4—17. Ex Top. fort. huc pertinent III, 2 p. 117, 35: καὶ ὃ ἐν παντὶ καιρῷ ἢ ἐν τοῖς πλείστοις χρησιμώτερον, οἷον δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη ἀνδρίας. αἱ μὲν γὰρ ἀεί, ἡ δὲ ποτὲ χρησίμη. Cicero Top. 18: *rara vulgaribus.*

28 καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον τοῦ ῥᾴονος] Locus undevicesimus; Topic. III, 2 p. 117 b, 28: ἄλλος, τὸ ἐπιφανέστερον τοῦ ἧττον τοιούτου καὶ τὸ χαλεπώτερον· μᾶλλον γὰρ ἀγαπῶμεν ἔχοντες ἃ μὴ ἔστι ῥᾳδίως λαβεῖν. καὶ τὸ ἰδιαίτερον τοῦ κοινοτέρου. καὶ τὸ τοῖς κακοῖς ἀκοινωνητότερον· αἱρετώτερον γὰρ ᾧ μηδεμία δυσχέρεια ἀκολουθεῖ ἢ ᾧ ἀκολουθεῖ. ibiq. Alex. p. 133. Andocides II, 17—18 sua in rempublicam merita, quae exsul et vitae summo periculo et magnis expensis factis praestiterit § 10—16, civium muneribus et imperatorum officiis praeferenda esse dicit.

29 ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ῥᾷον τοῦ χαλεπωτέρου] Cicero Top. 18: *proclivia laboriosis.*

30 καὶ ᾧ τὸ ἐναντίον μεῖζον, καὶ οὗ ἡ στέρησις μείζων] Finem propositum deserit Aristoteles; utrum sit melius bonum, μεῖζον ἀγαθόν, quaerit, transit vero et hic et in seqq. ad contrarium, ut καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω ἢ αἰσχίω, ubi

vet. transl. non inepte praebet *ἢ βελτίω*, quae adiectiva infra quoque coniuncta sunt, item *καὶ ὧν καὶ αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους*, quae in universum quid sit maius, tractant; similiter contraria dantur infra: *καὶ ὧν αἱ τιμαὶ μείζους . . . καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους . . . ἕξει μέγεθος καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων καὶ τῶν ἐναντίων.* — Quae sequuntur, Bonitz I, 87 sic transponit: *καὶ ἀρετὴ μὴ κακίας, καὶ κακία μὴ ἀρετῆς.*

37 *καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα ἢ καλλίων*] Locus vicesimus septimus et octavus. Top. III, 3 p. 118 b, 4: *ἔτι οὗ ἡ ὑπερβολὴ τῆς ὑπερβολῆς αἱρετωτέρα, καὶ αὐτὸ αἱρετώτερον, οἷον φιλία χρημάτων. αἱρετωτέρα γὰρ ἡ τῆς φιλίας ὑπερβολὴ τῆς τῶν χρημάτων.* Itaque in nostro loco ne corrigamus v. c. *ὥστε καὶ φιλία χρημάτων*, coniungendum *μᾶλλον*, non cum *κάλλιον* ex Victorii sententia, sed cum adiectivis *φιλέταιρον* et *φιλοχρήματον*. Tamen sanus locus non videtur; exempla enim disiuncta et perverso ordine posita legimus; nam prius, ut aperte docent verba *καὶ γὰρ ὄψις ὀσφρήσεως*, si Aristoteles haec scripsit, non explicat praeceptum *ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα*; debebat enim dicere *ὥστε καὶ ὄψις* vel simile, sed ad alterum pertinet praecedenti *ἀντίστροφον* praeceptum: *τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους καὶ καλλιόνων καλλίους*, ut hoc (*καὶ ἀντικειμένως — καλλίους*) exemplis praeponendum et priori arctissime coniungendum esse coniicias. At non propositionem, sed eius conversionem exemplis confirmari parum probabile est. — Vahlen corrigit: *οἷον* (*εἰ*) *τὸ . . .*, *καὶ* [*γὰρ*] *ὄψις ὀσφρήσεως*, in quo duo exempla vario modo exponi offendit; rectius verba sic transponuntur: *οἷον ὄψις ὀσφρήσεως· καὶ γὰρ τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν αἱρετώτερον τοῦ ὀσφραίνεσθαι.* Tantas turbas movent hae voculae *καὶ γάρ.*

1 *φιλεταῖρον*] Scrib. *φιλέταιρον*, et sic A ap. Vict., ut II, 12: *φιλέταιροι*, ubi Bekkerus ex Q *φιλεταῖροι* attulit. pag. 1364b

11 *διὰ ταῦτα*] Malim et hic *διὰ ταὐτά* vel *ταὐτό*. — Illud et Finckh in censura.

12 *καὶ ὃ κρίνειαν ἂν ἢ κεκρίκασιν οἱ φρόνιμοι*] Locus tricesimus tertius; Top. III, 1 p. 116, 14: *καὶ ὃ μᾶλλον ἂν ἕλοιτο ὁ φρόνιμος ἢ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἢ ὁ νόμος ὁ ὀρθὸς ἢ οἱ σπουδαῖοι περὶ ἕκαστα αἱρούμενοι ᾗ τοιοῦτοί εἰσιν ἢ*

οἱ ἐν ἑκάστῳ γένει ἐπιστήμονες ἢ ὅσα οἱ πλείους ἢ πάντες οἷον ἐν ἰατρικῇ ἢ τεκτονικῇ ἃ οἱ πλείους τῶν ἰατρῶν ἢ πάντες ἢ ὅσα ὅλως οἱ πλείους ἢ πάντες ἢ πάντα οἷον τἀγαθόν· πάντα γὰρ τἀγαθοῦ ἐφίεται. δεῖ δ' ἄγειν πρὸς ὅ τι ἂν ᾖ χρήσιμον τὸ ῥηθησόμενον. ἔστι δ' ἁπλῶς μὲν βέλτιον καὶ αἱρετώτερον τὸ κατὰ τὴν βελτίω ἐπιστήμην, τινὶ δὲ τὸ κατὰ τὴν οἰκείαν.

13 *ἀγαθὸν ἢ μεῖζον*] Corrigendum cum Veneta edit. deleta particula *ἤ*; dici *μεῖζον ἀγαθόν*, non *ἀγαθὸν μεῖζον* putat Vaterus p. 47, qui *μεῖζον* scribit deletis verbis *ἀγαθὸν ἤ*; auctoris esse incuriam, qui simplex genus notet, non credo; infra: *ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον μεῖζον, καὶ οἱ καιροὶ καὶ αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ τόποι καὶ οἱ χρόνοι καὶ αἱ δυνάμεις ποιοῦσι μεγάλα.* Id est: augent ut maius sit bonum. Similiter I, 14 ubi quid sit *ἀδίκημα μεῖζον* exponit: *καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν μέγα*, ubi postremum stare nequit.

15 *καὶ γὰρ τὶ καὶ ποσὸν καὶ ποιόν*] Hic verbo *τὶ* praeter morem *οὐσίαν* indicat, quam alibi *τὸ τί ἐστιν* vel *τόδε τι* dicere solet; in Nicom. I, 4 p. 1096, 24: *καὶ γὰρ ἐν τῷ τί λέγεται . . καὶ ἐν τῷ ποιῷ . . καὶ ἐν τῷ ποσῷ*, sed praecedit *λέγεται καὶ ἐν τῷ τί ἐστι καὶ ἐν τῷ ποιῷ*. Neque hunc neque nostrum locum sanum esse puto.

16 *ὡς ἂν . . . εἴποι*] Fort. *εἴπῃ* quis correxerit quod gravius sit, sed et quod sequitur et quod supra dictum hic intelligit 1362, 24. 1363 b, 14 dissuadet.

18 *τὰ πράγματα*] Conf. Brandis Philol. IV, 41.

19 *καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον, ἢ ἁπλῶς ἢ ᾗ βελτίους, οἷον ἡ ἀνδρία ἰσχύος*] Locus tricesimus quartus; idem cum aliis eiusdem generis in Topic. III, 1 p. 116 b, 12: *καὶ τὸ τῷ βελτίονι καὶ τιμιωτέρῳ ὑπάρχον αἱρετώτερον, οἷον θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ καὶ ψυχῇ ἢ σώματι. καὶ τὸ τοῦ βελτίονος ἴδιον βέλτιον ἢ τὸ τοῦ χείρονος, οἷον τὸ τοῦ θεοῦ ἢ τὸ τοῦ ἀνθρώπου. κατὰ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ ἐν ἀμφοτέροις οὐδὲν διαφέρει ἀλλήλων, τοῖς δ' ἰδίοις τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου ὑπερέχει, καὶ τὸ ἐν βελτίοσιν ἢ προτέροις ἢ τιμιωτέροις βέλτιον, οἷον ὑγίεια ἰσχύος καὶ κάλλους.* Cicero Top. 18: *quae pluribus probata, quae ab optimo quoque laudata.*

23 *καὶ τὸ ἥδιον τοῦ ἧττον ἡδέος*] Cicero Top. 18: *iucunda minus iucundis.*

24 *καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι ὀρέγονται*] Post finitum verbum in margine A additum *ἥδεσθαι* idque et vet. transl. praebet; scribendum potius *αὑτοῦ*, ut genitivus *τοῦ ἥδεσθαι* non ex praepositione, sed ex verbo finito dependeat.

27 *καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ*] Locus tricesimus septimus. Huc referas quo argumento Isocratis Archidamus *τὸ δίκαιον τοῦ συμφέροντος* praestare docet; nam hic ipse quidem dicit quod hoc *ἀγνοούμενον*, illud vero *πρόδηλον* sit. § 37: *ἔπειτα κἀκεῖνο χρὴ σκοπεῖν· νυνὶ γὰρ περὶ μὲν τοῦ δικαίου πάντες τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχομεν, περὶ δὲ τοῦ συμφέροντος ἀντιλέγομεν. δυοῖν δὲ προτεινομένοιν ἀγαθοῖν, καὶ τοῦ μὲν ὄντος προδήλου τοῦ δὲ ἀγνοουμένου, πῶς οὐκ ἂν ποιήσαιτε καταγέλαστον, εἰ τὸ μὲν ὁμολογούμενον ἀποδοκιμάσαιτε, τὸ δ' ἀμφισβητούμενον ἑλέσθαι δόξειεν ὑμῖν, ἄλλως τε καὶ τῆς αἱρέσεως τοσοῦτον διαφερούσης. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἐμοῖς λόγοις ἔνεστι μηδὲν μὲν προέσθαι τῶν ἡμετέρων αὐτῶν μηδ' αἰσχύνῃ μηδεμιᾷ τὴν πόλιν περιβαλεῖν, ὑπὲρ δὲ τῶν δικαίων κινδυνεύοντας ἐλπίζειν ἄμεινον ἀγωνιεῖσθαι τῶν ἐχθρῶν, ἐν δὲ τοῖς τούτων ἀφεστάναι μὲν ἤδη Μεσσήνης, προεξαμαρτόντες δὲ τοῦτ' εἰς ὑμᾶς αὐτοὺς τυχὸν καὶ τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ δικαίου καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὧν προσδοκᾶτε διαμαρτεῖν.*

28 *καὶ ὅσων αὐτοὶ αὑτοῖς ἢ φίλοις βούλονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθά*] Locus tricesimus octavus; Topic. III, 3 p. 118 b, 7: *καὶ οὗ μᾶλλον ἂν ἕλοιτο αὐτὸς αὑτῷ αἴτιος εἶναι ἢ οὗ ἕτερον, οἷον τοὺς φίλους τῶν χρημάτων.*

30 *καὶ τὰ πολυχρονιώτερα τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν μὴ βεβαιοτέρων*] In Topic. III, 1 primus est locus et unus qui hic duo sunt: *πρῶτον μὲν οὖν τὸ πολυχρονιώτερον ἢ βεβαιότερον αἱρετώτερον τοῦ ἧττον τοιούτου.* Desiderantur ibi rationes hic allatae. Conf. Alex. ad Top. p. 117. Cicero Top. 18: *diuturniora bona brevioribus.* Isocrat. Helen. § 44 de Paridis iudicio quod Helenam Iunonis imperio et Minervae virtuti praetulerit: *ἠπίστατο γὰρ*

τὰς μὲν ἄλλας εὐτυχίας ταχέως μεταπιπτούσας, τὴν δ' εὐγένειαν ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς παραμένουσαν, ὥστε ταύτης μὲν τὴν αἵρεσιν ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ γένους ἔσεσθαι, τὰς δ' ἑτέρας δωρεὰς ὑπὲρ τοῦ χρόνου μόνου τοῦ καθ' αὐτόν.

34 *καὶ ὡς ἂν ἐκ τῶν συστοίχων καὶ τῶν ὁμοίων πτώσεων, καὶ τἆλλ' ἀκολουθεῖ*] Locus quadragesimus primus; Top. III, 3 p. 118, 34: *ἔτι ἀπὸ τῶν πτώσεων καὶ τῶν χρήσεων καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἔργων, καὶ ταῦτα δὲ ἀπ' ἐκείνων· ἀκολουθεῖ γὰρ ἀλλήλοις, οἷον εἰ τὸ δικαίως αἱρετώτερον τοῦ ἀνδρείως, καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς ἀνδρίας αἱρετώτερον· καὶ εἰ ἡ δικαιοσύνη τῆς ἀνδρίας αἱρετώτερον, καὶ τὸ δικαίως τοῦ ἀνδρείως. παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.* Conf. Top. I, 15. II, 9. Cicero *coniugationem, coniugata* latine, graece, non Aristotelem, sed posteriores secutus *συζυγίαν* dicit Top. cap. 4 et 10, vid. infra ad II, 23.

38 *καὶ ὃ πάντες αἱροῦνται τοῦ μὴ ὃ πάντες*] Ita libri omnes ut videtur, apud Bekk. nulla varietas, mira sane verborum transpositione pro *τοῦ ὃ μὴ πάντες*, quod interpres latinus vertit, et schol. dat (primus ita scripsit Sylb.). Tum in verbis *καὶ ὃ οἱ πλείους ἢ οἱ ἐλάττους* aegre pronomine post *ἢ* caremus; in explicatione verborum vero: *ἀγαθὸν γὰρ ἦν οὗ πάντες ἐφίενται, ὥστε καὶ μεῖζον οὗ μᾶλλον* nemo erit qui non sic sententiam expleat *οὗ μᾶλλον πάντες ἐφίενται*, ut maius sit bonum, quod omnes maiore vi quam quod minore cupiditate appetant; at hoc non congruit cum iis quae praecedunt, neque *πάντες ἐφίενται*, sed solum verbum intelligendum est, ut maius sit bonum quod plures quam quod pauciores appetant.

pag. 1365 2 *καὶ ὃ οἱ ἀμφισβητοῦντες*] Isocrat. Helen. § 48: *θαυμάζω δ' εἴ τις οἴεται κακῶς βεβουλεῦσθαι τὸν μετὰ ταύτης ζῆν ἑλόμενον, ἧς ἕνεκα πολλοὶ τῶν ἡμιθέων ἀποθνήσκειν ἠθέλησαν. πῶς δ' οὐκ ἂν ἦν ἀνόητος, εἰ τὰς θεὰς εἰδὼς περὶ κάλλους φιλονεικούσας αὐτὸς κάλλους κατεφρόνησε, καὶ μὴ ταύτην ἐνόμισε μεγίστην εἶναι τῶν δωρεῶν, περὶ ἧς κἀκείνας ἑώρα μάλιστα σπουδαζούσας;*

6 *καὶ τὰ ἐπαινετώτερα· καλλίω γάρ*] Locus quadragesimus septimus; Top. III, 1 p. 116 b, 37: *ἔτι τὸ κάλλιον καθ' αὐτὸ καὶ τιμιώτερον καὶ ἐπαινετώτερον, οἷον φιλία*

πλούτου καὶ δικαιοσύνη ἰσχύος. τὰ μὲν γὰρ καθ' αὐτὰ τῶν τιμίων καὶ ἐπαινετῶν, τὰ δ' οὐ καθ' αὐτά, ἀλλὰ δι' ἕτερον. οὐδεὶς γὰρ τιμᾷ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ δι' ἕτερον, τὴν δὲ φιλίαν καθ' αὐτό, καὶ εἰ μηδὲν μέλλει ἡμῖν ἕτερον ἀπ' αὐτῆς ἔσεσθαι.

8 *καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους*] Quibus rebus maiores poenae sunt constitutae, maiora sunt delicta, flagitia. At hoc non pertinet ad *μεῖζον ἀγαθόν*; propter contrarium ut alia quaedam in hoc capite addidisse videtur Aristoteles.

10 *καὶ διαιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ μείζω φαίνεται*] Locus quinquagesimus primus; haec *διαίρεσις* distributio Latinis est, vid. auct. ad Herenn. IV, 35.

11 *ὑπερέχειν φαίνεται*] Inserto *ἢ* A supra versum a man. sec.; ap. Vict. *γρ. ὑπερέχει ἢ φαίνεται* quod interpres vertit; ante Victorium *ὑπεροχὴ* excusum legitur.

11 *ὁ ποιητής φησι*] Il. IX, 590 ut nunc versus leguntur:
καὶ τότε δὴ Μελέαγρον ἐΰζωνος παράκοιτις
λίσσετ' ὀδυρομένη, καί οἱ κατέλεξεν ἅπαντα
κήδε', ὅσ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλῴη·
ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει,
τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι βαθυζώνους τε γυναῖκας.
τοῦ δ' ὠρίνετο θυμὸς ἀκούοντος κακὰ ἔργα.

Heynius ad h l. p. 667 *λαοὶ μὲν φθινύθουσι* memoriae errore ex Il. Z, 327 pro *ἄνδρας μὲν κτείνουσι* laudata putat; id parum probabile; vetustior est lectio quam in vulgarem vocem *ἄνδρας* mutarunt; simul magis animum movet *κτείνουσι* quam *φθινύθουσι*, quod facile ad interpolandum incitavit. Similem locum ex XXII, 61 apte Heynius confert. Hermog. *περὶ μεθόδου δεινοτ.* cap. 33 praeter Homerum Dem. de falsa legat. p. 361 § 65: *ὅτε γὰρ νῦν ἐπορευόμεθα εἰς Δελφούς, ἐξ ἀνάγκης ἦν ὁρᾶν ἡμῖν πάντα ταῦτα, οἰκίας κατεσκαμμένας, τείχη περιῃρημένα, χώραν ἔρημον τῶν ἐν ἡλικίᾳ, γύναια δὲ καὶ παιδάρια ὀλίγα καὶ πρεσβύτας ἀνθρώπους οἰκτρούς.* Ibidem § 291 p. 434: *καὶ φήσας καταβαίνειν εἰς Πειραιᾶ δεῖν ἤδη καὶ χρήματ' εἰσφέρειν καὶ τὰ θεωρικὰ στρατιωτικὰ ποιεῖν ἢ χειροτονεῖν ἃ συνεῖπε μὲν οὗτος* id est *πολεμεῖν.*

12 *λέγουσαν*] Intellige *τὴν γυναῖκα*, quo aegre cares; verbum ipsum om. A. Excidisse videtur subicetum.

16 *καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὥσπερ Ἐπίχαρμος*] Interpretes Epicharmi laudant exempla ap. Aristot. *περὶ ζῴων γενέσεως* I, 18 p. 724: *ἔτι δὲ παρὰ ταῦτα, ὡς Ἐπίχαρμος ποιεῖ τὴν ἐποικοδόμησιν, ἐκ τῆς διαβολῆς ἡ λοιδορία, ἐκ δὲ ταύτης ἡ μάχη, ταῦτα δὲ πάντα ἔκ τινος ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως.* Metaph. IV, 1. 24. Athen. II p. 36: *Ἐπίχαρμος δ' ἔφη*

ἐκ μὲν θυσίας θοίνη * *
ἐκ δὲ θοίνης πόσις ἐγένετο. B. χάριεν, ὥς γέ μοι * *
A. ἐκ δὲ πόσιος κῶμος, ἐκ κώμου δ' ἐγένετο θυανία,
ἐκ δὲ θυανίας δίκη 'γένετ', ἐκ δίκης δὲ καταδίκη,
ἐκ δὲ καταδίκης πέδαι τε καὶ σφάκελος καὶ ζημία.

Buhlius ex Accoramboni adnotationibus (quas non vidimus, vid. Buhl. tom. I p. 327) p. 167 haec affert monstra: *Ipsius Epicharmi carminis in antiquissimo codice reperitur hoc fragmentum:*

Ἐφώνης μὲν τὸν τύραννον ἠδὲ γυναῖκα·
Οὐ μόνον τὸν τύραννον, καὶ τὴν γυναῖκα·
Ἀλλ' ἂν τὰ τέκνα.

Conficta haec puto ex scholiastae verbis: *ἐφόνευσα τὸν τύραννον, οὐ μόνον δὲ τύραννον, ἀλλὰ καὶ τὸν τύραννον καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας καὶ τοὺς ἐφεξῆς τοὺς πέντε ἢ ἓξ τυχὸν μέχρι τῶν τριάκοντα*, sed vereor, ne iste nobis nebulo impune imposuerit; aut multum fallor, aut sumpsit haec ex II, 24: *πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσεν. συντίθησι γάρ, ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστιν.* Rhet. ad Alex. cap. 4 de amplificatione: *χρὴ δὲ καὶ εἰκάζοντα συμβιβάζειν καὶ ἐποικοδομοῦντα τὸ ἕτερον ὡς ἐπὶ τὸ ἕτερον αὔξειν τρόπῳ τοιῷδε· ὅστις δὲ τῶν φίλων κήδεται, τοῦτον εἰκὸς καὶ τοὺς αὑτοῦ γονεῖς τιμᾶν, ὃς δὲ τοὺς γονέας τιμᾷ, οὗτος καὶ τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ εὖ ποιεῖν βουλήσεται.* Demosth. p. 1262: *τὸ φαυλότατον οἶμαι τὸ τῆς λοιδορίας πρὸ τοῦ τελευταίου καὶ δεινοτάτου προεώραται, τοῦ μὴ φόνον γίγνεσθαι μηδὲ κατὰ μικρὸν ὑπάγεσθαι ἐκ μὲν λοιδορίας εἰς πληγάς, ἐκ δὲ*

πληγῶν εἰς τραύματα, ἐκ δὲ τραυμάτων εἰς θάνατον. Darius apud Herod. III, 82 de optimatibus: *αὐτὸς γὰρ ἕκαστος βουλόμενος κορυφαῖος εἶναι γνώμῃσί τε νικᾶν εἰς ἔχθεα μεγάλα ἀλλήλοισι ἀπικνέονται, ἐξ ὧν στάσιες ἐγγίνονται, ἐκ δὲ τῶν στασίων φόνος, ἐκ δὲ τοῦ φόνου ἀπέβη εἰς μουναρχίην, καὶ ἐν τούτῳ διέδεξε ὅσῳ ἐστὶ τοῦτο ἄριστον.* Haec est figura quam Graeci *κλίμακα*, Latini gradationem dicunt. Vid. Weiske ad Longin. p. 302. Recte monet Hermogenes Rhet. III p. 386 Demosthenem praeter illum toties decantatum locum in orat. pro Ctesiph. vix usum esse, conf. Rhet. VIII, 557. 603. 642. Quintil. IX, 3, 54: *Gradatio apertiorem habet artem et magis affectatam ideoque esse rarior debet.* Ex Lysia et Lycurgo exempla sub epiploces nomine ap. Rutil. p. 114 Fr. leguntur; conf. Plat. Sophist. p. 224 Bkk. 261 Steph. De Latinis vid. Auct. ad Herenn. IV, 25. Cicero pro Milone § 61.

19 *ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον μεῖζον*] Locus quinquagesimus tertius; quae hic exponit omnia, *τὸ μέγα*, non *τὸ μεῖζον*, neque *τὸ ἀγαθὸν* modo, sed etiam conrarium demonstrant, ut supra iam monuimus. Top. I, 15 p. 107, 9: *ἐνιαχοῦ δὲ τὸ πότε, οἷον τὸ ἐν τῷ καιρῷ ἀγαθόν· ἀγαθὸν γὰρ λέγεται τὸ ἐν τῷ καιρῷ. πολλάκις δὲ τὸ ποσόν, οἷον ἐπὶ τοῦ μετρίου. λέγεται γὰρ καὶ τὸ μέτριον ἀγαθόν, ὥστε ὁμώνυμον τὸ ἀγαθόν.* Themistius p. 141 Dind.: *οὐδὲν γὰρ οὕτω βαρὺ τῶν τελουμένων, ὡς αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μὴ ῥᾴδιον εἶναι, ἀλλὰ τὸ πότε καὶ πῶς καὶ τὸ μὴ ἐνθαδί, ἀλλ' ἐνθαδὶ καὶ τὸ μὴ εἰς αὔριον ἀλλ' αὐτίκα, ταῦτα ποιεῖ καὶ τὸ μικρὸν μέγα καὶ τὸ ῥᾷστον ἐργῶδες, καὶ τὸ δυοῖν ὀβολοῖν ἄξιον ταλάντου, ἃ νόμῳ μὲν διορίζειν οὐχ οἷόν τε· οὐ γὰρ δέχεσθαι πέφυκεν ἡ τούτων φύσις τύπον ἑστῶτα, νόμου δὲ δεῖ ἐμψύχου πρὸς τὸν καιρὸν ἕκαστον ἁρμοττομένου, καὶ δικαιοσύνης χθαμαλωτέρας ἀεὶ τὸ παρὸν τοῖς ὑπηκόοις εὖ τιθεμένης.* Isocrates Antid. § 114 de Timothei factis: *ἠβουλόμην δ' ἄν, ὥσπερ ἐξαριθμῆσαι τὰς πράξεις ῥᾴδιον γέγονεν, οὕτως οἷόν τ' εἶναι συντόμως δηλῶσαι τοὺς* καιροὺς *ἐν οἷς ἕκαστα τούτων ἐπράχθη, καὶ τὰ* τῆς πόλεως ὡς εἶχε, *καὶ τὴν* τῶν πολεμίων δύναμιν· *πολὺ γὰρ ἂν ὑμῖν*

αἵ τ' εὐεργεσίαι μείζους κἀκεῖνος πλείονος ἄξιος ἔδοξεν εἶναι. Lycurg. in Leocrat. § 36: *περὶ μὲν οὖν τῆς προκλήσεως καὶ τοῦ ἀδικήματος, ὅτι ὁμολογούμενόν ἐστιν, ἱκανῶς ὑμᾶς ἡγοῦμαι, ὦ ἄνδρες, μεμαθηκέναι· ἐν οἷς δὲ καιροῖς καὶ ἡλίκοις κινδύνοις τὴν πόλιν οὖσαν Λεωκράτης προδέδωκεν, ἀναμνῆσαι ὑμᾶς βούλομαι* quae § 37—45 amplificantur.

24 *ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῷ ὀλυμπιονίκῃ πρόσθε μέν*] Simonidis esse versus, monet Aristophanes grammatic. ap. Eust. Odyss. Ξ p. 1761, 24: *ὁ δὲ τὸν σάνναν τοῦτον παρασημανάμενος Ἀριστοφάνης ὁ γραμματικὸς καὶ ἄλλας ἐκτίθεται καινοφώνους λέξεις οἷον ἄσιλλαν, σκεῦός τι ἰχθυηρόν, οὗ χρῆσις παρὰ Σιμωνίδῃ ἐν τῷ*

πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τρηχεῖαν ἄσιλλαν
ἰχθῦς ἐξ Ἄργους ἐς Τεγέην ἔφερε.

Vid. Simonid. fragm. CIX Gaisf. ed. Lips. CCXXIII Schneid. Sed dubitare licet; nam Aristoteles infra cap. 9 haec repetens et novum exemplum addens dicit: *καὶ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον δὲ ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον, οἷον εἰ εὐτυχῶν μὲν μέτριος, ἀτυχῶν δὲ μεγαλόψυχος ἢ μείζων γιγνόμενος βελτίων καὶ καταλλακτικώτερος. τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἐξ οἵων εἰς οἷα, καὶ τὸ τοῦ ὀλυμπιονίκου, πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν, καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου, ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων.* Aperte igitur illius epigrammatis auctorem diversum a Simonide esse statuit; fortasse incerti erat auctoris, ab aliis postea ad Simonidem translatum. Versus quem nova manus in A notavit: *νῦν δὲ κράτος φέρομεν μέγα πᾶσιν ὀλυμπιονίκαις* ex graeco scholiasta sumptus est, e cuius ineptissima enarratione haec sufficiant: *εἰ δέ τις ἐρεῖ, ὅτι φησὶν ὁ Ἰφικράτης νῦν δὲ κράτος φέρομαι ὀλυμπιονίκαις μετὰ πᾶσιν, ἀκούσεται, ὡς οὐδὲν ἀπεικὸς καὶ τὸν τοιοῦτον ἐν Ὀλυμπίοις νικῆσαι· πολλοὶ γὰρ ἐκράτησαν τὸν ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα κατ' ἔτος ἀγωνιζόμενοι.*

29 *καὶ τὸ αὐτοφυὲς τοῦ ἐπικτήτου· χαλεπώτερον γάρ.*] Locus quinquagesimus quartus; Top. III, 1 p. 116 b, 10: *καὶ τὸ φύσει τοῦ μὴ φύσει, οἷον ἡ δικαιοσύνη τοῦ δικαίου.*

τὸ μὲν γὰρ φύσει, τὸ δὲ ἐπίκτητον. Hom. Od. XXII, 347 de Phemio:

αὐτοδίδακτος δ' εἰμί· θεὸς δέ μοι ἐν φρεσὶν οἴμας
παντοίας ἐνέφυσεν· ἔοικα δέ τοι παραείδειν
ὥστε θεῷ· τῷ μή με λιλαίεο δειροτομῆσαι.

Pindarus Olymp. II, 96: *σοφὸς ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ· μαθόντες δὲ λάβροι παγγλωσσίᾳ κόρακες ὣς ἄκραντα γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον.* IX, 107: *τὸ δὲ φυᾷ κράτιστον ἅπαν, πολλοὶ δὲ διδακταῖς ἀνθρώπων ἀρεταῖς κλέος ὤρουσαν ἑλέσθαι.* Nem. III, 68: *συγγενεῖ δέ τις εὐδοξίᾳ μέγα βρίθει· ὃς δὲ διδάκτ' ἔχει, ψεφηνὸς ἀνήρ.* Vid. Boeckhii expl. p. 133. Cicero Top. 18: *specie autem comparantur, ut anteponantur innata atque insita assumptis et adventiciis.*

31 *καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος, οἷον Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων*] III, 10: *τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατ' ἀναλογίαν, ὥσπερ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι.* Ex oratione funebri sumpta, quam Pericles in honorem militum in Samio bello caesorum habuit, putant Göttling ad Arist. Polit. p. 327. Westerm. Quaest. Demosth. II p. 29, alii, nullo argumento confisi et parum probabiliter illa expugnatione Atheniensium iuventutem excisam esse. His conveniunt quae in Pseudo Demosth. Epitaphio leguntur § 24 p. 1396 (Westerm. l. l. p. 65): *μεγάλην μὲν οὖν ἴσως ὑπερβολὴν δόξομεν λέγειν, ῥητέον δ' ὅμως· ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκ τοῦ καθεστηκότος κόσμου τὸ φῶς ἐξέλοι, δυσχερὴς καὶ χαλεπὸς ἅπας ὁ λειπόμενος ἂν ἡμῖν βίος γένοιτο, οὕτω τῶνδε τῶν ἀνδρῶν ἀναιρεθέντων ἐν σκότῳ καὶ πολλῇ δυσκλείᾳ πᾶς ὁ πρὸ τοῦ ζῆλος τῶν Ἑλλήνων γέγονεν.* Vid. Herodot. VII, 162. Euripidis locum Suppl. 447 laudavit Gaisf.:

πῶς οὖν ἔτ' ἂν γένοιτ' ἂν ἰσχυρὰ πόλις,
ὅταν τις ὡς λειμῶνος ἠρινοῦ στάχυν
τόλμας ἀφαιρῇ κἀπολωτίζῃ νέους;

33 *καὶ τὰ ἐν χρείᾳ μείζονι χρήσιμα, οἷον τὰ ἐν γήραι*

καὶ νόσοις] Locus quinquagesimus septimus; Top. III, 2 p. 117, 26: *καὶ ἕκαστον ἐν ᾧ καιρῷ μεῖζον δύναται, ἐν τούτῳ καὶ αἱρετώτερον οἷον τὸ ἀλύπως ἐν τῷ γήρᾳ μᾶλλον ἢ ἐν τῇ νεότητι· μεῖζον γὰρ ἐν τῷ γήρᾳ δύναται. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἡ φρόνησις ἐν τῷ γήρᾳ αἱρετώτερον· οὐδεὶς γὰρ τοὺς νέους αἱρεῖται ἡγεμόνας διὰ τὸ μὴ ἀξιοῦν φρονίμους εἶναι. ἡ δὲ ἀνδρία ἀνάπαλιν· ἐν τῇ νεότητι γὰρ ἀναγκαιοτέρα ἡ κατὰ τὴν ἀνδρίαν ἐνέργεια. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ σωφροσύνη· μᾶλλον γὰρ οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐνοχλοῦνται.* Exempla vide supra cap. 5. Plataeenses ap. Thucyd. III, 56 ad Lacedaemonios de Thebanis: *εἰ γὰρ τῷ αὐτίκα χρησίμῳ ὑμῶν τε καὶ ἐκείνων πολεμίῳ τὸ δίκαιον λήψεσθε, τοῦ μὲν ὀρθοῦ φανεῖσθε οὐκ ἀληθεῖς κριταὶ ὄντες, τὸ δὲ ξυμφέρον μᾶλλον θεραπεύοντες. καίτοι εἰ νῦν ὑμῖν ὠφέλιμοι δοκοῦσιν εἶναι, πολὺ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες τότε, ὅτε ἐν μείζονι κινδύνῳ ἦτε. νῦν μὲν γὰρ ἑτέροις ὑμεῖς ἐπέρχεσθε δεινοί, ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ καιρῷ, ὅτε πᾶσι δουλείαν ἐπέφερεν ὁ βάρβαρος, οἵδε μετ' αὐτοῦ ἦσαν. καὶ δίκαιον ἡμῶν τῆς νῦν ἁμαρτίας, εἰ ἄρα ἡμάρτηται, ἀντιθεῖναι τὴν τότε προθυμίαν· καὶ μείζω τε πρὸς ἐλάσσω εὑρήσετε, καὶ ἐν καιροῖς οἷς σπάνιον ἦν τῶν Ἑλλήνων τινὰ ἀρετὴν τῇ Ξέρξου δυνάμει ἀντιτάξασθαι, ἐπῃνοῦντό τε μᾶλλον οἱ μὴ τὰ ξύμφορα πρὸς τὴν ἔφοδον αὐτοῖς ἀσφαλείᾳ πράσσοντες, ἐθέλοντες δὲ τολμᾶν μετὰ κινδύνων τὰ βέλτιστα.*

34 *καὶ δυοῖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ τέλους*] Top. III, 1 p. 116 b, 22: *καὶ τὸ τέλος τῶν πρὸς τὸ τέλος αἱρετώτερον δοκεῖ εἶναι καὶ δυοῖν τὸ ἔγγιον τοῦ τέλους.*

35 *καὶ τὸ αὐτῷ καὶ ἁπλῶς*] Locus quinquagesimus octavus; hanc veram puto lectionem, quam cod. A. schol. et vet. transl. exhibet; id quod ipsi singillatim et simpliciter conducit, anteponendum illi quod aut ipsi soli, aut simpliciter tantum fructum fert. In Top. III, 1 aliud invenitur: *καὶ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν τοῦ τινὶ αἱρετώτερον, οἷον τὸ ὑγιάζεσθαι τοῦ τέμνεσθαι· τὸ μὲν γὰρ ἁπλῶς ἀγαθόν, τὸ δὲ τινὶ τῷ δεομένῳ τομῆς.* a quo longius abest, vel potius contrarium est quod altera lectio significet: *αὐτῷ ἢ ἁπλῶς*; at hoc vix

graecum est et cum Bas. Isingr. αὐτῷ τοῦ ἁπλῶς scribendum esset. Coniunctio exstat et in Top. III, 2: καὶ εἰ τὸ μὲν δι' ἑαυτὸ καὶ διὰ τὴν δόξαν αἱρετόν, τὸ δὲ διὰ θάτερον μόνον — In A supra καὶ scriptum ἢ correctoris manu. Schol. gr. 15, 33: καὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἁπλῶς. οὕτω μὲν φιλόσοφος γράφεσθαι βούλεται τὸ ῥητόν. γράφεται δὲ καὶ οὕτως καὶ τὸ αὐτὸ ἢ ἁπλῶς, καὶ τὴν μὲν πρώτην γραφὴν οὕτως ὁ φιλόσοφος ἐξηγήσατο· καὶ τὸ αὐτὸ τό τε ὂν τέλος, καὶ ἁπλῶς, ἤγουν πρὸς ἄλλο τέλος ἀπονεῦον κρεῖττον καὶ μεῖζον τοῦ πρὸς ἄλλο μόνον συντελοῦντος καὶ μόνον πρὸς τέλος ἄγοντός τι, οὐ μὴν καὶ τέλους ὄντος. Mira nescio cuius philosophi interpretatio. — αὐτῷ τοῦ (vel ἢ) ἁπλῶς Bonitz I p. 88.

35 καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ ἀδυνάτου] Eadem verba in Top. III, 1 p. 116 b, 26, desideratur vero ibi ratio.

37 καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου· τέλη γὰρ μᾶλλον τὰ πρὸς τῷ τέλει] Locus sexagesimus; Top. III, 1 p. 116, 23: καὶ ὅλως τὸ πρὸς τὸ τοῦ βίου τέλος αἱρετώτερον μᾶλλον ἢ τὸ πρὸς ἄλλο τι οἷον τὸ πρὸς εὐδαιμονίαν συντεῖνον ἢ τὸ πρὸς φρόνησιν. Sed aliud est τὰ πρὸς τὸ τέλος τοῦ βίου, aliud τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου; hoc vero posterius nil aliud quam τὰ πρὸς τῷ τέλει, quare sensu caret lectio τέλη γὰρ μᾶλλον ἢ τὰ πρὸς τῷ τέλει. Muretus vertit: *Et ea quae in ipso vitae fine sunt. magis enim sunt fines. Et ea quae ad finem accedunt.* Duos igitur dedit locos et correxisse videtur: τέλη γὰρ μᾶλλον. καὶ τὰ πρὸς τὸ τέλος.

1 καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν τῶν πρὸς δόξαν. ὅρος δὲ pag. 1365 b
τοῦ πρὸς δόξαν, ὃ λανθάνειν μέλλων οὐκ ἂν ἕλοιτο.] Top. III, 3 p. 118 b, 20: καὶ εἰ τὸ μὲν δι' αὑτό, τὸ δὲ διὰ τὴν δόξαν αἱρετόν, οἷον ὑγίεια κάλλους, ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν τὸ μηδενὸς συνειδότος μὴ ἂν σπουδάσαι ὑπάρχειν. ubi conf. Alex. p. 139.

5 καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον ἢ δοκεῖν βούλονται· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλλον] Ut Amphiaraus ap. Aesch. septem cont. Theb. v. 577: οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος ἀλλ' εἶναι θέλει. Thrasymachi sophistarumque sententiam de iustitia, qui τὸ δοκεῖν, non τὸ εἶναι sectandum esse dicebant, refellit; si

τὸ ὑγιαίνειν agitur, omnes *τὸ εἶναι ἢ τὸ δοκεῖν αἱρετώτερον* concedent. Conf. Alex. ad Top. p. 166. 181.

8 *καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον*] Locus sexagesimus tertius; Topic. III, 3 p. 118 b, 27: *ἔτι διελέσθαι ποσαχῶς τὸ αἱρετὸν λέγεται καὶ τίνων χάριν, οἷον τοῦ συμφέροντος ἢ τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ ἡδέος· τὸ γὰρ πρὸς ἅπαντα ἢ πρὸς τὰ πλείω χρήσιμον αἱρετώτερον ἂν ὑπάρχοι τοῦ μὴ ὁμοίως.*

11 *καὶ τὸ ἀλυπότερον καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς*] Disiuncta haec leguntur in Top. III, 2 p. 117, 24: *καὶ ταὐτὰ μεθ' ἡδονῆς μᾶλλον ἢ ἄνευ ἡδονῆς· καὶ ταὐτὰ μετ' ἀλυπίας μᾶλλον ἢ μετὰ λύπης.* Hic vero utrumque coniungit, ut ratio quae sequitur, docet; inest enim simul *ἀλυπία* et *ἡδονή*, quare *ὑπερέχει* pro *ὑπάρχει*, quod vet. transl. praestat et in A. emendatum est, cum *ἀγαθὸν* sit additum, improbandum est. Utroque in loco Aristoteles indolentiam a voluptate distinguit; Alex. ad Top. p. 129: *δῆλος δέ ἐστι τὴν ἀλυπίαν ἄλλο τι τῆς ἡδονῆς λέγων.* Sed melius abest alterum *τὸ* quod pr. A om. et auctore Vahleno Bekker[3]. Sequens *ὑπάρχει* in A emendatum in *ὑπερέχει*, quod vet. tr. vertit, unde Vahlen *ὥστε* (*ὑπερέχει, εἴπερ*) *ὑπάρχει* supplet, quo facile caremus.

13 *καὶ δυοῖν ὃ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον μεῖζον τὸ ὅλον ποιεῖ*] Top. III, 3 p. 118 b, 10: *ἔτι ἐκ τῆς προσθέσεως εἰ τῷ αὐτῷ προστιθέμενόν τι τὸ ὅλον ποιεῖ αἱρετώτερον.* Vid. Alex. p. 138.

14 *καὶ ἃ μὴ λανθάνει παρόντα ἢ ἃ λανθάνει*] Alterum *ἃ* quod Veneta inseruit, ex linguae indole abesse nequit. Sed nescio an ferendus sit infinitivus *ἢ λανθάνειν*, quod A praestat. Exemplum quod sequitur *διὸ — δοκεῖν* ab aliis alio modo tentatum, Vaterus p. 51 ex alio loco huc translatum putat. Divitiae quibus aliquis gaudet, facile cognoscuntur; non apparent in eo qui dives esse videtur, at non est; igitur maius bonum est *τὸ πλουτεῖν τοῦ δοκεῖν*; mirum tamen videtur de re tam certa illud *φανείη ἄν*, neque verba quae Veneta inserit *τὸ πλουτεῖν καὶ δοκεῖν φανείη* locum meliorem reddunt; haec ex schol. sumpta fol. 16, 11: *καὶ τὸ*

πλουτεῖν καὶ φαίνεσθαι μεῖζον τοῦ πλουτεῖν καὶ μὴ φαίνεσθαι. Conf. Brandis Philol. IV, 42.

17 *καὶ τὸ ἀγαπητόν, καὶ τοῖς μὲν μόνον τοῖς δὲ μετ' ἄλλων*] Sexagesimus septimus locus et ultimus; ut filius dilectus apud Homerum, *μοῦνος, τηλύγετος ὅν τε Ζεὺς κῆρι φιλήσῃ.* Cicero Top. 18: *desiderabilia iis quibus facile carere possis.* Stephanus I, 263: *γράφεται καὶ οὕτως, ἀγαπητὸν γὰρ ἂν εἴη μᾶλλον, εἰ μόνον εἴη ἢ μετ' ἄλλων.* Haec sunt quae Gaisf. ex A male ad v. 8 *χρησιμώτερον* refert. *γραφ. . . . ἂν εἴη μᾶλλον εἰ . . . ἢ μὴ . . .* Punctis notata qui librum contulit, legere non poterat; sunt vero a manu rec., quae alibi in codice non apparet, haud dubie ex Stephano haec adscripta: *γρ. ἀγαπητὸν ἂν εἴη μᾶλλον εἰ μόνον εἴη ἢ μετ' ἄλλων.* Conf. Brandis l. l.

18 *ἂν τις τὸν ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ*] Ut Polyphemum Ulixes; Locros fortasse intelligit Arist., de quibus Demosth. in Timocrat. p. 744: *ὄντος γὰρ αὐτόθι νόμου, ἐάν τις ὀφθαλμὸν ἐκκόψῃ, ἀντεκκόψαι παρασχεῖν τὸν ἑαυτοῦ, καὶ οὐ χρημάτων τιμήσεως οὐδεμιᾶς, ἀπειλῆσαί τις λέγεται ἐχθρὸς ἐχθρῷ ἕνα ἔχοντι ὀφθαλμὸν ὅτι αὐτοῦ ἐκκόψει τοῦτον τὸν ἕνα. γενομένης δὲ ταύτης τῆς ἀπειλῆς χαλεπῶς ἐνεγκὼν ὁ ἑτερόφθαλμος καὶ ἡγούμενος ἀβίωτον αὐτῷ εἶναι τὸν βίον τοῦτο παθόντι, λέγεται τολμῆσαι νόμον εἰσενεγκεῖν, ἐάν τις ἕνα ἔχοντος ὀφθαλμὸν ἐκκόψῃ, ἄμφω ἀντεκκόψαι παρασχεῖν, ἵνα τῇ ἴσῃ συμφορᾷ ἀμφότεροι χρῶνται.*

Cap. VIII.

24 *καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη*] *ἤθη* A, haec vero infra p. 1366, 8—16 indicantur.

26 *τὸ σῶζον τὴν πολιτείαν*] *πόλιν* deteriores, quod praefert Buhle; etiam *παρεκβάσεις τῶν πολιτειῶν* habent, quae ipsis conducunt, et si servari velint, negligenda non sunt.

26 *ἔτι δέ*] Non apte accedunt iis quae praecedunt; melius fort. *ἐπεὶ δέ,* cuius apodosis infra verbo *ὥστε* incipit.

27 *ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφασις*] Aristoteli *ἀπόφασις* con-

trarium est *καταφάσει*, unde cum deterioribus libris *ἀπόφανσις* scribendum est.

27 *τὰ δὲ κύρια*] Vid. Polit. III, 5. 10. 12 p. 1283 b, 4: *καθ' ἑκάστην μὲν οὖν πολιτείαν τῶν εἰρημένων ἀναμφισβήτητος ἡ κρίσις τίνας ἄρχειν δεῖ· τοῖς γὰρ κυρίοις διαφέρουσιν ἀλλήλων οἷον ἡ μὲν τῷ διὰ πλουσίων ἡ δὲ τῷ διὰ τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν εἶναι καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστη τὸν αὐτὸν τρόπον.* IV, 8.

29 *εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι τέτταρες*] Alia quidem civitatum divisio legitur in Polit. libris (conf. Ethic. Nic. VIII, 12. Eudem. VII, 9), quam accurate persequitur, sed hanc de quatuor priorum vulgarem fuisse sententiam ipse monet IV, 7. Exponit autem in his libris ex aliis scientiis auctor non singularia, sed nota et vulgata. Cf. III, 7.

31 *τί ἐστιν ἀεί*] Ita Bekkerus ex A, sed in hoc est quod apud Gaisfordum inde notatum *τί ἐστιν ἂν εἰ*, unde sec. manus *τι ἂν εἴη* fecit; vetus interpres vulgatam quam reliqui tenent *ἂν εἴη* vertit.

34 *κατὰ τὴν παιδείαν*] A, *οἱ κατὰ παιδείαν* celeri, etiam in A *οἱ* ab alia m. additum est.

36 *ἀνάγκη δὲ τούτους φαίνεσθαι ἀρίστους, ὅθεν καὶ τοὔνομα εἴληφε τοῦτο*] Pol. III, 7: *καλεῖν δ' εἰώθαμεν τῶν μὲν μοναρχιῶν τὴν πρὸς τὸ κοινὸν ἀποβλέπουσαν συμφέρον βασιλείαν, τὴν δὲ τῶν ὀλίγων μὲν πλειόνων δ' ἑνὸς ἀριστοκρατίαν ἢ διὰ τὸ τοὺς ἀρίστους ἄρχειν ἢ διὰ τὸ πρὸς τὸ ἄριστον τῇ πόλει καὶ τοῖς κοινωνοῦσιν αὐτῆς.*

pag. 1366 1 *τούτων δὲ ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ βασιλεία, ἡ δ' ἀόριστος τυραννίς*] Nisi oppositio ipsa veritatem lectionis comprobaret, facile id quod in marg. A notatum est *κατ' ἀξίαν τινὰ* praeferres; ipse enim dicit Aristot. Polit. V, 10: *καθάπερ οὖν εἴπομεν, ἡ βασιλεία τέτακται κατὰ τὴν ἀριστοκρατίαν. κατ' ἀξίαν γάρ ἐστιν ἢ κατ' ἰδίαν ἀρετὴν ἢ κατὰ γένους ἢ κατ' εὐεργεσίας ἢ κατὰ ταῦτά τε καὶ δύναμιν.* Eaque est ratio, qua regis imperium et vim explicat III, 14—7, intelligit regnum quale antiquitus fuit, *αὕτη δ' ἦν ἑκόντων μέν, ἐπί τισι δ' ὡρισμένοις* III, 14 p. 1285 b,

22 vel ut Thucyd. dicit I, 13: *ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι πατρικαὶ βασιλεῖαι.*

2 *τὸ δὴ τέλος*] Non conclusio, sed transitus fit, unde *δὲ* praestat C ap. Gaisf. et Bas. sic et schol.

5 *τὰ περὶ παιδείαν*] A, *πρὸς* ceteri pro *περί.*

6 *τυραννίδος δὲ φυλακή*] Excidit in codd. monarchiae finis; quod ex schol. in Venetam editionem aliasque transiit: *βασιλείας δὲ τὸ ἐννόμως ἐπιστατεῖν* (conf. Osann Beiträge z. Litter. II p. 20), non probe convenit et ut recte dicit Vaterus p. 54 et ante hunc iam Victorius, via est qua tenditur ad finem, non ipse finis, qui et in Polit. libris III, 14—17, ubi de regno disputat, desideratur. Reliqua ibi leguntur IV, 8: *δοκεῖ δὲ ἀριστοκρατία μὲν εἶναι μάλιστα τὸ τὰς τιμὰς νενεμῆσθαι κατ' ἀρετήν· ἀριστοκρατίας μὲν γὰρ ὅρος ἀρετή, ὀλιγαρχίας δὲ πλοῦτος, δήμου δ' ἐλευθερία.* Eth. Nicom. VIII, 12 ubi tres civitatum formas, *βασιλείαν, ἀριστοκρατίαν, τιμοκρατίαν* probat, *παρέκβασις δὲ βασιλείας μὲν τυραννίς· ἄμφω γὰρ μοναρχίαι, διαφέρουσι δὲ πλεῖστον· ὁ μὲν γὰρ τύραννος τὸ ἑαυτῷ συμφέρον σκοπεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ τῶν ἀρχομένων . . . τὰ ὠφέλιμα οὖν αὑτῷ μὲν οὐκ ἂν σκοποίη, τοῖς δ' ἀρχομένοις, ἡ δὲ τυραννὶς ἐξ ἐναντίας ταύτῃ· τὸ γὰρ ἑαυτῷ ἀγαθὸν διώκει.* Sed hic finis non est *βασιλείας*; omnes enim status praeter egressus *πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον* tendunt, Polit. III, 7. Pertinent ad hunc locum Polit. III, 14 p. 1285, 24. V, 10: *βούλεται δ' ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ, ὅπως οἱ μὲν κεκτημένοι τὰς οὐσίας μηθὲν ἄδικον πάσχωσιν, ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρίζηται μηθέν. ἡ δὲ τυραννὶς ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, πρὸς οὐδὲν ἀποβλέπει κοινόν, εἰ μὴ τῆς ἰδίας ὠφελείας χάριν. ἔστι δὲ σκοπὸς τυραννικὸς μὲν τὸ ἡδύ, βασιλικὸς δὲ τὸ καλόν. διὸ καὶ τῶν πλεονεκτημάτων τὰ μὲν χρήματα τυραννικά, τὰ δ' εἰς τιμὴν βασιλικὰ μᾶλλον, καὶ φυλακὴ βασιλικὴ μὲν πολιτική, τυραννικὴ δὲ διὰ ξένων.* Ergo rex est, ut subditos conservet et felices reddat, ut ibidem, *ἡ μὲν γὰρ βασιλεία πρὸς βοήθειαν τὴν ἀπὸ τοῦ δήμου τοῖς ἐπιεικέσι γέγονε.* Conf. Zell ad Ethic. p. 361. Themistius orat. p. 42 Dind. de rege et tyranno: *ἀρχαὶ μὲν γὰρ ἄμφω ἀνθρώπων καὶ οὐχὶ τὸ μὲν ἵππων, τὸ δὲ ἀνθρώπων, ἀλλὰ*

τὸ μὲν ξὺν ἀρετῇ καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ἀρχομένων, τὸ δὲ ξὺν κακίᾳ καὶ ἐπὶ μόνῃ τῇ ἑαυτοῦ ἀπολαύσει, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι τὸ μὲν θεοειδὲς νομίζουσι καὶ μακάριον, τὸ δὲ πεφρίκασι καὶ ἐπαρῶνται. Dixeris aristocratiae et regno eundem convenire finem, quod sane a veritate non multum abhorret, vid. Polit. IV, 2 p. 1289, 31; equidem ne video quidem quomodo *φυλακὴ* tyrannidis sit finis; regi aptior est, qui suos tueatur et conservet; sed simpliciter id neque dici neque intelligi potest; *τυραννίδος* vero hic *μοναρχίας* locum non tenere, non est quod moneamus. — Conf. Brandis Philol. IV, 43.

11 *τοῦτο δ' ἐστὶν ἂν ἀγαθὸς φαίνηται ἢ εὔνους ἢ ἄμφω*] Desideratur, quod notandum, tertium *φρόνιμος*, ut docet locus II, 1: *τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας τρία ἐστὶ τὰ αἴτια· τοσαῦτα γάρ ἐστι δι' ἃ πιστεύομεν ἔξω τῶν ἀποδείξεων. ἔστι δὲ ταῦτα φρόνησις καὶ ἀρετὴ καὶ εὔνοια· διαψεύδονται γὰρ περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύουσιν ἢ διὰ πάντα ταῦτα ἢ διὰ τούτων τι· . . καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν.* Id non librarii culpa, sed auctoris incuria factum videtur, nisi *ἀγαθὸς* simul *φρονήσεως* notionem continere credas.

14 *διὰ τῶν αὐτῶν*] Iis nempe quae ad finem pertinent eumque afferunt; p e r e o s d e m l o c o s vet. int. quem *τόπον* additum invenisse credas; at hi non intelliguntur.

17 *προτρέποντας ὡς ἐσομένων ἢ ὄντων*] Desideratur hic alterum membrum quod supra legitur c. 6: *προτρέποντα ὡς ἐσομένων ἢ ὑπαρχόντων καὶ ὧν ἀ π ο τ ρ έ π ο ν τ α*, ubi item omnes praeter A multitudinis numerum *προτρέποντας . . ἀποτρέποντας* praebent.

19 *ἔτι δὲ περὶ τῶν περὶ τὰς πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων*] Repetit quae de hac re disputavit; caput quintum notatum verbis *ὧν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας ὡς ἐσομένων ἢ ὄντων*, sextum verbis *καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμφέροντος πίστεις λαμβάνειν*, cui adhaeret septimum *περὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος*, iam sequitur octavum caput; id si accurate indicare voluisset, dicendum erat: *ἔτι δὲ περὶ τῶν πολιτειῶν καὶ τῶν περὶ τὰς πολιτείας ἐθῶν καὶ νομίμων καὶ συμφερόντων καὶ τῶν ἠθῶν*; nam de his actum est; primum dicit: *μέγιστον καὶ κυριώτατον ἁπάντων . . τὰς*

πολιτείας ἁπάσας λαβεῖν καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διελεῖν, quod in fine repetit: *δῆλον οὖν ὅτι τὰ πρὸς τὸ τέλος ἑκάστης ἔθη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διαιρετέον*; deinde praeter haec *τὰ ἤθη* flagitantur: *δέοι ἂν τὰ ἤθη τῶν πολιτειῶν ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς*. Nunc haec duo paucis coniungit *περὶ τῶν περὶ τὰς πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων*. Id notandum est, ne quis nostro in loco *ἐθῶν* corrigat, quod est in C, aut supra cum A *ἠθῶν* praeferat. In Polit. IV, 5 p. 1292 b, 14: *διὰ δὲ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀγωγὴν* et v. 16: *τῇ δ' ἀγωγῇ καὶ τοῖς ἔθεσιν*, quod non corrigendum est. Polit. IV, 5 p. 1292, 13: *διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀγωγὴν πολιτεύεσθαι δημοτικῶς*, et statim deinde *τῇ δ' ἀγωγῇ καὶ τοῖς ἔθεσιν ὀλιγαρχεῖσθαι μᾶλλον*, quod non correxerim; nam *τὰ ἔθη* efficiunt *ἦθος*.

Cap. IX.

23 *περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ*] Neque *κακία* b, 1, neque *αἰσχρὸν* v. 35 memoratur, conf. ad b, 22.

27 *ἥπερ ἦν δευτέρα πίστις*] Id non dixit; sub finem praecedentis capitis non modo per argumenta, sed etiam per mores esse probationem monuit; initio vero secundi capitis primum mores, deinde affectus, postremum argumenta laudavit; ibidem tamen statim repetit eo ordine quem hic intelligit: *τοῦ συλλογίσασθαι δυναμένου καὶ τοῦ θεωρῆσαι περὶ τὰ ἤθη καὶ τὰς ἀρετάς, καὶ τρίτον τοῦ περὶ τὰ πάθη*. Ipse vero nunc primo libro *ἀποδείξεις*, secundo *τὰ πάθη*, vid. II, 1, denique II, 12 *τὰ ἤθη* exponit.

29 *καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν πολλάκις οὐ μόνον ἄνθρωπον ἢ θεὸν ἀλλὰ καὶ ἄψυχα καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τὸ τυχόν*] Veterum intelligit morem, qui ut ingenium exercerent, ridicula et absurda laudabant. Vid. Artium script. p. 75. Quintilianus III, 7, .6 de genere demonstrativo: *quae materia praecipue quidem in deos et homines cadit; est tamen et aliorum animalium, etiam carentium anima.*

34 *καλὸν μὲν οὖν ἐστὶν ὃ ἂν δι' αὐτὸ αἱρετὸν ὂν*

ἐπαινετὸν ᾖ, ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὂν ἡδὺ ᾖ, ὅτι ἀγαθόν] Supra cap. 7: *τὸ γὰρ καλόν ἐστιν ἤτοι τὸ ἡδὺ ἢ τὸ καθ' αὑτὸ αἱρετόν*. Ethic. Eudem. VII, 15 p. 1248 b, 18: *τῶν γὰρ ἀγαθῶν πάντων τέλη ἐστὶν ἃ αὐτὰ αὑτῶν ἕνεκά ἐστιν αἱρετά. τούτων δὲ καλὰ ὅσα δι' αὑτὰ ὄντα πάντα* [*αἱρετὰ*?] *ἐπαινετά ἐστιν. ταῦτα γάρ ἐστιν ἐφ' ὧν αἵ τε πράξεις εἰσὶν ἐπαινεταὶ καὶ αὐτὰ ἐπαινετά, δικαιοσύνη καὶ αὐτὴ καὶ αἱ πράξεις. καὶ οἱ σώφρονες· ἐπαινετὴ γὰρ καὶ ἡ σωφροσύνη. ἀλλ' οὐχ ὑγίεια ἐπαινετόν· οὐδὲ γὰρ τὸ ἔργον. οὐδὲ τὸ ἰσχυρῶς· οὐδὲ γὰρ ἡ ἰσχύς. ἀλλ' ἀγαθὰ μὲν ἐπαινετὰ δ' οὔ . . . καλὰ δ' ἐστὶν αἵ τε ἀρεταὶ καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς.* et quae alia ibi sequuntur. Alibi Aristoteles quid sit *τὸ καλὸν* non exponit et hic non nisi ea tradit, quae ad artem rhetoricam spectant. Vid. Eduard Müller Geschichte der Theorie der Kunst bei den Alten, II p. 95 seq. I p. 58 seqq. Plotinus *περὶ καλοῦ*, Plat. Defin. p. 571 (414) *καλὸν τὸ ἀγαθόν*. Plat. Gorg. p. 62 (475): *καλῶς γε νῦν ὁρίζει, ὦ Σώκρατες, ἡδονῇ τε καὶ ἀγαθῷ ὁριζόμενος τὸ καλόν*. Notanda igitur sunt, quae Stobaeus de Aristotelis ethica tradit Ecl. ethic. p. 72: *σκόπους δ' ὑποτίθεται τῆς ἐφέσεως τῶν ἀνθρωπίνων ὀρέξεων τρεῖς, τὸν τοῦ καλοῦ, τοῦ συμφέροντος, τοῦ ἡδέος. καλὸν μὲν οὖν ἐστὶν ἀρετὴ καὶ τὸ μέτοχον τῆς ἀρετῆς, ὥσπερ αὐτὸς ὁ σπουδαῖος, καὶ τὸ ἀπ' ἀρετῆς ἔργον, ὥστ' ἀγαθὸν τὸ καλόν, καὶ τὸ ἐπαινετὸν καὶ τὸ παρέχον ἐπαινετούς. συμφέρον δὲ τὸ πρὸς τὸ ζῆν εὔχρηστον, συμπαρατείνοι δ' ἂν ἡ ἔννοια καὶ πρὸς τὸ εὖ ζῆν, τὰ δ' ἐστὶ τὰ κατὰ φύσιν ψυχῆς καὶ σώματος περὶ ὧν προείρηται. ἡδὺ δ' ἐστὶν οἰκεῖον ψυχῆς καὶ σώματος πάθος εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν ἀγωγόν, ὥσπερ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ ὡρίσατο.* Cf. init. *περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν* p. 1249, 26.

35 *εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ καλόν*] Fort. *δή*, vid. ad I, 1 p. 1354 b, 16.

36 *ἀρετὴ δ' ἐστὶ μὲν δύναμις ὡς δοκεῖ ποριστικὴ ἀγαθῶν καὶ φυλακτική*] Ubique legimus *ποιητικὴ* apud Aristotelem, non *ποριστική*, et saepe coniungit *ποιητικὸν καὶ φυλακτικὸν* ut supra I, 6. 7. Plat. Definit. p. 566 (411): *ἀρετὴ διάθεσις ἡ βελτίστη· ἕξις θνητοῦ ζῴου καθ' αὑτὴν*

ἐπαινετή· ἕξις καθ' ἣν τὸ ἔχον ἀγαθὸν λέγεται· κοινωνία νόμων δικαία. διάθεσις καθ' ἣν τὸ διακείμενον τελείως σπουδαῖον λέγεται· ἕξις ποιητικὴ εὐνομίας. In Ethic. Nicom. II, 4—6 *ἀρετὴν* negans *δύναμιν* esse et *ἕξιν* genus demonstrans ita definit: *ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς ὡρισμένη λόγῳ καὶ ὡς ἂν ὁ φρόνιμος ὁρίσειεν.*

2 *μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πραότης*] Postrema desideratur in expositione, reliquae hoc ordine exponuntur: *ἐλευθεριότης, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια.* Supra I, 6: *δικαιοσύνη, ἀνδρία, σωφροσύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια καὶ αἱ ἄλλαι τοιαῦται ἕξεις.* Isocrat. Hel. 31 Thesei virtutes enumerans *εὐσέβειαν* addit. pag. 1366 b

6 *ἡ δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ*] *καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ* vet. transl. et A ap. Victorium, Gaisf.

7 *εἶτα ἡ ἐλευθεριότης*] Edit. Isingr. *εἶτα ἐλευθερίους.* Riccobonus p. 138: *Legimus καὶ τοὺς ἐλευθερίους.* Id factum videtur quod multitudinis numerus sequitur, *προΐενται καὶ ἀνταγωνίζονται*, item quod *οἱ ἀνδρεῖοι καὶ δικαῖοι* praecedunt; sed ut ibi homines rei significatio sequitur *ἡ μὲν . . ἡ δέ*, ita hic rem hominum notio; adde cum propositio sit *ἀνάγκη δὲ μεγίστας εἶναι ἀρετὰς τὰς τοῖς ἄλλοις χρησιμωτάτας*, optime legi *εἶτα ἡ ἐλευθεριότης*; nam in medio *τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους* pro *δικαιοσύνην καὶ ἀνδρίαν* posuit. Quid sit Aristoteli *ἐλευθεριότης* vid. Eth. Nicom. IV, 1.

9 *ἔστι δὲ δικαιοσύνη*] Inter alias definitiones in Platon. p. 566 (411) hae leguntur: *δικαιοσύνη ἕξις διανεμητικὴ τοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ . . ἰσότης κοινωνική.* Ethic. Nicom. V, 1 seqq. Top. VI, 12 p. 149 b, 32.

10 *καὶ ὡς ὁ νόμος*] *καὶ* melius abest.

11 *ἀνδρία δὲ*] In Plat. defin. l. l.: *ἕξις διαφυλακτικὴ λογισμῶν ὀρθῶν ἐν κινδύνοις . . ἕξις ἐμμενητικὴ νόμου.* Ethic. Nicom. III, 9—12 huic virtuti et *ἐλευθεριότητι* deest vocabulum *ἀρετὴ* ceteris additum.

13 *σωφροσύνη δὲ ἀρετή*] E Plat. defin. l. l. huc pertinent: *σωφροσύνη μετριότης τῆς ψυχῆς περὶ τὰς ἐν αὐτῇ κατὰ φύσιν γιγνομένας ἐπιθυμίας τε καὶ ἡδονάς. εὐαρ-*

μοστία καὶ εὐταξία ψυχῆς πρὸς τὰς κατὰ φύσιν ἡδονὰς καὶ λύπας. Ethic. Nicom. III, 13. VI, 5.

15 ἀκολασία δὲ τοὐναντίον] Marg. A γραφ. ἀκρασία et ita vet. transl. *incontinentia,* sed Aristoteli ἀκολασία contrarium est; vid. Ethic. Nic. II, 8. VII, 7. Item ἐγκράτεια et ἀκρασία.

18 μικροψυχία δὲ τοὐναντίον] Repetitur idem in seqq.; neque bis idem Aristotelem sine causa dixisse putandum est; quare haec verba aliena manu addita censemus cum Mureto, qui haec non vertit, et cum Vatero p. 55. Desunt in codice correcto C. Quid sit μεγαλοψυχία et eius contrarium, item μεγαλοπρέπεια (Isocr. πρὸς Νικοκλ. 19) et μικροπρέπεια vid. Ethic. Nicom. IV, 4—9. Conf. Analyt. post. II, 14 p. 97 b, 16.

20 φρόνησις] Plat. defin. p. 566 (411): φρόνησις δύναμις ποιητικὴ καθ' αὑτὴν τῆς ἀνθρώπου εὐδαιμονίας. ἐπιστήμη ἀγαθῶν καὶ κακῶν. διάθεσις καθ' ἣν κρίνομεν τί πρακτέον καὶ τί οὐ πρακτέον. Ethic. Nic. VI, 5—13, ubi dicit τὴν φρόνησιν εἶναι μετὰ λόγου ἀληθῆ περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ πρακτικήν. Deest huic virtuti contrarium, quod desiderari nequit; dicit enim περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας, et ubique in prioribus additum legitur. Praeterea exspectantur quas supra notavit, πραότης, cui contrarium est ὀργή, Rhetor. II, 3. Ethic. Nicom. IV, 11, et σοφία, de qua infra I, 11 fine: ἔστι δ' ἡ σοφία πολλῶν καὶ θαυμαστῶν ἐπιστήμη. Prius ἠθικάς, deinde διανοητικὰς memoravit ἀρετάς, nec fort. solam φρόνησιν et σοφίαν, vid. Nic. VI, 3.

22 περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου καὶ περὶ τῶν μορίων εἴρηται] Id verum non est, nam de vitio ne verbum quidem dixit, unde haud improbabile fit, supra v. 1 ante μέρη δὲ ἀρετῆς excidisse: κακία δὲ τοὐναντίον.

29 ἀνάγκη ὅσα τε ἀνδρίας ἔργα] Male alii ἀνάγκη τε ὅσα. I, 7: ἀνάγκη τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς . . μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι. Particula primum locum omnibus qui subsequuntur, coniungit; sic nostro in loco praecedit: φανερὸν γὰρ ὅτι ἀνάγκη τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλὰ καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γινόμενα. I, 11: ἀνάγκη οὖν ἡδὺ εἶναι τό τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ . . . καὶ τὰ ἔθη.

I, 6: *τούτων δὲ κειμένων ἀνάγκη τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι καὶ* . . . II, 11: *εἰ δ' ἐστὶ ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθά, ἀνάγκη τάς τε ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικά.*

30 *καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ δικαίως ἔργα, πάθη δὲ οὔ.*] Hoc argumento sophistae abutebantur, Soph. el. cap. 25: *ἆρα τὸ δίκαιον τοῦ ἀδίκου καὶ τὸ δικαίως τοῦ ἀδίκως αἱρετώτερον; ἀλλ' ἀποθανεῖν ἀδίκως αἱρετώτερον . . . οὐ γὰρ εἰ παθεῖν τι ἀδίκως αἱρετόν, τὸ ἀδίκως αἱρετώτερον τοῦ δικαίως. ἀλλ' ἁπλῶς μὲν τὸ δικαίως, τοδὶ μέντοι οὐδὲν κωλύει ἀδίκως ἢ δικαίως.* Conf. II, 23.

36 *αἱρετῶν*] Schol. *ἀρετῶν, γράφεται δὲ καὶ αἱρετῶν.*

37 *ὅσα ὑπέρ τε πατρίδος τις ἐποίησε παριδὼν τὸ αὑτοῦ*] Non optime haec adhaerent verbis *καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ* et quae his arcte connexa sunt, *καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθά*, disiungunt, neque novum efficiunt locum; in his enim non *τε*, sed *καὶ* novum affert; itaque Puccii codex ap. Vict. *καὶ ὅσα* idque Muretus deletis verbis *τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ* vertit. Vahlen locum sic reddit: *καὶ ὅσα μὴ . . αἱρετῶν, (οἷον) ὅσα ὑπέρ τε πατρίδος (καὶ πολιτῶν) τις . . αὑτοῦ. καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθά*, dubius an *ὑπὲρ τῆς πατρίδος*, quod primus tacite Sylburgius iure scripserat, nec vet. tr. *τε* agnoscit, sit corrigendum. Postremorum verborum interpretationem esse *καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ* dicit, quod probandum non est. Incipit auctor locos sic referre: *ἀνάγκη ὅσα τε ἀνδρίας . . καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα . . καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ . . καὶ ὅσα μὴ αὐτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἱρετῶν* (*καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθά, ὅσα ὑπέρ τε πατρίδος . . καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθά, καὶ ἃ μὴ αὐτῷ ἀγαθὰ* . .) *καὶ ὅσα τεθνεῶτι . . καὶ ὅσα ἔργα . . καὶ ὅσαι εὐπραγίαι* . . Tum mutata constructione triginta fere loci simpliciter adduntur v. c. *καὶ τὰ εὐεργετήματα* et bis tantum in his istud relativum apparet v. 28 *καὶ ὅσα σημεῖα*, b 12 *καὶ ὅσα κατὰ προσῆκον*. Incommode itaque tres illi loci inclusi, quibus *τὰ ἀγαθὰ* considerantur, constructionem interrumpunt, at non interrumpunt, si exempla sunt et interpretatio *τῶν αἱρετῶν*; nam quae quis *παριδὼν τὸ αὑτοῦ* fecit pro patria, *ἁπλῶς ἀγαθὸν* est.

3 *μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι*] Id Victorius ex ingenio resti- pag. 1367

tuit; libri omnes *ζῶντα*; illud sensus flagitat et quia praecedit *ζῶντι*, verum facile erat inventu. Theon progym. p. 228: *καλαὶ δέ εἰσι πράξεις καὶ αἱ μετὰ θάνατον ἐπαινούμεναι· τοὺς γὰρ ζῶντας εἰώθασι κολακεύειν, καὶ ἀνάπαλιν αἱ ζώντων ἔτι ἡμῶν ἐγκωμιαζόμεναι, καὶ τὸν τῶν πολλῶν φθόνον ὑπερβαλλόμεναι· φθόνος γὰρ τοῖς ζῶσι κατὰ Θουκυδίδην πρὸς τὸ ἀντίπαλον. καὶ ἃς ἄλλων ἕνεκα καὶ μὴ ἑαυτῶν πράττομεν, καὶ τοῦ καλοῦ χάριν, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ συμφέρον ἢ τὸ ἡδύ, καὶ ἐφ' ὧν ὁ μὲν πόνος ἴδιος, ἡ δὲ ὠφέλεια κοινή, καὶ δι' ἃς οἱ πολλοὶ καὶ μεγάλα πάσχουσιν εὖ, καὶ ἃς χάριν εὐεργετῶν καὶ μᾶλλον τετελευτηκότων· διόπερ ἐπαινοῦνται καὶ αἱ πρὸ τῶν φίλων τιμωρίαι καὶ κίνδυνοι.*

3 *καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα*] Id non multum distat ab eo quod praecessit *καὶ ὅσα μὴ αὑτοῦ ἕνεκα πράττει τις*. Sic supra v. 34 *ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμή*, et infra v. 22 *καὶ νίκη καὶ τιμὴ τῶν καλῶν*, et v. 25 *καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ*.

8 *Σαπφώ*] Poet. Minor. tom. III, p. 303. fragm. XXX. Neue fragm. LXII p. 75. Bergk p. 673.

9 *τι ϝειπῆν*] Digamma primus in codicum lectione agnovit Blomfield in edit. fragm. Poet. min. l. l. *ϝεῖπην* Bergk.

11 *αἰ δ' εἶχες ἐσθλῶν ἵμερον*] Ita Bekkerus codicem Q, ut videtur, secutus; idem sane praestat Dresdens. codex apud Naekium ad Choer. p. 266. Bekkerus ex A *ἦχες*, Victorius vero *ἶκες ἐς* quod edidit, affert et supra versum: *ἢ ἐὰν δὲ ἦκες*. Varias emendationes virorum doct. Neue congessit p. 75, improbans *ἶκες ἵμερον*, hoc enim esse, voto potiri, de cuius veritate dubitamus; optimum sane est, Bekkerum sequi, quamvis repetitum *ἔχειν* non multum placeat et ratio quae nostrae aetati magis poetica videtur, facile iniri possit, *αἰ δ' ἶκες ἐσλῶν ἵμερον* vel *αἰ δ' ἶκέ σ' ἐσλῶν ἵμερος**); alii fort. propter repetitum verbum *ἔχειν* maiorem oppositionem requirent: *αἰ δ' εἶχέ σ' ἐσλῶν ἵμερος*. Bergkius in lyricis poet. p. 673: *ἦχες ἐσλῶν ἵμερον*.

---

*) Id sane postea Nauckium Philolog. IV, 3 p. 532 praetulisse vidi.

13 *κέν σε οὐκ εἶχεν*] Corruptam lectionem quam omnes libri tenent praeter Dresd. ap. Naekium, in quo *οὐ κἂν χεν*, et Lipsiens. ap. Matthiaeum ad Alc. p. 41, ubi *κεν σοῦ*, mutavit Scaliger: *κεν οὐχί σ'*, Reizius in edit. Lips. (vid. praef. p. 3) et Matthiaeus l. l. *κέ σεν οὐκ*, Hermannus Elem. doctr. metr. p. 689 *κέ τευς οὐκ εἶχεν ὄππατ'*, alia vid. ap. Neue p. 75, qui *δέ κέν σ' οὐκ* mavult; excidisse sane syllaba videtur brevis, illud *δὲ* nemo probabit. Bergkius *κέ σ' οὐ κίχανεν ὄππατ' . . περὶ τῶ δικαίως*. Postremum certe necessarium non videtur. *κέ σ' οὐκ ἂν εἶχεν* Bekker[3] cum Naekio.

15 *ἀγωνιῶσι*] Studium et angorem, quo ii qui negotium aliquod suscepturi sunt, percelluntur, exprimit; Muretus legit: *ἀγωνίζονται*: *pro quibus sine ullo timore decertant.* Male, vid. Fr. Wolfius ap. Vaterum p. 207.

20 *καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι μᾶλλον καὶ μὴ καταλλάττεσθαι*] Videtur idem esse atque *μᾶλλον ἢ κατ.*, sed *μᾶλλον* in A neque in textu neque in margine legitur.

24 *καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ*] Haec haud parum offendunt; supra enim eosdem locos notaverat: *καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμὴ καλά, καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ μᾶλλον ἢ χρήματα*, item: *καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον ἢ ζῶντι· τὸ γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι.* Sed comparationis gradus et inprimis verba *καλλίω· εὐμνημονευτότερα γάρ*, quid voluerit Aristoteles, aperte docent; non novi sunt loci, sed exempla quibus comparationem illam *καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον* confirmat. Id sane exstat in lectione, quam Muretus secutus est, *καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον. μᾶλλον δὲ καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται*, eamque omnes libri praeter A et vet. transl. praestant; tale enim sensus flagitat; mirum tamen optimum codicem et veterem translationem haec verba omittere et facile alio modo succurras v. c. *καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον· διὸ καί*, vel *καὶ γάρ*. Ne id quidem necessarium esse videtur, si locos quatuor qui sequuntur, deleta maiori distinctione arcte coniunxeris, ut omnes ad comparativum qui sequitur pertineant. Ne Aristotelem accuses, quod non ut in deliberativo et iudiciali, sic in laudativo genere seiunctam comparationem exposuerit, vid. eius excusatio II, 19 p. 1393, 8. — Pro *οἷς* alii *ᾧ*, A *ἧ*, nec vet. tr. dati-

vum agnoscit, unde Vahlen verba *καὶ ἡ τιμὴ ἀκολουθεῖ* praecedentibus interpretandi causa addita et delenda esse censet.

29 *ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν καλόν*] Xenoph. de Rep. Laced. 11, 3: *ἐφῆκε δὲ καὶ κομᾶν τοῖς ὑπὲρ τὴν ἡβητικὴν ἡλικίαν νομίζων οὕτω καὶ μείζους ἂν καὶ ἐλευθεριωτέρους καὶ γοργοτέρους φαίνεσθαι.* Plut. Lyc. 22: *ἡ κόμη τοὺς μὲν καλοὺς εὐπρεπεστέρους ποιεῖ, τοὺς δὲ αἰσχροὺς φοβερωτέρους.* Hermann Staatsalterthümer § 30, 7.

31 *καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βάναυσον τέχνην*] Aelian. V. H. VI, 6: *βάναυσον δὲ εἰδέναι τέχνην ἄνδρα Λακεδαιμόνιον οὐκ ἐξῆν*, ibique Perizon. Xenoph. Oecon. IV, 2: *καὶ γάρ αἵ βαναυσικαὶ καλούμεναι καὶ ἐπίρρητοί εἰσι καὶ εἰκότως μέντοι πάνυ ἀδοξοῦνται πρὸς τῶν πόλεων κτλ.* Valcken. ad Ammon. p. 215. Arist. Eth. Eud. I, 4: *βαναύσους δὲ λέγω τὰς ἑδραίας καὶ μισθαρνικάς.* Gaisford. Conf. Demosth. pro Ctesiph. p. 313 § 258 seq.

32 *τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν*] I, 12: *καὶ* (*ἀδικοῦσιν*) *οἷς χαριοῦνται ἢ φίλοις ἢ θαυμαζομένοις ἢ ἐρωμένοις ἢ κυρίοις ἢ ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοί.* Ethic. Nic. IV, 8, ubi *μεγαλόψυχον* describit: *καὶ πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι ζῆν ἀλλ' ἢ πρὸς φίλον· δουλικὸν γάρ, διὸ καὶ πάντες οἱ κόλακες θητικοὶ καὶ οἱ ταπεινοὶ κόλακες.* Demosth. *περὶ παραπρ.* p. 411 § 226: *τοῖς δὲ πρὸς ὑμᾶς ζῶσι καὶ τῆς παρ' ὑμῶν τιμῆς γλιχομένοις.* Victorius.

33 *ληπτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν ὡς ταὐτὰ ὄντα*] Quintilianus III, 7, 25 hunc Aristotelis locum intelligit: *Idem praecipit illud quoque, quod mox Cornelius Celsus prope supra modum invasit, quia sit quaedam virtutibus ac vitiis vicinitas, utendum proxima derivatione verborum, ut pro temerario fortem, pro prodigo liberalem, pro avaro parcum vocemus, quae eadem etiam contra valent.* Tertium exemplum, secundo contrarium ipse addidit latinus auctor. Vide Isocrat. ad Nicocl. § 34. 46. Plato Rep. V p. 263 (474). Legg. V p. 380. Wyttenb. ad Plut. p. 44 F. Gesner ad Horat. Serm. I, 3, 48. Lucret. IV, 1154. Egregius locus Thucyd. III, 82: *καὶ τὴν εἰωθυῖαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῇ δικαιώσει. τόλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος ἀνδρία φιλέταιρος ἐνομίσθη, μέλλησις δὲ*

προμηθὴς δειλία εὐπρεπής, τὸ δὲ σῶφρον τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα, καὶ τὸ πρὸς ἅπαν ξυνετὸν ἐπὶ πᾶν ἀργόν, τὸ δ' ἐμπλήκτως ὀξὺ ἀνδρὸς μοίρᾳ προσετέθη, ἀσφάλεια δὲ τὸ ἐπιβουλεύσασθαι ἀποτροπῆς πρόφασις εὔλογος. quem locum iam Stephanus p. 266 haud dubie ex veterum commentariis, non ex suis copiis laudavit.

Loci hucusque enumerati id quod καλὸν est continent, et particula καὶ connectuntur; quae nunc sequuntur, ipsa pulcra non sunt, sed orator haec arripit et amplificat, ἄγει εἰς τὸ καλόν, ut ita videantur, etiam si non sunt. Diversa haec esse ab iis quae praecedunt, verborum constructio iam indicat: ληπτέον δὲ καὶ . . . σκοπεῖν δὲ καὶ . . πειρατέον δεικνύναι . . χρηστέον δὲ καί, cum illa omnia particula καὶ comprehendantur.

34 οἷον τὸν εὐλαβῆ ψυχρὸν καὶ ἐπίβουλον] Egregie sic A; vet. interpres vertit: εὐλαβῆ καὶ εὔψυχρον δειλὸν καὶ ἐπίβουλον, idque pr. Γ; quod mutato εὔψυχον ceteri cum schol. retinent.

35 καὶ τὸν ἀνάλγητον πρᾶον] Alexand. in Topic. p. 85: μεταλαμβάνοντες ἀεὶ τὰ ὀνόματα εἰς τὰ ἐμφαντικώτερα, τὸ τέμνειν εἰς τὸ κατατέμνειν καὶ τὸ ἐσθίειν εἰς τὸ κατεσθίειν καὶ τὸ μειδιᾶν εἰς τὸ γελᾶν. μεταλαμβάνουσι δὲ καὶ τὸν πανοῦργον εἰς τὸν φρόνιμον, τὸν δὲ τολμηρὸν εἰς τὸν ἀνδρεῖον, καὶ τὸν μὲν πρᾶον εἰς τὸν ἀργὸν καὶ ἀκίνητον, τὸν δὲ ἐλευθέριον εἰς τὸν ἄσωτον καὶ τὸν οἰκονομικὸν εἰς τὸν ἀνελεύθερον. οὕτω καὶ Καλλικλῆς ἐν τῷ Γοργίᾳ παρὰ τῷ Πλάτωνι τοὺς σώφρονας εἰς τοὺς ἠλιθίους μεταλαμβάνει. Cicero part. orat. 23, 81.

Pro καὶ cod. A apud Gaisf. et vet. transl. ἤ, recte; primum enim exemplum est πρὸς ψόγον, reliqua duo πρὸς ἔπαινον, unde alterum particula ἢ annectitur.

8 σκοπεῖν δὲ καὶ παρ' οἷς ὁ ἔπαινος] Vid. III, 14. pag. 1367 b
Quint. III, 7, 23: *Interesse tamen Aristoteles putat, ubi quidque laudetur aut vituperetur; nam plurimum refert, qui sint audientium mores, quae publice recepta persuasio.*

11 καὶ ὅλως δὲ τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν] Hic et sequens locus Demosthenis reipubl. administrandae rationem comprehendunt; semper τὸ τίμιον εἰς τὸ καλὸν ἄγειν scite

callet et *ἄξια τῶν προγόνων καὶ τῶν προϋπηργμένων* esse docet.

17 *καταλλακτικώτερος*] Schol. *πρακτικώτερος, γράφεται δὲ καὶ καταλλακτικώτερος.* Vet. tr. *in aliis operosior* (*κατ' ἄλλα πρακτικώτερος*?).

19 *καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου*] Thucyd. VI, 59:

Ἀνδρὸς ἀριστεύσαντος ἐν Ἑλλάδι τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ
Ἱππίου Ἀρχεδίκην ἥδε κέκευθε κόνις,
ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων
παίδων τ' οὐκ ἤρθη νοῦν ἐς ἀτασθαλίην.

Antholog. gr. tom. II p. 784 Iac. Simon. fragm. p. 165 Schn. Schol. graec. Stephani p. 267 Cr.: *ἔνιοι ἔφασαν ὡς τῆς Ἑκάβης ταῦτα τὰ ἔπη*

ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς οὖσ' ἀδελφῶν τε τυράννων
δυσδαίμων γενόμαν πασῶν οἰκτροτάτα.

Ita illi interpretes aliis imposuerunt! quod quis mala fide illatum esse crederet, quamvis Aristoteles ipse meliora suadeat, si Thucydides epigramma illud nobis non servasset? Atqui multa huic similia exstant exempla.

21 *ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος*] Finitis locis, quibus quid sit *καλόν*, demonstretur, reliqua quae in laudatione sunt notanda, et in his inprimis *προαίρεσιν* et *αὔξησιν* persequitur; quae enim hic et infra leguntur: *χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς*, non loci sunt, qui *τὸ καλὸν* exponant; inepte enim inserta esset disputatio de discrimine vocum *ἔπαινος, ἐγκώμιον, μακαρισμός, εὐδαιμονισμὸς* aliaque, sed aliam nunc aggreditur rem, vel potius in exponendo genere laudativo pergit. Comparationem *περὶ τοῦ μείζονος καλοῦ* quae sequi debebat ut cap. 7 *τὸ μεῖζον ἀγαθόν*, cap. 14 *τὸ μεῖζον δίκαιον*, auctor neglexit, nisi quod in superiore expositione unum alterumve exemplum a comparatione sumptum invenitur, ut *καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ καλλίους καὶ τὰ ἔργα*, item *καὶ τὰ μνημονευτὰ καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον* et quae ibi sequuntur; haec Aristotelem ipsum illam comparationem omisisse demonstrant, ne librariorum incuria eam excidisse censeamus. Ideo vero illam comparationem in genere deliberativo exposuit, quod *ἀγαθὸν* in ceteris quo-

que generibus quasi finis attenditur, id ipse quo se excusaret, II, 19 fine monet.

23 *πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα*] Vet. transl. et hic addit *κατὰ προαίρεσιν*, quod ut non malum, ita non necessarium esse videtur; facile enim intelligitur. Verba *χρήσιμον δὲ .. πεπραχότα* Vahlen verbis *διὸ καὶ .. ληπτέον* transponit; omnia apte cohaerent: si alicuius factum laudatur, eum saepe tale fecisse demonstrandum est; nam si multa eiusdem generis facta conseruntur, illud consilio, non casu natum videbitur.

24 *διὸ καὶ τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ἀπὸ τύχης ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον*] Demosth. pro Ctesiphonte § 212 p. 298: *καίτοι τοσαύτῃ γ' ὑπερβολῇ συκοφαντίας οὗτος κέχρηται, ὥστ' εἰ μέν τι τῶν δεόντων ἐπράχθη, τὸν καιρόν, οὐκ ἐμέ φησιν αἴτιον γεγενῆσθαι, τῶν δ' ὡς ἑτέρως συμβάντων ἁπάντων ἐμὲ καὶ τὴν ἐμὴν τύχην αἰτίαν εἶναι καὶ ὡς ἔοικεν, ὁ σύμβουλος καὶ ῥήτωρ ἐγὼ τῶν μὲν ἐκ λόγου καὶ τοῦ βουλεύσασθαι πραχθέντων οὐδενὸς αὐτῷ συναίτιος εἶναι δοκῶ, τῶν δ' ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ κατὰ τὴν στρατηγίαν ἀτυχηθέντων μόνος αἴτιος εἶναι. πῶς ἂν ὠμότερος συκοφάντης γένοιτ' ἢ καταρατότερος*; haec contra Aeschinis verba dicta p. 73 Steph. Tacitus ann. XVI, 6: *laudavitque ipse apud rostra formam eius et quod divinae infantis parens fuisset aliaque fortunae munera pro virtutibus.*

26 *ἔστι δ' ἔπαινος λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς*] Quatuor veterum definitiones *ἐπαίνου* et *ἐγκωμίου* egregium incerti auctoris fragmentum in Rhet. Gr. IX p. 333—336 colligit, quarum postrema haec: *ἔνιοι δὲ οὕτως ὁρίζονται· ἔπαινος μέν ἐστι λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς, ἐγκώμιον δὲ λόγος ἐμφανίζων πράξεις καλάς, καὶ ὅτι τοὺς μὲν θεοὺς ἐπαινοῦντες τὴν παροῦσαν ἀρετὴν πειρώμεθα σεμνύνειν, ἐγκωμιάζοντες δὲ ἀνθρώπους, οἷον τοὺς ἐν Μαραθῶνι μαχεσαμένους ἢ Σαλαμῖνι πράξεις ἀποφαίνομεν καλάς*. Cf. Aphth. I p. 86. Arist. Ethic. Nic. I, 12 ubi plura, in quibus et haec: *ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος τῆς ἀρετῆς· πρακτικοὶ γὰρ τῶν καλῶν ἀπὸ ταύτης, τὰ δ' ἐγκώμια τῶν ἔργων ὁμοίως καὶ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν*. Ethic. Eud. II, 1 p. 1219, 8—16: *διὸ ἕτερον εὐδαιμονισμὸς καὶ ἐπαι-*

νος καὶ ἐγκώμιον· τὸ μὲν γὰρ ἐγκώμιον λόγος τοῦ καθ' ἕκαστον ἔργου, ὁ δ' ἔπαινος τοιοῦτον εἶναι καθόλου, ὁ δ' εὐδαιμονισμὸς τέλος. Theon progymn. 8: *ἐγκώμιόν ἐστι λόγος ἐμφανίζων μέγεθος τῶν κατ' ἀρετὴν πράξεων καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν περί τι ὡρισμένον πρόσωπον.* Integer hic locus a verbis *ἔστι δ' ἔπαινος* usque ad *κωλῦον μετατεθῇ* viginti versuum edit. Bekk. capax in omnibus codicibus libro III cap. 16 repetitus lacunam, quae ibi exstat, satis incommode explet, unde omnes ex uno corrupto exemplo descriptos esse apparet. Imo ne hic quidem apte positus est; quis enim non miretur, quod laudis in transcursu mentionem fecerit: *ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος*, totam hanc expositionem, quale sit discrimen inter *ἔπαινος* et *ἐγκώμιον*, *μακαρισμὸν* et *εὐδαιμονισμόν*, inter *ἔπαινον* et *ὑποθήκην*, insertam legi? Nam postquam docuit, demonstrandum esse aliquem fecisse *κατὰ προαίρεσιν*, idque *πολλάκις* fecisse, arctissime huic adhaerent quae infra leguntur p. 1368, 10: *χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς, οἷον εἰ μόνος ἢ πρῶτος . . πεποίηκεν.* Et si dixeris, quod supra monuimus, omnibus illis sex locis qui sequuntur, solam *αὔξησιν* contineri, tamen ne sic quidem optime ordo procedit; illam expositionem potius initio capitis, non eo quo nunc legimus loco, exspectamus. Ceterum nescio an praestet: *ἔστι γὰρ ἔπαινος*, sed et infra *δ'* legitur.

29 *τὰ δὲ κύκλῳ εἰς πίστιν*] Externa quae quasi orbem conficientia et rem cingentia ad comprobandam illam assumuntur. Ethic. Nicom. III, 12: *οὐ μὴν ἀλλὰ δόξειεν ἂν εἶναι τὸ κατὰ τὴν ἀνδρείαν τέλος ἡδύ, ὑπὸ τῶν κύκλῳ δ' ἀφανίζεσθαι.* — Schol.: *οἷον εὐγένειαν εὐήδειαν, γράφεται δὲ καὶ παιδείαν, κάλλιον δὲ εἶναι παιδείαν διὰ τὸ ἐφεξῆς.*

30 *εἰκὸς γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθοὺς καὶ τὸν οὕτω τραφέντα τοιοῦτον εἶναι*] Vet. transl. *ἀγαθὸν* vertit. Polit. I, 6: *ἀξιοῦσι γὰρ ὥσπερ ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωπον καὶ ἐκ θηρίων γίνεσθαι θηρίον, οὕτω καὶ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθόν, ἡ δὲ φύσις βούλεται μὲν τοῦτο ποιεῖν πολλάκις, οὐ μέντοι* [scrib. *πολλάκις μέντοι οὐ*] *δύναται.* Hermann Staatsalterth. § 57, 5.

32 *σημεῖα τῆς ἕξεως*] Quae sequuntur verba *καὶ μὴ πεπραγότα*, falsam esse lectionem *πράξεως*, quam A infra praebet, non minus quam res ipsa docent. Steph. I, 268: *ἕξεως*] *οὕτω γραπτέον καὶ μὴ πράξεως, ὡς παρ' ἐνίοις τῶν ἀντιγράφων φέρεται.*

πεπραγότα] Sic libri omnes etiam infra, *πεπραχότα* Bekker[3] ut supra v. 23. Conf. ad p. 1392 b, 18. *ἂν* post *ἐπαινοῖμεν* quod A hic om. infra servatum est.

33 *μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμός*] Eadem dicit Ethic. Nicom. I, 12: *εἰ δ' ἐστὶν ὁ ἔπαινος τῶν τοιούτων, δῆλον ὅτι τῶν ἀρίστων οὐκ ἔστιν ἔπαινος, ἀλλὰ μεῖζόν τι καὶ βέλτιον, καθάπερ καὶ φαίνεται· τούς τε γὰρ θεοὺς μακαρίζομεν καὶ εὐδαιμονίζομεν καὶ τῶν ἀνδρῶν τοὺς θειοτάτους μακαρίζομεν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν· οὐδεὶς γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ἐπαινεῖ καθάπερ τὸ δίκαιον, ἀλλ' ὡς θειότερόν τι καὶ βέλτιον μακαρίζει.* — Infra particula *δὲ* omissa est.

37 *συμβουλεύειν*] Infra A *συμβουλεύοι*.

2 *εἶναι, δεῖ ταῦτα*] A et vet. transl. Steph. schol. Cram. pag. 1368
p. 269, 8 *εἶναι δεῖ, ταῦτα .. μετατιθέναι δεῖ καὶ στρέφειν.* Ita *ταῦτα* locum et vim suam tenet; *δεῖ* autem, quod ceteri post *μετατιθέναι* omittunt, quater repetitum qui sermonis elegantiam sectantur, offendet, cui Aristoteles non studet; itaque alii h. l. deleverunt; infra vero tertio libro ubi idem locus recurrit, omnes recte *δεῖ* servant et ne quid ambigui sit, *δεῖ εἶναι, ταῦτα* transponunt.

4 *αὐτόν*] Infra *ἑαυτόν*.

5 *μέγα φρονῶν οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν*] Isocratis exemplum de Euagora § 45 ubi indolem et mores viri describit: *ἅπαντα γὰρ τὸν χρόνον διετέλεσεν οὐδένα μὲν ἀδικῶν, τοὺς δὲ χρηστοὺς τιμῶν, καὶ σφόδρα μὲν ἁπάντων ἄρχων, νομίμως δὲ τοὺς ἐξαμαρτόντας κολάζων . . . μέγα φρονῶν οὐκ ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς δι' αὐτὸν γιγνομένοις, τοὺς μὲν φίλους ταῖς εὐεργεσίαις ὑφ' αὑτῷ ποιούμενος, τοὺς δ' ἄλλους τῇ μεγαλοψυχίᾳ καταδουλούμενος κτλ.* ut Bekk. ex *Γ* edidit; vulgo enim *γιγνομένοις ἀγαθοῖς*; aperte Aristoteles neutrum invenit; imo et illud *ὑπάρχουσιν* libro

tertio ubi hic locus repetitus legitur, desideratur nec est supra in *ὑποθήκῃ*; puto tamen nostrum et hic *οὐκ ἐπὶ τοῖς . . ἀλλ' ἐπὶ**) scripsisse. Hunc locum iam Victorius indicavit, similem Gaisfordus ex Panath. § 32 quos *πεπαιδευμένους* appellat *τοὺς μὴ διαφθειρομένους ὑπὸ τῶν εὐπραγιῶν μηδ' ἐξισταμένους αὑτῶν μηδ' ὑπερηφάνους γιγνομένους, ἀλλ' ἐμμένοντας τῇ τάξει τῇ τῶν εὖ φρονούντων, καὶ μὴ μᾶλλον χαίροντας τοῖς διὰ τύχην ὑπάρξασιν ἀγαθοῖς ἢ τοῖς διὰ τὴν αὑτῶν φύσιν καὶ φρόνησιν ἐξ ἀρχῆς γιγνομένοις.*

7 *ὅταν ἐπαινεῖν βούλῃ*] Infra *ὅταν τε ἐπαινέσαι βουληθῇς.*

8 *ὑποθέσθαι*] *ὑποθῆσθαι* infra A, idem postea *μὴ κωλύον μὴ μετατεθῇ.*

10 *χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς*] Rhet. ad Alex. c. 4. Quintil. III, 7, 16. Theon p. 228: *ἐπαινεταὶ δέ εἰσιν αἱ πράξεις καὶ αἱ διὰ τὸν καιρὸν καὶ εἰ μόνος ἔπραξέ τις ἢ πρῶτος, ἢ ὅτε οὐδείς, ἢ μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἢ μετ' ὀλίγων ἢ ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν ἢ παρὰ τὴν ἐλπίδα ἢ μετὰ πόνων ἢ ὅσα ῥᾷστα ἢ τάχιστα ἐπράχθησαν.*

11 *ἢ καὶ ὃ μάλιστα πεποίηκεν*] Recte Wolfius ap. Vaterum p. 209 *ὃ* delet. II, 7: *μεγάλη δ' ἂν ᾖ σφόδρα δεομένῳ ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις ἢ μόνος ἢ πρῶτος ἢ μάλιστα.*

12 *καὶ τὰ ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν*] Isocr. Phil. § 137.

14 *καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκεν· μέγα γάρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης ἀλλὰ δι' αὑτὸν ἂν δόξειεν*] Isocr. Paneg. § 91: *οἱ δ' ἡμέτεροι μάλιστα μὲν βουλόμενοι διαφυλάξαι τὴν παροῦσαν δόξαν καὶ πᾶσι ποιῆσαι φανερὸν ὅτι καὶ τὸ πρότερον δι' ἀρετὴν ἀλλ' οὐ διὰ τύχην ἐνίκησαν.*

16 *εὕρηται καὶ κατεσκευάσθη*] Offendit temporum mutatio, facile quidem et in Attico scriptore, nisi certa adest ratio ut Dem. de cor. 142 et alibi, vel necessario in integrum

*) Vet. transl. sane utroque loco *in* exhibet, sed haec infra bis hanc praepositionem praebet, quae Graecis deest.

restituenda, in Aristotele vero notanda potius quam emendanda. Vet. tr. τιμῶντα ἃ διὰ vertit.

17 οἷον εἰς Ἱππόλοχον] Historia incognita; item constructio satis mira, si integra est lectio, ut verba τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι epexegeseos vim teneant. Sed recte Vaterus p. 59 coniecit: οἷον εἰς Ἱππόλοχον καὶ δι' Ἁρμόδιον, et idem incertus criticus in marg. ed. Morel. in bib. Bodleiana, unde Gaisfordus recepit. Melius praecedentibus alterum adhaeret exemplum sic: κατεσκευάσθη, οἷον δι' Ἁρμόδιον . . σταθῆναι, καὶ εἰς ὅν. De re vid. Plin. XXXIV, 4, 16. — οἷον εἰς Ἱππόλυτον corrigit G. Wolff Mus. Rhen. XIX p. 631. κατεσκευάσθη οἷον πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη εἰς Ἱππόλοχον καὶ (δι') Ἁρμόδιον Vahlen.

20 ὅπερ ὁ Ἰσοκράτης ἐποίει διὰ τὴν ἀσυνήθειαν τοῦ δικολογεῖν] Ita optimus codex; ceteri συνήθειαν, vet. interpres vertit συνήθειαν καὶ ἀσυνήθειαν; hoc si praefers, nimium generis iudicialis usum quod suae aetatis oratores elaborabant, vituperat; si ἀσυνήθειαν legis, ipsum intelliges Isocratem, qui laudativo et deliberativo addictus generi, a forensi oratione prorsus abhorruit, quod ipse multis in Antidosi profitetur. Invehitur autem frequenter in auctores iudicialis orationis et quam profitetur artem, effert, eoque eius auditores maxime permovet. Vid. ad cap. 1. Falluntur qui Isocratem hoc loco vituperari putant. More suo finxit Stephanus iste p. 269, 26 Cram.: τὸ δὲ ἀντιπαραβάλλειν καὶ ὁ Ἰσοκράτης ἐποίει, ἡνίκα ὑπερηγόρει τινὸς ἐν δικαστηρίῳ· ἀδέξιος γὰρ ὢν δικάζεσθαι οὗτος ὁ πανηγυρικώτατος ἄνθρωπος, ὅτε ὑπερεμάχει τινός, παρέβαλε τοῦτον τὸν αὐτῷ προσφυγόντα ἢ μετὰ τοῦ ἀντιδίκου αὐτοῦ ἢ καὶ μετ' ἄλλων τινῶν.

21 δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλόν, εἰ σπουδαίων βελτίων] Sic Isocrates Euagoram Cyro aliisque praestare dicit § 33—39: εἰ μὲν οὖν πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τὰς πράξεις τὰς Εὐαγόρου παραβάλλοιμεν, οὔτ' ἂν ὁ λόγος ἴσως τοῖς καιροῖς ἁρμόσειεν, οὔτ' ἂν ὁ χρόνος τοῖς λεγομένοις ἀρκέσειεν· ἢν δὲ προελόμενοι τοὺς εὐδοκιμωτάτους ἐπὶ τούτων σκοπῶμεν, οὐδὲν μὲν χεῖρον ἐξετῶμεν, πολὺ δὲ συντομώτερον διαλεχθησό-

μεθα περὶ αὐτῶν. Adde § 65 seqq. Philippum cum Alcibiade, Dionysio, Conone, Cyro difficiliora molientibus comparat § 58—66, item priorum in Persas expeditiones § 95—105. Panathen. § 39—41: *ἡγοῦμαι δὲ χρῆναι τοὺς βουλομένους ἐγκωμιάσαι τινὰ τῶν πόλεων ἀκριβῶς καὶ δικαίως μὴ μόνον περὶ αὐτῆς ποιεῖσθαι τοὺς λόγους ἧς προῃρημένοι τυγχάνουσιν, ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἕτερα παραδεικνύοντες τῶν καὶ τὴν ὄψιν ὁμοίαν ἐχόντων καὶ τῆς τιμῆς τῆς αὐτῆς ἀξιουμένων, οὕτω καὶ ταῖς πόλεσι παριστάναι, μὴ τὰς μικρὰς ταῖς μεγάλαις, μηδὲ τὰς πάντα τὸν χρόνον ὑφ' ἑτέραις οὔσας ταῖς ἄρχειν εἰθισμέναις, μηδὲ τὰς σώζεσθαι δεομένας πρὸς τὰς σώζειν δυναμένας, ἀλλὰ τὰς παραπλησίαν καὶ τὴν δύναμιν ἐχούσας καὶ περὶ τὰς αὐτὰς πράξεις γεγενημένας καὶ ταῖς ἐξουσίαις ὁμοίαις κεχρημένας· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τῆς ἀληθείας τύχοιεν κτλ.* Panegyr. § 73: *καὶ μηδεὶς οἰέσθω με ἀγνοεῖν ὅτι καὶ Λακεδαιμόνιοι περὶ τοὺς καιροὺς τούτους πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστησαν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἐπαινεῖν ἔχω τὴν πόλιν, ὅτι τοιούτων ἀνταγωνιστῶν τυχοῦσα τοσοῦτον αὐτῶν διήνεγκεν.*

27 *ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς*] Isocrat. Busir. § 4. Nostrum locum intelligit Aristoteles II, 18: *ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ὥσπερ εἴρηται, τὸ δὲ γεγονὸς τοῖς δικανικοῖς, περὶ τούτου γὰρ ἡ κρίσις, τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον τοῖς συμβουλευτικοῖς.* Anaxim. 6 ubi item quae omnibus generibus communia sunt recenset: *δεύτερον δὲ τὰς αὐξήσεις καὶ ταπεινώσεις χρησίμους ἀναγκαῖον εἶναι παρὰ πάντα, μάλιστα δ' αὐτῶν ἐν τῷ ἐγκωμίῳ καὶ τοῖς ψόγοις αἱ χρήσεις.*

29 *τὰ δὲ παραδείγματα τοῖς συμβουλευτικοῖς*] Isocrat. ad Demon. § 34: *βουλευόμενος παραδείγματα ποιοῦ τὰ παρεληλυθότα τῶν μελλόντων· τὸ γὰρ ἀφανὲς ἐκ τοῦ φανεροῦ ταχίστην ἔχει τὴν διάγνωσιν.* Anaxim. l. c. *τὰ τελικὰ κεφάλαια* huic generi propria reddit. Infra III, 17: *ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα δημηγορικώτερα, τὰ δ' ἐνθυμήματα δικανικώτερα· ἡ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον, ὥστ'*

ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν, ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὐ μᾶλλον ἀπόδειξίς ἐστι καὶ ἀνάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην.

32 τὰ δ' ἐνθυμήματα τοῖς δικανικοῖς] Anax. l. c.: τρίτον δὲ πίστεις αἷς ἀνάγκη μὲν πρὸς πάντα τὰ μέρη τῶν λόγων χρῆσθαι, χρησιμώταται δέ εἰσιν ἐν ταῖς κατηγορίαις καὶ ταῖς ἀπολογίαις· ταῦτα γὰρ πλείστης ἀντιλογίας δέονται, ubi quod Halmius Philolog. I p. 578 coniecit αἰτιολογίας, quamvis hoc σχῆμα sit λέξεως, Aristotelis verbis defendi videtur.

Cap. X.

1 περὶ δὲ] Hinc librum secundum incipiunt plures, quorum NQ in marg.: κατὰ Λατίνους ἔτι καὶ ταῦτα τοῦ ᾱ βιβλίου εἰσίν. Intelligitur vet. translatio, conf. ad II, 1. III, 1. histor. anim. p. 633 quae Bekk. ibi ex G affert. Comment. de Ar. libro decimo hist. anim. p. 7. Strab. II, 5, 5 in margine codicis legitur: ἀρχὴ τῆς γεωγραφίας τρίτος λόγος ἐνταῦθα κατὰ Λατίνους i. e. Guarini versionem, vid. Kramer I, 167. pag. 1368 b

3 δεῖ δὴ λαβεῖν] Sic h. l. omnes, non δέ.

6 ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον] Infra I, 13: ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖσθαι τὸ ὑπὸ ἑκόντος τὰ ἄδικα πάσχειν· τὸ γὰρ ἀδικεῖν ὥρισται πρότερον ἑκούσιον εἶναι. Ethic. Nic. V, 10: ὄντων δὲ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων τῶν εἰρημένων ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ ὅταν ἑκών τις αὐτὰ πράττῃ, ὅταν δ' ἄκων, οὔτ' ἀδικεῖ οὔτε δικαιοπραγεῖ ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. οἷς γὰρ συμβέβηκε δικαίοις εἶναι ἢ ἀδίκοις πράττουσιν. ἀδίκημα δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ· ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται, ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότ' ἐστίν· ὥστ' ἔσται τι ἄδικον μέν, ἀδίκημα δ' οὔπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. Ibidem V, 11 sic τὸ ἀδικεῖν definit: βλάπτειν ἑκόντα τινὰ παρὰ τὴν ἐκείνου βούλησιν.

7 νόμος δ' ἐστὶν ὁ μὲν ἴδιος ὁ δὲ κοινός] Infra I, 13: λέγω δὲ νόμον τὸν μὲν ἴδιον τὸν δὲ κοινόν, ἴδιον μὲν τὸν ἑκάστοις ὡρισμένον πρὸς αὐτοὺς καὶ τοῦτον τὸν μὲν

ἄγραφον, τὸν δὲ γεγραμμένον, κοινὸν δὲ τὸν κατὰ φύσιν. Quae nostro loco non contraria sunt; quod enim infra κατὰ φύσιν dicit, hic est παρὰ πᾶσιν, et si ibi propriae legi addit ἄγραφα, non ea quae naturali legi insunt, sed mores singulorum et consuetudines, ἔθη, intelligit; in universum recte dixeris, τὸν ἴδιον νόμον esse γεγραμμένον, τὸν κοινὸν vero ἄγραφα continere.

10 ὅσα μὲν οὖν ἑκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι] Eth. Nicom. III, 4: ἡ προαίρεσις δὴ ἑκούσιον μὲν φαίνεται, οὐ ταὐτὸν δέ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον τὸ ἑκούσιον· τοῦ μὲν γὰρ ἑκουσίου καὶ παῖδες καὶ τἆλλα ζῷα κοινωνεῖ, προαιρέσεως δ' οὔ, καὶ τὰ ἐξαίφνης ἑκούσια μὲν λέγομεν, κατὰ προαίρεσιν δ' οὔ. Rhet. I, 13: ἑκόντος καὶ εἰδότος καὶ τούτων τὰ μὲν προελομένου τὰ δὲ διὰ πάθος.

11 εἰδότες] ἑκόντες καὶ εἰδότες Veneta ex schol.

15 περὶ δὲ τοῦτο] Particulam δὲ quam marg. A. cod. C et vet. transl. (*circa haec quae*, περὶ ταῦτα ἅ) omittit, delendam esse monuit Fr. A. Wolfius ap. Vaterum p. 209: *particulam δὲ vel in γε mutabis vel quod malim, abiicies.* Adde Brandis Phil. IV, 42. Hoc grammatica suadet et proximum est, sed licet, nisi quaedam excidisse credas, alia quoque ratione succurrere, v. c.: ἀκρασία, ἐάν τινες ἔχωσι . . πλείους· περὶ γὰρ τοῦτο ὅ . .

19 τοὺς γὰρ συγκινδυνεύσαντας ἐγκαταλιμπάνουσι διὰ τὸν φόβον] Miretur aliquis huic uni exemplo rationem additam legi, in ceteris vero praetermitti; sed ipsius haec esse auctoris, docent quae sequuntur, ubi non res in quibus (περὶ ἅ) iniusti sunt, sed propter quas (δι' ἅ) alios iniuria afficiunt, transitu facto et sententia mutata propter verba διὰ τὸν φόβον affert. In A item γὰρ ante διὰ apparet; verba τοὺς γὰρ συγκινδυνεύσαντας interpretationis causa scilicet addita delere non licet nec particula ita postponitur, sed fort. fuit ἐγκ. γὰρ τοὺς συγκ. vel. τοὺς συγκ. γὰρ ἐγκ.

21 ὁ δὲ πικρὸς] ὁ πικρὸς δὲ A (apud Vict. et Gaisf.) schol., quae particula cur hoc uno loco postponatur, non liquet, sed ex coniectura transposita in vulgarem ordinem videtur.

27 λοιπὸν δ' εἰπεῖν τίνος ἕνεκα καὶ πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι καὶ τίνας. πρῶτον μὲν οὖν διελώμεθα τίνων ὀρε-

γόμενοι καὶ ποῖα φεύγοντες ἐγχειροῦσιν ἀδικεῖν] Horum primum *τίνος ἕνεκα* hoc et sequenti capite exponit, secundum cap. 12. usque ad b, 22. Tum sequitur tertium *τοὺς τοιούτους*, cui inserit et *τὰ τοιαῦτα* p. 1373, 27—38. Et primi quidem causam esse dicit *τὸ συμφέρον* et *τὸ ἡδύ*, conf. similia in Polit. V, 10—11, ubi cur regibus et tyrannis insidias struant, enumerat. Iam Isocrat. Antidos. § 217: *πρῶτον μὲν οὖν ὁρίσασθαι δεῖ τίνων ὀρεγόμενοι καὶ τίνος τυχεῖν βουλόμενοι τολμῶσί τινες ἀδικεῖν· ἢν γὰρ ταῦτα καλῶς περιλάβωμεν, ἄμεινον γνώσεσθε τὰς αἰτίας τὰς καθ' ἡμῶν λεγομένας, εἴτ' ἀληθεῖς εἰσὶν εἴτε ψευδεῖς. ἐγὼ μὲν οὖν ἡδονῆς ἢ κέρδους ἢ τιμῆς ἕνεκα φημὶ πάντας πάντα πράττειν· ἔξω γὰρ τούτων οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν ὁρῶ τοῖς ἀνθρώποις ἐγγιγνομένην.* Cf. *πρὸς Εὐθύνουν* § 6. Atque hunc Antidoseos locum Aristotelem bene memoria tenuisse, docent quae II, 23 p. 1398, 29 leguntur.

30 *ποῖα καὶ πόσα*] *quot et quae* vet. intr. ut v. 1. 30 et fine capitis v. 29.

31 *ὧν ἐφιέμενοι πάντες τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι*] Delenda esse dicit Vahlen p. 562, inclusit Bekker[3]; me non offendunt haec verba et Aristotelis esse dico, quod sequens *πάντες δὴ* indicat.

32 *πάντες δὴ πράττουσι πάντα τὰ μὲν οὐ δι' αὐτοὺς τὰ δὲ δι' αὐτούς*] Sequitur divisio, ex qua haec forma existit, quam Victorius exhibuit:

πάντες πράττουσι πάντα

οὐ δι' αὐτοὺς — *δι' αὐτοὺς*

διὰ τύχην — *ἐξ ἀνάγκης* — *δι' ἔθος* — *δι' ὄρεξιν*

βίᾳ — *φύσει* — *λογιστικὴν (βούλησιν)* — *ἄλογον*

ὀργὴν — *ἐπιθυμίαν.*

35 *τὰ μὲν βίᾳ τὰ δὲ φύσει*] In seqq. hunc tenet ordinem *τὰ μὲν φύσει τὰ δὲ βίᾳ*, etiam p. 1369, 6 deteriores libri *διὰ βίαν διὰ φύσιν* transponunt. Itaque verba illa locum suum hic mutent, alias nil interest, ut p. 1372 b, 17: *διὰ τύχην . . ἢ δι' ἀνάγκην ἢ διὰ φύσιν ἢ δι' ἔθος.*

1 *τὰ δὲ δι' ὄρεξιν, καὶ τὰ μὲν διὰ λογιστικὴν ὄρε-* pag. 1369

ξιν τὰ δὲ δι' ἀλόγιστον] καὶ om. A, unde auctorem scripsisse apparet, quod similiter cadente excidit, τὰ δὲ δι' ὄρεξιν, τῶν δὲ δι' ὄρεξιν τὰ μέν, idque Victorii libri p a v praestant et ap. Gaisf. C, qui emendatricem manum perpessus est. Idem A deinde recte ex usu Aristotelis ἄλογον. Eadem ratione praecedit: τὰ μὲν διὰ τύχην πράττουσι, τὰ δ' ἐξ ἀνάγκης, τῶν δ' ἐξ ἀνάγκης τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ φύσει, ubi item alios omittere media verba mirum non est. Haec admodum probabilia, sed cum et sine illis oratio apte procedat, non prorsus necessaria.

2 ἔστι δ' ἡ μὲν βούλησις ἀγαθοῦ ὄρεξις] Ita optimus liber; cum vero in his, quid sit ὄρεξις λογιστική, ut infra ἀλόγους ὀρέξεις explicet, tale quid exspectamus: ἔστι δ' ἡ μὲν λογιστικὴ ὄρεξις βούλησις, ἡ δὲ βούλησις ἀγαθοῦ ὄρεξις. Omnes reliqui codices: ἔστι δὲ ἡ βούλησις μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ, in quibus si cum vet. transl. ἀγαθοῦ, quod transpositum est in A, omittimus, id fere quod sensum explet legimus. Plat. Defin. p. 569 (413): βούλησις ἔφεσις μετὰ λόγου ὀρθοῦ. ὄρεξις εὔλογος (Diogen. VII, 116). ὄρεξις μετὰ λόγου κατὰ φύσιν. Facile ex seqq. accedere poterat ἀγαθοῦ. Nihilo minus proba est definitio βούλησις ὄρεξις ἀγαθοῦ. Top. VI, 8: ἐὰν δ' ᾖ πρός τι τὸ ὁριζόμενον ἢ καθ' αὑτὸ ἢ κατὰ τὸ γένος, σκοπεῖν εἰ μὴ εἴρηται ἐν τῷ ὁρισμῷ πρὸς ὃ λέγεται ἢ αὐτὸ ἢ κατὰ τὸ γένος, οἷον εἰ τὴν ἐπιστήμην ὡρίσατο ὑπόληψιν ἀμετάπειστον ἢ τὴν βούλησιν ὄρεξιν ἄλυπον. παντὸς γὰρ τοῦ πρός τι ἡ οὐσία πρὸς ἕτερον, ἐπειδὴ ταὐτὸν ἦν ἑκάστῳ τῶν πρός τι τὸ εἶναι ὅπερ τὸ πρός τί πως ἔχειν. ἔδει οὖν τὴν ἐπιστήμην εἰπεῖν ὑπόληψιν ἐπιστητοῦ καὶ τὴν βούλησιν ὄρεξιν ἀγαθοῦ. Cf. quae sub finem ibidem p.146 b, 36 seqq. ad convellendam hanc definitionem dialectice congerit. Ethic. Eudem. II, 7. Magn. Moral. I, 12: ἔστιν οὖν καθ' ὃ πράττομεν ὄρεξις, ὀρέξεως δ' ἐστὶν εἴδη τρία, ἐπιθυμία θυμὸς βούλησις. Cicero Tuscul. IV, 6. Aristoteles in hac expositione alio vocabulo, μετὰ λόγου, pro eo quod initio posuit λογιστικὴν certe usus non est. Equidem puto etiam hic errorem ὁμοιοτελεύτῳ ortum esse: ἔστι δ' ἡ μὲν βούλησις, ἡ δὲ βούλησις ἀγαθοῦ ὄρεξις, facile enim ad

ἡ μὲν intelligitur λογιστικὴ ὄρεξις. Notandum vero ante haec in A legi ὅρος βουλήσεως, ut II, 19 ap. Gaisf. verba περὶ τῶν κοινῶν πίστεων in eodem libro textui inserta sunt. - Monui in comment. acad. p. 55, unde Bekk.[3] sic edidit: ἔστι δὲ ἡ μὲν βούλησις, (βούλησις δ') ἀγαθοῦ ὄρεξις. Infra non βούλησιν, sed semper λογισμὸν dicit. Vereor vero ne, ut μετὰ λόγου male sunt in aliis addita, sic etiam ἀγαθοῦ ὄρεξις melius exsulent et simpliciter fuerit ἔστι δὲ ἡ μὲν βούλησις . . . ἄλογοι δ' ὀρέξεις . .

8 καθ' ἡλικίας ἢ ἕξεις ἢ ἄλλ' ἄττα τὰ πραττόμενα] II, 12: τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις καὶ τὰς ἡλικίας καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα. Post περίεργον addit vet. tr. *utique erit* ἂν εἴη.

11 δι' ὀργὴν καὶ ἐπιθυμίαν] *aut* vet. tr. ut praecedit ὀργίλοις εἶναι ἢ ἐπιθυμητικοῖς.

11 οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν] Non inepte deteriores libri DEQ οὐδὲ οἱ πλούσιοι καὶ πένητες διά, aegre enim his caremus; licet tamen ex iis quae sequuntur, haec verba intelligere, et auctori nostro, si supra haec dedisset, satis erat dicere τοῖς μὲν . . τοῖς δέ.

17 ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν ἢ διὰ πάθος] πάθος intelligit τὸ ἄλογον; ἤθη ad ἔθος pertinent, Eth. Nic. II, 1.

22 δόξαι τε καὶ ἐπιθυμίαι] Etiam in somno, Eth. Nic. I, 13 p. 1102 b, 10: ἀργία γάρ ἐστιν ὁ ὕπνος . . πλὴν εἴ πῃ κατὰ μικρὸν διικνοῦνταί τινες τῶν κινήσεων, καὶ ταύτῃ βελτίω γίνεται τὰ φαντάσματα τῶν ἐπιεικῶν ἢ τῶν τυχόντων.

30 ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐροῦμεν] II, 1—17 ubi πάθη et ἤθη explicantur.

34 δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων] Hoc est, quae sunt τὰ ἀπὸ τύχης, apertum est natura τύχης definita. Vide quae de hac re Physic. II, 5 leguntur, ubi etiam singula nostri loci verba explicantur. Ethic. Eud. VIII, 14: ἀλλὰ μὴν ἥ γε φύσις αἰτία ἢ τοῦ ἀεὶ ὡσαύτως ἢ τοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἡ δὲ τύχη τοὐναντίον. Ibidem p. 1247 b, 4: εἰ δ' ὅλως ἐξαιρετέον καὶ οὐδὲν ἀπὸ τύχης φατέον γίνεσθαι, ἀλλ' ἡμεῖς ἄλλης οὔσης αἰτίας διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν τύχην εἶναί φαμεν αἰτίαν, διὸ καὶ ὁριζόμενοι τὴν τύχην τι-

θέασιν αἰτίαν ἀνάλογον ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ ὡς οὔσης τινὸς φύσεως, in quibus Victorius ad nostr. loc. *ἄλογον* (quod item in Magn. Mor. I, 1 p. 1182, 21 pro *ἀνάλογον* restituit, ubi Bekk. sine varietate *ἄλογον*) corrigendum esse censet.

pag. 1369 b 3 *κατὰ φύσιν τινὰ ἢ ἄλλην αἰτίαν*] Emendavit Vahlen p. 50 *φύσιν ἤ τινα*, ut Muretus iam vertit. Quae *παρὰ φύσιν* sunt, non sunt *κατὰ φύσιν*, sed fieri potest, ut ea naturam quodammodo sequantur, ut h. l. non sine causa *κατὰ φύσιν τινὰ* dictum esse videatur.

4 *δόξειε δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων*] In quibus attende illud *δόξειε δ' ἄν*, Physic. II, 6 p. 197 b, 32: *μάλιστα δ' ἐστὶ χωριζόμενον τὸ ἀπὸ τύχης ἐν τοῖς φύσει γινομένοις· ὅταν γὰρ γένηταί τι παρὰ φύσιν, τότε οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ ταὐτομάτου γεγονέναι φαμέν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἕτερον, τοῦ μὲν γὰρ ἔξω τὸ αἴτιον, τοῦ δ' ἐντός.* Cf. Simpl. in Phys. fol. 79 b.

5 *βίᾳ δὲ ὅσα παρ' ἐπιθυμίαν ἢ τοὺς λογισμοὺς γίγνεται δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων*] Ethic. Nic. III, 1: *βίαιον δὲ οὗ ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν, τοιαύτη οὖσα ἐν ᾗ μηδὲν συμβάλλεται ὁ πράττων ἢ ὁ πάσχων, οἷον εἰ πνεῦμα κομίσαι ποι ἢ ἄνθρωποι κύριοι ὄντες.* Eudem. II, 8. Metaphys. IV, 5. *δι'* delet Vahlen p. 58; aegre desideramus in fine *ἢ πασχόντων.*

6 *ἔθει ὅσα*] *ἔθει ὅτι* A, quod propter concinnitatem mutarunt, et mirum, si auctor mutavit, sive relativum sive particulam voluit.

12 *διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις*] Vid. Heind. ad Plat. Protag. p. 516. Wyttenbach. Eclog. Histor. p. 372 ad Plutarch. 117 C p. 777. A. Gellius VI, 14.

16 *ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες καὶ τὸ ἐθιστὸν ἐν τοῖς ἡδέσιν*] Metaph. I *ἔλαττον*, 3. Plut. de sanit. tuenda p. 374 H: *εὖ γὰρ εἰρημένον τὸ Ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον, ἡδὺν δ' αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει*, Auct. ad Herenn. IV, 17. Stobaeus I, 29 Anthol.: *Πυθαγόρας ἔφη ὅτι χρὴ βίον αἱρεῖσθαι τὸν ἄριστον· ἡδὺν γὰρ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει.* Causam affert in sequenti capite, ubi singulos locos enumerat: *καὶ γὰρ τὸ εἰθισμένον ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται· ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει.* Ibidem postea: *καὶ τὸ ταὐτὰ πράτ-*

τειν πολλάκις ἡδύ· τὸ γὰρ σύνηθες ἡδὺ ἦν, quibus h. nostrum l. intelligit.

18 *συνεθισθῶσιν*] *συνεθίσωσιν* A, *ἐθισθῶσιν* ceteri, ut p. 1370, 13. Restitui passivum.

24 *τίθημι γὰρ καὶ τὴν τῶν κακῶν*] Id supra docuit I, 6: *τούτων δὲ κειμένων ἀνάγκη τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς· ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ μὲν τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακὸν ἅμα, τῷ δὲ τὸ ἔχειν τὸ ἀγαθὸν ὕστερον. καὶ ἡ ἀντ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ μείζονος λῆψις καὶ ἀντὶ μείζονος κακοῦ ἐλάττονος. ᾧ γὰρ ὑπερέχει τὸ μεῖζον τοῦ ἐλάττονος, τοῦτο γίνεται τοῦ μὲν λῆψις τοῦ δ' ἀποβολή.*

26 *τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινομένων*] Exspectamus et hic additum *λυπηρῶν*, vid. ad I, 2 p. 1356, 20.

31 *δεῖ δὲ νομίζειν ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, ἐὰν ὦσι περὶ ἑκάστου μήτε ἀσαφεῖς μήτε ἀκριβεῖς*] In Top. VI, 1 ubi de natura definitionis quaerit, *εἰ μὴ καλῶς ὥρισταί πως* haec duo tradit vitia: *ἔστι δὲ τοῦ μὴ καλῶς μέρη δύο, ἓν μὲν τὸ ἀσαφεῖ τῇ ἑρμηνείᾳ κεχρῆσθαι· δεῖ γὰρ τὸν ὁριζόμενον ὡς ἐνδέχεται σαφεστάτῃ τῇ ἑρμηνείᾳ κεχρῆσθαι, ἐπειδὴ τοῦ γνωρίσαι χάριν ἀποδίδοται ὁ ὁρισμός. δεύτερον δὲ εἰ ἐπὶ πλέον εἴρηκε τὸν λόγον τοῦ δέοντος· πᾶν γὰρ τὸ προσκείμενον ἐν τῷ ὁρισμῷ περίεργον.* Non sine causa h. l. lectores monet, ne si in aliis ipsius scriptis alias rerum inveniant definitiones, id multum mirentur aut offendantur.

Cap. XI.

33 *ὑποκείσθω δ' ἡμῖν*] Scrib. *δὴ ἡμῖν*, vid. ad I, 2 init. Recte in Nicom. Eth. V, 5 p. 1130 b, 8: *διώρισται δὴ τὸ ἄδικον τό τε παράνομον καὶ τὸ ἄνισον*, quamvis et hic optimus liber *K δέ*, dixerat enim p. 1129, 31: *εἰλήφθω δὴ ὁ ἄδικος ποσαχῶς λέγεται.*

33 *τὴν ἡδονὴν κίνησίν τινα τῆς ψυχῆς καὶ κατάστασιν ἀθρόαν καὶ αἰσθητὴν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν*] Hic quae modo de definitione dixit, adhibenda sunt; nam in Ethic. Nicom. VII. 12—13 et X, 2 seqq. vitiosam hanc esse docet

multis refellens (ut praeter Victorium ad h. l. etiam Madius ad Arist. poet. p. 73 monet) et veriorem proponit hanc: *ἡδονὴ ἐνέργεια τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως ἀνεμπόδιστος*. Conf. Zell ad Ethic. p. 314. Alex. in Top. p. 88: *ζητουμένου εἰ ἡδονὴ ἀγαθόν, τῆς ἡδονῆς ἀποδοτέον πλείους ὅρους, τοῦτο μὲν ὅτι λεία κίνησις, τοῦτο δὲ ὅτι γένεσις εἰς φύσιν αἰσθητή, τοῦτο δὲ ὅτι ἄλογος διάχυσις, τοῦτο δὲ ὅτι ἐνέργεια τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως ἀνεμπόδιστος ἤτοι τὸ παρακολουθοῦν τέλος ταῖς τελευταίαις ἐνεργείαις. πλειόνων γὰρ ἀποδοθέντων ὅρων ῥᾷον εὐπορήσομεν καὶ πρὸς τὸ ἀνασκευάζειν. ἔνεστι γοῦν ἐκ τῶν ἀποδιδομένων ὅρων περὶ τῆς ἡδονῆς καὶ ὅτι μή ἐστιν ἀγαθὸν ἐπιχειρεῖν καὶ ὅτι ἀγαθόν.* Si quod praefatus est auctor, memoria tenemus, inde rhetoricos libros ante ethicos compositos esse, firmum argumentum non sumemus; traditam et sua aetate maxime comprobatam definitionem secutus est Aristoteles; est autem Platonis in Philebo exposita, p. 174 seqq. (31); non *κίνησιν* quidem, sed *αἴσθησιν* dicit, at illam intelligit p. 180: *τὸ δὲ ἐν ἑνὶ πάθει τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα κοινῇ γιγνόμενον κοινῇ καὶ κινεῖσθαι, ταύτην δ' αὖ τὴν κίνησιν ὀνομάζων αἴσθησιν οὐκ ἀπὸ τρόπου φθέγγοι' ἄν.* Conf. Phileb. p. 199 (42). 205 (45).

35 *εἰ δ' ἐστὶν ἡδονή*] Sic A, ceteri *εἰ δή ἐστιν ἡ ἡδονή*, e quibus non displicet *δή*, vid. ad cap. 1.

pag. 1370 3 *τό τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι*] Histor. anim. VIII, 1 fine: *τὸ δὲ κατὰ φύσιν ἡδύ, διώκει δὲ πάντα τὴν κατὰ φύσιν ἡδονήν.* Ibid. cap. 2 p. 590, 10. Ethic. Nic. VII, 14.

5 *καὶ τὰ ἔθη· καὶ γὰρ τὸ εἰθισμένον ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται· ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει*] Ethic. Nicom. VII, 11: *ῥᾷον γὰρ ἔθος μετακινῆσαι φύσεως. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ ἔθος χαλεπόν, ὅτι τῇ φύσει ἔοικεν, ὥσπερ καὶ Εὐηνὸς λέγει*

φημὶ πολυχρόνιον μελέτην ἔμεναι, φίλε, καὶ δὴ
ταύτην ἀνθρώποισι τελευτῶσαν φύσιν εἶναι.

Theophrast. *περὶ φυτῶν αἰτ.* III, 9: *ἰσχυρὸν δὲ ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν τούτοις τὸ ἔθος· οἷον γὰρ φύσις γίνεται.*

9 *καὶ τὸ μὴ βίαιον· παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία*] Metaphys. IV, 5: *ἔτι τὸ βίαιον καὶ ἡ βία. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ παρὰ*

τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν προαίρεσιν ἐμποδίζον καὶ κωλυτικόν. τὸ γὰρ βίαιον ἀναγκαῖον λέγεται· διὸ καὶ λυπηρόν, ὥσπερ καὶ Εὐηνός φησι

πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ.

Ethic. Eudem. II, 7: δόξειε δ' ἂν πᾶν τὸ κατ' ἐπιθυμίαν ἑκούσιον εἶναι· τὸ γὰρ ἀκούσιον πᾶν δοκεῖ εἶναι βίαιον, τὸ δὲ βίαιον λυπηρὸν καὶ πᾶν ὃ ἀναγκαζόμενοι ποιοῦσιν ἢ πάσχουσιν ὥσπερ καὶ Εὐηνός φησι

πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ.

ὥστ' εἴ τι λυπηρὸν βίαιον, καὶ εἰ βίαιον λυπηρόν. Hic versus exstat apud Theogn. v. 472 ubi legitur χρῆμ' ἀνιηρόν, a Platone in Phaedro p. 28 (240) et fortasse in Politic. p. 353 (306) notatus. Cf. Welcker ad Theogn. v. 1202. — Schol. fol. 22 b, 10: τοῦτο δὲ παρέφρασεν ὁ Ἀριστοτέλης ἐκ τοῦ Εὐριπίδου λέγοντος

πᾶν τ' ἐξ ἀνάγκης δοῦλον ἔσται τοῖς σοφοῖς.

Vid. Orest. v. 482.

17 ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις] De hac definitione vid. Top. VI, 3. Soph. el. 13.

18 τῶν δὲ ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν ἄλογοί εἰσιν αἱ δὲ μετὰ λόγου] Ethic. Nicom. III, 13: τῶν δ' ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν κοιναὶ δοκοῦσιν εἶναι, αἱ δ' ἴδιοι καὶ ἐπίθετοι, οἷον ἡ μὲν τῆς τροφῆς φυσική· πᾶς γὰρ ἐπιθυμεῖ ὁ ἐνδεὴς ξηρᾶς ἢ ὑγρᾶς τροφῆς, ὅτε δ' ἀμφοῖν, καὶ εὐνῆς, φησὶν Ὅμηρος, ὁ νέος καὶ ἀκμάζων, τὸ δὲ τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε, οὐκέτι πᾶς, οὐδὲ τῶν αὐτῶν, διὸ φαίνεται ἡμέτερον εἶναι. at supra cap. 10 p. 1369, 4 ἐπιθυμίαν esse ὄρεξιν ἄλογον, non λογιστικήν, ut mirum sit, nunc ἐπιθυμίας dici alias ἀλόγους, alias μετὰ λόγου.

22 οἷον ἡ τροφῆς, δίψα καὶ πεῖνα καὶ καθ' ἕκαστον τροφῆς εἶδος ἐπιθυμία] Nominativum δίψα καὶ πεῖνα non intelligo; hae enim non sunt ἐπιθυμίαι, sed eas efficiunt; tum A apud Gaisf. πεινη exhibet. Item falsum est καθ' ἕκαστον τροφῆς εἶδος, haec enim voluptatis, non necesstiatis sunt, conf. postrema verba supra ex Nic. III, 13 laudata, et τροφῆς in libris locum mutat; ceteri enim praeter A εἶδος τροφῆς collocant; pertinent vero iam haec ad sensus, quibus et illum quo generamus addit, unde apte A et αἱ, et deinde

περὶ τὰ post *καὶ* omittit, ut totus locus sic sit restituendus: *οἷον ἡ τροφῆς δίψη καὶ πείνῃ, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος ἐπιθυμία* (vel *ἐπιθυμίας*) *καὶ περὶ τὰ γευστὰ καὶ ἀφροδίσια, καὶ ὅλως τὰ ἁπτά.* Quodsi quis etiam verba *καὶ ἀφροδίσια* male inculcata esse censeat, equidem non mirabor; Stoicorum enim olent doctrinam nec alibi haec ita ab Aristotele afferri memini; at in his aperta, non severa requiritur disputatio et verba *καὶ ὅλως* illa defendunt; simpliciter enim erat scribendum: *καὶ περὶ τὰ γευστὰ καὶ τὰ ἁπτὰ καὶ περὶ ὀσμὴν καὶ ἀκοὴν καὶ ὄψιν.*

24 *εὐωδίας*] Cum Mureto delet Vahlen.

25 *μετὰ λόγου δὲ ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσιν*] Ut supra dixit *ἀλόγους μὲν ὅσας μὴ . . ἐπιθυμοῦσιν*, ita hic *ὅσας* dicendum erat, non *ὅσα*, nisi primariam notionem pluribus interpositis auctoris menti evanuisse dixeris.

27 *ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ ἥδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι*] Vid. Plat. Phileb. p. 178—88 (33—38). 193 (39). Ethic. Nic. IX, 7: *ἡδεῖα δ' ἐστὶ τοῦ μὲν παρόντος ἡ ἐνέργεια, τοῦ δὲ μέλλοντος ἡ ἐλπίς, τοῦ δὲ γεγενημένου ἡ μνήμη, ἥδιστον δὲ τὸ κατὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ φιλητὸν ὁμοίως.* ibid. 4.

29 *κἂν τῷ μεμνημένῳ*] Non male A *ἀεὶ ἐν τῷ.*

35 *γενόμενα*] A, *γεγενημένα* ceteri, quod praecedit correctum.

pag. 1370b 3 *ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται*] Eurip. Andromeda fragm. p. 52 Matth.:

οὐκ αἰσχρὸν οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς,
ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Nostrum versum legimus etiam ap. Themistium p. 67 Dind. — Homerus Od. XV, 398:

νῶϊ δ' ἐνὶ κλισίῃ πίνοντέ τε δαινυμένω τε,
κήδεσιν ἀλλήλων τερπώμεθα λευγαλέοισιν,
μνωομένω· μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνήρ,
ὅστις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ καὶ πόλλ' ἐπαληθῇ.

Nostro loco solus A *μνησάμενος ὅτε*, quod indicativum *πάθεν* qui in nullo legitur libro, sed *ἔοργε* tres Victoriani praebent, *ἐόργει* Υ apud Bekk., flagitat, ceteri *μνήμενος ὅστις.* Utrum hoc sit Aristotelis *μνημονικὸν ἁμάρτημα*, an ut alibi Homericae lectionis varietas, alii diiudicent.

6 τούτου δ' αἴτιον ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν] Notanda est haec Aristotelis sententia; aliter Plato in Philebo p. 202 seq. (43).

9 ὅλως δ' ὅσα παρόντα εὐφραίνει, καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους ὡς ἐπὶ τὸ πολύ] Melius verbum repetitum legitur, εὐφραίνει, ταῦτα εὐφραίνει

10 διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι ἡδύ, ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ] Hom. Iliad. XVIII, 107:

ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο,
καὶ χόλος, ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ χαλεπῆναι,
ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται ἠύτε καπνός.

Infra Rhet. II, 2: ἀνάγκη πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι· ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι ὧν ἐφίεται, οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται αὑτῷ, ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται δυνατῶν αὑτῷ. διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται· ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις διά τε τοῦτο καὶ διότι διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ· ἡ οὖν τότε γινομένη φαντασία ἡδονὴν ἐμποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνυπνίων. Conf. Phil. p. 214 (49). Poetae verba etiam in Platonis Phil. p. 211 (48); utroque in loco Aristoteles θυμόν, non qui in nostris libris Homeri legitur, χόλον laudat.

14 ἢ οὐκ ὀργίζονται] (ἀλλ') ἢ Bekker[3].

16 ἢ ἐλπίζοντες ὡς τεύξονται] Conf. Plat. Phil. p. 184 (35 seq.). Ethic. Nicom. IX, 4: τῶν τε γὰρ πεπραγμένων ἐπιτερπεῖς αἱ μνῆμαι καὶ τῶν μελλόντων ἐλπίδες ἀγαθαί· αἱ τοιαῦται δ' ἡδεῖαι.

22 καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἔρωτος αὕτη γίγνεται πᾶσιν] Plutarch. de prof. virt. sent. tom. VII p. 246 H.: ἔρωτος ἀρχομένου σημεῖόν ἐστιν οὐ τὸ χαίρειν τῷ καλῷ παρόντι, τοῦτο γὰρ κοινόν, ἀλλὰ τὸ δάκνεσθαι καὶ ἀλγεῖν ἀποσπώμενον. Hoc quidem vere atque multo melius quam quod in Aristotele legitur, dictum; indignum enim nec ferendum est illud ἐρῶσι sententiae, qua incipientis amoris signum explicatur, illatum, nisi idem quod χαίρωσιν esse dixeris; primus

hoc vitium Fr. A. Wolfius apud Vaterum p. 210 notavit litura locum sanans; displicet tamen *χαίρωσιν* in medio, *μεμνημένοι* in fine positum. Ethic. Nic. IX, 5: *ἔοικε δὴ ἀρχὴ φιλίας εἶναι ὥσπερ τοῦ ἐρᾶν ἡ διὰ τῆς ὄψεως ἡδονή· μὴ γὰρ προησθεὶς τῇ ἰδέᾳ οὐθεὶς ἐρᾷ, ὁ δὲ χαίρων τῷ εἴδει οὐθὲν μᾶλλον ἐρᾷ, ἀλλ' ὅταν καὶ ἀπόντα ποθῇ καὶ τῆς παρουσίας ἐπιθυμῇ.* Ibidem cap. 12; intelligit proverbium Graecorum *ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν ἔρχεται ἐρᾶν.* Unde coniicias *ὦσιν* vel *ἐπιθυμῶσιν*; at sequentia verba *διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται* huc pertinent, ubi vet. tr. primae voci *utique* addit, quod nullius est momenti, varia autem ex A afferuntur; Victorius ibi prima manu exstare dicit *διὸ λύπη προσγίνεται*, idque addito *καὶ* apud Gaisf. adnotatur, at prima manus ibi scripsisse dicitur: *διὸ καὶ ὅταν καὶ λύπη προσγένηται.**) Bekkerus denique: *διὸ* et *ὅταν καὶ* corr. A, et tum *λύπη προσγένηται.* Non dubitandum quin hic vera tradiderit et integer locus sic sit restituendus: *ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοις λύπη προσγένηται τῷ μὴ παρεῖναι. καὶ ἐν πένθεσι καὶ θρήνοις ὡσαύτως ἐπιγίγνεταί τις ἡδονή.* Quodsi *καὶ* in A certum est, ut videtur, propius accedit *μεμνημένοι ὦσι, καὶ λύπη.* Ceteri libri sic: *μεμνημένοι ἐρῶσιν. διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται . . ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίγνεται . .* A. Laubmann haec in A prima manu extare monet *ἐρῶσιν δ..... ὅτᾶν καὶ λύπη προσγένηται*, litterae post *δ* evanuerunt, unde alia manus *ιότι* addidit et vocabulo *ὅτᾶν* deleto *γίνετᾶι* scripsit.

25 *καὶ ἐν πένθεσι καὶ θρήνοις ὡσαύτως ἐπιγίγνεταί τις ἡδονή*] Ethic. Nicom. X, 5. Plat. Phil. p. 185 (36) et 208—17 (46—50), ubi haec *μικτὰ* esse docet, Phaed. p. 6. 8. Wyttenb. ad h. l. p. 132 Lips. Eurip. Iphig. Taur. v. 813 Seidl. Plut. Aemil. 33 fine. Bentl. ad Hor. Carm. II, 19, 7. ad Rhet. Graec. III, 311. IX, 17.

27 *καὶ ἃ ἔπραττε καὶ οἷος ἦν*] *οἷα* vertit vet. tr.

28 *διὸ καὶ τοῦτ' εἰκότως εἴρηται, ὣς φάτο, τοῖσι δὲ πᾶσιν ὑφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο*] Il. XXIII, 108. Od. IV, 113.

---

*) In scholiis quoque fol. 23, 10: *διὸ καὶ ὅταν λύπη προσγίνηται.*

183. Sed rectius ad hanc rem declarandam uti poterat Homeri verbis Od. XIX, 471, quibus utitur Polybius Exc. Vat. IX, 1: *τὴν δ' ἅμα χάρμα καὶ ἄλγος ἕλε φρένα.*

34 *ἢ ἠρέμα ἢ μᾶλλον*] Alibi si *μᾶλλον* dicit, etiam *ἧττον* legimus, ut cum positivus *ἠρέμα* praecedat, fortasse aliquis *μάλα* praeferat.

1 *τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς ἐριστικάς*] Ita optime A; reliqui cum vet. transl. post *καὶ τὰς* inserunt *αὐλητικὰς καί*, quo et res et ordo turbatur, unde Toupius Cur. in Suid. P. III p. 461 scripsit *αὐλητικὰς καὶ κιθαριστικὰς καὶ ἀστραγαλίσεις*, expulsis aut loco motis quae interiecta sunt; conf. Vater p. 63. Primum in universum ludos eorumque rationem notat *τὰς παιδείας τὰς μαχητικὰς καὶ ἐριστικάς*, deinde huius generis exempla affert *καὶ ἀστραγαλίσεις καὶ σφαιρίσεις* etc. Hic neque *αὐλητικαῖς* locus est, nisi forte cum Victorio quas pastores apud Theocritum et Virgilium exercent, intelligas, neque *ἀθλητικαῖς*, quod Tyrwhittus coniecit in append. ad Toupii emend. IV, 422; exponit vero Aristoteles in usum oratorum quae vulgo in hominum vita fieri solent. Conf. Polit. VIII, 3 p. 1337 b, 38 seqq., ubi quod hic non legimus, *τὸ σχολάζειν αὐτὸ ἔχειν δοκεῖν τὴν ἡδονὴν* dicit. VIII, 5: *πότερον παιδιᾶς ἕνεκα καὶ ἀναπαύσεως,* (*μετέχειν μουσικῆς*) *καθάπερ ὕπνου καὶ μέθης, ταῦτα γὰρ καθ' αὑτὰ μὲν οὔτε τῶν σπουδαίων, ἀλλ' ἡδέα καὶ ἅμα παύει μέριμναν.* pag. 1371

3 *καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως*] Melius, ni fallor, *περὶ* abesset; cohaerent enim haec cum praecedentibus: *ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν ἡδύ, ἀνάγκη καὶ τὰς παιδιὰς ἡδείας εἶναι τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς ἐριστικάς.*

7 *καὶ ἡ δικανικὴ καὶ ἡ ἐριστική*] Probl. XVIII, 2. Sophist. el. 11.

8 *καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία τῶν ἡδίστων*] Ethic. Nicom. VIII, 9, ubi *φιλίαν* adiungit iis quae hic exponit: *τὸ δὲ φιλεῖσθαι ἐγγὺς εἶναι δοκεῖ τοῦ τιμᾶσθαι, οὗ δὴ οἱ πολλοὶ ἐφίενται. οὐ δι' αὐτὸ δ' ἐοίκασιν αἱρεῖσθαι τὴν τιμὴν ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. χαίρουσι γὰρ οἱ μὲν πολλοὶ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις τιμώμενοι διὰ τὴν ἐλπίδα . . οἱ δ' ὑπὸ τῶν ἐπιεικῶν καὶ εἰδότων ὀρεγόμενοι τιμῆς βεβαιῶσαι τὴν οἰκείαν δόξαν ἐφίενται περὶ αὐτῶν· χαίρουσι δὴ*

ὅτι εἰσὶν ἀγαθοὶ πιστεύοντες τῇ τῶν λεγόντων κρίσει. τῷ φιλεῖσθαι δὲ καθ' αὑτὸ χαίρουσιν. διὸ δόξειεν ἂν κρεῖττον εἶναι τοῦ τιμᾶσθαι καὶ ἡ φιλία καθ' αὑτὴν αἱρετὴ εἶναι.

13 *καὶ οἱ φρόνιμοι ἀφρόνων*] Notemus articulum neglectum.

15 *ἐπεὶ ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων*] II, 6: *ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται οὔθ' ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν, οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται.*

16 *ἀλλ' εἴπερ, δι' ἄλλο τι*] Frequens Aristoteli dicendi ratio, ut Eth. Nic. I, 11. VIII, 2. IX, 7. X, 3. 10; in Categ. cap. 6 p. 5, 10 Bekkerus emendavit: *τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲν καθ' αὑτὸ ἀλλ' εἰ ἄρα, κατὰ συμβεβηκός*, libri omnes *ἀλλ' ἢ ἄρα.* cap. 8 p. 11, 28: *τῶν δὲ καθ' ἕκαστα οὐδὲν αὐτὸ ὅπερ ἐστὶν ἑτέρου λέγεται . . ἀλλ' εἰ ἄρα, κατὰ τὸ γένος.*

21 *καὶ τὸ θαυμάζεσθαι ἡδὺ δι' αὐτὸ τὸ τιμᾶσθαι*] Propter ipsum honorem, nulla alia ex causa vel commodo, quod inde percipere possumus; huius modi tamen comparatio inesse non videtur; exspectamus potius *διὰ τὸ τιμᾶσθαι* vel *διὰ τὸ δι' αὐτὸ τιμᾶσθαι.*

22 *καὶ τὸ κολακεύεσθαι καὶ ὁ κόλαξ ἡδύ*] Ethic. Nic. VIII, 9: *οἱ πολλοὶ δὲ δοκοῦσι διὰ φιλοτιμίαν βούλεσθαι φιλεῖσθαι μᾶλλον ἢ φιλεῖν, διὸ φιλοκόλακες οἱ πολλοί· ὑπερεχόμενος γὰρ φίλος ὁ κόλαξ ἢ προσποιεῖται τοιοῦτος εἶναι καὶ μᾶλλον φιλεῖν ἢ φιλεῖσθαι.* Eudem. VIII, 4: *δῆλον δὲ καὶ διὰ τί ζητοῦσι μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι τὴν καθ' ὑπεροχὴν φιλίαν τῆς κατ' ἰσότητα. ἅμα γὰρ οὕτως ὑπάρχει αὐτοῖς τό τε φιλεῖσθαι καὶ ἡ ὑπεροχή. διὸ ὁ κόλαξ παρ' ἐνίοις ἐντιμότερος τοῦ φίλου. ἄμφω γὰρ φαίνεσθαι ποιεῖ ὑπάρχειν τῷ κολακευομένῳ· μάλιστα δὲ οἱ φιλότιμοι τοιοῦτοι, τὸ γὰρ θαυμάζεσθαι ἐν ὑπεροχῇ.*

25 *καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ*] Contrarium est praecedentis loci; quod si affertur, particula *δὲ* addi solet, vid ad cap. 7. Aliter fere hoc explicat Ethic. Nicom. VII, 15: *οὐκ ἀεὶ δ' οὐθὲν ἡδὺ τὸ αὐτὸ διὰ τὸ μὴ ἁπλῆν ἡμῶν εἶναι τὴν φύσιν, ἀλλ' ἐνεῖναί τι καὶ ἕτερον καθὸ φθαρτά, ὥστε ἄν τι θάτερον πράττῃ, τοῦτο τῇ ἑτέρᾳ φύσει παρὰ φύ-*

σιν, ὅταν δ' ἰσάζῃ, οὔτε λυπηρὸν δοκεῖ οὔθ' ἡδὺ τὸ πραττόμενον . . ἡδονὴ μᾶλλον ἐν ἠρεμίᾳ ἐστὶν ἢ ἐν κινήσει. μεταβολὴ δὲ πάντων γλυκύτατον κατὰ τὸν ποιητὴν διὰ πονηρίαν τινά· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος εὐμετάβολος ὁ πονηρός, καὶ ἡ φύσις ἡ δεομένη μεταβολῆς· οὐ γὰρ ἁπλῆ οὐδ' ἐπιεικής.

27 *ὅθεν εἴρηται μεταβολὴ πάντων γλυκύ*] Eurip. Orest. v. 228:

ἢ κἀπὶ γαίας ἁρμόσαι πόδας θέλεις,
χρόνιον ἴχνος θείς; μεταβολὴ πάντων γλυκύ.

Cf. Rhet. Gr. V, 438.

32 *τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν*] Casu factum videatur, ut in Aldi libro alterum verbum, *μαθεῖν*, excideret. Metaph. I, 2. Conf. Müller Geschichte der Theorie der Kunst bei den Alten, tom. II p. 147. Deest vero etiam in E, et non modo desiderium *τοῦ μαθεῖν* facit, sed plura, v. c. ut tales fiamus qualis fuit quem admiramur: accedit nude dictum *τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν*, ut verbum melius absit.

33 *ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν*] III, 2: *θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσίν, ἡδὺ δὲ τὸ θαυμαστόν.* Poet. cap. 24: *τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡδύ, σημεῖον δέ· πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν ὡς χαριζόμενοι.* — Articulus *τὸ* ante *εἰς τὸ* ex praecedenti facile intelligitur, necessario eum addendum esse censet Bonitz I, 89.

34 *καὶ τὸ εὖ ποιεῖν . . , ἐπιτελεῖν*] Ili duo loci non optime hic interpositi interrumpunt sequentem, qui artissime cohaeret ei, qui hos praecedit; adnotandum quoque est *τὸ εὐποιητικὸν* pro *εὖ ποιεῖν*, denique *καὶ τὸ τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν* infra b, 25 alia et meliore ratione confirmari, quamvis nemo id hoc loco absurdum esse dixerit.

6 *οἷον τό τε μεμιμημένον ὥσπερ γραφική*] Artem dicit quae efficit, et ea quae arte efficiuntur; sed utrumque *μεμιμημένον* appellari nequit; itaque recte, ni fallor, *τό τε μιμούμενον* correxerunt Twiningius (Aristotles treatise on poetry p. 186) et Tyrwhittus ad poet. § 6 p. 112, God. Hermanno probatum ad poet. p. 91 et Wyttenb. ad Plut. p. 18 A.; quo minus cum Vatero p. 64: *ὥσπερ γραφικῇ καὶ ἀνδριαντοποιίᾳ καὶ ποιητικῇ* scribamus, praeter sensum incommodum etiam pag. 1371 b

particularum *τε* — *καὶ* usus impedit. In marg. cod. A scholion: *καὶ ὁ Διονύσιός φησιν ὅτι τὰ πιθανὰ κρείττονά εἰσι τῶν ἀληθῶν ὥσπερ καὶ τὰ μιμήματα τῶν πρωτοτύπων, οἷον βοῦν μὲν ἰδεῖν τίκτουσαν οὐ θαυμαστόν, τὴν δὲ ποιηθεῖσαν τῷ Φειδίᾳ βοῦν τίκτουσαν ἰδεῖν θαυμαστόν.* Verba notatu sane digna, si fide digna sunt; at vix auctor huius scholii aliis Dionysii scriptis usus est, quam quae nobis supersunt, in quibus hoc non invenitur. Egregie nostra verba explicat loc. poet. cap. 4: *τό τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστί, καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζῴων ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας. σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων· ἃ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες, οἷον θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀτιμοτάτων καὶ νεκρῶν. αἴτιον δὲ καὶ τούτου, ὅτι μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως· ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ. διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν καὶ συλλογίζεσθαι τί ἕκαστον, οἷον ὅτι οὗτος ἐκεῖνος, ἐπεὶ ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακώς, οὐ διὰ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονὴν ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν ἢ τὴν χροιὰν ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν.* Eadem exemplis illustrata vide ap. Plut. de audiend. poetis cap. 3 p. 18 ibiq. Wytt.

10 *καὶ αἱ περιπέτειαι καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι*] Vid. Poetic. cap. 11. Phys. ausc. II, 5, ubi quid sit *τύχη ἀγαθὴ* et *φαύλη*, quid *εὐτυχία* et *ἀτυχία*, exponit: *διὸ καὶ τὸ παρὰ μικρὸν κακὸν ἢ ἀγαθὸν λαβεῖν μέγα, ἢ δυστυχεῖν ἢ ἀτυχεῖν ἐστί, ὅτι ὡς ὑπάρχον λέγει ἡ διάνοια· τὸ γὰρ παρὰ μικρὸν ὥσπερ οὐδὲν ἀπέχειν δοκεῖ.*

15 *ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει*] Integer versus ap. schol. in Plat. Phaedr. p. 314 Bkk.:

ἧλιξ ἥλικα τέρπε, γέρων δέ τε τέρπε γέροντα

ut recte Bekk. emendavit; in libris enim bis *τέρπει*, sed *ἔτερπε* legitur apud Niceph. Gregor. Hist. Byz. XIII, 11 p. 681 Bon. Conf. Heind. ad. Plat. Phaedr. p. 230.

16 *ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον*] Odyss. XVII, 218:

ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον. Ethic. Nic. VIII, 2: *διαμφισβητεῖται δὲ περὶ αὐτῆς (φιλίας) οὐκ ὀλίγα. οἱ μὲν γὰρ ὁμοιότητά τινα τιθέασιν αὐτὴν καὶ τοὺς ὁμοίους φίλους, ὅθεν τὸν ὅμοιόν φασιν ὡς τὸν ὅμοιον καὶ κολοιὸν ποτὶ κολοιὸν καὶ ὅσα τοιαῦτα, οἱ δ' ἐξ ἐναντίας κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις φασὶν εἶναι.* Ethic. Eudem. VIII, 1: *ἀπορεῖται δὲ πολλὰ περὶ τῆς φιλίας. δοκεῖ γὰρ τοῖς μὲν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ εἶναι φίλον, ὅθεν εἴρηται, ὡς ἀεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. καὶ γὰρ κολοιὸς παρὰ κολοιόν. ἔγνω δὲ φὼρ τε φῶρα καὶ λύκος λύκον.* Ethic. Magn. II, 11: *πότερον γάρ ἐστιν ἡ φιλία ἐν τοῖς ὁμοίοις ὥσπερ δοκεῖ καὶ λέγεται; καὶ γὰρ κολοιός φασι παρὰ κολοιὸν ἱζάνει καὶ ἀεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον.* Plut. de placit. phil. IV, 19: *κολοιὸς γὰρ παρὰ κολοιὸν ἱζάνει καὶ ἀεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον.* De lectione *κολοιὸς παρὰ κολοιὸν* non dubitandum; etiam in Nicom. Eth. codices quidam *παρά*, non *ποτὶ* quod vulgo et in Magn. Moral., neque in *ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα* pro *φὼρ φῶρα* haeremus; sensum, non integrum versum notavit auctor.

19 *ἐπεὶ δὲ . . μάλιστα δ' αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγκη*] Alterum *δὲ* om. vet. transl. et vertit *unde necesse*, quasi *ὅθεν* ante *πέπονθεν* exciderit; id si non invito interprete factum est, de suo eum dedisse arbitror, certe non est ex usu nostri auctoris, conf. finis capitis v. 35.

20 *φιλαύτους*] Ethic. Nic. IX, 8. Magn. Moral. II, 13—14.

20 *πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὐτὸν μάλιστα*] Haec non continent quod supra non sit dictum, ut rem non explicent, sed dicta repetant et confirment; neque *πάντα τὰ τοιαῦτα* aliud quam illud *τοῦτο* h. e. *τὸ ὅμοιον καὶ τὸ συγγενές* significant. Etiam *πρὸς αὐτὸν* non habet quo referas, ut supra, v. c. si esset *αὐτῷ πρὸς αὐτόν.* Huic succurras simulque illud lenias, si *παντὶ γὰρ* scripseris.

24 *καὶ φιλερασταί*] Om. A., quod notandum, sed tamen delere non audeo.

24 *φιλότεκνοι*] Plat. Conv. p. 438 (208): *μὴ οὖν θαύμαζε, εἰ τὸ αὑτοῦ ἀποβλάστημα φύσει πᾶν τιμᾷ· ἀθανα-*

σίας γὰρ χάριν παντὶ αὕτη ἡ σπουδὴ καὶ ὁ ἔρως ἕπεται. Ethic. Nicom. IX, 7: *πᾶς γὰρ τὸ οἰκεῖον ἔργον ἀγαπᾷ μᾶλλον ἢ ἀγαπηθείη ἂν ὑπὸ τοῦ ἔργου ἐμψύχου γενομένου. μάλιστα δ' ἴσως τοῦτο περὶ τοὺς ποιητὰς συμβαίνει· ὑπεραγαπῶσι γὰρ οὗτοι τὰ οἰκεῖα ποιήματα στέργοντες ὥσπερ τέκνα.*

25 *καὶ τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν*] Idem supra v. 4 melius cum articulo *καὶ τὸ τὰ*

26 *καὶ ἐπεὶ τὸ ἄρχειν ἥδιστον*] Id si verum est, quod facile credimus, cur *τὸ ἄρχειν* neglexit? Nullus enim praecedit locus, qui *τὸ ἄρχειν* continet; tamen hoc necessario flagitatur; nisi enim hoc ipsum sumpseris, alia ex eo derivare et demonstrare non potes; praeterea iustus rerum ordo, qui his postremis inest, interrumpitur: ex eo quod *τὸ κατὰ φύσιν ἡδύ, τὰ δὲ συγγενῆ κατὰ φύσιν*, sequitur *πάντα τὰ συγγενῆ καὶ τὰ ὅμοια ἡδέα εἶναι*, inde *πάντας φιλαύτους εἶναι*, inde *τὰ αὑτῶν ἡδέα εἶναι πᾶσι, διὸ καὶ φιλοκόλακες καὶ φιλερασταὶ καὶ φιλότιμοι καὶ φιλότεκνοι, αὑτῶν γὰρ ἔργα τὰ τέκνα*, inde *τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν ἡδύ· αὑτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίγνεται.* Iam inseritur noster locus, qui non habet quo cum praecedentibus cohaereat; at qui sequitur, optime convenit: quod *φιλότιμοι* homines, sequitur *τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας*. Et in hoc loco optimus codex A et vetus translatio veram quam nobis sit ingrediendum viam, demonstrant, ibi enim verbis *ἀνάγκη καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας ἡδὺ εἶναι* additur *καὶ τὸ ἄρχειν*, in vet. transl. *et subicere* i. e. *subigere.* En adest quod supra desideravimus, *τὸ ἄρχειν*, sed incommode positum. Quodsi praecedens locus: *καὶ ἐπεὶ τὸ ἄρχειν — θαυμαστῶν ἐπιστήμη* sequenti: *ἔτι ἐπεὶ φιλότιμοι — ἡδὺ εἶναι καὶ τὸ ἄρχειν* postponitur, neque verba illa *ἐπεὶ τὸ ἄρχειν ἥδιστον* difficultatem ullam praebent; dixerat enim *ἡδὺ εἶναι καὶ τὸ ἄρχειν*, et omnia optime cohaerent; nam et qui sequitur locus *καὶ τὸ ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ*, non ex illo *καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν καὶ τὸ ἄρχειν*, sed ex eo, quocum iam coniunctus est, *καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν* dependet.

31 *ὥσπερ καὶ ὁ ποιητής φησι*] Hanc lectionem codicis A praetulimus: probabilius enim inde poetae nomen additum esse et correctum *ὥσπερ καὶ ὁ Εὐριπίδης φησί*, quam contra

ex hoc illud emendatum. Versus ex Euripidis Antiopa sumpti a Platone, Aristotele (Probl. XIX, 6), Plutarcho laudantur. Vid. Matth. Fragm. Eur. p. 72.

33 *τυγχάνει*] Ita Bekk. ex A ut videtur; ex reliquis enim *τυγχάνῃ* notat, quamvis Victor., in cuius editione item indicativus legitur, in scripto commentario nihil monuerit. In plerisque locis in quibus h. l. laudatur, *τυγχάνῃ* scriptum est. Vid. Matth. l. l., qui coniunctivum probat, particula *ἂν* post relativa a poetis omissa; equidem nunquam *ἵνα ἂν* quod locum significet, legere memini, neque nisi certa afferuntur exempla, quae contrarium doceant, praeter indicativum alium probari posse modum puto.

35 *ἀνάγκη καὶ τὰ γελοῖα ἡδέα εἶναι*] Sic A, ceteri *ἀνάγκη δὲ* contra morem nostri scriptoris, cui *ἐπεὶ* . . . *ἀνάγκη καὶ* solemne est; sed offendere potest repetitum *τῶν ἡδέων* in protasi; neque istam medicinam adhibere licet, ut excidisse dicamus verba: *ἐπεὶ δὲ ὁ γέλως τῶν ἡδέων*. Imo si abesset hoc comma *καὶ ὁ γέλως τῶν ἡδέων*, nemo id desideraret. Ceterum postremum h. l. decimo potius p. 1370 b, 34—38 adiungendum extra ordinem ab Aristotele fini adiectum esse censemus.

1 *διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς*] Itaque separatim et accurate in altera parte poeticae quae intercidit, de ridiculo disputavit, conf. ad III, 18. pag. 1372

2 *περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα*] *τοσαῦτα* vet. transl. *(tanta)* ut I, 15 fine: *περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων εἰρήσθω τοσαῦτα*, sed haec om. A. II, 14. 21. ubi A et vet. transl. *ταῦτα*. 26. III, 15. Eth. Nic. IV, 3. VII, 5. illud II, 19. Eth. Nic. III, 15. *ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω* Eth. Nic. VIII, 16. IX, 12.

Cap. XII.

5 *αὐτοὶ μὲν οὖν ὅταν οἴωνται δυνατὸν εἶναι*] Quem ordinem in demonstrando quomodo affecti homines iniurias aliis inferant, eundem in exponendo servat; universale quidem illud *δυνατόν*, quod ceteris quoque orationis generibus convenit, hic missum facit, *τὸ ἑαυτοῖς* vero *δυνατὸν* tractat inde

a verbis *αὐτοὶ δ' οἴονται . . . ἢ μικροῖς ζημιοῦσιν*. Quod hinc sequitur *εἴτε ἂν λαθεῖν πράξαντες*, exponitur infra: *λαθητικοὶ δ' εἰσὶν* et quinque enumerantur loci; item verba *ἢ μὴ λαθόντες μὴ δοῦναι δίκην* explicantur: *καὶ ὅσοις μὴ λανθάνουσιν . . . ὅ τι ἀπολέσῃ*. Postremum denique *ἢ δοῦναι μὲν ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους* enarratur infra pluribus: *καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη φανερὰ ἢ μεγάλα κτλ*. Quae si consideramus, melius esset, ni fallor, si Arist. in verbis *αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶναι μάλιστα ἀζήμιοι ἀδικεῖν οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι* illud *μάλιστα ἀζήμιοι* omisisset.

Similia sunt quae Isocrates de cura veteris Areopagi dicit § 46: *ἠπίσταντο γὰρ ὅτι δύο τρόποι τυγχάνουσιν ὄντες οἱ καὶ προτρέποντες ἐπὶ τὰς ἀδικίας καὶ παύοντες τῶν πονηριῶν· παρ' οἷς μὲν γὰρ μήτε φυλακὴ μήτε ζημία τῶν τοιούτων καθέστηκε μήθ' αἱ κρίσεις ἀκριβεῖς εἰσί, παρὰ τούτοις μὲν διαφθείρεσθαι καὶ τὰς ἐπιεικεῖς τῶν φύσεων, ὅπου δὲ μήτε λαθεῖν τοῖς ἀδικοῦσι ῥᾴδιόν ἐστι μήτε φανεροῖς γενομένοις συγγνώμης τυχεῖν, ἐνταῦθα δ' ἐξιτήλους γίγνεσθαι τὰς κακοηθείας. ἅπερ ἐκεῖνοι γιγνώσκοντες ἀμφοτέροις κατεῖχον τοὺς πολίτας, καὶ ταῖς τιμωρίαις καὶ ταῖς ἐπιμελείαις· τοσούτου γὰρ ἔδεον αὐτοὺς λανθάνειν οἱ κακόν τι δεδρακότες, ὥστε καὶ τοὺς ἐπιδόξους ἁμαρτήσεσθαί τι προῃσθάνοντο.*

7 *εἴτε ἂν λαθεῖν πράξαντες ἢ*] Haec graece non concoquo nec facile quis aptis confirmabit exemplis, sed recte distincta aperta fiunt *εἶτ' ἐὰν λαθεῖν* scil. *οἴωνται*.

10 *ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται*] II, 19.

11 *αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶναι*] *αὐτοὶ* oppositum est iis, quos iniuria afficiunt, v. 5. b 23. At h. l. alterum tractat eorum, quae supra monuit: *ὅταν οἴωνται εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν*, quare et hic *αὐτοῖς δ' . . . δυνατὸν* . . coniicias, etsi *αὐτοὶ . . δυνατοὶ* idem esse atque *αὐτοῖς . . δυνατόν* dixeris.

12 *οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι καὶ οἱ πρακτικοί*] Vid. ad p. 1373, 4—5.

13 *κἂν πολύφιλοι ὦσιν, κἂν πλούσιοι*] Isocrat. Trapez. § 2 de mensariis: *τοῖς ἀδικουμένοις δὲ πρὸς τοιούτους ἀνάγκη κινδυνεύειν, οἳ καὶ φίλους πολλοὺς κέκτην-*

ται καὶ χρήματα πολλὰ διαχειρίζουσι καὶ πιστοὶ διὰ τὴν τέχνην δοκοῦσιν εἶναι.

19 προσκαταλλάττονται] Incerta manus in Victorii editione: *fort.* προκαταλλάττονται, ita C ap. Gaisf., ABE apud eundem καὶ πρὸς καταλλάττονται, quod usus linguae non admittit; illud verum videtur, malunt in amicitiam redire quam eos iudicio persequi, ne quis cavilletur, id nihil significare, nisi eos antea in gratiam redire, deinde vero adversarios iudicio persequi. Tamen et vulgata non habet quod accuses, praeterquam enim quod ἀφύλακτοι sunt, alterum accedit argumentum, facile eos conciliari; idque commendat τε . . καί.

22 οἷον ἀσθενὴς περὶ αἰκίας] Vide ad II, 24 p. 1402, 18 et Art. scriptores p. 32. Alterum exemplum καὶ ὁ πένης καὶ ὁ αἰσχρὸς περὶ μοιχείας augetur, si posterior articulus deletur, ut idem qui sit et πένης et αἰσχρός, stupri accusetur.

24 καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς] Exspectamus cum praecedat οἵ τ' ἐναντίοι, item homines qui λαθητικοὶ sint, v. c. si quartus locus sequeretur aut quintus; nunc in secundo et tertio res, quas facile aggrediuntur, afferuntur, τὰ τοιαῦτα quae infra p. 1373, 27—37 enumerantur; licet tamen ad homines transferre, ut τὰ λίαν et τὰ τηλικαῦτα accusativus, non nominativus sit. Tum vet. tr. *non observabiles*, neutrum fuisse docent quae infra leguntur ἀφύλακτα γὰρ καὶ ταῦτα.

27 ὃ δὲ μηδείς πω ἠρρώστηκεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται] Mirum si Aristoteles quae maxime addenda erant verba ἢ ἠδίκηται neglexit; prima enim sententia est: πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα φυλάττονται ἀδικήματα, quibus exemplum ὥσπερ ἀρρωστήματα inseritur, ut et de veritate articuli τὰ dubitare liceat, nisi structuram mutatam dixeris. Sed A πάντα, non πάντες habet, quod stare potest omissis καὶ τἀδικήματα. Quod vet. tr. his praemittit οὕτω, ex interpolatione additum.

30 ἐπιχειρῆσαι φυλαττομένοις] Homines intellige; nemo credat hos in eos, qui se diligenter munitos habeant, impetum esse facturos. Victorius in scripto comment. φυλαττομένους coniicit, quod et graecus interpr. legere videatur: διὰ τὸ μὴ δοκεῖν μηδ' ὅλως ἐπιχειρῆσαι ἀδικῆσαι ὡς φυλαττόμενοι

παρὰ τῶν ἐχθρῶν. Rectius *φυλαττόμενοι*, sed non necessarium.

33 *ἢ τρόπος ἢ τόπος*] Propria mutandi significatione dictum *τρόπος*; haec verba coniungere amant Graeci. Nos A secuti sumus *ἢ τρόποις ἢ τόποις*, fortasse etiam sequens *διαθέσεις εὔποροι* ferendum, neque singularis nominativus, quem ceteri exhibent, aut dativus reponendus.

34 *διαφθοραὶ κριτῶν*] Sufficit *διαφθορά*.

35 *ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἕξει ὅ τι ἀπολέσῃ*] Difficilis constructio, ut ex *οἷς* intelligas ὅς vel *εἴ τις*, melior fortasse si *ἢ εἰ δι'* scripseris. Id Bekker[3] recepit.

36 *καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη φανερὰ ἢ μεγάλα ἢ ἐγγύς*] Isocrat. adv. Euthyn. § 6: *ἀλλὰ μὴν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἄν τις τοῦ πράγματος γνοίη ὅτι πολὺ μᾶλλον εἰκὸς ἦν Εὐθύνουν λαβόντα ἐξαρνεῖσθαι ἢ Νικίαν μὴ δόντα αἰτιᾶσθαι. δῆλον γὰρ ὅτι πάντες κέρδους ἕνεκ' ἀδικοῦσιν. οἱ μὲν οὖν ἀποστεροῦντες ὧνπερ ἕνεκ' ἀδικοῦσιν ἔχουσιν, οἱ δ' ἐγκαλοῦντες οὐδ' εἰ λήψεσθαι μέλλουσιν ἴσασιν.*

pag. 1372b 1 *οἷον δοκεῖ ἡ τυραννίς*] Eurip. Phoen. v. 534. ibiq. Valcken. (527), quem locum praeter alios et Dionysius Arch. IV, 29 imitatus est. Isocr. de bigis § 38.

5 *ὥσπερ Ζήνωνι*] Historia incognita.

11 *οἷοι ἀναμάχεσθαι*] Libri omnes *οἷον*, sed iam Victorius in Addendis et scripto comm. *puto legi debere* *οἷοι*, idem Vaterus p. 66, Bekk., vir doctus in Moreliana ap. Gaisf.

18 *καὶ ὅλως ἁμαρτεῖν ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν*] Vid. I, 13, ubi quod sit discrimen horum verborum exponit.

23 *οἱ δ' ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦντες*] Auctore A cum Victorio id reposuimus; ceteri libri *δόξοντες*, quod et Bekkerus servavit, neque propter oxymoron aliis displicebit; simplici tamen Aristotelis explicationi, quod in lemmate est, magis convenit.

24 *αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες ἐπιχειροῦσιν, ἀδικοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους καὶ τὰ τοιαῦτα*] Tertium et postremum aggreditur (cap. 10): *τρίτον δὲ τοὺς ποίους καὶ πῶς ἔχοντας*, sed novum, supra non notatum, *καὶ τὰ τοιαῦτα* i. e. *ποῖα* addit; sub finem enim huius capitis post duodeviginti locos expositos, quibus *τοὺς ποίους ἀδικοῦσι* tractat, quinque

alii adnectuntur, qui *τὰ ποῖα* exponunt. Caeterum post *ἐπιχειροῦσιν* aegre verbo *ἀδικεῖν* caremus. Conf. Vahlen p. 60.

25 *ἢ εἰς τἀναγκαῖα ἢ εἰς ὑπεροχὴν ἢ εἰς ἀπόλαυσιν*] Haec divisio eo maxime mira videtur, quod ipse modo dixerat: *διχῶς δ' εἰσὶν ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου ὥσπερ οἱ πένητες, ἢ ὡς ὑπερβολῆς ὥσπερ οἱ πλούσιοι*; Aristotelem vero in eodem fere versu de eadem re aliter iudicasse probabile non est, et verba *ἢ εἰς ἀπόλαυσιν* pertinent ad *ὑπεροχὴν* vel *ὑπερβολὴν* non minus quam ad *τἀναγκαῖα*, melius igitur absunt.

Plures causae hoc Isocratis loco Trapezit. § 8 enumerantur: *βουλομένου γὰρ ἐμοῦ κομίσασθαι τἀμαυτοῦ καὶ πλεῖν εἰς Βυζάντιον, ἡγησάμενος οὗτος κάλλιστον αὐτῷ καιρὸν παραπεπτωκέναι (τὰ μὲν γὰρ χρήματα πολλὰ εἶναι τὰ παρ' αὐτῷ κείμενα καὶ ἄξι' ἀναισχυντίας, ἐμὲ δὲ πολλῶν ἀκουόντων ἔξαρνον γεγενῆσθαι μηδὲν κεκτῆσθαι, πᾶσι δ' εἶναι φανερὸν ἀπαιτούμενον καὶ ἑτέροις προσομολογοῦντα ὀφείλειν), καὶ πρὸς τούτοις, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐνόμιζεν, εἰ μὲν αὐτοῦ μένειν ἐπιχειροίην, ἐκδοθήσεσθαί μ' ὑπὸ τῆς πόλεως Σατύρῳ, εἰ δ' ἄλλοσέ ποι τραποίμην, οὐδὲν μελήσειν αὐτῷ τῶν ἐμῶν λόγων, εἰ δ' εἰσπλευσοίμην, ἀποθανεῖσθαί με μετὰ τοῦ πατρός — ταῦτα λογιζόμενος διενοεῖτ' ἀποστερεῖν με τῶν χρημάτων.*

27 *οἷον οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους*] Gaisf. coniecit *Χαλκηδονίους*, eandemque historiam tangi quae grammatico indicatur Bekk. Anecd. p. 303, 27: *σῦλα δοῦναι κατὰ τῆς Χαλκηδονίων πόλεως· ἐπιγράψαι τὴν πόλιν ληστεῦσαι.* Verba illa saepissime confundi constat, et maiorem fidem illa coniectura accipere videtur, quod vet. transl. dilucide *Calcedonios* exhibet, expressumque in scholiis fol. 25, 2 *Καλχηδονίους*, quod explicatur *ἤτοι τοὺς ἐν ἀφρικῇ*, at parum hoc ei quod Aristoteles tradit, convenit; si enim unum tantum exemplum promit, posterius erat confirmandum, idque non male Carthaginiensibus remotissimis comprobatur; sed utriusque rei exemplum exspectamus, quod est, si utrumque coniungamus *τοὺς Καλχηδονίους ἢ Καρχηδονίους*.

33 *Μυσῶν λείαν*] Vid. Harpocr. s. v. Interpres *odire*

valde vulgare proverbium quod non intellexit, ipse in *μισεῖν λίαν* emendasse videtur, libri enim omnes verum tenent.

33 *καὶ τοὺς*] A, *καὶ οὓς* ceteri, tum vero *καὶ οὓς* etiam A, conf. Bonitz I, 90.

35 *καὶ τοὺς διαβεβλημένους ἢ εὐδιαβόλους*] *et* vet. transl., non *aut*.

36 *προαιροῦνται*] *ἐπεξιέναι* addendum esse censet Vahlen, intelligendum id ex v. 30. 32.

37 *ὧν οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμενοί εἰσιν*] *ὡς* pr. A ap. Gaisf. et vet. transl. *tanquam*. Isocrates Antid. § 142—9: *οὕτω γὰρ ἔφη τινὲς ὑπὸ τοῦ φθόνου καὶ τῶν ἀποριῶν ἐξηγρίωνται καὶ δυσμενῶς ἔχουσιν, ὥστ' οὐ ταῖς πονηρίαις ἀλλὰ ταῖς εὐπραγίαις πολεμοῦσι, καὶ μισοῦσιν οὐ μόνον τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐπιεικεστάτους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τὰ βέλτιστα, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς τοῖς μὲν ἀδικοῦσι συναγωνίζονται καὶ συγγνώμην ἔχουσιν, οἷς δ' ἂν φθονήσωσιν ἀπολλύουσιν, ἥνπερ δυνηθῶσι. ταῦτα δὲ δρῶντες οὐκ ἀγνοοῦσι περὶ ὧν τὴν ψῆφον οἴσουσιν, ἀλλ' ἀδικήσειν μὲν ἐλπίζοντες, ὀφθήσεσθαι δ' οὐ προσδοκῶντες.* et quae sequuntur plurima, quibus docet cives probis et ipsis melioribus invidere facileque eos condemnare.

37 *καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν*] Lysias Epitaph. § 48. Polit. V, 10 p. 1311 b, 10.

pag. 1373 1 *ἢ προγόνων ἢ αὐτῶν ἢ φίλων*] Hunc verborum ordinem mutat, ut supra p. 1372, 36: *κέρδη φανερὰ ἢ μεγάλα ἢ ἐγγύς*, et tum *ζημίαι μικραὶ ἢ ἀφανεῖς ἢ πόρρω*.

4 *καὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς φίλους*] Theogn. v. 1219—20. Lysias *κατ' Ἀνδοκ.* § 7: *ὃς μόνος τῶν συγγενομένων Ἀνδοκίδῃ οὐκ ἐξηπατήθη ὑπ' ἀνδρὸς τοιούτου, ὃς τέχνην ταύτην ἔχει τοὺς μὲν ἐχθροὺς μηδὲν ποιεῖν κακόν, τοὺς δὲ φίλους ὅ τι ἂν δύνηται κακόν.* De amicis hoc quo ipso argumentum inveniat, id negare videtur Isocrat. adv. Euthyn. § 8—10, quo loco alia quoque aptissima reperiuntur: *ἔτι δ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸν ἐκώλυεν, ἀλλὰ καὶ ἐξῆν καὶ ἐβούλετο συκοφαντεῖν, ὡς οὐκ ἂν ἐπ' Εὐθύνουν ἦλθε, ῥᾴδιον γνῶναι. οἱ γὰρ τοιαῦτα πράττειν ἐπιθυμοῦντες οὐκ ἀπὸ τῶν φίλων ἄρχονται, ἀλλὰ μετὰ τούτων ἐπὶ τοὺς*

ἄλλους ἔρχονται, καὶ τούτοις ἐγκαλοῦσιν οὓς ἂν μήτ' αἰσχύνωνται μήτε δεδίωσι, καὶ οὓς ἂν ὁρῶσι πλουσίους μὲν ἐρήμους δὲ καὶ ἀδυνάτους πράττειν. Εὐθύνῳ τοίνυν τἀναντία τούτων ὑπάρχει· ἀνεψιὸς γὰρ ὢν Νικίου τυγχάνει, λέγειν δὲ καὶ πράττειν μᾶλλον δύναται τούτου, ἔτι δὲ χρήματα μὲν ὀλίγα, φίλους δὲ πολλοὺς κέκτηται. ὥστ' οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅντινα ἂν ἧττον ἢ ἐπὶ τοῦτον ἦλθεν· ἐπεὶ ἔμοιγε δοκεῖ εἰδότι τὴν τούτων οἰκειότητα, οὐδ' ἂν Εὐθύνους Νικίαν ἀδικῆσαι, εἰ ἐξῆν ἄλλον τινὰ τοσαῦτα χρήματα ἀποστερῆσαι. νῦν δ' ἀρχαιότερον ἦν αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα· ἐγκαλεῖν μὲν γὰρ ἔξεστιν ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενον, ἀποστερεῖν δ' οὐχ οἷόν τ' ἄλλον ἢ τὸν παρακαταθέμενον. ὥστε Νικίας μὲν συκοφαντεῖν ἐπιθυμῶν οὐκ ἂν ἐπὶ τοῦτον ἦλθεν, Εὐθύνους δ' ἀποστερεῖν ἐπιχειρῶν οὐκ ἂν ἄλλον εἶχεν.

5 *καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι*] Isocrat. adv. Euthynum init.: *οὐ προφάσεως ἀπορῶ δι' ἥντινα λέγω ὑπὲρ Νικίου τουτουΐ· καὶ γὰρ φίλος ὢν μοι τυγχάνει καὶ δεόμενος καὶ ἀδικούμενος καὶ ἀδύνατος εἰπεῖν, ὥστε διὰ ταῦτα πάντα ὑπὲρ αὐτοῦ λέγειν ἀναγκάζομαι*, et quae ex eadem oratione modo attulimus, et § 5: *οἶμαι οὖν ἅπαντας εἰδέναι ὅτι μάλιστα συκοφαντεῖν ἐπιχειροῦσιν οἱ λέγειν μὲν δεινοί, ἔχοντες δὲ μηδέν, τοὺς ἀδυνάτους μὲν εἰπεῖν, ἱκανοὺς δὲ χρήματα τελεῖν. Νικίας τοίνυν Εὐθύνου πλείω μὲν ἔχει, ἧττον δὲ δύναται λέγειν, ὥστε οὐκ ἔστι διότι ἂν ἐπήρθη ἀδίκως ἐπ' Εὐθύνουν ἐλθεῖν.*

14 *βουλομένους ἢ ποιήσοντας*] Haec fere non differant, nec quod A solus exhibet *ποιήσαντας*, cum iam *πεποιηκότας* praecedat, stare potest; si postrema duo verba abessent, nemo requireret, an fuit *καί*?

16 *καὶ οἷς χαριοῦνται ἢ φίλοις*] Et eos iniuria afficiunt, quibus laedendis aliorum gratiam ineunt; *οἷς* non dativus, sed ablativus quem dicunt, est, idem ac si dixisset *καὶ οὓς ἀδικοῦντες χαριοῦνται ἢ φίλοις*; offendit haec ratio, quod hic unus est locus, quo relativum non ab ipso verbo regitur. — *οὓς* A exhibere Thurot Rev. Arch. IV, 299 dicit.

17 *καὶ πρὸς οὓς ἔστιν ἐπιεικείας τυχεῖν*] Idem supra de rebus dictum p. 1372 b, 13.

19 *οἷον Κάλλιππος ἐποίησε τὰ περὶ Δίωνα*] Plut. Dion. cap. 54 seqq. de sera num. vind. 7. Athen. XI p. 508.

23 *ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι*] Historia aliunde non cognita; cum Gelon urbem nescio quam vastasset hominesque in servitutem abduxisset, *ἆθλα* ei, victori et corona digno, misit Leontinorum tyrannus Aenesidemus; ipsum enim hoc facere voluisse, sed Gelonem occupasse ideoque ab ipso dignum victoria censeri donarique *κοτταβίοις*. Casaubonus ad Athen. XV, 1 p. 944 populi nomen excidisse aut *τινὰς* inserendum esse coniicit; absolute loqui Aristoteli licet, ut monet Vaterus p. 67, quia id agitur rem gestam esse, non de iis adversus quos gesta sit. In A ad *ἔφθασεν* scriptum est *Αἰνεσίδημος*, ad *αὐτὸς* vero *ὁ Γέλων* contra linguae indolem. In schol. fol. 25 b, 6 haec ficta leguntur: *Αἰνεσίδημος ἐσπούδασε κατασχεῖν τὴν Γέλην καὶ ἤδη ἔμελλε κρατῆσαι αὐτήν, εἶτα ἐλθὼν ὁ Γέλων προὔλαβε καὶ κατέσχεν αὐτὴν καὶ ἔπεμψε τῷ Αἰνεσιδήμῳ κοττάβια χαριζόμενος ὡς μέλλοντι κατασχεῖν τὴν πόλιν καὶ ἐμποδισθέντι, ὅτι προέφθασε κατασχεῖν αὐτήν.* Nec meliora apud Stephanum: *ὥσπερ Αἰνεσίδημος Γέλωνι τῷ Συρακουσίων τυράννῳ ἔπεμψε σκυλάκια Μολοττικὰ λεγόμενα θηροκτόνα ἀνδραποδισαμένῳ τὴν Γέλαν, οὐ μὴν κατασχόντι. ἔπεμψε ταῦτα ὡς χάρισμα, ὅτι ἔφθασεν ἤτοι προέλαβε τὸν Γέλωνα καὶ κατέσχε τὴν Γέλαν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων ἤτοι ὁ Γέλων, εἰ ἐδυνήθη. τινὲς δὲ τὸ ἀνάπαλιν εἶπον ἐπὶ Αἰνεσιδήμου καὶ Γέλωνος, τὸ δ' ἀληθέστατον τῆς ἱστορίας γραφήσεται κάτω ἐν τῷ τέλει τοῦ λόγου. ὁ Αἰνεσίδημος εἰδὼς ὅτι μέλλει αὐτῷ ὁ Γέλων διὰ τὰ κοττάβια ἀδικεῖν ἔφθασεν αὐτῷ ταῦτα προπέμψαι.* Quae infra de h. re p. 286 dicit, ex scholiis Pind. Olymp. 2, 29 descripta sunt. Omnes vero h. l. *Αἰνεσίδημος*, non *Αἰνησίδημος* scribunt.

26 *ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς*] Plut. *πολιτ. παραγγ.* cap. 24. XII, 184 Hutt.: *Ἰάσονος τοῦ Θετταλῶν μονάρχου γνώμην ἀπομνημονεύουσιν, ἐφ' οἷς ἐβιάζετο καὶ παρηνόχλει τινὰς ἀεί, ὡς ἀναγκαῖον ἀδικεῖν τὰ μικρὰ*

τοὺς βουλομένους τὰ μεγάλα δικαιοπραγεῖν. Notum veterum proverbium *ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται*. Iason igitur id, quod in Polit. V, 11 tyrannis suadet, faciebat *ὅλως δὲ τὰς δοκούσας ἀτιμίας ἐξωνεῖσθαι μείζοσι τιμαῖς*.

27 *καὶ ἃ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασιν*] Hic loci, quibus res quas facile perpetrant, explicat, incipiunt, ut supra dixit, *τὰ τοιαῦτα ἀδικοῦσιν*. Secundus locus supra, ubi homines quibus in rebus facile lateant, examinat, his verbis legitur: *καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις ἢ τρόπος ἢ τόπος ἢ διάθεσις εὔπορος*. Conf. ad I, 6 p. 1363, 7.

34 *καὶ ὅσα αἰσχύνονται οἱ ἀδικηθέντες λέγειν, οἷον γυναικῶν οἰκείων ὕβρεις*] Lysias *πρὸς Σίμωνα* § 3: *μάλιστα δ' ἀγανακτῶ, ὦ βουλή, ὅτι περὶ τῶν τραυμάτων εἰπεῖν ἀναγκασθήσομαι πρὸς ὑμᾶς, ὑπὲρ ὧν ἐγὼ αἰσχυνόμενος, εἰ μέλλοιεν πολλοί μοι συνείσεσθαι, ἠνεσχόμην ἀδικούμενος. ἐπειδὴ δὲ Σίμων με εἰς τοιαύτην ἀνάγκην κατέστησεν, οὐδὲν ἀποκρυψάμενος ἅπαντα διηγήσομαι πρὸς ὑμᾶς τὰ πεπραγμένα*. Vid. Cic. Phil. II, 38, 99.

35 *καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών*] Quod ne videantur, maxime vitare student. Demosth. p. 1287, § 14: *ἡμεῖς μὲν ταῦτα συνεχωροῦμεν οὐκ ἀγνοοῦντες, ὦ ἄ. δ., τὸ ἐκ τῆς συγγραφῆς δίκαιον, ἀλλ' ἡγούμενοι δεῖν ἐλαττοῦσθαί τι καὶ συγχωρεῖν, ὥστε μὴ δοκεῖν φιλόδικοι εἶναι*. Conf. infra II, 23 p. 1400, 19. Isocrat. Antid. 26—28.

Cap. XIII.

3 *ὥρισται δὴ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα*] Supra quidem cap. 9: *ἔστι δὲ δικαιοσύνη μὲν ἀρετή, δι' ἣν τὰ αὑτῶν ἕκαστοι ἔχουσι καὶ ὡς ὁ νόμος, ἀδικία δέ, δι' ἣν τὰ ἀλλότρια οὐχ ὡς ὁ νόμος*. Conf. cap. 10; sed quod expositum fuisse dicit, id non legimus; neque mirum; nunc enim plura de his disputat et *πρὸς νόμους* et *πρὸς οὓς ἐστι*. Itaque corruptum esse locum censeas et corrigendum esse *ὡρίσθω δή*, vid. ad I, 2. At quae v. 19 exstant, id non suadent; ibi enim iterum imperativus esset reddendus; imo haec non ipse primus tradit, sed ab aliis dudum tradita refert, ut iure dicat *ὥρισται δή*. Vocabulum *δύο* locum vix habet: iustum et in- pag. 1373 b

... secundum leges et secundum personas dupliciter ... (τὸ κοινὸν καὶ τὸ ἴδιον) considerandum esse dicit.

... τὸν μὲν ἄγραφον, τὸν δὲ γεγραμμένον] ... § 10: καίτοι Περικλέα ποτέ φασι παρ... περὶ τῶν ἀσεβούντων μὴ μόνον χρῆσθαι ... γεγραμμένοις νόμοις περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγρά... καθ' οὓς Εὐμολπίδαι ἐξηγοῦνται, οὓς οὐδείς πω ... ἐγένετο καθελεῖν οὐδὲ ἐτόλμησεν ἀντειπεῖν, οὐδὲ ... τὸν θέντα ἴσασιν. Demosth. pro cor. § 275 p. ... in Aristocrat. § 61 p. 639. § 70 p. 643. § 85 p. ... interpp. ad Cic. pro Mil. § 10. Aliena manu et haec ... huius capitis inserta esse censet Phil. Gumposch ... die Logik und logischen Schriften des Aristoteles Lips. ... p. 110—15, quo ostenderet exemplo rhetoricam quoque ...atam esse editores non perspexisse; sed is neque mo... Aristotelis cognitum habet, neque verba attendit, atque ... dictu πρὸς οὓς ad νόμους refert et αὐτοὺς explicat, ... auctori dicam dicit. Putat autem contraria haec esse ... quae supra cap. 10 dixerat: Graeci omnes fere nude leges ... νόμους γεγραμμένους aut ἀγράφους pronuntiant, caute ... Aristoteles supra: νόμος δ' ἐστὶν ὁ μὲν ἴδιος ὁ δὲ ... λέγω δὲ ἴδιον μὲν καθ' ὃν γεγραμμένον πο... κοινὸν δὲ ὅσα ἄγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολο... δοκεῖ. Nam rempublicam administrant secundum le... scriptas, unde minime necesse est nullas esse lites, quae ... legibus scriptis, sed ἀγράφοις disceptentur, ex aequo et ..., ubi leges aut deficiant, aut causae ex iis non dependere ...: idque Aristoteles rem accuratius excutiens hoc ca... docet. quare inprimis attendenda sunt quae infra p. 1375, ... expouit.

... ὃ μαντεύονταί τι πάντες, φύσει κοινόν] τι praeter ... additum melius abest aut transponendum πάντες τι; ... ceteri fere omnes φυσικὸν pro φύσει κοινὸν ex inter...

... ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη] v. 450—60, integer locus ...; quod in Sophocle scriptum est ταῦτα, Aristotelem ... ut locutioni suae verbum hoc responderet, commu... Victorius animadvertit.

14 καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει] v. 380 Sturz.

17 αὖ γῆς] Ita Bekk. Preller in Zeitschr. für Alterth. Wissensch. 1837 p. 158; improbat Victorius aerem intelligens, sed cum praecedat τοῦτο δὲ οὐ τισὶ μὲν δίκαιον τισὶ δ' οὐ δίκαιον, terrestrium notio abesse nequit.

18 καὶ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ λέγει Ἀλκιδάμας] Cum Sophoclis et Empedoclis verba laudaret, mirum esset, si praeter morem Alcidamantis sententiam reticuisset; sed egregia sunt quae scholia graeca exhibent ad locum nostrum et supplendum et interpretandum: ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ λέγει Ἀλκιδάμας ὑπὲρ Μεσσηνίων ἀποστατησάντων Λακεδαιμονίων καὶ μὴ πειθομένων δουλεύειν, μελετᾷ καὶ λέγει Ἀλκιδάμας· Ἐλευθέρους ἀφῆκε πάντας ὁ θεός· οὐδένα δοῦλον ἡ φύσις πεποίηκεν. Indicavit primus Vaterus; conf. II, 23. Artium scriptor. p. 175. Institut. de iure natur. § 2 ibiq. Schrad. Polit. I, 3: τοῖς δὲ (δοκεῖ) παρὰ φύσιν τὸ δεσπόζειν· νόμῳ γὰρ τὸν μὲν δοῦλον εἶναι, τὸν δὲ ἐλεύθερον, φύσει δ' οὐθὲν διαφέρειν· διόπερ οὐδὲ δίκαιον· βίαιον γάρ. Simile aut secundum exemplum futilia ista scholia non servarunt; nam Choerili versus in his non leguntur, ut mirum sit, unde auctor id sumserit, et fidem impugnare liceat; sed aptissimum esse exemplum, negari non potest. Alcidamantis Μεσσηνιακὸς Isocratis Ἀρχιδάμῳ oppositus erat.

18 πρὸς οὓς δὲ διώρισται, διχῶς διώρισται] Alterum verbum om. vet. transl., quod probat Vaterus p. 67. Ibi alia exstant: *et ad quos autem dupliciter sumitur iustum vel iniustum*, si modo interpretis haec sunt verba. In A est δίχα ὥρισται. Apertum est Aristotelem priora verba non mutasse, neque δίχα pro διχῶς, neque διώρισται pro ὥρισται scripsisse; adde ad πρὸς οὓς intelligendum esse ἐστὶ neque διώρισται dici posse, ut facile intelligas, antiquam sed corruptam lectionem fuisse διώρισται, unde correctum et additum in A δίχα ὥρισται; scribendum vero: πρὸς οὓς δέ, διχῶς ὥρισται.

19 ἢ γὰρ πρὸς τὸ κοινὸν ἢ πρὸς ἕνα τῶν κοινωνούντων] Aut publica est causa aut privata, quam accusatores, quo

12*

maiorem esse iniuriam persuadeant, in publicam mutare student, ut Demosth. adversus Midiam.

26 *πρὸς ἄλλον καὶ πρὸς ἄλλους*] De industria sic dictum: adversus alium, aut etiam plures, sed non omnes; neque *ἢ* pro *καὶ* flagitatur.

27 *λέγωμεν τὰ λοιπά*] A om. *τὰ λοιπά*, recte puto; nam *λέγωμεν* est hanc rem explicemus, initio facto ab eo, quid sit *τὸ ἀδικεῖσθαι*; facile illud quod sententiam clariorem redderet, addi potuit.

27 *ἔστι δὴ*] Alii *δέ*, quod quia nunc docere incipit, non convenit; fort. scribendum *ἔστω δή*, vid. ad I, 2. Tamen et vulgata non falsa est; id enim sequitur ex eo, quod supra docuit, activumque mutatur in passivum.

29 *ὥρισται πρότερον*] I, 10.

35 *ἢ καὶ ἀγνοοῦντος ἢ ἄκοντος*] Accuratius scribendum erat *ἢ ἀγνοοῦντος καὶ ἄκοντος*, quod Venetus liber excusus praebet. Recte *ἢ καὶ* quod A servavit, Bekker[3] transponit *καὶ ἢ*.

37 *ῥηθήσεται ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη*] II, 2.

38 *εἴρηται πρότερον*] I, 11—12.

38 *ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦντες πολλάκις πεπραχέναι*] Factum concedunt, sed nominis est controversia, h. e. non est *στάσις στοχαστική*, constitutio coniecturalis, sed *στάσις ὁρική*, ex definitione, quid sit. Aristotelis aetate *στάσεις* nondum erant a praeceptoribus compositae et digestae; res ipsae vero dudum usitatae, ut v. c. illud *δοῦναι* et *ἀποδοῦναι*, *λαβεῖν*, *ἀπολαβεῖν*. Hic igitur dilucidus est locus, quo Aristoteles quem posteriores finitivum dicebant statum, exponit; conf. III, 15. 17, ubi item et coniecturalis et finitione constitutionis mentio fit. Ethic. Eudem. II, 3 p. 1221 b, 18: *οὐ δεῖ δ' ἀγνοεῖν, ὅτι ἔνια τῶν λεγομένων οὐκ ἔστιν ἐν τῷ πῶς λαμβάνειν, ἄν πως λαμβάνηται τῷ μᾶλλον πάσχειν, οἷον μοιχὸς οὐ τῷ μᾶλλον ἢ δεῖ πρὸς τὰς γαμετὰς πλησιάζειν· οὐ γάρ ἐστιν . . . ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὕβρις. διὸ καὶ ἀμφισβητοῦσι συγγενέσθαι μὲν φάσκοντες, ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι· ἀγνοοῦντες γὰρ ἢ ἀναγκαζόμενοι, καὶ πατάξαι μέν, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα.* Posteriores etiam Aristotelis auctoritate in constitutionibus enumerandis

abutebantur; mira sunt quae Quintilianus III, 6, 49 tradit: *Aristoteles in rhetoricis [etiam sic omne opus dividit in veritatem et petenda ac fugienda, quod est suasoriae, et de eodem atque alio; partiendo tamen ad hoc pervenit, ut] an sit? quale, quantum et quam multum sit? quaerendum putat. Quodam tamen loco finitionis quoque vim intelligit, quod dicit quaedam sic defendi: sustuli, sed non furtum feci; percussi, sed non iniuriam feci.* Ita hunc locum H. Meyerus edidit, quae trium codicum auctoritate inclusit, spuria et ex alieno loco illata censens. Et sane his quot verba, tot insunt errores et menda.*) Quintilianus non ea quae eius interpretes ex Arist. I, 3 laudant, intelligit; ibi enim indicantur *προτάσεις* oratori necessariae, *τὸ δυνατὸν καὶ ἀδύνατον, εἰ γέγονεν ἢ μὴ γέγονεν, τὸ ἐσόμενον, μέγεθος* et *σμικρότης*, de quibus plura II, 19. Si non temere haec finxit, ex his male intellectis locis Aristotelis divisio illa initium cepit, III, 15: *ἄλλος τόπος, ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν ἢ ὡς οὐκ ἔστιν ἢ ὡς οὐ βλαβερὸν ἢ οὐ τούτῳ ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον ἢ οὐκ ἄδικον ἢ οὐ μέγα ἢ οὐκ αἰσχρὸν ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος. περὶ γὰρ τοιούτων ἡ ἀμφισβήτησις, ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυσικράτην· ἔφη γὰρ ποιῆσαι ὃ ἔλεγε καὶ βλάψαι, ἀλλ' οὐκ ἀδικεῖν.* En alterum locum, quo finitionis vim Aristoteles intellexit! III, 17: *ἀποδεικνύναι δὲ χρή,*

---

*) Digna sunt Victorii verba in comm. ad h. l. p. 205 quae hic reddantur; invenit ille in Quint. libris: *an sit, quid, quale,* ipse coniungit: *an sit quid,* haec addens: „ita enim interpungi arbitror debere orationem, non ut in excusis nunc ipsius codicibus legitur, distincta a superioribus voce *quid,* tanquam quatuor status ponat ac definitivum ita appellet, nisi aliquis malit abundare particulam illam, cum paulo post aperte ipse affirmet, eum statum non frequentasse hunc auctorem: sibi ipsi enim adversatus esset. An sit igitur quid, id est cum quaeritur, an aliqua res facta sit. Quod vero primis verbis protulit de divisione horum librorum, diligenter est animadvertendum; neque enim video, quomodo id verum esse possit, ac vereor ne negligentiae hominis hoc quoque assignandum sit, nisi forte verum dicens intellexit finem iudicialis generis ac iustum ita appellavit, quo pacto sane veteres scriptores aliquando locuti sunt; debuit tamen contrarium quoque ipsius afferre, nam petenda ac fugienda, quae conducunt ac obsunt, videtur vocasse: in tertio vero prorsus haereo."

maiorem
dent, ut
26
ctum:
que ἢ
27
nam
sit τὸ
deret

con
vul
cui

5 *ἢ ἐπεργάσασθαι μὲν ἀλλ' οὐ δημόσια*] Bekkerum egisse videtur pr. A *δημοσίαν* exhibere, quod et Victorius testatur et apud Gaisf. indicatum est, et hoc est quod usus maxime requirit; terra enim inprimis intelligitur, quamvis alia quoque esse possint; sic Aeschines in Ctesiph. § 113 de Amphissensibus, apto exemplo ad hanc rem declarandam: *ἐπειργάζοντο τὸ πεδίον καὶ τὸν λιμένα τὸν ἐξάγιστον καὶ ἐπάρατον πάλιν ἐτείχισαν καὶ συνῴκησαν*, quod Diodorus XVI, 23 dicit: *ἐπεργασάμενοι πολλὴν τῆς ἱερᾶς χώρας*, ubi vid. Wessel. Demosth. de cor. § 150.

7 *τὶ κλοπή, τί ὕβρις, τί μοιχεία*] Caetera tria quid sit *ἱεροσυλία, δημοσίαν ἐπεργάσασθαι, προδοσία*, relinquit.

11 *ἡ ἀμφισβήτησις*] Ita A et vet. transl. et Bekkeri libri QYZ; deteriores *περὶ οὗ ἡ ἀμφισβήτησις*, at nominis est controversia et de nomine litigant, quia inde reum virum probum vel improbum esse ostenditur. Hoc dicit: haec omnia quae ex definitione aguntur, causam utrum sit aliquis iustus an iniustus, tractant. *ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα ἡ περὶ τοῦ . . ἀμφισβήτησις*, articulum vero a nomine suo saepius non disiungi notum est. Ethic. Nic. V, 10: *ἔτι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ γενέσθαι ἢ μὴ ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου*. Conf. III, 15.

15 *οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρα ἔλαβεν, ἔκλεψεν*] Vid. Schrader ad Instit. p. 587. Alterum *ἔκλεψε* male additum, non enim hoc, sed *ἔλαβε* dicendum erat; recte hoc Bekkerus inclusit primum, deinde omisit.

18 *ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων ἦν δύο εἴδη*] *τοῦ ἰδίου νόμου*, non item *τοῦ κοινοῦ* intelligere videtur ex divisione, quam initio capitis dederat, quamvis infra quae dicit *τὰ καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ κακίας*, naturalem legem respicere credas. Illud si est, coniunctio in verbis *τὰ δὲ τοῦ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα* erit delenda.

23 *ἐφ' οἷς ὀνείδη καὶ ἔπαινοι καὶ ἀτιμίαι καὶ τιμαὶ καὶ δωρεαί*] Thucyd. II, 37.

30 *ἑκόντων δ' ὅταν μὴ δύνωνται διορίσαι, ἀλλ' ἀναγκαῖον μὲν ᾖ καθόλου εἰπεῖν*] Non minus accurate de natura *τοῦ ἐπιεικοῦς* in Ethic. Nic. V, 14, unde haec describamus: *ποιεῖ δὲ τὴν ἀπορίαν ὅτι τὸ ἐπιεικὲς δίκαιον μέν*

ἐστιν, οὐ τὸ κατὰ νόμον δέ, ἀλλ' ἐπανόρθωμα νομίμου δικαίου. αἴτιον δ' ὅτι ὁ μὲν νόμος καθόλου πᾶς, περὶ ἐνίων δ' οὐχ οἷόν τε ὀρθῶς εἰπεῖν καθόλου. ἐν οἷς οὖν ἀνάγκη μὲν εἰπεῖν καθόλου, μὴ οἷόν τε δὲ ὀρθῶς, τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλέον λαμβάνει ὁ νόμος, οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἁμαρτανόμενον. καὶ ἔστιν οὐδὲν ἧττον ὀρθῶς· τὸ γὰρ ἁμάρτημα οὐκ ἐν τῷ νόμῳ οὐδ' ἐν τῷ νομοθέτῃ, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματός ἐστιν. ὅταν οὖν λέγῃ μὲν ὁ νόμος καθόλου, συμβῇ δ' ἐπὶ τούτου παρὰ τὸ καθόλου, τότε ὀρθῶς ἔχει, ᾗ παραλείπει ὁ νομοθέτης καὶ ἥμαρτεν ἁπλῶς εἰπών, ἐπανορθοῦν τὸ ἐλλειφθέν, ὃ κἂν ὁ νομοθέτης αὐτὸς οὕτως ἂν εἴποι ἐκεῖ παρών, καὶ εἰ ᾔδει, ἐνομοθέτησεν ἄν. διὸ δίκαιον μέν ἐστι καὶ βέλτιόν τινος δικαίου, οὐ τοῦ ἁπλῶς δὲ ἀλλὰ τοῦ διὰ τὸ ἁπλῶς ἁμαρτήματος. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς, ἐπανόρθωμα νόμου, ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου. τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ μὴ πάντα κατὰ νόμον εἶναι, ὅτι περὶ ἐνίων ἀδύνατον θέσθαι νόμον, ὥστε ψηφίσματος δεῖ.

35 *ὥστε κἂν δακτύλιον ἔχων*] Sext. Emp. adv. Rhet. 36 p. 296: *ὁτὲ μὲν γὰρ παραινοῦσι τῷ ῥητῷ καὶ ταῖς φωναῖς τοῦ νομοθέτου προσέχειν ὡς σαφέσι καὶ μηδεμιᾶς ἐξηγήσεως δεομέναις, ὁτὲ δὲ ἀναστρέψαντες μηδὲ τῷ ῥητῷ μηδὲ ταῖς φωναῖς, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ κατακολουθεῖν. οὐδὲ γὰρ ὁ κολάζειν ἀξιῶν τὸν ἐπανατεινάμενόν τινι σίδηρον, τὸν ὁπωσοῦν ἐπανατεινάμενον, οἷον δακτύλιον ἢ ὁποῖον καθάπερ βελόνην, κολάζειν ἠξίωσεν· ἀλλ' ἐὰν τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πολυπραγμονῶμεν, τὸν ἀνδροφονῆσαι τολμήσαντα, τεθεληκέναι τιμωρεῖσθαι.* Conf. Lysias adv. Theomnestum X, 6—20 ubi § 7: *ἐγὼ δὲ οἶμαι ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες δικασταί, οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων διαφέρεσθαι ἀλλὰ τῆς τούτων διανοίας . . . πολὺ γὰρ ἔργον ἦν τῷ νομοθέτῃ ἅπαντα τὰ ὀνόματα γράφειν ὅσα τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχει, ἀλλὰ περὶ ἑνὸς εἰπὼν περὶ πάντων ἐδήλωσεν.*

pag. 1374 b 2 *εἰ δ' ἐστὶ τὸ εἰρημένον τὸ ἐπιεικές*] Fort. *δή ἐστι*, vid. ad p. 1354 b, 16. Etiam pr. A *ὡρισμένον* probum est, p. 1383 b, 17: *εἰ δή ἐστιν ἡ αἰσχύνη ἡ ὁ ρ ι σ θ ε ῖ σ α.*

3 *καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι*] Muretus particulam negantem delet; perfectam fore sententiam, si legimus

καὶ ποῖοι ἐπιεικεῖς καὶ οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι, vidit Victorius; sed dubitare licet de integro hoc commate; in seqq. enim locos enumerat, qui docent quae sint *ἐπιεικῆ*; de hominibus vero infra nec vola nec vestigium; aliter Eth. Nic. V, 14, ubi et rem et homines considerat.

5 *καὶ τὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀδικήματα μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν, μηδὲ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα*] Ethic. Nic. V, 10: *τριῶν δὴ οὐσῶν βλαβῶν τῶν ἐν ταῖς κοινωνίαις, τὰ μὲν μετ' ἀγνοίας ἁμαρτήματά ἐστιν, ὅταν μήτε ὃν μήτε ὃ μήτε ᾧ μήτε οὗ ἕνεκα ὑπέλαβε πράξῃ· ἢ γὰρ οὐ βαλεῖν ἢ οὐ τούτῳ ἢ οὐ τοῦτον ἢ οὐ τούτου ἕνεκα ᾠήθη, ἀλλὰ συνέβη οὐχ οὗ ἕνεκα ᾠήθη, οἷον οὐχ ἵνα τρώσῃ ἀλλ' ἵνα κεντήσῃ, ἢ οὐχ ὃν ἢ οὐχ ὡς. ὅταν μὲν οὖν παραλόγως ἡ βλάβη γένηται, ἀτύχημα, ὅταν δὲ μὴ παραλόγως, ἄνευ δὲ κακίας, ἁμάρτημα· ἁμαρτάνει μὲν γὰρ ὅταν ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ ᾖ τῆς αἰτίας, ἀτυχεῖ δ' ὅταν ἔξωθεν. ὅταν δὲ εἰδὼς μὲν μὴ προβουλεύσας δέ, ἀδίκημα, οἷον ὅσα τε διὰ θυμὸν καὶ ἄλλα πάθη, ὅσα ἀναγκαῖα ἢ φυσικά, συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις· ταῦτα γὰρ βλάπτοντες καὶ ἁμαρτάνοντες ἀδικοῦσι μέν, καὶ ἀδικήματά ἐστιν, οὐ μέντοι πω ἄδικοι διὰ ταῦτα οὐδὲ πονηροί· οὐ γὰρ διὰ μοχθηρίαν ἡ βλάβη· ὅταν δ' ἐκ προαιρέσεως, ἄδικος καὶ μοχθηρός· διὸ καλῶς τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ προνοίας κρίνεται· οὐ γὰρ ἄρχει ὁ θυμῷ ποιῶν, ἀλλ' ὁ ὀργίσας.* In quibus verbis notandum vocabulum *ἁμαρτήματα* duplici significatione et generali et speciali usurpari et quae dicuntur *ἁμαρτήματα* et quae *ἀτυχήματα* comprehendere, nisi forte initio ab aliena manu illatum est; itemque adverte diversum vocabuli *ἀδίκημα* usum in Rhetoricis et Ethicis. Add. Rhetor. ad Alexandrum cap. 5. Themistius p. 17 ibiq. Dind. Demosthenes pro Ctesiphonte § 274 p. 317: *παρὰ μὲν τοίνυν τοῖς ἄλλοις ἔγωγ' ὁρῶ πᾶσιν ἀνθρώποις διωρισμένα καὶ τεταγμένα πως τὰ τοιαῦτα. ἀδικεῖ τις ἑκών· ὀργὴ καὶ τιμωρία κατὰ τούτου. ἐξήμαρτέ τις ἄκων· συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτῳ. οὔτ' ἀδικῶν τις οὔτ' ἐξαμαρτάνων εἰς τὰ πᾶσι δοκοῦντα συμφέρειν ἑαυτὸν δοὺς οὐ κατώρθωσε μεθ' ἁπάντων· οὐκ ὀνειδίζειν οὐδὲ λοιδορεῖσθαι τῷ τοιούτῳ δίκαιον, ἀλλὰ συνάχθεσθαι. φανή-*

σεται τοίνυν ταῦτα πάντα οὕτως οὐ μόνον ἐν τοῖς νομίμοις, ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις αὐτὴ τοῖς ἀγράφοις νόμοις καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἤθεσι διώρικεν. Αἰσχίνης τοίνυν τοσοῦτον ὑπερβέβληκεν ἅπαντας ἀνθρώπους ὠμότητι καὶ συκοφαντίᾳ, ὥστε καὶ ὧν αὐτὸς ὡς ἀτυχημάτων ἐμέμνητο, καὶ ταῦτ' ἐμοῦ κατηγορεῖ. Cleon ap. Thucyd. III, 40: *οὐκοῦν δεῖ προθεῖναι ἐλπίδα οὔτε λόγῳ πιστὴν οὔτε χρήμασιν ὠνητὴν ὡς ξυγγνώμην ἁμαρτεῖν ἀνθρωπίνως λήψονται. ἄκοντες μὲν γὰρ οὐκ ἔβλαψαν, εἰδότες δὲ ἐπεβούλευσαν· ξύγγνωμον δ' ἐστὶ τὸ ἀκούσιον.* ubi vid. interpp.

5 *τὰ ἁμαρτήματα καὶ*] Haec vulgo post *μηδὲ* posita om A, recte; nam non modo haec sed etiam *ἀδικήματα* intelligenda sunt, quod illis verbis omissis fit. Quae vero sequuntur *ἔστι δ' ἀτυχήματα* in eodem libro *ὁμοιοτελεύτῳ* exciderunt, si *μὲν ὅσα* sequitur, nec quod Victorius inde adscripsit *τὰ μὲν γὰρ ὅσα.*

10 *τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν ἀπὸ πονηρίας*] Om. A, vet. tr., nec in marg. usquam apparent; verborum similitudine haec non exciderunt, nec quisquam ea requirit, ut de eorum veritate dubitare liceat.

12 *σκοπεῖν*] In A deest hoc verbum post *νομοθέτην*; Bekk. vero alterum quod sequitur post *νομοθέτου* uncis inclusit.

12 *καὶ μὴ πρὸς τὸν λόγον ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν*] Intelligit quod posteriores dicebant *κατὰ ῥητὸν καὶ κατὰ διάνοιαν*, ex scripto et sententia. Hermog. cap. 9 p. 54. Auct. ad Herenn. I, 11. 19. II, 9. 13—14. Iul. Victor cap. 3.

15 *μηδὲ ποῖός τις νῦν, ἀλλὰ ποῖός τις ἦν ἀεὶ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ*] Id est quod postea dicebant, probabile non solum ex causa, sed etiam ex vita, locus a Cicerone in orationibus semper accurate excussus. Auct. ad Herenn. II, 2 seqq.

20 *καὶ τὸ εἰς δίαιταν μᾶλλον ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἰέναι*] Ethic. Nicom. V, 14: *φανερὸν δ' ἐκ τούτου καὶ ὁ ἐπιεικὴς τίς ἐστιν. ὁ γὰρ τῶν τοιούτων προαιρετικὸς καὶ πρακτικὸς καὶ ὁ μὴ ἀκριβοδίκαιος ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀλλ' ἐλαττωτικὸς καίπερ ἔχων τὸν νόμον βοηθὸν ἐπιεικής ἐστι.* Cicero pro

Rosc. Com. 4, 10 seqq. Demosth. in Dionysod. § 18 p. 1288: *ταῦτα τοίνυν, ὦ ἄ. δ., προκαλεσαμένων ἡμῶν Διονυσόδωρον τουτονὶ πολλάκις, καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐκτιθέντων τὴν πρόκλησιν, εὐήθεις ἔφη παντελῶς ἡμᾶς εἶναι, εἰ ὑπολαμβάνομεν αὐτὸν οὕτως ἀλογίστως ἔχειν ὥστ' ἐπὶ διαιτητὴν βαδίζειν, προδήλου ὄντος ὅτι καταγνώσεται αὐτοῦ ἀποτῖσαι τὰ χρήματα, ἐξὸν αὐτῷ ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἥκειν φέροντα τἀργύριον, εἶτα ἐὰν μὲν δύνηται ὑμᾶς παρακρούσασθαι, ἀπιέναι τἀλλότρια ἔχοντα, εἰ δὲ μή, τηνικαῦτα καταθεῖναι τὰ χρήματα, ὡς ἄνθρωπος οὐ τῷ δικαίῳ πιστεύων, ἀλλὰ διάπειραν ὑμῶν λαμβάνειν βουλόμενος.*

Cap. XIV.

24 *ἀδίκημα δὲ μεῖζον ὅσῳ*] Ita Bekkerus ex A, ceteri *ἀδικήματα δὲ μείζονα ὅσα*. Verum docet capitis finis *περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος εἴρηται.*

25 *διὸ καὶ τὰ ἐλάχιστα μέγιστα*] *καὶ* om. A et vet. transl., neque opus est.

26 *Καλλίστρατος*] Conf. Ruhnken Histor. crit. p. 59. Historia aliunde non cognita, unde verba varie interpretantur; Melanopus aut tres dimidiatos obelos deo dicatos fraude usus sustulit, *ἡμιωβέλια*, aut in rationibus relatis malitia usus minuta pecunia fraudavit sacelli aedificatores, *ἡμιωβόλια*. Illud suadere putant verba *τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ κλέψας*, hoc flagitant verba *παρελογίσατο τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς*, quae non significant quod Georg. Trapezuntius vertit: *quod templi custodes (?) decepisset triaque vascula e sacris minimi ponderis sustulisset.* Vid. Schneid. s. v. *ἡμιωβόλιον*. Muretus: quod eos qui templum faciendum redemerant, in singula capita sesquiobolo fraudasset. De suo interpres graecus finxit *ἡμιωβέλιόν ἐστιν εἶδος σταθμοῦ μικροῦ.*

Lysias XXXII, 21 inter ea quibus avus et tutor Diogito nepotes et pupillos privavit, hoc quoque enumerat: *εἰς Διονύσια τοίνυν, ὦ ἄνδρες δικασταί, οὐκ ἄτοπον γάρ μοι δοκεῖ καὶ περὶ τούτου μνησθῆναι, ἑκκαίδεκα δραχμῶν ἀπ-*

ἔφαινεν ἐωνημένον ἀρνίον, καὶ τούτων τὰς ὀκτὼ δραχμὰς ἐλογίζετο τοῖς παισίν· ἐφ' οἷς ἡμεῖς οὐχ ἥκιστα ὠργίσθημεν. οὕτως, ὦ ἄνδρες, ἐν ταῖς μεγάλαις ζημίαις ἐνίοτε οὐχ ἧττον τὰ μικρὰ λυπεῖ τοὺς ἀδικουμένους· λίαν γὰρ φανερὰν τὴν πονηρίαν τῶν ἀδικούντων ἐπιδείκνυσιν. Referenda huc Isocratis oratio *κατὰ Λοχίτου* integra, in qua et alii loci ab Aristotele non indicati inveniuntur, ut temporis § 4, tum *ἀδίκημα* maius esse *ὕβριν* quam cetera *ἁμαρτήματα* hoc argumento: *εὑρήσετε γὰρ τὰς μὲν ἄλλας ἀδικίας μέρος τι τοῦ βίου βλαπτούσας, τὴν δ' ὕβριν ὅλοις τοῖς πράγμασι λυμαινομένην* § 9. quae Aristoteles attingit, § 5 –8 leguntur: . . *νῦν δ' οὐχ ὑπὲρ τῆς ἄλλης βλάβης τῆς ἐκ τῶν πληγῶν γενομένης, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς αἰκίας καὶ τῆς ἀτιμίας ἥκω παρ' αὐτοῦ δίκην ληψόμενος* . . *ὁρῶ δ' ὑμᾶς, ὅταν του καταγνῶτε ἱεροσυλίαν ἢ κλοπήν, οὐ πρὸς τὸ μέγεθος ὧν ἂν λάβωσι τὴν τίμησιν ποιουμένους, ἀλλ' ὁμοίως ἁπάντων θάνατον καταγιγνώσκοντας* . .

27 *ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ τοὐναντίον*] Vet. transl.: *in habitu autem iustitiae contrarium.* Num *ἕξει* invenit idque substantivum *ἕξιν* esse credidit, quod verbi futurum est, interpolatione insertum?

28 *ἐκ τοῦ ἐνυπάρχειν τῇ δυνάμει*] Non in re ipsa, sed in facultate, potentia causa est. Non malum quod praeter A ceteri omnes libri *ὑπερέχειν*, id correctum esse credas ab eo, qui initio capitis septimi *ἐνυπάρχειν* explicari verbo *ὑπερέχεσθαι*, non *ὑπερέχειν* meminerat, neque auctorem sibi ipsum obstare voluit; sed conf. ibidem p. 1363 b, 29—34.

30 *καὶ οὗ μή ἐστιν ἴση τιμωρία, ἀλλὰ πᾶσα ἐλάττων*] Demosth. pro Ctesiph. § 12 p. 229: *τὰ μὲν οὖν κατηγορημένα πολλὰ περὶ ὧν ἐνίων μεγάλας καὶ τὰς ἐσχάτας οἱ νόμοι τάττουσι τιμωρίας* . . *τῶν μέντοι κατηγοριῶν καὶ τῶν αἰτιῶν τῶν εἰρημένων εἴπερ ἦσαν ἀληθεῖς, οὐκ ἔνι τῇ πόλει δίκην ἀξίαν λαβεῖν οὐδ' ἐγγύς.*

32 *χαλεπὸν γὰρ καὶ ἀδύνατον*] F. Portus: *γὰρ τὸ ἀδύνατον*, ne hoc quidem sufficit; debebat ratio procedere ut II, 5: *πάντα δὲ τὰ φοβερὰ φοβερώτερα ὅσα ἂν ἁμάρτωσιν, ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ ὧν*

βοήθειαι μή εἰσιν ἢ μὴ ῥᾴδιαι. Itaque hoc quoque loco requirimus: *καὶ οὗ μή ἐστιν ἴασις ἢ μὴ ῥᾳδία· χαλεπὸν γὰρ ἢ ἀδύνατον.* Si abesset hoc membrum, non requirerem. Vahlen cum Mureto: *χαλεπὸν γὰρ πᾶν ἀνίατον.*

33 *ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις ἴασις*] A *κόλασις καὶ* quod sane praestat, nam *δίκην*, non *δίκην καὶ κόλασιν* explicare vult; accedit *κόλασιν* ipsam esse *ἴασιν*, vid. Plat. Protag. p. 324 ibiq. interpr. Equidem vero auctorem simpliciter scripsisse puto *ἡ γὰρ δίκη ἴασις.*

36 *Σοφοκλῆς*] Orator, de quo vid. Ruhnken Hist. crit. p. 43.

3 *καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν μέγα*] Delendum est *μέγα*; non enim id quod sit *μέγα*, sed quod sit *μεῖζον*, quaeritur; ubique igitur comparativus aut additus aut intelligendus est; positivo gradui nullus est locus. pag. 1375

4 *καὶ δι' ὃ ἂν ζητηθῇ καὶ εὑρεθῇ τὰ κωλύοντα καὶ ζημιοῦντα*] Lysias XXII, 16 de dardanariis: *οὕτω δὲ πάλαι περὶ τῆς τούτων πανουργίας καὶ κακονοίας ἡ πόλις ἔγνωκεν, ὥστ' ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις ὠνίοις ἅπασι τοὺς ἀγορανόμους φύλακας κατεστήσατε, ἐπὶ δὲ ταύτῃ μόνῃ τῇ τέχνῃ χωρὶς σιτοφύλακας ἀποκληροῦτε· καὶ πολλάκις ἤδη παρ' ἐκείνων πολιτῶν ὄντων δίκην τὴν μεγίστην ἐλάβετε, ὅτι οὐχ οἷοί τ' ἦσαν τῆς τούτων πονηρίας ἐπικρατῆσαι. καίτοι τί χρὴ αὐτοὺς τοὺς ἀδικοῦντας ὑφ' ὑμῶν πάσχειν, ὁπότε καὶ τοὺς οὐ δυναμένους φυλάττειν ἀποκτείνετε;* Isocrat. XX, 3: *οὕτω δ' ἡγήσαντο δεινὸν εἶναι τὸ τύπτειν ἀλλήλους, ὥστε καὶ περὶ τῆς κακηγορίας νόμον ἔθεσαν, ὃς κελεύει τοὺς λέγοντάς τι τῶν ἀπορρήτων πεντακοσίας δραχμὰς ὀφείλειν.*

5 *καὶ δι' οὓς τὸ δεσμωτήριον ᾠκοδομήθη*] Scil. puniti sunt, sed parum commode haec verba addita sunt; an fuit *δι' οὓς καὶ τὸ?*

7 *καὶ ὃ οἱ ἀκούοντες φοβοῦνται μᾶλλον ἢ ἐλεοῦσιν*] Cic. Tuscul. III, 27, 66 Vict. laudavit: *constabat eos, qui concidentem vulneribus Gn. Pompeium vidissent, cum in illo ipso acerbissimo miserrimoque spectaculo sibi timerent, quod se classe hostium circumfusos viderent, nihil tum aliud egisse, nisi ut remiges hortarentur et ut salutem adipiscerentur fuga; posteaquam*

Tyrum venissent, tum affligtari lamentarique coepisse. Cf. II, 8 p. 1386, 19.

8 *καὶ τὰ μὲν ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα*] Haec et quae sequuntur in medio posita non optimum locum tenent; neque *μὲν* quid sit, intelligo; conveniunt vero, si transitus est ad ea quae minus gravia rhetorica dicuntur argumenta, v. c.: *καὶ τὰ μὲν . . . τὰ δὲ ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα.* A omittit *δίκαια*, quod facile explicationis causa addi poterat, post *ἀνῄρηκε.*

12 *ἀδικήσειεν*] A, i. e. aliquis *ψευδομαρτυρῶν*, sed plures *ἀδικήσαιεν*, Q et m *ἀδικήσειαν*, ut multitudinis numerus scilicet servetur.

Cap. XV.

22 *περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πίστεων*] Vid. quae notavimus ad I, 2.

24 *πέντε τὸν ἀριθμόν*] Quintil. V, 1 seqq.: *praeiudicia, rumores, tormenta, tabulae, iusiurandum, testes,* quibus addit Iul. Victor p. 209. 226: *responsa, omina, vox aliqua emissa.* Anaximenes 8. 15—18: *δόξα τοῦ λέγοντος, μάρτυρες, βάσανοι, ὅρκοι.*

25 *περὶ νόμων εἴπωμεν*] A, ceteri *εἴπωμεν περὶ νόμων.* Verbum hoc loco abesse potest.

26 *καὶ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα*] *αἱ ἄτεχνοι πίστεις* soli iudiciali generi conveniunt: *ἴδιαι γὰρ αὗται τῶν δικανικῶν*, nullae igitur sunt deliberativo generi; at *προτρέπειν* et *ἀποτρέπειν* nonnisi de suadendo et dissuadendo, i. e. de deliberatione dicitur; itaque ne et falsa et sibi contraria diceret Aristoteles, verba illa inclusimus. Non de lege ipsa aut suadenda aut dissuadenda hic agit, quod sane *προτρέπειν* et *ἀποτρέπειν* dicitur, sed lex quatenus facto (*πράγματι*) adversatur aut cum facto convenit, consideratur; id vero iudicialis, non deliberativi est generis.

27 *φανερὸν γὰρ ὅτι, ἐὰν μὲν ἐναντίος ᾖ ὁ γεγραμμένος τῷ πράγματι*] In utramque rem disputat et quae a re et quae contra rem afferri possunt, ut auctor ad Herenn. II, 6. 9—19. In Politic. II, 8 ubi Hippodami rempublicam examinat, p. 1268 b, 25 — 1269, 28 quod vix exspectas, excur-

sus argumenta, utrum in civitate *κινεῖν* liceat necne, in utramque partem congesta continens legitur, quem apte cum nostro loco conferes.

27 Qui Andocidem accusavit in Lysiae orat. VI, 9—11 contra impios praeter *τοὺς γεγραμμένους νόμους* etiam *ἀγράφοις* utendum esse dicit: *καίτοι Περικλέα ποτέ φασι παραινέσαι ὑμῖν περὶ τῶν ἀσεβούντων, μὴ μόνον χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις νόμοις περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγράφοις, καθ' οὓς Εὐμολπίδαι ἐξηγοῦνται, οὓς οὐδείς πω κύριος ἐγένετο καθελεῖν οὐδὲ ἐτόλμησεν ἀντειπεῖν, οὐδὲ αὐτὸν τὸν θέντα ἴσασιν· ἡγεῖσθαι γὰρ ἂν αὐτοὺς οὕτως οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς διδόναι δίκην.* Andocides vero reus neque *ἀγράφῳ νόμῳ* esse utendum et legem abrogatam esse ostendit *περὶ μυστηρίων* § 71—89.

29 *τῷ κοινῷ νόμῳ χρηστέον καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν ὡς δικαιοτέροις*] Sic ceteri libri, *νόμῳ* om. A et facile intelligitur; ex eo vero quod idem praebet *ἐπιεικεστέροις καὶ δικαιοτέροις*, vulgata nata videtur; talia *ἐπιεικέστερα καὶ δικαιότερα* ipse statim enumerat. Conferre licet quod deteriores omnes praeter A infra p. 1376 b, 25 exhibent: *εἰ ἐναντία ἐστί τινι ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων ἢ τῶν κοινῶν ἢ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς.*

30 *γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ*] Ita Aristoteles et paulo post bis: *τό τε γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ λεκτέον*, item *καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ*, et II, 25: *τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν.* Sed Polit. III, 16: *ἀλλ' ἐπίτηδες παιδεύσας ὁ νόμος ἐφίστησι τὰ λοιπὰ τῇ δικαιοτάτῃ γνώμῃ κρίνειν καὶ διοικεῖν τοὺς ἄρχοντας*, ut Demosthenes *πρὸς Βοιωτὸν* § 40 p. 1006 seq.: *ἀλλὰ μὴν ὧν γ' ἂν μὴ ὦσι νόμοι, γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ δικάσειν ὀμωμόκατε . . . ὥστε καὶ κατὰ τὴν δικαιοτάτην γνώμην καὶ κατὰ τοὺς νόμους καὶ κατὰ τοὺς ὅρκους καὶ κατὰ τὴν τούτου προσομολογίαν ἐγὼ μὲν μέτρια ὑμῶν δέομαι καὶ δίκαια.* Adv. Eubulid. § 63 p. 1318: *ἐκ τοῦ ὅρκου ἐξήλειψαν τὸ ψηφιεῖσθαι γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ.* Adv. Leptinem § 118 p. 492 seq.: *χρὴ τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κἀκεῖνο ἐνθυμεῖσθαι καὶ ὁρᾶν ὅτι νῦν ὀμωμοκότες κατὰ τοὺς νόμους δικάσειν ἥκετε . . . καὶ περὶ ὧν ἂν νόμοι μὴ ὦσι,*

γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ κρινεῖν. καλῶς· τὸ τοίνυν τῆς γνώμης πρὸς ἅπαντα ἀνενέγκατε τὸν νόμον. In quibus non modo illud *δικαιοτάτῃ*, sed verborum explicatio *γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ*, quam orator exhibet, notanda et cum Aristotele componenda est. Pollux VIII, 10: *ὁ δὲ ὅρκος ἦν τῶν δικαστῶν περὶ μὲν ὧν νόμοι εἰσί, κατὰ τοὺς νόμους ψηφιεῖσθαι, περὶ δὲ ὧν μή εἰσιν, γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ*, quae non leguntur in iudicum iureiurando ap. Demosth. p. 746. Attischer Process p. 128. Infra II, 25 Aristoteles id *ἐκ τῶν εἰκότων κρίνειν* esse confirmat, atque ita fere explicat Demosth. in Aristocr. § 96 p. 652: *οὐκ ἄρα εὐορκοῦσιν οἱ δικάσαντες αὐτό; ναί. πῶς; ἐγὼ διδάξω. γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ δικάσειν ὀμωμόκασιν, ἡ δὲ τῆς γνώμης δόξα ἀφ' ὧν ἂν ἀκούσωσι παρίσταται· ὅτε τοίνυν κατὰ ταύτην ἔθεντο τὴν ψῆφον, εὐσεβοῦσιν. πᾶς γὰρ ὁ μήτε δι' ἔχθραν μήτε δι' εὔνοιαν μήτε δι' ἄλλην ἄδικον πρόφασιν μηδεμίαν παρ' ἃ γιγνώσκει θέμενος τὴν ψῆφον εὐσεβεῖ. εἰ γὰρ ἠγνόησέ τι διδασκόμενος τοῦ μὴ συνεῖναι δίκην οὐκ ὀφείλει δοῦναι, ἀλλ' εἴ τις εἰδὼς ἐκείνους προδέδωκεν ἢ ἐξαπατᾷ, οὗτός ἐστ' ἔνοχος τῇ ἀρᾷ.*

35 *τοῦ Κρέοντος*] Om. A; additum ab erudito videtur ex fabula; intelligenda est scripta Creontis lex.

pag. 1375 b 1 *οὐ γάρ τι*] Antig. v. 452:

οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε
ζῇ ταῦτα, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου 'φάνη.
τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενὸς
φρόνημα δείσασ' ἐν θεοῖσι τὴν δίκην
δώσειν.

Mirum hunc Sophoclis locum supra modo I, 13 laudatum denuo repeti, ut versus ab alio adiectos esse coniicias; sed non eadem referuntur, et notandum Aristotelem in hoc capite apprime rhetorum vestigia premere, cum et quae ab re et quae contra rem argumenta conferri possint, pluribus exponat. — Versus e margine male illatos esse dicit Sauppius Dionysios u. Ar. p. 5 seq.

3 *καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τε καὶ συμφέρον*] Andocid. in Alcib. § 3—6 *ὀστρακισμοῦ* legem improbans sex argumentis allatis *πονηρὸν* esse *νόμον* docet.

5 *καὶ ὅτι ὥσπερ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνῃ τὸ κίβδηλον δίκαιον καὶ τὸ ἀληθές*] Demosth. adv. Leptin. § 167: *θαυμάζω δ' ἔγωγε, εἰ τοῖς μὲν τὸ νόμισμα διαφθείρουσι θάνατος παρ' ὑμῖν ἐστὶν ἡ ζημία, τοῖς δ' ὅλην τὴν πόλιν κίβδηλον καὶ ἄπιστον ποιοῦσι λόγον δώσετε.* Zell ad Ethic. Nic. p. 388 seq. His adde, si legibus nulla sit constituta poena, qua in re quid faciant iudices, Lycurgus in Leocrat. § 9 docet: *τὸ μὲν γὰρ μέγιστον καὶ ἔσχατον τῶν τιμημάτων θάνατος, ἀναγκαῖον μὲν ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμιον, ἔλαττον δὲ τῶν Λεωκράτους ἀδικημάτων καθέστηκε. παρεῖσθαι δὲ τὴν ὑπὲρ τῶν τοιούτων τιμωρίαν συμβέβηκεν, ὦ ἄνδρες, οὐ διὰ ῥᾳθυμίαν τῶν τότε νομοθετούντων, ἀλλὰ διὰ τὸ μήτ' ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις γεγενῆσθαι τοιοῦτον μηδὲν μήτε ἐν τοῖς μέλλουσιν ἐπίδοξον εἶναι γενήσεσθαι. διὸ καὶ μάλιστα, ὦ ἄνδρες, δεῖ ὑμᾶς γενέσθαι μὴ μόνον τοῦ νῦν ἀδικήματος δικαστὰς ἀλλὰ καὶ νομοθέτας. ὅσα μὲν γὰρ τῶν ἀδικημάτων νόμος τις διώρικε, ῥᾴδιον τούτῳ κανόνι χρωμένους κολάζειν τοὺς παρανομοῦντας· ὅσα δὲ μὴ σφόδρα περιείληφεν ἑνὶ ὀνόματι προσαγορεύσας, μείζω δὲ τούτων τις ἠδίκηκεν, ἅπασι δὲ ὁμοίως ἔνοχός ἐστιν, ἀναγκαῖον τὴν ὑμετέραν κρίσιν καταλείπεσθαι παράδειγμα τοῖς ἐπιγιγνομένοις.*

7 *καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς*] Ethic. Nic. V, 14, quem locum supra cap. 13 p. 1374, 29 attulimus; melioris dicit, quia *τὸ ἐπιεικὲς* ipsum *δίκαιον* est *καὶ βέλτιόν τινος δικαίου, οὐ τοῦ ἁπλῶς δέ, ἀλλὰ τοῦ διὰ τὸ ἁπλῶς ἁμαρτήματος.*

8 *καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ εὐδοκιμοῦντι ἢ καὶ αὐτὸς αὑτῷ*] Controversia ex contrariis legibus, auct. ad Herenn. I, 20. II, 15, ubi accurate haec causa tractatur. Cic. de inv. II, 49. Est Graecorum *ἀντινομία* Hermog. p. 15. 56. Rhet. gr. IV, 262. 719. 815. V, 82. 201. 359. Victor p. 216.

11 *καὶ εἰ ἀμφίβολος*] Ex ambiguo. Auct. ad Her. I, 20. II, 16. *ἀμφιβολία* Hermog. p. 15. 62. (quam alii *στάσιν* esse negant Rhet. IV, 271. 843.) Victor p. 216.

13 *καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα*] Polit. II, 8.

17 *τό τε γνώμῃ*] Sic Bekker quod iam Vater suaserat, priores *τότε*. Ubi locos enumerare incipit, verbis *τε . . καὶ*

. . *καὶ* uti solet, p. 1363 b, 18. 1366 b, 25. 1370, 3. 1372, 22. 1374 b, 4.

18 *ἀλλ' ἵνα, ἐὰν ἀγνοήσῃ τί λέγει ὁ νόμος, μὴ ἐπιορκῇ*] Demosthenes in Aristocr. § 96 p. 652 iudices multa psephismata quae contra leges essent lata, probasse docens eos sic ab omni defendit culpa: *οὐκ ἄρα εὐορκοῦσιν οἱ δικάσαντες αὐτό; ναί. πῶς; ἐγὼ διδάξω. γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ δικάσειν ὀμωμόκασιν, ἡ δὲ τῆς γνώμης δόξα ἀφ' ὧν ἂν ἀκούσωσι παρίσταται· ὅτε τοίνυν κατὰ ταύτην ἔθεντο τὴν ψῆφον, εὐσεβοῦσιν. πᾶς γὰρ ὁ μήτε δι' ἔχθραν μήτε δι' εὔνοιαν μήτε δι' ἄλλην ἄδικον πρόφασιν μηδεμίαν, παρ' ἃ γιγνώσκει, θέμενος τὴν ψῆφον εὐσεβεῖ· εἰ γὰρ ἠγνόησέ τι διδασκόμενος, τοῦ μὴ συνεῖναι δίκην οὐκ ὀφείλει δοῦναι· ἀλλ' εἴ τις εἰδὼς ἐκείνους προδέδωκεν ἢ ἐξαπατᾷ, οὗτός ἐστ' ἔνοχος τῇ ἀρᾷ. διόπερ καταρᾶται καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ὁ κῆρυξ οὐκ εἴ τινες ἐξηπατήθησαν, ἀλλ' εἴ τις ἐξαπατᾷ λέγων ἢ βουλὴν ἢ δῆμον ἢ τὴν ἡλιαίαν.*

19 *καὶ ὅτι οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν αἱρεῖται οὐδείς, ἀλλὰ τὸ αὐτῷ*] Excogitatum est, ut Victorius monet, hoc argumentum contra superius illud *τὸ δίκαιόν ἐστι ἀληθές τι καὶ συμφέρον, ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν.*

20 *καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει ἢ μὴ κεῖσθαι ἢ μὴ χρῆσθαι*] Supra enim dictum est: *καὶ ὅτι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ τοῦτ' ἐστὶ τὸ μὴ παντελῶς χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις.* Idem argumentum infra de testibus: *καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι.*

22 *παρασοφίζεσθαι τὸν ἰατρόν*] Proverbium erat, ut h. l. docet, dictum de eo, qui ipse imperitus peritum corrigere vellet. Tum *ἁμαρτία τοῦ ἰατροῦ* genitivus obiectivus videtur ex adagii verbis. Polit. II, 8 p. 1269, 18: *οὐ γὰρ τοσοῦτον ὠφελήσεται κινήσας, ὅσον βλαβήσεται τοῖς ἄρχουσιν ἀπειθεῖν ἐθισθείς.* Cleon ap. Thuc. III, 37 de Atheniensibus: *πάντων δὲ δεινότατον, εἰ βέβαιον ἡμῖν μηδὲν καθεστήξει ὧν ἂν δόξῃ πέρι, μηδὲ γνωσόμεθα ὅτι χείροσι νόμοις ἀκινήτοις χρωμένη πόλις κρείσσων ἐστὶν ἢ καλῶς ἔχουσιν ἀκύροις, ἀμαθία τε μετὰ σωφροσύνης ὠφελιμώτερον ἢ δεξιότης μετὰ ἀκολασίας, οἵ τε φαυλότεροι τῶν ἀνθρώπων πρὸς*

τοὺς ξυνετωτέρους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον ἄμεινον οἰκοῦσι τὰς πόλεις. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε νόμων σοφώτεροι βούλονται φαίνεσθαι τῶν τε ἀεὶ λεγομένων ἐς τὸ κοινὸν περιγίγνεσθαι, ὡς ἐν ἄλλοις μείζοσιν οὐκ ἂν δηλώσαντες τὴν γνώμην, καὶ ἐκ τοῦ τοιούτου τὰ πολλὰ σφάλλουσι τὰς πόλεις· οἱ δ' ἀπιστοῦντες τῇ ἑαυτῶν ξυνέσει ἀμαθέστεροι μὲν τῶν νόμων ἀξιοῦσιν εἶναι, ἀδυνατώτεροι δὲ τοῦ καλῶς εἰπόντος μέμψασθαι λόγον, κριταὶ δὲ ὄντες ἀπὸ τοῦ ἴσου μᾶλλον ἢ ἀγωνισταὶ ὀρθοῦνται τὰ πλείω. ὧς οὖν χρὴ καὶ ἡμᾶς ποιοῦντας, μὴ δεινότητι καὶ ξυνέσεως ἀγῶνι ἐπαιρομένους παρὰ δόξαν τῷ ὑμετέρῳ πλήθει παραινεῖν.

26 *περὶ δὲ μαρτύρων*] Vide ad Anaximenis cap. 15 p. 168—71.

27 *μάρτυρές εἰσι διττοί, οἱ μὲν παλαιοὶ οἱ δὲ πρόσφατοι*] Haec testium divisio posterioribus non probata est; Cic. part. cap. 2 testimonia divina ut oracula, auspicia, et humana esse dicit.

28 *οἱ μὲν μετέχοντες τοῦ κινδύνου*] Scholion in A: *εἰς ὃν ὁ μαρτυρούμενος δηλονότι ἐμπίπτει.*

29 *τούς τε ποιητὰς*] Ut Aeschines 3, 134 Hesiodi auctoritate velut vaticinio de Demosthene utitur.

30 *οἷον Ἀθηναῖοι Ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος*] Il. II, 557:

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας
[στῆσε δ' ἄγων, ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες]

ubi vid. Heyne tom. IV p. 320. et quos laudat Plut. Sol. p. 83. Diogenes I, 48. ibiq. interpr. Strab. IX p. 603. Eustath. p. 263. 285. Alterum enim versum Solon inseruisse dicitur, Megarenses vero, quibuscum Athenienses de insula decertabant, refinxerunt:

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν νέας ἔκ τε Πολίχνης
ἔκ τ' Αἰγειρούσης, Νισαίης τε Τριπόδων τε.

Quintil. V, 11, 40: *neque est ignobile exemplum, Megareos ab Atheniensibus, cum de Salamine contenderent, victos Homeri versu, qui tamen ipse non in omni editione reperitur, significans Aiacem naves suas Atheniensibus iunxisse.*

31 *καὶ Τενέδιοι ἔναγχος Περιάνδρῳ*] Res aliunde non cognita.

32 *καὶ Κλεοφῶν*] Vid. Ruhnken Hist. crit. p. 44.

33 *τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο*] Proclus ad Timaeum lib. I p. 25: *Ἐξηκεστίδου παῖδες ἐγένοντο Σόλων καὶ Δρωπίδης καὶ Δρωπίδου μὲν Κριτίας, οὗ μνημονεύει καὶ Σόλων ἐν τῇ ποιήσει λέγων*

εἰπέμεναι Κριτίᾳ ξανθότριχι πατρὸς ἀκούειν·
οὐ γὰρ ἁμαρτινόῳ πείσεται ἡγεμόνι.

Vid. fragm. XXXII tom. III p. 146 Gaisf.; inde in marg. cod. D *εἰπέμεναι* apparet; in scholiis *εἰπεῖν τῷ* exstat.

pag. 1376 1 *οἷον Θεμιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον τεῖχος λέγων*] Ut Themistocles illud *ξύλινον τεῖχος* oraculi de pugna navali interpretans. Herod. VII, 141 ibiq. Wessel. Sic A. ceteri *λέγει*, incertum quid interpres latinus dederit; is *καὶ* omittit ante *οἱ χρησμολόγοι*, quod interpretes oraculorum indicare videtur.

2 *ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι ὥσπερ εἴρηται, μαρτύριά ἐστιν*] Si verba significant *ut supra diximus*, nil est in praecedentibus quod huc referatur; at vero id ne potuit quidem dicere: cum enim qui antiqui sint testes, recenseat, primum poetas et alios, quorum sententiae vel iudicia clara fuerunt, tum de futuris rebus oracula eorumque interpretes, novum nunc addit genus: *ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι.* Itaque supra laudatum non erat, neque auctoris *μνημονικὸν ἁμάρτημα* dici potest. Victorius dubitans hanc explicationem proponit: praeterea vero ex eo quod dictum est, genere testimonia sunt, eumque sequitur Riccobonus p. 179; Muretus: et proverbia quaeque vulgo iactata sunt, testimonia sunt, legisse videtur: *ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι καὶ τὸ ὥσπερ εἴρηται*, acute quidem excogitatum, sed vix graece dictum. Usus est supra in locis enumerandis, unde argumenta sumuntur, poetarum et proverbiorum auctoritate I, 6 p. 1363, 6. I, 11. 12, quos si intelligeret, et praeter morem et obscure diceret; verba corrupta puto, v. c. si tum *ὥσπερ μαρτυρία ἐστὶν* (noster dicit *μαρτυρία*, non *μαρτύριον*, ut si multitudinis numerus requireretur, cum C *μαρτύριαι εἰσὶν* scribendum esset), ut supra I, 6: *οἱ γὰρ πολλοὶ ὥσπερ πάντες φαίνονται.* De interpr. 10 p. 20, 32: *ὥσπερ ἀποφάσεις.* Infra II, 21 p. 1395, 18 multi codices: [illegible] *ἔνιαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαί εἰσιν οἷον μαρτυ-*

ρίαι Ἀττικὸς πάροικος, sed meliores παροιμία praebent. I, 7 p. 1365, 7: ἡ γὰρ τιμὴ ὥσπερ ἀξία τις ἐστίν. II, 3: ὥσπερ εἰληφέναι γὰρ οἴονται τιμωρίαν.

5 μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα] Integrum proverbium apud Suid. s. v. ἄχρηστα et μήποτε, Diogen. VI, 61. III, 89. Bodl. p. 30 Gaisf. corruptum et varia lectione refertum, sed constans tetrametris:

Μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα,
Μηδὲ γυναῖκα μηδὲ παῖδα μηδὲ γείτονος κύνα,
Μηδὲ κυβερνήτην φίλυπνον, μηδὲ λάλον κωπηλάτην.

6 καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν] Scilicet μαρτυρεῖ ἡ παροιμία νήπιος, ne cum Fr. Wolfio ad Vateri Animadv. p. 210 τῷ scil. συμβουλεύοντι corrigendum esse censeas.

7 νήπιος ὃς] Item infra II, 21; versus Stasini poetae ap. Clem. Alex. Strom. VI p. 451 Sylb. Polyb. XXIV, 8, 8. et Excerpta Vatic. XXIV, 1. Suidas s. v. νήπιος et Φίλιππος; apud Polyb. et Suidam ubique υἱοὺς legitur, et sic h. l. solus A, qui infra cum ceteris παῖδας praebet; deteriores nostro loco καταλείποι reddunt; epicorum usus coniunctivum καταλείπῃ suadet. Conf. Herodot. I, 155. Eurip. Androm. v. 518—523. Livius XL, 3. Dionys. 8, 80.

9 περὶ τῶν αὐτῶν] περὶ τούτων A, ex eo quod praecedit, ut videtur, repetitum, sed fort. τοιούτων fuit.

10 Εὔβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις] Vid. Ruhnken Histor. crit. p. 67. Multitudinis numerus saepius hoc dictum ab Eubulo in Charetem iactatum esse indicare videtur; sed huic obstat ἐχρήσατο; fort. ἐν τοῖς δικασταῖς. Infra κρείττων ὁ κίνδυνος ὁ ἐν δικασταῖς. Demosth. p. 813: ἀνάγκη ἐστὶν ἐν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ πειρᾶσθαι τῶν δικαίων τυγχάνειν. in Timocrat. § 207 p. 764.

10 ᾧ Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον] Ἀγύρριον a Comico Platone vexatum hic reponendum esse censet Meineke histor. comicor. I p. 161, et sane Victorius ex A ἀργίβιον, Bekkerus ἀρτίβιον refert. Ad h. l. Gaisford, quem sequitur Mein., Proclum ad Hesiod. Op. v. 198 respexisse putat: καλῶς οὖν καὶ Πλάτων ἐρωτηθεὶς τί ποτε προσγέγονε τοῖς κατ' αὐτὸν ἀνθρώποις, ἀπεκρίνατο, μὴ αἰσχύνεσθαι κακοὺς ὄντας. De philosopho hoc dictum esse noli dubitare. Dativus ᾧ iure

32 κ[illegible] [illegible] repone ὅ quod Q et
33 τ[illegible]

[illegible] ap. Ruhnkenium
maeum li[illegible] senarii esse censet
καὶ Δο[illegible] bariolari. In A scho-
καὶ Σό[illegible] πράττοντες τὰ κακά.
[illegible] μόνον] Sunt οἱ μετέ-
[illegible] tantum testes, utrum
Vid. I[illegible] sit, minime vero περὶ
D εἰ[illegible] quod in A legitur,
pag. 1376 [illegible] libri praebent, dictum esse
χος [illegible] ad Herenn. II, 6, 9:
pu[illegible] inconstantiam:
A[illegible] factum esse quod
κ[illegible] cupide dicere et ar-
ii[illegible] verbum; id enim
[illegible] dicere, sed argumenta af-
[illegible] ἢ μή, εἰ ἔστιν
[illegible] transgredi. Optime
[illegible] IV, 35, 47: accusa-
[illegible] defensoris diluere et pro-
[illegible] aut audierit; quaesitoris
[illegible] continere. Quare in
[illegible] aut audierit, argu-
[illegible] accusatoris cum
[illegible] cupiditatem confir-
[illegible]

[illegible] πιστότατοι· πιστό-
[illegible] Bekker uncis includit, al-
[illegible] ab aetate nostra remoti
[illegible] ipsi πρόσφατοι, sed
[illegible] supra τοὺς ἐκτὸς appel-
[illegible] πεπρίκασιν descripsit.
[illegible] non potest, quod is de-
[illegible] in A περὶ τοιούτων ἂν
[illegible] ἂν ἄπιστοι εἶεν,
[illegible] censet πιστότατοι δ'

18 *μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν*] Aeschines in Tim. § 91: *εὑρίσκεται γὰρ ἡ ἀλήθεια ἐκ τῶν εἰκότων.* Rhet. Gr. IV p. 329 seq. ubi inter alia: *ἂν δέ γε μὴ ὦσιν μάρτυρες, αἰτεῖν χρὴ τὸν φεύγοντα καὶ διαβάλλειν τὴν πίστιν ὡς ἀσθενῆ τὴν μὴ ἐκ μαρτύρων, ἀλλ' ἐξ εἰκότων γιγνομένην.* Isocratis oratio *πρὸς Εὐθύνουν* est *ἀμάρτυρος*, unde haec § 4 praemonet: *ἀπόρως δ' ἔχει ἡμῖν τὸ πρᾶγμα. Νικίᾳ γὰρ οὔτε παρακατατιθεμένῳ τὰ χρήματα οὔτε κομιζομένῳ οὐδεὶς οὔτ' ἐλεύθερος οὔτε δοῦλος παρεγένετο, ὥστε μήτ' ἐκ βασάνων μήτ' ἐκ μαρτύρων οἷόν τ' εἶναι γνῶναι περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἀνάγκη ἐκ τεκμηρίων καὶ ἡμᾶς διδάσκειν καὶ ὑμᾶς δικάζειν, ὁπότεροι ἀληθῆ λέγουσιν.* Ubi quae sola *εἰκότα* sunt *τεκμήρια* dicit. Auct. ad Herenn. I, 7, 11. Hermog. p. 20. Hac ratione utuntur etiam ex abundantia, si testes adsunt, ostendentes etiamsi nullos haberent testes, causam probabiliter ex vita diiudicari posse. Isocrat. adv. Callim. § 16: *ἡγοῦμαι δὲ εἰ μήτε ἡ δίαιτα ἐγεγόνει μήτε τῶν πεπραγμένων ἦσαν μάρτυρες, ἔδει δ' ἐκ τῶν εἰκότων σκοπεῖν, οὐδ' οὕτω χαλεπῶς ἂν ὑμᾶς γνῶναι τὰ δίκαια. εἰ μὲν γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους ἀδικεῖν ἐτόλμων, εἰκότως ἄν μου κατεγιγνώσκετε καὶ περὶ τοῦτον ἐξαμαρτάνειν· νῦν δὲ οὐδένα φανήσομαι τῶν πολιτῶν οὔτε χρήμασι ζημιώσας οὔτε περὶ τοῦ σώματος εἰς κίνδυνον καταστήσας, οὔτ' ἐκ μὲν τῶν μετεχόντων τῆς πολιτείας ἐξαλείψας, εἰς δὲ τὸν μετὰ Λυσάνδρου κατάλογον ἐγγράψας.* Cicero pro Caelio cap. 9, quem Vict. laudavit: *equidem vos abducam a testibus, neque huius iudicii veritatem, quae mutari nullo modo potest, in voluntate testium collocari sinam, quae facillime effingi, nullo negotio flecti ac detorqueri potest. Argumentis agemus, signis omni luce clarioribus crimina refellemus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione pugnabit.*

26 *ὥστε φανερὸν ὅτι*] In A pro *ὥστε* vitiose *ὅτι* exstat; aut *ὥστε* verum est, aut scribendum *φανερὸν οὖν ὅτι.*

27 *χρησίμης*] Vid. ad I, 1 p. 1355, 20.

30 *τὰ δ' ἄλλα περὶ μάρτυρος ἢ φίλου ἢ ἐχθροῦ ἢ μεταξύ*] Haec plerumque in quaestionem veniunt, ut ap.

Anax. qui haec sola considerat, Cicer. part. orat. § 47. 117. Haec, Arist. dicit, ex enthymematis de quibus II, 23. disceptanda sunt.

34 *περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν*] Quintil. V, 5. Auct. ad Herenn. II, 20. Cic. de inv. II, 68.

Locus communis et amplificatio, *αὔξησις τῶν συνθηκῶν* Isocr. adv. Callim. (§ 27—32. 42—46.) Plataic. Demosthenis oratio *κατὰ Διονυσοδώρου.*

34 *τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσις*] *τῶν λόγων* A, quod ipsum non falsum est et recepimus. Tum vero articulo inserto scribendum est *ὅσον τῷ αὔξειν*, quamvis *αὔξειν ἢ καθαιρεῖν* facile abesse possint.

pag. 1376b 4 *οἱ ἐπιγεγραμμένοι ἢ φυλάττοντες*] Schol. in A: *ἤτοι ἐπιγράψαντες, τὸ φυλάττοντες ἐπὶ τῆς ἀγράφου συνθήκης, τὸ δὲ ἐπιγεγραμμένοι ἐπὶ τῆς ἐγγράφου.* Minime puto; Cic. pro Archia cap. 5: *nam cum Appii tabulae neglігentius asservatae dicerentur, Gabinii, quamdiu incolumis fuit, levitas, post damnationem calamitas, omnem tabularum fidem resignasset, Metellus tanta diligentia fuit, ut ad L. Lentulum praetorem et ad iudices venerit et unius nominis litura se commotum esse dixerit.*

5 *τούτοις αἱ συνθῆκαι πισταί εἰσιν*] Quales subscriptores, tales et tabulae ipsae habentur; notandus est dicendi modus, qui nostrae magis quam graecae linguae convenit; exspectamus enim *τοιαῦται αἱ συνθῆκαί εἰσιν*, aut *φυλάττοντες ταύτας, αἱ συνθῆκαι πισταί εἰσιν ἢ ἄπιστοι.*

6 *ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης, οἰκείας μὲν οὔσης αὐξητέον*] Isocrat. adv. Callim. § 27: *ἐνθυμεῖσθε δὲ ὅτι περὶ τῶν μεγίστων ἥκετε δικάσοντες. περὶ γὰρ συνθηκῶν τὴν ψῆφον οἴσετε, ἃς οὐδὲ πώποτε οὔθ' ὑμῖν πρὸς ἑτέρους οὔτ' ἄλλοις πρὸς ὑμᾶς ἐλυσιτέλησε παραβῆναι, τοσαύτην δ' ἔχουσι δύναμιν ὥστε τὰ πλεῖστα τοῦ βίου καὶ τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς βαρβάροις διὰ συνθηκῶν εἶναι. ταύταις γὰρ πιστεύοντες ὡς ἀλλήλους ἀφικνούμεθα καὶ πορίζόμεθα ὧν ἕκαστοι τυγχάνομεν δεόμενοι. μετὰ τούτων καὶ τὰ συμβόλαια τὰ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ποιούμεθα, καὶ τὰς ἰδίας ἔχθρας καὶ τοὺς κοινοὺς πολέμους διαλυόμεθα· τούτῳ μόνῳ κοινῷ πάντες ἄνθρωποι διατε-*

λοῦμεν χρώμενοι. ὥστε ἅπασι μὲν προσήκει βοηθεῖν αὐταῖς, μάλιστα δ' ὑμῖν· ὑπόγυιον γάρ ἐστιν ἐξ οὗ καταπολεμηθέντες, ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς γενόμενοι, πολλῶν ἐπιθυμησάντων διαφθεῖραι τὴν πόλιν εἰς ὅρκους καὶ συνθήκας κατεφεύγομεν, ἃς εἰ Λακεδαιμόνιοι τολμῷεν παραβαίνειν, σφόδρ' ἂν ἕκαστος ὑμῶν ἀγανακτήσειε. καίτοι πῶς οἷόν τ' ἐστὶν ἑτέρων κατηγορεῖν οἷς αὐτός τις ἔνοχός ἐστιν; τῷ δ' ἂν δόξαιμεν ἀδικεῖσθαι παρὰ τὰς συνθήκας κακῶς πάσχοντες, εἰ μηδ' αὐτοὶ φαινοίμεθ' αὐτὰς περὶ πολλοῦ ποιούμενοι; τίνας δὲ πίστεις πρὸς τοὺς ἄλλους εὑρήσομεν, εἰ τὰς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς γεγενημένας οὕτως εἰκῇ λύσομεν; et quae porro sequuntur usque ad § 35, item § 42—47.

8 *καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον*] Muretus: *et pacta quidem non ita demum rata sunt, si cum lege consentiant, at leges pactis robur ac firmitatem tribuunt.* Non aliud legit, sed male negatio, quae sensum pessumdat, ibi inserta est.

9 *οἱ δὲ νόμοι τὰς κατὰ τὸν νόμον συνθήκας*] A *κατὰ νόμους*, placet hic multitudinis numerus propter *οἱ νόμοι*.

15 *ἂν δ' ἐναντία ᾖ*] Cic. pro Archia § 8: *hic tu tabulas desideras Heracleensium publicas, quas Italico bello incenso tabulario interisse omnes scimus. Est ridiculum ad ea quae habemus, nihil dicere, quaerere quae habere non possumus, et de hominum memoria tacere, literarum memoriam flagitare, et cum habeas amplissimi viri religionem, integerrimi municipii iusiurandum fidemque, ea quae depravari nullo modo possunt, repudiare; tabulas, quas idem dicis solere corrumpi, desiderare.* Celeberrimus locus Isocr. Panegyr. § 175—180, quo pacem Antalcida auctore factam *συνθήκας* esse negat necessarioque solvendam: *ἀλλὰ γὰρ ἴσως διὰ τὰς συνθήκας ἄξιον ἐπισχεῖν; . . . καίτοι πῶς οὐ χρὴ διαλύειν ταύτας τὰς ὁμολογίας, ἐξ ὧν τοιαύτη δόξα γέγονεν, ὥστε ὁ μὲν βάρβαρος κήδεται τῆς Ἑλλάδος καὶ φύλαξ τῆς εἰρήνης ἐστίν, ἡμῶν δέ τινές εἰσιν οἱ λυμαινόμενοι καὶ κακῶς ποιοῦντες αὐτήν; ὃ δὲ πάντων καταγελαστότατον, ὅτι τῶν γεγραμμένων ἐν ταῖς ὁμολογίαις τὰ χείριστα τυγχάνομεν διαφυλάττοντες. ἃ μὲν γὰρ αὐτονόμους ἀφίησι τάς τε νήσους καὶ τὰς πόλεις τὰς ἐπὶ τῆς*

Εὐρώπης, πάλαι λέλυται καὶ μάτην ἐν ταῖς στήλαις ἐστίν· ἃ δ' αἰσχύνην ἡμῖν φέρει καὶ πολλοὺς τῶν συμμάχων ἐκδέδωκε, ταῦτα δὲ κατὰ χώραν μένει καὶ πάντες αὐτὰ κύρια ποιοῦμεν, ἃ χρῆν ἀναιρεῖν καὶ μηδεμίαν ἐᾶν ἡμέραν, νομίζοντας προστάγματα καὶ μὴ συνθήκας εἶναι. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι συνθῆκαι μέν εἰσιν, αἵ τινες ἂν ἴσως καὶ κοινῶς ἀμφοτέροις ἔχωσι, προστάγματα δὲ τὰ τοὺς ἑτέρους ἐλαττοῦντα παρὰ τὸ δίκαιον; et quae plura in hanc rem ibi exponuntur. Acute C. Claudius in oratione ap. Dionysium XI, 11, qua Appio decemviro ut magistratum abdicet, suadet: *ὁμολογίας δὲ καὶ πίστεις ἀπορρήτους εἴ τινας ἀλλήλοις δεδώκατε, θεοὺς ἐγγυητὰς ποιησάμενοι· τάχα γάρ τι καὶ τοιοῦτον ὑμῖν πέπρακται· φυλαττομένας μὲν ἀνοσίους εἶναι νόμιζε ὡς κατὰ πολιτῶν καὶ πατρίδος, καταλυομένας δὲ εὐσεβεῖς· θεοὶ γὰρ ἐπὶ καλαῖς καὶ δικαίαις παραλαμβάνεσθαι φιλοῦσιν ὁμολογίαις, οὐκ ἐπ' αἰσχραῖς καὶ ἀδίκοις.*

Quae contra *συνθήκας* dicuntur, valent eadem contra *διαθήκας*, conf. Isaeus I, 41—43, quo maioris faciendam esse ostenderet *τὴν κατὰ γένος οἰκειότητα.* ubi haec leguntur: *διαθήκας δ' ἤδη πολλοὶ ψευδεῖς ἀπέφηναν, καὶ οἱ μὲν τὸ παράπαν οὐ γενομένας, ἐνίων δ' οὐκ ὀρθῶς βεβουλευμένων . . τὰς δὲ διαθήκας, αἷς οὗτοι πιστεύοντες ἡμᾶς συκοφαντοῦσιν, οὐδεὶς ὑμῶν οἶδε κυρίας γενομένας. . . τὰς δὲ διαθήκας ὑφ' ἡμῶν ἀμφισβητουμένας· οὗτοι γὰρ τὸ ἀνελεῖν αὐτὰς ἐκείνου βουλομένου διεκώλυσαν . . . πρὸς δὲ τούτοις ἐνθυμήθητε ὅτι αὐτὰς ἔλυσε μὲν Κλεώνυμος εὖ φρονῶν, διέθετο δὲ ὀργισθεὶς καὶ οὐκ ὀρθῶς βεβουλευμένος· ὥστε πάντων ἂν εἴη δεινότατον, εἰ κυριωτέραν αὐτοῦ τὴν ὀργὴν ἢ τὴν διάνοιαν ποιήσετε.*

20 *εἶθ' ὅτι τοῦ δικαίου ἐστὶ βραβευτὴς ὁ δικαστής*] Vid. Schoem. ad Isaeum p. 426.

21 *οὔκουν τοῦτο σκεπτέον, ἀλλ' ὡς δικαιότερον*] *τοῦτο* intellige *συνθήκας*, sed *ταύτας* potius scribendum est.

22 *μεταστρέψαι*] Facile corrumpuntur et interpolantur pacta, Isocr. Trapez. § 33—34.

24 *σκοπεῖν*] Om. vet. transl. *σκοπεῖν δεῖ* C, tum *ἐστί τινι τῶν*, ceteri *τινί ἐστιν ἢ τῶν*. Hic quoque verbum facile

abest, sed mira interpolatio in sequentibus invasit celeros libros; nam pro eo quod ex A nunc legimus *τῶν γεγραμμένων ἢ τοῖς οἰκείοις ἢ τοῖς ἀλλοτρίοις, ἔπειτα*, celeri omnes cum vet. transl. *τοῖς ἢ δικαίοις καλοῖς. ἔτι τε* — ap. Bekk. *δικαίοις ἢ καλοῖς*

27 *αἱ γὰρ ὕστεραι κύριαι*] A, quae rite dicta in ceteris sic ad amussim suppleta sunt *ἢ γὰρ αἱ ὕστεραι κύριαι, ἄκυροι δὲ αἱ πρότεραι.*

32 *αἱ δὲ βάσανοι μαρτυρίαι τινές εἰσιν*] Anaxim. cap. 17, ubi eadem, quae hic Arist. tradit; Auct. ad Herenn. II, 10. Cicer. part. orat. 50. 117. Top. 74. Quintil. V, 4. Victor p. 227. Exempla contra quaestiones Cic. pro Sulla § 78. a quaestionibus Isocrat. Trapezit. alii, quos ad Anaxim. p. 171—174 laudavimus.

6 *δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τοιαῦτα γεγενημένα παραδείγματα*] Cicero part. § 50: *atque haec exemplis firmanda sunt.* pag. 1377

7 *ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες*] De his, quae post haec in plerisque libris, etiam in A leguntur, Victorius: „Plures vero hinc versus sustuli, qui cum ab Aldino exemplari abessent, in libro postea Venetiis excuso accreverant. Delevi autem, quia adulterinos putavi; aut enim ex alio scriptore artis haec pars sumpta est, aut scholion olim fuit, quod importune post in contextum verborum Aristotelis translatum sit; vidi namque scriptos quoque libros, in quibus legeretur; in vetere tamen translatione vestigium eius nullum. Qui accurate quae supra a philosopho iam tradita erant, perpendet, ipsius haec non esse, manifesto intelliget; cuncta enim ille, quae ad quaestiones pertinentia dicere voluerat, iam explicaverat, nec aliquid desiderari videbatur; sententia vero, quae his verbis exponitur, superioribus continetur; vox etiam iuncta illic est, quae sermonem Aristotelis non redolet, et omnis denique haec locutio locutionis ipsius dissimilis videtur. Quibus omnibus de causis aliisque spero consilium meum probatum iri, qui ea hinc sustulerim." Sunt autem verba, quae quod in A exstant, uncis inclusa retinuimus; omiserat iam Aldus, et desunt in D E m. Conf. Brandis Phil. IV, 43.

8 *περὶ δ' ὅρκων*] Anaximenes cap. 17 pauca, neque cum

his quae Aristoteles dat, comparanda praebet, vid. adnot. p. 174—176; Cicero de offic. III, 104. Quintil. V, 6, qui Arist. divisionem sequitur (Iul. Victor p. 227.): *iusiurandum litigatores aut offerunt suum aut non recipiunt oblatum, aut ab adversario exigunt, aut recusant cum ab ipsis exigitur*. In quibus singulis exponendis multa cum nostro auctore conveniunt; conf. quem Gaisf. laudat, Valesium ad Harpocr. p. 278.

Isocrat. ad. Demon. § 23: *ὅρκον ἐπακτὸν προσδέχου διὰ δύο προφάσεις, ἢ σεαυτὸν αἰτίας αἰσχρᾶς ἀπολύων, ἢ φίλους ἐκ μεγάλων κινδύνων διασώζων. ἕνεκα δὲ χρημάτων μηδένα θεῶν ὀμόσῃς, μηδ' ἂν εὐορκεῖν μέλλῃς· δόξεις γὰρ τοῖς μὲν ἐπιορκεῖν, τοῖς δὲ φιλοχρημάτως ἔχειν.*

10 *δίδωσι μὲν*] *μὲν* om. A. vet. transl. QZ. et abesse potest; concinnitatis causa additum esse videtur, quae in sequentibus cum cura observatur.

10 *ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα*] *ἄλλως* om. vet. transl. Tum *οὗτος*, quod inclusit Buhle, offendit, sed probum est, si supra v. 8 *περὶ δ' ὅρκου* legatur, non *ὅρκων*. Singularem numerum initio quoque p. 1375, 25 indicaverat.

11 *οὐ δίδωσι μὲν οὖν*] *διδόναι ὅρκον* est iusiurandum alicui deferre. Singula non eo, quo indicavit, sed inverso fere ordine exponit sic: *οὐ δίδωσι, οὐ λαμβάνει, λαμβάνει, δίδωσι*; tum coniuncta sequuntur: *λαμβάνει μέν, δίδωσι δ' οὔ*, et *δίδωσι μέν, οὐ λαμβάναι δέ*; denique de facto iureiurando agit, *εἰ ὀμώμοσται οὗτος*, primum *ὑπ' αὐτοῦ*, deinde *ὑπ' ἐκείνου*. Haec enim infra explicantur verbis: *ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐναντίος* et tum *ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὀμωμοσμένος*, ut nihil sit quod in his requiras.

11 *ὅτι ῥᾳδίως ἐπιορκοῦσιν*] Aeschin. 3, 99. 150: *διώμνυτο τὴν Ἀθηνᾶν, ἥν, ὡς ἔοικε, Φειδίας ἐνεργολαβεῖν εἰργάσατο καὶ ἐνεπιορκεῖν Δημοσθένει.*

13 *τοὺς δὲ μὴ ὀμόσαντος οἴεται καταδικάσειν*] Ita Victorius emendavit locum, eumque editores secuti sunt; libri omnes *ὀμόσαντας*, quod sensum pervertit; graecus schol. verum interpretatur: *εἰ δὲ μὴ ὀμόσει, ἴσως ἂν καταδικασθῇ.* Accusator putat, si reus iuraverit, nihil eum redditurum esse

et iudices, si iusiurandum non dederit, eum condemnaturos esse. — *καταδικάσειν, ὡς οὕτως ὁ κίνδυνος* Vahlen p. 88.

18 *οὕτως δὲ δι' ἀρετήν*] Sic A ap. Vict.; *δ' οὐ δι'* ap. Bekk. *οὐδὲ δι'* primitus in eo fuisse ap. Gaisf.

19 *καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρμόττει*] Conf. Brandis comment. Eleat. p. 71. Probum et pium virum ab improbo ad iurandum provocari minime decet; idem enim est ac si robustus invalidum ad rem viribus disceptandam provocaret. Aristotelem non attendit Quintilianus V, 6, qui in recusando hoc unum relinqui putat, ut invidiam sibi quaeri ab adversario dicat atque id agi, ut in causa in qua vincere non possit, queri possit; tres rationes philosophus affert.

22 *καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα*] Iustum enim est, qui deos metuat, hos testes invocare eorumque auxilium implorare; impium vero, hoc non audere.

26 *εἰ δὲ δίδωσιν, ὅτι εὐσεβὲς*] Demosth. p. 1243 § 27: *καὶ οὗτος, ὥς φησιν, ὡς χρηστῷ μὲν αὐτῷ ὄντι καὶ οὐδὲν ψευσαμένῳ ὅρκον ἐδίδου, ὡς περὶ πονηροῦ δὲ καὶ ἀπαλείφοντος ἀπὸ τῶν παρακαταθηκῶν νυνὶ διαλέγεται; κἀκεῖνος οὔτ' ὀμόσαι θέλων, ὡς οὗτός φησιν, οὔτ' ἀποδιδοὺς οὐκ εὐθὺς ἂν ὠφλήκει;*

27 *καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι*] Quintilianus l. l.: *at is qui defert, agere modeste videtur, cum litis adversarium iudicem faciat et eum, cuius cognitio est, onere liberet, qui profecto alieno iureiurando stari quam suo malit.* *δικαστῶν* A, non *κριτῶν*, sed hoc melius convenit sequenti *κρίσιν*, tanto magis mirum ibi *δικαστῶν* apparere.

28 *τούτῳ γὰρ δίδωσι κρίσιν*] Sic A, ceteri omnes *αὐτῷ . . κρίνειν*, vet. transl. *ipsis enim dat iudicium*, quorum primum mendum librarii esse censui; nunc apud Stephanum legimus p. 283: *ἔνια οὖν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσιν αὐτῷ γὰρ δίδωσι κρίνειν, ἄλλα δὲ ἔχουσιν αὐτοῖς γὰρ δίδωσι κρίνειν, τὸ μὲν οὖν αὐτοῖς νόει ἀντὶ τοῦ τοῖς θεοῖς.* Aperte adversarius intelligendus est.

29 *περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ ὀμνύναι*] *ἀξιοῦσιν* A, recte; qui unum adversarium intelligebant, id quod in universum dictum erat, in *ἀξιοῖ* mutabant.

30 *συνδυαζομένων*] Bonitz I, 90, *συνδυαζόμενον* libri.

pag. 1377b 2 *ἀνάγκη*] Hoc alterum post *λόγους* positum om. A; abesse potest, sed additum non displicet.

3 *ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐναντίος*] Ita optime A et vet. transl.; priori hoc additum scholion, quod recte rem exponit: *τοῦτο λέγει πρὸς τὸ εἰρημένον ἄνωθεν, ὅτι ἔστιν ἄλλως παρὰ ταῦτα, εἰ ὀμώμοσται οὗτος. τὰ γὰρ περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ ὅρκου ἐπληρώθη.* — In ceteris misera exstat interpolatio: *δῆλον δὲ ἂν ᾖ ἠπατημένος ὑπ' αὐτοῦ ὁ ἐναντίος.* — Ceterum Vict. et Gaisf. *ὑφ' αὐτοῦ* ex A notant.

4 *ὅτι οὐκ ἐπιορκία*] *ἐπιορκήσει* A, id falsum, nam res facta refertur, unde verbum aut *ἐπιώρκησεν*, aut *ἐπιορκεῖ* esse debet.

6 *καὶ τὸ ἐπιορκεῖν, ὅτι ἔστι τὸ τῇ διανοίᾳ ἀλλ' οὐ τῷ στόματι*] Secundum Euripidis verba: *ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.* Cicero de offic. III, 107 seq. cap. 29.

7 *ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὑπεναντίος καὶ ὀμωμοσμένος*] Lectionem codicis A, qui solus verba *ὑπεναντίος καὶ* servat, restituimus; insunt enim vestigia integrae lectionis. Si cum ceteris illa omittimus, falsa est sententia; nam non de quovis iureiurando adversario ea, quae sequuntur, opponi possunt, sed si illud violavit; itaque hoc intelligere debes, quod vix fieri potest, ex praecedentibus, ubi recte: *ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐναντίος.* Non sine ratione hic positum *ὑπεναντίος*, idque ipsum mihi auctoris magis quam interpretis manum prodere videtur; est enim: contra adversarium haec promas, si vel leviter iusiurandum violaverit; itaque verba potius *καὶ ὀμωμοσμένος* male addita sunt, neque enim haec desiderantur, aut illa sic transponenda: *ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὀμωμοσμένος καὶ ὑπεναντίος.*

10 *ἀξιοῦσιν*] Sic et tum *ἐμμένουσιν* auctore A restituimus; maior enim vis inest, si contra adversarios proferuntur, quam si is, qui haec dicit, ipse se comprehendit.

11 *περὶ μὲν . . τοσαῦτα*] A solus omittit.

LIBER SECUNDUS.

Cap. I.

15] *τρίτον* NV et Vaticanus 265, quorum N in margine: *κατὰ λατίνους ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ β βιβλίον*, addit Q: *κατὰ δὲ ἕλληνας ἄρχεται τὸ γ βιβλίον*. recte A: *τέλος Ἀριστοτέλους τέχνης ῥητορικῆς ᾱ. Ἀριστοτέλους τέχνη ῥητορικὴ β̄*. Inde corrigenda quae supra I p. 170 de A diximus.

18 *καὶ ποῖαι δόξαι καὶ προτάσεις*] Vocabulo *δόξα* nondum in hac re usus est, apto quo arti rhetoricae non *ἀληθές*, sed *ἔνδοξον* solum inesse ostendatur; infra II, 18 de eadem re: *περὶ ἁπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσίν*.

20 *ὡς περὶ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων*] Muretus: *ὡς περὶ ἑκάστου ἐπιειπεῖν*, quod non intelligo; et vix sanus est locus, praeter A omnes ante *ὡς* inserunt *λέγεται*, corruptam lectionem in libro suo invenit latinus interpres, is enim vertit: *est dicere propter genus*, *ἐστὶν εἰπεῖν διὰ τὸ γένος* (vix enim *proprie* vertit). Id quoque quaerere licet, an non haec sententia ex *ταῦτ' ἐστίν* dependeat, ut sequentia parentheseos locum fere teneant. Probus esset sensus: ut qui his utantur propositionibus, in omnibus tribus generibus verba facere et perorare possint. Ita vero explicare non licet, nisi *δύνασθαι* vel simile verbum addideris. Mihi corrigendum videtur *ἐνθυμήματα πρὸς τὸ περὶ ἕκαστον εἰπεῖν* et acuendum illud *ἰδίᾳ*, intelligit enim *τὰ εἴδη*, *τὰς καθ' ἕκαστον γένος ἰδίας προτάσεις*, has enim enarravit, non *τὰς κοινὰς ὁμοίως πάντων*, vid. p. 1358, 31. Sic *κοινῇ* p. 1392, 2.

21 *καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν*] Genus tertium cur hic non notetur, apparet ex I,

3: *ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν ἢ θεωρὸν εἶναι ἢ κριτήν, κριτὴν δὲ ἢ τῶν γεγενημένων ἢ τῶν μελλόντων.* Tamen et hic dicitur *κρίνειν*, I, 1: *ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσι.* Sed et quae II, 18 leguntur, *κρίσιν* minus ad demonstrativum genus pertinere demonstrant: *ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνέστηκεν. ὅλως δὲ μόνος ἐστὶν ἁπλῶς κριτὴς ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσιν ὁ τὰ ζητούμενα κρίνων· τά τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει καὶ περὶ ὧν βουλεύονται.* Quare tertium genus auctor iure suo et addere et omittere poterat.

23 *ἀποδεικτικὸς*] Ut infra v. 8 *ἔξω τῶν ἀποδείξεων*, at nondum absolvit; restat enim altera pars, quae non minus ad docendum pertinet, *οἱ τόποι* cap. 18—25.

24 *ἀλλὰ καὶ αὑτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν*] Demosth. *παραπρ.* § 340 p. 450: *αἱ μὲν τοίνυν ἄλλαι δυνάμεις ἐπιεικῶς εἰσὶν αὐτάρκεις, ἡ δὲ τοῦ λέγειν, ἂν τὰ παρ' ὑμῶν τῶν ἀκουόντων ἀντιστῇ, διακόπτεται.*

28 *ἔχειν πως*] *πως διακεῖσθαι* A, ut utrumque verbum aliena manu insertum videatur; deerat fortasse in vetusto codice verbum, quod cum linguae ratio flagitare videretur, alii alio modo suppleverunt. Excusi libri vet. transl. revera om. *habere,* nos verbum ex codd. restituimus.

31 *τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατὴν εἰς τὰς δίκας*] Ideo artium scriptores magis ad genus iudiciale, quam quod multo praestantius esset, deliberativum illustrandum operam navasse, I, 1 monuit.

pag. 1378 5 *καὶ ἔσεσθαι καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι φαίνεται*] Alterum *ἔσεσθαι* om. BC, potius prima *καὶ ἔσεσθαι* abundant.

5 *τῷ δ' ἀπαθεῖ*] i. e. qui nulla cupiditate ductus est, *ὁ μὴ ἐπιθυμῶν*; fingitur qualis ipse sit auditor, quem tum movere studet orator, quare nullus est locus lectioni *τῷ δ' ἀπειθεῖ.*

9 *ἔστι δὲ ταῦτα φρόνησις καὶ ἀρετὴ καὶ εὔνοια*] Socrates in Platonis Gorgia p. 87 (487): *ἐννοῶ γὰρ ὅτι τὸν μέλλοντα βασανιεῖν ἱκανῶς ψυχῆς πέρι ὀρθῶς τε ζώσης καὶ μὴ τρία ἄρα δεῖ ἔχειν ἃ σὺ πάντα ἔχεις ἐπιστήμην*

τε καὶ εὔνοιαν καὶ παῤῥησίαν. eaque ibi Socrates multis accurate more suo exponit. Cicero de offic. II, 9, 33: *fides autem ut habeatur, duabus rebus effici potest, si existimabimur adepti coniunctam cum iustitia prudentiam; nam et iis fidem habemus, quos plus intelligere quam nos arbitramur quosque et futura prospicere credimus et quum res agatur in discrimenque ventum sit, expedire rem et consilium ex tempore capere posse; hanc enim utilem homines existimant veramque prudentiam. Iustis autem et fidis hominibus, id est, bonis viris, ita fides habetur, ut nulla sit in iis fraudis iniuriaeque suspicio; itaque his salutem nostram, his fortunas, his liberos rectissime committi arbitramur.* Conf. I, 2. Tria illa insunt verbis Periclis ap. Thucyd. II, 60: *καίτοι ἐμοὶ τοιούτῳ ἀνδρὶ ὀργίζεσθε, ὃς οὐδενὸς οἴομαι ἥσσων εἶναι γνῶναί τε τὰ δέοντα καὶ ἑρμηνεῦσαι ταῦτα, φιλόπολίς τε καὶ χρημάτων κρείσσων. ὅ τε γὰρ γνοὺς καὶ μὴ σαφῶς διδάξας ἐν ἴσῳ καὶ εἰ μὴ ἐνεθυμήθη· ὅ τε ἔχων ἀμφότερα, τῇ δὲ πόλει δύσνους, οὐκ ἂν ὁμοίως τι οἰκείως φράζοι· προσόντος δὲ καὶ τοῦδε, χρήμασι δὲ νικωμένου, τὰ ξύμπαντα τούτου ἑνὸς ἂν πωλοῖτο.* Vide, ne hunc celeberrimum locum primus Aristoteles attenderit. Conf. ad Anax. p. 243. Demosth. exordium de pace, Aeschin. in Ctesiph. 170. 174.

9 *διαψεύδονται*] Fallunt, falsum sequuntur, neque recte iudicant; commune verbum, singularia sequuntur, *οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν, οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν, ἐνδέχεται μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γιγνώσκοντας.* Vid. Muret. var. lect. VIII, 14.

10 *περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύουσιν*] Postrema duo verba me offendunt, quae unum genus deliberativum spectant, cum *λέγουσιν* omnia tria comprehendat.

17 *ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διῃρημένων ληπτέον*] I, 9. *σπουδαῖον* adiectivum esse vocabuli *ἀρετῆς*, ipse monet categ. cap. 6.

19 *ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη*] Aristoteles primus haec posterioribus fere neglecta elaboravit. Philod. de rhet. vol. herc. III, 185: *εἰ τὸ κυριώτατον ἐν τῷ κατανοῆσαι διὰ τίνων καὶ γεννᾶται καὶ καταπραΰνεται ταῦτα, τοῦτο δὲ μόνον*

ὡς οὐ προσῆκον ἑαυτοῖς οὐκ ἐγχειρῆσαι τοὺς ῥήτορας ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους μετενεγκεῖν τὰ λοιπὰ μετενηνοχότας.

20 *λεκτέον νῦν*] *νῦν* om. A. neque opus est, *nunc dicendum* vet. transl.

20 *ἔστι δὲ τὰ πάθη*] Ethic. Nic. II, 4: *λέγω δὲ πάθη μὲν ἐπιθυμίαν, ὀργήν, φόβον, θράσος, φθόνον, χαράν, φιλίαν, μῖσος, πόθον, ζῆλον, ἔλεον, ὅλως οἷς ἕπεται ἡδονὴ ἢ λύπη.* Ethic. Eudem. II, 2: *λέγω δὲ πάθη μὲν τὰ τοιαῦτα, θυμόν, φόβον, αἰδῶ, ἐπιθυμίαν, ὅλως οἷς ἕπεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ αἰσθητικὴ ἡδονὴ ἢ λύπη καθ' αὑτά.* Neque tamen ideo corrigendum in Rhetor. *λύπη ἢ ἡδονή*, vid. Vaterus p. 76, neque in Nicom. *χάριν*, quam in nostris libris explicat; utrumque est *πάθος*.

23 *δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία*] *τὰ* om. A. Eandem triplicem divisionem supra I, 10—12 in expositione generis iudicialis dederat; hanc intelligit infra verbis v. 30: *καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον*, ne *διέλθωμεν* ibi corrigas. Tripartitam hanc divisionem, quam in singulis flagitat, exhibet rite cap. 5 *φόβος*, 6 *αἰσχύνη*, 7 *ἔλεος* et *νέμεσις*, 10 *φθόνος*, 11 *ζῆλος*. Tacite vero omittit *πραότης* cap. 3 illud *διὰ τίνων*, duo modo profitetur *φιλία* cap. 4 *τίνας φιλοῦσι καὶ μισοῦσι καὶ διὰ τί.*

29 *περὶ τούτων*] A et vet. tr., *ἐπὶ τούτων* ceteri.

Cap. II.

31 *ἔστω δὴ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν*] Tradita erat ab aliis haec definitio, vid. Topic. VIII, 1 p. 156, 27 seqq., ubi docet facile impugnari hunc finem, si dicis: *ὁ ὀργιζόμενος ὀρέγεται τιμωρίας διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν*, minus vero, si est *ἡ ὀργὴ ὄρεξις τιμωρίας διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν.* Ethic. Nic. V, 10. Erat et alia definitio: *ὀργὴ λύπη μεθ' ὑπολήψεως τοῦ ὀλιγωρεῖσθαι*, de qua vid. Top. VI, 13 p. 151, 15. IV, 5 p. 125 b, 29. In Platon. defin. p. 573 (415): *ὀργὴ παράκλησις τοῦ θυμικοῦ εἰς τὸ τιμωρεῖσθαι.* Aristot. *περὶ ψυχῆς* I, 1: *διαφερόντως δ' ἂν ὁρίσαιντο φυσικός τε καὶ διαλεκτικὸς ἕκαστον αὐτῶν, οἷον ὀργὴ τί ἐστιν· ὁ μὲν*

γὰρ ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως ἤ τι τοιοῦτον, ὁ δὲ ζέσιν τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος καὶ θερμοῦ. Nostrum Stoici probaverunt: *Ira est libido puniendi eius, qui videatur laesisse iniuria.* Cicero Tuscul. IV, cap. 9 § 21. 44., quam definitionem Victorius et Muretus ex Diogene graece exhibent: ἡ ὀργὴ ἐπιθυμία τιμωρίας τοῦ δοκοῦντος ἠδικηκέναι οὐ προσηκόντως. Stobaeus ecl. eth. p. 176: ὀργή ἐστιν ἐπιθυμία τιμωρήσασθαι τὸν δοκοῦντα ἠδικηκέναι παρὰ τὸ προσῆκον. Ut aptum est φαινομένην, ita offendit φαινομένης, nam ὄρεξις certe est τιμωρίας, non τιμωρίας φαινομένης, nec in ceteris locis qui definiunt iram, adumbrata ultio apparet.

32 τῶν εἰς αὐτὸν ἢ τῶν αὐτοῦ, τοῦ ὀλιγωρεῖν μὴ προσήκοντος] Ita Bekkerus ex A, quae vix sana sunt; sensus esse debet qui in vulgata lectione, quam omnes cum vet. transl. ceteri libri praeter A servant: τῶν εἰς αὐτὸν ἢ εἰς αὐτοῦ τινα μὴ προσηκόντως, exstat: quod aut ipse aut qui vel quae ipsi curae sunt, negligi videntur; unde coniicias, nisi verba ἢ τῶν αὐτοῦ ex iis, quae infra leguntur καὶ ὅτι αὐτὸν ἢ τῶν αὐτοῦ τι πεποίηκεν, importune inculcata sunt, auctorem dedisse: αὐτοῦ ἢ τῶν εἰς αὐτόν, mireris vero et hic cur non quod alibi simpliciter sit ἢ αὐτοῦ ἢ τῶν αὐτοῦ. Ex A ap. Gaisf. haec afferuntur: τῶν εἰς αὐτὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν αὐτοῦ τοῦ ὀλιγωρεῖν, *sed* ἢ αὐτὸς *delevit recentior manus.* Et sane ibi exstant ἢ αὐτός, quae non delenda, sed corrigenda sunt et verbis ἢ αὐτοῦ ἢ τῶν αὐτοῦ explicatur quod praecedit τῶν εἰς αὐτόν.

34 ἀνάγκη τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθ' ἕκαστόν τινι, οἷον Κλέωνι ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ] II, 4: καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, οἷον Καλλίᾳ ἢ Σωκράτει, τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ τὸν συκοφάντην ἅπας.

1 καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονήν] Haec et quae sequuntur supra iam I, 11 eodem modo exposuerat. pag. 1378 b

5 δυνατῶν αὐτῷ] Acute omittit Muretus in versione, probante Vatero p. 79; nam hoc probandum est, iratum quod ultionis spe ductus est, laetitia perfundi. Tamen si Muretum sequeris, restat ter repetitum ἐφίεται et verba ipsa ambigua

fiunt. Totum hoc membrum *ὁ δ' ὀργιζόμενος — αὐτῷ* languidum aliena manu illatum videtur.

6 *ὅς τε πολὺ γλυκίων*] Il. Σ, 109, vid. ad p. 1370 b, 11.

13 *τρία δ' ἐστὶν*] Non apodosis est, in qua *δὲ* ponitur, vid. supra ad I, 1 p. 1355, 10, sed haec omnia cohaerent: *ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγωρία ἐστὶν ἐνέργεια δόξης . . τρία δ' ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας . . προσήκειν δ' οἴονται πολυωρεῖσθαι . . φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη*. Ita Polit. I, 12—13: *ἐπεὶ δὲ . . φανερὸν τοίνυν ὅτι*. Deteriores omittunt *δ'* — sic etiam Thurot.

16 *τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων ὀλιγωροῦσιν*] Ut nexus sententiae constet, inserendum *καταφρονοῦντες*. Sententia enim sic procedit: *ὅσων γὰρ καταφρονοῦσι ταῦτα οἴονται μηδενὸς ἄξια*, quibus praemissis recte sequitur quod nunc legimus Bekker[3] *μηδενὸς ἀξίων* in *καταφρονουμένων* mutavit.

17 *φαίνεται καταφρονεῖν*] Delet Vahlen p. 561, inclusit Bekker[3]; me in nostro auctore hoc minus offendit; ceterum *καταφρονῶν* scribens non est quod reprehendas.

19 *ἐπεὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῷ τι*] Mirum in A legi *μή*. Sic et II, 5 p. 1382 b, 32 *μηδὲ* male pro *οὐδέ*, sed etiam v. 24 similiter *μὴ ἵνα* apparet, et quaerendum an non nostro loco *μὴ* sit ferendum. p. 1386 b, 20: *τὸ δὲ μὴ ὅτι*. 1385. 18. 1388, 32: *οὐχ ὅτι*. Conf. ad p. 1383 b, 22.

23 *ἔστι γὰρ ὕβρις τὸ πράττειν καὶ λέγειν*] Sic A; ceteri omnes *τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν*. Etiam verbis et oratione *ὕβρις* fieri potest. Demosth. pro Ctesiph. § 12: *τοῦ δὲ παρόντος ἀγῶνος ἡ προαίρεσις αὐτὴ ἐχθροῦ μὲν ἐπήρειαν ἔχει καὶ ὕβριν καὶ λοιδορίαν καὶ προπηλακισμὸν ὁμοῦ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα*. Aristot. infra: *ὀργίζονται δὲ τοῖς καταγελῶσι καὶ χλευάζουσι καὶ σκώπτουσιν· ὑβρίζουσι γάρ*. Platon. definit. p. 573 (415): *ὕβρις ἀδικία πρὸς ἀτιμίαν φέρουσα*.

25 *μὴ ἵνα τι γίγνηται αὐτῷ ἄλλο ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ*] Non ut utilitatem inde praeter libidinem accipiat, neque ut par pari referat; infra: *ἀνάγκη δὲ τοιαῦτα εἶναι ἃ μήτε ἀντὶ τινὸς μήτ' ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσιν· ἤδη γὰρ δοκεῖ δι' ὕβριν*. Itaque *ἢ ὅτι ἐγένετο* non est: quam quod factum est. In vet. transl. et aliis deterioribus libris

tria haec verba desunt, ὁμοιοτελεύτῳ ni fallor, nam sententiam horum flagitari docent quae statim sequuntur.

32 *διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς*] Il. I, 355:

ἦ γάρ μ' Ἀτρείδης εὐρυκρείων Ἀγαμέμνων
ἠτίμησεν· ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπούρας.

Sequens versus IX, 648:

ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ, ὁππότ' ἐκείνων
μνήσομαι, ὥς μ' ἀσύφηλον ἐν Ἀργείοισιν ἔρεξεν
Ἀτρείδης, ὡσεί τιν' ἀτίμητον μετανάστην.

Est enim *honoratus Achilles* Horat. epist. ad. Pis. v. 120.

1 *ἐν ᾧ ἂν ταὐτῷ ὑπερέχῃ πολύ*] Non intelligo illud ταὐτῷ, A exhibet ταῦτα; at id significat: penes quem haec multum abundant, et nexum conturbat; nam ἐν ᾧ rem significat, ut seqq. ἐν χρήμασιν, ἐν τῷ λέγειν docent. Offendit h. l. transitus a multitudinis numero in singularem; itaque vide ne sit legendum: *ἐν ᾧ ἄν τις ὑπερέχῃ πολύ.* Vetus translatio: *in ipso in quo excedunt multum*, sed vix ita scripsit interpres, et *in ipso* om. cod. Mon. Cod. C ap. Gaisf. αὐτός, quod non ineptum est. Vir doctus in marg. exempli Morellii apud eundem ἕκαστος. pag. 1379

3 *διὸ εἴρηται θυμὸς*] Il. II, 196:

μή τι χολωσάμενος ῥέξῃ κακὸν υἷας Ἀχαιῶν.
θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέος βασιλῆος,
τιμὴ δ' ἐκ Διός ἐστι, φιλεῖ δέ ἑ μητίετα Ζεύς.

Sequens versus I, 82:

κρείσσων γὰρ βασιλεύς, ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηι·
εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
ἀλλά τε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ,
ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι· σὺ δὲ φράσαι εἴ με σαώσεις.

Multitudinis numerus in priore loco διοτρεφέων βασιλήων erat et in Zenodoti editione; alterius loci auctoritate et Stoici utebantur, Diogen. VII, 1, 114.

13 *ἐάν τε μή, ὁμοίως*] Similiter quasi κατ' εὐθυωρίαν adversaretur.

15 *οὕτως ἔχοντα*] Id est τὸν λυπούμενον ideoque ἐφιέμενόν τινος. Latinus interpres aperte in libro suo invenit ἔχων, quod in Q exstat, alii ἔχον exhibent, ut non inepte coniicias: οὕτως ἔχων τούτοις πᾶσιν ὀργίζεται.

15 *διὸ κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες*] Novum insertum est in exemplis: *πολεμῶν δὲ τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον*, ut ante *ἐρῶντες* excidisse *πολεμοῦντες* non immerito suspiceris. Inseruit Bekker[3].

16 *ἐπιθυμοῦντές τι καὶ μὴ κατορθοῦντες*] Ita A, ceteri *τι* omittunt, recte, quamvis et *τε καὶ* aptum esset.

18 *μάλιστα μὲν*] *μὲν* om. A; additum videtur, quod alterum membrum sequatur: *ἔτι δ' ἐὰν τἀναντία τύχῃ προςδεχόμενος*, sed hoc refertur ad v. 10: *ὅταν λυπῶνται.*

27 *καὶ ποῦ καὶ πότε*] Placet hic ordo, *καὶ πότε καὶ ποῦ* alii; videtur enim *ἀνάπαλιν* posuisse auctor, primum *ποῖαι*, postremum enim est *ἡλικίαι*, tum *ποῦ* quod *διαθέσεις* innuit, denique *πότε*, quo *καὶ ὧραι καὶ χρόνοι* indicantur.

pag. 1379b 2 *ἐν τούτοις*] Non habent quocum haec verba coniungantur; primi viderunt Basilienses editores hanc difficultatem, verba *ἐν τούτοις ἐν οἷς σκώπτονται* post *ἢ μὴ δοκεῖν* annectentes; at ibi illa non desiderantur, hic flagitantur; Wolfius apud Vaterum p. 211 corrigit melius *ἑαυτοῖς* vel *αὑτοῖς*. Mihi ex mala interpretatione addita videntur: pronomen ex superioribus intelligitur. Conf. Brandis Philol. IV, 46.

3 *καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον ἢ τοῖς μὴ φίλοις*] Polit. VII, 7: *ὁ θυμός ἐστιν ὁ ποιῶν τὸ φιλητικόν· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τῆς ψυχῆς δύναμις ᾗ φιλοῦμεν. σημεῖον δέ· πρὸς γὰρ τοὺς συνήθεις καὶ φίλους ὁ θυμὸς αἴρεται μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς ἀγνῶτας, ὀλιγωρεῖσθαι νομίσας. . . . οὐ καλῶς δ' ἔχει λέγειν χαλεποὺς εἶναι πρὸς τοὺς ἀγνῶτας· πρὸς οὐδένα γὰρ εἶναι χρὴ τοιοῦτον, οὐδ' εἰσὶν οἱ μεγαλόψυχοι τὴν φύσιν ἄγριοι, πλὴν πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας. τοῦτο δὲ μᾶλλον ἔτι πρὸς τοὺς συνήθεις πάσχουσιν, ὅπερ εἴρηται πρότερον, ἂν ἀδικεῖσθαι νομίσωσιν. καὶ τοῦτο συμβαίνει κατὰ λόγον· παρ' οἷς γὰρ ὀφείλεσθαι δεῖν τὴν εὐεργεσίαν ὑπολαμβάνουσι, πρὸς τῷ βλάβει καὶ ταύτης ἀποστερεῖσθαι νομίζουσιν, ὅθεν εἴρηται*

χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν

καὶ

οἵ τοι πέρα στέρξαντες, οἱ δὲ καὶ πέρα
μισοῦσιν.

9 *οἱ μὲν ὡς ἡττόνων οἱ δ' ὡς παρ' ἡττόνων*] Acu-

men captat auctor; alteri qui ipsi inferiores illis adversantur, eos quasi sint inferiores, alteri vero, *οἱ μὴ ἀντιποιοῦντες εὖ μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδόντες*, quasi ab inferioribus acceperint, despicere videntur.

11 *τῆς ὀλιγωρίας πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας*] Scil. *ὀλιγωρεῖν*, ex definitionis verbis *τοῦ ὀλιγωρεῖν μὴ προςήκοντος* facile quis *τῆς ὀλιγωρίας πρὸς αὐτοὺς μὴ προσηκούσης* coniiciat, sed res eadem est.

15 *ὁ Ἀντιφῶντος Πλήξιππος*] In Meleagro, Athenaeus XV p. 673 F. Meineke histor. comicor. p. 315. Schol. 31, 14: *ὥσπερ ὁ Πλήξιππος ἐλυπήθη κατὰ τοῦ Μελεάγρου, ὅτι ἀνεψιὸς ὢν αὐτοῦ ὁ Μελέαγρος οὐκ ᾐσθάνθη, ὅτι θέλει τοῦ Καλυδωνίου χοίρου τὸ δέρμα καὶ τὴν κεφαλὴν ὃν ἐφόνευσεν ὁ Μελέαγρος. δέδωκε δὲ ταύτην ὁ Μ. τῇ ἐρωμένῃ αὐτοῦ τῇ Ἀταλάντῃ. ἔδει γοῦν διὰ τοῦτο τὸν Πλήξιππον ὀργισθῆναι.*

20 *διὸ καὶ τοῖς κακὰ ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται*] Aeschyl. Pers. v. 259. Soph. Antig. 277. Eurip. Or. 844.

21 *καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν ἢ θεωμένοις τὰ αὐτῶν φαῦλα*] Quae sequuntur, docent eos intelligi, qui libenter eorum mala audiunt aut aspiciunt, nec ipsi commoventur. II, 4, ubi quos homines amicos deligant, exponit: *καὶ τοὺς μὴ κακολόγους μηδὲ εἰδότας μήτε τὰ τῶν πλησίον κακὰ μήτε τὰ αὐτῶν, ἀλλὰ τἀγαθά· ὁ γὰρ ἀγαθὸς τοῦτο δρᾷ*, qui non curiose aliorum mala exquirunt et alta tenent memoria.

25 *πρὸς οὓς θαυμάζουσιν*] Abundat *πρός*, deteriores etiam postea *ἢ πρὸς οὓς αἰσχύνονται.*

29 *καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσιν*] Idem fere quod supra legitur: *καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν εὖ μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδοῦσιν.* Quibuscum hoc erat coniungendum; vix enim dignum est quod novum conficiat locum, sed idem accidit II, 4 p. 1381, 8. 16, item 31 et b, 2.

34 *ποιητικὸν δ' ὀργῆς καὶ ἡ λήθη*] Hoc non secundi generis est *οἷς ὀργίζονται*, sed tertii *διὰ ποῖα ὀργίζονται*, cuius plura iam praecessisse particula *καὶ* indicat; facile itaque, ut h. l. maiorem esse lacunam statuas, adducaris; ipse enim Aristoteles in exordio quod de affectibus dedit, II, 1 monuit:

δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία· λέγω δ' οἷον περὶ ὀργῆς πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσὶ καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι καὶ ἐπὶ ποίοις· εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μή, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν. Nihil tamen excidit; in his enim quae secundi sunt ordinis, causa qua moti irascuntur, addita est, ut haec omnia aeque in tertium ordinem sint referenda. Dedita opera postremum ita finxit, ut tertii quoque mentionem faceret; poterat enim et hic dicere: et iis qui obliviscuntur, irascuntur. Aristoteles ipse artissimum nexum verbis indicat: *οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται καὶ ὡς ἔχοντες καὶ διὰ ποῖα ἅμα εἴρηται.* Accedit, statim ab initio ubi *ὀλιγωρίας* species enumerantur et propter quas res homines magni aestimari velint, illud *ἐπὶ ποίοις* prae ceteris esse nôtatum. Similiter de amicitia cap. 4, postquam quos ament, docuit, addit: *ποιητικὰ δὲ φιλίας χάρις καὶ τὸ μὴ δεηθέντος ποιῆσαι καὶ τὸ ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι.* II, 10 postquam qui invident, exposuit, non multis res propter quas invident, et homines quibus invident, enarrat; haec enim illis iam illustrata esse: *ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσιν, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἴρηται· ἐφ' ὅσοις γὰρ φιλοδοξοῦσι καὶ φιλοτιμοῦνται ἔργοις ἢ κτήμασι καὶ ὀρέγονται δόξης καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα φθόνος ἐστὶ ... φανερὸν δὲ καὶ οἷς φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται.*

pag. 1380 1 *καὶ διὰ ποῖα, ἅμα εἴρηται*] Apertior oratio esset: *καὶ ὡς ἔχοντες (ταῦτ' ἔστι, τούτοις δὲ) καὶ διὰ ποῖα ἅμ' εἴρηται*, vel *ἔχοντες (εἴρηται, φανερὸν δὲ) καὶ διὰ ποῖα· ἅμα (γὰρ) εἴρηται*, ut II, 10, quem locum modo attulimus.

2 *δῆλον δ' ὅτι δέοι ἂν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους*] Cap. 3: *δῆλον οὖν ὅτι τοῖς καταπραΰνειν βουλομένοις ἐκ τούτων τῶν τόπων λεκτέον, αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι τοιούτους, οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβεροὺς ἢ αἰσχύνης ἀξίους.* Sed h. l. oppositio legitur, qua necesse est scribatur *αὐτοὺς μὲν.* Aristoteles in his et similibus nude intelligit *ἡμᾶς*, ut v. c. II, 5: *ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν, ὅταν ᾖ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτούς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν οἷοι παθεῖν.* II, 7: *δῆλον ὅτι ἐκ τούτων παρασκευαστέον, τοὺς μὲν δεικνύντας ἢ ὄντας ἢ γεγενη-*

μένους ἐν τοιαύτῃ δεήσει καὶ λύπῃ. Quare ante *κατασκευάζειν* iure A *αὐτὸν* omittit; ceterum in illis locis *παρασκευάζειν* legi adverte.

Cap. III.

5 *ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι . . τῷ . . ὀργὴ πραότητι*] Sequitur delinitio, quae irae contraria est; melius ergo sic: *ἐπεὶ δὲ τῷ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τὸ πραΰνεσθαι καὶ ὀργῇ πραότης, ληπτέον πῶς ἔχοντες πρᾶοί εἰσι.* Nam haec *πραότης* primaria est notio; et sane ex A Bekkerus notavit: *τῷ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τό*, quod reposuimus; II, 11: *καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων· ἐναντίον γὰρ ζήλῳ καταφρόνησίς ἐστι καὶ τὸ ζηλοῦν τῷ καταφρονεῖν*, vides et hic verbum et substantivum, sed haud probanda varietate, coniunctum; correxit iam Victorius *καὶ τῷ ζηλοῦν τὸ καταφρονεῖν.*

6 *πῶς ἔχοντες*] Alii, sed non A, *πῶς τ' ἔχοντες*, ut II, 1: *λέγω δ' οἷον περὶ ὀργῆς πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσὶ καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι καὶ ἐπὶ ποίοις.* II, 2: *φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοὶ καὶ τίσι καὶ διὰ ποῖα.* II, 9: *πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν τίσι τε νεμεσῶσι καὶ ἐπὶ τίσι καὶ πῶς ἔχοντες αὐτοί, εἶτα μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἄλλων*, ubi *τε* ex A accessit.

7 *ἔστω δὴ πράϋνσις κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς*] Topic. IV, 5: *διαμαρτάνουσι δὲ καὶ οἱ τὴν ἕξιν εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν δύναμιν τάττοντες οἷον τὴν πραότητα ἐγκράτειαν ὀργῆς καὶ τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην φόβων καὶ κερδῶν ἐγκράτειαν· ἀνδρεῖος μὲν γὰρ καὶ πρᾶος ὁ ἀπαθὴς λέγεται, ἐγκρατὴς δὲ ὁ πάσχων καὶ μὴ ἀγόμενος.* Ethic. Nicom. IV, 11. Plat. defin. p. 567 (412): *πραότης κατάστασις κινήσεως τῆς ὑπ' ὀργῆς. κρᾶσις ψυχῆς σύμμετρος.*

25 *καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας*] Odyss. XIV, 29:

ἐξαπίνης δ' Ὀδυσῆα ἴδον κύνες ὑλακόμωροι·
οἱ μὲν κεκλήγοντες ἐπέδραμον· αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς
ἕζετο κερδοσύνῃ, σκῆπτρον δέ οἱ ἔκπεσε χειρός.

ubi schol.: *φυσικὸν βοήθημα πρὸς ἀποτροπὴν κυνῶν τὸ καθεσθῆναι καὶ προέσθαι τὴν ῥάβδον.* Antigonus histor. mirab. 24 p. 68 West. Idem de leonibus Plin. VIII, 19, 48.

26 *πρὸς τοὺς σπουδάζοντας*] *τοὺς* vel del. vel *αὐτοὺς* scrib. censet Bonitz I, 92.

31 *ὅλως δ' ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραΰντικά*] Quae his praecedunt, iam supra de ira congessit, quo fit, ut omnia ibi laudata in mentem revocet. Melius hic locus supra legeretur, ubi *ὀλιγωρίας* mentio fit, ne idem repeteretur. Adverte etiam vocem *τὰ πραΰντικὰ* rem non personam significantem, ut illam saepe huic adhaerere intelligas. A secuti *πραΰνοντα* recepimus, Vahlen p. 52 hoc improbat.

32 *ἕως γὰρ ἂν οὕτως ἔχωσιν*] *γὰρ* om. A, arcte enim haec cohaerent cum his quae praecedunt.

pag. 1380 b 5 *ἔτι κεχρονικότες*] Antiphon V, 71: *μὴ οὖν ὕστερον τοῦτο γνῶτε, ἀναίτιόν με ὄντα ἀπολέσαντες, ἀλλὰ πρότερόν γ' εὖ βουλεύσασθε καὶ μὴ μετ' ὀργῆς καὶ διαβολῆς, ὡς τούτων οὐκ ἂν γένοιντο ἕτεροι πονηρότεροι σύμβουλοι. οὐ γὰρ ἔστιν ὅ τι ὀργιζόμενος ἄνθρωπος ἂν γνοίη· αὐτὸ γὰρ ᾧ βουλεύεται, τὴν γνώμην διαφθείρει τοῦ ἀνθρώπου. μέγα τι ἡμέρα παρ' ἡμέραν γιγνομένη γνώμην, ὦ ἄνδρες, ἐξ ὀργῆς μεταστῆσαι καὶ τὴν ἀλήθειαν εὑρεῖν τῶν γεγενημένων.* Demosth. Prooemia 6 p. 1422. Cleon ap. Thuc. III, 38: *ἐγὼ μὲν οὖν ὁ αὐτός εἰμι τῇ γνώμῃ καὶ θαυμάζω μὲν τῶν προθέντων αὖθις περὶ Μυτιληναίων λέγειν καὶ χρόνου διατριβὴν ἐμποιησάντων, ὅ ἐστι πρὸς τῶν ἠδικηκότων μᾶλλον· ὁ γὰρ παθὼν τῷ δράσαντι ἀμβλυτέρᾳ τῇ ὀργῇ ἐπεξέρχεται, ἀμύνασθαι δὲ τῷ παθεῖν ὅτι ἐγγυτάτω κείμενον ἀντίπαλον ὂν μάλιστα τὴν τιμωρίαν ἀναλαμβάνει.*

8 *διὸ εὖ Φιλοκράτης*] Notus ille orator, foederis cum Philippo CVIII, 2 Olymp. icti auctor, de quo multa in Aeschinis et Demosthenis orationibus leguntur; fort. in hac ipsa causa reus dictum illud protulit. Lysias *ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων* § 6: *ἀκούω γὰρ ἔγωγε καὶ ὑμῶν δὲ τοὺς πολλοὺς οἶμαι εἰδέναι, ὅτι πάντων δεινότατόν ἐστι διαβολή. μάλιστα δὲ τοῦτο ἔχοι ἄν τις ἰδεῖν, ὅταν πολλοὶ ἐπὶ τῇ αὐτῇ αἰτίᾳ εἰς ἀγῶνα καταστῶσιν. ὡς γὰρ*

ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ τελευταῖοι κρινόμενοι σώζονται· πεπαυμένοι γὰρ τῆς ὀργῆς αὐτῶν ἀκροᾶσθε, καὶ τοὺς ἐλέγχους ἤδη θέλοντες ἀποδέχεσθαι. Demosth. epist. de reditu p. 1470: *ἐξ ὧν πάντων δῆλόν ἐστιν ὅτι καιρῷ τινὶ ληφθεὶς καὶ οὐκ ἀδικήματι τῇ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐν ταῖς αἰτίαις ὀργῇ περιπέπτωκα ἀδίκως τῷ πρῶτος εἰσιέναι.* Isocrates *περὶ ἀντιδ.* § 19.

12 *οἷον συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλου*] Conf. de rei huius usu Schol. Aristoph. Ran. 358. Ergophilus praetor Atheniensium, auctore Harpocrat. item Callisthenes ex Aeschin. *παραπρ.* § 30 notus; conf. Westermannus de Callisthene I p. 23.

14 *καὶ ἐὰν ἐλεῶσι καὶ*] Bekkerus ex A, quod Victorium fugit; vulgatam enim lectionem *ἕλωσι*, quam ceteri omnes tenent, ex illo libro non mutavit; *ἕλωσι* si de iudiciis intelligendum est reique maiorem dant poenam, quam ipsi afferre voluissent, dici non potest *ὥσπερ εἰληφέναι γὰρ οἴονται τιμωρίαν*; haec enim ipsa vera est poena, quam de reo iudicium sumsit. Placet itaque *ἐλεῶσι*, modo ne credas illa verba sola locum efficere; nam si misericordia moventur, omnino non irascuntur, nisi forte et alia cumulare velis ut *καὶ ἐὰν φιλῶσι* et similia; addendum enim, qua re ad misericordiam ducuntur; id vero fit, si quae sequuntur, his arctius connectamus et *καὶ* deleamus. Adde, si *καὶ ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν* novum esse locum censes, iam mutato subiecto non significari eos, de quibus auctor agit: *πῶς ἔχοντες πρᾶοί εἰσιν.* Possis et sic *καὶ ἐὰν ἐλεῶσι καὶ μεῖζον* coniungere, nisi quod tum cum aliis libris *ἢ ὀργιζόμενοι* scribendum erit. II, 4: *ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος λυπεῖται, ὁ δὲ μισῶν οὔ. καὶ ὁ μὲν πολλῶν ἂν γενομένων ἐλεήσειεν, ὁ δ' οὐδενός.* Vetus translatio: *et si absorbeantur et,* quod quale sit, si infra II, 20 p. 1394, 1 *ἀναλώσουσι* verbo *absorbebunt* reddi memineris, perspicies; non in codice invenisse, sed ex coniectura vertisse videtur *καὶ ἐὰν ἀναλώσωσι*: *et si absorbeant.*

17 *οὐ γίγνεται ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον*] A, *γὰρ* post *γίγνεται* ceteri inserunt; Vahlen p. 56 totum membrum delendum esse censet.

19 *διὸ δεῖ τῷ λόγῳ προκολάζειν*] Decet verbis castigare, antequam puniamus. Conf. Mur. Var. lect. VIII, 2.

21 *ἡ γὰρ ὀργὴ τῶν καθ' ἕκαστόν ἐστι*] A *πρὸς τὸν καθ' ἕκαστον*, recte, nam hominibus irascuntur; quamvis et neutrum ferri possit, II, 4 p. 1382, 5: *καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα οἷον Καλλίαν ἢ Σωκράτην, τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη.*

22 *διὸ ὀρθῶς πεποίηται*] Odyss. IX, 504:
Κύκλωψ, αἴ κέν τίς σε καταθνητῶν ἀνθρώπων
ὀφθαλμοῦ εἴρηται ἀεικελίην ἀλαωτύν,
φάσθαι, Ὀδυσσῆα πτολιπόρθιον ἐξαλαῶσαι,
υἱὸν Λαέρτεω, Ἰθάκῃ ἔνι οἰκί' ἔχοντα.
Quo fit, ut magis Cyclops ira accendatur; nos ab ulciscendi studio facilius desistimus, si quos ulcisci volumus, neque a nobis sibi malum afferri neque cur afferatur, sensuros esse putamus.

27 *διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἕκτορος ὁ ποιητής*] Il. XXIV, 54, ubi Apollo loquitur. *αἰκίζει* A ap. Vict. *αἰκίζεις* ap. Gaisf. sed *εις* primae manus non videtur, ambiguum esse dicit Bekk.

30 *δῆλον οὖν*] Rerum quibus moti conciliantur, quod initio capitis v. 7 professus est *καὶ διὰ τίνων πραΰνονται*, ne mentionem quidem fecit; nihil tamen excidit, conf. ad a, 31. 1382 b, 34.

31 *αὑτούς*] Ita Bekkerus, sed scribendum *αὐτούς*; intelligit enim *τοὺς ὀργιζομένους*.

Cap. IV.

34 *τίνας δὲ φιλοῦσι καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ τί*] Mirum in hoc uno loco, quod nulli ceterorum affectuum in principio expositionis deest, tertium *καὶ πῶς ἔχοντες* desiderari; certe nullam rationem, qua motus Aristoteles ipse illud omiserit, invenimus. — Polit. V, 10 p. 1312 b, 25 seq. Isocr. Antid. 31.

35 *λέγωμεν*] *λέγομεν* A. Indicativum in Aristotele interdum Bekkerus ex optimo libro in textum recepit, ut Analyt. prior. I, 13 p. 32, 17. ibidem b 4. 24. Vid. ad p. 1360 b, 2.

35 *ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν*] Eandem definitionem supra I, 5 dedit: *πολυφιλία δὲ καὶ χρηστοφιλία οὐκ ἄδηλα τοῦ φί-*

λου ὡρισμένου, ὅτι ἐστὶν ὁ τοιοῦτος φίλος ὅστις ἃ οἴεται ἀγαθὰ εἶναι ἐκείνῳ, πρακτικός ἐστιν αὐτῶν δι' ἐκεῖνον. Diog. Laert. V, 1, 31 de Aristotele: τὴν φιλίαν ὡρίζετο ἰσότητα εὐνοίας ἀντιστρόφου. Conf. VII, 1, 124. Ethic. Nicom. liber VIII et IX amicitiam tractant, vid. Zellius p. 330. 338, ibi VIII, 2: τῷ δὲ φίλῳ φασὶ δεῖν βούλεσθαι τἀγαθὰ ἐκείνου ἕνεκα, τοὺς δὲ βουλομένους οὕτω τἀγαθὰ εὔνους λέγουσιν, ἐὰν μὴ ταὐτὸ καὶ παρ' ἐκείνου γίγνηται· εὔνοιαν γὰρ (μὴ λανθάνουσαν) ἐν ἀντιπεπονθόσι φιλίαν εἶναι. Arist. Topic. IV, 5, ibique Alex. p. 137. Platon. defin. p. 568 (413): φιλία ὁμόνοια ὑπὲρ καλῶν καὶ δικαίων. προαίρεσις βίου τοῦ αὐτοῦ. ὁμοδοξία περὶ προαιρέσεως καὶ πράξεως. ὁμόνοια περὶ βίου κοινωνίαν μετ' εὐνοίας. κοινωνία τοῦ εὖ ποιῆσαι καὶ παθεῖν.

1 φίλος δ' ἐστὶν ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος] Sensu activo et passivo, de quo vid. Platonis dialogus Lysis. pag. 1381

2 οἴονται δὲ] Imo γάρ, conf. var. b 27.

8 καὶ οἷς δὴ ταὐτὰ ἀγαθὰ καὶ κακά] Demosth. pro cor. § 35 de Aeschine: οὐ γὰρ τὰ ῥήματα τὰς οἰκειότητας ἔφη βεβαιοῦν, μάλα σεμνῶς ὀνομάζων, ἀλλὰ τὸ ταυτὰ συμφέρειν. συμφέρειν δὲ Φιλίππῳ καὶ Φωκεῦσι καὶ ὑμῖν ὁμοίως ἅπασι τῆς ἀναλγησίας καὶ τῆς βαρύτητος ἀπαλλαγῆναι τῆς τῶν Θηβαίων. Ethic. Nic. VIII, 5 p. 1157, 25. Iphig. Taur. v. 587. Dio Cassius in Nov. Coll. Maii tom. II p. 170. 537.

9 καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί] Debebat accusativum ponere, quum haec omnia ex verbis: τούτων δὲ ὑποκειμένων ἀνάγκη φίλον εἶναι dependeant; nunc φίλοι εἰσίν intelligit, ideo statim in seqq. verbum φιλοῦσιν addidit; dativus est infra καὶ τοῖς . . φιλοῦσιν, quod praecedunt τούτους ἢ φιλοῦσιν ἢ βούλονται φίλοι εἶναι. Sic et I, 9 incipiunt Topica: ἀνάγκη τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά, et tum transitus in nominativum fit: καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ καλλίους καὶ τὰ ἔργα, et sic porro, item II, 5. Conf. Wannowskius de casibus abs. p. 180, qui ex Aristotele locos qui nil probant affert. Praestat relativum, non articulum intelligi et bis scribi καὶ οἵ

10 ὥστε ἅπερ αὐτῷ καὶ ἄλλῳ βουλόμενος] Nota articulum ὁ ex vulgari usu addendum hic omissum esse. Isocrat.

Panath. § 54: *οἱ μὲν γὰρ ἡμέτεροι πατέρες ἔπειθον τοὺς συμμάχους ποιεῖσθαι πολιτείαν ταύτην, ἥνπερ αὐτοὶ διετέλουν ἀγαπῶντες, ὃ σημεῖόν ἐστιν εὐνοίας καὶ φιλίας, ὅταν τινὲς παραινῶσι τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι τούτοις, ἅπερ ἂν σφίσιν αὐτοῖς συμφέρειν ὑπολάβωσιν.*

14 *ἢ οὓς*] Cf. Brandis Philol. IV, 46.

21 *διὸ τοὺς ἐλευθερίους καὶ ἀνδρείους τιμῶσι*] Ethic. Nicom. IV, 1: *φιλοῦνται δὲ σχεδὸν μάλιστα οἱ ἐλευθέριοι τῶν ἀπ' ἀρετῆς· ὠφέλιμοι γάρ, τοῦτο δ' ἐν τῇ δόσει.* Dicit autem *τιμῶσι*, quod hos quidem et diligunt.

22 *καὶ τοὺς δικαίους· τοιούτους δ' ὑπολαμβάνουσι τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας*] Arist. Oecon. cap. 2: *κτήσεως δὲ πρώτη ἐπιμέλεια ἡ κατὰ φύσιν· κατὰ φύσιν δὲ γεωργία προτέρα, καὶ δεύτεραι ὅσαι ἀπὸ τῆς γῆς οἷον μεταλλευτικὴ καὶ εἴ τις ἄλλη τοιαύτη. ἡ δὲ γεωργικὴ μάλιστα ὅτι δικαία· οὐ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων οὔθ' ἑκόντων ὥσπερ καπηλεία καὶ αἱ μισθαρνίαι, οὔτ' ἀκόντων ὥσπερ αἱ πολεμικαί, ἔτι δὲ καὶ τῶν κατὰ φύσιν. φύσει γὰρ ἀπὸ τῆς μητρὸς ἡ τροφὴ πᾶσίν ἐστιν, ὥστε καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ τῆς γῆς. πρὸς δὲ τούτοις καὶ πρὸς ἀνδρίαν συμβάλλεται μεγάλα.* Cato de re rust. praefat.

24 *καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοὶ μάλιστα*] Aliorum etiam opificum qui ipsimet opus faciunt, neque servorum opera utuntur; aliter Muretus qui vertit: et ex his ii praecipue qui agros colunt, maximeque qui suos. *τῶν ἄλλων* omittens agricolas intelligit; contemtae enim erant *βάναυσοι τέχναι* et qui his incumbebant.

29 *ἢ ἐν τοῖς θαυμάζουσιν αὐτοὺς*] Si verum est quod in A exstat *ἢ ἐν οἷς θαυμάζουσιν αὐτοί*, idem quod praecedit, dicitur et alterumutrum membrum inane est; huiusmodi paraphrases in Aristotelis libris plures restant, varie emendatae; vulgata lectio proba videtur, cum oppositionem aptam reddat. At si *ἐν πᾶσιν βελτίστοις θαυμαζομένοις* res, non homines indicat, ferri non potest *εὐδόκιμοι . . ἐν τοῖς θαυμάζουσιν αὐτούς*. Aptus vero erit sensus, si scribimus: *ἢ ἐν οἷς θαυμάζονται αὐτοί*. Sed is locus infra recurrit.

30 *ἔτι τοὺς ἡδεῖς συνδιαγαγεῖν καὶ συνδιημερεῦσαι*] Ethic. Nicom. VIII, 6: *οὐδεὶς δὲ δύναται συνημερεύειν τῷ*

λυπηρῷ οὐδὲ τῷ μὴ ἡδεῖ .. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐστὶ φίλον ὡς τὸ συζῆν. ὠφελείας μὲν γὰρ οἱ ἐνδεεῖς ὀρέγονται, συνημερεύειν καὶ οἱ μακάριοι.

34 *καὶ οἱ ἐπιδέξιοι καὶ τωθάσαι καὶ ὑπομεῖναι*] Non novus est locus, in quo nominativus medius inter accusativos positus offenderet, sed additamentum praecedentium: *τοιοῦτοι δ' οἱ εὔκολοι.* Transitum in nominativum defendere studet Wannowskius de casibus abs. p. 189., vid. ad v. 9. Pro *τωθάσαι* exstat in A *τῷ παῖσαι*, in B *τωθαῖσαι*, ubi rec. manus *γρ. τὸ παῖσαι.* Verum quidem videtur *τωθάσαι*, sive ex coniectura inventum, sive ex meliore libro restitutum, sed mirum articulum *τῷ* sequenti verbo additum legi. Schol. 32, 35: *καὶ οἱ ἐπιδέξιοι καὶ εἰς τὸ π α ῖ σ α ι καὶ εἰς τὸ δύνασθαι ὑπομεῖναι, εἴ τις ἀ ν τ ι π α ί σ η ἢ ὑβρίσῃ, ἤτοι ὁ ὑβρίζων καὶ ὑβριζόμενος ἀνεχόμενοι· καὶ γὰρ ἀμφότεροι οἱ τωθάζοντες καὶ τωθαζόμενοι ἀνεχόμενοι σπεύδουσιν ἐπὶ ταὐτὰ τῷ πλησίον.* Aperte is in libro suo *τῷ παῖσαι καὶ τῷ* invenit, in quo explicando cum verbo *τωθάζειν* utatur, inde hoc in textum relatum esse puto; restitui igitur veterem lectionem.

7 *καὶ τοὺς μὴ κακολόγους μηδὲ εἰδότας μήτε τὰ τῶν* pag. 1381 b
πλησίον κακὰ μήτε τὰ αὑτῶν] Qualem philosophum describit Plato Theaet. p. 242 (173). — *αὑτῶν* correxit Bonitz I, 92.

9 *ταῦτα*] A, *τοῦτο* ceteri.

16 *γίγνεται γὰρ οὕτω καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ*] Illud *καὶ* quod Victorius ex A pro vulgato *τὸ* notavit, ipsius est poetae, Hesiodi op. et d. v. 15:

καὶ κεραμεῖ κεραμεὺς κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων,
καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Infra II, 10: *ὅθεν εἴρηται καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ.* Polit. V, 10 p. 1312 b, 5: *καθ' Ἡσίοδον, ὡς κεραμεῖ κεραμεύς.*

20 *μὴ καταφρονοῦντες*] II, 6: *ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται οὔθ' ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν (οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται) οὔτε ταὐτὰ τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνῶτας, ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα, τοὺς δὲ ἄπωθεν τὰ πρὸς τὸν νόμον.*

25 *καὶ τοῖς ὁμοίως καὶ τοὺς ἀπόντας καὶ τοὺς παρ-*

όντας φιλοῦσιν] An dativum praetulit, ne accusativorum multitudo offenderet? Concinnitas requirit καὶ τοὺς . . φιλοῦντας, sed verbum φιλοῦσιν relativam suadet sententiam, qualem Bas. Isingr. dedit καὶ οἳ ὁμοίως . . cf. Bonitz I, 91.

28 ἐγκαταλιπόντας] A, et sane supra p. 1368 b, 19 ἐγκαταλιμπάνουσι exstat, infra vero p. 1417, 5 ἐγκαταλείπειν legimus. ἐγκαταλείποντας ceteri codices.

30 πρὸς αὐτούς] Bonitz I, 91, πρὸς ἑαυτοὺς libri, idem cum Mureto οἱ καὶ pro vulgato καὶ οἱ.

34 οὓς θαρροῦμεν] A, οἷς ceteri, conf. Bonitz l. l.

34 εἴδη δὲ φιλίας ἑταιρεία οἰκειότης συγγένεια καὶ ὅσα τοιαῦτα] Diog. Laert. V, 1, 31: τήν τε φιλίαν ὡρίζετο ἰσότητα εὐνοίας ἀντιστρόφου, ταύτης δὲ τὴν μὲν εἶναι συγγενικήν, τὴν δὲ ἐρωτικήν, τὴν δὲ ξενικήν. Conf. Stob. II, 7 p. 130 H. Nicom. Ethic. VIII, 5 ibiq. interpr.

pag. 1382 2 δεῖ θεωρεῖν] A ἐστὶ θεωρεῖν, quod ipsum probum est.

3 ὀργὴ μὲν οὖν ἐστιν] Exspectamus cum primum excutiatur, etiam ἐπηρεασμὸν et διαβολὴν sequi, de quibus nihil dicitur.

6 οἷον Καλλίᾳ ἢ Σωκράτει] Necessario cum aliis accusativus reddendus est.

7 τὸ δ' ἀνίατον] Aliter, ut videtur, Pericles ap. Thucyd. II, 64: τὸ δὲ μισεῖσθαι καὶ λυπηροὺς εἶναι ἐν τῷ παρόντι πᾶσι μὲν ὑπῆρξε δὴ ὅσοι ἑτέρων ἠξίωσαν ἄρχειν· ὅστις δ' ἐπὶ μεγίστοις τὸ ἐπίφθονον λαμβάνει, ὀρθῶς βουλεύεται. μῖσος μὲν γὰρ οὐκ ἐπὶ πολὺ ἀντέχει, ἡ δὲ παραυτίκα τε λαμπρότης καὶ ἐς τὸ ἔπειτα δόξα αείμνηστος καταλείπεται. Sed ne oratorem amplificare rem dicam, et oppositio rem extenuat et schol. non male dicit: διαλύεται γὰρ ἢ θανάτῳ ἢ ἄλλῳ τινί.

8 αἴσθεσθαι] Sic veteres editiones in Poetic. cap. 16: τῷ αἴσθεσθαί τι ἰδόντα, vid. Buttmann. II p. 68. Schneider ad Plat. Pol. III p. 248. var. lect. in Plat. Theaet. p. 265, 13. αἴσθεσθαι pro αἰσθάνεσθαι edidit Bekkerus ex codd. Analyt. post. II, 2 p. 90, 28.

12 καὶ τὸ μὲν μετὰ λύπης, τὸ δ' οὐ μετὰ λύπης] Polit. V, 10 p. 1312 b, 25: μόριον δέ τι τοῦ μίσους καὶ τὴν ὀργὴν δεῖ τιθέναι· τρόπον γάρ τινα τῶν αὐτῶν αἰτία γί-

νεται πράξεων. πολλάκις δὲ καὶ πρακτικώτερον τοῦ μίσους· συντονώτερον γὰρ ἐπιτίθενται διὰ τὸ μὴ χρῆσθαι λογισμῷ τὸ πάθος. μάλιστα δὲ συμβαίνει τοῖς θυμοῖς ἀκολουθεῖν διὰ τὴν ὕβριν, δι' ἣν αἰτίαν ἥ τε Πεισιστρατιδῶν κατελύθη τυραννὶς καὶ πολλαὶ τῶν ἄλλων. ἀλλὰ μᾶλλον τὸ μῖσος· ἡ μὲν γὰρ ὀργὴ μετὰ λύπης πάρεστιν, ὥστε οὐ ῥᾴδιον λογίζεσθαι, ἡ δ' ἔχθρα ἄνευ λύπης.

14 *καὶ ὁ μὲν πολλῶν ἂν γενομένων ἐλεήσειεν, ὁ δ' οὐδενός*] Exemplum supra legimus cap. 3: *καὶ ἐὰν ἐλεῶσιν, ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν ἢ οἱ ὀργιζόμενοι ἂν ἔδρασαν.* Sed illud *οὐδενὸς* oppositum videtur vocabulo *πολλῶν*, quod non est; nulla enim re is qui odit ad misericordiam ducitur; sententia flagitat *ὁ δ' οὔ* vel *οὐδαμῶς*.

Cap. V.

21 *ἔστω δὴ φόβος*] Plat. definit. p. 573 (415): *φόβος ἔκπληξις ψυχῆς ἐπὶ κακοῦ προσδοκίᾳ.* Arist. Nic. Eth. III, 9: *φοβούμεθα δὲ δηλονότι τὰ φοβερά, ταῦτα δ' ἐστὶν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν κακά· διὸ καὶ τὸν φόβον ὁρίζονται προσδοκίαν κακοῦ.* Stoici ap. Stob. ecl. eth. p. 172: *φόβον δ' εἶναι ἔκκλισιν ἀπειθῆ λόγῳ, αἴτιον δ' αὐτοῦ τὸ δοξάζειν κακὸν ἐπιφέρεσθαι τῆς δόξης τὸ κινητικὸν καὶ πρόσφατον ἐχούσης τοῦ ὄντως αὐτὸ φευκτὸν εἶναι.*

22 *οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται, οἷον εἰ ἔσται ἄδικος ἢ βραδύς*] Haec enim mala non sentiunt homines, ut paulo ante dixit: *ἔστι δὲ τὰ μὲν λυπηρὰ αἰσθητὰ πάντα, τὰ δὲ μάλιστα κακὰ ἥκιστα αἰσθητὰ ἀδικία καὶ ἀφροσύνη· οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἡ παρουσία τῆς κακίας.*

24 *ἀλλ' ὅσα λύπας μεγάλας ἢ φθορὰς δύναται*] I, 9: *οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν ὑποθήκην δύναται, ὡδὶ δ' ἔπαινον.*

32 *τοῦτο γάρ ἐστι κίνδυνος, φοβεροῦ πλησιασμός*] Ethic. Eudem. III, 1 p. 1229 b, 10: *καὶ γὰρ κίνδυνος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις λέγεται μόνοις τῶν φοβερῶν, ὅταν πλησίον ᾖ τὸ τῆς τοιαύτης φθορᾶς ποιητικόν, φαίνεται δὲ κίνδυνος, ὅταν πλησίον φαίνηται* (vulgo *φαίνεται*).

4 *ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους*] Huic rei quae sit metuenda, *φοβερόν*, quum addit et homines quos metua- pag. 1382 b

mus, aptum transitum, quo homines qui sint metuendi, *φοβεροί*, enumeret, sibi invenisse videtur; sunt autem decem loci qui hos exponunt, quibus enarratis denuo ad res, *φοβερά*, redit. Itaque in hoc affectu *ποῖα φοβοῦνται καὶ τίνας* non separatim examinat, sed posterius priori insertum legimus. Similiter cap. 8 postquam quorum homines nos miseret, denuo res quasdam quae misericordiam commovent, subiicit *καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι ἢ μέλλοντα* et quae sequuntur. Haec monemus, ne quis versus infra positos 22—27 huc reponendos esse censeat, ut et *τὰ φοβερὰ* et *οἱ φοβεροὶ* separatim exponantur; transitum enim ad novam speciem faciunt sane verba *ἐπεὶ δὲ* cap. 6 p. 1384, 23. cap. 9 p. 1387, 16.

7 *συνειδότες πεποιηκότι τι δεινὸν*] *τι* om. A. Vict. Lys. de caede Eratosth. 44: *οὔτε συνῄδει κακὸν οὐδὲν ὅ ἐγὼ δεδιὼς μή τις πύθηται ἐπεθύμουν αὐτὸν ἀπολέσαι.*

13 *ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν*] Intelligit quae supra dixit verba: *καὶ ἀδικία δύναμιν ἔχουσα· τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἄδικος ἄδικος.* item: *καὶ φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι· ἐν παρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον.*

16 *καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταὐτό*] Idem fere quod locus praecedens hic continet, nisi quod ibi obiective qui potentioribus terribiles sunt (etiamsi eos non metuunt), hic subiective quos illi metuunt (etiamsi non terribiles sunt), notantur; mirum acumen in re, ut videtur, minime necessaria.

18 *καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι*] Muretus cum vet. transl. *κρείττοσιν* legendum esse dicit; id vero praecedenti loco dictum est, nam si potentiores sustulerunt, impetus in eos fecerunt et insidias struxerunt. Tum ut recte monet Vaterus p. 89, *αὐξηθέντες* obstat.

20 *οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παρρησιαστικοί, ἀλλ' οἱ πρᾶοι καὶ εἴρωνες καὶ πανοῦργοι*] Eurip. Med. v. 310—15:

λέγεις ἀκοῦσαι μαλθάκ', ἀλλ' εἴσω φρενῶν
ὀρρωδία μοι, μή τι βουλεύσῃ κακόν.
τοσῷδε δ' ἧσσον ἢ πάρος πέποιθά σοι·
γυνὴ γὰρ ὀξύθυμος, ὡς δ' αὔτως ἀνήρ,
ῥᾴων φυλάσσειν ἢ σιωπηλὸς σοφός.

21 *ἄδηλοι γὰρ εἰ ἐγγύς*] *ἢ* A, alii *οἱ*, vet. tr. et schol. fol. 34 b, 22 *ἤ*, quod explicat *ἤτοι ὡς ἐγγίζοντες*.

23 *ὅσα ἁμαρτάνουσιν ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται*] Ex A scripsimus pro vulgato *ἂν ἁμάρτωσιν*, participium hic requirimus.

26 *ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστιν*] Idem cap. 8 de misericordia: *ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν ὅτι ὅσα ἐφ' αὑτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν*.

28 *τὰ μὲν οὖν φοβερὰ καὶ ἃ φοβοῦνται, σχεδὸν ὡς εἰπεῖν τὰ μέγιστα ταῦτ' ἐστίν*] Finita prima et secunda parte, *ποῖα φοβοῦνται καὶ τίνας*, tertiam *πῶς ἔχοντες* aggreditur; unde fortasse scribendum esse credas *καὶ οὓς φοβοῦνται*, ne illi *τίνας φοβοῦνται* desint; tamen incertam esse hanc coniecturam et Aristotelem *τὰ φοβερὰ* sola notare voluisse, quae infra leguntur, evincunt: *ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερὸν τί ἐστι, καὶ τῶν φοβερῶν, καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι, φανερὸν ἐκ τούτων καὶ τὸ θαρρεῖν τί ἐστι καὶ περὶ ποῖα θαρραλέοι καὶ πῶς διακείμενοι θαρραλέοι εἰσίν*. Vides et hic utrobique, item in expositione *τοῦ θαρρεῖν* quae sequitur, secundum illum locum omissum. Non optime verba *καὶ ἃ φοβοῦνται* adiecta esse, adnotare licet; nusquam enim hoc verbo usus est, ubique intelligendum aut additum est *φοβερὰ* vel *φοβεροί*.

32 *οὐδὲ ταῦτα ἃ μὴ οἴονται παθεῖν*] Quod addere solet Aristoteles *ἂν* et in iis quae sequuntur, praeter verbum finitum *οἴονται* nil additum legitur, suspectum fit h. l. *παθεῖν*; certo erit delendum, si auctor eundem ordinem quem infra sequitur, et hic servavit; ibi enim persona rem praecedit: *καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων καὶ ταῦτα καὶ τότε*, item *καὶ ὑπὸ τοιούτων ὑφ' ὧν οὐκ ᾤοντο, καὶ ταῦτα καὶ τότε ὅτε οὐκ ᾤοντο*.

8 *ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν*] Vid. Demosth. Phil. III. pag. 1383

12 *καὶ ταῦτα καὶ τότε ὅτε οὐκ ᾤοντο*] Aegre desideramus quod post *καὶ ταῦτα* hic deest: *ἃ οὐκ ᾤοντο*, vel *ἃ καὶ ὅτε*.

17 *τῷ φόβῳ καὶ τὸ θαρραλέον*] Desunt in libris, supplevit Veneta, ex ingenio puto, et apte quidem sed non ne-

cessario sunt addita; auctori enim nostro si θάρσει opponitur τὸ φοβερὸν sufficit.

19 ἔστι δὲ θαρραλέα τά τε δεινὰ πόρρω ὄντα καὶ τὰ θαρραλέα ἐγγύς] Mirum videtur θαρραλέα, quod definiendum erat, expositioni ipsi illatum; facile hoc effugit, si σωτήρια vel ἐναντία scripsit; sed haec minus curat.

30 ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις . . . διὰ τὴν ἐμπειρίαν] Ethic. Nicom. III, 9: οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν θαλάττῃ καὶ ἐν νόσοις ἀδεὴς ὁ ἀνδρεῖος, οὐχ οὕτω δὲ ὡς οἱ θαλάττιοι· οἱ μὲν γὰρ ἀπεγνώκασι τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν θάνατον τὸν τοιοῦτον δυσχεραίνουσιν, οἱ δὲ εὐέλπιδές εἰσι παρὰ τὴν ἐμπειρίαν.

pag. 1383 b 2 ταῦτα δ' ἐστὶ πλῆθος χρημάτων καὶ ἰσχὺς σωμάτων καὶ φίλων] Militum copias intelligit. ἰσχὺς καὶ πλῆθος χρημάτων καὶ Thurot.

5 ἢ μὴ τοιούτους περὶ ὧν φοβοῦνται] A: ὦσιν μηδένα ἢ μὴ πολλοὺς ἢ μὴ τούτους ἢ περί, id probum videtur si τούτους παρ' ὧν φοβοῦνται scripserit.

5 καὶ ὅλως ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ] Xenoph. Cyrop. I, 6, 2. III, 3, 34. Demosth. Olynth. II, 22: πολὺ γὰρ πλείους ἀφορμὰς εἰς τὸ τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὔνοιαν ἔχειν ὁρῶ ἡμῖν ἐνούσας ἢ ἐκείνῳ.

9 ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν μηδὲ πείσεσθαι] Neque nunc, neque in futurum pati; quae dicendi ratio magis postremae graecitati quam Aristoteli convenit; postrema duo verba delenda esse puto.

Cap. VI.

13 ἔστω δὴ αἰσχύνη] Ethic. Nicom. IV, 15: περὶ δὲ αἰδοῦς ὥς τινος ἀρετῆς οὐ προσήκει λέγειν· πάθει γὰρ μᾶλλον ἔοικεν ἢ ἕξει. ὁρίζεται γοῦν φόβος τις ἀδοξίας, ἀποτελεῖται δὲ τῷ περὶ τὰ δεινὰ φόβῳ παραπλήσιον· ἐρυθραίνονται γὰρ οἱ αἰσχυνόμενοι, οἱ δὲ τὸν θάνατον φοβούμενοι ὠχριῶσιν. σωματικὰ δὴ φαίνεταί πως ἀμφότερα εἶναι, ὅπερ δοκεῖ πάθους μᾶλλον ἢ ἕξεως εἶναι. Definitio, quam hic Ar. memorat, legitur in Platonic. definit. p.

573 (416): *αἰσχύνη φόβος ἐπὶ προσδοκίᾳ ἀδοξίας*. Stoicis est *φόβος ἀδοξίας* Diogen. VII, 1, 112 ibiq. Menag. p. 303.

20 *τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν*] Primum quae sunt *ἔργα*, tum quae sunt *σημεῖα* exponit; haec causa est, cur, postquam dixit: *ἀπὸ αἰσχροκερδείας γὰρ καὶ ἀνελευθερίας*, hanc alteram denuo memorat; quae enim sunt signa eius, affert: *πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα*. Tum utramque coniungit: *ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν τὰ ἔργα καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχρὰ γὰρ καὶ αἰσχυντικά*.

22 *καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην*] *ἢ ἀδικῆσαι* addit A, neque causa, cur haec deleantur, quod genus ipsum indicent; pertinent enim ad ipsam *παρακαταθήκην*, potes aliquem fort. non omnino illa privare *ἀποστερεῖν*, sed nihilo minus in ea re iniuria afficere *ἀδικεῖν*.

23 *καὶ τὸ συγγενέσθαι οἷς οὐ δεῖ ἢ ὅπου οὐ δεῖ ἢ ὅτε μὴ δεῖ*] Mirum *μὴ* positum pro *οὐ*, sed cod. A integrum membrum *ἢ ὅτε μὴ δεῖ* omittit. Ethic. Nicom. II, 2 p. 1104 b, 21: *δι' ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαῦλαι γίνονται τῷ διώκειν ταύτας καὶ φεύγειν ἢ ἃς μὴ δεῖ ἢ ὅτε οὐ δεῖ ἢ ὡς οὐ δεῖ ἢ ὁσαχῶς ἄλλως ὑπὸ τοῦ λόγου διορίζεται τὰ τοιαῦτα*. III, 14: *οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ*. IV, 2 p. 1120 b, 20: *οὐ μὴν δώσει γε οἷς οὐ δεῖ οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ οὐδ' ὅσα ἄλλα τοιαῦτα*.

32 *τὸ δ' ἐπαινεῖν παρόντα κολακείας, καὶ*] *καὶ τὸ ἐπαινεῖν παρόντα καὶ* Vahlen, unde Bekker[3] *κολακείας* inclusit; me repetitum vocabulum *κολακείας . . κολακείας γὰρ σημεῖα* non magis offendit, quam quod modo praecedit v. 26: *ἀπὸ . . ἀνελευθερίας . . . πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα*.

10 *ἀναίσχυντα*] A, *αἰσχυντικὰ* ceteri. *γὰρ* post *αἰσχρὰ* pag. 1384
om. Muretus, quod probat Vahlen p. 52.

29 *θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται*] Explicat supra dicta quinque genera; iam hic tria coniungere voluit: *τοὺς θαυμάζοντας καὶ οὓς θαυμάζει καὶ ὑφ' ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι*, primum vero hic omittit, quod ad hoc non pertinent quae dicuntur.

35 *καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ἐν φανερῷ μᾶλλον*]

cessario sunt addita; auctori enim nostro si *θάρσει* opponitur *τὸ φοβερὸν* sufficit.

19 *ἔστι δὲ θαρραλέα τά τε δεινὰ πόρρω ὄντα καὶ τὰ θαρραλέα ἐγγύς*] Mirum videtur *θαρραλέα*, quod definiendum erat, expositioni ipsi illatum; facile hoc effugit, si *σωτήρια* vel *ἐναντία* scripsit; sed haec minus curat.

30 *ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις . . . διὰ τὴν ἐμπειρίαν*] Ethic. Nicom. III, 9: *οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν θαλάττῃ καὶ ἐν νόσοις ἀδεὴς ὁ ἀνδρεῖος, οὐχ οὕτω δὲ ὡς οἱ θαλάττιοι· οἱ μὲν γὰρ ἀπεγνώκασι τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν θάνατον τὸν τοιοῦτον δυσχεραίνουσιν, οἱ δὲ εὐέλπιδές εἰσι παρὰ τὴν ἐμπειρίαν.*

pag. 1383 b 2 *ταῦτα δ' ἐστὶ πλῆθος χρημάτων καὶ ἰσχὺς σωμάτων καὶ φίλων*] Militum copias intelligit. *ἰσχὺς καὶ πλῆθος χρημάτων καὶ* Thurot.

5 *ἢ μὴ τοιούτους περὶ ὧν φοβοῦνται*] A: *ὦσιν μηδένα ἢ μὴ πολλοὺς ἢ μὴ τούτους ἢ περί*, id probum videtur si *τούτους παρ' ὧν φοβοῦνται* scripserit.

5 *καὶ ὅλως ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ*] Xenoph. Cyrop. I, 6, 2. III, 3, 34. Demosth. Olynth. II, 22: *πολὺ γὰρ πλείους ἀφορμὰς εἰς τὸ τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὔνοιαν ἔχειν ὁρῶ ἡμῖν ἐνούσας ἢ ἐκείνῳ.*

9 *ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν μηδὲ πείσεσθαι*] Neque nunc, neque in futurum pati; quae dicendi ratio magis postremae graecitati quam Aristoteli convenit; postrema duo verba delenda esse puto.

Cap. VI.

13 *ἔστω δὴ αἰσχύνη*] Ethic. Nicom. IV, 15: *περὶ δὲ αἰδοῦς ὥς τινος ἀρετῆς οὐ προσήκει λέγειν· πάθει γὰρ μᾶλλον ἔοικεν ἢ ἕξει. ὁρίζεται γοῦν φόβος τις ἀδοξίας, ἀποτελεῖται δὲ τῷ περὶ τὰ δεινὰ φόβῳ παραπλήσιον· ἐρυθραίνονται γὰρ οἱ αἰσχυνόμενοι, οἱ δὲ τὸν θάνατον φοβούμενοι ὠχριῶσιν. σωματικὰ δὴ φαίνεταί πως ἀμφότερα εἶναι, ὅπερ δοκεῖ πάθους μᾶλλον ἢ ἕξεως εἶναι.* Definitio, quam hic Ar. memorat, legitur in Platonic. definit. p.

573 (416): *αἰσχύνη φόβος ἐπὶ προσδοκίᾳ ἀδοξίας*. Stoicis est *φόβος ἀδοξίας* Diogen. VII, 1, 112 ibiq. Menag. p. 303.

20 *τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν*] Primum quae sunt *ἔργα*, tum quae sunt *σημεῖα* exponit; haec causa est, cur, postquam dixit: *ἀπὸ αἰσχροκερδείας γὰρ καὶ ἀνελευθερίας*, hanc alteram denuo memorat; quae enim sunt signa eius, affert: *πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα*. Tum utramque coniungit: *ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν τὰ ἔργα καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχρὰ γὰρ καὶ αἰσχυντικά*.

22 *καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην*] *ἢ ἀδικῆσαι* addit A, neque causa, cur haec deleantur, quod genus ipsum indicent; pertinent enim ad ipsam *παρακαταθήκην*, potes aliquem fort. non omnino illa privare *ἀποστερεῖν*, sed nihilo minus in ea re iniuria afficere *ἀδικεῖν*.

23 *καὶ τὸ συγγενέσθαι οἷς οὐ δεῖ ἢ ὅπου οὐ δεῖ ἢ ὅτε μὴ δεῖ*] Mirum *μὴ* positum pro *οὐ*, sed cod. A integrum membrum *ἢ ὅτε μὴ δεῖ* omittit. Ethic. Nicom. II, 2 p. 1104 b, 21: *δι' ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαῦλαι γίνονται τῷ διώκειν ταύτας καὶ φεύγειν ἢ ἃς μὴ δεῖ ἢ ὅτε οὐ δεῖ ἢ ὡς οὐ δεῖ ἢ ὁσαχῶς ἄλλως ὑπὸ τοῦ λόγου διορίζεται τὰ τοιαῦτα*. III, 14: *οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ*. IV, 2 p. 1120 b, 20: *οὐ μὴν δώσει γε οἷς οὐ δεῖ οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ οὐδ' ὅσα ἄλλα τοιαῦτα*.

32 *τὸ δ' ἐπαινεῖν παρόντα κολακείας, καὶ*] *καὶ τὸ ἐπαινεῖν παρόντα καὶ* Vahlen, unde Bekker[3] *κολακείας* inclusit; me repetitum vocabulum *κολακείας . . κολακείας γὰρ σημεῖα* non magis offendit, quam quod modo praecedit v. 26: *ἀπὸ . . ἀνελευθερίας . . . πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα*.

10 *ἀναίσχυντα*] A, *αἰσχυντικὰ* ceteri. *γὰρ* post *αἰσχρὰ* pag. 1384
om. Muretus, quod probat Vahlen p. 52.

29 *θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται*] Explicat supra dicta quinque genera; iam hic tria coniungere voluit: *τοὺς θαυμάζοντας καὶ οὓς θαυμάζει καὶ ὑφ' ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι*, primum vero hic omittit, quod ad hoc non pertinent quae dicuntur.

35 *καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ἐν φανερῷ μᾶλλον*]

Rem hic notat, ubi personam exspectamus; statim vero ab illa in hanc transit: *διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται.* Similiter infra transitum facit et rem inserit: *αἰσχύνονται δ' οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντηλά*, sed et hic illico ad homines revertitur: *ὁμοίως δὲ οὐ τοὺς εἰρημένους μόνον αἰσχύνονται.*

36 *τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ*] Eurip. Cresph. fragm. p. 129 Matth.: *αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖσι γίγνεται, τέκνον.*

pag. 1384b 3 *καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν*] Haec si sana et ut nunc leguntur, ex auctoris manu profecta sunt, loco suo mota sunt; quae enim sequuntur et rationem reddunt, non explicant *τοὺς μὴ συγγνωμονικούς*, sed *τοὺς μὴ περὶ ταὐτὰ ἐνόχους*. Quare illa verba aut post *δῆλον ὅτι νεμεσᾷ* ponenda aut quod malim, praecedenti loco praeponenda sunt. Ceteri libri praeter A et vet. tr. sic: *δῆλον γὰρ τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν τἀναντία δοκεῖν* (*δοκεῖ*) *τούτοις, καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικούς. ἃ γάρ τις.* In Schol. 35, 16: *καὶ μὴ συγγνωμονοῦντας* legitur.

6 *οὐδὲν γὰρ διαφέρει μὴ δοκεῖν ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν*] Si quis alius rerum turpium conscius est easque reticet, idem est ac si nulla ei turpitudo inesse videatur; quare cum *οὐδεὶς τῆς δόξης φροντίζει ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς δοξάζοντας*, eos qui mala non enunciant, non verentur. — *μὴ ἰδεῖν ἢ μὴ* Bonitz I, 93.

14 *ἠδοξηκότες*] *ἠξιωκότες* deteriores; schol. 35, 26: *γράφεται καὶ οὐδέν πως ἠδοξηκότες.*

16 *διὸ εὖ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακοσίους*] Schol. graec.: *Εὐριπίδης πρὸς τοὺς Συρακουσίους πρεσβεὺς ἀποσταλεὶς καὶ περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας δεόμενος, ὡς ἐκεῖνοι ἀνένευον, εἶπεν· ἔδει, ἄνδρες Συρακούσιοι, εἰ καὶ δι' οὐδὲν ἄλλο, ἀλλά γε διὰ τὸ ἄρτι ὑμῶν δέεσθαι, αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς ὡς θαυμάζοντας.* De veritate huius narrationis parum constat et facile ex Aristotelis verbis eam fingere potuit scholiasta aut alius, a quo hic acceptam retulit; multo minus quod Ruhnkenius Hist. crit. p. 70 dicit, reponendum esse *Ὑπερίδου.* Huius viri auctoritatem Aristoteles nunquam laudat, neque de eius legatione ad Syracusanos pro republica suscepta quidquam traditum est. Post

infelicem expeditionis eventum (Thuc. VII, 87) Euripidem Siculis celebratum poetam (Plut. Nic. cap. 29), qui de captivis cum Syracusanis ageret, ab Atheniensibus, antequam ad Archelaum veniret, legatum missum esse non improbabile est. Alium Euripidem, trierarchum (Demosth. *πρὸς Πολυκλ.* § 68), intelligit Droysen de Pseudeponymis in Zeitschr. für Alterth. 1839, 9 p. 931.

23 *ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν*] Muretus om. *τοῦ ἀληθεύειν*, et sic supra: *καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς δόξης*.

24 *οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται*] I, 11: *ἐπεὶ ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων, οὐδὲν μέλει τῆς τούτων τιμῆς ἢ τῆς δόξης αὐτῆς γε τῆς δόξης χάριν, ἀλλ' εἴπερ, δι' ἄλλο τι.*

26 *ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα*] Vid. II, 4. Aliter Ethic. Nic. IV, 15: *εἰ δ' ἐστὶ τὰ μὲν κατ' ἀλήθειαν αἰσχρὰ τὰ δὲ κατὰ δόξαν, οὐθὲν διαφέρει· οὐδέτερα γὰρ πρακτέα, ὥστ' οὐκ αἰσχυντέον*, ibi quae facere debent homines, hic quae facere solent, exponit.

32 *ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν*] Olymp. CVII, 1 (352) archonte Aristodemo, vid. Ruhnk. Histor. crit. p. 74. Clinton Fasti Hellen. p. 142. Usus est orator conformatione, *προσωποποιΐᾳ*, qua auditores ab iniusta agrorum divisione deterreret.

36 *διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ οὐ βούλονται*] Eurip. Hecub. v. 962—970.

1 *καὶ ὅταν ἔχωσιν ἃ καταισχύνουσιν ἔργα καὶ πράγ-* pag. 1385
ματα ἢ αὐτῶν ἢ προγόνων] Vulgo *καταισχυνοῦσιν*, A *καταισχύνωσιν*, futurum neque h. l. neque paulo post, ubi A *καὶ ὅλως ὑπὲρ ὧν αἰσχυνοῦνται*, aptum est, neque multitudinis numerus probandus esse videtur; plurima enim id genus exempla quae in vulgatis Aristotelis editionibus leguntur, nunc ex Bekkeri libris emendata sunt.

9 *αἰσχυντηροὶ*] h. l. A, sed p. 1389, 29. 1390, 2 *αἰσχυντηλοί*, 1384 b, 19 *αἰσχυντηλὰ* sine varietate.

12 *ἐγκαλυπτομένους*] Vid. Astius ad Plat. Phaedr. p. 305.

Cap. VII.

16 *ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες*] Ubique in hac tripartita divisione *καί*, nunquam *ἤ*, legimus, haud dubie hic quoque restituendum, et ita vet. transl., si huic fides praestanda est, nam saepissime *et* et *aut* confunduntur.

17 *ἔστω δὴ χάρις*] Platon. defin. p. 570 (413): *χάρις εὐεργεσία ἑκούσιος, ἀπόδοσις ἀγαθοῦ, ὑπουργία ἐν καιρῷ*.

18 *ὑπουργεῖν δεομένῳ*] A ap. Bekkerum et Gaisf.: *ἔχειν ὑπουργία δεομένων*, idem sed omisso *ἔχειν* ex eodem libro Victorius, simul ibi vulgatam repositam esse monet; infinitivus si deest, coniungendum est *λέγεται ὁ ἔχων χάριν*, ut vertit vet. interpr. lat., non ut Victorius aliique *χάριν ὑπουργεῖν*, quibus *ὁ ἔχων* est qui possidet quo quis eget. Unde Aristotelem *ἔχειν ὑπουργίαν δεομένῳ* scripsisse coniicias; explicat enim illud *ἔχειν χάριν* et facile in simplex verbum transire potuit; infra idem est: *ἀνάγκη οὖν μάλιστα μὲν εἰς ταῦτα ἔχειν τὴν ὑπουργίαν*. *χάριν* scholion esse censet Vaterus p. 93, quod *χάριν ὑπουργεῖν* coniungit. Sed ubique noster in definiendo substantivo iterum substantivo, non verbo utitur, ut hic quoque *ἔστω δὴ χάρις . . ὑπουργία δεομένῳ* verum esse appareat, non *ὑπουργεῖν*. Inseruntur autem verba *καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ἔχειν*, quod vocabulum est *πολλαχῶς λεγόμενον*, in quibus si *ὁ ἔχων* abesset, nemo requireret. Verbum fortasse et ideo redditum, quod infra *ἢ μόνος ἢ πρῶτος* id flagitarent.

20 *ἂν ᾖ*] Ita A, alii cum vet. transl. *ἂν ᾖ*, quo verbum *ὑπουργῇ* intelligatur, cui apte tum *μόνος ἢ πρῶτος* conveniunt, at in definitione est *ὑπουργία*, idque genitivus *ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν* flagitat, ex hoc enim, non ex *δεομένῳ* genitivus dependet; verbum autem ex illo substantivo ad nominativos intelligendum est.

28 *δεήσεως*] A, vet. tr., Oricellarius ap. Vict., de quo vid. Vict. praef. ad Nic. *αἰσθήσεως* schol. E, *αἰτήσεως* ceteri.

28 *κεχαρισμένοι*] Gratiam inierunt, quae alias nulla esset, sed exspectamus: magnam gratiam ineunt, magnum beneficium contulisse videntur. *κεχαρισμένον* A.

28 οἷον ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς] Res nobis plane ignota et inaudita. Schol. p. 35 b, 41: κἂν γὰρ μικρὰ ἡ χάρις, ἀλλ' οὖν μεγάλη αὐτῷ ἐνομίσθη, ὅς ἀποκεκλεισμένῳ ὄντι καὶ δι' αὐτοῦ ἐξελθόντι. ἐν τείχει γὰρ ἢ πύργῳ ἦν τις ἀποκεκλεισμένος, εἶτα διερχόμενός τις καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐναπόκλειστον ἀφῆκε φορμὸν εἰς τὸν πύργον, οὗ ἐντὸς ἐμβληθεὶς καθῆκεν ἑαυτὸν διὰ τοῦ πύργου ἢ τοῦ τείχους. Verba ipsa haec ficta esse docent, nec meliora Stahr Arist. I, 108.

29 εἰς ταῦτα] Haec quae diximus; igitur fortasse non cum Bekkero ταὐτά, quod et Victorius editionis margini addidit, scribendum; alia res est infra.

31 καὶ οἷς καὶ ἐφ' οἷς] Ex A dedimus, quo tripartita illa divisio recte observatur, ceteri non οἷς, sed ὅτε exhibent, infelici emendatione illatum, quod auctor in praecedentibus hoc maxime exponit.

33 ἐν τοιαύτῃ] ἐν τῇ αὐτῇ A et deinde ἐν τῇ τοιαύτῃ. Utrobique ἐν τῇ αὐτῇ praeferendum videtur.

35 ἢ ὑπηρετοῦντας] ἢ libri om., et Bas. Isingr. prima dedit (nam supra deteriores libri ὑπηρετῆσαι, non ὑπηρετηκότας), nos ex vet. transl. cod. Mon. *at* exhibente ibi ἢ fuisse scriptum docemur, fort. supra quoque ἢ ὑπηρετηκότας ponendum est, ut praecedit ἢ ὄντας ἢ γεγενημένους.

2 τοῦτο δ' οὐκ ἦν χάρις] Ne γὰρ corrigas, II, 13 p. 1390, 22: τοῦτο δ' ἦν ἐλεητικόν. II, 3 p. 1380 b, 18: ἡ δ' ὀργὴ τοῦτο ἦν et 22. III, 2 p. 1404 b, 37: αὕτη δ' ἦν ἡ τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετή. pag. 1385 b

3 ἢ ὅτι ἀπέδωκαν ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν] Vid. Voemel proleg. in orat. de Halonneso p. 31 seq.

4 εἴτ' εἰδότες εἴτε μή] εἴτ' εἰδὼς εἴτε μὴ εἰδὼς A, quem singularem aptis exemplis confirmare non possum, sed facile inde multitudinis numerum correctum esse apparet.

6 καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον] Haec quoque usum et utilitatem categoriarum, quibus loci communes inveniuntur, indicant.

Cap. VIII.

13 *ἔστω δὴ ἔλεος*] Zeno et Stoicia p. Diog. Laert. VII, 1 § 111: *καὶ τὴν μὲν λύπην εἶναι συστολὴν ἄλογον· εἴδη δὲ αὐτῆς ἔλεον, φθόνον, ζῆλον, ζηλοτυπίαν, ἄχθος, ἐνόχλησιν, ἀνίαν, ὀδύνην, σύγχυσιν. ἔλεον μὲν οὖν εἶναι λύπην ὡς ἐπ' ἀναξίως κακοπαθοῦντι, φθόνον δὲ λύπην ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς.* Cicero Tuscul. IV, 8, 18: *misericordia est aegritudo ex miseria alterius, iniuria laborantis: nemo enim parricidae aut proditoris supplicio misericordia commovetur.* Conf. Stob. ecl. eth. p. 180.

13 *ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ*] Si *φθαρτικὸν* est, item est *λυπηρόν*; at misericordiam commovet non modo *φαινόμενον κακὸν φθαρτικόν*, sed et *κακὸν λυπηρόν*, quare reponendum, quod vetus interpres latinus et Muretus vertunt, *φθαρτικῷ ἢ λυπηρῷ*. II, 5: *ἔστω δὴ φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ φθαρτικοῦ ἢ λυπηροῦ. οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται οἷον εἰ ἔσται ἄδικος ἢ βραδύς, ἀλλ' ὅσα λύπας μεγάλας ἢ φθορὰς δύναται.*

29 *αὐτοῦ τε γὰρ ταῦτα*] Cur transitus in singularem fit nec *αὐτῶν* dicit?

30 *καὶ οἱ μήτε ἐν ἀνδρίας πάθει ὄντες*] His respondent *μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα*, id est qui non in *ὑπερβολῇ* sint fortitudinis; at quid sibi volunt in medio interposita verba *μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει?* inprimis cum sequatur *ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων*. Quorum vero? eorum scilicet, qui *τεταπεινωμένοι* et qui *ὑβρισταὶ* sunt; quare neque ordine suo haec collocata et quaedam excidisse puto. Neutro genere cur dicat *ἀλόγιστα γὰρ . . ταῦτα*, non intelligo.

pag. 1386 1 *καὶ ὅλως δὴ ὅταν*] Plerumque dicit *καὶ ὅλως* vel *ὅλως δέ*; raro invenitur utrumque coniunctum *καὶ ὅλως δέ*, ut I, 9. II, 23, rarissime *καὶ ὅλως δή*, ut Pol. V, 4 p. 1304, 33. Ethic. Nic. X, 10 p. 1131 b, 14. Hoc loco *δὴ* ex A, quamvis taceat Bekkerus de QYZ, editiones et codices Victorii et Gaisf. *δὲ* exhibent.

3 *συμβεβηκότα ἢ αὐτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ, ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι ἢ αὐτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ*] Hoc graece probari non pot-

est; dicere solet *ἢ αὑτῷ ἢ τῶν αὑτοῦ τινί*, facilius possis *ἢ τῳ τῶν αὑτοῦ*. Particulam *ἢ* ante secundum *αὑτῷ* om. A et vet. transl., sed similis locus III, 15: *ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς*, ubi vet. tr. *τις* addit.

5 *ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικά, πάντα ἐλεεινά, καὶ ὅσα ἀναιρετικά*] Incertum est, quale sit discrimen inter *φθαρτικὰ* et *ἀναιρετικά*; imo ipse ex his tria diversa exponit *τὰ ὀδυνηρά, τὰ φθαρτικά*, denique *ὧν ἡ τύχη αἰτία κακῶν*. Praeterea primum membrum falsum continet; non enim modo quae *φθαρτικὰ* sunt, sed et quae *λυπηρὰ* vel *ὀδυνηρά*, neque *φθαρτικὰ* vel *ἀναιρετικὰ* sunt, misericordiam commovent; ipse enim definiit *ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ*. Has difficultates sensit et sustulit Muretus, qui in versione *φθαρτικὰ* omisit; hoc enim omittit, non ut Riccobonus p. 221 dicit *καὶ ὅσα ἀναιρετικὰ* — Conf. Vahlen p. 60, qui *φθαρτικὰ* margini propter *ἀναιρετικὰ* adscriptum dicens delet, idem vero ad poetic. II p. 21, 81 transponens corrigit: *καὶ ὅσα ἀναιρετικὰ καὶ φθαρτικὰ* . .

7 *ἔστι δ' ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικά*] Haec supra disiuncta in unum coniunxit; Rhet. Gr. VII p. 702: *οἶκτός γε μὴν οἷς τὰ ἀνήκεστα συμβέβηκε πεπονθέναι παρακολουθεῖ ἤτοι ἐχθροῦ τινὸς ἐπηρείᾳ ἢ ἄλλως φύσεως ἀνάγκῃ* et quae ibi sani auctoris leguntur verba.

12 *ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρᾶξαι, κακόν τι συμβῆναι*] Id est ut *εὖ πρᾶξαι*; similiter *ἀγαθά, πονηρὰ πράττειν*, sed verum puto quod Vahlen coniecit *ὑπάρξαι*.

14 *οἷον Διοπείθει τὰ παρὰ βασιλέως τεθνεῶτι κατεπέμφθη*] Ergo vir clarus, haud ignotus intelligendus est, neque de imperatore Diopithe ab aliis accusato, a Demosthene defenso Ol. CIX, 4, fort. ipso illo iudicio damnato, dubitandum esse videtur. Schol. 36 b, 28: *οἷον ὁ Διοπάθης ἔπαθέ τι κακόν, ἤγουν τὸ ἐξορισθῆναι παρὰ βασιλέως, καὶ ὅτε ἤδη ἔγγιζεν ἡ βασιλικὴ πρόσταξις, ἡ συμπαθοῦσα αὐτὸν καὶ ἐπανακαλουμένη τῆς ἐξορίας καὶ ἤδη ἦλθεν εἰς τὸν τόπον, ἔνθα ἐξωρίσθη, ἀπέθανεν ὁ Διοπάθης*. Hoc est fabulam fingere, ne tacuisse videaris.

17 *ἐλεοῦσι δὲ*] Quorum misereri deceat, paucis compre-

hendit Isocrat. de bigis § 48: *δικαίως δ' ἂν ὑφ' ὑμῶν ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων ἐλεηθείην, εἰ καὶ τῷ λόγῳ τυγχάνω μὴ δυνάμενος ἐπὶ τοῦθ' ὑμᾶς ἄγειν, εἴπερ χρὴ τούτους ἐλεεῖν τοὺς ἀδίκως μὲν κινδυνεύοντας, περὶ δὲ τῶν μεγίστων ἀγωνιζομένους, ἀναξίως δ' αὐτῶν καὶ τῶν προγόνων πράττοντας, πλείστων δὲ χρημάτων ἀπεστερημένους καὶ μεγίστῃ μεταβολῇ τοῦ βίου χρωμένους.*

20 *διὸ καὶ Ἄμασις*] Imo Psammenitus eius filius. Herodotus in Thalia III, 14. Quare Aristotelis notandum est *μνημονικὸν ἁμάρτημα*; sic Ethicorum II, 9 ait Calypsonem dicere apud Homerum ea quae Ulixes dicit, at Eustratius et Victorius III, 3. Var. lect. Circen esse ait. Sic Gellius XV, 8. Aiacem pro Hectore a Cicerone dictum, sic Agamemnonem pro Ulixe in II, 30 de divinatione, quod notavit Politianus; sic Aiax pro Ulixe in eodem II, 39 de divinatione [conf. Muret. Var. Lect. III, 6]. Sic in oratore Eupolin pro Aristophane; sic Plutarchus in Nicia Cleonem pro Agoracrito. Muretus. Iam Victorius, aut *μνημονικὸν ἁμάρτημα*, inquit, est, aut alios rerum gestarum auctores, ab Herodoto dissentientes secutus Aristoteles diversa prodidit. Posterius non probabile, quod Herodotus ipsi satis notus et prae ceteris fide dignus erat, et verba ipsa eadem apud Herodotum et Aristotelem, aliunde sumptam non esse historiam suadent. Quum in A scriptum sit addito articulo *ὁ Ἄμασις*, errorem facile sustuleris corrigens *ὁ Ἀμάσιος*, Amasidis filius; multo clarior enim filio, qui dimidium anni regnavit, erat pater quadraginta quatuor annos Aegyptiorum rex; sed nomen ipsum ab Aristotele neglectum esse non puto; dixisset ut saepius Herodotus: *διὸ καὶ Ψαμμήνιτος ὁ Ἀμάσιος*. In Polit. II, 6 in Platonis legibus Socratem loqui dicit, qui *Ἀθηναῖος ξένος* est; ibidem Platonem possessionem *μέχρι πενταπλασίας* augeri concedere monet, item II, 7, at Plato dixit *μέχρι τετραπλασίου*, qui in re graviori multo gravior est error neque tollendus, nisi Aristotelem quintam partem excludere et in altero loco ex priore male *πενταπλασίαν* pro *τετραπλασίαν* invectum dixeris. Ibidem III, 13 et V, 10 in narratione item ex Herodoto V, 92 sumpta Periandrum et Thrasybulum confundit. Cf. ad III, 9 p. 1409, 27.

21 *τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν, ἐκεῖνο δὲ δεινόν*] Psammenitus ipse apud Herodotum a Cambyse interrogatus respondet: *ὦ παῖ Κύρου, τὰ μὲν οἰκήϊα ἦν μέζω κακὰ ἢ ὥστε ἀνακλαίειν· τὸ δὲ τοῦ ἑταίρου πένθος ἄξιον ἦν δακρύων, ὃς ἐκ πολλῶν τε καὶ εὐδαιμόνων ἐκπεσὼν ἐς πτωχηΐην ἀπῖκται ἐπὶ γήραος οὐδῷ.* Conf. Bentl. ad Hor. Carm. I, 3, 18.

23 *ἔτι ἐλεοῦσιν ἐγγὺς αὐτοῖς τοῦ δεινοῦ ὄντος*] Primo loco haec adiecta sunt; haec enim cohaerent: *ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους . . . καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι.* Hoc dicit, homines adhuc misericordia commoveri, si *δεινὸν* illud appropinquat; nam si iam adest, ea omnis removetur et metu exstinguitur. — Rectius Vahlen aliquid excidisse censet, v. c. *χρήσιμον· (οὐ γὰρ) ἔτι ἐλεοῦσιν.* Difficultatem ii, qui *αὐτοῖς* mutarunt in *αὐτοῦ* (sic omnes praeter A), senserunt; iam enim alii, non ipsi intelliguntur.

24 *καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι*] Cleon ap. Thuc. III, 40: *μηδὲ τρισὶ τοῖς ἀξυμφορωτάτοις τῇ ἀρχῇ, οἴκτῳ καὶ ἡδονῇ λόγων καὶ ἐπιεικείᾳ, ἁμαρτάνειν. ἔλεός τε γὰρ πρὸς τοὺς ὁμοίους δίκαιος ἀντιδίδοσθαι καὶ μὴ πρὸς τοὺς οὔτ' ἀντοικτιοῦντας ἐξ ἀνάγκης τε καθεστῶτας ἀεὶ πολεμίους.*

27 *ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν ὅτι, ὅσα ἐφ' αὑτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν*] Intelligit quae supra dixit cap. 5: *ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστιν.*

32 *τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι*] Poetic. 17: *ὅσα δὲ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον· πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσίν εἰσιν.*

32 *ἐσθήσει*] Vahlen p. 558, Bekker[3] ex A *αἰσθήσει*, ceteri *ἐσθῆτι*, at statim sequitur *ἐσθῆτας* sine varietate, et sic alibi, ut dubitare liceat; potius multitudinis numerus *ἐσθῆσι* reponendus est, quod in pronuntiatione ab *αἰσθήσει* non discrepat. Tum ceteri praeter A et vet. tr.: *ὅλως τῇ ὑποκρίσει.* — Alia nunc ipse Vahlen proponit ad Arist. poet. II, 79—81: *καὶ φωναῖς καὶ ὅλως ἐν ὑποκρίσει καὶ αἰσθήσει*, quod non probo.

pag. 1386 b 1 *καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων*] Postquam homines simulatione, si quacunque ratione mala dilucide ante oculos ponunt, *διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι* maiorem misericordiam commovere monuit, idem de rebus valere addit: *ἅπαντα γὰρ διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον.* A om. *τά*, celeri deinde *διὰ τὸ αὐτὸ*

2 *καὶ τὰς πράξεις*] Ante *καὶ λόγους* ponit v. 3 Thurot, quod probat Vahlen l. l. p. 80, nec ineptum est.

6 *ἐλεεινόν*] Non A, qui cum vet. tr. solus id servat, sed ceteri om.

8 *καὶ ὡς ἀναξίου ὄντος*] A vet. tr., ceteri male *τε* inserunt ante *ὄντος*, ut *καὶ* delendum esset; proba videtur lectio neque *ὡς καὶ* transponendum.

Cap. IX.

9 *ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν*] Ethic. Nicom. II, 7: *νέμεσις δὲ μεσότης φθόνου καὶ ἐπιχαιρεκακίας. εἰσὶ δὲ περὶ λύπην καὶ ἡδονὴν τὰς ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τοῖς πέλας γινομένας· ὁ μὲν γὰρ νεμεσητικὸς λυπεῖται ἐπὶ τοῖς ἀναξίως εὖ πράττουσιν, ὁ δὲ φθονερὸς ὑπερβάλλων τοῦτον ἐπὶ πᾶσι λυπεῖται, ὁ δ' ἐπιχαιρέκακος τοσοῦτον ἐλλείπει τοῦ λυπεῖσθαι ὥστε καὶ χαίρειν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων καὶ ἄλλοθι καιρὸς ἔσται.* quibus rhetoricam indicare videtur. Ethic. magn. I, 28: *νέμεσις δ' ἐστὶ μεσότης φθονερίας καὶ ἐπιχαιρεκακίας· ἀμφότεραι γὰρ αὗται ψεκταί εἰσιν, ὁ δὲ νεμεσητικὸς ἐπαινετός. ἔστι δὲ ἡ νέμεσις περὶ ἀγαθὰ ἃ τυγχάνει ὑπάρχοντα ἀναξίῳ ὄντι λύπη τις. νεμεσητικὸς οὖν ὁ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις λυπητικός, καὶ αὐτός γε πάλιν οὗτος λυπήσεται, ἄν τινα ἴδῃ κακῶς πράττοντα ἀνάξιον ὄντα. ἡ μὲν οὖν νέμεσις καὶ ὁ νεμεσητικὸς ἴσως τοιοῦτος, ὁ δέ γε φθονερὸς ἐναντίος τούτῳ· ἁπλῶς γὰρ ἄν τε ἄξιος ᾖ, ἄν τε μὴ τοῦ εὖ πράττειν, λυπηθήσεται. ὁμοίως τούτῳ ὁ ἐπιχαιρέκακος ἡσθήσεται κακῶς πράττοντι καὶ τῷ ἀξίῳ καὶ τῷ ἀναξίῳ, ὁ δέ γε νεμεσητικὸς οὔ· ἀλλὰ μεσότης τίς ἐστι τούτων.* Ethic. Eudem. III, 7. Pseudoplut. vita Homeri cap. CXXXII: *πάλιν δὲ τῶν περὶ Ἀριστοτέλην ἀστεῖα πάθη ἡγουμένων τὴν νέμεσιν καὶ τὸν ἔλεον· τὸ γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς*

δάκνεσθαι ἐπὶ τοῖς πλησίον, εἰ παρ' ἀξίαν εὐτυχοῦσι, νέμεσις καλεῖται, τὸ δὲ λυπεῖσθαι, εἰ παρ' ἀξίαν δυστυχοῦσιν, ἔλεος λέγεται· ταῦτα καὶ Ὅμηρος προσήκειν τοῖς ἀγαθοῖς νομίζει, ὅπου καὶ τῷ Διὶ ἀνατίθησιν αὐτά· ποιεῖ γὰρ ἄλλα τε καὶ ταῦτα

Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο,
Ζεὺς γάρ οἱ νεμέσασχ' ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο.

Haec ex ipso nostro vel ex alio gemino loco hausta sunt, quod alter versus ab Aristotele solo notatus docet.

15 *ἄδικον γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γιγνόμενον, διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν*] Ethic. Eudem. III, 7: *ὁ μὲν φθόνος τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς κατ' ἀξίαν εὖ πράττουσίν ἐστι, τὸ δὲ τοῦ ἐπιχαιρεκάκου πάθος ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀνώνυμον, ἀλλ' ὁ ἔχων δῆλος, ἐπὶ τῷ χαίρειν ταῖς παρὰ τὴν ἀξίαν κακοπραγίαις, μὴ χαίρειν δὲ ἐπὶ ταῖς ἀξίαις. μέσος δὲ τούτων ὁ νεμεσητικὸς καὶ ὃ ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι τὴν νέμεσιν, διὸ καὶ θεὸν οἴονται εἶναι τὴν νέμεσιν.*

16 *δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος . . ταὐτὸν τῷ νεμεσᾶν, ἔστι δ' ἕτερον*] Top. II, 2: *ἄλλος* (*τόπος*) *τὸ λόγους ποιεῖν τοῦ τε συμβεβηκότος καὶ ᾧ συμβέβηκεν, ἢ ἀμφοτέρων καθ' ἑκάτερον ἢ τοῦ ἑτέρου, εἶτα σκοπεῖν εἴ τι μὴ ἀληθὲς ἐν τοῖς λόγοις ὡς ἀληθὲς εἴληπται, οἷον . . εἰ φθονερὸς ὁ σπουδαῖος, τίς ὁ φθονερὸς καὶ τίς ὁ φθόνος; εἰ γὰρ ὁ φθόνος ἐστὶ λύπη ἐπὶ φαινομένῃ εὐπραγίᾳ τῶν ἐπιεικῶν τινός, δῆλον ὅτι ὁ σπουδαῖος οὐ φθονερός· φαῦλος γὰρ ἂν εἴη. καὶ εἰ ὁ νεμεσητικὸς φθονερός, τίς ἑκάτερος αὐτῶν; οὕτω γὰρ καταφανὲς ἔσται, πότερον ἀληθὲς ἢ ψεῦδος τὸ ῥηθέν, οἷον εἰ φθονερὸς μὲν ὁ λυπούμενος ἐπὶ ταῖς τῶν ἀγαθῶν εὐπραγίαις, νεμεσητικὸς δ' ὁ λυπούμενος ἐπὶ ταῖς τῶν κακῶν εὐπραγίαις, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη φθονερὸς ὁ νεμεσητικός.* Cicero ad Atticum V, 19, 3: *ut libet, sed plane gaudeo, quoniam τὸ νεμεσᾶν interest τοῦ φθονεῖν.* Conf. Gaisf. ad Schol. Hesiod. Op. v. 198.

19 *εἰς εὐπραγίαν*] *ἐπὶ εὐπραγίᾳ* A, sed fuisse videtur *εὐπραγίαν*. Gaisf.

20 *τὸ δὲ μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον*] II, 10: *εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ φαινομένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ*

τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὑτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους. Aristoteles ipse *ἕτερον* interpretatur *φαῦλον*, vid. Valcken. Diatr. p. 112.

28 *οἷον τοὺς πατραλοίας καὶ μιαιφόνους*] Cicero Tuscul. IV, 8, 18: *misericordia est aegritudo ex miseria alterius, iniuria laborantis; nemo enim parricidae aut proditoris supplicio misericordia commovetur.*

pag. 1387 16 *ἐπεὶ δὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει*] Aliis in locis, in quibus transitum facit, non dicit *ἐπειδὴ δέ*, sed *ἐπεὶ δέ*, ut II, 5: *ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν*, ibidem: *ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερὸν τί ἐστι καὶ τῶν φοβερῶν.* II, 6: *ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη.* II, 8: *ἐπεὶ δ' ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάθη ἐλεεινά ἐστιν.* II, 1: *ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγωρία ἐστὶν ἐνέργεια δόξης.* II, 10: *ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀγωνιστὰς καὶ ἀντεραστὰς καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφιεμένους φιλοτιμοῦνται.* ubi editiones Aldi aliorumque *ἐπειδὴ δέ.*

22 *καὶ ἐὰν διὰ ταῦτ'*] Sic ex A scripsimus, non quod in ceteris, *κἂν*; si novus incipit locus, qualis hic est, contractionem non legimus; semel tantum supra cap. 8 exstat: *κἂν οἴωνταί τινας εἶναι ἐπιεικεῖς.*

29 *ὅπλα ὧν*] A, ceteri omnes *ὅπλων*, deinde post *γάμοι* ceteri *διαφέροντες*, A solus *ἁρμόττοντες*, quod non calami lapsu ex repetito verbo natum est, imo id correctum in id quod flagitari videbatur. Hoc dicit, ut sunt arma pulchra, v. c. Achillis, quae fortem virum, non iustum ornant, et nuptiae, quae nobilibus, non pecuniosis conveniunt. — *ὅπλων . . καὶ γάμοι* (*λαμπροὶ*) *ἁρμόττοντες* Vahlen. Conf. Bonitz III, 78.

30 *καὶ γάμοι διαφέροντες οὐ τοῖς νεωστὶ πλουσίοις ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν*] Cuius rei exemplum est quod fortasse in animo habuit auctor, Alcibiades apud Isocr. de bigis § 31: *μετὰ δὲ ταῦτα τὴν μητέρα τὴν ἐμὴν ἔγημεν· ἡγοῦμαι γὰρ καὶ ταύτην ἀριστεῖον αὐτὸν λαβεῖν. ὁ γὰρ πατὴρ αὐτῆς Ἱππόνικος, πλούτῳ μὲν πρῶτος ὢν τῶν Ἑλλήνων, γένει δ' οὐδενὸς ὕστερος τῶν πολιτῶν, τιμώμενος δὲ καὶ θαυμαζόμενος μάλιστα τῶν ἐφ' αὑτοῦ, μετὰ προικὸς δὲ πλείστης καὶ δόξης μεγίστης ἐκδιδοὺς τὴν θυγατέρα, καὶ τοῦ γάμου τυχεῖν εὐχομένων μὲν ἁπάντων ἀξιούντων δὲ τῶν*

πρώτων, τὸν πατέρα τὸν ἐμὸν ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενος κηδεστὴν ἐπεθύμησε ποιήσασθαι.

33 ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται] Iliad. XI, 540 de Hectore:

αὐτὰρ ὁ τῶν ἄλλων ἐπεπωλεῖτο στίχας ἀνδρῶν
ἔγχεΐ τ' ἄορί τε μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν·
Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο.
[Ζεὺς γάρ οἱ νεμεσᾶθ', ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο.]

Postremum versum Aristoteles servavit, ex Aristotele, ut supra vidimus, Pseudoplut. vit. Hom. cap. 132. et Plutarchus, vid. Heynius ad h. l.

3 οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι καὶ δι' ἅ, ἐκ τούτων δῆλον] pag. 1387 b pr. A τοῖς et tum διὰ τί. Non mirum, si τοῖς, unde vulgata venit οἷς, natum sit ex τίσι ut supra v. 6, neque multitudinis numerus διὰ τίνα, qui in ceteris locis legitur, necessario requiritur. Neque tamen nostra oratio offendit, quae item variat II, 10 p. 1388, 23: δῆλον δὲ καὶ οἷς χαίρουσιν . . . καὶ ἐπὶ τίσι, si iure ibi Bekkerus ἐφ' ante οἷς delevit. II, 11: τὰ ποῖα καὶ ἐπὶ τίσιν, ut cap. 2. 5. 6. 8.

7 δεύτερον δ', ἂν ὄντες ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι τυγχάνωσιν] Muretus negationem inserendam esse censet, dicit enim: lege οὐ τυγχάνουσιν, debebat scribere μὴ τυγχάνωσι. Offendit egregium virum quod eadem quae in praecedentibus, sententia inesse videatur; nam qui sunt ἄξιοι τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, aperte ἀγαθοὶ et σπουδαῖοι sunt; itaque sensum quaesivit quem ipse vertit: qui cum boni gravesque viri sint, ea non consequuntur, quae contraria sunt verbis καὶ ταῦτα κεκτημένοι. Sed hoc ipsum in vulgata lectione est; ex illis enim καὶ ταῦτα κεκτημένοι hic intelligendi sunt et ii qui illa non possident; neque Aristoteles hoc loco μὴ τυγχάνωσιν, sed μὴ κεκτημένοι ὦσιν vel ἔχωσιν vel simile dixisset.

Cap. X.

22 εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ φαινομένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους] Plat. defin. p. 574 (416): φθόνος λύπη ἐπὶ φίλων ἀγαθοῖς ἢ οὖσιν ἢ γεγενημένοις. Conf. Plat. Phileb. p. 215 seq. (49); supra II, 9 Aristoteles:

λύπη μὲν γὰρ ταραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἐστὶ καὶ εἰς εὐπραγίαν, ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναξίου ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου. τὸ δὲ μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον, ἅπασιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν· οὐ γὰρ ἔτι ἔσται τὸ μὲν νέμεσις τὸ δὲ φθόνος, ἀλλὰ φόβος, ἐὰν διὰ τοῦτο ἡ λύπη ὑπάρχῃ καὶ ἡ ταραχή, ὅτι αὐτῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας. Hoc posterius necessarium videtur et quamquam a Zenone ap. Diog. VII, 111 (*φθόνος λύπη ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς*) omissum, a Cicerone non sine vi notatum est, Tusc. Quaest. IV, 8, 17: *invidentiam esse dicunt aegritudinem susceptam propter alterius res secundas, quae nihil noceant invidenti. Nam si qui doleat eius rebus secundis, a quo ipse laedatur, non recte dicatur invidere, ut si Hectori Agamemno; qui autem, cui alterius commoda nihil noceant, tamen eum doleat his frui, is invidet profecto.* Id si Aristoteles in hac definitione non neglexit, latet in verbis *μὴ ἵνα τι αὐτῷ*, unde Muretus probante Vatero p. 98 *μὴ ἵνα μή τι αὐτῷ*, idque non ut ne quid eveniat ei qui invidet, sed eorum ipsorum causa quibus invidetur; poterat probabilius quod supra *μὴ ὅτι τι αὐτῷ*. Nobis nihil mutandum esse videtur; qui enim alii invidet, non propter se quod ipse illis bonis frui velit, sed quod alius secundis rebus utatur, invidet; abest invidentia, si ille omnibus bonis privatur, etiamsi nihil in ipsum inde redundaverit; quare oppositus est *φθόνος ζήλῳ*, hic enim *οὐχ ὅτι ἄλλῳ ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῷ ἐστίν*. Idque notare voluit Aristoteles. Qui vero alii invidet simulque malum timet, non propter illum, sed propter se ipsum ita affectus est, unde abit *φθόνος* et nascitur *φόβος*.

27 *καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν*] Desunt exempla, quibus docti hoc graece dictum credamus pro eo quod iam Bas. editores restituerunt *μικρὸν ἐλλείπει τοῦ*. Hoc postremum *τοῦ* et Victorius in commentario coniecit; Muretus *μικρὸν ἐλλείπει τό*.

pag. 1388 7 *τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται*] Schol. p. 37 b, 28: *τοῦ Αἰσχύλου τοῦ ποιητοῦ ἐστί.*

13 *ὡσαύτως καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα*] Sic ex A reposuimus; ceteri omnes *πρὸς τούτους καὶ περί*, quibus nullus inest sensus; nam si *τούτους* intelligit quos nominavit,

dici nequit *ὡσαύτως*. Muretus vertit: talibus et ob talia non invident; at intelligendum est *φιλοτιμοῦνται*, neque negativam sententiam, sed positivam explicant, unde melius haec superioribus inserta legerentur: *φιλοτιμοῦνται γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους, ὡσαύτως καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα, πρὸς δὲ τοὺς*

18 *εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι*] Aegre articulo ante *ἐγγύς*, quem iam Vaterus p. 99 desideravit, caremus.

23 *καὶ τοῖς ταχὺ οἱ μήπω τυχόντες ἢ μὴ τυχόντες φθονοῦσιν*] Hoc loco membrum illud cum A inseruimus; simile enim est ei quod praecedit; ceteri libri hoc colon statim post Hesiodi verba inculcant, neque *μήπω*, sed *ἢ μόλις*, quod ut vocabulo *ταχὺ* accurata esset oppositio, correctum videtur, exhibent.

24 *δῆλον δὲ καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ ἐπὶ τίσι καὶ πῶς ἔχοντες*] *ἐφ'* om. Bekker[3]; sed *ἐφ' οἷς* rem, non personam designat, melius igitur alteram coniunctionem inclusisset; at hoc verbum et de re et de persona dicitur *χαίρειν ἐπί τινι*, ut supra II, 9: *δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ὡς δ' αὔτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν.*

25 *ὡς γὰρ οὐκ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται*] Ex A Bekkerus *οὐκ* edidit, ceteri libri *μὴ* praebent; acute Muretus negationem delet probante Wolfio ap. Vaterum p. 211: nam quomodo affecti dolent alienis bonis, eodem modo affecti gaudebunt contrariis. At quis *φθόνον* et *ἐπιχαιρεκακίαν* idem esse *πάθος* dixerit? est quidem *τοῦ αὐτοῦ ἤθους*, sed non eiusdem affectus. Itaque simplicissimum esset: *ὡς γὰρ λυποῦνται, οὕτως ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται.*

27 *ἀξιούμενοι*] *ἀξιοῦντες* Bonitz I, 94.

CAP. XI.

30 *εἰ γάρ ἐστι ζῆλος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῃ παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων καὶ ἐνδεχομένων αὐτῷ λαβεῖν περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει*] Zeno ap. Diogen. VII, 111: *ζῆλον δὲ λύπην ἐπὶ τῷ ἄλλῳ παρεῖναι ὧν αὐτὸς ἐπιθυμεῖ*, in quibus Victorius quod editio princ. praestat, *ὧν αὐτὸς ἔχει*, emendat *μὴ ἔχει*. Cicero Tuscul. disput. IV, 8, 17: *aemulatio aegritudo, si eo quod concupierit, alius potiatur, ipse ca-*

reat. Ap. Stobaeum ecl. eth. p. 178: *ζῆλος λύπη ἐπὶ τῷ ἕτερον ἐπιτυγχάνειν· ὧν αὐτὸς ἐπιθυμεῖ, αὐτὸν δὲ μή. λέγεσθαι δὲ καὶ ἑτέρως ζῆλον μακαρισμοῦ ἔνδειαν καὶ τὴν ἄλλου μίμησιν ὡς ἂν κρείττονος.*

36 *ἀνάγκη δὴ ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι*] Alii *δέ*, quod nihil est; notandum *δὴ* insertum, ut de coelo I, 7 p. 276, 15.

pag. 1388 b 2 *οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα*] Muretus probante Vatero p. 100 ante haec ex definitione verba inserit: *ἐνδεχόμενον* (scrib. *ἐνδεχομένων*) *αὐτοῖς λαβεῖν*, addenda enim constare haec ex superioribus et ex iis quae sequuntur. Quae si adiecta essent, omnia melius cohaererent; nunc cum iam in definitione dicta sint, *ἀπὸ κοινοῦ* intelligamus; Aristoteles omisit, quo magis oppositio appareret: *ἀνάγκη ζηλωτικοὺς εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας αὐτοὺς ἀγαθῶν ὧν μὴ ἔχουσιν . . . καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθά*, igitur aemulantur et qui non possident et qui possident.

4 *ἔστι γὰρ ταῦτα*] Ethic. Nic. IV, 7 fine: *αἱ γὰρ δυναστεῖαι καὶ ὁ πλοῦτος διὰ τὴν τιμήν ἐστιν αἱρετά· οἱ γοῦν ἔχοντες αὐτὰ τιμᾶσθαι δι' αὐτῶν βούλονται.* — *δὲ* pro *γὰρ* coniicit Thurot.

6 *ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν*] Quod putant ipsos decere probos esse viros, bonis enim illis abundare probos decere, hi quoque *ζηλωτικοὶ* sunt et bona illa in aliis admirantur; sed quaerendum de *τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι*. Multum turbant in his interpretes; Muretus corrigit: *ὡς προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσήκει τοῖς ἔχουσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν.* In quibus si quid placeat, quod coniungit verba: *ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν, ζηλοῦσι*, probes. Vaterus p. 100: *ὅτι προσῆκον ἀγαθοῖς εἶναι τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι*, reliqua ex scholio addita censet, e quibus, cur haec bona admirentur, nemo perspicit. Schol. 38, 15: *ζηλοῦσι γὰρ τοιαῦτα ἀγαθὰ διὰ τὸ οἴεσθαι ἀγαθοὺς εἶναι καὶ διὰ τὸ ἔχειν τὰ ἔχειν τὰ ἀγαθὰ ἃ προσήκει ἔχειν τοὺς ἀγαθούς*, unde Vahlen p. 566 coniecit, Bekker[3] recepit: *ὅτι ἃ προσῆκε τοῖς ἀγαθοῖς ἔχουσι.* Quidni etiam *προσήκει*? si *ἀγαθῶς ἔχουσι*, i. e. *ἀγαθοῖς*, probum est, vulgata retinenda; scholiasta enim auctoris verba

non repetit, sed suo more explanat. Certum vero est *ἀγαθῶς* Top. V, 7 p. 136 b, 28. Stephanus p. 290: *ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι. ζηλοῦσι γὰρ οἱ ζηλοῦντες τοὺς τὰ ἀγαθὰ ἔχοντας ἀγαθούς, ὅτι καὶ ἑαυτοῖς ἀγαθοῖς οὖσι προσῆκεν αὐτὰ ἔχειν. συντακτέον οὖν καὶ οὕτως, εἰ βούλει, διὰ τὸ σαφέστερον. ζηλοῦσι γάρ, λείπει τοὺς τὰ ἀγαθὰ εὐτυχήσαντας ἔχειν, ὡς προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι· διὰ τοῦτο γὰρ ζηλοῦσιν ὡς ἀγαθοὶ καὶ αὐτοί. εἶτα εἰπὲ ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν, ἤγουν τὰ ζηλωτά.* Is non aliud quam quod legimus invenit. Conf. Brandis Philol. IV, 46.

10 *εἰ δ' ἐστὶ ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθά*] Isocrat. Antid. § 142—149.

21 *καὶ ὧν ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια λέγονται ἢ ὑπὸ ποιητῶν ἢ λογογράφων*] Isocrat. Euag. § 40: *τὸν δὴ τὸ κάλλιστον τῶν ὄντων κάλλιστα κτησάμενον τίς ἂν ῥήτωρ ἢ ποιητὴς ἢ λόγων εὑρετὴς ἀξίως τῶν πεπραγμένων ἐπαινέσειεν*; ante Bekkerum *ἢ ῥήτωρ*, haud dubie praeter *ἢ* etiam *ῥήτωρ* est delendum; ipse enim alibi poetam et oratorem componit, ut Philipp. § 109: *περὶ δὲ τῶν ἄλλων τῶν τῇ ψυχῇ προσόντων ἀγαθῶν οὔτε τῶν ποιητῶν οὔτε τῶν λογοποιῶν οὐδεμίαν φανήσεται μνείαν πεποιημένος.* § 144: *οὐδεὶς ἂν οὔτε λόγων εὑρετὴς οὔτε ποιητὴς ἐπαινέσειεν.* Ad Nicocl. § 7. 13. 48.

23 *καὶ τὸ ζηλοῦν τῷ καταφρονεῖν*] Substantivo verbum addit, in quo item concinnitas servanda est, unde reponendum quod Victorius tacite edidit: *καὶ τῷ ζηλοῦν τὸ καταφρονεῖν.* Vid. ad II, 3. Recepit Bekker[3].

29 *δι' ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται καὶ διαλύεται, ἐξ ὧν αἱ πίστεις γίγνονται περὶ αὐτῶν εἴρηται*] Ita Bekkerus distinxit, quo fit, ut *ἐξ ὧν* et *περὶ αὐτῶν* in eodem membro ad idem vocabulum *παθῶν* pertineat, quod fieri nequit; Cod. Y et Basilienses editores coniungunt duas sententias: *καὶ ἐξ ὧν*; at non fiunt *πίστεις* de affectibus, sed ut I, 2 monuit, ex iis. Iam cum quod ceteri distinguunt, *περὶ αὐτῶν εἴρηται*, contra Aristotelis morem toties repetitum sit, *περὶ αὐτῶν* mala manu additum esse coniicias; legimus tamen I, 2:

ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς διώρισται περὶ αὐτῶν, exspectamus vero h. l. περὶ τούτων.

Cap. XII.

31 Τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις καὶ τὰς ἡλικίας καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα.] Quam tripartitam supra I, 2 argumentationem ostenderat: τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων τρία εἴδη ἐστίν· αἱ μὲν γάρ εἰσιν ἐν τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος, αἱ δὲ ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναί πως, αἱ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι. Conf. I, 8. 9. III, 1. Postquam primo libro, quae ex re ipsa ducta singulis generibus conveniunt, docuit (quae enim omnibus communia sunt, infra exponuntur post τὰ πάθη et ἤθη), in secundo τὰ πάθη aggressus est; restat tertia pars, ἤθη, magni sane momenti, nam ut ipse dicit I, 2: σχεδὸν ὡς εἰπεῖν κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. Ipsorum auditorum indolem oratorem perspectam cognitamque tenere necesse est, quo facilius oratione accommodata ad illorum animos viam sibi muniat, ut ipse auctor est II, 13: τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα, ὥστ' ἐπεὶ ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον πῶς χρώμενοι τοῖς λόγοις τοιοῦτοι φανοῦνται καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ λόγοι. Inde veram esse codicum lectionem et improbandam apparet eam, quam vetusta translatio sequitur: τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες καὶ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις κατὰ τὰς ἡλικίας, quamque Muretus Vaterus, p. 101 -103 aliique probarunt. Similiter in Ethic. Eudem. II, 2 τὰ ἤθη considerantur κατὰ τὰ πάθη vel κατὰ τὰς δυνάμεις τῶν παθημάτων et κατὰ τὰς ἕξεις. Integer locus haud parum nostrum adiuvat: λεκτέον δὴ κατὰ τί τῆς ψυχῆς ποῖ' ἄττα ἤθη. ἔσται δὲ κατά τε τὰς δυνάμεις τῶν παθημάτων καθ' ἃς ὡς παθητικοὶ λέγονται, καὶ κατὰ τὰς ἕξεις καθ' ἃς πρὸς τὰ πάθη ταῦτα λέγονται τῷ πάσχειν πως ἢ ἀπαθεῖς εἶναι. μετὰ ταῦτα ἡ διαίρεσις ἐν τοῖς ἀπηλλαγμένοις τῶν παθημάτων καὶ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν

ἕξεων. λέγω δὲ πάθη μὲν τὰ τοιαῦτα, θυμὸν φόβον αἰδῶ ἐπιθυμίαν, ὅλως οἷς ἕπεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ αἰσθητικὴ ἡδονὴ ἢ λύπη καθ' αὑτά. καὶ κατὰ μὲν ταῦτα οὐκ ἔστι ποιότης, ἀλλὰ πάσχει κατὰ δὲ τὰς δυνάμεις ποιότης. λέγω δὲ τὰς δυνάμεις καθ' ἃς λέγονται κατὰ τὰ πάθη οἱ ἐνεργοῦντες, οἷον ὀργίλος ἀνάλγητος ἐρωτικὸς αἰσχυντηλὸς ἀναισχύντικος. ἕξεις δέ εἰσιν ὅσαι αἴτιαί εἰσι τοῦ ταῦτα ἢ κατὰ λόγον ὑπάρχειν ἢ ἐναντίως οἷον ἀνδρία σωφροσύνη δειλία ἀκολασία. Ex quatuor rationibus considerari mores: κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις καὶ τὰς ἡλικίας καὶ τὰς τύχας, singularis horum vocabulorum explanatio docet; et ideo postremum posuit mores, ne in affectibus eadem, quae in moribus exposuisset, essent repetenda; qualis enim esset iratus, amans, alii, satis declaravit. Non minus supra in exponendis virtutibus et vitiis, quem locum ipse laudat, morum mentionem fecit, unde et illa pars, quae τὰς ἕξεις continet, omitti poterat, sic enim I, 9: μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ· οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῷ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι· συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας κἀκεῖνα δηλοῦν, ἐξ ὧν ποιοί τινες ὑποληφθησόμεθα κατὰ τὸ ἦθος, ἥπερ ἦν δευτέρα πίστις· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν ἡμᾶς τε καὶ ἄλλον ἀξιόπιστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετήν. Reliqua igitur sunt quae exponat, τὰ ἤθη κατὰ τὰς ἡλικίας καὶ τὰς τύχας cap. 12—17. Mira sunt quae Quintilianus V, 10 p. 400 Burm. in hoc libro invenisse sibi visus est: *debet etiam nota esse recte argumenta tractaturo vis et natura omnium rerum et quid quaeque earum plerumque efficiat. hinc enim sunt quae εἰκότα dicuntur; credibilium autem genera sunt tria . . . ideoque Aristoteles in secundo de arte Rhetorica libro diligentissime est exsecutus, quid cuique rei et quid cuique homini soleat accidere et quas res quosque homines, quibus rebus aut hominibus vel conciliasset vel alienasset ipsa natura, ut divitias quid sequatur aut ambitum aut superstitionem, quid boni probent, quid mali petant, quid milites, quid rustici, quo quaeque modo res vitari vel appeti soleat. verum hoc exsequi mitto; non enim longum tantum, sed etiam impossibile ac potius infinitum est; praeterea positum*

in communi omnium intellectu; si quis tamen desideravit, a quo peteret, ostendi. Crederes alium hunc de rhetorica librum aut dormitantem eum qui superstes est, evolvisse, unde et Muretus tom. III p. 767 Ruhnk.: puto eum nimis confisum esse memoriae suae; sed omnino negligenter hos libros tractavit, unde tot eius de his errores, neque iniuria a Petro Victorio ad h. l. p. 333 vehementer castigatur.

34 περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον] Melius abest πρότερον, modo enim de his disputavit neque medium aliud insertum legitur, et statim sequitur item πρότερον, recte positum. Conf. Düntzer zu Ar. Poetik p. 54. Neque sufficit novam hoc capite incipere quaestionem de moribus, separatam ab affectibus, ut histor. anim. IV, 1 p. 523, 33, ubi novus incipit liber, item libro V. Sunt tamen pauci loci, qui contra afferri possint; VIII, 1 p. 588 b, 11 pertinent ad v. 5. VIII, 17 p. 600 b, 18 intelligit quae ibidem a, 30, at sunt quaedam interiecta. Pol. I, 10 p. 1258, 34 intelligit quae v. 21 leguntur. Quid, si verba περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον et εἴρηται δὲ περὶ τούτων πρότερον varietas sit lectionis eiusdem loci?

36 καὶ ποῖα προαιροῦνται] I, 6 p. 1363, 19. Virtutes exposuit I, 9.

37 ἡλικίαι δ' εἰσὶ νεότης καὶ ἀκμὴ καὶ γῆρας] Naturae ordinem hic sequitur; ipse propter oppositionem contrariam sic exponit: νεότης καὶ γῆρας καὶ ἀκμὴ et cap. 14 fine: περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς ποίων ἠθῶν ἐστιν ἕκαστον, εἰρήσθω τοσαῦτα.

pag. 1389 1 τύχην δὲ λέγω εὐγένειαν καὶ πλοῦτον καὶ δυνάμεις] Eodem ordine haec exponuntur cap. 15—17, sed multitudinis numerus vocabuli δύναμις ibi non apparet; Muretus et hic δύναμιν vertit. τύχην quod ex A et vet. transl. restitutum est pro τύχας, quod superioribus convenit, abstracte intelligendum, ut II, 17: περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν εἴρηται.

3 οἱ μὲν οὖν νέοι τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοί, καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν] Topic. III, 2: καὶ ἕκαστον ἐν ᾧ καιρῷ μεῖζον δύναται, ἐν τούτῳ καὶ αἱρετώτερον, οἷον τὸ ἀλύπως ἐν τῷ γήρᾳ μᾶλλον ἢ ἐν τῇ νεότητι· μεῖζον γὰρ ἐν τῷ γήρᾳ δύναται. κατὰ ταῦτα δὲ

καὶ ἡ φρόνησις ἐν τῷ γήρᾳ αἱρετώτερον· οὐδεὶς γὰρ τοὺς νέους αἱρεῖται ἡγεμόνας διὰ τὸ μὴ ἀξιοῦν φρονίμους εἶναι. ἡ δ' ἀνδρία ἀνάπαλιν· ἐν τῇ νεότητι γὰρ ἀναγκαιοτέρα ἡ κατὰ τὴν ἀνδρίαν ἐνέργεια. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ σωφροσύνη· μᾶλλον γὰρ οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐνοχλοῦνται.

3 *οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν*] Solus A *ἃ*, quod rarius et praeter morem in vulgarem usum correctum est.

4 *καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι τῇ περὶ τὰ ἀφροδίσια καὶ ἀκρατεῖς ταύτης*] *τῇ* pro *ταῖς*, quod in A et vet. transl., vel *τῆς*, quod in reliquis libris est, emendavit Victorius in script. comment. Bentleius ad Horat. Serm. II, 5, 79, conf. Wolfius ap. Vater. p. 212. Singularem flagitat *ταύτης*, isque melius sententiae convenit, ne *τούτων* corrigas, quamvis ut *ἡδοναί*, sic et *ἐπιθυμίαι ἀφροδισίων* dicatur, Ethic. Nicom. VII, 5: *θυμὸς γὰρ καὶ ἐπιθυμίαι ἀφροδισίων καὶ ἔνια τῶν τοιούτων ἐπιδήλως καὶ τὸ σῶμα μεθιστᾶσιν, ἐνίοις δὲ καὶ μανίας ποιοῦσιν.* De re Ethic. Nic. III, 13: *τῶν δ' ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν κοιναὶ δοκοῦσιν εἶναι, αἱ δ' ἴδιοι καὶ ἐπίθετοι, οἷον ἡ μὲν τῆς τροφῆς φυσική . . καὶ εὐνῆς φησὶν Ὅμηρος ὁ νέος καὶ ἀκμάζων, τὸ δὲ τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε, οὐκέτι πᾶς, οὐδὲ τῶν αὐτῶν.* VIII, 3. Eudem. VII, 2.

Isocr. Nicocles § 44: *χρὴ δὲ δοκιμάζειν τὰς ἀρετὰς οὐκ ἐν ταῖς αὐταῖς ἰδέαις ἁπάσας, ἀλλὰ τὴν μὲν δικαιοσύνην ἐν ταῖς ἀπορίαις, τὴν δὲ σωφροσύνην ἐν ταῖς δυναστείαις, τὴν δ' ἐγκράτειαν ἐν ταῖς τῶν νεωτέρων ἡλικίαις . . ἐκράτησα ταύτην ἔχων τὴν ἡλικίαν, ἐν ᾗ τοὺς πλείστους ἂν εὕροιμεν πλεῖστα περὶ τὰς πράξεις ἐξαμαρτάνοντας*, atque eius *σωφροσύνην* ostenderat § 36—42.

6 *εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας*] Horat. ad Pison. v. 165.

10 *καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὁρμῇ*] Non cuivis impetui, sed ei cuius origo *θυμὸς* est, ut praestet quod in A legitur *ὀργῇ*. Id mutatum esse videtur propter praecedens *ὀξύθυμοι*, ut *τῇ ὁρμῇ* idem sit quod *τῇ ὀξύτητι τοῦ θυμοῦ*.

13 *μᾶλλον*] *Maxime* vet. tr. *τὸ φιλότιμον* et *φιλόνι-*

κον tam arcte cohaerent, ut *μάλιστα* non desideretur. Eadem varietas b, 33.

15 *φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα*] Plat. Rep. VIII p. 386 (549): *οὐκοῦν καὶ χρημάτων ὁ τοιοῦτος νέος μὲν ὢν καταφρονοῖ ἄν, ὅσῳ δὲ πρεσβύτερος γίγνοιτο, μᾶλλον ἀεὶ ἀσπάζοιτο ἂν τῷ τε μετέχειν τῆς τοῦ φιλοχρημάτου φύσεως καὶ μὴ εἶναι εἰλικρινὴς πρὸς ἀρετὴν διὰ τὸ ἀπολειφθῆναι τοῦ ἀρίστου φύλακος*; Horatius: *utilium tardus provisor, prodigus aeris.* Arist. Ethic. Nicom. IV, 2: *ἐλευθεριώτεροι δὲ εἶναι δοκοῦσιν οἱ μὴ κτησάμενοι ἀλλὰ παραλαβόντες τὴν οὐσίαν· ἄπειροί τε γὰρ τῆς ἐνδείας καὶ πάντες ἀγαπῶσι μᾶλλον τὰ αὑτῶν ἔργα ὥσπερ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ποιηταί.*

16 *ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον*] Intercidit Pittaci dictum; fictas nugas schol. affert: *ὁ Πιττακὸς ἐδίδου τῷ Ἀμφιαράῳ τῷ μάντει χρήματα, ὁ δ' οὐκ ἠθέλησε λαβεῖν, ὅθεν καὶ ὁ Πιττακὸς λέγει πρὸς αὐτόν, σὺ δ' οὔπω χρυσῶν ἔρωτος ἐγεύσω. ἢ γὰρ ἂν χεῖρας ἑτοίμους εἶχες λαβεῖν.* Stephanus p. 290: *ὥσπερ ἔχει τὸ τοῦ Πιττακοῦ πρὸς Ἀμφιάραον. ὁ Πιττακὸς ὡς ἔοικε τραγῳδίαν ἐμελέτησεν εἰς Ἀμφιάραον ἐκεῖνον τὸν στρατηγικώτατον καὶ μαντικώτατον. οὗτος γὰρ ἔγνω ὡς ἐν τῷ Θηβαϊκῷ ἀναιρεθήσεται πολέμῳ ὡς μάντις. διὸ τοῦτο μηνυόμενος παρὰ τοῦ Ἀδράστου ἐλθεῖν εἰς τὸν πόλεμον οὐχ ὑπήκουσεν, ἕως τῇ αὐτῇ γυναικὶ Ἐριφύλῃ ἔστειλε χρυσέους κόσμους καὶ χρήματα πρὸς Ἀμφιάραον, ὁ δὲ ταῦτα οὐκ ἐδέξατο. τοῦτο γοῦν μελετῶν ὁ Πιττακὸς ἀπεφθέγξατο περὶ τοῦ χρυσοῦ.*

17 *καὶ οὐ κακοήθεις ἀλλ' εὐήθεις*] Plat. Rep. III p. 149 (409): *διὸ δὴ καὶ εὐήθεις νέοι ὄντες οἱ ἐπιεικεῖς φαίνονται καὶ εὐεξαπάτητοι ὑπὸ τῶν ἀδίκων ἅτε οὐκ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς παραδείγματα ὁμοιοπαθῆ τοῖς πονηροῖς.* In his vocabulis *εὔηθες* et *κακόηθες* ludit Plato Rep. III p. 134 (400), Demosth. pro Ctesiph. § 11.

19 *καὶ εὐέλπιδες· ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω διάθερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως*] Aristot. Probl. p. 955, 1: *τὸ δὲ θερμὸν τὸ περὶ τὸν τόπον, ᾧ φρονοῦμεν καὶ ἐλπίζομεν, ποιεῖ εὐθύμους, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸ πί-*

νειν εἰς μέθην πάντες ἔχουσι προθύμως, ὅτι πάντας ὁ οἶνος ὁ πολὺς εὐέλπιδας ποιεῖ, καθάπερ ἡ νεότης τοὺς παῖδας. τὸ μὲν γὰρ γῆρας δύσελπί ἐστιν, ἡ δὲ νεότης ἐλπίδος πλήρης.

25 *τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ*] Ut seq. capite de senibus: *καὶ φιλόζωοι καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι τὴν ἐπιθυμίαν.* Significat primum et postremum tempus, initium et finem vitae. Ceterum Bekkerus egregie ad *οἴονται*, quod ineptum est, adnotavit: *an οἷόν τε?* Certissima est emendatio. Idem vitium infra II, 23 p. 1398 b, 23.

26 *καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι*] Vet. tr. *καὶ ἐξαπάτητοι δ' εἰσί*, id ut in topicis libri primi et alibi saepius occurrit, ita neque hoc neque sequenti capite invenitur. Huius contrarium in senum descriptione non apparet, cetera omnia recte sibi respondent; hic vero de iuvenibus desiderantur contrarie dicta, quae de senibus p. 1389 b, 32 leguntur, *καὶ φιλόζωοι* . . nam quod deinde sequitur *καὶ φίλαυτοι μᾶλλον ἢ δεῖ* oppositum est verbis *καὶ φιλόφιλοι καὶ φιλέταιροι.* At etiam iuvenes *φιλόζωοι* sunt nec vitae contemtores, sed ita ut *τὸ καλὸν* pluris faciant, cuius exemplum est Achilles p. 1359, 2. Quare hoc non multum requiritur.

28 *τό τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι θαρραλέον ἐστίν*] Ulricus notante Vatero p. 104 emendat *θαρραλέου*, ut aeque atque in praecedente persona notetur, quod ut non falsum, sic necessarium non est.

29 *καὶ αἰσχυντηλοί· οὐ γάρ πω καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαίδευνται ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον*] Non nisi iusta et proba a parentibus acceperunt et docti sunt; ipsi nondum experti sunt alia multa esse honesta. Muretus: nondum enim percipiunt, quae pulchra sunt expetenda esse, sed a lege tantum instituti sunt; adnotans haec: itaque ubi spes est latendi, facile admittunt in se turpia. Correxisse videtur, nescio quo iure: *τὰ καλὰ αἱρετά.* Ulricus *ἀλλ' ἃ πεπαίδευνται* parum apte scribit; ex usu enim esset *ἢ ἃ*

31 *οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου πω τεταπείνωνται*] Sic Bekkerus correxit, et corr. D, deteriores *ποτε*, A et vet. transl.

οὔπω, neque similem locum, in quo *οὐ* .. *οὔπω* proxime coniuncta leguntur, invenire memini; alius enim generis est Analyt. post. I, 5: *διὰ τοῦτο οὐδ' ἄν τις δείξῃ καθ' ἕκαστον τὸ τρίγωνον ἀποδείξει ἢ μιᾷ ἢ ἑτέρᾳ ὅτι δύο ὀρθὰς ἔχει ἕκαστον, τὸ ἰσόπλευρον χωρὶς καὶ τὸ σκαληνὸν καὶ τὸ ἰσοσκελές, οὔπω οἶδε τὸ τρίγωνον ὅτι δύο ὀρθαῖς.* Fortasse *οὔπω* aliena manu insertum est, supra quoque v. 21: *ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτετυχηκέναι* et A et vet. transl. exhibent *μὴ πολλά.* Simpliciter etiam ex contrario infra de senibus cap. 13: *καὶ μικρόψυχοι διὰ τὸ τεταπεινῶσθαι ὑπὸ τοῦ βίου.*

37 *καὶ φιλόφιλοι*] Ethic. Nicom. VIII, 3: *μάλιστα δ' ἐν τοῖς πρεσβύταις ἡ τοιαύτη (πρὸς τὸ συμφέρον) δοκεῖ φιλία γίνεσθαι (οὐ γὰρ τὸ ἡδὺ οἱ τηλικοῦτοι διώκουσιν ἀλλὰ τὸ ὠφέλιμον), καὶ τῶν ἐν ἀκμῇ καὶ νέων ὅσοι τὸ συμφέρον διώκουσιν. οὐ πάνυ δ' οἱ τοιοῦτοι οὐδὲ συζῶσι μετ' ἀλλήλων· ἐνίοτε γὰρ οὐδ' εἰσὶν ἡδεῖς· οὐδὲ δὴ προσδέονται τῆς τοιαύτης ὁμιλίας, ἐὰν μὴ ὠφέλιμοι ὦσιν· ἐπὶ τοσοῦτον γάρ εἰσιν ἡδεῖς ἐφ' ὅσον ἐλπίδας ἔχουσιν ἀγαθοῦ. ἡ δὲ τῶν νέων φιλία δι' ἡδονὴν εἶναι δοκεῖ· κατὰ πάθος γὰρ οὗτοι ζῶσι, καὶ μάλιστα διώκουσι τὸ ἡδὺ αὐτοῖς καὶ τὸ παρόν· τῆς ἡλικίας δὲ μεταπιπτούσης καὶ τὰ ἡδέα γίνεται ἕτερα. διὸ ταχέως γίνονται φίλοι καὶ παύονται· ἅμα γὰρ τῷ ἡδεῖ ἡ φιλία μεταπίπτει, τῆς δὲ τοιαύτης ἡδονῆς ταχεῖα ἡ μεταβολή. καὶ ἐρωτικοὶ δ' οἱ νέοι· κατὰ πάθος γὰρ καὶ δι' ἡδονὴν τὸ πολὺ τῆς ἐρωτικῆς· διόπερ φιλοῦσι καὶ ταχέως παύονται, πολλάκις τῆς αὐτῆς ἡμέρας μεταπίπτοντες. συνημερεύειν δὲ καὶ συζῆν οὗτοι βούλονται· γίνεται γὰρ αὐτοῖς τὸ κατὰ φιλίαν οὕτως.* Ethic. Eudem. VII, 2 p. 1236, 38.

A et vet. transl.: *καὶ φιλόφιλοι καὶ φίλοι καὶ φιλέταιροι*, in quo alia compositio latere videtur, v. c. *φιλερασταὶ* vel simile. Conf. p. 1250 b, 33. Ceteri *καὶ φίλοι* omittunt. — *φιλοίκειοι* correxit Vahlen, recepit Bekker[3] ex p. 1251 b, 35: *ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα οἷον φιλοίκειον εἶναι καὶ φιλόφιλον, φιλέταιρον, φιλόξενον, φιλάνθρωπον καὶ φιλόκαλον.*

pag. 1389 b 3 *παρὰ τὸ Χιλώνειον*] Alii aliis tribuunt, vid. Menagius

ad Diogen. I, 41. Heind. ad Plat. Protag. p. 584. Astius p. 166. Schol. Eurip. Hipp. 264.

7 *τοῦτο γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ τοῦ πάντα ἄγαν*] Quod prava hac opinione, se omnia intelligere, ducuntur neque ut senes, cauti et dubii agunt, etiam in rebus gerendis modum excedunt, quare huius mali ille fons est; mala enim sententia mala facta parit. I. M. Gesnerus in Chrestomathia graeca scribit: *τούτου γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ τὸ πάντα ἄγαν*, et sane si in omnibus modum excedunt, et in his transsilient, quod si voluisset auctor, nulla apparet causa, cur id adderet, et si addidisset, scripsisset *καὶ γὰρ τούτου*. Conf. Vaterus p. 106.

7 *καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν καὶ οὐ κακουργίαν*] *καὶ* ante *οὐ* om. A., unde coniicias: *εἰς ὕβριν, οὐκ εἰς κακουργίαν*, ita vet. tr. *in contumeliam*, *non in nequitiam*, et infra cap. 13 p. 1390, 18: *καὶ τἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν*, *οὐκ εἰς ὕβριν*, at vero etiam hic quod omisit Bekkerus, ex A apud Victorium et Gaisf. enotatum est *οὐχ ὕβριν*, ut altero loco *εἰς ὕβριν*, *οὐ κακουργίαν*, altero *εἰς κακουργίαν*, *οὐχ ὕβριν* scribendum esse dubitare non liceat.

12 *εὐτράπελοι*] A *φιλευτράπελοι*, id et p. 1251, 20, neque obstat, quod cap. 13 p. 1390, 23 *οὐκ εὐτράπελοι* senes dicuntur; unde hic locus correctus esse videtur, sed potius ibi quoque *οὐ φιλευτράπελοι* scribendum erit quam id quod A praestat, hic negligendum, cap. 17 p. 1391, 22: *φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ ἀνδρωδέστεροί εἰσι*, idem A *φιλανδρωδέστεροι*. Cf. Isocr. Areop. § 49.

13 *τὸ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτόν ἐστιν ἦθος*] Haec desunt in vet. transl. fortasse casu; nam propter *est* repetitum (et ceteri libri *ἦθός ἐστιν* scribunt) facile excidere poterant. Non negligendum tamen infra cum senioribus iuniores coniunctos esse: *τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα*. Equidem de veritate huius commatis non dubito.

Cap. XIII.

16 *ἡμαρτηκέναι*] *ἐξημαρτηκέναι* A, quod gravius est.

17 *ἧττόν τε ἄγαν*] *Minus autem valde* vet. tr. male.

Oppositum est quod supra de iuvenibus dictum est: *πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσιν.* Unde minus recte facili quidem structura, sed deteriore sententia edit. Par. et Rassow observ. crit. in Arist. p. 32 *ἄγανται.*

18 *ἀμφισβητοῦντες*] *ἀμφιδοξοῦντες* A et vet. tr. egregie, mutatum haud dubie, quod rem controversam flagitarent, a qua et contra quam disputarent dubii et ambigui.

23 *διὰ ταὐτὰ*] Sic Ulricus et Vaterus, scil. quod sunt *ἄπιστοι* et *καχύποπτοι*, ceteri *ταῦτα.*

23 *ἀλλὰ κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες*] Cap. 21: *δεῖ φιλεῖν οὐχ ὥσπερ φασίν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα· ἐπιβούλου γὰρ θάτερον. ἢ ὧδε. οὐκ ἀρέσκει δέ μοι τὸ λεγόμενον· δεῖ γὰρ τόν γ' ἀληθινὸν φίλον ὡς φιλήσοντα ἀεὶ φιλεῖν. καὶ οὐδὲ τὸ μηδὲν ἄγαν. δεῖ γὰρ τούς γε κακοὺς ἄγαν μισεῖν.* Diogen. I, 87 de Biante: *ἔλεγε τὸν βίον οὕτω μετρεῖν ὡς καὶ πολὺν καὶ ὀλίγον χρόνον βιωσομένους καὶ φιλεῖν ὡς μισήσοντας· τοὺς γὰρ πλείστους εἶναι κακούς.* In quibus contrarium *καὶ μισεῖν ὡς φιλήσοντας* fortasse de industria omissum est; parum enim ratio addita his conveniet; omittit et Cicero de amicitia cap. 16: *negabat ullam vocem inimiciorem amicitiae potuisse reperiri quam eius qui dixisset, ita amare oportere ut si aliquando esset osurus, nec vero se adduci posse, ut hoc quemadmodum putaretur, a Biante dictum esse crederet, qui sapiens habitus esset unus e septem: impuri cuiusdam aut ambitiosi aut omnia ad suam potentiam revocantis esse sententiam.* ibique interpp. Sed Scipio, ut Aristoteles infra cap. 21, contrariam sententiae partem sciens negligere potuit, ne quem vituperaret, et laudare cogeretur. Integrum Biantis praeceptum Sophoclis Aiax v. 676—682 probat, ubi vid. Lobeckius, et Demosthenes in Aristocr. p. 660 § 122: *ἔστι γὰρ οὐχ ὑγιαινόντων, οἶμαι, ἀνθρώπων οὔθ' ὅταν τινὰ ὑπειλήφωσι φίλον, οὕτω πιστεύειν ὥστε, ἂν ἀδικεῖν ἐπιχειρῇ, τὸ ἀμύνασθαι σφῶν αὐτῶν ἀφελέσθαι, οὔθ' ὅταν ἐχθρόν τινα ἡγῶνται, οὕτως αὖ μισεῖν ὥστ', ἐὰν παυσάμενος βούληται φίλος εἶναι, τὸ ποιεῖν ἐξεῖναι ταῦτα κωλῦσαι· ἀλλ' ἄχρι τούτου καὶ φιλεῖν, οἶμαι, χρὴ καὶ μισεῖν, μηδετέρου τὸν καιρὸν ὑπερβάλλοντας.*

27 *καὶ ἀνελεύθεροι*] Horat.: *quaerit et inventis miser abstinet ac timet uti.* Ethic. Nicom. IV, 3 p. 1121 b, 12: *ἡ δ' ἀνελευθερία ἀνίατός ἐστιν· δοκεῖ γὰρ τὸ γῆρας καὶ πᾶσα ἀδυναμία ἀνελευθέρους ποιεῖν, καὶ συμφυέστερον τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀσωτίας· οἱ γὰρ πολλοὶ φιλοχρήματοι μᾶλλον ἢ δοτικοί.* IX, 7: *ἔτι δὲ τὰ ἐπιπόνως γενόμενα πάντες μᾶλλον στέργουσιν, οἷον καὶ τὰ χρήματα οἱ κτησάμενοι τῶν παραλαβόντων.* Plat. de rep. p. 330 St.: *ἔδοξας οὐ σφόδρα ἀγαπᾶν τὰ χρήματα, τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ὡς τὸ πολὺ οἳ ἂν μὴ αὐτοὶ κτήσωνται· οἱ δὲ κτησάμενοι διπλῇ ἢ οἱ ἄλλοι ἀσπάζονται αὐτά. ὥσπερ γὰρ οἱ ποιηταὶ τὰ αὑτῶν ποιήματα καὶ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας ἀγαπῶσι, ταύτῃ τε δὴ καὶ οἱ χρηματισάμενοι περὶ τὰ χρήματα σπουδάζουσιν ὡς ἔργον ἑαυτῶν, καὶ κατὰ τὴν χρείαν ᾗπερ οἱ ἄλλοι.* conf. ibi. interpr. Thucyd. II, 44: *τὸ γὰρ φιλότιμον ἀγήρων μόνον, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν, ὥσπερ τινές φασι, μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.*

30 *καὶ δειλοὶ καὶ πάντα προφοβητικοί*] Vid. Bentl. ad Hor. art. poet. v. 172:

vel quod res omnes timide gelideque ministrat,
dilator, spe longus, iners, pavidusque futuri.

32 *ὥστε προωδοποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τίς ἐστιν*] Probl. XXX p. 954 b, 10: *ὥστε φοβερόν τι ὅταν εἰσαγγελθῇ, ἐὰν μὲν ψυχροτέρας οὔσης τῆς κράσεως τύχῃ, δειλὸν ποιεῖ· προωδοπεποίηκε γὰρ τῷ φόβῳ καὶ ὁ φόβος καταψύχει. δηλοῦσι δὲ οἱ περίφοβοι. τρέμουσι γάρ.* ubi in verbo repetitum augmentum observa, quod et h. l. in A sec. manus restituit; idem locus vocabulum *ὁ φόβος* in vet. tr. fortuito desiderari docet.

33 *καὶ μάλιστα*] *καὶ μᾶλλον* A, vet. tr.

35 *καὶ οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμεῖν*] *δὲ* accessit ex A, invenit et interpres, sed locum mutavit: *hoc autem maxime,* delendum potius est *καὶ* aut ante *μάλιστα* ponendum. Ex eodem A infinitivus redditus est, ceteri *ἐπιθυμοῦσι.*

35 *καὶ φίλαυτοι μᾶλλον ἢ δεῖ*] *φίλαυτοι* A et vet. tr., ceteri *φιλαίτιοι*, id si probamus, nil senes *φιλαύτους* esse

dictum est; atque id requiritur, dicit enim in sequenti loco *διὰ τὸ φίλαυτοι εἶναι.*

37 *τὸ μὲν γὰρ συμφέρον αὐτῷ ἀγαθόν ἐστι, τὸ δὲ καλὸν ἁπλῶς*] I, 6 p. 1365, 35. I, 9 p. 1366 b, 37 seqq.

pag. 1390 7 *καὶ ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον ἢ τῇ ἐλπίδι*] Pericles ap. Thucyd. II, 44 occisorum patres aetate iam provectiores quam qui alios procreent filios, his verbis consolatur: *ὅσοι δ' αὖ παρηβήκατε, τόν τε πλείονα κέρδος ὃν εὐτυχεῖτε βίον ἡγεῖσθε καὶ τόνδε βραχὺν ἔσεσθαι, καὶ τῇ τῶνδε εὐκλείᾳ κουφίζεσθε. τὸ γὰρ φιλότιμον ἀγήρων μόνον, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν, ὥσπερ τινές φασι, μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.* Quibus et quae infra dicit Ar. senes *πρακτικοὺς* esse *κατὰ τὸ κέρδος*, optime illustrantur.

13 *ὥστε οὔτ' ἐπιθυμητικοὶ οὔτε πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας*] Transponunt A et vet. tr. *πρακτικοὶ οὔτ' ἐπιθυμητικοί*, quod non probandum; respondent enim quae de iuvenibus supra sunt dicta *εἰσὶν ἐπιθυμητικοὶ καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν.* Sed paulo post iidem recte *διὸ σωφρονικοὶ* omissa particula *καί*, qua facile caremus.

18 *καὶ τἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν, οὐκ εἰς ὕβριν*] Praeter A et vet. transl. ceteri omnes *ἀδικίαν*, non *κακουργίαν.* Tum vero scribe ex A *οὐχ ὕβριν*, vid. ad cap. 12 p. 1389 b, 7.

23 *φιλογέλοιοι*] Ut statim dicit *τῷ φιλογέλωτι*, ita supra cap. 12 fine de iisdem *φιλογέλωτες*, ut mira sit adiectivi variatio, accedit in A exstare *φιλόγελοι*, an forma *φιλόγελῳ* usus est Aristoteles, ut Athenaeus *φιλόγελως ὄντας* p. 261 d, ubi alii *φιλογέλωτας*? ex ipso Aristotele apud Stobaeum I, 18 (p. 1251, 19) *φιλόγελων εἶναι*, ubi Barocc. *φιλογέλοιον.* III, 2 p. 1405, 13 A *νέοι* pro *νέῳ* praebet.

Cap. XIV.

30 *ὑπερβολήν*] Quod in utraque aetate nimium et ideo malum est; poterat item dicere: *ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν*, ut infra: *ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν ἢ ἐλλείπουσι.*

3 *καὶ σώφρονες μετ' ἀνδρίας καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σωφροσύνης*] Coniungunt quae plerumque disiuncta sunt, ut Pericles de Atheniensibus apud Thuc. II, 40: *φιλοκαλοῦμεν γὰρ μετ' εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας.* pag. 1390 b

10 *ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μέχρι τῶν πεντεκαιτριάκοντα, ἡ δὲ ψυχὴ περὶ τὰ ἑνὸς δεῖν πεντήκοντα*] Solonem secutus est, qui septenarium numerum ad hominum aetates dividendas adhibuit fragm. XIV, 7:

τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἑβδομάδ' ἐστὶν ἄριστος
ἰσχύν, οἵ τ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς.

et tum v. 11:

τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτύεται νόος ἀνδρός,
οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὁμῶς ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει.
ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος
ὀκτώ τ'· ἀμφοτέρων τέσσαρα καὶ δέκ' ἔτη.

Vid. Hippocratis aliorumque divisiones ap. Censorinum de die natali cap. 14 ibiq. Lindenbr. p. 96. Solonis versus, quos a Christiano vel Iudaeo confictos censuit Porsonus, ab Aristotele indicari Polit. VII, 16 monuit iam Victorius: *διὸ κατὰ τὴν διανοίας ἀκμήν, αὕτη δ' ἐστὶν ἐν τοῖς πλείστοις ἥνπερ τῶν ποιητῶν τινὲς εἰρήκασιν οἱ μετροῦντες ταῖς ἑβδομάσι τὴν ἡλικίαν, περὶ τὸν χρόνον τὸν τῶν πεντήκοντα ἐτῶν.* Ex his videatur improbandum esse quod A et vet. transl. *ψυχὴ ἑνὸς δεῖ πεντήκοντα* praebent, omissis *περὶ τά*; id enim contra Solonis sententiam animum a tricesimo usque ad undequinquagesimum annum maxime vigere significaret. Aristot. Pol. VII, 17 fine: *δύο δ' εἰσὶν ἡλικίαι, πρὸς ἃς ἀναγκαῖον διῃρῆσθαι τὴν παιδείαν, μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἑπτὰ μέχρι ἥβης καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀφ' ἥβης μέχρι τῶν ἑνὸς καὶ εἴκοσιν ἐτῶν. οἱ γὰρ ταῖς ἑβδομάσι διαιροῦντες τὰς ἡλικίας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λέγουσιν οὐ καλῶς, δεῖ δὲ τῇ διαιρέσει τῆς φύσεως ἐπακολουθεῖν.* In quibus Muretus tom. III p. 766 R. corrigit *οὐ κακῶς*, ne inconstans sit Aristoteles, qui et hic et alibi illorum rationem sequitur et probat. Mihi doctus quidam ex ingenio verba *περὶ τὰ* inseruisse videtur. Dionysius 4, 29: *οὐ πολὺ ἀποδέῃ πεντηκονταετὴς εἶναι, κράτιστα δὲ ἄνθρωποι φρονεῖν πεφύκασιν οἱ περὶ ταύτην μάλιστα γενόμενοι τὴν ἡλικίαν.* et 31 de eodem: *ὅτε γ'*

εἰς τὴν κρατίστην παρεγενόμην τοῦ σώματος καὶ τῆς φρονήσεως ἀκμήν, τριάκοντα γεγονὼς ἐτῶν. Vides Dionysium hunc Aristotelis locum secutum esse. Macrob. somn. Scip. I, 6, 75: *notandum vero quod cum numerus septem se multiplicat, facit aetatem, quae proprie perfecta et habetur et dicitur, adeo ut illius aetatis homo, utpote qui perfectionem et attigerit iam et necdum praeterierit, et consilio aptus sit nec ab exercitio virium alienus habeatur.* Schol. 39, 20: *περὶ τὴν πέμπτην ἡλικίαν ἀκμάζει τὸ σῶμα· πεντάκις γὰρ ἑπτὰ λε, περὶ δὲ τῷ τέλει τῆς ἑβδόμης ἡλικίας παρακμάζει ἡ ψυχὴ ἑπτάκις ἑπτά, τεσσαρακονταεννέα.*

Cap. XV.

19 *ἡ δ' εὐγένεια ἐντιμότης τις προγόνων ἐστίν*] *τις* om. A et vet. transl. Polit. IV, 8: *ἡ γὰρ εὐγένειά ἐστιν ἀρχαῖος πλοῦτος καὶ ἀρετή.* III, 13: *εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους.*

20 *καὶ καταφρονητικὸν καὶ τῶν ὁμοίων*] Alterum *καὶ* si iure positum est, significat nobiles vel alios item nobilitate praestantes, sed ipsorum maioribus non pares contemnere; nam si horum maiores eosdem magistratus vel imperia gesserunt, neque tamen aeque longinquo temporis spatio distant, cum illis contendere non possunt et contemnuntur, unde *ταὐτά*, non *ταῦτα* et Victorius in scriptis commentariis et Vaterus p. 108 coniecerant; sed non opus, *ταῦτα* enim omnia quae ad nobilitatem pertinent, comprehendit.

21 *ἐντιμότερα καὶ εὐαλαζόνευτα*] *et magis iactabilia* vet. tr. Comparativum, nisi ipse interpres primus dedit, propter concinnitatem alteri adiectivo illatum fuisse puto.

22 *ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν, γενναῖον δὲ κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι τῆς φύσεως*] *περὶ τὰ ζῷα ἱστορ.* I, 1 p. 488, 18: *εὐγενὲς μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐξ ἀγαθοῦ γένους, γενναῖον δὲ τὸ μὴ ἐξιστάμενον ἐκ τῆς αὑτοῦ φύσεως.* Polit. III, 13 p. 1283, 34: *οἱ δ' ἐλεύθεροι καὶ εὐγενεῖς ὡς ἐγγὺς ἀλλήλων· πολῖται γὰρ μᾶλλον οἱ γενναιότεροι τῶν ἀγεννῶν . . . εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους.*

23 ὅ περ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς] Eurip. Heraclid. v. 325:

εὐγενὴς δ' ἀν' Ἑλλάδα
σῴζεις πατρῴαν δόξαν· ἐξ ἐσθλῶν δὲ φύς,
οὐδὲν κακίων τυγχάνεις γεγὼς πατρός,
παύρων μετ' ἄλλων. ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως
εὕροις ἄν, ὅστις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός.

25 φορὰ γάρ τίς ἐστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις] Pindari locos Gaisf. laudavit Nem. VI, 15: τεκμαίρει καί νυν Ἀλκιμίδας τὸ συγγενὲς ἰδεῖν ἄγχι καρποφόροις ἀρούραισιν, αἵτ' ἀμειβόμεναι Τόκα μὲν ὦν βίον ἀνδράσιν ἐπηετανὸν ἐκ πεδίων ἔδοσαν, Τόκα δ' αὖτ' ἀναπαυσάμεναι σθένος ἔμαρψαν. Item XI, 47 seqq., inde translatio ad alios nata est, ut Demostheni φορὰ προδοτῶν.

28 κἄπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν] ἀναδιδόναι de terrae proventu dictum, iam Victorius recte explicuit: posteaque rursus intervallo aliquo temporis edit ac gignit industrios item et insignes viros; id autem dixit quod modo τὸ ἐξίστασθαι φύσεως nobilibus solemne esse monuerat, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς. Alii contra usum verbi intransitivo sensu: retro ferri, flaccescere, ut ἐπιδοῦναι explicant.

28 ἐξίσταται δὲ τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη εἰς μανικώτερα ἤθη] Poet. 17: διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν ἢ μανικοῦ.

30 τὰ δὲ στάσιμα εἰς ἀβελτερίαν καὶ νωθρότητα, οἷον οἱ ἀπὸ Κίμωνος καὶ Περικλέους καὶ Σωκράτους] De Cimonis filiis nil traditum legimus; Periclis Paralus et Xanthippus stupidi, ἠλιθίω, dicuntur Plat. Alcib. I p. 334 (118). Conf. Heind. ad Protag. p. 481. De Socratis filiis Plut. Cat. mai. cap. 20: ἐπεὶ καὶ Σωκράτους οὐδὲν ἄλλο θαυμάζειν τοῦ παλαιοῦ πλὴν ὅτι γυναικὶ χαλεπῇ καὶ παισὶν ἀποπλήκτοις χρώμενος ἐπιεικῶς καὶ πρᾴως διετέλεσε. Aliorum exempla passim in Platonis dialogis, v. c. Lachete leguntur. Eadem vitia μανίαν et νωθρότητα alio modo liberis insitam et innatam invenit Plato Politico p. 363 (310), illam si fortes ex fortium genere, hanc si modesti et iusti, κόσμιοι, ex horum genere uxores ducunt: οἱ μέν που κόσμιοι τὸ σφέτερον αὐτῶν ἦθος ζητοῦσι καὶ κατὰ δύναμιν γαμοῦσί τε παρὰ τούτων

καὶ τὰς ἐκδιδομένας παρ' αὐτῶν εἰς τούτους ἐκπέμπουσι πάλιν· ὡς δ' αὔτως τὸ περὶ τὴν ἀνδρίαν γένος δρᾷ, τὴν αὑτοῦ μεταδιῶκον φύσιν, δέον ποιεῖν ἀμφότερα τὰ γένη τούτων τοὐναντίον ἅπαν. ΝΕ. ΣΩ. πῶς καὶ διὰ τί; ΞΕ. διότι πέφυκεν ἀνδρία τε ἐν πολλαῖς γενέσεσιν ἄμικτος γεννωμένη σώφρονι φύσει κατὰ μὲν ἀρχὰς ἀκμάζειν ῥώμῃ, τελευτῶσα δὲ ἐξανθεῖν παντάπασι μανίαις. ΝΕ. εἰκός. ΞΕ. ἡ δὲ αἰδοῦς γε αὖ λίαν πλήρης ψυχὴ καὶ ἀκέραστος τόλμης ἀνδρείας, ἐπὶ γενεὰς πολλὰς οὕτω γεννηθεῖσα, νωθεστέρα φύεσθαι τοῦ καιροῦ καὶ ἀποτελευτῶσα δὴ παντάπασιν ἀναπηροῦσθαι.

Articulus *οἱ*, quem A omittit, facile ex praecedentibus intelligitur, unde ceteris libris redditum esse puto.

Cap. XVI.

33 *ὑπερήφανοι, πάσχοντές τι*] *οἱ πάσχοντές τι* Ulricus apud Vaterum articulo inserto, quo non opus est; subiectum enim ex *τῷ πλούτῳ* intelligitur *οἱ πλούσιοι*, quorum mores divitiis mutantur.

pag. 1391 1 *ὁ γὰρ πλοῦτος*] *δὲ* YZ apud Bekkerum, at idem in A apud Victorium et Gaisf.; cui accedit vet. transl.

9 *ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται*] Hunc igitur intelligit, ut Victorius iam indicavit, Plato Rep. VI p. 283 (489): *οὐ γὰρ ἔχει φύσιν κυβερνήτην ναυτῶν δεῖσθαι ἄρχεσθαι ὑφ' αὑτοῦ, οὐδὲ τοὺς σοφοὺς ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἰέναι, ἀλλ' ὁ τοῦτο κομψευσάμενος ἐψεύσατο, τὸ δὲ ἀληθὲς πέφυκεν, ἐάν τε πλούσιος ἐάν τε πένης κάμνῃ, ἀναγκαῖον εἶναι ἐπὶ ἰατρῶν θύρας ἰέναι καὶ πάντα τὸν ἄρχεσθαι δεόμενον ἐπὶ τὰς τοῦ ἄρχειν δυναμένου, οὐ τὸν ἄρχοντα δεῖσθαι τῶν ἀρχομένων ἄρχεσθαι, οὗ ἂν τῇ ἀληθείᾳ τι ὄφελος ᾖ.* ubi vid. schol. et Schleierm. p. 566; primus ibi Aristotelem contulit Schneiderus. Stob. Serm. LXXXIX: *Σιμωνίδης ἐρωτηθεὶς πότερον αἱρετώτερον πλοῦτος ἢ σοφία, οὐκ οἶδα, ἔφη, ὁρῶ γὰρ τοὺς σοφοὺς ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας φοιτῶντας.* Diogenes Laert. II, 69 de Aristippo: *ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Διονυσίου διὰ τί οἱ μὲν φιλόσοφοι ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἔρχονται, οἱ δὲ πλούσιοι*

ἐπὶ τὰς τῶν φιλοσόφων οὐκέτι, ἔφη, ὅτι οἱ μὲν ἴσασιν ὧν δέονται, οἱ δὲ οὐκ ἴσασιν.

14 *ἀνοήτου εὐδαίμονος ἤθους ὁ πλοῦτός ἐστιν*] A secundum Bekkerum et Victorium *ἦθος πλοῦτος*, apud Gaisf. vero: *ἦθος πλούτου*, *sed emendavit recentior ut videtur manus* *πλοῦτος*. Accedit auctoritas vet. transl. *insensati felicis mores divitiarum sunt*, idque verum puto, exponit enim *τῷ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη*, idque paucis sic explanat, ut qui mores sint *ἀνοήτου εὐδαίμονος*, iidem et *πλούτου* esse inveniantur.

Cap. XVII.

22 *φιλανδρωδέστεροι*] A vet. tr., *ἀνδρωδέστεροι* ceteri, conf. ad p. 1389 b, 11. Vulgatam probat Vahlen p. 51.

24 *ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς*] Bekkerus tacite *ἐξουσί' αὐτοῖς* scripsit; in A *ἔξουσι* exstare apud Gaisf. legimus, sed et ibi recte emendatum est *ἐξουσία*.

27 *ποιεῖ γὰρ σεμνοτέρους τὸ ἀξίωμα*] Sic ex A et vet. transl. scripsimus; ceteri *ἐμφανεστέρους*.

30 *κατὰ μόριά τε*] Sic A apud Vict. et Gaisf., item vet. transl. *secundum partes quidem*; *κατά τε μόρια* ex A tacite Bekkerus. Structura quodammodo mutata pergit in verbis *καὶ ἔτι εἰς*. Quam hic sub finem *εὐτυχίαν* attingit, supra cap. 12 in universum comprehendit.

4 *ἀγαθὰ*] Post *γιγνόμενα* om. A et inclusit Gaisfordus. pag. 1391 b

7 *οἷον πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος καὶ ἀδυνάτου*] Non ex ordine haec posita sunt, et omisit *τὸν ἀγενῆ*, praeterea *εὐτυχίας* contrarium supra II, 12 *δυστυχίαν* dixit. Verbis: *περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν εἴρηται* comprehendit cap. 12—17, ita ut *ἡλικίαν* iterum inserat, ut cap. 13 iuniores, cap. 14 iuniores et seniores; melius esse credas *τῶν κατὰ τύχην ἠθῶν*, quod contraria hic indicantur, sed illud necessarium est, si quae initio sequentis capitis diximus, vera sunt; omnia enim de moribus dicta coniungit, nam *τὰ ἤθη κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις* cap. 12 indicata sunt, addit vero quae sola restant *τὰ κατὰ τὰς πολιτείας*.

Cap. XVIII.

8 *ἐπεὶ δ' ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί*] Impedita loci structura; Muretus apodosin verbis *λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν* incipere statuit idque multis defendere studet Vaterus p. 111—116; Victorius vero ut schol. graecus verbis *ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη*, idque probabilius videtur; haec enim tractationem de moribus claudunt et cur finita sit docent. Quae deinde sequuntur, alius sunt generis et transitum ad ea, quae omnibus generibus communia sunt, faciunt, h. e. novum prorsus, quod nulla ratione cum praecedentibus cohaeret, tractant. Hoc dicit Aristoteles: cum oratio sit de qua iudicetur (II, 1), idque fiat et in deliberativo genere et in iudiciali, item quodammodo in demonstrativo, revera tamen iudicium sit nonnisi *ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσιν* (id est iudiciali et deliberativo), fortasse requiras *τὰ τῶν πολιτειῶν ἤθη*, sed cum de his iam supra dictum sit, disputatio de moribus finita est. Aristoteles, si longior est protasis, quae incipit vocabulis *ἐπεὶ δὲ* vel similibus, interdum sententiarum vi et impetu ita abripitur, ut quae apodosin reddere debebant, conclusionis locum teneant. Vid. Zellius ad Ethic. p. 324. *περὶ ποιητικῆς* cap. 9: *ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις ἀλλὰ καὶ φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν, ταῦτα δὲ γίνεται καὶ μάλιστα ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα . . . ὥστε ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους*, ubi recte et Madius p. 139 et Victorius p. 102 apodosin agnoverunt; conf. Herm. ad Vigerum nro. 242. ibidem cap. 7: *ἔτι δ' ἐπεὶ τὸ καλὸν καὶ ζῷον καὶ ἅπαν πρᾶγμα ὃ συνέστηκεν ἔκ τινων, οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τὸ τυχὸν . . . ὥστε δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων καὶ ἐπὶ ζῴων ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ εὐσύνοπτον εἶναι, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μῆκος, τοῦτο δ' εὐμνημόνευτον εἶναι.* Analyt. poster. I, 25 p. 86 b, 30: *ἔτι εἰ ἀρχὴ συλλογισμοῦ ἡ καθόλου πρότασις ἄμεσος . . . ὥστε βελτίων ἡ ἀρχὴ τῆς δεικτικῆς ἢ τῆς στερητικῆς, ἡ δὲ βελτίοσιν ἀρχαῖς χρωμένη βελτίων.* Alia res est ibidem p. 85 b, 23—27, ubi A *εἰ* omittit. Magna Moral. II, 7 p. 1205 b, 2. II, 11 p. 1211,

22. Physic. VI, 1 p. 231 b, 28: εἰ δὴ ἀνάγκη . . . ὥστε εἰ μέν. ibidem: εἰ οὖν ἀνάγκη ἢ ἠρεμεῖν ἢ κινεῖσθαι πᾶν, ἠρεμεῖ δὲ καθ' ἕκαστον τῶν ΑΒΓ, ὥστ' ἔσται τι συνεχῶς ἠρεμοῦν ἅμα καὶ κινούμενον. nisi hic potius apodosis in seqq. ἐνδέχοιτ' ἄν. De coelo II, 5 p. 287, 32: εἰ γὰρ . . . ὥστε κἂν διὰ τούτου (scrib. τοῦτο) φανερὸν εἴη ὅτι σφαιροειδής ἐστιν ὁ οὐρανός. III, 1 p. 299 b, 18. De anima II, 2 p. 414, 4—13, ubi male ἐπεὶ in ἔτι mutandum esse censet Trend. III, 9 ibiq. Trend. p. 531. De memoria 1 p. 449, 31: ἐπεὶ δὲ . . ὥστε φανερόν. De somno 2 p. 455, 15: ἐπεὶ δὲ . . πρῶτον μὲν ἐπειδὴ λέγομεν . . . ὥστε ἀναγκαῖον. De part. animal. II, 1 p. 646, 24—b, 5. [vid. Bonitz Arist. Stud. III, 106.]

Haec quidem grammaticae sufficiunt arti, non vero sententiae, quae qualis sit, vid. in comment. acad. Ueber die Rh. d. Ar. p. 30—40, haud probata Brandisio Gesch. der gr. Phil. III, 1 p. 195, Thuroto Études p. 228—236, defensa a Vahleno p. 65—76. Ibi Aristotelem τοῖς εἴδεσι I, 4—15 simul ut par erat τοὺς τόπους II, 18—26 coniunxisse et hac prima parte absoluta secundam et tertiam, i. e. τὰ πάθη et ἤθη aggressum esse docuimus. Haec enim ita cohaerent: περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν εἴρηται· τὰ γὰρ . . . ἀδυνάτου, περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον, ὥστε . . ποιητέον. ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος. Quae vero in medio posita sunt v. 8—20: ἐπεὶ δ' ἡ . . βουλεύονται, si cum II, 1 contuleris, potius dicta esse credas quibus affectus indicaret; sic enim ibi eadem protasi praemissa: ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική (καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν), ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν. In iis quae nunc leguntur, neque consequens est apodosis ex iis quae praecedunt, et minus aptum videtur, Aristotelem quod I, 8: τὰ κατὰ τὰς πολιτείας ἤθη attigerit politicorumque librorum mentionem fecerit, profiteri lectores iam scire πῶς τε καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους ἠθικοὺς ποιητέον, at iure hoc confirmat, si haec fini praecedentis capitis adhaerent. Ad vulgatum ordinem de-

fendendum iure uti potes verbis III, 1 v. 35: *καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν*, si sanum est postremum vocabulum.

10 *ἐάν τε πρὸς ἕνα*] Quidni *πρὸς* [*πολλοὺς ἢ πρὸς*] *ἕνα* vel *πρὸς* [*πολλούς, ἄν τε πρὸς*] *ἕνα*?

12 *ὃν δεῖ*] A, *γὰρ* inserunt ceteri.

13 *ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγῃ τις*] Fictas, ni fallor, intelligit iudicialis generis causas, quales sunt Antiphontis tetralogiae.

21 *ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον*] I, 8.

26 *ἔτι δ' ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν*] Mirum hic desiderari *τὰ πάθη*, et nullam video causam, qua illa desint; nam et supra I, 2 tria, *πάθη*, *ἤθη* et *πίστεις δι' αὐτοῦ τοῦ λόγου* indicavit, et ipse haec examinavit. Num igitur excidit hoc scripsitque *παθητικοὺς καὶ ἠθικούς*, vel quod facilius lacunam explicaret, *ἠθικοὺς καὶ παθητικούς*, an latiori sensu dixit *ἠθικούς*, ut cap. 12: *ἤθη κατὰ τὰ πάθη*, quod non facit II, 22 p. 1396 b, 33? — Haec potius aliena manu addita delenda sunt.

28 *πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσθαι ἐν τοῖς λόγοις*] *προσχρῆσαι* Reiz, quo accusativus *τὰ* defendatur, verbo parum apto. I, 3: *ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου*. Sed in A exstat *τό*, ut articulus cum verbo *προσχρῆσθαι* sit coniungendus.

33 *καὶ συμβουλεύοντες ἢ ἀποτρέποντες καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες καὶ κατηγοροῦντες ἢ ἀπολογούμενοι*] Sic A et vet. transl., quod si verum est, *συμβουλεύοντες* idem esset atque *προτρέποντες*, id quod constanti usui auctoris nostri contrarium est; unde aut corrigendum *καὶ προτρέποντες ἢ ἀποτρέποντες*, aut deletis verbis *ἢ ἀποτρέποντες* (et in cod. Monac. vet. transl. verba *et dehortantes* sane desiderantur) scribendum *καὶ συμβουλεύοντες καὶ ἐπαινοῦντες*, quo facilius vetustior lectio explicatur, et similiter Aristoteles II, 22: *καὶ γὰρ συμβουλεύοντα τῷ Ἀχιλλεῖ καὶ ἐπαινοῦντα καὶ ψέγοντα καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν ληπτέον, ἵν' ἐκ τούτων λέγωμεν ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες εἴ τι καλὸν ἢ αἰσχρὸν ὑπάρχει, κατηγοροῦντες δ' ἢ ἀπολογούμενοι εἴ τι*

δίκαιον ἢ ἄδικον, συμβουλεύοντες δ' εἴ τι συμφέρον ἢ βλαβερόν. et quae his praecedunt: πῶς ἂν δυναίμεθα συμβουλεύειν Ἀθηναίος ... ἢ ἐπαινεῖν ... ὁμοίως δὲ ψέγουσιν .. ὡς δ' αὔτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες καὶ οἱ ἀπολογούμενοι.

pag. 1392
2 εἴ τι ἔχομεν] Mire sane additum hoc commation, quod ideo codices praeter A et vet. transl. omittunt. De his enim se dicturum esse, supra iam I, 2 fine professus est.

3 ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες ἀποδῶμεν] Quaenam sunt τὰ λοιπά? Fortasse intelliges ipsos τόπους, quasi verba sic transposita essent: τούτων δὲ διορισθέντων, ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες ἀποδῶμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, περί τε ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων. At linguae indoles id non admittit, quod si esset, verba τὰ λοιπὰ προσθέντες desiderarentur. λέξιν et τάξιν intelligere non licet; nulla enim horum ἐξ ἀρχῆς πρόθεσις, conf. II, 26 fine. Priorem interpretationem sequuntur Maioragius, Riccobonus, et ipse Brandis p. 7, alteram idem Riccobonus proposuit, qui verbis I, 1 p. 1355 b, 22: πῶς τε καὶ ἐκ τίνων tres rhetoricae partes indicatas esse censet. Coniicias τοὺς τόπους cap. 23—24 singulatim relatos notari, de quibus dicit cap. 22 fine: ἔτι δ' ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ ἁπάντων λάβωμεν καὶ λέγωμεν. Sed haec arcte ἐνθυμήμασιν adhaerent nec ab his separari possunt, p. 1395 b, 20; aeque arcte his adhaerent quas fortasse intelligas λύσεις καὶ ἐνστάσεις cap. 25, de quibus p. 1397, 4: δηλωθέντων δὲ τούτων (i. e. τῶν τόπων) περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐνστάσεων διορίσωμεν, ut has verbis τὰ λοιπὰ προσθέντες significari valde dubitem. Non negligendum tamen p. 1396 b, 29—a, 6 longiorem transitum ad locos ipsos legi, ut res nova magnique momenti eo indicari videatur. Unum solum sufficit, quod ex operis initio intelligimus et exspectamus, ut expositis εἴδεσι et τόποις, h. e. ταῖς δι' αὐτοῦ τοῦ λόγου πίστεσι, iam τὰς παθητικὰς καὶ ἠθικὰς πίστεις aggrediatur; haec enim sola quae tractentur supersunt, haec est eius ἡ ἐξ ἀρχῆς πρόθεσις. — Maioragii interpretationem sequitur Vahlen p. 73. Conf. comm. acad. p. 36—37.

5 *τὸ μὲν αὔξειν οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται*] Vid. I, 9.

7 *περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις*] Om. Muretus sine ratione, nisi quod melius esset scriptum *τούτου* quam *τούτων*, in quo *γεγονότα* intelligendum est.

Cap. XIX.

8 *περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου*] Alia ratione posteriores h. l. tractarunt, vid. schol. in Hermogen. tom. IV p. 747 seqq.

11 *ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία*] *ἡ ἐναντία* Muretus Var. lect. VIII, 8 ex Aldina et calamo notatis libris (quos vereor ne non sint) corrigit, quod loci sensum pervertit neque Lambino tom. I p. 401 Ruhnk. persuasit, neque Vatero p. 117. Ethic. Nicom. V, 1: *οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον ἐπί τε τῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων· δύναμις μὲν γὰρ καὶ ἐπιστήμη δοκεῖ τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι, ἕξις δ' ἡ ἐναντία τῶν ἐναντίων οὔ*, ubi item corrigendum *ᾗ ἐναντία*.

12 *καὶ τὸ ὅμοιον*] Simpliciter ut modo *τὸ ἐναντίον* dictum pro *καὶ τὸ ᾧ ὅμοιον*. Alii male *ἀνόμοιον*.

13 *καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατόν, καὶ τὸ ῥᾷον*] Id Isocrates in Philippo docet; quod suadet Philippo, non modo *δυνατὸν* esse § 39—56, sed etiam *ῥάδιον* § 57—87; alios enim difficiliora perfecisse Philippo inferiores. Egregium exemplum de industria factum in Alcidam. *περὶ σοφιστῶν* p. 79 seq. R.: *ἔπειτα τοῖς μὲν λέγειν δεινοῖς οὐδεὶς ἂν φρονῶν. ἀπιστήσειεν ὡς οὐ μικρὸν τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν μεταρρυθμίσαντες ἐπιεικῶς λογογραφήσουσι, τοῖς δὲ γράφειν ἠσκημένοις οὐδεὶς ἂν πιστεύσειεν ὡς ἐπὶ τῆς αὐτῆς δυνάμεως καὶ λέγειν οἷοί τε ἔσονται. τοὺς μὲν γὰρ τὰ χαλεπὰ τῶν ἔργων ἐπιτελοῦντας εἰκός, ὅταν ἐπὶ τὰ ῥᾴω τὴν γνώμην μεταστήσωσιν, εὐπόρως μεταχειρίσασθαι τὴν τῶν πραγμάτων ἀπεργασίαν, τοῖς δὲ τὰ ῥάδια γεγυμνασμένοις ἀντίτυπος καὶ προσάντης ἡ τῶν χαλεπωτέρων ἐπιμέλεια καθίσταται.* Id quod deinde multis confirmatur exemplis, quae hic describere longum est, non tamen sine voluptate apud auctorem ipsum legentur.

15 *χαλεπώτερον γὰρ καλὴν οἰκίαν ἢ οἰκίαν εἶναι*] Topic. VI, 1: *πρῶτον μὲν οὖν ἐπισκεπτέον εἰ μὴ καλῶς ὥρισται· ῥᾷον γὰρ ὁτιοῦν ποιῆσαι ἢ καλῶς ποιῆσαι.* Ethic. Magn. I, 3: *μετὰ τοῦτο τοίνυν τοῦτ' ἐάν τις σκοπῇ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν πασῶν, ὄψεται οὐκ ἄλλην μὲν ποιοῦσαν οἰκίαν, ἄλλην δὲ σπουδαίαν οἰκίαν, ἀλλὰ τὴν οἰκοδομικήν, καὶ οὗ ποιητικὸς ὁ οἰκοδόμος, ἡ τούτου ἀρετὴ τοῦ αὐτοῦ τούτου ποιητική. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων.* Utrumque locum laudavit Schraderus.

18 *οἷον τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι οὔτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι οὔτε γίγνεται*] Vid. Euclid. Elem. X, 117, ubi hoc multis illustratur, conf. Plat. Rep. p. 623 (510), Muretus ad Aristot. Ethic. III, 5 tom. III p. 270. R. Hoc exemplum ab Aristotele frequentatur, Analyt. prior. I, 23. 31. 44. II, 17. poster. I, 2. 33. Soph. el. 9. 17. Top. I, 15. Ethic. Eud. II, 10 p. 1226, 3. Phys. IV, 12 p. 221 b, 25. 222, 5. De coelo I, 11. 12. De gener. anim. II, 6 p. 742 b, 27. Metaphys. I, 2 fine. IV, 7. 12 (p. 1019 b, 24.). 29. Θ, 4. 10.

23 *καὶ ἀρχὴ γὰρ ἐκείνη*] A, ceteri *καὶ* om., sed proba est particula, non solum *δυνατὸν* hoc est, quod *πρότερον*, sed etiam quod *ἀρχή*, de quo v. 16 dictum.

26 *δυνατὸν ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι*] Ita et vet. transl.; sed A *δυνατὰ ταῦτα καί ἐστι καὶ γίγνεται*, quod correctum esse non miror, et tamen fortasse ipse auctor scripsit.

31 *ὡς ἐπὶ τὸ πολύ*] Haec h. l. posita nemo desideret; nam partes, si totum inde confectum est, fieri posse par est, sed ex partibus non facile semper totum conficitur.

31 *εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὶς καὶ χιτὼν δύναται γενέσθαι, καὶ ὑποδήματα δυνατὸν γενέσθαι*] Calceamenti partes nobis incertae enumerantur, ut in Xenophontis Cyrop. VIII, 2, 5: *ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι διὰ τὸ πολλοὺς ἑκάστου δεῖσθαι ἀρκεῖ καὶ μία ἑκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι, πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία. ἀλλ' ὑποδήματα ὁ μὲν νευρορραφῶν μόνον τρέφεται, ὁ δὲ σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμνων, ὁ δέ γε τούτων οὐδὲν ποιῶν, ἀλλὰ συντιθεὶς ταῦτα.* ubi vid. Schneid. et in lexic. s. v. *πρόσχισμα.* Problem. XXX, 8 p. 956 b, 3: *οὐκ ἔστιν ἐν*

ἄλλη τέχνη ἐκ τούτου ποιήσουσα πλὴν ὡς μέρους, οἷον ἡ σκυτικὴ ὑπόδημα ἐκ προσχίσματος. Schol. p. 40 b, 4: *πρόσχισμα* λέγεται τὸ ἔμπροσθεν τῆς τραχηλαίας τοῦ ὑποκαμίσου, *κεφαλὶς* δὲ ἡ τραχηλαία. καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ καληγίου *πρόσχισμα* τὸ κοιλόν, *κεφαλὶς* δὲ τὸ καύκαλον. Vet. tr. *indumentum,* unde alii ὑπενδύματα correxerunt.

33 καὶ χιτών] Post κεφαλὶς A, vet. transl. item BCY omittunt, ceteri ex praecedenti suppleverunt.

34 καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι] ὅλον non male Muretus omittit, malim γένος δυνατὸν γενέσθαι, quod posterius in Victorii libro p exstat.

pag. 1392 b 7 ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται] Omnes libri praeter E Q m in utroque versu τύχη scribunt; illi in posteriore τέχνη praestant, quod probavit Muretus ad h. l. III p. 769. Bekkerus, alii. Verum viderunt qui ut Isingr. Camot. Maioragius, Grotius in Excerptis trag. p. 437., Dobreeus in Adversar. priori versui τέχνη intulerunt, quod verba ipsa flagitant; πράσσειν enim dicitur, quod nostro studio et contentione fit, προσγίγνεσθαι quod sine ulla opera nostra fit; idem et articulus priori versui praepositus probat, neque cur sit corrigendum χρὴ τέχνη cum Porsono ad Eur. Medeam v. 1090 et Elmsleio ibid. v. 1062, videmus. Accedit in A non esse infinitivum, sed πράσσει, quod de homine dictum est; nescimus vero quae praecedunt. Mire a sensu verborum aberravit Reisigius ad Oedip. Colon. p. 177; sophistas Agathon secutus est, qui omnia φύσει aut τύχη aut τέχνη fieri affirmaverant, vid. Plat. Legg. X, 185 (888). IV, 341 (709). Astius ad h. l. p. 207. Simplic. ad Arist. Phys. fol. 80 b. Rhetor. Graec. VI, 47. VII, 94. van Heusde Initia II, 1, 17. Lobeck Aglaoph. p. 388. De generat. II, 6 p. 334, 2, ubi vulgo male τέχνης, Bekk. ex codd. τύχης restituit.

11 ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη] Isocratis dictum de Euthyno aliunde ignotum; adde ipsius Aristotelis de Isocrate αἰσχρὸν σιωπᾶν, Ἰσοκράτην δ' ἐᾶν λέγειν. Schol. gr. εὐθύνους, B C Q εὔθυμος, quae varietas haud ignota est Stephano in Cram. Anecd. I, 290, qui male orationem ἀμάρτυρον huc transtulit et more suo nugas fingit; συνηγορεῖ

τοίνυν ὁ Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ τῷ Νικίᾳ κατ' Εὐθύνου (γράφεται καὶ Εὔθυμος ὄνομα κύριον) εἰπών, οὐ δύνασαί τι εὑρεῖν. Demosth. Aristocrat. § 107—109.

15 εἰ δὲ γέγονεν ἢ μὴ γέγονεν] A om. postrema ἢ μὴ γέγονεν, quae ut facile excidere poterant, ita si absunt, non desiderantur; attingit enim in fine περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι, simpliciterque dicit infra περὶ δὲ τοῦ ἐσομένου, ubi nemo addet καὶ μὴ ἐσομένου, etsi nihil in fine sequitur. Sufficit igitur initio capitis dixisse περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου.

17 καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι γέγονεν, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν, οἷον εἰ ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο] Idem locus fere sub finem legitur: καὶ εἰ ὅσα ὕστερον πεφύκει γίγνεσθαι .. καὶ τὸ πρότερον .. γέγονεν, ut hic inter τὸ εἰωθὸς et πεφυκὸς distinguat. Illud quoque attendendum est, infra ubi τὸ ἐσόμενον eosdem locos quos τὸ γεγονὸς continere notat, praeter primum et secundum omnes repeti.

19 καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραχεν] Sic Bekkerus ex A, deteriores libri πέπραγεν, de quo quae Göttling ad Oeconom. p. 95. affert exempla Poet. cap. 11. Nicom. Eth. X, 9 p. 1179, 11, parum firma sunt; conf. ad I, 9 p. 1367 b, 32.

21 ἔτι εἰ ἐβούλετο καὶ μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυεν] Praecedenti hic locus arcte cohaeret, ideo ἔτι dixit. At quale est discrimen? nam si praecedit καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραχεν, idem iam transpositis verbis redit καὶ εἰ ἐβούλετο καὶ ἐδύνατο, nihil aliud enim volunt verba καὶ μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυεν, at nulla vis est in transpositione verborum neque ea sensum mutat. Deinde in verbis καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ὠργίζετο A et vet. tr. δυνατόν, quod correctum esse, non mirum. Locus interpolatione corruptus. ὄρεξιν auctor explicat, quae et λογιστικὴ et ἄλογος est, quarum illa βούλησιν, haec ὀργὴν et ἐπιθυμίαν continet, vel secundum Platonem λογισμὸν θυμὸν ἐπιθυμίαν, vid. ad I, 10 p. 1369, 2. Iam includas et deleas additamenta, et sanus est locus: καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραχεν ... ἔτι εἰ [ἐβούλετο καὶ] μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυεν [καὶ εἰ δυνατὸν] καὶ ὠργίζετο, καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐπεθύμει. Hoc

confirmant quae statim de futuro repetit: *τό τε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ βουλήσει ὂν ἔσται καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀργῇ [καὶ λογισμῷ] μετὰ δυνάμεως ὄντα*, in quibus iterum verba *καὶ λογισμῷ* male inserta esse vides, idque perspexit iam doctus vir, nam in codice D illa desunt.

25 *καὶ εἰ ἔμελλε γίγνεσθαι καὶ ποιεῖν*] Quod hic hominem modo denotat, verba sufficiunt: *καὶ εἰ ἔμελλε ποιεῖν*. Infra rem significat: *ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα ἢ τὰ μὴ μέλλοντα.*

28 *καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξεν*] Si puellam tentavit, etiam vitiavit. Alterum *καὶ* A om., et ex praecedenti facile intelligitur.

34 *φανερὸν ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις*] Sic A et vet. tr. Si verbum additur, probum est, ut v. 13: *περὶ δὲ ἀδυνάτου δῆλον ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει.* At nostro loco verbum desideratur, unde non male ceteri particulam omittunt.

33 *καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον*] Vid. ad v. 15. Vet. tr. *et de futuro quidem.* Nullum hic video locum particulae *μέν*, quae nobis indicet v. 8: *περὶ δὲ μεγέθους*, magis illa verba adhaerent iis, quae de praeterito locutus est.

pag. 1393 2 *καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀργῇ καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄντα*] Delenda sunt *καὶ λογισμῷ* et om. D, vid. ad p. 1392 b, 21.

3 *διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν*] *διὰ* et *εἰ* omittit A, neque consecutio *διὰ ταῦτα*, quae emendatione illata videtur, neque nude positum *ταῦτα*, praecedentibus artissime adhaerens eaque repetens pro *ταῦτά τε δὴ καί*, placet. Malim simpliciter *καὶ τὰ ἐν ὁρμῇ*, iam Veneta *τὸ* inseruit, nam Aldina *καὶ ἐν* exhibet.

5 *τὰ μέλλοντα ἢ τὰ μὴ μέλλοντα*] Prius *μέλλοντα* om. A; probarem, si alterum deesset.

11 *εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς*] I, 7. Ceterum ibi non *ἁπλῶς* disputavit *περὶ τοῦ μείζονος καὶ ἐλάττονος*, sed de maiore et minore bono, at separatim et de industria illud tractavit. Adverte hoc loco *ἀγαθὸν* commune omnium generum esse vocabulum, in quo velut species sunt *συμφέρον, καλόν, δίκαιον*, ita ut huius comparatione exposita simul, quid

sit μεῖζον vel ἔλαττον συμφέρον, καλόν, δίκαιον, intelligamus neque longa horum singulorum demonstratio requiratur. At in primo libro ἀγαθὸν et κακὸν idem quod συμφέρον et βλαβερὸν valet et I, 14 accurate quaestionem περὶ ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος excussit. Vid. ad I, 3 p. 1359, 26.

16 τὸ δὲ παρὰ ταῦτα ἔτι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπεροχῆς κενολογεῖν ἐστίν] Hoc quidem vere dictum, sed ipse supra id flagitavit I, 3: δῆλον ὅτι δέοι ἂν καὶ περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος καὶ τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάττονος προτάσεις ἔχειν καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου οἷον τί μεῖζον ἀγαθὸν ἢ ἔλαττον, ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων.

Cap. XX.

22 λοιπὸν δὲ περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν, ἐπείπερ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων] Transitum facit his verbis ab iis argumentis, quae singulis adhaerent generibus, ad ea, quae omnibus communia sunt; at quomodo hoc fieri potest, cum iam capite decimo octavo communia aggressus sit: λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν, quae enim praecedenti capite tractata sunt, τὸ δυνατόν, τὸ γεγονός, τὸ ἐσόμενον, τὸ μέγεθος aeque atque haec quae sequuntur, omnibus communia sunt. Itaque vis et discrimen in vocabulo πίστεων latere videtur; illae sunt προτάσεις, e quibus fidem quaerunt, haec, exemplum et enthymema, ipsa sunt πίστεις. Sed vix cuiquam haec ratio sufficiet, nam haec omnia ad fidem faciendam auditoribus adhibentur; nihil requirimus, nisi quod supra dictum est p. 1392, 1: λοιπὸν δὲ περὶ ἐνθυμήματος καὶ παραδείγματος εἰπεῖν· ἡ γὰρ γνώμη, vel λοιπὸν δὲ περὶ τῶν ἄλλων κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν, παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος· ἡ γὰρ . . .

25 παράδειγμα] Vid. Plat. Politic. p. 291 (278), Zeno in Rhet. Graec. V, 396.

27 ἡ δ' ἐπαγωγὴ ἀρχή] Quia exemplum ipsum sine inductione non est et antequam cum alio conferas, universale animo concepisti cui exemplum adiungas; id docuit Analyt. prior. II, 24. poster. II. fine: δῆλον δὴ ὅτι ἡμῖν τὰ πρῶτα

... αἰ γὰρ ἡ αἴσθησις οὕτω ... I. 3: ἐκ προγιγνωσκο- ... μὲν γὰρ δι' ἐπαγωγῆς, ... ἀρχή ἐστι καὶ τῶν ... ἀπόλου.

... I. 14. VII. 25. 1150. Ale- ...

... Vid. Theon cap. 3, ... Rhet. Gr. I. 10. II, 11. 164. ... τοιόνδε τι] Quod re ... micat: at παράδειγμα ... species, quarum prima ... descripsit τὸ λέγειν ... in A exstet; ibi ... ut certissima ... λέγειν τοιόνδε τι. Verbum ... quod equidem puto, aut ... quoque p. 1394, .7 τὰ ... occurrit.

... I. 10. A et vet. transl.: ... eteri, cum utrumque ora- ... prius omiserunt. Alterutro ... prius propter sequens ... si sanum est, fin- ... latet καὶ νῦν οὗτος, ... Aristotele talia magis notanda ... λαβεῖν, ut et ...

... διαβήσεται, διὸ οὐκ ἐπι- ... H ... Aegyptum subigendam incitatus ... milites peterent, misit; con- ... negarunt Athenienses et Lacedae- ... Olymp. CVII, 3 = 350. Ideo ... de tempore, quo ab Aristotele ... p. 20 hoc exemplum ab auctore ... illo ipso tempore, quo Graeci utrum ... ambigebant, prolatum esse censet. ... Analyticis prior. II, 24, item quid sit

παράδειγμα docens, ex historia sumsit exemplum: *τὸ τοὺς Ἀθηναίους πρὸς τοὺς Θηβαίους ὁμόρους πολεμεῖν κακόν· Θηβαίοις γὰρ οὐ συνήνεγκεν ὁ πρὸς Φωκεῖς πόλεμος*. Sed ex neutro tempus quo scripta sunt, definiam, nisi quod haec non ante Phocense bellum finitum, illa non ante Artaxerxis expeditionem in Aegyptum susceptam dicta esse constat; at poterat et multo post his exemplis uti. Isocrat. Panath. § 159: *καὶ τοσοῦτον ἀπολειφθέντες τῆς τοῦ βαρβάρου φρονήσεως . . ἡ μὲν Ἀργείων καὶ Θηβαίων Αἴγυπτον αὐτῷ συγκατεπολέμησεν, ἵν' ὡς μεγίστην ἔχων δύναμιν ἐπιβουλεύῃ τοῖς Ἕλλησιν, ἡμεῖς δὲ καὶ Σπαρτιᾶται, συμμαχίας ἡμῖν ὑπαρχούσης, ἀλλοτριώτερον ἔχομεν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς κτλ.* Conf. Droysen Z. f. Alterth. 1839, 9 p. 935.

3 *παραβολὴ δὲ τὰ Σωκρατικά, οἷον εἴ τις λέγοι ὅτι οὐ δεῖ κληρωτοὺς ἄρχειν*] Ipsius hoc Socratis dictum ab accusatoribus inter crimina relatum, Xenoph. Memorab. I, 2, 9: *ἀλλά, νὴ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑπερορᾶν ἐποίει τῶν καθεστώτων νόμων τοὺς συνόντας, λέγων ὡς μωρὸν εἴη τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου καθιστάναι, κυβερνήτῃ δὲ μηδένα ἐθέλειν χρῆσθαι κυαμευτῷ μηδὲ τέκτονι μηδ' αὐλητῇ μηδ' ἐπ' ἄλλα τοιαῦτα, ἃ πολλῷ ἐλάττονας βλάβας ἁμαρτανόμενα ποιεῖ τῶν περὶ τὴν πόλιν ἁμαρτανομένων.*

5 *ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροίη μὴ οἳ ἂν δύνωνται ἀγωνίζεσθαι ἀλλ' οἳ ἂν λάχωσιν*] A et vet. tr. *οἳ μὴ δύνανται*, sufficit fortasse negationis transpositio *μὴ οἳ δύνανται.*

7 *ὡς δέον τὸν λαχόντα ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστάμενον*] *οὐ δέον* A omisso *μή*. An fuit *ὡς οὐ δέον τὸν ἐπιστάμενον ἀλλὰ τὸν λαχόντα*? — Ita et Vahlen p. 64.

8 *λόγος δέ, οἷος ὁ Στησιχόρου περὶ Φαλάριδος καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ*] Vid. Aesopi fabul. p. 206—209 ed. Corai., qui aliorum imitationes addidit; prior enim legitur apud Conon. narr. 42. et ap. Plut. Arat. c. 38. de vitando aere alieno c. 7. XII, 215 H., altera apud Plut. *εἰ πρεσβ. πολιτ.* § 16. et Ioseph. Arch. VII p. 811. De Stesichori aetate, nam quae hic de Phalaride, apud Cononem de Gelone traduntur, vid. Bentleii Phalar. p. 168 seqq. Kleine

Stesichori fragg. p. 17—20. 110. Boeckhius in Corp. Inscr. II p. 319. Similis narratio Tiberii ap. Dionem in Nova Collect. Maii II, p. 553—554 § 80: ὅτι Τιβέριος οὐκ εὐχερῶς παρέλυε τῆς ἡγεμονίας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ προβαλλομένους καὶ πρὸς τοὺς τοῦτο μεμφομένους ἔλεγε τοιάνδε παραβολήν· ἄνθρωπός τις ἦν τοὺς πόδας ἔχων ἡλκωμένους· τῶν δὲ μυιῶν ἐπικαθημένων αὐτοῖς καὶ κεντούντων τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἀπεσόβει ταύτας· ὡς δέ τις τοῦτο ποιεῖν ἐπεχείρησεν, ἄνθρωπε, ἀνεβόησεν, ἄφες αὐτὰς μήπως τούτων αἳ ἐκορέσθησαν διωχθεισῶν ἕτεραι ἀντεπέλθωσι λιμώττουσαι καὶ μείζους μοι προξενήσωσι τὰς ὀδύνας· τοῦτο δὲ ἔλεγε περὶ τῶν ἡγεμόνων, ὅτι χρονίζοντες καὶ κορεννύμενοι πρᾳότερον τοῖς ἀρχομένοις προσφέρονται. Ceterum vel ex his exemplis fabularum origo patet ad certam quandam rem in republica demonstrandam inventarum; postea singulari illa causa neglecta iam omnibus hominibus usui esse poterant, et morales esse coeperant. Denique Aesopum non servum, sed civem fuisse, qui in concione verba faceret aliorumque causam diceret, docemur. Hic est priscus ille dicendi et horridus modus, quem Livius 2, 32 tradit.

15 τὸν ἄνθρωπον] τινὰ A et vet. transl. quod minus convenit, sed melius fortasse et τὸν abesset, ut ἵππος, ἔλαφος abstracte positum est.

16 αὐτοῦ κολάσαι] αὐτὸν τιμωρήσασθαι A, verbum ne ter idem repeteretur, mutatum esse videtur. Conf. Vahlen p. 63.

17 συνομολογήσαντος δὲ καὶ ἀναβάντος] Adverte subiectum mutatum, unde in Q συνωμολογήσατο, debebat vero συνωμολόγησε καί, vel συνωμολογήσαντο.

19 ἐδούλευσεν ἤδη] ἤδη om. A, recte puto, sed tum et v. 23 in δουλεύσετε ἤδη delendum est; necessaria vero illa particula v. 21 ἔχετε ἤδη, ut A et vet. tr.; ceteri enim ἤδη ἔχετε. Conf. v. 30.

24 συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ] A δημηγορῶν κρινομένω δημαγωγῶ, vet. transl. *populum alloquens cum iudicaretur rector populi*, hoc est quod flagitatur δημηγορῶν κρινομένου δημαγωγοῦ, in quo δημηγορῶν, quod vix ex voc. δημαγωγῷ aut v. 2 λόγοι δημηγορικοὶ natum est, praeter

morem de iudicio dictum est, sed propter id ipsum in vulgare *συνηγορῶν* correctum videtur. Vulgatam probat Finckh.

27 *καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεσθαι αὐτῆς*] Plut. *εἰ πρεσβυτ. πολιτ.* cap. 16: *ἡ μὲν γὰρ Αἰσώπειος ἀλώπηξ τὸν ἐχῖνον οὐκ εἴα τοὺς κρότωνας αὐτῆς ἀφελεῖν βουλόμενον· ἂν γὰρ τούτους, ἔφη, μεστοὺς ἀπαλλάξῃς, ἕτεροι προσίασι πεινῶντες.*

31 *ἐὰν δὲ τούτους ἀφέλῃ*] *ἀφέληται* A, quod nisi praemisso *τις* stare nequit, sed offendit supra activum *ἀφέλοι*, hic medium positum *ἀφέλῃ*.

32 *ἔφη ὦ*] om. A, vet. tr., in ceteris post *ὑμᾶς* posita.

34 *τοῦτον*] om. vet. tr.

1 *τὰ κοινὰ κλέπτοντες*] *reliqua* vet. tr. ex emendatione natum videtur, quod supra est *τὸ λοιπὸν αἷμα*, cui responderet *τὰ λοιπὰ κοινά*. pag. 1394

6 *ῥᾴω μὲν οὖν πορίσασθαι τὰ διὰ τῶν λόγων, χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι τὰ διὰ τῶν πραγμάτων*] Non recte haec vituperat acutissimus Lessingius de fabulae natura XVIII p. 203—207. Non attendit enim verba quae hic maximi sunt momenti *πρὸς τὸ βουλεύσασθαι*. Qui enim ipsi de re ambigua deliberant, his facilius exemplo quam fabula persuadeas; causam indicat Aristoteles de poet. cap. 9, ubi cur tragici veras quam fictas historias sequi malint, docet: *αἴτιον ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατόν. τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα οὔπω πιστεύομεν εἶναι δυνατά, τὰ δὲ γενόμενα φανερὸν ὅτι δυνατά· οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα.* Recte vero in A et C *ῥᾷον*, ex hoc enim infinitivus dependet, mutatum quod *χρησιμώτερα* sequitur. Paulo supra v. 5 *ῥᾷον* in vet. tr. vertitur *facere*, i. e. *facile*, ut eum *ῥᾴδιον* invenisse credas.

10 *δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι*] Arist. probl. 18, 3. p. 916 b, 26: *διὰ τί τοῖς παραδείγμασι χαίρουσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν ταῖς ῥητορείαις καὶ τοῖς λόγοις μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων; ἢ ὅτι τῷ τε μανθάνειν χαίρουσι καὶ τῷ ταχύ; ῥᾷον δὲ διὰ τῶν παραδειγμάτων καὶ τῶν λόγων μανθάνουσιν, ἃ γὰρ ἴσασιν ἔστι ταῦτα καὶ ἐπὶ μέρους· τὰ δὲ ἐνθυμήματα ἀπόδειξίς ἐστιν ἐκ τῶν καθόλου ἃ ἧττον ἴσμεν ἢ τὰ μέρη. ἔτι οἷς ἂν μαρτυρῶσι πλείους,*

μᾶλλον πιστεύομεν, τὰ δὲ παραδείγματα καὶ οἱ λόγοι μαρτυρίαις ἐοίκασιν, αἱ δὲ διὰ τῶν μαρτύρων ῥᾴδιοι πίστεις. ἔτι τὸ ὅμοιον μανθάνουσιν ἡδέως, τὰ δὲ παραδείγματα καὶ οἱ μῦθοι τὸ ὅμοιον δεικνύουσι.

10 *μὴ*] *οὐκ* A, quasi esset *τὸν οὐκ ἔχοντα*, quod a correctoribus in *μὴ* mutatum esse mirum non est.

12 *τοῖς δὲ ῥητορικοῖς*] Acute *τῆς δὲ ῥητορικῆς* C idque verum puto.

16 *μάρτυς γὰρ πιστὸς καὶ εἷς χρήσιμος*] At utilem esse vel unum testem non quaeritur, sed unum sufficere nec plures requiri. A non *πιστὸς* sed *χρηστός*, quod illo interpretabantur; neque vero Aristotelem . . *χρηστὸς* . . *χρήσιμος* scripsisse puto; equidem corrigo *μάρτυς γὰρ χρηστὸς καὶ εἷς ἀπόχρη*. Id Vahlen p. 64 improbat.

Cap. XXI.

22 *ἔστι δὲ γνώμη ἀπόφανσις*] Quae sequuntur Gregor. Corinth. in Hermog. Rhet. Graec. VII p. 1154 excerpsit, sed nescio quo errore Theophrastum, non Aristotelem auctorem dicit: *δῆλον γὰρ ὅτι γνώμας τοὺς λόγους πάντες τοὺς καθολικοὺς ὀνομάζουσι· κατὰ γὰρ τὸν Θεόφραστον γνώμη ἐστὶ καθόλου ἀπόφασις* [scrib. *ἀπόφανσις*] *ἐν τοῖς πρακτέοις· εἰσὶ δὲ τούτων αἱ μὲν παράδοξοι, αἱ δὲ ἔνδοξοι, αἱ δὲ ἀμφισβητούμεναι. καὶ αἱ μὲν παράδοξοι δέονται κατασκευῶν, οἷα ἐστὶν αὕτη, χρὴ δ' οὔποθ' ὅστις κτλ.* Doxopater II, 288: *Σώπατρος δὲ πάλιν οὕτω καὶ αὐτὸς τὴν γνώμην ὁρίζεται· γνώμη ἐστὶν ἀπόφανσις καθολικὴ περὶ ποιότητα πραγμάτων ἢ προσώπων ἢ τοῦ συναμφοτέρου . . . καθ' ἑτέρους δέ τινας πάλιν γνώμη ἐστὶ καθολικὴν συμβουλήν τινα καὶ παραίνεσιν ἔχουσα πρός τι τῶν ἐν τῷ βίῳ χρησίμων.* Paucis et dilucide exposuit Anaximenes cap. 12: *γνώμη δ' ἐστὶ μὲν ὡς ἐν κεφαλαίῳ καθ' ὅλων τῶν πραγμάτων δόγματος ἰδίου δήλωσις, δύο δὲ τρόποι τῶν γνωμῶν εἰσίν, ὁ μὲν ἔνδοξος ὁ δὲ παράδοξος. ὅταν μὲν οὖν ἔνδοξον λέγῃς, οὐδὲν δεῖ τὰς αἰτίας φέρειν· οὔτε γὰρ ἀγνοεῖται τὸ λεγόμενον οὔτ' ἀπιστεῖται· ὅταν δὲ παράδοξον λέγῃς, χρὴ φράζειν τὰς αἰτίας συντόμως, ἵνα τὴν*

ἀδολεσχίαν καὶ τὴν ἀπιστίαν διαφύγῃς. Digna sunt quae cum Aristotele conferantur schol. in Hermog. V p. 422: καὶ γνωμικὸν μέν ἐστιν ἀπόφανσις περὶ τῶν καθόλου, διδάσκουσα ὁποῖά ἐστι τὰ πράγματα ἢ ὁποῖα δεῖ εἶναι δίκαια ἢ συμφέροντα ἄνευ ὡρισμένων ὀνομάτων· αἱ γὰρ ἐν ταῖς ὡρισμέναις τέχναις ἀποφάνσεις οὐ γνῶμαι, οἷον σημεῖον οὗ μέρος οὐδέν, καὶ δὶς δύο τέσσαρα, ἀλλ' ὅσα περὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν γνωμοτυποῦμεν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ συμφέροντος καὶ ὅσα οὐδεμιᾶς τέχνης ἀφωρισμένα οἷον [Eurip. Phoen. v. 414]

εὖ πρᾶττε, τὰ φίλων δ' οὐδέν, ἤν τις δυστυχῇ.

καὶ τὸ [Dem. p. 16]· τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. καὶ πάλιν, οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τοὺς ἐπ' εὐσεβείᾳ διαφέροντας μὴ καὶ κινδυνεύειν αἱρεῖσθαι τῆς εὐσεβείας ἕνεκα· πᾶσι γὰρ τοῖς ἐπ' εὐσεβείᾳ διαφέρουσι καὶ τὸ κινδυνεύειν [καὶ] θέλειν ὑπὲρ τοῦ μένειν ὁμοίους ἀναγκαῖόν τι γίνεται. ταῦτα μὲν ὁποῖά ἐστι σημαίνει τὰ πράγματα, ὁποῖα δὲ δεῖ εἶναι ὡς τοῦτο, εἰ γὰρ ἀθανάτου δόξης τυχεῖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐθέλετε, χρὴ πᾶν ὑμᾶς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας παθεῖν ἢ προέσθαι ταῦτα φαῦλά τινα φοβηθέντας καὶ πρόςκαιρα. Idem auctor VII p. 765: γνώμη δέ ἐστιν, ὥς φησιν Ἀλέξανδρος, καθολικὴ ἀπόφανσις περὶ τῶν πραγμάτων οὕτως ἐχόντων ἢ ἔχειν ὀφειλόντων. τῶν δὲ γνωμῶν ἔνιαι μὲν χωρὶς ἀποδείξεως λέγονται οἷον, εἷς οἰωνὸς ἄριστος, αἱ δὲ μετὰ ἀποδείξεως. τούτων δὲ αἱ μὲν λεληθυῖαν ἔχουσι τὴν ἀπόδειξιν, αἱ δὲ φανεράν, λεληθυῖαν μὲν ὡς αἱ τοιαῦται [Eurip. Fragm. p. 126 M.]

ἔδει γὰρ ἡμᾶς σύλλογον ποιουμένους
τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά,
τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον
χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων.

τοῦ μὲν γὰρ τὸν φύντα θρηνεῖν ἀπόδειξις τὸ εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά, ὡσαύτως καὶ τοῦ ἐπὶ θανόντι χαίρειν τὸ πόνων λελασμένον. φανερὰν δὲ ἔχουσιν αἱ τοιαῦται τὴν ἀπόδειξιν, ἔστι μήτηρ πατρὸς φιλοτεκνοτέρα, ἡ μὲν γὰρ αὑτῆς οἶδεν ὄντα, ὁ δὲ οἴεται [Aristot. Ethic. Nicom. VIII, 14. IX, 7]. διαφέρει δὲ γνώμης ἐνθύμημα ὡς Ἀλέξαν-

[illegible] μὲν ἀναποδείκτου προδήλως διαφέρει τῷ [illegible] εἶναι ἀπόφανσιν, τὸ δὲ ὥσπερ συλλο[illegible] ἀποδεδειγμένης ἢ τὰ μέρη τῶν ὅλων· [illegible] τῇ γνώμῃ τὸ ἐνθύμημα, μέρος δὲ ἐκεῖνο [illegible] συμπερανσις ἀποδέδεικται.

[illegible] γνώμη. sed articulo nullus locus, ut et [illegible] ἔστω δὴ γνώμη. idem liber cum vet. tr. [illegible] περί. cui aptum est quod deteriores codices [illegible] οὔτε περὶ πάντων καθόλου, sed neque hi [illegible] et A sic pergit καὶ οὐ περὶ πάντων, [illegible] extremo vocabulo, quod facile intelligitur, ut nesciam [illegible] οὔτε defendam.

[illegible] τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τούτων συλλογι[illegible] τά τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων [illegible] ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ γνῶμαί εἰσιν] [illegible] quae non Aristotelis, sed Stoicorum doctri[illegible] Neocle schol. Rhet. Graec. VII p. 765, ubi [illegible] notatu haud indigna plura leguntur, tradit: [illegible] ἐνθυμημάτων ὁπόσα μὲν κατὰ τῶν συνεχόντων [illegible] καθολικῶς ὥς φησι Νεοκλῆς, ἐξε[illegible] γνῶμαι εὐθὺς γίνονται· ὁπόσα δὲ καὶ τὸ καθη[illegible] ζητουμένου περιείληφε, πάντως περιέχει (τὸ) [illegible] δυνάμενον· ἁπλῶς γάρ, φησί, τὸ ἐπι[illegible] ἐν συλλογισμῷ καθολικῶς ἐξε[illegible] γνώμη γίνεται. καὶ ἀνάπαλιν δὲ ἀπὸ πάσης γνώ[illegible] δύναται γενέσθαι.

[illegible] A [illegible] vet. transl. περὶ τοιούτων, quod apud Bek[illegible] non annotatum est, pro περὶ τούτων.

[illegible] δ' οὔ ποτ', ὅς τις] Eurip. Medea v. 296 seqq., [illegible] παρ' ἀστῶν ex A, apud Eurip. πρὸς ἀστῶν. [illegible] VI, 10.

[illegible] οὐκ ἔστιν ὅς τις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ] Ex Euripi[illegible] Stheneboea initium prologi, vid. Aristoph. Ran. v. 1250. [illegible] p. 329. Ratio sententiae haec addita est:

ἢ γὰρ πεφυκὼς ἐσθλὸς οὐκ ἔχει βίον,
ἢ δυσγενὴς ὢν πλουσίαν ἀροῖ πλάκα.

Omisit auctor hos versus; nam de sententia, non de enthymemate loquitur, unde necessario non erant addendi, ceterum

satis noti tunc temporis; quare rationem librariorum negligentia excidisse non puto.

4 *οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ὅς τις ἔστ' ἐλεύθερος*] Eurip. Hecub. v. 858, ubi exstat *ἔστι θνητῶν*.

7 *ἀνάγκη τέτταρα εἴδη εἶναι γνώμης*] Quatuor illae species sunt:

γνώμη

μετ' ἐπιλόγου		*ἄνευ ἐπιλόγου*	
ἐνθυμήματος μέρος	*ἐνθυμηματικαὶ μέν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέρος*	*διὰ τὸ προεγνῶσθαι*	*ἅμα λεγόμεναι δῆλαι ἐπιβλέψασιν*

Sufficit vero prior divisio in duas partes, quam sequuntur Anaximenes cap. 12. Auctor ad Herennium IV, 17, 24, malimque Aristoteles scripsisset *δύο εἴδη*.

9 *ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναι*] Greg. Corinth. in Hermog. VII p. 1154: *τὰς δὲ ἐνδόξους χρὴ λέγειν ἄνευ ἀποδείξεως οἷον, ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστι.* Conf. Arist. Eth. Nic. I, 9.

13 *ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν*] Stephanus p. 291: *Σιμωνίδου ἐστὶν ἀπὸ τῶν σκολιῶν αὐτοῦ ἐπῶν, οἱ δ' Ἐπιχάρμου.* Huius esse dicit Meineke Comic. graec. III, 169 *ἐμὶν* pro *ἡμῖν* corrigens. Schneidew. Philolog. III, 21. A et vet. tr., quod Bekkerum fugit, *ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον*, invitis numeris, sed iidem statim non male *φαίνεται μὲν γάρ*, ceteri *μὲν* om.

16 *οὐδεὶς ἐραστὴς ὅς τις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ*] Eurip. Troad. v. 1061, ubi vid. Seidl.; Euripidis libri *οὐκ ἔστ'* scribunt, *οὐδεὶς* item Arist. Ethic. Eud. VII, 2.

22 *ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλασσε θνητὸς ὤν*] Legebatur inter monostichos versus, nisi quod *ἔχθραν*, non *ὀργήν*, nescio unde excusum erat, sed Brunckius poet. gnom. p. 301 Sch. nimia levitate ductus Christianum auctorem esse putans, ex illa sylloge facessere iussit; at disputaverat multum Bentleius Phalar. p. 257. 266 seqq. Euripides in Philoct. p. 286 M.:

ὥσπερ δὲ θνητὸν καὶ τὸ σῶμ' ἡμῶν ἔφυ,
οὕτω προσήκει μηδὲ τὴν ὀργὴν ἔχειν
ἀθάνατον, ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσταται.

χορος εἶπεν ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες αὐτοῖς χαμόθεν ᾄσωσιν· ἐὰν γὰρ ὦσιν οἱ ὑβρίζοντες δυνατώτεροι, δενδροτομήσουσι τὴν χώραν ἅπασαν τοσοῦτον, ὥστε μηδὲ τοὺς τέττιγας ἔχειν ἔνθα καθεσθέντες ᾄσουσιν. In quibus Aristotelis verba non religiose descripta vides, et ne de interpretatione dubites, Gregorius scripsit: *ἐὰν γὰρ ὦσιν ὑβρίζοντες, οἱ δυνατώτεροι δενδ.*, ut explicat Demetrius de elocut. § 243., qui Dionysio hoc dictum § 99 tribuit; Stesichorum auctorem esse Aristoteles et infra III, 11 repetit, conf. Goeller ad Demetr. p. 116. Eustath. ad Il. III, 151. Kleine ad Stesich. p. 113.

2 *χαμόθεν*] *χαμᾶθεν* Cobet Novae lect. p. 150. pag. 1395

2 *ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν*] Auct. ad Herenn. IV, 17: *sententias interponi raro convenit, ut rei actores, non vivendi praeceptores esse videamur.* Quintil. VIII, 5 p. 721 B: *in hoc genere custodiendum est et id quidem ubique, ne crebrae sint, ne palam falsae, quales frequenter ab iis dicuntur, qui haec καθολικὰ vocant et quidquid pro causa videtur, quasi indubitatum pronuntiant, et ne passim et a quocunque dicantur; magis enim decent eos, in quibus est auctoritas, ut rei pondus etiam persona confirmet; quis enim ferat puerum aut adolescentulum aut etiam ignobilem, si iudicet in dicendo et quodammodo praecipiat?*

3 *πρεσβυτέροις*] *πρεσβυτέρων* A, unde Q *πρεσβυτέρῳ*, singularis numerus etiam in vet. transl., veteres editiones *πρεσβύτερον* exhibent.

7 *καὶ ῥᾳδίως ἀποφαίνονται*] *καθόλου* addendum censet Vahlen p. 12, sic male ter redit idem vocabulum. *γνώμας* ex *γνωμοτύποι* facile intelligitur.

8 *καθόλου δὲ μὴ ὄντος καθόλου εἰπεῖν*] Quae Anaximeni cap. 12 est *γνώμη ἐξ ὑπερβολῆς*, argumentis aut anteponenda aut postponenda.

13 *οἷον παρακαλοῦντι ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσαμένους, εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης*] Il. XII, 243. Epaminondam intelligere videtur, quem ante pugnam Leuctricam infelici omine cum exercitu urbe egressum versum illum, quo militum animos confirmaret, protulisse Diodorus XV, 52 narrat. Cic. Cat. maior. 4: *Quintus Fabius Maximus augur*

[illegible] auspiciis ea geri, quae [illegible] quae contra rem publicam [illegible]

[illegible] ξυνὸς Ἐνυάλιος] Il. XVIII, [illegible] corrupta haec censeas, ex [illegible] τὸ κινδυνεύειν.

[illegible] παῖδας καταλείπει] Sta- [illegible]

[illegible] De molestis vicinis, ut facile con- [illegible] ibique interpp. confer modo [illegible] dicuntur in Isocr. Antid. § 300.

[illegible] καὶ παρὰ τὰ δεδημοσι- [illegible] τάς. neque quae dicuntur, [illegible] pervulgatas sententias interdum [illegible] παρὰ τὰ A, quod recte emen- [illegible] γνώμας male illatum et de- [illegible] malis καὶ παρὰ τὰς δεδημο- [illegible] δεδημοσιευμένας.

[illegible] ita Bekkerus ex coniectura, quam con- [illegible] ἐστιν, unde eorum interpola- [illegible] licet.

[illegible] ἑαυτόν, οὐκ ἄν ποτε [illegible] Victorius ab eo dictum cen- [illegible] loco natum laudavit contra eos, qui [illegible] ducerent.

[illegible] Lysias XX, 33: καὶ μηδαμῶς [illegible] λόγον τὸν πάντων πονηρότατον· [illegible] κεκονθότας μεμνῆσθαι μᾶλλον ἢ [illegible] θελήσει χρηστὸς εἶναι . .

[illegible] τῶν ἀκροατῶν] Vid. Zell ad [illegible] ibiq. Muretus.

[illegible] Auct. ad Herennium IV, 17 de raro [illegible] sententiis: *quum ita interponentur, multum affe- [illegible] necesse est enim eam comprobet tacitus audi- [illegible] accommodari rem certam ex [illegible] sumptam.*

9 οὐδὲν γειτονίας χαλεπώτερον] Demosth. in Calliclem [illegible] p. 1272: οὐκ ἦν ἄρ᾽, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, χαλεπώτε-

ρον οὐδὲν ἢ γείτονος πονηροῦ καὶ πλεονέκτου τυχεῖν, ὅπερ ἐμοὶ νυνὶ συμβέβηκεν, ubi ἄρα vulgatum fuisse proverbium indicat. Isocr. Plat. § 18. ὅτι post εἰπόντος, quod hanc sententiam introducat, om. A et vet. tr., idque abesse potest, etiamsi sequatur ἢ ὅτι

10 οὐδὲν ἠλιθιώτερον τεκνοποιίας] Conf. Gellius II, 23 ibique Menander:

ὦ τρὶς κακοδαίμων ὅστις ὢν πένης γαμεῖ
καὶ παιδοποιεῖθ', ὡς ἀλόγιστός ἐστ' ἀνήρ.

12 ταύτην τε δὴ ἔχει μίαν χρῆσιν] Ita recte Bekkerus ex varietate restituit, δὲ δῆ ἔχειν μίαν χρῆσιν A, ceteri τε δεῖ μίαν χρῆσιν ἔχειν, vet. transl. *hunc autem oportet unum habere usum ei, quod in sententias loqui.* Repetit supra dicta βοήθειαν μεγάλην μίαν μὲν δὴ διά, ubi δὴ A et vet. tr. recte omittunt, et transitum facit . . τε δὴ . . καὶ . . quod frequentatum Herodoto, Pausaniae, Straboni, aliis, saepe in libris depravatum.

14 ἦθος δ' ἔχουσιν οἱ λόγοι ἐν ὅσοις δήλη ἡ προαίρεσις] Vid. III, 16. Poet. 6 ibique Tyrw. p. 127. Item cap. 15, et substantivum etiam infra v. 17 in A, qui προαιρέσεων, non προαιρετῶν exhibet.

19 εἰρήσθω τοσαῦτα] ταῦτα A, vet. tr., vid. ad I, 11 fine.

Cap. XXII.

22 ἑκατέρου] ἑκάτερον A, non male, hae enim duae diversae sunt species.

23 εἴρηται πρότερον] I, 2 p. 1356 b, 3, neque ibi τις, quod A recte omittit, post συλλογισμὸς apparet.

28 ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους λέγειν] Eurip. Hippolyt. v. 989:

ἐγὼ δ' ἄκομψος εἰς ὄχλον δοῦναι λόγον,
εἰς ἥλικας δὲ κὠλίγους σοφώτερος.
ἔχει δὲ μοῖραν καὶ τόδ'· οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς
φαῦλοι παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

ibique Valcken; ex A aliisque cum Victorio dedimus adiectivum, non adverbium μουσικωτέρως, quod Bekkerus scripsit

et vulgatae rationi dicendi magis convenit; Aristoteles ipsius poetae verba eorumque structuram reddere voluit.

pag. 1396 1 *καὶ τοῦτο δ' ὅτι οὕτω φαίνεται, δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις*] A et vet. tr. *δὴ ὅτι . . εἶναι ἅπασιν.* Infinitivi *εἶναι . . συνάγειν* dependent ex *ὥστε.*

4 *πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν*] Quidnam? nam id desiderari videtur; omnia vero quae sequuntur plurima uno tenore cohaerent et v. 33 denuo ad prima recurrit: *ὥστε . . φανερὸν ὅτι ἀναγκαῖον . . πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα κτλ.*

8 *εἰ πολεμητέον ἢ μὴ πολεμητέον*] Postrema tria verba om. A et vet. tr. inclusitque Gaisfordus; propter verbum repetitum casu exciderunt, nam necessaria sunt, quod *συμβουλεύειν* et *προτρέπειν* et *ἀποτρέπειν* significat atque utrumque indicandum est.

10 *πότερον ναυτικὴ ἢ πεζική*] Scrib. *πεζή.*

11 *ἔτι δὲ τίνας πολέμους πεπολεμήκασι καὶ πῶς*] Eadem supra ubi eandem rem tractavit I, 4: *ἔτι δὲ πολέμους τίνας καὶ πῶς πεπολέμηκεν.* Tamen hic A exhibet *εἴτε τινάς*, quod ex illo loco fort. correctum est, sed offendit *τινὰς* praepositum, an fuit *εἶτα τίνας*?

14 *τὰ ὑπὲρ Ἡρακλειδῶν πραχθέντα*] A *τῶν ἡρακλειωδῶν λεχθέντα*, vet. tr. *aut ea quae pro Heraclidibus producta,* probo verbum illud, ut *τὰ μυθολογούμενα* a rebus gestis discernantur.

19 *τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσαμένους καὶ ἀριστεύσαντας*] Transponit A: *ἀριστεύσαντας καὶ συμμαχεσαμένους*, quod ab aliis improbatum esse non mirum.

20 *ἠνδραποδίσαντο Αἰγινήτας καὶ Ποτιδαιάτας καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα*] De Aeginetis vid. Thucyd. II, 27. IV, 5. Diodor. XII, 44. de Potidaeatis Thuc. II, 70. Diod. XII, 46. Praeterea intellige Meliorum, Scionaeorum, Toronaeorum mala ab Atheniensibus inlata.

21 *καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἁμάρτημα ὑπάρχει αὐτοῖς*] Hoc apertissime *δὶς ταὐτόν*, et alterutrum vacat; utrum ipse ὁ *σοφὸς Ἀριστοτέλης* corrigens dederit posterius, an interpolator, disceptare nolo, mihi quod brevius est, placet. — Sufficit fort. alterum *καὶ* deletum.

24 *περὶ Ἀθηναίων ἢ Λακεδαιμονίων*] *καὶ Λακ.* Bekkerus ex Q et A affert, at A ap. Gaisf. praebet: *περὶ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων*, atque ita etiam vet. transl., idque corrigendum fuisse apparet, aeque atque *ἀνθρώπους ἢ θεούς*, quod in A legitur.

30 *εἴ τι συμφέρον*] *τι* om. A, nec opus tertium repetitum hic legi.

32 *οἷον περὶ δικαιωσύνης, εἰ ἀγαθὸν ἢ μὴ ἀγαθόν*] Postrema tria verba om. A, casu ut videtur; auctor Platonis reipublicae argumentum his attingit.

34 *πάντες*] *οἱ πάντες* A, num *ἅπαντες*?

3 *καὶ διὰ τοῦ λόγου δῆλον ὅτι*] Non opus est *γὰρ* inseri ante *ὅτι*, quod omnes praeter A praebent. *διὰ τοῦ λόγου* idem est quod supra I, 2 p. 1356, 4. 19. pag. 1396 b

4 *φανερὸν ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν*] Necesse est oratorem non minus quam dialecticum sibi rerum, de quibus agendum est, scientiam acquirere. Topic. I, 14: *τὰς δὲ διαγραφὰς ποιεῖσθαι ἐπὶ ἑκάστου γένους ὑποτιθέντας χωρίς, οἷον περὶ ἀγαθοῦ ἢ περὶ ζώου καὶ περὶ ἀγαθοῦ παντὸς ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ τί ἐστι.* Primus Topicorum liber inprimis hanc rem tractat. Analyt. prior. I, 30: *καθ' ἕκαστον δὲ δεῖ ἐκλέγειν τῶν ὄντων οἷον περὶ ἀγαθοῦ ἢ ἐπιστήμης.* Muretus in versione *περὶ ἕκαστον* omisit, sine causa, quamvis alterum *περὶ* omitti possit.

7 *ἀποβλέποντα*] Paulo post Bekkerus tacite *περιγράφοντας* ex solo A, puto; plures enim *περιγράφοντα* cum vet. tr.; concinnitas utroque loco idem flagitat, et multitudinis numerus praestat, si haec dependeant e verbis *πάντες οὕτω φαίνονται ἀποδεικνύντες*, id vero neque necessarium est et singulari auctor saepe utitur, ut supra v. 25, accedit, sic demum verum esse, quod A v. 10 praebet *ἔχῃ*, unde *περιγράφοντα* scribimus.

10 *ἔχηται*] *ἔχῃ* A eique convenit *δεικνύναι*, unde coniicias *ἂν τις πλείω ἔχῃ*, ne hoc quidem necessarium est; intelligitur enim ille *ἀποβλέπων* et *περιγράφων*.

12 *λέγω δὲ κοινὰ μὲν*] *λέγομεν δὲ κοινὰ* A secundum Bekkerum, quod errore factum est, disertim enim Victorius non

hoc ibi legi, sed *λέγω δὲ κοινὰ μέν*, idemque ex varietate ap. Gaisf. apparet, atque ita vet. transl. Itaque pro A scribendum erit QYZ.

18 *καὶ τὸν Κύκνον*] Pindar. Olymp. II, 90 de Achille:

ὃς Ἕκτορ' ἔσφαλε, Τροίας
ἄμαχον ἀστραβῆ κίονα, Κύκνον τε θανάτῳ πόρεν,
Ἀοῦς τε παῖδ' Αἰθίοπα.

19 *καὶ ὅτι νεώτατος καὶ οὐκ ἔνορκος ὢν ἐστράτευσεν*] Pausanias III, 24, 10 seq.

20 *εἷς μὲν οὖν τρόπος τῆς ἐκλογῆς καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός*] A et vet. transl. *οὖν τόπος*. Intelligit quae de rerum cognitione oratori necessaria hucusque exposuit, eamque maximi esse momenti denuo indicavit: *πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν ὅτι . . ἀναγκαῖον καὶ τὰ τούτῳ ἔχειν ὑπάρχοντα*, item: *φανερὸν ὅτι ἀναγκαῖον ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα*. Iure itaque et hic *πρῶτος οὗτος*. *τρόπος* vero cum Bekkero aliisque restituendum erat, non tam quod supra est *τίνα τρόπον δεῖ ζητεῖν*, ut Muretus censet, sed quod hic *τόπος* non est, tum quod paulo post ubi alterum quod restat, *τοὺς τόπους*, aggreditur, dicit: *ἔτι δ' ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ ἁπάντων λάβωμεν*. Unde et verba *ὁ τοπικὸς* cum Mureto (qui corrigit: *εἷς μὲν οὖν τῆς ἐκλογῆς καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τρόπος*) tollenda puto, e varietate nata; alii enim et hic *ὁ τόπος* legunt. Mihi *τῆς ἐκλογῆς* admodum displicet, non enim sequitur *ἄλλος τρόπος τῆς ἐκλογῆς καὶ δεύτερος*, debebatque dicere *τρόπος ὁ τῆς ἐκλογῆς*. Vocabulum insertum videtur, atque auctor, nam *καὶ* in A non exstat, scripsisse: *εἷς μὲν οὖν τρόπος πρῶτος οὗτος*, ut enthymemata ad quamcunque rem exponendam inveniamus. Analyt. post. I, 22: *εἷς μὲν οὖν τρόπος λέγεται ἀποδείξεως οὗτος. ἔτι δὲ ἄλλος εἰ κτλ.* II, 8 p. 93, 9. Cum altera ratio non statim addatur: *ἔτι δ' ἄλλον . . λάβωμεν καὶ τὰ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν*, verba nude posita *τὰ δὲ στοιχεῖα τ. ἑ. λ.* sane offendunt, melius ferenda, si *νῦν* inseritur verbo, quod transitum ad *τόπους* indicet.

22 *πρῶτον δ' εἴπωμεν περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον*] III, 1: *τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη κατὰ φύσιν ὅπερ πέφυκε πρῶτον.* Poetic. 1: *λέγωμεν ἀρξάμενοι κατὰ φύ-*

σιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων. Sophist. elench. 1: λέγωμεν ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν ἀπὸ τῶν πρώτων, ubi πρῶτον fortasse librariorum culpa deest. De partib. animal. I, 5 fine: τὰς δ' αἰτίας πειραθῶμεν εἰπεῖν περί τε τῶν κοινῶν καὶ τῶν ἰδίων ἀρξάμενοι καθάπερ διωρίσαμεν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων. περὶ αἰσθητῶν p. 436, 5: τὰ μὲν οὖν εἰρημένα περὶ ψυχῆς ὑποκείσθω, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν λέγωμεν καὶ πρῶτον περὶ τῶν πρώτων. Ethic. Eud. I, 7: πεπροοιμιασμένων δὲ καὶ τούτων λέγωμεν ἀρξάμενοι πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων. Polit. II, 1: ἀρχὴν δὲ πρῶτον ποιητέον ἥπερ πέφυκεν ἀρχὴ ταύτης τῆς σκέψεως. Physic. VIII, 10: ὅτι τοῦτ' ἀμερὲς ἀναγκαῖον εἶναι καὶ μηδὲν ἔχειν μέγεθος νῦν λέγωμεν, πρῶτον περὶ τῶν προτέρων αὐτοῦ διορίσαντες. Sic h. l. omnes libri, non πρώτων.

23 ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἴδη δύο· τὰ μὲν γὰρ δεικτικά ἐστιν ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, τὰ δ' ἐλεγκτικά] III, 17. Rhet. Graec. V, 406. VII, 766: ἔτι τῶν ἐνθυμημάτων τὰ μέν ἐστιν ἐλεγκτικά, τὰ δὲ δεικτικά. δεικτικὰ μὲν οὖν τὰ κατ' ἔμφασιν ἀκολουθίας προϊόντα, οἷον τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. ἐλεγκτικὰ δὲ τὰ κατ' ἔμφασιν μάχης ὡς ἔχει ἐπὶ τοῦ Λυκούργου· οὐ γὰρ Σόλων μὲν αὐτὸ παρέλιπεν, Αὐτοκλῆς δὲ εὕρετο [εὗρεν?]· τὸ δ' αὐτό φησι ('Αλέξανδρος) διανόημα ἑτέρως δύναται μεταχειρίζεσθαι τῆς αὐτῆς γινομένης διαφορᾶς· τὰ μὲν γὰρ δεικτικὰ πρὸς πρᾶγμά τι συνίσταται, τὰ δὲ ἐλεγκτικὰ πρὸς πρόσωπον. ἐπεὶ δὲ πᾶν ἐνθύμημα ὡς ἔφαμεν, ἢ ἐκ μάχης ἢ ἐξ ἀκολουθίας γίνεται, ἀναγκαῖον περὶ ἀκολουθίας καὶ μάχης εἰπεῖν. ἔνιοι μὲν οὖν τῶν περὶ ταῦτα δεινῶν, ὡς 'Αλέξανδρός φησιν, οὐδεμίαν διαφορὰν οἴονται τούτων εἶναι, ἄλλοι δὲ ἀπὸ τῶν ἐξ αὐτῶν προδήλως δεικνύουσιν ὅτι οὐκ ἔστι ταὐτὰ ἀλλ' ἕτερα. Ex Alexandro, Neocle aliisque turbidis rivis quae ex fonte ipso melius haurire poterant, posteriores sumserunt; vix credas his Aristotelis libros de rhetorica notos fuisse.

25 ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς ἔλεγχος καὶ συλλογισμός] Analyt. prior. II, 20. Soph. el. 1. 6. 9.

28 τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν]

Ut in Organo dicit: *συλλογισμὸς μετ' ἀντιφάσεως τοῦ συμπεράσματος*, vel *ἀντιφάσεως συλλογισμός*, vel ut infra II, 23. III, 9: *συναγωγὴ τῶν ἀντικειμένων*.

29 *περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων*] *ἕκαστον* scribendum quod coniecerunt Victorius, Muretus, Buhlius, et ita vet. transl. *ἕκαστα* BCDE.

33 *καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ παθημάτων καὶ ἕξεων ὡςαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι*] Quod supra II, 18 indicavit, hic repetit; exposuit *εἴδη* (de quibus vid. I, 2 finem), h. e. *τὸ ἀγαθὸν καὶ κακόν, τὸ καλὸν καὶ αἰσχρόν, τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον*, item *τὰ πάθη* et *ἤθη* eorumque locos tractavit; iam aggreditur *τόπους*. Unde quorumdam librorum lectionem, quam Muretus probavit, *εἰδικῶν παθημάτων* nullum praebere sensum apparet, sed admodum me offendunt verba *καὶ ἕξεων*; neque enim disertim *ἕξεις* exposuit (vid. I, 9. II, 12 ibiq. not.), neque necessariam rhetoricae partem esse unquam monuit, ut iis quae hucusque accurate illustrata erant, nullo iure *ἕξεις* adderet. Quod deteriores libri praebent *ἐξ .ὧν*, nihil nisi corruptum *ἕξεων* est. *παθημάτων* pro *παθῶν* ex usu Aristotelis est, vid. Ueber die *κάθαρσις* p. 38 seqq., sed morum et affectuum mentio hic abundat nec, si supra dicta cap. 18 vera sunt, ferri potest. Haec sufficiunt *ἐξειλεγμέναι . . . ἕκαστον, ἐξ ὧν . . . περὶ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ, καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου*. vel si particula sana est . . *ἕκαστον, ὥστ' ἐξ ὧν . . ἀδίκου ἡμῖν ὑπάρχουσιν*, sive addito sive neglecto *εἰλημμένοι*, nam in A exstat *εἰλημμένων*. Conf. comment. p. 37 seq. Vahlen p. 75.

pag. 1397 1 *ἔτι δ' ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ ἁπάντων λάβωμεν*] Locos non uni alterive generi, hos enim singulos iam exposuit, sed omnibus tribus communes enumerare vult, ut totius inventionis divisio docet, vid. II, 18. I, 2, ubi exemplum est *ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος*. Inveniuntur tamen in sequenti capite loci, qui ex hoc numero excludendi et ex Aristotelis consilio parum recte inserti sunt, ut locus XX: *ἄλλος κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ τοῖς συμβουλεύουσι*, et XXVII: *ἄλλος ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι*, quibus auctor ipse, cui generi utilis sit locus vel

inutilis, indicat; idem et de aliis dixeris, v. c. XXIII: *ἄλλος τοῖς προδιαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασιν ἢ δοκοῦσι τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου* parum convenit generi deliberativo, neque XXV: *ἄλλος εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως ἢ ἐνδέχεται ὧν ἢ συμβουλεύει ἢ πράττει ἢ πέπραχε σκοπεῖν* demonstrativo generi aptus et ab ipso auctore ad unum genus iudiciale translatus est, cui soli convenit et locus VI: *ἄλλος ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὑτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα.* Haec Aristotelem non minus quam ceteros rhetores vel invitum inprimis genus iudiciale excoluisse demonstrant. Quae communia essent omnibus, iam a prima rhetoricae aetate disquirebantur, vid. Anaxim. cap. 7 seqq.; Aristotelem vero praeter auctorem in Rhet. Gr. V, 404 nemo secutus est; posteriores tamen hanc rem non prorsus neglexisse, sed ut coniicere licet, ex philosophorum disciplina via et ratione prosequentes excussisse, quae apud Ciceronem aliosque (de quibus vid. seq. adnot.) leguntur, probant; multa cum singula magis curarent genera, in exornationum vel figurarum numerum, inprimis *σχημάτων τῆς διανοίας*, relata sunt.

Cap. XXIII.

7 *ἔστι δ' εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν ἐκ τῶν ἐναντίων*] In Rhet. Gr. V, 404. VII, 762, ex Neoclis ut videtur, vel Alexandri libris loci XXI, qui maxime cum Aristotele conveniunt, enumerantur: *τόποι δὲ ἐνθυμηματικοὶ εἴκοσιν εἷς· πρῶτος ὁ ἐκ τοῦ ἐναντίου λαμβανόμενος. ἀκολουθεῖ γὰρ τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις· καὶ γὰρ εἰ ἡ σωφροσύνη καλόν, αἰσχρὸν ἡ ἀκολασία, καὶ εἰ αἰσχρὸν ἡ ἀδικία, καλὸν ἡ δικαιοσύνη.* Praeterea ut, quantum in hac re veteres praestiterint, intelligas, quamvis longius ab auctore nostro discedant, accurate conferendi sunt XVII illi loci, qui apud Apsinem IX, 522—527 et XXXI qui apud Minucianum IX, 604—613 exstant; certum ordinem, nam Aristotelem talem non observasse mireris, secuti sunt ex Stoicorum ut videtur disciplina Cicero de orat. II, 162—177. orat. part. 7. de invent. II, 14—71. Quintil. V, 10, 20—100. Cicero de oratore libro II, qui hoc caput intelligit 36, 152: *sed Aristoteles is quem maxime ego*

admiror, proposuit quosdam locos, ex quibus omnis argumenti via non modo ad philosophorum disputationem, sed etiam ad hanc, qua in causis utimur, inveniretur, nescio ex quorum libris oratori locos congessit, II, 162—172. conf. partit. orat. 2, 7. in quibus et hic legitur: *iam ex contrario, si Gracchus nefarie, praeclare Opimius.* Aristotelis exempla vertit Quintilianus V, 10 p. 419: *ex contrariis: frugalitas bonum; luxuria enim malum. si malorum causa bellum est, erit emendatio pax. si veniam meretur, qui imprudens nocuit, non meretur praemium, qui imprudens profuit.* Aristotel. Topic. II, 9: *σκοπεῖν δὲ μὴ μόνον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ εἰρημένου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον, οἷον ὅτι τὸ ἀγαθὸν οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἡδύ· οὐδὲ γὰρ τὸ κακὸν λυπηρόν· ἢ εἰ τοῦτο, κἀκεῖνο. καὶ εἰ ἡ δικαιοσύνη ἐπιστήμη, καὶ ἡ ἀδικία ἄγνοια· καὶ εἰ τὸ δικαίως ἐπιστημονικῶς καὶ ἐμπείρως, τὸ ἀδίκως ἀγνοούντως καὶ ἀπείρως. εἰ δὲ ταῦτα μή, οὐδ' ἐκεῖνα, μᾶλλον γὰρ ἂν φανείη τὸ ἀδίκως ἐμπείρως ἢ ἀπείρως.* Conf. III, 6., ubi haec exempla: *ὁμοίως γὰρ ἔνδοξον τὸ ἀξιῶσαι εἰ πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ λύπην πᾶσαν εἶναι κακὸν τῷ εἴ τις ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ λύπην εἶναί τινα κακόν. ἔτι εἴ τις αἴσθησις μή ἐστι δύναμις, καὶ ἀναισθησία τις οὐκ ἔστιν ἀδυναμία.* Conf. Brandis Philol. IV, 18 seqq.

Exemplum aptissimum est Aristophanis Ran. v. 1467, ubi Euripides haec dicit:

εἰ τῶν πολιτῶν οἷσι νῦν πιστεύομεν,
τούτοις ἀπιστήσαιμεν, οἷς δ' οὐ χρώμεθα,
τούτοισι χρησαίμεσθα, σωθείημεν ἄν.
εἰ νῦν γε δυστυχοῦμεν ἐν τούτοισι, πῶς
τἀναντί' ἂν πράξαντες οὐ σωζοίμεθ' ἄν;

Lysias XVI, 11. XVIII, 17. Demosth. *παραπρ.* § 214 p. 407. Alcibiades ap. Thucyd. VI, 92: *γνόντας τοῦτον δὴ τὸν ὑφ' ἁπάντων προβαλλόμενον λόγον, ὡς εἰ πολέμιός γε ὢν σφόδρα ἔβλαπτον, κἂν φίλος ὢν ἱκανῶς ὠφελοίην, ὅσῳ τὰ μὲν Ἀθηναίων οἶδα, τὰ δ' ὑμέτερα ᾔκαζον.*

11 *ἢ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ*] Alcidamantis, vid. ad I, 13, qui ut Isocratis Archidamus bellum, in eadem re pacem suasit. Conf. Isocrat. *περὶ εἰρήνης* § 19 seqq. Demosth. *προοίμια* p. 1419: *πρῶτον μὲν οὖν ὑμᾶς ἐκεῖνο ἐγνωκέναι*

δεῖ, ὡς οὐδὲν ὧν ἐποιεῖτε ἐπὶ τοῦ πολεμεῖν ὄντες τοῦ λοιποῦ πρακτέον ἐστίν, ἀλλὰ πάντα τἀναντία· εἰ γὰρ ἐκεῖνα φαῦλα πεποίηκε τὰ πράγματα, τἀναντία εἰκὸς βελτίω ποιῆσαι. Thucydides IV, 62: *τὴν δὲ ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένην ἄριστον εἶναι εἰρήνην πῶς οὐ χρὴ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ποιήσασθαι; ἢ δοκεῖτε, εἴ τῳ τι ἔστιν ἀγαθὸν ἢ εἴ τῳ τἀναντία, οὐχ ἡσυχία μᾶλλον ἢ πόλεμος τὸ μὲν παῦσαι ἂν ἑκατέρῳ, τὸ δὲ ξυνδιασῶσαι, καὶ τὰς τιμὰς καὶ λαμπρότητας ἀκινδυνοτέρας ἔχειν τὴν εἰρήνην, ἄλλα τε ὅσα ἐν μήκει λόγων ἄν τις διέλθοι ὥσπερ περὶ τοῦ πολεμεῖν;*

13 *εἴπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν*] Elmsleius ad Eurip. Med. v. 87 p. 83 Lips. aptissimam particulam *εἴπερ*, quae et sequenti inest exemplo, ne *εἰ* . . *οὐδὲ* coniungatur, corrigit in *ἐπεὶ γάρ*; possis et *εἴπερ γε μηδέ*, sed neutrum necessarium puto. Praeterea pro *πίπτειν*, quod veteres edd. exhibent, *πίτνειν* coniicit; eandem coniecturam Victorius margini exempli sui, antequam veterem codicem contulerat, unde *πεσεῖν* editum est, adscripsit. Exemplum hoc ante Quintilianum, cuius verba supra leguntur, vix ex Aristotele dedit Cicero de invent. I, 30, 47: *in contrariis hoc modo; nam si iis, qui imprudentes laeserunt, ignosci convenit, iis, qui necessario profuerunt, haberi gratiam non oportet.* A *τοῖς κακῶς πεπραχόσιν*, contra linguae usum, idem in fine *προσῆκον εἶναι*, ceteri *προσῆκόν ἐστι*, ut infinitivus dependeat ex eo quod praecessit; ut enim *εἶναι* mutatum esse in *ἐστι* facile apparet, ita contrarium vix tibi persuadeas.

15 *ἂν*] A, *εἴγ'* ceteri.

16 *προσῆκον εἶναι*] A, *προσῆκόν ἐστι* ceteri.

17 *ἀλλ' εἴπερ ἔστιν ἐν βροτοῖς*] Schol.: *Εὐριπίδης ταῦτά φησι πρὸς τὸν Θυέστην, ὃς ταῦτά φησι πρὸς τὸν Ἀτρέα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.* Ad Thyestem Musgravius, ad Cressas refert Matthiae Fragm. IX p. 134. Ante haec verba ex coniectura quidem *καί*, quod transitum significaret, addiderunt; infra III, 9 multi Isocratis loci nulla coniunctione interiecta congesti leguntur. — Aeschines *παραπρ.* § 6: *ἐγὼ δ' ἐπ' αὐτῷ τούτῳ δικαίως ἂν ὑπολαμβάνω μάλιστα σώζεσθαι· εἰ γὰρ ὁ καταγνοὺς ἑαυτοῦ καὶ μὴ παρὼν ἀδικεῖ, ὅ γε ἀπογνοὺς καὶ τὸ σῶμα τοῖς νόμοις καὶ τοῖς πολίταις*

παραδοὺς οὐκ ἀδικεῖ. Saepe Antiphon hac *ἐκ τοῦ ἐναντίου* sententia utitur: si adversario hoc praesto esset argumentum, magnae esset contra me auctoritatis indicium; nunc igitur idem contra istum eandem habere vim decet. I § 11—12, ubi eadem sententia aliis verbis repetita est, II, *β*, 4. V, 38. 84. VI, 27. Lysias IV, 12. VII, 23. 36—37. Andocides I, 23 seq.: *ἀλλὰ γὰρ λόγον ἀνοσιώτερον καὶ ἀπιστότερον οὐδένας πώποτ' ἐγὼ εἰπόντας οἶδα, οἳ τοῦτο μόνον ἡγήσαντο δεῖν, τολμῆσαι κατηγορῆσαι· εἰ δ' ἐλεγχθήσονται ψευδόμενοι, οὐδὲν αὐτοῖς ἐμέλησεν. ὥσπερ οὖν, εἰ ἀληθῆ ἦν ταῦτα ἅ με κατηγόρησαν, ἐμοὶ ἂν ὠργίζεσθε καὶ ἠξιοῦτε δίκην τὴν μεγίστην ἐπιτιθέναι, οὕτως ἀξιῶ ὑμᾶς, γιγνώσκοντας ὅτι ψεύδονται, πονηρούς τε αὐτοὺς νομίζειν χρῆσθαί τε τεκμηρίῳ ὅτι εἰ τὰ δεινότατα τῶν κατηγορηθέντων περιφανῶς ἐλέγχονται ψευδόμενοι, ἦ που τά γε πολλῷ φαυλότερα ῥᾳδίως ὑμῖν ἀποδείξω ψευδομένους αὐτούς.* Ibidem § 102. Isaeus VIII, 32.

19 *συμβαίνειν*] *συμβαίνει* A, quod durius quidem est, sed defendi potest.

20 *ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων*] Secundus locus; vid. supra ad I, 7 p. 1364, 34. I, 9 p. 1366 b, 30. Arist. Top. II, 9, ubi quid sint *πτώσεις* et *συστοιχία* explicat: ***δοκεῖ δὲ τὰ κατὰ τὰς πτώσεις σύστοιχα εἶναι, οἷον τὸ μὲν δικαίως τῇ δικαιοσύνῃ, τὸ δὲ ἀνδρείως τῇ ἀνδρείᾳ. σύστοιχα δὲ λέγεται τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν συστοιχίαν ἅπαντα, οἷον δικαιοσύνη, δίκαιος, δικαίως.*** III, 6. IV, 3: ***πάλιν ἐπὶ πτώσεων καὶ τῶν συστοίχων εἰ ὁμοίως ἀκολουθοῦσι καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι· ἅμα γὰρ ἑνὶ καὶ πᾶσιν ὑπάρχει ἢ οὐχ ὑπάρχει, οἷον εἰ ἡ δικαιοσύνη ἐπιστήμη τις, καὶ τὸ δικαίως ἐπιστημόνως καὶ ὁ δίκαιος ἐπιστήμων· ἐὰν δὲ τούτων τι μή, οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδέν.*** Alexand. in Top. p. 169. Cicero Top. cap. 4: *coniugata dicuntur quae sunt ex verbis eiusdem generis. eiusdem autem generis verba, quae orta ab uno varie commutantur ut sapiens, sapienter, sapientia. haec verborum coniugatio συζυγία dicitur, ex qua huiusmodi est argumentum: si compascuus ager est, ius est compascere.* Non Aristotelem, qui semper *συστοιχίαν* dicit, sed posteriores, in primis Stoicos, intelligit; *coniuncta* appellat de orat. II, 166

seq. part. orat. 7. Quintil. V, 10 p. 422: *his illud adiicere ridiculum putarem, nisi eo Cicero uteretur, quod coniugatum vocant ut eos, qui rem iustam faciant, iuste facere, quod certe non eget probatione.* Vides Quintilianum Aristotelis libros non evolvisse.

Aristotel. Pol. V, 9 p. 1309, 37: *εἰ γὰρ μὴ ταὐτὸν τὸ δίκαιον κατὰ πάσας τὰς πολιτείας, ἀνάγκη καὶ τῆς δικαιοσύνης εἶναι διαφοράς.* Phys. III, 3 p. 203 b, 16: *οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' εἰ ἡ δίδαξις τῇ μαθήσει τὸ αὐτό, καὶ τὸ μανθάνειν τῷ διδάσκειν, ὥσπερ οὐδ' εἰ ἡ διάστασις μία τῶν διεστηκότων, καὶ τὸ διίστασθαι ἐνθένδε ἐκεῖσε κἀκεῖθεν δεῦρο ἓν καὶ τὸ αὐτό.*

22 *νῦν δ' οὐχ αἱρετὸν τὸ δικαίως ἀποθανεῖν*] Supra I, 9: *ἀνάγκη ὅσα τε ἀνδρίας ἔργα ἢ σημεῖα ἀνδρίας ἢ ἀνδρείως πέπρακται καλὰ εἶναι, καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ δικαίως ἔργα, πάθη δὲ οὔ· ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀεὶ τὸ δικαίως καλόν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζημιοῦσθαι αἰσχρὸν τὸ δικαίως μᾶλλον ἢ τὸ ἀδίκως.*

23 *ἄλλος ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα*] Tertius locus; Rhet. Gr. V, 40: *τρίτος ὁ ἐκ τοῦ πρός τι, οἷον εἰ γὰρ μὴ ὑμῖν τὰ φαῦλα προστάσσειν παράνομον, οὐδὲ ἐμοὶ τὸ πεισθέντα ἐργάσασθαι.* Minucianus IX p. 611: *ἀπὸ τοῦ πρός τι, εἰ αὐτὴ μεμοίχευται, καὶ ὁ συνελθὼν αὐτῇ μοιχός ἐστιν, ὡς ἐπὶ τοῦ μεταπεμψαμένου τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα. καὶ παρὰ Δημοσθένει* [p. 376], *εἰ Φιλοκράτης πέφηνε πυροπωλῶν ἢ ξυληγῶν τὸ χρυσίον ἐπὶ τῶν τραπεζῶν καταλλαττόμενος καὶ τούτων κοινωνῶν τῶν πραγμάτων Αἰσχίνης, εὔδηλον ὅτι καὶ οὗτος δεδωροδόκηκεν.* Quintil. V, 10 p. 420: *illa quoque quae ex rebus mutuam confirmationem praestantibus ducuntur, quae proprii generis videri quidam volunt et vocant ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα, Cicero ex rebus sub eandem rationem venientibus; fortiter consequentibus iunxerim: si portorium Rhodiis locare honestum est, et Hermacreonti conducere et quod discere honestum, et docere.* Vid. Cic. de invent. I, 30, 47. Integrum fere hunc locum: *ἄλλος ἐκ τῶν . . . ἀποκτεινάντων Νικάνορα* Dionysius Halic. ad Ammaeum de Dem. et Arist. cap. 12, ut ipse dicit, *κατὰ λέξιν* descripsit; sed multa a nostris libris discrepant; illud iam mirum,

Dionysium totam paragraphum, in qua haud pauca iure omittere poterat, describentem postrema verba, quae ad ipsam Demosthenis causam pertinerent: *ἐπεὶ γὰρ . . ἀποθανεῖν*, neglexisse; quae si in libro suo invenit, salvo sensu omittenda non erant; nunc enim Demosthenis causa aeque atque Theodectis locus in Alcmaeone paralogismi non verum exemplum est. Praeterea alia prorsus quam quae in nostris exemplis leguntur, apud Dionysium exstant: *ἔστι δὲ τοῦτο παραλογίσασθαι. οὐ γὰρ εἰ δικαίως ἔπαθεν ἄν, καὶ δικαίως ὑπὸ τούτου πέπονθεν* [*ὡς ὁ φόνου ἄξια ποιήσας πατὴρ εἰ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἑαυτοῦ τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπάγεται*], *διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς εἰ ἄξιος ὁ παθὼν παθεῖν καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι, εἶτα χρῆσθαι ὁποτέρως ἂν ἁρμόττῃ· ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τῷ Θεοδέκτου καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα.* At hoc non Dionysii, sed librariorum culpa factum videtur; nam cod. B apud Grosium apertum emblema *ὡς ὁ φόνου . . . ἀπάγεται* non habet, pergens *διὸ δεῖ* — Vid. Sauppe Dionysios u. Aristoteles p. 7—13.

Aeschines in Ctesiph. § 188, qui locus etiam ex contrario est: *εἰ τοῦτ' ἔχει καλῶς, ἐκεῖνο αἰσχρῶς· εἰ ἐκεῖνοι κατ' ἀξίαν ἐτιμήθησαν, οὗτος ἀνάξιος ὢν στεφανοῦται.* Lysias XII, 57: *λαβόντες γὰρ τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν πόλιν ἀμφοτέροις ἐπολέμουν, τοῖς τε τριάκοντα πάντα κακὰ εἰργασμένοις καὶ ὑμῖν πάντα κακὰ πεπονθόσι. καίτοι τοῦτο πᾶσι δῆλον ἦν, ὅτι εἰ μὲν ἐκεῖνοι δικαίως ἔφευγον, ὑμεῖς ἀδίκως, εἰ δ' ὑμεῖς ἀδίκως, οἱ τριάκοντα δικαίως· οὐ γὰρ δὴ ἑτέρων ἔργων αἰτίαν λαβόντες ἐκ τῆς πόλεως ἐξέπεσον, ἀλλὰ τούτων.* XXVI, 15: *καὶ εἰ μὲν τόνδε ἀποδοκιμάσετε, δόξετε κἀκεῖνον δικαίως ἂν ἀποδοκιμάσαι· ἐὰν δὲ μὴ τόνδε, οὐδ' ἐκεῖνον δικαίως.*

24 *καλῶς ἢ δικαίως*] *καὶ* pro *ἢ* deteriores, idque apud Dionysium exstat, sed huius codices omnes propter simile cadens verba *ὑπάρχει τὸ καλῶς ἢ δικαίως ποιῆσαι θατέρῳ* omittunt; suppletus igitur locus est ex veteribus Aristotelis editionibus.

25 *ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελῶν*] Hermacreontis ad Rhodios dictum apud Cicer. Rhet. I, 30, 47: *nam*

si Rhodiis turpe non est portorium locare, ne Hermacreonti quidem turpe est conducere, ex hoc Quintil., cuius verba vide supra. Apud Dionysium excusum *περὶ τῶν τελωνῶν*, sed omnes codices haec ignorant verba, haud dubie ex veteribus Aristotelis editionibus translata.

27 *οὐδ'*] Soloece A *μηδ'*, ex praecedentibus male repetitum.

27 *τὸ ὠνεῖσθαι*] Articulum omittunt duo libri Dionysii, alii *τὶ* exhibent.

28 *καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθότι*] Haec post *ποιήσαντι* libri deteriores. At quid haec repetita sibi volunt, cum initio ea exposita legantur? Necessario sunt delenda idque postea auctoritate codicis A confirmatum vidimus, qui haec omnia omittit, nisi quod postremum verbum quod praecedit *ποιήσαντι* sic exhibet, *πείσαντι ἢ ποιήσαντι*. Vides corruptum quod erat, emendatum simul textui illatum esse. Apud Dionysium: *δικαίως ὑπάρχει τῷ πεπραγμένῳ ὑπάρξει καὶ τῷ ποιήσαντι ἢ ποιοῦντι.* Nil scripsit philosophus, nisi *καὶ τῷ ποιήσαντι.*

30 *ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι*] Idem infra II, 24, ubi eiusdem Theodectis exemplum ex Oreste allatum est: *ὅλος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικὸς . . ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστι. δίκαιόν ἐστιν ἥτις ἂν κτείνῃ πόσιν ἀποθνήσκειν ταύτην, καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν· οὐκοῦν καὶ ταῦτα πέπρακται· συντεθέντα γὰρ ἴσως οὐκέτι δίκαιον.* Eadem in Euripidis fabula ab Tyndareo et ab Oreste v. 490—604 in utramque partem disputantur, ubi similes versus inveniuntur, ut:

θυγάτηρ δ' ἐμὴ θανοῦσ' ἔπραξεν ἔνδικα,
ἀλλ' οὐχὶ πρὸς τοῦδ' εἰκὸς ἦν αὐτὴν θανεῖν.

vel ut Orestes dicit:

ἐγὼ δ' ἀνόσιός εἰμι μητέρα κτανών,
ὅσιος δέ γ' ἕτερον ὄνομα τιμωρῶν πατρί.

et paulo post:

τοῦτον κατέκτειν', ἐπὶ δ' ἔθυσα μητέρα,
ἀνόσια μὲν δρῶν, ἀλλὰ τιμωρῶν πατρί.

et Dioscuri in Electra v. 1241 ad Orestem:

δίκαια μὲν νῦν ἥδ' ἔχει, σὺ δ' οὐχὶ δρᾷς.

A poetis hoc exemplum ad rhetores transiit, vid. auct. ad Herenn. I, 16, 26. Cicer. de invent. I, 13, 18 seq.

30 ἐν τούτῳ] τοῦτο A et Dionysius, ut sit: id potest in errorem inducere, fallere, sed vix aliud sonare puto nisi: hoc est vel significat fallere, ut non mirer, inde factum esse ἐν τούτῳ, p. 1400 b, 2: ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος.

30 εἰ γὰρ δικαίως ἔπαθέν τι, δικαίως πέπονθεν, ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ] Sic A, Dionysius ἔπαθεν ἄν, ceteri cum vet. tr. ἀπέθανε. Delenda esse δικαίως πέπονθεν Sauppe vidit.

pag. 1397 b 2 ἁρμόττει] ἂν ἁρμόττῃ deteriores cum Dionysio, conf. p. 1397 b, 17, ubi eadem varietas. III, 6.

2 ἐνίοτε] Plures Dionysii libri ἐνίοις, qui voluerunt ἐν ἐνίοις.

4 οὔ τις] οὗτος A, *aliquis* vet. tr.; recte emendatum puto; tum vero A non δ' sed δεῖ, tr. vet. omittit, in quo nescio quid latet. Fortasse integer versus, qui sequebatur, fuit:

στυγοῦσιν, ἀλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν.

Poetae verba v. 4—7 μητέρα .. κτανεῖν omisit Dionysius.

7—11 καὶ οἷον .. ἀποθανόντα] Haec suo loco mota, quamvis et Dionysius eundem ordinem servaverit, non enim ad Alcmaeonis exemplum ficta sunt, aut deleto καὶ inserenda v. 28 sunt post τῷ ποιήσαντι (utriusque generis exemplum est, prius τοῦ δικαίως πεπονθότος, alterum τοῦ δικαίως ποιήσαντος), aut quod particula οἷον in A omissa suadet et H. Sauppe p. 12 praefert, verba καὶ ἡ περὶ Δημοσθένους . . . ἀποθανόντα adiungenda sunt superioribus v. 27: οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι. Neque verba v. 25—27: καὶ εἰ κελεῦσαι . . . ὠνεῖσθαι interposita placent, nam arcte cohaerent θατέρῳ τὸ πεπονθέναι. || καὶ εἰ τῷ πεπονθότι . . τῷ ποιήσαντι. Tum demum apte sequuntur: καὶ εἰ κελεῦσαι . . ὠνεῖσθαι || καὶ ἡ περὶ Δημοσθένους . . ἀποθανόντα.

7 καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα] Dionysius l. c.: τίς οὖν ἐστιν ἡ Δημοσθένους δίκη καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα, περὶ ἧς ὁ φιλόσοφος γέγραφεν, ἐν ᾗ τὸ κυριώτατον τῆς ἀμφισβητήσεως κεφάλαιον ἐκ τοῦ πρὸς ἄλληλα; ἢ ἡ πρὸς

Αἰσχίνην ὑπὲρ Κτησιφῶντος τοῦ παρασχόντος Δημοσθένει τὸ περὶ τοῦ στεφάνου ψήφισμα καὶ τὴν τῶν παρανόμων φεύγοντος γραφήν; ἐν ταύτῃ γὰρ τὸ ζητούμενον οὐ τὸ κοινόν, εἰ τιμῶν καὶ στεφάνων ἄξιος ἦν Δημοσθένης ἐπιδιδοὺς ἐκ τῶν ἰδίων κτημάτων τὴν εἰς τὰ τείχη δαπάνην· ἀλλ' εἰ καθ' ὃν χρόνον ὑπεύθυνος ἦν, κωλύοντος τοῦ νόμου τοὺς ὑπευθύνους στεφανοῦν. τὸ γὰρ ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα τοῦτ' ἔστιν εἰ ὥσπερ τῷ δήμῳ τὸ δοῦναι, οὕτω καὶ τῷ ὑπευθύνῳ τὸ λαβεῖν τὸν στέφανον ἐξῆν. ἐγὼ μὲν οὖν ταύτης οἴομαι τῆς δίκης μεμνῆσθαι τὸν Ἀριστοτέλη. εἰ δέ τις ἐρεῖ ὅτι περὶ τῆς τῶν δώρων ἣν ἐπ' Ἀντικλέους ἄρχοντος ἀπελογήσατο περὶ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτήν, πολλῶν νεωτέρας ἔτι ποιήσει τὰς Ἀριστοτέλους τέχνας τῶν Δημοσθένους ἀγώνων. Vix infelicius eruditi viri invenies iudicium; at hoc certissime constat, Dionysium verba, quae rationem *τοῦ ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα* continent: *ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν*, in libro suo non invenisse, minime autem casu quodam neglexisse; non enim ipse aliam et prorsus alienam quaesivisset. Imo etiam sequens exemplum de Thebano occiso in Dionysii codice deerat; nam et totum locum *ἐκ τοῦ πρὸς ἄλληλα* transscribere in animo erat, et si legisset, rationem ex hac causa ad praecedentem, qua Demosthenes notatur, facile transtulisset. Iam cum haec exempla ab ipso Aristotele addita esse non sit dubitandum, nam illustrant supra dicta: *καὶ εἰ τῷ πεπονθότι . . . καὶ τῷ πεπονθότι*, Dionysius minus integro exemplo usus deceptus esse videtur. Causa ipsa Demosthenis incerta est, nec coniecturam facere licet, ut fortasse intelligatur quod apud Aeschinem in Timarch. § 170 seqq. et Dinarchum in Dem. § 30 non dissimile exstat; interfecit, ut dicebant inimici, suadente Demosthene Aristarchus non sine maxima crudelitate Nicodemum: *Νικόδημος δ' ὁ Ἀφιδναῖος ὑπ' Ἀριστάρχου τετελεύτηκε βιαίῳ θανάτῳ ἐκκοπεὶς ὁ δείλαιος ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν γλῶτταν ἀποτμηθείς.* Absolutus quidem est Demosthenes, sed obstat Aristarchum condemnatum solum patrium mutasse; igitur ne haec quidem causa intelligi videtur; imperatorem, non oratorem Demosthenem intel-

ligendum esse putat Victorius. — Conf. Arn. Schäfer Demosth. II, 98, Sauppe p. 11.

Ut schol. fides appareat eiusque fingendi libido, haec afferamus, fol. 43 b, 28 *Νικάνορα*] *τοῦ Ἀλεξάνδρου τελευτήσαντος ἐν Μακεδονίᾳ διηρήθη εἰς πολλὰς ἀρχάς, καὶ Νικάνωρ Μακεδὼν ἦν. λαβὼν καὶ αὐτὸς μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ ἄρχων ἐν αὐτῇ ἔσπευδε καταδουλῶσαι τὴν Ἑλλάδα. τέως γοῦν ἀνηρέθη παρὰ τῶν συγγενῶν. ὁ γοῦν ῥήτωρ δικάζεται εἰς πρόσωπον τοῦ Νικάνορος μετὰ τῶν ἀποκτεινάντων τὸν Νικάνορα. ἐπεὶ γὰρ ἐκρίθησαν δικαίως .. ἀποθανεῖν ὁ Νικάνωρ, ἀλλὰ μὴν οὐ δίκαιον ἦν ἀποθανεῖν παρὰ τῶν ὁμογενῶν· δίκαιον γὰρ ἦν θανεῖν παρὰ τῶν Ἑλλήνων, οὓς καὶ καταδουλοῦν ἔσπευδεν, οὐ μὴν δὲ παρὰ τῶν ὁμογενῶν.* Hoc est Aristotelem interpretari et enarrare!

9 *καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος*] Interpres graecus: *Θήβησιν θανὼν ἦν ὁ Τιμόλαος, περὶ οὗ ἐκέλευσε ὁ κατηγορούμενος κρῖναι καὶ ἐξετάσαι, εἰ δίκαιος ἦν οὗτος ἀποθανεῖν, ἐπεὶ οὐκ ἄδικόν ἐστιν ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα.* Hunc finem patriae proditor si habuisset, Demosthenes id non silentio transiisset. Euphronem, cuius historia apud Xenoph. Hellen. VII, 3, 4—12 exstat, intelligendum esse vidit Victorius, ubi et haec leguntur § 12: *οἱ μὲν οὖν Θηβαῖοι ταῦτα ἀκούσαντες ἔγνωσαν δίκαια τὸν Εὔφρονα πεπονθέναι.*

10 *ἐκέλευσε κρῖναι*] *κελεύει κρίνεσθαι* A et vet. tr., reus scil., qui ibi § 10: *νῦν δὲ .. οὐ δικαίως φησί τις αὐτὸν τεθνάναι;*

12 *ἄλλος ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον*] Quartus locus, qui tripertitus est *ἐκ τοῦ μᾶλλον, ἐκ τοῦ ἧττον*, et *εἰ μήτε μᾶλλον μήτε ἧττον*. Hos Aristoteles coniungit, unde dicit *ἔτι*; novus si incipit locus, additum est *ἄλλος*. Theoni I, 225 est *σύγκρισις μείζονι, ἐλάττονι, ἴσῳ*. Cicero quoque de orat. II, 40, 172 rerum contentionem ex maiore, minore et pari coniungit, item part. orat. 7. Minucianus IX p. 608, Apsines p. 522. Unum modo locum habet auctor Rhet. Gr. V, 404: *πέμπτος ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον, οἷον εἰ γὰρ υἱὸν ἀπέκτεινεν ἴδιον, πῶς ἀλλοτρίου φείσεται.* In Topic.

II, 10 quatuor *τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον* modi afferuntur, in quibus qui huc pertinent sunt: *ἄλλος ἑνὸς περὶ δύο λεγομένου εἰ ᾧ μᾶλλον εἰκὸς ὑπάρχειν μὴ ὑπάρχει, οὐδ' ᾧ ἧττον καὶ εἰ ᾧ ἧττον εἰκὸς ὑπάρχειν ὑπάρχει, καὶ ᾧ μᾶλλον.*

15 *τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει ὅς γε καὶ τὸν πατέρα τύπτει*] Victorius: Hoc exemplum esset argumentationis ex maiori Ciceroni, quo tamen philosophus, quomodo quis ex minore argumentetur, docet; caederet etiam propinquos, qui patrem caedit. Quid uterque secutus sit, manifestum est. Cum maius flagitium sit, patrem quam propinquos caedere, existimat Cicero vere, qui a caedendo patre sibi non temperat, a caedendis etiam propinquis sibi temperaturum non esse ideoque ex maiore genus hoc argumenti vocat. Aristoteles cum boni viri officium sit nemini vim afferre cumque iniuria ab omni abesse debeat, si tamen ibi manet, ubi minus esse debebat, illic etiam existet, ubi frequentius esse consuevit, et haec causa est, cur *εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει* appellarit a minoreque eam significari voluerit. Haec Victorius eumque secuti sunt Muretus, Maioragius, alii; improbat hanc explicationem Vaterus p. 128. Videtur enim exemplum esse a maiore ad minus, non quod flagitatur, a minore ad maius; hoc alterum exemplum a minore ad maius procedit, si relativum transponimus: *ὅτι ὅς γε τοὺς πλησίον τύπτει, καὶ τὸν πατέρα τύπτει.* Et hoc haud improbabile videatur, nisi hoc loco varietas memoratu dignissima in A exstaret; nam in eo post *δέῃ δεῖξαι* haec sententia alia ratione verbis *τύπτει ὅτι . . δεῖ δεῖξαι* explicatur; et hic unus est locus in Rhetoricis, qui maiorem varietatem prodit, quales in Categoriis, Topicis, aliis plures esse alibi docuimus. Duplicem sententiae formam iuxta positam melius perspiciemus:

τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει ὅς γε καὶ τὸν πατέρα

τύπτει ἐκ τοῦ κατὰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ μᾶλλον ὑπάρχει. καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι	*τύπτει ὅτι εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει· τοὺς γὰρ πατέρας ἧττον τύπτουσιν ἢ τοὺς πλησίον. ἢ δὴ οὕτως ἢ εἰ ᾧ μᾶλλον ὑπάρχει, μὴ ὑπάρχει, ἢ ᾧ ἧττον εἰ ὑπάρχει ὁπότερον δεῖ δεῖξαι·*

εἴθ' ὅτι ὑπάρχει εἴθ' ὅτι οὔ.

Quam alteram pleniorem formam recentior manus in A, qui

solus haec nobis servavit, delenda censuit, et partim eradendo paene delevit, quo factum, ut Victorius silentio hoc transiret. Priore loco *κατὰ* correctum et repositum est *εἰ*; praepositio vera est, si scripseris *κατὰ τὸ εἰ τὸ ἧττον*, articulus vero, qui ante *μᾶλλον* desideratur, rite abesse non potest. Id si probas, abundat *ἐκ τοῦ*, quod ipsum altero loco requiritur, nam *τὸ δ' ὅτι . . ὅτι* vix ferendum est, at probum est *τὸ δ' ὅτι . . ἐκ τοῦ ὅτι*. Iam ratio addita *τοὺς γὰρ πατέρας ἧττον τύπτουσιν ἢ τοὺς πλησίον*, quae supra ex nostrae aetatis iudicio attulimus, vera non esse evincit, et nihil corrigendum esse docet; quod raro fit, *ἧττον*, quod frequentius accidit, *μᾶλλον* dicitur. Formula autem vere Aristotelica nec, si recte memini, aliis usitata est *ἢ δὴ οὕτως ἤ*, vel inserto verbo *ἢ δὴ οὕτως . . ἤ*, si aliam divisionem sequitur et novum addit; Rhet. III, 7: *ἢ δὴ οὕτω δοκεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας*. III, 19. Analyt. prior. II, 27. post. I, 6. Sophist. el. 6. Ethic. Nicom. X, 2. et omisso *οὕτω* de generat. anim. p. 734, 5. idem de anima III, 11 fine, ubi nunc omnes *ἤδη αὕτη κινεῖ ἡ δόξα, οὐχ ἡ καθόλου, ἢ ἄμφω*. Distinguit auctor et hic; exemplum enim allatum continet solum *τὸ ἧττον* et *μᾶλλον*, nunc considerat *ᾧ μᾶλλον* aut *ᾧ ἧττον ὑπάρχει*, cuius generis sane primum iam erat exemplum. In verbis advertendum *ᾧ μᾶλλον ὑπάρχει*, melius supra *ἂν ὑπάρχοι*, in Topicis *εἰκὸς ὑπάρχειν*, finitum verbum requirimus et postea, ut integrum sit *ἢ ᾧ ἧττον ὑπάρχει, εἰ ὑπάρχει*. Tum melius *ἂν δέῃ* priore loco, Bekkerus pronominis *ὁπότερον* primam tantum litteram invenit deletis post *ὁ* litteris octo vel novem, ut et hic spatium sit particulae. Denique verba *εἶθ' ὅτι ὑπάρχει, εἶθ' ὅτι οὔ* utrique loco convenire et necessaria esse vix adnotare opus est. Num scholion est, quod in A solo exstat? id quo minus credas, iam integra allata sententia impedit, quum si explicatio esset, pauca sufficerent verba; equidem mihi in his veriorem auctoris manum agnoscere videor. — Integrum locum Sauppe p. 4 sic reddit: *τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει, ὅς γε καὶ τὸν πατέρα τύπτει ἐκ τοῦ ὅτι εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει· τοὺς γὰρ πατέρας ἧττον τύπτουσιν ἢ τοὺς πλησίον. ἢ δὴ οὕτως ἢ εἰ ὃ μᾶλλον ὑπάρχει, μὴ ὑπάρχει, [οὐδ' ὃ ἧττον],*

ἢ ᾧ ἧττον, εἰ ὑπάρχει, [καὶ ᾧ μᾶλλον ὑπάρχει], ὁπότερον [δὴ] δεῖ δεῖξαι, εἴθ' ὅτι ὑπάρχει εἴθ' ὅτι οὔ.

Dinarchus postquam Demosthenem § 41 seqq. argento corruptum minora et leviora, v. c. ut peregrini civitatem adipiscerentur, perfecisse multis exemplis monstravit, Harpali aurum libentem accepisse inde concludit § 45: πρὸς τῆς Ἀθηνᾶς, οἴεσθε αὐτὸν ἀργύριον μὲν χαίρειν λαμβάνοντα, χρυσίου δ' εἴκοσι τάλαντα οὐκ ἂν λαβεῖν; ἢ κατὰ μικρὸν μὲν δωροδοκεῖν, ἀθρόον δ' οὐκ ἂν προσδέξασθαι τοσοῦτον λῆμμα; Andocid. IV, 15: καίτοι ὅστις ὑβρίζει γυναῖκα τὴν ἑαυτοῦ καὶ τῷ κηδεστῇ θάνατον ἐπιβουλεύει, τί χρὴ προσδοκᾶν τοῦτον περὶ τοὺς ἐντυχόντας τῶν πολιτῶν διαπράττεσθαι; πάντες γὰρ ἄνθρωποι τοὺς οἰκείους τῶν ἀλλοτρίων ποιοῦνται περὶ πλείονος. Demosth. in Cononem p. 1264 § 23: εἰ γὰρ οὕτω τοὺς ἑαυτοῦ προῆκται παῖδας ὥστ' ἐναντίον ἐξαμαρτάνοντας ἑαυτοῦ, καὶ ταῦτα ἐφ' ὧν ἐνίοις θάνατος ἡ ζημία κεῖται, μήτε φοβεῖσθαι μήτ' αἰσχύνεσθαι, τί τοῦτον οὐκ ἂν εἰκότως παθεῖν οἴεσθε; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι ταῦτ' εἶναι σημεῖα τοῦ μηδὲ τοῦτον τὸν ἑαυτοῦ πατέρα αἰσχύνεσθαι· εἰ γὰρ ἐκεῖνον αὐτὸς ἐτίμα καὶ ἐδεδίει, κἂν τούτους αὐτὸν ἠξίου. Lysias I, 31. VII, 26. XXXI, 22—23. Isaeus VIII, 33. ibidem 30—31. Demosth. Mid. 9. Isocr. Antid. 166. Plat. 52.

19 καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς] Incerti poetae versus. Schol. gr.: οἶμαι ταῦτα πρὸς τὴν Ἀλθαίαν λέγειν τὸν Οἰνέα λυπουμένην δι' ἀδελφὸν αὐτῆς ἀναιρεθέντα παρὰ Μελεάγρου καὶ διὰ τὸν πατέρα αὐτῆς λυπούμενον. φησὶ γοῦν, εἰ λυπεῖται πατήρ σου διὰ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, οὐ δεῖ κἀμὲ πάνυ λυπεῖσθαι ὡς ἀπολέσαντα τὸν υἱόν μου; Si Euripidis sunt versus, usque ad mortem Meleagri fabulam perductam esse constat. Conf. Matth. IX p. 224. Bekkerum sequor, qui verba τὸν Ἑλλάδος uncinis ut glossema inclusit; inepta enim sunt, etiamsi numeri haec initio sequentis versus posita admittunt. Corruptorum librorum lectionem Fr. A. Wolfius apud Vaterum p. 207, ut metrum constaret, sic transposuit:

Οἰνεὺς ἄρ' οὐχί, τὸν Ἑλλάδος ἀπολέσας γόνον
κλεινότατον;

Verum vidit iam vir doctus in edit. Morell. apud Gaisford.

21 *εἰ μηδὲ Θησεὺς*] A vet. transl.; *μὴ* ceteri, Stephanus p. 298.

23 *καὶ εἰ μηδ' οἱ ἄλλοι τεχνῖται φαῦλοι, οὐδ' οἱ φιλόσοφοι*] Haec sententia ex Isocratis antidosi sumta est, ubi philosophiam (i. e. artem rhetoricam) contra diversos accusatores defendit, § 209—214. — *μηδ' ἄλλοι* A, neque articulus flagitatur.

24 *καὶ εἰ μηδ' οἱ στρατηγοὶ φαῦλοι ὅτι ἡττῶνται πολλάκις, οὐδ' οἱ σοφισταί*] Ita solus C, si ex silentio apud Gaisf. coniicere licet, cod. p. Victorii *ἡττακοῦνται*, vet. tr. *vincuntur*, unde vulgatum *ἡττῶνται* interpolatum esse puto. *θανατοῦνται* A, *ἀποθανοῦνται* EQ, *θανοῦνται* BDYZ. Equidem lectionem codicis antiqui A probo, si mali non sunt imperatores, quod ab Atheniensibus capitis condemnati sunt, etiam philosophi eadem poena puniti mali non sunt habendi. Certum exemplum incerti auctoris in animo habet, an Isocratis Antidosin intelligit, qui § 101 seqq. Timotheum condemnatum laudat, cuius amicitia usus ipse se defendat?

27 *ἄλλος ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν*] Locus quintus, quem integrum Dionysius ep. ad Ammaeum cap. 11 repetit. Rhet. Gr. V, 405: *τρισκαιδέκατος ὁ ἐκ τῶν καιρῶν, οἷον εἰ τοῖς μέλλουσιν ἄκαιρος ἡ νίκη, καὶ τοῖς ἤδη νενικηκόσι.* Minucianus IX, 607. Apsines IX, 525: *ἢ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος χρόνου τὸ μὴ γενόμενον, οἷον ἂν ἦν εἰ ἐγένετο, ὡς ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, ὑμεῖς τιμῶντές ποτε Ἰφικράτην καὶ ἄλλους τινὰς εὖ πεποιήκατε. εἶτα ἐπάγει ἐνθύμημά τι, εἰ τοίνυν ὥσπερ δι' Ἰφικράτην καὶ Πολύστρατον καὶ ἄλλους τινὰς εὖ πεποιήκατε, δι' αὐτὸν οὕτως εἰ καὶ Χαβρίας ἠξίωσεν ὑμᾶς τούτων εὖ ποιῆσαί τινας οὓς νῦν αἰτιώμενοι πάντας ἀφαιρεῖσθαι κελεύουσιν, οὐκ ἂν ἐδώκατε; ἐγὼ μὲν οἶμαι. εἶτα πάλιν ἡ ἐπαγωγὴ ἐνθυμηματικῶς, ἴδιον δὲ ἐνθυμήματος δριμύτητος δόξαν ἀποτελεῖν καὶ ἔστιν ἀγωνιστικόν τε ἅμα καὶ ἐλεγκτικόν. ἤδη δὲ καὶ παράδειγμα ἐνθυμηματικῶς εἰσάγεται οἷόν ἐστιν, εἰ γὰρ ὅθ' ἥκομεν Εὐβοεῦσιν.* Demosthenis locus adv. Lept. § 85 p. 482 Iphicratis exemplo plane geminus, dignus qui hic integer describatur, ut qua ratione orator hanc argumenti sedem illustraverit, omnes intelligant: *ἐγὼ δ' ἔτι τοῦτ' εἰπεῖν ὑπὲρ*

Χαβρίου βούλομαι. ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τιμῶντές ποτε Ἰφικράτην οὐ μόνον αὐτὸν ἐτιμήσατε, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκεῖνον Στράβακα καὶ Πολύστρατον· καὶ πάλιν Τιμοθέῳ διδόντες τὴν δωρεὰν δι' ἐκεῖνον ἐδώκατε καὶ Κλεάρχῳ καί τισιν ἄλλοις πολιτείαν. Χαβρίας δ' αὐτὸς ἐτιμήθη παρ' ὑμῖν μόνος. εἰ δὴ τότε, ὅθ' εὑρίσκετο τὴν δωρεάν, ἠξίωσεν ὑμᾶς, ὥσπερ δι' Ἰφικράτην καὶ Τιμόθεον εὖ τινὰς πεποιήκατε, οὕτω καὶ δι' αὐτὸν εὖ ποιῆσαι τούτων τινὰς τῶν εὑρημένων τὴν ἀτέλειαν, οὓς νῦν οὗτοι μεμφόμενοι πάντας ἀφαιρεῖσθαι κελεύουσιν ὁμοίως, οὐκ ἂν ἐδώκατε ταύτην αὐτῷ τὴν χάριν; ἔγωγε ἡγοῦμαι. εἶθ' οἷς δι' ἐκεῖνον ἂν τότ' ἐδώκατε δωρεάν, διὰ τούτους νῦν αὐτὸν ἐκεῖνον ἀφαιρήσεσθε τὴν ἀτέλειαν; ἀλλ' ἄλογον. οὐδὲ γὰρ ὑμῖν ἁρμόττει δοκεῖν παρὰ μὲν τὰς εὐεργεσίας οὕτω προχείρως ἔχειν, ὥστε μὴ μόνον αὐτοὺς τοὺς εὐεργέτας τιμᾶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκείνων φίλους, ἐπειδὰν δὲ χρόνος διέλθῃ βραχύς, καὶ ὅσα αὐτοῖς δεδώκατε, ταῦτ' ἀφαιρεῖσθαι. Non diversus est alius locus, quem Apsines l. l. eodem exemplo probavit: *ἢ κατὰ πρόσληψιν, οἷον εἰ περὶ εὐεργέτου λέγοις, φέρε, εἰ δὲ πρὶν πρᾶξαι καθυπέσχετο πράξειν εἰ λάβοι γε τὰς δωρεάς, οὐκ ἂν ὑπέσχεσθε δώσειν; ἃ τοίνυν καὶ πρὶν ἢ παθεῖν δεδώκατε* [leg. *ἐδώκατε*] *ἂν ἢ δώσειν ὑπέσχεσθε, ταῦτα παθόντες οὐ δώσετε;* Hermogenes de invent. III, 11 hoc *πλαστὸν ἐπιχείρημα* dicit et idem exemplum laudat: *εἰ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ τινὶ πραχθέντι δωρεὰν αἰτεῖς καὶ πλάττεις, οὕτως· εἰ δὲ πρὶν ποιῆσαι τὸ ἀγαθὸν ᾔτουν τὴν δωρεάν, οὐκ ἄν μοι ἔδοτε, οὐκ ἂν ἐψηφίσασθε ἐπαγγελλομένῳ ποιήσειν; καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐρεῖς, δεινὸν δὲ ἐπαγγελλομένῳ μὲν ποιήσειν ψηφίσασθαι, μὴ δοῦναι δὲ πεποιηκότι. εἰ δὲ ἐπὶ κακῷ τινὶ πραχθέντι τιμωρίαν ἀπαιτεῖς καὶ πλάττεις, ὁμοίως· εἰ δὲ πρὶν ἢ γενέσθαι τὸ κακὸν ἔγνωμεν ὅτι ἔσται, οὐκ ἂν ἐφιλοτιμησάμεθα κωλῦσαι; δεινὸν δὲ μέλλον μὲν γενέσθαι κωλύειν, γενόμενον δὲ μὴ τιμωρεῖσθαι.* Aristoteles Top. II, 4: *ἔτι ἐπὶ τὸν χρόνον ἐπιβλέπειν εἴ που διαφωνεῖ, οἷον εἰ τὸ τρεφόμενον ἔφησεν ἐξ ἀνάγκης αὔξεσθαι. τρέφεται μὲν γὰρ ἀεὶ τὰ ζῷα, αὔξεται δὲ οὐκ ἀεί. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ ἐπίστασθαι ἔφησε μεμνῆσθαι· τὸ μὲν γὰρ τοῦ παρε-*

ληλυθότος χρόνου ἐστί, τὸ δὲ καὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ λεγόμεθα τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα, οἷον ὅτι ἔσται ἡλίου ἔκλειψις, μνημονεύειν δὲ οὐκ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ τὸ παρεληλυθός. Huius loci auctoritate confirmes librorum lectionem *ἄλλος εἰς τὸν χρόνον σκοπεῖν*, nam idem apud Dionysium exstat, nisi quod ibi male *σκοπεῖ* legitur; sed praestat quod ex A et vet. tr. editum est; singulis enim locis ab initio huius capitis illud *ἐκ τοῦ* additum est; sub finem demum hoc deest et infinitivus solus invenitur verbi *σκοπεῖν*, vid. loc. XX. XXII. XXV. XXVI.

Locus hic frequentissimus in orationibus veterum; Thucyd. III, 56. VI, 16. Lysias VII, 27. Isaeus IX, 14—16. Demosth. Olynth. III, 16. Cherson. 34—37, in Androt. 6—7 ibiq. interpp. de falsa leg. p. 414. Isocrat. Antid. 33—35. de bigis 15. Trap. 45—47. Callim. 17—18. 25—26. Euthyn. 11.

28 *οἷον ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἁρμόδιον*] *ἀπολογίᾳ* puto, *περὶ τῆς εἰκόνος*, qua se adversus Harmodium, qui ipsum statua indignum dixerat, defendit, Dionys. de Lys. 12. Pseudoplut. vit. Lys. sub finem, Muret. var. lect. VIII, 22. Ruhnk. histor. crit. p. 58. Aristides tom. II p. 518 Dind. de hac ipsa oratione: *ἆρ' οὖν διῆλθές ποτ' αὐτοῦ τὴν ἀπολογίαν τὴν ὑπὲρ τῆς δωρεᾶς; καίτοι τίθει μὲν εἰ βούλει, Λυσίου τὸν λόγον εἶναι, τίθει δ' Ἰφικράτους, εἰ τοῦτο αἱρεῖ.* Aristoteles ipsius fuisse Iphicratis orationem non dubitavit. Conf. Clinton Fasti Hell. p. 121 Kr.

31 *καὶ πάλιν πρὸς τὸ Θηβαίους διεῖναι Φίλιππον εἰς τὴν Ἀττικήν*] Paulo ante proelium ad Chaeroneam commissum; Philippi Thessalorum ceterorumque sociorum legatos Thebanos incitantes id postulasse memorat Demosth. pro Ctesiph. § 213 p. 299: *τὸ δ' οὖν κεφάλαιον, ἠξίουν ὧν μὲν εὖ πεπόνθεσαν ὑπὸ Φιλίππου χάριν αὐτοὺς ἀποδοῦναι, ὧν δ' ὑφ' ὑμῶν ἠδίκηντο δίκην λαβεῖν, ὁποτέρως βούλονται, ἢ διέντας αὐτοὺς ἐφ' ὑμᾶς ἢ συνεμβαλόντας εἰς τὴν Ἀττικήν, καὶ ἐδείκνυσαν, ὡς ᾤοντο, ἐκ μὲν ὧν αὐτοὶ συνεβούλευον τὰ ἐκ τῆς Ἀττικῆς βοσκήματα καὶ ἀνδράποδα καὶ τἄλλ' ἀγαθὰ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἥξοντα, ἐκ δὲ ὧν ἡμᾶς ἐρεῖν ἔφασαν τὰ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ διαρπασθησόμενα ὑπὸ τοῦ πολέμου.* Ipsius regis hoc dictum esse non constat; dixisset

enim *καὶ πάλιν τὸ τοῦ Φιλίππου πρὸς τό*, ut supra Iphicratem appellavit; vix honoris causa eum non nominavit; legatos qui a Philippi partibus steterant, quorum nomina ex Marsya Plut. Dem. 18 servavit, ut Thebanis persuaderent, hoc argumentum excogitasse puto; cur vero hoc illi flagitarent, docent Demosthenis verba § 146 p. 276: *ἦν δὲ (Φίλιππος) οὔτ' ἐν τῇ θαλάττῃ τότε κρείττων ὑμῶν οὔτ' εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐλθεῖν δυνατὸς μήτε Θετταλῶν ἀκολουθούντων μήτε Θηβαίων διιέντων.* Aeschines in Ctesiph. de Demosthene § 151: *γράψειν ἔφη ψήφισμα . . πέμπειν ὑμᾶς πρέσβεις εἰς Θήβας αἰτήσοντας Θηβαίους δίοδον ἐπὶ Φίλιππον.* Apud Dionysium exstat *πρὸς τὸ διὰ Θηβαίων διιέναι . . βοηθῆσαι Φωκεῖς . . καὶ διέσπευσε μὴ δώσουσιν* librariorum culpa.

3 *ἄλλος ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὐτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα*] Sextus locus; Rhet. Gr. V, 404: *ἕβδομος ἐκ τῶν ἠρμένων πρὸς τὸ ὑποκείμενον, οἷον δεῖ τὸν μείζονα ὑπερέχειν κατ' ἀρετήν, εἰ δὲ μή, γέλοιον ἂν εἴη, εἰ ὁ χείρων ἀνακρίνοι τὸν βελτίω.* In quibus facile epitomatoris falcem agnoscas; non enim intelligas quae ex Aristotele lucem accipiunt; fortasse exciderunt quaedam. *καθ' αὐτῶν* vir doctus in exemplo edit. Morell. ap. Gaisf. An est, quae inter se dixerunt? at tum et verba *πρὸς τὸν εἰπόντα* inepta sunt. *καθ' αὐτούς*, ut *κατὰ σέ, κατὰ τὸν πάππον*, modum et morem indicare videtur, tum vero *κατ' αὐτοὺς* dicendum erat. Schol. 44, 14: *ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' ἑαυτούς, ἤτοι ἐξ ὧν εἶπον καὶ ἔπραξαν ἂν ἐκεῖνοι οἱ ἀξιοῦντες τόδε γενέσθαι ἐπιχειρητέον*, qui deinde bis Aristophontem in Antiphontem mutat. In Rhet. Gr. libri omnes *ἠρμένων*, tum cod. Mon. *πρὸς τὸν ὑποκρινόμενον*, num *ἀποκρινόμενον*? Sed Aristoteles verbis *πρὸς τὸν εἰπόντα* eum qui accusat intelligit, *τὸν κατηγοροῦντα.* Num fortasse scribendum *ᾑρημένων*? ut *αἵρεσις* intelligatur, quam quis et vitae agendae et reipublicae administrandae elegerit, res ex Demosthene celebrata; certe est ex moribus vitae sumptum. pag. 1398

Demosth. pro Ctesiph. § 124: *ἤδη δ' ἐπὶ ταῦτα πορεύσομαι, τοσοῦτον αὐτὸν ἐρωτήσας. πότερόν σέ τις, Αἰσχίνη, τῆς πόλεως ἐχθρὸν ἢ ἐμὸν εἶναι φῇ; ἐμὸν δῆλον ὅτι. εἶτα οὗ μὲν ἦν παρ' ἐμοῦ δίκην κατὰ τοὺς νό-*

μους ὑπὲρ τούτων λαβεῖν, εἴπερ ἠδίκουν, ἐξέλιπες, ἐν ταῖς εὐθύναις, ἐν ταῖς γραφαῖς, ἐν ταῖς ἄλλαις κρίσεσιν· οὗ δ' ἐγὼ μὲν ἀθῷος ἅπασι, τοῖς νόμοις, τῷ χρόνῳ, τῇ προθεσμίᾳ, τῷ κεκρίσθαι περὶ πάντων πολλάκις πρότερον, τῷ μηδεπώποτε ἐξελεγχθῆναι μηδὲν ὑμᾶς ἀδικῶν, τῇ πόλει δ' ἢ πλέον ἢ ἔλαττον ἀνάγκη τῶν γε δημοσίᾳ πεπραγμένων μετεῖναι τῆς δόξης, ἐνταῦθα ἀπήντηκας; ὅρα μὴ τούτων μὲν ἐχθρὸς ᾖς, ἐμὸς δὲ προσποιῇ.

4 διαφέρει δὲ ὁ τρόπος] Mores sunt qui in hac re in discrimen vocantur; mores enim et vita eminet et litigantes discernit; sic defendo τρόπος, ne τόπος corrigam, quod interpretatur Victorius, vertit Muretus; scripsisset, ni fallor, οὗτος ὁ τόπος.

4 οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ] Sophoclis puto; si alius esset, nomen addidisset; conf. III, 15, unde Teucrum se contra Ulixis calumnias eadem ratione qua Iphicratem adversus Aristophontem, defendisse probabile fit. Euripidem quoque in Telepho hac exornatione usum esse Valcken. Diatr. p. 211 docuit.

5 ᾧ ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς Ἀριστοφῶντα] Aristides περὶ τοῦ παραφθέγματος tom. II p. 519 Dind., ubi plura de Iphicrate et hac causa: ἆρ' οὖν περὶ μὲν τῆς δωρεᾶς ἀπολογούμενος παρρησίᾳ τινὶ χρώμενος φαίνεται, κινδυνεύων δὲ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ὑπ' Ἀριστοφῶντος μετέθετο; ἀλλὰ κἀκεῖ τὴν φύσιν διεσώσατο. ἐρόμενος γὰρ τὸν Ἀριστοφῶντα, ὥς φασι, σὺ δ' αὐτὸς εἰ κύριος ἦσθα τῶν νεῶν, πότερον προὔδωκας ἂν ἢ οὔ; ἐπειδὴ ἀπέφησεν ὁ Ἀριστοφῶν, εἶτα σὺ μὲν οὐκ ἂν προὔδωκας ὢν Ἀριστοφῶν, Ἰφικράτης δὲ προὔδωκεν; Quintil. V, 12, 9: *his quidam probationes adiiciunt, quas παθητικὰς vocant, ductas ex affectibus; atque Aristoteles quidem potentissimum putat ex eo, qui dicit, si sit vir optimus, quod ut optimum est, ita longe quidem, sed sequitur tamen videri; inde enim illa nobilis Scauri defensio: Quintus Varius Sucronensis ait Aemilium Scaurum rempublicam populi Romani prodidisse, Aemilius Scaurus negat. Cui simile quiddam fecisse Iphicrates dicitur, qui cum Aristophontem, quo accusante similis criminis reus erat, interrogasset, an is accepta pecunia rempublicam proditurus esset, isque id negasset; quod igitur, inquit,*

tu non fecisses, ego feci? Intuendum autem et, qui sit, apud quem dicimus, et id, quod illi maxime probabile videatur, requirendum. Quintil. intelligit verba I, 2: *ἀλλὰ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος.* Valcken. Eurip. Diatrib. p. 211. et Spald. ad l. De Scauro vid. Meier Fragm. orat. Roman. p. 129. et de Scipione simile ibidem p. 6., simile et ap. Polyb. fragm. Vatic. XIV, 5 ibique Maius. Conf. Clinton Fasti Hell. p. 137. — Haud multum aliena sunt quae Demosth. pro Ctesiph. § 10 contra Aeschinem profert: *περὶ μὲν δὴ τῶν ἰδίων ὅσα λοιδορούμενος βεβλασφήμηκε περὶ ἐμοῦ, θεάσασθε ὡς ἁπλᾶ καὶ δίκαια λέγω. εἰ μὲν ἴστε με τοιοῦτον οἷον οὗτος ᾐτιᾶτο, οὐ γὰρ ἄλλοθί που βεβίωκα ἢ παρ' ὑμῖν, μηδὲ φωνὴν ἀνάσχησθε, μηδ' εἰ πάντα τὰ κοινὰ ὑπέρευ πεπολίτευμαι, ἀλλ' ἀναστάντες καταψηφίσασθε ἤδη· εἰ δὲ πολλῷ βελτίω τούτου καὶ ἐκ βελτιόνων καὶ μηδενὸς τῶν μετρίων, ἵνα μηδὲν ἐπαχθὲς λέγω, χείρονα καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς ἐμοὺς ὑπειλήφατε καὶ γιγνώσκετε, τούτῳ μὲν μηδ' ὑπὲρ τῶν ἄλλων πιστεύετε· δῆλον γὰρ ὡς ὁμοίως ἅπαντ' ἐπλάττετο· ἐμοὶ δ', ἣν παρὰ πάντα τὸν χρόνον εὔνοιαν ἐνδέδειχθε ἐπὶ πολλῶν ἀγώνων τῶν πρότερον γεγενημένων, καὶ νυνὶ παράσχεσθε.*

Vir. doct. in exemplo edit. Morell. apud Gaisford. *καὶ ᾧ ἐχρήσατο.*

7 *οὐκ ἂν προδοίης*] *οὐ προδοίης* A, vet. tr., et fortasse particula ex superioribus intelligi potest.

11 *ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγόρου*] Sed contra accusatorem, cuius dictis auditores nullam fidem praestent, quod non aeque caste integreque vivit, talia dicenda sunt. Muretus probante Vatero p. 130 omnia haec *ἀλλὰ . . τοῦ φεύγοντος* omittit, sed idem p. 775 in scholiis ad verba *τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν ἀεὶ* (vel ut ipse vertit *δεῖ*), eorum quae omiserat, versionem adnotationis loco adscripsit ibique non *ἀλλά*, sed *ἄλλος*, alius, vertit. Non attenderat vir ingeniosus, hunc locum ab auctore non accusatori, sed ei qui causam dicit, scriptum esse. Gaisfordus verba *οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ . . εἴπειεν* omnia *διὰ μέσου* esse putat, *excellit autem hic modus* (vel *locus*) *sed ad fidem accusatori detrahendam.* Id non admittunt verba *δεῖ δ' ὑπάρχειν*, inde enim iam explicat usum huius loci,

20*

referturque *κατηγόρου* ad verbum quod praecedit *κατηγοροῦντα*.

Non idem quidem, sed non dissimile est, quod accusator Demosth. ap. Rut. Lup. II, 4: *atqui ego illum, iudices, arbitror Lycurgum laudatorem producturum, scilicet qui sit testis eius pudori ac probitati. Sed ego Lycurgum vobis praesentibus hoc unum interrogabo, velitne se similem esse illius factis et moribus? quod si negarit, satisfactum vobis esse de veritate nostra debebit.*

12 *τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν ἀεί*] Postremum A servat, quod plerique omittunt; non male; *ἀεὶ δεῖ* C et ita graecus interpr.: *δεῖ οὖν ἀεὶ ἐλέγχειν τοῦτο, ὅτι οὐ κρεῖττον ὁ κατήγορος.* Certatim correxerunt *δεῖ* Muretus, Rassow emend. Arist. p. 9, Vahlen p. 35, Thurot p. 250 (*ἀλλὰ πρὸς . . τοῦτ' ἐξελέγχειν δεῖ*).

15 *ἄλλος ἐξ ὁρισμοῦ*] Septimus locus; Rhet. Gr. V, 405: *ἑκκαιδέκατος ἐξ ὁρισμοῦ, οἷον κύριος φρόνιμος τῶν πάνυ ἀγαθῶν καὶ ὁ ἀνδρεῖος πάνυ τῶν ἀναγκαίων.* Minucianus IX, 607. Cicero de orat. II, 164. Posteriorem *στάσιν* in iudiciali genere fecerunt, de qua vid. Ernesti Lexic. Technol. s. v. *ὅρος* et definitio; alii figuram, ut Rutil. Lupus II, 5.

Saepe oratores hoc utuntur loco, ut Isocr. Antid. § 270 quid sit *φιλοσοφία*. § 281 seq. cl. 275 *πλεονεκτεῖν*. Lysias III, 41—43 *ἐκ προνοίας*, XXVII, 8 *ἄκριτος*. Demosth. adversarios confutans seque *ἀνδρεῖον* esse confirmans de Cherson. § 68—72.

16 *ὅτι τὸ δαιμόνιον οὐδέν ἐστιν ἀλλ' ἢ θεὸς ἢ θεοῦ ἔργον*] Ex Platonis Apologia p. 110 (27): *ἀλλ' οὖν δαιμόνιά γε νομίζω κατὰ τὸν σὸν λόγον . . εἰ δὲ δαιμόνια νομίζω, καὶ δαίμονας δήπου πολλὴ ἀνάγκη νομίζειν ἐμέ ἐστιν . . τοὺς δὲ δαίμονας οὐχὶ ἤτοι θεούς γε ἡγούμεθα ἢ θεῶν παῖδας; φῂς ἢ οὔ; πάνυ γε. οὐκοῦν εἴπερ δαίμονας ἡγοῦμαι, ὡς σὺ φῄς, εἰ μὲν θεοί τινές εἰσιν οἱ δαίμονες, τοῦτ' ἂν εἴη ὃ ἐγώ φημί σε αἰνίττεσθαι καὶ χαριεντίζεσθαι, θεοὺς οὐχ ἡγούμενον φάναι ἐμὲ θεοὺς αὖ ἡγεῖσθαι πάλιν, ἐπειδήπερ γε δαίμονας ἡγοῦμαι. εἰ δ' αὖ οἱ δαίμονες θεῶν παῖδές εἰσι νόθοι τινὲς ἢ ἐκ νυμφῶν ἢ ἔκ τινων ἄλλων, ὧν δὴ καὶ λέγονται, τίς ἂν ἀνθρώ-*

πων θεῶν μὲν παῖδας ἡγοῖτο εἶναι, θεοὺς δὲ μή; ὁμοίως γὰρ ἂν ἄτοπον εἴη, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἵππων μὲν παῖδας ἡγοῖτο καὶ ὄνων τοὺς ἡμιόνους, ἵππους δὲ καὶ ὄνους μὴ ἡγοῖτο εἶναι. Conf. Schleierm. ad h. l. p. 434. Astius vita Plat. p. 483. Vides interrogationem esse apud Platonem, quam etiam Aristotelem servasse, quod in A legitur, docet: *τί τὸ δαιμόνιόν ἐστιν, ἄρα θεός,* ubi reponendum: *ἄρ' οὐ θεὸς ἢ θεοῦ ἔργον;* ita III, 18 de eadem re: *ἤρετο εἰ οὐχ οἱ δαίμονες ἤτοι θεῶν παῖδες εἶεν ἢ θεῖόν τι.*

18 *καὶ ὡς Ἰφικράτης, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος*] Haec ut Harmodii et Aristogitonis mentio docet et infra *τὰ σά,* ex eadem adversum Harmodium apologia, quam supra Aristoteles laudavit, sumpta sunt; apud Aristidem tom. II p. 519 Dind. ex illa haec: *καὶ μνησθεὶς Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, οὓς Ἀθηναῖοι πρώτους ἁπάντων τῶν εὐεργετῶν ἦγον, ἢ παραλαβεῖν ἂν αὐτούς φησιν ἢ ὑπ' ἐκείνων παρακληθῆναι, εἰ κατ' ἐκείνους ἐγένετο. καὶ ὑμεῖς μὲν φησὶν οἴεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παρ' ὑμῶν ταῦτά μοι γράμματα καὶ τὴν στήλην εἶναί τι σεμνόν, ἐμοὶ δὲ στήλη οὐρανομήκης ἕστηκεν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ μαρτυροῦσα τὴν ἀρετήν.* Ex eadem videatur esse apologia quod in Rhet. Gr. V, 406 de etymologia: *καὶ ὡς Ἰφικράτης· ὁ γὰρ πατὴρ πρὸς μὲν ἀνδρῶν ἦν εὐπατριδῶν, ὧν τὴν εὐγένειαν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπωνυμίας ῥᾴδιόν ἐστι γνῶναι.* Sed corrigendum est *Ἰσοκράτης,* est enim de bigis § 25.

A addito articulo *ὡς ὁ Ἰφικράτης,* ut p. 1399, 33 *οἷον ὁ Ἰφικράτης.*

22 *καὶ ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ*] Incerti oratoris laudatio, ut Isocratis *Ἑλένη,* cuius auctor Alexandrum una muliere contentum *κόσμιον* fuisse probabat.

24 *καὶ δι' ὃ Σωκράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχέλαον*] Vid. Menagius ad Diog. Laert. II, 5, 25. Schneid. ad Xenoph. Apolog. § 17. Ethic. Nicom. VIII, 15: *τὸν γὰρ φιλοῦντα καὶ εὖ ποιοῦντα οὐδεὶς δυσχεραίνει, ἀλλ' ἐὰν ᾖ χαρίεις, ἀμύνεται εὖ δρῶν,* ubi unus Bekkeri codex cum vulgata *ἀμείβεται.*

26 *εὖ παθόντα*] A *καὶ εὖ παθόντας,* quod ferri potest.

28 *ἄλλος ἐκ τοῦ ποσαχῶς, οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς περὶ*

τοῦ ὀρθῶς] Octavus locus, qui in posteriorum rhetorum scriptis non invenitur et latet in praecedenti loco, definitione, in qua ipsa diversa verborum significatio negligi non potest. Quomodo hoc sit considerandum, in Topicis I, 15 multis exponit, sed exemplum περὶ τοῦ ὀρθῶς neque ibi, neque omnino in illis libris invenies; itaque omittit haec Muretus, Victorius disciplinam topicam, non libros de ea compositos intelligit. Riccobonus p. 263 et ante eum Robortellus contra linguae indolem et auctoris dicendi rationem interpretantur: in Topicis recte de hoc disputatum est, unde περὶ τούτου ὀρθῶς legunt. Vocabulum πολλαχῶς λεγόμενον sane esse potest; dicitur enim de figura, cui contrarium τὸ καμπύλον, de moribus, de oratione, sed hic non quadrat. Brandis p. 19: περὶ τοῦ εἰ ὀρθῶς.

29 ἄλλος ἐκ διαιρέσεως] Nonus locus; Rhet. Gr. V, 405: ἑνδέκατος ὁ ἐκ τῆς διαιρέσεως, οἷον εἰ τῶν φαύλων τὴν ἀλογίαν ἡγητέον, πῶς οὐκ ἐπαινετέα τῶν λογικῶν ἡ κατάστασις; quod contrarii, non partitionis vel divisionis est exemplum. Conf. Ernesti lexic. techn. Auctori ad Herennium est exornatio, quam *expeditionem* appellat IV, 29, 40.; alii enumerationem dicunt. Cic. de orat. II, 165.

Exemplum sumptum est ex Isocratis Antidosi § 217—220 integre hic reddendum: πρῶτον μὲν οὖν ὁρίσασθαι δεῖ τίνων ὀρεγόμενοι καὶ τίνος τυχεῖν βουλόμενοι τολμῶσί τινες ἀδικεῖν ... ἐγὼ μὲν οὖν ἡδονῆς ἢ κέρδους ἢ τιμῆς ἕνεκα φημὶ πάντας πάντα πράττειν· ἔξω γὰρ τούτων οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν ὁρῶ τοῖς ἀνθρώποις ἐγγιγνομένην. εἰ δὴ ταῦθ' οὕτως ἔχει, λοιπόν ἐστι σκέψασθαι τί τούτων ἂν ἡμῖν γίγνοιτο διαφθείρουσι τοὺς νεωτέρους. πότερ' ἂν ἡσθείημεν ὁρῶντες ἢ καὶ πυνθανόμενοι πονηροὺς αὐτοὺς ὄντας καὶ δοκοῦντας τοῖς συμπολιτευομένοις; καὶ τίς οὕτως ἐστὶν ἀναίσθητος ὅστις οὐκ ἂν ἀλγήσειε τοιαύτης διαβολῆς περὶ αὐτὸν γιγνομένης; ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἂν θαυμασθεῖμεν οὐδὲ τιμῆς μεγάλης τύχοιμεν τοιούτους τοὺς συνόντας ἀποπέμποντες, ἀλλὰ πολὺ ἂν μᾶλλον καταφρονηθεῖμεν καὶ μισηθεῖμεν τῶν ταῖς ἄλλαις πονηρίαις ἐνόχων ὄντων. καὶ μὴν οὐδ' εἰ ταῦτα παρίδοιμεν, χρήματα πλεῖστ' ἂν λάβοιμεν οὕτω παιδείας προεστῶτες. οἶμαι γὰρ

δήπου τοῦτό γε πάντας γιγνώσκειν, ὅτι σοφιστῇ μισθὸς κάλλιστός ἐστι καὶ μέγιστος, ἢν τῶν μαθητῶν τινὲς καλοὶ κἀγαθοὶ καὶ φρόνιμοι γένωνται καὶ παρὰ τοῖς πολίταις εὐδοκιμοῦντες· οἱ μὲν γὰρ τοιοῦτοι πολλοὺς μετασχεῖν τῆς παιδείας εἰς ἐπιθυμίαν καθιστᾶσιν, οἱ δὲ πονηροὶ καὶ τοὺς πρότερον συνεῖναι διανοουμένους ἀποτρέπουσιν. ὥστε τίς ἂν ἐν τούτοις τὸ κρεῖττον ἀγνοήσειεν, οὕτω μεγάλην τὴν διαφορὰν τῶν πραγμάτων ἐχόντων; Isaei fragm. I, 1—3. Isocr. Busir. § 42 seq.: *τοὺς δὲ θεοὺς οὐδεμίαν ἡγεῖ τῆς τῶν παίδων ἀρετῆς ἔχειν ἐπιμέλειαν. καίτοι κατὰ τὸν σὸν λόγον δυοῖν τοῖν αἰσχίστοιν οὐ διαμαρτάνουσιν· εἰ μὲν γὰρ μηδὲν δέονται χρηστοὺς αὐτοὺς εἶναι, χείρους εἰσὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν διάνοιαν, εἰ δὲ βούλονται μέν, ἀποροῦσι δ' ὅπως ποιήσουσιν, ἐλάττω τῶν σοφιστῶν τὴν δύναμιν ἔχουσιν.* Gorgiae qui dicitur Helena, cuius lusus ex tali constat divisione.

32 *ἄλλος ἐξ ἐπαγωγῆς*] Decimus locus; ex hoc duos fecit auctor in Rhet. Gr. V, 405: *ἔννατος ἐκ τοῦ παραδείγματος· ἄτοπον γὰρ εἰ κυβερνήτας μέν τις μὴ κλήρῳ προβάλλεται, στρατηγοὺς δὲ κλήρῳ προβάλλεται. δέκατος ὁ ἐξ ἐπαγωγῆς οἷον Ἀλυάττου καὶ Κανδαύλου, ἔτι δὲ Γύγου καὶ Ἀλυάττου πολεμίων ἡμῖν φωραθέντων ἀεί, τίς ἂν πιστεύσειεν εὔνουν ἡμῖν καθεστάναι Κροῖσον;* ubi et *Ἀλυάττου* male repetitum nec Candauli locus esse videtur; exspectamus Ardym potius et Sadyattem, Herod. I, 14 seqq. Ciceroni est ex similibus de orat. II, 168. Quintil. V, 10 p. 418.

33 *ἐκ τῆς Πεπαρηθίας*] Orationem fuisse credas; Eustathius ad Od. I, 215:

μήτηρ μέν τ' ἐμέ φησι τοῦ ἔμμεναι, αὐτὰρ ἔγωγε
οὐκ οἶδ'· οὐ γάρ πώ τις ἑὸν γόνον αὐτὸς ἀνέγνω.

adnotat: *δοκεῖ δὲ καὶ τῷ Ἀριστοτέλει τὰ εἰρημένα ὀρθῶς ἔχειν, ὃς φησιν ὡς ἄριστα περὶ τῶν τέκνων κρίνουσιν αἱ γυναῖκες, διό φησι Πεπαρηθία τις γυνὴ μαρτυρήσασα οἰκεῖόν τινα εἶναι παῖδα ἔλυσε τὴν περὶ ἐκείνου ἀμφιβολίαν.*

33 *ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διο-*

ῥίζουσι τἀληθές] Herodot. VI, 67—69. Dio orat. XV p. 446 R. Isaeus fragm. I, 9: *καὶ πρὸς ταῖς μαρτυρίαις, ὦ ἄνδρες δικασταί, πρῶτον μὲν ἡ τοῦ Εὐφιλήτου μήτηρ, ἣν οὗτοι ὁμολογοῦσιν ἀστὴν εἶναι, ὅρκον ὀμόσαι ἐπὶ τοῦ διαιτητοῦ ἐβούλετο ἐπὶ Δελφινίῳ ἦ μὴν τουτονὶ Εὐφίλητον εἶναι ἐξ αὐτῆς καὶ τοῦ ἡμετέρου πατρός. καίτοι τίνα προσῆκε μᾶλλον αὐτῆς ἐκείνης τοῦτο εἰδέναι;* Aristot. Polit. II, 3 p. 1262, 14—24.

pag. 1398b 1 *τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθήνησι Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱὸν] ἡ μήτηρ ἀπέφηνεν*] Haec est causa, ex qua constant orationes *πρὸς Βοιωτὸν* p. 995 § 2—4. 1010 § 8 seqq.

3 *Δωδωνὶς*] *δαδμονὶς* A.

8 *τὰς ἀλλοτρίας ναῦς*] Intelligendum vel addendum *τὰς οἰκείας*. — Sic et censor quidam Litt. Centralblatt 1854 p. 12 illa verba supplet.

13 *πολίτην*] *πολιτικὸν* corrupte A. Alcidamas Homerum Chium fuisse aperte negavit.

13 *Χίλωνα τῶν*] *Χείλωνα καὶ τῶν* A, num *Χίλωνα ἕνα καὶ τῶν*?

14 *ἥκιστα φιλόλογοι*] Strab. I, 103. Plat. legg. I, 641 (213 Bkk.).

16 *καὶ Ἀθηναῖοι*] *ὅτι Ἀθηναῖοι* A apud Vict. et Gaisf., quod Bekkerum fugit, neque haec iis, quae praecedunt, adhaerent; imo novum incipit exemplum *ἐπαγωγῆς* eiusdem fortasse Alcidamantis, eos qui philosophorum legibus et institutis uterentur, felici frui statu, *εὐδαιμονεῖν*; licet his Platonis sententiam et rempublicam commendare. — Lacunam indicavit Vahlen, Bekker³.

19 *ἄλλος ἐκ κρίσεως*] Undecimus locus; Rhet. Gr. V, 405: *δωδέκατος ὁ ἐκ τῆς κρίσεως· ὁρῶντες γὰρ Φίλιππον καὶ τὰ Φιλίππου κατὰ τῶν Ἀθηναίων μηχανήματα δυσμενῆ καὶ κακόνουν πάντως αὐτὸν τῇ πόλει λογισόμεθα.* At hoc non est, quod veteres *ἐκ κρίσεως* dixerunt, vid. Apsines IX, 526. Minucianus IX, 611. Theon progymn. cap. 7, 12 ibiq. Finckh. Auctori ad Herenn. II, 13. 19. est *ex iudicato*, item Ciceroni de invent. I, 30, 48. II, 22, 68. Quintil. V, 11 p. 447. ad Anaxim. p. 113. De Haloneso § 39. Lysias I, 2.

20 *μάλιστα μὲν εἰ πάντες καὶ ἀεί*] Top. I, 1: *ἔνδοξα δὲ τὰ δοκοῦντα πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς σοφοῖς καὶ τούτοις ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς μάλιστα γνωρίμοις καὶ ἐνδόξοις.* ibidem: *οὔτε γὰρ τὰ πᾶσι δοκοῦντα λαμβάνει οὔτε τὰ τοῖς πλείστοις οὔτε τὰ τοῖς σοφοῖς καὶ τούτοις οὔτε τὰ πᾶσιν οὔτε τοῖς πλείστοις οὔτε τοῖς ἐνδοξοτάτοις.* I, 10: *ἔστι δὲ πρότασις μὲν διαλεκτικὴ ἐρώτησις ἔνδοξος ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς σοφοῖς καὶ τούτοις ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς μάλιστα γνωρίμοις μὴ παράδοξος.* I, 14: *τὰς μὲν οὖν προτάσεις ἐκλεκτέον .. ἢ τὰς πάντων δόξας προχειριζόμενον ἢ τὰς τῶν πλείστων ἢ τὰς τῶν σοφῶν καὶ τούτων ἢ πάντων ἢ τῶν γνωριμωτάτων.* Haec et alia plura exempla docent, lectionem quorundam librorum *ἢ οἱ πλείους* usui auctoris repugnare. Exspectamus vero etiam hoc loco, ne sit ambiguum, *ἢ σοφοί, καὶ τούτων ἢ πάντες*

21 *εἰ δὲ μή, ἀλλ' οἵ γε πλεῖστοι*] Sic A ex usu Aristotelis, qui posteriorum morem *εἰ δὲ μή γε, ἀλλὰ* ignorat; ceteri libri cum vet. tr.: *ἀλλ' ἢ οἱ πλεῖστοι.*

21 *ἢ σοφοὶ ἢ πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι*] In A exciderunt *ὁμοιοτελεύτῳ*, unde ceteros codices ex eo descriptos non esse, sed integriorem librum iis auxilio fuisse apparet; nam ingenio haec aliquem supplevisse parum probabile est.

22 *ἢ εἰ αὐτοί*] *καὶ αὐτοὶ* A, quod mutatum esse non mirum est. Alterum *οἱ κρίνοντες* non deest in A, quod Bekkerus dicit, imo ceteri omnes haec ignorant, et solus A cum vet. tr. ea servat.

23 *οἷόν τε*] *οἴονται* corrupte A, vet. tr. Cf. p. 1389, 25.

27 *ἱκανῶς*] *καλῶς* A, *bene* vet. tr. Non modo hoc, sed etiam quod sequitur in A *τὰ δίκαια* pro *δίκην* probamus.

28 *ἢ ὥσπερ Σαπφώ, ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν*] Gregor. Corinth. in Hermog. VII p. 1153: *ἡ δὲ ἐπενθύμησίς ἐστιν ἐνθύμημα ἐπιφερόμενον, οἷόν φησιν ἡ Σαπφὼ ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν, οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν· ἀπέθνησκον γὰρ ἄν, εἴπερ ἦν καλὸν τὸ ἀποθνήσκειν.* Vid. Sapph. Fragm. ed. Neue p. 41. Arist. Ethic. Eud. III, 1 p. 1229 b, 35.

29 *ὡς Ἀρίστιππος*] *ὥσπερ* pro *ὡς* A. Utinam addidisset

Aristoteles, quale fuisset Platonis dictum quod a Socratis doctrina abhorreret.

31 *ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἑταῖρος ἡμῶν, ἔφη, οὐθὲν τοιοῦτον*]. Similiter Cimon ap. Plut. cap. 16: *καὶ γὰρ αὐτὸς ἐπὶ παντὶ μεγαλύνων τὴν Λακεδαίμονα πρὸς Ἀθηναίους καὶ μάλιστα ὅτε τύχοι μεμφόμενος αὐτοῖς ἢ παροξύνων, ὥς φησι Στησίμβροτος, εἰώθει λέγειν· ἀλλ' οὐ Λακεδαιμόνιοί γε τοιοῦτοι.*

32 *καὶ Ἡγήσιππος ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα τὸν θεόν*] Xenophon Hell. IV, 7, 2: *ὁ δὲ Ἀγησίπολις ἐπεὶ ἔγνω ὅτι εἴη αὐτῷ ἡγητέον τῆς φρουρᾶς καὶ τὰ διαβατήρια θυομένῳ ἐγένετο, ἐλθὼν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν καὶ χρηστηριαζόμενος ἐπηρώτα τὸν θεὸν εἰ ὁσίως ἂν ἔχοι αὐτῷ μὴ δεχομένῳ τὰς σπονδὰς τῶν Ἀργείων, ὅτι οὐχ ὁπότε καθήκοι ὁ χρόνος, ἀλλ' ὁπότε ἐμβάλλειν μέλλοιεν Λακεδαιμόνιοι, τότε ὑπέφερον τοὺς μῆνας. ὁ δὲ θεὸς ἐπεσήμαινεν αὐτῷ ὅσιον εἶναι μὴ δεχομένῳ σπονδὰς ἀδίκως ὑποφερομένας. ἐκεῖθεν δὲ εὐθὺς πορευθεὶς εἰς Δελφοὺς ἐπήρετο αὖ τὸν Ἀπόλλω, εἰ κἀκείνῳ δοκοίη περὶ τῶν σπονδῶν καθάπερ τῷ πατρί. ὁ δ' ἀπεκρίνατο καὶ μάλα κατὰ ταὐτά.* Iam Victorius hunc locum indicavit, non tamen Aristotelem eandem rem narrare et corruptum *ἡγήσιππος* in *ἡγησίπολις* (Plutarchus Agesilao tribuit, vid. Schneid. ad Xen.) emendandum esse intellexit; Muretus qui *Agesipolis* vertit, verum vidit. Nunc vero iam dudum doctum Graecum, qui codicem quo latinus interpres usus est, emendavit, idem perspexisse docemur; ibi enim exstat *Egesippus polis vel*, quae varietas est lectionis
polis l'
Egesippus. Est vero *Ἡγησίπολις* vulgaris ionica forma pro *Ἀγεσίπολις*. A *ἠρώτα*, *interrogabat* vet. tr., quod sufficit. — *Ἀγησίπολις* Bekker[3].

pag. 1399 2 *καὶ περὶ τῆς Ἑλένης ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν ὅτι σπουδαία*] Theon progymn. 8, 7: *δεῖ δὲ λαμβάνειν καὶ τὰς κρίσεις τῶν ἐνδόξων καθάπερ οἱ ἐπαινοῦντες Ἑλένην ὅτι Θησεὺς προέκρινε.* De Theseo vid. Isocr. Hel. § 18—38.

3 *καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, ὃν αἱ θεαὶ προέκριναν*] Isocrat. ibidem § 41—48, ubi Alexandrum hoc ipso argumento ab aliorum vituperatione defendit. Supra I, 6: *καὶ ὃ τῶν φρο-*

νίμων τις ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν προέκρινεν οἷον Ὀδυσσέα Ἀθηνᾶ καὶ Ἑλένην Θησεὺς καὶ Ἀλέξανδρον αἱ θεαὶ καὶ Ἀχιλλέα Ὅμηρος.

4 καὶ περὶ Εὐαγόρου, ὅτι σπουδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησίν] Isocrat. Euag. § 51 seqq.: Κόνωνα δὲ τὸν διὰ πλείστας ἀρετὰς πρωτεύσαντα τῶν Ἑλλήνων τίς οὐκ οἶδεν ὅτι δυστυχησάσης τῆς πόλεως ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενος ὡς Εὐαγόραν ἦλθε νομίσας καὶ τῷ σώματι βεβαιοτάτην εἶναι τὴν παρ' ἐκείνῳ καταφυγὴν καὶ τῇ πόλει τάχιστ' ἂν αὐτὸν γενέσθαι βοηθόν. — Verba ὅτι σπουδαῖος Thurot post Ἀλεξάνδρου ponit sine causa.

6 ἄλλος ἐκ τῶν μερῶν] Duodecimus locus; idem fere videtur qui supra ἐκ διαιρέσεως. Fort. huc pertinet Rhet. Gr. V, 404: δεύτερος ὁ ἐκ τοῦ ἐνδεχομένου καὶ ἐπὶ μέρους οἷον εἰ εὐεργετούμενοι μισοῦμεν, καὶ κακὰ πάσχοντες ἀγαπήσομεν. At hoc exemplum est ἐκ τοῦ ἐναντίου.

6 ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, ποία κίνησις ἡ ψυχή] Exemplum in Topicis ter notatum, II, 4: ἐὰν οὖν τι τεθῇ λεγόμενον ἀπὸ τοῦ γένους ὁπωσοῦν οἷον τὴν ψυχὴν κινεῖσθαι, σκοπεῖν, εἰ κατά τι τῶν εἰδῶν τῶν τῆς κινήσεως ἐνδέχεται τὴν ψυχὴν κινεῖσθαι, οἷον αὔξεσθαι ἢ μειοῦσθαι ἢ φθείρεσθαι ἢ γίνεσθαι ἢ ὅσα ἄλλα κινήσεως εἴδη· εἰ γὰρ κατὰ μηδέν, δῆλον ὅτι οὐ κινεῖται. οὗτος δὲ ὁ τόπος κοινὸς πρὸς ἄμφω πρός τε τὸ κατασκευάζειν καὶ ἀνασκευάζειν· εἰ γὰρ κατά τι τῶν εἰδῶν κινεῖται, δῆλον ὅτι κινεῖται καὶ εἰ κατὰ μηδὲν τῶν εἰδῶν κινεῖται, δῆλον ὅτι οὐ κινεῖται. Item IV, 2. 6. Igitur locus non solum δεικτικός, sed etiam ἐλεγκτικὸς est. Conf. de anima I, 3 p. 406, 12.

10 ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαίνει ὥσθ' ἕπεσθαί τι τῷ αὐτῷ ἀγαθὸν καὶ κακόν] Decimus tertius locus; Rhet. Gr. V, 405: πεντεκαιδέκατος ἐκ τῶν ἑπομένων καὶ ἀποβαινόντων καὶ ἐκ τῶν διὰ τῶν πρεπόντων, οἷον οὐ δεῖ παιδείαν ἀσκεῖν· ἕπεται γὰρ φθόνος. In Victorii libro hic locus notatur: ὁ ἀπὸ ἐπιτιμίων τινὶ ἀγαθῶν ἢ κακῶν, in quibus recte ἑπομένων corrigit; debebat et καὶ κακῶν emendare. Simile quid παρεπόμενον Minucianus IX, 605, 22, cuius expositio p. 610, 11 excidit, dixisse videtur.

Posteriores quidquid sequitur, bonum vel malum, consequens appellant, Cicero de orat. II, 170., Quintil. V, 10 p. 419. Conf. Arist. Top. II, 4 p. 111 b, 17.

Id Demosth. dicit *τὰ συμβησόμενα σκοπεῖν* in Aristocr. § 2: *δεῖ δὴ πάντας ὑμᾶς, εἰ βούλεσθε ὀρθῶς περὶ τούτων μαθεῖν καὶ κατὰ τοὺς νόμους δικαίως κρῖναι τὴν γραφήν, μὴ μόνον τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ ψηφίσματι ῥήμασι προσέχειν τὸν νοῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ συμβησόμενα ἐξ αὐτῶν σκοπεῖν.* Aptum exemplum huius rei praestat Cleon ap. Thucyd. III, 39 sententiam atrocissimam, qua omnes Mytilenaei trucidentur, hoc confirmans argumento: *τῶν τε ξυμμάχων σκέψασθε, εἰ τοῖς τε ἀναγκασθεῖσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ τοῖς ἑκοῦσιν ἀποστᾶσι τὰς αὐτὰς ζημίας προσθήσετε, τίνα οἴεσθε ὅντινα οὐ βραχείᾳ προφάσει ἀποστήσεσθαι, ὅταν ἢ κατορθώσαντι ἐλευθέρωσις ᾖ ἢ σφαλέντι μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον; ἡμῖν δὲ πρὸς ἑκάστην πόλιν ἀποκεκινδυνεύσεται τά τε χρήματα καὶ αἱ ψυχαί. καὶ τυχόντες μὲν πόλιν ἐφθαρμένην παραλαβόντες τῆς ἔπειτα προσόδου, δι' ἣν ἰσχύομεν, τὸ λοιπὸν στερήσεσθε, σφαλέντες δὲ πολεμίους πρὸς τοῖς ὑπάρχουσιν ἕξομεν, καὶ ὃν χρόνον τοῖς νῦν καθεστηκόσι δεῖ ἐχθροῖς ἀνθίστασθαι, τοῖς οἰκείοις ξυμμάχοις πολεμήσομεν.* At Diodotus id potius ex Cleonis consilio sequi docet cap. 46: *σκέψασθε γὰρ ὅτι νῦν μέν, ἤν τις καὶ ἀποστᾶσα πόλις γνῷ μὴ περιεσομένη, ἔλθοι ἂν ἐς ξύμβασιν δυνατὴ οὖσα ἔτι τὴν δαπάνην ἀποδοῦναι καὶ τὸ λοιπὸν ὑποτελεῖν· ἐκείνως δὲ τίνα οἴεσθε ἥντινα οὐκ ἄμεινον μὲν ἢ νῦν παρασκευάσασθαι, πολιορκίᾳ τε παρατενεῖσθαι ἐς τοὔσχατον, εἰ τὸ αὐτὸ δύναται σχολῇ καὶ ταχὺ ξυμβῆναι; ἡμῖν τε πῶς οὐ βλάβη δαπανᾶν καθημένοις διὰ τὸ ἀξύμβατον, καὶ ἢν ἕλωμεν πόλιν, ἐφθαρμένην παραλαβεῖν καὶ τῆς προσόδου τὸ λοιπὸν ἀπ' αὐτῆς στέρεσθαι; ἰσχύομεν δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους τῷδε. ὥστε οὐ δικαστὰς ὄντας δεῖ ἡμᾶς μᾶλλον τῶν ἐξαμαρτανόντων ἀκριβεῖς βλάπτεσθαι ἢ ὁρᾶν ὅπως ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον μετρίως κολάζοντες ταῖς πόλεσιν ἕξομεν ἐς χρημάτων λόγον ἰσχυούσαις χρῆσθαι, καὶ τὴν φυλακὴν μὴ ἀπὸ τῶν νόμων τῆς δεινότητος ἀξιοῦν ποιεῖσθαι, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς ἐπιμελείας.*

11 *τι τῷ αὐτῷ*] *αὐτοῖς* ex A enotatum est, *ipsis aliquod* vet. tr., alii *τι αὐτοῖς* vel *τι αὐτῷ* habent.

13 *οἷον τῇ παιδεύσει τὸ φθονεῖσθαι ἀκολουθεῖ κακόν*] Euripidis exemplum vid. II, 21.

15 *ὁ τόπος οὗτός ἐστιν ἡ Καλλίππου τέχνη προσλαβοῦσα τὸ δυνατὸν καὶ τἆλλα, ὡς εἴρηται*] Si, ut verba indicare videntur, praecepta de arte rhetorica intelliguntur, non video quomodo haec, etiamsi quis accurate hos locos excusserit, rhetoricam artem exhauriant; at clara sunt omnia, si ars qua usus est Callippus (Isocratis discipulus? *περὶ ἀντιδ.* § 93) in orationibus componendis, designatur; item paulo post: *ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος ὅλη τέχνη ἥ τε Παμφίλου καὶ ἡ Καλλίππου.* Idem et de Thucydidis orationibus et Antiphontis tetralogiis valet. Postrema verba haud mediocriter offendunt; exspectamus enim non *ὡς εἴρηται*, non enim de Callippi arte quidquam antea dictum est, sed *καὶ τἆλλα ὅσ' εἴρηται*, intelliguntur enim *τὰ τελικὰ κεφάλαια*, infra repetita, *οἷον εἰ δυνατὸν καὶ ῥᾴδιον καὶ ὠφέλιμον ἢ αὐτῷ ἢ φίλοις ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ πράγματος*, et quae supra cap. 19 exposuit. Aristoteles scripsisset: *ὥσπερ εἴρηται.* III, 2: *τἆλλα ὀνόματα ὅσα εἴρηται.* Muretus: *hinc colligit scholiastes graecus quiddam deesse,* neque in Anonymo neque in Stephano de hac re quidquam invenitur.

17 *ἄλλος, ὅταν περὶ δυοῖν καὶ ἀντικειμένοιν ἢ προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέῃ*] Decimus quartus locus, in Victorii libro ὁ *ἀπὸ δύο ἀντικειμένων* notatus. Auct. ad Herenn. II, 38.

18 *καὶ τῷ πρότερον*] Delendum *καί*, nisi aliquid excidit; dependet enim infinitivus ex *ἄλλος*.

21 *οἷον ἱέρεια οὐκ εἴα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν*] Gregorius Cor. in Hermog. VII p. 1153: *ἡ δὲ ἐπενθύμησίς ἐστιν ἐνθύμημα ἐπιφερόμενον οἷον . . οὐ δεῖ σε δημηγορεῖν· τὸ γὰρ δημηγορεῖν πρᾶγμα σφαλερὸν καὶ ἐπίφθονον· εἰ μὲν γὰρ τὰ δίκαια λέγεις, οἱ ἄνθρωποί σε μισήσουσιν, ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί. ταῦτα γοῦν μὴ προστεθέντα μὲν οὐ ζητοῦνται, ἐὰν δὲ προστεθῶσι, κατασκευάζουσι*

τὸν προτεθέντα νοῦν. Similiter Euripidis Tiresias in Phoen. v. 961 de sua arte:

ὅστις δ' ἐμπύρῳ χρῆται τέχνῃ,
μάταιος· ἢν μὲν ἐχθρὰ σημήνας τύχῃ,
πικρὸς καθέστηχ' οἷς ἂν οἰωνοσκοπῇ,
ψευδῆ δ' ὑπ' οἴκτου τοῖσι χρωμένοις λέγων,
ἀδικεῖ τὰ τῶν θεῶν· Φοῖβον ἀνθρώποις μόνον
χρῆν θεσπιῳδεῖν, ὃς δέδοικεν οὐδένα.

25 *τουτὶ δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ τὸ ἕλος πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας*] Incertum aliunde proverbium, cuius sensus ex integro loco satis apparet, de iis, qui bona mixta malis consequuntur; Maioragius de iis dictum censet, qui salinas emere non possunt, nisi cum stagnis sive paludibus adiunctis, quod iam schol. Steph. p. 293 finxit. Aliorum ineptias, ut *ἕλκος, ἔλεος, ἔλαιον* commemorare piget.

28 *ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ ταὐτὰ φανερῶς ἐπαινοῦσι καὶ ἀφανῶς*] Decimus quintus locus, in Victorii codice sic notatus: *ἐκ τῶν ἄλλως καὶ ἄλλως ἐπαινούντων ὃ καὶ παράδοξον λέγεται.* Aristot. Sophist. elench. cap. 12 p. 172 b, 36: *ἔτι δ' ἐκ τῶν βουλήσεων καὶ τῶν φανερῶν δοξῶν. οὐ γὰρ ταὐτὰ βούλονταί τε καὶ φασίν, ἀλλὰ λέγουσι μὲν τοὺς εὐσχημονεστάτους τῶν λόγων, βούλονται δὲ τὰ φαινόμενα λυσιτελεῖν, οἷον τεθνάναι καλῶς μᾶλλον ἢ ζῆν ἡδέως φασὶ δεῖν καὶ πένεσθαι δικαίως μᾶλλον ἢ πλουτεῖν αἰσχρῶς, βούλονται δὲ τἀναντία. τὸν μὲν οὖν λέγοντα κατὰ τὰς βουλήσεις εἰς τὰς φανερὰς δόξας ἀκτέον, τὸν δὲ κατὰ ταύτας εἰς τὰς ἀποκεκρυμμένας· ἀμφοτέρως γὰρ ἀναγκαῖον παράδοξα λέγειν· ἢ γὰρ πρὸς τὰς φανερὰς ἢ πρὸς τὰς ἀφανεῖς δόξας ἐροῦσιν ἐναντία.* His ut videtur motus Muretus ultima verba loci XVII: *ληπτέον δ' ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον* in nostri loci finem transtulit. Id in amicitia, quae propter *τὸ συμφέρον* initur, plerumque accidere docet Eth. Nic. VIII, 15: *τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τὸ βούλεσθαι μὲν πάντας ἢ τοὺς πλείστους τὰ καλά, προαιρεῖσθαι δὲ τὰ ὠφέλιμα. καλὸν δὲ τὸ εὖ ποιεῖν μὴ ἵν' ἀντιπάθῃ, ὠφέλιμον δὲ τὸ εὐεργετεῖσθαι.* Eth. Eudem. VII, 11 p. 1243: *αἴτιον δὲ διότι καλλίων μὲν ἡ ἠθικὴ φιλία, ἀναγκαιοτέρα δὲ ἡ χρήσιμος. οἱ δὲ ἔρχονται μὲν ὡς ἠθικοὶ φίλοι καὶ*

δι' ἀρετὴν ὄντες· ὅταν δ' ἄντικρυς ᾖ τι τῶν ἰδίων, δῆλοι γίνονται ὅτι ἕτεροι ἦσαν. ἐκ περιουσίας γὰρ διώκουσιν οἱ πολλοὶ τὸ καλόν. ubi quomodo sit haec lis diiudicanda, infra exponit. Pseudodemosth. p. 1335 § 39: *ἐγὼ δὲ τὰς μὲν τούτων προφάσεις, ὦ ἄνδρες δικασταί, καὶ τὰς κατηγορίας καὶ τὰς προσποιήτους ταυτασὶ ἔχθρας οὐ λανθάνειν ὑμᾶς νομίζω. οὐ γὰρ ὀλιγάκις ἑωράκατ' αὐτοὺς ἐπὶ μὲν τῶν δικαστηρίων καὶ τοῦ βήματος ἐχθροὺς εἶναι φάσκοντας ἀλλήλοις, ἰδίᾳ δὲ ταὐτὰ πράττοντας καὶ μετέχοντας τῶν λημμάτων, καὶ τοτὲ μὲν λοιδορουμένους καὶ πλύνοντας αὐτοὺς τἀπόρρητα, μικρὸν δὲ διαλείποντας τοῖς αὐτοῖς τούτοις ἐνδεκάζοντας καὶ τῶν αὐτῶν ἱερῶν κοινωνοῦντας. καὶ τούτων οὐδὲν ἴσως θαυμάσαι ἄξιόν ἐστι· φύσει τε γάρ εἰσι πονηροὶ καὶ τὰς τοιαύτας προφάσεις ὁρῶσιν ὑμᾶς ἀποδεχομένους, ὥστε τί κωλύει ταύταις αὐτοὺς χρωμένους ἐξαπατᾶν ὑμᾶς πειρᾶσθαι;* Ex hoc genere sunt orationes pro Megalopolitis (conf. § 24), Rhodior. libertate; Athenaeus III p. 122 A B, ibique Theodorus et Sophocles. Isocrat. Panath. § 243—244.

33 *ἄλλος ἐκ τοῦ ἀνάλογον ταῦτα συμβαίνειν*] Decimus sextus locus; Rhet. Graec. V, 404: *ὄγδοος ἐκ τοῦ ἀναλόγου οἷον ὥσπερ τις τοὺς μισθοφόρους ποιεῖται πολίτας δι' ἐπιείκειαν, οὕτω καὶ φυγάδας ποιεῖταί τις ἐν τοῖς μισθοφόροις τὸ ἀνῆκον διαπραττόμενος.* Quae ex Aristotele restituenda sunt: *ποιεῖται τοὺς ἐν τοῖς μ. ἀνήκεστα διαπραττομένους.* Quintil. V, 11 p. 446. Non multum hic locus abhorret ab illo *ἐκ τοῦ πρὸς ἄλληλα.* — Lysias XX, 34 —35.

ταῦτα solus A et vet. transl. servant, nec si abesset, requireretur.

3 *οἷον Στράβακα καὶ Χαρίδημον*] Demosth. adv. Lept. pag. 1399 b
§ 84 p. 482.

5 *ἄλλος ἐκ τοῦ τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταὐτόν*] Decimus septimus locus, in Victorii libro dictus: *ἐκ τοῦ ἓν ἀποτέλεσμα ἐξ ἀμφοῖν δείκνυσθαι τῶν ἐναντίων καὶ αἴτια ταὐτὰ ἑνός τινος.* Verba vix integra, quidni simpliciter: *τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταὐτὸν καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει*, vel omisso *ταὐτὸν* sub finem *συμβαίνει ταὐτά?*

Exempla huius loci Demosth. in Aristocr. § 94 p. 652.,

Lysias IX, 21. X, 31. XII, 35 seqq. XIII, 93 seqq. XXVI, 14. 16. XXVII, 7. XXVIII, 10. XXX, 23.

6 *Ξενοφάνης*] Vid. Brandis hist. philos. I, 357. 360.

9 *ἑκατέρου*] Necessario *ἑκάστου* ex A restituendum.

9 *μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Ἰσοκράτους ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν*] Omnes libri *περὶ Σωκράτους* et exemplum ex Theodectis Socrate sumptum esse putavit Victorius, cui probe convenit, si hunc condemnaveritis, et philosophiam condemnastis. Isocratem*) ut audacter substitueremus, haec illius verba ex oratione de permutatione § 173 seqq. nos moverunt: *ὧν ἐνθυμουμένους χρὴ μηδενὸς πράγματος ἄνευ λόγου καταγιγνώσκειν μηδ' ὁμοίως διακεῖσθαι δικάζοντας ὥσπερ ἐν ταῖς ἰδίαις διατριβαῖς, ἀλλὰ διακριβοῦσθαι περὶ ἑκάστου καὶ τὴν ἀλήθειαν ζητεῖν, μεμνημένους τῶν ὅρκων καὶ τῶν νόμων καθ' οὓς συνεληλύθατε δικάσοντες· ἔστι δ' οὐ περὶ μικρῶν οὔθ' ὁ λόγος οὔθ' ἡ κρίσις ἐν ᾗ καθέσταμεν, ἀλλὰ περὶ τῶν μεγίστων· οὐ γὰρ περὶ ἐμοῦ μέλλετε μόνον τὴν ψῆφον διοίσειν, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἐπιτηδεύματος ᾧ πολλοὶ τῶν νεωτέρων προσέχουσι τὸν νοῦν. οἶμαι δ' ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν ὅτι τὰ πράγματα τῆς πόλεως τοῖς ἐπιγιγνομένοις καὶ τοῖς τηλικούτοις οἱ πρεσβύτεροι παραδιδόασι. τοιαύτης οὖν ἀεὶ τῆς περιόδου γιγνομένης ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὅπως ἂν οἱ νεώτεροι παιδευθῶσιν, οὕτω τὴν πόλιν πράττουσαν διατελεῖν· ὥστ' οὐ ποιητέον τοὺς συκοφάντας κυρίους τηλικούτου πράγματος, οὐδὲ τοὺς μὲν μὴ διδόντας τούτοις ἀργύριον τιμωρητέον, παρ' ὧν δ' ἂν λάβωσιν ἐατέον ποιεῖν ὅ τι ἂν βουληθῶσιν, ἀλλ' εἰ μὲν ἡ φιλοσοφία τοιαύτην ἔχει δύναμιν ὥστε διαφθείρειν τοὺς νεωτέρους, οὐ τοῦτον χρὴ μόνον κολάζειν ὃν ἂν γράψηταί τις τούτων, ἀλλὰ πάντας ἐκποδῶν ποιεῖσθαι τοὺς περὶ τὴν διατριβὴν ταύτην ὄντας· εἰ δὲ τοὐναντίον πέφυκεν ὥστ' ὠφελεῖν καὶ βελτίους ποιεῖν τοὺς πλησιάζοντας καὶ πλέονος ἀξίους, τοὺς μὲν διαβεβλημένους πρὸς αὐτὴν παυστέον, τοὺς δὲ συκοφαντοῦντας ἀτιμητέον, τοῖς δὲ νεωτέροις συμβουλευτέον ἐν ταύτῃ διατρίβειν μᾶλλον ἢ τοῖς*

*) Supra a, 2 A *Σωκράτης* male pro *Ἰσοκράτης*.

ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν. Hanc eandem *ἀντίδοσιν* infra III, 17 laudat; et quae fine Ethicorum Nicom. X, 10 de politica leguntur: *τῶν δὲ σοφιστῶν οἱ ἐπαγγελλόμενοι λίαν φαίνονται πόρρω εἶναι τοῦ διδάξαι· ὅλως γὰρ οὐδὲ ποῖόν τί ἐστιν ἢ περὶ ποῖα ἴσασιν· οὐ γὰρ ἂν τὴν αὐτὴν τῇ ῥητορικῇ οὐδὲ χείρω ἐτίθεσαν, οὐδ' ἂν ᾤοντο ῥάδιον εἶναι τὸ νομοθετῆσαι συναγαγόντι τοὺς εὐδοκιμοῦντας τῶν νόμων· ἐκλέξασθαι γὰρ εἶναι τοὺς ἀρίστους, ὥσπερ οὐδὲ τὴν ἐκλογὴν οὖσαν συνέσεως καὶ τὸ κρῖναι ὀρθῶς μέγιστον*, contra Isocratem, illa in Antidosi § 79 seqq. tradentem, dicta sunt. — Andocides de mysteriis § 103—105: *εἰ οὖν ἐμοῦ καταψηφιεῖσθε, ὁρᾶτε μὴ οὐκ ἐμοὶ μάλιστα τῶν πολιτῶν προσήκει λόγον δοῦναι τῶν γεγενημένων, ἀλλὰ πολλοῖς ἑτέροις μᾶλλον, τοῦτο μὲν οὓς φεύγοντας κατηγάγετε, τοῦτο δὲ οὓς ἀτίμους ὄντας ἐπιτίμους ἐποιήσατε . . . εἰ οὖν γνώσονται ὑμᾶς ἀποδεχομένους τὰς κατηγορίας τῶν πρότερον γεγενημένων, τίνα αὐτοὺς οἴεσθε γνώμην ἕξειν περὶ σφῶν αὐτῶν ἢ τίνα αὐτῶν ἐθελήσειν εἰς ἀγῶνας καθίστασθαι ἕνεκα τῶν πρότερον γεγενημένων; φανήσονται γὰρ πολλοὶ μὲν ἐχθροί, πολλοὶ δὲ συκοφάνται, οἳ καταστήσουσιν αὐτῶν ἕκαστον εἰς ἀγῶνα. ἥκουσι δὲ νυνὶ ἀκροασόμενοι ἀμφότεροι, οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχοντες ἀλλήλοις, ἀλλ' οἱ μὲν εἰσόμενοι εἰ χρὴ πιστεύειν τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις καὶ τοῖς ὅρκοις οὓς ὠμόσατε ἀλλήλοις, οἱ δὲ ἀποπειρώμενοι τῆς ὑμετέρας γνώμης, εἰ αὐτοῖς ἐξέσται ἀδεῶς συκοφαντεῖν καὶ γράφεσθαι, τοὺς δὲ ἐνδεικνύναι, τοὺς δὲ ἀπάγειν. οὕτως οὖν ἔχει, ὦ ἄνδρες· ὁ μὲν ἀγὼν ἐν τῷ σώματι τῷ ἐμῷ καθέστηκεν, ἡ δὲ ψῆφος ἡ ὑμετέρα δημοσίᾳ κρίνει, πότερον χρὴ τοῖς νόμοις τοῖς ὑμετέροις πιστεύειν ἢ τοὺς συκοφάντας παρασκευάζεσθαι ἢ φεύγειν αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἀπιέναι ὡς τάχιστα.* Demosthenes *περὶ παραπρ.* § 229—233: *ὧν μηδέν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πάθητε τήμερον, μηδ' ἀφῆτε τοῦτον ὃς ὑμᾶς τηλικαῦτα ἠδίκηκεν. καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς τίς ἔσται λόγος περὶ ὑμῶν, εἰ τοῦτον ἀφήσετε; . . . καὶ τίς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτ' ἰδὼν τὸ παράδειγμα δίκαιον αὑτὸν παρασχεῖν ἐθελήσει; τίς προῖκα πρεσβεύειν, εἰ*

μήτε λαβεῖν μήτε τῶν εἰληφότων ἀξιοπιστότερον παρ' ὑμῖν εἶναι δοκεῖν ὑπάρξει; ὥστε οὐ μόνον κρίνετε τούτους τήμερον, οὔ, ἀλλὰ καὶ νόμον τίθεσθε εἰς ἅπαντα τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον, πότερον χρημάτων αἰσχρῶς ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν πρεσβεύειν ἅπαντας προσήκει ἢ προῖκα ὑπὲρ ὑμῶν τὰ βέλτιστα ἀδωροδοκήτως.

Posteriores alium locum finxerunt, Minucianus IX, 610: *ἀπὸ δὲ τοῦ ἐμπεριεχομένου· περιέχεται τῇ κλοπῇ τὸ ἐπιορκεῖν, τὸ* [scrib. *τῷ*] *ἀγγεῖλαι τὰ ψευδῆ τὸ Φωκέας ἀπολωλέναι, τὸ* [leg. *τῷ*] *κατατρίψαι τοὺς χρόνους τὸ Θρᾴκην προδεδόσθαι*, i. e. quod Aeschines in Atheniensium concione falsa retulit, deperditi sunt Phocenses; quod legati tres menses commorati sunt in Macedonia, Philippo Thracia prodita est. Rhet. Gr. V, 405: *τεσσαρεσκαιδέκατος ἐκ μεταλήψεως οἷον οὐ τὸ πεισθῆναι δεινὸν ἦν τῷ Ἀντιπάτρῳ, ἀλλ' ὅτι προσδεχόμεθα δουλείαν.*

11 *διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ*] Vid. interpp. Herod. IV, 126.

12 *καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης ποιεῖν τὸ προςταττόμενον*] Schol. gr.: *Φίλιππος κατηνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους, ἵν' εἰρηνεύωσιν μετ' αὐτοῦ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι χῶραι, ὁ δὲ Δημοσθένης ἀντιπίπτων λέγει ὅτι τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης ἤτοι τὸ εἰρηνεύειν μετὰ τοῦ Φιλίππου ἡμᾶς ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἐστὶ τὸ ποιεῖν ὃ προστάττει ὁ Φίλιππος.* Unde Reiskius ind. Dem. s. v. *εἰρήνη* hoc notavit, sed non minus, quam alia, et hoc auctor finxit. Intelligitur foedus, *κοινὴ εἰρήνη* appellatum, quod Graeci exceptis Lacedaemoniis post Philippum occisum cum Alexandro Ol. CXI, 1 = 336 icerunt. Vid. oratio *περὶ τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον συνθηκῶν*, in qua ipsa haec verba *τῆς κοινῆς εἰρήνης μετέχειν* § 30 p. 220 leguntur. Conf. § 10. 11. 17. 20. Haec oratio Macedones pacem violasse et ex ipsis foederis legibus licere Athenienses Macedonibus arma inferre docet, sed quamvis ibi § 17 haec verba inveniantur: *εἰ δ' οὐκ ἀνιᾶσιν οἱ καθ' ὑμῶν τῷ Μακεδόνι ὑπηρέται προστάττοντες πράττειν τὰ ἐν ταῖς κοιναῖς ὁμολογίαις, πεισθῶμεν αὐτοῖς,* tamen non ea est oratio, quam Aristoteles h. l. intelligit.

14 *ἄλλος ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὸ τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ αἱρεῖσθαι*

ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν] Duodevicesimus locus, in Victorii libro: ἐκ τοῦ ἄλλοτε ἄλλο αἱρεῖσθαι. Rhet. Gr. V, 406: εἰκοστὸς πρῶτος ὁ τοῖς διαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασι· τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξως λέγειν παρέχων, οἷον ἄτοπον γὰρ εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα ὅπως κατέλθωμεν, κατελθόντες δὲ φευξόμεθα ὅπως μὴ μαχώμεθα. Haec quoque ut alia iam vidimus, negligentissime excerpta sunt: plurimum enim distat praeceptum ab exemplo; hoc enim est nostri loci iisdem verbis redditum; locus ipse prorsus alienus, et infra ab Aristotele relatus vicesimus tertius; excidisse igitur inter haec quaedam dixeris, nisi numerus XXI locorum obstaret et hic ut alibi aperta esset negligentia; fortasse iam iis, unde haec excerpta sunt, error inerat.

τοὺς αὐτοὺς om. A, id explicandi causa additum videtur. Conf. Lysias XXXIV, 2. Isocr. Antid. § 199—203. Dinarch. in Dem. § 81—82. Plataeenses quondam Lacedaemoniorum, deinde Atheniensium strenui socii ap. Thuc. III, 56 de auxilio, quod illis tulerant Persarum bello: ὧν ἡμεῖς γενόμενοι καὶ τιμηθέντες ἐς τὰ πρῶτα νῦν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δέδιμεν μὴ διαφθαρῶμεν, Ἀθηναίους ἑλόμενοι δικαίως μᾶλλον ἢ ὑμᾶς κερδαλέως. καίτοι χρὴ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ὁμοίως φαίνεσθαι γιγνώσκοντας, καὶ τὸ ξυμφέρον μὴ ἄλλο τι νομίσαι ἢ τῶν ξυμμάχων τοῖς ἀγαθοῖς, ὅταν ἀεὶ βέβαιον τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς ἔχωσι καὶ τὸ παραυτίκα που ἡμῖν ὠφέλιμον καθιστῆται. et paulo post: δεινὸν δὲ δόξει εἶναι Πλάταιαν Λακεδαιμονίους πορθῆσαι, καὶ τοὺς μὲν πατέρας ἀναγράψαι ἐς τὸν τρίποδα τὸν ἐν Δελφοῖς δι' ἀρετὴν τὴν πόλιν, ὑμᾶς δὲ καὶ ἐκ παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ πανοικησίᾳ διὰ Θηβαίους ἐξαλεῖψαι. Alcidam. περὶ σοφιστῶν p. 83 R. Andocid. III, 34. IV, 21: αἴτιοι δ' ὑμεῖς οὐ τιμωρούμενοι τοὺς ὑβρίζοντας, καὶ τοὺς μὲν λάθρᾳ ἀδικοῦντας κολάζοντες, τοὺς δὲ φανερῶς ἀσελγαίνοντας θαυμάζοντες. Dem. LI, 11.

15 οἷον τόδε τὸ ἐνθύμημα, εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα ὅπως κατέλθωμεν] Ex Lysiae oratione, cuius partem Dionysius de Lysia cap. 32—33 servavit. Scripta erat haec oratio viro genere egregio et populi amanti, cum Athenienses e Piraeo in urbem armis rediissent, persuadere cupienti, ne

novelli at-
ἄν εἴη.
Lacedai-
ἵνα
δεινὸν
auctor
Nisi
evenisse cre-
modo recte
vertens:
non ma-
Quae
de utra-
non per-
e graecis
ὅτε μὲν
Nunc
verbo φεύγειν,
respondenda est, vel
ἀντὶ τοῦ μὴ μάχε-
ἀντὶ τοῦ μένειν,
ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι
ἀντὶ τοῦ μένειν. In qui-
imperfectum ἠροῦντο
ᾑροῦνται. sed Ari-
si pugnare negli-
Omnino melius hoc
ἐναντίον μέλλη πράτ-
— Aeschines 3.
φεύγοντας ἀπὸ
νῦν μένοντας

ἢ γένοιτο. τούτου ἕνεκα
Locus undevicesimus, in Victorii
τοῦ λαβόντος συμ-
lib. V. ... ἐννεακαιδέκατος ἐκ τοῦ οὗ
τούτου χάριν φάναι γεγο-
προείλετο τὸν Ὀδυσσέα καὶ τὸν ἐκ

τοῦ Ὀδυσσέως. Postrema corrupta ex Aristotele explicanda; fortasse: *φάναι εἶναι ἢ γεγονέναι, οἷον ὅτι ὁ Δ. πρ. τὸν Ὀ. οὐ τιμῶν καὶ ἕνεκα τοῦ Ὀδυσσέως*. Aristotelis libri omnes *οὗ ἕνεκ' ἂν εἴη εἰ μὴ γένοιτο*, quam lectionem sensu flagitante mutavimus in *εἴη ἢ γένοιτο*, quod auctor schol. Rhet. Gr. l. l. in libro suo invenit, et gr. schol. legisse videtur: *οὗτινος ἕνεκα εἶναι ἤτοι διὸ δίδωμί σοι νομίσματα, ἢ γένοιτο ἤτοι δέδωκα*. Id ipsum nunc C apud Gaisf. praestat; verum vertit iam Muretus et probavit Vaterus p. 133. Sensus est, id quod *οὗ ἕνεκα* (Zweck) est, mutatur, et cum huic sit additum *εἶναι ἢ γεγενῆσθαι*, illi etiam utrumque addendum est, unde facilis et necessaria sequitur emendatio *ἢ γένοιτο*.

22 *πολλοῖς ὁ δαίμων*] Conf. Caesar de bello Gall. I, 14. Victorius.

25 *ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος*] Conf. Meineke histor. comicor. p. 315, qui primus *κτάνωσι* in *κάνωσι* mutavit.

26 *κτάνωσι*] Melius *κάνωσι*, Gaisf. coniicit *οὐχ ὡς κτάνωσι*.

28 *ὅτι ὁ Διομήδης προείλετο Ὀδυσσέα*] III, 15: *κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολυομένῳ, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πραχθῆναι, τῷ μὲν διαβάλλοντι κακοηθιστέον ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντι, τῷ δὲ ἀπολυομένῳ ἐπὶ τὸ βέλτιον, οἷον ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσέα προείλετο, τῷ μὲν ὅτι διὰ τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν Ὀδυσσέα, τῷ δ' ὅτι οὔ, ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστεῖν ὡς φαῦλον*. Delegit sibi Diomedes Ulixem in *Δολωνείᾳ* Il. X, 218—254. Hoc Theodectis Aiax de Achillis armis contendens adversus Ulixem protulit.

30 *ἄλλος κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ τοῖς συμβουλεύουσι, σκοπεῖν τὰ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα*] Vicesimus locus; in Victorii libro *ἐκ τῶν προτρεπόντων ἢ ἀποτρεπόντων*, ubi item *καὶ* scribendum erat. At hic locus, ut ipse dicit Aristoteles, non omnibus est generibus communis, sed iudiciali et deliberativo.

33 *ταῦτα γάρ ἐστιν ἃ ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ δεῖ πράττειν*] Contrarium, ut *μὲν* docet, intelligendum *ἐὰν δὴ μὲ ὑπάρχῃ*,

μὴ πράττειν. At haec ipsa supplet C et marg. Y; iure puto. Recepit Bekker[3], quem secutus sum.

35 *ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον, ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ πράγματος*] Congerit quae ad perficiendum exhortantur; sed recte offendit Victorius in vocabulo *ἐπιζήμιον*, quod et sine causa et contra morem cum *βλαβερὸν* coniunctum est, tum de alio hoc, de alio *ἡ ζημία* dicitur, quum tamen idem designetur, denique haec verba *ἢ ἐλάττων ἡ ζημία* nimis abrupte adduntur, non ut I, 12: *αὐτὸν μὲν οὖν (ἀδικοῦσιν), ὅταν οἴωνται δυνατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν, εἴτε ἂν λαθεῖν πράξαντες ἢ μὴ λαθόντες μὴ δοῦναι δίκην, ἢ δοῦναι μὲν ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους ἑαυτοῖς ἢ ὧν κήδονται.* Itaque Victorius in editione negationem excidisse coniecit *καὶ μὴ ἐπιζήμιον*, sed idem in notis manuscriptis: *ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς, κἂν ἐπιζήμιον ᾖ, ἐλάττων*, quod inserto *εἰ* ante *ἐλάττων* verissimum puto. Conf. Brandis Philol. IV, 42.

37 *καὶ προτρέπονται δ' ἐκ τούτων καὶ ἀποτρέπονται ἐκ τῶν ἐναντίων*] Cur hoc loco homines qui moventur, non oratores qui suadent aut dissuadent, indicat? Puto et hic auctorem scripsisse *προτρέπουσι . . . ἀποτρέπουσι.* — Recepit Bekker[3], quem secutus sum. *καὶ προτρέποντα δ' . . ἀποτρέποντα* . . corrigit Vahlen p. 567, quod non apte convenit.

pag. 1400 5 *ἄλλος ἐκ τῶν δοκούντων μὲν γίγνεσθαι ἀπίστων δέ*] Vicesimus primus locus, in Victorii libro notatus: *ἐκ τῶν γενομένων, ἀπίστων δέ.*

10 *'Ανδροκλῆς*] Ruhnken histor. crit. p. 43. Bergk ad Andocidem p. 117.

14 *ἄλλος ἐλεγκτικός, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν*] Vicesimus secundus locus; in Victorii libro: *ὁ ἀπὸ τῶν ἀνομολογουμένων, ἐλεγκτικὸς δὲ οὗτος καὶ οὐκ ἀποδεικτικός.* Convenit cum hoc quod Apsines IX, 526 *ἐκ μάχης*, Minucianus p. 609 *ἀπὸ τοῦ μαχομένου* dicit; Cicero de orat. II, 170 ex consentaneis et praecurrentibus et repugnantibus, partit. orat. § 7 dissentanea et quasi pugnantia inter se.

17 *χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος*] Isocrat. adv. Callim. § 47: *ἄλλως τε καὶ τοὺς ὥσπερ Καλλίμαχος βεβιωκότας· ὃς δέκα μὲν ἔτη συνεχῶς ὑμῖν Λακεδαιμονίων*

πολεμησάντων οὐδεμίαν παρέσχεν αὑτὸν ἡμέραν τάξαι τοῖς στρατηγοῖς, ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν τὸν χρόνον διετέλεσεν ἀποδιδράσκων καὶ τὴν οὐσίαν ἀποκρυπτόμενος, ἐπειδὴ δὲ οἱ τριάκοντα κατέστησαν, τηνικαῦτα κατέπλευσεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ φησὶ μὲν εἶναι δημοτικός, τοσούτῳ δὲ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐπιθυμεῖ μετασχεῖν ἐκείνης τῆς πολιτείας, ὥστ' οὐδ' εἰ κακῶς ἔπαθεν ἠξίωσεν ἀπελθεῖν, ἀλλ' ᾑρεῖτο μετὰ τῶν ἡμαρτηκότων εἰς αὐτὸν πολιορκεῖσθαι μᾶλλον ἢ μεθ' ὑμῶν τῶν συνηδικημένων πολιτεύεσθαι.

Haec verba *χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος* in libris supra post *σκοπεῖν* posita leguntur, verum ordinem Morelius tacite restituit.

18 *χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ, καὶ φησὶ μὲν εἶναί με φιλόδικον, οὐχ ἔχει δὲ ἀποδεῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην*] Nescio unde haustum, conf. Isocr. Antid. § 144. Lysias XX, 5: *καὶ κατηγοροῦσι μὲν αὐτοῦ ὡς πολλὰς ἀρχὰς ἦρξεν, ἀποδεῖξαι δὲ οὐδεὶς οἷός τέ ἐστιν ὡς οὐ καλῶς ἦρξεν.* XII, 38—40.

22 *ἄλλος τοῖς προδιαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασιν, ἢ δοκοῦσι, τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου*] Locus vicesimus tertius: in Victorii libro: *ὁ ἀπὸ τοῦ λεγομένης τῆς αἰτίας λύεσθαι τὴν διαβολήν.* Rhet. Gr. V, 406: *εἰκοστὸς πρῶτος ὁ τοῖς διαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασι τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξως λέγειν παρέχων.* Vid. supra ad loc. XVIII. Huius auctor in Aristotelis libro non *προδιαβ.*, quod in A est, legisse, *ἢ δοκοῦσι* brevitatis causa omisisse videtur. *πράγμασι μὴ δοκοῦσι,* quod Victorius ex A edidit, sensus refutat, simul si probum esset, *δὲ* erat addendum; intellige *διαβεβλῆσθαι,* atque hoc ipsum fere facit, ut non *προδιαβεβλημένοις,* sed *διαβεβλημένοις* quod ceteri codices exhibent, praeferamus. Conf. Vaterus p. 134. Dativus, ne mendum inesse putes, ex *ἄλλος* dependet. Muretus verba *τοῖς προδ. . . δοκοῦσι* omittit.

25 *ὑποβεβλημένης τινὸς τὸν*] Sic A, ut disertim Victorius enotavit et ap. Gaisf. apparet, *διαβεβλημένης τινὸς πρὸς τὸν* ceteri omnes; contrarium male tradit Bekkerus.

28 *διότι ἀνδρειότερος ὢν τοῦ Αἴαντος οὐ δοκεῖ*] Fortasse, ut Muretus dicit, quia cauti ac prudentes audacibus ti-

midi et ignavi videntur. Haec cum superioribus ex Theodectis Aiace collata hunc poetam ut Euripidem orationes in utramque partem disputatas fabulis inseruisse ostendunt.

29 *ἄλλος ἀπὸ τοῦ αἰτίου*] Locus vicesimus quartus, in Victorii libro: *ὁ ἀπὸ τοῦ αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ*. Rhet. Gr. V, 404: *τέταρτος ἐκ τῶν αἰτίων καὶ τῶν ποιητικῶν καὶ γενέσεων καὶ φθορῶν οἷον εἰ ἀγαθὸν καὶ καλὸν ἡ φιλανθρωπία, καὶ τὸ ἐκ ταύτης γενόμενον*. Minucianus IX, 606. Ciceroni de oratore II, 171 est ex causis rerum, part. orat. § 7.

Eodem argumento quo Leodamas Lysias utitur, ut quos Agoratus XXX viris detulisset, de republica bene meritos esse viros ostenderet, XIII, 51: *οὐ γὰρ δήπου, εἴ τι κακὸν τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων εἰργάσαντο, οἱ τριάκοντα δεδιότες μὴ καταλυθείη ὁ δῆμος, τιμωροῦντες ὑπὲρ τοῦ δήμου ἂν αὐτοὺς ἀπέκτειναν, ἀλλ' οἶμαι πολὺ τοὐναντίον τοῦτον*. Conf. § 75. XVI, 11, 5. XXV, 14, item docet nullam rem cum XXX viris fuisse.

33 *ὅτι ἦν στηλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα*] Saepe hoc factum; vid. Boeckhii Corp. Inscr. I p. 144. Thucyd. I, 132. VI, 54. orat. in Neaeram p. 1378. Scriptores hist. Aug. p. 161. 171. 243 Casaub. Negavit Leodamas *τὸ οὔ αἴτιον*, hoc est, *οὐ πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα*, unde et *τὸ αἴτιον* abesse sequebatur, *ὅτι ἦν στηλίτης γεγονώς*, vel ut ipse acute dicit, *ἐγγεγραμμένη ἡ ἔχθρα πρὸς τὸν δῆμον*.

36 *ἄλλος, εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως ἢ ἐνδέχεται ὧν ἢ συμβουλεύει ἢ πράττει ἢ πέπραχε σκοπεῖν*] Locus vicesimus quintus, in Victorii libro: *ὅτι οὐκ ἐνδέχεται βέλτιόν τι γενέσθαι*. Hoc posteriores rhetores et oratores in probabili generis iudicialis excusserunt.

Egregium exemplum, quod rem explanet, dedit Demosth. in Aristocrat. § 110—115 p. 657., quod diligenter excutiendum est.

38 *φανερὸν γὰρ ὅτι, εἰ μὴ οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν*] Negatio sensum corrumpit; itaque neque Georgius Trapezuntius neque Muretus vertit, et in marg. Isingr. notatum: *εἰ οὕτως ἔχει*. Frustra eam defendit Vaterus p. 134 vertens: si

id quod facit aut suadet, non est illud *βέλτιον*. Semper enim repetendum ex praecedente *ἐνδέχεσθαι βέλτιον ἄλλως*. Fortasse *εἰ μὲν οὕτως ἔχει*.

4 *ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πε-* pag. 1400 b *πραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν*] Locus vicesimus sextus, in Victorii libro: *ὁ ἀπὸ τοῦ ἐναντίον τοῖς πεπραγμένοις*. Vid. ad locum XVIII huic non dissimilem. Sophist. elench. cap. 15: *ἔτι καθάπερ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, καὶ ἐν τοῖς ἐλεγκτικοῖς ὁμοίως τὰ ἐναντιώματα θεωρητέον ἢ πρὸς τὰ ὑφ' αὑτοῦ λεγόμενα ἢ πρὸς οὓς ὁμολογεῖ καλῶς λέγειν ἢ πράττειν, ἔτι πρὸς τοὺς δοκοῦντας τοιούτους ἢ πρὸς τοὺς ὁμοίους ἢ πρὸς τοὺς πλείστους ἢ πρὸς τοὺς πάντας*.

5 *οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις*] Aegyptiis Plutarchus et Clemens. Alex. dicunt, vid. Wyttenb. ad Plut. p. 171 E. Winckelm. ad Erotic. p. 207. Lobeck. Aglaoph. p. 167.

8 *ἄλλος τόπος τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι*] Locus vicesimus septimus, in Victorii libro: *ὁ ἀπὸ τῆς ἀπολογίας τῶν ἁμαρτηθέντων*. Rhet. Gr. V, 406: *ὀκτωκαιδέκατος ἐκ τῶν ἁμαρτανομένων καὶ κατηγοροῦντι καὶ ἀπολογουμένῳ οἷον κατηγοροῦσι Μηδείας ὡς* [add. *τοὺς παῖδας*] *ἀπέκτεινεν· ἥμαρτε γὰρ περὶ τὴν ἀποστολήν· ἀπολογεῖται δὲ ὅτι οὐ καὶ τὸν Ἰάσονα· τοῦτο γὰρ ἡμάρτανε* [scrib. *ἥμαρτεν ἂν*] *μὴ ποιήσασα*. Totus hic locus alienus est; pertinet enim ad iudiciale genus, non ad demonstrativum atque deliberativum. In verbis nota contra concinnitatem additum esse vocabulum *τόπος*, ut II, 24 *ἄλλος δὲ τόπος*, fortasse etiam articulum *τό*, tum corrigendum *κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι*, quod et auctor Rhet. Gr. invenit; utrumque enim est: *οἱ μὲν κατηγοροῦσιν* .. *ἡ δ' ἀπολογεῖται*. Medea cur filios interfecerit, vid. Eurip. v. 773—792. 987—1048. 1205—1217. 1312—1317. 1337. 1365 Elmsl.; argumenta Medeae defendendae in quibus et nostrum vide ap. Theonem p. 218, quem exscripsit Doxopater Rhet. Gr. II, 330.

15 *ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος τοῦ ἐνθυμήματος καὶ τὸ εἶδος ὅλη ἡ πρότερον Θεοδώρου τέχνη*] Num est prior ars Theodori Byzantii *λογοδαιδάλου* intelligenda, ut plerique libri *προτέρα* exhibent, quam posterior secuta est, an est *ἡ πρότερον* (sic A exhibet) ars, quae ante Theodorum usitata erat,

ἢ πρὸ Θεοδώρου, quamque ille primus auxit atque mutavit? Nam quae in Platonis Phaedro ex Corace et Tisia afferuntur exempla, huius sane sunt generis.

16 *ἄλλος ἀπὸ τοῦ ὀνόματος*] Duodetricesimus locus et postremus; in Victorii libro: *ὁ ἀπὸ τῆς φερωνυμίας*. Rhet. Gr. V, 406: *εἰκοστὸς ἐκ τοῦ ὀνόματος, οἷον ὅτι οὐκ ἄν ποτε Ἱππονίκην ἔθετο ὁ τοῦ Ἑρμοῦ ὢν ἱερεὺς Ἑρμογένης μὴ ὄντος υἱοῦ. καὶ ὡς Ἰφικράτης· ὁ γὰρ πατὴρ πρὸς μὲν ἀνδρῶν ἦν εὐπατριδῶν ὧν τὴν εὐγένειαν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπωνυμίας ῥᾴδιόν ἐστι γνῶναι.* Prius exemplum corruptum. Cicero de orat. II, 165 ex vocabulo, Quintilianus V, 10 p. 405. 412 seqq. Tragicis et in primis Euripidi solemne *ἐτυμολογεῖν*, vid. Valcken. ad Phoen. v. 27 et 639. Elmsl. ad Bacch. v. 508. In altero exemplo scrib. *ὡς Ἰσοκράτης*. Isocr. de bigis § 25: *ὁ γὰρ πατὴρ πρὸς μὲν ἀνδρῶν ἦν Εὐπατριδῶν, ὧν τὴν εὐγένειαν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπωνυμίας ῥᾴδιον γνῶναι.*

16 *οἷον ὡς ὁ Σοφοκλῆς*] Fragm. I ex Tyrone. Lob. ad Aiac. v. 430.

19 *καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον*] Selymbrianus ut videtur, vid. Heind. ad Plat. Protag. p. 489. Mitioris sophistae obiurgatio est in vehementiorem, quae valde Prodico conveniet. Vid. Artium script. p. 94. Welcker Prodikos von Keos Rhein. Museum I p. 563. Kayser ad Philostr. soph. p. 214. 393. Herodicum dicit et Theophil. in Fabr. Bibl. gr. XIII, 715, ubi male *χαλεπὸν γὰρ* excusum est.

20 *καὶ Πῶλον ἀεὶ σὺ πῶλος εἶ*] Alludit fortasse Platonis Socrates in Gorg. p. 38 (463): *Πῶλος δὲ ὅδε νέος ἐστὶ καὶ ὀξύς*.

21 *οὐκ ἂν ἀνθρώπου*] Operarum errore excidit *ἂν* in Bekkeri editione.

22 *καὶ ὡς ἡ Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν Ἀφροδίτην*] Eurip. Troad. 1000 ed. Seidl.:

τὰ μῶρα γὰρ πάντ' ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς,
καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.

Eustathius ad Il. III, 64 p. 414: *ὡς δὲ καὶ ζωογόνος ὁ ἀλληγορικὸς Ζεύς, δηλοῖ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ αὐτοῦ ῥητορικῇ λέγων ὅτι Ἀφροδίτη ὡς ἄρχουσα ἀφροσύνης καὶ*

Ζεὺς ὡς ζωῆς αἴτιος ὤν. Ipse hoc in Aristotelis libris non invenit, et si vetustiorum auctoritatem secutus servavit, horum magis errorem quam excidisse quaedam puto; aptum tamen hoc est exemplum *ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν*, et notandum idem Iovis exemplum ab schol. h. l. fol. 47, 5 afferri: *ἢ ὅτι καλῶς ὠνομάσθη ὁ Ζεύς, ὡς χορηγὸς τῆς ζωῆς.* Conf. Krische Forschungen I, 399. Aus den Hercul. Rollen p. 8. Est vero Orphicorum, Platonis, Chrysippi etymologia, nec eam Aristoteles abnuerit.

24 *καὶ ὡς Χαιρήμων Πενθεὺς ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος*] Ut Elmsleio videtur, in fabula Dionyso, quem vid. ad Eurip. Bacch. v. 508, ubi similes Euripidis loci notantur.

26 *εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν*] III, 9 ubi de oppositis loquitur: *ἡδεῖα δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη λέξις ὅτι τἀναντία γνωριμώτατα καὶ παράλληλα μᾶλλον γνώριμα καὶ ὅτι ἔοικε συλλογισμῷ· ὁ γὰρ ἔλεγχος συναγωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν.* III, 2: *εἰ δὲ μή, ἀπρεπὲς φανεῖται διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι.* III, 17: *τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν, ὅτι ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται· παράλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται.* Ex Aristotele sumptum axioma: contraria iuxta posita magis elucescunt.

30 *θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα*] III, 10: *διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ (ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα καὶ ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι) οὔτε ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενά ἐστιν, ἀλλ' ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων ἡ γνῶσις γίνεται καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑστερίζει ἡ διάνοια· γίγνεται γὰρ οἷον μάθησις.* II, 21 p. 1394 b, 7—16.

31 *ἀρχόμενα*] Sic vet. tr. et inde Veneta, Victorii cod. p. et fort. BD ap. Gaisford., *ἀρχόμενοι* ceteri.

Cap. XXIV.

38 *τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων εἷς μὲν ὁ παρὰ τὴν λέξιν*] De vitiosis argumentationibus vid. auct. ad Herennium II, 20, 31—46. Cicero de invent. I, 47

—50. Iulius Victor cap. 12. Cum hos locos componeret, librum de sophisticis elenchis, in quo eadem res pluribus accurate discutitur, nondum elaborasse videtur; neque enim huius mentio fit, quae si exstitisset, non deesset et multa discrepant, v. c. hic locum *παρὰ τὴν λέξιν* dividit in *παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως* et *παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν*, at ibi ubi omnia aut *παρὰ τὴν λέξιν* aut *ἔξω τῆς λέξεως* fiunt, priora sunt cap. 4 seqq. *ὁμωνυμία, ἀμφιβολία, σύνθεσις, διαίρεσις, προσῳδία, σχῆμα λέξεως*, posteriora *παρὰ τὸ συμβεβηκός, ἁπλῶς ἢ μὴ ἁπλῶς, παρὰ τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν, παρὰ τὸ ἑπόμενον, παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν, παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον τιθέναι, παρὰ τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν*. E quibus si dialecticis propria et a rhetorica aliena recidas, *διαίρεσιν* et *σύνθεσιν* ad *τὸ παρὰ τὴν λέξιν* relatam, hic vero exclusam vides. Alia ibi nec ea, quae hic leguntur, continet *τὸ παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως*, e quibus illud: *τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν, οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό, ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό*; inter sophistarum *κρύψεις* in interrogando cap. 15 latet: *σφόδρα δὲ καὶ πολλάκις δοκεῖν ἐληλέγχθαι ποιεῖ τὸ μάλιστα σοφιστικὸν συκοφάντημα τῶν ἐρωτώντων τὸ μηδὲν συλλογισαμένους μὴ ἐρώτημα ποιεῖν τὸ τελευταῖον, ἀλλὰ συμπερασστικῶς εἰπεῖν ὡς συλλελογισμένους, οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό*. Quia particula *ἄρα* utimur, ad locum *παρὰ τὴν λέξιν* retulit quae eodem iure ad *παρὰ τὴν ἔλλειψιν* reducas. In sophisticis elenchis diligenter descripta sunt quae ad *παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως* attinent nec dubius ibi loquitur ut h. l.: *καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως*.

pag. 1401 5 *συνεστραμμένον*] A, *συνεστραμμένως* celeri; Vahlen *καὶ ἐν τοῖς ἐνθυμήμασι*. Praepositionem iam Veneta *ἐν γὰρ τοῖς* scribens exhibet; postremum *καὶ τὸ* male repetitum videtur, Muretus simul verba *τοῖς ἐνθυμήμασι* omisit. Etiamsi *οὕτω κἀν τοῖς ἐνθυμήμασι* scripseris, praeter morem id dictum est; exspectamus enim *κἀν τοῖς ῥητορικοῖς* ut p. 1402, 7.

8 *ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν*] Frequentationem dicit oratoribus solemnem; non falli autem arbitror

qui exemplum ab Aristotele brevibus indicatum, ex Isocrat. Euagor. § 65—69, quae ipsa est *ἀνακεφαλαίωσις*, sumptum esse credam.

12 *ἓν δὲ τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ὡς τὸ φάναι σπουδαῖον εἶναι μῦν*] Ex Polycratis laudatione murium, ex qua aliud infra exemplum legitur; conf. *συναγωγὴ τεχνῶν* p. 75.

13 *ὡς τὸ φάναι*] *ὡς* om. A, vet. tr., quod ex usu additum est.

16 *συμπαραλαμβάνει*] Optativum ex A, vet. tr. dedimus, *συμπεριλαμβάνει* B p v.

16 *ὅτι Πίνδαρος ἔφησεν*] Fragm. 66 p. 594, ubi vid. Boeckh., conf. Wolf. ap. Vaterum p. 207. Animi causa addere libet quae Stephanus p. 295 tradit: *τὸ δὲ τοῦ Πινδάρου ᾆσμα οἱ μὲν εἰς τὸν Πᾶνα ἐκδεδώκασι κυνοειδῆ θεὸν ὄντα ὡς ἔφησαν, παντοδαπὸν δὲ εἶπον ὡς συμμιγέντων πάντων τῶν θεῶν τῇ Ῥέᾳ ἢ τῇ Ἥρᾳ, καὶ γεννηθέντος οὕτω τερατώδους τοῦ Πανός . . τινὰ δὲ τῶν βιβλίων κοινὸν μίγμα καλέουσιν ἔχουσι. τότε γὰρ εἰ οὕτω γράφεται τὸν Πᾶνα νόησον.* Nullum huius interpolationis vestigium in nostris apparet codicibus. Sed Z ap. Bekk. non *κύνα*, sed *κοινὰ* exhibet, quod schol. fol. 47 b, 22 interpretatur: *κοινὰ ἀντὶ τοῦ κοινῶς . . τινὰ δὲ τῶν βιβλίων ἔχουσι καὶ κυνα διὰ τοῦ ῠ ψιλοῦ, ἔστι δὲ καὶ ὡς παρήχησις κύνα, κοινά.*

18 *ἢ ὅτι τὸ μηδένα εἶναι κύν' ἀτιμότατόν ἐστιν, ὥστε τὸν κύνα δῆλον ὅτι τίμιον*] Ne canem quidem in domo ali sordidum est. Ergo canem esse honorificum est. Aequivocatio autem est in his coniunctis vocibus: canem esse, quod vel canem in domo esse vel Cynicum esse significare potest. Cynici enim philosophi canes appellabantur, qui hac fallacia cognomen istud suum ornare poterant. Schrader.

21 *κοινὸς Ἑρμῆς*] Astius ad Theophr. p. 257.

22 *καὶ τὸ τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον*] Diodorus Siculus I, 2: *συμβάλλεται δὲ αὕτη (ἡ τῆς ἱστορίας δύναμις) καὶ πρὸς λόγου δύναμιν, οὗ κάλλιον ἕτερον οὐκ ἂν τις ῥᾳδίως εὕροι. τούτῳ γὰρ οἱ μὲν Ἕλληνες τῶν βαρβάρων, οἱ δὲ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδεύτων προέχουσι, πρὸς δὲ τούτοις διὰ μόνου τούτου δυνατόν ἐστιν ἕνα τῶν*

πολλῶν περιγενέσθαι, καθόλου δὲ φαίνεται πᾶν τὸ προτεθὲν τοιοῦτον ὁποῖον ἂν ᾖ τοῦ λέγοντος ὁποτέρως παραστήσῃ· καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἀξίους λόγου προσαγορεύομεν ὡς τούτους τὸ πρωτεῖον τῆς ἀρετῆς περικειμένους. An Diodorus auctorem secutus est, quem Aristoteles carpit? Conf. praefat. ad Anaxim. rhetor. Isocrat. Paneg. § 47, qui *κάλλος* laudans similiter ludit Helen. 54: *εὑρήσομεν . . καὶ τὴν ἀρετὴν διὰ τοῦτο μάλιστ' εὐδοκιμοῦσαν, ὅτι κάλλιστον τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐστίν.*

24 *ἄλλος τὸ διῃρημένον συντιθέντα λέγειν ἢ τὸ συγκείμενον διαιροῦντα*] Secundus locus, *παρὰ διαίρεσιν καὶ σύνθεσιν*, in Soph. elenchis cap. 4, ut supra monuimus, ad *παρὰ τὴν λέξιν* relatus. — *τὸ τὸ διῃρημένον* Bonitz I, 89.

26 *ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος*] In Platonis Euthydemo haec exempla non leguntur, conf. Winckelm. Prolegg. p. XXVII. Plura in Soph. el. cap. 20: *καὶ ὁ Εὐθυδήμου λόγος· ἆρα οἶδας σὺ νῦν οὔσας ἐν Πειραιεῖ τριήρεις ἐν Σικελίᾳ ὤν;* Haec integra est captatio sophistica brevissime in nostro loco notata, ex his veris sententiis consistens coniunctis: *ἆρα οἶδας σὺ νῦν ἐν Πειραιεῖ ὤν;* et *ἆρα οἶδας σὺ νῦν οὔσας τριήρεις ἐν Σικελίᾳ;*

27 *ἐν Πειραιεῖ*] A, quod apud Gaisf. adnotatum est, *ἐμ Πειραιεῖ*, quod in titulis exstat, et veteres codices raro servarunt, v. c. Σ in Demosth. Leptin. § 11 p. 460., eaque pronuntiatione Graeci etiam nunc utuntur.

33 *πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσεν· συντίθησι γάρ*] Omnes triginta viros coniungit, quos si verum esset disiungere et singulos a Thrasybulo sublatos esse docere debebat; error est *παρὰ τὴν σύνθεσιν*. Fortasse ex eodem Polycrate est quod apud Quintil. III, 6, 26: *numerum qui cadit in speciem quantitatis, an Thrasybulo triginta praemia debeantur, quia tot tyrannos sustulerit?* quae graece leguntur in Rhet. Gr. V p. 342.

35 *ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστιν*] Vid. supra ad II, 23. Error est praecedenti contrarius *παρὰ τὴν διαίρεσιν*. *ἥτις* Gaisf. ex D recepit; idem attulit, quae hic Scaliger exempli sui margini adscripserat:

δίκαιόν ἐστιν, ἥτις ἂν κτείνῃ πόσιν,
θανεῖν μιν, ἢ τὸν παῖδα τιμωρεῖν πατρί.

At Orestes utrumque coniunxit dicens iustum esse, quae maritum occiderit, interfici, itemque iustum esse patri filium auxilium ferre eiusque mortem ulcissi, quare poetam potius scripsisse coniicias alterum versum:

ταύτην θανεῖν, καὶ παῖδα τιμωρεῖν πατρί.

Sed hae sunt iuveniles et ineptae nugae, quas sanae mentis philologi vitent.

1 *οὐκοῦν καὶ ταῦτα καὶ πέπρακται*] Sic libri; prius *καὶ* recte iam Aldus omiserat, alterum ceteri editores cum Veneta. Inepte Vahlen: *οὐκοῦν καὶ ταῦτα δίκαι' ἃ πέπρακται.* pag. 1401 b

2 *ἀφαιρεῖ*] A, *aufert* vet. tr., *ἀφαιρεῖται* ceteri.

3 *ἄλλος δὲ τόπος τὸ δεινώσει κατασκευάζειν ἢ ἀνασκευάζειν*] Tertius locus; verbis *δὲ τόπος* facile caremus. Hanc non sedem esse argumenti, infra II, 26 probatur. Auct. ad Herenn. II, 29, 46: *item vitiosum est, id augere, quod convenit doceri, hoc modo: ut si quis quem arguat, hominem occidisse, et antequam satis idoneas argumentationes attulerit, augeat peccatum et dicat, nihil indignius esse quam hominem occidere; non enim utrum indignum sit an non, sed factumne sit, quaeritur.* Isocrates Antidos. § 89—92: *καίτοι πότερα χρὴ πιστεύειν ὑμᾶς τοῖς σαφῶς ἐπισταμένοις καὶ τοὺς λόγους καὶ τὸν τρόπον τὸν ἐμόν, ἢ τῷ μηδὲν μὲν εἰδότι τῶν ἐμῶν, προῃρημένῳ δὲ συκοφαντεῖν; ὃς εἰς τοσοῦτο πονηρίας καὶ τόλμης ἐλήλυθεν, ὥστε γραψάμενος ὡς λόγους διδάσκω δι' ὧν πλεονεκτήσουσι παρὰ τὸ δίκαιον ἀπόδειξιν μὲν οὐδεμίαν τούτων ἤνεγκε, λέγων δὲ διατετέλεκεν ὡς δεινόν ἐστι διαφθείρασθαι τοὺς τηλικούτους, ὥσπερ ἀντιλέγοντός τινος περὶ τούτων, ἢ τοῦτο δέον αὐτὸν ἀποφαίνειν ὃ πάντες ὁμολογοῦσιν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο μόνον διδάσκειν ὡς ἐγὼ τυγχάνω ταῦτα διαπραττόμενος. καὶ εἰ μέν τις τοῦτον ἀπαγαγὼν ἀνδραποδιστὴν καὶ κλέπτην καὶ λωποδύτην μηδὲν μὲν αὐτὸν ἀποφαίνοι τούτων ἀπειργασμένον, διεξίοι δ' ὡς δεινὸν ἕκαστόν ἐστι τῶν κακουργημάτων, ληρεῖν ἂν φαίη καὶ μαίνεσθαι τὸν κατήγορον, αὐτὸς δὲ τοιούτοις λόγοις κεχρημένος οἴεται λανθάνειν ὑμᾶς. ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι τοῦτό γε καὶ τοὺς ἀμαθε-*

στάτους γιγνώσκειν, ὅτι δεῖ πιστὰς εἶναι καὶ μέγα δυναμένας τῶν κατηγοριῶν οὐχ αἷς ἔξεστι χρήσασθαι καὶ περὶ τῶν μηδὲν ἠδικηκότων, ἀλλ' ἃς οὐχ οἷόν τ' εἰπεῖν ἀλλ' ἢ κατὰ τῶν ἡμαρτηκότων· ὧν αὐτὸς ὀλιγωρήσας οὐδὲν προσήκοντας τῇ γραφῇ λόγους εἴρηκεν. ἔδει γὰρ αὐτὸν καὶ τοὺς λόγους δεικνύναι τοὺς ἐμούς, οἷς διαφθείρω τοὺς συνόντας καὶ τοὺς μαθητὰς φράζειν τοὺς χείρους διὰ τὴν συνουσίαν τὴν ἐμὴν γεγενημένους· νῦν δὲ τούτων μὲν οὐδέτερον πεποίηκε, παραλιπὼν δὲ τὴν δικαιοτάτην τῶν κατηγοριῶν ἐξαπατᾶν ὑμᾶς ἐπεχείρησεν. Advers. Callimachum § 40: ἐὰν δ' ἄρα μεμνῆται τῶν ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας γεγενημένων, ἀξιοῦτε αὐτὸν μὴ ἐκείνων κατηγορεῖν ὑπὲρ ὧν οὐδεὶς ἀπολογήσεται, ἀλλ' ὡς ἐγὼ τὰ χρήματα εἴληφα διδάσκειν, περὶ οὗπερ ὑμᾶς δεῖ ψηφίζεσθαι, μηδ' ὡς αὐτὸς δεινὰ πέπονθεν ἀποφαίνειν, ἀλλ' ὡς ἐγὼ πεποίηκα ἐξελέγχειν, παρ' οὗπερ ἀξιοῖ τὰ ἀπολωλότα κομίζεσθαι· ἐπεὶ κακῶς γε αὐτὸν πράττοντα ἐπιδεῖξαι καὶ πρὸς ἄλλον ὀντινοῦν ἀγωνιζόμενος τῶν πολιτῶν δύναται. καίτοι χρὴ μέγα παρ' ὑμῖν δύνασθαι τῶν κατηγοριῶν οὐχ αἷς ἔξεστι χρῆσθαι καὶ πρὸς τοὺς μηδὲν ἡμαρτηκότας, ἀλλ' ἃς οὐχ οἷόν τ' εἰπεῖν ἀλλ' ἢ κατὰ τῶν ἠδικηκότων. Andocides περὶ τῶν μυστηρίων § 29—33: περὶ μὲν τῶν μυστηρίων, ὦ ἄνδρες, ὧν ἕνεκα ἡ ἔνδειξις ἐγένετο καὶ περὶ ὧν ὑμεῖς οἱ μεμυημένοι εἰσεληλύθατε, ἀποδέδεικταί μοι ὡς οὔτε ἠσέβηκα οὔτε μεμήνυκα περὶ οὐδενὸς οὔθ' ὡμολόγηκα περὶ αὐτῶν, οὐδ' ἔστι μοι ἁμάρτημα περὶ τὼ θεὼ οὔτε μεῖζον οὔτ' ἔλαττον οὐδὲ ἕν. ὅπερ ἐμοὶ περὶ πλείστου ἐστὶν ὑμᾶς πεῖσαι· καὶ γὰρ οἱ λόγοι τῶν κατηγόρων ταῦτα τὰ δεινὰ καὶ φρικώδη ἀνωρθίαζον καὶ λόγους εἶπον ὡς πρότερον ἑτέρων ἁμαρτόντων καὶ ἀσεβησάντων περὶ τὼ θεώ, οἷα ἕκαστος αὐτῶν ἔπαθε καὶ ἐτιμωρήθη. τούτων οὖν ἐμοὶ τῶν λόγων ἢ τῶν ἔργων τί προσήκει; ἐγὼ γὰρ πολὺ μᾶλλον ἐκείνων κατηγορῶ, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο φημὶ δεῖν ἐκείνους μὲν ἀπολέσθαι, ὅτι ἠσέβησαν, ἐμὲ δὲ σώζεσθαι, ὅτι οὐδὲν ἡμάρτηκα. ἢ δεινόν γ' ἂν εἴη εἰ ἐμοὶ ὀργίζοισθε ἐπὶ τοῖς ἑτέρων ἁμαρτήμασι, καὶ τὴν εἰς ἐμὲ διαβολὴν εἰδότες ὅτι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῶν ἐμῶν λέγεται, κρείττω τῆς ἀληθείας ἡγήσεσθε. δῆλον ὅτι γὰρ τοῖς

μὲν ἡμαρτηκόσι τὰ τοιαῦτα ἁμαρτήματα οὐκ ἔστιν ἀπολογία ὡς οὐκ ἐποίησαν· ἡ γὰρ βάσανος δεινὴ παρὰ τοῖς εἰδόσιν· ἐμοὶ δ' ὁ ἔλεγχος ἥδιστος, ἐν οἷς ὑμῶν οὐδέν με δεῖ δεόμενον οὐδὲ παραιτούμενον σωθῆναι ἐπὶ τοιαύτῃ αἰτίᾳ, ἀλλ' ἐλέγχοντα τοὺς τῶν κατηγόρων λόγους, et quae alia de eadem re plura sequuntur. Antipho V, 10: *φασὶ δὲ αὖ τό τε ἀποκτείνειν μέγα κακούργημα εἶναι, καὶ ἐγὼ ὁμολογῶ μέγιστόν γε, καὶ τὸ ἱεροσυλεῖν καὶ τὸ προδιδόναι τὴν πόλιν· ἀλλὰ χωρὶς περὶ αὐτῶν ἑκάστου οἱ νόμοι κεῖνται.* Lysias XXV, 2—6.

5 *ὅτι ἐποίησεν*] Id de accusatore valet, debet vero et is qui causam dicit comprehendi, unde integre reddendum erit *ὅτι ἐποίησεν ἢ οὐκ ἐποίησεν*, aut quod malim, statim enim sequitur haec expositio, illo quoque omisso *ὅταν μὴ δείξας αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα*, tum vero recte C *οὐ πεποίηκεν* pro *οὔτε*, pro *ὀργίζηται* vero A *ὄρσηι*, in quo Victorius *ὀργίσῃ* non male suspicatur.

9 *ἄλλος τὸ ἐκ σημείου*] Quartus locus; in sophisticis elenchis cap. 5 argumenta *ἐκ σημείου* sumpta iure ad locum *παρὰ τὸ ἑπόμενον* referuntur: *ἐν δὲ τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἑπομένων εἰσί, βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι ὅτι μοιχός, τὸ ἑπόμενον ἔλαβον ὅτι καλλωπιστὴς ἢ ὅτι νύκτωρ ὁρᾶται πλανώμενος. πολλοῖς δὲ ταῦτα μὲν ὑπάρχει, τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει.* Haec si antequam hoc Rhetoricorum caput conscripsit, dixisset, male hic disiunxisset; nunc se ipse corrigit et quae vulgo *ἐκ σημείου* dicuntur, ad *παρὰ τὸ ἑπόμενον* pertinere docet.

10 *ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες*] Pausaniam in Platonis Convivio p. 388 (182) intelligit haec dicentem: *οὐ γὰρ οἶμαι συμφέρει τοῖς ἄρχουσι φρονήματα μεγάλα ἐγγίγνεσθαι τῶν ἀρχομένων, οὐδὲ φιλίας ἰσχυρὰς καὶ κοινωνίας, ὃ δὴ μάλιστα φιλεῖ τά τε ἄλλα πάντα καὶ ὁ ἔρως ἐμποιεῖν. ἔργῳ δὲ τοῦτο ἔμαθον καὶ οἱ ἐνθάδε τύραννοι· ὁ γὰρ Ἀριστογείτονος ἔρως καὶ ἡ Ἁρμοδίου φιλία βέβαιος γενομένη κατέλυσεν αὐτῶν τὴν ἀρχήν.* Atque hunc Platonis locum indicavit iam Victorius. Athenaeus XIII p. 602 a: *Ἱερώνυμος δὲ ὁ περιπατητικὸς περισπουδάστους φησὶ γε-*

νέσθαι τοὺς τῶν παίδων ἔρωτας, ὅτι πολλάκις ἡ τῶν νέων ἀκμὴ καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους ἑταιρικὸν συμφρονῆσαν πολλὰς τυραννίδας καθεῖλε. παίδων γὰρ παρόντων ἐραστὴς πᾶν ὁτιοῦν ἕλοιτ' ἂν παθεῖν ἢ δειλοῦ δόξαν ἀπενέγκασθαι παρὰ τοῖς παιδικοῖς. ἔργῳ οὖν τοῦτο ἔδειξεν ὁ συνταχθεὶς Θήβησιν ὑπὸ Ἐπαμεινώνδου ἱερὸς λόχος καὶ ὁ κατὰ τῶν Πεισιστρατιδῶν θάνατος ὑπὸ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος γενόμενος, περὶ Σικελίαν δὲ ἐν Ἀκράγαντι ὁ Χαρίτωνος καὶ Μελανίππου. Plut. Erotic. p. 760 b. Neque a iudiciis haec aliena fuisse, Aeschinis locus in Timarchum § 132—135, qui *προκατάληψις* est, docet: *ἀναβήσεται δ' ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ τῶν στρατηγῶν τις, ὡς ἀκούω, ὑπτιάζων καὶ κατασκοπούμενος ἑαυτὸν ὡς ἐν παλαίστραις καὶ διατριβαῖς γεγονώς, ὃς ἐπιχειρήσει διασύρειν τὴν ὅλην ἔνστασιν τοῦ ἀγῶνος, οὐ κρίσιν ἐξευρηκέναι με φάσκων ἀλλὰ δεινῆς ἀπαιδευσίας ἀρχήν, παραφέρων πρῶτον μὲν τοὺς εὐεργέτας τοὺς ὑμετέρους, Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους πίστιν καὶ τὸ πρᾶγμα ὡς συνήνεγκε τῇ πόλει διεξιών, οὐκ ἀφέξεται δ', ὥς φασιν, οὐδὲ τῶν Ὁμήρου ποιημάτων οὐδὲ τῶν ὀνομάτων τῶν ἡρωϊκῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν λεγομένην γενέσθαι φιλίαν δι' ἔρωτα Πατρόκλου καὶ Ἀχιλλέως ὑμνήσει καὶ τὸ κάλλος, ὥσπερ οὐ πάλαι μακαριζόμενον, ἂν τύχῃ σωφροσύνης, νῦν ἐγκωμιάσεται κτλ.*, quae Aeschines in seqq. § 136—159 explicat et confutat.

13 *ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο*] Non *καί*, sed *δὴ* A, quod sane melius, neutrum in vet. transl., immo integrum comma male repetitum videtur.

15 *ἄλλος διὰ τὸ συμβεβηκός*] Locus quintus; Sophist. elench. cap. 5: *οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ συμβεβηκὸς παραλογισμοί εἰσιν, ὅταν ὁμοίως ὁτιοῦν ἀξιωθῇ τῷ πράγματι καὶ τῷ συμβεβηκότι ὑπάρχειν· ἐπεὶ γὰρ τῷ αὐτῷ πολλὰ συμβέβηκεν, οὐκ ἀνάγκη πᾶσι τοῖς κατηγορουμένοις καὶ καθ' οὗ κατηγορεῖται, ταῦτα πάντα ὑπάρχειν.*

16 *οἷον ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς*] Herodotus II, 141, Polemo ap. Clem. Alex. Protr. p. 25. et ap. schol. h. l.: *Πολέμων ἱστορεῖ τοὺς ἀμφὶ Τρωάδα κατοικοῦντας ἀπὸ χρησμῶν τινῶν ἐπιχωρίους μῦς σέβεσθαι διὰ τὸ τὰς*

νευρὰς τῶν τόξων τῶν πολεμίων φαγεῖν. Schol. Ven. ad Iliad. I, 39. Eustath. p. 35.

18 *διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ*] Haec quae Wyttenbachii diligentiam ad Plutarch. p. 74 B. fugerant, Sophoclis fabulam *σύνδειπνον* explicant. Vid. Soph. fragm. p. 22 seqq. Lips.

20 *διὰ τὸ ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι*] R lectionis varietate in textum translata, unde Victorii libri p v cum vet. tr. *διὰ τὸ μή*, ceteri vero vulg. *ἐπὶ τοῦ μὴ*

21 *ἄλλος τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον*] Locus sextus; Soph. el. cap. 5: *ὁ δὲ παρὰ τὸ ἑπόμενον ἔλεγχος διὰ τὸ οἴεσθαι ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολούθησιν· ὅταν γὰρ τουδὶ ὄντος ἐξ ἀνάγκης τόδε ᾖ, καὶ τοῦδε ὄντος οἴονται καὶ θάτερον εἶναι ἐξ ἀνάγκης . . . ἐν δὲ τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἑπομένων εἰσί· βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι ὅτι μοιχὸς τὸ ἑπόμενον ἔλαβον ὅτι καλλωπιστὴς ἢ ὅτι νύκτωρ ὁρᾶται πλανώμενος. πολλοῖς δὲ ταῦτα μὲν ὑπάρχει, τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει.* Conf. infra III, 16. *περὶ ποιητικῆς* cap. 24: *ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός. οἴονται γὰρ ἄνθρωποι ὅταν τουδὶ .ὄντος τοδὶ ᾖ ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος.* Rhet. Graec. VII, 322: *ὀνομάζει δὲ τουτονὶ τὸν διαλεκτικὸν τρόπον Ἀριστοτέλης παρὰ τὸ ἑπόμενον, ὅταν τῇ προτάσει καὶ τῇ κατασκευῇ οὐχ ἑπομένην δῶμεν τὴν ἀναστροφήν, ἀλλὰ σεσοφισμένην, οἷον ὁ ἀλεκτρυὼν δίπους, ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἄνθρωπος δίπους, ὁ ἄνθρωπος ἄρα ἀλεκτρυών.* ubi Demosthenem adversus Aeschinem hac fallacia usum esse egregio exemplo demonstratur: (eadem V, 283. IV, 410.) *οὕτω καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ στεφάνου* [p. 272 § 135] *παραλογίζεται τὸν Αἰσχίνην, φησὶ γὰρ οὕτως· οὐκοῦν ὅτε τούτου μέλλοντος λέγειν ἀπήλασεν αὐτὸν ἡ βουλὴ καὶ προσέταξεν ἑτέρῳ λέγειν, τότε καὶ προδότην εἶναι καὶ κακόνουν ἡμῖν ἀπεφήνατο. τοὺς μὲν γὰρ προδότας ἐκβάλλεσθαι ὁμολογεῖται, τὸ δὲ τοὺς ἐκβαλλομένους πάντως εἶναι προδότας οὐκ ἀληθές.* Demosth. *παραπρ.* § 268. proditores legati ita agunt, ut reipublicae mala inferant; iam si post legationem mala acciderunt vel ex

legatione, proditores sunt legati; hoc ut invicto argumento saepissime abutitur orator, si *αὐτὰ τὰ πράγματα* Aeschinem proditionis convincere et arguere dicit. § 120. 330—331. Item *περὶ παραπρ.* § 9—16 se gravissimo argumento Aeschinem a Philippo auro corruptum esse confirmaturum esse profitetur: *ἵν' εἰδῆθ' ὅτι τοῖς ὑφ' αὐτοῦ πεπραγμένοις καὶ δεδημηγορημένοις ἐν ἀρχῇ μάλιστα ἐξελεγχθήσεται δῶρα ἔχων.* At nihil aliud quam Aeschinem anteá contra Philippum concionatum, postea vero pro pace cum rege ineunda locutum esse probat.

23 *ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι*] Ethic. Nic. IV, 8, ubi *μεγαλόψυχον* describit: *καὶ εἰς τὰ ἔντιμα μὴ ἰέναι καὶ οὗ πρωτεύουσιν ἄλλοι.* Est enim *καταφρονητικὸς τῶν ἄλλων.*

25 *τοιοῦτοι γάρ*] Sic Bekkerus ex coniectura, *τοιούτοις ἄρα* A, ceteri *ὁ τοιοῦτός ἐστιν*, vel articulo neglecto *τοιοῦτός ἐστιν.* Vulgata lectio *ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι* ex vet. transl. *quod et adulteri tales* sumpta et primum in margine Venetae apparet.

25 *ὅμοιον δὲ καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ᾄδουσι καὶ ὀρχοῦνται*] Qui hoc dixit et oratione amplificavit, vituperatur ab Isocrate, Helen. § 8: *τοσοῦτον δ' ἐπιδεδωκέναι πεποιήκασι τὸ ψευδολογεῖν, ὥστ' ἤδη τινὲς ὁρῶντες τούτους ἐκ τῶν τοιούτων ὠφελουμένους, τολμῶσι γράφειν ὡς ἔστιν ὁ τῶν πτωχευόντων καὶ φευγόντων βίος ζηλωτότερος ἢ ὁ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ ποιοῦνται τεκμήριον ὡς εἰ περὶ πονηρῶν πραγμάτων ἔχουσί τι λέγειν, περί γε τῶν καλῶν κἀγαθῶν ῥᾳδίως εὐπορήσουσιν.*

29 *ἄλλος παρὰ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον, οἷον τῷ ἅμα ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι*] Septimus locus, quem integrum Dionys. ad Ammaeum de Dem. et Ar. cap. 12 repetit. Soph. elench. cap. 5: *ὁ δὲ παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον, ὅταν προσληφθῇ τὸ ἀναίτιον ὡς παρ' ἐκεῖνο γενομένου τοῦ ἐλέγχου. συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον ἐν τοῖς εἰς τὸ ἀδύνατον συλλογισμοῖς κτλ.* Analyt. prior. II, 17. *περὶ ποιητικῆς* 10: *διαφέρει γὰρ πολὺ τὸ γίνεσθαι τάδε διὰ τάδε ἢ μετὰ τάδε.* ubi vid. Victor. p. 104.

32 *οἷον ὡς*] Prius deest ap. Dionysium.

32 *οἷον ὡς ὁ Δημάδης τὴν Δημοσθένους πολιτείαν πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν*] Aristoteles hic Demosthenem ab hac culpa, quam inimici ei inferebant, liberat. Idem vero Aeschines adversus Ctesiphontem Demostheni vitio vertit § 134: *ἡ δ' ἡμετέρα πόλις ἡ κοινὴ καταφυγὴ τῶν Ἑλλήνων, πρὸς ἣν ἀφικνοῦντο πρότερον ἐκ τῆς Ἑλλάδος αἱ πρεσβεῖαι, κατὰ πόλεις ἕκαστοι παρ' ἡμῶν τὴν σωτηρίαν εὑρησόμενοι, νῦν οὐκέτι περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας ἀγωνίζεται, ἀλλ' ἤδη περὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους. καὶ ταῦτ' ἡμῖν συμβέβηκεν ἐξ ὅτου Δημοσθένης πρὸς τὴν πολιτείαν προσελήλυθεν*, item § 136. Imo gravissima illa causa id agit, ut Demosthenem belli auctorem fuisse argumentis demonstret, vid. inprimis *δεύτερον* et *τρίτον καιρὸν* § 79—158. Cur igitur Demadem appellat, cum integra de hac re Aeschinis oratio existeret? ni fallor, quod Demades ipse rationem attulit; huius enim, non Aristotelis videntur verba, scripsitque Aristoteles fortasse hanc artem, antequam celeberrima haec causa in iudicio agebatur, ut tum has principum oratorum orationes cognitas non haberet. Supra pugna Chaeroneensis indicata est p. 1398, 1 et commune Graecorum foedus p. 1399 b, 12, ut hic liber intra spatium annorum Olymp. CXI, 1 et CXII, 3 (336—330) scriptus esse videatur. *μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος*. Difficilia intellectu; nam si ut par est, bellum cum Philippo gestum, in quo proelium ad Chaeroneam commissum est, intelligitur, quo iure hoc *μετ' ἐκείνην* conflagrasse dicit, cum Demosthenes nunquam a republica administranda recesserit? Itaque hic ipse in oratione sua, a quo tempore primum rempublicam aggressus est usque ad Byzantii obsidionem Olymp. CX, 2. § 60—101 p. 245—260, et tum res Amphissensium et quae inde secuta sunt usque ad proelium § 160 seqq. p. 281 deinceps enarrat semper in re publica versatus. Iam si Demosthenes, ut et ipse et adversarius adversus Ctesiphontem profitetur, a re publica adversus Philippum administranda non cessavit, Demades non quo Aristoteles sensu intellexit, hoc dixisse, sed Demosthenis reipublicae gerendae rationem bellum secutum idque ex ea natum esse, aeque atque Aeschines significasse videtur. Conf. A. Schaefer III, 1 p. 71. Demosth. Vertheid. des Ktesiph. p. 70.

Aliud simile exemplum est, quo Demosthenes Aeschinem omnium malorum auctorem dicit, pro Ctesiph. § 143: *οὗτός ἐστιν ὁ συγκατασκευάσας καὶ πάντων εἷς ἀνὴρ μεγίστων αἴτιος κακῶν*, et 159: *ὁ γὰρ τὸ σπέρμα παρασχὼν οὗτος τῶν φύντων αἴτιος*. At causa fuit, quod Philippus in Amphictyonum societatem erat assumptus, quo devitari non potuit, ut maioris momenti controversiae inter Graecos natae ad ipsum ceteris potentiorem, qui armis diiudicaret, traderentur. *παραπρ.* § 240, quod est *πρὸ τούτου*. 286. 288. Lysias XIII, 33 seqq.

34 *ἄλλος παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε καὶ πῶς*] Octavus locus; Soph. elench. c. 5: *οἱ δὲ παρὰ τὸ μὴ διωρίσθαι τί ἐστι συλλογισμὸς ἢ τί ἔλεγχος, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ λόγου γίνονται . . ἔνιοι δὲ ἀπολιπόντες τι τῶν λεχθέντων φαίνονται ἐλέγχειν . . ἕλκοι δ' ἄν τις τοῦτον καὶ εἰς τοὺς παρὰ τὴν λέξιν.* Vides inde incertam horum sedem; nam quae enthymemata non sunt, sed videntur, et hoc et illud vitium attingunt; sic Aristoteles ipse *τὰ ἐκ σημείου* retulit ad *παρὰ τὸ ἑπόμενον*; quae ex hoc genere sunt, ad *ἔλλειψιν*, hanc nunc ad *παρὰ τὴν λέξιν* refert. Ibidem cap. 6: *καὶ διαιρουμένοις οὕτως κοινὸν ἐπὶ πᾶσι τούτοις θετέον τὴν τοῦ λόγου ἔλλειψιν.*

Aeschines *παραπρ.* § 121—123 ab ipso Demosthene legatos ex secunda legatione ad Philippum reversos publica oratione et decreto laudatos esse dicit; Demosthenes vero *παραπρ.* § 235—236 adversarium male agere et quae ipse post primam legationem decrevisset, ad secundam transferre confirmat: *ταῦτα δὴ παρέξεται νῦν οὗτος λέγων ὡς αὐτὸς ἐπῄνεσεν ἡμᾶς καὶ αὐτὸς εἱστία τοὺς πρέσβεις, τὸ πότε οὐ διορίζων. ἔστι δὲ ταῦτα πρὸ τοῦ τὴν πόλιν ἠδικῆσθαί τι καὶ φανεροὺς τούτους πεπρακότας αὑτοὺς γενέσθαι, ὅτ' ἄρτι μὲν ἧκον οἱ πρέσβεις τὸ πρῶτον, ἔδει δὲ ἀκοῦσαι τὸν δῆμον τί λέγουσιν, οὐδέπω δὲ οὔθ' οὗτος συνερῶν δῆλος ἦν τῷ Φιλοκράτει οὔτ' ἐκεῖνος τοιαῦτα γράφων. ἂν δὴ ταῦτα λέγῃ, μέμνησθε τοὺς χρόνους ὅτι τῶν ἀδικημάτων εἰσὶ πρότεροι.* Alterum apertius et clarius exemplum in oratoribus non invenies. Cicero Milon. 13, 61, ubi consecutionem egregiam argumentis addit et signis, sed fal-

sam; non enim rationem affert, quam vid. ap. Ascon. § 9.

36 *αἵρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός*] Eurip. Iphig. Aul. 66:

ἐπεὶ δ' ἐπιστώθησαν, εὖ δέ πως γέρων
ὑπῆλθεν αὐτούς, Τυνδάρεως πυκνῇ φρενὶ
δίδωσ' ἑλέσθαι θυγατρὶ μνηστήρων ἕνα.

3 *ἔτι ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἁπλῶς καὶ μὴ* pag. 1402 *ἁπλῶς, ἀλλὰ τί, γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός*] Nonus locus et postremus; Soph. elench. cap. 5: *οἱ δὲ παρὰ τὸ ἁπλῶς τόδε ἢ πῇ λέγεσθαι καὶ μὴ κυρίως, ὅταν τὸ ἐν μέρει λεγόμενον ὡς ἁπλῶς εἰρημένον ληφθῇ.*

5 *ὅτι ἐστὶ τὸ μὴ ὄν, ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὂν μὴ ὄν*] In Soph. elench. l. l.: *εἰ τὸ μὴ ὂν ἐστι δοξαστόν, ὅτι τὸ μὴ ὂν ἐστιν. οὐ γὰρ ταὐτὸν εἶναί τι καὶ εἶναι ἁπλῶς, ἢ πάλιν ὅτι τὸ ὂν οὐκ ἔστιν ὂν εἰ τῶν ὄντων τι μή ἐστιν, οἷον εἰ μὴ ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ταὐτὸ μὴ εἶναί τι καὶ ἁπλῶς μὴ εἶναι· φαίνεται δὲ διὰ τὸ παρεγγὺς τῆς λέξεως καὶ μικρὸν διαφέρειν τὸ εἶναί τι τοῦ εἶναι καὶ μὴ εἶναί τι τοῦ μὴ εἶναι.* et quae plura ibi notatu digna leguntur.

9 *ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει*] *πέρὶ ποιητ.* 18: *ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς ὥσπερ Ἀγάθων λέγει· εἰκὸς γὰρ γίγνεσθαι πολλὰ καὶ παρὰ τὸ εἰκός.* Dionysius ep. ad Amm. de Arist. cap. 8: *βιαζόμενος τὸ κακουργότατον τῶν ἐπιχειρημάτων πιθανώτατον, ὅτι καὶ τὸ μὴ εἰκὸς γίνεταί ποτε εἰκός.* De generat. animalium IV, 4 p. 770 b, 15: *ἧττον εἶναι δοκεῖ τέρας διὰ τὸ καὶ τὸ παρὰ φύσιν εἶναι τρόπον τινὰ κατὰ φύσιν.*

17 *ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη*] Idem exemplum Plato in Phaedro p. 93 (273) ex Tisia attulit, ubi quid sit *εἰκὸς* exponit: *εἰπέτω τοίνυν καὶ τόδε ἡμῖν ὁ Τισίας, μή τι ἄλλο λέγει τὸ εἰκὸς ἢ τὸ τῷ πλήθει δοκοῦν. Τί γὰρ ἄλλο; Τοῦτο δὴ ὡς ἔοικε σοφὸν εὑρὼν ἅμα καὶ τεχνικὸν ἔγραψεν, ὡς ἐάν τις ἀσθενὴς καὶ ἀνδρικὸς ἰσχυρὸν καὶ δειλὸν συγκόψας ἱμάτιον ἤ τι ἄλλο ἀφελόμενος εἰς δικαστήριον ἄγηται, δεῖ δὴ τἀληθὲς μηδέτερον λέγειν, ἀλλὰ τὸν μὲν δειλὸν μὴ ὑπὸ μόνου φάναι τοῦ ἀνδρικοῦ συγκεκόφθαι, τὸν δὲ τοῦτο μὲν*

ἐλέγχειν ὡς μόνῳ ἥσσην, ἐκείνῳ δὲ καταχρήσασθαι τῷ πῶς δ' ἂν ἐγὼ τοιόσδε τοιῷδε ἐπεχείρησα; ὁ δ' οὐκ ἐρεῖ δὴ τὴν ἑαυτοῦ κάκην, ἀλλά τι ἄλλο ψεύδεσθαι ἐπιχειρῶν τάχ' ἂν ἔλεγχόν πῃ παραδοίη τῷ ἀντιδίκῳ. καὶ περὶ τἆλλα δὴ τοιαῦτ' ἄττ' ἐστὶ τὰ τέχνῃ λεγόμενα. οὐ γάρ, ὦ Φαῖδρε; Τί μήν; Φεῦ, δεινῶς γ' ἔοικεν ἀποκεκρυμμένην τέχνην ἀνευρεῖν ὁ Τισίας ἢ ἄλλος, ὅστις δή ποτ' ὢν τυγχάνει καὶ ὁπόθεν χαίρει ὀνομαζόμενος. quibus postremis verbis Corax inventor indicatur, conf. *συναγωγὴ τεχνῶν* p. 33. Plato unum exemplum, si debilis robustum verberavit, accuratius exponit, Aristoteles et contrarium attigit. Isocrates adv. Callimachum § 13—15; negat Callimachus *δίαιταν* factam esse: *ὡς οὐκ εἰκὸς ἦν αὐτὸν ἀντὶ μυρίων δραχμῶν διακοσίας ἐθελῆσαι λαβεῖν*, confutat Isocrates hoc argumentum contra adversarium in suam rem vertens: *ὀφειλομένων μὲν αὐτῷ μυρίων δραχμῶν οὐκ εἰκὸς ἦν αὐτὸν ἐπὶ δυοῖν μναῖν ποιήσασθαι τὴν διαλλαγήν· ἀδίκως δὲ αἰτιώμενον καὶ συκοφαντοῦντα οὐδὲν θαυμαστὸν τοσοῦτον ἐθελῆσαι λαβεῖν*, tum haec quae cum Platonis verbis componas, addit: *θαυμάζω δ' εἰ αὐτὸν μὲν ἱκανὸν γνῶναι νομίζει, ὅτι οὐκ εἰκὸς ἀντὶ μυρίων δραχμῶν διακοσίας ἐθελῆσαι λαβεῖν, ἐμὲ δ' οὐκ ἂν οἴεται τοῦτ' ἐξευρεῖν, εἴπερ ἐβουλόμην ψευδῆ λέγειν, ὅτι πλέον ἔδει φάσκειν τούτων δεδωκέναι.*

Aptissima exempla Antiphontis tetralogiae, quae ex hoc uno loco constant, praebent; in prima accusator ex probabili et collatione a reo hominem, quod inimicissimus et infestissimus ei fuisset, occisum esse docet; hoc ipso argumento reus, qui causam dicit *Α. β.* § 3 se id facinus commisisse negat et quod ipse attulerit *εἰκός*, multum praestare affirmat: *καὶ ἐμὲ ὡς δεινὸν μὲν παγχάλεπόν φασιν ἐλέγχεσθαι εἶναι, ὡς δ' ἠλίθιον ἐξ αὐτῶν ὧν ἔπραξα φανερὸν εἶναι ἐργασάμενον τὸ ἔργον. εἰ γὰρ νῦν διὰ τῆς ἔχθρας τὸ μέγεθος εἰκότως ὑφ' ὑμῶν καταδοκοῦμαι, πρὶν ἐργάσασθαι εἰκότερον ἦν τὸν εἰδότα τὴν ὑποψίαν τὴν νῦν εἰς ἐμὲ οὖσαν, καὶ τῶν ἄλλων εἴ τινα ἔγνων ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ, διακωλύειν μᾶλλον ἢ αὐτὸν ἐργασάμενον εἰς ἑκουσίους καὶ προδήλους ὑποψίας ἐμπεσεῖν· ἔκ τε γὰρ αὐτοῦ τοῦ ἔργου φανερὸς γενόμενος ἀπωλλύμην, λαθών τε σαφῶς*

ᾔδειν τήνδε τὴν ὑποψίαν εἰς ἐμὲ οὖσαν. Sed denuo instat accusator γ. § 7 et adversarii εἰκὸς item ἐκ τοῦ εἰκότος refellit: ἀξιῶν δὲ διὰ τὸ φανερὰν εἶναι τὴν ὑποψίαν αὐτῷ μὴ καταδοκεῖσθαι ὑφ' ὑμῶν, οὐκ ὀρθῶς ἀξιοῖ. οὐ γὰρ τοῦτον ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις ὄντα ἱκανὴ ἦν ἡ ὑποψία ἀποτρέψαι τῆς ἐπιθέσεως. οὐδεὶς γὰρ ἐπεβούλευσεν αὐτῷ· πᾶς γὰρ ἄν τις τῶν ἧσσον κινδυνευόντων τὴν ὑποψίαν μᾶλλον τοῦ κινδύνου φοβούμενος ἧσσον ἢ οὗτος ἐπέθετο αὐτῷ.

17 δ' ἐκ τούτου] Sic ex vet. tr. Morelius, δὲ τοῦτο A, δὲ τούτου ceteri.

18 ἔνοχος ᾗ τῇ αἰτίᾳ] Deest construçtio deleto ᾗ restituenda.

24 καὶ τὸ τὸν ἥττω δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν τοῦτ' ἐστίν] Cic. Brut. cap. 8.

25 ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι] Eurip. Med. v. 566—570 Elmsl. Diog. IX, 51: πρῶτος ἔφη δύο λόγους περὶ παντὸς πράγματος ἀντικειμένους ἀλλήλοις, οἷς καὶ συνηρώτα πρῶτος τοῦτο πράξας. Menage observ. p. 444.

26 ψεῦδός τε γάρ ἐστι, καὶ οὐκ ἀληθὲς ἀλλὰ φαινόμενον] Ita tacite Bekkerus operarum errore, libri enim omnes addunt εἰκός, et hoc est de quo loquitur Aristoteles. Restituit Bekker [3].

Cap. XXV.

31 ἔστι δὲ λύειν ἢ ἀντισυλλογισάμενον ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα] λύσις est ἐμφάνισις ψευδοῦς συλλογισμοῦ, Soph. elench. 18. 24. vel ut dicit Top. VIII, 10: λέλυκε μὲν οὖν πάντως ὁ ἀνελὼν παρ' ὃ γίνεται τὸ ψεῦδος, οἶδε δὲ τὴν λύσιν ὁ εἰδὼς ὅτι παρὰ τοῦτο ὁ λόγος.

35 αἱ δ' ἐνστάσεις φέρονται καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς] Si disciplina et ars intelligitur, in libris quos de ea composuit, id docendum erat; at ibi quae dilucide in Rhetorica illustrantur, non leguntur; quae enim VIII, 10 de argumentorum solutione et conclusione impedienda exstant, etiamsi ibi est: αἱ μὲν οὖν ἐνστάσεις καθάπερ εἴπομεν, τετραχῶς γίνονται, haec si quis accuratius inspexerit, ut iam

Victorius mouuit, a nostro loco aliena sunt et aliud demonstrant. In Analyt. vero prior. II, 26, ubi naturam obiectionis explicat, postquam quae sumitur ex eodem, quod est *ἐξ ἑαυτοῦ*, exemplis docuit, pergit: *ἐπισκεπτέον δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐνστάσεων, οἷον περὶ τῶν ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ τοῦ ὁμοίου καὶ τοῦ κατὰ δόξαν*, ubi postremum est, quod hic dicit *ἐκ τῶν κεκριμένων*. Conf. Brandis in Philologo IV, 23.

36 *ἐξ ἑαυτοῦ*] *γε ἑαυτοῦ* A, *ex eodem* vet. tr. et hic et infra, ubi item omnes *ἀφ' ἑαυτοῦ*. Neque mutandum, est enim: ex re ipsa.

36 *ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου*] In expositione *τὸ ἐναντίον* praecedit, unde et Muretus vertit: *ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου*, idque verum puto. Vid. l. l. ex Analyt.

pag 1402 b 2 *ἡ ἔνστασις διχῶς*] Analyt. l. l.: *φέρεται δὲ ἡ ἔνστασις διχῶς τε καὶ διὰ δύο σχημάτων, διχῶς μὲν ὅτι ἢ καθόλου ἢ ἐν μέρει πᾶσα ἔνστασις, διὰ δύο δὲ σχημάτων ὅτι ἀντικείμεναι φέρονται τῇ προτάσει, τὰ δὲ ἀντικείμενα ἐν τῷ πρώτῳ καὶ ἐν τῷ τρίτῳ σχήματι περαίνονται μόνοις*. Exemplum obiectionis *ὅτι πᾶσα ἔνδεια πονηρὸν* ex Platonis convivio sumptum est; hoc enim argumento Socrates p. 421—425 (199 seq.) Agathonem, qui *περὶ ἀρετῆς Ἔρωτος* disputavit, refellit.

4 *Καύνιος ἔρως*] Caunus cuius amore soror turpiter deperiit; Ovid. Metam. IX, 453. Conon ap. Phot. p. 131, 3. vid. s. v. Steph. Suid. Hesych. Diogenian. V, 71 ibiq. interpp. — A *καύνικος*, non quod operarum errore apud Bekkerum exstat, *κάννικος* exhibet, ceteri codices omnes *κάλλιστος ἢ κάκιστος*, quod ineptissime Mynas p. 419 ne sensu quidem Aristotelis intellecto defendit.

4 *ἐπὶ δὲ τοῦ ἐναντίου*] et v. 7: *ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων*, at haec praepositio locum non habet; non enim in hoc, sed ex hoc sumenda est confutatio; utrobique reponendum *ἀπό*.

5 *ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ πάντας τοὺς φίλους εὖ ποιεῖ*] Id si verum est, contrarium de contrario dictum item verum esse debet; at non est, *οὐ γὰρ ὁ μοχθηρὸς πάντας τοὺς φίλους κακῶς ποιεῖ*, igitur ut vir improbus non omnes amicos suos

incommodis afficit, ita vir probus non omnes beneficiis accumulat. Conf. Topic. II, 7.

7 *ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων*] Multitudinis, non singularem numerum, ut supra, affert; debebat enim scribere: *ἀπὸ δὲ τοῦ ὁμοίου*; sed multo magis exemplum ipsum, quod aeque atque praecedens *ἐκ τοῦ ἐναντίου* est, offendit; inest quidem *ὅμοιον* quoddam, ne vero confundatur, aptius exspectamus exemplum.

11 *οὔκουν ὁ Πιττακὸς αἰνετός*] Polit. II, 12 fine: *ἐγένετο δὲ καὶ Πιττακὸς νόμων δημιουργὸς ἀλλ' οὐ πολιτείας· νόμος δ' ἴδιος αὐτοῦ τὸ τοὺς μεθύοντας, ἂν τυπτήσωσι (ἄν τι πταίσωσι), πλείω ζημίαν ἀποτίνειν τῶν νηφόντων· διὰ γὰρ τὸ πλείους ὑβρίζειν μεθύοντας ἢ νήφοντας οὐ πρὸς τὴν συγγνώμην ἀπέβλεψεν, ὅτι δεῖ μεθύουσιν ἔχειν μᾶλλον, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον.* Ethic. Nicom. III, 7: *καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀγνοεῖν κολάζουσιν, ἐὰν αἴτιος εἶναι δοκῇ τῆς ἀγνοίας οἷον τοῖς μεθύουσι διπλᾶ τὰ ἐπιτίμια· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ· κύριος γὰρ τοῦ μὴ μεθυσθῆναι, τοῦτο δ' αἴτιον τῆς ἀγνοίας.* Diogen. I, 76. — *συνετὸς* pro *αἰνετὸς* Vahlen.

13 *ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεττάρων*] *ἐνθυμήματα* intellige h. l. non quae I, 2. II, 20 dicit, sed latiore sunt sensu *πίστεις ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι.* Nunc et *παράδειγμα* in numerum enthymematum referre licet.

16 *τὰ δὲ δι' ἐπαγωγῆς διὰ τοῦ ὁμοίου*] Victorius aut posterius *διά*, aut *δι' ἐπαγωγῆς* delendum esse censet; Muretus neque *δι' ἐπαγωγῆς* neque *ὅταν λαβὼν . . κατὰ μέρος* vertit, probante Vatero p. 137, qui ultima haec contraria esse censet supra I, 2 de exemplo dictis: *ἔστι δὲ οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς μέρος οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον, ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θάτερον ᾖ θατέρου, παράδειγμά ἐστιν.* Si Aristoteles scripsit *τὰ δὲ διὰ τοῦ ὁμοίου ἢ ἑνὸς ἢ πλειόνων διὰ παραδείγματος*, nihil requirimus et membra rite et pariter emensa sunt, explicationem tamen illam insertam non falsam esse, Victorius ex Analyt. prior. II, 24 probavit, ubi *παραδείγμα-*

τος naturam acutissime philosophus explicuit; nulla enim probatio per exemplum sine inductione fit. Ille locus item prohibebit, quo minus verba quis sic transponat: *ὅταν λαβὼν τὰ κατὰ μέρος εἶτα συλλογίζηται τὸ καθόλου.*

19 *τὰ δὲ δι' ἀναγκαίου καὶ ὄντος διὰ τεκμηρίου*] *ἀεὶ* post *καὶ* excidisse recte monuit Vahlen, conf. Bonitz II, 10, ut v. 29 *ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον*, neque *ὄντος* de sententiae veritate explicandum, quod infra *ὑπάρχειν* dicit.

20 *τὰ δὲ διὰ τοῦ καθόλου ἢ τοῦ ἐν μέρει ὄντος, ἐάν τε ὂν ἐάν τε μή, διὰ σημείων*] Vid. Analyt. prior. II, 27, ubi exempla, quae vid. ad I, 2., ut universale, quaelibet femina gravida pallida est; haec pallida, ergo gravida; particulare ut, Pittacus probus et sapiens, ergo sapientes probi, quod tertia figura solvitur.

21 *τὸ δὲ εἰκὸς οὐ τὸ ἀεὶ ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ*] Importune et male ex margine haec inculcata esse censet Victorius, cuius iudicium probat Vaterus p. 138; in quo falsus est vir egregius. Postquam Aristoteles unde enthymemata nascuntur, enumeravit, haec quomodo solvi possint, docet et redit primum ad id, quod supra primum pertractaverat, *τὸ εἰκός*, deinde hoc absoluto reliqua aggreditur: *λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα . . πρὸς δὲ τὰ παραδειγματώδη ἡ αὐτὴ λύσις καὶ τὰ εἰκότα*, denique *τὰ δὲ τεκμήρια*. Ideo dicit: *τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων* i. e. *τὰ ἐκ τῶν εἰκότων*, et quae sequuntur usque ad *σημεῖα* hoc unum explicant; quo fit ut illa verba necessaria sint nec ulla ratione abesse possint.

22 *φανερὸν ὅτι τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων ἀεὶ ἔστι λύειν κτλ.*] In Antiphontis tertia tetralogia iuvenis, qui seniorem necaverat, accusatus, se illi *ἄρξαντι χειρῶν ἀδίκων* plagas inflixisse dicit; in altera accusatione id parum probabile esse docetur § 2: *μάθετε δὴ πρῶτον μὲν ὅτι ἄρξαι καὶ παροινεῖν τοὺς νεωτέρους τῶν πρεσβυτέρων εἰκότερόν ἐστι· τοὺς μὲν γὰρ ἥ τε μεγαλοφροσύνη τοῦ γένους ἥ τε ἀκμὴ τῆς ῥώμης ἥ τε ἀπειρία τῆς μέθης ἐπαίρει τῷ θυμῷ χαρίζεσθαι, τοὺς δὲ ἥ τε ἐμπειρία τῶν παρανομουμένων ἥ τε ἀσθένεια τοῦ γήρως ἥ τε δύναμις τῶν νέων φοβοῦσα σωφρονίζει.* Hoc probabile, *εἰκός*, in defensione adhibitis testibus falsum esse convincitur § 2: *δοκεῖ δέ μοι*

περὶ τὸν ἄρξαντα τῆς πληγῆς τὸ ἀδίκημα εἶναι. ὁ μὲν οὖν διώκων οὐκ εἰκόσι τεκμηρίοις χρώμενος τοῦτον τὸν ἄρξαντά φησιν εἶναι. εἰ μὲν γὰρ ὥσπερ βλέπειν μὲν τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀκούειν δὲ τοῖς ὠσίν, οὕτω κατὰ φύσιν ἦν ὑβρίζειν μὲν τοὺς νέους σωφρονεῖν δὲ τοὺς γέροντας, οὐδὲν ἂν τῆς ὑμετέρας κρίσεως ἔδει· αὐτὴ γὰρ ἡ ἡλικία τῶν νέων κατέκρινε· νῦν δὲ πολλοὶ μὲν νέοι σωφρονοῦντες, πολλοὶ δὲ πρεσβῦται παροινοῦντες οὐδὲν μᾶλλον τῷ διώκοντι ἢ τῷ φεύγοντι τεκμήριον γίνονται. κοινοῦ δὲ τοῦ τεκμηρίου ἡμῖν ὄντος τούτῳ τῷ παντὶ προέχομεν· οἱ γὰρ μάρτυρες τοῦτόν φασιν ἄρξαι τῆς πληγῆς. Hic itaque illud *εἰκὸς* necessarium non esse, h. e. nihil esse nisi *εἰκὸς* monuit, at testium auctoritate altius causam suam adiuvit.

25 *διὸ καὶ ἀεὶ ἔστι πλεονεκτεῖν ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα*] Aliter oratores, si ipsi rei causam dicunt; Demosth. pro Ctesiphonte § 6 sq. p. 227: *περὶ τούτων δ' ὄντος τουτουῒ τοῦ ἀγῶνος, ἀξιῶ καὶ δέομαι .. ἀκοῦσαί μου .. ὥσπερ οἱ νόμοι κελεύουσιν, οὓς ὁ τιθεὶς ἐξ ἀρχῆς Σόλων οὐ μόνον τῷ γράψαι κυρίους ᾤετο δεῖν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῷ τοὺς δικάζοντας ὑμᾶς ὀμωμοκέναι, οὐκ ἀπιστῶν ὑμῖν, ὥς γ' ἐμοὶ φαίνεται, ἀλλ' ὁρῶν ὅτι τὰς αἰτίας καὶ τὰς διαβολάς, αἷς ἐκ τοῦ πρότερος λέγειν ὁ διώκων ἰσχύει, οὐκ ἔνι τῷ φεύγοντι παρελθεῖν, εἰ μὴ τῶν δικαζόντων ἕκαστος ὑμῶν τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν διαφυλάττων καὶ τὰ τοῦ λέγοντος ὕστερον δίκαια εὐνοϊκῶς προσδέξεται καὶ παρασχὼν ἑαυτὸν ἴσον καὶ κοινὸν ἀμφοτέροις ἀκροατὴν οὕτω τὴν διάγνωσιν ποιήσεται περὶ ἁπάντων.* Demades § 3: *δεινὸν δέ τι συμβαίνει πολλοῖς τῶν κρινόντων, ὦ ἄνδρες δικασταί. ὥσπερ γὰρ ἡ τῶν ὀφθαλμῶν νόσος τὴν ὅρασιν συγχέασα κωλύει τὰ ἐμποδὼν κείμενα θεωρεῖν, οὕτως ἄδικος παρεισδύνων λόγος εἰς τὰς τῶν δικαστῶν γνώμας οὐκ ἐᾷ δι' ὀργὴν συνορᾶν τὴν ἀλήθειαν, διὸ καὶ δεῖ συνορᾶν ὑμᾶς εὐλαβῶς ἐπὶ τῶν κινδυνευόντων μᾶλλον ἢ τῶν ἐγκαλούντων· οἱ μὲν γὰρ αὐτόθεν ἔχουσιν ἐκ τῆς πρωτολογίας ὁποῖον αὐτοὶ βούλονται τὸν δικαστήν, οἱ δ' ἀναγκάζονται πρὸς ὠργισμένους κριτὰς τὴν διάνοιαν ἀντιτάσσεσθαι.* Lysias de Aristoph. bonis § 2: *αἰτήσομαι οὖν ὑμᾶς δίκαια καὶ ῥᾴδια*

χαρίσασθαι, ἄνευ ὀργῆς καὶ ἡμῶν ἀκοῦσαι, ὥσπερ τῶν κατηγόρων. ἀνάγκη γὰρ τὸν ἀπολογούμενον, κἂν ἐξ ἴσου ἀκροᾶσθε, ἔλαττον ἔχειν. οἱ μὲν γὰρ ἐκ πολλοῦ χρόνου ἐπιβουλεύοντες, αὐτοὶ ἄνευ κινδύνων ὄντες, τὴν κατηγορίαν ἐποιήσαντο, ἡμεῖς δ' ἀγωνιζόμεθα μετὰ δέους καὶ διαβολῆς καὶ κινδύνου μεγίστου. εἰκὸς οὖν ὑμᾶς εὔνοιαν πλείω ἔχειν τοῖς ἀπολογουμένοις. Eadem Andocides *περὶ τῶν μυστηρίων* § 6: *αἰτοῦμαι οὖν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, εὔνοιαν πλείω παρασχέσθαι ἐμοὶ τῷ ἀπολογουμένῳ ἢ τοῖς κατηγόροις, εἰδότας ὅτι κἂν ἐξ ἴσου ἀκροᾶσθε, ἀνάγκη τὸν ἀπολογούμενον ἔλαττον ἔχειν. οἱ μὲν γὰρ ἐκ πολλοῦ χρόνου ἐπιβουλεύσαντες καὶ συνθέντες, αὐτοὶ ἄνευ κινδύνων ὄντες, τὴν κατηγορίαν ἐποιήσαντο· ἐγὼ δὲ μετὰ δέους καὶ κινδύνου καὶ διαβολῆς τῆς μεγίστης τὴν ἀπολογίαν ποιοῦμαι. εἰκὸς οὖν ὑμᾶς ἐστὶν εὔνοιαν πλείω παρασχέσθαι ἐμοὶ ἢ τοῖς κατηγόροις.* et quae plura ibi item a Lysia translata leguntur. Isocrat. Antid. 17 seqq.

27 *ἐπεὶ γὰρ*] *καὶ γὰρ* Bonitz II, 11 propter apodoseos difficultatem, quam verbo *οὔκουν* incipere puto; Thurot v. 30 *δὲ* ante *κριτὴς* delet.

28 *λῦσαι*] *λύσαι* hic Bekkerus edidit, *λῦσαι* infra III, 14. 17., unde operarum videtur error esse, nam et Mor. Magn. II, 7 p. 1206 b, 8, ubi omnes *λύσαι* scribunt, Bekkerus correxit; *κωλύσαι* in Polit. II, 4 vett. edd. Tum exspectamus potius: *λῦσαι ὅτι οὐκ εἰκὸς καὶ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον*, certe huius usus *οὐ ταὐτὸ λῦσαι ἢ ὅτι . . ἢ ὅτι* exempla mihi desunt.

30 *οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς*] Quatuor verba *οὐ γὰρ ἂν ἦν* om. A. Ex vet. tr. *quod in pluribus ikos, non enim utique esset ikos* in utriusque archetypo *ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰκός· οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς* fuisse apparet; sic media illa verba in A exciderunt.

31 *ἂν οὕτως ἐλύθη*] Sic omnes libri, nisi quod Ald. Ven. *οὕτω*, cuius soloecismi alterum exemplum in Aristotelis libris non invenitur; restituendum quod linguae indoles flagitat *λυθῇ*, quamvis non minus recte *εἰ οὕτως ἐλύθη* scribatur. — Hoc posterius Bekker[3] scripsit; illud verba *οὔκουν ἱκανὸν ἂν λύσῃ* suadent.

33 *τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν*] Cum legis sit formula ibique tempus futurum positum, et hic *κρινεῖν* scribi praestat; vid. ad I, 15.

36 *ἐνδέχεται δὲ εἶναι τοιαύτην διχῶς, ἢ τῷ χρόνῳ ἢ τοῖς πράγμασιν*] Refellam adversarii *εἰκός*, si aliud quod magis *εἰκὸς* est et illud superat, attulero; quod duplici ratione fieri potest. Notandum Aristotelem hic indicare quod posteriores rhetores dicunt: probabile ex causa et ex vita, vid. auct. ad Herenn. II, 2.

1 *εἰ γὰρ τὰ πλεονάκις οὕτως*] *πλειονάκις* A, unde acute Victorius et hic quod infra legitur fuisse putat, ut et res et tempus significetur, *εἰ γὰρ τὰ πλείω καὶ πλεονάκις οὕτω*, et ita vertit Muretus, tamen vulgata lectio falsa non est; nam in *οὕτω* latet facinus idem perpetratum, quod saepius commissum est, v. c. probabile est, *εἰκός*, Clodium a Milone ei infestissimo occisum esse; at Clodius saepius alios occidit, Milo neminem; quo fit ut magis sit probabile, *εἰκὸς μᾶλλον*, Clodium, ut Milonem interficeret, egressum esse. pag. 1403

3 *ὥσπερ ἐλέχθη ἐν τοῖς πρώτοις*] Vid. ad I, 2, ubi et locum ex Analyt. prior. II, 27 attulimus.

5 *πρὸς δὲ τὰ παραδειγματώδη*] Non dubito quin auctor scripserit quod Victorius coniecit: *πρὸς δὲ τὰ παραδείγματα καὶ τὰ παραδειγματώδη*, ut *τὰ δὲ τεκμήρια καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα*.

7 *ἢ καὶ τὰ πλείω ἢ πλεονάκις ἄλλως*] Si vel unum exemplum contrarium attulimus, adversarii sententiam solvimus et necessariam non esse docuimus, quamvis ille plurima exempla in suam rem congesserit, unde locus scribendus et distinguendus: *ἐάν τε γὰρ ἔχωμέν τι οὐχ οὕτω, λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, εἰ καὶ πλείω ἢ πλεονάκις ἄλλως· ἐάν τε καὶ τὰ πλείω καὶ τὰ πλεονάκις οὕτω, μαχετέον*. A apud Victorium et Gaisf. *ἢ κατὰ πλείω*, Bekkerus inde *ἢ καὶ πλείω* enotavit. — Vulgo sic verba distinguuntur: . . *ἔχωμέν τι, οὐχ οὕτω λέλυται* . . *τὰ πλεονάκις, οὕτω μαχετέον* . . Absolute et breviter dictum est *οὐχ οὕτω* pro *οὐχ οὕτως ἔχον*. Vahlen supra *ἔχωμεν (ἕν) τι*. Dicit vero *ἄλλως* (aliter atque nos dicimus), ne *οὕτω* toties repetatur.

12 *δῆλον δὲ καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν*]

Analyt. prior. II, 27. Est enim in prima figura, de qua vid. Analyt. poster. I, 14, unde ex A et vet. transl. ἀπόδειξις recepimus; non solum enim inde συλλογισμός, sed ἀπόδειξις fit, si et propositiones (ὅτι ὑπάρχει) sunt verae et forma (ὅτι τεκμήριον) est recta. Ceteri libri ἀποδείξει praebent.

Cap. XXVI.

17 τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοιχεῖον] Supra II, 24 inter φαινόμενα ἐνθυμήματα retulit; στοιχεῖον et τόπον idem esse, iam II, 22 monuit.

20 ἐνθυμήματα] Vocabulum male hic illatum et delendum.

26 ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν] Om. A, vet. tr., nec haec requiruntur; ex interpretatione illata sunt; ἐνθυμήματος εἶδος A apud Vict. et Gaisf. vet. tr. Morel., non ἐνθυμήματα εἶδος, quod ceteri exhibent.

27 ἀνταποδεικνύουσι δέ] Respondent verbis λύει μέν, unde reponendum ἀνταποδείκνυσι δέ, et ita DE, Aldus, Veneta. Multitudinis numerum primus ex libris tacite Morelius dedit, is vero articulo utroque loco inserto (nam priorem omnes servant libri) cum vet. tr. et Victorii libris p v: ἢ ὁ δείξας ἢ ὁ ἔνστασιν ἐνεγκών, ut iam duo qui confutent fingantur et iure sequatur pluralis numerus.

29 ὥστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἡ διαφορά] Articulus ἡ locum non habet et delendus est; non legitur in Veneta.

34 ἐπεὶ δὲ δὴ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον] In quibusdam codicibus haec desunt et initio sequentis libri denuo apparent, quod in Aristotelis libris saepe invenitur; vid. Sylburg ad Organ. p. 318, 4. ad Physic. p. 108, 9. De part. animal. ad p. 50, 7. Zell ad Ethic. p. 421, sed δὴ contra auctoris nostri usum ex A additum est et codd. ceteri cum vet. transl. om. Verba ipsa apta esse videntur, ne prorsus importune appareant haec: λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως καὶ τάξεως, nusquam enim initio hanc tripartitam divisionem dederat; nunquam vero verba εἰρήσθω τοσαῦτα praemissa protasi, qualis hic apparet, apud Aristotelem leguntur, ut et

hic eum ex more suo scripsisse credam: *περὶ μὲν οὖν τῶν παραδειγμάτων.*

36 *καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν*] Omnem argumentorum, *πίστεων*, tractationem, quam hucusque exposuit, quae est de inventione, intelligit; id et loci ex arte poetica ante rhetoricam conscripta docent, digni quos integros describamus, cap. 6: *τρίτον δὲ ἡ διάνοια. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόττοντα, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν· οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας, οἱ δὲ νῦν ῥητορικῶς. ἔστι δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν ὁποία τις· διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος τῶν λόγων ἐν οἷς μηδ' ὅλως ἔστιν ὅ τι προαιρεῖται ἢ φεύγει ὁ λέγων. διάνοια δέ, ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι ὡς ἔστιν ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται.* Cap. 19: *τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω· τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων τό τε ἀποδεικνύναι καὶ τὸ λύειν καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν, οἷον ἔλεον ἢ φόβον ἢ ὀργὴν ἢ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἔτι μέγεθος καὶ μικρότητα. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ ἐλεεινὰ ἢ δεινὰ ἢ μεγάλα ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν. πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρασκευάζεσθαι καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι. τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φανοῖτο ἡδέα καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον;* Conf. comment. acad. p. 40.

2 *λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως καὶ τάξεως*] Hanc pag. 1403 b tripartitam rhetoricae divisionem auctor initio libri non tetigit; at non debebat id quod omnes rhetores ex rei natura, ut par est, religiose observant, negligere, ne quis haec legens Aristotelem sine causa, quae necessaria esse non demonstraverit, exponere queratur; neque in his duobus libris quod elocutionem aut divisionem indicet, invenitur, nisi fort. huc referas verba II, 18: *τούτων δὲ διορισθέντων περί τε ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων, ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες ἀποδῶμεν*

τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. ubi vid. adnot. Neque inepte amicus Riccoboni ad II, 18 p. 239 coniecit, Aristotelis τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν fuisse illam περὶ τῶν πίστεων, quibus expositis finitum est quod proposuerat; neque quod Riccobonus l. l. sibi persuasit, in verbis I, 1: περὶ δὲ αὐτῆς τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν πῶς τε καὶ ἐκ τίνων δυνησόμεθα τυγχάνειν τῶν προκειμένων, illud πῶς elocutionem et dispositionem, ἐκ τίνων argumentationem significat. Exposita primaria rhetorices περὶ τῶν πίστεων parte, quam a ceteris rhetoribus neglectam aut negligenter tractatam omni cum cura et diligentia Aristotelem perscrutari voluisse principium libri primi demonstrat, alio tempore postea reliquas partes, elocutionem et dispositionem, ab aliis iam ante eum probabiliter absolutas, quo perfectam redderet artem oratoriam, addidisse videtur, quo factum est, ut de partibus initio nihil traditum legatur. Nam tertius liber, quem nostratium quidam et temere et inepte Aristotelis esse negant, si quis alius ingenuus philosophi nostri foetus est. V. Rose Pseud. p. 3 a discipulo tertium additum esse dicit, p. 137 iam de universa hac rhetorica ab Aristotele profecta dubitat: haec est nostrae aetatis ars critica.

LIBER TERTIUS.

Cap. I.

6 *Ἐπειδὴ τρία ἐστὶν*] Alii *ἐπειδὴ δέ*, scribendum *ἐπεὶ δὲ* ex Q, vid. finis praeced. libri; tres gravissimas oratoriae artis partes, inventionem, elocutionem, dispositionem agnoscit, quartae pronuntiationis, *ὑποκρίσεως*, vim quidem intelligit, sed hic omittit. Aristides II p. 128 Dind.: *ἔστι μὲν δήπου ῥητορεύειν τὸ τὰ δέοντα ἐξευρεῖν καὶ τάξαι καὶ τὰ πρέποντα ἀποδοῦναι μετὰ κόσμου καὶ δυνάμεως.* Cicero in orat. 14, 43: *Quoniam tria videnda sunt oratori, quid dicat, quo quidque loco et quomodo, dicendum omnino est, quid sit optimum in singulis, sed aliquanto secus atque in tradenda arte dici solet.* — Sunt qui hunc tertium librum Aristotelis non esse censeant, quos ut huius viri ingenium eiusque dicendi rationem melius cognoscant, admonemus, conf. Sauppe Dionysios u. Aristoteles p. 73. Ueber die Epitaphia p. 221 seq.

7 *δεύτερον δὲ περὶ τὴν λέξιν*] Aegre articulo caremus, ut infra: *καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι καὶ ἀτεχνότερον, περὶ δὲ τὴν λέξιν ἔντεχνον.*

10 *καὶ διὰ τί τοσαῦτα μόνα*] Hanc causam supra I, 2 frustra quaeres; necessario enim non plura esse non docuit, quemadmodum v. c. ex temporum rationibus tria tantum genera esse demonstravit.

15 *περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν*] Arcte cohaerent cum verbis v. 9: *περὶ μὲν τῶν πίστεων εἴρηται.* Quod sequitur *ἃ δεῖ λέγειν . . ὡς δεῖ εἰπεῖν*, iam Plato Rep. III, 392 (119) *λόγον*, inventionem, dixit *ἃ λεκτέον*, elocutionem vero, *λέξιν*, appellavit *ὡς λεκτέον*. Isocr. Phil. 4.

18 *τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον*] Vid. ad. II, 22.

21 *ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην*] Lepida sunt quae Stephanus p. 300 tradit: *ὡς ἐκ τῶν περὶ Αἰσχίνην καὶ Δημοσθένην δεδήλωται. ἐτραγῴδησε μὲν γὰρ παρὰ Φίλιππον ἰὼν Αἰσχίνης καὶ καλῶς ὑπεκρίθη καὶ νενίκηκε καὶ ἐστεφάνωται, ὁ δὲ Δημοσθένης μὴ ἔχων εἰς τὴν ὑπόκρισιν ἡττήθη· κἀντεῦθεν αὐτοῖς ἡ διαμάχη συνέπεσεν.* Haec ficta ex iis, quae Aeschines de legatis ad Philippum causam Atheniensium agentibus narrat.

22 *τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν*] Reizius, Buhle *τό*, quod praecedens relativum *ὃ* flagitat. Pronuntiationis praecepta vid. ap. Auct. ad Herenn. III, 11—15. Cicer. de orat. III, 56 seqq. Quint. XI, 3.

22 *καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν*] Infra *ὀψὲ προῆλθεν*, utrumque verum; magis offendunt verba *καὶ ῥαψῳδίαν*; non enim additur *καὶ ἔπη*, praeterea *ῥαψῳδία* non est epica poesis, ut *τραγικὴ* tragica ars, sed ipsa *ὑπόκρισις* carminum, quo fit ut *ὑπόκρισις* et *ῥαψῳδία* saepe coniungantur. Itaque vide ne male sint haec inculcata; sic demum v. 24 *τὰς τραγῳδίας* recte positum legitur. Livius VII, 2 de Livio Andronico: *idem scilicet id quod tum omnes erant, suorum carminum actor.* Plut. Solon. p. 95 C: *ἐθεάσατο τὸν Θέσπιν αὐτὸν ὑποκρινόμενον, ὥσπερ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς.*

24 *αὐτοὶ*] *αὐτοῖς* A et vet. transl., quod recte emendatum est.

27 *Γλαύκων ὁ Τήιος*] Menagius ad Diog. VIII, 52, Wolf. Prolegg. p. CLXII, Schneider ad Xen. Sympos. III, 6. Poet. c. 25 p. 1461 b, 1.

29 *καὶ πότε μέσῃ*] Hoc tertium *πότε* om. ADQZ cum vet. transl.

31 *πρὸς ἕκαστον*] *ἕκαστα* A vet. transl.

31 *περὶ ὧν σκοποῦσιν*] *περὶ ἃ* A, schol. fol. 50 b, 14, vet. transl. *circa quae*, quidni simplicius *ἃ σκοποῦσιν*?

32 *τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσι*] Cicero de orat. III, 56, 213: *actio inquam in*

dicendo una dominatur; sine hac summus orator esse in numero nullo potest; mediocris hac instructus summos saepe superare, et quae plura ibi de hac re disputantur. Plut. X orat. vit. p. 848 de Demosthene: *παραφθαρεὶς δὲ τὴν φωνὴν ἐν ἐκκλησίᾳ καὶ θορυβηθείς, τοὺς ὑποκριτὰς ἔφη δεῖν κρίνειν ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γνώμης*, ubi vid. Westerm. p. 81. Theophrastus scripsit *περὶ ὑποκρίσεως ᾱ*. Diog. Laert. V, 48.

34 *ἐκεῖ μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί*] Inde confirmare licet Poetic. cap. 9 p. 1451 b, 37: *διὰ τοὺς ὑποκριτάς*, ubi alii *κριτάς*.

35 *διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν*] Haec intelligit infra: *ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται καθάπερ εἴρηται διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν*, quae ipsa scribendum esse *πολιτῶν* aperte docent. Hoc exstat in schol. fol. 50 b, 30 sed invito auctore, cuius verba eum *πολιτειῶν* interpretari docent.

1 *φορτικὸν*] Schol.: *φορτικὸν δὲ νομίζεται τοῖς σοφοῖς, ἐπεὶ καὶ ὁ Πλάτων ἀπεδίωκε τῆς αὑτοῦ διατριβῆς τὸν Δημοσθένην ὡς θηρολέξην*. pag. 1404

3 *οὐκ ὀρθῶς*] *ὡς* inserit Chandler p. 9, quod opus non est nec grammatica flagitat; particula ex contrario membro huc referenda.

8 *τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ὅμως ἔχει τι μικρόν*] Vocabulum *ὅμως* non optime repetitum videtur et deest in vet. transl. aliisque libris; tamen verum et necessarium est. Quod enim dixerat: *τἄλλα ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι περίεργά ἐστιν*, id nunc quodammodo restringit elocutionemque ceteris cupediis orationis praestare dicit, quamvis quantum vulgo putant, haec quoque non valeat.

13 *ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ*] Pronuntiatio in rhetorica, *ὑπόκρισις*, si exculta erit, et eius ars exstiterit, idem efficiet quod in tragoedia *ἡ ὑποκριτική*, in qua *μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί*, sed parum adhuc profecerunt, ut Thrasymachus, de quo Quintil. III, 3: *nec audiendi quidam, quorum est Albutius, qui tris modo primas esse partes volunt, quia memoria atque actio natura, non arte contingant, licet Thrasymachus quoque idem de actione crediderit.* Ergo is sophista ipse qui primus eam aggressus est,

eadem ratione motus quam Aristoteles affert, hanc partem arte non comprehendendam esse putavit.

15 *Θρασύμαχος ἐν τοῖς ἐλέοις*] Conf. *τεχνῶν συναγωγὴ* p. 93 seqq. Kayser ad Philostr. vit. soph. p. 214.

19 *οἱ γὰρ γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν ἢ διὰ τὴν διάνοιαν*] Ut Isocratis orationes, vid. Alcidamantis oratio *περὶ τῶν τοὺς γραπτοὺς λόγους γραφόντων*, quae adversus Isocratem scripta videtur. Conf. Isocr. Phil. § 25—29, ubi et *ὑποκρίσεως* est mentio eiusque vis.

24 *ἐπεὶ δ' οἱ ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν*] Conf. III, 12. Isocrat. Euag. § 10: *πρὸς δὲ τούτοις οἱ μὲν μετὰ μέτρων καὶ ῥυθμῶν ἅπαντα ποιοῦσιν, οἱ δ' οὐδενὸς τούτων κοινωνοῦσιν, ἃ τοσαύτην ἔχει χάριν ὥστ', ἂν καὶ τῇ λέξει καὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν ἔχῃ κακῶς, ὅμως αὐταῖς ταῖς εὐρυθμίαις καὶ ταῖς συμμετρίαις ψυχαγωγοῦσι τοὺς ἀκούοντας. γνοίη δ' ἄν τις ἐκεῖθεν τὴν δύναμιν αὐτῶν· ἢν γάρ τις τῶν ποιημάτων τῶν εὐδοκιμούντων τὰ μὲν ὀνόματα καὶ τὰς διανοίας καταλίπῃ, τὸ δὲ μέτρον διαλύσῃ, φανήσεται πολὺ καταδεέστερα τῆς δόξης ἧς νῦν ἔχομεν περὶ αὐτῶν.* Plat. Gorg. p. 119 seqq. (501). Strabo I, 2 p. 27 Tauchn.: *ὡς δ' εἰπεῖν ὁ πεζὸς λόγος ὅ γε κατεσκευασμένος μίμημα τοῦ ποιητικοῦ ἐστι. πρώτιστα γὰρ ἡ ποιητικὴ κατασκευὴ παρῆλθεν εἰς τὸ μέσον καὶ εὐδοκίμησεν, εἶτα ἐκείνην μιμούμενοι, λύσαντες τὸ μέτρον, τἄλλα δὲ φυλάξαντες τὰ ποιητικὰ συνέγραψαν οἱ περὶ Κάδμον καὶ Φερεκύδην καὶ Ἑκαταῖον, εἶτα οἱ ὕστερον ἀφαιροῦντες ἀεί τι τῶν τοιούτων εἰς τὸ νῦν εἶδος κατήγαγον ὡς ἂν ἀπὸ ὕψους τινός.* Dionysius Halic. in Rhet. Gr. V, 446: *ἔτι γε μὴν ἐν τῷ περὶ μιμήσεως ὁ αὐτός φησιν ὅτι Γοργίας μὲν τὴν ποιητικὴν ἑρμηνείαν μετήνεγκεν εἰς λόγους πολιτικούς, οὐκ ἀξιῶν ὅμοιον τὸν ῥήτορα τοῖς ἰδιώταις εἶναι, Λυσίας δὲ τοὐναντίον ἐποίησε· τὴν γὰρ φανερὰν ἅπασι καὶ τετριμμένην λέξιν ἐξήλωσεν κτλ.* De Gorgia vid. *συναγωγὴ τεχνῶν* p. 69. Fossius p. 52.

24 *λέγοντες εὐήθη*] Schol. fol. 51 b, 5: *τινὰ ἔχουσιν ἀήθη, ἤτοι λέξεις ἀήθεις καὶ παραξένους . . τινὰ δὲ τῶν βιβλίων ἔχουσιν εὐήθη.* Ex nostris libris solus Victorii p

ἀήθη exhibet, quae varietas ex schol. in marg. Venetae adnotata est.

25 *τήνδε τὴν δόξαν*] *τὴν* om. A, recte, si *τήνδε* cum verbis *διὰ τὴν λέξιν* coniungitur; quae aut qualis enim haec *δόξα* sit, non dictum est; potius *τήνδε* delendum, quam *τὴν* addendum erat; sed probum est *τὴν δόξαν*, et in A *τὴν δὲ δόξαν* scriptum est.

31 *ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν*] De poet. cap. 4: *τό τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν, λέξεως δὲ γενομένης αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρεν. μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστιν. σημεῖον δὲ τούτου· πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας.* Cap. 24: *τὸ δὲ ἰαμβεῖον καὶ τετράμετρον κινητικὰ τὸ μὲν ὀρχηστικόν, τὸ δὲ πρακτικόν,* quod Horatius dicit *et natum rebus agendis.* Bentl. Opusc. p. 258 Lips.

33 *οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφείκασιν*] Ut Aeschyli grandiloquam orationem missam fecit Euripides, vid. cap. seq. At quis scabram repetiti verbi *ἀφείκασιν* orationem feret? Prius iam Twiningius in versione poeticae p. 471 delendum esse censuit; sic redde integrum locum: *οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν, οἷς οἱ πρότερον ἐκόσμουν . . ἀφείκασιν.* Non dicitur *οἱ πρῶτον,* sed *οἱ πρῶτοι*, saepissimeque confusum *πρῶτον* et *πρότερον*. Particula *δ'* quidem servari potest, at tum non primaria est res quae esse debet, sed tantummodo additamentum verborum *ὅσα . . . ἐστιν.* — Secutus est Bekker[3] omisso altero *ἀφείκασιν.*

39 *εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς*] De poetica cap. 20—22.

Cap. II.

1 *καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι*] De poet. cap. pag. 1404b
22: *λέξεως δὲ ἀρετὴ σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι· σαφεστάτη μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλλὰ*

ταπεινή. Et in hac re posteriores rhetores alios, non Aristotelem secuti sunt; plerique *ἑρμηνείας δὲ ἀρεταὶ τέσσαρες, ἑλληνισμός, σαφήνεια, συντομία, πιθανότης*, vid. Rhetor. Gr. VI, 36. VII, 16. Schol. Theon. I, 260; Georgius Pletho VI, 587: *αἱ δὲ τῆς ἑρμηνείας τοῦ λόγου τέσσαρες ἀρεταί, μᾶλλον δὲ τοῦ διδασκαλικοῦ καὶ ἱστορικοῦ καθεστήκασιν αἵδε, σαφήνεια, συντομία, πιθανότης μεγαλοπρέπεια, ὡς Ἰσοκράτει καὶ Ἐμπεδοκλεῖ, Διονυσίῳ, Φιλοστράτῳ, Ἰαμβλίχῳ καὶ πᾶσι παλαιοῖς καὶ τοῖς σοφωτέροις τῶν νέων δοκεῖ καὶ τῷ Ἑρμογένει ἐν ταῖς ἰδέαις· ὁ τῶν ὀνομάτων γὰρ ἑλληνισμὸς νεωτερικόν ἐστιν.* Cui magno promissori hiatu fidem ne multam tribuas, neque enim eorum quos laudat, scripta evolvit, et ne dicam Aristotelem infra cap. 5 *ἑλληνισμὸν* referre, auctor ad Herenn. IV, 12, 17 elocutionem tres res in se habere dicit, elegantiam, compositionem, dignitatem, e quibus elegantia in latinitatem et explanationem, quod Graeci *ἑλληνισμὸν καὶ σαφήνειαν* appellant, distribuitur. Itaque *ἑλληνισμὸς* non *νεωτερικὸν* est; si quid verum est in Plethonis verbis, ex Isocratis doctrina illa esse accepta videantur, quamvis in his magis narrationis, *διηγήσεως*, virtutes quam elocutionis appareant (v. c. Theon progym. 4, 6: *ἀρεταὶ δὲ διηγήσεως τρεῖς σαφήνεια, συντομία, πιθανότης.*), neque Isocratem easdem huius addito hellenismo quas illius constituisse credere liceat.

2 *ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει*] *ὡς ἐὰν* A. [illegible] *quaecunque non manifestat* vet. tr., an interpres inve[illegible] Sed fortasse etiam hic istud *ὅτι* . . *ὡς* defendi potest: frequens enim et apud alios et inprimis in nostro auctore [illegible] interpositis repetitum *ὅτι* vel *ὅτι* . . *ὡς*, vid. quae [illegible] ad Polit. III, 13 p. 1283 b, 16, nostro non dissimile [illegible] Analyt. p. 62, 19: *οὔτ' ἔνδοξον ὡς εἰ θάτερον ψεῦδος, [illegible] θάτερον ἀληθές.*

3 *μήτε ταπεινὴν μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπου-* [illegible] Conf. cap. 9. Idem est quod auctori ad Herenn. IV, 12 [illegible] *dignitas*. Hermogeni de ideis I, 5 p. 217 *ἀξίωμα*. Ne[illegible] an Quintil. *ornatum* reddat VIII, 3, 5. atque ea quae [illegible] exponuntur, intelligat: *recteque Cicero his ipsis ad* [illegible] *quadam in epistola scribit: nam eloquentiam*

quae admirationem non habet, nullam iudico. Aristoteles quoque eandem petendam maxime putat, qui haud dubie *eundem petendum* scripsit; nam et quae sequuntur et quae praecedunt, ornatum tractant. Cic. orat. 57, 192.

5 τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια] De poet. cap. 23: σεμνὴ δὲ καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. ξενικὸν δὲ λέγω γλῶτταν καὶ μεταφορὰν καὶ ἐπέκτασιν καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον. Georgius Pletho Rhet. VI, 589: ἡ σαφήνεια ἐκ μυριολεξιῶν καὶ σαφηνισμοῦ γίγνεται, ubi Par. cod. μυρίων λέξεων, quod propius verum κυρίων accedit. Isocrat. Euag. § 9 sq. poetis concessum esse καὶ περὶ τούτων δηλῶσαι μὴ μόνον τοῖς τεταγμένοις ὀνόμασιν, ἀλλὰ τὰ μὲν ξένοις τὰ δὲ καινοῖς τὰ δὲ μεταφοραῖς, καὶ μηδὲν παραλιπεῖν, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς εἴδεσι διαποικῖλαι τὴν ποίησιν, τοῖς δὲ περὶ τοὺς λόγους οὐδὲν ἔξεστι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἀποτόμως καὶ τῶν ὀνομάτων τοῖς πολιτικοῖς μόνον καὶ τῶν ἐνθυμημάτων τοῖς περὶ αὐτὰς τὰς πράξεις ἀναγκαῖόν ἐστι χρῆσθαι. Quae minime vera ne ex animi sententia dicta credas, conf. Rhet. Gr. VII, 906.

8 τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι] Id iam in marg. Venetae adnotatum est haud dubie ex schol. fol. 51 b, 41. Victorii liber p ἐξαπαλάξαι, ceteri omnes ἐξαλαπάξαι, vet. tr. *dissueta enim loqui*. ἐξαλλάξαι Victorio satis firmatum ex seq.: ἐπὶ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος et ex loco poet. supra allato, item Dionysii Lysia cap. 3: ἀλλ' οἱ βουλόμενοι κόσμον τινὰ προσεῖναι τοῖς λόγοις, ἐξήλλαττον τὸν ἰδιώτην καὶ κατέφευγον ἐπὶ τὴν ποιητικὴν φράσιν, ut Victorius scripsit pro vulg. τοῖς ὅλοις ἐξήλλαττον ἰδιώτην.

9 ὥσπερ γὰρ] ὅπερ γὰρ Isingr.

12 ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων] Isocr. Euagor. § 8—11. Plat. de rep. X p. 477 (601), cuius locum vide cap. 4.

13 πολλά τε ποιεῖ τοῦτο] Vix τε locum suum tenet.

14 ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν] Ita libri omnes; ex Mureti emendatione Var. lect. VII, 8 Reizius et Buhlius ἐλάττω εἰσὶν (quidni ἐστίν?) dederunt, idemque Victorius in margine commentarii olim coniecerat; nunc est anacoluthon, quod ipsum deleto vocabulo διὸ v. 18 tollitur, sic

enim omnia optime cohaerent. Callicles in Platonis Gorgia p. 84 (485): *ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι οὕτω ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ· ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τί μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα καί μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι· ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομένου ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνεται καὶ ἄνανδρον καὶ πληγῶν ἄξιον.* Cic. orat. cap. 21.

17 *ἢ περὶ λίαν μικρῶν*] Quis? alius certe praeter dictos; offendit etiam *λίαν* repetitum, quod solus A et vet. tr. servant. Mihi haec verba male addita esse videntur.

19 *καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως ἀλλὰ πεφυκότως*] Quod in Lysia oratore Dionysius admiratur, et Aristoteles ipse in Euripide poeta laudat, quae virtus omnes qui de hoc scripserunt, fugit. Vid. ad v. 24.

21 *διαβάλλονται*] Muretus Var. Lect. VII, 8 *διευλαβοῦνται*, quem verbi usus fefellit, quem Victorius docuit: male affecti animo sunt adversus istos.

21 *καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους*] Plut. Symp. IV p. 661 D: *διὸ φεύγουσι τὸν μεμιγμένον οἶνον οἱ πίνοντες, οἱ δὲ μιγνύοντες πειρῶνται λανθάνειν ὡς ἐπιβουλεύοντες.* Victorius.

22 *ἡ Θεοδώρου φωνή*] Aristot. polit. VII, 17. Plut. de glor. Athen. 10. Pausanias Attic. I, 37, 3.

24 *κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ, ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ καὶ ὑπέδειξε πρῶτος*] Vid. supra a, 33. Locus de Euripide notatu dignus, hoc est quod Horatius dicit ad Pisones v. 47:

dixeris egregie, notum si callida verbum
reddiderit junctura novum.

et v. 240:

ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
speret idem, sudet multum, frustraque laboret
ausus idem; tantum series iuncturaque pollet,
tantum de medio sumtis accedit honoris.

27 *ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως*] Cap. 21:

ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον ἢ γλῶττα ἢ μεταφορὰ ἢ κόσμος ἢ πεποιημένον ἢ ἐπεκτεταμένον ἢ ὑφῃρημένον ἢ ἐξηλλαγμένον, quae deinceps exponuntur. Ubique Aristoteles si libros de arte poetica laudat, dicit ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς, non ποιήσεως, ut hunc unum locum ad reliquorum normam refingere non dubitemus, vid. I, 11. III, 1. III, 18. Polit. VIII, 7 et hoc ipso capite bis.

30 ὅπου δέ, ὕστερον ἐροῦμεν] Cap. 3. 7.

32 τὸ δὲ κύριον καὶ τὸ οἰκεῖον καὶ μεταφορὰ μόναι χρήσιμαι] Notanda est rara attractio pro μόνα χρήσιμα. In Poetica τὸ οἰκεῖον, vocabulum aptum et quod rem recte significat, non notatum est, cap. 22: ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μιμεῖσθαι ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων ὅσοις κἂν ἐν λόγοις τις χρήσαιτο· ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα τὸ κύριον καὶ μεταφορὰ καὶ κόσμος. Conf. Victorius ad poet. p. 221. Nescio quomodo τὸ οἰκεῖον differat ab eo, quod est κύριον, quocum et v. 35 et p. 1405 b, 12 apparet.

32 μόναι χρήσιμαι] A, ceteri μόναι χρήσιμοι, Winstanleius ad poet. p. 183 μόνα χρήσιμα. A paulo post v. 38 cum ceteris ὁμωνυμίαι χρήσιμοι. Conf. ad I, 1 p. 1355, 20.

38 τῶν δ' ὀνομάτων τῷ μὲν σοφιστῇ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι] Homonyma sunt verba, quae plura et diversa significant, ut canis, aquila, synonyma, quae diversa eandem habent significationem. Sophist. elench. cap. 3, ubi plura ὁμωνυμίας sunt exempla. Rhet. Gr. VI, 39: ἡ σοφιστικὴ ὕλην μὲν ἔχει τὸ περὶ πάντων δοκεῖν πιθανῶς διαλέγεσθαι, εἶδος δὲ τὸ παλίμβολον καὶ ἄστατον, τέλος τὸν χρηματισμόν, ὄργανον τὴν ὁμωνυμίαν τῶν λέξεων καὶ τὰ παρακείμενα, εἶδος δὲ ἔχει καὶ τὸ μηδαμοῦ τοῖς αὐτοῖς ἐμμένειν, ubi παρειμένα, quae callide praetermittit, tacet, ex VII p. 10 reponendum. Latiore sensu ὁμωνυμίας vocabulum in Categor. principio de iis, quibus inter se diversis genus est commune, legitur: συνώνυμα δὲ λέγεται ὧν τό τε ὄνομα κοινὸν καὶ ὁ κατὰ τοὔνομα λόγος τῆς οὐσίας ὁ αὐτὸς οἷον ζῷον ὅ τε ἄνθρωπος καὶ ὁ βοῦς (conf. Top. VI, 10), ubi veteres interpretes diversum auctoris usum notarunt, et de illa priore Stoicis accepta significatione, quam Aristoteles hic tradit,

Simplicius p. 43 Brand.: *καὶ γὰρ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς συνώνυμα εἶπεν εἶναι ὧν πλείω μὲν τὰ ὀνόματα, λόγος δὲ ὁ αὐτός, οἷα δή ἐστι τὰ πολυώνυμα τό τε λώπιον καὶ ἱμάτιον καὶ τὸ φᾶρος.* Tum ex Porphyrii commentariis: *ἔνθα δὲ περὶ τὰς πλείους φωνὰς ἡ σπουδὴ καὶ τὴν πολυειδῆ ἑκάστου ὀνομασίαν ὥσπερ ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς καὶ τῷ τρίτῳ περὶ ῥητορικῆς, τοῦ ἑτέρου συνωνύμου δεόμεθα ὅπερ πολυώνυμον ὁ Σπεύσιππος ἐκάλει, καὶ οὐ καλῶς ὁ Βοηθὸς παραλελεῖφθαι τῷ Ἀριστοτέλει φησὶ τὰ παρὰ τοῖς νεωτέροις καλούμενα συνώνυμα καὶ τὰ τοιαῦτα πολυώνυμα συνώνυμα καλούμενα ἅπερ Σπεύσιππος ἐκάλει πολυώνυμα. οὐ γὰρ παραλέλειπται, ἀλλ' ἐν ἄλλαις πραγματείαις ἐν αἷς ἦν οἰκεῖος ὁ λόγος, παρείληπται.* Eundem nostrum locum intelligit Anonymus in Categ., quem A. Brandis primus edidit, p. 33, 28: *γνήσιον τὸ παρὸν σύγγραμμα Ἀριστοτέλους, ἀλλ' οὐ νόθον, εἰ μὲν ταῖς Κατηγορίαις ὁμώνυμα καὶ συνώνυμα παραδίδοται μόνα, ἐν δὲ ταῖς Ῥητορικαῖς τέχναις καὶ πολυώνυμα καὶ ἑτερώνυμα.* cuius auctor hoc dicere videtur: non spurius est, ut quidam coniecerunt (vid. Brandis Ueber die Reihenfolge der Arist. Bücher des Organon p. 23), categoriarum liber, quod *συνώνυμα* non, ut in Rhetoricis, *πολυώνυμα* significat; fort.: *εἰ καὶ ἐν ταῖς Κατηγορίαις.*

pag. 1405 1 *λέγω δὲ κύριά τε καὶ συνώνυμα*] Synonyma ne sint nova et inusitata. Bernays Mus. Rhen. VIII, 585: *τῶν δὲ ῥημάτων τῷ μὲν . . συνωνυμίαι, λόγῳ δὲ κύρια* sine causa.

3 *τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς*] Intelligo quae supra dicta sunt, *γλῶττα, διπλᾶ, πεποιημένον, κύριον, μεταφορὰ* in poetica cap. 21 explicita, non *ὁμωνυμίας* et *συνωνυμίας*, de quibus posterioribus Aristotelem in libris de arte poetica dixisse, Porphyrii et inde Simplicii verba supra descripta evincunt; nisi disertum et horum et novum quod nuperrime accessit testimonium deterreat, facile id dubites et ex h. l. Porphyrium coniectura assecutum esse coniicias; nam in poetic. cap. 21—22, ubi de hac re erat disputandum, nil exstat et si vera sunt, quae Porphyrius et Simplicius tradunt, ibi sub finem plura excidisse putandum

est. Quatuor species translationis enumeravit ibi: *μεταφορὰ δ' ἐστὶν ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ ἢ ἀπὸ τοῦ γένους ἐπὶ εἶδος ἢ ἀπὸ τοῦ εἴδους ἐπὶ γένος ἢ ἀπὸ τοῦ εἴδους ἐπὶ εἶδος ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον.* Animadvertenda est dicendi ratio vix sana: *ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται, αἱ μεταφοραὶ* pro *ὅτι τούτων πλεῖστον δύνανται αἱ μεταφοραί,* nam hoc vult, de poet. 22: *ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως χρῆσθαι καὶ διπλοῖς ὀνόμασι καὶ γλώτταις, πολὺ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι.* Quare etiam *μεταφορᾶς* male insertum putes, et *πόσα εἴδη* intelligas supra v. 26 dicta, non translationis, sed nominum; ad eum locum enim nunc revertit. At in poetica *πόσα εἴδη μεταφορᾶς*, non vero species horum nominum enumerantur, ut callidius Bekker[3] coniecturas meas sequeretur. Sufficit cum Vatero *αἱ μεταφοραὶ* deleri.

6 *τοσοῦτον*] *οὕτω* A (quod Bekkerum fugit) Q, unde iam Victorius *τοσούτῳ* restituit.

9 *καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ἄλλου*] De poet. 22 de metaphora: *μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι· τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν τὸ τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστίν.*

10 *δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν*] Prius de metaphoris loquitur, sub finem transit ad epitheta: *καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις ἐστὶ μὲν κτλ.* De metaphora conf. Demetrius § 78—89. Omnino verba *καὶ τὰ ἐπίθετα* hic in expositione translationis melius abessent.

12 *διὰ τὸ παρ' ἄλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι*] III, 9: *ἡδεῖα δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι τἀναντία γνωριμώτατα καὶ παρ' ἄλληλα μᾶλλον γνώριμα.* De coelo II, 6 fine: *εὐαισθητότερα γὰρ τὰ παρ' ἄλληλα τιθέμενα.* Anaxim. Rhet. 3. Demosth. *περὶ παραπρ.* p. 393 § 166—173, quae ipse fecerit, illustrat, tum § 174 opponit adversarium: *φέρε δὴ τί τούτῳ πέπρακται παρὰ ταῦτα καὶ τί τῷ Φιλοκράτει, θεάσασθε, παρ' ἄλληλα γὰρ ἔσται φανερώτερα.*

14 Non male quod corruptum in A exstat, emendatum est in ceteris: *νέῳ φοινικίς, οὕτω γέροντί τι.* Recentiores *γέροντι τί* scripserunt.

15 *τῶν βελτιόνων*] *τοῦ βελτίονος* A, ut b, 23., idque recepimus.

20 *Ἰφικράτης Καλλίαν*] Xenoph. Hellen. VI, 3, 3: *Καλλίας ὁ δᾳδοῦχος*.

23 *καὶ ὁ μὲν διονυσοκόλακας, αὐτοὶ δ' αὑτοὺς τεχνίτας καλοῦσιν*] Histriones dixit qui vulgo *οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται* dicebantur. Problem. XXX, 10 *οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται*. Philostrat. vit. sophist. p. 596 ibiq. Vales. p. 360 Kayser. Gellius XX, 4. Incertus est qui primus *διονυσοκόλακας* dixerit; mox in proverbium transiit, Athen. XII, 538 f. (unde et *οἱ μέν*, quod praeter A et vet. transl. reliqui libri habent, verum est,) acute ad Dionysii adulatores translatum, ab Epicuro ad Platonem, Diogen. X, 8., ab aliis ad sodales Dionysii, Athen. X, 435 e.

30 *κώπας ἀνάσσειν καὶ ἀποβὰς εἰς Μυσίαν*] Schol. gr.: *καὶ τὸ ἀποβὰς εἰς Μυσίαν ἐτραυματίσθη πολεμίῳ βραχίονι, τὸ ἀποβὰς μεταφορικὴ ἡ λέξις ἀπὸ τοῦ βελτίονος καταληφθεῖσα, τὸ γὰρ ἀποβὰς ἐπὶ στόλου λέγεται, οὗτος δὲ ἐξελάβετο ἐπὶ ἑνὸς ἀνθρώπου.* Iure Victorius hanc alteram metaphoram negavit et unum esse locum illud *ἀνάσσειν* solum explicitum probat; alterum versum ex vetustis in Aristotelem commentariis sumsisse videtur, vid. Fragm. Eurip. p. 344, ubi *κώπης ἀνάσσει* scribunt. Fort.:

κώπης ἀνάσσων κἀποβὰς εἰς Μυσίαν
ἐτραυματίσθη πολεμίῳ βραχίονι.

Frequens est haec metaphora v. c. Cyclop. 86. Helen. 1045, conf. Wolfius ap. Vaterum p. 213. Pflugk ad Eurip. Helen. v. 1039. Welcker gr. Tragoed. p. 482. *κώπης ἄναξ* Aeschyl. Pers. 378. Participium postea invenimus apud Stephanum p. 302. 304: *διὰ τὸν Ἀχιλλέα λέγει τὸ κώπης ἀνάσσων ἦλθεν . . ἔστι δὲ καὶ τὸ ἀποβὰς εἰς Μυσίαν ἀπρεπές. ἀνώτερον εἴρηται τοῦτο περὶ τοῦ Ἀχιλλέως, ἀπρεπὲς δέ ἐστι διὰ τὸ τὴν ἀπόβασιν γίνεσθαι τότε, ὅταν τις ἀπὸ τῆς νεὼς πρῶτον ἐκβὰς πατήσῃ τηνικαῦτα εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἡ δὲ Μυσία πορρωτάτω τῆς θαλάσσης ἐστίν.*

33 *κραυγὴν Καλλιόπης*] Conf. Osann Beiträge zur gr. Litteraturgesch. I, 88.

37 *οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι*] Cleobulinae

sive Eumetidos est, secundum Plut. conviv. sept. sapient. cap. 10 p. 154 B ibique Wyttenb. Hexameter versus in Arist. poet. 22. Demetrio *περὶ ἑρμηνείας* § 102 (item Ioh. Sicel. Rhet. VI, 200. VII, 949, qui non *ἄνδρ' εἶδον*, sed *εἶδον ἐγὼ* exhibent); integrum aenigma ap. Athenaeum X, 76 p. 452 b:

πολλοὶ δὲ γρίφων καὶ τοιοῦτοί τινές εἰσιν οἷον
ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα
οὕτω συγκόλλως ὥστε σύναιμα ποιεῖν.

τοῦτο δὲ σημαίνει σικύας προσβολήν. Sed omnes auctorum, quos enumeravimus, libri scripti et veteres excusi *πυρίχαλκον* coniunctim dant, quod editores distinxerunt; Sicel. Ioh. l. l.: *ἀνθ' ὅτου δὲ πυρίχαλκον τὴν σικύαν ὁ τοῦ γρίφου ποιητὴς ἐκάλεσεν, αὐτὸς ἂν εἰδείη, ἐπεὶ οὔτε ἐγὼ οἶδα οὔτε τὸν εἰδότα ἤκουσα. νομίζω δὲ ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ χαλκείῳ σκεύει εἰς τὰς σικύας ἐχρῶντο, τοῦτο δὲ διὰ πυρὸς σκευάζεται, διὰ τοῦτο εἶπε ταύτην πυρίχαλκον, ἢ διὰ τὸ πυροειδεῖς εἶναί τινας τῶν χαλκῶν.* In Aristotele primus Victorius ex coniectura *πυρὶ χαλκὸν* restituit. Conf. Bergk Comment. de reliquiis comoediae p. 112.

5 *μεταφοραὶ γὰρ αἰνίττονται*] Metaphorae vim aenigmatis habent, id multum praestat Victorii coniecturae *μεταφορᾷ*. Conf. Wolfius ap. Vaterum p. 213. pag. 1405 b

6 *κάλλος δὲ ὀνόματος*] Aristotelem secutus est Theophrastus apud Demetrium § 173—175., cui hic auctoris locus non negligendus erat: *ποιεῖ δὲ εὔχαριν τὴν ἑρμήνειαν καὶ τὰ λεγόμενα καλὰ ὀνόματα. ὡρίσατο δ' αὐτὰ Θεόφραστος οὕτως· κάλλος ὀνόματός ἐστι τὸ πρὸς τὴν ἀκοὴν ἢ πρὸς τὴν ὄψιν ἡδὺ ἢ τὸ τῇ διανοίᾳ ἔντιμον. πρὸς μὲν τὴν ὄψιν ἡδέα τὰ τοιαῦτα ῥοδόχροον, ἀνθοφόρου χρόας. ὅσα γὰρ ὁρᾶται ἡδέως, ταῦτα καὶ λεγόμενα καλά ἐστι. πρὸς δὲ τὴν ἀκοὴν Καλλίστρατος, Ἄννων. ἥ τε γὰρ τῶν λάμβδα σύγκρουσις ἠχῶδές τι ἔχει καὶ ἡ τῶν νῦ γραμμάτων, καὶ ὅλως τὸ νῦ δι' εὐφωνίαν ἐφέλκονται οἱ Ἀττικοὶ Δημοσθένην λέγοντες καὶ Σωκράτην. τῇ διανοίᾳ δὲ ἔντιμα τὰ τοιαῦτά ἐστιν οἷον τὸ ἀρχαῖοι ἀντὶ τοῦ παλαιοὶ ἐντιμότερον· οἱ γὰρ ἀρχαῖοι ἄνδρες ἐντιμότεροι.*

9 *οὐ γὰρ ὡς ἔφη Βρύσων οὐθένα αἰσχρολογεῖν*] Bry-

sonis tetragonismi mentio fit Sophist. elench. cap. 11. Analyt. post. I, 9. Eius sententiam, quam Aristoteles tradit, Stoici secuti sunt, vid. Cicero epist. ad Fam. IX, 22. Schneider ad hist. animal. tom. III p. 427. Quintil. VIII, 3, 39. Schweighaeuser ad Athen. XI, 108 p. 328. — *ὡς* om. A, quod abesse nequit, multo facilius probaveris quod deinde in eo legitur: *τόδε ἀντὶ τοῦδε εἰπεῖν*, non *ἀντὶ τοῦ τόδε*, de quibus verbis haec apud graec. schol. exstant: *ὁ Βρύσων ἔλεγεν μηδένα αἰσχρολογεῖν καὶ καλῶς λέγειν, εἴπερ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν τοῦδε εἴπῃ τόδε· ταὐτὸν γὰρ σημαίνειν, εἰ καὶ τὸ τόδε καὶ τὸ τοῦδε ἔλεγε, καὶ οὕτως μὲν εὕρηται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τὸ εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει τοῦδε ἀντὶ τοῦ τόδε εἰπεῖν· σφάλμα δέ ἐστι γραφικὸν τὸ εἰπεῖν ἀντὶ τοῦ τοῦδε· ἔδει γὰρ εἰπεῖν ἀντὶ τοῦ τόδε. καὶ ὅσα τῶν ἀντιγράφων εἰσὶ παλαιά, οὕτως εὕρηται ἔχοντα, εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει τόδε ἀντὶ τοῦ τοῦδε εἰπεῖν.* Vix aliud quam quod in A exstat, voluit tradere.

15 *ἄμφω μὲν γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν*] Ambo vocabula honestum et turpe significant, at non quatenus est honestum aut turpe, sed alterum quatenus est honestum, ut est liberis dare operam, alterum quatenus est turpe, ut stuprum facere, aut utrumque turpe significat, sed alterum magis, alterum minus. Conf. Ethic. Nic. IV, 14: *καὶ ἡ τοῦ ἐλευθερίου παιδιὰ διαφέρει τῆς τοῦ ἀνδραποδώδους καὶ αὖ τοῦ πεπαιδευμένου καὶ ἀπαιδεύτου. ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ἐκ τῶν κωμῳδιῶν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν καινῶν· τοῖς μὲν γὰρ ἦν γελοῖον ἡ αἰσχρολογία, τοῖς δὲ μᾶλλον ἡ ὑπόνοια· διαφέρει δ' οὐ μικρὸν ταῦτα πρὸς εὐσχημοσύνην.* — A *τὸ καλὸν ἢ τὸ*

21 *καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις*] Ut metaphora ab honesta re et a turpi fieri potest, ita et *ἐπίθετα*; sequens exemplum ex Euripidis Oreste sumptum v. 1603 P:

ΜΕ. ὁ μητροφόντης ἐπὶ φόνῳ πράσσει φόνον.
ΟΡ. ὁ πατρὸς ἀμύντωρ, ὃν σὺ προὔδωκας θανεῖν.

24 *καὶ ὁ Σιμωνίδης*] p. 24 ed. Schneid. nr. XVII. Bentleius Opusc. p. 237. Heraclides Ponticus Pol. 25: *Ἀναξίλας νικήσας Ὀλύμπια ἡμιόνοις εἱστίασε τοὺς Ἕλληνας καί τις αὐτὸν ἐπέσκωψεν εἰπών· οὗτος τί ἂν ἐποίει νικήσας ἵπ-*

ποις; ἐποίησε δὲ καὶ ἐπινίκιον Σιμωνίδης· χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων.

28 *ἔτι τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι*] Unde haec verba dependent? non ad translationes ut ea quae praecedunt pertinent. Ut epithetis rem maiorem vel minorem reddere licet, sic verba ipsa extenuari possunt. Sana esse *τὸ αὐτὸ* spondere non ausim.

30 *Ἀριστοφάνης*] Incert. rhetor in Notices tom. XIV, 195: *μείωσις δὲ ὅταν σμικρύνων τι λέγῃς ὡς Ἀριστοφάνης οἷον τριηρίτη, βοΐδάριον, κυναρίδιον.* Vid. fragg. p. 982 Bergk. Demosth. p. 818 § 15 *χρυσίδιον.* p. 1283: *ἐν γραμματειδίῳ δυοῖν χαλκοῖν ἐωνημένῳ καὶ βιβλιδίῳ μικρῷ* et p. 1268. Isocr. Trap. § 34. *ἀρχιδίοις* de cor. § 261. Philipp. § 145: *ἐν μικροῖς πολιχνίοις καὶ νησυδρίοις.* Panath. 70. 89. Isocrates adv. sophistas § 4: *ἀργυρίδιον καὶ χρυσίδιον τὸν πλοῦτον ἀποκαλοῦντες.* § 20: *τοιαῦτα λογίδια διεξιόντες.* Isaeus II, 9: *χρυσίδια.* II, 35: *οἰκίδιον,* alia multa, de quibus vid. Commentatio de diminutivorum in *ιδιον* apud Atticos usu; scripsit Ianson in Archiv. V, 3 p. 385—412.

33 *καὶ νοσημάτιον*] Notandum, in hoc postremo exemplo primariam vocem, quae in ceteris apparet, non esse positam: *ἀντὶ δὲ νόσου* aut *καὶ ἀντὶ νόσου*, vel ut C supplet *νοσήματος νοσημάτιον.*

Cap. III.

34 *τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίγνεται κατὰ τὴν λέξιν*] Demetrius § 115 seqq., qui *τὸ ψυχρὸν* tribus constare dicit *ἐν διανοίᾳ, ἐν λέξει, ἐν συνθέσει,* secundum ex Aristotele recenset et paucis capitis argumentum comprehendit: *ἐν δὲ λέξει ὁ Ἀριστοτέλης φησὶ γίνεσθαι τετραχῶς . . . ὡς Ἀλκιδάμας ὑγρὸν ἱδρῶτα ἢ ἐν συνθέτῳ, ὅταν διθυραμβώδης συντεθῇ ἡ δίπλωσις τοῦ ὀνόματος ὡς τὸ ἐρημοπλάνος ἔφη τις καὶ εἴ τι ἄλλο οὕτως ὑπέρογκον. γίνεται δὲ καὶ ἐν μεταφορᾷ τὸ ψυχρόν, τρέμοντα καὶ ὠχρὰ τὰ πράγματα. τετραχῶς μὲν οὖν κατὰ τὴν λέξιν οὕτως ἂν γίνοιτο.* ubi excidit *γλῶττα* et *ἐπιθέτων* nomen.

35 *οἷον Λυκόφρων*] Sophista, conf. Soph. elench. cap. 15.

37 *καὶ ὡς Γοργίας ὠνόμαζε*] Vid. *συναγωγὴ τεχνῶν* p. 69 seq., Foss de Gorgia p. 53, qui nescio cur *πτωχόμουσος κόραξ* scribendum esse censet; dictum puto de paupere poeta, qui divitum aulas frequentavit. — *πτωχομουσοκόλακας . . . καὶ εὐορκήσαντας* Vahlen Mus. Rhen. XXI, 146.

pag. 1406 1 *ἐπιορκήσαντας καὶ κατεπιορκήσαντας*] Sic ex libris tacite Bekkerus, editiones praeter Camot. et schol. gr. omnes literam *ι*, non *η* in utroque verbo exhibent, neque Victorius ex libris mutavit. *ἐπιορκήσαντες καὶ κατεπιορκήσαντες* Lobeck ad Phryn. p. 361. Foss de Gorgia p. 53. Stephanus p. 305: *τὸ κατευορκήσαντές τινες οὕτω λέγουσι τοὺς κατά τινος εὐορκήσαντας ἤτοι ἀληθεύσαντας.*

1 *καὶ ὡς Ἀλκιδάμας*] Vid. Artium script. p. 177. Foss de Gorgia p. 82.

3 *τελεσφόρον τὴν πειθὼ τῶν λόγων κατέστησεν*] De arte rhetorica dictum videtur.

8 *πέλωρον*] A, celeri *τὸν πελώριον*, conf. cap. 7 p. 1408 b, 13.

9 *καὶ Ἀλκιδάμας*] Conf. Brandis Philol. IV, 44.

12 *ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν*] Homer. Iliad. IV, 434. V, 902. Cratinus apud Priscianum II p. 271 Kr. Vid. Lobeck ad Aiac. p. 133 ed. II.

15 *ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῷ*] Ita ex A restituimus, sed melius hoc videtur, quod vet. transl. exprimit *αὐτοῖς* i. e. *ἐπιθέτοις*, Victorio et Vatero p. 148 probatum. Ceteri libri *αὐτῇ*, quod sensus non admittit.

19 *οὐ γὰρ ἡδύσματι*] Vid. Kayser ad Philostr. vit. soph. p. 176.

21 *ὑγρὸν ἱδρῶτα*] Vid. Demetr. § 116 quae supra laudavimus, Doxopater Rhet. II, 231: *ἐπίθετα δὲ ὥσπερ ὁ Ἀλκιδάμας ὑγρὸν ἱδρῶτα φησὶ καὶ Ὅμηρος γάλα λευκὸν καὶ ἵππους μώνυχας. ἤρκει γὰρ ἐπὶ τούτων καὶ τὸ κύριον μόνον, ἃ ποιητικῆς μὲν ἴδια ὡς ἐναργῆ τε καὶ ἡδέα καὶ εὐμεγέθη, τοῖς ῥήτορσι δὲ ἀλλότρια.*

22 *καὶ οὐχὶ νόμους ἀλλὰ τοὺς τῶν πόλεων βασιλεῖς*

νόμους] Ex Pindaro multis frequentatum, vid. Boeckh Fragm. p. 641. Artium script. p. 177, ubi in Chrysippi verbis male *ἄρχων καὶ ἡγεμὼν* pro *ἄρχοντα καὶ ἡγεμόνα* scriptum est. A cum vet. tr.: *ἀλλὰ τῶν πόλεων βασιλεῖς νομίμους*, quod fort. verum est. Illud si dixit Alcidamas, alios secutus est; nam Plato quoque Symp. p. 191 C: *φασὶν οἱ πόλεως βασιλεῖς νόμοι* scripserat; si vero *νόμους* esse *τῶν πόλεων βασιλεῖς νομίμους* monuit, novum protulit et ab Aristotele notari poterat.

25 *καὶ σκυθρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς*] Exspectamus et hic *καὶ οὐ σκυθρωπόν, ἀλλὰ*

26 *καὶ οὐ χάριτος, ἀλλὰ πανδήμου χάριτος*] Hoc de rhetorica, duo sequentia quae cohaerent exempla de Ulixe dicta sunt, vel Homeri Odyssea.

30 *ἀντίμιμον*] C et γρ *Υ*, ceteri libri omnes cum vet. transl. *τίμιον*. Graecus interpres fol. 55 b, 15 vero illud sine ullo dubitationis signo: *ἀντίμιμον ἤτοι ἴσα τοῖς μιμητικοῖς δυναμένην. ὁ δὲ μητροπολίτης οὕτως ἡρμήνευσε, ἀντίμιμον καθόσον ἡ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμία ἐναντία ἐστὶ καὶ ἀντιπράττουσα τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῷ θελήματι τοῦ σώματος.* Item Stephanus p. 306: *ἀντίμιμον εἶπε διότι τοῦ θυμικοῦ τὸ ἦθος καὶ ἡ τοῦ σώματος ἐμφαίνει διάθεσις· εἰ γάρ τις ἀνδρεῖός ἐστιν, ἀντιμιμεῖται καὶ ἡ ψυχὴ τὸ ἦθος τούτου.*

32 *ἔξεδρον*] Victorius ex graeco schol., libri omnes *ἐξεῦρον*. Ille p. 55 b, 18: *ἔξεδρος ἤτοι ἐκπίπτουσα τοῦ πρέποντος ἡ ὑπερβολὴ τῆς μοχθηρίας.*

1 *διὸ χρησιμωτάτη ἡ διπλῆ λέξις*] De poet. 22. Doxopatri Rhet. II, 231: *σύνθετος δὲ λέγεται πᾶσα ἡ διθυραμβώδης καὶ συνηθεστέρα τοῖς ποιηταῖς ὡς τὸ ἀκεσώδυνον ἢ κυνόμυια καὶ τὰ τοιαῦτα.* Conf. Demetrius § 78. pag. 1406 b

4 *ἰαμβείοις*] Imo *ἰαμβοποιοῖς*, ut *διθυραμβοποιοῖς, ἐποποιοῖς, κωμῳδοποιοί.* Nihilo minus sequentia *τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται* vulgatum defendunt; nunc enim non ut antea tetrametris, sed trimetris utuntur, idque supra cap. 1 p. 1404, 31 monuit; alias scripsisset *ταύταις γὰρ μάλιστα χρῶνται*, neque supra *ἰαμβοποιοὺς* uti *μεταφοραῖς* docuit,

sed has orationi pedestri, quam illi sequuntur, convenire, ibidem b, 34.

9 *οἷον Γοργίας χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα*] Demetrius l. l. sensum magis quam verba ex Aristotele reddit: *τρέμοντα καὶ ὠχρὰ τὰ πράγματα.* Plat. Phaedr. p. 68 (260) de arte rhetorica: *ποῖόν τινα οἴει μετὰ ταῦτα τὴν ῥητορικὴν καρπὸν ὧν ἔσπειρε θερίζειν.* — A, schol. cum vet. tr. *ἔναιμα*, ceteri fere omnes, quod cuivis in mentem veniat et vocabulo *χλωρὰ* convenire videtur, *ἄναιμα*, sed verba quae sequuntur *κακῶς δὲ ἐθέρισας*, illud potius commendant et *ἔναιμα* fuisse *πράγματα* docent.

14 *οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων*] De Homero dictum, vid. Foss de Gorgia p. 83.

15 *τὸ δὲ Γοργίου*] Plut. Sympos. VII p. 727 d: *Γοργίας δὲ ὁ σοφιστὴς χελιδόνος ἀφείσης ἐπ' αὐτὸν ἀπόπατον ἀναβλέψας πρὸς αὐτήν, οὐ καλὰ ταῦτ', εἶπεν, ὦ Φιλομήλα.* Victorius.

Cap. IV.

20 *ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά*] Demetrius § 80—89, qui *εἰκασίαν* dicit. Quintil. VIII, 6, 8.

21 *ὡς δὲ λέων ἐπόρουσε*] In nostris Homeri libris non invenitur, fort. alius poetae, nisi Aristoteles ut alibi et hic diverso ab iis quae nobis supersunt, exemplo usus est. Il. XX, 164: *Πηλείδης δ' ἑτέρωθεν ἐναντίον ὦρτο λέων ὣς σίντης.*

22 *ὅταν δὲ λέων ἐπόρουσε, μεταφορά*] Quintil. VIII, 6, 9: *comparatio est, cum dico fecisse quid hominem ut leonem, translatio, cum dico de homine, leo est.*

29 *δεσμῶν*] *ἀφετοῖς* addit Faber ad Longin. 44 p. 389, idem *δάκνειν* corrigit.

29 *καὶ ὡς Θεοδάμας εἴκαζεν*] Victorius hanc interpretationem, qua meliorem invenire non contigit, quamque verba *ἐν τῷ ἀνάλογον* confirmant, addit: Theodamas similem esse dicebat Archidamum Euxeno, qui geometriam non calleret. Euxenus igitur (ut arbitror) deformis et improbus erat, hoc tamen in se boni habebat, quod erat bonus geometra. Si quis

igitur geometriam ab Euxeno auferret, nulla in re Archidamus ab eo discreparet; nam ceteris rebus ac vitiis pares sunt. Adiecit Victorius et Polemonis dictum ap. Diog. IV, 3, 7: *ἔλεγεν οὖν τὸν μὲν Ὅμηρον ἐπικὸν εἶναι Σοφοκλέα, Ὅμηρον δὲ Σοφοκλέα τραγικόν.* Hoc igitur dixit Theodamas: *ὁ μὲν Ἀρχίδαμός ἐστιν Εὔξενος γεωμετρεῖν οὐκ ἐπιστάμενος, Εὔξενος δὲ Ἀρχίδαμος γεωμετρικός*, et usus est figura, quam rhetores dicunt commutationem vel *ἀντιμεταβολήν*, vid. auct. ad Herenn. IV, 28, 39. Alexander Rhet. Gr. VIII p. 480., ubi plura exstant exempla. Aristoteles ipse Ethic. Nic. VIII, 13: *ὁ γὰρ δοῦλος ἔμψυχον ὄργανον, τὸ δὲ ὄργανον ἄψυχος δοῦλος.* Eudem. VII, 9. Polit. III, 14 fine. Schol. fol. 56, 25: *ὡς Θεοδάμας, εἰ ὁ Ἀρχίδαμος ἔοικε τῷ Εὐξείνῳ μὴ εἰδότι γεωμετρεῖν, λοιπὸν ἄρα καὶ ὁ Εὔξεινος ἔοικε τῷ Ἀρχιδάμῳ· ἀγεωμέτρητος ἄρα ὁ Ἀρχίδαμος κατὰ τοῦτο, τὸ δὲ Ἀρχίδαμος γεωμετρικὸς ἤτοι ἀγεωμέτρητος.*

32 *καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος*] Libro V p. 253 (469): *ἀνελεύθερον δὲ οὐ δοκεῖ καὶ φιλοχρήματον νεκρὸν συλᾶν καὶ γυναικείας τε καὶ σμικρᾶς διανοίας τὸ πολέμιον νομίζειν τὸ σῶμα τοῦ τεθνεῶτος ἀποπταμένου τοῦ ἐχθροῦ, λελοιπότος δὲ ᾧ ἐπολέμει; ἢ οἴει τι διάφορον δρᾶν τοὺς τοῦτο ποιοῦντας τῶν κυνῶν, αἳ τοῖς λίθοις οἷς ἂν βληθῶσι χαλεπαίνουσι τοῦ βαλόντος οὐχ ἁπτόμενοι.* ubi Bekk. ex vetustissimo Parisiensi A aoristum pro *βάλλοντος* scripsit, hoc denuo restituit Schneiderus, neque cum sit in universum dictum, improbandum.

35 *καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον*] Rep. VI p. 281 (488): *πῶς οὖν, ἔφη, εὖ ἔχει λέγειν, ὅτι οὐ πρότερον κακῶν παύσονται αἱ πόλεις, πρὶν ἂν ἐν αὐταῖς οἱ φιλόσοφοι ἄρξωσιν, οὓς ἀχρήστους ὁμολογοῦμεν αὐταῖς εἶναι; Ἐρωτᾷς, ἦν δ' ἐγώ, ἐρώτημα δεόμενον ἀποκρίσεως δι' εἰκόνος λεγομένης. Εἶεν εἶπον· σκώπτεις ἐμβεβληκώς με εἰς λόγον οὕτω δυσαπόδεικτον; ἄκουε δ' οὖν τῆς εἰκόνος, ἵν' ἔτι μᾶλλον ἴδῃς, ὡς γλίσχρως εἰκάζω. οὕτω γὰρ χαλεπὸν τὸ πάθος τῶν ἐπιεικεστάτων ὃ πρὸς τὰς πόλεις πεπόνθασιν, ὥστ' οὐδ' ἔστιν ἓν οὐδὲν ἄλλο τοιοῦτον πεπονθός, ἀλλὰ δεῖ ἐκ πολλῶν αὐτὸ ξυναγαγεῖν εἰκάζοντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτῶν, οἷον οἱ γραφῆς τραγελάφους καὶ τὰ τοιαῦτα μι-*

γνύντες γράφουσι. νόησον γὰρ τοιουτονὶ γενόμενον εἴτε πολλῶν νεῶν πέρι εἴτε μιᾶς· ναύκληρον μεγέθει μὲν καὶ ῥώμῃ ὑπὲρ τοὺς ἐν τῇ νηῒ πάντας, ὑπόκωφον δὲ καὶ ὁρῶντα ὡσαύτως βραχύ τι καὶ γιγνώσκοντα περὶ ναυτικῶν ἕτερα τοιαῦτα, τοὺς δὲ ναύτας στασιάζοντας πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς κυβερνήσεως, ἕκαστον οἰόμενον δεῖν κυβερνᾶν, μήτε μαθόντα πώποτε τὴν τέχνην μήτε ἔχοντα ἀποδεῖξαι διδάσκαλον ἑαυτοῦ μήτε χρόνον ἐν ᾧ ἐμάνθανε, πρὸς δὲ τούτοις φάσκοντας μηδὲ διδακτὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸν λέγοντα ὡς διδακτὸν ἑτοίμους κατατέμνειν, αὐτοὺς δὲ αὐτῷ ἀεὶ τῷ ναυκλήρῳ περικεχύσθαι δεομένους καὶ πάντα ποιοῦντας, ὅπως ἂν σφίσι τὸ πηδάλιον ἐπιτρέψῃ, ἐνίοτε δ' ἂν μὴ πείθωσιν ἀλλ' ἄλλοι μᾶλλον, τοὺς μὲν ἄλλους ἢ ἀποκτιννύντας ἢ ἐκβάλλοντας ἐκ τῆς νεώς, τὸν δὲ γενναῖον ναύκληρον μανδραγόρᾳ ἢ μέθῃ ἤ τινι ἄλλῳ ξυμποδίσαντας τῆς νεὼς ἄρχειν χρωμένους τοῖς ἐνοῦσι, καὶ πίνοντάς τε καὶ εὐωχουμένους πλεῖν ὡς τὸ εἰκὸς τοὺς τοιούτους, πρὸς δὲ τούτοις ἐπαινοῦντας ναυτικὸν μὲν καλοῦντας καὶ κυβερνητικὸν καὶ ἐπιστάμενον τὰ κατὰ ναῦν, ὃς ἂν ξυλλαμβάνειν δεινὸς ᾖ, ὅπως ἄρξουσιν ἢ πείθοντες ἢ βιαζόμενοι τὸν ναύκληρον, τὸν δὲ μὴ τοιοῦτον ψέγοντας ὡς ἄχρηστον, τοῦ δὲ ἀληθινοῦ κυβερνήτου πέρι μηδ' ἐπαΐοντας, ὅτι ἀνάγκη αὐτῷ τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι ἐνιαυτοῦ καὶ ὡρῶν καὶ οὐρανοῦ καὶ ἄστρων καὶ πνευμάτων καὶ πάντων τῶν τῇ τέχνῃ προσηκόντων, εἰ μέλλει τῷ ὄντι νεὼς ἀρχικὸς ἔσεσθαι, ὅπως δὲ κυβερνήσει ἐάν τέ τινες βούλωνται ἐάν τε μή, μήτε τέχνην τούτου μήτε μελέτην οἰομένους δυνατὸν εἶναι λαβεῖν ἅμα καὶ τὴν κυβερνητικήν. τοιούτων δὴ περὶ τὰς ναῦς γιγνομένων τὸν ὡς ἀληθῶς κυβερνητικὸν οὐχ ἡγεῖ ἂν τῷ ὄντι μετεωροσκόπον τε καὶ ἀδολέσχην καὶ ἄχρηστόν σφισι καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς οὕτω κατεσκευασμέναις ναυσὶ πλωτήρων;

36 *καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν*] Rep. X p. 477 (601): *οὕτω δή, οἶμαι, καὶ τὸν ποιητικὸν φήσομεν χρώματ' ἄττα ἑκάστων τῶν τεχνῶν τοῖς ὀνόμασι καὶ ῥήμασιν ἐπιχρωματίζειν αὐτὸν οὐκ ἐπαΐοντα ἀλλ' ἢ μιμεῖσθαι, ὥστε ἑτέροις τοιούτοις ἐκ τῶν λόγων θεωροῦσι δοκεῖν, ἐάν τε περὶ σκυτοτομίας τις λέγῃ ἐν μέτρῳ καὶ ῥυθμῷ καὶ ἀρ-*

μονίᾳ, πάνυ εὖ δοκεῖν λέγεσθαι, ἐάν τε περὶ στρατηγίας ἐάν τε περὶ ἄλλου ὁτουοῦν· οὕτω φύσει αὐτὰ ταῦτα μεγάλην τινὰ κήλησιν ἔχειν. ἐπεὶ γυμνωθέντα γε τῶν τῆς μουσικῆς χρωμάτων τὰ τῶν ποιητῶν, αὐτὰ ἐφ' αὑτῶν λεγόμενα, οἶμαί σε εἰδέναι οἷα φαίνεται. τεθέασαι γάρ που. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἔοικε τοῖς τῶν ὡραίων προσώποις, καλῶν δὲ μή, οἷα γίγνεται ἰδεῖν, ὅταν αὐτὰ τὸ ἄνθος προλίπῃ; Παντάπασιν, ἦ δ' ὅς. Alia exempla in Republ. VII, 369 (537 seq.). VIII, 411 (562) et nobilis illa imago initio septimi libri.

1 *καὶ ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους*] De populari statu ab Atheniensibus Samiis invitis constituto; Thucyd. I, 115: *δημοκρατίαν κατέστησαν.* Mirus est Göttling. ad Aristot. Polit. p. 328, qui serio hoc lepidum dictum ex Periclis epitaphio depromptum dicit. pag. 1407

3 *καὶ εἰς Βοιωτούς*] Pericles Boeotos ilicibus comparabat, ex quibus cunei et clavae fiunt, quae alias ilices frangunt; ita Maioragius.

6 *καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν δῆμον*] Victorius et alii Demosthenem imperatorem et Niciae socium sine causa intelligunt; schol. gr. haec verba laudat: *ὥσπερ γὰρ οἱ ἐν τῷ πλοίῳ ὄντες ὑπὸ τοῦ σάλου καὶ τῶν κυμάτων ταρασσόμενοι ναυτιῶσι καὶ ἁπλῶς ἀφορῶσι πρὸς τὴν θάλασσαν, οὕτω καὶ ὁ δῆμος ναυτιᾷ καὶ ἰλιγγιᾷ ἀφορῶν πρὸς τὰ πράγματα,* in quibus Reiskius ind. graec. Demosth. s. v. *ναυτιᾶν* corrigit *καὶ ἀηδῶς ἀφορῶσι*, at non sunt oratoris sed scholiastae qui haec finxit verba. Ceterum non apte verbum *εἴκαζεν* intelligere licet, quod v. 7 legitur, quo ipso mutata constructio indicatur; concinnitas requirit: *καὶ ἡ Δημοσθένους εἰς τὸν δῆμον*, ut supra v. 35: *καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον* ex A et vet. transl. Ceteri codices omnes ibi ex foeda interpolatione *καὶ ὡς ὁ Δημοσθένης εἰς τὸν δῆμον* — In textum recepit Bekker[3], quem secutus sum. — Audaciores metaphoras in scriptis vitans Demosthenes in concione non fugiebat, vid. Aeschin. qui hoc vitio vertit, in Ctesiph. 72: *οὐ γὰρ ἔφη δεῖν· καὶ γὰρ τὸ ῥῆμα μέμνημαι ὡς εἶπε διὰ τὴν ἀηδίαν τοῦ λέγοντος ἅμα καὶ τοῦ ὀνόματος ἀπορρῆξαι τῆς εἰρήνης τὴν συμμαχίαν.* 164. 166: *οὐ μέμνησθε αὐτοῦ τὰ μι-*

αρὰ καὶ ἀπίθανα ῥήματα, ἃ πῶς ποθ' ὑμεῖς, ὦ σιδήρεοι, ἐκαρτερεῖτε ἀκροώμενοι; ὅτ' ἔφη παρελθὼν ἀμπελουργοῦσί τινες τὴν πόλιν, ἀνατετμήκασί τινες τὰ κλήματα τοῦ δήμου, ὑποτέτμηται τὰ νεῦρα τῶν πραγμάτων, φορμορραφούμεθα ἐπὶ τὰ στενά, τινὲς πρῶτον ὥσπερ τὰς βελόνας διείρουσι. ταῦτα δὲ τί ἐστιν, ὦ κίναδος; ῥήματα ἢ θαύματα; item 224. 253 (207 ipse Aeschines), περὶ παραπρ. 21. 110. Hegesippus de Halon. fin. Antipho: φονεῖς τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας.

7 καὶ ὡς Δημοκράτης] Aristophan. Equit. v. 721:

Αλλ. ὡς σφόδρα σὺ τὸν δῆμον σεαυτοῦ νενόμικας.
Κλ. ἐπίσταμαι γὰρ αὐτὸν οἷς ψωμίζεται.
Αλλ. κᾆθ' ὥσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς·
μασώμενος γὰρ τῷ μὲν ὀλίγον ἐντίθης,
αὐτὸς δ' ἐκείνου τριπλάσιον κατέσπακας.

Sext. Empiric. de rhetor. II, 42 p. 297: ταῖς δ' ἀληθείαις ἀπ' οὐδενὸς ὑγιοῦς τροφὴν πορίζεται εἰκότως ταῖς τίτθαις, αἳ μικρὸν τοῦ ψωμίσματος τοῖς παιδίοις διδοῦσαι τὸ ὅλον καταπίνουσιν. Conf. Becker Charicles I, 27.

9 καὶ ὡς Ἀντισθένης] Tenuem et tabe confectum Cephisodotum thuri similem esse dixit, quod laetitia omnes bonos afficit, cum macie absumitur.

10 τὸν λεπτὸν] Schol. gr.: τὰ μὲν τῶν ἀντιγράφων τὸν λεπτὸν .. τὰ δὲ τῷ λεπτῷ, quae varietas in margine Y fort. ex hoc scholio indicata est.

15 ἀεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον] Vid. poet. cap. 21, ubi quid sit μεταφορὰ ἡ ἐκ τοῦ ἀνάλογον explicat, ibi idem exemplum legitur: λέγω δὲ οἷον ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς Διόνυσον καὶ ἀσπὶς πρὸς Ἄρην· ἐρεῖ τοίνυν τὴν φιάλην ἀσπίδα Διονύσου καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην Ἄρεως. Conf. infra cap. 11; est metaphora a Timotheo inventa, vid. Athen. p. 433 d. Inde Antiphanes et Anaxandridas usi sunt, ibid. XI p. 502 b. cf. Mein. p. 58. 201, tom. III. Polit. III, 14: ὥσπερ γὰρ ἡ οἰκονομικὴ βασιλεία τις οἰκίας ἐστίν, οὕτως ἡ βασιλεία πόλεως καὶ ἔθνους ἑνὸς ἢ πλειόνων οἰκονομία.

16 καὶ ἐπὶ θάτερα καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν] Alterum καὶ ἐπὶ del. Bernays Mus. Rhen. VIII, 590, omittit Bekker[3].

Vater postrema quatuor verba ex interpretatione nata esse censet.

18 *φιάλην Ἄρεος*] *Ἄρεως* A, quod idem et p. 1412 b, 34. 1413, 6. 1457 b, 22 et 32 praebet, itaque et hic retinendum erat.

Cap. V.

19 *ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως τὸ ἑλληνίζειν*] Conf. Sophist. elench. cap. 32. Anaxim. cap. 25 seq. Zenon ap. Diogen. VII, 59. Auct. ad Herenn. IV, 12. Cicero de orat. III, cap. 10—13.

20 *πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις*] Ita et Isocrates praecepit, Art. script. p. 161. Rhet. Gr. V, 469. 473, quae integriora servavit Ioh. Sicel. VI, 156: *καὶ τοὺς συνδέσμους τοὺς σαφεῖς μὴ σύνεγγυς τιθέναι καὶ τὸν ἑπόμενον τῷ ἡγουμένῳ εὐθὺς ἀνταποδιδόναι, τοὺς μὲν ὡς τὸ ταῦτα μὲν τοιαῦτα, ἐκεῖνα μέντοι ἑτέρως, τοὺς δὲ ὡς τὸν μὲν καὶ τὸν δὲ καὶ τὸ ὡς καὶ τὸ οὕτως.* Anaxim. 25: *μετὰ δὲ συνδέσμους οὓς ἂν προείπῃς ἀποδίδου τοὺς ἀκολουθοῦντας. τὸ μὲν οὖν τοὺς συνδέσμους ἀποδιδόναι τοὺς ἀκολουθοῦντας τοιόνδε ἐστίν· ἐγὼ μὲν παρεγενόμην οὗ ἔφην, σὺ δὲ φάσκων ἥξειν οὐκ ἦλθες· πάλιν ὅταν ὁ αὐτὸς σύνδεσμος ἀκόλουθος ᾖ, οἷον σὺ γὰρ κἀκείνων αἴτιος ἐγένου καὶ τούτων αἴτιος σύ.* Contrarium tradit Demetrius § 53, sed de figura gravi ibi exponit, ne hunc Aristoteli adversari credas: *χρὴ δὲ καὶ τοὺς συνδέσμους μὴ μάλα ἀνταποδίδοσθαι ἀκριβῶς οἷον τῷ μὲν συνδέσμῳ τὸν δέ. μικροπρεπὲς γὰρ ἡ ἀκρίβεια, ἀλλὰ καὶ ἀτακτοτέρως πως χρῆσθαι, καθάπερ που ὁ Ἀντιφῶν λέγει· ἡ γὰρ νῆσος ἣν ἔχομεν, δήλη μὲν καὶ πόρρωθέν ἐστιν ὑψηλὴ καὶ τραχεῖα καὶ τὰ μὲν χρήσιμα καὶ ἐργάσιμα μικρὰ αὐτῆς ἐστί, τὰ δ' ἀργὰ πολλὰ σμικρᾶς αὐτῆς οὔσης. δυσὶ γὰρ τοῖς μὲν συνδέσμοις εἷς ὁ δὲ ἀνταποδίδοται.*

30 *δεύτερον δὲ τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν*] Anaxim. 26: *πρῶτον μὲν οὖν ὀνόμαζε τοῖς οἰκείοις ὀνόμασιν ὅ τι ἂν λέγῃς διαφεύγων τὸ ἀμφίβολον*, idem paulo infra *σύνθεσιν συγκεχυμένην* dicit exemplis allatis, quam Aristoteles *ἀμφίβολον* appellat.

32 *ταῦτα δέ, ἂν μὴ τἀναντία προαιρῆται*] Haec notanda et observanda sunt, nisi forte quis dedita opera obscura sectetur ut vates, qui grandiloquis et ambiguis verbis utuntur, ne tacuisse videantur. Paulo post *ἐν ποιήσει* dicit, quod poetae in primis hoc dicendi genus adhibent, ut Empedocles; itaque Victorii coniectura *ἐν προαιρέσει* necessaria non est; laudasset enim prosae orationis scriptorem, non poetam, dixissetque *προαιρούμενοι*, sed intelligendum est de industria illos id agere. *ταῦτα δὲ* auctor omisisset, nisi praeter ambigua etiam *τὰ περιέχοντα* intellexisset.

38 *Κροῖσος Ἅλυν*] Herodotus I, 53. 91.

pag. 1407 b 3 *μᾶλλον . . . μᾶλλον*] Sic A et vet. transl.; ceteri melius prius omittunt.

7 *τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας*] Soph. elench. cap. 14. poet. cap. 21., vid. Artium script. p. 40 seqq. Classen de grammaticae graecae primordiis p. 30.

11 *γεγραμμένον*] Conf. Brandis Phil. IV, 43.

13 *ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου*] Demetr. § 192: *τὸ δὲ σαφὲς ἐν πλείοσιν, πρῶτα μὲν ἐν τοῖς κυρίοις, ἔπειτα ἐν τοῖς συνδεδεμένοις, τὸ δὲ ἀσύνδετον καὶ διαλελυμένον ὅλον ἀσαφὲς πᾶν. ἄδηλος γὰρ ἡ ἑκάστου κώλου ἀρχὴ διὰ τὴν λύσιν ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου· καὶ γὰρ ταῦτα σκοτεινὰ ποιεῖ τὸ πλεῖστον ἡ λύσις.* Theon progymn. 4, 18. Cf. Brandis Geschichte der Philos. I p. 153.

17 *τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος ἀεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται*] Sic primus distinxit Victorius eumque secuti sunt Reizius et Buhle; *τοῦ δέοντος* A, schol. gr., vet. transl., idem apud Clem. Alex. p. 602., Euseb. praep. Evang. XIII, 680. Intelligit Heraclitus *τὸν κοινὸν καὶ θεῖον λόγον*, ut longior Sexti Emp. expositio docet, e qua auctoris initium apponamus, VII, 132 p. 398: *ἐναρχόμενος οὖν τῶν περὶ φύσεως ὁ προειρημένος ἀνὴρ καὶ τρόπον τινὰ δεικνὺς τὸ περιέχον φησί· Λόγου τοῦδε ἐόντος ἀεὶ ἀξύνετοι γίγνονται ἄνθρωποι καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον· γιγνομένων γὰρ κατὰ τὸν λόγον τόνδε ἄπειροι ἐοίκασι πειρώμενοι ἐπέων καὶ ἔργων τοιούτων ὁκοίων ἐγὼ διηγεῦμαι κατὰ φύσιν διαιρέων ἕκαστον καὶ φράζων ὅκως ἔχει, τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει ὁκόσα ἐγερθέντες*

ποιοῦσιν ὅκωσπερ ὁκόσα εὕδοντες ἐπιλανθάνονται. In Sexto deest *ἀεί*, quod ex Aristotele adiecit Victorius; conf. Schleiermacher Museum der Alterthm. p. 482. Nulla vero est ratio, qua motus Sextum in exponenda hac Heracliti sententia turpiter falsum esse dicas, quod H. Ritter Geschichte der Ion. Philosophie p. 151 seq. coniecit. Aristoteles *τοῦ δέοντος* legit; nam si *τοῦ δ' ἐόντος* scripseris, ei necessario *ἀεὶ* adhaeret, neque ambiguum est quod auctor vituperat. *τοῦ δέοντος* legitur etiam in Origen. philosoph. nuper editis IX, 9 p. 280, 67.

18 *πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι*] *an δεῖ στίξαι?* Bekkerus, idem Victorius in advers.; melius *δεῖ διαστίξαι* Gaisfordus.

19 *ἔτι δὲ ποιεῖ σολοικίζειν τὸ μὴ ἀποδιδόναι*] Improbat Aristoteles in attenuata dicendi ratione zeugmatis usum, quem multi scriptores nimium frequentant. *ἔτι τάδε* A, vet. transl. praeter soloecismos, qui neglecto genere vel numero committuntur; his arcte coniungas *ἀσαφῆ δὲ ἄν.*

21 *δὲ καὶ ἂν*] *καὶ* om. A, vet. tr.

22 *προθεὶς*] Sic A apud Victorium et Gaisf., non *προσθεὶς* quod Bekkerus dicit.

Cap. VI.

26 *εἰς ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε*] Contrarium sequitur ei, quod praecedenti capite expositum est; ibi vulgare dicendi genus, *τὸ σύντομον*, indicatur, hic gravis figura notatur, quod ut faceret, et ea quae supra cap. 2 dixerat, monebant, elocutionis virtutem esse, ut sit *σαφὴς* et neque *ταπεινὴ* neque *ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα*, sed *πρέπουσα*, unde postquam *σαφήνειαν* docuit, et attenuatam et gravem figuram tradit, quibus constitutis *τὸ πρέπον* aggreditur.

34 *λιμένας εἰς Ἀχαϊκούς*] Incerti poetae; Eurip. Androm. v. 740: *χείματος γὰρ ἀγρίου τυχοῦσα λιμένας ἦλθες εἰς εὐηνέμους* metaphorice dictum.

35 *δέλτου μὲν αἵδε*] Eurip. Iphig. Taur. v. 709 ibiq. Herm.

2 *Ἀντιμάχου*] Ex Thebaide, vid. Schellenberg. p. 52. pag. 1408

Libro nono Boeotii agri collem Teumessum exornavit. Conf. Valcken. ad Eur. Phoen. v. 1107.

5 *ὅπως οὐκ ἔχει*] Conf. Brandis Phil. IV, 42.

6 *τὸ ἄχορδον*] Ex Theognide exemplum sumptum, vid. ad cap. 11: *τόξον φόρμιγξ ἄχορδος*. De poet. cap. 21: *ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς μεταφορᾶς χρῆσθαι καὶ ἄλλως, προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλότριον ἀποφῆσαι τῶν οἰκείων τι, οἷον εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι φιάλην μὴ Ἄρεως ἀλλ' ἄοινον*, ut Victorius emendavit. Exempla in tragicorum canticis abundant, ut Eurip. Iphig. Taur. 144: *ὡς θρήνοις ἔγκειμαι τᾶς οὐκ εὐμούσου μολπᾶς ἀλύροις ἐλέγοις.*

Cap. VII.

10 *πρέπον*] Conf. Cicer. orator. 21, 70. Redit ad id quod cap. 2 *πρέπουσαν* esse debere *λέξιν* monuit, postquam quibus in rebus *τὸ ταπεινὸν* et *ἀξίωμα* vel *ὄγκος* constet, demonstravit.

12 *αὐτοκιβδήλως*] Schol. 58, 43: *ἤτοι ταπεινῶς καὶ εὐτελῶς. γράφεται καὶ αὐτοκανδάλως. λέγεται καὶ αὐτοκαύδαλον τὸ ταπεινὸν καὶ εὐτελὲς καὶ αὐτοσχέδιον.* Victorius primus *αὐτοκαβδάλως* scripsit.

15 *Κλεοφῶν*] Orator, non poeta, conf. Tyrwhitt ad Aristot. poet. § 4.

15 *εἰ εἴπειεν ἄν*] *εἰ* addit A, vet. tr., ceteri om.; *ἂν* inclusit Bekker[3].

16 *πότνια συκῆ*] Stephanus: *γράφεται καὶ πότνια σύ· τὸ γὰρ πότνια μέγα καὶ θαυμαστὸν καὶ θεῖον ὄνομα, τὸ δὲ σὺ ἐφύβριστον καὶ εὐτελὲς ἄγαν.* Atque hoc omnes praeter A et vet. tr. praebent.

18 *καὶ εὐλαβουμένου καὶ λέγειν*] *λέγειν* si ad *εὐλαβουμένου* pertinet, alterum *καὶ* explicari nequit; si novum incipit *καὶ λέγειν* et structura mutatur ut adverbia *ἀγαμένως* et *ταπεινῶς* suadent, particula *δὲ* ante *ἐπαινετὰ* delenda est. Exspectamus potius: *εὐλαβουμένου, ἐὰν δὲ ἐπαινετά, ἀγαμένως λέγειν*, unde veram esse probatur veterem lectionem, quam cum ceteris antiqua sequitur transl.: *δυσχεραινόντως*

καὶ εὐλαβουμένως λέγειν, nisi quod omnes praeter C καὶ λέγειν exhibent.

20 παραλογίζεται γὰρ ἡ ψυχή] Conf. de poet. cap. 24, ubi de Homero similia dicit. Apud Gaisf. ex A τε γὰρ adnotatum est, ad quod pertinet καὶ συνομοιοπαθεῖ. Etiam δὲ post πιθανοῖ, quod A om., abesse potest propter particulam καί.

22 ὡς ὁ λέγων] Vix sanum pro ὥς φησιν ὁ λέγων vel ὡς λέγει. — Verba εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων delet Vahlen p. 563, eaque inclusit Bekker[3].

29 καὶ Λάκων ἢ Θετταλός] Hor. ad Pison. v. 114 seqq. conf. Antiphon. de caede Herodis § 5, ubi Mytilenaeus loquitur.

32 ὡσαύτως ἀγροῖκος ἄν] Probat Victorius quod Atticorum more in A scriptum est: ὡσαύτως ἂν ἀγροῖκος ἂν καί. Sed Aristoteles hanc particulam in eadem sententia non repetit, nisi fortasse opposita sunt vocabula quibus adhaeret, ut II, 1: ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν κἂν ἕτερον κἂν ἑαυτόν τις κατασκευάσειε τοιοῦτον. II, 23: οὐκ ἂν τοὺς παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινεν. De generat. I, 2 p. 316, 19. De anima II, 10 p. 422, 11. II, 11 p. 429 b, 9. De respirat. 3 p. 471, 24. In Analyt. prior. I, 11 vulgo: ἔτι κἂν διὰ τῶν ὅρων ἂν εἴη φανερόν. Sed tacite om. Bekkerus ἄν. Politic. II, 7: καὶ γὰρ ἂν οἱ χαρίεντες ἀγανακτοῖεν ἄν, ὡς οὐκ ἴσων ὄντες ἄξιοι, ubi Coraes alterum ἂν includit. De longit. vitae cap. 3 p. 465 b, 20: κἂν ἐνταῦθ' ἄφθαρτον ἂν εἴη, ubi S pro ἂν εἴη exhibet ἤ. Conf. ad I, 11 p. 1370, 29. Physic. IV, 13 p. 222 b, 6, ubi E ἂν repetit, qui codex VI, 4 p. 234 b, 33 omittit. Conf. locos varietate incertos De coelo II, 4 p. 287 b, 3. II, 14 p. 297 b, 24. Meteor. I, 3 p. 339 b, 31. I, 13 p. 349, 29. De anima p. 459 b, 25. Nostro loco praestat ὡσαύτως ἂν ἀγροῖκος καί.

34 οἱ λογογράφοι, τίς οὐκ οἶδεν; ἅπαντες ἴσασιν] Prae caeteris his, ut Victorius adnotavit, Isocrates utitur, Panath. § 168: τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ἢ τίς οὐκ ἀκήκοε; Alia exempla τίς οὐκ οἶδεν; Paneg. 176. Euag. 52. Panath. 102. 168. Plataic. 7. 40. Soph. 12. Antid. 190. 203. 278. Arch.

42. 87. Trap. 33. Areop. 64. Helen. 2. *πάντες ἴσασιν* Philipp. 42. Panath. 12. 56. 98. Trap. 3. Big. 4. Isaeus IV, 27. Lycurg. 106. Dinarch. II, 10. Alcidamas p. 80 (674). Demosth. pro Ctesiph. § 95: *συκοφαντίας οὔσας ἐπιδείξω μὴ μόνον τῷ ψευδεῖς εἶναι, τοῦτο μὲν γὰρ ὑπάρχειν ὑμᾶς εἰδότας ἡγοῦμαι.* At verissima dixit de Euboeensibus Aeschines et ipse Demosth. quondam *καταράτους* appellaverat p. 364. Ibidem p. 270 § 129 de Aeschinis parentibus: *ἀλλὰ πάντες ἴσασι ταῦτα, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω.* At quae de matre adversarii dixit, ipse nescivit, cum orationem de falsa legatione componeret, de patre alia tum tradidit p. 419, ut dicit: *ὡς ἐγὼ τῶν πρεσβυτέρων ἀκούω.* Quomodo igitur Ol. CXII, 3 omnibus notum esse poterat, quod CIX, 3 ne seniores quidem tenebant. Similiter de matris nomine *ἅπαντες ἴσασιν*, et paulo post § 132 de Antiphonte *τίς οὐκ οἶδε.* Demosth. p. 1024 § 53—54. Ceterum duo sunt exempla, quae in unum coniunxerunt male distinguentes *ἃ πάντες*, ita vet. transl. BCE.

36 *τὸ δ' εὐκαίρως ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι*] Novumne hoc accedit praeter *πρέπον*, quod rhetores omnes maximi faciunt *τὸν καιρόν*, an additamentum est *τοῦ πρέποντος*? Aperte hoc posterius intelligendum est, cum de elocutione dicat. Conf. Isocrat. Phil. § 27—28. Evincunt id porro etiam *τὰ ἀνάλογον*, quae b, 4 repetuntur.

pag. 1408 b 2 *δεῖ γὰρ αὐτὸν αὑτῷ προσεπιπλήττειν*] Hoc facit Isocrates in Panathenaico, qui postquam Agamemnonis virtutem laudavit, se *ἀκαίρως* haec dixisse excusat § 84—88, e quibus haec addere licet: *ἐγὼ δ' εἰ μὲν ἔλαθον ἐμαυτὸν πλεονάζων, ᾐσχυνόμην ἂν εἰ γράφειν ἐπιχειρῶν περὶ ὧν μηδεὶς ἂν ἄλλος ἐτόλμησεν, οὕτως ἀναισθήτως διεκείμην· νῦν δ' ἀκριβέστερον ᾔδειν τῶν ἐπιπλήττειν μοι τολμησόντων, ὅτι πολλοὶ τούτοις ἐπιτιμήσουσιν· ἀλλὰ γὰρ ἡγησάμην οὐχ οὕτως ἔσεσθαι δεινόν, ἢν ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου δόξω τισὶ τῶν καιρῶν ἀμελεῖν, ὡς ἢν περὶ ἀνδρὸς τοιούτου διαλεγόμενος παραλίπω τι τῶν ἐκείνῳ τε προσόντων ἀγαθῶν κἀμοὶ προσηκόντων εἰπεῖν.* Ibidem § 135—137 de eadem re loquitur; Antid. § 311, at haec ad rem, non ad elocutionem pertinent. Quintil. VIII, 3 p. 692, ubi oratori

verba fingere licere docet: *et si quid periculosius finxisse videbimur, quibusdam remediis praemuniendum est: ut ita dicam, si licet dicere, quodammodo, permittite mihi sic uti. quod idem etiam in iis quae licentius translata erunt, proderit, quae non tuto dici possunt . . qua de re Graecum erit illud elegantissimum, quo praecipitur ita* προεπιπλήσσειν τῇ ὑπερβολῇ. Quintilianus aperte Aristotelis locum intelligit eiusque verba reddit, unde προεπιπλήσσειν Stephanus in Thesauro, Casaubonus in marg., Gesnerus ad Quint., Ernesti Lex s. v. corrigunt; conf. figura quae dicitur ἐπιτίμησις apud Tiberium VIII, 532. Longin. 32: διόπερ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος μειλίγματά φασί τινα τῶν θρασειῶν εἶναι ταῦτα μεταφορῶν τὰ ὡ σ π ε ρ ε ὶ φ ά ν α ι καὶ ο ἱ ο ν ε ί καὶ ε ἰ χ ρ ὴ τ ο ῦ τ ο ν ε ἰ π ε ῖ ν τ ὸ ν τ ρ ό π ο ν, καὶ εἰ δεῖ π α ρ α κ ι ν δ υ ν ε υ τ ι κ ώ τ ε ρ ο ν ε ἰ π ε ῖ ν· ἡ γὰρ ὑποτίμησίς (scr. ἐπιτίμησίς) φασιν ἰᾶται τὰ τολμηρά.

5 τοῖς ἀνάλογον μὴ πᾶσιν] vet. tr. *proportionalibus quidem non omnibus,* is interpres in libro suo μὲν μὴ invenisse videtur, cui particulae nullus hic locus est.

6 μὴ καὶ τῇ φωνῇ] καὶ ἡ φωνή, μὴ G. Wiechmann Plat. et Arist. de arte rhet. p. 64.

7 καὶ τοῖς ἁρμόττουσιν] καὶ delet Vahlen, sed sunt alia quoque praeter φωνὴν et πρόσωπον.

9 ἐὰν οὖν τὰ μαλακὰ σκληρῶς] Coniicias ex praecedentibus πιθανὸν scribendum esse, parum tamen hoc est probabile; quis enim contraria coniuncta, ut hic τὰ μαλακὰ σκληρῶς λέγειν, πιθανὸν dixit? et quae praecedunt, mitigationem quandam, ne nimis aperta fiat oratio, non contrarium suadent; nullo igitur modo committendum est, ut oratio discrepet a rebus; τὰ ἀνάλογον enim sunt servanda, neque omnia vero simul adhibenda. — πιθανὸν coniecit Thurot.

10 τὰ δὲ ὀνόματα τὰ διπλᾶ] Praestat quod capite secundo promiserat: ὅπου δὲ ὕστερον ἐροῦμεν, sed ibi τὰ ἐπίθετα, hic τὰ πεποιημένα neglexit.

13 οὐρανόμηκες] Isocr. Antid. § 134: καὶ τὰ μὲν ἁμαρτανόμενα παρόψονται, τὸ δὲ κατορθωθὲν οὐρανόμηκες ποιήσουσιν· ἡ γὰρ εὔνοια οὕτω διατίθησιν, quem Isocratis locum Arist. fort. intelligit, et de contraria re dictum.

Philodem. Vol. Hercul. tom. IV col. 15: *διαφορὰν οὐρανομήκη ποιήσει.*

15 *ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἐπὶ τέλει, φήμην δὲ καὶ μνήμην*] § 186: *φήμην δὲ καὶ μνήμην καὶ δόξαν πόσην τινὰ χρὴ νομίζειν ἢ ζῶντας ἕξειν ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν τοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις ἔργοις ἀριστεύσαντας; κτλ.* Inde Victorius recte omnium librorum lectionem *φήμη δὲ καὶ γνώμη*, quam Bekkerus servavit, correxit; praeterea me offendunt verba *ἐπὶ τέλει*, non ita veteres orationem laudant, nec ab ipso Aristotele, sed a posteriore addita puto. Sequens exemplum *καὶ οἵ τινες ἔτλησαν* in eadem oratione § 97: *καίτοι πῶς ἂν ἐκείνων ἄνδρες ἀμείνους ἢ μᾶλλον φιλέλληνες ὄντες ἐπιδειχθεῖεν, οἵτινες ἐτόλμησαν ἐπιδεῖν, ὥστε μὴ τοῖς λοιποῖς αἴτιοι γενέσθαι τῆς δουλείας, ἐρήμην μὲν τὴν πόλιν γενομένην, τὴν δὲ χώραν πορθουμένην, κτλ.* Ita et Bekkerus in Isocrate tacite edidit, sed et in oratione *περὶ ἀντιδόσεως*, in qua h. l. repetitur, et apud Dionys. Halic. de vi Demosth. cap. 40 *ἔτλησαν* invenitur, quod insolentius verbum ipsum fortasse auctor in graviore et vehementiore loco notare voluit. — Auctor Hipparchi p. 232 Bkk.: *φυτευθῆναι καὶ ὥρᾳ καὶ χώρᾳ, ἵνα τι καὶ ἡμεῖς τῶν σοφῶν ῥημάτων ἐμβάλωμεν ὧν οἱ δεξιοὶ περὶ τὰς δίκας καλλιεποῦνται.* Sic *χρήματα καὶ κτήματα.*

17 *φθέγγονταί τε γάρ*] *τε* non intelligo.

20 *ὅπερ Γοργίας ἐποίει καὶ τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ*] De Gorgia conf. Polit. III, 2. Foss p. 54. Ex Platonis Phaedro Victorius recte priorem Socratis orationem, quam hic ipse non sine divino spiritu afflatus dixisse simulat, intelligit, p. 24 (238): *ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς· τὰ νῦν γὰρ οὐκέτι πόρρω διθυράμβων φθέγγομαι*, et p. 31 (241): *οὐκ ᾔσθου, ὦ μακάριε, ὅτι ἤδη ἔπη φθέγγομαι, ἀλλ' οὐκέτι διθυράμβους καὶ ταῦτα ψέγων*; Astius Annotat. in Phaedr. p. 391 nimis confidenter alterius orationis vocabula p. 39 (246) minus usitata, etymologiam verborum *ἔρως, μαντική, οἰωνιστικὴ* Hermannus Geschichte der platon. Philosophie I, 566.

20 *ὅπερ*] Sic tacite Bekkerus, sed omnes Victorii libri et

Gaisf. *ὥσπερ*, disertim A, quocum convenit sequens *καὶ τά*. Morelius primus *ὅπερ* edidit.

Cap. VIII.

21 *τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι μήτε ἄρρυθμον*] Cicero in oratore 57, 195: *neque numerosa, ut poema, neque extra numerum, ut sermo vulgi, esse debet oratio.* Iam Isocrates in arte sua in Rhet. Gr.: *ὅλος δὲ ὁ λόγος μὴ λόγος ἔστω· ξηρὸν γάρ, μηδὲ ἔμμετρος· καταφανὲς γάρ· ἀλλὰ μεμίχθω παντὶ ῥυθμῷ μάλιστα* (vel potius, ut nunc pergunt Rhet. Gr. VI, 165. VII, 934.) *ἰαμβικῷ ἢ τροχαϊκῷ.* quae postrema si ipsius sunt Isocratis neque ex Hermogene III, 208 translata (aliis enim locis haec desiderantur), Aristotelem, qui illos numeros improbat, et hic tecte Isocratis doctrinam impugnare certum est. Dionysius de verborum compos. 25 p. 382 Sch.: *ὅπερ οὖν ἔφην, οὐ δύναται ψιλὴ λέξις ὁμοία γενέσθαι τῇ ἐμμέτρῳ καὶ ἐμμελεῖ, ἐὰν μὴ περιέχῃ μέτρα καὶ ῥυθμούς τινας ἐγκαταμεμιγμένους ἀδήλως. οὐ μέντοι προσήκει γε ἔμμετρον οὐδ' ἔρρυθμον αὐτὴν εἶναι δοκεῖν· ποίημα γὰρ οὕτως ἔσται καὶ μέλος, ἐκβήσεταί τε ἁπλῶς τὸν αὑτῆς χαρακτῆρα, ἀλλ' εὔρυθμον αὐτὴν ἀπόχρη καὶ εὔμετρον φαίνεσθαι μόνον. οὕτω γὰρ ἂν εἴη ποιητικὴ μέν, οὐ μὴν ποίημά γε, καὶ εὐμελὴς μέν, οὐ μέλος δέ.* Quint. IX, 4, 45—121.

23 *καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησιν*] Auditores a causa, de qua agitur, revocat, ut Victorius explicat; rectius Cicero orat. 57, 192 vertit: *qui audiunt ad maiorem admirationem traducere.*

25 *τίνα αἱρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος; Κλέωνα*] Schoemanno Antiquit. iuris publ. Graec. p. 189, 13 Aristoteles comici alicuius locum ante oculos habuisse videtur; imo usum frequentem et morem solemnem tradit; conf. Casaub. ad Suet. Caes. 2. Demetrius § 15: *τῶν δὲ τὰς πυκνὰς περιόδους λεγόντων οὐδ' αἱ κεφαλαὶ ῥᾳδίως ἑστᾶσιν ὡς ἐπὶ τῶν οἰνωμένων, οἵ τε ἀκούοντες ναυτιῶσι διὰ τὸ ἀπίθανον, τοτὲ δὲ καὶ ἐκφωνοῦσι τὰ τέλη τῶν περιόδων προειδότες καὶ προαναβοῶσι.* Longinus c. 41 quem Victorius laudat: *καὶ ἔτι τούτων τὸ χείριστον, ὅπως ὥσπερ*

[ὅτι ὥσπερ?] τὰ ᾠδάρια τοὺς ἀκροατὰς ἀπὸ τοῦ πράγματος ἀφέλκει καὶ ἐπ' αὐτὰ [i. e. ἐφ' αὐτὰ] βιάζεται, οὕτως καὶ τὰ κατερρυθμισμένα τῶν λεγομένων οὐ τὸ τοῦ λόγου πάθος ἐνδίδωσι τοῖς ἀκούουσι, τὸ δὲ τοῦ ῥυθμοῦ, ὡς ἐνίοτε [ἐνίοτε ὡς?] προειδότας τὰς ὀφειλομένας καταλήξεις αὐτοὺς ὑποκρούειν τοῖς λέγουσι καὶ φθάνοντας ὡς ἐν χορῷ τινι προαποδιδόναι τὴν βάσιν.

26 τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον] Cicero in oratore 68, 228: *hanc igitur sive compositionem sive perfectionem sive numerum vocari placet, adhibere necesse est, si ornate velis dicere, non solum quod ait Aristoteles et Theophrastus, ne infinite feratur ut flumen oratio, quae non aut spiritu pronuntiantis aut interductu librarii, sed numero coacta debet insistere, verum etiam quod multo maiorem habent apta vim quam soluta.* De oratore III, 48, 187. Conf. Schmidt de Theophrasto p. 47.

30 διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή] Cicero orat. 51, 172: *Sed quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus vel inveniendis vel iudicandis acrior Aristotele fuit? quis porro Isocrati est adversatus infensius? is igitur versum in oratione vetat esse, numerum iubet; eius auditor Theodectes, in primis ut Aristoteles saepe significat, politus scriptor atque artifex, hoc idem et sentit et praecipit, Theophrastus vero iisdem de rebus etiam accuratius.*

32 τῶν δὲ ῥύθμων ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ λεκτικὸς καὶ ἁρμονίας δεόμενος] A et vet. transl. δ' εὐρύθμων, quod ut ferri potest, ita parum commendatur, neque Dionysium de verborum comp. cap. 25 p. 384 id invenisse constat: καὶ ὅτι ἀληθῆ ταῦτά ἐστι καὶ οὐδὲν ἐγὼ καινοτομῶ, λάβοι μὲν ἄν τις καὶ ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους μαρτυρίας τὴν πίστιν· εἴρηται γὰρ τῷ φιλοσόφῳ τά τε ἄλλα περὶ τῆς λέξεως τῆς πολιτικῆς ἐν τῇ τρίτῃ βίβλῳ τῶν Ῥητορικῶν τεχνῶν οἵαν αὐτὴν εἶναι προσήκει, καὶ δὴ καὶ περὶ τῆς εὐρυθμίας ἐξ ὧν ἂν τοιαύτη γένοιτο, ἐν ᾗ τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ὀνομάζει ῥυθμοὺς καὶ πῇ χρήσιμος ἕκαστος αὐτῶν καταφαίνεται καὶ λέξεις παρατίθησί τινας, αἷς πειρᾶται βεβαιοῦν τὸν λόγον. Non diligentissime Dionysius Aristotelis verba attendit; praeter paeonem primum et ultimum

reliquos numeros contra Isocratis doctrinam reiicit, haec illi *εὐρυθμία* est; igitur postquam dixit: *διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον* et varios numeros enumerat, dicendum est *τῶν δὲ ῥυθμῶν*, non *τῶν δ' εὐρύθμων*; conf. finem capitis. Praeterea locus corruptus est; herous enim qui hic *λεκτικὸς* dicitur, contrarius potius est, quod et Demetrius § 42, qui Aristotelem sequitur, tradit: *οἱ δὲ ἄλλοι ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ οὐ λογικὸς ἀλλ' ἠχώδης, οὐδὲ ἔρρυθμος ἀλλ' ἄρρυθμος ὥσπερ ὁ τοιόσδε ἥκειν ἡμῶν εἰς τὴν χώραν. ἡ γὰρ πυκνότης τῶν μακρῶν ὑπερπίπτει τοῦ λογικοῦ μέτρου. ὁ δὲ ἴαμβος εὐτελὴς καὶ τῇ τῶν πολλῶν λέξει ὅμοιος. πολλοὶ γοῦν μέτρα ἰαμβικὰ λαλοῦσιν οὐκ εἰδότες. ὁ δὲ παίων ἀμφοῖν μέσος καὶ μέτριος καὶ ὁποῖος συγκεκραμένος.* Unde Victorius coniecit *καὶ οὐ λεκτικός*, quod Morelius, Reizius, Buhle receperunt; sed ne sic quidem sanus est locus; non enim dici potest herous *ἁρμονίας δεόμενος*, qua ille abundat, neque Demetrii verbis *οὐδὲ ἔρρυθμος ἀλλ' ἄρρυθμος* id confirmatur. Dionysius de verborum comp. 17 p. 224: *δάκτυλος πάνυ ἐστὶ σεμνὸς καὶ εἰς κάλλος ἁρμονίας ἀξιολογώτατος καὶ τό γε ἡρωϊκὸν μέτρον ἀπὸ τούτου κοσμεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.* Verum vidit Vicent. Madius ad Aristot. poet. cap. 4 p. 86 seq., qui *λεκτικὸς* cum *ἁρμονία* coniungit et castigat: *σεμνὸς ἀλλὰ λεκτικῆς ἐστὶν ἁρμονίας δεόμενος*, nisi quod levius cum Tyrwhitto ad eundem loc. p. 120 (qui Madii emendationem ignorasse videtur) scribendum est: *ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ λεκτικῆς ἐστὶν ἁρμονίας δεόμενος.**) De poet. l. l.: *πλεῖστα ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας.* Nunc oppositio apparet: heroo inest rhythmi gravitas, sed desideratur *λεκτικὴ ἁρμονία*, in iambo est *λεκτικὴ ἁρμονία*, sed desideratur gravitas. Neque aliud invenit Cicero, qui h. l. vertit et si tertium de heroico dictum legisset, praeterquam quod est *σεμνὸς* et *οὐ*

*) Inepte Ritterus ad Ar. poet. p. 120 nos Tyrwhitti coniectura carere posse affirmat; esse enim *ἁρμονίαν* h. l. concentum instrumentorum musicorum, quo carere hexameter ideoque nudo sermoni convenire recte dicatur.

λεκτικὸς vel quod idem est *λεκτικῆς ἁρμονίας δεόμενος*, id non neglexisset, de oratore III, 47, 182 seq.: *quum sint numeri plures, iambum et trochaeum frequentem segregat ab oratore Aristoteles, Catule, vester, qui natura tamen incurrunt ipsi in sermonem orationemque nostram; sed sunt insignes percussiones eorum numerorum et minuti pedes. Quare primum ad heroum nos dactyli et anapaesti et spondei pedem invitat; in quo impune progredi licet duo dumtaxat pedes aut paulo plus, ne plane in versum aut similitudinem versuum incidamus. Probatur autem ab eodem illo maxime paeon, qui est duplex: nam aut a longa oritur, quam tres breves consequuntur, ut haec verba desinite, incipite, comprimite, aut a brevibus deinceps tribus extrema producta atque longa, sicut illa sunt domuerant, sonipedes. Atque illi philosopho ordiri placet a superiore paeone, posteriore finire; est autem paeon hic posterior non syllabarum numero, sed aurium mensura, quod est acrius iudicium et certius, par fere cretico, qui est ex longa et brevi et longa, ut*

Quid petam praesidi aut exsequar, quove nunc?

a quo numero exorsus est Fannius: Si, Quirites, minas illius. Hunc ille clausulis aptiorem putat, quas vult longa plerumque syllaba terminari. Non optime Aristotelem interpretatus est Cicero; ille enim, ut minora mittamus, heroum aeque atque iambum et trochaeum reiicit neque nos ad eum invitat. Diligentius Aristotelis vestigia postea in Oratore 57, 192 seqq. consecutus est, ubi Ephorum ex Isocratis disciplina profectum paeona sequi aut dactylum, fugere autem spondeum aut trochaeum dicit: *Sed et illi priores errant et Ephorus in culpa est; nam et qui paeona praetereunt, non vident mollissimum a sese numerum eundemque amplissimum praeteriri; quod longe Aristoteli videtur secus, qui iudicat heroum numerum grandiorem quam desideret soluta oratio; iambum autem nimis e vulgari esse sermone, itaque neque humilem et abiectam orationem nec nimis altam et exaggeratam probat, plenam tamen eam vult esse gravitatis, ut eos qui audient ad maiorem admirationem possit traducere. Trochaeum autem, qui est eodem spatio quo choreus, cordacem appellat, quia contractio et brevitas dignitatem non habeat; ita paeona probat eoque ait uti omnes, sed*

ipsos non sentire, quum utantur; esse autem tertium ac medium inter illos, sed ita factos eos pedes esse, ut in eis singulis modus insit aut sesquiplex aut duplex aut par. Itaque illi, de quibus ante dixi, tantummodo commoditatis habuerunt rationem, nullam dignitatis. Iambus enim et dactylus in versum cadunt maxime. Itaque ut versum fugimus in oratione, sic hi sunt evitandi continuati pedes. Aliud enim quiddam est oratio nec quidquam inimicius quam illa versibus. Paeon autem minime est aptus ad versum, quo libentius eum recepit oratio. Ephorus vero ne spondeum quidem, quem fugit, intelligit esse aequalem dactylo, quem probat; syllabis enim metiendos pedes, non intervallis existimat, quod idem facit in trochaeo, qui temporibus et intervallis est par iambo, sed eo vitiosus in oratione, si ponatur extremus, quod verba melius in syllabas longiores cadunt. Atque haec quae sunt apud Aristotelem, eadem a Theophrasto Theodecteque de paeone dicuntur. Haec egregia et versionis et commentarii locum verborum Aristotelis continent, ut se ipse Cicero corrigere videatur et quae minus recte in libris de oratore tradiderit, facilius feras. Quintilianus IX, 4, 87 p. 856: *Miror autem in hac opinione doctissimos homines fuisse, ut alios pedes ita eligerent, alios damnarent, quasi ullus esset quem non sit necesse in oratione deprehendi; licet igitur paeonem sequatur Ephorus, inventum a Thrasymacho, probatum ab Aristotele, dactylumque, ut temperatiores brevibus ac longis; fugiat spondeum ac trochaeum, alterius tarditate, alterius celeritate damnata, et herous, qui est idem dactylus, Aristoteli amplior, iambus humanior videatur, trochaeum ut nimis currentem damnet eique cordacis nomen imponat, eademque dicant Theodectes ac Theophrastus, similia post eos Halicarnasseus Dionysius: irrumpent etiam ad vicinos nec semper illis heroo aut paeone suo, quem quia versum raro facit, maxime laudant, uti licebit.* Conf. Maercker de Theodectis vita et scriptis p. 77.

2 *ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι*] Isocrat. Paneg.: *πολλάκις ἐθαύμασα*. Helen.: *εἰσί τινες οἳ μέγα φρονοῦσι*. Busir.: *τὴν μὲν ἐπιείκειαν*. Amartyr: *οὐ προφάσεως*. De bigis: *περὶ μὲν οὖν*. Trapez.: *ὁ μὲν ἀγών*. pag. 1409

6 ὁ ἡμιόλιος] i. e. quod modo dixit: τρία πρὸς δύο.

9 ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν] Vid. Herm. Elementa doctrinae metricae p. 193.

10 νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ ἑνὶ παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι] Quae sequuntur, oratores non modo initio, sed et fine sententiae eodem paeone primo usos esse docent, unde iure Vaterus p. 158 excidisse iudicat quod oppositum est verbo ἀρχόμενοι, ut scribendum sit: τελευτῶντες καὶ ἀρχόμενοι vel καὶ ἀρχόμενοι καὶ τελευτῶντες. Posterius recepit Bekker[3], quem secutus sum.

12 ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἴδη] Conf. Rufini versus in Analect. grammat. p. 522. Demetrius § 38: σύνθεσις δὲ μεγαλοπρεπὴς ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἡ παιωνική. παίωνος δὲ εἴδη δύο, τὸ μὲν προκαταρκτικὸν οὗ ἄρχει μὲν μακρά, λήγουσι δὲ τρεῖς βραχεῖαι, οἷον τὸ τοιόνδε ἤρξατο δέ, τὸ δὲ καταληκτικὸν θατέρῳ ἀντίστροφον, οὗ τρεῖς μὲν βραχεῖαι ἄρχουσι, λήγει δὲ μία μακρὰ ὥσπερ τὸ Ἀραβία. ubi recte Schneiderus et iam ante hunc Victorius monet, male Demetrium Aristotelem velut cognitorem et approbatorem compositionis μεγαλοπρεποῦς nominare; non enim de hac, sed de ea quae omni orationi convenit, loquitur; neque veriora puto, quae deinde docet Demetrius; paeonem enim primum deinceps excipere postremum vult ut in Thucydidis verbis: ἤρξατο δὲ τὸ κακὸν ἐξ Αἰθιοπίας. Aristoteles, ne in versuum numeros incurramus, quod, si a iambo, dactylo vel trochaeo incipies, facile fit, ut in Isocratis Panathenaico, cuius principium est: νεώτερος μὲν οὖν προῃρούμην γράφειν, initio orationis vel periodi paeonem primum a metro longe abhorrentem probat eamque finiri postremo paeone praecipit. Probabiliora videntur quae idem Demetrius § 41: δεῖ δὲ λογίζεσθαι, ὅτι κἂν μὴ ἀκριβῶς δυνώμεθα τοῖς κώλοις περιτιθέναι τοὺς παίωνας ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀμφοτέρους, παιωνικήν γε πάντως ποιησόμεθα τὴν σύνθεσιν, οἷον ἐκ μακρῶν ἀρχόμενοι καὶ εἰς μακρὰς καταλήγοντες. τοῦτο γὰρ Ἀριστοτέλης παραγγέλλειν ἔοικεν, ἄλλως δὲ τὸ διττὸν τοῦ παίωνος τετεχνολογηκέναι ἀκριβείας ἕνεκα. διόπερ Θεόφραστος παράδειγμα ἐκτέθειται μεγαλοπρεπείας τὸ τοιοῦτον κῶλον· τῶν μὲν περὶ τὰ μηδενὸς ἄξια φιλο-

σοφούντων. οὐ γὰρ ἐκ παιώνων ἀκριβῶς ἀλλὰ παιωνικόν τί ἐστι. Conf. Theophrastus ap. Cicer. de orat. III, 58, 184. Sed Aristoteles hic initium et finem orationis accuratius notat neque in his Demetrii excusationi locus est, de media oratione disertim quidem nil tradit, sed coniicere licet, et Cicero, qui philosophi praeceptum de postremo paeone improbat, in Oratore 56, 214—218 monet: *quare etiam paeona qui dixit aptiorem, in quo esset longa postrema, vidit parum, quoniam nihil ad rem est, postrema an longa sit. Iam paeon quod plures habeat syllabas quam tres, numerus a quibusdam, non pes habetur. Est quidem, ut inter omnes constat antiquos, Aristotelem, Theophrastum, Theodectem, Ephorum, unus aptissimus orationi vel orienti vel mediae, putant illi etiam cadenti, quo loco mihi videtur aptior creticus.*

14 *Δαλογενὲς εἴτε Λυκίαν*] Ex incerti poetae dithyrambo in Apollinem. Schol.: *δαλογενές, εἶτα, Λύκιε ἑκάεργε.* Conf. Osann Anecd. rom. p. 60.

20 *μὴ διὰ τὸν γραφέα, μηδὲ διὰ τὴν παραγραφήν*] Ut novum incipiat versum aut notam addat, *interductum librarii*, ut Cicero orat. 68, 228. dicit, idem de oratore III, 44, 173: *interspirationis enim, non defatigationis nostrae neque librariorum notis, sed verborum et sententiarum modo interpunctas clausulas in orationibus esse voluerunt, idque princeps Isocrates instituisse fertur.* Huiusmodi librariorum notae minores et maiores exstant in Voluminibus Herculanensibus.

Cap. IX.

24 *τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν*] Hanc elocutionis divisionem reddit Demetrius § 12, ubi vid. Schneid., quam Aristoteles *εἰρομένην* dicit, *διῃρημένην* appellans: *τῆς ἑρμηνείας ἡ μὲν ὀνομάζεται κατεστραμμένη οἷον ἡ κατὰ περιόδους ἔχουσα . . . ἡ δέ τις διῃρημένη ἑρμηνεία καλεῖται ἡ εἰς κῶλα λελυμένη οὐ μάλα ἀλλήλοις συνηρτημένα, ὡς ἡ Ἑκαταίου καὶ τὰ πλεῖστα τῶν Ἡροδότου καὶ ὅλως ἡ ἀρχαία πᾶσα.* Gregor. Corinth. in Hermog. Rhet. VII p. 1215: *οὐ γὰρ ἀλλήλοις τὰ κῶλα συνέχεται οὐδὲ συσφίγγεται, ἵνα πραγμάτων πλῆθος*

πολὺ παραστήσωσιν, ὅθεν καὶ τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν οἱ παλαιοὶ διῃρημένην ὠνόμαζον. Sed huius auctoritas nulla est; Demetrii enim locum integrum tacite exhibet. Itaque audacter in hoc, si Aristotelem sequatur nec saepius ab eo discederet, *εἰρομένῃ* corrigendum putem, quamvis Göllerus etiam Pseudodionysium rhet. p. 62 contrarium dicere monuerit: *ἀπαγγελία δὲ πρέποι ἂν μάλιστα μεμιγμένη τῷ τοιούτῳ λόγῳ ἐνιαχοῦ μὲν συνεστραμμένη, ἐνιαχοῦ δὲ διῃρημένη τῆς ἐν τοῖς μύθοις ἀφελεστέρα.* Sed Aristoteli conveniunt quae idem I, 7 p. 16: *εἰ δὲ δὴ κρατεῖν χρὴ τὴν ἐμὴν γνώμην, οὐ μονότροπον ταύτην βουλεύσαιμ' ἂν εἶναι, ἀλλὰ ποικίλην καὶ μεμιγμένην καὶ τὰ μὲν τῇ ἀφελείᾳ προάγοντα, τὰ δὲ ἀντιθέτοις τε καὶ παρισώσεσιν Ἰσοκράτους, τὰ δὲ διῃρημένοις.* Nam quae ex *ἀφελείας* constat, simplex et monocolos est oratio, compositam vero periodicam etiam Aristoteles in *ἀντικειμένην* et *διῃρημένην* dividit. Aquila Romanus § 18 p. 157 tria genera notat: *Est igitur omnis oratio aut soluta nulla inter se necessitate numerorum neque composita membris quibusdam vel determinata certa circumscriptione verborum . . . aut perpetua quam Graeci εἰρομένην λέξιν appellant, quae ita connectitur, ut superiorem elocutionem semper proxima sequatur atque ita seriem quandam significatus rerum explicet . . . alia autem quae ex ambitu constat, quem ambitum Graeci περίοδον appellant,* ubi latina explicatio *εἰρομένην* confirmat. Vid. Vossii instit. orat. IV, 3. 4. Graece haec leguntur apud Aristidem Rhetor. I. 13. Rhet. IX, 403: *σύνθεσίς ἐστιν ἡ μὲν συνεχὴς ἡ διὰ πλειόνων ἑξῆς εἰρημένη ὡς τό· νόσημα γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐμπέπτωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα χαλεπόν* [Demosth. p. 424], *ἡ δὲ λελυμένη, τότε μὲν κεχυμένη ὥσπερ τό· ἔστω, γινέσθω ταῦτα, οὐδὲν ἀντιλέγω. ἡ δὲ κατὰ περίοδον, ἥτις ἐστὶν σύνταξις κώλων καὶ κομμάτων εἰς διάνοιαν ἀπηρτισμένη φράσις ὡς τό· καὶ σπουδαῖα νομίζων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἀναγκαῖα τῇ πόλει πειράσομαι περὶ αὐτῶν εἰπεῖν ἃ νομίζω συμφέρειν.* ubi animadverte *εἰρημένη*, in quo nostrum *εἰρομένη* latere videtur. Conf. quae de compositione ap. Quintil. IX, 4 leguntur.

25 *τῷ συνδέσμῳ μίαν*] *τῶν συνδέσμων* A, vet. transl.;

idem error poet. cap. 20 p. 1457, 29, ubi vid. Tyrwhitt. et Lersch Sprachphilos. II, 278.

25 *ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί*] Ignota nobis anabolarum ratio, sed contrarias eas fuisse antistrophis et ea quae infra sequuntur *ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιστρόφων ἀναβολὰς* docent, conf. Problem. XIX, 15.

28 *Ἡροδότου Θουρίου ἥδ' ἱστορίης ἀπόδεξις*] Ionicam formam cum Victorio ei, quam libri omnes tenent *ἀπόδειξις*, substituimus; in Herodoti libris: *Ἡροδότου Ἁλικαρνησσῆος ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε*, ubi vid. interpp., et ita etiam Demetrius § 17, unde non alia Herodoti recensione Aristotelem usum, sed memoriae esse errorem, ut statim Sophoclis dicit versus qui Euripidis sunt, coniicias.

30 *καθ' αὑτήν*] Infra de contrario v. 37: *αὐτὴν καθ' αὑτήν*, ut et hic *αὐτὴ* additum velis, neque tamen flagitatur.

31 *τελειωθῇ*] Sic A (non quod in ceteris *τελειωθείη*), schol. fol. 61, 10.

31 *ἀηδὲς*] Sic tacite Bekkerus, at A recte *ἀηδής*.

33 *προορῶντες γὰρ τὸ πέρας οὐ κάμνουσι πρότερον*] In marg. Venet.: *πόρρω ὄντες γὰρ τοῦ τέλους*, id vero, ut vidit Victorius, non ex libris, sed ex scholiasta sumptum: *διὸ καὶ οἱ δρομεῖς πόρρω ὄντες τοῦ τέλους οὐ κάμνουσιν, ἡνίκα δὲ πλησιάζουσι τῷ τέλει, εὐθὺς κάμνουσι . . . οὐ κάμνουσι πρότερον ἤτοι πόρρω ὄντες τοῦ τέλους.* Notanda vocabuli transpositio: *οὐ πρότερον κάμνουσι.*

36 *λέγω δὲ περίοδον*] Periodum ex ipsa vocabuli origine, ut Demetrius recte ostendit, cui periodus est: *σύστημα ἐκ κώλων ἢ κομμάτων εὐκαταστρόφων πρὸς τὴν διάνοιαν τὴν ὑποκειμένην ἀπηρτισμένον*, declarat; vid. Demetr. § 11: *Ἀριστοτέλης δὲ ὁρίζεται τὴν περίοδον οὕτως· περίοδός ἐστι λέξις ἀρχὴν ἔχουσα καὶ τελευτήν, μάλα καλῶς καὶ πρεπόντως ὁρισάμενος· εὐθὺς γὰρ ὁ τὴν περίοδον λέγων ἐμφαίνει ὅτι ἦρκταί ποθεν καὶ ἀποτελευτήσει ποι καὶ ἐπείγεται εἴς τε τέλος ὥσπερ οἱ δρομεῖς ἀφεθέντες. καὶ γὰρ ἐκείνοις συνεμφαίνεται τῇ ἀρχῇ τοῦ δρόμου τὸ τέλος. ἔνθεν καὶ περίοδος ὠνομάσθη ἀπεικασθεῖσα ταῖς ὁδοῖς ταῖς κυκλοειδέσι καὶ περιωδευμέναις· καθόλου γὰρ οὐδὲν ἡ περίοδός ἐστι πλὴν ποιὰ σύνθεσις. εἰ γοῦν λυθείη αὐτῆς τὸ*

περιωδευμένον καὶ μετασυντεθείη, τὰ μὲν πράγματα μενεῖ τὰ αὐτά, περίοδος δὲ οὐκ ἔσται. Vid. Vossius Instit. Orat. IV, 3, 2 p. 59. Dissen ad Demosth. de corona p. XXIV. Periodi notae contrariae sunt iis, quae *εἰρομένῃ λέξει* inhaerent, nam haec *οὐδὲν ἔχει τέλος καθ' αὑτὴν* et est *ἄπειρος*. Aliorum definitiones sunt: Alexandri *περὶ σχημάτων* Rhet. Gr. VIII, 460: *περίοδος μὲν οὖν ἐστι λόγος ἄνευ περιγραφῶν καὶ κώλων, συνθέσει αὐτοτελῆ διάνοιαν ἐκφέρων,* qui scripsisse videtur *λόγος εὖ περιγράφων καὶ κώλων συνθέσει*, ut sit idem quod Rhet. VII, 25: *περίοδος δέ ἐστι λόγος ποικίλος ἐξ εἰκότων ῥημάτων συγκείμενος διάνοιαν αὐτοτελῆ δηλῶν.* Aquilae Romani cap. 18: *est autem ea quae sententiam certa quadam circumscriptione definit atque determinat.* Aristidis Rhet. IX p. 403: *ἡ δὲ κατὰ περίοδον (σύνθεσις), ἥτις ἐστὶν σύνταξις κώλων καὶ κομμάτων εἰς διάνοιαν ἀπηρτισμένη φράσις,* quae, si postremum vocabulum, quod constructione caret, deleveris, eadem fere est quam ex Demetrio attulimus; nolim *φράσει* corrigere. Hermogenis de invent. IV, 3 p. 150: *ἔστιν μὲν οὖν περίοδος κυρίως ἡ τοῦ ὅλου ἐπιχειρήματος ἀναγκαστικὴ σύνοδος καὶ κλεὶς τρόπον τινὰ καὶ ἀληθινὴ περίοδος· τοῦτό ἐστιν ἡ ἀπαρτίζουσα τὸ ἐπιχείρημα καὶ συνάγουσα.* Conf. Rhet. VII p. 1243. Longini Rhet. IX p. 566: *ἡ δὲ περίοδος ἐνθύμημά πώς ἐστιν ἀπηγγελμένον ῥυθμοῖς εὐτάκτοις κώλοις τε καὶ περικοπαῖς καὶ ἀλλήλαις συμμέτροις.* Sed de his et similibus ut colis, commatis verius haud dubie iudicaremus, si Lacharis liber exstaret, de quo Anonymus Rhet. VII p. 930: *τῷ Λαχάρῃ διαπεπόνηται σύνταγμα μηδὲν ἕτερον περιέχον ἀλλ' ἢ περὶ κώλου καὶ περὶ κόμματος· οὐ γὰρ εὐκαταφρόνητος ὁ περὶ αὐτῶν λόγος, ὥστε πάρεργον θέσθαι τὴν περὶ αὐτοῦ σπουδὴν . . . ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐοίκασιν τῶν ὀνομάτων τούτων ἐλθεῖν εἰς ἔννοιαν ἐν ἐξετάσει λόγων οὐ κατὰ μέτρα προενηνεγμένων φιλοσόφων μὲν Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς ῥητορικαῖς λεγομέναις τέχναις, σοφιστῶν δὲ Ἰσοκράτης· τί δὲ τούτων ἕκαστος (ἑκάτερος?) λέγει καὶ ὅπως μὲν Ἀριστοτέλης τὴν περίοδον ὡρίσατο, ὡς συμπληροῖ τὰ κῶλα καὶ τὰ κόμματα, ὅπως δὲ πάλιν Ἰσοκράτης, τῷ Λαχάρῃ δεόντως ἐν τῷ περὶ αὐτῶν εἴρηται λόγῳ· πολλοὺς*

γὰρ ὁρισμοὺς τῶν ἀρχαίων παρατίθησι· λέγει γὰρ καὶ Ἰσοκράτους ὁρισμόν, ὃν οὐ παραδέχεται· τῷ γὰρ Ἀριστοτέλει οὐδεμία γέγονε περὶ αὐτοῦ σπουδή. τοῦ δὲ ἐπιστήμονος ἔργον ἐστὶν εἰδέναι, τίνες μὲν αὐτῶν καλῶς ἔχουσι, τίνες δὲ πάλιν οὐ καλῶς. Sequuntur Lolliani, Cornuti, Apsinis definitiones, quid sit κῶλον et κόμμα. Conf. Herling Grundregeln des deutschen Stils II, 32.

3 ἔχειν ὁ] ἔχειν περαντω α A ap. Vict. et Gaisf. repetitum ex v. 2. pag. 1409 b

4 καὶ πεπεράσθαι] Sic solus A, τῷ ἀεὶ πεπεράνθαι ceteri; et verbum quidem iure correctum, τῷ ἀεὶ vero pro καὶ necessarium non videtur. καὶ πεπεράνθαι etiam schol. fol. 61, 25.

4 τὸ δὲ μηδὲν προνοεῖν εἶναι μηδὲ ἀνύειν ἀηδές] εἶναι deest in vet. transl. schol. fol. 61, 26., et vacare coniicit Victorius; recte, nisi ex hoc dependet προνοεῖν, ut sit: si vero nihil providere licet neque perficere, id ingratum est. ἀνοίγειν quod A et vet. transl. habet, de auditore eo sensu, qui hic flagitatur, vix recte dicitur; flagitatur vero, auditorem ad finem procedere, πεπεράνθαι τι αὐτῷ, id quod significat ἀνύειν. Conf. Vaterus p. 161.

9 ὥσπερ τὰ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα] Ex optimo fonte fol. 61 b, 29 scholiasta graecus: τοῦ Εὐριπίδου ἐστί, κεῖται δὲ ἐν τῷ Μελεάγρῳ

ἐν ἀντιπόρθμοις, πεδί' ἔχουσ' εὐδαίμονα·
Οἰνεὺς δ' ἀνάσσει τῆσδε γῆς Αἰτωλίας
Πορθάονος παῖς, ὅς ποτ' Ἀλθαίαν γαμεῖ
Λήδας ὅμαιμον, Θεστίου τε παρθένον.

Vid. Fragm. Eurip. p. 224 M. [Nauck. trag. graec. fragm. p. 414 sq.] Welcker griech. Trag. I, 384. Ex Praxiphane apud Demetrium § 58 histriones recitantes versus fine φεῦ, quo abrupta est sententia, addidisse coniicere licet. Sophoclis nomen, nisi μνημονικὸν ἁμάρτημα est, fortasse ab alio additum est. Conf. ad II, 8. Brandis Philol. IV, 46.

14 καὶ διῃρημένη] Om. vet. transl. et C. Id factum esse videtur, ne haec διῃρημένη λέξις paulo infra in διῃρημένην et ἀντικειμένην dividatur.

15 μὴ ἐν τῇ διαιρέσει ὥσπερ ἡ εἰρημένη περίοδος,

ἀλλ' ὅλη] *εἰρημένη* om. A et vet. transl., sed iidem habent *ὥσπερ καὶ ἡ*, quamvis taceat Bekkerus de A, et sic editi usque ad Morelium. Cum modo praecedat de illis versibus *ἐπὶ τοῦ εἰρημένου*, facile et hic, ut sensus evaderet, *εἰρημένη* inseri poterat; neque apte ille locus hic adhibetur, hic enim membra, quibus periodus constat, ut protasin et apodosin, intelligit auctor. Omnino verba *ὥσπερ καὶ ἡ περίοδος* nullum habent locum, meliusque arcte cohaerent *μὴ ἐν τῇ διαιρέσει ἀλλ' ὅλη*. Nam singula membra periodum non efficere opus non erat monere.

16 *κῶλον δ' ἐστὶ τὸ ἕτερον μόριον ταύτης. ἀφελῆ δὲ λέγω τὴν μονόκωλον*] Haec verba veteres iam vexaverunt; Demetrius § 34: *τὸ δὲ κῶλον Ἀριστοτέλης οὕτως ὁρίζεται· κῶλόν ἐστι τὸ ἕτερον μέρος περιόδου, εἶτα ἐπιφέρει· γίνεται δὲ καὶ ἁπλῆ περίοδος· οὕτως ὁρισάμενος τὸ ἕτερον μέρος δίκωλον ἐβούλετο εἶναι τὴν περίοδον δηλονότι. ὁ δὲ Ἀρχέδημος συλλαβὼν τὸν ὅρον τὸν Ἀριστοτέλους καὶ τὸ ἐπιφερόμενον τῷ ὅρῳ σαφέστερον καὶ τελεώτερον οὕτως ὡρίσατο· κῶλόν ἐστιν ἤτοι ἁπλῆ περίοδος ἢ συνθέτου περιόδου μέρος.* Aperte hic Demetrius ex Archedemo, non ex Aristotele sumsit verba: *γίνεται δὲ καὶ ἁπλῆ περίοδος*, nam Arist. dicit: *ἡ δ' ἀφελής* et *ἀφελῆ δὲ λέγω τὴν μονόκωλον*. Eundem auctorem sequi videtur § 17: *γίνονται δὲ καὶ τρίκωλοί τινες καὶ μονόκωλοι, ἃς καλοῦσιν ἁπλᾶς περιόδους. ὅταν γὰρ τὸ κῶλον μῆκός τε ἔχῃ καὶ καμπὴν κατὰ τὸ τέλος, τότε μονόκωλος περίοδος γίνεται καθάπερ ἡ τοιάδε· Ἡροδότου Ἁλικαρνασσῆος ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε.* Haec si, ut Demetrius vult, *περίοδος ἁπλῆ* esset, nihil inter *ἀφελῆ περίοδον* et *εἰρομένην λέξιν* distaret; huius enim idem attulit exemplum Aristoteles; at quantum interest inter *εἰρομένην λέξιν* et *κατεστραμμένην*, cui *ἀφελὴς περίοδος* est accensenda! Aquila Romanus cap. 18. conf. Mart. Cap. p. 428 Capp.: *constat autem ambitus ex duobus membris, ex tribus membris, ex quatuor interdum, etsi nonnulli ex uno membro ambitum putant posse compleri quam μονόκωλον appellant; ego artem non video, quemadmodum periodos cognominetur et non potius colon, si unum sit.* Quintilianus de periodo IX, 4, 124

p. 867 Burm.: *genera eius duo sunt, alterum simplex cum sensus unus longiore ambitu circumducitur, alterum quod constat membris et incisis, quae plures sensus habent: aderat ianitor carceris et carnifex praetoris et reliqua. Habet periodus membra minimum duo, medius numerus videtur quatuor, sed recipit frequenter et plura.* Qui si simplex genus cum Aristotele *μονόκωλον* intelligit, quaeritur, quomodo minimum duo membra habeat ambitus. Cf. Schneid. ad Demetr.

18 *μήτε μυούρους εἶναι μήτε μακράς*] Cicero de orat. III, 49, 190: *efficiendum est illud modo vobis, ne fluat oratio, ne vagetur, ne insistat interius, ne excurrat longius, ut membris distinguatur, ut conversiones habeat absolutas.* Tacite, ni fallor, longiores Isocratis periodos carpit a Peripateticis Demetrio et Hieronymo vituperatas. Vid. Vol. Hercul. Oxon. II col. XVII: *οἱ δ' οὖν πολλοὶ τῶν σοφιστῶν ἐοίκασιν ἐξ ὧν γεγράφασιν ἀθλίως ὑποκεκρίσθαι· πονηρὸν γὰρ εἰς ὑπόκρισιν αἱ μακραὶ περίοδοι καθάπερ καὶ παρὰ Δημητρίῳ κεῖται περὶ τῶν Ἰσοκράτους*, ubi longior sequitur Hieronymi locus.

20 *οὗ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον*] *ὅρου* A, quod servandum est.

25 *λόγος*] Non satis intelligo, nam est quod vituperetur, *ἄλογος* A, vetr. tr. An fuit *ἄλογον*?

26 *Δημόκριτος ὁ Χῖος*] Vid. Menage ad Diogenem IX, 49 p. 418. Mullach fragm. Democr. p. 91. Hesiodi versus, quem ille mutavit, est: *ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη*.

30 *εἰς τοὺς μακροκώλους*] Sic omnes libri, ut oratores, qui longis periodorum membris utantur, ipsi *μακρόκωλοι* dicantur pro *εἰς τοὺς μακροκώλους ποιήσαντας*. Facillimum esset *τὰς* reponere, ut statim sequitur *αἱ λίαν βραχύκωλοι*, nisi homines indicari aptius sane esset.

34 *διῃρημένη μὲν οἷον, πολλάκις ἐθαύμασα*] Ex Isocratis Panegyrici principio, e quo omnia quae sequuntur exempla sumpta sunt; eadem verba Alexander Rhet. VIII p. 461, ut *δίκωλον περίοδον*, Demetrius § 25 ut *παρόμοια κῶλα* ostenderet, attulit, sed multo aptiora, si quid video, sunt

exempla a Disseno de structura periodorum oratoria p. XXXIV —XL congesta.

36 *ἀντικειμένη δὲ*] Theophrastus apud Dionysium in Lysia cap. 14: *ἀντίθεσις δ' ἐστὶ τριττῶς, ὅταν τῷ αὐτῷ τὰ ἐναντία ἢ τῷ ἐναντίῳ τὰ αὐτὰ ἢ τοῖς ἐναντίοις ἐναντία προσκατηγορηθῇ· τοσαυταχῶς γὰρ ἐγχωρεῖ συζευχθῆναι· τούτων δὲ τὸ μὲν ἴσον καὶ τὸ ὅμοιον παιδιῶδες καθαπερεὶ ποίημα· διὸ καὶ ἧττον ἁρμόττει τῇ σπουδῇ· φαίνεται γὰρ ἀπρεπὲς σπουδάζοντα τοῖς πράγμασι τοῖς ὀνόμασι παίζειν καὶ τὸ πάθος τῇ λέξει περιαιρεῖν· ἐκλύει γὰρ τὸν ἀκροατήν.* Quae si Aristoteles hic tradit neque, quod Victorius probat, duplex modus ille est *ἢ ταὐτὸ ἐπέζευκται τοῖς ἐναντίοις*, desideratur membrum *ἢ τἀναντία ταὐτῷ.* Sed quantumvis illa divisio Aristotelis ingenium prodit, alio tamen modo hic mihi rem aggressus esse videtur; aut duo sunt contraria in utroque colo, ut in exemplo quod sequitur, vel ut *καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν* et *καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν*, in quibus *πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίον σύγκειται,* aut contrariis idem verbum est commune, ut in secundo exemplo. Plura genera antitheti etiam Rutilius Lupus II, 16 praecipit: *unum est cum contrariae res inter se conferuntur*, quod est *τοῖς ἐναντίοις ἐναντία προσκατηγορεῖν*; tum *hoc idem fieri potest in una persona,* scilicet *τῷ αὐτῷ τἀναντία*. Deinde: *est autem [aliud item?] genus huius quod in eadem sententia priori verbo, contrarium quod est, infert et coniungi solet,* ubi in eodem membro contraria leguntur, postremum denique quod non intelligo: *aliud est item quod superiori infert, sed consequenter.* Anaxim. cap. 26.

pag. 1410 2 *ἀμφοτέρους δ' ὤνησαν*] Isocr. Paneg. § 35: *ἀμφοτέρους δὲ καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας καὶ τοὺς ὑπομείναντας ἔσωσαν· τοῖς μὲν γὰρ ἱκανὴν τὴν οἴκοι χώραν κατέλιπον, τοῖς δὲ πλείω τῆς ὑπαρχούσης ἐπόρισαν.*

5 *ὥστε καὶ*] Isocrat. Paneg. § 41: *τὴν τοίνυν ἄλλην διοίκησιν οὕτω φιλοξένως κατεσκευάσατο καὶ πρὸς ἅπαντας οἰκείως, ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι τῶν ὑπαρχόντων ἐπιθυμοῦσιν ἀμφοτέροις ἁρμόττειν καὶ μήτε τοῖς εὐδαιμονοῦσι μήτε τοῖς δυστυχοῦσιν ἐν ταῖς αὑτῶν ἀχρήστως ἔχειν ἀλλ' ἑκατέροις αὐτῶν*

εἶναι παρ' ἡμῖν τοῖς μὲν ἡδίστας διατριβάς, τοῖς δὲ ἀσφαλεστάτην καταφυγήν. Unde et illud *κτήσει* explicatur; facile Athenis quaestum facere et victum quaerere externi poterant.

6 *καὶ ἔτι, συμβαίνει*] Ibidem § 48: *ὁρῶσα δὲ περὶ μὲν τὰς ἄλλας πράξεις οὕτω ταραχώδεις οὔσας τὰς τύχας, ὥστε πολλάκις ἐν αὐταῖς καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν καὶ τοὺς ἀνοήτους κατορθοῦν.*

8 *εὐθὺς μὲν*] Ibidem § 72, ubi legitur *πολλῷ.*

11 *πλεῦσαι*] Ibidem § 89.

12 *καὶ φύσει*] Ibidem § 105, ubi legitur: *τῆς πολιτείας ἀποστερεῖσθαι.*

13 *οἱ μὲν γὰρ*] Ibidem § 149.

14 *ἰδίᾳ*] Ibidem § 181: *καὶ γὰρ αἰσχρὸν ἰδίᾳ μὲν τοῖς βαρβάροις οἰκέταις ἀξιοῦν χρῆσθαι, δημοσίᾳ δὲ τοσούτους τῶν συμμάχων περιορᾶν αὐτοῖς δουλεύοντας.*

15 *ἢ ζῶντας ἕξειν*] Ibidem § 186. *ἕξειν*, quod sensus flagitat, cum Victorio ex Isocrate reposuimus: *φήμην δὲ καὶ μνήμην καὶ δόξαν πόσην τινὰ χρὴ νομίζειν ἢ ζῶντας ἕξειν ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν τοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις ἔργοις ἀριστεύσαντας*; libri *ἄξειν* exhibent.

17 *καὶ ὃ εἰς Πειθόλαον*] Pitholaus et Lycophron peregrini neque ignobiles homines, fortasse Thebes, uxoris Alexandri Pherei fratres, Diodor. XVI, 14., quum ipsi domi valerent, ut ex hoc loco coniici potest, infesti Atheniensibus, postea eorum auxilium implorantes multos argento corrupisse videntur; in orat. contra Neaeram p. 1376. Pitholas Thessalus Attica civitate donatus, qua rursus privatus est, memoratur; eos in iudicium vocatos adfuisse apparet ex vocabulo *οὗτοι*, hi igitur antea Athenienses vendidisse, nunc eos emisse dicuntur.

18 *ἐλθόντες δ' ὡς ὑμᾶς*] *εἰσελθόντες δ' εἰς ὑμᾶς*, dicuntur et rempublicam pretio vendidisse, et in iudicium adducti, postquam rei facti sunt, iudices pecunia corrupisse. Cobet var. lect. p. 368. *εἰς ὑμᾶς* etiam in Stephan. et schol. fol. 62 b, 15 et 17 extat, sententia non satis certa, cum id quoque dici possit, quod Dem. 18, 46 de proditoribus tradit. Ficta sunt quae Stephanus p. 311 multis enarrat, ubi v. 4: *καὶ ὅτι μύλαι Θηβῶν* est *καὶ ὁ Τιμόλαος Θηβῶν.*

28 *ἀγρὸν γὰρ ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ*] In eodem

verbo, ut Victorius monuit, ludit Xenoph. Cyrop. VIII, 3, 37: *ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγενόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἀργόν, εἰς ἀγρὸν ἀπαγαγὼν ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι.* — Schol. fol. 62 b, 40: *ἐκ τῶν Ἀριστοφάνους.*

30 *δωρητοί*] Il. IX, 526.

31 *φήθησαν*] Negationem, quam sensus flagitat, DE Aldus praebent. *φήθης ἂν αὐτὸν οὐ παιδίον* Bonitz Ar. Stud. I, 95. Conf. Sauppe Dionysios u. Ar. p. 18, qui *ἀλλ' αὐτὸν παιδίον γεγονέναι* coniicit.

33 *ἄξιος δὲ*] Negat orator istum ahenea statua dignum esse; itaque negatio in praecedentibus illata erat, aut interrogans haec dixit auctor. *ἀξιοῖ δὲ* schol. Isocrat. Panath. § 22: *ἀλλ' εἰ φανείην σπουδάζων καὶ πολλοὺς λόγους ποιούμενος περὶ ἀνθρώπων, οὓς οὐδεὶς ὑπείληφεν ἀξίους εἶναι λόγου, δικαίως ἂν μωρὸς εἶναι δοκοίην.* Plura exempla vid. ap. Strange Iahn Iahrb. Supplem. IV, 3 p. 362.

34 *σὺ δ' αὐτὸν*] Idem *ὁμοιοτελεύτου* exemplum ap. Demetrium § 26 et *διλογίας* ibidem § 211; in priore *νῦν θανόντα*, in posteriore *νῦν ἀποθανόντα* legitur. Est figura quae conversio dicitur.

pag. 1410 b 3 *ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις*] Indignum nostro philosopho est quod Valerius Maxim. VIII, 14 ext. 3 narrat: *Aristoteles Theodecti discipulo oratoriae libros artis, quos ederet, donaverat, molesteque postea ferens titulum eorum sic alii cessisse, proprio volumine quibusdam rebus insistens, planius sibi de his in Theodectis libris dictum esse adiecit.* Ex nostro loco, non ex praefatione rhetoricae ad Alexandrum male hoc fictum est. Max. Schmidt in Commentatione de tempore Ar. Rhet. p. 10 Aristotelem amico et discipulo Theodecti plura praecepta, quibus hic in libro de arte rhetorica uteretur, contulisse et inde illam Valerii fabulam natam esse censet. In catalogo Diogenis extat: *τέχνης τῆς Θεοδέκτου εἰσαγωγῆς* (*συναγωγῆς* meliores libri) *α΄*, unde Maercker de Theod. p. 48 magistrum recentiorum more discipuli artem praefatione praemissa lectoribus commendasse ibique *τὰς ἀρχὰς τῶν περιόδων* enumerasse coniicit. Conf. Rose Pseud. p. 137, Heitz p. 85.

4 *οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει*] Demetrius § 24 ex Aristotele: *ἔστι δὲ πολλά, ἃ μὴ ἀντικείμενα ἐμφαίνει τινὰ*

ἀντίθεσιν διὰ τὸ τῷ σχήματι ἀντιθέτως γεγράφθαι καθάπερ τὸ παρ' Ἐπιχάρμῳ τῷ ποιητῇ πεπαιγμένον ὅτι

τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγών·

τὸ αὐτὸ μὲν γὰρ εἴρηται καὶ οὐδὲν ἐναντίον. ὁ δὲ τρόπος τῆς ἑρμηνείας μεμιμημένος ἀντίθεσίν τινα πλανῶντι ἔοικεν. ἀλλ' οὗτος μὲν ἴσως γελωτοποιῶν οὕτως ἀντέθηκε καὶ ἅμα σκώπτων τοὺς ῥήτορας. Haec inanis videtur Demetrii coniectura, quam ex ipso Epicharmi poemate facile disceptasset; parum enim probabile, poetam vel ante rhetoricam artem institutam florentem, Gorgiam primum antitheta sectantem irrisisse. Mirum illud ἐν τήνων, quod Aristotelis libri praebent, cum Demetrio non in usitatam formam reducendum videtur.

Cap. X.

6 τὰ ἀστεῖα] Conf. Anaxim. cap. 23. Cicero de orat. II, 54 seqq. Quint. VI, 3. 17. 102.

14 τὸ γῆρας καλάμην] Od. XIV, 213:

ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀΐομαι εἰσορόωντα
γιγνώσκειν.

Vitiose A καλὴν exhibet, verum vet. tr. praestat.

22 διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια] Conf. ad II, 23 fine. p. 1400 b, 29.

25 καὶ εἰ μὴ] εἰ καὶ μὴ schol. fol. 64 b, 9. καὶ οὐ μὴ Victorii v p.

27 ἐκείνως δὲ οὐδέτερον] Illo modo neutrum fit, neque ut statim neque ut non multo post doceamur, quod quidem verum est; nam quae aperta sunt, nos nil docent, sed cum praecedant verba: γίγνεται γὰρ οἷον μάθησις, et vocabulo ἐκείνως ipsae illae duae rationes significentur, hunc potius sensum exspectamus: neutrum vero illorum, neque τὰ ἐπιπόλαια ἐνθυμήματα, neque ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενά ἐστιν, nos docet vel doctiores reddit; id vero fit, si ἐκείνων scripseris; est enim ἐκείνων δὲ οὐδέτερον γίγνεται μάθησις. Victorii m v ἐκείνω, p ἐκεῖνον praebent. Offendere potest hoc loco οἷον μάθησις, postquam supra illam fieri contendit; non male tamen hic eam veram non esse quae dicitur μάθησιν.

30 *καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις*] Isocrat. Philipp. § 73: *αἰσθάνομαι γάρ σε διαβαλλόμενον ὑπὸ τῶν σοὶ μὲν φθονούντων, τὰς δὲ πόλεις τὰς αὑτῶν εἰθισμένων εἰς ταραχὰς καθιστάναι καὶ τὴν εἰρήνην τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν πόλεμον τοῖς αὑτῶν ἰδίοις εἶναι νομιζόντων*, ut Bekkerus ex *Γ* edidit et Victorius ex Laurentiano codice omisso *εἶναι* locum laudavit; vulgati enim libri corrupte scribebant: *τῆς εἰρήνης οὔσης τοῖς ἄλλοις κοινῆς τὸν πόλεμον αὑτῶν ἡδίω εἶναι νομιζόντων.* — Schol. 63 b, 20: *εὗρον δὲ καὶ σχόλιον λέγον ὅτι ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους ἐστὶ τοῦτο. ὁμονοησάντων φησὶ τῶν Ἑλλήνων πάντων εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ξέρξου πόλεμον· φησὶ πόλεμον νομίζομεν τὴν κοινὴν εἰρήνην ἀμφισβητοῦντες περὶ τοῦ τίνας δεῖ ἄρχειν Λακεδαιμονίους ἢ Ἀθηναίους.* Interpretationem istam non in scholio invenit, sed de suo largitus est.

34 *ἔτι εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ*] Cum praecedat *ἐὰν ἀντικειμένως λέγηται*, tum *ἐὰν ἔχῃ μεταφοράν*, etiam in tertio exspectes *ἔτι ἐὰν ἔχῃ τὸ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν.* Et infinitivus quidem in A legitur, sed illam dicendi diligentiam minime Aristoteles sequitur, sufficitque *ἔτι εἰ τὸ . . ποιεῖν* vel *εἰ . . ποιεῖ.* Proxima vero verba sana non sunt; sensus est: res tam vivide est describenda, ut eam oculis aspicere videaris, itaque inesse debet *ἐνέργεια.* Id et auctôr lectionis librorum praeter A et vet. transl. *ποιεῖ ὡς ἤδη ἐνεργοῦσα* vel ut Q exhibet *εἴδη ἐνεργοῦσαν* voluisse videtur; ex margine enim alieno loco illata sunt; voluit autem: *ὁρᾶν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα ὡς ἤδη ἐνεργοῦντα μᾶλλον ἢ μέλλοντα.* Nos sic loco medemur: *ὁρᾶν γὰρ δεῖ τὰ πράγματα πραττόμενα μᾶλλον ἢ μέλλοντα.* Cicer. de orat. II cap. 59 laudat Vict.: *est autem haec huius generis virtus, ut ita facta demonstres, ut mores eius de quo narres, ut sermo, ut vultus omnes exprimantur, ut iis qui audiunt tum geri fierique videantur.*

36 *ἐνεργείας*] Victorii m et Bekkeri Q *ἐνάρξεως*, ceteri *ἐναργείας* fere omnes, sed schol.: *τινὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι ἐ ν ε ρ γ ε ί α ς.*

36 *τεττάρων*] Poetic. cap. 21. Verba: *τῶν δὲ μεταφορῶν . . . πειρᾶσθαι δοῦναι* laudat Dionysius epist. ad Ammaeum cap. 8. Leptinis dictum v. 4—5: *καὶ Λεπτίνης . .*

γενομένην omnes eius codices omittunt, ex Aristotelis libris suppletum.

1 *ὥσπερ*] *ὡς* Dionysii libri. pag. 1411

1 *Περικλῆς*] Vid. ad I, 7. Iam ante Periclem Gelon ap. Herod. VII, 162: *ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν ὑπιέντες ἔχειν τὸ πᾶν ἐθέλετε, οὐκ ἂν φθάνοιτε τὴν ταχίστην ὀπίσω ἀπαλλασσόμενοι καὶ ἀγγέλλοντες τῇ Ἑλλάδι ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτῇ ἐξαραίρηται*, ubi vid. interpp. Demadis esse dicit Athenaeus III p. 99 d., quem locum infra dabimus.

4 *καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων*] Plutarch. *πολιτ. παραγγ.* cap. 6. XII, 149 H.: *δέχεται δὲ ὁ πολιτικὸς λόγος δικανικοῦ μᾶλλον καὶ γνωμολογίας καὶ ἱστορίας καὶ μύθους καὶ μεταφοράς, αἷς μάλιστα κινοῦσιν οἱ χρώμενοι μετρίως καὶ κατὰ καιρὸν ὡς ὁ εἰπών· μὴ ποιήσητε ἑτερόφθαλμον τὴν Ἑλλάδα. καὶ Δημάδης τὰ ναυάγια λέγων πολιτεύεσθαι τῆς πόλεως . . καὶ Περικλῆς τὴν λήμην τοῦ Πειραιέως ἀφελεῖν κελεύων. καὶ Φωκίων ἐπὶ τῆς Λεωσθένους νίκης καλὸν τὸ στάδιον εἶναι, δεδιέναι δὲ τοῦ πολέμου τὸν δόλιχον.* Dixit hoc Leptines in concione, cum Lacedaemonii a Thebanis victi Olymp. CII, 4. legatos Atheniensium auxilium imploraturos mitterent, Xenoph. Hell. VI, 5, 33 seq. ibiq. Schneid., vid. Fr. A. Wolfius ad Dem. Lept. p. XLV. Simile Cimonis dictum apud Plut. Cimon. cap. 16 Victorius addidit: *ὁ δ' Ἴων ἀπομνημονεύει καὶ τὸν λόγον, ᾧ μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἐκίνησε παρακαλῶν μήτε τὴν Ἑλλάδα χωλὴν μήτε πόλιν ἑτερόζυγα περιιδεῖν γεγενημένην.* Erant qui insigne hoc Leptinis dictum, quod Aristotelis auctoritate confirmatur, ad Locrenses contra Thebanorum sententiam Athenienses servantes Olymp. XCIV, 1 transferrent, ut docet schol. August. ad Demosth. de fals. legat. p. 361, 26: *μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον κατακρατήσαντες ἰσχυρῶς οἱ Λακεδαιμόνιοι τῶν Ἀθηναίων προέθεντο ψῆφον περὶ τῶν Ἀθηναίων τοῖς ἰδίοις συμμάχοις, ὥστε ἀποκρίνασθαι ἕκαστον τί βούλεται παθεῖν τοὺς Ἀθηναίους. εἶτα Εὔανθός* (scrib. *Ἐρίανθός*) *τις Θηβαῖος ἐψηφίσατο τὴν μὲν πόλιν αὐτῶν κατασκαφῆναι, τὴν δὲ χώραν μηλόβοτον γενέσθαι, ἵνα ἐκεῖ νέμωνται τὰ πρόβατα τῶν Βοιωτῶν. οἱ δὲ Φωκεῖς ὄντες καὶ αὐτοὶ τότε ὑπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους*

[illegible] μὴ ἑτερόφθαλμον τὴν Ἑλλάδα [illegible] δύο ὀφθαλμοὺς εἶναι τῆς Ἑλλάδος [illegible] καὶ τὴν Λακεδαιμονίων. Conf. [illegible] Eidem tempori, sed Lacedaemonio [illegible] Hell. V, 5, 35 tribuit Aristides Leuctr. p. [illegible] ad Xenoph. Hellen. II, 2, 19 seq. Mirum [illegible] in hac re aberraverint; at id non est, si Lep- [illegible] hoc argumento, quod Lacedaemonii quon- [illegible] Atheniensium saluti invitis Thebanis et Co- [illegible] οὐκ εἴων vel εἴασαν οἱ Λακεδαιμό- [illegible] τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην), civi- [illegible] servarent et par pari referrent, persuasit. Conf. [illegible] Hanc interpretationem et verba flagitant; [illegible] Lacedaemoniis hoc dixerat Leptines. Victorius aut [illegible] delendum censet; posterius negat gramma- [illegible] in scripto commentario οὐκ ἂν περιιδεῖν coniicit, [illegible] est mutandum. vid. Maetzner ad Antiph. p. 208.*) [illegible] Gaisf. laudat ex Excerpt. legat. Byzant. p. 26 [illegible] Bonn.: φανερόν ἐστι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, [illegible] δύο λαμπτῆρές εἰσιν ἥ τε Ῥωμαϊκὴ καὶ [illegible] βασιλεία· καὶ χρὴ καθάπερ ὀφθαλμοὺς τὴν ἑτέ- [illegible] τῆς ἑτέρας κοσμεῖσθαι λαμπρότητι, καὶ μὴ πρὸς [illegible] ἀμοιβαδὸν μέχρι παντὸς χαλεπαίνειν. — [illegible] Dionysios u. Arist. p. 17. Usus est hoc simili ad [illegible] de Athenis et Thebis Hegesias ap. Photium p. [illegible]—15.

5 Κηφισόδοτος] Conf. Ruhnken hist. crit. orat. p. 60. [illegible] August. ad. Dem. p. 53, 16. Boehnecke Forschungen I. 24[illegible]

6 περὶ] τῶν περὶ Dionysii libri, idque ex usu graecae [illegible]

8 ἔχοντα] ἀγαγόντα Dionysius, quo mira illa dictio ex- plicatur, quasi esset ἕλκοντα. Sauppe ἠχότα.

*) Utinam Dionysius hunc quoque Leptinis locum exscripsisset, ut quod in eius codice exstaret, appareret, vid. ad p. 1410 b, 36. [illegible] librarii incuria excidit, aliter Sauppe.

8 δοῦναι] Dionys. διδόναι οὕτως. εἰ μὲν δή, ubi scrib. διδόναι. οὑτωσὶ μὲν δή.

9 ἐπισιτισαμένους] ἐπισιτισομένους Lobeck ad Phrynichum p. 746, quod recepimus.

10 τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα] Demosth. παραπρ. § 303 p. 438, 16, ibiq. schol. Aug. Aristid. II p. 219 Dind., ubi quaedam ex eo laudantur.

13 ῥόπαλον τοῦ δήμου] Primum vocabulum solus A et vet. tr., ceteri om.; δήμου primum in marg. Venet. apparet (μήδμυν A, *Medi* vet. tr., μίδου ceteri) ex schol. 65, 17: ῥόπαλον τοῦ δήμου· ἐν γὰρ ταῖς Ἀθήναις ὅτε ἐνεωτέρισέ τι καὶ ἠτάκτησεν ὁ δῆμος, ἐμήνυον εἰς τὴν Σαλαμῖνα καὶ ἐλάμβανον ἐκεῖθεν συμμαχίαν.

14 τηλίαν τοῦ Πειραιέως] Cicero II act. in Verr. II, 2: *M. Cato cellam penariam reipublicae nostrae nutricem plebis Romanae Siciliam nominavit*, quem locum Victorius laudat. Num τηλία arcam significat? A et vet. transl. τὴν λείαν exhibent. Quidam libri τηλείαν scribunt.

15 τὴν λήμην τοῦ Πειραιέως] Plutarch. Pericl. cap. 8: ἀπομνημονεύεται δ' ὀλίγα παντάπασιν οἷον τὸ τὴν Αἴγιναν ὡς λήμην τοῦ Πειραιέως ἀφελεῖν κελεῦσαι, ubi alios ex Plut. locos Sintenis p. 96 congessit. Demadis esse dictum Athenaeus III p. 99 d, ubi plures metaphorae audaciores collectae sunt, tradit: καὶ Δημάδης δὲ ὁ ῥήτωρ ἔλεγε τὴν μὲν Αἴγιναν εἶναι λήμην τοῦ Πειραιῶς, τὴν δὲ Σάμον ἀπορρῶγα τῆς πόλεως, ἔαρ δὲ τοῦ δήμου τοὺς ἐφήβους, τὸ δὲ τεῖχος ἐσθῆτα τῆς πόλεως, τὸν δὲ σαλπιγκτὴν κοινὸν Ἀθηναίων ἀλέκτορα. Error haud dubie Athenaei; primum enim et tertium Periclis esse Aristotelis auctoritas confirmat, secundum quoque illi Samiorum victori optime convenit. Strabo IX, 14 p. 395: εἶθ' ὁ Φώρων λιμὴν καὶ ἡ Ψυτταλία, νησίον ἔρημον πετρῶδες, ὅ τινες εἶπον λήμην τοῦ Πειραιῶς.

15 Μοιροκλῆς] Ruhnk. hist. crit. p. 79. Dixit se bono homine, quem nominabat, nihilo peiorem esse; illum enim tertia pecuniarum parte, se decima improbum esse; jener treibe seine Schlechtigkeit zu $33^1/_3$, er aber viel billiger nur zu 10 Procente. Quanta sit utriusque improbitas, aestimatur; sed qua in re illa fuerit, haud constat. Et qualis est ratio ἐπι-

τρίτων τόκων ad *δέκατοι τόκοι*, talis est illius *ἐπιεικοῦς* ad Moeroclem; uterque improbus, sed Moerocles multo melior. De *ἐπιτρίτων τόκων* vid. Salmasius de modo usurae cap. 2 p. 41, qui *ἐπιτρίτῳ τόκῳ* . . *ἐπιδεκάτῳ* restituit, Gronovius de pecunia veterum III, 14. Boeckh Staatshaushalt. I, 144. II, 225.

20 *ὑπερήμεροι*] Attischer Process p. 508.

22 *ἐν πεντεσυρίγγῳ νόσῳ*] Dicitur enim *ἐν πεντεσυρίγγῳ ξύλῳ* Arist. Eqq. v. 1055, conf. Sauppius epist. crit. p. 59, Cobet nov. lect. p. 327.

24 *μύλωνας ποικίλους*] Cur triremes *μύλωνας* dixerit Cephisodotus, non constat.

24 *Κύων*] Conf. Rose Pseud. p. 3.

27 *ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα*] Demosth. p. 377: *ταῦτ' οὐχὶ βοᾷ καὶ λέγει, ὅτι χρήματα εἴληφεν Αἰσχίνης*, quae Vict. laudavit; cf. ex Olynth.: *ὁ παρὼν καιρὸς μονονουχὶ λέγει φωνὴν ἀφιείς*.

30 *ἐκκλησίας*] Glossema videtur, quo *συνδρομαὶ* explicantur, quod Fr. A. Wolfius monuit, sed auctor ipse interpretandi causa addere poterat.

30 *Ἰσοκράτης*] Philippus § 12: *ἀλλ' ὅμως ἐγὼ ταύτας τὰς δυσχερείας ὑπεριδὼν οὕτως ἐπὶ γήρως γέγονα φιλότιμος, ὥστ' ἠβουλήθην ἅμα τοῖς πρὸς σὲ λεγομένοις καὶ τοῖς μετ' ἐμοῦ διατρίψασιν ὑποδεῖξαι καὶ ποιῆσαι φανερόν, ὅτι τὸ μὲν ταῖς πανηγύρεσιν ἐνοχλεῖν καὶ πρὸς ἅπαντας λέγειν τοὺς συντρέχοντας ἐν αὐταῖς πρὸς οὐδένα λέγειν ἐστίν, ἀλλ' ὁμοίως οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων ἄκυροι τυγχάνουσιν ὄντες τοῖς νόμοις καὶ ταῖς πολιτείαις ταῖς ὑπὸ τῶν σοφιστῶν γεγραμμέναις*, quae postrema verba aperte Platonis rempublicam et leges perstringunt.

31 *καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ*] Lysiae § 60: *ὥστ' ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷδε τῷ τάφῳ τότε κείρασθαι τῇ Ἑλλάδι καὶ πενθῆσαι τοὺς ἐνθάδε κειμένους, ὡς συγκαταθαπτομένης τῆς αὐτῶν ἐλευθερίας τῇ τούτων ἀρετῇ, ὡς δυστυχὴς μὲν ἡ Ἑλλὰς τοιούτων ἀνδρῶν ὀρφανὴ γενομένη, εὐτυχὴς δ' ὁ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς ἑτέρων ἡγεμόνων λαβόμενος· τῇ μὲν γὰρ τούτων στερηθείσῃ δουλεία περιέστηκε, τῷ δ' ἄλλων ἀρξάντων ζῆλος ἐγγίνεται τῆς τῶν προγόνων διανοίας*.

Aristoteles, si auctor huius epitaphii notus vel certus fuisset, hic ubi alios multos laudat, nomen vix neglexisset. Ceterum τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων memoriae lapsus est; non de his, sed de Atheniensibus in Hellesponto caesis, quorum mortem servitus secuta est, orator loquitur. Itaque P. Dobree, cui sophista, non Lysias auctor epitaphii est, Adversar. I p. 13 verba ἐν Σαλαμῖνι aut spuria aut corrupta esse iudicat. — Babingtoni amicus ad Hyperidis orat. funebr. p. 29 ἐν Λαμίᾳ corrigit, quod H. Sauppe (Dionysios u. Ar. p. 39) haec non ab Aristotele scripta esse fingens probat.

pag. 1411 b

2 Ἰφικράτης] Clinton Fasti Hell. p. 137.

5 παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας] Tacit. Annal. XI, 26: *imminentium periculorum remedium ipsa pericula ratus.* Florus I, 17 a Schradero laudatus: *Fabius Maximus periculosissimum bellum periculo explicavit.*

6 πρὸ ὀμμάτων μεταφορά] καὶ inserit Thurot.

8 τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν] Quae in foro constituta erat obnixo genu, vid. Corn. Nep. Chabr. cap. 1.; quod hic pugnantis, non supplicantis erat status, dicitur esse translatio ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ ἀεί.

11 τῶν τῆς πόλεως ἔργων] ὑπὲρ inserendum esse censet L. Kayser.

11 πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες] Isocrates Paneg. § 150 sq. de Persarum ingenio et moribus: πῶς γὰρ ἐν τοῖς ἐκείνων ἐπιτηδεύμασιν ἐγγενέσθαι δύναιτ' ἂν ἢ στρατηγὸς δεινὸς ἢ στρατιώτης ἀγαθὸς . . . καὶ τὰ μὲν σώματα διὰ τοὺς πλούτους τρυφῶντες, τὰς δὲ ψυχὰς διὰ τὰς μοναρχίας ταπεινὰς καὶ περιδεεῖς ἔχοντες, ἐξεταζόμενοι πρὸς αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις καὶ προκαλινδούμενοι καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες, θνητὸν μὲν ἄνδρα προσκυνοῦντες καὶ δαίμονα προσαγορεύοντες, τῶν δὲ θεῶν μᾶλλον ἢ τῶν ἀνθρώπων ὀλιγωροῦντες. Verbum μελετᾶν dicitur de iis, qui arti alicui incumbunt, ut progrediantur; id nunc transfertur ad μικρὸν φρονεῖν. Coraes correxit ἀσκεῖν, idque Bekkerus dignum censuit quod laudaret. In Isocratis verbis A ap. Vict. et Gaisf. μικρὸν ἃ φρονεῖν, quod ex varietate μικρὸν et μικρὰ natum videtur, nisi latet ἀεί. Et sane in schol. 66, 10 est: καὶ πάντα τρόπον με-

λετῶντες ἀεὶ μικρὰ φρονεῖν ἤτοι ταπεινοῦσθαι. Conf. Demosth. Olynth. 3, 32.

12 *καὶ ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς φῶς ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ*] Incerti auctoris, sed frequens veteribus comparatio. Topic. I, 17: *καὶ ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ τινί, οὕτως ἄλλο ἐν ἄλλῳ, οἷον ὡς ὄψις ἐν ὀφθαλμῷ, νοῦς ἐν ψυχῇ καὶ ὡς γαλήνη ἐν θαλάττῃ, νηνεμία ἐν ἀέρι.* Ethic. Nic. I, 4: *ὡς γὰρ ἐν σώματι ὄψις, ἐν ψυχῇ νοῦς.* Vide Wyttenb, ad Plut. de sera num. vind. p. 94. Ast. ad Plat. remp. VII, 13 p. 573. Zell ad Ethic. VI, 12, 10.

14 *οὐ γὰρ διαλυόμεθα*] Isocrat. Panegyr. § 172: *νῦν μὲν γὰρ μάτην ποιούμεθα τὰς περὶ τῆς εἰρήνης συνθήκας· οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ' ἀναβαλλόμεθα καὶ περιμένομεν τοὺς καιρούς, ἐν οἷς ἀνήκεστόν τι κακὸν ἀλλήλους ἐργάσασθαι δυνησόμεθα.*

16 *καὶ τὸ τὰς συνθήκας*] Isocrat. Panegyr. § 180: *καὶ ταύτας ἡμᾶς ἠνάγκασεν ἐν στήλαις λιθίναις ἀναγράψαντας ἐν τοῖς κοινοῖς τῶν ἱερῶν ἀναθεῖναι, πολὺ κάλλιον τρόπαιον τῶν ἐν ταῖς μάχαις γιγνομένων· τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν ἔργων καὶ μιᾶς τύχης ἐστίν, αὗται δ' ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ πολέμου καὶ καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἑστήκασιν.*

19 *ὅτι καὶ αἱ πόλεις τῷ ψόγῳ*] Incerti auctoris exemplum; non modo magistratus, sed etiam civitates rationes reddunt, ne coniicias *καὶ ὅτι.* Similis sententia in Isocrat. *περὶ εἰρήνης* § 120. — *καὶ ὅτι* Bonitz I, 95 commendat exstatque in Gaisf. edit., sic et Thurot.

Cap. XI.

26 *ὅσα ἐνεργοῦντα σημαίνει*] Hanc artis poeticae legem eloquentiae haud inutilem ex rerum natura acutissime explicuit Lessing in Laocoonte. Ceterum et haec et quae sequuntur, varietatem *ἐνάργειαν*, quae saepius *ἐνεργείας* locum in libris tenet, ut p. 1410 b, 36. 1411 b, 29. 33. falsam esse demonstrant.

27 *τετράγωνον*] Ex Simonidis carmine ap. Plat. Protag.

p. 339 Steph. ibiq. Heind. p. 567. Ast. Annot. p. 151. Schneidew. ad Simonid. p. 18. Zell ad Ethic. p. 49.

28 *ἀνθοῦσαν ἔχοντος τὴν ἀκμήν*] Isocrat. Phil. § 10: *ταῦτα δὲ διανοηθεὶς καὶ νομίσας οὐδέποτ' ἂν εὑρεθῆναι καλλίω ταύτης ὑπόθεσιν οὐδὲ κοινοτέραν οὐδὲ μᾶλλον ἅπασιν ἡμῖν ξυμφέρουσαν ἐπήρθην πάλιν γράψαι περὶ αὐτῆς, οὐκ ἀγνοῶν οὐδὲν τῶν περὶ ἐμαυτόν, ἀλλ' εἰδὼς μὲν τὸν λόγον τοῦτον οὐ τῆς ἡλικίας τῆς ἐμῆς δεόμενον, ἀλλ' ἀνδρὸς ἀνθοῦσαν τὴν ἀκμὴν ἔχοντος καὶ τὴν φύσιν πολὺ τῶν ἄλλων διαφέροντος, ὁρῶν δ' ὅτι χαλεπόν ἐστι περὶ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν δύο λόγους ἀνεκτῶς εἰπεῖν.*

29 *σὲ δ' ὥσπερ ἄφετον*] Isocrat. Phil. § 127: *προσήκει δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις τοῖς ἀφ' Ἡρακλέους πεφυκόσι καὶ τοῖς ἐν πολιτείᾳ καὶ νόμοις ἐνδεδεμένοις ἐκείνην τὴν πόλιν στέργειν, ἐν ᾗ τυγχάνουσι κατοικοῦντες, σὲ δ' ὥσπερ ἄφετον γεγενημένον ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα πατρίδα νομίζειν, ὥσπερ ὁ γεννήσας ὑμᾶς, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ αὐτῆς ὁμοίως ὥσπερ ὑπὲρ ὧν μάλιστα σπουδάζεις.* Ex h. l. Victorius quod in libris exstat *ἀφετέον*, correxit.

30 *τοὐντεῦθεν οὖν Ἕλληνες ᾄξαντες ποσίν*] Eurip. Iphig. Aul. v. 80, ubi legitur *δορί*, unde sumptum videtur quod schol. gr.: *γράφεται δὲ καί· ἀΐξαντες δόρυ* (i. e. *δορί*). Pro *τοὐντεῦθεν οὖν* quod Victorius ex Eurip. restituit, *τοὐλεύθερον* A, *τοὐλεύθερον δ'* ceteri exhibent.

31 *μεταφορά*] Tacet Bekkerus, sed libri omnes *μεταφορά· ταχὺ γὰρ λέγει*, quae operarum errore in Morelliana editione et inde in ceteris exciderunt; Gaisfordus primus restituit.

34 *αὖτις ἐπὶ δάπεδόνδε*] Odyss. XI, 598, ubi *ἔπειτα πέδονδε* recte exstat. Verba *ἔπτατ' ὀιστός* leguntur Iliad. XIII, 588. *ἐπιπτέσθαι μενεαίνων* IV, 126. *ἐν γαίῃ ἵσταντο* XI, 574. *αἰχμὴ δὲ* XV, 541.

8 *κυρτά, φαληριόωντα*] Il. XIII, 799. Demetrius § 81: pag. 1412 *ἀρίστη δὲ δοκεῖ μεταφορὰ τῷ Ἀριστοτέλει ἡ κατ' ἐνέργειαν καλουμένη, ὅταν τὰ ἄψυχα ἐνεργοῦντα εἰσάγηται καθάπερ ἔμψυχα, ὡς ἐπὶ τοῦ βέλους*

ὀξυβελὴς καθ' ὅμιλον ἐπιπτέσθαι μενεαίνων

καὶ τὸ κυρτὰ φαληριόωντα. πάντα γὰρ ταῦτα τὸ φαληριόωντα καὶ τὸ μενεαίνων ζωτικαῖς ἐνεργείαις ἔοικεν.

9 *ἡ δ' ἐνέργεια κίνησις*] Ita Bekkerus coniecit sic scribens: *an κίνησις?* ubi lepide typographus dedit *ἄν*. Libri omnes *μίμησις*, quod alienum est a nostro loco. Ethic. Eudem. II, 3: *ἡ μὲν γὰρ κίνησις συνεχές, ἡ δὲ πρᾶξις κίνησις.* idem II, 6. Gaisf. laudat Plut. an Pythia p. 398 A: *Ἀριστοτέλης μὲν οὖν μόνον Ὅμηρον ἔφη κινούμενα ποιεῖν τὰ ὀνόματα διὰ τὴν ἐνέργειαν.* Rem docte exposuit Ephr. Lessing in Laocoonte.

10 *δεῖ δὲ μεταφέρειν*] Poet. cap. 22: *πολὺ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι. τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν τὸ τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστίν.*

10 *καθάπερ εἴρηται πρότερον*] Cap. 10 p. 1410 b, 32.

13 *τὸ ἀδικούμενον*] *τὸν* scribit L. Kayser.

16 *καὶ τὸ ὡμαλίσθαι τὰς πόλεις*] Sic cum Victorio scribendum, quod in libris est *ἀνωμαλίσθαι*; vidit enim Aristotelem hunc Isocratis locum ex Philippo § 40 intelligere: *ἐγὼ δ', ὅτε μὲν ἡ πόλις ἡμῶν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐδυνάστευε καὶ πάλιν ἡ Λακεδαιμονίων, οὐδὲν ἂν ἡγοῦμαι περανθῆναι τούτων· ῥᾳδίως γὰρ ἂν ἑκατέραν ἐμποδὼν γενέσθαι τοῖς πραττομένοις· νῦν δ' οὐχ ὁμοίως ἔγνωκα περὶ αὐτῶν. οἶδα γὰρ ἁπάσας ὡμαλισμένας ὑπὸ τῶν συμφορῶν, ὥσθ' ἡγοῦμαι πολὺ μᾶλλον αὐτὰς αἱρήσεσθαι τὰς ἐκ τῆς ὁμονοίας ὠφελείας ἢ τὰς ἐκ τῶν τότε πραττομένων πλεονεξίας.* Dicitur *ὡμαλίσθαι* de superficie, nunc translatum est ad Graecorum civitates, et quamvis *ἐπιφάνεια καὶ δυνάμεις* multum distent, tamen commune est *τὸ ἴσον*. Unde *ἀνωμαλίσθαι*, quod Vaterus p. 169 defendit, ferri nequit. Idem verbum Isocrati nunc ex optimo libro restitutum est in Archidamo § 65: *οὕτω δ' ὡμαλισμένοι ταῖς συμφοραῖς εἰσίν.* Victorius ad Polit. II, 12: *Φαλέου δ' ἴδιον ἡ τῶν οὐσιῶν ἀνομάλωσις*, postremum verbum cum nostro *ἀνωμαλίσθαι* comparavit, sed etiam hoc corruptum est et ex usu Aristotelis reponendum *ἡ τῶν οὐσιῶν ὁμαλότης*. Nostro vero in loco A *τῶι ἄνω μάλιστα εἶναι* corrupte, ut *ὁμαλισθῆναι* scriptum esse aliquis coniiciat; sed perfectum praestat. — *ἀνομαλισθῆναι* in A latere nuper Vahlen quoque monuit, qui

locum sic refingit: *καὶ ὁμαλισθῆναι . . ἐν ἐπιφανείᾳ (γὰρ) καὶ . .*

18 *καὶ ἐκ τοῦ προσεξαπατᾶν*] Sic libri omnes recte; Victorius scripsit et vertit *προεξαπατᾶν.*

23 *ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται*] Id est ut Vaterus explicat p. 171: sibi ipsis, solis cantabunt post caedem incolarum; et omnes Aristotelis libri *ἑαυτοῖς* servant, sed schol. graecus, Demetrius § 99 (idem § 243 *ὑμῖν*), Gregorius Corinth. VII, p. 1155 recte *αὑτοῖς* exhibent; vid. ad II, 21.

24 *καὶ λέγεται μεταφορά*] Recte dictum, nec *μεταφορᾷ* scribendum est.

25 *τὸ καινὰ λέγειν*] Non improbat Aristoteles Theodori explicationem: *ὅταν μὴ ᾖ πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν*; parum enim distat quod ipse dicit, *παράδοξον.* Sed exspectamus hanc verborum positionem: *καὶ ὡς ἐκεῖνος λέγει, μὴ πρὸς ἔμπροσθεν δόξαν.* Nunc Theodori sententiam impugnare videtur. An *πρὸς* valet *contra,* ut re vera Theodorum vituperet? Sequens *ὥσπερ οἱ* falsum est, et articulum vacare vidit iam Victorius; om. Q, Victorii m, Gaisfordi C.

35 *θράττει σε*] Atticis non inusitatum, vid. Heind. ad Plat. Theaet. § 109. Wyttenb. ad Phaed. p. 227 Lips.; sed idem si pronuntiaveris paululum mutatum, significat *Θρᾷκα εἶναι,* quod ut fieri possit, pronuntiatum putant *Θράττῃ σε,* scil. *ἐγέννησε,* in quo non minus ellipsis verbi, quam forma *θράττῃ* pro *θρᾷττα* offendit, neque in veterum scriptis alterum exemplum invenies, nisi fortasse vulgi sermo nobis ignotus patiens tale quid admiserit. Itaque aliud invenit interpres Car. Lud. Roth p. 265 a Theodoro fictum esse putans vocabulum *θρᾴττει* pro *θρᾳκίζει,* ut sit: lyra te conturbat et lyra te Thracem esse docet. Haec interpretatio aeque atque praecedens Aristotelis verbis quae sequuntur: *δεῖ δὲ ἀμφότερα προσηκόντως λεχθῆναι* contraria est; immo nullo modo probari potest; nam sic idem est vocabulum, praeceptum vero, ex quo idem vocabulum diversa significans adhibendum est, *ὁμωνυμία,* paulo post sequitur, ut v. c. ludit in verbo *ἀρχή*; hic autem de iis quae *παρὰ γράμμα* fiunt, loquitur. Meineke Comic. graec. III p. 575 ambigue dictum esse putat: obtundit aures tuas et Thressa cecinit *Θρᾷττ' ᾖσε.*

pag. 1412b 2 *βούλει αὐτὸν πέρσαι*] Incertus verborum lusus; Maioragius et C. Roth l. l. significare putant, vis ipsum inducere ut Persis faveat, quod neque lingua admittit et ab auctoris consilio, qui quod in scribendo parum, in pronuntiando nihil differt, vel quod *παρὰ γράμμα* est, laudat, multum abhorret; potius haec cum Horatii verbis: *vis tu curtis Iudaeis oppedere* conferenda sunt.

5 *ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης*] Philippus § 61 de Alcibiade et Atheniensibus: *πεισθέντες γὰρ ὑπ' αὐτοῦ τῆς κατὰ θάλατταν δυνάμεως ἐπιθυμῆσαι καὶ τὴν κατὰ γῆν ἡγεμονίαν ἀπώλεσαν, ὥστ' εἴ τις φαίη τότε τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς γενέσθαι τῶν παρόντων κακῶν, ὅτε τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἐλάμβανον, οὐκ ἂν ἐξελεγχθείη ψευδόμενος.* Panegyr. § 119: *ἅμα γὰρ ἡμεῖς τε τῆς ἀρχῆς ἀπεστερούμεθα καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἀρχὴ τῶν κακῶν ἐγίγνετο.* De pace § 101: *ὥστε πολὺ ἂν τις ἀληθέστερα τυγχάνοι λέγων, εἰ φαίη τότε τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς γεγενῆσθαι τῶν συμφορῶν, ὅτε τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης παρελάμβανον ἐκτῶντό τε δύναμιν οὐδὲν ὁμοίαν τῇ πρότερον ὑπαρχούσῃ.* § 105. Helen. 16. Conf. Strange in Iahnii Annal. Supplem. IV, 3 p. 362., qui plura congessit, et tabular. III p. 568.

8 *τό τε γὰρ τὴν ἀρχὴν*] Alterum hic intelligit ex Isocrate sumptum exemplum, in quo *ἀρχὴ* dicitur *ἀρχή*, cui contrarium est prius, in quo est *ἡ ἀρχὴ οὐκ ἀρχή*, inde illud *τε . . καὶ* explicandum est.

10 *ἀπόφησιν*] Id verum est, *αὐτό φησιν* A, in vet. tr. plura *ὁμοιοτελεύτῳ* desunt, sive interpres in codice suo non invenit, seu librarii omiserunt.

11 *ὁμωνυμίᾳ ἢ μεταφορᾷ*] Sic schol. gr., Victorius, idque probatur cod. A, in quo est *ὁμωνυμίαι ἢ μεταφοραί*, in ceteris nominativus singularis exstat. Graece vix dicitur *ὁμωνυμία φέρει τὸ ὄνομα*, illud vero est, si quis apte vocabulum per translationem vel per homonymiam dederit. C *ἐάν τις πρ.*, quod opus non est, sed A *ἐὰν μὴ πρ*. An fuit *μέν*?

12 *Ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος*] Bekkerus ex A dedit in priore *ἄσχετος*, quod cum sit homonymia, improbandum est;

nomen proprium esse vidit Musaptus apud Riccobonum p. 322. *ἀηδής* quod A praestat, pro *ἀεὶ δὶς* Riccobonus ipse coniectura invenit. Sed accentus mutandus erit, ut sit *ἀνασχετός*. Nomen proprium *Ἄνεκτος* Victorius ex Eustath. A. p. 156 attulit.

13 *εἰ ἀηδής*] A, *εἰ ἀεὶ δὶς* ceteri omnes, quod schol. interpretatur.

14 *ξένος ξένος, ἢ οὐ μᾶλλον ἢ σε δεῖ*] Incerti poetae versus sine varietate lectionis; vocabulum *ξένος* duplici sensu repeti res flagitat; quaeritur vero, quid verba *ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο* significent, num idem quod infra *οὐκ ἀστεῖον*, an aliud. Quodsi integram rei expositionem considero, Aristoteles dictionem *οὐ δεῖ τὸν ξένον ξένον ἀεὶ εἶναι* non vituperat, sed probans eiusdem generis esse dicit atque poetae modo laudata verba. Similiter sequenti exemplo quam ipse Anaxandridae versui infert dictionem, urbanam esse repetito *ἄξιον* (quasi *ἄξιον* sit, quod non sit *ἄξιον*) fatetur, nihil vero urbani inest, si simpliciter dixeris *ἀποθνήσκειν δεῖ μηθὲν ἁμαρτάνοντα*. Quae si vera sunt, *ἀλλότριον* non istud *οὐκ ἀστεῖον* significat, sed sententiam *ξένον* semper esse *ξένον* aeque esse absonam et a bonis moribus abhorrere atque illam poetae dictionem. Aristoteles igitur dicit: haec poetae verba idem sonant atque . . Priorem particulam *ἢ* itaque inclusimus. Scholiasta quae finxit, ne quae de h. l. dicta sint, lateant, addamus, p. 67 b, 38: *ὁ ξένος τὸ μὲν δηλοῖ τὸ φίλος, τὸ δὲ ξένος τὸ ἕτερον δηλοῖ τὸ ἀλλότριον. καὶ οὐκ ἂν σὺ ὁ ξένος, ἤτοι ὁ φίλος, γένοιο ξένος καὶ ἀλλότριος μᾶλλον παρὸ δεῖ σε, ἢ οὐ μᾶλλον ἢ σε δεῖ ὁ ξένος γένοιο ξένος. τὸ αὐτὸ γάρ ἐστι τὸ εἰπεῖν οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον ἢ σε δεῖ ὁ ξένος ξένος, καὶ οὐ δεῖ τὸν ξένον ξένον. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι. τὶς ἐδέξατο ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ φίλον τινὰ καὶ ἐποίησεν ὁ φίλος ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, εἶτα ὁ δεξάμενος αὐτόν φησι πρὸς αὐτόν, ὅτι οὐ δεῖ τὸν φίλον εἶναι πάντοσε ὡς ξένον, ἀλλὰ δεῖ καὶ σὲ ποιῆσαι οἰκίαν ἐν τῇδε τῇ πόλει καὶ συνοικεῖν ἡμῖν. καὶ οὐ δεῖ τὸν ξένον ἤτοι τὸν φίλον εἶναι ξένον καὶ ἀλλότριον ἀεί. ἀλλότριον γάρ. ἤτοι τὸ ἓν ὄνομα τὸ ξένον δηλοῖ τὸ ἀλλότριον. καὶ τοῦτο τὸ παράδειγμα, οὐ*

δεῖ τὸν ξένον ξένον εἶναι τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔχει ξένον καὶ ξένον, ἄλλο καὶ ἄλλο σημαινόμενον. — Bekker[3] inclusit alterum ξένος. Vahlen corrigit:

οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον ἢ ξένος ξένος.

ἢ οὐ μᾶλλον ἤ σε δεῖ. τὸ αὐτὸ καί· οὐ δεῖ . . .

18 εἰπεῖν ἄξιον γὰρ ἀποθανεῖν] Et hic γε, ut in poetae versu et statim v. 29 ex A legitur, scribendum est, nisi ubique fuit quod A v. 19 exhibet σ'. Bekker[3] γ' recepit. Totus locus v. 29 recurrit, ubi item ceteri γὰρ scribunt.

24 ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται ἢ τὸ ὀρθῶς] Haec et quae sequuntur, me non intelligere ingenue fateor; πρὸς ὃ C, quo vix quidquam proficimus. Victorius: necesse enim est semper habeant aut personam, in quam quadrent, aut elegantem structuram summamque locutionis virtutem. Adest varietas, nam A, qui verba προσεῖναι ἢ τὸν errore repetit, praebet ἢ ὀρθῶς λέγεσθαι ἢ τὸ λεγόμενον. Id deleto ἢ ante ὀρθῶς, quod unus Victorii liber omittit, fortasse verum est.

28 τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἄξιον] Poetae inserto δὲ esse senarium monuimus Art. script. p. 20; Catullus LXXVIII, 4: *nam dulces iungit amores, cum puero ut bello bella puella cubet.* Tibullus IV, 8, 10: *cum digno digna fuisse ferar.* ἔδει corrigit Meineke Com. gr. III, 201. IV, 603 Anaxandridae versum esse coniiciens. Equidem nunc poetae latere verba dubito; omninoque mirum est aliud hic intrudi exemplum ab auctore in poetae versu interpretando occupato; quare si verba τὴν ἀξίαν . . οὐκ ἀστεῖον deessent, nemo haec requireret. Urbane dictam esse hanc sententiam, etiamsi ἄξιος repetatur, negat; si probaret, haec novi instar exempli post τοῦ ἀποθανεῖν v. 29 legerentur.

28 ἀστεῖον, ἀλλ' ἐὰν] ἀστεῖον καὶ ἐὰν A, vet. tr., ut facile haec coniungenda esse: ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον, κἂν ἅμα ἄμφω ἔχῃ, et sequentia ἄξιόν γ' . . ἀποθανεῖν, ubi ceteri praeter A item γὰρ exhibent, ex v. 18 male repetita esse coniicias.

33 ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω] Cap. 4. Ceterum haec formula in genuinis Aristotelis libris, si recte memini, semel tantum invenitur Physic. I, 7 p. 191, 15, ubi E ἐν τοῖς

ἄνωθεν, et sane proximum *ἀεὶ* neque vocabulo *ἄνω*, quod Victorius voluit, neque sequenti *εὐδοκιμοῦσαι* apte adhaeret; sed in hoc fortasse latet *αἴ*.

35 *φιάλη Ἄρεως*] Vid. supra III, 4. De poet. cap. 21. Translatio ex Timotheo poeta sumpta vel Antiphane, vid. Athenaeus p. 433 c, ubi corruptus poetae versus legitur. Sequens *φόρμιγξ ἄχορδος* Theognidis est apud Demetrium § 85: *ἔνιοι δὲ καὶ ἀσφαλίζονται τὰς μεταφορὰς ἐπιθέτοις ἐπιφερομένοις, ὅταν αὐτοῖς κινδυνώδεις δοκῶσιν, ὡς ὁ Θέογνις παρατίθεται τὸ τόξον φόρμιγγα ἄχορδον ἐπὶ τοῦ τῷ τόξῳ βάλλοντος. ἡ μὲν γὰρ φόρμιγξ κινδυνῶδες ἐπὶ τοῦ τόξου, τῷ δὲ ἀχόρδῳ ἠσφάλισται*, ubi male Schneiderus et Goellerus p. 113 utrumque apud Aristotelem exemplum eiusdem Theognidis esse putant.

4 *λύχνῳ ψακαζομένῳ* [*εἰς*] *μύωπα*] Recte Musaptus apud Riccobonum p. 323. lucernae stillanti lusciosum, utraque enim et lucerna si aqua inspergatur, et infirmi oculi contrahuntur et connivent, unde delendum est *εἰς*, quod iam Buhle incluserat. pag. 1413

11 *καὶ ἐὰν εὖ, εὐδοκιμοῦσιν*] Ita Sylburgius, libri omnes *εὐδοκιμῶσιν*, et plerique quidem omisso *εὖ*.

13 *τῷ κωρύκῳ*] Follis, quo in arte gymnastica utebantur, conf. Mercurialis Gymn. II, 4. Meineke Com. Gr. IV, 603.

17 *ὁ Καρπάθιος*] Pollux Onomast. V, 12. Erasmi Adag. II, 1, 81.

19 *εἰσὶ δὲ καὶ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαὶ μεταφοραί*] Longinus cap. 32, 3 de translationum multitudine: *διόπερ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος μειλίγματά φασί τινα τῶν θρασειῶν εἶναι ταῦτα μεταφορῶν τὸ ὡσπερεὶ φάναι καὶ οἱονεὶ καὶ εἰ χρὴ τοῦτον εἰπεῖν τὸν τρόπον καὶ εἰ δεῖ παρακινδυνευτικώτερον λέξαι. ἡ γὰρ ὑποτίμησίς φασιν ἰᾶται τὰ τολμηρά.* Conf. Demetr. § 80. Isocrat. Panath. § 226—227.

29 *δὲ ὑπερβολαὶ*] *δ᾽ αἱ ὑπερβολαὶ* Bonitz I, 96. Schol. 69, 24.

31 *οὐδ᾽ εἴ μοι*] Il. IX, 388.

pag. 1413 b 1 *χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες*] Exspectamus potius *οἱ κωμῳδοποιοί*, ut Demetrius § 125, ubi de translatione, quam *ἀδύνατον ὑπερβολὴν* dicit, agit, hos prae caeteris laudat: *διὰ τοῦτο δὲ μάλιστα καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ χρῶνται αὐτῇ, ὅτι ἐκ τοῦ ἀδυνάτου ἐφέλκονται τὸ γέλοιον ὥσπερ ἐπὶ τῶν Περσῶν τῆς ἀπληστίας ὑπερβαλλόμενός τις ἔφη, ὅτι πεδία ἐξέχεζον ὅλα, καὶ ὅτι βοῦς ἐν ταῖς γνάθοις ἔφερον.* Illud quoque notandum est, iam Aristotelis aetate Atticos oratores dictos esse; nam ne a posteriore haec inserta credas, obstant verba III, 17: *δεῖ οὖν ἀποροῦντα τοῦτο ποιεῖν ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι καὶ Ἰσοκράτης.* Facile quis verba *διὸ ὀργιζόμενοι . . ῥήτορες* postea inculcata esse coniiciat; sic enim postrema *διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν ἀπρεπές* apte cohaerent, nunc alia sententia eiusdem initii male interrupta. Ex iis qui nobis supersunt oratores, parum hoc Aristotelis dictum confirmaveris, at intelligit qui interciderunt et in scriptis efflatum et tumidum dicendi genus, quo in foro utebantur, vitasse videntur.

Cap. XII.

4 *οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ καὶ ἀγωνιστική*] Conf. Isocrat. Paneg. § 11. Philipp. § 25 seqq. Quint. XII, 10, 49—57. In A exstat *ἡδὺ τῆι γραφικῆι* solemni errore littera *A* in *Δ* mutata.

11 *τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων*] Demetrius § 193: *ἐναγώνιον μὲν οὖν ἴσως μᾶλλον ἡ διαλελυμένη λέξις, ἡ δ' αὐτὴ καὶ ὑποκριτικὴ καλεῖται· κινεῖ γὰρ ὑπόκρισιν ἡ λύσις. γραφικὴ δὲ λέξις ἡ εὐανάγνωστος· αὕτη δέ ἐστιν ἡ συνηρτημένη καὶ οἷον ἠσφαλισμένη τοῖς συνδέσμοις. διὰ τοῦτο δὲ καὶ Μένανδρον ὑποκρίνονται λελυμένον ἐν τοῖς πλείστοις, Φιλήμονα δ' ἀναγινώσκουσιν.*

13 *οἷον Χαιρήμων*] Tragicus poeta laudatus supra II, 23, notatus de poet. cap. 2. 24., cuius fabulae melius legebantur, quam agebantur. Conf. Ed. Müller in Zeitschrift für Alterthumswissenschaft 1838 p. 188 seq.

16 *οἱ δὲ τῶν ῥητόρων ἢ τῶν λεχθέντων*] Sic cod. A, *rhetorum non lectorum* vet. transl., *ῥητόρων εὖ λεχθέντων*

ceteri fere omnes; vulgata *ῥητόρων εὖ λεχθέντες* ex interpolatione prodiit neque librorum fide commendatur; nam illud *εὖ* si additur, non minus scriptis quam dictis orationibus erat reddendum. Si verum est *τῶν ῥητόρων*, etiam *τῶν γραφικῶν* de oratoribus est intelligendum, sed vereor ut hi *γραφικοὶ* dicantur; alii illud *γραφικῶν* de orationibus explicuerunt. At ne *λόγοι* quidem *γραφικοὶ* dicuntur, sed *γραπτοί*, neque genitivum illum in Aristotele feram. Cod. A non *γραφικῶν*, sed *γραφῶν* exhibet, idemque vertit vet. transl., quod vocabulum corruptum cave ex v. 13 expleas *λογογράφων*. Adde singularem numerum v. 17 *ἁρμόττει* explicari non posse; hic ipse subiectum non esse *λόγους*, quod vel grammatica negat, sed ut v. 3 *λέξιν* docet, ut integer locus sic restituendus sit: *καὶ παραβαλλομένη ἡ μὲν τῶν γραφόντων ἐν τοῖς ἀγῶσι στενὴ φαίνεται, ἡ δὲ τῶν ῥητόρων ἢ τῶν λεχθέντων ἰδιωτικὴ ἐν ταῖς χερσίν, αἴτιον δ' ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι ἁρμόττει.* Et si sana sunt *ἢ τῶν λεχθέντων* neque explicandi causa addita, licet etiam *γραφομένων* reponere.

21 *ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ οὔ, καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται*] Sic ex A, in quo *οὔ* exstat, scripsimus, conf. Vaterus p. 175., ceteri libri hanc particulam omittunt; tum vero *καί*, nisi aliquid excidit, ferri nequit. Aquila Romanus cap. 30 de figuris ploce et palillogia: *atque hae duae figurae, superior et ista ipsa de qua locuti sumus, non ad ornandam magis et exornandam orationem ut illae superiores, sed ad accendendam pugnam dicendi valent, sicut vel magis pleraque, earum quae consequentur. Ideoque et Aristoteli et iteratio ipsa verborum ac nominum et repetitio frequentior et omnis huiusmodi motus actioni magis et certamini, quam stilo videtur convenire, qua de re in tertio Rhetoricarum libro artium disserit.* Conf. Demetrius § 194. 271.

23 *ὅπερ ὥσπερ ὁδοποιεῖ τῷ ὑποκρίνεσθαι*] Sic ex A et vet. transl. Victorius; III, 14: *πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσὶ καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι.* Bekkerus ex coniectura dedit: *ὡς προοδοποιεῖ.* Ceteri *ὅπερ ὁδοποιεῖ τὸ*

24 *κλέψας ὑμῶν*] *ἡμῶν* schol. 70, 14.

25 *Φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς*] Vid. Meineke histor. Comic. p. 369. III, 166. Versus exstat apud Athen. XIV p. 614 c: *Ἀναξανδρίδης δ' ἐν Γεροντομανίᾳ καὶ εὑρετὰς τῶν γελοίων φησὶ γενέσθαι Ῥαδάμανθυν καὶ Παλαμήδην λέγων οὕτως*

καίτοι πολύ γε πονοῦμεν.
τὸν ἀσύμβολον εὗρε γελοῖα λέγειν Ῥαδάμανθυς καὶ
Παλαμήδης.

Cod. A: *ὁ ὑποκριτικός.*

27 *ὅτε λέγει*] Immo *λέγοι.*

29 *ὁ τὴν δοκὸν φέρων*] Monotoniam notat.

32 *ἔτι*] Non novum est, sed rationem praecedentium reddit, unde *ὅτι* scribendum.

pag. 1414 1 *δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον ὅσα φημί*] Alterum videtur repetitionis exemplum, sed graecum non est; alia prorsus suadent A et vet. transl., in quibus et *δὲ* et *ὅσα φημὶ* desunt; unum est exemplum, quod interrupit *πολλὰ δοκεῖ* inserens Aristoteles: *ἦλθον, διελέχθην, ἱκέτευσα· πολλὰ δοκεῖ· ὑπερεῖδεν ὅσα εἶπον.* Addit vero illud *πολλὰ δοκεῖ* ut v. 5 et supra v. 33.

2 *καὶ Ὅμηρος*] Il. II, 671:

Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐΐσας,
Νιρεὺς Ἀγλαΐης θ' υἱὸς Χαρόποιό τ' ἄνακτος,
Νιρεὺς ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν.

Conf. Demetr. § 59—62.

8 *ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ*] Vaterus p. 176 imaginem intelligit, quam quo plures auditores circumdant, eo minus singuli propius accedere possunt, neque quisquam tam accurate picturam examinat, quam si solus adesset; ita et schol. graecus et Sturmius; de pictura umbratili, in qua artis perspectivae apparent vestigia, praeter alios explicant Heindorf ad Plat. Theaet. § 154, Schneider ad Eclog. physic. p. 265.

11 *ἡ δὲ δίκη ἀκριβέστερον*] Necessario *δικανικὴ ἀκριβεστέρα* scribendum est, et illud vidit iam Tyrwhittus ap. Gaisf. Quae sequuntur verba *ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἑνὶ κριτῇ*, non *δικανικὴν λέξιν*, sed *ἐπιδεικτικὴν* indicant vel *γραφικήν*, quam *ἀκριβεστάτην* esse monuit initio capitis; *κρι-*

τῆς vero sic supra I, 3. II, 18 dicitur. Deteriores libri *εἰ ἑνί*, nonne *ἡ ἐν ἑνὶ κριτῇ*?

Alcidamas qui dicitur *περὶ σοφιστῶν* p. 82 (675): *εἰ γὰρ* [fort. *ἔτι*] *οἱ τοῖς ὀνόμασιν ἐξειργασμένοι καὶ μᾶλλον ποιήμασιν ἢ λόγοις ἐοικότες καὶ τὸ μὲν αὐτόματον καὶ πλέον ἀληθείας ὅμοιον ἀποβεβληκότες, μετὰ παρασκευῆς δὲ πεπλάσθαι καὶ συγκεῖσθαι δοκοῦντες ἀπιστίας καὶ φθόνου τὰς τῶν ἀκουόντων γνώμας ἐμπιπλῶσι — τεκμήριον δὲ μέγιστον· οἱ γὰρ εἰς τὰ δικαστήρια τοὺς λόγους γράφοντες φεύγουσι τὰς ἀκριβείας καὶ μιμοῦνται τὰς τῶν αὐτοσχεδιαζόντων ἑρμηνείας, καὶ τότε κάλλιστα γράφειν δοκοῦσιν, ὅταν ἥκιστα γεγραμμένοις ὁμοίους πορίσωνται λόγους*, et paulo post: *ἀνάγκη δέ ἐστιν, ὅταν τις τὰ μὲν αὐτοσχεδιάζῃ τὰ δὲ τυποῖ, τὸν λόγον ἀνόμοιον ὄντα ψόγον τῷ λέγοντι παρασκευάζειν καὶ τὰ μὲν ὑποκρίσει καὶ ῥαψῳδίᾳ παραπλήσια δοκεῖν εἶναι, τὰ δὲ ταπεινὰ καὶ φαῦλα φαίνεσθαι παρὰ τὴν ἐκείνων ἀκρίβειαν.*

12 *ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ἐν ῥητορικοῖς*] Sensum perspexit Victorius, parvam habent facultatem utendi praesidiis artis, sed verba vix sana sunt, neque Aristoteles dicit *τὰ ῥητορικά*, et sane in A est *ῥητορικῆς*, ut *ἐν* locum mutasse credas et supra scriptum *ἡ ἐν ἑνὶ κριτῇ*, vel hic *ἔνεστι ῥητορικῆς*.

16 *ὅπου φωνῆς*] Sic Isocrat. Panath. § 9, qui forum nunquam ascendit, queritur: *οὕτω γὰρ ἐνδεὴς ἀμφοτέρων ἐγενόμην τῶν μεγίστην δύναμιν ἐχόντων παρ' ὑμῖν, φωνῆς ἱκανῆς καὶ τόλμης, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν πολιτῶν, ὧν οἱ μὴ τυχόντες ἀτιμότεροι περιέρχονται πρὸς τὸ δοκεῖν ἄξιοί τινος εἶναι τῶν ὀφειλόντων τῷ δημοσίῳ· τοῖς μὲν γὰρ ἐκτίσειν τὸ καταγνωσθὲν ἐλπίδες ὕπεισιν, οἱ δ' οὐδέποτ' ἂν τὴν φύσιν μεταβάλοιεν.* Verba melius sic cohaerent: *ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκρίσεως δεῖ, τοῦτο δὲ ὅπου φωνῆς καὶ μάλιστα ὅπου μεγάλης, ἐνταῦθα ἥκιστα ἀκρίβεια ἔνι.*

19 *δευτέρα δὲ ἡ δικανική*] Quintil. III, 8, 62: *Theophrastus quam maxime remotum ab omni affectione in deliberativo genere voluit esse sermonem, secutus in hoc auctoritatem praeceptoris sui, quamquam dissentire ab eo non timide*

solet. Namque Aristoteles idoneam maxime ad scribendum demonstrativam proximamque ab ea iudicialem putavit, videlicet quoniam prior illa tota esset ostentationis; haec secunda egeret artis vel ad fallendum, si ita poposcisset utilitas; consilia fide prudentiaque constarent. Quibus in demonstrativa consentio; nam et omnes alii scriptores idem tradiderunt; in iudiciis autem consiliisque secundum conditionem ipsius, quae tractabitur, rei accommodandam dicendi credo rationem. Licet his addere quibus Victorius hunc Quintiliani locum commentatus est: non videtur autem optimus doctor dictionem demonstrativi generis propriam maxime aptam dicere ad scribendum, quoniam tota ostentationis sit, sed quia orationes illae scribebantur ut legerentur, sumptaeque postea in manus diligenter perpenderentur; sed neque iudicialem secundum locum tenere voluit, quia egeret artis ad fallendum, sed quoniam haberentur ad paucos iudices et aliquando etiam ad singulos, ut si quid in illa negligens foret inconditeque compositum, non lateret, sed ab illis non omnino rudibus hominibus animadverti sedato animo perspicique commode posset. Quod cum in concionibus non contingeret, (cum imperita enim illic multitudine res erat in conventuque hominum turbulentorum orationes illae habebantur) ideo postremum locum huic generi assignat minimeque omnium has exquisitas subtilesque esse vult; non ea de causa, qua ipse existimavit. Sermo autem auctoris hic est de exquisita magis aut minus oratione, non de ornatu splendoreque ipsius, ut Quintilianus videtur accepisse. Haec Victorius contra Quintilianum. Idem tradit XII, 10, 51 e posterioribus quosdam novum discrimen sibi invenisse videri: *quin illi subtiles magistri παράδειγμα dicendo, ἐνθύμημα scribendo esse aptius tradiderunt.*

20) ὅτι ἡδεῖαν δεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ] Hoc contra Isocratis aliorumque rhetorum de elocutione praecepta dictum est; improbat Aristoteles qui eam in gravem mediam attenuatam figuram dividunt: μεγαλοπρεπῆ multis exponit Demetrius §§ 38. 58. Cum duo elocutionis modi, τὸ ἡδὺ et τὸ μεγαλοπρεπές, moventur, utrumque in iis quae exposuit, constare dicendum erat, unde ostendit: τὸ γὰρ ἡδεῖαν εἶναι ποιήσει δῆλον ὅτι τὰ εἰρημένα et item: καὶ τὸ ἡδεῖαν τὰ εἰρημένα

ποιήσει, exspectamus enim *καὶ τὸ μεγαλοπρεπῆ*. Sed *τὸ ἡδύ*, quod ubique adesse decet, exponit idque in eo quod *πρέπον* dixit, latere docet; *τὸ μεγαλοπρεπὲς* quod rarius poscitur, missum facit. Fort. Theodectem, qui *διήγησιν μεγαλοπρεπῆ* et *ἡδεῖαν* esse voluit, intelligit; Quintil. IV, 2, 63: *illa quoque ut narrationi apta, ita cum ceteris partibus communis est virtus, quam Theodectes huic uni proprie dedit; non enim magnificam modo vult esse, verum etiam iucundam expositionem.*

26 *τὸ ἡδεῖαν*] Repete *εἶναι* ex v. 22.

28 *καὶ κοινῇ περὶ ἁπάντων καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος*] Prius cap. 2—11, posterius cap. 12; ceterum notandum dicendi genus. Ethic. Eud. I, 3: *ἐπεὶ δ' εἰσὶν ἀπορίαι περὶ ἑκάστην πραγματείαν οἰκεῖαι, δῆλον ὅτι καὶ περὶ βίου τοῦ κρατίστου καὶ ζωῆς τῆς ἀρίστης εἰσίν*. Polit. III, 11 p. 1281, 15: *εἰ μὲν οὖν περὶ πάντα δῆμον καὶ περὶ πᾶν πλῆθος ἐνδέχεται ταύτην εἶναι τὴν διαφορὰν τῶν πολλῶν πρὸς τοὺς ὀλίγους σπουδαίους, ἄδηλον· ἴσως δὲ νὴ Δία δῆλον ὅτι περὶ ἐνίων ἀδύνατον*, si sanus locus est. De coelo IV, 3 p. 310, 20.

Cap. XIII.

30 *δύο μέρη· ἀναγκαῖον*] Possunt et plures esse et sunt plerumque, ut ipse b, 8 profitetur, necessariae autem sunt duae, hoc ubique urget initio et fine: *ἀναγκαῖα ἄρα μόρια πρόθεσις καὶ πίστις*, quare hic quoque scribendum videatur: *δύο μέρη ἀναγκαῖα· ἀναγκαῖον*

31 *καὶ τοῦτ' ἀποδεῖξαι*] Rem qua de agitur, confirmare, sic A et vet. transl.; ceteri libri *τότ'*, non male, quo temporis discrimen magis appareat, illud tamen *τε .. καὶ* suadere videtur. *καὶ τὸ ἀποδεῖξαι* schol. 71, 26.

34 *τούτων δὲ τὸ μὲν πρόθεσίς ἐστι τὸ δὲ πίστις*] Hae duae partes omnibus orationibus, ut in philosophia *πρόβλημα* et *ἀπόδειξις*, communes sunt; tamen et posteriores hanc veram Aristotelis divisionem neglexerunt, illam veterum, quod iudiciale genus maxime sequiebantur, probaverunt; vetustissimus de partibus orationis locus legitur in Plat. Phaedro p. 81

(266): προοίμιον, διήγησις, μαρτυρίαι τε ἐπ' αὐτῇ, τεκμήρια, εἰκότα, quibus si non plura, certe ἐπίλογος accedit; Aristoteles ipse tradit προοίμιον, διήγησις, τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἐπίλογος, confutationi addenda est confirmatio; Coracis divisio, si fides est praestanda Rhet. Graec. IV, 12. (conf. IV, 488. V, 215. 220. VI, 13. VII, 107.): προοίμιον, διήγησις, ἀγῶνες, παρέκβασις, ἐπίλογος. Quintilianus III, 9, 5: *tamen neque iis assentior, qui detrahunt refutationem, tanquam probationi subiectam, ut Aristoteles; haec enim est quae constituat, illa quae destruat. Hoc quoque idem aliquatenus novat, quod prooemio non narrationem subiungit, sed propositionem; verum id facit, quia propositio ei genus, narratio species videtur, et hac non semper, illa semper et ubique credit opus esse.* At Quintilianus de partibus causarum iudicialium, Aristoteles de iis, quae omnibus generibus communes et necessariae sunt, agit; recte Victorius: Falso tamen et imperite ita sensit, ut qui prorsus videatur nescisse, non minus quae refellunt, quam quae confirmant argumenta, probationes esse, ut Aristoteles et in superiore libro et aliis in locis declaravit. Rem autem ita se habere, si disserendi artem non didicerat, ex partitionibus etiam Ciceronis potuit animadvertere (9, 33), qui cum filius dixisset: *Nempe ea sequuntur quae ad faciendam fidem pertinent*, ait: *Ita est, quae quidem in confirmationem et in reprehensionem dividuntur; nam in confirmando nostra probare volumus, in reprehendendo redarguere contraria.* Ipse Quint. XII, 10, 52: *Quodsi mihi des consilium iudicum sapientum, perquam multa recidam ex orationibus non Ciceronis modo, sed etiam eius qui est strictior multo, Demosthenis. Neque enim affectus omnino movendi erunt, nec aures delectatione mulcendae, cum etiam prooemia supervacua esse apud tales Aristoteles existimet; non enim trahentur his illi sapientes; proprie et significanter rem indicare, probationes colligere satis est.*

37 *διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ μόνου λόγου ἐστίν*] Sic A, ceteri cum vet. tr. *λόγου μόνου*; hoc adiectivum *μόνου* si tenes, abundat *που*, quod vet. transl. non vertit, at melius exulat *μόνου*.

pag. 1414b 1 *ἢ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν*] Isocratis Panathenaico,

quae demonstrativi generis est oratio, § 266: *περὶ μὲν οὖν ὧν ὑπεθέμην ἱκανῶς εἰρῆσθαι νομίζω· τὸ γὰρ ἀναμιμνήσκειν καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων οὐ πρέπει τοῖς λόγοις τοῖς τοιούτοις.*

5 *ἢ συμβουλή*] Ita iam Aldus; saepe quidem occurrit in deliberativo genere *ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία*, sed non qua *συμβουλή*. Bekkerus codices secutus *ἡ* scripsit. III, 16 fine: *ἀλλὰ τότε οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιεῖ ἔργον*. Vaterus, quem Gaisfordus secutus est, etiam *ἢ κατηγορία καὶ ἢ ἀπολογία*, quamvis ne hoc quidem placeat.

5 *ἀλλ' ὁ ἐπίλογος ἔτι οὐδὲ*] Haec coniungenda esse, non ut vulgo distinguitur, *ἀλλ' ὁ ἐπίλογος. ἔτι*, viderunt Victorius, Vaterus, sed tum *ἔτι* (sic A, *ἔτι δὲ* ceteri fere omnes) ferri nequit et delendum aut in *ἐστίν* mutandum est.

6 *λόγος ἢ τὸ πρᾶγμα*] Facile coniicias *ἢ ἤ*, sed opus non est.

7 *συμβαίνει γὰρ τοῦ μήκους ἀφαιρεῖσθαι*] E longa oratione licet delibare quibus peroremus, e pusilla oratione quam facile memoriae mandes non item; itaque huic epilogus non convenit.

8 *ἴδια μὲν οὖν ταῦτα*] Poet. 12: *κοινὰ μὲν ἁπάντων ταῦτα, ἴδια δὲ τὰ* . . Poterat hoc quoque loco dicere: *κοινὰ μὲν οὖν ἁπάντων ταῦτα, ἴδια δὲ προοίμιον, ἐπίλογος.* Conf. p. 1415, 22.

9 *τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον τῶν πίστεών ἐστι*] III, 17: *τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεων ἔστι τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει, τὰ δὲ συλλογισμῷ.*

14 *οἱ περὶ Θεόδωρον*] Plat. Phaedro p. 81 (266): *καὶ καλῶς γε ὑπέμνησας. προοίμιον μὲν οἶμαι πρῶτον ὡς δεῖ τοῦ λόγου λέγεσθαι ἐν ἀρχῇ. ταῦτα λέγεις, ἦ γάρ; τὰ κομψὰ τῆς τέχνης; ΦΑΙ. ναί. ΣΩ. δεύτερον δὲ δὴ διήγησίν τινα μαρτυρίας τ' ἐπ' αὐτῇ, τρίτον τεκμήρια, τέταρτον εἰκότα. καὶ πίστωσιν οἶμαι καὶ ἐπιπίστωσιν λέγειν τόν γε βέλτιστον λογοδαίδαλον Βυζάντιον ἄνδρα. ΦΑΙ. τὸν χρηστὸν λέγεις Θεόδωρον; ΣΩ. τί μήν; καὶ ἔλεγχόν γε καὶ ἐπεξέλεγχον ὡς ποιητέον ἐν κατηγορίᾳ τε καὶ ἀπολογίᾳ.* Quae quomodo intelligam,

vid. Artium script. p. 99. *πίστωσιν* et *ἐπιπίστωσιν* in iudiciali genere Theodorus *ἔλεγχον* et *ἐπεξέλεγχον* dicit, quam postremam vocem *τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον* et *τὴν ἀντιπαραβολήν*, quae fere omnia *ἐκ τῶν εἰκότων* constant, continere ex Aristotelis verbis coniicere licet. *Προδιήγησις* est quae vulgo *προκατάστασις* dicitur, Hermog. III p. 81—91. Rhet. Gr. V, 220. 384. VII, 721. *ἐπιδιήγησις* quid sit, explicat Quintil. IV, 2, 128. Adde Rufum III p. 453, Curium Fortunat. p. 81, Art. script. p. 100.

14 *διήγησις ἕτερον καὶ ἡ ἐπιδιήγησις*] Articulum *ἡ* om. Morelius, quem ceteri secuti sunt; is saepius sequenti substantivo additus invenitur. Poet. cap. 4 p. 1449, 1: *ὥσπερ Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια*, sic A.

17 *εἰ δὲ μή, γίνεται κενὸν καὶ ληρῶδες, οἷον Λικύμνιος ποιεῖ*] Grammatica non concedit, ut explices; tum demum si novam speciem et ab aliis differentem induxeris, novum nomen ponere licet, alioqui si non nova sed nota est species neque discrepans, inane et nugatorium est verba fingere, numerumque partium orationis frustra augere, ut fecit Licymnius, qui vocabulis distinxit quae nullae orationis sunt partes; invenit enim *ἐπούρωσιν*, *ἀποπλάνησιν*, *ὄζους*. Verba enim graeca non sic sunt solvenda: *εἰ δὲ μὴ εἶδός τι λέγων καὶ διαφορὰν ὄνομα τίθεται*, sed *εἰ δὲ εἶδός τι λέγων* . . *ὄνομα μὴ τίθεται*, quasi Licymnius hoc neglexisset, cuius nomina ab ipso inventa redduntur; tum *κενὸν* quidem hoc esse video, nam nil dicitur, sed *ληρῶδες* quomodo esse possit, non intelligo. Exspectamus potius, modo ne sit nomen quod dederis *κενὸν καὶ ληρῶδες*, ut Licymnius fecit, qui digressionem, *ἀποπλάνησιν*, (Rufin. 13) poeticis et parum apertis vocabulis *ἐπούρωσιν* et *ὄζους* appellavit. At hunc sensum non sine maiore correctione intuleris, primum deleta particula *καὶ* post *ὀνομάζων*, tum mutatis *εἰ δὲ μή*, quacumque ratione v. c. *ἰδεῖν δὲ μὴ γένηται*. Ficta sunt quae schol. gr. praebet: *ὁ Λικύμνιος ῥήτωρ ἦν, τὰς ἐπαναλήψεις ἔλεγεν ἐκεῖνος ἐπωρούσεις. τὸ οὖν ὄνομα τοῦτο τὸ ἐπόρουσίς ἐστιν ἀσαφὲς καὶ οὐ παριστᾷ καὶ δηλοῖ τί σημαίνει, καὶ λοιπὸν εἰ οὐ δηλοῖ τί σημαίνει, λοιπὸν κενόν ἐστι τὸ εἶδος τοῦτο, εἴ γε ἄγνωστόν ἐστιν ἡμῖν. ἐπούρουσις κυρίως ἐστὶ τὰ*

συνεπουρίζοντα καὶ βοηθοῦντα τοῖς ἐνθυμήμασι καὶ ἁπλῶς ὅσα λέγονται βοηθοῦντα τῇ ἀποδείξει τοῦ πράγματος ἐκτός ἐστι. Si *ὄνομα τίθεσθαι* (A ap. Victorium habet *ὀνόματι θέσθαι*, vet. transl. *nomen aliquod ponere*, *ὄνομά τι θέσθαι*) certum rei significandae aptum et quod dicunt technicum vocabulum imponere significat, tum omnia sunt sana et Aristoteles Licymnium (conf. Heind. ad Plat. Phaedr. p. 318) vituperat, quod eandam rem tribus variis verbis indicaverit; et sic schol.: *δεῖ δὲ τοὺς λέγοντας διαφοράν τινος πράγματος θεῖναι καὶ ὄνομα σαφές τι τῷ εἴδει τοῦ λόγου καὶ τῇ διαφορᾷ πῶς δεῖ ὀνομάζειν αὐτά, εἰ δὲ μή, ἤτοι δὲ μὴ τιθέασιν ὄνομα σαφὲς τῷ ἐφευρεθέντι εἴδει τοῦ λόγου καὶ τῇ διαφορᾷ ἀλλ' ἀσαφές, λοιπὸν γίνεται κενὸν καὶ ληρῶδες.*

18 *ἐπούρωσιν*] A., vet. tr., *ἐπέρωσιν* vel *ἐπόρουσιν* ceteri, de secundo vento, quo quis nimium abripitur, dictum videtur. Portus *ἐπέρρωσιν* confirmationem et corroborationem, *ὄζους* partes argumentorum intelligit.

Cap. XIV.

20 *προαύλιον*] Conf. Cicero de orat. II, 80, 325, qui ne contrarium putes, de iudiciali genere loquitur. Isocrat. Panath. § 39 de iis quae in exordio disseruit § 5—39: *ἃ μὲν οὖν ἐβουλήθην καὶ περὶ ἐμαυτοῦ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὥσπερ χορὸς πρὸ τοῦ ἀγῶνος προαναβαλέσθαι, ταῦτά ἐστιν.* v. 21 requirimus potius: *τῷ μὲν οὖν προαυλίῳ ὅμοιον τὸ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμιον.*

24 *συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ*] *ἐνδόσιμον* est Hesychio *τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς κιθάρισμα*, quo cantandi auspicium fit, at hic non ipsum exordium esse videtur, sed id quod exordium cum oratione connectit et coniungit, qua de re auctor non loquitur, ut de veritate lectionis dubitem. Attende v. 26 *ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι* et infra v. 7 *τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ.*

27 *παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον*] § 1—13. Quintilianus III, 8, 8: *Aristoteles quidem, nec sine causa, putat et a nostra et ab eius, qui dissentiet, persona duci frequenter in consiliis exordium, quasi mutuantibus hoc*

nobis a iudiciali genere; nonnunquam etiam, ut minor res maiorve videatur; in demonstrativis vero prooemia esse maxime libera existimat; nam et longe a materia duci, ut in Helenae laude Isocrates fecerit; et ex aliqua rei vicinia, ut idem in Panegyrico cum queritur, plus honoris corporum quam animorum virtutibus dari; et Gorgias in Olympico laudans eos, qui primi tales instituerint conventus. Confer exordium Euagorae § 1—11. Busiridis § 1—8. Panathenaici § 1—38, quod his verbis, quae Aristotelis sententiam optime confirmant, finitur: *ἃ μὲν οὖν ἐβουλήθην καὶ περὶ ἐμαυτοῦ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὥσπερ χορὸς πρὸ τοῦ ἀγῶνος προαναβαλέσθαι, ταῦτά ἐστιν.*

28 *κοινὸν*] Bonitz I, 96, *οἰκεῖον* libri.

29 *ἁρμόττει καὶ μὴ*] A, *καὶ* ceteri om.

31 *ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ*] Qua oratione ut Isocrates Panegyrico, Graecos ad concordiam contra Persas excitavit, vid. Foss de Gorgia p. 63. Deteriores libri *ὀλυμπιακῷ*, vid. Th. Mag. s. v.

33 *Ἰσοκράτης δὲ ψέγει*] Initio Panegyrici; idem problema tractavit Aristotel. *προβλημ.* XXX, 11. adversus Isocratem, quod Victorius perspexit; tribus argumentis acutissime excogitatis illam *ἀπορίαν* solvit, id vero quod simplicissimum et verissimum est, illa aetate talem *σοφίαν* nondum exstitisse aut non magni factam esse ibi non legitur. Conf. Eurip. et Xenophanes ap. Athen. X, 5 p. 410.

36 *διὸ καὶ αὐτὸς Ἀριστείδην ἐπαινεῖ*] Quisnam? auctorne laudationis, qua Paris efferebatur, ut Victorius coniecit? conf. II, 23. 24. At graeca verba hoc non admittunt. An est ὁ *αὐτός*, Gorgias?

38 *ὥσπερ Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμου*] Ex Alexandri oratione, quam saepius iam laudavit, sumptum videtur. Tum schol. gr. *γράφεται δὲ οὕτως διὰ ω μεγάλου*, et ita marg. C. Ita correctum est, ut incertus ille *οὗτος* abiret.

pag. 1415 4 *οἷον Χοιρίλος*] Schol. graec. ex Victorii apographo: *ἡ ὑπόθεσις τούτου τοιάδε· δάκνεται ἐπὶ τοῖς ποιητικοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀκμάζουσιν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ· καὶ οὕτω χαλεπαίνων ἀποφθέγγεται ταῦτα τὰ ἔπη*

ὦ μάκαρ ὅστις ἔην κεῖνον χρόνον ἴδρις ἀοιδῆς
μουσάων θεράπων, ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών·
νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι,
ὕστατοι ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ' οὐδέ ποι ἔστιν
πάντῃ παπταίνοντα νεοζυγὲς ἅρμα πελάσσαι.

καὶ τὰ ἑξῆς· αἰτιᾶται οὖν τὴν σύγχυσιν τῶν ποιητῶν καὶ ἀποδύρεται διὰ τὴν ποιητικὴν κοινωθεῖσαν καὶ συγχυθεῖσαν καὶ ὡσανεὶ μοιρασθεῖσαν παρὰ συγκλύδων καὶ ἀγελαίων ἀνδρῶν, οἷον ὡς ἔοικεν ἐθρασύνοντο κατὰ τοῦ ἀνδρός. Mirum sane, si auctor huius scholii ex integro Choerili exordio hunc dederit sensum; nam quantum ex allatis versibus et Aristotelis verbis coniici potest, artis epicae omnibus iam ab aliis commodis occupatis fines admodum constrictos et novum opus et inauditum aggredi difficile esse, poeta questus est; nihil ex antiquo illo mythico tempore illaudatum restare, igitur se historicum carmen ex rebus nuperrime gestis esse conditurum. — In edito commentario haec non leguntur, neque in scripto Monacensi, sed invenit post Victorium Gaisfordus in schol. gr. cod. bibl. Bodl. Laud. 49, cuius fini duo adhaerent folia ab editis diversa, quae praeter alia vilioris pretii insigne hoc fragmentum Choerili complectuntur, hac lectionis varietate: *Ὄπισθεν πρὸ δύο ἴσως τετραδίων περὶ ἐπιδεικτικοῦ προοιμίου λέγων ἐμνήσθη ὁ Ἀριστοτέλης ἔπους τοῦ Χοιρίλλου· ἡ δὲ ὑπόθεσις* . . . Haec scholia integra ex Paris. 1869 fini adiecimus. Conf. Naeke p. 104 seqq. Muret. V. L. XII, 14.

7 *δεῖ δὲ ἢ ξένα ἢ οἰκεῖα εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ*] Repetit paucis supra dicta; iam ne attingam mirum praeceptum, quod quisque sequitur, contrarium supra dixit in demonstrativo genere non ex causa, sed aliunde esse sumenda exordia. Exspectamus igitur: *δεῖ δὲ ξένα, οὐκ οἰκεῖα* vel *μᾶλλον ξένα ἢ οἰκεῖα.*

8 *τοῦ δικανικοῦ*] Malim *τῶν δικανικῶν,* quod praecedit *τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων.*

8 *δεῖ λαβεῖν*] *ὑπολαβεῖν* coniicias, sed illud etiam II, 22 p. 1306, 3.

11 *διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα εἴτε σκῦλα*] Incerti dithyrambi initium; ap. schol. gr. *οἷον ἦλθον εἴς σε διά σε καὶ τὰ τεὰ*

καὶ τὰ σὰ δῶρα καὶ εὐεργετήματα καὶ τὰ σκῦλα ὦ θεὲ διόνυσε. eaque in textum vett. edd. relata sunt.

12 *ἐν δὲ τοῖς λόγοις καὶ ἔπεσι*] *λόγοις* videtur idem esse quod modo dixit, *προλόγοις*, et ita scribit graecus et vetustus latinus interpres; at tum debebat dicere Aristoteles: *ἐν δὲ τοῖς δράμασι καὶ ἔπεσι*, fabulae vero nunquam *λόγοι* dicuntur; adde ambiguum *ἐν τοῖς λόγοις δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου*. Primum epicam poesin exponit atque exempla congerit, tum idem in fabulis fieri addit. Itaque verba *λόγοις καὶ* aliena manu inserta sunt, aut *ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς λόγοις καὶ ἔπεσι* scribendum est.

13 *περὶ οὗ ἦν ὁ λόγοις*] *ᾖ* A, vet. transl., cui *ἂν* addendum erat; neutrum verum, in hac formula verbum abesse solet, ut statim *οὗ ἕνεκα ὁ λόγος*.

17 *ἤγεό μοι λόγον*] Choerili esse versus censuerunt Barnesius in vita Euripidis cap. 30, Frid. A Wolfius apud Schellenb. ad Antimach. p. 39, postremo Naeke p. 111—120, qui post versus illos quinque aliquid insertum, quod nunc nescimus, fort. exempla quaedam, tunc Musa invocata transitum ad rem verbis *ἤγεό μοι* fieri putat; idem cum Barnesio epice *᾿Ασίης* dedit. Improbat hanc sententiam F. G. Welcker Der epische Cyclus p. 313 aliud epicum poema vetustum, Amazoniam vel Atthidem Hegesinoi intelligens; nam et Homeri locos prima carminis verba laudari docere neque Aristotelem ex eodem Choerilo duo diversa principia tradere verisimile esse. At non prima carminis verba, sed propositionem, Homero sane, non item aliis primo versu indicatam, exponere vult philosophus, et quis incipiet verbis *ἤγεό μοι λόγον ἄλλον*? hoc ipsum aliud praecessisse probat; et si supra iam attigit, ideo non duo et diversa principia sunt. Itaque huic multum praestat prior coniectura, quae Choerili esse versus dicit.

19 *περὶ τὸ δρᾶμα*] Portus *περὶ ὃ* (immo *οὗ*) *τὸ δρᾶμα*.

20 *ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς· ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος*] Oedip. Tyr. v. 767, ubi quae sibi accidissent, narrat. At haec non in prologo exponuntur, unde Vaterus p. 180 integrum hoc exemplum ab alio male additum esse et prologum ex sensu Aristotelis de poet. cap. 13 actum fabulae primum usque ad parodum significare censet; idem iam antea Twiningius ad

poet. p. 220 suspicatus est; sed ne tum quidem neque *δηλοῖ*, debebat esse *δηλοῦσιν*, neque *καὶ* post *ὥσπερ* convenit. Constat Euripidem fabulis prologos praeponere, de quo more vid. Lessing in Hamb. Dramat., quem ut alios quae Aristoteles hic ad defendendum poetam dixit, fugerunt; iam reliquos etiam tragicos etiamsi non statim initio, tamen alicubi in fabula, qua de re agatur, ut Sophoclem in Oedipo rege, indicare monet. Hoc si voluit Aristoteles, litura verborum *ἐν τῷ προλόγῳ* aut transpositione erit succurrendum: *ὥσπερ Εὐριπίδης ἐν τῷ προλόγῳ, ἀλλά γέ που ὥσπερ Σοφοκλῆς· ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος*. Atticis inusitatum *ἀλλά γε* in Aristotele non offendit; nisi latet in *προλόγῳ* aliud, ut *λόγῳ*, *διαλόγῳ*, *πόρρω λόγῳ*, vel simile quid. Aristotelis esse *μνημονικὸν ἁμάρτημα* dicit Welcker griech. Trag. I, 384. Sane vix ex Aristotelis sententia illa in prologo leguntur; quodsi transposueris *ὥσπερ δηλοῖ καί*, verbum servari potest. — *δηλοῖ* delendum esse censet Vahlen p. 559, inclusitque Bekker[3].

21 *καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως*] Inde ad Latinos translatum, ut Plautus in milite II, 1 argumentum enarrat.

23 *διόπερ ἂν δῆλον ᾖ*] v. c. si *δευτερολογία* est ut Demosthenis Leptinea, ubi vid. Fr. A. Wolfius initio. Rhet. Gr. VII p. 64. Ceterum vide rhetorum sententias ad Auct. ad Herenn. I, 4.

25 *ἰατρεύματα καὶ κοινά*] Quod cum re ipsa non cohaerent, nam *τὸ δεῖγμα τοῦ λόγου* non *κοινόν*, sed *ἴδιον* est. Aristoteles ex auditoris persona, ut exordium attentum docilem benevolum reddat, derivat; plerique vero tria illa primaria esse prooemii praecepta et benevolentiam ex nostra, ex adversarii, ex auditoris persona, e re esse contrahendam docent, quae non Aristotelem primum, sed rhetores aetate priores invenisse puto, posterioribus probata et accepta; vid. Anaxim. cap. 30 et 37, Auctor ad Herennium I, 5. Quintil. IV, 1, 6 seqq. Rhet. Gr. VII p. 52—54, ubi variorum de exordio sententiae congestae sunt; Rufus III p. 348.

26 *καὶ τοῦ ἐναντίου*] Haec verba praeponenda et coniungenda: *ἔκ τε τοῦ λέγοντος καὶ τοῦ ἐναντίου*, sic ipse statim coniungit, et omnes rhetores.

28 *ἀπολογουμένῳ μὲν γὰρ πρῶτον τὰ πρὸς διαβολήν*]

Cicero pro Milone cap. 2—8 praeiudicia refellit, Demosth. Ctesiph. § 1—17., Aeschines *παραπρ.* § 1—11.

35 *δὲ ἐκ τοῦ*] *τὸ* A; licet constructionem mutare *καὶ ἐνίοτέ* (*ἐστι*) *τὸ προσεκτικὸν ποιῆσαι*, sed parum placet, nec mirum inde correctum esse *καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προςεκτικὸν* . .

36 *οὐ γὰρ ἀεὶ συμφέρει*] Haec contra rhetores dicta sunt, qui non male auditorem semper in exordio attentum, si minus ad rem, tamen ad personam faciunt; alii in mala causa iudicem neque attentum neque docilem esse faciendum putarunt, de quibus vid. Quint. IV, 1, 37.

37 *διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προάγειν*] Auct. ad Herenn. I, 6, 10: *si defessi erunt auditores, ab aliqua re, quae risum movere possit, exordiemur, ab apologo, fabula verisimili* etc.

pag. 1415 b 1 *προσεκτικοὶ δὲ τοῖς μεγάλοις*] Auct. ad Herenn. I, 4, 7: *attentos habebimus, si pollicebimur, nos de rebus magnis, novis, inusitatis verba facturos, aut de iis quae ad rempublicam pertineant aut ad eos ipsos qui audient aut ad deorum immortalium religionem, et si rogabimus, ut attente audiant, et si numero exponemus res, quibus de rebus dicturi sumus.* Eadem Anaximenes, Cicero, Quintilianus, Iulius Victor, alii.

5 *ἔξω τοῦ λόγου*] Quint. IV, 1, 12: *negat haec prooemia esse Cornelius Celsus, quia sint extra litem; sed ego cum auctoritate summorum oratorum magis ducor, tum pertinere ad causam puto quidquid ad dicentem pertinet, cum sit naturale, ut iudices iis, quos libentius audiunt, etiam facilius credant.* Idem IV, 1, 72: *Aristoteles quidem in totum id necessarium apud bonos iudices negat.* XII, 10, 52 p. 1099 Burm.: *quodsi mihi des consilium iudicum sapientum, perquam multa recidam ex orationibus non Ciceronis modo, sed etiam eius, qui est strictior multo, Demosthenis; neque enim affectus omnino movendi erunt, nec aures delectatione mulcendae, cum etiam prooemia supervacua esse apud tales Aristoteles existimet: non enim trahentur his illi sapientes; proprie et significanter rem indicare, probationes colligere satis est.* Conf. supra I, 1.

11 *διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν*] Inde non ipsius Aristotelis esse illa exordii praecepta, sed priorum, ut Isocratis, probatur, vid. Artium script. p. 156 seq. Recte Quintilianus IV, 1, 5 de praeparandis auditoribus: *id fieri tribus maxime rebus inter auctores plurimos constat, si benevolum, attentum, docilem fecerimus; non quia ista non per totam actionem sint custodienda, sed quia initiis praecipue necessaria, per quae in animum iudicis, ut procedere ultra possimus, admittimur.* ubi vid. Meyer p. 364; iam dudum antea idem Auctor ad Herenn. I, 7, 11: *verum hae tres utilitates tametsi in tota oratione sunt comparandae, hoc est, ut auditores sese perpetuo nobis attentos, dociles, benevolos praebeant, tamen id per exordium causae maxime comparandum est.* Aristotelem quodammodo sequitur Cicero de oratore II, 79, 323: *nam et attentum monent Graeci ut principio faciamus iudicem et docilem, quae sunt utilia, sed non principii magis propria quam reliquarum partium, faciliora etiam in principiis, quod et attenti tum maxime sunt, quum omnia exspectant et dociles magis initiis esse possunt.*

13 *καί μοι προσέχετε τὸν νοῦν*] Similiter Cicero pro Milone 29, 79: *quin sic attendite iudices.*

16 *ὥσπερ ἔφη Πρόδικος*] Quintil. IV, 1, 73: *contraque est interim prooemii vis etiam non in exordio; nam iudices et in narratione nonnunquam et in argumentis ut attendant et ut faveant, rogamus, quo Prodicus velut dormitantes eos excitari putabat, quale est: Tum C. Varenus, qui a familia Anchariana occisus est: hoc, quaeso, iudices, diligenter attendite.* Non iudices, sed discipulos adhortatus est Prodicus, qui si dormitarent, ut attentos auditores redderet, se ex privatissima illa lectione, quam quinquaginta drachmis venderet, aliquid inculcaturum esse profitebatur. Conf. Artium script. p. 61. Aliter hoc explicat Welckerus: Prodikos von Keos, Vorgänger des Sokrates p. 25 seq., Hemsterhusium secutus: quando dormitant auditores, eos esse commonefaciendos quinquaginta drachmarum, quas persolverint, ut si parum sint attenti, suam rem agi intelligant. Hanc explanationem, ni fallor, neque genitivus admittit et Aristotelis consilio parum favet.

18 *οὐχ ᾗπερ ὁ ἀκροατής*] Recte Victorius articulum va-

care monet, semper ab Aristotele in hoc dicendi genere omissum; ex more suo dicendum ἢ ἀκροατής.

20 ἄναξ, ἐρῶ] Nuntius in Soph. Antig. v. 223, ubi non σπουδῆς, sed τάχους legitur. Verba τί φροιμιάζῃ ex Euripidis Iphigenia Taur. v. 1131 Herm.:

τί φροιμιάζῃ νεοχμόν, ἐξαύδα σαφῶς.

ubi cunctantem Iphigeniam Thoas alloquitur; diversorum poetarum et scriptorum locos nulla inserta particula καὶ laudari vidimus II, 23. III, 9. 11. Th. Bergk haec postrema Creontis verbis v. 240 pro εὖ γε στοχάζει reddenda esse censuit secutusque est socer eius, quibus uti licet scholiastarum Rhet. auctoritate. Iam inter veteres erant qui cum haec frustra in Antigona quaererent, litura expedirent; tradit enim schol. a nobis nunc editus: τὸ δὲ τί φροιμιάζῃ ἐν τισὶ τῶν ἀντιγράφων οὐ κεῖται. Nec melius Dind. haec v. 25 post προοιμιάζονται ponenda esse censet.

23 διὸ οἱ δοῦλοι] Met. XII, 11 p. 1091, 8. Eurip. Iphig. Aul. 213. Cf. Schneidewin Mus. Rhen. VII, 3, 460—464.

25 εἴρηται] ἐν τοῖς περὶ πάθη, vid. II, 1; nam haec omnia ad iudicum animos permovendos inventa sunt, maxime vero φιλία et ἔλεος secundum Homeri verba Odyss. VI, 327 exercenda sunt. Exordium e rebus ipsis ductum item transit, quod inventio, quomodo sit his utendum, docet; apte vero et accurate exponit Rufus Rhet. III p. 450.

28 δεῖ] οὖν δεῖ A solus, id in apodosi post ἐπεὶ δὲ rarissime invenitur.

30 ἁμῶς] Bekkerus, ἄλλως libri, nec in Aristotele mutandum.

31 Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ] Plat. Menexeno p. 379 (235), vid. supra I, 9.

33 τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου ἐστίν] Sic Isocratis Archidamus ex oratoris persona, ex auditorum Areopagiticus et Plataicus, ex sua et auditorum persona oratio de pace; similiter Demosthenis orationes.

38 τούτων δὲ ἕνεκα] Non male coniicit Victorius δή. Deinde schol. 75, 25 seqq. αὐτοκαύδαλα scribit.

Cap. XV.

4 *περὶ δὲ διαβολῆς*] Quod in exordio maxime evenit, *ὅσα περὶ διαβολὴν λῦσαι καὶ ποιῆσαι*, vias, quibus crimina dilui possint, ostendit. De qua invidia egregia sunt quae apud Plat. Socrat. Apol. p. 95—103 (p. 20 Steph.) leguntur. pag. 1416

6 *ἄλλος τρόπος*] *τρόπος* et hic et paulo post ex A, vet. transl. Victorius, Bekkerus; cum locos enumeret et omnes libri infra exhibeant *κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος τὸ σύμβολα λέγειν*, cum ceteris libris *τόπος* scribendum est.

6 *ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν*] Traduntur *στάσεις* recentioribus dictae; nec quin his verbis, quae sequuntur, *στοχαστικὴ* et *ὁρικὴ στάσις* notentur, dubitandum est. *ἀντίστασις* latet in verbis *ἢ ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα, εἰ βλαβερὸν ἀλλὰ καλόν, εἰ λυπηρὸν ἀλλ' ὠφέλιμον ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον*. Tum *συγγνώμη* significatur verbis: *ἄλλος τόπος ὡς ἔστιν ἁμάρτημα ἢ ἀτύχημα ἢ ἀναγκαῖον*, quae purgationis sunt partes auctori ad Herenn. I, 14. Porro *ἀντέγκλημα* aperte est quod Aristoteles dicit: *ἄλλος, εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων ἢ νῦν ἢ πρότερον ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς*. Immo *μετάληψιν*, translationem, etiam adesse et verbis *ἢ οὐ τούτῳ* indicari Victorius censet atque hunc esse locum, quem Quintilianus III, 6, 60 intellexerit, arbitratur: *Translationem Hermagoras primus omnium tradidit, quamquam semina eius quaedam citra nomen ipsum apud Aristotelem reperiuntur*. Qua in re dissentio; nam non est translatio, si reus accusatori rem factam nihil damni adtulisse ostenderit, vid. Iul. Victor p. 205. Infra illud *ἢ οὐ τούτῳ* non apparet; III, 17: *οἷον εἰ ὅτι οὐ γέγονεν ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν, εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψεν, τούτου, καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε ἢ ὅτι δικαίως, ὡσαύτως καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις*. III, 16 de eo qui accusat: *τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα ἢ ὅσα ποιήσει ὑπολαβεῖν γεγονέναι ἢ βεβλαφέναι ἢ ἠδικηκέναι ἢ τηλικαῦτα ἡλίκα βούλει, τῷ δὲ ἐναντίῳ ἐναντία*. et de eo qui causam dicit: *ἀπολογουμένῳ δὲ ἐλάττων ἡ διήγησις, αἱ δ' ἀμφισβητήσεις ἢ μὴ γεγονέναι ἢ μὴ βλαβερὸν εἶναι*

ἢ μὴ ἄδικον ἢ μὴ τηλικοῦτον, ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτέον, ἐὰν μή τι εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ, οἷον εἰ πέπρακται, ἀλλ' οὐκ ἄδικον.

8 *ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον*] Si apte distinguere voluit, scribendum erat: *ἢ οὐ τηλικοῦτον, ἢ ὡς οὐκ ἄδικον . . ἢ ὡς οὐκ αἰσχρὸν . .* — Sic Thurot coniecit.

12 *εἰ βλαβερὸν ἀλλὰ καλόν*] Ut exemplum I, 12 p. 1372 b, 5. — *ἀλλ' οὐ καλὸν* A, unde *οὖν* correximus.

15 *Σοφοκλῆς*] Fortasse ab Iophonte filio accusatus.

16 *ἑκόντι*] Ex libris Bekker, ante hunc editi *ἑκοντί*, conf. Cobet var. lect. p. 364.

17 *καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ οὗ ἕνεκα*] Consilium spectandum, non res quae evenit. Demosth. pro Ctesiph. § 192: *τὴν προαίρεσίν μου σκόπει τῆς πολιτείας, μὴ τὰ συμβάντα συκοφάντει*, ubi plura attulit Dissenus p. 359.

19 *δίκαιον δὲ μισεῖν εἰ . . ἐποίουν*] *fecisset* vet. transl., sed M *fecisse*, unde et hunc primam personam invenisse probabile est; malim vero *δίκαιος*.

20 *ἄλλος, εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων, ἢ νῦν ἢ πρότερον, ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς*] Isocrat. Antid. § 14: *πάντων ἡγοῦμαι πονηροτάτους εἶναι καὶ μεγίστης ζημίας ἀξίους, οἵτινες οἷς αὐτοὶ τυγχάνουσιν ὄντες ἔνοχοι, ταῦτα τῶν ἄλλων τολμῶσι κατηγορεῖν, ὅπερ Λυσίμαχος πεποίηκεν. οὗτος γὰρ αὐτὸς συγγεγραμμένα λέγων περὶ τῶν ἐμῶν συγγραμμάτων πλείω πεποίηται λόγον ἢ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅμοιον ἐργαζόμενος ὥσπερ ἂν εἴ τις ἱεροσυλίας ἕτερον διώκων αὐτὸς τὰ τῶν θεῶν ἐν τοῖν χεροῖν ἔχων φανείη.*

20 *ἐμπεριείληπται*] *si in tali deprehensus est* vet. tr., ut statim *ἐμπεριλαμβάνονται in hoc deprehendantur*, ne inde ingenio abutaris.

21 *ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς*] *aut propinquorum aliquis* vet. tr. Num is in codice suo *τις* additum invenit? cf. ad II, 8 p. 1386, 2.

23 *οἷον εἰ ὅτι καθάριος, μοιχὸς*] Ita ex Riccoboni emendatione p. 339 dedimus, nam articulus ὁ delendus, libri *καθαρὸς ὁ μοιχός*. Eandem causam supra II, 24 indicavit: *καὶ ἐπεὶ καλλωπιστὴς καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός, ὅτι*

καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι. Hermog. *περὶ στάσεων* p. 3: *μειράκιον καλλωπιζόμενον φεύγει πορνείας.*

23 *καὶ ὁ δεῖνα*] Semel A om. (nam vulgo repetita leguntur) recte, *et aliqua ego* vet. tr., i. e. *aliquis ergo.*

24 *ἄλλος, εἰ ἄλλους διέβαλεν, ἢ ἄλλος αὐτούς, ἢ ἄνευ*] *διαβαλλεῖν* A, altero *λ* eraso, idem *ἄλλος αὐτός*, vet. tr. *ἄλλος αὐτόν.* Verum videtur: *διέβαλεν ἢ αὐτὸς ἢ ἄλλος.* Iam ut constructio procedat, coniicias *οἳ ἄνευ*, ut est in C, id vero vetat sequens relativum, quare nisi *εἰ οὓς διέβαλεν* scripseris, optimum erit reponere *καὶ ἄνευ.* Hoc incommodum vero non negligendum, prius *αὐτὸς* esse eum qui incuset, alterum qui se defendat; locus his verbis compositus apertus est: *ἄλλος, εἰ ἄλλους διέβαλεν, ὥσπερ αὐτὸν νῦν, οἳ πεφήνασιν οὐκ ἔνοχοι.*

27 *εἰ ὁ αὐτὸς ἄπιστος*] Constructio non convenit; scribendum videtur, si verba sequeris: *ἄτοπον γὰρ εἰ ὃς αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου λόγοι ἔσονται πιστοί*, si indolem linguae: *εἰ αὐτὸς μὲν ἄπιστος, οἱ δ' αὐτοῦ λόγοι.* Antiphon VI, 29: *καίτοι δεινὸν εἰ οἱ αὐτοὶ μάρτυρες τούτοις μὲν ἂν μαρτυροῦντες πιστοὶ ἦσαν, ἐμοὶ δὲ μαρτυροῦντες ἄπιστοι ἔσονται.*

28 *ἄλλος, εἰ γέγονε κρίσις*] Versus ex Euripidis Hippolyto v. 612, ubi vid. Valcken., qui et *Ὑγιαίνετον* et *ἀσεβῆ* coniecit utrumque probante Fr. A. Wolfio apud Valerum p. 215. Sed apud Harpocrationem Hyperidis oratio *πρὸς Ὑγιαίνοντα* p. 72, 22. 96, 3 Bekk. laudatur, ubi an fort. Euripides reponendus sit, Victorius ambigit, et alterum si corrigendum est, scribendum erat grammatica flagitante *ὡς ἀσεβοῦς*, idque Gaisf. recepit. Andocides IV, 8—9: *ἔστι δὲ περὶ τῆς μισοδημίας καὶ τῆς στασιωτείας βραχύς μοι λόγος καταλελειμμένος. εἰ μὲν γὰρ ἄκριτος ἦν, εἰκότως ἂν τῶν κατηγορούντων ἠκροᾶσθε καὶ ἐμοὶ ἀναγκαῖον ἦν ἀπολογεῖσθαι περὶ τούτων· ἐπειδὴ δὲ τετράκις ἀγωνιζόμενος ἀπέφυγον, οὐκέτι δίκαιον ἡγοῦμαι λόγον οὐδένα περὶ τούτου γίγνεσθαι. πρὶν μὲν γὰρ κριθῆναι οὐ ῥᾴδιον ἦν εἰδέναι τὰς αἰτίας, οὔτ' εἰ ψευδεῖς εἰσὶν οὔτ' εἰ ἀληθεῖς· ἀποφυγόντος δὲ ἢ καταγνωσθέντος τέλος ἔχει καὶ διώρισται τούτων ὁπότερόν ἐστιν. ὥστε δεινὸν νομίζω τοὺς μὲν ἁλόντας μιᾷ*

ψήφῳ μόνον ἀποθνήσκειν καὶ τὰ χρήματα δημεύειν αὐτῶν, τοὺς δὲ νικήσαντας πάλιν τὰς αὐτὰς κατηγορίας ὑπομένειν, καὶ τοὺς δικαστὰς ἀπολέσαι μὲν κυρίους εἶναι, σῶσαι δ' ἀκύρους καὶ ἀτελεῖς φαίνεσθαι, ἄλλως τε καὶ τῶν νόμων ἀπαγορευόντων δὶς περὶ τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν μὴ ἐξεῖναι δικάζεσθαι, καὶ ὑμῶν ὀμωμοκότων χρῆσθαι τοῖς νόμοις.

34 *ἄλλος ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἡλίκον*] Anaximenes cap. 30: *ἀεὶ δὲ κατηγορεῖν χρὴ διαβολῆς καὶ λέγειν ὡς δεινὸν καὶ κοινὸν καὶ πολλῶν κακῶν αἴτιον· ἐμφανιστέον δ' ὅτι καὶ πολλοὶ ἤδη διεφθάρησαν ἀδίκως διαβληθέντες.* Lysias *ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων* § 1—7. Isocrates *περὶ ἀντιδόσεως* § 18: *οὐ θαυμάζω δὲ τῶν πλείω χρόνον διατριβόντων ἐπὶ ταῖς τῶν ἐξαπατώντων κατηγορίαις ἢ ταῖς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογίαις, οὐδὲ τῶν λεγόντων ὡς ἔστι μέγιστον κακὸν διαβολή· τί γὰρ ἂν γένοιτο ταύτης κακουργότερον, ἣ ποιεῖ τοὺς μὲν ψευδομένους εὐδοκιμεῖν, τοὺς δὲ μηδὲν ἡμαρτηκότας δοκεῖν ἀδικεῖν, τοὺς δὲ δικάζοντας ἐπιορκεῖν, ὅλως δὲ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀφανίζει, ψευδῆ δὲ δόξαν παραστήσασα τοῖς ἀκούουσιν ὃν ἂν τύχῃ τῶν πολιτῶν ἀδίκως ἀπόλλυσιν. περὶ τοῦ ζεύγους* § 1—3: *τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἅπαντές εἰσιν εἰθισμένοι με συκοφαντεῖν· τὰς μὲν γὰρ δίκας ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐγκλημάτων λαγχάνουσι, τὰς δὲ κατηγορίας ὑπὲρ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ποιοῦνται, καὶ πλείω χρόνον διατρίβουσι τὸν πατέρα μου διαβάλλοντες ἢ περὶ ὧν ἀντωμόσαν διδάσκοντες, καὶ τοσοῦτον καταφρονοῦσι τῶν νόμων, ὥστε περὶ ὧν ὑμᾶς ὑπ' ἐκείνου φασὶν ἠδικῆσθαι, τούτων αὐτοὶ δίκην παρ' ἐμοῦ λαβεῖν ἀξιοῦσιν. ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι μὲν οὐδὲν προσήκειν τὰς κοινὰς αἰτίας τοῖς ἰδίοις ἀγῶσιν· ἐπειδὴ δὲ κτλ.* Demosth. pro Ctesiph. § 14—16. Antiphon VI, 7—10: *ἐγὼ δέ, ὦ ἄνδρες, οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχω περὶ τῆς ἀπολογίας ἥνπερ οἱ κατήγοροι περὶ τῆς κατηγορίας. οὗτοι γὰρ τὴν μὲν δίωξιν εὐσεβείας ἕνεκά φασι ποιεῖσθαι καὶ τοῦ δικαίου, τὴν δὲ κατηγορίαν ἅπασαν πεποίηνται διαβολῆς ἕνεκα καὶ ἀπάτης, ὅπερ ἀδικώτατόν ἐστι τῶν ἐν ἀνθρώποις, καὶ οὐκ ἐλέγξαντες, εἴ τι ἀδικῶ, δικαίως με βούλονται τιμωρεῖσθαι, ἀλλὰ διαβάλ-*

λοντες, καὶ εἰ μηδὲν ἀδικῶ, ζημιῶσαι καὶ ἐξελάσαι ἐκ τῆς γῆς ταύτης. ἐγὼ δὲ ἀξιῶ πρῶτον μὲν περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος κρίνεσθαι, καὶ διηγήσασθαι ἐν ὑμῖν τὰ γενόμενα πάντα· ἔπειτα περὶ τῶν ἄλλων ὧν οὗτοι κατηγοροῦσιν, ἐὰν ὑμῖν ἡδομένοις ᾖ, βουλήσομαι ἀπολογήσασθαι. ubi reus accusatorem *οὐ πιστεύοντα τῷ πράγματι* iudicationem in alias res, extra causam, transtulisse queritur, se vero et causam et crimina extra causam allata diluere velle profitetur. Conf. Plat. Apolog. p. 28 St. interpr. ad Herod. VII, 10.

36 *κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος τὸ σύμβολα λέγειν*] Utrique et accusanti et causam dicenti communis locus est, signa et argumenta afferre. De Teucro, incerti poetae fabula, vid. ad II, 23. Haec ex altercatione Ulixem inter et Teucrum sumpta; ille Teucrum insimulat Graecisque suspectum facit, quod mater Hesione Priami soror fuisset; Hercules enim invito Priamo comiti in expugnatione Ilii Telamoni praemium dederat; hic calumniam defendit, quod et pater Telamon Priamum impugnasset, neque ipse cum Graeci speculatores misissent, Troianis indicasset.

4 *ἄλλος τῷ διαβάλλοντι, τῷ ἐπαινοῦντι*] Alterum *τῷ* pag. 1416b om. C Q, Bekkerus scripsit *τό*, sed etiam *ἐπαινοῦντα* reddendum erat, quod iam margo Venetae exhibet, nisi articulum *τῷ* cum C deleveris. Aptissime laudavit Victorius serm. I, 4, 93. Horatii:

mentio si qua
de Capitolini furtis iniecta Petilli
te coram fuerit; defendas, ut tuus est mos.
me Capitolinus convictore usus amicoque
a puero est, causaque mea permulta rogatus
fecit, et incolumis laetor quod vivit in urbe;
sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
fugerit. hic nigrae succus loliginis, haec est
aerugo mera.

et Ciceronis pro Flacco § 9 seqq., qui locus prae ceteris oratorum consuetudinem demonstrat, unde haec pauca sumamus: *Verumtamen hoc dico de toto genere Graecorum, tribuo illis literas, do multarum artium disciplinam, non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam, denique etiam*

si qua sibi alia sumunt, non repugno; testimoniorum religionem et fidem nunquam ista natio coluit, totiusque huiusce rei quae sit vis, quae auctoritas, quod pondus ignorant. — *ἐπαινοῦντι μέγα συντόμως μικρὸν μακρῶς ψέξαι* Thurot.

9 *κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολυομένῳ*] Duodecimus et postremus locus, quo quae fuerit *προαίρεσις*, disputatur; exemplum ex Theodectis Aiace supra II, 23 notatum. Sed idem locus inest iam tertio in verbis: *καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ οὗ ἕνεκα.*

11 *κακοηθιστέον*] Contrarium esset ad sequens intelligendum, sed hoc verbum si abest, concinnus est totus locus, additum neque sensui convenit, et concinnitatem corrumpit. *κακοηθέστερον* schol., conf. Brandis Phil. IV, 45.

14 *ἀγωνιστεῖν*] Sic C et Bekkeri corr. Y, ceteri omnes *ἀγωνιστήν.*

Cap. XVI.

24 *ἐκ μὲν οὖν τούτων ἀνδρεῖος, ἐκ δὲ τῶνδε σοφὸς ἢ δίκαιος*] Nam hae virtutes prae caeteris laudantur, ut Isocrat. Euagor. § 23: *ἀνδρὶ δὲ γενομένῳ ταῦτά τε πάντα συνηυξήθη καὶ πρὸς τούτοις ἀνδρία προσεγένετο καὶ σοφία καὶ δικαιοσύνη.* ubi primum *ἀνδρία*, § 42 seqq. *σοφία* et *δικαιοσύνη* exponitur.

26 *τὰς μὲν γνωρίμους*] Sic Bekkeri et Gaisfordi libri omnes, ut videtur, Victorius ex uno A *τὰς* notavit, ut in ceteris, quibus usus est, *τοὺς* esse probabile fiat, et ita vet. transl. schol., sed necessario *πράξεις* intelligendae sunt.

29 *οὐ γὰρ πολλοὶ ἴσασιν.*] Post haec verba in omnibus codicibus et excusis usque ad Victorium repetuntur ex I, 9: *ἔστι δ᾽ ἔπαινος . . . τὸ δὲ μὴ κωλῦον μετατεθῇ.* Antiquitus iam hic lacunam fuisse idem Victorius optime notavit; partes enim singulorum generum singulatim tractat Aristoteles; ita in exordio, in confirmatione, et haec ipsa narratio incipit: *διήγησις δ᾽ ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς,* tum sub finem *ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς.* At quae sequuntur *νῦν δὲ γελοίως* sine ullo transitu iudiciale genus attingunt; desideratur igitur finis demonstrativi, principium iudicialis generis et integrum

excidisse videtur folium. Nos igitur cum aliis lacunae signa Bekkero neglecta addidimus.

30 *νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν*] Etenim omnes fere rhetores, ut narratio sit brevis, dilucida, verisimilis, praecipiunt, conf. Artium script. p. 158. 168. Quintilianus IV, 2, 31 de narratione: *eam plerique scriptores, maxime qui sunt ab Isocrate, volunt esse lucidam, brevem, verisimilem; neque enim refert, an pro lucida perspicuam, pro verisimili probabilem credibilemve dicamus. Eadem nobis placet divisio, quamquam et Aristoteles ab Isocrate parte in una dissenserit praeceptum brevitatis irridens, tanquam necesse sit longam esse aut brevem expositionem, ne liceat ire per medium.* Anonymus in Graec. Rhet. VI, 16. I, 260., qui tamen non de parte orationis, sed de elocutione loquitur: *ἄμεινον δὲ ἀντὶ τῆς συντομίας τὴν συμμετρίαν εἰπεῖν· καὶ γὰρ πολλὰ καὶ ἐλάχιστα ἐροῦμεν ἀκολουθοῦντες τῇ ὕλῃ.* Incertus rhetor ex Alexandro Numenii in Notices et extraits tom. XIV, 194: *περὶ μέντοι συντομίας Ἀριστοτέλης ἐφίστησιν· εἰ γάρ ἐστι φησὶν ἡ συντομία συμμετρία τῆς μήτε παραλιπούσης τι τῶν ἀναγκαίων μήτε πλεοναζούσης, ἀρετὴ γενήσεται· εἰ δέ ἐστιν ὥσπερ ἔνδεια τῆς ὑπερβαινούσης τι τῶν χρησίμων, ἐν ταῖς κακίαις μᾶλλον ταχθήσεται.*

31 *ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρομένῳ*] Verba ex fabula sumpta videntur, quae numeris facile concludat qui ludere velit. Articulus ὁ, ut *ἀποκρινόμενος* vel simile intelligamus, postulat.

35 *οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα*] Hoc *γὰρ* nexum conturbat; neque longa sit narratio neque brevis, delendum mihi videtur, item et primum *ἤ*, ut sit: *οὐδὲ ἐνταῦθά ἐστι τὸ εὖ τὸ ταχὺ ἢ τὸ συντόμως, ἀλλὰ τὸ μετρίως* — Plat. Phaedr. p. 81 (267): *ταῦτα δὲ ἀκούων (συντομίαν λόγων καὶ ἄπειρα μήκη) ποτέ μου Πρόδικος ἐγέλασε καὶ μόνος αὐτὸς εὑρηκέναι ἔφη ὧν δεῖ λόγων τέχνην, δεῖν δὲ οὔτε μακρῶν οὔτε βραχέων, ἀλλὰ μετρίων.* Politic. p. 310 (286 St.).

36 *δ' ἐστὶ τὸ λέγειν*] *δεῖ ὑπολέγειν* corrupte A, *est autem in dicendo* vet. tr.

3 *παραδιηγεῖσθαι*] Occasione data narrationi ea facta pag. 1417
inserere quae oratoris mores ostendunt, aut grata sunt audi-

tori. Rufus Rhet. Gr. III p. 453: *παραδιήγησις δέ ἐστιν ἡ πρὸς τὸ χρήσιμον τοῦ ὑποκειμένου λόγου ἔξωθεν προστιθεμένη καὶ παραλαμβανομένη διήγησις ἐν τρόπῳ ἀφηγήσεως.* Curius Fortunatianus p. 81: *est et παραδιήγησις cum aliquas res gestas extra causam positas inducimus, quibus iudicis animum ad id quod causa desiderat, confirmamus.*

7 *φησιν ὁ Ἡρόδοτος*] Exemplum Aristoteles ipse ex Herodoto finxit, II, 30 de Aegyptiis qui defecerunt: *Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος ἐδίωκε· ὡς δὲ κατέλαβε, ἐδέετο πολλὰ λέγων καί σφεας θεοὺς πατρωίους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. τῶν δέ τινα λέγεται δεῖξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν, ἔνθα ἂν τοῦτο ᾖ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας.*

8 *ἐλάττων ἡ διήγησις*] Nulla in Lysiae XVI, 3, ubi exordium sequitur *ἀπόδειξις.*

8 *αἱ δ' ἀμφισβητήσεις*] Haec rationem reddunt, cur causam dicentis brevior sit narratio, ut *γὰρ* sit scribendum.

11 *οἷον εἰ πέπρακται, ἀλλ' οὐκ ἄδικον*] Ut Cicero pro Milone, qua nullam maiore arte narrationem compositam invenies.

12 *ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν*] Hoc est, ut Musaptus apud Riccobonum p. 342, quem Vaterus et Fr. A. Wolfius secuti sunt, explicuit, summatim et paucis referre; *πραττόμενα* rem oculis quasi tum geratur, subiicere; sic Ulixes in libris IX—XII *πραττόμενα λέγει*, libro XXIII Penelopae eadem *πεπραγμένα*. Igitur hoc praecipit Aristoteles: quae si vivide et multis exposueris, auditores non commovent, haec paucis attingas et ut *πεπραγμένα* recites, ut Ulixes quae quatuor libris Alcinoo narraverat, in paucorum versuum compendium redegit, XXIII v. 310—341, quibus spurius est versus 320, ut triginta, non sexaginta numerentur versus, unde librarii esse mendum et *τριάκοντα* reponendum Victorius censet. Vaterus p. 188 his addit versus 264—284, ut numerum expleat, parum probabiliter. Nitzschius animadv. Odyss. 2, LXIV versus 310—330 intelligit, unde pro ξ reponendum esse censet κ. *Ἀλκίνου ἀπόλογος* in proverbium nimis prolixi sermonis abiit, Plat. Polit X p. 322 (614), ubi vid. Astius, Aristot. poet. 16.

Aelian. V. H. XIII, 14. Pollux Onomast. VI, 120., vid. Boissonade ad Psellum p. 191.

15 *καὶ ὡς Φάυλλος τὸν κύκλον*] Phayllus incertus excerpsit et paucis comprehendit quae multis in cyclo exposita legebantur; *κύκλον* dicimus epicum poema; Welckerus Der epische Cyclus p. 45 seqq. Phayllum librum memorialem, nomine *κύκλος* inscriptum, heroum mythologiam versibus exponentem edidisse censet, nullo testimonio fretus, neque veriora puto quae ibidem p. 42 seq. de Aristotelis verbis *τὰ ἔπη κύκλος* disputantur; idem aliorum ibi perversas interpretationes attingit. Fr. A. Wolfius ap. Vaterum p. 215, ne scil. testis epici cycli restaret, corruptam lectionem *κύκλωπα* probavit.

15 *καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος*] Schol. graecus fol. 78 b, 19: *ὁ δὲ ἐν Οἰνεῖ πρόλογος παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ ἐστὶ τοιοῦτος*

ὦ γῆς πατρῴας χαῖρε φίλτατον πέδον
Καλυδῶνος, ἔνθεν αἷμα συγγενὲς φυγὼν
Τυδεύς, τόκος μὲν Οἰνέως, πατὴρ δ' ἐμός,
ᾤκησεν Ἄργος, παῖδα δ' Ἀδράστου λαβὼν
συνῆψε γέννᾳν.

16 *ἠθικὴν δὲ χρὴ τὴν διήγησιν εἶναι*] A, *δεῖ* ceteri.

24 *καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν .. ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως*] *διάνοια* enim est, qua acuta argumenta excogitamus, vid. Poet. cap. 6: *τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόττοντα, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν. οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας, οἱ δὲ νῦν ῥητορικῶς.* Atque idem fere est quod nostro loco dicit.

26 *ὠνήμην*] *ὠνίμην* A ap. Vict. et Gaisf.

28 *ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ·*] Post hoc cum Victorio et Buhlio distinximus, ceteri sequentia adiungunt; illam rationem sequitur noster, ut *παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος.* II, 23: *παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου.* III, 14: *ὅπερ πάντες ποιοῦσιν. παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον.* De poet. cap. 25: *παράδειγμα δὲ τούτου ἐκ τῶν Νίπτρων*, quo loco Hermannum p. IV frustra dubitasse, si hunc cum illis comparaveris, invenies.

29 *τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης*] v. 902 Herm., ubi libri omnes *κεκευθότοιν*. Herodoti locum III, 119 iam Victorius cum Sophoclis verbis composuit.

37 *λέγε διηγούμενος*] Sic A, et sic porro pergit auctor *καὶ εὐθὺς εἰσάγαγε σεαυτόν*, tum vero necessario *ἢ σεαυτῷ* scribendum est, nisi Aristotelem aliorum morem secutum esse credas, qui illo sensu *αὑτὸν* frequentant. *λέγειν, διηγούμενον* ceteri.

38 *τὰ ἴδια*] Sic A aliique, *τὰ ἰδίᾳ* E cum editis.

pag. 1417 b 2 *πιθανὰ γάρ, διότι σύμβολα γίνεται ταῦτα ἃ ἴσασιν ἐκείνων ὧν οὐκ ἴσασιν*] De poetic. cap. 24, ubi causa exponitur: *οἴονται γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν τουδὶ ὄντος τοδὶ ᾖ ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος. διὸ δὴ ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ἄλλου δὲ τούτου ὄντος, ἀνάγκη εἶναι ἢ γενέσθαι ἢ προσθεῖναι· διὰ γὰρ τὸ τοῦτο εἰδέναι ἀληθὲς ὂν παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον ὡς ὄν.*

5 *ὣς ἄρ' ἔφη*] Hom. Odyss. *T*, 361.

7 *εἰσάγαγε*] *εἰσάγει καὶ* A, *introduc etiam* vet. transl. malim *εἴσαγε*.

9 *ὅτι δὲ ῥᾴδιον, ὁρᾶν δεῖ*] *ὅτι ῥάιδιον ὁρᾶν δὲ* A, sufficit *δὲ* transpositum; verbo *δεῖ* facile caremus.

11 *ἐνίοτε οὐκ ἐν ἀρχῇ*] *καὶ* pro *οὐκ* tacite Gaisf. Bublium secutus, quasi libri id praeberent, hi vero omnes negationem retinent, quam Georgius Trap. in versione omittit; *καὶ* dedit Isingr.

12 *ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησις ἐστιν*] Dionys. ars rhet. 10, 14: *ἁμάρτημα δὲ καὶ τὸ πανταχοῦ διηγεῖσθαι, μὴ ἐπιστάμενον ὅτι ὅλη μὲν ἰδέα συμβουλευτικὴ διηγήσεως οὐ δεῖται· ἴσασι γὰρ οἱ βουλευόμενοι περὶ ὧν σκοποῦνται, καὶ δέονται μαθεῖν ὃ πρακτέον ἐστίν, οὐχ ὅπερ βουλευτέον.* Quem locum iam Victorius laudavit.

15 *ἢ διαβάλλοντες ἢ ἐπαινοῦντες*] Haec verba neque praecedentibus neque sequentibus adhaerent; nam in his est singularis numerus *ποιεῖ*, unde peiores libri *ποιοῦσιν* exhibent, ibi vero subiectum non oratores, sed auditores. Quare haec male addita esse puto; licet tamen sequentibus sic inserere: *ἀλλὰ τότε ἢ διαβάλλοντος ἢ ἐπαινοῦντος, οὐ τό,*

quod non suadeo, quia aliis quoque ex causis ibi narrare possumus.

20 *καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους*] Antigona v. 679 seqq.

Cap. XVII.

21 *ἀποδεικνύναι δὲ χρή*] Primum genus iudiciale aggreditur, sed hoc non ut in exordio et in narratione indicavit; sequitur tamen *ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς* et *ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς*, quare et hic Aristotelem scripsisse puto: *ἀποδεικνύναι δὲ χρὴ ἐν μὲν τοῖς δικανικοῖς, ἐπεὶ*

22 *ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις*] Hic Aristoteles dedita opera quantum potest, distinguit; aut res omnino negatur et an sit facta quaeritur, quae est coniecturalis constitutio, *στοχαστικὴ στάσις*; aut reus rem factam esse concedens damnum attulisse negat; aut damnum quoque concedens tantum quantum accusator dicat, ut Isocr. in Lochit. § 5—8, fecisse negat; aut denique rem et factam et iure factam esse probat, quae constitutio iuridicialis, *στάσις δικαιολογική*. Posteriores rhetores secundum et tertium praeceptum coniunxerunt et finitivam constitutionem, *ὁρικὴν στάσιν*, dixerunt.

25 *εἰ δ'*] *εἶθ'* A, *deinde* vet. tr., qui interpres, si illud in codice invenit, male *εἶθ'* esse putavit; *καὶ ὅτι* si verum, est: item si causa agitur, nam exspectamus et hic *ἢ ὅτι*, quod E atque editi ante Victorium praebent.

26 *ὡσαύτως καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις*] A om. *εἰ* et *ἡ*, et ita vertit vet. transl., quod ipsum falsum non est; neque mirum inde factum et correctum esse, quod praecedentibus magis congruere videretur. At si qui causam dicit id negat, affirmat is qui accusat.

28 *τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν*] Ethic. Nicom. V, 10: *διὸ καλῶς τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ προνοίας κρίνεται· οὐ γὰρ ἄρχει ὁ θυμῷ ποιῶν ἀλλ' ὁ ὀργίσας. ἔτι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ γενέσθαι ἢ μὴ ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου· ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συναλλάγμασι περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβητοῦσιν ὧν ἀνάγκη τὸν ἕτερον εἶναι μοχθηρόν, ἂν μὴ διὰ λήθην*

αὐτὸ δρῶσιν· ἀλλ' ὁμολογοῦντες περὶ τοῦ πράγματος, περὶ τοῦ ποτέρως δίκαιον ἀμφισβητοῦσιν· ὁ δὲ ἐπιβουλεύσας οὐκ ἀγνοεῖ, ὥστε ὁ μὲν οἴεται ἀδικεῖσθαι, ὁ δ' οὔ. Exemplum est: Demosthenes Aeschinem in concione pro pace ex Philocratis conditionibus cum Philippo ineunda contra Graecos: *ἐφεστηκότων τῶν πρέσβεων καὶ ἀκουόντων, οὓς ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων μετεπέμψασθε ὑπὸ τούτου πεισθέντες,* dixisse tradit; hic vero legatos Graecorum tum Athenis fuisse negat et Demosthenem, ne omnibus Graecis coniunctis illa pax concluderetur, auctorem fuisse insimulat.

30 *ὥστ' ἐν τούτῳ χρονιστέον, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὔ*] *χρηστέον* A, vet. tr. et schol. qui sic explicat: *ὥστε ἐν τούτῳ, ἤτοι τῇ ἀμφισβητήσει περὶ τοῦ εἰ γέγονεν ἢ μή, χρηστέον τῷ δεικνύειν τὸν ἕτερον πονηρόν . . ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἤτοι τῇ ἀμφισβητήσει τῇ περὶ τοῦ εἰ δίκαιον ἢ μή, εἰ μέγα ἢ μή, οὐ χρηστέον τῷ δεικνύειν τὸν ἕτερον πονηρόν, λέξει γὰρ ἐκεῖνος, ὡς ἠγνόουν.* Frustra hanc explicationem probaverunt Vaterus, Gaisfordus; tota enim causa posita est in illa iudicatione, ut omnem laborem, omne tempus oratoris illuc conferri oporteat. Egregie et verissime deteriores codices *χρονιστέον* praebent, seu coniectura inventum, ut nobis quidem videtur, seu ex vetustiore libro erutum. *χρηστέον* absolute dici non potest, debebatque scribere auctor: *ὥστε ἐν ταύτῃ τούτῳ χρηστέον, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις οὔ.* Supra dixit cap. 16 p. 1417, 10: *ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτέον.*

32 *καλὰ καὶ ὠφέλιμα*] Utrumque scilicet, si fieri potest, si minus, alterutrum, ut *ἢ* quod deteriores praestant, necessarium non sit.

34 *ἐὰν ἄπιστα ᾖ ἢ ἐὰν ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ*] Si alius quispiam eorum auctor existimatur, at id rarissime agitur, immo aut alia quacunque necessaria de causa, unde Bekkerus: *an ἄλλως?* idque sane in schol. editum, sed operarum vitio, ut expositio docet: *ἤτοι εἰ σώφρων, τοῦ δὲ εἶναί σε σώφρονα ἔστιν αἴτιος ἕτερος ὁ ἀνάγων σε, ὃς περικλείων σε πείθει καὶ ἄκοντα σωφρονεῖν. εὗρον σχόλιον εἰς τοῦτο, οἷον εἰ ἄλλος ἐστὶν ὁ ποιῶν καὶ οὐχὶ ὁ λεγόμενος.*

33 *ἐκτὸς τοῦ πράγματος*] Recte ita deteriores libri, nam A, vet. tr. *ἐκ τοσούτου πράγματος*

1 *ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα δημηγορικώτατα*] Vid. ad I, 9. Vet. tr. *magis concionalia*, id factum videtur, ut concinnior esset sententia, possis eodem iure *δικανικώτατα* scribere. (Ex Bekkeri[3] male *δημηγορικώτερα* excusum legitur, superlativum A et graeci libri omnes retinent.) pag. 1418

3 *ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων*] Deteriores quidam *περὶ τῶν* articulo inserto; et numerus multitudinis et casus me offendit, cum sit oppositum *περὶ τὸ μέλλον*, et infra item legatur: *διότι περὶ τὸ μέλλον, ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονός*, ut et hic requiram *περὶ τὸ ὂν ἢ μὴ ὄν*, cui iam convenit sequens *οὔ*. Vix enim illa Aristoteles fugit, quod philosophorum dicta essent.

8 *ὦ φίλ', ἐπεὶ*] Odyss. IV, 204. Menelai verba ad Nestoris filium. Schol. gr.: *δηλοῖ καὶ Ὅμηρος ἐν οἷς παρεισάγει τὸν Ἀχιλλέα λέγοντα πρὸς τὸν Ὀδυσσέα· ἔπη τόσσ' εἶπας ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ.*

9 *καὶ μὴ . . ζητεῖν*] Praecedit *οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν*, ut hic exspectes *οὐδὲ . . ζητεῖν*, quare praestat h. l. *ζήτει*, ut sequitur *καὶ μὴ . . λέγε*

17 *ἐνθύμημά τι ζητεῖν*] *ἐνθυμήματι ζητεῖν* A, *enthymematizare* vet. tr., et sane *ἐνθυμηματίζειν* C et schol., quod si Aristoteles adhiberet, aptissimum enim hic verbum est, facile praeferrem; *ζητεῖν* vero natum ex v. 9, ubi nullum huius verbi vestigium apparet.

18 *διηγήσει*] *διηγήσεσι* vet. tr. schol.

22 *τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι*] Etiam *τοῦ ἐπιδείκνυσθαι*, de quo vid. Isocrat. epist. IX.

22 *ἐκεῖ*] Recte Victorius *ἐκεῖνο*.

23 *ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης*] Casaub. et Menag. ad Diogen. I, 114, qui hoc dictum philosophi mirantur, cum vatis illius divinationes de rebus futuris fuisse constet. Aristoteli fidem detrahere non licet, ipsius enim Epimenidis utitur auctoritate; at dicit *ἐμαντεύετο*, non *ἐμαντεύσατο*, i. e. plerumque, non semper.

27 *καὶ οὐκ ἔχει*] Haec ad *δημηγορεῖν* pertinent; quae praecedunt, ad *τὸ δικάζεσθαι*.

29 *ἐξίστηται*] *ἐξίστη* A, *ἐξίστησιν* schol. Notandus est

accentus, ut Philelphi cod. Xenoph. Cyrop 1, 2, 10: *ὅταν καθίστηται*, idemque erat in Platone, vid. Stallb. ad Phileb. p. 126. Activum non ineptum, est enim animum auditoris a causa avertere, et digredi, ut III, 8.

29 *δεῖ οὖν ἀποροῦντα τοῦτο ποιεῖν ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι καὶ Ἰσοκράτης*] Charetis nomen in oratione de pace non apparet, sed hunc et alios, qui paci resistebant, intelligit. Ibi § 27: *ἀνάγκη δὲ τὸν ἔξω τῶν εἰθισμένων ἐπιχειροῦντα δημηγορεῖν καὶ τὰς ὑμετέρας γνώμας μεταστῆσαι βουλόμενον πολλῶν πραγμάτων ἅψασθαι καὶ διὰ μακροτέρων τοὺς λόγους ποιήσασθαι, καὶ τὰ μὲν ἀναμνῆσαι, τῶν δὲ κατηγορῆσαι, τὰ δ' ἐπαινέσαι, περὶ δὲ τῶν συμβουλεῦσαι· μόλις γὰρ ἄν τις ὑμᾶς ἐξ ἁπάντων τούτων ἐπὶ τὸ βέλτιον φρονῆσαι δυνηθείη προαγαγεῖν.* Isocratem laudat imprimis praeter ceteros oratores Atticos, aut potius, quod non ipse forum ascenderit, sed *λογογράφος* fuerit. Conf. cap. 11 fine. Quod nostrae aetatis doctorum est acumen et ingenium, non deerunt, qui his locis freti tertium librum Aristotelis esse negent.

34 *οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· ἀεὶ γάρ τινα εἰσάγει*] In Helena § 22–38 Theseum laudat, § 41—48 Paridem excusat, in Busiride § 21—29 de Aegypti sacerdotibus et Pythagora agit, § 38—40 de poetis, in Panathenaico § 72—84 Agamemnonem extollit. Conf. Madius ad Poet. p. 190.

34 *καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας*] Nullo modo orationem sibi deesse posse Gorgias affirmavit: semper enim egressum intulit. Scripsimus cum A et vet. transl. *λέγων*, mutata distinctione, quae coniungit vulgo *ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ*, unde concinna et apta evadit oratio. sed non tacendum est in A et vet. tr. *ποιεῖ ἤ*, non *ποιεῖ ὃ* legi. Fossius de Gorgia p. 77 corrigit: *ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρίαν ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ ὃ τοῖόν γέ ἐστιν* probante Westermanno Quaest. Demosth. II, 7. Weickero de Prodico Rhen. Mus. I p. 556., et Achillis et fortitudinis laudationes significari putat; utrumque male. Exemplo rem illustrat Aristoteles, incertum ab ipso ficto an a Gorgia elaborato; posterius nostra lectione satis improbabile fit. Sophist. elench. 15 p. 174 b, 30: *ἐπιχειρητέον δ' ἐνίοτε καὶ πρὸς ἄλλα τοῦ εἰρημένου, ἐκεῖνο ἐκλαβόντας, ἐὰν μὴ*

πρὸς τὸ κείμενον ἔχῃ τις ἐπιχειρεῖν, ὅπερ ὁ Λυκόφρων ἐποίησε προβληθέντος λύραν ἐγκωμιάζειν.

35 *τοῦτό ἐστιν*] *ταὐτό ἐστιν* A et schol., qui recte *ταὐτόν* scribit, *idem est* vet. tr.

36 *εἶτα τὸν θεόν*] Iovem Aeaci genitorem. Isocrat. Euag. § 14., ubi item quod Aristoteles tradit, fit; nam a summa origine eius genus, quem laudat, Gorgias repetit, itaque Iuppiter omitti non potest, et male editiones Aldum secutae usque ad Victorium *τὴν θεόν*, Thetidem, dederunt.

1 *χρηστὸν φαίνεσθαι ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ*] Nonne nexus flagitat *χρηστὸν τὸν λόγον φαίνεσθαι ἢ ἀκριβῆ*? magis enim convenit probo viro, ut *ἠθικῶς* quam ut *ἀποδεικτικῶς* loquatur. pag. 1418 b

2 *τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν*] Vid. ad II, 23 fine. Demosth. *περὶ παραπρ.* § 166—173, quae ipse in Macedonia fecerit enarrans sic incipit: *ὃν τοίνυν χρόνον ἦμεν ἐκεῖ καὶ καθήμεθ' ἐν Πέλλῃ, σκέψασθε τί πράττειν ἕκαστος ἡμῶν προείλετο. ἐγὼ μὲν κτλ.* Tum § 174—176 transit ad ceteros legatos: *φέρε δὴ τί τούτῳ πέπρακται παρὰ ταῦτα καὶ τί τῷ Φιλοκράτει, θεάσασθε· παρ' ἄλληλα γὰρ ἔσται φανερώτερα. πρῶτον μὲν κτλ.* Similis collatio in Ctesiphontea § 257—266 p. 312 seq.

4 *παρ' ἄλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται*] Inde sumptum illud: contraria iuxta se posita magis elucescunt.

6 *τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει, τὰ δὲ συλλογισμῷ*] Haec si abessent, nemo desideraret, neque ea superioribus cohaerere monet Victorius; vulgo *πίστεών ἐστι, τὰ μέν*, Bekkerus *ἔστι* scribens coniunxit, ut hoc dicat auctor: confutandus est adversarius aut *ἐνστάσει* aut *συλλογισμῷ*. Sed omnis *λύσις* in alterutro versatur, neque praeter haec tertium est, vid. II, 25, simul tam dura est constructio, ut vix graeca videatur. Itaque nisi mala manu addita esse credas, excidisse aliquid videtur, v. c. *πίστεών ἐστιν, ὧν ἐστὶ τὰ μέν.* III, 13: *τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον τῶν πίστεών ἐστι.*

7 *ἀρχόμενον μὲν*] Qui accusat vel ante alios suadet, is primum causam confirmet, tum adversarium confutet, nisi multa et varia sunt quae ipsi adversentur; id si est, antequam

confirmet, confutet. Qui vero causam dicit, adversarii conviciis proscissus primum haec diluat, ut auditorum animos sibi benevolos reddat, tum causam argumentis confirmet.

11 *Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ*] Puto apud illos, nam vix est Atheniensium vel Spartanorum (Ol. 102, 2) in concione de rebus Messeniacis; *προκαταλήψεις* ex Aeschine notas intellige. In Plataico Isocratis argumenta, quae Thebani eorumque *συνήγοροι*, Athenienstum oratores, proferre putabantur, a Plataeensibus § 8—41 confutantur. Scholiasta quae dicit: *Ἀθηναῖος δὲ οὗτος ἦν καὶ διαλεγόμενος πρὸς τοὺς Μεσσηνίους ἀναγκαζομένους τελεῖν φόρον καὶ ἀντιλέγοντας*, ficta esse apparet.

13 *πρῶτον πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον*] Sic ex A dedimus, ceteri *πρῶτον τὰ πρός*, quod si *λόγον* abesset, probum videretur.

21 *ταῖς θεαῖσι*] Eurip. Troad. v. 979 Seidl., ubi Hecuba Helenae orationem confutat.

25 *ἐπίφθονον*] Demosth. pro Ctesiphonte § 3 seq.

27 *ὅ περ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει*] In Philippo Victorius § 73—78 intelligit, ubi quae probra et mala in Graecos consilia regi obiiciunt perniciosi oratores, exponuntur; at vix Isocrates ipse haec animo probans vera putabat. Sed alius ibi exstat locus, non in confirmatione quidem, sed in exordio § 4—7, ubi auditorum sententiam de sua oratione, ipsi probatam, refert eamque his verbis finit: *εἰ μὲν οὖν ἀφρόνως ἢ καὶ νουνεχόντως ταῦτ' ἐδόξαζον, δικαίως ἂν ἐκεῖνοι τὴν αἰτίαν ἔχοιεν.* Ex oratione de permutatione bonorum nunc integra Aristoteles ea intelligit, quae Isocrates ibi § 141—149 ab amico, ne suam vivendi rationem auditoribus referret, sibique illo modo laudem quaereret, monita esse finxit, item § 132—139, quibus Timotheum alloquitur; conf. *πρὸς Καλλίμαχον* § 9—10. Areopag. § 56 seqq. Celeberrimum exemplum est in Panathenaico, § 199—265., quem si notus fuisset Aristoteli, hic non neglexisset. Similiter Andocides *περὶ μυστηρίων* § 48, ne ipsi, quod facere vellet, probro verteretur, Charmidem suadentem inducit. Est haec quae dicitur apostrophe, vid. Aquil. Rom. cap. 9. Demosth.

in Philippi mores invehens Olynth. II, 17. Isocr. ad Demon. § 34. Cicero pro Quinctio § 77.

28 *Ἀρχίλοχος*] Fragm. XVI et X.

32 *Σοφοκλῆς*] Antigona v. 688—696.

34 *χρὴ δὲ τὰς διαλλαγὰς*] Eadem sententia in Isocratis Archidamo § 50, quem secutus videtur Aristoteles: *χρὴ δὲ τοὺς μὲν εὖ πράττοντας τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖν· ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ καταστάσει πλεῖστον ἂν τις χρόνον τὰ παρόντα διαφυλάξειεν· τοὺς δὲ δυστυχοῦντας τῷ πολέμῳ προσέχειν τὸν νοῦν· ἐκ γὰρ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς καινουργίας θᾶττον ἂν μεταβολῆς τύχοιεν.* Anaxim. cap. 2.

38 *εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι*] A et vet. tr. servant, in ceteris omnibus desunt.

Cap. XVIII.

39 *περὶ δὲ ἐρωτήσεως*] Aristoteles hic quae argumentationem adiuvant, inserit, *περὶ ἐρωτήσεως*, *περὶ ἀποκρίσεως*, *περὶ γελοίων*. De primo vide Hermog. *περὶ μεθόδου δεινότητος* cap. X, sed multo meliora sunt quae ex optimis commentariis ad illum locum dedit Gregorius Corinthius Rhet. VII p. 1202 seqq.

Exemplum *ἐρωτήσεως* luculentum est Lysiae XII, 24—26. XXII, 5. cf. XIII, 30—33. Demosth. de cor. § 52. Plat. Apol. p. 106 (25): *ἀπόκριναι, ὦ 'γαθέ· καὶ γὰρ ὁ νόμος κελεύει ἀποκρίνεσθαι.* Schoem. ad Isaeum XI, 4 p. 460.

Nuper ex codice Paris. Seguerus fragmentum (repetitum a Schneidewino in Museo Rhen. 1846 p. 261—265) *περὶ ἐρωτήσεως* et *περὶ ἀποκρίσεως* edidit, ex ipso Aristotele sumptum eumque fere illustrans; cuius generis nunc quidem rarissima sunt exempla, nec praeter sedes I, 6. II, 23 tertium scio locum, quo Aristotelis artem hac ratione a posterioribus probatam et illustratam videmus. Vide quae ibi monuimus p. 588—595. Secutus est Bakius ad Apsinem prol. L. Nos in Rhet. Gr. tom. I, 163—168 insertum hic quoque, ut par erat, adiecimus.

2 *Λάμπωνα*] *μάντις* erat, vid. Bergk Commentat. de reliq. com. p. 49 seqq. Fragment. rhet.: *ἤρετο . . ἀνήρετο.* Idem pag. 1419

sub finem v. 5 verbum addit *πῶς εἶπεν*, non male ut v. 11 *ἔφη* legitur, nunc *ἐπήρετο* repetendum est.

9 *Μελήτου*] Ita et Aristotelis libri, praeter A, in quo *μεγαλήτου*, et Q (m Victorii), in quo *μελίτου* (Victorius tunc vulgatam primus Meliti formam induxit, male nuper a P. Forchhammer Die Athener u. Sokrates p. 81 seq. probatam), *μελέτη τοῦ* p v.

10 *εἴρηκεν ὡς ἂν δαιμόνιόν τι λέγοι, ἤρετο*] Sic A vet. transl.; *εἴρηκεν εἰ δαιμόνιόν τι λέγοι, ὁμολογήσαντος δὲ ἤρετο* ceteri omnes cum schol. gr., quod falsum est; nam in eo quod adversarius concessit interrogantem morari non decet, sed alteram propositionem, quam et ipsam concedat necesse est, ex eo quaerere et statim inde quod sequitur, concludere; sic Socrates non quod Meletus in libello ipso dixit: *ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων*, quaesivit; concessit enim adversarius et erat *φανερόν*, sed quod certa ratione inde concludere poterat, dedit. Itaque illud *ὁμολογήσαντος δὲ* sensui et consilio Aristotelis repugnat, neque *εἴρηκεν εἰ* significat: quaesivit ex Meleto num daemonion quid crederet. Sed Meletus de Socrate *εἴρηκεν ὡς ἂν δαιμόνιόν τι λέγοι*. Platonis intelligitur Apologia p. 110 (27), qui locus supra iam II, 23 laudatus est, ubi Socrates hac via et ratione progreditur: *ἔσθ' ὅστις δαιμόνια μὲν νομίζει πράγματ' εἶναι, δαίμονας δὲ οὐ νομίζει; Οὐκ ἔστιν . . . οὐκοῦν δαιμόνια μὲν φῄς με καὶ νομίζειν καὶ διδάσκειν εἴτ' οὖν καινὰ εἴτε παλαιά· ἀλλ' οὖν δαιμόνιά γε νομίζω κατὰ τὸν σὸν λόγον καὶ ταῦτα καὶ διωμόσω ἐν τῇ ἀντιγραφῇ*. Vides Socratem id quod Meletus dixit, non interrogare, sed affirmare.

17 *θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντες*] Non auditores *ἀποροῦσι*, sed eum qui hac ratione respondet, difficultate premi neque hanc solvere posse arbitrantur, quare hunc victum et inferiorem causam tenere censent; ipsa particula *ὡς* non auditores, sed respondentem Aristotelem intellexisse probat, unde dudum *ἀποροῦντος* correximus. Accedit nunc fragmenti auctoritas, e quo Schneidewinus ibi p. 262 idem emendavit. Cum vero in A sit *ἀποροῦντας*, accusativum singularis reddere licet.

20 *ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ*] Haec fragm. rhet. sic amplificat: *τά γε μὴν ἀμφίβολα ἐξαπλοῦν τῷ λόγῳ οἷον τὸ πῇ*

μὲν ἔπραξα πῇ δὲ οὔ, καὶ τὰς αἰτίας προστιθέναι, οἷον τόδε μὲν ἔπραξα διὰ τόδε καὶ ὅλως τὰς βραχυλογίας καὶ συντομίας παρέχεσθαι ἐπὶ ταῖς ἀποκρίσεσι, τὰ δὲ προσδιορισμοῦ φευκτέον. Igitur hic auctor in postremis verbis negationem non invenit et *διαιροῦντα λόγῳ συντόμως* legisse videtur.

24 *φανερὸν δ' ἡμῖν ἔστω ἐκ τῶν τοπικῶν*] Libro octavo, qui auctore Alexandro ab aliis *περὶ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως*, quo titulo duo libri Aristotelis a Diogene laudantur, ab aliis *περὶ τάξεως καὶ ἀποκρίσεως* inscriptus est; incipit capite quarto *ἀπόκρισις*, cuius mentio initio libri, quo argumentum indicatur, desideratur. Notandus vero est imperativus *ἔστω*, hoc enim ut *εἰρήσθω*, librum illum nondum compositum esse indicare videtur, neque *ἔσται*, quod deteriores exhibent, placet, praesens exspectamus, aut intelligendum potius verbum in hac formula. *ἐστι* schol. fol. 79 b, 35.

25 *συμπεραινόμενον*] Hoc absolute positum; si in adversarii interrogatione neque ambiguum est (*ἀμφίβολα*) et propositiones concedamus necesse est (*τὰ δοκοῦντα ἐναντία*), conclusionem ipsam allata ratione dissolvamus, ut Lacedaemonius ille aut Sophocles; non negarunt quod adversarii proposuerant, sed quod ex illis concluserant, confutarunt. Quare hoc exspectamus: *πρὸς δὲ τὸ συμπεραινόμενον . . τὴν αἰτίαν εἰπόντα*, sed mutavit constructionem Aristoteles, si sana est lectio. Veneta intulit *πρὸς συμπεραινόμενον*, quod h. l. sine articulo soloecum est. *Concludentem* vet. tr., sed non dicitur media forma, et debebat dici *συμπεραίνοντος* vel *συμπεράναντος*; quodsi abesset hoc verbum, nemo id desideraret.

28 *προβούλοις*] Vid. Schoemann Antiquitates iuris publici Graecorum p. 181. Schneid. ad Polit. IV, 15 p. 272, de Sophocle Dind. vit. Soph. p. XX.

31 *καὶ ὡς ὁ Λάκων εὐθυνόμενος τῆς ἐφορίας*] Historia incerta non minus atque ea quae in Polit. II, 9 narrantur: *ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ περὶ τὴν ἐφορείαν ἔχει φαύλως· ἡ γὰρ ἀρχὴ κυρία μὲν αὐτὴ τῶν μεγίστων αὐτοῖς ἐστίν, γίνονται δ' ἐκ τοῦ δήμου πάντες, ὥστε πολλάκις ἐμπίπτουσιν ἄνθρωποι σφόδρα πένητες εἰς τὸ ἀρχεῖον, οἳ διὰ τὴν ἀπορίαν ὤνιοι ἦσαν. ἐδήλωσαν δὲ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, καὶ νῦν δὲ ἐν τοῖς ἀνδρείοις· διαφθαρέντες*

γὰρ ἀργυρίῳ τινὲς ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς ὅλην τὴν πόλιν ἀπώλεσαν, ubi Göttl. p. 333 nostrum locum adscripsit.

pag. 1419 b 1 οὔτε τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾶν, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς] Topic. VIII, 2 p. 158, 7: οὐ δεῖ δὲ τὸ συμπέρασμα ἐρώτημα ποιεῖν· εἰ δὲ μή, ἀνανεύσαντος οὐ δοκεῖ γεγονέναι συλλογισμός· πολλάκις γὰρ καὶ μὴ ἐρωτῶντος ἀλλ' ὡς συμβαῖνον ἐπιφέροντος ἀρνοῦνται καὶ τοῦτο ποιοῦντες οὐ δοκοῦσιν ἐλέγχεσθαι τοῖς μὴ συνορῶσιν ὅ τι συμβαίνει ἐκ τῶν τεθέντων· ὅταν οὖν μηδὲ φήσας συμβαίνειν ἐρωτήσῃ, ὁ δ' ἀρνηθῇ, παντελῶς οὐ δοκεῖ γεγονέναι συλλογισμός. Id quidem in dialectica arte observandum est, in rhetorica oratores quae ex praedictis certo consequi videntur, pleraque interrogant, unde interrogationis figura ap. Auct. ad Herennium IV, 15, 22: *interrogatio non omnis gravis neque concinna, sed haec quae, quum enumerata sunt ea, quae obsunt causae adversariorum, confirmat superiorem orationem.* Idem et contrarium, quod magnam habet vim ad persuadendum, interrogat IV, 18, 25.

2 περὶ δὲ τῶν γελοίων] Cicero de orat. II, 58, 235 seqq. Quintil. VI, 3. Illa εἴδη τῶν γελοίων ex ipsis libris de arte poetica vid. in Cram. Anecd. Paris. I, 404. et introduct. in Aristoph. p. XIII Dind. Conf. quae diximus in Monac. Annal. 1840 nr. 133 p. 27 seqq.

3 Γοργίας] Morem hunc tangit Plato Gorg. p. 59 (473): τί τοῦτο, ὦ Πῶλε; γελᾷς; ἄλλο αὖ τοῦτο εἶδος ἐλέγχου ἐστίν, ἐπειδάν τίς τι εἴπῃ, καταγελᾶν, ἐλέγχειν δὲ μή; ubi schol. p. 348 Bkk.: τοῦτο παράγγελμα Γοργίου, τὸ τὰς σπουδὰς τῶν ἀντιδίκων γέλωτι ἐκλύειν, τὰ δὲ γελοῖα ταῖς σπουδαῖς ἐκκρούειν. Ex Olympiodoro, ut videtur, haec sumpta, ex quo Victorius haec adnotavit: ἐν πράξει κ. ἰστέον γὰρ ὅτι Γοργίου ἐστὶ παράγγελμα, ὅτι εἰ μὲν ὁ ἐναντίος σπουδαῖα λέγει, γελᾷς καὶ ἐκκρούεις αὐτόν, εἰ δὲ ἐκεῖνος γελᾷ σου σπουδαῖα λέγοντος, σύντεινον αὐτόν, ἵνα μὴ φανῇ αὐτοῦ ὁ γέλως. καὶ ὁ Πῶλος οὖν ὁ μαθητὴς Γοργίου ἐγέλασεν. Anaximenes cap. 36: χρὴ δὲ ἐν ταῖς κακολογίαις εἰρωνεύεσθαι καὶ καταγελᾶν τοῦ ἐναντίου ἐφ' οἷς σεμνύνεται καὶ ἰδίᾳ μὲν καὶ ὀλίγων παρόντων ἀτιμάζειν αὐτόν, ἐν δὲ τοῖς ὄχλοις κοινὰς μάλιστα κατηγορίας λοιδορεῖν.

7 *οὖν*] Post *ὅπως* positum om. A, vet. transl.; sententia non sola posita est, qua *ὅπως* idem fere significat quod *ὁπότερον*, sed dependent haec verba *ὅπως τὸ ἁρμόττον* ex *εἴρηται*, ut inde quod conveniat sibi sumat.

7 *εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας*] Ethic. Nic. IV, 13—14.

Cap. XIX.

10 *ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων*] Marcellinus in Hermogenem IV, 424: *εἰδέναι μέντοι δεῖ ὡς συμβαίνει πολλάκις ἐπιλεῖψαι τὸν ἐπίλογον, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ προοίμιον καὶ τὴν διήγησιν, ὡς ἐν ταῖς ἀποδείξεσι μόνον εἶναι τὸ ζήτημα· προνοητέον δὲ ἐν τοῖς ἐπιλόγοις, ὅπως ἐὰν κατηγορῶμεν δυσμενῆ τῷ φεύγοντι τὸν ἀκροατήν, ἐὰν δὲ ἀπολογώμεθα εὔνουν ἑαυτοῖς τὸν δικαστὴν καταστήσομεν· φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης τέσσαρα εἶναι μέρη τοῦ ἐπιλόγου, πρῶτον μὲν τὸ εἰς πάθος ἄγειν τὸν ἀκροατήν, ἔπειτα τὸ ποιῆσαι τοῖς μὲν ἐναντίοις ἀλλοτρίως ἔχειν, αὐτοῖς δὲ οἰκείως, καὶ τὸ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν καὶ τελευταῖον τὸ ἀναμιμνήσκειν· πολλάκις δὲ οὐ πᾶσι χρηστέον ἀλλ' ἐνίοις.* Eadem fere etiamsi non aeque distincta docet Anaximenes cap. 37 p. 1444 b, 22 seqq. Posteriores tripartitam faciunt conclusionem ex enumeratione (*ἀνάμνησις*), amplificatione (*δείνωσις*), commiseratione (*ἔλεος*); sic auctor ad Herennium II, 30, 47. Victor, Apsines IX, 531 alii, qui parum recedunt ab Aristotele; nam quod huic primum est, latet in amplificatione. Nova sunt quae incertus rhetor tradit in Notices XIV, 206: *ἔργον δὲ ἐπιλόγου Πλάτων ἐν Φαίδρῳ φησίν, ἐν κεφαλαίῳ ἕκαστα λέγοντα ὑπομνῆσαι ἐπιτελευτικοὺς τοὺς ἀκούοντας περὶ τῶν εἰρημένων. ἔχεται δὲ τῆς αὐτῆς δόξης καὶ Χρύσιππος· καὶ γὰρ αὐτὸς μονομερῆ φησὶ τὸν ἐπίλογον. Ἀριστοτέλης δὲ ἐν ταῖς Θεοδεκτικαῖς τέχναις φησὶν ὅτι ὁ ἐπίλογος τὸ μὲν κεφάλαιον ἔχει προτρέψασθαι τοὺς ἀκούοντας, προτρέψομεν δὲ τριχῶς εἰς τὰ πάθη ἀνάγοντες τὰ ἑκάστῳ προτρεπτικά. ἓν μὲν οὖν ἔργον ἐπιλόγου τὸ τὰ πάθη διεγεῖραι, δεύτερον τὸ ἐπαινεῖν ἢ ψέγειν . . τρίτον δὲ τὸ ἀναμιμνήσκειν τὰ εἰρημένα.* Haec cum iis quae Arist. hic docet parum conveniunt.

15 *καὶ ἐπιχαλκεύειν*] *καὶ* fort. del., conf. Brandis Phil. IV, 45.

16 *δὲ*] om. A vet. transl. An fuit *δυοῖν θατέρου δὲ στοχάζεσθαι*?

18 *τοιούτους*] *τούτου* A, *ex quibus autem oportet praeparare, dicti* vet. tr. Haec ergo neque *τοιούτους* neque *τούτου* vertit. Verum haud dubie est *δὲ δεῖ κατασκευάζειν*, nam particulae *δὴ* hic aptus non est locus. *τούτου* si verum est, verbum excidit ut *τυγχάνειν*, *στοχάζεσθαι*; licet facilius *τοῦτο* reponere.

19 *εἴρηνται οἱ τόποι*] I, 9. Verba addita *πόθεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν καὶ φαύλους* declarationem vocabuli *τοιούτους* inertem esse nec ab ipso auctore addita, coniicit Victorius in scriptis adnotationibus, item Vaterus p. 193, at proba sunt, si Arist. non *τοιούτους* scripsit, sed aliud, quod A et vet. tr. suadent.

20 *δεδειγμένων*] Sic A, ceteri cum vet. tr. *δεδειγμένον*, hoc si abesset, nemo requireret, nec quid significet apparet; aut benevolentiae captationem modo dictam intelligit, ut statim nostrae amplificationis meminit *μετὰ δὲ ταῦτα δήλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα*, quod item fere est *δεδειγμένων*, aut ipsam argumentationem, i. e. confirmationem et confutationem, quod suadent verba *δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὡμολογῆσθαι*, neutrum vero simplici genetivo multitudinis numeri exprimi potest, qui si sanus est, aliquid excidisse videtur.

24 *ἔκκεινται οἱ τόποι πρότερον*] II, 19 et 26.

26 *ἔλεος καὶ*] *timor* vet. tr., quod notandum, nam et I, 1 p. 1354, 25: *φθόνον ἢ ἔλεον* vertit *timorem aut inimicitiam*.

27 *εἴρηνται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι πρότερον*] II, 1—11, sed ibi neque *δείνωσις* neque *ἔρις* apparet; *ἢ οἶκτον ἢ δείνωσιν* supra III, 16 legimus; similia congesta sunt, quod impedit, quo minus *ἔρις* mutemus in *χάρις*.

30 *ὥσπερ φασὶν ἐν τοῖς προοιμίοις, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες*] Haud dubie contra Isocratis doctrinam hoc dictum est, si vituperat priores artium scriptores; at laudat potius quod praeceperunt, saepius rerum memoriam faciendam et auditorem docilem benevolum attentum reddendum esse, sed diversa ratione

in exordio et epilogo; quare negatio οὐκ abundat. An vituperat, quod haec in exordio praeceperint, cf. III, 14 p. 1415 b, 10? Sequentia id non probant. Ceterum in iis quoque artibus, quae nobis supersunt, tria illa in tota oratione esse comparanda invenimus, vid. ad Auct. ad Herenn. I, 7. Anaxim. cap. 37, cui est παλιλλογία. Victorius sic explicat: hoc autem hoc pacto commode congruenterque fiet, si hic servetur quod in prooemiis quidam falso tractandum iubent; nam auctores sunt iis, quibus artem tradunt, ut crebro ea dicant, ac repetant demum easdem in principiis sententias, quod verum non est neque ullo pacto fieri debet. Sed tam inepta veteres non praecipiebant.

31 εὐμαθὴς] Sic ex A vet. transl. pro εὐμαθῆ, quod ceteri libri praebent, scripsimus; scilicet ὁ ἀκροατής, omnes enim in exordio auditorem docilem reddi iubent, et hoc est quod Aristoteles intelligit.

35 παραβάλλειν δὲ ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον, ἢ μὴ καταντικρύ] Locus vix sanus. Hoc vult Aristoteles: quae in confirmatione et confutatione separatim multis dicta sunt, haec in enumeratione, ἀναμνήσει, paucis repetenda, ut collatio vel comparatio fiat eorum, quae tu attulisti et quae adversarius congessit; haec est ἀντιπαραβολὴ τοῦ ἐναντίου, ea autem fit directe καταντικρύ, aut ἐξ εἰρωνείας, aut ἐξ ἐρωτήσεως. Qua comparatione si uti nolis, ut et tuae et adversarii sententiae e regione ponantur et confirmatio et confutatio arcte coniungatur, paucis confirmationem tuam, et tum si libet etiam confutationem repetas. Igitur duo sunt praecepta, quorum alterum est ἐκ παραβολῆς, in quo contraria iuxta posita in memoriam revocantur; alterum collationem non poscit et si placet, omittere potes adversarium, certe extra confirmationem separatim, χωρίς, mentionem facies. Unde coniungenda esse ἢ δὴ οὕτως ἐκ παραβολῆς nec sine causa addita verba ἐκ παραβολῆς apparet; tum comparationis tres modi, ut exempla docent, indicantur, quare ἢ μὴ vel ut A et vet. transl. εἰ μὴ falsum est; sed si haec delemus, ut sit: παραβάλλειν δὲ ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον, καταντικρὺ . . ἢ ἐξ εἰρωνείας . . ἢ ἐξ ἐρωτήσεως, vel particulae locum permutamus sic: παραβάλλειν δὲ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω

εἶπον, ἢ καταντικρύ, omnia conveniunt. Ceterum A et vet. tr. non εἶπον, sed εἰπεῖν praebent; coniungunt ergo, ut aliquid excidisse credas, εἰπεῖν εἰ μὴ καταντικρύ, ἀλλὰ * * οὗτος, sed aptissimum est illud καταντικρὺ dicere, quod schol. sic detorquet: παραβάλλειν δὲ ἢ ὅσα εἶπον ἀμφότεροι περὶ τὸ αὐτὸ ἢ μὴ κατ' ἀντιπαραβολήν, ἤτοι ἐκ παραβολῶν λέγειν αὐτά, ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν λέγειν ὅσα εἶπας, ἰδίᾳ δὲ ὅσα ὁ ἀντίδικός σου περὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως.

pag. 1420 1 ἐγὼ δὲ ταδί, καὶ διὰ ταῦτα] Postrema A καὶ ἅδε καὶ ταῦτα. Vet. tr.: *sed iste quidem h. de h. iusta autem et h.* id est τὰ δίκαια δὲ καὶ ταῦτα

2 ἔδειξεν] *opinabatur* vet. tr., atque ἔδοξεν in scholiis excusum legitur.

4 ἢ δὴ οὕτως [ἢ] ἐκ παραβολῆς ἢ κατὰ φύσιν] ἢ inclusimus auctore Victorio, qui verba ἢ ἐκ παραβολῆς probantibus Buhlio et Vatero suspecta esse posse arbitratur; plerumque sane [illegible]it Aristoteles ἢ δὴ οὕτως ἤ, vid. ad II, 23, sed et insertis aliis, ut Sophist. elench. cap. 6: ἢ δὴ οὕτω διαιρετέον τοὺς φαινομένους συλλογισμοὺς καὶ ἐλέγχους, ἢ πάντας ἀνακτέον εἰς τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν. Ethic. Nic. X, 2 p. 1173 b, 25. Repetit quod modo dixit; nam haec omnia erant ἐκ παραβολῆς, vide supra. Iam schol. gr. dicit τὸ ἢ παρέλκον.

6 τελευτὴ δὲ τῆς λέξεως ἁρμόττει ἡ ἀσύνδετος] Dandi casum Victorius coniecit, Fr. A. Wolfius apud Vaterum p. 216 flagitavit, et sane magis quam nominativus convenit; supra quod legimus ἀρχὴ δὲ διότι huc non referendum est.

7 εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε] Incerti oratoris verba, acute ab Aristotele sic fine operis posita, ut et de sua arte rhetorica cum ceteris comparanda valerent. Lysias in Eratosthenem fine: παύσομαι κατηγορῶν, ἀκηκόατε, ἑωράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε, δικάζετε. adversus Andocidem: καὶ ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐπίστασθε γὰρ ἃ δεῖ ποιῆσαι, μὴ ἀναπεισθῆτε ὑπὸ τούτου. φανερῶς ἔχετε αὐτὸν ἀσεβοῦντα, εἴδετε, ἠκούσατε τὰ τούτου ἁμαρτήματα. ἀντιβολήσει καὶ ἱκετεύσει ὑμᾶς, μὴ ἐλεεῖτε· οὐ γὰρ οἱ δικαίως ἀποθνήσκοντες, ἀλλ' οἱ ἀδίκως ἄξιοί εἰσιν ἐλεεῖσθαι.

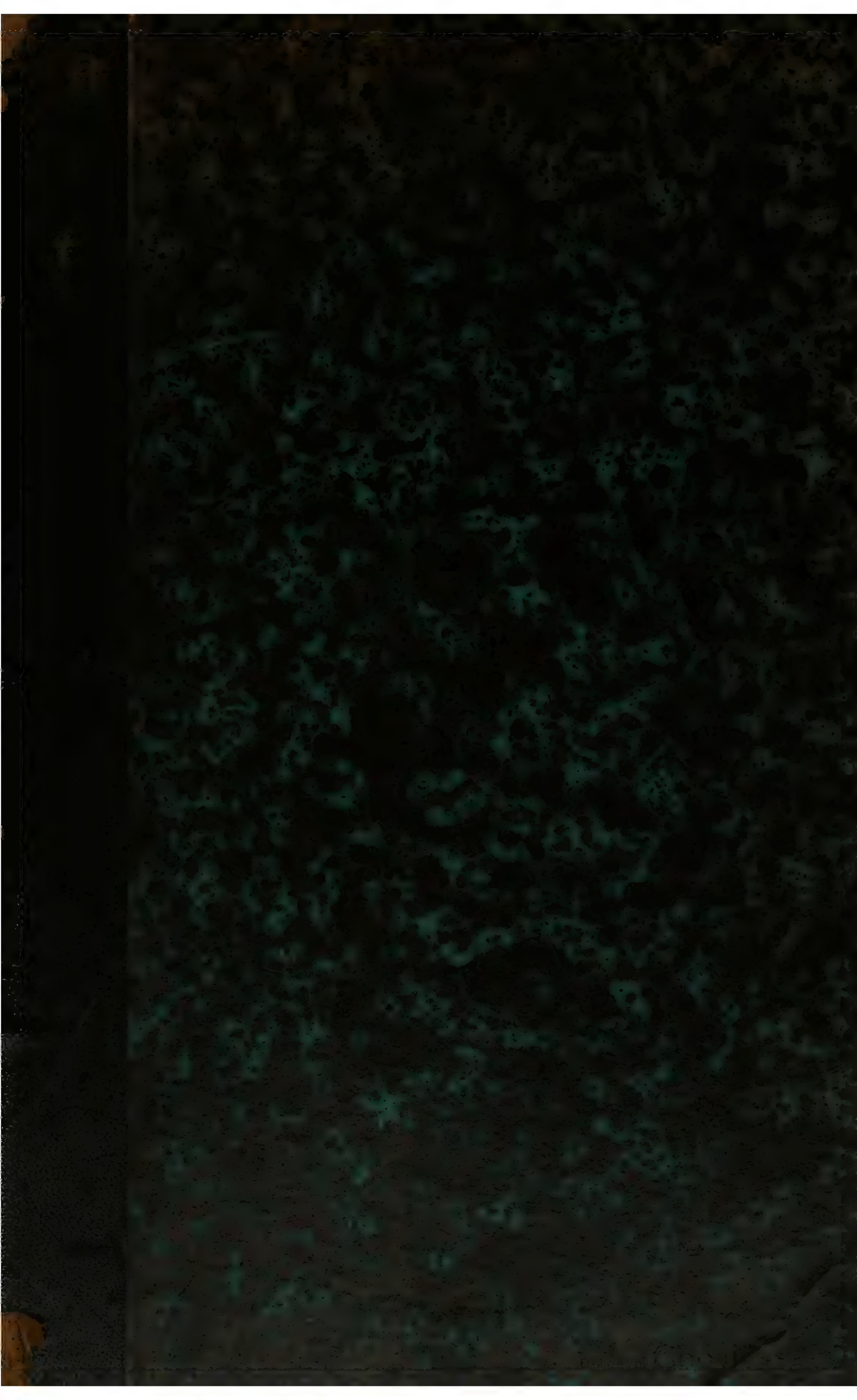

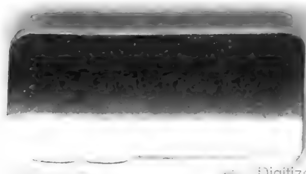

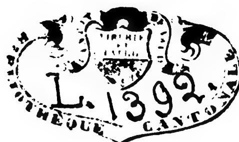

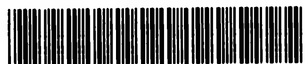

ARISTOTELIS

ARS RHETORICA

CUM ADNOTATIONE

LEONARDI SPENGEL

ACCEDIT VETUSTA TRANSLATIO LATINA

VOLUMEN II

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
MDCCCLXVII.

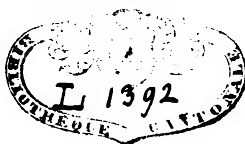

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

LIBER PRIMUS.

1 ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ] Cicero in Orat. cap. 32, 113: *Disputandi ratio et loquendi dialecticorum sit, oratorum autem dicendi et ornandi. Zeno quidem ille a quo disciplina Stoicorum est, manu demonstrare solebat, quid inter has artes interesset. Nam quum compresserat digitos pugnumque fecerat, dialecticam aiebat eiusmodi esse; quum autem diduxerat et manum dilatarat, palmae illius similem eloquentiam esse dicebat; atque etiam ante hunc Aristoteles principio artis rhetoricae dicit, illam artem quasi ex altera parte respondere dialecticae, ut hoc videlicet differant inter se, quod haec ratio dicendi latior sit, illa loquendi contractior.* de Finibus II, 6, 17: *Zenonis est, inquam, hoc Stoici omnem vim loquendi, ut iam ante Aristoteles, in duas tributam esse partis; rhetoricam palmae, dialecticam pugni similem esse dicebat, quod latius loquerentur rhetores, dialectici autem compressius.* Academic. I, 8, 32: *post argumentis et quasi rerum notis ducibus utebantur ad probandum et ad concludendum id quod explanari volebant, in qua tradebatur omnis dialecticae disciplina, id est, orationis ratione conclusae: huic quasi ex altera parte oratoria vis dicendi adhibebatur, explicatrix orationis perpetuae ad persuadendum accommodatae.* Alexander Aphrod. in Topic. I pag. 4 de dialectica: τοιαύτην δὲ οὖσαν εἰκότως καὶ ἀντίστροφόν φησιν ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι τῇ ῥητορικῇ, ἐπειδὴ κἀκείνη περὶ τὰ πιθανά, ἃ τῷ ἔνδοξα εἶναι καὶ αὐτά ἐστι τοιαῦτα· τὸ γὰρ ἀντίστροφον ἀντὶ τοῦ ἰσόστροφόν τε καὶ περὶ τὰ αὐτὰ στρεφομένην καὶ καταγινομένην λέγει ubi plura de utriusque vi disputat. Rectius Cicerone pag. 1354

Alexandrum vim vocis illius intellexisse Victorius, qui hos locos congesserat, censuit neque alius ante Muretum, qui primus haec contra Platonem esse dicta animadvertit, sensum huius loci vere explicuisse videtur. Geometricum vocabulum est *ἀντίστροφος* (Ethic. Magn. I, 10 p. 1187 b, 2) ex ipso Platone sumptum, Gorg. p. 40 (465): *ἵν' οὖν μὴ μακρολογῶ, ἐθέλω σοι εἰπεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι — ἤδη γὰρ ἂν ἴσως ἀκολουθήσαις — ὅτι ὃ κομμωτικὴ πρὸς γυμναστικήν, τοῦτο ὀψοποιικὴ πρὸς ἰατρικήν. μᾶλλον δὲ ὧδε, ὅτι ὃ κομμωτικὴ πρὸς γυμναστικήν, τοῦτο σοφιστικὴ πρὸς νομοθετικήν, καὶ ὅτι ὃ ὀψοποιικὴ πρὸς ἰατρικήν, τοῦτο ῥητορικὴ πρὸς δικαστικήν. ὅπερ μέντοι λέγω, διέστηκε μὲν οὕτω φύσει· ἅτε δ' ἐγγὺς ὄντων καὶ περὶ ταὐτὰ φύρονται ἐν τῷ αὐτῷ σοφισταὶ καὶ ῥήτορες καὶ οὐκ ἔχουσιν ὅ τι χρήσωνται οὔτε αὐτοὶ ἑαυτοῖς οὔτε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τούτοις . . . ὃ μὲν οὖν ἐγώ φημι τὴν ῥητορικὴν εἶναι ἀκήκοας· ἀντίστροφον ὀψοποιίας ἐν ψυχῇ, ὡς ἐκεῖνο ἐν σώματι.* Dialecticam vero intellige ex Aristotelis sensu, vid. Trendel. de anim. p. 204. Analyt. poster. I, 11: *ἐπικοινωνοῦσι δὲ πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι ἀλλήλαις κατὰ τὰ κοινά. κοινὰ δὲ λέγω οἷς χρῶνται ὡς ἐκ τούτων ἀποδεικνύντες, ἀλλ' οὐ περὶ ὧν*) δεικνύουσιν οὐδ' ὃ δεικνύουσιν. καὶ ἡ διαλεκτικὴ πάσαις, καὶ εἴ τις καθόλου πειρῷτο δεικνύναι τὰ κοινά, οἷον ὅτι ἅπαν φάναι ἢ ἀποφάναι ἢ ὅτι ἴσα ἀπὸ ἴσων ἢ τῶν τοιούτων ἄττα. ἡ δὲ διαλεκτικὴ οὐκ ἔστιν οὕτως ὡρισμένων τινῶν οὐδὲ γένους ἑνός τινος· οὐ γὰρ ἂν ἠρώτα· ἀποδεικνύντα γὰρ οὐκ ἔστιν ἐρωτᾶν διὰ τὸ τῶν ἀντικειμένων ὄντων μὴ δείκνυσθαι τὸ αὐτό, δέδεικται δὲ τοῦτο ἐν τοῖς περὶ συλλογισμοῦ.*

f. Thurot. p. 254. ἀναλυτικὴ πάσαις

Hoc igitur est quod Aristoteles negat et tacite improbat, atque ut integrum primum caput Platonis de rhetorica sententiam confutat, sic in limine eo usus est vocabulo, quo omnes illum notari intelligerent. Idem adhibet Isocrates

---

*) *τὰ κοινὰ* dicit axiomata, non genus in quo demonstrant, neque praedicatum quod demonstrat; genus vero si dicit, ei non est *περὶ ὧν*, sed *περὶ ὃ* ut saepius ibi invenitur, et hic quoque reponendum videtur.

Antid. § 181 de rhetorica et gymnastica ipse fortasse Platonem refellens. conf. Sext. Empir. adv. math. VII, 6 p. 191 Bkk. Fabric. ad II, 7. *ἀντίστροφον* si dicit, instrumenta etiam utriusque quae quasi ex altera parte respondent, respicit, *ἐπαγωγήν, συλλογισμὸν* et *παράδειγμα, ἐνθύμημα*, de quibus ipse dicit cap. 2 *ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι*. Rhet. Graeci tom. IV p. 297: *ὅθεν καὶ Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς δειλιναῖς προσόδοις τῶν ἑταίρων ῥητορικὰ προβλήματα μελετᾶν αὐτοὺς παρεσκεύαζεν, δύο τέχνας φάσκων εἶναι τοῦ πείθειν ἐν λόγοις, ῥητορικὴν καὶ διαλεκτικήν, τὴν μὲν ἐν τῷ λέγειν ἀποτάδην, διαλεκτικὴν δὲ ἐν τῷ διαλέγεσθαι.* Sopater in Hermog. ibid. tom. V pag. 15 ubi de fine rhetorices: *ὁ μὲν ουν Πλάτων διαβάλλων αὐτὴν καλεῖ πολιτικῆς μορίου εἴδωλον . . . οἱ δὲ Στωικοὶ ἀντίστροφον τῇ διαλεκτικῇ αὐτὴν καλοῦσιν* quem in seqq. p. 16 examinat: *οἱ δὲ δὴ λέγοντες ἀντίστροφον τῇ διαλεκτικῇ καὶ οὗτοι τὰ μέγιστα πταίουσι, καὶ αὐτὸς ὁ ὅρος μαρτυρεῖ· ἀντίστροφος γάρ ἐστιν ἰσόστροφος, ἰσοδύναμος, τὰ αὐτὰ πράττουσα· οὐδέποτε δὲ δύο πραγμάτων διαφόρων εἷς ὅρος δύναται εἶναι· πῶς οὖν διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς τὸν αὐτὸν ὅρον λέγουσιν; εἰ γὰρ τὰ αὐτὰ πράττουσιν, καὶ αἱ αὐταί εἰσιν, ἀλλὰ μὴν διάφοροί εἰσιν αἱ τέχναι, οὐκ ἄρα ἁρμόζει ὁ ὅρος· πῶς γὰρ ἂν εἴη ὅρος μὴ μόνῳ τινὶ ἁρμόζων πράγματι; διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὅροι ἐκλήθησαν, διὰ τὸ μήτε ἐπιλαμβάνεσθαι ἑτέρου, μήτε ἐλλείπειν τι τοῦ ἰδίου, ὥσπερ οἱ τῶν χωρίων ὅροι πάντα τὰ αὐτῶν περιέχουσιν.* cui si fides est, Stoicos quibus ut dialectica, sic et *ἡ ῥητορικὴ ἐπιστήμη τοῦ εὖ λέγειν* erat, Aristotelis dictum, quod ex Zenonis verbis apud Ciceronem coniicere licet, approbasse docemur, sed mirum, Sopatrum auctoris immemorem fuisse, magis mirum, eum illis verbis finem artis expositum esse existimasse. Hermias in Platonis Phaedr. p. 189 Ast.: *καὶ ἡ ῥητορικὴ δὲ κατὰ Ἀριστοτέλην ἀντίστροφός ἐστι τῇ διαλεκτικῇ, τουτέστι, περὶ τὰ αὐτὰ στρεφομένη καὶ ἰσόστροφος. καὶ γὰρ τὴν ὕλην ἔχουσι τὴν αὐτὴν καὶ ἐνδόξοις κέχρηνται ἐπιχειρήμασι, καὶ δυνάμεις λέγονται καὶ εἰς τὰ ἀντικείμενα ἐπιχειροῦσι καὶ κατὰ Πλάτωνα δὲ τῇ διαιρετικῇ καὶ ὁριστικῇ*

μεθόδῳ ὁ ῥήτωρ. πῶς γὰρ δυνάμεθα ἀπὸ τοῦ ψέγειν τὸν ἔρωτα ἐπὶ τὸ ἐπαινεῖν ἐλθεῖν μὴ γνόντες τὴν φύσιν τοῦ λεγομένου; Rhet. Graeci V p. 214, item VI p. 24 VII p. 610: *εἰσὶ δὲ πᾶσαι (ῥητορικαὶ) πέντε τὸν ἀριθμόν, μία μὲν ἡ πρώτη καὶ κυριωτάτη ἡ ἀντίστροφος τῇ φιλοσοφίᾳ ᾗ ἐχρήσατο Πυθαγόρας καὶ Σωκράτης καὶ Πλάτων . . δευτέρα ἡ ἀντίστροφος τῇ πολιτικῇ . . τρίτη δὲ ἡ ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ. διαφέρει γὰρ διαλεκτικὴ ῥητορικῆς, ὅτι ἡ μὲν διαλεκτικὴ κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν ποιεῖται τὴν ζήτησιν, ἡ ῥητορικὴ δὲ διεξοδικῶς περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων· ἡγήσαντο δὲ ταύτης Δημοσθένης τε καὶ Λυκοῦργος καὶ ἄλλοι. τετάρτη ἡ ἀντίστροφος τῇ συκοφαντικῇ, ἧς ἡγήσαντο Ἀριστογείτων καὶ Ἡγήμων. πέμπτη ἡ ἀντίστροφος τῇ κολακευτικῇ, ἧς ἡγήσαντο Δημάδης καὶ Ἀριστόδημος. τοιούτων καὶ τοσούτων οὖν οὐσῶν ῥητορικῶν ἡμεῖς μετερχόμεθα τὴν τρίτην, τὴν ἀντίστροφον τῇ διαλεκτικῇ, ἧς ἡγήσατο Δημοσθένης.* Hic opponit Aristoteles rhetoricam dialecticae et eiusdem generis esse dicit; infra I, 2 particulam eius et civilitatis huic assignat: *ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν οἷον παραφυές τι διαλεκτικῆς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικὴν . . ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοία, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν. περὶ οὐδενὸς γὰρ ἀφωρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστὶν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει, ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους.* item I, 4.

2 *ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν*] De dialectica Arist. *σοφ. ἐλ.* cap. 9: *δῆλον οὖν ὅτι οὐ πάντων τῶν ἐλέγχων, ἀλλὰ τῶν παρὰ τὴν διαλεκτικὴν ληπτέον τοὺς τόπους· οὗτοι γὰρ κοινοὶ πρὸς ἅπασαν τέχνην καὶ δύναμιν. καὶ τὸν μὲν καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην ἔλεγχον τοῦ ἐπιστήμονός ἐστι θεωρεῖν, εἴτε μὴ ὢν φαίνεται εἴτε ἐστί, διὰ τί ἐστι· τὸν δὲ ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ὑπὸ μηδεμίαν τέχνην τῶν διαλεκτικῶν.* cap. 11: *φανερὸν ὅτι οὐδενὸς ὡρισμένου ἡ πειραστικὴ ἐπιστήμη ἐστίν. διὸ καὶ περὶ πάντων ἐστί· πᾶσαι γὰρ αἱ τέχναι χρῶνται καὶ κοινοῖς τισίν.* utrumque locum laudavit Muretus; de rhetorica egregium est prooemium Iulii Victoris pag. 196 Or. ex optimis auctoribus atque ipso

Aristotele sumptum: *Oratoris officium est in ea quaestione quae versatur in negotiis civilibus, posse probabili et apta ad persuadendum oratione uti; sunt autem ea demum civilia negotia, quae nulla arte propria continentur, ut geometricae et musicae et ceterarum huiusmodi scientiarum, sed earum rerum tractatum habent, quae perficiuntur ex opinione communi aut legibus aut moribus, et de quibus omnes qui aliquatenus intellectum aliquem recipiunt et dicere et iudicare possint. Omnes enim fere et accusare alium et purgare se ipsos possunt et de aequo et utili disputare videntur sibi posse; sed hoc alii natura tantum sine ulla observatione aut exercitatione faciunt, sicut ferire alterum et tueri se ipsum etiam qui armis facere non didicit, aliquo modo potest; naturales enim motus quemadmodum corporis, ita et animi sunt, quibus et alium insectari et pro nobis pugnare possumus; alii autem usu et exercitatione civilium rerum utilius et promptius utuntur oratione, unde factum est, ut quaedam observationes nascerentur, quibus collectis et comprehensis esset quaedam disciplina dicendi.* Sunt igitur civilia illa negotia κοινὴ ἔννοια, de qua vid. Augustin. Princip. rhetor. p. 319 Capp. cf. Plat. Gorgias p. 10. Protagoras p. 168 seq. Bkk.

Quaeritur utrum primus Aristoteles de rhetorica hoc dixerit, an sophistarum sententiam secutus sit; semper enim idem urget, ut cap. 2. Et Gorgiam quidem oratori omnia subiecisse praeter Ciceronem ea inprimis quae ipse in Platonis dialogo p. 10 (430) 24 (457) dicit, demonstrant: semperque adhibet illud περὶ παντὸς λέγειν. At Socrates artem quae formalis sit omnique careat substrato non agnoscens Gorgiam ad πολιτικοὺς λόγους detrudit. Non dubium igitur quin Aristotelis verba κοινὰ τρόπον τινὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης contra Platonem sophistarum sententiam defendant, sed idem rhetoricam quasi ex altera parte dialecticae respondere item adversus illum primus probavit. Plato ipse in Phaedro, quem Aristoteles non attendit, rhetoricam non circa civiles tantum causas versari, sed omnia comprehendere p. 69—70 (261), neque a dialectica diversam esse monuit; argumenta et rerum cognitionem

ex hac sumi p. 80 (266) quae verum doceat quod orator scire debet; huic accedere rhetoricae propriam *ψυχαγωγίαν* 69 (261) 90 (271) oratori quam maxime excolendam. Haec vero *ψυχαγωγία* est Aristotelis doctrina *περὶ παθῶν* secundo exposita libro.

3 *διὸ καὶ πάντες*] Arist. *σοφ. ἐλ.* cap. 11 p. 172 Bkk.: *διὸ πάντες καὶ οἱ ἰδιῶται τρόπον τινὰ χρῶνται τῇ διαλεκτικῇ καὶ πειραστικῇ. πάντες γὰρ μέχρι τινὸς ἐγχειροῦσιν ἀνακρίνειν τοὺς ἐπαγγελλομένους· ταῦτα δέ ἐστι τὰ κοινά. ταῦτα γὰρ οὐδὲν ἧττον ἴσασιν αὐτοὶ κἂν δοκῶσι λίαν ἔξω λέγειν. ἐλέγχουσιν οὖν ἅπαντες· ἀτέχνως γὰρ μετέχουσι τούτου, οὗ ἐντέχνως ἡ διαλεκτική ἐστι καὶ ὁ τέχνῃ συλλογιστικῇ πειραστικὸς διαλεκτικός.* Analyt. post. I, 11 p. 77, 29—33.

5 *καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν*] Exspectamus *καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι*; significant vero hoc loco non modo genus iudiciale, sed integram rhetoricam artem; desunt enim linguae verba quae in utramque partem dicendi rationem exprimant.

7 *οἱ δὲ διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως*] Cum in Ald. libro legatur *οἱ δὲ καί*, Bas. scripserunt contra linguae genium *οἱ δὲ διὰ συνήθειαν καὶ ἀπὸ ἕξεως*, moti, ni fallor, Ciceronis verbis *propter exercitationem aut propter consuetudinem aliquam*, quem locum infra integrum describemus.

8 *δῆλον ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν*] Notandum quod ait, redigi posse, non iam redactum esse; eius enim rei laudem sibi ipse vindicat. Muretus.

9 *δι' ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνουσιν*] Metaph. I, 1 quem locum Muretus attulit: *ἀλλ' ὅμως τό γε εἰδέναι καὶ τὸ ἐπαΐειν τῇ τέχνῃ τῆς ἐμπειρίας ὑπάρχειν οἰόμεθα μᾶλλον καὶ σοφωτέρους τοὺς τεχνίτας τῶν ἐμπείρων ὑπολαμβάνομεν, ὡς κατὰ τὸ εἰδέναι μᾶλλον ἀκολουθοῦσαν τὴν σοφίαν ἅπασιν. τοῦτο δ' ὅτι οἱ μὲν τὴν αἰτίαν ἴσασιν, οἱ δ' οὔ. οἱ μὲν γὰρ ἔμπειροι τὸ ὅτι μὲν ἴσασι, διότι δ' οὐκ ἴσασιν, οἱ δὲ τὸ διότι καὶ τὴν αἰτίαν γνωρίζουσιν.* cf. Ethic. Nicom. I, 2.

11 *τέχνης ἔργον εἶναι*] Plato in Gorgia p. 40 (465): *κολακείαν μὲν οὖν αὐτὸ καλῶ καὶ αἰσχρόν φημι εἶναι τὸ*

τοιοῦτον . . τέχνην δὲ αὐτὸ οὔ φημι εἶναι, ἀλλ' ἐμπειρίαν, ὅτι οὐκ ἔχει λόγον οὐδένα ᾧ προσφέρει ὁποῖ' ἄττα τὴν φύσιν ἐστίν, ὥστε τὴν αἰτίαν ἑκάστου μὴ ἔχειν εἰπεῖν. ἐγὼ δὲ τέχνην οὐ καλῶ ὃ ἂν ᾖ ἄλογον πρᾶγμα. τούτων δὲ πέρι εἰ ἀμφισβητεῖς, ἐθέλω ὑποσχεῖν λόγον. (cf. de h. l. Rhet. Graeci II, 114. IV, 5. 21. 42. V, 606.) ibidem Plato p. 118 (501): *ἔλεγον δέ που ὅτι ἡ μὲν ὀψοποιικὴ οὔ μοι δοκεῖ τέχνη εἶναι, ἀλλ' ἐμπειρία, ἡ δ' ἰατρική, λέγων ὅτι ἡ μὲν τούτου οὗ θεραπεύει καὶ τὴν φύσιν ἔσκεπται καὶ τὴν αἰτίαν ὧν πράττει καὶ λόγον ἔχει τούτων ἑκάστου δοῦναι ἡ ἰατρική, ἡ δ' ἑτέρα τῆς ἡδονῆς . . κομιδῇ ἀτέχνως ἐπ' αὐτὴν ἔρχεται, οὔτε τι τὴν φύσιν σκεψαμένη τῆς ἡδονῆς οὔτε τὴν αἰτίαν, ἀλόγως τε παντάπασιν ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν διαριθμησαμένη τριβὴ καὶ ἐμπειρία*; adde p. 124 (503). Quam vero sententiam dicit Polus apud Platonem p. 6 (448): *ὦ Χαιρεφῶν, πολλαὶ τέχναι ἐν ἀνθρώποις εἰσὶν ἐκ τῶν ἐμπειριῶν ἐμπείρως εὑρημέναι· ἐμπειρία μὲν γὰρ ποιεῖ τὸν αἰῶνα ἡμῶν πορεύεσθαι κατὰ τέχνην, ἀπειρία δὲ κατὰ τύχην. ἑκάστων δὲ τούτων μεταλαμβάνουσιν ἄλλοι ἄλλων ἄλλως* *), *τῶν δὲ ἀρίστων οἱ ἄριστοι, ὧν καὶ Γοργίας ἐστὶν ὅδε καὶ μετέχει τῆς καλλίστης τῶν τεχνῶν.* hanc probat Aristoteles Metaph. I, 1: *καὶ δοκεῖ σχεδὸν ἐπιστήμῃ καὶ τέχνῃ ὅμοιον εἶναι ἡ ἐμπειρία. ἀποβαίνει δ' ἐπιστήμη καὶ τέχνη διὰ τῆς ἐμπειρίας τοῖς ἀνθρώποις· ἡ μὲν γὰρ ἐμπειρία τέχνην ἐποίησεν, ὡς φησὶ Πῶλος, ὀρθῶς λέγων, ἡ δ' ἀπειρία τύχην. γίνεται δὲ τέχνη, ὅταν ἐκ πολλῶν τῆς ἐμπειρίας ἐννοημάτων μία καθόλου γένηται περὶ τῶν ὁμοίων ὑπόληψις.* vid. Ethic. Nicom. VI, 4. Hoc ipso Aristotelis argumento utitur Charmadas ap. Cic. de orat. I, 90, quo artem esse negaret: *quod ita nati essemus, ut et blandiri suppliciter et subtiliter insinuare iis a quibus esset petendum, et adversarios minaciter terrere possemus, et rem gestam exponere et id quod*

---

*) Offendit *ἄλλως* additum Poli concinnitatem, nisi scribis *τῶν δὲ ἀρίστων ἄριστα οἱ ἄριστοι*, quod quo minus probes, sequentia impedire videntur. cf. *συναγωγὴ τεχνῶν* pag. 87.

intenderemus, confirmare et id quod contra diceretur, refellere et ad extremum deprecari aliquid atque conqueri, quibus in rebus omnis oratorum versaretur facultas, et quod consuetudo exercitatioque et intelligendi prudentiam acueret et eloquendi celeritatem incitaret. Aristotelem secutus est Cicero de orat. II, 7, 30: *Hic posteaquam arriserunt, Res mihi videtur esse, inquit, facultate praeclara, arte mediocris. Ars enim earum rerum est quae sciuntur, oratoris autem omnis actio opinionibus, non scientia continetur. Nam et apud eos dicimus qui nesciunt et ea dicimus quae nescimus ipsi ... ut igitur de ipso genere sum confessus, inquit Antonius, artem esse non maximam, sic illud affirmo, praecepta posse quaedam dari peracuta ad pertractandos animos hominum et ad excipiendas eorum voluntates. Huius rei scientiam si quis volet magnam quandam artem esse dicere, non repugnabo. Etenim quum plerique temere ac nulla ratione causas in foro dicant, nonnulli autem propter exercitationem aut propter consuetudinem aliquam callidius id faciant, non est dubium, quin si quis animadverterit, quid sit, quare alii melius quam alii dicant, id possit notare. Ergo id qui toto in genere fecerit, is si non plane artem, at quasi artem quandam invenerit.* Quintilianus Inst. orat. II, 17, 41: *confirmatur autem esse artem eam breviter. Nam sive, ut Cleanthes voluit, ars est potestas viam i. e. ordinem efficiens* *), *esse certe viam atque ordinem in bene dicendo nemo dubitaverit, sive ille ab omnibus fere probatus finis observatur* **), *artem constare ex perceptionibus consentientibus et coexercitatis ad finem utilem vitae; iam ostendemus, nihil non horum in rhetorice inesse. Quid quod et inspectione et exercitatione ut artes ceterae, constat? Nec potest ars non esse, si est ars dialectice quod fere constat, cum ab ea*

---

*) i. e. *δύναμις ὁδοποιοῦσα, μεθοδεύουσα.*

**) vid. Rhetores Graeci tom. II p. 100. 109. tom. IV p. 4. 37. 41. 53. tom. VI p. 43: *τέχνη ἐστὶ σύστημα ἐκ καταλήψεων ἐγγεγυμνασμένων* (IV p. 4 *ἐμπειρίᾳ συγγεγυμνασμένων*, alii ut auctor ibi animadvertit, omisso vocabulo *ἐμπειρίᾳ* idque p. 54, quos secutus est Quintil. *coexercitatis*) *πρός τι τέλος εὔχρηστον τῶν ἐν τῷ βίῳ.*

specie magis quam genere differat. Sed nec illa omittenda sunt, qua in re alius se inartificialiter, alius artificialiter gerat, in ea esse artem et in eo quod qui didicerit, melius faciat quam qui non didicerit, esse artem. Atque non solum doctus indoctum, sed etiam doctior doctum in rhetorices opere superabit, neque essent eius aliter tam multa praecepta tamque magni qui docerent. Alia vide in Prolegomenis ad Hermogenis libros.

11 *νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες ὀλίγον πεπορίκασιν αὐτῆς μόριον*] Aliter quondam Aristoteles et magis honorifice, cum Topicis libris epilogum adderet, de eo quantum in arte rhetorica profecissent, iudicavit soph. elen. fine: *ταύτης* (*τῆς ἀρχῆς*) *δὲ εὑρημένης ῥᾷον τὸ προςθεῖναι καὶ συναύξειν τὸ λοιπόν ἐστιν· ὅπερ καὶ περὶ τοὺς πολιτικοὺς λόγους συμβέβηκε· σχεδὸν δὲ καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας τέχνας· οἱ μὲν γὰρ τὰς ἀρχὰς εὑρόντες παντελῶς ἐπὶ μικρόν τι προήγαγον· οἱ δὲ νῦν εὐδοκιμοῦντες παραλαβόντες παρὰ πολλῶν οἷον ἐκ διαδοχῆς τῶν κατὰ μέρος προαγαγόντων, οὕτως ηὐξήκασι, Τισίας μὲν μετὰ τοὺς πρώτους, Θρασύμαχος δὲ μετὰ Τισίαν, Θεόδωρος δὲ μετὰ τοῦτον, καὶ πολλοὶ πολλὰ συνενηνόχασι μέρη. διόπερ οὐδὲν θαυμαστὸν ἔχειν τι πλῆθος τὴν τέχνην* et paulo post *καὶ περὶ τῶν ῥητορικῶν μὲν ὑπῆρχεν ἴσως πολλὰ καὶ παλαιὰ τὰ λεγόμενα, περὶ δὲ τοῦ συλλογίζεσθαι παντελῶς οὐδὲν εἴχομεν πρότερον ἄλλο λέγειν, ἀλλὰ τριβὴν ζητοῦντες πολὺν χρόνον ἐπονοῦμεν.* Haec, ni fallor, auctorem tum nondum ea quae in rhetoricis libris legimus, tractasse aperte docent.

Libri *πεποιήκασι*, illud sumsit Bekkerus ex margine cod. A ubi ab eadem manu scriptum est: *γράφεται, οὐδὲν ὡς εἰπεῖν πεπορίκασι αὐτῆς μόριον*, post quae verba nonnulla fuisse videntur nunc erasa. Quae nisi explicationis causa addita sunt, illud *οὐδὲν ὡς εἰπεῖν* ex aperta correctione mihi natum esse videtur, quod auctor dicit *οἱ δὲ περὶ ἐνθυμημάτων οὐδὲν λέγουσιν*, et paulo post *περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων οὐδὲν δεικνύουσι*, at Aristoteles ipse has *προσθήκας* infra agnoscit et ceteris melius elaboravit. De verbo *πεποιήκασι* dubitamus, neque *πεπονήκασι* scribere

licet; si ferri potest, id propter praecedens ὁδοποιεῖν fit, etenim hoc ipsum ὡδοποιήκασιν est quod requirimus. vet. transl. *modicam adepti sunt ipsius partem*, id est ὀλίγου τετυχήκασιν αὐτῆς μορίου.

13 αἱ γὰρ πίστεις ἔντεχνόν ἐστι μόνον] Singularem praedicati numerum sequitur appositum verbum, ut infra I, 15: ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι μαρτύριά ἐστιν. III, 9: ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακραὶ οὖσαι λόγος γίνεται καὶ ἀναβολῇ ὅμοιον. item αἵ τε λίαν βραχύκωλοι οὐ περίοδος γίγνεται. Top. VI, 6 p. 144 b 1: ἔτι διαφοραὶ πᾶσαι ἢ εἴδη ἢ ἄτομα ἔσται, εἴπερ ζῷα· ἕκαστον γὰρ τῶν ζῴων ἢ εἶδός ἐστιν ἢ ἄτομον. Categ. 5 p. 4, 12: ἐπὶ μὲν ἄλλων οὐκ ἂν ἔχοι τις τὸ τοιοῦτο προενεγκεῖν ὅσα μή εἰσιν οὐσίαι ubi C ἐστιν οὐσία. Meteor. II, 3, 41 ibiq. Ideler p. 535 γίνεται ἅλες. Polit. V, 8 p. 1308, 16: ἔστι γὰρ ὥσπερ δῆμος οἱ ὅμοιοι. histor. anim. VI, 2. problem. 4, 32. conf. Ruhnken ad hymn. Cerer. v. 499. Mätzner ad Antiph. p. 164.

15 σῶμα τῆς πίστεως] Legendum ῥῶμα ut et in vetere libro legere memini. Eodem modo corrupta est haec ipsa vox apud Plut. in Pelopida in extremo (cap. 32): οὐ κατέσχε τῷ λογισμῷ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ πρὸς τὴν βλέψιν ἀναφλεχθεὶς καὶ τῷ θυμῷ παραδοὺς τὸ ῥῶμα καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς πράξεως. vulgo σῶμα male legitur; idem autem reprehendit et Quintilianus in rhetoribus aetatis suae. Muretus. In nullo libro inventum est ῥῶμα (voluit ῥώμη) quod multo magis quam σῶμα offenderet. Quodsi πίστις solum sit ἔντεχνον et quasi ψυχὴ rhetorices, quid mirum, si ἐνθύμημα quod est κυριώτατον τῶν πίστεων, dicatur σῶμα τῆς πίστεως. de partibus anim. II, 8 p. 653, 21 σάρξ dicitur τοῦτο γὰρ ἀρχὴ καὶ σῶμα καθ' αὑτὸ τῶν ζῴων ἐστίν. cf. Plat. Politicus p. 314 (288); laudat Vaterus Arist. Meteor. II, 4 ubi ἡ ξηρὰ ἀναθυμίωσις vocatur τὸ σῶμα τοῦ ἀνέμου (die Substanz des Windes) et Casaub. ad Athen. II, 6 p. 89. Hermogenes III pag. 354: καὶ ἔτι δι' ὧν ἑτέρων σῶμα λόγου γίνεσθαι πέφυκε, ibidem τὸ πᾶσι τοῖς πεφυκόσι σῶμα λόγου ποιεῖν χρῆσθαι. Aliter Rhet. Graeci IV p. 33. V p. 228: ἐπεὶ καὶ οἱ παλαιοὶ ὥσπερ τι ζῷον τὸν λόγον ὑπέθεντο ἐκ σώματός τε συνεστηκότα καὶ ψυχῆς

[Plat. Phaedr. p. 76], *ψυχὴν μὲν καλοῦντες τὰ ἐνθυμήματα καὶ τὴν δύναμιν τὴν διὰ τῶν κεφαλαίων συνισταμένων, σῶμα δὲ τὴν φράσιν καὶ τὸ ἔξωθεν κάλλος κτλ.* Syrianus in Hermogenem p. 65. apud Dionysium 3, 11 *ὄχλος* dicitur *σῶμα τῆς πόλεως.*

15 *περὶ δὲ τῶν ἔξω τοῦ πράγματος τὰ πλεῖστα πραγματεύονται*] *τὰ πλεῖστα*, non *πάντα* dicit, quod exspectamus, cum praecedat *οὐδὲν λέγουσιν.* Artium scriptores argumentationem non neglexerunt, vid. Anaxim. cap. 8—15. Auctor ad Herenn. II, 18—31, sed non ea qua Aristoteles, diligentia tractarunt. Constitutio iuridicialis ipsa praeter absolutam partem quae erat sine ulla assumptione extrariae defensionis, alteram quoque, assumptivam, vel relativam, *ἀντιθετικὴν* continet, quae *ἔξω τοῦ πράγματος* est. Itaque Cicero pro Milone 34, 92: *sed iam satis multa de causa, extra causam etiam nimis fortasse multa.* cf. Cicero de orat. I, 53, 228 seqq. in Caecil. divin. 8, 25. quare saepius oratores de eo quod adversarius extra causam loquatur, queruntur; aptum exemplum praestat Aeschines *κατὰ Κτησιφ.* § 205: *οὕτω δὴ καὶ τὸν Δημοσθένην ἀξιώσατε ἀπολογεῖσθαι πρὸς τὸν τῶν ὑπευθύνων νόμον πρῶτον καὶ τὸν περὶ τῶν κηρυγμάτων δεύτερον, τρίτον δὲ τὸ μέγιστον λέγω, ὡς οὐδὲ ἄξιός ἐστι τῆς δωρεᾶς. ἐὰν δ' ὑμῶν δέηται συγχωρῆσαι αὐτῷ περὶ τῆς τάξεως τοῦ λόγου, κατεπαγγελλόμενος ὡς ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ἀπολογίας λύσει τὸ παράνομον, μὴ συγχωρεῖτε μηδ' ἀγνοεῖθ' ὅτι πάλαισμα τοῦτ' ἐστὶ δικαστηρίου· οὐ γὰρ εἰσαῦθίς ποτε βούλεται πρὸς τὸ παράνομον ἀπολογεῖσθαι, ἀλλ' οὐδὲν ἔχων δίκαιον εἰπεῖν ἑτέρων παρεμβολῇ πραγμάτων εἰς λήθην ὑμᾶς βούλεται τῆς κατηγορίας ἐμβαλεῖν. ὥσπερ οὖν ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ὁρᾶτε τοὺς πύκτας περὶ τῆς στάσεως ἀλλήλοις διαγωνιζομένους, οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὲρ τῆς πόλεως περὶ τῆς τάξεως αὐτῷ τοῦ λόγου μάχεσθε, καὶ μὴ ἐᾶτε αὐτὸν εἰς τοὺς ἔξω τοῦ παρανόμου λόγους περιίστασθαι, ἀλλ' ἐγκαθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἀκροάσει εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ πράγματος λόγους καὶ ἐκτροπὰς αὐτοῦ τῶν*

λόγων ἐπιτηρεῖτε. in Timarchum § 166—76: *ὅλως δ' ὦ Ἀθηναῖοι τὰς ἔξωθεν τοῦ πράγματος ἀπολογίας μὴ προσδέχεσθε, πρῶτον μὲν τῶν ὅρκων ἕνεκεν οὓς ὠμόσατε, δεύτερον δὲ ὑπὲρ τοῦ μὴ παρακρουσθῆναι ὑπὸ ἀνθρώπου τεχνίτου λόγων.* et infra: *ὑμέτερον δ' ἔργον ἐστὶ πρὸς ταῦτα ἀντιτετάχθαι καὶ πανταχῇ παρακολουθοῦντας μηδαμῇ παρεκκλίνειν, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις εἰς τὸν τοῦ πράγματος αὐτὸν δρόμον εἰσελαύνετε.* Lycurgus in Leocrat. § 11: *ποιήσομαι δὲ κἀγὼ τὴν κατηγορίαν δικαίαν οὔτε ψευδόμενος οὐδὲν οὔτ' ἔξω τοῦ πράγματος λέγων· οἱ μὲν γὰρ πλεῖστοι τῶν εἰς ὑμᾶς εἰσιόντων πάντων ἀτοπώτατον ποιοῦσιν· ἢ γὰρ συμβουλεύουσιν ἐνταῦθα περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἢ κατηγοροῦσι καὶ διαβάλλουσι πάντα μᾶλλον ἢ περὶ οὗ μέλλετε τὴν ψῆφον φέρειν. ἔστι δ' οὐδέτερον τούτων χαλεπόν, οὔθ' ὑπὲρ ὧν μὴ βουλεύεσθε γνώμην ἀποφήνασθαι, οὔθ' ὑπὲρ ὧν μηδεὶς ἀπολογήσεται κατηγορίαν εὑρεῖν . . . τούτων δὲ αἴτιοι ὑμεῖς ἔστε, ὦ ἄνδρες· τὴν γὰρ ἐξουσίαν ταύτην δεδώκατε τοῖς ἐνθάδε εἰσιοῦσι, καὶ ταῦτα κάλλιστον ἔχοντες τῶν Ἑλλήνων παράδειγμα τὸ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ συνέδριον, ὃ τοσοῦτον διαφέρει τῶν ἄλλων δικαστηρίων, ὥστε καὶ παρ' αὐτοῖς ὁμολογεῖσθαι τοῖς ἁλισκομένοις δικαίαν ποιεῖσθαι τὴν κρίσιν. πρὸς ὃ δεῖ καὶ ὑμᾶς ἀποβλέποντας μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς ἔξω τοῦ πράγματος λέγουσιν· οὕτω γὰρ ἔσται τοῖς τε κρινομένοις ἄνευ διαβολῆς ὁ ἀγὼν καὶ τοῖς διώκουσιν ἥκιστα συκοφαντεῖν καὶ ὑμῖν εὐορκοτάτην τὴν ψῆφον ἐνεγκεῖν· ἀδύνατον γάρ ἐστιν, ἄνευ τοῦ λόγου μὴ δικαίως δεδιδαγμένους δικαίαν θέσθαι τὴν ψῆφον.* intelligit legem Areopagiticam, de qua infra Aristoteles. Demosthenes *περὶ παραπρ.* § 213 p. 407 de Aeschine: *ἀλλὰ μὴν ἐάν γέ τι ἔξω τῆς πρεσβείας βλασφημῇ περὶ ἐμοῦ, κατὰ πολλὰ οὐκ ἂν εἰκότως ἀκούοιτε αὐτοῦ. οὐ γὰρ ἐγὼ κρίνομαι τήμερον οὐδ' ἐγχεῖ μετὰ ταῦθ' ὕδωρ οὐδεὶς ἐμοί. τί οὖν ἐστὶ ταῦτα πλὴν δικαίων λόγων ἀπορία; τίς γὰρ ἂν κατηγορεῖν ἕλοιτο κρινόμενος ἔχων ὅτι ἀπολογήσεται;* iam dudum ante hos hunc oratorum morem Lysias notavit XII, 38: *οὐ γὰρ δὴ οὐδὲ τοῦτο αὐτῷ*

προσήκει ποιῆσαι ὅπερ ἐν τῇδε τῇ πόλει εἰθισμένον ἐστί, πρὸς μὲν τὰ κατηγορημένα μηδὲν ἀπολογεῖσθαι, περὶ δὲ σφῶν αὐτῶν ἕτερα λέγοντες ἐνίοτε ἐξαπατῶσιν ὑμῖν ἀποδεικνύντες ὡς στρατιῶται ἀγαθοί εἰσιν ἢ πόλεις πολεμίας οὔσας φίλας ἐποίησαν. Defendit hunc morem oratorum Isocrat. Antidos. § 18, ibidem § 104 excursum de Timotheo accusatorisque confutationem § 101—39, ne eum λέγειν ἔξω τῆς γραφῆς et περιεργάζεσθαι credant. Demosth. adv. Spudiam § 13. Isocratis oratio de bigis tota est ἔξω τοῦ πράγματος qualis nunc superest, defensio Alcibiadis a filio instituta, qui morem illum his verbis increpat § 2: τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἅπαντές εἰσιν εἰθισμένοι με συκοφαντεῖν. τὰς μὲν γὰρ δίκας ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐγκλημάτων λαγχάνουσι, τὰς δὲ κατηγορίας ὑπὲρ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ποιοῦνται, καὶ πλείω χρόνον διατρίβουσι τὸν πατέρα μου διαβάλλοντες ἢ περὶ ὧν ἀντώμοσαν διδάσκοντες, καὶ τοσοῦτον καταφρονοῦσι τῶν νόμων, ὥστε περὶ ὧν ὑμᾶς ὑπ' ἐκείνου φασὶν ἠδικῆσθαι, τούτων αὐτοὶ δίκην παρ' ἐμοῦ λαβεῖν ἀξιοῦσιν. ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι μὲν οὐδὲν προσήκειν τὰς κοινὰς αἰτίας τοῖς ἰδίοις ἀγῶσιν. Alia exempla vid. ibi ap. Maetzner. p. 94, ad Antiphont. p. 253. Schaef. ad Demosth. V p. 448. Westerm. Quaest. Demosth. III p. 66. Dissen ad Demosth. de cor. p. 169. Plat. legg. XII, 949 (295).

16 διαβολή] Non est quidem πάθος, sed efficit πάθος; adhibetur inprimis in exordio orationis, si adversarium in odium, invidiam, contemtionem trahentes, ab eius persona benevolentiam auditorum captamus, qua de re et Anaximenes διαβάλλειν vel διαβολῆς voce utitur; contraria est in orationis epilogo commiseratio, ἔλεος.

τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν] Id quidem verum, nihilominus Aristoteles ipse necessariam esse hanc partem concedit, I, 2. II, 1: ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική, ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστός, ἀλλὰ καὶ αὑτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν et quae plura ibi leguntur.

18 ὥστ' εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις καθάπερ ἐν ἐνίαις

τε νῦν ἐστὶ τῶν πόλεων] *τὰς κρίσεις* delendum est quibusdam etiam vetustis libris auctoribus intelligendumque est *περὶ πάσας τὰς πόλεις*. quas autem dicat civitates ignotum est; Lacedaemonios tamen significari suspicor, qui copiam verborum non amabant. Muretus. Horum librorum fidem hic non magis quam supra agnoscimus; praeterea ex Mureti sententia Ar. *εἴπερ ἐν πάσαις* scripsisset; ni fallor hoc dicit Aristoteles: si de omnibus causis et iudiciis, ut de quibusdam, in paucis certe et optime constitutis civitatibus, ne quid extra causam proferrent oratores, cautum esset, non haberent quod dicerent. *κρίσεις* et de laudativo et deliberativo genere dicuntur, sed et quae praecedunt et quae sequuntur, iudiciale genus spectant, et lege non nisi de iudiciali causa cautum esse apparet; quare ante *καθάπερ* verba quaedam excidisse coniicias v. c. *εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις καθάπερ* [*περὶ δίκας τινὰς*] *ἐν ἐνίαις γε νῦν ἐστὶ τῶν πόλεων*. Polit. II, 5 p. 1263, 30: *ἔστι δὲ καὶ νῦν τὸν τρόπον τοῦτον ἐν ἐνίαις πόλεσιν οὕτως ὑπογεγραμμένον ὡς οὐκ ὂν ἀδύνατον, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς καλῶς οἰκουμέναις τὰ μέν ἐστι τὰ δὲ γένοιτ' ἄν*.

23 *καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ*] Laudat Victorius Lysiam in apologia contra Simonem, quae oratio ad Areopagitas habita est § 46: *ἔχοιμι δ' ἂν καὶ ἄλλα πολλὰ εἰπεῖν περὶ τούτου, ἀλλ' ἐπειδὴ παρ' ὑμῖν οὐ νόμιμόν ἐστιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, ἐκεῖνο ἐνθυμεῖσθε* *). Athenaeum XIII p. 590 d. Quintil. II, 16, 4. Polluc. 8, 117 *προοιμιάζεσθαι δὲ οὐκ ἐξῆν οὐδὲ οἰκτίζεσθαι* ibique interpr. Adde Antiphont. VI, 9. Lys. VII, 42. Lycurgi locum, supra laudatum, Meyer ad Quintil. p. 234. Plat. Theaet. p. 240 (172). Themist. p. 376 Dind. Rhetor. Graeci tom. VII p. 64 et V p. 365: *καί φασιν οἱ ταῦτα πλέον τῶν ἄλλων ἐξητακότες, ὅτι ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῷ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ*

*) Intelligit vitae expositionem, item § 44 *ἐβουλόμην δ' ἂν ἐξεῖναί μοι παρ' ὑμῖν καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιδεῖξαι τὴν τούτου πονηρίαν κτλ.*, at exordium illi orationi ab adversarii et iudicum persona et a re non deest, unde legem *μὴ προοιμιάζον* parum attendisse iudices videntur.

οὐ χρῆσις ἦν προοιμίου· κῆρυξ γὰρ ἐκήρυττε προσφωνῶν καὶ παρεγγυώμενος τῷ εἰσιόντι· μὴ προοιμιάζου μηδὲ ἐπίλεγε. V p. 552: *ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν βουλευτῶν τὰ κατεπείγοντα μόνον δεῖ λέγειν, ἐπὶ δὲ τῶν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δικαστῶν οὐδὲ προοιμιαστέον ἢ ἐλεεινολογητέον, ἀλλ' αὐτὰ ψιλὰ τὰ πράγματα λεκτέον· πόλεμός τε γὰρ ἐπηρτημένος οὐκ ἐπιδέχεται σχολὴν καὶ δικαστὴς σώφρων κινοῦντα πάθος οὐ περιόψεται τὸν λέγοντα.* incert. auctor in Notices et extraits des Manuscr. XIV, 188. Gaisford-Appul. Met. X p. 214 ibiq. Pricaeum p. 599 laudat. Illud intelligere videtur Quintil. VI, 1, 7: *id sensisse Atticos credo, quia Athenis affectus movere etiam per praeconem prohibebatur orator.*

24 *εἰς ὀργὴν προάγοντας ἢ φθόνον ἢ ἔλεον*] Vetus translatio: *ad iram provocantes aut timorem aut amorem aut inimicitiam.* ita MV, sed E om. *aut amorem.* Et sane in marg. cod. A exstat *ἢ φόβον ἢ ἔχθραν.* Similiter III, 19 p. 1419 b 25 in vet. transl. *ἔλεος* deest, in eius loco *φόβος* apparet. Anaxim. 37: *πρὸς μὲν τοὺς ἐναντίους ἔχθραν ἢ ὀργὴν ἢ φθόνον τοῖς δικασταῖς ἐμποιητέον, πρὸς δ' ἡμᾶς φιλίαν ἢ χάριν ἢ ἔλεον.* et saepius; ipse Arist. II, 1: *ἔστι δὲ τὰ πάθη δι' ὅσα μεταβάλλοντες διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις οἷς ἕπεται λύπη καὶ ἡδονή, ὀργή, ἔλεος, φόβος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία.*

26 *χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσειε στρεβλόν*] vid. Valcken. ad Hippol. v. 468 p. 218. Quint. V, 1: *fuerunt et clari quidem viri, quibus solum videretur oratoris officium docere. Namque et affectus duplici ratione excludendos putabant, primum quia vitium esset omnis animi perturbatio, deinde quia iudicem a veritate depelli misericordia vel ira similibusque non oporteret, et voluptatem audientium petere, cum vincendi tantum gratia diceretur, non modo agenti supervacuum, sed vix viro dignum arbitrabantur.* XII, 10, 52.

28 *ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν*] Tertium hic deest *ἢ ἔσται ἢ οὐκ ἔσται*; apparet paulo post, ubi dicta repetit *περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ ἔσεσθαι ἢ μὴ ἔσεσθαι, ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς καταλείπειν.* Hic iudiciale genus intelligit quod

et verba *μέγα ἢ μικρόν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον* probant; infra post verba *ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς* etiam deliberativum comprehendit.

31 *μάλιστα μὲν οὖν προσήκει τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους*] Legem satius est dominari quam hominem. Polit. II, 10: *ταῦτα δὴ πάντα βέλτιον γίνεσθαι κατὰ νόμον ἢ κατ' ἀνθρώπων βούλησιν. οὐ γὰρ ἀσφαλὴς ὁ κανών.* III, 15: *κρεῖττον δ' ᾧ μὴ πρόσεστι τὸ παθητικὸν ὅλως ἢ ᾧ συμφυές. τῷ μὲν οὖν νόμῳ τοῦτο οὐχ ὑπάρχει, ψυχὴν δ' ἀνθρωπίνην ἀνάγκη τοῦτ' ἔχειν πᾶσαν.* et in eodem libro cap. 16: *ὁ μὲν οὖν τὸν νοῦν κελεύων ἄρχειν δοκεῖ κελεύειν ἄρχειν τὸν θεὸν καὶ τοὺς νόμους, ὁ δ' ἄνθρωπον κελεύων προστίθησι καὶ θηρίον.* Videtur autem hoc quoque adversus Platonem torquere qui dixerat, ut medicorum, ita legum multitudinem signum esse male institutae civitatis. Muretus. conf. Pol. III, 7 p. 1279, 39: *ἕνα μὲν γὰρ διαφέρειν κατ' ἀρετὴν ἢ ὀλίγους ἐνδέχεται, πλείους δ' ἤδη χαλεπὸν ἠκριβῶσθαι πρὸς πᾶσαν ἀρετήν.* ibidem 11 p. 1282 b 4: *δεῖ τοὺς νόμους εἶναι κυρίους κειμένους ὀρθῶς, τὸν ἄρχοντα δέ, ἄν τε εἷς ἄν τε πλείους ὦσι, περὶ τούτων εἶναι κυρίους περὶ ὅσων ἐξαδυνατοῦσιν οἱ νόμοι λέγειν ἀκριβῶς διὰ τὸ μὴ ῥάδιον εἶναι καθόλου δηλῶσαι περὶ πάντων.* Plat. Legg. VI, 769.

pag. 1354 b 1 *ἔπειθ' αἱ*] Dicendum erat *ἔπειθ' ὅτι αἱ.*

5 *οὐ κατὰ μέρος, ἀλλὰ*] Solus cod. Q inserit *οὔτε περὶ τῶν παρόντων* quod ex Aldino libro in reliquos translatum est; et notionum transpositio et articuli et particulae usus haec interpolatoris, non auctoris esse evincit; scripsisset enim Aristoteles *οὐ περὶ παρόντων καὶ κατὰ μέρος.* Quod mihi ut probum est, ita non necessario flagitari videtur. Paulo post repetitum *ἤδη* offendit, quod priore loco non desideratur.

9 *συνήρηται*] Vet. transl. *annexa sunt,* ex quo de lectione nil statuendum est. Muretus qui dicit: *συνήρτηται* alii libri habent pro *συνήρηται* quod placet, haud dubie Venetam editionem intelligit.

11 *ἐπισκοτεῖν*] Ita Venetus editor primus scripsit; affert Victorius Demosth. p. 23 (eadem pag. 155): *ἀλλ' οἶμαι νῦν*

μὲν ἐπισκοτεῖ τούτοις τὸ κατορθοῦν· αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι τὰ τοιαῦτα ὀνείδη. Isocrat. de pace § 10: τὸ γὰρ πρὸς χάριν ῥηθὲν ἐπισκοτεῖ τῷ καθορᾶν ὑμᾶς τὸ βέλτιστον.

16 εἰ δὴ ταῦθ' οὕτως ἔχει] In hac et simili formula apud Platonem, v. c. Phaedr. p. 39 (245), si recte memini, semper δὲ legitur, quod nostro loco Victorius ex A notavit, nunquam δή; posterius Aristoteli frequentissimum, illud rarissimum ut I, 5: εἴ δή ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον. I, 9: εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ καλόν. I, 11: εἰ δή ἐστιν ἡ ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον, ut omnes libri praeter A, ex quo ut videtur, Bekk. εἰ δ' ἐστὶν ἡδονή, Victorius vero ex illo: εἰ δή ἐστιν ἡδονή, ibidem infra εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον sine varietate. II, 2: εἰ δὴ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὀργή, ἀνάγκη. Analyt. pr. I, 23 p. 41, b, 1: εἰ δὲ τοῦτ' ἀληθές. Rhet. II, 5: εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' ἐστίν, ἀνάγκη. ibidem εἰ δὴ ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸν πάθος, φανερὸν ὅτι. II, 6: εἰ δή ἐστιν αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη αἰσχύνεσθαι. II, 21: εἰ δή ἐστι γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη. Polit. III, 3 p. 1276, b, 9. VII, 11 p. 1331, 10: εἰ δὴ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Physic. I, 5 p. 188, b, 21: εἰ τοίνυν τοῦτ' ἔστιν ἀληθές, ubi F δή.

18 καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον μορίων] Atqui in his ipsis est confirmatio, βεβαίωσις, sunt πίστεις, quae rem et causam, non aliena tractabant. Aristoteli tria sunt genera πίστεων, ex persona dicentis, auditoris, ex re ipsa; at illae sumtae ἐκ τοῦ ἤθους, item παθῶν aeque ἔξω τοῦ πράγματος sunt, atque ea quae priores artium scriptores contulerant. I, 2: διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν· οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι καὶ χαίροντες ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες· πρὸς ὃ καὶ μόνον πειρᾶσθαί φαμεν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνολογοῦντας. Hanc ergo ἔντεχνον πίστιν et illi tractarunt. II, 1: ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική· καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν, ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστός, ἀλλὰ καὶ αὑτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν. Itaque et quae ἔντεχνοι

πίστεις sunt Aristoteli, *τὸν κριτὴν ποιόν τινα ποιοῦσι*, et alia multa quae propter auditorum pravitatem dicenda sunt, probat; vid. Vateri Animadv. p. 10. 13. Quare ne quis ipsum sibi contraria, neque alia et meliora quam priores afferre dicat, statim addit *τοῦτο δ' ἐστὶν ὅθεν ἄν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός*, h. e. maxime artificiosum est enthymema, quod est *σῶμα τῆς πίστεως* et *κυριώτατον τῶν πίστεων*.

20 *ποιήσωσιν*] fort. *ποιήσουσιν*.

24 *καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα*] Haec ex Isocratis animi sententia dicta sunt, haec eius *φιλοσοφία* est, ubique improbat genus iudiciale, laudat et evehit deliberativum laudativo coniunctum. Paneg. § 4: *ἅμα δὲ προκρίνας τούτους καλλίστους εἶναι τῶν λόγων οἵτινες περὶ μεγίστων τυγχάνουσιν ὄντες καὶ τούς τε λέγοντας μάλιστ' ἐπιδεικνύουσι καὶ τοὺς ἀκούοντας πλεῖστ' ὠφελοῦσιν, ὧν εἷς οὗτός ἐστιν.* § 12: *καίτοι τινὲς ἐπιτιμῶσι τῶν λόγων τοῖς ὑπὲρ τοὺς ἰδιώτας ἔχουσι καὶ λίαν ἀπηκριβωμένοις καὶ τοσοῦτον διημαρτήκασιν ὥστε τοὺς πρὸς ὑπερβολὴν πεπονημένους πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων σκοποῦσιν, ὥσπερ ὁμοίως δέον ἀμφοτέρους ἔχειν, ἀλλ' οὐ τοὺς μὲν ἀσφαλῶς, τοὺς δ' ἐπιδεικτικῶς, ἢ σφᾶς μὲν διορῶντας τὰς μετριότητας, τὸν δ' ἀκριβῶς ἐπιστάμενον λέγειν ἁπλῶς οὐκ ἂν δυνάμενον εἰπεῖν.* Inde explicandus locus § 188 ubi omnes ut quantum possint, conferant, adhortatur: *τοὺς μὲν πράττειν δυναμένους παρακαλοῦντας ἀλλήλους πειρᾶσθαι διαλλάττειν τήν τε πόλιν τὴν ὑμετέραν καὶ τὴν Λακεδαιμονίων, τοὺς δὲ τῶν λόγων ἀμφισβητοῦντας πρὸς μὲν τὴν παρακαταθήκην καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὧν νῦν φλυαροῦσιν, παύεσθαι γράφοντας, πρὸς δὲ τὸν λόγον τοῦτον ποιεῖσθαι τὴν ἅμιλλαν* h. e. mittant genus iudiciale, *τὰ περὶ τὰ συναλλάγματα, τοὺς ἀγῶνας τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμβολαίων*, et tractent deliberativum. cf. *περὶ εἰρήνης* fine. *περὶ ἀντιδ.* § 46: *ἧς δ' οὖν ἐμοὶ προσήκει* (*ἰδέας τῶν λόγων*), *ταύτης μνησθεὶς ἐάσω τὰς ἄλλας· εἰσὶ γάρ τινες οἳ τῶν μὲν προειρημένων οὐκ ἀπείρως ἔχουσι, γράφειν δὲ προῄρηνται λόγους οὐ περὶ*

τῶν ἰδίων συμβολαίων, ἀλλ' Ἑλληνικοὺς καὶ πολιτικοὺς καὶ πανηγυρικούς, οὓς ἅπαντες ἂν φήσαιεν ὁμοιοτέρους εἶναι τοῖς μετὰ μουσικῆς καὶ ῥυθμῶν πεποιημένοις ἢ τοῖς ἐν δικαστηρίῳ λεγομένοις, ubi de utriusque discrimine plura sequuntur. *κατὰ σοφιστῶν* § 19: *λοιποὶ δ' ἡμῖν εἰσὶν οἱ πρὸ ἡμῶν γενόμενοι καὶ τὰς καλουμένας τέχνας γράψαι τολμήσαντες, οὓς οὐκ ἀφετέον ἀνεπιτιμήτους, οἵτινες ὑπέσχοντο δικάζεσθαι διδάξειν, ἐκλεξάμενοι τὸ δυσχερέστατον τῶν ὀνομάτων, ὃ τῶν φθονούντων ἔργον ἦν λέγειν ἀλλ' οὐ τῶν προεστώτων τῆς τοιαύτης παιδεύσεως, καὶ ταῦτα τοῦ πράγματος, καθ' ὅσον ἐστὶ διδακτόν, οὐδὲν μᾶλλον πρὸς τοὺς δικανικοὺς λόγους ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὠφελεῖν δυναμένου. τοσούτῳ δὲ χείρους ἐγένοντο τῶν περὶ τὰς ἔριδας καλινδουμένων, ὅσον . . . ἐπὶ τοὺς πολιτικοὺς λόγους παρακαλοῦντες, ἀμελήσαντες τῶν ἄλλων τῶν προσόντων αὐτοῖς ἀγαθῶν, πολυπραγμοσύνης καὶ πλεονεξίας ὑπέστησαν εἶναι διδάσκαλοι*. Panath. § 1. Conf. *συναγωγὴ τεχν*. p. 13 seq. Muretus Var. Lect. IV, 11.

Rationes vero ab Arist. propositas quibus moti veteres genus deliberativum minus quam iudiciale praeceptis conclusum tradiderint, probare non possumus; nam in deliberando, in quo auditorum res agitur et utile et dulce inter se contendit, multo magis quam in iudiciis ad illorum voluptatem (*πρὸς χάριν, πρὸς ἡδονὴν*) dicere licet, quod Demosthenis orationes nos docent suntque minus *κριταὶ ἀπὸ τοῦ ἴσου*, quam *ἀγωνισταί*. Immo frequentior causarum usus necessitatem, ut has prae ceteris excolerent, imposuit, unde et origo artis a Siculis, acuta gente et controversa natura, trahitur; tum hoc illo multo facilius et certius erat, ut Ar. ipse infra III, 17 monet: *τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι· εἰκότως, διότι περὶ τὸ μέλλον, ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονὸς . . καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς, ἔχοντα δὲ ἀρχὴν ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν*. Accedit quod in iudiciis haud minorem gloriam et laudem, quam in foro inveniebant, vid. Cicero de offic. II, 14. qui ipse ad Attic. II, 1 de suo in utroque genere studio dicit: *fuit enim mihi com-*

modum, quod in eis orationibus quae philippicae nominantur, enituerat civis ille tuus Demosthenes et quod se ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerat, ut σεμνότερός τις καὶ πολιτικώτερος videretur, curare, ut meae quoque essent orationes quae consulares nominarentur.

25 ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα] Om. hoc membrum Muretus, probante Vatero, quod haec generis iudicialis appellatio in his libris alibi nusquam inveniatur; male, tum enim Aristot. non ἐκείνης, sed ταύτης scripsisset. Abusus est vir industrius Mureti versione, qui graeca illa verba ipse in Var. Lect. IV, 11 attulerat.

29 ἀλλὰ κοινότερον] In iudiciali genere accusator et reus suas soli res agunt, quorum causae iudicibus nihil est commune, at in deliberativo ipsius iudicis res agitur. ὅτι pro ἀλλὰ vet. transl. ex correctione, quae neque Vahleno probanda, neque Bekkero nuper recipienda erat.

29 ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς περὶ οἰκείων κρίνει] II, 1: τὸ μὲν οὖν ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστιν, τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατὴν εἰς τὰς δίκας· οὐ γὰρ ταὐτὰ φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πράως ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν ἕτερα ἢ κατὰ τὸ μέγεθος ἕτερα.

34 διδόασι τοῖς ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσιν] Aeschines Demosthenem, qui in causa contra Timarchum dicta reum defendens Aeschinem ipsum accusare et extra causam dicendo iudicum animos movere voluit, ne hoc admittant, gloriantem fingit, in Timarch. § 173—175: μηδενὶ δὴ τρόπῳ καθ' ὑμῶν αὐτῶν γέλωτα τῷ σοφιστῇ καὶ διατριβὴν παράσχητε, ἀλλ' ὑπολάβεθ' ὁρᾶν εἰσεληλυθότα ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου οἴκαδε καὶ σεμνυνόμενον ἐν τῇ τῶν μειρακίων διατριβῇ καὶ διεξιόντα ὡς εὖ τὸ πρᾶγμα ὑφείλετο τῶν δικαστῶν· ἀπαγαγὼν γὰρ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν περὶ Τίμαρχον αἰτιῶν ἐπέστησα φέρων ἐπὶ τὸν κατήγορον καὶ Φίλιππον καὶ Φωκέας καὶ φόβους ἐπήρτησα τοῖς ἀκροωμένοις, ὥσθ' ὁ μὲν φεύγων κατηγόρει, ὁ δὲ κατηγορῶν ἐκρίνετο, οἱ δὲ δικασταὶ ὧν μὲν ἦσαν δικασταί, ἐπελάθοντο, ὧν δ' οὐκ ἦσαν κριταί, περὶ τούτων ἤκουον. idem paulo post § 177: διὰ τί οἴεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,

τοὺς νόμους μὲν καλῶς κεῖσθαι, τὰ δὲ ψηφίσματα εἶναι τῆς πόλεως καταδεέστερα καὶ τὰς κρίσεις ἐνίοτε τὰς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἔχειν ἐπιπλήξεις; ἐγὼ τὰς τούτων αἰτίας ἐπιδείξω. ὅτι τοὺς μὲν νόμους τίθεσθε ἐπὶ πᾶσι τοῖς δικαίοις οὔτε κέρδους ἕνεκα ἀδίκου οὔτε χάριτος οὔτ' ἔχθρας, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸ μόνον τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον ἀποβλέποντες· ἐπιδέξιοι δ' οἶμαι φύντες ἑτέρων μᾶλλον εἰκότως καλλίστους·νόμους τίθεσθε. ἐν δὲ ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς δικαστηρίοις πολλάκις ἀφέμενοι τῶν εἰς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα λόγων ὑπὸ τῆς ἀπάτης καὶ τῶν ἀλαζονευμάτων ἄγεσθε καὶ πάντων ἀδικώτατον ἔθος εἰς τοὺς ἀγῶνας παραδέχεσθε· ἐᾶτε γὰρ τοὺς ἀπολογουμένους ἀντικατηγορεῖν τῶν κατηγορούντων. ἐπειδὰν δ' ἀπὸ τῆς ἀπολογίας ἀποσπασθῆτε καὶ τὰς ψυχὰς ἐφ' ἑτέρων γένησθε, εἰς λήθην ἐκπεσόντες τῆς κατηγορίας, ἐξέρχεσθ' ἐκ τῶν δικαστηρίων οὐδὲ παρ' ἑτέρου δίκην εἰληφότες, οὔτε παρὰ τοῦ κατηγόρου (ψῆφος γὰρ κατ' αὐτοῦ οὐ δίδοται) οὔτε παρὰ τοῦ ἀπολογουμένου (ταῖς γὰρ ἀλλοτρίαις αἰτίαις ἀποτριψάμενος τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ ἐγκλήματα ἐκπέφευγεν ἐκ τοῦ δικαστηρίου). οἱ δὲ νόμοι καταλύονται καὶ ἡ δημοκρατία διαφθείρεται καὶ τὸ ἔθος ἐπὶ πολὺ προβαίνει· εὐχερῶς γὰρ ἐνίοτε λόγον ἄνευ χρηστοῦ βίου προσδέχεσθε. in Ctesiph. § 192: τὸ δὲ νυνὶ γινόμενον πρᾶγμα ὑπερκαταγέλαστόν ἐστιν· ὁ μὲν γὰρ γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὸ παράνομον, οἱ δὲ δικασταὶ ὥσπερ ἐπῳδὴν ἢ ἀλλότριόν τι πρᾶγμα ἀκροώμενοι πρὸς ἑτέρῳ τινὶ τὴν γνώμην ἔχουσιν. ἤδη δ' ἐκ τῶν τεχνῶν τῶν Δημοσθένους αἰσχρὸν ἔθος ἐν τοῖς δικαστηρίοις παραδέχεσθε· μετενήνεκται γὰρ ὑμῖν τὰ τῆς πόλεως δίκαια· ὁ μὲν γὰρ κατήγορος ἀπολογεῖται, ὁ δὲ φεύγων τὴν γραφὴν κατηγορεῖ, οἱ δὲ δικασταὶ ἐνίοτε ὧν μέν εἰσι κριταὶ ἐπιλανθάνονται, ὧν δ' οὐκ εἰσὶ δικασταί, περὶ τούτων ἀναγκάζονται τὴν ψῆφον φέρειν. λέγει δὲ ὁ φεύγων, ἐὰν ἄρα ποθ' ἅψηται τοῦ πράγματος, οὐχ ὡς ἔννομα γέγραφεν, ἀλλ' ὡς ἤδη ποτὲ καὶ πρότερον ἕτερος τοιαῦτα γράψας ἀπέφυγεν. pag.

1 διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κωλύει λέγειν] Alterum καὶ om. A monente Bekkero, prius 1355

vet. transl. quae post *κωλύει* addit *quidem*, quod non intelligo. Inprimis vero notandum est *εἶπον*; Aristotelem enim, si dicta sua repetit, multitudinis numero, non singulari uti, iure affirmavimus praef. Anaxim. p. XI. Zeitschr. f. Alterth. 1847 p. 10, cui obstat illud *εἶπον*, at vetus interpres *diximus*, unde eum *εἴπομεν* in libro suo invenisse probabile fit; nos vel sine hac auctoritate id necessarium ducimus. Polit. IV, 3 p. 1290, 2 *ἐπεὶ γὰρ διειλόμεθα* deteriores quidam *διειλόμην* exhibent.

8 *τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός τις*] Demetrius *περὶ ἑρμηνείας* § 32: *καὶ καθόλου δὲ τὸ μὲν ἐνθύμημα συλλογισμός τίς ἐστι ῥητορικός, ἡ περίοδος δὲ συλλογίζεται μὲν οὐδέν, σύγκειται δὲ μόνον.*

10 *δῆλον δ' ὅτι*] Hic incipit periodi apodosis, in marg. A (not. Vict.) *περισσὸν ἐνταῦθα τὸ δέ.* Verum hoc est et om. h. l. libri deteriores et vet. tr., sed in Aristotelis codicibus interdum haec particula apodosi addita invenitur. Poetic. cap. 2: *ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι . . . δῆλον δὲ ὅτι καὶ τῶν λεχθεισῶν ἑκάστη μιμήσεων ἕξει ταύτας τὰς διαφοράς.* Physic. IV, 12 p. 221, 1—7, ubi Alexan. Simpl. *δὲ* om. p. 211, 23—8 si sanus locus. conf. V, 1 p. 224, 34 (male *οὖν* additum in vulg. V, 4). Polit. VIII, 6 p. 1341 b, 8—19. Id natum puto, quod in exponenda sententia Aristoteles verbis *δῆλον δὲ* ex more transitum facit, unde ibi quoque illatum est *δέ*, ubi ferri non potest.

16 *πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς*] Ethic. Eudem. I, 6 p. 1216, 30: *κράτιστον μὲν γὰρ πάντας ἀνθρώπους φαίνεσθαι συνομολογοῦντας τοῖς ῥηθησομένοις, εἰ δὲ μή, τρόπον γέ τινα πάντως, ὅπερ μεταβιβαζόμενοι ποιήσουσιν, ἔχει γὰρ ἕκαστος οἰκεῖόν τι πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐξ ὧν ἀναγκαῖον δεικνύναι πως περὶ αὐτῶν.* cf. Metaph. I p. 993. Victorius. Hoc quoque contra Platonem dictum esse apparet. Metaph. I min. 1 p. 993: *ἡ μὲν τῆς ἀληθείας θεωρία τῇ μὲν χαλεπή, τῇ δὲ ῥᾳδία. σημεῖον δὲ τὸ μήτ' ἀξίως μηδένα δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντας ἀποτυγχάνειν* . . Ethic. Nicom. I, 8: *τούτων δὲ τὰ μὲν πολλοὶ καὶ παλαιοὶ λέγουσιν, τὰ δὲ ὀλίγοι καὶ ἔνδοξοι ἄνδρες· οὐδε-*

τέρους δὲ τούτων εὔλογον διαμαρτάνειν τοῖς ὅλοις, ἀλλ' ἕν γέ τι ἢ καὶ τὰ πλεῖστα κατορθοῦν. Plat. legg. XII, 950 (297): *οὐ γὰρ ὅσον οὐσίας ἀρετῆς ἀπεσφαλμένοι τυγχάνουσιν οἱ πολλοί, τοσοῦτον καὶ τοῦ κρίνειν τοὺς ἄλλους οἱ πονηροὶ καὶ ἄχρηστοι, θεῖον δέ τι καὶ εὔστοχόν ἐστι καὶ τοῖσι κακοῖς, ὥστε πάμπολλοι καὶ τῶν σφόδρα κακῶν εὖ τοῖς λόγοις καὶ ταῖς δόξαις διαιροῦνται τοὺς ἀμείνους τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς χείρους.*

17 *πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν*] i. e. *τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ*, nam plerumque his utitur ars rhetorica. cf. Plat. Phileb. p. 233—5 (58). Hermias ad Phaedrum p. 197: *τὸ δὲ ἀληθείας μέλειν τοῦτο λέγει, σκώπτων τὴν τοιαύτην ῥητορικήν, εἴ γε τὸ ἀληθὲς οὐ περιεργάζονται, ἀλλὰ τὸ δοκοῦν τοῖς πολλοῖς, τὸ εἰκός, τὸ δοκοῦν τῷ πλήθει καὶ τὸ ἔνδοξον, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν.* Rhetor. Gr. V p. 597: *οἱ μὲν γὰρ φιλόσοφοι τὸ φύσει δίκαιον ἢ συμφέρον ζητοῦσιν, οἱ δὲ ῥήτορες τὸ κριθὲν καὶ νομοθετηθὲν δίκαιον, τοῦτο δὲ παρ' ἄλλοις ἄλλο ἐστίν, ὥσπερ καὶ οἱ νόμοι διάφοροι, ὁμοίως καὶ τὸ διάφορον* [leg. *τὸ συμφέρον διάφορον*], *ὁμοίως καὶ τὸ καλόν.* Aristoteles infra de elocutione III, 1: *καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑπολαμβανόμενον. ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ τὴν ῥητορικήν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον.* Ethic. Nic. I, 1: *πεπαιδευμένου γάρ ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον τἀκριβὲς ἐπιζητεῖν καθ' ἕκαστον γένος ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἐπιδέχεται· παραπλήσιον γὰρ φαίνεται μαθηματικοῦ τε πιθανολογοῦντος ἀποδέχεσθαι καὶ ῥητορικὸν ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν.*

20 *δικολογεῖν*] Hoc significat genus iudiciale, *δικαιολογεῖν* vero constitutionem iuridicialem, vid. ad Anax. Rhet. cap. 2.

20 *χρήσιμος*] Quatuor argumentis contra Platonem artis rhetoricae utilitatem probat; sic et in Topic. postquam eorum naturam explicuerat, utilitatem exponit I, 2. Sophist. el. 16. Lollianus in Rhet. Graec. VII, 33, quae eadem ex Syriano et Sopatro IV, 297 (ubi nostri laudantur libri *Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς ῥητορικαῖς τέχναις*), item II, 2. V, 220: *ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης πρὸς τέτταρα εἶναι ταῦτα τὴν ῥητορικὴν χρήσιμόν*

φησι καὶ τὰς δι' αὐτῆς ἀποδείξεις, πρῶτον μὲν [*καὶ*] *πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν καὶ δικαίων ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν ἐπίγνωσιν, ὡς καὶ Πλάτων ἐν Φαίδρῳ* [Apolog. p. 91 (18)] *ῥήτορος μὲν γὰρ ἔργον τὸ τἀληθῆ λέγειν, δικαστῶν δέ γε σωφρόνων τὸ τὰ δίκαια λέγειν· δεύτερον δὲ τὸ διὰ τῶν κοινῶν καὶ πιθανῶν λόγων πείθειν τοὺς πολλούς, ἀλλὰ μὴ διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν ὧν ἐπαΐειν παντελῶς ἀδυνατοῦσι· τρίτον τὸ πρὸς τὰ ἀντικείμενα δύνασθαι διὰ λόγων βοηθεῖν ἑαυτοῖς· τέταρτον τὸ πᾶσαν ἐν λόγοις εὔροιαν, ἥτις πρὸς πᾶσαν ἐπιστήμην χρήσιμος, ἐκ ταύτης ἡμῖν περιγίνεσθαι.* Non male quicunque horum auctor est, Aristotelem interpretatus est, nisi quod hoc invito verba *ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν*, ex posteriorum sensu dicta, artis finem coarctant. Quinque rationes minus apte distinctas neque dignas quas multis expositas hic describamus, affert Iohannes Siceliota Rhet. Graec. tom. VI p. 64 seq. Ex alio Aristotelis fonte hausta videntur quae leguntur (cf. Artium script. p. 145) Rhet. Gr. VII, 12: *τρεῖς τοίνυν ῥητορικὰς ὑποτίθενται, μίαν μὲν τὴν ἀνωτάτω καὶ σύνδρομον τῇ φιλοσοφίᾳ, δευτέραν δὲ τὴν μέσην, τρίτην δὲ τὴν κολακευτικὴν καὶ ἐζήτησεν ὁ Ἀριστοτέλης, διὰ τί ἐδέησε μέσην εἶναι ῥητορικὴν καί φησιν, ὅτι τὸν δῆμον καὶ τοὺς δικαστὰς ἐξ ἰδιωτῶν συγκειμένους οὐ δυνατὸν τῇ πρώτῃ ἐπακολουθεῖν καὶ ἐπιστημόνως τὰ λεγόμενα δέξασθαι, ὅθεν ἀνάγκη γέγονε τὴν μέσην γενέσθαι· ἔπειτα ἡ δύναμις ἐφ' ἑκατέραν ῥέπει διὰ τὸ ἀναγκαῖον τῶν πραγμάτων καὶ οἱ ταύτην μετιόντες ἄμφω ἐπίστανται καὶ τὰ βλάπτοντα καὶ τὰ λυσιτελοῦντα, ἀλλ' οὐχ ὅπως χρήσωνται, καθάπερ ὁ ἰατρὸς οἶδε μὲν καὶ τα δηλητήρια καὶ τὰ ἀλεξιφάρμακα, οἶδε δὲ οὐχ ἵνα ποιῇ, ἀλλ' ἵνα γινώσκων φυλάξηται.* Accuratius et diligentius haec item quatuor rationibus congestis Rhet. Gr. IV p. 23: *ἔστι δὲ καὶ ἄλλη τούτων μέση ἥτις καὶ ἀληθείᾳ κέχρηται καὶ ψεύδει· ψεύδει δὲ λέγω ἐπὶ τῷ συμφέροντι καὶ διὰ τί ὅλως χρεία γέγονε τῆς μέσης καὶ μὴ τῇ πρώτῃ καὶ ἀληθινῇ πάντες ἐχρήσαντο,* [*καὶ*] *πολλὰς ἐπιδέδωκε λύσεις Ἀριστοτέλης· μίαν μέν, ὅτι οὐ κακὸν ἀεὶ τὸ ψεύδεσθαι· πρὸς γὰρ τὴν γνώμην τῶν χρωμένων ἢ διαβάλ-*

λεται ἢ ἐπαινεῖται τὸ ψεῦδος· εἰ μὲν γὰρ ἀεί τις χρῷτο τῷ ψεύδει, αὐτός τέ ἐστι κακὸς καὶ τὸ ψεῦδος ᾧ κέχρηται· εἰ δὲ ἐπὶ συμφέροντι καὶ διὰ τὸ βοηθῆσαι τῇ ἀληθείᾳ, οὐκ ἀποδοκιμαστέον ἐνταῦθα τὸ ψεῦδος. πρὸς δὲ τούτῳ δεῖ τὰ δύο εἰδέναι τὸν ῥήτορα τό τε ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος, ὥσπερ τὸν ἰατρόν· καὶ γὰρ ἐκεῖνον ἀνάγκη εἰδέναι τά τε ὑγιεινὰ τῶν φαρμάκων καὶ τὰ νοσερά, ἵνα τοῖς μὲν χρήσηται, τὰ δὲ ὡς βλάπτοντα φεύγῃ, καὶ τὸν ῥήτορα τοίνυν ἀνάγκη εἰδέναι μὲν τὰ ψευδῆ, εἰδέναι δὲ καὶ τἀληθῆ, ἵνα τὰ μὲν ἑκὼν παραλίπῃ, τὰ δὲ λέγῃ. καὶ ἄλλη δή τίς ἐστιν αἰτία τοῦ εἰδέναι τὴν οὐκ ἀληθῆ ῥητορικήν· ἐπειδή τινες χρῶνται αὐτῇ ἢ κατὰ ἄγνοιαν ἢ πειράζοντες, χρὴ καὶ ταύτην εἰδέναι τὸν ῥήτορα καὶ δύνασθαι ἀμφότερα ἐπιχειρεῖν, ἵνα τῶν ψευδομένων αἰσθάνηται· ἔτι δὲ εἰ μὲν πάντες οἱ ἀκροώμενοι ἐδύναντο παρακολουθεῖν τοῖς ἐκ τῆς ἀληθευτικῆς λεγομένοις, οὐκ ἂν ἔδει τοῦ ψεύδους τοῖς ῥήτορσιν· ἐπειδὴ δὲ πρὸς δῆμον οἱ λόγοι λέγονται καὶ δικαστὰς ἀπαιδεύτους, ὀλίγοι δὲ τούτων εἰσὶν οἱ δυνάμενοι συνιέναι τὰ τῆς ἀληθευτικῆς, διὰ τοῦτο ταύτης ἐδέησε τῆς σοφιζομένης ῥητορικῆς, ἵνα ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις χρωμένη πείθῃ τὸν δῆμον. Aliud argumentum Isocrates addidit in Antidosi § 291—4: *συμφέρει γὰρ ἐπί τε τῶν ἄλλων ἁπάντων καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν λόγων μὴ τὰς εὐτυχίας ἀλλὰ τὰς ἐπιμελείας εὐδοκιμεῖν· οἱ μὲν γὰρ φύσει καὶ τύχῃ δεινοὶ γενόμενοι λέγειν οὐ πρὸς τὸ βέλτιστον ἀποβλέπουσιν, ἀλλ' ὅπως ἂν τύχωσιν οὕτως χρῆσθαι τοῖς λόγοις εἰώθασιν· οἱ δὲ φιλοσοφίᾳ καὶ λογισμῷ τὴν δύναμιν ταύτην λαβόντες, οὐδὲν ἀσκέπτως λέγοντες ἧττον περὶ τὰς πράξεις πλημμελοῦσιν κτλ.*

χρήσιμος] Analyt. post. II, 13 p. 96 b, 25: *αἱ δὲ διαιρέσεις αἱ κατὰ τὰς διαφορὰς χρήσιμαί εἰσιν . . χρήσιμοι δ' ἂν εἶεν ὧδε μόνον*, ita codices quos Bekkerus et Waitzius secutus est. *χρησίμην* Polit. p. 1271, b, 3 1338, 31. Nicom. I, 7. *χρήσιμαι* part. anim. IV, 8 ubi PV *χρήσιμοι*. IV, 10 p. 689, 32 *χρησίμην τὴν θέσιν*, sed ibidem b, 15 *φύσιν χρήσιμον*. 725, 4 *χρησίμης*. 7 *χρησίμην*. 16 *χρησίμου*. b, 2 p. 726, 26. Metaph. *Θ*, 1 p. 1045 *χρησίμη*, sed A *χρησιμωτάτη*.

infra I, 15 p. 1376, 26 *χρησίμης* et III, 2 p. 1404 b, 32 solus A *χρήσιμαι*, sed v. 38 *ὁμωνυμίαι χρήσιμοι*.

21 *διά τε τὸ φύσει*] Muretus legit: *διὰ τὸ φύσει μὲν εἶναι κρείττω τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων* et addit: *οὐκ ἀεὶ δέ, καὶ τοῖς πολλοῖς τάδε εὐπιστότερα τῶν ἐναντίων* et convertit sic: *Utilis autem rhetorica est tum quia natura quidem vera et iusta potentiora sunt falsis et iniustis, non tamen semper etiam in vulgus faciliora ad persuadendum.* Riccobonus, p. 26 qui haec ex integro Mureti commentario (maxima enim libri prioris pars intercidit,) ab eius amico Ricardo Esio (vid. p. 18) sibi commodato, notavit; utinam et argumenta huius emblematis in quo praeter sensum et *τάδε* et *εὐπιστότερα* offendit, addidisset. Conf. Fr. A. Wolf Auctarium ad Vat. Animadv. pag. 200. Nihil desiderari docet et Dionysii Hal. epist. ad Amm. cap. 6 qui verba *χρήσιμος δ' ἐστὶν — πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως*, ut ipse dicit *κατὰ λέξιν* affert; ibi legitur *διά γε τό*, minus recte, *τε* hanc primam esse rationem et alias sequi indicat, ut Andocid. I, 58: *ὅπου δὲ τούτων τὸ ἐναντιώτατον ἦν, σιωπήσαντι μὲν αὐτῷ τε αἴσχιστα ἀπολέσθαι μηδὲν ἀσεβήσαντι, ἔτι δὲ τὸν πατέρα περιιδεῖν ἀπολόμενον καὶ τὸν κηδεστὴν καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ ἀνεψίους τοσούτους*. Plat. Phaedr. p. 279 A. Arist. Phys. III, 8 p. 208, 8—11. VII, 4 p. 248, 19. 257 b, 15. 472 b, 6. 783 b, 33. 999, 26—32.

22 *μή*] male om. A. *μὲν* plures Dionysii libri.

23 *ἀνάγκη δι' αὐτῶν*] Vet. transl. Vict. et Mon. *necesse contraria per ipsa*, sed ed. pr. om. *contraria*. In A scholion *διὰ τῶν ἐναντίων ἢ τοῦ ψευδοῦς ἢ τοῦ ἀδίκου*, recte; Dobreeus Advers. I, 159 *δι' αὐτῶν sua culpa* scribit. Gaisf. contulit Eurip. fragm. 3 Alexandri

ἀγλωσσίᾳ δὲ πολλάκις ληφθεὶς ἀνὴρ
δίκαια λέξας ἧττον εὐγλώσσου φέρει.

24 *ἔτι δὲ πρὸς ἐνίους*] Infra I, 2 de rhetorica: *ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς . . καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροαταῖς οἳ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν οὐδὲ λογίζεσθαι πόρρωθεν . . . ὁ γὰρ κριτὴς ὑπόκειται εἶναι ἁπλοῦς*. II, 22: *ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός τίς ἐστιν εἴρηται πρότερον καὶ πῶς συλλογισμὸς καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν·*

οὔτε γὰρ πόρρωθεν οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντα συνάγειν, τὸ μὲν γὰρ ἀσαφὲς διὰ μῆκος, τὸ δὲ ἀδολεσχία διὰ τὸ φανερὰ λέγειν· τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις, ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους λέγειν· οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ τὰ καθόλου λέγουσιν, οἱ δ' ἐξ ὧν ἴσασι καὶ τὰ ἐγγύς. cf. Cicero de oratore I, 3, 12. II, 33, 117. schol. in Theonis prog. p. 150 Finckh. Iulius Victor p. 232 cap. 10.

25 *διδασκαλίας*] *διδασκαλία* Dionysii libri.

28 *ἐν τοῖς τοπικοῖς*] I, 2: *πρὸς δὲ τὰς ἐντεύξεις (χρήσιμος ἡ τῶν τοπικῶν πραγματεία), διότι τὰς τῶν πολλῶν κατηριθμημένοι δόξας οὐκ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἀλλ' ἐκ τῶν οἰκείων δογμάτων ὁμιλήσομεν πρὸς αὐτοὺς μεταβιβάζοντες ὅτι ἂν μὴ καλῶς φαίνωνται λέγειν ἡμῖν.* ubi conf. Alex. p. 17. In Dionysio solus C *τοπικοῖς* habet, ceteri tres corrupte *πολιτικοῖς*.

29 *ἔτι δὲ τἀναντία*] II, 25: *οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ ἐκ τῶν ἐνδόξων, δοκοῦντα δὲ πολλὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν.* Proclus in Cratylum p. 2 et schol. in Plat. Gorg. p. 338 Bkk.: *ὅτι ὁ μὲν Ἀριστοτέλης (καὶ οἱ σοφισταὶ* add. schol.) *μίαν εἶναι λέγει ῥητορικὴν καὶ μίαν διαλεκτικὴν δυναμένας ἐπ' ἀμφότερα ὡς ἄν τις προαιρῆται πείθειν ἢ ἐλέγχειν· ὁ δὲ Πλάτων ἄμεινον δύο ἑκατέρας εἶναι λέγει· ἡ μὲν γάρ τίς ἐστι, φησί, ῥητορικὴ κολακεία καὶ ἄτεχνος, ἣν ἐν Γοργίᾳ διαβάλλει, ἡ δὲ ἐπιστήμη τῶν ἀγαθῶν καὶ δικαίων, ἣν ἐν Φαίδρῳ ἀνυμνεῖ. καὶ πάλιν τὴν μὲν τοῦ Ἀριστοτέλους διαλεκτικὴν ὡς ἐριστικὴν ἀποπέμπεται, τὴν δὲ τῶν ὄντων τὰς ἀρχὰς ὁρῶσαν διαλεκτικὴν ἀγαπᾷ ὡς μέρος φιλοσοφίας.* At is et usum et rationem quam Aristoteles rhetoricae tribuit, neglexit. conf. Topic. VIII, 14. Soph. el. 15: *ἔτι καθάπερ καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, καὶ ἐν τοῖς ἐλεγκτικοῖς ὁμοίως τὰ ἐναντιώματα θεωρητέον ἢ πρὸς τὰ ὑφ' ἑαυτοῦ λεγόμενα ἢ πρὸς οὓς ὁμολογεῖ καλῶς λέγειν ἢ πράττειν, ἔτι πρὸς τοὺς δοκοῦντας τοιούτους ἢ πρὸς τοὺς ὁμοίους ἢ πρὸς τοὺς πλείστους ἢ πρὸς πάντας.* Quint. XII, 1. Cicero de orat. I, 34, 158.

32 *ὅπως ἄλλου χρωμένου τοῖς λόγοις μὴ δικαίως αὐτοὶ λύειν ἔχωμεν*] Ita Bekkerus et *αὐτοὶ* in E extat, Aldus *τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως*, idem Veneta, sed tum *λύειν αὐτοί*, A vero et vet. tr. *μὴ δικαίως τοῖς λόγοις αὐτοῖς*, unde quondam *αὐτοὺς* scripsimus; verum est *αὐτοῖς*, sed delendum *τοῖς λόγοις*.

38 *πρὸς δὲ τούτοις ἄτοπον*] Conf. Plat. Gorg. p. 76 (480 seq.). 86 (486). Isocrat. Antidos. § 250 de arte rhetorica: *ὃ δὲ πάντων δεινότατον, ὅτι προκρίναιεν μὲν ἂν τὴν ψυχὴν σπουδαιοτέραν εἶναι τοῦ σώματος, οὕτω δὲ γιγνώσκοντες ἀποδέχονται μᾶλλον τοὺς γυμναζομένους τῶν φιλοσοφούντων. καίτοι πῶς οὐκ ἄλογον τοὺς τοῦ φαυλοτέρου ποιουμένους τὴν ἐπιμέλειαν ἐπαινεῖν μᾶλλον ἢ τοὺς τοῦ σπουδαιοτέρου, καὶ ταῦτα πάντων εἰδότων διὰ μὲν εὐεξίαν σώματος οὐδὲν πώποτε τὴν πόλιν τῶν ἐλλογίμων ἔργων διαπραξαμένην, διὰ δὲ φρόνησιν ἀνδρὸς εὐδαιμονεστάτην καὶ μεγίστην τῶν Ἑλληνίδων πόλεων γενομένην*; de pace § 39—40: *ἐμὸν μὲν οὖν ἔργον ἐστὶ καὶ τῶν ἄλλων τῶν κηδομένων τῆς πόλεως προαιρεῖσθαι τῶν λόγων μὴ τοὺς ἡδίστους ἀλλὰ τοὺς ὠφελιμωτάτους· ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν τοῦτο γιγνώσκειν, ὅτι τῶν μὲν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς ἀγνοούσαις καὶ γεμούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν οὐδέν ἐστιν ἄλλο φάρμακον πλὴν λόγος ὁ τολμῶν τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν, ἔπειθ' ὅτι καταγέλαστόν ἐστι τὰς μὲν καύσεις καὶ τὰς τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν πρὶν εἰδέναι σαφῶς εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὥστ' ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας.*

pag. 1355 b 2 *εἰ δ' ὅτι μεγάλα*] Postquam quatuor rationes quibus utilem esse artem ostenderet, laudavit, sententiam a Platone amplificatam plurima inde mala existere confutat. Rhet. Graec. IV p. 57: *εἰ δέ ποτε καὶ κακοὶ γεγόνασι ῥήτορες τοῦτο οὐ τῆς τέχνης ἔλεγχος, ἀλλὰ τῆς τῶν μετιόντων κακίας καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς αὐτὴ μὲν ὑγίειαν ἐπαγγέλλεται, τῶν δὲ ἰατρῶν τινὲς οὐ μόνον οὐχ ὑγιαίνειν ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ διαφθείρουσι καὶ ὅμως οὐδεὶς ἔγκλημα τοῦτο κατὰ*

τῆς τέχνης ὁρίζεται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς, οὐ διὰ τό τινας εἶναι κακοὺς ἐκβάλλεται τοῦ εἶναι τέχνη, ἀλλὰ διὰ τὸ χρήσιμον αὐτῆς τέχνη μάλιστα δείκνυται. Plura de hac re disputavit Philodemus περὶ ῥητορικῆς Vol. Hercul. Oxon. tom. II f. 64, sed pauca restant quae sententiam efficiant praeter haec: ἐπαγγέλλεται τὸ τέλος διὰ παντὸς ποιήσειν· οὔτε γὰρ ἰατρός, οὔτε κυβερνήτης, οὔτε τοξότης, οὔτε ἁπλῶς ὅσοι τὰς ἐπιστήμας οὐ παγίους ἔχουσιν, ἀλλὰ στοχαστικάς, ὥστ' ἢ καὶ ταύτας οὐ ῥητέον εἶναι τέχνας ἢ καὶ ῥητορικήν, ἐπαγγέλλεταί τε καὶ ὁ ῥήτωρ τὸ τέλος ποιήσειν, ἔστι δ' αὐτοῦ τὸ τέλος reliqua acutiores exponant. Gorgias ipse apud Platonem p. 24 (457): ὁ αὐτὸς δὴ λόγος καὶ περὶ τῆς ῥητορικῆς. δυνατὸς μὲν γὰρ πρὸς ἅπαντάς ἐστιν ὁ ῥήτωρ καὶ περὶ παντὸς λέγειν, ὥστε πιθανώτερος εἶναι ἐν τοῖς πλήθεσιν ἔμβραχυ περὶ ὅτου ἂν βούληται. ἀλλ' οὐδέν τι μᾶλλον τούτου ἕνεκα δεῖ οὔτε τοὺς ἰατροὺς τὴν δόξαν ἀφαιρεῖσθαι, ὅτι δύναιτο ἂν τοῦτο ποιῆσαι, οὔτε τοὺς ἄλλους δημιουργούς, ἀλλὰ δικαίως καὶ τῇ ῥητορικῇ χρῆσθαι, ὥσπερ καὶ τῇ ἀγωνίᾳ. ἐὰν δὲ οἶμαι ῥητορικὸς γενόμενός τις κᾳτα ταύτῃ τῇ δυνάμει καὶ τῇ τέχνῃ ἀδικῇ, οὐ τὸν διδάξαντα δεῖ μισεῖν τε καὶ ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐπὶ δικαίᾳ χρείᾳ παρέδωκεν, ὁ δ' ἐναντίως χρῆται. τὸν οὖν οὐκ ὀρθῶς χρώμενον μισεῖν δίκαιον καὶ ἐκβάλλειν καὶ ἀποκτιννύναι, ἀλλ' οὐ τὸν διδάξαντα. cf. pag. 171 (527). Haec Plato ex sophistarum, fortasse ipsius Gorgiae doctrina, qui sophistas defendit, discipulos accusat; accuratius eadem exponit Isocrates in Nicocle § 1—9. in Antidosi § 251 seqq., qui cum Aristotele conferendus est. Cic. de invent. 1, 94. ad Herenn. 2, 44.

4 πλὴν ἀρετῆς] Gaisfordus laudat Pseudoarchyt. Stobaei I p. 15: τῶν ἀγαθῶν ἃ μὲν οὐκ ἔχει ὑπερβολάν, οἷον ἀρετά· οὐ γάρ ἐστιν ὑπερβάλλουσά τις ἀρετὰ καὶ ὑπερβαλλόντως τις ἀγαθός. ἁ γὰρ ἀρετὰ στάθμαν ἔχει τὸ δέον καὶ τοῦ δέοντος ἕξις ἐν τοῖς πρακτοῖς, ἁ δ' εὐτυχία καὶ τὰν ὑπερβολὰν ἐπιδέχεται καὶ τὰν μείωσιν, ὑπερβάλλουσα δὲ γεννᾷ τινὰς κακίας καὶ ἐξίστησι τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως. Xenoph. Cyrop. IV, 1, 15. Plat. Menon.

p. 87 E. Isocrat. Nicocl. init. Aristot. Polit. I, 2: *χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα, ὁ δ' ἄνθρωπος ὅπλα ἔχων φύεται φρονήσει καὶ ἀρετῇ οἷς ἐπὶ τἀναντία ἔστι χρῆσθαι μάλιστα.* cf. Horat. epist. 1, 6, 16.

10 *ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς*] Vid. Muretus Var. Lect. XI, 18 qui recte monet haec contra vulgarem veterum de artis officio et fine — *ῥητορική ἐστι πειθοῦς δημιουργός* — sententiam dicta esse; vid. Plat. Gorg. p. 16 (453). Artium scriptor. p. 34. Rhetor. Graec. II p. 8: *τέλος δὲ οὐ τὸ πεῖσαι πάντως, τοῦτο γὰρ καὶ τῷ Σταγειρίτῃ δοκεῖ. ἀλλὰ τὸ πειστικῶς εἰπεῖν μηδὲν τῶν ἐνδεχομένων εἰρῆσθαι παραλιπόντα.* conf. p. 120. IV p. 26: *τέλος δὲ τῆς ῥητορικῆς οὐ τὸ ἁπλῶς πεῖσαι, ἀλλὰ τὸ πιθαναῖς χρήσασθαι μεθόδοις· ὥσπερ γὰρ ἰατρὸς κἂν μὴ ὑγιάσῃ, ταῖς δὲ ὑγιαστικαῖς χρήσηται μεθόδοις, ἰατρός ἐστι, καὶ ὁ φιλόσοφος κἂν μὴ πάντας ποιήσῃ καλοὺς καὶ ἀγαθούς, φιλόσοφός ἐστιν, οὕτω καὶ ὁ ῥήτωρ κἂν μὴ πείσῃ, πιθαναῖς δὲ χρήσηται μεθόδοις, ῥήτωρ ἐστίν, εἰκότως δὲ συμβαίνει τῷ φιλοσόφῳ καὶ τῷ ῥήτορι, τῷ μὲν μὴ ποιεῖν, τῷ δὲ μὴ πείθειν. ὑπόκειται γὰρ ψυχὴ αὐτοπροαίρετος, αὐτοκίνητος, αὐτεξούσιος, παλίμβολος, θᾶττον ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον μεταπίπτουσα καὶ μᾶλλον ἐπιρρεπῶς ἔχουσα πρὸς τὸ ἑαυτῇ πείθεσθαι ἢ ἑτέροις.* Aristoteles Top. I, 3: *ἕξομεν δὲ τελέως τὴν μέθοδον, ὅταν ὁμοίως ἔχωμεν ὥσπερ ἐπὶ ῥητορικῆς καὶ ἰατρικῆς καὶ τῶν τοιούτων δυνάμεων. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ποιεῖν ἃ προαιρούμεθα. οὔτε γὰρ ὁ ῥητορικὸς ἐκ παντὸς τρόπου πείσει, οὔθ' ὁ ἰατρικὸς ὑγιάσει· ἀλλ' ἐὰν τῶν ἐνδεχομένων μηδὲν παραλείπῃ, ἱκανῶς αὐτὸν ἔχειν τὴν ἐπιστήμην φήσομεν.* Hunc locum attulit Victorius, idem Isocrat. Nicoclem init. laudat. Ipse Aristoteles Ethic. Nicom. III, 5 finem *τὰ πρὸς τὸ τέλος* esse concedit: *βουλευόμεθα δ' οὐ περὶ τῶν τελῶν ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὰ τέλη, οὔτε γὰρ ἰατρὸς βουλεύεται εἰ ὑγιάσει, οὔτε ῥήτωρ εἰ πείσει.* Quintil. XI, 1, 11. Anecd. Paris. IV, 395 Cram. Philod. vol. Herc. IV, 55 coll. alt.: *πᾶς τεχνίτης ἐπαγγέλλεται τὸ τέλος ποήσειν, ὁ δὲ ῥήτωρ οὐκ ἐπαγγέλλεται πείσειν. οὐ πᾶς τεχνίτης, ἐὰν ἔχῃ φρένας, ἐπαγγέλλεται τὸ τέλος διὰ παντὸς ποήσειν· οὔτε γὰρ ἰατρὸς οὔτε κυβερνήτης οὔτε τοξό-*

της οὔτε ἁπλῶς ὅσοι τὰς ἐπιστήμας οὐ παγίους ἔχουσιν, ἀλλὰ στοχαστικάς, ὥστ' ἢ καὶ ταύτας οὐ ῥητέον εἶναι τέχνας ἢ καὶ τὴν ῥητορικήν.

12 ἰατρικῆς] Cf. Top. V, 7 p. 136 b, 36. — vet. tr. ὑγίαν vertit, non ὑγιᾶ.

17 ἡ γὰρ σοφιστικὴ] Restituimus hoc ex vetustissimo codice et vetere translatione; Aristoteles si personam, non rem notasset, non ὁ γὰρ σοφιστικός, sed ὁ γὰρ σοφιστὴς scripsisset.

18 οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει] Metaphys. III, 2 p. 1004, 23: περὶ μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ γένος στρέφεται ἡ σοφιστικὴ καὶ ἡ διαλεκτικὴ τῇ φιλοσοφίᾳ, ἀλλὰ διαφέρει τῆς μὲν τῷ τρόπῳ τῆς δυνάμεως, τῆς δὲ τοῦ βίου τῇ προαιρέσει. Victorius similem locum attulit ex Ethic. Nic. IV, 13: οὐκ ἐν τῇ δυνάμει δ' ἐστὶν ὁ ἀλαζών, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει, idem optime sensum huius loci explicuit: fallaces conclusiunculae non minus dialectico quam sophistae cognitae sunt, hoc tantum inter ipsos discrimen est, quod hic potest ipsis uti et non utitur; ille et potest et libenter utitur; improbat enim usum illarum dialecticus, sophista utilem sibi sentit ac summo studio eas captat. Soph. elench. cap. 1: ἔστι γὰρ ἡ σοφιστικὴ φαινομένη σοφία, οὖσα δὲ οὐ . . . ἡ γὰρ τοιαύτη δύναμις ποιήσει φαίνεσθαι σοφὸν οὗ τυγχάνουσι τὴν προαίρεσιν ἔχοντες. Schol. Plat. in Gorg. p. 342 Bkk.: ὅτι τῆς αὐτῆς γνώμης ἐστὶν Ἀριστοτέλης καὶ Γοργίας περὶ τῆς ῥητορικῆς. καὶ γὰρ ἐκεῖνος γνῶσιν μὲν τὴν αὐτὴν τοῦ τε σπουδαίου καὶ μοχθηροῦ ῥήτορος ἔλεγεν εἶναι, προαίρεσιν δὲ διάφορον. Qui arte dialectica recte utitur, διαλεκτικὸς dicitur, qui male et de industria ea abutitur, σοφιστής; in arte rhetorica autem et is qui bene et qui male ea utitur nullo verborum discrimine ῥήτωρ appellatur, et ut ipse infra dicit ἀνώνυμός ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. vid. Top, VIII, 5. Quintil. II, 15, 1. Muretus Var. Lect. XI, 18 Aristotelem hic duobus verbis persecare ea quae apud Platonem in Hippia minore fusius ac copiosius disputentur, monet; προαίρεσις ibi dicitur ἐξ ἐπιβουλῆς p. 214 seq. (370), sed dialogum illum quem Metaph. IV, 29 disertim refellit, hic notari non constat. Cicero part. orat. 23, 81:

et illam disputandi prudentiam imitatur concertatio captatioque verborum et hanc oratoriam vim inanis quaedam profluentia dicendi. Topic. IV, 5 p. 126, 30: *ὁρᾶν δὲ καὶ εἴ τι τῶν ψεκτῶν ἢ φευκτῶν εἰς δύναμιν ἢ τὸ δυνατὸν ἔθηκεν, οἷον τὸν σοφιστὴν [τὸν δυνάμενον ἀπὸ φαινομένης σοφίας χρηματίζεσθαι] ἢ διάβολον [τὸν δυνάμενον διαβάλλειν καὶ ἐχθροὺς ποιεῖν τοὺς φίλους] ἢ κλέπτην τὸν δυνάμενον τὰ ἀλλότρια λάθρᾳ κλέπτειν· οὐδεὶς γὰρ τῶν εἰρημένων τῷ δυνατὸς εἶναί τι τούτων τοιοῦτος λέγεται· δύναται μὲν γὰρ καὶ ὁ θεὸς καὶ ὁ σπουδαῖος τὰ φαῦλα δρᾶν, ἀλλ' οὔκ εἰσι τοιοῦτοι· πάντες γὰρ οἱ φαῦλοι κατὰ προαίρεσιν λέγονται*, ubi conf. Alexand. p. 176. Ald. Top. VI, 7.

19 *ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην*] *ἐπιστήμης* nomine hic manifesto abusus est Aristoteles, ut multis aliis locis fecit; neque enim harum rerum vera scientia est, sed cepit *ἐπιστήμην* pro cognitione et intelligentia. Victorius.

24 *ἐξ ὑπαρχῆς*] Polit. IV, 6. Soph. el. 34 p. 183, 20. de anima II, 1. de gener. anim. II, 6 p. 741 b, 33. et 745, 18. histor. animalium VII, 2. 590, 21. part. anim. 4, 10. 685 b, 29.

Cap. II.

26 *ἔστω δὴ ῥητορικὴ*] Aldina *δ' ἡ*, quam praeter Victorium et Bekkerum omnes secuti sunt, contra Aristotelis usum, quem et nostri libri satis docent. I, 5: *ἔστω δὴ εὐδαιμονία εὐπραξία μετ' ἀρετῆς*. I, 6: *ἔστω δὴ ἀγαθὸν ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ᾖ αἱρετόν*. I, 7: *ἔστω δὴ ὑπερέχον μὲν τοσοῦτον καὶ ἔτι*. II, 2: *ἔστω δὴ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης*. II, 3: *ἔστω δὴ πράϋνσις κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς*. II, 4: *ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν τὸ βούλεσθαί τινι ἃ οἴεται ἀγαθά*. II, 5: *ἔστω δὴ φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ φθαρτικοῦ ἢ λυπηροῦ* ubi A *ὁ φόβος*. II, 6: *ἔστω δὴ αἰσχύνη λύπη τις ἢ ταραχή*. II, 7: *ἔστω δὴ χάρις καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν δεομένῳ μὴ ἀντί τινος*. II, 8: *ἔστω δὴ ἔλεος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν*. Imperativus si abest, dicit *ἔστι δὲ*

δημοκρατία vel *καλὸν μὲν οὖν* [*ἐστίν*; illis non convenit I, 11: *ὑποκείσθω δ' ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονὴν κίνησίν τινα ψυχῆς καὶ κατάστασιν ἀθρόαν*, quod est *ὑποκείσθω δὴ ἡμῖν*, item I, 13: *ἔστι δὴ τὸ ἀδικεῖσθαι τὸ ὑπὸ ἑκόντος τὰ ἄδικα πάσχειν*, h. e. *ἔστω δὴ* ut supra I, 10: *ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον*. In aliis tamen libris, ubi rem exponere incipit, legimus *ἔστι δή*, Top. I, 1: *ἔστι δὴ συλλογισμὸς λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων*, ubi Alexander *δὲ* iuvenit; I, 2: *ἔστι δὴ πρὸς τρία*, ubi Alex. item *δέ*. Analyt. post. II, 12 p. 95, 27: *ἔστι δὴ ὁ συλλογισμός*, ut in Topicis. Sophist. el. cap. 2: *ἔστι δὴ τῶν ἐν τῷ διαλέγεσθαι λόγων τέτταρα γένη*. 15: *ἔστι δὴ πρὸς τὸ ἐλέγχειν ἓν μὲν μῆκος*, ubi C *δέ*. Anal. pr. I, 9 pag. 30, 37: *ἔστω δὴ πρῶτον τὸ καθόλου ἀναγκαῖον*, ita Bekk. sine varietate, Sylb. *ἔστω δέ*, conf. p. 31, 5. 81 b, 30. 87, 3. Polit. IV, 14: *ἔστι δὴ τρία μόρια τῶν πασῶν πολιτειῶν*. V, 2: *εἰσὶ δὴ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν τρεῖς τὸν ἀριθμόν*, sic Bekk. pro vulg. *δέ*. Phys. III, 1: *ἔστι δή τι τὸ μέν*, sed idem locus in Met. K, 9: *ἔστι δὲ τὸ μέν*. De generat. I, 10, p. 328, 18: *ἔστι δὴ ὡς ἔφαμεν*, recte, supra enim docuit quod sequitur, et sic ubique, si quae ante dicta sunt concludit; de coelo IV, 1 p. 308, 7: *λέγεται δὴ* initio disputationis. In Analyticis si exemplo res declaratur, semper est *ἔστω δή*, *εἰλήφθω δή*, semel Bekkerus Anal. post. II, 14 p. 98, 9 tacite *ἔστω δέ*, ubi editi ante eum *δή*. Eth. Nicom. VIII, 15 p. 1162 b, 25: *ἔστι δὴ νομικὴ μὲν ἡ ἐπὶ τοῖς ῥητοῖς*, vulg. *δ' ἡ*. Ethic. magna p. 1194 b, 4. 1195, 27. de coelo III, 3: *ἔστω δὴ στοιχεῖον*, vulg. cum L *τὸ στοιχεῖον*.

ἔστω δὴ ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν] *δύναμιν* dicit, non scientiam *ἐπιστήμην*, quod haec certam quandam disciplinam, rhetorica vero non nisi formam comprehendit; ipse infra cap. 4, ubi de re et materia generis deliberativi loquitur, accurate exponit: *καθέκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δὲ ὅσον ἐνδέχεται περὶ αὐτῶν διορίσαι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δεῖ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορι-*

κῆς εἶναι τέχνης, ἀλλ' ἐμφρονεστέρας καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς, πολλῷ δὲ πλείω δεδόσθαι καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων θεωρημάτων. ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς· ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ, τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις. ὅσῳ δ' ἄν τις ἢ τὴν διαλεκτικὴν ἢ ταύτην μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων. Quae cum proprie non rem ipsam de qua agit, sed eius formam contineat, universalis est, *περὶ ἕκαστον*, non minus quam dialectica; unde rhetorica communia enthymemata quam maxime tractat, nec tamen iis quae ex re ipsa hauriuntur, carere potest; Aristoteles dilucide hoc capite infra exponit: *τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγίστη διαφορὰ καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν πάντας ἐστὶν ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστὶ κατὰ τὴν ῥητορικὴν ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν, τὰ δὲ κατ' ἄλλας τέχνας . . . κἀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστιν· ταῦτα δὲ ὅσῳ τις ἂν βέλτιον ἐκλέγηται τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς· ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκέτι διαλεκτικὴ οὐδὲ ῥητορικὴ ἀλλ' ἐκείνη ἔσται, ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς. ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων, ἐκ δὲ κοινῶν ἐλάττω.* Ex hac doctrina rhetoricae quidem, ut Riccoboni verbis utamur, non licet illas res tractare quae sunt aliarum artium enthymematibus propriis ipsarum artium, sed sumptis ex communibus locis et ad vulgarem opinionem accommodatis, licet vero argumentis ductis ex communibus locis non solum agere de rebus civilibus, quae propositam habent actionem, verum etiam de naturalibus et de quacunque re. Quae rhetoricae utilitas ab ipso Aristotele agnoscitur maxima, ut aliae artes omnibus quidquid velint persuadere non possint, cum ea dicendi ratione utantur quae a scientia profi-

ciscitur, rhetorica vero apud omnes persuadeat, cum ex communibus ducat fidem et argumenta; neque solum ab eodem triplex orationum genus commemoratur, id est quaestio definita, verum etiam II, 22 infinita, quam ob rem, licet praecepta tradantur inprimis de tribus generibus causarum, tanquam de materia praecipua, non tamen caetera reiiciuntur. Haec Riccobonus; Aristoteles veterum sophistarum sententiam confirmat et quae Socrates ex his de arte rhetorica quaerit, refellit, sed posteriores, quae noster de eius natura et ratione exposuerit, minus attendisse, neque rite huius sententia examinata vel confutata alia approbasse, et ea quae de ipsius definitione disserunt, et quas ipsi subtiliores scilicet conferunt, docent.

Cicero de invent. I, 5, 7 seqq. neque enim ante hunc ex iis scriptoribus qui supersunt, alius de Aristotelis arte rhetorica disputavit: *Materiam artis eam dicimus, in qua omnis ars et ea facultas quae conficitur ex arte versatur; ut si medicinae materiam dicamus morbos ac vulnera, quod in his omnis medicina versetur; item quibus in rebus versatur ars et facultas oratoria eas res materiam artis rhetoricae nominamus. Has autem res alii plures, alii pauciores existimarunt. Nam Gorgias Leontinus, antiquissimus fere rhetor, omnibus de rebus oratorem optime posse dicere existimavit; hic infinitam et immensam huic artificio materiam subiicere videtur. Aristoteles autem, qui huic arti plurima adiumenta atque ornamenta subministravit, tribus in generibus rerum versari rhetoris officium putavit, demonstrativo, deliberativo, iudiciali . . . quare materia quidem nobis rhetoricae videtur ea, quam Aristoteli visam esse diximus.* cf. de orat. III, 32, 126. I, 6, 20. Veteres illi dicendi auctores fortasse non modo τὰς κοινὰς προτάσεις, verum etiam τὰς ἰδίας omnes conquirebant, unde error illorum et inanis labor; Aristoteles vero illas omnes et accuratissime comparatas rhetoricae convenire, has quidem non negligendas, sed alius generis quam rhetoricae esse probat. Cicero in his Aristotelis sententiam parum attendit, neque usquam philosophi nostri definitionem artis rhetoricae respicit.

Quintilianus II, 15, 13: *Quidam recesserunt ab eventu,*

sicut Aristoteles dicit: rhetorice est vis inveniendi omnia in oratione persuasibilia. Qui finis et illud vitium de quo supra diximus habet et insuper, quod nihil nisi inventionem complectitur, quae sine elocutione non est oratio . . . omnia subiecisse videtur oratori Aristoteles, cum dixit, vim esse videndi, quid in quaque re possit esse persuasibile. conf. Tacit. dial. 30. Non de suo alterum argumentum contra finem Aristot. profert; iam Philodemus Vol. Hercul. Oxon. tom. II. col. 23. qui item ex aliorum scriptis sumsisse videtur: *τῆς δ' αὐτῆς ἀδιαληψίας ἔχεται καὶ τοῦτο λεγόμενον ὑπό τινων, ὅτι μόνης ἢ μάλιστα τῆς ῥητορικῆς ἐστὶν τὸ τοὺς ἐνδεχομένους εἰς ἕκαστον λόγους ἐξευρίσκειν, διὸ καὶ τέλος αὐτῆς τοῦτ' εἶναί τινες ἔφησαν. πρῶτον μὲν γὰρ οὐθὲν διαφέρει τοῦτο τῆς εὑρέσεως, μᾶλλον δ' οὐδὲ τὸ περὶ τῶν πέντε τοῦ λόγου μερῶν τῆς εὑρέσεως· εὑρέσεις γάρ εἰσιν αἱ καθ' ἕκαστον ἐπιτεύξεις. . . . δεύτερον δὲ εἰ μὲν καὶ περὶ ἕκαστον τῶν ἐν ἰατρικῇ καὶ μουσικῇ καὶ γεωμετρίᾳ καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἐνδεχομένους εὑρίσκειν λόγους φασὶ τὴν ῥητορικήν, τὰ πάντ' αὐτὴν εἶναι νομίζουσι καὶ δῆλον ὅτι φαίνονται κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν πρὸς πάντ' εὐποροῦντες.* Vides quantum hic distet ab Aristotelis sententia penitus excussa; pinguius idem col. 21: *ἀλλὰ μὴν οἱ μὲν τῶν σοφιστῶν τὰς κοινὰς φρένας ἔχοντες οὐ περὶ τῶν ἐν παντὶ προβλήματι προοιμίων καὶ διηγήσεων καὶ πίστεων καὶ ὑπεξαιρέσεων καὶ ἐπιλόγων ἑαυτοῖς οἴονται προσήκειν, ἀλλὰ τῶν ἐν τῷ πολιτικῷ, τὸ δὲ τῶν παχυτέρων πλῆθος ὡς μόνοις ταῦτ' ἐκπονεῖται λέγει,* quorum in numero gloriatur Aristoteles. Erant tamen alii qui finem coartatum improbarent, Rhet. Gr. II p. 117: *ἐν πράγματι πολιτικῷ. καὶ τούτῳ μέμφονταί τινες, οὐκ ἔδει γὰρ φασὶν ἐν πράγματι πολιτικῷ εἰρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ παντὶ ἰατρικῷ καὶ φυσικῷ καὶ μαθηματικῷ καὶ ἁπλῶς ὅλοις τοῖς διὰ λόγων λεγομένοις. ταῦτα γὰρ πάντα παραλαβὼν ὁ ῥήτωρ καὶ τάξει καὶ ἑρμηνεύσει καὶ οἰκονομήσει κατὰ τὸ προσῆκον. ἡμεῖς δέ φαμεν, ὡς ἰδιαίτατον τοῦτο ῥήτορος ἐνταῦθα παραλαμβάνεται. μόνου γὰρ ῥήτορος τὸ περὶ τῶν πολιτικῶν διαλέγεσθαι.* Sed videamus varia de hoc Aristotelis fine iudicia in Rhetoribus Graecis:

II, pag. 102: *Ἀριστοτέλης αὐτὴν ὡρίσατο οὕτως. ῥητορική ἐστι δύναμις τοῦ περὶ ἕκαστον ἐνδεχομένου λόγου τέλος ἔχουσα τὸ εὖ λέγειν, ὃν καὶ αἰτιῶνταί τινες ὡς δύο κακιῶν παρακολουθουσῶν τοῖς ὅροις, ὑπερβολῆς ἢ ἐλλείψεως, τὴν μίαν τῶν κακιῶν τὴν ὑπερβολὴν ἔχοντα καὶ παρὰ τοῦτο μὴ ἀντιστρέφοντα τῷ ὁριστῷ. ἔχει δέ φασι τὴν ὑπερβολὴν καθὸ οὐ μόνον τὴν ῥητορικὴν περιέχει, ἀλλὰ καὶ τὴν διαλεκτικήν· καὶ γὰρ ἡ διαλεκτικὴ δύναμίς τίς ἐστι τοῦ περὶ ἕκαστον ἐνδεχομένου πιθανοῦ λόγου τέλος ἔχουσα τὸ εὖ λέγειν . . . ὁ μέντοι Γεωμέτρης ὀρθῶς φησὶν ἔχειν τὸν ὁρισμόν, παρόσον ἡ διαλεκτικὴ οὐκ ἔστι δύναμις τοῦ περὶ ἕκαστον ἐνδεχομένου πιθανοῦ λόγου. τῶν γὰρ περὶ τὰ πολιτικὰ πιθανῶν λόγων ἀπορεῖ. μόνης γὰρ τῆς ῥητορικῆς ὕλη τὰ πολιτικὰ ζητήματα καὶ ἐνθυμήματα.*

VI, pag. 16 Doxopater proleg. Rhet.: *Ἀριστοτέλης τοίνυν ὁ φιλόσοφος ἀποδέδωκεν ὅρον τῆς ῥητορικῆς εἰπὼν ῥητορική ἐστι δύναμις τεχνικὴ τοῦ περὶ ἕκαστον ἐνδεχομένου πιθανοῦ λόγου. ἡμάρτηται δὲ ὁ ὅρος οὗτος κατὰ τὸ ἐλλεῖπον. ἴσμεν γὰρ ὅτι δύο κακίαι ὅρων πεφύκασιν ὑπεροχή τε καὶ ἔλλειψις. εἰ μὲν γὰρ ὑπερέχει ὁ ὅρος τῇ λέξει, ἐλλείπει τοῖς πράγμασιν, εἰ δὲ ἐλλείπει τοῖς λόγοις, πλεονάζει τοῖς πράγμασιν. ἐπεὶ οὖν ὁ Ἀριστοτέλους ὅρος ἐνέλειψε κατὰ τὴν λέξιν, μὴ προστεθέντος πολιτικοῦ ἢ διεξοδικοῦ, ἐπλεόνασε τῷ πράγματι. οὐ μόνον γὰρ τὴν ῥητορικὴν ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ τὴν διαλεκτικὴν περιλαμβάνει. τοῦτο γὰρ διαφέρει ῥητορικὴ διαλεκτικῆς, ὅτι ἡ μὲν διαλεκτικὴ περὶ παντὸς τοῦ προτεθέντος, οὐ μόνον περὶ πολιτικοῦ ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς πράγματος λέγει πιθανῶς κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν, ἀλλ' οὐ διεξοδικῶς. οὐκοῦν ἀποφορτιστέον τὸν ὅρον τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς ἐλλείποντα τῇ λέξει.* Eadem fere schol. Aphthonii in Montefalc. bibl. Coisl. p. 593.

VI, pag. 50 Troilus Proleg.: *ὁ δὲ Ἀριστοτέλης οὕτως ὁρίζεται· ῥητορική ἐστι δύναμις τοῦ περὶ ἑκάστου ἐνδεχομένου πιθανοῦ. ἰστέον γὰρ ὡς πᾶς ὅρος θέλει συνίστασθαι ἐκ γένους καὶ συστατικῶν διαφορῶν. διὰ τί; ἐπειδὴ πᾶν πρᾶγμα καὶ κοινότητα ἔχει καὶ διαφορὰν κατὰ*

τὸν φιλόσοφον λόγον, ἡ δὲ κοινότης ἐν τῷ γένει. καὶ τοῦτο διαλαβὼν ἐν ταῖς συστατικαῖς ἐμφέρεται διαφοραῖς. ἐνταῦθα οὖν δύναμίς ἐστι γένος, μάλιστα δὲ δύναμις οἷον ὁ πλοῦτος, τὸ ξίφος, τὸ κάλλος. δύναμις δὲ ἡ ῥητορικὴ διότι εἰς ἑκάτερον ἐπιχειρηματική ἐστιν ἐπί τε τὸ δίκαιον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ ἄδικον. τοῦτό ἐστι τὸ δύναμις τοῦ περὶ ἑκάστου πράγματος ἐνδεχομένου πιθανοῦ. καλῶς οὖν λέλεκται. οὐ γὰρ ἀδύνατος μεταχειρίζεσθαι, ἀλλ' ἐνδεχομένη πεῖσαι. ἰστέον δὲ ὡς ὅτι οὐκ ἀποδεχόμεθα οὐδὲ τὸν παρόντα Ἀριστοτελικὸν ὅρον. ἡμαρτημένος γάρ ἐστιν.

V, pag. 15 Sopater in Hermog.: ἄλλοι δὲ δύναμιν θεωρητικὴν τοῦ περὶ ἕκαστα πιθανοῦ. καὶ οὗτος δοκεῖ Ἀριστοτέλους ὁ ὅρος. Et pag. 16: οἱ δὲ δὴ λέγοντες δύναμις θεωρητικὴ τοῦ περὶ ἕκαστα πιθανοῦ καὶ οὗτοι δοκοῦσιν εὖ λέγειν. τὸ γὰρ πιθανὸν καὶ οὐ πάντως ἀληθὲς ζητοῦσιν. ἀλλ' οὗτοι τὴν φύσιν τῆς τέχνης ἠγνόησαν. ὅπερ γὰρ φθάσαντες εἰρήκαμεν οὐ μόνον ἐστὶ θεωρητικὴ ἀλλὰ καὶ πρακτική. ἢ οὖν προσθετέον θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ τοῦ περὶ ἕκαστα πιθανοῦ ἢ ἐλλιπῶς ἔχει καὶ οὗτος. τὸ γὰρ πιθανὸν εὑρεῖν μόνον τῇ τέχνῃ κατέλιπεν, οὐδὲν δὲ ἐκ τοῦ πράττειν.

V, pag. 213: Ἀριστοτέλης δὲ δύναμιν τεχνικὴν τοῦ περὶ ἕκαστον ἐνδεχομένου πιθανοῦ λόγου. οὐδ' οὗτος ἀποδεκτέος, ἁρμόζει δὲ καὶ τῇ διαλεκτικῇ. III, pag. 611: ἢ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ῥητορική ἐστι δύναμις τεχνικὴ τοῦ περὶ ἕκαστον ἐνδεχομένου πιθανοῦ λόγου, ὃς ἡμάρτηται κατὰ τὸ ἐλλεῖπον μὴ ἔχον προστεθειμένον τὸ πολιτικοῦ· συμπεριλαμβάνει γὰρ ἐντεῦθεν καὶ τὴν διαλεκτικήν.

Discrimen quod inter dialecticam et rhetoricam est, ex his ipsis quae Arist. dicit, elucet, et pluribus in Rhet. Graec. tom. VII, p. 36—39 exponitur. Alex. quoque Aphrod. ad Top. p. 4 illud περὶ ἕκαστον quodammodo non satis agnoscit: καὶ ὁ ῥήτωρ δὲ εἰ καὶ μὴ περὶ παντὸς ὁμοίως τῷ διαλεκτικῷ, ἀλλ' οὖν οὐδ' αὐτὸς περὶ ἕν τι γένος ἀφωρισμένον. καὶ γὰρ περὶ ἰατρικῶν ὁ ῥήτωρ λέγει καὶ περὶ φιλοσόφων καὶ περὶ μουσικῶν, μάλιστα δὲ περὶ τῶν πολιτικῶν. δοκεῖ γὰρ τοῦ ῥήτορος οἰκεία ὕλη εἶναι

ἢ ἐν τοῖς πολιτικοῖς τε καὶ πρακτικοῖς, καὶ περὶ ἁπάντων περὶ ὧν ἂν λέγῃ καὶ αὐτὸς ἐκ πιθανῶν τινων καὶ ἐνδόξων τὰς ἐπιχειρήσεις ποιήσεται ὁμοίως τῷ διαλεκτικῷ. καὶ γὰρ αὐτὸς εἰς τὰ ἀντικείμενα ἐπιχειρεῖ τὸ αὐτὸ ποτὲ μὲν καλόν, ποτὲ δὲ οὐ καλόν, καὶ ποτὲ μὲν συμφέρον, ποτὲ δὲ μή, καὶ ποτὲ μὲν δίκαιον, ποτὲ δὲ μὴ δεικνύς, ὥστε κοινὸν αὐταῖς καὶ τοῦτο τὸ ὁμοίως πρὸς ἀμφοτέρων τὰ ἀντικείμενα ταῖς δυνάμεσι χρῆσθαι . . . κοινὸν γοῦν αὐταῖς τό τε μὴ περὶ ἕν τι γένος ἀφωρισμένον πραγματεύεσθαι καὶ τὸ δι' ἐνδόξων καὶ πιθανῶν καὶ μὴ δι' οἰκείων ἀρχῶν τῷ προκειμένῳ καὶ τὸ ὁμοίως περὶ τὰ ἀντικείμενα ἀλλήλοις εἶναι, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τῷ τὸν μὲν διαλεκτικὴν περὶ πᾶσαν ὕλην τῇ δυνάμει χρῆσθαι καὶ μὴ διεξοδικοὺς ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, ἀλλ' ἐν ἐρωτήσει τε καὶ ἀποκρίσει, τὴν δὲ ῥητορικὴν μήτε περὶ πᾶσαν ὕλην ὁμοίως εἶναι τῇ διαλεκτικῇ· περὶ γὰρ τὴν πολιτικὴν μᾶλλον ὁ ῥήτωρ, ὡς προείρηται καὶ διεξοδικῶς γε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρῆται τῷ λόγῳ καὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα μᾶλλον λέγει. πρὸς γὰρ τὰς περιστάσεις καὶ τὰς τύχας τε καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς τόπους καὶ τὰ τοιαῦτα τοὺς λόγους σχηματίζει ἅπερ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστά ἐστι, περὶ τῶν τοιούτων γὰρ αἵ τε δίκαι καὶ αἱ συμβουλαὶ καὶ τὰ ἐγκώμια . . . προσκείμενον δὲ τὸ περὶ παντὸς χωρίζει πως τῆς ῥητορικῆς τὴν διαλεκτικήν. οὐ γὰρ ὁμοίως περὶ παντὸς προβλήματος ἡ ῥητορικὴ συλλογιστική. ὕλη γὰρ μᾶλλον τῷ ῥήτορι τὰ ἠθικά τε καὶ πολιτικὰ προβλήματα ὡς προειρήκαμεν ἃ δι' ἐνδόξων πειρᾶται αὐτὴ ἀποδεικνύναι, κοινότερον δὲ τὸ περὶ παντὸς εἶπε καθόσον καὶ περὶ φυσικῶν καὶ περὶ ἠθικῶν καὶ περὶ λογικῶν προβλημάτων ὁ διαλεκτικὸς διαλαμβάνει. Illud *μᾶλλον* et *μάλιστα* optime sententiae Aristotelis convenit, reliqua tamen, etiamsi raro usitata non prorsus exclusa esse, ex eo quod rhetorica certo et definito non comprehendatur genere, apparet.

Non primus Aristoteles hanc definitionem protulisse videtur, quam ipse infirmat Top. VI, 12 p. 149: *ἐνίοτε δ' ὁρίζονται οὐ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εὖ ἔχον ἢ τετελεσμένον. τοιοῦτος δ' ὁ τοῦ ῥήτορος καὶ ὁ τοῦ κλέπτου ὅρος,*

εἴπερ ἐστὶ ῥήτωρ μὲν ὁ δυνάμενος τὸ ἐν ἑκάστῳ πιθανὸν θεωρεῖν καὶ μηδὲν παραλείπειν, κλέπτης δ' ὁ λάθρᾳ λαμβάνων. δῆλον γὰρ ὅτι τοιοῦτος ὢν ἑκάτερος ὁ μὲν ἀγαθὸς ῥήτωρ ὁ δ' ἀγαθὸς κλέπτης ἔσται· οὐ γὰρ ὁ λάθρᾳ λαμβάνων, ἀλλ' ὁ βουλόμενος λάθρᾳ λαμβάνειν κλέπτης ἐστίν. Idem supra de vocabulo *κλέπτης* monitum IV, 5 p. 126, 30. Sed quod de homine dictum offendit, id ad rem, ad rhetoricam, translatum non offendet, quod ipse praecipit Top. VIII, 1 p. 156, 27; facile enim *ἔνστασιν* invenies, si dicis *ὁ ὀργιζόμενος ὀρέγεται τιμωρίας διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν*, non invenies, si dixeris *ὀργὴ ὄρεξις τιμωρίας διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν.*

Sextus Empiricus adv. Rhetores p. 290: *Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ῥητορικῶν τεχνῶν ἁπλούστερον παραδίδωσι τὴν ῥητορικὴν τέχνην λόγων. καὶ ζητουμένου πρὸς αὐτὸν ὅτι καὶ ἡ ἰατρικὴ τέχνη ἐστὶ λόγων ἰατρικῶν ἀπολογούμενοί τινές φασιν ὅτι ἡ ἰατρικὴ τοὺς λόγους ἐφ' ἕτερόν τι ἀναφέρει τέλος καθάπερ τὴν ὑγίειαν, ἡ δὲ ῥητορικὴ ἄντικρύς ἐστι λόγων τέχνη. καὶ ἄλλους δὲ ἐκτίθεται ὁ ἀνὴρ οὗτος ὅρους περὶ ὧν οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν λέγειν τοῖς μὴ προηγουμένως τὸν περὶ ῥητορικῆς διεξοδεύουσι λόγον.* conf. p. 301. Nunquam Aristoteles rhetoricam *τέχνην λόγων* dixit neque alium artis finem quam quem hic legimus, tradidit; qui *τέχνην λόγων* dicebant, paucis comprehenderunt philosophi sententiam, cui ne quis quod Sextus affert, obiiceret, auctor ipse substratum esse certum arti negans, cavit. Quomodo logici in Aristotelis definitione illud *ἐνδεχόμενον* tribus argumentis *κενοῖς καὶ διαλεκτικοῖς* confutarint, vide apud eundem Sext. Empir. p. 690 Bkk. seq.

De hac Aristotelis definitione et quas posteri excogitarunt, vid. quae in Mus. Rhen. XVIII, 481—526 accuratius exposuimus.

29 *διδασκαλικὴ καὶ πειστικὴ*] Plat. Gorg. p. 20 (255): *ἡ ῥητορικὴ ἄρα, ὡς ἔοικε, πειθοῦς δημιουργός ἐστι πιστευτικῆς, ἀλλ' οὐ διδασκαλικῆς περὶ τὸ δίκαιόν τε καὶ ἄδικον. Ναί. Οὐδ' ἄρα διδασκαλικὸς ὁ ῥήτωρ ἐστὶ δικαστηρίων τε καὶ τῶν ἄλλων ὄχλων δικαίων τε πέρι καὶ ἀδίκων, ἀλλὰ πιστικὸς μόνον. οὐ γὰρ δήπου ὄχλον γ' ἂν*

δύναιτο τοσοῦτον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διδάξαι οὕτω μεγάλα πράγματα. De vocabulo *πειστικὸς* et *πιστικὸς* vid. Ast. h. l. pag. 50—55.

29 *ἰατρικὴ*] Hanc et alias Plato cum rhetorica contulit p. 9 (450). 11 seqq. Arist. Ethic. Nicom. VI, 11: *ἔστι δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀσυνεἰσα* [leg. *εὐσυνεσία*] *καθ' ἃς λέγομεν συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους* [leg. *εὐσυνέτους*] *οὔθ' ὅλως τὸ αὐτὸ ἐπιστήμῃ ἢ δόξῃ (πάντες γὰρ ἂν ἦσαν συνετοὶ) οὔτε τις μία τῶν κατὰ μέρος ἐπιστημῶν, οἷον ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινῶν ἢ γεωμετρία περὶ μεγέθους.* ubi vulgata cum bonis libris *περὶ μεγέθη*, mira casuum variatione, de qua conf. Bernhardy Syntax p. 201, Bonitz Ar. Stud. I, 19; etiam nostro loco A et vet. transl. *ὑγιεινῶν καὶ νοσερῶν* et *ἀριθμῶν.* III, 12: *περὶ μὲν οὖν τῆς λέξεως εἴρηται καὶ κοινῇ περὶ ἁπάντων καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος.* III, 17 p. 1418, 2: *ἡ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον . . ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων.* I, 4: *ληπτέον περὶ ποῖα ἀγαθὰ . . ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει . . περὶ δὲ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή.* Met. I, 3 p. 982, 7. 20 ex cod. A. — nos A secuti sumus, ceteri *ὑγιεινὸν καὶ νοσερόν*, item *ἀριθμόν.*

33 *περὶ τοῦ δοθέντος ὡς εἰπεῖν*] Sic loquitur, quia intelligit, materias esse quasdam valde remotas a studio oratoris et in quibus artificium dicendi minus valet; nec tamen non illic etiam, si illud tenet, videbit aliquid, quod possit ad id quod voluerit de illis probandum, arripere. Victorius. Intellige de quavis fere re, *περὶ παντός*, nam in universali sententia dicitur *ὡς εἰπεῖν*, conf. ad Poetic. cap. 6.

34 *οὐ περί τι γένος ἴδιον*] Cf. Rhet. Graeci II p. 71. VII p. 35.

35 *τῶν δὲ πίστεων αἱ μὲν ἄτεχνοί εἰσιν αἱ δ' ἔντεχνοι*] Auctor huius divisionis hic noster fuit, quam reliqui postea scriptores artis probarunt. Prima aetate Cicero ab ea dissentire coepit et audacter sibi errare videri dixit (de invent. II, 14, 47) illos qui suspicionum genus aliquod artificii non egere putarunt; ipse tamen postea cum melius de his iam rebus iudicare posset, errorem suum agnovit et sententiam Aristotelis secutus est. In II autem libro (27, 114) de oratore de his copiose disseruit. Quintilianus etiam libro V, 1 inquit:

ac prima quidem illa partitio ab Aristotele tradita consensum fere omnium meruit, alias esse probationes quas extra dicendi rationem acciperet orator, alias quas ex causa traheret ipse et quodammodo gigneret. Victorius. Conf. Riccob. ad I, 15 p. 176. Cicero quid sentiat, ipse dicit, Part. orat. 14, 48: *illa (arte) vero indigent, nec eo sine arte dicuntur, quod ita sunt, sed quod ea non parit oratoris ars, sed foris ad se delata tamen arte tractat et maxime in testibus.* Topic. 24. Victor p. 209 Or. 226. Anaximenes cap. 8. 15 solus a vulgari usu discedit: *εἰσὶ δὲ δύο τρόποι τῶν πίστεων. γίνονται γὰρ αἵ μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων, αἵ δὲ ἐπίθετοι τοῖς λεγομένοις καὶ τοῖς πραττομένοις.* Cicero in part. orat. saepe *assumpta* dicit. Rhet. Gr. III, 457. IV, 95. V, 221. VII, 22. 190. Apsines IX, 502. 531. Minucianus IX, 601 seq. Vol. Hercul. coll. alt. III, 184: *τῶν δὲ πίστεων τὰς μὲν ἀτέχνους κοινὰς πάντων ὑπάρχειν, τῶν δ' ἐντέχνων τὸ εἰκὸς καὶ τὸ σημεῖον καὶ τὸ τεκμήριον οὐδὲν αὐτοῖς προσήκειν, ἀλλὰ τὸ μὲν σημεῖον εἶναι τοῦ παρηκολουθηκότος ἴδιον οἷον τὸ μὲν ἐν νόσοις ἰατροῦ, τὸ δ' ἐν τοῖς περὶ πλεῖν χ(ειμῶ)σιν κυβερνήτου, παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τὸ δ' εἰκὸς τοῦ παραθεωρήσαντος πῶς τε* . . . quibus nescio quis tangitur, conf. fol. 189.

36 *ἄτεχνα δὲ λέγω*] Cicero de orat. II, 116: *Ad probandum autem duplex est oratori subiecta materies, una rerum earum, quae non excogitantur ab oratore, sed in re positae ratione tractantur . . . quae non ab oratore pariuntur, sed ad oratorem a causa atque a reis deferuntur; altera est quae tota in disputatione et argumentatione oratoris collocata est.* vid. Arist. I, 15. Alexander apud inc. rhetorem in Notices et extraits XIV, 199: *ἔργον δὲ τοῦ ῥήτορος ἐν ταῖς ἀτέχνοις πίστεσι τὰ μὲν βοηθοῦντα αὐξῆσαι καὶ βεβαιῶσαι, τὰ δὲ καθ' ἡμῶν ἐπισμικρῦναι καὶ ὡς οὐκ ἀξιόπιστα διαβαλεῖν, τὸ δὲ ὅλον τούτων τῶν πίστεων ἡ μὲν εὕρεσις ἄτεχνος, ἡ δὲ χρῆσις ἔντεχνος.* Iulius Victor cap. VI, 7.

37 *οἷον μάρτυρες βάσανοι συγγραφαὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα*] I, 15: *εἰσὶ δὲ πέντε τὸν ἀριθμόν, νόμοι μάρτυρες συνθῆκαι βάσανοι ὅρκος* eaque ibi multis exponuntur.

1 *τὰ δὲ εὑρεῖν*] Muretus legit *τὰ δὲ καὶ εὑρεῖν*. Riccobonus. pag. 1356

2 *πίστεων τρία εἴδη ἐστίν*] Dionys. Halic. de Lysia cap. 19. quem indicavit Victorius. Cic. de orat. II, 27, 115: *ita ratio omnis dicendi tribus ad persuadendum rebus est nixa, ut probemus vera esse ea quae defendimus, ut conciliemus nobis eos qui audiunt, ut animos eorum ad quemcunque causa postulabit motum, vocemus.* Item § 121. 310. 128; *meae totius orationis et istius ipsius in dicendo facultatis, quam modo Crassus in caelum verbis extulit, tres sunt rationes, ut ante dixi, una conciliandorum hominum, altera docendorum, tertia concitandorum; harum trium partium prima lenitatem orationis, secunda acumen, tertia vim desiderat; nam hoc necesse est, ut is qui nobis causam adiudicaturus sit, aut inclinatione voluntatis propendeat in nos, aut defensionis argumentis adducatur, aut animi permotione cogatur.* Orator. 128. orat. partit. 46. Quint. XI, 3, 154. Minucianus IX pag. 601: *τῶν δὲ ἐντέχνων πίστεων αἳ μέν εἰσιν ἠθικαί, αἳ δὲ παθητικαί, αἳ δὲ λογικαὶ αἱ αὐταὶ καὶ πραγματικαί.* V, 506: *τῶν δὲ πίστεων αἳ μέν εἰσιν ἄτεχνοι, . . αἳ δὲ ἔντεχνοι, τῶν δὲ ἐντέχνων εἴδη τρία· αἳ μὲν γάρ εἰσι λογικαί τε καὶ πρακτικαὶ* (scrib. *πραγματικαί*), *αἳ δὲ ἠθικαί, αἳ δὲ παθητικαί. λογικὴ μὲν οὖν πίστις ἐστὶ λόγος αὐτοῦ τοῦ πράγματος περὶ οὗ ὁ λόγος, τὰς ἀποδείξεις δι᾽ ἐπιχειρημάτων ποιούμενος . . ἠθικὴ δὲ πίστις ἐστὶ λόγος ἀπὸ τῆς τοῦ προσώπου ποιότητος τὴν πίστιν παρεχόμενος. παθητικὴ δὲ λόγος εἰς πάθος ὅπερ ὁ λέγων βούλεται, τὸν ἀκροατὴν ἐκτρέπων καὶ ἄνευ τῆς τῶν πραγμάτων ἀποδείξεως, οἷον ὀργὴν φθόνον ἔλεον εὔνοιαν.*

5 *διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους*] I, 8: *ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις γίνονται δι᾽ ἀποδεικτικοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ δι᾽ ἠθικοῦ, τῷ γὰρ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα πιστεύομεν, τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ἂν ἀγαθὸς φαίνηται ἢ εὔνους ἢ ἄμφω, δέοι ἂν τὰ ἤθη τῶν πολιτειῶν ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς.* II, 1. 12—14. Plat. Gorgias p. 143 (513): *τῷ αὑτῶν γὰρ ἤθει λεγομένων τῶν λόγων ἕκαστοι χαίρουσιν, τῷ δὲ ἀλλοτρίῳ ἄχθονται.* Charmadas ap. Ciceron. de orat. I, 19, 87: *caput esse arbitrabatur oratoris, ut et ipsis apud quos*

ageret, talis, qualem se ipse optaret, videretur; id fieri vitae dignitate, de qua nihil rhetorici isti doctores in praeceptis suis reliquissent, et uti eorum qui audirent, sic afficerentur animi, ut eos affici vellet orator, quod item fieri nullo modo posse, nisi cognosceret is qui diceret, quot modis hominum mentes et quibus rebus et quo genere orationis in quamque partem moverentur. intelligit ἤθη et πάθη. Demosth. παραπρ. § 339 p. 450: ἔτι τοίνυν ὅταν μὲν ἴδητε δεινότητα ἢ εὐφωνίαν ἤ τι τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἀγαθῶν ἐπὶ χρηστοῦ καὶ φιλοτίμου γεγενημένον ἀνθρώπου, συγχαίρειν καὶ συνασκεῖν πάντας δεῖ. κοινὸν γὰρ ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῦτ' ἀγαθὸν γίγνεται· ὅταν δ' ἐπὶ δωροδόκου καὶ πονηροῦ καὶ παντὸς ἥττονος λήμματος, ἀποκλείειν καὶ πικρῶς καὶ ἐναντίως ἀκούειν, ὡς πονηρία δυνάμεως δόξαν εὑρομένη παρ' ὑμῶν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐστίν. ὁρᾶτε δ' ἀφ' ὧν οὗτος εὐδοκιμεῖ, πηλίκα τῇ πόλει περιέστηκε πράγματα. αἱ μὲν τοίνυν ἄλλαι δυνάμεις ἐπιεικῶς εἰσὶν αὐτάρκεις, ἡ δὲ τοῦ λέγειν, ἂν τὰ παρ' ὑμῶν τῶν ἀκουόντων ἀντιστῇ, διακόπτεται. οὕτως οὖν ἀκούετε τούτου ὡς πονηροῦ καὶ δωροδόκου καὶ οὐδ' ὁτιοῦν ἐροῦντος ἀληθές. Fortasse nostrum locum intellexit Quintilianus V, 12, p. 452 Burm.: *His quidam probationes adiiciunt quas* παθητικὰς *vocant, ductas ex affectibus; atque Aristoteles quidem potissimum putat ex eo qui dicit, si sit vir optimus, quod ut optimum est, ita longe quidem, sed sequitur tamen videri.* Dicit enim auctor σχεδὸν ὡς ἔπος εἰπεῖν τὴν κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος.

9 διὰ τὸν λόγον] Vetus transl. *oportet et accidere hoc non per orationem, sed propter proopinari qualem quendam esse dicentem,* legisse itaque videtur συμβαίνειν μὴ διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι. Reddendum id quod in A apparet συμβαίνειν διὰ τοῦ λόγου, ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦ, ubique enim genitivus apparet.

10 οὐ γὰρ ὥσπερ ἔνιοι] Vid. Muretus in Var. Lect. II, 1 et Lambini epistola in Mureti var. lect. tom. I p. 398 Ruhnk. qui corrigit, τεχνολογούντων οἵ οὐ τιθέασι ἐν τῇ τέχνῃ τὴν ἐπιείκειαν: *non enim ita res se habet, ut quidam magistri, qui de arte scripserunt, existimant, qui non ponunt in*

iis quae sunt artis, probitatem dicentis. conf. Spald. ad Quintil. V, 12, 9. III, 2: *οὐ γὰρ ὡς ἔφη Βρύσων, οὐδένα αἰσχρολογεῖν.* Hanc Lambini emendationem probat Wolfius Auctar. ad Vat. Animadv. pag. 202. Nil mutandum; III, 17: *ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις καὶ ἠθικῶς λεκτέον καὶ ἀποδεικτικῶς. ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς. καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττειν χρηστὸν φαίνεσθαι τὸν λόγον ἢ ἀκριβῆ.*

13 *σχεδὸν ὡς εἰπεῖν κυριωτάτην*] Ita dixit, quod multo maioris et gravioris momenti est enthymema, quod ipse supra nominavit cap. 1: *ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς κυριώτατον τῶν πίστεων.* Isocrat. *περὶ ἀντιδόσ.* § 278—80: *καὶ μὴν οὐδ' ὁ πείθειν τινὰς βουλόμενος ἀμελήσει τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ τούτῳ μάλιστα προσέξει τὸν νοῦν, ὅπως δόξαν ὡς ἐπιεικεστάτην λήψεται παρὰ τοῖς συμπολιτευομένοις. τίς γὰρ οὐκ οἶδε καὶ τοὺς λόγους ἀληθεστέρους δοκοῦντας εἶναι τοὺς ὑπὸ τῶν εὖ διακειμένων λεγομένους ἢ τοὺς ὑπὸ τῶν διαβεβλημένων καὶ τὰς πίστεις μεῖζον δυναμένας τὰς ἐκ τοῦ βίου γεγενημένας ἢ τὰς ὑπὸ τοῦ λόγου πεπορισμένας* et quae sequuntur. Anaximenes cap. 39. Eurip. Hec. 297:

τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃς, τὸ σὸν
πείσει. λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰών,
κἀκ τῶν δοκούντων αὑτός, οὐ ταὐτὸν σθένει.

Menander p. 201 M.:

τρόπος ἔσθ' ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος.

Plut. Phoc. 5 (Demosth. 10): *ὁ δὲ Δημοσθένης τῶν μὲν ἄλλων κατεφρόνει πολὺ ῥητόρων, ἀνισταμένου δὲ Φωκίωνος εἰώθει λέγειν ἄτρεμα πρὸς τοὺς φίλους· ἡ τῶν ἐμῶν λόγων κοπὶς πάρεστιν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως πρὸς τὸ ἦθος ἀνοιστέον, ἐπεὶ καὶ ῥῆμα καὶ νεῦμα μόνον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μυρίοις ἐνθυμήμασι καὶ περιόδοις ἀντίρροπον ἔχει πίστιν.* Aeschines *κατὰ Τιμάρχου* § 30: *οὐδ' ᾤετο δεῖν ὁ νομοθέτης τὸν ῥήτορα ἥκειν ἐπὶ τὸ βῆμα τῶν λόγων ἐπιμεληθέντα πρότερον, ἀλλ' οὐ βίον. καὶ παρὰ μὲν ἀνδρὸς καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, κἂν πάνυ κακῶς καὶ ἁπλῶς ῥηθῇ, χρήσιμα τὰ λεγόμενα ἡγήσατο εἶναι τοῖς ἀκούουσι, παρὰ δὲ ἀνθρώπου βδελυροῦ καὶ καταγελάστως μὲν κεχρημένου τῷ ἑαυτοῦ σώματι, αἰσχρῶς δὲ τὴν πατρῴαν οὐσίαν κατεδηδοκότος, οὐδ' ἂν εὖ πάνυ λέγῃ συνοίσειν ἡγήσατο τοῖς*

ἀκούουσι. § 179: *περὶ παραπρ.* § 150: *ἐκπέπληγμαι δὲ εἰ σὺ λοιδορεῖν Φίλωνα τολμᾶς, καὶ ταῦτα ἐν τοῖς ἐπιεικεστάτοις Ἀθηναίων, οἳ δεῦρο εἰσεληλύθασι δικάσοντες ἕνεκα τοῦ βελτίστου τῆς πόλεως καὶ μᾶλλον προσέχουσι τοῖς βίοις ἡμῶν ἢ τοῖς λόγοις.*

15 *οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν*] Vid. I, 1. II, 1. Tacit. dial. 31: *ex his fontibus etiam illa profluunt, ut facilius iram iudicis vel instiget vel leniat qui scit, quid sit ira, et promptius ad miserationem impellat qui scit, quid sit misericordia et quibus animi motibus concitetur,* et quae porro adnotatu digna leguntur.

18 *περὶ τῶν παθῶν*] Ita et v. 24, sed II, 22 p. 1396 b, 33 *παθημάτων.* Conf. Ueber die *κάθαρσις* p. 39.

19 *διὰ δὲ τῶν λόγων πιστεύουσιν*] Vetus translatio: *per orationes autem credimus* non interpretis ut videtur, sed librarii errore; verbum ipsum *πιστεύουσιν* hic aeque atque in praecedentibus *διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους . . διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν,* in quibus intelligendum *πίστεις εἰσί,* omitti poterat. Singularem supra dixit numerum scribens *ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ,* h. e. sola oratione, nulla alia externa re assumpta; nam et priores species oratione efficiuntur, et genus est ad *διὰ τοῦ λόγου ποριζόμεναι πίστεις*; multitudinis numerum evitat A: *διὰ δὲ τὸν λόγον,* sed scribendum et hic *δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ λόγου* vel *διὰ δ' αὐτοῦ τοῦ λόγου.* Idem Muretus sensit vertens: *oratione autem ipsa adducti credunt.*

20 *ἀληθὲς ἢ φαινόμενον*] Repetere auctor solet post verbum praecedens vocabulum, ut et hic eius usus *φαινόμενον ἀληθὲς* requirere videatur, I, 10 p. 1369 b, 26: *τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινομένων ἢ ἀπαλλαγὴν ἢ μετάληψιν,* quod tamen fortasse cum adiectivum supra saepius repetitum legatur, facilius feras. — *ἀληθὲς* addidit Bekker[3], conf. über die Rhet. des Ar. p. 26.

21 *ταῦτα τὰ τρία*] *ἐνθύμημα, ἦθος, πάθος,* de quorum posterioribus duobus Charmadas ap. Ciceron. de orat. I, 19, 8 in verbis supra allatis pergit: *haec autem esse penitus in media philosophia retrusa atque abdita, quae isti rhetores ne primoribus quidem labris attigissent.* Haec Plato in Phaedro p. 86—95 (269—274) ab artium scriptoribus et oratoribus

flagitans adumbravit; sed primariae partis, enthymematis, expositio Aristotelis ingenio debetur.

23 *τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται καὶ πῶς*] Accuratius infra II, 1: *δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία. λέγω δ' οἷον περὶ ὀργῆς πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσὶ καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι καὶ ἐπὶ ποίοις· εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μή, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων*, qua tripartita ratione singulos affectus examinat.

26 *παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς*] Exspectamus *παραφυάδα τινὰ* ut Ethic. Nicom. I, 4. *παραφυὲς μέρος τι* in quibusdam libris legitur; id et Quintilianus invenisse videtur II, 17, 14: *Aristoteles, ut solet, quaerendi gratia quaedam subtilitatis suae argumenta excogitavit in Gryllo; sed idem et de arte rhetorica tris libros scripsit· et in eorum primo non artem solum eam fatetur, sed ei particulam civilitatis sicut dialectices assignat*, nisi sequens *μόριον* cum hoc nostro loco confundit.

26 *τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας*] Ita optime restituit Victorius, cum in aliis *πάθη* legatur; laudavit I, 4: *ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἐκ τῆς ἀναλυτικῆς καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτείας.*

27 *ὑποδύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ τῆς πολιτικῆς ἡ ῥητορική*] Plat. Gorg. p. 39 (464): *ἡ κολακευτικὴ . . τέτραχα ἑαυτὴν διανείμασα, ὑποδῦσα ὑπὸ ἕκαστον τῶν μορίων προσποιεῖται εἶναι τοῦτο ὅπερ ὑπέδυ.* Ibidem: *ὑπὸ μὲν οὖν τὴν ἰατρικὴν ἡ ὀψοποιικὴ ὑποδέδυκε καὶ προσποιεῖται τὰ βέλτιστα εἰδέναι.* Aristot. Metaph. III, 2: *οἱ γὰρ διαλεκτικοὶ καὶ σοφισταὶ τὸ αὐτὸ μὲν ὑποδύονται σχῆμα τῷ φιλοσόφῳ.* Hanc Aristotelis sententiam si posteriores artium scriptores considerassent, civiles quaestiones (*ἐν πολιτικῷ πράγματι*) fini rhetoricae non addidissent. Ethic. Nicom. I, 1: *τοιαύτη δ' ἡ πολιτικὴ φαίνεται . . ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰς ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμεων ὑπὸ ταύτην οὔσας οἷον στρατηγικήν, οἰκονομικήν, ῥητορικήν.*

28 *οἱ ἀντιποιούμενοι*] Erant qui vel maioris politica rhe-

toricam facerent. Eth. Nicom. X, 10 de sophistis: *οὐ γὰρ ἂν τὴν αὐτὴν τῇ ῥητορικῇ οὐδὲ χείρω ἐτίθεσαν, οὐδ' ἂν ᾤοντο ῥᾴδιον εἶναι τὸ νομοθετῆσαι συναγαγόντι τοὺς εὐδοκιμοῦντας τῶν νόμων*, quae contra Isocratis Antidos. § 79—83 dicta videntur.

31 *καὶ ὁμοία*] Vet. translat. *et similis,* et ita infra I, 4: *ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ, τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις.* Dativus facile ex genitivo intelligitur; ceteri *ὁμοίωμα* omnes praebent; *μόριον* supra neque dixit, nam *παραφυές μέρος τι* v. 26 ex coniectura illatum est, et parum accurate hoc nomine appellavit; quae enim ars *μόριον* dialecticae est, ei *ἀντίστροφος* esse non potest.

31 *καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν*] Intelligit prima huius libri verba.

32 *ὡρισμένου*] Supra semper *ἀφωρισμένου* dixit.

33 *πῶς ἔχει*] Non intelligo, et abundant haec verba.

35 *τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι*] Hic incipit quaestio de probationibus, et nunc quidem primariae partis de enthymemate primum et secundum amplectens librum; in tertio *λέξις* et *τάξις*, elocutio et dispositio exponitur. Haec verba usque ad 6. 20. *ἐν τοῖς μεθοδικοῖς εἴρηται καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει* leguntur apud Dionys. Hal. ad Amm. cap. 7.

II. Sauppe in his quae sequuntur varia additamenta sibi invenisse videtur, quae hoc modo distinguit: *περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς.*

1.	2 a.	2 b.
πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ παραδείγματα λέγοντες ἢ ἐνθυμήματα, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν· ὥστ' εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη συλλογιζόμενον ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ὁτιοῦν (δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν) ἀναγκαῖον ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι.	*τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι καθάπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστι τὸ δὲ συλλογισμὸς καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγή, τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός.*	*καλῶ γὰρ ἐνθύμημα μὲν ῥητορικὸν συλλογισμόν, παράδειγμα δὲ ἐπαγωγὴν ῥητορικήν.*

Haec quomodo comprobem, non video; nam verbis nihil inest, quod praeter morem Aristotelis sit dictum aut iure vituperes, nisi quod v. 5 non *πάντες δέ*, sed *πάντες γὰρ* exspectamus, quod dudum mihi adnotaveram, neque propter hanc particulam quam et Dionysius exhibet, tantas excitabimus turbas; saepissime hae commutantur.

35 *δεικνύναι . . δεικνύναι*] *δείκνυσθαι . . δείκνυσθαι* Dionysius.

36 *ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς*] Dionysius *ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς*, (idque Muretus in versione, alterum in Var. Lect. II, 1.) neque memoriae esse errorem credas ex ipsius verbis quibus hanc Aristotelis sententiam praefatur: *περί τε παραδειγμάτων προελόμενος λέγειν ὅτι τὴν αὐτὴν ταῦτ' ἔχει δύναμιν ταῖς ἐπαγωγαῖς καὶ τοῖς συλλογισμοῖς, ταῦτα περὶ τῆς ἀναλυτικῆς καὶ μεθοδικῆς πραγματείας τίθησι*, ubi ab initio aliquid excidit et scribendum *περί τε παραδειγμάτων καὶ ἐνθυμημάτων προελόμενος λέγειν*, quod sensus flagitat. Utrumque probum et res eadem; cap. 4 *ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης* vet. transl. *ex dialectica scientia*. Vulgatum defendunt Thurot p. 250, Sauppe p. 60.

1 *τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμὸς*] Om. pr. A. sed exstat apud Dionysium et in vetere translatione; alii codices et Dionysii libri plura omittunt, quos secutus est Muretus in versione et Var. Lect. II, 1; item alios de suo supplevisse lacunam, apparet ex iis quae in Puccii codice ap. Victorium leguntur: *καθάπερ καὶ ἐν τοῖς δ. τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστι, τὸ δὲ συλλογισμός, οὕτως ἐν τῇ ῥητορικῇ τὸ μὲν ἐνθύμημα, τὸ δὲ παράδειγμα.* Quodsi sensum recte attendimus, facile quid sit verum, disceptabimus; rhetorica non modo *τὸ πιθανόν*, sed etiam *τὸ φαινόμενον πιθανὸν* excolit, idque ex eo maxime sequitur, quod *τἀναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν*. Idem in arte dialectica est; quare cap. 1 dixit: *πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι αὐτῆς τό τε πιθανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμόν τε καὶ φαινόμενον συλλογισμόν.* et hoc ipso capite: *δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ λόγου πιστεύουσιν, ὅταν ἀληθὲς ἢ φαινόμενον δείξωμεν ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν.* Ita- pag. 1356 b

que cum hic item dicat *τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι*, ut supra v. 3 iam dixerat, imperfecta esset sententia, si id quod necessario illud *φαίνεσθαι δεικνύναι* requirit, desideraretur, id autem est *τὸ δὲ φαινόμενον ἐνθύμημα φαινόμενος συλλογισμός*. Constat igitur tria esse in arte dialectica, *ἐπαγωγήν, συλλογισμόν, φαινόμενον συλλογισμόν*: eadem autem in rhetorica, quae illi *ἀντίστροφος* est, consideranda sunt; sunt vero haec, *παράδειγμα* quod respondet *ἐπαγωγῇ*, *ἐνθύμημα* idem quod *συλλογισμός*, et *φαινόμενον ἐνθύμημα* in rhetorica idem quod in dialectica *φαινόμενος συλλογισμός*, et Aristoteles ipse infra II, 24 *τοῦ φαινομένου ἐνθυμήματος* varia tradit praecepta; item I, 4 si dicit de rhetorica *ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ, τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις*, his *ἐνθύμημα* et *φαινόμενον ἐνθύμημα* intelligit. His rationibus moti iam dudum propter simile desinens lacunam huic loco inesse statuimus eamque his verbis (neque enim in his error esse potest) supplevimus: *ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγή, τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός, τὸ δὲ φαινόμενον ἐνθύμημα φαινόμενος συλλογισμός*. Postea integrum hoc comma praeter vocabulum *ἐνθύμημα* apud Dionysium l. l. servatum legimus, ubi editores haec quae in Aristotelis libris non inveniantur, ut male inculcata uncis includunt. Neque offendit quod in seqq. quid sit *φαινόμενον ἐνθύμημα*, non explicetur; neque enim opus est, nam si scimus quid sit enthymema, fugere non potest quid sit id quod enthymema quidem videtur, sed non est.

Vituperat H. Sauppe hoc meum supplementum, qui codicem A sequi profitear. In hoc si verba *τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμὸς* non exstarent, aut in marg. *γρ.* additum legeretur (nam pleraque omnia huius generis ex ingenio lectoris nata sunt), non recepissem; librarius vero codicis A multa verba incuria, quae deinde ipse supplebat, neglexit; quare cum illa facillime propter simile cadens exciderent, in *ἀρχετύπῳ* ea fuisse certum est. Si vero haec sana sunt, reliqua abesse non possunt.

2 *ἔχει*] Post *ὁμοίως* additum om. A, vet. transl. Dionysius.

3 *παράδειγμα ἐπαγωγή, τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός*] Topic. I, 12. Rhet. Graec. VI, 33 seqq. VII, 14. 36.

4 *δ'*] *γὰρ* Dionysii libri.

4 *ῥητορικὸν συλλογισμόν*] Quintil. V, 14, 24: *enthymema ab aliis oratorius syllogismus, ab aliis pars dicitur enthymematis.* Nec animadvertit hunc auctorem utroque modo ipsum appellare; hic enim aperte oratorium syllogismum, in extremo secundo *τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν* inchoatum imperfectumque syllogismum eum vocavit *ἀτελῆ συλλογισμόν*, partem syllogismi ut arbitror reddidit Quintilianus. Eodem capite (V, 10, 3) inquit: *hunc alii rhetoricum syllogismum, alii imperfectum syllogismum vocaverunt.* Victorius.

7 *πως*] Post *οὐδὲν* om. A, neque eius vestigium in vet. transl.; in Dionysii libris v. 6—8 *ἢ παράδειγμα . . δεικνύναι* propter simile desinens exciderunt.

8 *ἀνάγκη συλλογιζόμενον ἢ ἐπάγοντα*] Necessario reponendum *ἀνάγκη ἢ συλλ.*, et ita cod. E.

8 *ὁτιοῦν ἢ ὁντινοῦν*] Muretus om. *ἢ ὁντινοῦν* ex varia lectione natum. Var. Lect. XV, 16. ad Tacit. Ann. tom. IV p. 65 Ruhnk.; desunt etiam apud Dionysium, et in codice E.

9 *δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν*] Analyt. prior. II, 23: *ὅτι δὲ οὐ μόνον οἱ διαλεκτικοὶ καὶ ἀποδεικτικοὶ συλλογισμοὶ διὰ τῶν προειρημένων γίγνονται σχημάτων, ἀλλὰ καὶ οἱ ῥητορικοὶ καὶ ἁπλῶς ἡτισοῦν πίστις καὶ ἡ καθ' ὁποιανοῦν μέθοδον, νῦν ἂν εἴη λεκτέον· ἅπαντα γὰρ πιστεύομεν ἢ διὰ συλλογισμοῦ ἢ ἐξ ἐπαγωγῆς*, ubi quid sit *ἐπαγωγὴ* et *παράδειγμα* et in quo conveniant et discrepent, accurate exponit. Analyt. poster. I, 1: *πᾶσα διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρχούσης γίγνεται γνώσεως. φανερὸν δὲ τοῦτο θεωροῦσιν ἐπὶ πασῶν· αἵ τε γὰρ μαθηματικαὶ τῶν ἐπιστημῶν διὰ τούτου τοῦ τρόπου παραγίγνονται καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστη τεχνῶν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς λόγους οἵ τε διὰ συλλογισμῶν καὶ οἱ δι' ἐπαγωγῆς· ἀμφότεροι γὰρ διὰ προγιγνωσκομένων ποιοῦνται τὴν διδασκαλίαν, οἱ μὲν λαμβάνοντες ὡς παρὰ ξυνιέντων, οἱ δὲ δεικνύντες τὸ καθόλου διὰ τοῦ δῆλον εἶναι τὸ καθέκαστον. ὡσαύτως καὶ οἱ ῥητορικοὶ συμπείθουσιν· ἢ γὰρ διὰ παραδειγμάτων ὅ ἐστιν ἐπα-*

γωγὴ ἢ δι' ἐνθυμημάτων ὅπερ ἐστὶ συλλογισμός. quem locum ipse laudat Ethic. Nic. VI, 3: ἐκ προγινωσκομένων δὲ πᾶσα διδασκαλία, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς λέγομεν· ἡ μὲν γὰρ δι' ἐπαγωγῆς, ἡ δὲ συλλογισμῷ.

10 αὐτῶν ἑκατέρῳ] Desunt ap. Dionys.; infra ὥστε ἀνάγκη τούτων ἑκάτερον ἑκατέρῳ ταὐτὸν εἶναι. Porphyrius Isagoge cap. 3: ἐπεὶ τὸ γένος τινός ἐστι γένος καὶ τὸ εἶδος τινός ἐστιν εἶδος, ἑκάτερον ἑκατέρου, ἀνάγκη καὶ ἐν τοῖς ἀμφοτέρων λόγοις κεχρῆσθαι ἀμφοτέροις.

10 τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν τοπικῶν] Syllogismi et inductionis in Topicis eiusque discriminis mentio fit non de industria, sed ὡς ἐν παρόδῳ I, 8. 12. 18. VIII, 1; enthymematis vero et exempli nusquam; enthymematis vocabulum in extrema ibi pagina semel legitur VIII, 14: δεῖ δὲ καὶ τὰς ἀπομνημονεύσεις καθόλου ποιεῖσθαι τῶν λόγων κἂν ᾖ διειλεγμένος ἐπὶ μέρους· οὕτω γὰρ καὶ πολλοὺς ἐξέσται τὸν ἕνα ποιεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ῥητορικοῖς ἐπὶ τῶν ἐνθυμημάτων., neque alio loco in illis libris rhetorica commemoratur. Haec difficultas solvi nequit, nisi quae ipse Aristoteles in topicis exposuisse affirmat, in nostris exemplis intercidisse credas; quominus enim verborum mutatione aut transpositione succurramus, Dionysii qui vulgatam lectionem in his reddit, auctoritas impedit. Muretus in versione sic coniungit: φανερὸν ἐκ τῶν τοπικῶν. καθάπερ γὰρ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς, καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει, ὅτι τὸ μὲν τὸ ἐπὶ πολλῶν κτλ.; delet itaque verba ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερεν tanquam interiectum glossema; qua violenta sententiarum transpositione sane fit, ut quae in Topicorum libris de analogia συλλογισμοῦ et ἐνθυμήματος, item ἐπαγωγῆς et παραδείγματος non legantur, ibi non sint quaerenda; translata enim sunt ad methodicos libros, vel potius ad artem logicam, omittit enim Muretus εἴρηται. Restat tamen eadem difficultas; quid enim intersit inter enthymema et exemplum, ex Topicis non perspicitur. Conf. Brandis Philol. IV, 13 seq.

Nuperrime I. Vahlen et H. Sauppe, Topicorum mentionem de iis quae ibi non inveniantur, removendam esse non dubii diverse h. l. tractaverunt; et illum quidem offendit, quod verba

hic *περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς* male sint illata, quae nulla est ratio, deinde quod ab Aristotele de aliis libris, ut hic de Topicis, non *εἴρηται πρότερον*, sed simpliciter *εἴρηται* dicatur, quod falsum est; his rationibus fretus acute hanc inserendis verbis medicinam excogitavit: *ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται· (ὅτι δὲ ἐνθύμημα μὲν συλλογισμός, παράδειγμα δὲ ἐπαγωγή, εἴρηται) πρότερον, (ὥστε φανερὸν) ὅτι τὸ μὲν ἐπὶ πολλῶν . . .* Improbat hoc supplendi studium Sauppius nec verbis addendis sed delendis succurrit, ne Aristoteles lectores fallat et ex Topicis quod ibi non legatur afferat, sic: *ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται, ὅτι τὸ μέν, τὸ ἐπὶ πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι ὅτι οὕτως ἔχει, [ἐκεῖ μὲν] ἐπαγωγή ἐστιν, [ἐνταῦθα δὲ παράδειγμα], τὸ δὲ τινῶν ὄντων ἕτερόν τι συμβαίνειν τῷ ταῦτα εἶναι ἢ καθόλου ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, [ἐκεῖ μὲν] συλλογισμὸς [ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα] καλεῖται.* Inclusa a quodam addita censet, qui necessariam mentionem *παραδείγματος* et *ἐνθυμήματος* duxit. Hanc rationem Vahleniana deteriorem esse iudico; non enim apparet ex Topicis, *τίς ἐστι διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος*, sed quid sit *συλλογισμὸς* et *ἐπαγωγή*. Id vero multo melius et disertius ut par est, in Analyticis expositum legitur; itaque haec, non Topica erant laudanda, quod Thurotum ut *φανερὸν ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν* coniiceret, movit, quod ne quis faceret, dudum ipse iam monui. Adde si illa deleveris, abesse, quod infra p. 1357 b, 26 dicit *καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγή*, nam haec sunt, quae ibi intelligit. Expeditius nuper rem gessit E. Heitz Die verlornen Schriften des Arist. p. 83., qui integros versus 11—20 i. e. verba *ἐκ τῶν τοπικῶν . . . ὁμοίως ἔχει* mala manu additos delet.

12 *εἴρηται πρότερον*] Haec verba ab Aristotele, si prius dicta ex eodem libro repetantur, adhiberi Vahlen contendit, de aliis scriptis ita dici negat; nam nude *εἴρηται*, non *εἴρηται πρότερον* dici; in Politicis si legamus *ὥσπερ ἐν τοῖς ἠθικοῖς εἴρηται πρότερον*, haec cum Ethicis arctissime cohaerere, ut alterum quasi sit volumen eiusdem *πραγματείας*; probant hoc argumentum Sauppe, Heitz. Quae vero est ratio, qua moti hoc negemus? quid, nonne rhetorica quoque dia-

lecticis i. e. topicis item arctissime cohaeret? At observationem istam falsam esse exempla docent. De coelo I, 5 p. 272, 30: *δέδεικται γὰρ τοῦτο πρότερον ἐν τοῖς περὶ κινήσεως*, i. e. Physic. VI, 7. VIII, 10. — I, 6 p. 274, 22: *κατὰ τοὺς λόγους τοὺς ἐν τοῖς περὶ τὰς ἀρχὰς εἰρημένους ἡμῖν. διωρίσθη καὶ ἐκεῖ καθόλου πρότερον περὶ ἀπείρου πῶς ἔστι καὶ πῶς οὐκ ἔστι* (Physic. IV). — II, 13 p. 295, 5: *διώρισται πρότερον* (Physic. VIII). — III, 1: *ἐπέσκεπται πρότερον ἐν τοῖς περὶ κινήσεως λόγοις* (Physic. VI). — item III, 4 p. 302, 23: *περὶ ὧν εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς περὶ χρόνου καὶ κινήσεως* (Physic. IV et VI). — *περὶ γεν. καὶ φθορᾶς* I, 3 p. 318, 3: *περὶ μὲν γὰρ ἐκείνης εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς περὶ κινήσεως λόγων*. I, 5 p. 320 b, 28: *εἴρηται ἐν ἑτέροις πρότερον* (Physic. IV). I, 6 p. 323, 3: *ὥσπερ διωρίσθη πρότερον* (Physic. V, 3). I, 8 p. 325 b, 33: *εἰρήκαμεν ἐν τοῖς πρότερον λόγοις* (de coelo III, 1). II, 9 fine *ἡμῖν δὲ καθόλου πρότερον εἴρηται περὶ τῶν αἰτίων* (Physic. II, 3). II, 10: *ὥσπερ εἴρηται πρότερον ἐν ἑτέροις* (Physic. VII, 1. VIII). — Meteorolog. I, 3: *εἴρηται μὲν οὖν πρότερον ἐν τοῖς περὶ τὸν ἄνω τόπον θεωρήμασι* (de coelo II, 7). de anima I, 3: *πρότερον εἴρηται* (non ut recentiores putant I, 2, sed secundum Themistium, Philoponum, Simplicium Physic. VII, 1. VIII, 4 seqq.). II, 11 p. 423 b, 29: *περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον ἐν τοῖς περὶ στοιχείων* (de generat. et corrupt. conf. Ideler Meteorol. I, 537). — de somno 1 p. 454, 11: *διωρισμένων δὲ περὶ τῶν λεγομένων ὡς μορίων τῆς ψυχῆς πρότερον ἐν ἑτέροις* (de anima II, 3. III). — *περὶ νεότητος* 3 p. 468 b, 30: *ἡ δὲ καρδία ὅτι ἐστὶν ἀρχὴ τῶν φλεβῶν καὶ ἐν τοῖς περὶ τὰ μέρη τῶν ζῴων εἴρηται πρότερον* (de part. animal. II, 1—3). — *περὶ ἀναπνοῆς* c. 7 p. 474 b, 7: *δι' ἣν δ' αἰτίαν εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς* — de partibus anim. II, 1: *ὥσπερ ἐν ἑτέροις εἴρηται καὶ πρότερον* (de generat. et corrupt.) et ibidem p. 647, 24: *καθάπερ ἐν ἑτέροις εἴρηται πρότερον*, item II, 2 p. 648 b, 8: *καθάπερ γὰρ ἐν ἑτέροις εἴρηται πρότερον* (de generat. et corr.). — *περὶ ζῴων κινήσεως* 6: *περὶ μὲν οὖν ψυχῆς . . πρότερον εἴρηται ἐν τοῖς διωρισμένοις περὶ αὐτῆς . . . πῶς κινεῖ τὸ πρῶτον κινοῦν, διώρισται πρότερον ἐν τοῖς περὶ τῆς πρώτης φιλοσοφίας.*

de generat. animal. V, 1 p. 779 b, 22: *ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον ἐν τοῖς περὶ τὰς αἰσθήσεις καὶ τούτων ἔτι πρότερον ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς διωρισμένοις.* ibidem V, 3 p. 782, 20: *εἴρηται πρότερον ἐν ταῖς αἰτίαις ταῖς περὶ τὰ μέρη τῶν ζῴων* (de partibus II, 14). Puto haec sufficere, ne quis temere leges fingat, quibus fretus Aristotelis verba iure corrigere videatur.

13 *τὸ μὲν ἐπὶ*] *τὸ* om. Dionysius.

13 *τὸ ἐπὶ πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι*] Apud Gaisf. ad v. 16 legimus: *γραφ. ὀλίγων* A. *in margine legitur, quod nescio quo referendum sit.* Haec emendatio ad *πολλῶν* pertinet, qua quis pauca iam sufficere nec multa requiri ostenderet; pessime sane deteriores *ἐπὶ τῶν πολλῶν.*

15 *τὸ δὲ τινῶν ὄντων ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα τῷ ταῦτα εἶναι ἢ καθόλου ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκεῖ μὲν συλλογισμὸς ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα καλεῖται*] Analyt. prior. I, 1: *συλλογισμὸς δέ ἐστι λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει τῷ ταῦτα εἶναι. λέγω δὲ τῷ ταῦτα εἶναι τὸ διὰ ταῦτα συμβαίνειν, τὸ δὲ διὰ ταῦτα συμβαίνειν, τὸ μηδενὸς ἔξωθεν ὅρου προσδεῖν πρὸς τὸ γενέσθαι τὸ ἀναγκαῖον.* Ergo utrumque nostro loco dedit et *διὰ ταῦτα συμβαίνειν* et *τῷ ταῦτα εἶναι,* quam repetitionem id quod apud Dionysium exstat, evitat *παρὰ τὸ ταῦτ' εἶναι.* Topic. I, 1: *ἔστι δὴ συλλογισμὸς λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων.* Sophist. elench. 1: *ὁ μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ τινῶν ἐστὶ τεθέντων ὥστε συνάγειν ἕτερον ἐξ ἀνάγκης τι τῶν κειμένων διὰ τῶν κειμένων.* Verba *ἐξ ἀνάγκης* quae Alexander ad Top. p. 9., quod reliqua etiam de inductione valeant, addita esse dicit, hic desiderari mirum est; Victorius, fortasse, inquit, quia enthymemata, quae a nota non certa propriaque ducuntur, ob vitium propositionum formaeve syllogismorum qua continentur, id non habent, nec importent necessitatem aliquam, ut ea etiam quae a verisimili proficiscuntur.

16 *ταῦτα τῷ*] *τὸ* Dionysii libri, sed proba sunt Aristotelis verba nec lectorem offendunt.

18 *φανερὸν δ' ὅτι*] Haec verba usque ad *ὁμοίως ἔχει*

in Victorii commentario errore posita leguntur ante: *τὸ δὲ τινῶν ὄντων*. Scripti eius libri, quod propter Vaterum p. 25 monemus, vulgarem ordinem qui et apud Dionysium, servant. — *δὲ καὶ ὅτι* Vahlen.

18 *ἀγαθὸν*] Erasae vocis vestigia primae et ultimae syllabae tantum supersunt in A, et vet. tr. hoc voc. omittit. — *ἀγαθὰ* coniecit Sauppe.

18 *εἶδος τῆς ῥητορείας*] Vet. transl. *manifestum autem et quod utrumque habet species rhetorie. Sicut aut et methodicis* (Mscr. *aut et in topic.* cod. Victor. *autem et in topicis*) *dictum est* vix vera interpretis manus est, qui *utraque habet bonum species* scripsisse videtur, sed aperte ille in suo libro *φανερὸν δὲ καὶ ὅτι*, quod Dionysius praebet, item *ῥητορείας* invenit, quod A et Dionysius exhibent, non *ῥητορικῆς*; atqui hoc repositum esse non miror. Offendit etiam articulus *τὸ εἶδος*, an fuit *ἀγαθόν τι εἶδος*? Magis mira est interpretis varietas *in topicis;* videntur igitur iam tum ut nostra aetate fuisse, qui male methodicos illos libros topicos nostros esse putarent.

19 *ἐν τοῖς μεθοδικοῖς*] In catalogo librorum Aristotelis ap. Diog. V, 23. *Μεθοδικῶν α', β', γ', δ', ε', στ', ζ', η'.* § 24. *Μεθοδικὸν α'.* sed alii aliter, vid. Heitz l. c. p. 81—4.

21 *καὶ ῥήτορες ὁμοίως οἱ μὲν παραδειγματώδεις οἱ δὲ ἐνθυμηματικοί*] Exciderunt haec propter vocabulum repetitum in edit. Ven. sed vix sine ratione om. Muretus in versione, fort. quia idem repeti putabat, quod secus est; genus iudiciale magis est *ἐνθυμηματικὴ ῥητορεία* quam *παραδειγματώδης*; contrarium genus deliberativum; tamen Demosthenes est *ἐνθυμηματικός*, Cicero magis *παραδειγματώδης*. Alexander ap. incertum rhetorem in Notices XIV, 199.

22 *πιθανοὶ μὲν οὖν*] Aristot. Probl. XVIII, 3: *Διὰ τί τοῖς παραδείγμασι χαίρουσιν ἄνθρωποι ἐν ταῖς ῥητορείαις καὶ τοῖς λόγοις μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων; ἢ ὅτι τῷ τε μανθάνειν χαίρουσιν καὶ τῷ ταχύ, ῥᾷον δὲ διὰ τῶν παραδειγμάτων καὶ τῶν λόγων μανθάνουσιν· ἃ γὰρ ἴσασιν, ἔστι ταῦτα καὶ ἐπὶ μέρους, τὰ δὲ ἐνθυμήματα ἀπόδειξίς ἐστιν ἐκ τῶν καθόλου, ἃ ἧττον ἴσμεν ἢ τὰ μέρη. ἔτι οἷς ἂν μαρτυρῶσι πλείους, μᾶλλον πιστεύομεν, τὰ δὲ*

παραδείγματα καὶ οἱ λόγοι μαρτυρίαις ἐοίκασιν, αἱ δὲ διὰ τῶν μαρτύρων ῥᾴδιοι πίστεις. ἔτι τὸ ὅμοιον μανθάνουσιν ἡδέως, τὸ δὲ παράδειγμα καὶ οἱ μῦθοι τὸ ὅμοιον δεικνύουσιν. Topic. I, 12: ἔστι δὲ ἡ μὲν ἐπαγωγὴ πιθανωτέρα καὶ σαφεστέρα καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν γνωριμωτέρα καὶ τοῖς πολλοῖς κοινόν, ὁ δὲ συλλογισμὸς βιαστικώτερος καὶ πρὸς τοὺς ἀντιλογικοὺς ἐνεργέστερος, ubi conf. Alex. p.47, item VIII, 2 init.: χρηστέον δὲ ἐν τῷ διαλέγεσθαι τῷ μὲν συλλογισμῷ πρὸς τοὺς διαλεκτικοὺς μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς πολλούς, τῇ δ' ἐπαγωγῇ τοὐναντίον. VIII, 14 p. 160, 12: τὴν δὲ γυμνασίαν ἀποδοτέον τῶν μὲν ἐπακτικῶν πρὸς νέον, τῶν δὲ συλλογιστικῶν πρὸς ἔμπειρον. πειρατέον τε λαμβάνειν παρὰ μὲν τῶν συλλογιστικῶν τὰς προτάσεις, παρὰ δὲ τῶν ἐπακτικῶν τὰς παραβολάς· ἐν τούτῳ γὰρ ἑκάτεροι γεγυμνασμένοι εἰσίν. Analyt. prior. II, 23: καὶ τρόπον τινὰ ἀντίκειται ἡ ἐπαγωγὴ τῷ συλλογισμῷ· ὁ μὲν γὰρ διὰ τοῦ μέσου τὸ ἄκρον τῷ τρίτῳ δείκνυσιν, ἡ δὲ διὰ τοῦ τρίτου τὸ ἄκρον τῷ μέσῳ. φύσει μὲν οὖν πρότερος καὶ γνωριμώτερος ὁ διὰ τοῦ μέσου συλλογισμός, ἡμῖν δὲ ἐναργέστερος ὁ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς.

23 θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον] II, 23 fine: πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἀρχόμενα προορῶσι.

24 τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν] Muretus delet vocem αὐτῶν. Riccobonus p. 53.

25 ἐροῦμεν ὕστερον] II, 22—26. III, 17. I, 9 fine: ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν, ὥστε λοιπὸν μέγεθος περιθεῖναι καὶ κάλλος· τὰ δὲ παραδείγματα τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμαντευόμενοι κρίνομεν· τὰ δ' ἐνθυμήματα τοῖς δικανικοῖς· αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονὸς διὰ τὸ ἀσαφές.

28 οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθ' ἕκαστον] Metaph. I, 1: αἴτιον δ' ὅτι ἡ μὲν ἐμπειρία τῶν καθ' ἕκαστόν ἐστι γνῶσις, ἡ δὲ τέχνη τῶν καθ' ὅλου, αἱ δὲ πράξεις καὶ αἱ

γενέσεις πᾶσαι περὶ τὸ καθ' ἕκαστόν εἰσιν. οὐ γὰρ ἄνθρωπον ὑγιάζει ὁ ἰατρεύων, πλὴν ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλὰ Καλλίαν ἢ Σωκράτην ἢ τῶν ἄλλων τινὰ τῶν οὕτω λεγομένων, ᾧ συμβέβηκε καὶ ἀνθρώπῳ εἶναι. Ethic. Nicom. I, 4 fine. cf. Rhet. II, 4.

33 *Ἱππίᾳ*] Codd. Victorii et Monac. vet. transl. *Calliae,* sed ed. princ. *ippie.*

τὸ τοιοῖσδε] Quidni et hic *τὸ τοῖς τοιοῖσδε*?

34 *καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται . . . εἰωθότων*] Haec omnia Muretus in versione reiecit, quem sequitur Vaterus p. 27. et sane offendunt; neque enim dialectica *συλλογίζεται ἐκ τῶν λόγου δεομένων*, neque rhetorica *ἐκ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων*, sed illa quidem *περὶ τῶν λόγου δεομένων*, haec vero *περὶ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων*. Victorius, ad quem Riccobonus p. 55 provocat, nil docet. Neque tamen haec aliena manu inserta esse iure dixeris. Hoc est quod Aristoteles vult: neque ars dialectica, neque oratoria iis quae stulto alicui, sed quae plurimis hominibus certa aut probabilia videntur, utitur, ut inde ex his et de his praecepta sua expromat.

35 *φαίνεται γὰρ ἄττα καὶ τοῖς παραληροῦσιν*] Ethic. ad Eud. I, 3: *πάσας μὲν οὖν τὰς δόξας ἐπισκοπεῖν ὅσας ἔχουσί τινες περὶ αὐτῆς, περίεργον. πολλὰ γὰρ φαίνεται καὶ τοῖς παιδαρίοις καὶ τοῖς κάμνουσι καὶ παραφρονοῦσι, περὶ ὧν ἂν οὐθεὶς νοῦν ἔχων διαπορήσειεν. δέονται γὰρ οὐ λόγων.* Victorius. Add. ad Nic. III, 5. Analyt. post. I, 30, ubi cur *τοῦ ἀπὸ τύχης* non sit *ἐπιστήμη δι' ἀποδείξεως*, docet.

pag. 1357 3 *διὰ πολλῶν συνορᾶν*] Muretus legit *τὰ πόρρω συνορᾶν* et vertit: *qui quae procul sita sunt videre non queunt.* Quid, si legatur *τὰ διὰ πολλοῦ* ut apud Thucyd. VI, 11 in oratione Niciae *τὰ διὰ πλείστου*. Requiritur tamen in genere iudiciali auditor praestantissimus et idoneus tum ad intelligendam argumentorum, quibus utuntur oratores, naturam, tum ad omnes legum enodationes cognoscendas, tum vero etiam ad supplendum legibus, si oporteat. Riccobonus. Est longam argumentationem vel ratiocinationem intelligere.

4 *βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν φαινομένων*] Cap. 4: *ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει οὐ περὶ ἅπαντα, ἀλλ' ὅσα ἐν-*

δέχεται καὶ γενέσθαι καὶ μή. ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι, περὶ δὲ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. Ethic. Eudem. V, 5. Nicom. VI, 5: *βουλεύεται δ' οὐθεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν οὐδὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ πρᾶξαι . . . καὶ οὐκ ἔστι βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων.*

7 *ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν*] E varia lectione haec post *πλέον* addita esse primus vidit Muretus XII, 13, ut nil sit nisi *οὐδὲν γὰρ πλέον*, conf. Astius ad Plat. Phaedr. p. 386. Omisit Bekkerus ex A; exstant, sed corrupte in vetusta translatione, Mscr. *nihil enim at plus contingit sic conciliari vel concludere haec quidem ex*, Editio princ. *nihil enim plus haut sic contingit conciliari et concludere.* Recentior manus in A addidit *ἢ οὕτως ἔχει.*

10 *τὸ μὲν μὴ εἶναι εὐεπακολούθητον*] Vet. transl. *haec quidem non esse bene assequibilia.*

14 *ὡς τὰ πολλὰ*] Quidni et hic *ὡς ἐπὶ τὸ πολύ*, quo solo infra utitur? — *περί τε τῶν ἐνδεχομένων* (*καὶ*) *ὡς τὰ πολλὰ* (*συμβαινόντων*) deletis verbis *ἔχειν ἄλλως*, Vahlen sine causa.

15 *ἔχειν ἄλλως*] A, vet. tr. *ἔχειν καὶ ἄλλως* ceteri; particula non necessaria, sed facile inseri potuit, conf. v. 35. Paulo antea vero solus A *περί τε τῶν*, ceteri *περὶ τῶν*, at sequitur *καὶ ἐξ ὀλίγων.*

19 *αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής*] Alexand. Aphrod. in Top. p. 7: *τοιοῦτοι δέ εἰσι καὶ οἱ ῥητορικοὶ συλλογισμοὶ οὓς ἐνθυμήματα λέγομεν. καὶ γὰρ ἐν ἐκείνοις δοκεῖ γίγνεσθαι διὰ μιᾶς προτάσεως συλλογισμὸς τῷ τὴν ἑτέραν γνώριμον οὖσαν ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἢ τῶν ἀκροατῶν προστίθεσθαι, οἷον οὗτος ἄξιός ἐστι κολάσεως· προδότης γάρ. προστίθησι γὰρ ὁ δικαστὴς ὡς ἐναργὲς τὸ πάντα τὸν προδότην κολάσεως ἄξιον εἶναι. ἔχει γὰρ τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου λεγόμενόν τε καὶ τιθέμενον, διὸ οὐδὲ οἱ τοιοῦτοι κυρίως συλλογισμοί, ἀλλὰ τὸ ὅλον ῥητορικοὶ συλλογισμοί· ἐφ' ὧν οὖν μὴ γνώριμόν ἐστι τὸ παραλειπόμενον, οὐκ ἔστιν ἐπὶ τούτων οἷόν τε τὸν δι' ἐνθυμήματος γίγνεσθαι συλλογισμόν, καὶ γὰρ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος συλλογισμὸς σύνθεσίν τινα λόγων ἔοικε σημαί-*

νειν ὥσπερ καὶ ὁ συμψηφισμὸς ψήφων. Aristoteles infra II, 22: *ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός ἐστιν, εἴρηται πρότερον, καὶ πῶς συλλογισμὸς καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν· οὔτε γὰρ πόρρωθεν οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντας συνάγειν· τὸ μὲν γὰρ ἀσαφὲς διὰ τὸ μῆκος, τὸ δὲ ἀδολεσχία διὰ τὸ φανερὰ λέγειν*, ubi quae hic leguntur intelligit. Rhet. Graeci V, 403: *διαφέρει δὲ συλλογισμὸς διαλεκτικὸς ἐνθυμήματος ὅτι ἐν μὲν τῷ συλλογισμῷ πάντα τὰ λήμματα τιθέντες κατὰ τὴν ἰδίαν τάξιν ἐπιφέρομεν τὸ συμπέρασμα, ἐν δὲ τῷ ἐνθυμήματι οὐ πάντα τὰ λήμματα τῆς ἐπιφορᾶς εἰπεῖν ἀναγκαῖον, ἀλλ' ἢ τὰ λήμματα παραλείπυμεν ἢ τὴν ἐπιφοράν, οὔτε τάξει χρώμεθα, ὥστε πρότερον μὲν εἶναι τὰ λήμματα, ἐπὶ πᾶσι δὲ τὴν ἐπιφυράν, ἀλλ' ὡς ἂν τύχῃ τὸν λόγον εἰσφέρομεν. καὶ οὕτω μὲν Ἀλέξανδρος, Νεοκλῆς δέ φησιν ὅτι ὁ μὲν συλλογισμὸς ἐκ λημμάτων καὶ ἐπιφορᾶς συνέστηκε, τὸ δὲ ἐνθύμημα παρὰ τὸ ἐπιχείρημα συνειλημμένως ἐκφέρεται καθ' ἓν ἀξίωμα ἤθους καὶ πάθους, ἔσθ' ὅτε συναναμεμιγμένων.*

19 *Δωριεὺς . . . Ὀλύμπια νενίκηκεν*] Thucyd. III, 8. Harpocrat. *Δωριεὺς ὄνομα παγκρατιαστοῦ.* Clinton Fasti Hell. p. 68 Kr. Conf. Krause Olympia p. 8. 275.

20 *ὅτι Ὀλύμπια γὰρ νενίκηκεν*] *γὰρ* primus Victorius ex A et vet. tr. recepit, probantque Gaisford, Vahlen p. 558, Bekker [3], ceteri omnes libri om. Recte puto, at proba est particula praemissa *ἱκανὸν γὰρ εἰπεῖν ὅτι Ὀλύμπια νενίκηκεν.*

22 *ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων*] Quod rhetoricae sunt *τὰ πιθανά*, alius vero artis *τἀληθῆ* et *τἀκριβῆ*. Ethic. Nicom. I, 1: *πεπαιδευμένου γάρ ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον τἀκριβὲς ἐπιζητεῖν καθ' ἕκαστον γένος, ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἐπιδέχεται. παραπλήσιον γὰρ φαίνεται μαθηματικοῦ τε πιθανολογοῦντος ἀποδέχεσθαι καὶ ῥητορικὸν ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν*, quem locum ex Aristotele Proclus in Alcib. p. 23 Cr. et in Euclid. saepius laudat. Cicero de invent. I, 28.

23 *ἐξ ὧν*] Muretus legit *περὶ ὧν* de quibus. Riccobonus. Ne scilicet conclusio idem quod propositio reddat, conf. Vahlen; iam quae praecedunt, illud *περὶ ὧν* et *ἐξ ὧν*

distinguunt; quare nisi minus accurate auctorem scripsisse credas, περὶ ὧν, aut omissa praepositione ὧν dicendum erat, et verum vidisse censeo Muretum. Ceterum desideratur membrum, quod certe tacite addendum est; plena enim periodus haec est: ἐπεὶ δ' ἐστὶν ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων . . . (τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ), τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ . . ἐκ τοιούτων ἀνάγκη . . . τὰ δ' ἀναγκαῖα ἐξ ἀναγκαίων, φανερὸν ὅτι . .

23 τὰ γὰρ πολλὰ . . . ἔχειν] Om. Muretus, conf. Wolfius ap. Vaterum p. 202. Iure haec defendit Vahlen.

27 τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα] Offendant fort. aliquem verba καὶ ἐνδεχόμενα omissis ἄλλως ἔχειν; et om. Muretus, quem sequitur Vaterus, sed ἐνδεχόμενα intelligit quo sensu multa disputat in Analyticis, de iis rebus, quae fieri possunt et non possunt; ideo hos libros laudat, ubi Analyt. prior. I tractat τὸ ὑπάρχειν cap. 4. τὸ ἀναγκαῖον cap. 8. τὸ ἐνδεχόμενον cap. 13—14, et variam eorum coniunctionem usque ad cap. 23, et primo loco p. 29 b, 29 hoc docet: ἐπεὶ δὲ ἕτερόν ἐστιν ὑπάρχειν τε καὶ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, καὶ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν· πολλὰ γὰρ ὑπάρχει μέν, οὐ μέντοι ἐξ ἀνάγκης, τὰ δ' οὔτ' ἐξ ἀνάγκης οὔθ' ὑπάρχει ὅλως, ἐνδέχεται δ' ὑπάρχειν, δῆλον ὅτι καὶ συλλογισμὸς ἑκάστου τούτων ἕτερος ἔσται, καὶ οὐχ ὁμοίως ἐχόντων τῶν ὅρων, ἀλλ' ὁ μὲν ἐξ ἀναγκαίων, ὁ δ' ἐξ ὑπαρχόντων, ὁ δ' ἐξ ἐνδεχομένων.

32 λέγεται γὰρ] Muretus λέγεται δέ, dicuntur autem. Riccobonus. Vet. transl. *plurima autem ut in pluribus dicuntur. Enthymemata autem ex*; invenit igitur in suo libro interpres ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λέγεται. τὰ δ' ἐνθυμήματα, atque sic A ap. Vict., qui Aldinum λέγονται hoc altero quoque loco in λέγεται adscripto R mutavit, Bekkerus λέγεται abesse dicit; id sive addis sive omittis, verum puto τὰ δ' ἐνθυμήματα, quod ceteri in λέγεται γὰρ ἐνθυμήματα mutarunt. Analyt. prior. II, 27: ἐνθύμημα μὲν οὖν ἐστὶ συλλογισμὸς ἐξ εἰκότων ἢ σημείων.

34 τὸ μὲν γὰρ εἰκός ἐστιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γινόμενον]

Muretus ap. Riccob. ἐστι τὸ ὡς, idque placet propter sequens ἀλλὰ τὸ περί. Analyt. pr. II, 27: εἰκὸς δὲ καὶ σημεῖον οὐ ταὐτόν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰκός ἐστι πρότασις ἔνδοξος; ὃ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἴσασιν οὕτω γινόμενον ἢ μὴ γινόμενον ἢ ὂν ἢ μὴ ὄν, τοῦτ' ἐστὶν εἰκός, οἷον τὸ μισεῖν τοὺς φθονοῦντας ἢ τὸ φιλεῖν τοὺς ἐρωμένους., in quibus additamentum hoc loco datum περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν non necessarium; apparet enim et ex verbis πρότασις ἔνδοξυς et ex re ipsa. Accuratior itaque definitio haec est: εἰκός ἐστι τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γινόμενον, male igitur omittit Muretus et qui hunc sequitur Vaterus p. 29 verba, quae h. l. sensus flagitat, τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν. Infra II, 24: οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστὶ φαινόμενον ἐνθύμημα παρὰ τὸ μὴ ἁπλῶς εἰκός, ἀλλά τι εἰκός. ἔστι δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει

τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι,
βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα·

γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός, ὥστ' εἰκὸς καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός. εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκὸς εἰκός, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς. ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν τὸ κατά τι καὶ πρός τι καὶ πῇ οὐ προστιθέμενα ποιεῖ τὴν συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα παρὰ τὸ εἰκὸς εἶναι μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι εἰκός. ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη. Aristotelem nostro loco hunc ipsum Coracem et qui hunc sequebantur, intelligere, non improbabile videtur. II, 25: ἀεὶ δὲ ἔχει ἔνστασιν τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκός, ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον. ibidem: ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ὄντων ἢ δοκούντων συνηγμένα ἐνθυμήματα ἐκ τῶν εἰκότων. Anaximenes cap. 8: εἰκὸς μὲν οὖν ἐστὶν οὗ λεγομένου παραδείγματα ἐν ταῖς διανοίαις ἔχουσιν οἱ ἀκούοντες. λέγω δ' οἷον εἴ τις φαίη τὴν πατρίδα βούλεσθαι μεγάλην εἶναι καὶ τοὺς οἰκείους εὖ πράττειν καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀτυχεῖν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια συλλήβδην εἰκότα δόξειεν ἄν· ἕκαστος γὰρ τῶν ἀκουόντων σύνοιδεν αὐτὸς αὑτῷ περὶ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ἔχοντα τοιαύτας ἐπιθυμίας.

1 *τῶν δὲ σημείων*] Vid. Analytica prior. II, 27: *σημεῖον δὲ βούλεται εἶναι πρότασις ἀποδεικτικὴ ἢ ἀναγκαία ἢ ἔνδοξος*, ubi accuratius hanc doctrinam exponit. pag. 1357 b

3 *τούτων δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον τεκμήριον, τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν*] Analyt. prior. II, 27, postquam quale esset *σημεῖον* ostendit, *ἢ δὴ οὕτω διαιρετέον τὸ σημεῖον, τούτων δὲ τὸ μέσον τεκμήριον ληπτέον· τὸ γὰρ τεκμήριον τὸ εἰδέναι ποιοῦν φασὶν εἶναι. τοιοῦτον δὲ μάλιστα τὸ μέσον, ἢ τὰ μὲν ἐκ τῶν ἄκρων σημεῖα λεκτέον, τὸ δὲ ἐκ τοῦ μέσου τεκμήριον. ἐνδοξότατον γὰρ καὶ μάλιστα ἀληθὲς τὸ διὰ τοῦ πρώτου σχήματος.* Quorum sententiam Pacius, ni fallor, recte explicuit; priorem rationem qua *σημεῖον* genus, *τεκμήριον* speciem significat, et hic in Rhetoricis tradit.

4 *ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν*] III, 13: *δεῖ δὲ εἶδός τι λέγοντα καὶ διαφορὰν ὄνομα τίθεσθαι, εἰ δὲ μή, γίνεται κενὸν καὶ ληρῶδες. περὶ ἑρμηνείας* 3: *τὸ δὲ οὐχ ὑγιαίνει καὶ τὸ οὐ κάμνει, οὐ ῥῆμα λέγω. προσσημαίνει μὲν γὰρ χρόνον καὶ ἀεὶ κατά τινος ὑπάρχει. τῇ δὲ διαφορᾷ ὄνομα οὐ κεῖται, ἀλλ' ἔστω ἀόριστον ῥῆμα.* Victorius.

6 *διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν*] *τεκμήρια* et *εἰκότα* ex veterum rhetorum arte leguntur apud Platonem in Phaedro p. 81 (266), *σημεῖα* ibi non apparent. Anaximenes cap. 10. 13 utrumque novit et distinguit, sed alia quam Aristoteles ratione: *τεκμήριά ἐστιν ὅσα ἂν ἐναντίως ᾖ πεπραγμένα τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος καὶ ὅσα ὁ λόγος αὐτὸς ἑαυτῷ ἐναντιοῦται.* tamen et hic dicit de signis: *ποιεῖ δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν οἴεσθαι, τὸ δὲ εἰδέναι. κάλλιστον δὲ τὸ εἰδέναι ποιοῦν, δεύτερον δὲ τὸ δόξαν πιθανωτάτην ἐργαζόμενον.* Aristotelem posteriores et rhetores et philosophi secuti sunt; Rhet. Gr. V, p. 407: *τῶν γὰρ ἀκολουθούντων τισὶν ὥς Ἀλέξανδρός φησιν, ἃ μὲν ἐν τῷ καθόλου καὶ ἀεὶ ἀκολουθεῖ, οἷον εἰ καπνός ἐστιν ἐνταῦθα, πῦρ ἐστὶν ἐνταῦθα· ἃ δὲ ὡς ἐπίπαν μὲν οὐκ ἀκολουθεῖ, ἐπὶ πλέον δέ, οἷον εἰ νότος ἐστίν, εὐπλοήσει, ἃ δὲ ἐπ' ἔλαττον, οἷον εἰ τυμβωρύχος ἐστί, θησαυρῷ περιπεσεῖται. τοῖς μὲν οὖν καθόλου ἀεὶ ἀκολουθοῦσιν ἀεὶ χρηστέον· ἔστι*

γὰρ ἀναμφισβήτητον. ταῦτα δὲ καὶ τεκμήρια Ἀριστοτέλης καλεῖ, ὅτι τεκμήριόν φησι τὸ τέλος προσηγόρευται, τούτων δὲ κομισθέντων τέλος ἔχειν τὸ πρᾶγμα συμβαίνει. τοῖς δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ ἐπ' ἔλαττον ἀκολουθοῦσιν οὔ. χρηστέον δὲ ὅμως εἰ ἐκείνων ἀποροῖμεν· ταῦτα δὲ Ἀριστοτέλης σημεῖα καλεῖ. Conf. Quintil. V, 9. Gregor. Corinth. in Hermog. Rhet. VII p. 1142: διαφέρει τεκμήριον σημείου τῷ τὸ μὲν σημεῖον τῶν ἐνδεχομένων εἶναι καὶ τῶν θέσει θεωρουμένων, τὸ δὲ τεκμήριον τῶν φύσει παρεπομένων, ὥσπερ εἰ λέγοιμεν τεκμήριον μὲν τοῦ τετοκέναι τὴν γυναῖκα τὸ γάλα ἔχειν καὶ πυρὸς τὸν καπνόν, σημεῖον δὲ τῆς μάχης τὰς ἐπὶ τοῖς δόρασι σημαίας. διαφέρουσι δὲ κἀν τούτῳ, ὅτι τεκμήρια μὲν τοῦ πράγματος ἓν ἢ καὶ δύο πολλάκις καὶ αὐτὰ κατὰ φύσιν, σημεῖα δὲ τοῦ αὐτοῦ πολλά. Marcellinus IV p. 410: τί δὲ διαφέρει παρά τε διαλεκτικοῖς τὸ ἀντίστροφον καὶ παρὰ τοῖς ῥήτορσι ζητητέον. ἔστι μὲν οὖν παρὰ τοῖς διαλεκτικοῖς τεκμήριον ἀληθὲς ἓν πρὸς ἓν συγκείμενον πάντως καὶ ἀντιστρέφει· τὸ δὲ παρὰ τοῖς ῥήτορσιν οὐκ ἀληθείας, ἀλλὰ πιθανότητος ἐχόμενον· οὔτε γὰρ ἀντιστρέφει οὔτε ἓν πρὸς ἕν ἐστιν, ἀλλὰ ἓν πρὸς πλείονα τέτακται, οἷον τεκμήριόν ἐστι τοῦτο, εἰ τέτοκε, γάλα ἔχει, καὶ ἀντιστρέφει, εἰ γάλα ἔχει τέτοκεν. τὸ δὲ παρὰ τοῖς ῥήτορσι σημεῖόν ἐστιν, εὕρηται χιλίας πανοπλίας ἔχων Περικλῆς καὶ κρίνεται τυραννίδος ἐπιθέσεως, πιθανὸν μὲν καὶ εἰκός, οὐ μὴν πάντως καὶ ἀληθὲς τὸ λεγόμενον. cf. p. 784.

8 τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον] Victorius apte laudat Isocrat. Panegyr. § 101 (61): ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι πρῶτον μὲν οὐδὲν εἶναι τοῦτο σημεῖον ὡς κακῶς ἤρχομεν, εἴ τινες τῶν πολεμησάντων ἡμῖν σφόδρα φαίνονται κολασθέντες, ἀλλὰ πολὺ τόδε μεῖζον τεκμήριον ὡς καλῶς διῳκοῦμεν τὰ τῶν συμμάχων, ὅτι τῶν πόλεων τῶν ὑφ' ἡμῖν οὐσῶν οὐδεμία τοιαύταις συμφοραῖς περιέπεσεν. Sed discrimen illud non agnoscere videtur idem Isocrates ad Demon. § 2: ἀπέσταλκά σοι τόνδε τὸν λόγον δῶρον τεκμήριον μὲν τῆς πρὸς ἡμᾶς εὐνοίας, σημεῖον δὲ τῆς πρὸς Ἱππόνικον συνηθείας. § 13: ἐκεῖνο μὲν γὰρ τῆς τῶν χρημάτων εὐπορίας σημεῖον,

τοῦτο δὲ τῆς τῶν τρόπων καλοκαγαθίας τεκμήριον. Omnino hoc discrimen philosopho proprium oratores non observant, sic v. c. Dem. de fals. leg. 61 p. 360: *μέγιστον σημεῖον.* Lysias IV, 12: *ὅσον .. σημεῖον τούτῳ, τοσοῦτον ἐμοὶ τεκμήριον* de eadem re. Rhetores haud raro Aristotelem sequuntur, ut Dionysius Halic. Lys. iud. cap. 19: *τά τε σημεῖα τὰ παρεπόμενα τοῖς πράγμασι καὶ εἰς τεκμηρίων δόξαν ἀγαγεῖν δυνατώτατος.*

9 *τέκμαρ*] Eustath. ad Il. *H* p. 665, 45: *τεκμαίρεσθαι τὸ τελειοῦν ἀπὸ τοῦ τέκμαρ, ὃ δηλοῖ τὸ τέλος. τὸ μέντοι τεκμαίρεσθαι ἀντὶ τοῦ σημειοῦσθαι, ἀφ' οὗ καὶ τέκμαρ τὸ σημεῖον οἱ μεθ' Ὅμηρον λέγουσι.* Antiqua lingua quam mox commemorat Aristoteles, non erat ab Homeri dialecto diversa. vid. Il. N, 20. Od. *Δ*, 373 et alibi. Homeri carmina ea aetate qua vixit Aristoteles propter vetustatem apud vulgus obscuriora fuisse aliunde constat, ex. gr. voc *ἄποινα* invenitur in Iliadis locis minimum viginti et sex, Olympiade tamen CVII, qua orationem c. Aristocratem habuit Demosthenes, ea Athenis prorsus obsoleverat. Dignus est Dem. locus qui hic proponatur. Vetarat (?) scilicet antiqua lex *τοὺς ἀνδροφόνους .. μὴ λυμαίνεσθαι μηδὲ ἀποινᾶν*, quam sic explicare pergit orator summus p. 630, 25: *τὸ μὲν δὴ μὴ λυμαίνεσθαι γνώριμον οἶδ' ὅτι πᾶσιν .. τὸ δὲ μηδ' ἀποινᾶν μὴ χρήματα πράττεσθαι· τὰ γὰρ χρήματα ἄποινα ὠνόμαζον οἱ παλαιοί.* Adeo universe verum est, quod de Homeri tantum geographia scripsit Strabo VIII p. 484=513: *τὰ δ' Ὁμήρου δεῖται σκέψεως κριτικῆς ποιητικῶς λέγοντος καὶ οὐ τὰ νῦν, ἀλλὰ τἀρχαῖα, ὧν ὁ χρόνος ἠμαύρωκε τὰ πολλά.* Gaisford.

10 *ἔστι δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου ὧδε*] Ex singulis universale concludunt, quod semper falsum est; quod Socrates *δίκαιος* et *σοφὸς* est, omnes sapientes iustos esse censent; qui syllogismus tertiae est figurae, quae nullam, nisi particularem admittit conclusionem,

(*Γ*) *Σωκράτης δίκαιος* (*Α*)
(*Γ*) *Σωκράτης σοφός* (*Β*)
(*Β*) *σοφός τις δίκαιος* (*Α*)

Idem fere exemplum in Analyticis prior. II, 27 de eadem re legitur: *τὸ δ' ὅτι οἱ σοφοὶ σπουδαῖοι, Πιττακὸς γὰρ*

σπουδαῖος, διὰ τοῦ ἐσχάτου. ἐφ' ᾧ Α τὸ σπουδαῖον, ἐφ' ᾧ Β οἱ σοφοί, ἐφ' ᾧ Γ Πιττακός. ἀληθὲς δὴ καὶ τὸ Α καὶ τὸ Β τοῦ Γ κατηγορῆσαι· πλὴν τὸ μὲν οὐ λέγουσι διὰ τὸ εἰδέναι, τὸ δὲ λαμβάνουσιν. et infra: *ὁ δὲ διὰ τοῦ ἐσχάτου λύσιμος, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ συμπέρασμα, διὰ τὸ μὴ εἶναι καθόλου μηδὲ πρὸς τὸ πρᾶγμα τὸν συλλογισμόν· οὐ γὰρ εἰ Πίττακος σπουδαῖος, διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἄλλους ἀνάγκη σοφούς.*

14 *ἀσυλλόγιστον γὰρ*] II, 24: *ἄλλος, τὸ ἐκ σημείου· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο.* II, 25: *ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστόν ἐστι πᾶν σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν.*

14 *τὸ δὲ οἷον εἴ τις εἴπειεν*] Praecedenti sane hoc est oppositum; illud enim *λυτὸν* et *ἀσυλλόγιστον*, hoc *ἀναγκαῖον*. At non est exemplum *ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου*, sed alterius generis *ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος*. Est enim ex prima figura, quae si propositio vera est, nullo modo solvi potest:

(*Β*) *πᾶς ὁ πυρέττων νοσεῖ* (*Α*)
(*Γ*) *οὗτος πυρέττει* (*Β*)
———————————
(*Γ*) *οὗτος νοσεῖ.* (*Α*)

vel ut in altero exemplo

πᾶσα γάλα ἔχουσα τέτοκε
αὕτη γάλα ἔχει
———————————
αὕτη τέτοκε.

Et huius figurae terminum medium Aristoteles solum vocat *τεκμήριον*. Unde coniiciat aliquis, sed sine certa ratione, haec *τὸ δὲ οἷον — ἄλυτόν ἐστιν* suo loco mota secundae figurae exemplo esse postponenda. Analyt. prior. II, 27: *ὁ μὲν διὰ τοῦ πρώτου σχήματος ἄλυτος, ἂν ἀληθὴς ᾖ· καθόλου γάρ ἐστιν.*

15 *νοσεῖ, πυρέττει γὰρ*] Plat. Phaed. p. 102 (105): *εἰ γάρ ἔροιό με ᾧ ἂν τί ἐν τῷ σώματι ἐγγένηται, θερμὸν ἔσται, οὐ τὴν ἀσφαλῆ σοι ἐρῶ ἀπόκρισιν ἐκείνην τὴν ἀμαθῆ, ὅτι ᾧ ἂν θερμότης, ἀλλὰ κομψοτέραν ἐκ τῶν νῦν, ὅτι ᾧ ἂν πῦρ. οὐδὲ ἂν ἔρῃ, ᾧ ἂν σώματι τί ἐγγένηται, νοσήσει, οὐκ ἐρῶ ᾧ ἂν νόσος, ἀλλ' ᾧ ἂν πυρετός, οὐδ' ᾧ ἂν ἀριθμῷ τί ἐγγένηται, περιττὸς ἔσται, οὐκ ἐρῶ, ᾧ ἂν περιττότης, ἀλλ' ᾧ ἂν μονὰς καὶ τἆλλα οὕτως.*

Alcib. II p. 275 (139 seq.): *καὶ γὰρ οἱ πυρέττοντες πάντες νοσοῦσιν, οὐ μέντοι οἱ νοσοῦντες πάντες πυρέττουσιν οὐδὲ ποδαγρῶσιν, οὐδέ γε ὀφθαλμιῶσιν, οἶμαι. ἀλλὰ νόσος μὲν πᾶν τὸ τοιοῦτόν ἐστι, διαφέρειν δέ φασιν οὓς δὴ καλοῦμεν ἰατροὺς τὴν ἀπεργασίαν αὐτῶν.*

15 *τέτοκεν ὅτι γάλα ἔχει*] Item solemne apud veteres exemplum, Rhet. Graec. IV, 410, quem locum supra dedimus, VI, 123. Iulius Victor p. 229. Platon. Menexenus p. 384 (237): *μέγα δὲ τεκμήριον τούτῳ τῷ λόγῳ, ὅτι ἥδε ἔτεκεν ἡ γῆ τοὺς τῶνδέ τε καὶ ἡμετέρους προγόνους· πᾶν γὰρ τὸ τεκὸν τροφὴν ἔχει ἐπιτηδείαν ᾧ ἂν τέκῃ. ᾧ καὶ γυνὴ δήλη τεκοῦσά τε ἀληθῶς καὶ μή, ἀλλ' ὑποβαλλομένη, ἐὰν μὴ ἔχῃ πηγὰς τροφῆς τῷ γενομένῳ.* Oratores imitans et irridens hoc simili abutitur Plato. Dionysius Antiq. XI, 34: *ὃ δὲ πάντων τεκμήριον ἦν περιφανέστατον, ἔκ τε τῶν ἀνδρῶν πολλῶν καὶ γυναικῶν μαρτυρούμενον, οὐ μόνον ἐλευθέρων, ἀλλὰ καὶ δούλων, τοῦτ' ἔλεγον τελευτῶντες, ὅτι τῷ γάλακτι τῆς μητρὸς ἐτράφη τὸ παιδίον· ἀμήχανον δ' εἶναι γάλακτος πληρωθῆναι μαστοὺς γυναικὶ μὴ τεκούσῃ.* In Analyticis prior. II, 27 idem exemplum exponit: *οἷον τὸ μὲν δεῖξαι κύουσαν διὰ τὸ γάλα ἔχειν ἐκ τοῦ πρώτου σχήματος· μέσον γὰρ τὸ γάλα ἔχειν ἐφ' ᾧ τὸ Α κύειν, τὸ Β γάλα ἔχειν, γυνὴ ἐφ' ᾧ Γ.* At ipse Aristoteles hist. animal. III, 20 p. 522, 1: *οὐ γίνεται δὲ γάλα πρὶν ἢ ἔγκυον γένηται οὐδενὶ τῶν ζῴων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ . . . μὴ ἐγκύοις δ' οὔσαις ὀλίγον μὲν ἀπ' ἐδεσμάτων τινῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βδαλλομέναις ἤδη πρεσβυτέραις προῆλθε καὶ τοσοῦτον ἤδη τισὶν ὥστ' ἐκτιτθεῦσαι τὸ παιδίον.*

18 *οἷον εἴ τις εἴπειεν, ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι· πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ.*] Videtur secundae esse figurae exemplum; at non est, neutra enim praemissarum est negans:

(*Β*) *πᾶς ὁ πυρέττων πυκνὸν ἀναπνεῖ* (*Α*)
(*Γ*) *οὗτος* *πυκνὸν ἀναπνεῖ.* (*Α*)

e quibus nil consequitur. Analyt. prior. II, 27: *τὸ δὲ κύειν ὅτι ὠχρὰ διὰ τοῦ μέσου σχήματος βούλεται εἶναι· ἐπεὶ γὰρ ἕπεται ταῖς κυούσαις τὸ ὠχρόν, ἀκολουθεῖ δὲ καὶ ταύτῃ, δεδεῖχθαι οἴονται ὅτι κύει. τὸ ὠχρὸν ἐφ' οὗ τὸ Α, τὸ κύειν ἐφ' οὗ Β, γυνὴ ἐφ' οὗ Γ.* et tum *ὁ δὲ διὰ*

τοῦ μέσου σχήματος ἀεὶ καὶ πάντως λύσιμος. οὐδέποτε γὰρ γίνεται συλλογισμὸς οὕτως ἐχόντων τῶν ὅρων· οὐ γὰρ εἰ ἡ κύουσα ὠχρά, ὠχρὰ δὲ καὶ ἥδε, κύειν ἀνάγκη ταύτην.

19 *λυτὸν δὲ*] *γὰρ* vet. tr.

21 *τί σημεῖον καὶ τεκμήριον*] Inserunt fort. ex vet. transl. *τί* post *καί*; male, nam et *τεκμήριον* est *σημεῖον*, et haec duo intelligit, si addit *καὶ τί διαφέρουσιν*, quae verba, si scribis *καὶ τί τεκμήριον*, etiam ad *εἰκὸς* pertinent; discrimen vero quod sit inter *εἰκὸς* et *σημεῖον* Arist. non attingit, de quo vid. Victorius p. 68—73. Riccobonus p. 67—73.

24 *ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς*] Anal. prior. II, 27.

25 *περὶ αὐτῶν*] Om. Muretus in versione, ex paraphrasi quadam invecta censet Vater. p. 29. vid. II, 11 fine. Non delenda sunt, sed ferenda, at magis ex usu nostri est *περὶ πάντων*, ut p. 480 b, 21: *περὶ μὲν οὖν ζωῆς καὶ θανάτου . . σχεδὸν εἴρηται περὶ πάντων*. Histor. anim. VI, 18 p. 571 b, 3: *περὶ μὲν οὖν ἄλλων ζῴων . . . εἴρηται περὶ πάντων*, cuius generis exempla ad Polit. II, 12 p. 1273 b, 29. congessimus plura.

27 *οὔθ' ὡς μέρος πρὸς ὅλον*] Ut *ἐπαγωγὴ* quae hoc differt ab exemplo; illa enim ex singulis universum, haec singula concludit, ex simili simile, ex particulari particulare. Alex. Aphrod. p. 47: *ἡ μὲν οὖν διὰ τοῦ καθόλου δεῖξις συλλογιστική, ἡ δὲ διὰ τῶν ὑπὸ τὸ καθόλου ἐπακτική, ὑποτάσσεται δὲ τῷ μὲν συλλογισμῷ τὸ ἐνθύμημα, τῇ δὲ ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα, τὸ μὲν ἐνθύμημα ῥητορικὸς συλλογισμὸς ὄν, τὸ δὲ παράδειγμα ῥητορικὴ ἐπαγωγή. λέγει δὲ τὴν ἐπαγωγὴν εἶναι τὴν διὰ τῶν καθέκαστα ἐπὶ τὸ καθόλου πρόοδον. διὸ οὐχ ὑγιῶς λέγουσιν οἱ λέγοντες τὴν ἐπαγωγὴν λόγον εἶναι τὴν ἀπὸ ὁμοίου ἐπὶ ὅμοιον· οὐ γὰρ ὅμοιον τὸ καθόλου τοῖς ὑπ' αὐτό, τῆς δὲ τοῦ καθόλου δείξεως χάριν ἡ ἐπαγωγὴ μάλιστα, ὁ δὲ ἀπὸ τῶν ὁμοίων ἐπὶ ὅμοιον λόγος μᾶλλον ἂν τὸ παράδειγμα σημαίνοι· ὁ γὰρ λόγος ὁ διὰ τῶν καθέκαστα τὸ καθόλου συνίστασθαι δεικνὺς καὶ πιστούμενος οὗτός ἐστιν ἐπαγωγή.* Aristoteles Analyt. prior. II, 24: *φανερὸν οὖν ὅτι τὸ παράδειγμά ἐστιν οὔτε ὡς ὅλον πρὸς μέρος, οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον, ἀλλ'*

ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτό, γνώριμον δὲ θάτερον, καὶ διαφέρει τῆς ἐπαγωγῆς, ὅτι ἡ μὲν ἐξ ἁπάντων τῶν ἀτόμων τὸ ἄκρον ἐδείκνυεν ὑπάρχειν τῷ μέσῳ καὶ πρὸς τὸ ἄκρον οὐ συνῆπτε τὸν συλλογισμόν, τὸ δὲ καὶ συνάπτει καὶ οὐκ ἐξ ἁπάντων δείκνυσι. Top. VIII, 1: τοῦτο δ' ἐστὶν ὅμοιον ἐπαγωγῇ, οὐ μὴν ταὐτόν γε· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα τὸ καθόλου λαμβάνεται, ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων οὐκ ἔστι τὸ λαμβανόμενον τὸ καθόλου ὑφ' ὃ πάντα τὰ ὅμοιά ἐστιν.

28 ὅμοιον πρὸς ὅμοιον] Muretus: similis ad similem. Victorius ex vet. transl. *et simile ad simile*, coniunctio vero deest in Mon. cod. et pr. ed.

31 ἐπεβούλευε τυραννίδι] Vid. Plat. Resp. p. 418 (566). Iul. Victor p. 221: *Ab exemplo, sicut hoc est: si custodes corporis Dionysio dederitis, idem faciet quod Pisistratus, qui quum a suis civibus custodes corpori postulasset, tyrannidem occupavit. Hoc enim manifestum est de Pisistrato, dubium autem erat de Dionysio.* Quintil. V, 11. David in Porphyr. Anecd. Cramer. Paris. IV, 442: ἡνίκα δὲ ἐκ τοῦ ἴσου τὸ ἴσον κανονίζομεν, λέγεται τὸ τοιοῦτον παράδειγμα, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ Διονυσίου. βουλόμενος γάρ τις μὴ δοθῆναι τῷ Διονυσίῳ στρατόν, εἰσέρχεται καὶ κέχρηται παραδείγματι τῷ Πεισιστράτῳ· λέγων ὅτι μὴ δῶμεν τῷ Διονυσίῳ στρατόν, ἵνα μὴ τυραννήσῃ ὡς ὁ Πεισίστρατος. Alexander et Neocles ap. incert. rhetorem in Notices XIV, 200: παράδειγμα δὲ ὡς Νεοκλῆς ἐμφερὲς καὶ ὅμοιον καὶ εἰκὸς τῷ ζητουμένῳ πράγματι, ἀφ' οὗ ὡρμημένος ἄν τις ἀξιώσαι ὁμοίως τὰ ὅμοια φρονεῖν καὶ ἐπὶ τοῦ ζητουμένου, οἷον τοῦ τινὰ δορυφόρους λαμβάνοντα τυραννήσειν παράδειγμά ἐστι Πεισίστρατος καὶ Φάλαρις καὶ Διονύσιος. Ἀλέξανδρος οὕτω· παράδειγμά ἐστι λόγος ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἤτοι ἐπὶ τὸ κατὰ μέρος ἐπάγων ἢ ἐπὶ τὸ καθόλου ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου ἐπὶ τὸ ὅμοιον, ὡς ἔχει τὰ προειρημένα. ὡς δὲ Ζήνων, παράδειγμά ἐστι γενομένου πράγματος ἀπομνημόνευσις εἰς ὁμοίωσιν τοῦ νῦν ζητουμένου. Exemplum ex historia sumptum esse docent Polit. verba III, 15 fine: Διονυσίῳ τις ὅτ' ᾔτει τοὺς φύλακας, συνεβούλευε τοῖς Συρακουσίοις διδόναι τοσούτους τοὺς φύλακας. Alexand.

Aphrod. in Arist. Analyt. pr. (25 b, 32) p. 18 Flor.: ὅταν μὲν οὖν μέρος ἐκ μέρους παραδεικνύμενον ᾖ καὶ πιστούμενον, τὸ τοιοῦτον καὶ ἡ οὕτως γινομένη πίστις παράδειγμα καλεῖται, ὡς ὁ κωλύων Διονυσίῳ φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος Συρακουσίους αἰτοῦντι, ὡς εἰ λάβοι (ἐπι)θησομένου τῇ τυραννίδι καὶ πιστούμενος τοῦτο διὰ τοῦ ὅτι καὶ Πεισίστρατος αἰτήσας παρ' Ἀθηναίων λαβὼν ἐτυράννησε, καὶ Θεαγένης (Θεόγνους ed.) παρὰ Μεγαρέων. ἑκάτερον γὰρ τούτων, καὶ τὸ δεικνύμενον καὶ τὸ δι' οὗ δείκνυται καὶ κωλύεται, μέρη ἐστὶ τοῦ ὅλου, ὅτι οἱ φυλακὴν αἰτοῦντες τοῦ σώματος πάντες ἐπιτίθενται τυραννίδι. Ceterum fingit Syracusanos de hac re deliberantes, ut verba docent ὃν οὐκ ἴσασί πω, unde praestat ἐπιβουλεύει quod sequitur vet. transl. et in E exstat.

32 Πεισίστρατος] Vid. Plut. Solon cap. 30.

33 Θεαγένης] Aristot. Polit. V, 5, ubi item tres istos tyrannos coniungit. — Andocides in tertia oratione pacem suadens, eorum sententiam qui ne illa facta respublica everteretur, metuebant, saepe pacem esse conciliatam, nec ullum inde reipublicae periculum illatum, imo maxima redundasse commoda exemplis confirmans refutat.

pag. 1358 3 καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν παρὰ πᾶσιν] Sic A, nec mirum ceteros omnes σχεδὸν πάντας correxisse, παντάπασιν Vahlen; talia singularia monenda et notanda potius quam movenda et emendanda. I, 10 p. 1368 b, 9: παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι. Demosth. p. 310: ἀλήθειαν παρὰ πᾶσι βεβαιοῦσαν.

5 ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν] Haec vertendo omisit Muretus; sunt quaedam enthymemata in ipsa rhetorica nulla alia re assumpta, quemadmodum etiam syllogismi fiunt quidam ex ipsa dialectica, alii aliunde sumuntur; intelligit τόπους. Iam Victorius sensit difficultatem et locum obscurum esse dicit, Muretum sequitur Vaterus p. 30, id facile probaveris, cum deteriores libri varient, alii verba μέθοδον τῶν συλλογισμῶν inserant post ῥητορικήν, alii omittant. Neque me offendit, utramque artem hic denuo coniunctam repeti; id enim et infra semper urget. Quare equidem malim ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικήν

τινες τῶν συλλογισμῶν. Vocabulum *μέθοδον* aeque mihi hic atque supra displicet. De re vide finem capitis, ubi similes Topicorum locos laudavimus. Coniicias verba *μέθοδον τῶν συλλογισμῶν* male hic repetita legi, quod librarius cod. Z haec omittens sensisse videtur; tum *κατὰ σύνεσιν* locus explicandus; nam in dialectica non sunt enthymemata. Verba illa tria a me quondam inclusa re satis incerta nunc uncis liberavi.

7 *τὰς μὲν οὔσας τὰς δ' οὔπω κατειλημμένας*] Cicero de orat. I, 42, 187: *omnia quae sunt conclusa nunc artibus, dispersa et dissipata quondam fuerunt.* Arist. Soph. el. 9 ubi de eodem discrimine loquitur: *παρ' ὁπόσα δὲ ἐλέγχονται οἱ ἐλεγχόμενοι, οὐ δεῖ πειρᾶσθαι λαμβάνειν ἄνευ τῆς τῶν ὄντων ἐπιστήμης ἁπάντων· τοῦτο δ' οὐδεμιᾶς ἐστὶ τέχνης· ἄπειροι γὰρ ἴσως αἱ ἐπιστῆμαι.* Categ. cap. 7 p. 7 b, 27. Polit. VII, 2 p. 1324 b, 22.

8 *διὸ καὶ λανθάνουσί τε τοὺς ἀκροατάς*] Muretus apud Riccob. p. 78: *διὸ καὶ οἱ μᾶλλον ἁπτόμενοι ἢ κατὰ τρόπον λανθάνουσί τε καὶ μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν* et vertit: Quo fit ut oratores interdum imprudentes ab officio et munere suo discedant, propius quam par est, ea de quibus dicunt attingentes. Similia Vaterus p. 30—32. Conf. Wolfius ap. eundem p. 203. *κατὰ τρόπον* cave coniungas cum voce *μᾶλλον*; tum enim particula *ἢ* quam et Reizius Lipsiensi exemplo inseruit, flagitatur; cohaeret cum verbo: si iusto magis ea quae non ipsorum, sed alius artis sunt, tractant, non mirum eos ab eo quod officium et munus artis rhetoricae est discedere; *ἐξ αὐτῶν* Victorius in scripto commentario proposuit, Muretus et Riccobonus vertunt; sed *ἐξ αὐτῶν* est ex arte rhetorica et dialectica, quas artissime cohaerere et idem docere monet. *τοὺς ἀκροατὰς* optime omisit Muretus; non enim auditores, sed rhetores vel oratores sunt intelligendi. Infra cap. 4 eodem verbo *μεταβαίνειν* de eadem re utitur: *ὅσῳ δ' ἄν τις ἢ τὴν διαλεκτικὴν ἢ ταύτην, μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας, τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων.*

11 *περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν*] Muretus ap. Riccob. *ὧν τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους λέγομεν*: quorum et species et locos tradimus. Quam correctionem probat Riccob. verbis motus quae infra leguntur: *καθάπερ οὖν ἐν τοῖς τοπικοῖς καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον, τῶν ἐνθυμημάτων τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους ἐξ ὧν ληπτέον*, non enim solum ex locis ducuntur oratoria enthymemata, verum etiam ex formis suis; inde et Muretus eruisse videtur emendationem, quae Aristotelis sententiam evertit eique contraria est. Nam si quod modo dixit, alia sunt enthymemata et syllogismi ex ipsa dialectica et rhetorica hausta ideoque omnibus rebus apta, *κοινά*, quos *τόπους* (*στοιχεῖα*) nominat, alia vero non ex rhetorica aut dialectica, sed ex singulis artibus deprompta, quae *εἴδη*, *ἰδίας προτάσεις* appellat, verum est quod Aristoteles dicit: *διαλεκτικοὺς καὶ ῥητορικοὺς συλλογισμοὺς εἶναι περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν*, at falsissimum quod ex Mureti sententia dicitur hos syllogismos esse *ὧν τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους λέγομεν*. Sunt quidem et *τῶν εἰδῶν προτάσεις* quos *τόπους* dicit II, 22: *σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων ἔχονται οἱ τόποι. ἐξειλεγμένοι γὰρ αἱ προτάσεις περὶ ἕκαστόν εἰσιν, ὥστ' ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ ἢ δικαίου ἢ ἀδίκου, καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ παθημάτων καὶ ἕξεων ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι*, at non *κατὰ τὴν ῥητορικὴν ἢ τὴν διαλεκτικήν*, de quibus nunc loquitur, sed *κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις*. Neque verum esset quod initio monuit et hic repetit, utramque artem esse *οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης*. Conf. cap. 4. Obstant Mureti sententiae et seqq. *οὗτοι δ' εἰσίν*; dici debebat *οὗτοι μὲν γὰρ . . εἴδη δέ*. Conf. Wolfius ap. Vaterum p. 203.

12 *οἱ κοινοὶ*] A, *οἱ κοινοὶ* vet. tr. *οἱ κοινῇ* ceteros omnes praebere ex emendatione mirum non est, sed nulla est ratio, qua illud falsum esse censeamus.

13 *διαφερόντων εἴδει*] Articulum *τῷ* et hic et v. 16 deteriores inserunt, qui v. c. legitur Top. I, 5 p. 102, 31. Pol. III, 1 p. 1275, 36.

15 *οὐδὲν γὰρ μᾶλλον*] Non magis de iustis quam phy-

sicis, i. e. aeque de his quam illis, ne quis ἧττον flagitet.

17 ἴδια δέ] Victorius etiam ἰδίᾳ quod supra sit κοινῇ legi posse male putat, Muretus suam superiorem emendationem secutus scripsit εἴδη δὲ species autem, quod probabile videtur ex iis quae postea sequuntur; utrumque, si mendo vacat, paulo post: πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων, ἐκ δὲ τῶν κοινῶν ἐλάττω. Ut igitur illa κοινά, sic haec ἴδια dicuntur. Exspectamus vero quod magis structurae conveniat: ἰδίους δὲ ὅσοι . . εἰσιν, at apte εἴδη δ' ὅσα dici potuisse, negandum non est, hoc tamen discrimine, quod ἴδια hic dicuntur ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος προτάσεων, infra vero εἴδη ipsae αἱ καθ' ἕκαστον γένος ἴδιαι προτάσεις sunt.

17 εἶδος καὶ γένος] Vet. tr. *speciem aut genus.*

21 ποιήσει] Vet. transl. *faciunt,* librarii errore. Plato Euthydem. p. 406 (278) de sophistarum dialectica: παιδιὰν δὲ λέγω διὰ ταῦτα, ὅτι εἰ καὶ πολλά τις ἢ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα μάθοι, τὰ μὲν πράγματα οὐδὲν ἂν μᾶλλον εἰδείη πῇ ἔχει, προσπαίζειν δὲ οἷός τ' ἂν εἴη τοῖς ἀνθρώποις διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων διαφορὰν ὑποσκελίζων καὶ ἀνατρέπων.

23 τὰς προτάσεις] His ταῦτα declarari et explicari putat Victorius, delet Muretus quod probat Vaterus; βέλτιον correxit Bekkerus et ita cod. E, sed graece ita dici, exemplis convictus credam, unde alii βελτίους scripserunt, neque enim τὰς προτάσεις cum λήσει ποιήσας coniungere licet. Quid si τὰς προτάσεις explicet illud βελτίω, cum ἴδια sunt ἐκ τῶν προτάσεων? Sed vereor, ne verum viderit Muretus; tam enim h. l. haec verba abundant, quam infra v. 30 post ἐξ ὧν ληπτέον ea sunt apta et non minus προτάσεις quam ἐνθυμήματα intelligi possunt. λήσει ποιήσαντα Weil ap. Thurotum Rev. A. IV, 65, non inepte, sed is βελτίω esse in codice non attendit; nos quibus religio erat mutandi aut delendi, distinctione non post τὰς προτάσεις, sed antea posita loco succurrimus.

26 ἐκείνη ἔσται] Vet. transl. Mon. Vict. *illa scientia erit cuius*, ed. pr. *illa erectius* i. e. illa erit cuius.

27 *λεγόμενα τῶν*] *λεγομένων τῶν* ex Mureti versione Vahlen, at id potius *τῶν λεγομένων* dicendum erat.

29 *ἐν τοῖς τοπικοῖς*] Top. I, 1. 14. III, 5. (Sophist. el.) IX, 9, ubi de eadem re multis disserit: *ὥστε πάντων δεήσει ἐπιστήμονα εἶναι· οἱ μὲν γὰρ ἔσονται παρὰ τὰς ἐν γεωμετρίᾳ ἀρχὰς καὶ τὰ τούτων συμπεράσματα, οἱ δὲ παρὰ τὰς ἐν ἰατρικῇ, οἱ δὲ παρὰ τὰς τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ ψευδεῖς ἔλεγχοι ὁμοίως ἂν εἶεν ἐν ἀπείροις· καθ' ἑκάστην γὰρ τέχνην ἐστὶ ψευδὴς συλλογισμός, οἷον κατὰ γεωμετρίαν ὁ γεωμετρικός, καὶ κατὰ ἰατρικὴν ἰατρικός, λέγω δὲ τὸ κατὰ τέχνην τὸ κατὰ τὰς ἐκείνης ἀρχάς. δῆλον οὖν ὅτι οὐ πάντων τῶν ἐλέγχων, ἀλλὰ τῶν παρὰ τὴν διαλεκτικὴν ληπτέον τοὺς τόπους· οὗτοι γὰρ κοινοὶ πρὸς ἅπασαν τέχνην καὶ δύναμιν. καὶ τὸν μὲν καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην ἔλεγχον τοῦ ἐπιστήμονός ἐστι θεωρεῖν, εἴτε μὴ ὢν φαίνεται, εἴτε ἐστὶ καὶ διὰ τί· τὸν δὲ ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ὑπ' οὐδεμίαν τέχνην, τοῦ διαλεκτικοῦ . . . ὥστε φανερὸν ὅτι τοῦ διαλεκτικοῦ ἐστὶ τὸ δύνασθαι λαβεῖν παρ' ὁπόσα γίνεται διὰ τῶν κοινῶν ἢ ὢν ἔλεγχος ἢ φαινόμενος ἔλεγχος ἢ διαλεκτικὸς ἢ φαινόμενος διαλεκτικὸς ἢ πειραστικός.* Item de hoc discrimine plura cap. 11 leguntur. Analyt. prior. I, 30.

33 *πρότερον οὖν*] Vet. tr. *primum quidem igitur* .. *prius (*ed. *primo) autem* i. e. *πρῶτον μὲν οὖν* .. *πρότερον δέ.*

Cap. III.

36 *ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία*] Appellat *εἴδη* hic quod paulo supra *γένη* vocaverat. Victorius. Commutantur haec verba saepius apud auctorem nostrum. Polit. I, 8: *ἓν μὲν οὖν εἶδος κτητικῆς κατὰ φύσιν τῆς οἰκονομικῆς μέρος ἐστίν*, tum cap. 9: *ἔστι δὲ γένος ἄλλο κτητικῆς ἣν μάλιστα καλοῦσι καὶ δίκαιον αὐτὸ καλεῖν χρηματιστικήν.* Ibidem I, 11: *ὅσα ἀπὸ γῆς καὶ τῶν ἀπὸ γῆς γινομένων, ἀκάρπων μὲν χρησίμων δὲ οἷον ὑλοτομία τε καὶ πᾶσα μεταλλευτική. αὕτη δὲ πολλὰ ἤδη περιείληφε γένη· πολλὰ γὰρ εἴδη τῶν ἐκ γῆς μεταλλευομένων ἐστίν*, ubi exspectas *πολλὰ εἴδη περιείληφεν.* IV, 4 p. 1290 b, 25—36., unde Themist. phys. IV, 5 p. 280, 2 dicit: *ἔθος δὲ αὐτῷ*

πολλάκις τοῖς εἴδεσιν ἀντὶ τῶν γενῶν κεχρῆσθαι. Sed in his et similibus parum refert, at nostro loco et quae praecedunt et quae sequuntur, Aristoteli non *εἴδη*, sed *γένη* scribendum fuisse docent. Conf. II, 1. 18. Erant quidem pauci qui haec *εἴδη* dicerent; Rhet. Graec. VII p. 111: *τινὲς γένος λέγουσι τὴν λογικὴν ἐπιστήμην, εἴδη δὲ ταύτης ἰατρικήν, ἀριθμητικήν, ῥητορικήν, ὅλα δὲ συμβουλευτικόν, δικανικόν, πανηγυρικὸν . . . ἔνιοι δὲ γένος μὲν τὴν ῥητορικήν, εἴδη δὲ συμβουλευτικόν, ὅλον δὲ τὸν λόγον.* Et Hermog. *περὶ μεθ. δεινοτ.* 17: *τριῶν οὐσῶν ἰδεῶν ῥητορικῆς*, ubi Gregorius Corinth. VII p. 1269 nostrum locum, in quo *εἴδη* exstat, integrum affert; Rhet. Gr. IV p. 27. 713. V p. 335. IX p. 333. 722. II p. 121. Sed haec recentiorum erat sententia; veteres dicendi auctores omnes, Anaximenes, auctor ad Herennium, Cicero, Quintilianus, alii haec *γένη*, genera, nunquam *εἴδη*, species appellant. Quare Muretus, qui in comment. ad Cic. Catil. II p. 577 sine ulla suspicione utrumque laudaverat, recte mihi vertere videtur: sunt autem rhetorices genera numero tria; neque tamen in Graecis *γένη* correxerim (quod Bekker[3] dedit), potius *εἴδη* vel *τῆς ῥητορικῆς εἴδη* glossema delendum esse puto.

Anaximenes init. duo agnoscit genera, *δημηγορικὸν* et *δικανικόν*, sed inter species, *εἴδη*, apparet *ἐγκωμιαστικὸν* et *ψεκτικὸν* et hoc fort. ex priorum quorumdam sententia. Vid. Art. script. p. 13. Sex enim illas species iam Plato ap. Diog. III, 93—94 distinxisse dicitur. Tertium genus Isocrates ceteris magis explicuit (Quintil. III, 4). Atque illa in tria genera divisio et naturae et usui veterum tam apte convenit, ut Aristoteles eam non invenisse, sed traditam primus exposuisse videatur; Aristotelem posteriores secuti sunt. Incertus auctor in Rhet. Graec. IX p. 331: *ὁ Ἀλέξανδρός φησιν, ὡς δύο ὄντων τῶν ἀνωτάτω προβλημάτων, θέσεώς τε καὶ ὑποθέσεως, καὶ τῆς μὲν θέσεως ζητήσεως οὔσης καθολικῆς ἄνευ προσώπου ὡρισμένου, ὑποθέσεως δὲ ζητήσεως ἐπὶ μέρους ἐν ὡρισμένοις προσώποις, τρεῖς αἱ διαφοραὶ κατὰ τὴν φύσιν· ζητοῦσι γὰρ ἅπαντες περὶ τῶν ἤδη γεγονότων ἢ περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι ἢ περὶ τῶν ὄντων. οὐκοῦν τῶν πολιτικῶν λόγων τρεῖς εἰσὶν ὑποθέσεις,*

ἐγκώμιον, συμβουλή, δίκη· διαφέρουσι δὲ αὗται ἀλλήλων τοῖς χρόνοις, τοῖς πράγμασι, τοῖς τέλεσι, τοῖς ἀκροαταῖς, ἐφ' ὧν οἱ λόγοι γίγνονται, quae deinde praeter *τέλη*, nam haec p. 332, 15 exciderunt, persequitur. Theo I, 11: *τῆς γὰρ ὑποθέσεως εἴδη τρία, ἐγκωμιαστικὸν ὅπερ ἐκάλουν ἐπιδεικτικὸν οἱ περὶ τὸν Ἀριστοτέλην, δικανικόν, συμβουλευτικόν.* Conf. Philolog. XVIII, 611.

pag. 1358 b 3 *ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν ἢ θεωρὸν εἶναι ἢ κριτήν*] Incertus auctor Rhet. Graec. l. l.: *τοῖς δὲ ἀκροαταῖς, ὅτι ἐν μὲν ταῖς συμβουλαῖς αὐθένται εἰσὶν οἱ ἀκροώμενοι· βουλεύονται γάρ τί αὐτοῖς πρακτέον ἐκείνοις καὶ τί μὴ πρακτέον. ἐν ταῖς δὲ δίκαις οἱ κριταί, ὡς περὶ ἰδίων σκεπτόμενοι, εἰ πέπρακται τὰ ὑπ' ἄλλων γενόμενα, κρίνουσιν, ἢ δικαίως ἢ οὔ. τὸ δὲ τῶν ἐγκωμίων εἶδος οὔτε αὐθέντας ἔχει οὔτε κριτάς, ἀλλὰ μόνον ἀκροατὰς ὅθεν καὶ ἐπιδεικτικὸν τὸ τοιοῦτον κέκληται.* Cicero part. orat. 3, 10: *aut auscultator est modo qui audit, aut disceptator, id est rei sententiaeque moderator, ita ut aut delectetur aut statuat aliquid; statuit autem aut de praeteritis ut iudex, aut de futuris ut senatus; sic tria sunt genera iudicii, deliberationis, exornationis.* Quintilianus III, 7, 1 de laude et vituperatione: *quod genus videtur Aristoteles atque eum secutus Theophrastus a parte negotiali, hoc est πραγματικῇ removisse totamque ad solos auditores relegasse, et id eius nominis, quod ab ostentatione ducitur, proprium est.*

4 *ἔστι δ' ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων*] Auctor incert l. l.: *τοῖς μὲν δὴ χρόνοις διαφέρουσιν, ὅτι· αἱ μέν [εἰσι] δίκαι [καὶ] περὶ τῶν ἤδη γεγονότων, ἡ δὲ συμβουλὴ περὶ τῶν μελλόντων, οἱ δὲ ἔπαινοι περὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν ἐσομένων· ἐπαινοῦμεν γὰρ οὐ μόνον εἴ τίς ἐστιν ἀγαθός, ἀλλὰ καὶ εἰ προσδοκῶμεν ἔσεσθαι. τῇ δὲ τῶν χρόνων διαφορᾷ ἕπεται καὶ ἡ τῶν πραγμάτων· τὰ μὲν γὰρ γέγονε πράγματα, τὰ δὲ μέλλει, τὰ δ' ἐνέστηκεν. ἔτι δ' ἐστὶ τοῦ μὲν ἐγκωμίου ἔπαινος καὶ ψόγος, τῆς δὲ δίκης ἀπολογία καὶ κατηγορία, τῆς δὲ συμβουλῆς προτροπὴ καὶ ἀποτροπή.* Conf. IV, 27—29. VI, 23.

5 *ὁ δὲ τῆς δυνάμεως ὁ θεωρός*] A, et qui articulum om. Gregor. Corinth. Rhet. VII p. 1269, reliqui addiderunt *περί,*

at haec non dependent ex verbo *κρίνων*, huius enim generis auditor non est *κριτής*, est *θεωρός*, sed ex voc. *θεωρός*, quare Gregorium et hic et supra ante *δικαστής* articulum recte om. puto; certe non video, cur ibi *οἷον ὁ δικαστής* dicatur, cum praecedat *οἷον ἐκκλησιαστής* neglecto articulo. De particula *οἷον* explicandi causa addita, nam non alius est in illo praeter *ἐκκλησιαστήν*, in hoc praeter *κριτήν*, vid. Waitzius ad Organon p. 280. Vet. transl. *qui vero de potentia velut spectator*, unde Morellius primus etiam *οἷον*, ut scilicet praecedentibus responderet, inseruit. II, 1: *ἐπεὶ δὲ ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική· καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν, ἀνάγκη* hic tertium genus deest, quod *κρίσις* ei non convenit; ubi vid. not. II, 18.

13 *χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων*] *ἑκάστοις* infra v. 21. 30. Hic si abesset *ἑκάστου*, nemo desideraret.

13 *τῷ μὲν συμβουλεύοντι ὁ μέλλων*] Demosth. *ὑπὲρ Κτησιφ.* § 192: *ἀλλὰ μὴν τὸ μὲν παρεληλυθὸς ἀεὶ παρὰ πᾶσιν ἀφεῖται καὶ οὐδεὶς περὶ τούτου προτίθησιν οὐδαμοῦ βουλήν· τὸ δὲ μέλλον ἢ τὸ παρὸν τὴν τοῦ συμβούλου τάξιν ἀπαιτεῖ. τότε τοίνυν τὰ μὲν ἤμελλεν, ὡς ἐδόκει, τῶν δεινῶν, τὰ δ' ἤδη παρῆν, ἐν οἷς τὴν προαίρεσίν μου σκόπει τῆς πολιτείας, μὴ τὰ συμβάντα συκοφάντει.* Exord. 11: *οἴομαι πάντας ὑμᾶς ὦ ἄ. Ἀ. γιγνώσκειν, ὅτι οὐ κρινοῦντες ἥκετε τήμερον οὐδένα τῶν ἀδικούντων, ἀλλὰ συμβουλευσόμενοι περὶ τῶν παρόντων. δεῖ τοίνυν τὰς μὲν κατηγορίας προέσθαι πάσας καὶ τότ' ἐν ὑμῖν λέγειν καθ' ὅτου πέπεικεν ἕκαστος ἑαυτόν, ὅταν τινὰ κρίνωμεν· εἰ δέ τίς τι χρήσιμον ἢ συμφέρον εἰπεῖν ἔχοι, τοῦτο νῦν ἀποφαίνεσθαι. τὸ μὲν γὰρ κατηγορεῖν τοῖς πεπραγμένοις ἐγκαλούντων ἐστί, τὸ δὲ συμβουλεύειν περὶ τῶν παρόντων καὶ γενησομένων προτίθεται κτλ.* Conf. 20. De pace initio: *οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι πρὸ τῶν πραγμάτων εἰώθασι χρῆσθαι τῷ βουλεύεσθαι, ὑμεῖς δὲ μετὰ τὰ πράγματα.* Utrumque locum laudavit Gaisfordus.

18 *κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα ἐπαινοῦσιν*] Notandum hoc, ne quis *καὶ γὰρ* corrigendum esse censeat.

20 *τέλος*] Posteriores haec dicunt *τελικὰ κεφάλαια*, vid.

index Rhet. Graec. Quintilianus IV, 4, 16: *Ne his quidem accesserim qui laudativam materiam honestorum, deliberativam utilium, iudicialem iustorum quaestione contineri putant, celeri magis ac rotunda usi distributione quam vera; stant enim quodammodo mutuis auxiliis omnia. Nam et in laude iustitia utilitasque tractatur et in consiliis honestas, et raro iudicialem inveneris causam, in cuius non parte aliquid eorum quae supra diximus, reperiatur.* Negligenter Aristotelem inspexit pro more suo; ut ibidem IV, 4, 1 male dicit Ar. nomine tantum alio concionalem pro deliberativa appellare, quod egregius editor defendere non debebat; raro enim dicit *δημηγορικόν*, plerumque *συμβουλευτικόν*. In Rhet. Gr. IV, 713. V, 335 haec divisio exstat

ΔΙΚΑΝΙΚΟΝ.	*ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΝ.*	*ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΝ.*
δίκαιον	*συμφέρον*	*καλόν*
	(VI, 353)	
νόμιμον		*πρέπον*
(V, 347)	*χρήσιμον*	*ἔνδοξον*
δίκαιον	*ἀναγκαῖον*	
ἔθος	*δυνατόν*	
	ῥᾴδιον	
	ἐκβησόμενον	
	(V, 350. 353)	

21 *τῷ μὲν συμβουλεύοντι τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν*] Cicero de invent. II, 51, 156: *in deliberativo autem Aristoteli placet utilitatem, nobis et honestatem et utilitatem.* Idem in secundo de oratore persequitur, sed in postremae aetatis libro part. orat. 24, 83 non recedit ab Aristotelis doctrina: *est igitur in deliberando finis utilitas.* Cf. Isocrat. Archid. 34 seqq. qui quod ibi e re est, *δίκαιον* finem esse dicit. Tacit. dial. 31: *haec sibi illi veteres persuadebant .. ut his artibus pectus implerent, in quibus de bonis ac malis, de honesto ac turpi, de iusto et iniusto disputatur; haec enim est oratori subiecta ad dicendum materia. Nam in iudiciis fere de aequitate, in deliberationibus † † de honestate dicimus, ita ut plerumque haec ipsa invicem misceantur, de quibus copiose et varie et ornate nemo dicere potest, nisi qui cognoverit naturam hu-*

manam et vim virtutum pravitatemque vitiorum et intellectum eorum, quae neque in virtutibus neque in vitiis numerantur, ubi lacunam a Mureto et Ursino rite expletam: *de utilitate, in laudationibus* recentiores non attenderunt. Anonym. in Anecd. Paris. IV, 411 Cram.: *τῆς ῥητορικῆς διελομένης ἑαυτὴν εἰς τρία, εἰς τὸ συμβουλευτικὸν καὶ δικανικὸν καὶ πανηγυρικὸν καὶ τέλος εἰπούσης εἶναι τοῦ μὲν συμβουλευτικοῦ τὸ συμφέρον, τοῦ δὲ δικανικοῦ τὸ δίκαιον, τοῦ (δὲ) πανηγυρικοῦ τὸ καλόν, καὶ ἐρωτωμένης τί τὸ ὄντως συμφέρον, τί τὸ ὄντως δίκαιον ἢ τί τὸ καλόν, αὐτὴ τοῦτο ἀγνοεῖν ὁμολογήσει, παραπέμψει δὲ ἡμᾶς τῷ πολιτικῷ φιλοσόφῳ.* Is sane *τὸ ὄντως δίκαιον καὶ συμφέρον*, minus vero *τὸ ὄντως καλὸν* disceptabit, ut melius simpliciter *τῷ φιλοσόφῳ* dixisset.

24 *ὡς χεῖρον*] Cf. Brandis Philol. IV, 45.

32 *ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέ ποτ' ἂν ὁμολογήσειεν*] Si constitutio non coniecturalis est, sed iuridicialis; quaeritur enim tum, utrum iure an iniuria res sit facta. Auctor ad Herenn. II, 13. 19.

36 *ὡς δ' οὐκ ἄδικον*] Id est, quasi vero hoc iniustum non sit, *τὸ δίκαιον*, utrum hoc iure an iniuria faciant non curant vel considerant; poterat item scribere *ὡς δὲ κἄδικον*, non solum utile, sed et iniustum esse; negationem delet Wolfius ap. Vat. p. 204, et melius sane abest; fort. fuit *ὡς δ' οὐ καλὸν ἢ ἄδικον*. Integrum comma praecedentibus verbis *τὰ μὲν ἄλλα πολλάκις προΐενται* quasi ex abundanti additum, ut interdum fieri solet inprimis in familiari sermone, ut Plat. Apolog. p. 95 (20): *οὐ γὰρ δήπου σοῦ γε οὐδὲν τῶν ἄλλων περιττότερον πραγματευομένου ἔπειτα τοσαύτη φήμη τε καὶ λόγος γέγονεν, εἰ μή τι ἔπραττες ἀλλοῖον ἢ οἱ πολλοί*, ubi vid. Engelbardt p. 156, quam abundantiam nimis severus Cobetus delevit. Nostri vero loci incommodum facile effugies, si *ὡς γὰρ* scripseris. Cf. Brandis l. l.

38 *ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες*] Cf. quem laudat Victorius, Isocr. Paneg. § 53 seq.

3 *οἷον Ἀχιλλέα*] Plat. Symp. p. 383 (179): *οὐχ ὥσπερ* pag. 1359
Ἀχιλλέα τὸν τῆς Θέτιδος υἱὸν ἐτίμησαν καὶ εἰς μακάρων νήσους ἀπέπεμψαν, ὅτι πεπυσμένος παρὰ τῆς μητρὸς ὡς

ἀποθανοῖτο ἀποκτείνας Ἕκτορα, μὴ ἀποκτείνας δὲ τοῦτον οἴκαδ' ἐλθὼν γηραιὸς τελευτήσοι, ἐτόλμησεν ἑλέσθαι βοηθήσας τῷ ἐραστῇ Πατρόκλῳ καὶ τιμωρήσας οὐ μόνον ὑπεραποθανεῖν ἀλλὰ καὶ ἐπαποθανεῖν τετελευτηκότι. Victorius. Conf. ibid. p. 439 (208). Apolog. p. 112 seq. (28).

5 *θάνατος κάλλιον*] *καλλίων* vertit vet. interpres, non male quidem, sed est ut Polit. VII, 4: *ἡ δὲ πόλις αὔταρκες* aliaque plura apud Aristotelem.

11 *πραχθήσεσθαι*] *πεπρᾶχθαι* AZ. An inde coniicere licet, in hoc quoque membro non aoristum *πραχθῆναι*, sed concinnitate observata perfectum quod infra legimus, *πεπρᾶχθαι* Aristotelem dedisse?

12 *οὐδὲ τὰ μὴ γενόμενα ἢ μὴ ἐσόμενα οὐχ οἷόν τε*] Aperte in his altera negatio *οὐχ* abundat, sed aliud interpres in libro suo legisse videtur: vertit enim *οὐδὲ τὰ γενόμενα ἢ ἐσόμενα*. Edit. princ. vero exhibet: *neque qui non fiebant aut futura erant.* Repetitam negationem ferri posse non puto; exempla quidem inter alios attulerunt Schoemannus ad Isaeum XI, 29 p. 469 seq. Dobreeus Advers. I, 544 laudans Demosth. p. 557, 5. 684, 15. 746, 25, sed haec aut alius sunt generis, aut parum certa; in Aristotele quae inveniuntur, parum probant, Ethic. Magn. I, 1 p. 1183, 33 qui auctor, si locus corruptus non est, negligens est. II, 7 fine. Eudem. VII, 13 p. 1246 b, 1: *οὐδ' . . οὔτι.* Physic. VIII, 5 p. 250, 16: *οὐ γὰρ εἰ . . οὐ κινήσει οὐδέν*, sed delendum alterum *οὐ* ex codd. De respirat. 14 p. 477 b, 22. Metaphys. *Λ* 10 p. 1075, 29. In nostro loco fortasse integrum comma *οὐχ οἷόν τε* alia manu additum est; licet tamen eum conferre cum III, 17: *οὐδ' ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα.*

14 *ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλεύοντι καὶ τῷ δικαζομένῳ καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ ἔχειν προτάσεις*] Exspectamus et hic et supra p. 1358 b, 17 *ἐπιδεικνυμένῳ*, nam verbum concinnitas flagitat neque Aristoteles *ἐπιδεικτικὸς* de homine, sed de re dicit. Tria illa verba saepius coniuncta leguntur, ut II, 18: *ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες καὶ ἐπιδεικνύμενοι καὶ ἀμφισβητοῦντες.*

17 καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες] Exspectamus καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες, primum enim exponit deliberativum genus, tum demonstrativum, denique iudiciale atque hoc ipso ordine sequitur eorum finis τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν, tum demum ἢ τὸ καλὸν ἢ τὸ αἰσχρόν, denique ἢ τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἄδικον; in praecedentibus vero quod rei magis convenit deliberativo generi iudiciale cohaeret, postremo succedit demonstrativum.

20 ἢ τὸ καλόν] Offendit ἢ et hic et postea ἢ τὸ δίκαιον, melius abesset, itaque deteriores initio quoque ponunt ἢ τὸ ἀγαθόν, quae coniectura haud mala est.

24 καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου] Vid. II, 19, ubi horum legitur expositio et accuratissime τὰ κοινὰ examinari inutile esse dicit Aristoteles: τὸ δὲ παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπεροχῆς κενολογεῖν ἐστίν. κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς τὴν χρείαν τῶν καθόλου τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων.

25 δικαίωμα] Cicero part. 28, 98: *atque eius quidem generis finis est aequitas.*

26 καὶ περὶ τῶν ἄλλων] Hoc est καλὸν et αἰσχρόν, unum enim restat genus demonstrativum; sed offendit quod ex deliberativo alterum modo ἀγαθόν, non item contrarium κακὸν ut ex iudiciali ἀδίκημα ἢ δικαίωμα, attulerit. Equidem in illis περὶ τῶν ἄλλων non nisi genera intelligenda esse puto; id vero fit, si legimus οἷον τί μεῖζον ἢ ἔλαττον ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Nihilominus vulgatam defendit expositio ipsa; cap. 7 agit περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ καὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος neque mentio ibi fit contrarii; cap. 14 περὶ ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος, tertium quod fine cap. 9 exspectamus, desideratur. Et similis locus est II, 26: τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν ἐστὶ πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι μέγα ἢ μικρόν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον ἢ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. Hoc est καλὸν ἢ αἰσχρόν. Polit. I, 2: ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἐστὶ τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν, ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. τοῦτο γὰρ πρὸς τἆλλα ζῷα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ

καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἴσθησιν ἔχειν, ubi *τῶν ἄλλων* idem esse videtur quod supra *τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν*. Nostro loco *ἀγαθὸν* genus est quod species illas tres comprehendit, et ita auctor ipse de eadem re infra II, 19 p. 1393, 11: *εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περί τε μεγέθους ἀγαθῶν καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἁπλῶς καὶ ἐλάττονος, ὥστ' ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν, οἷον τὸ συμφέρον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον, φανερὸν ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσιν*. Ergo *ἀγαθὸν* hic *τὸ καθόλου* significat, illa autem quod dixit *περὶ ἑκάστου*.

28 *περὶ ὧν*] Marg. A.: *περὶ τῶν γ̄ γενῶν τῆς ῥητορικῆς*.

29 *τρίτον δὲ περὶ ὧν αἱ δίκαι*] Hoc ordine exponit, *συμβουλευτικὸν γένος* cap. 4—8. *ἐπιδεικτικὸν* cap. 9—12. *δικανικὸν* cap. 13—15. Causam propter quam prius explicet deliberativum genus quam iudiciale, ipse tradit cap. 1. Gravioris enim illud esse momenti et honestioris; hunc ordinem servat et Anaximenes alia ratione motus; cap. 2: *καὶ πρῶτον μὲν τὰς προτροπὰς καὶ ἀποτροπὰς ἐπείπερ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις καὶ ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις ἐν τοῖς μάλιστα αὐτῶν χρῆσίς ἐστι, διέλθοιμεν ἄν*. Quod verum esse vix concedamus, vid. ad cap. 1. Cur vero medium sit demonstrativum, neque Anaximenes neque Aristoteles docet.

Cap. IV.

32 *ὅσα ἐνδέχεται*] Vid. supra ad cap. 2. Ethic. Nic. III, 4 seqq. ubi *προαίρεσιν* et *βουλευτὸν* accurate exponit et multa quae huc pertinent, leguntur. VI, 2: *οὐθεὶς δὲ βουλεύεται περὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν*. VI, 7 p. 1141 b, 10. Magn. Mor. I, 34. Cicero de orat. II, 82, 336: *sed quid fieri possit aut non possit, quidque etiam sit necesse aut non sit, in utraque re maxime est quaerendum; inciditur enim omnis deliberatio, si intelligitur non posse fieri aut si necessitas affertur; et qui id docuit, non videntibus aliis, is plurimum vidit*. Isocrat. de pace § 8: *χρὴ δὲ τοὺς νοῦν ἔχοντας περὶ μὲν ὧν ἴσασι μὴ βουλεύεσθαι (περίεργον*

γάρ) ἀλλὰ πράττειν ὡς ἐγνώκασι, περὶ ὧν δ' ἂν βουλεύωνται, μὴ νομίζειν εἰδέναι τὸ συμβησόμενον, ἀλλ' ὡς δόξῃ μὲν χρωμένους, ὅ τι ἂν τύχῃ δὲ γενησόμενον, οὕτω διανοεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὧν ὑμεῖς οὐδέτερον τυγχάνετε ποιοῦντες, ἀλλ' ὡς οἷόν τε ταραχωδέστατα διάκεισθε.

6 ἐμφρονεστέρας] Vet. transl. *illustrioris,* unde Morelius interpretem ἐμφανεστέρας legisse putat; supra cap. 2 ubi de locis communibus loquitur rhetoricae propriis, qui oppositi sunt εἴδεσι vel ταῖς καθ' ἕκαστον γένος ἰδίαις προτάσεσιν dicit: κἀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστιν. Artem ipsam politicam quasi maiori mente praeditam praedicat et ἐμφρονεστέραν dicit ex Platonis animo, cui rhetorica ἄλογος τριβή, ergo ἄφρων est, quae ipsa erat ἐμφανεστάτη. Plat. Tim. p. 48 A: ὑπὸ πειθοῦς ἔμφρονος. pag. 1359 b

7 πολλῷ δὲ πλείω] Ex Aristotelis doctrina praeter κοινοὺς τόπους rhetoricae nihil proprium est; sed concessit etiam τὰ ἐνθυμήματα τὰ κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις, id est τὰ εἴδη vel τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις τῶν γενῶν. — Non male δὲ legitur, cum haec altera sententia sic maiorem contineat vim; sed concinnitatem membrorum restituit A qui τε praestat, et ita vet. interpres, item C. Conf. Brandis Philol. IV, 46.

8 πρότερον] Cap. 2 p. 1356, 31.

10 ἀναλυτικῆς] Vet. transl. *dialectica* ut supra cap. 2: ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν οἷον παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικήν.

11 τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις] Quod non modo τὸ πιθανόν, sed etiam τὸ φαινόμενον πιθανὸν considerat, cap. 1 fine. Male igitur in marg. Ven. πολιτικοῖς (non ex libris, sed ex coniectura) notatum legitur. Vid. ad p. 1356 b, 1. Conf. Brandis Philol. IV, 46.

15 τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων] Vet. transl.: *eo quod transgrediatur insuper instituendo* h. e. eo quod si haec exstruit et munit, in alias disciplinas transit.

19 περὶ ἃ ἀγορεύουσιν] ὧν A suprascripto ἅ. Auctor si

genetivum praetulisset, simpliciter ni fallor, *περὶ ὧν βουλεύονται πάντες καὶ ἀγορεύουσιν* scripsisset.

20 *πέντε τὸν ἀριθμὸν*] Theon progymn. cap. 12 p. 248 ed. Walz.: *εἶτα ἐκ τῆς περιοχῆς, ὅτι λόγῳ μὲν καὶ τῷ δοκεῖν ἕν τι μέλλει τῇ πόλει χαρίζεσθαι τὸ πολιτεύεσθαι, ἔργῳ δὲ πολλά ἐστι. κατὰ γὰρ τοὺς περὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἀνάγκη τὸν πολιτευόμενον περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης συμβουλεῦσαι καὶ περὶ πόρου χρημάτων καὶ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας καὶ περὶ τῶν εἰσαγωγίμων καὶ ἐξαγωγίμων, καὶ περὶ νομοθεσίας τε καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων.* Negligentius Syrianus Rhet. Gr. IV p. 722: *πᾶσα δὲ συμβουλή, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, περὶ τούτων γίνεται γενικῶς περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, περὶ πόρου χρημάτων, περὶ εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς χρημάτων, περὶ οἰκισμοῦ πόλεως ἢ κατασκαφῆς, περὶ μεταναστάσεως, περὶ νόμων, περὶ τιμῆς.* Sopater ibidem p. 743: *κεῖται καθόλου τὸ συμφέρον ἐν κτήσει ἀγαθῶν ἢ φυλακῇ τούτων ἢ ἀποβολῇ τῶν κακῶν . . τοῦ δὲ συμφέροντος τὸ μὲν εἰς τοὺς κειμένους ἐστὶ νόμους, τὸ δὲ εἰς τοὺς πολεμίους, τὸ δὲ εἰς κτῆσιν καὶ φόρων καὶ χρημάτων καὶ συμμάχων, τὸ δὲ εἰς ἐξαγωγίμων τε καὶ εἰσαγωγίμων καὶ ἱερῶν καὶ ἀναθημάτων κατάστασιν.* Haec vero magis Anaximenem quam Aristotelem sequuntur; ille enim cap. 2: *συμφέρον δ' ἐστὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν φυλακὴ ἢ τῶν μὴ προσόντων κτῆσις ἢ τῶν ὑπαρχόντων κακῶν ἀποβολὴ ἢ τῶν προσδοκωμένων γενήσεσθαι βλαβερῶν διακώλυσις.* et cap. 3 in deliberativo genere haec esse oratori notanda dicit: *περὶ ἱερῶν, περὶ νόμων καὶ τῆς πολιτικῆς παρασκευῆς, περὶ τῶν πρὸς ἄλλας πόλεις συμμαχιῶν καὶ συμβολαίων, περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, περὶ πόρου χρημάτων,* ubi vid. adn. p. 118.

22 *καὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων*] Conf. Demosth. pro Ctesiph. p. 276 § 145.

23 *περὶ μὲν πόρων*] Conf. Demosth. *περὶ συμμοριῶν* § 24—30. Phil. I § 29. Olynth. I § 19. Anaximenes cap. 3.

24 *τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν*] Sic A, ut p. 1360, 38 et alibi, *συμβουλεύσειν* ceteri.

33 *περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης*] Vid. Isocrat. Pane-

gyricus, Philippus, Symmachicus, Archidamus, Demosthenis orationes Philipp. Thucyd. I, 32—36. 37—43. 73—78. 80—86. Conf. infra II, 22.

34 *ὁπόση τε ὑπάρχει*] Vid. Isocrat. Archid. § 58—69. Antidos. de imperatoris virtutibus § 117 seqq.: *πρῶτον μὲν δύνασθαι γνῶναι πρὸς τίνας πολεμητέον καὶ τίνας συμμάχους ποιητέον· ἀρχὴ γὰρ αὕτη στρατηγίας ἐστίν, ἧς ἢν διαμάρτῃ τις, ἀνάγκη τὸν πόλεμον ἀσύμφορον καὶ χαλεπὸν καὶ περίεργον εἶναι.*

35 *ὑπάρξαι*] Conf. Brandis Phil. IV, 44. Nil mutandum.

5 *ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίγνεσθαι πέφυκεν*] pag. 1360
Saepius Aristoteli repetita sententia.

6 *περὶ φυλακῆς τῆς χώρας*] Xenoph. Mem. III, 6, 10: *ἀλλά τοι περί γε φυλακῆς τῆς χώρας οἶδ' ὅτι σοι μεμέληκεν καὶ οἶσθα ὁπόσαι τε φυλακαὶ ἐπίκαιροί εἰσι καὶ ὁπόσαι μή, καὶ ὁπόσοι τε φρουροὶ ἱκανοί εἰσι καὶ ὁπόσοι μή εἰσι, καὶ τὰς μὲν ἐπικαίρους φυλακὰς συμβουλεύσεις μείζονας ποιεῖν, τὰς δὲ περιττὰς ἀφαιρεῖν.*

12 *περὶ τροφῆς*] Ut Demosthenes in Leptinea de frumento ex Ponto Athenas importato.

καὶ ποία ἡ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ εἰσαγώγιμος] Ut supra de copiis v. 34: *ὁπόση* . . *καὶ ποία*, de custodia v. 7: *τὸ πλῆθος* . . *καὶ τὸ εἶδος*, et supra v. 24: *προσόδους* . . *τίνες καὶ πόσαι*, sed h. l. exspectamus potius quantitatem quam qualitatem indicari; quae enim exportanda sint et importanda, deinde attinguntur; id omisso *ποία* fit, repetendum enim *πόση*; articulus *ἡ*, nisi post *καί* repetitur, item melius abest. Hoc alii sensisse videntur; vetus enim interpres vertit quod in margine A exstat: *καὶ πόση τε αὐτόθι γινομένη, καὶ πόση εἰσαγώγιμος*. In quibus et particulae positio et ter repetitum *πόση* displicet; *αὐτοῦ* adverbii loco positum probandum esse videtur, neque *αὐτῇ* vel *αὐτόθι* scribendum. *τίνων* cum res, non homines ad quos *πρὸς τούτους* referas, significet, ut neque repetitio fiat et omnia cohaereant, coniicias *καὶ εἰσαγώγιμος* delendum esse, aut corrigendum *πόση δαπάνη ἱκανὴ τῇ πόλει καὶ ποία, ἡ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ ἡ εἰσαγώγιμος, καὶ τίνων ἐξαγωγῆς δέονται.* postremis tribus ver-

bis deletis, τ' om. B C. Sed haec quoque improbabilia sunt, neque tentandum quod in A traditum legimus.

19 *περὶ νομοθεσίας*] Demosth. adv. Leptinem, in Androtionem, Aristocrat., Timocratem. Isocrat. Antid. § 79—83., quem irridet Aristot. Nicom. Eth. X, 10.

24 *καὶ ἀνιέμεναι καὶ ἐπιτεινόμεναι*] Polit. V, 1 item de civitatibus: *ἵνα ἐπιταθῶσιν ἢ ἀνεθῶσιν*. Nicom. VI, 1: *ἐπιτείνει καὶ ἀνίησιν*.

26 *τέλος ἥξει εἰς ὀλιγαρχίαν*] Polit. V, 5.

27 *ὥσπερ καὶ ἡ γρυπότης*] Eadem de Republ. V, 9: *παρὰ πάντα δὲ ταῦτα δεῖ μὴ λανθάνειν, ὃ νῦν λανθάνει τὰς παρεκβεβηκυίας πολιτείας, τὸ μέσον· πολλὰ γὰρ τῶν δοκούντων δημοτικῶν λύει τὰς δημοκρατίας καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν τὰς ὀλιγαρχίας. οἱ δ' οἰόμενοι ταύτην εἶναι μίαν ἀρετὴν ἕλκουσιν εἰς τὴν ὑπερβολήν, ἀγνοοῦντες ὅτι καθάπερ ῥίς ἐστι παρεκβεβηκυῖα μὲν τὴν εὐθύτητα τὴν καλλίστην πρὸς τὸ γρυπὸν ἢ τὸ σιμόν, ἀλλ' ὅμως ἔτι καλὴ καὶ χάριν ἔχουσα πρὸς τὴν ὄψιν, οὐ μὴν ἀλλ' ἐὰν ἐπιτείνῃ τις ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ὑπερβολήν, πρῶτον μὲν ἀποβαλεῖ τὴν μετριότητα τοῦ μορίου, τέλος δ' οὕτως ὥστε μηδὲ ῥῖνα ποιήσει φαίνεσθαι διὰ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐναντίων· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ περὶ τῶν ἄλλων μορίων. συμβαίνει δὴ τοῦτο καὶ περὶ τὰς ἄλλας πολιτείας. καὶ γὰρ ὀλιγαρχίαν καὶ δημοκρατίαν ἔστιν ὥστ' ἔχειν ἱκανῶς, καίπερ ἐξεστηκυίας τῆς βελτίστης τάξεως· ἐὰν δέ τις ἐπιτείνῃ μᾶλλον ἑκατέραν αὐτῶν, πρῶτον μὲν χείρω ποιήσει τὴν πολιτείαν, τέλος δ' οὐδὲ πολιτείαν. διὸ δεῖ τοῦτο μὴ ἀγνοεῖν τὸν νομοθέτην καὶ τὸν πολιτικόν, ποῖα σώζει τῶν δημοτικῶν καὶ ποῖα φθείρει τὴν δημοκρατίαν καὶ ποῖα τῶν ὀλιγαρχικῶν τὴν ὀλιγαρχίαν.*

Hoc exemplum utrumque et *τὸ γρυπὸν* et *τὸ σιμόν*, veluti democratiam optimum statum transgredi et vitium vel *παρέκβασιν* esse ostendit; iam cum *δημοκρατία* et *ἀνιεμένη σφόδρα* et *ἐπιτεινομένη* ipsa se perdat, minus apte de adunco et simo dicitur *οὐ μόνον ἀνιέμενα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον*, non enim id agitur, neque eo sensu *ἀνίεσθαι* modo adhibitum est; sufficit enim haec verba posuisse: *ὥσπερ καὶ*

ἡ γρυπότης καὶ ἡ σιμότης σφόδρα γρυπὴ γινομένη ἢ σιμὴ οὕτω διατίθεται.

32 *θεωροῦντι*] Verbum auctori frequentissimum, sed h. l. satis superfluum, nec nisi *θεωροῦντα* scripseris, facile ceteris construendum.

32 *τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι*] Ethic. Nicom. X, 10. Polit. IV, 2 et quae rem pluribus exponunt, 12—3.

34 *αἱ τῆς γῆς περίοδοι*] Intelligit non modo terrae peregrinationes, sed libros et commentarios in quibus, loci, mores hominum, leges, alia descripta erant, quod Victorius probat Arist. Meteor. I, 13: *δῆλον δὲ τοῦτο τοῖς θεωμένοις τὰς τῆς γῆς περιόδους· ταύτας γὰρ ἐκ τοῦ πυνθάνεσθαι παρ' ἑκάστων οὕτως ἀνέγραψαν, ὅσων μὴ συμβέβηκεν αὐτόπτας γενέσθαι τοὺς λέγοντας.* Sic Eudoxi tabulae *γῆς περίοδος*, aliaque.

36 *τὰς τῶν . . γραφόντων ἱστορίας*] Sic A, ut constructio mutetur et infinitivus *χρησίμους εἶναι* intelligatur; quod cum satis sit rarum, ceteros *αἱ . . ἱστορίαι* correxisse mirum non est.

38 *περὶ ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν*] *δεῖ προτάσεις τὸν* Vahlen. Ut supra p. 1359 b, 18: *σχεδὸν γὰρ περὶ ὧν βουλεύονται πάντες* . . dixit, sic h. l. simpliciter *περὶ ὧν μὲν οὖν δεῖ συμβουλεύειν* exspectamus; si quid vero in verbis mutandum est, *λέγειν* pro *ἔχειν* reponi sufficit.

2 *λέγωμεν*] *λέγομεν* A, ut II, 4 p. 1380 b, 35 ubi vid., pag. 1360 b contra supra p. 1355 b, 24 deteriores reddunt indicativum; ut in Platone sic in Aristotele saepissime optimi libri variant, conf. var. lect. Physic. V, 3. VIII, 8 ubi et Themistius *λέγομεν νῦν.* Meteor. II, 3 p. 339 b, 37. 340 b, 5. De sensu 1 p. 437, 6. 439, 17. Polit. IV, 16 p. 1300 b, 35. Poetic. 1. Sic infra I, 10 p. 1360 b, 30 A *εἴπομεν* pro *εἴπωμεν.*

Cap. V.

6 *ἥ τ' εὐδαιμονία καὶ τὰ μόρια αὐτῆς*] Ethic. Nic. I, 2: *λέγωμεν δ' ἀναλαβόντες ἐπειδὴ πᾶσα γνῶσις καὶ προαίρεσις ἀγαθοῦ τινὸς ὀρέγεται, τί ἐστιν οὗ λέγομεν τὴν πολιτικὴν ἐφίεσθαι καὶ τί τὸ πάντων ἀκρότατον τῶν*

πρακτῶν ἀγαθῶν. ὀνόματι μὲν οὖν σχεδὸν ὑπὸ τῶν πλείστων ὁμολογεῖται· τὴν γὰρ εὐδαιμονίαν καὶ οἱ πολλοὶ καὶ οἱ χαρίεντες λέγουσιν, τὸ δ' εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν ταὐτὸν ὑπολαμβάνουσι τῷ εὐδαιμονεῖν. Isocrat. Nicocl. § 32: οὕτως ὁσίως καὶ καλῶς ἐπεμελήθην τῶν πραγμάτων ὥστε μηδὲν ἐλλείπειν ἐξ ὧν οἷόν τ' ἦν αὐξηθῆναι καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν ἐπιδοῦναι τὴν πόλιν. § 10.

8 τὰ μόρια ταύτης] Quidni et hic αὐτῆς, ut v. 7. 19.

12 μεῖζον] μείζον' rec. A, Toupius ap. Gaisford, at sic εὐδαιμονίᾳ ipsi maior et minor gradus inesse dicitur; intellige: ἢ τῶν μορίων τι.

14 ἔστω δὴ εὐδαιμονία] Quam ipse in Ethic. Nicom. primo libro multis verbis confirmavit definitionem: εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ' ἀρετὴν τελείαν, cf. cap. 13, non memorat, sed alias priorum vulgo acceptas, neque enim hic res erat disceptanda, congerit. In Plat. defin. quae feruntur, p. 568 (412) haec exstant: εὐδαιμονία ἀγαθὸν ἐκ πάντων ἀγαθῶν συγκείμενον. δύναμις αὐτάρκης πρὸς τὸ εὖ ζῆν. τελειότης κατ' ἀρετήν. ὠφέλεια αὐτάρκης ζῴου. Plut. de aud. poet. p. 24 F: οἱ φιλόσοφοι λέγουσι (εὐδαιμονίαν) τὴν παντελῆ τῶν ἀγαθῶν ἕξιν ἢ κτῆσιν ἢ καὶ τελειότητα βίου κατὰ φύσιν εὐροοῦντος. ubi conf. Wyttenb. Prior finis iam Aristoteli notus, Ethic. Nicom. I, 9. Alexand. Aphrod.: ὅτι οὐκ αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν. p. 253, 6 Sylb.: ἔτι εἰ αἱ κοιναὶ περὶ εὐδαιμονίας ἔννοιαι αὐτάρκειάν τε αὐτὴν ζωῆς τίθενται· ἀνεπιδεῆ γὰρ τὸν εὐδαίμονα προειλήφασι καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τὸ ἔσχατον τῶν ὀρεκτῶν ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ζῆν κατὰ φύσιν καὶ τὸν κατὰ φύσιν βίον εὐδαιμονίαν λέγουσι, πρὸς δὲ τούτοις τὸ εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ βιοῦν καὶ τὴν εὐζωίαν εὐδαιμονίαν φασὶν εἶναι, πρὸς μηδὲν δὲ τούτων αὐτάρκης ἡ ἀρετή, οὐδ' ἂν πρὸς εὐδαιμονίαν αὐτάρκης εἴη. Stoicorum definitiones vid. ap. Stob. ecl. eth. p. 138 seqq. Epicureorum ap. Wyttenb. ad Plut. p. 135 C.

15 αὐτάρκεια] Cf. Eth. Nic. I, 5. X, 7.

16 εὐθενία] εὐσθένεια libri, unde εὐθένεια Morelius correxit, εὐθηνία Bekker.

19 αὐτῆς εἶναι μέρη εὐγένειαν] Quas hic nullo, ut

videtur, ordine proponit partes beatitudinis, alio statim exponit; saepius in id genus locis haereas; alii enim egregie sibi respondent, in aliis auctor ipse, non sine causa, ordinem invertit,*) tertii denique, quibus noster addendus est, pleraque confundunt; et nostro quidem loco ter eadem referuntur bona, primum quasi casu oblata, deinde ex divisione, denique ipsa rerum singularum sequitur expositio, quae quomodo differant, haec tabula ostendit:

v. 19—24:	v. 26—30:	v. 31 seqq.:
εὐγένεια,	*τὰ περὶ ψυχήν,*	*εὐγένεια,*
πολυφιλία,	*τὰ περὶ σῶμα,*	*εὐτεκνία,*
χρηστοφιλία,	*τὰ ἐκτός,*	*πολυτεκνία,*
πλοῦτος,	|	*πλοῦτος,*
εὐτεκνία,	*εὐγένεια,*	*εὐδοξία,*
πολυτεκνία,	*φίλοι,*	*τιμή,*
εὐγηρία,	*χρήματα,*	*σώματος ἀρεταί,*
ἔτι αἱ τοῦ σώματος ἀρεταί,	*τιμή,*	*ὑγίεια,*
ὑγίεια,	*ἔτι δὲ δυνάμεις,*	*κάλλος,*
κάλλος,	*τύχη.*	*ἰσχύς,*
ἰσχύς,		*μέγεθος,*
μέγεθος,		*ἀγωνιστικὴ ἀρετή,*
δύναμις ἀγωνιστική,		*εὐγηρία,*
δόξα,		*πολυφιλία,*
τιμή,		*χρηστοφιλία,*
εὐτυχία,		*εὐτυχία,*
ἀρετή.		*ἀρετή.*

---

*) Exemplum dilucidum est Sophist. el. cap. 4 p. 166 b, 21: *τῶν δ' ἔξω τῆς λέξεως παραλογισμῶν εἴδη ἐστὶν ἑπτά, ἓν μὲν παρὰ τὸ συμβεβηκός, δεύτερον δὲ τὸ ἁπλῶς . . . τρίτον δὲ τὸ παρὰ τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν, τέταρτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον, πέμπτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν, ἕκτον δὲ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον τιθέναι, ἕβδομον δὲ τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν.* Sed Aristoteles hunc ordinem dedit: *τέταρτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν, πέμπτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον*, hoc enim ordine infra p. 167 singula exponit denuo quae cohaerent indicans v. 37: *οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ ἑπόμενον καὶ παρὰ τὸ μὴ αἴτιον λόγοι τοιοῦτοί εἰσιν.* Etiam in seqq. ubi haec solvit p. 168 b, 22 et p. 181 praecedit: *παρὰ τὸ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρχῇ.*

Qua in re corporis bona externis circumdata legi non sine ratione mireris; quodsi primo loco v. 22 verba *δόξαν, τιμήν, εὐτυχίαν* post *εὐγηρίαν* ponantur, apte omnia cohaerent. Praecedunt externa, sequuntur corporis bona, agmen claudit *ἀρετή*; iam explicat hunc ordinem dicens et interna, animi scilicet et corporis, et externa esse bona. Sed *εὐγηρία*, quae ex utroque genere constat (p. 1361 b, 26—35) et transitum facit, Aristotelem istum ordinem instituisse indicare videtur. Si *πλοῦτον* v. 20 omiseris, neque hoc vertit Muretus, primum sex enumerantur partes homini propiores, quibus corporis virtutes apte succedunt, tum externa sequuntur bona, postremo ipsa *ἀρετή*, quare Aristotelem hunc ordinem dedisse censeas: *ἔτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς, πλοῦτον, δόξαν, τιμήν, εὐτυχίαν, ἀρετήν.* Singulas corporis virtutes hic enumerare neque opus fuit, cum infra p. 1361, 3 referantur, et a sequentibus non distinctae nexum interrumpunt. Sed ne quid temere h. l. transponamus, ipsa expositio nos monet, in qua item corporis bona externis interposita inveniuntur eademque ratione *εὐτυχία* excipit *ἀρετήν.*

23 *ἀρετήν*] Praeter AZ ceteri omnes, etiam vet. transl., addunt verba: *ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς, φρόνησιν, ἀνδρίαν, δικαιοσύνην, σωφροσύνην*, quae Platonis, non Aristotelis est virtutis divisio; hic enim infra cap. 9: *μέρη δ' ἀρετῆς δικαιοσύνη, ἀνδρία, σωφροσύνη, μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πρᾳότης, φρόνησις, σοφία*; praeterea capitis finis nil nisi *ἀρετὴν* notatam esse ab Aristotele docet, denique displicet *ἢ καί*, item *ἀνάγκη αὐτῆς εἶναι μέρη . . . ἀρετὴν ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς.* — Om. Bekker[3].

25 *τά τ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά*] Polit. VII, 1. Ethic. Nicom. I, 8: *νενεμημένων δὴ τῶν ἀγαθῶν τριχῇ καὶ τῶν μὲν ἐκτὸς λεγομένων, τῶν δὲ περὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, τὰ περὶ ψυχὴν κυριώτατα λέγομεν καὶ μάλιστα ἀγαθά.* Saepius in Platonis dialogis haec invenitur divisio, Phileb. p. 213—215 (48). Alcib. I p. 362 (130). Legg. p. 319 (697). 357 (717). 370 (724). 403 (744). Epist. p. 487 (355). Anaximenes Rhet. cap. 2: *διαιρήσεις δὲ τὸ συμφέρον τοῖς μὲν ἰδιώταις εἰς σῶμα καὶ ψυχὴν καὶ τὰ ἐπίκτητα. σώματι μὲν οὖν ἐστὶ συμφέρον ῥώμη, κάλλος*

ὑγίεια, ψυχῇ δὲ ἀνδρία σοφία δικαιοσύνη, τὰ δ' ἐπίκτητα φίλοι χρήματα κτήματα. Rhet. Gr. IV, 738. Auct. ad Herenn. III, 10. Cic. Tuscul. V, 30: *tria genera bonorum, maxima animi, secunda corporis, externa tertia, ut Peripatetici, nec multo veteres Academici secus.* V, 27. de Finib. III, 13. Top. 23. Part. orat. 22. Ab his transiit ad grammaticos, ut ad Varronem de l. lat. p. 402 seq.

28 *δυνάμεις*] *δύναμιν*, civilem potentiam, intelligere videtur, diversam ab iis quae dixit *καὶ χρήματα καὶ τιμή*, infra non explicatam. Auct. ad Her. III, 10: *rerum externarum sunt ea quae casu aut fortuna secunda aut adversa accidere possunt ut genus, educatio, divitiae, potestates, gloriae, civitas, amicitiae et quae huiusmodi sunt et ea quae his sunt contraria.* Ethic. Eudem. VIII, 15: *τιμὴ καὶ πλοῦτος καὶ σώματος ἀρεταὶ καὶ εὐτυχίαι καὶ δυνάμεις ἀγαθὰ μὲν φύσει ἐστίν, ἐνδέχεται δ' εἶναι βλαβερά τισι διὰ τὰς ἕξεις.*

30 *οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλέστατος ὁ βίος εἴη*] Sic et vet. tr. sed A om. *ἄν*, et *εἴη* corr. Fuit igitur *ἐστί* vel *ἔσται*.

31 *εὐγένεια*] Isocrat. Panegyr. § 23—25. Plat. Menex. p. 382 seq. (237). Demosth. *περὶ παραπρ.* § 261. Epitaph. § 4. Hermann Lehrb. der gr. Staatsalt. 8, 6. Westermann Quaest. Dem. II, 56. Plato quomodo hac fabula *τῶν αὐτοχθόνων* in republica sua ad virtutem efficiendam sit usus, vide III, 159 (414 St.).

32 *ἐπιφανεῖς*] Displicet hoc loco positum vocabulum, quod statim repetitur, et ipsum *ἡγεμόνας* eos *γνωρίμους* fuisse ostendit.

34 *ἰδίᾳ δὲ εὐγένεια*] Isocrat. Helen. § 44. de Paridis iudicio, quod Helenam et Iunonis imperio et Minervae virtuti praetulerit: *ἠπίστατο γὰρ τὰς μὲν ἄλλας εὐτυχίας ταχέως μεταπιπτούσας, τὴν δ' εὐγένειαν ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς παραμένουσαν, ὥστε ταύτην μὲν τὴν αἵρεσιν ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ γένους ἔσεσθαι, τὰς δ' ἑτέρας δωρεὰς ὑπὲρ τοῦ χρόνου μόνον τοῦ καθ' αὑτόν.* Sed vix aliud magis idoneum exemplum, quod paucis tam multa comprehendat, inveniatur, quam quod idem Isocrates de Euagora § 71: *τί γὰρ ἀπέλιπεν εὐδαιμονίας, ὃς τοιούτων μὲν προγόνων ἔτυχεν οἵων οὐδεὶς ἄλλος, πλὴν εἴ τις ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐκείνῳ*

γέγονεν, τοσοῦτον δὲ καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ γνώμῃ τῶν ἄλλων διήνεγκεν, ὥστε μὴ μόνον Σαλαμῖνος, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀσίας ἁπάσης ἄξιος τυραννεῖν, κάλλιστα δὲ κτησάμενος τὴν βασιλείαν ἐν ταύτῃ διετέλεσε τὸν βίον, θνητὸς δὲ γενόμενος ἀθάνατον τὴν περὶ αὑτοῦ μνήμην κατέλιπε, τοσοῦτον δ' ἐβίω χρόνον, ὥστε μήτε τοῦ γήρως ἄμοιρος γενέσθαι μήτε τῶν νόσων μετασχεῖν τῶν διὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν γιγνομένων, πρὸς δὲ τούτοις ὃ δοκεῖ σπανιώτατον εἶναι καὶ χαλεπώτατον, εὐπαιδίας τυχεῖν ἅμα καὶ πολυπαιδίας, οὐδὲ τούτου διήμαρτεν, ἀλλὰ καὶ τοῦτ' αὐτῷ συνέπεσεν. καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι τῶν ἐξ αὑτοῦ γεγονότων οὐδένα κατέλιπεν ἰδιωτικοῖς ὀνόμασι προσαγορευόμενον, ἀλλὰ τὸν μὲν βασιλέα καλούμενον, τοὺς δὲ ἄνακτας, τὰς δὲ ἀνάσσας. Habes in his omnia fere congesta, quae Aristoteles enumerat. Isocrat. Euag. 13. Nicocl. 42.

35 *γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν*] Is enim civis erat Atheniensis qui *γνήσιος ἐξ ἀμφοῖν* natus est. Vid. quos laudat Hermann gr. Staatsalt. p. 253. Nota sunt quae de Demosthene Aeschines dicit, de hoc ille; sic Cicero a Catilina et Torquato inquilinus dicebatur. Isocr. Nicocl. § 42.

36 *τούς τε πρώτους γνωρίμους*] Accusativus non habet quo referatur, neque *γεγονέναι* ex v. 33 aliis in medio positis repetere licet, unde id vel simile verbum excidisse apparet.

pag. 1361 1 *εὐτεκνία*] Stoici apud Stob. ecl. eth. p. 130: *ἔστι δὲ ἡ μὲν εὐτεκνία χρῆσις τέκνων κατὰ φύσιν ἔχουσα σπουδαία.*

1 *τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία, νεότης ἂν ᾖ πολλὴ καὶ ἀγαθή*] Aut scribendum *εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία*, ut statim sequitur *ἰδίᾳ δὲ εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία*, aut quod praestat, delendum *εὐτεκνία*; utrumque enim praecedit et intelligitur; additum *πολλὴ* solam *εὐτεκνίαν* stare non posse docet.

2 *ἀγαθὴ δὲ κατ' ἀρετὴν σώματος, οἷον μέγεθος κάλλος ἰσχὺν δύναμιν ἀγωνιστικήν*] *κατ' ἀρετὴν* in abstracto positum pro singulis virtutibus ut infra: *θηλειῶν δὲ ἀρετὴ σώματος μὲν κάλλος καὶ μέγεθος*, item *σώματος δὲ ἀρετὴ ὑγίεια*, ubi singulas virtutes enumerat; sed in his omnibus

praestat multitudinis numerus, neque dubito quin in postremo necessario *ἀρεταὶ* sit reponendum; praeterea nullam video rationem, qua motus hic non idem quod supra et infra legitur, scripserit: *οἷον ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχύν, μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστικήν.*

6 *θηλειῶν δὲ ἀρετή*] Desideratur masculorum definitio hoc loco; supra enim eorum virtutes enumeravit.

7 *κάλλος*] Isocr. Helen. § 54—58.

7 *μέγεθος*] Ethic. Nic. IV, 7: *ἐν μεγέθει γὰρ ἡ μεγαλοψυχία ὥσπερ καὶ τὸ κάλλος ἐν μεγάλῳ σώματι, οἱ μικροὶ δ' ἀστεῖοι καὶ σύμμετροι, καλοὶ δ' οὔ.* Poetic. 7: *τὸ γὰρ καλὸν ἐν μεγέθει καὶ τάξει ἐστί.* Polit. VII, 4: *θείας γὰρ δὴ τοῦτο δυνάμεως ἔργον ἥτις καὶ τόδε συνέχει τὸ πᾶν, ἐπεὶ τό γε καλὸν ἐν πλήθει καὶ μεγέθει εἴωθε γίνεσθαι.* Conf. Ed. Müller Gesch. der Theorie der Kunst II, 102.

8 *φιλεργία ἄνευ ἀνελευθερίας*] Ethic. Nic. IV, 1: *τὴν ἀνελευθερίαν προσάπτομεν ἀεὶ τοῖς μᾶλλον ἢ δεῖ περὶ χρήματα σπουδάζουσιν.* Top. III, 2: *φιλοπονεῖν ἀρνούμεθα ἵν' εὐφυεῖς εἶναι δόξωμεν.* Isocrat. *πρὸς Νικοκλέα* § 45: *ὅλως γὰρ εἰ θέλοιμεν σκοπεῖν τὰς φύσεις τὰς τῶν ἀνθρώπων, εὑρήσομεν.... δοκοῦντας καρτερικοὺς καὶ φιλοπόνους εἶναι τοὺς τῶν δεόντων τι ποιοῦντας.*

10 *ὅσοις γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα ὥσπερ Λακεδαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσι*] Polit. II, 9: *ἔτι δ' ἡ περὶ τὰς γυναῖκας ἄνεσις καὶ πρὸς τὴν προαίρεσιν τῆς πολιτείας βλαβερὰ καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν πόλεως. ὥσπερ γὰρ οἰκίας μέρος ἀνὴρ καὶ γυνή, δῆλον ὅτι καὶ πόλιν ἐγγὺς τοῦ δίχα διῃρῆσθαι δεῖ νομίζειν εἴς τε τὸ τῶν ἀνδρῶν πλῆθος καὶ τὸ γυναικῶν, ὥστ' ἐν ὅσαις πολιτείαις φαύλως ἔχει τὰ περὶ τὰς γυναῖκας, τὸ ἥμισυ τῆς πόλεως εἶναι δεῖ ἀνομοθέτητον, ὅπερ ἐκεῖ συμβέβηκεν.* et quae plura ibi de hac re exponit, et I, 13 fine primi libri; sed ante nostrum iam Plato plus dimidia esse parte asseverans Legg. VI, 781 (468 Bkk.): *οὐ γὰρ ἥμισυ μόνον ἐστίν, ὡς δόξειεν ἂν τὸ περὶ τὰς γυναῖκας ἀκοσμήτως περιορώμενον, ὅσῳ δὲ*

ἡ θήλεια ἡμῖν φύσις ἐστὶ πρὸς ἀρετὴν χείρων τῆς τῶν ἀρρένων, τοσούτῳ διαφέρει πρὸς τὸ πλέον ἢ διπλάσιον εἶναι. et Rep. de eadem re V, 449 (216): μέγα γάρ τι οἰόμεθα φέρειν καὶ ὅλον εἰς πολιτείαν ὀρθῶς ἢ μὴ ὀρθῶς γιγνόμενον. Conf. legg. I, 637 (204). Hermann Staatsalterth. § 26, 20.

12 νομίσματος πλῆθος] Pol. I, 9: καὶ γὰρ τὸν πλοῦτον πολλάκις τιθέασι νομίσματος πλῆθος διὰ τὸ περὶ τοῦτ' εἶναι τὴν χρηματιστικὴν καὶ τὴν καπηλικήν.

13 κτῆσις, ἔτι δὲ] A apud Victorium et vet. tr.: κτῆσις καὶ πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων, ἔτι δέ.

19 ὅρος δὲ ἀσφαλείας μὲν τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτῆσθαι] Quae necessaria sunt in divitiis possidendis: ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα, inverso ordine explicat; restat tertium ἀσφαλῆ quod postremum est; itaque μὲν non habet quod indicet, at verum esset, si quatuor notasset: ταῦτα δὲ πάντα καὶ οἰκεῖα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα; recte enim pergeret: ὅρος δὲ ἀσφαλείας μὲν τὸ . . τοῦ δὲ οἰκεῖα. Verum tamen illa verba: τοῦ τε οἰκεῖα εἶναι ἢ μὴ idem quod ἐφ' αὐτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν αὐτῶν significare videntur, quamvis Aristotelem in his verba commutare vix credas; sed sive deles μέν, sive superioribus οἰκεῖα inseris, scribendum est τοῦ δὲ οἰκεῖα εἶναι, quod in scripto libro, quo Victorius utebatur, exstat. Difficultatem illam sensit et sustulit Muretus; vertit enim supra: *eaque omnia ut et tuta sint et homine ingenuo digna et utilia et propria.* Verba ἢ μὴ illi loco non apta aut delenda, aut post ἀπαλλοτριῶσαι ponenda sunt.

23 ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι] Ethic. Nicom. IV, 1: καὶ πλούτῳ δὴ χρήσεται ἄριστα ὁ ἔχων τὴν περὶ τὰ χρήματα ἀρετήν. οὗτος δ' ἐστὶν ὁ ἐλευθέριος. χρῆσις δ' εἶναι δοκεῖ χρημάτων δαπάνη καὶ δόσις, ἡ δὲ λῆψις καὶ φυλακὴ κτῆσις μᾶλλον. Isocr. ad Demon. § 27—8.

25 εὐδοξία] Supra in lemmate: δόξαν, τιμήν quod idem est; sic cap. 6 τιμὴ δόξα, cap. 11 καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία.

32 ἢ ἐνταῦθα ἢ ποτέ] *aut tunc* vet. tr., et sane τότε rem melius et rectius indicat.

33 *πολλοὶ γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα τιμῆς τυγχάνουσιν, ἀλλ' οἱ τόποι καὶ οἱ καιροὶ αἴτιοι*] Vid. Demosth. adv. Leptin. § 41—46, unde haec notemus: *'Επικέρδης ὁ Κυρηναῖος, ὃς εἴπερ τις ἄλλος τῶν εἰληφότων δικαίως ἠξιώθη ταύτης τῆς τιμῆς, οὐ τῷ μεγάλα ἢ θαυμάσια ἡλίκα δοῦναι, ἀλλὰ τῷ παρὰ τοιοῦτον καιρὸν ἐν ᾧ καὶ τῶν εὖ πεπονθότων ἔργον ἦν εὑρεῖν ἐθέλοντά τινα ὧν εὐεργέτητο μεμνῆσθαι. οὗτος γὰρ ἀνὴρ τοῖς ἁλοῦσι τότ' ἐν Σικελίᾳ τῶν πολιτῶν ἐν τοιαύτῃ συμφορᾷ καθεστηκόσιν ἔδωκε μνᾶς ἑκατὸν καὶ τοῦ μὴ τῷ λιμῷ πάντας αὐτοὺς ἀποθανεῖν αἰτιώτατος ἐγένετο . . . . . σκοπεῖτε δὲ μὴ τοῦτο, εἰ μνᾶς ἑκατὸν καὶ πάλιν τάλαντον ἔδωκεν* (*οὐδὲ γὰρ τοὺς λαβόντας ἔγωγ' ἡγοῦμαι τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων θαυμάσαι*), *ἀλλὰ τὴν προθυμίαν καὶ τὸ αὐτὸν ἐπαγγειλάμενον ποιεῖν καὶ τοὺς καιροὺς ἐν οἷς. πάντες μὲν γάρ εἰσιν ἴσως ἄξιοι χάριν ἀνταπολαμβάνειν οἱ προϋπάρχοντες τῷ ποιεῖν εὖ, μάλιστα δ' οἱ παρὰ τὰς χρείας, ὧν εἷς οὗτος ἀνὴρ ὢν φαίνεται.*

33 *ἀλλ' οἱ τόποι*] Ita Isingr. Bekkerus ex A, in quo man. sec. ρ suprascripsit, Victorius tamen non notavit; imo ex coniectura marg. Florent. adscripsit: *ἴσως τόποι vide.* Ceteri omnes cum vet. transl. exhibent *τρόποι*; illud verum est, exponit enim praecedens *ἐνταῦθα*. Buhlius ex posteriore Victorii editione haec dedit: *Non sine causa autem suspicaretur aliquis hic pro τρόποι legi debere τόποι. Significavit Aristoteles locum ac tempus dicendo ἢ ἐνταῦθα ἢ ποτέ. Infra quoque ubi tradit locos maioris alicuius rei ostendendae, coniungit locum ac tempus (cap. 7); ait enim καὶ οἱ τόποι καὶ οἱ χρόνοι καὶ αἱ δυνάμεις. Nihil tamen varietatis inveni in libris calamo scriptis; vetus quoque translatio exprimit pervulgatam lectionem.* Vid. Fr. A. Wolfius apud Vaterum p. 205. Brandis Philol. IV, 42.

34 *μέρη δὲ τιμῆς*] *θυσίαι*, exempla dant inscriptiones. *μνῆμαι ἐν μέτροις* Cicero pro Mil. 80. *ἄνευ μέτρων* ut Isocratis Euagoras, publici tituli quales in corpore Inscript. leguntur; *γέρα* ut *στέφανοι. προεδρίαι*, vid. Hermann Lehrbuch p. 249. *τάφοι* Thuc. II, 34. *εἰκόνες* ut Harmodii, Aristogitonis, Cononis. Demosth. adv. Lept. § 70. Isocrat.

Euagor. § 57. Krüger Hist. phil. Studien p. 116. *τροφαὶ δημόσιαι* Hermann § 127. *τὰ βαρβαρικὰ οἷον προσκυνήσεις καὶ ἐκστάσεις*, vid. quem Gaisfordus laudat, Stanleius ad Aeschyli Pers. 152. 590. Agam. 928. Dorvillius ad Charit. p. 448 = 473.

39 *καὶ οἱ φιλοχρήματοι καὶ οἱ φιλότιμοι*] Saepius coniungit hos Aristoteles, cap. 6 fine. Top. VI, 8. Pol. II, 9, ubi quod singulis diebus confirmatum videmus, prodit, 1271, 16: *καίτοι τῶν γ' ἀδικημάτων ἑκουσίων τὰ πλεῖστα συμβαίνει σχεδὸν διὰ φιλοτιμίαν καὶ διὰ φιλοχρηματίαν τοῖς ἀνθρώποις.*

pag. 1361 b 3 *σώματος δὲ ἀρετὴ ὑγίεια*] Singulas corporis virtutes nunc exponit, unde scribendum est *ἀρεταί.*

5 *Ἡρόδικος*] Heind. ad Protag. p. 489. Ast ad Phaedrum p. 223. Plat. Reip. III, 406 A: *Ἡρόδικος γὰρ παιδοτρίβης ὢν καὶ νοσώδης γενόμενος μίξας γυμναστικὴν ἰατρικῇ ἀπέκναισε πρῶτον μὲν καὶ μάλιστα ἑαυτόν, ἔπειτ' ἄλλους ὕστερον πολλούς. πῇ δή; ἔφη. μακρόν, ἦν δ' ἐγώ, τὸν θάνατον αὑτῷ ποιήσας. παρακολουθῶν γὰρ τῷ νοσήματι θανασίμῳ ὄντι οὔτε ἰάσασθαι, οἶμαι, οἷός τ' ἦν ἑαυτόν, ἐν ἀσχολίᾳ τε πάντων ἰατρευόμενος διὰ βίου ἔζη ἀποκναιόμενος, εἴ τι τῆς εἰωθυίας διαίτης ἐκσταίη, δυσθανατῶν δὲ ὑπὸ σοφίας εἰς γῆρας ἀφίκετο.*

5 *εὐδαιμονίσειε*] Primus edidit Morelius pro *εὐδαιμονήσειε.*

9 *πρὸς ἀπόλαυσιν*] Intelligere videtur *τὴν πρὸς τοὺς ἄρρενας ὁμιλίαν*, de qua *εἰ φαύλως ἢ μὴ φαύλως* se plura dicturum Polit. II, 10 profitetur, fecit hoc in optimo reipublicae statu, sed exciderunt. Hoc vero loco facile illa ambigua verba missa facias cum Mureto qui ea non vertit, nisi oppositio sequatur v. 12: *ἡδὺν δὲ εἶναι δοκεῖν μετὰ φοβερότητος.* Vix ea ex superioribus a, 17 male repetita hic leguntur.

14 *ἄλυπον δὲ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὧν τὸ γῆρας λωβᾶται*] Top. III, 2: *καὶ ἕκαστον ἐν ᾧ καιρῷ μεῖζον δύναται, ἐν τούτῳ καὶ αἱρετώτερον, οἷον τὸ ἀλύπως ἐν τῷ γήρᾳ μᾶλλον ἢ ἐν τῇ νεότητι· μεῖζον γὰρ ἐν τῷ γήρᾳ δύναται.*

16 ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον ἢ ἕλκοντα ἢ ὠθοῦντα ἢ αἴροντα ἢ πιέζοντα ἢ συνθλίβοντα] Accurate haec multis examinantur Physic. VII, 2, unde hoc afferamus p. 243, 23: τὸ δ' ὑπ' ἄλλου κινούμενον τετραχῶς κινεῖται· αἵ γὰρ ὑφ' ἑτέρου κινήσεις τέτταρές εἰσιν, ὦσις, ἕλξις, ὄχησις, δίνησις· καὶ γὰρ τὰς ἄλλας πάσας εἰς ταύτας ἀνάγεσθαι συμβαίνει.

19 τοσούτῳ μείζονι] Id est, illud μεῖζον quo exsuperat, tantum sit, non maius, ut ne tardiores fiant corporis motus. μείζονι Fr. Wolfius ap. Vaterum p. 205 delendum censet, at tum τοσοῦτον ὥστε cum codice C scribendum est, Toupius apud Gaisf. τοσούτῳ μείζονι μείζων, quod vel grammatica respuit. Codices YZ τοσούτῳ μείζονα. Fefellit librarios et editores Aristotelis et cogitandi et scribendi ratio.

21 ἀγωνιστικὴ δὲ σώματος ἀρετὴ σύγκειται ἐκ μεγέθους καὶ ἰσχύος καὶ τάχους· καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστιν] Haec postrema verba Aristotelem καὶ τάχους omisisse, pertinet enim τάχος ad ἰσχύν, aperte ostendere videntur, neque velocitatem inter corporis virtutes enumeravit.

22 ἰσχυρός ἐστιν] *robustus quidem est* vet. tr. h. e. *quidam*, unde Morelius ἰσχυρός τίς ἐστιν, quod etiam apud Graecum interpretem extat, coniecit.

25 ὁ δ' ἀμφοτέροις τούτοις παγκρατιαστικός, ὁ δὲ πᾶσι πένταθλος] Scholion in r: ἐν τῷ Θ τῆς Ὀδυσσείας διδάσκει Ὅμηρος τὸ πένταθλον ὅπερ ἐστὶ δρόμος, πάλη, ἅλμα, δίσκος, ἀλλὰ δὴ καὶ ἡ πυκτική. τούτοις πᾶσιν οἱ Φαίακες εὐδοκίμησαν. Od. VIII, 104—30. Simonides p. 203 Schneid.:

Ἴσθμια καὶ Πυθοῖ Διοφῶν ὁ Φίλωνος ἐνίκα
ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.

Cf. schol. ad Soph. El. v. 685 Erf. Plut. Symp. II, 4: ὅτι γὰρ μέμικται τὸ παγκράτιον ἔκ τε πυγμῆς καὶ πάλης δῆλον, ubi plura quae huc pertinent.

26 εὐγηρία] Stoici ap. Stobaeum ecl. ethic. p. 132: ἡ δ' εὐγηρία χρῆσις σπουδαία γήρατος (γήρως) κατὰ φύσιν ἔχουσα. p. 236: εὐγηρεῖν γὰρ εἶναι τὸ μετὰ ποιοῦ γήρως διεξάγειν κατ' ἀρετήν. Isocr. Euag. § 71.

30 *καὶ πολυχρόνιος*] *et non longaevus* vet. tr., οὐδὲ πολυχρόνιος schol.

31 *οὔτ᾽ ἄνευ τύχης διαμείνειεν ἄν*] Vetus interpres et veteres editiones omnes ἂν *εὐτυχής*, quod et dicendi usus Aristoteli communis refellit; nunquam enim repetita particula ἂν utitur. Tamen neque apud Gaisfordum neque apud Bekkerum, qui *ἄνευ τύχης* exhibent, ex scriptis varietas enotata est; primus correxit Muretus Var. Lect. VII, 7 deleta etiam negatione *οὔτε*; cum *εὐγηρία* ex corporis virtutibus (quae sunt *ὑγίεια* et *ἰσχύς*) et ex fortuna constet, nunc illis notatis *τύχη* memoranda est; id vero fit, si cum Mureto distinguamus *ἄνευ τύχης*. Neque tamen omnia conveniunt; nam si corporis bona ipsa senectutem praestent (*πολυχρόνιος*), inutilis erit fortuna; imo quod hic negavit, statim concedit etiam sine corporis bonis esse vitae producendae rationem, ut sibi ipsi contraria dicat Aristoteles; has vero difficultates effugimus, si cum eodem Mureto negationem deleamus. Tamen facilior est medicina, si *οὔτ᾽* mutaveris in *οὐκ*. Duo tum sunt membra, quorum prius est: *μὴ ἄνοσος γὰρ ὢν μηδὲ ἰσχυρὸς οὐκ ἔσται ἀπαθὴς οὐδ᾽ ἄλυπος*, alterum vero hoc: *καὶ πολυχρόνιος οὐκ ἄνευ τύχης διαμείνειεν ἄν*.

36 *ὅτι ἔστιν ὁ τοιοῦτος φίλος*] Vid. ad II, 4.

39 *εὐτυχία*] Vid. Ethic. Eudem. VII, 14.

pag. 1362 14 *τότε διοριστέον*] Cap. 9; Auct. ad Her. virtutem eiusque partes in deliberativo genere explicat III, 2.

Cap. VI.

18 *βουλεύονται δὲ οὐ περὶ τοῦ τέλους ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος*] Ethic. Nic. III, 5: *βουλευόμεθα δ᾽ οὐ περὶ τῶν τελῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὰ τέλη· οὔτε γὰρ ἰατρὸς βουλεύεται εἰ ὑγιάσει, οὔτε ῥήτωρ εἰ πείσει, οὔτε πολιτικὸς εἰ εὐνομίαν ποιήσει, οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδεὶς περὶ τοῦ τέλους, ἀλλὰ θέμενοι τέλος τι, πῶς καὶ διὰ τίνων ἔσται σκοποῦσι, καὶ διὰ πλειόνων μὲν φαινομένου γίνεσθαι διὰ τίνος ῥᾷστα καὶ κάλλιστα ἐπισκοποῦσι, δι᾽ ἑνὸς δ᾽ ἐπιτελουμένου πῶς διὰ τούτου ἔσται κἀκεῖνο διὰ τίνος,*

ἕως ἂν ἔλθωσιν ἐπὶ τὸ πρῶτον αἴτιον, ὃ ἐν τῇ εὑρέσει ἔσχατόν ἐστιν.

18 *βουλεύονται δὲ*] Sententia ita procedit: *ἐπεὶ δὲ πρόκειται . . σκοπὸς τὸ συμφέρον . . τὸ δὲ συμφέρον ἀγαθόν, ληπτέον*, quae in medio posita leguntur, rationem cur utile sit finis reddunt, unde *δὲ* falsum, verum autem esse quod unus A servavit *βουλεύονται γὰρ* apparet.

21 *ἔστω δὴ ἀγαθὸν ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ᾖ αἱρετόν*] Plat. defin. p. 568: *ἀγαθὸν τὸ αὑτοῦ ἕνεκεν*. Ethic. Eudem. VIII, 15: *τῶν γὰρ ἀγαθῶν πάντων τέλη ἐστὶν ἃ αὐτὰ αὑτῶν ἕνεκά ἐστιν αἱρετά. τούτων δὲ καλὰ ὅσα δι' αὑτὰ ὄντα πάντα ἐπαινετά ἐστιν.* Plura ex Stoicorum plerumque doctrina praebet Stobaeus Ecl. ethic. p. 78: *ἀγαθόν ἐστιν ἀφ' οὗ συμβαίνει τὸ ὠφελεῖσθαι, καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται τὰ λόγον ἔχοντα προηγουμένως, καὶ ὃ ἤτοι κατὰ φύσιν ἐστὶν ἢ ποιητικὸν τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ τὸ ὀρεκτικὸν κατὰ φύσιν, καὶ τὸ κινητικὸν τῆς κατὰ φύσιν ἐχούσης ὀρέξεως, καὶ καθ' ὃ ἕκαστον εὖ ἔχει ὅσον ἐπὶ τῇ ἐκείνου παρουσίᾳ, ἢ ποιητικόν ἐστι τοῦ τοιούτου, καὶ ὃ ἤτοι δι' αὑτό ἐστιν αἱρετὸν ἢ ποιητικὸν τοῦ αἱρετοῦ, καὶ ὃ ἤτοι εὐδαιμονία ἐστὶν ἢ συμβαλλόμενον πρὸς εὐδαιμονίαν, καὶ καθάπερ Στράτων τὸ τελειοῦν τὴν δύναμιν δι' ἧς τῆς ἐνεργείας τυγχάνομεν. καὶ τὸ σωστικὸν τῆς ἑκάστου οὐσίας καθὸ κρατήσει τῶν μερῶν τὰ μετέχοντα τῆς τοιαύτης δυνάμεως, καὶ πολλαχῶς ἄλλως*, deinde Platonis sententia de bono exposita p. 80—86 sic pergit: *Ἀριστοτέλης τὴν μὲν τριάδα τῶν ἀγαθῶν καὐτὸς ὁμοίως Πλάτωνι, κατὰ τοὺς τρόπους δ' ἔτι τῶν ἀγαθῶν τὰ μέν ἐστι δι' ἑαυτὰ αἱρετά, τὰ δὲ δι' ἕτερα· δι' ἑαυτὰ μὲν οὖν ἐστὶν αἱρετὰ ὅσα πρὸς τὴν αἵρεσιν αὐτῶν οὐ δι' ἄλλο τι κινεῖ ἢ προτρέπεται, τοιαῦτα δ' ἐστὶ ἥ τ' εὐδαιμονία καὶ τὸ γένος τῶν ἀρετῶν καὶ τὰ σωματικὰ κατὰ φύσιν, ὑγεία, εὐεξία, εὐαισθησία, κάλλος, τάχος, ἀρτιότης, ἰσχύς, τὰ παραπλήσια τούτοις καὶ τῶν σωματικῶν ἡδοναὶ αἱ μηδεμίαν βλάβην ἐπιφέρουσαι. ταῦτα γὰρ ὁ νοῦν ἔχων ἕλοιτ' ἂν (δι') αὐτά, κἂν μηδὲν ἄλλο κεχωρισμένον αὐτῶν περιποιῇ. δι' ἄλλα δ' ἐστὶν αἱρετὰ τὰ δι' ἕτερόν τι κεχωρισμένον αὐτῶν προκαλούμενα πρὸς τὴν αἵρεσιν, περίπατος,*

γυμνασία, μάθησις, ἀνάγνωσις, ἰατρεῖαι, θεραπεῖαι, τροφαί, σκέπαι· τούτων γὰρ οὐδὲν δι' αὐτὸ. ληπτόν, κατὰ δὲ τὴν ἀναφορὰν τὴν ἐφ' ἃ παρέχεται.

23 *καὶ οὗ ἐφίεται πάντα*] Vid. cap. 7 ubi haec omnia repetit; ex Eudoxi sententia Eth. Nic. X, 2: *τὸ δὴ πᾶσιν ἀγαθὸν καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται τἀγαθὸν εἶναι . . . οἱ δ' ἐνιστάμενοι ὡς οὐκ ἀγαθὸν οὗ πάντ' ἐφίεται, μὴ οὐδὲν λέγωσιν· ὃ γὰρ πᾶσι δοκεῖ, τοῦτ' εἶναί φαμεν.* Top. III, 1: *οἷον τὸ ἀγαθόν, πάντα γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται.* Eth. Nic. I, 1: *πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις ἀγαθοῦ τινὸς ἐφίεσθαι δοκεῖ. διὸ καλῶς ἀπεφήναντο οὗ πάντ' ἐφίεται.* Id confirmat Plato Phileb. p. 151 (21) ubi dicit *τἀγαθὸν* et *τέλεον* et *ἱκανὸν* esse. *τόδε γε μὴν ὡς οἶμαι περὶ αὐτοῦ ἀναγκαιότατον εἶναι λέγειν, ὡς πᾶν τὸ γιγνῶσκον αὐτὸ θηρεύει καὶ ἐφίεται βουλόμενον ἑλεῖν καὶ περὶ αὐτὸ κτήσασθαι καὶ τῶν ἄλλων οὐδὲν φροντίζει πλὴν τῶν ἀποτελουμένων ἅμα ἀγαθοῖς.* Porphyrii schol. in Aristotel. p. 6 Brand.

24 *ἢ εἰ λάβοι νοῦν*] Res inanimatas intelligit, cap. 7: *καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντα ἕλοιτο*, ibidem: *ὥρισται γὰρ ἀγαθὸν εἶναι ὃ λαβόντα τὰ πράγματα φρόνησιν ἕλοιτ' ἂν ἕκαστον*, vid. Winckelmann ad Plat. Euthydemum p. 135. Valcken. ad Eur. Hipp. v. 417., inprimis prosopopoeias, ut legum apud Platonem, reipublicae apud Ciceronem, fort. etiam mortuorum ut in Isocr. Philippo § 105. infra I, 7 p. 1363 b, 14 ubi Vict. Aeschyli Agam. v. 37, Eurip. Iph. T. 51 laudat.

καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἑκάστῳ ἀποδοίη] Non modo quod cunctis, sed etiam quod singulis ratione praeditis haec ratio suadet, bonum est, id quoque verbis *ὁ περὶ ἕκαστον νοῦς* augetur. Male coniicit Vahlen: *καὶ γὰρ ὡς ὁ νοῦς . . καὶ ὡς ὁ περὶ ἕκαστον νοῦς.*

26 *τοῦτό ἐστιν ἑκάστῳ ἀγαθόν*] Parum apte haec verba nexum interrumpunt; nam omnes definitiones dependent ex primis verbis: *ἔστω δὴ ἀγαθόν*, sed propter *ἑκάστῳ* dedita opera addita videntur.

27 *καὶ τὸ ποιητικὸν ἢ φυλακτικὸν τῶν τοιούτων, καὶ ᾧ ἀκολουθεῖ τὰ τοιαῦτα*] Cap. 7 ubi haec repetit: *καὶ τὸ*

ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικὸν ἢ ᾧ ἕπεται τὰ τοιαῦτα, quae varietas in Aristotele notanda, non tentanda est; nam in eodem membro variat ut ibidem cap. 7: *ἀνάγκη τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν ἐλαττόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ἐλαττόνων μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι.* I, 12: *καὶ οἷς ἂν τοὐναντίον τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ᾖ ἢ ἡ ζημία, τὸ δὲ ἡδὺ καὶ ὠφέλιμον ὕστερα καὶ χρονιώτερα*, debebat dicere: *ἢ ὠφέλιμον ὕστερον καὶ χρονιώτερον* vel *καὶ ἡ ζημία.* I, 13: *ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἐγκλήματα ἢ πρὸς τὸ κοινὸν ἢ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι, ἢ καὶ ἀγνοοῦντος ἢ ἄκοντος, ἢ ἑκόντος καὶ εἰδότος*, debebat scribere *ἢ ἀγνοοῦντος καὶ ἄκοντος*, ut Venetus Trincav. emendavit.

29 *ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς, ἢ γὰρ ἅμα ἢ ὕστερον*] Tertium adhaeret infra cap. 7: *ἕπεται δὲ ἢ τῷ ἅμα ἢ τῷ ἐφεξῆς ἢ τῇ δυνάμει . . . δυνάμει δὲ τῷ ἱεροσυλεῖν τὸ ἀποστερεῖν· ὁ γὰρ ἱεροσυλήσας κἂν ἀποστερήσειεν.* Aliter de eadem re in Topic. III, 2: *διχῶς δ' ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι ἡ σκέψις. καὶ γὰρ πρότερον καὶ ὕστερον ἕπεται, οἷον τῷ μανθάνοντι τὸ μὲν ἀγνοεῖν πρότερον, τὸ δ' ἐπίστασθαι ὕστερον. βέλτιον δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὕστερον ἑπόμενον.* Frustra quaerimus huius diversitatis rationem.

31 *καὶ τὰ ποιητικὰ τριχῶς*] Vix mihi persuadeo adverbium ab Aristotele additum esse; sunt enim multo plura quae conferant ad sanitatem restituendam vel servandam; exempla dare vult auctor, non specierum numerum tradere; additum videtur, quod praecedit *διχῶς*.

32 *ὡς τὸ ὑγιαίνειν*] *ὑγιεινὸν* est vocabulum *πολλαχῶς λεγόμενον.* Top. I, 15: *ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ τὸ ὑγιεινὸν πλεοναχῶς, καὶ τὸ ὑγιεινῶς πλεοναχῶς, οἷον εἰ ὑγιεινὸν τὸ μὲν ὑγιείας ποιητικόν, τὸ δὲ φυλακτικόν, τὸ δὲ σημαντικόν.* ubi Alex. p. 56: *ποιητικὸν ὑγιείας ὡς τὸ φάρμακον, τὸ δὲ φυλακτικὸν ὡς δίαιτα, τὸ δὲ σημαντικὸν ὡς χρῶμα, σφυγμός, εὔπνοια.* Metaph. III, 2: *τὸ ὑγιεινὸν ἅπαν πρὸς ὑγίειαν, τὸ μὲν τῷ φυλάττειν, τὸ δὲ τῷ ποιεῖν, τὸ δὲ τῷ σημεῖον εἶναι τῆς ὑγιείας, τὸ δ' ὅτι δεκτικὸν αὐτῆς.*

34 *τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς*] Infra I, 10. Ethic. Nic. V, 7 p. 1131 b,

20. Anaximenes cap. 2: *συμφέρον δ' ἐστὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν φυλακὴ ἢ τῶν μὴ προσόντων κτῆσις, ἢ τῶν ὑπαρχόντων κακῶν ἀποβολὴ ἢ τῶν προσδοκωμένων γενήσεσθαι βλαβερῶν διακώλυσις*, ubi vid. adn.

37 *τὸ κακὸν ἅμα*] *ἅμα* om. A, modo et *ὕστερον* deleatur, quae ex v. 30 illata sunt; recte idem liber *τὸ κακόν* i. e. notum quo utebatur, et omisso articulo *ἀγαθόν*, scil. novum aliquod.

pag. 1362b 1 *τούτῳ*] A, *τοῦτο* ceteri, *τούτου* Vahlen.

4 *καὶ ποιητικαὶ τῶν ἀγαθῶν εἰσὶ καὶ πρακτικαί*] Vid. Polit. I, 3 p. 1254, 2.

5 *χωρὶς ῥητέον*] Infra cap. 9, ut aegre careamus quo vocabulo gaudet, *ὕστερον*.

5 *καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ ζῷα αὐτῆς τῇ φύσει*] Vid. Ethic. Nicom. X, 2. VII, 14.

11 *καὶ ἕνεκα αὐτοῦ πολλὰ αἱρούμεθα*] Imo omnia, ut beatitudinem assequamur; necessario *αὐτῆς* reponendum est.

16 *διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι*] Scolium intelligit *ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ, δεύτερον δὲ καλὸν φυὰν γενέσθαι, τὸ τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, καὶ τὸ τέταρτον ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων*. Vid. scolium VII p. 25 ed. Ilgen. Adde epigramma: *λῷστον δ' ὑγιαίνειν* Ethic. Eudem. initio. Nicom. I, 9. Adde tetrametrum II, 21: *ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστιν, ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ.*

18 *πλοῦτος· ἀρετὴ γὰρ κτήσεως*] Eth. Nic. IV, 1: *ὁ πλοῦτος δ' ἐστὶ τῶν χρησίμων, ἑκάστῳ δ' ἄριστα χρῆται ὁ ἔχων τὴν περὶ τοῦτο ἀρετήν. καὶ πλούτῳ δὴ χρήσεται ἄριστα ὁ ἔχων τὴν περὶ τὰ χρήματα ἀρετήν.*

21 *καὶ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς*] Fortasse praestat *αὐταῖς*, saepe tamen utitur neutro genere Aristoteles praeter morem ceterorum auctorum, II, 6: *διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμφότερα*. II, 8 p. 1385 b, 29.

23 *δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν*] Incipit ab animi virtutibus, transitum facit ad corporis bona, sequuntur denique externa. Quare quae nunc exponuntur, non optimo loco collocata sunt, et maxime mirum est postremum *τὸ δίκαιον*, cum

initio δικαιοσύνη sit nominata. Distinxit quidem supra v. 8 τὴν ἡδονὴν et τὰ ἡδέα causa addita, hic vero quid δικαιοσύνη et τὸ δίκαιον longe inter se disiuncta differant nil dictum est. p. 1367, 19. Num haec postea margini adscripta erant? certe egregie convenit, si τὰς ἕξεις sequuntur αἱ δυνάμεις, quarum postrema, τὸ ζῆν, aptum transitum ad ὑγίειαν, i. e. ad corporis bona facit.

24 μνῆμαι] Multitudinis numerus displicet Victorio, Mureto, Vatero; scribendum μνήμη.

29 ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις ἐκ τῶνδε οἱ συλλογισμοί] Superiora sunt necessario bona ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι τάδε, haec ambigua et incerta; igitur conclusione ea bona esse demonstrandum est. Accurate omnia, quae in hac re oratorem adiuvant, Aristoteles congerit; recentiores vero rhetores, qui maxime philosophum neglexerunt, hic tamen in quibusdam secuti sunt, ut Syrianus ad Hermog. IV p. 739 (ἐξετάσομεν δὲ τὸ συμφέρον διὰ τόπων ἑπτά), Sopater IV p. 744, et qui eadem praebet anonymus, a Planude excerptus; V p. 350, quae fragmenta ex optimis libris rhetoricis qui Aristotelis vestigia premebant et dilatabant, hausta esse videntur; cum his conferas II, 23 expositos τόπους, qui item in Rhetoribus graecis apparent, et III, 18 caput περὶ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως ex eodem fonte translatum et nuper editum, ut hos libros Aristotelis quondam ab incerto auctore docte expositos esse ex illis fragmentis intelligas.

30 ᾧ τὸ ἐναντίον κακόν, τοῦτ' ἀγαθόν] Sopater IV p. 744: ἐπιχειρήσομεν δὲ εἰς αὐτὰ ποιούμενοι τὴν ἐργασίαν ἀπὸ τῶνδε. πρῶτον ἀπὸ τῶν ἐναντίων. λέξομεν γὰρ ὅτι εἰ κακὸν τὸ μὴ ἔχειν συμμάχους, δῆλον ὅτι τὸ ἔχειν ἀγαθὸν καὶ εἰ ναῦς μὴ ἔχειν κακόν, συμφέρον τὸ ἔχειν. Hic locus primus et frequentissimus, vid. II, 23. Anaxim. 2 sub finem.

Andocidea IV, 12: ὥστ' εἴπερ ἡγεῖσθε πολίτην ἀγαθὸν Ἀριστείδην καὶ δίκαιον γεγονέναι, τοῦτον προσήκει κάκιστον νομίζειν, ὡς τἀναντία περὶ τῶν πόλεων ἐκείνῳ γιγνώσκοντα, ubi etiam verba καὶ ἀδικώτατον oppositionis gratia requirimus.

31 καὶ οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει] Se-

cundus locus; Syrianus IV p. 739: *ἀπὸ τοῦ τοῖς ἐχθροῖς κακοῦ, ἡμῖν δὲ ὠφελίμου.*

34 *καὶ ὅλως ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται*] Tertius locus; Syrianus Rhet. Gr. IV p. 739: *ἀπὸ τοῦ τοῖς ἐχθροῖς ἡδέος, ἡμῖν δὲ ἀσυμφόρου.* Ex Aristotele sumpta quae apud Sopatrum leguntur Rhet. Gr. IV p. 744. V p. 350: *δεύτερον ἀπὸ τῆς τῶν πολεμίων ἐλπίδος τε καὶ δόξης, οἷς ἡμῖν συμβᾶσιν ἐκεῖνοι χαιρήσουσι, ταῦτα ἡμῖν ἀσύμφορα, ὡς παρὰ τῷ ποιητῇ* [Il. α, 255]

*ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος Πριάμοιό τε παῖδες.**)

καὶ πάλιν ἡμεῖς ἐροῦμεν ὅτι κἀκείνοις δοκεῖ βέλτιστον εἶναι τοῦτο εἰ ποιήσαιμεν, ὡς καὶ Δημοσθένης ἐχρήσατο εἰπών· σκεψώμεθα δέ, τί ἂν εὔξαιτο Φίλιππος τούτῳ γενέσθαι τῷ στρατοπέδῳ; ἆρ' οὐ διαρπασθῆναι καὶ λυθῆναι; εἶτα συναγαγὼν τὸ νόημά φησιν· εἶθ' ἃ ἂν Φίλιππος εὔξαιτο τοῖς θεοῖς καὶ ἑξῆς. Integrum hoc exemplum quod ad illustrandum Aristotelem egregie veteres contulerunt, hoc est pro Chers. § 20 p. 94: *εἰ γάρ τις ἔροιτο Φίλιππον, εἰπέ μοι, πότερ' ἂν βούλοιο τούτους τοὺς στρατιώτας οὓς Διοπείθης νῦν ἔχει τοὺς ὁποιουστινασοῦν (οὐδὲν γὰρ ἀντιλέγω), εὐθενεῖν καὶ παρ' Ἀθηναίοις εὐδοξεῖν καὶ πλείους γίγνεσθαι τῆς πόλεως συναγωνιζομένης, ἢ διαβαλλόντων τινῶν καὶ κατηγορούντων διασπασθῆναι καὶ διαφθαρῆναι; τοῦτ' ἂν οἶμαι φήσειεν. εἶθ' ἃ Φίλιππος ἂν εὔξαιτο τοῖς θεοῖς, ταῦθ' ὑμῶν τινὲς ἐνθάδε πράττουσιν; εἶτα ἔτι ζητεῖτε, πόθεν τὰ τῆς πόλεως ἀπόλωλεν ἅπαντα;* conf. Hermog. p. 72. pro Ctesiph. § 176 p. 286: *εἰ μὲν τοίνυν προαιρησόμεθ' ἡμεῖς, ἔφην, ἐν τῷ παρόντι, εἴ τι δύσκολον πέπρακται Θηβαίοις πρὸς ἡμᾶς, τούτου μεμνῆσθαι καὶ ἀπιστεῖν αὐτοῖς ὡς ἐν τῇ τῶν ἐχθρῶν οὖσι μερίδι, πρῶτον μὲν ἃ ἂν εὔξαιτο Φίλιππος ποιήσομεν, εἶτα φοβοῦμαι μὴ προσδεξαμένων τῶν νῦν ἀνθεστηκότων αὐτῷ καὶ μιᾷ γνώμῃ πάντων φιλιππισάντων εἰς τὴν Ἀττικὴν ἔλθωσιν*

---

* Eustathius ad Il. p. 379: *τὸ δὲ δυσμενέεσσι μὲν χάρμα ἀποδεικνύει βαρὺ εἶναι τὸ ἐφ' ᾧ χαίρουσιν οἱ ἐχθροί· τοῦτο δὲ δηλοῦται καὶ ἐν τῷ ἦ που καγχαλόωσιν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐν τῷ ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος.*

ἀμφότεροι. p. 294 § 198: *καὶ ὅτῳ συνενηνόχασιν οἱ αὐτοὶ καιροὶ καὶ τοῖς τῆς πόλεως ἐχθροῖς, οὐκ ἔνι τοῦτον εὔνουν εἶναι τῇ πατρίδι.* Olynth. I p. 16 § 24: *δεῖ τοίνυν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν ἀκαιρίαν τὴν ἐκείνου καιρὸν ὑμέτερον νομίσαντας ἑτοίμως συνάρασθαι τὰ πράγματα καὶ πρεσβευομένους ἐφ' ἃ δεῖ καὶ στρατευομένους αὐτοὺς καὶ παροξύνοντας τοὺς ἄλλους ἅπαντας, λογιζομένους, εἰ Φίλιππος λάβοι καθ' ἡμῶν τοιοῦτον καιρὸν καὶ πόλεμος γένοιτο πρὸς τῇ χώρᾳ, πῶς ἂν αὐτὸν οἴεσθε ἑτοίμως ἐφ' ὑμᾶς ἐλθεῖν; εἶτ' οὐκ αἰσχύνεσθε, εἰ μηδ' ἃ πάθοιτ' ἄν, εἰ δύναιτ' ἐκεῖνος, ταῦτα ποιῆσαι καιρὸν ἔχοντες οὐ τολμήσετε;* Lysias XXV, 21—4 qui egregius est locus. Andocides in Alcib. § 5 inter argumenta quibus *ὀστρακισμοῦ* legem improbat, hoc quoque affert: *οἶμαι δὲ καὶ τοὺς φίλους ὑμῶν ἐν ταύτῃ μάλιστα τῇ ἡμέρᾳ λυπεῖσθαι καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἥδεσθαι, συνειδότας ὡς ἂν ἀγνοήσαντες ἐξελάσητε τὸν βέλτιστον, δέκα ἐτῶν ἡ πόλις οὐδὲν ἀγαθὸν ὑπὸ τούτου τοῦ ἀνδρὸς πείσεται.* Demosth. *παραπρ.* § 299 p. 437: *καὶ τὴν πόλιν συνέχειν φησὶν ἡ μαντεία, ὅπως ἂν μίαν γνώμην ἔχωσιν ἅπαντες καὶ μὴ τοῖς ἐχθροῖς ἡδονὴν ποιῶσι. πότερον οὖν οἴεσθ' ἄν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν τοσαῦτα κακὰ εἰργασμένον σωθέντα ἢ δίκην δόντα ἡδονὴν Φιλίππῳ ποιῆσαι; ἐγὼ μὲν οἶμαι σωθέντα. φησὶ δέ γε ἡ μαντεία δεῖν ὅπως ἂν μὴ χαίρωσιν οἱ ἐχθροὶ ποιεῖν. ἅπασι τοίνυν μιᾷ γνώμῃ παρακελεύεται κολάζειν τοὺς ὑπηρετηκότας τι τοῖς ἐχθροῖς ὁ Ζεὺς ἡ Διώνη πάντες οἱ θεοί.* In Androt. § 77 (in Timocrat. § 185). Dinarchus in Demosth. § 36. 65: *ὃν οἱ μὲν ἐχθροὶ καὶ κακόνοι τῆς πόλεως ζῆν ἂν βούλοιντο, συμφορὰν ἡγούμενοι τῆς πόλεως εἶναι, ὅσοι δὲ εὖνοι τοῖς ὑμετέροις πράγμασι καὶ μεταπεσούσης τῆς τύχης ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἂν τὰ τῆς πόλεως πράγματα ἐλθεῖν, τὴν ἀξίαν δίκην δόντα τῶν πεπραγμένων ἀπολωλέναι βούλονται καὶ ταῦτ' εὔχονται τοῖς θεοῖς.* Demosth. Philipp. IV § 20: *καὶ Φίλιππον δ' αὐτὸν οἶμαι οὐδὲν ἂν ἄλλο μὰ τοὺς θεοὺς εὔξασθαι ποιεῖν τὴν πόλιν ἢ ταῦτα ἃ νῦν ποιεῖτε.* Aeschines in Ctesiph. § 147: *τί γὰρ ἂν οἴεσθε Φίλιππον ἐν τοῖς τότε καιροῖς εὔξασθαι; οὐ χωρὶς μὲν*

πρὸς τὴν πολιτικὴν δύναμιν, χωρὶς δ' ἐν Ἀμφίσσῃ πρὸς τοὺς ξένους διαγωνίσασθαι, ἀθύμους δὲ τοὺς Ἕλληνας λαβεῖν τηλικαύτης πληγῆς γεγενημένης; καὶ τηλικούτων κακῶν αἴτιος γεγενημένος Δημοσθένης. Tacitus histor. I, 84: *Si Vitellio et satellitibus eius eligendi facultas detur, quem nobis animum, quas mentes imprecentur, quid aliud quam seditionem et discordiam optabunt? ne miles centurioni, ne centurio tribuno obsequatur, hinc confusi pedites equitesque in exitium ruamus.* Cicero pro Murena cap. 39 § 83, quem Victorius iam attulit: *Si L. Catilina cum suo consilio nefariorum hominum, quos secum eduxit, hac de re posset iudicare, condemnaret L. Murenam; si interficere posset, occideret. Idemne igitur delecti amplissimis ex ordinibus honestissimi atque sapientissimi viri iudicabunt, quod ille importunissimus gladiator, hostis rei publicae iudicaret?* Sinon ap. Virgil. Aen. II, 104 a Victorio laudatus: *Hoc Ithacus velit et magno mercentur Atridae.*

35 *διὸ εἴρηται*] A, εὖ ceteri inserunt, sine causa, cum haec omnia sint controversa, *ἀμφισβητήσιμα*, exemplum poetae afferre, non poetam laudare vult.

37 *ὅθεν λέγεται ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους*] Pol. V, 5: *συνάγει γὰρ καὶ τοὺς ἐχθίστους ὁ κοινὸς φόβος*, ubi exempla plura narrantur.

pag. 1363 1 *καὶ οὗ μή ἐστιν ὑπερβολή, τοῦτο ἀγαθόν, ὃ δ' ἂν ᾖ μεῖζον ἢ δεῖ, κακόν*] Quartus locus. Laudat *τὸ μέσον, τὴν μεσότητα*, quam rationem in Ethicis libris persequitur, quare posterius sic dicere poterat: *ὃ δ' ἂν ᾖ ὑπερβολή, κακόν*, unde exspectamus potius *καὶ ὃ μή ἐστιν ὑπερβολή, τοῦτο ἀγαθόν.* Polit. VIII, 7 p. 1342 b, 14: *τὸ μέσον τῶν ὑπερβολῶν ἐπαινοῦμεν καὶ χρῆναι διώκειν φαμέν.* Alibi *ὑπερβολὴ* ipsa laudatur, ut Isocr. de bigis § 34.

2 *καὶ οὗ ἕνεκα πολλὰ πεπόνηται ἢ δεδαπάνηται*] Quintus locus; Syrianus Rhet. Gr. IV p. 739: *ἀπὸ τοῦ σφόδρα δεῖν ἐκείνων ἀντέχεσθαι ὑπὲρ ὧν πόνους τε παμπόλλους ἐπονήσαμεν καὶ χρήματα ἀνηλώσαμεν.* Sopater ibidem p. 744 et Anonymus tom. V p. 351: *τρίτον δι' ἃ πολλάκις κινδύνους πολλοὺς ὑπεμείναμεν καὶ χρήματα ἀνηλώσαμεν, τούτων ἔχεσθαι συμφέρει ὡς παρ' Ὁμήρῳ* [Il. *β*, 160]:

κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ καὶ Τρωσὶ λίποιεν
Ἀργείην Ἑλένην

καὶ ἑξῆς. τοῦτο δέ τινες καὶ ἀπὸ τοῦ ἐνδόξου φασὶν ἐπιχείρημα.

3 *καὶ ὡς τέλος*] *καὶ (γὰρ) ὡς τέλος* Vahlen über die Reihenfolge p. 156.

6 *καὶ αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν*] Il. *β*, 298.

6 *καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν*] Proverbium quod a nullo notatum legimus; conf. Erasmi Adag. II, 1, 65; sensum superiora demonstrant exempla et indicavit Victorius; dicitur de iis, qui quod paene ad exitum perduxerunt, labore defatigati relinquunt aut inane reddunt; aquam e loco remotiori petitam in foribus ipsis urceo incautius offenso profundunt.

7 *καὶ οὗ πολλοὶ ἐφίενται, καὶ τὸ περιμάχητον φαινόμενον*] Sextus locus. Syrianus IV p. 739: *ἀπὸ τῆς πάντων ἢ τῶν πλειόνων κρίσεως.* Sopater p. 745, Anonymus V p. 351: *πέμπτον ἀπὸ τῆς τῶν πολλῶν κρίσεως, οἷον εἰ τύχοι ἐπὶ ἐλευθερίας εἰ πάντες ἐπιδιώκουσιν αὐτὴν ἢ καὶ οἱ πλεῖστοι, τοῦτο καὶ ἡμῖν πρακτέον.* Ili quoque loci scribendum esse probant: *καὶ οὗ οἱ πολλοὶ ἐφίενται .. οἱ δὲ πολλοὶ ὥσπερ πάντες φαίνονται*; non enim *πολλοί*, sed *οἱ πολλοὶ* propius accedunt ad id, ut omnes esse videantur. Ethica Nicom. IX, 8: *οἱ μὲν οὖν εἰς ὄνειδος ἄγοντες αὐτὸ φιλαύτους καλοῦσι τοὺς ἑαυτοῖς ἀπονέμοντας τὸ πλεῖον ἐν χρήμασι καὶ τιμαῖς καὶ ἡδοναῖς ταῖς σωματικαῖς· τούτων γὰρ οἱ πολλοὶ ὀρέγονται καὶ ἐσπουδάκασι περὶ αὐτὰ ὡς ἄριστα ὄντα, διὸ καὶ περιμάχητά ἐστιν ... ὁ δ' ἐπιεικὴς πειθαρχεῖ τῷ νῷ· προήσεται γὰρ καὶ χρήματα καὶ τιμὰς καὶ ὅλως τὰ περιμάχητα ἀγαθά, περιποιούμενος ἑαυτῷ τὸ καλόν.* Conf. Isocr. Helen. § 17. 40. Infra I, 12 p. 1373, 27: *καὶ ἃ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασιν.* Ex contrario hoc argumento ostracismum malum esse docet Andocid. IV, 6: *ῥᾴδιον δὲ καὶ ἐντεῦθεν γνῶναι τὸν νόμον πονηρὸν ὄντα· μόνοι γὰρ αὐτῷ τῶν Ἑλλήνων χρώμεθα, καὶ οὐδεμία τῶν ἄλλων πόλεων ἐθέλει μιμήσασθαι. καίτοι ταῦτα διέγνωσται ἄριστα τῶν δογμάτων,*

ἃ καὶ τοῖς πολλοῖς καὶ τοῖς ὀλίγοις ἁρμόττοντα μάλιστα τυγχάνει καὶ πλείστους ἐπιθυμητὰς ἔχει.

10 καὶ τὸ ἐπαινετόν] Septimus locus. Vid. Ethic. I, 12.

11 καὶ ὃ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φαῦλοι ἐπαινοῦσιν] Octavus locus; Syrianus IV p. 739: ἀφ' ὧν οἱ ἐχθροὶ θαυμάζουσιν. Sopater IV p. 745. Anonymus V p. 351: τέταρτον ἀφ' ὧν οἱ πολέμιοι ὑπέμειναν καὶ ἃ θαυμάζουσι καὶ δι' ἃ πολλοὺς πόνους ὑφίστανται, ὑπὲρ τούτων καὶ ὑμῖν ἀγωνίσασθαι συμφέρει, ὡς Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ στεφάνου (p. 247 § 67)· τί ἔδει με συμβουλεῦσαι τῇ πόλει κινδύνου περιστάντος. καὶ τοῦτο κατασκευάζων ἐκ τοῦ Φιλίππου ἔλαβε τὰς ἀφορμὰς εἰπών· ἑώρων δὲ τὸν Φίλιππον πρὸς ὃν ἦν ἡμῖν ὁ ἀγών, ὑπὲρ δόξης τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὸ σκέλος πεπηρωμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα. Malevoli sunt καὶ οἱ φαῦλοι et improbi, si Aristoteles hos addidit; offendit enim, quod verba quae causam indicant εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες, non ad illos, sed ad vocabulum οἱ ἐχθροὶ pertinent; tum alio sensu infra legitur ὥσπερ καὶ φαῦλοι id quod κακοί, quare Muretum in versione illa verba iure omisisse censeo; vidit idem etiam Wolfius ap. Vaterum p. 206. Pseudodem. epitaph. § 20. Plat. Menex. p. 243 Steph. de Atheniensibus qui in Sicilia interierunt: ὧν οἱ ἐχθροὶ καὶ προσπολεμήσαντες πλείω ἔπαινον ἔχουσι σωφροσύνης καὶ ἀρετῆς ἢ τῶν ἄλλων οἱ φίλοι. — Conf. Brandis Philolog. IV, 41.

13 ὥσπερ καὶ φαῦλοι οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι καὶ ἀγαθοὶ οὓς οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσιν] Qui ἐχθροὶ ἐπαινοῦσιν legunt, ut Aldus, Bekkerus, idem quod supra dictum est, repetunt; nil enim differt, seu hominem sive rem indicas, quod discrimen inesse qui correxerunt, putabant; accedit quod Simonidis versus intelligi non possit; revocanda itaque erat vetustior lectio μὴ ψέγουσιν., Locum bonos esse quos inimici laudent, Aristoteles invertit: quemadmodum et mali quos amici vituperant, quibus addit: et inimici non vituperant; sic enim Corinthii, se ab poeta ut φαύλους notatos esse, non iniuria censebant. Primus fuit Muretus, qui verba ἀγαθοὶ οὓς in versione omitteret; secutus est Vaterus p. 41—43. Syrianus l. l.

p. 739 ubi quid sit *συμφέρον*, locos affert, dicit: *ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μὴ ψέγεσθαι.* Optime vero A om. verba *οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι καὶ ἀγαθοί*, in cuius margine apparent *οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι.*

15 *Κορίνθιοι ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος*] Welker Mus. Rhen. III, 3 p. 426. (tom. III fragm. CXXVIII ed. Lips.) Plut. Dion init.: *Ἆρά γ', ὥσπερ ὁ Σιμωνίδης φησίν, ὦ Σόσσιε Σενεκίων, τοῖς Κορινθίοις οὐ μηνίειν τὸ Ἴλιον ἐπιστρατεύσασι μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὅτι κἀκείνοις οἱ περὶ Γλαῦκον ἐξ ἀρχῆς Κορίνθιοι γεγονότες συνεμάχουν προθύμως, οὕτως εἰκὸς τῇ Ἀκαδημίᾳ μήτε Ῥωμαίους μήτε Ἕλληνας ἐγκαλεῖν ἴσον φερομένους ἐκ τῆς γραφῆς ταύτης.* Themist. cap. 5: *πάλιν δέ ποτε τὸν Σιμωνίδην ἐπισκώπτων ἔλεγε νοῦν οὐκ ἔχειν, Κορινθίοις μὲν λοιδοροῦντα μεγάλην οἰκοῦντας πόλιν, αὐτοῦ δὲ ποιούμενον εἰκόνας οὕτως ὄντος αἰσχροῦ τὴν ὄψιν.* Schol. Pind. Oly. XIII, 78: *οἱ Κορίνθιοί φησιν ἐπ' ἀμφότερα τὰ μέρη ἠρίστευσαν ἐν Ἰλίῳ· καὶ γὰρ τοῖς Τρωσὶ συνεμάχησαν καὶ τοῖς Ἕλλησιν. Τρωσὶ μὲν Γλαῦκος τὸ γένος εἰς Βελλεροφόντην ἀνάγων τὸν Γλαύκου τοῦ Σισύφου, τοῖς δὲ Ἀχαιοῖς Εὐχήνωρ Πολυΐδου τοῦ μάντεως. τοῦτο δὲ καὶ Σιμωνίδης εἶπε*

Κορινθίοισι δ' οὐ μανίει τὸ Ἴλιον

οὐδὲ Δαναοί· ἀμφοτέροις γὰρ σύμμαχοι ἐγένοντο. ubi vid. Boeckh p. 279. Ex his scholiis sumpta sunt, quae Stephanus fine libri primi comment. p. 285 male sic descripsit: *οὕτω δὲ καὶ Σιμωνίδης ἐποίησε· Κορινθίοις δ' οὐ μανίει οὐδὲ Δαναοῖς, τὸ Ἴλιον δηλαδή.* Schneidewin Simonid. p. XXVIII, 106. Genuinum verbum praeter scholiastam Plutarchus, non Aristoteles servavit; in Aristotele Boeckhius corrigit *Κορινθίοισι δ'*, sed cod. schol. Pindari legit *Κορινθίοισιν οὐ*, ut haereas, utrum sit praeferendum. In marg. codicis C: *ὑπέλαβον μὴ εἰδότες ὅτι ἀγαθοὶ οἷς οἱ ἐχθροὶ οὐ μέμφονται ἀλλ' ἐπαινοῦσιν.*

16 *καὶ ὃ τῶν φρονίμων τις ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν προέκρινεν*] Nonus locus; Syrianus p. 739: *ἀπὸ τῆς τῶν ἐνδόξων κρίσεως.* Sopater p. 745. Anonymus V p. 351: *ἕκτον ἀπὸ τῆς τῶν ἐνδόξων κρίσεως, οἷον ὡς οἱ πρόγονοι τάδε ἔπραξαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὡς παρ' Ὁμήρῳ*

[Il. δ, 308]· *ὧδε καὶ οἱ πρότεροι πόλιας καὶ τείχε' ἐπόρθουν.* Frequentissimus locus in arte rhetorica *ἐκ κρίσεως* vel *ἐκ κρίσεως ἐνδόξου* dictus; causam dicit Aristoteles Eth. Nic. III, 6: *ὁ σπουδαῖος γὰρ ἕκαστα κρίνει ὀρθῶς καὶ ἐν ἑκάστοις τἀληθὲς αὐτῷ φαίνεται* et quae seqq. — I, 5 p. 1361, 27: *οὗ πάντες ἐφίενται ἢ οἱ πολλοὶ ἢ οἱ ἀγαθοὶ ἢ οἱ φρόνιμοι.* Male *οὐρανίων* pro *φρονίμων* coniecit G. Wolff. Mus. Rhen. XIX, 631. Conf. l. ex Topicis ad p. 1364 b, 11.

18 *καὶ Ἑλένην Θησεὺς καὶ Ἀλέξανδρον αἱ θεαί*] Isocr. Helen. § 18. 41.

19 *καὶ ὅλως τὰ προαιρετά*] Decimus locus; quid sit *προαίρεσις*, exponit Eth. Nic. III, 4. Sequitur nunc topica ratio *τῶν προαιρετῶν* ex quatuordecim locis constans praeter dicta, quae ipsa homines ut aliquid aggrediantur incitant.

20 *τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθά*] Top. II, 7 p. 113, 2: *τὸ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν τῷ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς οὐκ ἔστιν ἐναντίον· ἀμφότερα γὰρ αἱρετὰ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἤθους.* Atque haec si Socraticos excipis, totius antiquitatis erat sententia. Hoc est quod Demosthenes vult, cuius locum recentiores de cor. 89 male explicant: *τῆς νῦν εἰρήνης, ἣν οὗτοι κατὰ τῆς πατρίδος τηροῦσιν οἱ χρηστοὶ ἐπὶ ταῖς μελλούσαις ἐλπίσιν, ὧν διαμάρτοιεν καὶ μετάσχοιεν ὧν ὑμεῖς οἱ τὰ βέλτιστα βουλόμενοι τοὺς θεοὺς αἰτεῖτε, μὴ μεταδοῖεν ὑμῖν ὧν αὐτοὶ προῄρηνται.* Precantur enim cives deos et orant, ut ipsis bona contingant, inimicis mala.

21 *καὶ τὰ δυνατά*] Sic Isocrates Philippum docet, fieri posse ut Graecorum disiunctas civitates conciliet, § 39—56 *οὐκ ἀδύνατον*, tum etiam *ῥᾴδιον* esse demonstrat § 57—87 hisque argumentis eum ad egregium illud opus perficiendum cohortatur. § 118: *χρὴ δὲ τοὺς μείζονος δόξης τῶν ἄλλων ἐπιθυμοῦντας περιβάλλεσθαι μὲν τῇ διανοίᾳ τὰς πράξεις δυνατὰς μέν, εὐχῇ δ' ὁμοίας, ἐξεργάζεσθαι δὲ ζητεῖν αὐτὰς ὅπως ἂν οἱ καιροὶ παραδιδῶσιν.*

21 *ταῦτα*] A. sed in marg. *δυνατὰ* et sic vet. transl. et Graec. interpres.

22 *τά τε γενόμενα ἂν καὶ τὰ ῥᾳδίως γιγνόμενα*] Ethic. Nic. III, 5: *κἂν μὲν ἀδυνάτῳ ἐντύχωσιν, ἀφίστανται, οἷον εἰ χρημάτων δεῖ, ταῦτα δὲ μὴ οἷόν τε πορισθῆναι· ἐὰν δὲ δυνατὸν φαίνηται, ἐγχειροῦσι πράττειν. δυνατὰ δὲ ἃ δι' ἡμῶν γένοιτ' ἄν· τὰ γὰρ διὰ τῶν φίλων, δι' ἡμῶν πώς ἐστιν· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν ἡμῖν.* Poetic. 9: *ἐπὶ δὲ τῆς τραγῳδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται. αἴτιον δ' ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατόν. τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα οὔπω πιστεύομεν εἶναι δυνατά, τὰ δὲ γενόμενα φανερὸν ὅτι δυνατά· οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα.* Mirum si Aristoteles hic primum neglexit, id quod factum est, fieri posse; si dixit *γενόμενα ἄν*, idem exprimit quod in Nic. *ἃ δι' ἡμῶν γένοιτ' ἄν*? at idem fere significat *τὰ ῥᾳδίως γιγνόμενα.* Melius abest illa particula, ni fallor. Anaxim. 1: *δυνατὰ δὲ πάντα τὰ ἐνδεχόμενα γενέσθαι.* Melius adhaeret vocabulum sequentibus *τὰ ῥᾳδίως* (*ἂν*) *γιγνόμενα.*

23 *ῥᾴδια δὲ ὅσα ἢ ἄνευ λύπης ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· τὸ γὰρ χαλεπὸν ὁρίζεται ἢ λύπῃ ἢ πλήθει χρόνου*] Cicero de invent. II, 56, 169: *Facile fieri id dicimus quod sine magno aut sine ullo labore, sumptu, molestia quam brevissimo tempore confici possit; difficile autem fieri quod quamquam laboris, sumptus, molestiae, longinquitatis indiget atque aut omnes aut plurimas aut maximas causas habet difficultatis, tamen his susceptis difficultatibus compleri atque ad exitum perduci potest.*

25 *καὶ ἐὰν ὡς βούλονται*] Si res ut volunt, est, facile aggrediuntur, *προαιρετὸν* est, ut Isocrates Philippum ad bellum Persis inferendum adhortatur; omnia enim quae ad expeditionem suscipiendam et perficiendam necessaria sint, Philippo ex animi sententia suppetere § 95—105. 137. 115: *ἔστι δέ σοι πεισθέντι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις τυχεῖν δόξης, οἵας ἂν αὐτὸς βουληθῇς. — ὅσ' ἂν βούλωνται* coniicit Gaisf. Conf. I, 7 p. 1364, 30.

26 *ἐὰν ἢ λανθάνῃ ἡ τιμωρία ἢ μικρὰ ᾖ*] Wolfius *λανθάνῃ ἢ ἡ τιμωρία μικρὰ ᾖ*, sed tum *λανθάνωσιν* requiritur; difficultatem fugit vetus interpres *τιμωρίαν molestiam* vertens. Et sane nescio quid h. l. velit poena et vindicta, nam damni vel incommodi vis vocabulo non inest; neque tamen

aliud ille in codice suo invenit; fortasse delendum *ἡ τιμωρία* et intelligendum *τὰ κακά*.

27 *καὶ τὰ ἴδια καὶ ἃ μηδεὶς καὶ τὰ περιττά· τιμὴ γὰρ οὕτω μᾶλλον*] Id fiet, si Philippus Persas in suam potestatem redegerit § 140—3.

28 *καὶ τὰ ἁρμόττοντα αὐτοῖς*] Convenit Philippo, *ἄξιον* est § 68—71, et *κατὰ γένος* ex Herculis genere prognato § 105—127 et *κατὰ δύναμιν* potentissimo regi § 137.

29 *καὶ ὧν ἐλλείπειν οἴονται, κἂν μικρὰ ᾖ*] Sic Isocrates quae Philippus iam perfecerit, quam quae perficienda restent, maiora esse dicit § 115.

31 *καὶ τὰ εὐκατέργαστα*] Pertinet ad *δυνατόν* et idem est quod *ῥᾴδιον*; iam Clearchus Persarum regem vicisset, nisi Cyrus nimio pugnandi ardore abreptus interiisset.

33 *καὶ ἃ χαριοῦνται τοῖς φίλοις ἢ ἃ ἀπεχθήσονται τοῖς ἐχθροῖς*] Repetit item quod supra iam dixerat: *προαιροῦνται δὲ πράττειν τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθά*. Leve enim interest discrimen, vix dignum quod commemoraret neque alieno inserendum loco. Isocrat. Philippo § 130: *διὸ δικαίως ἄν με πάντες ἐπαινοῖεν ὅτι διατετέλεκα προτρέπειν ἐπιχειρῶν οὓς ἂν ἐλπίσω μάλιστα δυνήσεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἀγαθόν τι ποιῆσαι, τοὺς δὲ βαρβάρους ἀφελέσθαι τὴν ὑπάρχουσαν εὐδαιμονίαν*. Oratores in exordio se amicorum et bonorum studio ductos ad causam dicendam ascendisse confiteri solent.

34 *καὶ ὅσα οὓς θαυμάζουσι προαιροῦνται πράττειν*] Isocrat. Phil. § 113: *τούτου δ' ἕνεκά σοι περὶ τούτων διῆλθον, ἵνα γνῷς ὅτι σε τυγχάνω τῷ λόγῳ παρακαλῶν ἐπὶ τοιαύτας πράξεις, ἃς ἐπὶ τῶν ἔργων οἱ πρόγονοί σου φαίνονται κάλλιστα προκρίναντες*.

35 *καὶ πρὸς ἃ εὐφυεῖς εἰσὶ καὶ ἔμπειροι· ῥᾷον γὰρ κατορθώσειν οἴονται*] Philippus imperator belli peritus Isocr. § 97. 140. Aristot. Problem. XIX, 6: *διὰ τί ἅπερ ἄν τινες προέλωνται ἐνδιατρίβουσι τούτοις ἐνίοτε φαύλοις οὖσι μᾶλλον ἢ ἐν σπουδαιοτέροις . . . ἢ ὅτι ἐν οἷς οἴεται ἕκαστος κρατιστεύειν, ταῦτα προαιρεῖται, ὃ δὲ αἱρεῖται, καὶ ἐπὶ τοῦτ' ἐπείξεται νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας αὐτῷ μέρος, ἵν' αὐτὸς αὐτοῦ τυγχάνει κράτιστος*

ὧν. ὅτι δὲ ἂν τινες ἐξ ἀρχῆς προέλωνται καὶ οἷς ἂν συνεθισθῶσιν, οὐδὲ κρίνειν ἔτι δύνανται τὰ βελτίω· διέφθαρται γὰρ ἡ διάνοια διὰ φαύλας προαιρέσεις, noti sunt Euripidis versus ex Antiopa inserti. Vid. Fragm. IX p. 72 Matth.

36 *καὶ ἃ μηδεὶς φαῦλος· ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλον.*] Eurip. Aeoli fragm. p. 11 Matth.:

μὴ πλοῦτον εἴπῃς· οὐχὶ θαυμάζω θεὸν
ὃν χὡ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.

Eadem Isocrates Philippo dicit § 133—6.

37 *καὶ ὧν ἐπιθυμοῦντες τυγχάνουσιν*] Deliacum epigramma Ethic. Nic. I, 9:

κάλλιστον τὸ δικαιότατον, λῷστον δ' ὑγιαίνειν,
ἥδιστον δὲ πέφυχ' οὗ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν.

et poeta ap. Plut. de audiendis poetis cap. 11:

τόδ' ἔστι τὸ ζηλωτὸν ἀνθρώποις, ὅτῳ
τόξον μερίμνης εἰς ὃ βούλεται, πέσῃ.

38 *καὶ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἃ τοιοῦτοι*] Ethic. Nic. I, 9: *τὸ μὲν γὰρ ἥδεσθαι τῶν ψυχικῶν, ἑκάστῳ δ' ἐστὶν ἡδὺ πρὸς ὃ λέγεται φιλοτοιοῦτος, οἷον ἵππος μὲν τῷ φιλίππῳ, θέαμα δὲ τῷ φιλοθεώρῳ· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ δίκαια τῷ φιλοδικαίῳ καὶ ὅλως τὰ κατ' ἀρετὴν τῷ φιλαρέτῳ.*

1 *πρὸς ἃ τοιοῦτοι*] *φιλοτοιοῦτοι* Vahlen, qui hoc necessarium non esse ipse vidit. pag. 1363 b

3 *περὶ μὲν οὖν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος ἐκ τούτων ληπτέον τὰς πίστεις*] Notandus articulus alteri voci praepositus, qui deest initio capitis: *ληπτέον ἂν εἴη τὰ στοιχεῖα περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος ἁπλῶς.* Conf. cap. 10 finem.

Cap. VII.

5 Quod in fine tertii capitis considerandum esse monuerat, *τὸ μεῖζον* et *ἔλαττον*, nunc in deliberativo genere, cui finis est *τἀγαθὸν* et *τὸ συμφέρον*, exponit et quid sit melius et utilius ostendit; eundem locum initio tertii libri Topicorum, in quo *πότερον αἱρετώτερον ἢ βέλτιον δυοῖν ἢ πλειόνων* disquirit, accurate tractavit et mirum auctorem prioris expositionis nullam facere mentionem; nos singula singulis appone-

mus; exstant vero ibi plura quae hic desiderantur; fort. oratori minus necessaria esse censuit. Ceterum neque hic, neque in Topicis certum quendam ordinem quo haec congesta sint, agnoscere possumus; posteriores Peripatetici locorum divisionem quam Cicero in Top. in comparatione secutus est, instituisse videntur; spectatur autem ibi numerus, species, vis, quaedam etiam ad res aliquas affectio, quae quomodo disposita sint, ap. Cic. l. l. cap. 18 legatur. Rhetores haec in *συγκρίσεως* loco tractant, v. c. Theon cap. 9, p. 231—5. — Conf. Brandis Philol. IV, 15—8.

14 ὅ] ὅ (superscr. ἅ) A ap. Victorium, ex correct. ut I, 6 p. 1362, 24 est ὅσα. Idem *λαβόντα ἕλοιτο* (superscr. ες, ν) ap. Gaisf.

16 *τέλος δ' ἐστὶν οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα*] Metaphys. p. 994 b, 9: *ἔτι δὲ τὸ οὗ ἕνεκα τέλος, τοιοῦτον δὲ ὃ μὴ ἄλλου ἕνεκα ἀλλὰ τἄλλα ἐκείνου.* Aristotelem alii secuti sunt, quos vid. ap. interpretes ad Ciceron. de finib. I, 30.

17 *πρὸς αὐτὸν*] Sic A, *πρὸς αὐτὸ* alii, conf. Bonitz I, 89.

18 *ἀνάγκη τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν ἐλαττόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ἐλαττόνων, μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι· ὑπερέχει γάρ, τὸ δὲ ἐνυπάρχον ὑπερέχεται*] Primus locus; Top. III, 2 p. 117, 16: *ἔτι τὰ πλείω ἀγαθὰ τῶν ἐλαττόνων ἢ ἁπλῶς ἢ ὅταν τὰ ἕτερα ἐν τοῖς ἑτέροις ὑπάρχῃ, τὰ ἐλάττω ἐν τοῖς πλείοσιν*, ubi vid. Alexand. p. 129 qui apte Ethic. Nicom. I, 5 laudat: *τὸ δ' αὔταρκες τίθεμεν ὃ μονούμενον αἱρετὸν ποιεῖ τὸν βίον καὶ μηδενὸς ἐνδεᾶ· τοιοῦτον δὲ τὴν εὐδαιμονίαν οἰόμεθα εἶναι· ἔτι δὲ αἱρετωτάτην μὴ συναριθμουμένην, συναριθμουμένην δὲ δῆλον ὡς αἱρετωτέραν μετὰ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀγαθῶν· ὑπεροχὴ γὰρ ἀγαθῶν γίνεται τὸ προστιθέμενον, ἀγαθῶν δὲ τὸ μεῖζον αἱρετώτερον ἀεί.* Adde Ethic. X, 2 ubi *ἡδονή* exponitur: *προστιθεμένην τε ὁτῳοῦν τῶν ἀγαθῶν αἱρετώτερον ποιεῖν οἷον τῷ δικαιοπραγεῖν καὶ σωφρονεῖν. καὶ αὔξεσθαι δὴ τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ αὑτῷ. ἔοικε δὴ οὗτός γε ὁ λόγος τῶν ἀγαθῶν αὐτὴν ἀποφαίνειν καὶ οὐδὲν μᾶλλον ἑτέρου· πᾶν γὰρ μεθ' ἑτέρου ἀγαθοῦ αἱρετώτερον ἢ μονούμενον. τοιούτῳ δὴ λόγῳ καὶ Πλάτων ἀναιρεῖ ὅτι οὐκ ἔστιν ἡδονὴ τἀγαθόν· αἱρετώτερον γὰρ εἶναι τὸν ἡδὺν*

βίον μετὰ φρονήσεως ἢ χωρίς, εἰ δὲ τὸ μικτὸν κρεῖττον, οὐκ εἶναι τὴν ἡδονὴν τἀγαθόν· οὐδενὸς γὰρ προστεθέντος αὐτὸ τἀγαθὸν αἱρετώτερον γίνεσθαι.

21 καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου ὑπερέχῃ, καὶ αὐτὰ αὐτῶν] Locus secundus; Topic. III, 2 p. 117 b, 33: ἔτι εἰ ἁπλῶς τοῦτο τούτου βέλτιον, καὶ τὸ βέλτιστον τῶν ἐν τούτῳ βέλτιον τοῦ ἐν τῷ ἑτέρῳ βελτίστου, οἷον εἰ βέλτιον ἄνθρωπος ἵππου, καὶ ὁ βέλτιστος ἄνθρωπος τοῦ βελτίστου ἵππου βελτίων. καὶ εἰ τὸ βέλτιστον τοῦ βελτίστου βέλτιον, καὶ ἁπλῶς τοῦτο τούτου βέλτιον, οἷον εἰ ὁ βέλτιστος ἄνθρωπος τοῦ βελτίστου ἵππου βελτίων, καὶ ἁπλῶς ἄνθρωπος ἵππου βελτίων. Eth. Eud. II, 1 p. 1219, 31.

28 καὶ ὅταν τόδε μὲν τῷδε ἕπηται, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ μή] Tertius locus; Topic. III, 2 p. 117, 5: ἔτι ὅταν δύο τινὰ ᾖ σφόδρα ἀλλήλοις παραπλήσια καὶ μὴ δυνώμεθα ὑπεροχὴν μηδεμίαν συνιδεῖν τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸ ἕτερον, ὁρᾶν ἀπὸ τῶν παρεπομένων· ᾧ γὰρ ἕπεται μεῖζον ἀγαθόν, τοῦθ' αἱρετώτερον. ἂν δ' ᾖ τὰ ἑπόμενα κακά, ᾧ τὸ ἔλαττον ἀκολουθεῖ κακόν, τοῦθ' αἱρετώτερον. ὄντων γὰρ ἀμφοτέρων αἱρετῶν οὐδὲν κωλύει δυσχερές τι παρέπεσθαι. διχῶς δ' ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι ἡ σκέψις· καὶ γὰρ πρότερον καὶ ὕστερον ἕπεται, οἷον τῷ μανθάνοντι τὸ μὲν ἀγνοεῖν πρότερον, τὸ δ' ἐπίστασθαι ὕστερον. βέλτιον δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὕστερον ἑπόμενον. λαμβάνειν οὖν τῶν ἑπομένων ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον. Conf. quod supra ad cap. 6 adnotavimus.

33 καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι μείζω· ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος] Quartus locus; quae superant quod idem est cum maiore, ipsa maiora sunt. In Topicis hic locus non invenitur. Schol. ὑπερέχοντά τινος μείζονος μείζω.

35 καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικὰ μείζω· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μείζονος ποιητικῷ εἶναι] Quintus locus; verba sunt integra, hoc dicit auctor: non mirum hoc maius esse bonum; diximus enim et sumpsimus maioris esse boni efficiens; quare si maius bonum non efficeret, non esset μείζονος ποιητικόν: denn das war es ja gerade, dass es das sei was ein grösseres Gut bewirke. Id erat monendum, ne in posterum haesitaret

(conf. Vater p. 45) aut ne quis simile inesse censeret quod infra legimus: *ἀγαθὸν γὰρ ἦν οὗ πάντες ἐφίενται, ὥστε καὶ μεῖζον οὗ μᾶλλον.* Dativus est quem dicimus Aristotelicum, de quo vid. Trendelenb. in Museo Rhen.

36 *καὶ οὗ τὸ ποιητικὸν μεῖζον, ὡσαύτως*] Sextus locus, quo superior retro agitur; supra enim causam efficientem tractavit, nunc id quod efficitur illa, exponit. Top. III, 1 p. 116 b, 26: *ἔτι δύο ποιητικῶν, οὗ τὸ τέλος βέλτιον. ποιητικοῦ δὲ καὶ τέλους ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ὅταν πλείονι ὑπερέχῃ τὸ τέλος τοῦ τέλους ἢ ἐκεῖνο τοῦ οἰκείου ποιητικοῦ, οἷον εἰ ἡ εὐδαιμονία πλείονι ὑπερέχει ὑγιείας ἢ ὑγίεια ὑγιεινοῦ, τὸ ποιητικὸν εὐδαιμονίας βέλτιον ὑγιείας. ὅσῳ γὰρ ἡ εὐδαιμονία ὑγιείας ὑπερέχει, τοσούτῳ καὶ τὸ ποιητικὸν τὸ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ὑγιεινοῦ ὑπερέχει. ἡ δὲ ὑγίεια τοῦ ὑγιεινοῦ ἐλάττονι ὑπερεῖχεν, ὥστε πλείονι ὑπερέχει τὸ ποιητικὸν εὐδαιμονίας τοῦ ὑγιεινοῦ ἢ ἡ ὑγίεια τοῦ ὑγιεινοῦ. δῆλον ἄρα ὅτι αἱρετώτερον τὸ ποιητικὸν εὐδαιμονίας τῆς ὑγιείας· τοῦ γὰρ αὐτοῦ πλείονι ὑπερέχει.* ubi conf. Alex. p. 125.

pag. 1364 1 *καὶ τὸ αἱρετώτερον καθ' αὑτὸ τοῦ μὴ καθ' αὑτό, οἷον ἰσχὺς ὑγιεινοῦ*] Septimus locus, in quo notandus est comparativus; exspectamus enim *αἱρετόν*, unde coniicias *καὶ αἱρετώτερον τὸ καθ' αὑτό*; at in his omnibus intelligendum non *αἱρετώτερον* ut in Topicis, sed *μεῖζον ἀγαθόν.* Comparationis gradus hoc ipso in capite legitur infra *καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον*, item *καὶ τὸ ἀλυπότερον καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς. ὑγιεινοῦ* non est *ὑγιείας*, sed *ὑγιείας ποιητικοῦ.* Topic. III, 1 p. 116, 29: *καὶ τὸ δι' αὑτὸ αἱρετὸν τοῦ δι' ἕτερον αἱρετοῦ αἱρετώτερον, οἷον τὸ ὑγιαίνειν τοῦ γυμνάζεσθαι· τὸ μὲν γὰρ δι' αὑτὸ αἱρετόν, τὸ δὲ δι' ἕτερον. καὶ τὸ καθ' αὑτὸ τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς οἷον τὸ τοὺς φίλους δικαίους εἶναι τοῦ τοὺς ἐχθρούς.* et quae plura ibi de hac re leguntur. Cicero Top. 18: *quae propter se expetenda sunt, iis quae propter aliud.*

3 *κἂν ᾖ τὸ μὲν τέλος, τὸ δὲ μὴ τέλος*] Octavus locus; Topic. III, 1 p. 116 b, 22: *καὶ τὸ τέλος τῶν πρὸς τὸ τέλος αἱρετώτερον δοκεῖ εἶναι καὶ δυοῖν τὸ ἔγγιον τοῦ τέλους.* ubi Alexand. p. 124: *ὑγίεια μὲν αἱρετώτερον γυμνασίων,*

περιπάτων, σιτίων, ὅλως διαίτης ὅτι ἡ μὲν τέλος, ταῦτα δ' ἐκείνης χάριν, καὶ εὐδαιμονία ἀρετῆς, ὑγιείας, πλούτου, τῶν ἄλλων ἀγαθῶν· ἡ μὲν γὰρ τέλος, ταῦτα δ' ἐκείνης χάριν καὶ τὸ εἰδέναι τοῦ μανθάνειν καὶ τὸ κατὰ τὰς ἕξεις ἐνεργεῖν τοῦ τὰς ἕξεις ἔχειν.

5 *καὶ τὸ ἧττον προσδεόμενον θατέρου ἢ ἑτέρων· αὐταρκέστερον γάρ.*] Nonus locus; Top. III, 2 p. 117, 37: *καὶ ὃ πάντων ἐχόντων μηδὲν θατέρου δεόμεθα ἢ ὃ ἐχόντων προσδεόμεθα, τοῦ λοιποῦ καθάπερ ἐπὶ δικαιοσύνης καὶ ἀνδρίας· δικαίων μὲν γὰρ πάντων ὄντων οὐδὲν χρήσιμος ἡ ἀνδρία, ἀνδρείων δὲ πάντων ὄντων χρήσιμος ἡ δικαιοσύνη.*

7 *καὶ ὅταν τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε μὴ ᾖ ἢ μὴ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι, θάτερον δὲ ἄνευ τούτου*] Decimus locus, iisdem verbis quibus tertius incipiens; cum vero ubique sit intelligendum *μεῖζον ἀγαθόν* vel *μᾶλλον συμφέρον*, invertitur hic ratio; nam dicendum erat . . *τοῦδε ᾖ ἢ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι, θάτερον δὲ μὴ ἄνευ τούτου· αὐταρκέστερον γάρ.* Id nunquam fit, neque fieri potest, nisi ipse hanc inversionem indicat; quare deleto *δὲ* apodosin esse in verbis *αὐταρκέστερον τὸ μὴ προσδεόμενον* credas, sed huiusmodi apodŏsis in hoc capite non invenitur, alius generis est v. c. *ἀνάγκη ἔχειν* p. 1364 b, 14, 29, 35. Recte Morelius: *alius γὰρ quod et Hermolaus reddidit,* sed scripti et excusi omnes *δὲ* praebent.

10 *κἂν ᾖ ἀρχή, τὸ δὲ μὴ ἀρχή. κἂν ᾖ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον διὰ τὸ αὐτό*] Locus undecimus et duodecimus, qui ex comparatione et inversione repetuntur.

14 *καὶ ἀνάπαλιν δέ*] Sic ex vet. transl. et cod. r cum Morelio scripsimus, quamvis et Victorius in A *δὴ* inveniri adnotaverit; si locus qui praecessit, invertitur, aut omnino cum oppositione quadam novum additur, Aristoteles *καὶ — δέ*, non *καὶ — δή* dicit, ut infra: *καὶ ἀντικειμένως δὲ τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους . . . καὶ τῶν καλλιόνων δὲ ἢ τῶν βελτιόνων αἱ ἐπιθυμίαι βελτίους . . . καὶ τῶν σπουδαιοτέρων δὲ καὶ καλλιόνων αἱ ἐπιστῆμαι ἀνάλογον διὰ ταῦτα . . . καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν* ut in A. repositum est et vet. transl. vertit; ceteri omittunt particulam; I, 9: *καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς ὡσαύτως.* Ibidem: *καὶ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον δὲ ἐπὶ τὸ βέλτιον,* praecesserat enim:

καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον. I, 11: *καὶ τὸ μὴ βίαιον δέ,* sed A. om. *δέ,* neque inest oppositio. Ibidem: *καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως,* praecedunt enim *παιδιαὶ ἐριστικαί.*

16 *μεῖζόν ἐστι φαίνεσθαι*] Ultimum verbum cum Victorio ex vet. translatione et A (in cuius margine ab eadem manu repositum est) reducendum esse videtur; utrumque enim maius bonum videri potest, sed non esse. Supra *αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον, ὥστε φαίνεται μεῖζον ἀγαθόν.*

19 *ὥσπερ ὁ Λεωδάμας*] Vid. Ruhnken ad Rutil. Lup. histor. crit. Orat. p. 63. Wolf ad Leptin. p. 368. Leodamas oratoris consilium, imperatoris res gestas improbavit.

22 *πάλιν δὲ καὶ Χαβρίου*] *καὶ* in A erasum deletumque et om. vet. tr. Idem fere est quod *καὶ πάλιν δέ.*

24 *καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου*] Locus decimus septimus, qui invertitur; de Pindari verbis *ἄριστον μὲν ὕδωρ* vid. Boeckhii Explicat. p. 103. Probl. 1, 14 p. 860 b, 35. Polit. VII, 11 p. 1330 b, 4—17. Ex Top. fort. huc pertinent III, 2 p. 117, 35: *καὶ ὃ ἐν παντὶ καιρῷ ἢ ἐν τοῖς πλείστοις χρησιμώτερον, οἷον δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη ἀνδρίας. αἳ μὲν γὰρ ἀεί, ἡ δὲ ποτὲ χρησίμη.* Cicero Top. 18: *rara vulgaribus.*

28 *καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον τοῦ ῥᾴονος*] Locus undevicesimus; Topic. III, 2 p. 117b, 28: *ἄλλος, τὸ ἐπιφανέστερον τοῦ ἧττον τοιούτου καὶ τὸ χαλεπώτερον· μᾶλλον γὰρ ἀγαπῶμεν ἔχοντες ἃ μὴ ἔστι ῥᾳδίως λαβεῖν. καὶ τὸ ἰδιαίτερον τοῦ κοινοτέρου. καὶ τὸ τοῖς κακοῖς ἀκοινωνητότερον· αἱρετώτερον γὰρ ᾧ μηδεμία δυσχέρεια ἀκολουθεῖ ἢ ᾧ ἀκολουθεῖ.* ibiq. Alex. p. 133. Andocides II, 17—18 sua in rempublicam merita, quae exsul et vitae summo periculo et magnis expensis factis praestiterit § 10—16, civium muneribus et imperatorum officiis praeferenda esse dicit.

29 *ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ῥᾷον τοῦ χαλεπωτέρου*] Cicero Top. 18: *proclivia laboriosis.*

30 *καὶ ᾧ τὸ ἐναντίον μεῖζον, καὶ οὗ ἡ στέρησις μείζων*] Finem propositum deserit Aristoteles; utrum sit melius bonum, *μεῖζον ἀγαθόν,* quaerit, transit vero et hic et in seqq. ad contrarium, ut *καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω ἢ αἰσχίω,* ubi

vet. transl. non inepte praebet *ἢ βελτίω*, quae adiectiva infra quoque coniuncta sunt, item *καὶ ὧν καὶ αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους*, quae in universum quid sit maius, tractant; similiter contraria dantur infra: *καὶ ὧν αἱ τιμαὶ μείζους* ... *καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους* ... *ἕξει μέγεθος καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων καὶ τῶν ἐναντίων*. — Quae sequuntur, Bonitz I, 87 sic transponit: *καὶ ἀρετὴ μὴ κακίας, καὶ κακία μὴ ἀρετῆς*.

37 *καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα ἢ καλλίων*] Locus vicesimus septimus et octavus. Top. III, 3 p. 118 b, 4: *ἔτι οὗ ἡ ὑπερβολὴ τῆς ὑπερβολῆς αἱρετωτέρα, καὶ αὐτὸ αἱρετώτερον, οἷον φιλία χρημάτων· αἱρετωτέρα γὰρ ἡ τῆς φιλίας ὑπερβολὴ τῆς τῶν χρημάτων*. Itaque in nostro loco ne corrigamus v. c. *ὥστε καὶ φιλία χρημάτων*, coniungendum *μᾶλλον*, non cum *κάλλιον* ex Victorii sententia, sed cum adiectivis *φιλέταιρον* et *φιλοχρήματον*. Tamen sanus locus non videtur; exempla enim disiuncta et perverso ordine posita legimus; nam prius, ut aperte docent verba *καὶ γὰρ ὄψις ὀσφρήσεως*, si Aristoteles haec scripsit, non explicat praeceptum *ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα*; debebat enim dicere *ὥστε καὶ ὄψις* vel simile, sed ad alterum pertinet praecedenti *ἀντίστροφον* praeceptum: *τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους καὶ καλλιόνων καλλίους*, ut hoc (*καὶ ἀντικειμένως — καλλίους*) exemplis praeponendum et priori arctissime coniungendum esse coniicias. At non propositionem, sed eius conversionem exemplis confirmari parum probabile est. — Vahlen corrigit: *οἷον* (*εἰ*) *τὸ* ..., *καὶ* [*γὰρ*] *ὄψις ὀσφρήσεως*, in quo duo exempla vario modo exponi offendit; rectius verba sic transponuntur: *οἷον ὄψις ὀσφρήσεως· καὶ γὰρ τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν αἱρετώτερον τοῦ ὀσφραίνεσθαι*. Tantas turbas movent hae voculae *καὶ γάρ*.

1 *φιλεταῖρον*] Scrib. *φιλέταιρον*, et sic A ap. Vict., ut II, 12: *φιλέταιροι*, ubi Bekkerus ex Q *φιλεταῖροι* attulit. pag. 1364 b

11 *διὰ ταῦτα*] Malim et hic *διὰ ταὐτά* vel *ταὐτό*. — Illud et Finckh in censura.

12 *καὶ ὃ κρίνειαν ἂν ἢ κεκρίκασιν οἱ φρόνιμοι*] Locus tricesimus tertius; Top. III, 1 p. 116, 14: *καὶ ὃ μᾶλλον ἂν ἕλοιτο ὁ φρόνιμος ἢ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἢ ὁ νόμος ὁ ὀρθὸς ἢ οἱ σπουδαῖοι περὶ ἕκαστα αἱρούμενοι ᾗ τοιοῦτοί εἰσιν ἢ*

οἱ ἐν ἑκάστῳ γένει ἐπιστήμονες ἢ ὅσα οἱ πλείους ἢ πάντες οἷον ἐν ἰατρικῇ ἢ τεκτονικῇ ἃ οἱ πλείους τῶν ἰατρῶν ἢ πάντες ἢ ὅσα ὅλως οἱ πλείους ἢ πάντες ἢ πάντα οἷον τἀγαθόν· πάντα γὰρ τἀγαθοῦ ἐφίεται. δεῖ δ' ἄγειν πρὸς ὅ τι ἂν ᾖ χρήσιμον τὸ ῥηθησόμενον. ἔστι δ' ἁπλῶς μὲν βέλτιον καὶ αἱρετώτερον τὸ κατὰ τὴν βελτίω ἐπιστήμην, τινὶ δὲ τὸ κατὰ τὴν οἰκείαν.

13 *ἀγαθὸν ἢ μεῖζον*] Corrigendum cum Veneta edit. deleta particula *ἤ*; dici *μεῖζον ἀγαθόν*, non *ἀγαθὸν μεῖζον* putat Vaterus p. 47, qui *μεῖζον* scribit deletis verbis *ἀγαθὸν ἤ*; auctoris esse incuriam, qui simplex genus notet, non credo; infra: *ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον μεῖζον, καὶ οἱ καιροὶ καὶ αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ τόποι καὶ οἱ χρόνοι καὶ αἱ δυνάμεις ποιοῦσι μεγάλα.* Id est: augent ut maius sit bonum. Similiter I, 14 ubi quid sit *ἀδίκημα μεῖζον* exponit: *καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν μέγα*, ubi postremum stare nequit.

15 *καὶ γὰρ τὶ καὶ ποσὸν καὶ ποιόν*] Hic verbo *τὶ* praeter morem *οὐσίαν* indicat, quam alibi *τὸ τί ἐστιν* vel *τόδε τι* dicere solet; in Nicom. I, 4 p. 1096, 24: *καὶ γὰρ ἐν τῷ τί λέγεται . . καὶ ἐν τῷ ποιῷ . . καὶ ἐν τῷ ποσῷ*, sed praecedit *λέγεται καὶ ἐν τῷ τί ἐστι καὶ ἐν τῷ ποιῷ.* Neque hunc neque nostrum locum sanum esse puto.

16 *ὡς ἂν . . . εἴποι*] Fort. *εἴπῃ* quis correxerit quod gravius sit, sed et quod sequitur et quod supra dictum hic intelligit 1362, 24. 1363 b, 14 dissuadet.

18 *τὰ πράγματα*] Conf. Brandis Philol. IV, 41.

19 *καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον, ἢ ἁπλῶς ἢ ᾗ βελτίους, οἷον ἡ ἀνδρία ἰσχύος*] Locus tricesimus quartus; idem cum aliis eiusdem generis in Topic. III, 1 p. 116 b, 12: *καὶ τὸ τῷ βελτίονι καὶ τιμιωτέρῳ ὑπάρχον αἱρετώτερον, οἷον θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ καὶ ψυχῇ ἢ σώματι. καὶ τὸ τοῦ βελτίονος ἴδιον βέλτιον ἢ τὸ τοῦ χείρονος, οἷον τὸ τοῦ θεοῦ ἢ τὸ τοῦ ἀνθρώπου. κατὰ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ ἐν ἀμφοτέροις οὐδὲν διαφέρει ἀλλήλων, τοῖς δ' ἰδίοις τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου ὑπερέχει, καὶ τὸ ἐν βελτίοσιν ἢ προτέροις ἢ τιμιωτέροις βέλτιον, οἷον ὑγίεια ἰσχύος καὶ κάλλους.* Cicero Top. 18: *quae pluribus probata, quae ab optimo quoque laudata.*

23 *καὶ τὸ ἥδιον τοῦ ἧττον ἡδέος*] Cicero Top. 18: *iucunda minus iucundis.*

24 *καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι ὀρέγονται*] Post finitum verbum in margine A additum *ἥδεσθαι* idque et vet. transl. praebet; scribendum potius *αὐτοῦ*, ut genitivus *τοῦ ἥδεσθαι* non ex praepositione, sed ex verbo finito dependeat.

27 *καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ*] Locus tricesimus septimus. Huc referas quo argumento Isocratis Archidamus *τὸ δίκαιον τοῦ συμφέροντος* praestare docet; nam hic ipse quidem dicit quod hoc *ἀγνοούμενον*, illud vero *πρόδηλον* sit. § 37: *ἔπειτα κἀκεῖνο χρὴ σκοπεῖν· νυνὶ γὰρ περὶ μὲν τοῦ δικαίου πάντες τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχομεν, περὶ δὲ τοῦ συμφέροντος ἀντιλέγομεν. δυοῖν δὲ προτεινομένοιν ἀγαθοῖν, καὶ τοῦ μὲν ὄντος προδήλου τοῦ δὲ ἀγνοουμένου, πῶς οὐκ ἂν ποιήσαιτε καταγέλαστον, εἰ τὸ μὲν ὁμολογούμενον ἀποδοκιμάσαιτε, τὸ δ' ἀμφισβητούμενον ἑλέσθαι δόξειεν ὑμῖν, ἄλλως τε καὶ τῆς αἱρέσεως τοσοῦτον διαφερούσης. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἐμοῖς λόγοις ἔνεστι μηδὲν μὲν προέσθαι τῶν ἡμετέρων αὐτῶν μηδ' αἰσχύνῃ μηδεμιᾷ τὴν πόλιν περιβαλεῖν, ὑπὲρ δὲ τῶν δικαίων κινδυνεύοντας ἐλπίζειν ἄμεινον ἀγωνιεῖσθαι τῶν ἐχθρῶν, ἐν δὲ τοῖς τούτων ἀφεστάναι μὲν ἤδη Μεσσήνης, προεξαμαρτόντες δὲ τοῦτ' εἰς ὑμᾶς αὐτοὺς τυχὸν καὶ τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ δικαίου καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὧν προσδοκᾶτε διαμαρτεῖν.*

28 *καὶ ὅσων αὐτοὶ αὑτοῖς ἢ φίλοις βούλονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθά*] Locus tricesimus octavus; Topic. III, 3 p. 118 b, 7: *καὶ οὗ μᾶλλον ἂν ἕλοιτο αὐτὸς αὑτῷ αἴτιος εἶναι ἢ οὗ ἕτερον, οἷον τοὺς φίλους τῶν χρημάτων.*

30 *καὶ τὰ πολυχρονιώτερα τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν μὴ βεβαιοτέρων*] In Topic. III, 1 primus est locus et unus qui hic duo sunt: *πρῶτον μὲν οὖν τὸ πολυχρονιώτερον ἢ βεβαιότερον αἱρετώτερον τοῦ ἧττον τοιούτου.* Desiderantur ibi rationes hic allatae. Conf. Alex. ad Top. p. 117. Cicero Top. 18: *diuturniora bona brevioribus.* Isocrat. Helen. § 44 de Paridis iudicio quod Helenam Iunonis imperio et Minervae virtuti praetulerit: *ἠπίστατο γὰρ*

τὰς μὲν ἄλλας εὐτυχίας ταχέως μεταπιπτούσας, τὴν δ' εὐγένειαν ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς παραμένουσαν, ὥστε ταύτης μὲν τὴν αἵρεσιν ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ γένους ἔσεσθαι, τὰς δ' ἑτέρας δωρεὰς ὑπὲρ τοῦ χρόνου μόνου τοῦ καθ' αὐτόν.

34 *καὶ ὡς ἂν ἐκ τῶν συστοίχων καὶ τῶν ὁμοίων πτώσεων, καὶ τἆλλ' ἀκολουθεῖ*] Locus quadragesimus primus; Top. III, 3 p. 118, 34: *ἔτι ἀπὸ τῶν πτώσεων καὶ τῶν χρήσεων καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἔργων, καὶ ταῦτα δὲ ἀπ' ἐκείνων· ἀκολουθεῖ γὰρ ἀλλήλοις, οἷον εἰ τὸ δικαίως αἱρετώτερον τοῦ ἀνδρείως, καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς ἀνδρίας αἱρετώτερον· καὶ εἰ ἡ δικαιοσύνη τῆς ἀνδρίας αἱρετώτερον, καὶ τὸ δικαίως τοῦ ἀνδρείως. παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.* Conf. Top. I, 15. II, 9. Cicero *coniugationem, coniugata* latine, graece, non Aristotelem, sed posteriores secutus *συζυγίαν* dicit Top. cap. 4 et 10, vid. infra ad II, 23.

38 *καὶ ὃ πάντες αἱροῦνται τοῦ μὴ ὃ πάντες*] Ita libri omnes ut videtur, apud Bekk. nulla varietas, mira sane verborum transpositione pro *τοῦ ὃ μὴ πάντες*, quod interpres latinus vertit, et schol. dat (primus ita scripsit Sylb.). Tum in verbis *καὶ ὃ οἱ πλείους ἢ οἱ ἐλάττους* aegre pronomine post *ἢ* caremus; in explicatione verborum vero: *ἀγαθὸν γὰρ ἦν οὗ πάντες ἐφίενται, ὥστε καὶ μεῖζον οὗ*μᾶλλον* nemo erit qui non sic sententiam expleat *οὗ μᾶλλον πάντες ἐφίενται*, ut maius sit bonum, quod omnes maiore vi quam quod minore cupiditate appetant; at hoc non congruit cum iis quae praecedunt, neque *πάντες ἐφίενται*, sed solum verbum intelligendum est, ut maius sit bonum quod plures quam quod pauciores appetant.

pag. 1365 2 *καὶ ὃ οἱ ἀμφισβητοῦντες*] Isocrat. Helen. § 48: *θαυμάζω δ' εἴ τις οἴεται κακῶς βεβουλεῦσθαι τὸν μετὰ ταύτης ζῆν ἑλόμενον, ἧς ἕνεκα πολλοὶ τῶν ἡμιθέων ἀποθνήσκειν ἠθέλησαν. πῶς δ' οὐκ ἂν ἦν ἀνόητος, εἰ τὰς θεὰς εἰδὼς περὶ κάλλους φιλονεικούσας αὐτὸς κάλλους κατεφρόνησε, καὶ μὴ ταύτην ἐνόμισε μεγίστην εἶναι τῶν δωρεῶν, περὶ ἧς κἀκείνας ἑώρα μάλιστα σπουδαζούσας;*

6 *καὶ τὰ ἐπαινετώτερα· καλλίω γάρ*] Locus quadragesimus septimus; Top. III, 1 p. 116 b, 37: *ἔτι τὸ κάλλιον καθ' αὐτὸ καὶ τιμιώτερον καὶ ἐπαινετώτερον, οἷον φιλία*

πλούτου καὶ δικαιοσύνη ἰσχύος.· τὰ μὲν γὰρ καθ' αὑτὰ τῶν τιμίων καὶ ἐπαινετῶν, τὰ δ' οὐ καθ' αὑτά, ἀλλὰ δι' ἕτερον. οὐδεὶς γὰρ τιμᾷ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ δι' ἕτερον, τὴν δὲ φιλίαν καθ' αὑτό, καὶ εἰ μηδὲν μέλλει ἡμῖν ἕτερον ἀπ' αὐτῆς ἔσεσθαι.

8 *καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους*] Quibus rebus maiores poenae sunt constitutae, maiora sunt delicta, flagitia. At hoc non pertinet ad *μεῖζον ἀγαθόν*; propter contrarium ut alia quaedam in hoc capite addidisse videtur Aristoteles.

10 *καὶ διαιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ μείζω φαίνεται*] Locus quinquagesimus primus; haec *διαίρεσις* distributio Latinis est, vid. auct. ad Herenn. IV, 35.

11 *ὑπερέχειν φαίνεται*] Inserto *ἢ* A supra versum a man. sec.; ap. Vict. *γρ. ὑπερέχει ἢ φαίνεται* quod interpres vertit; ante Victorium *ὑπεροχὴ* excusum legitur.

11 *ὁ ποιητής φησι*] Il. IX, 590 ut nunc versus leguntur:

καὶ τότε δὴ Μελέαγρον ἐΰζωνος παράκοιτις
λίσσετ' ὀδυρομένη, καί οἱ κατέλεξεν ἅπαντα
κήδε', ὅσ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλώη·
ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει,
τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι βαθυζώνους τε γυναῖκας.
τοῦ δ' ὠρίνετο θυμὸς ἀκούοντος κακὰ ἔργα.

Heynius ad h l. p. 667 *λαοὶ μὲν φθινύθουσι* memoriae errore ex Il. Z, 327 pro *ἄνδρας μὲν κτείνουσι* laudata putat; id parum probabile; vetustior est lectio quam in vulgarem vocem *ἄνδρας* mutarunt; simul magis animum movet *κτείνουσι* quam *φθινύθουσι*, quod facile ad interpolandum incitavit. Similem locum ex XXII, 61 apte Heynius confert. Hermog. *περὶ μεθόδου δεινοτ.* cap. 33 praeter Homerum Dem. de falsa legat. p. 361 § 65: *ὅτε γὰρ νῦν ἐπορευόμεθα εἰς Δελφούς, ἐξ ἀνάγκης ἦν ὁρᾶν ἡμῖν πάντα ταῦτα, οἰκίας κατεσκαμμένας, τείχη περιῃρημένα, χώραν ἔρημον τῶν ἐν ἡλικίᾳ, γύναια δὲ καὶ παιδάρια ὀλίγα καὶ πρεσβύτας ἀνθρώπους οἰκτρούς.* Ibidem § 291 p. 434: *καὶ φήσας καταβαίνειν εἰς Πειραιᾶ δεῖν ἤδη καὶ χρήματ' εἰσφέρειν καὶ τὰ θεωρικὰ στρατιωτικὰ ποιεῖν ἢ χειροτονεῖν ἃ συνεῖπε μὲν οὗτος* id est *πολεμεῖν*.

12 *λέγουσαν*] Intellige *τὴν γυναῖκα*, quo aegre cares; verbum ipsum om. A. Excidisse videtur subicetum.

16 *καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὥσπερ Ἐπίχαρμος*] Interpretes Epicharmi laudant exempla ap. Aristot. *περὶ ζῴων γενέσεως* I, 18 p. 724: *ἔτι δὲ παρὰ ταῦτα, ὡς Ἐπίχαρμος ποιεῖ τὴν ἐποικοδόμησιν, ἐκ τῆς διαβολῆς ἡ λοιδορία, ἐκ δὲ ταύτης ἡ μάχη, ταῦτα δὲ πάντα ἔκ τινος ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως*. Metaph. IV, 1. 24. Athen. II p. 36: *Ἐπίχαρμος δ' ἔφη*

ἐκ μὲν θυσίας θοίνη * *
ἐκ δὲ θοίνης πόσις ἐγένετο. B. χάριεν, ὥς γέ μοι * *
A. ἐκ δὲ πόσιος κῶμος, ἐκ κώμου δ' ἐγένετο θυανία,
ἐκ δὲ θυανίας δίκη 'γένετ', ἐκ δίκης δὲ καταδίκη,
ἐκ δὲ καταδίκης πέδαι τε καὶ σφάκελος καὶ ζημία.

Buhlius ex Accoramboni adnotationibus (quas non vidimus, vid. Buhl. tom. I p. 327) p. 167 haec affert monstra: *Ipsius Epicharmi carminis in antiquissimo codice reperitur hoc fragmentum:*

Ἐφώνης μὲν τὸν τύραννον ἠδὲ γυναῖκα·
Οὐ μόνον τὸν τύραννον, καὶ τὴν γυναῖκα·
Ἀλλ' ἂν τὰ τέκνα.

Conficta haec puto ex scholiastae verbis: *ἐφόνευσα τὸν τύραννον, οὐ μόνον δὲ τύραννον, ἀλλὰ καὶ τὸν τύραννον καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας καὶ τοὺς ἐφεξῆς τοὺς πέντε ἢ ἓξ τυχὸν μέχρι τῶν τριάκοντα*, sed vereor, ne iste nobis nebulo impune imposuerit; aut multum fallor, aut sumpsit haec ex II, 24: *πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσεν. συντίθησι γάρ, ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστιν*. Rhet. ad Alex. cap. 4 de amplificatione: *χρὴ δὲ καὶ εἰκάζοντα συμβιβάζειν καὶ* *ἐ π ο ι κ ο δ ο μ ο ῦ ν τ α* *τὸ ἕτερον ὡς ἐπὶ τὸ ἕτερον αὔξειν τρόπῳ τοιῷδε· ὅστις δὲ τῶν φίλων κήδεται, τοῦτον εἰκὸς καὶ τοὺς αὐτοῦ γονεῖς τιμᾶν, ὃς δὲ τοὺς γονέας τιμᾷ, οὗτος καὶ τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ εὖ ποιεῖν βουλήσεται*. Demosth. p. 1262: *τὸ φαυλότατον οἶμαι τὸ τῆς λοιδορίας πρὸ τοῦ τελευταίου καὶ δεινοτάτου προεώραται, τοῦ μὴ φόνον γίγνεσθαι μηδὲ κατὰ μικρὸν ὑπάγεσθαι ἐκ μὲν λοιδορίας εἰς πληγάς, ἐκ δὲ*

πληγῶν εἰς τραύματα, ἐκ δὲ τραυμάτων εἰς θάνατον. Darius apud Herod. III, 82 de optimatibus: *αὐτὸς γὰρ ἕκαστος βουλόμενος κορυφαῖος εἶναι γνώμῃσί τε νικᾶν εἰς ἔχθεα μεγάλα ἀλλήλοισι ἀπικνέονται, ἐξ ὧν στάσιες ἐγγίνονται, ἐκ δὲ τῶν στασίων φόνος, ἐκ δὲ τοῦ φόνου ἀπέβη εἰς μουναρχίην, καὶ ἐν τούτῳ διέδεξε ὅσῳ ἐστὶ τοῦτο ἄριστον.* Haec est figura quam Graeci *κλίμακα*, Latini gradationem dicunt. Vid. Weiske ad Longin. p. 302. Recte monet Hermogenes Rhet. III p. 386 Demosthenem praeter illum toties decantatum locum in orat. pro Ctesiph. vix usum esse, conf. Rhet. VIII, 557. 603. 642. Quintil. IX, 3, 54: *Gradatio apertiorem habet artem et magis affectatam ideoque esse rarior debet.* Ex Lysia et Lycurgo exempla sub epiploces nomine ap. Rutil. p. 114 Fr. leguntur; conf. Plat. Sophist. p. 224 Bkk. 261 Steph. De Latinis vid. Auct. ad Herenn. IV, 25. Cicero pro Milone § 61.

19 *ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον μεῖζον*] Locus quinquagesimus tertius; quae hic exponit omnia, *τὸ μέγα*, non *τὸ μεῖζον*, neque *τὸ ἀγαθὸν* modo, sed etiam conrarium demonstrant, ut supra iam monuimus. Top. I, 15 p. 107, 9: *ἐνιαχοῦ δὲ τὸ πότε, οἷον τὸ ἐν τῷ καιρῷ ἀγαθόν· ἀγαθὸν γὰρ λέγεται τὸ ἐν τῷ καιρῷ. πολλάκις δὲ τὸ ποσόν, οἷον ἐπὶ τοῦ μετρίου. λέγεται γὰρ καὶ τὸ μέτριον ἀγαθόν, ὥστε ὁμώνυμον τὸ ἀγαθόν.* Themistius p. 141 Dind.: *οὐδὲν γὰρ οὕτω βαρὺ τῶν τελουμένων, ὡς αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μὴ ῥᾴδιον εἶναι, ἀλλὰ τὸ πότε καὶ πῶς καὶ τὸ μὴ ἐνθαδί, ἀλλ' ἐνθαδὶ καὶ τὸ μὴ εἰς αὔριον ἀλλ' αὐτίκα, ταῦτα ποιεῖ καὶ τὸ μικρὸν μέγα καὶ τὸ ῥᾷστον ἐργῶδες, καὶ τὸ δυοῖν ὀβολοῖν ἄξιον ταλάντου, ἃ νόμῳ μὲν διορίζειν οὐχ οἷόν τε· οὐ γὰρ δέχεσθαι πέφυκεν ἡ τούτων φύσις τύπον ἑστῶτα, νόμου δὲ δεῖ ἐμψύχου πρὸς τὸν καιρὸν ἕκαστον ἁρμοττομένου, καὶ δικαιοσύνης χθαμαλωτέρας ἀεὶ τὸ παρὸν τοῖς ὑπηκόοις εὖ τιθεμένης.* Isocrates Antid. § 114 de Timothei factis: *ἠβουλόμην δ' ἄν, ὥσπερ ἐξαριθμῆσαι τὰς πράξεις ῥᾴδιον γέγονεν, οὕτως οἷόν τ' εἶναι συντόμως δηλῶσαι τοὺς καιροὺς ἐν οἷς ἕκαστα τούτων ἐπράχθη, καὶ τὰ τῆς πόλεως ὡς εἶχε, καὶ τὴν τῶν πολεμίων δύναμιν· πολὺ γὰρ ἂν ὑμῖν*

αἵ τ' εὐεργεσίαι μείζους κἀκεῖνος πλείονος ἄξιος ἔδοξεν εἶναι. Lycurg. in Leocrat. § 36: *περὶ μὲν οὖν τῆς προκλήσεως καὶ τοῦ ἀδικήματος, ὅτι ὁμολογούμενόν ἐστιν, ἱκανῶς ὑμᾶς ἡγοῦμαι, ὦ ἄνδρες, μεμαθηκέναι· ἐν οἷς δὲ καιροῖς καὶ ἡλίκοις κινδύνοις τὴν πόλιν οὖσαν Λεωκράτης προδέδωκεν, ἀναμνῆσαι ὑμᾶς βούλομαι* quae § 37 —45 amplificantur.

24 *ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῷ ὀλυμπιονίκῃ πρόσθε μέν*] Simonidis esse versus, monet Aristophanes grammatic. ap. Eust. Odyss. Ξ p. 1761, 24: *ὁ δὲ τὸν σάνναν τοῦτον παρασημανάμενος Ἀριστοφάνης ὁ γραμματικὸς καὶ ἄλλας ἐκτίθεται καινοφώνους λέξεις οἷον ἄσιλλαν, σκεῦός τι ἰχθυηρόν, οὗ χρῆσις παρὰ Σιμωνίδῃ ἐν τῷ*

πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τρηχεῖαν ἄσιλλαν
ἰχθῦς ἐξ Ἄργους ἐς Τεγέην ἔφερε.

Vid. Simonid. fragm. CIX Gaisf. ed. Lips. CCXXIII Schneid. Sed dubitare licet; nam Aristoteles infra cap. 9 haec repetens et novum exemplum addens dicit: *καὶ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον δὲ ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον, οἷον εἰ εὐτυχῶν μὲν μέτριος, ἀτυχῶν δὲ μεγαλόψυχος ἢ μείζων γιγνόμενος βελτίων καὶ καταλλακτικώτερος. τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἐξ οἵων εἰς οἷα, καὶ τὸ τοῦ ὀλυμπιονίκου, πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν, καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου, ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων.* Aperte igitur illius epigrammatis auctorem diversum a Simonide esse statuit; fortasse incerti erat auctoris, ab aliis postea ad Simonidem translatum. Versus quem nova manus in A notavit: *νῦν δὲ κράτος φέρομεν μέγα πᾶσιν ὀλυμπιονίκαις* ex graeco scholiasta sumptus est, e cuius ineptissima enarratione haec sufficiant: *εἰ δέ τις ἐρεῖ, ὅτι φησὶν ὁ Ἰφικράτης νῦν δὲ κράτος φέρομαι ὀλυμπιονίκαις μετὰ πᾶσιν, ἀκούσεται, ὡς οὐδὲν ἀπεικὸς καὶ τὸν τοιοῦτον ἐν Ὀλυμπίοις νικῆσαι· πολλοὶ γὰρ ἐκράτησαν τὸν ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα κατ' ἔτος ἀγωνιζόμενοι.*

29 *καὶ τὸ αὐτοφυὲς τοῦ ἐπικτήτου· χαλεπώτερον γάρ.*] Locus quinquagesimus quartus; Top. III, 1 p. 116 b, 10: *καὶ τὸ φύσει τοῦ μὴ φύσει, οἷον ἡ δικαιοσύνη τοῦ δικαίου.*

τὸ μὲν γὰρ φύσει, τὸ δὲ ἐπίκτητον. Hom. Od. XXII, 347 de Phemio:

αὐτοδίδακτος δ' εἰμί· θεὸς δέ μοι ἐν φρεσὶν οἴμας
παντοίας ἐνέφυσεν· ἔοικα δέ τοι παραείδειν
ὥστε θεῷ· τῷ μή με λιλαίεο δειροτομῆσαι.

Pindarus Olymp. II, 96: *σοφὸς ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ· μαθόντες δὲ λάβροι παγγλωσσίᾳ κόρακες ὣς ἄκραντα γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον.* IX, 107: *τὸ δὲ φυᾷ κράτιστον ἅπαν, πολλοὶ δὲ διδακταῖς ἀνθρώπων ἀρεταῖς κλέος ὤρουσαν ἑλέσθαι.* Nem. III, 68: *συγγενεῖ δέ τις εὐδοξίᾳ μέγα βρίθει· ὃς δὲ διδάκτ' ἔχει, ψεφηνὸς ἀνήρ.* Vid. Boeckhii expl. p. 133. Cicero Top. 18: *specie autem comparantur, ut anteponantur innata atque insita assumptis et adventiciis.*

31 *καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος, οἷον Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων*] III, 10: *τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατ' ἀναλογίαν, ὥσπερ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι.* Ex oratione funebri sumpta, quam Pericles in honorem militum in Samio bello caesorum habuit, putant Göttling ad Arist. Polit. p. 327. Westerm. Quaest. Demosth. II p. 29, alii, nullo argumento confisi et parum probabiliter illa expugnatione Atheniensium iuventutem excisam esse. His conveniunt quae in Pseudo Demosth. Epitaphio leguntur § 24 p. 1396 (Westerm. l. l. p. 65): *μεγάλην μὲν οὖν ἴσως ὑπερβολὴν δόξομεν λέγειν, ῥητέον δ' ὅμως· ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκ τοῦ καθεστηκότος κόσμου τὸ φῶς ἐξέλοι, δυσχερὴς καὶ χαλεπὸς ἅπας ὁ λειπόμενος ἂν ἡμῖν βίος γένοιτο, οὕτω τῶνδε τῶν ἀνδρῶν ἀναιρεθέντων ἐν σκότῳ καὶ πολλῇ δυσκλείᾳ πᾶς ὁ πρὸ τοῦ ζῆλος τῶν Ἑλλήνων γέγονεν.* Vid. Herodot. VII, 162. Euripidis locum Suppl. 447 laudavit Gaisf.:

πῶς οὖν ἔτ' ἂν γένοιτ' ἂν ἰσχυρὰ πόλις,
ὅταν τις ὡς λειμῶνος ἠρινοῦ στάχυν
τόλμας ἀφαιρῇ κἀπολωτίζῃ νέους;

33 *καὶ τὰ ἐν χρείᾳ μείζονι χρήσιμα, οἷον τὰ ἐν γήρᾳ*

καὶ νόσοις] Locus quinquagesimus septimus; Top. III, 2 p. 117, 26: *καὶ ἕκαστον ἐν ᾧ καιρῷ μεῖζον δύναται, ἐν τούτῳ καὶ αἱρετώτερον οἷον τὸ ἀλύπως ἐν τῷ γήρᾳ μᾶλλον ἢ ἐν τῇ νεότητι· μεῖζον γὰρ ἐν τῷ γήρᾳ δύναται. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἡ φρόνησις ἐν τῷ γήρᾳ αἱρετώτερον· οὐδεὶς γὰρ τοὺς νέους αἱρεῖται ἡγεμόνας διὰ τὸ μὴ ἀξιοῦν φρονίμους εἶναι. ἡ δὲ ἀνδρία ἀνάπαλιν· ἐν τῇ νεότητι γὰρ ἀναγκαιοτέρα ἡ κατὰ τὴν ἀνδρίαν ἐνέργεια. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ σωφροσύνη· μᾶλλον γὰρ οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐνοχλοῦνται.* Exempla vide supra cap. 5. Plataeenses ap. Thucyd. III, 56 ad Lacedaemonios de Thebanis: *εἰ γὰρ τῷ αὐτίκα χρησίμῳ ὑμῶν τε καὶ ἐκείνων πολεμίῳ τὸ δίκαιον λήψεσθε, τοῦ μὲν ὀρθοῦ φανεῖσθε οὐκ ἀληθεῖς κριταὶ ὄντες, τὸ δὲ ξυμφέρον μᾶλλον θεραπεύοντες. καίτοι εἰ νῦν ὑμῖν ὠφέλιμοι δοκοῦσιν εἶναι, πολὺ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες τότε, ὅτε ἐν μείζονι κινδύνῳ ἦτε. νῦν μὲν γὰρ ἑτέροις ὑμεῖς ἐπέρχεσθε δεινοί, ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ καιρῷ, ὅτε πᾶσι δουλείαν ἐπέφερεν ὁ βάρβαρος, οἵδε μετ' αὐτοῦ ἦσαν. καὶ δίκαιον ἡμῶν τῆς νῦν ἁμαρτίας, εἰ ἄρα ἡμάρτηται, ἀντιθεῖναι τὴν τότε προθυμίαν· καὶ μείζω τε πρὸς ἐλάσσω εὑρήσετε, καὶ ἐν καιροῖς οἷς σπάνιον ἦν τῶν Ἑλλήνων τινὰ ἀρετὴν τῇ Ξέρξου δυνάμει ἀντιτάξασθαι, ἐπῃνοῦντό τε μᾶλλον οἱ μὴ τὰ ξύμφορα πρὸς τὴν ἔφοδον αὐτοῖς ἀσφαλείᾳ πράσσοντες, ἐθέλοντες δὲ τολμᾶν μετὰ κινδύνων τὰ βέλτιστα.*

34 *καὶ δυοῖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ τέλους*] Top. III, 1 p. 116 b, 22: *καὶ τὸ τέλος τῶν πρὸς τὸ τέλος αἱρετώτερον δοκεῖ εἶναι καὶ δυοῖν τὸ ἔγγιον τοῦ τέλους.*

35 *καὶ τὸ αὐτῷ καὶ ἁπλῶς*] Locus quinquagesimus octavus; hanc veram puto lectionem, quam cod. A. schol. et vet. transl. exhibet; id quod ipsi singillatim et simpliciter conducit, anteponendum illi quod aut ipsi soli, aut simpliciter tantum fructum fert. In Top. III, 1 aliud invenitur: *καὶ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν τοῦ τινὶ αἱρετώτερον, οἷον τὸ ὑγιάζεσθαι τοῦ τέμνεσθαι· τὸ μὲν γὰρ ἁπλῶς ἀγαθόν, τὸ δὲ τινὶ τῷ δεομένῳ τομῆς.* a quo longius abest, vel potius contrarium est quod altera lectio significet: *αὐτῷ ἢ ἁπλῶς*; at hoc vix

graecum est et cum Bas. Isingr. αὐτῷ τοῦ ἁπλῶς scribendum esset. Coniunctio exstat et in Top. III, 2: καὶ εἰ τὸ μὲν δι' ἑαυτὸ καὶ διὰ τὴν δόξαν αἱρετόν, τὸ δὲ διὰ θάτερον μόνον — In A supra καὶ scriptum ἢ correctoris manu. Schol. gr. 15, 33: καὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἁπλῶς. οὕτω μὲν φιλόσοφος γράφεσθαι βούλεται τὸ ῥητόν. γράφεται δὲ καὶ οὕτως καὶ τὸ αὐτὸ ἢ ἁπλῶς, καὶ τὴν μὲν πρώτην γραφὴν οὕτως ὁ φιλόσοφος ἐξηγήσατο· καὶ τὸ αὐτὸ τό τε ὂν τέλος, καὶ ἁπλῶς, ἤγουν πρὸς ἄλλο τέλος ἀπονεῦον κρεῖττον καὶ μεῖζον τοῦ πρὸς ἄλλο μόνον συντελοῦντος καὶ μόνον πρὸς τέλος ἄγοντός τι, οὐ μὴν καὶ τέλους ὄντος. Mira nescio cuius philosophi interpretatio. — αὐτῷ τοῦ (vel ἢ) ἁπλῶς Bonitz I p. 88.

35 καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ ἀδυνάτου] Eadem verba in Top. III, 1 p. 116 b, 26, desideratur vero ibi ratio.

37 καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου· τέλη γὰρ μᾶλλον τὰ πρὸς τῷ τέλει] Locus sexagesimus; Top. III, 1 p. 116, 23: καὶ ὅλως τὸ πρὸς τὸ τοῦ βίου τέλος αἱρετώτερον μᾶλλον ἢ τὸ πρὸς ἄλλο τι οἷον τὸ πρὸς εὐδαιμονίαν συντεῖνον ἢ τὸ πρὸς φρόνησιν. Sed aliud est τὰ πρὸς τὸ τέλος τοῦ βίου, aliud τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου; hoc vero posterius nil aliud quam τὰ πρὸς τῷ τέλει, quare sensu caret lectio τέλη γὰρ μᾶλλον ἢ τὰ πρὸς τῷ τέλει. Muretus vertit: *Et ea quae in ipso vitae fine sunt. magis enim sunt fines. Et ea quae ad finem accedunt.* Duos igitur dedit locos et correxisse videtur: τέλη γὰρ μᾶλλον. καὶ τὰ πρὸς τὸ τέλος.

1 καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν τῶν πρὸς δόξαν. ὅρος δὲ pag. 1365 b
τοῦ πρὸς δόξαν, ὃ λανθάνειν μέλλων οὐκ ἂν ἕλοιτο.] Top. III, 3 p. 118 b, 20: καὶ εἰ τὸ μὲν δι' αὐτό, τὸ δὲ διὰ τὴν δόξαν αἱρετόν, οἷον ὑγίεια κάλλους, ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν τὸ μηδενὸς συνειδότος μὴ ἂν σπουδάσαι ὑπάρχειν. ubi conf. Alex. p. 139.

5 καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον ἢ δοκεῖν βούλονται· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλλον] Ut Amphiaraus ap. Aesch. septem cont. Theb. v. 577: οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος ἀλλ' εἶναι θέλει. Thrasymachi sophistarumque sententiam de iustitia, qui τὸ δοκεῖν, non τὸ εἶναι sectandum esse dicebant, refellit; si

τὸ ὑγιαίνειν agitur, omnes *τὸ εἶναι ἢ τὸ δοκεῖν αἱρετώτερον* concedent. Conf. Alex. ad Top. p. 166. 181.

8 *καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον*] Locus sexagesimus tertius; Topic. III, 3 p. 118 b, 27: *ἔτι διελέσθαι ποσαχῶς τὸ αἱρετὸν λέγεται καὶ τίνων χάριν, οἷον τοῦ συμφέροντος ἢ τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ ἡδέος· τὸ γὰρ πρὸς ἅπαντα ἢ πρὸς τὰ πλείω χρήσιμον αἱρετώτερον ἂν ὑπάρχοι τοῦ μὴ ὁμοίως.*

11 *καὶ τὸ ἀλυπότερον καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς*] Disiuncta haec leguntur in Top. III, 2 p. 117, 24: *καὶ ταὐτὰ μεθ' ἡδονῆς μᾶλλον ἢ ἄνευ ἡδονῆς· καὶ ταὐτὰ μετ' ἀλυπίας μᾶλλον ἢ μετὰ λύπης.* Hic vero utrumque coniungit, ut ratio quae sequitur, docet; inest enim simul *ἀλυπία* et *ἡδονή*, quare *ὑπερέχει* pro *ὑπάρχει*, quod vet. transl. praestat et in A. emendatum est, cum *ἀγαθὸν* sit additum, improbandum est. Utroque in loco Aristoteles indolentiam a voluptate distinguit; Alex. ad Top. p. 129: *δῆλος δέ ἐστι τὴν ἀλυπίαν ἄλλο τι τῆς ἡδονῆς λέγων.* Sed melius abest alterum *τὸ* quod pr. A om. et auctore Vahleno Bekker[3]. Sequens *ὑπάρχει* in A emendatum in *ὑπερέχει*, quod vet. tr. vertit, unde Vahlen *ὥστε* (*ὑπερέχει, εἴπερ*) *ὑπάρχει* supplet, quo facile caremus.

13 *καὶ δυοῖν ὃ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον μεῖζον τὸ ὅλον ποιεῖ*] Top. III, 3 p. 118 b, 10: *ἔτι ἐκ τῆς προσθέσεως εἰ τῷ αὐτῷ προστιθέμενόν τι τὸ ὅλον ποιεῖ αἱρετώτερον.* Vid. Alex. p. 138.

14 *καὶ ἃ μὴ λανθάνει παρόντα ἢ ἃ λανθάνει*] Alterum *ἃ* quod Veneta inseruit, ex linguae indole abesse nequit. Sed nescio an ferendus sit infinitivus *ἢ λανθάνειν*, quod A praestat. Exemplum quod sequitur *διὸ* — *δοκεῖν* ab aliis alio modo tentatum, Vaterus p. 51 ex alio loco huc translatum putat. Divitiae quibus aliquis gaudet, facile cognoscuntur; non apparent in eo qui dives esse videtur, at non est; igitur maius bonum est *τὸ πλουτεῖν τοῦ δοκεῖν*; mirum tamen videtur de re tam certa illud *φανείη ἄν*, neque verba quae Veneta inserit *τὸ πλουτεῖν* *καὶ δοκεῖν* *φανείη* locum meliorem reddunt; haec ex schol. sumpta fol. 16, 11: *καὶ τὸ*

πλουτεῖν καὶ φαίνεσθαι μεῖζον τοῦ πλουτεῖν καὶ μὴ φαίνεσθαι. Conf. Brandis Philol. IV, 42.

17 καὶ τὸ ἀγαπητόν, καὶ τοῖς μὲν μόνον τοῖς δὲ μετ' ἄλλων] Sexagesimus septimus locus et ultimus; ut filius dilectus apud Homerum, μοῦνος, τηλύγετος ὅν τε Ζεὺς κῆρι φιλήσῃ. Cicero Top. 18: *desiderabilia iis quibus facile carere possis.* Stephanus I, 263: γράφεται καὶ οὕτως, ἀγαπητὸν γὰρ ἂν εἴη μᾶλλον, εἰ μόνον εἴη ἢ μετ' ἄλλων. Haec sunt quae Gaisf. ex A male ad v. 8 χρησιμώτερον refert. γραφ. . . . ἂν εἴη μᾶλλον εἰ . . . ἢ μὴ . . . Punctis notata qui librum contulit, legere non poterat; sunt vero a manu rec., quae alibi in codice non apparet, haud dubie ex Stephano haec adscripta: γρ. ἀγαπητὸν ἂν εἴη μᾶλλον εἰ μόνον εἴη ἢ μετ' ἄλλων. Conf. Brandis l. l.

18 ἄν τις τὸν ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ] Ut Polyphemum Ulixes; Locros fortasse intelligit Arist., de quibus Demosth. in Timocrat. p. 744: ὄντος γὰρ αὐτόθι νόμου, ἐάν τις ὀφθαλμὸν ἐκκόψῃ, ἀντεκκόψαι παρασχεῖν τὸν ἑαυτοῦ, καὶ οὐ χρημάτων τιμήσεως οὐδεμιᾶς, ἀπειλῆσαί τις λέγεται ἐχθρὸς ἐχθρῷ ἕνα ἔχοντι ὀφθαλμὸν ὅτι αὐτοῦ ἐκκόψει τοῦτον τὸν ἕνα. γενομένης δὲ ταύτης τῆς ἀπειλῆς χαλεπῶς ἐνεγκὼν ὁ ἑτερόφθαλμος καὶ ἡγούμενος ἀβίωτον αὐτῷ εἶναι τὸν βίον τοῦτο παθόντι, λέγεται τολμῆσαι νόμον εἰσενεγκεῖν, ἐάν τις ἕνα ἔχοντος ὀφθαλμὸν ἐκκόψῃ, ἄμφω ἀντεκκόψαι παρασχεῖν, ἵνα τῇ ἴσῃ συμφορᾷ ἀμφότεροι χρῶνται.

Cap. VIII.

24 καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη] ἤθη A, haec vero infra p. 1366, 8—16 indicantur.

26 τὸ σῶζον τὴν πολιτείαν] πόλιν deteriores, quod praefert Buhle; etiam παρεκβάσεις τῶν πολιτειῶν habent, quae ipsis conducunt, et si servari velint, negligenda non sunt.

26 ἔτι δέ] Non apte accedunt iis quae praecedunt; melius fort. ἐπεὶ δέ, cuius apodosis infra verbo ὥστε incipit.

27 ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφασις] Aristoteli ἀπόφασις con-

trarium est *καταφάσει*, unde cum deterioribus libris *ἀπόφανσις* scribendum est.

27 *τὰ δὲ κύρια*] Vid. Polit. III, 5. 10. 12 p. 1283 b, 4: *καθ' ἑκάστην μὲν οὖν πολιτείαν τῶν εἰρημένων ἀναμφισβήτητος ἡ κρίσις τίνας ἄρχειν δεῖ· τοῖς γὰρ κυρίοις διαφέρουσιν ἀλλήλων οἷον ἡ μὲν τῷ διὰ πλουσίων ἡ δὲ τῷ διὰ τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν εἶναι καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστη τὸν αὐτὸν τρόπον.* IV, 8.

29 *εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι τέτταρες*] Alia quidem civitatum divisio legitur in Polit. libris (conf. Ethic. Nic. VIII, 12. Eudem. VII, 9), quam accurate persequitur, sed hanc de quatuor priorum vulgarem fuisse sententiam ipse monet IV, 7. Exponit autem in his libris ex aliis scientiis auctor non singularia, sed nota et vulgata. Cf. III, 7.

31 *τί ἐστιν ἀεί*] Ita Bekkerus ex A, sed in hoc est quod apud Gaisfordum inde notatum *τί ἐστιν ἂν εἰ*, unde sec. manus *τι ἂν εἴη* fecit; vetus interpres vulgatam quam reliqui tenent *ἂν εἴη* vertit.

34 *κατὰ τὴν παιδείαν*] A, *οἱ κατὰ παιδείαν* ceteri, etiam in A *οἱ* ab alia m. additum est.

36 *ἀνάγκη δὲ τούτους φαίνεσθαι ἀρίστους, ὅθεν καὶ τοὔνομα εἴληφε τοῦτο*] Pol. III, 7: *καλεῖν δ' εἰώθαμεν τῶν μὲν μοναρχιῶν τὴν πρὸς τὸ κοινὸν ἀποβλέπουσαν συμφέρον βασιλείαν, τὴν δὲ τῶν ὀλίγων μὲν πλειόνων δ' ἑνὸς ἀριστοκρατίαν ἢ διὰ τὸ τοὺς ἀρίστους ἄρχειν ἢ διὰ τὸ πρὸς τὸ ἄριστον τῇ πόλει καὶ τοῖς κοινωνοῦσιν αὐτῆς.*

pag. 1366 1 *τούτων δὲ ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ βασιλεία, ἡ δ' ἀόριστος τυραννίς*] Nisi oppositio ipsa veritatem lectionis comprobaret, facile id quod in marg. A notatum est *κατ' ἀξίαν τινὰ* praeferres; ipse enim dicit Aristot. Polit. V, 10: *καθάπερ οὖν εἴπομεν, ἡ βασιλεία τέτακται κατὰ τὴν ἀριστοκρατίαν. κατ' ἀξίαν γάρ ἐστιν ἢ κατ' ἰδίαν ἀρετὴν ἢ κατὰ γένους ἢ κατ' εὐεργεσίας ἢ κατὰ ταῦτά τε καὶ δύναμιν.* Eaque est ratio, qua regis imperium et vim explicat III, 14—7, intelligit regnum quale antiquitus fuit, *αὕτη δ' ἦν ἑκόντων μέν, ἐπί τισι δ' ὡρισμένοις* III, 14 p. 1285 b,

22 vel ut Thucyd. dicit I, 13: *ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι πατρικαὶ βασιλεῖαι.*

2 *τὸ δὴ τέλος*] Non conclusio, sed transitus fit, unde *δὲ* praestat C ap. Gaisf. et Bas. sic et schol.

5 *τὰ περὶ παιδείαν*] A, *πρὸς* ceteri pro *περί.*

6 *τυραννίδος δὲ φυλακή*] Excidit in codd. monarchiae finis; quod ex schol. in Venetam editionem aliasque transiit: *βασιλείας δὲ τὸ ἐννόμως ἐπιστατεῖν* (conf. Osann Beiträge z. Litter. II p. 20), non probe convenit et ut recte dicit Vaterus p. 54 et ante hunc iam Victorius, via est qua tenditur ad finem, non ipse finis, qui et in Polit. libris III, 14—17, ubi de regno disputat, desideratur. Reliqua ibi leguntur IV, 8: *δοκεῖ δὲ ἀριστοκρατία μὲν εἶναι μάλιστα τὸ τὰς τιμὰς νενεμῆσθαι κατ' ἀρετήν· ἀριστοκρατίας μὲν γὰρ ὅρος ἀρετή, ὀλιγαρχίας δὲ πλοῦτος, δήμου δ' ἐλευθερία.* Eth. Nicom. VIII, 12 ubi tres civitatum formas, *βασιλείαν, ἀριστοκρατίαν, τιμοκρατίαν* probat, *παρέκβασις δὲ βασιλείας μὲν τυραννίς· ἄμφω γὰρ μοναρχίαι, διαφέρουσι δὲ πλεῖστον· ὁ μὲν γὰρ τύραννος τὸ ἑαυτῷ συμφέρον σκοπεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ τῶν ἀρχομένων . . . τὰ ὠφέλιμα οὖν αὑτῷ μὲν οὐκ ἂν σκοποίη, τοῖς δ' ἀρχομένοις, ἡ δὲ τυραννὶς ἐξ ἐναντίας ταύτῃ· τὸ γὰρ ἑαυτῷ ἀγαθὸν διώκει.* Sed hic finis non est *βασιλείας*; omnes enim status praeter egressus *πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον* tendunt, Polit. III, 7. Pertinent ad hunc locum Polit. III, 14 p. 1285, 24. V, 10: *βούλεται δ' ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ, ὅπως οἱ μὲν κεκτημένοι τὰς οὐσίας μηθὲν ἄδικον πάσχωσιν, ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρίζηται μηθέν. ἡ δὲ τυραννὶς ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, πρὸς οὐδὲν ἀποβλέπει κοινόν, εἰ μὴ τῆς ἰδίας ὠφελείας χάριν. ἔστι δὲ σκοπὸς τυραννικὸς μὲν τὸ ἡδύ, βασιλικὸς δὲ τὸ καλόν. διὸ καὶ τῶν πλεονεκτημάτων τὰ μὲν χρήματα τυραννικά, τὰ δ' εἰς τιμὴν βασιλικὰ μᾶλλον, καὶ φυλακὴ βασιλικὴ μὲν πολιτική, τυραννικὴ δὲ διὰ ξένων.* Ergo rex est, ut subditos conservet et felices reddat, ut ibidem, *ἡ μὲν γὰρ βασιλεία πρὸς βοήθειαν τὴν ἀπὸ τοῦ δήμου τοῖς ἐπιεικέσι γέγονε.* Conf. Zell ad Ethic. p. 361. Themistius orat. p. 42 Dind. de rege et tyranno: *ἀρχαὶ μὲν γὰρ ἄμφω ἀνθρώπων καὶ οὐχὶ τὸ μὲν ἵππων, τὸ δὲ ἀνθρώπων, ἀλλὰ*

τὸ μὲν ξὺν ἀρετῇ καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ἀρχομένων, τὸ δὲ ξὺν κακίᾳ καὶ ἐπὶ μόνῃ τῇ ἑαυτοῦ ἀπολαύσει, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι τὸ μὲν θεοειδὲς νομίζουσι καὶ μακάριον, τὸ δὲ πεφρίκασι καὶ ἐπαρῶνται. Dixeris aristocratiae et regno eundem convenire finem, quod sane a veritate non multum abhorret, vid. Polit. IV, 2 p. 1289, 31; equidem ne video quidem quomodo φυλακὴ tyrannidis sit finis; regi aptior est, qui suos tueatur et conservet; sed simpliciter id neque dici neque intelligi potest; τυραννίδος vero hic μοναρχίας locum non tenere, non est quod moneamus. — Conf. Brandis Philol. IV, 43.

11 τοῦτο δ' ἐστὶν ἂν ἀγαθὸς φαίνηται ἢ εὔνους ἢ ἄμφω] Desideratur, quod notandum, tertium φρόνιμος, ut docet locus II, 1: τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας τρία ἐστὶ τὰ αἴτια· τοσαῦτα γάρ ἐστι δι' ἃ πιστεύομεν ἔξω τῶν ἀποδείξεων. ἔστι δὲ ταῦτα φρόνησις καὶ ἀρετὴ καὶ εὔνοια· διαψεύδονται γὰρ περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύουσιν ἢ διὰ πάντα ταῦτα ἢ διὰ τούτων τι· . . καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν. Id non librarii culpa, sed auctoris incuria factum videtur, nisi ἀγαθὸς simul φρονήσεως notionem continere credas.

14 διὰ τῶν αὐτῶν] Iis nempe quae ad finem pertinent eumque afferunt; p e r e o s d e m l o c o s vet. int. quem τόπον additum invenisse credas; at hi non intelliguntur.

17 προτρέποντας ὡς ἐσομένων ἢ ὄντων] Desideratur hic alterum membrum quod supra legitur c. 6: προτρέποντα ὡς ἐσομένων ἢ ὑπαρχόντων καὶ ὧν ἀ π ο τ ρ έ π ο ν τ α, ubi item omnes praeter A multitudinis numerum προτρέποντας . . ἀποτρέποντας praebent.

19 ἔτι δὲ περὶ τῶν περὶ τὰς πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων] Repetit quae de hac re disputavit; caput quintum notatum verbis ὧν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας ὡς ἐσομένων ἢ ὄντων, sextum verbis καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμφέροντος πίστεις λαμβάνειν, cui adhaeret septimum περὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος, iam sequitur octavum caput; id si accurate indicare voluisset, dicendum erat: ἔτι δὲ περὶ τῶν πολιτειῶν καὶ τῶν περὶ τὰς πολιτείας ἐθῶν καὶ νομίμων καὶ συμφερόντων καὶ τῶν ἠθῶν; nam de his actum est; primum dicit: μέγιστον καὶ κυριώτατον ἁπάντων . . τὰς

πολιτείας ἁπάσας λαβεῖν καὶ τὰ ἑκάστης ἔϑη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διελεῖν, quod in fine repetit: *δῆλον οὖν ὅτι τὰ πρὸς τὸ τέλος ἑκάστης ἔϑη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διαιρετέον*; deinde praeter haec *τὰ ἤϑη* flagitantur: *δέοι ἂν τὰ ἤϑη τῶν πολιτειῶν ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς*. Nunc haec duo paucis coniungit *περὶ τῶν περὶ τὰς πολιτείας ἠϑῶν καὶ νομίμων*. Id notandum est, ne quis nostro in loco *ἐϑῶν* corrigat, quod est in C, aut supra cum A *ἠϑῶν* praeferat. In Polit. IV, 5 p. 1292 b, 14: *διὰ δὲ τὸ ἦϑος καὶ τὴν ἀγωγὴν* et v. 16: *τῇ δ' ἀγωγῇ καὶ τοῖς ἔϑεσιν*, quod non corrigendum est. Polit. IV, 5 p. 1292, 13: *διὰ τὸ ἦϑος καὶ τὴν ἀγωγὴν πολιτεύεσϑαι δημοτικῶς*, et statim deinde *τῇ δ' ἀγωγῇ καὶ τοῖς ἔϑεσιν ὀλιγαρχεῖσϑαι μᾶλλον*, quod non correxerim; nam *τὰ ἔϑη* efficiunt *ἦϑος*.

Cap. IX.

23 *περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ*] Neque *κακία* b, 1, neque *αἰσχρὸν* v. 35 memoratur, conf. ad b, 22.

27 *ἥπερ ἦν δευτέρα πίστις*] Id non dixit; sub finem praecedentis capitis non modo per argumenta, sed etiam per mores esse probationem monuit; initio vero secundi capitis primum mores, deinde affectus, postremum argumenta laudavit; ibidem tamen statim repetit eo ordine quem hic intelligit: *τοῦ συλλογίσασϑαι δυναμένου καὶ τοῦ ϑεωρῆσαι περὶ τὰ ἤϑη καὶ τὰς ἀρετάς, καὶ τρίτον τοῦ περὶ τὰ πάϑη*. Ipse vero nunc primo libro *ἀποδείξεις*, secundo *τὰ πάϑη*, vid. II, 1, denique II, 12 *τὰ ἤϑη* exponit.

29 *καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν πολλάκις οὐ μόνον ἄνϑρωπον ἢ ϑεὸν ἀλλὰ καὶ ἄψυχα καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τὸ τυχόν*] Veterum intelligit morem, qui ut ingenium exercerent, ridicula et absurda laudabant. Vid. Artium script. p. 75. Quintilianus III, 7, 6 de genere demonstrativo: *quae materia praecipue quidem in deos et homines cadit; est tamen et aliorum animalium*, *etiam carentium anima.*

34 *καλὸν μὲν οὖν ἐστιν ὃ ἂν δι' αὑτὸ αἱρετὸν ὂν*

ἐπαινετὸν ᾖ, ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὂν ἡδὺ ᾖ, ὅτι ἀγαθόν] Supra cap. 7: τὸ γὰρ καλόν ἐστιν ἤτοι τὸ ἡδὺ ἢ τὸ καθ' αὑτὸ αἱρετόν. Ethic. Eudem. VII, 15 p. 1248 b, 18: τῶν γὰρ ἀγαθῶν πάντων τέλη ἐστὶν ἃ αὐτὰ αὑτῶν ἕνεκά ἐστιν αἱρετά. τούτων δὲ καλὰ ὅσα δι' αὑτὰ ὄντα πάντα [αἱρετὰ?] ἐπαινετά ἐστιν. ταῦτα γάρ ἐστιν ἐφ' ὧν αἵ τε πράξεις εἰσὶν ἐπαινεταὶ καὶ αὐτὰ ἐπαινετά, δικαιοσύνη καὶ αὐτὴ καὶ αἱ πράξεις. καὶ οἱ σώφρονες· ἐπαινετὴ γὰρ καὶ ἡ σωφροσύνη. ἀλλ' οὐχ ὑγίεια ἐπαινετόν· οὐδὲ γὰρ τὸ ἔργον. οὐδὲ τὸ ἰσχυρῶς· οὐδὲ γὰρ ἡ ἰσχύς. ἀλλ' ἀγαθὰ μὲν ἐπαινετὰ δ' οὔ . . . καλὰ δ' ἐστὶν αἵ τε ἀρεταὶ καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. et quae alia ibi sequuntur. Alibi Aristoteles quid sit τὸ καλὸν non exponit et hic non nisi ea tradit, quae ad artem rhetoricam spectant. Vid. Eduard Müller Geschichte der Theorie der Kunst bei den Alten, II p. 95 seq. I p. 58 seqq. Plotinus περὶ καλοῦ, Plat. Defin. p. 571 (414) καλὸν τὸ ἀγαθόν. Plat. Gorg. p. 62 (475): καλῶς γε νῦν ὁρίζει, ὦ Σώκρατες, ἡδονῇ τε καὶ ἀγαθῷ ὁριζόμενος τὸ καλόν. Notanda igitur sunt, quae Stobaeus de Aristotelis ethica tradit Ecl. ethic. p. 72: σκόπους δ' ὑποτίθεται τῆς ἐφέσεως τῶν ἀνθρωπίνων ὀρέξεων τρεῖς, τὸν τοῦ καλοῦ, τοῦ συμφέροντος, τοῦ ἡδέος. καλὸν μὲν οὖν ἐστὶν ἀρετὴ καὶ τὸ μέτοχον τῆς ἀρετῆς, ὥσπερ αὐτὸς ὁ σπουδαῖος, καὶ τὸ ἀπ' ἀρετῆς ἔργον, ὥστ' ἀγαθὸν τὸ καλόν, καὶ τὸ ἐπαινετὸν καὶ τὸ παρέχον ἐπαινετούς. συμφέρον δὲ τὸ πρὸς τὸ ζῆν εὔχρηστον, συμπαρατείνοι δ' ἂν ἡ ἔννοια καὶ πρὸς τὸ εὖ ζῆν, τὰ δ' ἐστὶ τὰ κατὰ φύσιν ψυχῆς καὶ σώματος περὶ ὧν προείρηται. ἡδὺ δ' ἐστὶν οἰκεῖον ψυχῆς καὶ σώματος πάθος εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν ἀγωγόν, ὥσπερ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ ὡρίσατο. Cf. init. περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν p. 1249, 26.

35 εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ καλόν] Fort. δή, vid. ad 1, 1 p. 1354 b, 16.

36 ἀρετὴ δ' ἐστὶ μὲν δύναμις ὡς δοκεῖ ποριστικὴ ἀγαθῶν καὶ φυλακτική] Ubique legimus ποιητικὴ apud Aristotelem, non ποριστική, et saepe coniungit ποιητικὸν καὶ φυλακτικὸν ut supra I, 6. 7. Plat. Definit. p. 566 (411): ἀρετὴ διάθεσις ἡ βελτίστη· ἕξις θνητοῦ ζῴου καθ' αὑτὴν

ἐπαινετή· ἕξις καθ' ἣν τὸ ἔχον ἀγαθὸν λέγεται· κοινωνία νόμων δικαία. διάθεσις καθ' ἣν τὸ διακείμενον τελείως σπουδαῖον λέγεται· ἕξις ποιητικὴ εὐνομίας. In Ethic. Nicom. II, 4—6 ἀρετὴν negans δύναμιν esse et ἕξιν genus demonstrans ita definit: ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς ὡρισμένῃ λόγῳ καὶ ὡς ἂν ὁ φρόνιμος ὁρίσειεν.

2 μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πρᾳότης] Postrema desideratur in expositione, reliquae hoc ordine exponuntur: ἐλευθεριότης, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια. Supra I, 6: δικαιοσύνη, ἀνδρία, σωφροσύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια καὶ αἱ ἄλλαι τοιαῦται ἕξεις. Isocrat. Hel. 31 Thesei virtutes enumerans εὐσέβειαν addit. pag. 1366b

6 ἡ δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ] καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ vet. transl. et A ap. Victorium, Gaisf.

7 εἶτα ἡ ἐλευθεριότης] Edit. Isingr. εἶτα ἐλευθερίους. Riccobonus p. 138: *Legimus* καὶ τοὺς ἐλευθερίους. Id factum videtur quod multitudinis numerus sequitur, προΐενται καὶ ἀνταγωνίζονται, item quod οἱ ἀνδρεῖοι καὶ δικαῖοι praecedunt; sed ut ibi homines rei significatio sequitur ἡ μὲν . . ἡ δέ, ita hic rem hominum notio; adde cum propositio sit ἀνάγκη δὲ μεγίστας εἶναι ἀρετὰς τὰς τοῖς ἄλλοις χρησιμωτάτας, optime legi εἶτα ἡ ἐλευθεριότης; nam in medio τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους pro δικαιοσύνην καὶ ἀνδρίαν posuit. Quid sit Aristoteli ἐλευθεριότης vid. Eth. Nicom. IV, 1.

9 ἔστι δὲ δικαιοσύνη] Inter alias definitiones in Platon. p. 566 (411) hae leguntur: δικαιοσύνη ἕξις διανεμητικὴ τοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ . . ἰσότης κοινωνική. Ethic. Nicom. V, 1 seqq. Top. VI, 12 p. 149 b, 32.

10 καὶ ὡς ὁ νόμος] καὶ melius abest.

11 ἀνδρία δὲ] In Plat. defin. l. l.: ἕξις διαφυλακτικὴ λογισμῶν ὀρθῶν ἐν κινδύνοις . . ἕξις ἐμμενητικὴ νόμου. Ethic. Nicom. III, 9—12 huic virtuti et ἐλευθεριότητι deest vocabulum ἀρετὴ ceteris additum.

13 σωφροσύνη δὲ ἀρετὴ] E Plat. defin. l. l. huc pertinent: σωφροσύνη μετριότης τῆς ψυχῆς περὶ τὰς ἐν αὐτῇ κατὰ φύσιν γιγνομένας ἐπιθυμίας τε καὶ ἡδονάς. εὐαρ-

μοστία καὶ εὐταξία ψυχῆς πρὸς τὰς κατὰ φύσιν ἡδονὰς καὶ λύπας. Ethic. Nicom. III, 13. VI, 5.

15 ἀκολασία δὲ τοὐναντίον] Marg. A γραφ. ἀκρασία et ita vet. transl. *incontinentia,* sed Aristoteli ἀκολασία contrarium est; vid. Ethic. Nic. II, 8. VII, 7. Item ἐγκράτεια et ἀκρασία.

18 μικροψυχία δὲ τοὐναντίον] Repetitur idem in seqq.; neque bis idem Aristotelem sine causa dixisse putandum est; quare haec verba aliena manu addita censemus cum Mureto, qui haec non vertit, et cum Vatero p. 55. Desunt in codice correcto C. Quid sit μεγαλοψυχία et eius contrarium, item μεγαλοπρέπεια (Isocr. πρὸς Νικοκλ. 19) et μικροπρέπεια vid. Ethic. Nicom. IV, 4—9. Conf. Analyt. post. II, 14 p. 97 b, 16.

20 φρόνησις] Plat. defin. p. 566 (411): φρόνησις δύναμις ποιητικὴ καθ' αὑτὴν τῆς ἀνθρώπου εὐδαιμονίας. ἐπιστήμη ἀγαθῶν καὶ κακῶν. διάθεσις καθ' ἣν κρίνομεν τί πρακτέον καὶ τί οὐ πρακτέον. Ethic. Nic. VI, 5—13, ubi dicit τὴν φρόνησιν εἶναι μετὰ λόγου ἀληθῆ περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ πρακτικήν. Deest huic virtuti contrarium, quod desiderari nequit; dicit enim περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας, et ubique in prioribus additum legitur. Praeterea exspectantur quas supra notavit, πρᾳότης, cui contrarium est ὀργή, Rhetor. II, 3. Ethic. Nicom. IV, 11, et σοφία, de qua infra I, 11 fine: ἔστι δ' ἡ σοφία πολλῶν καὶ θαυμαστῶν ἐπιστήμη. Prius ἠθικάς, deinde διανοητικὰς memoravit ἀρετάς, nec fort. solam φρόνησιν et σοφίαν, vid. Nic. VI, 3.

22 περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου καὶ περὶ τῶν μορίων εἴρηται] Id verum non est, nam de vitio ne verbum quidem dixit, unde haud improbabile fit, supra v. 1 ante μέρη δὲ ἀρετῆς excidisse: κακία δὲ τοὐναντίον.

29 ἀνάγκη ὅσα τε ἀνδρίας ἔργα] Male alii ἀνάγκη τε ὅσα. I, 7: ἀνάγκη τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς . . μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι. Particula primum locum omnibus qui subsequuntur, coniungit; sic nostro in loco praecedit: φανερὸν γὰρ ὅτι ἀνάγκη τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλὰ καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γινόμενα. I, 11: ἀνάγκη οὖν ἡδὺ εἶναι τό τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ . . . καὶ τὰ ἔθη.

I, 6: *τούτων δὲ κειμένων ἀνάγκη τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι καὶ* . . . II, 11: *εἰ δ' ἐστὶ ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθά, ἀνάγκη τάς τε ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικά.*

30 *καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ δικαίως ἔργα, πάθη δὲ οὔ.*] Hoc argumento sophistae abutebantur, Soph. el. cap. 25: *ἆρα τὸ δίκαιον τοῦ ἀδίκου καὶ τὸ δικαίως τοῦ ἀδίκως αἱρετώτερον; ἀλλ' ἀποθανεῖν ἀδίκως αἱρετώτερον* . . . *οὐ γὰρ εἰ παθεῖν τι ἀδίκως αἱρετόν, τὸ ἀδίκως αἱρετώτερον τοῦ δικαίως. ἀλλ' ἁπλῶς μὲν τὸ δικαίως, τοδὶ μέντοι οὐδὲν κωλύει ἀδίκως ἢ δικαίως.* Conf. II, 23.

36 *αἱρετῶν*] Schol. *ἀρετῶν, γράφεται δὲ καὶ αἱρετῶν.*

37 *ὅσα ὑπέρ τε πατρίδος τις ἐποίησε παριδὼν τὸ αὑτοῦ*] Non optime haec adhaerent verbis *καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ* et quae his arcte connexa sunt, *καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθά*, disiungunt, neque novum efficiunt locum; in his enim non *τε*, sed *καὶ* novum affert; itaque Puccii codex ap. Vict. *καὶ ὅσα* idque Muretus deletis verbis *τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ* vertit. Vahlen locum sic reddit: *καὶ ὅσα μὴ* . . *αἱρετῶν*, (*οἷον*) *ὅσα ὑπέρ τε πατρίδος* (*καὶ πολιτῶν*) *τις* . . *αὑτοῦ. καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθά*, dubius an *ὑπὲρ τῆς πατρίδος*, quod primus tacite Sylburgius iure scripserat, nec vet. tr. *τε* agnoscit, sit corrigendum. Postremorum verborum interpretationem esse *καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ* dicit, quod probandum non est. Incipit auctor locos sic referre: *ἀνάγκη ὅσα τε ἀνδρίας* . . *καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα* . . *καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ* . . *καὶ ὅσα μὴ αὑτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἱρετῶν* (*καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθά, ὅσα ὑπέρ τε πατρίδος* . . *καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθά, καὶ ἃ μὴ αὑτῷ ἀγαθὰ* . .) *καὶ ὅσα τεθνεῶτι* . . *καὶ ὅσα ἔργα* . . *καὶ ὅσαι εὐπραγίαι* . . Tum mutata constructione triginta fere loci simpliciter adduntur v. c. *καὶ τὰ εὐεργετήματα* et bis tantum in his istud relativum apparet v. 28 *καὶ ὅσα σημεῖα*, b 12 *καὶ ὅσα κατὰ προσῆκον.* Incommode itaque tres illi loci inclusi, quibus *τὰ ἀγαθὰ* considerantur, constructionem interrumpunt, at non interrumpunt, si exempla sunt et interpretatio *τῶν αἱρετῶν*; nam quae quis *παριδὼν τὸ αὑτοῦ* fecit pro patria, *ἁπλῶς ἀγαθόν* est.

3 *μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι*] Id Victorius ex ingenio resti- pag. 1367

tuit; libri omnes *ζῶντα*; illud sensus flagitat et quia praecedit *ζῶντι*, verum facile erat inventu. Theon progym. p. 228: *καλαὶ δέ εἰσι πράξεις καὶ αἱ μετὰ θάνατον ἐπαινούμεναι· τοὺς γὰρ ζῶντας εἰώθασι κολακεύειν, καὶ ἀνάπαλιν αἱ ζώντων ἔτι ἡμῶν ἐγκωμιαζόμεναι, καὶ τὸν τῶν πολλῶν φθόνον ὑπερβαλλόμεναι· φθόνος γὰρ τοῖς ζῶσι κατὰ Θουκυδίδην πρὸς τὸ ἀντίπαλον. καὶ ἃς ἄλλων ἕνεκα καὶ μὴ ἑαυτῶν πράττομεν, καὶ τοῦ καλοῦ χάριν, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ συμφέρον ἢ τὸ ἡδύ, καὶ ἐφ' ὧν ὁ μὲν πόνος ἴδιος, ἡ δὲ ὠφέλεια κοινή, καὶ δι' ἃς οἱ πολλοὶ καὶ μεγάλα πάσχουσιν εὖ, καὶ ἃς χάριν εὐεργετῶν καὶ μᾶλλον τετελευτηκότων· διόπερ ἐπαινοῦνται καὶ αἱ πρὸ τῶν φίλων τιμωρίαι καὶ κίνδυνοι.*

3 *καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα*] Id non multum distat ab eo quod praecessit *καὶ ὅσα μὴ αὑτοῦ ἕνεκα πράττει τις*. Sic supra v. 34 *ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμή*, et infra v. 22 *καὶ νίκη καὶ τιμὴ τῶν καλῶν*, et v. 25 *καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ.*

8 *Σαπφώ*] Poet. Minor. tom. III, p. 303. fragm. XXX. Neue fragm. LXII p. 75. Bergk p. 673.

9 *τι ϝειπῆν*] Digamma primus in codicum lectione agnovit Blomfield in edit. fragm. Poet. min. l. l. *ϝεῖπην* Bergk.

11 *αἰ δ' εἶχες ἐσθλῶν ἵμερον*] Ita Bekkerus codicem Q, ut videtur, secutus; idem sane praestat Dresdens. codex apud Naekium ad Choer. p. 266. Bekkerus ex A *ἦχες*, Victorius vero *ἴκες ἐς* quod edidit, affert et supra versum: *ἢ ἐὰν δὲ ἧκες*. Varias emendationes virorum doct. Neue congessit p. 75, improbans *ἶκες ἵμερον*, hoc enim esse, voto potiri, de cuius veritate dubitamus; optimum sane est, Bekkerum sequi, quamvis repetitum *ἔχειν* non multum placeat et ratio quae nostrae aetati magis poetica videtur, facile iniri possit, *αἰ δ' ἶκες ἐσλῶν ἵμερον* vel *αἰ δ' ἶκέ σ' ἐσλῶν ἵμερος**); alii fort. propter repetitum verbum *ἔχειν* maiorem oppositionem requirent: *αἰ δ' εἶχέ σ' ἐσλῶν ἵμερος*. Bergkius in lyricis poet. p. 673: *ἦχες ἐσλῶν ἵμερον.*

---

*) Id sane postea Nauckium Philolog. IV, 3 p. 532 praetulisse vidi.

13 *κέν σε οὐκ εἶχεν*] Corruptam lectionem quam omnes libri tenent praeter Dresd. ap. Naekium, in quo οὐ κἂν χεν, et Lipsiens. ap. Matthiaeum ad Alc. p. 41, ubi κεν σοῦ, mutavit Scaliger: κεν οὐχί σ', Reizius in edit. Lips. (vid. praef. p. 3) et Matthiaeus l. l. κέ σεν οὐκ, Hermannus Elem. doctr. metr. p. 689 κέ τευς οὐκ εἶχεν ὄππατ', alia vid. ap. Neue p. 75, qui δέ κέν σ' οὐκ mavult; excidisse sane syllaba videtur brevis, illud δὲ nemo probabit. Bergkius κέ σ' οὐ κίχανεν ὄππατ' . . περὶ τῶ δικαίως. Postremum certe necessarium non videtur. κέ σ' οὐκ ἂν εἶχεν Bekker[3] cum Naekio.

15 *ἀγωνιῶσι*] Studium et angorem, quo ii qui negotium aliquod suscepturi sunt, percelluntur, exprimit; Muretus legit: ἀγωνίζονται: *pro quibus sine ullo timore decertant.* Male, vid. Fr. Wolfius ap. Vaterum p. 207.

20 *καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι μᾶλλον καὶ μὴ καταλλάττεσθαι*] Videtur idem esse atque μᾶλλον ἢ κατ., sed μᾶλλον in A neque in textu neque in margine legitur.

24 *καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ*] Haec haud parum offendunt; supra enim eosdem locos notaverat: καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμὴ καλά, καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ μᾶλλον ἢ χρήματα, item: καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον ἢ ζῶντι· τὸ γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι. Sed comparationis gradus et inprimis verba καλλίω· εὐμνημονευτότερα γάρ, quid voluerit Aristoteles, aperte docent; non novi sunt loci, sed exempla quibus comparationem illam καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον confirmat. Id sane exstat in lectione, quam Muretus secutus est, καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον. μᾶλλον δὲ καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται, eamque omnes libri praeter A et vet. transl. praestant; tale enim sensus flagitat; mirum tamen optimum codicem et veterem translationem haec verba omittere et facile alio modo succurras v. c. καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον· διὸ καί, vel καὶ γάρ. Ne id quidem necessarium esse videtur, si locos quatuor qui sequuntur, deleta maiori distinctione arcte coniunxeris, ut omnes ad comparativum qui sequitur pertineant. Ne Aristotelem accuses, quod non ut in deliberativo et iudiciali, sic in laudativo genere seiunctam comparationem exposuerit, vid. eius excusatio II, 19 p. 1393, 8. — Pro οἷς alii ᾧ, A ἢ, nec vet. tr. dati-

vum agnoscit, unde Vahlen verba *καὶ ἡ τιμὴ ἀκολουθεῖ* praecedentibus interpretandi causa addita et delenda esse censet.

29 *ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν καλόν*] Xenoph. de Rep. Laced. 11, 3: *ἐφῆκε δὲ καὶ κομᾶν τοῖς ὑπὲρ τὴν ἡβητικὴν ἡλικίαν νομίζων οὕτω καὶ μείζους ἂν καὶ ἐλευθεριωτέρους καὶ γοργοτέρους φαίνεσθαι.* Plut. Lyc. 22: *ἡ κόμη τοὺς μὲν καλοὺς εὐπρεπεστέρους ποιεῖ, τοὺς δὲ αἰσχροὺς φοβερωτέρους.* Hermann Staatsalterthümer § 30, 7.

31 *καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βάναυσον τέχνην*] Aelian. V. H. VI, 6: *βάναυσον δὲ εἰδέναι τέχνην ἄνδρα Λακεδαιμόνιον οὐκ ἐξῆν*, ibique Perizon. Xenoph. Oecon. IV, 2: *καὶ γάρ αἱ βαναυσικαὶ καλούμεναι καὶ ἐπίρρητοί εἰσι καὶ εἰκότως μέντοι πάνυ ἀδοξοῦνται πρὸς τῶν πόλεων κτλ.* Valcken. ad Ammon. p. 215. Arist. Eth. Eud. I, 4: *βαναύσους δὲ λέγω τὰς ἑδραίας καὶ μισθαρνικάς.* Gaisford. Conf. Demosth. pro Ctesiph. p. 313 § 258 seq.

32 *τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν*] I, 12: *καὶ* (*ἀδικοῦσιν*) *οἷς χαριοῦνται ἢ φίλοις ἢ θαυμαζομένοις ἢ ἐρωμένοις ἢ κυρίοις ἢ ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοί.* Ethic. Nic. IV, 8, ubi *μεγαλόψυχον* describit: *καὶ πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι ζῆν ἀλλ᾽ ἢ πρὸς φίλον· δουλικὸν γάρ, διὸ καὶ πάντες οἱ κόλακες θητικοὶ καὶ οἱ ταπεινοὶ κόλακες.* Demosth. *περὶ παραπρ.* p. 411 § 226: *τοῖς δὲ πρὸς ὑμᾶς ζῶσι καὶ τῆς παρ᾽ ὑμῶν τιμῆς γλιχομένοις.* Victorius.

33 *ληπτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν ὡς ταὐτὰ ὄντα*] Quintilianus III, 7, 25 hunc Aristotelis locum intelligit: *Idem praecipit illud quoque, quod mox Cornelius Celsus prope supra modum invasit, quia sit quaedam virtutibus ac vitiis vicinitas, utendum proxima derivatione verborum, ut pro temerario fortem, pro prodigo liberalem, pro avaro parcum vocemus, quae eadem etiam contra valent.* Tertium exemplum, secundo contrarium ipse addidit latinus auctor. Vide Isocrat. ad Nicocl. § 34. 46. Plato Rep. V p. 263 (474). Legg. V p. 380. Wyttenb. ad Plut. p. 44 F. Gesner ad Horat. Serm. I, 3, 48. Lucret. IV, 1154. Egregius locus Thucyd. III, 82: *καὶ τὴν εἰωθυῖαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῇ δικαιώσει. τόλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος ἀνδρία φιλέταιρος ἐνομίσθη, μέλλησις δὲ*

προμηθὴς δειλία εὐπρεπής, τὸ δὲ σῶφρον τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα, καὶ τὸ πρὸς ἅπαν ξυνετὸν ἐπὶ πᾶν ἀργόν, τὸ δ' ἐμπλήκτως ὀξὺ ἀνδρὸς μοίρᾳ προσετέθη, ἀσφάλεια δὲ τὸ ἐπιβουλεύσασθαι ἀποτροπῆς πρόφασις εὔλογος. quem locum iam Stephanus p. 266 haud dubie ex veterum commentariis, non ex suis copiis laudavit.

Loci hucusque enumerati id quod *καλὸν* est continent, et particula *καὶ* connectuntur; quae nunc sequuntur, ipsa pulcra non sunt, sed orator haec arripit et amplificat, *ἄγει εἰς τὸ καλόν*, ut ita videantur, etiam si non sunt. Diversa haec esse ab iis quae praecedunt, verborum constructio iam indicat: *ληπτέον δὲ καὶ . . . σκοπεῖν δὲ καὶ . . πειρατέον δεικνύναι . . χρηστέον δὲ καί*, cum illa omnia particula *καὶ* comprehendantur.

34 *οἷον τὸν εὐλαβῆ ψυχρὸν καὶ ἐπίβουλον*] Egregie sic A; vet. interpres vertit: *εὐλαβῆ καὶ εὔψυχρον δειλὸν καὶ ἐπίβουλον*, idque pr. *Υ*; quod mutato *εὔψυχον* ceteri cum schol. retinent.

35 *καὶ τὸν ἀνάλγητον πρᾶον*] Alexand. in Topic. p. 85: *μεταλαμβάνοντες ἀεὶ τὰ ὀνόματα εἰς τὰ ἐμφαντικώτερα, τὸ τέμνειν εἰς τὸ κατατέμνειν καὶ τὸ ἐσθίειν εἰς τὸ κατεσθίειν καὶ τὸ μειδιᾶν εἰς τὸ γελᾶν. μεταλαμβάνουσι δὲ καὶ τὸν πανοῦργον εἰς τὸν φρόνιμον, τὸν δὲ τολμηρὸν εἰς τὸν ἀνδρεῖον, καὶ τὸν μὲν πρᾶον εἰς τὸν ἀργὸν καὶ ἀκίνητον, τὸν δὲ ἐλευθέριον εἰς τὸν ἄσωτον καὶ τὸν οἰκονομικὸν εἰς τὸν ἀνελεύθερον. οὕτω καὶ Καλλικλῆς ἐν τῷ Γοργίᾳ παρὰ τῷ Πλάτωνι τοὺς σώφρονας εἰς τοὺς ἠλιθίους μεταλαμβάνει.* Cicero part. orat. 23, 81.

Pro *καὶ* cod. A apud Gaisf. et vet. transl. *ἤ*, recte; primum enim exemplum est *πρὸς ψόγον*, reliqua duo *πρὸς ἔπαινον*, unde alterum particula *ἢ* annectitur.

8 *σκοπεῖν δὲ καὶ παρ' οἷς ὁ ἔπαινος*] Vid. III, 14. pag. 1367 b
Quint. III, 7, 23: *Interesse tamen Aristoteles putat, ubi quidque laudetur aut vituperetur; nam plurimum refert, qui sint audientium mores, quae publice recepta persuasio.*

11 *καὶ ὅλως δὲ τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν*] Hic et sequens locus Demosthenis reipubl. administrandae rationem comprehendunt; semper *τὸ τίμιον εἰς τὸ καλὸν ἄγειν* scite

callet et *ἄξια τῶν προγόνων καὶ τῶν προϋπηργμένων* esse docet.

17 *καταλλακτικώτερος*] Schol. *π ρ α κ τ ι κ ώ τ ε ρ ο ς, γράφεται δὲ καὶ κ α τ α λ λ α κ τ ι κ ώ τ ε ρ ο ς.* Vet. tr. *in aliis operosior* (*κατ' ἄλλα πρακτικώτερος?*).

19 *καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου*] Thucyd. VI, 59:

Ἀνδρὸς ἀριστεύσαντος ἐν Ἑλλάδι τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ
Ἱππίου Ἀρχεδίκην ἥδε κέκευθε κόνις,
ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων
παίδων τ' οὐκ ἤρθη νοῦν ἐς ἀτασθαλίην.

Antholog. gr. tom. II p. 784 Iac. Simon. fragm. p. 165 Schn. Schol. graec. Stephani p. 267 Cr.: *ἔνιοι ἔφασαν ὡς τῆς Ἑκάβης ταῦτα τὰ ἔπη*

ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς οὖσ' ἀδελφῶν τε τυράννων
δυσδαίμων γενόμαν πασῶν οἰκτροτάτα.

Ita illi interpretes aliis imposuerunt! quod quis mala fide illatum esse crederet, quamvis Aristoteles ipse meliora suadeat, si Thucydides epigramma illud nobis non servasset? Atqui multa huic similia exstant exempla.

21 *ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος*] Finitis locis, quibus quid sit *καλόν*, demonstretur, reliqua quae in laudatione sunt notanda, et in his inprimis *προαίρεσιν* et *αὔξησιν* persequitur; quae enim hic et infra leguntur: *χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς*, non loci sunt, qui *τὸ καλὸν* exponant; inepte enim inserta esset disputatio de discrimine vocum *ἔπαινος, ἐγκώμιον, μακαρισμός, εὐδαιμονισμὸς* aliaque, sed aliam nunc aggreditur rem, vel potius in exponendo genere laudativo pergit. Comparationem *περὶ τοῦ μείζονος καλοῦ* quae sequi debebat ut cap. 7 *τὸ μεῖζον ἀγαθόν*, cap. 14 *τὸ μεῖζον δίκαιον*, auctor neglexit, nisi quod in superiore expositione unum alterumve exemplum a comparatione sumptum invenitur, ut *καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ καλλίους καὶ τὰ ἔργα*, item *καὶ τὰ μνημονευτὰ καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον* et quae ibi sequuntur; haec Aristotelem ipsum illam comparationem omisisse demonstrant, ne librariorum incuria eam excidisse censeamus. Ideo vero illam comparationem in genere deliberativo exposuit, quod *ἀγαθὸν* in ceteris quo-

que generibus quasi finis attenditur, id ipse quo se excusaret, II, 19 fine monet.

23 *πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα*] Vet. transl. et hic addit *κατὰ προαίρεσιν*, quod ut non malum, ita non necessarium esse videtur; facile enim intelligitur. Verba *χρήσιμον δὲ . . πεπραχότα* Vahlen verbis *διὸ καὶ . . ληπτέον* transponit; omnia apte cohaerent; si alicuius factum laudatur, eum saepe tale fecisse demonstrandum est; nam si multa eiusdem generis facta conseruntur, illud consilio, non casu natum videbitur.

24 *διὸ καὶ τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ἀπὸ τύχης ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον*] Demosth. pro Ctesiphonte § 212 p. 298: *καίτοι τοσαύτῃ γ' ὑπερβολῇ συκοφαντίας οὗτος κέχρηται, ὥστ' εἰ μέν τι τῶν δεόντων ἐπράχθη, τὸν καιρόν, οὐκ ἐμέ φησιν αἴτιον γεγενῆσθαι, τῶν δ' ὡς ἑτέρως συμβάντων ἁπάντων ἐμὲ καὶ τὴν ἐμὴν τύχην αἰτίαν εἶναι καὶ ὡς ἔοικεν, ὁ σύμβουλος καὶ ῥήτωρ ἐγὼ τῶν μὲν ἐκ λόγου καὶ τοῦ βουλεύσασθαι πραχθέντων οὐδενὸς αὐτῷ συναίτιος εἶναι δοκῶ, τῶν δ' ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ κατὰ τὴν στρατηγίαν ἀτυχηθέντων μόνος αἴτιος εἶναι. πῶς ἂν ὠμότερος συκοφάντης γένοιτ' ἢ καταρατότερος*; haec contra Aeschinis verba dicta p. 73 Steph. Tacitus ann. XVI, 6: *laudavitque ipse apud rostra formam eius et quod divinae infantis parens fuisset aliaque fortunae munera pro virtutibus.*

26 *ἔστι δ' ἔπαινος λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς*] Quatuor veterum definitiones *ἐπαίνου* et *ἐγκωμίου* egregium incerti auctoris fragmentum in Rhet. Gr. IX p. 333—336 colligit, quarum postrema haec: *ἔνιοι δὲ οὕτως ὁρίζονται· ἔπαινος μέν ἐστι λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς, ἐγκώμιον δὲ λόγος ἐμφανίζων πράξεις καλάς, καὶ ὅτι τοὺς μὲν θεοὺς ἐπαινοῦντες τὴν παροῦσαν ἀρετὴν πειρώμεθα σεμνύνειν, ἐγκωμιάζοντες δὲ ἀνθρώπους, οἷον τοὺς ἐν Μαραθῶνι μαχεσαμένους ἢ Σαλαμῖνι πράξεις ἀποφαίνομεν καλάς.* Cf. Aphth. I p. 86. Arist. Ethic. Nic. I, 12 ubi plura, in quibus et haec: *ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος τῆς ἀρετῆς· πρακτικοὶ γὰρ τῶν καλῶν ἀπὸ ταύτης, τὰ δ' ἐγκώμια τῶν ἔργων ὁμοίως καὶ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν.* Ethic. Eud. II, 1 p. 1219, 8—16: *διὸ ἕτερον εὐδαιμονισμὸς καὶ ἐπαι-*

νος καὶ ἐγκώμιον· τὸ μὲν γὰρ ἐγκώμιον λόγος τοῦ καθ' ἕκαστον ἔργου, ὁ δ' ἔπαινος τοιοῦτον εἶναι καθόλου, ὁ δ' εὐδαιμονισμὸς τέλος. Theon progymn. 8: ἐγκώμιόν ἐστι λόγος ἐμφανίζων μέγεθος τῶν κατ' ἀρετὴν πράξεων καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν περί τι ὡρισμένον πρόσωπον. Integer hic locus a verbis ἔστι δ' ἔπαινος usque ad κωλῦον μετατεθῇ viginti versuum edit. Bekk. capax in omnibus codicibus libro III cap. 16 repetitus lacunam, quae ibi exstat, satis incommode explet, unde omnes ex uno corrupto exemplo descriptos esse apparet. Imo ne hic quidem apte positus est; quis enim non miretur, quod laudis in transcursu mentionem fecerit: ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος, totam hanc expositionem, quale sit discrimen inter ἔπαινος et ἐγκώμιον, μακαρισμὸν et εὐδαιμονισμόν, inter ἔπαινον et ὑποθήκην, insertam legi? Nam postquam docuit, demonstrandum esse aliquem fecisse κατὰ προαίρεσιν, idque πολλάκις fecisse, arctissime huic adhaerent quae infra leguntur p. 1368, 10: χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς, οἷον εἰ μόνος ἢ πρῶτος . . πεποίηκεν. Et si dixeris, quod supra monuimus, omnibus illis sex locis qui sequuntur, solam αὔξησιν contineri, tamen ne sic quidem optime ordo procedit; illam expositionem potius initio capitis, non eo quo nunc legimus loco, exspectamus. Ceterum nescio an praestet: ἔστι γὰρ ἔπαινος, sed et infra δ' legitur.

29 τὰ δὲ κύκλῳ εἰς πίστιν] Externa quae quasi orbem conficientia et rem cingentia ad comprobandam illam assumuntur. Ethic. Nicom. III, 12: οὐ μὴν ἀλλὰ δόξειεν ἂν εἶναι τὸ κατὰ τὴν ἀνδρείαν τέλος ἡδύ, ὑπὸ τῶν κύκλῳ δ' ἀφανίζεσθαι. — Schol.: οἷον εὐγένειαν εὐήδειαν, γράφεται δὲ καὶ παιδείαν, κάλλιον δὲ εἶναι παιδείαν διὰ τὸ ἐφεξῆς.

30 εἰκὸς γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθοὺς καὶ τὸν οὕτω τραφέντα τοιοῦτον εἶναι] Vet. transl. ἀγαθὸν vertit. Polit. I, 6: ἀξιοῦσι γὰρ ὥσπερ ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωπον καὶ ἐκ θηρίων γίνεσθαι θηρίον, οὕτω καὶ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθόν, ἡ δὲ φύσις βούλεται μὲν τοῦτο ποιεῖν πολλάκις, οὐ μέντοι [scrib. πολλάκις μέντοι οὐ] δύναται. Hermann Staatsalterth. § 57, 5.

32 *σημεῖα τῆς ἕξεως*] Quae sequuntur verba *καὶ μὴ πεπραγότα*, falsam esse lectionem *πράξεως*, quam A infra praebet, non minus quam res ipsa docent. Steph. I, 268: *ἕξεως*] *οὕτω γραπτέον καὶ μὴ πράξεως, ὡς παρ' ἐνίοις τῶν ἀντιγράφων φέρεται.*

πεπραγότα] Sic libri omnes etiam infra, *πεπραχότα* Bekker[3] ut supra v. 23. Conf. ad p. 1392 b, 18. *ἂν* post *ἐπαινοῖμεν* quod A hic om. infra servatum est.

33 *μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμός*] Eadem dicit Ethic. Nicom. I, 12: *εἰ δ' ἐστὶν ὁ ἔπαινος τῶν τοιούτων, δῆλον ὅτι τῶν ἀρίστων οὐκ ἔστιν ἔπαινος, ἀλλὰ μεῖζόν τι καὶ βέλτιον, καθάπερ καὶ φαίνεται· τούς τε γὰρ θεοὺς μακαρίζομεν καὶ εὐδαιμονίζομεν καὶ τῶν ἀνδρῶν τοὺς θειοτάτους μακαρίζομεν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν· οὐδεὶς γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ἐπαινεῖ καθάπερ τὸ δίκαιον, ἀλλ' ὡς θειότερόν τι καὶ βέλτιον μακαρίζει.* — Infra particula *δὲ* omissa est.

37 *συμβουλεύειν*] Infra A *συμβουλεύοι*.

2 *εἶναι, δεῖ ταῦτα*] A et vet. transl. Steph. schol. Cram. pag. 1368 p. 269, 8 *εἶναι δεῖ, ταῦτα .. μετατιθέναι δεῖ καὶ στρέφειν*. Ita *ταῦτα* locum et vim suam tenet; *δεῖ* autem, quod ceteri post *μετατιθέναι* omittunt, quater repetitum qui sermonis elegantiam sectantur, offendet, cui Aristoteles non studet; itaque alii h. l. deleverunt; infra vero tertio libro ubi idem locus recurrit, omnes recte *δεῖ* servant et ne quid ambigui sit, *δεῖ εἶναι, ταῦτα* transponunt.

4 *αὐτόν*] Infra *ἑαυτόν*.

5 *μέγα φρονῶν οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν*] Isocratis exemplum de Euagora § 45 ubi indolem et mores viri describit: *ἅπαντα γὰρ τὸν χρόνον διετέλεσεν οὐδένα μὲν ἀδικῶν, τοὺς δὲ χρηστοὺς τιμῶν, καὶ σφόδρα μὲν ἁπάντων ἄρχων, νομίμως δὲ τοὺς ἐξαμαρτόντας κολάζων . . . μέγα φρονῶν οὐκ ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς δι' αὐτὸν γιγνομένοις, τοὺς μὲν φίλους ταῖς εὐεργεσίαις ὑφ' αὑτῷ ποιούμενος, τοὺς δ' ἄλλους τῇ μεγαλοψυχίᾳ καταδουλούμενος κτλ.* ut Bekk. ex *Γ* edidit; vulgo enim *γιγνομένοις ἀγαθοῖς*; aperte Aristoteles neutrum invenit; imo et illud *ὑπάρχουσιν* libro

tertio ubi hic locus repetitus legitur, desideratur nec est supra in *ὑποθήκῃ*; puto tamen nostrum et hic *οὐκ ἐπὶ τοῖς . . ἀλλ' ἐπὶ**) scripsisse. Hunc locum iam Victorius indicavit, similem Gaisfordus ex Panath. § 32 quos *πεπαιδευμένους* appellat *τοὺς μὴ διαφθειρομένους ὑπὸ τῶν εὐπραγιῶν μηδ' ἐξισταμένους αὐτῶν μηδ' ὑπερηφάνους γιγνομένους, ἀλλ' ἐμμένοντας τῇ τάξει τῇ τῶν εὖ φρονούντων, καὶ μὴ μᾶλλον χαίροντας τοῖς διὰ τύχην ὑπάρξασιν ἀγαθοῖς ἢ τοῖς διὰ τὴν αὐτῶν φύσιν καὶ φρόνησιν ἐξ ἀρχῆς γιγνομένοις.*

7 *ὅταν ἐπαινεῖν βούλῃ*] Infra *ὅταν τε ἐπαινέσαι βουληθῇς.*

8 *ὑποθέσθαι*] *ὑποθῆσθαι* infra A, idem postea *μὴ κωλύον μὴ μετατεθῇ.*

10 *χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς*] Rhet. ad Alex. c. 4. Quintil. III, 7, 16. Theon p. 228: *ἐπαινεταὶ δέ εἰσιν αἱ πράξεις καὶ αἱ διὰ τὸν καιρὸν καὶ εἰ μόνος ἔπραξέ τις ἢ πρῶτος, ἢ ὅτε οὐδείς, ἢ μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἢ μετ' ὀλίγων ἢ ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν ἢ παρὰ τὴν ἐλπίδα ἢ μετὰ πόνων ἢ ὅσα ῥᾶστα ἢ τάχιστα ἐπράχθησαν.*

11 *ἢ καὶ ὃ μάλιστα πεποίηκεν*] Recte Wolfius ap. Vaterum p. 209 *ὃ* delet. II, 7: *μεγάλη δ' ἂν ᾖ σφόδρα δεομένῳ ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις ἢ μόνος ἢ πρῶτος ἢ μάλιστα.*

12 *καὶ τὰ ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν*] Isocr. Phil. § 137.

14 *καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκεν· μέγα γάρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἂν δόξειεν*] Isocr. Paneg. § 91: *οἱ δ' ἡμέτεροι μάλιστα μὲν βουλόμενοι διαφυλάξαι τὴν παροῦσαν δόξαν καὶ πᾶσι ποιῆσαι φανερὸν ὅτι καὶ τὸ πρότερον δι' ἀρετὴν ἀλλ' οὐ διὰ τύχην ἐνίκησαν.*

16 *εὕρηται καὶ κατεσκευάσθη*] Offendit temporum mutatio, facile quidem et in Attico scriptore, nisi certa adest ratio ut Dem. de cor. 142 et alibi, vel necessario in integrum

---

*) Vet. transl. sane utroque loco *in* exhibet, sed haec infra bis hanc praepositionem praebet, quae Graecis deest.

restituenda, in Aristotele vero notanda potius quam emendanda. Vet. tr. *τιμῶντα ἃ διὰ* vertit.

17 *οἷον εἰς Ἱππόλοχον*] Historia incognita; item constructio satis mira, si integra est lectio, ut verba *τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι* epexegeseos vim teneant. Sed recte Vaterus p. 59 coniecit: *οἷον εἰς Ἱππόλοχον καὶ δι' Ἁρμόδιον*, et idem incertus criticus in marg. ed. Morel. in bib. Bodleiana, unde Gaisfordus recepit. Melius praecedentibus alterum adhaeret exemplum sic: *κατεσκευάσθη, οἷον δι' Ἁρμόδιον . . σταθῆναι, καὶ εἰς ὅν*. De re vid. Plin. XXXIV, 4, 16. — *οἷον εἰς Ἱππόλυτον* corrigit G. Wolff Mus. Rhen. XIX p. 631. *κατεσκευάσθη οἷον πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη εἰς Ἱππόλοχον καὶ (δι') Ἁρμόδιον* Vahlen.

20 *ὅπερ ὁ Ἰσοκράτης ἐποίει διὰ τὴν ἀσυνήθειαν τοῦ δικολογεῖν*] Ita optimus codex; ceteri *συνήθειαν*, vet. interpres vertit *συνήθειαν καὶ ἀσυνήθειαν*; hoc si praefers, nimium generis iudicialis usum quod suae aetatis oratores elaborabant, vituperat; si *ἀσυνήθειαν* legis, ipsum intelliges Isocratem, qui laudativo et deliberativo addictus generi, a forensi oratione prorsus abhorruit, quod ipse multis in Antidosi profitetur. Invehitur autem frequenter in auctores iudicialis orationis et quam profitetur artem, effert, eoque eius auditores maxime permovet. Vid. ad cap. 1. Falluntur qui Isocratem hoc loco vituperari putant. More suo finxit Stephanus iste p. 269, 26 Cram.: *τὸ δὲ ἀντιπαραβάλλειν καὶ ὁ Ἰσοκράτης ἐποίει, ἡνίκα ὑπερηγόρει τινὸς ἐν δικαστηρίῳ· ἀδέξιος γὰρ ὢν δικάζεσθαι οὗτος ὁ πανηγυρικώτατος ἄνθρωπος, ὅτε ὑπερεμάχει τινός, παρέβαλε τοῦτον τὸν αὐτῷ προσφυγόντα ἢ μετὰ τοῦ ἀντιδίκου αὐτοῦ ἢ καὶ μετ' ἄλλων τινῶν.*

21 *δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλόν, εἰ σπουδαίων βελτίων*] Sic Isocrates Euagoram Cyro aliisque praestare dicit § 33—39: *εἰ μὲν οὖν πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τὰς πράξεις τὰς Εὐαγόρου παραβάλλοιμεν, οὔτ' ἂν ὁ λόγος ἴσως τοῖς καιροῖς ἁρμόσειεν, οὔτ' ἂν ὁ χρόνος τοῖς λεγομένοις ἀρκέσειεν· ἢν δὲ προελόμενοι τοὺς εὐδοκιμωτάτους ἐπὶ τούτων σκοπῶμεν, οὐδὲν μὲν χεῖρον ἐξετῶμεν, πολὺ δὲ συντομώτερον διαλεχθησό-*

μεθα περὶ αὐτῶν. Adde § 65 seqq. Philippum cum Alcibiade, Dionysio, Conone, Cyro difficiliora molientibus comparat § 58—66, item priorum in Persas expeditiones § 95—105. Panathen. § 39—41: *ἡγοῦμαι δὲ χρῆναι τοὺς βουλομένους ἐγκωμιάσαι τινὰ τῶν πόλεων ἀκριβῶς καὶ δικαίως μὴ μόνον περὶ αὐτῆς ποιεῖσθαι τοὺς λόγους ἧς προῃρημένοι τυγχάνουσιν, ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἕτερα παραδεικνύοντες τῶν καὶ τὴν ὄψιν ὁμοίαν ἐχόντων καὶ τῆς τιμῆς τῆς αὐτῆς ἀξιουμένων, οὕτω καὶ ταῖς πόλεσι παριστάναι, μὴ τὰς μικρὰς ταῖς μεγάλαις, μηδὲ τὰς πάντα τὸν χρόνον ὑφ' ἑτέραις οὔσας ταῖς ἄρχειν εἰθισμέναις, μηδὲ τὰς σώζεσθαι δεομένας πρὸς τὰς σώζειν δυναμένας, ἀλλὰ τὰς παραπλησίαν καὶ τὴν δύναμιν ἐχούσας καὶ περὶ τὰς αὐτὰς πράξεις γεγενημένας καὶ ταῖς ἐξουσίαις ὁμοίαις κεχρημένας· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τῆς ἀληθείας τύχοιεν κτλ.* Panegyr. § 73: *καὶ μηδεὶς οἰέσθω με ἀγνοεῖν ὅτι καὶ Λακεδαιμόνιοι περὶ τοὺς καιροὺς τούτους πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστησαν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἐπαινεῖν ἔχω τὴν πόλιν, ὅτι τοιούτων ἀνταγωνιστῶν τυχοῦσα τοσοῦτον αὐτῶν διήνεγκεν.*

27 *ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς*] Isocrat. Busir. § 4. Nostrum locum intelligit Aristoteles II, 18: *ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ὥσπερ εἴρηται, τὸ δὲ γεγονὸς τοῖς δικανικοῖς, περὶ τούτου γὰρ ἡ κρίσις, τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον τοῖς συμβουλευτικοῖς.* Anaxim. 6 ubi item quae omnibus generibus communia sunt recenset: *δεύτερον δὲ τὰς αὐξήσεις καὶ ταπεινώσεις χρησίμους ἀναγκαῖον εἶναι παρὰ πάντα, μάλιστα δ' αὐτῶν ἐν τῷ ἐγκωμίῳ καὶ τοῖς ψόγοις αἱ χρήσεις.*

29 *τὰ δὲ παραδείγματα τοῖς συμβουλευτικοῖς*] Isocrat. ad Demon. § 34: *βουλευόμενος παραδείγματα ποιοῦ τὰ παρεληλυθότα τῶν μελλόντων· τὸ γὰρ ἀφανὲς ἐκ τοῦ φανεροῦ ταχίστην ἔχει τὴν διάγνωσιν.* Anaxim. l. c. *τὰ τελικὰ κεφάλαια* huic generi propria reddit. Infra III, 17: *ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα δημηγορικώτερα, τὰ δ' ἐνθυμήματα δικανικώτερα· ἡ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον, ὥστ'*

ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν, ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὐ μᾶλλον ἀπόδειξίς ἐστι καὶ ἀνάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην.

32 *τὰ δ' ἐνθυμήματα τοῖς δικανικοῖς*] Anax. l. c.: *τρίτον δὲ πίστεις αἷς ἀνάγκη μὲν πρὸς πάντα τὰ μέρη τῶν λόγων χρῆσθαι, χρησιμώταται δέ εἰσιν ἐν ταῖς κατηγορίαις καὶ ταῖς ἀπολογίαις· ταῦτα γὰρ πλείστης ἀντιλογίας δέονται*, ubi quod Halmius Philolog. I p. 578 coniecit *αἰτιολογίας*, quamvis hoc *σχῆμα* sit *λέξεως*, Aristotelis verbis defendi videtur.

CAP. X.

1 *περὶ δὲ*] Hinc librum secundum incipiunt plures, quorum NQ in marg.: *κατὰ Λατίνους ἔτι καὶ ταῦτα τοῦ ᾱ βιβλίου εἰσίν.* Intelligitur vet. translatio, conf. ad II, 1. III, 1. histor. anim. p. 633 quae Bekk. ibi ex G affert. Comment. de Ar. libro decimo hist. anim. p. 7. Strab. II, 5, 5 in margine codicis legitur: *ἀρχὴ τῆς γεωγραφίας τρίτος λόγος ἐνταῦθα κατὰ Λατίνους* i. e. Guarini versionem, vid. Kramer I, 167. pag. 1368 b

3 *δεῖ δὴ λαβεῖν*] Sic h. l. omnes, non *δέ*.

6 *ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον*] Infra I, 13: *ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖσθαι τὸ ὑπὸ ἑκόντος τὰ ἄδικα πάσχειν· τὸ γὰρ ἀδικεῖν ὥρισται πρότερον ἑκούσιον εἶναι.* Ethic. Nic. V, 10: *ὄντων δὲ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων τῶν εἰρημένων ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ ὅταν ἑκών τις αὐτὰ πράττῃ, ὅταν δ' ἄκων, οὔτ' ἀδικεῖ οὔτε δικαιοπραγεῖ ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. οἷς γὰρ συμβέβηκε δικαίοις εἶναι ἢ ἀδίκοις πράττουσιν. ἀδίκημα δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ· ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται, ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότ' ἐστίν· ὥστ' ἔσται τι ἄδικον μέν, ἀδίκημα δ' οὔπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ.* Ibidem V, 11 sic *τὸ ἀδικεῖν* definit: *βλάπτειν ἑκόντα τινὰ παρὰ τὴν ἐκείνου βούλησιν.*

7 *νόμος δ' ἐστὶν ὁ μὲν ἴδιος ὁ δὲ κοινός*] Infra I, 13: *λέγω δὲ νόμον τὸν μὲν ἴδιον τὸν δὲ κοινόν, ἴδιον μὲν τὸν ἑκάστοις ὡρισμένον πρὸς αὐτοὺς καὶ τοῦτον τὸν μὲν*

ἄγραφον, τὸν δὲ γεγραμμένον, κοινὸν δὲ τὸν κατὰ φύσιν. Quae nostro loco non contraria sunt; quod enim infra *κατὰ φύσιν* dicit, hic est *παρὰ πᾶσιν*, et si ibi propriae legi addit *ἄγραφα*, non ea quae naturali legi insunt, sed mores singulorum et consuetudines, *ἔθη*, intelligit; in universum recte dixeris, *τὸν ἴδιον νόμον* esse *γεγραμμένον, τὸν κοινὸν* vero *ἄγραφα* continere.

10 *ὅσα μὲν οὖν ἑκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι*] Eth. Nicom. III, 4: *ἡ προαίρεσις δὴ ἑκούσιον μὲν φαίνεται, οὐ ταὐτὸν δέ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον τὸ ἑκούσιον· τοῦ μὲν γὰρ ἑκουσίου καὶ παῖδες καὶ τἆλλα ζῷα κοινωνεῖ, προαιρέσεως δ' οὔ, καὶ τὰ ἐξαίφνης ἑκούσια μὲν λέγομεν, κατὰ προαίρεσιν δ' οὔ.* Rhet. I, 13: *ἑκόντος καὶ εἰδότος καὶ τούτων τὰ μὲν προελομένου τὰ δὲ διὰ πάθος.*

11 *εἰδότες*] *ἑκόντες καὶ εἰδότες* Veneta ex schol.

15 *περὶ δὲ τοῦτο*] Particulam *δὲ* quam marg. A. cod. C et vet. transl. (*circa haec quae*, *περὶ ταῦτα ἅ*) omittit, delendam esse monuit Fr. A. Wolfius ap. Vaterum p. 209: *particulam δὲ vel in γε mutabis vel quod malim, abiicies.* Adde Brandis Phil. IV, 42. Hoc grammatica suadet et proximum est, sed licet, nisi quaedam excidisse credas, alia quoque ratione succurrere, v. c.: *ἀκρασία, ἐάν τινες ἔχωσι . . πλείους· περὶ γὰρ τοῦτο ὅ . .*

19 *τοὺς γὰρ συγκινδυνεύσαντας ἐγκαταλιμπάνουσι διὰ τὸν φόβον*] Miretur aliquis huic uni exemplo rationem additam legi, in ceteris vero praetermitti; sed ipsius haec esse auctoris, docent quae sequuntur, ubi non res in quibus (*περὶ ἅ*) iniusti sunt, sed propter quas (*δι' ἅ*) alios iniuria afficiunt, transitu facto et sententia mutata propter verba *διὰ τὸν φόβον* affert. In A item *γὰρ* ante *διὰ* apparet; verba *τοὺς γὰρ συγκινδυνεύσαντας* interpretationis causa scilicet addita delere non licet nec particula ita postponitur, sed fort. fuit *ἐγκ. γὰρ τοὺς συγκ.* vel. *τοὺς συγκ. γὰρ ἐγκ.*

21 *ὁ δὲ πικρὸς*] *ὁ πικρὸς δὲ* A (apud Vict. et Gaisf.) schol., quae particula cur hoc uno loco postponatur, non liquet, sed ex coniectura transposita in vulgarem ordinem videtur.

27 *λοιπὸν δ' εἰπεῖν τίνος ἕνεκα καὶ πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι καὶ τίνας. πρῶτον μὲν οὖν διελώμεθα τίνων ὀρε-*

γόμενοι καὶ ποῖα φεύγοντες ἐγχειροῦσιν ἀδικεῖν] Horum primum *τίνος ἕνεκα* hoc et sequenti capite exponit, secundum cap. 12. usque ad b, 22. Tum sequitur tertium *τοὺς τοιούτους*, cui inserit et *τὰ τοιαῦτα* p. 1373, 27—38. Et primi quidem causam esse dicit *τὸ συμφέρον* et *τὸ ἡδύ*, conf. similia in Polit. V, 10—11, ubi cur regibus et tyrannis insidias struant, enumerat. Iam Isocrat. Antidos. § 217: *πρῶτον μὲν οὖν ὁρίσασθαι δεῖ τίνων ὀρεγόμενοι καὶ τίνος τυχεῖν βουλόμενοι τολμῶσί τινες ἀδικεῖν· ἢν γὰρ ταῦτα καλῶς περιλάβωμεν, ἄμεινον γνώσεσθε τὰς αἰτίας τὰς καθ' ἡμῶν λεγομένας, εἴτ' ἀληθεῖς εἰσὶν εἴτε ψευδεῖς. ἐγὼ μὲν οὖν ἡδονῆς ἢ κέρδους ἢ τιμῆς ἕνεκα φημὶ πάντας πάντα πράττειν· ἔξω γὰρ τούτων οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν ὁρῶ τοῖς ἀνθρώποις ἐγγιγνομένην.* Cf. *πρὸς Εὐθύνουν* § 6. Atque hunc Antidoseos locum Aristotelem bene memoria tenuisse, docent quae II, 23 p. 1398, 29 leguntur.

30 *ποῖα καὶ πόσα*] *quot et quae* vet. intr. ut v. 1. 30 et fine capitis v. 29.

31 *ὧν ἐφιέμενοι πάντες τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι*] Delenda esse dicit Vahlen p. 562, inclusit Bekker[3]; me non offendunt haec verba et Aristotelis esse dico, quod sequens *πάντες δὴ* indicat.

32 *πάντες δὴ πράττουσι πάντα τὰ μὲν οὐ δι' αὐτοὺς τὰ δὲ δι' αὐτούς*] Sequitur divisio, ex qua haec forma existit, quam Victorius exhibuit:

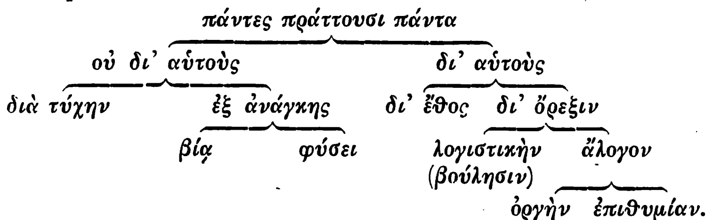

35 *τὰ μὲν βίᾳ τὰ δὲ φύσει*] In seqq. hunc tenet ordinem *τὰ μὲν φύσει τὰ δὲ βίᾳ*, etiam p. 1369, 6 deteriores libri *διὰ βίαν διὰ φύσιν* transponunt. Itaque verba illa locum suum hic mutent, alias nil interest, ut p. 1372 b, 17: *διὰ τύχην .. ἢ δι' ἀνάγκην ἢ διὰ φύσιν ἢ δι' ἔθος.*

1 *τὰ δὲ δι' ὄρεξιν, καὶ τὰ μὲν διὰ λογιστικὴν ὄρε-* pag. 1369

ξιν τὰ δὲ δι' ἀλόγιστον] καὶ om. A, unde auctorem scripsisse apparet, quod similiter cadente excidit, τὰ δὲ δι' ὄρεξιν, τῶν δὲ δι' ὄρεξιν τὰ μέν, idque Victorii libri p a v praestant et ap. Gaisf. C, qui emendatricem manum perpessus est. Idem A deinde recte ex usu Aristotelis ἄλογον. Eadem ratione praecedit: τὰ μὲν διὰ τύχην πράττουσι, τὰ δ' ἐξ ἀνάγκης, τῶν δ' ἐξ ἀνάγκης τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ φύσει, ubi item alios omittere media verba mirum non est. Haec admodum probabilia, sed cum et sine illis oratio apte procedat, non prorsus necessaria.

2 ἔστι δ' ἡ μὲν βούλησις ἀγαθοῦ ὄρεξις] Ita optimus liber; cum vero in his, quid sit ὄρεξις λογιστική, ut infra ἀλόγους ὀρέξεις explicet, tale quid exspectamus: ἔστι δ' ἡ μὲν λογιστικὴ ὄρεξις βούλησις, ἡ δὲ βούλησις ἀγαθοῦ ὄρεξις. Omnes reliqui codices: ἔστι δὲ ἡ βούλησις μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ, in quibus si cum vet. transl. ἀγαθοῦ, quod transpositum est in A, omittimus, id fere quod sensum explet legimus. Plat. Defin. p. 569 (413): βούλησις ἔφεσις μετὰ λόγου ὀρθοῦ. ὄρεξις εὔλογος (Diogen. VII, 116). ὄρεξις μετὰ λόγου κατὰ φύσιν. Facile ex seqq. accedere poterat ἀγαθοῦ. Nihilo minus proba est definitio βούλησις ὄρεξις ἀγαθοῦ. Top. VI, 8: ἐὰν δ' ᾖ πρός τι τὸ οριζόμενον ἢ καθ' αὑτὸ ἢ κατὰ τὸ γένος, σκοπεῖν εἰ μὴ εἴρηται ἐν τῷ ὁρισμῷ πρὸς ὃ λέγεται ἢ αὐτὸ ἢ κατὰ τὸ γένος, οἷον εἰ τὴν ἐπιστήμην ὡρίσατο ὑπόληψιν ἀμετάπειστον ἢ τὴν βούλησιν ὄρεξιν ἄλυπον. παντὸς γὰρ τοῦ πρός τι ἡ οὐσία πρὸς ἕτερον, ἐπειδὴ ταὐτὸν ἦν ἑκάστῳ τῶν πρός τι τὸ εἶναι ὅπερ τὸ πρός τί πως ἔχειν. ἔδει οὖν τὴν ἐπιστήμην εἰπεῖν ὑπόληψιν ἐπιστητοῦ καὶ τὴν βούλησιν ὄρεξιν ἀγαθοῦ. Cf. quae sub finem ibidem p.146 b, 36 seqq. ad convellendam hanc definitionem dialectice congerit. Ethic. Eudem. II, 7. Magn. Moral. I, 12: ἔστιν οὖν καθ' ὃ πράττομεν ὄρεξις, ὀρέξεως δ' ἐστὶν εἴδη τρία, ἐπιθυμία θυμὸς βούλησις. Cicero Tuscul. IV, 6. Aristoteles in hac expositione alio vocabulo, μετὰ λόγου, pro eo quod initio posuit λογιστικὴν certe usus non est. Equidem puto etiam hic errorem ὁμοιοτελεύτῳ ortum esse: ἔστι δ' ἡ μὲν βούλησις, ἡ δὲ βούλησις ἀγαθοῦ ὄρεξις, facile enim ad

ἡ μὲν intelligitur λογιστικὴ ὄρεξις. Notandum vero ante haec in A legi ὅρος βουλήσεως, ut II, 19 ap. Gaisf. verba περὶ τῶν κοινῶν πίστεων in eodem libro textui inserta sunt. — Monui in comment. acad. p. 55, unde Bekk.[3] sic edidit: ἔστι δὲ ἡ μὲν βούλησις, (βούλησις δ') ἀγαθοῦ ὄρεξις. Infra non βούλησιν, sed semper λογισμὸν dicit. Vereor vero ne, ut μετὰ λόγου male sunt in aliis addita, sic etiam ἀγαθοῦ ὄρεξις melius exsulent et simpliciter fuerit ἔστι δὲ ἡ μὲν βούλησις . . . ἄλογοι δ' ὀρέξεις . .

8 καθ' ἡλικίας ἢ ἕξεις ἢ ἄλλ' ἄττα τὰ πραττόμενα] II, 12: τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις καὶ τὰς ἡλικίας καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα. Post περίεργον addit vet. tr. *utique erit* ἂν εἴη.

11 δι' ὀργὴν καὶ ἐπιθυμίαν] *aut* vet. tr. ut praecedit ὀργίλοις εἶναι ἢ ἐπιθυμητικοῖς.

11 οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν] Non inepte deteriores libri DEQ οὐδὲ οἱ πλούσιοι καὶ πένητες διά, aegre enim his caremus; licet tamen ex iis quae sequuntur, haec verba intelligere, et auctori nostro, si supra haec dedisset, satis erat dicere τοῖς μὲν . . τοῖς δέ.

17 ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν ἢ διὰ πάθος] πάθος intelligit τὸ ἄλογον; ἤθη ad ἔθος pertinent, Eth. Nic. II, 1.

22 δόξαι τε καὶ ἐπιθυμίαι] Etiam in somno, Eth. Nic. I, 13 p. 1102 b, 10: ἀργία γάρ ἐστιν ὁ ὕπνος . . πλὴν εἴ πῃ κατὰ μικρὸν διικνοῦνταί τινες τῶν κινήσεων, καὶ ταύτῃ βελτίω γίνεται τὰ φαντάσματα τῶν ἐπιεικῶν ἢ τῶν τυχόντων.

30 ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐροῦμεν] II, 1—17 ubi πάθη et ἤθη explicantur.

34 δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων] Hoc est, quae sunt τὰ ἀπὸ τύχης, apertum est natura τύχης definita. Vide quae de hac re Physic. II, 5 leguntur, ubi etiam singula nostri loci verba explicantur. Ethic. Eud. VIII, 14: ἀλλὰ μὴν ἥ γε φύσις αἰτία ἢ τοῦ ἀεὶ ὡσαύτως ἢ τοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἡ δὲ τύχη τοὐναντίον. Ibidem p. 1247 b, 4: εἰ δ' ὅλως ἐξαιρετέον καὶ οὐδὲν ἀπὸ τύχης φατέον γίνεσθαι, ἀλλ' ἡμεῖς ἄλλης οὔσης αἰτίας διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν τύχην εἶναί φαμεν αἰτίαν, διὸ καὶ ὁριζόμενοι τὴν τύχην τι-

θέασιν αἰτίαν ἀνάλογον ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ ὡς οὔσης τινὸς φύσεως, in quibus Victorius ad nostr. loc. *ἄλογον* (quod item in Magn. Mor. I, 1 p. 1182, 21 pro *ἀνάλογον* restituit, ubi Bekk. sine varietate *ἄλογον*) corrigendum esse censet.

pag. 1369 b · 3 *κατὰ φύσιν τινὰ ἢ ἄλλην αἰτίαν*] Emendavit Vahlen p. 50 *φύσιν ἤ τινα*, ut Muretus iam vertit. Quae *παρὰ φύσιν* sunt, non sunt *κατὰ φύσιν*, sed fieri potest, ut ea naturam quodammodo sequantur, ut h. l. non sine causa *κατὰ φύσιν τινὰ* dictum esse videatur.

4 *δόξειε δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων*] In quibus attende illud *δόξειε δ' ἄν*, Physic. II, 6 p. 197 b, 32: *μάλιστα δ' ἐστὶ χωριζόμενον τὸ ἀπὸ τύχης ἐν τοῖς φύσει γινομένοις· ὅταν γάρ γένηταί τι παρὰ φύσιν, τότε οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ ταὐτομάτου γεγονέναι φαμέν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἕτερον, τοῦ μὲν γὰρ ἔξω τὸ αἴτιον, τοῦ δ' ἐντός.* Cf. Simpl. in Phys. fol. 79 b.

5 *βίᾳ δὲ ὅσα παρ' ἐπιθυμίαν ἢ τοὺς λογισμοὺς γίγνεται δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων*] Ethic. Nic. III, 1: *βίαιον δὲ οὗ ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν, τοιαύτη οὖσα ἐν ᾗ μηδὲν συμβάλλεται ὁ πράττων ἢ ὁ πάσχων, οἷον εἰ πνεῦμα κομίσαι ποι ἢ ἄνθρωποι κύριοι ὄντες.* Eudem. II, 8. Metaphys. IV, 5. *δι'* delet Vahlen p. 58; aegre desideramus in fine *ἢ πασχόντων.*

6 *ἔθει ὅσα*] *ἔθει ὅτι* A, quod propter concinnitatem mutarunt, et mirum, si auctor mutavit, sive relativum sive particulam voluit.

12 *διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις*] Vid. Heind. ad Plat. Protag. p. 516. Wyttenbach. Eclog. Histor. p. 372 ad Plutarch. 117 C p. 777. A. Gellius VI, 14.

16 *ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες καὶ τὸ ἐθιστὸν ἐν τοῖς ἡδέσιν*] Metaph. I *ἔλαττον*, 3. Plut. de sanit. tuenda p. 374 H: *εὖ γὰρ εἰρημένον τὸ Ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον, ἡδὺν δ' αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει*, Auct. ad Herenn. IV, 17. Stobaeus I, 29 Anthol.: *Πυθαγόρας ἔφη ὅτι χρὴ βίον αἱρεῖσθαι τὸν ἄριστον· ἡδὺν γὰρ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει.* Causam affert in sequenti capite, ubi singulos locos enumerat: *καὶ γὰρ τὸ εἰθισμένον ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται· ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει.* Ibidem postea: *καὶ τὸ ταὐτὰ πράτ-*

τειν πολλάκις ἡδύ· τὸ γὰρ σύνηθες ἡδὺ ἦν, quibus h. nostrum l. intelligit.

18 *συνεθισθῶσιν*] *συνεθίσωσιν*. A, *ἐθισθῶσιν* ceteri, ut p. 1370, 13. Restitui passivum.

24 *τίθημι γὰρ καὶ τὴν τῶν κακῶν*] Id supra docuit I, 6: *τούτων δὲ κειμένων ἀνάγκη τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς· ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ μὲν τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακὸν ἅμα, τῷ δὲ τὸ ἔχειν τὸ ἀγαθὸν ὕστερον. καὶ ἡ ἀντ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ μείζονος λῆψις καὶ ἀντὶ μείζονος κακοῦ ἐλάττονος. ᾧ γὰρ ὑπερέχει τὸ μεῖζον τοῦ ἐλάττονος, τοῦτο γίνεται τοῦ μὲν λῆψις τοῦ δ' ἀποβολή.*

26 *τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινομένων*] Exspectamus et hic additum *λυπηρῶν*, vid. ad I, 2 p. 1356, 20.

31 *δεῖ δὲ νομίζειν ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, ἐὰν ὦσι περὶ ἑκάστου μήτε ἀσαφεῖς μήτε ἀκριβεῖς*] In Top. VI, 1 ubi de natura definitionis quaerit, *εἰ μὴ καλῶς ὥρισταί πως* haec duo tradit vitia: *ἔστι δὲ τοῦ μὴ καλῶς μέρη δύο, ἓν μὲν τὸ ἀσαφεῖ τῇ ἑρμηνείᾳ κεχρῆσθαι· δεῖ γὰρ τὸν ὁριζόμενον ὡς ἐνδέχεται σαφεστάτῃ τῇ ἑρμηνείᾳ κεχρῆσθαι, ἐπειδὴ τοῦ γνωρίσαι χάριν ἀποδίδοται ὁ ὁρισμός. δεύτερον δὲ εἰ ἐπὶ πλέον εἴρηκε τὸν λόγον τοῦ δέοντος· πᾶν γὰρ τὸ προσκείμενον ἐν τῷ ὁρισμῷ περίεργον.* Non sine causa h. l. lectores monet, ne si in aliis ipsius scriptis alias rerum inveniant definitiones, id multum mirentur aut offendantur.

Cap. XI.

33 *ὑποκείσθω δ' ἡμῖν*] Scrib. *δὴ ἡμῖν*, vid. ad I, 2 init. Recte in Nicom. Eth. V, 5 p. 1130 b, 8: *διώρισται δὴ τὸ ἄδικον τό τε παράνομον καὶ τὸ ἄνισον*, quamvis et hic optimus liber *K δέ*, dixerat enim p. 1129, 31: *εἰλήφθω δὴ ὁ ἄδικος ποσαχῶς λέγεται.*

33 *τὴν ἡδονὴν κίνησίν τινα τῆς ψυχῆς καὶ κατάστασιν ἀθρόαν καὶ αἰσθητὴν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν*] Hic quae modo de definitione dixit, adhibenda sunt; nam in Ethic. Nicom. VII, 12—13 et X, 2 seqq. vitiosam hanc esse docet

multis refellens (ut praeter Victorium ad h. l. etiam Madius ad Arist. poet. p. 73 monet) et veriorem proponit hanc: ἡδονὴ ἐνέργεια τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως ἀνεμπόδιστος. Conf. Zell ad Ethic. p. 314. Alex. in Top. p. 88: ζητουμένου εἰ ἡδονὴ ἀγαθόν, τῆς ἡδονῆς ἀποδοτέον πλείους ὅρους, τοῦτο μὲν ὅτι λεία κίνησις, τοῦτο δὲ ὅτι γένεσις εἰς φύσιν αἰσθητή, τοῦτο δὲ ὅτι ἄλογος διάχυσις, τοῦτο δὲ ὅτι ἐνέργεια τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως ἀνεμπόδιστος ἤτοι τὸ παρακολουθοῦν τέλος ταῖς τελευταίαις ἐνεργείαις. πλειόνων γὰρ ἀποδοθέντων ὅρων ῥᾷον εὐπορήσομεν καὶ πρὸς τὸ ἀνασκευάζειν. ἔνεστι γοῦν ἐκ τῶν ἀποδιδομένων ὅρων περὶ τῆς ἡδονῆς καὶ ὅτι μή ἐστιν ἀγαθὸν ἐπιχειρεῖν καὶ ὅτι ἀγαθόν. Si quod praefatus est auctor, memoria tenemus, inde rhetoricos libros ante ethicos compositos esse, firmum argumentum non sumemus; traditam et sua aetate maxime comprobatam definitionem secutus est Aristoteles; est autem Platonis in Philebo exposita, p. 174 seqq. (31); non κίνησιν quidem, sed αἴσθησιν dicit, at illam intelligit p. 180: τὸ δὲ ἐν ἑνὶ πάθει τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα κοινῇ γιγνόμενον κοινῇ καὶ κινεῖσθαι, ταύτην δ' αὖ τὴν κίνησιν ὀνομάζων αἴσθησιν οὐκ ἀπὸ τρόπου φθέγγοι' ἄν. Conf. Phileb. p. 199 (42). 205 (45).

35 εἰ δ' ἐστὶν ἡδονή] Sic A, ceteri εἰ δή ἐστιν ἡ ἡδονή, e quibus non displicet δή, vid. ad cap. 1.

pag. 1370 3 τό τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι] Histor. anim. VIII, 1 fine: τὸ δὲ κατὰ φύσιν ἡδύ, διώκει δὲ πάντα τὴν κατὰ φύσιν ἡδονήν. Ibid. cap. 2 p. 590, 10. Ethic. Nic. VII, 14.

5 καὶ τὰ ἔθη· καὶ γὰρ τὸ εἰθισμένον ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται· ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει] Ethic. Nicom. VII, 11: ῥᾷον γὰρ ἔθος μετακινῆσαι φύσεως. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ ἔθος χαλεπόν, ὅτι τῇ φύσει ἔοικεν, ὥσπερ καὶ Εὔηνὸς λέγει

φημὶ πολυχρόνιον μελέτην ἔμεναι, φίλε, καὶ δὴ
ταύτην ἀνθρώποισι τελευτῶσαν φύσιν εἶναι.

Theophrast. περὶ φυτῶν αἰτ. III, 9: ἰσχυρὸν δὲ ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν τούτοις τὸ ἔθος· οἷον γὰρ φύσις γίνεται.

9 καὶ τὸ μὴ βίαιον· παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία] Metaphys. IV, 5: ἔτι τὸ βίαιον καὶ ἡ βία. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ παρὰ

τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν προαίρεσιν ἐμποδίζον καὶ κωλυτικόν. τὸ γὰρ βίαιον ἀναγκαῖον λέγεται· διὸ καὶ λυπηρόν, ὥσπερ καὶ Εὐηνός φησι

πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ.

Ethic. Eudem. II, 7: δόξειε δ' ἂν πᾶν τὸ κατ' ἐπιθυμίαν ἑκούσιον εἶναι· τὸ γὰρ ἀκούσιον πᾶν δοκεῖ εἶναι βίαιον, τὸ δὲ βίαιον λυπηρὸν καὶ πᾶν ὃ ἀναγκαζόμενοι ποιοῦσιν ἢ πάσχουσιν ὥσπερ καὶ Εὐηνός φησι

πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ.

ὥστ' εἴ τι λυπηρὸν βίαιον, καὶ εἰ βίαιον λυπηρόν. Hic versus exstat apud Theogn. v. 472 ubi legitur χρῆμ' ἀνιηρόν, a Platone in Phaedro p. 28 (240) et fortasse in Politic. p. 353 (306) notatus. Cf. Welcker ad Theogn. v. 1202. — Schol. fol. 22 b, 10: τοῦτο δὲ παρέφρασεν ὁ Ἀριστοτέλης ἐκ τοῦ Εὐριπίδου λέγοντος

πᾶν τ' ἐξ ἀνάγκης δοῦλον ἔσται τοῖς σοφοῖς.

Vid. Orest. v. 482.

17 ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις] De hac definitione vid. Top. VI, 3. Soph. el. 13.

18 τῶν δὲ ἐπιθυμιῶν αἳ μὲν ἄλογοί εἰσιν αἳ δὲ μετὰ λόγου] Ethic. Nicom. III, 13: τῶν δ' ἐπιθυμιῶν αἳ μὲν κοιναὶ δοκοῦσιν εἶναι, αἳ δ' ἴδιοι καὶ ἐπίθετοι, οἷον ἡ μὲν τῆς τροφῆς φυσική· πᾶς γὰρ ἐπιθυμεῖ ὁ ἐνδεὴς ξηρᾶς ἢ ὑγρᾶς τροφῆς, ὅτε δ' ἀμφοῖν, καὶ εὐνῆς, φησὶν Ὅμηρος, ὁ νέος καὶ ἀκμάζων, τὸ δὲ τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε, οὐκέτι πᾶς, οὐδὲ τῶν αὐτῶν, διὸ φαίνεται ἡμέτερον εἶναι. at supra cap. 10 p. 1369, 4 ἐπιθυμίαν esse ὄρεξιν ἄλογον, non λογιστικήν, ut mirum sit, nunc ἐπιθυμίας dici alias ἀλόγους, alias μετὰ λόγου.

22 οἷον ἡ τροφῆς, δίψα καὶ πεῖνα καὶ καθ' ἕκαστον τροφῆς εἶδος ἐπιθυμία] Nominativum δίψα καὶ πεῖνα non intelligo; hae enim non sunt ἐπιθυμίαι, sed eas efficiunt; tum A apud Gaisf. πεινη exhibet. Item falsum est καθ' ἕκαστον τροφῆς εἶδος, haec enim voluptatis, non necesstiatis sunt, conf. postrema verba supra ex Nic. III, 13 laudata, et τροφῆς in libris locum mutat; ceteri enim praeter A εἶδος τροφῆς collocant; pertinent vero iam haec ad sensus, quibus et illum quo generamus addit, unde apte A et αἵ, et deinde

περὶ τὰ post *καὶ* omittit, ut totus locus sic sit restituendus: *οἷον ἡ τροφῆς δίψη καὶ πείνη, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος ἐπιθυμία* (vel *ἐπιθυμίας*) *καὶ περὶ τὰ γευστὰ καὶ ἀφροδίσια, καὶ ὅλως τὰ ἁπτά.* Quodsi quis etiam verba *καὶ ἀφροδίσια·* male inculcata esse censeat, equidem non mirabor; Stoicorum enim olent doctrinam nec alibi haec ita ab Aristotele afferri memini; at in his aperta, non severa requiritur disputatio et verba *καὶ ὅλως* illa defendunt; simpliciter enim erat scribendum: *καὶ περὶ τὰ γευστὰ καὶ τὰ ἁπτὰ καὶ περὶ ὀσμὴν καὶ ἀκοὴν καὶ ὄψιν.*

24 *εὐωδίας*] Cum Mureto delet Vahlen.

25 *μετὰ λόγου δὲ ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσιν*] Ut supra dixit *ἀλόγους μὲν ὅσας μὴ . . ἐπιθυμοῦσιν*, ita hic *ὅσας* dicendum erat, non *ὅσα*, nisi primariam notionem pluribus interpositis auctoris menti evanuisse dixeris.

27 *ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ ἥδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι*] Vid. Plat. Phileb. p. 178—88 (33—38). 193 (39). Ethic. Nic. IX, 7: *ἡδεῖα δ' ἐστὶ τοῦ μὲν παρόντος ἡ ἐνέργεια, τοῦ δὲ μέλλοντος ἡ ἐλπίς, τοῦ δὲ γεγενημένου ἡ μνήμη, ἥδιστον δὲ τὸ κατὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ φιλητὸν ὁμοίως.* ibid. 4.

29 *κἂν τῷ μεμνημένῳ*] Non male A *ἀεὶ ἐν τῷ.*

35 *γενόμενα*] A, *γεγενημένα* ceteri, quod praecedit correctum.

pag. 1370b 3 *ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται*] Eurip. Andromeda fragm. p. 52 Matth.:

οὐκ αἰσχρὸν οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς,
ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Nostrum versum legimus etiam ap. Themistium p. 67 Dind. — Homerus Od. XV, 398:

νῶϊ δ' ἐνὶ κλισίῃ πίνοντέ τε δαινυμένω τε,
κήδεσιν ἀλλήλων τερπώμεθα λευγαλέοισιν,
μνωομένω· μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνήρ,
ὅστις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ καὶ πόλλ' ἐπαληθῇ.

Nostro loco solus A *μνησάμενος ὅτε*, quod indicativum *πάθεν* qui in nullo legitur libro, sed *ἔοργε* tres Victoriani praebent, *ἐόργει* Y apud Bekk., flagitat, ceteri *μνήμενος ὅστις.* Utrum hoc sit Aristotelis *μνημονικὸν ἁμάρτημα*, an ut alibi Homericae lectionis varietas, alii diiudicent.

6 *τούτου δ' αἴτιον ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν*] Notanda est haec Aristotelis sententia; aliter Plato in Philebo p. 202 seq. (43).

9 *ὅλως δ' ὅσα παρόντα εὐφραίνει, καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους ὡς ἐπὶ τὸ πολύ*] Melius verbum repetitum legitur, *εὐφραίνει, ταῦτα εὐφραίνει*

10 *διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι ἡδύ, ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ*] Hom. Iliad. XVIII, 107:

ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο,
καὶ χόλος, ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ χαλεπῆναι,
ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται ἠύτε καπνός.

Infra Rhet. II, 2: *ἀνάγκη πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι· ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι ὧν ἐφίεται, οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται αὑτῷ, ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται δυνατῶν αὑτῷ. διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται· ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις διά τε τοῦτο καὶ διότι διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ· ἡ οὖν τότε γινομένη φαντασία ἡδονὴν ἐμποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνυπνίων.* Conf. Phil. p. 214 (49). Poetae verba etiam in Platonis Phil. p. 211 (48); utroque in loco Aristoteles *θυμόν*, non qui in nostris libris Homeri legitur, *χόλον* laudat.

14 *ἢ οὐκ ὀργίζονται*] (*ἀλλ'*) *ἢ* Bekker³.

16 *ἢ ἐλπίζοντες ὡς τεύξονται*] Conf. Plat. Phil. p. 184 (35 seq.). Ethic. Nicom. IX, 4: *τῶν τε γὰρ πεπραγμένων ἐπιτερπεῖς αἱ μνῆμαι καὶ τῶν μελλόντων ἐλπίδες ἀγαθαί· αἱ τοιαῦται δ' ἡδεῖαι.*

22 *καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἔρωτος αὕτη γίγνεται πᾶσιν*] Plutarch. de prof. virt. sent. tom. VII p. 246 H.: *ἔρωτος ἀρχομένου σημεῖόν ἐστιν οὐ τὸ χαίρειν τῷ καλῷ παρόντι, τοῦτο γὰρ κοινόν, ἀλλὰ τὸ δάκνεσθαι καὶ ἀλγεῖν ἀποσπώμενον.* Hoc quidem vere atque multo melius quam quod in Aristotele legitur, dictum; indignum enim nec ferendum est illud *ἐρῶσι* sententiae, qua incipientis amoris signum explicatur, illatum, nisi idem quod *χαίρωσιν* esse dixeris; primus

hoc vitium Fr. A. Wolfius apud Vaterum p. 210 notavit litura locum sanans; displicet tamen *χαίρωσιν* in medio, *μεμνημένοι* in fine positum. Ethic. Nic. IX, 5: *ἔοικε δὴ ἀρχὴ φιλίας εἶναι ὥσπερ τοῦ ἐρᾶν ἡ διὰ τῆς ὄψεως ἡδονή· μὴ γὰρ προησθεὶς τῇ ἰδέᾳ οὐθεὶς ἐρᾷ, ὁ δὲ χαίρων τῷ εἴδει οὐθὲν μᾶλλον ἐρᾷ, ἀλλ' ὅταν καὶ ἀπόντα ποθῇ καὶ τῆς παρουσίας ἐπιθυμῇ.* Ibidem cap. 12; intelligit proverbium Graecorum *ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν ἔρχεται ἐρᾶν.* Unde coniicias *ὦσιν* vel *ἐπιθυμῶσιν*; at sequentia verba *διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται* huc pertinent, ubi vet. tr. primae voci *utique* addit, quod nullius est momenti, varia autem ex A afferuntur; Victorius ibi prima manu exstare dicit *διὸ λύπη-προσγίνεται*, idque addito *καὶ* apud Gaisf. adnotatur, at prima manus ibi scripsisse dicitur: *διὸ καὶ ὅταν καὶ λύπη προσγένηται.**) Bekkerus denique: *διὸ* et *ὅταν καὶ* corr. A, et tum *λύπη προσγένηται.* Non dubitandum quin hic vera tradiderit et integer locus sic sit restituendus: *ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοις λύπη προσγένηται τῷ μὴ παρεῖναι. καὶ ἐν πένθεσι καὶ θρήνοις ὡσαύτως ἐπιγίγνεταί τις ἡδονή.* Quodsi *καὶ* in A certum est, ut videtur, propius accedit *μεμνημένοι ὦσι, καὶ λύπη.* Ceteri libri sic: *μεμνημένοι ἐρῶσιν. διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται . . ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίγνεται . .* A. Laubmann haec in A prima manu extare monet *ἐρῶσιν δ..... ὅτα̃ν καὶ λύπη προσγένηται,* litterae post *δ* evanuerunt, unde alia manus *ιότι* addidit et vocabulo *ὅτα̃ν* deleto *γίνεται* scripsit.

25 *καὶ ἐν πένθεσι καὶ θρήνοις ὡσαύτως ἐπιγίγνεταί τις ἡδονή*] Ethic. Nicom. X, 5. Plat. Phil. p. 185 (36) et 208—17 (46—50), ubi haec *μικτὰ* esse docet, Phaed. p. 6. 8. Wyttenb. ad h. l. p. 132 Lips. Eurip. Iphig. Taur. v. 813 Seidl. Plut. Aemil. 33 fine. Bentl. ad Hor. Carm. II, 19, 7. ad Rhet. Graec. III, 311. IX, 17.

27 *καὶ ἃ ἔπραττε καὶ οἷος ἦν*] *οἷα* vertit vet. tr.

28 *διὸ καὶ τοῦτ' εἰκότως εἴρηται, ὣς φάτο, τοῖσι δὲ πᾶσιν ὑφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο*] Il. XXIII, 108. Od. IV, 113.

---

*) In scholiis quoque fol. 23, 10: *διὸ καὶ ὅταν λύπη προσγίνηται.*

183. Sed rectius ad hanc rem declarandam uti poterat Homeri verbis Od. XIX, 471, quibus utitur Polybius Exc. Vat. IX, 1: *τὴν δ' ἅμα χάρμα καὶ ἄλγος ἕλε φρένα.*

34 *ἢ ἠρέμα ἢ μᾶλλον*] Alibi si *μᾶλλον* dicit, etiam *ἧττον* legimus, ut cum positivus *ἠρέμα* praecedat, fortasse aliquis *μάλα* praeferat.

pag. 1371

1 *τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς ἐριστικάς*] Ita optime A; reliqui cum vet. transl. post *καὶ τὰς* inserunt *αὐλητικὰς καί*, quo et res et ordo turbatur, unde Toupius Cur. in Suid. P. III p. 461 scripsit *αὐλητικὰς καὶ κιθαριστικὰς καὶ ἀστραγαλίσεις*, expulsis aut loco motis quae interiecta sunt; conf. Vater p. 63. Primum in universum ludos eorumque rationem notat *τὰς παιδείας τὰς μαχητικὰς καὶ ἐριστικάς*, deinde huius generis exempla affert *καὶ ἀστραγαλίσεις καὶ σφαιρίσεις* etc. Hic neque *αὐλητικαῖς* locus est, nisi forte cum Victorio quas pastores apud Theocritum et Virgilium exercent, intelligas, neque *ἀθλητικαῖς*, quod Tyrwhittus coniecit in append. ad Toupii emend. IV, 422; exponit vero Aristoteles in usum oratorum quae vulgo in hominum vita fieri solent. Conf. Polit. VIII, 3 p. 1337 b, 38 seqq., ubi quod hic non legimus, *τὸ σχολάζειν αὐτὸ ἔχειν δοκεῖν τὴν ἡδονὴν* dicit. VIII, 5: *πότερον παιδιᾶς ἕνεκα καὶ ἀναπαύσεως, (μετέχειν μουσικῆς) καθάπερ ὕπνου καὶ μέθης, ταῦτα γὰρ καθ' αὑτὰ μὲν οὔτε τῶν σπουδαίων, ἀλλ' ἡδέα καὶ ἅμα παύει μέριμναν.*

3 *καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως*] Melius, ni fallor, *περὶ* abesset; cohaerent enim haec cum praecedentibus: *ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν ἡδύ, ἀνάγκη καὶ τὰς παιδιὰς ἡδείας εἶναι τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς ἐριστικάς.*

7 *καὶ ἡ δικανικὴ καὶ ἡ ἐριστικὴ*] Probl. XVIII, 2. Sophist. el. 11.

8 *καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία τῶν ἡδίστων*] Ethic. Nicom. VIII, 9, ubi *φιλίαν* adiungit iis quae hic exponit: *τὸ δὲ φιλεῖσθαι ἐγγὺς εἶναι δοκεῖ τοῦ τιμᾶσθαι, οὗ δὴ οἱ πολλοὶ ἐφίενται. οὐ δι' αὑτὸ δ' ἐοίκασιν αἱρεῖσθαι τὴν τιμὴν ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. χαίρουσι γὰρ οἱ μὲν πολλοὶ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις τιμώμενοι διὰ τὴν ἐλπίδα . . οἱ δ' ὑπὸ τῶν ἐπιεικῶν καὶ εἰδότων ὀρεγόμενοι τιμῆς βεβαιῶσαι τὴν οἰκείαν δόξαν ἐφίενται περὶ αὑτῶν· χαίρουσι δὴ*

ὅτι εἰσὶν ἀγαθοὶ πιστεύοντες τῇ τῶν λεγόντων κρίσει. τῷ φιλεῖσθαι δὲ καθ' αὑτὸ χαίρουσιν. διὸ δόξειεν ἂν κρεῖττον εἶναι τοῦ τιμᾶσθαι καὶ ἡ φιλία καθ' αὑτὴν αἱρετὴ εἶναι.

13 καὶ οἱ φρόνιμοι ἀφρόνων] Notemus articulum neglectum.

15 ἐπεὶ ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων] II, 6: ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται οὐθ' ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν, οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται.

16 ἀλλ' εἴπερ, δι' ἄλλο τι] Frequens Aristoteli dicendi ratio, ut Eth. Nic. I, 11. VIII, 2. IX, 7. X, 3. 10; in Categ. cap. 6 p. 5, 10 Bekkerus emendavit: τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲν καθ' αὑτὸ ἀλλ' εἰ ἄρα, κατὰ συμβεβηκός, libri omnes ἀλλ' ἢ ἄρα. cap. 8 p. 11, 28: τῶν δὲ καθ' ἕκαστα οὐδὲν αὐτὸ ὅπερ ἐστὶν ἑτέρου λέγεται . . ἀλλ' εἰ ἄρα, κατὰ τὸ γένος.

21 καὶ τὸ θαυμάζεσθαι ἡδὺ δι' αὐτὸ τὸ τιμᾶσθαι] Propter ipsum honorem, nulla alia ex causa vel commodo, quod inde percipere possumus; huius modi tamen comparatio inesse non videtur; exspectamus potius διὰ τὸ τιμᾶσθαι vel διὰ τὸ δι' αὐτὸ τιμᾶσθαι.

22 καὶ τὸ κολακεύεσθαι καὶ ὁ κόλαξ ἡδύ] Ethic. Nic. VIII, 9: οἱ πολλοὶ δὲ δοκοῦσι διὰ φιλοτιμίαν βούλεσθαι φιλεῖσθαι μᾶλλον ἢ φιλεῖν, διὸ φιλοκόλακες οἱ πολλοί· ὑπερεχόμενος γὰρ φίλος ὁ κόλαξ ἢ προσποιεῖται τοιοῦτος εἶναι καὶ μᾶλλον φιλεῖν ἢ φιλεῖσθαι. Eudem. VIII, 4: δῆλον δὲ καὶ διὰ τί ζητοῦσι μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι τὴν καθ' ὑπεροχὴν φιλίαν τῆς κατ' ἰσότητα. ἅμα γὰρ οὕτως ὑπάρχει αὐτοῖς τό τε φιλεῖσθαι καὶ ἡ ὑπεροχή. διὸ ὁ κόλαξ παρ' ἐνίοις ἐντιμότερος τοῦ φίλου. ἄμφω γὰρ φαίνεσθαι ποιεῖ ὑπάρχειν τῷ κολακευομένῳ· μάλιστα δὲ οἱ φιλότιμοι τοιοῦτοι, τὸ γὰρ θαυμάζεσθαι ἐν ὑπεροχῇ.

25 καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ] Contrarium est praecedentis loci; quod si affertur, particula δὲ addi solet, vid. ad cap. 7. Aliter fere hoc explicat Ethic. Nicom. VII, 15: οὐκ ἀεὶ δ' οὐθὲν ἡδὺ τὸ αὐτὸ διὰ τὸ μὴ ἁπλῆν ἡμῶν εἶναι τὴν φύσιν, ἀλλ' ἐνεῖναί τι καὶ ἕτερον καθὸ φθαρτά, ὥστε ἄν τι θάτερον πράττῃ, τοῦτο τῇ ἑτέρᾳ φύσει παρὰ φύ-

σιν, ὅταν δ' ἰσάζῃ, οὔτε λυπηρὸν δοκεῖ οὔθ' ἡδὺ τὸ πραττόμενον . . ἡδονὴ μᾶλλον ἐν ἠρεμίᾳ ἐστὶν ἢ ἐν κινήσει. μεταβολὴ δὲ πάντων γλυκύτατον κατὰ τὸν ποιητὴν διὰ πονηρίαν τινά· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος εὐμετάβολος ὁ πονηρός, καὶ ἡ φύσις ἡ δεομένη μεταβολῆς· οὐ γὰρ ἁπλῆ οὐδ' ἐπιεικής.

27 *ὅθεν εἴρηται μεταβολὴ πάντων γλυκύ*] Eurip. Orest. v. 228:

ἦ κἀπὶ γαίας ἁρμόσαι πόδας θέλεις,
χρόνιον ἴχνος θείς; μεταβολὴ πάντων γλυκύ.

Cf. Rhet. Gr. V, 438.

32 *τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν*] Casu factum videatur, ut in Aldi libro alterum verbum, *μαθεῖν*, excideret. Metaph. I, 2. Conf. Müller Geschichte der Theorie der Kunst bei den Alten, tom. II p. 147. Deest vero etiam in E, et non modo desiderium *τοῦ μαθεῖν* facit, sed plura, v. c. ut tales fiamus qualis fuit quem admiramur; accedit nude dictum *τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν*, ut verbum melius absit.

33 *ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν*] III, 2: *θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσίν, ἡδὺ δὲ τὸ θαυμαστόν.* Poet. cap. 24: *τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡδύ, σημεῖον δέ· πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν ὡς χαριζόμενοι.* — Articulus *τὸ* ante *εἰς τὸ* ex praecedenti facile intelligitur, necessario eum addendum esse censet Bonitz I, 89.

34 *καὶ τὸ εὖ ποιεῖν . . , ἐπιτελεῖν*] Hi duo loci non optime hic interpositi interrumpunt sequentem, qui artissime cohaeret ei, qui hos praecedit; adnotandum quoque est *τὸ εὐποιητικὸν* pro *εὖ ποιεῖν*, denique *καὶ τὸ τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν* infra b, 25 alia et meliore ratione confirmari, quamvis nemo id hoc loco absurdum esse dixerit.

6 *οἷον τό τε μεμιμημένον ὥσπερ γραφική*] Artem di- pag. 1371 b
cit quae efficit, et ea quae arte efficiuntur; sed utrumque *μεμιμημένον* appellari nequit; itaque recte, ni fallor, *τό τε μιμούμενον* correxerunt Twiningius (Aristotles treatise on poetry p. 186) et Tyrwhittus ad poet. § 6 p. 112, God. Hermanno probatum ad poet. p. 91 et Wyttenb. ad Plut. p. 18 A.; quo minus cum Vatero p. 64: *ὥσπερ γραφικῇ καὶ ἀνδριαντοποιίᾳ καὶ ποιητικῇ* scribamus, praeter sensum incommodum etiam

particularum *τε — καὶ* usus impedit. In marg. cod. A scholion: *καὶ ὁ Διονύσιός φησιν ὅτι τὰ πιθανὰ κρείττονά εἰσι τῶν ἀληθῶν ὥσπερ καὶ τὰ μιμήματα τῶν πρωτοτύπων, οἷον βοῦν μὲν ἰδεῖν τίκτουσαν οὐ θαυμαστόν, τὴν δὲ ποιηθεῖσαν τῷ Φειδίᾳ βοῦν τίκτουσαν ἰδεῖν θαυμαστόν.* Verba notatu sane digna, si fide digna sunt; at vix auctor huius scholii aliis Dionysii scriptis usus est, quam quae nobis supersunt, in quibus hoc non invenitur. Egregie nostra verba explicat loc. poet. cap. 4: *τό τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστί, καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας. σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων· ἃ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες, οἷον θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀτιμοτάτων καὶ νεκρῶν. αἴτιον δὲ καὶ τούτου, ὅτι μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως· ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ. διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν καὶ συλλογίζεσθαι τί ἕκαστον, οἷον ὅτι οὗτος ἐκεῖνος, ἐπεὶ ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακώς, οὐ διὰ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονὴν ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν ἢ τὴν χροιὰν ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν.* Eadem exemplis illustrata vide ap. Plut. de audiend. poetis cap. 3 p. 18 ibiq. Wytt.

10 *καὶ αἱ περιπέτειαι καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι*] Vid. Poetic. cap. 11, Phys. ausc. II, 5, ubi quid sit *τύχη ἀγαθὴ* et *φαύλη*, quid *εὐτυχία* et *ἀτυχία*, exponit: *διὸ καὶ τὸ παρὰ μικρὸν κακὸν ἢ ἀγαθὸν λαβεῖν μέγα, ἢ δυστυχεῖν ἢ ἀτυχεῖν ἐστί, ὅτι ὡς ὑπάρχον λέγει ἡ διάνοια· τὸ γὰρ παρὰ μικρὸν ὥσπερ οὐδὲν ἀπέχειν δοκεῖ.*

15 *ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει*] Integer versus ap. schol. in Plat. Phaedr. p. 314 Bkk.:

ἧλιξ ἥλικα τέρπε, γέρων δέ τε τέρπε γέροντα

ut recte Bekk. emendavit; in libris enim bis *τέρπει*, sed *ἔτερπε* legitur apud Niceph. Gregor. Hist. Byz. XIII, 11 p. 681 Bon. Conf. Heind. ad. Plat. Phaedr. p. 230.

16 *ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον*] Odyss. XVII, 218:

ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον.
Ethic. Nic. VIII, 2: *διαμφισβητεῖται δὲ περὶ αὐτῆς (φιλίας) οὐκ ὀλίγα. οἱ μὲν γὰρ ὁμοιότητά τινα τιθέασιν αὐτὴν καὶ τοὺς ὁμοίους φίλους, ὅθεν τὸν ὅμοιόν φασιν ὡς τὸν ὅμοιον καὶ κολοιὸν ποτὶ κολοιὸν καὶ ὅσα τοιαῦτα, οἱ δ' ἐξ ἐναντίας κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις φασὶν εἶναι.* Ethic. Eudem. VIII, 1: *ἀπορεῖται δὲ πολλὰ περὶ τῆς φιλίας. δοκεῖ γὰρ τοῖς μὲν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ εἶναι φίλον, ὅθεν εἴρηται, ὡς ἀεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. καὶ γὰρ κολοιὸς παρὰ κολοιόν. ἔγνω δὲ φὼρ τε φῶρα καὶ λύκος λύκον.* Ethic. Magn. II, 11: *πότερον γάρ ἐστιν ἡ φιλία ἐν τοῖς ὁμοίοις ὥσπερ δοκεῖ καὶ λέγεται; καὶ γὰρ κολοιός φασι παρὰ κολοιὸν ἱζάνει καὶ ἀεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον.* Plut. de placit. phil. IV, 19: *κολοιὸς γὰρ παρὰ κολοιὸν ἱζάνει καὶ ἀεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον.* De lectione *κολοιὸς παρὰ κολοιὸν* non dubitandum; etiam in Nicom. Eth. codices quidam *παρά*, non *ποτὶ* quod vulgo et in Magn. Moral., neque in *ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα* pro *φὼρ φῶρα* haeremus; sensum, non integrum versum notavit auctor.

19 *ἐπεὶ δὲ . . μάλιστα δ' αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγκη*] Alterum *δὲ* om. vet. transl. et vertit *unde necesse*, quasi *ὅθεν* ante *πέπονθεν* exciderit; id si non invito interprete factum est, de suo eum dedisse arbitror, certe non est ex usu nostri auctoris, conf. finis capitis v. 35.

20 *φιλαύτους*] Ethic. Nic. IX, 8. Magn. Moral. II, 13—14.

20 *πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὐτὸν μάλιστα*] Haec non continent quod supra non sit dictum, ut rem non explicent, sed dicta repetant et confirment; neque *πάντα τὰ τοιαῦτα* aliud quam illud *τοῦτο* h. e. *τὸ ὅμοιον καὶ τὸ συγγενὲς* significant. Etiam *πρὸς αὐτὸν* non habet quo referas, ut supra, v. c. si esset *αὐτῷ πρὸς αὐτόν.* Huic succurras simulque illud lenias, si *παντὶ γὰρ* scripseris.

24 *καὶ φιλερασταί*] Om. A., quod notandum, sed tamen delere non audeo.

24 *φιλότεκνοι*] Plat. Conv. p. 438 (208): *μὴ οὖν θαύμαζε, εἰ τὸ αὐτοῦ ἀποβλάστημα φύσει πᾶν τιμᾷ· ἀθανα-*

σίας γὰρ χάριν παντὶ αὕτη ἡ σπουδὴ καὶ ὁ ἔρως ἕπεται. Ethic. Nicom. IX, 7: *πᾶς γὰρ τὸ οἰκεῖον ἔργον ἀγαπᾷ μᾶλλον ἢ ἀγαπηθείη ἂν ὑπὸ τοῦ ἔργου ἐμψύχου γενομένου μάλιστα δ' ἴσως τοῦτο περὶ τοὺς ποιητὰς συμβαίνει· ὑπεραγαπῶσι γὰρ οὗτοι τὰ οἰκεῖα ποιήματα στέργοντες ὥσπερ τέκνα.*

25 *καὶ τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν*] Idem supra v. 4 melius cum articulo *καὶ τὸ τὰ*

26 *καὶ ἐπεὶ τὸ ἄρχειν ἥδιστον*] Id si verum est, quod facile credimus, cur *τὸ ἄρχειν* neglexit? Nullus enim praecedit locus, qui *τὸ ἄρχειν* continet; tamen hoc necessario flagitatur; nisi enim hoc ipsum sumpseris, alia ex eo derivare et demonstrare non potes; praeterea iustus rerum ordo, qui his postremis inest, interrumpitur: ex eo quod *τὸ κατὰ φύσιν ἡδύ, τὰ δὲ συγγενῆ κατὰ φύσιν,* sequitur *πάντα τὰ συγγενῆ καὶ τὰ ὅμοια ἡδέα εἶναι,* inde *πάντας φιλαύτους εἶναι,* inde *τὰ αὑτῶν ἡδέα εἶναι πᾶσι, διὸ καὶ φιλοκόλακες καὶ φιλερασταὶ καὶ φιλότιμοι καὶ φιλότεκνοι, αὑτῶν γὰρ ἔργα τὰ τέκνα,* inde *τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν ἡδύ· αὑτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίγνεται.* Iam inseritur noster locus, qui non habet quo cum praecedentibus cohaereat; at qui sequitur, optime convenit: quod *φιλότιμοι* homines, sequitur *τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας.* Et in hoc loco optimus codex A et vetus translatio veram quam nobis sit ingrediendum viam, demonstrant, ibi enim verbis *ἀνάγκη καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας ἡδὺ εἶναι* additur *καὶ τὸ ἄρχειν,* in vet. transl. *et subicere* i. e. *subigere.* En adest quod supra desideravimus, *τὸ ἄρχειν,* sed incommode positum. Quodsi praecedens locus: *καὶ ἐπεὶ τὸ ἄρχειν — θαυμαστῶν ἐπιστήμη* sequenti: *ἔτι ἐπεὶ φιλότιμοι — ἡδὺ εἶναι καὶ τὸ ἄρχειν* postponitur, neque verba illa *ἐπεὶ τὸ ἄρχειν ἥδιστον* difficultatem ullam praebent; dixerat enim *ἡδὺ εἶναι καὶ τὸ ἄρχειν,* et omnia optime cohaerent; nam et qui sequitur locus *καὶ τὸ ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ,* non ex illo *καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν καὶ τὸ ἄρχειν,* sed ex eo, quocum iam coniunctus est, *καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν* dependet.

31 *ὥσπερ καὶ ὁ ποιητής φησι*] Hanc lectionem codicis A praetulimus: probabilius enim inde poetae nomen additum esse et correctum *ὥσπερ καὶ ὁ Εὐριπίδης φησί,* quam contra

ex hoc illud emendatum. Versus ex Euripidis Antiopa sumpti a Platone, Aristotele (Probl. XIX, 6), Plutarcho laudantur. Vid. Matth. Fragm. Eur. p. 72.

33 *τυγχάνει*] Ita Bekk. ex A ut videtur; ex reliquis enim *τυγχάνῃ* notat, quamvis Victor., in cuius editione item indicativus legitur, in scripto commentario nihil monuerit. In plerisque locis in quibus h. l. laudatur, *τυγχάνῃ* scriptum est. Vid. Matth. l. l., qui coniunctivum probat, particula *ἂν* post relativa a poetis omissa; equidem nunquam *ἵνα ἂν* quod locum significet, legere memini, neque nisi certa afferuntur exempla, quae contrarium doceant, praeter indicativum alium probari posse modum puto.

35 *ἀνάγκη καὶ τὰ γελοῖα ἡδέα εἶναι*] Sic A, ceteri *ἀνάγκη δὲ* contra morem nostri scriptoris, cui *ἐπεὶ* . . . *ἀνάγκη καὶ* solemne est; sed offendere potest repetitum *τῶν ἡδέων* in protasi; neque istam medicinam adhibere licet, ut excidisse dicamus verba: *ἐπεὶ δὲ ὁ γέλως τῶν ἡδέων*. Imo si abesset hoc comma *καὶ ὁ γέλως τῶν ἡδέων*, nemo id desideraret. Ceterum postremum h. l. decimo potius p. 1370 b, 34—38 adiungendum extra ordinem ab Aristotele fini adiectum esse censemus.

pag. 1372

1 *διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς*] Itaque separatim et accurate in altera parte poeticae quae intercidit, de ridiculo disputavit, conf. ad III, 18.

2 *περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα*] *τοσαῦτα* vet. transl. *(tanta)* ut I, 15 fine: *περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων εἰρήσθω τοσαῦτα*, sed haec om. A. II, 14. 21. ubi A et vet. transl. *ταῦτα*. 26. III, 15. Eth. Nic. IV, 3. VII, 5. illud II, 19. Eth. Nic. III, 15. *ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω* Eth. Nic. VIII, 16. IX, 12.

Cap. XII.

5 *αὐτοὶ μὲν οὖν ὅταν οἴωνται δυνατὸν εἶναι*] Quem ordinem in demonstrando quomodo affecti homines iniurias aliis inferant, eundem in exponendo servat; universale quidem illud *δυνατόν*, quod ceteris quoque orationis generibus convenit, hic missum facit, *τὸ ἑαυτοῖς* vero *δυνατὸν* tractat inde

a verbis *αὐτοὶ δ' οἴονται . . . ἢ μικροῖς ζημιοῦσιν*. Quod hinc sequitur *εἴτε ἂν λαθεῖν πράξαντες*, exponitur infra: *λαθητικοὶ δ' εἰσὶν* et quinque enumerantur loci; item verba *ἢ μὴ λαθόντες μὴ δοῦναι δίκην* explicantur: *καὶ ὅσοις μὴ λανθάνουσιν . . . ὅ τι ἀπολέσῃ*. Postremum denique *ἢ δοῦναι μὲν ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους* enarratur infra pluribus: *καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη φανερὰ ἢ μεγάλα κτλ.* Quae si consideramus, melius esset, ni fallor, si Arist. in verbis *αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶναι μάλιστα ἀζήμιοι ἀδικεῖν οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι* illud *μάλιστα ἀζήμιοι* omisisset.

Similia sunt quae Isocrates de cura veteris Areopagi dicit § 46: *ἠπίσταντο γὰρ ὅτι δύο τρόποι τυγχάνουσιν ὄντες οἱ καὶ προτρέποντες ἐπὶ τὰς ἀδικίας καὶ παύοντες τῶν πονηριῶν· παρ' οἷς μὲν γὰρ μήτε φυλακὴ μήτε ζημία τῶν τοιούτων καθέστηκε μήθ' αἱ κρίσεις ἀκριβεῖς εἰσί, παρὰ τούτοις μὲν διαφθείρεσθαι καὶ τὰς ἐπιεικεῖς τῶν φύσεων, ὅπου δὲ μήτε λαθεῖν τοῖς ἀδικοῦσι ῥᾴδιόν ἐστι μήτε φανεροῖς γενομένοις συγγνώμης τυχεῖν, ἐνταῦθα δ' ἐξιτήλους γίγνεσθαι τὰς κακοηθείας. ἅπερ ἐκεῖνοι γιγνώσκοντες ἀμφοτέροις κατεῖχον τοὺς πολίτας, καὶ ταῖς τιμωρίαις καὶ ταῖς ἐπιμελείαις· τοσούτου γὰρ ἔδεον αὐτοὺς λανθάνειν οἱ κακόν τι δεδρακότες, ὥστε καὶ τοὺς ἐπιδόξους ἁμαρτήσεσθαί τι προῃσθάνοντο.*

7 *εἴτε ἂν λαθεῖν πράξαντες ἢ*] Haec graece non concoquo nec facile quis aptis confirmabit exemplis, sed recte distincta aperta fiunt *εἴτ' ἐὰν λαθεῖν* scil. *οἴωνται*.

10 *ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται*] II, 19.

11 *αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶναι*] *αὐτοὶ* oppositum est iis, quos iniuria afficiunt, v. 5. b 23. At h. l. alterum tractat eorum, quae supra monuit: *ὅταν οἴωνται εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν*, quare et hic *αὐτοῖς δ' . . . δυνατὸν* . . coniicias, etsi *αὐτοὶ . . δυνατοὶ* idem esse atque *αὐτοῖς . . δυνατόν* dixeris.

12 *οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι καὶ οἱ πρακτικοί*] Vid. ad p. 1373, 4—5.

13 *κἂν πολύφιλοι ὦσιν, κἂν πλούσιοι*] Isocrat. Trapez. § 2 de mensariis: *τοῖς ἀδικουμένοις δὲ πρὸς τοιούτους ἀνάγκη κινδυνεύειν, οἳ καὶ φίλους πολλοὺς κέκτην-*

ται καὶ χρήματα πολλὰ διαχειρίζουσι καὶ πιστοὶ διὰ τὴν τέχνην δοκοῦσιν εἶναι.

19 *προσκαταλλάττονται*] Incerta manus in Victorii editione: *fort.* προκαταλλάττονται, ita C'ap. Gaisf., ABE apud eundem καὶ πρὸς καταλλάττονται, quod usus linguae non admittit; illud verum videtur, malunt in amicitiam redire quam eos iudicio persequi, ne quis cavilletur, id nihil significare, nisi eos antea in gratiam redire, deinde vero adversarios iudicio persequi. Tamen et vulgata non habet quod accuses, praeterquam enim quod ἀφύλακτοι sunt, alterum accedit argumentum, facile eos conciliari; idque commendat τε . . καί.

22 *οἷον ἀσθενὴς περὶ αἰκίας*] Vide ad II, 24 p. 1402, 18 et Art. scriptores p. 32. Alterum exemplum καὶ ὁ πένης καὶ ὁ αἰσχρὸς περὶ μοιχείας augetur, si posterior articulus deletur, ut idem qui sit et πένης et αἰσχρός, stupri accusetur.

24 *καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς*] Exspectamus cum praecedat οἵ τ' ἐναντίοι, item homines qui λαθητικοὶ sint, v. c. si quartus locus sequeretur aut quintus; nunc in secundo et tertio res, quas facile aggrediuntur, afferuntur, τὰ τοιαῦτα quae infra p. 1373, 27—37 enumerantur; licet tamen ad homines transferre, ut τὰ λίαν et τὰ τηλικαῦτα accusativus, non nominativus sit. Tum vet. tr. *non observabiles*, neutrum fuisse docent quae infra leguntur ἀφύλακτα γὰρ καὶ ταῦτα.

27 *ὃ δὲ μηδεὶς πω ἠρρώστηκεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται*] Mirum si Aristoteles quae maxime addenda erant verba ἢ ἠδίκηται neglexit; prima enim sententia est: πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα φυλάττονται ἀδικήματα, quibus exemplum ὥσπερ ἀρρωστήματα inseritur, ut et de veritate articuli τὰ dubitare liceat, nisi structuram mutatam dixeris. Sed A πάντα, non πάντες habet, quod stare potest omissis καὶ τἀδικήματα. Quod vet. tr. his praemittit οὕτω, ex interpolatione additum.

30 *ἐπιχειρῆσαι φυλαττομένοις*] Homines intellige; nemo credat hos in eos, qui se diligenter munitos habeant, impetum esse facturos. Victorius in scripto comment. φυλαττομένους coniicit, quod et graecus interpr. legere videatur: διὰ τὸ μὴ δοκεῖν μηδ' ὅλως ἐπιχειρῆσαι ἀδικῆσαι ὡς φυλαττόμενοι

παρὰ τῶν ἐχθρῶν. Rectius *φυλαττόμενοι*, sed non necessarium.

33 *ἢ τρόπος ἢ τόπος*] Propria mutandi significatione dictum *τρόπος*; haec verba coniungere amant Graeci. Nos A secuti sumus *ἢ τρόποις ἢ τόποις*, fortasse etiam sequens *διαθέσεις εὔποροι* ferendum, neque singularis nominativus, quem ceteri exhibent, aut dativus reponendus.

34 *διαφθοραὶ κριτῶν*] Sufficit *διαφθορά*.

35 *ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἕξει ὅ τι ἀπολέσῃ*] Difficilis constructio, ut ex *οἷς* intelligas *ὅς* vel *εἴ τις*, melior fortasse si *ἢ εἰ δι'* scripseris. Id Bekker[3] recepit.

36 *καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη φανερὰ ἢ μεγάλα ἢ ἐγγύς*] Isocrat. adv. Euthyn. § 6: *ἀλλὰ μὴν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἄν τις τοῦ πράγματος γνοίη ὅτι πολὺ μᾶλλον εἰκὸς ἦν Εὐθύνουν λαβόντα ἐξαρνεῖσθαι ἢ Νικίαν μὴ δόντα αἰτιᾶσθαι. δῆλον γὰρ ὅτι πάντες κέρδους ἕνεκ' ἀδικοῦσιν. οἱ μὲν οὖν ἀποστεροῦντες ὧνπερ ἕνεκ' ἀδικοῦσιν ἔχουσιν, οἱ δ' ἐγκαλοῦντες οὐδ' εἰ λήψεσθαι μέλλουσιν ἴσασιν.*

pag. 1372b 1 *οἷον δοκεῖ ἡ τυραννίς*] Eurip. Phoen. v. 534. ibiq. Valcken. (527), quem locum praeter alios et Dionysius Arch. IV, 29 imitatus est. Isocr. de bigis § 38.

5 *ὥσπερ Ζήνωνι*] Historia incognita.

11 *οἷοι ἀναμάχεσθαι*] Libri omnes *οἷον*, sed iam Victorius in Addendis et scripto comm. *puto legi debere* *οἷοι*, idem Vaterus p. 66, Bekk., vir doctus in Moreliana ap. Gaisf.

18 *καὶ ὅλως ἁμαρτεῖν ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν*] Vid. I, 13, ubi quod sit discrimen horum verborum exponit.

23 *οἱ δ' ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦντες*] Auctore A cum Victorio id reposuimus; ceteri libri *δόξοντες*, quod et Bekkerus servavit, neque propter oxymoron aliis displicebit; simplici tamen Aristotelis explicationi, quod in lemmate est, magis convenit.

24 *αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες ἐπιχειροῦσιν, ἀδικοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους καὶ τὰ τοιαῦτα*] Tertium et postremum aggreditur (cap. 10): *τρίτον δὲ τοὺς ποίους καὶ πῶς ἔχοντας*, sed novum, supra non notatum, *καὶ τὰ τοιαῦτα* i. e. *ποῖα* addit; sub finem enim huius capitis post duodeviginti locos expositos, quibus *τοὺς ποίους ἀδικοῦσι* tractat, quinque

alii adnectuntur, qui *τὰ ποῖα* exponunt. Caeterum post *ἐπιχειροῦσιν* aegre verbo *ἀδικεῖν* caremus. Conf. Vahlen p. 60.

25 *ἢ εἰς τἀναγκαῖα ἢ εἰς ὑπεροχὴν ἢ εἰς ἀπόλαυσιν*] Haec divisio eo maxime mira videtur, quod ipse modo dixerat: *διχῶς δ' εἰσὶν ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου ὥσπερ οἱ πένητες, ἢ ὡς ὑπερβολῆς ὥσπερ οἱ πλούσιοι*; Aristotelem vero in eodem fere versu de eadem re aliter iudicasse probabile non est, et verba *ἢ εἰς ἀπόλαυσιν* pertinent ad *ὑπεροχὴν* vel *ὑπερβολὴν* non minus quam ad *τἀναγκαῖα*, melius igitur absunt.

Plures causae hoc Isocratis loco Trapezit. § 8 enumerantur: *βουλομένου γὰρ ἐμοῦ κομίσασθαι τἀμαυτοῦ καὶ πλεῖν εἰς Βυζάντιον, ἡγησάμενος οὗτος κάλλιστον αὐτῷ καιρὸν παραπεπτωκέναι (τὰ μὲν γὰρ χρήματα πολλὰ εἶναι τὰ παρ' αὐτῷ κείμενα καὶ ἄξι' ἀναισχυντίας, ἐμὲ δὲ πολλῶν ἀκουόντων ἔξαρνον γεγενῆσθαι μηδὲν κεκτῆσθαι, πᾶσι δ' εἶναι φανερὸν ἀπαιτούμενον καὶ ἑτέροις προσομολογοῦντα ὀφείλειν), καὶ πρὸς τούτοις, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐνόμιζεν, εἰ μὲν αὐτοῦ μένειν ἐπιχειροίην, ἐκδοθήσεσθαί μ' ὑπὸ τῆς πόλεως Σατύρῳ, εἰ δ' ἄλλοσέ ποι τραποίμην, οὐδὲν μελήσειν αὐτῷ τῶν ἐμῶν λόγων, εἰ δ' εἰσπλευσοίμην, ἀποθανεῖσθαί με μετὰ τοῦ πατρός — ταῦτα λογιζόμενος διενοεῖτ' ἀποστερεῖν με τῶν χρημάτων.*

27 *οἷον οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους*] Gaisf. coniecit *Χαλκηδονίους*, eandemque historiam tangi quae grammatico indicatur Bekk. Anecd. p. 303, 27: *σῦλα δοῦναι κατὰ τῆς Χαλκηδονίων πόλεως· ἐπιγράψαι τὴν πόλιν ληστεῦσαι*. Verba illa saepissime confundi constat, et maiorem fidem illa coniectura accipere videtur, quod vet. transl. dilucide *Calcedonios* exhibet, expressumque in scholiis fol. 25, 2 *Καλχηδονίους*, quod explicatur *ἤτοι τοὺς ἐν ἀφρικῇ*, at parum hoc ei quod Aristoteles tradit, convenit; si enim unum tantum exemplum promit, posterius erat confirmandum, idque non male Carthaginiensibus remotissimis comprobatur; sed utriusque rei exemplum exspectamus, quod est, si utrumque coniungamus *τοὺς Καλχηδονίους ἢ Καρχηδονίους*.

33 *Μυσῶν λείαν*] Vid. Harpocr. s. v. Interpres *odire*

valde vulgare proverbium quod non intellexit, ipse in *μισεῖν λίαν* emendasse videtur, libri enim omnes verum tenent.

33 *καὶ τοὺς*] A, *καὶ οὓς* ceteri, tum vero *καὶ οὓς* etiam A, conf. Bonitz I, 90.

35 *καὶ τοὺς διαβεβλημένους ἢ εὐδιαβόλους*] *et* vet. transl., non *aut*.

36 *προαιροῦνται*] *ἐπεξιέναι* addendum esse censet Vahlen, intelligendum id ex v. 30. 32.

37 *ὧν οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμενοί εἰσιν*] *ὡς* pr. A ap. Gaisf. et vet. transl. *tanquam*. Isocrates Antid. § 142—9: *οὕτω γάρ ἔφη τινὲς ὑπὸ τοῦ φθόνου καὶ τῶν ἀποριῶν ἐξηγρίωνται καὶ δυσμενῶς ἔχουσιν, ὥστ' οὐ ταῖς πονηρίαις ἀλλὰ ταῖς εὐπραγίαις πολεμοῦσι, καὶ μισοῦσιν οὐ μόνον τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐπιεικεστάτους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τὰ βέλτιστα, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς τοῖς μὲν ἀδικοῦσι συναγωνίζονται καὶ συγγνώμην ἔχουσιν, οἷς δ' ἂν φθονήσωσιν ἀπολλύουσιν, ἤνπερ δυνηθῶσι. ταῦτα δὲ δρῶντες οὐκ ἀγνοοῦσι περὶ ὧν τὴν ψῆφον οἴσουσιν, ἀλλ' ἀδικήσειν μὲν ἐλπίζοντες, ὀφθήσεσθαι δ' οὐ προσδοκῶντες.* et quae sequuntur plurima, quibus docet cives probis et ipsis melioribus invidere facileque eos condemnare.

37 *καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν*] Lysias Epitaph. § 48. Polit. V, 10 p. 1311 b, 10.

pag. 1373 1 *ἢ προγόνων ἢ αὐτῶν ἢ φίλων*] Hunc verborum ordinem mutat, ut supra p. 1372, 36: *κέρδη φανερὰ ἢ μεγάλα ἢ ἐγγύς*, et tum *ζημίαι μικραὶ ἢ ἀφανεῖς ἢ πόρρω*.

4 *καὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς φίλους*] Theogn. v. 1219—20. Lysias *κατ' Ἀνδοκ.* § 7: *ὃς μόνος τῶν συγγενομένων Ἀνδοκίδῃ οὐκ ἐξηπατήθη ὑπ' ἀνδρὸς τοιούτου, ὃς τέχνην ταύτην ἔχει τοὺς μὲν ἐχθροὺς μηδὲν ποιεῖν κακόν, τοὺς δὲ φίλους ὅ τι ἂν δύνηται κακόν.* De amicis hoc quo ipso argumentum inveniat, id negare videtur Isocrat. adv. Euthyn. § 8—10, quo loco alia quoque aptissima reperiuntur: *ἔτι δ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸν ἐκώλυεν, ἀλλὰ καὶ ἐξῆν καὶ ἐβούλετο συκοφαντεῖν, ὡς οὐκ ἂν ἐπ' Εὐθύνουν ἦλθε, ῥᾴδιον γνῶναι. οἱ γὰρ τοιαῦτα πράττειν ἐπιθυμοῦντες οὐκ ἀπὸ τῶν φίλων ἄρχονται, ἀλλὰ μετὰ τούτων ἐπὶ τοὺς*

ἄλλους ἔρχονται, καὶ τούτοις ἐγκαλοῦσιν οὓς ἂν μήτ' αἰσχύνωνται μήτε δεδίωσι, καὶ οὓς ἂν ὁρῶσι πλουσίους μὲν ἐρήμους δὲ καὶ ἀδυνάτους πράττειν. Εὐθύνῳ τοίνυν τἀναντία τούτων ὑπάρχει· ἀνεψιὸς γὰρ ὢν Νικίου τυγχάνει, λέγειν δὲ καὶ πράττειν μᾶλλον δύναται τούτου, ἔτι δὲ χρήματα μὲν ὀλίγα, φίλους δὲ πολλοὺς κέκτηται. ὥστ' οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅντινα ἂν ἧττον ἢ ἐπὶ τοῦτον ἦλθεν· ἐπεὶ ἔμοιγε δοκεῖ εἰδότι τὴν τούτων οἰκειότητα, οὐδ' ἂν Εὐθύνους Νικίαν ἀδικῆσαι, εἰ ἐξῆν ἄλλον τινὰ τοσαῦτα χρήματα ἀποστερῆσαι. νῦν δ' ἀρχαιότερον ἦν αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα· ἐγκαλεῖν μὲν γὰρ ἔξεστιν ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενον, ἀποστερεῖν δ' οὐχ οἷόν τ' ἄλλον ἢ τὸν παρακαταθέμενον. ὥστε Νικίας μὲν συκοφαντεῖν ἐπιθυμῶν οὐκ ἂν ἐπὶ τοῦτον ἦλθεν, Εὐθύνους δ' ἀποστερεῖν ἐπιχειρῶν οὐκ ἂν ἄλλον εἶχεν.

5 καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι] Isocrat. adv. Euthynum init.: οὐ προφάσεως ἀπορῶ δι' ἥντινα λέγω ὑπὲρ Νικίου τουτουΐ· καὶ γὰρ φίλος ὤν μοι τυγχάνει καὶ δεόμενος καὶ ἀδικούμενος καὶ ἀδύνατος εἰπεῖν, ὥστε διὰ ταῦτα πάντα ὑπὲρ αὐτοῦ λέγειν ἀναγκάζομαι, et quae ex eadem oratione modo attulimus, et § 5: οἶμαι οὖν ἅπαντας εἰδέναι ὅτι μάλιστα συκοφαντεῖν ἐπιχειροῦσιν οἵ λέγειν μὲν δεινοί, ἔχοντες δὲ μηδέν, τοὺς ἀδυνάτους μὲν εἰπεῖν, ἱκανοὺς δὲ χρήματα τελεῖν. Νικίας τοίνυν Εὐθύνου πλείω μὲν ἔχει, ἧττον δὲ δύναται λέγειν, ὥστε οὐκ ἔστι διότι ἂν ἐπήρθη ἀδίκως ἐπ' Εὐθύνουν ἐλθεῖν.

14 βουλομένους ἢ ποιήσοντας] Haec fere non differant, nec quod A solus exhibet ποιήσαντας, cum iam πεποιηκότας praecedat, stare potest; si postrema duo verba abessent, nemo requireret, an fuit καί?

16 καὶ οἷς χαριοῦνται ἢ φίλοις] Et eos iniuria afficiunt, quibus laedendis aliorum gratiam ineunt; οἷς non dativus, sed ablativus quem dicunt, est, idem ac si dixisset καὶ οὓς ἀδικοῦντες χαριοῦνται ἢ φίλοις; offendit haec ratio, quod hic unus est locus, quo relativum non ab ipso verbo regitur. — οὓς A exhibere Thurot Rev. Arch. IV, 299 dicit.

17 *καὶ πρὸς οὓς ἔστιν ἐπιεικείας τυχεῖν*] Idem supra de rebus dictum p. 1372 b, 13.

19 *οἷον Κάλλιππος ἐποίησε τὰ περὶ Δίωνα*] Plut. Dion. cap. 54 seqq. de sera num. vind. 7. Athen. XI p. 508.

23 *ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι*] Historia aliunde non cognita; cum Gelon urbem nescio quam vastasset hominesque in servitutem abduxisset, *ἆθλα* ei, victori et corona digno, misit Leontinorum tyrannus Aenesidemus; ipsum enim hoc facere voluisse, sed Gelonem occupasse ideoque ab ipso dignum victoria censeri donarique *κοτταβίοις*. Casaubonus ad Athen. XV, 1 p. 944 populi nomen excidisse aut *τινὰς* inserendum esse coniicit; absolute loqui Aristoteli licet, ut monet Vaterus p. 67, quia id agitur rem gestam esse, non de iis adversus quos gesta sit. In A ad *ἔφθασεν* scriptum est *Αἰνεσίδημος*, ad *αὐτὸς* vero *ὁ Γέλων* contra linguae indolem. In schol. fol. 25 b, 6 haec ficta leguntur: *Αἰνεσίδημος ἐσπούδασε κατασχεῖν τὴν Γέλην καὶ ἤδη ἔμελλε κρατῆσαι αὐτήν, εἶτα ἐλθὼν ὁ Γέλων προὔλαβε καὶ κατέσχεν αὐτὴν καὶ ἔπεμψε τῷ Αἰνεσιδήμῳ κοττάβια χαριζόμενος ὡς μέλλοντι κατασχεῖν τὴν πόλιν καὶ ἐμποδισθέντι, ὅτι προέφθασε κατασχεῖν αὐτήν.* Nec meliora apud Stephanum: *ὥσπερ Αἰνεσίδημος Γέλωνι τῷ Συρακουσίων τυράννῳ ἔπεμψε σκυλάκια Μολοττικὰ λεγόμενα θηροκτόνα ἀνδραποδισαμένῳ τὴν Γέλαν, οὐ μὴν κατασχόντι. ἔπεμψε ταῦτα ὡς χάρισμα, ὅτι ἔφθασεν ἤτοι προέλαβε τὸν Γέλωνα καὶ κατέσχε τὴν Γέλαν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων ἤτοι ὁ Γέλων, εἰ ἐδυνήθη. τινὲς δὲ τὸ ἀνάπαλιν εἶπον ἐπὶ Αἰνεσιδήμου καὶ Γέλωνος, τὸ δ' ἀληθέστατον τῆς ἱστορίας γραφήσεται κάτω ἐν τῷ τέλει τοῦ λόγου. ὁ Αἰνεσίδημος εἰδὼς ὅτι μέλλει αὐτῷ ὁ Γέλων διὰ τὰ κοττάβια ἀδικεῖν ἔφθασεν αὐτῷ ταῦτα προπέμψαι.* Quae infra de h. re p. 286 dicit, ex scholiis Pind. Olymp. 2, 29 descripta sunt. Omnes vero h. l. *Αἰνεσίδημος*, non *Αἰνησίδημος* scribunt.

26 *ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς*] Plut. *πολιτ. παραγγ.* cap. 24. XII, 184 Hutt.: *Ἰάσονος τοῦ Θετταλῶν μονάρχου γνώμην ἀπομνημονεύουσιν, ἐφ' οἷς ἐβιάζετο καὶ παρηνόχλει τινὰς ἀεί, ὡς ἀναγκαῖον ἀδικεῖν τὰ μικρὰ*

τοὺς βουλομένους τὰ μεγάλα δικαιοπραγεῖν. Notum veterum proverbium ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται. Iason igitur id, quod in Polit. V, 11 tyrannis suadet, faciebat ὅλως δὲ τὰς δοκούσας ἀτιμίας ἐξωνεῖσθαι μείζοσι τιμαῖς.

27 καὶ ἃ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασιν] Hic loci, quibus res quas facile perpetrant, explicat, incipiunt, ut supra dixit, τὰ τοιαῦτα ἀδικοῦσιν. Secundus locus supra, ubi homines quibus in rebus facile lateant, examinat, his verbis legitur: καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις ἢ τρόπος ἢ τόπος ἢ διάθεσις εὔπορος. Conf. ad I, 6 p. 1363, 7.

34 καὶ ὅσα αἰσχύνονται οἱ ἀδικηθέντες λέγειν, οἷον γυναικῶν οἰκείων ὕβρεις] Lysias πρὸς Σίμωνα § 3: μάλιστα δ' ἀγανακτῶ, ὦ βουλή, ὅτι περὶ τῶν τραυμάτων εἰπεῖν ἀναγκασθήσομαι πρὸς ὑμᾶς, ὑπὲρ ὧν ἐγὼ αἰσχυνόμενος, εἰ μέλλοιεν πολλοί μοι συνείσεσθαι, ἠνεσχόμην ἀδικούμενος. ἐπειδὴ δὲ Σίμων με εἰς τοιαύτην ἀνάγκην κατέστησεν, οὐδὲν ἀποκρυψάμενος ἅπαντα διηγήσομαι πρὸς ὑμᾶς τὰ πεπραγμένα. Vid. Cic. Phil. II, 38, 99.

35 καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών] Quod ne videantur, maxime vitare student. Demosth. p. 1287, § 14: ἡμεῖς μὲν ταῦτα συνεχωροῦμεν οὐκ ἀγνοοῦντες, ὦ ἄ. δ., τὸ ἐκ τῆς συγγραφῆς δίκαιον, ἀλλ' ἡγούμενοι δεῖν ἐλαττοῦσθαί τι καὶ συγχωρεῖν, ὥστε μὴ δοκεῖν φιλόδικοι εἶναι. Conf. infra II, 23 p. 1400, 19. Isocrat. Antid. 26—28.

Cap. XIII.

3 ὥρισται δὴ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα] Supra quidem cap. 9: ἔστι δὲ δικαιοσύνη μὲν ἀρετή, δι' ἣν τὰ αὑτῶν ἕκαστοι ἔχουσι καὶ ὡς ὁ νόμος, ἀδικία δέ, δι' ἣν τὰ ἀλλότρια οὐχ ὡς ὁ νόμος. Conf. cap. 10; sed quod expositum fuisse dicit, id non legimus; neque mirum; nunc enim plura de his disputat et πρὸς νόμους et πρὸς οὕς ἐστι. Itaque corruptum esse locum censeas et corrigendum esse ὡρίσθω δή, vid. ad I, 2. At quae v. 19 exstant, id non suadent; ibi enim iterum imperativus esset reddendus; imo haec non ipse primus tradit, sed ab aliis dudum tradita refert, ut iure dicat ὥρισται δή. Vocabulum δύο locum vix habet: iustum et in- pag. 1373 b

iustum et secundum leges et secundum personas dupliciter (*πρὸς τὸ κοινὸν καὶ τὸ ἴδιον*) considerandum esse dicit.

5 *καὶ τοῦτον τὸν μὲν ἄγραφον, τὸν δὲ γεγραμμένον*] Lysias in Andocid. § 10: *καίτοι Περικλέα ποτέ φασι παραινέσαι ὑμῖν περὶ τῶν ἀσεβούντων μὴ μόνον χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις νόμοις περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγράφοις, καθ' οὓς Εὐμολπίδαι ἐξηγοῦνται, οὓς οὐδείς πω κύριος ἐγένετο καθελεῖν οὐδὲ ἐτόλμησεν ἀντειπεῖν, οὐδὲ αὐτὸν τὸν θέντα ἴσασιν.* Demosth. pro cor. § 275 p. 317. in Aristocrat. § 61 p. 639. § 70 p. 643. § 85 p. 648. interpp. ad Cic. pro Mil. § 10. Aliena manu et haec et plurima huius capitis inserta esse censet Phil. Gumposch Ueber die Logik und logischen Schriften des Aristoteles Lips. 1839. p. 110—15, quo ostenderet exemplo rhetoricam quoque interpolatam esse editores non perspexisse; sed is neque morem Aristotelis cognitum habet, neque verba attendit, atque horribile dictu *πρὸς οὓς* ad *νόμους* refert et *αὐτοὺς* explicat, indeque auctori dicam dicit. Putat autem contraria haec esse iis, quae supra cap. 10 dixerat: Graeci omnes fere nude leges esse *νόμους γεγραμμένους* aut *ἀγράφους* pronuntiant, caute vero Aristoteles supra: *νόμος δ' ἐστὶν ὁ μὲν ἴδιος ὁ δὲ κοινός. λέγω δὲ ἴδιον μὲν καθ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται, κοινὸν δὲ ὅσα ἄγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ.* Nam rempublicam administrant secundum leges scriptas, unde minime necesse est nullas esse lites, quae non legibus scriptis, sed *ἀγράφοις* disceptentur, ex aequo et bono, ubi leges aut deficiant, aut causae ex iis non dependere videantur; idque Aristoteles rem accuratius excutiens hoc capite docet, quare inprimis attendenda sunt quae infra p. 1375, 18 seqq. exponit.

7 *ὃ μαντεύονταί τι πάντες, φύσει κοινόν*] *τι* praeter morem additum melius abest aut transponendum *πάντες τι*; tum ceteri fere omnes *φυσικὸν* pro *φύσει κοινὸν* ex interpretatione.

9 *ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη*] v. 450—60, integer locus legendus; quod in Sophocle scriptum est *ταῦτα*, Aristotelem in *τοῦτο*, ut locutioni suae verbum hoc responderet, commutasse iam Victorius animadvertit.

14 *καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει*] v. 380 Sturz.

17 *αὖ γῆς*] Ita Bekk. Preller in Zeitschr. für Alterth. Wissensch. 1837 p. 158; improbat Victorius aerem intelligens, sed cum praecedat *τοῦτο δὲ οὐ τισὶ μὲν δίκαιον τισὶ δ' οὐ δίκαιον*, terrestrium notio abesse nequit.

18 *καὶ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ λέγει Ἀλκιδάμας*] Cum Sophoclis et Empedoclis verba laudaret, mirum esset, si praeter morem Alcidamantis sententiam reticuisset; sed egregia sunt quae scholia graeca exhibent ad locum nostrum et supplendum et interpretandum: *ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ λέγει Ἀλκιδάμας ὑπὲρ Μεσσηνίων ἀποστατησάντων Λακεδαιμονίων καὶ μὴ πειθομένων δουλεύειν, μελετᾷ καὶ λέγει Ἀλκιδάμας· Ἐλευθέρους ἀφῆκε πάντας ὁ θεός· οὐδένα δοῦλον ἡ φύσις πεποίηκεν.* Indicavit primus Vaterus; conf. II, 23. Artium scriptor. p. 175. Institut. de iure natur. § 2 ibiq. Schrad. Polit. I, 3: *τοῖς δὲ (δοκεῖ) παρὰ φύσιν τὸ δεσπόζειν· νόμῳ γὰρ τὸν μὲν δοῦλον εἶναι, τὸν δὲ ἐλεύθερον, φύσει δ' οὐθὲν διαφέρειν· διόπερ οὐδὲ δίκαιον· βίαιον γάρ.* Simile aut secundum exemplum futilia ista scholia non servarunt; nam Choerili versus in his non leguntur, ut mirum sit, unde auctor id sumserit, et fidem impugnare liceat; sed aptissimum esse exemplum, negari non potest. Alcidamantis *Μεσσηνιακὸς* Isocratis *Ἀρχιδάμῳ* oppositus erat.

18 *πρὸς οὓς δὲ διώρισται, διχῶς διώρισται*] Alterum verbum om. vet. transl., quod probat Vaterus p. 67. Ibi alia exstant: *et ad quos autem dupliciter sumitur iustum vel iniustum*, si modo interpretis haec sunt verba. In A est *δίχα ὥρισται.* Apertum est Aristotelem priora verba non mutasse, neque *δίχα* pro *διχῶς*, neque *διώρισται* pro *ὥρισται* scripsisse; adde ad *πρὸς οὓς* intelligendum esse *ἐστὶ* neque *διώρισται* dici posse, ut facile intelligas, antiquam sed corruptam lectionem fuisse *διώρισται*, unde correctum et additum in A *δίχα ὥρισται*; scribendum vero: *πρὸς οὓς δέ, διχῶς ὥρισται.*

19 *ἢ γὰρ πρὸς τὸ κοινὸν ἢ πρὸς ἕνα τῶν κοινωνούντων*] Aut publica est causa aut privata, quam accusatores, quo

maiorem esse iniuriam persuadeant, in publicam mutare student, ut Demosth. adversus Midiam.

26 *πρὸς ἄλλον καὶ πρὸς ἄλλους*] De industria sic dictum: adversus alium, aut etiam plures, sed non omnes; neque *ἢ* pro *καὶ* flagitatur.

27 *λέγωμεν τὰ λοιπά*] A' om. *τὰ λοιπά*, recte puto; nam *λέγωμεν* est hanc rem explicemus, initio facto ab eo, quid sit *τὸ ἀδικεῖσθαι*; facile illud quod sententiam clariorem redderet, addi potuit.

27 *ἔστι δὴ*] Alii *δέ*, quod quia nunc docere incipit, non convenit; fort. scribendum *ἔστω δή*, vid. ad I, 2. Tamen et vulgata non falsa est; id enim sequitur ex eo, quod supra docuit, activumque mutatur in passivum.

29 *ὥρισται πρότερον*] I, 10.

35 *ἢ καὶ ἀγνοοῦντος ἢ ἄκοντος*] Accuratius scribendum erat *ἢ ἀγνοοῦντος καὶ ἄκοντος*, quod Venetus liber excusus praebet. Recte *ἢ καὶ* quod A servavit, Bekker[3] transponit *καὶ ἤ*.

37 *ῥηθήσεται ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη*] II, 2.

38 *εἴρηται πρότερον*] I, 11—12.

38 *ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦντες πολλάκις πεπραχέναι*] Factum concedunt, sed nominis est controversia, h. e. non est *στάσις στοχαστική*, constitutio coniecturalis, sed *στάσις ὁρική*, ex definitione, quid sit. Aristotelis aetate *στάσεις* nondum erant a praeceptoribus compositae et digestae; res ipsae vero dudum usitatae, ut v. c. illud *δοῦναι* et *ἀποδοῦναι*, *λαβεῖν*, *ἀπολαβεῖν*. Hic igitur dilucidus est locus, quo Aristoteles quem posteriores finitivum dicebant statum, exponit; conf. III, 15. 17, ubi item et coniecturalis et finitione constitutionis mentio fit. Ethic. Eudem. II, 3 p. 1221 b, 18: *οὐ δεῖ δ' ἀγνοεῖν, ὅτι ἔνια τῶν λεγομένων οὐκ ἔστιν ἐν τῷ πῶς λαμβάνειν, ἂν πως λαμβάνηται τῷ μᾶλλον πάσχειν, οἷον μοιχὸς οὐ τῷ μᾶλλον ἢ δεῖ πρὸς τὰς γαμετὰς πλησιάζειν· οὐ γάρ ἐστιν . . . ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὕβρις. διὸ καὶ ἀμφισβητοῦσι συγγενέσθαι μὲν φάσκοντες, ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι· ἀγνοοῦντες γὰρ ἢ ἀναγκαζόμενοι, καὶ πατάξαι μέν, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα.* Posteriores etiam Aristotelis auctoritate in constitutionibus enumerandis

abutebantur; mira sunt quae Quintilianus III, 6, 49 tradit: *Aristoteles in rhetoricis [etiam sic omne opus dividit in veritatem et petenda ac fugienda, quod est suasoriae, et de eodem atque alio; partiendo tamen ad hoc pervenit, ut] an sit? quale, quantum et quam multum sit? quaerendum putat. Quodam tamen loco finitionis quoque vim intelligit, quod dicit quaedam sic defendi: sustuli, sed non furtum feci; percussi, sed non iniuriam feci.* Ita hunc locum H. Meyerus edidit, quae trium codicum auctoritate inclusit, spuria et ex alieno loco illata censens. Et sane his quot verba, tot insunt errores et menda.*) Quintilianus non ea quae eius interpretes ex Arist. I, 3 laudant, intelligit; ibi enim indicantur *προτάσεις* oratori necessariae, *τὸ δυνατὸν καὶ ἀδύνατον, εἰ γέγονεν ἢ μὴ γέγονεν, τὸ ἐσόμενον, μέγεθος* et *σμικρότης*, de quibus plura II, 19. Si non temere haec finxit, ex his male intellectis locis Aristotelis divisio illa initium cepit, III, 15: *ἄλλος τόπος, ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν ἢ ὡς οὐκ ἔστιν ἢ ὡς οὐ βλαβερὸν ἢ οὐ τούτῳ ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον ἢ οὐκ ἄδικον ἢ οὐ μέγα ἢ οὐκ αἰσχρὸν ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος. περὶ γὰρ τοιούτων ἡ ἀμφισβήτησις, ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυσικράτην· ἔφη γὰρ ποιῆσαι ὃ ἔλεγε καὶ βλάψαι, ἀλλ' οὐκ ἀδικεῖν.* En alterum locum, quo finitionis vim Aristoteles intellexit! III, 17: *ἀποδεικνύναι δὲ χρή,*

---

*) Digna sunt Victorii verba in comm. ad h. l. p. 205 quae hic reddantur; invenit ille in Quint. libris: *an sit, quid, quale,* ipse coniungit: *an sit quid,* haec addens: „ita enim interpungi arbitror debere orationem, non ut in excusis nunc ipsius codicibus legitur, distincta a superioribus voce *quid*, tanquam quatuor status ponat ac definitivum ita appellet, nisi aliquis malit abundare particulam illam, cum paulo post aperte ipse affirmet, eum statum non frequentasse hunc auctorem: sibi ipsi enim adversatus esset. An sit igitur quid, id est cum quaeritur, an aliqua res facta sit. Quod vero primis verbis protulit de divisione horum librorum, diligenter est animadvertendum; neque enim video, quomodo id verum esse possit, ac vereor ne negligentiae hominis hoc quoque assignandum sit, nisi forte verum dicens intellexit finem iudicialis generis ac iustum ita appellavit, quo pacto sane veteres scriptores aliquando locuti sunt; debuit tamen contrarium quoque ipsius afferre, nam petenda ac fugienda, quae conducunt ac obsunt, videtur vocasse: in tertio vero prorsus haereo."

ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις, περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν, οἷον εἰ ὅτι οὐ γέγονεν ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν, εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψεν, τούτου, καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε ἢ ὅτι δικαίως, ὡσαύτως καὶ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἀμφισβήτησις. Graeci quoque Aristoteli quae in his libris non inveniuntur, affingunt, Rhet. Gr. IV p. 294: *καὶ τὸν μὲν στοχασμὸν περὶ οὐσίας ἔχειν φασὶ τὴν ζήτησιν ἐναντίως Ἀριστοτέλει· ἐκεῖνος γὰρ τὸν ὅρον περὶ οὐσίας ἔχειν φησὶ τὴν ζήτησιν· ζητεῖσθαι γὰρ ἐν αὐτῷ εἰ οὗτός ἐστιν ὁ φονεὺς ἢ ὁ τύραννος.*

Rhetores veterum orationes ex constitutionibus diiudicabant saepe ipsi incerti quid dicerent; sic auctor argumenti in Lycurgi orat. haec refert: *ἡ δὲ στάσις ὅρος ἀντονομάζων· ὁμολογεῖ γὰρ καὶ Λεωκράτης ἀπολιπεῖν τὴν πόλιν, οὐ μέντοι προδιδόναι. ἄλλοι στοχασμὸν ἀπὸ γνώμης, ὡς τοῦ μὲν ἐξελθεῖν ὁμολογουμένου, ἀμφιβαλλομένης δὲ τῆς προαιρέσεως, ποίᾳ γνώμῃ ἐξῆλθεν, εἴτ' ἐπὶ προδοσίᾳ εἴτ' ἐπ' ἐμπορίᾳ. ἄλλοι δὲ ἀντίστασιν· λέγει γὰρ οὐκ ἐπὶ προδοσίᾳ τῆς πόλεως ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἐπὶ ἐμπορίᾳ.* Haec non ex deperditis libris hausta, sed ex orationis § 55—58 ficta sunt.

pag. 1374 3 *καὶ συγγενέσθαι ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι*] Vid. in Neaeram § 64—71, ubi § 67 haec leguntur: *κατὰ δὴ τοῦτον τὸν νόμον γράφεται αὐτὸν ὁ Ἐπαίνετος, καὶ ὡμολόγει μὲν χρῆσθαι τῇ ἀνθρώπῳ, οὐ μέντοι μοιχός γε εἶναι· οὔτε γὰρ Στεφάνου θυγατέρα αὐτὴν εἶναι ἀλλὰ Νεαίρας, τήν τε μητέρα αὐτῆς συνειδέναι πλησιάζουσαν αὐτῷ, ἀνηλωκέναι τε πολλὰ εἰς αὐτάς, τρέφειν τε ὁπότε ἐπιδημήσειε τὴν οἰκίαν ὅλην· τόν τε νόμον ἐπὶ τούτοις παρεχόμενος, ὃς οὐκ ἐᾷ ἐπὶ ταύταις μοιχὸν λαβεῖν, ὁπόσαι ἂν ἐπ' ἐργαστηρίου καθῶνται ἢ ἐν τῇ ἀγορᾷ πωλῶσί τι ἀποπεφασμένως, ἐργαστήριον φάσκων καὶ τοῦτο εἶναι καὶ ἀπὸ τούτων αὐτοὺς εὐπορεῖν μάλιστα.* Ethic. Eud. II, 3 supra ad b, 38 laudata verba.

4 *ἢ κλέψαι μὲν ἀλλ' οὐχ ἱερουσυλῆσαι, οὐ γὰρ θεοῦ τι*] Idem exemplum praeceptores elaborarunt: Hermog. *περὶ στασ.* cap. 4 p. 35. Sopater tom. VIII p. 102—105.

5 ἢ ἐπεργάσασθαι μὲν ἀλλ' οὐ δημόσια] Bekkerum fugisse videtur pr. A δημοσίαν exhibere, quod et Victorius testatur et apud Gaisf. indicatum est, et hoc est quod usus maxime requirit; terra enim inprimis intelligitur, quamvis alia quoque esse possint; sic Aeschines in Ctesiph. § 113 de Amphissensibus, apto exemplo ad hanc rem declarandam: *ἐπειργάζοντο τὸ πεδίον καὶ τὸν λιμένα τὸν ἐξάγιστον καὶ ἐπάρατον πάλιν ἐτείχισαν καὶ συνῴκησαν*, quod Diodorus XVI, 23 dicit: *ἐπεργασάμενοι πολλὴν τῆς ἱερᾶς χώρας*, ubi vid. Wessel. Demosth. de cor. § 150.

7 τὶ κλοπή, τί ὕβρις, τί μοιχεία] Caetera tria quid sit *ἱεροσυλία, δημοσίαν ἐπεργάσασθαι, προδοσία*, relinquit.

11 ἡ ἀμφισβήτησις] Ita A et vet. transl. et Bekkeri libri QYZ; deteriores *περὶ οὗ ἡ ἀμφισβήτησις*, at nominis est controversia et de nomine litigant, quia inde reum virum probum vel improbum esse ostenditur. Hoc dicit: haec omnia quae ex definitione aguntur, causam utrum sit aliquis iustus an iniustus, tractant. *ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα ἡ περὶ τοῦ . . ἀμφισβήτησις*, articulum vero a nomine suo saepius non disiungi notum est. Ethic. Nic. V, 10: *ἔτι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ γενέσθαι ἢ μὴ ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου.* Conf. III, 15.

15 οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρᾳ ἔλαβεν, ἔκλεψεν] Vid. Schrader ad Instit. p. 587. Alterum *ἔκλεψε* male additum, non enim hoc, sed *ἔλαβε* dicendum erat; recte hoc Bekkerus inclusit primum, deinde omisit.

18 ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων ἦν δύο εἴδη] *τοῦ ἰδίου νόμου*, non item *τοῦ κοινοῦ* intelligere videtur ex divisione, quam initio capitis dederat, quamvis infra quae dicit *τὰ καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ κακίας*, naturalem legem respicere credas. Illud si est, coniunctio in verbis *τὰ δὲ τοῦ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα* erit delenda.

23 ἐφ' οἷς ὀνείδη καὶ ἔπαινοι καὶ ἀτιμίαι καὶ τιμαὶ καὶ δωρεαί] Thucyd. II, 37.

30 ἑκόντων δ' ὅταν μὴ δύνωνται διορίσαι, ἀλλ' ἀναγκαῖον μὲν ᾖ καθόλου εἰπεῖν] Non minus accurate de natura *τοῦ ἐπιεικοῦς* in Ethic. Nic. V, 14, unde haec describamus: *ποιεῖ δὲ τὴν ἀπορίαν ὅτι τὸ ἐπιεικὲς δίκαιον μέν*

ἐστιν, οὐ τὸ κατὰ νόμον δέ, ἀλλ' ἐπανόρθωμα νομίμου δικαίου. αἴτιον δ' ὅτι ὁ μὲν νόμος καθόλου πᾶς, περὶ ἐνίων δ' οὐχ οἷόν τε ὀρθῶς εἰπεῖν καθόλου. ἐν οἷς οὖν ἀνάγκη μὲν εἰπεῖν καθόλου, μὴ οἷόν τε δὲ ὀρθῶς, τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλέον λαμβάνει ὁ νόμος, οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἁμαρτανόμενον. καὶ ἔστιν οὐδὲν ἧττον ὀρθῶς· τὸ γὰρ ἁμάρτημα οὐκ ἐν τῷ νόμῳ οὐδ' ἐν τῷ νομοθέτῃ, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματός ἐστιν. ὅταν οὖν λέγῃ μὲν ὁ νόμος καθόλου, συμβῇ δ' ἐπὶ τούτου παρὰ τὸ καθόλου, τότε ὀρθῶς ἔχει, ᾗ παραλείπει ὁ νομοθέτης καὶ ἥμαρτεν ἁπλῶς εἰπών, ἐπανορθοῦν τὸ ἐλλειφθέν, ὃ κἂν ὁ νομοθέτης αὐτὸς οὕτως ἂν εἴποι ἐκεῖ παρών, καὶ εἰ ᾔδει, ἐνομοθέτησεν ἄν. διὸ δίκαιον μέν ἐστι καὶ βέλτιόν τινος δικαίου, οὐ τοῦ ἁπλῶς δὲ ἀλλὰ τοῦ διὰ τὸ ἁπλῶς ἁμαρτήματος. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς, ἐπανόρθωμα νόμου, ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου. τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ μὴ πάντα κατὰ νόμον εἶναι, ὅτι περὶ ἐνίων ἀδύνατον θέσθαι νόμον, ὥστε ψηφίσματος δεῖ.

35 *ὥστε κἂν δακτύλιον ἔχων*] Sext. Emp. adv. Rhet. 36 p. 296: *ὁτὲ μὲν γὰρ παραινοῦσι τῷ ῥητῷ καὶ ταῖς φωναῖς τοῦ νομοθέτου προσέχειν ὡς σαφέσι καὶ μηδεμιᾶς ἐξηγήσεως δεομέναις, ὁτὲ δὲ ἀναστρέψαντες μηδὲ τῷ ῥητῷ μηδὲ ταῖς φωναῖς, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ κατακολουθεῖν. οὐδὲ γὰρ ὁ κολάζειν ἀξιῶν τὸν ἐπανατεινάμενόν τινι σίδηρον, τὸν ὁπωσοῦν ἐπανατεινάμενον, οἷον δακτύλιον ἢ ὁποῖον καθάπερ βελόνην, κολάζειν ἠξίωσεν· ἀλλ' ἐὰν τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πολυπραγμονῶμεν, τὸν ἀνδροφονῆσαι τολμήσαντα, τεθεληκέναι τιμωρεῖσθαι.* Conf. Lysias adv. Theomnestum X, 6—20 ubi § 7: *ἐγὼ δὲ οἶμαι ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες δικασταί, οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων διαφέρεσθαι ἀλλὰ τῆς τούτων διανοίας . . . πολὺ γὰρ ἔργον ἦν τῷ νομοθέτῃ ἅπαντα τὰ ὀνόματα γράφειν ὅσα τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχει, ἀλλὰ περὶ ἑνὸς εἰπὼν περὶ πάντων ἐδήλωσεν.*

pag. 1374 b 2 *εἰ δ' ἐστὶ τὸ εἰρημένον τὸ ἐπιεικές*] Fort. *δή ἐστι*, vid. ad p. 1354 b, 16. Etiam pr. A *ὡρισμένον* probum est, p. 1383 b, 17: *εἰ δή ἐστιν ἡ αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα.*

3 *καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι*] Muretus particulam negantem delet; perfectam fore sententiam, si legimus

καὶ ποῖοι ἐπιεικεῖς καὶ οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι, vidit Victorius; sed dubitare licet de integro hoc commate; in seqq. enim locos enumerat, qui docent quae sint ἐπιεικῆ; de hominibus vero infra nec vola nec vestigium; aliter Eth. Nic. V, 14, ubi et rem et homines considerat.

5 καὶ τὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀδικήματα μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν, μηδὲ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα] Ethic. Nic. V, 10: τριῶν δὴ οὐσῶν βλαβῶν τῶν ἐν ταῖς κοινωνίαις, τὰ μὲν μετ' ἀγνοίας ἁμαρτήματά ἐστιν, ὅταν μήτε ὃν μήτε ὃ μήτε ᾧ μήτε οὗ ἕνεκα ὑπέλαβε πράξῃ· ἢ γὰρ οὐ βαλεῖν ἢ οὐ τούτῳ ἢ οὐ τοῦτον ἢ οὐ τούτου ἕνεκα ᾠήθη, ἀλλὰ συνέβη οὐχ οὗ ἕνεκα ᾠήθη, οἷον οὐχ ἵνα τρώσῃ ἀλλ' ἵνα κεντήσῃ, ἢ οὐχ ὃν ἢ οὐχ ὡς. ὅταν μὲν οὖν παραλόγως ἡ βλάβη γένηται, ἀτύχημα, ὅταν δὲ μὴ παραλόγως, ἄνευ δὲ κακίας, ἁμάρτημα· ἁμαρτάνει μὲν γὰρ ὅταν ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ ᾖ τῆς αἰτίας, ἀτυχεῖ δ' ὅταν ἔξωθεν. ὅταν δὲ εἰδὼς μὲν μὴ προβουλεύσας δέ, ἀδίκημα, οἷον ὅσα τε διὰ θυμὸν καὶ ἄλλα πάθη, ὅσα ἀναγκαῖα ἢ φυσικά, συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις· ταῦτα γὰρ βλάπτοντες καὶ ἁμαρτάνοντες ἀδικοῦσι μέν, καὶ ἀδικήματά ἐστιν, οὐ μέντοι πω ἄδικοι διὰ ταῦτα οὐδὲ πονηροί· οὐ γὰρ διὰ μοχθηρίαν ἡ βλάβη· ὅταν δ' ἐκ προαιρέσεως, ἄδικος καὶ μοχθηρός· διὸ καλῶς τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ προνοίας κρίνεται· οὐ γὰρ ἄρχει ὁ θυμῷ ποιῶν, ἀλλ' ὁ ὀργίσας. In quibus verbis notandum vocabulum ἁμαρτήματα duplici significatione et generali et speciali usurpari et quae dicuntur ἁμαρτήματα et quae ἀτυχήματα comprehendere, nisi forte initio ab aliena manu illatum est; itemque adverte diversum vocabuli ἀδίκημα usum in Rhetoricis et Ethicis. Add. Rhetor. ad Alexandrum cap. 5. Themistius p. 17 ibiq. Dind. Demosthenes pro Ctesiphonte § 274 p. 317: παρὰ μὲν τοίνυν τοῖς ἄλλοις ἔγωγ' ὁρῶ πᾶσιν ἀνθρώποις διωρισμένα καὶ τεταγμένα πως τὰ τοιαῦτα. ἀδικεῖ τις ἑκών· ὀργὴ καὶ τιμωρία κατὰ τούτου. ἐξήμαρτέ τις ἄκων· συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτῳ. οὔτ' ἀδικῶν τις οὔτ' ἐξαμαρτάνων εἰς τὰ πᾶσι δοκοῦντα συμφέρειν ἑαυτὸν δοὺς οὐ κατώρθωσε μεθ' ἁπάντων· οὐκ ὀνειδίζειν οὐδὲ λοιδορεῖσθαι τῷ τοιούτῳ δίκαιον, ἀλλὰ συνάχθεσθαι. φανή-

σεται τοίνυν ταῦτα πάντα οὕτως οὐ μόνον ἐν τοῖς νομίμοις, ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις αὐτὴ τοῖς ἀγράφοις νόμοις καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἤθεσι διώρικεν. Αἰσχίνης τοίνυν τοσοῦτον ὑπερβέβληκεν ἅπαντας ἀνθρώπους ὠμότητι καὶ συκοφαντίᾳ, ὥστε καὶ ὧν αὐτὸς ὡς ἀτυχημάτων ἐμέμνητο, καὶ ταῦτ' ἐμοῦ κατηγορεῖ. Cleon ap. Thucyd. III, 40: *οὐκοῦν δεῖ προθεῖναι ἐλπίδα οὔτε λόγῳ πιστὴν οὔτε χρήμασιν ὠνητὴν ὡς ξυγγνώμην ἁμαρτεῖν ἀνθρωπίνως λήψονται. ἄκοντες μὲν γὰρ οὐκ ἔβλαψαν, εἰδότες δὲ ἐπεβούλευσαν· ξύγγνωμον δ' ἐστὶ τὸ ἀκούσιον.* ubi vid. interpp.

5 *τὰ ἁμαρτήματα καὶ*] Haec vulgo post *μηδὲ* posita om A, recte; nam non modo haec sed etiam *ἀδικήματα* intelligenda sunt, quod illis verbis omissis fit. Quae vero sequuntur *ἔστι δ' ἀτυχήματα* in eodem libro *ὁμοιοτελεύτῳ* exciderunt, si *μὲν ὅσα* sequitur, nec quod Victorius inde adscripsit *τὰ μὲν γὰρ ὅσα.*

10 *τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν ἀπὸ πονηρίας*] Om. A, vet. tr., nec in marg. usquam apparent; verborum similitudine haec non exciderunt, nec quisquam ea requirit, ut de eorum veritate dubitare liceat.

12 *σκοπεῖν*] In A deest hoc verbum post *νομοθέτην*; Bekk. vero alterum quod sequitur post *νομοθέτου* uncis inclusit.

12 *καὶ μὴ πρὸς τὸν λόγον ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν*] Intelligit quod posteriores dicebant *κατὰ ῥητὸν καὶ κατὰ διάνοιαν*, ex scripto et sententia. Hermog. cap. 9 p. 54. Auct. ad Herenn. I, 11. 19. II, 9. 13—14. Iul. Victor cap. 3.

15 *μηδὲ ποῖός τις νῦν, ἀλλὰ ποῖός τις ἦν ἀεὶ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ*] Id est quod postea dicebant, probabile non solum ex causa, sed etiam ex vita, locus a Cicerone in orationibus semper accurate excussus. Auct. ad Herenn. II, 2 seqq.

20 *καὶ τὸ εἰς δίαιταν μᾶλλον ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἰέναι*] Ethic. Nicom. V, 14: *φανερὸν δ' ἐκ τούτου καὶ ὁ ἐπιεικὴς τίς ἐστιν. ὁ γὰρ τῶν τοιούτων προαιρετικὸς καὶ πρακτικὸς καὶ ὁ μὴ ἀκριβοδίκαιος ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀλλ' ἐλαττωτικὸς καίπερ ἔχων τὸν νόμον βοηθὸν ἐπιεικής ἐστι.* Cicero pro

Rosc. Com. 4, 10 seqq. Demosth. in Dionysod. § 18 p. 1288: *ταῦτα τοίνυν, ὦ ἄ. δ., προκαλεσαμένων ἡμῶν Διονυσόδωρον τουτονὶ πολλάκις, καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐκτιθέντων τὴν πρόκλησιν, εὐήθεις ἔφη παντελῶς ἡμᾶς εἶναι, εἰ ὑπολαμβάνομεν αὐτὸν οὕτως ἀλογίστως ἔχειν ὥστ' ἐπὶ διαιτητὴν βαδίζειν, προδήλου ὄντος ὅτι καταγνώσεται αὐτοῦ ἀποτῖσαι τὰ χρήματα, ἐξὸν αὐτῷ ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἥκειν φέροντα τἀργύριον, εἶτα ἐὰν μὲν δύνηται ὑμᾶς παρακρούσασθαι, ἀπιέναι τἀλλότρια ἔχοντα, εἰ δὲ μή, τηνικαῦτα καταθεῖναι τὰ χρήματα, ὡς ἄνθρωπος οὐ τῷ δικαίῳ πιστεύων, ἀλλὰ διάπειραν ὑμῶν λαμβάνειν βουλόμενος.*

Cap. XIV.

24 *ἀδίκημα δὲ μεῖζον ὅσῳ*] Ita Bekkerus ex A, ceteri *ἀδικήματα δὲ μείζονα ὅσα.* Verum docet capitis finis *περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος εἴρηται.*

25 *διὸ καὶ τὰ ἐλάχιστα μέγιστα*] *καὶ* om. A et vet. transl., neque opus est.

26 *Καλλίστρατος*] Conf. Ruhnken Histor. crit. p. 59. Historia aliunde non cognita, unde verba varie interpretantur; Melanopus aut tres dimidiatos obelos deo dicatos fraude usus sustulit, *ἡμιωβέλια*, aut in rationibus relatis malitia usus minuta pecunia fraudavit sacelli aedificatores, *ἡμιωβόλια.* Illud suadere putant verba *τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ κλέψας*, hoc flagitant verba *παρελογίσατο τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς*, quae non significant quod Georg. Trapezuntius vertit: *quod templi custodes (?) decepisset triaque vascula e sacris minimi ponderis sustulisset.* Vid. Schneid. s. v. *ἡμιωβόλιον.* Muretus: quod eos qui templum faciendum redemerant, in singula capita sesquiobolo fraudasset. De suo interpres graecus finxit *ἡμιωβέλιόν ἐστιν εἶδος σταθμοῦ μικροῦ.*

Lysias XXXII, 21 inter ea quibus avus et tutor Diogito nepotes et pupillos privavit, hoc quoque enumerat: *εἰς Διονύσια τοίνυν, ὦ ἄνδρες δικασταί, οὐκ ἄτοπον γάρ μοι δοκεῖ καὶ περὶ τούτου μνησθῆναι, ἑκκαίδεκα δραχμῶν ἀπ-*

ἔφαινεν ἐωνημένον ἀρνίον, καὶ τούτων τὰς ὀκτὼ δραχμὰς ἐλογίζετο τοῖς παισίν· ἐφ' οἷς ἡμεῖς οὐχ ἥκιστα ὠργίσθημεν. οὕτως, ὦ ἄνδρες, ἐν ταῖς μεγάλαις ζημίαις ἐνίοτε οὐχ ἧττον τὰ μικρὰ λυπεῖ τοὺς ἀδικουμένους· λίαν γὰρ φανερὰν τὴν πονηρίαν τῶν ἀδικούντων ἐπιδείκνυσιν. Referenda huc Isocratis oratio *κατὰ Λοχίτου* integra, in qua et alii loci ab Aristotele non indicati inveniuntur, ut temporis § 4, tum *ἀδίκημα* maius esse *ὕβριν* quam cetera *ἁμαρτήματα* hoc argumento: *εὑρήσετε γὰρ τὰς μὲν ἄλλας ἀδικίας μέρος τι τοῦ βίου βλαπτούσας, τὴν δ' ὕβριν ὅλοις τοῖς πράγμασι λυμαινομένην* § 9. quae Aristoteles attingit, § 5—8 leguntur: . . *νῦν δ' οὐχ ὑπὲρ τῆς ἄλλης βλάβης τῆς ἐκ τῶν πληγῶν γενομένης, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς αἰκίας καὶ τῆς ἀτιμίας ἥκω παρ' αὐτοῦ δίκην ληψόμενος . . ὁρῶ δ' ὑμᾶς, ὅταν του καταγνῶτε ἱεροσυλίαν ἢ κλοπήν, οὐ πρὸς τὸ μέγεθος ὧν ἂν λάβωσι τὴν τίμησιν ποιουμένους, ἀλλ' ὁμοίως ἁπάντων θάνατον καταγιγνώσκοντας* . .

27 *ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ τοὐναντίον*] Vet. transl.: *in habitu autem iustitiae contrarium.* Num *ἕξει* invenit idque substantivum *ἕξιν* esse credidit, quod verbi futurum est, interpolatione insertum?

28 *ἐκ τοῦ ἐνυπάρχειν τῇ δυνάμει*] Non in re ipsa, sed in facultate, potentia causa est. Non malum quod praeter A ceteri omnes libri *ὑπερέχειν*, id correctum esse credas ab eo, qui initio capitis septimi *ἐνυπάρχειν* explicari verbo *ὑπερέχεσθαι*, non *ὑπερέχειν* meminerat, neque auctorem sibi ipsum obstare voluit; sed conf. ibidem p. 1363 b, 29—34.

30 *καὶ οὗ μή ἐστιν ἴση τιμωρία, ἀλλὰ πᾶσα ἐλάττων*] Demosth. pro Ctesiph. § 12 p. 229: *τὰ μὲν οὖν κατηγορημένα πολλὰ περὶ ὧν ἐνίων μεγάλας καὶ τὰς ἐσχάτας οἱ νόμοι τάττουσι τιμωρίας . . τῶν μέντοι κατηγοριῶν καὶ τῶν αἰτιῶν τῶν εἰρημένων εἴπερ ἦσαν ἀληθεῖς, οὐκ ἔνι τῇ πόλει δίκην ἀξίαν λαβεῖν οὐδ' ἐγγύς.*

32 *χαλεπὸν γὰρ καὶ ἀδύνατον*] F. Portus: *γὰρ τὸ ἀδύνατον*, ne hoc quidem sufficit; debebat ratio procedere ut II, 5: *πάντα δὲ τὰ φοβερὰ φοβερώτερα ὅσα ἂν ἁμάρτωσιν, ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ ὧν*

βοήθειαι μή εἰσιν ἢ μὴ ῥᾴδιαι. Itaque hoc quoque loco requirimus: καὶ οὗ μή ἐστιν ἴασις ἢ μὴ ῥᾳδία· χαλεπὸν γὰρ ἢ ἀδύνατον. Si abesset hoc membrum, non requirerem. Vahlen cum Mureto: χαλεπὸν γὰρ πᾶν ἀνίατον.

33 ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις ἴασις] A κόλασις καὶ quod sane praestat, nam δίκην, non δίκην καὶ κόλασιν explicare vult; accedit κόλασιν ipsam esse ἴασιν, vid. Plat. Protag. p. 324 ibiq. interpr. Equidem vero auctorem simpliciter scripsisse puto ἡ γὰρ δίκη ἴασις.

36 Σοφοκλῆς] Orator, de quo vid. Ruhnken Hist. crit. p. 43.

3 καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν μέγα] Delendum est μέγα; non enim id quod sit μέγα, sed quod sit μεῖζον, quaeritur; ubique igitur comparativus aut additus aut intelligendus est; positivo gradui nullus est locus. pag. 1375

4 καὶ δι' ὃ ἂν ζητηθῇ καὶ εὑρεθῇ τὰ κωλύοντα καὶ ζημιοῦντα] Lysias XXII, 16 de dardanariis: οὕτω δὲ πάλαι περὶ τῆς τούτων πανουργίας καὶ κακονοίας ἡ πόλις ἔγνωκεν, ὥστ' ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις ὠνίοις ἅπασι τοὺς ἀγορανόμους φύλακας κατεστήσατε, ἐπὶ δὲ ταύτῃ μόνῃ τῇ τέχνῃ χωρὶς σιτοφύλακας ἀποκληροῦτε· καὶ πολλάκις ἤδη παρ' ἐκείνων πολιτῶν ὄντων δίκην τὴν μεγίστην ἐλάβετε, ὅτι οὐχ οἷοί τ' ἦσαν τῆς τούτων πονηρίας ἐπικρατῆσαι. καίτοι τί χρὴ αὐτοὺς τοὺς ἀδικοῦντας ὑφ' ὑμῶν πάσχειν, ὁπότε καὶ τοὺς οὐ δυναμένους φυλάττειν ἀποκτείνετε; Isocrat. XX, 3: οὕτω δ' ἡγήσαντο δεινὸν εἶναι τὸ τύπτειν ἀλλήλους, ὥστε καὶ περὶ τῆς κακηγορίας νόμον ἔθεσαν, ὃς κελεύει τοὺς λέγοντάς τι τῶν ἀπορρήτων πεντακοσίας δραχμὰς ὀφείλειν.

5 καὶ δι' οὓς τὸ δεσμωτήριον ᾠκοδομήθη] Scil. puniti sunt, sed parum commode haec verba addita sunt; an fuit δι' οὓς καὶ τὸ?

7 καὶ ὃ οἱ ἀκούοντες φοβοῦνται μᾶλλον ἢ ἐλεοῦσιν] Cic. Tuscul. III, 27, 66 Vict. laudavit: *constabat eos, qui concidentem vulneribus Gn. Pompeium vidissent, cum in illo ipso acerbissimo miserrimoque spectaculo sibi timerent, quod se classe hostium circumfusos viderent, nihil tum aliud egisse, nisi ut remiges hortarentur et ut salutem adipiscerentur fuga; posteaquam*

Tyrum venissent, tum afflictari lamentarique coepisse. Cf. II, 8 p. 1386, 19.

8 *καὶ τὰ μὲν ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα*] Haec et quae sequuntur in medio posita non optimum locum tenent; neque *μὲν* quid sit, intelligo; conveniunt vero, si transitus est ad ea quae minus gravia rhetorica dicuntur argumenta, v. c.: *καὶ τὰ μὲν . . . τὰ δὲ ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα.* A omittit *δίκαια*, quod facile explicationis causa addi poterat, post *ἀνῄρηκε.*

12 *ἀδικήσειεν*] A, i. e. aliquis *ψευδομαρτυρῶν*, sed plures *ἀδικήσαιεν*, Q et m *ἀδικήσειαν*, ut multitudinis numerus scilicet servetur.

Cap. XV.

22 *περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πίστεων*] Vid. quae notavimus ad I, 2.

24 *πέντε τὸν ἀριθμόν*] Quintil. V, 1 seqq.: *praeiudicia, rumores, tormenta, tabulae, iusiurandum, testes,* quibus addit Iul. Victor p. 209. 226: *responsa, omina, vox aliqua emissa.* Anaximenes 8. 15—18: *δόξα τοῦ λέγοντος, μάρτυρες, βάσανοι, ὅρκοι.*

25 *περὶ νόμων εἴπωμεν*] A, ceteri *εἴπωμεν περὶ νόμων.* Verbum hoc loco abesse potest.

26 *καὶ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα*] *αἱ ἄτεχνοι πίστεις* soli iudiciali generi conveniunt: *ἴδιαι γὰρ αὗται τῶν δικανικῶν*, nullae igitur sunt deliberativo generi; at *προτρέπειν* et *ἀποτρέπειν* nonnisi de suadendo et dissuadendo, i. e. de deliberatione dicitur; itaque ne et falsa et sibi contraria diceret Aristoteles, verba illa inclusimus. Non de lege ipsa aut suadenda aut dissuadenda hic agit, quod sane *προτρέπειν* et *ἀποτρέπειν* dicitur, sed lex quatenus facto (*πράγματι*) adversatur aut cum facto convenit, consideratur; id vero iudicialis, non deliberativi est generis.

27 *φανερὸν γὰρ ὅτι, ἐὰν μὲν ἐναντίος ᾖ ὁ γεγραμμένος τῷ πράγματι*] In utramque rem disputat et quae a re et quae contra rem afferri possunt, ut auctor ad Herenn. II, 6. 9—19. In Politic. II, 8 ubi Hippodami rempublicam examinat, p. 1268 b, 25 — 1269, 28 quod vix exspectas, excur-

sus argumenta, utrum in civitate *κινεῖν* liceat necne, in utramque partem congesta continens legitur, quem apte cum nostro loco conferes.

27 Qui Andocidem accusavit in Lysiae orat. VI, 9—11 contra impios praeter *τοὺς γεγραμμένους νόμους* etiam *ἀγράφοις* utendum esse dicit: *καίτοι Περικλέα ποτέ φασι παραινέσαι ὑμῖν περὶ τῶν ἀσεβούντων, μὴ μόνον χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις νόμοις περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγράφοις, καθ' οὓς Εὐμολπίδαι ἐξηγοῦνται, οὓς οὐδείς πω κύριος ἐγένετο καθελεῖν οὐδὲ ἐτόλμησεν ἀντειπεῖν, οὐδὲ αὐτὸν τὸν θέντα ἴσασιν· ἡγεῖσθαι γὰρ ἂν αὐτοὺς οὕτως οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς διδόναι δίκην.* Andocides vero reus neque *ἀγράφῳ νόμῳ* esse utendum et legem abrogatam esse ostendit *περὶ μυστηρίων* § 71—89.

29 *τῷ κοινῷ νόμῳ χρηστέον καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν ὡς δικαιοτέροις*] Sic ceteri libri, *νόμῳ* om. A et facile intelligitur; ex eo vero quod idem praebet *ἐπιεικεστέροις καὶ δικαιοτέροις*, vulgata nata videtur; talia *ἐπιεικέστερα καὶ δικαιότερα* ipse statim enumerat. Conferre licet quod deteriores omnes praeter A infra p. 1376 b, 25 exhibent: *εἰ ἐναντία ἐστί τινι ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων ἢ τῶν κοινῶν ἢ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς.*

30 *γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ*] Ita Aristoteles et paulo post bis: *τό τε γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ λεκτέον*, item *καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ*, et II, 25: *τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν.* Sed Polit. III, 16: *ἀλλ' ἐπίτηδες παιδεύσας ὁ νόμος ἐφίστησι τὰ λοιπὰ τῇ δικαιοτάτῃ γνώμῃ κρίνειν καὶ διοικεῖν τοὺς ἄρχοντας*, ut Demosthenes *πρὸς Βοιωτὸν* § 40 p. 1006 seq.: *ἀλλὰ μὴν ὧν γ' ἂν μὴ ὦσι νόμοι, γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ δικάσειν ὀμωμόκατε . . . ὥστε καὶ κατὰ τὴν δικαιοτάτην γνώμην καὶ κατὰ τοὺς νόμους καὶ κατὰ τοὺς ὅρκους καὶ κατὰ τὴν τούτου προσομολογίαν ἐγὼ μὲν μέτρια ὑμῶν δέομαι καὶ δίκαια.* Adv. Eubulid. § 63 p. 1318: *ἐκ τοῦ ὅρκου ἐξήλειψαν τὸ ψηφιεῖσθαι γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ.* Adv. Leptinem § 118 p. 492 seq.: *χρὴ τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κἀκεῖνο ἐνθυμεῖσθαι καὶ ὁρᾶν ὅτι νῦν ὀμωμοκότες κατὰ τοὺς νόμους δικάσειν ἥκετε . . . καὶ περὶ ὧν ἂν νόμοι μὴ ὦσι,*

γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ κρινεῖν. καλῶς· τὸ τοίνυν τῆς γνώμης πρὸς ἅπαντα ἀνενέγκατε τὸν νόμον. In quibus non modo illud *δικαιοτάτῃ*, sed verborum explicatio *γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ*, quam orator exhibet, notanda et cum Aristotele componenda est. Pollux VIII, 10: *ὁ δὲ ὅρκος ἦν τῶν δικαστῶν περὶ μὲν ὧν νόμοι εἰσί, κατὰ τοὺς νόμους ψηφιεῖσθαι, περὶ δὲ ὧν μή εἰσιν, γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ*, quae non leguntur in iudicum iureiurando ap. Demosth. p. 746. Attischer Process p. 128. Infra II, 25 Aristoteles id *ἐκ τῶν εἰκότων κρίνειν* esse confirmat, atque ita fere explicat Demosth. in Aristocr. § 96 p. 652: *οὐκ ἄρα εὐορκοῦσιν οἱ δικάσαντες αὐτό; ναί. πῶς; ἐγὼ διδάξω. γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ δικάσειν ὀμωμόκασιν, ἡ δὲ τῆς γνώμης δόξα ἀφ' ὧν ἂν ἀκούσωσι παρίσταται· ὅτε τοίνυν κατὰ ταύτην ἔθεντο τὴν ψῆφον, εὐσεβοῦσιν. πᾶς γὰρ ὁ μήτε δι' ἔχθραν μήτε δι' εὔνοιαν μήτε δι' ἄλλην ἄδικον πρόφασιν μηδεμίαν παρ' ἃ γιγνώσκει θέμενος τὴν ψῆφον εὐσεβεῖ. εἰ γὰρ ἠγνόησέ τι διδασκόμενος τοῦ μὴ συνεῖναι δίκην οὐκ ὀφείλει δοῦναι, ἀλλ' εἴ τις εἰδὼς ἐκείνους προδέδωκεν ἢ ἐξαπατᾷ, οὗτός ἐστ' ἔνοχος τῇ ἀρᾷ.*

35 *τοῦ Κρέοντος*] Om. A; additum ab erudito videtur ex fabula; intelligenda est scripta Creontis lex.

pag. 1375 b 1 *οὐ γάρ τι*] Antig. v. 452:

οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε
ζῇ ταῦτα, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου 'φάνη.
τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενὸς
φρόνημα δείσασ' ἐν θεοῖσι τὴν δίκην
δώσειν.

Mirum hunc Sophoclis locum supra modo I, 13 laudatum denuo repeti, ut versus ab alio adiectos esse coniicias; sed non eadem referuntur, et notandum Aristotelem in hoc capite apprime rhetorum vestigia premere, cum et quae ab re et quae contra rem argumenta conferri possint, pluribus exponat. — Versus e margine male illatos esse dicit Sauppius Dionysios u. Ar. p. 5 seq.

3 *καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τε καὶ συμφέρον*] Andocid. in Alcib. § 3—6 *ὀστρακισμοῦ* legem improbans sex argumentis allatis *πονηρὸν* esse *νόμον* docet.

5 καὶ ὅτι ὥσπερ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνῃ τὸ κίβδηλον δίκαιον καὶ τὸ ἀληθές] Demosth. adv. Leptin. § 167: θαυμάζω δ' ἔγωγε, εἰ τοῖς μὲν τὸ νόμισμα διαφθείρουσι θάνατος παρ' ὑμῖν ἐστὶν ἡ ζημία, τοῖς δ' ὅλην τὴν πόλιν κίβδηλον καὶ ἄπιστον ποιοῦσι λόγον δώσετε. Zell ad Ethic. Nic. p. 388 seq. His adde, si legibus nulla sit constituta poena, qua in re quid faciant iudices, Lycurgus in Leocrat. § 9 docet: τῷ μὲν γὰρ μέγιστον καὶ ἔσχατον τῶν τιμημάτων θάνατος, ἀναγκαῖον μὲν ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμιον, ἔλαττον δὲ τῶν Λεωκράτους ἀδικημάτων καθέστηκε. παρεῖσθαι δὲ τὴν ὑπὲρ τῶν τοιούτων τιμωρίαν συμβέβηκεν, ὦ ἄνδρες, οὐ διὰ ῥαθυμίαν τῶν τότε νομοθετούντων, ἀλλὰ διὰ τὸ μήτ' ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις γεγενῆσθαι τοιοῦτον μηδὲν μήτε ἐν τοῖς μέλλουσιν ἐπίδοξον εἶναι γενήσεσθαι. διὸ καὶ μάλιστα, ὦ ἄνδρες, δεῖ ὑμᾶς γενέσθαι μὴ μόνον τοῦ νῦν ἀδικήματος δικαστὰς ἀλλὰ καὶ νομοθέτας. ὅσα μὲν γὰρ τῶν ἀδικημάτων νόμος τις διώρικε, ῥᾴδιον τούτῳ κανόνι χρωμένους κολάζειν τοὺς παρανομοῦντας· ὅσα δὲ μὴ σφόδρα περιείληφεν ἑνὶ ὀνόματι προσαγορεύσας, μείζω δὲ τούτων τις ἠδίκηκεν, ἅπασι δὲ ὁμοίως ἔνοχός ἐστιν, ἀναγκαῖον τὴν ὑμετέραν κρίσιν καταλείπεσθαι παράδειγμα τοῖς ἐπιγιγνομένοις.

7 καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς] Ethic. Nic. V, 14, quem locum supra cap. 13 p. 1374, 29 attulimus; melioris dicit, quia τὸ ἐπιεικὲς ipsum δίκαιον est καὶ βέλτιόν τινος δικαίου, οὐ τοῦ ἁπλῶς δέ, ἀλλὰ τοῦ διὰ τὸ ἁπλῶς ἁμαρτήματος.

8 καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ εὐδοκιμοῦντι ἢ καὶ αὐτὸς αὑτῷ] Controversia ex contrariis legibus, auct. ad Herenn. I, 20. II, 15, ubi accurate haec causa tractatur. Cic. de inv. II, 49. Est Graecorum ἀντινομία Hermog. p. 15. 56. Rhet. gr. IV, 262. 719. 815. V, 82. 201. 359. Victor p. 216.

11 καὶ εἰ ἀμφίβολος] Ex ambiguo. Auct. ad Her. I, 20. II, 16. ἀμφιβολία Hermog. p. 15. 62. (quam alii στάσιν esse negant Rhet. IV, 271. 843.) Victor p. 216.

13 καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα] Polit. II, 8.

17 τό τε γνώμῃ] Sic Bekker quod iam Vater suaserat, priores τότε. Ubi locos enumerare incipit, verbis τε . . καὶ

. . *καὶ* uti solet, p. 1363 b, 18. 1366 b, 25. 1370, 3. 1372, 22. 1374 b, 4.

18 *ἀλλ' ἵνα, ἐὰν ἀγνοήσῃ τί λέγει ὁ νόμος, μὴ ἐπιορκῇ*] Demosthenes in Aristocr. § 96 p. 652 iudices multa psephismata quae contra leges essent lata, probasse docens eos sic ab omni defendit culpa: *οὐκ ἄρα εὐορκοῦσιν οἱ δικάσαντες αὐτό; ναί. πῶς; ἐγὼ διδάξω. γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ δικάσειν ὀμωμόκασιν, ἡ δὲ τῆς γνώμης δόξα ἀφ' ὧν ἂν ἀκούσωσι παρίσταται· ὅτε τοίνυν κατὰ ταύτην ἔθεντο τὴν ψῆφον, εὐσεβοῦσιν. πᾶς γὰρ ὁ μήτε δι' ἔχθραν μήτε δι' εὔνοιαν μήτε δι' ἄλλην ἄδικον πρόφασιν μηδεμίαν, παρ' ἃ γιγνώσκει, θέμενος τὴν ψῆφον εὐσεβεῖ· εἰ γὰρ ἠγνόησέ τι διδασκόμενος, τοῦ μὴ συνεῖναι δίκην οὐκ ὀφείλει δοῦναι· ἀλλ' εἴ τις εἰδὼς ἐκείνους προδέδωκεν ἢ ἐξαπατᾷ, οὗτός ἐστ' ἔνοχος τῇ ἀρᾷ. διόπερ καταρᾶται καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ὁ κῆρυξ οὐκ εἴ τινες ἐξηπατήθησαν, ἀλλ' εἴ τις ἐξαπατᾷ λέγων ἢ βουλὴν ἢ δῆμον ἢ τὴν ἡλιαίαν.*

19 *καὶ ὅτι οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν αἱρεῖται οὐδείς, ἀλλὰ τὸ αὑτῷ*] Excogitatum est, ut Victorius monet, hoc argumentum contra superius illud *τὸ δίκαιόν ἐστι ἀληθές τι καὶ συμφέρον, ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν.*

20 *καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει ἢ μὴ κεῖσθαι ἢ μὴ χρῆσθαι*] Supra enim dictum est: *καὶ ὅτι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ τοῦτ' ἐστὶ τὸ μὴ παντελῶς χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις.* Idem argumentum infra de testibus: *καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι.*

22 *παρασοφίζεσθαι τὸν ἰατρόν*] Proverbium erat, ut h. l. docet, dictum de eo, qui ipse imperitus peritum corrigere vellet. Tum *ἁμαρτία τοῦ ἰατροῦ* genitivus obiectivus videtur ex adagii verbis. Polit. II, 8 p. 1269, 18: *οὐ γὰρ τοσοῦτον ὠφελήσεται κινήσας, ὅσον βλαβήσεται τοῖς ἄρχουσιν ἀπειθεῖν ἐθισθείς.* Cleon ap. Thuc. III, 37 de Atheniensibus: *πάντων δὲ δεινότατον, εἰ βέβαιον ἡμῖν μηδὲν καθεστήξει ὧν ἂν δόξῃ πέρι, μηδὲ γνωσόμεθα ὅτι χείροσι νόμοις ἀκινήτοις χρωμένη πόλις κρείσσων ἐστὶν ἢ καλῶς ἔχουσιν ἀκύροις, ἀμαθία τε μετὰ σωφροσύνης ὠφελιμώτερον ἢ δεξιότης μετὰ ἀκολασίας, οἵ τε φαυλότεροι τῶν ἀνθρώπων πρὸς*

τοὺς ξυνετωτέρους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον ἄμεινον οἰκοῦσι τὰς πόλεις. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε νόμων σοφώτεροι βούλονται φαίνεσθαι τῶν τε ἀεὶ λεγομένων ἐς τὸ κοινὸν περιγίγνεσθαι, ὡς ἐν ἄλλοις μείζοσιν οὐκ ἂν δηλώσαντες τὴν γνώμην, καὶ ἐκ τοῦ τοιούτου τὰ πολλὰ σφάλλουσι τὰς πόλεις· οἱ δ' ἀπιστοῦντες τῇ ἑαυτῶν ξυνέσει ἀμαθέστεροι μὲν τῶν νόμων ἀξιοῦσιν εἶναι, ἀδυνατώτεροι δὲ τοῦ καλῶς εἰπόντος μέμψασθαι λόγον, κριταὶ δὲ ὄντες ἀπὸ τοῦ ἴσου μᾶλλον ἢ ἀγωνισταὶ ὀρθοῦνται τὰ πλείω. ὣς οὖν χρὴ καὶ ἡμᾶς ποιοῦντας, μὴ δεινότητι καὶ ξυνέσεως ἀγῶνι ἐπαιρομένους παρὰ δόξαν τῷ ὑμετέρῳ πλήθει παραινεῖν.

26 *περὶ δὲ μαρτύρων*] Vide ad Anaximenis cap. 15 p. 168—71.

27 *μάρτυρές εἰσι διττοί, οἱ μὲν παλαιοὶ οἱ δὲ πρόσφατοι*] Haec testium divisio posterioribus non probata est; Cic. part. cap. 2 testimonia divina ut oracula, auspicia, et humana esse dicit.

28 *οἱ μὲν μετέχοντες τοῦ κινδύνου*] Scholion in A: *εἰς ὃν ὁ μαρτυρούμενος δηλονότι ἐμπίπτει.*

29 *τούς τε ποιητὰς*] Ut Aeschines 3, 134 Hesiodi auctoritate velut vaticinio de Demosthene utitur.

30 *οἷον Ἀθηναῖοι Ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος*] Il. II, 557:

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας
[στῆσε δ' ἄγων, ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες]

ubi vid. Heyne tom. IV p. 320. et quos laudat Plut. Sol. p. 83. Diogenes I, 48. ibiq. interpr. Strab. IX p. 603. Eustath. p. 263. 285. Alterum enim versum Solon inseruisse dicitur, Megarenses vero, quibuscum Athenienses de insula decertabant, refinxerunt:

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν νέας ἔκ τε πολίχνης
ἔκ τ' Αἰγειρούσης, Νισαίης τε Τριπόδων τε.

Quintil. V, 11, 40: *neque est ignobile exemplum, Megareos ab Atheniensibus, cum de Salamine contenderent, victos Homeri versu, qui tamen ipse non in omni editione reperitur, significans Aiacem naves suas Atheniensibus iunxisse.*

31 *καὶ Τενέδιοι ἔναγχος Περιάνδρῳ*] Res aliunde non cognita.

32 *καὶ Κλεοφῶν*] Vid. Ruhnken Hist. crit. p. 44.

33 *τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο*] Proclus ad Timaeum lib. I p. 25: *Ἐξηκεστίδου παῖδες ἐγένοντο Σόλων καὶ Δρωπίδης καὶ Δρωπίδου μὲν Κριτίας, οὗ μνημονεύει καὶ Σόλων ἐν τῇ ποιήσει λέγων*

εἰπέμεναι Κριτίᾳ ξανθότριχι πατρὸς ἀκούειν·
οὐ γὰρ ἁμαρτινόῳ πείσεται ἡγεμόνι.

Vid. fragm. XXXII tom. III p. 146 Gaisf.; inde in marg. cod. D *εἰπέμεναι* apparet; in scholiis *εἰπεῖν τῷ* exstat.

pag. 1376 1 *οἷον Θεμιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον τεῖχος λέγων*] Ut Themistocles illud *ξύλινον τεῖχος* oraculi de pugna navali interpretans. Herod. VII, 141 ibiq. Wessel. Sic A, ceteri *λέγει*, incertum quid interpres latinus dederit; is *καὶ* omittit ante *οἱ χρησμολόγοι*, quod interpretes oraculorum indicare videtur.

2 *ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι ὥσπερ εἴρηται, μαρτύριά ἐστιν*] Si verba significant *ut supra diximus*, nil est in praecedentibus quod huc referatur; at vero id ne potuit quidem dicere; cum enim qui antiqui sint testes, recenseat, primum poetas et alios, quorum sententiae vel iudicia clara fuerunt, tum de futuris rebus oracula eorumque interpretes, novum nunc addit genus: *ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι*. Itaque supra laudatum non erat, neque auctoris *μνημονικὸν ἁμάρτημα* dici potest. Victorius dubitans hanc explicationem proponit: praeterea vero ex eo quod dictum est, genere testimonia sunt, eumque sequitur Riccobonus p. 179; Muretus: et proverbia quaeque vulgo iactata sunt, testimonia sunt, legisse videtur: *ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι καὶ τὸ ὥσπερ εἴρηται*, acute quidem excogitatum, sed vix graece dictum. Usus est supra in locis enumerandis, unde argumenta sumuntur, poetarum et proverbiorum auctoritate I, 6 p. 1363, 6. I, 11. 12, quos si intelligeret, et praeter morem et obscure diceret; verba corrupta puto, v. c. si fuit *ὥσπερ μαρτυρία ἐστὶν* (noster dicit *μαρτυρία*, non *μαρτύριον*, ut si multitudinis numerus requireretur, cum C *μαρτυρίαι εἰσὶν* scribendum esset), ut supra I, 6: *οἱ γὰρ πολλοὶ ὥσπερ πάντες φαίνονται*. De interpr. 10 p. 20, 32: *ὥσπερ ἀποφάσεις*. Infra II, 21 p. 1395, 18 multi codices: *ἔτι ἔνιαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαί εἰσιν οἷον μαρτυ-*

ρίαι Ἀττικὸς πάροικος, sed meliores παροιμία praebent. I, 7 p. 1365, 7: ἡ γὰρ τιμὴ ὥσπερ ἀξία τις ἐστίν. II, 3: ὥσπερ εἰληφέναι γὰρ οἴονται τιμωρίαν.

5 *μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα*] Integrum proverbium apud Suid. s. v. ἄχρηστα et μήποτε, Diogen. VI, 61. III, 89. Bodl. p. 30 Gaisf. corruptum et varia lectione refertum, sed constans tetrametris:

Μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα,
Μηδὲ γυναῖκα μηδὲ παῖδα μηδὲ γείτονος κύνα,
Μηδὲ κυβερνήτην φίλυπνον, μηδὲ λάλον κωπηλάτην.

6 *καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν*] Scilicet μαρτυρεῖ ἡ παροιμία νήπιος, ne cum Fr. Wolfio ad Vateri Animadv. p. 210 τῷ scil. συμβουλεύοντι corrigendum esse censeas.

7 *νήπιος ὃς*] Item infra II, 21; versus Stasini poetae ap. Clem. Alex. Strom. VI p. 451 Sylb. Polyb. XXIV, 8, 8. et Excerpta Vatic. XXIV, 1. Suidas s. v. νήπιος et Φίλιππος; apud Polyb. et Suidam ubique υἱοὺς legitur, et sic h. l. solus A, qui infra cum ceteris παῖδας praebet; deteriores nostro loco καταλείποι reddunt; epicorum usus coniunctivum καταλείπῃ suadet. Conf. Herodot. I, 155. Eurip. Androm. v. 518—523. Livius XL, 3. Dionys. 8, 80.

9 *περὶ τῶν αὐτῶν*] περὶ τούτων A, ex eo quod praecedit, ut videtur, repetitum, sed fort. τοιούτων fuit.

10 *Εὔβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις*] Vid. Ruhnken Histor. crit. p. 67. Multitudinis numerus saepius hoc dictum ab Eubulo in Charetem iactatum esse indicare videtur; sed huic obstat ἐχρήσατο; fort. ἐν τοῖς δικασταῖς. Infra κρείττων ὁ κίνδυνος ὁ ἐν δικασταῖς. Demosth. p. 813: ἀνάγκη ἐστὶν ἐν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ πειρᾶσθαι τῶν δικαίων τυγχάνειν. in Timocrat. § 207 p. 764.

10 *ᾧ Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον*] Ἀγύρριον a Comico Platone vexatum hic reponendum esse censet Meineke histor. comicor. I p. 161, et sane Victorius ex A ἀργίβιον, Bekkerus ἀρτίβιον refert. Ad h. l. Gaisford, quem sequitur Mein., Proclum ad Hesiod. Op. v. 198 respexisse putat: καλῶς οὖν καὶ Πλάτων ἐρωτηθεὶς τί ποτε προσγέγονε τοῖς κατ' αὐτὸν ἀνθρώποις, ἀπεκρίνατο, μὴ αἰσχύνεσθαι κακοὺς ὄντας. De philosopho hoc dictum esse noli dubitare. Dativus ᾧ iure

attractionis in Aristotele vix probandus; repone ὅ quod Q et A ap. Gaisf. (incerto ap. Bekk.).

11 *ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει*] Valcken. ap. Ruhnkenium l. l. sublata syllaba quae abundet finem senarii esse censet *ἐπιδέδωκεν τῇ πόλει*; non licet in his hariolari. In A scholion: *ἀναφανδὸν καὶ ἀνερυθριάστως πράττοντες τὰ κακά.*

13 *οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι τούτων μόνον*] Sunt *οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύνου*, hi enim de his tantum testes, utrum res facta sit annon, res sit, an non sit, minime vero *περὶ τοῦ ποῖον*, unde multo rectius *τούτων* quod in A legitur, quam *τῶν τοιούτων*, quod ceteri libri praebent, dictum esse apparet. *μόνων* vet. tr. et Q. Auctor ad Herenn. II, 6, 9: *contra testes, vitae turpitudinem, testimoniorum inconstantiam: si aut fieri non potuisse dicemus aut non factum esse quod dicant, aut scire illos non potuisse, aut cupide dicere et argumentari*, ubi verissimum est postremum verbum; id enim significat eos non solum testimonia dicere, sed argumenta afferre et munus testium quod est *εἰ γέγονεν ἢ μή, εἰ ἔστιν ἢ μὴ* negligere et in illud *περὶ τοῦ ποῖον* transgredi. Optime hoc docet exemplum, quod auctor finxit IV, 35, 47: *accusatoris officium est, inferre crimina; defensoris diluere et propulsare; testis est dicere quae sciat aut audierit; quaesitoris est unumquemque horum in officio suo continere. Quare in causis si testem, praeterquam quod sciat aut audierit, argumentari et coniectura prosequi patieris, ius accusatoris cum iure testimonii commiscebis, testis improbi cupiditatem confirmabis, reo duplicem defensionem parabis.*

16 *οἱ δ' ἄπωθεν καὶ περὶ τοιούτων πιστότατοι· πιστότατοι δ' οἱ παλαιοί*] Prius comma Buhle uncis includit, alterum om. Muretus, *οἱ ἄπωθεν* testes ab aetate nostra remoti vertens, de quo dubitandum; sunt enim ipsi *πρόσφατοι*, sed *μὴ μετέχοντες τοῦ κινδύνου*, quos supra *τοὺς ἐκτὸς* appellavit, tum verbis *ὅσοι γνώριμοί τι κεκρίκασιν* descripsit. Superlationis gradus priore loco ferri non potest, quod is deinde demum iure suo accedit, et in A *περὶ τοιούτων ἂν ἀπιστότατοι*, unde coniicias *περὶ τοιούτων ἂν ἄπιστοι εἶεν, πιστότατοι δέ.* Thurot. delenda esse censet *πιστότατοι δ' οἱ παλαιοί.*

18 μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν] Aeschines in Tim. § 91: εὑρίσκεται γὰρ ἡ ἀλήθεια ἐκ τῶν εἰκότων. Rhet. Gr. IV p. 329 seq. ubi inter alia: ἂν δέ γε μὴ ὦσιν μάρτυρες, αἰτεῖν χρὴ τὸν φεύγοντα καὶ διαβάλλειν τὴν πίστιν ὡς ἀσθενῆ τὴν μὴ ἐκ μαρτύρων, ἀλλ' ἐξ εἰκότων γιγνομένην. Isocratis oratio πρὸς Εὐθύνουν est ἀμάρτυρος, unde haec § 4 praemonet: ἀπόρως δ' ἔχει ἡμῖν τὸ πρᾶγμα. Νικίᾳ γὰρ οὔτε παρακατατιθεμένῳ τὰ χρήματα οὔτε κομιζομένῳ οὐδεὶς οὔτ' ἐλεύθερος οὔτε δοῦλος παρεγένετο, ὥστε μήτ' ἐκ βασάνων μήτ' ἐκ μαρτύρων οἷόν τ' εἶναι γνῶναι περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἀνάγκη ἐκ τεκμηρίων καὶ ἡμᾶς διδάσκειν καὶ ὑμᾶς δικάζειν, ὁπότεροι ἀληθῆ λέγουσιν. Ubi quae sola εἰκότα sunt τεκμήρια dicit. Auct. ad Herenn. I, 7, 11. Hermog. p. 20. Hac ratione utuntur etiam ex abundantia, si testes adsunt, ostendentes etiamsi nullos haberent testes, causam probabiliter ex vita diiudicari posse. Isocrat. adv. Callim. § 16: ἡγοῦμαι δὲ εἰ μήτε ἡ δίαιτα ἐγεγόνει μήτε τῶν πεπραγμένων ἦσαν μάρτυρες, ἔδει δ' ἐκ τῶν εἰκότων σκοπεῖν, οὐδ' οὕτω χαλεπῶς ἂν ὑμᾶς γνῶναι τὰ δίκαια. εἰ μὲν γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους ἀδικεῖν ἐτόλμων, εἰκότως ἄν μου κατεγιγνώσκετε καὶ περὶ τούτου ἐξαμαρτάνειν· νῦν δὲ οὐδένα φανήσομαι τῶν πολιτῶν οὔτε χρήμασι ζημιώσας οὔτε περὶ τοῦ σώματος εἰς κίνδυνον καταστήσας, οὔτ' ἐκ μὲν τῶν μετεχόντων τῆς πολιτείας ἐξαλείψας, εἰς δὲ τὸν μετὰ Λυσάνδρου κατάλογον ἐγγράψας. Cicero pro Caelio cap. 9, quem Vict. laudavit: *equidem vos abducam a testibus, neque huius iudicii veritatem, quae mutari nullo modo potest, in voluntate testium collocari sinam, quae facillime effingi, nullo negotio flecti ac detorqueri potest. Argumentis agemus, signis omni luce clarioribus crimina refellemus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione pugnabit.*

26 ὥστε φανερὸν ὅτι] In A pro ὥστε vitiose ὅτι exstat; aut ὥστε verum est, aut scribendum φανερὸν οὖν ὅτι.

27 χρησίμης] Vid. ad I, 1 p. 1355, 20.

30 τὰ δ' ἄλλα περὶ μάρτυρος ἢ φίλου ἢ ἐχθροῦ ἢ μεταξύ] Haec plerumque in quaestionem veniunt, ut ap.

Anax. qui haec sola considerat, Cicer. part. orat. § 47. 117. Haec, Arist. dicit, ex enthymematis de quibus II, 23. disceptanda sunt.

34 περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν] Quintil. V, 5. Auct. ad Herenn. II, 20. Cic. de inv. II, 68.

Locus communis et amplificatio, αὔξησις τῶν συνθηκῶν Isocr. adv. Callim. (§ 27—32. 42—46.) Plataic. Demosthenis oratio κατὰ Διονυσοδώρου.

34 τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσις] τῶν λόγων A, quod ipsum non falsum est et recepimus. Tum vero articulo inserto scribendum est ὅσον τῷ αὔξειν, quamvis αὔξειν ἢ καθαιρεῖν facile abesse possint.

pag. 1376b 4 οἱ ἐπιγεγραμμένοι ἢ φυλάττοντες] Schol. in A: ἤτοι ἐπιγράψαντες, τὸ φυλάττοντες ἐπὶ τῆς ἀγράφου συνθήκης, τὸ δὲ ἐπιγεγραμμένοι ἐπὶ τῆς ἐγγράφου. Minime puto; Cic. pro Archia cap. 5: *nam cum Appii tabulae negligentius asservatae dicerentur, Gabinii, quamdiu incolumis fuit, levitas, post damnationem calamitas, omnem tabularum fidem resignasset, Metellus tanta diligentia fuit, ut ad L. Lentulum praetorem et ad iudices venerit et unius nominis litura se commotum esse dixerit.*

5 τούτοις αἱ συνθῆκαι πισταί εἰσιν] Quales subscriptores, tales et tabulae ipsae habentur; notandus est dicendi modus, qui nostrae magis quam graecae linguae convenit; exspectamus enim τοιαῦται αἱ συνθῆκαί εἰσιν, aut φυλάττοντες ταύτας, αἱ συνθῆκαι πισταί εἰσιν ἢ ἄπιστοι.

6 ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης, οἰκείας μὲν οὔσης αὐξητέον] Isocrat. adv. Callim. § 27: ἐνθυμεῖσθε δὲ ὅτι περὶ τῶν μεγίστων ἥκετε δικάσοντες. περὶ γὰρ συνθηκῶν τὴν ψῆφον οἴσετε, ἅς οὐδὲ πώποτε οὔθ' ὑμῖν πρὸς ἑτέρους οὔτ' ἄλλοις πρὸς ὑμᾶς ἐλυσιτέλησε παραβῆναι, τοσαύτην δ' ἔχουσι δύναμιν ὥστε τὰ πλεῖστα τοῦ βίου καὶ τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς βαρβάροις διὰ συνθηκῶν εἶναι. ταύταις γὰρ πιστεύοντες ὡς ἀλλήλους ἀφικνούμεθα καὶ ποριζόμεθα ὧν ἕκαστοι τυγχάνομεν δεόμενοι. μετὰ τούτων καὶ τὰ συμβόλαια τὰ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ποιούμεθα, καὶ τὰς ἰδίας ἔχθρας καὶ τοὺς κοινοὺς πολέμους διαλυόμεθα· τούτῳ μόνῳ κοινῷ πάντες ἄνθρωποι διατε-

λοῦμεν χρώμενοι. ὥστε ἅπασι μὲν προσήκει βοηθεῖν αὐταῖς, μάλιστα δ' ὑμῖν· ὑπόγυιον γάρ ἐστιν ἐξ οὗ καταπολεμηθέντες, ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς γενόμενοι, πολλῶν ἐπιθυμησάντων διαφθεῖραι τὴν πόλιν εἰς ὅρκους καὶ συνθήκας κατεφεύγομεν, ἃς εἰ Λακεδαιμόνιοι τολμῷεν παραβαίνειν, σφόδρ' ἂν ἕκαστος ὑμῶν ἀγανακτήσειε. καίτοι πῶς οἷόν τ' ἐστὶν ἑτέρων κατηγορεῖν οἷς αὐτός τις ἔνοχός ἐστιν; τῷ δ' ἂν δόξαιμεν ἀδικεῖσθαι παρὰ τὰς συνθήκας κακῶς πάσχοντες, εἰ μηδ' αὐτοὶ φαινοίμεθ' αὐτὰς περὶ πολλοῦ ποιούμενοι; τίνας δὲ πίστεις πρὸς τοὺς ἄλλους εὑρήσομεν, εἰ τὰς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς γεγενημένας οὕτως εἰκῇ λύσομεν; et quae porro sequuntur usque ad § 35, item § 42—47.

8 *καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον*] Muretus: *et pacta quidem non ita demum rata sunt, si cum lege consentiant, at leges pactis robur ac firmitatem tribuunt.* Non aliud legit, sed male negatio, quae sensum pessumdat, ibi inserta est.

9 *οἱ δὲ νόμοι τὰς κατὰ τὸν νόμον συνθήκας*] A *κατὰ νόμους*, placet hic multitudinis numerus propter *οἱ νόμοι.*

15 *ἂν δ' ἐναντία ᾖ*] Cic. pro Archia § 8: *hic tu tabulas desideras Heracleensium publicas, quas Italico bello incenso tabulario interisse omnes scimus. Est ridiculum ad ea quae habemus, nihil dicere, quaerere quae habere non possumus, et de hominum memoria tacere, literarum memoriam flagitare, et cum habeas amplissimi viri religionem, integerrimi municipii iusiurandum fidemque, ea quae depravari nullo modo possunt, repudiare; tabulas, quas idem dicis solere corrumpi, desiderare.* Celeberrimus locus Isocr. Panegyr. § 175—180, quo pacem Antalcida auctore factam *συνθήκας* esse negat necessarioque solvendam: *ἀλλὰ γὰρ ἴσως διὰ τὰς συνθήκας ἄξιον ἐπισχεῖν; ... καίτοι πῶς οὐ χρὴ διαλύειν ταύτας τὰς ὁμολογίας, ἐξ ὧν τοιαύτη δόξα γέγονεν, ὥστε ὁ μὲν βάρβαρος κήδεται τῆς Ἑλλάδος καὶ φύλαξ τῆς εἰρήνης ἐστίν, ἡμῶν δέ τινές εἰσιν οἱ λυμαινόμενοι καὶ κακῶς ποιοῦντες αὐτήν; ὃ δὲ πάντων καταγελαστότατον, ὅτι τῶν γεγραμμένων ἐν ταῖς ὁμολογίαις τὰ χείριστα τυγχάνομεν διαφυλάττοντες. ἃ μὲν γὰρ αὐτονόμους ἀφίησι τάς τε νήσους καὶ τὰς πόλεις τὰς ἐπὶ τῆς*

Εὐρώπης, πάλαι λέλυται καὶ μάτην ἐν ταῖς στήλαις ἐστίν· ἃ δ' αἰσχύνην ἡμῖν φέρει καὶ πολλοὺς τῶν συμμάχων ἐκδέδωκε, ταῦτα δὲ κατὰ χώραν μένει καὶ πάντες αὐτὰ κύρια ποιοῦμεν, ἃ χρῆν ἀναιρεῖν καὶ μηδεμίαν ἐᾶν ἡμέραν, νομίζοντας προστάγματα καὶ μὴ συνθήκας εἶναι. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι συνθῆκαι μέν εἰσιν, αἵ τινες ἂν ἴσως καὶ κοινῶς ἀμφοτέροις ἔχωσι, προστάγματα δὲ τὰ τοὺς ἑτέρους ἐλαττοῦντα παρὰ τὸ δίκαιον; et quae plura in hanc rem ibi exponuntur. Acute C. Claudius in oratione ap. Dionysium XI, 11, qua Appio decemviro ut magistratum abdicet, suadet: *ὁμολογίας δὲ καὶ πίστεις ἀπορρήτους εἴ τινας ἀλλήλοις δεδώκατε, θεοὺς ἐγγυητὰς ποιησάμενοι· τάχα γάρ τι καὶ τοιοῦτον ὑμῖν πέπρακται· φυλαττομένας μὲν ἀνοσίους εἶναι νόμιζε ὡς κατὰ πολιτῶν καὶ πατρίδος, καταλυομένας δὲ εὐσεβεῖς· θεοὶ γὰρ ἐπὶ καλαῖς καὶ δικαίαις παραλαμβάνεσθαι φιλοῦσιν ὁμολογίαις, οὐκ ἐπ' αἰσχραῖς καὶ ἀδίκοις.*

Quae contra *συνθήκας* dicuntur, valent eadem contra *διαθήκας*, conf. Isaeus I, 41—43, quo maioris faciendam esse ostenderet *τὴν κατὰ γένος οἰκειότητα.* ubi haec leguntur: *διαθήκας δ' ἤδη πολλοὶ ψευδεῖς ἀπέφηναν, καὶ οἱ μὲν τὸ παράπαν οὐ γενομένας, ἐνίων δ' οὐκ ὀρθῶς βεβουλευμένων . . τὰς δὲ διαθήκας, αἷς οὗτοι πιστεύοντες ἡμᾶς συκοφαντοῦσιν, οὐδεὶς ὑμῶν οἶδε κυρίας γενομένας. . . τὰς δὲ διαθήκας ὑφ' ἡμῶν ἀμφισβητουμένας· οὗτοι γὰρ τὸ ἀνελεῖν αὐτὰς ἐκείνου βουλομένου διεκώλυσαν . . . πρὸς δὲ τούτοις ἐνθυμήθητε ὅτι αὐτὰς ἔλυσε μὲν Κλεώνυμος εὖ φρονῶν, διέθετο δὲ ὀργισθεὶς καὶ οὐκ ὀρθῶς βεβουλευμένος· ὥστε πάντων ἂν εἴη δεινότατον, εἰ κυριωτέραν αὐτοῦ τὴν ὀργὴν ἢ τὴν διάνοιαν ποιήσετε.*

20 *εἶθ' ὅτι τοῦ δικαίου ἐστὶ βραβευτὴς ὁ δικαστής*] Vid. Schoem. ad Isaeum p. 426.

21 *οὔκουν τοῦτο σκεπτέον, ἀλλ' ὡς δικαιότερον*] *τοῦτο* intellige *συνθήκας*, sed *ταύτας* potius scribendum est.

22 *μεταστρέψαι*] Facile corrumpuntur et interpolantur pacta, Isocr. Trapez. § 33—34.

24 *σκοπεῖν*] Om. vet. transl. *σκοπεῖν δεῖ* C, tum *ἐστί τινι τῶν*, ceteri *τινί ἐστιν ἢ τῶν*. Hic quoque verbum facile

abest, sed mira interpolatio in sequentibus invasit ceteros libros; nam pro eo quod ex A nunc legimus *τῶν γεγραμμένων ἢ τοῖς οἰκείοις ἢ τοῖς ἀλλοτρίοις, ἔπειτα*, ceteri omnes cum vet. transl. *τοῖς ἢ δικαίοις καλοῖς. ἔτι τε* — ap. Bekk. *δικαίοις ἢ καλοῖς*

27 *αἱ γὰρ ὕστεραι κύριαι*] A, quae rite dicta in ceteris sic ad amussim suppleta sunt *ἢ γὰρ αἱ ὕστεραι κύριαι, ἄκυροι δὲ αἱ πρότεραι.*

32 *αἱ δὲ βάσανοι μαρτυρίαι τινές εἰσιν*] Anaxim. cap. 17, ubi eadem, quae hic Arist. tradit; Auct. ad Herenn. II, 10. Cicer. part. orat. 50. 117. Top. 74. Quintil. V, 4. Victor p. 227. Exempla contra quaestiones Cic. pro Sulla § 78. a quaestionibus Isocrat. Trapezit. alii, quos ad Anaxim. p. 171—174 laudavimus.

6 *δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τοιαῦτα γεγενημένα* pag. 1377
παραδείγματα] Cicero part. § 50: *atque haec exemplis firmanda sunt.*

7 *ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες*] De his, quae post haec in plerisque libris, etiam in A leguntur, Victorius: „Plures vero hinc versus sustuli, qui cum ab Aldino exemplari abessent, in libro postea Venetiis excuso accreverant. Delevi autem, quia adulterinos putavi; aut enim ex alio scriptore artis haec pars sumpta est, aut scholion olim fuit, quod importune post in contextum verborum Aristotelis translatum sit; vidi namque scriptos quoque libros, in quibus legeretur; in vetere tamen translatione vestigium eius nullum. Qui accurate quae supra a philosopho iam tradita erant, perpendet, ipsius haec non esse, manifesto intelliget; cuncta enim ille, quae ad quaestiones pertinentia dicere voluerat, iam explicaverat, nec aliquid desiderari videbatur; sententia vero, quae his verbis exponitur, superioribus continetur; vox etiam iuncta illic est, quae sermonem Aristotelis non redolet, et omnis denique haec locutio locutionis ipsius dissimilis videtur. Quibus omnibus de causis aliisque spero consilium meum probatum iri, qui ea hinc sustulerim.“ Sunt autem verba, quae quod in A exstant, uncis inclusa retinuimus; omiserat iam Aldus, et desunt in D E m. Conf. Brandis Phil. IV, 43.

8 *περὶ δ' ὅρκων*] Anaximenes cap. 17 pauca, neque cum

his quae Aristoteles dat, comparanda praebet, vid. adnot. p. 174 —176; Cicero de offic. III, 104. Quintil. V, 6, qui Arist. divisionem sequitur (Iul. Victor p. 227.): *iusiurandum litigatores aut offerunt suum aut non recipiunt oblatum, aut ab adversario exigunt, aut recusant cum ab ipsis exigitur*. In quibus singulis exponendis multa cum nostro auctore conveniunt; conf. quem Gaisf. laudat, Valesium ad Harpocr. p. 278.

Isocrat. ad. Demon. § 23: *ὅρκον ἐπακτὸν προσδέχου διὰ δύο προφάσεις, ἢ σεαυτὸν αἰτίας αἰσχρᾶς ἀπολύων, ἢ φίλους ἐκ μεγάλων κινδύνων διασώζων. ἕνεκα δὲ χρημάτων μηδένα θεῶν ὀμόσῃς, μηδ' ἂν εὐορκεῖν μέλλῃς· δόξεις γὰρ τοῖς μὲν ἐπιορκεῖν, τοῖς δὲ φιλοχρημάτως ἔχειν.*

10 *δίδωσι μὲν*] *μὲν* om. A. vet. transl. QZ. et abesse potest; concinnitatis causa additum esse videtur, quae in sequentibus cum cura observatur.

10 *ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα*] *ἄλλως* om. vet. transl. Tum *οὗτος*, quod inclusit Buhle, offendit, sed probum est, si supra v. 8 *περὶ δ' ὅρκου* legatur, non *ὅρκων*. Singularem numerum initio quoque p. 1375, 25 indicaverat.

11 *οὐ δίδωσι μὲν οὖν*] *διδόναι ὅρκον* est iusiurandum alicui deferre. Singula non eo, quo indicavit, sed inverso fere ordine exponit sic: *οὐ δίδωσι, οὐ λαμβάνει, λαμβάνει, δίδωσι*; tum coniuncta sequuntur: *λαμβάνει μέν, δίδωσι δ' οὔ*, et *δίδωσι μέν, οὐ λαμβάναι δέ*; denique de facto iureiurando agit, *εἰ ὀμώμοσται οὗτος*, primum *ὑπ' αὐτοῦ*, deinde *ὑπ' ἐκείνου*. Haec enim infra explicantur verbis: *ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐναντίος* et tum *ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὀμωμοσμένος*, ut nihil sit quod in his requiras.

11 *ὅτι ῥαδίως ἐπιορκοῦσιν*] Aeschin. 3, 99. 150: *διώμνυτο τὴν Ἀθηνᾶν, ἥν, ὡς ἔοικε, Φειδίας ἐνεργολαβεῖν εἰργάσατο καὶ ἐνεπιορκεῖν Δημοσθένει.*

13 *τοὺς δὲ μὴ ὀμόσαντος οἴεται καταδικάσειν*] Ita Victorius emendavit locum, eumque editores secuti sunt; libri omnes *ὀμόσαντας*, quod sensum pervertit; graecus schol. verum interpretatur: *εἰ δὲ μὴ ὀμόσει, ἴσως ἂν καταδικασθῇ.* Accusator putat, si reus iuraverit, nihil eum redditurum esse

et iudices, si iusiurandum non dederit, eum condemnaturos esse. — *καταδικάσειν, ὡς οὕτως ὁ κίνδυνος* Vahlen p. 88.

18 *οὕτως δὲ δι' ἀρετήν*] Sic A ap. Vict.; *δ' οὐ δι'* ap. Bekk. *οὐδὲ δι'* primitus in eo fuisse ap. Gaisf.

19 *καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρμόττει*] Conf. Brandis comment. Eleat. p. 71. Probum et pium virum ab improbo ad iurandum provocari minime decet; idem enim est ac si robustus invalidum ad rem viribus disceptandam provocaret. Aristotelem non attendit Quintilianus V, 6, qui in recusando hoc unum relinqui putat, ut invidiam sibi quaeri ab adversario dicat atque id agi, ut in causa in qua vincere non possit, queri possit; tres rationes philosophus affert.

22 *καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα*] Iustum enim est, qui deos metuat, hos testes invocare eorumque auxilium implorare; impium vero, hoc non audere.

26 *εἰ δὲ δίδωσιν, ὅτι εὐσεβὲς*] Demosth. p. 1243 § 27: *καὶ οὗτος, ὥς φησιν, ὡς χρηστῷ μὲν αὐτῷ ὄντι καὶ οὐδὲν ψευσαμένῳ ὅρκον ἐδίδου, ὡς περὶ πονηροῦ δὲ καὶ ἀπαλείφοντος ἀπὸ τῶν παρακαταθηκῶν νυνὶ διαλέγεται; κἀκεῖνος οὔτ' ὀμόσαι θέλων, ὡς οὗτός φησιν, οὔτ' ἀποδιδοὺς οὐκ εὐθὺς ἂν ὠφλήκει;*

27 *καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι*] Quintilianus l. l.: *at is qui defert, agere modeste videtur, cum litis adversarium iudicem faciat et eum, cuius cognitio est, onere liberet, qui profecto alieno iureiurando stari quam suo malit.* *δικαστῶν* A, non *κριτῶν*, sed hoc melius convenit sequenti *κρίσιν*, tanto magis mirum ibi *δικαστῶν* apparere.

28 *τούτῳ γὰρ δίδωσι κρίσιν*] Sic A, ceteri omnes *αὐτῷ . . κρίνειν*, vet. transl. *ipsis enim dat iudicium*, quorum primum mendum librarii esse censui; nunc apud Stephanum legimus p. 283: *ἔνια οὖν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσιν αὐτῷ γὰρ δίδωσι κρίνειν, ἄλλα δὲ ἔχουσιν αὐτοῖς γὰρ δίδωσι κρίνειν, τὸ μὲν οὖν αὐτοῖς νόει ἀντὶ τοῦ τοῖς θεοῖς.* Aperte adversarius intelligendus est.

29 *περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ ὀμνύναι*] *ἀξιοῦσιν* A, recte; qui unum adversarium intelligebant, id quod in universum dictum erat, in *ἀξιοῖ* mutabant.

30 *συνδυαζομένων*] Bonitz I, 90, *συνδυαζόμενον* libri.

pag. 1377b 2 *ἀνάγκη*] Hoc alterum post *λόγους* positum om. A; abesse potest, sed additum non displicet.

3 *ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐναντίος*] Ita optime A et vet. transl.; priori hoc additum scholion, quod recte rem exponit: *τοῦτο λέγει πρὸς τὸ εἰρημένον ἄνωθεν, ὅτι ἔστιν ἄλλως παρὰ ταῦτα, εἰ ὀμώμοσται οὗτος. τὰ γὰρ περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ ὅρκου ἐπληρώθη.* — In ceteris misera exstat interpolatio: *δῆλον δὲ ἂν ᾖ ἠπατημένος ὑπ' αὐτοῦ ὁ ἐναντίος.* — Ceterum Vict. et Gaisf. *ὑφ' αὐτοῦ* ex A notant.

4 *ὅτι οὐκ ἐπιορκία*] *ἐπιορκήσει* A, id falsum, nam res facta refertur, unde verbum aut *ἐπιώρκησεν*, aut *ἐπιορκεῖ* esse debet.

6 *καὶ τὸ ἐπιορκεῖν, ὅτι ἔστι τὸ τῇ διανοίᾳ ἀλλ' οὐ τῷ στόματι*] Secundum Euripidis verba: *ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.* Cicero de offic. III, 107 seq. cap. 29.

7 *ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὑπεναντίος καὶ ὀμωμοσμένος*] Lectionem codicis A, qui solus verba *ὑπεναντίος καὶ* servat, restituimus; insunt enim vestigia integrae lectionis. Si cum ceteris illa omittimus, falsa est sententia; nam non de quovis iureiurando adversario ea, quae sequuntur, opponi possunt, sed si illud violavit; itaque hoc intelligere debes, quod vix fieri potest, ex praecedentibus, ubi recte: *ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐναντίος.* Non sine ratione hic positum *ὑπεναντίος*, idque ipsum mihi auctoris magis quam interpretis manum prodere videtur; est enim: contra adversarium haec promas, si vel leviter iusiurandum violaverit; itaque verba potius *καὶ ὀμωμοσμένος* male addita sunt, neque enim haec desiderantur, aut illa sic transponenda: *ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὀμωμοσμένος καὶ ὑπεναντίος.*

10 *ἀξιοῦσιν*] Sic et tum *ἐμμένουσιν* auctore A restituimus; maior enim vis inest, si contra adversarios proferuntur, quam si is, qui haec dicit, ipse se comprehendit.

11 *περὶ μὲν . . τοσαῦτα*] A solus omittit.

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

15] *τρίτον* NV et Vaticanus 265, quorum N in margine: *κατὰ λατίνους ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ β βιβλίον*, addit Q: *κατὰ δὲ ἕλληνας ἄρχεται τὸ γ βιβλίον*. recte A: *τέλος Ἀριστοτέλους τέχνης ῥητορικῆς ᾱ. Ἀριστοτέλους τέχνη ῥητορικὴ β̄.* Inde corrigenda quae supra I p. 170 de A diximus.

18 *καὶ ποῖαι δόξαι καὶ προτάσεις*] Vocabulo *δόξα* nondum in hac re usus est, apto quo arti rhetoricae non *ἀληθές*, sed *ἔνδοξον* solum inesse ostendatur; infra II, 18 de eadem re: *περὶ ἁπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσίν*.

20 *ὡς περὶ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων*] Muretus: *ὡς περὶ ἑκάστου ἐπιειπεῖν*, quod non intelligo; et vix sanus est locus, praeter A omnes ante *ὡς* inserunt *λέγεται*, corruptam lectionem in libro suo invenit latinus interpres, is enim vertit: *est dicere propter genus*, *ἔστιν εἰπεῖν διὰ τὸ γένος* (vix enim *proprie* vertit). Id quoque quaerere licet, an non haec sententia ex *ταῦτ' ἐστίν* dependeat, ut sequentia parentheseos locum fere teneant. Probus esset sensus: ut qui his utantur propositionibus, in omnibus tribus generibus verba facere et perorare possint. Ita vero explicare non licet, nisi *δύνασθαι* vel simile verbum addideris. Mihi corrigendum videtur *ἐνθυμήματα πρὸς τὸ περὶ ἕκαστον εἰπεῖν* et acuendum illud *ἰδίᾳ*, intelligit enim *τὰ εἴδη*, *τὰς καθ' ἕκαστον γένος ἰδίας προτάσεις*, has enim enarravit, non *τὰς κοινὰς ὁμοίως πάντων*, vid. p. 1358, 31. Sic *κοινῇ* p. 1392, 2.

21 *καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν*] Genus tertium cur hic non notetur, apparet ex I,

3: *ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν ἢ θεωρὸν εἶναι ἢ κριτήν, κριτὴν δὲ ἢ τῶν γεγενημένων ἢ τῶν μελλόντων.* Tamen et hic dicitur *κρίνειν*, I, 1: *ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσι.* Sed et quae II, 18 leguntur, *κρίσιν* minus ad demonstrativum genus pertinere demonstrant: *ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνέστηκεν. ὅλως δὲ μόνος ἐστὶν ἁπλῶς κριτὴς ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσιν ὁ τὰ ζητούμενα κρίνων· τά τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει καὶ περὶ ὧν βουλεύονται.* Quare tertium genus auctor iure suo et addere et omittere poterat.

23 *ἀποδεικτικὸς*] Ut infra v. 8 *ἔξω τῶν ἀποδείξεων*, at nondum absolvit; restat enim altera pars, quae non minus ad docendum pertinet, *οἱ τόποι* cap. 18—25.

24 *ἀλλὰ καὶ αὑτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν*] Demosth. *παραπρ.* § 340 p. 450: *αἱ μὲν τοίνυν ἄλλαι δυνάμεις ἐπιεικῶς εἰσὶν αὐτάρκεις, ἡ δὲ τοῦ λέγειν, ἂν τὰ παρ' ὑμῶν τῶν ἀκουόντων ἀντιστῇ, διακόπτεται.*

28 *ἔχειν πως*] *πως διακεῖσθαι* A, ut utrumque verbum aliena manu insertum videatur; deerat fortasse in vetusto codice verbum, quod cum linguae ratio flagitare videretur, alii alio modo suppleverunt. Excusi libri vet. transl. revera om. *habere*, nos verbum ex codd. restituimus.

31 *τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατὴν εἰς τὰς δίκας*] Ideo artium scriptores magis ad genus iudiciale, quam quod multo praestantius esset, deliberativum illustrandum operam navasse, I, 1 monuit.

pag. 1378 5 *καὶ ἔσεσθαι καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι φαίνεται*] Alterum *ἔσεσθαι* om. BC, potius prima *καὶ ἔσεσθαι* abundant.

5 *τῷ δ' ἀπαθεῖ*] i. e. qui nulla cupiditate ductus est, *ὁ μὴ ἐπιθυμῶν*; fingitur qualis ipse sit auditor, quem tum movere studet orator, quare nullus est locus lectioni *τῷ δ' ἀπειθεῖ*.

9 *ἔστι δὲ ταῦτα φρόνησις καὶ ἀρετὴ καὶ εὔνοια*] Socrates in Platonis Gorgia p. 87 (487): *ἐννοῶ γὰρ ὅτι τὸν μέλλοντα βασανιεῖν ἱκανῶς ψυχῆς πέρι ὀρθῶς τε ζώσης καὶ μὴ τρία ἄρα δεῖ ἔχειν ἃ σὺ πάντα ἔχεις ἐπιστήμην*

τε καὶ εὔνοιαν καὶ παρρησίαν. eaque ibi Socrates multis accurate more suo exponit. Cicero de offic. II, 9, 33: *fides autem ut habeatur, duabus rebus effici potest, si existimabimur adepti coniunctam cum iustitia prudentiam; nam et iis fidem habemus, quos plus intelligere quam nos arbitramur quosque et futura prospicere credimus et quum res agatur in discrimenque ventum sit, expedire rem et consilium ex tempore capere posse; hanc enim utilem homines existimant veramque prudentiam. Iustis autem et fidis hominibus, id est, bonis viris, ita fides habetur, ut nulla sit in iis fraudis iniuriaeque suspicio; itaque his salutem nostram, his fortunas, his liberos rectissime committi arbitramur.* Conf. I, 2. Tria illa insunt verbis Periclis ap. Thucyd. II, 60: *καίτοι ἐμοὶ τοιούτῳ ἀνδρὶ ὀργίζεσθε, ὃς οὐδενὸς οἴομαι ἥσσων εἶναι γνῶναί τε τὰ δέοντα καὶ ἑρμηνεῦσαι ταῦτα, φιλόπολίς τε καὶ χρημάτων κρείσσων. ὅ τε γὰρ γνοὺς καὶ μὴ σαφῶς διδάξας ἐν ἴσῳ καὶ εἰ μὴ ἐνεθυμήθη· ὅ τε ἔχων ἀμφότερα, τῇ δὲ πόλει δύσνους, οὐκ ἂν ὁμοίως τι οἰκείως φράζοι· προσόντος δὲ καὶ τοῦδε, χρήμασι δὲ νικωμένου, τὰ ξύμπαντα τούτου ἑνὸς ἂν πωλοῖτο.* Vide, ne hunc celeberrimum locum primus Aristoteles attenderit. Conf. ad Anax. p. 243. Demosth. exordium de pace, Aeschin. in Ctesiph. 170. 174.

9 *διαψεύδονται*] Fallunt, falsum sequuntur, neque recte iudicant; commune verbum, singularia sequuntur, *οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν, οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν, ἐνδέχεται μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γιγνώσκοντας.* Vid. Muret. var. lect. VIII, 14.

10 *περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύουσιν*] Postrema duo verba me offendunt, quae unum genus deliberativum spectant, cum *λέγουσιν* omnia tria comprehendat.

17 *ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διῃρημένων ληπτέον*] I, 9. *σπουδαῖον* adiectivum esse vocabuli *ἀρετῆς*, ipse monet categ. cap. 6.

19 *ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη*] Aristoteles primus haec posterioribus fere neglecta elaboravit. Philod. de rhet. vol. herc. III, 185: *εἰ τὸ κυριώτατον ἐν τῷ κατανοῆσαι διὰ τίνων καὶ γεννᾶται καὶ καταπραΰνεται ταῦτα, τοῦτο δὲ μόνον*

ὡς οὐ προσῆκον ἑαυτοῖς οὐκ ἐγχειρῆσαι τοὺς ῥήτορας ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους μετενεγκεῖν τὰ λοιπὰ μετενηνοχότας.

20 *λεκτέον νῦν*] *νῦν* om. A. neque opus est, *nunc dicendum* vet. transl.

20 *ἔστι δὲ τὰ πάθη*] Ethic. Nic. II, 4: *λέγω δὲ πάθη μὲν ἐπιθυμίαν, ὀργήν, φόβον, θράσος, φθόνον, χαράν, φιλίαν, μῖσος, πόθον, ζῆλον, ἔλεον, ὅλως οἷς ἕπεται ἡδονὴ ἢ λύπη.* Ethic. Eudem. II, 2: *λέγω δὲ πάθη μὲν τὰ τοιαῦτα, θυμόν, φόβον, αἰδῶ, ἐπιθυμίαν, ὅλως οἷς ἕπεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ αἰσθητικὴ ἡδονὴ ἢ λύπη καθ' αὑτά.* Neque tamen ideo corrigendum in Rhetor. *λύπη ἢ ἡδονή*, vid. Vaterus p. 76, neque in Nicom. *χάριν*, quam in nostris libris explicat; utrumque est *πάθος*.

23 *δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία*] *τὰ* om. A. Eandem triplicem divisionem supra I, 10—12 in expositione generis iudicialis dederat; hanc intelligit infra verbis v. 30: *καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον*, ne *διέλθωμεν* ibi corrigas. Tripartitam hanc divisionem, quam in singulis flagitat, exhibet rite cap. 5 *φόβος*, 6 *αἰσχύνη*, 7 *ἔλεος* et *νέμεσις*, 10 *φθόνος*, 11 *ζῆλος*. Tacite vero omittit *πραότης* cap. 3 illud *διὰ τίνων*, duo modo profitetur *φιλία* cap. 4 *τίνας φιλοῦσι καὶ μισοῦσι καὶ διὰ τί.*

29 *περὶ τούτων*] A et vet. tr., *ἐπὶ τούτων* ceteri.

Cap. II.

31 *ἔστω δὴ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν*] Tradita erat ab aliis haec definitio, vid. Topic. VIII, 1 p. 156, 27 seqq., ubi docet facile impugnari hunc finem, si dicis: *ὁ ὀργιζόμενος ὀρέγεται τιμωρίας διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν*, minus vero, si est *ἡ ὀργὴ ὄρεξις τιμωρίας διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν.* Ethic. Nic. V, 10. Erat et alia definitio: *ὀργὴ λύπη μεθ' ὑπολήψεως τοῦ ὀλιγωρεῖσθαι*, de qua vid. Top. VI, 13 p. 151, 15. IV, 5 p. 125 b, 29. In Platon. defin. p. 573 (415): *ὀργὴ παράκλησις τοῦ θυμικοῦ εἰς τὸ τιμωρεῖσθαι.* Aristot. *περὶ ψυχῆς* I, 1: *διαφερόντως δ' ἂν ὁρίσαιντο φυσικός τε καὶ διαλεκτικὸς ἕκαστον αὐτῶν, οἷον ὀργὴ τί ἐστιν· ὁ μὲν*

γὰρ ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως ἤ τι τοιοῦτον, ὁ δὲ ζέσιν τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος καὶ θερμοῦ. Nostrum Stoici probaverunt: *Ira est libido puniendi eius, qui videatur laesisse iniuria.* Cicero Tuscul. IV, cap. 9 § 21. 44., quam definitionem Victorius et Muretus ex Diogene graece exhibent: *ἡ ὀργὴ ἐπιθυμία τιμωρίας τοῦ δοκοῦντος ἠδικηκέναι οὐ προσηκόντως.* Stobaeus ecl. eth. p. 176: *ὀργή ἐστιν ἐπιθυμία τιμωρήσασθαι τὸν δοκοῦντα ἠδικηκέναι παρὰ τὸ προσῆκον.* Ut aptum est *φαινομένην*, ita offendit *φαινομένης*, nam *ὄρεξις* certe est *τιμωρίας*, non *τιμωρίας φαινομένης*, nec in ceteris locis qui definiunt iram, adumbrata ultio apparet.

32 *τῶν εἰς αὐτὸν ἢ τῶν αὐτοῦ, τοῦ ὀλιγωρεῖν μὴ προσήκοντος*] Ita Bekkerus ex A, quae vix sana sunt; sensus esse debet qui in vulgata lectione, quam omnes cum vet. transl. ceteri libri praeter A servant: *τῶν εἰς αὐτὸν ἢ εἰς αὐτοῦ τινὰ μὴ προσηκόντως*, exstat: quod aut ipse aut qui vel quae ipsi curae sunt, negligi videntur; unde coniicias, nisi verba *ἢ τῶν αὐτοῦ* ex iis, quae infra leguntur *καὶ ὅτι αὐτὸν ἢ τῶν αὐτοῦ τι πεποίηκεν*, importune inculcata sunt, auctorem dedisse: *αὐτοῦ ἢ τῶν εἰς αὐτόν*, mireris vero et hic cur non quod alibi simpliciter sit *ἢ αὐτοῦ ἢ τῶν αὐτοῦ.* Ex A ap. Gaisf. haec afferuntur: *τῶν εἰς αὐτὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν αὐτοῦ τοῦ ὀλιγωρεῖν, sed ἢ αὐτὸς delevit recentior manus.* Et sane ibi exstant *ἢ αὐτός*, quae non delenda, sed corrigenda sunt et verbis *ἢ αὐτοῦ ἢ τῶν αὐτοῦ* explicatur quod praecedit *τῶν εἰς αὐτόν.*

34 *ἀνάγκη τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθ' ἕκαστόν τινι, οἷον Κλέωνι ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ*] II, 4: *καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, οἷον Καλλίᾳ ἢ Σωκράτει, τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ τὸν συκοφάντην ἅπας.*

1 *καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονήν*] Haec et quae pag. 1378 b sequuntur supra iam I, 11 eodem modo exposuerat.

5 *δυνατῶν αὐτῷ*] Acute omittit Muretus in versione, probante Vatero p. 79; nam hoc probandum est, iratum quod ultionis spe ductus est, laetitia perfundi. Tamen si Muretum sequeris, restat ter repetitum *ἐφίεται* et verba ipsa ambigua

fiunt. Totum hoc membrum *ὁ δ' ὀργιζόμενος — αὐτῷ* languidum aliena manu illatum videtur.

6 *ὅς τε πολὺ γλυκίων*] Il. Σ, 109, vid. ad p. 1370 b, 11.

13 *τρία δ' ἐστὶν*] Non apodosis est, in qua *δὲ* ponitur, vid. supra ad I, 1 p. 1355, 10, sed haec omnia cohaerent: *ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγωρία ἐστὶν ἐνέργεια δόξης . . τρία δ' ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας . . προσήκειν δ' οἴονται πολυωρεῖσθαι . . φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη.* Ita Polit. I, 12—13: *ἐπεὶ δὲ . . φανερὸν τοίνυν ὅτι.* Deteriores omittunt *δ'* — sic etiam Thurot.

16 *τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων ὀλιγωροῦσιν*] Ut nexus sententiae constet, inserendum *καταφρονοῦντες*. Sententia enim sic procedit: *ὅσων γὰρ καταφρονοῦσι ταῦτα οἴονται μηδενὸς ἄξια*, quibus praemissis recte sequitur quod nunc legimus Bekker[3] *μηδενὸς ἀξίων* in *καταφρονουμένων* mutavit.

17 *φαίνεται καταφρονεῖν*] Delet Vahlen p. 561, inclusit Bekker[3]; me in nostro auctore hoc minus offendit; ceterum *καταφρονῶν* scribens non est quod reprehendas.

19 *ἐπεὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῷ τι*] Mirum in A legi *μή*. Sic et II, 5 p. 1382 b, 32 *μηδὲ* male pro *οὐδέ*, sed etiam v. 24 similiter *μὴ ἵνα* apparet, et quaerendum an non nostro loco *μὴ* sit ferendum. p. 1386 b, 20: *τὸ δὲ μὴ ὅτι.* 1385, 18. 1388, 32: *οὐχ ὅτι.* Conf. ad p. 1383 b, 22.

23 *ἔστι γὰρ ὕβρις τὸ πράττειν καὶ λέγειν*] Sic A; ceteri omnes *τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν.* Etiam verbis et oratione *ὕβρις* fieri potest. Demosth. pro Ctesiph. § 12: *τοῦ δὲ παρόντος ἀγῶνος ἡ προαίρεσις αὐτὴ ἐχθροῦ μὲν ἐπήρειαν ἔχει καὶ ὕβριν καὶ λοιδορίαν καὶ προπηλακισμὸν ὁμοῦ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα.* Aristot. infra: *ὀργίζονται δὲ τοῖς καταγελῶσι καὶ χλευάζουσι καὶ σκώπτουσιν· ὑβρίζουσι γάρ.* Platon. definit. p. 573 (415): *ὕβρις ἀδικία πρὸς ἀτιμίαν φέρουσα.*

25 *μὴ ἵνα τι γίγνηται αὐτῷ ἄλλο ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ*] Non ut utilitatem inde praeter libidinem accipiat, neque ut par pari referat; infra: *ἀνάγκη δὲ τοιαῦτα εἶναι ἃ μήτε ἀντὶ τινὸς μήτ' ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσιν· ἤδη γὰρ δοκεῖ δι' ὕβριν.* Itaque *ἢ ὅτι ἐγένετο* non est: quam quod factum est. In vet. transl. et aliis deterioribus libris

tria haec verba desunt, ὁμοιοτελεύτῳ ni fallor, nam sententiam horum flagitari docent quae statim sequuntur.

32 διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς] Il. I, 355:

ἦ γάρ μ' Ἀτρείδης εὐρυκρείων Ἀγαμέμνων
ἠτίμησεν· ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπούρας.

Sequens versus IX, 648:

ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ, ὁππότ' ἐκείνων
μνήσομαι, ὥς μ' ἀσύφηλον ἐν Ἀργείοισιν ἔρεξεν
Ἀτρείδης, ὡσεί τιν' ἀτίμητον μετανάστην.

Est enim *honoratus Achilles* Horat. epist. ad. Pis. v. 120.

1 ἐν ᾧ ἂν ταὐτῷ ὑπερέχῃ πολύ] Non intelligo illud ταὐτῷ, A exhibet ταῦτα; at id significat: penes quem haec multum abundant, et nexum conturbat; nam ἐν ᾧ rem significat, ut seqq. ἐν χρήμασιν, ἐν τῷ λέγειν docent. Offendit h. l. transitus a multitudinis numero in singularem; itaque vide ne sit legendum: ἐν ᾧ ἄν τις ὑπερέχῃ πολύ. Vetus translatio: *in ipso in quo excedunt multum,* sed vix ita scripsit interpres, et *in ipso* om. cod. Mon. Cod. C ap. Gaisf. αὐτός, quod non ineptum est. Vir doctus in marg. exempli Morellii apud eundem ἕκαστος. pag. 1379

3 διὸ εἴρηται θυμὸς] Il. II, 196:

μή τι χολωσάμενος ῥέξῃ κακὸν υἷας Ἀχαιῶν.
θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέος βασιλῆος,
τιμὴ δ' ἐκ Διός ἐστι, φιλεῖ δέ ἑ μητίετα Ζεύς.

Sequens versus I, 82:

κρείσσων γὰρ βασιλεύς, ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηι·
εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
ἀλλά τε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ,
ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι· σὺ δὲ φράσαι εἴ με σαώσεις.

Multitudinis numerus in priore loco διοτρεφέων βασιλήων erat et in Zenodoti editione; alterius loci auctoritate et Stoici utebantur, Diogen. VII, 1, 114.

13 ἐάν τε μή, ὁμοίως] Similiter quasi κατ' εὐθυμίαν adversaretur.

15 οὕτως ἔχοντα] Id est τὸν λυπούμενον ideoque ἐφιέμενόν τινος. Latinus interpres aperte in libro suo invenit ἔχων, quod in Q exstat, alii ἔχον exhibent, ut non inepte coniicias: οὕτως ἔχων τούτοις πᾶσιν ὀργίζεται.

15 *διὸ κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες*] Novum insertum est in exemplis: *πολεμῶν δὲ τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον*, ut ante *ἐρῶντες* excidisse *πολεμοῦντες* non immerito suspiceris. Inseruit Bekker[3].

16 *ἐπιθυμοῦντές τι καὶ μὴ κατορθοῦντες*] Ita A, ceteri *τι* omittunt, recte, quamvis et *τε καὶ* aptum esset.

18 *μάλιστα μὲν*] *μὲν* om. A; additum videtur, quod alterum membrum sequatur: *ἔτι δ' ἐὰν τἀναντία τύχῃ προσδεχόμενος*, sed hoc refertur ad v. 10: *ὅταν λυπῶνται*.

27 *καὶ ποῦ καὶ πότε*] Placet hic ordo, *καὶ πότε καὶ ποῦ* alii; videtur enim *ἀνάπαλιν* posuisse auctor, primum *ποῖαι*, postremum enim est *ἡλικίαι*, tum *ποῦ* quod *διαθέσεις* innuit, denique *πότε*, quo *καὶ ὧραι καὶ χρόνοι* indicantur.

pag. 1379 b 2 *ἐν τούτοις*] Non habent quocum haec verba coniungantur; primi viderunt Basilienses editores hanc difficultatem, verba *ἐν τούτοις ἐν οἷς σκώπτονται* post *ἢ μὴ δοκεῖν* annectentes; at ibi illa non desiderantur, hic flagitantur; Wolfius apud Vaterum p. 211. corrigit melius *ἑαυτοῖς* vel *αὑτοῖς*. Mihi ex mala interpretatione addita videntur: pronomen ex superioribus intelligitur. Conf. Brandis Philol. IV, 46.

3 *καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον ἢ τοῖς μὴ φίλοις*] Polit. VII, 7: *ὁ θυμός ἐστιν ὁ ποιῶν τὸ φιλητικόν· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τῆς ψυχῆς δύναμις ᾗ φιλοῦμεν. σημεῖον δέ· πρὸς γὰρ τοὺς συνήθεις καὶ φίλους ὁ θυμὸς αἴρεται μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς ἀγνῶτας, ὀλιγωρεῖσθαι νομίσας.' . . . οὐ καλῶς δ' ἔχει λέγειν χαλεποὺς εἶναι πρὸς τοὺς ἀγνῶτας· πρὸς οὐδένα γὰρ εἶναι χρὴ τοιοῦτον, οὐδ' εἰσὶν οἱ μεγαλόψυχοι τὴν φύσιν ἄγριοι, πλὴν πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας. τοῦτο δὲ μᾶλλον ἔτι πρὸς τοὺς συνήθεις πάσχουσιν, ὅπερ εἴρηται πρότερον, ἂν ἀδικεῖσθαι νομίσωσιν. καὶ τοῦτο συμβαίνει κατὰ λόγον· παρ' οἷς γὰρ ὀφείλεσθαι δεῖν τὴν εὐεργεσίαν ὑπολαμβάνουσι, πρὸς τῷ βλάβει καὶ ταύτης ἀποστερεῖσθαι νομίζουσιν, ὅθεν εἴρηται*

χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν

καὶ

οἵ τοι πέρα στέρξαντες, οἱ δὲ καὶ πέρα
μισοῦσιν.

9 *οἱ μὲν ὡς ἡττόνων οἱ δ' ὡς παρ' ἡττόνων*] Acu-

men captat auctor; alteri qui ipsi inferiores illis adversantur, eos quasi sint inferiores, alteri vero, *οἱ μὴ ἀντιποιοῦντες εὖ μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδόντες*, quasi ab inferioribus acceperint, despicere videntur.

11 *τῆς ὀλιγωρίας πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας*] Scil. *ὀλιγωρεῖν*, ex definitionis verbis *τοῦ ὀλιγωρεῖν μὴ προςήκοντος* facile quis *τῆς ὀλιγωρίας πρὸς αὐτοὺς μὴ προσηκούσης* coniiciat, sed res eadem est.

15 *ὁ Ἀντιφῶντος Πλήξιππος*] In Meleagro, Athenaeus XV p. 673 F. Meineke histor. comicor. p. 315. Schol. 31, 14: *ὥσπερ ὁ Πλήξιππος ἐλυπήθη κατὰ τοῦ Μελεάγρου, ὅτι ἀνεψιὸς ὢν αὐτοῦ ὁ Μελέαγρος οὐκ ᾐσθάνθη, ὅτι θέλει τοῦ Καλυδωνίου χοίρου τὸ δέρμα καὶ τὴν κεφαλὴν ὃν ἐφόνευσεν ὁ Μελέαγρος. δέδωκε δὲ ταύτην ὁ Μ. τῇ ἐρωμένῃ αὐτοῦ τῇ Ἀταλάντῃ. ἔδει γοῦν διὰ τοῦτο τὸν Πλήξιππον ὀργισθῆναι.*

20 *διὸ καὶ τοῖς κακὰ ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται*] Aeschyl. Pers. v. 259. Soph. Antig. 277. Eurip. Or. 844.

21 *καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν ἢ θεωμένοις τὰ αὐτῶν φαῦλα*] Quae sequuntur, docent eos intelligi, qui libenter eorum mala audiunt aut aspiciunt, nec ipsi commoventur. II, 4, ubi quos homines amicos deligant, exponit: *καὶ τοὺς μὴ κακολόγους μηδὲ εἰδότας μήτε τὰ τῶν πλησίον κακὰ μήτε τὰ αὐτῶν, ἀλλὰ τἀγαθά· ὁ γὰρ ἀγαθὸς τοῦτο δρᾷ*, qui non curiose aliorum mala exquirunt et alta tenent memoria.

25 *πρὸς οὓς θαυμάζουσιν*] Abundat *πρός*, deteriores etiam postea *ἢ πρὸς οὓς αἰσχύνονται.*

29 *καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσιν*] Idem fere quod supra legitur: *καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν εὖ μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδοῦσιν.* Quibuscum hoc erat coniungendum; vix enim dignum est quod novum conficiat locum, sed idem accidit II, 4 p. 1381, 8. 16, item 31 et b, 2.

34 *ποιητικὸν δ' ὀργῆς καὶ ἡ λήθη*] Hoc non secundi generis est *οἷς ὀργίζονται*, sed tertii *διὰ ποῖα ὀργίζονται*, cuius plura iam praecessisse particula *καὶ* indicat; facile itaque, ut h. l. maiorem esse lacunam statuas, adducaris; ipse enim Aristoteles in exordio quod de affectibus dedit, II, 1 monuit:

δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία· λέγω δ' οἷον περὶ ὀργῆς πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσὶ καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι καὶ ἐπὶ ποίοις· εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μή, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν. Nibil tamen excidit; in his enim quae secundi sunt ordinis, causa qua moti irascuntur, addita est, ut haec omnia aeque in tertium ordinem sint referenda. Dedita opera postremum ita finxit, ut tertii quoque mentionem faceret; poterat enim et hic dicere: et iis qui obliviscuntur, irascuntur. Aristoteles ipse artissimum nexum verbis indicat: *οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται καὶ ὡς ἔχοντες καὶ διὰ ποῖα ἅμα εἴρηται.* Accedit, statim ab initio ubi *ὀλιγωρίας* species enumerantur et propter quas res homines magni aestimari velint, illud *ἐπὶ ποίοις* prae ceteris esse notatum. Similiter de amicitia cap. 4, postquam quos ament, docuit, addit: *ποιητικὰ δὲ φιλίας χάρις καὶ τὸ μὴ δεηθέντος ποιῆσαι καὶ τὸ ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι.* II, 10 postquam qui invident, exposuit, non multis res propter quas invident, et homines quibus invident, enarrat; haec enim illis iam illustrata esse: *ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσιν, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἴρηται· ἐφ' ὅσοις γὰρ φιλοδοξοῦσι καὶ φιλοτιμοῦνται ἔργοις ἢ κτήμασι καὶ ὀρέγονται δόξης καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα φθόνος ἐστὶ ... φανερὸν δὲ καὶ οἷς φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται.*

pag. 1380 1 *καὶ διὰ ποῖα, ἅμα εἴρηται*] Apertior oratio esset: *καὶ ὡς ἔχοντες (ταῦτ' ἔστι, τούτοις δὲ) καὶ διὰ ποῖα ἅμ' εἴρηται,* vel *ἔχοντες (εἴρηται, φανερὸν δὲ) καὶ διὰ ποῖα· ἅμα (γὰρ) εἴρηται,* ut II, 10, quem locum modo attulimus.

2 *δῆλον δ' ὅτι δέοι ἂν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους*] Cap. 3: *δῆλον οὖν ὅτι τοῖς καταπραΰνειν βουλομένοις ἐκ τούτων τῶν τόπων λεκτέον, αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι τοιούτους, οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβεροὺς ἢ αἰσχύνης ἀξίους.* Sed h. l. oppositio legitur, qua necesse est scribatur *αὐτοὺς μέν.* Aristoteles in his et similibus nude intelligit *ἡμᾶς*, ut v. c. II, 5: *ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν, ὅταν ᾖ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτούς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν οἷοι παθεῖν.* II, 7: *δῆλον ὅτι ἐκ τούτων παρασκευαστέον, τοὺς μὲν δεικνύντας ἢ ὄντας ἢ γεγενη-*

μένους ἐν τοιαύτῃ δεήσει καὶ λύπῃ. Quare ante *κατασκευάζειν* iure A *αὐτὸν* omittit; ceterum in illis locis *παρασκευάζειν* legi adverte.

Cap. III.

5 *ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι . . τῷ . . ὀργὴ πραότητι*] Sequitur delinitio, quae irae contraria est; melius ergo sic: *ἐπεὶ δὲ τῷ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τὸ πραΰνεσθαι καὶ ὀργῇ πραότης, ληπτέον πῶς ἔχοντες πρᾶοί εἰσι.* Nam haec *πραότης* primaria est notio; et sane ex A Bekkerus notavit: *τῷ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τό*, quod reposuimus; II, 11: *καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων· ἐναντίον γὰρ ζήλῳ καταφρόνησίς ἐστι καὶ τὸ ζηλοῦν τῷ καταφρονεῖν*, vides et hic verbum et substantivum, sed haud probanda varietate, coniunctum; correxit iam Victorius *καὶ τῷ ζηλοῦν τὸ καταφρονεῖν.*

6 *πῶς ἔχοντες*] Alii, sed non A, *πῶς τ' ἔχοντες*, ut II, 1: *λέγω δ' οἷον περὶ ὀργῆς πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσὶ καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι καὶ ἐπὶ ποίοις.* II, 2: *φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοὶ καὶ τίσι καὶ διὰ ποῖα.* II, 9: *πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν τίσι τε νεμεσῶσι καὶ ἐπὶ τίσι καὶ πῶς ἔχοντες αὐτοί, εἶτα μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἄλλων*, ubi *τε* ex A accessit.

7 *ἔστω δὴ πράυνσις κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς*] Topic. IV, 5: *διαμαρτάνουσι δὲ καὶ οἱ τὴν ἕξιν εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν δύναμιν τάττοντες οἷον τὴν πραότητα ἐγκράτειαν ὀργῆς καὶ τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην φόβων καὶ κερδῶν ἐγκράτειαν· ἀνδρεῖος μὲν γὰρ καὶ πρᾶος ὁ ἀπαθὴς λέγεται, ἐγκρατὴς δὲ ὁ πάσχων καὶ μὴ ἀγόμενος.* Ethic. Nicom. IV, 11. Plat. defin. p. 567 (412): *πραότης κατάστασις κινήσεως τῆς ὑπ' ὀργῆς. κρᾶσις ψυχῆς σύμμετρος.*

25 *καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας*] Odyss. XIV, 29:

ἐξαπίνης δ' Ὀδυσῆα ἴδον κύνες ὑλακόμωροι·
οἱ μὲν κεκλήγοντες ἐπέδραμον· αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς
ἕζετο κερδοσύνῃ, σκῆπτρον δέ οἱ ἔκπεσε χειρός.

ubi schol.: *φυσικὸν βοήθημα πρὸς ἀποτροπὴν κυνῶν τὸ καθεσθῆναι καὶ προέσθαι τὴν ῥάβδον.* Antigonus histor. mirab. 24 p. 68 West. Idem de leonibus Plin. VIII, 19, 48.

26 *πρὸς τοὺς σπουδάζοντας*] *τοὺς* vel del. vel *αὐτοὺς* scrib. censet Bonitz I, 92.

31 *ὅλως δ' ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραϋντικά*] Quae his praecedunt, iam supra de ira congessit, quo fit, ut omnia ibi laudata in mentem revocet. Melius hic locus supra legeretur, ubi *ὀλιγωρίας* mentio fit, ne idem repeteretur. Adverte etiam vocem *τὰ πραϋντικὰ* rem non personam significantem, ut illam saepe huic adhaerere intelligas. A secuti *πραΰνοντα* recepimus, Vahlen p. 52 hoc improbat.

32 *ἕως γὰρ ἂν οὕτως ἔχωσιν*] *γὰρ* om. A, arcte enim haec cohaerent cum his quae praecedunt.

pag. 1380b 5 *ἔτι κεχρονικότες*] Antiphon V, 71: *μὴ οὖν ὕστερον τοῦτο γνῶτε, ἀναίτιόν με ὄντα ἀπολέσαντες, ἀλλὰ πρότερόν γ' εὖ βουλεύσασθε καὶ μὴ μετ' ὀργῆς καὶ διαβολῆς, ὡς τούτων οὐκ ἂν γένοιντο ἕτεροι πονηρότεροι σύμβουλοι. οὐ γάρ ἔστιν ὅ τι ὀργιζόμενος ἄνθρωπος ἂν γνοίη· αὐτὸ γὰρ ᾧ βουλεύεται, τὴν γνώμην διαφθείρει τοῦ ἀνθρώπου. μέγα τι ἡμέρα παρ' ἡμέραν γιγνομένη γνώμην, ὦ ἄνδρες, ἐξ ὀργῆς μεταστῆσαι καὶ τὴν ἀλήθειαν εὑρεῖν τῶν γεγενημένων.* Demosth. Prooemia 6 p. 1422. Cleon ap. Thuc. III, 38: *ἐγὼ μὲν οὖν ὁ αὐτός εἰμι τῇ γνώμῃ καὶ θαυμάζω μὲν τῶν προθέντων αὖθις περὶ Μυτιληναίων λέγειν καὶ χρόνου διατριβὴν ἐμποιησάντων, ὅ ἐστι πρὸς τῶν ἠδικηκότων μᾶλλον· ὁ γὰρ παθὼν τῷ δράσαντι ἀμβλυτέρᾳ τῇ ὀργῇ ἐπεξέρχεται, ἀμύνασθαι δὲ τῷ παθεῖν ὅτι ἐγγυτάτω κείμενον ἀντίπαλον ὂν μάλιστα τὴν τιμωρίαν ἀναλαμβάνει.*

8 *διὸ εὖ Φιλοκράτης*] Notus ille orator, foederis cum Philippo CVIII, 2 Olymp. icti auctor, de quo multa in Aeschinis et Demosthenis orationibus leguntur; fort. in hac ipsa causa reus dictum illud protulit. Lysias *ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων* § 6: *ἀκούω γὰρ ἔγωγε καὶ ὑμῶν δὲ τοὺς πολλοὺς οἶμαι εἰδέναι, ὅτι πάντων δεινότατόν ἐστι διαβολή. μάλιστα δὲ τοῦτο ἔχοι ἄν τις ἰδεῖν, ὅταν πολλοὶ ἐπὶ τῇ αὐτῇ αἰτίᾳ εἰς ἀγῶνα καταστῶσιν. ὡς γὰρ*

ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ τελευταῖοι κρινόμενοι σώζονται· πεπαυμένοι γὰρ τῆς ὀργῆς αὐτῶν ἀκροᾶσθε, καὶ τοὺς ἐλέγχους ἤδη θέλοντες ἀποδέχεσθαι. Demosth. epist. de reditu p. 1470: *ἐξ ὧν πάντων δῆλόν ἐστιν ὅτι καιρῷ τινὶ ληφθεὶς καὶ οὐκ ἀδικήματι τῇ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐν ταῖς αἰτίαις ὀργῇ περιπέπτωκα ἀδίκως τῷ πρῶτος εἰσιέναι.* Isocrates *περὶ ἀντιδ.* § 19.

12 *οἷον συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλου*] Conf. de rei huius usu Schol. Aristoph. Ran. 358. Ergophilus praetor Atheniensium, auctore Harpocrat. item Callisthenes ex Aeschin. *παραπρ.* § 30 notus; conf. Westermannus de Callisthene I p. 23.

14 *καὶ ἐὰν ἐλεῶσι καὶ*] Bekkerus ex A, quod Victorium fugit; vulgatam enim lectionem *ἕλωσι*, quam ceteri omnes tenent, ex illo libro non mutavit; *ἕλωσι* si de iudiciis intelligendum est reique maiorem dant poenam, quam ipsi afferre voluissent, dici non potest *ὥσπερ εἰληφέναι γὰρ οἴονται τιμωρίαν*; haec enim ipsa vera est poena, quam de reo iudicium sumsit. Placet itaque *ἐλεῶσι*, modo ne credas illa verba sola locum efficere; nam si misericordia moventur, omnino non irascuntur, nisi forte et alia cumulare velis ut *καὶ ἐὰν φιλῶσι* et similia; addendum enim, qua re ad misericordiam ducuntur; id vero fit, si quae sequuntur, his arctius connectamus et *καὶ* deleamus. Adde, si *καὶ ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν* novum esse locum censes, iam mutato subiecto non significari eos, de quibus auctor agit: *πῶς ἔχοντες πρᾶοί εἰσιν.* Possis et sic *καὶ ἐὰν ἐλεῶσι καὶ μεῖζον* coniungere, nisi quod tum cum aliis libris *ἢ ὀργιζόμενοι* scribendum erit. II, 4: *ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος λυπεῖται, ὁ δὲ μισῶν οὔ. καὶ ὁ μὲν πολλῶν ἂν γενομένων ἐλεήσειεν, ὁ δ' οὐδενός.* Vetus translatio: *et si absorbeantur et,* quod quale sit, si infra II, 20 p. 1394, 1 *ἀναλώσουσι* verbo *absorbebunt* reddi memineris, perspicies; non in codice invenisse, sed ex coniectura vertisse videtur *καὶ ἐὰν ἀναλώσωσι*: *et si absorbeant.*

17 *οὐ γίγνεται ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον*] A, *γὰρ* post *γίγνεται* ceteri inserunt; Vahlen p. 56 totum membrum delendum esse censet.

19 *διὸ δεῖ τῷ λόγῳ προκολάζειν*] Decet verbis castigare, antequam puniamus. Conf. Mur. Var. lect. VIII, 2.

21 *ἡ γὰρ ὀργὴ τῶν καθ' ἕκαστόν ἐστι*] A *πρὸς τὸν καθ' ἕκαστον*, recte, nam hominibus irascuntur; quamvis et neutrum ferri possit, II, 4 p. 1382, 5: *καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα οἷον Καλλίαν ἢ Σωκράτην, τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη.*

22 *διὸ ὀρθῶς πεποίηται*] Odyss. IX, 504:

Κύκλωψ, αἴ κέν τίς σε καταθνητῶν ἀνθρώπων
ὀφθαλμοῦ εἴρηται ἀεικελίην ἀλαωτύν,
φάσθαι, Ὀδυσσῆα πτολιπόρθιον ἐξαλαῶσαι,
υἱὸν Λαέρτεω, Ἰθάκῃ ἔνι οἰκί' ἔχοντα.

Quo fit, ut magis Cyclops ira accendatur; nos ab ulciscendi studio facilius desistimus, si quos ulcisci volumus, neque a nobis sibi malum afferri neque cur afferatur, sensuros esse putamus.

27 *διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἕκτορος ὁ ποιητής*] Il. XXIV, 54, ubi Apollo loquitur. *αἰκίζει* A ap. Vict. *αἰκίζεις* ap. Gaisf. sed *εις* primae manus non videtur, ambiguum esse dicit Bekk.

30 *δῆλον οὖν*] Rerum quibus moti conciliantur, quod initio capitis v. 7 professus est *καὶ διὰ τίνων πραΰνονται*, ne mentionem quidem fecit; nihil tamen excidit, conf. ad a, 31. 1382 b, 34.

31 *αὐτούς*] Ita Bekkerus, sed scribendum *αὑτούς*; intelligit enim *τοὺς ὀργιζομένους*.

Cap. IV.

34 *τίνας δὲ φιλοῦσι καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ τί*] Mirum in hoc uno loco, quod nulli ceterorum affectuum in principio expositionis deest, tertium *καὶ πῶς ἔχοντες* desiderari; certe nullam rationem, qua motus Aristoteles ipse illud omiserit, invenimus. — Polit. V, 10 p. 1312 b, 25 seq, Isocr. Antid. 31.

35 *λέγωμεν*] *λέγομεν* A. Indicativum in Aristotele interdum Bekkerus ex optimo libro in textum recepit, ut Analyt. prior. I, 13 p. 32, 17. ibidem b 4. 24. Vid. ad p. 1360 b, 2.

35 *ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν*] Eandem definitionem supra I, 5 dedit: *πολυφιλία δὲ καὶ χρηστοφιλία οὐκ ἄδηλα τοῦ φί-*

λου ὡρισμένου, ὅτι ἐστὶν ὁ τοιοῦτος φίλος ὅστις ἃ οἴεται ἀγαθὰ εἶναι ἐκείνῳ, πρακτικός ἐστιν αὐτῶν δι' ἐκεῖνον. Diog. Laert. V, 1, 31 de Aristotele: τὴν φιλίαν ὡρίζετο ἰσότητα εὐνοίας ἀντιστρόφου. Conf. VII, 1, 124. Ethic. Nicom. liber VIII et IX amicitiam tractant, vid. Zellius p. 330. 338, ibi VIII, 2: τῷ δὲ φίλῳ φασὶ δεῖν βούλεσθαι τἀγαθὰ ἐκείνου ἕνεκα, τοὺς δὲ βουλομένους οὕτω τἀγαθὰ εὔνους λέγουσιν, ἐὰν μὴ ταὐτὸ καὶ παρ' ἐκείνου γίγνηται· εὔνοιαν γὰρ (μὴ λανθάνουσαν) ἐν ἀντιπεπονθόσι φιλίαν εἶναι. Arist. Topic. IV, 5, ibique Alex. p. 137. Platon. defin. p. 568 (413): φιλία ὁμόνοια ὑπὲρ καλῶν καὶ δικαίων. προαίρεσις βίου τοῦ αὐτοῦ. ὁμοδοξία περὶ προαιρέσεως καὶ πράξεως. ὁμόνοια περὶ βίου κοινωνίαν μετ' εὐνοίας. κοινωνία τοῦ εὖ ποιῆσαι καὶ παθεῖν.

1 φίλος δ' ἐστὶν ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος] Sensu pag. 1381 activo et passivo, de quo vid. Platonis dialogus Lysis.

2 οἴονται δὲ] Imo γάρ, conf. var. b 27.

8 καὶ οἷς δὴ ταὐτὰ ἀγαθὰ καὶ κακά] Demosth. pro cor. § 35 de Aeschine: οὐ γὰρ τὰ ῥήματα τὰς οἰκειότητας ἔφη βεβαιοῦν, μάλα σεμνῶς ὀνομάζων, ἀλλὰ τὸ ταυτὰ συμφέρειν. συμφέρειν δὲ Φιλίππῳ καὶ Φωκεῦσι καὶ ὑμῖν ὁμοίως ἅπασι τῆς ἀναλγησίας καὶ τῆς βαρύτητος ἀπαλλαγῆναι τῆς τῶν Θηβαίων. Ethic. Nic. VIII, 5 p. 1157, 25. Iphig. Taur. v. 587. Dio Cassius in Nov. Coll. Maii tom. II p. 170. 537.

9 καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί] Debebat accusativum ponere, quum haec omnia ex verbis: τούτων δὲ ὑποκειμένων ἀνάγκη φίλον εἶναι dependeant; nunc φίλοι εἰσίν intelligit, ideo statim in seqq. verbum φιλοῦσιν addidit; dativus est infra καὶ τοῖς .. φιλοῦσιν, quod praecedunt τούτους ἢ φιλοῦσιν ἢ βούλονται φίλοι εἶναι. Sic et I, 9 incipiunt Topica: ἀνάγκη τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά, et tum transitus in nominativum fit: καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ καλλίους καὶ τὰ ἔργα, et sic porro, item II, 5. Conf. Wannowskius de casibus abs. p. 180, qui ex Aristotele locos qui nil probant affert. Praestat relativum, non articulum intelligi et bis scribi καὶ οἵ

10 ὥστε ἅπερ αὐτῷ καὶ ἄλλῳ βουλόμενος] Nota articulum ὁ ex vulgari usu addendum hic omissum esse. Isocrat.

Panath. § 54: *οἱ μὲν γὰρ ἡμέτεροι πατέρες ἔπειθον τοὺς συμμάχους ποιεῖσθαι πολιτείαν ταύτην, ἥνπερ αὐτοὶ διετέλουν ἀγαπῶντες, ὃ σημεῖόν ἐστιν εὐνοίας καὶ φιλίας, ὅταν τινὲς παραινῶσι τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι τούτοις, ἅπερ ἂν σφίσιν αὐτοῖς συμφέρειν ὑπολάβωσιν.*

14 *ἢ οὓς*] Cf. Brandis Philol. IV, 46.

21 *διὸ τοὺς ἐλευθερίους καὶ ἀνδρείους τιμῶσι*] Ethic. Nicom. IV, 1: *φιλοῦνται δὲ σχεδὸν μάλιστα οἱ ἐλευθέριοι τῶν ἀπ' ἀρετῆς· ὠφέλιμοι γάρ, τοῦτο δ' ἐν τῇ δόσει.* Dicit autem *τιμῶσι*, quod hos quidem et diligunt.

22 *καὶ τοὺς δικαίους· τοιούτους δ' ὑπολαμβάνουσι τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας*] Arist. Oecon. cap. 2: *κτήσεως δὲ πρώτη ἐπιμέλεια ἡ κατὰ φύσιν· κατὰ φύσιν δὲ γεωργία προτέρα, καὶ δεύτεραι ὅσαι ἀπὸ τῆς γῆς οἷον μεταλλευτικὴ καὶ εἴ τις ἄλλη τοιαύτη. ἡ δὲ γεωργικὴ μάλιστα ὅτι δικαία· οὐ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων οὔθ' ἑκόντων ὥσπερ καπηλεία καὶ αἱ μισθαρνίαι, οὔτ' ἀκόντων ὥσπερ αἱ πολεμικαί, ἔτι δὲ καὶ τῶν κατὰ φύσιν. φύσει γὰρ ἀπὸ τῆς μητρὸς ἡ τροφὴ πᾶσίν ἐστιν, ὥστε καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ τῆς γῆς. πρὸς δὲ τούτοις καὶ πρὸς ἀνδρίαν συμβάλλεται μεγάλα.* Cato de re rust. praefat.

24 *καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοὶ μάλιστα*] Aliorum etiam opificum qui ipsimet opus faciunt, neque servorum opera utuntur; aliter Muretus qui vertit: et ex his ii praecipue qui agros colunt, maximeque qui suos. *τῶν ἄλλων* omittens agricolas intelligit; contemtae enim erant *βάναυσοι τέχναι* et qui his incumbebant.

29 *ἢ ἐν τοῖς θαυμάζουσιν αὐτοὺς*] Si verum est quod in A exstat *ἢ ἐν οἷς θαυμάζουσιν αὐτοί*, idem quod praecedit, dicitur et alterumutrum membrum inane est; huiusmodi paraphrases in Aristotelis libris plures restant, varie emendatae; vulgata lectio proba videtur, cum oppositionem aptam reddat. At si *ἐν πᾶσιν βελτίστοις θαυμαζομένοις* res, non homines indicat, ferri non potest *εὐδόκιμοι . . ἐν τοῖς θαυμάζουσιν αὐτούς*. Aptus vero erit sensus, si scribimus: *ἢ ἐν οἷς θαυμάζονται αὐτοί.* Sed is locus infra recurrit.

30 *ἔτι τοὺς ἡδεῖς συνδιαγαγεῖν καὶ συνδιημερεῦσαι*] Ethic. Nicom. VIII, 6: *οὐδεὶς δὲ δύναται συνημερεύειν τῷ*

λυπηρῷ οὐδὲ τῷ μὴ ἡδεῖ . . οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐστὶ φίλον ὡς τὸ συζῆν. ὠφελείας μὲν γὰρ οἱ ἐνδεεῖς ὀρέγονται, συνημερεύειν καὶ οἱ μακάριοι.

34 *καὶ οἱ ἐπιδέξιοι καὶ τωθάσαι καὶ ὑπομεῖναι*] Non novus est locus, in quo nominativus medius inter accusativos positus offenderet, sed additamentum praecedentium: *τοιοῦτοι δ' οἱ εὔκολοι.* Transitum in nominativum defendere studet Wannowskius de casibus abs. p. 189., vid. ad v. 9. Pro *τωθάσαι* exstat in A *τῷ παῖσαι*, in B *τωθαῖσαι*, ubi rec. manus *γρ. τὸ παῖσαι.* Verum quidem videtur *τωθάσαι*, sive ex coniectura inventum, sive ex meliore libro restitutum, sed mirum articulum *τῷ* sequenti verbo additum legi. Schol. 32, 35: *καὶ οἱ ἐπιδέξιοι καὶ εἰς τὸ παῖσαι καὶ εἰς τὸ δύνασθαι ὑπομεῖναι, εἴ τις ἀντιπαίσῃ ἢ ὑβρίσῃ, ἤτοι ὁ ὑβρίζων καὶ ὑβριζόμενος ἀνεχόμενοι· καὶ γὰρ ἀμφότεροι οἱ τωθάζοντες καὶ τωθαζόμενοι ἀνεχόμενοι σπεύδουσιν ἐπὶ ταὐτὰ τῷ πλησίον.* Aperte is in libro suo *τῷ παῖσαι καὶ τῷ* invenit, in quo explicando cum verbo *τωθάζειν* utatur, inde hoc in textum relatum esse puto; restitui igitur veterem lectionem.

7 *καὶ τοὺς μὴ κακολόγους μηδὲ εἰδότας μήτε τὰ τῶν* pag. 1381 b
πλησίον κακὰ μήτε τὰ αὑτῶν] Qualem philosophum describit Plato Theaet. p. 242 (173). — *αὑτῶν* correxit Bonitz I, 92.

9 *ταῦτα*] A, *τοῦτο* ceteri.

16 *γίγνεται γὰρ οὕτω καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ*] Illud *καὶ* quod Victorius ex A pro vulgato *τὸ* notavit, ipsius est poetae, Hesiodi op. et d. v. 15:

καὶ κεραμεῖ κεραμεὺς κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων,
καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Infra II, 10: *ὅθεν εἴρηται καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ.* Polit. V, 10 p. 1312 b, 5: *καθ' Ἡσίοδον, ὡς κεραμεῖ κεραμεύς.*

20 *μὴ καταφρονοῦντες*] II, 6: *ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται οὐθ' ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν (οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται) οὔτε ταὐτὰ τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνῶτας, ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα, τοὺς δὲ ἄπωθεν τὰ πρὸς τὸν νόμον.*

25 *καὶ τοῖς ὁμοίως καὶ τοὺς ἀπόντας καὶ τοὺς παρ-*

όντας φιλοῦσιν] An dativum praetulit, ne accusativorum multitudo offenderet? Concinnitas requirit *καὶ τοὺς . . φιλοῦντας*, sed verbum *φιλοῦσιν* relativam suadet sententiam, qualem Bas. Isingr. dedit *καὶ οἳ ὁμοίως* . . cf. Bonitz I, 91.

28 *ἐγκαταλιπόντας*] A, et sane supra p. 1368 b, 19 *ἐγκαταλιμπάνουσι* exstat, infra vero p. 1417, 5 *ἐγκαταλείπειν* legimus. *ἐγκαταλείποντας* ceteri codices.

30 *πρὸς αὐτούς*] Bonitz I, 91, *πρὸς ἑαυτοὺς* libri, idem cum Mureto *οἱ καὶ* pro vulgato *καὶ οἱ*.

34 *οὓς θαρροῦμεν*] A, *οἷς* ceteri, conf. Bonitz l. l.

34 *εἴδη δὲ φιλίας ἑταιρεία οἰκειότης συγγένεια καὶ ὅσα τοιαῦτα*] Diog. Laert. V, 1, 31: *τήν τε φιλίαν ὡρίζετο ἰσότητα εὐνοίας ἀντιστρόφου, ταύτης δὲ τὴν μὲν εἶναι συγγενικήν, τὴν δὲ ἐρωτικήν, τὴν δὲ ξενικήν.* Conf. Stob. II, 7 p. 130 H. Nicom. Ethic. VIII, 5 ibiq. interpr.

pag. 1382 2 *δεῖ θεωρεῖν*] A *ἐστὶ θεωρεῖν*, quod ipsum probum est.

3 *ὀργὴ μὲν οὖν ἐστὶν*] Exspectamus cum primum excutiatur, etiam *ἐπηρεασμὸν* et *διαβολὴν* sequi, de quibus nihil dicitur.

6 *οἷον Καλλίᾳ ἢ Σωκράτει*] Necessario cum aliis accusativus reddendus est.

7 *τὸ δ' ἀνίατον*] Aliter, ut videtur, Pericles ap. Thucyd. II, 64: *τὸ δὲ μισεῖσθαι καὶ λυπηροὺς εἶναι ἐν τῷ παρόντι πᾶσι μὲν ὑπῆρξε δὴ ὅσοι ἑτέρων ἠξίωσαν ἄρχειν· ὅστις δ' ἐπὶ μεγίστοις τὸ ἐπίφθονον λαμβάνει, ὀρθῶς βουλεύεται. μῖσος μὲν γὰρ οὐκ ἐπὶ πολὺ ἀντέχει, ἡ δὲ παραυτίκα τε λαμπρότης καὶ ἐς τὸ ἔπειτα δόξα αείμνηστος καταλείπεται.* Sed ne oratorem amplificare rem dicam, et oppositio rem extenuat et schol. non male dicit: *διαλύεται γὰρ ἢ θανάτῳ ἢ ἄλλῳ τινί.*

8 *αἴσθεσθαι*] Sic veteres editiones in Poetic. cap. 16: *τῷ αἴσθεσθαί τι ἰδόντα*, vid. Buttmann. II p. 68. Schneider ad Plat. Pol. III p. 248. var. lect. in Plat. Theaet. p. 265, 13. *αἴσθεσθαι* pro *αἰσθάνεσθαι* edidit Bekkerus ex codd. Analyt. post. II, 2 p. 90, 28.

12 *καὶ τὸ μὲν μετὰ λύπης, τὸ δ' οὐ μετὰ λύπης*] Polit. V, 10 p. 1312 b, 25: *μόριον δέ τι τοῦ μίσους καὶ τὴν ὀργὴν δεῖ τιθέναι· τρόπον γάρ τινα τῶν αὐτῶν αἰτία γί-*

νεται πράξεων. πολλάκις δὲ καὶ πρακτικώτερον τοῦ μίσους· συντονώτερον γὰρ ἐπιτίθενται διὰ τὸ μὴ χρῆσθαι λογισμῷ τὸ πάθος. μάλιστα δὲ συμβαίνει τοῖς θυμοῖς ἀκολουθεῖν διὰ τὴν ὕβριν, δι' ἣν αἰτίαν ἥ τε Πεισιστρατιδῶν κατελύθη τυραννὶς καὶ πολλαὶ τῶν ἄλλων. ἀλλὰ μᾶλλον τὸ μῖσος· ἡ μὲν γὰρ ὀργὴ μετὰ λύπης πάρεστιν, ὥστε οὐ ῥᾴδιον λογίζεσθαι, ἡ δ' ἔχθρα ἄνευ λύπης.

14 *καὶ ὁ μὲν πολλῶν ἂν γενομένων ἐλεήσειεν, ὁ δ' οὐδενός*] Exemplum supra legimus cap. 3: *καὶ ἐὰν ἐλεῶσιν, ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν ἢ οἱ ὀργιζόμενοι ἂν ἔδρασαν.* Sed illud *οὐδενὸς* oppositum videtur vocabulo *πολλῶν*, quod non est; nulla enim re is qui odit ad misericordiam ducitur; sententia flagitat *ὁ δ' οὔ* vel *οὐδαμῶς*.

Cap. V.

21 *ἔστω δὴ φόβος*] Plat. definit. p. 573 (415): *φόβος ἔκπληξις ψυχῆς ἐπὶ κακοῦ προσδοκίᾳ.* Arist. Nic. Eth. III, 9: *φοβούμεθα δὲ δηλονότι τὰ φοβερά, ταῦτα δ' ἐστὶν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν κακά· διὸ καὶ τὸν φόβον ὁρίζονται προσδοκίαν κακοῦ.* Stoici ap. Stob. ecl. eth. p. 172: *φόβον δ' εἶναι ἔκκλισιν ἀπειθῆ λόγῳ, αἴτιον δ' αὐτοῦ τὸ δοξάζειν κακὸν ἐπιφέρεσθαι τῆς δόξης τὸ κινητικὸν καὶ πρόσφατον ἐχούσης τοῦ ὄντως αὐτὸ φευκτὸν εἶναι.*

22 *οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται, οἷον εἰ ἔσται ἄδικος ἢ βραδύς*] Haec enim mala non sentiunt homines, ut paulo ante dixit: *ἔστι δὲ τὰ μὲν λυπηρὰ αἰσθητὰ πάντα, τὰ δὲ μάλιστα κακὰ ἥκιστα αἰσθητὰ ἀδικία καὶ ἀφροσύνη· οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἡ παρουσία τῆς κακίας.*

24 *ἀλλ' ὅσα λύπας μεγάλας ἢ φθορὰς δύναται*] I, 9: *οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν ὑποθήκην δύναται, ὡδὶ δ' ἔπαινον.*

32 *τοῦτο γάρ ἐστι κίνδυνος, φοβεροῦ πλησιασμός*] Ethic. Eudem. III, 1 p. 1229 b, 10: *καὶ γὰρ κίνδυνος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις λέγεται μόνοις τῶν φοβερῶν, ὅταν πλησίον ᾖ τὸ τῆς τοιαύτης φθορᾶς ποιητικόν, φαίνεται δὲ κίνδυνος, ὅταν πλησίον φαίνηται* (vulgo *φαίνεται*).

4 *ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους*] Huic rei quae sit metuenda, *φοβερόν*, quum addit et homines quos metua- pag. 1382 b

mus, aptum transitum, quo homines qui sint metuendi, φοβεροί, enumeret, sibi invenisse videtur; sunt autem decem loci qui hos exponunt, quibus enarratis denuo ad res, φοβερά, redit. Itaque in hoc affectu ποῖα φοβοῦνται καὶ τίνας non separatim examinat, sed posterius priori insertum legimus. Similiter cap. 8 postquam quorum homines nos miseret, denuo res quasdam quae misericordiam commovent, subiicit καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι ἢ μέλλοντα et quae sequuntur. Haec monemus, ne quis versus infra positos 22—27 huc reponendos esse censeat, ut et τὰ φοβερὰ et οἱ φοβεροὶ separatim exponantur; transitum enim ad novam speciem faciunt sane verba ἐπεὶ δὲ cap. 6 p. 1384, 23. cap. 9 p. 1387, 16.

7 συνειδότες πεποιηκότι τι δεινὸν] τι om. A. Vict. Lys. de caede Eratosth. 44: οὔτε συνῄδει κακὸν οὐδὲν ὅ ἐγὼ δεδιὼς μή τις πύθηται ἐπεθύμουν αὐτὸν ἀπολέσαι.

13 ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν] Intelligit quae supra dixit verba: καὶ ἀδικία δύναμιν ἔχουσα· τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἄδικος ἄδικος. item: καὶ φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι· ἐν παρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον.

16 καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταὐτό] Idem fere quod locus praecedens hic continet, nisi quod ibi obiective qui potentioribus terribiles sunt (etiamsi eos non metuunt), hic subiective quos illi metuunt (etiamsi non terribiles sunt), notantur; mirum acumen in re, ut videtur, minime necessaria.

18 καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι] Muretus cum vet. transl. κρείττοσιν legendum esse dicit; id vero praecedenti loco dictum est, nam si potentiores sustulerunt, impetus in eos fecerunt et insidias struxerunt. Tum ut recte monet Vaterus p. 89, αὐξηθέντες obstat.

20 οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παρρησιαστικοί, ἀλλ' οἱ πρᾶοι καὶ εἴρωνες καὶ πανοῦργοι] Eurip. Med. v. 310—15:

λέγεις ἀκοῦσαι μαλθάκ', ἀλλ' εἴσω φρενῶν
ὀρρωδία μοι, μή τι βουλεύσῃ κακόν.
τοσῷδε δ' ἧσσον ἢ πάρος πέποιθά σοι·
γυνὴ γὰρ ὀξύθυμος, ὡς δ' αὔτως ἀνήρ,
ῥᾴων φυλάσσειν ἢ σιωπηλὸς σοφός.

21 *ἄδηλοι γὰρ εἰ ἐγγύς*] *ἢ* A, alii *οἱ*, vet. tr. et schol. fol. 34 b, 22 *ἧ*, quod explicat *ἤτοι ὡς ἐγγίζοντες*.

23 *ὅσα ἁμαρτάνουσιν ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται*] Ex A scripsimus pro vulgato *ἂν ἁμάρτωσιν*, participium hic requirimus.

26 *ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστιν*] Idem cap. 8 de misericordia: *ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν ὅτι ὅσα ἐφ' αὑτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν*.

28 *τὰ μὲν οὖν φοβερὰ καὶ ἃ φοβοῦνται, σχεδὸν ὡς εἰπεῖν τὰ μέγιστα ταῦτ' ἐστίν*] Finita prima et secunda parte, *ποῖα φοβοῦνται καὶ τίνας*, tertiam *πῶς ἔχοντες* aggreditur; unde fortasse scribendum esse credas *καὶ οὓς φοβοῦνται*, ne illi *τίνας φοβοῦνται* desint; tamen incertam esse hanc coniecturam et Aristotelem *τὰ φοβερὰ* sola notare voluisse, quae infra leguntur, evincunt: *ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερὸν τί ἐστι, καὶ τῶν φοβερῶν, καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι, φανερὸν ἐκ τούτων καὶ τὸ θαρρεῖν τί ἐστι καὶ περὶ ποῖα θαρραλέοι καὶ πῶς διακείμενοι θαρραλέοι εἰσίν*. Vides et hic utrobique, item in expositione *τοῦ θαρρεῖν* quae sequitur, secundum illum locum omissum. Non optime verba *καὶ ἃ φοβοῦνται* adiecta esse, adnotare licet; nusquam enim hoc verbo usus est, ubique intelligendum aut additum est *φοβερὰ* vel *φοβεροί*.

32 *οὐδὲ ταῦτα ἃ μὴ οἴονται παθεῖν*] Quod addere solet Aristoteles *ἂν* et in iis quae sequuntur, praeter verbum finitum *οἴονται* nil additum legitur, suspectum fit h. l. *παθεῖν*; certo erit delendum, si auctor eundem ordinem quem infra sequitur, et hic servavit; ibi enim persona rem praecedit: *καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων καὶ ταῦτα καὶ τότε*, item *καὶ ὑπὸ τοιούτων ὑφ' ὧν οὐκ ᾤοντο, καὶ ταῦτα καὶ τότε ὅτε οὐκ ᾤοντο*.

8 *ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν*] Vid. Demosth. pag. 1383
Phil. III.

12 *καὶ ταῦτα καὶ τότε ὅτε οὐκ ᾤοντο*] Aegre desideramus quod post *καὶ ταῦτα* hic deest: *ἃ οὐκ ᾤοντο*, vel *ἃ καὶ ὅτε*.

17 *τῷ φόβῳ καὶ τὸ θαρραλέον*] Desunt in libris, supplevit Veneta, ex ingenio puto, et apte quidem sed non ne-

cessario sunt addita; auctori enim nostro si *θάρσει* opponitur *τὸ φοβερὸν* sufficit.

19 *ἔστι δὲ θαρραλέα τά τε δεινὰ πόρρω ὄντα καὶ τὰ θαρραλέα ἐγγύς*] Mirum videtur *θαρραλέα*, quod definiendum erat, expositioni ipsi illatum; facile hoc effugit, si *σωτήρια* vel *ἐναντία* scripsit; sed haec minus curat.

30 *ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις . . . διὰ τὴν ἐμπειρίαν*] Ethic. Nicom. III, 9: *οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν θαλάττῃ καὶ ἐν νόσοις ἀδεὴς ὁ ἀνδρεῖος, οὐχ οὕτω δὲ ὡς οἱ θαλάττιοι· οἱ μὲν γὰρ ἀπεγνώκασι τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν θάνατον τὸν τοιοῦτον δυσχεραίνουσιν, οἱ δὲ εὐέλπιδές εἰσι παρὰ τὴν ἐμπειρίαν.*

pag. 1383 b 2 *ταῦτα δ' ἐστὶ πλῆθος χρημάτων καὶ ἰσχὺς σωμάτων καὶ φίλων*] Militum copias intelligit. *ἰσχὺς καὶ πλῆθος χρημάτων καὶ* Thurot.

5 *ἢ μὴ τοιούτους περὶ ὧν φοβοῦνται*] A: *ὦσιν μηδένα ἢ μὴ πολλοὺς ἢ μὴ τούτους ἢ περί*, id probum videtur si *τούτους παρ' ὧν φοβοῦνται* scripserit.

5 *καὶ ὅλως ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ*] Xenoph. Cyrop. I, 6, 2. III, 3, 34. Demosth. Olynth. II, 22: *πολὺ γὰρ πλείους ἀφορμὰς εἰς τὸ τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὔνοιαν ἔχειν ὁρῶ ἡμῖν ἐνούσας ἢ ἐκείνῳ.*

9 *ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν μηδὲ πείσεσθαι*] Neque nunc, neque in futurum pati; quae dicendi ratio magis postremae graecitati quam Aristoteli convenit; postrema duo verba delenda esse puto.

Cap. VI.

13 *ἔστω δὴ αἰσχύνη*] Ethic. Nicom. IV, 15: *περὶ δὲ αἰδοῦς ὥς τινος ἀρετῆς οὐ προσήκει λέγειν· πάθει γὰρ μᾶλλον ἔοικεν ἢ ἕξει. ὁρίζεται γοῦν φόβος τις ἀδοξίας, ἀποτελεῖται δὲ τῷ περὶ τὰ δεινὰ φόβῳ παραπλήσιον· ἐρυθραίνονται γὰρ οἱ αἰσχυνόμενοι, οἱ δὲ τὸν θάνατον φοβούμενοι ὠχριῶσιν. σωματικὰ δὴ φαίνεταί πως ἀμφότερα εἶναι, ὅπερ δοκεῖ πάθους μᾶλλον ἢ ἕξεως εἶναι.* Definitio, quam hic Ar. memorat, legitur in Platonic. definit. p.

573 (416): αἰσχύνη φόβος ἐπὶ προσδοκίᾳ ἀδοξίας. Stoicis est φόβος ἀδοξίας Diogen. VII, 1, 112 ibiq. Menag. p. 303.

20 τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν] Primum quae sunt ἔργα, tum quae sunt σημεῖα exponit; haec causa est, cur, postquam dixit: ἀπὸ αἰσχροκερδείας γὰρ καὶ ἀνελευθερίας, hanc alteram denuo memorat; quae enim sunt signa eius, affert: πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα. Tum utramque coniungit: ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν τὰ ἔργα καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχρὰ γὰρ καὶ αἰσχυντικά.

22 καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην] ἢ ἀδικῆσαι addit A, neque causa, cur haec deleantur, quod genus ipsum indicent; pertinent enim ad ipsam παρακαταθήκην, potes aliquem fort. non omnino illa privare ἀποστερεῖν, sed nihilo minus in ea re iniuria afficere ἀδικεῖν.

23 καὶ τὸ συγγενέσθαι οἷς οὐ δεῖ ἢ ὅπου οὐ δεῖ ἢ ὅτε μὴ δεῖ] Mirum μὴ positum pro οὐ, sed cod. A integrum membrum ἢ ὅτε μὴ δεῖ omittit. Ethic. Nicom. II, 2 p. 1104 b, 21: δι' ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαῦλαι γίνονται τῷ διώκειν ταύτας καὶ φεύγειν ἢ ἃς μὴ δεῖ ἢ ὅτε οὐ δεῖ ἢ ὡς οὐ δεῖ ἢ ὁσαχῶς ἄλλως ὑπὸ τοῦ λόγου διορίζεται τὰ τοιαῦτα. III, 14: οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ. IV, 2 p. 1120 b, 20: οὐ μὴν δώσει γε οἷς οὐ δεῖ οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ οὐδ' ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

32 τὸ δ' ἐπαινεῖν παρόντα κολακείας, καὶ] καὶ τὸ ἐπαινεῖν παρόντα καὶ Vahlen, unde Bekker[3] κολακείας inclusit; me repetitum vocabulum κολακείας . . κολακείας γὰρ σημεῖα non magis offendit, quam quod modo praecedit v. 26: ἀπὸ . . ἀνελευθερίας . . . πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα.

10 ἀναίσχυντα] A, αἰσχυντικὰ ceteri. γὰρ post αἰσχρὰ pag. 1384
om. Muretus, quod probat Vahlen p. 52.

29 θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται] Explicat supra dicta quinque genera; iam hic tria coniungere voluit: τοὺς θαυμάζοντας καὶ οὓς θαυμάζει καὶ ὑφ' ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι, primum vero hic omittit, quod ad hoc non pertinent quae dicuntur.

35 καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ἐν φανερῷ μᾶλλον]

Rem hic notat, ubi personam exspectamus; statim vero ab illa in hanc transit: *διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται.* Similiter infra transitum facit et rem inserit: *αἰσχύνονται δ' οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντηλά*, sed et hic illico ad homines revertitur: *ὁμοίως δὲ οὐ τοὺς εἰρημένους μόνον αἰσχύνονται.*

36 *τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ*] Eurip. Cresph. fragm. p. 129 Matth.: *αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖσι γίγνεται, τέκνον.*

pag. 1384b 3 *καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν*] Haec si sana et ut nunc leguntur, ex auctoris manu profecta sunt, loco suo mota sunt; quae enim sequuntur et rationem reddunt, non explicant *τοὺς μὴ συγγνωμονικούς*, sed *τοὺς μὴ περὶ ταὐτὰ ἐνόχους*. Quare illa verba aut post *δῆλον ὅτι νεμεσᾷ* ponenda aut quod malim, praecedenti loco praeponenda sunt. Ceteri libri praeter A et vet. tr. sic: *δῆλον γὰρ τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν τἀναντία δοκεῖν* (*δοκεῖ*) *τούτοις, καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικούς. ἃ γάρ τις.* In Schol. 35, 16: *καὶ μὴ συγγνωμονοῦντας* legitur.

6 *οὐδὲν γὰρ διαφέρει μὴ δοκεῖν ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν*] Si quis alius rerum turpium conscius est easque reticet, idem est ac si nulla ei turpitudo inesse videatur; quare cum *οὐδεὶς τῆς δόξης φροντίζει ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς δοξάζοντας*, eos qui mala non enunciant, non verentur. — *μὴ ἰδεῖν ἢ μὴ* Bonitz I, 93.

14 *ἠδοξηκότες*] *ἠξιωκότες* deteriores; schol. 35, 26: *γράφεται καὶ οὐδέν πως ἠδοξηκότες.*

16 *διὸ εὖ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακοσίους*] Schol. graec.: *Εὐριπίδης πρὸς τοὺς Συρακουσίους πρεσβεὺς ἀποσταλεὶς καὶ περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας δεόμενος, ὡς ἐκεῖνοι ἀνένευον, εἶπεν· ἔδει, ἄνδρες Συρακούσιοι, εἰ καὶ δι' οὐδὲν ἄλλο, ἀλλά γε διὰ τὸ ἄρτι ὑμῶν δέεσθαι, αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς ὡς θαυμάζοντας.* De veritate huius narrationis parum constat et facile ex Aristotelis verbis eam fingere potuit scholiasta aut alius, a quo hic acceptam retulit; multo minus quod Ruhnkenius Hist. crit. p. 70 dicit, reponendum esse *Ὑπερίδου.* Huius viri auctoritatem Aristoteles nunquam laudat, neque de eius legatione ad Syracusanos pro republica suscepta quidquam traditum est. Post

infelicem expeditionis eventum (Thuc. VII, 87) Euripidem Siculis celebratum poetam (Plut. Nic. cap. 29), qui de captivis cum Syracusanis ageret, ab Atheniensibus, antequam ad Archelaum veniret, legatum missum esse non improbabile est. Alium Euripidem, trierarchum (Demosth. *πρὸς Πολυκλ.* § 68), intelligit Droysen de Pseudeponymis in Zeitschr. für Alterth. 1839, 9 p. 931.

23 *ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν*] Muretus om. *τοῦ ἀληθεύειν*, et sic supra: *καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς δόξης*.

24 *οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται*] I, 11: *ἐπεὶ ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων, οὐδὲν μέλει τῆς τούτων τιμῆς ἢ τῆς δόξης αὐτῆς γε τῆς δόξης χάριν, ἀλλ' εἴπερ, δι' ἄλλο τι.*

26 *ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα*] Vid. II, 4. Aliter Ethic. Nic. IV, 15: *εἰ δ' ἐστὶ τὰ μὲν κατ' ἀλήθειαν αἰσχρὰ τὰ δὲ κατὰ δόξαν, οὐθὲν διαφέρει· οὐδέτερα γὰρ πρακτέα, ὥστ' οὐκ αἰσχυντέον*, ibi quae facere debent homines, hic quae facere solent, exponit.

32 *ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν*] Olymp. CVII, 1 (352) archonte Aristodemo, vid. Ruhnk. Histor. crit. p. 74. Clinton Fasti Hellen. p. 142. Usus est orator conformatione, *προσωποποιΐᾳ*, qua auditores ab iniusta agrorum divisione deterreret.

36 *διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ οὐ βούλονται*] Eurip. Hecub. v. 962—970.

1 *καὶ ὅταν ἔχωσιν ἃ καταισχύνουσιν ἔργα καὶ πράγ-* pag. 1385
ματα ἢ αὐτῶν ἢ προγόνων] Vulgo *καταισχυνοῦσιν*, A *καταισχύνωσιν*, futurum neque h. l. neque paulo post, ubi A *καὶ ὅλως ὑπὲρ ὧν αἰσχυνοῦνται*, aptum est, neque multitudinis numerus probandus esse videtur; plurima enim id genus exempla quae in vulgatis Aristotelis editionibus leguntur, nunc ex Bekkeri libris emendata sunt.

9 *αἰσχυντηροὶ*] h. l. A, sed p. 1389, 29. 1390, 2 *αἰσχυντηλοί*, 1384 b, 19 *αἰσχυντηλὰ* sine varietate.

12 *ἐγκαλυπτομένους*] Vid. Astius ad Plat. Phaedr. p. 305.

Cap. VII.

16 *ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες*] Ubique in hac tripartita divisione *καί*, nunquam *ἤ*, legimus, haud dubie hic quoque restituendum, et ita vet. transl., si huic fides praestanda est, nam saepissime *et* et *aut* confunduntur.

17 *ἔστω δὴ χάρις*] Platon. defin. p. 570 (413): *χάρις εὐεργεσία ἑκούσιος, ἀπόδοσις ἀγαθοῦ, ὑπουργία ἐν καιρῷ.*

18 *ὑπουργεῖν δεομένῳ*] A ap. Bekkerum et Gaisf.: *ἔχειν ὑπουργία δεομένων*, idem sed omisso *ἔχειν* ex eodem libro Victorius, simul ibi vulgatam repositam esse monet; infinitivus si deest, coniungendum est *λέγεται ὁ ἔχων χάριν*, ut vertit vet. interpr. lat., non ut Victorius aliique *χάριν ὑπουργεῖν*, quibus *ὁ ἔχων* est qui possidet quo quis eget. Unde Aristotelem *ἔχειν ὑπουργίαν δεομένῳ* scripsisse coniicias; explicat enim illud *ἔχειν χάριν* et facile in simplex verbum transire potuit; infra idem est: *ἀνάγκη οὖν μάλιστα μὲν εἰς ταῦτα ἔχειν τὴν ὑπουργίαν. χάριν* scholion esse censet Vaterus p. 93, quod *χάριν ὑπουργεῖν* coniungit. Sed ubique noster in definiendo substantivo iterum substantivo, non verbo utitur, ut hic quoque *ἔστω δὴ χάρις . . ὑπουργία δεομένῳ* verum esse appareat, non *ὑπουργεῖν*. Inseruntur autem verba *καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ἔχειν*, quod vocabulum est *πολλαχῶς λεγόμενον*, in quibus si *ὁ ἔχων* abesset, nemo requireret. Verbum fortasse et ideo redditum, quod infra *ἢ μόνος ἢ πρῶτος* id flagitarent.

20 *ἂν ᾖ*] Ita A, alii cum vet. transl. *ἂν ᾖ*, quo verbum *ὑπουργῇ* intelligatur, cui apte tum *μόνος ἢ πρῶτος* conveniunt, at in definitione est *ὑπουργία*, idque genitivus *ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν* flagitat, ex hoc enim, non ex *δεομένῳ* genitivus dependet; verbum autem ex illo substantivo ad nominativos intelligendum est.

28 *δεήσεως*] A, vet. tr., Oricellarius ap. Vict., de quo vid. Vict. praef. ad Nic. *αἰσθήσεως* schol. E, *αἰτήσεως* ceteri.

28 *κεχαρισμένοι*] Gratiam inierunt, quae alias nulla esset, sed exspectamus: magnam gratiam ineunt, magnum beneficium contulisse videntur. *κεχαρισμένον* A.

28 *οἷον ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς*] Res nobis plane ignota et inaudita. Schol. p. 35 b, 41: *κἂν γὰρ μικρὰ ᾖ χάρις, ἀλλ' οὖν μεγάλη αὐτῷ ἐνομίσθη, ὃς ἀποκεκλεισμένῳ ὄντι καὶ δι' αὐτοῦ ἐξελθόντι. ἐν τείχει γὰρ ἢ πύργῳ ἦν τις ἀποκεκλεισμένος, εἶτα διερχόμενός τις καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐναπόκλειστον ἀφῆκε φορμὸν εἰς τὸν πύργον, οὗ ἐντὸς ἐμβληθεὶς καθῆκεν ἑαυτὸν διὰ τοῦ πύργου ἢ τοῦ τείχους.* Verba ipsa haec ficta esse docent, nec meliora Stahr Arist. I, 108.

29 *εἰς ταῦτα*] Haec quae diximus; igitur fortasse non cum Bekkero *ταὐτά*, quod et Victorius editionis margini addidit, scribendum; alia res est infra.

31 *καὶ οἷς καὶ ἐφ' οἷς*] Ex A dedimus, quo tripartita illa divisio recte observatur, ceteri non *οἷς*, sed *ὅτε* exhibent, infelici emendatione illatum, quod auctor in praecedentibus hoc maxime exponit.

33 *ἐν τοιαύτῃ*] *ἐν τῇ αὐτῇ* A et deinde *ἐν τῇ τοιαύτῃ*. Utrobique *ἐν τῇ αὐτῇ* praeferendum videtur.

35 *ἢ ὑπηρετοῦντας*] *ἢ* libri om., et Bas. Isingr. prima dedit (nam supra deteriores libri *ὑπηρετῆσαι*, non *ὑπηρετηκότας*), nos ex vet. transl. cod. Mon. *at* exhibente ibi *ἢ* fuisse scriptum docemur, fort. supra quoque *ἢ ὑπηρετηκότας* ponendum est, ut praecedit *ἢ ὄντας ἢ γεγενημένους*.

2 *τοῦτο δ' οὐκ ἦν χάρις*] Ne *γὰρ* corrigas, II, 13 p. pag. 1385 b
1390, 22: *τοῦτο δ' ἦν ἐλεητικόν*. II, 3 p. 1380 b, 18: *ἡ δ' ὀργὴ τοῦτο ἦν* et 22. III, 2 p. 1404 b, 37: *αὕτη δ' ἦν ἡ τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετή*.

3 *ἢ ὅτι ἀπέδωκαν ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν*] Vid. Voemel proleg. in orat. de Halonneso p. 31 seq.

4 *εἴτ' εἰδότες εἴτε μή*] *εἴτ' εἰδὼς εἴτε μὴ εἰδὼς* A, quem singularem aptis exemplis confirmare non possum, sed facile inde multitudinis numerum correctum esse apparet.

6 *καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον*] Haec quoque usum et utilitatem categoriarum, quibus loci communes inveniuntur, indicant.

Cap. VIII.

13 *ἔστω δὴ ἔλεος*] Zeno et Stoicia p. Diog. Laert. VII, 1 § 111: *καὶ τὴν μὲν λύπην εἶναι συστολὴν ἄλογον· εἴδη δὲ αὐτῆς ἔλεον, φθόνον, ζῆλον, ζηλοτυπίαν, ἄχθος, ἐνόχλησιν, ἀνίαν, ὀδύνην, σύγχυσιν. ἔλεον μὲν οὖν εἶναι λύπην ὡς ἐπ' ἀναξίως κακοπαθοῦντι, φθόνον δὲ λύπην ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς.* Cicero Tuscul. IV, 8, 18: *misericordia est aegritudo ex miseria alterius, iniuria laborantis: nemo enim parricidae aut proditoris supplicio misericordia commovetur.* Conf. Stob. ecl. eth. p. 180.

13 *ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ*] Si *φθαρτικὸν* est, item est *λυπηρόν*; at misericordiam commovet non modo *φαινόμενον κακὸν φθαρτικόν*, sed et *κακὸν λυπηρόν*, quare reponendum, quod vetus interpres latinus et Muretus vertunt, *φθαρτικῷ ἢ λυπηρῷ*. II, 5: *ἔστω δὴ φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ φθαρτικοῦ ἢ λυπηροῦ. οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται οἷον εἰ ἔσται ἄδικος ἢ βραδύς, ἀλλ' ὅσα λύπας μεγάλας ἢ φθορὰς δύναται.*

29 *αὐτοῦ τε γὰρ ταῦτα*] Cur transitus in singularem fit nec *αὐτῶν* dicit?

30 *καὶ οἱ μήτε ἐν ἀνδρίας πάθει ὄντες*] His respondent *μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα*, id est qui non in *ὑπερβολῇ* sint fortitudinis; at quid sibi volunt in medio interposita verba *μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει?* inprimis cum sequatur *ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων*. Quorum vero? eorum scilicet, qui *τεταπεινωμένοι* et qui *ὑβρισταὶ* sunt; quare neque ordine suo haec collocata et quaedam excidisse puto. Neutro genere cur dicat *ἀλόγιστα γὰρ . . ταῦτα*, non intelligo.

pag. 1386 1 *καὶ ὅλως δὴ ὅταν*] Plerumque dicit *καὶ ὅλως* vel *ὅλως δέ*; raro invenitur utrumque coniunctum *καὶ ὅλως δέ*, ut I, 9. II, 23, rarissime *καὶ ὅλως δή*, ut Pol. V, 4 p. 1304, 33. Ethic. Nic. X, 10 p. 1131 b, 14. Hoc loco *δὴ* ex A, quamvis taceat Bekkerus de QYZ, editiones et codices Victorii et Gaisf. *δὲ* exhibent.

3 *συμβεβηκότα ἢ αὐτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ, ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι ἢ αὐτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ*] Hoc graece probari non pot-

est; dicere solet ἢ αὐτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ τινί, facilius possis ἢ τῳ τῶν αὐτοῦ. Particulam ἢ ante secundum αὐτῷ om. A et vet. transl., sed similis locus III, 15: ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς, ubi vet. tr. τις addit.

5 ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικά, πάντα ἐλεεινά, καὶ ὅσα ἀναιρετικά] Incertum est, quale sit discrimen inter φθαρτικὰ et ἀναιρετικά; imo ipse ex his tria diversa exponit τὰ ὀδυνηρά, τὰ φθαρτικά, denique ὧν ἡ τύχη αἰτία κακῶν. Praeterea primum membrum falsum continet; non enim modo quae φθαρτικὰ sunt, sed et quae λυπηρὰ vel ὀδυνηρά, neque φθαρτικὰ vel ἀναιρετικὰ sunt, misericordiam commovent; ipse enim definiit ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ. Has difficultates sensit et sustulit Muretus, qui in versione φθαρτικὰ omisit; hoc enim omittit, non ut Riccobonus p. 221 dicit καὶ ὅσα ἀναιρετικὰ — Conf. Vahlen p. 60, qui φθαρτικὰ margini propter ἀναιρετικὰ adscriptum dicens delet, idem vero ad poetic. II p. 21, 81 transponens corrigit: καὶ ὅσα ἀναιρετικὰ καὶ φθαρτικὰ . .

7 ἔστι δ' ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικά] Haec supra disiuncta in unum coniunxit; Rhet. Gr. VII p. 702: οἰκτός γε μὴν οἷς τὰ ἀνήκεστα συμβέβηκε πεπονθέναι παρακολουθεῖ ἤτοι ἐχθροῦ τινὸς ἐπηρείᾳ ἢ ἄλλως φύσεως ἀνάγκῃ et quae ibi sani auctoris leguntur verba.

12 ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρᾶξαι, κακόν τι συμβῆναι] Id est ut εὖ πρᾶξαι; similiter ἀγαθά, πονηρὰ πράττειν, sed verum puto quod Vahlen coniecit ὑπάρξαι.

14 οἷον Διοπείθει τὰ παρὰ βασιλέως τεθνεῶτι κατεπέμφθη] Ergo vir clarus, haud ignotus intelligendus est, neque de imperatore Diopithe ab aliis accusato, a Demosthene defenso Ol. CIX, 4, fort. ipso illo iudicio damnato, dubitandum esse videtur. Schol. 36 b, 28: οἷον ὁ Διοπάθης ἔπαθέ τι κακόν, ἤγουν τὸ ἐξορισθῆναι παρὰ βασιλέως, καὶ ὅτε ἤδη ἔγγιζεν ἡ βασιλικὴ πρόσταξις, ἡ συμπαθοῦσα αὐτὸν καὶ ἐπανακαλουμένη τῆς ἐξορίας καὶ ἤδη ἦλθεν εἰς τὸν τόπον, ἔνθα ἐξωρίσθη, ἀπέθανεν ὁ Διοπάθης. Hoc est fabulam fingere, ne tacuisse videaris.

17 ἐλεοῦσι δὲ] Quorum misereri deceat, paucis compre-

hendit Isocrat. de bigis § 48: *δικαίως δ' ἂν ὑφ' ὑμῶν ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων ἐλεηθείην, εἰ καὶ τῷ λόγῳ τυγχάνω μὴ δυνάμενος ἐπὶ τοῦθ' ὑμᾶς ἄγειν, εἴπερ χρὴ τούτους ἐλεεῖν τοὺς ἀδίκως μὲν κινδυνεύοντας, περὶ δὲ τῶν μεγίστων ἀγωνιζομένους, ἀναξίως δ' αὐτῶν καὶ τῶν προγόνων πράττοντας, πλείστων δὲ χρημάτων ἀπεστερημένους καὶ μεγίστῃ μεταβολῇ τοῦ βίου χρωμένους.*

20 *διὸ καὶ Ἄμασις*] Imo Psammenitus eius filius. Herodotus in Thalia III, 14. Quare Aristotelis notandum est *μνημονικὸν ἁμάρτημα*; sic Ethicorum II, 9 ait Calypsonem dicere apud Homerum ea quae Ulixes dicit, at Eustratius et Victorius III, 3. Var. lect. Circen esse ait. Sic Gellius XV, 8. Aiacem pro Hectore a Cicerone dictum, sic Agamemnonem pro Ulixe in II, 30 de divinatione, quod notavit Politianus; sic Aiax pro Ulixe in eodem II, 39 de divinatione [conf. Muret. Var. Lect. III, 6]. Sic in oratore Eupolin pro Aristophane; sic Plutarchus in Nicia Cleonem pro Agoracrito. Muretus. Iam Victorius, aut *μνημονικὸν ἁμάρτημα*, inquit, est, aut alios rerum gestarum auctores, ab Herodoto dissentientes secutus Aristoteles diversa prodidit. Posterius non probabile, quod Herodotus ipsi satis notus et prae ceteris fide dignus erat, et verba ipsa eadem apud Herodotum et Aristotelem, aliunde sumptam non esse historiam suadent. Quum in A scriptum sit addito articulo *ὁ Ἄμασις*, errorem facile sustuleris corrigens *ὁ Ἀμάσιος*, Amasidis filius; multo clarior enim filio, qui dimidium anni regnavit, erat pater quadraginta quatuor annos Aegyptiorum rex; sed nomen ipsum ab Aristotele neglectum esse non puto; dixisset ut saepius Herodotus: *διὸ καὶ Ψαμμήνιτος ὁ Ἀμάσιος*. In Polit. II, 6 in Platonis legibus Socratem loqui dicit, qui *Ἀθηναῖος ξένος* est; ibidem Platonem possessionem *μέχρι πενταπλασίας* augeri concedere monet, item II, 7, at Plato dixit *μέχρι τετραπλασίου*, qui in re graviori multo gravior est error neque tollendus, nisi Aristotelem quintam partem excludere et in altero loco ex priore male *πενταπλασίαν* pro *τετραπλασίαν* invectum dixeris. Ibidem III, 13 et V, 10 in narratione item ex Herodoto V, 92 sumpta Periandrum et Thrasybulum confundit. Cf. ad III, 9 p. 1409, 27.

21 *τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν, ἐκεῖνο δὲ δεινόν*] Psammenitus ipse apud Herodotum a Cambyse interrogatus respondet: *ὦ παῖ Κύρου, τὰ μὲν οἰκήϊα ἦν μέζω κακὰ ἢ ὥστε ἀνακλαίειν· τὸ δὲ τοῦ ἑταίρου πένθος ἄξιον ἦν δακρύων, ὃς ἐκ πολλῶν τε καὶ εὐδαιμόνων ἐκπεσὼν ἐς πτωχηΐην ἀπῖκται ἐπὶ γήραος οὐδῷ.* Conf. Bentl. ad Hor. Carm. I, 3, 18.

23 *ἔτι ἐλεοῦσιν ἐγγὺς αὐτοῖς τοῦ δεινοῦ ὄντος*] Primo loco haec adiecta sunt; haec enim cohaerent: *ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους . . . καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι.* Hoc dicit, homines adhuc misericordia commoveri, si *δεινὸν* illud appropinquat; nam si iam adest, ea omnis removetur et metu exstinguitur. — Rectius Vahlen aliquid excidisse censet, v. c. *χρήσιμον· (οὐ γὰρ) ἔτι ἐλεοῦσιν.* Difficultatem ii, qui *αὐτοῖς* mutarunt in *αὐτοῦ* (sic omnes praeter A), senserunt; iam enim alii, non ipsi intelliguntur.

24 *καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι*] Cleon ap. Thuc. III, 40: *μηδὲ τρισὶ τοῖς ἀξυμφορωτάτοις τῇ ἀρχῇ, οἴκτῳ καὶ ἡδονῇ λόγων καὶ ἐπιεικείᾳ, ἁμαρτάνειν. ἔλεός τε γὰρ πρὸς τοὺς ὁμοίους δίκαιος ἀντιδίδοσθαι καὶ μὴ πρὸς τοὺς οὔτ' ἀντοικτιοῦντας ἐξ ἀνάγκης τε καθεστῶτας ἀεὶ πολεμίους.*

27 *ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν ὅτι, ὅσα ἐφ' αὐτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν*] Intelligit quae supra dixit cap. 5: *ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστιν.*

32 *τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι*] Poetic. 17: *ὅσα δὲ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον· πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσίν εἰσιν.*

32 *ἐσθήσει*] Vahlen p. 558, Bekker[3] ex A *αἰσθήσει*, ceteri *ἐσθῆτι*, at statim sequitur *ἐσθῆτας* sine varietate, et sic alibi, ut dubitare liceat; potius multitudinis numerus *ἐσθῆσι* reponendus est, quod in pronuntiatione ab *αἰσθήσει* non discrepat. Tum ceteri praeter A et vet. tr.: *ὅλως τῇ ὑποκρίσει.* — Alia nunc ipse Vahlen proponit ad Arist. poet. II, 79—81: *καὶ φωναῖς καὶ ὅλως ἐν ὑποκρίσει καὶ αἰσθήσει*, quod non probo.

pag. 1386 b 1 *καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων*] Postquam homines simulatione, si quacunque ratione mala dilucide ante oculos ponunt, *διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι* maiorem misericordiam commovere monuit, idem de rebus valere addit: *ἅπαντα γὰρ διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον.* A om. *τά*, ceteri deinde *διὰ τὸ αὐτὸ*

2 *καὶ τὰς πράξεις*] Ante *καὶ λόγους* ponit v. 3 Thurot, quod probat Vahlen l. l. p. 80, nec ineptum est.

6 *ἐλεεινόν*] Non A, qui cum vet. tr. solus id servat, sed ceteri om.

8 *καὶ ὡς ἀναξίου ὄντος*] A vet. tr., ceteri male *τε* inserunt ante *ὄντος*, ut *καὶ* delendum esset; proba videtur lectio neque *ὡς καὶ* transponendum.

Cap. IX.

9 *ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν*] Ethic. Nicom. II, 7: *νέμεσις δὲ μεσότης φθόνου καὶ ἐπιχαιρεκακίας. εἰσὶ δὲ περὶ λύπην καὶ ἡδονὴν τὰς ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τοῖς πέλας γινομένας· ὁ μὲν γὰρ νεμεσητικὸς λυπεῖται ἐπὶ τοῖς ἀναξίως εὖ πράττουσιν, ὁ δὲ φθονερὸς ὑπερβάλλων τοῦτον ἐπὶ πᾶσι λυπεῖται, ὁ δ' ἐπιχαιρέκακος τοσοῦτον ἐλλείπει τοῦ λυπεῖσθαι ὥστε καὶ χαίρειν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων καὶ ἄλλοθι καιρὸς ἔσται.* quibus rhetoricam indicare videtur. Ethic. magn. I, 28: *νέμεσις δ' ἐστὶ μεσότης φθονερίας καὶ ἐπιχαιρεκακίας· ἀμφότεραι γὰρ αὗται ψεκταί εἰσιν, ὁ δὲ νεμεσητικὸς ἐπαινετός. ἔστι δὲ ἡ νέμεσις περὶ ἀγαθὰ ἃ τυγχάνει ὑπάρχοντα ἀναξίῳ ὄντι λύπη τις. νεμεσητικὸς οὖν ὁ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις λυπητικός, καὶ αὐτός γε πάλιν οὗτος λυπήσεται, ἄν τινα ἴδῃ κακῶς πράττοντα ἀνάξιον ὄντα. ἡ μὲν οὖν νέμεσις καὶ ὁ νεμεσητικὸς ἴσως τοιοῦτος, ὁ δέ γε φθονερὸς ἐναντίος τούτῳ· ἁπλῶς γὰρ ἄν τε ἄξιος ᾖ, ἄν τε μὴ τοῦ εὖ πράττειν, λυπηθήσεται. ὁμοίως τούτῳ ὁ ἐπιχαιρέκακος ἡσθήσεται κακῶς πράττοντι καὶ τῷ ἀξίῳ καὶ τῷ ἀναξίῳ, ὁ δέ γε νεμεσητικὸς οὔ· ἀλλὰ μεσότης τίς ἐστι τούτων.* Ethic. Eudem. III, 7. Pseudoplut. vita Homeri cap. CXXXII: *πάλιν δὲ τῶν περὶ Ἀριστοτέλην ἀστεῖα πάθη ἡγουμένων τὴν νέμεσιν καὶ τὸν ἔλεον· τὸ γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς*

δάκνεσθαι ἐπὶ τοῖς πλησίον, εἰ παρ' ἀξίαν εὐτυχοῦσι, νέμεσις καλεῖται, τὸ δὲ λυπεῖσθαι, εἰ παρ' ἀξίαν δυστυχοῦσιν, ἔλεος λέγεται· ταῦτα καὶ Ὅμηρος προσήκειν τοῖς ἀγαθοῖς νομίζει, ὅπου καὶ τῷ Διὶ ἀνατίθησιν αὐτά· ποιεῖ γὰρ ἄλλα τε καὶ ταῦτα

Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο,
Ζεὺς γάρ οἱ νεμέσασχ' ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο.

Haec ex ipso nostro vel ex alio gemino loco hausta sunt, quod alter versus ab Aristotele solo notatus docet.

15 *ἄδικον γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γιγνόμενον, διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν*] Ethic. Eudem. III, 7: *ὁ μὲν φθόνος τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς κατ' ἀξίαν εὖ πράττουσίν ἐστι, τὸ δὲ τοῦ ἐπιχαιρεκάκου πάθος ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀνώνυμον, ἀλλ' ὁ ἔχων δῆλος, ἐπὶ τῷ χαίρειν ταῖς παρὰ τὴν ἀξίαν κακοπραγίαις, μὴ χαίρειν δὲ ἐπὶ ταῖς ἀξίαις. μέσος δὲ τούτων ὁ νεμεσητικὸς καὶ ὃ ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι τὴν νέμεσιν, διὸ καὶ θεὸν οἴονται εἶναι τὴν νέμεσιν.*

16 *δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος . . ταὐτὸν τῷ νεμεσᾶν, ἔστι δ' ἕτερον*] Top. II, 2: *ἄλλος* (*τόπος*) *τὸ λόγους ποιεῖν τοῦ τε συμβεβηκότος καὶ ᾧ συμβέβηκεν, ἢ ἀμφοτέρων καθ' ἑκάτερον ἢ τοῦ ἑτέρου, εἶτα σκοπεῖν εἴ τι μὴ ἀληθὲς ἐν τοῖς λόγοις ὡς ἀληθὲς εἴληπται, οἷον . . εἰ φθονερὸς ὁ σπουδαῖος, τίς ὁ φθονερὸς καὶ τίς ὁ φθόνος; εἰ γὰρ ὁ φθόνος ἐστὶ λύπη ἐπὶ φαινομένῃ εὐπραγίᾳ τῶν ἐπιεικῶν τινός, δῆλον ὅτι ὁ σπουδαῖος οὐ φθονερός· φαῦλος γὰρ ἂν εἴη. καὶ εἰ ὁ νεμεσητικὸς φθονερός, τίς ἑκάτερος αὐτῶν; οὕτω γὰρ καταφανὲς ἔσται, πότερον ἀληθὲς ἢ ψεῦδος τὸ ῥηθέν, οἷον εἰ φθονερὸς μὲν ὁ λυπούμενος ἐπὶ ταῖς τῶν ἀγαθῶν εὐπραγίαις, νεμεσητικὸς δ' ὁ λυπούμενος ἐπὶ ταῖς τῶν κακῶν εὐπραγίαις, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη φθονερὸς ὁ νεμεσητικός.* Cicero ad Atticum V, 19, 3: *ut libet, sed plane gaudeo, quoniam τὸ νεμεσᾶν interest τοῦ φθονεῖν.* Conf. Gaisf. ad Schol. Hesiod. Op. v. 198.

19 *εἰς εὐπραγίαν*] *ἐπὶ εὐπραγία* A, sed fuisse videtur *εὐπραγίαν*. Gaisf.

20 *τὸ δὲ μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον*] II, 10: *εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ φαινομένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ*

τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους. Aristoteles ipse ἕτερον interpretatur φαῦλον, vid. Valcken. Diatr. p. 112.

28 οἷον τοὺς πατραλοίας καὶ μιαιφόνους] Cicero Tuscul. IV, 8, 18: *misericordia est aegritudo ex miseria alterius, iniuria laborantis; nemo enim parricidae aut proditoris supplicio misericordia commovetur.*

pag. 1387 16 ἐπεὶ δὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει] Aliis in locis, in quibus transitum facit, non dicit ἐπειδὴ δέ, sed ἐπεὶ δέ, ut II, 5: ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν, ibidem: ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερὸν τί ἐστι καὶ τῶν φοβερῶν. II, 6: ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη. II, 8: ἐπεὶ δ' ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάθη ἐλεεινά ἐστιν. II, 1: ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγωρία ἐστὶν ἐνέργεια δόξης. II, 10: ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀγωνιστὰς καὶ ἀντεραστὰς καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφιεμένους φιλοτιμοῦνται. ubi editiones Aldi aliorumque ἐπειδὴ δέ.

22 καὶ ἐὰν διὰ ταῦτ'] Sic ex A scripsimus, non quod in ceteris, κἂν; si novus incipit locus, qualis hic est, contractionem non legimus; semel tantum supra cap. 8 exstat: κἂν οἴωνταί τινας εἶναι ἐπιεικεῖς.

29 ὅπλα ὧν] A, ceteri omnes ὅπλων, deinde post γάμοι ceteri διαφέροντες, A solus ἁρμόττοντες, quod non calami lapsu ex repetito verbo natum est, imo id correctum in id quod flagitari videbatur. Hoc dicit, ut sunt arma pulchra, v. c. Achillis, quae fortem virum, non iustum ornant, et nuptiae, quae nobilibus, non pecuniosis conveniunt. — ὅπλων . . καὶ γάμοι (λαμπροὶ) ἁρμόττοντες Vahlen. Conf. Bonitz III, 78.

30 καὶ γάμοι διαφέροντες οὐ τοῖς νεωστὶ πλουσίοις ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν] Cuius rei exemplum est quod fortasse in animo habuit auctor, Alcibiades apud Isocr. de bigis § 31: μετὰ δὲ ταῦτα τὴν μητέρα τὴν ἐμὴν ἔγημεν· ἡγοῦμαι γὰρ καὶ ταύτην ἀριστεῖον αὐτὸν λαβεῖν. ὁ γὰρ πατὴρ αὐτῆς Ἱππόνικος, πλούτῳ μὲν πρῶτος ὢν τῶν Ἑλλήνων, γένει δ' οὐδενὸς ὕστερος τῶν πολιτῶν, τιμώμενος δὲ καὶ θαυμαζόμενος μάλιστα τῶν ἐφ' αὑτοῦ, μετὰ προικὸς δὲ πλείστης καὶ δόξης μεγίστης ἐκδιδοὺς τὴν θυγατέρα, καὶ τοῦ γάμου τυχεῖν εὐχομένων μὲν ἁπάντων ἀξιούντων δὲ τῶν

πρώτων, τὸν πατέρα τὸν ἐμὸν ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενος κηδεστὴν ἐπεθύμησε ποιήσασθαι.

33 ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται] Iliad. XI, 540 de Hectore:

αὐτὰρ ὁ τῶν ἄλλων ἐπεπωλεῖτο στίχας ἀνδρῶν
ἔγχεϊ τ' ἄορί τε μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν·
Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο.
[Ζεὺς γάρ οἱ νεμεσᾶθ', ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο.]

Postremum versum Aristoteles servavit, ex Aristotele, ut supra vidimus, Pseudoplut. vit. Hom. cap. 132. et Plutarchus, vid. Heynius ad h. l.

3 οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι καὶ δι' ἅ, ἐκ τούτων δῆλον] pag. 1387 b pr. A τοῖς et tum διὰ τί. Non mirum, si τοῖς, unde vulgata venit οἷς, natum sit ex τίσι ut supra v. 6, neque multitudinis numerus διὰ τίνα, qui in ceteris locis legitur, necessario requiritur. Neque tamen nostra oratio offendit, quae item variat II, 10 p. 1388, 23: δῆλον δὲ καὶ οἷς χαίρουσιν . . . καὶ ἐπὶ τίσι, si iure ibi Bekkerus ἐφ' ante οἷς delevit. II, 11: τὰ ποῖα καὶ ἐπὶ τίσιν, ut cap. 2. 5. 6. 8.

7 δεύτερον δ', ἂν ὄντες ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι τυγχάνωσιν] Muretus negationem inserendam esse censet, dicit enim: lege οὐ τυγχάνουσιν, debebat scribere μὴ τυγχάνωσι. Offendit egregium virum quod eadem quae in praecedentibus, sententia inesse videatur; nam qui sunt ἄξιοι τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, aperte ἀγαθοὶ et σπουδαῖοι sunt; itaque sensum quaesivit quem ipse vertit: qui cum boni gravesque viri sint, ea non consequuntur, quae contraria sunt verbis καὶ ταῦτα κεκτημένοι. Sed hoc ipsum in vulgata lectione est; ex illis enim καὶ ταῦτα κεκτημένοι hic intelligendi sunt et ii qui illa non possident; neque Aristoteles hoc loco μὴ τυγχάνωσιν, sed μὴ κεκτημένοι ὦσιν vel ἔχωσιν vel simile dixisset.

Cap. X.

22 εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ φαινομένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους] Plat. defin. p. 574 (416): φθόνος λύπη ἐπὶ φίλων ἀγαθοῖς ἢ οὖσιν ἢ γεγενημένοις. Conf. Plat. Phileb. p. 215 seq. (49); supra II, 9 Aristoteles:

λύπη μὲν γὰρ ταραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἐστὶ καὶ εἰς εὐπραγίαν, ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναξίου ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου. τὸ δὲ μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον, ἅπασιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν· οὐ γὰρ ἔτι ἔσται τὸ μὲν νέμεσις τὸ δὲ φθόνος, ἀλλὰ φόβος, ἐὰν διὰ τοῦτο ἡ λύπη ὑπάρχῃ καὶ ἡ ταραχή, ὅτι αὐτῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας. Hoc posterius necessarium videtur et quamquam a Zenone ap. Diog. VII, 111 (φθόνος λύπη ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς) omissum, a Cicerone non sine vi notatum est, Tusc. Quaest. IV, 8, 17: *invidentiam esse dicunt aegritudinem susceptam propter alterius res secundas, quae nihil noceant invidenti. Nam si qui doleat eius rebus secundis, a quo ipse laedatur, non recte dicatur invidere, ut si Hectori Agamemno; qui autem, cui alterius commoda nihil noceant, tamen eum doleat his frui, is invidet profecto.* Id si Aristoteles in hac definitione non neglexit, latet in verbis μὴ ἵνα τι αὐτῷ, unde Muretus probante Vatero p. 98 μὴ ἵνα μή τι αὐτῷ, idque non ut ne quid eveniat ei qui invidet, sed eorum ipsorum causa quibus invidetur; poterat probabilius quod supra μὴ ὅτι τι αὐτῷ. Nobis nihil mutandum esse videtur; qui enim alii invidet, non propter se quod ipse illis bonis frui velit, sed quod alius secundis rebus utatur, invidet; abest invidentia, si ille omnibus bonis privatur, etiamsi nihil in ipsum inde redundaverit; quare oppositus est φθόνος ζήλῳ, hic enim οὐχ ὅτι ἄλλῳ ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῷ ἐστίν. Idque notare voluit Aristoteles. Qui vero alii invidet simulque malum timet, non propter illum, sed propter se ipsum ita affectus est, unde abit φθόνος et nascitur φόβος.

27 καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν] Desunt exempla, quibus docti hoc graece dictum credamus pro eo quod iam Bas. editores restituerunt μικρὸν ἐλλείπει τοῦ. Hoc postremum τοῦ et Victorius in commentario coniecit; Muretus μικρὸν ἐλλείπει τό.

pag. 1388 7 τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται] Schol. p. 37 b, 28: τοῦ Αἰσχύλου τοῦ ποιητοῦ ἐστί.

13 ὡσαύτως καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα] Sic ex A reposuimus; ceteri omnes πρὸς τούτους καὶ περί, quibus nullus inest sensus; nam si τούτους intelligit quos nominavit,

dici nequit *ὡσαύτως*. Muretus vertit: talibus et ob talia non invident; at intelligendum est *φιλοτιμοῦνται*, neque negativam sententiam, sed positivam explicant, unde melius haec superioribus inserta legerentur: *φιλοτιμοῦνται γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους, ὡσαύτως καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα, πρὸς δὲ τοὺς*

18 *εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι*] Aegre articulo ante *ἐγγύς*, quem iam Vaterus p. 99 desideravit, caremus.

23 *καὶ τοῖς ταχὺ οἱ μήπω τυχόντες ἢ μὴ τυχόντες φθονοῦσιν*] Hoc loco membrum illud cum A inseruimus; simile enim est ei quod praecedit; ceteri libri hoc colon statim post Hesiodi verba inculcant, neque *μήπω*, sed *ἢ μόλις*, quod ut vocabulo *ταχὺ* accurata esset oppositio, correctum videtur, exhibent.

24 *δῆλον δὲ καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ ἐπὶ τίσι καὶ πῶς ἔχοντες*] *ἐφ'* om. Bekker[3]; sed *ἐφ' οἷς* rem, non personam designat, melius igitur alteram coniunctionem inclusisset; at hoc verbum et de re et de persona dicitur *χαίρειν ἐπί τινι*, ut supra II, 9: *δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ὡς δ' αὔτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν*.

25 *ὡς γὰρ οὐκ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται*] Ex A Bekkerus *οὐκ* edidit, ceteri libri *μὴ* praebent; acute Muretus negationem delet probante Wolfio ap. Vaterum p. 211: nam quomodo affecti dolent alienis bonis, eodem modo affecti gaudebunt contrariis. At quis *φθόνον* et *ἐπιχαιρεκακίαν* idem esse *πάθος* dixerit? est quidem *τοῦ αὐτοῦ ἤθους*, sed non eiusdem affectus. Itaque simplicissimum esset: *ὡς γὰρ λυποῦνται, οὕτως ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται.*

27 *ἀξιούμενοι*] *ἀξιοῦντες* Bonitz I, 94.

Cap. XI.

30 *εἰ γάρ ἐστι ζῆλος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῃ παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων καὶ ἐνδεχομένων αὐτῷ λαβεῖν περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει*] Zeno ap. Diogen. VII, 111: *ζῆλον δὲ λύπην ἐπὶ τῷ ἄλλῳ παρεῖναι ὧν αὐτὸς ἐπιθυμεῖ*, in quibus Victorius quod editio princ. praestat, *ὧν αὐτὸς ἔχει*, emendat *μὴ ἔχει*. Cicero Tuscul. disput. IV, 8, 17: *aemulatio aegritudo, si eo quod concupierit, alius potiatur, ipse ca-*

reat. Ap. Stobaeum ecl. eth. p. 178: *ζῆλος λύπη ἐπὶ τῷ ἕτερον ἐπιτυγχάνειν ὧν αὐτὸς ἐπιθυμεῖ, αὐτὸν δὲ μή. λέγεσθαι δὲ καὶ ἑτέρως ζῆλον μακαρισμοῦ ἔνδειαν καὶ τὴν ἄλλου μίμησιν ὡς ἂν κρείττονος.*

36 *ἀνάγκη δὴ ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι*] Alii *δέ*, quod nihil est; notandum *δὴ* insertum, ut de coelo I, 7 p. 276, 15.

pag. 1388 b 2 *οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα*] Muretus probante Vatero p. 100 ante haec ex definitione verba inserit: *ἐνδεχόμενον* (scrib. *ἐνδεχομένων*) *αὐτοῖς λαβεῖν*, addenda enim constare haec ex superioribus et ex iis quae sequuntur. Quae si adiecta essent, omnia melius cohaererent; nunc cum iam in definitione dicta sint, *ἀπὸ κοινοῦ* intelligamus; Aristoteles omisit, quo magis oppositio appareret: *ἀνάγκη ζηλωτικοὺς εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας αὐτοὺς ἀγαθῶν ὧν μὴ ἔχουσιν . . . καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθά*, igitur aemulantur et qui non possident et qui possident.

4 *ἔστι γὰρ ταῦτα*] Ethic. Nic. IV, 7 fine: *αἱ γὰρ δυναστεῖαι καὶ ὁ πλοῦτος διὰ τὴν τιμήν ἐστιν αἱρετά· οἱ γοῦν ἔχοντες αὐτὰ τιμᾶσθαι δι' αὐτῶν βούλονται.* — *δὲ* pro *γὰρ* coniicit Thurot.

6 *ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν*] Quod putant ipsos decere probos esse viros, bonis enim illis abundare probos decere, hi quoque *ζηλωτικοὶ* sunt et bona illa in aliis admirantur; sed quaerendum de *τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι.* Multum turbant in his interpretes; Muretus corrigit: *ὡς προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσήκει τοῖς ἔχουσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν.* In quibus si quid placeat, quod coniungit verba: *ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν, ζηλοῦσι*, probes. Vaterus p. 100: *ὅτι προσῆκον ἀγαθοῖς εἶναι τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι*, reliqua ex scholio addita censet, e quibus, cur haec bona admirentur, nemo perspicit. Schol. 38, 15: *ζηλοῦσι γὰρ τοιαῦτα ἀγαθὰ διὰ τὸ οἴεσθαι ἀγαθοὺς εἶναι καὶ διὰ τὸ ἔχειν τὰ ἔχειν τὰ ἀγαθὰ ἃ προσήκει ἔχειν τοὺς ἀγαθούς*, unde Vahlen p. 566 coniecit, Bekker[3] recepit: *ὅτι ἃ προσῆκε τοῖς ἀγαθοῖς ἔχουσι.* Quidni etiam *προσήκει*? si *ἀγαθῶς ἔχουσι*, i. e. *ἀγαθοῖς*, probum est, vulgata retinenda; scholiasta enim auctoris verba

non repetit, sed suo more explanat. Certum vero est *ἀγαθῶς* Top. V, 7 p. 136 b, 28. Stephanus p. 290: *ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι. ζηλοῦσι γὰρ οἱ ζηλοῦντες τοὺς τὰ ἀγαθὰ ἔχοντας ἀγαθούς, ὅτι καὶ ἑαυτοῖς ἀγαθοῖς οὖσι προσῆκεν αὐτὰ ἔχειν. συντακτέον οὖν καὶ οὕτως, εἰ βούλει, διὰ τὸ σαφέστερον. ζηλοῦσι γάρ, λείπει τοὺς τὰ ἀγαθὰ εὐτυχήσαντας ἔχειν, ὡς προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι· διὰ τοῦτο γὰρ ζηλοῦσιν ὡς ἀγαθοὶ καὶ αὐτοί. εἶτα εἰπὲ ὅτι π ρ ο σ ῆ κ ε τ ο ῖ ς ἀ γ α θ ῶ ς ἔ χ ο υ σ ι τ ὰ τ ο ι α ῦ τ α τ ῶ ν ἀ γ α θ ῶ ν, ἤγουν τὰ ζηλωτά.* Is non aliud quam quod legimus invenit. Conf. Brandis Philol. IV, 46.

10 *εἰ δ' ἐστὶ ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθά*] Isocrat. Antid. § 142—149.

21 *καὶ ὧν ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια λέγονται ἢ ὑπὸ ποιητῶν ἢ λογογράφων*] Isocrat. Euag. § 40: *τὸν δὴ τὸ κάλλιστον τῶν ὄντων κάλλιστα κτησάμενον τίς ἂν ῥήτωρ ἢ ποιητὴς ἢ λόγων εὑρετὴς ἀξίως τῶν πεπραγμένων ἐπαινέσειεν*; ante Bekkerum *ἢ ῥήτωρ*, haud dubie praeter *ἢ* etiam *ῥήτωρ* est delendum; ipse enim alibi poetam et oratorem componit, ut Philipp. § 109: *περὶ δὲ τῶν ἄλλων τῶν τῇ ψυχῇ προσόντων ἀγαθῶν οὔτε τῶν ποιητῶν οὔτε τῶν λογοποιῶν οὐδεμίαν φανήσεται μνείαν πεποιημένος.* § 144: *οὐδεὶς ἂν οὔτε λόγων εὑρετὴς οὔτε ποιητὴς ἐπαινέσειεν.* Ad Nicocl. § 7. 13. 48.

23 *καὶ τὸ ζηλοῦν τῷ καταφρονεῖν*] Substantivo verbum addit, in quo item concinnitas servanda est, unde reponendum quod Victorius tacite edidit: *καὶ τῷ ζηλοῦν τὸ καταφρονεῖν.* Vid. ad II, 3. Recepit Bekker[3].

29 *δι' ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται καὶ διαλύεται, ἐξ ὧν αἱ πίστεις γίγνονται περὶ αὐτῶν εἴρηται*] Ita Bekkerus distinxit, quo fit, ut *ἐξ ὧν* et *περὶ αὐτῶν* in eodem membro ad idem vocabulum *παθῶν* pertineat, quod fieri nequit; Cod. Y et Basilienses editores coniungunt duas sententias: *καὶ ἐξ ὧν*; at non fiunt *πίστεις* de affectibus, sed ut I, 2 monuit, ex iis. Iam cum quod ceteri distinguunt, *περὶ αὐτῶν εἴρηται*, contra Aristotelis morem toties repetitum sit, *περὶ αὐτῶν* mala manu additum esse coniicias; legimus tamen I, 2:

ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς διώρισται περὶ αὐτῶν, exspectamus vero h. l. *περὶ τούτων*.

Cap. XII.

31 *Τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις καὶ τὰς ἡλικίας καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα.*] Quam tripartitam supra I, 2 argumentationem ostenderat: *τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων τρία εἴδη ἐστίν· αἵ μὲν γάρ εἰσιν ἐν τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος, αἵ δὲ ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναί πως, αἵ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι.* Conf. I, 8. 9. III, 1. Postquam primo libro, quae ex re ipsa ducta singulis generibus conveniunt, docuit (quae enim omnibus communia sunt, infra exponuntur post *τὰ πάθη* et *ἤθη*), in secundo *τὰ πάθη* aggressus est; restat tertia pars, *ἤθη*, magni sane momenti, nam ut ipse dicit I, 2: *σχεδὸν ὡς εἰπεῖν κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος.* Ipsorum auditorum indolem oratorem perspectam cognitamque tenere necesse est, quo facilius oratione accommodata ad illorum animos viam sibi muniat, ut ipse auctor est II, 13: *τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα, ὥστ' ἐπεὶ ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον πῶς χρώμενοι τοῖς λόγοις τοιοῦτοι φανοῦνται καὶ αὐτοὶ καὶ οἵ λόγοι.* Inde veram esse codicum lectionem et improbandam apparet eam, quam vetusta translatio sequitur: *τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες καὶ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις κατὰ τὰς ἡλικίας*, quamque Muretus Vaterus, p. 101—103 aliique probarunt. Similiter in Ethic. Eudem. II, 2 *τὰ ἤθη* considerantur *κατὰ τὰ πάθη* vel *κατὰ τὰς δυνάμεις τῶν παθημάτων* et *κατὰ τὰς ἕξεις*. Integer locus haud parum nostrum adiuvat: *λεκτέον δὴ κατὰ τί τῆς ψυχῆς ποῖ' ἄττα ἤθη. ἔσται δὲ κατά τε τὰς δυνάμεις τῶν παθημάτων καθ' ἃς ὡς παθητικοὶ λέγονται, καὶ κατὰ τὰς ἕξεις καθ' ἃς πρὸς τὰ πάθη ταῦτα λέγονται τῷ πάσχειν πως ἢ ἀπαθεῖς εἶναι. μετὰ ταῦτα ἡ διαίρεσις ἐν τοῖς ἀπηλλαγμένοις τῶν παθημάτων καὶ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν*

ἕξεων. λέγω δὲ πάθη μὲν τὰ τοιαῦτα, θυμὸν φόβον αἰδῶ ἐπιθυμίαν, ὅλως οἷς ἕπεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ αἰσθητικὴ ἡδονὴ ἢ λύπη καθ' αὑτά. καὶ κατὰ μὲν ταῦτα οὐκ ἔστι ποιότης, ἀλλὰ πάσχει κατὰ δὲ τὰς δυνάμεις ποιότης. λέγω δὲ τὰς δυνάμεις καθ' ἃς λέγονται κατὰ τὰ πάθη οἱ ἐνεργοῦντες, οἷον ὀργίλος ἀνάλγητος ἐρωτικὸς αἰσχυντηλὸς ἀναισχύντικος. ἕξεις δέ εἰσιν ὅσαι αἴτιαί εἰσι τοῦ ταῦτα ἢ κατὰ λόγον ὑπάρχειν ἢ ἐναντίως οἷον ἀνδρία σωφροσύνη δειλία ἀκολασία. Ex quatuor rationibus considerari mores: *κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις καὶ τὰς ἡλικίας καὶ τὰς τύχας*, singularis horum vocabulorum explanatio docet; et ideo postremum posuit mores, ne in affectibus eadem, quae in moribus exposuisset, essent repetenda; qualis enim esset iratus, amans, alii, satis declaravit. Non minus supra in exponendis virtutibus et vitiis, quem locum ipse laudat, morum mentionem fecit, unde et illa pars, quae *τὰς ἕξεις* continet, omitti poterat, sic enim I, 9: *μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ· οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῷ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι· συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας κἀκεῖνα δηλοῦν, ἐξ ὧν ποιοί τινες ὑποληφθησόμεθα κατὰ τὸ ἦθος, ἥπερ ἦν δευτέρα πίστις· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν ἡμᾶς τε καὶ ἄλλον ἀξιόπιστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετήν.* Reliqua igitur sunt quae exponat, *τὰ ἤθη κατὰ τὰς ἡλικίας καὶ τὰς τύχας* cap. 12—17. Mira sunt quae Quintilianus V, 10 p. 400 Burm. in hoc libro invenisse sibi visus est: *debet etiam nota esse recte argumenta tractaturo vis et natura omnium rerum et quid quaeque earum plerumque efficiat. hinc enim sunt quae εἰκότα dicuntur; credibilium autem genera sunt tria . . . ideoque Aristoteles in secundo de arte Rhetorica libro diligentissime est exsecutus, quid cuique rei et quid cuique homini soleat accidere et quas res quosque homines, quibus rebus aut hominibus vel conciliasset vel alienasset ipsa natura, ut divitias quid sequatur aut ambitum aut superstitionem, quid boni probent, quid mali petant, quid milites, quid rustici, quo quaeque modo res vitari vel appeti soleat. verum hoc exsequi mitto; non enim longum tantum, sed etiam impossibile ac potius infinitum est; praeterea positum*

in communi omnium intellectu; si quis tamen desideravit, a quo peteret, ostendi. Crederes alium hunc de rhetorica librum aut dormitantem eum qui superstes est, evolvisse, unde et Muretus tom. III p. 767 Ruhnk.: puto eum nimis confisum esse memoriae suae; sed omnino negligenter hos libros tractavit, unde tot eius de his errores, neque iniuria a Petro Victorio ad h. l. p. 333 vehementer castigatur.

34 *περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον*] Melius abest *πρότερον*, modo enim de his disputavit neque medium aliud insertum legitur, et statim sequitur item *πρότερον*, recte positum. Conf. Düntzer zu Ar. Poetik p. 54. Neque sufficit novam hoc capite incipere quaestionem de moribus, separatam ab affectibus, ut histor. anim. IV, 1 p. 523, 33, ubi novus incipit liber, item libro V. Sunt tamen pauci loci, qui contra afferri possint; VIII, 1 p. 588 b, 11 pertinent ad v. 5. VIII, 17 p. 600 b, 18 intelligit quae ibidem a, 30, at sunt quaedam interiecta. Pol. I, 10 p. 1258, 34 intelligit quae v. 21 leguntur. Quid, si verba *περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον* et *εἴρηται δὲ περὶ τούτων πρότερον* varietas sit lectionis eiusdem loci?

36 *καὶ ποῖα προαιροῦνται*] I, 6 p. 1363, 19. Virtutes exposuit I, 9.

37 *ἡλικίαι δ' εἰσὶ νεότης καὶ ἀκμὴ καὶ γῆρας*] Naturae ordinem hic sequitur; ipse propter oppositionem contrariam sic exponit: *νεότης καὶ γῆρας καὶ ἀκμὴ* et cap. 14 fine: *περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς ποίων ἠθῶν ἐστὶν ἕκαστον, εἰρήσθω τοσαῦτα.*

pag. 1389 1 *τύχην δὲ λέγω εὐγένειαν καὶ πλοῦτον καὶ δυνάμεις*] Eodem ordine haec exponuntur cap. 15—17, sed multitudinis numerus vocabuli *δύναμις* ibi non apparet; Muretus et hic *δύναμιν* vertit. *τύχην* quod ex A et vet. transl. restitutum est pro *τύχας*, quod superioribus convenit, abstracte intelligendum, ut II, 17: *περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν εἴρηται.*

3 *οἱ μὲν οὖν νέοι τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοί, καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν*] Topic. III, 2: *καὶ ἕκαστον ἐν ᾧ καιρῷ μεῖζον δύναται, ἐν τούτῳ καὶ αἱρετώτερον, οἷον τὸ ἀλύπως ἐν τῷ γήρᾳ μᾶλλον ἢ ἐν τῇ νεότητι· μεῖζον γὰρ ἐν τῷ γήρᾳ δύναται. κατὰ ταῦτα δὲ*

καὶ ἡ φρόνησις ἐν τῷ γήρᾳ αἱρετώτερον· οὐδεὶς γὰρ τοὺς νέους αἱρεῖται ἡγεμόνας διὰ τὸ μὴ ἀξιοῦν φρονίμους εἶναι. ἡ δ' ἀνδρία ἀνάπαλιν· ἐν τῇ νεότητι γὰρ ἀναγκαιοτέρα ἡ κατὰ τὴν ἀνδρίαν ἐνέργεια. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ σωφρυσύνη· μᾶλλον γὰρ οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐνοχλοῦνται.

3 *οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν*] Solus A *ἅ*, quod rarius et praeter morem in vulgarem usum correctum est.

4 *καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι τῇ περὶ τὰ ἀφροδίσια καὶ ἀκρατεῖς ταύτης*] *τῇ* pro *ταῖς*, quod in A et vet. transl., vel *τῆς*, quod in reliquis libris est, emendavit Victorius in script. comment. Bentleius ad Horat. Serm. II, 5, 79, conf. Wolfius ap. Vater. p. 212. Singularem flagitat *ταύτης*, isque melius sententiae convenit, ne *τούτων* corrigas, quamvis ut *ἡδοναί*, sic et *ἐπιθυμίαι ἀφροδισίων* dicatur, Ethic. Nicom. VII, 5: *θυμὸς γὰρ καὶ ἐπιθυμίαι ἀφροδισίων καὶ ἔνια τῶν τοιούτων ἐπιδήλως καὶ τὸ σῶμα μεθιστᾶσιν, ἐνίοις δὲ καὶ μανίας ποιοῦσιν.* De re Ethic. Nic. III, 13: *τῶν δ' ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν κοιναὶ δοκοῦσιν εἶναι, αἱ δ' ἴδιοι καὶ ἐπίθετοι, οἷον ἡ μὲν τῆς τροφῆς φυσική . . καὶ εὐνῆς φησὶν Ὅμηρος ὁ νέος καὶ ἀκμάζων, τὸ δὲ τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε, οὐκέτι πᾶς, οὐδὲ τῶν αὐτῶν.* VIII, 3. Eudem. VII, 2.

Isocr. Nicocles § 44: *χρὴ δὲ δοκιμάζειν τὰς ἀρετὰς οὐκ ἐν ταῖς αὐταῖς ἰδέαις ἁπάσας, ἀλλὰ τὴν μὲν δικαιοσύνην ἐν ταῖς ἀπορίαις, τὴν δὲ σωφροσύνην ἐν ταῖς δυναστείαις, τὴν δ' ἐγκράτειαν ἐν ταῖς τῶν νεωτέρων ἡλικίαις . . ἐκράτησα ταύτην ἔχων τὴν ἡλικίαν, ἐν ᾗ τοὺς πλείστους ἂν εὕροιμεν πλεῖστα περὶ τὰς πράξεις ἐξαμαρτάνοντας,* atque eius *σωφροσύνην* ostenderat § 36—42.

6 *εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας*] Horat. ad Pison. v. 165.

10 *καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὁρμῇ*] Non cuivis impetui, sed ei cuius origo *θυμὸς* est, ut praestet quod in A legitur *ὀργῇ*. Id mutatum esse videtur propter praecedens *ὀξύθυμοι*, ut *τῇ ὁρμῇ* idem sit quod *τῇ ὀξύτητι τοῦ θυμοῦ*.

13 *μᾶλλον*] *Maxime* vet. tr. *τὸ φιλότιμον* et *φιλόνι-*

κον tam arcte cohaerent, ut *μάλιστα* non desideretur. Eadem varietas b, 33.

15 *φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα*] Plat. Rep. VIII p. 386 (549): *οὐκοῦν καὶ χρημάτων ὁ τοιοῦτος νέος μὲν ὢν καταφρονοῖ ἄν, ὅσῳ δὲ πρεσβύτερος γίγνοιτο, μᾶλλον ἀεὶ ἀσπάζοιτο ἂν τῷ τε μετέχειν τῆς τοῦ φιλοχρημάτου φύσεως καὶ μὴ εἶναι εἰλικρινὴς πρὸς ἀρετὴν διὰ τὸ ἀπολειφθῆναι τοῦ ἀρίστου φύλακος*; Horatius: *utilium tardus provisor, prodigus aeris.* Arist. Ethic. Nicom. IV, 2: *ἐλευθεριώτεροι δὲ εἶναι δοκοῦσιν οἱ μὴ κτησάμενοι ἀλλὰ παραλαβόντες τὴν οὐσίαν· ἄπειροί τε γὰρ τῆς ἐνδείας καὶ πάντες ἀγαπῶσι μᾶλλον τὰ αὑτῶν ἔργα ὥσπερ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ποιηταί.*

16 *ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον*] Intercidit Pittaci dictum; fictas nugas schol. affert: *ὁ Πιττακὸς ἐδίδου τῷ Ἀμφιαράῳ τῷ μάντει χρήματα, ὁ δ᾽ οὐκ ἠθέλησε λαβεῖν, ὅθεν καὶ ὁ Πιττακὸς λέγει πρὸς αὐτόν, σὺ δ᾽ οὔπω χρυσῶν ἔρωτος ἐγεύσω. ἦ γὰρ ἂν χεῖρας ἑτοίμους εἶχες λαβεῖν.* Stephanus p. 290: *ὥσπερ ἔχει τὸ τοῦ Πιττακοῦ πρὸς Ἀμφιάραον. ὁ Πιττακὸς ὡς ἔοικε τραγῳδίαν ἐμελέτησεν εἰς Ἀμφιάραον ἐκεῖνον τὸν στρατηγικώτατον καὶ μαντικώτατον. οὗτος γὰρ ἔγνω ὡς ἐν τῷ Θηβαϊκῷ ἀναιρεθήσεται πολέμῳ ὡς μάντις. διὸ τοῦτο μηνυόμενος παρὰ τοῦ Ἀδράστου ἐλθεῖν εἰς τὸν πόλεμον οὐχ ὑπήκουσεν, ἕως τῇ αὐτῇ γυναικὶ Ἐριφύλῃ ἔστειλε χρυσέους κόσμους καὶ χρήματα πρὸς Ἀμφιάραον, ὁ δὲ ταῦτα οὐκ ἐδέξατο. τοῦτο γοῦν μελετῶν ὁ Πιττακὸς ἀπεφθέγξατο περὶ τοῦ χρυσοῦ.*

17 *καὶ οὐ κακοήθεις ἀλλ᾽ εὐήθεις*] Plat. Rep. III p. 149 (409): *διὸ δὴ καὶ εὐήθεις νέοι ὄντες οἱ ἐπιεικεῖς φαίνονται καὶ εὐεξαπάτητοι ὑπὸ τῶν ἀδίκων ἅτε οὐκ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς παραδείγματα ὁμοιοπαθῆ τοῖς πονηροῖς.* In his vocabulis *εὔηθες* et *κακόηθες* ludit Plato Rep. III p. 134 (400), Demosth. pro Ctesiph. § 11.

19 *καὶ εὐέλπιδες· ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω διάθερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως*] Aristot. Probl. p. 955, 1: *τὸ δὲ θερμὸν τὸ περὶ τὸν τόπον, ᾧ φρονοῦμεν καὶ ἐλπίζομεν, ποιεῖ εὐθύμους, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸ πί-*

νειν εἰς μέθην πάντες ἔχουσι προθύμως, ὅτι πάντας ὁ οἶνος ὁ πολὺς εὐέλπιδας ποιεῖ, καθάπερ ἡ νεότης τοὺς παῖδας. τὸ μὲν γὰρ γῆρας δύσελπί ἐστιν, ἡ δὲ νεότης ἐλπίδος πλήρης.

25 τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ] Ut seq. capite de senibus: καὶ φιλόζωοι καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ· διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι τὴν ἐπιθυμίαν. Significat primum et postremum tempus, initium et finem vitae. Ceterum Bekkerus egregie ad οἴονται, quod ineptum est, adnotavit: *an* οἷόν τε? Certissima est emendatio. Idem vitium infra II, 23 p. 1398 b, 23.

26 καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι] Vet. tr. καὶ ἐξαπάτητοι δ' εἰσί, id ut in topicis libri primi et alibi saepius occurrit, ita neque hoc neque sequenti capite invenitur. Huius contrarium in senum descriptione non apparet, cetera omnia recte sibi respondent; hic vero de iuvenibus desiderantur contrarie dicta, quae de senibus p. 1389 b, 32 leguntur, καὶ φιλόζωοι . . nam quod deinde sequitur καὶ φίλαυτοι μᾶλλον ἢ δεῖ oppositum est verbis καὶ φιλόφιλοι καὶ φιλέταιροι. At etiam iuvenes φιλόζωοι sunt nec vitae contemtores, sed ita ut τὸ καλὸν pluris faciant, cuius exemplum est Achilles p. 1359, 2. Quare hoc non multum requiritur.

28 τό τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι θαρραλέον ἐστίν] Ulricus notante Vatero p. 104 emendat θαρραλέου, ut aeque atque in praecedente persona notetur, quod ut non falsum, sic necessarium non est.

29 καὶ αἰσχυντηλοί· οὐ γάρ πω καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαίδευνται ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον] Non nisi iusta et proba a parentibus acceperunt et docti sunt; ipsi nondum experti sunt alia multa esse honesta. Muretus: nondum enim percipiunt, quae pulchra sunt expetenda esse, sed a lege tantum instituti sunt; adnotans haec: itaque ubi spes est latendi, facile admittunt in se turpia. Correxisse videtur, nescio quo iure: τὰ καλὰ αἱρετά. Ulricus ἀλλ' ἃ πεπαίδευνται parum apte scribit; ex usu enim esset ἢ ἃ

31 οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου πω τεταπείνωνται] Sic Bekkerus correxit, et corr. D, deteriores ποτε, A et vet. transl.

οὔπω, neque similem locum, in quo *οὐ* . . *οὔπω* proxime coniuncta leguntur, invenire memini; alius enim generis est Analyt. post. I, 5: *διὰ τοῦτο οὐδ' ἄν τις δείξῃ καθ' ἕκαστον τὸ τρίγωνον ἀποδείξει ἢ μιᾷ ἢ ἑτέρᾳ ὅτι δύο ὀρθὰς ἔχει ἕκαστον, τὸ ἰσόπλευρον χωρὶς καὶ τὸ σκαληνὸν καὶ τὸ ἰσοσκελές, οὔπω οἶδε τὸ τρίγωνον ὅτι δύο ὀρθαῖς.* Fortasse *οὔπω* aliena manu insertum est, supra quoque v. 21: *ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτετυχηκέναι* et A et vet. transl. exhibent *μὴ πολλά.* Simpliciter etiam ex contrario infra de senibus cap. 13: *καὶ μικρόψυχοι διὰ τὸ τεταπεινῶσθαι ὑπὸ τοῦ βίου.*

37 *καὶ φιλόφιλοι*] Ethic. Nicom. VIII, 3: *μάλιστα δ' ἐν τοῖς πρεσβύταις ἡ τοιαύτη (πρὸς τὸ συμφέρον) δοκεῖ φιλία γίνεσθαι (οὐ γὰρ τὸ ἡδὺ οἱ τηλικοῦτοι διώκουσιν ἀλλὰ τὸ ὠφέλιμον), καὶ τῶν ἐν ἀκμῇ καὶ νέων ὅσοι τὸ συμφέρον διώκουσιν. οὐ πάνυ δ' οἱ τοιοῦτοι οὐδὲ συζῶσι μετ' ἀλλήλων· ἐνίοτε γὰρ οὐδ' εἰσὶν ἡδεῖς· οὐδὲ δὴ προσδέονται τῆς τοιαύτης ὁμιλίας, ἐὰν μὴ ὠφέλιμοι ὦσιν· ἐπὶ τοσοῦτον γάρ εἰσιν ἡδεῖς ἐφ' ὅσον ἐλπίδας ἔχουσιν ἀγαθοῦ. ἡ δὲ τῶν νέων φιλία δι' ἡδονὴν εἶναι δοκεῖ· κατὰ πάθος γὰρ οὗτοι ζῶσι, καὶ μάλιστα διώκουσι τὸ ἡδὺ αὐτοῖς καὶ τὸ παρόν· τῆς ἡλικίας δὲ μεταπιπτούσης καὶ τὰ ἡδέα γίνεται ἕτερα. διὸ ταχέως γίνονται φίλοι καὶ παύονται· ἅμα γὰρ τῷ ἡδεῖ ἡ φιλία μεταπίπτει, τῆς δὲ τοιαύτης ἡδονῆς ταχεῖα ἡ μεταβολή. καὶ ἐρωτικοὶ δ' οἱ νέοι· κατὰ πάθος γὰρ καὶ δι' ἡδονὴν τὸ πολὺ τῆς ἐρωτικῆς· διόπερ φιλοῦσι καὶ ταχέως παύονται, πολλάκις τῆς αὐτῆς ἡμέρας μεταπίπτοντες. συνημερεύειν δὲ καὶ συζῆν οὗτοι βούλονται· γίνεται γὰρ αὐτοῖς τὸ κατὰ φιλίαν οὕτως.* Ethic. Eudem. VII, 2 p. 1236, 38.

A et vet. transl.: *καὶ φιλόφιλοι καὶ φίλοι καὶ φιλέταιροι*, in quo alia compositio latere videtur, v. c. *φιλερασταὶ* vel simile. Conf. p. 1250 b, 33. Ceteri *καὶ φίλοι* omittunt. — *φιλοίκειοι* correxit Vahlen, recepit Bekker[3] ex p. 1251 b, 35: *ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα οἷον φιλοίκειον εἶναι καὶ φιλόφιλον, φιλέταιρον, φιλόξενον, φιλάνθρωπον καὶ φιλόκαλον.*

pag. 1389 b 3 *παρὰ τὸ Χιλώνειον*] Alii aliis tribuunt, vid. Menagius

ad Diogen. I, 41. Heind. ad Plat. Protag. p. 584. Astius p. 166. Schol. Eurip. Hipp. 264.

7 *τοῦτο γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ τοῦ πάντα ἄγαν*] Quod prava hac opinione, se omnia intelligere, ducuntur neque ut senes, cauti et dubii agunt, etiam in rebus gerendis modum excedunt, quare huius mali ille fons est; mala enim sententia mala facta parit. I. M. Gesnerus in Chrestomathia graeca scribit: *τούτου γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ τὸ πάντα ἄγαν*, et sane si in omnibus modum excedunt, et in his transsilient, quod si voluisset auctor, nulla apparet causa, cur id adderet, et si addidisset, scripsisset *καὶ γὰρ τούτου*. Conf. Vaterus p. 106.

7 *καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν καὶ οὐ κακουργίαν*] *καὶ* ante *οὐ* om. A., unde coniicias: *εἰς ὕβριν, οὐκ εἰς κακουργίαν*, ita vet. tr. *in contumeliam, non in nequitiam*, et infra cap. 13 p. 1390, 18: *καὶ τἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν, οὐκ εἰς ὕβριν*, at vero etiam hic quod omisit Bekkerus, ex A apud Victorium et Gaisf. enotatum est *οὐχ ὕβριν*, ut altero loco *εἰς ὕβριν, οὐ κακουργίαν*, altero *εἰς κακουργίαν, οὐχ ὕβριν* scribendum esse dubitare non liceat.

12 *εὐτράπελοι*] A *φιλευτράπελοι*, id et p. 1251, 20, neque obstat, quod cap. 13 p. 1390, 23 *οὐκ εὐτράπελοι* senes dicuntur; unde hic locus correctus esse videtur, sed potius ibi quoque *οὐ φιλευτράπελοι* scribendum erit quam id quod A praestat, hic negligendum, cap. 17 p. 1391, 22: *φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ ἀνδρωδέστεροί εἰσι*, idem A *φιλανδρωδέστεροι*. Cf. Isocr. Areop. § 49.

13 *τὸ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτόν ἐστιν ἦθος*] Haec desunt in vet. transl. fortasse casu; nam propter *est* repetitum (et ceteri libri *ἦθός ἐστιν* scribunt) facile excidere poterant. Non negligendum tamen infra cum senioribus iuniores coniunctos esse: *τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα*. Equidem de veritate huius commatis non dubito.

Cap. XIII.

16 *ἡμαρτηκέναι*] *ἐξημαρτηκέναι* A, quod gravius est.

17 *ἧττόν τε ἄγαν*] *Minus autem valde* vet. tr. male.

Oppositum est quod supra de iuvenibus dictum est: *πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσιν*. Unde minus recte facili quidem structura, sed deteriore sententia edit. Par. et Rassow observ. crit. in Arist. p. 32 *ἄγανται*.

18 *ἀμφισβητοῦντες*] *ἀμφιδοξοῦντες* A et vet. tr. egregie, mutatum haud dubie, quod rem controversam flagitarent, a qua et contra quam disputarent dubii et ambigui.

23 *διὰ ταὐτὰ*] Sic Ulricus et Vaterus, scil. quod sunt *ἄπιστοι* et *καχύποπτοι*, ceteri *ταῦτα*.

23 *ἀλλὰ κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες*] Cap. 21: *δεῖ φιλεῖν οὐχ ὥσπερ φασίν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα· ἐπιβούλου γὰρ θάτερον. ἢ ὧδε. οὐκ ἀρέσκει δέ μοι τὸ λεγόμενον· δεῖ γὰρ τόν γ' ἀληθινὸν φίλον ὡς φιλήσοντα ἀεὶ φιλεῖν. καὶ οὐδὲ τὸ μηδὲν ἄγαν. δεῖ γὰρ τούς γε κακοὺς ἄγαν μισεῖν*. Diogen. I, 87 de Biante: *ἔλεγε τὸν βίον οὕτω μετρεῖν ὡς καὶ πολὺν καὶ ὀλίγον χρόνον βιωσομένους καὶ φιλεῖν ὡς μισήσοντας· τοὺς γὰρ πλείστους εἶναι κακούς*. In quibus contrarium *καὶ μισεῖν ὡς φιλήσοντας* fortasse de industria omissum est; parum enim ratio addita his conveniet; omittit et Cicero de amicitia cap. 16: *negabat ullam vocem inimiciorem amicitiae potuisse reperiri quam eius qui dixisset, ita amare oportere ut si aliquando esset osurus, nec vero se adduci posse, ut hoc quemadmodum putaretur, a Biante dictum esse crederet, qui sapiens habitus esset unus e septem; impuri cuiusdam aut ambitiosi aut omnia ad suam potentiam revocantis esse sententiam.* ibique interpp. Sed Scipio, ut Aristoteles infra cap. 21, contrariam sententiae partem sciens negligere potuit, ne quem vituperaret, et laudare cogeretur. Integrum Biantis praeceptum Sophoclis Aiax v. 676—682 probat, ubi vid. Lobeckius, et Demosthenes in Aristocr. p. 660 § 122: *ἔστι γὰρ οὐχ ὑγιαινόντων, οἶμαι, ἀνθρώπων οὔθ' ὅταν τινὰ ὑπειλήφωσι φίλον, οὕτω πιστεύειν ὥστε, ἂν ἀδικεῖν ἐπιχειρῇ, τὸ ἀμύνασθαι σφῶν αὐτῶν ἀφελέσθαι, οὔθ' ὅταν ἐχθρόν τινα ἡγῶνται, οὕτως αὖ μισεῖν ὥστ', ἐὰν παυσάμενος βούληται φίλος εἶναι, τὸ ποιεῖν ἐξεῖναι ταῦτα κωλῦσαι· ἀλλ' ἄχρι τούτου καὶ φιλεῖν, οἶμαι, χρὴ καὶ μισεῖν, μηδετέρου τὸν καιρὸν ὑπερβάλλοντας.*

27 *καὶ ἀνελεύθεροι*] Horat.: *quaerit et inventis miser abstinet ac timet uti.* Ethic. Nicom. IV, 3 p. 1121 b, 12: *ἡ δ' ἀνελευθερία ἀνίατός ἐστιν· δοκεῖ γὰρ τὸ γῆρας καὶ πᾶσα ἀδυναμία ἀνελευθέρους ποιεῖν, καὶ συμφυέστερον τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀσωτίας· οἱ γὰρ πολλοὶ φιλοχρήματοι μᾶλλον ἢ δοτικοί.* IX, 7: *ἔτι δὲ τὰ ἐπιπόνως γενόμενα πάντες μᾶλλον στέργουσιν, οἷον καὶ τὰ χρήματα οἱ κτησάμενοι τῶν παραλαβόντων.* Plat. de rep. p. 330 St.: *ἔδοξας οὐ σφόδρα ἀγαπᾶν τὰ χρήματα, τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ὡς τὸ πολὺ οἳ ἂν μὴ αὐτοὶ κτήσωνται· οἱ δὲ κτησάμενοι διπλῇ ἢ οἱ ἄλλοι ἀσπάζονται αὐτά. ὥσπερ γὰρ οἱ ποιηταὶ τὰ αὑτῶν ποιήματα καὶ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας ἀγαπῶσι, ταύτῃ τε δὴ καὶ οἱ χρηματισάμενοι περὶ τὰ χρήματα σπουδάζουσιν ὡς ἔργον ἑαυτῶν, καὶ κατὰ τὴν χρείαν ᾗπερ οἱ ἄλλοι.* conf. ibi interpr. Thucyd. II, 44: *τὸ γὰρ φιλότιμον ἀγήρων μόνον, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν, ὥσπερ τινές φασι, μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.*

30 *καὶ δειλοὶ καὶ πάντα προφοβητικοί*] Vid. Bentl. ad Hor. art. poet. v. 172:

vel quod res omnes timide gelideque ministrat,
dilator, spe longus, iners, pavidusque futuri.

32 *ὥστε προωδοποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τίς ἐστιν*] Probl. XXX p. 954 b, 10: *ὥστε φοβερόν τι ὅταν εἰσαγγελθῇ, ἐὰν μὲν ψυχροτέρας οὔσης τῆς κράσεως τύχῃ, δειλὸν ποιεῖ· προωδοπεποίηκε γὰρ τῷ φόβῳ καὶ ὁ φόβος καταψύχει. δηλοῦσι δὲ οἱ περίφοβοι. τρέμουσι γάρ.* ubi in verbo repetitum augmentum observa, quod et h. l. in A sec. manus restituit; idem locus vocabulum *ὁ φόβος* in vet. tr. fortuito desiderari docet.

33 *καὶ μάλιστα*] *καὶ μᾶλλον* A, vet. tr.

35 *καὶ οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμεῖν*] *δὲ* accessit ex A, invenit et interpres, sed locum mutavit: *hoc autem maxime,* delendum potius est *καὶ* aut ante *μάλιστα* ponendum. Ex eodem A infinitivus redditus est, ceteri *ἐπιθυμοῦσι.*

35 *καὶ φίλαυτοι μᾶλλον ἢ δεῖ*] *φίλαυτοι* A et vet. tr., ceteri *φιλαίτιοι*, id si probamus, nil senes *φιλαύτους* esse

dictum est; atque id requiritur, dicit enim in sequenti loco *διὰ τὸ φίλαυτοι εἶναι.*

37 *τὸ μὲν γὰρ συμφέρον αὐτῷ ἀγαθόν ἐστι, τὸ δὲ καλὸν ἁπλῶς*] I, 6 p. 1365, 35. I, 9 p. 1366 b, 37 seqq.

pag. 1390 7 *καὶ ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον ἢ τῇ ἐλπίδι*] Pericles ap. Thucyd. II, 44 occisorum patres aetate iam provectiores quam qui alios procreent filios, his verbis consolatur: *ὅσοι δ' αὖ παρηβήκατε, τόν τε πλείονα κέρδος ὃν εὐτυχεῖτε βίον ἡγεῖσθε καὶ τόνδε βραχὺν ἔσεσθαι, καὶ τῇ τῶνδε εὐκλείᾳ κουφίζεσθε. τὸ γὰρ φιλότιμον ἀγήρων μόνον, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν, ὥσπερ τινές φασι, μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.* Quibus et quae infra dicit Ar. senes *πρακτικοὺς* esse *κατὰ τὸ κέρδος*, optime illustrantur.

13 *ὥστε οὔτ' ἐπιθυμητικοὶ οὔτε πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας*] Transponunt A et vet. tr. *πρακτικοὶ οὔτ' ἐπιθυμητικοί*, quod non probandum; respondent enim quae de iuvenibus supra sunt dicta *εἰσὶν ἐπιθυμητικοὶ καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν.* Sed paulo post iidem recte *διὸ σωφρονικοὶ* omissa particula *καί*, qua facile caremus.

18 *καὶ τἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν, οὐκ εἰς ὕβριν*] Praeter A et vet. transl. ceteri omnes *ἀδικίαν*, non *κακουργίαν*. Tum vero scribe ex A *οὐχ ὕβριν*, vid. ad cap. 12 p. 1389 b, 7.

23 *φιλογέλοιοι*] Ut statim dicit *τῷ φιλογέλωτι*, ita supra cap. 12 fine de iisdem *φιλογέλωτες*, ut mira sit adiectivi variatio, accedit in A exstare *φιλόγελοι*, an forma *φιλόγελῳ* usus est Aristoteles, ut Athenaeus *φιλόγελως ὄντας* p. 261 d, ubi alii *φιλογέλωτας*? ex ipso Aristotele apud Stobaeum I, 18 (p. 1251, 19) *φιλόγελων εἶναι*, ubi Barocc. *φιλογέλοιον*. III, 2 p. 1405, 13 A *νέοι* pro *νέῳ* praebet.

Cap. XIV.

30 *ὑπερβολήν*] Quod in utraque aetate nimium et ideo malum est; poterat item dicere: *ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν*, ut infra: *ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν ἢ ἐλλείπουσι.*

3 καὶ σώφρονες μετ' ἀνδρίας καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σω- pag. 1390 b
φροσύνης] Coniungunt quae plerumque disiuncta sunt, ut Pericles de Atheniensibus apud Thuc. II, 40: φιλοκαλοῦμεν γὰρ μετ' εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας.

10 ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μέχρι τῶν πεντεκαιτριάκοντα, ἡ δὲ ψυχὴ περὶ τὰ ἑνὸς δεῖν πεντήκοντα] Solonem secutus est, qui septenarium numerum ad hominum aetates dividendas adhibuit fragm. XIV, 7:

τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἑβδομάδ' ἐστὶν ἄριστος
 ἰσχύν, οἵ τ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς.

et tum v. 11:

τῇ δ' ἕκτῃ περὶ πάντα καταρτύεται νόος ἀνδρός,
 οὐδ' ἔρδειν ἔθ' ὁμῶς ἔργ' ἀπάλαμνα θέλει.
ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος
 ὀκτώ τ'· ἀμφοτέρων τέσσαρα καὶ δέκ' ἔτη.

Vid. Hippocratis aliorumque divisiones ap. Censorinum de die natali cap. 14 ibiq. Lindenbr. p. 96. Solonis versus, quos a Christiano vel Iudaeo confictos censuit Porsonus, ab Aristotele indicari Polit. VII, 16 monuit iam Victorius: διὸ κατὰ τὴν διανοίας ἀκμήν, αὕτη δ' ἐστὶν ἐν τοῖς πλείστοις ἥνπερ τῶν ποιητῶν τινὲς εἰρήκασιν οἱ μετροῦντες ταῖς ἑβδομάσι τὴν ἡλικίαν, περὶ τὸν χρόνον τὸν τῶν πεντήκοντα ἐτῶν. Ex his videatur improbandum esse quod A et vet. transl. ψυχὴ ἑνὸς δεῖ πεντήκοντα praebent, omissis περὶ τά; id enim contra Solonis sententiam animum a tricesimo usque ad undequinquagesimum annum maxime vigere significaret. Aristot. Pol. VII, 17 fine: δύο δ' εἰσὶν ἡλικίαι, πρὸς ἃς ἀναγκαῖον διῃρῆσθαι τὴν παιδείαν, μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἑπτὰ μέχρι ἥβης καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀφ' ἥβης μέχρι τῶν ἑνὸς καὶ εἴκοσιν ἐτῶν. οἱ γὰρ ταῖς ἑβδομάσι διαιροῦντες τὰς ἡλικίας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λέγουσιν οὐ καλῶς, δεῖ δὲ τῇ διαιρέσει τῆς φύσεως ἐπακολουθεῖν. In quibus Muretus tom. III p. 766 R. corrigit οὐ κακῶς, ne inconstans sit Aristoteles, qui et hic et alibi illorum rationem sequitur et probat. Mihi doctus quidam ex ingenio verba περὶ τὰ inseruisse videtur. Dionysius 4, 29: οὐ πολὺ ἀποδέῃ πεντηκονταετὴς εἶναι, κράτιστα δὲ ἄνθρωποι φρονεῖν πεφύκασιν οἱ περὶ ταύτην μάλιστα γενόμενοι τὴν ἡλικίαν. et 31 de eodem: ὅτε γ'

εἰς τὴν κρατίστην παρεγενόμην τοῦ σώματος καὶ τῆς φρονήσεως ἀκμήν, τριάκοντα γεγονὼς ἐτῶν. Vides Dionysium hunc Aristotelis locum secutum esse. Macrob. somn. Scip. I, 6, 75: *notandum vero quod cum numerus septem se multiplicat, facit aetatem, quae proprie perfecta et habetur et dicitur, adeo ut illius aetatis homo, utpote qui perfectionem et attigerit iam et necdum praeterierit, et consilio aptus sit nec ab exercitio virium alienus habeatur.* Schol. 39, 20: *περὶ τὴν πέμπτην ἡλικίαν ἀκμάζει τὸ σῶμα· πεντάκις γὰρ ἑπτὰ λε, περὶ δὲ τῷ τέλει τῆς ἑβδόμης ἡλικίας παρακμάζει ἡ ψυχὴ ἑπτάκις ἑπτά, τεσσαρακονταεννέα.*

Cap. XV.

19 *ἡ δ' εὐγένεια ἐντιμότης τις προγόνων ἐστίν*] *τις* om. A et vet. transl. Polit. IV, 8: *ἡ γὰρ εὐγένειά ἐστιν ἀρχαῖος πλοῦτος καὶ ἀρετή.* III, 13: *εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους.*

20 *καὶ καταφρονητικὸν καὶ τῶν ὁμοίων*] Alterum *καὶ* si iure positum est, significat nobiles vel alios item nobilitate praestantes, sed ipsorum maioribus non pares contemnere; nam si horum maiores eosdem magistratus vel imperia gesserunt, neque tamen aeque longinquo temporis spatio distant, cum illis contendere non possunt et contemnuntur, unde *ταὐτά*, non *ταῦτα* et Victorius in scriptis commentariis et Vaterus p. 108 coniecerant; sed non opus, *ταῦτα* enim omnia quae ad nobilitatem pertinent, comprehendit.

21 *ἐντιμότερα καὶ εὐαλαζόνευτα*] *et magis iactabilia* vet. tr. Comparativum, nisi ipse interpres primus dedit, propter concinnitatem alteri adiectivo illatum fuisse puto.

22 *ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν, γενναῖον δὲ κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι τῆς φύσεως*] *περὶ τὰ ζῷα ἱστορ.* I, 1 p. 488, 18: *εὐγενὲς μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐξ ἀγαθοῦ γένους, γενναῖον δὲ τὸ μὴ ἐξιστάμενον ἐκ τῆς αὑτοῦ φύσεως.* Polit. III, 13 p. 1283, 34: *οἱ δ' ἐλεύθεροι καὶ εὐγενεῖς ὡς ἐγγὺς ἀλλήλων· πολῖται γὰρ μᾶλλον οἱ γενναιότεροι τῶν ἀγεννῶν . . . εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους.*

23 *ὅ περ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς*] Eurip. Heraclid. v. 325:

εὐγενὴς δ' ἀν' Ἑλλάδα
σώζεις πατρῴαν δόξαν· ἐξ ἐσθλῶν δὲ φύς,
οὐδὲν κακίων τυγχάνεις γεγὼς πατρός,
παύρων μετ' ἄλλων. ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως
εὕροις ἄν, ὅστις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός.

25 *φορὰ γάρ τίς ἐστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις*] Pindari locos Gaisf. laudavit Nem. VI, 15: *τεκμαίρει καί νυν Ἀλκιμίδας τὸ συγγενὲς ἰδεῖν Ἄγχι καρποφόροις ἀρούραισιν, αἵτ' ἀμειβόμεναι Τόκα μὲν ὦν βίον ἀνδράσιν ἐπηετανὸν ἐκ πεδίων ἔδοσαν, Τόκα δ' αὖτ' ἀναπαυσάμεναι σθένος ἔμαρψαν.* Item XI, 47 seqq., inde translatio ad alios nata est, ut Demostheni *φορὰ προδοτῶν.*

28 *κἄπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν*] *ἀναδιδόναι* de terrae proventu dictum, iam Victorius recte explicuit: posteaque rursus intervallo aliquo temporis edit ac gignit industrios item et insignes viros; id autem dixit quod modo *τὸ ἐξίστασθαι φύσεως* nobilibus solemne esse monuerat, *ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς.* Alii contra usum verbi intransitivo sensu: retro ferri, flaccescere, ut *ἐπιδοῦναι* explicant.

28 *ἐξίσταται δὲ τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη εἰς μανικώτερα ἤθη*] Poet. 17: *διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν ἢ μανικοῦ.*

30 *τὰ δὲ στάσιμα εἰς ἀβελτερίαν καὶ νωθρότητα, οἷον οἱ ἀπὸ Κίμωνος καὶ Περικλέους καὶ Σωκράτους*] De Cimonis filiis nil traditum legimus; Periclis Paralus et Xanthippus stupidi, *ἠλιθίω*, dicuntur Plat. Alcib. I p. 334 (118). Conf. Heind. ad Protag. p. 481. De Socratis filiis Plut. Cat. mai. cap. 20: *ἐπεὶ καὶ Σωκράτους οὐδὲν ἄλλο θαυμάζειν τοῦ παλαιοῦ πλὴν ὅτι γυναικὶ χαλεπῇ καὶ παισὶν ἀποπλήκτοις χρώμενος ἐπιεικῶς καὶ πρᾴως διετέλεσε.* Aliorum exempla passim in Platonis dialogis, v. c. Lachete leguntur. Eadem vitia *μανίαν* et *νωθρότητα* alio modo liberis insitam et innatam invenit Plato Politico p. 363 (310), illam si fortes ex fortium genere, hanc si modesti et iusti, *κόσμιοι*, ex horum genere uxores ducunt: *οἱ μέν που κόσμιοι τὸ σφέτερον αὐτῶν ἦθος ζητοῦσι καὶ κατὰ δύναμιν γαμοῦσί τε παρὰ τούτων*

καὶ τὰς ἐκδιδομένας παρ' αὐτῶν εἰς τούτους ἐκπέμπουσι πάλιν· ὡς δ' αὔτως τὸ περὶ τὴν ἀνδρίαν γένος δρᾷ, τὴν αὑτοῦ μεταδιῶκον φύσιν, δέον ποιεῖν ἀμφότερα τὰ γένη τούτων τοὐναντίον ἅπαν. ΝΕ. ΣΩ. πῶς καὶ διὰ τί; ΞΕ. διότι πέφυκεν ἀνδρία τε ἐν πολλαῖς γενέσεσιν ἄμικτος γεννωμένη σώφρονι φύσει κατὰ μὲν ἀρχὰς ἀκμάζειν ῥώμῃ, τελευτῶσα δὲ ἐξανθεῖν παντάπασι μανίαις. ΝΕ. εἰκός. ΞΕ. ἡ δὲ αἰδοῦς γε αὖ λίαν πλήρης ψυχὴ καὶ ἀκέραστος τόλμης ἀνδρείας, ἐπὶ γενεὰς πολλὰς οὕτω γεννηθεῖσα, νωθεστέρα φύεσθαι τοῦ καιροῦ καὶ ἀποτελευτῶσα δὴ παντάπασιν ἀναπηροῦσθαι.

Articulus *οἱ*, quem A omittit, facile ex praecedentibus intelligitur, unde ceteris libris redditum esse puto.

Cap. XVI.

33 *ὑπερήφανοι, πάσχοντές τι*] *οἱ πάσχοντές τι* Ulricus apud Vaterum articulo inserto, quo non opus est; subiectum enim ex *τῷ πλούτῳ* intelligitur *οἱ πλούσιοι*, quorum mores divitiis mutantur.

pag. 1391 1 *ὁ γὰρ πλοῦτος*] *δὲ* YZ apud Bekkerum, at idem in A apud Victorium et Gaisf.; cui accedit vet. transl.

9 *ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται*] Hunc igitur intelligit, ut Victorius iam indicavit, Plato Rep. VI p. 283 (489): *οὐ γὰρ ἔχει φύσιν κυβερνήτην ναυτῶν δεῖσθαι ἄρχεσθαι ὑφ' αὑτοῦ, οὐδὲ τοὺς σοφοὺς ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἰέναι, ἀλλ' ὁ τοῦτο κομψευσάμενος ἐψεύσατο, τὸ δὲ ἀληθὲς πέφυκεν, ἐάν τε πλούσιος ἐάν τε πένης κάμνῃ, ἀναγκαῖον εἶναι ἐπὶ ἰατρῶν θύρας ἰέναι καὶ πάντα τὸν ἄρχεσθαι δεόμενον ἐπὶ τὰς τοῦ ἄρχειν δυναμένου, οὐ τὸν ἄρχοντα δεῖσθαι τῶν ἀρχομένων ἄρχεσθαι, οὗ ἂν τῇ ἀληθείᾳ τι ὄφελος ᾖ.* ubi vid. schol. et Schleierm. p. 566; primus ibi Aristotelem contulit Schneiderus. Stob. Serm. LXXXIX: *Σιμωνίδης ἐρωτηθεὶς πότερον αἱρετώτερον πλοῦτος ἢ σοφία, οὐκ οἶδα, ἔφη, ὁρῶ γὰρ τοὺς σοφοὺς ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας φοιτῶντας.* Diogenes Laert. II, 69 de Aristippo: *ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Διονυσίου διὰ τί οἱ μὲν φιλόσοφοι ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἔρχονται, οἱ δὲ πλούσιοι*

ἐπὶ τὰς τῶν φιλοσόφων οὐκέτι, ἔφη, ὅτι οἱ μὲν ἴσασιν ὧν δέονται, οἱ δὲ οὐκ ἴσασιν.

14 *ἀνοήτου εὐδαίμονος ἤθους ὁ πλοῦτός ἐστιν*] A secundum Bekkerum et Victorium ἦθος πλοῦτος, apud Gaisf. vero: ἦθος πλούτου, *sed emendavit recentior ut videtur manus* πλοῦτος. Accedit auctoritas vet. transl. *insensati felicis mores divitiarum sunt*, idque verum puto, exponit enim τῷ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη, idque paucis sic explanat, ut qui mores sint ἀνοήτου εὐδαίμονος, iidem et πλούτου esse inveniantur.

Cap. XVII.

22 *φιλανδρωδέστεροι*] A vet. tr., ἀνδρωδέστεροι ceteri, conf. ad p. 1389 b, 11. Vulgatam probat Vahlen p. 51.

24 *ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς*] Bekkerus tacite ἐξουσί' αὐτοῖς scripsit; in A ἔξουσι exstare apud Gaisf. legimus, sed et ibi recte emendatum est ἐξουσία.

27 *ποιεῖ γὰρ σεμνοτέρους τὸ ἀξίωμα*] Sic ex A et vet. transl. scripsimus; ceteri ἐμφανεστέρους.

30 *κατὰ μόριά τε*] Sic A apud Vict. et Gaisf., item vet. transl. *secundum partes quidem*; κατά τε μόρια ex A tacite Bekkerus. Structura quodammodo mutata pergit in verbis καὶ ἔτι εἰς. Quam hic sub finem εὐτυχίαν attingit, supra cap. 12 in universum comprehendit.

4 *ἀγαθὰ*] Post γιγνόμενα om. A et inclusit Gaisfordus. pag. 1391 b

7 *οἷον πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος καὶ ἀδυνάτου*] Non ex ordine haec posita sunt, et omisit τὸν ἀγενῆ, praeterea εὐτυχίας contrarium supra II, 12 δυστυχίαν dixit. Verbis: περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν εἴρηται comprehendit cap. 12—17, ita ut ἡλικίαν iterum inserat, ut cap. 13 iuniores, cap. 14 iuniores et seniores; melius esse credas τῶν κατὰ τύχην ἠθῶν, quod contraria hic indicantur, sed illud necessarium est, si quae initio sequentis capitis diximus, vera sunt; omnia enim de moribus dicta coniungit, nam τὰ ἤθη κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις cap. 12 indicata sunt, addit vero quae sola restant τὰ κατὰ τὰς πολιτείας.

Cap. XVIII.

8 *ἐπεὶ δ' ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί*] Impedita loci structura; Muretus apodosin verbis *λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν* incipere statuit idque multis defendere studet Vaterus p. 111—116; Victorius vero ut schol. graecus verbis *ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη*, idque probabilius videtur; haec enim tractationem de moribus claudunt et cur finita sit docent. Quae deinde sequuntur, alius sunt generis et transitum ad ea, quae omnibus generibus communia sunt, faciunt, h. e. novum prorsus, quod nulla ratione cum praecedentibus cohaeret, tractant. Hoc dicit Aristoteles: cum oratio sit de qua iudicetur (II, 1), idque fiat et in deliberativo genere et in iudiciali, item quodammodo in demonstrativo, revera tamen iudicium sit nonnisi *ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσιν* (id est iudiciali et deliberativo), fortasse requiras *τὰ τῶν πολιτειῶν ἤθη*, sed cum de his iam supra dictum sit, disputatio de moribus finita est. Aristoteles, si longior est protasis, quae incipit vocabulis *ἐπεὶ δὲ* vel similibus, interdum sententiarum vi et impetu ita abripitur, ut quae apodosin reddere debebant, conclusionis locum teneant. Vid. Zellius ad Ethic. p. 324. *περὶ ποιητικῆς* cap. 9: *ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις ἀλλὰ καὶ φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν, ταῦτα δὲ γίνεται καὶ μάλιστα ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα . . . ὥστε ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους*, ubi recte et Madius p. 139 et Victorius p. 102 apodosin agnoverunt; conf. Herm. ad Vigerum nro. 242. ibidem cap. 7: *ἔτι δ' ἐπεὶ τὸ καλὸν καὶ ζῷον καὶ ἅπαν πρᾶγμα ὃ συνέστηκεν ἔκ τινων, οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τὸ τυχὸν . . . ὥστε δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων καὶ ἐπὶ ζῴων ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ εὐσύνοπτον εἶναι, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μῆκος, τοῦτο δ' εὐμνημόνευτον εἶναι.* Analyt. poster. I, 25 p. 86 b, 30: *ἔτι εἰ ἀρχὴ συλλογισμοῦ ἡ καθόλου πρότασις ἄμεσος . . . ὥστε βελτίων ἡ ἀρχὴ τῆς δεικτικῆς ἢ τῆς στερητικῆς, ἡ δὲ βελτίοσιν ἀρχαῖς χρωμένη βελτίων.* Alia res est ibidem p. 85 b, 23—27, ubi A *εἰ* omittit. Magna Moral. II, 7 p. 1205 b, 2. II, 11 p. 1211,

22. Physic. VI, 1 p. 231 b, 28: *εἰ δὴ ἀνάγκη . . . ὥστε εἰ μέν.* ibidem: *εἰ οὖν ἀνάγκη ἢ ἠρεμεῖν ἢ κινεῖσθαι πᾶν, ἠρεμεῖ δὲ καθ' ἕκαστον τῶν ΑΒΓ, ὥστ' ἔσται τι συνεχῶς ἠρεμοῦν ἅμα καὶ κινούμενον.* nisi hic potius apodosis in seqq. *ἐνδέχοιτ' ἄν.* De coelo II, 5 p. 287, 32: *εἰ γὰρ . . . ὥστε κἂν διὰ τούτου* (scrib. *τοῦτο*) *φανερὸν εἴη ὅτι σφαιροειδής ἐστιν ὁ οὐρανός.* III, 1 p. 299 b, 18. De anima II, 2 p. 414, 4—13, ubi male *ἐπεὶ* in *ἔτι* mutandum esse censet Trend. III, 9 ibiq. Trend. p. 531. De memoria 1 p. 449, 31: *ἐπεὶ δὲ . . ὥστε φανερόν.* De somno 2 p. 455, 15: *ἐπεὶ δὲ . . πρῶτον μὲν ἐπειδὴ λέγομεν . . . ὥστε ἀναγκαῖον.* De part. animal. II, 1 p. 646, 24—b, 5. [vid. Bonitz Arist. Stud. III, 106.]

Haec quidem grammaticae sufficiunt arti, non vero sententiae, quae qualis sit, vid. in comment. acad. Ueber die Rh. d. Ar. p. 30—40, haud probata Brandisio Gesch. der gr. Phil. III, 1 p. 195, Thuroto Études p. 228—236, defensa a Vahleno p. 65—76. Ibi Aristotelem *τοῖς εἴδεσι* I, 4—15 simul ut par erat *τοὺς τόπους* II, 18—26 coniunxisse et hac prima parte absoluta secundam et tertiam, i. e. *τὰ πάθη* et *ἤθη* aggressum esse docuimus. Haec enim ita cohaerent: *περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν εἴρηται· τὰ γὰρ . . . ἀδυνάτου, περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον, ὥστε . . ποιητέον. ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος.* Quae vero in medio posita sunt v. 8—20: *ἐπεὶ δ' ἡ . . βουλεύονται,* si cum II, 1 contuleris, potius dicta esse credas quibus affectus indicaret; sic enim ibi eadem protasi praemissa: *ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική (καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν), ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν.* In iis quae nunc leguntur, neque consequens est apodosis ex iis quae praecedunt, et minus aptum videtur, Aristotelem quod I, 8: *τὰ κατὰ τὰς πολιτείας ἤθη* attigerit politicorumque librorum mentionem fecerit, profiteri lectores iam scire *πῶς τε καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους ἠθικοὺς ποιητέον,* at iure hoc confirmat, si haec fini praecedentis capitis adhaerent. Ad vulgatum ordinem de-

fendendum iure uti potes verbis III, 1 v. 35: *καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν*, si sanum est postremum vocabulum.

10 *ἐάν τε πρὸς ἕνα*] Quidni *πρὸς* [*πολλοὺς ἢ πρὸς*] *ἕνα* vel *πρὸς* [*πολλούς, ἄν τε πρὸς*] *ἕνα*?

12 *ὃν δεῖ*] A, *γὰρ* inserunt ceteri.

13 *ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγῃ τις*] Fictas, ni fallor, intelligit iudicialis generis causas, quales sunt Antiphontis tetralogiae.

21 *ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον*] I, 8.

26 *ἔτι δ' ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν*] Mirum hic desiderari *τὰ πάθη*, et nullam video causam, qua illa desint; nam et supra I, 2 tria, *πάθη*, *ἤθη* et *πίστεις δι' αὐτοῦ τοῦ λόγου* indicavit, et ipse haec examinavit. Num igitur excidit hoc scripsitque *παθητικοὺς καὶ ἠθικούς*, vel quod facilius lacunam explicaret, *ἠθικοὺς καὶ παθητικούς*, an latiori sensu dixit *ἠθικούς*, ut cap. 12: *ἤθη κατὰ τὰ πάθη*, quod non facit II, 22 p. 1396 b, 33? — Haec potius aliena manu addita delenda sunt.

28 *πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσθαι ἐν τοῖς λόγοις*] *προσχρῆσαι* Reiz, quo accusativus *τὰ* defendatur, verbo parum apto. I, 3: *ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου*. Sed in A exstat *τό*, ut articulus cum verbo *προσχρῆσθαι* sit coniungendus.

33 *καὶ συμβουλεύοντες ἢ ἀποτρέποντες καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες καὶ κατηγοροῦντες ἢ ἀπολογούμενοι*] Sic A et vet. transl., quod si verum est, *συμβουλεύοντες* idem esset atque *προτρέποντες*, id quod constanti usui auctoris nostri contrarium est; unde aut corrigendum *καὶ προτρέποντες ἢ ἀποτρέποντες*, aut deletis verbis *ἢ ἀποτρέποντες* (et in cod. Monac. vet. transl. verba *et dehortantes* sane desiderantur) scribendum *καὶ συμβουλεύοντες καὶ ἐπαινοῦντες*, quo facilius vetustior lectio explicatur, et similiter Aristoteles II, 22: *καὶ γὰρ συμβουλεύοντα τῷ Ἀχιλλεῖ καὶ ἐπαινοῦντα καὶ ψέγοντα καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν ληπτέον, ἵν' ἐκ τούτων λέγωμεν ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες εἴ τι καλὸν ἢ αἰσχρὸν ὑπάρχει, κατηγοροῦντες δ' ἢ ἀπολογούμενοι εἴ τι*

δίκαιον ἢ ἄδικον, συμβουλεύοντες δ' εἴ τι συμφέρον ἢ βλαβερόν. et quae his praecedunt: *πῶς ἂν δυναίμεθα συμβουλεύειν Ἀθηναίος ... ἢ ἐπαινεῖν ... ὁμοίως δὲ ψέγουσιν .. ὡς δ' αὕτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες καὶ οἱ ἀπολογούμενοι.*

2 *εἴ τι ἔχομεν*] Mire sane additum hoc commation, quod pag. 1392
ideo codices praeter A et vet. transl. omittunt. De his enim se dicturum esse, supra iam I, 2 fine professus est.

3 *ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες ἀποδῶμεν*] Quaenam sunt *τὰ λοιπά*? Fortasse intelliges ipsos *τόπους*, quasi verba sic transposita essent: *τούτων δὲ διορισθέντων, ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες ἀποδῶμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, περί τε ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων.* At linguae indoles id non admittit, quod si esset, verba *τὰ λοιπὰ προσθέντες* desiderarentur. *λέξιν* et *τάξιν* intelligere non licet; nulla enim horum *ἐξ ἀρχῆς πρόθεσις*, conf. II, 26 fine. Priorem interpretationem sequuntur Maioragius, Riccobonus, et ipse Brandis p. 7, alteram idem Riccobonus proposuit, qui verbis I, 1 p. 1355 b, 22: *πῶς τε καὶ ἐκ τίνων* tres rhetoricae partes indicatas esse censet. Coniicias *τοὺς τόπους* cap. 23—24 singulatim relatos notari, de quibus dicit cap. 22 fine: *ἔτι δ' ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ ἁπάντων λάβωμεν καὶ λέγωμεν.* Sed haec arcte *ἐνθυμήμασιν* adhaerent nec ab his separari possunt, p. 1395 b, 20; aeque arcte his adhaerent quas fortasse intelligas *λύσεις καὶ ἐνστάσεις* cap. 25, de quibus p. 1397, 4: *δηλωθέντων δὲ τούτων* (i. e. *τῶν τόπων*) *περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐνστάσεων διορίσωμεν*, ut has verbis *τὰ λοιπὰ προσθέντες* significari valde dubitem. Non negligendum tamen p. 1396 b, 29—a, 6 longiorem transitum ad locos ipsos legi, ut res nova magnique momenti eo indicari videatur. Unum solum sufficit, quod ex operis initio intelligimus et exspectamus, ut expositis *εἴδεσι* et *τόποις*, h. e. *ταῖς δι' αὐτοῦ τοῦ λόγου πίστεσι*, iam *τὰς παθητικὰς καὶ ἠθικὰς πίστεις* aggrediatur; haec enim sola quae tractentur supersunt, haec est eius *ἡ ἐξ ἀρχῆς πρόθεσις*. — Maioragii interpretationem sequitur Vahlen p. 73. Conf. comm. acad. p. 36—37.

5 τὸ μὲν αὔξειν οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται] Vid. I, 9.

7 περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις] Om. Muretus sine ratione, nisi quod melius esset scriptum τούτου quam τούτων, in quo γεγονότα intelligendum est.

Cap. XIX.

8 περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου] Alia ratione posteriores h. l. tractarunt, vid. schol. in Hermogen. tom. IV p. 747 seqq.

11 ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία] ἡ ἐναντία Muretus Var. lect. VIII, 8 ex Aldina et calamo notatis libris (quos vereor ne non sint) corrigit, quod loci sensum pervertit neque Lambino tom. I p. 401 Ruhnk. persuasit, neque Vatero p. 117. Ethic. Nicom. V, 1: οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον ἐπί τε τῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων· δύναμις μὲν γὰρ καὶ ἐπιστήμη δοκεῖ τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι, ἕξις δ' ἡ ἐναντία τῶν ἐναντίων οὔ, ubi item corrigendum ᾗ ἐναντία.

12 καὶ τὸ ὅμοιον] Simpliciter ut modo τὸ ἐναντίον dictum pro καὶ τὸ ᾧ ὅμοιον. Alii male ἀνόμοιον.

13 καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατόν, καὶ τὸ ῥᾷον] Id Isocrates in Philippo docet; quod suadet Philippo, non modo δυνατὸν esse § 39—56, sed etiam ῥᾴδιον § 57—87; alios enim difficiliora perfecisse Philippo inferiores. Egregium exemplum de industria factum in Alcidam. περὶ σοφιστῶν p. 79 seq. R.: ἔπειτα τοῖς μὲν λέγειν δεινοῖς οὐδεὶς ἂν φρονῶν ἀπιστήσειεν ὡς οὐ μικρὸν τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν μεταρρυθμίσαντες ἐπιεικῶς λογογραφήσουσι, τοῖς δὲ γράφειν ἠσκημένοις οὐδεὶς ἂν πιστεύσειεν ὡς ἐπὶ τῆς αὐτῆς δυνάμεως καὶ λέγειν οἷοί τε ἔσονται. τοὺς μὲν γὰρ τὰ χαλεπὰ τῶν ἔργων ἐπιτελοῦντας εἰκός, ὅταν ἐπὶ τὰ ῥᾴω τὴν γνώμην μεταστήσωσιν, εὐπόρως μεταχειρίσασθαι τὴν τῶν πραγμάτων ἀπεργασίαν, τοῖς δὲ τὰ ῥᾴδια γεγυμνασμένοις ἀντίτυπος καὶ προσάντης ἡ τῶν χαλεπωτέρων ἐπιμέλεια καθίσταται. Id quod deinde multis confirmatur exemplis, quae hic describere longum est, non tamen sine voluptate apud auctorem ipsum legentur.

15 *χαλεπώτερον γὰρ καλὴν οἰκίαν ἢ οἰκίαν εἶναι*] Topic. VI, 1: *πρῶτον μὲν οὖν ἐπισκεπτέον εἰ μὴ καλῶς ὥρισται· ῥᾷον γὰρ ὁτιοῦν ποιῆσαι ἢ καλῶς ποιῆσαι.* Ethic. Magn. I, 3: *μετὰ τοῦτο τοίνυν τοῦτ' ἐάν τις σκοπῇ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν πασῶν, ὄψεται οὐκ ἄλλην μὲν ποιοῦσαν οἰκίαν, ἄλλην δὲ σπουδαίαν οἰκίαν, ἀλλὰ τὴν οἰκοδομικήν, καὶ οὗ ποιητικὸς ὁ οἰκοδόμος, ἡ τούτου ἀρετὴ τοῦ αὐτοῦ τούτου ποιητική. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων.* Utrumque locum laudavit Schraderus.

18 *οἷον τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι οὔτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι οὔτε γίγνεται*] Vid. Euclid. Elem. X, 117, ubi hoc multis illustratur, conf. Plat. Rep. p. 623 (510), Muretus ad Aristot. Ethic. III, 5 tom. III p. 270. R. Hoc exemplum ab Aristotele frequentatur, Analyt. prior. I, 23. 31. 44. II, 17. poster. I, 2. 33. Soph. el. 9. 17. Top. I, 15. Ethic. Eud. II, 10 p. 1226, 3. Phys. IV, 12 p. 221 b, 25. 222, 5. De coelo I, 11. 12. De gener. anim. II, 6 p. 742 b, 27. Metaphys. I, 2 fine. IV, 7. 12 (p. 1019 b, 24.). 29. Θ, 4. 10.

23 *καὶ ἀρχὴ γὰρ ἐκείνη*] A, ceteri *καὶ* om., sed proba est particula, non solum *δυνατὸν* hoc est, quod *πρότερον*, sed etiam quod *ἀρχή*, de quo v. 16 dictum.

26 *δυνατὸν ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι*] Ita et vet. transl.; sed A *δυνατὰ ταῦτα καί ἐστι καὶ γίγνεται*, quod correctum esse non miror, et tamen fortasse ipse auctor scripsit.

31 *ὡς ἐπὶ τὸ πολύ*] Haec h. l. posita nemo desideret; nam partes, si totum inde confectum est, fieri posse par est, sed ex partibus non facile semper totum conficitur.

31 *εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὶς καὶ χιτὼν δύναται γενέσθαι, καὶ ὑποδήματα δυνατὸν γενέσθαι*] Calceamenti partes nobis incertae enumerantur, ut in Xenophontis Cyrop. VIII, 2, 5: *ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι διὰ τὸ πολλοὺς ἑκάστου δεῖσθαι ἀρκεῖ καὶ μία ἑκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι, πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία. ἀλλ' ὑποδήματα ὁ μὲν νευρορραφῶν μόνον τρέφεται, ὁ δὲ σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμνων, ὁ δέ γε τούτων οὐδὲν ποιῶν, ἀλλὰ συντιθεὶς ταῦτα.* ubi vid. Schneid. et in lexic. s. v. *πρόσχισμα.* Problem. XXX, 8 p. 956 b, 3: *οὐκ ἔστιν ἐν*

ἄλλη τέχνη ἐκ τούτου ποιήσουσα πλὴν ὡς μέρους, οἷον ἡ σκυτικὴ ὑπόδημα ἐκ προσχίσματος. Schol. p. 40 b, 4: πρόσχισμα λέγεται τὸ ἔμπροσθεν τῆς τραχηλαίας τοῦ ὑποκαμίσου, κεφαλὶς δὲ ἡ τραχηλαία. καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ καληγίου πρόσχισμα τὸ κοιλόν, κεφαλὶς δὲ τὸ καύκαλον. Vet. tr. *indumentum,* unde alii ὑπενδύματα correxerunt.

33 καὶ χιτών] Post κεφαλὶς A, vet. transl. item BCY omittunt, ceteri ex praecedenti suppleverunt.

34 καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι] ὅλον non male Muretus omittit, malim γένος δυνατὸν γενέσθαι, quod posterius in Victorii libro p exstat.

pag. 1392 b 7 ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται] Omnes libri praeter E Q m in utroque versu τύχη scribunt; illi in posteriore τέχνη praestant, quod probavit Muretus ad h. l. III p. 769. Bekkerus, alii. Verum viderunt qui ut Isingr. Camot. Maioragius, Grotius in Excerptis trag. p. 437., Dobreeus in Adversar. priori versui τέχνῃ intulerunt, quod verba ipsa flagitant; πράσσειν enim dicitur, quod nostro studio ét contentione fit, προσγίγνεσθαι quod sine ulla opera nostra fit; idem et articulus priori versui praepositus probat, neque cur sit corrigendum χρὴ τέχνῃ cum Porsono ad Eur. Medeam v. 1090 et Elmsleio ibid. v. 1062, videmus. Accedit in A non esse infinitivum, sed πράσσει, quod de homine dictum est; nescimus vero quae praecedunt. Mire a sensu verborum aberravit Reisigius ad Oedip. Colon. p. 177; sophistas Agathon secutus est, qui omnia φύσει aut τύχῃ aut τέχνῃ fieri affirmaverant, vid. Plat. Legg. X, 185 (888). IV, 341 (709). Astius ad h. l. p. 207. Simplic. ad Arist. Phys. fol. 80 b. Rhetor. Graec. VI, 47. VII, 94. van Heusde Initia II, 1, 17. Lobeck Aglaoph. p. 388. De generat. II, 6 p. 334, 2, ubi vulgo male τέχνης, Bekk. ex codd. τύχης restituit.

11 ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη] Isocratis dictum de Euthyno aliunde ignotum; adde ipsius Aristotelis de Isocrate αἰσχρὸν σιωπᾶν, Ἰσοκράτην δ' ἐᾶν λέγειν. Schol. gr. εὐθύνους, B C Q εὔθυμος, quae varietas haud ignota est Stephano in Cram. Anecd. I, 290, qui male orationem ἀμάρτυρον huc transtulit et more suo nugas fingit; συνηγορεῖ

τοίνυν ὁ Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ τῷ Νικίᾳ κατ' Εὐθύνου (γράφεται καὶ Εὔθυμος ὄνομα κύριον) εἰπών, οὐ δύνασαί τι εὑρεῖν. Demosth. Aristocrat. § 107—109.

15 *εἰ δὲ γέγονεν ἢ μὴ γέγονεν*] A om. postrema *ἢ μὴ γέγονεν*, quae ut facile excidere poterant, ita si absunt, non desiderantur; attingit enim in fine *περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι*, simpliciterque dicit infra *περὶ δὲ τοῦ ἐσομένου*, ubi nemo addet *καὶ μὴ ἐσομένου*, etsi nihil in fine sequitur. Sufficit igitur initio capitis dixisse *περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου*.

17 *καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι γέγονεν, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν, οἷον εἰ ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο*] Idem locus fere sub finem legitur: *καὶ εἰ ὅσα ὕστερον πεφύκει γίγνεσθαι . . καὶ τὸ πρότερον . . γέγονεν*, ut hic inter *τὸ εἰωθὸς* et *πεφυκὸς* distinguat. Illud quoque attendendum est, infra ubi *τὸ ἐσόμενον* eosdem locos quos *τὸ γεγονὸς* continere notat, praeter primum et secundum omnes repeti.

19 *καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραχεν*] Sic Bekkerus ex A, deteriores libri *πέπραγεν*, de quo quae Göttling ad Oeconom. p. 95. affert exempla Poet. cap. 11. Nicom. Eth. X, 9 p. 1179, 11, parum firma sunt; conf. ad I, 9 p. 1367 b, 32.

21 *ἔτι εἰ ἐβούλετο καὶ μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυεν*] Praecedenti hic locus arcte cohaeret, ideo *ἔτι* dixit. At quale est discrimen? nam si praecedit *καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραχεν*, idem iam transpositis verbis redit *καὶ εἰ ἐβούλετο καὶ ἐδύνατο*, nihil aliud enim volunt verba *καὶ μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυεν*, at nulla vis est in transpositione verborum neque ea sensum mutat. Deinde in verbis *καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ὠργίζετο* A et vet. tr. *δυνατόν*, quod correctum esse, non mirum. Locus interpolatione corruptus. *ὄρεξιν* auctor explicat, quae et *λογιστικὴ* et *ἄλογος* est, quarum illa *βούλησιν*, haec *ὀργὴν* et *ἐπιθυμίαν* continet, vel secundum Platonem *λογισμὸν θυμὸν ἐπιθυμίαν*, vid. ad I, 10 p. 1369, 2. Iam includas et deleas additamenta, et sanus est locus: *καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐ β ο ύ λ ε τ ο, πέπραχεν . . . ἔτι εἰ [ἐβούλετο καὶ] μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυεν [καὶ εἰ δυνατὸν] καὶ ὠ ρ γ ί ζ ε τ ο, καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐ π ε θ ύ μ ε ι.* Hoc

confirmant quae statim de futuro repetit: *τό τε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ βουλήσει ὂν ἔσται καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀργῇ* [*καὶ λογισμῷ*] *μετὰ δυνάμεως ὄντα*, in quibus iterum verba *καὶ λογισμῷ* male inserta esse vides, idque perspexit iam doctus vir, nam in codice D illa desunt.

25 *καὶ εἰ ἔμελλε γίγνεσθαι καὶ ποιεῖν*] Quod hic hominem modo denotat, verba sufficiunt: *καὶ εἰ ἔμελλε ποιεῖν*. Infra rem significat: *ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα ἢ τὰ μὴ μέλλοντα*.

28 *καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξεν*] Si puellam tentavit, etiam vitiavit. Alterum *καὶ* A om., et ex praecedenti facile intelligitur.

34 *φανερὸν ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις*] Sic A et vet. tr. Si verbum additur, probum est, ut v. 13: *περὶ δὲ ἀδυνάτου δῆλον ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει*. At nostro loco verbum desideratur, unde non male ceteri particulam omittunt.

33 *καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον*] Vid. ad v. 15. Vet. tr. *et de futuro quidem*. Nullum hic video locum particulae *μέν*, quae nobis indicet v. 8: *περὶ δὲ μεγέθους*, magis illa verba adhaerent iis, quae de praeterito locutus est.

pag. 1393 2 *καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀργῇ καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄντα*] Delenda sunt *καὶ λογισμῷ* et om. D, vid. ad p. 1392 b, 21.

3 *διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν*] *διὰ* et *εἰ* omittit A, neque consecutio *διὰ ταῦτα*, quae emendatione illata videtur, neque nude positum *ταῦτα*, praecedentibus artissime adhaerens eaque repetens pro *ταῦτά τε δὴ καί*, placet. Malim simpliciter *καὶ τὰ ἐν ὁρμῇ*, iam Veneta *τὸ* inseruit, nam Aldina *καὶ ἐν* exhibet.

5 *τὰ μέλλοντα ἢ τὰ μὴ μέλλοντα*] Prius *μέλλοντα* om. A; probarem, si alterum deesset.

11 *εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς*] I, 7. Ceterum ibi non *ἁπλῶς* disputavit *περὶ τοῦ μείζονος καὶ ἐλάττονος*, sed de maiore et minore bono, at separatim et de industria illud tractavit. Adverte hoc loco *ἀγαθὸν* commune omnium generum esse vocabulum, in quo velut species sunt *συμφέρον, καλόν, δίκαιον*, ita ut huius comparatione exposita simul, quid

sit *μεῖζον* vel *ἔλαττον συμφέρον, καλόν, δίκαιον*, intelligamus neque longa horum singulorum demonstratio requiratur. At in primo libro *ἀγαθὸν* et *κακὸν* idem quod *συμφέρον* et *βλαβερὸν* valet et I, 14 accurate quaestionem *περὶ ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος* excussit. Vid. ad I, 3 p. 1359, 26.

16 *τὸ δὲ παρὰ ταῦτα ἔτι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπεροχῆς κενολογεῖν ἐστίν*] Hoc quidem vere dictum, sed ipse supra id flagitavit I, 3: *δῆλον ὅτι δέοι ἂν καὶ περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος καὶ τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάττονος προτάσεις ἔχειν καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου οἷον τί μεῖζον ἀγαθὸν ἢ ἔλαττον, ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων.*

Cap. XX.

22 *λοιπὸν δὲ περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν, ἐπείπερ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων*] Transitum facit his verbis ab iis argumentis, quae singulis adhaerent generibus, ad ea, quae omnibus communia sunt; at quomodo hoc fieri potest, cum iam capite decimo octavo communia aggressus sit: *λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν*, quae enim praecedenti capite tractata sunt, *τὸ δυνατόν, τὸ γεγονός, τὸ ἐσόμενον, τὸ μέγεθος* aeque atque haec quae sequuntur, omnibus communia sunt. Itaque vis et discrimen in vocabulo *πίστεων* latere videtur; illae sunt *προτάσεις*, e quibus fidem quaerunt, haec, exemplum et enthymema, ipsa sunt *πίστεις*. Sed vix cuiquam haec ratio sufficiet, nam haec omnia ad fidem faciendam auditoribus adhibentur; nihil requirimus, nisi quod supra dictum est p. 1392, 1: *λοιπὸν δὲ περὶ ἐνθυμήματος καὶ παραδείγματος εἰπεῖν· ἡ γὰρ γνώμη*, vel *λοιπὸν δὲ περὶ τῶν ἄλλων κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν, παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος· ἡ γὰρ . . .*

25 *παράδειγμα*] Vid. Plat. Politic. p. 291 (278), Zeno in Rhet. Graec. V, 396.

27 *ἡ δ' ἐπαγωγὴ ἀρχή*] Quia exemplum ipsum sine inductione non est et antequam cum alio conferas, universale animo concepisti cui exemplum adiungas; id docuit Analyt. prior. II, 24. poster. II. fine: *δῆλον δὴ ὅτι ἡμῖν τὰ πρῶτα*

ἐπαγωγῇ γνωρίζειν ἀναγκαῖον, καὶ γὰρ ἡ αἴσθησις οὕτω τὸ καθόλου ἐμποιεῖ. Ethic. Nic. VI, 3: ἐκ προγιγνωσκομένων δὲ πᾶσα διδασκαλία . . ἡ μὲν γὰρ δι' ἐπαγωγῆς, ἡ δὲ συλλογισμῷ. ἡ μὲν δὴ ἐπαγωγὴ ἀρχή ἐστι καὶ τῶν καθόλου, ὁ δὲ συλλογισμὸς ἐκ τῶν καθόλου.

30 παραβολή] Rhet. Graec. VI, 34. VII, 25. 1150. Alexand. in Aristot. Top. p. 254.

31 οἷον οἱ Αἰσώπειοι καὶ Λιβυκοί] Vid. Theon cap. 3, ubi λιβυστικοὶ male scriptum est. Rhet. Gr. I, 10. II, 11. 164.

31 ἔστι δὲ τὸ μὲν παράδειγμα τοιόνδε τι] Quod re vera exemplum est et vulgo dicitur, indicat; at παράδειγμα Aristoteli genus est tres comprehendens species, quarum prima nunc confirmanda est; illam vero v. 28 descripsit τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα. Iam vide quid in A exstet; ibi non παράδειγμα est, sed παραδείγματα λέγειν, ut certissima sit emendatio τὸ μὲν πράγματα λέγειν τοιόνδε τι. Verbum προγεγενημένα aut intelligendum est quod equidem puto, aut hic quoque repetitum excidit. Infra quoque p. 1394, 7 τὰ διὰ τῶν πραγμάτων simpliciter dictum occurrit.

35 Δαρεῖος] Cf. ad Herodot. II, 110. A et vet. transl.: πρότερον Δαρεῖος οὐ πρότερον, ceteri, cum utrumque orationem asperam et ineptam reddat, prius omiserunt. Alterutro certe facile caremus; Vahlen p. 567 prius propter sequens καὶ πάλιν dictum censet; imo oppositum, si sanum est, fingitur verbis ὥστε καὶ οὗτος, in quibus latet καὶ νῦν οὗτος, quod deteriores addunt. In Aristotele talia magis notanda quam emendanda sunt. Tum A ἔλαβεν, non λαβεῖν, ut et infra πρὶν ἔλαβεν.

pag. 1393 b 2 ὥστε καὶ οὗτος ἐὰν λάβῃ, διαβήσεται, διὸ οὐκ ἐπιτρεπτέον] Artaxerxes III ad Aegyptum subigendam incitatus legatos ad Graecos, qui auxiliares milites peterent, misit; concesserunt Argivi et Thebani, negarunt Athenienses et Lacedaemonii: Aegyptus devicta est Olymp. CVII, 3 = 350. Ideo Max. Schmidt in commentatione de tempore, quo ab Aristotele hi libri conscripti et editi sint, p. 20 hoc exemplum ab auctore artem rhetoricam profitente illo ipso tempore, quo Graeci utrum regem adiuvarent necne, ambigebant, prolatum esse censet. Ut in Rhetoricis, sic in Analyticis prior. II, 24, item quid sit

παράδειγμα docens, ex historia sumsit exemplum: *τὸ τοὺς Ἀθηναίους πρὸς τοὺς Θηβαίους ὁμόρους πολεμεῖν κακόν· Θηβαίοις γὰρ οὐ συνήνεγκεν ὁ πρὸς Φωκεῖς πόλεμος.* Sed ex neutro tempus quo scripta sunt, definiam, nisi quod haec non ante Phocense bellum finitum, illa non ante Artaxerxis expeditionem in Aegyptum susceptam dicta esse constat; at poterat et multo post his exemplis uti. Isocrat. Panath. § 159: *καὶ τοσοῦτον ἀπολειφθέντες τῆς τοῦ βαρβάρου φρονήσεως . . ἡ μὲν Ἀργείων καὶ Θηβαίων Αἴγυπτον αὐτῷ συγκατεπολέμησεν, ἵν' ὡς μεγίστην ἔχων δύναμιν ἐπιβουλεύῃ τοῖς Ἕλλησιν, ἡμεῖς δὲ καὶ Σπαρτιᾶται, συμμαχίας ἡμῖν ὑπαρχούσης, ἀλλοτριώτερον ἔχομεν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς κτλ.* Conf. Droysen Z. f. Alterth. 1839, 9 p. 935.

3 *παραβολὴ δὲ τὰ Σωκρατικά, οἷον εἴ τις λέγοι ὅτι οὐ δεῖ κληρωτοὺς ἄρχειν*] Ipsius hoc Socratis dictum ab accusatoribus inter crimina relatum, Xenoph. Memorab. I, 2, 9: *ἀλλά, νὴ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑπερορᾶν ἐποίει τῶν καθεστώτων νόμων τοὺς συνόντας, λέγων ὡς μωρὸν εἴη τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου καθιστάναι, κυβερνήτῃ δὲ μηδένα ἐθέλειν χρῆσθαι κυαμευτῷ μηδὲ τέκτονι μηδ' αὐλητῇ μηδ' ἐπ' ἄλλα τοιαῦτα, ἃ πολλῷ ἐλάττονας βλάβας ἁμαρτανόμενα ποιεῖ τῶν περὶ τὴν πόλιν ἁμαρτανομένων.*

5 *ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροίη μὴ οἳ ἂν δύνωνται ἀγωνίζεσθαι ἀλλ' οἳ ἂν λάχωσιν*] A et vet. tr. *οἳ μὴ δύνανται*, sufficit fortasse negationis transpositio *μὴ οἳ δύνανται.*

7 *ὡς δέον τὸν λαχόντα ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστάμενον*] *οὐ δέον* A omisso *μή*. An fuit *ὡς οὐ δέον τὸν ἐπιστάμενον ἀλλὰ τὸν λαχόντα*? — Ita et Vahlen p. 64.

8 *λόγος δέ, οἷος ὁ Στησιχόρου περὶ Φαλάριδος καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ*] Vid. Aesopi fabul. p. 206—209 ed. Corai., qui aliorum imitationes addidit; prior enim legitur apud Conon. narr. 42. et ap. Plut. Arat. c. 38. de vitando aere alieno c. 7. XII, 215 H., altera apud Plut. *εἰ πρεσβ. πολιτ.* § 16. et Ioseph. Arch. VII p. 811. De Stesichori aetate, nam quae hic de Phalaride, apud Cononem de Gelone traduntur, vid. Bentleii Phalar. p. 168 seqq. Kleine

Stesichori fragg. p. 17—20. 110. Boeckhius in Corp. Inscr. II p. 319. Similis narratio Tiberii ap. Dionem in Nova Collect. Maii II, p. 553—554 § 80: *ὅτι Τιβέριος οὐκ εὐχερῶς παρέλυε τῆς ἡγεμονίας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ προβαλλομένους καὶ πρὸς τοὺς τοῦτο μεμφομένους ἔλεγε τοιάνδε παραβολήν· ἄνθρωπός τις ἦν τοὺς πόδας ἔχων ἡλκωμένους· τῶν δὲ μυιῶν ἐπικαθημένων αὐτοῖς καὶ κεντούντων τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἀπεσόβει ταύτας· ὡς δέ τις τοῦτο ποιεῖν ἐπεχείρησεν, ἄνθρωπε, ἀνεβόησεν, ἄφες αὐτὰς μήπως τούτων αἳ ἐκορέσθησαν διωχθεισῶν ἕτεραι ἀντεπέλθωσι λιμώττουσαι καὶ μείζους μοι προξενήσωσι τὰς ὀδύνας· τοῦτο δὲ ἔλεγε περὶ τῶν ἡγεμόνων, ὅτι χρονίζοντες καὶ κορεννύμενοι πρᾳότερον τοῖς ἀρχομένοις προσφέρονται.* Ceterum vel ex his exemplis fabularum origo patet ad certam quandam rem in republica demonstrandam inventarum; postea singulari illa causa neglecta iam omnibus hominibus usui esse poterant, et morales esse coeperant. Denique Aesopum non servum, sed civem fuisse, qui in concione verba faceret aliorumque causam diceret, docemur. Hic est priscus ille dicendi et horridus modus, quem Livius 2, 32 tradit.

15 *τὸν ἄνθρωπον*] *τινὰ* A et vet. transl. quod minus convenit, sed melius fortasse et *τὸν* abesset, ut *ἵππος, ἔλαφος* abstracte positum est.

16 *αὐτοῦ κολάσαι*] *αὐτὸν τιμωρήσασθαι* A, verbum ne ter idem repeteretur, mutatum esse videtur. Conf. Vahlen p. 63.

17 *συνομολογήσαντος δὲ καὶ ἀναβάντος*] Adverte subiectum mutatum, unde in Q *συνωμολογήσατο*, debebat vero *συνωμολόγησε καί*, vel *συνωμολογήσαντο*.

19 *ἐδούλευσεν ἤδη*] *ἤδη* om. A, recte puto, sed tum et v. 23 in *δουλεύσετε ἤδη* delendum est; necessaria vero illa particula v. 21 *ἔχετε ἤδη*, ut A et vet. tr.; ceteri enim *ἤδη ἔχετε*. Conf. v. 30.

24 *συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ*] A *δημηγορῶν κρινομένω δημαγωγῶ*, vet. transl. *populum alloquens cum iudicaretur rector populi*, hoc est quod flagitatur *δημηγορῶν κρινομένου δημαγωγοῦ*, in quo *δημηγορῶν*, quod vix ex voc. *δημαγωγῷ* aut v. 2 *λόγοι δημηγορικοὶ* natum est, praeter

morem de iudicio dictum est, sed propter id ipsum in vulgare συνηγορῶν correctum videtur. Vulgatam probat Finckh.

27 καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεσθαι αὐτῆς] Plut. εἰ πρεσβυτ. πολιτ. cap. 16: ἡ μὲν γὰρ Αἰσώπειος ἀλώπηξ τὸν ἐχῖνον οὐκ εἴα τοὺς κρότωνας αὐτῆς ἀφελεῖν βουλόμενον· ἂν γὰρ τούτους, ἔφη, μεστοὺς ἀπαλλάξῃς, ἕτεροι προσίασι πεινῶντες.

31 ἐὰν δὲ τούτους ἀφέλῃ] ἀφέληται A, quod nisi praemisso τις stare nequit, sed offendit supra activum ἀφέλοι, hic medium positum ἀφέλῃ.

32 ἔφη ὦ] om. A, vet. tr., in ceteris post ὑμᾶς posita.

.34 τοῦτον] om. vet. tr.

1 τὰ κοινὰ κλέπτοντες] *reliqua* vet. tr. ex emendatione natum videtur, quod supra est τὸ λοιπὸν αἷμα, cui responderet τὰ λοιπὰ κοινά. pag. 1394

6 ῥᾴω μὲν οὖν πορίσασθαι τὰ διὰ τῶν λόγων, χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι τὰ διὰ τῶν πραγμάτων] Non recte haec vituperat acutissimus Lessingius de fabulae natura XVIII p. 203—207. Non attendit enim verba quae hic maximi sunt momenti πρὸς τὸ βουλεύσασθαι. Qui enim ipsi de re ambigua deliberant, his facilius exemplo quam fabula persuadeas; causam indicat Aristoteles de poet. cap. 9, ubi cur tragici veras quam fictas historias sequi malint, docet: αἴτιον ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατόν. τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα οὔπω πιστεύομεν εἶναι δυνατά, τὰ δὲ γενόμενα φανερὸν ὅτι δυνατά· οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα. Recte vero in A et C ῥᾷον, ex hoc enim infinitivus dependet, mutatum quod χρησιμώτερα sequitur. Paulo supra v. 5 ῥᾷον in vet. tr. vertitur *facere*, i. e. *facile*, ut eum ῥᾴδιον invenisse credas.

10 δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι] Arist. probl. 18, 3. p. 916 b, 26: διὰ τί τοῖς παραδείγμασι χαίρουσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν ταῖς ῥητορείαις καὶ τοῖς λόγοις μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων; ἢ ὅτι τῷ τε μανθάνειν χαίρουσι καὶ τῷ ταχύ; ῥᾷον δὲ διὰ τῶν παραδειγμάτων καὶ τῶν λόγων μανθάνουσιν, ἃ γὰρ ἴσασιν ἔστι ταῦτα καὶ ἐπὶ μέρους· τὰ δὲ ἐνθυμήματα ἀπόδειξίς ἐστιν ἐκ τῶν καθόλου ἃ ἧττον ἴσμεν ἢ τὰ μέρη. ἔτι οἷς ἂν μαρτυρῶσι πλείους,

μᾶλλον πιστεύομεν, τὰ δὲ παραδείγματα καὶ οἱ λόγοι μαρτυρίαις ἐοίκασιν, αἱ δὲ διὰ τῶν μαρτύρων ῥᾴδιοι πίστεις. ἔτι τὸ ὅμοιον μανθάνουσιν ἡδέως, τὰ δὲ παραδείγματα καὶ οἱ μῦθοι τὸ ὅμοιον δεικνύουσι.

10 μὴ] οὐκ A, quasi esset τὸν οὐκ ἔχοντα, quod a correctoribus in μὴ mutatum esse mirum non est.

12 τοῖς δὲ ῥητορικοῖς] Acute τῆς δὲ ῥητορικῆς C idque verum puto.

16 μάρτυς γὰρ πιστὸς καὶ εἷς χρήσιμος] At utilem esse vel unum testem non quaeritur, sed unum sufficere nec plures requiri. A non πιστὸς sed χρηστός, quod illo interpretabantur; neque vero Aristotelem . . χρηστὸς . . χρήσιμος scripsisse puto; equidem corrigo μάρτυς γὰρ χρηστὸς καὶ εἷς ἀπόχρη. Id Vahlen p. 64 improbat.

Cap. XXI.

22 ἔστι δὲ γνώμη ἀπόφανσις] Quae sequuntur Gregor. Corinth. in Hermog. Rhet. Graec. VII p. 1154 excerpsit, sed nescio quo errore Theophrastum, non Aristotelem auctorem dicit: δῆλον γὰρ ὅτι γνώμας τοὺς λόγους πάντες τοὺς καθολικοὺς ὀνομάζουσι· κατὰ γὰρ τὸν Θεόφραστον γνώμη ἐστὶ καθόλου ἀπόφασις [scrib. ἀπόφανσις] ἐν τοῖς πρακτέοις· εἰσὶ δὲ τούτων αἱ μὲν παράδοξοι, αἱ δὲ ἔνδοξοι, αἱ δὲ ἀμφισβητούμεναι. καὶ αἱ μὲν παράδοξοι δέονται κατασκευῶν, οἷα ἐστὶν αὕτη, χρὴ δ' οὔποθ' ὅστις κτλ. Doxopater II, 288: Σώπατρος δὲ πάλιν οὕτω καὶ αὐτὸς τὴν γνώμην ὁρίζεται· γνώμη ἐστὶν ἀπόφανσις καθολικὴ περὶ ποιότητα πραγμάτων ἢ προσώπων ἢ τοῦ συναμφοτέρου . . . καθ' ἑτέρους δέ τινας πάλιν γνώμη ἐστὶ καθολικὴν συμβουλήν τινα καὶ παραίνεσιν ἔχουσα πρός τι τῶν ἐν τῷ βίῳ χρησίμων. Paucis et dilucide exposuit Anaximenes cap. 12: γνώμη δ' ἐστὶ μὲν ὡς ἐν κεφαλαίῳ καθ' ὅλων τῶν πραγμάτων δόγματος ἰδίου δήλωσις, δύο δὲ τρόποι τῶν γνωμῶν εἰσίν, ὁ μὲν ἔνδοξος ὁ δὲ παράδοξος. ὅταν μὲν οὖν ἔνδοξον λέγῃς, οὐδὲν δεῖ τὰς αἰτίας φέρειν· οὔτε γὰρ ἀγνοεῖται τὸ λεγόμενον οὔτ' ἀπιστεῖται· ὅταν δὲ παράδοξον λέγῃς, χρὴ φράζειν τὰς αἰτίας συντόμως, ἵνα τὴν

ἀδολεσχίαν καὶ τὴν ἀπιστίαν διαφύγῃς. Digna sunt quae cum Aristotele conferantur schol. in Hermog. V p. 422: καὶ γνωμικὸν μέν ἐστιν ἀπόφανσις περὶ τῶν καθόλου, διδάσκουσα ὁποῖά ἐστι τὰ πράγματα ἢ ὁποῖα δεῖ εἶναι δίκαια ἢ συμφέροντα ἄνευ ὡρισμένων ὀνομάτων· αἱ γὰρ ἐν ταῖς ὡρισμέναις τέχναις ἀποφάνσεις οὐ γνῶμαι, οἷον σημεῖον οὗ μέρος οὐδέν, καὶ δὶς δύο τέσσαρα, ἀλλ' ὅσα περὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν γνωμοτυποῦμεν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ συμφέροντος καὶ ὅσα οὐδεμιᾶς τέχνης ἀφωρισμένα οἷον [Eurip. Phoen. v. 414]

εὖ πρᾶττε, τὰ φίλων δ' οὐδέν, ἤν τις δυστυχῇ.

καὶ τὸ [Dem. p. 16]· τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. καὶ πάλιν, οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τοὺς ἐπ' εὐσεβείᾳ διαφέροντας μὴ καὶ κινδυνεύειν αἱρεῖσθαι τῆς εὐσεβείας ἕνεκα· πᾶσι γὰρ τοῖς ἐπ' εὐσεβείᾳ διαφέρουσι καὶ τὸ κινδυνεύειν [καὶ] θέλειν ὑπὲρ τοῦ μένειν ὁμοίους ἀναγκαῖόν τι γίνεται. ταῦτα μὲν ὁποῖά ἐστι σημαίνει τὰ πράγματα, ὁποῖα δὲ δεῖ εἶναι ὡς τοῦτο, εἰ γὰρ ἀθανάτου δόξης τυχεῖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐθέλετε, χρὴ πᾶν ὑμᾶς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας παθεῖν ἢ προέσθαι ταῦτα φαῦλά τινα φοβηθέντας καὶ πρόςκαιρα. Idem auctor VII p. 765: γνώμη δέ ἐστιν, ὥς φησιν Ἀλέξανδρος, καθολικὴ ἀπόφανσις περὶ τῶν πραγμάτων οὕτως ἐχόντων ἢ ἔχειν ὀφειλόντων. τῶν δὲ γνωμῶν ἔνιαι μὲν χωρὶς ἀποδείξεως λέγονται οἷον, εἷς οἰωνὸς ἄριστος, αἱ δὲ μετὰ ἀποδείξεως. τούτων δὲ αἱ μὲν λεληθυῖαν ἔχουσι τὴν ἀπόδειξιν, αἱ δὲ φανεράν, λεληθυῖαν μὲν ὡς αἱ τοιαῦται [Eurip. Fragm. p. 126 M.]

ἔδει γὰρ ἡμᾶς σύλλογον ποιουμένους
τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά,
τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον
χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων.

τοῦ μὲν γὰρ τὸν φύντα θρηνεῖν ἀπόδειξις τὸ εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά, ὡσαύτως καὶ τοῦ ἐπὶ θανόντι χαίρειν τὸ πόνων λελασμένον. φανερὰν δὲ ἔχουσιν αἱ τοιαῦται τὴν ἀπόδειξιν, ἔστι μήτηρ πατρὸς φιλοτεκνοτέρα, ἡ μὲν γὰρ αὑτῆς οἶδεν ὄντα, ὁ δὲ οἴεται [Aristot. Ethic. Nicom. VIII, 14. IX, 7]. διαφέρει δὲ γνώμης ἐνθύμημα ὡς Ἀλέξαν-

δρός φησι· τῆς μὲν ἀναποδείκτου προδήλως διαφέρει τῷ ἐκείνην μὲν ψιλὴν εἶναι ἀπόφανσιν, τὸ δὲ ὥσπερ συλλογισμόν τινα, τῆς δὲ ἀποδεδειγμένης ᾗ τὰ μέρη τῶν ὅλων· ἐμπεριέχεται γὰρ τῇ γνώμῃ τὸ ἐνθύμημα, μέρος δὲ ἐκεῖνο καθὸ ἡ ἀπόφανσις ἀποδέδεικται.

A exhibet *δ' ἡ γνώμη*, sed articulo nullus locus, ut et hic fuisse credam *ἔστω δὴ γνώμη*, idem liber cum vet. tr. *οὐ μέντοι οὔτε περί*, cui aptum est quod deteriores codices deinde praebent *οὔτε περὶ πάντων καθόλου*, sed neque hi prius *οὔτε* agnoscunt, et A sic pergit *καὶ οὐ περὶ πάντων*, neglecto postremo vocabulo, quod facile intelligitur, ut nesciam quomodo illud *οὔτε* defendam.

26 *ὥστ' ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τούτων συλλογισμός ἐστι, σχεδὸν τά τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων καὶ αἱ ἀρχαὶ ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ γνῶμαί εἰσιν*] Idem aliis verbis, quae non Aristotelis, sed Stoicorum doctrinam indicant, ex Neocle schol. Rhet. Graec. VII p. 765, ubi et de syllogismo notatu haud indigna plura leguntur, tradit: *τῶν δὲ ἐνθυμημάτων ὁπόσα μὲν κατὰ τῶν συνεχόντων τὴν καθήγησιν πρόεισι, καθολικῶς ὥς φησι Νεοκλῆς, ἐξενεχθέντα, γνῶμαι εὐθὺς γίνονται· ὁπόσα δὲ καὶ τὸ καθηγούμενον τοῦ ζητουμένου περιείληφε, πάντως περιέχει* (*τὸ*) *γνωμικῶς ἐξηνέχθαι δυνάμενον· ἁπλῶς γάρ, φησί, τὸ ἐπισυνδέον τὴν καθήγησιν ἐν συλλογισμῷ καθολικῶς ἐξενεχθὲν γνώμη γίνεται, καὶ ἀνάπαλιν δὲ ἀπὸ πάσης γνώμης ἐνθύμημα δύναται γενέσθαι.*

Cod. A et vet. transl. *περὶ τοιούτων*, quod apud Bekkerum non adnotatum est, pro *περὶ τούτων*.

29 *χρὴ δ' οὔ ποτ', ὅς τις*] Eurip. Medea v. 296 seqq., ubi vid. interpp. *παρ' ἀστῶν* ex A, apud Eurip. *πρὸς ἀστῶν*. Antiph. VI, 10.

pag. 1394 b 2 *οὐκ ἔστιν ὅς τις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ*] Ex Euripidis Stheneboea initium prologi, vid. Aristoph. Ran. v. 1250. Fraggm. p. 329. Ratio sententiae haec addita est:

ἢ γὰρ πεφυκὼς ἐσθλὸς οὐκ ἔχει βίον,
ἢ δυσγενὴς ὢν πλουσίαν ἀροῖ πλάκα.

Omisit auctor hos versus; nam de sententia, non de enthymemate loquitur, unde necessario non erant addendi, ceterum

satis noti tunc temporis; quare rationem librariorum negligentia excidisse non puto.

4 *οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ὅς τις ἔστ' ἐλεύθερος*] Eurip. Hecub. v. 858, ubi exstat *ἔστι θνητῶν*.

7 *ἀνάγκη τέτταρα εἴδη εἶναι γνώμης*] Quatuor illae species sunt:

- *γνώμη*
  - *μετ' ἐπιλόγου*
    - *ἐνθυμήματος μέρος*
    - *ἐνθυμηματικαὶ μέν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέρος*
  - *ἄνευ ἐπιλόγου*
    - *διὰ τὸ προεγνῶσθαι*
    - *ἅμα λεγόμεναι δῆλαι ἐπιβλέψασιν*

Sufficit vero prior divisio in duas partes, quam sequuntur Anaximenes cap. 12. Auctor ad Herennium IV, 17, 24, malimque Aristoteles scripsisset *δύο εἴδη*.

9 *ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναι*] Greg. Corinth. in Hermog. VII p. 1154: *τὰς δὲ ἐνδόξους χρὴ λέγειν ἄνευ ἀποδείξεως οἷον, ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστι.* Conf. Arist. Eth. Nic. I, 9.

13 *ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν*] Stephanus p. 291: *Σιμωνίδου ἐστὶν ἀπὸ τῶν σκολιῶν αὐτοῦ ἐπῶν, οἱ δ' Ἐπιχάρμου.* Huius esse dicit Meineke Comic. graec. III, 169 *ἐμὶν* pro *ἡμῖν* corrigens. Schneidew. Philolog. III, 21. A et vet. tr., quod Bekkerum fugit, *ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον*, invitis numeris, sed iidem statim non male *φαίνεται μὲν γάρ*, ceteri *μὲν* om.

16 *οὐδεὶς ἐραστὴς ὅς τις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ*] Eurip. Troad. v. 1061, ubi vid. Seidl.; Euripidis libri *οὐκ ἔστ'* scribunt, *οὐδεὶς* item Arist. Ethic. Eud. VII, 2.

22 *ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλασσε θνητὸς ὤν*] Legebatur inter monostichos versus, nisi quod *ἔχθραν*, non *ὀργήν*, nescio unde excusum erat, sed Brunckius poet. gnom. p. 301 Sch. nimia levitate ductus Christianum auctorem esse putans, ex illa sylloge facessere iussit; at disputaverat multum Bentleius Phalar. p. 257. 266 seqq. Euripides in Philoct. p. 286 M.:

ὥσπερ δὲ θνητὸν καὶ τὸ σῶμ' ἡμῶν ἔφυ,
οὕτω προσήκει μηδὲ τὴν ὀργὴν ἔχειν
ἀθάνατον, ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσταται.

Dionys. Arch. V, 4: ἀνθρώπους δ' ὄντας μηδὲν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φρονεῖν μηδ' ἀθανάτους ἔχειν τὰς ὀργὰς ἐν θνητοῖς σώμασιν. VIII, 50. Phal. epist. LI: θνητοὺς γὰρ ὄντας ἀθάνατον ὀργὴν ἔχειν, ὥς φασί τινες, οὐ προσήκει, e quibus Porsonus ad Med. v. 138 οὔτοι corrigens senarios fecit.

23 δεῖν ἀεὶ φυλάττειν τὴν ὀργὴν] A δεῖν φυλάττειν, et vocabulum ἀεὶ om. etiam vet. tr.; verba vero τὴν ὀργὴν deesse apud Vict. et Gaisf. adnotatum est, tacet Bekkerus; verum puto μὴ δεῖν φυλάττειν, pertinent enim haec ad prima versus verba ἀθάνατον ὀργὴν iisque adnexa esse cogites, sic nihil requiritur. Sequens quoque λέγει post διὰ τί deest in A et vet. tr. eoque facile caremus, ut τὸ διὰ τί eadem sit forma qua γνώμη.

24 ὅμοιον δὲ καὶ τὸ] ὁμοίως A, vet. transl., quod minus aptum videbatur, ideoque correctum est; etiam τὸ om. A.

25 θνατὰ χρὴ τὸν θνατόν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν] Arist. Ethic. Nic. X, 7: οὐ χρὴ δὲ κατὰ τοὺς παραινοῦντας ἀνθρώπινα φρονεῖν ἄνθρωπον ὄντα οὐδὲ θνητὰ τὸν θνητόν, ἀλλὰ ἐφ' ὅσον ἐνδέχεται ἀθανατίζειν καὶ πάντα ποιεῖν πρὸς τὸ ζῆν, ubi vid. Zell p. 458. Similiter hunc versum corrigit Isocrat. ad Demon. § 32: ἀθάνατα μὲν φρόνει τῷ μεγαλόψυχος εἶναι, θνητὰ δὲ τῷ συμμέτρως τῶν ὑπαρχόντων ἀπολαύειν. Si Epicharmi est versus, male vulgares formas θνητὰ atque θνητὸν exhibet A, sed facile aliquis, si Attici est poetae, propter concinnitatem vocis ἀθάνατα doricam formam inferre poterat, quam ceteri omnes praeferunt.

27 καὶ περὶ ποῖον ἕκαστον ἁρμόττει] Sic omnes libri, et vet. transl. EM *circa quale,* Victorii vero codex *circa qualia;* tacite Victorius genitivum ποίων reddidit, qui initio capitis legitur quemque ea quae sequuntur confirmare videntur; utroque tamen loco verbum χρῆσθαι, quod hic non apparet, ibi additum legi negligendum non est.

32 περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων ἀδήλων δὲ] Gregorius Corinth. in Hermog. Rhet. Gr. VII p. 1155: τῶν δὲ μὴ παραδόξων, ἀδήλων δὲ καὶ ἀμφιβόλων προστιθέναι δεῖ τὰς αἰτίας σὺν ἀποφθέγμασιν, οἷον εἴ τις λέγει ὅπερ Στησί-

χορος εἶπεν ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες αὐτοῖς χαμόθεν ᾄσωσιν· ἐὰν γὰρ ὦσιν οἱ ὑβρίζοντες δυνατώτεροι, δενδροτομήσουσι τὴν χώραν ἅπασαν τοσοῦτον, ὥστε μηδὲ τοὺς τέττιγας ἔχειν ἔνθα καθεσθέντες ᾄσουσιν. In quibus Aristotelis verba non religiose descripta vides, et ne de interpretatione dubites, Gregorius scripsit: *ἐὰν γὰρ ὦσιν ὑβρίζοντες, οἱ δυνατώτεροι δενδ.*, ut explicat Demetrius de elocut. § 243., qui Dionysio hoc dictum § 99 tribuit; Stesichorum auctorem esse Aristoteles et infra III, 11 repetit, conf. Goeller ad Demetr. p. 116. Eustath. ad Il. III, 151. Kleine ad Stesich. p. 113.

2 *χαμόθεν*] *χαμᾶθεν* Cobet Novae lect. p. 150. pag. 1395

2 *ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν*] Auct. ad Herenn. IV, 17: *sententias interponi raro convenit, ut rei actores, non vivendi praeceptores esse videamur.* Quintil. VIII, 5 p. 721 B: *in hoc genere custodiendum est et id quidem ubique, ne crebrae sint, ne palam falsae, quales frequenter ab iis dicuntur, qui haec καθολικὰ vocant et quidquid pro causa videtur, quasi indubitatum pronuntiant, et ne passim et a quocunque dicantur; magis enim decent eos, in quibus est auctoritas, ut rei pondus etiam persona confirmet; quis enim ferat puerum aut adolescentulum aut etiam ignobilem, si iudicet in dicendo et quodammodo praecipiat?*

3 *πρεσβυτέροις*] *πρεσβυτέρων* A, unde Q *πρεσβυτέρῳ*, singularis numerus etiam in vet. transl., veteres editiones *πρεσβύτερον* exhibent.

7 *καὶ ῥᾳδίως ἀποφαίνονται*] *καθόλου* addendum censet Vahlen p. 12, sic male ter redit idem vocabulum. *γνώμας* ex *γνωμοτύποι* facile intelligitur.

8 *καθόλου δὲ μὴ ὄντος καθόλου εἰπεῖν*] Quae Anaximeni cap. 12 est *γνώμη ἐξ ὑπερβολῆς*, argumentis aut anteponenda aut postponenda.

13 *οἷον παρακαλοῦντι ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσαμένους, εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης*] Il. XII, 243. Epaminondam intelligere videtur, quem ante pugnam Leuctricam infelici omine cum exercitu urbe egressum versum illum, quo militum animos confirmaret, protulisse Diodorus XV, 52 narrat. Cic. Cat. maior. 4: *Quintus Fabius Maximus augur*

cum esset, dicere ausus est, optimis auspiciis ea geri, quae pro rei publicae salute gererentur; quae contra rem publicam fierent, contra auspicia fieri.

14 *καὶ ἐπὶ τὸ ἥττους ὄντας ξυνὸς Ἐνυάλιος*] Il. XVIII, 309. Ne cum Wolfio et Gaisfordo corrupta haec censeas, ex iis quae praecedunt, intellige *ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν.*

17 *νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει*] Stasini versus, de quo vid. ad I, 15.

19 *Ἀττικὸς πάροικος*] De molestis vicinis, ut facile coniicias, proverbium, Zenob. II, 28 ibique interpp. confer modo quae de Atheniensibus ipsis dicuntur in Isocr. Antid. § 300.

19 *δεῖ δὲ τὰς γνώμας λέγειν καὶ παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα*] Non intelligo articulum *τάς*, neque quae dicuntur, *γνῶμαι* sunt; praecipit enim pervulgatas sententias interdum impugnandas esse. *πάντα* pro *παρὰ τὰ* A, quod recte emendatum esse non dubito; sed *τὰς γνώμας* male illatum et delendum esse videtur, nisi forte malis *καὶ παρὰ τὰς δεδημοσιευμένας γνώμας, λέγω δὲ δεδημοσιευμένας.*

22 *εἰρημένη ᾖ*] Ita Bekkerus ex coniectura, quam confirmat C, *ᾖ* enim om. A, ceteri *ἐστιν*, unde eorum interpolatam originem agnoscere licet.

24 *οὗτος γοῦν εἰ ἐγίγνωσκεν ἑαυτόν, οὐκ ἄν ποτε στρατηγεῖν ἠξίωσεν*] Acute hoc Victorius ab eo dictum censet, qui Iphicratem humili loco natum laudavit contra eos, qui illi ignobilitatem obiicerent.

25 *τὸ δὲ ἦθος βέλτιον*] Lysias XX, 33: *καὶ μηδαμῶς τοῖς λέγουσι βεβαιώσητε λόγον τὸν πάντων πονηρότατον· λέγεται γὰρ τοὺς κακῶς πεπονθότας μεμνῆσθαι μᾶλλον ἢ τοὺς εὖ. τίς γὰρ ἔτι θελήσει χρηστὸς εἶναι . .*

pag. 1395b 2 *διὰ τὴν φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν*] Vid. Zell ad Ethic. Nicom. p. 20 ibiq. Muretus.

2 *χαίρουσι γὰρ*] Auct. ad Herennium IV, 17 de raro interpositis sententiis: *quum ita interponentur, multum afferent ornamenti; necesse est enim eam comprobet tacitus auditor, quum ad causam videat accommodari rem certam ex vita et moribus sumptam.*

9 *οὐδὲν γειτονίας χαλεπώτερον*] Demosth. in Calliclem init. p. 1272: *οὐκ ἦν ἄρ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, χαλεπώτε-*

ρον οὐδὲν ἢ γείτονος πονηροῦ καὶ πλεονέκτου τυχεῖν, ὅπερ ἐμοὶ νυνὶ συμβέβηκεν, ubi *ἄρα* vulgatum fuisse proverbium indicat. Isocr. Plat. § 18. *ὅτι* post *εἰπόντος*, quod hanc sententiam introducat, om. A et vet. tr., idque abesse potest, etiamsi sequatur *ἢ ὅτι*

10 *οὐδὲν ἠλιθιώτερον τεκνοποιίας*] Conf. Gellius II, 23 ibique Menander:

ὦ τρὶς κακοδαίμων ὅστις ὢν πένης γαμεῖ
καὶ παιδοποιεῖθ', ὡς ἀλόγιστός ἐστ' ἀνήρ.

12 *ταύτην τε δὴ ἔχει μίαν χρῆσιν*] Ita recte Bekkerus ex varietate restituit, *δὲ δὴ ἔχειν μίαν χρῆσιν* A, ceteri *τε δεῖ μίαν χρῆσιν ἔχειν*, vet. transl. *hunc autem oportet unum habere usum ei, quod in sententias loqui.* Repetit supra dicta *βοήθειαν μεγάλην μίαν μὲν δὴ διά*, ubi *δὴ* A et vet. tr. recte omittunt, et transitum facit .. *τε δὴ* .. *καὶ* .. quod frequentatum Herodoto, Pausaniae, Straboni, aliis, saepe in libris depravatum.

14 *ἦθος δ' ἔχουσιν οἱ λόγοι ἐν ὅσοις δήλη ἡ προαίρεσις*] Vid. III, 16. Poet. 6 ibique Tyrw. p. 127. Item cap. 15, et substantivum etiam infra v. 17 in A, qui *προαιρέσεων*, non *προαιρετῶν* exhibet.

19 *εἰρήσθω τοσαῦτα*] *ταῦτα* A, vet. tr., vid. ad I, 11 fine.

Cap. XXII.

22 *ἑκατέρου*] *ἑκάτερον* A, non male, hae enim duae diversae sunt species.

23 *εἴρηται πρότερον*] I, 2 p. 1356 b, 3, neque ibi *τις*, quod A recte omittit, post *συλλογισμὸς* apparet.

28 *ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους λέγειν*] Eurip. Hippolyt. v. 989:

ἐγὼ δ' ἄκομψος εἰς ὄχλον δοῦναι λόγον,
εἰς ἥλικας δὲ κὠλίγους σοφώτερος.
ἔχει δὲ μοῖραν καὶ τόδ'· οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς
φαῦλοι παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

ibique Valcken; ex A aliisque cum Victorio dedimus adiectivum, non adverbium *μουσικωτέρως*, quod Bekkerus scripsit

et vulgatae rationi dicendi magis convenit; Aristoteles ipsius poetae verba eorumque structuram reddere voluit.

pag. 1396 1 *καὶ τοῦτο δ' ὅτι οὕτω φαίνεται, δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις*] A et vet. tr. *δὴ ὅτι . . εἶναι ἅπασιν.* Infinitivi *εἶναι . . συνάγειν* dependent ex *ὥστε.*

4 *πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν*] Quidnam? nam id desiderari videtur; omnia vero quae sequuntur plurima uno tenore cohaerent et v. 33 denuo ad prima recurrit: *ὥστε . . φανερὸν ὅτι ἀναγκαῖον . . πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα κτλ.*

8 *εἰ πολεμητέον ἢ μὴ πολεμητέον*] Postrema tria verba om. A et vet. tr. inclusitque Gaisfordus; propter verbum repetitum casu exciderunt, nam necessaria sunt, quod *συμβουλεύειν* et *προτρέπειν* et *ἀποτρέπειν* significat atque utrumque indicandum est.

10 *πότερον ναυτικὴ ἢ πεζικὴ*] Scrib. *πεζή.*

11 *ἔτι δὲ τίνας πολέμους πεπολεμήκασι καὶ πῶς*] Eadem supra ubi eandem rem tractavit I, 4: *ἔτι δὲ πολέμους τίνας καὶ πῶς πεπολέμηκεν.* Tamen hic A exhibet *εἴτε τινάς*, quod ex illo loco fort. correctum est, sed offendit *τινὰς* praepositum, an fuit *εἶτα τίνας*?

14 *τὰ ὑπὲρ Ἡρακλειδῶν πραχθέντα*] A *τῶν ἡρακλειωδῶν λεχθέντα*, vet. tr. *aut ea quae pro Heraclidibus producta,* probo verbum illud, ut *τὰ μυθολογούμενα* a rebus gestis discernantur.

19 *τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσαμένους καὶ ἀριστεύσαντας*] Transponit A: *ἀριστεύσαντας καὶ συμμαχεσαμένους*, quod ab aliis improbatum esse non mirum.

20 *ἠνδραποδίσαντο Αἰγινήτας καὶ Ποτιδαιάτας καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα*] De Aeginetis vid. Thucyd. II, 27. IV, 5. Diodor. XII, 44. de Potidaeatis Thuc. II, 70. Diod. XII, 46. Praeterea intellige Meliorum, Scionaeorum, Toronaeorum mala ab Atheniensibus inlata.

21 *καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἁμάρτημα ὑπάρχει αὐτοῖς*] Hoc apertissime *δὶς ταὐτόν*, et alterutrum vacat; utrum ipse ὁ *σοφὸς Ἀριστοτέλης* corrigens dederit posterius, an interpolator, disceptare nolo, mihi quod brevius est, placet. — Sufficit fort. alterum *καὶ* deletum.

24 *περὶ Ἀθηναίων ἢ Λακεδαιμονίων*] *καὶ Λακ.* Bekkerus ex Q et A affert, at A ap. Gaisf. praebet: *περὶ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων*, atque ita etiam vet. transl., idque corrigendum fuisse apparet, aeque atque *ἀνθρώπους ἢ θεούς*, quod in A legitur.

30 *εἴ τι συμφέρον*] *τι* om. A, nec opus tertium repetitum hic legi.

32 *οἷον περὶ δικαιοσύνης, εἰ ἀγαθὸν ἢ μὴ ἀγαθόν*] Postrema tria verba om. A, casu ut videtur; auctor Platonis reipublicae argumentum his attingit.

34 *πάντες*] *οἱ πάντες* A, num *ἅπαντες*?

3 *καὶ διὰ τοῦ λόγου δῆλον ὅτι*] Non opus est *γὰρ* inseri ante *ὅτι*, quod omnes praeter A praebent. *διὰ τοῦ λόγου* idem est quod supra I, 2 p. 1356, 4. 19. pag. 1396 b

4 *φανερὸν ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν*] Necesse est oratorem non minus quam dialecticum sibi rerum, de quibus agendum est, scientiam acquirere. Topic. I, 14: *τὰς δὲ διαγραφὰς ποιεῖσθαι ἐπὶ ἑκάστου γένους ὑποτιθέντας χωρίς, οἷον περὶ ἀγαθοῦ ἢ περὶ ζώου καὶ περὶ ἀγαθοῦ παντὸς ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ τί ἐστι.* Primus Topicorum liber inprimis hanc rem tractat. Analyt. prior. I, 30: *καθ' ἕκαστον δὲ δεῖ ἐκλέγειν τῶν ὄντων οἷον περὶ ἀγαθοῦ ἢ ἐπιστήμης.* Muretus in versione *περὶ ἕκαστον* omisit, sine causa, quamvis alterum *περὶ* omitti possit.

7 *ἀποβλέποντα*] Paulo post Bekkerus tacite *περιγράφοντας* ex solo A, puto; plures enim *περιγράφοντα* cum vet. tr.; concinnitas utroque loco idem flagitat, et multitudinis numerus praestat, si haec dependeant e verbis *πάντες οὕτω φαίνονται ἀποδεικνύντες*, id vero neque necessarium est et singulari auctor saepe utitur, ut supra v. 25, accedit, sic demum verum esse, quod A v. 10 praebet *ἔχῃ*, unde *περιγράφοντα* scribimus.

10 *ἔχηται*] *ἔχῃ* A eique convenit *δεικνύναι*, unde coniicias *ἂν τις πλείω ἔχῃ*, ne hoc quidem necessarium est; intelligitur enim ille *ἀποβλέπων* et *περιγράφων*.

12 *λέγω δὲ κοινὰ μὲν*] *λέγομεν δὲ κοινὰ* A secundum Bekkerum, quod errore factum est, disertim enim Victorius non

hoc ibi legi, sed *λέγω δὲ κοινὰ μέν*, idemque ex varietate ap. Gaisf. apparet, atque ita vet. transl. Itaque pro A scribendum erit QYZ.

18 *καὶ τὸν Κύκνον*] Pindar. Olymp. II, 90 de Achille:
ὃς Ἕκτορ' ἔσφαλε, Τροίας
ἄμαχον ἀστραβῆ κίονα, Κύκνον τε θανάτῳ πόρεν,
Ἀοῦς τε παῖδ' Αἰθίοπα.

19 *καὶ ὅτι νεώτατος καὶ οὐκ ἔνορκος ὢν ἐστράτευσεν*] Pausanias III, 24, 10 seq.

20 *εἷς μὲν οὖν τρόπος τῆς ἐκλογῆς καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός*] A et vet. transl. *οὖν τόπος*. Intelligit quae de rerum cognitione oratori necessaria hucusque exposuit, eamque maximi esse momenti denuo indicavit: *πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν ὅτι . . ἀναγκαῖον καὶ τὰ τούτῳ ἔχειν ὑπάρχοντα*, item: *φανερὸν ὅτι ἀναγκαῖον ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα.* Iure itaque et hic *πρῶτος οὗτος*. *τρόπος* vero cum Bekkero aliisque restituendum erat, non tam quod supra est *τίνα τρόπον δεῖ ζητεῖν*, ut Muretus censet, sed quod hic *τόπος* non est, tum quod paulo post ubi alterum quod restat, *τοὺς τόπους*, aggreditur, dicit: *ἔτι δ' ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ ἁπάντων λάβωμεν.* Unde et verba *ὁ τοπικὸς* cum Mureto (qui corrigit: *εἷς μὲν οὖν τῆς ἐκλογῆς καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τρόπος*) tollenda puto, e varietate nata; alii enim et hic *ὁ τόπος* legunt. Mihi *τῆς ἐκλογῆς* admodum displicet, non enim sequitur *ἄλλος τρόπος τῆς ἐκλογῆς καὶ δεύτερος*, debebatque dicere *τρόπος ὁ τῆς ἐκλογῆς*. Vocabulum insertum videtur, atque auctor, nam *καὶ* in A non exstat, scripsisse: *εἷς μὲν οὖν τρόπος πρῶτος οὗτος*, ut enthymemata ad quamcunque rem exponendam inveniamus. Analyt. post. I, 22: *εἷς μὲν οὖν τρόπος λέγεται ἀποδείξεως οὗτος. ἔτι δὲ ἄλλος εἰ κτλ.* II, 8 p. 93, 9. Cum altera ratio non statim addatur: *ἔτι δ' ἄλλον . . λάβωμεν καὶ τὰ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν*, verba nude posita *τὰ δὲ στοιχεῖα τ. ἐ. λ.* sane offendunt, melius ferenda, si *νῦν* inseritur verbo, quod transitum ad *τόπους* indicet.

22 *πρῶτον δ' εἴπωμεν περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον*] III, 1: *τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη κατὰ φύσιν ὅπερ πέφυκε πρῶτον.* Poetic. 1: *λέγωμεν ἀρξάμενοι κατὰ φύ-*

σιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων. Sophist. elench. 1: λέγωμεν ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν ἀπὸ τῶν πρώτων, ubi πρῶτον fortasse librariorum culpa deest. De partib. animal. I, 5 fine: τὰς δ' αἰτίας πειραθῶμεν εἰπεῖν περί τε τῶν κοινῶν καὶ τῶν ἰδίων ἀρξάμενοι καθάπερ διωρίσαμεν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων. περὶ αἰσθητῶν p. 436, 5: τὰ μὲν οὖν εἰρημένα περὶ ψυχῆς ὑποκείσθω, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν λέγωμεν καὶ πρῶτον περὶ τῶν πρώτων. Ethic. Eud. I, 7: πεπροοιμιασμένων δὲ καὶ τούτων λέγωμεν ἀρξάμενοι πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων. Polit. II, 1: ἀρχὴν δὲ πρῶτον ποιητέον ἥπερ πέφυκεν· ἀρχὴ ταύτης τῆς σκέψεως. Physic. VIII, 10: ὅτι τοῦτ' ἀμερὲς ἀναγκαῖον εἶναι καὶ μηδὲν ἔχειν μέγεθος νῦν λέγωμεν, πρῶτον περὶ τῶν προτέρων αὐτοῦ διορίσαντες. Sic h. l. omnes libri, non πρώτων.

23 ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἴδη δύο· τὰ μὲν γὰρ δεικτικά ἐστιν ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, τὰ δ' ἐλεγκτικά] III, 17. Rhet. Graec. V, 406. VII, 766: ἔτι τῶν ἐνθυμημάτων τὰ μέν ἐστιν ἐλεγκτικά, τὰ δὲ δεικτικά. δεικτικὰ μὲν οὖν τὰ κατ' ἔμφασιν ἀκολουθίας προϊόντα, οἷον τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. ἐλεγκτικὰ δὲ τὰ κατ' ἔμφασιν μάχης ὡς ἔχει ἐπὶ τοῦ Λυκούργου· οὐ γὰρ Σόλων μὲν αὐτὸ παρέλιπεν, Αὐτοκλῆς δὲ εὕρετο [εὗρεν?]· τὸ δ' αὐτό φησι ('Αλέξανδρος) διανόημα ἑτέρως δύναται μεταχειρίζεσθαι τῆς αὐτῆς γινομένης διαφορᾶς· τὰ μὲν γὰρ δεικτικὰ πρὸς πρᾶγμά τι συνίσταται, τὰ δὲ ἐλεγκτικὰ πρὸς πρόσωπον. ἐπεὶ δὲ πᾶν ἐνθύμημα ὡς ἔφαμεν, ἢ ἐκ μάχης ἢ ἐξ ἀκολουθίας γίνεται, ἀναγκαῖον περὶ ἀκολουθίας καὶ μάχης εἰπεῖν. ἔνιοι μὲν οὖν τῶν περὶ ταῦτα δεινῶν, ὡς 'Αλέξανδρός φησιν, οὐδεμίαν διαφορὰν οἴονται τούτων εἶναι, ἄλλοι δὲ ἀπὸ τῶν ἐξ αὐτῶν προδήλως δεικνύουσιν ὅτι οὐκ ἔστι ταὐτὰ ἀλλ' ἕτερα. Ex Alexandro, Neocle aliisque turbidis rivis quae ex fonte ipso melius haurire poterant, posteriores sumserunt; vix credas his Aristotelis libros de rhetorica notos fuisse.

25 ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς ἔλεγχος καὶ συλλογισμός] Analyt. prior. II, 20. Soph. el. 1. 6. 9.

28 τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν]

Ut in Organo dicit: *συλλογισμὸς μετ' ἀντιφάσεως τοῦ συμπεράσματος*, vel *ἀντιφάσεως συλλογισμός*, vel ut infra II, 23. III, 9: *συναγωγὴ τῶν ἀντικειμένων*.

29 *περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων*] *ἕκαστον* scribendum quod coniecerunt Victorius, Muretus, Buhlius, et ita vet. transl. *ἕκαστα* BCDE.

33 *καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ παθημάτων καὶ ἕξεων ὡςαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι*] Quod supra II, 18 indicavit, hic repetit; exposuit *εἴδη* (de quibus vid. I, 2 finem), h. e. *τὸ ἀγαθὸν καὶ κακόν, τὸ καλὸν καὶ αἰσχρόν, τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον*, item *τὰ πάθη* et *ἤθη* eorumque locos tractavit; iam aggreditur *τόπους*. Unde quorumdam librorum lectionem, quam Muretus probavit, *εἰδικῶν παθημάτων* nullum praebere sensum apparet, sed admodum me offendunt verba *καὶ ἕξεων*; neque enim disertim *ἕξεις* exposuit (vid. I, 9. II, 12 ibiq. not.), neque necessariam rhetoricae partem esse unquam monuit, ut iis quae hucusque accurate illustrata erant, nullo iure *ἕξεις* adderet. Quod deteriores libri praebent *ἐξ ὧν*, nihil nisi corruptum *ἕξεων* est. *παθημάτων* pro *παθῶν* ex usu Aristotelis est, vid. Ueber die *κάθαρσις* p. 38 seqq., sed morum et affectuum mentio hic abundat nec, si supra dicta cap. 18 vera sunt, ferri potest. Haec sufficiunt *ἐξειλεγμέναι . . . ἕκαστον, ἐξ ὧν . . . περὶ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ, καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου*. vel si particula sana est . . *ἕκαστον, ὥστ' ἐξ ὧν* . . *ἀδίκου ἡμῖν ὑπάρχουσιν*, sive addito sive neglecto *εἰλημμένοι*, nam in A exstat *εἰλημμένων*. Conf. comment. p. 37 seq. Vahlen p. 75.

pag. 1397 1 *ἔτι δ' ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ ἁπάντων λάβωμεν*] Locos non uni alterive generi, hos enim singulos iam exposuit, sed omnibus tribus communes enumerare vult, ut totius inventionis divisio docet, vid. II, 18. I, 2, ubi exemplum est *ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος*. Inveniuntur tamen in sequenti capite loci, qui ex hoc numero excludendi et ex Aristotelis consilio parum recte inserti sunt, ut locus XX: *ἄλλος κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ τοῖς συμβουλεύουσι*, et XXVII: *ἄλλος ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι*, quibus auctor ipse, cui generi utilis sit locus vel

inutilis, indicat; idem et de aliis dixeris, v. c. XXIII: *ἄλλος τοῖς προδιαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασιν ἢ δοκοῦσι τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου* parum convenit generi deliberativo, neque XXV: *ἄλλος εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως ἢ ἐνδέχεται ὧν ἢ συμβουλεύει ἢ πράττει ἢ πέπραχε σκοπεῖν* demonstrativo generi aptus et ab ipso auctore ad unum genus iudiciale translatus est, cui soli convenit et locus VI: *ἄλλος ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὑτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα.* Haec Aristotelem non minus quam ceteros rhetores vel invitum inprimis genus iudiciale excoluisse demonstrant. Quae communia essent omnibus, iam a prima rhetoricae aetate disquirebantur, vid. Anaxim. cap. 7 seqq.; Aristotelem vero praeter auctorem in Rhet. Gr. V, 404 nemo secutus est; posteriores tamen hanc rem non prorsus neglexisse, sed ut coniicere licet, ex philosophorum disciplina via et ratione prosequentes excussisse, quae apud Ciceronem aliosque (de quibus vid. seq. adnot.) leguntur, probant; multa cum singula magis curarent genera, in exornationum vel figurarum numerum, inprimis *σχημάτων τῆς διανοίας*, relata sunt.

Cap. XXIII.

7 *ἔστι δ' εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν ἐκ τῶν ἐναντίων*] In Rhet. Gr. V, 404. VII, 762, ex Neoclis ut videtur, vel Alexandri libris loci XXI, qui maxime cum Aristotele conveniunt, enumerantur: *τόποι δὲ ἐνθυμηματικοὶ εἴκοσιν εἷς· πρῶτος ὁ ἐκ τοῦ ἐναντίου λαμβανόμενος. ἀκολουθεῖ γὰρ τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις· καὶ γὰρ εἰ ἡ σωφροσύνη καλόν, αἰσχρὸν ἡ ἀκολασία, καὶ εἰ αἰσχρὸν ἡ ἀδικία, καλὸν ἡ δικαιοσύνη.* Praeterea ut, quantum in hac re veteres praestiterint, intelligas, quamvis longius ab auctore nostro discedant, accurate conferendi sunt XVII illi loci, qui apud Apsinem IX, 522—527 et XXXI qui apud Minucianum IX, 604—613 exstant; certum ordinem, nam Aristotelem talem non observasse mireris, secuti sunt ex Stoicorum ut videtur disciplina Cicero de orat. II, 162—177. orat. part. 7. de invent. II, 14—71. Quintil. V, 10, 20—100. Cicero de oratore libro II, qui hoc caput intelligit 36, 152: *sed Aristoteles is quem maxime ego*

admiror, proposuit quosdam locos, ex quibus omnis argumenti via non modo ad philosophorum disputationem, sed etiam ad hanc, qua in causis utimur, inveniretur, nescio ex quorum libris oratori locos congessit, II, 162—172. conf. partit. orat. 2, 7. in quibus et hic legitur: *iam ex contrario, si Gracchus nefarie, praeclare Opimius.* Aristotelis exempla vertit Quintilianus V, 10 p. 419: *ex contrariis: frugalitas bonum; luxuria enim malum. si malorum causa bellum est, erit emendatio pax. si veniam meretur, qui imprudens nocuit, non meretur praemium, qui imprudens profuit.* Aristotel. Topic. II, 9: *σκοπεῖν δὲ μὴ μόνον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ εἰρημένου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον, οἷον ὅτι τὸ ἀγαθὸν οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἡδύ· οὐδὲ γὰρ τὸ κακὸν λυπηρόν· ἢ εἰ τοῦτο, κἀκεῖνο. καὶ εἰ ἡ δικαιοσύνη ἐπιστήμη, καὶ ἡ ἀδικία ἄγνοια· καὶ εἰ τὸ δικαίως ἐπιστημονικῶς καὶ ἐμπείρως, τὸ ἀδίκως ἀγνοούντως καὶ ἀπείρως. εἰ δὲ ταῦτα μή, οὐδ' ἐκεῖνα, μᾶλλον γὰρ ἂν φανείη τὸ ἀδίκως ἐμπείρως ἢ ἀπείρως.* Conf. III, 6., ubi haec exempla: *ὁμοίως γὰρ ἔνδοξον τὸ ἀξιῶσαι εἰ πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ λύπην πᾶσαν εἶναι κακὸν τῷ εἴ τις ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ λύπην εἶναί τινα κακόν. ἔτι εἴ τις αἴσθησις μή ἐστι δύναμις, καὶ ἀναισθησία τις οὐκ ἔστιν ἀδυναμία.* Conf. Brandis Philol. IV, 18 seqq.

Exemplum aptissimum est Aristophanis Ran. v. 1467, ubi Euripides haec dicit:

εἰ τῶν πολιτῶν οἷσι νῦν πιστεύομεν,
τούτοις ἀπιστήσαιμεν, οἷς δ' οὐ χρώμεθα,
τούτοισι χρησαίμεσθα, σωθείημεν ἄν.
εἰ νῦν γε δυστυχοῦμεν ἐν τούτοισι, πῶς
τἀναντί' ἂν πράξαντες οὐ σωζοίμεθ' ἄν;

Lysias XVI, 11. XVIII, 17. Demosth. *παραπρ.* § 214 p. 407. Alcibiades ap. Thucyd. VI, 92: *γνόντας τοῦτον δὴ τὸν ὑφ' ἁπάντων προβαλλόμενον λόγον, ὡς εἰ πολέμιός γε ὢν σφόδρα ἔβλαπτον, κἂν φίλος ὢν ἱκανῶς ὠφελοίην, ὅσῳ τὰ μὲν Ἀθηναίων οἶδα, τὰ δ' ὑμέτερα ᾔκαζον.*

11 *ἢ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ*] Alcidamantis, vid. ad I, 13, qui ut Isocratis Archidamus bellum, in eadem re pacem suasit. Conf. Isocrat. *περὶ εἰρήνης* § 19 seqq. Demosth. *προοίμια* p. 1419: *πρῶτον μὲν οὖν ὑμᾶς ἐκεῖνο ἐγνωκέναι*

δεῖ, ὡς οὐδὲν ὧν ἐποιεῖτε ἐπὶ τοῦ πολεμεῖν ὄντες τοῦ λοιποῦ πρακτέον ἐστίν, ἀλλὰ πάντα τἀναντία· εἰ γὰρ ἐκεῖνα φαῦλα πεποίηκε τὰ πράγματα, τἀναντία εἰκὸς βελτίω ποιῆσαι. Thucydides IV, 62: τὴν δὲ ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένην ἄριστον εἶναι εἰρήνην πῶς οὐ χρὴ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ποιήσασθαι; ἢ δοκεῖτε, εἴ τῳ τι ἔστιν ἀγαθὸν ἢ εἴ τῳ τἀναντία, οὐχ ἡσυχία μᾶλλον ἢ πόλεμος τὸ μὲν παύσαι ἂν ἑκατέρῳ, τὸ δὲ ξυνδιασῶσαι, καὶ τὰς τιμὰς καὶ λαμπρότητας ἀκινδυνοτέρας ἔχειν τὴν εἰρήνην, ἄλλα τε ὅσα ἐν μήκει λόγων ἄν τις διέλθοι ὥσπερ περὶ τοῦ πολεμεῖν;

13 *εἴπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν*] Elmsleius ad Eurip. Med. v. 87 p. 83 Lips. aptissimam particulam *εἴπερ*, quae et sequenti inest exemplo, ne *εἰ* . . *οὐδὲ* coniungatur, corrigit in *ἐπεὶ γάρ*; possis et *εἴπερ γε μηδέ*, sed neutrum necessarium puto. Praeterea pro *πίπτειν*, quod veteres edd. exhibent, *πίτνειν* coniicit; eandem coniecturam Victorius margini exempli sui, antequam veterem codicem contulerat, unde *πεσεῖν* editum est, adscripsit. Exemplum hoc ante Quintilianum, cuius verba supra leguntur, vix ex Aristotele dedit Cicero de invent. I, 30, 47: *in contrariis hoc modo; nam si iis, qui imprudentes laeserunt, ignosci convenit, iis, qui necessario profuerunt, haberi gratiam non oportet.* A *τοῖς κακῶς πεπραχόσιν*, contra linguae usum, idem in fine *προσῆκον εἶναι*, ceteri *προσῆκόν ἐστι*, ut infinitivus dependeat ex eo quod praecessit; ut enim *εἶναι* mutatum esse in *ἐστι* facile apparet, ita contrarium vix tibi persuadeas.

15 *ἂν*] A, *εἴγ'* ceteri.

16 *προσῆκον εἶναι*] A, *προσῆκόν ἐστι* ceteri.

17 *ἀλλ' εἴπερ ἔστιν ἐν βροτοῖς*] Schol.: *Εὐριπίδης ταῦτά φησι πρὸς τὸν Θυέστην, ὃς ταῦτά φησι πρὸς τὸν Ἀτρέα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.* Ad Thyestem Musgravius, ad Cressas refert Matthiae Fragm. IX p. 134. Ante haec verba ex coniectura quidem *καί*, quod transitum significaret, addiderunt; infra III, 9 multi Isocratis loci nulla coniunctione interiecta congesti leguntur. — Aeschines *παραπρ.* § 6: *ἐγὼ δ' ἐπ' αὐτῷ τούτῳ δικαίως ἂν ὑπολαμβάνω μάλιστα σώζεσθαι· εἰ γὰρ ὁ καταγνοὺς ἑαυτοῦ καὶ μὴ παρὼν ἀδικεῖ, ὅ γε ἀπογνοὺς καὶ τὸ σῶμα τοῖς νόμοις καὶ τοῖς πολίταις*

παραδοὺς οὐκ ἀδικεῖ. Saepe Antiphon hac *ἐκ τοῦ ἐναντίου* sententia utitur: si adversario hoc praesto esset argumentum, magnae esset contra me auctoritatis indicium; nunc igitur idem contra istum eandem habere vim decet. I § 11—12, ubi eadem sententia aliis verbis repetita est, II, *β*, 4. V, 38. 84. VI, 27. Lysias IV, 12. VII, 23. 36—37. Andocides I, 23 seq.: *ἀλλὰ γὰρ λόγον ἀνοσιώτερον καὶ ἀπιστότερον οὐδένας πώποτ' ἐγὼ εἰπόντας οἶδα, οἳ τοῦτο μόνον ἡγήσαντο δεῖν, τολμῆσαι κατηγορῆσαι· εἰ δ' ἐλεγχθήσονται ψευδόμενοι, οὐδὲν αὐτοῖς ἐμέλησεν. ὥσπερ οὖν, εἰ ἀληθῆ ἦν ταῦτα ἅ με κατηγόρησαν, ἐμοὶ ἂν ὠργίζεσθε καὶ ἠξιοῦτε δίκην τὴν μεγίστην ἐπιτιθέναι, οὕτως ἀξιῶ ὑμᾶς, γιγνώσκοντας ὅτι ψεύδονται, πονηρούς τε αὐτοὺς νομίζειν χρῆσθαί τε τεκμηρίῳ ὅτι εἰ τὰ δεινότατα τῶν κατηγορηθέντων περιφανῶς ἐλέγχονται ψευδόμενοι, ἦ που τά γε πολλῷ φαυλότερα ῥᾳδίως ὑμῖν ἀποδείξω ψευδομένους αὐτούς.* Ibidem § 102. Isaeus VIII, 32.

19 *συμβαίνειν*] *συμβαίνει* A, quod durius quidem est, sed defendi potest.

20 *ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων*] Secundus locus; vid. supra ad I, 7 p. 1364, 34. I, 9 p. 1366 b, 30. Arist. Top. II, 9, ubi quid sint *πτώσεις* et *συστοιχία* explicat: *δοκεῖ δὲ τὰ κατὰ τὰς πτώσεις σύστοιχα εἶναι, οἷον τὸ μὲν δικαίως τῇ δικαιοσύνῃ, τὸ δὲ ἀνδρείως τῇ ἀνδρείᾳ. σύστοιχα δὲ λέγεται τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν συστοιχίαν ἅπαντα, οἷον δικαιοσύνη, δίκαιος, δικαίως.* III, 6. IV, 3: *πάλιν ἐπὶ πτώσεων καὶ τῶν συστοίχων εἰ ὁμοίως ἀκολουθοῦσι καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι· ἅμα γὰρ ἑνὶ καὶ πᾶσιν ὑπάρχει ἢ οὐχ ὑπάρχει, οἷον εἰ ἡ δικαιοσύνη ἐπιστήμη τις, καὶ τὸ δικαίως ἐπιστημόνως καὶ ὁ δίκαιος ἐπιστήμων· ἐὰν δὲ τούτων τι μή, οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδέν.* Alexand. in Top. p. 169. Cicero Top. cap. 4: *coniugata dicuntur quae sunt ex verbis eiusdem generis. eiusdem autem generis verba, quae orta ab uno varie commutantur ut sapiens, sapienter, sapientia. haec verborum coniugatio συζυγία dicitur, ex qua huiusmodi est argumentum: si compascuus ager est, ius est compascere.* Non Aristotelem, qui semper *συστοιχίαν* dicit, sed posteriores, in primis Stoicos, intelligit; *coniuncta* appellat de orat. II, 166

seq. part. orat. 7. Quintil. V, 10 p. 422: *his illud adiicere ridiculum putarem, nisi eo Cicero uteretur, quod coniugatum vocant ut eos, qui rem iustam faciant, iuste facere, quod certe non eget probatione.* Vides Quintilianum Aristotelis libros non evolvisse.

Aristotel. Pol. V, 9 p. 1309, 37: *εἰ γὰρ μὴ ταὐτὸν τὸ δίκαιον κατὰ πάσας τὰς πολιτείας, ἀνάγκη καὶ τῆς δικαιοσύνης εἶναι διαφοράς.* Phys. III, 3 p. 203 b, 16: *οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' εἰ ἡ δίδαξις τῇ μαθήσει τὸ αὐτό, καὶ τὸ μανθάνειν τῷ διδάσκειν, ὥσπερ οὐδ' εἰ ἡ διάστασις μία τῶν διεστηκότων, καὶ τὸ διίστασθαι ἐνθένδε ἐκεῖσε κἀκεῖθεν δεῦρο ἓν καὶ τὸ αὐτό.*

22 *νῦν δ' οὐχ αἱρετὸν τὸ δικαίως ἀποθανεῖν*] Supra I, 9: *ἀνάγκη ὅσα τε ἀνδρίας ἔργα ἢ σημεῖα ἀνδρίας ἢ ἀνδρείως πέπρακται καλὰ εἶναι, καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ δικαίως ἔργα, πάθη δὲ οὔ· ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀεὶ τὸ δικαίως καλόν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζημιοῦσθαι αἰσχρὸν τὸ δικαίως μᾶλλον ἢ τὸ ἀδίκως.*

23 *ἄλλος ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα*] Tertius locus; Rhet. Gr. V, 40: *τρίτος ὁ ἐκ τοῦ πρός τι, οἷον εἰ γὰρ μὴ ὑμῖν τὰ φαῦλα προστάσσειν παράνομον, οὐδὲ ἐμοὶ τὸ πεισθέντα ἐργάσασθαι.* Minucianus IX p. 611: *ἀπὸ τοῦ πρός τι, εἰ αὐτὴ μεμοίχευται, καὶ ὁ συνελθὼν αὐτῇ μοιχός ἐστιν, ὡς ἐπὶ τοῦ μεταπεμψαμένου τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα. καὶ παρὰ Δημοσθένει* [p. 376], *εἰ Φιλοκράτης πέφηνε πυροπωλῶν ἢ ξυληγῶν τὸ χρυσίον ἐπὶ τῶν τραπεζῶν καταλλαττόμενος καὶ τούτων κοινωνῶν τῶν πραγμάτων Αἰσχίνης, εὔδηλον ὅτι καὶ οὗτος δεδωροδόκηκεν.* Quintil. V, 10 p. 420: *illa quoque quae ex rebus mutuam confirmationem praestantibus ducuntur, quae proprii generis videri quidam volunt et vocant ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα, Cicero ex rebus sub eandem rationem venientibus, fortiter consequentibus iunxerim: si portorium Rhodiis locare honestum est, et Hermacreonti conducere et quod discere honestum, et docere.* Vid. Cic. de invent. I, 30, 47. Integrum fere hunc locum: *ἄλλος ἐκ τῶν . . . ἀποκτεινάντων Νικάνορα* Dionysius Halic. ad Ammaeum de Dem. et Arist. cap. 12, ut ipse dicit, *κατὰ λέξιν* descripsit; sed multa a nostris libris discrepant; illud iam mirum,

Dionysium totam paragraphum, in qua haud pauca iure omittere poterat, describentem postrema verba, quae ad ipsam Demosthenis causam pertinerent: *ἐπεὶ γὰρ . . ἀποθανεῖν*, neglexisse; quae si in libro suo invenit, salvo sensu omittenda non erant; nunc enim Demosthenis causa aeque atque Theodectis locus in Alcmaeone paralogismi non verum exemplum est. Praeterea alia prorsus quam quae in nostris exemplis leguntur, apud Dionysium exstant: *ἔστι δὲ τοῦτο παραλογίσασθαι. οὐ γὰρ εἰ δικαίως ἔπαθεν ἄν, καὶ δικαίως ὑπὸ τούτου πέπονθεν [ὡς ὁ φόνου ἄξια ποιήσας πατὴρ εἰ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἑαυτοῦ τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπάγεται], διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς εἰ ἄξιος ὁ παθὼν παθεῖν καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι, εἶτα χρῆσθαι ὁποτέρως ἂν ἁρμόττῃ· ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τῷ Θεοδέκτου καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα.* At hoc non Dionysii, sed librariorum culpa factum videtur; nam cod. B apud Grosium apertum emblema *ὡς ὁ φόνου . . . ἀπάγεται* non habet, pergens *διὸ δεῖ* — Vid. Sauppe Dionysios u. Aristoteles p. 7—13.

Aeschines in Ctesiph. § 188, qui locus etiam ex contrario est: *εἰ τοῦτ' ἔχει καλῶς, ἐκεῖνο αἰσχρῶς· εἰ ἐκεῖνοι κατ' ἀξίαν ἐτιμήθησαν, οὗτος ἀνάξιος ὢν στεφανοῦται.* Lysias XII, 57: *λαβόντες γὰρ τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν πόλιν ἀμφοτέροις ἐπολέμουν, τοῖς τε τριάκοντα πάντα κακὰ εἰργασμένοις καὶ ὑμῖν πάντα κακὰ πεπονθόσι. καίτοι τοῦτο πᾶσι δῆλον ἦν, ὅτι εἰ μὲν ἐκεῖνοι δικαίως ἔφευγον, ὑμεῖς ἀδίκως, εἰ δ' ὑμεῖς ἀδίκως, οἱ τριάκοντα δικαίως· οὐ γὰρ δὴ ἑτέρων ἔργων αἰτίαν λαβόντες ἐκ τῆς πόλεως ἐξέπεσον, ἀλλὰ τούτων.* XXVI, 15: *καὶ εἰ μὲν τόνδε ἀποδοκιμάσετε, δόξετε κἀκεῖνον δικαίως ἂν ἀποδοκιμάσαι· ἐὰν δὲ μὴ τόνδε, οὐδ' ἐκεῖνον δικαίως.*

24 *καλῶς ἢ δικαίως*] *καὶ* pro *ἢ* deteriores, idque apud Dionysium exstat, sed huius codices omnes propter simile cadens verba *ὑπάρχει τὸ καλῶς ἢ δικαίως ποιῆσαι θατέρῳ* omittunt; suppletus igitur locus est ex veteribus Aristotelis editionibus.

25 *ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελῶν*] Hermacreontis ad Rhodios dictum apud Cicer. Rhet. I, 30, 47: *nam*

si Rhodiis turpe non est portorium locare, ne Hermacreonti quidem turpe est conducere, ex hoc Quintil., cuius verba vide supra. Apud Dionysium excusum *περὶ τῶν τελωνῶν*, sed omnes codices haec ignorant verba, haud dubie ex veteribus Aristotelis editionibus translata.

27 *οὐδ'*] Soloece A *μηδ'*, ex praecedentibus male repetitum.

27 *τὸ ὠνεῖσθαι*] Articulum omittunt duo libri Dionysii, alii *τὶ* exhibent.

28 *καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθότι*] Haec post *ποιήσαντι* libri deteriores. At quid haec repetita sibi volunt, cum initio ea exposita legantur? Necessario sunt delenda idque postea auctoritate codicis A confirmatum vidimus, qui haec omnia omittit, nisi quod postremum verbum quod praecedit *ποιήσαντι* sic exhibet, *πείσαντι ἢ ποιήσαντι.* Vides corruptum quod erat, emendatum simul textui illatum esse. Apud Dionysium: *δικαίως ὑπάρχει τῷ πεπραγμένῳ ὑπάρξει καὶ τῷ ποιήσαντι ἢ ποιοῦντι.* Nil scripsit philosophus, nisi *καὶ τῷ ποιήσαντι.*

30 *ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι*] Idem infra II, 24, ubi eiusdem Theodectis exemplum ex Oreste allatum est: *ὅλος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικὸς . . ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστι. δίκαιόν ἐστιν ἥτις ἂν κτείνῃ πόσιν ἀποθνήσκειν ταύτην, καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν· οὐκοῦν καὶ ταῦτα πέπρακται· συντεθέντα γὰρ ἴσως οὐκέτι δίκαιον.* Eadem in Euripidis fabula ab Tyndareo et ab Oreste v. 490—604 in utramque partem disputantur, ubi similes versus inveniuntur, ut:

θυγάτηρ δ' ἐμὴ θανοῦσ' ἔπραξεν ἔνδικα,
ἀλλ' οὐχὶ πρὸς τοῦδ' εἰκὸς ἦν αὐτὴν θανεῖν.

vel ut Orestes dicit:

ἐγὼ δ' ἀνόσιός εἰμι μητέρα κτανών,
ὅσιος δέ γ' ἕτερον ὄνομα τιμωρῶν πατρί.

et paulo post:

τοῦτον κατέκτειν', ἐπὶ δ' ἔθυσα μητέρα,
ἀνόσια μὲν δρῶν, ἀλλὰ τιμωρῶν πατρί.

et Dioscuri in Electra v. 1241 ad Orestem:

δίκαια μὲν νῦν ἥδ' ἔχει, σὺ δ' οὐχὶ δρᾷς.

A poetis hoc exemplum ad rhetores transiit, vid. auct. ad Herenn. I, 16, 26. Cicer. de invent. I, 13, 18 seq.

30 *ἐν τούτῳ*] *τοῦτο* A et Dionysius, ut sit: id potest in errorem inducere, fallere, sed vix aliud sonare puto nisi: hoc est vel significat fallere, ut non mirer, inde factum esse *ἐν τούτῳ*, p. 1400 b, 2: *ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος*.

30 *εἰ γὰρ δικαίως ἔπαθέν τι, δικαίως πέπονθεν, ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ*] Sic A, Dionysius *ἔπαθεν ἄν*, ceteri cum vet. tr. *ἀπέθανε*. Delenda esse *δικαίως πέπονθεν* Sauppe vidit.

pag. 1397 b 2 *ἁρμόττει*] *ἂν ἁρμόττῃ* deteriores cum Dionysio, conf. p. 1397 b, 17, ubi eadem varietas. III, 6.

2 *ἐνίοτε*] Plures Dionysii libri *ἐνίοις*, qui voluerunt *ἐν ἐνίοις*.

4 *οὔ τις*] *οὗτος* A, *aliquis* vet. tr.; recte emendatum puto; tum vero A non *δ'* sed *δεῖ*, tr. vet. omittit, in quo nescio quid latet. Fortasse integer versus, qui sequebatur, fuit:

στυγοῦσιν, ἀλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν.

Poetae verba v. 4—7 *μητέρα* . . *κτανεῖν* omisit Dionysius.

7—11 *καὶ οἷον* . . *ἀποθανόντα*] Haec suo loco mota, quamvis et Dionysius eundem ordinem servaverit, non enim ad Alcmaeonis exemplum ficta sunt, aut deleto *καὶ* inserenda v. 28 sunt post *τῷ ποιήσαντι* (utriusque generis exemplum est, prius *τοῦ δικαίως πεπονθότος*, alterum *τοῦ δικαίως ποιήσαντος*), aut quod particula *οἷον* in A omissa suadet et H. Sauppe p. 12 praefert, verba *καὶ ἡ περὶ Δημοσθένους* . . . *ἀποθανόντα* adiungenda sunt superioribus v. 27: *οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι*. Neque verba v. 25—27: *καὶ εἰ κελεῦσαι* . . . *ὠνεῖσθαι* interposita placent, nam arcte cohaerent *θατέρῳ τὸ πεπονθέναι*. || *καὶ εἰ τῷ πεπονθότι* . . *τῷ ποιήσαντι*. Tum demum apte sequuntur: *καὶ εἰ κελεῦσαι* . . *ὠνεῖσθαι* || *καὶ ἡ περὶ Δημοσθένους* . . *ἀποθανόντα*.

7 *καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα*] Dionysius l. c.: *τίς οὖν ἐστιν ἡ Δημοσθένους δίκη καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα, περὶ ἧς ὁ φιλόσοφος γέγραφεν, ἐν ᾗ τὸ κυριώτατον τῆς ἀμφισβητήσεως κεφάλαιον ἐκ τοῦ πρὸς ἄλληλα; ἢ ἡ πρὸς*

Αἰσχίνην ὑπὲρ Κτησιφῶντος τοῦ παρασχόντος Δημοσθένει τὸ περὶ τοῦ στεφάνου ψήφισμα καὶ τὴν τῶν παρανόμων φεύγοντος γραφήν; ἐν ταύτῃ γὰρ τὸ ζητούμενον οὐ τὸ κοινόν, εἰ τιμῶν καὶ στεφάνων ἄξιος ἦν Δημοσθένης ἐπιδιδοὺς ἐκ τῶν ἰδίων κτημάτων τὴν εἰς τὰ τείχη δαπάνην· ἀλλ' εἰ καθ' ὃν χρόνον ὑπεύθυνος ἦν, κωλύοντος τοῦ νόμου τοὺς ὑπευθύνους στεφανοῦν. τὸ γὰρ ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα τοῦτ' ἔστιν εἰ ὥσπερ τῷ δήμῳ τὸ δοῦναι, οὕτω καὶ τῷ ὑπευθύνῳ τὸ λαβεῖν τὸν στέφανον ἐξῆν. ἐγὼ μὲν οὖν ταύτης οἴομαι τῆς δίκης μεμνῆσθαι τὸν Ἀριστοτέλη. εἰ δέ τις ἐρεῖ ὅτι περὶ τῆς τῶν δώρων ἣν ἐπ' Ἀντικλέους ἄρχοντος ἀπελογήσατο περὶ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτήν, πολλῶν νεωτέρας ἔτι ποιήσει τὰς Ἀριστοτέλους τέχνας τῶν Δημοσθένους ἀγώνων. Vix infelicius eruditi viri invenies iudicium; at hoc certissime constat, Dionysium verba, quae rationem *τοῦ ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα* continent: *ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν*, in libro suo non invenisse, minime autem casu quodam neglexisse; non enim ipse aliam et prorsus alienam quaesivisset. Imo etiam sequens exemplum de Thebano occiso in Dionysii codice deerat; nam et totum locum *ἐκ τοῦ πρὸς ἄλληλα* transscribere in animo erat, et si legisset, rationem ex hac causa ad praecedentem, qua Demosthenes notatur, facile transtulisset. Iam cum haec exempla ab ipso Aristotele addita esse non sit dubitandum, nam illustrant supra dicta: *καὶ εἰ τῷ πεπονθότι . . . καὶ τῷ πεπονθότι*, Dionysius minus integro exemplo usus deceptus esse videtur. Causa ipsa Demosthenis incerta est, nec coniecturam facere licet, ut fortasse intelligatur quod apud Aeschinem in Timarch. § 170 seqq. et Dinarchum in Dem. § 30 non dissimile exstat; interfecit, ut dicebant inimici, suadente Demosthene Aristarchus non sine maxima crudelitate Nicodemum: *Νικόδημος δ' ὁ Ἀφιδναῖος ὑπ' Ἀριστάρχου τετελεύτηκε βιαίῳ θανάτῳ ἐκκοπεὶς ὁ δείλαιος ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν γλῶτταν ἀποτμηθείς.* Absolutus quidem est Demosthenes, sed obstat Aristarchum condemnatum solum patrium mutasse; igitur ne haec quidem causa intelligi videtur; imperatorem, non oratorem Demosthenem intel-

ligendum esse putat Victorius. — Conf. Arn. Schäfer Demosth. II, 98, Sauppe p. 11.

Ut schol. fides appareat eiusque fingendi libido, haec afferamus, fol. 43 b, 28 *Νικάνορα*] *τοῦ Ἀλεξάνδρου τελευτήσαντος ἐν Μακεδονίᾳ διῃρήθη εἰς πολλὰς ἀρχάς, καὶ Νικάνωρ Μακεδὼν ἦν. λαβὼν καὶ αὐτὸς μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ ἄρχων ἐν αὐτῇ ἔσπευδε καταδουλῶσαι τὴν Ἑλλάδα. τέως γοῦν ἀνῃρέθη παρὰ τῶν συγγενῶν. ὁ γοῦν ῥήτωρ δικάζεται εἰς πρόσωπον τοῦ Νικάνορος μετὰ τῶν ἀποκτεινάντων τὸν Νικάνορα. ἐπεὶ γὰρ ἐκρίθησαν δικαίως . . ἀποθανεῖν ὁ Νικάνωρ, ἀλλὰ μὴν οὐ δίκαιον ἦν ἀποθανεῖν παρὰ τῶν ὁμογενῶν· δίκαιον γὰρ ἦν θανεῖν παρὰ τῶν Ἑλλήνων, οὓς καὶ καταδουλοῦν ἔσπευδεν, οὐ μὴν δὲ παρὰ τῶν ὁμογενῶν.* Hoc est Aristotelem interpretari et enarrare!

9 *καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος*] Interpres graecus: *Θήβησιν θανὼν ἦν ὁ Τιμόλαος, περὶ οὗ ἐκέλευσε ὁ κατηγορούμενος κρῖναι καὶ ἐξετάσαι, εἰ δίκαιος ἦν οὗτος ἀποθανεῖν, ἐπεὶ οὐκ ἄδικόν ἐστιν ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα.* Hunc finem patriae proditor si habuisset, Demosthenes id non silentio transiisset. Euphronem, cuius historia apud Xenoph. Hellen. VII, 3, 4—12 exstat, intelligendum esse vidit Victorius, ubi et haec leguntur § 12: *οἱ μὲν οὖν Θηβαῖοι ταῦτα ἀκούσαντες ἔγνωσαν δίκαια τὸν Εὔφρονα πεπονθέναι.*

10 *ἐκέλευσε κρῖναι*] *κελεύει κρίνεσθαι* A et vet. tr., reus scil., qui ibi § 10: *νῦν δὲ . . οὐ δικαίως φησί τις αὐτὸν τεθνάναι;*

12 *ἄλλος ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον*] Quartus locus, qui tripertitus est *ἐκ τοῦ μᾶλλον, ἐκ τοῦ ἧττον*, et *εἰ μήτε μᾶλλον μήτε ἧττον.* Hos Aristoteles coniungit, unde dicit *ἔτι*; novus si incipit locus, additum est *ἄλλος*. Theoni I, 225 est *σύγκρισις μείζονι, ἐλάττονι, ἴσῳ.* Cicero quoque de orat. II, 40, 172 rerum contentionem ex maiore, minore et pari coniungit, item part. orat. 7. Minucianus IX p. 608, Apsines p. 522. Unum modo locum habet auctor Rhet. Gr. V, 404: *πέμπτος ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον, οἷον εἰ γὰρ υἱὸν ἀπέκτεινεν ἴδιον, πῶς ἀλλοτρίου φείσεται.* In Topic.

II, 10 quatuor *τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον* modi afferuntur, in quibus qui huc pertinent sunt: *ἄλλος ἑνὸς περὶ δύο λεγομένου εἰ ᾧ μᾶλλον εἰκὸς ὑπάρχειν μὴ ὑπάρχει, οὐδ' ᾧ ἧττον καὶ εἰ ᾧ ἧττον εἰκὸς ὑπάρχειν ὑπάρχει, καὶ ᾧ μᾶλλον.*

15 *τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει ὅς γε καὶ τὸν πατέρα τύπτει*] Victorius: Hoc exemplum esset argumentationis ex maiori Ciceroni, quo tamen philosophus, quomodo quis ex minore argumentetur, docet; caederet etiam propinquos, qui patrem caedit. Quid uterque secutus sit, manifestum est. Cum maius flagitium sit, patrem quam propinquos caedere, existimat Cicero vere, qui a caedendo patre sibi non temperat, a caedendis etiam propinquis sibi temperaturum non esse ideoque ex maiore genus hoc argumenti vocat. Aristoteles cum boni viri officium sit nemini vim afferre cumque iniuria ab omni abesse debeat, si tamen ibi manet, ubi minus esse debebat, illic etiam existet, ubi frequentius esse consuevit, et haec causa est, cur *εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει* appellarit a minoreque eam significari voluerit. Haec Victorius eumque secuti sunt Muretus, Maioragius, alii; improbat hanc explicationem Vaterus p. 128. Videtur enim exemplum esse a maiore ad minus, non quod flagitatur, a minore ad maius; hoc alterum exemplum a minore ad maius procedit, si relativum transponimus: *ὅτι ὅς γε τοὺς πλησίον τύπτει, καὶ τὸν πατέρα τύπτει.* Et hoc haud improbabile videatur, nisi hoc loco varietas memoratu dignissima in A exstaret; nam in eo post *δέῃ δεῖξαι* haec sententia alia ratione verbis *τύπτει ὅτι .. δεῖ δεῖξαι* explicatur; et hic unus est locus in Rhetoricis, qui maiorem varietatem prodit, quales in Categoriis, Topicis, aliis plures esse alibi docuimus. Duplicem sententiae formam iuxta positam melius perspiciemus:

τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει ὅς γε καὶ τὸν πατέρα

τύπτει ἐκ τοῦ κατὰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ μᾶλλον ὑπάρχει. καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι	*τύπτει ὅτι εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει· τοὺς γὰρ πατέρας ἧττον τύπτουσιν ἢ τοὺς πλησίον. ἢ δὴ οὕτως ἢ εἰ ᾧ μᾶλλον ὑπάρχει, μὴ ὑπάρχει, ἢ ᾧ ἧττον εἰ ὑπάρχει ὁπότερον δεῖ δεῖξαι·*

εἴθ' ὅτι ὑπάρχει εἴθ' ὅτι οὔ.

Quam alteram pleniorem formam recentior manus in A, qui

solus haec nobis servavit, delenda censuit, et partim eradendo paene delevit, quo factum, ut Victorius silentio hoc transiret. Priore loco κατὰ correctum et repositum est εἰ; praepositio vera est, si scripseris κατὰ τὸ εἰ τὸ ἧττον, articulus vero, qui ante μᾶλλον desideratur, rite abesse non potest. Id si probas, abundat ἐκ τοῦ, quod ipsum altero loco requiritur, nam τὸ δ' ὅτι .. ὅτι vix ferendum est, at probum est τὸ δ' ὅτι .. ἐκ τοῦ ὅτι. Iam ratio addita τοὺς γὰρ πατέρας ἧττον τύπτουσιν ἢ τοὺς πλησίον, quae supra ex nostrae aetatis iudicio attulimus, vera non esse evincit, et nihil corrigendum esse docet; quod raro fit, ἧττον, quod frequentius accidit, μᾶλλον dicitur. Formula autem vere Aristotelica nec, si recte memini, aliis usitata est ἢ δὴ οὕτως ἤ, vel inserto verbo ἢ δὴ οὕτως .. ἤ, si aliam divisionem sequitur et novum addit; Rhet. III, 7: ἢ δὴ οὕτω δοκεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας. III, 19. Analyt. prior. II, 27. post. I, 6. Sophist. el. 6. Ethic. Nicom. X, 2. et omisso οὕτω de generat. anim. p. 734, 5. idem de anima III, 11 fine, ubi nunc omnes ἤδη αὕτη κινεῖ ἡ δόξα, οὐχ ἡ καθόλου, ἢ ἄμφω. Distinguit auctor et hic; exemplum enim allatum continet solum τὸ ἧττον et μᾶλλον, nunc considerat ᾧ μᾶλλον aut ᾧ ἧττον ὑπάρχει, cuius generis sane primum iam erat exemplum. In verbis advertendum ᾧ μᾶλλον ὑπάρχει, melius supra ἂν ὑπάρχοι, in Topicis εἰκὸς ὑπάρχειν, finitum verbum requirimus et postea, ut integrum sit ἢ ᾧ ἧττον ὑπάρχει, εἰ ὑπάρχει. Tum melius ἂν δέῃ priore loco, Bekkerus pronominis ὁπότερον primam tantum litteram invenit deletis post ὁ litteris octo vel novem, ut et hic spatium sit particulae. Denique verba εἴθ' ὅτι ὑπάρχει, εἴθ' ὅτι οὔ utrique loco convenire et necessaria esse vix adnotare opus est. Num scholion est, quod in A solo exstat? id quo minus credas, iam integra allata sententia impedit, quum si explicatio esset, pauca sufficerent verba; equidem mihi in his veriorem auctoris manum agnoscere videor. — Integrum locum Sauppe p. 4 sic reddit: τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει, ὅς γε καὶ τὸν πατέρα τύπτει ἐκ τοῦ ὅτι εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει· τοὺς γὰρ πατέρας ἧττον τύπτουσιν ἢ τοὺς πλησίον. ἢ δὴ οὕτως ἢ εἰ ὃ μᾶλλον ὑπάρχει, μὴ ὑπάρχει, [οὐδ' ὃ ἧττον],

ἢ ᾧ ἧττον, εἰ ὑπάρχει, [καὶ ᾧ μᾶλλον ὑπάρχει], ὁπότερον [δὴ] δεῖ δεῖξαι, εἴθ' ὅτι ὑπάρχει εἴθ' ὅτι οὔ.

Dinarchus postquam Demosthenem § 41 seqq. argento corruptum minora et leviora, v. c. ut peregrini civitatem adipiscerentur, perfecisse multis exemplis monstravit, Harpali aurum libentem accepisse inde concludit § 45: *πρὸς τῆς Ἀθηνᾶς, οἴεσθε αὐτὸν ἀργύριον μὲν χαίρειν λαμβάνοντα, χρυσίου δ' εἴκοσι τάλαντα οὐκ ἂν λαβεῖν; ἢ κατὰ μικρὸν μὲν δωροδοκεῖν, ἀθρόον δ' οὐκ ἂν προσδέξασθαι τοσοῦτον λῆμμα;* Andocid. IV, 15: *καίτοι ὅστις ὑβρίζει γυναῖκα τὴν ἑαυτοῦ καὶ τῷ κηδεστῇ θάνατον ἐπιβουλεύει, τί χρὴ προσδοκᾶν τοῦτον περὶ τοὺς ἐντυχόντας τῶν πολιτῶν διαπράττεσθαι; πάντες γὰρ ἄνθρωποι τοὺς οἰκείους τῶν ἀλλοτρίων ποιοῦνται περὶ πλείονος.* Demosth. in Cononem p. 1264 § 23: *εἰ γὰρ οὕτω τοὺς ἑαυτοῦ προῆκται παῖδας ὥστ' ἐναντίον ἐξαμαρτάνοντας ἑαυτοῦ, καὶ ταῦτα ἐφ' ὧν ἐνίοις θάνατος ἡ ζημία κεῖται, μήτε φοβεῖσθαι μήτ' αἰσχύνεσθαι, τί τοῦτον οὐκ ἂν εἰκότως παθεῖν οἴεσθε; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι ταῦτ' εἶναι σημεῖα τοῦ μηδὲ τοῦτον τὸν ἑαυτοῦ πατέρα αἰσχύνεσθαι· εἰ γὰρ ἐκεῖνον αὐτὸς ἐτίμα καὶ ἐδεδίει, κἂν τούτους αὐτὸν ἠξίου.* Lysias I, 31. VII, 26. XXXI, 22—23. Isaeus VIII, 33. ibidem 30—31. Demosth. Mid. 9. Isocr. Antid. 166. Plat. 52.

19 *καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς*] Incerti poetae versus. Schol. gr.: *οἶμαι ταῦτα πρὸς τὴν Ἀλθαίαν λέγειν τὸν Οἰνέα λυπουμένην δι' ἀδελφὸν αὐτῆς ἀναιρεθέντα παρὰ Μελεάγρου καὶ διὰ τὸν πατέρα αὐτῆς λυπούμενον. φησὶ γοῦν, εἰ λυπεῖται πατήρ σου διὰ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, οὐ δεῖ κἀμὲ πάνυ λυπεῖσθαι ὡς ἀπολέσαντα τὸν υἱόν μου;* Si Euripidis sunt versus, usque ad mortem Meleagri fabulam perductam esse constat. Conf. Matth. IX p. 224. Bekkerum sequor, qui verba *τὸν Ἑλλάδος* uncinis ut glossema inclusit; inepta enim sunt, etiamsi numeri haec initio sequentis versus posita admittunt. Corruptorum librorum lectionem Fr. A. Wolfius apud Vaterum p. 207, ut metrum constaret, sic transposuit:

Οἰνεὺς ἄρ' οὐχί, τὸν Ἑλλάδος ἀπολέσας γόνον
κλεινότατον;

Verum vidit iam vir doctus in edit. Morell. apud Gaisford.

21 *εἰ μηδὲ Θησεὺς*] A vet. transl.; *μὴ* ceteri, Stephanus p. 298.

23 *καὶ εἰ μηδ' οἱ ἄλλοι τεχνῖται φαῦλοι, οὐδ' οἱ φιλόσοφοι*] Haec sententia ex Isocratis antidosi sumta est, ubi philosophiam (i. e. artem rhetoricam) contra diversos accusatores defendit, § 209—214. — *μηδ' ἄλλοι* A, neque articulus flagitatur.

24 *καὶ εἰ μηδ' οἱ στρατηγοὶ φαῦλοι ὅτι ἡττῶνται πολλάκις, οὐδ' οἱ σοφισταί*] Ita solus C, si ex silentio apud Gaisf. coniicere licet, cod. p. Victorii *ἡττακοῦνται*, vet. tr. *vincuntur,* unde vulgatum *ἡττῶνται* interpolatum esse puto. *θανατοῦνται* A, *ἀποθανοῦνται* EQ, *θανοῦνται* BDYZ. Equidem lectionem codicis antiqui A probo, si mali non sunt imperatores, quod ab Atheniensibus capitis condemnati sunt, etiam philosophi eadem poena puniti mali non sunt habendi. Certum exemplum incerti auctoris in animo habet, an Isocratis Antidosin intelligit, qui § 101 seqq. Timotheum condemnatum laudat, cuius amicitia usus ipse se defendat?

27 *ἄλλος ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν*] Locus quintus, quem integrum Dionysius ep. ad Ammaeum cap. 11 repetit. Rhet. Gr. V, 405: *τρισκαιδέκατος ὁ ἐκ τῶν καιρῶν, οἷον εἰ τοῖς μέλλουσιν ἄκαιρος ἡ νίκη, καὶ τοῖς ἤδη νενικηκόσι.* Minucianus IX, 607. Apsines IX, 525: *ἡ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος χρόνου τὸ μὴ γενόμενον, οἷον ἂν ἦν εἰ ἐγένετο, ὡς ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, ὑμεῖς τιμῶντές ποτε Ἰφικράτην καὶ ἄλλους τινὰς εὖ πεποιήκατε. εἶτα ἐπάγει ἐνθύμημά τι, εἰ τοίνυν ὥσπερ δι' Ἰφικράτην καὶ Πολύστρατον καὶ ἄλλους τινὰς εὖ πεποιήκατε, δι' αὐτὸν οὕτως εἰ καὶ Χαβρίας ἠξίωσεν ὑμᾶς τούτων εὖ ποιῆσαί τινας οὓς νῦν αἰτιώμενοι πάντας ἀφαιρεῖσθαι κελεύουσιν, οὐκ ἂν ἐδώκατε; ἐγὼ μὲν οἶμαι. εἶτα πάλιν ἡ ἐπαγωγὴ ἐνθυμηματικῶς, ἴδιον δὲ ἐνθυμήματος δριμύτητος δόξαν ἀποτελεῖν καὶ ἔστιν ἀγωνιστικόν τε ἅμα καὶ ἐλεγκτικόν. ἤδη δὲ καὶ παράδειγμα ἐνθυμηματικῶς εἰσάγεται οἷόν ἐστιν, εἰ γὰρ ὅθ' ἥκομεν Εὐβοεῦσιν.* Demosthenis locus adv. Lept. § 85 p. 482 Iphicratis exemplo plane geminus, dignus qui hic integer describatur, ut qua ratione orator hanc argumenti sedem illustraverit, omnes intelligant: *ἐγὼ δ' ἔτι τοῦτ' εἰπεῖν ὑπὲρ*

Χαβρίου βούλομαι. ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τιμῶντές ποτε Ἰφικράτην οὐ μόνον αὐτὸν ἐτιμήσατε, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκεῖνον Στράβακα καὶ Πολύστρατον· καὶ πάλιν Τιμοθέῳ διδόντες τὴν δωρεὰν δι' ἐκεῖνον ἐδώκατε καὶ Κλεάρχῳ καί τισιν ἄλλοις πολιτείαν. Χαβρίας δ' αὐτὸς ἐτιμήθη παρ' ὑμῖν μόνος. εἰ δὴ τότε, ὅθ' εὑρίσκετο τὴν δωρεάν, ἠξίωσεν ὑμᾶς, ὥσπερ δι' Ἰφικράτην καὶ Τιμόθεον εὖ τινὰς πεποιήκατε, οὕτω καὶ δι' αὐτὸν εὖ ποιῆσαι τούτων τινὰς τῶν εὑρημένων τὴν ἀτέλειαν, οὓς νῦν οὗτοι μεμφόμενοι πάντας ἀφαιρεῖσθαι κελεύουσιν ὁμοίως, οὐκ ἂν ἐδώκατε ταύτην αὐτῷ τὴν χάριν; ἔγωγε ἡγοῦμαι. εἶθ' οἷς δι' ἐκεῖνον ἂν τότ' ἐδώκατε δωρεάν, διὰ τούτους νῦν αὐτὸν ἐκεῖνον ἀφαιρήσεσθε τὴν ἀτέλειαν; ἀλλ' ἄλογον. οὐδὲ γὰρ ὑμῖν ἁρμόττει δοκεῖν παρὰ μὲν τὰς εὐεργεσίας οὕτω προχείρως ἔχειν, ὥστε μὴ μόνον αὐτοὺς τοὺς εὐεργέτας τιμᾶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκείνων φίλους, ἐπειδὰν δὲ χρόνος διέλθῃ βραχύς, καὶ ὅσα αὐτοῖς δεδώκατε, ταῦτ' ἀφαιρεῖσθαι. Non diversus est alius locus, quem Apsines l. l. eodem exemplo probavit: *ἢ κατὰ πρόσληψιν, οἷον εἰ περὶ εὐεργέτου λέγοις, φέρε, εἰ δὲ πρὶν πρᾶξαι καθυπέσχετο πράξειν εἰ λάβοι γε τὰς δωρεάς, οὐκ ἂν ὑπέσχεσθε δώσειν; ἃ τοίνυν καὶ πρὶν ἢ παθεῖν δεδώκατε* [leg. *ἐδώκατε*] *ἂν ἢ δώσειν ὑπέσχεσθε, ταῦτα παθόντες οὐ δώσετε;* Hermogenes de invent. III, 11 hoc *πλαστὸν ἐπιχείρημα* dicit et idem exemplum laudat: *εἰ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ τινὶ πραχθέντι δωρεὰν αἰτεῖς καὶ πλάττεις, οὕτως· εἰ δὲ πρὶν ποιῆσαι τὸ ἀγαθὸν ᾔτουν τὴν δωρεάν, οὐκ ἄν μοι ἔδοτε, οὐκ ἂν ἐψηφίσασθε ἐπαγγελλομένῳ ποιήσειν; καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐρεῖς, δεινὸν δὲ ἐπαγγελλομένῳ μὲν ποιήσειν ψηφίσασθαι, μὴ δοῦναι δὲ πεποιηκότι. εἰ δὲ ἐπὶ κακῷ τινὶ πραχθέντι τιμωρίαν ἀπαιτεῖς καὶ πλάττεις, ὁμοίως· εἰ δὲ πρὶν ἢ γενέσθαι τὸ κακὸν ἔγνωμεν ὅτι ἔσται, οὐκ ἂν ἐφιλοτιμησάμεθα κωλῦσαι; δεινὸν δὲ μέλλον μὲν γενέσθαι κωλύειν, γενόμενον δὲ μὴ τιμωρεῖσθαι.* Aristoteles Top. II, 4: *ἔτι ἐπὶ τὸν χρόνον ἐπιβλέπειν εἴ που διαφωνεῖ, οἷον εἰ τὸ τρεφόμενον ἔφησεν ἐξ ἀνάγκης αὔξεσθαι. τρέφεται μὲν γὰρ ἀεὶ τὰ ζῷα, αὔξεται δὲ οὐκ ἀεί. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ ἐπίστασθαι ἔφησε μεμνῆσθαι· τὸ μὲν γὰρ τοῦ παρε-*

ληλυθότος χρόνου ἐστί, τὸ δὲ καὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ λεγόμεθα τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα, οἷον ὅτι ἔσται ἡλίου ἔκλειψις, μνημονεύειν δὲ οὐκ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ τὸ παρεληλυθός. Huius loci auctoritate confirmes librorum lectionem *ἄλλος εἰς τὸν χρόνον σκοπεῖν*, nam idem apud Dionysium exstat, nisi quod ibi male *σκοπεῖ* legitur; sed praestat quod ex A et vet. tr. editum est; singulis enim locis ab initio huius capitis illud *ἐκ τοῦ* additum est; sub finem demum hoc deest et infinitivus solus invenitur verbi *σκοπεῖν*, vid. loc. XX. XXII. XXV. XXVI.

Locus hic frequentissimus in orationibus veterum; Thucyd. III, 56. VI, 16. Lysias VII, 27. Isaeus IX, 14—16. Demosth. Olynth. III, 16. Cherson. 34—37, in Androt. 6—7 ibiq. interpp. de falsa leg. p. 414. Isocrat. Antid. 33—35. de bigis 15. Trap. 45—47. Callim. 17—18. 25—26. Euthyn. 11.

28 *οἷον ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἁρμόδιον*] *ἀπολογίᾳ* puto, *περὶ τῆς εἰκόνος*, qua se adversus Harmodium, qui ipsum statua indignum dixerat, defendit, Dionys. de Lys. 12. Pseudoplut. vit. Lys. sub finem, Muret. var. lect. VIII, 22. Ruhnk. histor. crit. p. 58. Aristides tom. II p. 518 Dind. de hac ipsa oratione: *ἆρ' οὖν διῆλθές ποτ' αὐτοῦ τὴν ἀπολογίαν τὴν ὑπὲρ τῆς δωρεᾶς; καίτοι τίθει μὲν εἰ βούλει, Λυσίου τὸν λόγον εἶναι, τίθει δ' Ἰφικράτους, εἰ τοῦτο αἱρεῖ.* Aristoteles ipsius fuisse Iphicratis orationem non dubitavit. Conf. Clinton Fasti Hell. p. 121 Kr.

31 *καὶ πάλιν πρὸς τὸ Θηβαίους διεῖναι Φίλιππον εἰς τὴν Ἀττικήν*] Paulo ante proelium ad Chaeroneam commissum; Philippi Thessalorum ceterorumque sociorum legatos Thebanos incitantes id postulasse memorat Demosth. pro Ctesiph. § 213 p. 299: *τὸ δ' οὖν κεφάλαιον, ἠξίουν ὧν μὲν εὖ πεπόνθεσαν ὑπὸ Φιλίππου χάριν αὐτοὺς ἀποδοῦναι, ὧν δ' ὑφ' ὑμῶν ἠδίκηντο δίκην λαβεῖν, ὁποτέρως βούλονται, ἢ διέντας αὐτοὺς ἐφ' ὑμᾶς ἢ συνεμβαλόντας εἰς τὴν Ἀττικήν, καὶ ἐδείκνυσαν, ὡς ᾤοντο, ἐκ μὲν ὧν αὐτοὶ συνεβούλευον τὰ ἐκ τῆς Ἀττικῆς βοσκήματα καὶ ἀνδράποδα καὶ τἄλλ' ἀγαθὰ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἥξοντα, ἐκ δὲ ὧν ἡμᾶς ἐρεῖν ἔφασαν τὰ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ διαρπασθησόμενα ὑπὸ τοῦ πολέμου.* Ipsius regis hoc dictum esse non constat; dixisset

enim *καὶ πάλιν τὸ τοῦ Φιλίππου πρὸς τό*, ut supra Iphicratem appellavit; vix honoris causa eum non nominavit; legatos qui a Philippi partibus steterant, quorum nomina ex Marsya Plut. Dem. 18 servavit, ut Thebanis persuaderent, hoc argumentum excogitasse puto; cur vero hoc illi flagitarent, docent Demosthenis verba § 146 p. 276: *ἦν δὲ (Φίλιππος) οὔτ' ἐν τῇ θαλάττῃ τότε κρείττων ὑμῶν οὔτ' εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐλθεῖν δυνατὸς μήτε Θετταλῶν ἀκολουθούντων μήτε Θηβαίων διιέντων.* Aeschines in Ctesiph. de Demosthene § 151: *γράψειν ἔφη ψήφισμα . . πέμπειν ὑμᾶς πρέσβεις εἰς Θήβας αἰτήσοντας Θηβαίους δίοδον ἐπὶ Φίλιππον.* Apud Dionysium exstat *πρὸς τὸ διὰ Θηβαίων διιέναι . . βοηθῆσαι Φωκεῖς . . καὶ διέσπευσε μὴ δώσουσιν* librariorum culpa.

3 *ἄλλος ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὐτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα*] Sextus locus; Rhet. Gr. V, 404: *ἕβδομος ἐκ τῶν ἠρμένων πρὸς τὸ ὑποκείμενον, οἷον δεῖ τὸν μείζονα ὑπερέχειν κατ' ἀρετήν, εἰ δὲ μή, γέλοιον ἂν εἴη, εἰ ὁ χείρων ἀνακρίνοι τὸν βελτίω.* In quibus facile epitomatoris falcem agnoscas; non enim intelligas quae ex Aristotele lucem accipiunt; fortasse exciderunt quaedam. *καθ' αὑτῶν* vir doctus in exemplo edit. Morell. ap. Gaisf. An est, quae inter se dixerunt? at tum et verba *πρὸς τὸν εἰπόντα* inepta sunt. *καθ' αὑτούς*, ut *κατὰ σέ, κατὰ τὸν πάππον*, modum et morem indicare videtur, tum vero *κατ' αὐτοὺς* dicendum erat. Schol. 44, 14: *ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' ἑαυτούς, ἤτοι ἐξ ὧν εἶπον καὶ ἔπραξαν ἂν ἐκεῖνοι οἱ ἀξιοῦντες τόδε γενέσθαι ἐπιχειρητέον*, qui deinde bis Aristophontem in Antiphontem mutat. 'In Rhet. Gr. libri omnes *ἠρμένων*, tum cod. Mon. *πρὸς τὸν ὑποκρινόμενον*, num *ἀποκρινόμενον*? Sed Aristoteles verbis *πρὸς τὸν εἰπόντα* eum qui accusat intelligit, *τὸν κατηγοροῦντα.* Num fortasse scribendum *ᾑρημένων*? ut *αἵρεσις* intelligatur, quam quis et vitae agendae et reipublicae administrandae elegerit, res ex Demosthene celebrata; certe est ex moribus vitae sumptum. pag. 1398

Demosth. pro Ctesiph. § 124: *ἤδη δ' ἐπὶ ταῦτα πορεύσομαι, τοσοῦτον αὐτὸν ἐρωτήσας. πότερόν σέ τις, Αἰσχίνη, τῆς πόλεως ἐχθρὸν ἢ ἐμὸν εἶναι φῇ; ἐμὸν δῆλον ὅτι. εἶτα οὗ μὲν ἦν παρ' ἐμοῦ δίκην κατὰ τοὺς νό-*

μους ὑπὲρ τούτων λαβεῖν, εἴπερ ἠδίκουν, ἐξέλιπες, ἐν ταῖς εὐθύναις, ἐν ταῖς γραφαῖς, ἐν ταῖς ἄλλαις κρίσεσιν· οὗ δ' ἐγὼ μὲν ἀθῷος ἅπασι, τοῖς νόμοις, τῷ χρόνῳ, τῇ προθεσμίᾳ, τῷ κεκρίσθαι περὶ πάντων πολλάκις πρότερον, τῷ μηδεπώποτε ἐξελεγχθῆναι μηδὲν ὑμᾶς ἀδικῶν, τῇ πόλει δ' ἢ πλέον ἢ ἔλαττον ἀνάγκη τῶν γε δημοσίᾳ πεπραγμένων μετεῖναι τῆς δόξης, ἐνταῦθα ἀπήντηκας; ὅρα μὴ τούτων μὲν ἐχθρὸς ᾖς, ἐμὸς δὲ προσποιῇ.

4 *διαφέρει δὲ ὁ τρόπος*] Mores sunt qui in hac re in discrimen vocantur; mores enim et vita eminet et litigantes discernit; sic defendo *τρόπος*, ne *τόπος* corrigam, quod interpretatur Victorius, vertit Muretus; scripsisset, ni fallor, *οὗτος ὁ τόπος*.

4 *οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ*] Sophoclis puto; si alius esset, nomen addidisset; conf. III, 15, unde Teucrum se contra Ulixis calumnias eadem ratione qua Iphicratem adversus Aristophontem, defendisse probabile fit. Euripidem quoque in Telepho hac exornatione usum esse Valcken. Diatr. p. 211 docuit.

5 *ᾧ ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς Ἀριστοφῶντα*] Aristides *περὶ τοῦ παραφθέγματος* tom. II p. 519 Dind., ubi plura de Iphicrate et hac causa: *ἆρ' οὖν περὶ μὲν τῆς δωρεᾶς ἀπολογούμενος παρρησίᾳ τινὶ χρώμενος φαίνεται, κινδυνεύων δὲ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ὑπ' Ἀριστοφῶντος μετέθετο; ἀλλὰ κἀκεῖ τὴν φύσιν διεσώσατο. ἐρόμενος γὰρ τὸν Ἀριστοφῶντα, ὥς φασι, σὺ δ' αὐτὸς εἰ κύριος ἦσθα τῶν νεῶν, πότερον προὔδωκας ἂν ἢ οὔ; ἐπειδὴ ἀπέφησεν ὁ Ἀριστοφῶν, εἶτα σὺ μὲν οὐκ ἂν προὔδωκας ὢν Ἀριστοφῶν, Ἰφικράτης δὲ προὔδωκεν;* Quintil. V, 12, 9: *his quidam probationes adiiciunt, quas παθητικὰς vocant, ductas ex affectibus; atque Aristoteles quidem potentissimum putat ex eo, qui dicit, si sit vir optimus, quod ut optimum est, ita longe quidem, sed sequitur tamen videri; inde enim illa nobilis Scauri defensio: Quintus Varius Sucronensis ait Aemilium Scaurum rempublicam populi Romani prodidisse, Aemilius Scaurus negat. Cui simile quiddam fecisse Iphicrates dicitur, qui cum Aristophontem, quo accusante similis criminis reus erat, interrogasset, an is accepta pecunia rempublicam proditurus esset, isque id negasset; quod igitur, inquit,*

tu non fecisses, ego feci? Intuendum autem et, qui sit, apud quem dicimus, et id, quod illi maxime probabile videatur, requirendum. Quintil. intelligit verba I, 2: *ἀλλὰ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος.* Valcken. Eurip. Diatrib. p. 211. et Spald. ad l. De Scauro vid. Meier Fragm. orat. Roman. p. 129. et de Scipione simile ibidem p. 6., simile et ap. Polyb. fragm. Vatic. XIV, 5 ibique Maius. Conf. Clinton Fasti Hell. p. 137. — Haud multum aliena sunt quae Demosth. pro Ctesiph. § 10 contra Aeschinem profert: *περὶ μὲν δὴ τῶν ἰδίων ὅσα λοιδορούμενος βεβλασφήμηκε περὶ ἐμοῦ, θεάσασθε ὡς ἁπλᾶ καὶ δίκαια λέγω. εἰ μὲν ἴστε με τοιοῦτον οἷον οὗτος ᾐτιᾶτο, οὐ γὰρ ἄλλοθί που βεβίωκα ἢ παρ' ὑμῖν, μηδὲ φωνὴν ἀνάσχησθε, μηδ' εἰ πάντα τὰ κοινὰ ὑπέρευ πεπολίτευμαι, ἀλλ' ἀναστάντες καταψηφίσασθε ἤδη· εἰ δὲ πολλῷ βελτίω τούτου καὶ ἐκ βελτιόνων καὶ μηδενὸς τῶν μετρίων, ἵνα μηδὲν ἐπαχθὲς λέγω, χείρονα καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς ἐμοὺς ὑπειλήφατε καὶ γιγνώσκετε, τούτῳ μὲν μηδ' ὑπὲρ τῶν ἄλλων πιστεύετε· δῆλον γὰρ ὡς ὁμοίως ἅπαντ' ἐπλάττετο· ἐμοὶ δ', ἣν παρὰ πάντα τὸν χρόνον εὔνοιαν ἐνδέδειχθε ἐπὶ πολλῶν ἀγώνων τῶν πρότερον γεγενημένων, καὶ νυνὶ παράσχεσθε.*

Vir. doct. in exemplo edit. Morell. apud Gaisford. *καὶ ᾧ ἐχρήσατο.*

7 *οὐκ ἂν προδοίης*] *οὐ προδοίης* A, vet. tr., et fortasse particula ex superioribus intelligi potest.

11 *ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγόρου*] Sed contra accusatorem, cuius dictis auditores nullam fidem praestent, quod non aeque caste integreque vivit, talia dicenda sunt. Muretus probante Vatero p. 130 omnia haec *ἀλλὰ . . τοῦ φεύγοντος* omittit, sed idem p. 775 in scholiis ad verba *τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν ἀεὶ* (vel ut ipse vertit *δεῖ*), eorum quae omiserat, versionem adnotationis loco adscripsit ibique non *ἀλλά*, sed *ἄλλος*, alius, vertit. Non attenderat vir ingeniosus, hunc locum ab auctore non accusatori, sed ei qui causam dicit, scriptum esse. Gaisfordus verba *οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ . . εἴπειεν* omnia *διὰ μέσου* esse putat, *excellit autem hic modus* (vel *locus*) *sed ad fidem accusatori detrahendam.* Id non admittunt verba *δεῖ δ' ὑπάρχειν*, inde enim iam explicat usum huius loci,

referturque *κατηγόρου* ad verbum quod praecedit *κατηγοροῦντα*.

Non idem quidem, sed non dissimile est, quod accusator Demosth. ap. Rut. Lup. II, 4: *atqui ego illum, iudices, arbitror Lycurgum laudatorem producturum, scilicet qui sit testis eius pudori ac probitati. Sed ego Lycurgum vobis praesentibus hoc unum interrogabo, velitne se similem esse illius factis et moribus? quod si negarit, satisfactum vobis esse de veritate nostra debebit.*

12 *τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν ἀεί*] Postremum A servat, quod plerique omittunt; non male; *ἀεὶ δεῖ* C et ita graecus interpr.: *δεῖ οὖν ἀεὶ ἐλέγχειν τοῦτο, ὅτι οὐ κρεῖττον ὁ κατήγορος*. Certatim correxerunt *δεῖ* Muretus, Rassow emend. Arist. p. 9, Vahlen p. 35, Thurot p. 250 (*ἀλλὰ πρὸς .. τοῦτ' ἐξελέγχειν δεῖ*).

15 *ἄλλος ἐξ ὁρισμοῦ*] Septimus locus; Rhet. Gr. V, 405: *ἑκκαιδέκατος ἐξ ὁρισμοῦ, οἷον κύριος φρόνιμος τῶν πάνυ ἀγαθῶν καὶ ὁ ἀνδρεῖος πάνυ τῶν ἀναγκαίων*. Minucianus IX, 607. Cicero de orat. II, 164. Posteriorem *στάσιν* in iudiciali genere fecerunt, de qua vid. Ernesti Lexic. Technol. s. v. *ὅρος* et definitio; alii figuram, ut Rutil. Lupus II, 5.

Saepe oratores hoc utuntur loco, ut Isocr. Antid. § 270 quid sit *φιλοσοφία*. § 281 seq. cl. 275 *πλεονεκτεῖν*. Lysias III, 41—43 *ἐκ προνοίας*, XXVII, 8 *ἄκριτος*. Demosth. adversarios confutans seque *ἀνδρεῖον* esse confirmans de Cherson. § 68—72.

16 *ὅτι τὸ δαιμόνιον οὐδέν ἐστιν ἀλλ' ἢ θεὸς ἢ θεοῦ ἔργον*] Ex Platonis Apologia p. 110 (27): *ἀλλ' οὖν δαιμόνιά γε νομίζω κατὰ τὸν σὸν λόγον .. εἰ δὲ δαιμόνια νομίζω, καὶ δαίμονας δήπου πολλὴ ἀνάγκη νομίζειν ἐμέ ἐστιν .. τοὺς δὲ δαίμονας οὐχὶ ἤτοι θεούς γε ἡγούμεθα ἢ θεῶν παῖδας; φῂς ἢ οὔ; πάνυ γε. οὐκοῦν εἴπερ δαίμονας ἡγοῦμαι, ὡς σὺ φῄς, εἰ μὲν θεοί τινές εἰσιν οἱ δαίμονες, τοῦτ' ἂν εἴη ὃ ἐγώ φημί σε αἰνίττεσθαι καὶ χαριεντίζεσθαι, θεοὺς οὐχ ἡγούμενον φάναι ἐμὲ θεοὺς αὖ ἡγεῖσθαι πάλιν, ἐπειδήπερ γε δαίμονας ἡγοῦμαι. εἰ δ' αὖ οἱ δαίμονες θεῶν παῖδές εἰσι νόθοι τινὲς ἢ ἐκ νυμφῶν ἢ ἔκ τινων ἄλλων, ὧν δὴ καὶ λέγονται, τίς ἂν ἀνθρώ-*

πων θεῶν μὲν παῖδας ἡγοῖτο εἶναι, θεοὺς δὲ μή; ὁμοίως γὰρ ἂν ἄτοπον εἴη, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἵππων μὲν παῖδας ἡγοῖτο καὶ ὄνων τοὺς ἡμιόνους, ἵππους δὲ καὶ ὄνους μὴ ἡγοῖτο εἶναι. Conf. Schleierm. ad h. l. p. 434. Astius vita Plat. p. 483. Vides interrogationem esse apud Platonem, quam etiam Aristotelem servasse, quod in A legitur, docet: τί τὸ δαιμόνιόν ἐστιν, ἄρα θεός, ubi reponendum: ἆρ' οὐ θεὸς ἢ θεοῦ ἔργον; ita III, 18 de eadem re: ἤρετο εἰ οὐχ οἱ δαίμονες ἤτοι θεῶν παῖδες εἶεν ἢ θεῖόν τι.

18 καὶ ὡς Ἰφικράτης, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος] Haec ut Harmodii et Aristogitonis mentio docet et infra τὰ σά, ex eadem adversum Harmodium apologia, quam supra Aristoteles laudavit, sumpta sunt; apud Aristidem tom. II p. 519 Dind. ex illa haec: καὶ μνησθεὶς Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, οὓς Ἀθηναῖοι πρώτους ἁπάντων τῶν εὐεργετῶν ἦγον, ἢ παραλαβεῖν ἂν αὐτούς φησιν ἢ ὑπ' ἐκείνων παρακληθῆναι, εἰ κατ' ἐκείνους ἐγένετο. καὶ ὑμεῖς μὲν φησὶν οἴεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παρ' ὑμῶν ταῦτά μοι γράμματα καὶ τὴν στήλην εἶναί τι σεμνόν, ἐμοὶ δὲ στήλη οὐρανομήκης ἕστηκεν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ μαρτυροῦσα τὴν ἀρετήν. Ex eadem videatur esse apologia quod in Rhet. Gr. V, 406 de etymologia: καὶ ὡς Ἰφικράτης· ὁ γὰρ πατὴρ πρὸς μὲν ἀνδρῶν ἦν εὐπατριδῶν, ὧν τὴν εὐγένειαν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπωνυμίας ῥᾴδιόν ἐστι γνῶναι. Sed corrigendum est Ἰσοκράτης, est enim de bigis § 25.

A addito articulo ὡς ὁ Ἰφικράτης, ut p. 1399, 33 οἷον ὁ Ἰφικράτης.

22 καὶ ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ] Incerti oratoris laudatio, ut Isocratis Ἑλένη, cuius auctor Alexandrum una muliere contentum κόσμιον fuisse probabat.

24 καὶ δι' ὃ Σωκράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχέλαον] Vid. Menagius ad Diog. Laert. II, 5, 25. Schneid. ad Xenoph. Apolog. § 17. Ethic. Nicom. VIII, 15: τὸν γὰρ φιλοῦντα καὶ εὖ ποιοῦντα οὐδεὶς δυσχεραίνει, ἀλλ' ἐὰν ᾖ χαρίεις, ἀμύνεται εὖ δρῶν, ubi unus Bekkeri codex cum vulgata ἀμείβεται.

26 εὖ παθόντα] A καὶ εὖ παθόντας, quod ferri potest.

28 ἄλλος ἐκ τοῦ ποσαχῶς, οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς περὶ

τοῦ ὀρθῶς] Octavus locus, qui in posteriorum rhetorum scriptis non invenitur et latet in praecedenti loco, definitione, in qua ipsa diversa verborum significatio negligi non potest. Quomodo hoc sit considerandum, in Topicis I, 15 multis exponit, sed exemplum *περὶ τοῦ ὀρθῶς* neque ibi, neque omnino in illis libris invenies; itaque omittit haec Muretus, Victorius disciplinam topicam, non libros de ea compositos intelligit. Riccobonus p. 263 et ante eum Robortellus contra linguae indolem et auctoris dicendi rationem interpretantur: in Topicis recte de hoc disputatum est, unde *περὶ τούτου ὀρθῶς* legunt. Vocabulum *πολλαχῶς λεγόμενον* sane esse potest; dicitur enim de figura, cui contrarium *τὸ καμπύλον*, de moribus, de oratione, sed hic non quadrat. Brandis p. 19: *περὶ τοῦ εἰ ὀρθῶς*.

29 *ἄλλος ἐκ διαιρέσεως*] Nonus locus; Rhet. Gr. V, 405: *ἑνδέκατος ὁ ἐκ τῆς διαιρέσεως, οἷον εἰ τῶν φαύλων τὴν ἀλογίαν ἡγητέον, πῶς οὐκ ἐπαινετέα τῶν λογικῶν ἡ κατάστασις*; quod contrarii, non partitionis vel divisionis est exemplum. Conf. Ernesti lexic. techn. Auctori ad Herennium est exornatio, quam *expeditionem* appellat IV, 29, 40.; alii enumerationem dicunt. Cic. de orat. II, 165.

Exemplum sumptum est ex Isocratis Antidosi § 217—220 integre hic reddendum: *πρῶτον μὲν οὖν ὁρίσασθαι δεῖ τίνων ὀρεγόμενοι καὶ τίνος τυχεῖν βουλόμενοι τολμῶσί τινες ἀδικεῖν ... ἐγὼ μὲν οὖν ἡδονῆς ἢ κέρδους ἢ τιμῆς ἕνεκα φημὶ πάντας πάντα πράττειν· ἔξω γὰρ τούτων οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν ὁρῶ τοῖς ἀνθρώποις ἐγγιγνομένην. εἰ δὴ ταῦθ' οὕτως ἔχει, λοιπόν ἐστι σκέψασθαι τί τούτων ἂν ἡμῖν γίγνοιτο διαφθείρουσι τοὺς νεωτέρους. πότερ' ἂν ἡσθείημεν ὁρῶντες ἢ καὶ πυνθανόμενοι πονηροὺς αὐτοὺς ὄντας καὶ δοκοῦντας τοῖς συμπολιτευομένοις; καὶ τίς οὕτως ἐστὶν ἀναίσθητος ὅστις οὐκ ἂν ἀλγήσειε τοιαύτης διαβολῆς περὶ αὐτὸν γιγνομένης; ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἂν θαυμασθεῖμεν οὐδὲ τιμῆς μεγάλης τύχοιμεν τοιούτους τοὺς συνόντας ἀποπέμποντες, ἀλλὰ πολὺ ἂν μᾶλλον καταφρονηθεῖμεν καὶ μισηθεῖμεν τῶν ταῖς ἄλλαις πονηρίαις ἐνόχων ὄντων. καὶ μὴν οὐδ' εἰ ταῦτα παρίδοιμεν, χρήματα πλεῖστ' ἂν λάβοιμεν οὕτω παιδείας προεστῶτες. οἶμαι γὰρ*

δήπου τοῦτό γε πάντας γιγνώσκειν, ὅτι σοφιστῇ μισθὸς κάλλιστός ἐστι καὶ μέγιστος, ἣν τῶν μαθητῶν τινὲς καλοὶ κἀγαθοὶ καὶ φρόνιμοι γένωνται καὶ παρὰ τοῖς πολίταις εὐδοκιμοῦντες· οἱ μὲν γὰρ τοιοῦτοι πολλοὺς μετασχεῖν τῆς παιδείας εἰς ἐπιθυμίαν καθιστᾶσιν, οἱ δὲ πονηροὶ καὶ τοὺς πρότερον συνεῖναι διανοουμένους ἀποτρέπουσιν. ὥστε τίς ἂν ἐν τούτοις τὸ κρεῖττον ἀγνοήσειεν, οὕτω μεγάλην τὴν διαφορὰν τῶν πραγμάτων ἐχόντων; Isaei fragm. I, 1—3. Isocr. Busir. § 42 seq.: *τοὺς δὲ θεοὺς οὐδεμίαν ἡγεῖ τῆς τῶν παίδων ἀρετῆς ἔχειν ἐπιμέλειαν. καίτοι κατὰ τὸν σὸν λόγον δυοῖν τοῖν αἰσχίστοιν οὐ διαμαρτάνουσιν· εἰ μὲν γὰρ μηδὲν δέονται χρηστοὺς αὐτοὺς εἶναι, χείρους εἰσὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν διάνοιαν, εἰ δὲ βούλονται μέν, ἀποροῦσι δ' ὅπως ποιήσουσιν, ἐλάττω τῶν σοφιστῶν τὴν δύναμιν ἔχουσιν.* Gorgiae qui dicitur Helena, cuius lusus ex tali constat divisione.

32 *ἄλλος ἐξ ἐπαγωγῆς*] Decimus locus; ex hoc duos fecit auctor in Rhet. Gr. V, 405: *ἔννατος ἐκ τοῦ παραδείγματος· ἄτοπον γὰρ εἰ κυβερνήτας μέν τις μὴ κλήρῳ προβάλλεται, στρατηγοὺς δὲ κλήρῳ προβάλλεται. δέκατος ὁ ἐξ ἐπαγωγῆς οἷον Ἀλυάττου καὶ Κανδαύλου, ἔτι δὲ Γύγου καὶ Ἀλυάττου πολεμίων ἡμῖν φωραθέντων ἀεί, τίς ἂν πιστεύσειεν εὔνουν ἡμῖν καθεστάναι Κροῖσον;* ubi et *Ἀλυάττου* male repetitum nec Candauli locus esse videtur; exspectamus Ardym potius et Sadyattem, Herod. I, 14 seqq. Ciceroni est ex similibus de orat. II, 168. Quintil. V, 10 p. 418.

33 *ἐκ τῆς Πεπαρηθίας*] Orationem fuisse credas; Eustathius ad Od. I, 215:

μήτηρ μέν τ' ἐμέ φησι τοῦ ἔμμεναι, αὐτὰρ ἔγωγε
οὐκ οἶδ'· οὐ γάρ πώ τις ἑὸν γόνον αὐτὸς ἀνέγνω.

adnotat: *δοκεῖ δὲ καὶ τῷ Ἀριστοτέλει τὰ εἰρημένα ὀρθῶς ἔχειν, ὅς φησιν ὡς ἄριστα περὶ τῶν τέκνων κρίνουσιν αἱ γυναῖκες, διό φησι Πεπαρηθία τις γυνὴ μαρτυρήσασα οἰκεῖόν τινα εἶναι παῖδα ἔλυσε τὴν περὶ ἐκείνου ἀμφιβολίαν.*

33 *ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διο-*

ῥίζουσι τἀληθές] Herodot. VI, 67—69. Dio orat. XV p. 446 R. Isaeus fragm. I, 9: *καὶ πρὸς ταῖς μαρτυρίαις, ὦ ἄνδρες δικασταί, πρῶτον μὲν ἡ τοῦ Εὐφιλήτου μήτηρ, ἣν οὗτοι ὁμολογοῦσιν ἀστὴν εἶναι, ὅρκον ὀμόσαι ἐπὶ τοῦ διαιτητοῦ ἐβούλετο ἐπὶ Δελφινίῳ ἦ μὴν τουτονὶ Εὐφίλητον εἶναι ἐξ αὐτῆς καὶ τοῦ ἡμετέρου πατρός. καίτοι τίνα προσῆκε μᾶλλον αὐτῆς ἐκείνης τοῦτο εἰδέναι;* Aristot. Polit. II, 3 p. 1262, 14—24.

pag. 1398b 1 *τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθήνησι Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱὸν ἡ μήτηρ ἀπέφηνεν*] Haec est causa, ex qua constant orationes *πρὸς Βοιωτὸν* p. 995 § 2 —4. 1010 § 8 seqq.

3 *Δωδωνὶς*] *δαδμονὶς* A.

8 *τὰς ἀλλοτρίας ναῦς*] Intelligendum vel addendum *τὰς οἰκείας*. — Sic et censor quidam Litt. Centralblatt 1854 p. 12 illa verba supplet.

13 *πολίτην*] *πολιτικὸν* corrupte A. Alcidamas Homerum Chium fuisse aperte negavit.

13 *Χίλωνα τῶν*] *Χείλωνα καὶ τῶν* A, num *Χίλωνα ἕνα καὶ τῶν*?

14 *ἥκιστα φιλόλογοι*] Strab. I, 103. Plat. legg. I, 641 (213 Bkk.).

16 *καὶ Ἀθηναῖοι*] *ὅτι Ἀθηναῖοι* A apud Vict. et Gaisf., quod Bekkerum fugit, neque haec iis, quae praecedunt, adhaerent; imo novum incipit exemplum *ἐπαγωγῆς* eiusdem fortasse Alcidamantis, eos qui philosophorum legibus et institutis uterentur, felici frui statu, *εὐδαιμονεῖν*; licet his Platonis sententiam et rempublicam commendare. — Lacunam indicavit Vahlen, Bekker[3].

19 *ἄλλος ἐκ κρίσεως*] Undecimus locus; Rhet. Gr. V, 405: *δωδέκατος ὁ ἐκ τῆς κρίσεως· ὁρῶντες γὰρ Φίλιππον καὶ τὰ Φιλίππου κατὰ τῶν Ἀθηναίων μηχανήματα δυσμενῆ καὶ κακόνουν πάντως αὐτὸν τῇ πόλει λογισόμεθα.* At hoc non est, quod veteres *ἐκ κρίσεως* dixerunt, vid. Apsines IX, 526. Minucianus IX, 611. Theon progymn. cap. 7, 12 ibiq. Finckh. Auctori ad Herenn. II, 13. 19. est *ex iudicato*, item Ciceroni de invent. I, 30, 48. II, 22, 68. Quintil. V, 11 p. 447. ad Anaxim. p. 113. De Haloneso § 39. Lysias I, 2.

20 *μάλιστα μὲν εἰ πάντες καὶ ἀεί*] Top. I, 1: *ἔνδοξα δὲ τὰ δοκοῦντα πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς σοφοῖς καὶ τούτοις ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς μάλιστα γνωρίμοις καὶ ἐνδόξοις.* ibidem: *οὔτε γὰρ τὰ πᾶσι δοκοῦντα λαμβάνει οὔτε τὰ τοῖς πλείστοις οὔτε τὰ τοῖς σοφοῖς καὶ τούτοις οὔτε τὰ πᾶσιν οὔτε τοῖς πλείστοις οὔτε τοῖς ἐνδοξοτάτοις.* I, 10: *ἔστι δὲ πρότασις μὲν διαλεκτικὴ ἐρώτησις ἔνδοξος ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς σοφοῖς καὶ τούτοις ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς μάλιστα γνωρίμοις μὴ παράδοξος.* I, 14: *τὰς μὲν οὖν προτάσεις ἐκλεκτέον . . ἢ τὰς πάντων δόξας προχειριζόμενον ἢ τὰς τῶν πλείστων ἢ τὰς τῶν σοφῶν καὶ τούτων ἢ πάντων ἢ τῶν γνωριμωτάτων.* Haec et alia plura exempla docent, lectionem quorundam librorum *ἢ οἱ πλείους* usui auctoris repugnare. Exspectamus vero etiam hoc loco, ne sit ambiguum, *ἢ σοφοί, καὶ τούτων ἢ πάντες*

21 *εἰ δὲ μή, ἀλλ' οἵ γε πλεῖστοι*] Sic A ex usu Aristotelis, qui posteriorum morem *εἰ δὲ μή γε, ἀλλὰ* ignorat; ceteri libri cum vet. tr.: *ἀλλ' ἢ οἱ πλεῖστοι.*

21 *ἢ σοφοὶ ἢ πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι*] In A exciderunt *ὁμοιοτελεύτῳ*, unde ceteros codices ex eo descriptos non esse, sed integriorem librum iis auxilio fuisse apparet; nam ingenio haec aliquem supplevisse parum probabile est.

22 *ἢ εἰ αὐτοὶ*] *καὶ αὐτοὶ* A, quod mutatum esse non mirum est. Alterum *οἱ κρίνοντες* non deest in A, quod Bekkerus dicit, imo ceteri omnes haec ignorant, et solus A cum vet. tr. ea servat.

23 *οἷόν τε*] *οἴονται* corrupte A, vet. tr. Cf. p. 1389, 25.

27 *ἱκανῶς*] *καλῶς* A, *bene* vet. tr. Non modo hoc, sed etiam quod sequitur in A *τὰ δίκαια* pro *δίκην* probamus.

28 *ἢ ὥσπερ Σαπφώ, ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν*] Gregor. Corinth. in Hermog. VII p. 1153: *ἡ δὲ ἐπενθύμησίς ἐστιν ἐνθύμημα ἐπιφερόμενον, οἷόν φησιν ἡ Σαπφὼ ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν, οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν· ἀπέθνησκον γὰρ ἄν, εἴπερ ἦν καλὸν τὸ ἀποθνήσκειν.* Vid. Sapph. Fragm. ed. Neue p. 41. Arist. Ethic. Eud. III, 1 p. 1229 b, 35.

29 *ὡς Ἀρίστιππος*] *ὥσπερ* pro *ὡς* A. Utinam addidisset

Aristoteles, quale fuisset Platonis dictum quod a Socratis doctrina abhorreret.

31 *ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἑταῖρος ἡμῶν, ἔφη, οὐθὲν τοιοῦτον*] Similiter Cimon ap. Plut. cap. 16: *καὶ γὰρ αὐτὸς ἐπὶ παντὶ μεγαλύνων τὴν Λακεδαίμονα πρὸς Ἀθηναίους καὶ μάλιστα ὅτε τύχοι μεμφόμενος αὐτοῖς ἢ παροξύνων, ὥς φησι Στησίμβροτος, εἰώθει λέγειν· ἀλλ' οὐ Λακεδαιμόνιοί γε τοιοῦτοι.*

32 *καὶ Ἡγήσιππος ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα τὸν θεόν*] Xenophon Hell. IV, 7, 2: *ὁ δὲ Ἀγησίπολις ἐπεὶ ἔγνω ὅτι εἴη αὐτῷ ἡγητέον τῆς φρουρᾶς καὶ τὰ διαβατήρια θυομένῳ ἐγένετο, ἐλθὼν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, καὶ χρηστηριαζόμενος ἐπηρώτα τὸν θεὸν εἰ ὁσίως ἂν ἔχοι αὐτῷ μὴ δεχομένῳ τὰς σπονδὰς τῶν Ἀργείων, ὅτι οὐχ ὁπότε καθήκοι ὁ χρόνος, ἀλλ' ὁπότε ἐμβάλλειν μέλλοιεν Λακεδαιμόνιοι, τότε ὑπέφερον τοὺς μῆνας. ὁ δὲ θεὸς ἐπεσήμαινεν αὐτῷ ὅσιον εἶναι μὴ δεχομένῳ σπονδὰς ἀδίκως ὑποφερομένας. ἐκεῖθεν δὲ εὐθὺς πορευθεὶς εἰς Δελφοὺς ἐπήρετο αὖ τὸν Ἀπόλλω, εἰ κἀκείνῳ δοκοίη περὶ τῶν σπονδῶν καθάπερ τῷ πατρί. ὁ δ' ἀπεκρίνατο καὶ μάλα κατὰ ταὐτά.* Iam Victorius hunc locum indicavit, non tamen Aristotelem eandem rem narrare et corruptum *ἡγήσιππος* in *ἡγησίπολις* (Plutarchus Agesilao tribuit, vid. Schneid. ad Xen.) emendandum esse intellexit; Muretus qui *Agesipolis* vertit, verum vidit. Nunc vero iam dudum doctum Graecum, qui codicem quo latinus interpres usus est, emendavit, idem perspexisse docemur; ibi enim exstat *Egesippus polis vel*, quae varietas est lectionis *Egesippus* (*polis l'*). Est vero *Ἡγησίπολις* vulgaris ionica forma pro *Ἀγεσίπολις*. A *ἠρώτα*, *interrogabat* vet. tr., quod sufficit. — *Ἀγησίπολις* Bekker [3].

pag. 1399 2 *καὶ περὶ τῆς Ἑλένης ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν ὅτι σπουδαία*] Theon progymn. 8, 7: *δεῖ δὲ λαμβάνειν καὶ τὰς κρίσεις τῶν ἐνδόξων καθάπερ οἱ ἐπαινοῦντες Ἑλένην ὅτι Θησεὺς προέκρινε.* De Theseo vid. Isocr. Hel. § 18—38.

3 *καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, ὃν αἱ θεαὶ προέκριναν*] Isocrat. ibidem § 41—48, ubi Alexandrum hoc ipso argumento ab aliorum vituperatione defendit. Supra I, 6: *καὶ ὃ τῶν φρο–*

νίμων τις ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν προέκρινεν οἷον Ὀδυσσέα Ἀθηνᾶ καὶ Ἑλένην Θησεὺς καὶ Ἀλέξανδρον αἱ θεαὶ καὶ Ἀχιλλέα Ὅμηρος.

4 καὶ περὶ Εὐαγόρου, ὅτι σπουδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησίν] Isocrat. Euag. § 51 seqq.: Κόνωνα δὲ τὸν διὰ πλείστας ἀρετὰς πρωτεύσαντα τῶν Ἑλλήνων τίς οὐκ οἶδεν ὅτι δυστυχησάσης τῆς πόλεως ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενος ὡς Εὐαγόραν ἦλθε νομίσας καὶ τῷ σώματι βεβαιοτάτην εἶναι τὴν παρ' ἐκείνῳ καταφυγὴν καὶ τῇ πόλει τάχιστ' ἂν αὐτὸν γενέσθαι βοηθόν. — Verba ὅτι σπουδαῖος Thurot post Ἀλεξάνδρου ponit sine causa.

6 ἄλλος ἐκ τῶν μερῶν] Duodecimus locus; idem fere videtur qui supra ἐκ διαιρέσεως. Fort. huc pertinet Rhet. Gr. V, 404: δεύτερος ὁ ἐκ τοῦ ἐνδεχομένου καὶ ἐπὶ μέρους οἷον εἰ εὐεργετούμενοι μισοῦμεν, καὶ κακὰ πάσχοντες ἀγαπήσομεν. At hoc exemplum est ἐκ τοῦ ἐναντίου.

6 ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, ποία κίνησις ἡ ψυχή] Exemplum in Topicis ter notatum, II, 4: ἐὰν οὖν τι τεθῇ λεγόμενον ἀπὸ τοῦ γένους ὁπωσοῦν οἷον τὴν ψυχὴν κινεῖσθαι, σκοπεῖν, εἰ κατά τι τῶν εἰδῶν τῶν τῆς κινήσεως ἐνδέχεται τὴν ψυχὴν κινεῖσθαι, οἷον αὔξεσθαι ἢ μειοῦσθαι ἢ φθείρεσθαι ἢ γίνεσθαι ἢ ὅσα ἄλλα κινήσεως εἴδη· εἰ γὰρ κατὰ μηδέν, δῆλον ὅτι οὐ κινεῖται. οὗτος δὲ ὁ τόπος κοινὸς πρὸς ἄμφω πρός τε τὸ κατασκευάζειν καὶ ἀνασκευάζειν· εἰ γὰρ κατά τι τῶν εἰδῶν κινεῖται, δῆλον ὅτι κινεῖται καὶ εἰ κατὰ μηδὲν τῶν εἰδῶν κινεῖται, δῆλον ὅτι οὐ κινεῖται. Item IV, 2. 6. Igitur locus non solum δεικτικός, sed etiam ἐλεγκτικὸς est. Conf. de anima I, 3 p. 406, 12.

10 ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαίνει ὥσθ' ἕπεσθαί τι τῷ αὐτῷ ἀγαθὸν καὶ κακόν] Decimus tertius locus; Rhet. Gr. V, 405: πεντεκαιδέκατος ἐκ τῶν ἑπομένων καὶ ἀποβαινόντων καὶ ἐκ τῶν διὰ τῶν πρεπόντων, οἷον οὐ δεῖ παιδείαν ἀσκεῖν· ἕπεται γὰρ φθόνος. In Victorii libro hic locus notatur: ὁ ἀπὸ ἐπιτιμίων τινὶ ἀγαθῶν ἢ κακῶν, in quibus recte ἑπομένων corrigit; debebat et καὶ κακῶν emendare. Simile quid παρεπόμενον Minucianus IX, 605, 22, cuius expositio p. 610, 11 excidit, dixisse videtur.

Posteriores quidquid sequitur, bonum vel malum, consequens appellant, Cicero de orat. II, 170., Quintil. V, 10 p. 419. Conf. Arist. Top. II, 4 p. 111 b, 17.

Id Demosth. dicit *τὰ συμβησόμενα σκοπεῖν* in Aristocr. § 2: *δεῖ δὴ πάντας ὑμᾶς, εἰ βούλεσθε ὀρθῶς περὶ τούτων μαθεῖν καὶ κατὰ τοὺς νόμους δικαίως κρῖναι τὴν γραφήν, μὴ μόνον τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ ψηφίσματι ῥήμασι προσέχειν τὸν νοῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ συμβησόμενα ἐξ αὐτῶν σκοπεῖν.* Aptum exemplum huius rei praestat Cleon ap. Thucyd. III, 39 sententiam atrocissimam, qua omnes Mytilenaei trucidentur, hoc confirmans argumento: *τῶν τε ξυμμάχων σκέψασθε, εἰ τοῖς τε ἀναγκασθεῖσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ τοῖς ἑκοῦσιν ἀποστᾶσι τὰς αὐτὰς ζημίας προσθήσετε, τίνα οἴεσθε ὅντινα οὐ βραχείᾳ προφάσει ἀποστήσεσθαι, ὅταν ἢ κατορθώσαντι ἐλευθέρωσις ᾖ ἢ σφαλέντι μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον; ἡμῖν δὲ πρὸς ἑκάστην πόλιν ἀποκεκινδυνεύσεται τά τε χρήματα καὶ αἱ ψυχαί. καὶ τυχόντες μὲν πόλιν ἐφθαρμένην παραλαβόντες τῆς ἔπειτα προσόδου, δι' ἣν ἰσχύομεν, τὸ λοιπὸν στερήσεσθε, σφαλέντες δὲ πολεμίους πρὸς τοῖς ὑπάρχουσιν ἕξομεν, καὶ ὃν χρόνον τοῖς νῦν καθεστηκόσι δεῖ ἐχθροῖς ἀνθίστασθαι, τοῖς οἰκείοις ξυμμάχοις πολεμήσομεν.* At Diodotus id potius ex Cleonis consilio sequi docet cap. 46: *σκέψασθε γὰρ ὅτι νῦν μέν, ἤν τις καὶ ἀποστᾶσα πόλις γνῷ μὴ περιεσομένη, ἔλθοι ἂν ἐς ξύμβασιν δυνατὴ οὖσα ἔτι τὴν δαπάνην ἀποδοῦναι καὶ τὸ λοιπὸν ὑποτελεῖν· ἐκείνως δὲ τίνα οἴεσθε ἥντινα οὐκ ἄμεινον μὲν ἢ νῦν παρασκευάσασθαι, πολιορκίᾳ τε παρατενεῖσθαι ἐς τοὔσχατον, εἰ τὸ αὐτὸ δύναται σχολῇ καὶ ταχὺ ξυμβῆναι; ἡμῖν τε πῶς οὐ βλάβη δαπανᾶν καθημένοις διὰ τὸ ἀξύμβατον, καὶ ἢν ἕλωμεν πόλιν, ἐφθαρμένην παραλαβεῖν καὶ τῆς προσόδου τὸ λοιπὸν ἀπ' αὐτῆς στέρεσθαι; ἰσχύομεν δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους τῷδε. ὥστε οὐ δικαστὰς ὄντας δεῖ ἡμᾶς μᾶλλον τῶν ἐξαμαρτανόντων ἀκριβεῖς βλάπτεσθαι ἢ ὁρᾶν ὅπως ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον μετρίως κολάζοντες ταῖς πόλεσιν ἕξομεν ἐς χρημάτων λόγον ἰσχυούσαις χρῆσθαι, καὶ τὴν φυλακὴν μὴ ἀπὸ τῶν νόμων τῆς δεινότητος ἀξιοῦν ποιεῖσθαι, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς ἐπιμελείας.*

11 *τι τῷ αὐτῷ*] *αὐτοῖς* ex A enotatum est, *ipsis aliquod* vet. tr., alii *τι αὐτοῖς* vel *τι αὐτῷ* habent.

13 *οἷον τῇ παιδεύσει τὸ φθονεῖσθαι ἀκολουθεῖ κακόν*] Euripidis exemplum vid. II, 21.

15 *ὁ τόπος οὗτός ἐστιν ἡ Καλλίππου τέχνη προσλαβοῦσα τὸ δυνατὸν καὶ τἆλλα, ὡς εἴρηται*] Si, ut verba indicare videntur, praecepta de arte rhetorica intelliguntur, non video quomodo haec, etiamsi quis accurate hos locos excusserit, rhetoricam artem exhauriant; at clara sunt omnia, si ars qua usus est Callippus (Isocratis discipulus? *περὶ ἀντιδ.* § 93) in orationibus componendis, designatur; item paulo post: *ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος ὅλη τέχνη ἥ τε Παμφίλου καὶ ἡ Καλλίππου.* Idem et de Thucydidis orationibus et Antiphontis tetralogiis valet. Postrema verba haud mediocriter offendunt; exspectamus enim non *ὡς εἴρηται*, non enim de Callippi arte quidquam antea dictum est, sed *καὶ τἆλλα ὅσ' εἴρηται*, intelliguntur enim *τὰ τελικὰ κεφάλαια*, infra repetita, *οἷον εἰ δυνατὸν καὶ ῥᾴδιον καὶ ὠφέλιμον ἢ αὐτῷ ἢ φίλοις ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ πράγματος*, et quae supra cap. 19 exposuit. Aristoteles scripsisset: *ὥσπερ εἴρηται.* III, 2: *τἆλλα ὀνόματα ὅσα εἴρηται.* Muretus: *hinc colligit scholiastes graecus quiddam deesse*, neque in Anonymo neque in Stephano de hac re quidquam invenitur.

17 *ἄλλος, ὅταν περὶ δυοῖν καὶ ἀντικειμένοιν ἢ προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέῃ*] Decimus quartus locus, in Victorii libro *ὁ ἀπὸ δύο ἀντικειμένων* notatus. Auct. ad Herenn. II, 38.

18 *καὶ τῷ πρότερον*] Delendum *καί*, nisi aliquid excidit; dependet enim infinitivus ex *ἄλλος*.

21 *οἷον ἱέρεια οὐκ εἴα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν*] Gregorius Cor. in Hermog. VII p. 1153: *ἡ δὲ ἐπενθύμησίς ἐστιν ἐνθύμημα ἐπιφερόμενον οἷον .. οὐ δεῖ σε δημηγορεῖν· τὸ γὰρ δημηγορεῖν πρᾶγμα σφαλερὸν καὶ ἐπίφθονον· εἰ μὲν γὰρ τὰ δίκαια λέγεις, οἱ ἄνθρωποί σε μισήσουσιν, ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί. ταῦτα γοῦν μὴ προστεθέντα μὲν οὐ ζητοῦνται, ἐὰν δὲ προστεθῶσι, κατασκευάζουσι*

τὸν προτεθέντα νοῦν. Similiter Euripidis Tiresias in Phoen. v. 961 de sua arte:

ὅστις δ' ἐμπύρῳ χρῆται τέχνῃ,
μάταιος· ἢν μὲν ἐχθρὰ σημήνας τύχῃ,
πικρὸς καθέστηχ' οἷς ἂν οἰωνοσκοπῇ,
ψευδῆ δ' ὑπ' οἴκτου τοῖσι χρωμένοις λέγων,
ἀδικεῖ τὰ τῶν θεῶν· Φοῖβον ἀνθρώποις μόνον
χρῆν θεσπιῳδεῖν, ὃς δέδοικεν οὐδένα.

25 *τουτὶ δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ τὸ ἕλος πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας*] Incertum aliunde proverbium, cuius sensus ex integro loco satis apparet, de iis, qui bona mixta malis consequuntur; Maioragius de iis dictum censet, qui salinas emere non possunt, nisi cum stagnis sive paludibus adiunctis, quod iam schol. Steph. p. 293 finxit. Aliorum ineptias, ut *ἕλκος, ἔλεος, ἔλαιον* commemorare piget.

28 *ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ ταὐτὰ φανερῶς ἐπαινοῦσι καὶ ἀφανῶς*] Decimus quintus locus, in Victorii codice sic notatus: *ἐκ τῶν ἄλλως καὶ ἄλλως ἐπαινούντων ὃ καὶ παράδοξον λέγεται.* Aristot. Sophist. elench. cap. 12 p. 172 b, 36: *ἔτι δ' ἐκ τῶν βουλήσεων καὶ τῶν φανερῶν δοξῶν. οὐ γὰρ ταὐτὰ βούλονταί τε καὶ φασίν, ἀλλὰ λέγουσι μὲν τοὺς εὐσχημονεστάτους τῶν λόγων, βούλονται δὲ τὰ φαινόμενα λυσιτελεῖν, οἷον τεθνάναι καλῶς μᾶλλον ἢ ζῆν ἡδέως φασὶ δεῖν καὶ πένεσθαι δικαίως μᾶλλον ἢ πλουτεῖν αἰσχρῶς, βούλονται δὲ τἀναντία. τὸν μὲν οὖν λέγοντα κατὰ τὰς βουλήσεις εἰς τὰς φανερὰς δόξας ἀκτέον, τὸν δὲ κατὰ ταύτας εἰς τὰς ἀποκεκρυμμένας· ἀμφοτέρως γὰρ ἀναγκαῖον παράδοξα λέγειν· ἢ γὰρ πρὸς τὰς φανερὰς ἢ πρὸς τὰς ἀφανεῖς δόξας ἐροῦσιν ἐναντία.* His ut videtur motus Muretus ultima verba loci XVII: *ληπτέον δ' ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον* in nostri loci finem transtulit. Id in amicitia, quae propter *τὸ συμφέρον* initur, plerumque accidere docet Eth. Nic. VIII, 15: *τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τὸ βούλεσθαι μὲν πάντας ἢ τοὺς πλείστους τὰ καλά, προαιρεῖσθαι δὲ τὰ ὠφέλιμα. καλὸν δὲ τὸ εὖ ποιεῖν μὴ ἵν' ἀντιπάθῃ, ὠφέλιμον δὲ τὸ εὐεργετεῖσθαι.* Eth. Eudem. VII, 11 p. 1243: *αἴτιον δὲ διότι καλλίων μὲν ἡ ἠθικὴ φιλία, ἀναγκαιοτέρα δὲ ἡ χρήσιμος. οἱ δὲ ἔρχονται μὲν ὡς ἠθικοὶ φίλοι καὶ*

δι' ἀρετὴν ὄντες· ὅταν δ' ἄντικρυς ᾖ τι τῶν ἰδίων, δῆλοι γίνονται ὅτι ἕτεροι ἦσαν. ἐκ περιουσίας γὰρ διώκουσιν οἱ πολλοὶ τὸ καλόν. ubi quomodo sit haec lis diiudicanda, infra exponit. Pseudodemosth. p. 1335 § 39: ἐγὼ δὲ τὰς μὲν τούτων προφάσεις, ὦ ἄνδρες δικασταί, καὶ τὰς κατηγορίας καὶ τὰς προσποιήτους ταυτασὶ ἔχθρας οὐ λανθάνειν ὑμᾶς νομίζω. οὐ γὰρ ὀλιγάκις ἑωράκατ' αὐτοὺς ἐπὶ μὲν τῶν δικαστηρίων καὶ τοῦ βήματος ἐχθροὺς εἶναι φάσκοντας ἀλλήλοις, ἰδίᾳ δὲ ταὐτὰ πράττοντας καὶ μετέχοντας τῶν λημμάτων, καὶ τοτὲ μὲν λοιδορουμένους καὶ πλύνοντας αὑτοὺς τἀπόρρητα, μικρὸν δὲ διαλείποντας τοῖς αὐτοῖς τούτοις ἐνδεκάζοντας καὶ τῶν αὐτῶν ἱερῶν κοινωνοῦντας. καὶ τούτων οὐδὲν ἴσως θαυμάσαι ἄξιόν ἐστι· φύσει τε γάρ εἰσι πονηροὶ καὶ τὰς τοιαύτας προφάσεις ὁρῶσιν ὑμᾶς ἀποδεχομένους, ὥστε τί κωλύει ταύταις αὐτοὺς χρωμένους ἐξαπατᾶν ὑμᾶς πειρᾶσθαι; Ex hoc genere sunt orationes pro Megalopolitis (conf. § 24), Rhodior. libertate; Athenaeus III p. 122 A B, ibique Theodorus et Sophocles. Isocrat. Panath. § 243—244.

33 ἄλλος ἐκ τοῦ ἀνάλογον ταῦτα συμβαίνειν] Decimus sextus locus; Rhet. Graec. V, 404: ὄγδοος ἐκ τοῦ ἀναλόγου οἷον ὥσπερ τις τοὺς μισθοφόρους ποιεῖται πολίτας δι' ἐπιείκειαν, οὕτω καὶ φυγάδας ποιεῖταί τις ἐν τοῖς μισθοφόροις τὸ ἀνῆκον διαπραττόμενος. Quae ex Aristotele restituenda sunt: ποιεῖται τοὺς ἐν τοῖς μ. ἀνήκεστα διαπραττομένους. Quintil. V, 11 p. 446. Non multum hic locus abhorret ab illo ἐκ τοῦ πρὸς ἄλληλα. — Lysias XX, 34 —35.

ταῦτα solus A et vet. transl. servant, nec si abesset, requireretur.

3 οἷον Στράβακα καὶ Χαρίδημον] Demosth. adv. Lept. § 84 p. 482. pag. 1399 b

5 ἄλλος ἐκ τοῦ τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταὐτόν] Decimus septimus locus, in Victorii libro dictus: ἐκ τοῦ ἓν ἀποτέλεσμα ἐξ ἀμφοῖν δείκνυσθαι τῶν ἐναντίων καὶ αἴτια ταὐτὰ ἑνός τινος. Verba vix integra, quidni simpliciter: τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταὐτὸν καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει, vel omisso ταὐτὸν sub finem συμβαίνει ταὐτά?

Exempla huius loci Demosth. in Aristocr. § 94 p. 652.,

Lysias IX, 21. X, 31. XII, 35 seqq. XIII, 93 seqq. XXVI, 14. 16. XXVII, 7. XXVIII, 10. XXX, 23.

6 Ξενοφάνης] Vid. Brandis hist. philos. I, 357. 360.

9 ἑκατέρου] Necessario ἑκάστου ex A restituendum.

9 μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Ἰσοκράτους ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν] Omnes libri περὶ Σωκράτους et exemplum ex Theodectis Socrate sumptum esse putavit Victorius, cui probe convenit, si hunc condemnaveritis, et philosophiam condemnastis. Isocratem*) ut audacter substitueremus, haec illius verba ex oratione de permutatione § 173 seqq. nos moverunt: ὧν ἐνθυμουμένους χρὴ μηδενὸς πράγματος ἄνευ λόγου καταγιγνώσκειν μηδ' ὁμοίως διακεῖσθαι δικάζοντας ὥσπερ ἐν ταῖς ἰδίαις διατριβαῖς, ἀλλὰ διακριβοῦσθαι περὶ ἑκάστου καὶ τὴν ἀλήθειαν ζητεῖν, μεμνημένους τῶν ὅρκων καὶ τῶν νόμων καθ' οὓς συνεληλύθατε δικάσοντες· ἔστι δ' οὐ περὶ μικρῶν οὔθ' ὁ λόγος οὔθ' ἡ κρίσις ἐν ᾗ καθέσταμεν, ἀλλὰ περὶ τῶν μεγίστων· οὐ γὰρ περὶ ἐμοῦ μέλλετε μόνον τὴν ψῆφον διοίσειν, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἐπιτηδεύματος ᾧ πολλοὶ τῶν νεωτέρων προσέχουσι τὸν νοῦν. οἶμαι δ' ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν ὅτι τὰ πράγματα τῆς πόλεως τοῖς ἐπιγιγνομένοις καὶ τοῖς τηλικούτοις οἱ πρεσβύτεροι παραδιδόασι. τοιαύτης οὖν ἀεὶ τῆς περιόδου γιγνομένης ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὅπως ἂν οἱ νεώτεροι παιδευθῶσιν, οὕτω τὴν πόλιν πράττουσαν διατελεῖν· ὥστ' οὐ ποιητέον τοὺς συκοφάντας κυρίους τηλικούτου πράγματος, οὐδὲ τοὺς μὲν μὴ διδόντας τούτοις ἀργύριον τιμωρητέον, παρ' ὧν δ' ἂν λάβωσιν ἐατέον ποιεῖν ὅ τι ἂν βουληθῶσιν, ἀλλ' εἰ μὲν ἡ φιλοσοφία τοιαύτην ἔχει δύναμιν ὥστε διαφθείρειν τοὺς νεωτέρους, οὐ τοῦτον χρὴ μόνον κολάζειν ὃν ἂν γράψηταί τις τούτων, ἀλλὰ πάντας ἐκποδὼν ποιεῖσθαι τοὺς περὶ τὴν διατριβὴν ταύτην ὄντας· εἰ δὲ τοὐναντίον πέφυκεν ὥστ' ὠφελεῖν καὶ βελτίους ποιεῖν τοὺς πλησιάζοντας καὶ πλέονος ἀξίους, τοὺς μὲν διαβεβλημένους πρὸς αὐτὴν παυστέον, τοὺς δὲ συκοφαντοῦντας ἀτιμητέον, τοῖς δὲ νεωτέροις συμβουλευτέον ἐν ταύτῃ διατρίβειν μᾶλλον ἢ τοῖς

*) Supra a, 2 A Σωκράτης male pro Ἰσοκράτης.

ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν. Hanc eandem ἀντίδοσιν infra III, 17 laudat; et quae fine Ethicorum Nicom. X, 10 de politica leguntur: τῶν δὲ σοφιστῶν οἱ ἐπαγγελλόμενοι λίαν φαίνονται πόρρω εἶναι τοῦ διδάξαι· ὅλως γὰρ οὐδὲ ποῖόν τί ἐστιν ἢ περὶ ποῖα ἴσασιν· οὐ γὰρ ἂν τὴν αὐτὴν τῇ ῥητορικῇ οὐδὲ χείρω ἐτίθεσαν, οὐδ' ἂν ᾤοντο ῥᾴδιον εἶναι τὸ νομοθετῆσαι συναγαγόντι τοὺς εὐδοκιμοῦντας τῶν νόμων· ἐκλέξασθαι γὰρ εἶναι τοὺς ἀρίστους, ὥσπερ οὐδὲ τὴν ἐκλογὴν οὖσαν συνέσεως καὶ τὸ κρῖναι ὀρθῶς μέγιστον, contra Isocratem, illa in Antidosi § 79 seqq. tradentem, dicta sunt. — Andocides de mysteriis § 103 — 105: εἰ οὖν ἐμοῦ καταψηφιεῖσθε, ὁρᾶτε μὴ οὐκ ἐμοὶ μάλιστα τῶν πολιτῶν προσήκει λόγον δοῦναι τῶν γεγενημένων, ἀλλὰ πολλοῖς ἑτέροις μᾶλλον, τοῦτο μὲν οὓς φεύγοντας κατηγάγετε, τοῦτο δὲ οὓς ἀτίμους ὄντας ἐπιτίμους ἐποιήσατε . . . εἰ οὖν γνώσονται ὑμᾶς ἀποδεχομένους τὰς κατηγορίας τῶν πρότερον γεγενημένων, τίνα αὐτοὺς οἴεσθε γνώμην ἕξειν περὶ σφῶν αὐτῶν ἢ τίνα αὐτῶν ἐθελήσειν εἰς ἀγῶνας καθίστασθαι ἕνεκα τῶν πρότερον γεγενημένων; φανήσονται γὰρ πολλοὶ μὲν ἐχθροί, πολλοὶ δὲ συκοφάνται, οἳ καταστήσουσιν αὐτῶν ἕκαστον εἰς ἀγῶνα. ἥκουσι δὲ νυνὶ ἀκροασόμενοι ἀμφότεροι, οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχοντες ἀλλήλοις, ἀλλ' οἱ μὲν εἰσόμενοι εἰ χρὴ πιστεύειν τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις καὶ τοῖς ὅρκοις οὓς ὠμόσατε ἀλλήλοις, οἱ δὲ ἀποπειρώμενοι τῆς ὑμετέρας γνώμης, εἰ αὐτοῖς ἐξέσται ἀδεῶς συκοφαντεῖν καὶ γράφεσθαι, τοὺς δὲ ἐνδεικνύναι, τοὺς δὲ ἀπάγειν. οὕτως οὖν ἔχει, ὦ ἄνδρες· ὁ μὲν ἀγὼν ἐν τῷ σώματι τῷ ἐμῷ καθέστηκεν, ἡ δὲ ψῆφος ἡ ὑμετέρα δημοσίᾳ κρίνει, πότερον χρὴ τοῖς νόμοις τοῖς ὑμετέροις πιστεύειν ἢ τοὺς συκοφάντας παρασκευάζεσθαι ἢ φεύγειν αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἀπιέναι ὡς τάχιστα. Demosthenes περὶ παραπρ. § 229 — 233: ὧν μηδέν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πάθητε τήμερον, μηδ' ἀφῆτε τοῦτον ὃς ὑμᾶς τηλικαῦτα ἠδίκηκεν. καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς τίς ἔσται λόγος περὶ ὑμῶν, εἰ τοῦτον ἀφήσετε; . . . καὶ τίς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτ' ἰδὼν τὸ παράδειγμα δίκαιον αὑτὸν παρασχεῖν ἐθελήσει; τίς προῖκα πρεσβεύειν, εἰ

μήτε λαβεῖν μήτε τῶν εἰληφότων ἀξιοπιστότερον παρ' ὑμῖν εἶναι δοκεῖν ὑπάρξει; ὥστε οὐ μόνον κρίνετε τούτους τήμερον, οὔ, ἀλλὰ καὶ νόμον τίθεσθε εἰς ἅπαντα τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον, πότερον χρημάτων αἰσχρῶς ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν πρεσβεύειν ἅπαντας προσήκει ἢ προῖκα ὑπὲρ ὑμῶν τὰ βέλτιστα ἀδωροδοκήτως.

Posteriores alium locum finxerunt, Minucianus IX, 610: *ἀπὸ δὲ τοῦ ἐμπεριεχομένου· περιέχεται τῇ κλοπῇ τὸ ἐπιορκεῖν, τὸ* [scrib. *τῷ*] *ἀγγεῖλαι τὰ ψευδῆ τὸ Φωκέας ἀπολωλέναι, τὸ* [leg. *τῷ*] *κατατρίψαι τοὺς χρόνους τὸ Θρᾴκην προδεδόσθαι*, i. e. quod Aeschines in Atheniensium concione falsa retulit, deperditi sunt Phocenses; quod legati tres menses commorati sunt in Macedonia, Philippo Thracia prodita est. Rhet. Gr. V, 405: *τεσσαρεσκαιδέκατος ἐκ μεταλήψεως οἷον οὐ τὸ πεισθῆναι δεινὸν ἦν τῷ Ἀντιπάτρῳ, ἀλλ' ὅτι προσδεχόμεθα δουλείαν.*

11 *διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ*] Vid. interpp. Herod. IV, 126.

12 *καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης ποιεῖν τὸ προςταττόμενον*] Schol. gr.: *Φίλιππος κατηνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους, ἵν' εἰρηνεύωσιν μετ' αὐτοῦ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι χῶραι, ὁ δὲ Δημοσθένης ἀντιπίπτων λέγει ὅτι τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης ἤτοι τὸ εἰρηνεύειν μετὰ τοῦ Φιλίππου ἡμᾶς ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἐστὶ τὸ ποιεῖν ὃ προστάττει ὁ Φίλιππος.* Unde Reiskius ind. Dem. s. v. *εἰρήνη* hoc notavit, sed non minus, quam alia, et hoc auctor finxit. Intelligitur foedus, *κοινὴ εἰρήνη* appellatum, quod Graeci exceptis Lacedaemoniis post Philippum occisum cum Alexandro Ol. CXI, 1 = 336 icerunt. Vid. oratio *περὶ τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον συνθηκῶν*, in qua ipsa haec verba *τῆς κοινῆς εἰρήνης μετέχειν* § 30 p. 220 leguntur. Conf. § 10. 11. 17. 20. Haec oratio Macedones pacem violasse et ex ipsis foederis legibus licere Athenienses Macedonibus arma inferre docet, sed quamvis ibi § 17 haec verba inveniantur: *εἰ δ' οὐκ ἀνιᾶσιν οἱ καθ' ὑμῶν τῷ Μακεδόνι ὑπηρέται προστάττοντες πράττειν τὰ ἐν ταῖς κοιναῖς ὁμολογίαις, πεισθῶμεν αὐτοῖς*, tamen non ea est oratio, quam Aristoteles h. l. intelligit.

14 *ἄλλος ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὸ τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ αἱρεῖσθαι*

ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν] Duodevicesimus locus, in Victorii libro: *ἐκ τοῦ ἄλλοτε ἄλλο αἱρεῖσθαι*. Rhet. Gr. V, 406: *εἰκοστὸς πρῶτος ὁ τοῖς διαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασι τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξως λέγειν παρέχων, οἷον ἄτοπον γὰρ εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα ὅπως κατέλθωμεν, κατελθόντες δὲ φευξόμεθα ὅπως μὴ μαχώμεθα.* Haec quoque ut alia iam vidimus, negligentissime excerpta sunt: plurimum enim distat praeceptum ab exemplo; hoc enim est nostri loci iisdem verbis redditum; locus ipse prorsus alienus, et infra ab Aristotele relatus vicesimus tertius; excidisse igitur inter haec quaedam dixeris, nisi numerus XXI locorum obstaret et hic ut alibi aperta esset negligentia; fortasse iam iis, unde haec excerpta sunt, error inerat.

τοὺς αὐτοὺς om. A, id explicandi causa additum videtur. Conf. Lysias XXXIV, 2. Isocr. Antid. § 199—203. Dinarch. in Dem. § 81—82. Plataeenses quondam Lacedaemoniorum, deinde Atheniensium strenui socii ap. Thuc. III, 56 de auxilio, quod illis tulerant Persarum bello: *ὧν ἡμεῖς γενόμενοι καὶ τιμηθέντες ἐς τὰ πρῶτα νῦν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δέδιμεν μὴ διαφθαρῶμεν, Ἀθηναίους ἑλόμενοι δικαίως μᾶλλον ἢ ὑμᾶς κερδαλέως. καίτοι χρὴ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ὁμοίως φαίνεσθαι γιγνώσκοντας, καὶ τὸ ξυμφέρον μὴ ἄλλο τι νομίσαι ἢ τῶν ξυμμάχων τοῖς ἀγαθοῖς, ὅταν ἀεὶ βέβαιον τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς ἔχωσι καὶ τὸ παραυτίκα που ἡμῖν ὠφέλιμον καθιστῆται.* et paulo post: *δεινὸν δὲ δόξει εἶναι Πλάταιαν Λακεδαιμονίους πορθῆσαι, καὶ τοὺς μὲν πατέρας ἀναγράψαι ἐς τὸν τρίποδα τὸν ἐν Δελφοῖς δι' ἀρετὴν τὴν πόλιν, ὑμᾶς δὲ καὶ ἐκ παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ πανοικησίᾳ διὰ Θηβαίους ἐξαλεῖψαι.* Alcidam. *περὶ σοφιστῶν* p. 83 R. Andocid. III, 34. IV, 21: *αἴτιοι δ' ὑμεῖς οὐ τιμωρούμενοι τοὺς ὑβρίζοντας, καὶ τοὺς μὲν λάθρᾳ ἀδικοῦντας κολάζοντες, τοὺς δὲ φανερῶς ἀσελγαίνοντας θαυμάζοντες.* Dem. LI, 11.

15 *οἷον τόδε τὸ ἐνθύμημα, εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα ὅπως κατέλθωμεν*] Ex Lysiae oratione, cuius partem Dionysius de Lysia cap. 32—33 servavit. Scripta erat haec oratio viro genere egregio et populi amanti, cum Athenienses e Piraeo in urbem armis rediissent, persuadere cupienti, ne

antiquam rempublicam, quod nonnulli conabantur, convelli atque immutari paterentur. p. 399 Bekk.: *δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ὦ Ἀθηναῖοι, εἰ ὅτε μὲν ἐφεύγομεν, ἐμαχόμεθα Λακεδαιμονίοις, ἵνα κατέλθωμεν, κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ἵνα μὴ μαχώμεθα.* Aegre caremus in Aristotele verbis *δεινὸν γὰρ ἂν εἴη* et mirum in scholiis ad Hermog., cuius auctor quisquis fuit non ex ipso Lysia hausit, legi *ἄτοπον γάρ*. Nisi de suo addidit, ea in Aristotelis vetusto libro invenisse credam. Sed verba quae rationem indicant, nullo modo recte conveniunt; unus Muretus aptum loco sensum reddit vertens: tunc enim pugnare volebant potius quam in patria non manere; nunc autem malunt non pugnare quam manere. Quae versio et hoc incommodum fugit, quod *ᾑροῦντο* non de utraque re sit intelligendum; alterum enim membrum non perfectam, sed futuram indicat rem. Sed nimium haec a graecis recedunt; poterat Aristoteles paucis hoc demonstrare: *ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μάχεσθαι ᾑροῦντο, ὁτὲ δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι.* Nunc cum his notio *τοῦ μένειν*, quod contrarium verbo *φεύγειν*, inserta sit, ut sensus evadat, negatio transponenda est, vel simpliciter sic: *ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ μὴ μάχεσθαι ᾑροῦντο, ὁτὲ δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι ἀντὶ τοῦ μένειν*, vel etiam: *ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μὴ μένειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ᾑροῦντο, ὁτὲ δὲ τὸ μάχεσθαι ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν.* In quibus *μὴ μένειν* idem quod *φεύγειν* est; imperfectum *ᾑροῦντο* non recte quidem dictum et melius esset *αἱροῦνται*, sed Aristoteles id quod futurum orator pronunciat, si pugnare negligunt, quasi iam factum fingere potest. Omnino melius hoc exemplum loco XXVI convenit: *ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις ἅμα σκοπεῖν.* — Aeschines 3, 195: *ἡγοῦντο γάρ, ὥσπερ τότε αὐτοὺς φεύγοντας ἀπὸ Φύλης Θρασύβουλος κατήγαγεν, οὕτω νῦν μένοντας ἐξελαύνειν.*

19 *ἄλλος τὸ οὗ ἕνεκ' ἂν εἴη ἢ γένοιτο, τούτου ἕνεκα φάναι εἶναι ἢ γεγενῆσθαι*] Locus undevicesimus, in Victorii libro notatus: *ἐκ τοῦ παρὰ τὸν σκοπὸν τοῦ λαβόντος συμβαίνειν.* Rhet. Gr. V, 406: *ἐννεακαιδέκατος ἐκ τοῦ οὗ ἕνεκα ἂν εἴη ἢ γένοιτο [οἷον] τούτου χάριν φάναι γεγονέναι, ὅτι ὁ Διομήδης προείλετο τὸν Ὀδυσσέα καὶ τὸν ἐκ*

τοῦ Ὀδυσσέως. Postrema corrupta ex Aristotele explicanda; fortasse: *φάναι εἶναι ἢ γεγονέναι, οἷον ὅτι ὁ Δ. πρ. τὸν Ὀ. οὐ τιμῶν καὶ ἕνεκα τοῦ Ὀδυσσέως.* Aristotelis libri omnes *οὗ ἕνεκ' ἂν εἴη εἰ μὴ γένοιτο*, quam lectionem sensu flagitante mutavimus in *εἴη ἢ γένοιτο*, quod auctor schol. Rhet. Gr. l. l. in libro suo invenit, et gr. schol. legisse videtur: *οὗτινος ἕνεκα εἶναι ἤτοι διὸ δίδωμί σοι νομίσματα, ἢ γένοιτο ἤτοι δέδωκα.* Id ipsum nunc C apud Gaisf. praestat; verum vertit iam Muretus et probavit Vaterus p. 133. Sensus est, id quod *οὗ ἕνεκα* (Zweck) est, mutatur, et cum huic sit additum *εἶναι ἢ γεγενῆσθαι*, illi etiam utrumque addendum est, unde facilis et necessaria sequitur emendatio *ἢ γένοιτο.*

22 *πολλοῖς ὁ δαίμων*] Conf. Caesar de bello Gall. I, 14. Victorius.

25 *ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος*] Conf. Meineke histor. comicor. p. 315, qui primus *κτάνωσι* in *κάνωσι* mutavit.

26 *κτάνωσι*] Melius *κάνωσι*, Gaisf. coniicit *οὐχ ὡς κτάνωσι.*

28 *ὅτι ὁ Διομήδης προείλετο Ὀδυσσέα*] III, 15: *κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολυομένῳ, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πραχθῆναι, τῷ μὲν διαβάλλοντι κακοηθιστέον ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντι, τῷ δὲ ἀπολυομένῳ ἐπὶ τὸ βέλτιον, οἷον ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσέα προείλετο, τῷ μὲν ὅτι διὰ τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν Ὀδυσσέα, τῷ δ' ὅτι οὔ, ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστεῖν ὡς φαῦλον.* Delegit sibi Diomedes Ulixem in *Δολωνείᾳ* Il. X, 218—254. Hoc Theodectis Aiax de Achillis armis contendens adversus Ulixem protulit.

30 *ἄλλος κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ τοῖς συμβουλεύουσι, σκοπεῖν τὰ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα*] Vicesimus locus; in Victorii libro *ἐκ τῶν προτρεπόντων ἢ ἀποτρεπόντων*, ubi item *καὶ* scribendum erat. At hic locus, ut ipse dicit Aristoteles, non omnibus est generibus communis, sed iudiciali et deliberativo.

33 *ταῦτα γάρ ἐστιν ἃ ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ δεῖ πράττειν*] Contrarium, ut *μὲν* docet, intelligendum *ἐὰν δὴ μὲ ὑπάρχῃ,*

μὴ πράττειν. At haec ipsa supplet C et marg. Y; iure puto. Recepit Bekker[3], quem secutus sum.

35 *ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον, ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ πράγματος*] Congerit quae ad perficiendum exhortantur; sed recte offendit Victorius in vocabulo *ἐπιζήμιον*, quod et sine causa et contra morem cum *βλαβερὸν* coniunctum est, tum de alio hoc, de alio *ἡ ζημία* dicitur, quum tamen idem designetur, denique haec verba *ἢ ἐλάττων ἡ ζημία* nimis abrupte adduntur, non ut I, 12: *αὐτὸν μὲν οὖν (ἀδικοῦσιν), ὅταν οἴωνται δυνατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν, εἴτε ἂν λαθεῖν πράξαντες ἢ μὴ λαθόντες μὴ δοῦναι δίκην, ἢ δοῦναι μὲν ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους ἑαυτοῖς ἢ ὧν κήδονται.* Itaque Victorius in editione negationem excidisse coniecit *καὶ μὴ ἐπιζήμιον*, sed idem in notis manuscriptis: *ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς, κἂν ἐπιζήμιον ᾖ, ἐλάττων*, quod inserto *εἰ* ante *ἐλάττων* verissimum puto. Conf. Brandis Philol. IV, 42.

37 *καὶ προτρέπονται δ' ἐκ τούτων καὶ ἀποτρέπονται ἐκ τῶν ἐναντίων*] Cur hoc loco homines qui moventur, non oratores qui suadent aut dissuadent, indicat? Puto et hic auctorem scripsisse *προτρέπουσι . . . ἀποτρέπουσι.* — Recepit Bekker[3], quem secutus sum. *καὶ προτρέποντα δ' . . ἀποτρέποντα . .* corrigit Vahlen p. 567, quod non apte convenit.

pag. 1400 5 *ἄλλος ἐκ τῶν δοκούντων μὲν γίγνεσθαι ἀπίστων δέ*] Vicesimus primus locus, in Victorii libro notatus: *ἐκ τῶν γενομένων, ἀπίστων δέ.*

10 *'Ανδροκλῆς*] Ruhnken histor. crit. p. 43. Bergk ad Andocidem p. 117.

14 *ἄλλος ἐλεγκτικός, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν*] Vicesimus secundus locus; in Victorii libro: *ὁ ἀπὸ τῶν ἀνομολογουμένων, ἐλεγκτικὸς δὲ οὗτος καὶ οὐκ ἀποδεικτικός.* Convenit cum hoc quod Apsines IX, 526 *ἐκ μάχης*, Minucianus p. 609 *ἀπὸ τοῦ μαχομένου* dicit; Cicero de orat. II, 170 ex consentaneis et praecurrentibus et repugnantibus, partit. orat. § 7 dissentanea et quasi pugnantia inter se.

17 *χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος*] Isocrat. adv. Callim. § 47: *ἄλλως τε καὶ τοὺς ὥσπερ Καλλίμαχος βεβιωκότας· ὃς δέκα μὲν ἔτη συνεχῶς ὑμῖν Λακεδαιμονίων*

πολεμησάντων οὐδεμίαν παρέσχεν αὐτὸν ἡμέραν τάξαι τοῖς στρατηγοῖς, ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν τὸν χρόνον διετέλεσεν ἀποδιδράσκων καὶ τὴν οὐσίαν ἀποκρυπτόμενος, ἐπειδὴ δὲ οἱ τριάκοντα κατέστησαν, τηνικαῦτα κατέπλευσεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ φησὶ μὲν εἶναι δημοτικός, τοσούτῳ δὲ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐπιθυμεῖ μετασχεῖν ἐκείνης τῆς πολιτείας, ὥστ' οὐδ' εἰ κακῶς ἔπαθεν ἠξίωσεν ἀπελθεῖν, ἀλλ' ᾑρεῖτο μετὰ τῶν ἡμαρτηκότων εἰς αὐτὸν πολιορκεῖσθαι μᾶλλον ἢ μεθ' ὑμῶν τῶν συνηδικημένων πολιτεύεσθαι.

Haec verba *χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος* in libris supra post *σκοπεῖν* posita leguntur, verum ordinem Morelius tacite restituit.

18 *χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ, καὶ φησὶ μὲν εἶναί με φιλόδικον, οὐχ ἔχει δὲ ἀποδεῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην*] Nescio unde haustum, conf. Isocr. Antid. § 144. Lysias XX, 5: *καὶ κατηγοροῦσι μὲν αὐτοῦ ὡς πολλὰς ἀρχὰς ἦρξεν, ἀποδεῖξαι δὲ οὐδεὶς οἷός τέ ἐστιν ὡς οὐ καλῶς ἦρξεν.* XII, 38—40.

22 *ἄλλος τοῖς προδιαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασιν, ἢ δοκοῦσι, τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου*] Locus vicesimus tertius: in Victorii libro: *ὁ ἀπὸ τοῦ λεγομένης τῆς αἰτίας λύεσθαι τὴν διαβολήν.* Rhet. Gr. V, 406: *εἰκοστὸς πρῶτος ὁ τοῖς διαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασι τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξως λέγειν παρέχων.* Vid. supra ad loc. XVIII. Huius auctor in Aristotelis libro non *προδιαβ.*, quod in A est, legisse, *ἢ δοκοῦσι* brevitatis causa omisisse videtur. *πράγμασι μὴ δοκοῦσι*, quod Victorius ex A edidit, sensus refutat, simul si probum esset, *δὲ* erat addendum; intellige *διαβεβλῆσθαι*, atque hoc ipsum fere facit, ut non *προδιαβεβλημένοις*, sed *διαβεβλημένοις* quod ceteri codices exhibent, praeferamus. Conf. Vaterus p. 134. Dativus, ne mendum inesse putes, ex *ἄλλος* dependet. Muretus verba *τοῖς προδ. . . δοκοῦσι* omittit.

25 *ὑποβεβλημένης τινὸς τὸν*] Sic A, ut disertim Victorius enotavit et ap. Gaisf. apparet, *διαβεβλημένης τινὸς πρὸς τὸν* ceteri omnes; contrarium male tradit Bekkerus.

28 *διότι ἀνδρειότερος ὢν τοῦ Αἴαντος οὐ δοκεῖ*] Fortasse, ut Muretus dicit, quia cauti ac prudentes audacibus ti-

midi et ignavi videntur. Haec cum superioribus ex Theodectis Aiace collata hunc poetam ut Euripidem orationes in utramque partem disputatas fabulis inseruisse ostendunt.

29 *ἄλλος ἀπὸ τοῦ αἰτίου*] Locus vicesimus quartus, in Victorii libro: *ὁ ἀπὸ τοῦ αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ*. Rhet. Gr. V, 404: *τέταρτος ἐκ τῶν αἰτίων καὶ τῶν ποιητικῶν καὶ γενέσεων καὶ φθορῶν οἷον εἰ ἀγαθὸν καὶ καλὸν ἡ φιλανθρωπία, καὶ τὸ ἐκ ταύτης γενόμενον*. Minucianus IX, 606. Ciceroni de oratore II, 171 est ex causis rerum, part. orat. § 7.

Eodem argumento quo Leodamas Lysias utitur, ut quos Agoratus XXX viris detulisset, de republica bene meritos esse viros ostenderet, XIII, 51: *οὐ γὰρ δήπου, εἴ τι κακὸν τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων εἰργάσαντο, οἱ τριάκοντα δεδιότες· μὴ καταλυθείη ὁ δῆμος, τιμωροῦντες ὑπὲρ τοῦ δήμου ἂν αὐτοὺς ἀπέκτειναν, ἀλλ' οἶμαι πολὺ τοὐναντίον τοῦτον*. Conf. § 75. XVI, 11, 5. XXV, 14, item docet nullam rem cum XXX viris fuisse.

33 *ὅτι ἦν στηλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα*] Saepe hoc factum; vid. Boeckhii Corp. Inscr. I p. 144. Thucyd. I, 132. VI, 54. orat. in Neaeram p. 1378. Scriptores hist. Aug. p. 161. 171. 243 Casaub. Negavit Leodamas *τὸ οὖ αἴτιον*, hoc est, *οὐ πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα*, unde et *τὸ αἴτιον* abesse sequebatur, *ὅτι ἦν στηλίτης γεγονώς*, vel ut ipse acute dicit, *ἐγγεγραμμένη ἡ ἔχθρα πρὸς τὸν δῆμον*.

36 *ἄλλος, εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως ἢ ἐνδέχεται ὧν ἢ συμβουλεύει ἢ πράττει ἢ πέπραχε σκοπεῖν*] Locus vicesimus quintus, in Victorii libro: *ὅτι οὐκ ἐνδέχεται βέλτιόν τι γενέσθαι*. Hoc posteriores rhetores et oratores in probabili generis iudicialis excusserunt.

Egregium exemplum, quod rem explanet, dedit Demosth. in Aristocrat. § 110—115 p. 657., quod diligenter excutiendum est.

38 *φανερὸν γὰρ ὅτι, εἰ μὴ οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν*] Negatio sensum corrumpit; itaque neque Georgius Trapezuntius neque Muretus vertit, et in marg. Isingr. notatum: *εἰ οὕτως ἔχει*. Frustra eam defendit Vaterus p. 134 vertens: si

id quod facit aut suadet, non est illud *βέλτιον*. Semper enim repetendum ex praecedente *ἐνδέχεσθαι βέλτιον ἄλλως*. Fortasse *εἰ μὲν οὕτως ἔχει*.

4 *ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν*] Locus vicesimus sextus, in Victorii libro: *ὁ ἀπὸ τοῦ ἐναντίου τοῖς πεπραγμένοις*. Vid. ad locum XVIII huic non dissimilem. Sophist. elench. cap. 15: *ἔτι καθάπερ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, καὶ ἐν τοῖς ἐλεγκτικοῖς ὁμοίως τὰ ἐναντιώματα θεωρητέον ἢ πρὸς τὰ ὑφ' αὑτοῦ λεγόμενα ἢ πρὸς οὓς ὁμολογεῖ καλῶς λέγειν ἢ πράττειν, ἔτι πρὸς τοὺς δοκοῦντας τοιούτους ἢ πρὸς τοὺς ὁμοίους ἢ πρὸς τοὺς πλείστους ἢ πρὸς τοὺς πάντας.* pag. 1400 b

5 *οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις*] Aegyptiis Plutarchus et Clemens. Alex. dicunt, vid. Wyttenb. ad Plut. p. 171 E. Winckelm. ad Erotic. p. 207. Lobeck. Aglaoph. p. 167.

8 *ἄλλος τόπος τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι*] Locus vicesimus septimus, in Victorii libro: *ὁ ἀπὸ τῆς ἀπολογίας τῶν ἁμαρτηθέντων*. Rhet. Gr. V, 406: *ὀκτωκαιδέκατος ἐκ τῶν ἁμαρτανομένων καὶ κατηγοροῦντι καὶ ἀπολογουμένῳ οἷον κατηγοροῦσι Μηδείας ὡς* [add. *τοὺς παῖδας*] *ἀπέκτεινεν· ἥμαρτε γὰρ περὶ τὴν ἀποστολήν· ἀπολογεῖται δὲ ὅτι οὐ καὶ τὸν Ἰάσονα· τοῦτο γὰρ ἡμάρτανε* [scrib. *ἥμαρτεν ἂν*] *μὴ ποιήσασα*. Totus hic locus alienus est; pertinet enim ad iudiciale genus, non ad demonstrativum atque deliberativum. In verbis nota contra concinnitatem additum esse vocabulum *τόπος*, ut II, 24 *ἄλλος δὲ τόπος*, fortasse etiam articulum *τό*, tum corrigendum *κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι*, quod et auctor Rhet. Gr. invenit; utrumque enim est: *οἱ μὲν κατηγοροῦσιν .. ἡ δ' ἀπολογεῖται*. Medea cur filios interfecerit, vid. Eurip. v. 773—792. 987—1048. 1205—1217. 1312—1317. 1337. 1365 Elmsl.; argumenta Medeae defendendae in quibus et nostrum vide ap. Theonem p. 218, quem exscripsit Doxopater Rhet. Gr. II, 330.

15 *ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος τοῦ ἐνθυμήματος καὶ τὸ εἶδος ὅλη ἡ πρότερον Θεοδώρου τέχνη*] Num est prior ars Theodori Byzantii *λογοδαιδάλου* intelligenda, ut plerique libri *προτέρα* exhibent, quam posterior secuta est, an est *ἡ πρότερον* (sic A exhibet) ars, quae ante Theodorum usitata erat,

ἢ πρὸ Θεοδώρου, quamque ille primus auxit atque mutavit? Nam quae in Platonis Phaedro ex Corace et Tisia afferuntur exempla, huius sane sunt generis.

16 ἄλλος ἀπὸ τοῦ ὀνόματος] Duodetricesimus locus et postremus; in Victorii libro: ὁ ἀπὸ τῆς φερωνυμίας. Rhet. Gr. V, 406: εἰκοστὸς ἐκ τοῦ ὀνόματος, οἷον ὅτι οὐκ ἄν ποτε Ἱππονίκην ἔθετο ὁ τοῦ Ἑρμοῦ ὢν ἱερεὺς Ἑρμογένης μὴ ὄντος υἱοῦ. καὶ ὡς Ἰφικράτης· ὁ γὰρ πατὴρ πρὸς μὲν ἀνδρῶν ἦν εὐπατριδῶν ὧν τὴν εὐγένειαν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπωνυμίας ῥᾴδιόν ἐστι γνῶναι. Prius exemplum corruptum. Cicero de orat. II, 165 ex vocabulo, Quintilianus V, 10 p. 405. 412 seqq. Tragicis et in primis Euripidi solemne ἐτυμολογεῖν, vid. Valcken. ad Phoen. v. 27 et 639. Elmsl. ad Bacch. v. 508. In altero exemplo scrib. ὡς Ἰσοκράτης. Isocr. de bigis § 25: ὁ γὰρ πατὴρ πρὸς μὲν ἀνδρῶν ἦν Εὐπατριδῶν, ὧν τὴν εὐγένειαν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπωνυμίας ῥᾴδιον γνῶναι.

16 οἷον ὡς ὁ Σοφοκλῆς] Fragm. I ex Tyrone. Lob. ad Aiac. v. 430.

19 καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον] Selymbrianus ut videtur, vid. Heind. ad Plat. Protag. p. 489. Mitioris sophistae obiurgatio est in vehementiorem, quae valde Prodico conveniet. Vid. Artium script. p. 94. Welcker Prodikos von Keos Rhein. Museum I p. 563. Kayser ad Philostr. soph. p. 214. 393. Herodicum dicit et Theophil. in Fabr. Bibl. gr. XIII, 715, ubi male χαλεπὸν γὰρ excusum est.

20 καὶ Πῶλον ἀεὶ σὺ πῶλος εἶ] Alludit fortasse Platonis Socrates in Gorg. p. 38 (463): Πῶλος δὲ ὅδε νέος ἐστὶ καὶ ὀξύς.

21 οὐκ ἂν ἀνθρώπου] Operarum errore excidit ἂν in Bekkeri editione.

22 καὶ ὡς ἡ Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν Ἀφροδίτην] Eurip. Troad. 1000 ed. Seidl.:

τὰ μῶρα γὰρ πάντ' ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς,
καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.

Eustathius ad Il. III, 64 p. 414: ὡς δὲ καὶ ζωογόνος ὁ ἀλληγορικὸς Ζεύς, δηλοῖ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ αὐτοῦ ῥητορικῇ λέγων ὅτι Ἀφροδίτη ὡς ἄρχουσα ἀφροσύνης καὶ

Ζεὺς ὡς ζωῆς αἴτιος ὤν. Ipse hoc in Aristotelis libris non invenit, et si vetustiorum auctoritatem secutus servavit, horum magis errorem quam excidisse quaedam puto; aptum tamen hoc est exemplum *ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν*, et notandum idem Iovis exemplum ab schol. h. l. fol. 47, 5 afferri: *ἢ ὅτι καλῶς ὠνομάσθη ὁ Ζεύς, ὡς χορηγὸς τῆς ζωῆς.* Conf. Krische Forschungen I, 399. Aus den Hercul. Rollen p. 8. Est vero Orphicorum, Platonis, Chrysippi etymologia, nec eam Aristoteles abnuerit.

24 *καὶ ὡς Χαιρήμων Πενθεὺς ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος*] Ut Elmsleio videtur, in fabula Dionyso, quem vid. ad Eurip. Bacch. v. 508, ubi similes Euripidis loci notantur.

26 *εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν*] III, 9 ubi de oppositis loquitur: *ἡδεῖα δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη λέξις ὅτι τἀναντία γνωριμώτατα καὶ παράλληλα μᾶλλον γνώριμα καὶ ὅτι ἔοικε συλλογισμῷ· ὁ γὰρ ἔλεγχος συναγωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν.* III, 2: *εἰ δὲ μή, ἀπρεπὲς φανεῖται διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι.* III, 17: *τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν, ὅτι ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται· παράλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται.* Ex Aristotele sumptum axioma: contraria iuxta posita magis elucescunt.

30 *θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα*] III, 10: *διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ (ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα καὶ ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι) οὔτε ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενά ἐστιν, ἀλλ' ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων ἡ γνῶσις γίνεται καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑστερίζει ἡ διάνοια· γίγνεται γὰρ οἷον μάθησις.* II, 21 p. 1394 b, 7—16.

31 *ἀρχόμενα*] Sic vet. tr. et inde Veneta, Victorii cod. p. et fort. BD ap. Gaisford., *ἀρχόμενοι* ceteri.

Cap. XXIV.

38 *τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων εἷς μὲν ὁ παρὰ τὴν λέξιν*] De vitiosis argumentationibus vid. auct. ad Herennium II, 20, 31—46. Cicero de invent. I, 47

—50. Iulius Victor cap. 12. Cum hos locos componeret, librum de sophisticis elenchis, in quo eadem res pluribus accurate discutitur, nondum elaborasse videtur; neque enim huius mentio fit, quae si exstitisset, non deesset et multa discrepant, v. c. hic locum *παρὰ τὴν λέξιν* dividit in *παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως* et *παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν*, at ibi ubi omnia aut *παρὰ τὴν λέξιν* aut *ἔξω τῆς λέξεως* fiunt, priora sunt cap. 4 seqq. *ὁμωνυμία, ἀμφιβολία, σύνθεσις, διαίρεσις, προσῳδία, σχῆμα λέξεως*, posteriora *παρὰ τὸ συμβεβηκός, ἁπλῶς ἢ μὴ ἁπλῶς, παρὰ τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν, παρὰ τὸ ἑπόμενον, παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν, παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον τιθέναι, παρὰ τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν*. E quibus si dialecticis propria et a rhetorica aliena recidas, *διαίρεσιν* et *σύνθεσιν* ad *τὸ παρὰ τὴν λέξιν* relatam, hic vero exclusam vides. Alia ibi nec ea, quae hic leguntur, continet *τὸ παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως*, e quibus illud: *τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν, οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό, ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό*; inter sophistarum *κρύψεις* in interrogando cap. 15 latet: *σφόδρα δὲ καὶ πολλάκις δοκεῖν ἐληλέγχθαι ποιεῖ τὸ μάλιστα σοφιστικὸν συκοφάντημα τῶν ἐρωτώντων τὸ μηδὲν συλλογισαμένους μὴ ἐρώτημα ποιεῖν τὸ τελευταῖον, ἀλλὰ συμπερατικῶς εἰπεῖν ὡς συλλελογισμένους, οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό.* Quia particula *ἄρα* utimur, ad locum *παρὰ τὴν λέξιν* retulit quae eodem iure ad *παρὰ τὴν ἔλλειψιν* reducas. In sophisticis elenchis diligenter descripta sunt quae ad *παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως* attinent nec dubius ibi loquitur ut h. l.: *καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως.*

pag. 1401 5 *συνεστραμμένον*] A, *συνεστραμμένως* ceteri; Vahlen *καὶ ἐν τοῖς ἐνθυμήμασι.* Praepositionem iam Veneta *ἐν γὰρ τοῖς* scribens exhibet; postremum *καὶ τὸ* male repetitum videtur, Muretus simul verba *τοῖς ἐνθυμήμασι* omisit. Etiamsi *οὕτω κἂν τοῖς ἐνθυμήμασι* scripseris, praeter morem id dictum est; exspectamus enim *κἂν τοῖς ῥητορικοῖς* ut p. 1402, 7.

8 *ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν*] Frequentationem dicit oratoribus solemnem; non falli autem arbitror

qui exemplum ab Aristotele brevibus indicatum, ex Isocrat. Euagor. § 65—69, quae ipsa est *ἀνακεφαλαίωσις*, sumptum esse credam.

12 *ἓν δὲ τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ὡς τὸ φάναι σπουδαῖον εἶναι μῦν*] Ex Polycratis laudatione murium, ex qua aliud infra exemplum legitur; conf. *συναγωγὴ τεχνῶν* p. 75.

13 *ὡς τὸ φάναι*] *ὡς* om. A, vet. tr., quod ex usu additum est.

16 *συμπαραλαμβάνει*] Optativum ex A, vet. tr. dedimus, *συμπεριλαμβάνει* B p v.

16 *ὅτι Πίνδαρος ἔφησεν*] Fragm. 66 p. 594, ubi vid. Boeckh., conf. Wolf. ap. Vaterum p. 207. Animi causa addere libet quae Stephanus p. 295 tradit: *τὸ δὲ τοῦ Πινδάρου ᾆσμα οἱ μὲν εἰς τὸν Πᾶνα ἐκδεδώκασι κυνοειδῆ θεὸν ὄντα ὡς ἔφησαν, παντοδαπὸν δὲ εἶπον ὡς συμμιγέντων πάντων τῶν θεῶν τῇ Ῥέᾳ ἢ τῇ Ἥρᾳ, καὶ γεννηθέντος οὕτω τερατώδους τοῦ Πανός . . τινὰ δὲ τῶν βιβλίων κοινὸν μίγμα καλέουσιν ἔχουσι. τότε γὰρ εἰ οὕτω γράφεται τὸν Πᾶνα νόησον.* Nullum huius interpolationis vestigium in nostris apparet codicibus. Sed Z ap. Bekk. non *κύνα*, sed *κοινὰ* exhibet, quod schol. fol. 47 b, 22 interpretatur: *κοινὰ ἀντὶ τοῦ κοινῶς . . τινὰ δὲ τῶν βιβλίων ἔχουσι καὶ κυνα διὰ τοῦ ῦ ψιλοῦ, ἔστι δὲ καὶ ὡς παρήχησις κύνα, κοινά.*

18 *ἢ ὅτι τὸ μηδένα εἶναι κύν' ἀτιμότατόν ἐστιν, ὥστε τὸν κύνα δῆλον ὅτι τίμιον*] Ne canem quidem in domo ali sordidum est. Ergo canem esse honorificum est. Aequivocatio autem est in his coniunctis vocibus: canem esse, quod vel canem in domo esse vel Cynicum esse significare potest. Cynici enim philosophi canes appellabantur, qui hac fallacia cognomen istud suum ornare poterant. Schrader.

21 *κοινὸς Ἑρμῆς*] Astius ad Theophr. p. 257.

22 *καὶ τὸ τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον*] Diodorus Siculus I, 2: *συμβάλλεται δὲ αὕτη (ἡ τῆς ἱστορίας δύναμις) καὶ πρὸς λόγου δύναμιν, οὗ κάλλιον ἕτερον οὐκ ἂν τις ῥᾳδίως εὕροι. τούτῳ γὰρ οἱ μὲν Ἕλληνες τῶν βαρβάρων, οἱ δὲ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδεύτων προέχουσι, πρὸς δὲ τούτοις διὰ μόνου τούτου δυνατόν ἐστιν ἕνα τῶν*

πολλῶν περιγενέσθαι, καθόλου δὲ φαίνεται πᾶν τὸ προτεθὲν τοιοῦτον ὁποῖον ἂν ἡ τοῦ λέγοντος δύναμις παραστήσῃ· καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἀξίους λόγου προσαγορεύομεν ὡς τούτους τὸ πρωτεῖον τῆς ἀρετῆς περιπεποιημένους. An Diodorus auctorem secutus est, quem Aristoteles carpit? Conf. praefat. ad Anaxim. rhetor. Isocrat. Paneg. § 47, qui *κάλλος* laudans similiter ludit Helen. 54: *εὑρήσομεν . . καὶ τὴν ἀρετὴν διὰ τοῦτο μάλιστ' εὐδοκιμοῦσαν, ὅτι κάλλιστον τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐστίν.*

24 *ἄλλος τὸ διῃρημένον συντιθέντα λέγειν ἢ τὸ συγκείμενον διαιροῦντα*] Secundus locus, *παρὰ διαίρεσιν καὶ σύνθεσιν*, in Soph. elenchis cap. 4, ut supra monuimus, ad *παρὰ τὴν λέξιν* relatus. — *τὸ τὸ διῃρημένον* Bonitz I, 89.

26 *ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος*] In Platonis Euthydemo haec exempla non leguntur, conf. Winckelm. Prolegg. p. XXVII. Plura in Soph. el. cap. 20: *καὶ ὁ Εὐθυδήμου λόγος· ἆρα οἶδας σὺ νῦν οὔσας ἐν Πειραιεῖ τριήρεις ἐν Σικελίᾳ ὤν*; Haec integra est captatio sophistica brevissime in nostro loco notata, ex his veris sententiis consistens coniunctis: *ἆρα οἶδας σὺ νῦν ἐν Πειραιεῖ ὤν*; et *ἆρα οἶδας σὺ νῦν οὔσας τριήρεις ἐν Σικελίᾳ*;

27 *ἐν Πειραιεῖ*] A, quod apud Gaisf. adnotatum est, *ἐμπειραεῖ*, quod in titulis exstat, et veteres codices raro servarunt, v. c. *Σ* in Demosth. Leptin. § 11 p. 460., eaque pronuntiatione Graeci etiam nunc utuntur.

33 *πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσεν· συντίθησι γάρ*] Omnes trigintaviros coniungit, quos si verum esset disiungere et singulos a Thrasybulo sublatos esse docere debebat; error est *παρὰ τὴν σύνθεσιν*. Fortasse ex eodem Polycrate est quod apud Quintil. III, 6, 26: *numerum qui cadit in speciem quantitatis, an Thrasybulo triginta praemia debeantur, quia tot tyrannos sustulerit?* quae graece leguntur in Rhet. Gr. V p. 342.

35 *ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστιν*] Vid. supra ad II, 23. Error est praecedenti contrarius *παρὰ τὴν διαίρεσιν*. *ἥτις* Gaisf. ex D recepit; idem attulit, quae Ios. Scaliger exempli sui margini adscripserat:

δίκαιόν ἐστιν, ἥτις ἂν κτείνῃ πόσιν,
θανεῖν μιν, ἢ τὸν παῖδα τιμωρεῖν πατρί.

At Orestes utrumque coniunxit dicens iustum esse, quae maritum occiderit, interfici, itemque iustum esse patri filium auxilium ferre eiusque mortem ulcissi, quare poetam potius scripsisse coniicias alterum versum:

ταύτην θανεῖν, καὶ παῖδα τιμωρεῖν πατρί.

Sed hae sunt iuveniles et ineptae nugae, quas sanae mentis philologi vitent.

1 *οὐκοῦν καὶ ταῦτα καὶ πέπρακται*] Sic libri; prius *καὶ* pag. 1401 b
recte iam Aldus omiserat, alterum ceteri editores cum Veneta. Inepte Vahlen: *οὐκοῦν καὶ ταῦτα δίκαι' ἃ πέπρακται.*

2 *ἀφαιρεῖ*] A, *aufert* vet. tr., *ἀφαιρεῖται* ceteri.

3 *ἄλλος δὲ τόπος τὸ δεινώσει κατασκευάζειν ἢ ἀνασκευάζειν*] Tertius locus; verbis *δὲ τόπος* facile caremus. Hanc non sedem esse argumenti, infra II, 26 probatur. Auct. ad Herenn. II, 29, 46: *item vitiosum est, id augere, quod convenit doceri, hoc modo: ut si quis quem arguat, hominem occidisse, et antequam satis idoneas argumentationes attulerit, augeat peccatum et dicat, nihil indignius esse quam hominem occidere; non enim utrum indignum sit an non, sed factumne sit, quaeritur.* Isocrates Antidos. § 89—92: *καίτοι πότερα χρὴ πιστεύειν ὑμᾶς τοῖς σαφῶς ἐπισταμένοις καὶ τοὺς λόγους καὶ τὸν τρόπον τὸν ἐμόν, ἢ τῷ μηδὲν μὲν εἰδότι τῶν ἐμῶν, προῃρημένῳ δὲ συκοφαντεῖν; ὃς εἰς τοσοῦτο πονηρίας καὶ τόλμης ἐλήλυθεν, ὥστε γραψάμενος ὡς λόγους διδάσκω δι' ὧν πλεονεκτήσουσι παρὰ τὸ δίκαιον ἀπόδειξιν μὲν οὐδεμίαν τούτων ἤνεγκε, λέγων δὲ διατετέλεκεν ὡς δεινόν ἐστι διαφθείρασθαι τοὺς τηλικούτους, ὥσπερ ἀντιλέγοντός τινος περὶ τούτων, ἢ τοῦτο δέον αὐτὸν ἀποφαίνειν ὃ πάντες ὁμολογοῦσιν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο μόνον διδάσκειν ὡς ἐγὼ τυγχάνω ταῦτα διαπραττόμενος. καὶ εἰ μέν τις τοῦτον ἀπαγαγὼν ἀνδραποδιστὴν καὶ κλέπτην καὶ λωποδύτην μηδὲν μὲν αὐτὸν ἀποφαίνοι τούτων ἀπειργασμένον, διεξίοι δ' ὡς δεινὸν ἕκαστόν ἐστι τῶν κακουργημάτων, ληρεῖν ἂν φαίη καὶ μαίνεσθαι τὸν κατήγορον, αὐτὸς δὲ τοιούτοις λόγοις κεχρημένος οἴεται λανθάνειν ὑμᾶς. ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι τοῦτό γε καὶ τοὺς ἀμαθε-*

στάτους γιγνώσκειν, ὅτι δεῖ πιστὰς εἶναι καὶ μέγα δυναμένας τῶν κατηγοριῶν οὐχ αἷς ἔξεστι χρήσασθαι καὶ περὶ τῶν μηδὲν ἠδικηκότων, ἀλλ' ἃς οὐχ οἷόν τ' εἰπεῖν ἀλλ' ἢ κατὰ τῶν ἡμαρτηκότων· ὧν αὐτὸς ὀλιγωρήσας οὐδὲν προσήκοντας τῇ γραφῇ λόγους εἴρηκεν. ἔδει γὰρ αὐτὸν καὶ τοὺς λόγους δεικνύναι τοὺς ἐμούς, οἷς διαφθείρω τοὺς συνόντας καὶ τοὺς μαθητὰς φράζειν τοὺς χείρους διὰ τὴν συνουσίαν τὴν ἐμὴν γεγενημένους· νῦν δὲ τούτων μὲν οὐδέτερον πεποίηκε, παραλιπὼν δὲ τὴν δικαιοτάτην τῶν κατηγοριῶν ἐξαπατᾶν ὑμᾶς ἐπεχείρησεν. Advers. Callimachum § 40: ἐὰν δ' ἄρα μεμνῆται τῶν ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας γεγενημένων, ἀξιοῦτε αὐτὸν μὴ ἐκείνων κατηγορεῖν ὑπὲρ ὧν οὐδεὶς ἀπολογήσεται, ἀλλ' ὡς ἐγὼ τὰ χρήματα εἴληφα διδάσκειν, περὶ οὗπερ ὑμᾶς δεῖ ψηφίζεσθαι, μηδ' ὡς αὐτὸς δεινὰ πέπονθεν ἀποφαίνειν, ἀλλ' ὡς ἐγὼ πεποίηκα ἐξελέγχειν, παρ' οὗπερ ἀξιοῖ τὰ ἀπολωλότα κομίζεσθαι· ἐπεὶ κακῶς γε αὐτὸν πράττοντα ἐπιδεῖξαι καὶ πρὸς ἄλλον ὁντινοῦν ἀγωνιζόμενος τῶν πολιτῶν δύναται. καίτοι χρὴ μέγα παρ' ὑμῖν δύνασθαι τῶν κατηγοριῶν οὐχ αἷς ἔξεστι χρῆσθαι καὶ πρὸς τοὺς μηδὲν ἡμαρτηκότας, ἀλλ' ἃς οὐχ οἷόν τ' εἰπεῖν ἀλλ' ἢ κατὰ τῶν ἠδικηκότων. Andocides περὶ τῶν μυστηρίων § 29—33: περὶ μὲν τῶν μυστηρίων, ὦ ἄνδρες, ὧν ἕνεκα ἡ ἔνδειξις ἐγένετο καὶ περὶ ὧν ὑμεῖς οἱ μεμνημένοι εἰσεληλύθατε, ἀποδέδεικταί μοι ὡς οὔτε ἠσέβηκα οὔτε μεμήνυκα περὶ οὐδενὸς οὔθ' ὡμολόγηκα περὶ αὐτῶν, οὐδ' ἔστι μοι ἁμάρτημα περὶ τὼ θεὼ οὔτε μεῖζον οὔτ' ἔλαττον οὐδὲ ἕν. ὅπερ ἐμοὶ περὶ πλείστου ἐστὶν ὑμᾶς πεῖσαι· καὶ γὰρ οἱ λόγοι τῶν κατηγόρων ταῦτα τὰ δεινὰ καὶ φρικώδη ἀνωρθίαζον καὶ λόγους εἶπον ὡς πρότερον ἑτέρων ἁμαρτόντων καὶ ἀσεβησάντων περὶ τὼ θεώ, οἷα ἕκαστος αὐτῶν ἔπαθε καὶ ἐτιμωρήθη. τούτων οὖν ἐμοὶ τῶν λόγων ἢ τῶν ἔργων τί προσήκει; ἐγὼ γὰρ πολὺ μᾶλλον ἐκείνων κατηγορῶ, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο φημὶ δεῖν ἐκείνους μὲν ἀπολέσθαι, ὅτι ἠσέβησαν, ἐμὲ δὲ σώζεσθαι, ὅτι οὐδὲν ἡμάρτηκα. ἢ δεινόν γ' ἂν εἴη εἰ ἐμοὶ ὀργίζοισθε ἐπὶ τοῖς ἑτέρων ἁμαρτήμασι, καὶ τὴν εἰς ἐμὲ διαβολὴν εἰδότες ὅτι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῶν ἐμῶν λέγεται, κρείττω τῆς ἀληθείας ἡγήσεσθε. δῆλον ὅτι γὰρ τοῖς

μὲν ἡμαρτηκόσι τὰ τοιαῦτα ἁμαρτήματα οὐκ ἔστιν ἀπολογία ὡς οὐκ ἐποίησαν· ἡ γὰρ βάσανος δεινὴ παρὰ τοῖς εἰδόσιν· ἐμοὶ δ' ὁ ἔλεγχος ἥδιστος, ἐν οἷς ὑμῶν οὐδέν με δεῖ δεόμενον οὐδὲ παραιτούμενον σωθῆναι ἐπὶ τοιαύτῃ αἰτίᾳ, ἀλλ' ἐλέγχοντα τοὺς τῶν κατηγόρων λόγους, et quae alia de eadem re plura sequuntur. Antipho V, 10: *φασὶ δὲ αὖ τό τε ἀποκτείνειν μέγα κακούργημα εἶναι, καὶ ἐγὼ ὁμολογῶ μέγιστόν γε, καὶ τὸ ἱερουσλεῖν καὶ τὸ προδιδόναι τὴν πόλιν· ἀλλὰ χωρὶς περὶ αὐτῶν ἑκάστου οἱ νόμοι κεῖνται.* Lysias XXV, 2—6.

5 *ὅτι ἐποίησεν*] Id de accusatore valet, debet vero et is qui causam dicit comprehendi, unde integre reddendum erit *ὅτι ἐποίησεν ἢ οὐκ ἐποίησεν*, aut quod malim, statim enim sequitur haec expositio, illo quoque omisso *ὅταν μὴ δείξας αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα*, tum vero recte C *οὐ πεποίηκεν* pro *οὔτε*, pro *ὀργίζηται* vero A *ὄρσηι*, in quo Victorius *ὀργίσῃ* non male suspicatur.

9 *ἄλλος τὸ ἐκ σημείου*] Quartus locus; in sophisticis elenchis cap. 5 argumenta *ἐκ σημείου* sumpta iure ad locum *παρὰ τὸ ἑπόμενον* referuntur: *ἐν δὲ τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἑπομένων εἰσί, βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι ὅτι μοιχός, τὸ ἑπόμενον ἔλαβον ὅτι καλλωπιστὴς ἢ ὅτι νύκτωρ ὁρᾶται πλανώμενος. πολλοῖς δὲ ταῦτα μὲν ὑπάρχει, τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει.* Haec si antequam hoc Rhetoricorum caput conscripsit, dixisset, male hic disiunxisset; nunc se ipse corrigit et quae vulgo *ἐκ σημείου* dicuntur, ad *παρὰ τὸ ἑπόμενον* pertinere docet.

10 *ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες*] Pausaniam in Platonis Convivio p. 388 (182) intelligit haec dicentem: *οὐ γὰρ οἶμαι συμφέρει τοῖς ἄρχουσι φρονήματα μεγάλα ἐγγίγνεσθαι τῶν ἀρχομένων, οὐδὲ φιλίας ἰσχυρὰς καὶ κοινωνίας, ὃ δὴ μάλιστα φιλεῖ τά τε ἄλλα πάντα καὶ ὁ ἔρως ἐμποιεῖν. ἔργῳ δὲ τοῦτο ἔμαθον καὶ οἱ ἐνθάδε τύραννοι· ὁ γὰρ Ἀριστογείτονος ἔρως καὶ ἡ Ἁρμοδίου φιλία βέβαιος γενομένη κατέλυσεν αὐτῶν τὴν ἀρχήν.* Atque hunc Platonis locum indicavit iam Victorius. Athenaeus XIII p. 602 a: *Ἱερώνυμος δὲ ὁ περιπατητικὸς περισπουδάστους φησὶ γε-*

νέσθαι τοὺς τῶν παίδων ἔρωτας, ὅτι πολλάκις ἡ τῶν νέων ἀκμὴ καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους ἑταιρικὸν συμφρονῆσαν πολλὰς τυραννίδας καθεῖλε. παίδων γὰρ παρόντων ἐραστὴς πᾶν ὁτιοῦν ἕλοιτ' ἂν παθεῖν ἢ δειλοῦ δόξαν ἀπενέγκασθαι παρὰ τοῖς παιδικοῖς. ἔργῳ οὖν τοῦτο ἔδειξεν ὁ συνταχθεὶς Θήβησιν ὑπὸ Ἐπαμεινώνδου ἱερὸς λόχος καὶ ὁ κατὰ τῶν Πεισιστρατιδῶν θάνατος ὑπὸ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος γενόμενος, περὶ Σικελίαν δὲ ἐν Ἀκράγαντι ὁ Χαρίτωνος καὶ Μελανίππου. Plut. Erotic. p. 760 b. Neque a iudiciis haec aliena fuisse, Aeschinis locus in Timarchum § 132—135, qui *προκατάληψις* est, docet: *ἀναβήσεται δ' ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ τῶν στρατηγῶν τις, ὡς ἀκούω, ὑπτιάζων καὶ κατασκοπούμενος ἑαυτὸν ὡς ἐν παλαίστραις καὶ διατριβαῖς γεγονώς, ὃς ἐπιχειρήσει διασύρειν τὴν ὅλην ἔνστασιν τοῦ ἀγῶνος, οὐ κρίσιν ἐξευρηκέναι με φάσκων ἀλλὰ δεινῆς ἀπαιδευσίας ἀρχήν, παραφέρων πρῶτον μὲν τοὺς εὐεργέτας τοὺς ὑμετέρους, Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους πίστιν καὶ τὸ πρᾶγμα ὡς συνήνεγκε τῇ πόλει διεξιών, οὐκ ἀφέξεται δ', ὥς φασιν, οὐδὲ τῶν Ὁμήρου ποιημάτων οὐδὲ τῶν ὀνομάτων τῶν ἡρωϊκῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν λεγομένην γενέσθαι φιλίαν δι' ἔρωτα Πατρόκλου καὶ Ἀχιλλέως ὑμνήσει καὶ τὸ κάλλος, ὥσπερ οὐ πάλαι μακαριζόμενον, ἂν τύχῃ σωφροσύνης, νῦν ἐγκωμιάσεται κτλ.*, quae Aeschines in seqq. § 136—159 explicat et confutat.

13 *ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο*] Non *καί*, sed *δὴ* A, quod sane melius, neutrum in vet. transl., immo integrum comma male repetitum videtur.

15 *ἄλλος διὰ τὸ συμβεβηκός*] Locus quintus; Sophist. elench. cap. 5: *οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ συμβεβηκὸς παραλογισμοί εἰσιν, ὅταν ὁμοίως ὁτιοῦν ἀξιωθῇ τῷ πράγματι καὶ τῷ συμβεβηκότι ὑπάρχειν· ἐπεὶ γὰρ τῷ αὐτῷ πολλὰ συμβέβηκεν, οὐκ ἀνάγκη πᾶσι τοῖς κατηγορουμένοις καὶ καθ' οὗ κατηγορεῖται, ταῦτα πάντα ὑπάρχειν.*

16 *οἷον ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς*] Herodotus II, 141, Polemo ap. Clem. Alex. Protr. p. 25. et ap. schol. h. l.: *Πολέμων ἱστορεῖ τοὺς ἀμφὶ Τρωάδα κατοικοῦντας ἀπὸ χρησμῶν τινῶν ἐπιχωρίους μῦς σέβεσθαι διὰ τὸ τὰς*

νευρὰς τῶν τόξων τῶν πολεμίων φαγεῖν. Schol. Ven. ad Iliad. I, 39. Eustath. p. 35.

18 *διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ*] Haec quae Wyttenbachii diligentiam ad Plutarch. p. 74 B. fugerant, Sophoclis fabulam *σύνδειπνον* explicant. Vid. Soph. fragm. p. 22 seqq. Lips.

20 *διὰ τὸ ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι*] R lectionis varietate in textum translata, unde Victorii libri p v cum vet. tr. *διὰ τὸ μή*, ceteri vero vulg. *ἐπὶ τοῦ μὴ*

21 *ἄλλος τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον*] Locus sextus; Soph. el. cap. 5: *ὁ δὲ παρὰ τὸ ἑπόμενον ἔλεγχος διὰ τὸ οἴεσθαι ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολούθησιν· ὅταν γὰρ τουδὶ ὄντος ἐξ ἀνάγκης τόδε ᾖ, καὶ τοῦδε ὄντος οἴονται καὶ θάτερον εἶναι ἐξ ἀνάγκης . . . ἐν δὲ τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἑπομένων εἰσί· βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι ὅτι μοιχὸς τὸ ἑπόμενον ἔλαβον ὅτι καλλωπιστὴς ἢ ὅτι νύκτωρ ὁρᾶται πλανώμενος. πολλοῖς δὲ ταῦτα μὲν ὑπάρχει, τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει.* Conf. infra III, 16. *περὶ ποιητικῆς* cap. 24: *ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός. οἴονται γὰρ ἄνθρωποι ὅταν τουδὶ ὄντος τοδὶ ᾖ ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος.* Rhet. Graec. VII, 322: *ὀνομάζει δὲ τουτονὶ τὸν διαλεκτικὸν τρόπον Ἀριστοτέλης παρὰ τὸ ἑπόμενον, ὅταν τῇ προτάσει καὶ τῇ κατασκευῇ οὐχ ἑπομένην δῶμεν τὴν ἀναστροφήν, ἀλλὰ σεσοφισμένην, οἷον ὁ ἀλεκτρυὼν δίπους, ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἄνθρωπος δίπους, ὁ ἄνθρωπος ἄρα ἀλεκτρυών.* ubi Demosthenem adversus Aeschinem hac fallacia usum esse egregio exemplo demonstratur: (eadem V, 283. IV, 410.) *οὕτω καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ στεφάνου* [p. 272 § 135] *παραλογίζεται τὸν Αἰσχίνην, φησὶ γὰρ οὕτως· οὐκοῦν ὅτε τούτου μέλλοντος λέγειν ἀπήλασεν αὐτὸν ἡ βουλὴ καὶ προσέταξεν ἑτέρῳ λέγειν, τότε καὶ προδότην εἶναι καὶ κακόνουν ἡμῖν ἀπεφήνατο. τοὺς μὲν γὰρ προδότας ἐκβάλλεσθαι ὁμολογεῖται, τὸ δὲ τοὺς ἐκβαλλομένους πάντως εἶναι προδότας οὐκ ἀληθές.* Demosth. *παραπρ.* § 268. proditores legati ita agunt, ut reipublicae mala inferant; iam si post legationem mala acciderunt vel ex

22*

legatione, proditores sunt legati; hoc ut invicto argumento saepissime abutitur orator, si *αὐτὰ τὰ πράγματα* Aeschinem proditionis convincere et arguere dicit. § 120. 330—331. Item *περὶ παραπρ.* § 9—16 se gravissimo argumento Aeschinem a Philippo auro corruptum esse confirmaturum esse profitetur: *ἵν' εἰδῆθ' ὅτι τοῖς ὑφ' αὐτοῦ πεπραγμένοις καὶ δεδημηγορημένοις ἐν ἀρχῇ μάλιστα ἐξελεγχθήσεται δῶρα ἔχων.* At nihil aliud quam Aeschinem antea contra Philippum concionatum, postea vero pro pace cum rege ineunda locutum esse probat.

23 *ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι*] Ethic. Nic. IV, 8, ubi *μεγαλόψυχον* describit: *καὶ εἰς τὰ ἔντιμα μὴ ἰέναι καὶ οὗ πρωτεύουσιν ἄλλοι.* Est enim *καταφρονητικὸς τῶν ἄλλων.*

25 *τοιοῦτοι γάρ*] Sic Bekkerus ex coniectura, *τοιούτοις ἄρα* A, ceteri *ὁ τοιοῦτός ἐστιν*, vel articulo neglecto *τοιοῦτός ἐστιν.* Vulgata lectio *ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι* ex vet. transl. *quod et adulteri tales* sumpta et primum in margine Venetae apparet.

25 *ὅμοιον δὲ καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ᾄδουσι καὶ ὀρχοῦνται*] Qui hoc dixit et oratione amplificavit, vituperatur ab Isocrate, Helen. § 8: *τοσοῦτον δ' ἐπιδεδωκέναι πεποιήκασι τὸ ψευδολογεῖν, ὥστ' ἤδη τινὲς ὁρῶντες τούτους ἐκ τῶν τοιούτων ὠφελουμένους, τολμῶσι γράφειν ὡς ἔστιν ὁ τῶν πτωχευόντων καὶ φευγόντων βίος ζηλωτότερος ἢ ὁ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ ποιοῦνται τεκμήριον ὡς εἰ περὶ πονηρῶν πραγμάτων ἔχουσί τι λέγειν, περί γε τῶν καλῶν κἀγαθῶν ῥαδίως εὐπορήσουσιν.*

29 *ἄλλος παρὰ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον, οἷον τῷ ἅμα ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι*] Septimus locus, quem integrum Dionys. ad Ammaeum de Dem. et Ar. cap. 12 repetit. Soph. elench. cap. 5: *ὁ δὲ παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον, ὅταν προσληφθῇ τὸ ἀναίτιον ὡς παρ' ἐκεῖνο γενομένου τοῦ ἐλέγχου. συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον ἐν τοῖς εἰς τὸ ἀδύνατον συλλογισμοῖς κτλ.* Analyt. prior. II, 17. *περὶ ποιητικῆς* 10: *διαφέρει γὰρ πολὺ τὸ γίνεσθαι τάδε διὰ τάδε ἢ μετὰ τάδε.* ubi vid. Victor. p. 104.

32 *οἷον ὡς*] Prius deest ap. Dionysium.

32 *οἷον ὡς ὁ Δημάδης τὴν Δημοσθένους πολιτείαν πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν*] Aristoteles hic Demosthenem ab hac culpa, quam inimici ei inferebant, liberat. Idem vero Aeschines adversus Ctesiphontem Demostheni vitio vertit § 134: *ἡ δ' ἡμετέρα πόλις ἡ κοινὴ καταφυγὴ τῶν Ἑλλήνων, πρὸς ἣν ἀφικνοῦντο πρότερον ἐκ τῆς Ἑλλάδος αἱ πρεσβεῖαι, κατὰ πόλεις ἕκαστοι παρ' ἡμῶν τὴν σωτηρίαν εὑρησόμενοι, νῦν οὐκέτι περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας ἀγωνίζεται, ἀλλ' ἤδη περὶ τοῦ τῆς πατρίδος ἐδάφους. καὶ ταῦτ' ἡμῖν συμβέβηκεν ἐξ ὅτου Δημοσθένης πρὸς τὴν πολιτείαν προσελήλυθεν*, item § 136. Imo gravissima illa causa id agit, ut Demosthenem belli auctorem fuisse argumentis demonstret, vid. inprimis *δεύτερον* et *τρίτον καιρὸν* § 79—158. Cur igitur Demadem appellat, cum integra de hac re Aeschinis oratio existeret? ni fallor, quod Demades ipse rationem attulit; huius enim, non Aristotelis videntur verba, scripsitque Aristoteles fortasse hanc artem, antequam celeberrima haec causa in iudicio agebatur, ut tum has principum oratorum orationes cognitas non haberet. Supra pugna Chaeroneensis indicata est p. 1398, 1 et commune Graecorum foedus p. 1399 b, 12, ut hic liber intra spatium annorum Olymp. CXI, 1 et CXII, 3 (336—330) scriptus esse videatur. *μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος*. Difficilia intellectu; nam si ut par est, bellum cum Philippo gestum, in quo proelium ad Chaeroneam commissum est, intelligitur, quo iure hoc *μετ' ἐκείνην* conflagrasse dicit, cum Demosthenes nunquam a republica administranda recesserit? Itaque hic ipse in oratione sua, a quo tempore primum rempublicam aggressus est usque ad Byzantii obsidionem Olymp. CX, 2. § 60—101 p. 245—260, et tum res Amphissensium et quae inde secuta sunt usque ad proelium § 160 seqq. p. 281 deinceps enarrat semper in re publica versatus. Iam si Demosthenes, ut et ipse et adversarius adversus Ctesiphontem profitetur, a re publica adversus Philippum administranda non cessavit, Demades non quo Aristoteles sensu intellexit, hoc dixisse, sed Demosthenis reipublicae gerendae rationem bellum secutum idque ex ea natum esse, aeque atque Aeschines significasse videtur. Conf. A. Schaefer III, 1 p. 71. Demosth. Vertheid. des Ktesiph. p. 70.

Aliud simile exemplum est, quo Demosthenes Aeschinem omnium malorum auctorem dicit, pro Ctesiph. § 143: *οὗτός ἐστιν ὁ συγκατασκευάσας καὶ πάντων εἷς ἀνὴρ μεγίστων αἴτιος κακῶν*, et 159: *ὁ γὰρ τὸ σπέρμα παρασχὼν οὗτος τῶν φύντων αἴτιος*. At causa fuit, quod Philippus in Amphictyonum societatem erat assumptus, quo devitari non potuit, ut maioris momenti controversiae inter Graecos natae ad ipsum ceteris potentiorem, qui armis diiudicaret, traderentur. *παραπρ.* § 240, quod est *πρὸ τούτου*. 286. 288. Lysias XIII, 33 seqq.

34 *ἄλλος παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε καὶ πῶς*] Octavus locus; Soph. elench. c. 5: *οἱ δὲ παρὰ τὸ μὴ διωρίσθαι τί ἐστι συλλογισμὸς ἢ τί ἔλεγχος, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ λόγου γίνονται . . ἔνιοι δὲ ἀπολιπόντες τι τῶν λεχθέντων φαίνονται ἐλέγχειν . . ἕλκοι δ' ἄν τις τοῦτον καὶ εἰς τοὺς παρὰ τὴν λέξιν.* Vides inde incertam horum sedem; nam quae enthymemata non sunt, sed videntur, et hoc et illud vitium attingunt; sic Aristoteles ipse *τὰ ἐκ σημείου* retulit ad *παρὰ τὸ ἑπόμενον*; quae ex hoc genere sunt, ad *ἔλλειψιν*, hanc nunc ad *παρὰ τὴν λέξιν* refert. Ibidem cap. 6: *καὶ διαιρουμένοις οὕτως κοινὸν ἐπὶ πᾶσι τούτοις θετέον τὴν τοῦ λόγου ἔλλειψιν.*

Aeschines *παραπρ.* § 121—123 ab ipso Demosthene legatos ex secunda legatione ad Philippum reversos publica oratione et decreto laudatos esse dicit; Demosthenes vero *παραπρ.* § 235—236 adversarium male agere et quae ipse post primam legationem decrevisset, ad secundam transferre confirmat: *ταῦτα δὴ παρέξεται νῦν οὗτος λέγων ὡς αὐτὸς ἐπήνεσεν ἡμᾶς καὶ αὐτὸς εἱστία τοὺς πρέσβεις, τὸ πότε οὐ διορίζων. ἔστι δὲ ταῦτα πρὸ τοῦ τὴν πόλιν ἠδικῆσθαί τι καὶ φανεροὺς τούτους πεπρακότας αὑτοὺς γενέσθαι, ὅτ' ἄρτι μὲν ἧκον οἱ πρέσβεις τὸ πρῶτον, ἔδει δὲ ἀκοῦσαι τὸν δῆμον τί λέγουσιν, οὐδέπω δὲ οὔθ' οὗτος συνερῶν δῆλος ἦν τῷ Φιλοκράτει οὔτ' ἐκεῖνος τοιαῦτα γράψων. ἂν δὴ ταῦτα λέγῃ, μέμνησθε τοὺς χρόνους ὅτι τῶν ἀδικημάτων εἰσὶ πρότεροι.* Alterum apertius et clarius exemplum in oratoribus non invenies. Cicero Milon. 13, 61, ubi consecutionem egregiam argumentis addit et signis, sed fal-

sam; non enim rationem affert, quam vid. ap. Ascon. § 9.

36 *αἵρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός*] Eurip. Iphig. Aul. 66:

ἐπεὶ δ' ἐπιστώθησαν, εὖ δέ πως γέρων
ὑπῆλθεν αὐτούς, Τυνδάρεως πυκνῇ φρενὶ
δίδωσ' ἑλέσθαι θυγατρὶ μνηστήρων ἕνα.

3 *ἔτι ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἁπλῶς καὶ μὴ ἁπλῶς, ἀλλὰ τί, γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός*] Nonus locus et postremus; Soph. elench. cap. 5: *οἱ δὲ παρὰ τὸ ἁπλῶς τόδε ἢ πῇ λέγεσθαι καὶ μὴ κυρίως, ὅταν τὸ ἐν μέρει λεγόμενον ὡς ἁπλῶς εἰρημένον ληφθῇ.* pag. 1402

5 *ὅτι ἐστὶ τὸ μὴ ὄν, ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὂν μὴ ὄν*] In Soph. elench. l. l.: *εἰ τὸ μὴ ὂν ἐστι δοξαστόν, ὅτι τὸ μὴ ὂν ἐστιν. οὐ γὰρ ταὐτὸν εἶναί τι καὶ εἶναι ἁπλῶς, ἢ πάλιν ὅτι τὸ ὂν οὐκ ἔστιν ὂν εἰ τῶν ὄντων τι μή ἐστιν, οἷον εἰ μὴ ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ταὐτὸ μὴ εἶναί τι καὶ ἁπλῶς μὴ εἶναι· φαίνεται δὲ διὰ τὸ παρεγγὺς τῆς λέξεως καὶ μικρὸν διαφέρειν τὸ εἶναί τι τοῦ εἶναι καὶ μὴ εἶναί τι τοῦ μὴ εἶναι.* et quae plura ibi notatu digna leguntur.

9 *ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει*] *περὶ ποιητ.* 18: *ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς ὥσπερ Ἀγάθων λέγει· εἰκὸς γὰρ γίγνεσθαι πολλὰ καὶ παρὰ τὸ εἰκός.* Dionysius ep. ad Amm. de Arist. cap. 8: *βιαζόμενος τὸ κακουργότατον τῶν ἐπιχειρημάτων πιθανώτατον, ὅτι καὶ τὸ μὴ εἰκὸς γίνεταί ποτε εἰκός.* De generat. animalium IV, 4 p. 770 b, 15: *ἧττον εἶναι δοκεῖ τέρας διὰ τὸ καὶ τὸ παρὰ φύσιν εἶναι τρόπον τινὰ κατὰ φύσιν.*

17 *ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη*] Idem exemplum Plato in Phaedro p. 93 (273) ex Tisia attulit, ubi quid sit *εἰκὸς* exponit: *εἰπέτω τοίνυν καὶ τόδε ἡμῖν ὁ Τισίας, μή τι ἄλλο λέγει τὸ εἰκὸς ἢ τὸ τῷ πλήθει δοκοῦν. Τί γὰρ ἄλλο; Τοῦτο δὴ ὡς ἔοικε σοφὸν εὑρὼν ἅμα καὶ τεχνικὸν ἔγραψεν, ὡς ἐάν τις ἀσθενὴς καὶ ἀνδρικὸς ἰσχυρὸν καὶ δειλὸν συγκόψας ἱμάτιον ἤ τι ἄλλο ἀφελόμενος εἰς δικαστήριον ἄγηται, δεῖ δὴ τἀληθὲς μηδέτερον λέγειν, ἀλλὰ τὸν μὲν δειλὸν μὴ ὑπὸ μόνου φάναι τοῦ ἀνδρικοῦ συγκεκόφθαι, τὸν δὲ τοῦτο μὲν*

ἐλέγχειν ὡς μόνῳ ἥστην, ἐκείνῳ δὲ καταχρήσασθαι τῷ πῶς δ' ἂν ἐγὼ τοιόσδε τοιῷδε ἐπεχείρησα; ὁ δ' οὐκ ἐρεῖ δὴ τὴν ἑαυτοῦ κάκην, ἀλλά τι ἄλλο ψεύδεσθαι ἐπιχειρῶν τάχ' ἂν ἔλεγχόν πῃ παραδοίη τῷ ἀντιδίκῳ. καὶ περὶ τἆλλα δὴ τοιαῦτ' ἄττ' ἐστὶ τὰ τέχνῃ λεγόμενα. οὐ γάρ, ὦ Φαῖδρε; Τί μήν; Φεῦ, δεινῶς γ' ἔοικεν ἀποκεκρυμμένην τέχνην ἀνευρεῖν ὁ Τισίας ἢ ἄλλος, ὅστις δή ποτ' ὢν τυγχάνει καὶ ὁπόθεν χαίρει ὀνομαζόμενος. quibus postremis verbis Corax inventor indicatur, conf. *συναγωγὴ τεχνῶν* p. 33. Plato unum exemplum, si debilis robustum verberavit, accuratius exponit, Aristoteles et contrarium attigit. Isocrates adv. Callimachum § 13—15; negat Callimachus *δίαιταν* factam esse: *ὡς οὐκ εἰκὸς ἦν αὐτὸν ἀντὶ μυρίων δραχμῶν διακοσίας ἐθελῆσαι λαβεῖν*, confutat Isocrates hoc argumentum contra adversarium in suam rem vertens: *ὀφειλομένων μὲν αὐτῷ μυρίων δραχμῶν οὐκ εἰκὸς ἦν αὐτὸν ἐπὶ δυοῖν μναῖν ποιήσασθαι τὴν διαλλαγήν· ἀδίκως δὲ αἰτιώμενον καὶ συκοφαντοῦντα οὐδὲν θαυμαστὸν τοσοῦτον ἐθελῆσαι λαβεῖν*, tum haec quae cum Platonis verbis componas, addit: *θαυμάζω δ' εἰ αὐτὸν μὲν ἱκανὸν γνῶναι νομίζει, ὅτι οὐκ εἰκὸς ἀντὶ μυρίων δραχμῶν διακοσίας ἐθελῆσαι λαβεῖν, ἐμὲ δ' οὐκ ἂν οἴεται τοῦτ' ἐξευρεῖν, εἴπερ ἐβουλόμην ψευδῆ λέγειν, ὅτι πλέον ἔδει φάσκειν τούτων δεδωκέναι.*

Aptissima exempla Antiphontis tetralogiae, quae ex hoc uno loco constant, praebent; in prima accusator ex probabili et collatione a reo hominem, quod inimicissimus et infestissimus ei fuisset, occisum esse docet; hoc ipso argumento reus, qui causam dicit *A. β.* § 3 se id facinus commisisse negat et quod ipse attulerit *εἰκός*, multum praestare affirmat: *καὶ ἐμὲ ὡς δεινὸν μὲν παγχάλεπόν φασιν ἐλέγχεσθαι εἶναι, ὡς δ' ἠλίθιον ἐξ αὐτῶν ὧν ἔπραξα φανερὸν εἶναι ἐργασάμενον τὸ ἔργον. εἰ γὰρ νῦν διὰ τῆς ἔχθρας τὸ μέγεθος εἰκότως ὑφ' ὑμῶν καταδοκοῦμαι, πρὶν ἐργάσασθαι εἰκότερον ἦν τὸν εἰδότα τὴν ὑποψίαν τὴν νῦν εἰς ἐμὲ οὖσαν, καὶ τῶν ἄλλων εἴ τινα ἔγνων ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ, διακωλύειν μᾶλλον ἢ αὐτὸν ἐργασάμενον εἰς ἑκουσίους καὶ προδήλους ὑποψίας ἐμπεσεῖν· ἔκ τε γὰρ αὐτοῦ τοῦ ἔργου φανερὸς γενόμενος ἀπωλλύμην, λαθών τε σαφῶς*

ᾔδειν τήνδε τὴν ὑποψίαν εἰς ἐμὲ οὖσαν. Sed denuo instat accusator γ. § 7 et adversarii εἰκὸς item ἐκ τοῦ εἰκότος refellit: ἀξιῶν δὲ διὰ τὸ φανερὰν εἶναι τὴν ὑποψίαν αὐτῷ μὴ καταδοκεῖσθαι ὑφ' ὑμῶν, οὐκ ὀρθῶς ἀξιοῖ. οὐ γὰρ τοῦτον ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις ὄντα ἱκανὴ ἦν ἡ ὑποψία ἀποτρέψαι τῆς ἐπιθέσεως. οὐδεὶς γὰρ ἐπεβούλευσεν αὐτῷ· πᾶς γὰρ ἄν τις τῶν ἧσσον κινδυνευόντων τὴν ὑποψίαν μᾶλλον τοῦ κινδύνου φοβούμενος ἧσσον ἢ οὗτος ἐπέθετο αὐτῷ.

17 δ' ἐκ τούτου] Sic ex vet. tr. Morelius, δὲ τοῦτο A, δὲ τούτου ceteri.

18 ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ] Deest constructio deleto ᾖ restituenda.

24 καὶ τὸ τὸν ἥττω δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν τοῦτ' ἐστίν] Cic. Brut. cap. 8.

25 ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι] Eurip. Med. v. 566—570 Elmsl. Diog. IX, 51: πρῶτος ἔφη δύο λόγους περὶ παντὸς πράγματος ἀντικειμένους ἀλλήλοις, οἷς καὶ συνηρώτα πρῶτος τοῦτο πράξας. Menage observ. p. 444.

26 ψεῦδός τε γάρ ἐστι, καὶ οὐκ ἀληθὲς ἀλλὰ φαινόμενον] Ita tacite Bekkerus operarum errore, libri enim omnes addunt εἰκός, et hoc est de quo loquitur Aristoteles. Restituit Bekker 3.

Cap. XXV.

31 ἔστι δὲ λύειν ἢ ἀντισυλλογισάμενον ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα] λύσις est ἐμφάνισις ψευδοῦς συλλογισμοῦ, Soph. elench. 18. 24. vel ut dicit Top. VIII, 10: λέλυκε μὲν οὖν πάντως ὁ ἀνελὼν παρ' ὃ γίνεται τὸ ψεῦδος, οἶδε δὲ τὴν λύσιν ὁ εἰδὼς ὅτι παρὰ τοῦτο ὁ λόγος.

35 αἱ δ' ἐνστάσεις φέρονται καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς] Si disciplina et ars intelligitur, in libris quos de ea composuit, id docendum erat; at ibi quae dilucide in Rhetorica illustrantur, non leguntur; quae enim VIII, 10 de argumentorum solutione et conclusione impedienda exstant, etiamsi ibi est: αἱ μὲν οὖν ἐνστάσεις καθάπερ εἴπομεν, τετραχῶς γίνονται, haec si quis accuratius inspexerit, ut iam

Victorius monuit, a nostro loco aliena sunt et aliud demonstrant. In Analyt. vero prior. II, 26, ubi naturam obiectionis explicat, postquam quae sumitur ex eodem, quod est *ἐξ ἑαυτοῦ*, exemplis docuit, pergit: *ἐπισκεπτέον δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐνστάσεων, οἷον περὶ τῶν ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ τοῦ ὁμοίου καὶ τοῦ κατὰ δόξαν*, ubi postremum est, quod hic dicit *ἐκ τῶν κεκριμένων*. Conf. Brandis in Philologo IV, 23.

36 *ἐξ ἑαυτοῦ*] *γε ἑαυτοῦ* A, *ex eodem* vet. tr. et hic et infra, ubi item omnes *ἀφ' ἑαυτοῦ*. Neque mutandum, est enim: ex re ipsa.

36 *ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου*] In expositione *τὸ ἐναντίον* praecedit, unde et Muretus vertit: *ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου*, idque verum puto. Vid. l. l. ex Analyt.

pag 1402 b 2 *ἡ ἔνστασις διχῶς*] Analyt. l. l.: *φέρεται δὲ ἡ ἔνστασις διχῶς τε καὶ διὰ δύο σχημάτων, διχῶς μὲν ὅτι ἢ καθόλου ἢ ἐν μέρει πᾶσα ἔνστασις, διὰ δύο δὲ σχημάτων ὅτι ἀντικείμεναι φέρονται τῇ προτάσει, τὰ δὲ ἀντικείμενα ἐν τῷ πρώτῳ καὶ ἐν τῷ τρίτῳ σχήματι περαίνονται μόνοις.* Exemplum obiectionis *ὅτι πᾶσα ἔνδεια πονηρὸν* ex Platonis convivio sumptum est; hoc enim argumento Socrates p. 421—425 (199 seq.) Agathonem, qui *περὶ ἀρετῆς Ἔρωτος* disputavit, refellit.

4 *Καύνιος ἔρως*] Caunus cuius amore soror turpiter deperiit; Ovid. Metam. IX, 453. Conon ap. Phot. p. 131, 3. vid. s. v. Steph. Suid. Hesych. Diogenian. V, 71 ibiq. interpp. — A *καύνικος*, non quod operarum errore apud Bekkerum exstat, *κάννικος* exhibet, ceteri codices omnes *κάλλιστος ἢ κάκιστος*, quod ineptissime Mynas p. 419 ne sensu quidem Aristotelis intellecto defendit.

4 *ἐπὶ δὲ τοῦ ἐναντίου*] et v. 7: *ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων*, at haec praepositio locum non habet; non enim in hoc, sed ex hoc sumenda est confutatio; utrobique reponendum *ἀπό*.

5 *ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ πάντας τοὺς φίλους εὖ ποιεῖ*] Id si verum est, contrarium de contrario dictum item verum esse debet; at non est, *οὐ γὰρ ὁ μοχθηρὸς πάντας τοὺς φίλους κακῶς ποιεῖ*, igitur ut vir improbus non omnes amicos suos

incommodis afficit, ita vir probus non omnes beneficiis accumulat. Conf. Topic. II, 7.

7 *ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων*] Multitudinis, non singularem numerum, ut supra, affert; debebat enim scribere: *ἀπὸ δὲ τοῦ ὁμοίου*; sed multo magis exemplum ipsum, quod aeque atque praecedens *ἐκ τοῦ ἐναντίου* est, offendit; inest quidem *ὅμοιον* quoddam, ne vero confundatur, aptius exspectamus exemplum.

11 *οὔκουν ὁ Πιττακὸς αἰνετός*] Polit. II, 12 fine: *ἐγένετο δὲ καὶ Πιττακὸς νόμων δημιουργὸς ἀλλ' οὐ πολιτείας· νόμος δ' ἴδιος αὐτοῦ τὸ τοὺς μεθύοντας, ἂν τυπτήσωσι (ἄν τι πταίσωσι), πλείω ζημίαν ἀποτίνειν τῶν νηφόντων· διὰ γὰρ τὸ πλείους ὑβρίζειν μεθύοντας ἢ νήφοντας οὐ πρὸς τὴν συγγνώμην ἀπέβλεψεν, ὅτι δεῖ μεθύουσιν ἔχειν μᾶλλον, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον.* Ethic. Nicom. III, 7: *καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀγνοεῖν κολάζουσιν, ἐὰν αἴτιος εἶναι δοκῇ τῆς ἀγνοίας οἷον τοῖς μεθύουσι διπλᾶ τὰ ἐπιτίμια· ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ· κύριος γὰρ τοῦ μὴ μεθυσθῆναι, τοῦτο δ' αἴτιον τῆς ἀγνοίας.* Diogen. I, 76. — *συνετὸς* pro *αἰνετὸς* Vahlen.

13 *ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεττάρων*] *ἐνθυμήματα* intellige h. l. non quae I, 2. II, 20 dicit, sed latiore sunt sensu *πίστεις ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι.* Nunc et *παράδειγμα* in numerum enthymematum referre licet.

16 *τὰ δὲ δι' ἐπαγωγῆς διὰ τοῦ ὁμοίου*] Victorius aut posterius *διά*, aut *δι' ἐπαγωγῆς* delendum esse censet; Muretus neque *δι' ἐπαγωγῆς* neque *ὅταν λαβὼν . . κατὰ μέρος* vertit, probante Vatero p. 137, qui ultima haec contraria esse censet supra I, 2 de exemplo dictis: *ἔστι δὲ οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς μέρος οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον, ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θάτερον ᾖ θατέρου, παράδειγμά ἐστιν.* Si Aristoteles scripsit *τὰ δὲ διὰ τοῦ ὁμοίου ἢ ἑνὸς ἢ πλειόνων διὰ παραδείγματος*, nihil requirimus et membra rite et pariter emensa sunt, explicationem tamen illam insertam non falsam esse, Victorius ex Analyt. prior. II, 24 probavit, ubi *παραδείγμα-*

τος naturam acutissime philosophus explicuit; nulla enim probatio per exemplum sine inductione fit. Ille locus item prohibebit, quo minus verba quis sic transponat: *ὅταν λαβὼν τὰ κατὰ μέρος εἶτα συλλογίζηται τὸ καθόλου.*

19 *τὰ δὲ δι' ἀναγκαίου καὶ ὄντος διὰ τεκμηρίου*] *ἀεὶ* post *καὶ* excidisse recte monuit Vahlen, conf. Bonitz II, 10, ut v. 29 *ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον*, neque *ὄντος* de sententiae veritate explicandum, quod infra *ὑπάρχειν* dicit.

20 *τὰ δὲ διὰ τοῦ καθόλου ἢ τοῦ ἐν μέρει ὄντος, ἐάν τε ὂν ἐάν τε μή, διὰ σημείων*] Vid. Analyt. prior. II, 27, ubi exempla, quae vid. ad I, 2., ut universale, quaelibet femina gravida pallida est; haec pallida, ergo gravida; particulare ut, Pittacus probus et sapiens, ergo sapientes probi, quod tertia figura solvitur.

21 *τὸ δὲ εἰκὸς οὐ τὸ ἀεὶ ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ*] Importune et male ex margine haec inculcata esse censet Victorius, cuius iudicium probat Vaterus p. 138; in quo falsus est vir egregius. Postquam Aristoteles unde enthymemata nascuntur, enumeravit, haec quomodo solvi possint, docet et redit primum ad id, quod supra primum pertractaverat, *τὸ εἰκός*, deinde hoc absoluto reliqua aggreditur: *λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα . . πρὸς δὲ τὰ παραδειγματώδη ἡ αὐτὴ λύσις καὶ τὰ εἰκότα*, denique *τὰ δὲ τεκμήρια.* Ideo dicit: *τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων* i. e. *τὰ ἐκ τῶν εἰκότων*, et quae sequuntur usque ad *σημεῖα* hoc unum explicant; quo fit ut illa verba necessaria sint nec ulla ratione abesse possint.

22 *φανερὸν ὅτι τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων ἀεὶ ἔστι λύειν κτλ.*] In Antiphontis tertia tetralogia iuvenis, qui seniorem necaverat, accusatus, se illi *ἄρξαντι χειρῶν ἀδίκων* plagas inflixisse dicit; in altera accusatione id parum probabile esse docetur § 2: *μάθετε δὴ πρῶτον μὲν ὅτι ἄρξαι καὶ παροινεῖν τοὺς νεωτέρους τῶν πρεσβυτέρων εἰκότερόν ἐστι· τοὺς μὲν γὰρ ἥ τε μεγαλοφροσύνη τοῦ γένους ἥ τε ἀκμὴ τῆς ῥώμης ἥ τε ἀπειρία τῆς μέθης ἐπαίρει τῷ θυμῷ χαρίζεσθαι, τοὺς δὲ ἥ τε ἐμπειρία τῶν παρανομουμένων ἥ τε ἀσθένεια τοῦ γήρως ἥ τε δύναμις τῶν νέων φοβοῦσα σωφρονίζει.* Hoc probabile, *εἰκός*, in defensione adhibitis testibus falsum esse convincitur § 2: *δοκεῖ δέ μοι*

περὶ τὸν ἄρξαντα τῆς πληγῆς τὸ ἀδίκημα εἶναι. ὁ μὲν οὖν διώκων οὐκ εἰκόσι τεκμηρίοις χρώμενος τοῦτον τὸν ἄρξαντά φησιν εἶναι. εἰ μὲν γὰρ ὥσπερ βλέπειν μὲν τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀκούειν δὲ τοῖς ὠσίν, οὕτω κατὰ φύσιν ἦν ὑβρίζειν μὲν τοὺς νέους σωφρονεῖν δὲ τοὺς γέροντας, οὐδὲν ἂν τῆς ὑμετέρας κρίσεως ἔδει· αὐτὴ γὰρ ἡ ἡλικία τῶν νέων κατέκρινε· νῦν δὲ πολλοὶ μὲν νέοι σωφρονοῦντες, πολλοὶ δὲ πρεσβῦται παροινοῦντες οὐδὲν μᾶλλον τῷ διώκοντι ἢ τῷ φεύγοντι τεκμήριον γίνονται. κοινοῦ δὲ τοῦ τεκμηρίου ἡμῖν ὄντος τούτῳ τῷ παντὶ προέχομεν· οἱ γὰρ μάρτυρες τοῦτόν φασιν ἄρξαι τῆς πληγῆς. Hic itaque illud *εἰκὸς* necessarium non esse, h. e. nihil esse nisi *εἰκὸς* monuit, at testium auctoritate altius causam suam adiuvit.

25 *διὸ καὶ ἀεὶ ἔστι πλεονεκτεῖν ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα*] Aliter oratores, si ipsi rei causam dicunt; Demosth. pro Ctesiphonte § 6 sq. p. 227: *περὶ τούτων δ' ὄντος τουτουῒ τοῦ ἀγῶνος, ἀξιῶ καὶ δέομαι . . ἀκοῦσαί μου . . ὥσπερ οἱ νόμοι κελεύουσιν, οὓς ὁ τιθεὶς ἐξ ἀρχῆς Σόλων οὐ μόνον τῷ γράψαι κυρίους ᾤετο δεῖν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῷ τοὺς δικάζοντας ὑμᾶς ὀμωμοκέναι, οὐκ ἀπιστῶν ὑμῖν, ὥς γ' ἐμοὶ φαίνεται, ἀλλ' ὁρῶν ὅτι τὰς αἰτίας καὶ τὰς διαβολάς, αἷς ἐκ τοῦ πρότερος λέγειν ὁ διώκων ἰσχύει, οὐκ ἔνι τῷ φεύγοντι παρελθεῖν, εἰ μὴ τῶν δικαζόντων ἕκαστος ὑμῶν τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν διαφυλάττων καὶ τὰ τοῦ λέγοντος ὕστερον δίκαια εὐνοϊκῶς προσδέξεται καὶ παρασχὼν ἑαυτὸν ἴσον καὶ κοινὸν ἀμφοτέροις ἀκροατὴν οὕτω τὴν διάγνωσιν ποιήσεται περὶ ἁπάντων.* Demades § 3: *δεινὸν δέ τι συμβαίνει πολλοῖς τῶν κρινόντων, ὦ ἄνδρες δικασταί. ὥσπερ γὰρ ἡ τῶν ὀφθαλμῶν νόσος τὴν ὅρασιν συγχέασα κωλύει τὰ ἐμποδὼν κείμενα θεωρεῖν, οὕτως ἄδικος παρεισδύνων λόγος εἰς τὰς τῶν δικαστῶν γνώμας οὐκ ἐᾷ δι' ὀργὴν συνορᾶν τὴν ἀλήθειαν, διὸ καὶ δεῖ συνορᾶν ὑμᾶς εὐλαβῶς ἐπὶ τῶν κινδυνευόντων μᾶλλον ἢ τῶν ἐγκαλούντων· οἱ μὲν γὰρ αὐτόθεν ἔχουσιν ἐκ τῆς πρωτολογίας ὁποῖον αὐτοὶ βούλονται τὸν δικαστήν, οἱ δ' ἀναγκάζονται πρὸς ὠργισμένους κριτὰς τὴν διάνοιαν ἀντιτάσσεσθαι.* Lysias de Aristoph. bonis § 2: *αἰτήσομαι οὖν ὑμᾶς δίκαια καὶ ῥᾴδια*

χαρίσασθαι, ἄνευ ὀργῆς καὶ ἡμῶν ἀκοῦσαι, ὥσπερ τῶν κατηγόρων. ἀνάγκη γὰρ τὸν ἀπολογούμενον, κἂν ἐξ ἴσου ἀκροᾶσθε, ἔλαττον ἔχειν. οἱ μὲν γὰρ ἐκ πολλοῦ χρόνου ἐπιβουλεύοντες, αὐτοὶ ἄνευ κινδύνων ὄντες, τὴν κατηγορίαν ἐποιήσαντο, ἡμεῖς δ' ἀγωνιζόμεθα μετὰ δέους καὶ διαβολῆς καὶ κινδύνου μεγίστου. εἰκὸς οὖν ὑμᾶς εὔνοιαν πλείω ἔχειν τοῖς ἀπολογουμένοις. Eadem Andocides περὶ τῶν μυστηρίων § 6: αἰτοῦμαι οὖν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, εὔνοιαν πλείω παρασχέσθαι ἐμοὶ τῷ ἀπολογουμένῳ ἢ τοῖς κατηγόροις, εἰδότας ὅτι κἂν ἐξ ἴσου ἀκροᾶσθε, ἀνάγκη τὸν ἀπολογούμενον ἔλαττον ἔχειν. οἱ μὲν γὰρ ἐκ πολλοῦ χρόνου ἐπιβουλεύσαντες καὶ συνθέντες, αὐτοὶ ἄνευ κινδύνων ὄντες, τὴν κατηγορίαν ἐποιήσαντο· ἐγὼ δὲ μετὰ δέους καὶ κινδύνου καὶ διαβολῆς τῆς μεγίστης τὴν ἀπολογίαν ποιοῦμαι. εἰκὸς οὖν ὑμᾶς ἐστὶν εὔνοιαν πλείω παρασχέσθαι ἐμοὶ ἢ τοῖς κατηγόροις. et quae plura ibi item a Lysia translata leguntur. Isocrat. Antid. 17 seqq.

27 ἐπεὶ γὰρ] καὶ γὰρ Bonitz II, 11 propter apodoseos difficultatem, quam verbo οὔκουν incipere puto; Thurot v. 30 δὲ ante κριτὴς delet.

28 λῦσαι] λύσαι hic Bekkerus edidit, λῦσαι infra III, 14. 17., unde operarum videtur error esse, nam et Mor. Magn. II, 7 p. 1206 b, 8, ubi omnes λύσαι scribunt, Bekkerus correxit; κωλύσαι in Polit. II, 4 vett. edd. Tum exspectamus potius: λῦσαι ὅτι οὐκ εἰκὸς καὶ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, certe huius usus οὐ ταὐτὸ λῦσαι ἢ ὅτι . . ἢ ὅτι exempla mihi desunt.

30 οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς] Quatuor verba οὐ γὰρ ἂν ἦν om. A. Ex vet. tr. *quod in pluribus ikos, non enim utique esset ikos* in utriusque archetypo ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰκός· οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς fuisse apparet; sic media illa verba in A exciderunt.

31 ἂν οὕτως ἐλύθη] Sic omnes libri, nisi quod Ald. Ven. οὕτω, cuius soloecismi alterum exemplum in Aristotelis libris non invenitur; restituendum quod linguae indoles flagitat λυθῇ, quamvis non minus recte εἰ οὕτως ἐλύθη scribatur. — Hoc posterius Bekker[3] scripsit; illud verba οὔκουν ἱκανὸν ἂν λύσῃ suadent.

33 *τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν*] Cum legis sit formula ibique tempus futurum positum, et hic *κρινεῖν* scribi praestat; vid. ad I, 15.

36 *ἐνδέχεται δὲ εἶναι τοιαύτην διχῶς, ἢ τῷ χρόνῳ ἢ τοῖς πράγμασιν*] Refellam adversarii *εἰκός*, si aliud quod magis *εἰκὸς* est et illud superat, attulero; quod duplici ratione fieri potest. Notandum Aristotelem hic indicare quod posteriores rhetores dicunt: probabile ex causa et ex vita, vid. auct. ad Herenn. II, 2.

1 *εἰ γὰρ τὰ πλεονάκις οὕτως*] *πλειονάκις* A, unde acute pag. 1403
Victorius et hic quod infra legitur fuisse putat, ut et res et tempus significetur, *εἰ γὰρ τὰ πλείω καὶ πλεονάκις οὕτω*, et ita vertit Muretus, tamen vulgata lectio falsa non est; nam in *οὕτω* latet facinus idem perpetratum, quod saepius commissum est, v. c. probabile est, *εἰκός*, Clodium a Milone ei infestissimo occisum esse; at Clodius saepius alios occidit, Milo neminem; quo fit ut magis sit probabile, *εἰκὸς μᾶλλον*, Clodium, ut Milonem interficeret, egressum esse.

3 *ὥσπερ ἐλέχθη ἐν τοῖς πρώτοις*] Vid. ad I, 2, ubi et locum ex Analyt. prior. II, 27 attulimus.

5 *πρὸς δὲ τὰ παραδειγματώδη*] Non dubito quin auctor scripserit quod Victorius coniecit: *πρὸς δὲ τὰ παραδείγματα καὶ τὰ παραδειγματώδη*, ut *τὰ δὲ τεκμήρια καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα*.

7 *ἢ καὶ τὰ πλείω ἢ πλεονάκις ἄλλως*] Si vel unum exemplum contrarium attulimus, adversarii sententiam solvimus et necessariam non esse docuimus, quamvis ille plurima exempla in suam rem congesserit, unde locus scribendus et distinguendus: *ἐάν τε γὰρ ἔχωμέν τι οὐχ οὕτω, λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, εἰ καὶ πλείω ἢ πλεονάκις ἄλλως· ἐάν τε καὶ τὰ πλείω καὶ τὰ πλεονάκις οὕτω, μαχετέον*. A apud Victorium et Gaisf. *ἢ κατὰ πλείω*, Bekkerus inde *ἢ καὶ πλείω* enotavit. — Vulgo sic verba distinguuntur: . . *ἔχωμέν τι, οὐχ οὕτω λέλυται . . τὰ πλεονάκις, οὕτω μαχετέον . .* Absolute et breviter dictum est *οὐχ οὕτω* pro *οὐχ οὕτως ἔχον*. Vahlen supra *ἔχωμεν* (*ἕν*) *τι*. Dicit vero *ἄλλως* (aliter atque nos dicimus), ne *οὕτω* toties repetatur.

12 *δῆλον δὲ καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν*]

Analyt. prior. II, 27. Est enim in prima figura, de qua vid. Analyt. poster. I, 14, unde ex A et vet. transl. *ἀπόδειξις* recepimus; non solum enim inde *συλλογισμός*, sed *ἀπόδειξις* fit, si et propositiones (*ὅτι ὑπάρχει*) sunt verae et forma (*ὅτι τεκμήριον*) est recta. Ceteri libri *ἀποδείξει* praebent.

Cap. XXVI.

17 *τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοιχεῖον*] Supra II, 24 inter *φαινόμενα ἐνθυμήματα* retulit; *στοιχεῖον* et *τόπον* idem esse, iam II, 22 monuit.

20 *ἐνθυμήματα*] Vocabulum male hic illatum et delendum.

26 *ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν*] Om. A, vet. tr., nec haec requiruntur; ex interpretatione illata sunt; *ἐνθυμήματος εἶδος* A apud Vict. et Gaisf. vet. tr. Morel., non *ἐνθυμήματα εἶδος*, quod ceteri exhibent.

27 *ἀνταποδεικνύουσι δέ*] Respondent verbis *λύει μέν*, unde reponendum *ἀνταποδείκνυσι δέ*, et ita DE, Aldus, Veneta. Multitudinis numerum primus ex libris tacite Morelius dedit, is vero articulo utroque loco inserto (nam priorem omnes servant libri) cum vet. tr. et Victorii libris p v: *ἢ ὁ δείξας ἢ ὁ ἔνστασιν ἐνεγκών*, ut iam duo qui confutent fingantur et iure sequatur pluralis numerus.

29 *ὥστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἡ διαφορά*] Articulus *ἡ* locum non habet et delendus est; non legitur in Veneta.

34 *ἐπεὶ δὲ δὴ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον*] In quibusdam codicibus haec desunt et initio sequentis libri denuo apparent, quod in Aristotelis libris saepe invenitur; vid. Sylburg ad Organ. p. 318, 4. ad Physic. p. 108, 9. De part. animal. ad p. 50, 7. Zell ad Ethic. p. 421, sed *δὴ* contra auctoris nostri usum ex A additum est et codd. ceteri cum vet. transl. om. Verba ipsa apta esse videntur, ne prorsus importune appareant haec: *λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως καὶ τάξεως*, nusquam enim initio hanc tripartitam divisionem dederat; nunquam vero verba *εἰρήσθω τοσαῦτα* praemissa protasi, qualis hic apparet, apud Aristotelem leguntur, ut et

hic eum ex more suo scripsisse credam: *περὶ μὲν οὖν τῶν παραδειγμάτων.*

36 *καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν*] Omnem argumentorum, *πίστεων*, tractationem, quam hucusque exposuit, quae est de inventione, intelligit; id et loci ex arte poetica ante rhetoricam conscripta docent, digni quos integros describamus, cap. 6: *τρίτον δὲ ἡ διάνοια. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόττοντα, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν· οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας, οἱ δὲ νῦν ῥητορικῶς. ἔστι δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν ὁποία τις· διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος τῶν λόγων ἐν οἷς μηδ' ὅλως ἔστιν ὅ τι προαιρεῖται ἢ φεύγει ὁ λέγων. διάνοια δέ, ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι ὡς ἔστιν ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται.* Cap. 19: *τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω· τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων τό τε ἀποδεικνύναι καὶ τὸ λύειν καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν, οἷον ἔλεον ἢ φόβον ἢ ὀργὴν ἢ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἔτι μέγεθος καὶ μικρότητα. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ ἐλεεινὰ ἢ δεινὰ ἢ μεγάλα ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν. πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρασκευάζεσθαι καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι. τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φανοῖτο ἡδέα καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον*; Conf. comment. acad. p. 40.

2 *λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως καὶ τάξεως*] Hanc pag. 1403 b
tripartitam rhetoricae divisionem auctor initio libri non tetigit; at non debebat id quod omnes rhetores ex rei natura, ut par est, religiose observant, negligere, ne quis haec legens Aristotelem sine causa, quae necessaria esse non demonstraverit, exponere queratur; neque in his duobus libris quod elocutionem aut divisionem indicet, invenitur, nisi fort. huc referas verba II, 18: *τούτων δὲ διορισθέντων περί τε ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων, ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες ἀποδῶμεν*

τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. ubi vid. adnot. Neque inepte amicus Riccoboni ad II, 18 p. 239 coniecit, Aristotelis τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν fuisse illam περὶ τῶν πίστεων, quibus expositis finitum est quod proposuerat; neque quod Riccobonus l. l. sibi persuasit, in verbis I, 1: περὶ δὲ αὐτῆς τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν πῶς τε καὶ ἐκ τίνων δυνησόμεθα τυγχάνειν τῶν προκειμένων, illud πῶς elocutionem et dispositionem, ἐκ τίνων argumentationem significat. Exposita primaria rhetorices περὶ τῶν πίστεων parte, quam a ceteris rhetoribus neglectam aut negligenter tractatam omni cum cura et diligentia Aristotelem perscrutari voluisse principium libri primi demonstrat, alio tempore postea reliquas partes, elocutionem et dispositionem, ab aliis iam ante eum probabiliter absolutas, quo perfectam redderet artem oratoriam, addidisse videtur, quo factum est, ut de partibus initio nihil traditum legatur. Nam tertius liber, quem nostratium quidam et temere et inepte Aristotelis esse negant, si quis alius ingenuus philosophi nostri foetus est. V. Rose Pseud. p. 3 a discipulo tertium additum esse dicit, p. 137 iam de universa hac rhetorica ab Aristotele profecta dubitat; haec est nostrae aetatis ars critica.

LIBER TERTIUS.

Cap. I.

6 *Ἐπειδὴ τρία ἐστὶν*] Alii *ἐπειδὴ δέ*, scribendum *ἐπεὶ δὲ* ex Q, vid. finis praeced. libri; tres gravissimas oratoriae artis partes, inventionem, elocutionem, dispositionem agnoscit, quartae pronuntiationis, *ὑποκρίσεως*, vim quidem intelligit, sed hic omittit. Aristides II p. 128 Dind.: *ἔστι μὲν δήπου ῥητορεύειν τὸ τὰ δέοντα ἐξευρεῖν καὶ τάξαι καὶ τὰ πρέποντα ἀποδοῦναι μετὰ κόσμου καὶ δυνάμεως.* Cicero in orat. 14, 43: *Quoniam tria videnda sunt oratori, quid dicat, quo quidque loco et quomodo, dicendum omnino est, quid sit optimum in singulis, sed aliquanto secus atque in tradenda arte dici solet.* — Sunt qui hunc tertium librum Aristotelis non esse censeant, quos ut huius viri ingenium eiusque dicendi rationem melius cognoscant, admonemus, conf. Sauppe Dionysios u. Aristoteles p. 73. Ueber die Epitaphia p. 221 seq.

7 *δεύτερον δὲ περὶ τὴν λέξιν*] Aegre articulo caremus, ut infra: *καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι καὶ ἀτεχνότερον, περὶ δὲ τὴν λέξιν ἔντεχνον.*

10 *καὶ διὰ τί τοσαῦτα μόνα*] Hanc causam supra I, 2 frustra quaeres; necessario enim non plura esse non docuit, quemadmodum v. c. ex temporum rationibus tria tantum genera esse demonstravit.

15 *περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν*] Arcte cohaerent cum verbis v. 9: *περὶ μὲν τῶν πίστεων εἴρηται.* Quod sequitur *ἃ δεῖ λέγειν . . ὡς δεῖ εἰπεῖν*, iam Plato Rep. III, 392 (119) *λόγον*, inventionem, dixit *ἃ λεκτέον*, elocutionem vero, *λέξιν*, appellavit *ὡς λεκτέον*. Isocr. Phil. 4.

18 *τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον*] Vid. ad. II, 22.

21 *ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην*] Lepida sunt quae Stephanus p. 300 tradit: *ὡς ἐκ τῶν περὶ Αἰσχίνην καὶ Δημοσθένην δεδήλωται. ἐτραγῴδησε μὲν γὰρ παρὰ Φίλιππον ἰὼν Αἰσχίνης καὶ καλῶς ὑπεκρίθη καὶ νενίκηκε καὶ ἐστεφάνωται, ὁ δὲ Δημοσθένης μὴ ἔχων εἰς τὴν ὑπόκρισιν ἡττήθη· κἀντεῦθεν αὐτοῖς ἡ διαμάχη συνέπεσεν.* Haec ficta ex iis, quae Aeschines de legatis ad Philippum causam Atheniensium agentibus narrat.

22 *τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν*] Reizius, Buhle *τό*, quod praecedens relativum *ὃ* flagitat. Pronuntiationis praecepta vid. ap. Auct. ad Herenn. III, 11—15. Cicer. de orat. III, 56 seqq. Quint. XI, 3.

22 *καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν*] Infra *ὀψὲ προῆλθεν*, utrumque verum; magis offendunt verba *καὶ ῥαψῳδίαν*; non enim additur *καὶ ἔπη*, praeterea *ῥαψῳδία* non est epica poesis, ut *τραγικὴ* tragica ars, sed ipsa *ὑπόκρισις* carminum, quo fit ut *ὑπόκρισις* et *ῥαψῳδία* saepe coniungantur. Itaque vide ne male sint haec inculcata; sic demum v. 24 *τὰς τραγῳδίας* recte positum legitur. Livius VII, 2 de Livio Andronico: *idem scilicet id quod tum omnes erant, suorum carminum actor*. Plut. Solon. p. 95 C: *ἐθεάσατο τὸν Θέσπιν αὐτὸν ὑποκρινόμενον, ὥσπερ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς.*

24 *αὐτοὶ*] *αὐτοῖς* A et vet. transl., quod recte emendatum est.

27 *Γλαύκων ὁ Τήιος*] Menagius ad Diog. VIII, 52, Wolf. Prolegg. p. CLXII, Schneider ad Xen. Sympos. III, 6. Poet. c. 25 p. 1461 b, 1.

29 *καὶ πότε μέσῃ*] Hoc tertium *πότε* om. ADQZ cum vet. transl.

31 *πρὸς ἕκαστον*] *ἕκαστα* A vet. transl.

31 *περὶ ὧν σκοποῦσιν*] *περὶ ἃ* A, schol. fol. 50 b, 14, vet. transl. *circa quae*, quidni simplicius *ἃ σκοποῦσιν*?

32 *τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσι*] Cicero de orat. III, 56, 213: *actio inquam in*

dicendo una dominatur; sine hac summus orator esse in numero nullo potest; mediocris hac instructus summos saepe superare, et quae plura ibi de hac re disputantur. Plut. X orat. vit. p. 848 de Demosthene: *παραφθαρεὶς δὲ τὴν φωνὴν ἐν ἐκκλησίᾳ καὶ θορυβηθείς, τοὺς ὑποκριτὰς ἔφη δεῖν κρίνειν ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γνώμης*, ubi vid. Westerm. p. 81. Theophrastus scripsit *περὶ ὑποκρίσεως ᾱ*. Diog. Laert. V, 48.

34 *ἐκεῖ μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί*] Inde confirmare licet Poetic. cap. 9 p. 1451 b, 37: *διὰ τοὺς ὑποκριτάς*, ubi alii *κριτάς*.

35 *διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν*] Haec intelligit infra: *ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται καθάπερ εἴρηται διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν*, quae ipsa scribendum esse *πολιτῶν* aperte docent. Hoc exstat in schol. fol. 50 b, 30 sed invito auctore, cuius verba eum *πολιτειῶν* interpretari docent.

1 *φορτικὸν*] Schol.: *φορτικὸν δὲ νομίζεται τοῖς σοφοῖς, ἐπεὶ καὶ ὁ Πλάτων ἀπεδίωκε τῆς αὐτοῦ διατριβῆς τὸν Δημοσθένην ὡς θηρολέξην.* pag. 1404

3 *οὐκ ὀρθῶς*] *ὡς* inserit Chandler p. 9, quod opus non est nec grammatica flagitat; particula ex contrario membro huc referenda.

8 *τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ὅμως ἔχει τι μικρόν*] Vocabulum *ὅμως* non optime repetitum videtur et deest in vet. transl. aliisque libris; tamen verum et necessarium est. Quod enim dixerat: *τἆλλα ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι περίεργά ἐστιν*, id nunc quodammodo restringit elocutionemque ceteris cupediis orationis praestare dicit, quamvis quantum vulgo putant, haec quoque non valeat.

13 *ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ*] Pronuntiatio in rhetorica, *ὑπόκρισις*, si exculta erit, et eius ars exstiterit, idem efficiet quod in tragoedia *ἡ ὑποκριτική*, in qua *μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί*, sed parum adhuc profecerunt, ut Thrasymachus, de quo Quintil. III, 3: *nec audiendi quidam, quorum est Albutius, qui tris modo primas esse partes volunt, quia memoria atque actio natura, non arte contingant, licet Thrasymachus quoque idem de actione crediderit.* Ergo is sophista ipse qui primus eam aggressus est,

eadem ratione motus quam Aristoteles affert, hanc partem arte non comprehendendam esse putavit.

15 *Θρασύμαχος ἐν τοῖς ἐλέοις*] Conf. *τεχνῶν συναγωγὴ* p. 93 seqq. Kayser ad Philostr. vit. soph. p. 214.

19 *οἱ γὰρ γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν ἢ διὰ τὴν διάνοιαν*] Ut Isocratis orationes, vid. Alcidamantis oratio *περὶ τῶν τοὺς γραπτοὺς λόγους γραφόντων*, quae adversus Isocratem scripta videtur. Conf. Isocr. Phil. § 25—29, ubi et *ὑποκρίσεως* est mentio eiusque vis.

24 *ἐπεὶ δ' οἱ ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν*] Conf. III, 12. Isocrat. Euag. § 10: *πρὸς δὲ τούτοις οἱ μὲν μετὰ μέτρων καὶ ῥυθμῶν ἅπαντα ποιοῦσιν, οἱ δ' οὐδενὸς τούτων κοινωνοῦσιν, ἃ τοσαύτην ἔχει χάριν ὥστ', ἂν καὶ τῇ λέξει καὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν ἔχῃ κακῶς, ὅμως αὐταῖς ταῖς εὐρυθμίαις καὶ ταῖς συμμετρίαις ψυχαγωγοῦσι τοὺς ἀκούοντας. γνοίη δ' ἄν τις ἐκεῖθεν τὴν δύναμιν αὐτῶν· ἢν γάρ τις τῶν ποιημάτων τῶν εὐδοκιμούντων τὰ μὲν ὀνόματα καὶ τὰς διανοίας καταλίπῃ, τὸ δὲ μέτρον διαλύσῃ, φανήσεται πολὺ καταδεέστερα τῆς δόξης ἧς νῦν ἔχομεν περὶ αὐτῶν.* Plat. Gorg. p. 119 seqq. (501). Strabo I, 2 p. 27 Tauchn.: *ὡς δ' εἰπεῖν ὁ πεζὸς λόγος ὅ γε κατεσκευασμένος μίμημα τοῦ ποιητικοῦ ἐστι. πρώτιστα γὰρ ἡ ποιητικὴ κατασκευὴ παρῆλθεν εἰς τὸ μέσον καὶ εὐδοκίμησεν, εἶτα ἐκείνην μιμούμενοι, λύσαντες τὸ μέτρον, τἆλλα δὲ φυλάξαντες τὰ ποιητικὰ συνέγραψαν οἱ περὶ Κάδμον καὶ Φερεκύδην καὶ Ἑκαταῖον, εἶτα οἱ ὕστερον ἀφαιροῦντες ἀεί τι τῶν τοιούτων εἰς τὸ νῦν εἶδος κατήγαγον ὡς ἂν ἀπὸ ὕψους τινός.* Dionysius Halic. in Rhet. Gr. V, 446: *ἔτι γε μὴν ἐν τῷ περὶ μιμήσεως ὁ αὐτός φησιν ὅτι Γοργίας μὲν τὴν ποιητικὴν ἑρμηνείαν μετήνεγκεν εἰς λόγους πολιτικούς, οὐκ ἀξιῶν ὅμοιον τὸν ῥήτορα τοῖς ἰδιώταις εἶναι, Λυσίας δὲ τοὐναντίον ἐποίησε· τὴν γὰρ φανερὰν ἅπασι καὶ τετριμμένην λέξιν ἐξήλωσεν κτλ.* De Gorgia vid. *συναγωγὴ τεχνῶν* p. 69. Fossius p. 52.

24 *λέγοντες εὐήθη*] Schol. fol. 51 b, 5: *τινὰ ἔχουσιν ἀήθη, ἤτοι λέξεις ἀήθεις καὶ παραξένους . . τινὰ δὲ τῶν βιβλίων ἔχουσιν εὐήθη.* Ex nostris libris solus Victorii p

ἀήθη exhibet, quae varietas ex schol. in marg. Venetae adnotata est.

25 *τήνδε τὴν δόξαν*] *τὴν* om. A, recte, si *τήνδε* cum verbis *διὰ τὴν λέξιν* coniungitur; quae aut qualis enim haec *δόξα* sit, non dictum est; potius *τήνδε* delendum, quam *τὴν* addendum erat; sed probum est *τὴν δόξαν*, et in A *τὴν δὲ δόξαν* scriptum est.

31 *ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν*] De poet. cap. 4: *τό τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν, λέξεως δὲ γενομένης αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρεν. μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστιν. σημεῖον δὲ τούτου· πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας.* Cap. 24: *τὸ δὲ ἰαμβεῖον καὶ τετράμετρον κινητικὰ τὸ μὲν ὀρχηστικόν, τὸ δὲ πρακτικόν,* quod Horatius dicit *et natum rebus agendis.* Bentl. Opusc. p. 258 Lips.

33 *οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφείκασιν*] Ut Aeschyli grandiloquam orationem missam fecit Euripides, vid. cap. seq. At quis scabram repetiti verbi *ἀφείκασιν* orationem feret? Prius iam Twiningius in versione poeticae p. 471 delendum esse censuit; sic redde integrum locum: *οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν, οἷς οἱ πρότερον ἐκόσμουν . . ἀφείκασιν.* Non dicitur *οἱ πρῶτον,* sed *οἱ πρῶτοι,* saepissimeque confusum *πρῶτον* et *πρότερον.* Particula *δ'* quidem servari potest, at tum non primaria est res quae esse debet, sed tantummodo additamentum verborum *ὅσα . . . ἐστιν.* — Secutus est Bekker[3] omisso altero *ἀφείκασιν.*

39 *εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς*] De poetica cap. 20—22.

Cap. II.

1 *καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι*] De poet. cap. pag. 1404 b
22: *λέξεως δὲ ἀρετὴ σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι· σαφεστάτη μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλλὰ*

ταπεινή. Et in hac re posteriores rhetores alios, non Aristotelem secuti sunt; plerique *ἑρμηνείας δὲ ἀρεταὶ τέσσαρες, ἑλληνισμός, σαφήνεια, συντομία, πιθανότης*, vid. Rhetor. Gr. VI, 36. VII, 16. Schol. Theon. I, 260; Georgius Pletho VI, 587: *αἱ δὲ τῆς ἑρμηνείας τοῦ λόγου τέσσαρες ἀρεταί, μᾶλλον δὲ τοῦ διδασκαλικοῦ καὶ ἱστορικοῦ καθεστήκασιν αἵδε, σαφήνεια, συντομία, πιθανότης μεγαλοπρέπεια, ὡς Ἰσοκράτει καὶ Ἐμπεδοκλεῖ, Διονυσίῳ, Φιλοστράτῳ, Ἰαμβλίχῳ καὶ πᾶσι παλαιοῖς καὶ τοῖς σοφωτέροις τῶν νέων δοκεῖ καὶ τῷ Ἑρμογένει ἐν ταῖς ἰδέαις· ὁ τῶν ὀνομάτων γὰρ ἑλληνισμὸς νεωτερικόν ἐστιν.* Cui magno promissori hiatu fidem ne multam tribuas, neque enim eorum quos laudat, scripta evolvit, et ne dicam Aristotelem infra cap. 5 *ἑλληνισμὸν* referre, auctor ad Herenn. IV, 12, 17 elocutionem tres res in se habere dicit, elegantiam, compositionem, dignitatem, e quibus elegantia in latinitatem et explanationem, quod Graeci *ἑλληνισμὸν καὶ σαφήνειαν* appellant, distribuitur. Itaque *ἑλληνισμὸς* non *νεωτερικὸν* est; si quid verum est in Plethonis verbis, ex Isocratis doctrina illa esse accepta videantur, quamvis in his magis narrationis, *διηγήσεως*, virtutes quam elocutionis appareant (v. c. Theon progym. 4, 6: *ἀρεταὶ δὲ διηγήσεως τρεῖς σαφήνεια, συντομία, πιθανότης*.), neque Isocratem easdem huius addito hellenismo quas illius constituisse credere liceat.

2 *ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει*] *ὡς ἐὰν* A. *oratio quaecunque non manifestat* vet. tr., an interpres invenit *ὅς ἄν*? Sed fortasse etiam hic istud *ὅτι . . ὡς* defendi potest; frequens enim et apud alios et inprimis in nostro auctore pluribus interpositis repetitum *ὅτι* vel *ὅτι . . ὡς*, vid. quae congessi ad Polit. III, 13 p. 1283 b, 16, nostro non dissimile est Analyt. p. 62, 19: *οὔτ' ἔνδοξον ὡς εἰ θάτερον ψεῦδος, ὅτι θάτερον ἀληθές*.

3 *μήτε ταπεινὴν μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν*] Conf. cap. 9. Idem est quod auctori ad Herenn. IV, 12 seq. *dignitas*, Hermogeni de ideis I, 5 p. 217 *ἀξίωμα*. Nescio an Quintil. *ornatum* reddat VIII, 3, 5. atque ea quae deinde exponuntur, intelligat: *recteque Cicero his ipsis ad Brutum verbis quadam in epistola scribit: nam eloquentiam,*

quae admirationem non habet, nullam iudico. Aristoteles quoque eandem petendam maxime putat, qui haud dubie *eundem petendum* scripsit; nam et quae sequuntur et quae praecedunt, ornatum tractant. Cic. orat. 57, 192.

5 *τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια*] De poet. cap. 23: *σεμνὴ δὲ καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. ξενικὸν δὲ λέγω γλῶτταν καὶ μεταφορὰν καὶ ἐπέκτασιν καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον.* Georgius Pletho Rhet. VI, 589: *ἡ σαφήνεια ἐκ μυριολεξιῶν καὶ σαφηνισμοῦ γίγνεται,* ubi Par. cod. *μυρίων λέξεων,* quod propius verum *κυρίων* accedit. Isocrat. Euag. § 9 sq. poetis concessum esse *καὶ περὶ τούτων δηλῶσαι μὴ μόνον τοῖς τεταγμένοις ὀνόμασιν, ἀλλὰ τὰ μὲν ξένοις τὰ δὲ καινοῖς τὰ δὲ μεταφοραῖς, καὶ μηδὲν παραλιπεῖν, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς εἴδεσι διαποικῖλαι τὴν ποίησιν, τοῖς δὲ περὶ τοὺς λόγους οὐδὲν ἔξεστι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἀποτόμως καὶ τῶν ὀνομάτων τοῖς πολιτικοῖς μόνον καὶ τῶν ἐνθυμημάτων τοῖς περὶ αὐτὰς τὰς πράξεις ἀναγκαῖόν ἐστι χρῆσθαι.* Quae minime vera ne ex animi sententia dicta credas, conf. Rhet. Gr. VII, 906.

8 *τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι*] Id iam in marg. Venetae adnotatum est haud dubie ex schol. fol. 51 b, 41. Victorii liber p *ἐξαπαλάξαι,* ceteri omnes *ἐξαλαπάξαι,* vet. tr. *dissueta enim loqui. ἐξαλλάξαι* Victorio satis firmatum ex seq.: *ἐπὶ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος* et ex loco poet. supra allato, item Dionysii Lysia cap. 3: *ἀλλ' οἱ βουλόμενοι κόσμον τινὰ προσεῖναι τοῖς λόγοις, ἐξήλλαττον τὸν ἰδιώτην καὶ κατέφευγον ἐπὶ τὴν ποιητικὴν φράσιν,* ut Victorius scripsit pro vulg. *τοῖς ὅλοις ἐξήλλαττον ἰδιώτην.*

9 *ὥσπερ γὰρ*] *ὅπερ γὰρ* Isingr.

12 *ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων*] Isocr. Euagor. § 8—11. Plat. de rep. X p. 477 (601), cuius locum vide cap. 4.

13 *πολλά τε ποιεῖ τοῦτο*] Vix *τε* locum suum tenet.

14 *ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν*] Ita libri omnes; ex Mureti emendatione Var. lect. VII, 8 Reizius et Buhlius *ἐλάττω εἰσὶν* (quidni *ἐστίν*?) dederunt, idemque Victorius in margine commentarii olim coniecerat; nunc est anacoluthon, quod ipsum deleto vocabulo *διὸ* v. 18 tollitur, sic

enim omnia optime cohaerent. Callicles in Platonis Gorgia p. 84 (485): *ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι οὕτω ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ· ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τί μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα καί μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι· ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομένου ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνεται καὶ ἄνανδρον καὶ πληγῶν ἄξιον.* Cic. orat. cap. 21.

17 *ἢ περὶ λίαν μικρῶν*] Quis? alius certe praeter dictos; offendit etiam *λίαν* repetitum, quod solus A et vet. tr. servant. Mihi haec verba male addita esse videntur.

19 *καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως ἀλλὰ πεφυκότως*] Quod in Lysia oratore Dionysius admiratur, et Aristoteles ipse in Euripide poeta laudat, quae virtus omnes qui de hoc scripserunt, fugit. Vid. ad v. 24.

21 *διαβάλλονται*] Muretus Var. Lect. VII, 8 *διευλαβοῦνται*, quem verbi usus fefellit, quem Victorius docuit: male affecti animo sunt adversus istos.

21 *καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους*] Plut. Symp. IV p. 661 D: *διὸ φεύγουσι τὸν μεμιγμένον οἶνον οἱ πίνοντες, οἱ δὲ μιγνύοντες πειρῶνται λανθάνειν ὡς ἐπιβουλεύοντες.* Victorius.

22 *ἡ Θεοδώρου φωνή*] Aristot. polit. VII, 17. Plut. de glor. Athen. 10. Pausanias Attic. I, 37, 3.

24 *κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ, ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ καὶ ὑπέδειξε πρῶτος*] Vid. supra a, 33. Locus de Euripide notatu dignus, hoc est quod Horatius dicit ad Pisones v. 47:

dixeris egregie, notum si callida verbum
reddiderit junctura novum.

et v. 240:

ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
speret idem, sudet multum, frustraque laboret
ausus idem; tantum series iuncturaque pollet,
tantum de medio sumtis accedit honoris.

27 *ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως*] Cap. 21:

ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον ἢ γλῶττα ἢ μεταφορὰ ἢ κόσμος ἢ πεποιημένον ἢ ἐπεκτεταμένον ἢ ὑφῃρημένον ἢ ἐξηλλαγμένον, quae deinceps exponuntur. Ubique Aristoteles si libros de arte poetica laudat, dicit *ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς*, non *ποιήσεως*, ut hunc unum locum ad reliquorum normam refingere non dubitemus, vid. I, 11. III, 1. III, 18. Polit. VIII, 7 et hoc ipso capite bis.

30 *ὅπου δέ, ὕστερον ἐροῦμεν*] Cap. 3. 7.

32 *τὸ δὲ κύριον καὶ τὸ οἰκεῖον καὶ μεταφορὰ, μόναι χρήσιμαι*] Notanda est rara attractio pro *μόνα χρήσιμα*. In Poetica *τὸ οἰκεῖον*, vocabulum aptum et quod rem recte significat, non notatum est, cap. 22: *ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μιμεῖσθαι ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων ὅσοις κἂν ἐν λόγοις τις χρήσαιτο· ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα τὸ κύριον καὶ μεταφορὰ καὶ κόσμος*. Conf. Victorius ad poet. p. 221. Nescio quomodo *τὸ οἰκεῖον* differat ab eo, quod est *κύριον*, quocum et v. 35 et p. 1405 b, 12 apparet.

32 *μόναι χρήσιμαι*] A, ceteri *μόναι χρήσιμοι*, Winstanleius ad poet. p. 183 *μόνα χρήσιμα*. A paulo post v. 38 cum ceteris *ὁμωνυμίαι χρήσιμοι*. Conf. ad I, 1 p. 1355, 20.

38 *τῶν δ' ὀνομάτων τῷ μὲν σοφιστῇ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι*] Homonyma sunt verba, quae plura et diversa significant, ut canis, aquila, synonyma, quae diversa eandem habent significationem. Sophist. elench. cap. 3, ubi plura *ὁμωνυμίας* sunt exempla. Rhet. Gr. VI, 39: *ἡ σοφιστικὴ ὕλην μὲν ἔχει τὸ περὶ πάντων δοκεῖν πιθανῶς διαλέγεσθαι, εἶδος δὲ τὸ παλίμβολον καὶ ἄστατον, τέλος τὸν χρηματισμόν, ὄργανον τὴν ὁμωνυμίαν τῶν λέξεων καὶ τὰ παρακείμενα, εἶδος δὲ ἔχει καὶ τὸ μηδαμοῦ τοῖς αὐτοῖς ἐμμένειν*, ubi *παρειμένα*, quae callide praetermittit, tacet, ex VII p. 10 reponendum. Latiore sensu *ὁμωνυμίας* vocabulum in Categor. principio de iis, quibus inter se diversis genus est commune, legitur: *συνώνυμα δὲ λέγεται ὧν τό τε ὄνομα κοινὸν καὶ ὁ κατὰ τοὔνομα λόγος τῆς οὐσίας ὁ αὐτὸς οἷον ζῷον ὅ τε ἄνθρωπος καὶ ὁ βοῦς* (conf. Top. VI, 10), ubi veteres interpretes diversum auctoris usum notarunt, et de illa priore Stoicis accepta significatione, quam Aristoteles hic tradit,

Simplicius p. 43 Brand.: *καὶ γὰρ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς συνώνυμα εἶπεν εἶναι ὧν πλείω μὲν τὰ ὀνόματα, λόγος δὲ ὁ αὐτός, οἷα δή ἐστι τὰ πολυώνυμα τό τε λώπιον καὶ ἱμάτιον καὶ τὸ φᾶρος.* Tum ex Porphyrii commentariis: *ἔνθα δὲ περὶ τὰς πλείους φωνὰς ἡ σπουδὴ καὶ τὴν πολυειδῆ ἑκάστου ὀνομασίαν ὥσπερ ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς καὶ τῷ τρίτῳ περὶ ῥητορικῆς, τοῦ ἑτέρου συνωνύμου δεόμεθα ὅπερ πολυώνυμον ὁ Σπεύσιππος ἐκάλει, καὶ οὐ καλῶς ὁ Βοηθὸς παραλελεῖφθαι τῷ Ἀριστοτέλει φησὶ τὰ παρὰ τοῖς νεωτέροις καλούμενα συνώνυμα καὶ τὰ τοιαῦτα πολυώνυμα συνώνυμα καλούμενα ἅπερ Σπεύσιππος ἐκάλει πολυώνυμα. οὐ γὰρ παραλέλειπται, ἀλλ' ἐν ἄλλαις πραγματείαις ἐν αἷς ἦν οἰκεῖος ὁ λόγος, παρείληπται.* Eundem nostrum locum intelligit Anonymus in Categ., quem A. Brandis primus edidit, p. 33, 28: *γνήσιον τὸ παρὸν σύγγραμμα Ἀριστοτέλους, ἀλλ' οὐ νόθον, εἰ μὲν ταῖς Κατηγορίαις ὁμώνυμα καὶ συνώνυμα παραδίδοται μόνα, ἐν δὲ ταῖς Ῥητορικαῖς τέχναις καὶ πολυώνυμα καὶ ἑτερώνυμα.* cuius auctor hoc dicere videtur: non spurius est, ut quidam coniecerunt (vid. Brandis Ueber die Reihenfolge der Arist. Bücher des Organon p. 23), categoriarum liber, quod *συνώνυμα* non, ut in Rhetoricis, *πολυώνυμα* significat; fort.: *εἰ καὶ ἐν ταῖς Κατηγορίαις.*

pag. 1405 1 *λέγω δὲ κύριά τε καὶ συνώνυμα*] Synonyma ne sint nova et inusitata. Bernays Mus. Rhen. VIII, 585: *τῶν δὲ ῥημάτων τῷ μὲν .. συνωνυμίαι, λόγῳ δὲ κύρια* sine causa.

3 *τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς*] Intelligo quae supra dicta sunt, *γλῶττα, διπλᾶ, πεποιημένον, κύριον, μεταφορὰ* in poetica cap. 21 explicita, non *ὁμωνυμίας* et *συνωνυμίας*, de quibus posterioribus Aristotelem in libris de arte poetica dixisse, Porphyrii et inde Simplicii verba supra descripta evincunt; nisi disertum et horum et novum quod nuperrime accessit testimonium deterreat, facile id dubites et ex h. l. Porphyrium coniectura assecutum esse coniicias; nam in poetic. cap. 21—22, ubi de hac re erat disputandum, nil exstat et si vera sunt, quae Porphyrius et Simplicius tradunt, ibi sub finem plura excidisse putandum

est. Quatuor species translationis enumeravit ibi: *μεταφορὰ δ' ἐστὶν ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ ἢ ἀπὸ τοῦ γένους ἐπὶ εἶδος ἢ ἀπὸ τοῦ εἴδους ἐπὶ γένος ἢ ἀπὸ τοῦ εἴδους ἐπὶ εἶδος ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον.* Animadvertenda est dicendi ratio vix sana: *ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται, αἱ μεταφοραὶ* pro *ὅτι τούτων πλεῖστον δύνανται αἱ μεταφοραί*, nam hoc vult, de poet. 22: *ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως χρῆσθαι καὶ διπλοῖς ὀνόμασι καὶ γλώτταις, πολὺ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι.* Quare etiam *μεταφορᾶς* male insertum putes, et *πόσα εἴδη* intelligas supra v. 26 dicta, non translationis, sed nominum; ad eum locum enim nunc revertit. At in poetica *πόσα εἴδη μεταφορᾶς*, non vero species horum nominum enumerantur, ut callidius Bekker[3] coniecturas meas sequeretur. Sufficit cum Vatero *αἱ μεταφοραὶ* deleri.

6 *τοσοῦτον*] *οὕτω* A (quod Bekkerum fugit) Q, unde iam Victorius *τοσούτῳ* restituit.

9 *καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ἄλλου*] De poet. 22 de metaphora: *μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι· τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν τὸ τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστίν.*

10 *δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν*] Prius de metaphoris loquitur, sub finem transit ad epitheta: *καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις ἐστὶ μὲν κτλ.* De metaphora conf. Demetrius § 78—89. Omnino verba *καὶ τὰ ἐπίθετα* hic in expositione translationis melius abessent.

12 *διὰ τὸ παρ' ἄλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι*] III, 9: *ἡδεῖα δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι τἀναντία γνωριμώτατα καὶ παρ' ἄλληλα μᾶλλον γνώριμα.* De coelo II, 6 fine: *εὐαισθητότερα γὰρ τὰ παρ' ἄλληλα τιθέμενα.* Anaxim. Rhet. 3. Demosth. *περὶ παραπρ.* p. 393 § 166—173, quae ipse fecerit, illustrat, tum § 174 opponit adversarium: *φέρε δὴ τί τούτῳ πέπρακται παρὰ ταῦτα καὶ τί τῷ Φιλοκράτει, θεάσασθε, παρ' ἄλληλα γὰρ ἔσται φανερώτερα.*

14 Non male quod corruptum in A exstat, emendatum est in ceteris: *νέῳ φοινικίς, οὕτω γέροντί τι.* Recentiores *γέροντι τί* scripserunt.

15 *τῶν βελτιόνων*] *τοῦ βελτίονος* A, ut b, 23., idque recepimus.

20 *Ἰφικράτης Καλλίαν*] Xenoph. Hellen. VI, 3, 3: *Καλλίας ὁ δᾳδοῦχος.*

23 *καὶ ὁ μὲν διονυσοκόλακας, αὐτοὶ δ' αὑτοὺς τεχνίτας καλοῦσιν*] Histriones dixit qui vulgo *οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται* dicebantur. Problem. XXX, 10 *οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται.* Philostrat. vit. sophist. p. 596 ibiq. Vales. p. 360 Kayser. Gellius XX, 4. Incertus est qui primus *διονυσοκόλακας* dixerit; mox in proverbium transiit, Athen. XII, 538 f. (unde et *οἱ μέν*, quod praeter A et vet. transl. reliqui libri habent, verum est,) acute ad Dionysii adulatores translatum, ab Epicuro ad Platonem, Diogen. X, 8., ab aliis ad sodales Dionysii, Athen. X, 435 e.

30 *κώπας ἀνάσσειν καὶ ἀποβὰς εἰς Μυσίαν*] Schol. gr.: *καὶ τὸ ἀποβὰς εἰς Μυσίαν ἐτραυματίσθη πολεμίῳ βραχίονι, τὸ ἀποβὰς μεταφορικὴ ἡ λέξις ἀπὸ τοῦ βελτίονος καταληφθεῖσα, τὸ γὰρ ἀποβὰς ἐπὶ στόλου λέγεται, οὗτος δὲ ἐξελάβετο ἐπὶ ἑνὸς ἀνθρώπου.* Iure Victorius hanc alteram metaphoram negavit et unum esse locum illud *ἀνάσσειν* solum explicitum probat; alterum versum ex vetustis in Aristotelem commentariis sumsisse videtur, vid. Fragm. Eurip. p. 344, ubi *κώπης ἀνάσσει* scribunt. Fort.:

κώπης ἀνάσσων κἀποβὰς εἰς Μυσίαν
ἐτραυματίσθη πολεμίῳ βραχίονι.

Frequens est haec metaphora v. c. Cyclop. 86. Helen. 1045, conf. Wolfius ap. Vaterum p. 213. Pflugk ad Eurip. Helen. v. 1039. Welcker gr. Tragoed. p. 482. *κώπης ἄναξ* Aeschyl. Pers. 378. Participium postea invenimus apud Stephanum p. 302. 304: *διὰ τὸν Ἀχιλλέα λέγει τὸ κώπης ἀνάσσων ἦλθεν . . ἔστι δὲ καὶ τὸ ἀποβὰς εἰς Μυσίαν ἀπρεπές. ἀνώτερον εἴρηται τοῦτο περὶ τοῦ Ἀχιλλέως, ἀπρεπὲς δέ ἐστι διὰ τὸ τὴν ἀπόβασιν γίνεσθαι τότε, ὅταν τις ἀπὸ τῆς νεὼς πρῶτον ἐκβὰς πατήσῃ τηνικαῦτα εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἡ δὲ Μυσία πορρωτάτω τῆς θαλάσσης ἐστίν.*

33 *κραυγὴν Καλλιόπης*] Conf. Osann Beiträge zur gr. Litteraturgesch. I, 88.

37 *οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι*] Cleobulinae

sive Eumetidos est, secundum Plut. conviv. sept. sapient. cap. 10 p. 154 B ibique Wyttenb. Hexameter versus in Arist. poet. 22. Demetrio *περὶ ἑρμηνείας* § 102 (item Ioh. Sicel. Rhet. VI, 200. VII, 949, qui non *ἄνδρ' εἶδον*, sed *εἶδον ἐγὼ* exhibent); integrum aenigma ap. Athenaeum X, 76 p. 452 b: *πολλοὶ δὲ γρίφων καὶ τοιοῦτοί τινές εἰσιν οἷον*

ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα
οὕτω συγκόλλως ὥστε σύναιμα ποιεῖν.

τοῦτο δὲ σημαίνει σικύας προσβολήν. Sed omnes auctorum, quos enumeravimus, libri scripti et veteres excusi *πυρίχαλκον* coniunctim dant, quod editores distinxerunt; Sicel. Ioh. l. l.: *ἀνθ' ὅτου δὲ πυρίχαλκον τὴν σικύαν ὁ τοῦ γρίφου ποιητὴς ἐκάλεσεν, αὐτὸς ἂν εἰδείη, ἐπεὶ οὔτε ἐγὼ οἶδα οὔτε τὸν εἰδότα ἤκουσα. νομίζω δὲ ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ χαλκείῳ σκεύει εἰς τὰς σικύας ἐχρῶντο, τοῦτο δὲ διὰ πυρὸς σκευάζεται, διὰ τοῦτο εἶπε ταύτην πυρίχαλκον, ἢ διὰ τὸ πυροειδεῖς εἶναι τινας τῶν χαλκῶν.* In Aristotele primus Victorius ex coniectura *πυρὶ χαλκὸν* restituit. Conf. Bergk Comment. de reliquiis comoediae p. 112.

5 *μεταφοραὶ γὰρ αἰνίττονται*] Metaphorae vim aenig- pag. 1405 b
matis habent, id multum praestat Victorii coniecturae *μεταφορᾷ*. Conf. Wolfius ap. Vaterum p. 213.

6 *κάλλος δὲ ὀνόματος*] Aristotelem secutus est Theophrastus apud Demetrium § 173—175., cui hic auctoris locus non negligendus erat: *ποιεῖ δὲ εὔχαριν τὴν ἑρμήνειαν καὶ τὰ λεγόμενα καλὰ ὀνόματα. ὡρίσατο δ' αὐτὰ Θεόφραστος οὕτως· κάλλος ὀνόματός ἐστι τὸ πρὸς τὴν ἀκοὴν ἢ πρὸς τὴν ὄψιν ἡδὺ ἢ τὸ τῇ διανοίᾳ ἔντιμον. πρὸς μὲν τὴν ὄψιν ἡδέα τὰ τοιαῦτα ῥοδόχροον, ἀνθοφόρου χρόας. ὅσα γὰρ ὁρᾶται ἡδέως, ταῦτα καὶ λεγόμενα καλά ἐστι. πρὸς δὲ τὴν ἀκοὴν Καλλίστρατος, Ἄννων. ἥ τε γὰρ τῶν λάμβδα σύγκρουσις ἠχῶδές τι ἔχει καὶ ἡ τῶν νῦ γραμμάτων, καὶ ὅλως τὸ νῦ δι' εὐφωνίαν ἐφέλκονται οἱ Ἀττικοὶ Δημοσθένην λέγοντες καὶ Σωκράτην. τῇ διανοίᾳ δὲ ἔντιμα τὰ τοιαῦτά ἐστιν οἷον τὸ ἀρχαῖοι ἀντὶ τοῦ παλαιοὶ ἐντιμότερον· οἱ γὰρ ἀρχαῖοι ἄνδρες ἐντιμότεροι.*

9 *οὐ γὰρ ὡς ἔφη Βρύσων οὐθένα αἰσχρολογεῖν*] Bry-

sonis tetragonismi mentio fit Sophist. elench. cap. 11. Analyt. post. I, 9. Eius sententiam, quam Aristoteles tradit, Stoici secuti sunt, vid. Cicero epist. ad Fam. IX, 22. Schneider ad hist. animal. tom. III p. 427. Quintil. VIII, 3, 39. Schweighaeuser ad Athen. XI, 108 p. 328. — *ὡς* om. A, quod abesse nequit, multo facilius probaveris quod deinde in eo legitur: *τόδε ἀντὶ τοῦδε εἰπεῖν*, non *ἀντὶ τοῦ τόδε*, de quibus verbis haec apud graec. schol. exstant: *ὁ Βρύσων ἔλεγεν μηδένα αἰσχρολογεῖν καὶ καλῶς λέγειν, εἴπερ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν τοῦδε εἴπῃ τόδε· ταὐτὸν γὰρ σημαίνειν, εἰ καὶ τὸ τόδε καὶ τὸ τοῦδε ἔλεγε, καὶ οὕτως μὲν εὕρηται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τὸ εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει τοῦδε ἀντὶ τοῦ τόδε εἰπεῖν· σφάλμα δέ ἐστι γραφικὸν τὸ εἰπεῖν ἀντὶ τοῦ τοῦδε· ἔδει γὰρ εἰπεῖν ἀντὶ τοῦ τόδε. καὶ ὅσα τῶν ἀντιγράφων εἰσὶ παλαιά, οὕτως εὕρηται ἔχοντα, εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει τόδε ἀντὶ τοῦ τοῦδε εἰπεῖν.* Vix aliud quam quod in A exstat, voluit tradere.

15 *ἄμφω μὲν γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν*] Ambo vocabula honestum et turpe significant, at non quatenus est honestum aut turpe, sed alterum quatenus est honestum, ut est liberis dare operam, alterum quatenus est turpe, ut stuprum facere, aut utrumque turpe significat, sed alterum magis, alterum minus. Conf. Ethic. Nic. IV, 14: *καὶ ἡ τοῦ ἐλευθερίου παιδιὰ διαφέρει τῆς τοῦ ἀνδραποδώδους καὶ αὖ τοῦ πεπαιδευμένου καὶ ἀπαιδεύτου. ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ἐκ τῶν κωμῳδιῶν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν καινῶν· τοῖς μὲν γὰρ ἦν γελοῖον ἡ αἰσχρολογία, τοῖς δὲ μᾶλλον ἡ ὑπόνοια· διαφέρει δ' οὐ μικρὸν ταῦτα πρὸς εὐσχημοσύνην.* — A *τὸ καλὸν ἢ τὸ*

21 *καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις*] Ut metaphora ab honesta re et a turpi fieri potest, ita et *ἐπίθετα*; sequens exemplum ex Euripidis Oreste sumptum v. 1603 P:

ΜΕ. *ὁ μητροφόντης ἐπὶ φόνῳ πράσσει φόνον.*
ΟΡ. *ὁ πατρὸς ἀμύντωρ, ὃν σὺ προὔδωκας θανεῖν.*

24 *καὶ ὁ Σιμωνίδης*] p. 24 ed. Schneid. nr. XVII. Bentleius Opusc. p. 237. Heraclides Ponticus Pol. 25: *Ἀναξίλας νικήσας Ὀλύμπια ἡμιόνοις εἱστίασε τοὺς Ἕλληνας καί τις αὐτὸν ἐπέσκωψεν εἰπών· οὗτος τί ἂν ἐποίει νικήσας ἵπ-*

ποις; ἐποίησε δὲ καὶ ἐπινίκιον Σιμωνίδης· χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων.

28 *ἔτι τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι*] Unde haec verba dependent? non ad translationes ut ea quae praecedunt pertinent. Ut epithetis rem maiorem vel minorem reddere licet, sic verba ipsa extenuari possunt. Sana esse *τὸ αὐτὸ* spondere non ausim.

30 *Ἀριστοφάνης*] Incert. rhetor in Notices tom. XIV, 195: *μείωσις δὲ ὅταν σμικρύνων τι λέγῃς ὡς Ἀριστοφάνης οἷον τριηρίτη, βοϊδάριον, κυναρίδιον.* Vid. fragg. p. 982 Bergk. Demosth. p. 818 § 15 *χρυσίδιον.* p. 1283: *ἐν γραμματειδίῳ δυοῖν χαλκοῖν ἐωνημένῳ καὶ βιβλιδίῳ μικρῷ* et p. 1268. Isocr. Trap. § 34. *ἀρχιδίοις* de cor. § 261. Philipp. § 145: *ἐν μικροῖς πολιχνίοις καὶ νησυδρίοις.* Panath. 70. 89. Isocrates adv. sophistas § 4: *ἀργυρίδιον καὶ χρυσίδιον τὸν πλοῦτον ἀποκαλοῦντες.* § 20: *τοιαῦτα λογίδια διεξιόντες.* Isaeus II, 9: *χρυσίδια.* II, 35: *οἰκίδιον,* alia multa, de quibus vid. Commentatio de diminutivorum in *ιδιον* apud Atticos usu; scripsit Ianson in Archiv. V, 3 p. 385—412.

33 *καὶ νοσημάτιον*] Notandum, in hoc postremo exemplo primariam vocem, quae in ceteris apparet, non esse positam: *ἀντὶ δὲ νόσου* aut *καὶ ἀντὶ νόσου*, vel ut C supplet *νοσήματος νοσημάτιον.*

Cap. III.

34 *τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίγνεται κατὰ τὴν λέξιν*] Demetrius § 115 seqq., qui *τὸ ψυχρὸν* tribus constare dicit *ἐν διανοίᾳ, ἐν λέξει, ἐν συνθέσει,* secundum ex Aristotele recenset et paucis capitis argumentum comprehendit: *ἐν δὲ λέξει ὁ Ἀριστοτέλης φησὶ γίνεσθαι τετραχῶς . . . ὡς Ἀλκιδάμας ὑγρὸν ἱδρῶτα ἢ ἐν συνθέτῳ, ὅταν διθυραμβώδης συντεθῇ ἡ δίπλωσις τοῦ ὀνόματος ὡς τὸ ἐρημοπλάνος ἔφη τις καὶ εἴ τι ἄλλο οὕτως ὑπέρογκον. γίνεται δὲ καὶ ἐν μεταφορᾷ τὸ ψυχρόν, τρέμοντα καὶ ὠχρὰ τὰ πράγματα. τετραχῶς μὲν οὖν κατὰ τὴν λέξιν οὕτως ἂν γίνοιτο.* ubi excidit *γλῶττα* et *ἐπιθέτων* nomen.

35 *οἷον Λυκόφρων*] Sophista, conf. Soph. elench. cap. 15.

37 *καὶ ὡς Γοργίας ὠνόμαζε*] Vid. *συναγωγὴ τεχνῶν* p. 69 seq., Foss de Gorgia p. 53, qui nescio cur *πτωχόμουσος κόραξ* scribendum esse censet; dictum puto de paupere poeta, qui divitum aulas frequentavit. — *πτωχομουσοκόλακας . . . καὶ εὐορκήσαντας* Vahlen Mus. Rhen. XXI, 146.

pag. 1406 1 *ἐπιορκήσαντας καὶ κατεπιορκήσαντας*] Sic ex libris tacite Bekkerus, editiones praeter Camot. et schol. gr. omnes literam *ι*, non *η* in utroque verbo exhibent, neque Victorius ex libris mutavit. *ἐπιορκήσαντες· καὶ κατεπιορκήσαντες* Lobeck ad Phryn. p. 361. Foss de Gorgia p. 53. Stephanus p. 305: *τὸ κατευορκήσαντές τινες οὕτω λέγουσι τοὺς κατά τινος εὐορκήσαντας ἤτοι ἀληθεύσαντας.*

1 *καὶ ὡς Ἀλκιδάμας*] Vid. Artium script. p. 177. Foss de Gorgia p. 82.

3 *τελεσφόρον τὴν πειθὼ τῶν λόγων κατέστησεν*] De arte rhetorica dictum videtur.

8 *πέλωρον*] A, ceteri *τὸν πελώριον*, conf. cap. 7 p. 1408 b, 13.

9 *καὶ Ἀλκιδάμας*] Conf. Brandis Philol. IV, 44.

12 *ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν*] Homer. Iliad. IV, 434. V, 902. Cratinus apud Priscianum II p. 271 Kr. Vid. Lobeck ad Aiac. p. 133 ed. II.

15 *ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῷ*] Ita ex A restituimus, sed melius hoc videtur, quod vet. transl. exprimit *αὐτοῖς* i. e. *ἐπιθέτοις*, Victorio et Vatero p. 148 probatum. Ceteri libri *αὐτῇ*, quod sensus non admittit.

19 *οὐ γὰρ ἡδύσματι*] Vid. Kayser ad Philostr. vit. soph. p. 176.

21 *ὑγρὸν ἱδρῶτα*] Vid. Demetr. § 116 quae supra laudavimus, Doxopater Rhet. II, 231: *ἐπίθετα δὲ ὥσπερ ὁ Ἀλκιδάμας ὑγρὸν ἱδρῶτα φησὶ καὶ Ὅμηρος γάλα λευκὸν καὶ ἵππους μώνυχας. ἤρκει γὰρ ἐπὶ τούτων καὶ τὸ κύριον μόνον, ἃ ποιητικῆς μὲν ἴδια ὡς ἐναργῆ τε καὶ ἡδέα καὶ εὐμεγέθη, τοῖς ῥήτορσι δὲ ἀλλότρια.*

22 *καὶ οὐχὶ νόμους ἀλλὰ τοὺς τῶν πόλεων βασιλεῖς*

νόμους] Ex Pindaro multis frequentatum, vid. Boeckh Fragm. p. 641. Artium script. p. 177, ubi in Chrysippi verbis male *ἄρχων καὶ ἡγεμὼν* pro *ἄρχοντα καὶ ἡγεμόνα* scriptum est. A cum vet. tr.: *ἀλλὰ τῶν πόλεων βασιλεῖς νομίμους*, quod fort. verum est. Illud si dixit Alcidamas, alios secutus est; nam Plato quoque Symp. p. 191 C: *φασὶν οἱ πόλεως βασιλεῖς νόμοι* scripserat; si vero *νόμους* esse *τῶν πόλεων βασιλεῖς νομίμους* monuit, novum protulit et ab Aristotele notari poterat.

25 *καὶ σκυθρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς*] Exspectamus et hic *καὶ οὐ σκυθρωπόν, ἀλλὰ*

26 *καὶ οὐ χάριτος, ἀλλὰ πανδήμου χάριτος*] Hoc de rhetorica, duo sequentia quae cohaerent exempla de Ulixe dicta sunt, vel Homeri Odyssea.

30 *ἀντίμιμον*] C et γρ *Y*, ceteri libri omnes cum vet. transl. *τίμιον*. Graecus interpres fol. 55 b, 15 vero illud sine ullo dubitationis signo: *ἀντίμιμον ἤτοι ἴσα τοῖς μιμητικοῖς δυναμένην. ὁ δὲ μητροπολίτης οὕτως ἡρμήνευσε, ἀντίμιμον καθόσον ἡ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμία ἐναντία ἐστὶ καὶ ἀντιπράττουσα τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῷ θελήματι τοῦ σώματος*. Item Stephanus p. 306: *ἀντίμιμον εἶπε διότι τοῦ θυμικοῦ τὸ ἦθος καὶ ἡ τοῦ σώματος ἐμφαίνει διάθεσις· εἰ γάρ τις ἀνδρεῖός ἐστιν, ἀντιμιμεῖται καὶ ἡ ψυχὴ τὸ ἦθος τούτου.*

32 *ἔξεδρον*] Victorius ex graeco schol., libri omnes *ἐξεῦρον*. Ille p. 55 b, 18: *ἔξεδρος ἤτοι ἐκπίπτουσα τοῦ πρέποντος ἡ ὑπερβολὴ τῆς μοχθηρίας*.

1 *διὸ χρησιμωτάτη ἡ διπλῆ λέξις*] De poet. 22. Doxopatri Rhet. II, 231: *σύνθετος δὲ λέγεται πᾶσα ἡ διθυραμβώδης καὶ συνηθεστέρα τοῖς ποιηταῖς ὡς τὸ ἀκεσώδυνον ἢ κυνόμυια καὶ τὰ τοιαῦτα*. Conf. Demetrius § 78. pag. 1406 b

4 *ἰαμβείοις*] Imo *ἰαμβοποιοῖς*, ut *διθυραμβοποιοῖς*, *ἐποποιοῖς*, *κωμῳδοποιοί*. Nihilo minus sequentia *τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται* vulgatum defendunt; nunc enim non ut antea tetrametris, sed trimetris utuntur, idque supra cap. 1 p. 1404, 31 monuit; alias scripsisset *ταύταις γὰρ μάλιστα χρῶνται*, neque supra *ἰαμβοποιοὺς* uti *μεταφοραῖς* docuit,

sed has orationi pedestri, quam illi sequuntur, convenire, ibidem b, 34.

9 *οἷον Γοργίας χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα*] Demetrius l. l. sensum magis quam verba ex Aristotele reddit: *τρέμοντα καὶ ὠχρὰ τὰ πράγματα.* Plat. Phaedr. p. 68 (260) de arte rhetorica: *ποῖόν τινα οἴει μετὰ ταῦτα τὴν ῥητορικὴν καρπὸν ὧν ἔσπειρε θερίζειν.* — A, schol. cum vet. tr. *ἔναιμα*, ceteri fere omnes, quod cuivis in mentem veniat et vocabulo *χλωρὰ* convenire videtur, *ἄναιμα*, sed verba quae sequuntur *κακῶς δὲ ἐθέρισας*, illud potius commendant et *ἔναιμα* fuisse *πράγματα* docent.

14 *οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων*] De Homero dictum, vid. Foss de Gorgia p. 83.

15 *τὸ δὲ Γοργίου*] Plut. Sympos. VII p. 727 d: *Γοργίας δὲ ὁ σοφιστὴς χελιδόνος ἀφείσης ἐπ' αὐτὸν ἀπόπατον ἀναβλέψας πρὸς αὐτήν, οὐ καλὰ ταῦτ', εἶπεν, ὦ Φιλομήλα.* Victorius.

Cap. IV.

20 *ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά*] Demetrius § 80—89, qui *εἰκασίαν* dicit. Quintil. VIII, 6, 8.

21 *ὡς δὲ λέων ἐπόρουσε*] In nostris Homeri libris non invenitur, fort. alius poetae, nisi Aristoteles ut alibi et hic diverso ab iis quae nobis supersunt, exemplo usus est. Il. XX, 164: *Πηλείδης δ' ἑτέρωθεν ἐναντίον ὦρτο λέων ὣς σίντης.*

22 *ὅταν δὲ λέων ἐπόρουσε, μεταφορά*] Quintil. VIII, 6, 9: *comparatio est, cum dico fecisse quid hominem ut leonem, translatio, cum dico de homine, leo est.*

29 *δεσμῶν*] *ἀφετοῖς* addit Faber ad Longin. 44 p. 389, idem *δάκνειν* corrigit.

29 *καὶ ὡς Θεοδάμας εἴκαζεν*] Victorius hanc interpretationem, qua meliorem invenire non contigit, quamque verba *ἐν τῷ ἀνάλογον* confirmant, addit: Theodamas similem esse dicebat Archidamum Euxeno, qui geometriam non calleret. Euxenus igitur (ut arbitror) deformis et improbus erat, hoc tamen in se boni habebat, quod erat bonus geometra. Si quis

igitur geometriam ab Euxeno auferret, nulla in re Archidamus ab eo discreparet; nam ceteris rebus ac vitiis pares sunt. Adiecit Victorius et Polemonis dictum ap. Diog. IV, 3, 7: *ἔλεγεν οὖν τὸν μὲν Ὅμηρον ἐπικὸν εἶναι Σοφοκλέα, Ὅμηρον δὲ Σοφοκλέα τραγικόν.* Hoc igitur dixit Theodamas: *ὁ μὲν Ἀρχίδαμός ἐστιν Εὔξενος γεωμετρεῖν οὐκ ἐπιστάμενος, Εὔξενος δὲ Ἀρχίδαμος γεωμετρικός*, et usus est figura, quam rhetores dicunt commutationem vel *ἀντιμεταβολήν*, vid. auct. ad Herenn. IV, 28, 39. Alexander Rhet. Gr. VIII p. 480., ubi plura exstant exempla. Aristoteles ipse Ethic. Nic. VIII, 13: *ὁ γὰρ δοῦλος ἔμψυχον ὄργανον, τὸ δὲ ὄργανον ἄψυχος δοῦλος.* Eudem. VII, 9. Polit. III, 14 fine. Schol. fol. 56, 25: *ὡς Θεοδάμας, εἰ ὁ Ἀρχίδαμος ἔοικε τῷ Εὐξείνῳ μὴ εἰδότι γεωμετρεῖν, λοιπὸν ἄρα καὶ ὁ Εὔξεινος ἔοικε τῷ Ἀρχιδάμῳ· ἀγεωμέτρητος ἄρα ὁ Ἀρχίδαμος κατὰ τοῦτο, τὸ δὲ Ἀρχίδαμος γεωμετρικὸς ἤτοι ἀγεωμέτρητος.*

32 *καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος*] Libro V p. 253 (469): *ἀνελεύθερον δὲ οὐ δοκεῖ καὶ φιλοχρήματον νεκρὸν συλᾶν καὶ γυναικείας τε καὶ σμικρᾶς διανοίας τὸ πολέμιον νομίζειν τὸ σῶμα τοῦ τεθνεῶτος ἀποπταμένου τοῦ ἐχθροῦ, λελοιπότος δὲ ᾧ ἐπολέμει; ἢ οἴει τι διάφορον δρᾶν τοὺς τοῦτο ποιοῦντας τῶν κυνῶν, αἳ τοῖς λίθοις οἷς ἂν βληθῶσι χαλεπαίνουσι τοῦ βαλόντος οὐχ ἀπτόμενοι.* ubi Bekk. ex vetustissimo Parisiensi A aoristum pro *βάλλοντος* scripsit, hoc denuo restituit Schneiderus, neque cum sit in universum dictum, improbandum.

35 *καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον*] Rep. VI p. 281 (488): *πῶς οὖν, ἔφη, εὖ ἔχει λέγειν, ὅτι οὐ πρότερον κακῶν παύσονται αἱ πόλεις, πρὶν ἂν ἐν αὐταῖς οἱ φιλόσοφοι ἄρξωσιν, οὓς ἀχρήστους ὁμολογοῦμεν αὐταῖς εἶναι; Ἐρωτᾷς, ἦν δ' ἐγώ, ἐρώτημα δεόμενον ἀποκρίσεως δι' εἰκόνος λεγομένης. Εἶεν εἶπον· σκώπτεις ἐμβεβληκώς με εἰς λόγον οὕτω δυσαπόδεικτον; ἄκουε δ' οὖν τῆς εἰκόνος, ἵν' ἔτι μᾶλλον ἴδῃς, ὡς γλίσχρως εἰκάζω. οὕτω γὰρ χαλεπὸν τὸ πάθος τῶν ἐπιεικεστάτων ὃ πρὸς τὰς πόλεις πεπόνθασιν, ὥστ' οὐδ' ἔστιν ἓν οὐδὲν ἄλλο τοιοῦτον πεπονθός, ἀλλὰ δεῖ ἐκ πολλῶν αὐτὸ ξυναγαγεῖν εἰκάζοντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτῶν, οἷον οἱ γραφῆς τραγελάφους καὶ τὰ τοιαῦτα μι-*

γνύντες γράφουσι. νόησον γὰρ τοιουτονὶ γενόμενον εἴτε πολλῶν νεῶν πέρι εἴτε μιᾶς· ναύκληρον μεγέθει μὲν καὶ ῥώμῃ ὑπὲρ τοὺς ἐν τῇ νηῒ πάντας, ὑπόκωφον δὲ καὶ ὁρῶντα ὡσαύτως βραχύ τι καὶ γιγνώσκοντα περὶ ναυτικῶν ἕτερα τοιαῦτα, τοὺς δὲ ναύτας στασιάζοντας πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς κυβερνήσεως, ἕκαστον οἰόμενον δεῖν κυβερνᾶν, μήτε μαθόντα πώποτε τὴν τέχνην μήτε ἔχοντα ἀποδεῖξαι διδάσκαλον ἑαυτοῦ μήτε χρόνον ἐν ᾧ ἐμάνθανε, πρὸς δὲ τούτοις φάσκοντας μηδὲ διδακτὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸν λέγοντα ὡς διδακτὸν ἑτοίμους κατατέμνειν, αὐτοὺς δὲ αὐτῷ ἀεὶ τῷ ναυκλήρῳ περικεχύσθαι δεομένους καὶ πάντα ποιοῦντας, ὅπως ἂν σφίσι τὸ πηδάλιον ἐπιτρέψῃ, ἐνίοτε δ' ἂν μὴ πείθωσιν ἀλλ' ἄλλοι μᾶλλον, τοὺς μὲν ἄλλους ἢ ἀποκτιννύντας ἢ ἐκβάλλοντας ἐκ τῆς νεώς, τὸν δὲ γενναῖον ναύκληρον μανδραγόρᾳ ἢ μέθῃ ἤ τινι ἄλλῳ ξυμποδίσαντας τῆς νεὼς ἄρχειν χρωμένους τοῖς ἐνοῦσι, καὶ πίνοντάς τε καὶ εὐωχουμένους πλεῖν ὡς τὸ εἰκὸς τοὺς τοιούτους, πρὸς δὲ τούτοις ἐπαινοῦντας ναυτικὸν μὲν καλοῦντας καὶ κυβερνητικὸν καὶ ἐπιστάμενον τὰ κατὰ ναῦν, ὃς ἂν ξυλλαμβάνειν δεινὸς ᾖ, ὅπως ἄρξουσιν ἢ πείθοντες ἢ βιαζόμενοι τὸν ναύκληρον, τὸν δὲ μὴ τοιοῦτον ψέγοντας ὡς ἄχρηστον, τοῦ δὲ ἀληθινοῦ κυβερνήτου πέρι μηδ' ἐπαΐοντας, ὅτι ἀνάγκη αὐτῷ τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι ἐνιαυτοῦ καὶ ὡρῶν καὶ οὐρανοῦ καὶ ἄστρων καὶ πνευμάτων καὶ πάντων τῶν τῇ τέχνῃ προσηκόντων, εἰ μέλλει τῷ ὄντι νεὼς ἀρχικὸς ἔσεσθαι, ὅπως δὲ κυβερνήσει ἐάν τέ τινες βούλωνται ἐάν τε μή, μήτε τέχνην τούτου μήτε μελέτην οἰομένους δυνατὸν εἶναι λαβεῖν ἅμα καὶ τὴν κυβερνητικήν. τοιούτων δὴ περὶ τὰς ναῦς γιγνομένων τὸν ὡς ἀληθῶς κυβερνητικὸν οὐχ ἡγεῖ ἂν τῷ ὄντι μετεωροσκόπον τε καὶ ἀδολέσχην καὶ ἄχρηστόν σφισι καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς οὕτω κατεσκευασμέναις ναυσὶ πλωτήρων;

36 *καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν*] Rep. X p. 477 (601): *οὕτω δή, οἶμαι, καὶ τὸν ποιητικὸν φήσομεν χρώματ' ἄττα ἑκάστων τῶν τεχνῶν τοῖς ὀνόμασι καὶ ῥήμασιν ἐπιχρωματίζειν αὐτὸν οὐκ ἐπαΐοντα ἀλλ' ἢ μιμεῖσθαι, ὥστε ἑτέροις τοιούτοις ἐκ τῶν λόγων θεωροῦσι δοκεῖν, ἐάν τε περὶ σκυτοτομίας τις λέγῃ ἐν μέτρῳ καὶ ῥυθμῷ καὶ ἁρ-*

μονίᾳ, πάνυ εὖ δοκεῖν λέγεσθαι, ἐάν τε περὶ στρατηγίας ἐάν τε περὶ ἄλλου ὁτουοῦν· οὕτω φύσει αὐτὰ ταῦτα μεγάλην τινὰ κήλησιν ἔχειν. ἐπεὶ γυμνωθέντα γε τῶν τῆς μουσικῆς χρωμάτων τὰ τῶν ποιητῶν, αὐτὰ ἐφ' αὑτῶν λεγόμενα, οἶμαί σε εἰδέναι οἷα φαίνεται. τεθέασαι γάρ που. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἔοικε τοῖς τῶν ὡραίων προσώποις, καλῶν δὲ μή, οἷα γίγνεται ἰδεῖν, ὅταν αὐτὰ τὸ ἄνθος προλίπῃ; Παντάπασιν, ἦ δ' ὅς. Alia exempla in Republ. VII, 369 (537 seq.). VIII, 411 (562) et nobilis illa imago initio septimi libri.

1 καὶ ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους] De populari statu ab Atheniensibus Samiis invitis constituto; Thucyd. I, 115: δημοκρατίαν κατέστησαν. Mirus est Göttling. ad Aristot. Polit. p. 328, qui serio hoc lepidum dictum ex Periclis epitaphio depromptum dicit. pag. 1407

3 καὶ εἰς Βοιωτούς] Pericles Boeotos ilicibus comparabat, ex quibus cunei et clavae fiunt, quae alias ilices frangunt; ita Maioragius.

6 καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν δῆμον] Victorius et alii Demosthenem imperatorem et Niciae socium sine causa intelligunt; schol. gr. haec verba laudat: ὥσπερ γὰρ οἱ ἐν τῷ πλοίῳ ὄντες ὑπὸ τοῦ σάλου καὶ τῶν κυμάτων ταρασσόμενοι ναυτιῶσι καὶ ἁπλῶς ἀφορῶσι πρὸς τὴν θάλασσαν, οὕτω καὶ ὁ δῆμος ναυτιᾷ καὶ ἰλιγγιᾷ ἀφορῶν πρὸς τὰ πράγματα, in quibus Reiskius ind. graec. Demosth. s. v. ναυτιᾶν corrigit καὶ ἀηδῶς ἀφορῶσι, at non sunt oratoris sed scholiastae qui haec finxit verba. Ceterum non apte verbum εἴκαζεν intelligere licet, quod v. 7 legitur, quo ipso mutata constructio indicatur; concinnitas requirit: καὶ ἡ Δημοσθένους εἰς τὸν δῆμον, ut supra v. 35: καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον ex A et vet. transl. Ceteri codices omnes ibi ex foeda interpolatione καὶ ὡς ὁ Δημοσθένης εἰς τὸν δῆμον — In textum recepit Bekker[3], quem secutus sum. — Audaciores metaphoras in scriptis vitans Demosthenes in concione non fugiebat, vid. Aeschin. qui hoc vitio vertit, in Ctesiph. 72: οὐ γὰρ ἔφη δεῖν· καὶ γὰρ τὸ ῥῆμα μέμνημαι ὡς εἶπε διὰ τὴν ἀηδίαν τοῦ λέγοντος ἅμα καὶ τοῦ ὀνόματος ἀπορρῆξαι τῆς εἰρήνης τὴν συμμαχίαν. 164. 166: οὐ μέμνησθε αὐτοῦ τὰ μι-

αρὰ καὶ ἀπίθανα ῥήματα, ἃ πῶς ποθ' ὑμεῖς, ὦ σιδήρεοι, ἐκαρτερεῖτε ἀκροώμενοι; ὅτ' ἔφη παρελθὼν ἀμπελουργοῦσί τινες τὴν πόλιν, ἀνατετμήκασί τινες τὰ κλήματα τοῦ δήμου, ὑποτέτμηται τὰ νεῦρα τῶν πραγμάτων, φορμορραφούμεθα ἐπὶ τὰ στενά, τινὲς πρῶτον ὥσπερ τὰς βελόνας διείρουσι. ταῦτα δὲ τί ἐστιν, ὦ κίναδος; ῥήματα ἢ θαύματα; item 224. 253 (207 ipse Aeschines), περὶ παραπρ. 21. 110. Hegesippus de Halon. fin. Antipho: φονεῖς τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας.

7 καὶ ὡς Δημοκράτης] Aristophan. Equit. v. 721:

Ἀλλ. ὡς σφόδρα σὺ τὸν δῆμον σεαυτοῦ νενόμικας.
Κλ. ἐπίσταμαι γὰρ αὐτὸν οἷς ψωμίζεται.
Ἀλλ. κᾆθ' ὥσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς·
μασώμενος γὰρ τῷ μὲν ὀλίγον ἐντίθης,
αὐτὸς δ' ἐκείνου τριπλάσιον κατέσπακας.

Sext. Empiric. de rhetor. II, 42 p. 297: ταῖς δ' ἀληθείαις ἀπ' οὐδενὸς ὑγιοῦς τροφὴν πορίζεται εἰκότως ταῖς τίτθαις, αἳ μικρὸν τοῦ ψωμίσματος τοῖς παιδίοις διδοῦσαι τὸ ὅλον καταπίνουσιν. Conf. Becker Charicles I, 27.

9 καὶ ὡς Ἀντισθένης] Tenuem et tabe confectum Cephisodotum thuri similem esse dixit, quod laetitia omnes bonos afficit, cum macie absumitur.

10 τὸν λεπτὸν] Schol. gr.: τὰ μὲν τῶν ἀντιγράφων τὸν λεπτὸν .. τὰ δὲ τῷ λεπτῷ, quae varietas in margine Y fort. ex hoc scholio indicata est.

15 ἀεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον] Vid. poet. cap. 21, ubi quid sit μεταφορὰ ἡ ἐκ τοῦ ἀνάλογον explicat, ibi idem exemplum legitur: λέγω δὲ οἷον ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς Διόνυσον καὶ ἀσπὶς πρὸς Ἄρην· ἐρεῖ τοίνυν τὴν φιάλην ἀσπίδα Διονύσου καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην Ἄρεως. Conf. infra cap. 11; est metaphora a Timotheo inventa, vid. Athen. p. 433 d. Inde Antiphanes et Anaxandridas usi sunt, ibid. XI p. 502 b. cf. Mein. p. 58. 201. tom. III. Polit. III, 14: ὥσπερ γὰρ ἡ οἰκονομικὴ βασιλεία τις οἰκίας ἐστίν, οὕτως ἡ βασιλεία πόλεως καὶ ἔθνους ἑνὸς ἢ πλειόνων οἰκονομία.

16 καὶ ἐπὶ θάτερα καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν] Alterum καὶ ἐπὶ del. Bernays Mus. Rhen. VIII, 590, omittit Bekker [3].

Vater postrema quatuor verba ex interpretatione nata esse censet.

18 *φιάλην Ἄρεος*] *Ἄρεως* A, quod idem et p. 1412 b, 34. 1413, 6. 1457 b, 22 et 32 praebet; itaque et hic retinendum erat.

Cap. V.

19 *ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως τὸ ἑλληνίζειν*] Conf. Sophist. elench. cap. 32. Anaxim. cap. 25 seq. Zenon ap. Diogen. VII, 59. Auct. ad Herenn. IV, 12. Cicero de orat. III, cap. 10—13.

20 *πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις*] Ita et Isocrates praecepit, Art. script. p. 161. Rhet. Gr. V, 469. 473, quae integriora servavit Ioh. Sicel. VI, 156: *καὶ τοὺς συνδέσμους τοὺς σαφεῖς μὴ σύνεγγυς τιθέναι καὶ τὸν ἑπόμενον τῷ ἡγουμένῳ εὐθὺς ἀνταποδιδόναι, τοὺς μὲν ὡς τὸ ταῦτα μὲν τοιαῦτα, ἐκεῖνα μέντοι ἑτέρως, τοὺς δὲ ὡς τὸν μὲν καὶ τὸν δὲ καὶ τὸ ὡς καὶ τὸ οὕτως.* Anaxim. 25: *μετὰ δὲ συνδέσμους οὓς ἂν προείπῃς ἀποδίδου τοὺς ἀκολουθοῦντας. τὸ μὲν οὖν τοὺς συνδέσμους ἀποδιδόναι τοὺς ἀκολουθοῦντας τοιόνδε ἐστίν· ἐγὼ μὲν παρεγενόμην οὗ ἔφην, σὺ δὲ φάσκων ἥξειν οὐκ ἦλθες· πάλιν ὅταν ὁ αὐτὸς σύνδεσμος ἀκόλουθος ᾖ, οἷον σὺ γὰρ κἀκείνων αἴτιος ἐγένου καὶ τούτων αἴτιος σύ.* Contrarium tradit Demetrius § 53, sed de figura gravi ibi exponit, ne hunc Aristoteli adversari credas: *χρὴ δὲ καὶ τοὺς συνδέσμους μὴ μάλα ἀνταποδίδοσθαι ἀκριβῶς οἷον τῷ μὲν συνδέσμῳ τὸν δέ. μικροπρεπὲς γὰρ ἡ ἀκρίβεια, ἀλλὰ καὶ ἀτακτοτέρως πως χρῆσθαι, καθάπερ που ὁ Ἀντιφῶν λέγει· ἡ γὰρ νῆσος ἣν ἔχομεν, δήλη μὲν καὶ πόρρωθέν ἐστιν ὑψηλὴ καὶ τραχεῖα καὶ τὰ μὲν χρήσιμα καὶ ἐργάσιμα μικρὰ αὐτῆς ἐστί, τὰ δ' ἀργὰ πολλὰ σμικρᾶς αὐτῆς οὔσης. δυσὶ γὰρ τοῖς μὲν συνδέσμοις εἷς ὁ δὲ ἀνταποδίδοται.*

30 *δεύτερον δὲ τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν*] Anaxim. 26: *πρῶτον μὲν οὖν ὀνόμαζε τοῖς οἰκείοις ὀνόμασιν ὅ τι ἂν λέγῃς διαφεύγων τὸ ἀμφίβολον*, idem paulo infra *σύνθεσιν συγκεχυμένην* dicit exemplis allatis, quam Aristoteles *ἀμφίβολον* appellat.

32 *ταῦτα δέ, ἂν μὴ τἀναντία προαιρῆται*] Haec notanda et observanda sunt, nisi forte quis dedita opera obscura sectetur ut vates, qui grandiloquis et ambiguis verbis utuntur, ne tacuisse videantur. Paulo post *ἐν ποιήσει* dicit, quod poetae in primis hoc dicendi genus adhibent, ut Empedocles; itaque Victorii coniectura *ἐν προαιρέσει* necessaria non est; laudasset enim prosae orationis scriptorem, non poetam, dixissetque *προαιρούμενοι*, sed intelligendum est de industria illos id agere. *ταῦτα δὲ* auctor omisisset, nisi praeter ambigua etiam *τὰ περιέχοντα* intellexisset.

38 *Κροῖσος Ἅλυν*] Herodotus I, 53. 91.

pag. 1407 b 3 *μᾶλλον . . . μᾶλλον*] Sic A et vet. transl.; ceteri melius prius omittunt.

7 *τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας*] Soph. elench. cap. 14. poet. cap. 21., vid. Artium script. p. 40 seqq. Classen de grammaticae graecae primordiis p. 30.

11 *γεγραμμένον*] Conf. Brandis Phil. IV, 43.

13 *ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου*] Demetr. § 192: *τὸ δὲ σαφὲς ἐν πλείοσιν, πρῶτα μὲν ἐν τοῖς κυρίοις, ἔπειτα ἐν τοῖς συνδεδεμένοις, τὸ δὲ ἀσύνδετον καὶ διαλελυμένον ὅλον ἀσαφὲς πᾶν. ἄδηλος γὰρ ἡ ἑκάστου κώλου ἀρχὴ διὰ τὴν λύσιν ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου· καὶ γὰρ ταῦτα σκοτεινὰ ποιεῖ τὸ πλεῖστον ἡ λύσις.* Theon progymn. 4, 18. Cf. Brandis Geschichte der Philos. I p. 153.

17 *τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος ἀεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται*] Sic primus distinxit Victorius eumque secuti sunt Reizius et Buhle; *τοῦ δέοντος* A, schol. gr., vet. transl., idem apud Clem. Alex. p. 602., Euseb. praep. Evang. XIII, 680. Intelligit Heraclitus *τὸν κοινὸν καὶ θεῖον λόγον*, ut longior Sexti Emp. expositio docet, e qua auctoris initium apponamus, VII, 132 p. 398: *ἐναρχόμενος οὖν τῶν περὶ φύσεως ὁ προειρημένος ἀνὴρ καὶ τρόπον τινὰ δεικνὺς τὸ περιέχον φησί· Λόγου τοῦδε ἐόντος ἀεὶ ἀξύνετοι γίγνονται ἄνθρωποι καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον· γιγνομένων γὰρ κατὰ τὸν λόγον τόνδε ἄπειροι ἐοίκασι πειρώμενοι ἐπέων καὶ ἔργων τοιούτων ὁκοίων ἐγὼ διηγεῦμαι κατὰ φύσιν διαιρέων ἕκαστον καὶ φράζων ὅκως ἔχει, τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει ὁκόσα ἐγερθέντες*

ποιοῦσιν ὅκωσπερ ὁκόσα εὕδοντες ἐπιλανθάνονται. In Sexto deest ἀεί, quod ex Aristotele adiecit Victorius; conf. Schleiermacher Museum der Alterthm. p. 482. Nulla vero est ratio, qua motus Sextum in exponenda hac Heracliti sententia turpiter falsum esse dicas, quod H. Ritter Geschichte der Ion. Philosophie p. 151 seq. coniecit. Aristoteles τοῦ δέοντος legit; nam si τοῦ δ' ἐόντος scripseris, ei necessario ἀεὶ adhaeret; neque ambiguum est quod auctor vituperat. τοῦ δέοντος legitur etiam in Origen. philosoph. nuper editis IX, 9 p. 280, 67.

18 πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι] an δεῖ στίξαι? Bekkerus, idem Victorius in advers.; melius δεῖ διαστίξαι Gaisfordus.

19 ἔτι δὲ ποιεῖ σολοικίζειν τὸ μὴ ἀποδιδόναι] Improbat Aristoteles in attenuata dicendi ratione zeugmatis usum, quem multi scriptores nimium frequentant. ἔτι τάδε A, vet. transl. praeter soloecismos, qui neglecto genere vel numero committuntur; his arcte coniungas ἀσαφῆ δὲ ἄν.

21 δὲ καὶ ἂν] καὶ om. A, vet. tr.

22 προθεὶς] Sic A apud Victorium et Gaisf., non προσθεὶς quod Bekkerus dicit.

Cap. VI.

26 εἰς ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε] Contrarium sequitur ei, quod praecedenti capite expositum est; ibi vulgare dicendi genus, τὸ σύντομον, indicatur, hic gravis figura notatur, quod ut faceret, et ea quae supra cap. 2 dixerat, monebant, elocutionis virtutem esse, ut sit σαφὴς et neque ταπεινὴ neque ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, sed πρέπουσα, unde postquam σαφήνειαν docuit, et attenuatam et gravem figuram tradit, quibus constitutis τὸ πρέπον aggreditur.

34 λιμένας εἰς Ἀχαϊκούς] Incerti poetae; Eurip. Androm. v. 740: χείματος γὰρ ἀγρίου τυχοῦσα λιμένας ἦλθες εἰς εὐηνέμους metaphorice dictum.

35 δέλτου μὲν αἵδε] Eurip. Iphig. Taur. v. 709 ibiq. Herm.

2 Ἀντιμάχου] Ex Thebaide, vid. Schellenberg. p. 52. pag. 1408

Libro nono Boeotii agri collem Teumessum exornavit. Conf. Valcken. ad Eur. Phoen. v. 1107.

5 *ὅπως οὐκ ἔχει*] Conf. Brandis Phil. IV, 42.

6 *τὸ ἄχορδον*] Ex Theognide exemplum sumptum, vid. ad cap. 11: *τόξον φόρμιγξ ἄχορδος*. De poet. cap. 21: *ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς μεταφορᾶς χρῆσθαι καὶ ἄλλως, προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλότριον ἀποφῆσαι τῶν οἰκείων τι, οἷον εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι φιάλην μὴ Ἄρεως ἀλλ' ἄοινον*, ut Victorius emendavit. Exempla in tragicorum canticis abundant, ut Eurip. Iphig. Taur. 144: *ὡς θρήνοις ἔγκειμαι τᾶς οὐκ εὐμούσου μολπᾶς ἀλύροις ἐλέγοις.*

Cap. VII.

10 *πρέπον*] Conf. Cicer. orator. 21, 70. Redit ad id quod cap. 2 *πρέπουσαν* esse debere *λέξιν* monuit, postquam quibus in rebus *τὸ ταπεινὸν* et *ἀξίωμα* vel *ὄγκος* constet, demonstravit.

12 *αὐτοκιβδήλως*] Schol. 58, 43: *ἤτοι ταπεινῶς καὶ εὐτελῶς. γράφεται καὶ αὐτοκαυδάλως. λέγεται καὶ αὐτοκαύδαλον τὸ ταπεινὸν καὶ εὐτελὲς καὶ αὐτοσχέδιον.* Victorius primus *αὐτοκαβδάλως* scripsit.

15 *Κλεοφῶν*] Orator, non poeta, conf. Tyrwhitt ad Aristot. poet. § 4.

15 *εἰ εἴπειεν ἂν*] *εἰ* addit A, vet. tr., ceteri om.; *ἂν* inclusit Bekker³.

16 *πότνια συκῆ*] Stephanus: *γράφεται καὶ πότνια σύ· τὸ γὰρ πότνια μέγα καὶ θαυμαστὸν καὶ θεῖον ὄνομα, τὸ δὲ σὺ ἐφύβριστον καὶ εὐτελὲς ἄγαν.* Atque hoc omnes praeter A et vet. tr. praebent.

18 *καὶ εὐλαβουμένου καὶ λέγειν*] *λέγειν* si ad *εὐλαβουμένου* pertinet, alterum *καὶ* explicari nequit; si novum incipit *καὶ λέγειν* et structura mutatur ut adverbia *ἀγαμένως* et *ταπεινῶς* suadent, particula *δὲ* ante *ἐπαινετὰ* delenda est. Exspectamus potius: *εὐλαβουμένου, ἐὰν δὲ ἐπαινετά, ἀγαμένως λέγειν*, unde veram esse probatur veterem lectionem, quam cum ceteris antiqua sequitur transl.: *δυσχεραινόντως*

καὶ εὐλαβουμένως λέγειν, nisi quod omnes praeter C *καὶ λέγειν* exhibent.

20 *παραλογίζεται γὰρ ἡ ψυχή*] Conf. de poet. cap. 24, ubi de Homero similia dicit. Apud Gaisf. ex A *τε γὰρ* adnotatum est, ad quod pertinet *καὶ συνομοιοπαθεῖ*. Etiam *δὲ* post *πιθανοῖ*, quod A om., abesse potest propter particulam *καί*.

22 *ὡς ὁ λέγων*] Vix sanum pro *ὥς φησιν ὁ λέγων* vel *ὡς λέγει*. — Verba *εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων* delet Vahlen p. 563, eaque inclusit Bekker[3].

29 *καὶ Λάκων ἢ Θετταλός*] Hor. ad Pison. v. 114 seqq. conf. Antiphon. de caede Herodis § 5, ubi Mytilenaeus loquitur.

32 *ὡσαύτως ἀγροῖκος ἂν*] Probat Victorius quod Atticorum more in A scriptum est: *ὡσαύτως ἂν ἀγροῖκος ἂν καί*. Sed Aristoteles hanc particulam in eadem sententia non repetit, nisi fortasse opposita sunt vocabula quibus adhaeret, ut II, 1: *ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν κἂν ἕτερον κἂν ἑαυτόν τις κατασκευάσειε τοιοῦτον*. II, 23: *οὐκ ἂν τοὺς παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινεν*. De generat. I, 2 p. 316, 19. De anima II, 10 p. 422, 11. II, 11 p. 429 b, 9. De respirat. 3 p. 471, 24. In Analyt. prior. I, 11 vulgo: *ἔτι κἂν διὰ τῶν ὅρων ἂν εἴη φανερόν*. Sed tacite om. Bekkerus *ἄν*. Politic. II, 7: *καὶ γὰρ ἂν οἱ χαρίεντες ἀγανακτοῖεν ἄν, ὡς οὐκ ἴσων ὄντες ἄξιοι*, ubi Coraes alterum *ἂν* includit. De longit. vitae cap. 3 p. 465 b, 20: *κἂν ἐνταῦθ' ἄφθαρτον ἂν εἴη*, ubi S pro *ἂν εἴη* exhibet *ᾖ*. Conf. ad I, 11 p. 1370, 29. Physic. IV, 13 p. 222 b, 6, ubi E *ἂν* repetit, qui codex VI, 4 p. 234 b, 33 omittit. Conf. locos varietate incertos De coelo II, 4 p. 287 b, 3. II, 14 p. 297 b, 24. Meteor. I, 3 p. 339 b, 31. I, 13 p. 349, 29. De anima p. 459 b, 25. Nostro loco praestat *ὡσαύτως ἂν ἀγροῖκος καί*.

34 *οἱ λογογράφοι, τίς οὐκ οἶδεν; ἅπαντες ἴσασιν*] Prae caeteris his, ut Victorius adnotavit, Isocrates utitur, Panath. § 168: *τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ἢ τίς οὐκ ἀκήκοε;* Alia exempla *τίς οὐκ οἶδεν;* Paneg. 176. Euag. 52. Panath. 102. 168. Plataic. 7. 40. Soph. 12. Antid. 190. 203. 278. Arch.

42. 87. Trap. 33. Areop. 64. Helen. 2. *πάντες ἴσασιν* Philipp. 42. Panath. 12. 56. 98. Trap. 3. Big. 4. Isaeus IV, 27. Lycurg. 106. Dinarch. II, 10. Alcidamas p. 80 (674). Demosth. pro Ctesiph. § 95: *συκοφαντίας οὔσας ἐπιδείξω μὴ μόνον τῷ ψευδεῖς εἶναι, τοῦτο μὲν γὰρ ὑπάρχειν ὑμᾶς εἰδότας ἡγοῦμαι.* At verissima dixit de Euboeensibus Aeschines et ipse Demosth. quondam *καταράτους* appellaverat p. 364. Ibidem p. 270 § 129 de Aeschinis parentibus: *ἀλλὰ πάντες ἴσασι ταῦτα, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω.* At quae de matre adversarii dixit, ipse nescivit, cum orationem de falsa legatione componeret, de patre alia tum tradidit p. 419, ut dicit: *ὡς ἐγὼ τῶν πρεσβυτέρων ἀκούω.* Quomodo igitur Ol. CXII, 3 omnibus notum esse poterat, quod CIX, 3 ne seniores quidem tenebant. Similiter de matris nomine *ἅπαντες ἴσασιν*, et paulo post § 132 de Antiphonte *τίς οὐκ οἶδε.* Demosth. p. 1024 § 53—54. Ceterum duo sunt exempla, quae in unum coniunxerunt male distinguentes *ἃ πάντες*, ita vet. transl. BCE.

36 *τὸ δ' εὐκαίρως ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι*] Novumne hoc accedit praeter *πρέπον*, quod rhetores omnes maximi faciunt *τὸν καιρόν*, an additamentum est *τοῦ πρέποντος*? Aperte hoc posterius intelligendum est, cum de elocutione dicat. Conf. Isocrat. Phil. § 27—28. Evincunt id porro etiam *τὰ ἀνάλογον*, quae b, 4 repetuntur.

pag. 1408 b 2 *δεῖ γὰρ αὐτὸν αὑτῷ προσεπιπλήττειν*] Hoc facit Isocrates in Panathenaico, qui postquam Agamemnonis virtutem laudavit, se *ἀκαίρως* haec dixisse excusat § 84—88, e quibus haec addere licet: *ἐγὼ δ' εἰ μὲν ἔλαθον ἐμαυτὸν πλεονάζων, ᾐσχυνόμην ἂν εἰ γράφειν ἐπιχειρῶν περὶ ὧν μηδεὶς ἂν ἄλλος ἐτόλμησεν, οὕτως ἀναισθήτως διεκείμην· νῦν δ' ἀκριβέστερον ᾔδειν τῶν ἐπιπλήττειν μοι τολμησόντων, ὅτι πολλοὶ τούτοις ἐπιτιμήσουσιν· ἀλλὰ γὰρ ἡγησάμην οὐχ οὕτως ἔσεσθαι δεινόν, ἣν ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου δόξω τισὶ τῶν καιρῶν ἀμελεῖν, ὡς ἣν περὶ ἀνδρὸς τοιούτου διαλεγόμενος παραλίπω τι τῶν ἐκείνῳ τε προσόντων ἀγαθῶν κἀμοὶ προσηκόντων εἰπεῖν.* Ibidem § 135—137 de eadem re loquitur; Antid. § 311, at haec ad rem, non ad elocutionem pertinent. Quintil. VIII, 3 p. 692, ubi oratori

verba fingere licere docet: *et si quid periculosius finxisse videbimur, quibusdam remediis praemuniendum est: ut ita dicam, si licet dicere, quodammodo, permittite mihi sic uti. quod idem etiam in iis quae licentius translata erunt, proderit, quae non tuto dici possunt . . qua de re Graecum erit illud elegantissimum, quo praecipitur ita προεπιπλήσσειν τῇ ὑπερβολῇ.* Quintilianus aperte Aristotelis locum intelligit eiusque verba reddit, unde *προεπιπλήσσειν* Stephanus in Thesauro, Casaubonus in marg., Gesnerus ad Quint., Ernesti Lex s. v. corrigunt; conf. figura quae dicitur *ἐπιτίμησις* apud Tiberium VIII, 532. Longin. 32: *διόπερ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος μειλίγματά φασί τινα τῶν θρασειῶν εἶναι ταῦτα μεταφορῶν τὰ ὡσπερεὶ φάναι καὶ οἱονεί καὶ εἰ χρὴ τοῦτον εἰπεῖν τὸν τρόπον, καὶ εἰ δεῖ παρακινδυνευτικώτερον εἰπεῖν· ἡ γὰρ ὑποτίμησίς* (scr. *ἐπιτίμησίς*) *φασιν ἰᾶται τὰ τολμηρά.*

5 *τοῖς ἀνάλογον μὴ πᾶσιν*] vet. tr. *proportionalibus quidem non omnibus,* is interpres in libro suo *μὲν μὴ* invenisse videtur, cui particulae nullus hic locus est.

6 *μὴ καὶ τῇ φωνῇ*] *καὶ ἡ φωνή, μὴ* G. Wiechmann Plat. et Arist. de arte rhet. p. 64.

7 *καὶ τοῖς ἁρμόττουσιν*] *καὶ* delet Vahlen, sed sunt alia quoque praeter *φωνὴν* et *πρόσωπον.*

9 *ἐὰν οὖν τὰ μαλακὰ σκληρῶς*] Coniicias ex praecedentibus *πιθανὸν* scribendum esse, parum tamen hoc est probabile; quis enim contraria coniuncta, ut hic *τὰ μαλακὰ σκληρῶς λέγειν, πιθανὸν* dixit? et quae praecedunt, mitigationem quandam, ne nimis aperta fiat oratio, non contrarium suadent; nullo igitur modo committendum est, ut oratio discrepet a rebus; *τὰ ἀνάλογον* enim sunt servanda, neque omnia vero simul adhibenda. — *πιθανὸν* coniecit Thurot.

10 *τὰ δὲ ὀνόματα τὰ διπλᾶ*] Praestat quod capite secundo promiserat: *ὅπου δὲ ὕστερον ἐροῦμεν,* sed ibi *τὰ ἐπίθετα,* hic *τὰ πεποιημένα* neglexit.

13 *οὐρανόμηκες*] Isocr. Antid. § 134: *καὶ τὰ μὲν ἁμαρτανόμενα παρόψονται, τὸ δὲ κατορθωθὲν οὐρανόμηκες ποιήσουσιν· ἡ γὰρ εὔνοια οὕτω διατίθησιν,* quem Isocratis locum Arist. fort. intelligit, et de contraria re dictum.

Philodem. Vol. Hercul. tom. IV col. 15: *διαφορὰν οὐρανομήκη ποιήσει.*

15 *ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἐπὶ τέλει, φήμην δὲ καὶ μνήμην*] § 186: *φήμην δὲ καὶ μνήμην καὶ δόξαν πόσην τινὰ χρὴ νομίζειν ἢ ζῶντας ἕξειν ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν τοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις ἔργοις ἀριστεύσαντας; κτλ.* Inde Victorius recte omnium librorum lectionem *φήμη δὲ καὶ γνώμη*, quam Bekkerus servavit, correxit; praeterea me offendunt verba *ἐπὶ τέλει*, non ita veteres orationem laudant, nec ab ipso Aristotele, sed a posteriore addita puto. Sequens exemplum *καὶ οἵ τινες ἔτλησαν* in eadem oratione § 97: *καίτοι πῶς ἂν ἐκείνων ἄνδρες ἀμείνους ἢ μᾶλλον φιλέλληνες ὄντες ἐπιδειχθεῖεν, οἵτινες ἐτόλμησαν ἐπιδεῖν, ὥστε μὴ τοῖς λοιποῖς αἴτιοι γενέσθαι τῆς δουλείας, ἐρήμην μὲν τὴν πόλιν γενομένην, τὴν δὲ χώραν πορθουμένην κτλ.* Ita et Bekkerus in Isocrate tacite edidit, sed et in oratione *περὶ ἀντιδόσεως*, in qua h. l. repetitur, et apud Dionys. Halic. de vi Demosth. cap. 40 *ἔτλησαν* invenitur, quod insolentius verbum ipsum fortasse auctor in graviore et vehementiore loco notare voluit. — Auctor Hipparchi p. 232 Bkk.: *φυτευθῆναι καὶ ὥρᾳ καὶ χώρᾳ, ἵνα τι καὶ ἡμεῖς τῶν σοφῶν ῥημάτων ἐμβάλωμεν ὧν οἱ δεξιοὶ περὶ τὰς δίκας καλλιεποῦνται.* Sic *χρήματα καὶ κτήματα.*

17 *φθέγγονταί τε γάρ*] *τε* non intelligo.

20 *ὅπερ Γοργίας ἐποίει καὶ τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ*] De Gorgia conf. Polit. III, 2. Foss p. 54. Ex Platonis Phaedro Victorius recte priorem Socratis orationem, quam hic ipse non sine divino spiritu afflatus dixisse simulat, intelligit, p. 24 (238): *ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς· τὰ νῦν γὰρ οὐκέτι πόρρω διθυράμβων φθέγγομαι*, et p. 31 (241): *οὐκ ᾔσθου, ὦ μακάριε, ὅτι ἤδη ἔπη φθέγγομαι, ἀλλ' οὐκέτι διθυράμβους καὶ ταῦτα ψέγων*; Astius Annotat. in Phaedr. p. 391 nimis confidenter alterius orationis vocabula p. 39 (246) minus usitata, etymologiam verborum *ἔρως, μαντική, οἰωνιστική* Hermannus Geschichte der platon. Philosophie I, 566.

20 *ὅπερ*] Sic tacite Bekkerus, sed omnes Victorii libri et

Gaisf. *ὥσπερ*, disertim A, quocum convenit sequens *καὶ τά*. Morelius primus *ὅπερ* edidit.

Cap. VIII.

21 *τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι μήτε ἄρρυθμον*] Cicero in oratore 57, 195: *neque numerosa, ut poema, neque extra numerum, ut sermo vulgi, esse debet oratio.* Iam Isocrates in arte sua in Rhet. Gr.: *ὅλος δὲ ὁ λόγος μὴ λόγος ἔστω· ξηρὸν γάρ, μηδὲ ἔμμετρος· καταφανὲς γάρ· ἀλλὰ μεμίχθω παντὶ ῥυθμῷ μάλιστα* (vel potius, ut nunc pergunt Rhet. Gr. VI, 165. VII, 934.) *ἰαμβικῷ ἢ τροχαϊκῷ.* quae postrema si ipsius sunt Isocratis neque ex Hermogene III, 208 translata (aliis enim locis haec desiderantur), Aristotelem, qui illos numeros improbat, et hic tecte Isocratis doctrinam impugnare certum est. Dionysius de verborum compos. 25 p. 382 Sch.: *ὅπερ οὖν ἔφην, οὐ δύναται ψιλὴ λέξις ὁμοία γενέσθαι τῇ ἐμμέτρῳ καὶ ἐμμελεῖ, ἐὰν μὴ περιέχῃ μέτρα καὶ ῥυθμούς τινας ἐγκαταμεμιγμένους ἀδήλως. οὐ μέντοι προσήκει γε ἔμμετρον οὐδ' ἔρρυθμον αὐτὴν εἶναι δοκεῖν· ποίημα γὰρ οὕτως ἔσται καὶ μέλος, ἐκβήσεταί τε ἁπλῶς τὸν αὑτῆς χαρακτῆρα, ἀλλ' εὔρυθμον αὐτὴν ἀπόχρη καὶ εὔμετρον φαίνεσθαι μόνον. οὕτω γὰρ ἂν εἴη ποιητικὴ μέν, οὐ μὴν ποίημά γε, καὶ εὐμελὴς μέν, οὐ μέλος δέ.* Quint. IX, 4, 45—121.

23 *καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησιν*] Auditores a causa, de qua agitur, revocat, ut Victorius explicat; rectius Cicero orat. 57, 192 vertit: *qui audiunt ad maiorem admirationem traducere.*

25 *τίνα αἱρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος; Κλέωνα*] Schoemanno Antiquit. iuris publ. Graec. p. 189, 13 Aristoteles comici alicuius locum ante oculos habuisse videtur; imo usum frequentem et morem solemnem tradit; conf. Casaub. ad Suet. Caes. 2. Demetrius § 15: *τῶν δὲ τὰς πυκνὰς περιόδους λεγόντων οὐδ' αἱ κεφαλαὶ ῥᾳδίως ἑστᾶσιν ὡς ἐπὶ τῶν οἰνωμένων, οἵ τε ἀκούοντες ναυτιῶσι διὰ τὸ ἀπίθανον, τοτὲ δὲ καὶ ἐκφωνοῦσι τὰ τέλη τῶν περιόδων προειδότες καὶ προαναβοῶσι.* Longinus c. 41 quem Victorius laudat: *καὶ ἔτι τούτων τὸ χείριστον, ὅπως ὥσπερ*

[ὅτι ὥσπερ?] τὰ ᾠδάρια τοὺς ἀκροατὰς ἀπὸ τοῦ πράγματος ἀφέλκει καὶ ἐπ' αὐτὰ [i. e. ἐφ' αὐτὰ] βιάζεται, οὕτως καὶ τὰ κατερρυθμισμένα τῶν λεγομένων οὐ τὸ τοῦ λόγου πάθος ἐνδίδωσι τοῖς ἀκούουσι, τὸ δὲ τοῦ ῥυθμοῦ, ὡς ἐνίοτε [ἐνίοτε ὡς?] προειδότας τὰς ὀφειλομένας καταλήξεις αὐτοὺς ὑποκρούειν τοῖς λέγουσι καὶ φθάνοντας ὡς ἐν χορῷ τινι προαποδιδόναι τὴν βάσιν.

26 τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον] Cicero in oratore 68, 228: *hanc igitur sive compositionem sive perfectionem sive numerum vocari placet, adhibere necesse est, si ornate velis dicere, non solum quod ait Aristoteles et Theophrastus, ne infinite feratur ut flumen oratio, quae non aut spiritu pronuntiantis aut interductu librarii, sed numero coacta debet insistere, verum etiam quod multo maiorem habent apta vim quam soluta.* De oratore III, 48, 187. Conf. Schmidt de Theophrasto p. 47.

30 διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή] Cicero orat. 51, 172: *Sed quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus vel inveniendis vel iudicandis acrior Aristotele fuit? quis porro Isocrati est adversatus infensius? is igitur versum in oratione vetat esse, numerum iubet; eius auditor Theodectes, in primis ut Aristoteles saepe significat, politus scriptor atque artifex, hoc idem et sentit et praecipit, Theophrastus vero iisdem de rebus etiam accuratius.*

32 τῶν δὲ ῥύθμων ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ λεκτικὸς καὶ ἁρμονίας δεόμενος] A et vet. transl. δ' εὐρύθμων, quod ut ferri potest, ita parum commendatur, neque Dionysium de verborum comp. cap. 25 p. 384 id invenisse constat: καὶ ὅτι ἀληθῆ ταῦτά ἐστι καὶ οὐδὲν ἐγὼ καινοτομῶ, λάβοι μὲν ἄν τις καὶ ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους μαρτυρίας τὴν πίστιν· εἴρηται γὰρ τῷ φιλοσόφῳ τά τε ἄλλα περὶ τῆς λέξεως τῆς πολιτικῆς ἐν τῇ τρίτῃ βίβλῳ τῶν Ῥητορικῶν τεχνῶν οἵαν αὐτὴν εἶναι προσήκει, καὶ δὴ καὶ περὶ τῆς εὐρυθμίας ἐξ ὧν ἂν τοιαύτη γένοιτο, ἐν ᾗ τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ὀνομάζει ῥυθμοὺς καὶ πῇ χρήσιμος ἕκαστος αὐτῶν καταφαίνεται καὶ λέξεις παρατίθησί τινας, αἷς πειρᾶται βεβαιοῦν τὸν λόγον. Non diligentissime Dionysius Aristotelis verba attendit; praeter paeonem primum et ultimum

reliquos numeros contra Isocratis doctrinam reiicit, haec illi *εὐρυθμία* est; igitur postquam dixit: *διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον* et varios numeros enumerat, dicendum est *τῶν δὲ ῥυθμῶν*, non *τῶν δ' εὐρύθμων*; conf. finem capitis. Praeterea locus corruptus est; herous enim qui hic *λεκτικὸς* dicitur, contrarius potius est, quod et Demetrius § 42, qui Aristotelem sequitur, tradit: *οἱ δὲ ἄλλοι ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ οὐ λογικὸς ἀλλ' ἠχώδης, οὐδὲ ἔρρυθμος ἀλλ' ἄρρυθμος ὥσπερ ὁ τοιόσδε ἥκειν ἡμῶν εἰς τὴν χώραν. ἡ γὰρ πυκνότης τῶν μακρῶν ὑπερπίπτει τοῦ λογικοῦ μέτρου. ὁ δὲ ἴαμβος εὐτελὴς καὶ τῇ τῶν πολλῶν λέξει ὅμοιος. πολλοὶ γοῦν μέτρα ἰαμβικὰ λαλοῦσιν οὐκ εἰδότες. ὁ δὲ παίων ἀμφοῖν μέσος καὶ μέτριος καὶ ὁποῖος συγκεκραμένος.* Unde Victorius coniecit *καὶ οὐ λεκτικός*, quod Morelius, Reizius, Buhle receperunt; sed ne sic quidem sanus est locus; non enim dici potest herous *ἁρμονίας δεόμενος*, qua ille abundat, neque Demetrii verbis *οὐδὲ ἔρρυθμος ἀλλ' ἄρρυθμος* id confirmatur. Dionysius de verborum comp. 17 p. 224: *δάκτυλος πάνυ ἐστὶ σεμνὸς καὶ εἰς κάλλος ἁρμονίας ἀξιολογώτατος καὶ τό γε ἡρωϊκὸν μέτρον ἀπὸ τούτου κοσμεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.* Verum vidit Vicent. Madius ad Aristot. poet. cap. 4 p. 86 seq., qui *λεκτικὸς* cum *ἁρμονία* coniungit et castigat: *σεμνὸς ἀλλὰ λεκτικῆς ἐστὶν ἁρμονίας δεόμενος*, nisi quod levius cum Tyrwhitto ad eundem loc. p. 120 (qui Madii emendationem ignorasse videtur) scribendum est: *ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ λεκτικῆς ἐστὶν ἁρμονίας δεόμενος.**) De poet. l. l.: *πλεῖστα ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας.* Nunc oppositio apparet: heroo inest rhythmi gravitas, sed desideratur *λεκτικὴ ἁρμονία*, in iambo est *λεκτικὴ ἁρμονία*, sed desideratur gravitas. Neque aliud invenit Cicero, qui h. l. vertit et si tertium de heroico dictum legisset, praeterquam quod est *σεμνὸς* et *οὐ*

---

*) Inepte Ritterus ad Ar. poet. p. 120 nos Tyrwhitti coniectura carere posse affirmat; esse enim *ἁρμονίαν* h. l. concentum instrumentorum musicorum, quo carere hexameter ideoque nudo sermoni convenire recte dicatur.

λεκτικὸς vel quod idem est λεκτικῆς ἁρμονίας δεόμενος, id non neglexisset, de oratore III, 47, 182 seq.: *quum sint numeri plures, iambum et trochaeum frequentem segregat ab oratore Aristoteles, Catule, vester, qui natura tamen incurrunt ipsi in sermonem orationemque nostram; sed sunt insignes percussiones eorum numerorum et minuti pedes. Quare primum ad heroum nos dactyli et anapaesti et spondei pedem invitat; in quo impune progredi licet duo dumtaxat pedes aut paulo plus, ne plane in versum aut similitudinem versuum incidamus. Probatur autem ab eodem illo maxime paeon, qui est duplex: nam aut a longa oritur, quam tres breves consequuntur, ut haec verba desinite, incipite, comprimite, aut a brevibus deinceps tribus extrema producta atque longa, sicut illa sunt domuerant, sonipedes. Atque illi philosopho ordiri placet a superiore paeone, posteriore finire; est autem paeon hic posterior non syllabarum numero, sed aurium mensura, quod est acrius iudicium et certius, par fere cretico, qui est ex longa et brevi et longa, ut*

Quid petam praesidi aut exsequar, quove nunc?

a quo numero exorsus est Fannius: Si, Quirites, minas illius. Hunc ille clausulis aptiorem putat, quas vult longa plerumque syllaba terminari. Non optime Aristotelem interpretatus est Cicero; ille enim, ut minora mittamus, heroum aeque atque iambum et trochaeum reiicit neque nos ad eum invitat. Diligentius Aristotelis vestigia postea in Oratore 57, 192 seqq. consecutus est, ubi Ephorum ex Isocratis disciplina profectum paeona sequi aut dactylum, fugere autem spondeum aut trochaeum dicit: *Sed et illi priores errant et Ephorus in culpa est; nam et qui paeona praetereunt, non vident mollissimum a sese numerum eundemque amplissimum praeteriri; quod longe Aristoteli videtur secus, qui iudicat heroum numerum grandiorem quam desideret soluta oratio; iambum autem nimis e vulgari esse sermone, itaque neque humilem et abiectam orationem nec nimis altam et exaggeratam probat, plenam tamen eam vult esse gravitatis, ut eos qui audient ad maiorem admirationem possit traducere. Trochaeum autem, qui est eodem spatio quo choreus, cordacem appellat, quia contractio et brevitas dignitatem non habeat; ita paeona probat eoque ait uti omnes, sed*

ipsos non sentire, quum utantur; esse autem tertium ac medium inter illos, sed ita factos eos pedes esse, ut in eis singulis modus insit aut sesquiplex aut duplex aut par. Itaque illi, de quibus ante dixi, tantummodo commoditatis habuerunt rationem, nullam dignitatis. Iambus enim et dactylus in versum cadunt maxime. Itaque ut versum fugimus in oratione, sic hi sunt evitandi continuati pedes. Aliud enim quiddam est oratio nec quidquam inimicius quam illa versibus. Paeon autem minime est aptus ad versum, quo libentius eum recepit oratio. Ephorus vero ne spondeum quidem, quem fugit, intelligit esse aequalem dactylo, quem probat; syllabis enim metiendos pedes, non intervallis existimat, quod idem facit in trochaeo, qui temporibus et intervallis est par iambo, sed eo vitiosus in oratione, si ponatur extremus, quod verba melius in syllabas longiores cadunt. Atque haec quae sunt apud Aristotelem, eadem a Theophrasto Theodecteque de paeone dicuntur. Haec egregia et versionis et commentarii locum verborum Aristotelis continent, ut se ipse Cicero corrigere videatur et quae minus recte in libris de oratore tradiderit, facilius feras. Quintilianus IX, 4, 87 p. 856: *Miror autem in hac opinione doctissimos homines fuisse, ut alios pedes ita eligerent, alios damnarent, quasi ullus esset quem non sit necesse in oratione deprehendi; licet igitur paeonem sequatur Ephorus, inventum a Thrasymacho, probatum ab Aristotele, dactylumque, ut temperatiores brevibus ac longis; fugiat spondeum ac trochaeum, alterius tarditate, alterius celeritate damnata, et herous, qui est idem dactylus, Aristoteli amplior, iambus humanior videatur, trochaeum ut nimis currentem damnet eique cordacis nomen imponat, eademque dicant Theodectes ac Theophrastus, similia post eos Halicarnasseus Dionysius: irrumpent etiam ad vicinos nec semper illis heroo aut paeone suo, quem quia versum raro facit, maxime laudant, uti licebit.* Conf. Maercker de Theodectis vita et scriptis p. 77.

2 ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι] Isocrat. Paneg.: πολλάκις ἐθαύμασα. Helen.: εἰσί τινες οἳ μέγα φρονοῦσι. Busir.: τὴν μὲν ἐπιείκειαν. Amartyr: οὐ προφάσεως. De bigis: περὶ μὲν οὖν. Trapez.: ὁ μὲν ἀγών. pag. 1409

6 ὁ ἡμιόλιος] i. e. quod modo dixit: τρία πρὸς δύο.

9 ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν] Vid. Herm. Elementa doctrinae metricae p. 193.

10 νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ ἑνὶ παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι] Quae sequuntur, oratores non modo initio, sed et fine sententiae eodem paeone primo usos esse docent, unde iure Vaterus p. 158 excidisse iudicat quod oppositum est verbo ἀρχόμενοι, ut scribendum sit: τελευτῶντες καὶ ἀρχόμενοι vel καὶ ἀρχόμενοι καὶ τελευτῶντες. Posterius recepit Bekker[3], quem secutus sum.

12 ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἴδη] Conf. Rufini versus in Analect. grammat. p. 522. Demetrius § 38: σύνθεσις δὲ μεγαλοπρεπὴς ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἡ παιωνική. παίωνος δὲ εἴδη δύο, τὸ μὲν προκαταρκτικὸν οὗ ἄρχει μὲν μακρά, λήγουσι δὲ τρεῖς βραχεῖαι, οἷον τὸ τοιόνδε ἤρξατο δέ, τὸ δὲ καταληκτικὸν θατέρῳ ἀντίστροφον, οὗ τρεῖς μὲν βραχεῖαι ἄρχουσι, λήγει δὲ μία μακρὰ ὥσπερ τὸ Ἀραβία. ubi recte Schneiderus et iam ante hunc Victorius monet, male Demetrium Aristotelem velut cognitorem et approbatorem compositionis μεγαλοπρεποῦς nominare; non enim de hac, sed de ea quae omni orationi convenit, loquitur; neque veriora puto, quae deinde docet Demetrius; paeonem enim primum deinceps excipere postremum vult ut in Thucydidis verbis: ἤρξατο δὲ τὸ κακὸν ἐξ Αἰθιοπίας. Aristoteles, ne in versuum numeros incurramus, quod, si a iambo, dactylo vel trochaeo incipies, facile fit, ut in Isocratis Panathenaico, cuius principium est: νεώτερος μὲν οὖν προῃρούμην γράφειν, initio orationis vel periodi paeonem primum a metro longe abhorrentem probat eamque finiri postremo paeone praecipit. Probabiliora videntur quae idem Demetrius § 41: δεῖ δὲ λογίζεσθαι, ὅτι κἂν μὴ ἀκριβῶς δυνώμεθα τοῖς κώλοις περιτιθέναι τοὺς παίωνας ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀμφοτέρους, παιωνικήν γε πάντως ποιησόμεθα τὴν σύνθεσιν, οἷον ἐκ μακρῶν ἀρχόμενοι καὶ εἰς μακρὰς καταλήγοντες. τοῦτο γὰρ Ἀριστοτέλης παραγγέλλειν ἔοικεν, ἄλλως δὲ τὸ διττὸν τοῦ παίωνος τετεχνολογηκέναι ἀκριβείας ἕνεκα. διόπερ Θεόφραστος παράδειγμα ἐκτέθειται μεγαλοπρεπείας τὸ τοιοῦτον κῶλον· τῶν μὲν περὶ τὰ μηδενὸς ἄξια φιλο-

σοφούντων. οὐ γὰρ ἐκ παιώνων ἀκριβῶς ἀλλὰ παιωνικόν τί ἐστι. Conf. Theophrastus ap. Cicer. de orat. III, 58, 184. Sed Aristoteles hic initium et finem orationis accuratius notat neque in his Demetrii excusationi locus est, de media oratione disertim quidem nil tradit, sed coniicere licet, et Cicero, qui philosophi praeceptum de postremo paeone improbat, in Oratore 56, 214—218 monet: *quare etiam paeona qui dixit aptiorem, in quo esset longa postrema; vidit parum, quoniam nihil ad rem est, postrema an longa sit. Iam paeon quod plures habeat syllabas quam tres, numerus a quibusdam, non pes habetur. Est quidem, ut inter omnes constat antiquos, Aristotelem, Theophrastum, Theodectem, Ephorum, unus aptissimus orationi vel orienti vel mediae, putant illi etiam cadenti, quo loco mihi videtur aptior creticus.*

14 *Δαλογενὲς εἴτε Λυκίαν*] Ex incerti poetae dithyrambo in Apollinem. Schol.: *δαλογενές, εἶτα, Λύκιε ἑκάεργε.* Conf. Osann Anecd. rom. p. 60.

20 *μὴ διὰ τὸν γραφέα, μηδὲ διὰ τὴν παραγραφήν*] Ut novum incipiat versum aut notam addat, *interductum librarii*, ut Cicero orat. 68, 228. dicit, idem de oratore III, 44, 173: *interspirationis enim, non defatigationis nostrae neque librariorum notis, sed verborum et sententiarum modo interpunctas clausulas in orationibus esse voluerunt, idque princeps Isocrates instituisse fertur.* Huiusmodi librariorum notae minores et maiores exstant in Voluminibus Herculanensibus.

Cap. IX.

24 *τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν*] Hanc elocutionis divisionem reddit Demetrius § 12, ubi vid. Schneid., quam Aristoteles *εἰρομένην* dicit, *διῃρημένην* appellans: *τῆς ἑρμηνείας ἡ μὲν ὀνομάζεται κατεστραμμένη οἷον ἡ κατὰ περιόδους ἔχουσα . . . ἡ δέ τις διῃρημένη ἑρμηνεία καλεῖται ἡ εἰς κῶλα λελυμένη οὐ μάλα ἀλλήλοις συνηρτημένα, ὡς ἡ Ἑκαταίου καὶ τὰ πλεῖστα τῶν Ἡροδότου καὶ ὅλως ἡ ἀρχαία πᾶσα.* Gregor. Corinth. in Hermog. Rhet. VII p. 1215: *οὐ γὰρ ἀλλήλοις τὰ κῶλα συνέχεται οὐδὲ συσφίγγεται, ἵνα πραγμάτων πλῆθος*

πολὺ παραστήσωσιν, ὅθεν καὶ τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν οἱ παλαιοὶ διῃρημένην ὠνόμαζον. Sed huius auctoritas nulla est; Demetrii enim locum integrum tacite exhibet. Itaque audacter in hoc, si Aristotelem sequatur nec saepius ab eo discederet, *εἰρομένη* corrigendum putem, quamvis Gōllerus etiam Pseudodionysium rhet. p. 62 contrarium dicere monuerit: *ἀπαγγελία δὲ πρέποι ἂν μάλιστα μεμιγμένη τῷ τοιούτῳ λόγῳ ἐνιαχοῦ μὲν συνεστραμμένη, ἐνιαχοῦ δὲ διῃρημένη τῆς ἐν τοῖς μύθοις ἀφελεστέρα.* Sed Aristoteli conveniunt quae idem I, 7 p. 16: *εἰ δὲ δὴ κρατεῖν χρὴ τὴν ἐμὴν γνώμην, οὐ μονότροπον ταύτην βουλεύσαιμ' ἂν εἶναι, ἀλλὰ ποικίλην καὶ μεμιγμένην καὶ τὰ μὲν τῇ ἀφελείᾳ προάγοντα, τὰ δὲ ἀντιθέτοις τε καὶ παρισώσεσιν Ἰσοκράτους, τὰ δὲ διῃρημένοις.* Nam quae ex *ἀφελείας* constat, simplex et monocolos est oratio, compositam vero periodicam etiam Aristoteles in *ἀντικειμένην* et *διῃρημένην* dividit. Aquila Romanus § 18 p. 157 tria genera notat: *Est igitur omnis oratio aut soluta nulla inter se necessitate numerorum neque composita membris quibusdam vel determinata certa circumscriptione verborum . . . aut perpetua quam Graeci εἰρομένην λέξιν appellant, quae ita connectitur, ut superiorem elocutionem semper proxima sequatur atque ita seriem quandam significatus rerum explicet . . . alia autem quae ex ambitu constat, quem ambitum Graeci περίοδον appellant,* ubi latina explicatio *εἰρομένην* confirmat. Vid. Vossii instit. orat. IV, 3. 4. Graece haec leguntur apud Aristidem Rhetor. I, 13. Rhet. IX, 403: *σύνθεσίς ἐστιν ἡ μὲν συνεχὴς ἡ διὰ πλειόνων ἑξῆς εἰρημένη ὡς τό· νόσημα γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐμπέπτωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα χαλεπόν* [Demosth. p. 424], *ἡ δὲ λελυμένη, τότε μὲν κεχυμένη ὥσπερ τό· ἔστω, γινέσθω ταῦτα, οὐδὲν ἀντιλέγω. ἡ δὲ κατὰ περίοδον, ἥτις ἐστὶν σύνταξις κώλων καὶ κομμάτων εἰς διάνοιαν ἀπηρτισμένη φράσις ὡς τό· καὶ σπουδαῖα νομίζων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἀναγκαῖα τῇ πόλει πειράσομαι περὶ αὐτῶν εἰπεῖν ἃ νομίζω συμφέρειν.* ubi animadverte *εἰρημένη*, in quo nostrum *εἰρομένη* latere videtur. Conf. quae de compositione ap. Quintil. IX, 4 leguntur.

25 *τῷ συνδέσμῳ μίαν*] *τῶν συνδέσμων* A, vet. transl.;

idem error poet. cap. 20 p. 1457, 29, ubi vid. Tyrwhitt. et Lersch Sprachphilos. II, 278.

25 *ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί*] Ignota nobis anabolarum ratio, sed contrarias eas fuisse antistrophis et ea quae infra sequuntur *ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιστρόφων ἀναβολὰς* docent, conf. Problem. XIX, 15.

28 *Ἡροδότου Θουρίου ἥδ' ἱστορίης ἀπόδεξις*] Ionicam formam cum Victorio ei, quam libri omnes tenent *ἀπόδειξις*, substituimus; in Herodoti libris: *Ἡροδότου Ἁλικαρνησσῆος ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε*, ubi vid. interpp., et ita etiam Demetrius § 17, unde non alia Herodoti recensione Aristotelem usum, sed memoriae esse errorem, ut statim Sophoclis dicit versus qui Euripidis sunt, coniicias.

30 *καθ' αὑτήν*] Infra de contrario v. 37: *αὐτὴν καθ' αὑτήν*, ut et hic *αὐτὴ* additum velis, neque tamen flagitatur.

31 *τελειωθῇ*] Sic A (non quod in ceteris *τελειωθείη*), schol. fol. 61, 10.

31 *ἀηδὲς*] Sic tacite Bekkerus, at A recte *ἀηδής*.

33 *προορῶντες γὰρ τὸ πέρας οὐ κάμνουσι πρότερον*] In marg. Venet.: *πόρρω ὄντες γὰρ τοῦ τέλους*, id vero, ut vidit Victorius, non ex libris, sed ex scholiasta sumptum: *διὸ καὶ οἱ δρομεῖς πόρρω ὄντες τοῦ τέλους οὐ κάμνουσιν, ἡνίκα δὲ πλησιάζουσι τῷ τέλει, εὐθὺς κάμνουσι . . . οὐ κάμνουσι πρότερον ἤτοι πόρρω ὄντες τοῦ τέλους.* Notanda vocabuli transpositio: *οὐ πρότερον κάμνουσι.*

36 *λέγω δὲ περίοδον*] Periodum ex ipsa vocabuli origine, ut Demetrius recte ostendit, cui periodus est: *σύστημα ἐκ κώλων ἢ κομμάτων εὐκαταστρόφων πρὸς τὴν διάνοιαν τὴν ὑποκειμένην ἀπηρτισμένον*, declarat; vid. Demetr. § 11: *Ἀριστοτέλης δὲ ὁρίζεται τὴν περίοδον οὕτως· περίοδός ἐστι λέξις ἀρχὴν ἔχουσα καὶ τελευτήν, μάλα καλῶς καὶ πρεπόντως ὁρισάμενος· εὐθὺς γὰρ ὁ τὴν περίοδον λέγων ἐμφαίνει ὅτι ἦρκταί ποθεν καὶ ἀποτελευτήσει ποι καὶ ἐπείγεται εἴς τε τέλος ὥσπερ οἱ δρομεῖς ἀφεθέντες. καὶ γὰρ ἐκείνοις συνεμφαίνεται τῇ ἀρχῇ τοῦ δρόμου τὸ τέλος. ἔνθεν καὶ περίοδος ὠνομάσθη ἀπεικασθεῖσα ταῖς ὁδοῖς ταῖς κυκλοειδέσι καὶ περιωδευμέναις· καθόλου γὰρ οὐδὲν ἡ περίοδός ἐστι πλὴν ποιὰ σύνθεσις. εἰ γοῦν λυθείη αὐτῆς τὸ*

περιωδευμένον καὶ μετασυντεθείη, τὰ μὲν πράγματα μενεῖ τὰ αὐτά, περίοδος δὲ οὐκ ἔσται. Vid. Vossius Instit. Orat. IV, 3, 2 p. 59. Dissen ad Demosth. de corona p. XXIV. Periodi notae contrariae sunt iis, quae *εἰρομένῃ λέξει* inhaerent, nam haec *οὐδὲν ἔχει τέλος καθ' αὑτὴν* et est *ἄπειρος*. Aliorum definitiones sunt: Alexandri *περὶ σχημάτων* Rhet. Gr. VIII, 460: *περίοδος μὲν οὖν ἐστι λόγος ἄνευ περιγραφῶν καὶ κώλων, συνθέσει αὐτοτελῆ διάνοιαν ἐκφέρων*, qui scripsisse videtur *λόγος εὖ περιγράφων καὶ κώλων συνθέσει*, ut sit idem quod Rhet. VII, 25: *περίοδος δέ ἐστι λόγος ποικίλος ἐξ εἰκότων ῥημάτων συγκείμενος διάνοιαν αὐτοτελῆ δηλῶν.* Aquilae Romani cap. 18: *est autem ea quae sententiam certa quadam circumscriptione definit atque determinat.* Aristidis Rhet. IX p. 403: *ἡ δὲ κατὰ περίοδον (σύνθεσις), ἥτις ἐστὶν σύνταξις κώλων καὶ κομμάτων εἰς διάνοιαν ἀπηρτισμένη φράσις*, quae, si postremum vocabulum, quod constructione caret, deleveris, eadem fere est quam ex Demetrio attulimus; nolim *φράσει* corrigere. Hermogenis de invent. IV, 3 p. 150: *ἔστιν μὲν οὖν περίοδος κυρίως ἡ τοῦ ὅλου ἐπιχειρήματος ἀναγκαστικὴ σύνοδος καὶ κλεὶς τρόπον τινὰ καὶ ἀληθινὴ περίοδος· τοῦτό ἐστιν. ἡ ἀπαρτίζουσα τὸ ἐπιχείρημα καὶ συνάγουσα.* Conf. Rhet. VII p. 1243. Longini Rhet. IX p. 566: *ἡ δὲ περίοδος ἐνθύμημά πώς ἐστιν ἀπηγγελμένον ῥυθμοῖς εὐτάκτοις κώλοις τε καὶ περικοπαῖς καὶ ἀλλήλαις συμμέτροις.* Sed de his et similibus ut colis, commatis verius haud dubie iudicaremus, si Lacharis liber exstaret, de quo Anonymus Rhet. VII p. 930: *τῷ Λαχάρῃ διαπεπόνηται σύνταγμα μηδὲν ἕτερον περιέχον ἀλλ' ἢ περὶ κώλου καὶ περὶ κόμματος· οὐ γὰρ εὐκαταφρόνητος ὁ περὶ αὐτῶν λόγος, ὥστε πάρεργον θέσθαι τὴν περὶ αὐτοῦ σπουδὴν . . . ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐοίκασιν τῶν ὀνομάτων τούτων ἐλθεῖν εἰς ἔννοιαν ἐν ἐξετάσει λόγων οὐ κατὰ μέτρα προενηνεγμένων φιλοσόφων μὲν Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς ῥητορικαῖς λεγομέναις τέχναις, σοφιστῶν δὲ Ἰσοκράτης· τί δὲ τούτων ἕκαστος (ἑκάτερος?) λέγει καὶ ὅπως μὲν Ἀριστοτέλης τὴν περίοδον ὡρίσατο, ὡς συμπληροῖ τὰ κῶλα καὶ τὰ κόμματα, ὅπως δὲ πάλιν Ἰσοκράτης, τῷ Λαχάρῃ δεόντως ἐν τῷ περὶ αὐτῶν εἴρηται λόγῳ· πολλοὺς*

γὰρ ὁρισμοὺς τῶν ἀρχαίων παρατίθησι· λέγει γὰρ καὶ Ἰσοκράτους ὁρισμόν, ὃν οὐ παραδέχεται· τῷ γὰρ Ἀριστοτέλει οὐδεμία γέγονε περὶ αὐτοῦ σπουδή. τοῦ δὲ ἐπιστήμονος ἔργον ἐστὶν εἰδέναι, τίνες μὲν αὐτῶν καλῶς ἔχουσι, τίνες δὲ πάλιν οὐ καλῶς. Sequuntur Lolliani, Cornuti, Apsinis definitiones, quid sit κῶλον et κόμμα. Conf. Herling Grundregeln des deutschen Stils II, 32.

3 ἔχειν δ] ἔχειν περαντω α A ap. Vict. et Gaisf. repe- pag. 1409 b
titum ex v. 2.

4 καὶ πεπεράσθαι] Sic solus A, τῷ ἀεὶ πεπεράνθαι ceteri; et verbum quidem iure correctum, τῷ ἀεὶ vero pro καὶ necessarium non videtur. καὶ πεπεράνθαι etiam schol. fol. 61, 25.

4 τὸ δὲ μηδὲν προνοεῖν εἶναι μηδὲ ἀνύειν ἀηδές] εἶναι deest in vet. transl. schol. fol. 61, 26., et vacare coniicit Victorius; recte, nisi ex hoc dependet προνοεῖν, ut sit: si vero nihil providere licet neque perficere, id ingratum est. ἀνοίγειν quod A et vet. transl. habet, de auditore eo sensu, qui hic flagitatur, vix recte dicitur; flagitatur vero, auditorem ad finem procedere, πεπεράνθαι τι αὐτῷ, id quod significat ἀνύειν. Conf. Vaterus p. 161.

9 ὥσπερ τὰ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα] Ex optimo fonte fol. 61 b, 29 scholiasta graecus: τοῦ Εὐριπίδου ἐστί, κεῖται δὲ ἐν τῷ Μελεάγρῳ

ἐν ἀντιπόρθμοις, πεδί' ἔχουσ' εὐδαίμονα·
Οἰνεὺς δ' ἀνάσσει τῆσδε γῆς Αἰτωλίας
Πορθάονος παῖς, ὅς ποτ' Ἀλθαίαν γαμεῖ
Λήδας ὅμαιμον, Θεστίου τε παρθένον.

Vid. Fragm. Eurip. p. 224 M. [Nauck. trag. graec. fragm. p. 414 sq.] Welcker griech. Trag. I, 384. Ex Praxiphane apud Demetrium § 58 histriones recitantes versus fine φεῦ, quo abrupta est sententia, addidisse coniicere licet. Sophoclis nomen, nisi μνημονικὸν ἁμάρτημα est, fortasse ab alio additum est. Conf. ad II, 8. Brandis Philol. IV, 46.

14 καὶ διῃρημένη] Om. vet. transl. et C. Id factum esse videtur, ne haec διῃρημένη λέξις paulo infra in διῃρημένην et ἀντικειμένην dividatur.

15 μὴ ἐν τῇ διαιρέσει ὥσπερ ἡ εἰρημένη περίοδος,

ἀλλ' ὅλη] *εἰρημένη* om. A et vet. transl., sed iidem habent *ὥσπερ καὶ ἡ*, quamvis taceat Bekkerus de A, et sic editi usque ad Morelium. Cum modo praecedat de illis versibus *ἐπὶ τοῦ εἰρημένου*, facile et hic, ut sensus evaderet, *εἰρημένη* inseri poterat; neque apte ille locus hic adhibetur, hic enim membra, quibus periodus constat, ut protasin et apodosin, intelligit auctor. Omnino verba *ὥσπερ καὶ ἡ περίοδος* nullum habent locum, meliusque arcte cohaerent *μὴ ἐν τῇ διαιρέσει ἀλλ' ὅλη*. Nam singula membra periodum non efficere opus non erat monere.

16 *κῶλον δ' ἐστὶ τὸ ἕτερον μόριον ταύτης. ἀφελῆ δὲ λέγω τὴν μονόκωλον*] Haec verba veteres iam vexaverunt; Demetrius § 34: *τὸ δὲ κῶλον Ἀριστοτέλης οὕτως ὁρίζεται· κῶλόν ἐστι τὸ ἕτερον μέρος περιόδου, εἶτα ἐπιφέρει· γίνεται δὲ καὶ ἁπλῆ περίοδος· οὕτως ὁρισάμενος τὸ ἕτερον μέρος δίκωλον ἐβούλετο εἶναι τὴν περίοδον δηλονότι. ὁ δὲ Ἀρχέδημος συλλαβὼν τὸν ὅρον τὸν Ἀριστοτέλους καὶ τὸ ἐπιφερόμενον τῷ ὅρῳ σαφέστερον καὶ τελεώτερον οὕτως ὡρίσατο· κῶλόν ἐστιν ἤτοι ἁπλῆ περίοδος ἢ συνθέτου περιόδου μέρος.* Aperte hic Demetrius ex Archedemo, non ex Aristotele sumsit verba: *γίνεται δὲ καὶ ἁπλῆ περίοδος*, nam Arist. dicit: *ἡ δ' ἀφελής* et *ἀφελῆ δὲ λέγω τὴν μονόκωλον.* Eundem auctorem sequi videtur § 17: *γίνονται δὲ καὶ τρίκωλοί τινες καὶ μονόκωλοι, ἃς καλοῦσιν ἁπλᾶς περιόδους. ὅταν γὰρ τὸ κῶλον μῆκός τε ἔχῃ καὶ καμπὴν κατὰ τὸ τέλος, τότε μονόκωλος περίοδος γίνεται καθάπερ ἡ τοιάδε· Ἡροδότου Ἁλικαρνασσῆος ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε.* Haec si, ut Demetrius vult, *περίοδος ἁπλῆ* esset, nihil inter *ἀφελῆ περίοδον* et *εἰρομένην λέξιν* distaret; huius enim idem attulit exemplum Aristoteles; at quantum interest inter *εἰρομένην λέξιν* et *κατεστραμμένην*, cui *ἀφελὴς περίοδος* est accensenda! Aquila Romanus cap. 18. conf. Mart. Cap. p. 428 Capp.: *constat autem ambitus ex duobus membris, ex tribus membris, ex quatuor interdum, etsi nonnulli ex uno membro ambitum putant posse compleri quam μονόκωλον appellant; ego artem non video, quemadmodum periodos cognominetur et non potius colon, si unum sit.* Quintilianus de periodo IX, 4, 124

p. 867 Burm.: *genera eius duo sunt, alterum simplex cum sensus unus longiore ambitu circumducitur, alterum quod constat membris et incisis, quae plures sensus habent: aderat ianitor carceris et carnifex praetoris et reliqua. Habet periodus membra minimum duo, medius numerus videtur quatuor, sed recipit frequenter et plura.* Qui si simplex genus cum Aristotele *μονόκωλον* intelligit, quaeritur, quomodo minimum duo membra habeat ambitus. Cf. Schneid. ad Demetr.

18 *μήτε μυούρους εἶναι μήτε μακράς*] Cicero de orat. III, 49, 190: *efficiendum est illud modo vobis, ne fluat oratio, ne vagetur, ne insistat interius, ne excurrat longius, ut membris distinguatur, ut conversiones habeat absolutas.* Tacite, ni fallor, longiores Isocratis periodos carpit a Peripateticis Demetrio et Hieronymo vituperatas. Vid. Vol. Hercul. Oxon. II col. XVII: *οἱ δ' οὖν πολλοὶ τῶν σοφιστῶν ἐοίκασιν ἐξ ὧν γεγράφασιν ἀθλίως ὑποκεκρίσθαι· πονηρὸν γὰρ εἰς ὑπόκρισιν αἱ μακραὶ περίοδοι καθάπερ καὶ παρὰ Δημητρίῳ κεῖται περὶ τῶν Ἰσοκράτους*, ubi longior sequitur Hieronymi locus.

20 *οὗ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον*] *ὅρου* A, quod servandum est.

25 *λόγος*] Non satis intelligo, nam est quod vituperetur, *ἄλογος* A, vetr. tr. An fuit *ἄλογον*?

26 *Δημόκριτος ὁ Χῖος*] Vid. Menage ad Diogenem IX, 49 p. 418. Mullach fragm. Democr. p. 91. Hesiodi versus, quem ille mutavit, est: *ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.*

30 *εἰς τοὺς μακροκώλους*] Sic omnes libri, ut oratores, qui longis periodorum membris utantur, ipsi *μακρόκωλοι* dicantur pro *εἰς τοὺς μακροκώλους ποιήσαντας*. Facillimum esset *τὰς* reponere, ut statim sequitur *αἱ λίαν βραχύκωλοι*, nisi homines indicari aptius sane esset.

34 *διῃρημένη μὲν οἷον, πολλάκις ἐθαύμασα*] Ex Isocratis Panegyrici principio, e quo omnia quae sequuntur exempla sumpta sunt; eadem verba Alexander Rhet. VIII p. 461, ut *δίκωλον περίοδον*, Demetrius § 25 ut *παρόμοια κῶλα* ostenderet, attulit, sed multo aptiora, si quid video, sunt

exempla a Disseno de structura periodorum oratoria p. XXXIV —XL congesta.

36 *ἀντικειμένη δὲ*] Theophrastus apud Dionysium in Lysia cap. 14: *ἀντίθεσις δ' ἐστὶ τριττῶς, ὅταν τῷ αὐτῷ τὰ ἐναντία ἢ τῷ ἐναντίῳ τὰ αὐτὰ ἢ τοῖς ἐναντίοις ἐναντία προσκατηγορηθῇ· τοσαυταχῶς γὰρ ἐγχωρεῖ συζευχθῆναι· τούτων δὲ τὸ μὲν ἴσον καὶ τὸ ὅμοιον παιδιῶδες καθαπερεὶ ποίημα· διὸ καὶ ἧττον ἁρμόττει τῇ σπουδῇ· φαίνεται γὰρ ἀπρεπὲς σπουδάζοντα τοῖς πράγμασι τοῖς ὀνόμασι παίζειν καὶ τὸ πάθος τῇ λέξει περιαιρεῖν· ἐκλύει γὰρ τὸν ἀκροατήν.* Quae si Aristoteles hic tradit neque, quod Victorius probat, duplex modus ille est *ἢ ταὐτὸ ἐπέζευκται τοῖς ἐναντίοις*, desideratur membrum *ἢ τἀναντία ταὐτῷ.* Sed quantumvis illa divisio Aristotelis ingenium prodit, alio tamen modo hic mihi rem aggressus esse videtur; aut duo sunt contraria in utroque colo, ut in exemplo quod sequitur, vel ut *καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν* et *καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν*, in quibus *πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίον σύγκειται*, aut contrariis idem verbum est commune, ut in secundo exemplo. Plura genera antitheti etiam Rutilius Lupus II, 16 praecipit: *unum est cum contrariae res inter se conferuntur*, quod est *τοῖς ἐναντίοις ἐναντία προσκατηγορεῖν*; tum *hoc idem fieri potest in una persona,* scilicet *τῷ αὐτῷ τἀναντία.* Deinde: *est autem* [*aliud item?*] *genus huius quod in eadem sententia priori verbo, contrarium quod est, infert et coniungi solet,* ubi in eodem membro contraria leguntur, postremum denique quod non intelligo: *aliud est item quod superiori infert, sed consequenter.* Anaxim. cap. 26.

pag. 1410 2 *ἀμφοτέρους δ' ὤνησαν*] Isocr. Paneg. § 35: *ἀμφοτέρους δὲ καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας καὶ τοὺς ὑπομείναντας ἔσωσαν· τοῖς μὲν γὰρ ἱκανὴν τὴν οἴκοι χώραν κατέλιπον, τοῖς δὲ πλείω τῆς ὑπαρχούσης ἐπόρισαν.*

5 *ὥστε καὶ*] Isocrat. Paneg. § 41: *τὴν τοίνυν ἄλλην διοίκησιν οὕτω φιλοξένως κατεσκευάσατο καὶ πρὸς ἅπαντας οἰκείως, ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι τῶν ὑπαρχόντων ἐπιθυμοῦσιν ἀμφοτέροις ἁρμόττειν καὶ μήτε τοῖς εὐδαιμονοῦσι μήτε τοῖς δυστυχοῦσιν ἐν ταῖς αὐτῶν ἀχρήστως ἔχειν ἀλλ' ἑκατέροις αὐτῶν*

εἶναι παρ' ἡμῖν τοῖς μὲν ἡδίστας διατριβάς, τοῖς δὲ ἀσφαλεστάτην καταφυγήν. Unde et illud *κτήσει* explicatur; facile Athenis quaestum facere et victum quaerere externi poterant.

6 *καὶ ἔτι, συμβαίνει*] Ibidem § 48: *ὁρῶσα δὲ περὶ μὲν τὰς ἄλλας πράξεις οὕτω ταραχώδεις οὔσας τὰς τύχας, ὥστε πολλάκις ἐν αὐταῖς καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν καὶ τοὺς ἀνοήτους κατορθοῦν.*

8 *εὐθὺς μὲν*] Ibidem § 72, ubi legitur *πολλῷ*.

11 *πλεῦσαι*] Ibidem § 89.

12 *καὶ φύσει*] Ibidem § 105, ubi legitur: *τῆς πολιτείας ἀποστερεῖσθαι.*

13 *οἱ μὲν γὰρ*] Ibidem § 149.

14 *ἰδίᾳ*] Ibidem § 181: *καὶ γὰρ αἰσχρὸν ἰδίᾳ μὲν τοῖς βαρβάροις οἰκέταις ἀξιοῦν χρῆσθαι, δημοσίᾳ δὲ τοσούτους τῶν συμμάχων περιορᾶν αὐτοῖς δουλεύοντας.*

15 *ἢ ζῶντας ἕξειν*] Ibidem § 186. *ἕξειν*, quod sensus flagitat, cum Victorio ex Isocrate reposuimus: *φήμην δὲ καὶ μνήμην καὶ δόξαν πόσην τινὰ χρὴ νομίζειν ἢ ζῶντας ἕξειν ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν τοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις ἔργοις ἀριστεύσαντας*; libri *ἄξειν* exhibent.

17 *καὶ ὃ εἰς Πειθόλαον*] Pitholaus et Lycophron peregrini neque ignobiles homines, fortasse Thebes, uxoris Alexandri Pherei fratres, Diodor. XVI, 14., quum ipsi domi valerent, ut ex hoc loco coniici potest, infesti Atheniensibus, postea eorum auxilium implorantes multos argento corrupisse videntur; in orat. contra Neaeram p. 1376. Pitholas Thessalus Attica civitate donatus, qua rursus privatus est, memoratur; eos in iudicium vocatos adfuisse apparet ex vocabulo *οὗτοι*, hi igitur antea Athenienses vendidisse, nunc eos emisse dicuntur.

18 *ἐλθόντες δ' ὡς ὑμᾶς*] *εἰσελθόντες δ' εἰς ὑμᾶς*, dicuntur et rempublicam pretio vendidisse, et in iudicium adducti, postquam rei facti sunt, iudices pecunia corrupisse. Cobet var. lect. p. 368. *εἰς ὑμᾶς* etiam in Stephan. et schol. fol. 62 b, 15 et 17 extat, sententia non satis certa, cum id quoque dici possit, quod Dem. 18, 46 de proditoribus tradit. Ficta sunt quae Stephanus p. 311 multis enarrat, ubi v. 4: *καὶ ὅτι μύλαι Θηβῶν* est *καὶ ὁ Τιμόλαος Θηβῶν.*

28 *ἀγρὸν γὰρ ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ*] In eodem

verbo, ut Victorius monuit, ludit Xenoph. Cyrop. VIII, 3, 37: ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγενόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἀργόν, εἰς ἀγρὸν ἀπαγαγὼν ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. — Schol. fol. 62 b, 40: ἐκ τῶν Ἀριστοφάνους.

30 δωρητοί] Il. IX, 526.

31 φήθησαν] Negationem, quam sensus flagitat, DE Aldus praebent. φήθης ἂν αὐτὸν οὐ παιδίον Bonitz Ar. Stud. I, 95. Conf. Sauppe Dionysios u. Ar. p. 18, qui ἀλλ' αὐτὸν παιδίον γεγονέναι coniicit.

33 ἄξιος δὲ] Negat orator istum ahenea statua dignum esse; itaque negatio in praecedentibus illata erat, aut interrogans haec dixit auctor. ἀξιοῖ δὲ schol. Isocrat. Panath. § 22: ἀλλ' εἰ φανείην σπουδάζων καὶ πολλοὺς λόγους ποιούμενος περὶ ἀνθρώπων, οὓς οὐδεὶς ὑπείληφεν ἀξίους εἶναι λόγου, δικαίως ἂν μωρὸς εἶναι δοκοίην. Plura exempla vid. ap. Strange Iahn Iahrb. Supplem. IV, 3 p. 362.

34 σὺ δ' αὐτὸν] Idem ὁμοιοτελεύτου exemplum ap. Demetrium § 26 et διλογίας ibidem § 211; in priore νῦν θανόντα, in posteriore νῦν ἀποθανόντα legitur. Est figura quae conversio dicitur.

pag. 1410 b 3 ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις] Indignum nostro philosopho est quod Valerius Maxim. VIII, 14 ext. 3 narrat: *Aristoteles Theodecti discipulo oratoriae libros artis, quos ederet, donaverat, molesteque postea ferens titulum eorum sic alii cessisse, proprio volumine quibusdam rebus insistens, planius sibi de his in Theodectis libris dictum esse adiecit.* Ex nostro loco, non ex praefatione rhetoricae ad Alexandrum male hoc fictum est. Max. Schmidt in Commentatione de tempore Ar. Rhet. p. 10 Aristotelem amico et discipulo Theodecti plura praecepta, quibus hic in libro de arte rhetorica uteretur, contulisse et inde illam Valerii fabulam natam esse censet. In catalogo Diogenis extat: τέχνης τῆς Θεοδέκτου εἰσαγωγῆς (συναγωγῆς meliores libri) ᾱ, unde Maercker de Theod. p. 48 magistrum recentiorum more discipuli artem praefatione praemissa lectoribus commendasse ibique τὰς ἀρχὰς τῶν περιόδων enumerasse coniicit. Conf. Rose Pseud. p. 137, Heitz p. 85.

4 οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει] Demetrius § 24 ex Aristotele: ἔστι δὲ κῶλα, ἃ μὴ ἀντικείμενα ἐμφαίνει τινὰ

ἀντίθεσιν διὰ τὸ τῷ σχήματι ἀντιθέτως γεγράφθαι καθάπερ τὸ παρ' Ἐπιχάρμῳ τῷ ποιητῇ πεπαιγμένον ὅτι

τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγών·

τὸ αὐτὸ μὲν γὰρ εἴρηται καὶ οὐδὲν ἐναντίον. ὁ δὲ τρόπος τῆς ἑρμηνείας μεμιμημένος ἀντίθεσίν τινα πλανῶντι ἔοικεν. ἀλλ' οὗτος μὲν ἴσως γελωτοποιῶν οὕτως ἀντέθηκε καὶ ἅμα σκώπτων τοὺς ῥήτορας. Haec inanis videtur Demetrii coniectura, quam ex ipso Epicharmi poemate facile disceptasset; parum enim probabile, poetam vel ante rhetoricam artem institutam florentem, Gorgiam primum antitheta sectantem irrisisse. Mirum illud *ἐν τήνων*, quod Aristotelis libri praebent, cum Demetrio non in usitatam formam reducendum videtur.

Cap. X.

6 *τὰ ἀστεῖα*] Conf. Anaxim. cap. 23. Cicero de orat. II, 54 seqq. Quint. VI, 3. 17. 102.

14 *τὸ γῆρας καλάμην*] Od. XIV, 213:

ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' οἴομαι εἰσορόωντα
γιγνώσκειν.

Vitiose A *καλὴν* exhibet, verum vet. tr. praestat.

22 *διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια*] Conf. ad II, 23 fine. p. 1400 b, 29.

25 *καὶ εἰ μὴ*] *εἰ καὶ μὴ* schol. fol. 64 b, 9. *καὶ οὐ μὴ* Victorii v p.

27 *ἐκείνως δὲ οὐδέτερον*] Illo modo neutrum fit, neque ut statim neque ut non multo post doceamur, quod quidem verum est; nam quae aperta sunt, nos nil docent, sed cum praecedant verba: *γίγνεται γὰρ οἷον μάθησις*, et vocabulo *ἐκείνως* ipsae illae duae rationes significentur, hunc potius sensum exspectamus: neutrum vero illorum, neque *τὰ ἐπιπόλαια ἐνθυμήματα*, neque *ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενά ἐστιν*, nos docet vel doctiores reddit; id vero fit, si *ἐκείνων* scripseris; est enim *ἐκείνων δὲ οὐδέτερον γίγνεται μάθησις*. Victorii m v *ἐκείνω*, p *ἐκεῖνον* praebent. Offendere potest hoc loco *οἷον μάθησις*, postquam supra illam fieri contendit; non male tamen hic eam veram non esse quae dicitur *μάθησιν*.

30 *καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις*] Isocrat. Philipp. § 73: *αἰσθάνομαι γάρ σε διαβαλλόμενον ὑπὸ τῶν σοὶ μὲν φθονούντων, τὰς δὲ πόλεις τὰς αὐτῶν εἰθισμένων εἰς ταραχὰς καθιστάναι καὶ τὴν εἰρήνην τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν πόλεμον τοῖς αὐτῶν ἰδίοις εἶναι νομιζόντων*, ut Bekkerus ex *Γ* edidit et Victorius ex Laurentiano codice omisso *εἶναι* locum laudavit; vulgati enim libri corrupte scribebant: *τῆς εἰρήνης οὔσης τοῖς ἄλλοις κοινῆς τὸν πόλεμον αὐτῶν ἡδίω εἶναι νομιζόντων.* — Schol. 63 b, 20: *εὗρον δὲ καὶ σχόλιον λέγον ὅτι ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους ἐστὶ τοῦτο. ὁμονοησάντων φησὶ τῶν Ἑλλήνων πάντων εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ξέρξου πόλεμον· φησὶ πόλεμον νομίζομεν τὴν κοινὴν εἰρήνην ἀμφισβητοῦντες περὶ τοῦ τίνας δεῖ ἄρχειν Λακεδαιμονίους ἢ Ἀθηναίους.* Interpretationem istam non in scholio invenit, sed de suo largitus est.

34 *ἔτι εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ*] Cum praecedat *ἐὰν ἀντικειμένως λέγηται*, tum *ἐὰν ἔχῃ μεταφοράν*, etiam in tertio exspectes *ἔτι ἐὰν ἔχῃ τὸ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν.* Et infinitivus quidem in A legitur, sed illam dicendi diligentiam minime Aristoteles sequitur, sufficitque *ἔτι εἰ τὸ . . ποιεῖν* vel *εἰ . . ποιεῖ.* Proxima vero verba sana non sunt; sensus est: res tam vivide est describenda, ut eam oculis aspicere videaris, itaque inesse debet *ἐνέργεια.* Id et auctor lectionis librorum praeter A et vet. transl. *ποιεῖ ὡς ἤδη ἐνεργοῦσα* vel ut Q exhibet *εἴδη ἐνεργοῦσαν* voluisse videtur; ex margine enim alieno loco illata sunt; voluit autem: *ὁρᾶν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα ὡς ἤδη ἐνεργοῦντα μᾶλλον ἢ μέλλοντα.* Nos sic loco medemur: *ὁρᾶν γὰρ δεῖ τὰ πράγματα πραττόμενα μᾶλλον ἢ μέλλοντα.* Cicer. de orat. II cap. 59 laudat Vict.: *est autem haec huius generis virtus, ut ita facta demonstres, ut mores eius de quo narres, ut sermo, ut vultus omnes exprimantur, ut iis qui audiunt tum geri fierique videantur.*

36 *ἐνεργείας*] Victorii m et Bekkeri Q *ἐνάρξεως*, ceteri *ἐναργείας* fere omnes, sed schol.: *τινὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι ἐνεργείας.*

36 *τεττάρων*] Poetic. cap. 21. Verba: *τῶν δὲ μεταφορῶν . . . πειρᾶσθαι δοῦναι* laudat Dionysius epist. ad Ammaeum cap. 8. Leptinis dictum v. 4—5: *καὶ Λεπτίνης . .*

γενομένην omnes eius codices omittunt, ex Aristotelis libris suppletum.

pag. 1411

1 *ὥσπερ*] *ὡς* Dionysii libri.

1 *Περικλῆς*] Vid. ad I, 7. Iam ante Periclem Gelon ap. Herod. VII, 162: *ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν ὑπιέντες ἔχειν τὸ πᾶν ἐθέλετε, οὐκ ἂν φθάνοιτε τὴν ταχίστην ὀπίσω ἀπαλλασσόμενοι καὶ ἀγγέλλοντες τῇ Ἑλλάδι ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτῇ ἐξαραίρηται*, ubi vid. interpp. Demadis esse dicit Athenaeus III p. 99 d., quem locum infra dabimus.

4 *καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων*] Plutarch. *πολιτ. παραγγ.*. cap. 6. XII, 149 H.: *δέχεται δὲ ὁ πολιτικὸς λόγος δικανικοῦ μᾶλλον καὶ γνωμολογίας καὶ ἱστορίας καὶ μύθους καὶ μεταφοράς, αἷς μάλιστα κινοῦσιν οἱ χρώμενοι μετρίως καὶ κατὰ καιρὸν ὡς ὁ εἰπών· μὴ ποιήσητε ἑτερόφθαλμον τὴν Ἑλλάδα. καὶ Δημάδης τὰ ναυάγια λέγων πολιτεύεσθαι τῆς πόλεως . . καὶ Περικλῆς τὴν λήμην τοῦ Πειραιέως ἀφελεῖν κελεύων. καὶ Φωκίων ἐπὶ τῆς Λεωσθένους νίκης καλὸν τὸ στάδιον εἶναι, δεδιέναι δὲ τοῦ πολέμου τὸν δόλιχον.* Dixit hoc Leptines in concione, cum Lacedaemonii a Thebanis victi Olymp. CII, 4. legatos Atheniensium auxilium imploraturos mitterent, Xenoph. Hell. VI, 5, 33 seq. ibiq. Schneid., vid. Fr. A. Wolfius ad Dem. Lept. p. XLV. Simile Cimonis dictum apud Plut. Cimon. cap. 16 Victorius addidit: *ὁ δ' Ἴων ἀπομνημονεύει καὶ τὸν λόγον, ᾧ μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἐκίνησε παρακαλῶν μήτε τὴν Ἑλλάδα χωλὴν μήτε πόλιν ἑτερόζυγα περιιδεῖν γεγενημένην.* Erant qui insigne hoc Leptinis dictum, quod Aristotelis auctoritate confirmatur, ad Locrenses contra Thebanorum sententiam Athenienses servantes Olymp. XCIV, 1 transferrent, ut docet schol. August. ad Demosth. de fals. legat. p. 361, 26: *μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον κατακρατήσαντες ἰσχυρῶς οἱ Λακεδαιμόνιοι τῶν Ἀθηναίων προέθεντο ψῆφον περὶ τῶν Ἀθηναίων τοῖς ἰδίοις συμμάχοις, ὥστε ἀποκρίνασθαι ἕκαστον τί βούλεται παθεῖν τοὺς Ἀθηναίους. εἶτα Εὔανθός* (scrib. *Ἐρίανθός*) *τις Θηβαῖος ἐψηφίσατο τὴν μὲν πόλιν αὐτῶν κατασκαφῆναι, τὴν δὲ χώραν μηλόβοτον γενέσθαι, ἵνα ἐκεῖ νέμωνται τὰ πρόβατα τῶν Βοιωτῶν. οἱ δὲ Φωκεῖς ὄντες καὶ αὐτοὶ τότε ὑπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους*

ἀντέλεξαν συμβουλεύοντες μὴ ἑτερόφθαλμον τὴν Ἑλλάδα ποιῆσαι, αἰνιττόμενοι δύο ὀφθαλμοὺς εἶναι τῆς Ἑλλάδος τήν τε Ἀθηναίων πόλιν καὶ τὴν Λακεδαιμονίων. Conf. Isocrat. Plataicus § 31. Eidem tempori, sed Lacedaemonio illud (conf. Xenoph. Hell. V, 5, 35) tribuit Aristides Leuctr. p. 639 Dind., vid. Schneid. ad Xenoph. Hellen. II, 2, 19 seq. Mirum si veteres ipsi in hac re aberraverint; at id non est, si Leptines in concione hoc argumento, quod Lacedaemonii quondam captis Athenis Atheniensium saluti invitis Thebanis et Corinthiis consuluissent (*οὐκ εἴων* vel *εἴασαν οἱ Λακεδαιμόνιοι περιιδεῖν τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην*), civibus, ut illos servarent et par pari referrent, persuasit. Conf. Isocr. Areop. 69. Hanc interpretationem et verba flagitant; nam de Lacedaemoniis hoc dixerat Leptines. Victorius aut *ἐᾶν* aut *περιιδεῖν* delendum censet; posterius negat grammatica; idem in scripto commentario *οὐκ ἂν περιιδεῖν* coniicit, sed nihil est mutandum, vid. Maetzner ad Antiph. p. 208.*) Simile dictum Gaisf. laudat ex Excerpt. legat. Byzant. p. 26 Par. 126 Bonn.: *φανερόν ἐστι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ὥσπερανεὶ δύο λαμπτῆρές εἰσιν ἥ τε Ῥωμαϊκὴ καὶ Περσικὴ βασιλεία· καὶ χρὴ καθάπερ ὀφθαλμοὺς τὴν ἑτέραν τῇ τῆς ἑτέρας κοσμεῖσθαι λαμπρότητι, καὶ μὴ πρὸς ἀναίρεσιν ἑαυτῶν ἀμοιβαδὸν μέχρι παντὸς χαλεπαίνειν.* — Conf. Sauppe Dionysios u. Arist. p. 17. Usus est hoc simili ad Alexandrum de Athenis et Thebis Hegesias ap. Photium p. 244 b, 9—15.

5 *Κηφισόδοτος*] Conf. Ruhnken hist. crit. orat. p. 60. Schol. August. ad. Dem. p. 53, 16. Boehnecke Forschungen I, 248.

6 *περὶ*] *τῶν περὶ* Dionysii libri, idque ex usu graecae linguae.

8 *ἔχοντα*] *ἀγαγόντα* Dionysius, quo mira illa dictio explicatur, quasi esset *ἕλκοντα*. Sauppe *ἠχότα*.

---

*) Utinam Dionysius hunc quoque Leptinis locum exscripsisset, ut quod in eius codice exstaret, appareret, vid. ad p. 1410 b, 36. Fort. librarii incuria excidit, aliter Sauppe.

8 δοῦναι] Dionys. διδόναι οὕτως. εἰ μὲν δή, ubi scrib. διδόναι. οὑτωσὶ μὲν δή.

9 ἐπισιτισαμένους] ἐπισιτισομένους Lobeck ad Phrynichum p. 746, quod recepimus.

10 τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα] Demosth. παραπρ. § 303 p. 438, 16, ibiq. schol. Aug. Aristid. II p. 219 Dind., ubi quaedam ex eo laudantur.

13 ῥόπαλον τοῦ δήμου] Primum vocabulum solus A et vet. tr., ceteri om.; δήμου primum in marg. Venet. apparet (μήδμου A, *Medi* vet. tr., μίδου ceteri) ex schol. 65, 17: ῥόπαλον τοῦ δήμου· ἐν γὰρ ταῖς Ἀθήναις ὅτε ἐνεωτέρισέ τι καὶ ἠτάκτησεν ὁ δῆμος, ἐμήνυον εἰς τὴν Σαλαμῖνα καὶ ἐλάμβανον ἐκεῖθεν συμμαχίαν.

14 τηλίαν τοῦ Πειραιέως] Cicero II act. in Verr. II, 2: *M. Cato cellam penariam reipublicae nostrae nutricem plebis Romanae Siciliam nominavit*, quem locum Victorius laudat. Num τηλία arcam significat? A et vet. transl. τὴν λείαν exhibent. Quidam libri τηλείαν scribunt.

15 τὴν λήμην τοῦ Πειραιέως] Plutarch. Pericl. cap. 8: ἀπομνημονεύεται δ' ὀλίγα παντάπασιν οἷον τὸ τὴν Αἴγιναν ὡς λήμην τοῦ Πειραιέως ἀφελεῖν κελεῦσαι, ubi alios ex Plut. locos Sintenis p. 96 congessit. Demadis esse dictum Athenaeus III p. 99 d, ubi plures metaphorae audaciores collectae sunt, tradit: καὶ Δημάδης δὲ ὁ ῥήτωρ ἔλεγε τὴν μὲν Αἴγιναν εἶναι λήμην τοῦ Πειραιῶς, τὴν δὲ Σάμον ἀπορρῶγα τῆς πόλεως, ἔαρ δὲ τοῦ δήμου τοὺς ἐφήβους, τὸ δὲ τεῖχος ἐσθῆτα τῆς πόλεως, τὸν δὲ σαλπιγκτὴν κοινὸν Ἀθηναίων ἀλέκτορα. Error haud dubie Athenaei; primum enim et tertium Periclis esse Aristotelis auctoritas confirmat, secundum quoque illi Samiorum victori optime convenit. Strabo IX, 14 p. 395: εἶθ' ὁ Φώρων λιμὴν καὶ ἡ Ψυτταλία, νησίον ἔρημον πετρῶδες, ὅ τινες εἶπον λήμην τοῦ Πειραιῶς.

15 Μοιροκλῆς] Ruhnk. hist. crit. p. 79. Dixit se bono homine, quem nominabat, nihilo peiorem esse; illum enim tertia pecuniarum parte, se decima improbum esse; jener treibe seine Schlechtigkeit zu $33^1/_3$, er aber viel billiger nur zu 10 Procente. Quanta sit utriusque improbitas, aestimatur; sed qua in re illa fuerit, haud constat. Et qualis est ratio ἐπι-

τρίτων τόκων ad *δέκατοι τόκοι*, talis est illius *ἐπιεικοῦς* ad Moeroclem; uterque improbus, sed Moerocles multo melior. De *ἐπιτρίτων τόκων* vid. Salmasius de modo usurae cap. 2 p. 41, qui *ἐπιτρίτῳ τόκῳ* . . *ἐπιδεκάτῳ* restituit, Gronovius de pecunia veterum III, 14. Boeckh Staatshaushalt. I, 144. II, 225.

20 *ὑπερήμεροι*] Attischer Process p. 508.

22 *ἐν πεντεσυρίγγῳ νόσῳ*] Dicitur enim *ἐν πεντεσυρίγγῳ ξύλῳ* Arist. Eqq. v. 1055, conf. Sauppius epist. crit. p. 59, Cobet nov. lect. p. 327.

24 *μύλωνας ποικίλους*] Cur triremes *μύλωνας* dixerit Cephisodotus, non constat.

24 *Κύων*] Conf. Rose Pseud. p. 3.

27 *ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα*] Demosth. p. 377: *ταῦτ' οὐχὶ βοᾷ καὶ λέγει, ὅτι χρήματα εἴληφεν Αἰσχίνης*, quae Vict. laudavit; cf. ex Olynth.: *ὁ παρὼν καιρὸς μονονουχὶ λέγει φωνὴν ἀφιείς*.

30 *ἐκκλησίας*] Glossema videtur, quo *συνδρομαὶ* explicantur, quod Fr. A. Wolfius monuit, sed auctor ipse interpretandi causa addere poterat.

30 *Ἰσοκράτης*] Philippus § 12: *ἀλλ' ὅμως ἐγὼ ταύτας τὰς δυσχερείας ὑπεριδὼν οὕτως ἐπὶ γήρως γέγονα φιλότιμος, ὥστ' ἠβουλήθην ἅμα τοῖς πρὸς σὲ λεγομένοις καὶ τοῖς μετ' ἐμοῦ διατρίψασιν ὑποδεῖξαι καὶ ποιῆσαι φανερόν, ὅτι τὸ μὲν ταῖς πανηγύρεσιν ἐνοχλεῖν καὶ πρὸς ἅπαντας λέγειν τοὺς συντρέχοντας ἐν αὐταῖς πρὸς οὐδένα λέγειν ἐστίν, ἀλλ' ὁμοίως οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων ἄκυροι τυγχάνουσιν ὄντες τοῖς νόμοις καὶ ταῖς πολιτείαις ταῖς ὑπὸ τῶν σοφιστῶν γεγραμμέναις*, quae postrema verba aperte Platonis rempublicam et leges perstringunt.

31 *καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ*] Lysiae § 60: *ὥστ' ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷδε τῷ τάφῳ τότε κείρασθαι τῇ Ἑλλάδι καὶ πενθῆσαι τοὺς ἐνθάδε κειμένους, ὡς συγκαταθαπτομένης τῆς αὐτῶν ἐλευθερίας τῇ τούτων ἀρετῇ, ὡς δυστυχὴς μὲν ἡ Ἑλλὰς τοιούτων ἀνδρῶν ὀρφανὴ γενομένη, εὐτυχὴς δ' ὁ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς ἑτέρων ἡγεμόνων λαβόμενος· τῇ μὲν γὰρ τούτων στερηθείσῃ δουλεία περιέστηκε, τῷ δ' ἄλλων ἀρξάντων ζῆλος ἐγγίνεται τῆς τῶν προγόνων διανοίας.*

Aristoteles, si auctor huius epitaphii notus vel certus fuisset, hic ubi alios multos laudat, nomen vix neglexisset. Ceterum *τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων* memoriae lapsus est; non de his, sed de Atheniensibus in Hellesponto caesis, quorum mortem servitus secuta est, orator loquitur. Itaque P. Dobree, cui sophista, non Lysias auctor epitaphii est, Adversar. I p. 13 verba *ἐν Σαλαμῖνι* aut spuria aut corrupta esse iudicat. — Babingtoni amicus ad Hyperidis orat. funebr. p. 29 *ἐν Λαμίᾳ* corrigit, quod H. Sauppe (Dionysios u. Ar. p. 39) haec non ab Aristotele scripta esse fingens probat.

2 *Ἰφικράτης*] Clinton Fasti Hell. p. 137. pag. 1411 b

5 *παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας*] Tacit. Annal. XI, 26: *imminentium periculorum remedium ipsa pericula ratus.* Florus I, 17 a Schradero laudatus: *Fabius Maximus periculosissimum bellum periculo explicavit.*

6 *πρὸ ὀμμάτων μεταφορά*] *καὶ* inserit Thurot.

8 *τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν*] Quae in foro constituta erat obnixo genu, vid. Corn. Nep. Chabr. cap. 1.; quod hic pugnantis, non supplicantis erat status, dicitur esse translatio *ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ ἀεί.*

11 *τῶν τῆς πόλεως ἔργων*] *ὑπὲρ* inserendum esse censet L. Kayser.

11 *πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες*] Isocrates Paneg. § 150 sq. de Persarum ingenio et moribus: *πῶς γὰρ ἐν τοῖς ἐκείνων ἐπιτηδεύμασιν ἐγγενέσθαι δύναιτ' ἂν ἢ στρατηγὸς δεινὸς ἢ στρατιώτης ἀγαθὸς . . . καὶ τὰ μὲν σώματα διὰ τοὺς πλούτους τρυφῶντες, τὰς δὲ ψυχὰς διὰ τὰς μοναρχίας ταπεινὰς καὶ περιδεεῖς ἔχοντες, ἐξεταζόμενοι πρὸς αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις καὶ προκαλινδούμενοι καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες, θνητὸν μὲν ἄνδρα προσκυνοῦντες καὶ δαίμονα προσαγορεύοντες, τῶν δὲ θεῶν μᾶλλον ἢ τῶν ἀνθρώπων ὀλιγωροῦντες.* Verbum *μελετᾶν* dicitur de iis, qui arti alicui incumbunt, ut progrediantur; id nunc transfertur ad *μικρὸν φρονεῖν.* Coraes correxit *ἀσκεῖν*, idque Bekkerus dignum censuit quod laudaret. In Isocratis verbis A ap. Vict. et Gaisf. *μικρὸν ἃ φρονεῖν*, quod ex varietate *μικρὸν* et *μικρὰ* natum videtur, nisi latet *ἀεί.* Et sane in schol. 66, 10 est: *καὶ πάντα τρόπον με-*

λετῶντες ἀεὶ μικρὰ φρονεῖν ἤτοι ταπεινοῦσθαι. Conf. Demosth. Olynth. 3, 32.

12 *καὶ ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς φῶς ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ*] Incerti auctoris, sed frequens veteribus comparatio. Topic. I, 17: *καὶ ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ τινί, οὕτως ἄλλο ἐν ἄλλῳ, οἷον ὡς ὄψις ἐν ὀφθαλμῷ, νοῦς ἐν ψυχῇ καὶ ὡς γαλήνη ἐν θαλάττῃ, νηνεμία ἐν ἀέρι.* Ethic. Nic. I, 4: *ὡς γὰρ ἐν σώματι ὄψις, ἐν ψυχῇ νοῦς.* Vide Wyttenb. ad Plut. de sera num. vind. p. 94. Ast. ad Plat. remp. VII, 13 p. 573. Zell ad Ethic. VI, 12, 10.

14 *οὐ γὰρ διαλυόμεθα*] Isocrat. Panegyr. § 172: *νῦν μὲν γὰρ μάτην ποιούμεθα τὰς περὶ τῆς εἰρήνης συνθήκας· οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ' ἀναβαλλόμεθα καὶ περιμένομεν τοὺς καιρούς, ἐν οἷς ἀνήκεστόν τι κακὸν ἀλλήλους ἐργάσασθαι δυνησόμεθα.*

16 *καὶ τὸ τὰς συνθήκας*] Isocrat. Panegyr. § 180: *καὶ ταύτας ἡμᾶς ἠνάγκασεν ἐν στήλαις λιθίναις ἀναγράψαντας ἐν τοῖς κοινοῖς τῶν ἱερῶν ἀναθεῖναι, πολὺ κάλλιον τρόπαιον τῶν ἐν ταῖς μάχαις γιγνομένων· τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν ἔργων καὶ μιᾶς τύχης ἐστίν, αὗται δ' ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ πολέμου καὶ καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἑστήκασιν.*

19 *ὅτι καὶ αἱ πόλεις τῷ ψόγῳ*] Incerti auctoris exemplum; non modo magistratus, sed etiam civitates rationes reddunt, ne coniicias *καὶ ὅτι.* Similis sententia in Isocrat. *περὶ εἰρήνης* § 120. — *καὶ ὅτι* Bonitz I, 95 commendat exstatque in Gaisf. edit., sic et Thurot.

Cap. XI.

26 *ὅσα ἐνεργοῦντα σημαίνει*] Hanc artis poeticae legem eloquentiae haud inutilem ex rerum natura acutissime explicuit Lessing in Laocoonte. Ceterum et haec et quae sequuntur, varietatem *ἐνάργειαν,* quae saepius *ἐνεργείας* locum in libris tenet, ut p. 1410 b, 36. 1411 b, 29. 33. falsam esse demonstrant.

27 *τετράγωνον*] Ex Simonidis carmine ap. Plat. Protag.

p. 339 Steph. ibiq. Heind. p. 567. Ast. Annot. p. 151. Schneidew. ad Simonid. p. 18. Zell ad Ethic. p. 49.

28 *ἀνθοῦσαν ἔχοντος τὴν ἀκμήν*] Isocrat. Phil. § 10: *ταῦτα δὲ διανοηθεὶς καὶ νομίσας οὐδέποτ' ἂν εὑρεθῆναι καλλίω ταύτης ὑπόθεσιν οὐδὲ κοινοτέραν οὐδὲ μᾶλλον ἅπασιν ἡμῖν ξυμφέρουσαν ἐπήρθην πάλιν γράψαι περὶ αὐτῆς, οὐκ ἀγνοῶν οὐδὲν τῶν περὶ ἐμαυτόν, ἀλλ' εἰδὼς μὲν τὸν λόγον τοῦτον οὐ τῆς ἡλικίας τῆς ἐμῆς δεόμενον, ἀλλ' ἀνδρὸς ἀνθοῦσαν τὴν ἀκμὴν ἔχοντος καὶ τὴν φύσιν πολὺ τῶν ἄλλων διαφέροντος, ὁρῶν δ' ὅτι χαλεπόν ἐστι περὶ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν δύο λόγους ἀνεκτῶς εἰπεῖν.*

29 *σὲ δ' ὥσπερ ἄφετον*] Isocrat. Phil. § 127: *προσήκει δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις τοῖς ἀφ' Ἡρακλέους πεφυκόσι καὶ τοῖς ἐν πολιτείᾳ καὶ νόμοις ἐνδεδεμένοις ἐκείνην τὴν πόλιν στέργειν, ἐν ᾗ τυγχάνουσι κατοικοῦντες, σὲ δ' ὥσπερ ἄφετον γεγενημένον ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα πατρίδα νομίζειν, ὥσπερ ὁ γεννήσας ὑμᾶς, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ αὐτῆς ὁμοίως ὥσπερ ὑπὲρ ὧν μάλιστα σπουδάζεις.* Ex h. l. Victorius quod in libris exstat *ἀφετέον*, correxit.

30 *τοὐντεῦθεν οὖν Ἕλληνες ᾄξαντες ποσίν*] Eurip. Iphig. Aul. v. 80, ubi legitur *δορί*, unde sumptum videtur quod schol. gr.: *γράφεται δὲ καί· ἀΐξαντες δόρυ* (i. e. *δορί*). Pro *τοὐντεῦθεν οὖν* quod Victorius ex Eurip. restituit, *τοὐλεύθερον* A, *τοὐλεύθερον δ'* ceteri exhibent.

31 *μεταφορά*] Tacet Bekkerus, sed libri omnes *μεταφορά· ταχὺ γὰρ λέγει*, quae operarum errore in Morelliana editione et inde in ceteris exciderunt; Gaisfordus primus restituit.

34 *αὖτις ἐπὶ δάπεδόνδε*] Odyss. XI, 598, ubi *ἔπειτα πέδονδε* recte exstat. Verba *ἔπτατ' ὀιστός* leguntur Iliad. XIII, 588. *ἐπιπτέσθαι μενεαίνων* IV, 126. *ἐν γαίῃ ἵσταντο* XI, 574. *αἰχμὴ δὲ* XV, 541.

8 *κυρτά, φαληριόωντα*] Il. XIII, 799. Demetrius § 81: pag. 1412 *ἀρίστη δὲ δοκεῖ μεταφορὰ τῷ Ἀριστοτέλει ἡ κατ' ἐνέργειαν καλουμένη, ὅταν τὰ ἄψυχα ἐνεργοῦντα εἰσάγηται καθάπερ ἔμψυχα, ὡς ἐπὶ τοῦ βέλους*

ὀξυβελὴς καθ' ὅμιλον ἐπιπτέσθαι μενεαίνων

καὶ τὸ κυρτὰ φαληριόωντα. πάντα γὰρ ταῦτα τὸ φαληριόωντα καὶ τὸ μενεαίνων ζωτικαῖς ἐνεργείαις ἔοικεν.

9 *ἡ δ' ἐνέργεια κίνησις*] Ita Bekkerus coniecit sic scribens: *an κίνησις?* ubi lepide typographus dedit *ἄν.* Libri omnes *μίμησις*, quod alienum est a nostro loco. Ethic. Eudem. II, 3: *ἡ μὲν γὰρ κίνησις συνεχές, ἡ δὲ πρᾶξις κίνησις.* idem II, 6. Gaisf. laudat Plut. an Pythia p. 398 A: *Ἀριστοτέλης μὲν οὖν μόνον Ὅμηρον ἔφη κινούμενα ποιεῖν τὰ ὀνόματα διὰ τὴν ἐνέργειαν.* Rem docte exposuit Ephr. Lessing in Laocoonte.

10 *δεῖ δὲ μεταφέρειν*] Poet. cap. 22: *πολὺ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι. τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν τὸ τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστίν.*

10 *καθάπερ εἴρηται πρότερον*] Cap. 10 p. 1410 b, 32.

13 *τὸ ἀδικούμενον*] *τὸν* scribit L. Kayser.

16 *καὶ τὸ ὠμαλίσθαι τὰς πόλεις*] Sic cum Victorio scribendum, quod in libris est *ἀνωμαλίσθαι*; vidit enim Aristotelem hunc Isocratis locum ex Philippo § 40 intelligere: *ἐγὼ δ', ὅτε μὲν ἡ πόλις ἡμῶν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐδυνάστευε καὶ πάλιν ἡ Λακεδαιμονίων, οὐδὲν ἂν ἡγοῦμαι περανθῆναι τούτων· ῥᾳδίως γὰρ ἂν ἑκατέραν ἐμποδὼν γενέσθαι τοῖς πραττομένοις· νῦν δ' οὐχ ὁμοίως ἔγνωκα περὶ αὐτῶν. οἶδα γὰρ ἁπάσας ὡμαλισμένας ὑπὸ τῶν συμφορῶν, ὥσθ' ἡγοῦμαι πολὺ μᾶλλον αὐτὰς αἱρήσεσθαι τὰς ἐκ τῆς ὁμονοίας ὠφελείας ἢ τὰς ἐκ τῶν τότε πραττομένων πλεονεξίας.* Dicitur *ὡμαλίσθαι* de superficie, nunc translatum est ad Graecorum civitates, et quamvis *ἐπιφάνεια καὶ δυνάμεις* multum distent, tamen commune est *τὸ ἴσον.* Unde *ἀνωμαλίσθαι*, quod Vaterus p. 169 defendit, ferri nequit. Idem verbum Isocrati nunc ex optimo libro restitutum est in Archidamo § 65: *οὕτω δ' ὡμαλισμένοι ταῖς συμφοραῖς εἰσίν.* Victorius ad Polit. II, 12: *Φαλέου δ' ἴδιον ἡ τῶν οὐσιῶν ἀνομάλωσις*, postremum verbum cum nostro *ἀνωμαλίσθαι* comparavit, sed etiam hoc corruptum est et ex usu Aristotelis reponendum *ἡ τῶν οὐσιῶν ὁμαλότης.* Nostro vero in loco A *τῶι ἄνω μάλιστα εἶναι* corrupte, ut *ὁμαλισθῆναι* scriptum esse aliquis coniiciat; sed perfectum praestat. — *ἀνομαλισθῆναι* in A latere nuper Vahlen quoque monuit, qui

locum sic refingit: *καὶ ὁμαλισθῆναι . . ἐν ἐπιφανείᾳ* (*γὰρ*) *καὶ* . .

18 *καὶ ἐκ τοῦ προσεξαπατᾶν*] Sic libri omnes recte; Victorius scripsit et vertit *προεξαπατᾶν*.

23 *ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται*] Id est ut Vaterus explicat p. 171: sibi ipsis, solis cantabunt post caedem incolarum; et omnes Aristotelis libri *ἑαυτοῖς* servant, sed schol. graecus, Demetrius § 99 (idem § 243 *ὑμῖν*), Gregorius Corinth. VII, p. 1155 recte *αὐτοῖς* exhibent; vid. ad II, 21.

24 *καὶ λέγεται μεταφορά*] Recte dictum, nec *μεταφορᾷ* scribendum est.

25 *τὸ καινὰ λέγειν*] Non improbat Aristoteles Theodori explicationem: *ὅταν μὴ ᾖ πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν*; parum enim distat quod ipse dicit, *παράδοξον*. Sed exspectamus hanc verborum positionem: *καὶ ὡς ἐκεῖνος λέγει, μὴ πρὸς ἔμπροσθεν δόξαν*. Nunc Theodori sententiam impugnare videtur. An *πρὸς* valet *contra*, ut re vera Theodorum vituperet? Sequens *ὥσπερ οἱ* falsum est, et articulum vacare vidit iam Victorius; om. Q, Victorii m, Gaisfordi C.

35 *θράττει σε*] Atticis non inusitatum, vid. Heind. ad Plat. Theaet. § 109. Wyttenb. ad Phaed. p. 227 Lips.; sed idem si pronuntiaveris paululum mutatum, significat *Θρᾷκα εἶναι*, quod ut fieri possit, pronuntiatum putant *Θράττῃ σε*, scil. *ἐγέννησε*, in quo non minus ellipsis verbi, quam forma *θράττη* pro *θρᾷττα* offendit, neque in veterum scriptis alterum exemplum invenies, nisi fortasse vulgi sermo nobis ignotus patiens tale quid admiserit. Itaque aliud invenit interpres Car. Lud. Roth p. 265 a Theodoro fictum esse putans vocabulum *θράττει* pro *θρακίζει*, ut sit: lyra te conturbat et lyra te Thracem esse docet. Haec interpretatio aeque atque praecedens Aristotelis verbis quae sequuntur: *δεῖ δὲ ἀμφότερα προσηκόντως λεχθῆναι* contraria est; immo nullo modo probari potest; nam sic idem est vocabulum, praeceptum vero, ex quo idem vocabulum diversa significans adhibendum est, *ὁμωνυμία*, paulo post sequitur, ut v. c. ludit in verbo *ἀρχή*; hic autem de iis quae *παρὰ γράμμα* fiunt, loquitur. Meineke Comic. graec. III p. 575 ambigue dictum esse putat: obtundit aures tuas et Thressa cecinit *Θρᾷττ' ᾖσε*.

pag. 1412b 2 *βούλει αὐτὸν πέρσαι*] Incertus verborum lusus; Maioragius et C. Roth l. l. significare putant, vis ipsum inducere ut Persis faveat, quod neque lingua admittit et ab auctoris consilio, qui quod in scribendo parum, in pronuntiando nihil differt, vel quod *παρὰ γράμμα* est, laudat, multum abhorret; potius haec cum Horatii verbis: *vis tu curtis Iudaeis oppedere* conferenda sunt.

5 *ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης*] Philippus § 61 de Alcibiade et Atheniensibus: *πεισθέντες γὰρ ὑπ' αὐτοῦ τῆς κατὰ θάλατταν δυνάμεως ἐπιθυμῆσαι καὶ τὴν κατὰ γῆν ἡγεμονίαν ἀπώλεσαν, ὥστ' εἴ τις φαίη τότε τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς γενέσθαι τῶν παρόντων κακῶν, ὅτε· τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἐλάμβανον, οὐκ ἂν ἐξελεγχθείη ψευδόμενος.* Panegyr. § 119: *ἅμα γὰρ ἡμεῖς τε τῆς ἀρχῆς ἀπεστερούμεθα καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἀρχὴ τῶν κακῶν ἐγίγνετο.* De pace § 101: *ὥστε πολὺ ἂν τις ἀληθέστερα τυγχάνοι λέγων, εἰ φαίη τότε τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς γεγενῆσθαι τῶν συμφορῶν, ὅτε τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης παρελάμβανον ἐκτῶντό τε δύναμιν οὐδὲν ὁμοίαν τῇ πρότερον ὑπαρχούσῃ.* § 105. Helen. 16. Conf. Strange in Iahnii Annal. Supplem. IV, 3 p. 362., qui plura congessit, et tabular. III p. 568.

8 *τό τε γὰρ τὴν ἀρχὴν*] Alterum hic intelligit ex Isocrate sumptum exemplum, in quo *ἀρχὴ* dicitur *ἀρχή*, cui contrarium est prius, in quo est *ἡ ἀρχὴ οὐκ ἀρχή*, inde illud *τε . . καὶ* explicandum est.

10 *ἀπόφησιν*] Id verum est, *αὐτό φησιν* A, in vet. tr. plura *ὁμοιοτελεύτῳ* desunt, sive interpres in codice suo non invenit, seu librarii omiserunt.

11 *ὁμωνυμίᾳ ἢ μεταφορᾷ*] Sic schol. gr., Victorius, idque probatur cod. A, in quo est *ὁμωνυμίαι ἢ μεταφοραί*, in ceteris nominativus singularis exstat. Graece vix dicitur *ὁμωνυμία φέρει τὸ ὄνομα*, illud vero est, si quis apte vocabulum per translationem vel per homonymiam dederit. C *ἐάν τις πρ.*, quod opus non est, sed A *ἐὰν μὴ πρ.* An fuit *μέν*?

12 *Ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος*] Bekkerus ex A dedit in priore *ἄσχετος*, quod cum sit homonymia, improbandum est;

nomen proprium esse vidit Musaptus apud Riccobonum p. 322. *ἀηδὴς* quod A praestat, pro *ἀεὶ δὶς* Riccobonus ipse coniectura invenit. Sed accentus mutandus erit, ut sit *ἀνασχετός*. Nomen proprium *Ἄνεκτος* Victorius ex Eustath. A. p. 156 attulit.

13 *εἰ ἀηδὴς*] A, *εἰ ἀεὶ δὶς* ceteri omnes, quod schol. interpretatur.

14 *ξένος ξένος, ἢ οὐ μᾶλλον ἢ σε δεῖ*] Incerti poetae versus sine varietate lectionis; vocabulum *ξένος* duplici sensu repeti res flagitat; quaeritur vero, quid verba *ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο* significent, num idem quod infra *οὐκ ἀστεῖον*, an aliud. Quodsi integram rei expositionem considero, Aristoteles dictionem *οὐ δεῖ τὸν ξένον ξένον ἀεὶ εἶναι* non vituperat, sed probans eiusdem generis esse dicit atque poetae modo laudata verba. Similiter sequenti exemplo quam ipse Anaxandridae versui infert dictionem, urbanam esse repetito *ἄξιον* (quasi *ἄξιον* sit, quod non sit *ἄξιον*) fatetur, nihil vero urbani inest, si simpliciter dixeris *ἀποθνήσκειν δεῖ μηθὲν ἁμαρτάνοντα*. Quae si vera sunt, *ἀλλότριον* non istud *οὐκ ἀστεῖον* significat, sed sententiam *ξένον* semper esse *ξένον* aeque esse absonam et a bonis moribus abhorrere atque illam poetae dictionem. Aristoteles igitur dicit: haec poetae verba idem sonant atque . . Priorem particulam *ἢ* itaque inclusimus. Scholiasta quae finxit, ne quae de h. l. dicta sint, lateant, addamus, p. 67 b, 38: *ὁ ξένος τὸ μὲν δηλοῖ τὸ φίλος, τὸ δὲ ξένος τὸ ἕτερον δηλοῖ τὸ ἀλλότριον. καὶ οὐκ ἂν σὺ ὁ ξένος, ἤτοι ὁ φίλος, γένοιο ξένος καὶ ἀλλότριος μᾶλλον παρὸ δεῖ σε, ἢ οὐ μᾶλλον ἢ σε δεῖ ὁ ξένος γένοιο ξένος. τὸ αὐτὸ γάρ ἐστι τὸ εἰπεῖν οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον ἢ σε δεῖ ὁ ξένος ξένος, καὶ οὐ δεῖ τὸν ξένον ξένον. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι. τὶς ἐδέξατο ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ φίλον τινὰ καὶ ἐποίησεν ὁ φίλος ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, εἶτα ὁ δεξάμενος αὐτόν φησι πρὸς αὐτόν, ὅτι οὐ δεῖ τὸν φίλον εἶναι πάντοσε ὡς ξένον, ἀλλὰ δεῖ καὶ σὲ ποιῆσαι οἰκίαν ἐν τῇδε τῇ πόλει καὶ συνοικεῖν ἡμῖν. καὶ οὐ δεῖ τὸν ξένον ἤτοι τὸν φίλον εἶναι ξένον καὶ ἀλλότριον ἀεί. ἀλλότριον γάρ. ἤτοι τὸ ἓν ὄνομα τὸ ξένον δηλοῖ τὸ ἀλλότριον. καὶ τοῦτο τὸ παράδειγμα, οὐ*

δεῖ τὸν ξένον ξένον εἶναι τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔχει ξένον καὶ ξένον, ἄλλο καὶ ἄλλο σημαινόμενον. — Bekker[3] inclusit alterum *ξένος*. Vahlen corrigit:

οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον ἢ ξένος ξένος.
ἢ οὐ μᾶλλον ἤ σε δεῖ. τὸ αὐτὸ καί· οὐ δεῖ . . .

18 *εἰπεῖν ἄξιον γὰρ ἀποθανεῖν*] Et hic *γε*, ut in poetae versu et statim v. 29 ex A legitur, scribendum est, nisi ubique fuit quod A v. 19 exhibet *σ'*. Bekker[3] *γ'* recepit. Totus locus v. 29 recurrit, ubi item ceteri *γὰρ* scribunt.

24 *ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται ἢ τὸ ὀρθῶς*] Haec et quae seqûuntur, me non intelligere ingenue fateor; *πρὸς ὃ* C, quo vix quidquam proficimus. Victorius: necesse enim est semper habeant aut personam, in quam quadrent, aut elegantem structuram summamque locutionis virtutem. Adest varietas, nam A, qui verba *προσεῖναι ἢ τὸν* errore repetit, praebet *ἢ ὀρθῶς λέγεσθαι ἢ τὸ λεγόμενον*. Id deleto *ἢ* ante *ὀρθῶς*, quod unus Victorii liber omittit, fortasse verum est.

28 *τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἄξιον*] Poetae inserto *δὲ* esse senarium monuimus Art. script. p. 20; Catullus LXXVIII, 4: *nam dulces iungit amores, cum puero ut bello bella puella cubet.* Tibullus IV, 8, 10: *cum digno digna fuisse ferar.* *ἔδει* corrigit Meineke Com. gr. III, 201. IV, 603 Anaxandridae versum esse coniiciens. Equidem nunc poetae latere verba dubito; omninoque mirum est aliud hic intrudi exemplum ab auctore in poetae versu interpretando occupato; quare si verba *τὴν ἀξίαν . . οὐκ ἀστεῖον* deessent, nemo haec requireret. Urbane dictam esse hanc sententiam, etiamsi *ἄξιος* repetatur, negat; si probaret, haec novi instar exempli post *τοῦ ἀποθανεῖν* v. 29 legerentur.

28 *ἀστεῖον, ἀλλ' ἐὰν*] *ἀστεῖον καὶ ἐὰν* A, vet. tr., ut facile haec coniungenda esse: *ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον, κἂν ἅμα ἄμφω ἔχῃ*, et sequentia *ἄξιόν γ' . . ἀποθανεῖν*, ubi ceteri praeter A item *γὰρ* exhibent, ex v. 18 male repetita esse coniicias.

33 *ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω*] Cap. 4. Ceterum haec formula in genuinis Aristotelis libris, si recte memini, semel tantum invenitur Physic. I, 7 p. 191, 15, ubi E *ἐν τοῖς*

ἄνωθεν, et sane proximum *ἀεὶ* neque vocabulo *ἄνω*, quod Victorius voluit, neque sequenti *εὐδοκιμοῦσαι* apte adhaeret; sed in hoc fortasse latet *αἰ*.

35 *φιάλη Ἄρεως*] Vid. supra III, 4. De poet. cap. 21. Translatio ex Timotheo poeta sumpta vel Antiphane, vid. Athenaeus p. 433 c, ubi corruptus poetae versus legitur. Sequens *φόρμιγξ ἄχορδος* Theognidis est apud Demetrium § 85: *ἔνιοι δὲ καὶ ἀσφαλίζονται τὰς μεταφορὰς ἐπιθέτοις ἐπιφερομένοις, ὅταν αὐτοῖς κινδυνώδεις δοκῶσιν, ὡς ὁ Θέογνις παρατίθεται τὸ τόξον φόρμιγγα ἄχορδον ἐπὶ τοῦ τῷ τόξῳ βάλλοντος. ἡ μὲν γὰρ φόρμιγξ κινδυνῶδες ἐπὶ τοῦ τόξου, τῷ δὲ ἀχόρδῳ ἠσφάλισται*, ubi male Schneiderus et Goellerus p. 113 utrumque apud Aristotelem exemplum eiusdem Theognidis esse putant.

4 *λύχνῳ ψακαζομένῳ* [*εἰς*] *μύωπα*] Recte Musaptus apud pag. 1413 Riccobonum p. 323. lucernae stillanti lusciosum, utraque enim et lucerna si aqua inspergatur, et infirmi oculi contrahuntur et connivent, unde delendum est *εἰς*; quod iam Buhle incluserat.

11 *καὶ ἐὰν εὖ, εὐδοκιμοῦσιν*] Ita Sylburgius, libri omnes *εὐδοκιμῶσιν*, et plerique quidem omisso *εὖ*.

13 *τῷ κωρύκῳ*] Follis, quo in arte gymnastica utebantur, conf. Mercurialis Gymn. II, 4. Meineke Com. Gr. IV, 603.

17 *ὁ Καρπάθιος*] Pollux Onomast. V, 12. Erasmi Adag. II, 1, 81.

19 *εἰσὶ δὲ καὶ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαὶ μεταφοραί*] Longinus cap. 32, 3 de translationum multitudine: *διόπερ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος μειλίγματά φασί τινα τῶν θρασειῶν εἶναι ταῦτα μεταφορῶν τὸ ὡσπερεὶ φάναι καὶ οἱονεὶ καὶ εἰ χρὴ τοῦτον εἰπεῖν τὸν τρόπον καὶ εἰ δεῖ παρακινδυνευτικώτερον λέξαι. ἡ γὰρ ὑποτίμησίς φασιν ἰᾶται τὰ τολμηρά*. Conf. Demetr. § 80. Isocrat. Panath. § 226—227.

29 *δὲ ὑπερβολαὶ*] *δ' αἱ ὑπερβολαὶ* Bonitz I, 96. Schol. 69, 24.

31 *οὐδ' εἴ μοι*] Il. IX, 388.

pag. 1413 b 1 *χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες*] Exspectamus potius *οἱ κωμῳδοποιοί*, ut Demetrius § 125, ubi de translatione, quam *ἀδύνατον ὑπερβολὴν* dicit, agit, hos prae caeteris laudat: *διὰ τοῦτο δὲ μάλιστα καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ χρῶνται αὐτῇ, ὅτι ἐκ τοῦ ἀδυνάτου ἐφέλκονται τὸ γέλοιον ὥσπερ ἐπὶ τῶν Περσῶν τῆς ἀπληστίας ὑπερβαλλόμενός τις ἔφη, ὅτι πεδία ἐξέχεζον ὅλα, καὶ ὅτι βοῦς ἐν ταῖς γνάθοις ἔφερον.* Illud quoque notandum est, iam Aristotelis aetate Atticos oratores dictos esse; nam ne a posteriore haec inserta credas, obstant verba III, 17: *δεῖ οὖν ἀποροῦντα τοῦτο ποιεῖν ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι καὶ Ἰσοκράτης.* Facile quis verba *διὸ ὀργιζόμενοι . . ῥήτορες* postea inculcata esse coniiciat; sic enim postrema *διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν ἀπρεπές* apte cohaerent, nunc alia sententia eiusdem initii male interrupta. Ex iis qui nobis supersunt oratores, parum hoc Aristotelis dictum confirmaveris, at intelligit qui interciderunt et in scriptis efflatum et tumidum dicendi genus, quo in foro utebantur, vitasse videntur.

Cap. XII.

4 *οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ καὶ ἀγωνιστική*] Conf. Isocrat. Paneg. § 11. Philipp. § 25 seqq. Quint. XII, 10, 49—57. In A exstat *ἡδὺ τῆι γραφικῆι* solemni errore littera *Α* in *Δ* mutata.

11 *τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων*] Demetrius § 193: *ἐναγώνιον μὲν οὖν ἴσως μᾶλλον ἡ διαλελυμένη λέξις, ἡ δ' αὐτὴ καὶ ὑποκριτικὴ καλεῖται· κινεῖ γὰρ ὑπόκρισιν ἡ λύσις. γραφικὴ δὲ λέξις ἡ εὐανάγνωστος· αὕτη δέ ἐστιν ἡ συνηρτημένη καὶ οἷον ἠσφαλισμένη τοῖς συνδέσμοις. διὰ τοῦτο δὲ καὶ Μένανδρον ὑποκρίνονται λελυμένον ἐν τοῖς πλείστοις, Φιλήμονα δ' ἀναγινώσκουσιν.*

13 *οἷον Χαιρήμων*] Tragicus poeta laudatus supra II, 23, notatus de poet. cap. 2. 24., cuius fabulae melius legebantur, quam agebantur. Conf. Ed. Müller in Zeitschrift für Alterthumswissenschaft 1838 p. 188 seq.

16 *οἱ δὲ τῶν ῥητόρων ἢ τῶν λεχθέντων*] Sic cod. A, *rhetorum non lectorum* vet. transl., *ῥητόρων εὖ λεχθέντων*

ceteri fere omnes; vulgata *ῥητόρων εὖ λεχθέντες* ex interpolatione prodiit neque librorum fide commendatur; nam illud *εὖ* si additur, non minus scriptis quam dictis orationibus erat reddendum. Si verum est *τῶν ῥητόρων*, etiam *τῶν γραφικῶν* de oratoribus est intelligendum, sed vereor ut hi *γραφικοὶ* dicantur; alii illud *γραφικῶν* de orationibus explicuerunt. At ne *λόγοι* quidem *γραφικοὶ* dicuntur, sed *γραπτοί*, neque genitivum illum in Aristotele feram. Cod. A non *γραφικῶν*, sed *γραφῶν* exhibet, idemque vertit vet. transl., quod vocabulum corruptum cave ex v. 13 expleas *λογογράφων*. Adde singularem numerum v. 17 *ἁρμόττει* explicari non posse; hic ipse subiectum non esse *λόγους*, quod vel grammatica negat, sed ut v. 3 *λέξιν* docet, ut integer locus sic restituendus sit: *καὶ παραβαλλομένη ἡ μὲν τῶν γραφόντων ἐν τοῖς ἀγῶσι στενὴ φαίνεται, ἡ δὲ τῶν ῥητόρων ἢ τῶν λεχθέντων ἰδιωτικὴ ἐν ταῖς χερσίν, αἴτιον δ' ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι ἁρμόττει.* Et si sana sunt *ἢ τῶν λεχθέντων* neque explicandi causa addita, licet etiam *γραφομένων* reponere.

21 *ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ οὔ, καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται*] Sic ex A, in quo *οὖ* exstat, scripsimus, conf. Vaterus p. 175., ceteri libri hanc particulam omittunt; tum vero *καί*, nisi aliquid excidit, ferri nequit. Aquila Romanus cap. 30 de figuris ploce et palillogia: *atque hae duae figurae, superior et ista ipsa de qua locuti sumus, non ad ornandam magis et exornandam orationem ut illae superiores, sed ad accendendam pugnam dicendi valent, sicut vel magis pleraque, earum quae consequentur. Ideoque et Aristoteli et iteratio ipsa verborum ac nominum et repetitio frequentior et omnis huiusmodi motus actioni magis et certamini, quam stilo videtur convenire, qua de re in tertio Rhetoricarum libro artium disserit.* Conf. Demetrius § 194. 271.

23 *ὅπερ ὥσπερ ὁδοποιεῖ τῷ ὑποκρίνεσθαι*] Sic ex A et vet. transl. Victorius; III, 14: *πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσὶ καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι.* Bekkerus ex coniectura dedit: *ὡς προοδοποιεῖ.* Ceteri *ὅπερ ὁδοποιεῖ τὸ*

24 *κλέψας ὑμῶν*] *ἡμῶν* schol. 70, 14.

25 *Φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς*] Vid. Meineke histor. Comic. p. 369. III, 166. Versus exstat apud Athen. XIV p. 614 c: *Ἀναξανδρίδης δ' ἐν Γεροντομανίᾳ καὶ εὑρετὰς τῶν γελοίων φησὶ γενέσθαι Ῥαδάμανθυν καὶ Παλαμήδην λέγων οὕτως*

καίτοι πολύ γε πονοῦμεν.
τὸν ἀσύμβολον εὗρε γελοῖα λέγειν Ῥαδάμανθυς καὶ Παλαμήδης.

Cod. A: *ὁ ὑποκριτικός.*

27 *ὅτε λέγει*] Immo *λέγοι.*

29 *ὁ τὴν δοκὸν φέρων*] Monotonian notat.

32 *ἔτι*] Non novum est, sed rationem praecedentium reddit, unde *ὅτι* scribendum.

pag. 1414 1 *δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον ὅσα φημί*] Alterum videtur repetitionis exemplum, sed graecum non est; alia prorsus suadent A et vet. transl., in quibus et *δὲ* et *ὅσα φημὶ* desunt; unum est exemplum, quod interrupit *πολλὰ δοκεῖ* inserens Aristoteles: *ἦλθον, διελέχθην, ἱκέτευσα· πολλὰ δοκεῖ· ὑπερεῖδεν ὅσα εἶπον.* Addit vero illud *πολλὰ δοκεῖ* ut v. 5 et supra v. 33.

2 *καὶ Ὅμηρος*] Il. II, 671:

Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐΐσας,
Νιρεὺς Ἀγλαΐης θ' υἱὸς Χαρόποιό τ' ἄνακτος,
Νιρεὺς ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν.

Conf. Demetr. § 59—62.

8 *ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ*] Vaterus p. 176 imaginem intelligit, quam quo plures auditores circumdant, eo minus singuli propius accedere possunt, neque quisquam tam accurate picturam examinat, quam si solus adesset; ita et schol. graecus et Sturmius; de pictura umbratili, in qua artis perspectivae apparent vestigia, praeter alios explicant Heindorf ad Plat. Theaet. § 154, Schneider ad Eclog. physic. p. 265.

11 *ἡ δὲ δίκη ἀκριβέστερον*] Necessario *δικανικὴ ἀκριβεστέρα* scribendum est, et illud vidit iam Tyrwhittus ap. Gaisf. Quae sequuntur verba *ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἑνὶ κριτῇ*, non *δικανικὴν λέξιν*, sed *ἐπιδεικτικὴν* indicant vel *γραφικήν*, quam *ἀκριβεστάτην* esse monuit initio capitis; *κρι-*

τῆς vero sic supra I, 3. II, 18 dicitur. Deteriores libri *εἰ ἑνί*, nonne *ἢ ἐν ἑνὶ κριτῇ*?

Alcidamas qui dicitur *περὶ σοφιστῶν* p. 82 (675): *εἰ γὰρ* [fort. *ἔτι*] *οἱ τοῖς ὀνόμασιν ἐξειργασμένοι καὶ μᾶλλον ποιήμασιν ἢ λόγοις ἐοικότες καὶ τὸ μὲν αὐτόματον καὶ πλέον ἀληθείας ὅμοιον ἀποβεβληκότες, μετὰ παρασκευῆς δὲ πεπλάσθαι καὶ συγκεῖσθαι δοκοῦντες ἀπιστίας καὶ φθόνου τὰς τῶν ἀκουόντων γνώμας ἐμπιπλῶσι — τεκμήριον δὲ μέγιστον· οἱ γὰρ εἰς τὰ δικαστήρια τοὺς λόγους γράφοντες φεύγουσι τὰς ἀκριβείας καὶ μιμοῦνται τὰς τῶν αὐτοσχεδιαζόντων ἑρμηνείας, καὶ τότε κάλλιστα γράφειν δοκοῦσιν, ὅταν ἥκιστα γεγραμμένοις ὁμοίους πορίσωνται λόγους*, et paulo post: *ἀνάγκη δέ ἐστιν, ὅταν τις τὰ μὲν αὐτοσχεδιάζῃ τὰ δὲ τυποῖ, τὸν λόγον ἀνόμοιον ὄντα ψόγον τῷ λέγοντι παρασκευάζειν καὶ τὰ μὲν ὑποκρίσει καὶ ῥαψῳδίᾳ παραπλήσια δοκεῖν εἶναι, τὰ δὲ ταπεινὰ καὶ φαῦλα φαίνεσθαι παρὰ τὴν ἐκείνων ἀκρίβειαν.*

12 *ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ἐν ῥητορικοῖς*] Sensum perspexit Victorius, parvam habent facultatem utendi praesidiis artis, sed verba vix sana sunt, neque Aristoteles dicit *τὰ ῥητορικά*, et sane in A est *ῥητορικῆς*, ut *ἐν* locum mutasse credas et supra scriptum *ἢ ἐν ἑνὶ κριτῇ*, vel hic *ἔνεστι ῥητορικῆς*.

16 *ὅπου φωνῆς*] Sic Isocrat. Panath. § 9, qui forum nunquam ascendit, queritur: *οὕτω γὰρ ἐνδεὴς ἀμφοτέρων ἐγενόμην τῶν μεγίστην δύναμιν ἐχόντων παρ' ὑμῖν, φωνῆς ἱκανῆς καὶ τόλμης, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν πολιτῶν, ὧν οἱ μὴ τυχόντες ἀτιμότεροι περιέρχονται πρὸς τὸ δοκεῖν ἄξιοί τινος εἶναι τῶν ὀφειλόντων τῷ δημοσίῳ· τοῖς μὲν γὰρ ἐκτίσειν τὸ καταγνωσθὲν ἐλπίδες ὕπεισιν, οἱ δ' οὐδέποτ' ἂν τὴν φύσιν μεταβάλοιεν.* Verba melius sic cohaerent: *ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκρίσεως δεῖ, τοῦτο δὲ ὅπου φωνῆς καὶ μάλιστα ὅπου μεγάλης, ἐνταῦθα ἥκιστα ἀκρίβεια ἔνι.*

19 *δευτέρα δὲ ἡ δικανική*] Quintil. III, 8, 62: *Theophrastus quam maxime remotum ab omni affectione in deliberativo genere voluit esse sermonem, secutus in hoc auctoritatem praeceptoris sui, quamquam dissentire ab eo non timide*

solet. Namque Aristoteles idoneam maxime ad scribendum demonstrativam proximamque ab ea iudicialem putavit, videlicet quoniam prior illa tota esset ostentationis; haec secunda egeret artis vel ad fallendum, si ita poposcisset utilitas; consilia fide prudentiaque constarent. Quibus in demonstrativa consentio; nam et omnes alii scriptores idem tradiderunt; in iudiciis autem consiliisque secundum conditionem ipsius, quae tractabitur, rei accommodandam dicendi credo rationem. Licet his addere quibus Victorius hunc Quintiliani locum commentatus est: non videtur autem optimus doctor dictionem demonstrativi generis propriam maxime aptam dicere ad scribendum, quoniam tota ostentationis sit, sed quia orationes illae scribebantur ut legerentur, sumptaeque postea in manus diligenter perpenderentur; sed neque iudicialem secundum locum tenere voluit, quia egeret artis ad fallendum, sed quoniam haberentur ad paucos iudices et aliquando etiam ad singulos, ut si quid in illa negligens foret inconditeque compositum, non lateret, sed ab illis non omnino rudibus hominibus animadverti sedato animo perspicique commode posset. Quod cum in concionibus non contingeret, (cum imperita enim illic multitudine res erat in conventuque hominum turbulentorum orationes illae habebantur) ideo postremum locum huic generi assignat minimeque omnium has exquisitas subtilesque esse vult; non ea de causa, qua ipse existimavit. Sermo autem auctoris hic est de exquisita magis aut minus oratione, non de ornatu splendoreque ipsius, ut Quintilianus videtur accepisse. Haec Victorius contra Quintilianum. Idem tradit XII, 10, 51 e posterioribus quosdam novum discrimen sibi invenisse videri: *quin illi subtiles . . magistri παράδειγμα dicendo, ἐνθύμημα scribendo esse aptius tradiderunt.*

20 *ὅτι ἡδεῖαν δεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ*] Hoc contra Isocratis aliorumque rhetorum de elocutione praecepta dictum est; improbat Aristoteles qui eam in gravem mediam attenuatam figuram dividunt; *μεγαλοπρεπῆ* multis exponit Demetrius § 38—58. Cum duo elocutionis modi, *τὸ ἡδὺ* et *τὸ μεγαλοπρεπές*, notentur, utrumque in iis quae exposuit, constare docendum erat, unde offendit: *τὸ γὰρ ἡδεῖαν εἶναι ποιήσει δῆλον ὅτι τὰ εἰρημένα* et item: *καὶ τὸ ἡδεῖαν τὰ εἰρημένα*

ποιήσει, exspectamus enim *καὶ τὸ μεγαλοπρεπῆ*. Sed *τὸ ἡδύ*, quod ubique adesse decet, exponit idque in eo quod *πρέπον* dixit, latere docet; *τὸ μεγαλοπρεπὲς* quod rarius poscitur, missum facit. Fort. Theodectem, qui *διήγησιν μεγαλοπρεπῆ* et *ἡδεῖαν* esse voluit, intelligit; Quintil. IV, 2, 63: *illa quoque ut narrationi apta, ita cum ceteris partibus communis est virtus, quam Theodectes huic uni proprie dedit*; *non enim magnificam modo vult esse, verum etiam iucundam expositionem.*

26 *τὸ ἡδεῖαν*] Repete *εἶναι* ex v. 22.

28 *καὶ κοινῇ περὶ ἁπάντων καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος*] Prius cap. 2—11, posterius cap. 12; ceterum notandum dicendi genus. Ethic. Eud. I, 3: *ἐπεὶ δ' εἰσὶν ἀπορίαι περὶ ἑκάστην πραγματείαν οἰκεῖαι, δῆλον ὅτι καὶ περὶ βίου τοῦ κρατίστου καὶ ζωῆς τῆς ἀρίστης εἰσίν.* Polit. III, 11 p. 1281, 15: *εἰ μὲν οὖν περὶ πάντα δῆμον καὶ περὶ πᾶν πλῆθος ἐνδέχεται ταύτην εἶναι τὴν διαφορὰν τῶν πολλῶν πρὸς τοὺς ὀλίγους σπουδαίους, ἄδηλον· ἴσως δὲ νὴ Δία δῆλον ὅτι περὶ ἐνίων ἀδύνατον*, si sanus locus est. De coelo IV, 3 p. 310, 20.

Cap. XIII.

30 *δύο μέρη· ἀναγκαῖον*] Possunt et plures esse et sunt plerumque, ut ipse b, 8 profitetur, necessariae autem sunt duae, hoc ubique urget initio et fine: *ἀναγκαῖα ἄρα μόρια πρόθεσις καὶ πίστις*, quare hic quoque scribendum videatur: *δύο μέρη ἀναγκαῖα· ἀναγκαῖον*

31 *καὶ τοῦτ' ἀποδεῖξαι*] Rem qua de agitur, confirmare, sic A et vet. transl.; ceteri libri *τότ'*, non male, quo temporis discrimen magis appareat, illud tamen *τε . . καὶ* suadere videtur. *καὶ τὸ ἀποδεῖξαι* schol. 71, 26.

34 *τούτων δὲ τὸ μὲν πρόθεσίς ἐστι τὸ δὲ πίστις*] Hae duae partes omnibus orationibus, ut in philosophia *πρόβλημα* et *ἀπόδειξις*, communes sunt; tamen et posteriores hanc veram Aristotelis divisionem neglexerunt, illam veterum, quod iudiciale genus maxime sequebantur, probaverunt; vetustissimus de partibus orationis locus legitur in Plat. Phaedro p. 81

(266): προοίμιον, διήγησις, μαρτυρίαι τε ἐπ' αὐτῇ, τεκμήρια,' εἰκότα, quibus si non plura, certe ἐπίλογος accedit; Aristoteles ipse tradit προοίμιον, διήγησις, τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἐπίλογος, confutationi addenda est confirmatio; Coracis divisio, si fides est praestanda Rhet. Graec. IV, 12. (conf. IV, 488. V, 215. 220. VI, 13. VII, 107.): προοίμιον, διήγησις, ἀγῶνες, παρέκβασις, ἐπίλογος. Quintilianus III, 9, 5: *tamen neque iis assentior, qui detrahunt refutationem, tanquam probationi subiectam, ut Aristoteles; haec enim est quae constituat, illa quae destruat. Hoc quoque idem aliquatenus novat, quod prooemio non narrationem subiungit, sed propositionem; verum id facit, quia propositio ei genus, narratio species videtur, et hac non semper, illa semper et ubique credit opus esse.* At Quintilianus de partibus causarum iudicialium, Aristoteles de iis, quae omnibus generibus communes et necessariae sunt, agit; recte Victorius: Falso tamen et imperite ita sensit, ut qui prorsus videatur nescisse, non minus quae refellunt, quam quae confirmant argumenta, probationes esse, ut Aristoteles et in superiore libro et aliis in locis declaravit. Rem autem ita se habere, si disserendi artem non didicerat, ex partitionibus etiam Ciceronis potuit animadvertere (9, 33), qui cum filius dixisset: *Nempe ea sequuntur quae ad faciendam fidem pertinent*, ait: *Ita est, quae quidem in confirmationem et in reprehensionem dividuntur; nam in confirmando nostra probare volumus, in reprehendendo redarguere contraria.* Ipse Quint. XII, 10, 52: *Quodsi mihi des consilium iudicum sapientum, perquam multa recidam ex orationibus non Ciceronis modo, sed etiam eius qui est strictior multo, Demosthenis. Neque enim affectus omnino movendi erunt, nec aures delectatione mulcendae, cum etiam prooemia supervacua esse apud tales Aristoteles existimet; non enim trahentur his illi sapientes; proprie et significanter rem indicare, probationes colligere satis est.*

37 διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ μόνον λόγου ἐστίν] Sic A, ceteri cum vet. tr. λόγου μόνου; hoc adiectivum μόνου si tenes, abundat που, quod vet. transl. non vertit, at melius exulat μόνου.

pag. 1414b 1 ἢ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν] Isocratis Panathenaico,

quae demonstrativi generis est oratio, § 266: περὶ μὲν οὖν ὧν ὑπεθέμην ἱκανῶς εἰρῆσθαι νομίζω· τὸ γὰρ ἀναμιμνήσκειν καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων οὐ πρέπει τοῖς λόγοις τοῖς τοιούτοις.

5 ἡ συμβουλή] Ita iam Aldus; saepe quidem occurrit in deliberativo genere ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία, sed non qua συμβουλή. Bekkerus codices secutus ἡ scripsit. III, 16 fine: ἀλλὰ τότε οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιεῖ ἔργον. Vaterus, quem Gaisfordus secutus est, etiam ἢ κατηγορία καὶ ἢ ἀπολογία, quamvis ne hoc quidem placeat.

5 ἀλλ' ὁ ἐπίλογος ἔτι οὐδὲ] Haec coniungenda esse, non ut vulgo distinguitur, ἀλλ' ὁ ἐπίλογος. ἔτι, viderunt Victorius, Vaterus, sed tum ἔτι (sic A, ἔτι δὲ ceteri fere omnes) ferri nequit et delendum aut in ἐστίν mutandum est.

6 λόγος ἢ τὸ πρᾶγμα] Facile coniicias ἢ ἤ, sed opus non est.

7 συμβαίνει γὰρ τοῦ μήκους ἀφαιρεῖσθαι] E longa oratione licet delibare quibus peroremus, e pusilla oratione quam facile memoriae mandes non item; itaque huic epilogus non convenit.

8 ἴδια μὲν οὖν ταῦτα] Poet. 12: κοινὰ μὲν ἁπάντων ταῦτα, ἴδια δὲ τὰ .. Poterat hoc quoque loco dicere: κοινὰ μὲν οὖν ἁπάντων ταῦτα, ἴδια δὲ προοίμιον, ἐπίλογος. Conf. p. 1415, 22.

9 τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον τῶν πίστεών ἐστι] III, 17: τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεων ἔστι τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει, τὰ δὲ συλλογισμῷ.

14 οἱ περὶ Θεόδωρον] Plat. Phaedro p. 81 (266): καὶ καλῶς γε ὑπέμνησας. προοίμιον μὲν οἶμαι πρῶτον ὡς δεῖ τοῦ λόγου λέγεσθαι ἐν ἀρχῇ. ταῦτα λέγεις, ἦ γάρ; τὰ κομψὰ τῆς τέχνης; ΦΑΙ. ναί. ΣΩ. δεύτερον δὲ δὴ διήγησίν τινα μαρτυρίας τ' ἐπ' αὐτῇ, τρίτον τεκμήρια, τέταρτον εἰκότα. καὶ πίστωσιν οἶμαι καὶ ἐπιπίστωσιν λέγειν τόν γε βέλτιστον λογοδαίδαλον Βυζάντιον ἄνδρα. ΦΑΙ. τὸν χρηστὸν λέγεις Θεόδωρον; ΣΩ. τί μήν; καὶ ἔλεγχόν γε καὶ ἐπεξέλεγχον ὡς ποιητέον ἐν κατηγορίᾳ τε καὶ ἀπολογίᾳ. Quae quomodo intelligam,

vid. Artium script. p. 99. *πίστωσιν* et *ἐπιπίστωσιν* in iudiciali genere Theodorus *ἔλεγχον* et *ἐπεξέλεγχον* dicit, quam postremam vocem *τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον* et *τὴν ἀντιπαραβολήν*, quae fere omnia *ἐκ τῶν εἰκότων* constant, continere ex Aristotelis verbis coniicere licet. *Προδιήγησις* est quae vulgo *προκατάστασις* dicitur, Hermog. III p. 81—91. Rhet. Gr. V, 220. 384. VII, 721. *ἐπιδιήγησις* quid sit, explicat Quintil. IV, 2, 128. Adde Rufum III p. 453, Curium Fortunat. p. 81, Art. script. p. 100.

14 *διήγησις ἕτερον καὶ ἡ ἐπιδιήγησις*] Articulum *ἡ* om. Morelius, quem ceteri secuti sunt; is saepius sequenti substantivo additus invenitur. Poet. cap. 4 p. 1449, 1: *ὥσπερ Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια*, sic A.

17 *εἰ δὲ μή, γίνεται κενὸν καὶ ληρῶδες, οἷον Λικύμνιος ποιεῖ*] Grammatica non concedit, ut explices; tum demum si novam speciem et ab aliis differentem induxeris, novum nomen ponere licet, alioqui si non nova sed nota est species neque discrepans, inane et nugatorium est verba fingere, numerumque partium orationis frustra augere, ut fecit Licymnius, qui vocabulis distinxit quae nullae orationis sunt partes; invenit enim *ἐπούρωσιν*, *ἀποπλάνησιν*, *ὄζους*. Verba enim graeca non sic sunt solvenda: *εἰ δὲ μὴ εἶδός τι λέγων καὶ διαφορὰν ὄνομα τίθεται*, sed *εἰ δὲ εἶδός τι λέγων . . ὄνομα μὴ τίθεται*, quasi Licymnius hoc neglexisset, cuius nomina ab ipso inventa redduntur; tum *κενὸν* quidem hoc esse video, nam nil dicitur, sed *ληρῶδες* quomodo esse possit, non intelligo. Exspectamus potius, modo ne sit nomen quod dederis *κενὸν καὶ ληρῶδες*, ut Licymnius fecit, qui digressionem, *ἀποπλάνησιν*, (Rufin. 13) poeticis et parum apertis vocabulis *ἐπούρωσιν* et *ὄζους* appellavit. At hunc sensum non sine maiore correctione intuleris, primum deleta particula *καὶ* post *ὀνομάζων*, tum mutatis *εἰ δὲ μή*, quacumque ratione v. c. *ἰδεῖν δὲ μὴ γένηται*. Ficta sunt quae schol. gr. praebet: *ὁ Λικύμνιος ῥήτωρ ἦν, τὰς ἐπαναλήψεις ἔλεγεν ἐκεῖνος ἐπωρούσεις. τὸ οὖν ὄνομα τοῦτο τὸ ἐπόρουσίς ἐστιν ἀσαφὲς καὶ οὐ παριστᾷ καὶ δηλοῖ τί σημαίνει, καὶ λοιπὸν εἰ οὐ δηλοῖ τί σημαίνει, λοιπὸν κενόν ἐστι τὸ εἶδος τοῦτο, εἴ γε ἄγνωστόν ἐστιν ἡμῖν. ἐπούρουσις κυρίως ἐστὶ τὰ*

συνεπουρίζοντα καὶ βοηθοῦντα τοῖς ἐνθυμήμασι καὶ ἁπλῶς ὅσα λέγονται βοηθοῦντα τῇ ἀποδείξει τοῦ πράγματος ἐκτός ἐστι. Si *ὄνομα τίθεσθαι* (A ap. Victorium habet *ὀνόματι θέσθαι*, vet. transl. *nomen aliquod ponere, ὄνομά τι θέσθαι*) certum rei significandae aptum et quod dicunt technicum vocabulum imponere significat, tum omnia sunt sana et Aristoteles Licymnium (conf. Heind. ad Plat. Phaedr. p. 318) vituperat, quod eandam rem tribus variis verbis indicaverit; et sic schol.: *δεῖ δὲ τοὺς λέγοντας διαφοράν τινος πράγματος θεῖναι καὶ ὄνομα σαφές τι τῷ εἴδει τοῦ λόγου καὶ τῇ διαφορᾷ πῶς δεῖ ὀνομάζειν αὐτά, εἰ δὲ μή, ἤτοι δὲ μὴ τιθέασιν ὄνομα σαφὲς τῷ ἐφευρεθέντι εἴδει τοῦ λόγου καὶ τῇ διαφορᾷ ἀλλ' ἀσαφές, λοιπὸν γίνεται κενὸν καὶ ληρῶδες.*

18 *ἐπούρωσιν*] A., vet. tr., *ἐπέρωσιν* vel *ἐπόρουσιν* ceteri, de secundo vento, quo quis nimium abripitur, dictum videtur. Portus *ἐπέρρωσιν* confirmationem et corroborationem, *ὄζους* partes argumentorum intelligit.

Cap. XIV.

20 *προαύλιον*] Conf. Cicero de orat. II, 80, 325, qui ne contrarium putes, de iudiciali genere loquitur. Isocrat. Panath. § 39 de iis quae in exordio disseruit § 5—39: *ἃ μὲν οὖν ἐβουλήθην καὶ περὶ ἐμαυτοῦ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὥσπερ χορὸς πρὸ τοῦ ἀγῶνος προαναβαλέσθαι, ταῦτά ἐστιν.* v. 21 requirimus potius: *τῷ μὲν οὖν προαυλίῳ ὅμοιον τὸ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμιον.*

24 *συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ*] *ἐνδόσιμον* est Hesychio *τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς κιθάρισμα*, quo cantandi auspicium fit, at hic non ipsum exordium esse videtur, sed id quod exordium cum oratione connectit et coniungit, qua de re auctor non loquitur, ut de veritate lectionis dubitem. Attende v. 26 *ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι* et infra v. 7 *τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ.*

27 *παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον*] § 1—13. Quintilianus III, 8, 8: *Aristoteles quidem, nec sine causa, putat et a nostra et ab eius, qui dissentiet, persona duci frequenter in consiliis exordium, quasi mutuantibus hoc*

nobis a iudiciali genere; nonnunquam etiam, ut minor res maiorve videatur; in demonstrativis vero prooemia esse maxime libera existimat; nam et longe a materia duci, ut in Helenae laude Isocrates fecerit; et ex aliqua rei vicinia, ut idem in Panegyrico cum queritur, plus honoris corporum quam animorum virtutibus dari; et Gorgias in Olympico laudans eos, qui primi tales instituerint conventus. Confer exordium Euagorae § 1—11. Busiridis § 1—8. Panathenaici § 1—38, quod his verbis, quae Aristotelis sententiam optime confirmant, finitur: *ἃ μὲν οὖν ἐβουλήθην καὶ περὶ ἐμαυτοῦ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὥσπερ χορὸς πρὸ τοῦ ἀγῶνος προαναβαλέσθαι, ταῦτά ἐστιν.*

28 *κοινὸν*] Bonitz I, 96, *οἰκεῖον* libri.

29 *ἁρμόττει καὶ μὴ*] A, *καὶ* ceteri om.

31 *ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ*] Qua oratione ut Isocrates Panegyrico, Graecos ad concordiam contra Persas excitavit, vid. Foss de Gorgia p. 63. Deteriores libri *ὀλυμπιακῷ*, vid. Th. Mag. s. v.

33 *Ἰσοκράτης δὲ ψέγει*] Initio Panegyrici; idem problema tractavit Aristotel. *προβλημ.* XXX, 11. adversus Isocratem, quod Victorius perspexit; tribus argumentis acutissime excogitatis illam *ἀπορίαν* solvit, id vero quod simplicissimum et verissimum est, illa aetate talem *σοφίαν* nondum exstitisse aut non magni factam esse ibi non legitur. Conf. Eurip. et Xenophanes ap. Athen. X, 5 p. 410.

36 *διὸ καὶ αὐτὸς Ἀριστείδην ἐπαινεῖ*] Quisnam? auctorne laudationis, qua Paris efferebatur, ut Victorius coniecit? conf. II, 23. 24. At graeca verba hoc non admittunt. An est *ὁ αὐτός*, Gorgias?

38 *ὥσπερ Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμου*] Ex Alexandri oratione, quam saepius iam laudavit, sumptum videtur. Tum schol. gr. *γράφεται δὲ οὕτως διὰ ω μεγάλου*, et ita marg. C. Ita correctum est, ut incertus ille *οὗτος* abiret.

pag. 1415 4 *οἷον Χοιρίλος*] Schol. graec. ex Victorii apographo: *ἡ ὑπόθεσις τούτου τοιάδε· δάκνεται ἐπὶ τοῖς ποιητικοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀκμάζουσιν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ· καὶ οὕτω χαλεπαίνων ἀποφθέγγεται ταῦτα τὰ ἔπη*

ὦ μάκαρ ὅστις ἔην κεῖνον χρόνον ἴδρις ἀοιδῆς
μουσάων θεράπων, ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών·
νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι,
ὕστατοι ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ' οὐδέ ποι ἔστιν
πάντη παπταίνοντα νεοζυγὲς ἅρμα πελάσσαι.

καὶ τὰ ἑξῆς· αἰτιᾶται οὖν τὴν σύγχυσιν τῶν ποιητῶν καὶ ἀποδύρεται διὰ τὴν ποιητικὴν κοινωθεῖσαν καὶ συγχυθεῖσαν καὶ ὡσανεὶ μοιρασθεῖσαν παρὰ συγκλύδων καὶ ἀγελαίων ἀνδρῶν, οἷον ὡς ἔοικεν ἐθρασύνοντο κατὰ τοῦ ἀνδρός. Mirum sane, si auctor huius scholii ex integro Choerili exordio hunc dederit sensum; nam quantum ex allatis versibus et Aristotelis verbis coniici potest, artis epicae omnibus iam ab aliis commodis occupatis fines admodum constrictos et novum opus et inauditum aggredi difficile esse, poeta questus est; nihil ex antiquo illo mythico tempore illaudatum restare, igitur se historicum carmen ex rebus nuperrime gestis esse conditurum. — In edito commentario haec non leguntur, neque in scripto Monacensi, sed invenit post Victorium Gaisfordus in schol. gr. cod. bibl. Bodl. Laud. 49, cuius fini duo adhaerent folia ab editis diversa, quae praeter alia vilioris pretii insigne hoc fragmentum Choerili complectuntur, hac lectionis varietate: Ὄπισθεν πρὸ δύο ἴσως τετραδίων περὶ ἐπιδεικτικοῦ προοιμίου λέγων ἐμνήσθη ὁ Ἀριστοτέλης ἔπους τοῦ Χοιρίλλου· ἡ δὲ ὑπόθεσις . . . Haec scholia integra ex Paris. 1869 fini adiecimus. Conf. Naeke p. 104 seqq. Muret. V. L. XII, 14.

7 δεῖ δὲ ἢ ξένα ἢ οἰκεῖα εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ] Repetit paucis supra dicta; iam ne attingam mirum praeceptum, quod quisque sequitur, contrarium supra dixit in demonstrativo genere non ex causa, sed aliunde esse sumenda exordia. Exspectamus igitur: δεῖ δὲ ξένα, οὐκ οἰκεῖα vel μᾶλλον ξένα ἢ οἰκεῖα.

8 τοῦ δικανικοῦ] Malim τῶν δικανικῶν, quod praecedit τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων.

8 δεῖ λαβεῖν] ὑπολαβεῖν coniicias, sed illud etiam II, 22 p. 1306, 3.

11 διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα εἴτε σκῦλα] Incerti dithyrambi initium; ap. schol. gr. οἷον ἦλθον εἴς σε διά σε καὶ τὰ τεὰ

καὶ τὰ σὰ δῶρα καὶ εὐεργετήματα καὶ τὰ σκῦλα ὦ θεὲ διόνυσε. eaque in textum vett. edd. relata sunt.

12 *ἐν δὲ τοῖς λόγοις καὶ ἔπεσι*] *λόγοις* videtur idem esse quod modo dixit, *προλόγοις*, et ita scribit graecus et vetustus latinus interpres; at tum debebat dicere Aristoteles: *ἐν δὲ τοῖς δράμασι καὶ ἔπεσι*, fabulae vero nunquam *λόγοι* dicuntur; adde ambiguum *ἐν τοῖς λόγοις δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου.* Primum epicam poesin exponit atque exempla congerit, tum idem in fabulis fieri addit. Itaque verba *λόγοις καὶ* aliena manu inserta sunt, aut *ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς λόγοις καὶ ἔπεσι* scribendum est.

13 *περὶ οὗ ἦν ὁ λόγοις*] *ᾖ* A, vet. transl., cui *ἂν* addendum erat; neutrum verum, in hac formula verbum abesse solet, ut statim *οὗ ἕνεκα ὁ λόγος.*

17 *ἡγεό μοι λόγον*] Choerili esse versus censuerunt Barnesius in vita Euripidis cap. 30, Frid. A Wolfius apud Schellenb. ad Antimach. p. 39, postremo Naeke p. 111—120, qui post versus illos quinque aliquid insertum, quod nunc nescimus, fort. exempla quaedam, tunc Musa invocata transitum ad rem verbis *ἡγεό μοι* fieri putat; idem cum Barnesio epice *Ἀσίης* dedit. Improbat hanc sententiam F. G. Welcker Der epische Cyclus p. 313 aliud epicum poema vetustum, Amazoniam vel Atthidem Hegesinoi intelligens; nam et Homeri locos prima carminis verba laudari docere neque Aristotelem ex eodem Choerilo duo diversa principia tradere verisimile esse. At non prima carminis verba, sed propositionem, Homero sane, non item aliis primo versu indicatam, exponere vult philosophus, et quis incipiet verbis *ἡγεό μοι λόγον ἄλλον*? hoc ipsum aliud praecessisse probat; et si supra iam attigit, ideo non duo et diversa principia sunt. Itaque huic multum praestat prior coniectura, quae Choerili esse versus dicit.

19 *περὶ τὸ δρᾶμα*] Portus *περὶ ὅ* (immo *οὗ*) *τὸ δρᾶμα.*

20 *ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς· ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος*] Oedip. Tyr. v. 767, ubi quae sibi accidissent, narrat. At haec non in prologo exponuntur, unde Vaterus p. 180 integrum hoc exemplum ab alio male additum esse et prologum ex sensu Aristotelis de poet. cap. 13 actum fabulae primum usque ad parodum significare censet; idem iam antea Twiningius ad

poet. p. 220 suspicatus est; sed ne tum quidem neque *δηλοῖ*, debebat esse *δηλοῦσιν*, neque *καὶ* post *ὥσπερ* convenit. Constat Euripidem fabulis prologos praeponere, de quo more vid. Lessing in Hamb. Dramat., quem ut alios quae Aristoteles hic ad defendendum poetam dixit, fugerunt; iam reliquos etiam tragicos etiamsi non statim initio, tamen alicubi in fabula, qua de re agatur, ut Sophoclem in Oedipo rege, indicare monet. Hoc si voluit Aristoteles, litura verborum *ἐν τῷ προλόγῳ* aut transpositione erit succurrendum: *ὥσπερ Εὐριπίδης ἐν τῷ προλόγῳ, ἀλλά γέ που ὥσπερ Σοφοκλῆς· ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος.* Atticis inusitatum *ἀλλά γε* in Aristotele non offendit; nisi latet in *προλόγῳ* aliud, ut *λόγῳ*, *διαλόγῳ*, *πόρρω λόγῳ*, vel simile quid. Aristotelis esse *μνημονικὸν ἁμάρτημα* dicit Welcker griech. Trag. I, 384. Sane vix ex Aristotelis sententia illa in prologo leguntur; quodsi transposueris *ὥσπερ δηλοῖ καί*, verbum servari potest. — *δηλοῖ* delendum esse censet Vahlen p. 559, inclusitque Bekker[3].

21 *καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως*] Inde ad Latinos translatum, ut Plautus in milite II, 1 argumentum enarrat.

23 *διόπερ ἂν δῆλον ᾖ*] v. c. si *δευτερολογία* est ut Demosthenis Leptinea, ubi vid. Fr. A. Wolfius initio. Rhet. Gr. VII p. 64. Ceterum vide rhetorum sententias ad Auct. ad Herenn. I, 4.

25 *ἰατρεύματα καὶ κοινά*] Quod cum re ipsa non cohaerent, nam *τὸ δεῖγμα τοῦ λόγου* non *κοινόν*, sed *ἴδιον* est. Aristoteles ex auditoris persona, ut exordium attentum docilem benevolum reddat, derivat; plerique vero tria illa primaria esse prooemii praecepta et benevolentiam ex nostra, ex adversarii, ex auditoris persona, e re esse contrahendam docent, quae non Aristotelem primum, sed rhetores aetate priores invenisse puto, posterioribus probata et accepta; vid. Anaxim. cap. 30 et 37, Auctor ad Herennium I, 5. Quintil. IV, 1, 6 seqq. Rhet. Gr. VII p. 52—54, ubi variorum de exordio sententiae congestae sunt; Rufus III p. 348.

26 *καὶ τοῦ ἐναντίου*] Haec verba praeponenda et coniungenda: *ἔκ τε τοῦ λέγοντος καὶ τοῦ ἐναντίου*, sic ipse statim coniungit, et omnes rhetores.

28 *ἀπολογουμένῳ μὲν γὰρ πρῶτον τὰ πρὸς διαβολήν*]

Cicero pro Milone cap. 2—8 praeiudicia refellit, Demosth. Ctesiph. § 1—17., Aeschines *παραπρ.* § 1—11.

35 *δὲ ἐκ τοῦ*] *τὸ* A; licet constructionem mutare *καὶ ἐνίοτέ* (*ἐστι*) *τὸ προσεκτικὸν ποιῆσαι*, sed parum placet, nec mirum inde correctum esse *καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσεκτικὸν* . .

36 *οὐ γὰρ ἀεὶ συμφέρει*] Haec contra rhetores dicta sunt, qui non male auditorem semper in exordio attentum, si minus ad rem, tamen ad personam faciunt; alii in mala causa iudicem neque attentum neque docilem esse faciendum putarunt, de quibus vid. Quint. IV, 1, 37.

37 *διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προάγειν*] Auct. ad Herenn. I, 6, 10: *si defessi erunt auditores, ab aliqua re, quae risum movere possit, exordiemur, ab apologo, fabula verisimili* etc.

pag. 1415 b 1 *προσεκτικοὶ δὲ τοῖς μεγάλοις*] Auct. ad Herenn. I, 4, 7: *attentos habebimus, si pollicebimur, nos de rebus magnis, novis, inusitatis verba facturos, aut de iis quae ad rempublicam pertineant aut ad eos ipsos qui audient aut ad deorum immortalium religionem, et si rogabimus, ut attente audiant, et si numero exponemus res, quibus de rebus dicturi sumus.* Eadem Anaximenes, Cicero, Quintilianus, Iulius Victor, alii.

5 *ἔξω τοῦ λόγου*] Quint. IV, 1, 12: *negat haec prooemia esse Cornelius Celsus, quia sint extra litem; sed ego cum auctoritate summorum oratorum magis ducor, tum pertinere ad causam puto quidquid ad dicentem pertinet, cum sit naturale, ut iudices iis, quos libentius audiunt, etiam facilius credant.* Idem IV, 1, 72: *Aristoteles quidem in totum id necessarium apud bonos iudices negat.* XII, 10, 52 p. 1099 Burm.: *quodsi mihi des consilium iudicum sapientum, perquam multa recidam ex orationibus non Ciceronis modo, sed etiam eius, qui est strictior multo, Demosthenis; neque enim affectus omnino movendi erunt, nec aures delectatione mulcendae, cum etiam prooemia supervacua esse apud tales Aristoteles existimet: non enim trahentur his illi sapientes; proprie et significanter rem indicare, probationes colligere satis est.* Conf. supra I, 1.

11 *διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν*] Inde non ipsius Aristotelis esse illa exordii praecepta, sed priorum, ut Isocratis, probatur, vid. Artium script. p. 156 seq. Recte Quintilianus IV, 1, 5 de praeparandis auditoribus: *id fieri tribus maxime rebus inter auctores plurimos constat, si benevolum, attentum, docilem fecerimus; non quia ista non per totam actionem sint custodienda, sed quia initiis praecipue necessaria, per quae in animum iudicis, ut procedere ultra possimus, admittimur.* ubi vid. Meyer p. 364; iam dudum antea idem Auctor ad Herenn. I, 7, 11: *verum hae tres utilitates tametsi in tota oratione sunt comparandae, hoc est, ut auditores sese perpetuo nobis attentos, dociles, benevolos praebeant, tamen id per exordium causae maxime comparandum est.* Aristotelem quodammodo sequitur Cicero de oratore II, 79, 323: *nam et attentum monent Graeci ut principio faciamus iudicem et docilem, quae sunt utilia, sed non principii magis propria quam reliquarum partium, faciliora etiam in principiis, quod et attenti tum maxime sunt, quum omnia exspectant et dociles magis initiis esse possunt.*

13 *καί μοι προσέχετε τὸν νοῦν*] Similiter Cicero pro Milone 29, 79: *quin sic attendite iudices.*

16 *ὥσπερ ἔφη Πρόδικος*] Quintil. IV, 1, 73: *contraque est interim prooemii vis etiam non in exordio; nam iudices et in narratione nonnunquam et in argumentis ut attendant et ut faveant, rogamus, quo Prodicus velut dormitantes eos excitari putabat, quale est: Tum C. Varenus, qui a familia Anchariana occisus est.: hoc, quaeso, iudices, diligenter attendite.* Non iudices, sed discipulos adhortatus est Prodicus, qui si dormitarent, ut attentos auditores redderet, se ex privatissima illa lectione, quam quinquaginta drachmis venderet, aliquid inculcaturum esse profitebatur. Conf. Artium script. p. 61. Aliter hoc explicat Welckerus: Prodikos von Keos, Vorgänger des Sokrates p. 25 seq., Hemsterhusium secutus: quando dormitant auditores, eos esse commonefaciendos quinquaginta drachmarum, quas persolverint, ut si parum sint attenti, suam rem agi intelligant. Hanc explanationem, ni fallor, neque genitivus admittit et Aristotelis consilio parum favet.

18 *οὐχ ᾗπερ ὁ ἀκροατής*] Recte Victorius articulum va-

care monet, semper ab Aristotele in hoc dicendi genere omissum; ex more suo dicendum ἡ ἀκροατής.

20 ἄναξ, ἐρῶ] Nuntius in Soph. Antig. v. 223, ubi non σπουδῆς, sed τάχους legitur. Verba τί φροιμιάζῃ ex Euripidis Iphigenia Taur. v. 1131 Herm.:

τί φροιμιάζῃ νεοχμόν, ἐξαύδα σαφῶς.

ubi cunctantem Iphigeniam Thoas alloquitur; diversorum poetarum et scriptorum locos nulla inserta particula καὶ laudari vidimus II, 23. III, 9. 11. Th. Bergk haec postrema Creontis verbis v. 240 pro εὖ γε στοχάζει reddenda esse censuit secutusque est socer eius, quibus uti licet scholiastarum Rhet. auctoritate. Iam inter veteres erant qui cum haec frustra in Antigona quaererent, litura expedirent; tradit enim schol. a nobis nunc editus: τὸ δὲ τί φροιμιάζῃ ἐν τισὶ τῶν ἀντιγράφων οὐ κεῖται. Nec melius Dind. haec v. 25 post προοιμιάζονται ponenda esse censet.

23 διὸ οἱ δοῦλοι] Met. XII, 11 p. 1091, 8. Eurip. Iphig. Aul. 213. Cf. Schneidewin Mus. Rhen. VII, 3, 460—464.

25 εἴρηται] ἐν τοῖς περὶ πάθη, vid. II, 1; nam haec omnia ad iudicum animos permovendos inventa sunt, maxime vero φιλία et ἔλεος secundum Homeri verba Odyss. VI, 327 exercenda sunt. Exordium e rebus ipsis ductum item transit, quod inventio, quomodo sit his utendum, docet; apte vero et accurate exponit Rufus Rhet. III p. 450.

28 δεῖ] οὖν δεῖ A solus, id in apodosi post ἐπεὶ δὲ rarissime invenitur.

30 ἀμῶς] Bekkerus, ἄλλως libri, nec in Aristotele mutandum.

31 Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ] Plat. Menexeno p. 379 (235), vid. supra I, 9.

33 τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου ἐστίν] Sic Isocratis Archidamus ex oratoris persona, ex auditorum Areopagiticus et Plataicus, ex sua et auditorum persona oratio de pace; similiter Demosthenis orationes.

38 τούτων δὲ ἕνεκα] Non male coniicit Victorius δή. Deinde schol. 75, 25 seqq. αὐτοκαύδαλα scribit.

Cap. XV.

4 *περὶ δὲ διαβολῆς*] Quod in exordio maxime evenit, *ὅσα περὶ διαβολὴν λῦσαι καὶ ποιῆσαι*, vias, quibus crimina dilui possint, ostendit. De qua invidia egregia sunt quae apud Plat. Socrat. Apol. p. 95—103 (p. 20 Steph.) leguntur. pag. 1416

6 *ἄλλος τρόπος*] *τρόπος* et hic et paulo post ex A, vet. transl. Victorius, Bekkerus; cum locos enumeret et omnes libri infra exhibeant *κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος τὸ σύμβολα λέγειν*, cum ceteris libris *τόπος* scribendum est.

6 *ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν*] Traduntur *στάσεις* recentioribus dictae; nec quin his verbis, quae sequuntur, *στοχαστικὴ* et *ὁρικὴ στάσις* notentur, dubitandum est. *ἀντίστασις* latet in verbis *ἢ ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα, εἰ βλαβερὸν ἀλλὰ καλόν, εἰ λυπηρὸν ἀλλ' ὠφέλιμον ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον.* Tum *συγγνώμη* significatur verbis: *ἄλλος τόπος ὡς ἔστιν ἁμάρτημα ἢ ἀτύχημα ἢ ἀναγκαῖον*, quae purgationis sunt partes auctori ad Herenn. I, 14. Porro *ἀντέγκλημα* aperte est quod Aristoteles dicit: *ἄλλος, εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων ἢ νῦν ἢ πρότερον ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς.* Immo *μετάληψιν*, translationem, etiam adesse et verbis *ἢ οὐ τούτῳ* indicari Victorius censet atque hunc esse locum, quem Quintilianus III, 6, 60 intellexerit, arbitratur: *Translationem Hermagoras primus omnium tradidit, quamquam semina eius quaedam citra nomen ipsum apud Aristotelem reperiuntur.* Qua in re dissentio; nam non est translatio, si reus accusatori rem factam nihil damni adtulisse ostenderit, vid. Iul. Victor p. 205. Infra illud *ἢ οὐ τούτῳ* non apparet; III, 17: *οἷον εἰ ὅτι οὐ γέγονεν ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν, εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψεν, τούτου, καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε ἢ ὅτι δικαίως, ὡσαύτως καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις.* III, 16 de eo qui accusat: *τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα ἢ ὅσα ποιήσει ὑπολαβεῖν γεγονέναι ἢ βεβλαφέναι ἢ ἠδικηκέναι ἢ τηλικαῦτα ἡλίκα βούλει, τῷ δὲ ἐναντίῳ ἐναντία.* et de eo qui causam dicit: *ἀπολογουμένῳ δὲ ἐλάττων ἡ διήγησις, αἱ δ' ἀμφισβητήσεις ἢ μὴ γεγονέναι ἢ μὴ βλαβερὸν εἶναι*

ἢ μὴ ἄδικον ἢ μὴ τηλικοῦτον, ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτέον, ἐὰν μή τι εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ, οἷον εἰ πέπρακται, ἀλλ' οὐκ ἄδικον.

8 *ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον*] Si apte distinguere voluit, scribendum erat: *ἢ οὐ τηλικοῦτον, ἢ ὡς οὐκ ἄδικον . . ἢ ὡς οὐκ αἰσχρὸν . .* — Sic Thurot coniecit.

12 *εἰ βλαβερὸν ἀλλὰ καλόν*] Ut exemplum I, 12 p. 1372 b, 5. — *ἀλλ' οὐ καλὸν* A, unde *οὖν* correximus.

15 *Σοφοκλῆς*] Fortasse ab Iophonte filio accusatus.

16 *ἑκόντι*] Ex libris Bekker, ante hunc editi *ἑκοντί*, conf. Cobet var. lect. p. 364.

17 *καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ οὗ ἕνεκα*] Consilium spectandum, non res quae evenit. Demosth. pro Ctesiph. § 192: *τὴν προαίρεσίν μου σκόπει τῆς πολιτείας, μὴ τὰ συμβάντα συκοφάντει*, ubi plura attulit Dissenus p. 359.

19 *δίκαιον δὲ μισεῖν εἰ . . ἐποίουν*] *fecisset* vet. transl., sed M *fecisse*, unde et hunc primam personam invenisse probabile est; malim vero *δίκαιος*.

20 *ἄλλος, εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων, ἢ νῦν ἢ πρότερον, ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς*] Isocrat. Antid. § 14: *πάντων ἡγοῦμαι πονηροτάτους εἶναι καὶ μεγίστης ζημίας ἀξίους, οἵτινες οἷς αὐτοὶ τυγχάνουσιν ὄντες ἔνοχοι, ταῦτα τῶν ἄλλων τολμῶσι κατηγορεῖν, ὅπερ Λυσίμαχος πεποίηκεν. οὗτος γὰρ αὐτὸς συγγεγραμμένα λέγων περὶ τῶν ἐμῶν συγγραμμάτων πλείω πεποίηται λόγον ἢ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅμοιον ἐργαζόμενος ὥσπερ ἂν εἴ τις ἱεροσυλίας ἕτερον διώκων αὐτὸς τὰ τῶν θεῶν ἐν τοῖν χεροῖν ἔχων φανείη.*

20 *ἐμπεριείληπται*] *si in tali deprehensus est* vet. tr., ut statim *ἐμπεριλαμβάνονται in hoc deprehendantur,* ne inde ingenio abutaris.

21 *ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐγγύς*] *aut propinquorum aliquis* vet. tr. Num is in codice suo *τις* additum invenit? cf. ad II, 8 p. 1386, 2.

23 *οἷον εἰ ὅτι καθάριος, μοιχὸς*] Ita ex Riccoboni emendatione p. 339 dedimus, nam articulus ὁ delendus, libri *καθαρὸς ὁ μοιχός*. Eandem causam supra II, 24 indicavit: *καὶ ἐπεὶ καλλωπιστὴς καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός, ὅτι*

καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι. Hermog. *περὶ στάσεων* p. 3: *μειράκιον καλλωπιζόμενον φεύγει πορνείας.*

23 *καὶ ὁ δεῖνα*] Semel A om. (nam vulgo repetita leguntur) recte, *et aliqua ego* vet. tr., i. e. *aliquis ergo.*

24 *ἄλλος, εἰ ἄλλους διέβαλεν, ἢ ἄλλος αὐτούς, ἢ ἄνευ*] *διαβάλλειν* A, altero *λ* eraso, idem *ἄλλος αὐτός*, vet. tr. *ἄλλος αὐτόν*. Verum videtur: *διέβαλεν ἢ αὐτὸς ἢ ἄλλος.* Iam ut constructio procedat, coniicias *οἳ ἄνευ*, ut est in C, id vero vetat sequens relativum, quare nisi *εἰ οὓς διέβαλεν* scripseris, optimum erit reponere *καὶ ἄνευ.* Hoc incommodum vero non negligendum, prius *αὐτὸς* esse eum qui incuset, alterum qui se defendat; locus his verbis compositus apertus est: *ἄλλος, εἰ ἄλλους διέβαλεν, ὥσπερ αὐτὸν νῦν, οἳ πεφήνασιν οὐκ ἔνοχοι.*

27 *εἰ ὁ αὐτὸς ἄπιστος*] Constructio non convenit; scribendum videtur, si verba sequeris: *ἄτοπον γὰρ εἰ ὃς αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου λόγοι ἔσονται πιστοί*, si indolem linguae: *εἰ αὐτὸς μὲν ἄπιστος, οἱ δ' αὐτοῦ λόγοι.* Antiphon VI, 29: *καίτοι δεινὸν εἰ οἱ αὐτοὶ μάρτυρες τούτοις μὲν ἂν μαρτυροῦντες πιστοὶ ἦσαν, ἐμοὶ δὲ μαρτυροῦντες ἄπιστοι ἔσονται.*

28 *ἄλλος, εἰ γέγονε κρίσις*] Versus ex Euripidis Hippolyto v. 612, ubi vid. Valcken., qui et *Ὑγιαίνετον* et *ἀσεβῆ* coniecit utrumque probante Fr. A. Wolfio apud Vaterum p. 215. Sed apud Harpocrationem Hyperidis oratio *πρὸς Ὑγιαίνοντα* p. 72, 22. 96, 3 Bekk. laudatur, ubi an fort. Euripides reponendus sit, Victorius ambigit, et alterum si corrigendum est, scribendum erat grammatica flagitante *ὡς ἀσεβοῦς*, idque Gaisf. recepit. Andocides IV, 8—9: *ἔστι δὲ περὶ τῆς μισοδημίας καὶ τῆς στασιωτείας βραχύς μοι λόγος καταλελειμμένος. εἰ μὲν γὰρ ἄκριτος ἦν, εἰκότως ἂν τῶν κατηγορούντων ἠκροᾶσθε καὶ ἐμοὶ ἀναγκαῖον ἦν ἀπολογεῖσθαι περὶ τούτων· ἐπειδὴ δὲ τετράκις ἀγωνιζόμενος ἀπέφυγον, οὐκέτι δίκαιον ἡγοῦμαι λόγον οὐδένα περὶ τούτου γίγνεσθαι. πρὶν μὲν γὰρ κριθῆναι οὐ ῥᾴδιον ἦν εἰδέναι τὰς αἰτίας, οὔτ' εἰ ψευδεῖς εἰσὶν οὔτ' εἰ ἀληθεῖς· ἀποφυγόντος δὲ ἢ καταγνωσθέντος τέλος ἔχει καὶ διώρισται τούτων ὁπότερόν ἐστιν. ὥστε δεινὸν νομίζω τοὺς μὲν ἁλόντας μιᾷ*

ψήφῳ μόνον ἀποθνήσκειν καὶ τὰ χρήματα δημεύειν αὐτῶν, τοὺς δὲ νικήσαντας πάλιν τὰς αὐτὰς κατηγορίας ὑπομένειν, καὶ τοὺς δικαστὰς ἀπολέσαι μὲν κυρίους εἶναι, σῶσαι δ' ἀκύρους καὶ ἀτελεῖς φαίνεσθαι, ἄλλως τε καὶ τῶν νόμων ἀπαγορευόντων δὶς περὶ τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν μὴ ἐξεῖναι δικάζεσθαι, καὶ ὑμῶν ὀμωμοκότων χρῆσθαι τοῖς νόμοις.

34 *ἄλλος ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἡλίκον*] Anaximenes cap. 30: *ἀεὶ δὲ κατηγορεῖν χρὴ διαβολῆς καὶ λέγειν ὡς δεινὸν καὶ κοινὸν καὶ πολλῶν κακῶν αἴτιον· ἐμφανιστέον δ' ὅτι καὶ πολλοὶ ἤδη διεφθάρησαν ἀδίκως διαβληθέντες.* Lysias *ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων* § 1—7. Isocrates *περὶ ἀντιδόσεως* § 18: *οὐ θαυμάζω δὲ τῶν πλείω χρόνον διατριβόντων ἐπὶ ταῖς τῶν ἐξαπατώντων κατηγορίαις ἢ ταῖς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογίαις, οὐδὲ τῶν λεγόντων ὡς ἔστι μέγιστον κακὸν διαβολή· τί γὰρ ἂν γένοιτο ταύτης κακουργότερον, ἣ ποιεῖ τοὺς μὲν ψευδομένους εὐδοκιμεῖν, τοὺς δὲ μηδὲν ἡμαρτηκότας δοκεῖν ἀδικεῖν, τοὺς δὲ δικάζοντας ἐπιορκεῖν, ὅλως δὲ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀφανίζει, ψευδῆ δὲ δόξαν παραστήσασα τοῖς ἀκούουσιν ὃν ἂν τύχῃ τῶν πολιτῶν ἀδίκως ἀπόλλυσιν. περὶ τοῦ ζεύγους* § 1—3: *τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἅπαντές εἰσιν εἰθισμένοι με συκοφαντεῖν· τὰς μὲν γὰρ δίκας ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐγκλημάτων λαγχάνουσι, τὰς δὲ κατηγορίας ὑπὲρ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ποιοῦνται, καὶ πλείω χρόνον διατρίβουσι τὸν πατέρα μου διαβάλλοντες ἢ περὶ ὧν ἀντώμοσαν διδάσκοντες, καὶ τοσοῦτον καταφρονοῦσι τῶν νόμων, ὥστε περὶ ὧν ὑμᾶς ὑπ' ἐκείνου φασὶν ἠδικῆσθαι, τούτων αὐτοὶ δίκην παρ' ἐμοῦ λαβεῖν ἀξιοῦσιν. ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι μὲν οὐδὲν προσήκειν τὰς κοινὰς αἰτίας τοῖς ἰδίοις ἀγῶσιν· ἐπειδὴ δὲ κτλ.* Demosth. pro Ctesiph. § 14—16. Antiphon VI, 7—10: *ἐγὼ δέ, ὦ ἄνδρες, οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχω περὶ τῆς ἀπολογίας ἥνπερ οἱ κατήγοροι περὶ τῆς κατηγορίας. οὗτοι γὰρ τὴν μὲν δίωξιν εὐσεβείας ἕνεκά φασι ποιεῖσθαι καὶ τοῦ δικαίου, τὴν δὲ κατηγορίαν ἅπασαν πεποίηνται διαβολῆς ἕνεκα καὶ ἀπάτης, ὅπερ ἀδικώτατόν ἐστι τῶν ἐν ἀνθρώποις, καὶ οὐκ ἐλέγξαντες, εἴ τι ἀδικῶ, δικαίως με βούλονται τιμωρεῖσθαι, ἀλλὰ διαβάλ-*

λοντες, καὶ εἰ μηδὲν ἀδικῶ, ζημιῶσαι καὶ ἐξελάσαι ἐκ τῆς γῆς ταύτης. ἐγὼ δὲ ἀξιῶ πρῶτον μὲν περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος κρίνεσθαι, καὶ διηγήσασθαι ἐν ὑμῖν τὰ γενόμενα πάντα· ἔπειτα περὶ τῶν ἄλλων ὧν οὗτοι κατηγοροῦσιν, ἐὰν ὑμῖν ἡδομένοις ᾖ, βουλήσομαι ἀπολογήσασθαι. ubi reus accusatorem *οὐ πιστεύοντα τῷ πράγματι* iudicationem in alias res, extra causam, transtulisse queritur, se vero et causam et crimina extra causam allata diluere velle profitetur. Conf. Plat. Apolog. p. 28 St. interpr. ad Herod. VII, 10.

36 *κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος τὸ σύμβολα λέγειν*] Utrique et accusanti et causam dicenti communis locus est, signa et argumenta afferre. De Teucro, incerti poetae fabula, vid. ad II, 23. Haec ex altercatione Ulixem inter et Teucrum sumpta; ille Teucrum insimulat Graecisque suspectum facit, quod mater Hesione Priami soror fuisset; Hercules enim invito Priamo comiti in expugnatione Ilii Telamoni praemium dederat; hic calumniam defendit, quod et pater Telamon Priamum impugnasset, neque ipse cum Graeci speculatores misissent, Troianis indicasset.

4 *ἄλλος τῷ διαβάλλοντι, τῷ ἐπαινοῦντι*] Alterum *τῷ* om. C Q, Bekkerus scripsit *τό*, sed etiam *ἐπαινοῦντα* reddendum erat, quod iam margo Venetae exhibet, nisi articulum *τῷ* cum C deleveris. Aptissime laudavit Victorius serm. I, 4, 93. Horatii: pag. 1416 b

mentio si qua
de Capitolini furtis iniecta Petilli
te coram fuerit; defendas, ut tuus est mos.
me Capitolinus convictore usus amicoque
a puero est, causaque mea permulta rogatus
fecit, et incolumis laetor quod vivit in urbe;
sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
fugerit. hic nigrae succus loliginis, haec est
aerugo mera.

et Ciceronis pro Flacco § 9 seqq., qui locus prae ceteris oratorum consuetudinem demonstrat, unde haec pauca sumamus: *Verumtamen hoc dico de toto genere Graecorum, tribuo illis literas, do multarum artium disciplinam, non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam, denique etiam*

si qua sibi alia sumunt, non repugno; testimoniorum religionem et fidem nunquam ista natio coluit, totiusque huiusce rei quae sit vis, quae auctoritas, quod pondus ignorant. — *ἐπαινοῦντι μέγα συντόμως μικρὸν μακρῶς ψέξαι* Thurot.

9 *κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολυομένῳ*] Duodecimus et postremus locus, quo quae fuerit *προαίρεσις*, disputatur; exemplum ex Theodectis Aiace supra II, 23 notatum. Sed idem locus inest iam tertio in verbis: *καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ οὗ ἕνεκα.*

11 *κακοηθιστέον*] Contrarium esset ad sequens intelligendum, sed hoc verbum si abest, concinnus est totus locus, additum neque sensui convenit, et concinnitatem corrumpit. *κακοηθέστερον* schol., conf. Brandis Phil. IV, 45.

14 *ἀγωνιστεῖν*] Sic C et Bekkeri corr. Y, ceteri omnes *ἀγωνιστήν.*

Cap. XVI.

24 *ἐκ μὲν οὖν τούτων ἀνδρεῖος, ἐκ δὲ τῶνδε σοφὸς ἢ δίκαιος*] Nam hae virtutes prae caeteris laudantur, ut Isocrat. Euagor. § 23: *ἀνδρὶ δὲ γενομένῳ ταῦτά τε πάντα συνηυξήθη καὶ πρὸς τούτοις ἀνδρία προσεγένετο καὶ σοφία καὶ δικαιοσύνη.* ubi primum *ἀνδρία*, § 42 seqq. *σοφία* et *δικαιοσύνη* exponitur.

26 *τὰς μὲν γνωρίμους*] Sic Bekkeri et Gaisfordi libri omnes, ut videtur, Victorius ex uno A *τὰς* notavit, ut in ceteris, quibus usus est, *τοὺς* esse probabile fiat, et ita vet. transl. schol., sed necessario *πράξεις* intelligendae sunt.

29 *οὐ γὰρ πολλοὶ ἴσασιν.*] Post haec verba in omnibus codicibus et excusis usque ad Victorium repetuntur ex I, 9: *ἔστι δ' ἔπαινος . . . τὸ δὲ μὴ κωλῦον μετατεθῇ.* Antiquitus iam hic lacunam fuisse idem Victorius optime notavit; partes enim singulorum generum singulatim tractat Aristoteles; ita in exordio, in confirmatione, et haec ipsa narratio incipit: *διήγησις δ' ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς*, tum sub finem *ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς.* At quae sequuntur *νῦν δὲ γελοίως* sine ullo transitu iudiciale genus attingunt; desideratur igitur finis demonstrativi, principium iudicialis generis et integrum

excidisse videtur folium. Nos igitur cum aliis lacunae signa Bekkero neglecta addidimus.

30 νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν] Etenim omnes fere rhetores, ut narratio sit brevis, dilucida, verisimilis, praecipiunt, conf. Artium script. p. 158. 168. Quintilianus IV, 2, 31 de narratione: *eam plerique scriptores, maxime qui sunt ab Isocrate, volunt esse lucidam, brevem, verisimilem; neque enim refert, an pro lucida perspicuam, pro verisimili probabilem credibilemve dicamus. Eadem nobis placet divisio, quamquam et Aristoteles ab Isocrate parte in una dissenserit praeceptum brevitatis irridens, tanquam necesse sit longam esse aut brevem expositionem, ne liceat ire per medium.* Anonymus in Graec. Rhet. VI, 16. I, 260., qui tamen non de parte orationis, sed de elocutione loquitur: ἄμεινον δὲ ἀντὶ τῆς συντομίας τὴν συμμετρίαν εἰπεῖν· καὶ γὰρ πολλὰ καὶ ἐλάχιστα ἐροῦμεν ἀκολουθοῦντες τῇ ὕλῃ. Incertus rhetor ex Alexandro Numenii in Notices et extraits tom. XIV, 194: περὶ μέντοι συντομίας Ἀριστοτέλης ἐφίστησιν· εἰ γάρ ἐστι φησὶν ἡ συντομία συμμετρία τῆς μήτε παραλιπούσης τι τῶν ἀναγκαίων μήτε πλεοναζούσης, ἀρετὴ γενήσεται· εἰ δέ ἐστιν ὥσπερ ἔνδεια τῆς ὑπερβαινούσης τι τῶν χρησίμων, ἐν ταῖς κακίαις μᾶλλον ταχθήσεται.

31 ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρομένῳ] Verba ex fabula sumpta videntur, quae numeris facile concludat qui ludere velit. Articulus ὁ, ut ἀποκρινόμενος vel simile intelligamus, postulat.

35 οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα] Hoc γὰρ nexum conturbat; neque longa sit narratio neque brevis, delendum mihi videtur, item et primum ἤ, ut sit: οὐδὲ ἐνταῦθά ἐστι τὸ εὖ τὸ ταχὺ ἢ τὸ συντόμως, ἀλλὰ τὸ μετρίως — Plat. Phaedr. p. 81 (267): ταῦτα δὲ ἀκούων (συντομίαν λόγων καὶ ἄπειρα μήκη) ποτέ μου Πρόδικος ἐγέλασε καὶ μόνος αὐτὸς εὑρηκέναι ἔφη ὧν δεῖ λόγων τέχνην, δεῖν δὲ οὔτε μακρῶν οὔτε βραχέων, ἀλλὰ μετρίων. Politic. p. 310 (286 St.).

36 δ' ἐστὶ τὸ λέγειν] δεῖ ὑπολέγειν corrupte A, *est autem in dicendo* vet. tr.

3 παραδιηγεῖσθαι] Occasione data narrationi ea facta pag. 1417
inserere quae oratoris mores ostendunt, aut grata sunt audi-

tori. Rufus Rhet. Gr. III p. 453: *παραδιήγησις δέ ἐστιν ἡ πρὸς τὸ χρήσιμον τοῦ ὑποκειμένου λόγου ἔξωθεν προστιθεμένη καὶ παραλαμβανομένη διήγησις ἐν τρόπῳ ἀφηγήσεως.* Curius Fortunatianus p. 81: *est et παραδιήγησις cum aliquas res gestas extra causam positas inducimus, quibus iudicis animum ad id quod causa desiderat, confirmamus.*

7 *φησιν ὁ Ἡρόδοτος*] Exemplum Aristoteles ipse ex Herodoto finxit, II, 30 de Aegyptiis qui defecerunt: *Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος ἐδίωκε· ὡς δὲ κατέλαβε, ἐδέετο πολλὰ λέγων καί σφεας θεοὺς πατρωίους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. τῶν δέ τινα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν, ἔνθα ἂν τοῦτο ᾖ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας.*

8 *ἐλάττων ἡ διήγησις*] Nulla in Lysiae XVI, 3, ubi exordium sequitur *ἀπόδειξις.*

8 *αἱ δ' ἀμφισβητήσεις*] Haec rationem reddunt, cur causam dicentis brevior sit narratio, ut *γὰρ* sit scribendum.

11 *οἷον εἰ πέπρακται, ἀλλ' οὐκ ἄδικον*] Ut Cicero pro Milone, qua nullam maiore arte narrationem compositam invenies.

12 *ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν*] Hoc est, ut Musaptus apud Riccobonum p. 342, quem Vaterus et Fr. A. Wolfius secuti sunt, explicuit, summatim et paucis referre; *πραττόμενα* rem oculis quasi tum geratur, subiicere; sic Ulixes in libris IX—XII *πραττόμενα λέγει*, libro XXIII Penelopae eadem *πεπραγμένα.* Igitur hoc praecipit Aristoteles: quae si vivide et multis exposueris, auditores non commovent, haec paucis attingas et ut *πεπραγμένα* recites, ut Ulixes quae quatuor libris Alcinoo narraverat, in paucorum versuum compendium redegit, XXIII v. 310—341, quibus spurius est versus 320, ut triginta, non sexaginta numerentur versus, unde librarii esse mendum et *τριάκοντα* reponendum Victorius censet. Vaterus p. 188 his addit versus 264—284, ut numerum expleat, parum probabiliter. Nitzschius animadv. Odyss. 2, LXIV versus 310—330 intelligit, unde pro ξ reponendum esse censet κ. *Ἀλκίνου ἀπόλογος* in proverbium nimis prolixi sermonis abiit, Plat. Polit X p. 502 (614), ubi vid. Astius, Aristot. poet. 16.

Aelian. V. H. XIII, 14. Pollux Onomast. VI, 120., vid. Boissonade ad Psellum p. 191.

15 *καὶ ὡς Φάυλλος τὸν κύκλον*] Phayllus incertus excerpsit et paucis comprehendit quae multis in cyclo exposita legebantur; *κύκλον* dicimus epicum poema; Welckerus Der epische Cyclus p. 45 seqq. Phayllum librum memorialem, nomine *κύκλος* inscriptum, heroum mythologiam versibus exponentem edidisse censet, nullo testimonio fretus, neque veriora puto quae ibidem p. 42 seq. de Aristotelis verbis *τὰ ἔπη κύκλος* disputantur; idem aliorum ibi perversas interpretationes attingit. Fr. A. Wolfius ap. Vaterum p. 215, ne scil. testis epici cycli restaret, corruptam lectionem *κύκλωπα* probavit.

15 *καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος*] Schol. graecus fol. 78 b, 19: *ὁ δὲ ἐν Οἰνεῖ πρόλογος παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ ἐστὶ τοιοῦτος*

ὦ γῆς πατρῴας χαῖρε φίλτατον πέδον
Καλυδῶνος, ἔνϑεν αἷμα συγγενὲς φυγὼν
Τυδεύς, τόκος μὲν Οἰνέως, πατὴρ δ' ἐμός,
ᾤκησεν Ἄργος, παῖδα δ' Ἀδράστου λαβὼν
συνῆψε γένναν.

16 *ἠϑικὴν δὲ χρὴ τὴν διήγησιν εἶναι*] A, *δεῖ* ceteri.

24 *καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν . . ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως*] *διάνοια* enim est, qua acuta argumenta excogitamus, vid. Poet. cap. 6: *τὸ λέγειν δύνασϑαι τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόττοντα, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν. οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας, οἱ δὲ νῦν ῥητορικῶς.* Atque idem fere est quod nostro loco dicit.

26 *ὠνήμην*] *ὠνίμην* A ap. Vict. et Gaisf.

28 *ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ·*] Post hoc cum Victorio et Buhlio distinximus, ceteri sequentia adiungunt; illam rationem sequitur noster, ut *παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος*. II, 23: *παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου*. III, 14: *ὅπερ πάντες ποιοῦσιν. παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον.* De poet. cap. 25: *παράδειγμα δὲ τούτου ἐκ τῶν Νίπτρων*, quo loco Hermannum p. IV frustra dubitasse, si hunc cum illis comparaveris, invenies.

29 *τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης*] v. 902 Herm., ubi libri omnes *κεκευθότοιν*. Herodoti locum III, 119 iam Victorius cum Sophoclis verbis composuit.

37 *λέγε διηγούμενος*] Sic A, et sic porro pergit auctor *καὶ εὐθὺς εἰσάγαγε σεαυτόν*, tum vero necessario *ἢ σεαυτῷ* scribendum est, nisi Aristotelem aliorum morem secutum esse credas, qui illo sensu *αὑτὸν* frequentant. *λέγειν, διηγούμενον* ceteri.

38 *τὰ ἴδια*] Sic A aliique, *τὰ ἰδίᾳ* E cum editis.

pag. 1417 b 2 *πιθανὰ γάρ, διότι σύμβολα γίνεται ταῦτα ἃ ἴσασιν ἐκείνων ὧν οὐκ ἴσασιν*] De poetic. cap. 24, ubi causa exponitur: *οἴονται γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν τουδὶ ὄντος τοδὶ ᾖ ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος. διὸ δὴ ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ἄλλου δὲ τούτου ὄντος, ἀνάγκη εἶναι ἢ γενέσθαι ἢ προσθεῖναι· διὰ γὰρ τὸ τοῦτο εἰδέναι ἀληθὲς ὂν παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον ὡς ὄν.*

5 *ὣς ἄρ' ἔφη*] Hom. Odyss. *T*, 361.

7 *εἰσάγαγε*] *εἰσάγει καὶ* A, *introduc etiam* vet. transl. malim *εἴσαγε*.

9 *ὅτι δὲ ῥᾴδιον, ὁρᾶν δεῖ*] *ὅτι ῥάιδιον ὁρᾶν δὲ* A, sufficit *δὲ* transpositum; verbo *δεῖ* facile caremus.

11 *ἐνίοτε οὐκ ἐν ἀρχῇ*] *καὶ* pro *οὐκ* tacite Gaisf. Buhlium secutus, quasi libri id praeberent, hi vero omnes negationem retinent, quam Georgius Trap. in versione omittit; *καὶ* dedit Isingr.

12 *ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησις ἔστιν*] Dionys. ars rhet. 10, 14: *ἁμάρτημα δὲ καὶ τὸ πανταχοῦ διηγεῖσθαι, μὴ ἐπιστάμενον ὅτι ὅλη μὲν ἰδέα συμβουλευτικὴ διηγήσεως οὐ δεῖται· ἴσασι γὰρ οἱ βουλευόμενοι περὶ ὧν σκοποῦνται, καὶ δέονται μαθεῖν ὃ πρακτέον ἐστίν, οὐχ ὅπερ βουλευτέον.* Quem locum iam Victorius laudavit.

15 *ἢ διαβάλλοντες ἢ ἐπαινοῦντες*] Haec verba neque praecedentibus neque sequentibus adhaerent; nam in his est singularis numerus *ποιεῖ*, unde peiores libri *ποιοῦσιν* exhibent, ibi vero subiectum non oratores, sed auditores. Quare haec male addita esse puto; licet tamen sequentibus sic inserere: *ἀλλὰ τότε ἢ διαβάλλοντος ἢ ἐπαινοῦντος, οὐ τό,*

quod non suadeo, quia aliis quoque ex causis ibi narrare possumus.

20 *καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους*] Antigona v. 679 seqq.

Cap. XVII.

21 *ἀποδεικνύναι δὲ χρή*] Primum genus iudiciale aggreditur, sed hoc non ut in exordio et in narratione indicavit; sequitur tamen *ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς* et *ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς*, quare et hic Aristotelem scripsisse puto: *ἀποδεικνύναι δὲ χρὴ ἐν μὲν τοῖς δικανικοῖς, ἐπεὶ*

22 *ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις*] Hic Aristoteles dedita opera quantum potest, distinguit; aut res omnino negatur et an sit facta quaeritur, quae est coniecturalis constitutio, *στοχαστικὴ στάσις*; aut reus rem factam esse concedens damnum attulisse negat; aut damnum quoque concedens tantum quantum accusator dicat, ut Isocr. in Lochit. § 5—8, fecisse negat; aut denique rem et factam et iure factam esse probat, quae constitutio iuridicialis, *στάσις δικαιολογική*. Posteriores rhetores secundum et tertium praeceptum coniunxerunt et finitivam constitutionem, *ὁρικὴν στάσιν*, dixerunt.

25 *εἰ δ'*] *εἶθ'* A, *deinde* vet. tr., qui interpres, si illud in codice invenit, male *εἶθ'* esse putavit; *καὶ ὅτι* si verum, est: item si causa agitur, nam exspectamus et hic *ἢ ὅτι*, quod E atque editi ante Victorium praebent.

26 *ὡσαύτως καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις*] A om. *εἰ* et *ἡ*, et ita vertit vet. transl., quod ipsum falsum non est; neque mirum inde factum et correctum esse, quod praecedentibus magis congruere videretur. At si qui causam dicit id negat, affirmat is qui accusat.

28 *τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν*] Ethic. Nicom. V, 10: *διὸ καλῶς τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ προνοίας κρίνεται· οὐ γὰρ ἄρχει ὁ θυμῷ ποιῶν ἀλλ' ὁ ὀργίσας. ἔτι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ γενέσθαι ἢ μὴ ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου· ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συναλλάγμασι περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβητοῦσιν ὧν ἀνάγκη τὸν ἕτερον εἶναι μοχθηρόν, ἂν μὴ διὰ λήθην*

αὐτὸ δρῶσιν· ἀλλ' ὁμολογοῦντες περὶ τοῦ πράγματος, περὶ τοῦ ποτέρως δίκαιον ἀμφισβητοῦσιν· ὁ δὲ ἐπιβουλεύσας οὐκ ἀγνοεῖ, ὥστε ὁ μὲν οἴεται ἀδικεῖσθαι, ὁ δ' οὔ. Exemplum est: Demosthenes Aeschinem in concione pro pace ex Philocratis conditionibus cum Philippo ineunda contra Graecos: *ἐφεστηκότων τῶν πρέσβεων καὶ ἀκουόντων, οὓς ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων μετεπέμψασθε ὑπὸ τούτου πεισθέντες,* dixisse tradit; hic vero legatos Graecorum tum Athenis fuisse negat et Demosthenem, ne omnibus Graecis coniunctis illa pax concluderetur, auctorem fuisse insimulat.

30 *ὥστ' ἐν τούτῳ χρονιστέον, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὔ*] *χρηστέον* A, vet. tr. et schol. qui sic explicat: *ὥστε ἐν τούτῳ, ἤτοι τῇ ἀμφισβητήσει περὶ τοῦ εἰ γέγονεν ἢ μή, χρηστέον τῷ δεικνύειν τὸν ἕτερον πονηρόν . . ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἤτοι τῇ ἀμφισβητήσει τῇ περὶ τοῦ εἰ δίκαιον ἢ μή, εἰ μέγα ἢ μή, οὐ χρηστέον τῷ δεικνύειν τὸν ἕτερον πονηρόν, λέξει γὰρ ἐκεῖνος, ὡς ἠγνόουν.* Frustra hanc explicationem probaverunt Vaterus, Gaisfordus; tota enim causa posita est in illa iudicatione, ut omnem laborem, omne tempus oratoris illuc conferri oporteat. Egregie et verissime deteriores codices *χρονιστέον* praebent, seu coniectura inventum, ut nobis quidem videtur, seu ex vetustiore libro erutum. *χρηστέον* absolute dici non potest, debebatque scribere auctor: *ὥστε ἐν ταύτῃ τούτῳ χρηστέον, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις οὔ.* Supra dixit cap. 16 p. 1417, 10: *ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτέον.*

32 *καλὰ καὶ ὠφέλιμα*] Utrumque scilicet, si fieri potest, si minus, alterutrum, ut *ἢ* quod deteriores praestant, necessarium non sit.

34 *ἐὰν ἄπιστα ᾖ ἢ ἐὰν ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ*] Si alius quispiam eorum auctor existimatur, at id rarissime agitur, immo aut alia quacunque necessaria de causa, unde Bekkerus: *an ἄλλως*? idque sane in schol. editum, sed operarum vitio, ut expositio docet: *ἤτοι εἶ σώφρων, τοῦ δὲ εἶναί σε σώφρονα ἔστιν αἴτιος ἕτερος ὁ ἀνάγων σε, ὃς περικλείων σε πείθει καὶ ἄκοντα σωφρονεῖν. εὗρον σχόλιον εἰς τοῦτο, οἷον εἰ ἄλλος ἐστὶν ὁ ποιῶν καὶ οὐχὶ ὁ λεγόμενος.*

33 *ἐκτὸς τοῦ πράγματος*] Recte ita deteriores libri, nam A, vet. tr. *ἐκ τοσούτου πράγματος*

1 *ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα δημηγορικώτατα*] pag. 1418
Vid. ad I, 9. Vet. tr. *magis concionalia*, id factum videtur, ut concinnior esset sententia, possis eodem iure *δικανικώτατα* scribere. (Ex Bekkeri[3] male *δημηγορικώτερα* excusum legitur, superlativum A et graeci libri omnes retinent.)

3 *ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων*] Deteriores quidam *περὶ τῶν* articulo inserto; et numerus multitudinis et casus me offendit, cum sit oppositum *περὶ τὸ μέλλον*, et infra item legatur: *διότι περὶ τὸ μέλλον, ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονός*, ut et hic requiram *περὶ τὸ ὂν ἢ μὴ ὄν*, cui iam convenit sequens *οὗ*. Vix enim illa Aristoteles fugit, quod philosophorum dicta essent.

8 *ὦ φίλ', ἐπεὶ*] Odyss. IV, 204. Menelai verba ad Nestoris filium. Schol. gr.: *δηλοῖ καὶ Ὅμηρος ἐν οἷς παρεισάγει τὸν Ἀχιλλέα λέγοντα πρὸς τὸν Ὀδυσσέα· ἔπη τόσσ' εἶπας ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ.*

9 *καὶ μὴ . . ζητεῖν*] Praecedit *οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν*, ut hic exspectes *οὐδὲ . . ζητεῖν*, quare praestat h. l. *ζήτει*, ut sequitur *καὶ μὴ . . λέγε*

17 *ἐνθύμημά τι ζητεῖν*] *ἐνθυμήματι ζητεῖν* A, *enthymematizare* vet. tr., et sane *ἐνθυμηματίζειν* C et schol., quod si Aristoteles adhiberet, aptissimum enim hic verbum est, facile praeferrem; *ζητεῖν* vero natum ex v. 9, ubi nullum huius verbi vestigium apparet.

18 *διηγήσει*] *διηγήσεσι* vet. tr. schol.

22 *τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι*] Etiam *τοῦ ἐπιδείκνυσθαι*, de quo vid. Isocrat. epist. IX.

22 *ἐκεῖ*] Recte Victorius *ἐκεῖνο*.

23 *ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης*] Casaub. et Menag. ad Diogen. I, 114, qui hoc dictum philosophi mirantur, cum vatis illius divinationes de rebus futuris fuisse constet. Aristoteli fidem detrahere non licet, ipsius enim Epimenidis utitur auctoritate; at dicit *ἐμαντεύετο*, non *ἐμαντεύσατο*, i. e. plerumque, non semper.

27 *καὶ οὐκ ἔχει*] Haec ad *δημηγορεῖν* pertinent; quae praecedunt, ad *τὸ δικάζεσθαι*.

29 *ἐξίστηται*] *ἐξίστη* A, *ἐξίστησιν* schol. Notandus est

accentus, ut Philelphi cod. Xenoph. Cyrop 1, 2, 10: *ὅταν καθίστηται*, idemque erat in Platone, vid. Stallb. ad Phileb. p. 126. Activum non ineptum, est enim animum auditoris a causa avertere, et digredi, ut III, 8.

29 *δεῖ οὖν ἀποροῦντα τοῦτο ποιεῖν ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι καὶ Ἰσοκράτης*] Charetis nomen in oratione de pace non apparet, sed hunc et alios, qui paci resistebant, intelligit. Ibi § 27: *ἀνάγκη δὲ τὸν ἔξω τῶν εἰθισμένων ἐπιχειροῦντα δημηγορεῖν καὶ τὰς ὑμετέρας γνώμας μεταστῆσαι βουλόμενον πολλῶν πραγμάτων ἅψασθαι καὶ διὰ μακροτέρων τοὺς λόγους ποιήσασθαι, καὶ τὰ μὲν ἀναμνῆσαι, τῶν δὲ κατηγορῆσαι, τὰ δ' ἐπαινέσαι, περὶ δὲ τῶν συμβουλεῦσαι· μόλις γὰρ ἄν τις ὑμᾶς ἐξ ἁπάντων τούτων ἐπὶ τὸ βέλτιον φρονῆσαι δυνηθείη προαγαγεῖν.* Isocratem laudat imprimis praeter ceteros oratores Atticos, aut potius, quod non ipse forum ascenderit, sed *λογογράφος* fuerit. Conf. cap. 11 fine. Quod nostrae aetatis doctorum est acumen et ingenium, non deerunt, qui his locis freti tertium librum Aristotelis esse negent.

34 *οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· ἀεὶ γάρ τινα εἰσάγει*] In Helena § 22—38 Theseum laudat, § 41—48 Paridem excusat, in Busiride § 21—29 de Aegypti sacerdotibus et Pythagora agit, § 38—40 de poetis, in Panathenaico § 72—84 Agamemnonem extollit. Conf. Madius ad Poet. p. 190.

34 *καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας*] Nullo modo orationem sibi deesse posse Gorgias affirmavit; semper enim egressum intulit. Scripsimus cum A et vet. transl. *λέγων*, mutata distinctione, quae coniungit vulgo *ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ*, unde concinna et apta evadit oratio, sed non tacendum est in A et vet. tr. *ποιεῖ ἤ*, non *ποιεῖ ὃ* legi. Fossius de Gorgia p. 77 corrigit: *ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρίαν ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ ὃ τοῖόν γέ ἐστιν* probante Westermanno Quaest. Demosth. II, 7. Welckero de Prodico Rhen. Mus. I p. 556., et Achillis et fortitudinis laudationes significari putat; utrumque male. Exemplo rem illustrat Aristoteles, incertum ab ipso ficto an a Gorgia elaborato; posterius nostra lectione satis improbabile fit. Sophist. elench. 15 p. 174 b, 30: *ἐπιχειρητέον δ' ἐνίοτε καὶ πρὸς ἄλλα τοῦ εἰρημένου, ἐκεῖνο ἐκλαβόντας, ἐὰν μὴ*

πρὸς τὸ κείμενον ἔχῃ τις ἐπιχειρεῖν, ὅπερ ὁ Λυκόφρων ἐποίησε προβληθέντος λύραν ἐγκωμιάζειν.

35 *τοῦτό ἐστιν*] *ταὐτό ἐστιν* A et schol., qui recte *ταὐτόν* scribit, *idem est* vet. tr.

36 *εἶτα τὸν θεόν*] Iovem Aeaci genitorem, Isocrat. Euag. § 14., ubi item quod Aristoteles tradit, fit; nam a summa origine eius genus, quem laudat, Gorgias repetit, itaque Iuppiter omitti non potest, et male editiones Aldum secutae usque ad Victorium *τὴν θεόν*, Thetidem, dederunt.

1 *χρηστὸν φαίνεσθαι ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ*] Nonne ne- pag. 1418 b xus flagitat *χρηστὸν τὸν λόγον φαίνεσθαι ἢ ἀκριβῆ*? magis enim convenit probo viro, ut *ἠθικῶς* quam ut *ἀποδεικτικῶς* loquatur.

2 *τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν*] Vid. ad II, 23 fine. Demosth. *περὶ παραπρ.* § 166—173, quae ipse in Macedonia fecerit enarrans sic incipit: *ὃν τοίνυν χρόνον ἦμεν ἐκεῖ καὶ καθήμεθ' ἐν Πέλλῃ, σκέψασθε τί πράττειν ἕκαστος ἡμῶν προείλετο. ἐγὼ μὲν κτλ.* Tum § 174—176 transit ad ceteros legatos: *φέρε δὴ τί τούτῳ πέπρακται παρὰ ταῦτα καὶ τί τῷ Φιλοκράτει, θεάσασθε· παρ' ἄλληλα γὰρ ἔσται φανερώτερα. πρῶτον μὲν κτλ.* Similis collatio in Ctesiphontea § 257—266 p. 312 seq.

4 *παρ' ἄλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται*] Inde sumptum illud: contraria iuxta se posita magis elucescunt.

6 *τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει, τὰ δὲ συλλογισμῷ*] Haec si abessent, nemo desideraret, neque ea superioribus cohaerere monet Victorius; vulgo *πίστεών ἐστι, τὰ μέν*, Bekkerus *ἔστι* scribens coniunxit, ut hoc dicat auctor: confutandus est adversarius aut *ἐνστάσει* aut *συλλογισμῷ*. Sed omnis *λύσις* in alterutro versatur, neque praeter haec tertium est, vid. II, 25, simul tam dura est constructio, ut vix graeca videatur. Itaque nisi mala manu addita esse credas, excidisse aliquid videtur, v. c. *πίστεών ἐστιν, ὧν ἐστὶ τὰ μέν.* III, 13: *τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον τῶν πίστεών ἐστι.*

7 *ἀρχόμενον μὲν*] Qui accusat vel ante alios suadet, is primum causam confirmet, tum adversarium confutet, nisi multa et varia sunt quae ipsi adversentur; id si est, antequam

confirmet, confutet. Qui vero causam dicit, adversarii conviciis proscissus primum haec diluat, ut auditorum animos sibi benevolos reddat, tum causam argumentis confirmet.

11 *Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ*] Puto apud illos, nam vix est Atheniensium vel Spartanorum (Ol. 102, 2) in concione de rebus Messeniacis; *προκαταλήψεις* ex Aeschine notas intellige. In Plataico Isocratis argumenta, quae Thebani eorumque *συνήγοροι*, Atheniensium oratores, proferre putabantur, a Plataeensibus § 8—41 confutantur. Scholiasta quae dicit: *Ἀθηναῖος δὲ οὗτος ἦν καὶ διαλεγόμενος πρὸς τοὺς Μεσσηνίους ἀναγκαζομένους τελεῖν φόρον καὶ ἀντιλέγοντας*, ficta esse apparet.

13 *πρῶτον πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον*] Sic ex A dedimus, ceteri *πρῶτον τὰ πρός*, quod si *λόγον* abesset, probum videretur.

21 *ταῖς θεαῖσι*] Eurip. Troad. v. 979 Seidl., ubi Hecuba Helenae orationem confutat.

25 *ἐπίφθονον*] Demosth. pro Ctesiphonte § 3 seq.

27 *ὅ περ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει*] In Philippo Victorius § 73—78 intelligit, ubi quae probra et mala in Graecos consilia regi obiiciunt perniciosi oratores, exponuntur; at vix Isocrates ipse haec animo probans vera putabat. Sed alius ibi exstat locus, non in confirmatione quidem, sed in exordio § 4—7, ubi auditorum sententiam de sua oratione, ipsi probatam, refert eamque his verbis finit: *εἰ μὲν οὖν ἀφρόνως ἢ καὶ νουνεχόντως ταῦτ' ἐδόξαζον, δικαίως ἂν ἐκεῖνοι τὴν αἰτίαν ἔχοιεν.* Ex oratione de permutatione bonorum nunc integra Aristoteles ea intelligit, quae Isocrates ibi § 141—149 ab amico, ne suam vivendi rationem auditoribus referret, sibique illo modo laudem quaereret, monita esse finxit, item § 132—139, quibus Timotheum alloquitur; conf. *πρὸς Καλλίμαχον* § 9—10. Areopag. § 56 seqq. Celeberrimum exemplum est in Panathenaico, § 199—265., quem si notus fuisset Aristoteli, hic non neglexisset. Similiter Andocides *περὶ μυστηρίων* § 48, ne ipsi, quod facere vellet, probro verteretur, Charmidem suadentem inducit. Est haec quae dicitur apostrophe, vid. Aquil. Rom. cap. 9. Demosth.

in Philippi mores invehens Olynth. II, 17. Isocr. ad Demon. § 34. Cicero pro Quinctio § 77.

28 Ἀρχίλοχος] Fragm. XVI et X.

32 Σοφοκλῆς] Antigona v. 688—696.

34 χρὴ δὲ τὰς διαλλαγὰς] Eadem sententia in Isocratis Archidamo § 50, quem secutus videtur Aristoteles: *χρὴ δὲ τοὺς μὲν εὖ πράττοντας τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖν· ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ καταστάσει πλεῖστον ἂν τις χρόνον τὰ παρόντα διαφυλάξειεν· τοὺς δὲ δυστυχοῦντας τῷ πολέμῳ προσέχειν τὸν νοῦν· ἐκ γὰρ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς καινουργίας θᾶττον ἂν μεταβολῆς τύχοιεν.* Anaxim. cap. 2.

38 εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι] A et vet. tr. servant, in ceteris omnibus desunt.

Cap. XVIII.

39 περὶ δὲ ἐρωτήσεως] Aristoteles hic quae argumentationem adiuvant, inserit, περὶ ἐρωτήσεως, περὶ ἀποκρίσεως, περὶ γελοίων. De primo vide Hermog. περὶ μεθόδου δεινότητος cap. X, sed multo meliora sunt quae ex optimis commentariis ad illum locum dedit Gregorius Corinthius Rhet. VII p. 1202 seqq.

Exemplum ἐρωτήσεως luculentum est Lysiae XII, 24—26. XXII, 5. cf. XIII, 30—33. Demosth. de cor. § 52. Plat. Apol. p. 106 (25): *ἀπόκριναι, ὦ 'γαθέ· καὶ γὰρ ὁ νόμος κελεύει ἀποκρίνεσθαι.* Schoem. ad Isaeum XI, 4 p. 460.

Nuper ex codice Paris. Seguerus fragmentum (repetitum a Schneidewino in Museo Rhen. 1846 p. 261—265) περὶ ἐρωτήσεως et περὶ ἀποκρίσεως edidit, ex ipso Aristotele sumptum eumque fere illustrans; cuius generis nunc quidem rarissima sunt exempla, nec praeter sedes I, 6. II, 23 tertium scio locum, quo Aristotelis artem hac ratione a posterioribus probatam et illustratam videmus. Vide quae ibi monuimus p. 588—595. Secutus est Bakius ad Apsinem prol. L. Nos id Rhet. Gr. tom. I, 163—168 insertum hic quoque, ut par erat, adiecimus.

2 Λάμπωνα] μάντις erat, vid. Bergk Commentat. de reliq. pag. 1419
com. p. 49 seqq. Fragment. rhet.: ἤρετο . . ἀνήρετο. Idem

sub finem v. 5 verbum addit πῶς εἶπεν, non male ut v. 11 ἔφη legitur, nunc ἐπήρετο repetendum est.

9 Μελήτου] Ita et Aristotelis libri, praeter A, in quo μεγαλήτου, et Q (m Victorii), in quo μελίτου (Victorius tunc vulgatam primus Meliti formam induxit, male nuper a P. Forchhammer Die Athener u. Sokrates p. 81 seq. probatam), μελέτη τοῦ p v.

10 εἴρηκεν ὡς ἂν δαιμόνιόν τι λέγοι, ἤρετο] Sic A vet. transl.; εἴρηκεν εἰ δαιμόνιόν τι λέγοι, ὁμολογήσαντος δὲ ἤρετο ceteri omnes cum schol. gr., quod falsum est; nam in eo quod adversarius concessit interrogantem morari non decet, sed alteram propositionem, quam et ipsam concedat necesse est, ex eo quaerere et statim inde quod sequitur, concludere; sic Socrates non quod Meletus in libello ipso dixit: ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων, quaesivit; concessit enim adversarius et erat φανερόν, sed quod certa ratione inde concludere poterat, dedit. Itaque illud ὁμολογήσαντος δὲ sensui et consilio Aristotelis repugnat, neque εἴρηκεν εἰ significat: quaesivit ex Meleto num daemonion quid crederet. Sed Meletus de Socrate εἴρηκεν ὡς ἂν δαιμόνιόν τι λέγοι. Platonis intelligitur Apologia p. 110 (27), qui locus supra iam II, 23 laudatus est, ubi Socrates hac via et ratione progreditur: ἔσθ' ὅστις δαιμόνια μὲν νομίζει πράγματ' εἶναι, δαίμονας δὲ οὐ νομίζει; Οὐκ ἔστιν . . . οὐκοῦν δαιμόνια μὲν φῄς με καὶ νομίζειν καὶ διδάσκειν εἴτ' οὖν καινὰ εἴτε παλαιά· ἀλλ' οὖν δαιμόνιά γε νομίζω κατὰ τὸν σὸν λόγον καὶ ταῦτα καὶ διωμόσω ἐν τῇ ἀντιγραφῇ. Vides Socratem id quod Meletus dixit, non interrogare, sed affirmare.

17 θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντες] Non auditores ἀποροῦσι, sed eum qui hac ratione respondet, difficultate premi neque hanc solvere posse arbitrantur, quare hunc victum et inferiorem causam tenere censent; ipsa particula ὡς non auditores, sed respondentem Aristotelem intellexisse probat, unde dudum ἀποροῦντος correximus. Accedit nunc fragmenti auctoritas, e quo Schneidewinus ibi p. 262 idem emendavit. Cum vero in A sit ἀποροῦντας, accusativum singularis reddere licet.

20 ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ] Haec fragm. rhet. sic amplificat: τά γε μὴν ἀμφίβολα ἐξαπλοῦν τῷ λόγῳ οἷον τὸ πῇ

μὲν ἔπραξα πῇ δὲ οὔ, καὶ τὰς αἰτίας προστιθέναι, οἷον τόδε μὲν ἔπραξα διὰ τόδε καὶ ὅλως τὰς βραχυλογίας καὶ συντομίας παρέχεσθαι ἐπὶ ταῖς ἀποκρίσεσι, τὰ δὲ προσδιορισμοῦ φευκτέον. Igitur hic auctor in postremis verbis negationem non invenit et διαιροῦντα λόγῳ συντόμως legisse videtur.

24 φανερὸν δ' ἡμῖν ἔστω ἐκ τῶν τοπικῶν] Libro octavo, qui auctore Alexandro ab aliis περὶ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως, quo titulo duo libri Aristotelis a Diogene laudantur, ab aliis περὶ τάξεως καὶ ἀποκρίσεως inscriptus est; incipit capite quarto ἀπόκρισις, cuius mentio initio libri, quo argumentum indicatur, desideratur. Notandus vero est imperativus ἔστω, hoc enim ut εἰρήσθω, librum illum nondum compositum esse indicare videtur, neque ἔσται, quod deteriores exhibent, placet, praesens exspectamus, aut intelligendum potius verbum in hac formula. ἐστι schol. fol. 79 b, 35.

25 συμπεραινόμενον] Hoc absolute positum; si in adversarii interrogatione neque ambiguum est (ἀμφίβολα) et propositiones concedamus necesse est (τὰ δοκοῦντα ἐναντία), conclusionem ipsam allata ratione dissolvamus, ut Lacedaemonius ille aut Sophocles; non negarunt quod adversarii proposuerant, sed quod ex illis concluserant, confutarunt. Quare hoc exspectamus: πρὸς δὲ τὸ συμπεραινόμενον . . τὴν αἰτίαν εἰπόντα, sed mutavit constructionem Aristoteles, si sana est lectio. Veneta intulit πρὸς συμπεραινόμενον, quod h. l. sine articulo soloecum est. *Concludentem* vet. tr., sed non dicitur media forma, et debebat dici συμπεραίνοντος vel συμπεράναντος; quodsi abesset hoc verbum, nemo id desideraret.

28 προβούλοις] Vid. Schoemann Antiquitates iuris publici Graecorum p. 181. Schneid. ad Polit. IV, 15 p. 272, de Sophocle Dind. vit. Soph. p. XX.

31 καὶ ὡς ὁ Λάκων εὐθυνόμενος τῆς ἐφορίας] Historia incerta non minus atque ea quae in Polit. II, 9 narrantur: ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ περὶ τὴν ἐφορείαν ἔχει φαύλως· ἡ γὰρ ἀρχὴ κυρία μὲν αὐτὴ τῶν μεγίστων αὐτοῖς ἐστίν, γίνονται δ' ἐκ τοῦ δήμου πάντες, ὥστε πολλάκις ἐμπίπτουσιν ἄνθρωποι σφόδρα πένητες εἰς τὸ ἀρχεῖον, οἳ διὰ τὴν ἀπορίαν ὤνιοι ἦσαν. ἐδήλωσαν δὲ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, καὶ νῦν δὲ ἐν τοῖς ἀνδρείοις· διαφθαρέντες

γὰρ ἀργυρίῳ τινὲς ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς ὅλην τὴν πόλιν ἀπώλεσαν, ubi Göttl. p. 333 nostrum locum adscripsit.

pag. 1419 b 1 *οὔτε τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾶν, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς*] Topic. VIII, 2 p. 158, 7: *οὐ δεῖ δὲ τὸ συμπέρασμα ἐρώτημα ποιεῖν· εἰ δὲ μή, ἀνανεύσαντος οὐ δοκεῖ γεγονέναι συλλογισμός· πολλάκις γὰρ καὶ μὴ ἐρωτῶντος ἀλλ' ὡς συμβαῖνον ἐπιφέροντος ἀρνοῦνται καὶ τοῦτο ποιοῦντες οὐ δοκοῦσιν ἐλέγχεσθαι τοῖς μὴ συνορῶσιν ὅ τι συμβαῖνει ἐκ τῶν τεθέντων· ὅταν οὖν μηδὲ φήσας συμβαίνειν ἐρωτήσῃ, ὁ δ' ἀρνηθῇ, παντελῶς οὐ δοκεῖ γεγονέναι συλλογισμός.* Id quidem in dialectica arte observandum est, in rhetorica oratores quae ex praedictis certo consequi videntur, pleraque interrogant, unde interrogationis figura ap. Auct. ad Herennium IV, 15, 22: *interrogatio non omnis gravis neque concinna, sed haec quae, quum enumerata sunt ea, quae obsunt causae adversariorum, confirmat superiorem orationem.* Idem et contrarium, quod magnam habet vim ad persuadendum, interrogat IV, 18, 25.

2 *περὶ δὲ τῶν γελοίων*] Cicero de orat. II, 58, 235 seqq. Quintil. VI, 3. Illa *εἴδη τῶν γελοίων* ex ipsis libris de arte poetica vid. in Cram. Anecd. Paris. I, 404. et introduct. in Aristoph. p. XIII Dind. Conf. quae diximus in Monac. Annal. 1840 nr. 133 p. 27 seqq.

3 *Γοργίας*] Morem hunc tangit Plato Gorg. p. 59 (473): *τί τοῦτο, ὦ Πῶλε; γελᾷς; ἄλλο αὖ τοῦτο εἶδος ἐλέγχου ἐστίν, ἐπειδάν τίς τι εἴπῃ, καταγελᾶν, ἐλέγχειν δὲ μή;* ubi schol. p. 348 Bkk.: *τοῦτο παράγγελμα Γοργίου, τὸ τὰς σπουδὰς τῶν ἀντιδίκων γέλωτι ἐκλύειν, τὰ δὲ γελοῖα ταῖς σπουδαῖς ἐκκρούειν.* Ex Olympiodoro, ut videtur, haec sumpta, ex quo Victorius haec adnotavit: *ἐν πράξει κ. ἰστέον γὰρ ὅτι Γοργίου ἐστὶ παράγγελμα, ὅτι εἰ μὲν ὁ ἐναντίος σπουδαῖα λέγει, γελᾷς καὶ ἐκκρούεις αὐτόν, εἰ δὲ ἐκεῖνος γελᾷ σου σπουδαῖα λέγοντος, σύντεινον αὐτόν, ἵνα μὴ φανῇ αὐτοῦ ὁ γελως. καὶ ὁ Πῶλος οὖν ὁ μαθητὴς Γοργίου ἐγέλασεν.* Anaximenes cap. 36: *χρὴ δὲ ἐν ταῖς κακολογίαις εἰρωνεύεσθαι καὶ καταγελᾶν τοῦ ἐναντίου ἐφ' οἷς σεμνύνεται καὶ ἰδίᾳ μὲν καὶ ὀλίγων παρόντων ἀτιμάζειν αὐτόν, ἐν δὲ τοῖς ὄχλοις κοινὰς μάλιστα κατηγορίας λοιδορεῖν.*

7 οὖν] Post ὅπως positum om. A, vet. transl.; sententia non sola posita est, qua ὅπως idem fere significat quod ὁπότερον, sed dependent haec verba ὅπως τὸ ἁρμόττον ex εἴρηται, ut inde quod conveniat sibi sumat.

7 εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας] Ethic. Nic. IV, 13—14.

Cap. XIX.

10 ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων] Marcellinus in Hermogenem IV, 424: *εἰδέναι μέντοι δεῖ ὡς συμβαίνει πολλάκις ἐπιλεῖψαι τὸν ἐπίλογον, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ προοίμιον καὶ τὴν διήγησιν, ὡς ἐν ταῖς ἀποδείξεσι μόνον εἶναι τὸ ζήτημα· προνοητέον δὲ ἐν τοῖς ἐπιλόγοις, ὅπως ἐὰν κατηγορῶμεν δυσμενῆ τῷ φεύγοντι τὸν ἀκροατήν, ἐὰν δὲ ἀπολογώμεθα εὔνουν ἑαυτοῖς τὸν δικαστὴν καταστήσομεν· φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης τέσσαρα εἶναι μέρη τοῦ ἐπιλόγου, πρῶτον μὲν τὸ εἰς πάθος ἄγειν τὸν ἀκροατήν, ἔπειτα τὸ ποιῆσαι τοῖς μὲν ἐναντίοις ἀλλοτρίως ἔχειν, αὑτοῖς δὲ οἰκείως, καὶ τὸ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν καὶ τελευταῖον τὸ ἀναμιμνήσκειν· πολλάκις δὲ οὐ πᾶσι χρηστέον ἀλλ' ἐνίοις.* Eadem fere etiamsi non aeque distincta docet Anaximenes cap. 37 p. 1444 b, 22 seqq. Posteriores tripartitam faciunt conclusionem ex enumeratione (ἀνάμνησις), amplificatione (δείνωσις), commiseratione (ἔλεος); sic auctor ad Herennium II, 30, 47. Victor, Apsines IX, 531 alii, qui parum recedunt ab Aristotele; nam quod huic primum est, latet in amplificatione. Nova sunt quae incertus rhetor tradit in Notices XIV, 206: *ἔργον δὲ ἐπιλόγου Πλάτων ἐν Φαίδρῳ φησίν, ἐν κεφαλαίῳ ἕκαστα λέγοντα ὑπομνῆσαι ἐπιτελευτικοὺς τοὺς ἀκούοντας περὶ τῶν εἰρημένων. ἔχεται δὲ τῆς αὐτῆς δόξης καὶ Χρύσιππος· καὶ γὰρ αὐτὸς μονομερῆ φησὶ τὸν ἐπίλογον. Ἀριστοτέλης δὲ ἐν ταῖς Θεοδεκτικαῖς τέχναις φησὶν ὅτι ὁ ἐπίλογος τὸ μὲν κεφάλαιον ἔχει προτρέψασθαι τοὺς ἀκούοντας, προτρέψομεν δὲ τριχῶς εἰς τὰ πάθη ἀνάγοντες τὰ ἑκάστῳ προτρεπτικά. ἓν μὲν οὖν ἔργον ἐπιλόγου τὸ τὰ πάθη διεγεῖραι, δεύτερον τὸ ἐπαινεῖν ἢ ψέγειν . . τρίτον δὲ τὸ ἀναμιμνήσκειν τὰ εἰρημένα.* Haec cum iis quae Arist. hic docet parum conveniunt.

15 *καὶ ἐπιχαλκεύειν*] *καὶ* fort. del., conf. Brandis Philol. IV, 45.

16 *δὲ*] om. A vet. transl. An fuit *δυοῖν θατέρου δὲ στοχάζεσθαι*?

18 *τοιούτους*]· *τούτου* A, *ex quibus autem oportet praeparare, dicti* vet. tr. Haec ergo neque *τοιούτους* neque *τούτου* vertit. Verum haud dubie est *δὲ δεῖ κατασκευάζειν*, nam particulae *δὴ* hic aptus non est locus. *τούτου* si verum est, verbum excidit ut *τυγχάνειν*, *στοχάζεσθαι*; licet facilius *τοῦτο* reponere.

19 *εἴρηνται οἱ τόποι*] I, 9. Verba addita *πόθεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν καὶ φαύλους* declarationem vocabuli *τοιούτους* inertem esse nec ab ipso auctore addita, coniicit Victorius in scriptis adnotationibus, item Vaterus p. 193, at proba sunt, si Arist. non *τοιούτους* scripsit, sed aliud, quod A et vet. tr. suadent.

20 *δεδειγμένων*] Sic A, ceteri cum vet. tr. *δεδειγμένον*, hoc si abesset, nemo requireret, nec quid significet apparet; aut benevolentiae captationem modo dictam intelligit, ut statim nostrae amplificationis meminit *μετὰ δὲ ταῦτα δήλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα*, quod item fere est *δεδειγμένων*, aut ipsam argumentationem, i. e. confirmationem et confutationem, quod suadent verba *δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὡμολογῆσθαι*, neutrum vero simplici genetivo multitudinis numeri exprimi potest, qui si sanus est, aliquid excidisse videtur.

24 *ἔκκεινται οἱ τόποι πρότερον*] II, 19 et 26.

26 *ἔλεος καὶ*] *timor* vet. tr., quod notandum, nam et I, 1 p. 1354, 25: *φθόνον ἢ ἔλεον* vertit *timorem aut inimicitiam*.

27 *εἴρηνται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι πρότερον*] II, 1—11, sed ibi neque *δείνωσις* neque *ἔρις* apparet; *ἢ οἶκτον ἢ δείνωσιν* supra III, 16 legimus; similia congesta sunt, quod impedit, quo minus *ἔρις* mutemus in *χάρις*.

30 *ὥσπερ φασὶν ἐν τοῖς προοιμίοις, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες*] Haud dubie contra Isocratis doctrinam hoc dictum est, si vituperat priores artium scriptores; at laudat potius quod praeceperunt, saepius rerum memoriam faciendam et auditorem docilem benevolum attentum reddendum esse, sed diversa ratione

in exordio et epilogo; quare negatio οὐκ abundat. An vituperat, quod haec in exordio praeceperint, cf. III, 14 p. 1415 b, 10? Sequentia id non probant. Ceterum in iis quoque artibus, quae nobis supersunt, tria illa in tota oratione esse comparanda invenimus, vid. ad Auct. ad Herenn. I, 7. Anaxim. cap. 37, cui est παλιλλογία. Victorius sic explicat: hoc autem hoc pacto commode congruenterque fiet, si hic servetur quod in prooemiis quidam falso tractandum iubent; nam auctores sunt iis, quibus artem tradunt, ut crebro ea dicant, ac repetant demum easdem in principiis sententias, quod verum non est neque ullo pacto fieri debet. Sed tam inepta veteres non praecipiebant.

31 εὐμαθὴς] Sic ex A vet. transl. pro εὐμαθῆ, quod ceteri libri praebent, scripsimus; scilicet ὁ ἀκροατής, omnes enim in exordio auditorem docilem reddi iubent, et hoc est quod Aristoteles intelligit.

35 παραβάλλειν δὲ ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον, ἢ μὴ καταντικρύ] Locus vix sanus. Hoc vult Aristoteles: quae in confirmatione et confutatione separatim multis dicta sunt, haec in enumeratione, ἀναμνήσει, paucis repetenda, ut collatio vel comparatio fiat eorum, quae tu attulisti et quae adversarius congessit; haec est ἀντιπαραβολὴ τοῦ ἐναντίου, ea autem fit directe καταντικρύ, aut ἐξ εἰρωνείας, aut ἐξ ἐρωτήσεως. Qua comparatione si uti nolis, ut et tuae et adversarii sententiae e regione ponantur et confirmatio et confutatio arcte coniungatur, paucis confirmationem tuam, et tum si libet etiam confutationem repetas. Igitur duo sunt praecepta, quorum alterum est ἐκ παραβολῆς, in quo contraria iuxta posita in memoriam revocantur; alterum collationem non poscit et si placet, omittere potes adversarium, certe extra confirmationem separatim, χωρίς, mentionem facies. Unde coniungenda esse ἢ δὴ οὕτως ἐκ παραβολῆς nec sine causa addita verba ἐκ παραβολῆς apparet; tum comparationis tres modi, ut exempla docent, indicantur, quare ἢ μὴ vel ut A et vet. transl. εἰ μὴ falsum est; sed si haec delemus, ut sit: παραβάλλειν δὲ ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον, καταντικρὺ . . ἢ ἐξ εἰρωνείας . . ἢ ἐξ ἐρωτήσεως, vel particulae locum permutamus sic: παραβάλλειν δὲ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω

εἶπον, ἢ καταντικρύ, omnia conveniunt. Ceterum A et vet. tr. non *εἶπον*, sed *εἰπεῖν* praebent; coniungunt ergo, ut aliquid excidisse credas, *εἰπεῖν εἰ μὴ καταντικρύ, ἀλλὰ* * * *οὗτος*, sed aptissimum est illud *καταντικρὺ* dicere, quod schol. sic detorquet: *παραβάλλειν δὲ ἢ ὅσα εἶπον ἀμφότεροι περὶ τὸ αὐτὸ ἢ μὴ κατ' ἀντιπαραβολήν, ἤτοι ἐκ παραβολῶν λέγειν αὐτά, ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν λέγειν ὅσα εἶπας, ἰδίᾳ δὲ ὅσα ὁ ἀντίδικός σου περὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως.*

pag. 1420 1 *ἐγὼ δὲ ταδί, καὶ διὰ ταῦτα*] Postrema A *καὶ ἅδε καὶ ταῦτα*. Vet. tr.: *sed iste quidem h. de h. iusta autem et h.* id est *τὰ δίκαια δὲ καὶ ταῦτα*

2 *ἔδειξεν*] *opinabatur* vet. tr., atque *ἔδοξεν* in scholiis excusum legitur.

4 *ἢ δὴ οὕτως* [*ἢ*] *ἐκ παραβολῆς ἢ κατὰ φύσιν*] *ἢ* inclusimus auctore Victorio, qui verba *ἢ ἐκ παραβολῆς* probantibus Buhlio et Vatero suspecta esse posse arbitratur; plerumque sane dicit Aristoteles *ἢ δὴ οὕτως ἤ*, vid. ad II, 23, sed et insertis aliis, ut Sophist. elench. cap. 6: *ἢ δὴ οὕτω διαιρετέον τοὺς φαινομένους συλλογισμοὺς καὶ ἐλέγχους, ἢ πάντας ἀνακτέον εἰς τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν.* Ethic. Nic. X, 2 p. 1173 b, 25. Repetit quod modo dixit; nam haec omnia erant *ἐκ παραβολῆς*, vide supra. Iam schol. gr. dicit *τὸ ἢ παρέλκον*.

6 *τελευτὴ δὲ τῆς λέξεως ἁρμόττει ἡ ἀσύνδετος*] Dandi casum Victorius coniecit, Fr. A. Wolfius apud Vaterum p. 216 flagitavit, et sane magis quam nominativus convenit; supra quod legimus *ἀρχὴ δὲ διότι* huc non referendum est.

7 *εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε*] Incerti oratoris verba, acute ab Aristotele sic fine operis posita, ut et de sua arte rhetorica cum ceteris comparanda valerent. Lysias in Eratosthenem fine: *παύσομαι κατηγορῶν, ἀκηκόατε, ἑωράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε, δικάζετε.* adversus Andocidem: *καὶ ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐπίστασθε γὰρ ἃ δεῖ ποιῆσαι, μὴ ἀναπεισθῆτε ὑπὸ τούτου. φανερῶς ἔχετε αὐτὸν ἀσεβοῦντα, εἴδετε, ἠκούσατε τὰ τούτου ἁμαρτήματα. ἀντιβολήσει καὶ ἱκετεύσει ὑμᾶς, μὴ ἐλεεῖτε· οὐ γὰρ οἱ δικαίως ἀποθνήσκοντες, ἀλλ' οἱ ἀδίκως ἄξιοί εἰσιν ἐλεεῖσθαι.*